

ANIĆ • KLAIĆ
DOMOVIĆ

RJEČNIK
STRANIH
RIJEČI

a/ž

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

UDK 808.62-316.3(038)

DOMOVIĆ, Želimir

Rječnik stranih riječi : tuđice,
posuđenice, izrazi, kratice i fraze / Sime
Anić, Nikola Klaić, Želimir Domović. -
Zagreb : Sani-plus, , 1998. - 1504 str. ; 25
cm

ISBN 953-6489-02-3

1. Klaić, Nikola 2. Anić, Šime

981026009

Šime Anić
Nikola Klaić

Želimir Domović ©

RJEČNIK STRANIH RIJEČI

Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze

SANI-PLUS
Zagreb, 2002.

Predgovor

Mnoge su strane riječi i izrazi postali dio naše opće kulture. Naravno, to nije osobitost samo hrvatskog jezika jer je svaki jezik otvoreni sustav i kao takav, više ili manje, sklon prihvaćanju tuđih elemenata.

Tijekom povijesti primali smo riječi od susjeda, ali i od vrlo udaljenih naroda. Istodobno su i drugi narodi (npr. Slovenci, Rumunji, Mađari i dr.) preuzimali hrvatske riječi. Prisjetimo se i primjera riječi *kravata* koja je najprije bila naziv za široke vratne rupce hrvatskih vojnika u 17. st. te je preko njemačke dijalektalne riječi *Krawat* (Hrvat) ušla u francuski jezik gdje je dobila oblik *crauate*.

Strane riječi i izrazi pridonose obogaćivanju našeg rječnika, ali to ne znači da tuđice treba olako prihvaćati. Naprotiv, tuđicu ćemo zamijeniti hrvatskom riječju gdje god je to moguće. Ne smijemo zanemariti ni činjenicu da su mnoge riječi stranog podrijetla postale dijelom hrvatskog rječničkog blaga ili se pojavljuju usporedo s domaćim riječima. Osim toga, posezanje za tuđicama može biti uvjetovano i stilističkim razlozima.

Rječnik je sastavljen s namjerom da čitatelju i korisniku na jednostavan i pristupačan način protumači strane riječi i izraze koji se pojavljuju u svakodnevnom govoru, sredstvima javnog priopćavanja, književnim i znanstvenim tekstovima i si. Stoga ovo djelo ima ponajprije općekulturni značaj i namijenjeno je najširem krugu čitatelja.

U vezi s obradom natuknica spomenimo sljedeće:

1. Uz većinu riječi naveden je i njihov izvorni oblik odnosno njihova etimologija, npr.

admisija (lat. *admissio*) primanje, prijam

ili

ajerkonjak (njem. *Eier jaja*, fr. *cognac rakija od vina*) liker od jaja i konjaka (vinjaka).

2. Ako se izvorni oblik nije mijenjao, tada se najčešće navodi samo jezik iz kojeg riječ dolazi, npr.

idem (lat.) isti, isto.

Autor
ŽELIMIR DOMOVIĆ ©

Suautori
ŠIME ANIĆ, NIKOLA KLAIĆ
RJEČNIK STRANIH RJEČI

Izdavač
SA NI-PLUS d.o.o.
10090 Zagreb, Bolnička 94, tel./faks: 385/01 2995-410, 158-105
Mob. 099-500-785, 099-549-496

Za izdavača
ŽELJKO CRNJANSKI, direktor

Urednik
ŽELJKO CRNJANSKI

Redaktor
IVANA SUVIĆ

Lektura
RENATO ŠINTIĆ

Korektura
LJERKA KORENOVIĆ

Stručni suradnici
dipl. iur., PETAR LANDSMAN, ALFRED SCHWARTZ

Ostali suradnici
VJEKOSLAV ANIĆ, FRANO ANTUNOVIĆ, STJEPAN BAJIĆ, ANITA BILLANUEVA,
VIŠNJIĆA CRNJANSKI, DANICA DOMOVIĆ, LIDIJA DOMOVIĆ, SANJA DOMOVIĆ,
HRVOJE HORVAT, ROBERTA KOVAČEVIĆ, LEON MANCE, PAVAO NOVOSEL,
SEBASTIJAN POLANEC, LJUBICA PUŠNJAK, IVAN RADIĆ, BRANKICA VUKMANIĆ

Tehnička urednica
IVANA SUVIĆ

Likovni urednik
MIROSLAV VUKMANIĆ

Kompjutorska priprema
GENESIS, Zagreb

Grafički urednik
SLAVKO PAVLOVIĆ, graf. ing.

3. Za neprilagođene tuđice naveden je izgovor (u skladu s mogućnostima hrvatskog pisma i glasovnog sustava), npr.

fiveshooter čit. fajvšuter (engl.) vrsta revolvera s pet cijevi.

Budući da se jezik ponaša poput živog organizma koji se neprekidno mijenja, može se reći da je svako djelo ovakve vrste donekle zastarjelo već u trenutku svog pojavljivanja pred očima javnosti. To se posebice odnosi na našu suvremenost koja je obilježena nevjerojatnim znanstvenim i tehničkim razvojem koji potiče stvaranje novih riječi. Zbog toga čitatelj možda i neće pronaći poneku riječ koja je pobudila njegovo zanimanje. Međutim, vjerujemo da će sljedeća izdanja još potpunije ostvariti načelo suvremenosti (nove se riječi već prikupljaju i uvršćuju).

Takoder valja upozoriti da smo u *Rječnik* uvrstili i strane riječi iz razgovornog jezika koje ne udovoljavaju uvijek u potpunosti normi književnog ili standardnog jezika.

Zelja nam je da ovo djelo koristi svakom čitatelju, razvijajući i šireći njegove duhovne vidokruge. Time će naš višegodišnji složen i osjetljiv posao dobiti svoj potpuni smisao.

Želimir Domović

Kratice

agr. -- agronomija
ak. — akustika
alb. - albanski
am. — američki
anat. — anatomski
ar. — arapski
aram. — aramejski
arhit. — arhitektura
arheo — arheologija
astr. — astronomija
astrol — astrologija
bank. — bankarstvo
bask. — baskijski
biol. — biologija
bot. -- botanički
braz. — brazilski
bug. -- bugarski
crkv. — crkveni
češ. — češki
čit. — čitaj (te)
dan. — danski
dr. — drugo
eg. — egipatski
engl. — engleski
etiop. — etiopski
etn. — etnologija
farm. — farmacija
fil — filozofija
fiz. — fizika
fiziol. — fiziologija
fort. -- fortifikacijski
fot. — fotografija
fr. — francuski
gal. — galski
gen. -- genitiv

geod. — geodezija
geol. — geologija
geom. — geometrija
gl. - glagol
glaz. — glazbeni
got. -- gotski
graf. — grafika
gram. — gramatika
grč. -- grčki
hebr. — hebrejski
hl — hektolitar
im. — imenica
ind. — indijski
isl. — islandski
itd. -- i tako dalje
jah. -- jahanje
jap. -- japanski
jav. --javanski
jd. - jednina
kald. — kaldejski
kat. -- katolički
kavk. — kavkaski
kaz. — kazalište
kelt. — keltski
kem. — kemija
kg - kilogram
kin. -- kineski
kir. — kirurgija
km — kilometar
kor. -- koreografija
kozm — kozmetika
kršč. — kršćanski
kuh. — kuharstvo
lat. - latinski
lingv. — lingvistika

lit. — literatura
litv. — litvanski
log. — logika
m — metar
mađ. — mađarski
malaj. — malajski
mat. — matematika
med. — medicina
meh. — mehanika
meks. — meksički
meteor. — meteorologija
metr. — metrika
mil. — milijun
min. — minerologija
mit. — mitologija
mm — milimetar
mn. — množina
mod. — moda
mong. — mongolski
niz. — nizozemski
ni. — novolatinski
nord. — nordijski
norv. — norveški
npr. — na primjer
num. — numizmatika
njem. — njemački
obrt. — obrtnički
opt. — optika
paleont. — paleontologija
ped. — pedagogija
peruan. — peruanski
perz. — perzijski
poet. — poetika
pol. — politika
polinez. — polinezijski

polj. — poljski
pon. — pomorski
port. — portugalski
posl. — poslovice
pov. — povijesni
prav. — pravo
pravosl. — pravoslavni
pren. — preneseno
prid. ili **pr.** — pridjev
pril. — prilog
pr. n. e. — prije nove ere
psih. — psihologija
rel. — religijski
ret. — retorički
rom. — romanski
rud. — rudarski
rus. — ruski
sansk. — sanskrtski

sc. — scilicet (lat.) razumi-
je se, to jest, naime
sem. — semitski
sir. — sirijski
sjev. — sjeverni
skand. — skandinavski
si. — slično
slav. — slavenski
slik. — slikarstvo
sociol. — sociologija
st. — stoljeće
stil. — stilistika
supr. — suprotno
šatr. — šatrovački
šp. — španjolski
šport. — športski
Šved. — švedski
švic. — švicarski

tal. — talijanski
tatar. — tatarski
teh. — tehnički
tehnol. — tehnologija
teol. — teologija
tibet. — tibetski
tisk. — tiskarski
trg. — trgovački
tur. — turski
tzv. — takozvani
umj. — umjetnost
usp. — uspoređi
v. — vidi
vet. — veterinarski
voj. — vojnički
zem. — zemljopisni
zool. — zoologija
zrak. — zrakoplovstvo

Rječnik

A

- A, a** prvo slovo hrvatske latinice
a (fr. a) za, po (npr. a 5 kuna)
A = A u logici: zakon (načelo) identiteta po kojem se jedan pojam mora tijekom jedne misaone cjeline upotrebljavati u istom značenju; usp. principium identitatis
a glaz. kratica za alt
A ili **A J.** fiz. znak za angstrom, tj. Angstromova jedinica (jedna desetmilijuntina milimetra kao jedinica dužine svjetlosnog vala; naziv prema švedskom fizičaru i astronomu A. J. Angstromu, 19. st.)
a kratica za ar
a- (grč. prefiks a) tzv. alfa steretikon, lat. alpha privativum = niječno alfa (ili a); u složenicama označava lišenost čega, nedostajanje čega, ponekad i suprotnost onome s čim je složeno, a prevodi se sa: bez-, ne-, npr. *amorfan* bezobličan, *apetalan* bezlisni, *amoralan* nemoralan; kad se složi s riječju koja počinje samoglasnikom, umeće se a, n, npr. *analfabet* (a-n-alphabet) nepismen
a bas čit. a ba! (fr.) dolje!
a battuta (tal.) glaz. prema udaru takta, po tempu
a beneplacito čit. a beneplácito (tal.) glaz. po volji
a capella čit. a kapela (tal.) glaz. zbornopjevanje bez pratnje instrumenata
a capriccio čit. a kapričo (tal.) glaz. samovoljno, po svojoj volji
a dato (lat.) od dana pisanja, od danas, od sada
a di (tal.) trg. istog dana (platiti mjenicu), tj. po viđenju; usp. a vista
a dirittura (tal.) trg. pravim putem, neposredno, najbližim putem, bez pretovarivanja, npr. poslati robu
a due (tal.) udvoje; usp. a tre; *a due cordi* čit. a due kordi (tal.) na dvije žice; *a due voci* čit. a due voči (tal.) u dva glasa, dvoglasno
A horse, a horse! My kingdom for a horse! (engl.) Konja, konja! Kraljevstvo za konja! (glasovita rečenica iz Shakespeareove drame Kralj Richard III.)
a konto (tal. a conto) trg. na ime, na račun, u ime predujma, unaprijed; akonto
a la (fr.) kao, poput (čega), po, po ugledu na nešto
a la bonne heure čit. a la boner (fr.) u dobar trenutak
a la guerre comme a la guerre čit. a la ger kom a la ger (fr.) u ratu kao u(ratu); rat je rat; pren. treba se prilagoditi prilikama
a la mode čit. ala mod (fr.) po modi; po najnovijem ukusu
a limine (lat. a limine s praga) odmah, smjesta, odlučno (npr. odbiti neki prijedlog, ponudu, savjet i si.)
a manco čit. a manko (tal.) trg. traženje predujma, predujam, potraživanje; gubitak, manjak, dug
a piacere čit. a pjačere (tal.) glaz. po volji, prema nahodjenju, kako vam drago

a poco a poco čit. a poko a poko (tal.) glaz. malo po malo, postupno

a posteriori (lat. a posteriori) fil. zavisan (ili: zavisno) od iskustva, na osnovi iskustva; suprotno: a priori

a prima aetate čit. a prima etate (lat.) od najranije mladosti, od malih nogu

a prima vista (tal.) trg. v. prima vista

a priori (lat. a priori) fil. nezavisan od iskustva, nezavisno od iskustva (suprotno: a posteriori) te, prema tome, označava logičku prethodnost značenja, a ne vremensku prethodnost (psihološku); u običnom životu: unaprijed

a propos čit. a propo (fr.) što se tiče, u vezi s tim; tim povodom, povodom toga

a punta d'arco čit. a punta darko (tal.) glaz. vrhom gudala

a quadro čit. a kvadro (tal.) glaz. u četiri glasa, četvoroglasno

a rivederci čit. a rivederci (tal.) do viđenja

a salvo (tal.) trg. dobro očuvano, neoštećeno (na teretnim listovima)

a tempera (tal.) slikati vodenom bojom, po staro talijanskom načinu

a tempo (tal.) glaz. u pravi trenutak, točno po taktu

a uso čit. a uzo (tal.) trg. po običaju, plaćanje mjenice u uobičajenom, redovitom roku

a verbis ad verbera (lat.) od riječi na batine (prijeći)

a vista (tal. a vista) trg. po viđenju (na mjenicama)

a voće sola čit. a voće sola (tal.) glaz. samo za jedan glas

a vue čit. a vi (fr.) trg. v. a vista

a. a. Chr. kratica za anno ante Christum

a. Ch. n. kratica za ante Christum natum

a. kratica na mjenicama = akceptirana

a.a. kratica za ad acta (lat.)

a.d. kratica za a dato (lat.)

AD. kratica za anno Domini (lat.)

aa ili **AA** kratica za ana partes aequales čit. ana partes ekvales (grč.-lat.) na jednake dijelove (uputa koju liječnik na receptu daje ljekarniku, tj. uputa da se pri izradbi neki sastojci moraju uzeti u potpuno jednakim količinama)

AAL kratica za American Air Lines čit. ameriken er lajnz (engl.) američki aerotransport

ab (hebr.) jedanaesti mjesec židovske građanske i peti crkvene godine (srpanj—kolovoz)

ab antiquo čit. ab antikvo (lat.) od starine, od davnine

ab equis ad asinos čit. ab ekvis ad azinos (lat.) od konja na magarce, tj. pasti s višega položaja na niži

ab eterno (lat.) oduvijek, od pamtivijeka

ab hine čit. ab hink (lat.) prav. otada, počevši od toga dana, od toga vremena

ab hodierno (lat.) od danas, od današnjeg dana

ab immemorabili (lat.) od pamtivijeka, oduvijek

ab imo pectore čit. ab imo pektore (lat.) iz najdubljih grudi, tj. iz dubine duše, iz dna srca (govoriti, mrziti itd.)

ab incunabulis čit. ab inkunabulis (lat.) od kolijevke, od ranog djetinjstva, od malih nogu, odmalena

ab initio čit. ab inicio (lat.) od početka

ab instantia čit. ab instancija (lat.) prav. v. pod instancija

ab intestato (lat.) prav. bez oporuke (testamenta)

ab ipso Lare incipe (lat.) od samoga Lare (kućnoga boga) počni, tj. počni sam od sebe, "očisti najprije pred svojom kućom"

ab Jove principium (lat.) od Jupitra početak, tj. započnimo s Jupitrom

- (koji je najvažniji), tj. odajmo najprije počast najuglednijem
- ab ovo** (lat. ab ovo od jajeta) ispočetka, sasvim ispočetka, iznova, iz osnove
- ab re** (lat. ab re od stvari) bez uzroka, bez razloga
- ab uno disce omnes** (lat.) po jednome prosudi sve, tj. kakav je jedan, takvi su i svi ostali
- ab-** (lat.) od-; prefiks koji daje riječima niječno značenje, npr. abdikacija — odreknuće
- aba** (ar.) gruba vunena tkanina, seljačka muška odjeća bez rukava od takve tkanine
- abak** (lat. abacus) svečani stol za skupocjeno posuđe kod starih Rimljana; daska za igru; stol posut pijeskom za matematičke crteže i radove, daska na kojoj se računa; u kat. crkvi: stol pokraj oltara; arhit. četverokutna ploča koja pokriva glavicu (kapi-tel) stupa
- abakcija** (lat. abactio partus) med. po-baćaj, pobačivanje; abortus
- abalijenacija** (lat. abalienatio) prav. otuđivanje, otuđenje, ustupanje
- abalijenirati** (lat. abalienare) prav. li-šiti, otuđiti, otuđivati
- abanacija** (lat. ab od, annus godina) prav. jednogodišnje progonstvo iz zemlje
- abandon** (fr.) odustajanje od svog pra-va; pravo osiguranika da osigurava-telju ustupi brod i sve na njemu uz isplatu iznosa na koji je brod bio osi-guran
- abartikulacija** (lat. ab od, articulus zglob) zglob, gležanj, pregib
- Abasidi** mn. dinastija arapskih kalifa (750—1517) sa sjedištem u Bagda-du; vrhunac dinastije predstavlja vla-davina legendarnog Harun-al-Raši-da (8—9 st.)
- abassimento** (tal.) snižavanje, smanji-vanje, spuštanje
- abassimento di mano** čit. abasimento di mano (tal.) glaz. spuštanje ruke pri udaranju takta; stavljanje jedne ruke pod drugu (pri sviranju na gla-soviru)
- abassimento di prezzo** čit. abasimen-to di prečo (tal.) trg. spuštanje cijene
- abassimento di voce** čit. abasimento di voce (tal.) glaz. spuštanje glasa
- abaton** (grč.) nepristupačan dio hrama, svetišta ili crkve, osobito za inovjer-ce
- abazija** (grč. a ne, baino hodam) živčani poremećaj koji onemogućuje hodanje
- abažur** (fr. abat-jour) 1. sjenilo na svje-tiljci, zaslon; 2. kosi prozor koji prima svjetlost odozgo; prozor na podrumu kroz koji svjetlost ulazi samo odozgo; 3. nadstrešnica nad prozorima i izlo-zima koja štiti od sunca; 4. reflektor na nekom uređaju za osvjetljavanje pomoću kojeg se svjetlosne zrake usmjeravaju odozgo naniže
- abba** (aram.) starozavjetni naziv za pra-oca, proroka; duhovni otac; svećenik, učitelj
- abbe** (fr.) opat, svećenik
- abd** (ar.) u arapskim složenim osobnim imenima: sluga, rob, npr. *Abd-alah* sluga Alahov; *Abd-el-kader* sluga sve-mogućeg Boga; *Abd-el-medžid* sluga preslavnog (Boga); *Abd-ur-rahman* sluga milosrdnog (Boga) itd.
- Abderićani** (grč. Abderitai) stanovnici starog tračkog grada Abdere koji su bili poznati po svojoj ograničenosti i gluposti; otuda: glupi, ograničeni lju-di
- abderitizam** glupost, ograničenost, bu-dalaština; usp. Abderićani
- abdest** (perz. ab dest) muslimanski vjerski običaj da prije svake molitve peru ruke, lice i noge; pranje vodom
- abdicirati** (lat. abdicare) odreći se ne-čega, zahvaliti se na čemu, dati (ili: podnijeti) ostavku

abdikacija (lat. abdicatio) davanje ostavke, odricanje (od prijestolja)

abdomen (lat. abdomen) anat. trbuh; zool. zadak kod kukaca

abdominalan (lat. abdominalis) anat. trbušni; *abdominalna trudnoća* izvanmaternična trudnoća

abdominale (lat. abdominales) mn. zool. ribe mekoperke, slatkovodne i morske, npr. somovi, šarani, štuke, pastrve, sleđevi (haringe) i dr.

abdominoskopija (lat. abdomen trbuh, grč. skopeo gledam, promatram) med. ispitivanje trbuha radi utvrđivanja uzroka bolesti

abdukcija (lat. abductio) 1. odvođenje, odvlačenje, odstranjenje; 2. log. silogizam čiji je drugi sud (praemissa minor) samo vjerojatan, te je i zaključak vjerojatan; kir. razmicanje zglobova

abduktor (lat. abductor) anat. mišić odmicač

abeceda utvrđeni redosljed svih slova nekog jezika (npr. latinska, španjolska abeceda); utvrđeni redosljed slova u latinici (grčka abeceda zove se alfabet, a staroslavenska azbuka); pren. osnovno znanje o čemu; *ne zna ni abecede* nema pojma ni o čemu

abecedar početnica, knjiga iz koje se uče slova, čitanje i pisanje; popis riječi po abecednom redu

Abel (asir. habal) "sin" (prema Bibliji: jedan od dvojice sinova prvoga čovjeka Adama; ubio ga brat Kain; pren. simbol nevino ubijenog čovjeka)

abela (lat. albellus bjeličast) bot. bijela topola (*Populus alba*)

abelardizirati kastrirati (prema glasovnom skolastičaru P. Abelardu, 1079—1142, koji je zbog ljubavi prema svojoj učenici Heloise bio kastriran)

aberacija (lat. aberrare odlutati, aberratio) 1. opt. pojava koja se očituje u tome da se svjetlosne zrake ne sastaju u jednoj točki; *sferna ili mono-*

kromatska aberacija pojava koja se očituje u tome da se svjetlosne zrake ne sastaju u jednoj točki pri odbijanju od okruglog udubljenog ogledala i pri prelamanju kroz leću okruglog oblika; *kromatska aberacija* nedovoljna oštrina slike poradi nejednake snage prelamanja leća za zrake različitih boja, što dovodi do bojenja slike duginim bojama; 2. astr. prividno pomicanje nebeskog tijela poradi godišnjeg gibanja Zemlje oko Sunca; 3. pren. skretanje, odstupanje od normalnog tipa, lutanje, zabluda

aberirati (ab-errare) odlutati, zabludjeti, skrenuti, skretati; varati se, prevariti se

aberratio criminis čit. aberacio kriminis (lat.) prav. zabluda o izvršenju zločina, npr. kad se utvrdi da je zločin koji je izvršio Edip bio, zapravo, oceubojstvo, a ne ono što je on želio učiniti

Abesinija zemlja u Africi (Etiopija, Habesš); *abesinski zdenac* pumpa čija je cijev bez prethodnog bušenja utisnuta u zemlju

abest (lat.) "nije nazočan" (prije: formula u školama kojom se javljalo da netko nije došao u školu)

abevakuacija (lat. ab od, evacuatio pražnjenje) djelomično pražnjenje, ispražnjivanje

abfertigung (njem. Abfertigung) otpremnina (novčana nadoknada za uklanjanje heke osobe s mjesta gdje je nepoželjni)

abgedrošn (njem. abdeschen omlatiti pšenicu) otrc&n, olinjao; dosadan

abhorentan (lat. abhorrere zgroziti se) odvratn, gadan, gnusan, oduran, mrzak; nespojiv, koji se suprotstavlja nečemu, koji je u suprotnosti s nečim

abijetin (lat. abies jela) kem. smolasta tvar koja se dobiva iz terpentina

>

abiogeneza (grč. a- bez, ne, bios život, genesis postanak) biol. postajanje živoga od nežive tvari (spontana generacija; uveo prof. Huxley)

abiologija (grč. a- bez, ne, bios život, logia znanost) znanost o mrtvoj, anorganskoj prirodi

abiotrofija (grč. abios bez sredstava za život, oskudan, trofe hrana) nedostatak sposobnosti za život, prijevremeno nestajanje, prijevremeno izumiranje

abiritacija (lat. abirritatio) med. smanjenost nadražljivosti (tkiva)

abisodinamika (grč. abyssos bezdan, dynamis sila) grana geologije koja proučava unutrašnjost Zemlje i istražuje sile koje u njoj djeluju

abisus (grč. abyssos) ponor, provalija; pren. proždrljivac; *abisalna fauna* zool. životinje morskih dubina; abisal

abiturij (lat. abiturium) ispit zrelosti na srednjoj školi, viši tečajni ispit, matura

abiturijent (lat. abire otići, odlaziti) onaj koji namjerava otići, osobito s niže škole na višu nakon položenog ispita zrelosti (mature)

abjudicirati (lat. abjudicare) ne priznati, ne priznavati, poricati

abjudikacija (lat. ab-judicatio) prav. poricanje, odricanje, nepriznavanje

abjudikacija (lat. ab dolje, judicare suditi) sudsko osporenje, nepriznanje

abjuracija (lat. abjuratio) prav. odricanje pod prisegom

abjurirati (lat. abjurare) prav. pod prisegom odricati, odreći

ablacija (lat. ablatio odnošenje, uklanjanje) kir. rezanje, odrezivanje, amputacija; geol. odnošenje (ili: skidanje) ledenjaka ili stijene topljenjem ili djelovanjem vode

ablaktacija (lat. ablactatio) med. odbijanje djeteta od sise; pren. odvikavanje

ablaktirati (lat. ablactare) odbiti (ili: odbijati) od sise, dojenja; bot. cijepiti jedno plemenito drvo na drugo obližnje bez odrezivanja cijepa

ablata (lat. ablatius odnesen) mn. prav. oduzete (ili: otete, ukradene) stvari

ablativ (lat. auferre odnositi, odvajati, abstuli, ablatum) gram. padež u nekim indoeuropskim jezicima, padež odvajanja, kretanja odnekud, potjecanja

ablativni (lat. ablativus koji odnosi, odvaja) gram. koji se tiče ablativa ili pripada ablativu; *ablativni genitiv* genitiv kojim se kazuje otkuda nešto potječe, ili od čega se rastavlja ili udaljava

ablaut (njem. Ablaut) v. alternacija, apofonija

ablefarija (grč. a- bez, blefaron očni kapak) med. nedostatak očnih kapaka (posljedica kongenitalnih poremećaja u razvitku oka, osobito nakon gangrene, lupusa, tumora i dr. ozljeda)

ablegacija (lat. ablegatio) prav. progonoštvo, jednogodišnje udaljivanje

ablegat (lat. ablegatus) izaslanik drugog reda, osobito papin, za pojedinačne slučajeve (za razliku od delegata); prognanik

ablegirati (lat. ablegare) poslati, udaljiti, udaljivati; prognati na godinu dana

ablepsija (grč. ablepsia) med. (duhovno) sljepilo, zaslijepljenost

ablokacija (lat. ab-locatio) davanje pod zakup, u najam, iznajmljivanje

ablucija (lat. ab-lutio) pranje, umivanje, čišćenje; običaj katoličkih svećenika da nakon pričesti peru ruke

abluirati (lat. ab-luere) oprati, ispirati, isprati, očistiti

abmarkirati (njem. ab dolje, markieren obilježiti) žarg. "zbrisati", nestati, maknuti se

abnegacija (lat. ab-negatio) proricanje, odricanje, odbijanje

abnormalan v. abnorman

abnormalnost v. abnormitet

abnorman (lat. ab-normis) nepravilan, neobičan, koji odstupa od običaja, reda ili pravila; neobičan, neprirodan; koji predstavlja izuzetak; bolestan, nezdrav; abnormalan

abnormitet (lat. abnormitas) odstupanje od pravila, neprirodnost, nepravilnost; abnormalnost

aboco (tal. abozzo) prvi nacrt, skica neke slike; ebot

abolicija (lat. abolitio uništenje) prav. oprost kazne, pomilovanje; ukidanje, ukinuće, poništenje

abolicionisti (lat. abolitio) mn. politička stranka u Sjevernoj Americi koja je radila na ukidanju ropstva; pristaše pokreta za ukidanje nadzora nad prostitucijom i javnim kućama

abolicionizam (lat. abolitio) pokret kojem je cilj abolicija, tj. ukidanje nekog običaja ili sudskog postupka; prije: pokret za ukidanje ropstva u Sjevernoj Americi; pokret za ukidanje državnog nadzora i za priznanje prostitucije

abolirati (lat. abolere uništiti) prav. prekinuti nad nekim sudski postupak bez ikakvih posljedica po optuženoga; ukinuti, ukidati, poništiti, poništavati

abominacija (lat. abominatio) gnusoba, užas, gadost, sramno djelo; oskvrnuće

abondancija (fr. abondance, lat. abundantia) izobilje, obilnost, obilatost; pren. bogatstvo riječi, rječitost

abonent (fr. abonner, pretplatiti, pretplaćivati) pretplatnik

abonirati (fr. abonner) pretplatiti, pretplaćivati, pretplatiti se

abonoman (fr. abonnement) pretplata

abonos (perz. ebonos, ebenus) bot. v. ebenos

aboralan (lat. ab dolje, os, gen. oris usta) koji se nalazi nasuprot usta

abordaža (fr. abordage) napad (na neprijateljski brod); sudar dvaju brodova; pren. oslovljavanje

aboriginalan (lat. aboriginalis) prvotan; starosjedilački, domaći, saraonikao

aborigini (lat. aborigines, lat. ab od, origo podrijetlo, početak) mn. starosjedinci, prastanovnici, urođenici (za razliku od kolonista)

aborticid (lat. aborticidium) ubijanje ploda u majčinoj utrobi; nasilno ili umjetno izbacivanje začetka (zametka) iz maternice

abortirati (lat. abortare) izvršiti abortus, pobaciti, pobacivati; bot. ne donijeti plod

abortiv (lat. abortivum) med. pobačajno sredstvo, sredstvo za izvršavanje pobačaja; mn. abortivi

abortivan (lat. abortivus) prijevremen, nezreo, nedozreo; med. koji izaziva pobacivanje, pobačajni; pren. skraćeni, brzo završen, ugušen u samom začetku, u klici; zakržljao, neplodan, jalov; *abortivni postupak* skraćeni postupak, skraćivanje; *abortivno liječenje* med. liječenje kod kojega se uzročnik bolesti uništava u samom početku bolesti (osobito pri liječenju spolnih bolesti)

abortus (lat.) pobacivanje, pobačaj

abradirati (lat. abradere) ostrugati, sastrugati; odstranjivati trljanjem, odroniti, odronjavati

Abraham (hebr.) "otac mnoštva", otac mnogih naroda (u Bibliji: praotac Židova i Arapa)

abrakadabra (hebr.) čarobnjačka riječ, bez značenja, koja se, napisana na istostraničnom trokutu u jedanaest redaka (svako slovo u jednom redu), nosila oko vrata kao hamajlija protiv groznice; danas se upotrebljava samo u šali, kao i "hokus-pokus"

abrazija (lat. abrasio) sastrugavanje, čišćenje struganjem; med. čišćenje

nagrizajućim sredstvima; geol. odstranjivanje trljanjem, odronjavanje

abregacija (lat. abregatio) izdvajanje, isključivanje, isključenje

abrevijacija (lat. abbreviatio) kratica; kraćenje, skraćivanje (osobito knjige, spisa, članka itd.); abrevijatura

abrevijator (lat. abbreviator) skraćivač, npr. nečije knjige, nečijeg spisa; papinski pisar koji izrađuje papinske breve

abrevijatura (lat. abbreviare skratiti) v. abrevijacija

abrihtati (njem. abrichten) obučiti, obučavati, izvježbati, dotjerati; usp. dresirati

abritirati (fr. abrutir) poživotinjiti, zaglupiti, izjednačiti sa životinjom; ubiti u nekome svaki moralni osjećaj

abrogacija (lat. abrogatio) opozivanje, ukidanje, poništenje

abrogirati (lat. abrogere) ukinuti, ukidati, opozvati; trg. poništiti, povući nalog

abrupirati (lat. abrumpere) otkidati, otkinuti, otrgnuti, prekidati, prekinuti, raskomadati; usp. abruptan

abruptan (lat. abruptus otkinut) strm; osoran; neuglađen; isprekidan; odsječen; nagao, nenadan, žestok, bez mnogo okolišanja; usp. abrupirati

abs... v. pod aps...

abstiniyl v. antabus

abšid (njem. Abschied) oproštaj, rastanak; *abšidsbrif* (njem. Abschiedsbrief) oproštajno pismo; usp. apšiter

abštehati (njem. abstechen) razlikovati se od čega, ne slagati se s nečim (npr. u bojama); isticati se, stršiti

abulija (grč. abulia volja) bezvoljnost, odsutnost volje

abuna (ar.) "naš otac", najviši crkveni dostojanstvenik u Etiopiji (Abesiniji), poglavar kršćanske Koptske crkve

abundantan (lat. abundans) bogat, obilan, obilat; pretjeran

abusus non tollit usum čit. abuzus non tollit uzum (lat.) zlorababa ne ukida (pravilnu) uporabu

abuzija (lat. abusio) pogrešna uporaba riječi; katahreza

abuzivan (lat. abusivus) sklon zlorabama, sklon ogriješiti se o postojeće zakone i običaje, protupravan

abuzus (lat. abusus) prav. zlorababa; pogreška, zabluda; loša uporaba

abyssus abyssum invocat čit. abisus abisum invokat (lat.) ponor izaziva ponor, tj. jedna pogreška uzrokuje drugu

abzac (njem. Absatz) u proznom i pjesničkom tekstu: počinjanje nove rečenice novim redom tako da se prva riječ te rečenice uvlači malo udesno, stavak, odlomak; prijelom, cezura (u stihu); usp. alineja

Academy-award (engl.) nagrada američke Akademije (of Picture Arts and Sciences) za najbolje umjetničko dostignuće u filmskoj umjetnosti; v. Oskar

accarezzevole čit. akarecevole (tal.) glaz. umiljato, ljupko

accarezzevolmente čit. akarecevolmente (tal.) glaz. v. accarezzevole

accelerando čit. ačelerando (tal.) glaz. oznaka tempa: svirati ili pjevati ubrzavajući, postupno brže

accentus acutus čit. akcentus akutus (lat.) gram. oštri naglasak; akut

accentus circumflexus čit. akcentus cirkumfleksus (lat.), gram. izvijeni naglasak (u grčkoj gramatici, kao u riječi moira); cirkumfleks

accentus gravis čit. akcentus gravis (lat.) gram. teški naglasak (u grčkoj i francuskoj gramatici); gravis

acciaccatura čit. ačakatura (tal.) glaz. stapanje, suzvučanje prijašnjeg tona sa sljedećim glavnim tonom; također; dodavanje jednog intervala akordima radi pojačanja harmonije

accordamento čit. akordamento (tal.) glaz. usuglašavanje, prilagođavanje instrumenata i glasova

accordando čit. akordando (tal.) glaz. usuglašavajući, prilagođavajući

acedija (grč. akedeia) duhovna tromost, ravnodušnost prema nekom dobru, prema životu; akedija

acenoet (grč. a-, koinos zajednički, nois, noos razum, um) čovjek bez zdravog ljudskog razuma; akenoet

acera (lat. acerra) kutija s tamjanom, kadionica; *acerra thuraria* čit. acera turarija (lat.) crkvena posuda u kojoj se drži tamjan; *acerra philologica* čit. acera filologika (lat.) zbirka filoloških rasprava; *acerra historica* čit. acera historika (lat.) zbirka odabranih povijesnih rasprava (kao naslov knjiga)

acerbacija (lat. acerbatio) ogorčenje, pogoršanje

acurban (lat. acerbus) gorak, trpak; ogorčen; grub, surov, strog

acerbitet (lat. acerbitas) trpkost; gorčina, grubost, surovost, strogost

aceridi (grč. a-, keros vosak) mn. farm. melemi i masti u kojima nema voska; akeridi

acerirati (lat. acer, fr. acerer) čeličiti, očeličiti, okaliti

acervacija (lat. acervatio) nagomilavanje, gomilanje

acescencije (lat. acescere, acescentia) mn. jela i lijekovi koji lako dobiju kiselkast okus

acet(um) (lat. acetum) ocat

acetabul (lat. acetabulum) posuda (ili: boca) za ocat; anat. zglozna čaša

acetati (lat. acetum ocat) mn. kem. soli octene kiseline

aceterni (lat. acetum) farm. sredstvo, lijek protiv žuljeva i bradavica

acetičan (lat. acetum) koji sadrži ocat, octeno kiseo

acetil (lat. acetum) kem. radikal octene (acetilne) kiseline

acetilen (lat. acetum) kem. plinovit ugljikovodik C₂H₂, bezbojan i otrovan, upotrebljava se za osvjetljenje; *acetilenska svjetiljka* svjetiljka u kojoj gori acetilen

acetometar (lat. acetum, grč. metron) kem. sprava za mjerenje kislosti octa

acetometrija (lat. acetum, grč. metria) kem. mjerenje jakosti octa

acetone (lat. acetum) kem. bezbojna tekućina ugodna mirisa, dobiva se iz vodenog destilata suhe destilacije drveta (dimetilni keton)

acetonemija (lat. acetum, grč. haima krv) med. prisutnost acetona u krvi, osobito kod šećerne bolesti težeg oblika

acetonurija (lat. acetum, grč. uron mokraća) med. prisutnost acetona u mokraći, osobito kod šećerne bolesti

acezija (grč. akesis) liječenje; akezija

acid-party čit. esid-parti (engl.) narkomanska skupna seansa, skupno uživanje droga

acidacija (lat. acidatio) kem. ukiseljavanje, npr. hrane u želucu

acidifikacija (lat. acidificatio) kem. stvaranje kiseline, pretvaranje u kiselinu

acidimetar (lat. acidum, grč. metron) sprava za mjerenje jakosti kiseline

acidimetrija (lat. acidum, grč. metria) mjerenje jakosti kiselina

acidirati (lat. acidere) kem. ukiseliti, pretvoriti u kiselinu

aciditet (lat. aciditas) kem. kiselost

acidoza (lat. acidosis) med. samootrovanje kiselinom zbog nagomilavanja acetonskih tijela u organizmu, osobito kod šećerne bolesti

acijanoblepsija (grč. a ne, kyanos plav, blepein, gledati) sljepoća za plavu boju, nesposobnost očiju da zamjećuju plavu boju; usp. aneritropsija

aciniforman (lat. aciniformis) v. acinozan

acinozan (lat. acinosus) pucast, koji ima oblik zrna grožđa, npr. žlijezde

acquestus conjugalis čit. akvestus conjugalis (lat.) prav. zajednička tečevina muža i žene

Actors' Studio američka filmska ustanova (osnovao god. 1947. Elia Kazan) koja se temelji na načelima ruskog teatrologa K. Stanislavskoga

actu čit. aktu (lat.) zaista, stvarno

ad (lat.) prijeđi, k, ka, na, do, kod, pri, uz; do, oko, u; za; s obzirom na; prema, po (*ad naturam* prema prirodi); uz, pored, osim, povrh

ad acta čit. ad akta (lat.) odlaganje spisa u pismohranu (arhiv); odstraniti nešto kao svršeno ili nepotrebno

ad arma! (lat.) k oružju! pren. na posao!

ad bene placitum (lat.) prema dopadanju, prema nahodanju, po volji

ad calendas graecas čit. ad kalendas grekas (lat.) "do grčkih Kalenda", tj. nikada, na "Nigdaijevo", "kad na vrbi rodi grožđe"

ad depositum čit. ad depozitum (lat.) dati ili uzeti nešto na čuvanje, u pohranu

ad exemplum čit. ad egzemplum (lat.) na primjer, primjerice

ad gloriam (lat.) na slavu

ad hoc čit. ad hok (lat.) upravo za to, posebno radi, samo za ovu priliku, samo za ovu svrhu

ad honorem (lat.) u čast, iz počasti

ad inferos (lat.) kod mrtvih; u podzemnom svijetu; pren. u miru

ad infinitum (lat.) u beskraj, u nedogled

- **ad libitum** (lat. ad libitum, libitus prohtjev) glaz. po volji, tj. svirati ili pjevati; također: znak da se instrumenti ili glasovi s ovim dodatkom, u nekom glazbenom komadu, mogu i izostaviti

ad limina (lat.) kraće umjesto *ad limina apostolorum*, tj. na apostolske pragove (katolički su biskupi dužni svake pete godine pisano i usmeno obavijestiti papu o stanju u svojim biskupijama; takvo se obavještavanje zove *referat ad limina*)

ad litteram (lat.) doslovce, doslovno, bukvalno

ad majorem Dei gloriam (lat.) na veću slavu Božju (geslo jezuitskog reda)

ad manus (lat.) na ruke, na ruku, pri ruci; *ad manus fideles* (lat.) u povjerljive ruke; *ad manus proprias* (lat.) na vlastite ruke

ad normam (lat.) prema propisu, po pravilu

ad notam (lat.) *uzeti ad notam* zabilježiti, zapamtiti, primiti na znanje

ad oculos čit. ad okulos (lat.) prikazati nešto jasno, očigledno, zorno

ad partem (lat.) sa svakim dijelom posebno, tj. pojedinačno

ad pias causas čit. ad pijas kauzas (lat.) za pobožne svrhe, za dobrotvorne namjene

ad ratifikandum (lat. ad ratificandum) za potvrdu, za odobrenje

ad rem (lat.) prema stvari, što odgovara stvari (a ne osobi); prilično, zgodno, korisno, uputno, upotrebljivo

ad ultra (lat.) do kraja, do krajnjih granica, potpuno

ad unum (lat.) svi do jednoga, do jednoga, do posljednjeg

ad valorem (lat.) prema vrijednosti

adab (ar.) u srednjovjekovnoj arapskoj književnosti: poučna literatura koja je veoma slična enciklopediji

Adad kod Sumeraca, Asiraca i Babilonaca: božanstvo vjetera, oluje, nevremena i groma

adagietto čit. adadeto (tal.) glaz. 1. malo sporije; 2. im. glazbeno djelo koje treba izvoditi manje lagano

adagij (adagium) poslovice

adagio čit. adado (tal.) glaz. 1. blago, lagano, tiho; ozbiljno, dostojanstveno; 2. im. glazbeno djelo koje treba izvoditi blago i lagano

adagio assai čit. adado assai (tal.) glaz. veoma lagano; adagio di molto

adagiologija (lat. adagium poslovice, grč. logia zbirka) zbirka poslovice; znanost o poslovicama

adagissimo čit. adadisimo (tal.) glaz. veoma lagano, što lakše

adakcija (lat. adactio, adigere) upornost, prisiljavanje, primoravanje

adaktilija (grč. a -bez, daktylos prst) med. nedostatak svih prstiju na ruci ili nozi

adalet (tur.) pravda, pravednost; pravilnost, ispravnost

Adam (hebr. čovjek načinjen od zemlje) u Bibliji: ime prvog čovjek; *Adamov kostim* golo muško tijelo; *Adamova jabučica* istaknuta izbočina na prednjem dijelu vrata nekih muškaraca; *Adamovo rebro* žena (budući da je, prema Bibliji, Bog stvorio ženu od Adamova rebra)

adamant (grč. adamas, adamantos) v. adamas

adamas (grč. adamas) kaljeno željezo, čelik; dijamant

adamizam struja europske književnosti koja se oslanja na primitivne i instinktivne pojave u ljudskoj naravi

Adapa po babilonskoj mitologiji: prvi čovjek (odbivši nebesku hranu izgubio je besmrtnost za čitav ljudski rod)

adaptacija (lat. adaptio) v. adaptacija

adaptacija (lat. adaptatio) prilagodavanje, prilagodba, prilagođenost; primjena; adaptacija

adaptator (lat. adaptator) onaj koji prilagođava, tehnička sprava za spregu međusobno neprilagođenih elemenata

adaptirati (lat. adaptare) prilagoditi, prilagođavati; preurediti, preuređivati; primijeniti, primjenjivati

adcitacija (lat. adcitatio) prav. pozivanje na parnicu

adcitat (lat. adcitatus) prav. pozvani na suđenje, parnicu

addatur (lat. addere dodati, addatur) neka se doda, dodaj, dometni

adde (lat. addere dodati, adde) med. dodaj! dometni! (na receptima)

adefagija (grč. adefagia) med. proždrljivost, prevelika želja za jelom

adekvacija (lat. adaequatio) izjednačenje, prilagođavanje

adekvatan (lat. adequatus) izjednačen, jednak; podudaran, odgovarajući, prikladan; *adekvatan pojam* log. onaj koji točno izražava bit svoga predmeta; *adekvatna spoznaja* spoznaja koja je u punoj suglasnosti s biti spoznatoga

adelfija (gr. adelfos brat) pobratimstvo; bot. sraštenost prašničkih niti

adelfizam (grč. adelfos brat) bratstvo, bratimljenje, pobratimstvo

adelfoktonija (grč. adelfos brat, adelfi sestra, kteino ubijem) bratoubojstvo ili sestroubojstvo

adelopodi (grč. adelos prikriven, nejasan, podos noga) zool. životinje koje izgledaju kao da nemaju nogu, tj. u kojih su noge skrivene

ademcija (lat. ademptio, adimere) prav. oduzimanje, uklanjanje, uskraćivanje

ademptio bonorum čit. ademcio bonorum (lat.) prav. oduzimanje imanja

ademptio civitatis čit. ademcio civitatis (lat.) prav. oduzimanje prava građanstva, protjerivanje iz grada

adenalgija (grč. aden žlijezda, algos bol) med. žlijezдобolja

adend (lat. addendus) mat. pribrojnik

adenda (lat. addenda) mn. dodaci, priloz, domeci

adenitis (grč. aden žlijezda) med. upala žlijezda

adeno- (grč. aden) predmetak u složenici sa značenjem: žlijezda, žljezdani

adenoflegmon (grč. aden, flego gorim)
med. prelaženje upale limfne žlijezde na okolna tkiva

adenogeneza (grč. aden, genesis postanak) fiziol. nastajanje, stvaranje žlijezda

adenografija (grč. aden, grafia opis) fiziol. opisivanje žlijezda

adenoidan (grč. aden, eidos oblik) žljezdolik, žljezdast

adenoidi (grč. aden, eidos oblik) med. žljezdaste izrasline = adenoidne vegetacije

adenologija (grč. aden, logia znanost) fiziol. proučavanje žlijezda

adenom (grč. aden) med. žljezdaste izrasline koje se sastoje od epitelnih cjevčica i vezivnog tkiva

adenopatija (grč. aden, pathos bolest) med. bolest žljezdanog sustava

adenotomija (grč. aden, tome rezanje) med. operativno uklanjanje žljezdanih izraslina, adenoida

adenozan (grč. aden, lat. adenosus) žljezdani, koji se tiče žlijezda

adeps (lat.) mast, salo

adept (lat. adeptus, adipisci dostići, zadržati, steći) onaj koji je nešto postigao; u alkemiji: onaj koji je stekao veliku tajnu alkemije; danas: onaj koji je prodro u sve tajne nečega

adespoton (grč. adespoton) imanje bez gospodara; djelo čiji je tvorca nepoznat

adh- v. pod ath-

adherencija (lat. adhaerentia) srašćivanje, sraslost; pripadnost, naklonost, privrženost

adherencija (lat. adhaerere držati se čega, prijanjati) prijanjanje, pristajanje; privrženost, pripadnost, sklonost, naklonost, sljedbeništvo, sraslost

adherent (lat. adhaerens) pristaša, privrženik, pripadnik; sudionik

adherirati (lat. adhaerere) prionuti, prijaviti; biti priljepljiv; nadovezivati se; održati se, biti uz; odobravati, pristajati uz neko mišljenje

adhezija (lat. adhaerere držati se čega, prijanjati) fiz. prionljivost, međusobno privlačenje dvaju tijela koja se tijesno dotiču; prijanjanje, priljublivanje, pripijanje; med. srašćenje, priraščivanje; prav. priključenje, naknadni pristup neke države nekom ugovoru; izricanje kazne uz pravorijek o imovinskom zahtjevu koji je nastao izvršenjem kaznenog djela (naknada štete, povrat oduzete stvari i si.); usp. kohezija

adhezija (lat. adhesio) prionljivost, privlačnost; fiz. sila kojom se privlače molekule raznih tijela (supr. kohezija); prav. vezivanje jednog privatnopravnog djela uz neko kazneno djelo; anat. bolesna sraslost dijelova tijela, sraslica

adhezijski postupak prav. mješoviti ili pridružni nedostatak, onaj kod kojega se uz neko kazneno djelo veže i jedan privatnopravni građanski predmet; v. adhezija

adhezivan (lat. adhesivus) prionljiv; koji spaja, spojni

adhibenda (lat. adhibere, adhibenda) mn. pomoćna sredstva; prilozi uz spise

adhibicija (lat. adhibitio) primjena, uporaba, korištenje; prizivanje, privođenje

adhortacija (lat. adhortatio) opomena; poticanje, pobuđivanje, ohrabivanje, bodrenje,

adhuc sub iudice lis est čit. adhuc sub iudice lis est (lat.) prav. stvar je još pred sudom, spor još nije riješen

adiafora (grč. ta adiafora) mn. fil. ono što je s moralnog (etičkog) stajališta beznačajno, tj. ni dobro ni loše; stoici su učili: samo je jedno dobro (vrlina) i samo jedno zlo (porok); sve je ostalo (život, zdravlje, ljepota, bogatstvo itd.) beznačajno

adicija (lat. additio) dodavanje, zbrajanje; umnožavanje

adicionalan (lat. additionalis) naknadan, dodan, pridodan, koji služi kao dodatak; *adicionalni zakon* novi, dopunski zakon

adicirati (ad-dicere) prav. priznati, dosuditi, dodijeliti

adija-aktinski (a- ne, dia kroz, aktis, aktinos zrak) opt. koji ima svojstvo nepropuštanja aktinskih zraka

adijabatan (grč. a- ne, diabaino prolazim) fiz. neprolazan za toplinu, koji se zbiva bez dobitka i gubitka topline, bez povišenja i sniženja temperature; usp. izotermičan

adijabatičan v. adijabatan

adijafan (grč. a-diafaino) neproziran

adijaforan (grč. a-diaforos) ravnodušan, ni dobar ni loš; indiferentan

adijaforija (grč. a-diaforia) ravnodušnost; usp. indiferentizam

adijaforist (grč. a-diaforos) ravnodušan čovjek, slobodni mislilac, slobodan duh; indiferentist

adijagnostičan (grč. adiaagnostikos) med. koji se ne da (ili: ne može) razlikovati, raspoznati, utvrditi

adijantum (grč. adianton) bot. viline vlasi, gospina kosa

adijareja (grč. a- ne, diarrheo protjecem) med. nevršenje nužde, zatvorenost

adijaterman (grč. a-, dia- kroz, thermaino zagrijavam) fiz. koji ne propušta toplinske zrake; aterman

adijatetičan (grč. a- ne, dia- kroz, ti-themi metnem, stavim) med. koji nije sklon bolesti

adikcija (lat. addictio) prav. dosuđivanje, dodjeljivanje

adinamičan (grč. adynamikos) nemoćan, slab, iznemogao, klonuo; nesposoban

adinamija (grč. adynamia) med. nemoć, slabost, malaksalost, iznemoglost, klonulost; nesposobnost

adio! (tal. addio) zbogom!

adipocera (lat. adeps, adipis mast, vosak) kem. masni vosak, vosak od leša

adipoza (lat. adeps, adipis) fiziol. stvaranje masti u tijelu

adipozan (lat. adiposus) mastan, pretio, gojan, debeo

adipsija (grč. a-, dipsa žeđ) med. neosejećaj žeđi

adipson (grč. a-, dipsa žeđ) med. sredstvo za gašenje žeđi

adirati (lat. addere) dodati, zbrojiti, zbrajati

adirato (tal.) glaz. srdito, ljutito, s uzbuđenjem

Adisonova bolest bolest nadbubrežnih žlijezda koja se očituje brončanom bojom kože i općim malaksanjem, a uzrokuje smrt (naziv prema otkrivaču, engl. liječniku Thomasu Addisonu, 1793—1860)

aditivan (lat. additivus) koji se treba dodati

aditon (grč. adyton) ono što je nepriступačno; najsvetiji, unutarnji dio grčkog hrama u koji je samo svećenik smio stupiti

adizonizam med. vrsta tuberkulozne oboljelosti nadbubrežnih žlijezda, praćena smeđom ili smeđecrnom bojom onih dijelova kože koji su izloženi svjetlosnom ili mehaničkom podražaju; obično smrtonosna (nazvana po engl. liječniku Thomasu Addisonu koji ju je prvi 1855. g. opisao); Adisonova bolest, brončana bolest

adjekcija (lat. adjectio) pridjevanje, dodavanje; prav. povećanje, dodatak ponuđenoj svoti novca

adjektiv (lat. adjectivum) gram. pridjev

adjektivni (lat. adjectivus) gram. pridjevni, pridjevski

adjudicirati (lat. adjudicare) dosuditi, dosuđivati, odobriti

adjudikacija (lat. adjudicatio) prav. sudsko priznanje, dosuđivanje, presuda u nečiju korist

- adjudikator** (lat. *adjudicatorius*) prav. kupac na javnoj prodaji; onaj kome ostaje nadmetanjem, dražbom prodavana stvar, najbolji ponuditelj
- adjudikativan** (lat. *adjudicativus*) kojim se dosuđuje
- adjument** (lat. *adjumentum*) pomoćno sredstvo, pomoć
- adjungirati** (lat. *adjungere*) pridodati, dodijeliti na rad, dati nekome nekoga za pomoćnika i budućeg nasljednika
- adjunkcija** (lat. *adjunctio*) vezivanje, pridruživanje, dodjeljivanje, dodavanje, spajanje
- adjunkt** (lat. *adjunctus*) pomoćnik; pomoćni službenik, mlađi činovnik
- adjunktura** (lat. *adjunctura*) pomoćno zvanje; pomoćna ustanova
- adjuracija** (lat. *adjuratio*) zaklinjanje; prav. polaganje zakletve; preklinjanje
- adjutatorij** (lat. *adjutatorium*) anat. ramena kost, ramenjača
- adjutor** (lat. *adjutor*) pomoćnik, pomagač
- adjutorij** (lat. *adjutorium*) pomoćno sredstvo, pomoć
- adjutum** (lat. *adjutum*) pomoć, potpora, dodatak
- adjuvancije** (lat. *adjuvantia*) mn. farm. v. *adjuvans*
- adjuvans** (lat.) farm. pomoćno sredstvo, sporedni lijek čije je djelovanje slabije
- adjuvant** (lat. *adjuvans*) pomoćnik, pomagač; pomoćni učitelj
- adkredulirati** (lat. *adcredulare*) zaniževati pod prisegom neki dug
- adlatus** (lat. *ad-latus*) pomoćnik, mladi činovnik; osobito činovnik ili časnik koji je dodijeljen na službu nekom višem činovniku ili časniku
- adlenimenti** (lat. *adlenimenta*) med. sredstva, lijekovi za ublažavanje
- adlerizam** teorija austrijskog psihologa Alfreda Adlera (1870—1937), tzv. "individualna psihologija"
- Admet** mit. starogrčki kralj u Feri (Tesalija), jedan od Argonauta, muž Alkestidin, Apolonov ljubimac
- adminacija** (lat. *adminatio*) prav. prijetnja (kao simbolična uvreda)
- adminikul** (lat. *adminiculum*) pomoćno sredstvo, pomagalo
- adminikulator** (lat. *adminiculator*) u Katoličkoj crkvi: osoba koja se skrbi o udovicama, siročadi i si.
- administracija** (lat. *administratio*) upravljanje, uprava; upravna vlast, vlada; činovništvo, službeništvo
- administrativa** (lat. *administrare*) upravljati, administrativa) uprava, upravna vlast
- administrativni** (lat. *administrativus*) upravni, koji se tiče ili potječe od upravne vlasti, ustanove itd.
- administrator** (lat.) upravitelj; osoba koje upravlja ustanovom
- administrirati** (lat. *administrare*) upravljati; voditi poslove neke ustanove, voditi posao za nekoga drugog
- admiracija** (lat. *admiratio*) divljenje; čuđenje
- admiral** (ar. *amir al ba'*, fr. *amiral*) zapovjednik bojne flote; zool. leptir (*Vanessa atlanta*)
- admirali te t** (njem. *Admiralität*) pomorska vlast; vrhovno zapovjedništvo pomorske vojne sile; svi admirali pomorske vojne sile
- admirativan** (lat. *admirari diviti se*) koji pokazuje, izražava ili izaziva divljenje, Čuđenje, obožavanje
- admisibilan** (lat. *admissibilis*) primljiv; prihvatljiv
- admisibilitet** (lat. *admissibilitas*) primljivost; prihvatljivost
- admisija** (lat. *admissio*) primanje, prijam
- admodijacija** (lat. *admodiatio*) davanje zemlje u zakup

admodijator (lat. admodiator) onaj koji daje zemlju pod zakup, iznajmitelj

admonicija (lat. admonitio) opominjanje, ukoravanje zbog nevršenja dužnosti

admonitivan (lat. admonitivus) koji opominje

adneksi (lat. adnexa) mn. med. veze maternice s jajnikom i jajovodom

adnominalan (lat. ad k, nomen ime) koji ide uz imenice, koji pripada imenicama

adnotacija (lat. adnotatio) bilješka, primjedba, napomena, objašnjenje; prav. popis; anotacija

adnotanda (lat.) mn. stvari koje treba zabilježiti, zapamtiti, značajne stvari

adnotata (lat.) mn. bilješke, primjedbe, napomene

adnotator (lat. adnotator) pisac ili stavljač primjedaba; tumač

adnotirati (lat. adnotare) pribilježiti, zapisati, zapamtiti, uzeti na znanje

adolescencija (lat. adolescentia) mladost, mladenačko doba; mladež, mladina

adolescent (lat. adolescens) mladić; pren. žutokljunac

Adonaj (hebr.) Gospod, Gospodin, "moj Gospodin" hebrejski naziv za Boga, budući da se ime Jahve nije smjelo izgovoriti)

adonijski stih (lat. versus adonius) poet. antički stih koji se sastoji od jednog daktila i jednog troheja ili spondeja: U U — U

Adonis (grč. Adonis) mit. legendarno lijep mladić za čiju su se ljubav otmale božice Afrodita i Perzefona; simbol ljepote i proljeća; zool. vrsta lijepog plavog leptira (Polyomatus Adonis); bot. gorocvijet

adonizacija (lat. adonisatio) namještanje, dotjerivanje, kićenje

adopcija (lat. adoptio) uzimanje pod svoje, usvojenje, posvajanje

adopcija (lat. adoptatio) v. adopcija

adoptant (lat. adoptans) posvojitelj,

usvojitelj; adoptator

adoptat (lat. adoptatus) usvojeno dijete, posvojče, pokćerka, posinak

adoptator (lat. adoptator) v. adoptant

adoptirati (lat. adoptare) uzeti tuđe dijete pod svoje, usvojiti, posvojiti; priznati za svoje

adoptivan (lat. adoptivus) usvojen, posvojen

adoracija (lat. adoratio) obožavanje, veliko poštovanje, klanjanje; silno voljenje, bezgranična ljubav

Adrast starogrčki mitološki kralj u Argu, tast Polinikov, jedan od vođa "Sedmorice protiv Tebe"

adrenalin (lat. ad u ren bubreg) med. supstanca (ili: tvar) koju nadbubrežna žlijezda izlučuje neposredno u krv; upotrebljava se za smanjenje krvnog tlaka, kod slabosti srca, bronhijalne astme, morske bolesti itd.; epinerfm, epirenan, suprarenin

adresa (fr. adresse) 1. oznaka (na pismu i dr.) mjesta stanovanja i imena onoga kome se pismo upućuje; 2. pismena predstavka, molba skupštine vladaru; svečana čestitka neke udruge ili kolegija slavljenuku; pren. hitrost, okretnost, umješnost; *adresa po potrebi* bank. pozivanje neke osobe da akceptira ili isplati mjenicu za slučaj neakceptiranja ili neisplate mjenice

adresant (fr. adresser) osoba ili tijelo koje upućuje ili preporučuje, pisac pisma, predstavke, molbe i si.; bank. mjenični potpisnik koji upućuje poziv nekoj osobi da akceptira ili isplati mjenicu

adresar (fr. adreser) popis osoba s naznačenjem mjesta i ulica stanovanja; knjiga s popisom stanovnika nekog mjesta (po zanimanjima, djelatnostima, ulicama i dr.)

adresat (fr. adresser) osoba ili tijelo kojem se upućuje pismo, primatelj pi-

- sma; bank. osoba kojoj se vlasnik mjenice treba obratiti u slučaju da je primatelj (trasat) ne plati
- adresirati** (fr. adresser) označiti na pismu, pošiljci i dr. ime i mjesto stanovanja osobe ili ustanove kojoj se pismo ili pošiljka upućuje, napisati adresu
- Adrijatik** (lat. Adria) Jadran, Jadransko more
- adrogacija** (lat. adrogatio) prav. usvojenje; usvojenje onoga koji je već punoljetan
- adrogirati** (lat. adrogare) prav. uzeti pod svoje, posvojiti, usvojiti; usp. adoptirati
- adskripcija** (lat. adscriptio) pripisivanje; pismeni dodatak
- adskriptor** (lat. adscriptor) supotpisnik
- adsorpcija** (lat. adsorptio) fiz. zgušnjavanje plinova na površini čvrstih tijela; usp. okluzija
- adstant** (lat. adstans) pomoćnik, pomoćni učitelj
- adstipulacija** (lat. adstipulatio) bezuvjetni pristanak, potpuna suglasnost
- adstricija** (lat. adstrictio) med. stezanje, skupljanje, zatvaranje, npr. rane
- adstringens** (lat. adstringens) med. sredstvo za stezanje površine sluznice i povrijeđene kože
- adstringentan** (lat. adstringens) stezljiv, koji steže, koji skuplja, koji zatvara
- adstringirati** (lat. adstringere) stegnuti, stezati, skupiti, skupljati, zatvoriti
- adukcija** (lat. ad, ducere voditi) privođenje, dovođenje, primicanje, privlačenje; med. gibanje mišića prema središnjoj crti tijela, privlačenje mišića; prav. dokazivanje, navođenje razloga, pozivanje na što; *aduktor* mišić primicah; usp. abdukcija, abduktor
- adukcija** ^{n.at.} adductio dovođenje) anat. "vivačenje mišića
- adult** (lat. adolescere odrasti, adultus) odrastao, spolno zreo čovjek i svako živo biće uopće
- adultan** (lat. adultus) odrastao, stasao; punoljetan; spolno zreo
- adulter** (lat.) preljubnik, brakolomac
- adultera** (lat.) preljubnica
- adulteracija** (lat. adulteratio) krivotvorenje (osobito novca)
- adulterij** (lat. adulterium) prav. brakolomstvo, preljub
- adumbracija** (lat. adumbratio) rad u glavnim potezima, nacrt, skica
- adurencije** (lat. adurentia) mn. sredstva za paljenje ili nagrizanje
- adurens** (lat.) med. sredstvo za paljenje ili nagrizanje; pirotik
- adusirati** (fr. adoucir) sladiti, zasladiti; ublažiti, utažiti, razblažiti, olakšati; glačati; omekšati, postati kovnijim; slik. razblažiti boje
- adut** (fr. a tout u sve, na sve) u kartama: najjača boja, tj. karta koja nosi sve ostale; najjače sredstvo, najjači razlog
- adutirati** (fr. a tout u sve, na sve) u kartama: početi igru adutima; *sjeći adutom* baciti adut na kartu druge boje i time odnijeti; *izadutirati se* izbaciti u igri sve adute, ostati bez aduta; pren. izgubiti, potrošiti sve, ostati bez sredstava; iscrpsti sva sredstva, sve najjače razloge
- advekcija** (lat. advehere dovoziti) vodoravno gibanje zraka, a time se prenose i meteorološki faktori (toplina, vlaga i dr.) u vodoravnom smjeru
- advent** (lat. adventus dolazak) predstojeći dolazak Spasitelja naviješten u Svetom pismu (Otk 22,7); kod katolika: posljednja četiri tjedna pred Božić, došašće
- adventisti** (lat. adventus dolazak) pripadnici kršćanske sljedbe koju je u Americi osnovao William Miller koji je proricao da će Krist po drugi puta doći 1844. godine; svetkuju subotu,

osnovom vjere smatraju Sveto pismo (Bibliju), vjeruju u Kristovo obećanje da će po drugiput doći; crkva raširena po cijelom svijetu

adventivan (lat. *adventivus*) slučajan; sporedan, pridošao; bot. koji ne raste na svom pravom mjestu, npr. *adventivni korijen* onaj koji se razvija na samoj stabljici (bršljan, divlja jagoda i dr.)

adventizam (lat. *adventus* dolazak) naučavanje i pokret adventista; v. adventisti

adverb (lat. *adverbium*) gram. prilog
adverbijal (lat. *adverbiale*) gram. priložna oznaka (vremenska, mjesna, načinska, uzročna)

adverbijalni (lat. *adverbialis*) gram. priložni

adverzarije (lat. *adversaria*) mn. knjige ili bilježnice u koje se privremeno unose grada i bilješke koje će tek kasnije biti sredene ili obrađene

adverzativan (lat. *adversativus*) gram. suprotan

advocatus Dei (lat.) "Božji odvjetnik", u Rimokatoličkoj crkvi: osoba koja opovrgava prigovore "vražjeg odvjetnika" (*advocatus diaboli*) pri procesima za proglašenje svetim ili blaženim

advocatus diaboli (lat.) "vražji odvjetnik", osoba koja se suprotstavlja "Božjem odvjetniku" (*advocatus Dei*); pren. čovjek koji se suprotstavlja općem mišljenju; v. *diabolus rotae*

advocirati (lat. *ad vocare*) baviti se odvjetničkim poslovima, braniti druge pred sudom; služiti pravu; pren. zauzimati se za nekoga ili nešto

advokat (lat. *advocatus* onaj koji je pozvan u pomoć) pravozastupnik, pravobranitelj, branitelj, odvjetnik

advokatura (lat. *advocatura*) pravobraniteljstvo, pravozastupništvo, odvjetništvo, odvjetničko zvanje

adustirati (lat. *adjustare*) dotjerati, dotjerivati, namjestiti; adjustirati; obično: adustirati se, adjustirati se

adutant (lat. *adjutans*) pomoćnik; mlađi časnik dodijeljen na službu višem časniku, pratitelj višeg časnika

adutantura (lat. *adjuntatura*) zvanje, služba i kancelarija adutanta

aed (grč. *aoidos*) pjevač i pjesnik slobode u herojskom razdoblju starih Grka

AEG kratica za poznatu njemačku tvrtku *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft* čit. Algemajne elektricitets-gesellschaft "Sveopće društvo za elektricitet"

Aenona (lat.) antičko ime za Nin

aequilibrium indifferentiae čit. ekvilibrijum indiferencije (lat.) fil. ravnoteža dvaju suprotnih motiva, dviju suprotnih pobuda; usp. Buridanov magarac

aer (grč. *aer* zrak, lat. *aer*) zrak

aeracija (lat. *aeratio*) proizvođenje zraka; prozračivanje; izlaganje kemijskom djelovanju zraka

aerat (lat. *aeratum*) kem. voda u kojoj ima ugljične kiseline

aerenhim (grč. *aer* zrak, en u, *hyma* tekućina, sok) bot. stanično tkivo s velikim, zrakom napunjenim, međustaničnim prostorima, osobito kod vodenih biljaka

aeričan (lat. *aer*, grč. *aer*) zračni; prozračan, plinovit

aerifikacija (lat. *aerificatio*) punjenje zrakom; kem. pretvaranje u zrak, plin

aeriforman (lat. *aeriformis*) prozračan, plinovit

aerizirati (grč. *aer*, fr. *aeriser*) pretvoriti, pretvarati u zrak, plin

aero- (grč. *aer*, lat. *aer*) predmetak u složenicama sa značenjem: zrak, zračni, koji je u vezi sa zrakom

aerobat (grč. *aer*, baino idem) plesač u zraku, plesač na užetu; koji ide po zraku; mudrijaš

aerobi (grč. aer, bios život) mn. biol. bakterije koje, kao i sva viša živa bića, moraju imati slobodnog kisika da bi mogle živjeti (za razliku od anaeroba)

aerobionti (grč. aer, bios život) mn. zool. v. aerobi

aerobomba (grč. aer, bombos dubok, potmuo zvuk) voj. zračna, avionska bomba

aerobus (grč. aer, lat. omnibus svima) zračno prijevozno sredstvo

aerodin (grč. aer, dynamis sila) zrak. zrakoplov teži od zraka, u letu se održava uglavnom pomoću aerodinamičkih reakcija

aerodinamika (grč. aer, dynamis sila) fiz. znanost o zakonima gibanja plinovitih tijela

aerodrom (grč. aer, dromos putanja) mjesto gdje stoje, odakle polaze i kamo se spuštaju zrakoplovi

aeroduktor (lat. aeroductor) med. instrument kojim se pri porođajima dovodi zrak

aeroembolija (lat. aer zrak, grč. embolon klin) stvaranje plinskih mjehurića u tkivima i krvi zbog izlaganja organizma sniženom tlaku koji vlada na većim visinama

aerofagija (grč. aer, fagein jesti) med. gutanje zraka, bolest koja se javlja osobito kod neuropata i histeričnih osoba, ali i kod tuberkuloznih

aerofiltar (lat. aer zrak, filtrum cgedilo) filtarij u obliku rezervoara napunjenog šljakom kroz koji se propuštaju tekuće vode radi aeracije

aerofiti (grč. aer, fyton biljka) bot. biljke koje rastu sasvim u zraku (suprotno: geofiti); također: epifiti

aerofobija (grč. aer, fobeo bojim se, plašim se) strah od zraka, izbjegavanje zraka

aerofon (grč. aer, foneo zvučim) instrument pomoću kojega se ljudski glas

može prenositi i čuti na 6—9 kilometara (izumio ga je Edison)

aerofor (grč. aer, foros nosač) sprava koja omogućava disanje i u inače otrovnom ili zagušljivom zraku, kao i pod vodom

aerofotografija (grč. aer, fos svjetlost, grafo pišem) perspektivno snimanje raznih objekata, osobito zemljišta (terena), iz zraka (zrakoplova) fotoografskim putem

aerofotogrametrija (lat. aer zrak, grč. fos, fotos svjetlo, gramma slovo, metria mjerenje) izradba zemljovida snimanjem iz zrakoplova

aerogen (grč. aer, gennaio stvaram, proizvodim) koji se stvara pomoću zraka, koji dolazi od zraka; *aerogena tuberkuloza* infekcija koja nastaje unošenjem u pluća tuberkuloznog bacila s udahnutim zrakom

aerografija (grč. aer, grafo) opisivanje zraka

aerogram (lat. aer zrak, grč. grafein pisati) vijest predana zračnim putem, putem radija; radiogram

aeroidan (grč. aeroides) koji ima oblik zraka, zrakolik; maglovit

aeroklimatologija (lat. aer zrak, grč. klimatos naginjanje zemaljske kugle polu, logia znanost) znanost koja proučava klimu troposfere i drugih dijelova stratosfere

aerolit (grč. aer, lithos kamen) meteor, kamen koji pada iz zraka, meteorski kamen

aerologija (grč. aer, logia) znanost o zraku i njegovim svojstvima, znanost o atmosferi i njezinom ispitivanju

aeromagnetometrija (lat. aer zrak, grč. Magnes lithos, metria mjerenje) istraživanje ruda pomoću zrakoplova, tj. iz zraka

aeromantija (grč. aer, manteia proricanje) proricanje po pojavama u zraku

aeromedicina (lat. aer zrak, medicus) grana medicine koja se bavi proučavanjem i liječenjem zdravstvenih poremećaja koji se javljaju kao posljedica letova zrakoplovima

aeromehanika (grč. aer, mehanike) fiz. znanost o zakonima gibanja i ravnoteže plinova; pneumatika

aerometar (grč. aer, metron) sprava za mjerenje gustoće i tlaka zraka

aerometrija (grč. aer, metria) mjerenje zraka; znanost o mjerenju gustoće i tlaka zraka

aeromiting (lat. aer zrak, engl. meeting) sastanak zrakoplovaca; skup čija je svrha populariziranje zrakoplovstva; javna priredba sa zrakoplovnim vježbama

aeromonter (lat. aer zrak, fr. monteur) radnik koji montira zrakoplovne konstrukcije

aeromotorist (lat. aer zrak, lat. motor) radnik koji rukuje benzinskim motorima, zrakoplovnim motorima i si.

aeronaut (grč. aer, naus brod, nautikos brodski, pomorski) zrakoplovac, onaj koji se vozi zrakoplovom

aeronautika (grč. aer, naus brod, nautike) znanost o zrakoplovstvu; zrakoplovstvo

aeropauza (lat. aer zrak, lat. pausis) atmosferski slojevi iznad 25 km s veoma razrijeđenim zrakom koji ne može podržati let zrakoplova

aeroplan (grč. aer, planos koji luta, koji krstari) zastarjeli naziv za zrakoplov (avion)

aeroprojektor (lat. aer, projector) fotogrametrijski instrument za izradu topografskih zemljovida iz fotografskih snimaka napravljenih u zraku

aeroskop (grč. aer, skopeo gledam) sprava za mjerenje količine prašine u zraku

aeroskopija (grč. aer, skopeo gledam) pregled (ili: ispitivanje) zraka

aerostacija (lat. aerostatio) vještina dizanja balona i upravljanja njima, zrakoplovstvo

aerostat (grč. aer, statos stajaći, koji stoji) sprava za letenje lakša od istisnutog zraka (balon, zračni brod)

aerostatika (grč. aer, statos), znanost o ravnoteži plinova, posebno "zraka

aerotaksija (grč. aer, taxis uređenje) zool. kretanje organizama koji se slobodno kreću, npr. bakterija u vodi, prema mjestima najvećeg (*pozitivna aerotaksija*) ili najmanjeg (*negativna aerotaksija*) sadržaja kisika, gdje se onda ti aerotaksični mikroorganizmi skupljaju

aeroterapija (grč. aer, therapeia liječenje) med. liječenje udisanjem umjetno zgusnutog ili razrijeđenog zraka

aeroterorizam (grč. aer, lat. terror strah, užas) bombardiranje iz zraka gradova i naselja radi zastrašivanja, uznemiravanja i demoraliziranja stanovništva

aerotonometar (grč. aer, tonos napon, metron mjera) sprava za mjerenje napona krvnih žila

aerotopografija (grč. aer, topos mjesto, grafo pišem) metoda u geodeziji: izrada geodetskih planova i karata pomoću snimaka iz zraka

aerotropizam (grč. aer, tropos okret, pravac) bot. pokreti biljaka prema mjestima gdje ima najviše (*pozitivni aerotropizam*) ili manje (*negativni aerotropizam*) zraka, odnosno kisika

aerotunel (lat. aer zrak, engl. tunnel) poseban hodnik u kojem se ispituju zrakoplovi i zrakoplovni modeli pomoću umjetnog prilagodavanja brzine zračnog strujanja

aeroza (grč. aer) med. razvijanje zraka u tijelu

aerozoi (grč. aer, zoon životinja) zool. v. aerobi

aeternum vale čit. eternum vale (lat.)

zauvijek zbogom, posljednji pozdrav

afagija (grč. a-, fagein jesti) med. nemogućnost gutanja hrane

afakija (grč. a-, fakos leća) med. nedostatak očne leće; pr. afakičan

afamirati (fr. affamer) mučiti glađu; pr. afamiran

afanija (grč. afaneia) glupost, koještarija

afarist (tal. affarista) čovjek koji bezobzirno želi ostvariti dobitak ili čast, špekulant

afazija (grč. a-, femi govorim) med. nemogućnost (ili: nemogućnost) govora; zaniemjelost od užasa; psih. bolesna smanjenost sposobnosti govora zbog zaboravljanja pojedinih riječi

afefobija (grč. afe doticanje, fobos strah) med. bolestan strah od dodira

afekcija (lat. affectio utjecaj) naklonost, nježnost, odanost, ljubav, srdačnost; svako uzbuđenje i promjena u tjelesnom ili duševnom stanju; med. svaki utjecaj na tijelo, bolest; osjećaj; aficiranje

afekt (lat. affectus, afficere utjecati na nekoga ili nešto) psih.-vrlo jak osjećaj koji većinom nailazi najednom, iznenadno, traje obično vrlo kratko i u jednom trenutku dostiže toliku jačinu da gotovo posve zavlada sviješću, duševni pokret; uzbuđenje, stanje razjarenosti, razjarenost

afektacija (lat. affectatio) neprirodnost, usiljenost, pretvaranje, prenemaganje

afektirati (lat. affectare) biti neprirodan, praviti se, pretvarati se, prenemagati se; htjeti vješto prikazati nešto onakvim kakvo zapravo nije

afektivan (lat. affectivus) uzbudljiv, osjetljiv, osjećajan

afektuozan (lat. affectuosus, fr. affectueux) usrdan, ljubazan, veoma naklonjen

afektuozičnost (lat. affectuositas) usrdnost, velika naklonjenost, strasnost

afel (grč. apo od, helios Sunce) astr. najveća udaljenost planeta ili kometa od Sunca; suprotno: perihel

afeleja (grč. afeleia) ret. jednostavnost, prirodnost (u govoru)

Afer (lat.) arapski naziv za **neka** etiopska plemena (prema njima su Rimljani nazvali čitav kontinent Afrika)

afera (fr. affaire) stvar, posao; parnica, spor; težak položaj; zamršena stvar; neugodan doživljaj; velik događaj; sukob

aferaš (fr. afaire) onaj koji ima ili pravi afere, koji se bavi prljavim poslovima, osobito na račun države

afereza (grč. aphaireisis oduzimanje) gram. skraćivanje početka, skraćivanje jedne riječi time što joj se izostavi početak, prvo slovo, prvi slog; med. uklanjanje suvišnog ili onesposobljenog dijela ljudskog tijela

affabile (tal.) glaz. ugodno, ljubazno, umiljato

affaire d'honneur čit. afer d-oner (fr.) stvar časti, dvoboj

affanato (tal.) glaz. bolno, tužno, plašljivo

affettuosissamente čit. afetuozisamente (tal.) glaz. v. affettuosissimo

affettuosissimo čit. afetuozisimo (tal.) glaz. vrlo osjećajno, veoma strasno

affettuoso čit. afetuozo (tal.) glaz. uzbudljivo, ganutljivo, dirljivo, toplo, strasno; con affetto

afflitto (tal.) glaz. bolno, tužno; con afflittione

affretando (tal.) glaz. sve brže, ubrzavajući; affretoso

affretoso (tal.) glaz. v. affretando

affunde (lat. affundere, affunde) farm. na receptima: naliž na to!

afidat (lat. affidatus) podanik, vazal

afidavit (lat. affidavit) pom. iskaz pod prisegom o teretu nekog broda

afiks (lat. affigere pričvrstiti, prikovati, affixum) gram. produženje riječi davanjem jednog slova ili sloga, govorni dodatak; dometak

afilantropija (grč. a-, filis prijateljski, anthropos čovjek) nedostatak ljubavi prema bližnjima; mržnja prema ljudima

afilčan (grč. aphyllon, a-, fyllon list) bot. bez listova, bez čašičnog listića

afilijacija (lat. affiliatio) usvojenje; primanje u neki red ili društvo; bratstvo, sveza; družba, društvo, tajno udruženje

afilirati (lat. affiliare) usvojiti nekoga za sina ili kćerku; zbratimiti; primiti nekoga u neki red, bratstvo ili društvo; pridružiti, združiti; *afilirana loža* masonska loža koja je ušla u sastav neke veće lože

afinaža (fr. affinage) profinjavanje, pročišćavanje, npr. plemenitih rudača; dotjerivanje, glačanje, stanjivanje

afinerija (fr. affinerie) radionica za pročišćavanje plemenitih rudača i dr.; radionica u kojoj se izrađuju žice; usp. rafinerija

afinirati (fr. affiner) profiniti, napraviti ljepšim; očistiti, pročititi, pročišćavati; dotjerati, stanjiti

afinis (lat. affinis) rođak po ženi, zet, tast

afinitet (lat. affinitas) srodstvo, srodnost (suprotno: kognacija); kem. stupanj lakoće kojom se dva različita elementa spajaju, težnja za sjedinjavanjem između dvaju kemijskih elemenata ili više njih; pren. srodnost, sličnost

afion (ar., perz.-tur. afyon) mak; opijum, opij

afirmacija (lat. affirmatio) potvrđivanje; potvrda; tvrdnja, iskaz dan pod prisegom

afirmativa (lat.) potvrdno mišljenje; potvrđivanje, potvrda

afirmativan (lat. affirmativus) potvrđan; odlučan; pokazni; log. *afirmativan sud* potvrđan sud (S je P), npr. zlato je skupocjeno

afirmirati (lat. affirmare) tvrditi, potvrditi, potvrđivati, uvjeriti; *afirmirati se* uspjeti održati se kao takav

afiš (fr. affiche) oglas, javna objava, plakat

afitaža (fr. affutage) voj. namještanje topa na lafetu, puške na kundak; pripremanje topova za pucanje; oštrenje alata

afitirati (fr. affuter) voj. namjestiti (ili: namještati) top na lafetu ili pušku na kundak; top ili pušku pripremiti za paljbu; *biti afitiran* biti u pripravnosti, imati pri ruci

aflikcija (lat. afflictio) utučenost, ožalošćenost, žalost; bol, tuga, jad, muka; nesreća, nedaća

aflogističan (grč. a-, flogyzo zapalim, sagorim) koji gori bez plamena, npr. aflogistična svjetiljka

afluencija (lat. affluentia) pritjecanje, nagomilavanje, umnožavanje, izobilje, obilje, obilnost

afluks (lat. affluxus) pritjecanje, priljev, navala čega, obilje; afluksija

afluksija (lat. affluxio) v. afluks

afobija (grč. afobia) neplašljivost, neobjašnjivost

afonija (grč. a-, fone glas) med. bezglasnost; gubljenje (ili: gubitak) glasa zbog bolesti mišića i živaca koji pokreću i zatežu glasne žice; v. afoničan

aforija (grč. plodan, rođan) med. neplodnost, jalovost

aforistično (grč. aforismos) kratko i jezgrovito, u obliku izreke

aforizam (grč. aforismos) kratka i u određenom obliku iskazana izreka koja veoma jasno izražava jednu misao; mudra poučna izreka

aformacija (lat. affirmatio, ad formare oblikovati, uobličiti, graditi) tvorba

- novog oblika pridodavanjem; u hebrejskoj gramatici: tvorba osobnih glagolskih oblika dodavanjem skraćenih zamjenica (aformativa)
- afrodizijazam** (grč. afrodisiazos) med. v. afrodizija
- afretiranje** (fr. affretement) pom. za kupljivanje lade; zakupnina
- afrik** (fr. Afrique) materijal od palmiranih vlakana (služi za punjenje strunjača)
- afrikaans** inačica nizozemskog jezika kojom govore Buri
- Afrikander** bijelac rođen u Južnoj Africi; u užem smislu Bur
- afrikanistika** znanost koja proučava afričke jezike i književnosti, znanost o afričkoj kulturi
- afrikata** (lat. affricare natrljati) gram. složeni, sliveni suglasnik, npr. c = t + s
- Afrodita** (grč. Afrodite) mit. starogrčka božica ljubavi i ljepote koja se rodila iz morske pjene (kod Rimljana: Venera); pren. ljubavno uživanje, spolna ljubav, obljuba; draž, ljupkost; zool. morska gusjenica
- afroditografski** (grč. Afrodite, grafo) koji opisuje ili prikazuje predmete ljubavi; astr. koji opisuje planet Veneru
- afroditski** (grč. Afrodite) ljubavni
- afrodizija** (grč. afrodisiazos) sladim se ljubavlju) med. ljubavna pohota, ljubavno ludilo, pretjerano razvijen spolni nagon; afrodizijazam
- afrodizijaci** (grč. afrodisios ljubavni) mn. sredstva za izazivanje spolnog nagona
- afrodizijak** (grč. afrodisios koji se odnosi na ljubavni užitak) sredstvo za jačanje spolnog nagona
- afrometar** (grč. afros pjena, metron) sprava za mjerenje tlaka pjene, sprava za mjerenje vrenja
- afronterija** (fr. affronterie) javna po-grda; bezobrazna i drska prijevara
- afrozinja** (grč. afrosyne) bezumlje; med. besmislenost, buncanje u sluznici
- afte** (grč. aftai, lat. aphthae) mn. med. bolest na sluznici usne šupljine: bijeli ili žućkasti mjehurići s crvenim rubom
- after-dinner** (engl.) odmaranje odmah nakon ručka
- after-shave** čit. after-šeiv (engl.) kolonjska voda, losion koji se upotrebljava nakon brijanja; *after-shave lotion* čit. after-šeiv lousn (engl.) usp. losion
- aftezan** (grč. afta, lat. aphthosus) mjehurast; med. koji ima afte na sluznici usne špljine
- aftong** (grč. a-, fthongos zvuk, glas, ton) gram. mukli suglasnik
- afuzija** (lat. affundere doliti) dolijevanje
- agalaktija** (grč. a- bez, gala mlijeko) med. bezmliječnost dojke, oskudica u mlijeku kod majke
- agalma** (grč. agalma) lik, kip, slika, ukras, osobito u hramu
- agame** (grč. a- bez, gamos brak) mn. bot. biljke gimnospore čije se stanice razmnožavaju samostalno, bez utjecaja drugih oplodnih stanica
- Agamemnon** mit. sin Atrejev, unuk Pelopov, praunuk Tantalov, brat Menelajev, kralj u Mikeni (Argu), vrhovni zapovjednik helenske vojske u Trojanskom ratu; ubila ga je žena Klitemestra i njezin ljubavnik Egist; osvećen od sina Oresta
- agamija** (grč. a- bez, gamein ženiti se) bezbračnost; bot. bespolnost cvjetova, kriptogamija; zool. partenogenetsko razmnožavanje
- agamist** (grč. a-gameo bez žene sam) neženja, momak, samac
- agamogonija** (grč. a- bez, gamos brak, gone rađanje) biol. rađanje bez oplodivanja, tj. putem diobe (način razmnožavanja kod praživotinja); supr. gamogonija

agape (grč. agape ljubav) Božja ljubav, božanska ljubav; kršćanska ljubav; mn. večere ljubavi kod prvih kršćana kao znak općeg bratstva i ljubavi

agar-agar vrsta algi u kineskim i japanskim morima; pomiješana s vodom daje bezbojnu hladetinastu masu koja se upotrebljava u kuharstvu, u apreturi (kao sredstvo za lijepljenje) i u bakteriologiji (kao hranjiva podloga za uzgoj bakterija)

Agareni (hebr.) mn. naziv za Turke i muslimane u starim spomenicima, po imenu arapskog plemena koje je, prema Starom zavjetu, živjelo u doba židovskih kraljeva u Arabiji i napadalo susjedna židovska plemena

agastromija (grč. a- bez, gaster trbuh, nomos zakon) med. uzetost trbušnih živaca

agatobiotika (grč. agathos dobar, bios život) fil. naučavanje o dobrom i pravilnom življenju

agatodemon (grč. agathos dobar, daimonion duh) mit. dobar duh, duh zaštitnik

agatologija (grč. agathos dobar, logia znanost) fil. dio etike koji uči o najvišem dobru

Agaton (grč. aghatos dobar) starogrčki pisac tragedija, prijatelj Euripidov i Platonov

agava (grč. agauos vrijedan divljenja, lat. agave americana) bot. tropska biljka podrijetlom iz Juž. Amerike, stablo joj izraste do 10 m visine; upotrebljava se, osobito lišće, u narodnoj medicini

Agemenidi mn. perzijska dinastija od 8. do 4. stoljeća pr. n. e.; uništio ju je Aleksandar Makedonski porazivši kralja Darija III.

Agena čit. edžine (engl.) vrsta američkih raketa upotrijebljenih u programu Gemini

Agence Havas čit. ažans avas (fr.) francuska obavještajna agencija (ured za informacije)

Agence Telegraphique Suisse (fr.) švicarska novinska agencija

agencija (lat. agentia) poslovnica nekog većeg poduzeća čiji je djelokrug ograničen; novinarsko poduzeće za davanje novosti dnevnim listovima

agenda (lat.) dnevnik; podsjetnik

agenezija (grč. a- bez, genesis rađanje) ženska neplodnost, nesposobnost za rađanje; fiziol. nepotpuna embrionalna razvijenost ili nedostatak nekog dijela organizma; teol. naučavanje Crkve po kojem Bog nema početka

Agenor (grč. agenor) "hrabri"; u starogrčkoj mitologiji: sin Posejdona i Libije, osnivač grada Tira, praotac Feničana

agens (lat. agens) fil. djelotvoran, radno načelo, ono što je uzrok nečemu, snaga; pokretna sila

agent (lat. agens koji radi) poslovođa; posrednik; predstavnik firme, zastupnik; tajni policajac

agent provokator (lat. agens provokator izazivač) plaćeni izazivač nereda, poticatelj nemira, plaćeni bukač; osobito: tajni policijski doušnik kojemu je zadatak steći povjerenje politički sumnjivih ili nepoželjnih osoba pa ih onda navesti na vršenje kažnjivih djela

agentura (lat.) posao; poslovno područje jednog agenta; ured jednog agenta, poslovnica

ager (lat.) polje, oranica; ager *publicus* čit. ager publikus (lat.) državno zemljište koje služi za javnu uporabu; osvojena zemlja koja se poklanja isluženim vojnicima

ageracija (lat. aggeratio) nagomilavanje, gomilanje

agerasija (grč. ageraos koji ne stari) nestarenje, mladolik izgled, staračka svježina

- agestija** (lat. aggestio) dovlačenje na gomilu, gomilanje, nagomilavanje
- ageuzija** (grč. a- bez, geusis ukus) med. nedostatak (ili: neosjećanje) okusa
- Agezilaj** (grč. ago vodim, laos narod) "voda naroda"; "predvodnik", "prvak"; spartanski kralj (5—4. st. pr. n. e.)
- Agfa** kratica za *Aktiengesellschaft für Anilinerzeugung* čit. akcijengezelšaft fir anilinercojgung (njem.) "dioničko društvo za proizvodnju anilina"; usp. anilin; *Agfakolor* (lat. color boja) film produkcije Agfa
- aggiustamente** čit. adžustamente (tal.) glaz. točno, potpuno, sasvim točno
- aggratiatio publica** čit. agracijacio publika (lat.) pomilovanje koje daje vladar povodom velikih državnih blagdana i proslava, opća amnestija
- agijazma** (grč. hagiazma) blagoslovljena voda, sveta voda
- agilan** (lat. agilis) brz, lak, hitar, spretnan, okretan; marljiv, vrijedan
- agilitet** (lat. agilitas) v. agilnost
- agilnost** (lat. agilitas) brzina, okretnost, hitrost, lakoća; radinost, marljivost
- aginičan** (grč. a- bez, gyne žena) neoženjen
- aginija** (grč. a- bez, gyne žena) neženjenost, život bez žene
- agirati** (lat. agere) raditi, poslovati, trgovati; glumiti na pozornici
- agitacija** (lat. agitatio) pokret, kretanje, nemir; revno zauzimanje i rad u užoj ili široj sredini za neku osobu, stvar ili protiv neke osobe ili stvari; podbadaње, bunjenje
- agitakl** (lat. agitaculum) farm. štapić ili batić za miješanje kod pripreme raznih kemikalija ili lijekova
- agitata res** (lat.) stvar o kojoj se često govori ili raspravlja, koja je često na dnevnom redu; svršena stvar, riješena stvar
- agitato** čit. adžitato (tal.) muz. uzburkano, dirljivo
- agitator** (lat.) čovjek koji se revno zauzima i radi za neku osobu, stranku ili ideju, ili protiv neke osobe, stranke ili ideje; buntovnik; podbadač, smutljivac
- agitirati** (lat. agitare poticati) revno raditi za neku osobu, stvar, ili protiv neke osobe, stvari, osobito u političkom smislu; poticati, buniti; farm. miješati, mučkati
- Agitprop** kratica za Odjel agitacije i propagande
- Aglaja** (grč. aglaos sjajan) "sjajna", "blistava"; jedna od triju Gracija; božica ljupkosti
- Aglaura** mit. kći atenskoga kralja Kekropa
- aglobulija** (grč. a- bez, lat. globulus kuglica) med. nedovoljnost krvnih zrnaca
- aglomeracija** (lat. agglomeratio) skupljanje, gomilanje, nagomilavanje
- aglomerat** (lat. agglomeratum) tijelo nastalo nagomilavanjem više raznih sastavnih dijelova; min. slijepljen kamen
- aglomerirati** (lat. agglomerare) gomilati, nagomila(va)ti, skupljati
- aglosija** (grč. a- bez, glossa jezik) med. nijemost, mutavost; aglosostomija
- aglosostomija** (grč. aglossos nijem, stoma usta) med. v. aglosija
- aglucija** (lat. aglutio) med. nemogućnost gutanja; aglucija
- aglutinacija** (lat. agglutinatio) nagomilavanje, skupljanje; fil. najniži stupanj aperceptivnog spajanja predodžaba pri čemu, doduše, nastaje nova zbirna predodžaba, ali njezini sastavni dijelovi ipak ostaju samostalne predodžbe; med. svojstvo imunog krvnog seruma da skuplja bakterije u gomilice (npr. kod tifusa); sljepljivanje rana pomoću tekućine koja ponovno spaja odvojene dijelove (limfa); gram. stapanje dviju riječi u jednu

- aglutinacija** (lat. aglutinatio) med. v. aglucija
- aglutinacije** (lat. agglutinantia) mn. med. lijekovi za brzo zarašćivanje rana; sredstva za slijepljivanje
- aglutinativan** (lat. agglutinare prilijepiti) koji srašćuje, koji zarašćuje, koji zaliječi; koji se priljepljuje, priljepni, s priljepcima; *aglutinativni jezici* lingv. jezici kod kojih se riječi tvore dodavanjem gradivnih elemenata na korijen riječi, npr. turski i dr.
- aglutinini** (lat. agglutinare prilijepiti) mn. med. tvari koje nastaju u krvi pod utjecajem bakterija i krvnom serumu daju sposobnost izazivanja aglutinacije
- aglutinirati** (lat. agglutinare) slijepiti, prilijepiti, priljepljivati, sastaviti, srasti
- agma** (grč. agma) lingv. naziv za glas n kad stoji ispred glasova k, g, h, (tada ga nesvjesno izgovaramo kroz nos)
- agnacija** (lat. agnatio) krvno srodstvo, srodstvo po ocu
- agnat** (lat. agnatus) rođak s očeve strane, rođak po krvi
- agnatičan** (lat. agnatus) srodan po očevoj strani, po ocu
- agnatija** (grč. a- bez, gnathos čeljust) med. nedostatak čeljusti
- agnominacija** (lat. agnominatio) v. anominacija
- agnoscirati** (lat. agnoscere) priznati (npr. potpis, mjenicu i si.)
- agnosticizam** (grč. agnostos nepoznat) izraz koji obuhvaća veoma različite pravce (transcendentalni idealizam, pozitivizam i dr.) koji zastupaju gledište da je stvarnost nemoguće spoznati
- agnozija** (grč. a- bez, gnosis spoznaja) psih. nesposobnost raspoznavanja, razumijevanja i označavanja pojmovima onoga što se zamijeti pomoću osjetila, npr. kad bolesnik predmete vidi, ali ih ne raspoznaje i dr.; fil. polazna točka Sokratove filozofije: "Znam da ništa ne znam"
- Agnus Dei** (lat.) Jaganjac Božji, jedno od Kristovih imena (Iv 1,29)
- agofilomanija** (tal. ago igla, grč. filos prijatelj, mania pomama, strast) izraz za strast ubadanja u venu i utakanje bilo kakve neškodljive tekućine kojom se zamjenjuje ubrizgavanje neke droge
- agogika** (grč. ago vodim) glaz. naziv za postupne promjene tempa radi što življeg i plastičnijeg izvođenja glazbenog djela
- agometar** (grč. ago vodim, metron mjera) fiz. v. reostat
- agon** (grč. agon borba) gimnastičko, konjičko i glazbeno natjecanje kod starih Grka
- agona** (grč. agonos neplodan) zem. crta koja na zemljovidu spaja mjesta na kojima je magnetna deklinacija jednaka nuli
- agonija** (grč. agonia borba) smrtna borba; smrtne muke, izdisanje, stanje koje prethodi smrti; smrtni strah, očajanje
- agonist** (grč. agonistes) borac, gimnastički, konjički i glazbeni natjecatelj kod starih Grka
- agonistarh** (grč. agonistes, archos) nadzornik gimnastičkih, jahačkih i glazbenih natjecanja kod starih Grka
- agonistika** (grč. agon borba) borba, natjecanje; borilačka, gimnastička, hrvačka vještina
- agonizam** (grč. agon) borba, utakmica
- agonografija** (grč. agon borba, grafia opis) opis(ivanje) borbe
- agonotet** (grč. agonothes) redatelj gimnastičkih, konjičkih i glazbenih natjecanja kod starih Grka, sudac u borbi
- agora** (grč. agora trg) 1. u starogrčkim gradovima: glavni trg; 2. narodna

- skupština starih Atenjana; mjesto gdje se ta skupština sastajala
- agorafobija** (grč. agora trg, fobeo bojim se) med. nervozni strah od prelaženja preko trgova, ulica i uopće praznih prostora
- agracijacija** (lat. aggratiatio) pomilovanje
- agrafa** (fr. agraffe) 2. kopča, spona (kao nakit)
- agrafa** (grč. agrafos nenapisan) 1. mn. teol. pojedine rečenice koje se navode kao Isusove riječi kojih nema u kanonskim Evanđeljima, ali ih navode drugi apostoli i crkveni oci (npr. Djela apostolska 20,35)
- agrafija** (grč. a- bez, grafo pišem) med. gubljenje sposobnosti pisanja, bolest koja se javlja zbog nekih bolesti mozga
- Agram** (njem., navodno od am Graben na jarku, na nasipu) staro njemačko ime za Zagreb
- agramatist** (grč. a-grammatos) onaj koji ne zna pisati, nepismenjak
- agrar** (grč. agros, lat. ager njiva, polje) opći izraz za pojmove koji obuhvaćaju poljoprivredu, zemlju, zemljišne odnose, zemljišne reforme, zakone i dr.; *pasti pod agrar* biti obuhvaćen odredbama zakona o agrarnoj reformi
- agrarac** (lat. agrarius) zemljoradnik; pristaša zemljoradničke politike
- agrarizam** (grč. agros, lat. ager njiva, polje) ekonomsko-politički pokret čiji je cilj unapređenje i zaštita poljoprivrede i poljoprivrednika od drugih grana proizvodnje (industrije i dr.)
- agrarri** (lat. agrarius) koji se tiče zemlje, zemljoradnički, poljoprivredni; *agrarri reforma* reforma koja se odnosi na zemljoposjed; ponovna raspodjela zemlje
- agravacija** (lat. aggravare otežati) otežavanje, otežanje, pogoršanje; povećanje, pooštrenje, npr. kazne
- agreaža** (fr. agreage) trg. nagrada posredniku; kurtaža
- agregacija** (lat. aggregatio) nagomilavanje, nakupljanje, zbijanje; pridruživanje, primanje u neko društvo; izvanredna profesura
- agregat** (lat. aggregatum skupina) min. masa koja je nastala putem sjedinjavanja više istovrsnih stvari, masa koja sadrži u sebi različne sastavne dijelove; mat. zbroj, iznos; meh. dinamostroj i motor, generator i motor
- agregatno stanje** fiz. stanje u kojem se neko tijelo javlja, način spajanja i zbijanja dijelova po kojem se tijela dijele na čvrsta, tekuća i plinovita
- agregirati** (lat. ad pri, grex stado, agre-gare) primiti u neko društvo, pridružiti; gomilati, nagomilati, zbiti, spojiti u jedno tijelo
- agreman** (fr. agrement pristanak) pristanak države da primi određenu osobu za diplomatskog predstavnika neke druge države
- agregografija** (grč. agros njiva, ergon djelo, grafia pisanje, opisivanje) opisivanje poljoprivrednih sprava
- agresija** (lat. aggressio) napad, napadanje; nasrtljivost, nasilje
- agresini** (lat. aggredi) mn. med. neotrovne tvari kojima bakterije, proizvodeći ih, svladavaju otpornost organizma
- agresivan** (lat. aggressivus) nasrtljiv, koji je sklon napadanju, napadan, nasilan
- agresor** (lat. aggressor) nasrtljivac, napadač, napadačka ili izazivačka strana
- agrest** (tal. agro, agresto, lat. asec ljut) sok iscijeden iz nezrelog grožđa, upotrebljava se za ocat, limunadu i dr.
- agrestan** (lat. ager njiva, polje, agres-tis) seljački, seoski; poljski; prencan, grub, neuglađen, neobrazovan

agrestija (lat. *agrestis* poljski, seoski) seljaštvo, prostaštvo; grubost, neugladenost, neobrazovanost

agri- (lat. *ager*) predmetak sa značenjem: poljoprivreda

agricola čit. *agrikola* (lat.) seljak, poljoprivrednik

agrikultura (lat. *agricultura*) zemljoradnja, ratarstvo, zemljodjelstvo

agrikulturni (lat. *agricultura*) koji se tiče zemljoradnje, poljoprivredni; *agrikulturni* sustav v. fiziokratski sustav; *agrikulturna kemija* dio primijenjene kemije koji se bavi kemijskim uvjetima života korisnih biljaka (žitarica) i domaćih životinja; *agrikulturna fizika* fizika primijenjena na zemljoradnju; *agrikulturne države* države u kojima su zemljoradnja i stočarstvo glavne privredne grana (suprotno: industrijske države)

agriofag (grč. *agrios* divlji, *fagein* jesti) divljak koji se hrani sirovim mesom životinja, osobito divljači

agriotimija (grč. *agrios* divlji, *thymos* duša) divljaštvo, divlja ćud; luđačka sklonost ubojstvu

Agripa (lat. *Agrippa*) 1. rimsko osobno ime; 2. med. nepravilan porođaj, kad dijete dolazi na svijet najprije nogama umjesto glavom; također: *agrip-ski* porođaj

agripnija (grč. *agrypnia*) med. budnost, nesаница, nespavanje

agripnokoma (grč. *agrypnia*, *koma* neprirrodna pospanost) med. nesаница praćena velikom željom za spavanjem

agro- (grč. *agros*, lat. *ager*) predmetak u složenicama sa značenjem: polje, poljski, poljo-

agrobaza (lat. *ager* polje, grč. *basis* temelj) kratica za agronomska baza (seoska poljoprivredna središnjica)

agrobiologija (lat. *ager* polje, grč. *bios* život, *logia* znanost) dio biologije koji proučava uspijevanje i iskoristivost

biljaka s obzirom na kakvoću zemljišta

agrobotanika (grč. *agros*, *botane* trava) dio botanike koji proučava morfološke i fiziološke osobine kultiviranih biljaka

agroekologija (lat. *ager* polje, grč. *oikos* kuća, *logia* znanost) znanost o smještaju poljoprivrednih površina

agrofitotehnika (grč. *agros*, *fyton* biljka, *techne* vještina) agr. vještina obrađivanja i uzgoja biljaka, osobito kultiviranih biljaka

agrogeologija (grč. *agros*, *ge* zemlja, *logia* znanost) dio geologije koji skuplja i potanko obrađuje one dijelove geologije koji se tiču poljoprivrede

agrokemija (*agros*, *cheo* lijem) dio kemije koji, na osnovi pokusa, ispituje utjecaj zemljišta na prehranu i sastav kultiviranih biljaka

agrokemija (lat. *ager* polje, grč. *chemeia*) grana kemije koja se bavi proučavanjem kemijskih procesa i elemenata s obzirom na plodnost zemljišta (npr. primjena umjetnih gnojiva i uporaba kemijskih sredstava, tj. pesticida radi zaštite raslinja i dobivanja većeg uroda)

agroklimatologija (grč.) grana klimatologije koja proučava klimatske elemente i varijacije koje utječu na razdiobu biljnog svijeta na površini Zemlje

agromaksimum (lat. *ager* polje, *maximum*) najveća količina zemljišnog posjeda koju smije imati neki pojedinac

agromanija (grč. *agros*, *mania* pomanja, ludilo) strasna ljubav prema zemljoradnji

agromelioracija njegovanje tla racionalnom obradom, gnojivima, zaštićivanjem od erozije i si.

agrometeorologij a (lat. *ager* polje, grč. *meteoron* koji se nalazi u zraku, *logia* znanost) grana meteorologije koja

- proučava vremenske elemente i pojave koje utječu na razvoj usjeva
- Agron** kralj svih Ilira u 3. st. pr. n. e., muž glasovite Teute
- agronom** (grč. agronomos) poljoprivrednik, osobito: inženjer poljoprivrede, školovan poljoprivrednik
- agronomija** (grč. agronomia) znanost o obrađivanju zemlje, racionalna zemljoradnja
- agropedologija** (grč. agros, pedon zemlja, tlo, logia znanost) znanost koja proučava fizička, kemijska i biološka svojstva zemljišta u vezi s racionalnim podizanjem kultiviranih biljaka
- agrostemin** (lat. agrostemma) kem. alkaloid koji se nalazi u sjemenu kukolja
- agrostografija** (grč. agros polje, grafo pišem, opisujem) opisivanje trava
- agrostologija** (grč. agros polje, logia znanost) znanost o travama
- agrotehnika** (grč. agros, techne vještina) poljoprivredna tehnika, znanost koja proučava načine uzgajanja biljaka na različitim zemljištima radi dobivanja visokih, stalnih i po kakovući dobrih prinosa
- Ah** znak za amper-sat
- Ahasver** (hebr. Achaschverosch) starozavjetni oblik imena perzijskog kralja Kserksa; kasnije je ovim imenom nazvan i Vječni Zid, tj. čovjek kojega je, prema legendi, Bog prokleo da ne može nikad umrijeti ni smiriti se, nego mora vječno lutati
- ahat** (grč. achates) min. vrsta dragog kamena, mineral sastavljen od više vrsta kvarca (kalcedona, karneola i dr.), s veoma šupljikavim kalcedonskim slojevima, tako da mogu upijati boje zbog čega su u trgovinama najčešće umjetno obojeni; služi za nakit
- ahatizirati** (grč. achates) dati nečemu preljeve boja i šare kao kod ahata, izraditi da izgleda kao ahat
- aheman** (grč. a-, cheo lijevam, chemeia) pr. fiz. koji slabo ili nikako ne propušta onaj dio svjetlosnih zraka koji izaziva kemijske promjene na nekom tijelu
- ahemanzija** (grč. a-, chemeia) fiz. svojstvo nekog tijela da slabo ili uopće ne propušta svjetlosne zrake koja imaju kemijska djelovanja
- ahidrija** (grč. a-, hydor voda) nedostatak vode, oskudica u vodi, bezvodnost
- Ahil** (grč. Achilleus) mit. najveći grčki junak u Trojanskom ratu, sin Peleja i božice Tetide
- ahilija** (grč. a-, chylos sok) med. bolest želuca zbog nenormalnog izlučivanja želučanog soka; sastoji se u tome što u želučanom soku nema dovoljno solne kiseline i nekih fermenta
- Ahilova peta** Ahil je mogao biti ranjen samo na jednome mjestu, i to na peti; otuda: slabost, slaba strana, mana nekog čovjeka; *Ahilova tetiva* anat. najjača nožna tetiva koja se spušta od stražnjeg dijela lista do pete
- ahimsa** (sanskrt. ahimsa "ne povrijediti") osnovni moralni zakon budizma, hinduizma i jainizma: zabrana ubijanja živih bića
- ahipnija** (grč. a-, hypnos san) med. nesаница, nedostatak sna; prid. ahipničan
- ahiret** (tur. ahyr posljednji) drugi svijet, zagrobni život
- Ahitofel** (hebr.) ime mudrog savjetnika kralja Davida; pren. dobar i mudar savjetodavac
- ahlis** (grč. achlys) tama; med. pomračenje vida, magličasta mrlja na rožnici oka
- Ahmosis** egipatski naziv za Mojsija
- aholija** (grč. acholos) med. prestanak izlučivanja žuči
- ahreja** (grč. a-, chros koža; boja kože) med. bljedilo, slabokrvnost

- Ahriman** (perz.) mit. u zendskoj religiji i Zaratustrinom naučavanju: **simbol** negativnog načela, bog i praizvor svega zla, poglavica zlih duhova, vječni protivnik Ormuzda
- Ahter** (njem. acht osam) osmica, **npr.** iskrivljenje kotača na biciklu (kotač nalikuje na brojku 8), igrača karta osmica i dr.
- AICA** kratica za *Association Internationale des Critiques d'Art* (fr.) Međunarodno udruženje umjetničkih kritičara; engl. International Association of Art Critics
- Aida** glavna junakinje znamenite Verdijeve istoimene opere (ime nema posebno značenje, izmislio ga je Verdi)
- aide** čit. ed (fr. aide, lat. adiutare) pomoć, pomaganje; u v[^]stu: suigrač, partner; *aide-memoire* **⚡** ed memoar (fr.) podsjetnik
- AIDS** (engl. skraćenica o[^] Acquired Immunodeficiency Syn,\$r9me) sindrom stečene imunodefijencije, zbog izostanka imunosnog odgovora na virus HFV (Human Immunodeficiency Virus) koji u organizam dospijeva preko ozlijeđene sluznice ili krvnim preparatima; bolest se očituje vrućicom, općom neotpornošću organizma, gubitkom tjelesne mase, otokom limfnih žlijezda; ugrožene su promiskuitetne osobe, homoseksualci i ovisnici o drogama koji razmjenjuju intrav[^]n-ske injekcije
- aitiologija** (grč. aitia uzrok, logia značnost) v. etiologija
- Aja Sofija** (od grč. Hagia Sofia Sveta Sofija) prije: poznata kršćanska bazilika; danas: muzej u Carigradu
- Ajant** (grč. Aias) mit. sin Telamona, kralja salaminskog, najveći i poslije Ahila najhrabriji grčki junak pod Trojom; nakon Ahilove smrti uzalud je želio dobiti njegovo oružje te je zbog toga poludio i ubio se od žalosti
- ^jerkonjak** (njem. Eierjaja, fr. cognac rakija od vina) liker od jaja i konjaka (vinjaka)
- ajeršpajz** (njem. Eirspeise) omlet, kajgana, pržena izmučena jaja
- Ajfelov toranj** v. Eiffelov toranj
- ajmpindekl** (njem. einbinden uvezati, Deckel poklopac) povoj, jastuk u koji se stavlja dojenče
- ajnakter** (njem. ein jedan, lat. actus čin) kazališni komad u jednom činu
- ajnc** (njem. eins jedan) vrsta kartaške igre
- ajngemahtes** (njem. Eingemachtes) vrsta krepke juhe s mesom i drugim dodacima; ujušak
- ajnlag** (njem. Einlage) uložak koji se stavlja u obuću kod ravnog stopala i si.
- ajnleger** (njem. einlegen staviti) tisk. radnik koji stavlja arke u tiskarski stroj; dio tiskarskog stroja koji služi za stavljanje papira u stroj
- ajnpren** (njem. Einbrenn) zaprška, zafrig; *ajnpren-juha* prežgana juha
- ajnštajnij** kemijski element otkriven 1952. nakon eksplozije hidrogenske bombe; kasnije proizveden u ciklotronu i nuklearnim reaktorima; tablični mu je broj 99, znak E i Es (naziv prema A. Einsteinu)
- ajntopfgeriht** (njem. ein jedan, Topf lonac, Gericht jelo) u nacističkoj Njemačkoj: propis koji utvrđuje da se nekoliko dana u tjednu mora u domaćinstvima i restoranima kuhati samo jedno jelo (ili: više jela u jednom loncu); postignuta ušteda davala se za ratne potrebe; ajntopfesn
- ajnjeriger** (njem. ein jedan, Jahr godina) točnije: *Einjahrig-Freivilliger* "jednogodišnji dobrovoljac" (austro-ugarski vojni obveznik na tzv. dažkom roku)
- ajskafe** (njem. Eis led, Kaffee kava) ledena kava

Aka Larencija (lat. Acca Larentia) u starorimskoj mitologiji: žena pastira Faustula s kojim je odgojila Romula i Rema (njih je, prema legendi, odgojila vučica)

akacija (grč. akakia) bot. omanje trnovito drvo koje pretežito raste u Africi i Australiji; upotrebljava se u farmaciji kao sredstvo za ublažavanje nadraženosti sluznice; kod slobodnih zidara: simbol čednosti i nevinosti (po tome što grč. riječ akakia znači nevinost)

akademija (grč. akademia od osobnog imena Akademos; ovaj čovjek bio je vlasnik vrta o kojem je riječ pod 1.) 1. vrt u blizini Atene gdje je Platon poučavao u svojoj filozofiji; 2. Platonova škola, Platonova filozofija; 3. visoka škola za znanost ili umjetnost; 4. udruženje znanstvenika i umjetnika radi unapređivanja znanosti i umjetnosti; 5. svečana priredba u slavu nekog značajnog događaja ili neke osobe

akademik (grč. akademikos) polaznik neke visoke škole za znanost ili umjetnost; član udruženja za unapređenje znanosti i umjetnosti

akademizam (grč. akademia) u likovnim umjetnostima: smjer kod kojega je težište u strogom pridržavanju tradicionalnih (antičkih) umjetničkih oblika i pravila, bez unošenja samostalnih osobnih osjećaja i shvaćanja; dakle, osnovna mu je karakteristika oponašanje antičkih uzora

akademski (grč. akademikos) koji pripada visokoj, velikoj školi (sveučilištu, koji se tiče ove; koji pripada akademiji 4., koji se tiče akademije 4.; obrazovan na visokoj školi, školski; pren. usiljen, krut; *akademska rasprava* strogo znanstvena rasprava; *akademski građanin* polaznik, student sveučilišta

akairologija (grč. akairos nezgodan, u nezgodan trenutak, logia govor) nezgodan, nepriličan, neprikladan govor I

akalkulija (grč. a ne, lat. calculare računati) med. nesposobnost vršenja bilo kakvih računskih operacija (najčešće se javlja kod organskih oštećenja mozga)

akampsija (grč. akampsia) negipkost; med. "zgrčenost, ukočenost udova

akantesteziya (grč. akantha trn, bodljika, čekinja, aisthanomai osjećam) med. smetnja površinskog osjeta — bolesnik se osjeća kao da ga netko bode iglicama

akantologija (grč. akantha bodlja, logia govor.) lit. zbirka satiričnih podrugljivih pjesama

akantbipelvis (grč. akantha bodlja, lat. pelviš zdjelica) med. bodljikava zdjelica; koštane izrasline u zdjelčnoj šupljini koji sužavaju zdjelicu i otežavaju porođaj

akantoza (gr. akantha bodlja) med. promjena kože zbog neprimrodnosti sluznoga sloja pokožice, praćena hipertrofičnim promjenama na koži, kao što su bradavice, papilomi i dr.

akardija (grč. a-, kardia srce) fiziol. nedostatak srca; pren. malodušnost, mekušstvo¹

akarijaza (grč. akari grinja) vrsta šuge kod domaćih životinja (uzročnik je jedna vrsta grinja)

akarpija (grč. akarpia) neplodnost

akaša <ind.) fil. po naučavanju Upaniṣadai etar, tj. prostor predočen kao materijalni element, kao "prostorna supstancija"; akaša je ono iz čega sva bića proizlaze i u što se vraćaju

akatagrafija (grč. a-, kata, grafia pisanje) med. nemogućnost sređivanja riječi u rečenice (pri pisanju)

akatalektičan stih (grč. a-katalektikos) poet. stih klasičnih pjesnika kod kojega je posljednja stopa potpuna

akatalepsija (grč. akatalepsia) nesposobnost shvaćanja biti neke stvari; neshvaćanje, nedostatak razumijevanja; med. potres mozga

akataleptičan (grč. akataleptos) nedokučiv, nepojmljiv, neshvatljiv

akatapoza (grč. a-, kataposis pijenje) med. nemogućnost pijenja ili gutanja

akatarzija (grč. akatharsia) nečistoća; nenaklonost prema čistoći; med. nečistoća krvi

akatastatičan (grč. a-katastatos) nepostojan, nestalan; med. neuredan, nepravilan (za groznicu)

akatolik (grč. akatholikos) kršćanin koji ne pripada katoličkoj vjeri, osobito protestant

akaustičan (grč. a-kaustos) nesagorljiv, nezapaljiv

akceleracija (Jat. acceleratio) fiz. ubrzanje, ubrzavanje

akcelerativan (lat. accelerativus) ubrzan, koji ubrzava, ubrzavajući

akcelerirati (lat. accelerare) ubrzati, ubrzavati

akcelerometar (lat. accelerare ubrzavati, grč. metron mjera) instrument za mjerenje ubrzanja

akcent (lat. accentus) gram. naglasak (sloga ili riječi); znak za obilježavanje naglaska

akcentologija (lat. accentus naglasak, grč. logia znanost) gram. disciplina koja se bavi naglascima (akcentima); v. akcent

akcentuacija (fr. accentuation) gram. naglašavanje, isticanje u govoru nekog glasa, sloga ili neke riječi putem naglašavanja; stavljanje znakova za naglašavanje riječi (akcenata)

akcentuiranje (lat. accentus naglasak) gram. v. akcentuacija

akcentuirati (lat. accentus) naglasiti, naglašavati, istaknuti (glas, slog ili riječ); staviti, stavljat: naglaske (akcente) na riječi

akceptcija (lat. acceptio) primanje, prihvaćanje, usvajanje; usvojeno značenje neke riječi

akcept (lat. acceptus primljen, prihvaćen) potpis na mjenici kojim se potvrđuje da potpisnik svojim potpisom jamči za uplatu mjenične svote u određeno vrijeme; riječ kojom se izražava primanje mjenice; primljena mjenica

akcepta (lat. accepta) mn. prihodi, dohoci

akceptabilan (lat. acceptabilis) primljiv, prihvatljiv, usvojiv

akceptacija (lat. acceptatio cambii) primanje mjenice, akcept

akceptant (lat. acceptans) primatelj (kod svakog ugovora, od dviju ugovaračkih strana, paciscenata, jedna je *promitent* — ponuditelj, a druga *akceptant* — primatelj); onaj koji prihvaća mjenicu, trasat

akceptibilitet (lat. acceptibilitas) primljivost, prihvatljivost

akceptilacija (lat. accepti latio) trg. unošenje u knjigu nekog duga kao plaćenog prije nego što je stvarno plaćen

akceptirati (lat. acceptare) primiti, prihvatiti, priznati, odobriti; *akceptirati mjenicu* obvezati se na plaćanje mjenice pismenom zabilješkom na samoj mjenici

akces (lat. accessus, accedere) pristup, prilaz; stupanje u neku službu radi stjecanja prakse u poslovima; primanje nekog pravnika u sud radi praktičnog vježbanja; med. napadaj groznice

akcesija (lat. accessio) pristup, približenje, priključak; ono što još pripada glavnoj stvari; stupanje na vlast

akcesist (lat. accessus pristupanje, pristup) početnik, pripravnik u službi ili zvanju; čovjek koji je primljen u službu kao pripravnik, na probu

- akcesit** (lat. *accedere* pristupiti, *accesit*) pohvalnica (učeniku pri dodjeljivanju nagrada u školi), druga nagrada, sporedna nagrada
- akcesoran** (lat. *accessorius*) sporedan, uzgredan, pomoćni
- akcidence** (lat. *accidere*) mn. tisk. fini, posebni tiskarski poslovi za koje se traže stručno osposobljeni slagari; izrada tablica, obrazaca, vrijednosnih papira i si.
- akcidenceja** (lat. *accidere*, *accidentia*) ono što nije bitno, što je promjenjivo ili slučajno u nekoj stvari, a što bi moglo biti i drukčije pa da se bit te stvari ne promijeni; sporedan posao, sporedna, slučajna zarada
- akcident** (lat. *accidens*, *accidere* dogoditi se) nebitna, slučajna osobina nečega (za razliku od esencije ili supstancije); slučaj
- akcidentalan** (lat. *accidentialis*) nebitan, sporedan, slučajan, koji nema veze s biti stvari
- akcija** (lat. *actio*, fr., eng. *action*) radnja, djelatnost, djelovanje, poduzetnost; trg. dionica, udio s određenim kapitalom u kakvom privrednom ili trgovinskom poduzeću i dokument o tom udjelu
- akcijski** (lat. *actio* rad, djelovanje) radni, djelatni, koji se tiče djelovanja; *akcijski radijus* zrak. udaljenost koju zrakoplov može prijeći (s povratkom na polaznu točku) bez spuštanja i uzimanja goriva
- akcidentalije** (lat. *accidentalia*) slučajnosti; slučajne osobine neke stvari, koje nisu bitne; sporednosti
- akcionar** (fr. *actionnaire*) **trg.** dioničar, vlasnik dionica nekog trgovačkog ili industrijskog poduzeća, član nekog akcionarskog društva
- akcionarsko društvo** društvo vlasnika akcija (dionica) nekog poduzeća kojima je cilj zajednički rad i zajedničko privređivanje; društvo osnovano na podlozi uplaćenih akcija
- akcionator** (lat. *actionator*) tužitelj; posrednik, senzal
- akcionirati** (lat. *actio* tužba) tužiti, optužiti, optuživati
- akcipirati** (lat. *accipere*) primiti; opaziti, opažati, osjetiti, osjećati, čuti; shvatiti, razumjeti, naučiti
- akciza** (fr. *accise*, lat. *accisa*, *accidere* događati se) prirez; porez na potrošnju
- akcizant** (fr. *accise*) onaj koji plaća prirez, porez na potrošnju
- akcizirati** (fr. *accise*) odrediti prirez, potrošarinu, oporezovati
- akcizor** (fr. *accise*); poreznik
- akedija** (grč. *akedeia*) v. *acedija*
- akefal** (grč. *akefalos* bezglav) sanjar; čovjek koji ne trpi ničiju vlast
- akenonoet** v. *acenoet*
- akeridi** mn. farm. v. *aceridi*
- akezija** (grč. *akesis*) v. *acezija*
- akianoblepsija** (grč. *a*, *kyanos* tamnoplav, *blepo* vidim) med. sljepilo za plavu boju
- akinezija** (grč. *akinesia*) nepokretljivost; med. ukočenost jednog ili više udova, uzetost živaca
- akirija** (grč. *akyria*) uporaba riječi u prenesenom smislu
- akiurgija** (grč. *ake* liječenje, *ergon* djelo) med. znanost o liječenju rezanjem, znanost o operacijama, kirurgija
- akizam** (grč. *akkizomai* pretvaram se) pretvaranje; ret. kad se netko pravi da za nešto ne mari, npr. kad medvjed za žute kruške, do kojih ne može, kaže: "Nisu ni bile zrele."
- aklamacija** (lat. *acclamatio*) burno odobravanje, klicanje; *par acclamation* čit. *par* aklamasjon (fr.) izvršiti izbor ili usvojiti kakav prijedlog jednoglasno, pristankom svih, bez pojedinačnog glasovanja
- aklamirati** (lat. *acclamare* izvikati) odobravati uzvikivanjem; izabrati

- bez pojedinačnog glasovanja; pozdravljati klicanjem . "
- aklastičan** (grč. aklestos nez(tvoren) opt. koji ne prelama, ne lomi zrake
- aklimatizacija** (lat. acclimatisatio) prilagođavanje tuđem podneblju, navikavanje na tuđu klimu; prilagodba biljki i životinja nekom dotle stranom podneblju, pren. udomaćivanje
- aklimatizirati** (lat. acclimatisare) prilagoditi se, prilagođavati se podneblju, naviknuti se na neku tuđu klimu; pren. udomaćiti
- akme** (grč. akme vrhunac, vršak, šiljak) med. kritično, prijelomno stanje u razvoju bolesti; *akmeizam* struja u ruskoj književnosti koja se pridržavala načela "umjetnosti radi umjetnosti", javila se nakon revolucije 1905. (u vrijeme Stolipinove reakcije); najpoznatija predstavnica: lirska pjesnikinja Ana Ahmatova (pravim imenom Ana Andrejevna Gtorenko, 1889—1966)
- akoazma** (grč. akoe sluh) med. halucinacija sluha pri kojoj bolesnik čuje nepostojeće zvukove
- akoemetar** (grč. akuo čujem, metron mjera) med. sprava za mjerenje stupnja jačine osjetila sluha; ak'umetar
- akognozija** (grč. akos lijek, gnosis poznavanje) med. poznavanje sredstava za liječenje rana
- akolada** (lat. accollata, collum vrat, fr. accolade zagrljaj) svečani udarac mačem po ramenu novoproglašenog viteza; tisk. zagrada; glaz. znak koji spaja više nota koje treba istodobno svirati
- akolirati** (fr. accoler) obgrliti, zagrliti; staviti u zagrade; trg. spojiti više stavki u trgovačkoj knjizi
- akologija** (grč. akos lijek, logia znanost) znanost o lijekovima, o sredstvima za liječenje rana
- akonija** (grč. a-, kome kosa) med. ćelavost
- akomodacija** (lat. accommodatio) prilagodba, prilagođavanje; *akomodacija oka* prilagođavanje očne leće različitim udaljenostima gledanja
- akomodirati** (lat. accommodare, fr. accommoder) prilagoditi, urediti; poravnati, izravnati, izgladiti; udobno smjestiti; podmiriti dug
- akompanjator** (fr. accompagner) pratitelj
- akompanjirati** (fr. accompagner) pratiti, sprovoditi; glaz. pratiti nečije pjevanje (solo) instrumentom
- akompli** (fr. accompli) završen, gotov
- akomplirati** (fr. accomplir) zaokružiti, završiti, postići, upotpuniti
- akonfesionalan** (grč. a ne, lat. confessio priznanje) bez vjere, bezvjeran, bez religije, nereligiozan
- akonitin** (grč. akoniton jedić, klobučić, lat. Aconitum napellus) kem. alkaloid koji se nalazi u korijenu raznih vrsta jedića; upotrebljava se kao sredstvo protiv reumatizma kod neuralgičnih bolova
- akontacija** (tal. a conto) uzimanje na račun, na ime zarade ili primanja, uzimanje unaprijed, uzimanje predujma; svota koja se uzima na račun, predujam
- akontirati** (tal. a conto), uzeti (ili: uzimati) na račun, unaprijed, na ime zarade ili primanja, predujmiti
- akonto** (tal. a conto) v. a konto
- akord** (tal. accordo, fr. accord, lat. accordium) glaz. ugodno suzvučje triju ili više tonova; slaganje, sloga, suglasnost; ugovor, pogodba, poravnanje; posebni način plaćanja radnika, "po svršenom komadu", a ne nadnicom, otuda: *dati neki posao u akord* plaćati taj posao po komadu, ne nadnicom
- akordator** (fr. accordeur, tal. accordatore) glaz. ugadač glazbala
- akordeon** (tal. accordo) ručna harmonika na razvlačenje, prvi put napravljena 1829. g.

- akordirati** (fr. accorder) usuglasiti, usuglašavati, prilagoditi (glasove, žice); složiti, slagati; sporazumjeti se, poravnati se, nagoditi se sa zajmodavcem u slučaju nemogućnosti urednog plaćanja duga; plaćati po svršenom poslu, a ne nadnicama; odobriti, dopustiti, priznati
- akordoar** (fr. accordoir) glaz. vilica za usuglašavanje, prilagođavanje glazbenih instrumenata
- akorporacija** (lat. accorporatio) spajanje, pripajanje, združenje
- akorporirati** (lat. accoporare) spojiti, pripojiti, pridružiti
- akostati** (tal. accostare) pristati uz obalu (brod); stići brodom
- akotiledone** (grč. a-, kotyledon udubljenje) mn. bot. biljke bescvjetnice
- ako zmija** (grč. a-, kosmios uredan) neurednost, nečistoća; med. bljedilo, bolestan izgled lica
- akozmizam** (grč. a-, kosmos svemir) filozofsko shvaćanje po kojem postoji, kao jedino što doista živi, samo Bog, dok su sve ostale stvari, pa i sam svijet, samo modifikacije božanstva, bez istinske stvarnosti; suprotno: ateizam
- akr** (engl. acre) engleska mjera za površinu = 4840 kvadratnih jardi (4047 m²)
- akracija** (grč. a-, krateia nemoć, slabost) nedovoljna sposobnost vladanja samim sobom
- akranija** (grč. a-, kranion lubanja) fiziol. urođena nakaznost glave, kad se dijete rodi bez jednog dijela ili bez cijele lubanje
- akratoterme** (grč. akratos jak, u punoj snazi, thermos topao, vruć) tople ljekovite vode koje sadrže malo otopljenih mineralnih tvari; *akratopege* (grč. pege izvor) hladne ljekovite vode
- akreditirati** (lat. accreditare) ovlastiti, opunomoćiti; dati kredit, povjerenje; ovjeriti; *akreditirati se* steći ime, glas, povjerenje
- akreditiv** (lat. accreditivum) punomoć, ovjera; otvoreno pismo kojim se primatelj pisma umoljava da predavaču, tj. akreditiranom, do određene visine stavi na raspolaganje novac na račun izdavača toga pisma (*akreditivno pismo*); *cikularni akreditiv* akreditivno, kreditno pismo koje glasi na više osoba ili trgovačkih kuća u raznim mjestima
- akrement** (lat. accrementum) prirast, porast
- akrescenzija** (lat. ad kod, uz, crescere rasti) prirast, prinova, povećanje; akrecija
- akribija** (grč. akribeia) točnost, brižljivost, savjesnost, temeljitost
- akribologija** (grč. akribologeomai biti točan ili temeljit u istraživanju) savjesnost, točnost u govoru, pisanju, istraživanju i uopće u životu
- akribometar** (grč. akribes točan, metron) sprava za točno mjerenje veoma malih predmeta
- akribometrija** (grč. akribes točan, metro mjerim) točno mjerenje
- akridofag** (grč. akris skakavac, fagos onaj koji jede) skakavcojed, onaj koji se hrani skakavcima
- akrije** (lat. acer ljut) farm. ljuti, trpki lijekovi
- akriminacija** (lat. accriminatio) optužba, optuživanje, okrivljivanje
- akrimonija** (lat. acrimonia) oštrina, grubost, gorčina
- akritičan** (grč. akritos neodlučan) koji nema sposobnost prosuđivanja, nekritičan
- akrizija** (grč. akrisia) nedostatak u sposobnosti rasuđivanja i ocjenjivanja; neodlučnost; med. neodređenost stanja bolesti
- akro-** (grč. akros) predmetak u složenici sa značenjem: krajnji, gornji, šiljast

akroama (grč. akroama) nešto što se čulo ili što se treba čuti, razgovor koji je ugodan uhu (osobito za vrijeme jela kod starih Grka); predavanje

akroamatičan (grč. akroamatikos) koji je određen za slušanje; usmen, u obliku predavanja; teško razumljiv; *akroamatično predavanje* strogo znanstveno predavanje (za razliku od popularnoga), predavanje koje se sluša bez prekidanja (za razliku od onoga koje je u pitanjima i odgovorima)

akrobacija (grč. akrobateo idem na prstima) vještina koju izvodi akrobat; zrak. namjerno izvedeno okretanje u zraku (ne spada u ona okretanja koja se izvode tijekom normalnog letenja)

akrobat (grč. akrobateo idem na prstima) plesač na užetu; znalac u skakanju i prevrtanju u zraku, pelivan

akrobatika (grč. akrobateo idem na prstima) vještina izvođenja tjelesnih vježbi kojima je cilj razvijanje snage, otpornosti, gipkosti i okretnosti

akrobistija (grč. akrobistia) v. akropostija

akrodinija (grč. akros, odvne bol) med. zarazna bolest koja se sastoji od boli i utrnulosti udova, osobito krajnjih

akrografija (grč. akros, grafia pisanje) tisk. postupak pri radu kiselinama

akrogrami (grč. akro-gramma slovo) pjesme kod kojih stihovi počinju posljednjim slovima prethodnog stiha

akroholija (grč. akrocholos jarostan, razjaren) jarost, razjarenost

akrokarpičan (grč. akros, karpos plod) bot. koji nosi plod na vrhu

akrokefalija (grč. akros- krajnji, šiljat, kefale glava) šiljastost glave; lubanja sa šiljastim tjemenom

akrokolije (grč. akros, kolon ud) mn. anat. krajnji udovi tijela

akrolein (lat. acer oštar, oleum ulje) kem. bistra i veoma ljuta mirisna tekućina koja se stvara suhom destilacijom glicerina i nekih masti

akroliti (grč. akros, lithos kamen) drveni kipovi kod kojih su krajnji dijelovi (glava, ruke i noge) od kamena

akromatičan (grč. achromatos) bezbojan; opt. koji propušta (prelamanjem) bijelu (složenu) svjetlost ne razlažući je u njezine sastavne boje (komponente)

akromatičnost (grč. a ne, chroma boja) stvaranje slike bez obojenih rubova (svojtvo optičkih sustava)

akromatizam (grč. a-, chroma boja) opt. otklanjanje boja, poništenje boja (akromatičnim prizmama, akromatičnim lećama), čistoća boja; bezbojnost, bljedilo; akromazija

akromatopsija (grč. a ne, chroma boja, ops, opos oko) sljepilo za boje; v. daltonizam

akromatopsija (grč. a-, chroma boja, orao vidim) med. potpuno sljepilo za boje, nesposobnost razlikovanja boja

akromazija (grč. a ne, chroma boja) pomanjkanje normalne pigmentacije kože; bezbojnost, bljedoća; med. privremena bljedoća uzrokovana boravkom na nekim zasljepljivim površinama (npr. na snijegu)

akromazija (grč. a-, chroma boja) opt. v. akromatizam

akromegalija (grč. akros, megas velik) med. urođena povećanost udova koja se sastoji u nezgrapnosti i izobličivosti lica, donje čeljusti, usnica, jezika, nosa, ruku i nogu; također: bolesno zadebljavanje kostiju i mekih dijelova tijela

akromikrija (grč. akro-, mikros malen) med. sićušnost udova, osobito na njihovim vrhovima; supr. akromegalija

akromion (grč. akromion, akromia) anat. lopatica, pleće

akromonosilabe (grč. akros, monos jedini, syllabe slog) stihovi koji počinju posljednjim slogom prethodnog stiha

akroničan (grč. a-, chronos vrijeme) koji ne zavisi o vremenu, koji nije u

- svoje vrijeme, nesuvremen; koji se događa navečer ili kad se spušta noć, večernji
- akronim** (grč. akros, onyma ime) kratka sastavljena od početnih slova ili početnih slogova neke složene riječi ili više riječi, npr. ZET = Zagrebački električni tramvaj
- akropatija** (grč. akros, pathos bolest) med. opći naziv za bolesti na krajnjim dijelovima ruku i nogu, kao i ostalih perifernih dijelova tijela
- akropola** (grč. akro-polis) gornji grad, gradska tvrđava u Ateni i ostalim grčkim gradovima
- akropostija** (grč. akroposthia) gornji dio kože na muškom udu, pri obrezivanju se odreže; stanje prije obrezivanja (kod Zidova); akrobistija
- akrostih** (grč. akrostichos) pjesma kod koje početna, a katkad i krajnja slova stihova daju neko ime ili neku riječ
- akroterij** (grč. akroterion) arhit. gornji dio, vrh zgrade, biljke i životinje kao ukrasi na vrhu, sljemenu zgrada
- akrotizam** (grč. akros) fil. istraživanje prauzroka, posljednjeg uzroka stvari; težnja za onim što je najviše u spoznaji (*teorijski akrotizam*) i djelovanju (*praktični akrotizam*)
- akrozofija** (akro-sofia) najviša mudrost
- akselband** (njem. Achsel rame, Band vrpca, traka) voj. vrpca koja pada s ramena na prsa, u nekim vojskama služi kao oznaka posebne službe (npr. stožerni časnik)
- aksenija** (grč. axenia) negostoljubivost, negostoprinstvo; pr. akseničan
- aksijalni** (lat. axis osovina, os) osni, osovinski
- aksilarni** (lat. axilla pazuh) pazušni
- aksinomantija** (grč. axine sjekira, manteia proricanje) proricanje po sjekirama
- aksiologija** (grč. axios vrijedan, koji vrijedi, logia znanost) fil. teorija vrijednosti, naučavanje o vrijednostima; timologija
- aksiom** (grč. axioo cijenim; zahtijevam, tražim, aksioma) neposredna jasna znanstvena spoznaja, očita istina, spoznaja koja se ne može dokazati, a i ne traži dokaza jer je očita (npr.: nijedna tvrdnja ne može istodobno biti i točna i netočna; kad su dvije količine jednake trećoj, onda su i među sobom jednake)
- aksiomatika** sustav aksioma; v. aksiom
- aksist** (njem. Achse osovina) "osovinaš", pristaša Hitler-Mussolinijeve politike tzv. "osovine Berlin-Rim-Tokio" koja je uvukla svijet u strahote Drugog svjetskog rata
- aksolotao** (meks.) veliki slatkovodni vodozemac u Sjever. Americi i Meksiku; aksolotlo
- aksonometrija** (grč. axon os, osovina, metria) mjerenje osovine kod geometrijskih tijela
- aksungija** (lat. axis osovina, ungere mazati) mazivo za osovine ili kola; farm. mast, salo
- akšam** (tur. akşam večer) sumrak, tj. doba od zalaska sunca do potpunog mraka; četvrta dnevna muslimanska molitva (večernja); *akšam-cvijet* biljka pupoljica (lat. Oenothera biennis); *akšam-čiček* (tur. čiček cvijet) biljka noćurak (Mirabilis jalapa)
- akt** (lat. actus, eng. act, fr. acte) djelo, čin; svaki svečani javni čin, osobito sudski čin, rasprava, pretres; kaz. čin; u likovnoj umjetnosti: crtež, slika ili kip golog ljudskog tijela; javni spis
- Akteon** (grč. Aktaion) kod starih Grka: lovac kojega je božica lova Artemida pretvorila u jelena (jer ju je promatrao dok se kupala) pa su ga rastrgali vlastiti psi
- akter** (fr. acteur, lat. actor vršitelj, izvršitelj) glumac; sudionik u nekom događaju

- akti** (lat. actum, mn. acta od agere djelovati, raditi) mn. djela, činovi; spisi koji se tiču nečega, osobito u sudu, državnim ustanovama itd.; *staviti ad acta* (čit. akta) priključiti aktima, tj. neku stvar ili molbu smatrati svršenom, odstraniti je, ne raditi po njoj ništa; *designacija akata* popis akata koji se nalazi u jednoj bilježnici; *acta apostolorum* čit. akta apostolorum (lat.) mn. djela apostola; *acta publica* čit. akta publika (lat.) mn. javni činovi, oni koje se tiču države
- aktinidija** (grč.-lat.) biljka srodna limunu od kojega je znatno bogatija vitaminom C
- aktinij** (grč. aktis zraka) kem. radioaktivan element, atomska težina 227, redni broj 89, znak Ac
- aktinije** (grč. aktis zraka, lat. actinaria) zool. moruzgve, morske životinje iz porodice koralja, mekanog tijela, bez kostura, obično žive pojedinačno i često se odlikuju lijepim bojama
- aktinizam** (grč. aktis, aktinos sunčana zraka, zraka) fiz. svojstvo sunčanih, ultraljubičastih zraka da izazovu kemijske promjene; kemijsko djelovanje sunčanih zraka
- aktinoelektricitet** (grč. aktis, elektron) elektricitet što ga u kristalima izazivaju svjetlosne ili toplinske zrake
- aktinograf** (grč. aktis zraka, grafo pišem) fiz. instrument za mjerenje jačine kemijskog djelovanja nekog svjetlosnog izvora (aktinometar); također: instrument koji bilježi promjene (varijacije) u jačini sunčanih zraka
- aktinografija** (grč. aktis zraka, grafia opis) proučavanje zraka; ispitivanje pomoću rentgenskih zraka
- aktinogram** (grč. aktis zraka, gramma slovo) rentgenska slika; rentgenogram
- aktinometar** (grč. aktis zraka, metron) fiz. sprava kojom se mjeri jačina Sunčevog toplinskog zračenja
- aktinometar** (grč. aktis zraka, metron) fiz. sprava za mjerenje jačine rentgenskih zraka pomoću selena
- aktinomikoza** (grč. aktis zraka, mykes gljiva) med. zarazna bolest najprije primijećena kod konja, goveda i svinja, prenosiva i na ljude, uzročnik je gljivica zvjezdasta oblika; pojavljuje se na probavnim organima, u plućima (zbog udisanja zarazne prašine gljivica) ili na površini kože ako je na njoj bilo ozljeda
- aktinomorf** (grč. aktis zraka, morfe oblik) bot. zrakast
- aktinoskopi** (grč. aktis, skopeo gledam) med. ispitivanje, zračenje rentgenom
- aktinoterapija** (grč. aktis zraka, therapeia liječenje) med. liječenje zrakama
- aktinski** (grč. aktis gen. aktinos zraka) fiz. koji kemijski djeluje, koji kemijski razgrađuje; *aktinske zrake* zrake s kemijskim djelovanjem; ultraviolettne, ultraljubičaste zrake, nevidljive zrake
- aktiti** (grč. akte strma obala) mn. oni koji stanuju na obali, primorci
- aktiv** (lat. activus djelatatan, radan, koji radi; radni, koji označava djelatnost) 1. gram. radno stanje (suprotno: pasiv) 2. skupina najdjelatnijih članova neke organizacije
- aktiva** (lat. activa) trg. imovina, imanje (novac, vrijednosni papiri, nekretnine); potraživanje (suprotno: pasiva)
- aktivan** (lat. activus djelatatan) radan, vrijedan, živ, okretan; još u službi, u djelovanju; trg. onaj čija su potraživanja veća od dugovanja; gram. radni
- aktive** (lat. activa) trg. pozitivni sastavni dijelovi nekog imanja, od kojih vlasnik ima korist, za razliku od pasiva, tj. objekata koji vlasniku ne donose nikakvu korist, ili su mu čak na štetu
- aktivirati** (lat. activare) staviti u djelovanje; uvesti u aktivnu službu; ubr-

- zati, ubrzavati, pospiješiti, pospješivati
- aktivist** (lat. *activus* djelatan) onaj koji je djelatan, koji djeluje, radi
- aktivist** (lat. *activus*) 1. fil. pristaša aktivizma; 2. član aktiva (v. aktiv 2)
- aktivitet** (lat. *activitas*) živost, okretnost; djelatnost, radinost, marljivost, revnost; djelovanje; aktivnost
- aktivizam** (lat. *activus*, *agere* djelati, raditi) fil. shvaćanje da je za napredak čovječanstva od posebne važnosti razuman i stalan utjecaj ljudskog znanja i htijenja na kulturu i život uopće; praktično, aktivizam je moralni (etički) zahtjev da čovjek ne smije mirovati sve dotle dok ljudska priroda, njegovim stalnim nastojanjem, ne dospije do potpune samospoznaje i samostalnosti
- aktivna trgovina** 1. prije: izvozna trgovina; 2. danas: trgovinska djelatnost nekog naroda koja i uvoz i izvoz proizvoda vrši vlastitim kapitalom i vlastitom radnom snagom; suprotno: pasivna trgovina
- aktivnost** (lat. *activus*) v. aktivitet
- aktor** (lat. *actor*) prav. tužitelj, izdavaatelj punomoći; advokat, zastupnik
- aktovka** (lat. *actus* radnja) 1. dramsko djelo u jednom činu, jednočinka; 2. torba za spise
- aktšlus** (njem. *Aktschluss*) završetak dramskog čina (osobito: efektna završna scena)
- aktuacija** (lat. *actuatio*) med. djelovanje nekog lijeka na organizam
- aktualan** (lat. *actualis*, fr. *actuel*) sadašnji, današnji, suvremen; stvaran, istinit, činjenični; koji je na dnevnom redu; koji se odnosi neposredno na današnjicu; dan, dat; *aktualna energija* živa sila, kinetička energija
- aktualitet** (lat. *actualitas*) sadašnjost, stvarnost, suvremenost, današnjica; sadašnja važnost, današnja zanimljivost; *teorija aktualiteta* psih. Wundtovo shvaćanje da je bit duše doživljaj svijesti, a ne nešto supstancijalno; danost; aktualnost
- aktualizacija** (lat. *agere* raditi, *actualisatio*) provođenje u djelo, ostvarenje, ostvarivanje
- aktualizam** (lat. *actualis*) fil. načelo prirodne povijesti, osobito geologije i biologije, po kojem su sile i zakoni koji sada djeluju one iste sile koje su djelovale i u prijašnjim razdobljima Zemljine povijesti
- aktualizirati** (fr. *actualiser*) činiti ili učiniti aktualnim, ostvariti, ostvarivati, provesti ili provoditi u djelo
- aktualnost** (fr. *actuel*) v. aktualitet
- aktuar** (lat. *actuarius*) sudski pisar, pisar koji vodi arhivske knjige neke ustanove i brine se o spisima
- akuitet** (lat. *acuitas*) šiljatost, oštrina; osobito: oštrina tona
- akuleiforman** (lat. *aculeiformis*) zajedljiv; bodljikast
- akulturacija** engl. (grč. *a ne*, lat. *cultura* odnjegovan) preuzimanje i usvajanje tuđih kulturnih elemenata, kulturno stapanje u etnološkom i sociološkom smislu
- akumen** (lat. *acumen*) oštroumnost, oštroumlje, domišljatost, bistrina shvaćanja, pronicavost
- akumetar** (grč. *akuo* čujem, *metron*) med. v. akoemetar
- akumulacija** (lat. *accumulatio* nagomilavanje) 1. ret. nagomilavanje (riječi i izraza); 2. *akumulacija kapitala* povećavanje kapitala time što se dio profita ili kamate dodaje kapitalu da bi se poduzeće ili poslovi proširili
- akumulator** (lat. *accumulator* skupljač, nagomilavač) fiz. uređaj za skupljanje električne energije; skupljač, nagomilavač
- akupiktura** (lat. *acupictura*) vezenje iglom, vez

akuplirati (fr. accoupler) sparivati, spariti; vezivati dva po dva; spajati, spojiti

akupresura (lat. acupressura pritisak iglom) med. zaustavljanje krvi pritiskom krvne žile metalnom iglom

akupunktura (lat. acus igla, punctura bod) med. način liječenja nekih bolesti, primljen od Kineza i Japanaca, sastoji se u tome da se u oboljelo mjesto zabadaju igle

akuratan (lat. accuratus) brižljiv, točan, uredan, savjestan, ispravan

akustičan (grč. akuo čujem) koji odgovara zahtjevima akustike, prikladan za primanje i prenošenje zvuka (npr. dvorana, kazalište, crkva), sagrađen tako da se riječi i tonovi mogu svuda lijepo i jasno čuti; *akustična sredstva* sredstva koja služe poboljšanju ili pojačanju slabog sluha

akustika (grč. akustikos, akuo čujem, slušam) fiz. dio fizike koji proučava zvuk

akušerstvo (fr. accoucher) porodiljstvo, primaljstvo (dio ginekologije)

akut (lat. acutus accentus) gram. znak za dugouzlazni naglasak; oštri accent

akutan (lat. acutus) oštar, prijek, koji prisiljava na brzo rješenje; *akutna bol* iznenadna i veoma jaka bol; *akutna bolest* ona koja će se brzo završiti ili ozdravljenjem ili smrću, a obično traje do 40 dana

akutangularan (lat. acutus oštar, angularis kutni) geom. oštrokutni

akuzabilan (lat. accusare optužiti, accusabilis) tužljiv, optužljiv; kažnjiv

akuzacija (lat. accusatio) tuženje, optuživanje

akuzativ (lat. accusativus) gram. četvrti padež Odgovara na pitanje: *ko-ga? što?*), najčešće izriče predmet glagolske radnje

akuzator (lat. acjusaterj tužitelj, optužitelj; suprotno: akuzatus

akuzatorski (lat. accusatorius) prav. tužiteljski, optužni; *akuzatorski kazneni postupak* optužni postupak koji se vodi na osnovi neke tužbe (suprotno: inkvizitorski kazneni postupak)

akuzatus (lat. accusatus) tuženik, optuženik; suprotno: akuzator

akva (lat. aqua) voda

akvabatik (lat. aqua voda, grč. bathys dubok) elektromotorna naprava (slična modelu morskog psa), koja služi za promatranje živola. pod vodom; napravljena od stakla pojačanog plastikom, opremljena kamerama, reflektorima, pričuvnim kisikom i dr.; usp. batiskop

akvafortis (lat. aqua, fortis jak) kem. snažna voda, priprema se od salitre i razrijeđene sumporne kiseline

akvagij (lat. aqua voda, agere voditi) prav. pravo odvođenja vode, pravo isušivanja zemljišta;

akvalung (lat. aqua voda, engl. lung pluća) naprava koja omogućuje disanje pod vodom

akvamarin (lat. aqua voda, marinus morski) min. proziran poludragi kamen koji ima zelenu boju morske vode, vrsta berila

akvamarinski koji ima zelenu boju morske vode

akvaplan (lat. aqua voda, planus ravan) šport, široka daska vezana za motorni čamac, služi za vožnju na vodi

akvarel (lat. aqua voda, acquerello) slika izrađena vodenim bojama

akvarelirati (tal. acquerellare) slikati vodenim bojama

akvarelist (fr. aquarelliste) slikar koji radi vodenim bojama

akvarij (lat. aquarium) staklena posuda s vodom u kojoj se čuvaju vodene biljke i vodene životinje (ribe i vodozemci); mjesto u ljekarni gdje se drži voda

- akvarijus (lat. aquarius) astr. Vodenjak (jedan od dvanaest nebeskih znakova)
- akvatel (lat. aqua voda, fr. hotel) hotel na vodi, turistički brod **ili** brodica
- akvaterarij** (lat. aqua voda, **terra zemlja**) posuda u kojoj se drže **i** uzgajaju vodozemci (amfibije)
- akvatičan** (lat. aquaticus) podvodan, vlažan, močvaran; koji živi u vodi, pokraj vode, vodeni; *akvatične biljke* one koje rastu po močvarnim mjestima, vodene biljke
- akvatilije** (lat. aquatilia) zool. slatkovodne životinje
- akvatorij** (lat. aqua voda, territorium zemljište) vodene površine koje imaju nekom konvencijom određene granice
- akvedukt** (lat. aqueductus) vodovod, vodovodna cijev; kanal
- akvila** (lat. aquila) zool. orao; astr. ime jednog zvijezda; arhit. ukras u obliku orla na zabatu kuće
- akvizicija** (lat. acquisitio) tečevina, stečeno dobro, zarada; nabavljanje; zadržavanje, stjecanje
- akvizit** (lat. acquisitum) nešto što je zadržano, nabavljeno, stečeno
- akvizitor** (lat. acquisiteor) čovjek koji nešto stječe, zarađuje, nabavlja **ili** zadržava
- akvozan** (lat. aquosus) pun vode, bogat vodom; kišovit
- akvozitet** (lat. aquositas) bogatstvo vodom; kišovitost
- Al Capone (Alfonso)** najpoznatiji američki gangster (1897—1947); sinonim za velikog gangstera uopće
- al corso** čit. al korzo (tal.) trg. po tečaju, po sadašnjoj vrijednosti novca
- Al Fatah** (ar. Al Fatah "borba i pobjeda") najstarija i najveća vojnopoliitička organizacija palestinskih Arapa, osnovana 1965. kako bi obranila prava palestinskih Arapa i uspostavila palestinsku državu na područjima iz kojih su Arapi iseljeni nakon osnutka Izraela
- al marco** čit. al marko (tal.) trg. prema čistoj težini zlata i srebra
- al pari** (tal.) trg. jednak, koji ima jednaku vrijednost, iste vrijednosti ili sadržaja; jednakost nominalne i stvarne vrijednosti, osobito kod novca
- al piacere** čit. al pjačere (tal.) glaz. po volji, prema dopadanju, kako se hoće
- al piacimento** čit. al pjačimento (tal.) glaz. v. al piacere
- al punto** (tal.) u točku, savršeno točno, navlas; a punto
- al rigore di tempo** (tal.) glaz. strogo u taktu
- al segno** čit. al senjo (tal.) glaz. ponavljanje jednog odjeljka od određenog znaka
- al-** (ar. al-) arapski član, npr. alkali, alkohol, al-Kuran itd.; često se upotrebljava i el i ul
- al-džamija** (ar. al-đami) velika islamska bogomolja
- Al-koran** (ar. El-kuran) v. Alkuran
- Al-kuran** (ar. El-kuran) knjiga, čitanka; v. Kuran
- ala milaneze** (tal. alla milanese) na milanski način, naziv poznatog talijanskog jela: špageti s narezanim komadićima šunke preljeveni umakom od rajčica
- ala vild** (fr.-njem. wild-divlji) kuh. "kao divljač", izraz koji označuje poseban način pripremanja mesa divljači (ali i domaćih životinja na takav način)
- alabandizam** umjetnička drljotina (po karijskom gradu Alabandi gdje je vladao loš umjetnički ukus)
- alabaster** (grč. alabastros, lat. alabastrium) min. posebna, veoma tvrda vrsta gipsa, u vodi teško rastopljiv; *alabastersko staklo* mutno, poluprozirno staklo
- alacija** (lat. alatio, lat. alatus krilat) davanje krila; pren. ubrzanje, požurivanje

Aladin glavni junak priče o čarobnoj svjetiljci (Aladinova svjetiljka) koja onome koji je posjeduje ispunjava sve što poželi; priča je objavljena u poznatoj arapskoj zbirci pripovjedaka "Tisuću i jedna noć"

Aladinova svjetiljka v. Aladin

aladža (tur. aladža raznobojan, šaren) pamučna tkanina s utkanim šarama; haljina od te tkanine

alafranka (tal. alla franca) na europski način, po europski, po zapadnjački (za razliku od turskog, orijentalnog, islamskog); supr.: alaturka

Alah (ar. a-ilah) Bog, pravi Bog, naziv za Boga kod muslimana

alaj (tur.) četa vojnika, bataljun, puk; mnoštvo, gomila; parada, svečanost svečana povorka; *alaj-barjak* zastava jednog odreda (alaja) vojnika; visoka čast u feudalnoj Turskoj

alak (tur.) urnebes, vika, galama; juriš, napad; gomila, mnoštvo, rulja

alakati (tur.) vikati alah (običaj Turaka pri jurišu); jurišati uz urnebesnu viku

alalija (grč. a-, lalain brbljati) med. nemogućnost izgovaranja artikuliranih glasova zbog poremećaja u govornim organima

alamet (tur. alamet) znak, simptom, trag, predznak, najava; prigoda, zгода, pravi trenutak; oluja, mećava, nevrijeme; prokletstvo

Alani iranski nomadski narod sarmatskog podrijetla; za vrijeme seobe naroda došli su do Španjolske gdje su ih uništili Vizigoti

alanin kem. aminopropionska kiselina

alantijaza (grč. allas, allantos kobasica) med. teško akutno trovanje zaraženom mesnom hranom; botulizam

alantoidna tekućina zool. tekućina koja se nalazi između alantoisa i arniona

alantois (grč. allas, eidos izgled, oblik) zool. omotač zametka kod viših kra-

lježnjaka (sisavaca, riba i gmazova), kod gmazova i ptica pomaže disanje, a kod sisavaca još i prehranjivanje zametka

alantotoksikon (grč. allas, allantos kobasica, toksikon otrov) kem. otrov koji se razvija u pokvarenom mesu

Alarih (germ.) "kralj svijetu", "vladar nad svima"

alarm (fr. alarme, tal. airarme) voj. zabuna, poziv za pripremu u slučaju opasnosti; nemir, nespokojstvo, zabrinutost; strah

alarmantan (fr. alarmant) uznemirujući, koji uznemiruje, koji izaziva ili stvara nespokojstvo i zabrinutost

alarmirati (fr. alarmer) uzbuniti, uzbunjivati, dati znak za uzbunu, pozvati k oružju; uznemiriti, zastrašiti

alarmist (fr. alarmiste) širitelj uznemirujućih vijesti

alas (mađ. halasz) ribar

Alaska sjeverozapadni poluotok Sjeverne Amerike; 1867. od Rusije su ga kupile SAD; glavni grad Juneau, najveći Anchorage

Alastor zloduh osvete u starogrčkim tragedijama

alat (ar. alet) pribor, sve što je potrebno za rad, osobito ručni, oruđe

alatracija (lat. allatratio) lajanje na; napad na nekoga pogrdama

alatura (lat. allatura, afferre donositi) prav. miraz; dodatak u novcu za izdržavanje kuće

alaturka (tal. alla turca) na turski način, po turski (za razliku od europskog, zapadnjačkog); supr.: alafranka

alaun (njem. Alaun, lat. alumen) stipisa
alavertiti (tal. avvertire) obavijestiti, uputiti, poučiti

albacija (lat. albatio) bijeljenje kovine (metala), osobito bakra; posrebrnjivanje kovine; tobožnje pretvaranje bakra u srebro; albifikacija

- albatros** (engl. albatross) zool. velika bijela morska ptica koja nagovještava buru
- albedo** (lat. albedo "bjelina") moć odbijanja svjetla, omjer svjetla što ga površina (npr. planeta) odbija prema svjetlu koje je (npr. od Sunca) primila
- Albertina** bogata i svjetski glasovita grafička zbirka u Beču (ime prema utemeljitelju Albertu von Sachsen-Teschenu, 1738—1822)
- albertotipija** tisk. izrada tipografskih ploča fotografskim putem, nazvana po pronalazaču, minhenskom fotografu J. Albertu (1825—1886)
- albicija** (tal.) ukrasna biljka srodna akaciji
- albifikacija** (lat. albification) v. albacija
- albin** (šp. albino, la. albus bijel) med. onaj koji boluje od albinizma, bjeloš
- albinizam** (lat. albus bijel) med. nasljedni nedostatak obojene tvari, pigmenta u koži kod ljudi i životinja, zbog čega koža i kosa izgledaju bijele, a oči crvenkaste
- Albion** (kelt. "brdska zemlja") staro, danas samo pjesničko ime Velike Britanije
- albit** (lat. albus bijel) min. natrijski glinenac bijele boje
- albit** (lat. albus bijel) natrijski glinenac (ruda iz skupine plagioklasa)
- albižanac** pripadnik kršćanske vjerske sljedbe u Francuskoj; sljedba se protivila Crkvi i papi; ime po južnofrancuskom gradu Albi
- albo lapillo notare diem** (lat.) bijelom pisaljkom, tj "zlatnim slovima" zabilježiti dan kad se nešto sretno dogodilo
- albolit** (lat. albus bijel, grč. lithos kamen) vrsta odličnog bijelog cementa
- albomicin** (grč.) antibiotik, crveni prah dobiven od zemljine plijesni; djeluje protiv stafilokoka, pneumokoka i bacila dizenterije
- albugo** (lat. albugo) med. bijela mrlja na rožnici oka
- album** (lat. album bijelo) knjiga s bijelim listovima koju treba ispuniti slikama u boji, crtežima i si.; spomenar, spomen-knjiga; knjiga za skupljanje fotografija, razglednica, markara itd.
- albumen** (lat. albumen bjelanjak) kem. bjelančevina
- albumin** (lat. albumen) kem. bjelančevinasta tvar, bjelančevina
- albuminat** (lat. albumen) kem. tvar koja u sebi sadrži bjelančevine
- albuminometar** (lat. albumen, grč. metron) kem. instrument za određivanje količine bjelančevina u mokraći
- albuminozan** (lat. albuminosus) koji sadrži bjelančevinu
- albuminski papir** fotografski papir za čiju se izradu upotrebljava iz jaja izvađena i na toplom zraku osušena bjelančevina
- albuminurija** (lat. albumen, grč. ureo mokrim) med. izlučivanje bjelančevine mokraćom, znak šećerne bolesti, bolesti bubrega i dr.
- albumoze** (lat. albus bijel) fiziol. supstance između bjelančevina i peptona koje se stvaraju u želucu i gušterači za vrijeme probave
- alciora** (lat. altiora) v. altiora
- alčak** (tur. alçak neotesan, divlji) vragolan, nevaljalac, lopov, obješenjak, prepreden čovjek, mangup, simpatičan lukavac; čovjek s nekim nedostatakom ili manom
- aldehid** (lat. alcohol, dehydrogenatus lišen vodika) kem. alkohol lišen jednog dijela vodika, organska kemijska tekućina ljuta mirisa
- aldine** knjige izrađene u tiskari venecijanskog tiskara Aldusa Manutiusa (1494—1597) i njegovih nasljednika
- aldrovanda** (lat. Aldrovanda vesiculosa) mesožderna vodena biljka iz porodice rosika

alea iacta est čit. alea jakta est (lat.) posl. kocka je bačena, tj. konačno sam se odlučio na neko djelo; Cezarove riječi kad je prešao Rubikon

aleatico Čit. aleatiko (tal.) vrsta odličnog slatkog toskanskog crvenog vina od muškarnog grožđa

aleator (lat. alea kocka, aleator) igrač kockom, igrač na sreću, kockar

aleatorički poslovi (lat. alea kocka) poslovi koji ovise o slučaju i sreći; kockarski poslovi; opasni poslovi

aleatorij (lat. alea kocka, aleatorium) igračnica, kockarnica

aleatorika (lat.) glaz. kompozicijski postupak u suvremenoj glazbi: sam izvođač odabire redosljed izvođenja pojedinih stavaka

alef (hebr. aleph) prvo slovo hebrejske abecede; usp. alfa

alegacija (lat. allegatio) navođenje, pozivanje na spis, djelo ili pisca; navođenje činjenice; tvrdnja

alegat (lat. allegatum) navedeno mjesto, navod, navođenje, pozivanje na neki zakon

alegati (lat. allegata) mn. mjesta navedena iz drugih djela, upute

alegoričan (grč. allegorikos) iskazan slikom, slikovit, u prenesenom ruhu

alegorija (grč. allegoria) poet. govor u kojem se pojmovi i misli iskazuju drukčije, a ne riječima koje ih izravno izražavaju, slikovit govor, slikovito objašnjenje pojma ili misli

alegorist (grč. allegorikos) onaj koji prikazuje nešto u slikama, slikovito

alegorizirati (grč. allegoreo drukčije izražavam, drukčije prikazujem) slikovito govoriti ili pisati; izražavati misli u slikama, a ne izravno

aleja (fr. allée) drvored; šetalište između dvaju redova drveća; uzak prolaz

aleksandrijski koji se dogodio u Aleksandriji, koji potječe iz Aleksandrije, pomorskog grada u Egiptu; grad je osnovao 331. pr. n. e. Aleksandar Ve-

liki i bio je u prvim stoljećima prije i poslije naše ere glavno sjedište grčke znanosti i književnosti; otuda: aleksandrijska biblioteka, aleksandrijski gramatičari, aleksandrijski filozofi (aleksandrijska škola)

aleksandrina svili slična tkanina od lana i pamuka

aleksandrinac poet. dvanaesterac, šestostopni stih s cezuroom nakon šestog sloga, nazvan po velikom starofrancuskom romanu o Aleksandru Velikom iz XII. st.; klasičan francuski stih

aleksandrinci ovim se imenom zove 70 aleksandrijskih znanstvenika-tumača i prevoditelja; usp. Septuaginta

aleksandrinstvo znanstveno sitničarstvo, suha učenost radi učenosti, bez ikakve veze sa stvarnim životom, kao npr. u XVII. st.

aleksifarmacija (grč.) proučavanje protuotrova

aleksifarmakon (grč. alexo branim, farmakon lijek) med. lijek protiv trovanja, protuotrov

aleksija (grč. a-, legein govoriti) psih. patološka nesposobnost da se pisane ili tiskane riječi čitaju s razumijevanjem (nastaje zbog povrede velikog mozga)

aleksin (grč. alexo pomažem, štitim) kem. svaka tvar krvnog seruma koja razgrađuje strane stanice

aleksipiretik (grč. alexo branim, pyr vatra) med. sredstvo protiv groznice

aleksit (grč. alexo branim) med. sredstvo za spašavanje i pomoć, osobito protuotrov; aleksiterij

aleksiteričan (grč. alexeterios) koji djeluje kao protuotrov, protuotrovni

alektacija (lat. allectatio) mamljenje, primamljivanje, izazivanje draži; čist rad (u bakrorezu)

alektriomahija (grč. alektryon pijetao, mache borba) borba pijetlova (kao sli-

- ka istinske borbe kod starih je Grka bila veoma omiljena zabava)
- alektriomantij a** (grč. alektryon pijetao, manteia proricanje) proricanje po pjevanju pijetlova
- aleloftorija** (grč. allelon međusobni, uzajamni, ftheiro uništavam, alleloftoria) fil. izraz kojim je Aristotel nazvao nagon (u prirodi i životinjskom svijetu) za nemilosrdnom međusobnom borbom i uništavanjem
- alelomorfan** (grč. allelon naizmjeničan, morfe oblik) zamjenjiv
- aleluja** (hebr.) "hvalite Boga", poklik radosti u kršćanskom bogoslužju; pren. radost, zanosno veselje uopće
- alem** (ar. alem, alin) dragi kamen; u arapskom, uz ostala značenja, ova riječ znači i pozlaćena jabuka na vrhu minareta
- Aleman** (njem. Alemannen) staronjemački naziv glavnog i najvećeg dijela stanovništva južne Njemačke, za razliku od vladajućih Franaka (otuda Francuzi i danas zovu Njemačku TAllemagne", tj. zemlja u kojoj žive Alemani)
- alemanisti** pristaše francuske Revolucionarne socijalističke radničke stranke koja je odbacivala diktaturu proletarijata i propagirala tzv. municipalni socijalizam (naziv prema prezimenu vođe Jeana Allemanea, 1843—1935, člana Pariške komune)
- alenteza** (grč. allos drugi, thesis položaj) med. prisutnost stranih tijela u ljudskom organizmu i bolest koja zbog toga nastaje
- aleopat** (grč. alloios drukčiji, pathos), med. b. alopata
- aleopatija** (grč. alloios drukčiji, pathos) med. v. alopata
- alergija** (grč. allos drugi, ergon djelo) med. promijenjena sposobnost reakcije organizma na neku vrstu zaraznih klica kojima je taj organizam već jednom prije bio zaražen
- aletiologija** (grč. aletheia istina, logia) znanost (ili: naučavanje) o istini
- aletofil** (grč. alethes istinit, filos prijatelj) prijatelj istine, onaj koji voli istinu; filalet
- aleurant** (grč. aleuron pšenično brašno) bot. bjelančevina u pšenici
- aleuromantija** (grč. aleuron pšenično brašno, manteia) proricanje iz brašna koje se prinosi na žrtvu
- aleurometar** (grč. aleuron brašno, metron) instrument za ispitivanje vlažnosti i čistoće brašna
- aleuron** (grč. aleuron pšenično brašno) bot. okruglasta i kristalizirana organska tvar (slična zrnu) u biljnim stanicama, sastavljena od kristalizirane bjelančevine
- alfa** (grč. alfa) prvo slovo u grčkoj abecedi; pren. početak; *alfa i omega* prvo i posljednje slovo grčke abecede, tj. početak i kraj nečega
- Alfa-Romeo** talijanska marka automobila (prvi dio naziva čine početna slova firme: Anonima Lombarda Fabbrica Automobili, a drugi je po inženjeru konstruktoru koji se zvao Niccolo Romeo)
- alfabet** (prva dva grčka slova alfa, beta) gram. niz svih slova nekog jezika, slova u određenom redu (za latinicu je uobičajen naziv abeceda, a za glagoljicu i ćirilicu azbuka; *alfabetiski red* red slova kakav je u alfabetu, tj. a, b, c, d...)
- alfabetar** (grč. alfa a, beta b) 1. popis izrađen alfabetским redom; 2. početnik u čitanju i pisanju; 3. pren. početnik u čemu (u nekom nauku, zanatu, vještini...)
- alfenid** metalna smjesa od 60 dijelova bakra, 30 dijelova cinka i 10 dijelova nikla, galvanskim putem posrebrnjeno novo srebro
- alfitomantija** (grč. alfi ton ječmeno brašno, manteia) gatanje u ječmeno brašno

- alge (lat. alge) bot. resine, kriptogamne vodene biljke, bescvjetnice, talofiti s biljnim zelenilom (klorofilom)
- algebra (ar. al-jebr) mat. "sastavljanje razdvojenih dijelova", dio matematike koji istražuje odnose i svojstva brojeva pomoću općih znakova; udžbenik algebre
- algebrist onaj koji se bavi algebrom, znalac algebre
- algema (grč. algema) med. bol
- algetičan (grč. algeo osjećam bol) bolan, boležljiv, nastao zbog boli
- algija (grč. algeo osjećam bol) med. bol živaca, neuralgija
- algofon (grč. algos bol, fonos ubojstvo) med. sredstvo protiv zubobolje napravljeno od gorušičnog ulja i špirita (žeste)
- algolagnija (grč. algea bol, lagneia obljuba) med. uživanje u bolu, požuda za bolom, izraz koji obuhvaća mazohizam i sadizam
- algologija (lat. alga, grč. logia) bot. dio botanike koji se bavi algama, resinama
- algoritam (ar., grč. rhythmos odnos) 1. vještina računanja, četiri osnovne računске operacije i udžbenik o tome (izraz potječe od arapskog matematičara Muhameda ibn Muse Alharizma); 2. *logički algoritam* pokušaj da se logičke operacije zamijene brojkama i računskim metodama, dakle, pokušaj matematičke ili simboličke logike; u srednjem vijeku upotrebljavali se i izrazi algorizam, algaritama
- algospazam (grč. algos bol, spasmos grč) med. grč mišića praćen bolom
- algrafija (grč. grafia) tisk. postupak pri ravnom tiskanju aluminijskim umjesto kamenim pločama, odgovara litografiji
- Alhambra (ar. Al-hamrah) (Crvena kuća), maurska kraljevska palača u Granadi, najslavniji spomenik maurske arhitekture
- alhidada (ar. al-hadat) teh. pokretno ravnalo, dio nonija, za mjerenje kutova
- allas čit. alijas (lat.) drugim imenom, inače, drukčije
- alibi (lat.) prav. drugdje, na drugom mjestu; *dokazati svoj alibi* dokazati da u određeno vrijeme nisam bio na određenom mjestu
- alicante čit. alikante (šp.) vrsta španjolskog vina iz okolice grada Alicantea
- aliciklički spojevi (grč.) organski spojevi cikličke strukture s alifatskim svojstvima (ciklopropan, cikloheksan)
- alifatski spojevi kem. masni organski kemijski spojevi koji sadrže atome ugljika, povezane u obliku otvorenih lanaca (parafini, alifatski alkoholi, alifatske kiseline)
- aligacija (lat. alligatio) mješavina kovina (metala) nejednake vrijednosti u jednu masu, slitina, smjesa, legura; pren. primjesa, dodatak; alijaža
- aligacijski račun (lat. alligatio mješavina) račun smjese, tj. račun kojim se pronalazi odnos u kojem se trebaju izmiješati dvije vrste robe različite cijene da bi se dobila srednja vrsta po unaprijed određenoj cijeni
- aligator (tal. alligatore, šp. el lagarto) zool. američki krokodil
- aligirati (lat. alligare) sliti, slivati, smiješati; legirati
- alijansa (fr. alliance) spajanje, udruživanje; savez; sredstvo; bračna veza; *belle alliance* čit. bel alijans (fr.), lijepi ili sveti savez između Rusije, Pruske i Austrije 1815. godine
- alijas (lat. alias) inače, osim toga, drugim putem, drukčije
- alijaža (fr. alliage) v. aligacija
- alijenacija (lat. alienatio) otuđivanje, otuđenje; razmjena, prodaja, zalog; med. odstupanje od prirodnog stanja;

- duševno rastrojstvo (lat. alienatio mentis)
- alijenirati (lat. alienare) prav. otuđiti, otuđivati, ustupiti drugom (pravo ili vlasništvo); odvratiti (mušterije); poludjeti
- alijenist (fr. alićniste) zastarjeli naziv za liječnika koji se bavi duševnim bolestima
- alijenizam (lat. alienus tuđ, fr. alićnis-me) med. duševno rastrojstvo, ludilo
- alijirati (fr. allier) vezati savezom, sklopiti savez, udružiti; svezati brakom; obično: alijirati se
- alikvantan (lat. aliquantum) mat. koji je sadržan u većem broju, ali ovaj nije s njim djeljiv bez ostatka, npr. 5 i 7 su alikvantni dijelovi broja 12; supr. alikvotan
- alikvota (lat. aliquoties) mat. broj koji je sadržan u drugom broju bez ostatka, npr. 2, 3, 4, 6 su alikvote broja 12
- alikvotan (lat. aliquoties) koji je sadržan u većem broju bez ostatka
- aliment (lat. alimenta) mn. novac za uzdržavanje i školovanje izvanbračne djece
- alimentacija (lat. alimentatio hranjenje) prehrana; uzdržavanje, npr. izvanbračne djece
- alimentar (lat. alimentarius) prav. onaj koji po nekom zavjetu prima uzdržavanje, hranarinu
- alimentama intoksikacija med. trovanje hranom
- alimentirati (lat. alimentare) prehranjivati, uzdržavati, opskrbljivati hranom
- alimfija (grč. a-, lat. lympho voda) med. nedostatak limfnih žlijezda
- alineja (lat. a od, linea red) nov redak, novi odlomak; odjeljak koji počinje novim, uvučenijim retkom
- aliptika (grč. aleifo mažem, trljam) vještina masiranja, proučavanje liječenja trljanjem
- alira (fr. allure) hod, način kretanja; trag divljači; pren. način hoda i držanja nekog čovjeka, ponašanje, vladanje
- aliskaf (lat. ala krilo, grč. skafos lađa) pomorsko prijevozno sredstvo, brod s krilima (na kojima zapravo i počiva) i koja se rašire pod vodom te se brod izdigne nad vodu i "leteći" postiže veliku brzinu; "hidrokrilac"
- aliteracija (lat. alliteratio) poet. pjesnička figura koja se sastoji u tome da se u nizu ponavlja isti suglasnik ili isti slog, npr.: "pa šuti pa se smije pa se penje"
- aliterirati (lat. ad, littera slovo) praviti aliteraciju; slučajno ili hotimce ponavljati ista slova, iste slogove
- alitura (lat. alere hraniti, alitura) hranjenje, prehrana, sposobnost tijela da hranjivim sokovima nadoknadi ono što je izgubilo
- alizari (šp. alizari) bot. levantinski broć; korijen broća
- alizarin (šp. alizari) kem. lijepa crvena boja koja se danas dobiva iz antracena, dok je prije dobivana iz korijena broća; *alizarinsko modrilo* najljepša i najpostojanija alizarinska modra boja, iste vrijednosti kao i indigova modra boja; usp. alizari
- alka (lat. alea torda) 2. njorka, ptica sjevernih krajeva, slična galebu; lovi se zbog skupocjenih jaja i perja
- alka (tur.) 1. v. halka; *Sirijska alka* viteška igra u Sinju; održava se u drugoj polovici kolovoza kao spomen na veliku pobjedu Sinjana nad Turcima 1715. g.; sastoji se u tome da alkari jašući na konjima (svaki triput) gađaju kopljem kroz dva koncentrično prilagođena koluta (alke)
- alkalescencija (lat. alcaloescentia) kem. prevladavanje jedne alkalije; razvijanje alkalije koja se brzo isparava (amonijak)

alkali (ar.) kem. sol koja se dobiva iz pepela morskih biljaka

alkalije (ar.) mn. kem. hidroksidi alkalnih metala, imaju bljutav okus i veoma su otrovni

alkalimetar (ar., grč. metron) kem. sprava kojom se određuje količina alkalija u sodi ili lužnoj soli

alkalimetrija (ar., grč. metron) kem. ispitivanje sode ili lužne soli pomoću alkalimetra

alkalizacija (lat. alcalisatio) kem. dobivanje lužne soli

alkalizirati (lat. alcalisare) kem. dobiti lužnu sol

alkalni metali kem. skupina kovina (metala) male težine koje voda otapa i na običnoj temperaturi, npr. kalij, natrij, rubidij, litij i dr.

alkaloidi (ar. al-kali, grč. eidos) kem. dušikasti organski spojevi biljnog podrijetla, otrovni i gorka okusa; najvažniji: morfin, kinin, strihnin, kofein, nikotin i dr.

alkatifa (ar., šp. alcatifa) orijentalni tepih, s osnovom od vune i svile, a šarom od zlatnog i srebrnog konca

alkejski stih (grč. Alkaios) poet. stih od pet stopa, od kojih su prve tri i posljednja jambi, a četvrta anapest (U — U — U — U U — U —), nazvan po slavnom grčkom liričaru Alkeju koji je živio 600. pr. n. e.; *alkejska strofa* strofa od četiri stiha, od kojih su dva jedanaesterca, jedan devedeterac i jedan deseterac

alkemičar (ar. al-kimia) onaj koji se bavi alkemijom, onaj koji pravi zlato umjetnim putem; tajanstveni srednjovjekovni znanstvenik

alkemija (ar. al-kimia) naziv za najstariju kemiju, osobito kod Arapa; kasnije, u srednjovjekovnoj Europi: neznanstveno bavljenje kemijom; tobožnja vještina pravljenja zlata

Alkestida (grč. Alkestis) u starogrčkoj mitologiji: žena kralja Admeta umje-

sto kojega je pošla u smrt; iz podzemlja ju je izveo Heraklo

Alkibijad staroatenski državnik i vojskovođa (450—404 pr. n. e.), rođak Periklov, učenik Sokratov; poznat i kao pustolov, rasipnik i prevrtljivac; ubio ga frigijski satrap Farnabaz kako bi ugodio Spartancima; *Alkibijadovo pseto* prekrasni Alkibijadov pas kojem se divila cijela Atena; da bi privukao na nj još više pozornosti, dao mu je vlasnik odrezati rep (pre-¹ ^rae i izraz *rep Alkibijadova psa* općili to znači kusast rep)

Alkinoj kralj Feačana, otac Nausikajin, gostoprimac Odisejev (on ga je konačno i otpremio na Itaku nakon mnogih pustolovina i nevolja)

alkion (grč. alkyon) mitološka morska ptica (zimorod, ledarica), smatralo se da proriče sreću

Alkiona u starogrčkoj mitologiji: kći Eolova, žena Keiksova; bogovi su je pretvorili u pticu (zajedno s mužem); usp. alkion

Alkmena žena Amfitrionova, majka Heraklova (otac junakov je Zeus)

Alkmeon tebanski heroj, vođa sedmorice epigona u osvetničkom pohvatu protiv Tebe

alkohol (ar. al-kohhlu) 1. najbolji, savršeno pročišćeni prah, npr. od kore kininovca, željeza i dr.: 2. potpuno pročišćen špirit, žesta izlučena iz vina, piva, rakije i dr.; opojno piće

alkoholat (ar. al-kohhlu) čvrsti kemijski spoj alkohola s nekom soli

alkoholatura (ar. al-kohhlu) kem. mješavina svježih biljnih sokova s alkoholom

alkoholi (ar. al-kohhlu) mn. kem. organski kemijski spojevi ugljika, vodika i kisika

alkoholičar (ar. al-kohhlu) čovjek koji je suviše odan uživanju alkoholnih pića, pijanac

- alkoholizacija** (ar. al-kohhlu) kem. oslobođenje špirita (žeste) od vode, pročišćavanje alkohola; miješanje alkohola s nekom tekućinom
- alkoholizam** (ar. al-kohhlu) opći naziv za sve štetne utjecaje na ljudski organizam i društvo koji nastaju zbog prekomjerne uporabe opojnih pića, osobito žestokih
- alkoholizirati** (ar. al-kohhlu) kem. pročititi do stupnja najveće finoće, npr. neki prah; izlučiti špirit (žestu) iz neke tekućine; osloboditi od vode; pomiješati s alkoholom
- alkoholometar** (ar. al-kohhlu, grč. metron) sprava za određivanje količine alkohola u nekom opojnom piću
- alkoholometrija** (ar. al-kohhlu, grč. metria) znanost o određivanju količine alkohola u nekom opojnom piću
- alkoven** (ar. al-kubex, šp. alcoba) prostorija sa svodom; udubina u sobi s posteljom; ložnica
- ali ingrosso** (tal.) trg. na veliko
- Ali is well that ends well** (engl.) Sve je dobro što se dobro svrši (naziv jedne Shakespearove komedije); usp. Ende gut, alles gut
- alla prima** (tal.) slik. odmah, najednom slikati, tj. bez prethodnog grundiranja (bojenja osnovnom bojom)
- allegamente** (tal.) glaz. v. allegro
- allegretino** (tal.) glaz. umjereno allegreto
- allegreto** (tal.) glaz. manje živo, manje veselo, manje brzo nego allegro
- allegriissimo** (tal.) glaz. vrlo živo, vrlo veselo, što življe; allegro assai, allegro di molto
- allegro** (tal. allegro) glaz. veselo, živo, brzo; kao imenica; djelo koje treba izvoditi veselo, živo i brzo; allegramente
- allegro assai** (tal.) glaz. v. allegriissimo
- allegro con brio** čit. alegro kon brio (tal.) glaz. vrlo veselo, sa žarom, vatreno; allegro con spirito, allegro con fuoco
- allegro con fuoco** čit. alegro kon fuoko (tal.) glaz. v. allegro con brio
- allegro con moto** čit. alegro kon moto (tal.) glaz. uzburkano, hitro, brzo
- allegro con spirito** čit. alegro kon spirito (tal.) glaz. v. allegro con brio
- allegro di molto** (tal.) glaz. v. allegriissimo
- allegro furioso** čit. alegro furiozo (tal.) glaz. strasno i brzo
- allegro ma non troppo** (tal.) glaz. ne odviše brzo
- allegro maestoso** čit. alegro maestozo (tal.) glaz. odmjereno hitro, s dostojanstvom
- allegro moderato** (tal.) glaz. umjereno veselo, umjereno brzo
- allegro non tanto** (tal.) glaz. ne odviše brzo
- allemande** čit. almand (fr.) ples njemačkog podrijetla u 2/4 ili 4/4 taktu
- allentando** (tal.) glaz. popuštajući, zadržavajući, usporavajući; allentato
- allentato** (tal.) glaz. v. allentando
- Alles schon degewesen** čit. ales šon dagevezn (njem.) Svega je toga već bilo (njemačka poslovice koja je istovjetna latinskoj *Nihil novi sub sole* Ništa novo pod suncem)
- allez!** čit. ale (fr.) hajde, idi, naprijed!
- allons** čit. alonz (fr.) hajdemo, naprijed!
- alma mater** (lat. alma mater mati koja hrani) "časna majka", sveučilište, velika škola
- alma parens** (lat.) "hraniteljica roditeljica"; v. alma mater
- almada** (ar. al ma'dijat) crnački čamac od kore drveta; vrsta brze indijske jedrilice
- Almagest** (ar. al-mađisti, grč. megiste syntaxis) iskrivljen naslov arapskog prijevoda Ptolomejeva kapitalnog astronomskeg djela (Veliki znanstveni sustav astronomije)

almanah (grč. almenichiaka) kalendar; godišnjak, zbornik koji izlazi godišnje

almandin vrsta dragog kamena granata, boje crvene kao krv (naziv prema maloazijskom gradu Alabanda)

almarada (šp.) bodež sa tri reza

almaviva vrsta kratkog ogrtača nazvanog, **Vjerojatno**, po grofu Almavi, junaku Beaumarchaisove komedije i Mozartove opere "Figarov pir"

almemar (ar.) propovjedaonica u sinagogi

almenda (njem. Allmende) zajedničke šume i pašnjaci koji pripadaju svim stanovnicima jednog sela, općinska paša

Almisum (lat.) antičko ime Omiša

almukantarat (ar.) astr. krug na nebu paralelan s vidikom, horizontom

alo- (grč. allos) predmetak u složenici sa značenjem: drugi, drukčiji, različit, npr. alogen, v. alotigen

alodij (staronjem. al-ot) slobodno dobro, tj. ono koje nije dobijeno, nego koje je potpuno vlasništvo, naslijeđeno dobro, imanje

alodijalan (lat. allodialis) slobodan od plaćanja danka

alodijalna dobra (staronjem. al-, ot) imanja koja su nastala od lenskih (feudnih), no s tom razlikom što je vlasnik mogao njima slobodno raspolagati, zadužiti ih, prodati ili ostaviti nekome u nasljedstvo

alodoksija (grč. allos drugi, doxa mišljenje) drukčije (ili: pogrešno) mišljenje ili naučavanje; usp. heterodoksija

alogandomelin (grč. allos drugi, aner, andros čovjek, melos ud) zool. nakaznost koja se sastoji samo u tome što neka životinja ima udove slične ljudskim

alogičan (grč. a-, logos um, razum) koji nije u skladu sa zdravim razumom, nerazuman, nelogičan

alogija (grč. alogia) nerazumnost, besmislenost, besmislica, glupost

alogotrofija (grč. alogos suprotan svrsi, trefo hranim) med. nerazmjerna gojnost pojedinih dijelova tijela; nerazmjernost u razvitku udova zbog nejednake i nerazmjerne prehrane pojedinih dijelova tijela

alograf (grč. allos drugi, grafo pišem) tuđ rukopis, tuđ potpis

alohton (grč. allos drugi, chthon zemlja) koji je podrijetlom iz nekog drugog mjesta ili kraja

aloin (grč. aloē) kem. tvar koju u sebi sadrži lišće biljke aloja

aloj (grč. aloē) bot. istočnjačka, osobito afrička, biljna vrsta iz čijeg se lišća cijedi gorak sok od kojega se pripremaju lijekovi

alokacija (lat. allocatio) dodavanje, dodatak; trg. odobravanje nekog računa ili stavke kasnije unesene u račun

alokroičan (grč. allochroos) koji mijenja boje, koji se prelijeva

alokroizam (grč. allochroos promijenjene boje) mijenjanje (ili: prelijevanje) boja

alokucija (lat. allocutio) oslovljavanje; kratak govor, osobito govor kojim papa pozdravlja kardinalski sabor; alokvij

alokvij (lat. alloquium) v. alokucija

alokvirati (lat. alloqui) osloviti, oslovljavati

alolalija (grč. allos drugi, laleo brbljam, govorim) med. pravljenje pogrešaka u govoru, pogrešan govor

alomorfija (grč. allos drugi, morfe oblik) kem. v. alotropija

aloniman (grč. allos drugi, onyma ime) pod drugim (ili: tuđim) imenom

alonž (fr. allonge) trg. list koji se priklapa uz mjenicu i na koji se stavljaju indosamenti; produžetak, nastavak (npr. na nekom stolu); dug kono-

- pac pomoću kojega se konji uče kasanju
- alopat** (grč. allos drugi, pathos bolest) med. liječnik koji liječi pomoću alopatije; prijatelj, pristaša alopatije; aleopat
- alopatija** (grč. allos drugi, pathos bolest) med. metoda liječenja kod koje se bolest s jednog dijela tijela prenosi na neki drugi dio; **alopatska metoda liječenja** uporaba lijekova koji izazivaju bolesti suprotnog djelovanja, metoda koji se danas uopće primjenjuje u znanstvenoj medicini (suprotno: homeopatija); aleopatija
- alopecija** (grč. alopekia opadanje dlaka, kose) med. bolest opadanja kose, ćelavljenje, ćelavost; alopecija
- aloplastika** (grč. allos drugi, plassein uobličiti, uobličavati) med. zamjenjivanje jednoga izgubljenog dijela tijela drugim, uzetim od nekoga drugog; transplantacija
- alosija** (grč.) ružno velik i debeo čovjek, grdosija
- aloteza** (grč. allos drugi, thesis postavljanje) lingv. prelaženje jednog glasa u drugi
- alotigen** (grč. allothi na drugom mjestu, gennaο rađam) koji je postao drugdje
- alotrije** (grč. allotrios tuđ) mn. sporedne (ili: tuđe) stvari, tuđa zanimanja; nerod, nepristojnost
- alotriodoncija** (grč. allotrios tuđ, odus zub) namještanje umjetnih zuba
- alotriofagija** (grč. allotros tuđ, fagein jesti) med. bolesna želja za neobičnim jelima, želja za jedenjem stvari koje nisu za jelo
- alotriologija** (grč. allotrios tuđ, logos govor) miješanje (ili: umetanje) stranih riječi u govor
- alotrofija** (grč. allos, trofe hrana) biol. osobina ljudi, životinja i nezelenih biljaka da ne mogu živjeti od anorganskih spojeva, nego im je potrebna organska hrana; supr. autotrofija
- alotropan** (grč. allos drugi, tropos način) kem. koji se pojavljuje u više različitih oblika ili stanja
- alotropija** (grč. allos drugi, tropos način) kem. svojstvo tvari, supstancije, elementa da se pojavljuje u posve različitim oblicima, npr. ugljika da postoji kao grafit i dijamant; alomorfija; usp. izomerija
- alpaka** (peru. apacca) 1. zool. vrsta peruanske lame, veoma cijenjene zbog svoje odlične vune; 2. kordiljerska tkanina od alpakine vune; 3. kem. galvanski posrebrnjena slitina, novo srebro
- alpinac** vrsta vjetra; vojnik uvježban za ratovanje u planinskim uvjetima; *Alpinac* stanovnik Alpi, alpski gorštak
- alpinci** (tal.) voj. alpski lovci, talijanske i francuske trupe, od 1872., za čuvanje i zaštitu alpskih dolina
- alpinist** proučavatelj Alpi, penjač na Alpe, planinar
- alpinistika** (lat. Alpes) v. alpinizam
- alpinizam** (lat. Alpes) poznavanje i proučavanje Alpa, osobito: penjanje na Alpe; u širem smislu: sva znanstvena i športska bavljenja visokim planinama; planinski šport, planinarstvo
- alpinum** (lat.) vrt zasađen alpskim biljkama, osobito umjetni brežuljak u vrtu zasađen alpskim biljkama
- alporama** (lat. Alpes, grč. horao gledam, vidim) promatranje (ili: razgledanje) visokih planina, pogled na ledenjake
- alpski** (lat. Alpes, alpinus) koji pripada Alpama, koji ima oblik Alpa; *alpska rasa* ljudi niskog rasta, kratke lubanje i smeđe boje lica, žive oko Alpa, u istočnoj i južnoj Europi
- alrauna** (staronjem. alruna, njem. Alraune) u njemačkoj mitologiji: duh koji proriče, kasnije neko malo de-

- monsko biće u ljudskom obliku; po tome nazvan korijen mandragore koji je sličan ljudskom liku, iz kojega su, po starom vjerovanju, postali ti patuljci-proroci; gatalica, čarobnica
- alt** (lat. altus visok, tal. alto) glaz. drugi glas, viši srednji glas; pjevač koji pjeva alt
- alta ottava** (lat.) glaz. izraz kojim se označuje da treba izvoditi za oktavu više
- altamirsko doba** naziv za starije kameno doba u razvoju Zemlje (prema špilji Altamira u Španjolskoj gdje su otkriveni različiti crteži životinjskih likova koji predstavljaju najstarije dosad pronađene spomenike likovne umjetnosti)
- altana** (lat. altus visok, tal. altana) arhit. zatvoreni balkon, balkon na gornjim katovima neke građevine
- altazimut** (ar. as-sumut putovi) prienosni instrument za mjerenje kutova; univerzal tj. univerzalni instrument)
- Alte Ware, gute Ware** (njem.) Stara roba, dobra roba
- alteja** (grč. althaia, lat. althaea) bot. bijeli sljez, biljka čiji se korijen upotrebljava kao lijek protiv kašlja
- alter ego** (lat. alter ego drugi ja) 1. osoba koja je od neke druge osobe ovlaštena da može potpuno raditi u njezino ime, zamjenik, zastupnik; 2. čovjek po mišljenju i osjećaju potpuno blizak i srodan drugom nekom čovjeku, istomišljenik
- altera pars** (lat. altera pars drugi dio) druga strana, suprotna, protivnička strana
- alteracija** (lat. alteratio) mijenjanje nagore, promjena, izmjena, preobraćenje; pogoršanje, oštećenje; uzbuđivanje, uzbuđenje, užasavanje, gnjev; glaz. akord ili ton povišen ili snižen kromatskim znakom
- alterativa** (lat.) mn. med. lijekovi koji izazivaju promjenu, koji postupno poboljšavaju sokove
- alterirati** (lat. alterare) mijenjati, promijeniti, izmijeniti nagore; kvariti, pokvariti, pogoršati; uplašiti, zbuniti; uzbuniti, rasrditi
- alterkacija** (lat. altercatio) prepirka, svađa; raspravljanje, diskusija
- alternacija** (lat. alternatio) smjenjivanje, smjena; smijenjenost; ped. 1. izmjeničnost u rasporedu sati između težih i lakših predmeta; 2. ako u jednom razredu ima više skupina, onda, dok se jednoj predaje, druge imaju tzv. tihi rad, npr. prepisivanje, crtanje i si.; gram. prijevoj (kvalitativni, kvantitativni, samoglasnički, suglasnički)
- alternativa** (lat.) izbor između dviju mogućnosti, opredjeljivanje za jednu od dviju odluka; log. *alternativni sudovi* su 1. oni koji se mogu jedan drugim zamijeniti, a da se njihov smisao ipak ne izmijeni, npr.: "Galilei je otkrio zakone padanja", ili: "Zakone padanja je otkrio Galilei"; 2. oni disjunktivni sudovi čiji se predikat sastoji samo iz dvaju pojmova koji se međusobno isključuju, npr.: "Jedno električno tijelo je ili pozitivno ili negativno električno."
- alternativan** (lat. alternativus) izmjeničan
- alternator** (lat. alternator) fiz. stroj za proizvodnje izmjenične struje
- alternirati** (lat. alternare) smjenjivati se; kolebati se; med. *alternirajuća groznica* povratna groznica
- alterum tantum** (lat.) "drugo takvo", tj. još jednom toliko, dvostruko; slučaj da se kamate popnu do visine glavnice
- alterum tantum** (lat.) još jednom toliko, dvostruko; trg. kamate koje su se popele do visine glavnice

- altesse** čit. *altes* (**fr.**) visočanstvo, visost, svjetlost (titula)
- altimetar** (lat. *altus* visok, grč. metron mjerilo, mjera) visinomjer, sprava za mjerenje visina
- altimetrija** (lat. *altus* visok, grč. *metria* mjerenje) mjerenje visina
- alting** (dan.) islandski parlament
- altiora** (lat.) mn. više stvari, viša znanja, više znanosti; *íci ad altiora* (*altiora*) idi naprijed, idi naviše, težiti za nečim višim; *alciora*
- altist** (tal. *alto*) glaz. pjevač koji pjeva *alt*
- altruist** čovjek koji je u svom mišljenju i radu u skladu s ljubavlju prema bližnjima, čovjekoljubac
- altruizam** (Comte skovao po tal. *altrui* drugi, lat. *alteri* huic ovom drugom) fil. način osjećanja, mišljenja i djelovanja u skladu s obzirima prema dobru svojih bližnjih pa i cijeloga čovječanstva; ljubav prema bližnjima, ne-sebičnost
- altum silentium** čit. *altum* silencijum (lat.) duboka tišina, duboka šutnja
- aludirati** (lat. *alludere*) smjerati, nišani, ciljati na koga ili što; posredno rugati se, predbacivati nekome nešto, bockati
- aluminij** (lat. *alumen* stipsa) kem. element atomske težine 26,97, redni broj 13, znak Al, kovina (metal), po boji i sjaju nalazi se između srebra i platine, tvrdi od cinka, a mekši od bakra, rastezljiv i kovan, u tehnici veoma uporabljiv zbog male specifične težine
- alumnat** (lat. *alumnari* odgajati, odgojiti) zavod u kojem se učenici, osim odgajanja, i hrane
- aluvij** (lat. *alluvium* naplavina, naplavljeno) geol. najgornji, tj. najmlađi slojevi Zemljine kore koji su postali nanosom
- aluvijalan** (lat. *alluvialis*) nanosni
- aluvio** (lat. *alluvio* naplavljenje) prav. povećanje obalnog zemljišta zbog postupnog nanosa zemlje i pijeska plavljenjem; ovo povećanje pripada vlasniku obalnog zemljišta na osnovi tzv. aluvijskog prava
- aluzija** (lat. *allusio*, *alludere* smjerati) nišanjenje, ciljanje na koga ili što; govorna figura u kojoj se, umjesto prave stvari, kazuje njoj slična koja lako može podsjetiti na onu pravu; pr. *aluzivan*
- alvearij** (lat. *alvearium*) košnica, pčelinjak; jedan dio ušne šupljine u kojoj se skuplja ušna mast
- alveolaran** (lat. *alveolaris*) koji se tiče zubnih ležišta; stanični; *alveolarni živac* čeljusni živac
- alveole** (lat. *alveoli*) 1. anat. male šupljine, jamice i mjehurići u pojedinim dijelovima tijela, npr. ležišta za zube u čeljusti, plućni mjehurići u kojima se izmjenjuju plinovi za vrijeme disanja i dr.: 2. voštane stanice u pčelinjem saću
- alvus** (lat.) anat. trbuh; med. stolica, izmet
- aljamiado** čit. *alhamijado* (šp.) stara bošnjačka hrvatska i španjolska poezija pisana arabicom
- amabile** (tal.) glaz. ljupko, umiljato, nježno; *amabilmente*, *amorevole*, *amoroso*
- Amadejevo (Amadeovo) kazalište** prva javna kazališna dvorana u Zagrebu koju je gradio grof Antun Pejačević krajem 18. st. (ime po grofu Antunu Amadeju de Varkonyi, 1757—1835)
- Amadis** (fr. *Amadis de Gaula*) lit. junak jednog velikog starofrancuskog kruga priča; pren. junak iz romana, ljubavnik koji se ponaša kao vitez
- amagazinaža** (fr. *emmagasinage*) smještanje u skladište (magazin); pristojba koja se plaća za ležarinu u magazinu

amagazinirati (fr. emmagasiner) smješ-
tati u skladište (magazin), ostaviti
na čuvanje

amaksofobija (grč. amaxa kola, fobos)
med. strah od vožnje

amalbilmente (tal.) glaz. v. amabile
Amalečani staro arapsko pleme u jugo-
zapadnoj Palestini

amalgam (ar., grč. malagma olakšava-
juće sredstvo, 'malassein omekšati)
kem. spoj, slitina, legura žive s dru-
gim kovinama, npr. s kalijem, natri-
jem, bakrom, srebrom i dr.

amalgamacija (lat. amalgamatio) kem.
spajanje kovine sa živom; pren. sta-
panje

amalgamirati (ar., grč. malassein
omekšati) kem. spojiti sa živom, sliti
živu s drugim kovinama (v. amal-
gam); pren. združiti, tijesno stopiti
(u jedno)

Amalteja nimfa (ili koza) koja je dojila
Zeusa; iz njezinog je roga tekao
nektar i ambrozija — piće i hrana
bogova; odatle: *Amaltejin rog* rog obi-
lja

amandin (fr. amandine) bademov sa-
pun

amandirati (fr. amender) poboljšati, po-
boljšavati, popraviti; predložiti iz-
mjenu ili dopunu zakonskog prijed-
loga

amandman (fr. amendement) dodatak
već gotovom zakonskom prijedlogu
kojim se taj prijedlog dopunjuje ili
popravlja; poboljšanje, popravak

amanet (ar. emanet) zalog, depozit, za-
vjet; povjerenost dobro koje se nekom
daje na čuvanje; pošiljka s označe-
nom vrijednošću, preporuka

amans-amens (lat.) koji je. zaljubljen,
budala je

amanšman (lat. manica rukav, fr. em-
manchement) slik. prilagođavanje di-
jelova cjelini

amara (lat.) mn. farm. gorki lijekovi,
gorka sredstva

amarant (grč. amarantos koji ne vene)
bot. južnoamerička biljna vrsta čiji
cvjetovi zadržavaju svoju boju i kad
se sasuse

amarela (lat. amarella, amarus gorak)
bot. vrsta krupne višnje koja se od-
likuje kiselkastim okusom vina

amarin (lat. amarinum) kem. gorka
tvar

amarinja (etiop.) jezik u Etiopiji, inače
jezik vladajućeg i najkulturnijeg eti-
opijskog plemena Amharaca

amarulentan (lat. amarulentus) gorak,
pun gorčine

amasirati (fr. amasser) gomilati, nago-
milati, nagomilavati, nakupiti

amater (fr. amateur, lat. amator koji
voli) onaj koji se bavi nečim, npr.
znanošću, umjetnošću, vještinom itd.
iz ljubavi, a ne profesionalno; dile-
tant, ljubitelj

amatija (grč. amathia) neznanje, neo-
brazovanost

amatofobija (grč. amatos pijesak, prah,
fobos strah) bolestan strah od pra-
šine

amaurotičan (grč. a-mauros mračan,
taman) bolestan u očima; sljep

amauroza (grč. amaurosis zamračenje)
med. zamračivanje vida; crna mrena
u očima, sljepilo, sljepoća

amazezis (grč. a-, masaomai žvačem)
med. nemogućnost žvakanja hrane

amazon (grč. Amazon) šport, žensko
odijelo za jahanje, amazonsko odijelo

amazonke (grč. a-, mazos dojka, Ama-
zon) mit. "one koje nemaju dojki",
legendarne hrabre stanovnice žen-
skih država u kojima se nisu trpjeli
muškarci, osim ukoliko je bilo po-
trebno radi obnavljanja ženskog sta-
novništva; prema priči, njima je u
djetinjstvu spaljivana desna dojka da
bi lakše mogle rukovati lukom i stri-
jelom; bile su veoma ratoborne, hra-
bro su branile svoju državu, čak i
upadale u tuđe zemlje i osvajale ih;

u ovome mitu sačuvani su tragovi koji ukazuju na postojanje država s ginekokratskim režimom, tj. s vladavinom majke i žene; pren. junakinja, ratoborna žena, junak-žena, smjela jahačica

amazonsko odijelo šport. v. amazon
ambalaža (fr. emballage) omot, sve ono što služi za pakiranje robe

ambasada (fr. ambassade, lat. ambactus sluga, podanik) veleposlanstvo, diplomatsko predstavništvo države u drugoj zemlji; boravište ambasadora

ambasador (fr. ambassadeur) veleposlanik, poslanik najvišeg ranga, opunomoćeni predstavnik države u drugoj zemlji

ambi- (lat. ambo) predmetak u složenici sa značenjem: i jedan i drugi, oba, oboje

ambicija (lat. ambitio) častoljublje, slavloljublje, težnja za nečim, stremljenje čemu

ambiciozan (lat. ambitiosus) častoljubiv, slavloljubiv

ambidekster (lat. ambidexter) dešnjak u obje ruke, čovjek koji se podjednako lako služi i desnom i lijevom rukom; pren. licemjer

ambideksteritet (lat. ambidexteritas) dešnjaštvo u objema rukama, podjednaka sposobnost u služenju desnom i lijevom rukom; pren. licemjerstvo

ambigvitet (lat. ambiguitas) dvosmislenost, dvosmislica

ambijent (lat. ambire obilaziti; opkoljavati) sredina, okolina, društvo u kojem netko živi i radi

ambilogija (lat. ambo oba, grč. logia) dvosmislen izraz, dvosmislica

ambilokvij (lat. amb, loqui govoriti) dvosmislen govor

ambirati (lat. ambire) tražiti službu, obilaziti nekoga i moliti za mjesto; ići za čim, težiti za čim

ambis (grč. abyssos) bezdan, ponor, propast

ambitus (lat.) obilaženje; traženje čega, osobito nedopuštenim načinom, putem podmićivanja i si.; pokriven hodnik oko crkve; optjecaj, kružna putanja

ambivalencija (lat. ambo oboje, valere vrijediti) dvojaka vrijednost; podvojenost (npr. istodobni osjećaj ljubavi i mržnje prema istoj osobi)

ambivertiranost (lat. ambo oboje, vertere okrenuti) seksualna sklonost prema osobama obaju spolova, biseksualitet; psih. svojstvo osobe koja nije ni izrazito otvorena (*ekstravertirana*) ni zatvorena (*introvertirana*) prema okolini

amble čit. anbl (fr.) jah. ravan hod (konja)

amblem (fr. embleme) znak, znamenje, obilježje, simbol; amblem

amblem (grč. emblema ukrasni umetak) umetnut ukras; simbol, znak, obilježje

amblematičan (grč. emblema) znakovit, simboličan, alegoričan, prikazan u slici, slikovit

ambematizirati (grč. emblema) prikazivati u slikama, izlagati slikovito, simbolizirati, alegorizirati

ambliofija (gr. amblyos tup, slab, afe dodirivanje) med. neosjetljivost, slabost osjetila dodira

ambliopija (grč. amblyos, ops, opos vid, oko) med. slabovidnost

ambloma (grč. ambloma pobačaj) med. pobacivanje, pobačaj, abortus

amblotici (grč. amblosko pobaciti) mn. med. sredstva za izazivanje pobačaja; abortivi

ambo (lat. ambo oba) u tomboli: pogodak dvaju brojeva od pet, u istom redu jedne tombolske karte

ambonoklast (grč. ambon katedra, klasis lomljenje) protivnik crkvene glazbe, glazbe u crkvi

ambra (ar. anbar, sanskr. ambara) mirisna smola kojom na Istoku dime sobe i koju puše s duhanom

ambroid (ar. anbar, sanskr. ambra mirisna smola, grč. eidos izgled) stiješnjeni jantar koji se dobiva u krupnim komadima tako što se veliki broj sitnih komada jantara pod visokim tlakom i na visokoj temperaturi slije u jednu masu

ambrotipi mn. fotografije na staklu koje štiti lak i druga fina staklena ploča

ambrozija (grč. ambrosia) mit. jelo koje daje besmrtnost, hrana višnjih bogova; pren. jelo koje okijepljuje, izvrsno jelo; usp. nektar; biljka, korov čiji pelud izaziva alergiju u kolovozu i rujnu

ambrozijski (grč. ambrosios) bogovski, koji pripada bogovima, natprirodan; božanski, divan

ambulant (lat. ambulare hodati, ambulans) trg. osoba koja se bespravno bavi trgovačkim posredovanjem

ambulantna (lat. ambulancia) med. pokretna ili poljska bolnica; ustanova za liječničke preglede i pružanje prve i hitne pomoći

ambulantni (lat. ambulans, ambulare hodati, ići) putujući, pokretni; nestalan; *ambulantni bolesnik* bolesnik koji ne mora ležati u postelji, nego dolazi liječniku na liječenje; *ambulantna pošta* putujuća, željeznička pošta

ambulatorij (lat. ambulatoria) med. ustanova gdje se pregledavaju i liječe bolesnici koji ne moraju ležati u postelji, nego dolaze na liječenje po potrebi

ambusta (lat. ambusta, amburere ogorjeti, opaliti) mn. med. opekline

ameba (grč. amoibe promjena) zool. mikroskopom vidljiva životinja koja stalno mijenja svoj oblik

amebijaza (grč. ameibo mijenjam) amebna dizenterija čiji je uzročnik *Entamoeba histolytica*, crijevna zaraza praćena bolovima u truhu, prolje-

vima ili začepljenjem, zatvorom (opstipacijom)

ameblirati (fr. ammeubler) kuću opskrbiti pokućstvom, kuću namjestiti potrebnim stvarima

amebni (grč. amoibe promjena) koji potječe od amebe, uzrokovan amebama

ameboidno kretanje zool. kretanje stanica u ljudskom tijelu pomoću pseudopoda; nazvano po tome što je najprije primijećeno kod ameba

amelija (grč. a ne, melos ud) prirođena **nakaznost** kod domaćih životinja (nedostatak jednog ili više udova)

amelioradja (lat. amelioratio) poboljšanje, poboljšavanje, popravljanje, dotjerivanje, npr. zemljišta, imanja

ameliorirati (lat. melior bolji, fr. ameliorer) poboljšati, poboljšavati, popraviti (zemljište)

amen (hebr. amen) "tako neka bude", riječ kojom obično završavaju molitve; otuda: *reći amen* privesti kraju, završiti

amencija (lat. amentia) med. ludilo

amenija (grč. a-, men mjesec) med. v. amenoreja

amenomanija (grč. a-, men mjesec, mania) med. duševni poremećaj kod žena kao posljedica izostanka menstruacije

amenoreja (grč. a-, men, rheo tečem, curim) med. izostanak menstruacije; amenija

amentes mit. riječ kojom su stari Egipćani nazivali podzemni svijet

amentia activa čit. amencija aktiva (lat.) med. naglo ludilo

amentia occulta čit. amencija okulta (lat.) med. potajno, skriveno ludilo

amentia partialis čit. amencija parcijalis (lat.) med. djelomično ludilo

amentia senilis čit. amencija senilis (lat.) med. staračka slaboumnost

amentia simplex čit. amencija simpleks (lat.) med. jednostavna, opća duševna slabost

amenovati (hebr. amen) odobravati, napadno odobravati

amerikan (fr. americaine) otvorena kola na četiri kotača; vrsta platna

amerikan grubo, nebijeljeno platno; usp. bez; vrsta kukuruza duguljasta zrna; u filmskom jeziku: izraz za sliku u kojoj je glumac snimljen do tri četvrtine tijela (do koljena); usp. groplan, total

amerikanijada filmska, glazbena i si. izvedba nekog djela po tobožnjem ukusu američke površne publike: slatunjavost, jeftini trikovi

amerikanistika znanost o američkim jezicima i književnostima, o američkoj kulturi uopće

amerikanizacija nastojanje da se nešto učini na način Amerike (misli se na brzinu, tehničku savršenost i si.); pretvaranje u Amerikance, poameričenje

amerikanizirati (fr. americaniser) poameričiti, poameričavati

amerikanizmi mn. osobitosti engleskog jezika kojim se govori u Americi

ametabolan (grč. a-, metabole promjena, preobražaj) koji se ne mijenja, nepromjenjiv; *ametabolni insekti* zool. insekti koji nisu podložni metamorfozi

ametaboličan (grč. a-, metabole preobražaj, promjena) biol. koji nije podložan metamorfozi, nepromjenjiv

ametist (grč. a-methystos koji djeluje protiv pijanstva) dragi kamen ljubičaste boje (po vjerovanju starih Grka štiti od pijanstva)

ametodičan (grč. a-methodikos) koji nije rađen po jednom utvrđenom redu, planu; neznanstven, **koji je** bez reda i načela

ametodist (grč. a-methodikos) onaj koji radi bez reda i neznanstveno

ametričan (grč. a-metria) neravnomjeran, nerazmjeran, nejednak, nepravilan

ametrija (grč. a-metria) neravnomjernost, nerazmjer, nejednakost, nepravilnost

ametropija (grč. a-metron, ops vid, oko) med. zajednički naziv za kratkovidnost i dalekovidnost oka, mana oka u prelamanju svjetlosti

amfetamini lijekovi koji djeluju na živčani sustav i podražuju rad mišića te tako suzbijaju pospanost i osjećaj umora

amfi (grč. amfi) prijeđi, oko, okolo, unakolo; u složenicama: s obje strane, sa svih strana, na oba načina

amfibija (grč. amfi, bios život) zrak. zrakoplov opskrbljen i kotačima i čamcima, te je tako sposoban uzlijetati i spuštati se i na suho i na vodu; usp. amfibije

amfibije (grč. amfibios koji živi na suhom i u vodi) mn. zool. vodozemci

amfibijski (grč. amfibios) vodozemski; pren. dvojak, prevrtljiv

amfibioliti (grč. amfibios, lithos kamen) mn. okamenjeni vodozemci ili njihovi pojedini dijelovi

amfibilog (grč. amfibios, logos) zool. onaj koji se bavi proučavanjem amfibija

amfibilogija (grč. amfibios, logia) znanost o amfibijama

amfiblestroditi (grč. amfiblestron mreža) med. upala mrežnice oka

amfiblestroida (grč. amfiblestroeides mrežast) anat. mrežnica oka

amfibol (grč. amfibolos dvosmislen, sumnjiv) min. vrsta minerala iz reda složenih silikata, zelene i crvenkaste boje i tvrd kao čelik

amfibličan (grč. amfibolos) dvosmislen

amfibliša (grč. amfibolia) dvosmislenost, dvosmislica

amfibrah (grč. amfibrachys) poet. metrička stopa od dvaju kratkih i jednog dugog sloga: kratak—dug—kratak (U — U)

amficelan (grč. amphikoilos) s obje strane udubljen, konkavan

amfideum (lat. amphideum) med. otvor maternice

amfidiplopija (grč. amfi, diploos dvostruk, ops oko) med. dvostruko gledanje na oba oka

amfigeneza (grč. amfi, genesis rađanje) zool. bot. v. amfigonija

amfigonija (grč. amfi-gygnomai) zool. bot. spolno razmnožavanje, spolno sjedinjavanje u obliku stapanja dviju različitih stanica; amfigeneza

amfigurija (grč. amfi, guros krug) uzaludno trošenje riječi, besmisleno brbljanje, zbrka riječi i pojmova; prid. amfiguričan

amfigurist (grč. amfi, guros) onaj koji govori bez veze, smetenjak

Amfijaraj mit. prorok, vrač i kralj u Argu, jedan od Argonauta; nerado sudjelovao u pothvatu "Sedmorice protiv Tebe", jer je kao prorok znao da će svi vođe pothvata poginuti; budući daje bio miljenik bogova, nije poginuo nego je bježeći sa svojim konjima i kolima zašao u ponor koji je pred njima na obali rijeke, u koju je dao potjerati konje i kola, gromom otvorio Zeus

amfikarpičan (grč. amfi, karpos plod) bot. koji rađa plodom iznad i ispod zemlje

Amfiktionije mn. vjerskopolitički savez starogrčkih država sa zajedničkim vjerskim svečanostima; glavna mu je svrha bila ublažavanje međusobnih neprijateljstava

amfilogičan (grč. amfilogos) dvojbena, sumnjiva

amfilogija (grč. amfilogia) spor, svađa; proturječnost

amfimacer (grč. amfimakros) poet. metrička trosložna stopa; dug — kratak — dug (— U —); kretik

amfimetori (grč. amfi, meter mati) mn. sinovi dviju majki, a jednog oca

amfimiksija (grč. amfi, meignymi mijesam) biol. spajanje rasplodnih stanica

amfioks (grč. amfi, oxys oštar) zool. ribolika morska životinja, velika nekoliko centimetara, veoma važna za znanost jer je njezin jednostavni sastav pomogao objašnjenju složenog tijela kralježnjaka; od pravih kralježnjaka razlikuje se po tome što nema koštanog ni hrskavičnog kostura, srca ni pravog mozga

Amfion mit. sin Zeusa i Antiope, muž Niobin, graditelj tebanskih zidova

amfipatori (grč. amfi, pater otac) mn. djeca dvaju očeva, a jedne majke

amfipneuma (grč. amfi, pneuma dah, disanje) med. teško disanje, astma

amfisciji (grč. amfi, skia sjena) mn. zem. stanovnici tropskog pojasa koji svoju sjenu u jedno godišnje doba bacaju prema sjeveru, a u drugo prema jugu

amfiteatar (grč. amfi-theatron) polukružna pozornica; uzvišeno mjesto prema pozornici, slušaonica polukružna oblika koja nalikuje na stube i na kojoj su sjedala za gledatelje; zgrada u kojoj su se priređivale gladijatorske predstave; pren. gledatelj

amfiteatralan (grč. amfi-theatron) koji je polukružna oblika i koji se stupnjevito penje

amfitomičan (grč. amfitomos) dvorez, sa dva reza (nož)

Amfitrion sin Alkejev, muž *Alkemenin, nominalni otac Heraklov (pravi otac je Zeus.), kralj u Tirintu i kasnije u Tebi; Amfitrionijad (grč. Amfitryonides) — Heraklo

Amfitrita u grčkoj mitologiji: božica mora, žena Posejdona, boga mora, majka Tritonova

amfitropičan (grč. amfi, tropos okret) koji se okreće na obje strane

- amfora** (grč. amforeus) kod starih Grka i Rimljana: ispuhčen glineni krčag s uskim grličem i dva drška u kojem su držali vino
- amfoteran** (grč. amfoteris) kem. dvopak, i lužnat i kiseo; *amfoterne tijela* tijela koja su istodobno i baze i kiseline; *amfoterne tvorevine* geol. stijene koje su nastale i utjecajem vode i utjecajem vatre, koje su, dakle, istodobno i neptunske i plutonske
- amfoterodiplopija** (grč. amfoteris, diplopi, ops) med. dvostruko gledanje, ali svakim okom drukčije
- ami-cochon** čit. ami-košon (fr.) "prijatelj svinja", tj. prijatelj s kojim se u razgovoru mogu bez ikakva sustezanja upotrebljavati i prostački izrazi
- amicabili modo** čit. amikabili modo (lat.) na prijateljski način, na lijep način
- amicabilis compositio** čit. amikabilis kompozicio (lat.) prav. prijateljski sporazum, prijateljska nagodba
- amice!** (lat.) vokativ od riječi amicus čit. amikus (lat. amicus prijatelj) prijatelju!; katkada i superlativno: *amicissime* najveći prijatelju!
- amicitiae causa** čit. amicicije kauza (lat.) iz prijateljstva, iz dobrohotnosti
- amicus certus in re incerta cernitur** čit. amikus certus in re incerta cernitur (lat.) pravi se prijatelj u nevolji poznaje
- amicus Plato, sed magis amica veritas** čit. amikus Plato, sed magis amika veritas (lat.) drag mi je Platon, ali mi je draža istina (rečenica koja se u jednom kasnijem spisu pripisuje Sokratu; često se koristi za izricanje nepristranosti)
- amid** (lat. amida) kem. amonijak čiji je vodik zamijenila kiselina
- amidin** (lat. amida) kem. unutarnji glavni sastojak zrnca škrobnog brašna
- amidža** (tur. amidže) stric
- amigdalitis** (grč. amygdale badem) med. upala krajnika
- amikalan** (lat. amicus prijatelj, amicalis) prijateljski
- amiksija** (grč. a-, myxa sluz) med. nedostatak sluzi
- amil(um)** (lat. amyllum, grč. amyilon) kem. škrob, štirka, škrobno brašno
- amiloza** (grč. amyilon škrob) kem. organski spoj C₆H₁₀O₅, ili njegova polivalencija; med. v. amiloidna degeneracija
- amimetičan** (grč. a-mimetos) nepodražljiv
- amimija** (grč. a-, mimesis oponašanje) med. nesposobnost pokretanja mišića lica kod moždanih bolesti
- aminterije** (grč. amyno branim, lat. amynteria) mn. med. zaštitna sredstva, lijekovi koji služe za zaštitu
- amiotrofija** (grč. a-, mys mišić, trofe prehrana) med. veoma teška i neizlječiva dječja bolest, kao posljedica teških promjena u hrpteničnoj moždini
- amirante** (šp. amirante) vrhovni zapovjednik kopnenih i pomorskih vojnih snaga u Španjolskoj
- amisija** (lat. amissio) gubitak, gubljenje
- amitotičan** (grč. amytto param, razdirem) biol. kod kojega postoji amitoza
- amitoza** (grč. amytto param, razdirem) biol. izravna dioba jezgre u životinjskoj ili biljnoj stanici
- amizantan** (fr. amusant) zabavan, zanimljiv, ugodan, razonodan
- amizeta** (fr. amusette) zabavica, razonoda; igračke; voj. vrsta lakog poljskog topa
- amizirati** (fr. amuser) zabavljati, zanimati, uveseljavati, razonoditi
- amnestija** (grč. amnestia zaboravljanje) prav. pomilovanje, djelomičan ili potpun oprost kazne

amnestika (grč. amnestike) sposobnost ili vještina zaboravljanja neugodnih doživljaja i uspomena

amnesticirati (grč. amnesteo zaboraviti) pomilovati, oprostiti kaznu, zaboraviti krivnju

amnezija (grč. a-, mnesis sjećanje) med. kratkotrajan, dugotrajan ili stalan, djelomičan ili potpun gubitak sposobnosti pamćenja

amnikolist (lat. amnicola) stanovnik pokraj rijeke

amnion (grč. amnos janje) med. posteljica, veoma nježna i prozirna ovojnica u kojoj se nalazi embrij kod sisavaca, gmazova i ptica, tzv. amniotična voda

amnitis (grč. amnos) med. upala amniona

amok (malaj.) neobična i strašna vrsta ludila kod malajskih urođenika koje se očituje u nagonu za ubijanjem (klanjem) svakoga na koga se naiđe

Amon (hebr. Amon, grč. Ammon) mit. glavno božanstvo starih Egipćana, prikazivano je s ovnovim rogovima; simbol stvaralačke snage i rađanja

amonal (grč. ammoniakon) eksplozivna tvar — smjesa amonijske salitre, aluminijeva praška i nitrotoluola; upotrebljava se u rudarstvu i u ratnoj tehnici

Amoniđani jedno od drevnih arapskih plemena; veliki neprijatelji Izraelaca koji su ih pokorili

amoniemija (grč. amoniakon amonijak, haima krv) med. trovanje krvi amonijakom

amonifikacija (grč. ammoniakon, -fikacija od lat. glagola facio, facere činiti, raditi) proces pretvaranja dušika iz različitih dušikovih spojeva (bjelančevina, amino-kiselina, mokraćevina i dr.) u amonijski dušik

amonijak (grč. ammoniakon. lat. ammoniacus) kem. spoj dušika i vodika, bezbojan plin ljutog i neugodnog

mirisa koji izaziva suze, otrovan i nagriza kožu (naziv po libijskoj pokrajini Amoniji (ime prema egipat. bogu Amonu))

amoniti (hebr. Amon, grč. nast. -ites, lat. cornu Ammonis Amonov rog) geol. poput ovnovih rogova svijene okamine jedne izumrle vrste glavonožaca; usp. Amon

Amor (lat.) mit. bog ljubavi, radosti i šale kod starih Rimljana (odgovara grčkom Erosu); pren. ljubav

amor vincit omnia čit. amor vincit omnia (lat.) posl. ljubav sve pobjeđuje, ljubav je jača od svega

amoralizam (lat. a-, mos, moriš običaj) fil. nemoralnost (ovako je njemački filozof Nietzsche nazvao svoje etičko shvaćanje koje odbacuje dotadašnji moral)

amoreti (tal. amoretta) mn. slike malih bogova ljubavi u staroj rimskoj umjetnosti i umjetnosti renesanse i novog doba; ljupki likovi krilate djevice zabavljene različitim poslovima; amorititi

amorevole (tal.) glaz. v. amabile

amorfan (grč. a-morfos) bezobličan, nakazan; min. bezobličan, nekristaliziran; supr. kristalan

amorfija (grč. a-, morfe oblik) bezobličnost; nakaznost

amorfizam (grč. a-morfos) bezobličnost, nakaznost; min. bezobličnost, nekristaliziranost; supr. kristaliziranost

Amoriđani (Semiti) narod koji je u 3. i 2. st. pr. n. e. vladao u Babilonu, Siriji i Palestini dok ga nisu pobijedili Hetiti; pobijedili su ih Izraelci kad su pod Jošuom osvojili Obećanu zemlju (Kanaan)

amorititi (lat. amor ljubav) v. amoreti

amoroso čit. amorozo (tal.) 1. glaz. v. amabile; 2. im. ljubavnik, zaljubljeni

amortizacija (lat. amortisatio) 1. postupno, po zakonom utvrđenom planu izvođeno vraćanje duga, osobito

državnih zajmova; 2. sudski postupak kojim se izgubljeni vrijednosni papiri i dokumenti proglašavaju nevaljanim (mortifikacija); 3. otuđenje nepokretnog imanja iz svjetovnih ruku i predavanje Crkvi ("mrtvoj ruci"); amortizman

amortizirati (lat. amortisare) 1. otplaćivati, vraćati neki dug postupno; 2. izgubljen vrijednosni papir ili dokument sudskim putem proglasiti nevaljanim; 3. prodati ili ustupiti imanje Crkvi ("mrtvoj ruci"); amortirati

Ampel mitološki ljubimac Dioniza Bakha, sin jednoga od satira i neke nimfe; Dioniz ga je nakon smrti pretvorio u lozu

ampelografija (grč. ampelos trs, vinograd, grafia) znanost o vrstama vinove loze i grožđa

ampelurgija (grč. ampelurgia) vinogradarstvo

amper fiz. jedinica za mjerenje jačine električne struje, nazvana po slavnom fr. matematičaru i filozofu A. Ampereu (1775—1836); kulon za sekundu ili struja koja prolaskom kroz vodenu otopinu nitrata srebra za sekundu izdvoji 0,001118 grama srebra

ampermetar (fr. Ampere, grč. metron) fiz. tehnički instrument za mjerenje jačine električne struje; galvanometar čija kazaljka neposredno, na jednoj skali, pokazuje broj ampera koji protječu kroz kotur žice

ampir (fr. emire) carstvo, osobito Francuska za vrijeme Napoleona I. i Napoleona III.; *ampir-stil* stil francuske umjetnosti za vrijeme Napoleona I., oponašao je staru rimsku umjetnost iz doba careva

ampirans (fr. empirance) trg. popuštanje ili pogoršavanje kvalitete robe; šteta na brodu

amplasman (fr. emplacement zemljište, gradilište) voj. mjesto za postavlja-

nje topničkih oruđa, topnički položaj

amplektivan (lat. amplectivus) koji obuhvaća, obuhvaćen

amplificirati (lat. amplificare) proširiti, proširivati, razviti, razvijati, razgranati, razgranavati, opširno izlagati, izložiti; povećati, povećavati

amplifikacija (lat. amplificatio) proširivanje, proširenje, razvijanje, razgranavanje, povećavanje; razrada, šira obrada; iscrpno govorničko izlaganje

amplifikativan (lat. amplificativus) proširivan, koji proširuje, koji povećava, povećavajući

amplijacija (lat. ampliare proširiti) širenje, proširivanje; prav. odgađanje sudskog procesa o čijem se predmetu još ne može donijeti presuda; izrada nekog akta u duplikatu radi bolje sigurnosti

amplijativ (ampliativus, ampliare povećati, proširiti) veoma visok stupanj nekog svojstva ili neke osobine, za razliku od superlativa, najvišeg stupnja

amplissime (lat.) veleugledni, veleslavni, presvijetli (nekada titula visokih državnih činovnika, peti padež superlativa amplissimus)

amplitel lat.-grč. (lat. amplificare širiti, grč. tele daleko, fone glas) uređaj koji pojačava glas i omogućuje istodobni telefonski razgovor s više osoba

amplituda (lat. amplitudo obujam, širina) zem. luk na horizontu između izlaska i zalaska sunca; prostranost; fiz. najveća udaljenost od ravnotežnog položaja; meteor. najveća razlika u zračnom tlaku; ret. način izražavanja nadugačko i naširoko

amportiranje (fr. emporter) voj. zauzimanje, otimanje, osvajanje

amportirati (fr. emporter) voj. oteti, zauzeti, osvojiti

ampula (lat. ampulla bočica) ispupčena, trbušasta bočica za mast, ulje, bjelilo; crkvena posuda u kojoj se drži vino i voda za pričest (u kat. crkvi); anat. trbušasto proširenje na cjevkastim organima, npr. na kraju polukružnih kanala uha itd.; teh. staklo električne žarulje

amputacija (lat. amputatio rezanje) med. potpuno odvajanje, odrezivanje ranjenih, razmrskanih, oštećenih i uopće neizlječivih dijelova tijela; pren. potpuno i nasilno odvajanje jednog dijela od neke cjeline

amputirati (lat. amputare odsijecati) med. odvojiti, odrezati; pren. otcijepiti, nasilno odvojiti

amulet (lat. amuletum) hamajlija, predmet koji tobože ima čarobnu moć da štiti od bolesti i svake druge nesreće, zbog čega ga praznovjerni ljudi nose stalno sa sobom, obično o vratu

amundizam (grč. a-, lat. mundus svijet) fil. shvaćanje po kojem postoji samo Bog, a svijet ne postoji; Bog je apsolutni duh, a svijet je samo treperenje, igra toga duha

amuzičan (grč. amusia) koji ne uživa ljubav muza, tj. koji je bez smisla i osjećaja za ono što je umjetničko i lijepo, nepjesnički; neškolovan

amuzija (grč. amusia) nenaklonost muza, oskudica u smislu i osjećaju za ono što je umjetničko i lijepo; neškolovanost

amvon (grč. ambon izbočenje na štitu) u pravoslavnoj crkvi: uzvišeno mjesto ispred oltara, na soleji, s kojega se čitaju Sveto pismo, molitve, propovijedi i spomeni; amvon simbolično predstavlja kamen koji je anđeo odmaknuo s Kristovog groba

amylacea čit. amilacea (lat.) mn. farm. lijekovi koji sadrže u sebi škrob

an detaj (fr. en. detail) potanko, podrobno, opširno, iscrpno, do potan-

kosti, do sitnica; trg. na malo (supr.: an gro)

an fas ili **anfas** (fr. en face) sprijeda, s lica; oči u oči, pravo u oči

an gro (fr. en gros) trg. na veliko; uglavnom (ispričati nešto)

an- (grč. an) u grčkim složenicama ispred samoglasnika daje riječi niječno značenje, odgovara našem ne-, latinskom in-, njemačkom un- itd.

ana (grč. ana) prijeđi, na, po, uz; kroz, duž, do, oko

anabaptist (grč. ana-baptizo) pristaša ponovnog krštenja u zrelim godinama; pr. anabaptistički

anabaptizam (grč. ana-baptizo ponovno zaronjavam) vjerski pokret koji zahtijeva ponovno krštenje u zrelim godinama

anabatičan (grč. anabaino uzlazim) koji se penje, koji napreduje, koji raste; *anabatična groznica* med. groznica koja napada svakog dana, stalna groznica

anabaza (grč. ana-basis) penjanje, uzlaženje (iz nižeg predjela u viši, ili kretanje od mora prema unutrašnjosti zemlje; osobito: Ksenofonova povijest vojnog pohoda Kira Mlađeg protiv svoga brata); med. razvijanje i jačanje bolesti

anabioza (grč. ana, bios život) ponovno oživljavanje osušenih ili promrzlih životinja

anadema (grč. anadema) glavni ukras na kraljevoj glavi; v. dijadema

Anadiomena (grč. anadyomai izroniti) "iz morske pjene rođena" (pridjevak božice Afrodite)

anadiploza (grč. ana-diploo udvostručiti) udvostručavanje; ret. ponavljanje riječi, retorička figura koja se sastoji u tome što sljedeća rečenica počinje riječima kojima je prethodna završena; med. udvostručavanje na padaja grozničnih bolesti

anadoza (grč. ana-dosis) fiziol. razmjerna podjela sokova i hrane cijelom tijelu, probava

anaerobi (grč. ana, aer zrak, bios život) mn. zool. bakterije koje mogu živjeti bez kisika, klice koje se mogu razvijati i razmnožavati tek kad im se ukloni kisik

anaerobionti (grč. an-, aer zrak, bios život) mn. zool. v. anaerobi

anafija (grč. an-, afe dodirivanje) med. neosjetljivost (ili: smanjena osjetljivost) kože, poremećaj u osjetilu do dira

anafilaksija (grč. ana, fylaxis čuvanje, zaštićivanje) med. preosjetljivost organizma na ponovno ubrizgavanje bjelančevine

anafoneza (grč. anafonesis) med. vježbanje i jačanje pluća i govornih organa glasnim govorenjem i pjevanjem

anafora (grč. anafora) poet. figura ponavljanja istih riječi na početku stihova ili rečenice, npr.: Mila kano si nam slavna, mila si nam ti jedina, mila kuda si nam ravna, mila kuda si planina; (usp. epifora); med. izbacivanje kašljanjem ili povraćanjem; astr. pojavljivanje znakova na nebu

anafrodit (grč. an-afroditos) med. onaj koji nije sposoban oploditi

anafrodizija (grč. an-, afrodisia ljubavno uživanje) med. bolesni nedostatak ili smanjenost spolnog nagona

anafrodizijaci (grč. an-, afrodisiakos koji pripada ljubavnom uživanju) mn. med. sredstva za smanjivanje i sprječavanje spolnog nagona

anagke v. ananke

anaglifi (grč. anaglyfa) v. anagliti

anaglipti (grč. anaglypta) mn: umj. polureljefni umjetnički radovi; anaglifi

anagliptika (grč. anaglyptike) vještina izrade reljefnih ili polureljefnih ukrasa, slika i si.

anagnosti (grč. ana-gnostes) mn. školovani robovi ili slobodnjaci kod starih Grka i Rimljana koji su služili kao čitači ili predavači po boljim kućama; u starije kršćansko vrijeme: oni koji su za vrijeme službe čitali pojedine dijelove iz Svetog pisma

anagnostici (grč. ana-gnostes) mn. pjesnici tragičari koji su svoja djela pisali samo za čitanje, a ne za prikazivanje

anagnozma (grč. ana-gnosma) štivo

anagoga (grč. an-ago) uzdizanje; zaključivanje na nešto općenito ili duhovno; alegorično tumačenje Biblije (usp. anagogija); med. iskašljavanje krvi, izbacivanje krvi

anagogija (grč. an-ago vodim gore) tajni smisao, alegorično značenje; oduševljenje, uzdizanje duha apstraktnom razmišljanju i si.

anagraf (grč. ana-grafo napišem) sprava koja, radi ponovnog otiska i umnožavanja, piše obratno

anagrafi (grč. ana-grafo) mn. med. liječnički propisi, recepti

anagram (grč. anagramma) najprije: obratno čitanje jedne ili više riječi, npr. rob je anagram od bor, mir od Rim; zagonetka koja se sastoji u tome da se slova jedne riječi napisu različitim redom; riječ napravljena premještanjem slova druge riječi različitog značenja

anahoret (grč. anachoretas) čovjek koji se povukao od svijeta; pustinjač, isposnik, usamljenik; prid. anahoret-ski

anakalpterija (grč. ana-kalypto otkrivam) svečano skidanje vela s nevjeste

anakampterija (grč. ana-kampto skrećem) sklonište za sirotinju, obično pokraj crkava i samostana

anakamptičan (grč. ana-kampto) odbojni, koji odbija (svjetlost, zvuk)

analeptičan (grč. analeptikos) osvježavajući, okrjepan, okrepljujući

analfabet (grč. an-, alfa, beta) onaj koji ne zna abecedu, tj. koji ne zna ni čitati ni pisati; nepismenjaković, nezalica

analgezija (grč. analgesia) med. bezbolnost, neosjetljivost, prestanak (ili: gubitak) osjećaja bola; analgija

anali (lat. annales, annus godina) mn. godišnjaci, ljetopisi

analist (lat. annales) 1. ljetopisac, pisac godišnjaka

analitičar (grč. analytikos) filozof, kemičar i dr. koji se bavi raščlanjivanjem na sastavne dijelove (misli, tijela itd.)

analitički (grč. analytikos) raščlanjujući, koji raščlanjuje; koji je nastao putem analize, koji se zasniva na analizi; *analitički sud* sud koji se zasniva na tome što se subjektu pridaje predikat koji se u njemu već nalazi, tj. s njime je identično vezan, npr. sva su tijela rasprostrta; *analitička definicija* određivanje pojma pomoću njegovog najbližeg roda i njegove svojstvene razlike; suprotno: sintetički

analitika (grč. analytike) teorija analize; vještina i metoda raščlanjivanja misli i pojmova u njihove sastavne dijelove; *elementarna logika* logika koja se bavi pojmovima, sudovima i zaključcima

analiza (grč. analysis) raščlanjivanje, razlaganje, razlaganje cjeline na njezine dijelove; *logična analiza* razlaganje pojma u njegove oznake, suda u njegove dijelove; *psihološka analiza* razlaganje predodžbe u njezine elemente; prikaz, ocjena, ocjenjivanje; *kvalitativna analiza* kem. određivanje sastojaka nekog tijela; *kvantitativna analiza* kem. određivanje sastojaka nekog tijela po njihovoj težini; mat. *stara analiza* dokazivanje

nekog stava raščlanjivanjem na jednostavnije stavove već dokazane ili kao istinite prihvaćene; *moderna analiza* rješavanje problema njihovim zaključivanjem na jednadžbe; suprotno: sinteza

analizator (lat. analystor) fiz. onaj dio polariskopa koji služi utvrđivanju činjenice da je svjetlost polarizirana (zrcalo, Nikolova prizma); usp. polarizator

analizirati (grč. ana-lyo) rastaviti, rastavljati, raščlaniti, raščlanjavati, razložiti, razlagati nešto (u najmanje sastavne dijelove); ispitati, ispitivati potanko

analogan (grč. analogon) sličan ili odgovarajući predmet (ili: događaj), slično (ili: odgovarajuće) stanje; *analogon rationis* čit. analogon racionis (lat.) nešto što odgovara razumu, što je u skladu s razumom

analogan (grč. analogos) sličan, podoban, suglasan, odgovarajući, srodan, istovrstan; koji odgovara nekom zakonu, pravilu, tipu ili uzorku

analogia juriš (lat.) pravna sličnost, suglasnost s pravnim načelima

analogičan (grč. analogon), koji je u skladu s nekim pravilom, tipom, uzorkom; sličan, odgovarajući, podoban

analogija (grč. analogia) sličnost, istovrsnost, istovjetnost ili suglasnost u osobinama i odnosima; *zaključak po analogiji* log. zaključak iz pojedinačnog ili posebnog o pojedinačnom ili posebnom kao sličnom; *fizička analogija* djelomična sličnost između zakona jednog područja pojava sa zakonima nekog drugog područja pojava; ta sličnost pridonosi da se ta dva područja uzajamno objašnjavaju (Maxwell)

analogizam (grč. analogismos) fil. dokaz (ili: zaključak) na osnovi sličnosti

analogizirati (grč. ana-logizomai) usporediti, uspoređivati; dokazivati ili zaključivati na osnovi sličnosti

anamartetičan (grč. an-amartetos) bezgrješan, nepogrješiv

anamartezija (grč. an-amartesia) bezgrješnost, nepogrješivost

anamnestičan (grč. ana-mimnesko sjećam se) koji se tiče sjećanja, koji pripada sjećanju, pamćenju; *anamnestična sredstva* med. lijekovi za jačanje pamćenja

anamnestika (grč. anamnesis sjećanje) fil. vještina sjećanja i pamćenja; jačanje pamćenja

anamneza (grč. anamnesis sjećanje) fil. Platonovo naučavanje po kojem je duša preegzistirala, prije postojala u čistom stanju i tu stekla svoje ideje; med. podaci koje bolesnik daje liječniku o svojem zdraštenom stanju prije sadašnje bolesti

anamorfičan (grč. ana, morfe oblik) izokrenut, izopačena oblika, naopak, nakazan; anamorfotičan

anamorfoza (grč. ana-morfosis preobražaj, preinaka) preobražaj; fiz. po optičkim zakonima unakaženo nacrtna slika nekog predmeta, ali tako da izgleda onako kakva treba biti kad se gleda s određene točke (*optička anamorfoza*) ili odbijanjem od pogodnog zrcala (*katoptička anamorfoza*) i kroz brušena stakla (*dioptrička anamorfoza*), bot. nenormalno preobražavanje poradi izopačenja ili promjene u navici biljke

ananas (lat. ananassa sativa) bot. južnoamerička biljka veoma ukusnog i mirisnog ploda

anandričan (grč. an-andros) koji je bez muškosti, plašljiv; bot. koji nema prašničkih niti

anandr'j« (grč. uii-andria) nemuškost; r emuževnost, plašljivost, kukavičluk

.maneozijs'a (grč. ana-neosis) pomlađivanje

ananim grč. pseudonim od unatrag čitanog imena (prezimana): Kramer — Remarque (njem. književnik)

ananke (grč. anagke) usud, sudbina, kob, udes; sila, potreba, nužda, prirodni nagon, neizbježivost

anankofagija (grč. ananke nužnost, fagein jesti) med. uzimanje hrane po propisu, po dijete

anantapodoton (grč. anantapodoton nedovršena rečenica) ret. prešutkivanje završne rečenice, npr.: Ne učiniš li, vidjet ćeš što će biti.

anantičan (grč. an-anthes) bot. bez cvijeta, koji ne cvjeta

anapest (grč. anapaistos) metrička stopa od dvaju kratkih i jednog dugog sloga: U U —, obrnut daktil, zbog čega se zove i antidaktil

anapetija (grč. anapetes raširen, otvoren) med. proširenost krvnih žila

anaplastična sredstva med. sredstva koja se upotrebljavaju i primjenjuju u anaplastici

anaplastika (grč. ana-plasso preobrazim) med. vještina ispravljanja slomljenih ili uganutih kostiju, ispravljanje i uklanjanje raznih tjelesnih nedostataka kirurškim putem; plastična kirurgija

anaplerotici (grč. ana-pleroo ispunim) mn. med. sredstva koja pomažu nadoknađivanje izgubljenih dijelova i stvaranje, rasteenje mesa

anaplerotičan (grč. ana-pleroo ispunim) koji pomaže naknadno rasteenje; koji dopunjuje, zamjenjuje

anapleroza (grč. anaplerosis) dopunjavaenje, zamjenjivanje izgubljenih ili oštećenih dijelova tijela i udova

anapneuzija (grč. anapneusis) med. duboko disanje; odušak, odmor

anapnoici (grč. ana-pneo) mn. med. sredstva koja pomažu disanje, anapnoična sredstva

anaprozelit (grč. ana, proselytos) onaj koji je ponovno obraćen na vjeru, koji je ponovno pridobiven 7a nešto

- anaptiza** (grč. ana-ptyo ispljujem) med. ispljuvavanje, iskašljavanje, izbacivanje sluzi
- anaptoza** (grč. an-apto objesim) utučenost, skrušenost
- Anapurna** teško pristupačan vrh u himalajskom gorju, visok 8075 metara; pren. teško, gotovo nemoguće ostvariv cilj
- anareja** (grč. anarroia) med. penjanje sokova, osobito krvi, prema gornjim dijelovima tijela
- anarhija** (grč. anarchia) bezvlašće, stanje društva u kojem potpuno prestaje vladavina zakona i svakog autoriteta; pren. potpun nered
- anarhist** (grč. an-archos bez poglavara, bez vode) pristaša mišljenja daje potrebno srušiti postojeći državni i društveni poredak; čovjek koji pokušava svim mogućim sredstvima, bez ikakvih obzira, srušiti postojeći poredak i zavesti stanje potpunog bezvlašća; pr. anarhistički
- anarhizam** (grč. an-, arche vlast) pokret koji teži ostvariti potpunu slobodu pojedinca i uništiti svaku političku vlast; osnivači: Stirner, Proudhon, Bakunjin
- anarhoidan** (grč. anarchia bezvlašće, eidos izgled) sličan bezvlašću (anarhiji)
- anarhoindividualizam** (grč.-lat.) teza o otuđenju čovjeka od društva (ideolog Max Stirner), naučavanje koje svodi društvo na slobodnog pojedinca kome ne smije biti nametnut nikakav red niti zakon
- anarhosindikalizam** oportunistička struja u radničkom pokretu čiji pripadnici smatraju da radnici mogu popraviti svoj položaj samo štrajkovima i organizacijom uzajamne pomoći i da se pitanjima radničkog pokreta imaju baviti samo sindikati; oni istupaju protiv toga da radnici stvore svoju proletersku stranku, kao i protiv sudjelovanja radnika u političkoj i parlamentarnoj borbi
- anarmonija** (grč. an, armonia) glaz. v. disharmonija
- anatrija** (grč. an-, arthron ud) 2. med. povećana disartrijska, kad bolesnik govori potpuno nerazumljivo; nastaje zbog uzetosti mišića za govor (jezika, grla, ždrijela, usana, lica kao posljedica moždane kapi, progresivne i bulbarne paralize)
- anatrija** (grč. ana, arthron ud) med. 1. nedostatak udova
- anartros** (grč. ana, arthron ud) bezudnik, čovjek koji je toliko debeo da mu se više ne raspoznaju zglobovi
- anasarka** (grč. ana na, gore, sarks meso) nakupljanje tjelesne tekućine u potkožnom vezivu (koža postaje gnječava, a nakon pritiska prstom ostaje u njoj udubina)
- anaseizam** (grč. ana, seismos potres) geol. svojstvo potresa kod kojih se događaju velika vertikalna pomicanja tla
- anaspazmija** (grč. ana-spao) med. stezanje želuca, grč želuca
- anastaltici** (grč. ana-stello suzbijam) mn. med. sredstva za zaustavljanje krvi
- anastaltičan** (grč. ana-stello) koji zaustavlja krv, koji suši ranu
- anastatičan** (grč. anastatikos) koji odvođa ono što je nezdravo; koji pomlađuje, koji obnavlja; prijenosni; pomoću litografije prije tiskanog teksta pripremljen za novo izdanje knjige
- anastaza** (grč. anistemi, anastasis ustajanje) ponovno ustajanje, uskrsnuće; med. ustajanje iz bolesničke postelje, ozdravljanje, oporavak (rekonvalescencija); umnožavanje, prenošenje, npr. bakroreza; tisk. spremanje novog izdanja neke knjige time što se kemijskim putem (litografijom) izravno tiska iz staroga izdanja

anastigmat (grč. ana, stigma točka) opt. fotografski objektiv od posebno kombinirane leće koji daje slike koje sve do rubova pokazuju veliku oštrinu

anastigmatičan (grč. ana, stigma) opt. koji daje punu oštrinu slike; med. oštroidan, koji je bez poremećaja u oštrini vida

anastomizirati (grč. ana, stoma usta) sastaviti otvore, ušća; ujediniti, spojiti

anastomotici (grč. ana, stoma usta) mn. med. sredstva za otvaranje začepjenih ušća krvnih žila i dr.

anastomoza (grč. ana, stoma) med. spojnica dviju krvnih žila ili dvaju živaca; protuprirodno otvaranje krajnjih dijelova krvnih žila

anastrofa (grč. anastrofe) ret. preokretanje riječi, mijenjanje mjesta riječima, npr. "drugi neki čovjek", umjesto "neki drugi čovjek"; med. preokretanje maternice i mokraćnog mjehura

Anat feničko-kanaanska božica ljubavi, djeвица-ratnik, sestra boga Baala

anatema (grč. anathema) prokletstvo, crkveno progonoštvo ili prokletstvo nekog čovjeka ili stvari; isključenje iz crkvene zajednice; pren. proklinjanje, kletva; *anathema esto* čit. anatema esto (lat.) neka je proklet!

anatematizirati (grč. anathematizo) prokleti, baciti prokletstvo na koga ili što; isključiti iz crkvene zajednice

anatimijaza (grč. ana-thimiasis) isparavanje, dimljenje; med. podrigivanje

anatocizam (grč. tokizo dajem pod kamatu, zelenašim) prav. uzimanje kamata na kamate, zelenašenje, lihvarjenje; pr. anatocistički

anatolijski (grč. anatole istok) istočni; istočnjački

anatom (grč. anatomikos koji reže) medicinar ili botaničar koji radi znan-

stvenog istraživanja reže i proučava leš, odnosno biljku

anatomija (grč. anatomia rezanje) znanost koja se bavi proučavanjem sastava i grade tijela živih organizama; vještina rezanja leša ili biljke radi znanstvenog ispitivanja; *patološka anatomija* ona koja proučava sve promjene koje se zbivaju na tjelesnim organima pri raznim bolestima; *topografska, kirurška* ili *primijenjena anatomija* ona koja proučava pojedine dijelove tijela i njihov raspored; *usporedna anatomija* ona koja uspoređuje gradnju i sastav ljudskog tijela s tijelom životinje

anatomizirati (grč. ana-temno režem, param) parati, raščlanjivati, rastavljati na sastavne dijelove; pren. proučavati u potankosti, do sitnica

anatrepsis (grč. ana-trefo) med. oporavak (ili: jačanje) pomoću hrane

anatreza (grč. anatrepsis) med. otvaranje bušenjem; usp. trepanacija

anatripsis (grč. ana-tribo trljanje) med. trljanje udova; češanje kože

anatripsologija (grč. ana-tribo trljanje, logia) znanstvena disciplina koja se bavi unošenjem lijekova u tijelo kroz kožu, tj. utrljavanjem

anatriptici (lat. anatriptica) mn. sredstva za trljanje, anatriptična sredstva

anatriptika (grč. ana-tribo) med. liječenje trljanjem

anatrope (grč. ana-trope preokret, okret) ret. pobijanje nečijih navoda jednostavnim negiranjem; med. jako povraćanje

anbrasirati (fr. embrasser) zagrliti, objgrliti, poljubiti; voj. dovesti između dvije vatre

anbrinirati (fr. embrunir) slik. premazati tamnom bojom, potamniti

anceps (lat.) dvostruk; dvostran; kolebljiv, nesiguran; dvosmislen; metr.

- oznaka za kvantitetu jednog sloga koji može biti dug ili kratak
- ancora** čit. ankora (tal.) glaz. još jednom, ponovno
- andaluzit** min. aluminijev silikat (nazvan po Andaluziji, gdje je pronađen)
- andamento** (tal. andare ici, andamento) hod) glaz. dio fuge
- andante** (tal. andante) glaz. kao u hodu, lagano; kao imenica: djelo u laganom tempu
- andantino** (tal.) glaz. malo laganije, umjereno
- andarini** (tal.) mn. ljubičasti okrugli rezanci u obliku graška
- andosirati** (fr. endosser) trg. potpisati mjenicu na poleđini i time je prenijeti na drugoga
- andosman** (fr. endossement) trg. potpis mjenice na poleđini, prijenos mjenice
- andragacija** (grč. andragathia) muževnost, hrabrost; vrlina, čestitost
- andrecej** (grč. aner, andros čovjek, muž, oikion kuća, stanište) bot. skup svih prašnika u cvijetu
- andristi** (grč. aner, andros) mn. fil. Aristotelovi sljedbenici koji su negirali besmrtnost ljudskog duha; glavni je predstavnik bio Pomponazzi (1462—1524)
- andro** (grč. aner, andros) predmetak u složenicama sa značenjem: čovjek (muškarac)
- androfag** (grč. andro-fagos) ljudožder; antropofag
- androfob** (grč. aner, fobos) onaj koji zarezire od ljudi, koji se plaši ljudi (muškaraca)
- androfobija** (grč. aner, fobos) strah od ljudi (muškaraca)
- androfonomanija** (grč. aner, fonos ubojstvo, mania) med. ludilo koje tjera ljude na ubojstva
- androgeneza** (grč. aner, gone rađanje) stvaranje čovjeka, osobito prvog čovjeka; razvitak jajne stanice bez sudjelovanja ženskog zametka
- androgen** (grč. andro-gynos) dvospolac, hermafrodit; uškopljenik; slabić
- androgenija** (grč. andro, gyne žena) dvospolnost, hermafroditizam
- android** (grč. aner, eidos lik) umjetno napravljen, pokretan ljudski lik
- androidan** (grč. aner, eidos lik) sličan čovjeku, napravljen u ljudskom obliku
- androkefaloid** (grč. aner, kefale glava) min. kamen koji ima oblik ljudske glave ili nekoga dijela ljudskog tijela
- androliti** (grč. aner, lithos kamen) mn. geol. okamenjene ljudske kosti
- andrologija** (grč. aner, logia znanost) med. znanost koja se bavi proučavanjem bolesti svojstvenih muškarcima (za razliku od ginekologije)
- Andromaha** (grč. Andromache) mit. žena najvećeg trojanskog junaka Hektora, mati Astijanaksova; nakon Hektorove pogibije bila robinja Ahilovog sina Pira i s njim imala tri sina; Euripid i Račine napisali su istoimene tragedije
- andromanija** (grč. andro-mania) čežnja za muškarcima, uspaljenost žena prema muškarcima; nimfomanija
- androtomija** (grč. aner, temno režem) anat. rezanje ljudskog leša radi znanstvenog ispitivanja
- andželika** (grč. angelos anđeo) bot. ljekovita biljka štitarka (kravojac)
- anđeo** (grč. angelos vjesnik) teol. Božji glasnik, više biće
- anegdota** (grč. anekdotos neizdan) 1. spis koji, iz bilo kojeg razloga, još nije objavljen ili namjerno nije tiskan; u novije vrijeme anegdotama se nazivaju dosad netiskani stari spisi ili pojedini odlomci iz njih; 2. poet. priča o kakvom zanimljivom događaju; nova i kratka priča, šaljiva ili duhovita pričica

anegertika (grč. an-egeiro probudim) vještina da se obamrli povrate u život

aneklogist (grč. an-eklogistos bez obračuna) onaj koji je oslobođen polaganja računa

aneks (lat. annexus) prilog, dodatak; nastavak; sve što je dodano ili vezano za nešto

aneksan (lat. annexus) zavisian, vezan za, pridodan, sporedan; pripremni

aneksija (lat. annexio) pripojenje, pridruženje

aneksionist (lat. annexio) prijatelj ili pobornik širenja države pripojenjem tuđih pokrajina

anektirati (lat. annectere) pripojiti, pridružiti; šaljivo: krasti, ukrasti, prisvojiti

anekumena (grč. a-, an- alpha privativum ne-, oikumene /tj. ge zemlja/ nastanjena zemlja) predjeli na Zemlji na kojima se ljudi ne mogu stalno nastanjivati (npr. pustinje, močvare itd.)

anelektričan (grč. an-, elektron jantar) fiz. neelektričan (za tijela koja izgledaju kao da nemaju elektriciteta, npr. kovine)

anematoza (grč. a-, haima krv) med. oskudno ili nedovoljno stvaranje krvi u tijelu

anematurgija (grč. a-, haima krv, ergon djelo) med. dio medicine koji proučava beskrvne operacije

anemičan (grč. a-, haima krv) slabokrvan, blijed, slab; pren. nesposoban za život

anemidrija (grč. a-, haima krv, hydor voda) med. nedostatak krvne vode ili krvnog seruma, npr. kod kolere

anemija (grč. a-, haima krv) med. slabokrvnost; bolest čiji je uzrok smanjen broj eritrocita ili smanjena količina hemoglobina u krvi

anemo- (grč. anemos) predmetak u složenicama sa značenjem: vjetar

anemobarometar (grč. anemos, barys težak, metron) sprava koja pokazuje, odnosno mjeri jačinu vjetra

anemobat (grč. anemos, baino idem) plesač na užetu

anemofilan (grč. anemos, filos prijatelj) bot. koji voli vjetar (za biljke koje vjetar oprašuje, tj. oploduje)

anemogaman (grč. • anemos, gamos brak) bot. *anemogamne biljke* biljke koje se oploduju pomoću vjetra, tj. kod kojih vjetar prenosi cvjetni prah (pelud)

anemograf (grč. anemos, grafo pišem) sprava koja bilježi na papir brzinu i smjer vjetra; anemometrograf

anemografija (grč. anemos, grafia) opisivanje (ili: proučavanje) vjetrova

anemologija (grč. anemo-logia) proučavanje vjetrova

anemometar (grč. anemos, metron) sprava za mjerenje brzine kretanja, strujanja zraka, odnosno vjetra, vjetrometar

anemometrija (grč. anemos, metria) mjerenje, vještina mjerenja brzine i jačine vjetra

anemometrograf (grč. anemos, metron, grafo) v. anemograf

anemopatija (grč. anemos, pathos bol) med. liječenje zrakom, metoda liječenja koja se sastoji u udisanju pročišćenog zraka

anemoskop (grč. anemos, skopeo gledam, vidim) vjetrokaz, sprava koja pokazuje pravac puhanja vjetra

anenergija (grč. an-energeia) neradnost, tromost, lijenost, nedostatak snage

anenkefal (grč. a-, enkefalos mozak) med. nakaza rođena bez mozga

anenkefalija (grč. a-, enkefalos mozak) med. urođeni nedostatak mozga

anepigraf (grč. an-, epi na, grafo pišem) spis koji nema naslova

anepija (grč. an-, epos riječ) med. nesposobnost govorenja, nijemost

anepitimija (grč. an-, epithymia požuda) psih. ugasnula sposobnost žudeanja za čim

aneretizija med. 1. (grč. ana, erethyzo dražim) uzbuđenje, uzbuđenost, uzrujanost; 2. (grč. an-, erethyzo) nedostatak razdražljivosti

anereza (grč. anairesis) ret. negiranje onoga što je protivnik pokušao dokazati

anergija (grč. an-, ergon djelo) med. izostanak alergije tamo gdje bi trebala biti (česta pojava kod teških tuberkuloznih bolesti)

anerotropsija (grč. an-, erythros crven, ops oko) med. nesposobnost očiju da vide i raspoznaju crvenu boju

anerooid (grč. a-, neris tekuć) fiz. barometar s elastičnim metalnim perom (bez žive)

anervija (lat. anervia) med. uzetost, tromost žila; pr. anervičan

anesteti (grč. anaistheteo ne osjećam) mn. med. sredstva koja izazivaju neosjetljivost (pri kirurškim liječenjima)

anestetičan (grč. an-aisthetos) koji čini neosjetljivim prema bolu, koji je bez bola, bezbolan; pren. tupoglav, neosjetljiv; • ^pažljiv, nemaran, rastresen

anestezija (grč. an-aesthesia) med. neosjetljivost prema bolu; pren. ravnodušnost, tupoglavost; nesposobnost osjetila da prima podražaje

anestezirati (grč. anaistheteo ne osjećam) med. opiti, učiniti neosjetljivim

aneurija (grč. a-, neuron živac) med. slabost (ili: malaksalost) živaca

aneza (grč. anesis) med. popuštanje, olakšavanje, slabljenje, npr. bolesti

anfilada (fr. enfilade) dugi red, npr. red soba u jednom nizu; voj. bočna vatra

anfilirati (lat. filum konac, fr. fil, enfiler) udjenuti, udijevati; nizati, nanižati, npr. biser; započeti razgovor; staviti nekoga u opasnost; voj. tući topovima po dužini, s boka

anfraktuozan (lat. anfractuus) kri-
vudav, vijugav; neravan; zaobilazan

angarija (lat. angaria) težak posao, kuluk, kulučenje

angarijacija (lat. angariatio) uporaba privatnih stvari (automobila, brodova i dr.) protiv volje vlasnika za potrebe države, npr. za ratne svrhe

angarirati (lat. angaria) uzeti u kuluk, obvezati na besplatan rad za državu

angažiran (fr. engager) obvezan, zauzet, koji je uzet u službu; voj. uključen u borbu

angažirati (fr. engager) obvezati, uzeti u službu, pogadati, pogoditi, najmiti; pobuditi, nagovoriti, navesti, skloniti koga ili što; obećati, obvezati obećanjem, npr. za ples; upustiti se u nešto, pustiti se, uplesti se u borbu; *angažirati se* zauzeti se, zauzimati se, založiti se, zalagati se (za koga ili što)

angažman (fr. engagement) obvezivanja, obezba, obvezatnost, npr. za ples, neko plaćanje itd.; zalaganje, davanje u zalog; stupanje u službu, pogodba, najam; služba, redovna dužnost; voj. sukob, boj

angelizam (grč. angelos glasnik) pokret koji je nastao u Parizu 1948. kao reakcija na egzistencijalizam i slične pokrete; oslanja se na naučavanje Katoličke crkve o anđelu čuvaru koji svakog čovjeka prati kroz život i upravlja njegovim djelima

angelus (lat.) anđeo; molitva uz večernja i jutarnja zvona (kod rimokatolika; započinje riječima: Angelus Domini nuntiavit Mariae /latJ Anđeo Gospodnji navijestio Mariji...); jutarnje i večernje zvonjenje kod katolika; v. Ave Maria

Angerona (lat.) starorimska božica šutnje (prikazivana je s prstom na stisnutim usnama; slavili su je na dan 21. prosinca, a ime joj se izvodi od "ab angerendo", tj. od podizanja Sun-

ca, jer nakon najkraćeg dana u godini Sunce opet počinje svoj uspon

angiektazija (grč. angeion posuda, ek-tasis rastenje) med. proširenje krvnih žila

angiitis (grč. angeion posuda) med. upala krvnih žila; angitis

angina (lat. angere suziti, stijesniti, angina) med. grlobolja, upala krajnika ili ždrijela

angina pectoris čit. angina pektoris (lat.) med. stezanje i jaki bolovi u predjelu srca; pektoralna angina

angiografija (grč. angeion posuda, grafo pišem) fiziol. opis krvnih žila; proučavanje krvnih žila ili odnosa tekućina u ljudskom tijelu

angiokarp (grč. angeion posuda, karp pos plod) bot. plod zatvoren u plodište i biljka s takvim plodom

angiologija (grč. angeion posuda, logia znanost) fiziol. angiografija

angiom (grč. angeion posuda) med. pje-ga ili izraslina na koži ili sluznici zbog nenormalnog množenja i širenja krvnih ili limfnih žila

angioneuroza (grč. angeion posuda, neuron živac) med. bolest živaca krvnih žila

angiopatija (grč. angeion posuda, pathos bol) med. opći naziv za sve bolesti krvožilnog sustava

angiosarkom (grč. angeion posuda, sarx meso) med. rak krvnih žila

angiospazam (grč. angeion posuda, spasmus grč) med. grč krvnih žila

angiosperme (grč. angeion posuda, sperma sjeme) bot. kritosjemenjače, biljke čije su sjemenke zatvorene u plodište

angiostenoz (grč. angeion posuda, stenos tijesan, uzak) med. sužavanje (ili: stješnjavanje) krvnih žila

angiotenozoar* [^]gr[^]. angeion, teino za-težem) koji j 2 u vezi sa za^fef mtošču krvnih žila

angiotomija (grč. angeion posuda, tem-no reżem) med. rezanje, operacija krvnih žila

angitis (grč. angeion) med. v. angitis

anglaise čit. anđlez (fr.) živahan engleski ples u dvočetvrtinskom i tročetvrtinskom taktu

anglicizam (lat. anglicismus) engleska riječ koja je ušla u neki drugi jezik i udomaćila se u njemu; određena osobina engleskog jezika prenesena u neki strani jezik; osobitost engleskog jezika

anglicizirati (fr. angliciser) poengleziti, učiniti engleskim

Anglikanska crkva engleska protestantska državna Crkva

Angloamerikanac Amerikanac engleskog podrijetla

anglofil (lat. Anglia, grč. filos prijatelj) prijatelj svega što je englesko: politike, kulture, jezika itd.

anglofob (lat. Anglia, grč. fobos strah, bijeg) neprijatelj svega što je englesko; onaj koji mrzi Engleze ili se boji Engleza i njihovog kulturno-političkog utjecaja

anglofobija (lat. Anglia, grč. fobos) strah od Engleza ili mržnja prema Englezima

angloman (lat. Angila, grč. mania strast) pretjeran ljubitelj svega što je englesko

anglomanija (lat. Anglia, grč. mania strast) pretjerano oduševljenje Englezima i svime što je englesko

angora odlična vuna koja se dobiva od angorske koze i oplemenjenog angorskog zeca; ima tanka i duga vlakna svilenkasta sjaja

angosciosamente čit. angoščozamente (tal.) glaz. v. angoscioso

angoscioso čit. angoščozo (tal.) glaz. brižno, bolno

ango »tura-kora gorka kora jedne južnoameričke biljke, nazvana po gradu Angosturi, upotiebljava se kao liiek

- protiv povratnih groznica; sada se upotrebljava i za pripremanje vrste gorkog likera
- angster** (tal. anguistara, lat. angustum) visoka boca ili vrč za pijenje s uskim grlićem
- angul** (lat. angulus) ugao, kut
- angularan** (lat. angulus ugao, angularis) uglat
- angulemka** (fr. prema Angouleme, glavni grad zapadnofrancuske pokrajine Charente) vrsta vrlo kvalitetne jabuke
- angusta** (lat.) glaz. jedan registar na orguljama
- angustacija** (lat. angustatio sužavanje) med. neprirodno sužavanje krvnih žila u ljudskom tijelu
- anhedonija** (grč. an ne, hedone radost) med. izostanak užitka pri pojavama koje u normalnim prilikama izazivaju taj osjećaj
- anhelacija** (lat. anhelatio) kratko, teško udisanje zraka, dahtanje, zadihnost
- anhengsl** (njem. Anhangsel) privjesak (na satu, na narukvici i si.); pren. prirepina, prirepak, prišipetlja
- anhidričan** (grč. an-, hydor voda) kem. slobodan od vode, kojem je oduzeta voda, npr. soli i oksidi
- anhidrid** (grč. an-, hydor voda) kem. spoj kisika s nekim elementom, bez vodika, ali koji izložen vodi apsorbira, upija vodik i postaje kiselinom
- anhidrija** (grč. anhydria) bezvodnost, nestašica vode, suša, anidrija
- anhidrit** (grč. an-, hydor voda) kem. sumporno-kiselo vapno kojem je oduzeta voda
- anhidroza** (grč. an ne, hidros znoj) nemogućnost pravilnog izlučivanja znoja
- anidrija** (grč. anydria) v. anhidrija
- anhidroza** (grč. an-, hidros znoj) med. potpun izostanak izlučivanja znoja zbog nedostatka žlijezda znojnice
- anihilacija** (lat. annihilatio) poništavanje, ukidanje, opovrgavanje
- anihilirati** (lat. annihilare) poništiti, ukinuti, opovrgnuti, opovrgavati
- anil** (ar. an-nil, šp. anil) bot. biljka od koje se pravi anilin, raste u Indiji
- anilan** (lat. anilis) bapski
- anilin** (ar. an-nil) kem. bezbojno aromatično ulje, služi za pripremanje različitih lijepih, tzv. anilinskih boja; dobiva se od anila
- anilitet** (lat. anilitas) bapska starost, bapsko ponašanje
- anilizam** (ar. an-nil) med. trovanje anilinom
- anima** (lat.) duša, duh; *anima mundi* (lat.) fil. duša svijeta; *animarum dies* (lat.) dan sjećanja na mrtve u Katoličkoj crkvi, Svi sveti
- anima candida** čit. anima kandida (lat.) bijela duša, tj. poštenjak
- Anima tota in toto et quolibet totius parte** čit. anima tota in toto et quolibet totius parte (lat.) Duša je čitava u cjelini i u svakom dijelu cjeline (Giordano Bruno)
- animacija** (lat. animatio) oživljavanje, oživljenje, davanje duše; živost, životna svježina; vatrenost, žestina, ljutnja; trenutak od kojega se zameetak u utrobi smatra živim
- animal** (lat.) ono što je živo; životinja
- animalan** (lat. animalis) životinjski; *animalna hrana* meso, mlijeko, jaja itd.
- animalije** (lat. animalia) mn. životinjska tijela; jela od mesa; supr.: vegetabilije
- animalist** (lat. animal životinja) umj. umjetnik (slikar ili kipar) koji slika ili izrađuje životinje
- animalitet** (lat. animalitas) životinjstvo, životinjska priroda
- animalizacija** (lat. animalisatio) pretvaranje hrane u životinjsku tvar, građu; poživotinjenje; *proces animalizacije* pretvaranje anorganskih

- tvari u tijelu; način prehranjivanja tijela
- animalizam** (lat. *animalis*) životinjska priroda; posebno poštovanje svih ili samo nekih životinja
- animalizirati** (lat. *animalisare*) zool. hranjivu tvar koju u sebi sadrži hrana pretvoriti, u probavnim organima, u tvar živog tijela; pamuk prilagoditi tako da se može bojiti kao vuna; pren. poživotinjiti, poživotinjavati
- animalkula** (lat. *animalculum* životinja) mn. zool. mikroskopske životinje, osobito tobožnje sjemene stanice (*animacula spermatica*)
- animalkulisti** (lat. *animalcula* životinje) mn. zool. prirodnjaci XVII. i XVIII. st. koji su bili pristaše animalkulizma
- animalkulizam** (lat. *animalculum*) zool. staro naučavanje da se životinjski zametak sastoji od mikroskopski sitnih sjemenih stanica
- animatizam** (lat. *anima* duša) naučavanje i vjerovanje da je sve što postoji živo (kod primitivnih naroda)
- animato** (tal.) glaz. živahno, oživljeno, oduševljeno
- animator** (lat. *animare* oživiti, zadahnuti životom) crtač ekstremnih, tj. početnih i završnih pokreta u crtnom filmu; poticatelj, onaj koji potiče mase za kulturne i kulturno-zabavne djelatnosti (animator kulture); usp. fazer
- animi causa** čit. *anima kauza* (lat.) zbog zadovoljstva, radi duševne naslade
- animirati** (lat. *animare*) dati dušu ili duh, oživiti; potaknuti, ohrabriti, pobuditi, oduševiti, zagrijati
- animist** (lat. *anima* duh, duša) fil. pristaša animizma
- animizam** (lat. *anima* duša) fil. 1. veoma rašireno vjerovanje primitivnih naroda o djelovanju duša i duhovnih sila u prirodi; 2. metafizičko shvaćanje duše i duhovnoga kao životnog načela o kojem zavisi svaka tjelesna djelatnost; 3. vjerovanje u duhove
- animo** (lat. *animus* duh, duša) prav. s promišljajem, s namjerom
- animoso** čit. *animozo* (tal.) glaz. srčano, hrabro, živahno
- animozan** (lat. *animosus* strastan) ozlojeđen, ogorčen, srdit, razdražen, neprijateljski
- animoznost** (lat. *animosus*) strastvenost; ljutina, ogorčenost, mržnja, srdžba; razdraženost, žestina; neprijateljsko raspoloženje prema komu ili čemu
- animus** (lat.) prav. namjera; *uno animo* (lat.) jednodušno, složno
- animus injurandi** (lat.) prav. namjera nanošenja uvrede, poruge
- animus nocendi** (lat.) prav. namjera nanošenja štete
- anion** (grč. *anienai* penjati se) kod elektrolize: sastojak elektrolita koji se pojavljuje na anodi (Faradayev naziv za elektronegativni dijelčić); supr.: kation
- aniridija** (grč. *an-iris* šarenica) med. nedostatak šarenice u oku
- anis** (lat. *anisum*) bot. biljka iz porodice štitarki čiji se osušeni plodovi upotrebljavaju kao dodatak kruhu i opojnim pićima, osobito rakiji (anisovača)
- anis** (lat. *pimpinella anisum*) bot. biljka čiji se plod upotrebljava kao začim, kao dodatak lijekovima i kao lijek protiv kašlja
- anisokorija** (grč. *anisos* nejednak, *kora* zjenica) med. nejednakost zjenica kod iste osobe
- anisovača** (lat. *anisum*) rakija u koju je radi mirisa dodan osušen plod anisa
- aniverzarija** (lat. *anniversarium*) godišnjica, godišnjica proslava i dr.

anizeta (fr. anisette) rakija začinjena anisom, liker od anisa

anizokorija (grč. a-, isos jednak, kore zjenica) med. nejednakost zjenica

anizokromija (grč. a-, isos, chroma boja) med. nejednakost bojenja crvenih krvnih zrnaca

anizometričan (grč. an-, isos jednak, metron mjera) neravnomjeran

anizotropija (grč. a-, isos, metron, ops vid) med. nejednaka sposobnost očiju za prelamanje svjetlosti

anizotropan (grč. a-, isos, tropos okret) koji u različitim smjerovima ima drukčija svojstva (kristali, npr. islandski kristal)

anizurija (grč. an-, isos, uron mokraća) med. nejednako izlučivanje mokraće

anker (lat. ankora brod. sidro, kotva

ankeser (fr. encaisseur) šport, veoma čvrst i otporan boksač, tj. onaj koji može primiti i podnijeti mnogo udara

anketa (lat. inquisita, fr. enquete) organizirano istraživanje pomoću ispitivanja pojedinaca; osobito: komisija (*anketna komisija*) koju bira parlament, vlada ili neka ustanova i koja prikuplja najpotrebnije i stvarne podatke na osnovi kojih bi se mogao donijeti zakon, odluka i si.

ankiloblefaron (grč. ankylos iskrivljen, zamršen, blefaron vjeda) sraslost vjeda

ankiloglosa (grč. ankylos kriv, glossa jezik) med. djelomična ili potpuna sraslost jezika

ankilometar (grč. ankylos zakrivljen, metron) sprava za mjerenje zakrivljenosti

ankiloza (grč. ankylos zakrivljen) med. ukočenost i sraslost zglobova

ankoneji (grč. ankon lakat) mn. anat. ručni mišići opružači

anksiohtici (lat. anxius tjeskoban, grč. lyo oslobađam) sredstva (lijekovi) za

otklanjanje straha, tjeskobe, bolesnih osjećaja itd.

ankvirirati (lat. anquirere) prav. povesti sudsku istragu; tražiti (ili: predlagati) kaznu

ankvizicija (lat. anquisitio) prav. predlaganje kazne

anlaser (njem. anlassen puštati u rad, pustiti u rad, Anlasser) teh. pokretač, uređaj za pokretanje nekog stroja; starter

anlevaža (fr. enlevage) skidanje oštećene slike s platna na kojem je bila radi prenošenja na novo platno

Anna Perenna (lat.) starorimska božica nove godine, tj. dugog i sretnog života

anni currentis čit. ani kurentis (lat.) tekuće, ove godine; anno corrente

anni futuri (lat.) iduće, sljedeće godine

anni praecedentis čit. ani precedentis (lat.) prošle godine

anni praesentis čit. ani presentis (lat.) ove godine

anni praeteriti čit. ani preteriti (lat.) v. ani praecedentis

anno (lat. ablativ od annus) godina; *annus ecclesiasticus* čit. anus eklezijastikus (lat.) crkvena godina; *annus intercalaris* čit. anus interkalaris (lat.) prijestupna godina; *annus communis* čit. anus komunis (lat.) obična, neprijestupna godina; *annus curens* čit. anus kurens (lat.) tekuća godina; *annus solaris* (lat.) sunčana, obična julijanska godina; *annus civilis* (lat.) građanska godina, od 1. siječnja do 31. prosinca

anno (lat.) godine, u godini

anno ante Christum čit. ano ante Hristum (lat.) godine prije Krista, prije Kristova rođenja

anoblirati (fr. anoblir, ennoblir) dati plemstvo, plemićku titulu; oplemeniti

anoda (grč. an-odos uzlaz, put naviše) fiz. put kojim električna struja na-

pušta pozitivni pol i ulazi u elektrolit na svome putu prema negativnom polu (Faraday); pozitivni pol, supr.: katoda; usp. elektroda

anodija (grč. anodia) nevezan, neslikovit način govora

anodin(um) (grč. an-, odyne bol, lat. anodinum) med. sredstvo za ublažavanje bola i za uspavlivanje

anodinija (grč. an-, odyne bol) med. bezbolnost, neosjećanje porođajnih bolova

anodonti (grč. an-, odus) mn. zool. sisavci bez zuba

anofeles (grč. anofeles nekoristan, škodljiv) med. komarac malaričar (jedini prijenosnik malarije kod čovjeka)

anoftalmija (grč. an-, ofthalmos oko) med. nedostatak očiju, sljepilo

anogen (grč. ano naviše, gignomai postati) prid. geol. za stijene: stijene čiji je materijal nastao kretanjem odozdo prema gore, tj. eruptivne stijene; suprotno: katogen

anogranologija (grč. an-, organon, logia) znanost koja se bavi proučavanjem anorganske, tj. mrtve prirode, osobito minerala

anoksija (grč. an ne, oksigen) potpun nedostatak kisika u krvi i tkivima; usp. hipoksija

anomalan (grč. anomalos) neredovit, nepravilan, suprotan pravilu, koji odstupa od pravila, neobičan

anomalija (grč. anomalia) nepravilnost, odstupanje od pravila ili zakona, izuzetnost, neredovitost, neobičnost; astr. nepravilnost u kretanju planeta

anomalistički (grč. anomalos) nepravilan, koji se razlikuje od pravila, suprotan pravilu

anomalogija (grč. anomalos nepravilan, logia) gram. disciplina koja se bavi nepravilnostima u jeziku; usp. anomalon

anomalon (grč. anomalon) gram. nepravilni glagol

anomeomerija (grč. an-, omos sličan, istovrstan, meros dio) sastavljenost od neistovrsnih dijelova

anomičan (grč. anomos) nezakonit, neuredan, zločinački

anomija (grč. anomia) bezakonje, nezakonitost, neobuzdanost

anominacija (lat. annominatio) ret. namjerno izjednačavanje riječi, stavljanje jedne uz drugu dviju riječi koje glase jednako ili slično, a imaju različito značenje, npr.: Tišina je postala još tiša; paronomazija

anomizam (grč. a-, nomos zakon) v. antinomizam

anonaran (lat. annonarius žitni) koji se tiče prometa i dobivanja žita, žitni, npr. anonarni zakoni

anoniman (grč. anonymos) bezimen, bez potpisa, nepotpisan; nepoznat

anonimno društvo trg. bezimeno dioničko društvo

anonimnost (grč. anonymos) bezimennost, nepoznatost;

anonimus (lat. anonymus) nepoznati, nepotpisani, pisac koji objavljuje svoja djela bez potpisa

anonsa (fr. annonce) oglas, objava

anonsirti (fr. annoncer, lat. annuntiare) oglasiti, oglasavati, objaviti, objavljivati

anopsija (grč. an ne, odnosno, ano gore, ops oko) sljepoća; škiljavost (prema gore)

anorak (eskim.) eskimska bluza s kapucom

anorganizam (grč. an-, organon) neživa ili mrtva priroda

anorganogeneza (grč. an-, organon, gignomai) znanost o nastanku nežive (anorganske) prirode

anorganognozija (grč. an-, organon, gnosis) znanost o poznavanju neživoga

- anorganografij a** (grč. an-, organon, grafia) poznavanje kamenja, opisivanje kamenja
- anorganski** (grč. an-, organon) neživ, mrtav; nesposoban za fiziološke i psihološke funkcije; koji nema organa za disanje, primanje hrane itd.; koji je bez života; kem. koji ne ulazi u sastav organskih tijela; nastao bez djelovanja životnih sila; *anorganska kemija* dio kemije koji se bavi nastajanjem anorganskih spojeva
- anorhija** (grč. an-, orchis sjemenik, testis) nedostatak sjemenika, testisa
- anormalan** (grč. a-, lat. norma pravilo) nepravilan, koji odstupa od pravila, zakona, običaja
- anostoza** (grč. an bez, osteon kost) nepostojanje ili nestajanje kostiju
- anotacija** (lat. annotatio) napomena, primjedba, bilješka; objašnjenje; popis zaplijenjenih stvari; adnotacija
- anotirati** (lat. annotare) v. adnotirati
- anozmija** (grč. anosmia) med. djelomično ili potpuno neosjećanje mirisa
- anpatman** (fr. empatement) slik. slikanje debelim slojem boja
- anrajser** (njem. Anreisser) obilježlač; radnik metalne struke koji obilježava mjere radi adjustiranja (prenosjenja crteža na materijal)
- ansambl** (fr. ensemble) cjelina, skup, zajednica; sklad, slaganje, sloga; *ansambl-igra* zajednička igra više glumaca (suprotno: solo-igra); *ansambl-partije* glaz. operne partije u kojima pjeva više od četiriju glasova
- ansent** (fr. enceindre, enceinte) voj. nasip, bedem, pojas nekog utvrđenja, vanjski dijelovi neke tvrđave; lov. opkoljavanje divljači, ograđeno zemljište
- ansilaža** (fr. silo, ensilage) stavljanje žita u spremnice (silose) radi čuvanja
- anšer** (fr. enchere) trg. bolja ponuda na javnoj prodaji; podizanje cijene, poskupljivanje, poskupljenje
- anšlus** (njem. Anschluss) priključenje, pripajanje, pripojenje (osobito aneksija Austrije Njemačkoj koju je 1938. izvršila nacistička Njemačka)
- anštendig** (njem. anstandig) uljuden, pristojan
- anštrajher** (njem. Anstreicher) soboslikar
- anštrengati se** (njem. anstrengen) naprezati se; suviše se mučiti
- ant-** (grč. anti) predmetak u složenicama sa značenjem: protu- (npr. antagonizam); usp. anti
- antablman** (fr. entablement) arhit. obrub na vrhu stupa, opšivnica pod krovom
- antabus** (grč. anti protiv, engl. bust pijančevanje) sredstvo za odvikavanje od alkohola (naziv je dao danski liječnik Jacobsen)
- antacidi** (grč. anti, lat. acidum kiselina) mn. med. sredstva protiv kiseline, osobito protiv kiseline u želucu
- antafroditičan** (grč. anti, Afrodite), koji smanjuje spolni nagon
- antagonist** (grč. antagonistes) protivnik, suparnik
- antagonizam** (grč. antagonismos opreka) oprečnost; suparništvo; suprotna težnja, djelovanje u suprotnom smislu, suprotnost; neprijateljstvo; borba
- antagonizirati** (grč. ant-agonizomai boriti se protiv, natjecati se) biti u opreci s nekim ili nečim, raditi suprotno, boriti se protiv koga ili čega
- antalgici** (grč. anti, algos bol) mn. med. sredstva za ublažavanje bola
- antalgičan** (grč. anti, algos bol) koji ublažuje, umanjuje bol
- antanagoga** (grč. anti, an-ago vodim protiv) ret. odbijanje optužbe i vješto izvedeno optuživanje onoga koji ju je podigao
- antanaklaza** (grč. anti, anaklasis uzgon) ret. ponavljanje iste riječi u dru-

gom ili suprotnom značenju, npr. taj čovjek je nikakav čovjek

antanta (fr. entendre, entente) smisao, značaj, značenje, npr. neke riječi; sloga, sporazum; *Velika Antanta* savez Rusije, Francuske i Engleske koji je 1914. ušao u rat protiv Njemačke i Austro-Ugarske; *Mala Antanta* savez između Jugoslavije, Cehoslovačke i Rumunjske, sklopljen nakon Prvog svjetskog rata radi čuvanja i održavanja stanja stvorenog ugovorima o miru, osobito u srednjoj Europi i na Balkanu; *entente cordiale* čit. anatant kordijal (fr.) srdačan sporazum, ugovor o prijateljstvu, osobito u politici

antapodoza (grč. anti, apo-didomi predati; iznijeti, izložiti) poet. dodavanje pouke priči; med. ponovni napadaj groznice

antapoplektici (grč. anti, apo, plesso udaram) mn. med. sredstva protiv moždane kapi

antapoplektičan (grč. anti, apo, plesso udaram) koji služi kao lijek protiv moždane kapi

antarktičan (grč. antarktikos) zem. koji leži nasuprot Sjevernom polu, tj. južni, koji leži na Južnom polu

Antarktika (grč. anti, arktos sjever, antarktikos južni) zem. područje Zemlje oko Južnog pola

antartes (grč. antarkein biti komu pre-mac) grčki partizan, borac u EAM-u

antartritici (grč. anti, arthron zglob) mn. med. sredstva protiv zglobobolje

antartritičan (grč. anti, arthron zglob) koji služi kao lijek protiv zglobobolje, koji liječi zglobobolju

antastmatičan (grč. anti, asthma) med. koji služi kao lijek protiv astme

antatrofičan (grč. ant-, atrofos neuhra-njen) med. koji pomaže kao lijek protiv slabljenja zbog oskudne hrane

ante (lat.) prijeđi, prije; pred, ispred, naprijed

ante anno... (lat.) prije godine...

ante Christum natum čit. ante Hristum natum (lat.) prije Kristova rođenja

ante diem (lat.) prije vremena, prije sudenog dana

ante festum (lat.) prije svečanosti, tj. prerano; usp. post festum

anteakt (lat. anteactum) prijašnje djelo, prijašnji čin

antecedencija (lat. antecedentia) ono što prethodi, prethodnost; fil. antecedencija — konzekvencija = uzrok — posljedica, subjekt— predikat, itd.

antecedencije (lat. antecedentia) mn. prijašnje činjenice, prijašnji događaji ili odnosi; prijašnji život

antecedens (lat. antecedens) prethodnik, preteča; prijašnji događaj; gram. prethodni slog

antecedirati (lat. antecedere) prethoditi, ići naprijed; preteći, pretjecati, nadmašiti, nadmašivati

antecesor (lat. ante-cessor) prethodnik, putovođa; učitelj, prethodnik u nekom poslu ili zvanju

anteci (grč. ant-, oikos kuća) mn. zem. stanovnici pod istim podnevnikom i na istoj udaljenosti od polutnika, a na suprotnim Zemljinim polutkama

antedatirati (lat. ante, datum) umjesto današnjeg datuma staviti na pismo ili spis raniji datum; antidatirati

antediluvijci (lat. ante, diluvium potop) mn. prepotopni ljudi

antediluvijski (lat. ante, diluvium potop) prepotopni; supr.: postdiluvijski

antefiks (lat.) ukras na rubu krovnog vijenca kod antičkih građevina

antefleksija (lat. anteflexio) med. savijenost naprijed, npr. maternice

Antej junak u starogrčkoj mitologiji, sin Posejdona i Geje; nepobjediv u borbi dok se doticao zemlje, svoje majke (Geja = božica zemlje); udavio ga je Heraklo podigavši ga uvis

- antejustinijansko pravo** rimsko pravo prije cara Justinijana
- antelogij** (lat. ante, grč. logos govor) predgovor
- antelokvij** (lat. ante, loquor govorim) predgovor; pravo nekoga da prvi govori
- anteludij** (lat. ante-ludium) predigra
- antemeridijanski** (lat. antemeridianus) prijepodnevni
- antemion** (grč. anthemion) cvijet; arhit. pužast zavijutak na jonskim stupovima
- antemurale christianitatis** čit. antemurale kristijanitatis (lat.) "predzide kršćanstva", naziv za Hrvatsku, Mađarsku i Poljsku u doba turskih osvajanja u 16. st.
- antena** (lat. antenna) metalna naprava za odašiljanje i primanje elektromagnetskih valova; zool. ticalo u kukaca
- antenagij** (lat. antenagium) prav. prvenstveno pravo prvorodenog djeteta
- antenat** (lat. ante, natus rođen) prvorodeni; predak, pradjed
- anteniforman** (lat. antenniformis) u obliku ticala, kao ticala
- Antenor** jedan od uglednijih Trojanaca koji je predlagao da se Grcima vrati Helena kako bi se izbjegao rat; kasnije: trojanski izdajnik (pomagao Grcima izaći iz drvenog konja za što su mu oni poklonili slobodu); osnovao grad Patavium (današnja Padova)
- antenupcijalni** (lat. antenuptialis) predsvadbeni, predbračni
- anteokupacija** (lat. anteoccupatio) ret. opovrgavanje prigovora koje je govornik sam sebi učinio
- antependij** (lat. ante pred, ispred, pendere visjeti) u Katoličkoj crkvi: prekrivač prednje strane oltara, predoltarnik
- antepenultima** (lat.) gram. treći slog od kraja riječi ulijevo
- antepileptičan** (grč. anti, epileptikos) med. koji pomaže protiv padavice
- anteponirati** (lat. ante-ponere) staviti ispred, pretpostavljati, pretpostaviti, dati (ili: davati) prednost
- antepozicija** (lat. antepositio) stavljanje ispred, davanje prednosti, pretpostavljanje
- antera** (grč. anthera) bot. prašnica
- antere** (grč. antheros) mn. bot. prašnici, muški spolni dijelovi cvijeta
- anteridija** (grč. antheros) bot. muški spolni organ kod bescvjetnica
- anteriora** (lat.) mn. prijašnji događaji, prijašnji život, prošlost
- anteriores** (lat.) mn. prethodnici; precij; suprotno: posteriores
- anterioritet** (lat. anterioritas) prethodnost, prethođenje, prednost u vremenu; prioritet
- anterotici** (grč. ant-erotikos) mn. med. sredstva za smanjivanje spolnog nagona
- anterotična sredstva** med. v. anterotici
- antestacija** (lat. antestatio) prav. pozivanje za svjedoka
- Antesterije** (grč.) mn. svetkovine u čast bogu Dionizu starih Atenjana; slavile se u mjesecu antesterionu (veljača—ožujak); Leneje
- antestirati** (lat. antestari, ante-testari) prav. pozivati koga za svjedoka prije podnošenja tužbe sudu
- anteza** (grč. anthe cvijet) bot. cvjetanje, doba cvjetanja
- anhelik** (grč. ant, helix, helikos zavijnut) vijuga, zavoj ušne školjke
- anthelmintici** (grč. anti, helmins, helminthos glista) mn. med. sredstva protiv glista; pr. anhelmintičan
- anthiperidrotik** (grč. anti, hyper nad, iznad, preko, hidros znoj) med. sredstvo protiv prekomjernog znojenja nogu
- anthipofora** (grč. anti, hypo-fero snositi) ret. navođenje i nabranje pri-

- govora da bi se kasnije jedan po jedan opovrgavali
- Anti** plemenski savez istočno od rijeke Dnjestra; u 6. st. zajedno sa Slavima upali **su** u Bizant; sredinom 6. st. potučeni od Avara
- anti-** (grč. anti) predmetak u složenicama sa značenjem: protiv, prema, iza, mjesto, umjesto
- antiabolicionist** (grč. anti, lat. abolitio ukidanje) protivnik ukidanja nečega, osobito ropstva, prostitucije itd.
- antiadijaforist** (grč. anti, a-, diaforos različit) protivnik moralne ravnodušnosti.; usp. adijaforist
- antiaditis** (grč. antias krajnik) med. upala krajnika
- antialkoholičar** (grč. anti, ar. al-kohl) protivnik pijenja alkoholnih pića, trezvenjak
- antianafilaksija** (grč. anti, ana, filaggo čuvam, branim) med. neosjetljivost prema anafilaksiji
- antianeks** (lat. anti, apex) astr. točka na nebu od koje se vrši kretanje; suprotno: apeks
- antianeksionist** (grč. anti, lat. annexio) protivnik aneksije
- antiaristokrat** (grč. anti, aristokratikos) protivnik plemstva, neprijatelj aristokracije
- antiartritičan** (grč. anti, arthron zglob) med. koji služi protiv upale zglobova
- antiasteničan** (grč. anti, a-, sthenos jačina, snaga) med. koji povećava životnu snagu, koji služi protiv slabosti
- antibaby** čit. antibeibi (engl.) kemijska sredstva koja sprječavaju začeće, trudnoću (*antibaby-pilule*)
- antibakhej** (grč. anti, Bakhios) poet. v. palimbakhej
- antibarbarus** (grč. anti, barbaros negrčki, tuđinski) knjiga koja naučava kako treba izbjevati grube jezične pogreške, tzv. barbarizme; čistunac
- u jezičnom pogledu; protivnik uporabe stranih riječi
- antibiotični** (grč. anti, bios život) koji je protiv života, koji uništava život, koji ubija
- antibiotik** (grč. anti, bios život) supstanca biološkog podrijetla koja sprječava razvijanje nekih klica i ubija ih; u antibiotike spadaju, pored ostalih, i lijekovi koji se dobivaju od nekih vrsta gljivica, osobito: aureomicin, penicilin, streptomycin, kloromicetin i dr.
- antiborejski** (grč. anti, boreios sjeverni) okrenut prema sjeveru
- anticiklona** (grč. anti, kyklos krug, kružno kretanje) meteor, područje visokog atmosferskog tlaka; naziv po tome što se u području visokog tlaka javljaju meteorološke pojave suprotne onima u području niskog tlaka (ciklona)
- anticipacija** (lat. anticipatio primanje unaprijed) uzimanje unaprijed, predujam na robu; stvaranje suda ili dobivanje predodžbe o nečemu unaprijed; fil. po Kantu: anticipacija zamjećivanja je osnovni stav čistoga razuma; ret. pravodobno onemogućavanje protivnikovog prigovora
- anticipando** (lat.) unaprijed, u obliku predujma; prije vremena
- anticipirati** (lat. anticipare) unaprijed uzeti (ili: uzimati), unaprijed primiti (ili: primiti); predujmiti, predujmljivati; dobiti predodžbu ili stvoriti sud o nečemu unaprijed
- anticirkumpolarne zvijezde** (grč. anti protu, lat. circum naokolo, grč. polos os) zvijezde koje kruže blizu južnog nebeskog pola, te ih stanovnici sjeverne Zemljine polukugle ne mogu vidjeti
- antički** (lat. anticus, antiquus) stari, starinski, starovremeni, drevni, starog kova; po starinskom ukusu; koji potječe iz starog vijeka, osobito iz

- vremena starih Grka i Rimljana; pren. rijedak
- antidaktil** (grč. anti, daktylos prst) metr. v. anapest
- antidatirati** (grč. anti, lat. datum) v. antedatirati
- antidemokratski** (grč. anti, demokratikos) koji je protiv vladavine naroda, protiv demokracije
- antidetektor** (grč.-lat.) sredstvo koje se dodaje pogonskim gorivima kako bi se spriječile prerane eksplozije u motorima s unutarnjim izgaranjem
- antidigeza** (grč. anti, diexeimi prikazati, iznijeti) ret. prikazivanje nekog događaja ili stvari od strane protivnika, događaj ili stvar promatrana s protivničke strane; usp. diegeza
- antidijabetik** (grč. anti, diabetes šećerna bolest, diabaino prolazim) med. lijek protiv šećerne bolesti
- antidinastičan** (grč. anti, dynastes vladar, vlastodržac) neprijateljski raspoložen prema vladajućem domu
- antidinici** (grč. anti, dyne vrtlog, okretanje) mn. med. sredstva protiv nesvjestice; antidinična sredstva
- antidizenterici** (grč. anti, dysenterikos proljev, griža) mn. med. lijekovi koji služe protiv proljeva (griže)
- antidot** (grč. antidoton) med. sredstvo, lijek protiv čega, protuotrov; pren. protusredstvo
- antidotarij** (grč. antidoton protusredstvo) knjiga o lijekovima; farmakopeja
- antidramatski** (grč. anti, drama) koji je u suprotnosti s dramskim zakonima i pravilima
- antiemetici** (grč. anti, emeo povraćam) mn. med. sredstva protiv povraćanja; antemetici
- antiemetičan** (grč. anti, emeo povraćam) koji suzbija nagon za povraćanjem
- antiepileptici** (grč. anti, epilepsia) mn. med. sredstva protiv padavice, epilepsije. pr. antiepileptičan
- antiestetičan** (grč. anti protu, aisthanomai osjećam, zamjećujem) suprotan pravilima estetike, koji se protivi pravilima estetike
- antieutanazist** (grč. anti, eu dobro, thanatos smrt) protivnik eutanazista
- antifebrilan** (grč. anti, lat. febris groznica) med. protugroznični
- antifebrilije** (grč. anti, lat. febris groznica) med. lijekovi protiv groznice
- antifebrin** (grč. anti, lat. febris groznica) farm. sredstvo protiv groznice, antipirin
- antifermenti** (grč. anti, lat. fermentum) med. fermenti koji svojim utjecajem poništavaju djelovanje drugih fermentata
- antiflebotomist** (grč. anti, fleps žila, temno režem) med. protivnik liječenja puštanjem krvi
- antiflogistici** (grč. anti, flog plamen) 2. mn. med. lijekovi protiv upale
- antiflogističan** kem. v. antiflogistici 1.; med. koji ublažava upalu ili groznicu; v. antiflogistika 2
- antiflogističari** (grč. anti, flog) mn. kem. pristaše antiflogistike; med. liječnici koji u liječenju svih bolesti upotrebljavaju antiflogistična sredstva
- antiflogistika** (grč. anti, flog, flogos plamen) 1. kem. teorija fr. kemičara Lavoisiera kojom je opovrgnuo tzv. flogističku teoriju o postojanju neke hipotetične tvari koja pri sagorijevanju tijela ne sagorijeva; usp. flogiston
- antifon** (grč. anti, fone) otpjev; spravica od gume koja se stavlja u uši da bi se onemogućilo dopiranje suviše jakih šumova i buke
- antifonija** (grč. anti, fone glas) logička proturječnost, besmislica; također: otpjev
- antifraza** (grč. anti, frasis govorenje) retorička figura koja se sastoji u to-

me da se jedna riječ upotrebljava u smislu koji je potpuno suprotan njezinom osnovnom značenju, npr.: "To bi bilo vrlo pametno" u smislu "vrlo ludo"

antifriz (grč. anti protu, engl. freeze zamrzavati) teh. sredstva za sprječavanje zaleđivanja mehanizama pri niskim temperaturama

antiftizici (grč. anti, ftthisis sušica) mn. med. sredstva protiv sušice, tuberkuloze; pr. antiftizičan

antigal (grč. anti, lat. Gallus) protivnik, neprijatelj Francuza (jezika, kulture, politike itd.)

Antigona (grč.) jedna od junakinja starogrčke tragedije, kći kralja Edipa i Jokaste, utjelovljenje bezgranične sestrinske ljubavi; zajedno sa svojim zaručnikom Hemonom završila tragično

antihektici (grč. anti, hektikos sušičav) mn. med. sredstva protiv sušice, tuberkuloze; pr. antihektičan

antihelmitici (grč. anti, helmins, helminthos glista) mn. med. v. antihelmitici

antihemoragičan (grč. anti, haima krv, regnyimi probijam) med. koji služi kao lijek protiv šikljanja krvi

antihemoroidalni (grč. anti, haima, rheo curim) med. koji služi kao lijek protiv šuljeva, hemeroida

antihipnotici (grč. anti, hypnos san) mn. med. sredstva protiv bolesnog nagona za spavanjem; pr. antihipnotičan

antihistaminici mn. sredstva (lijekovi) za sprječavanje djelovanje histamina kod alergijskih bolesti (nefenergan, antistin)

antihreza (grč. anti, chresis uporaba) prav. ugovor o zalogu na osnovi kojega vjerovnik ima pravo upotrebljavati predmet primljen u zalog

antihtoni (grč. anti, chthon zemlja, tlo) mn. zem. oni koji žive na istom stup-

nju zemljopisne širine, samo na suprotnim stranama polutnika

antiinkrustator (grč. anti, lat. incrustare dobiti koru) naprava koja čuva parni kotao od stvaranja kamenca

antiinokulist (grč. anti, lat. inoculare cijepiti) protivnik cijepljenja (kalemljenja)

antika (lat. antiquus stari) kultura i filozofija klasične starine; umjetnost i vlastiti ideal starih klasičnih naroda, Grka i Rimljana; predmet stare umjetnosti; pren. umjetnička rijetkost

antikahektičan (grč. anti, kakos loš, exis svojstvo, stanje) med. koji služi kao sredstvo za popravljivanje loših tjelesnih sokova koji izazivaju slabljenje

antikankroza (grč. anti, lat. cancer rak) mn. med. sredstva protiv bolesti raka

antikariozan (grč. anti, lat. cariosus pokvaren, truo) med. koji služi kao lijek protiv razjedanja kostiju

antikataralije (grč. anti, katarroos) mn. med. sredstva protiv kašlja

antikategorija (grč. anti-katerogeo) prav. protutužba

antikatoda (grč. anti, kathodos put naniže) fiz. elektroda u rentgenskom uređaju, namještena je u cijevi i na nju padaju katodne zrake te se time dobivaju snažnija djelovanja

antikatolički (grč. anti, katholikos) koji je protiv katoličke vjere

Antikleja (grč.) Odisejeva majka; umrla je od žalosti za sinom misleći da je poginuo

antiklimaks (grč. anti, klimax stuba; postupnost u izrazu) ret. prelaženje od jače predodžbe na slabiju tako da se prava postupnost i ne vidi, npr.: "Ako smo veliki, veliki smo svuda, na prijestolju, u palači, u kolibi"

antiklinala (grč. anti, klino naginjem se, spuštam se) geol. položaj slojeva

- koji su naslonjeni jedni na druge tako da čine hrbat ili sljeme, a padaju u suprotnim smjerovima; supr. sinklinala
- antikoagulans** (grč. anti protu, lat. coagere sjediniti) sredstvo koje sprječava zgrušavanja krvi, služi za liječenje embolije, tromboze i dr.
- antikolerici** (grč. anti, cholera bolest s povraćanjem i žitkom stolicom, cholas utroba) mn. med. sredstva protiv kolere
- antikolici** (grč. anti, kolike trbuhobolja) mn. med. sredstva, lijekovi protiv trbuhobolje
- antikolvunzivan** (grč. anti, lat. convulsivus grčevit) med. koji služi protiv grčeva
- antikonstitucionalan** (grč. anti, lat. constitutio ustav) protustavan
- antikonstitucionist** (grč. anti, lat. constitutio) protivnik ustava
- antikontagioza** (grč. anti, lat. contagiosus zarazan) mn. med. sredstva za zaštitu od zaraznih bolesti
- antikontagiozan** (grč. anti, lat. contagiosus zarazan) koji služi kao zaštita od zaraze
- antikorodal** (grč. anti protu, lat. corrodere glodati, izjedati) nehrđajuća slitina aluminijska, magnezij i silicij
- antikožmetičan** (grč. anti, kosmeo ukrašujem) koji uništava (ili: narušava) ljepotu
- antikreza** (grč. anti, kresis miješanje) prav. dopunski ugovor o zalogu po kojem založni vjerovnik, umjesto interesa na dug, ima pravo služiti se i koristiti založenim predmetom
- antikrist** (grč. anti, Christos) protivnik (ili: neprijatelj) Krista ili kršćanstva; pren. bezbožan čovjek; vrag, sotona
- antikritičan** (grč. anti, krino sudim) koji odgovara na kritiku, napad itd.; med. koji sprječava nastup krize
- antikritičar** (grč. anti, krino) pisac odgovora na kritiku; pisac obrane od napada
- antikritika** (grč. anti, krino sudim) odgovor na kritiku, protukritika; odgovor na napade; obrana
- antikronizam** (grč. anti, chronos vrijeme) pogreška u računanju vremena; uporaba jednog vremena umjesto drugog
- antikva** (lat. antiqua) staro pismo, latinica; tisk. uspravna latinična slova, (suprotno: kurziv)
- antikvar** (lat. antiquarius) istraživač i proučavatelj starina, poznavatelj starina i starih spomenika; kupac i prodavač starina, starinar; kupac i prodavač starih knjiga
- antikvaran** (lat. antiquarius) stari, starinski; polovan, upotrebljavan
- antikvarijat** (lat. antiquus stari) trgovina starim knjigama
- antikvirati** (lat. antiquare) zastarjeti; proglasiti za zastarjelo; odbaciti, npr. zakon
- antikvitet** (lat. antiquitas) starina, stari svijet, stari vijek; stare, odnosno zastarjele stvari ili ustanove i si.
- antikvizirati** (lat. antiquus) ugledati se na stare, oponašati ukus starih, raditi prema antičkim uzorima; proglašiti nešto zastarjelom
- antikvus** (lat. antiquus) stari, starinski (usp. antički)
- antilegomena** (grč. antilego suprotstavljam se, opovrgavam) mn. teol. dijelovi Svetog pisma čiju izvornost neki teolozi osporavaju ili u koju se sumnja; supr. homologumena
- antilemičan** (grč. anti, loimos kuga) med. koji služi protiv kuge, protukužni
- antiletargičan** (grč. anti, lethargia bolest spavanja) med. koji služi protiv obuzetosti dubokim snom, protiv obamrlosti
- antiliberalizam** (grč. anti, lat. liberalismus) suprotnost slobodnjaštvu, slobodoumlju, slobodnjačkim načelima

antilisa (grč. anti, lyssa pseće bjesnilo)

med. sredstvo protiv psećeg bjesnila

antilogičan (grč. antilogikos) nedosljedan, protuslovan; koji je u suprotnosti sa zakonima mišljenja, tj. s logikom

antilogija (grč. antilogia) proturječnost, prigovor, pobijanje; obrana pred sudom

antilopa (grč. antholops) zool. "cvjetno oko" (zbog lijepih očiju te životinje), veoma raširena vrsta rogatih sisavaca, živi u toplijim krajevima u stadima; u Europi od ove vrste postoji samo gazela

antimelankoličan (grč. anti, melancholikos) koji razbija tugu, koji po pravljia raspoloženje

antimerija (grč. anti, meros dio) ret. zamjenjivanje jednog dijela govora drugim

antimetabola (grč. anti-metabole) retorička figura koja se sastoji u tome što se izrazi koji su bili u prvom dijelu rečenice pojavljuju i u drugom, ali drugim redom, npr.: "Jedemo da živimo, a ne živimo da jedemo"; anti-metalepsija

antimetalepsija (grč. anti, metalepsis zamjenjivanje, razmjena) ret. v. antimetabola

antimetateza (grč. anti, metatithemi premjestiti) retorička figura koja se sastoji u tome da se iste riječi ponavljaju i u drugom dijelu rečenice, ali u suprotnom smislu, npr. "Jedi da bi živio, a ne živi da bi jeo"

antimilitarizam (grč. anti, fr. militarisme) suprotnost militarizmu; pokret protiv rata i priprema za rat

antimon (lat. antimonium) kem. element, atomska težina 121,76, redni broj 51, znak Sb (stibium), metaloid srebrnobijele boje, kristalni i veoma lomljiv tako da se može smrviti u prah

antimonarhijski (grč. anti, monarchia) koji je protiv monarhijskog oblika vladavine

antimoralan (grč. anti, lat. moralis) koji je u suprotnosti s moralom, suprotan moralu

antimoralizam (grč. anti, lat. mos, moriš običaj) fil. naučavanje koje ne priznaje nikakvu razliku između dobra i zla i koje sve ljudske postupke jednako procjenjuje

antinacionalan (grč. anti, lat. nationalis) nenarodni, protunarodni

antinarkotici (grč. anti, narke ukočenost, ukočenje) mn. med. lijekovi protiv narkotičkih trovanja

antinefritici (grč. anti, nefros bubreg) mn. med. sredstva i lijekovi protiv bubrežnih bolesti

Antinoj (grč.) jedan od prosaca Odisejeve žene Penelope; pratitelj i ljubimac rimskog cara Hadrijana, simbol ljepote i mladosti

antinomazija (grč. anti, onoma ime) zamjenjivanje imena, uporaba osobnog imena umjesto vrste, npr. "Demosten" umjesto "govornik"

antinomija (grč. antinomia proturječnost zakona sa samim sobom tako da ga obje strane mogu tumačiti u svoju korist) log. proturječnost, suprotnost dvaju sudova ili zakona — teze i antiteze — koji se uzajamno isključuju, npr.: a) "Svijet ima svoj početak u vremenu, a i s obzirom na prostor on je ograničen" (teza); b) "Svijet nema ni početka u vremenu niti granica s obzirom na prostor, nego je u jednom i drugom pogledu bezgraničan" (antiteza); fil. kod Kanta: proturječnost koja se javlja pri primjeni zakona čistog razuma na osjetilni svijet

antinomizam (grč. anti, nomos zakon) 1. teol. tobožnja proturječnost između starozavjetnog zakona i kršćanskog naučavanja; 2. načelno nepriz-

- navanje bilo kakvih utvrđenih zakona; anomizam
- antioksidans** kemijska tvar koja se dodaje lakopokvarljivim proizvodima radi sprječavanja kvarenja zbog oksidacije
- antipapizam** (grč. anti, lat. papa) neprijateljstvo i borba protiv pape
- antiparagraf** (grč. anti-paragrafos) odgovor na kritiku; replika
- antiparalelan** (grč. anti, parallelos) koji nije paralelan, usporedan
- antiparalelogram** (grč. anti, parallelos, gramma) geom. istokračni trapez
- antiparalitičari** (grč. anti, para-lyo) mn. med. sredstva protiv uzetosti (paralize)
- antiparazitici** (grč. anti, parasitos nametnik) mn. sredstva protiv biljnih i životinjskih nametnika koji se nalaze na ljudima i životinjama
- antipatičan** (grč. antipathikos) koji pobuđuje neraspoloženje ili odvratnost, neugodan, nemio, nesimpatičan
- antipatija** (grč. antipatheia) neraspoloženje prema nekome, osjećaj odvratnosti ili nenaklonosti; suprotno: simpatija
- antipatriot** (grč. anti, patriotes) neprijatelj domovine, nedomoljub
- antiperistaza** (grč. anti, peristasis vanjske okolnosti) opreka ili suprotnost okolnosti (ili: prilika), djelovanje dviju suprotnih sila u prirodi
- antipiretici** (grč. anti, pyr vatra) mn. med. lijekovi protiv groznice
- antipiretičan** (grč. anti, pyr vatra) med. koji suzbija groznicu, npr. aspirin, antipirin i dr.
- antipirin** (grč. anti, pyr vatra) med. sredstvo protiv groznice, glavobolje
- antiplatonska ljubav** osjetilna, spolna ljubav
- antiplenisti** (grč. anti, lat. plenus pun) fil. pristaše teorije o praznom prostoru (za razliku od plenista)
- antipleuritici** (grč. anti, pleuron bok, rebro) mn. med. sredstva protiv upale plućne opne; pr. antipleuritičan
- antipneumoničan** (grč. anti, pneumon pluća) med. koji služi protiv upale pluća
- antipod** (grč. antipus) čovjek koji u odnosu prema nekom drugom predstavlja pravu suprotnost; protivnik, suparnik; zem. onaj koji živi na dijametralno suprotnoj točki Zemlje
- antipodni** (grč. antipus) sasvim suprotan, oprečan; koji se nalazi na dijametralno suprotnoj točki Zemlje
- antiprotaza** (grč. antiprotasis protuprijedlog) ret. nagovještaj opovrgavanja a nekog tvrđenja, obično se izražava jednim pitanjem
- antipsihologizam** (grč. anti, psyche duša) fil. stav nekih logičara i gnoseologa protiv primjene psihologije u logičkim i spoznajno-teorijskim razmišljanjima
- antirabičan** (grč. anti protu, rabies bjesnoća) koji služi protiv bjesnoće
- antiracionalizam** (grč. anti, lat. ratio razum) fil. shvaćanje da razum, odnosno ljudsko mišljenje, nije apsolutni izvor spoznaje
- antirepublikanac** (grč. anti, lat. res publica) protivnik republikanskog oblika vladavine; pr. antirepublikanski
- antireumatičan** (grč. anti, rheuma) med. koji služi protiv reumatizma
- antirevolucionar** (grč. anti, lat. revolutionarius) pristaša i pobornik antirevolucije, protivnik revolucije
- antirojalizam** (grč. anti, fr. royalisme) nenaklonost monarhijskom obliku vladavine i kraljevskoj vlasti uopće
- antisciji** (grč. anti, skia sjena) mn. zem. ljudi sa suprotnim sjenama, tj. stanovnici na istom podnevniku, ali na suprotnim stranama polutnika tako da njihove sjene u podne padaju na suprotne strane

antisemit neprijatelj Židova i njihovog načina rada (usp. Semiti)

antisemitizam pokret kojem je cilj borba protiv sudjelovanja Židova u privrednom, političkom i duhovnom životu, antisemitski, protužidovski pokret

antiseptičar (grč. anti, sepsis trulež) med. uništavanje truležnih klica kemijskim i fizičkim sredstvima

antiseptičan (grč. anti, septikos) med. koji sprječava truljenje

antiseptik (grč. anti, sepsis trulež) kem. sredstvo za uništavanje klica koje izazivaju truljenje; mn. antiseptici

antisifilitici (grč. anti, sys, filosis) mn. med. sredstva protiv sifilisa

antiskabioza (grč. anti, lat. scabies šuga) mn. med. sredstva protiv šuge

antiskeptičizam (grč. anti, skepsis dvojba) fil. neslaganje s onim gnozeološkim stajalištem koje sumnja u mogućnost bilo kakve spoznaje uopće i koje smatra da se ne može doći ni do kakvih općih istina

antisocijalan (grč. anti, lat. socialis društven) suprotan društvenom porijeklu; koji svojim radom i ponašanjem šteti ljudskom društvu i nezgodno strši u njemu

antispast (grč. antispastos) metr. četverosložna stopa čiji je prvi i četvrti slog kratak, a drugi i treći dug: U — U

antispastici (grč. anti, spastikos koji vuče, grčevit) mn. med. sredstva koja ublažavaju grčeve; antispazmodici

antispazmodici (grč. anti, spasmus) mn. med. v. antispastici

antispektrologija (grč. anti, logia, lat. spectrum sablast) znanstveno opovrgavanje vjerovanja u duhove i sablasti

antispiritualizam (grč. anti, lat. spiritus duh) fil. negiranje duhovnosti i

duhovne prirode uopće, = materijalizam

antistrateg (grč. anti-strategos) zamjenik vojskovođe; zapovjednik neprijateljske vojske

antistrofa (grč. antistrofe) u drami starih Grka: ples zbora, u potpunosti je odgovarao prijašnjoj strofi; otpjev koji je odgovor prije toga pjevanoj strofi

antiteatar (grč. anti protu, theatron gledanje) zajednički naziv za suvremena kazališna djela čija je karakteristika samo iznošenje činjenica bez fabule, tj. bez izrazite dramske radnje; predstavnici E. Ionesco, S. Beckett

antitermici (grč. anti, thermos topao) mn. med. sredstva i lijekovi koji snižavaju temperaturu, a istodobno smanjuju ili otklanjaju bolove

antitetičan (grč. antithetikos) suprotan, koji je u suprotnostima

antiteza (grč. antithesis suprotnost, suprotno) 1. suprotnost između značenja dvaju pojmova ili dvaju sudova (može biti kontradiktorna, proturječna, ili kontrarna, suprotna); 2. suprotnost dvaju karaktera, dviju težnji i si.; 3. u transcendentnoj Kantovoj filozofiji i Hegelovoj dijalektici: suprotnost prema tezi; 4. ret. iskazivanje jedne misli pomoću dvaju suprotnih pojmova, npr.: "Ide ludo, progovara mudro"; usp. teza, sinteza

antitip (grč. anti, typos) otisak, prijepis; pr. antitipski

antitireoidin (grč. anti, thyreos štit, eidos izgled) farm. lijek koji sadrži sekret štitnjače; služi za liječenje Basedovljeve bolesti

anti toksin (grč. anti, toxikon) med. tvar koja se stvara u organizmu zbog podražaja toksina i koja suzbija njihov štetni utjecaj

antiunionist (grč. anti, lat. unio sjedinjenje) protivnik jedinstva, protivnik ujedinjenja, zajednice

- antivenerea** (grč. anti, lat. Venus božica ljubavi; spolna ljubav) mn. med. sredstva protiv spolnih, veneričnih bolesti
- antizimotik** (gr. anti, zyme kiselo tijesto, kvasac) kem. sredstvo koje sprječava vrenje; usp. antiseptik
- antoalaža** (fr. toile, entoilage) fina tkanina s čipkama
- antocijan** (grč. anthos, kyaneos zagasitoplav) kem. cvjetno plavetnilo, plava tvar u cvijeću
- antodontalgici** (grč. anti, odus zub, algos bol) mn. med. sredstva protiv zubobolje
- antoftalmici** (grč. anti, ofthalmos oko) mn. med. sredstva protiv očnih bolesti
- antografija** (grč. anthos cvijet, grafo pišem) pisanje pomoću cvijeća
- antoksantin** (grč. anthos, xanthos žut) kem. cvjetno žutilo, žuta tvar koja se nalazi u cvijeću
- antoliti** (grč. anthos, lithos kamen) mn. geol. okamenjeni cvjetovi ili otisci cvjetova u kamenu; antotipoliti
- antologija** (grč. anthologia) branje cvijeća, cvjetnjak; zbirka odabranih, osobito lirskih pjesama; uopće: zbirka svakog štiva odabranog prema posebnim mjerilima i svrhama; zbirka najljepšega
- antonimi** (grč. anti, onyma ime) mn. lingv. riječi suprotne po značenju, npr. ljeto—zima, laž—istina, dobar—loš, tvrd—mek i dr.; usp. sinonimi, paronimi, homonimi
- antonimija** (grč. anti, onyma ime) lingv. svojstvo suprotnoga značenja nekoj drugoj riječi; usp. antonimi
- antonoar** (fr. entonner, entonnoir) lijevak; ljevkasta rupa od eksplodirane mine; geol. kotlina, vrtača
- antonomazija** (grč. antonomasia drugi naziv) ret. opisivanje kod kojega se umjesto zajedničkog imena u govoru upotrijebi vlastito ime, npr. Demo-
- sten ili Ciceron umjesto "veliki govornik"
- antorgastična sredstva** med. sredstva protiv navale krvi; usp. orgazam
- antos** (grč. anthos) cvijet, cvat; govorni ukras; med. osip, krasta, osobito na licu
- antotipoliti** (grč. anthos, typos otisak, lithos kamen) mn. geol. v. antoliti
- antozoe** (grč. anthos cvijet, zoon životinja, živo biće) mn. zool. koralji
- antracit** (grč. anthrax ugljen, nastavak -ites) min. najstariji fosilni ugljen, najbolja vrsta ugljena
- antrakolit** (grč. anthrax ugljen, lithos kamen) min. vapnenac obojen ugljenom
- antrakometar** (grč. anthrax ugljen, metron) kem. sprava za određivanje količine ugljika
- antrakonit** (gr. anthrax ugljen, lithos kamen) min. v. antrakolit
- antraKOza** (grč. anthrakoo pretvarati u ugljen) pretvaranje u ugljen; med. slaganje ugljenog praha ili čađe u tkiva što dovodi do njihove crne obojenosti
- antraks** (grč. anthrax ugljen) med. crni prišt, bedrenica, opasna zarazna bolest pretežito biljoždera; *antraksne bolesti* one koje se prenose na čovjeka putem posrednog ili neposrednog dodira sa životinjama, npr. bjesnilo . itd.
- antrecen** (grč. anthrax ugljen) kem. složeni ugljični vodik, C₁₄H₁₀, dobiva se iz smole kamenog ugljena, upotrebljava se za pripremanje alizarina i drugih obojenih tvari
- antrešelj** (lat. intersellare sjediti između) mjesto na hrptu konja u sredini između bisaga; nered (npr. u sobi); pren. tegoba, nevolja
- antrkOLON** (fr. entrecolonne) arhit. razmak, udaljenost između stupova, prostor između dvaju stupova, antrpilastir

antropareskija (grč. anthropareskeia) želja ili slabost nekoga da se dopada ljudima; suprotno: teosebija

antropijatrika (grč. anthropos, hiatros liječnik) znanost o liječenju ljudi

antropinski (grč. anthropinos) čovječji, koji se tiče ljudi; zemaljski

antropizam (grč. anthropos) fil. očovječavanje, opći naziv za sve one predodžbe koje stavljaju ljudski organizam u suprotnost s cijelom ostalom prirodom i koje ga shvaćaju kao smišljen krajnji cilj organskog stvaranja i kao biće načelno različito od ostalog organskog svijeta, stvoreno na Božju sliku i priliku; također: pogled na svijet i život koji u pitanju o položaju čovjeka u prirodi vidi "pitanje nad pitanjima" ili koji polazi od stajališta da je "čovjek mjera svih stvari"

antropo- (grč. anthropos) predmetak u složenicama sa značenjem: čovjek

antropobiologija (grč. anthropos, bios život, logia) dio antropologije koji se bavi životom čovječanstva i njegovim zakonima proučavajući pitanje naslijeđa, utjecaja okoline, nataliteta, mortaliteta itd.

antropocentrizam (grč. anthropos, lat. centrum središte) filozofski pogled na svijet koji smatra da je čovjek središte svijeta i krajnja svrha njegova razvitka

antropofag (grč. anthropos, fagein jesti) onaj koji jede ljudsko meso, ludožder; kanibal

antropofagija (grč. anthropofagia) ludožderstvo; kanibalizam

antropofiteja (grč. anthropos, fyteia sadenje; rađanje) biol. rađanje čovjeka, znanost o spolnom životu čovjeka

antropofobija (grč. anthropos, fobos strah) strah (ili: zaziranje) od ljudi

antropofonika (grč. anthropos, fone glas) znanost o ljudskim glasovima

antropogenija (grč. anthropos, genesis) znariost o postanku i razvitku čovjeka i ljudskih vrsta

antropogeografija (grč. anthropos, geografija) dio zemljopisa koji ispituje koliko prirodni položaj zemljišta na kojem ljudi žive utječe na oblikovanje ljudskih zajednica i koliko je čovjek uopće sposoban preoblikovati određeni prostor tako da bi mu mogao biti od koristi; podvrste su: povijesna, kulturna, prometna, privredna, trgovačka i politička geografija

antropoglif (grč. anthropos čovjek, glyfo dubem, urezujem u kamen, klešem) prirodni kamen koji ima oblik čovjeka

antropoglot (grč. anthropos čovjek, glotta jezik) životinja s jezikom sličnim jeziku čovjeka, npr. papiga

antropognost (grč. anthropos, gnostes poznavatelj) poznavatelj ljudi

antropognozija (grč. anthropos, gno-sis poznavanje) znanost o poznavanju čovjeka, poznavanje čovjeka

antropogonija (grč. anthropos, gone rađanje) postojanje čovjekom (očovječenje)

antropografija (grč. anthropos, grafia) opis (ili: opisivanje) čovjeka; dio antropologije koji proučava ljudsko tijelo

antropohistorija (grč. anthropos, historia) znanost o razvitku ljudskog roda, povijest čovječanstva

antropoidan (grč. anthropos, eidos oblik) čovjekolik, sličan čovjeku (za majmune)

antropokemija (grč. anthropos, che-meia) znanost o tvarima koje sačinjavaju ljudsko tijelo

antropolatrija (grč. anthropos, latreia služba) obožavanje čovjeka; shvaćanje da je čovjek biće slično Bogu

antropolog (grč. anthropos, logos) znanstvenik koji proučava čovjeka s anatomskog, fiziološkog, psihološkog,

- filozofskog, povijesnog, sociološkog, arheološkog i dr. stajališta
- antropologija** (grč. anthropos, logia) znanost koja proučava čovjeka na osnovi anatomije, fiziologije, psihologije, povijesti, sociologije, fiziologije, arheologije i znanosti o jeziku
- antropologizam** (grč. anthropos, logismos) fil. 1. shvaćanje po kojem je religija rezultat ljudskih nazora, želja, težnji i ideala; 2. shvaćanje daje spoznaja (i oblici u kojima se ona javlja) uvjetovana ljudskom prirodom
- antropomantija** (grč. anthropos, manteia proricanje) proricanje (ili: gatanje) po čovječjoj utrobi
- antropometar** (grč. anthropos, metron) sprava za mjerenje visine čovjeka
- antropometrija** (grč. anthropos, metron) mjerenje ljudskog tijela; metoda mjerenja čovjeka, tj. proučavanje odnosa između čovječjih udova, njihovoj razvijenosti i drugim osobinama
- antropomorf** (grč. anthropos, morfe oblik) kamen sličan čovjeku ili nekom dijelu njegovog tijela; majmun sličan čovjeku
- antropomorfan** (gr. anthropos-morfos) sličan čovjeku, koji ima ljudski oblik
- antropomorfizam** (grč. anthropos, morfe oblik) fil. shvaćanje i tumačenje stvari i prirode prema ljudskim odnosima, tj. svako rasuđivanje ili svako naučavanje koje radi objašnjenja onoga što nije čovjek (npr. Bog, fizičke pojave, biološki život, ponašanje životinja itd.) upotrebljava pojmove posuđene od prirode ili ponašanja čovjeka; *religiozni antropomorfizam* smatra da je Bog sličan čovjeku, tj. da misli, osjeća i radi kao čovjek, počovječenje Boga
- antropomorfologija** (grč. anthropos, morfe, logia) znanost o oblicima ljudskog tijela
- antropomorfozirati** (grč. anthropos, morfo uobličavam) počovječiti, počovječavati, tj. zamišljati i prikazivati Boga kao čovjeka, s ljudskim osobinama, vrlinama, slabostima i dr.
- antroponomija** (grč. anthropos, nomos zakon) fil. proučavanje zakona koji vladaju u ljudskom životu; po Kantu: zakonodavni razum čovjeka
- antropopatija** (grč. anthropopatheia) fil. v. antropopatizam
- antropopatizam** (grč. anthropopatheia) fil. shvaćanje da je Bog biće koje ima sve ljudske osobine, biće koje osjeća i želi isto kao čovjek; antropopatija
- antropopeja** (grč. anthropo-poiia) stvaranje čovjeka
- antropopitekus** (grč. anthropos čovjek, pithekos majmun) čovjekoliki majmun; naziv koji je upotrijebio Haeckel za preteču "majmunskog čovjeka" (pitekantropa) "iz kojega se razvio čovjek"
- antropoplastika** (grč. anthropos, plastike) slikanje (ili: klesanje) čovjeka
- antroposkopija** (grč. anthropos, skopeo promatram) vještina da se po crtama lica zaključi o umnim i karakternim osobinama čovjeka; fiziognomika
- antroposomatologija** (grč. anthropos, soma tijelo, logia) znanost o sastavu i osobinama ljudskog tijela
- antropoteizam** (grč. anthropos, Theos Bog) obogočovječenje, obožavanje čovjeka, smatranje onoga što je ljudsko božanskim
- antropoteka** (grč. anthropos, theke sanduk) dvorana zaslužnih ljudi
- antropoterapija** (grč. anthropos, therapeo liječim) znanost o liječenju čovjeka i o njegovanju ljudskog zdravlja
- antropotizija** (grč. anthropos, thysia žrtva) prinošenje ljudi na žrtvu
- antropotomija** (grč. anthropos, tome rezanje) med. seciranje, rezanje ljud-

- skog tijela radi znanstvenog ispitivanja
- antropozofija** (grč. anthropos, sofia mudrost) fil. naučavanje čiji je začetnik Rudolf Steiner, a koje želi "duhovnim očima gledati" te neposredno opažati i općiti s "višim svjetovima"; put prema tim višim svjetovima ima tri stupnja: "pripremu", "prosvjetljenje" i "posvećenje"; tijelo je podložno zakonu naslijeđa, duša sudbini koju sama stvara, a duh zakonu reinkarnacije
- antropozoik** (grč. anthropos, zoon životinja) geol. antropozoijsko razdoblje
- antropozoijski period** geol. razdoblje u povijesti Zemlje u čijem se početku javlja čovjek, počinje s dijuvijalnim razdobljem, dobom kad se ljudski govor počinje razvijati, a traje još i sad, otprilike milijun godina
- antrpa** (entrepas) hod konja, polukas
- anualni** (lat. annualis) godišnji, koji se događa svake godine; koji traje godinu dana
- anuarij** (lat. annuarium) ljetopis, godišnjak, kalendar
- anuitet** (lat. annuitas, annuus godišnji) godišnja otplata duga; godišnji prihod, godišnji dohodak, godišnja renta
- anulacija** (lat. annullatio) poništenje, poništavanje, ukinuće, opovrgnuće, opovrgavanje; proglašavanje nevažnim
- anulirati** (lat. annullare) poništiti, poništavati, ukinuti, ukidati, opovrgnuti, opovrgavati; uništiti, uništavati; proglasiti nevažnim
- anulus** (lat. annulus) prsten; *annulus magicus* čit. anulus magikus (lat.) čarobni prsten; *annulus palatii* čit. anulus palacii (lat.) kraljevski prsten pečatnjak; *annulus piscatorius* čit. anulus piskatorijus (lat.) papin prsten pečatnjak na kojem je prikazan sv. Petar u ribarskom čamcu, ribarski prsten
- anumeracija** (lat. annumeratio) pribrajanje, uračunavanje
- anumerirati** (lat. annumerare) pribrojiti, pribrojavati; uračunavati, ubrajati
- anuncijacija** (lat. annunciatio) nagovještavanje, objavljivanje, osobito Djevici Mariji da će roditi Sina, Blagovijest
- anuri** (grč. an bez, ura rep) zool. bezrepci, žabe
- anurija** (grč. an-, uron mokraća) med. potpun prestanak izlučivanja mokraće
- anus** (lat.) zool. čmar, završetak debelog crijeva; *per anum* (lat.) med. kroz čmar
- anvarija** (grč. an-, lat. ovarium jajnik) med. urođeni nedostatak jajnika
- anelopa** (fr. enveloppe) omotnica; mat. nepomična krivulja koja u svakoj svojoj točki dodiruje jednu krivulju u ravnini
- anver** (fr. envers, lat. inversus) naličje; *a Venvers* čit. a lanver (fr.) naopako, natraške, na naličje
- anzihtskarta** (njem. Ansicht pogled) razglednica
- ANZUS-pakt** (od početnih slova imena Australija, New Zeland i USA) pakt koji je sklopljen 1. rujna 1951. u San Franciscu između Australije, Novog Zelanda i SAD; Pacifički pakt; v. SEATO
- anžanbman** (fr. enjambement) poet. opkoračenje, tj. prelaženje nedovršene rečenice u sljedeći stih
- Anžu** francuska plemićka obitelj (ime po istoimenoj grofoviji na donjoj Loari); u hrvatskoj povijesti poznati su pod imenom Anžuvinci (vladali su u Hrvatskoj i Ugarskoj u 14. i 15. st.)
- aorist** (grč. a-oristos neograničen, neodređen) gram. prošlo svršeno vrijeme

aorta (grč. aorte) anat. glavna srčana žila, najvažnija žila iz koje izlaze sve arterije u ljudskom tijelu, žila kućavica

aortitis (grč. aorte) med. upala aorte
aozmičan (grč. a, osme miris) bezmirisan

apa (mad.) otac

apa (rum. vapa) para, sapa, isparivanje, dah, zadah, ono što izbija iz nečega (kao plin); smrad

apage! (grč. ap-ago odvesti; otići, lat. apage) odlazi, idi!

apagoga (grč. apagoge) log. posredan dokaz; *apagogičan dokaz* indirektan, posredan dokaz, tj. onaj koji dokazuje točnost neke tvrdnje pokazivanjem nemogućnosti ili pogrešnosti tvrdnje koja ga negira

apakromatičan (grč. apo, chroma boja) opt. koji se odnosi na sustav leća kod kojeg su tri boje sjedinjene u jednoj točki

apanaža (fr. apanage, lat. apanagium) imanje dano na doživotno uživanje; godišnja plaća bližih vladarevih rođaka (djece, braće), godišnji prihod, osiguran prihod

apanažirati (fr. apanager) dati kome imanje na doživotno uživanje; odrediti stalan godišnji prihod

apanteza (grč. apantesis) odgovor, odvratanje, opovrgavanje

apantropija (grč. apantropia zaziranje od ljudi) nečovječnost, surovost; zaziranje (ili: strah) od ljudi; odvratnost među ljudima; antropofobija

aparat (lat. apparatus sprema; oruđe) sprava, naprava, stroj; cijeli pribor, sva oruđa, pomoćna sredstva i dr. koja su potrebna za neki posao ili neku službu

aparatorij (lat. apparatorium) odjeljak (ili: ormar) za smještaj oruđa, sprava i si.

aparatura (lat. apparatus) svi aparati nekog tehničkog poduzeća; sva me-

hanička postrojenja (npr. neke radionice, kinematografa, kazališta i dr.)

aparencija (lat. apperentia) privid, prividnost, izgled, vanjština; vjerojatnost; trg. vanjski izgled neke robe

aparentan (lat. apparens) vidljiv, vidan; očit, očigledan, očevidan, jasan; prividan (npr. razmak, veličina i si.)

apartan (fr. apart poseban, jedinstven) poseban, neobičan, nesvakidašnji; pun draži, dražestan

apartheid čit. aparthajd (engl.) zasebnost, odijeljenost, odvojenost; izraz kojim se označuje politika rasne diskriminacije

apartman (fr. appartement) stan, soba, odjel, stan s više odjela

apaš (fr. apache) velegradski razbojnik, lopov, zločinac, otimač (naziv prema sjevernoameričkom plemenu Apaši)

apatetičan (grč. apatao, apatetikos lažljiv) lažljiv, lažan, zapleten, zamršen, npr. zaključak

apatičan (grč. apathes) neosjetljiv, ravnodušan, nemaran, utrnulih osjećaja

apatija (grč. apatheia) neosjetljivost, utrnulost osjećaja, ravnodušnost, nemarnost; stanje u kojem kod čovjeka ništa ne može izazvati ni radost ni žalost (u normalnim prilikama obično nastupa zbog premorenosti mozga); mlitavost pokreta

apatit (grč. apatao zavodim) min. kalcijev fosfat s fluorom, veoma raširen, sive, ljubičaste ili zelenkaste boje

apcigati (njem. abziehen) 1. oduzimati, odbijati (npr. od plaće na ime otplate duga); 2. otakati, pretakati (vino); 3. tisk. uzimati pravi otisak (radi obavljanja korekture); 4. pren. povraćati, biju vat i

apcigbild (njem. abziehen svući, Bild slika) posebno pripremljena sličica koja se malo navlaži i naljepljuje na papir i tako preslikava; preslikač

apcug (njem. Abzug) demonstrativni usklik uobičajen nekada i u našim krajevima (osobito na račun vlasti za vrijeme Austrougarske Monarhije), znači otprilike: dolje!; snimak, otisak; usp. birstnapcug

apedeutičan (grč. a-, paideutikos odgojni) nenaobražen, neodgojen, neškolan

apedeuzizam (grč. a-, paideo odgajam) v. apedeuzija

apedeuzija (grč. apaideusia) nenaobraženost, neznanje poradi slabog školovanja; apedeuzizam

apehema (grč. ap-echema) odjek; med. suprotna pukotina na povrijeđenoj kosti (kontrafisuza); suprotno djelovanje pada; tj. kad se bol prouzrokovana tim padom osjeti na suprotnoj strani

apeirokalija (grč. apeiros neiskusna, kalon lijepo) nepoznavanje ljepote, neupućenost u ono što je lijepo; nedostatak ukusa; ret. usiljena težnja za lijepim i kićenim izražavanjem

apeiron (grč. apeiros neograničen, beskrajna) fil. početak, prouzrok iz kojega su sve stvari izašle i u koji se ponovno vraćaju (ovaj pojam uveo Anaksimander)

apeks (lat. arex vrh, šiljak) kapa starorimskih svećenika (u obliku stošca); geom. vrh stošca; astr. točka na nebu u čijem se smjeru vrši gibanje Zemlje ili Sunca; suprotno: antiapeks; gram. znak za dužinu ili naglašavanje nad samoglasnikom

apel (fr. appel) poziv, pozivanje, doziv, znak; prav. žalba višoj vlasti, pozivanje na viši sud; voj. zbor; u mačevanju: kratak i oštar udarac naprijed ispruženom nogom

apelacija (lat. appellatio) viši sud (između prvostupanjskog i kasacijskog suda); priziv višem sudu; pozivanje; nazivanje, imenovanje

apelant (lat. appellare, appellans) prav. onaj koji se u pravnim ili sudskim poslovima obraća, nakon nižih, višim sudovima, i traži njihovu pomoć

apelat (lat. appellatus) prav. osoba ili presuda nižeg suda protiv koje apelant podnosi priziv višem sudu

apelativ (lat. nomen appellativum) gram. zajedničko ime, riječ koja označava rod ili vrstu, npr.: drvo, čovjek, životinja

apelativan (lat. appellativus) gram. koji označava zajedničko ime, rod, vrstu

apelirati (lat. appellare) moliti koga za pomoć; pozivati se na nešto; obraćati se (ili: obratiti se) prizivom višem sudu, uložiti (ili: ulagati) priziv; uložiti (ili: ulagati) protest

Apelles starogrčki slikar za koga se pričalo da je tako vjerno naslikao grožđe da su ga ptice došle zobati; usp. nulla dies sine linea; *Apelles post tabulam* (lat.) Apeles iza slike (da bi čuo mišljenje gledalaca; kaže se kad se osjeti da netko prisluškuje iza zida ili iza vrata)

apendicit (lat. appendix) med. upala crvolikog produžetka na donjem dijelu slijepog crijeva, crvuljka (pogrešno se kaže: upala slijepog crijeva)

apendiks (lat. appendix) dodatak, dopuna, prilog knjizi ili djelu; anat. izdužen produžetak s površine nekog organa, osobito: crvoliki produžetak na donjem dijelu slijepog crijeva, crvuljak

apepsija (grč. a, pepsis probava) med. neprobavljivost, slaba probava

apeptičan (grč. a-peptos neprobavljen) neprobavljiv; koji pati od slabe probave

aperantologija (grč. aperantologia) pretjerana brbljavost, bujica praznih riječi

apercepcija (lat. ad-perceptio) fil. pažanje, shvaćanje, jasno shvaćanje

predmeta pomoću zapažanja, odnosno mišljenja; oni činovi zapažanja, odnosno mišljenja, pomoću kojih se jedan predmet shvaća, spoznaje i tumači

apercipirati (lat. ad-percipere = zapaziti, zapažati, uvidjeti, jasno shvatiti; jasno shvatiti sadržaj neke predodžbe i time je staviti na pravo mjesto u svijesti)

aperijencije (lat. aperientia) mn. med. v. aperijens

aperijens (lat. aperire otvoriti) med. sredstvo za čišćenje; mn. aperijencije

aperijentan (lat. apereins) koji potiče volju za jelom; aperitivan

aperiodičan (grč. a-, periodos) fiz. slobodan od njihanja, koji se ne klata oko svoga ravnotežnog položaja

aperitiv (lat. aperitivum) sredstvo koje potiče volju za jelom, rakija ili drugo piće kao sredstvo za otvaranje apetita

aperitivan (aperire otvoriti, lat. aperitivus) v. aperijentan

aperkat (engl. upper gornji, cut udarac) šport, u boksu: udarac šakom odozdo prema gore

apertizacija (prema fr. industrijalcu Nicolasu Frangoisu Appertu, 1750—1541) postupak konzerviranja namirnica grijanjem do vrenja

apertura (lat.) anat. otvor, rupa. npr. na dijafragmi za prolaz jednjaka; opt. otvor, npr. zaslona na optičkim uređajima

apetalan (grč. a-petalos) bot. bez lišća, bez latica

apetencija (lat. appetentia) čežnja, poželja, nagon, sklonost, težnja za čim

apetencija (lat. appetitio) težnja za čim, težnja, žudnja, naklonost

apetit (lat. appetitus) prohtjev za jelom, volja za jelom, osjećaj gladi; prohtjev, želja, žudnja za nečim

apetivan (lat. appetitivus) željan, požudan, pohotan

apices juriš (lat. arex, apices juriš) mn. pravničke dosjetljivosti

apicitis (lat. apex, gen. apicis vrh) upala plućnih vršaka ("lungnšpickatar")

apidiktor (lat. apis pčela, dicere govoriti) električna naprava koja mjeri zvučne frekvencije što ih odašilju pčele u košnicama i tako pokazuje kad će početi rojenje pčela (frekvencija od 260 do 300 titraja označuje početak rojenja)

apijarij (lat. apiarium) pčelinjak

apikalan (lat. apex, gen. apicis vrh, rt) koji se tiče vrha, rta, vršni, rtini; *apikalni glasovi* glasovi koji se proizvode vrhom jezika (d, t, n)

apikultura (lat. apis pčela, cultura uzgoj) pčelarstvo

apireksija (grč. a-, pyr vatra) med. stanje bez groznice, bolesnikovo stanje između napadaja povratnih groznica

apireničan (grč. a-, pyren koštica) bot. koji nema koštice

apiretičan (grč. a, pyr) med. bez visoke temperature, bez groznice

apiričan (grč. a-pyros, a-, pyr vatra) 1. nezapaljiv, siguran od vatre

apirija (grč. apeiria) neiskustvo

apirman (fr. apurement) trg. zaključak, ovjeravanje, provjeravanje računa

apis (lat.) zool. pčela

Apis mit. sveti bik, crn, s bijelom pjegom na čelu, stari su ga Egipćani štivali kao božanstvo; simbol zemljoradnje

apistija (grč. apistia) nevjerovanje, sumnja

aplanat (grč. a-planao lutam) fotografski objektiv koji nema sferne aberacije, konstruiran 1866.; linkejskop

aplanatičan (grč. a-, planao) opt. bez (sferne) aberacije, kao složena leća; aplanazija: nepostojanje sferne aberacije

aplanirati (fr. aplanir) poravnati; dovesti u red; otkloniti smetnje, zagladiti

aplaudirati (lat. applaudere) tapšati, pljeskati u znak odobravanja; primiti nešto s bučnim odobravanjem, živo odobravati

aplauz (lat. applausus) pljeskanje u znak odobravanja, tapšanje, pljesak, glasno odobravanje, pohvala

aplazija (grč. a, plasis oblikovanje, uobličjenje) anat. nedostatak ili nedovoljna razvijenost organa ili više njih

aplicirati (l. applicare) namjestiti, staviti, metnuti; primijeniti, upotrijebiti; dati, npr. lijek; brižljivo izučavati, obraćati veliku pozornost na nešto, brinuti se, prionuti na neki posao; prišiti, prilijepiti, npr. ukras na haljinu; mat. unijeti, ucrtati

aplikabilan (lat. applicabilis) primjenjiv, prikladan; koji se može lako namjestiti; aplikativan

aplikacija (lat. applicatio) način izvođenja, primjenjivanje, primjena; stavljanje, utiskivanje, priljepljivanje, npr. jednog materijala na drugi (čipke na tkaninu); med. uporaba vanjskih sredstava, zavoj, oblog; marljivost

aplikant (lat. applicans) v. kandidat

aplikata (lat. applicata) treći pravac u koordinatnom sustavu

aplikativan (lat. applicativus) v. aplikabilan

aplikatorika (lat. applicare) objašnjavanje teorijskog pitanja pomoću praktičnih primjera, osobito u vojnim znanostima

aplikatura (lat. applicatura) glaz. pravilan položaj prstiju pri sviranju

aplomb (fr.) težina, važnost, osobit razlog za neki hrabri postupak; okomitost, uspravno držanje; pren. samopouzdanje, samouvjerenost, povjerenje u vlastite snage, drskost, smjelost. hrabrost

apneja (grč. a-, pneo dahćem) med. nedisanje, kraći ili duži zastoj u disa-

nju zbog poremećaja centra za disanje

apo- (grč. apo) predmetak u složenicama sa značenjem: od, raz-, opet, natrag

apodan (grč. a-, pus noga) koji nema nogu, beznožan

apodemialgija (grč. apodemia boravak u tuđini, algos bol) bol (ili: tuga) za zavičajem

apodi (grč. a-, pus, podos noga) mn. zool. beznožni vodozemci, beznošci

apodija (grč. a-, pus noga) med. rađanje bez nogu, nedostatak nogu od samog rođenja, beznožnost

apodiksis (grč. apodeixis) prikazivanje, izlaganje; probni govor; log. dokazivanje, neoboriv dokaz

apodiktičan (grč. apodeiktikos) koji dokazuje, nepobitan, neoboriv, neminovan, bezuvjetan; *apodiktičan sud* log. sud koji izražava logičku nužnost, npr.: "U istostraničnom trokutu moraju sva tri kuta biti jednaka"; usp. asertoran, problematičan modalitet

apodoza (grč. apodosis) ret. drugi, posljednji dio složene rečenice, za razliku od prvog dijela (protaze); gram. završnica

apoen (fr. appoint) bank. mjenica koja izmiruje neki dug ili duguje određenu svotu; svaka, osobito inozemna mjenica; sitan novac za izravnavanje računa, papirnata novčanica kao sredstvo plaćanja u platnom prometu; apunto

apoentirati (fr. appointer) odrediti plaću, plaćati; poravnati se u nečemu; odrediti ročište; sravniti račun s trgovačkim knjigama

apofaza (grč. apofasis) davanje savjeta, ali tako da ne izgleda da se to želi; poricanje; popis imetka, inventar

apofiza (grč. apofysis izraslina, mladica, izdanak) med. koštana izraslina, osobito na završetku zgloba cjevastih

kostiju, s kosti spojena koštanom masom (usp. epifiza); min. prisutnost jedne rude u nekoj drugoj u obliku grane ili korijena (ramifikacija); *apofize* mn. geol. žice koje održavaju vezu između intruzivnih masa iz kojih izbijaju

apoftegma (grč. apofthegma) kratka i duhovita izreka, misao, poslovice; sentencija

apoftegmatičan (grč. apofthegmatikos) u obliku duhovite izreke, kratak, a misaon, duhovit, sentenciozan

apogamija (grč. apo, gameo ženim se) zool. razmnožavanje bez oplodivanja kod kojega se razvoj vrši samo pomoću jedne vegetativne stanice; pojava primijećena kod najnižih jednostaničnih životinja

apogej (grč. apo-gaion) astr. točka na putanji Mjeseca u kojoj je on najudaljeniji od Zemlje: također: najveća udaljenost Sunca od Zemlje u afeliju; suprotno: perigej; oba izraza su iz Ptolemejeve astronomije, kad se još smatralo da je Zemlja središte, a ne Sunce (usp. afelij); danas se upotrebljavaju samo u odnosu na Mjesec

apograf (grč. apo-grafo) prijepis, istopis izvornog dokumenta

apohometrija (grč. apoche udaljenost, metria) mjerenje udaljenosti, razmaka

apojovij (lat. apojovium, grč. apo od, Jov- od Jupiter gen. Jovis) astr. točka na putanji jednoga od Jupiterovih satelita u kojoj je on najudaljeniji od Jupitera

Apokalipsa (grč. Apokalypsis) 1. posljednja knjiga Novog zavjeta, Otkrivenje, koja se pripisuje apostolu Ivanu, jedan od najdragocjenijih dokumenata i izvora za povijest prvih dana kršćanstva u kojem se govori o dolasku Antikrista i dr.; 2. religijski pravac koji sve pojave tumači kao neko proroštvo o svršetku svijeta

apokaliptičan (grč. apo-kalypto otkrivam) u duhu ili stilu Apokalipse, tj. tajanstven, mračan, zagonetan; *apokaliptični broj* mistični broj = 666 u Apokalipsi, to jest Otkrivenju (13,18); *apokaliptični konjanici* četiri simbolična lika iz Apokalipse (6,1-8): kuga, rat, glad i smrt

apokaliptičari (grč. apo-kalypto otkrivam) oni koji vjeruju da Apokalipsa ili Otkrivenje sadrži proročanstvo o budućem ispunjenju i ostvarenju Božjega kraljevstva; istraživači Otkrivenja; vjerski zanesenjaci

apokaliptika (grč. apo-kalypto otkrivam) grana kasnije hebrejske književnosti koja hoće prikazati, u obliku simboličkih slika i čudesnih vizija, budućnost Božjeg carstva i dolazak obećanog Mesije

apokapizam (grč. apo, kapnos dim) med. dimljenje kao zaštita od zaraznih bolesti; sufumigacija

apokarpija (grč. apo-karpos plod) bot. plod iz jednog cvijeta s više slobodnih tučkova od kojih se svaki razvija u po jedan plodić (npr. kod žabnjaka)

apokartereza (grč. apo-kartereo ubijam se glađu) svojevrijedno suzdržavanje od jela; svojevrijedna smrt od gladi

apokatarza (grč. apokatharsis čišćenje) med. čišćenje probavnih kanala

apokatastaza (grč. apo-katastasis vraćanje u prijašnje stanje) vraćanje u prijašnje stanje; u dogmatskom smislu: obraćanje svih ljudi u Kristovu vjeru i njihov ulazak u vječno blaženstvo; naučavanje o vraćanju svih stvari i o konačnom ulasku u carstvo nebesko čak i grješnika (palingenezija); astr. povratak u isti prividni položaj; med. potpun prestanak neke bolesti, vraćanje zdravlja, ozdravljenje; fil. naučavanje o vječitom ponavljanju stvari (Heraklit, stoici, pitagorejci)

apoklazma (grč. apo-klaos slomim) med. prijelom kosti

apokopa (grč. apokope odrezivanje) gram. izostavljanje posljednjeg slova ili sloga neke riječi

apokopirati (grč. apo-kopto odrežem) skratiti riječ na kraju izostavljanjem jednog glasa ili više glasova; skratiti, skraćivati

apokrifan (grč. apo-kripto skrivam) nesiguran, sumnjiv, nepravi, lažan, podmetnut, mračan s obzirom na svoje podrijetlo; *apokrifni spisi* spisi ili knjige koje Crkva ne priznaje kao prave (za razliku od kanonskih); također: djela nepoznatih pisaca

apokrifi (grč. apo-kripto skrivam) mn. spisi ili knjige čije je pravo podrijetlo tajanstveno, koje nisu prave, otkrivene, kanonske

apokritičan (grč. apo-krino izlučujem) med. koji izlučuje, koji pomaže izlučivanje i izbacivanje suvišne tekućine

apokriza (grč. apo-krinomai obavijestim, odgovorim) 2. odgovor, odluka, rješenje

apokriza (grč. apokrino izlučujem, izdvajam) 1. med. izbacivanje (ili: izlučivanje) suvišne tekućine iz tijela

apokrizijar (grč. apo-krinomai) "onaj koji treba govoriti i odgovarati, od IV. st. titula biskupskog, osobito rimskog izaslanika na carskom dvoru u Carigradu; na franačkom dvoru: titula najvišeg svećenika koji je istodobno bio i vrhovni starješina dvorske kancelarije

apokromat (apo, chroma boja) opt. objektiv za mikroskope koji otklanja kromatsku i sfernu aberaciju jer zrake triju boja skuplja u jednoj točki

apolepsa (grč. apolepsis zadržavanje, apolambano zadržavam, sprječavam) med. prekid (ili: smetnja, poremećaj, prestanak, izostanak) neke organske funkcije, npr. disanja, govora, pulsa

apolid (grč. apolis, apolidos koji je bez zavičaja ili bez domovine) prav. osoba koja je izgubila svoje državljanstvo, a nije dobila državljanstvo neke druge države

apolitoza (grč. apolitho skameniti) geol. okamenjivanje, pretvaranje u kamen

apoliza (grč. apo-lysis odvajanje) med. odvajanje

Apolo v. Apolon; plan američke ustanove za svemirska istraživanja; v. NASA

apolog (grč. apologos priča) poet. poučna priča, usporedba u priči, izmišljena priča kojoj je cilj predočavanje neke moralne istine ili pouke

apologema (grč. apologema) obrana, obranjena točka

apologet (grč. apologetikos) onaj koji govori ili piše obranu, branitelj; osobito: branitelj kršćanstva od nevjernih i židovskih napada

apologetičan (grč. apologeomai) koji ima karakter obrane, npr. spis ili govor

apologetika (grč. apologeomai branim) teol. znanost o tome kako treba braniti vjeru, osobito kršćanski nauk

apologija (grč. apologia) obrana, obrambeni govor ili spis u korist nekog čovjeka ili naučavanja

apologizirati (grč. apologeomai) braniti, zauzimati se za, držati obrambeni govor

Apolon (grč. Apollon) mit. sin Zeusa i Latone, bog sunca, poezije, glazbe, liječništva, rječitosti itd.

apolonikon (grč. Apollon) glazbeni instrument, sličan orguljama, napravljen 1828. u Engleskoj

apolonion (grč. Apollon) glaz. vrsta fortelijana napravljena u Darmstadtu

apolonski koji je na Apolonov način, tj. skladan, harmoničan; lijep; umjetnički, glazbeni

apomiksija (grč. apo, mixis miješanje, sparivanje) zool. razmnožavanje bez

- oplođivanja putem partenogeneze ili apogamije
- aponeuroza** (grč. apo, neuron žila; živac) anat. bjeličasta čvrsta i jako otporna opna koja obavija, poput navlake, mišiće, skupine mišića i cijele udove; sastavljena je od vezivnog žilicaštog tkiva
- aponija** (grč. aponia) bezbolnost, zdravlje, snošljivo stanje, spokojstvo
- apopleksija** (grč. apoplexia) med. iznenadan prekid funkcioniranja nekog organa (pluća, srca ili mozga), redovito praćen onesvješćivanjem
- apoplektičan** (grč. apoplesso udarcem oduzmem) med. sličan moždanoj kapi; sklon moždanoj kapi; *apoplektična sredstva* sredstva protiv moždane kapi; *apoplektični habitus* tjelesna građa sklona moždanoj kapi
- apoplektičar** (grč. apoplesso udarcem oduzmem) med. onaj koji je sklon moždanoj kapi
- apopsihija** (grč. apopsycho izdahnem) izdisanje, ispuštanje duše; med. duboka nesvjestica, obamrlost
- apor** (fr. apport prinos, ulog) trg. doprinos jedne osobe nekom poduzeću u stručnoj spremi, nepokretnoj ili pokretnoj imovini, ali ne u gotovom novcu; prav. imanje doneseno u brak
- aporema** (grč. aporema, aporeo u zabuni sam) sumnja, teškoća, težak zadatak; logička teškoća, dvojbeno pitanje: dopuštanje dvaju suprotnih sudova u dvojbenom pitanju; aporizma
- aporematičan** (grč. aporeo u zabuni sam) zagonetan, težak za razumijevanje, nejasan
- aporeta** (grč. a-poreutos neprohodan, neprolazan) mn. stvari zabranjene za izvoz, roba zabranjena za izvoz
- aporetičan** (grč. a-poreutos) zabranjen, nedopusšten
- aporetičar** (grč. aporetikos) onaj koji sumnja, skeptik
- aporetika** (grč. aporeo biti u dvojbi, kolebati se, aporos neprohodan) fil. "vještina" raspravljanja o problemima, a da se pritom ne želi pod svaku cijenu doći do njihovog rješenja; metoda da se problemi prije njihovog teorijskog obrađivanja i nezavisno od mogućih rješenja sami u sebi ispituju, da se nepojmovno od pojmovnog odvoji, da se teškoće i proturječnosti danih fenomena radi njih samih ističu
- aporija** (grč. aporia) zbunjenost, bespomoćnost, nejasnoća: logična teškoća; sumnjiva (ili: dvojbena) stvar
- aporizma** (grč. aporeo) v. aporema
- aport!** (fr. apporte) daj ovamo, donesi! (kod dresiranih pasa)
- aportirati** (lat. apportare, fr. apporter) donijeti, donositi, prinostiti, osobito kod dresiranih pasa
- apostfragizma** (grč. apo, sfragis pečat) lik urezan u prsten kao pečat
- apostiopeza** (grč. apo-siopesis zaničljenje) ret. prešutkivanje, zatajivanje misli; prekidanje govora npr. "Ja ću tebi.....!"
- apostat** (grč. apostates, lat. apostata) otpadnik, odmetnik od pravog naučavanja ili prave vjere, osobito kršćanske
- apostazija** (grč. apostasia) odvajanje, odmetanje, otpadništvo, osobito od kršćanske vjere ili Crkve
- apostazirati** (grč. apostateo otpadam) otpasti, odmetnuti se, odvojiti se od pravog naučavanja ili vjere, odreći se vjere, načela
- apostemacija** (lat. apostematio) med. gnojenje, zagnojavanje
- apostematozan** (grč. apo-stema čir, lat. apostematosus) koji ima oblik čira, koji se gnoji, gnojan
- aposterioran** (lat. a posteriori) fil. zavisan od iskustva, stvoren na osnovi iskustva; usp. a posteriori

apostil (lat. apostilus) oproštajno ili otpusno pismo; dodatak nekom pismu ili povelji; preporuka priložena uz pismo ili molbu; bilješka (ili: primjedba) sa strane ili ispod teksta

apostilator (lat. apostillator) pisac bilježaka sa strane ili ispod teksta

apostilirati (lat. apostillus) pisati (ili: praviti) bilješke sa strane ili ispod teksta

apostol (grč. apostolos poslan) poslanik, onaj koji širi neko naučavanje; Kristov učenik; propovjednik kršćanstva; bogoslužna knjiga koja sadrži djela apostolska; pren. oduševljen pobornik i borac za pobjedu neke znatnosti, naučavanja, ideje i si.

apostolat (lat. apostolatus) propovijedanje (ili: širenje) vjere; zvanje propovjednika vjere; apostolsko dostojanstvo; papinska vlast

apostolicitet (lat. apostolicitas) teol. suglasnost prave Kristove Crkve s čistim naučavanjem apostola

apostolicizam (grč. apostolos) sustav neograničene crkvene vlasti

apostolik (lat. apostolicum) zajednički naziv za apostolske spise Novog zavjeta, tj. Djela apostolska, Poslanice i Otkrivenja

apostolski (grč. apostolos) koji potječe od apostola, koji odgovara naučavanju apostola; papinski; *apostolska stolica* (lat. sedes apostolica) papinska stolica u Rimu, osnovao ju je apostol Petar

apostrof (grč. apostrofos) gram. znak kojim se obilježava daje jedan samoglasnik ispušten (')

apostrofa (grč. apostrofe odvratanje, otklanjanje) ret. 1. figura u kojoj govornik ili pisac iznenadno zastane u svom izlaganju i obrati se nekoj osobi, bilo nazočnoj ili nenazočnoj, ili nekoj stvari; 2. figura kojom se netko obraća nenazočnim osobama ili stvarima koje zamišlja kao žive 3. bot.

zbijanje protoplazme i klorofilnih zrnaca na staničnim zidovima susjednim s drugim stanicama; 4. pren. ukor, grdnja

apostrofirati (grč. apo-strefo odvratiti, okrenuti) gram. označiti apostrofom da je u nekoj riječi ispušten samoglasnik ili suglasnik; osloviti nekoga življim, oštrijim tonom; u govoru odjednom se obratiti kome ili čemu; pren. ukoriti, grditi

apotanazija (grč. apo, thanatos smrt) potpun prestanak života, nesumnjiva smrt

apoteka (grč. apotheke, apotithemi ostaviti na stranu, skloniti, sačuvati) ljekarna, trgovina lijekovima; kutija u kojoj se drže lijekovi, npr. kućna, putnička apoteka

apotekar (grč. apotheke) ljekarnik stručna osoba koja priprema lijekove po liječničkim receptima; trgovac lijekovima

apotema (apo-tithemi) geom. linija okomito povučena iz središta pravilnog višekutnika na jednu njegovu stranu; kem. neotopiv talog koji se stvara u biljnim ekstraktima izloženim zraku

apoteoza (grč. apotheosis) uzdizanje umrlog junaka ili velikog čovjeka do božanstva; obožavanje, veličanje

apoteozirati (grč. apo, Theos Bog) uzdizati do božanstva, obožavati, veličati

apoterapija (gr. apo, therapeia) med. potpuno izliječenje, produženje liječenja i nakon bolesti

apoteza (grč. apothesis odvajanje, skidanje, ukidanje, apotithemi odvojim, skinem, ukinem) lingv. gubljenje glasa

apotoma (grč. apotemno odsijecam) mat. razlika između dviju veličina mjerljivih samo tako da se kvadriraju; glaz. razlika između cijelog i sljedećeg polutona

apozicija (lat. appositio) gram. imenica koja pobliže označuje drugu imenicu i slaže se s njom u padežu, npr. djevojčica Antonija, grad Split

apozitiv (lat. apponere priložiti, appositivum) gram. pridjev koji stoji uz imenicu kao atribut, tj. naknadno dodana pridjevska oznaka, npr.: Dijete bolesno mora ležati

apozitivan (lat. appositivus) gram. koji stoji kao dodatak

apassionato (tal.) glaz. strasno, s mnogo osjećaja

appellatio admissibilis čit. apelacio adminisibilis (lat.) prav. dopustiv i prihvatljiv priziv, priziv koji se može dopustiti ili prihvatiti

appellatio deserta čit. apelacio dezerta (lat.) prav. propušten, zakasnjeli priziv

appellatio frivola čit. apelacio frivola (lat.) prav. beznačajan i ništavan priziv

appellatio inadmissibilis čit. apelacio inadmissibilis (lat.) prav. nedopustiv priziv, neprihvatljiv priziv

appellatio temeraria čit. apelacio temerarija (lat.) prav. neosnovan priziv, nepromišljen priziv

appoggiando čit. apodando (tal.) glaz. suzdržano; nošeno, vučeno (u sviranju); appoggiato

appoggiato čit. apodato (tal.) glaz. vezano, sliveno

appoggiaura čit. apodatura (tal.) glaz. predudar; vezivanje, slivanje tonova

apraksija (grč. apraxia besposlenost) psih. nesposobnost izvođenja nekih običnih pokreta i točnog shvaćanja značenja nekih stvari bez postojanja oduzetosti (paralize)

apre (fr. apres) poslije, zatim; kao imenica; igrač koji u igri dolazi poslije drugog igrača, npr. moj apre

aprecijacija (lat. appretiatio) određivanje cijene, vrijednosti nečemu, pro-

cjena, procjenjivanje; ocjena, ocjenjivanje

aprehenzija (lat. apprehensio) fil. poimanje sadržaja neke predodžbe, razumijevanje, pojam, predodžba; prav. uzimanje u posjed; hapšenje, zatvor; strah, strahovanje, zabrinutost

aprekacija (lat. apprecari, apprecatio) preklinjanje, usrdna molba

apres nous le deluge čit. apre nu l' deliž (fr.) nakon nas potop, tj. nakon naše smrti može doći što hoće, nas se to ne tiče, glavno daje nama sada dobro (uzrečica iz doba pred francusku buržoasku revoluciju, a prva ju je navodno izrekla markiza Pompadour)

apres-souper čit. apre supe (fr.) "poslije večere"; večernje sjelo, sastanak ugovoren kasno navečer

apretirati (fr. appreter) dotjerati (ili: dotjerivati) razne tekstilne materijale tako da dobiju izgled i svojstva boljih, tj. dati im glatkoću, sjajnost itd.

apre tura (fr. appreter) rad oko dotjerivanja i popravljivanja kojim neki industrijski proizvodi (tkanine, papir, koža, krzno) dobivaju izgled i svojstvo bolje robe (glatkoću, sjajnost), ili svojstva koja im daju veću vrijednost koju ti proizvodi dobivaju ovakvim dotjerivanjem; glaz. pravilan omjer u građi nekog glazbenog instrumenta

aprioran (lat. a priori) fil. v. a priori

apriorizam (lat. a priori) filozofijski pravac koji prima nešto a priori, bilo u teoriji spoznaje bilo u etici

aprobacija (lat. approbatio) odobravanje, odobrenje, pristanak; povoljan sud o nečemu, pohvala; dopuštenje, npr. da se tiska knjiga; priznavanje nekome sposobnosti za nešto; biskupovo dopuštenje da svećenik ispovijeda i propovijeda

aprobativan (lat. approbativus) odobran, koji izražava odobravanje; aprobatoran

aprobator (lat. approbator odobravatelj) osoba koja vrši stručan pregled i odobrava puštanje u promet proizvoda u znanstveno-istraživačkim zavodima, poljoprivrednim dobrima, tvornicama itd. (žita, brašna, vina, mliječnih preradevina i dr.)

aprobatoran (lat. approbatorius) v. aprobativan

aprobirati (lat. approbare) odobriti na osnovi prethodnog ispitivanja, povoljno ocijeniti, pohvaliti; dopustiti; priznati nekome sposobnost za nešto

aproksimacija (lat. approximatio) približnost; mat. približno pronalaženje korijena; približno izračunavanje; približna ocjena, ocjenjivanje otprilike

aproksimativa (lat. approximativa) točka zbližavanja, dodirna točka

aproksimativan (lat. approximativus) približan

aproksimirati (lat. approximare približavati se) približiti, približavati

aproksimitet (lat. approximitas) približnost

apropinkvacija (lat. appropinquatio) približavanje, osobito nekog trenutka ili događaja

apropinkvirati (lat. appropinquare) približiti, približavati

aproprijacija (lat. appropriatio) prisvajanje, prisvojenje; prilagođavanje; kemijsko spajanje dvaju tijela pomoću trećega

apropriirati (lat. appropriare) prisvojiti, prisvajati; prilagoditi prema čemu, uskladiti

aprovizacija (lat. a-providere) opskrbljivanje životnim namirnicama

aprovizionirati (fr. approvisionner) opskrbiti životnim namirnicama

Apsalom (hebr. Absalom otac mira) jedan od sinova hebrejskoga kralja

David; prema biblijskoj priči pobunio se protiv oca i bio ubijen (bježeći na mazgi pred progoniteljima zapeo je dugačkom kosom za hrastovo granje, a mazga je ispod njega pobjegla); simbol lošeg sinovskog ponašanja

apscedirati (lat. abs-cedere) odlaziti, otići, udaljiti se, udaljavati se; med. prelaziti u gnoj, zagnojavati se

apsces (lat. abscessus) odlazak, odvajanje; med. gnojna upala tkiva, gnojni čir; *metastatični apsces* zagnojenost koja se pojavi daleko od mjesta prvobitne oboljelosti; *fiksacijski apsces* zagnojenost izazvana namjernim kemijskim podražajima, npr. ubrizgavanjem mlijeka radi liječenja sepse, gonoreje, progresivne paralize itd.

apscisa (lat. abscissa, tj. linea, abscondere otrgnuti, odvojiti, odsjeći) geom. u (Descartesovom) koordinatnom sustavu: mjerni broj (+ ili —) udaljenosti bilo koje točke u ravnini do ordinatne osi; *apscisni pravac* pravac koji je uzet radi određivanja položaja neke točke ili osobina jedne krivulje; *apscisna osovina* pravac koji obično zauzima horizontalan položaj

apscisija (lat. abscissio) odsijecanje, otkidanje, odvajanje; ret. prekidanje

apsentan (lat. absens) odsutan, udaljen

apsenteri (engl. absenters) mn. v. pod

apsentizam

apsentizam (lat. absens, engl. absentism) odsutnost iz mjesta kome netko stvarno pripada, osobito boravak irskih posjednika izvan Irske (apsenteri)

apsida (grč. apsis, apsidosis) 1. astr. jedna od dviju točaka na eliptičnoj putanji nebeskog tijela u kojoj se ono nalazi na najvećoj odnosno na najmanjoj udaljenosti od tijela oko kojeg optječe, dakle afel i perihel za planet ili neki komet te apogej i perigej za Mjesec; 2. u srednjovjekovnoj crkve-

noj arhitekturi: stražnji, polukružni dijelovi crkava, osobito onih koje su građene u romanskom stilu

apsidiola (lat. *apsidiola*, grč. *apsis*) arhit. mala zborna kapela, osobito u crkvama romanskog stila

apsidna linija astr. velika os eliptične putanje, tj. dužina koja spaja obje apsida

apsihija (grč. *apsyhia*) nesvjestica; neprisustnost duha, neprisebnost; usp. *apopsihija*

apsint (grč. *apsinthion*) bot. rakija od pelina, gorka rakija

apsintizam (grč. *apsinthion*) med. bolest živaca kao posljedica prekomjernog pijenja apsinta

apsolucija (lat. *absolutio*) oprostjenje grijeha ili krivnje; oslobođenje; pomilovanje

apsolut v. *apsolutno* 1.

apsolutan (lat. *ab-solutus*) slobodan od svih odnosa (ili: obveza, uvjeta, ograničenja) nezavisan, bezuvjetan, neograničen, neuvjetan; čist, potpun, savršen; *apsolutni alkohol* kem. čisti alkohol; *apsolutni broj*, *apsolutna vrijednost* mat. broj, vrijednost bez obzira na znak + ili —; fiz. apsolutne mjere koje imaju za osnovne jedinice centimetar, gram i sekundu; *apsolutni sustav mjera* sustav u kojem su osnovne jedinice: za dužinu centimetar, za masu gram, za vrijeme sekunda; *apsolutna težina* težina tijela koja se dobiva običnim mjerenjem, bez obzira na njegov obujam; u filozofiji religije: apsolutno biće, Bog; agr. *apsolutno tlo* ono koje se ni za koju drugu kulturu ne može racionalno upotrijebiti, nego samo za jednu, npr. za vinograd i si.; fiz. *apsolutna temperatura* ona čija se nulta točka nalazi na -273°C

apsolutist (lat. *absolvere*) pristaša ili vršitelj neograničene vladavine

apsolutiv (lat. *absolvere* razriješiti) gram. v. *indikativ*; suprotno; relativ

apsolutizam (lat. *absolvere*) neograničenost; samovolja; oblik vladavine kod koje vladareva vlast nije ograničena ustavom, samovlašće, neograničena vladavina jednog čovjeka

apsolutizirati (lat. *absolvere* završiti, *absolutum*) činiti, učiniti nešto apsolutnim; fil. razumijevati, shvaćati ili prikazivati nešto kao apsolutno, u aposolutnom smislu

apsolutno (lat. *absolutum*) 1. im. fil. prvi, osnovni uzrok svim pojavama, vječno i nepromjenjivo (idealistički: Bog, duh; materijalistički: tvar); stvar po sebi; 2. pril. bezuvjetno, neuvjetovano; neograničeno; savršeno; jednostavno; suprotno: relativno

apsolutnost (lat. *absolutus*) bezuvjetnost, neuvjetovanost; neograničenost; savršenost; supr.: relativnost, relativitet

apsolutoran (lat. *absolutorius*) koji oslobađa, koji razrješava, razrješni, otpusni

apsolutorij (lat. *absolutorium*) razrješnje, oslobođenje; svjedodžba da je netko stekao pravo na polaganje završnog, diplomskog ispita; razrješno pismo, razrješnica

apsólvent (lat. *absolvere* završiti) osoba koja je provela na sveučilištu ili nekoj drugoj visokoj školi propisano vrijeme i time stekla pravo na polaganje završnog (diplomskog) ispita

apsolvirati (lat. *ab-solvere* odriješiti) razriješiti, osloboditi od (grijeha ili krivnje); završiti, npr. školu

apsorbencije (lat. *absorbentia*) mn. kem. sredstva koja upijaju vlažnost iz drugih tijela

apsorbirati (lat. *ab-sorbere*) usisati, usisavati, upiti, upijati, progutati, uvlačiti u se; trošiti, potrošiti; obuzeti, obuzimati, ovladati; sasvim za-

>

<

uzeti poslom nekoga, potpuno zaposliti

apsorpcija (lat. absorptio) fiz. usisavanje, upijanje, primanje u sebe (supr. emisija); fiziol. prolazak probavljene hrane kroz crijevnu sluznicu u krvotok, čin kojim se u želucu završava probava; pren. potpuna zauzetost (poslom, mislima i si.)

apsorpciometar (lat. absorptio, grč. metron) fiz. sprava pomoću koje se određuje sposobnost tekućine za upijanje plinova

apsorptivan (lat. absorptivus) sposoban upiti ili usisati, usisan

apstencija (lat. abstentio uzdržavanje) prav. odustajanje od nasljedstva

apstergencije (lat. abstergentia) mn. med. sredstva za vanjsko čišćenje, sredstva za ispiranje rana

apstergentan (lat. abstergens) med. v. apsterzivan

apstergirati (lat. abstergere brisati) prati, ispirati, čistiti (ranu)

apsterzija (lat. abstersio) med. pranje, ispiranje, čišćenje (rana)

apsterzivan (lat. abstersivus) med. koji služi za ispiranje, koji čisti (ranu)

apstinencija (lat. abstinentia uzdržavanje) trezvenost, suzdržanost, suzdržavanje od alkoholnih pića, duhana, mesa, spolnih odnošaja itd.

apstinent (lat. abstinens) pristaša apstinencije, trezvenjak

apstinentan (lat. abstinens) koji se suzdržava od uživanja u alkoholu, mesu, duhanu, spolnim odnošajima, trezven

apstinirati (lat. abstinere) suzdržavati se od alkohola, duhana, mesa, spolne ljubavi, živjeti trezveno

apstrahirati (lat. abs-trahere) odvojiti, odvajati u mislima, stvarati misaone predodžbe; radi što bolje uočavanja i poimanja onoga što je u nečemu glavno, opće, nužno i bitno namjerno zanemarivati i ne obazirati

se na ono što je u tome sporedno, posebno, slučajno ili nebitno; *od nečega apstrahirati* ne voditi o tome računa, ne obazirati se na to, okaniti se toga

apstrakcija (lat. abstractio) log. odvajanje, stvaranje pojmova; čista misao, čist čin mišljenja, mudrovanje; udubljenost u misli, zamišljenost; rastresenost; negledanje, neosvrtnje

apstrakt (lat. abstractum) log. ono što je u mislima, pojmovno odvojeno, čist pojam, čista misao; gram. mislena imenica; *abstractum pro concreto* čit. apstraktum pro konkreto (lat.) opći pojam umjesto stvarnog predmeta

apstraktan (lat. abstractus) log. zamišljen, koji postoji ili je zamišljen da postoji odvojen od materijalnih predmeta, misaoni, mislen, koji postoji samo kao pojam (supr.: konkretan); teorijski, čist; težak za razumijevanje, viši, dubok, dubokouman; rastresen; *apstraktan broj* mat. neimenovani broj; *apstraktna, znanost* čista znanost (za razliku od primijenjene); *in abstracto* čit. in apstrakto (lat.) u općem, samo u mislima, misleno (suprotno: in concreto)

apstraktiv (lat. abstractivum) kem. ekstrakt nekog soka ili alkohola

apstruzan (lat. abstrusus) skriven, zatvoren, teško razumljiv, taman, nejasan, zamršen

apsud (lat. ab od, sudare cijediti) prokuhana tekućina, uvarak

apsumpcija (lat. absumptio) trošenje; istrošenost, izmučenost

apsurd (lat. absurditas) logička nemogućnost, besmislenost, besmislica, nerazumljivost, glupost

apsurdan (lat. absurdus) logički nemoguć, besmislen, nerazumljiv; nepodoban, nepriličan, smiješan; *ad absurdum* čit. ad apsurdum (lat.) dovesti do besmisla

- apsurdnost** (lat. absurdum nemoguće) v. apsurd
- apšmalcati** (njem. abschmalzen) zamastiti, začiniti, zapržiti
- apterologija** (grč. a-pteros beskričan) zool. znanost o beskričnim kukcima (paucima, bubama i dr.)
- aptrajbati** (njem. abstreiben otjerati) kuh. izraz kojim se označuje npr. jako i svestrano olupavanje tijesta
- apunto** (tal. appunto) trg. mjenica za izmirenje nekog duga
- apus** (grč. apus- bez noge, hrom) vrsta raka listonošca
- aqua Binelli** čit. akva Bineli (lat.) farm. voda za umirivanje krvi (nazvana po otkrivaču Binelliju)
- aqua destillata** čit. akva destilata (lat.) kem. destilacijom pročišćena voda
- aqua toffana** čit. akva tofana (tal.) tofanska voda, otrovna tekućina koju je navodno oko god. 1700. izumila neka vračara Toffana (trovala je polako i neprimjetno, pa su je rado primjenjivali za "nedužno" usmrćivanje političkih protivnika)
- Aquincum** čit. Akvinikum (lat.) u rimsko doba naziv za grad na desnoj obali Dunava kraj starog Budima u Mađarskoj; vrijedne iskopine, npr. amfiteatar, javna i privatna kupališta i dr.
- ar** (lat. area površina) jedinica za mjerenje površina = 100 m²
- ara** (lat.) oltar, žrtvenik
- arabatan** (tur. harabi) trošan, sklon propasti, dotrajao, ruševan, pokvaren, upropašten, otrcan, pohaban; usp. rabatan
- arabeska** (tal. arabesco) 1. slik. ukras u arapskom stilu, zapravo slike iz biljnog svijeta budući daje Arapima vjera zabranjivala slikanje ljudi i životinja; fantastične linije u slikarstvu; 2. u baletu: figura kad plesač stoji na jednoj nozi
- arabicitet** (lat. arabicitas) bit, osobitost i poznavanje arapskog jezika, arapske književnosti i dr.
- arabinoza** vrsta šećera; dobiva se od arapske gume i nekih drugih biljnih sluzi
- arabist** znalac arapskog jezika, arapske književnosti i umjetnosti; osobito: poznati medicinari srednjeg vijeka koji su bili pod utjecajem arapskih liječnika
- arabizam** osobina arapskog jezika; riječ uzeta iz arapskog jezika
- arabizirati** napraviti na arapski način; govoriti arapski; upotrebljavati u govoru arapske riječi; ugledati se na Arape, npr. u umjetnosti
- arabotedesko** (tal. arabotedesco arapsko-njemački) mješavina maurskog, rimskog i gotičkog stila u slikarstvu i kiparstvu
- aragonit** min. bezbojan ili žućkast mineral, karbonat vapna, kristalizira po rompskom sustavu
- arahiodaktilija** (grč. arachne, daktylos prst) med. prekomjerna dužina prstiju na ruci i nozi
- Arahna** mit. osobito vješta tkalja iz Lidije; natjecala se je u tkanju s božicom Atenom; pobijedena Atena pretvorila ju je u pauka
- arahniti** (grč. arachne pauk) mn. geol. v. arahnoliti
- arahnitis** (grč. arachne) med. v. arahnoditis
- arahnoditis** (grč. arachne) med. upala paučinaste moždane opne; arahnitis
- arahnoida** (grč. arachne pauk, eidos oblik) zool. paučinasta moždana opna
- arahnoidi** (grč. arachne, lat. aranea pauk, eidos oblik) mn. zool. paucima slične životinje, pauci
- arahnoliti** (grč. arachne, lithos kamen) geol. kamenje s otiscima morskih zvijezda; arahniti
- arahnolog** (grč. arachne pauk, logos) poznavatelj (ili: proučavatelj) znanosti o paucima

arahnologija (grč. arachne, logia) zool. znanost o paučima; umijeće da se po paučini predvidi kakvo će biti vrijeme

arajdati (grč. raizo odmaram se, oporavljam se) veseliti se, radovati se, uživati gledajući nešto, naslađivati se

arak (ar.) 2. vrsta jake rakije od riže, šećera ili od soka kokosovog oraha

arak (lat. arcus luk) 1. jedinica za mjeru papira

arakača (lat. Arracacia xanthorrhiza) bot. meksička biljka iz porodice štitarke

araluk (tur. aralvk) dogradnja uz kuću; mali hodnik; međuprostor, razmak, razdaljina; vremenski razmak, rok, poček

Arameja stara oznaka za Siriju i Mezopotamiju *aramejski jezik* najrašireniji jezik u srednjoj Aziji od 300. pr. n. e. do 650. n. e., važan za izučavanje židovskih i starokršćanskih spisa, spada u skupinu semitskih jezika; *aramejsko pismo* semitsko pismo iz kojega se razvilo hebrejsko pismo

aramon (fr.) vrsta vinove loze, otporna prema biljnim bolestima (osobito se uzgaja na jugu Francuske)

arancini (tal.) mn. male, osušene i pošecerene naranče

araneografija (lat. aranea pauk, grč. grafo pišem; opisujem) opisivanje pauka

araneologija (lat. aranea, grč. logia) zool. v. arahnologija

aranžer (fr. arrangeur) obrađivač, priređivač

aranžirati (fr. arrangeur) urediti, uređivati, srediti, sređivati; spremi, prirediti, priređivati; izravnati, nagoditi se s vjerovnicima; složiti, napraviti sporazum

aranžman (r. arrangement) urediti, uređenje, raspored; spora-

zum, poravnanje, izmirenje; glaz. obrada, preradba, orkestracija

aratura (lat.) rad na njivi, tlaka (u srednjem vijeku)

Araukanci (Arawak) nekada moćno indijansko pleme, no nemilosrdno istrijebljeno od španjolskih osvajača; danas ih ima na području Brazila i Venezuele

araukarija vrsta crnogorice.

Arba (lat.) antičko ime za otok i grad Rab

arbajtsbiro (njem. Arbeit rad, fr. bureau ured) ured za posredovanje rada, za zapošljavanje nezaposlenih radnika

arbajtsdinst (njem. Arbeit rad, Dienst služba) "radna služba", institucija njemačke nacističke vladavine koja je propisivala da svatko mora provesti određeno vrijeme na fizičkim radovima u službi zajednice

arbitar (lat. arbiter) izabrani sudac, sudac u nekom sporu; prisutni svjedok, promatrač; neograničeni gospodar, despot; glavna, najutjecajnija, najmjerodavnija osoba u spornim pitanjima (umjetnosti, ukusa, mode i dr.)

arbitracija (lat. arbitratio) procjenjivanje po vlastitom nahodjenju; samovoljna procjena

arbitralan (lat. arbitralis) koji se tiče izabranog suda

arbitraran (lat. arbitrarius) koji presuđuje po osobnom uvjerenju; svojevolutan, samovoljan, neutemeljen, približan

arbitrator (lat. arbitrator) sudac kojega biraju zavađene strane radi rješavanja nekog spora, izabrani sudac

arbitraža (fr. arbitrage, lat. arbitrari presuđivati kao izabrani sudac) izabrani sud; suđenje izabranim sudom; presuda izabranog suda; trg. poslovanje pri kojem se iskorištava cijena jednakih burzovnih objekata na različitim tržištima; pol. rješavanje me-

- đudržavnih sporova pomoću komisije u kojoj su, osim predstavnika zavađenih strana, i neutralni delegati
- arbitražni posao** (lat. arbitrari) bank. posao kojim se traži način kako bi se najbolje izmirio dug u inozemstvu ili kako bi se najpovoljnije naplatilo neko potraživanje
- arbitrij** (lat. arbitrium) presuda, sud izabranog suca; ocjena, mišljenje, shvaćanje; volja, samovolja; slobodan izbor, sloboda opredjeljivanja
- arbitrirati** (lat. arbitrari) procjenjivati, rješavati po svom mišljenju i nahođenju; suditi, presuđivati kao izabrani sudac; trg. mijenjati (ili: razmjenjivati) domaću valutu za drugu valutu po utvrđenom tečaju
- arbitrium liberum** (lat.) slobodna volja, slobodno opredjeljivanje
- arbor genealogica** čit. arbor genealogika (lat.) rodoslovno stablo, obiteljsko stablo, rodoslovlje
- Arbor Ruminalis** ili **Ruminalis ficus** (lat.) prema legendi: smokva pod kojom je vučica dojila Romula i Rema
- arbor vitae** čit. arbor vite (lat.) anat. "životno drvo", moždana masa malog mozga koja je u presjeku slična drvetu
- arborescencija** (lat. arborescentia) rastenje (ili: razvijanje) u obliku drveta (kod kristala); odrvenjenje
- arborescirati** (lat. arborescere) pretvarati se u drvo, odrvenjavati
- arboretum** (lat. arboretum) škola u kojoj se uči poznavanje bilja; nasad raznovrsnog bilja; botanički vrt
- arboriforman** (lat. arboriformis) koji je u obliku drveta, kao drvo
- arborikultura** (lat. arbor drvo, cultura) uzgajanje drveća i ostalog bilja
- arborist** (lat. arbor drvo) onaj koji se bavi uzgajanjem drveća i ostalog bilja
- arborizacija** (lat. arborisatio) prirodno stvaranje oblika drveta na kamenju; biljni otisak
- arborni** (lat. arbor drvo) tekućina za prskanje raslinja i drveća radi zaštite od zaraznih bolesti
- arcato** čit. arkato (tal.) glaz. prevlačeći gudačom
- archiatrus Sancti Palatini** (lat.) nadliječnik svetog, tj. carskog dvora u starom Rimu; usp. arhijatar
- arctior citatio** čit. arkcior citacio (lat.) prav. oštiri (ili: pooštren) poziv pred sud
- arctius jus** čit. arkcijus jus (lat.) prav. bliže (ili: preče) pravo, pravo prednosti
- arctius mandatum** čit. arkcijus mandatum (lat.) prav. pooštrena zapovijed
- ardasa** (fr. ardasse) trg. vrsta grube svile iz Smirne
- ardasina** (fr. ardassine) trg. vrsta fine perzijske svile
- ardentan** (lat. ardens) gorući, vreli, usijan, zažaren, žarki; vatren, silan, plah, žustar, revan
- ardit** (tal. ardito) voj. u tal. vojsci; vojnik jurišnih odreda naoružan ručnom bombom i nožem
- ardito** (tal.) glaz. smjelo, žestoko, srčano
- arduitet** (lat. arduus strm) strmost; pren. velika teškoća, tegoba, muka
- area** (lat.) površina; gradilište; trkalište u cirkusu; gumno
- areal** (lat. areale) područje na kojem je raširena neka biljna ili životinjska vrsta
- arena** (lat.) borilište posuto pijeskom, poprište borbe i igara u cirkusu (amfiteatru) kod Rimljana; pren. poprište, polje borbe, rada i si.
- arenacija** (lat. arenatio) med. pješčana kupelj
- arenant** (lat. arena) borac u areni; hrvač
- arenda** (lat. arrenda) zakup zemljišta, ugovor o davanju zemljišta u zakup
- arendar** (lat. arrendarius) onaj koji daje zemljište u zakup

arendator (lat. arrendator) zakupac zemljišta

arendirati (lat. arrendare) dati ili uzeti zemljište u zakup, zakupiti

areola (lat. area, areola) malo, slobodno mjesto; anat. prsten oko prsne bradavice; mala šupljina između tkivnih snopića: med. crven krug oko upaljenog mjesta; astr. krug oko Mjeseca

areometar (grč. araios rijedak, metron) fiz. sprava za mjerenje gustoće i specifične težine tekućine; gravimetar, hidrometar

areometrija (grč. araios rijedak, metria) fiz. određivanje gustoće i specifične težine tekućine

Areopag (grč. Areios pagos) 1. brežuljak posvećen bogu rata Aresu, zapadno od Akropole u Ateni; 2. najstariji i najugledniji sud u Ateni čije je sjedište bilo na tom brežuljku; 3. pren. zbor uglednih i nepristranih sudaca

areotektonika (grč. Areios Aresov, koji pripada bogu rata Aresu, tektoniki) voj. vještina napadanja i obrane utvrđenih mjesta

areraže (fr. arrerages) mn. zaostala plaćanja, dugovi; neplaćena zakupnina; neplaćena kamata

areražirati (fr. arrerager) biti u zaostatku s primanjem, ne biti isplaćen

Ares (grč. Ares) mit. sin Zeusa i Here, bog rata; simbol surove hrabrosti, rata i ratnih užasa

arest (tal. arresto, lat. arrestum) zatvor, uze; usp. rešt

arestacija (lat. arrestatio) uhićenje, zatvaranje; uze, zatvor

aristant (lat. arrestans) uhićenik, kažnjenik, zatočenik; prav. osoba koja sudskim putem traži stavljanje zabrane

arestat (lat. arrestatus) prav. osoba protiv koje se traži stavljanje zabrane

arestatorij (lat. arrestatorium sc. man-

datum) prav. naredba o uhićenju; javno prozivanje vjerovnika (kod stečaja)

arestirati (lat. arrestare) v. aretirati.

aretirati (fr. arreter) zaustaviti, zaustavljati, zadržati, zadržavati; obustaviti, obustavljati; uhititi, zatvoriti; staviti zabranu

aretologija (grč. arete vrlina, logia) fil. nauk (ili: naučavanje) o vrlini, dio etike

argental (lat. argentum) v. pakvon, argentan

argentan (lat. argentum srebro) 1. slitina bakra, cinka i nikla; argental, pakvon, pakfong; usp. pakvon

argentometar (lat. argentum srebro, grč. metron) sprava za ispitivanje srebra

argentum (lat. argentum) srebro; novac

argentum foliatum (lat.) lisnato srebro

argentum vivum (lat.) živo srebro, živa

argirija (grč. argyrion) med. v. argirijaza

argirijaza (grč. argyrion srebro) med. modrosiva ili crnkasta boja koja se ponekad javlja na koži nakon duže unutarne uporabe srebrnih preparata

argirizam (grč. argyrion srebro) med. pojave kroničnog trovanja srebrom: argirijaza i degeneracije pluća, bubrega i jetara

argiroida (grč. argyrion srebro, eidos oblik) umjetno srebro, metalna smjesa slična srebru

argiromanija (grč. argyrion, mania pomama, ludilo) želja (ili: strast) za novcem, bogatstvom

argiroza (grč. argyrion) med. v. argirijaza

argo (fr. argot) jezik pariških ulica i polusvijeta; lopovski, mangupski, šatrovački govor; govor određene socijalne skupine

argon (grč. argos nedjelatan, neradan, lijen) kem. element, atomska težina 39,944, redni broj 18, znak Ar, plemeniti (inertni) plin bez boje, mirisa i ukusa, otkriven 1894.; upotrebljava se za punjenje žarulja i daje sivkastu svjetlost; usp. neon, kripton, ksenon

argonaut (grč. Argo, nautes brodar) zool. vrsta glavonožaca

Argonauti (grč. nautes brodar) mit. starogrčki junaci koji su na svojoj lađi Argo pod Jazonovim vodstvom otplovili do Kolhide kako bi donijeli zlatno runo

argonautika (grč. Argo, nautes) povijest pohoda Argonauta u Kolhidu; dugotrajan i opasan pothvat

argotirati (fr. argoter) govoriti šatrovačkim jezikom, govoriti jezikom koji ne razumije svatko

argotizam (fr. argot) izraz ili osobitost šatrovačkog govora

argument (lat. argumentum) dokazno sredstvo, dokaz, razlog; onaj dio dokaza na kojem se taj dokaz zasniva, obrazloženje; sadržaj ili izvadak iz nekog djela

argumentacija (lat. argumentatio) dokazivanje, zaključivanje, obrazlaganje; vještina dokazivanja, zaključivanja; način dokazivanja, zaključivanja

argumentativan (lat. argumentum dokaz) koji daje (ili služi kao) dokaz (razlog, obrazloženje), dokazni

argumentator (lat. argumentator) onaj koji navodi dokaze, koji obrazlaže, koji zaključuje; raspravljatelj

argumentiran (lat. argumentosus) bogat razlozima, potkrijepljen dokazima

argumentirati (lat. argumentari) navoditi kao dokaz, dokazivati, zaključivati, obrazlagati

argumentum ad hominem (lat.) 1. dokaz koji nije strogo logičan nego više prilagođen sposobnosti razumijevanja ili interesu slušatelja, lako

razumljiv, popularan dokaz; 2. dokaz koji se ne zasniva na samoj stvari, već na osobinama ili položaju onih koji je iznose, npr.: "Taj prijedlog nije dobar jer je predlagač loš čovjek"

argumentum ad veritatem (lat.) dokaz koji proizlazi iz općepriznatih i znanstveno utvrđenih istina

argumentum baculinum čit. argumentum bakulinum (lat.) dokaz batinom, tj. kad netko, nemajući drugih dokaza, dokazuje nešto silom

argumentum e consensu gentium čit. argumentum e konsenzu gencijum (lat.) log. dokazivanje neke tvrdnje na osnovi toga što su svi oduvijek tu tvrdnju smatrali istinitom

Argus (grč. Argos, lat. Argus) mit. sin Zeusov i Niobin, stooki div, čuvar Zeusove ljubavnice Ije koju je Hera pretvorila u kravu; po Zeusovoj zapovijedi ubio gaje Hermes; pren. veoma oprezan i savjestan čuvar; uhoda, špijun; *Argusove oči* vrlo budne, pažljive, uvijek otvorene oči kojima ništa ne može promaknuti

arhaičan (grč. archaios star) gram. koji ne potječe iz starog vremena, nego je samo napravljen, napisan ili prilagođen ukusu ili duhu starog vremena, starinski

arhaizam (grč. archaismos) gram. zastarjela riječ ili zraz koji se danas, u običnom pisanju i govoru, više ne upotrebljava, npr. korablja (lađa), starinski način izražavanja

arhaizirati (grč. archaios star, starinski) 1. baviti se proučavanjem starog vremena i kulture; 2. upotrebljavati u govoru i pisanju arhaizme

arhajski (grč. archa kos) starinski, tj. koji zaista potječe iz starog vremena; usp. arhaističan

arhajski period v. azojski period

arheget (grč. arch-egetes) vođa, poglavar; titula spartanskog kralja u Likurgovom zakonu

arhegonije (grč. arche početak, gonos) mn. bot. ženski spolni organi kod nekih bescvjetnica i mahovina

arhelogija (grč. arche početak, logia) početna znanost; osnove znanosti o čovjeku

arheografija (grč. archaios, grafo) opisanje starina; prid. arheografski

arheolog (grč. archailogos) onaj koji se bavi starinama i poznaje starine, osobito antičku umjetnost i znanost

arheologija (grč. archaiologia) znanost koja proučava ostatke i spomenike materijalne kulture starih naroda (osobito se bavi antikom); povijest stare umjetnosti; prid. arheološki

arheopteriks (grč. archaiopteryx) zool. fosilni kralježnjak veličine goluba, po nekim dijelovima sličan reptilima, a po drugim opet ptici; potječe iz pret-povijesnog doba

arheozoik (grč. arhce- pra-, staro-, zoon živ stvor) razdoblje u razvoju Zemlje (između arhaika i paleozoika)

arhesporij (grč. arche, spora) stanica od koje nastaje tkivo koje stvara truske kod paprati

arhetip (grč. archetypon prauzorak) praslika, prauzor; prapismo; osobito: prvi otisak; original; *arhetipi* otisci (ili: primjerci) prvog izdanja

arhi- (grč. archo prednjačim, počinjem) arh- predmetak koji u složenicama znači: glavni, prvi, nad, pra-

arhibiskup (grč. archo vladam, episkopos nadzornik) nadbiskup, arhiepiskop

arhiblast (grč. archo, blastos klica, zametak) zool. prazametak

arhidijeceza (grč. arche, dioikesis uprava) duhovno područje nadbiskupa, nadbiskupija

arhidakon (grč. archos, diakonos sluga) pravosl. najstariji đakon, počasno zvanje za đakona

arhiepiskop (grč. archos, episkopos) pravosl. glavni episkop

arhiepiskopija (grč. archos, episkopeo) pravosl. područje pod duhovnom upravom arhiepiskopa

arhigonija (grč. arche početak, gignomai stvaram) biol. spontano nastajanje života, postanak života u njegovim najjednostavnijim počecima iz tzv. anorganske tvari, prapočetak, prastvaranje; abiogeneza

arhijerarh (grč. archi-hierarches) pravosl. prvosvećenik, episkop

arhijerarhija (grč. archi-hierarchia) dostojanstvo prvosvećenika; visoko svećenstvo

arhijerej (grč. arch-hiereus) pravosl. vladika, starješina svećenika

arhilohijski (grč. Archiloxos) poet. tako se zove više vrsta stihova koje je prvi pisao najstariji grčki liričar i jampski pjesnik Arhiloh (između 680. i 640. pr. n. e.); pren. zajedljiv, žučan, podrugljiv u govoru ili pisanju

arhimagija (grč. archi-mageia) vrhovno čarobnjaštvo, tobožnja vještina pravljenja zlata i srebra

arhimandrit (grč. archimandrites) pravosl. poglavar većeg samostana ili više samostana

Arhimed (grč. archo- nad-, medomai brinem se, dakle "oprezni", "koji zna predviđati", "obzirni") najveći matematičar i fizičar staroga svijeta (287—212 pr. n. e.); *Arhimedov zakon* fiz. od Arhimeda pronađeno pravilo da svako tijelo, uronjeno u tekućinu, gubi na svojoj težini onoliko koliko teži istisnuta tekućina

arhipelag (grč. archi-pelagos) otočje; prvobitno: otoci u Egejskom moru, između Grčke i Male Azije

arhitekt (grč. arhitekton) onaj koji se bavi građevinarstvom, tj. projektant građevina, inženjer arhitekture, graditelj

arhitektonika (grč. arhitekton) znanost o građevnoj umjetnosti, gradi-

- teljstvo; umijeće izrađivanja znanstvenog sustava, znanost o sustavu
- arhitektonski** (grč. arhitektonikos) građevni, koji odgovara pravilima građevne umjetnosti; koji se tiče nekog znanstvenog sustava
- arhitektura** (grč. arhitekton, lat. architectura) građevna umjetnost, građevinarstvo, graditeljstvo; načini zidanja, raspored građenja; građevni stil
- arhitrav** (grč. archo, lat. trabs greda) arhit. glavna greda koja povezuje dva ili više stupova i leži na njima
- arhiv** (lat. archivum, grč. archeion vladina ustanova) mjesto gdje se drže i čuvaju spisi; pismohrana
- arhivalije** (lat. archivalia) spisi koji se nalaze u arhivu, povelje, dokumenti
- arhivist** (lat. archivarius) upravitelj (ili: nadzornik) arhiva
- arhivolt** (tal. archivolto glavni luk) arhit. polukružni luk koji spaja dva stupa (u helenističkoj, rimskoj, renesansnoj i baroknoj arhitekturi); u gotičkoj i romaničkoj arhitekturi: niz lukova glavnog crkvenog portala, koji su često ukrašeni kipovima
- arhivski** (lat. archivum) koji se tiče arhiva, koji pripada arhivu, koji se nalazi u arhivu, koji radi u arhivu
- arhocela** (grč. archos, kele kila, bruh) med. kila, bruh debelog crijeva
- arhont** (grč. archon) vladar, poglavar; najviši državni činovnik u Ateni nakon propasti starog kraljevstva
- arhoptoza** (grč. archos čmar, ptosis pad) med. spadnutost debelog crijeva
- arhoragija** (grč. archos čmar, regnymi prsnem) krvarenje iz debelog crijeva
- aridan** (lat. aridus) suh, isušen, spržen; jalov, neplodan, mršav; pren. suhoparan
- ariditet** (lat. ariditas) suhoća, sušnost, suša; mršavost; neplodnost, jalovost; pren. suhoparnost
- aridura** (lat. aridura) med. sušenje, mršavljanje; mršavost, slabost
- aries** (lat.) ovan, u starom vijeku ratna sprava (s ovnujskom glavom) za razbijanje zidina; *Aries* Ovan (zvijezde u Zodijaku na sjevernoj nebeskoj polutki)
- arija** (tal. aria, fr. air) skladba za jedan glas uz instrumentalnu pratnju; način pjevanja, napjev, melodija
- Arijadna** (grč. Ariadne) mit. kći kretskog kralja Minosa i Pasifaje, pomogla Tezeju, nakon što je ubio Minotaura, da pomoću klupka konca iziđe iz labirinta te pobjegla s njim, ali ju je on ostavio na otoku Naksu; otuda: *Arijadnina nit* sredstvo da se čovjek izvuče iz neke teške situacije
- arijanci** mn. pristaše i pobornici arijanizma; arijevc
- arijanizam** naučavanje aleksandrijskog svećenika Arija (4. st.) koji je tvrdio da Krist nije Bog, nego običan čovjek
- Arijci** (sanskr. arya, perz. arija) mn. ime kojim su indoeuropljani (arijski, indogermanski) stanovnici Indije, Perzije i Irana sami sebe nazivali; u novije doba ovim se imenom nazivaju svi Indoeuropljani (Indogermanci); Indogermanci, Indoeuropljani; Arijevci; *arijski jezici* svi indoeuropljanski (indogermanski) jezici
- Arijel** (hebr. "božji lav") simboličko ime za junaka uopće, za žrtveni oltar, za grad Jeruzalem; u književnosti: vodeni ili zračni duh s dobrim svojstvima, osobito istaknut kao dobročinitelj u Shakespeareovoj drami Oluja
- arijer-ban** (fr. arriere-ban) voj. posljednja obrana
- arijer-garda** (fr. arriere-garde) voj. zaštitna četa, zaštitnica, odstupnica
- arijergarda** (fr. arriere straga, garde) tjelesna straža) četa koja brani uzmicanje; zaštitnica
- arijeta** (tal. arietta) glaz. mala arija, pjesmica

- Arijevc** (sansk. agua) mn. v, Arije
- Arion** slavan pjesnik i svirač s grčkog otoka Lezba (oko 600. pr. n.e.); prema priči, skočio je s broda u more ne bi li se spasio od razbojnika: u vodi ga je dočekaio i iznio na obalu delfin kojega je zanio svojom pjesmom
- arioso** čit. ariozo (tal.) glaz. pjevajući, u obliku arije; im. kratko melodično djelo koje se umeće u recitativ
- Ariosto** (Ludovico, 1474—1533) pisac prvih komedija na talijanskom jeziku (pisao i latinska djela; svjetski je glasovit po svome epu Orlando furioso (Bijesni Orlando)
- Ariovist** vladar germanskog plemena Sveva, jedna od najznačajnijih osoba opisanih u Cezarovu djelu De bello Gallicio; 58. pr. n. e. pobijedio ga Cezar
- Aristarh** (grč. Aristarchos) najveći aleksandrijski gramatičar, poznat kao kritičar Homerovih i Pindarovih pjesama; pren. strog i pravedan sudac u pitanjima umjetnosti; pr. aristarhski
- Aristej** mit. starogrčki zaštitnik lova i stada, sin Apolona i nimfe Kirene
- Aristid** (grč. aristos najbolji) staroatenski državnik s nadimkom "Pravedni" (umro oko 467. pr. n. e.); simbol pravednosti i nesebičnosti
- aristodemokracija** (grč. aristos najbolji, demos narod, kratos moć, vlast) vladavina plemstva i naroda
- Aristofan** starogrčki komediograf, jedan od najvećih komediografa uopće (452—388 pr. n. e.)
- aristokracija** (grč. aristokratia) vladavina plemstva; plemićki stalež, plemstvo
- aristokrat** (grč. aristokrates) plemić po rođenju ili položaju; prijatelj i član aristokracije, vladavine plemića
- aristokratizam** (grč. aristokrateomai imam aristokratski ustav) aristokratski sustav vladavine; ljubav prema aristokraciji i aristokratskim načelima
- aristolohici** (grč. aristos, locheia porađanje) mn. med. sredstva koja pomažu porađanje, osobito čišćenje porodilje
- aristotelizam** (grč. Aristoteles) fil. naučavanje grčkog filozofa Aristotela (384—322 pr. n. e.), Platonovog učenika, učitelja Aleksandra Velikog i osnivača peripatetičke škole
- ariš** (lat. Larix europaea) bot. vrsta bora (listopadna biljka)
- aritmetičar** (grč. arithmetikos) onaj koji se bavi aritmetikom ili zna aritmetiku; onaj koji je vješt u računanju
- aritmetički** (grč. arithmetikos) koji spada u računanje, koji se može predočiti ili riješiti brojevima, računski; *aritmetička sredina* nekih brojeva je zbroj tih brojeva podijeljen brojem od onoliko jedinica koliko je tih brojeva; usp. geometrijska sredina; v. progresija
- aritmetika** (grč. arithmos broj, e arithmetike tj. techne) mat. umijeće računanja, znanost o brojevima; *politička aritmetika* primjena aritmetike na društvene i državne ustanove (npr. osiguranje života, lutrije i dr.)
- aritmija** (grč. arhythmia) nedostatak ravnomyernosti, nepravilno kretanje; neskladnost; med. nepravilnost u ritmu srčanih otkucaja
- aritmogrif** (grč. arithmos broj, grifos zagonetka) zagonetka izražena brojevima
- aritmologija** (grč. arithmos broj, logia) znanost o brojevima, osobito o tajanstvenim i čudnim svojstvima brojeva
- aritmomanija** (grč. arithmos broj, mania bijes, ludilo) nagon za stalnim brojenjem svega i svačega (bolesnik broji korake, stube, prozore na kućama kraj kojih prolazi itd.)

- aritmomantija** (grč. arithmos broj, manteia proricanje) proricanje iz brojeva
- aritmometar** (grč. arithmos broj, metron) sprava za računanje
- arivaža** (fr. arrivage) pristajanje, dolazak brodova u luku; dolazak; dovoz robe; dovezena roba
- arivist** (fr. arriver postići, arriviste) bezobziran lovac na zvanja i položaje, karijerist, laktaš
- arivizam** (fr. arriver postići) osobina onih koji bezobzirno žele doći na neki položaj ili postići neko zvanje, laktaštvo
- arizacija** (sanskrit. arua) pretvaranje u Arije
- arka** (lat. arca kovčeg, sanduk) 1. mit. lada (u obliku kovčega) u kojoj se starozavjetni Noa spasio od potopa te se ploveći zaustavio na vrhu planine Ararat; 2. u starokršćanskoj crkvi: posuda u kojoj su čuvane euharistija, relikvije i dr. dragocjenosti
- arkada** (fr. arcade, arcata) arhit. nadsvodeni hodnik, polukružni otvor
- arkadijski** (grč. Arkadia, arkadikos) koji je iz Arkadije, tj. pastirski, seoski, naivan; idiličan
- Arkadani** (grč. Arkadoi) mn. stanovnici Arkadije, pastirskog predjela u sredini Peloponeza; pren. pjesnici pastirske poezije
- arkanist** (lat. arcanus tajanstven, tajan) poznavatelj tajni u pojedinim strukama, npr. kako se prave sredstva za uljepšavanje, pomlađivanje itd.
- arkanum** (lat. arcanum tajna) tajni lijek, tajno sredstvo
- arkatura** (fr. arcature) niz malih slijepih dekorativnih arkada, umjetne arkade; svodna oplata
- arkbutan** (fr. arc-boutant) arhit. potporni poluiuk, stup podupirač
- arkebuza** (fr. arquebuse) stara puška s kokotom i dugom cijevi, preteča današnje puške
- arko** (tal. arco, lat. arcus luk) glaz. gudalo, potez gudalom; *coll arco* čit. kol arko (tal.)'gudalom
- arkosolij** (lat. arcus luk, solium mrtvački sanduk od kamena) umjetnički izrađen starokršćanski grob u katakombama sa svodom u obliku luka
- arkoza** (grč. arkeo izdržavam) geol. pješčanik od granitnih gnajskih stijena
- arktacija** (lat. arcatito) med. sužavanje, suženost utrobe i zatvorenost kao posljedica toga; stezanje nekog dijela tijela zavojem
- arktički** (grč. arktikos sjeverni) koji se nalazi oko Sjevernog pola, tj. onaj koji je u vezi sa zvijezdama Velikog i Malog medvjeda
- Arktik** (grč. arktikos sjeverni) područje oko Sjevernog pola
- arktos** (grč. e arktos Veliki medvjed, Velika kola) astr. Veliki i Mali medvjed (skupine zvijezda); sjever
- arktura** (lat. arctura) med. uraslost nokata u meso
- arkuacija** (lat. arcuatio) med. krivljenje kostiju u obliku luka
- arma** (lat.) oružje; od srednjeg vijeka: obiteljski grb
- armada** (šp.) oprema; u Španjolskoj: oružana sila; osobito ratna flota (ovako se u XVI. st. zvala "nepobjediva" flota Filipa II. koju je 1588. poslao protiv Engleske)
- armadilja** (šp. armadilla) pom. mala ratna flota; mali naoružani brod, osobito carinski
- armalisti** (mađ. armalis, lat. arma oružje) mn. mađarski plemići koji nisu imali svog imanja, nego su živjeli samo od službe u vojsci
- armater** (fr. armateur) pom. naoružan trgovački brod; gusarski brod; zakupnik broda koji priprema svoj brod na daleki put; vlasnik gusarskog broda, gusar, pomorski razbojnik

armatura (lat.) voj. naoružanje, ratna sprema; pom. naoružanje i posada nekog broda; oklopljavanje broda; fiz. ^pojačavanje snage magneta umetanjem željeza; metalni dijelovi u građevinarstvu

Armida lit. ime lijepo i moćne čarobnice u Tassovom spjevu "Oslobođeni Jeruzalem"; pren. žena sposobna zavesti

armija (lat. arma oružje, fr. armee) 1. oružana sila, vojska; 2. strategijsko-operativna jedinica kopnene vojske i zrakoplovstva; 3. pren. mnoštvo, npr. "armija nezaposlenih", "armija beskućnika"

armilaran (lat. armilla grivna, narukvica) okrugao, u obliku koluta; *armilarna sfera* stari astronomski instrument (u obliku koluta ili kugle) za određivanje položaja zvijezda na nebu

armirati (lat. armare) 1. voj. naoružati, opskrbiti ratnom spremom, opremiti; 2. fiz. pojačati snagu magneta pomoću željeza; 3. grad. povećati nosivost zida željezom i cementom; 4. glaz. staviti (ili: stavljati) oznake na početku glazbenog komada; 5. pren. jačati, snažiti

armorijal (fr. armorial, lat. armorale) knjiga s grbovima

armorist (lat. armorale) poznavatelj grbova, onaj koji se razumije u grbove

arogancija (lat. arrogantia) napuhanost, oholost, drskost, bezobzirnost

arogantan (lat. arrogans) napuhan, gord, ohol, razmetljiv, uobražen, bezobrazan, drzak

arogirati (lat. arrogare) usuditi se, drznuti se; prisvojiti, prisvajati; prav. uzeti pod svoje

aroma (grč. aroma) miris, ugodan miris eteričnih ulja; sočna tvar kod biljaka

aromatici (grč. aroma, lat. aromatica) mn. mirisne tvari, začini

aromatičan (grč. aroma) mirisan, koji ugodno miriše, sa začinom

aromatizacija (grč. aroma) stavljanje mirisa (ili: začina) u lijekove, jela i dr.

aromatizirati (grč. aroma) namirisati, staviti miris u nešto; začiniti, začinjavati

Aromun pripadnik jednog ogranka Rumunja; Cincari, Vlasi

Aron (hebr. Aharon, Aaron) stariji brat Mojsijev, pomagao mu pri izlasku iz Egipta; prvi veliki svećenik u Izraelu

arostema (grč. arrostema slabost) med. slaboumnost, ludilo; arostija

arostija (grč. arrostia) med. v. arostema

arozaja (fr. arrosage) zalijevanje, navodnjavanje njiva; polijevanje ulica; voj. metodično bombardiranje

arozija (lat. arrodere, arrosio) med. nagrizanje kostiju

arozirati (fr. arroser) zalijevati, polijevati, navodnjavati; voj. metodično bombardirati, zasuti vatrom, granatama, bombama; trg. doplatiti, naknadno platiti

arozman (fr. arrosement) zalijevanje, polijevanje; ovlažavanje, osvježavanje; trg. doplaćivanje, naknadno plaćanje

Arpad vođa Mađara prilikom njihova dolaska u današnju Mađarsku; prvi mađarski knez (890—907), osnivač dinastije (Arpadovići) koja je do 1301. vladala i Hrvatskom

arpaneta (tal. arpanetta) glaz. mala harfa, harfica

arpeggiato čit. arpedžato (tal.) glaz. kao na harfi, tj. u razlomljenim akordima

arpeggiatura čit. arpedžatura (tal.) glaz. niz razlomljenih akorda

arpeggio čit. arpedžo (tal.) glaz. lomljenje tona kao na harfi

- arpikord** (tal. arpicordo) glazbeni instrument po zvuku sličan harfi, spinet
- ars** (lat.) umjetnost, umijeće; zanat, posao; teorija (ili: osnova) umjetnosti ili znanosti
- ars longa, vita brevis** (lat.) umjetnost je duga, a život kratak
- ars mnemonica** čit. ars mnemonika (lat.) vještina pamćenja
- arsen** (grč. arsenikon) kem. element atomske težine 74,93, redni broj 33, znak As, jedan od najjačih otrova
- arsenal** (fr. arsenal, lat. arsena, tal. arsenale) skladište za čuvanje ratne opreme; pren. velika zaliha
- arsenijati** (grč. arsenikon) mn. kem. soli arsenove kiseline
- arseniti** (grč. arsenikon) mn. kem. spojevi arsenove kiseline s bazama
- arsenofagizam** (grč. arsenikon, fagein jesti) med. navika uzimanja inače otrovnih količina arsenovih spojeva radi jačanja tjelesne snage ili spolne sposobnosti
- arsenogonija** (grč. arsen muški, gone rađanje) rađanje muške djece
- arслан** (tur. arslan, aslan) lav; pren. junak; prijek, ljutit čovjek, nasilnik; bot. biljka zijevalica
- arsonvalizacija** (lat. arsonvalisatio) v. arsonvalizacija
- arš** (tur.) Božje prijestolje na vrhu neba
- aršin** (tur. aršyn) lakat, rif; mjera za dužinu (između 65 i 75 cm; dijelio se na osam urupa, a svaki urup na četiri greha); prijašnja ruska mjera — 0,7112 m; 1500 aršina — 1 vrsta (1066,781 m)
- art nouveau** čit. ar nuvo (fr.) nova umjetnost na prijelazu iz 19. u 20. st., kod nas poznatija pod imenom Secesija
- artefakt** (lat. artefactum) umjetni proizvod, ono što je umjetno napravljeno, rukotvorina (za razliku od prirodnog proizvoda)
- arteriektazis** (grč. arteria žila, ektasis pomicanje) med. proširenje arterija
- arterija** (grč. arteria žila) anat. krvna žila, žila kucavica (opći naziv za krvne žile koje vode krv iz srca u pluća ili iz srca u ostale dijelove tijela; pren. glavna prometna ulica u gradu i si.
- arterijalitet** (lat. arterialitas) fiziol. bogatstvo u arterijama; nadmoć sustava arterija i njihovog utjecaja u nekom tijelu; arteriozitet
- arterijalizacija** (lat. arterialisatio) fiziol. obnavljanje (ili: oksidacija) krvi
- arterijski** (grč. arteria žila) koji se tiče arterija; *arterijska krv* svijetlocrvena, oksidirana krv, krv koja je prošla kroz pluća i primila kisik
- arteriografija** (grč. arteria, grafia) anat. opis (ili: opisivanje) arterija
- arteriole** (lat. arteriolae) mn. fiziol. najsitnije arterije, nakon njih dolaze kapilare
- arteriologija** (grč. arteria, logia) anat. proučavanje arterija
- arterioreksis** (grč. arteria, rexis pucaanje) med. pucaanje arterije
- arterioskleroza** (grč. arteria, skleros tvrd) med. zadebljanje i ovapnjenje stijenki arterija
- arteriostenozna** (grč. arteria, stenosis) med. sužavanje (ili: suženost) arterija
- arteriotomija** (grč. arteria, tome rezanje) med. operativno otvaranje arterija
- arteriozitet** (lat. arteriositas) fiziol. v. arterijalitet
- arteritis** (grč. arteria) med. upala arterija
- artes liberales** (lat.) mn. slobodne umjetnosti, lijepe vještine
- arteški zdenac** zdenac kod kojega se voda dobiva dubokim bušenjem (po francuskoj pokrajini Artois gdje su

- kopali prve takve zdence već u 12. stoljeću)
- Arti musices** Umjetnosti glazbe (namijenjena kuća), čest natpis na zgradama glazbenih zavoda
- artičoka** (tal. articiocco, fr. artichaut) bot. cijenjeno povrće s mesnatim cvjetnim glavicama
- artidaktili** (grč. artios usko spojen, daktylos prst) zool dvopapkar, takoprstaši, takoprsti dvopapkari
- artifeks** (lat. ars, gen. artis umjetnost, facere činiti) tvorac, začetnik, autor, stvaralac, umjetnik, majstor
- artificijalan** (lat. artificialis) umjetnički; neprirodan, izvještačen
- artikl** (lat. articulus zglob, članak) članak, napis; točka ugovora; anat. zglob; trg. predmet, stvar, roba u trgovini; gram. član; sastavni dio nekog spisa, poglavlje, paragraf
- artikulacija** (lat. articulatio) gram. tvorba glasova; jasno i razgovijetno izgovaranje riječi i slogova
- artikulirati** (lat. articulare) gram. tvoriti glasove; riječi i slogove jasno i razgovijetno izgovarati, razumljivo govoriti
- artiljerac** (fr. artilleur) vojnik koji rukuje topom, topnik
- artiljerija** (fr. artillerie) prvobitno: svaka ratna sprava uopće; kasnije: topovi, topništvo, rod vojske naoružan topovima
- artist** (tal. artista, fr. artiste) umjetnik, poznavatelj umjetnosti; glumac, osobito u varijetetu i kabareu; majstor u jahanju, plesač na konopcu (u cirku-su)
- artistički** (fr. artistique) umjetnički, majstorski
- artizam** (lat. ars, artis umjetnost) način umjetničkog, osobito književnog izražavanja koje je više posljedica vještine i znanja nego čistog talenta i osjećaja, te se stoga više koristi vanjskim sredstvima (riječju, stilom, kompozicijom i dr.); pretjerana sklonost vanjskom obliku umjetničkog djela, "igra riječi"
- artizan** (fr. artisan) zanatlija; glumac; pren. osnivač, pokretač
- artofag** (grč. artos, fagos) onaj koji jede kruh
- artokarpi** (grč. artos kruh, karpos plod) mn. bot. krušne biljke
- artolatija** (grč. artos kruh, latreia poštovanje) poštovanje (ili: obožavanje) kruha (hostije)
- artralgija** (grč. arthron zglob, algos bol) med. bol zgloba, probadanje u zglobovima
- artremboleza** (grč. arthron, emballo ubaciti, umetnuti) med. namještanje iščašenih zglobova
- artritičan** (grč. arthron) koji je u vezi s upalom zglobova; koji je protiv upale zglobova (sredstvo, lijek)
- arthritis** (grč. arthron) med. upala zglobova, probadanje u zglobovima; giht
- artritizam** (grč. arthron zlob) med. grada tijela koje je sklono debljini, šećernoj bolesti, kostobolji, kamencu u žuči i mokraćnom mjehuru, prijevremenoj arteriosklerozi, neuralgiji, astmi i dr.
- artro-** (grč. arthron) predmetak u složenicama sa značenjem: zglob, zglobni
- artrodeza** (grč. arthron) operativno učvršćivanje zgloba
- artrodinija** (grč. arthron, odyne bol) med. bol (ili: probadanje) u zglobu
- artrofiioza** (grč. arthron, fyo stvaram) med. gnojenje zglobnih kostiju, zagnojavanje zglobova
- artrokarcinom** (grč. arthron, karkinos rak) med. rak u zglobu
- artropatija** (grč. arthron, pathos bol) med. bol zgloba, zglobobolja
- artropioza** (grč. arthron, pyon gnoj) med. gnojenje (ili: zagnojavanje) zgloba
- artropodi** (grč. arthron, pus, podos noga) mn. zool. člankonošci

- artrotomija** (grč. arthron, tome rezanje) med. operativno otvaranje zgloba
- artroza** (grč. arthron) anat. grada zgloba, zglob
- artrozoa** (grč. arthron zglob, zoon životinja) zool. sa zglobovima, opće ime za kukce (insekte), pauke, rakove i crve
- arundinozan** (lat. arundinosus) trskovit, bogat trskom, obrastao trskom
- Arverni** mn. keltsko pleme u srednjoj Galiji (danas Auvergne)
- arvikultura** (lat. arvus njiva, cultura uzgajanje) poljoprivreda, zemljoradnja
- arza** (grč. arsis) metr. glaz. dizanje glasa; naglašeni slog stope; suprotno: teza
- arzan** (tal. arso zapaljen, goruć) debela crkvena svijeća
- as** (lat. as, assis) 1. starorimski sitan novac i jedinica za težinu; 2. najjača karta; 3. prvak, najbolji u nekoj struci, osobito u športu
- Asa** kralj u staroj Judeji (944—904 pr. n. e.), pobjednik u mnogim bitkama
- asacija** (lat. assatio) kuhanje jela i liječkova u njihovom vlastitom soku
- asamar** (lat. assus pečen, amarus gorak) kem. proizvodi raspadanja koji se stvaraju pri zagrijavanju životinjskih ili biljnih tvari i daju im začinski okus, npr. kora od kruha, površina pečenja i dr.
- asambleja** (fr. assemblee) skupština, zbor, sabor, skup, parlament; u ruskom (starijem) jeziku zabavna večer u dvoru Petra Velikoga
- asanacija** (lat. sanus zdrav, fr. assainir) smišljen rad na podizanju zdravlja pojedinaca u nekom gradu, kraju ili državi, popravljavanje i poboljšavanje općih zdravstvenih prilika, čišćenje od zaraze, isušivanje močvarnih mjesta itd.
- asanirati** (lat. sanus, fr. assainir) popraviti (ili: popravljati) opće zdravstveno stanje u nekom mjestu, kraju ili državi uvođenjem niza higijenskih mjera: čistoće, isušivanja močvarnih mjesta itd.
- ascendencija** (lat. ascendentia) prava, uzlazna linija srodstva; astr. penjanje, uzlazak; nadmoć, pretežnost; mat. rast
- ascendenti** (lat. ascendentes) mn. prav. rođaci po uzlaznoj Uniji, preci kao roditelji, djedovi, pradjedovi; suprotno: descendent
- ascenzija** (lat. ascensio) penjanje, uzlaženje, uzdizanje; Uzašašće Kristovo, Spasovo; napredovanje, polet; astr. penjanje, uzlaženje nebeskog tijela
- ascidije** (lat. asciscere primati, prihvaćati); mn. plaštenjaci, prirasli na kamenu i drugim predmetima u moru, mješćinice
- asciji** (grč. a-, skia sjena) mn. zem. stanovnici žarkog pojasa koji dvaput godišnje ostaju u podne bez sjene, name u dane kad Sunce kod njih prolazi kroz zenit
- ascites** (grč. askites, tj. nosos, askos koža) med. trbušna vodena bolest
- ASDIC** krat. za engl. *Allied Submarine Detection Inuestigation Committee* (Saveznički istražni odbor za otkrivanje podmornica) uređaj za otkrivanje i lociranje podmornica uz pomoć ultrazvuka (nakon Drugoga svjetskog rata služi za pronalaženje potonulih brodova i podmornica, za ustanovljivanje gdje se nalaze velike plove riba i si.); usp. SONAR
- ASEAN** savez zemalja jugoistočne Azije (Indonezija, Malezija, Singapur, Tajland, Filipini)
- asebija** (grč. asebeia) bezboštvo, bezvjerstvo, ateizam
- aseitet** (lat. aseitas, a se esse biti, tj. postojati sam sobom) samostalnost, osobina ljudi koji rade samo po svom vlastitom, unutarnjem nagonu, bez ikakvog vanjskoog poticaja; po sko-

lastičkoj teologiji: svojstvo Boga koji uzrok svog bića ima u samom sebi, dakle, postoji sam sobom ili kroz sebe sama (a se est); u novije doba: jači izraz za slobodnu volju

aseksualan (grč. a-, lat. sexus spol) bespolan, koji nema spola, kojem je oduzeta mogućnost oplodivanja

aseksualizacija (grč. a-, lat. sexualisatio) uništenje, oduzimanje sposobnosti oplodivanja; kastracija

aselenski (grč. a-selenos) bez Mjeseca, npr. *aselenska noć* (za planete Merkur i Veneru kaže se da su "aselske", bez pratitelja, bez satelita

aselgija (grč. aselgeia) razvratnost, razvrat, pohotljivost

asemičan (grč. asemos) koji nema znaka, koji je bez oznake, bez obilježja

asentacija (lat. assenatio) laskanje, udvaranje; ulagivačko odobravanje

asenzija (lat. assensio) odobravanje, pristajanje uz koga; fil. primanje nečega kao istinitog

asepsa (grč. a-, sepsis trulež) med. nastojanje da rane ne dođu u dodir sa zaraznim klicama (osobito kod operacija)

aseptičan (grč. a-, septikos) koji nije sklon truljenju; koji nema zaraznih klica; v. antiseptičan

aseptin (grč. a-, sepsis) kem. sredstvo koje čuva mlijeko i jela od kvarenja; sastoji se od stipse pomiješane s bornom kiselinom

aseptol (grč. a-, sepsis trulež, lat. oleum ulje) kem. otopina kiseline kao sredstvo za sprječavanje truljenja, dobiva se mješavinom sirove karbolne kiseline ili krezola s koncentriranom sumpornom kiselinom

asercija (lat. assertio) potvrda; prav. službena potvrda da je netko slobodan

asertivan (lat. assertivus) v. asertoran
asertoran (lat. assertorius) kojim se tvrdi, potvrđan; fil. *asertoran sud* sud

u kojem se odnos između subjekta i predikata iskazuje kao činjenica (usp. problematičan, apodiktičan); *asertorna. prisega* prav. prisega koja se polaže nakon danog iskaza (za razliku od promisorne prisega, tj. one koja se polaže prije davanja iskaza)

aservacija (lat. asservare) čuvanje, pohrana; ostavljanje u pohranu

aservat (lat. asservatum) ono što je ostavljeno na čuvanje, u pohranu

aservirati (lat. asservare) čuvati, sačuvati, pohraniti; ostaviti u pohranu

asesor (lat. assessor pomoćnik u službi) sučev pomoćnik; porotnik

asesorat (lat. assessoratum) zvanje pomoćnog suca; sudsko pomoćništvo

asesura (lat. assessura) v. asesorat

aseveracija (lat. asseveratio) ozbiljno uvjeravanje ili tvrđenje nečega, dokazivanje, prisizanje u nešto

aseverativan (lat. asseverare dokazivati) potvrđan, dokazni

asfalt (grč. asfaltos) kem. zemna smola, paklina, smjesa raznih ugljikovodika u kojoj ima i kisika, dušika i sumpora; pomiješan s vapnencem upotrebljava se za pravljenje pločnika i za izolaciju zidova od vlage

asfaltirati (grč. asfaltos) prevući asfaltom

asfiksija (grč. a-, sphyxis bilo) med. prestanak ili usporenost kucanja srca zbog neke mehaničke prepreke, obamrlost, najviši stupanj nesvjestice

asfiktičan (grč. a-, sphyxis) med. koji je u dubokoj nesvjestici, polumrtav, obamro

asfodel (grč. asfodelos) kod Homera: biljka na poljima donjeg svijeta, "cvijet smrti"; naši izrazi: primorski brden, čapljan, čeplez, kraljevo koplje (rod biljaka iz porodice ljiljana)

asibilacija (lat. assibilatatio) gram. pretvaranje stražnjonepčanih i zubnih suglasnika u afrikate, tj. njihovo izgovaranje zajedno sa sibilantima

asibilirati (lat. assibilare) gram. pretvarati stražnjonepčane i zubne suglasnike u afrikate

asiduitet (lat. assiduitas) točnost; postojanost, ustrajnost

asiento čit. asjento (šp.) ugovor španjolskih vladara (u 16.—18. st.) s trgovačkim partnerima i podjela ovima prava da monopolistički uvoze određen broj robova iz crnačkih zemalja u američke (španjolske) kolonije

asignacija (lat. assignatio) doznaka, uputnica, nalog za isplatu

asignant (lat. assignans) onaj koji šalje uputnicom novac, pošiljatelj

asignat (lat. assignatus) osoba na koju glasi uputnica, doznaka, nalog; uputnica na primanje godišnjeg dohotka od nekretnina; papirni novac iz vremena Francuske revolucije (19. IV. 1790.), tiskan radi likvidiranja državnih dugova

asignatar (lat. assignatarius) osoba na koju glasi uputnica ili doznaka, primatelj novca po uputnici ili nalogu

asignatura (lat. assignatura) v. asignacija

asignirati (lat. assignare) uputnicom doznačiti (ili: doznačavati), izdati (ili: izdavati) nalog za isplatu neke svote

asilogističan (grč. a-, syllogismos posredni zaključak) log. iz kojega se ne može izvesti zaključak

asimetričan koji nema simetrije, nerazmjernan, neskladan, nejednak

asimetrija (grč. asymmetria nesimetričnost) nerazmjernost, neskladnost, nejednakost, neravnornost

asimfonija (grč. a-, symfonia) nesklad, neskladnost; pr. asimfoničan

asimilacija (lat. assimilatio) izjednačenje, izjednačavanje; gram. jednačenje (po zvučnosti, po mjestu tvorbe glasova); psih. primanje u svijest novog sadržaja (doživljaja) i njegovo prilagođavanje sadržaju svijesti; fi-

ziol. zbivanje kojim stanice pretvaraju hranu u tvar od kojih se same sastoje (proces asimilacije)

asimilirati (lat. assimilare) izjednačiti, izjednačavati, prilagoditi, prilagođavati; gram. jednačiti; fiziol. primiti u se, primati u se, pretvoriti hranu u organsku tvar

asimpatija (grč. a-, sympatheia) nenaklonost; nedovoljno suosjećanje, nedostatak sućuti

asimptota (grč. a-, symptotos koji se ne poklapa) mat. linija kojoj se približava neka krivulja, ali je nikad ne siječe, npr. hiperbola ima dvije asimptote; simbol beskrajne ljudske težnje koja nikad ne postiže svoj cilj; Leibniz je nazvao čovjeka "asimptotom božanstva"

asimptotičan (grč. a-, symptotos koji se ne poklapa) koji se ne poklapa, nepoklopljiv

asimulacija (lat. assimilatio) pretvaranje, prijetvornost, licemjerje

asindeton (grč. a-, syndeton) poet. pjesnička figura u kojoj se izostavljaju veze između dviju ili više rečenica, ili između članova jedne rečenice, npr.: //O žene, dajte da pjevam jedan razdrti psalam//užasan, očajan, grozan, bolestan, krvav, nervozan...

asindetSKI (grč. a-, syndetos nevezan) koji je bez veze, bez sveza, bez svezica

asindezija (grč. asyndesia nevezanost, nespojenost) ret. nedostatak veze u rečenicama, nevezanost; usp. asindeton

asinkroničan (grč. a-, syn s, chronos vrijeme) neistovremen, nejednakovremen, neistodoban

asinus ad lyram čit. azinus ad liram (lat.-grč.) magarac u liru (uzrečica koja odgovara našem: razumije se kao magare u kantar, tj. nesposoban je, glup je)

Asinus Buridani inter duo prata

(lat.) Buridanov magarac između dvije livade; v. Buridanov magarac

asiriologija znanost koja proučava književnost, jezik, povijest i starine Asirije i Babilona

asistencija (lat. assistentia) pomaganje, pomoć, potpora; prisutnost

asistent (lat. assistens) pomoćnik, pomagač, zamjenik; mlađi činovnik

asistirati (lat. assistere) pomagati nekome u poslu; pratiti nekoga; biti nazočan čemu

asistolija (grč. a-, systole skupljanje, stezanje) med. opći naziv za sve teške poremećaje u organizmu zbog nedovoljnog rada srčanog mišića, nestezanje srca

asitija (grč. asitia nejedenje, gladovanje) post; nedostatak volje za jelom; nedostatak hrane

askaride (grč. askaris) mn. zool. dječje gliste

asket (grč. asketes) pustinjač, pokajnik, onaj koji svojevolumnim gladovanjem i mučenjem tijela svladava u sebi strasti i prohtjeve

asketičar (grč. askeo) pisac pobožnih djela, bogougodnih spisa

asketika (grč. askeo) naučavanje o askezi

asketizam (grč. askeo skrbiti se) način mišljenja i življenja asketa, pustinjaštvo, pokajništvo u mučenju tijela odricanjem

asketski (grč. asketos) pokajnički, bogougodan; odgojni

askeza (grč. askesis) pustinjaštvo, pokajništvo, ugađanje Bogu do krajnjeg samoodricanja; mučenje tijela radi što uspješnijeg svladavanja tjelesnih strasti i prohtjeva kako bi duša bila što neovisnija o tijelu i time se mogla posvetiti svome pravom opredjeljenju asklepijadski strofa metr. veza asklepijadskog stiha s drugim vrstama stihova

asklepijadski stih metr. vrsta klasičnog stiha, nazvanog po grčkom pjesniku Asklepijadu, sastoji se od dvaju (*mali asklepijadski stih*) ili triju horijamba (*veliki asklepijadski stih*), u početku s trohejom ili spondejom, i s jambom na završetku

Asklepije starogrčki bog liječništva; kod Rimljana: Eskulap; *Asklepijadi* potomci Asklepijevi, liječnici i učitelji liječništva

askus (grč.) organ za razmnažanje gljiva mješinarke; *askomiceti* razred gljiva koje stvaraju truske u mješincama

asocijacija (lat. associatio) udruživanje, spajanje, vezivanje; društvo, udruženje; fil. *asocijacija ideja* vezivanje predodžaba na taj način što jedna predodžaba izazove u svijesti neku drugu; *asocijacionistička psihologija* smjer u psihologiji koji sve duševne pojave objašnjava iz predodžaba i njihovih mehaničkih veza te svu duhovnu djelatnost svodi na asocijaciju ideja

asocijalan (grč. a-, lat. socialis) nedružen, nedruštven; koji ne voli društvo i ne želi biti njegov koristan član; koji je ravnodušan prema općim potrebama i interesima zajednice

asocijativan (lat. associare združiti, associativus) koji združuje ili sjedinjuje, koji nadovezuje na nešto

asocirati (lat. associare) pridružiti, udružiti, spojiti, vezati; primiti za suradnika, člana; *asocirati se* združiti se, udružiti se

asodičan (grč. as-odes koji osjeća gađenje, koji izaziva gađenje, odis prezasićenost) med. *asodična. groznica* groznica praćena povraćanjem

asolirati (fr. assoler) zasijavati zemlju naizmjenično različitim usjevima

asomatičan (grč. a-somatos) netjelesan

asomnija (grč. a-, lat. somnus san) med. nesanica

asonanca (lat. assonantia) poet. samoglasničko podudaranje, stih u kojem se rimuju samo samoglasnici, nepotpuna rima; glaz. jednakost tonskih figura u jednoj glazbenoj misli

asonancija (lat. assonantia) v. asonanca

asonirati (lat. assonare) biti sličan po zvuku ili glasu, slično zvučiti

asortiman (fr. assortiment) potpuno i sređeno skladište robe; zbirka razne robe iste vrste (npr. knjiga); biranje, odabiranje

asortirati (fr. assortir) srediti (ili: sređivati) po vrstama, odabrati stvari jedne prema drugima; opskrbiti skladište robom; opremiti

asortisaža (fr. assortissage) trg. izdvajanje (ili: sređivanje) robe po vrstama

asotija (grč. asotia) razvratnost, razvrat, raskalašnost

Aspalathos ilirsko, a kasnije grčko naselje na području današnjeg Splita

asparagus (grč. asparagos) šparoga; rod bilja iz porodice ljljana; *asparagin* organski spoj koji se nalazi u šparogi

Aspazija ugledna atenska hetera iz V. st. pr. n. e., prijateljica i kasnije žena Periklova

aspekt (lat. aspectus) izgled, pojava, lik; stajalište, gledište; astr. položaj planeta promatran sa Zemlje; pren. dobar znak

aspera nec terrent čit. aspera nek terrent (lat.) poteškoće ne zastrašuju

asperacijski sustav (lat. asper ljut, oštar) izricanje jedinstvene kazne za više povreda kaznenog zakona što ih je počinio isti počinitelj, tako da mu se za sva djela izriče kazna koja se sastoji u povišenju kazne utvrđene za najteže kazneno djelo

aspergioloza (lat. aspergillus) med. bolest izazvana gljivicom aspergillus

fumigatus u organizmu ljudi i životinja, osobito kod osoba koje imaju posla sa žitom i brašnom; kod ljudi se pojavljuje u obliku plućne tuberkuloze (pseudo-tuberkuloza)

asperifolija (lat. asperifolia) mn. bot. biljka s hrapavim lišćem

asperitet (lat. asperitas) hrapavost, neravnina; surovost, grubost, neotesanost; tvrdoća, krutost

aspermatičan (grč. a-, sperma) v. aspermičan

aspermatizam (grč. a-, sperma sjeme) med. v. aspermizam

aspermičan (grč. aspermos) med. koji nema sjemena, koji ne može izlučivati sjeme

aspermija (grč. a-, sperma) med. v. aspermizam

aspermizam (grč. a-, sperma sjeme) med. urođena ili stečena nemogućnost izlučivanja sjemena iz spolnih žlijezda

aspida (grč. aspis, aspido) zool. zmija otrovnica, egipatska naočarka; pren. zla i opaka žena

aspik (fr. aspic) kub. hladetina

aspiracija (lat. aspiratio) gram. izgovaranje s hukom, s dahom; isisanje, usisavanje, udisanje, uvlačenje u sebe; težnja, želja za nečim; čežnja

aspirant (lat. aspirans) kandidat, onaj koji teži za nečim (položajem, zvanjem)

aspirata (lat. aspirata sc. littera) gram. suglasnik s aspiracijom

aspirator (lat. aspirator) sprava za usisavanje prašine, plina ili tekućine, usisavač; ventilator

aspirin farm. tvorničko ime za acetylsalicilnu kiselinu (77%), prašak koji otklanja povišenu temperaturu i izaziva znojenje, upotrebljava se kao lijek protiv glavobolje, reumatizma, prehlade i si.

aspirirati (lat. aspirare) tražiti nešto, težiti za nečim; udisati, uvlačiti u

sebe, usisavati; gram. izgovarati iz grla, s dahom, s hukom; glaz. u pjevanju: udahnuti zrak tako da se čuje

aspra (grč. aspros bijel) najmanja novčana jedinica u Turskoj

assai (tal. assai) glaz. vrlo, dosta

Assunta (lat. assumere primiti, uzeti k sebi) slik. motiv Bogorodična uzašašca na nebo

astakolit (grč. astakos rak, lithos kamen) geol. okamenjeni rak

Astarta (Astarot, Istar) feničko-sirijska božica ljepote, slično kao kod Grka Afroditu a kod Rimljana Venera; u semitskoj mitologiji najpoštovanija božica, pramajka svega živoga, gospodarica neba i zemlje, rata i mira, ljubavi i rađanja

astatičan (grč. astatos nestalan, nepostojan) koji nema smjera, koji se u svakom položaju nalazi u ravnoteži, bez određene orijentacije; *astatične igle* fiz. dvije podjednake magnetne igle postavljene tako jedna nad drugom da su im polovi suprotno okrenuti čime su zaštićene od utjecaja Zemljinog magnetizma, te su tako slobodno izložene svakom vanjskom djelovanju

astazija (grč. astateo) nemir, nepostojanost; med. bunilo, bacakanje teškog bolesnika,

asteizam (grč. asteismos istančan, suptilan, dosjetljiv govor, asti grad) gradsko ponašanje, profinjen ton u ophođenju; duhovit govor; ret. kad netko tobože hoće nešto prešutjeti pa ipak kaže; zadirkivanje

Astek pripadnik starog indijanskog naroda u Meksiku koji je imao visoku kulturu i čvrstu državnu organizaciju; *astečki jezik* v. nahuatl-jezici; *astečko pismo* meksičko pismo, derivat maja-pisma, slikovnog (piktograma), znakovnog (ideograma) i početaka zvukovnog (fonograma) pisma

asteničan (grč. asthenes) nemoćan, slab; oronuo; koji potječe od slabosti; *astenična groznica* živčana groznica; psih. *asteničan afekt* duševno uzbuđenje kojim se slabe tjelesne radnje, npr. tuga; supr. steničan afekt

astenija (grč. astheneia slabost) med. nemoć, slabost, neotpornost prema naporu (kao posljedica preležane bolesti ili kao predznak opasnih bolesti)

astenologija (grč. astheneia nemoć, oronulost, logia) med. dio medicine koji se bavi uzrocima i liječenjem slabosti, proučavanje asteničnih bolesti

astenomakrobiotika (grč. asthenes, makros dug, bios život) umijeće da se slab organizam održi dugo u životu

astenopija (grč. asthenes, orao vidim, gledam) med. slabost vida, slab vid, lako zamaranje očiju

aster (grč. aster zvijezda) bot. biljka glavočika, lijepa kata; tisk. vrsta slova, tzv. prijelazna antikva

asteričan (grč. asteroeis) zvjezdast; zvjezdan, pun zvijezda; zvjezdani, koji potječe od zvijezda, npr. utjecaji

asterisk (grč. asteriskos) zvjezdica u knjigama (*), kao znak kojim se čitatelj upućuje na primjedbu ispod teksta

asterizam (lat. asterismus, grč. aster zvijezda) fiz. svjetlosna pojava kod koje od neke svjetleće točke izbijaju svjetlosne zrake, npr. osobina nekih vrsta tinjca koji, zbog interferencije svjetlosti, pokazuju zvjezdaste zrake kad se kroz njih gleda

asterizma (grč. aster) zviježđe, skupina zvijezda

asteroidan (grč. asteroides) zvjezdolik, u obliku zvijezde; sjajan

asteroidi (grč. aster, eidos oblik) mn. astr. zvjezdice, mali, golim okom nevidljivi planeti između Marsa i Ju-

- pitara, npr. Ceres, Juno, Astrea, Vesta i dr.; planetoidi
- asteronim** (grč. aster zvijezda, onoma ime) književno djelo ili novinski članak koji umjesto piščeva potpisa ima tri zvjezdice (***) ; usp. pseudonim
- asti** (tal.) vrsta talijanskog vina (po gradu Astiju); *asti spumante* (tal. spuma pjena) pjenušavo vino, pjenušac, talijanski šampanjac
- astigmatičan** (grč. a-, stigma) koji ima svojstva astigmatizma
- astigmatizam** (grč. a-, stigma točka) fiz. nesposobnost nekog optičkog sustava za oštro odslikavanje zbog različite zakrivljenosti površina koje lome svjetlost u različitim ravninama; med. mana oka kojoj je uzrok nepravilnost rožnice i leće te zato nastaje nejasna slika
- astigmatometar** (grč. a-, stigma, metron) opt. sprava za određivanje jačine astigmatizma
- astigrafija** (grč. asti grad, grafo) opisanje gradova
- Astijanaks** (grč. "vladar grada") sin Hektora i Andromahe; nakon ulaska u Troju Grci su ga strmoglavili sa zidina
- astilon** (grč. a-, stylos stup) arhit. građevina bez stupova
- astinomija** (grč. asti grad, nomos zakon) upravljanje gradom, uprava grada; nadzor nad kućama
- astma** (grč. asthma) med. sipnja, teško i kratko disanje u napadajima; pr. astmatičan
- astmatičar** (grč. asthma) sipljivac, onaj koji boluje od sipnje ili astme (živčane, srčane, želučane)
- astrafobija** (grč. astron zviježde, zvijezda, fobos strah) med. pretjerano velik strah od groma ili grmljavine
- astragal** (grč. astragalos) kocka; anat. skočna kost, gležnjača; arhit. obruč, vijenac na gornjem dijelu stupa, odvajajući kapitel od donjeg dijela
- astragalizam** (grč. astragalos) igra kockom, kockanje
- astragalomantija** (grč. astragalos kocka, manteia proricanje) proricanje iz kocaka na kojima stoje slova iz kojih se, nakon svakog bacanja, sastavlja odgovor na postavljeno pitanje
- astrahan** skupocjeno janjeće krzno s crnosjajnom i kovrčastom vunom (naziv po rus. gradu Astrahanu)
- astralit** (lat. astrum zvijezda, grč. lithos) tamnocrveno staklo s iverjem plavkasta sjaja, služi za izradu raznih ukrasa
- astralni** (lat. astralis) koji se tiče zvijezda, koji potječe od zvijezda, zvjezdani, zvjezdast, u obliku zvijezde; *astralna svjetlost* zvjezdana svjetlost, osobito između zvijezda Kumove slame, slabija nego na ostalom nebu, izgleda da potječe od bezbrojnih, veoma udaljenih i pojedinačno nevidljivih zvijezda; *astralni duhovi* u starom istočnjačkom vjerovanju u zvijezde: duhovi zvijezda zamišljenih kao živa bića; u srednjem vijeku: pali anđeli, duše umrlih, duhovi postali od vatre koji lebde između neba, zemlje i pakla; *astralno tijelo* tijelo bez zemaljskih, tjelesnih osobina, uzimaju ga na sebe duhovi kad se pojavljuju; drugo, eterično tijelo čovjeka, po naučavanju okultizma; *astralni svijet* zvjezdani svijet, svijet zvijezda, zvjezdano nebo
- astro-** (grč. astron) predmetak u složenicama sa značenjem: zvijezda
- astrobolizam** (grč. astrobolismos, astron, balio bacam) med. udar sunčanice, sunčanica; smrt ili obamrlost od udara munje
- astrodiktik** (grč. astrodeiktikon) pokazivač zvijezda, sprava pomoću koje se svaka zvijezda pokazana na nebeskoj kugli može lako pronaći i na nebu

- pije, ima umrijeti); to je uspjelo Hipomenu, Posejdonovom praunuku; njemu je Artemida dala tri zlatne jabuke koje je on u utrci odbacivao; radoznala Atalanta zaustavljala se kod svake odbačene jabuke, dizala ih i tako zaostajala, što je koristilo Hipomenu i on je stigao na cilj; imali su sina Partenopeja (grč. "dječak s djevojačkim licem"), koji je kasnije našao smrt pod Tebom u pothvatu "Sedmorice protiv Tebe"
- atalsko blago** golemo, neizmjereno bogatstvo koje je 133. pr. n. e ostavio pergamski kralj Atalos (Attalos) Rimljanima u nasljedstvo
- ataman** (rus., njem. Hauptmann) vođa kozačkog odreda, obično s činom pukovnika; kozački harambaša; hetman
- atambija** (grč. athambia) hrabrost, neustrašivost
- atanatizam** (grč. a-thanatos besmrtn) vjerovanje u besmrtnost duše; atanimizam
- atanatologija** (grč. a-thanatos besmrtn, logia) naučavanje o besmrtnosti duše
- atanazija** (grč. athanasia) besmrtnost, neumrlost
- atanizam** (grč. athanasia besmrtnost) v. atanatizam
- ataraksija** (grč. ataraxia) fil. duševni mir, duševno spokojstvo, stanje bez strasti
- ataše** (fr. attache) službena osoba dodijeljena diplomatskom predstavništvu u kojem ima ulogu savjetnika; pren. odan čovjek, privrženik
- ataširati** (fr. attacher) dodijeliti na rad; primamiti; naviknuti se na nešto, zaljubljeni nešto
- atašman** (fr. attachement) odjel, odsjek
- Ataturk** ("Otac Turaka") pridjevnik turskog generala Mustafe Kemala (1881—1939), najvećeg reformatora i modernizatora života u Turskoj
- ataumazija** (grč. a-, thaumaso čudim se, divim se) nečudenje, ravnodušnost
- atavistički** (lat. atavus) naslijeđen od predaka (tjelesne i duševne osobine)
- atavizam** (lat. atavus predak) sličnost s precima; slučaj kad se kod potomaka pojave neke duševne i tjelesne osobine njihovih predaka, naslijede osobina predaka
- atehničar** (grč. atechnikos) neiskusar, nevješt, nespretn
- atehnija** (grč. atechnia) nespretnost, nevještost (npr. nekog liječnika); nerazumijevanje neke umjetnosti ili vještine
- ateist** (grč. atheos bezbožan) bezbožnik, onaj koji ne vjeruje u postojanje Boga
- ateizam** (grč. atheos bezbožan) bezbožnost, bezbožništvo; negiranje da postoji Bog ili božanski poredak u svijetu
- ateknija** (grč. ateknia bezdjetnost) neplodnost, brak bez djece
- atelana** (lat.) vrsta dramske improvizacije; v. fabula Atellana
- atelaža** (fr. attelage) zaprega; zaprežni pribor; voj. topovski pribor
- ateljija** (grč. ateleia) nesvrhovitost, besciljnost; oslobođenje od poreza i državnih nameta
- ateljier** (fr. atelier) umjetnikova soba za rad; radionica slikara, kipara dr.
- atemperirati** (lat. attemperare) ublažiti, ublažavati, utišati, utišavati
- atemporirati se** (lat. a tempore) ponašati se prema vremenu, prema prilikama, prilagođavati se duhu vremena
- Atena** (grč. Athena) mit. kći Zeusova, po legendi niknula iz njegove glave, božica zaštitnica umjetnosti i vještina, osobito ženskih, zaštitnica junaka i gradova, posebice grada Ate-ne, božica rata; (kod Rimljana: Minerva)

- atenej** (lat. Athenaeum) viši odgojni zavod u Rimu, osnovao ga je car Hadrijan radi njegovanja znanosti i umjetnosti i nazvao ga po gradu Ateni, kao središtu cjelokupne naobrazbe onoga vremena; otuda: učeno društvo, viša škola; u novije doba i kao naslov književnih časopisa
- atentat** (lat. attentatum od attentare, atemptare napasti, pokušati) protupravan napad na nečiji život, imanje ili čast; zločin, zločinački napad; pokušaj ubojstva; *attentata crimina* čit. atentata krimina (lat.) mn. prav. pokušani ili neizvršeni zločini
- atentator** (lat. attentator) onaj koji vrši atentat
- atentirati** (lat. attentare) pokušati nešto protiv koga ili čega, izvršiti zločinački pokušaj, nasrnuti na tuđe pravo, napasti, napadati
- atenuator** (lat. attenuare umanjivati, ublaživati) prigušivač, naprava za smanjivanje neke fizikalne veličine
- ateoretičan** (grč. a-theoretos) koji ne zna, neupućen, nevičan čemu
- ateramija** (grč. a-teramnōs tvrd) med. teška probava, loša probava
- aterinizacija** (lat. ad k, fr. terrain tlo, zemljište) prilagođavanje biljaka novom tlu
- aterirati** (fr. atterrir) zrak. spustiti se zrakoplovom na zemlju; pom. pristati, doći k obali
- aterman** (grč. a-, thermaino) fiz. v. adiaterma
- aterom** (grč. ather kaša, prekrupa) cistično proširenje žlijezde lojnice, u obliku čvora (najčešće na glavi)
- atest** (lat. attestari posvjedočiti) pismena potvrda, svjedodžba, uvjerenje; atestat
- atestacija** (lat. attestatio) ovjeravanje, potvrđivanje; svjedodžba, uvjerenje, pismena potvrda
- atestat** (lat. attestatum) v. atest
- atestirati** (lat. attestari) potvrditi, ovjeriti, posvjedočiti; izdati svjedodžbu, uvjerenje, potvrdu; pozivati (ili: pozvati) za svjedoka
- ateteza** (grč. athetesis) odbacivanje, poništavanje, ukidanje, proglašenje nevažecim
- aticizam** (grč. attikismos) atički način govora; atička suptilnost u načinu mišljenja i izražavanja; atička duhovitost i dosjetljivost
- atički** (lat. atticus) svojstven atičkom duhu, tj. suptilan, ugladen, duhovit, dosjetljiv; *atička sol* duhovit i suptilni način izražavanja
- Atik Tit Pomponije** ugledan Rimljanin, prijatelj Ciceronov, pomagač književnika i umjetnika (109—32 pr. n. e.)
- atika** (lat. attica, fr. attique) arhit. karakteristične odlike starog atičkog građevnog stila; osobito: ukrašavanje građevina stupovima
- Atila** (got. "tatica") kralj Huna (5. st. n. e.), kršćanski povjesničari prozvali ga "Bič Božji"
- atila** kratak konjički kaput s gajtanima, nazvan po imenu hnskog kralja Atila
- atimija** (grč. atimia) lišavanje časti (vrsta kazne kod starih Atenjana koja se sastojala u lišavanju svih građanskih prava)
- atimirati** (grč. atimazo) lišiti (ili: lišavati) časti, ne poštovati, prezirati; lišiti koga građanskih prava
- atipičan** (grč. a-, typos oblik; uzor) neuredan, nepravilan koji odstupa od utvrđenog uzorka; *atipične bolesti* bolesti koje se ne razvijaju pravilno
- atipija** (grč. a-, typos oblik; uzor) med. nepravilnost u razvoju neke bolesti
- atitida** (fr. attitude, tal. attitudine), položaj, držanje tijela, stav; ponašanje; u baletu: stajanje na jednoj nozi
- Atlant** (grč. Atlas) mit. v. Atlas

atlanti (grč. Atlas) arhit. stupovi u obliku čovjeka koji drže opšivnicu

Atlantida (grč. Atlantis) legendarni otok koji se, prema Platonu, nalazio u Atlantskom oceanu, oko 9000 godina prije njega, i bio "veći nego Azija i Lidija zajedno", kasnije potonuo u more

Atlantik (engl. Atlantic) Atlantski ocean, nazvan po divu Atlasu koji, po grčkoj mitologiji, drži na svojim leđima kuglu zemaljsku

atlantski (lat. atlanticus) gorostasani, divovski, velik i snažan; koji pripada planini Atlasu; otuda: koji pripada zap. Africi, zapadnoafrički

Atlas (grč. Atlas) mit. div koji, po vjeronanju starih Grka, drži na svojim leđima nebeski svod (Atlant); zem. planina u sjeverozapadnoj Africi

atlas (grč. Atlas) zem. knjiga sa zemljovidima svih dijelova svijeta; anat. prvi vratni pršljen; trg. sjajna svilena tkanina

atlet (grč. athletis) natjecatelj na javnim gimnastičkim natjecanjima kod starih Grka i Rimljana; čovjek koji se bavi atletikom, borac, hrvač; pren. veoma jak i lijepo razvijen čovjek

atletika (grč. atletike) skup viteških narodnih igara koje su njegovali još i stari Grci, osobito na olimpijskim i drugim igrama, a koje se i danas u cijelom svijetu njeguju po utvrđenim međunarodnim pravilima; športska grana, dijeli se na laku i tešku atletiku

atletski (grč. atletikos) koji se tiče atleta ili koji pripada atletu, koji ima osobine atleta, lijepo i pravilno razvijen, veoma snažan; koji pripada atletici

atlija (tur. atli) konjanik; usp. at

atlotet (grč. athlo-thetes) sudac u borbi i dodjeljivač nagrada

atman (ind.) dah, životni dah, duša; u indijskoj fil.: duša, pravo ja, bit osobe

ili stvari uopće, duša svijeta, načelo svijeta

atmidijatrija (grč. atmis, atmidos para, iatreia liječenje) med. v. atmijatrija

atmidijatrika (grč. atmis para, iatreia) med. v. atmidijatrija

atmidometar (grč. atmis para, metron) sprava za mjerenje količine isparavanja vode; atmidoskop, atmosferoskop, atmometar

atmidoskop (grč. atmis, skopeo) v. atmidometar

atmijatrija (grč. atmis para, iatreia liječenje) med. liječenje pomoću pare, parnih kupelji; liječenje inhalacijom; atmidijatrija, atmijatrika

atmologija (grč. atmos para, logia) znanost o isparavanju, o pretvaranju vode u paru

atmometar (grč. atmos, metron) v. atmidometar

atmosfera (grč. atmos, sfaira kugla) zračni omotač, plašt plinova koji obavijaju Zemlju; fiz. fizička atmosfera tlak koji vrši živin stup visine 76 cm na 0°C na morskoj razini zem. širine 45° na 1 cm², što iznosi oko 1,093 kg na 1 cm²; atmosferski tlak dolazi od težine zraka; tehnička atmosfera označuje tlak jednog kilograma na 1 cm², a u praksi te dvije atmosfere znače isto; pren. sredina u kojoj čovjek živi i razvija se, ozračje; usp. troposfera, stratosfera

atmosferilije (lat. atmosfaerillia) mn. tvari iz atmosfere; zračna tijela

atmosferografija (grč. atmos, sfaira, grafia) opisivanje (ili: opis) atmosfere

atmosferologija (grč. atmos, sfaira, logia) znanost o atmosferskim pojavama

atmosferski (grč. atmos, sfaira) koji se tiče zračnog omotača Zemlje ili pripada zračnom omotaču Zemlje; atmosferski zrak obični zrak koji udiše-

- mo; *atmosferski elektricitet* v. elektricitet
- ato** (tal. atto) kaz. čin, pojava; *atto di cadenza* čit. ato di kadenca (tal.) glaz. završetak glazbenog djela kadencom, osobito djela za pjevanje
- atocija** (grč. atokos) med. nesposobnost rađanja, neplodnost
- atocije** (lat. atocia) mn. med. sredstva koja čine nesposobnim za rađanje
- atofan** kem. fenil-kinolin-karbonska kiselina, žućkasti kristali gorka okusa; upotrebljava se kod bolesti zglobova, reumatizma i dr.
- atoksičan** (grč. a-, toksikos otrovan) koji ne sadrži otrov, neotrovan
- atoli** (malaj.) geol. niski otoci prstenastog oblika koji su nastali zbog raslojavanja koralja; u njihovoj se sredini nalazi plitka laguna, a strane im se strmo spuštaju prema morskom dnu
- atolmija** (grč. atolmia) strašljivost, bojažljivost, kukavičluk
- atom** (grč. atomos nedjeljiv) 1. fil. najmanji djelić kem. elemenata za koji se sve do početka XX. st. mislilo da je nedjeljiv; suvremena fizika utvrdila je da je atom djeljiv i da predstavlja složen sustav koji se sastoji iz pozitivno napunjene jezgre i elektrona koji se, s negativnim nabojem električnog elementarnog kvantuma, kreću oko njega; jezgra ima isto tako složen sustav: ona se sastoji iz protona i neutrona; pri sudaru vrlo brzih djelića (protona, neutrona, alfa-čestica i dr.) dolazi do cijepanja (deintegracije) atomskih jezgra i pretvaranja atoma u druge oblike; u takvim zbivanjima to cijepanje dovodi do izdvajanja goleme količine energije (atomska energija); 2. pren. najsitniji djelić nečega, veoma sćušna stvar
- atomističar** (grč. atomos) filozof pristavaš atomizma
- atomistika** (grč. atomos) fiz. znanost o atomima, tj. o najsitnijim djelićima iz kojih su tijela sastavljena; atomologija
- Atomium** građevina u belgijskom gradu Bruxellesu u obliku modela atoma
- atomizacija** (grč. atomos nedjeljiv) pren. razdvajanje na sitne dijelove; usp. atom
- atomizam** (grč. atomos) fil. naučavanje po kojem su sve stvari sastavljene od izoliranih elemenata (atoma) i po kojem se sve što postoji zasniva na spajanju i razdvajanju tih elemenata
- atomizirati** (grč. atomos nedjeljiv) pren. razdvajati na sitne dijelove; usp. atom
- atomologija** (grč. atomos) fiz. v. atomistika
- atomska bomba** bomba čije se strahovito razorno djelovanje zasniva na jezgri energiji, energiji čestica koje čine sam atom
- atomska težina** fiz. broj koji pokazuje koliko je puta atom nekog elementa teži od atoma vodika
- atomski** (grč. atomos) koji se tiče atoma; pren. veoma sitan, nedjeljiv
- atomvolum** (grč. atomos, lat. volumen obujam) fiz. odnos atomske težine prema gustoći
- Aton** staroegipatsko božanstvo sunca
- atoničan** (grč. atonos) bezglasan; klonuo, malaksao, slab, umoran, mlitav; gram. nenaglašen
- atonifikacija** (grč. atonos olabavljen, lat. facere činiti) med. omlitavljenje, uspavlivanje
- atonija** (grč. atonia) bezglasnost; med. mlitavost, klonulost, malaksalost, slabost tijela; gram. nenaglašenost
- atonon** (grč. atonon) gram. nenaglašena riječ
- atopičan** (grč. atopos) koji nije na pravom mjestu, nepriličan, neobičan
- atopija** (grč. atopia) nepristojnost, nepriličnost, proturječnost
- Atos** (grč. Athos) gora na poluotoku Halikidici; kasnije: sjedište mnogih mo-

- naških redova pravoslavne crkve (Sveta gora)
- Atosa** (grč. Atossa) majka perzijskoga kralja Kserksa, pobijedenog u bitki kod Salamine (480. pr. n. e.)
- atrabilitet** (lat. atra tamna, crna, bilis žuč, atrabilitas) med. žutica
- atrahencije** (lat. attrahentia) med. sredstva za izvlačenje, melemi (npr. koji izvlače gnoj)
- atrahirati** (lat. attrahere) privlačiti; primamljivati
- atrakcija** (lat. attractio privlačenje) privlačnost, privlačna sila; stvar koja privlači, privlačan predmet, zabava, zanimljivost; znamenitost; uzajamno privlačenje; suprotno: repulzija
- atraktibilan** (lat. attractibilis) primamljiv
- atraktibilitet** (lat. attractibilitas) privlačnost, primamljivost
- atraktivan** (lat. attractivus) privlačan, primamljiv; supr.: repulzivan
- atraktor** (lat. attractorius) privlačan
- Atrej** (grč. Atreus) mikenski kralj, unuk Tantalov, sin Pelopov, brat Tijestov, otac Agamemnonov i Menelajev
- atremačan** (grč. atremes koji ne dršće, nepokretan, miran) miran, tih, nepomičan, koji se ne koleba
- atremija** (grč. atremia nepokretnost, mir; neustrašivost) mirnoća, mir; pouzdanost, čvrstina, odlučnost
- atremograf** (grč. atremeo ne drščem, ne uzrujavam se, grafo) sprava za sprječavanje grča pri pisanju
- atrepsija** (grč. a-, trefo hranim) med. atrofija kod dojenčadi; usp. atrofija
- atrezija** (grč. a-, tresis bušenje) med. nedostatak prirodnog otrova; sraslost pojedinih otvora u tijelu
- atribucija** (lat. attributio) davanje (ili: ustupanje) povlastica; pripisivanje, pridavanje, mjerodavnost, djelokrug, pravo
- atribut** (lat. attributum, attribuere pridavati, pripisivati) svojstvo, kakvoća, znak, oblježje, oznaka; gram. pridjev, zamjenica ili broj koji pobliže označuje imenicu; fil. bitna, trajna osobina nečega, glavna osobina (od beskrajnog broja atributa beskrajne supstancije ljudskoj spoznaji pristupačna su samo dva: prostornost i mišljenje, po Spinozi)
- atributivan** (lat. attributivus) pridjevan, dodan
- atricija** (lat. attritio) med. trenje, ojedanje, ojednost kože; prividno kajanje, vanjska poniznost samo zbog straha od kazne (suprotno: kontricija)
- Atrid** jedan od sinova legendarnog kralja Atreja: Agamemnon ili Menelaj (grčki junaci pod Trojom)
- atrihičan** (grč. a-, thrix) koji nema kose ili dlaka
- atrihija** (grč. a-, thrix dlaka, kosa) med. nedostatak kose ili dlaka
- atrij** (lat. atrium) predsoblje u starorimskoj kući; dvorana za primanje posjetitelja; prednji dio hrama; med. srčana pretkomora, pretkljetka
- atrium mortis** (lat. atrium mortis) predsoblje smrti, predznaci (ili: vjesnici) smrti
- atrocitet** (lat. atrocitas) grozota, strahota, užas; strogost, surovost, nemilost
- atrofičan** (grč. a-, trofe hrana) zakržljao, slab, mršav; suh, osušen
- atrofija** (grč. atrofia) zakržljalost (ili: slabost, mršavost) zbog slabe prehrane; med. slabljenje, kopnjenje, sušenje, sasušivanje
- atropa** (grč. atropos neotklonljiv, neizbježan) bot. velebilje (veoma otrovna biljka); usp. beladona
- atropin** (grč. atropos) kem. otrovan biljni alkaloid koji sadrži biljka atropa (upotrebljava se u medicini kod nekih želučanih, astmatskih, očnih i spazmodičnih bolesti)

au comptant čit. o kontan (fr.) trg. uz plaćanje gotovinom

au pair čit. o per (fr.) izraz za osobe, posebice djevojke, koje idu služiti u tuđe kuće samo za stan i hranu (obično se tako uzdržavaju studentice koje u stranoj zemlji žele naučiti neki jezik)

au revoir čit. o revoar (fr.) doviđenja!

auctionis lege čit. aukcionis lege (lat.) putem javne prodaje, licitiranjem

auctor delicti čit. auktor delikti (lat.) prav. počinitelj kaznenog djela, prijestupa

Auctorem repetunt crimina quaeque suum čit. auktozem repetunt krimina kvekve suum (lat.) Zločinac se vraća na mjesto zločina

auctoritate curatoris čit. auktoritate kuratoris (lat.) prav. po odobrenju (ili: s pristankom) skrbnika

audace čit. audaće (tal.) glaz. srčano, smjelo, hrabro

audacem fortuna juvat (lat.) posl. hrabrome pomaže sreća

audacitet (lat. audacitas) srčanost, smjelost, hrabrost

audiatur et altera pars (lat.) neka se čuje i druga, tj. suparnička strana; smisao: nitko ne može i ne smije biti osuđen prije nego što bude saslušan (osnovno sudsko načelo)

audicija (lat. auditio) slušanje; glaz. probno pjevanje, probno sviranje, proba glumca, opernog pevača, svirača i dr. prije nego što će biti angažirani (vrsta prijamnog ispita pred članovime uprave i stručnjacima)

audifon (lat. audire čuti, grč. fone glas) med. naprava pomoću koje gluhi mogu slušati, slušalica za gluhe

audijencija (lat. audientia) službeni prijam; prav. saslušanje, saslušavanje, sudska sjednica, zasjedanje, ročište

audimutizam (lat. audire čuti, mutus nijem) med. vrsta nijemosti kad čovjek

vjek normalno čuje, a ne može govoriti

audio-kaseta (lat. audire čuti, cassette kutijica) plastična kutijica u kojoj je magnetofonska vrpca

audiometar (lat. audire čuti, grč. metron) med. sprava za određivanje stupnja gluhoće neke osobe; sonometar

audiometrija (lat. audire slušati, čuti, grč. metron) med. metoda za ispitivanje sluha i gluhoće pomoću posebno konstruiranog radio-uređaja (audiometra)

audiomikser (lat. audio čujem, mixer mješač) tehničar koji radi oko čujnog dijela televizijskog programa (audio-sektora)

audion (lat. audire slušati) elektronska cijev koja služi za pojačavanje glasa i zvuka u prijamnom radio-uređaju

audiovizuelan (lat. audire čuti, videre vidjeti) koji se odnosi na slušanje i gledanje zajedno, npr. *audiovizuelna metoda u nastavi* poučavanje predavanjem i pokazivanjem primjera,

auditivan (lat. audire čuti, slušati, auditivus) koji se tiče čujnosti i sluha, slušni, čujni; *auditivni tip* psih. onaj koji lakše pamti stvari koje je čuo nego one koje je pročitao ili vidio

auditor (lat. auditor slušatelj, sudac koji saslušava) vojni istražitelj, vojni sudac; slušatelj

auditorij (lat. auditorium) slušaonica, učionica; sudnica; slušatelj

auditus (lat. auditus sluh) osjetilo sluha; *de auditu* (lat.) po onome što se čulo, po rekla-kazala

auerka plinska ili električna svjetiljka (naziv prema imenu austrijskog fizičara Karla von Welsbacha Auera, 1858—1929)

auf (njem.) prijeđi, na; gore! ustaj! diži se! dižite se! na noge! diži! dižite!

aufalend (njem. auffallen upasti) upadljiv, koji upada u oči, napadan, kričav

aufdekati (njem. aufdecken otkriti) prostrijeti, postaviti stol za ručak, večeru i si.

aufhenger (njem. aufhängen objesiti) klinčanica, vješalica; naprava za vješanje odijela; uzao ispod ovratnika na koji se odjeća vješa o klinčanicu

aufleger (njem. auflegen položiti, staviti) talionički radnik koji rudaču baca u peć

aufsac (njem. Aufsatz) posebno izrađen tanjur ili posuda za posluživanje jela

aufšnit (njem. Aufschnitt) narezak, suho meso ili kobasice narezane na ploške

Augije (grč. Augeias) mit. kralj u Elidi čiju je staju, u kojoj je bilo 3000 grla stoke i koja nije čišćena 30 godina, Heraklo očistio za jedan dan; otuda: *Augijeva staja* mučan i neugodan posao oko dovođenja u red nečega što je bilo dugo vremena zapušteno i zanemarivano

augirati (lat. augere) v. augmentirati

augit (grč. auge sjaj, zraka) min. blijedo zelen dragi kamen, sastoji se od silicija, magnezija, željeza i vapna, ponajviše kao sastojak vulkanskih stijena; zove se i tirkiz

augment (lat. augmentum) povećanje, porast, dodavanje, dodatak, umnožavanje; gram. predmetak pomoću kojega se, kod grčkih i staroindijskih glagola, tvore prošla vremena; med. pogoršanje bolesti

augmentacija (lat. augmentatio) umnoženje, umnožavanje, uvećanje, uvećavanje, pojačavanje, pojačanje; po višica, dodatak, povećanje

augmentativ (lat. augmentativum) gram. riječ koja uvećava ili pojačava prvobitno značenje neke riječi, npr. ribetina (za razliku od deminutiva koji umanjuje i slabi osnovno značenje, npr. ribica)

augmentirati (lat. augmentare) umnožiti, umnožavati, dodati, dodavati,

pojačati, pojačavati, povećati, povećavati, povisivati, npr. cijenu; augirati

augnmas (njem. Auge oko, Mass mjera) mjera odoka, otprilike, poprečna procjena (pogledom)

augur (lat. augur, avi-gur) rimski svećenik koji je po letu i glasanju ptica tumačio i proricao što će se dogoditi; prorok, gatalac, pretkazivač, tumač znakova

auguralan (lat. auguralis, fr. augural), proročki, pretkazivački; auguriozan

augurij (lat. augurium) proricanje budućnosti po letu ptica; pren. predviđanje, znak, predznak

auguriozan (lat. auguriosus) v. auguralan

augurirati (lat. augurare) gatati (ili: proricati) po letu, broju i glasanju ptica; slutiti, naslućivati, pretkazivati

august (lat. augustus uzvišen) 1. počasno ime rimskih careva; 2. kolovoz, osmi mjesec u godini, mjesec žetve, ima 31 dan (nazvan po rimskom imperatoru Cezaru Oktavijanu Augustu, 31. pr. n. e. do 14. n. e.)

august(us) (lat.) svet, posvećen, uzvišen, veličanstven (pridjev rimskih cezara); carski

augustinijanizam teol. naučavanje o milosti sljedbenika sv. Augustina po kojem čovjek može dobiti milosti tek onda kad u njemu ljubav prema carstvu nebeskom nadjača ljubav prema carstvu zemaljskom

augustinizam srednjovjekovna kršćanska filozofija i teologija koje su se razvile iz naučavanja sv. Augustina

augustovsko doba doba cvjetanja književnosti i umjetnosti (kao za vrijeme rimskog cara Augusta)

aukcija (lat. auctio) trg. javna prodaja, licitiranje

aukcionator (lat. auctionator) licitant pri javnim kupnjama i prodajama

- aukcionirati** (lat. auctionari) trg. držati licitaciju, javno prodavati, prodavati najpovoljnijem ponuđaču, prodavati licitiranjem
- auksanometar** (grč. auxano umnožavam, metron) sprava koja bilježi napredovanje u rastenju, posebno biljaka
- aukseza** (grč. auxesis) ret. govorničko preuveličavanje i pretjerivanje; med. napredovanje bolesti
- auksilijar** (lat. auxiliaris) pomoćni; *auksilijarne knjige* pomoćne trgovačke knjige; *auksilijarne trupe* pomoćne trupe; *auksilijarni strojevi* pomoćni strojevi (na brodu)
- auksologija** (grč. aukso, auksano rastem, logos govor) znanost o duševnom i tjelesnom rastu, znanost koja proučava razvoj ljudskog organizma
- auksometar** (grč. auxano povećavam, metron) opt. sprava za određivanje sposobnosti dalekozora za povećavanje
- auksopatija** (grč. aukso, auksano rastem, pathos nesreća, zlo, nevolja, trpljenje) nepravilan rast (razvoj) čovjeka
- auktor** (lat. auctor) v. autor
- auktoritativan** (lat. auctoritativus) v. autoritativan
- aula** (grč. aule, lat. aula) dvorište, predvorje; zborna mjesto, prostrana dvorana; svečana dvorana sveučilišta, velika slušaonica
- Aulida** luka u Beotiji, zborna mjesto helenske mornarice pri polasku na Troju
- aulizam** (lat. aula dvorana) dvorjanstvo, dvorski život i običaji; laskanje, ulagivanje
- aulodija** (grč. aulos frula, ode pjesma, pjevanje) glaz. pjevanje uz pratnju frule
- aulodika** (grč. aulos, ode pjesma) glaz. proučavanje pjevanja uz pratnju frule
- Aulularia** (lat. aula odn. olla) komedije starorimskog pisca Tita Makcija Plauta (250—184 pr. n.e.)
- aura** (grč. aura) ugodan zrak, mirisan, ugodan povjetarac
- aura popularis** (lat.) naklonost svjetine (nestalna)
- aura vitalis** (lat.) životna snaga, životni dah
- auraran** (lat. aurum zlato, aurarius) koji se tiče zlata, zlatni
- auratura** (lat. auratura) pozlata, pozlaćivanje
- aurea mediocritas** čit. aurea mediocritas (lat.) zlatna sredina
- aureatan** (lat. aureatus) zlatan, odličan
- aureola** (lat.) svijetli vijenac, krug oko glave svetaca; pren. sjaj, slava, velik ugled
- auri sacra fames** čit. auri sacra fames (lat.) prokleta žed za novcem, odvratna žudnja za zlatom
- auriforman** (lat. auriformis) uhašt, u obliku uha, kao uho
- auriga** (lat.) kočijaš; astr. "Kočijaš" (zviježde)
- aurikula** (lat. auricula) uška, dio uha na koji se stavljaju naušnice; anat. vanjsko uho, ušna školjka
- aurikularan** (od lat. auricularis) koji se tiče uha ili je u vezi s uhom, ušni
- aurin** (lat. aurum zlato) kem. žuta boja koja se dobiva zagrijavanjem fenola s oksalnom kiselinom i koncentriranom sumpornom kiselinom
- auripigment** (lat. aurum, pigmentum) min. žut ili crven mineral arsenov sulfid
- auriskalpij** (lat. auriscalpium) med. žličica za uho
- auriskop** (lat. auris uho, grč. skopeo) med. sprava (ili: ogledalo) za pregled uha
- aurist** (lat. auris) liječnik za uši
- Aurora** (lat. Aurora) mit. božica zore i jutarnjeg rumenila kod Rimljana

aurora (lat.) zora, jutarnje rumenilo; istok

aurora musis amica čit. aurora muzis amika (lat.) zora je prijateljica muza, tj. jutarnji sati vrijede zlata za umni rad, "tko rano rani, dvije sreće grabi"

aurozan (lat. aurum) koji u sebi sadrži zlato, zlatan

aurum (lat.) zlato

aus (njem. aus iz) žarg. gotovo, svršeno, prošlo je i si.

ausbord (njem. aussen vani, Bord paluba) kraće umjesto *Aussenbordmotor* motor na vanjskoj strani brodice, izvanbrodski motor

ausbruch (njem. Ausbruch) vino koje se samo cijedi iz osušena grožđa, samotok, suškovina

Auschwitz čit. Aušvic (njem.) njemačko ime za poljski grad Oswiecim u kojem je za vrijeme Drugoga svjetskog rata bio jedan od najjezovitijih logora smrti

aushelper (njem. aushelfe'n pomagati) radnik koji nije u stalnom radnom odnosu nego povremeno dolazi na ispomocu; pomoćni radnik

auskultacija (lat. auscultatio) med. osluškivanje šumova unutarnjih organa kod bolesnika, bilo samim uhom ili pomoću posebne slušalice, stetoskopa

auskultant (lat. auscultans) slušatelj; početnik, sudski pripravnik, pomoćni sudac bez prava glasa; auskultator

auskultator (lat. auscultator) v. auskultant

auskultirati (lat. auscultare) slušati, prisluškiivati; med. ispitivati šum pluća slušanjem pomoću stetoskopa

auspeks (lat. auspex) prorok po letu ptica kod starih Rimljana, augur; pren. zaštitnik, pokrovitelj

auspicij (lat. auspicium, avispicium. promatranje ptica proročica) pretkazivanje po letu i glasanju određenih

ptica kod Rimljana, predznak, znak; vrhovna uprava i zapovjedništvo; moć, vlast; okrilje, zaštita; sreća, sretan početak; *sub auspiciis* (lat.) pod okriljem, pod zaštitom, pod pokroviteljstvom

auspiciozan (lat. auspiciosus) koji nagovještava i pretkazuje sreću

auspicirati (lat. auspicari) tumačiti budućnost po letu ptica, proricati

auster (lat.) jug

australan (lat. australis) južni; *australna svjetlost* južna svjetlost

Australazija Indijski arhipelag

austrijacizam osobitost njemačkog jezika i govora kojim se govori u Austriji

austrofil (Austrija, filos) prijatelj, pristasa Austrije

austrofobija (lat. Austria, grč. fobos) mržnja prema Austriji

austromantija (lat. auster južni vjetar, grč. manteia) proricanje (ili: gatanje) po puhanju vjetra

austroslavizam politički smjer među Česima u 19. st. koji je težio za pretvaranjem Habsburške monarhije u državu u kojoj bi dominirali Slaveni

aušus (njem. Ausschuss) bezvrijedne stvari, ono što treba odbaciti, otpad

aut (engl. out) šport, trenutak kad lopta padne izvan igrališta

aut Caesar, aut nihil čit. aut Cezar, aut nihil (lat.) ili biti Cezar, tj. nešto veliko, ili ne biti ništa

aut-aut (lat.) ili-ili

autadija (grč. authadeia) samodopadanje, uživanje u samom sebi, zadovoljstvo samim sobom

autarh (grč. autos, archo vladam) samovladar, samodržac, despot; apsolutist

autarhija (grč. autos, archo vladam) samovlada, samodršstvo; apsolutizam

autarkija (grč. autarkeia) dovoljnost samom sebi, zadovoljstvo samim sobom, samostalnost, neovisnost o

vanjskim stvarima; trg. sposobnost neke zemlje da se uzdržava samo svojim sredstvima, bez uvoza sa strane; fil. ideal starih kinika i stoika po kojem je stoički mudrac "dovoljan sam sebi"

autemeran (grč. *autos*, *emera* dan) med. istodnevni, koji prolazi još istog dana

autemoron (grč. *autos*, *emera*) med. lijek koji djeluje već onoga dana kad se upotrijebi

autentičan (grč. *authentikos*) zakonit, pravovaljan, istinit, izvorni, pravi, vjerodostojan

autentičnost (grč. *authentikos*) istinitost, izvornost, pravovaljanost, vjerodostojnost

autenticirati (grč. *authentikos* pouzdan, lat. *facere*) potvrditi, ovjeriti

autentik (lat. *authenticum*) izvorno djelo, original; prav. prvobitni, originalni spis ili dokument

autentike (lat. *authentica*) mn. prav. kasnije dopune i dodaci nekom starijem zakonu; usp. autentik

autizam (grč. *autos*) psih. pretjerano razvijen fantastično-sanjalački unutarnji život, bolesno misaono udaljavanje od vanjskog svijeta

auto (grč. *autos*) 2. uobičajena kratica za automobil

auto- (grč. *autos*) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: sam, samo-

auto-dres (grč. *autos* eng. *dress*) odijelo za automobiliste

auto-električar specijalist za električarske poslove na automobilima

auto-garaža (grč. *autos*, fr. *garage*) spremište za automobile

auto-gol (grč. *autos* engl. *goal*) šport. gol vlastitoj momčadi

auto-kolona dugi niz automobila u pokretu

auto-limar radnik koji izrađuje limene dijelove za automobile ili zrakoplove

auto-mehaničar radnik koji popravlja automobilske motore i uređaje

auto-promet promet motornim vozilima, automobilizam

auto-stop zaustavljanje automobila na cestama i molba vozaču da pješaka (obično turista) besplatno poveže

auto-transport kraće umjesto *automobilski transport* promet automobilima, autobusima, kamionima

autoanaliza (grč. *autos* sam, *anályo* razrješujem) poniranje u samoga sebe, ispitivanje vlastite savjesti

autobiograf (grč. *autos*, *bios* život, *gráfo* pišem) pisac vlastitog životopisa, pisac autobiografije

autobiografija (grč. *autos*, *bios*, *gráfo*) vlastiti životopis, vlastita biografija, književni rod u kojem pisac opisuje svoj život, bilo da priča samo svoje doživljaje ili da radi što boljeg prikazivanja svoje osobe, opisuje uvjete pod kojima je živio i radio

autobus (grč. *autos*, lat. *omnibus* svi) automobil-omnibus; v. omnibus

autodafe (port. *auto-da-fe*, lat. *actus fidei*) heretički sud, svečano spaljivanje heretika, bezbožnika, Židova i vještica u srednjem vijeku (osobito u Španjolskoj), izvršenje inkvizicijske presude; autodefe

autodefe (šp. *auto-de-fe*) v. autodafe

autodeterminizam (grč. *autos*, lat. *determinare* opredijeliti, odrediti) fil. naučavanje o samodeterminaciji, tj. o samoodređivanju djelovanja i htijenja putem zakonitosti koja je u našoj svijesti, putem razumne volje, osobnosti i ideje

autodidakt (grč. *auto-didaktos*) samouk

autodidaktika (grč. *autos*, *didasko* učim, poučavam) samoučenje

autodigestija (grč. *autos*, lat. *digestio* probava) fiziol. samoprobava, razmekšavanje organskog tkiva nakon smrti pod utjecajem želučanog soka

autodikija (grč. auto-dikos koji samom sebi sudi) pravo nekog da sam sebi sudi

autodinamičan (grč. autos, dynamikos moćan, jak) koji djeluje sam od sebe, koji radi sam od sebe, sam sobom

autodrom (grč. autos, dromos put) automobilsko trkalište, vježbalište (ili: put) za automobile

autoerotizam (grč. autos, eros ljubav) psih. zadovoljenje erotskih nagona pomoću vlastitog tijela, pri čemu tijelo služi samo kao zamjena za drugi seksualni objekt na koji onaj koji se zadovoljava pritom misli (za razliku od narcizma kod kojeg je vlastito tijelo krajnji seksualni cilj)

autofagija (grč. autos, fagein jesti) med. jedenje samog sebe, tj. mršavljenje zbog šećerne bolesti

autofilija (grč. autos, filia naklonost, ljubav) samoljublje, ljubav prema samom sebi, zaljubljenost u samog sebe

autofizioterapija (grč. autos, fysis priroda, therapeia) med. liječenje samoga sebe prirodnim sredstvima, samo-liječenje

autofonija (grč. autos, fone glas) 2. med. kod začepjenosti ušne trube (Eustahijeve) ili vanjskog ušnog kanala: osjećaj kao da nam naš vlastiti glas odjekuje glasnije i zvonkije baš u začepjenom uhu

autofonija (grč. autos, fonos ubojstvo) 1. v. autohirija

autogamija (grč. autos, gamia) bot. samooplođivanje kod biljaka, samooprašivanje

autogen (grč. autos, gennao rađam) fiziol. koji se sam porađa; min. koji je nastao tamo gdje je i nađen (kamen, stijena); supr. alogen

autognozija (grč. autos, gnosis) samoispitivanje, poznavanje samoga sebe

autogonija (grč. autos, gignomai rađam) biol. nastanak života u njego-

vim najjednostavnijim počecima iz tzv. anorganske tvari; proizvođenje živih bića umjetnim putem

autograf (grč. autografon) riječ ili spis koji je neka osoba svojeručno napisala, svojeručan potpis; naprava za umnožavanje rukopisa; autogram

autografija (grč. autos, grafia) umijeće umnožavanja rukopisa, umnožavanje rukopisa (s kamena ili metalne ploče)

autografirati (grč. autos, grafein pisati) izraditi pomoću kopiranja, umnožiti, umnožavati

autografomanija (grč. autos, grafo, mania) strast za prikupljanjem svojeručnih potpisa i rukopisa velikih i poznatih ljudi

autografski (grč. autos, grafikos) svojeručan, svojeručno napisan; izrađen putem kopiranja, pomoću tzv. autografskog crnila

autogram (grč. autogramma) v. autograf

autohipnoza (grč. autos, hypnoo uspavam) dovođenje (ili: uspavljivanje) samoga sebe u hipnotično stanje; usp. hipnoza

autohirija (grč. autohiria) dizanje ruke na sama sebe, samoubojstvo

autohton (grč. auto-chthon) prastanovnik, starosjedilac, urođenik

autohtoni (grč. auto-chthonos) urođen, urođenički, starosjedilački; samonikao, samobitan

autohtonija (grč. auto-chthon) prastanovništvo, urođeništvo, starosjedilaštvo; samoniklost, samobitnost

autoinfekcija (grč. autos, lat. infectio zaraza) med. bolest čiji su uzrok različite klice koje su se već nalazile u čovjekovu organizmu i izazvale bolest

autointoksikacija (grč. autos, toxikon lat. in) med. trovanje zbog nagomilavanja otrovne tvari koja se prirodno stvara u organizmu i izdvaja iz njega

autokar (grč. autos engl. sag, tal. carro kola) otvoreni autobus za 40 i više osoba

autokataliza (grč. autos, kata-lyo odriješim) kem. pojava da neki proizvod koji se stvara pri nekoj reakciji ubrzava sam proces te reakcije

autokefalan (grč. autos, kefale glava) samostalan, nezavisan, sam svoj

autokefalnost (grč. autos, kefale) samostalnost, nezavisnost od drugih, osobito u crkvenom smislu

autokemoterapija (grč. autos, haima krv, therapeia) med. liječenje ubrizgavanjem bolesnikove krvi neposredno nakon vađenja iz vene

autoklav (grč. autos, lat. clavis) fiz. zatvorena posuda čiji se sadržaj zagrijava pod tlakom većim od atmosferskog; med. naprava za sterilizaciju lijekova, kirurških instrumenata i dr.; Papinov lonac

autoknips (grč. autos sam, njem. knip-sen pucketati) fot. automatski otpinac na fotografskom aparatu (omogućuje fotografu da snimi sam sebe)

autokontrola kontrola nad samim sobom, "samonadzor"

autokracija (grč. autos, kratos) v. autokratizam

autokrat (grč. autos, kratos vlast, moć) samodržac, samovladar, neograničeni vladar ili gospodar

autokratizam (grč. autos, kratos neograničena vladavina, samodržstvo, sustav apsolutističke vladavine; pren. vladanje samim sobom, gospodarenje razuma nad osjetilima

autokratski (grč. autos, kratos) neograničen u vladanju, samodržački

autokritika (grč. autos, kritike) samokritika, ocjenjivanje samoga sebe, ocjenjivanje vlastitih spisa, djela, postupaka

autolezija (autos sam, laesio povreda) samoosakaćenje, samoozljeda, tj. osakaćenje, ozljeda samoga sebe

autolitotom (grč. autos, lithos kamen, temno režem) med. sprava koja, tako reći, sama sobom razbija kamen u mokraćnom mjehuru

autoliza (grč. autos, lyo razgrađujem) samorazgrađivanje; kem. otapanje i fermentativno razgrađivanje mrtvih životinjskih tkiva pri čemu ne dolazi do truljenja

autologija (grč. autos, logia) ret. stvarni govor, za razliku od slikovitog; odnos prema samom sebi, vladanje sobom, samostalnost

automahija (grč. autos, machomai proturječiti) proturječnost sa samim sobom (u govoru, mišljenju i pisanju)

automat (grč. automatos koji se kreće sam od sebe, autos sam, maomai tražiti, žuditi) fiz. samokret, stroj koji sam djeluje pod određenim uvjetima, npr. vaga, kišobran, nož, puška; za čovjeka; onaj koji liči na stvar, glupan; fil. biće koje nema duše, tj. životinja (kod Descartesa)

automatika znanstveno-tehnička disciplina koja se bavi teorijom i konstrukcijom sustava za reguliranje i upravljanje tehnološkim procesima

automatizam (grč. automatos) ono što se radi bez sudjelovanja volje, nesvjesna radnja

automatizirati (grč., fr. automatiser) pretvoriti u stroj, učiniti da netko radi kao automat, lišiti samoradnje

automatograf (grč. autos, maomai, grafo) psih. naprava koja automatski bilježi nehotične pokrete

automatski (grč. automatos) samopokretan, makinalan, mehanički, koji sam od sebe radi, koji radi bez sudjelovanja svoje volje i razuma; *automatski pokreti* psih. nehotični i nesvjesni pokreti koji nastaju zbog neposrednog podražaja iednog živčanog centra

automobil (grč. autos, lat. mobilis pokretan, pokretljiv) vozilo koje se sa-

- mo kreće, tj. vozilo se kreće pomoću motora kojeg pokreće benzin, nafta ili elektricitet; motorni čamac; auto
- automobilist** (grč. autos, lat. mobilis) onaj koji vozi automobil, koji izrađuje automobile, koji se bavi automobilizmom kao športom
- automobilizam** (grč. autos, lat. mobilis) šport, disciplina koja obuhvaća različite vrste automobilskih natjecanja
- automorfoza** (grč. autos, morfe oblik) biol. jedan od načina postojanja biljnog i životinjskog oblika; usp. morfogeneza
- autoniktobatija** (grč. autos, nyx, nyktos noć, baino idem) med. v. autosomnambulizam
- autonoman** (grč. autonomos) samoupravn, samostalan, slobodan, koji živi po vlastitim zakonima
- autonomija** (grč. autonomia, antos, nomos zakon) samozakonodavstvo, samouprava, politička nezavisnost, samostalnost; fil. pokoravanje svojim vlastitim zakonima (supr.: heteronomija)
- autonomist** (grč. autos, nomos) pristaša samouprave, pristaša samozakonodavstva
- autopatija** (grč. autos, pascho iskusim, autopatheia) vlastiti osjećaj, osobno iskustvo
- autoplastika** (grč. autos sam, plasso oblikujem) med. operacijski zahvat kojim se nadoknađuje nedostatak kojeg dijela tijela ili tjelesne supstance živim tkivom s tijela samog bolesnika
- autoportret** (grč. autos, fr. portrait slika osobe) umj. slika, skulptura ili crtež vlastitog lika
- autopsija** (grč. auto, oopsis gledanje, viđenje) 1. samogledanje, gledanje (ili viđenje) svojim očima, osobno promatranje; 2. med. pregled, otvaranje leša da bi se utvrdio uzrok smrti
- autopt** (grč. autoptes) očevidac
- autoptički** (grč. autoptes) pril. vlastitim očima, na osnovi viđenja svojim očima; na osnovi osobnog promatranja; med. putem otvaranja i pregleda leša (usp. autopsija)
- autor** (lat. augere, auctor tvorac, začetnik, fr. auteur) pisac, tvorac nekog književnog, znanstvenog ili umjetničkog djela; pronalazač; *autorsko pravo* isključivo pravo književnika, umjetnika, znanstvenika, pronalazača da mogu moralno i ekonomski iskorištavati svoje duhovne tvorevine (s obzirom na objavljivanje, prevođenje i umnožavanje njihovih djela); usp. auktor
- autoritativan** (lat. auctor tvorac, začetnik) koji se zasniva na autoritetu, koji hoće i može nametnuti svoju volju ili mišljenje; mjerodavan, ugledan; *autoritativna država* nedemokratsko državno uređenje kod kojeg se vlada po načelu vojne discipline, s autoritetom odozgo i s poslušnošću odozdo; naređenjima vodstva mora se bezuvjetno pokoravati, čak i kad su pogrešna, jer je održavanje reda važnije od suzbijanja pogrešnosti; takve su npr. bile države: Mussolinijeva fašistička Italija i Hitlerova nacistička Njemačka
- autoritet** (lat. auctoritas ugled, fr. autorite) 1. ugled, utjecaj; nadmoćnost (duhovna, moralna, pravna), zakonita vlast, zakon koji je na snazi; 2. priznata veličina (u nekoj struci), priznat stručnjak
- autorizacija** (lat. auctor, fr. autorisation) ovlaštenje, ovlaštivanje; odobrenje, odobravanje
- autorizirati** (lat. auctor, tvorac, fr. autoriser) ovlastiti, odobriti, opunomoćiti; *autoriziran prijevod* prijevod nekog književnog ili znanstvenog djela s dopuštenjem njegovog pisca

- autorotacija** (grč. autos, lat. rotatio okretanje) samookretanje; *autorotacija krila* zrak. okretanje krila oko vertikalne osi, npr. kod akrobatskog leta "kovit"
- autos efa** (grč. autos efa) "on, tj. Pitagora, je to rekao", formula kojom su pitagorejci rješavali svaki spor koji bi se među njima pojavio zbog razlike u mišljenjima o nekom pitanju pozivajući se na autoritet učitelja
- autoseroteracija** (grč. autos, therapeia lat. serum) med. liječenje ubrizgavanjem seruma uzetog od samog bolesnika, npr. kod upale plućne opne itd.
- autoshedijastički** (grč. autoschediazio bez pripreme učinim) bez pripreme, na brzu ruku, improvizirano
- autoskopija** (grč. autos, skopeo gledam) v. autopsija
- autosomnambulizam** (grč. autos lat. somnus san, ambulare hodam) med. sama od sebe nastala magnetska budnost za vrijeme spavanja; autoniktobatija
- autostabilnost** (grč. autos, lat. stabilis čvrst, nepomičan) fiz. automatsko održavanje stabilnosti
- autostrada** (grč. autos tal. strada cesta) suvremeno izrađena cesta za automobile
- autosugestija** (grč. autos sam, lat. suggerere savjetovati) sugestivno utjecanje na samog sebe
- autosugestija** (grč. autos, lat. suggerere savjetovati, nadahnuti koga čim) samouvjeravanje, utjecanje na samoga sebe; stjecanje pogrešnog, nametnutog suda na osnovi vlastitih pogrešnih predodžaba; psih. sadržaji svijesti koji se pojavljuju putem autohipnoze
- autoteizam** (grč. autos, theos bog) obožavanje samoga sebe, smatranje sebe samoga bogom
- autotelija** (grč. auto-teles nezavisan) samostalnost, neograničenost, neuvjetovanost
- autoterapija** (grč. autos, therapeia liječenje) med. liječenje samoga sebe prirodnim sredstvima
- autotip** (grč. autos, typos otisak) autotipijom dobiven otisak; novija faksimilna izdanja; prvi otisak
- autotipija** (grč. autos, typos otisak) jedan od najvažnijih pronalazaka u području grafike: prenošenje slika urezivanjem u cink ili drvo i njihovo umnožavanje
- autotomija** (grč. autos, tome) pojava koja se često može vidjeti kod nekih životinja: osakaćivanje samoga sebe u slučaju opasnosti po život, npr. kad gušter žrtvuje svoj rep
- autotransfuzija** (grč. autos lat. transfusio pretok) med. kod velikog gubitka krvi: potiskivanje krvi iz perifernih dijelova tijela (ruku, nogu) u srce i mozak u slučaju kad u srce i mozak ne dolazi krvi koliko je potrebno; vrši se na taj način što se ruke i noge dignu uspravno pa se od vrha prstiju omotaju elastičnim vrpčama
- autotrofan** (grč. autos, trofe hrana) koji sam sebe hrani; *autotrofne biljke* bot. v. pod heterotrofan
- autotrofija** (grč. autos, trofe hrana) biol. svojstvo svih klorofilnih (zelenih) biljaka i malog broja bakterija da se mogu prehranjivati i izgrađivati isključivo iz anorganskih spojeva sredine u kojoj žive; supr.: alomorfija, heterotrofija
- autovakcina** (grč. autos, lat. vaccina) med. cjepivo pripremljeno od klica koje su uzete od samog bolesnika
- autožir** (grč. autos, gyros krug, fr. autogyre) zrak. zrakoplov namijenjen uspravnom penjanju i spuštanju, njegov glavni dio je poseban vodoravni

- vijak (elisa) koji se okreće djelovanjem vjetra
- autsajder** (engl. outsider) onaj koji je izvan čega, koji je po strani, neupućen čovjek, onaj koji je daleko od čega; u športu: onaj koji se natječe, ali nitko ne misli da će pobijediti; pren. mlakonja
- Auzonija** (lat. Ausonia) pjesnički naziv za Italiju (po priči, prema Auzonu, sinu Odiseja i nimfe Kalipse)
- auzrikati** (njem. ausriicken) izići, krenuti, poći (obično u skupinama), osobito izići u stroju iz vojarne, izmarširati u skupini, bučno, paradno i si.
- aval** (fr. aval) trg. mjenično jamstvo, potpis jamca na mjenici
- avalanš** (fr. avalanche) snježna lavina: odron zemlje; bujica; sva sila
- avalirati** (fr. avaler) potpisati mjenicu kao jamac
- avalist** (fr. avaliste) trg. potpisnik, jamac na mjenici
- Avalokitešvara** (sanskrt.) najomiljeniji i najpoštovaniji bodhistava u mahajana-budizmu, zaštitnik Tibeta, spašava ljude kroz patnje u reinkarnacijama
- avangarda** (fr. avant-garde, avant naprijed, garde straža) voj. prethodnica, izvidnica; prvi borbeni red neke vojske
- avangardija** (tal. avanguardia prethodnica) u Italiji, u vrijeme Mussolinijeve diktature: fašistička organizacija mladeži od 14 do 18 godina (avangardisti)
- avanija** (fr. avanie, tal. avania) uvreda, poniženje, sramota; iznuđivanje novca, osobito globljenje kršćanskih trgovaca u bivšoj Turskoj; trg. smanjivanje dobitka, zarade u nekom poslu
- avankor** (fr. avant-corps) voj. prethodnica, predstraža; arhit. istaknuti dio građevine
- avans** (fr. avance) predujam, isplata unaprijed; arhit. istaknuti dio kuće, ispust, izbočenje; prednost; prvi korak, pokušaj; izlaženje u susret
- avant midi** čit. avan midi (fr.) prije podne; usp. ante meridiem
- avantaža** (fr. avantage) dobitak, korist; nadmoć, prevaga, prednost
- avantažer** (fr. avantegueur) onaj koji ima prednost, prevagu: voj. onaj koji čeka unapređenje za časnika
- avantura** (fr. aventure, lat. aventura) pustolovina; smion trgovački pokušaj
- avanturin** (fr. aventure slučaj) vrsta kremenca (nađen slučajno pri proizvodnji stakla)
- avanturist** (fr. aventurier) pustolov, lovac na sreću
- avanturistički** (fr. aventureux) pustolovan, koji stavlja sve na kocku, ostavljen sreći ili slučaju, smion, drzak, odvažan; *avanturistički roman* vrsta romana u kojem je glavna tema opisivanje neobičnih doživljaja i podviga glavnog junaka
- avanturizam** (lat. aventura, fr. aventure) sklonost avanturi, ljubav prema pustolovinama
- avanzirati** (fr. avancer) napredovati, ići naprijed; biti unaprijeđen; unaprijediti, unaprijeđivati; dati (ili: uzeti) predujam, predujmiti, predujmljivati
- avanzman** (fr. avancement) unapređenje, napredovanje u službi, promaknuće; napredak, napredovanje; isplata unaprijed, plaćanje unaprijed
- Avari** mn. mongolski nomadi koji su u 6. st. izazvali seobu Huna, Alana i Slavena; Obri
- avatar** mit. utjelovljenje božanstva u hinduskoj mitologiji bilo u čovjeka, bilo u životinju
- ave** (lat.) zdravo!
- Ave, Maria** (lat. Ave, Maria "zdravo, Marijo!") riječi kojima je anđeo pozdravio Djevicu Mariju nagovještava-

- jući joj da će roditi Isusa; stara kršćanska molitva; večernje zvonjenje u Kat. crkvi
- avenija** (fr. avenue) pristup, prilaz; drvored; staza, put obrubljen drvećem i cvijećem
- averoizam** med., fil. pravac koji je osnovao arapski mislilac Averoes Ibn-Rožd u 12. st.; njegovo naučavanje naginje materijalizmu i panteizmu, i odriče besmrtnost duše, zbog čega ga je osudila Rimska kurija
- avers** (lat. adversus okrenut prema, sprijeda, tal. avverso) num. glava, lik, lice (kovanog novca); suprotno: revers
- averzija** (lat. aversio) odvratnost, gnušanje, mržnja; ret. figura koja se sastoji u tome da govornik polako odvrati onoga kome govori od glavne teme, ali tako da ovaj to ne primijeti
- averziona trgovina** (lat. emtio per aversionem) kupnja ili prodaja poprijeko, odoka
- averzionalna suma** (lat. aversus licem okrenut od, summa svota) trg. v. averzionalni kvantum
- averzionalni kvantum** (lat. quantum količina, iznos) trg. suma novca kojom se plaća poprijeko, a ne po pojedinačnoj procjeni svake stvari koja se prodaje
- avet** (tur. afet) strašilo, utvara, sablast; vrsta majmuna
- aviceptologija** (lat. avis ptica, capio hvatam, grč. logos znanost) vještina hvatanja ptica
- avidan** (lat. avidus) lakom, gramzljiv; žudan, željan; pohlepan; proždrljiv
- avijacija** (fr. aviation, lat. avis ptica) plovidba zrakom, zrakoplovstvo; zračna flota
- avijarij** (lat. aviarium) ptičnjak, kavez za ptice, krletka
- avijatičar** (lat. aviaticus, fr. aviateur) zrakoplovac, letač, pilot
- avikultura** (lat. avis ptica, cultura uzgoj) gajenje ptica, uzgoj životinja
- avilirati** (fr. avilir, lat. vilis jeftin) trg. pobiti vrijednost (robi) pojeftiniti, pojeftinjavati
- avinjonsko sužanjstvo** razdoblje od 1305. (papa Klement V.) do 1376. (papa Grgur IX.) u kojem su pape stolovale u fr. gradu Avignonu, kamo su bili dovedeni da bi bili pod utjecajem politike francuskih kraljeva; u crkvenoj se povijesti to razdoblje naziva i "babilonskim" (prema robovanju starih Izraelaca u Babilonu)
- aviobiologija** (lat. avis ptica, grč. bios život, logia znanost) grana biologije koja proučava uvjete pod kojima se živo biće može održati na životu u velikim visinama ili na drugim nebeskim tijelima
- aviofon** (fr. avion, grč. fone glas) zrak. telefon od gumenih cijevi u ratnom zrakoplovu
- aviomehaničar** zrakoplovni mehaničar
- avion** (fr. avion, lat. avis ptica) zrakoplov, naprava za letenje teža od zrak. aeroplan
- avional** (fr. avion) laka kovina od koje se prave neki dijelovi zrakoplova
- aviostrada** (lat. avis ptica, tal. strada cesta) zračna linija kojom stalno prometuju zrakoplovi
- avisatio de perjurio vitando** čit. avizacio de peijurio vitando (lat.) prav. sučeva opomena kojom se nekome savjetuje da se kloni polaganja lažne prisege
- avitaminoze** (grč. a- bez, lat. vita život, amine od am (monia) + -ine, grč. nosos bolest) mn. med. bolesti koje nastaju zbog nedostatka vitamina u hrani; skorbut, pelagra, beriberi, engleska bolest i dr.
- avitum bonum** (lat.) prav. djedovsko, tj. obiteljsko imanje
- avivirati** (fr. aviver) oživiti, oživljavati, osvježiti boje

aviza (tal. avviso, lat. ad za, visus gledanje, pogled) trg. izvještaj o poslanoj robi ili novcu; *avizni brod* poštanski brod za brzo prenošenje važnih vijesti

avizirati (lat. avisare, tal. avvisare, fr. aviser) izvijestiti, izvještavati, obavijestiti, obavještavati, javiti, javljati

avizo (tal. avviso) brodica (ili: čamac) za izvještavanje, izvidnički brod, avizna lađa; v. aviza

avoar (fr. avoir, tal. avere, lat. habere imati) kao imenica, u francuskim trg. knjigama: potraživanje, aktiva

avocentur acta čit. avocentur akta (lat.) prav. neka se traže spisi, akti

avocirati (lat. avocere) odazvati, odazivati, opozvati, opozivati; tražiti da se nešto pošalje, npr. spisi

avokacija (lat. advocatio) opozivanje, odazivanje; prav. zahtjev da se spisi vrate od nižeg suda višem

avokatorij (lat. advocatorium) naredba kojom se pozivaju podanici neke države da napuste službu strane države

avulzija (lat. avulsio) med. vađenje zuba; prav. komad zemljišta koji riječka otrgne i odnese na drugu obalu

azab (tur. azab, azap) muka, patnja, Božja kazna

azbest (grč. a-sbestos neugasiv) min. vrsta nesagorljivog minerala, magnezijev silikat vlaknastog sastava; od njegovih vlakana izrađuju se tkanine za odijela vatrogasaca, zastora u kazalištima i dr.; inače služi, kao loš vodič topline, i za izolaciju

azeotropija grč. pojava da smjese nekih tekućina u određenom omjeru vriju pri stalnoj temperaturi i daju pare istog sastava kao i tekućina

Azerbajdžan država u istočnom dijelu Zakavkazja; ime dviju pokrajina u sjeverozapadnom Iranu

azi mn. mit. skandinavski bogovi nebesnici; predstavljaju prirodne sile

(na čelu im je vrhovno božanstvo Odin, a sjedište im je Asgard); suparnici su im bili *vani*, koje su pobedili

azigija (grč. a-, zygon jaram) neoženjenost, neudanost; sloboda, nezauzetost

azijanizam ret. antički govornički stil, stvoren u maloazijskoj Joniji, imao je dvije karakteristike: 1. tzv. "stil isjeckanih rečenica" s jakim ritmičkim naglašavanjem, i 2. kićenost, bombastičnost, patetičnost

Azijat (lat. Asia, Asianus) stanovnik Azije, ali najčešće ima pejorativno značenje; divljak, neobuzdan čovjek

azil (grč. a-sylos neopljačkan, nedodirljiv, a- syle) sigurno sklonište, utočište, pribježište; nedodirljivo mjesto na kojem progonjeni nalaze utočište; dom za smještaj i izdržavanje sirotinje; *pravo azila* u međunarodnom pravu: pravo političkih ili vojnih bjeGUNACA i si. na utočište u nekoj stranoj državi

azima (grč. a-, zyme kvasac, kiselo tijesto) židovski pashalni beskvasni kruh; mn. blagdan beskvasnog kruha

azimut (ar. samatha ići k, ići prema) astr. kutna udaljenost nekog nebeskog tijela ili predmeta na Zemlji od sjeverne ili južne točke podnevnika

azobenzen narančasta kristalna tvar, važan međuproizvod u proizvodnji azo-boja

azojski period (grč. a-, zoon živo biće, periodos) geol. najstarije razdoblje Zemljine kore, slojevi bez organskih ostataka

azoodinamika (grč. a-zoon, dynamis snaga, sila) med. nedostatak snage za život, slabljenje

azoogenija (grč. a-zoon, gignomai nastajem, rađam se) znanost o stvaranju anorganskog ili organskoga iz anorganskog

- azoospermija** (grč. a-zoon, sperma sjeme) med. potpuni nedostatak muških sjemenih stanica (spermija, spermatozoida) u izbačenom sjemenu, jedan od glavnih uzroka nesposobnosti oplodivanja
- Azori** skupina otoka zapadno od Portugala (u Atlantskom oceanu)
- azot** (grč. azotos, a-, zoo živim; Lavoisierov naziv za nitrogen koji nije u stanju održavati život) kem. dušik, element atomske težine 14,008, rednog broja 7, znak N, jedan od glavnih sastojaka zraka (4/5)
- azotemija** (grč. azotos, haima krv) med. umnožavanje azotnih spojeva u krvi
- azotometar** (grč. azotos, metron) sprava pomoću koje se utvrđuje koliko neka zemlja oranica sadrži u sebi amonijaka
- azoturija** (grč. azotos, urein mokriti) med. prisustnost velike količine dušika u mokraći
- Azrail** (hebr.) po talmudu anđeo smrti, tj. anđeo koji prihvaća i prati duše umrlih
- azur** (fr. azur, tal. azzurro, pers. lazward, lapis lazuli) plavetnilo, plava boja neba, nebesko plavetnilo
- azuri** mn. popularan naziv za talijansku državnu sportsku reprezentaciju (zbog modre boje njihovih majica)
- azurin** (ar. lazvardi) vrsta plave boje
- azurit** (fr. azur, grč. nastavak -ites) min. plav mineral, karbonat bakra
- Ažurna obala** (fr. Cote d'Azur) istočni dio francuske obale na Sredozemnom moru (graniči s Italijom), glasovit po svojim pješčanim plažama i izvanredno lijepom plavetnilu morske vode (značajni gradovi; Nica, Cannes, St. Tropez, Marseille)
- aždaja** (tur. aždaha) zmaj; neman u obliku krilatog guštera, može imati i više glava
- ažio** (fr. agio) trg. doplata, višak, veća vrijednost neke vrste novca, vrijednosnica i si. od nominalne vrijednosti; razlika između nominalne i tečajne vrijednosti, npr. neke dionice, akcije
- ažio-konto** (fr. agio-conto) trg. račun o dobitku odnosno gubitku pri promjeni neke vrste novca, vrijednosnica i si.
- ažiotaza** (fr. agiotage) špekulacija, trgovanje novcem, vrijednosnicama, dionicama i si.
- ažioter** (fr. agioteur) osoba koja se profesionalno bavi špekulacijom vrijednosnica
- ažiotirati** (fr. agioter) špekulirati vrijednosnicama, baviti se ažiotazom
- ažistaža** (fr. ajustage) određivanje (ili: prilagođavanje) propisane težine novca; pomicanje, prilagođavanje mjere; namještanje, dotjerivanje
- ažur** (fr. ajour) otvor (na ručnom radu)
- ažuran** (fr. a jour) točan i brz u poslu, onaj koji završava povjereni mu posao na vrijeme
- ažurirati** (fr. ajour) praviti otvore, izrađivati šupljikavi vez

B

- B, b** drugo slovo hrvatske latinice
B glaz. kratica basso
B kem. kratica za element bor
B log. kratica za predikat (dok A označava subjekt)
Ba kem. kratica za barij
baba (tur.) otac, piše se iza imena (npr. Ali-baba); tast, punac; očuh; očinstvo, očevina; ženina obitelj
babel (hebr.) nered, zbrka, zabuna; bezbožnost, izopačenost, razvrat
Babilon stari grad u Aziji; *Babilonija* stara država u Aziji (simbol bogatstva i okrutnosti); Kaldeja; *babilonski toranj* prema Bibliji, toranj građen u Babilonu, trebao je doprijeti do neba, ali je to spriječio Bog učinivši da graditelji počnu govoriti različitim jezicima; pren. zbrka, nered, metež, kaos; *babilonsko sužanjstvo* sedamdeset godina ropstva koje su stari Izraelci u 7. i 6. st. pr. n. e. trpjeli u Babilonu kamo ih je odveo kralj Nebukadnezar
baborak (češ.) omiljeni češki narodni ples, češka brza mazurka
babu (ind.) indijska titula; gospodar, knez
babuvizam socijalno-politička doktrina koju je utemeljio fr. utopist Babeuf (1760—1797): svaki čovjek ima jednako pravo zadovoljiti svoje potrebe i uživati sva dobra prirode; društvu je cilj održavanje te jednakosti
baby čit. beibi (engl.) malo dijete, djetesce, novorođenče, beba, dojenče; pren. draga djevojka
babyboom čit. beibibum (engl.) velik broj poročaja, nagao porast nataliteta (primjerice u godinama poslije Drugog svjetskog rata)
baby-sitter čit. beibisiter (engl.) dadija, čuvarica djece
bacili (lat. bacillus prutić, štapić) med. bakterije koje imaju oblik štapića, izazivači tifusa, tetanusa, dizenterije, vrenja maslačne kiseline i dr.
bacilofobija (lat. bacillum štapić, grč. fobos strah) med. pretjeran strah od zaraznih klica (bacila), osobina onih koji su u stalnom strahu da će se zaraziti klicama bolesti (pri rukovanju, dodiru nekog predmeta, vožnji javnim prijevozom i dr.)
background čit. bekgraund (engl. background pozadina, podloga) glaz. ansambl duhača i udaraljki koji prati svirku solista (u džezu); zvučna kulis, ozvučenje događaja na pozornici (npr. u radio-dramama)
badecimer (njem. baden kupati, Zim-mer soba) kupaonica
badem (sansk.) bot. drvo i plod iz porodice ruža, jezgra je jestiva, upotrebljava se i u medicini; med. mandule, tonzile
badinaža (fr. badinage) šala, lakrdija; šaljiv, otmjen, ali prazan razgovor
badizon (fr. badigeon) vrsta fine obojene žbuke, sastavljena od boje, vapna i bizmutova klorida; kit što ga upotrebljavaju kipari; četka
badminton čit. bedminton (engl.) vrsta tenisa malom lopticom s krilcima;

za igru nije potrebno posebno igralište, a može se igrati na svakom terenu; od davnina je poznat u Indiji i Francuskoj

baft (perz. baft) trg. vrsta istočnoin-dijskih, obično bijelih katunskih tkanina

bag (tur.) kornjačin oklop; kvrgasta izraslina na konjskim zglobovima; žulj na nozi; kukac, insekt

bagana (tur. bagana janje) janjeća ko-žica s krznom; baganac

bagasa (fr. bagasse) trop šećerne trs-ke; otpaci koji ostanu pri proizvodnji šećera; trop od grožđa, šljiva, masli- na i dr.

bagat (tal. bagata) v. pagat

bagatela (fr. bagatelle, tal. bagatella) sitnica, malenkost, tričarija; niska cijena; kratko i lagano glazbeno dje- lo

bagatelizirati (fr. bagatelle) ne mariti za nekoga ili nešto, omalovažavati, potcjenjivati, uzimati koga ili što pre- više olako

bagaza (fr. bagage) prtljaga; ološ, svje- tina

bagdalin vrsta šarene pamučne tkani- ne, slične bagdadskim šalovima, po čemu je i nazvana

bager (niz. bagger) jaružalo, samohodna sprava za vađenje pijeska s riječnog dna, za čišćenje riječnog korita i ko- panje prokopa, kanala i si. radi isu- šivanja zemljišta

bagerovati (niz. bagger) jaružati, vaditi pijesak iz rijeke; čistiti riječno kori- to od pijeska, mulja

bagra (rus. bagrjanyj) crvena boja do- bivena od borove kore, grimiz; pero- nospora, plamenjača; vrsta morske ribe; v. bigar

bahija (šp. bahio) zaljev; vrsta fmog du- hana iz brazilske pokrajine Bahija

bahs (tur. bahys) govor, rasprava, pole- mika, diskusija

bahur (hebr. bachur) židovski student koji se bavi proučavanjem Talmuda, poznavatelj židovskih zakona

Bahutu (Hutu) narod iz skupine Ban- tu (žive u Ruandi, Burundiju, Ugan- di, Tanzaniji)

bain-marie čit. ben-mari (fr.) kuh. po- suda vruće vode u koju se stavljaju posude s jelom da bi se održala to- plina

bañtilije (grč. baithylia, sem. bethel) mn. nebesko kamenje, meteori koje su stari posvećivali bogovima ili ih samo obožavali (nazvano po kamenu na kojem je Jakov spavao i sanjao anđela — Post 28,19); betilije

bajaco (tal. bajaccio) lakrdijaš, šaljivac, harlekin, klaun u napuljskoj narod- noj komediji, pajac

bajadere (port. bailadeira) mn. javne plesačice i pjevačice u Indiji, ponekad su i javne žene; plesačice na službi u ind. hramovima (ind. dewadasis = sluškinje bogova) koje se odmalena posvećuju službi bogovima i u sva- kom hramu ih ima 8 do 12; vrsta malih rubaca

bajbok (njem. bei Wache pod stražom) zatvor, tamnica, buhara; bajbokana

bajbot (njem. bei kod, Boot čamac) po- moćni čamac, čamac za spašavanje

bajdaki (rus. baidaki) mn. lađe s neo- bično velikim krmama na Dnjepru, Dnjestru i Bugu

bajdara (rus. baidara) mali sibirski ča- mac od riblje kosti ili lakog drveta, presvučen kožama

bajla (tal. balia) dojilja, dadilja, njegova- teljica male djece

bajlbrif (niz. Bylbrief) pisani ugovor o gradnji broda; uvjerenje graditelja broda ili mjerodavnih vlasti da je brod propisno izrađen; priznanica o novcu primljenom za gradnju broda

bajliti (tal. balia) dadiljati, njegovati dijete, pjestovati

bajok (tal. baiocco) nekadašnji papirski bakreni novac (pet talijanskih čentezima)

Bajram (perz. bejram) dva velika muslimanska blagdana u godini; prvi se slavi odmah nakon posnoga mjeseca ramazana; drugi, Kurban-bajram (Blagdan žrtve) zove se zbog toga što se tada kolju ovnovi koje dijele sirotinji, a slavi se 70 dana nakon prvog Bajrama

bajronizam shvaćanje života i umjetnosti koje odgovara shvaćanju velikog engl. pjesnika G. G. Byrona (1788—1824), osobito njegovom pesimističkom shvaćanju "svijeta i života"

bajta (tal. baita)⁴potleušica, koliba

bajuneta (fr. baionnette) voj. dug nož s oštricom na obje strane koji se stavlja na pušku (ime po gradu Bayonne gdje je napravljen 1640. g.)

bajvagn (njem. bei pri, kod, "Wagen kola) prikolica (osobito uz motocikl)

baka (lat. bacca) bot. bobica, jagoda

baka (njem. Bake) znak (obično komad drveta, fenjer ili bačva) koji pliva na vodi i označava lađi put po opasnim mjestima; boja

bakalar (tal. baccala) zool. vrsta ribe koštunjače iz porodice tovara, živi u iz sjevernim morima; treska, tovar

bakalaureat (lat. baccalaureatum) dostojanstvo bakalareusa

bakalaureirati (lat. baccalaureatum) polagati (ili: položiti) bakalaureus

bakalaureus (lat. baccalaureus, bacca laureus lovorova bobica) na njem., fr. i engl. sveučilištima: najniži akademski stupanj, ispit koji prethodi licencijatu, magisteriju i doktoratu; ispit zrelosti

bakana (tal. Bacco Bahus, baccana) obična krčma

bakanalije (lat. Bacchanalia) mn. kod starih Rimljana: orgijske i mistične

svečanosti u čast boga Bakha; pren. pijanke, terevenke, burno veselje

bakanalije (lat. Bacchanalia) mn. višednevne svetkovine i orgije starih Rimljana u čast Bakha, boga vina; pren. raskalašena, divlja, razvratna pijanka, bučno veselje

bakandža (mađ. bakancs, bokkancs) vrsta teške, najčešće vojničke obuće

bakant (grč. Bakchos, lat. bacchans) Bakhov svećenik kod starih Rimljana

bakanti (grč. Bakchos, lat. bacchans) mn. kod Rimljana: sudionici u Bakhosovim svečanostima; u sr. vijeku: putujući daći (vaganti)

bakara (fr. baccara) francuska kartaška hazardna igra

bakbord (engl. backboard) pom. lijeva strana broda (kad je čovjek okrenut licem pramcu)

bakciferan (lat. bacciformis) u obliku bobice, bobičast, jagodičast

bakenbart (njem. Bačke obraz, Bart brada) brada samo na licu (podbradak je izbrijan); zalisci, zulući

bakfiš (njem. Backfisch pržena riba); pren. mlada djevojka, šiparica

bakhej (grč. Bakcheios) metrička stopa od jednog kratkog i dvaju dugih slogova (*bakhejski stih* upotrebljavanje osobito u himnama bogu Bakhu)

Bakho (lat. Bacchus, grč. Bakchos) mit. bog vina, sin Zeusa i Semele (Grci su ga zvali i Dioniz); pren. vino; vinopija, pijanac, lola

baklaža (fr. baclage) pom. pristojba koju plaćaju brodovi za pristajanje u luku

bakler (fr. bacleur) zatvarač luke

baklja (njem. Facket, tal. fiaccola) luč, zublja, kolac premazan smolom; *bak-Ijada* svečanost s bakljama

bakpulfer (njem. backen peći, Pulver prah) prašak za dizanje tijesta (umjesto kvasca)

bakter (njem. Wachter) stražar, čuvar (nekada: noćni čuvar po selima)

- bakteriemija** (grč. *bakteria palica*, haima krv) med. prodiranje bakterija kroz krvne i limfne žile u krvotok
- bakterije** (grč. *bakteria*) bot.-med. najmanja, jednostanična živa bića, gotim okom nevidljiva, slična štapiću, žive kao nametnici i izazivaju razgradnju i često teške bolesti; pripadaju biljnom carstvu, a ima ih pokretnih i nepokretnih
- bakteriociidi** (grč. *bakteria*, lat. *caedere ubiti*) biol. klicomori, uništavači zaraznih klica; usp. bakteriocidnost
- bakteriocidnost** (grč. *bakteria*, lat. *caedere*) biol. osobina nekih živih bića, tvari i sokova u tijelu da uništavaju zarazne klice; pr. bakteriociidi
- bakteriofagi** (grč. *bakteria*, *fagos*) mn. biol. klicožderi, veoma sitna, mikroskopski nevidljiva bića koja žive u tijelu i uništavaju zarazne klice
- bakterioliza** (grč. *bakteria*, *lysis* rastapanje) kem. rastapanje bakterija imunim serumom
- bakteriolizini** (grč. *bakteria*, *lysis*) mn. kem. sastojci imunog seruma koji imaju moć da rastapanjem ubijaju bakterije
- bakteriolog** (grč. *bakteria*, *logos*) znanstvenik koji proučava osobine i život bakterija
- bakteriologija** (grč. *bakteria*, *logia*) znanost koja se bavi proučavanjem osobina i života bakterija (osnivači: L. Pasteur i R. Koch)
- bakterioterapija** (grč. *bakteria*, *therapeia*) liječenje pomoću bakterija
- bakterioze** (grč. *bakterion štapić*, dem. od *bakteria batina*) mn. opći naziv za biljne bolesti koje uzrokuju bakterije
- bakteriurija** (grč. *bakteria*, uron mokraća) med. prisutnost bakterija u mokraći, mokrenje zaraznim klicama
- bakulacija** (lat. *baculatio*) batinanje, kažnjavanje batinom, štapom
- bakulit** (grč.) fosilni glavonožac s ravnom ljušturicom, iz doba krede
- bakulometrija** (lat. *baculum štap*, grč. *metriaballo*) mjerenje pomoću štapa, motke
- bakulus** (lat. *baculus*) štap, prut, palica, batina
- bakvuds** (engl. *backwoods*) mn. prašume, divlji i neobrađeni krajevi na zapadu Sjedinjenih Američkih Država
- bakvudsmeni** (engl. *backwoodsmen*) mn. gorštaci, bijelci naseljeni po divljim i neobrađenim krajevima Sjedinjenih Američkih Država; usp. bakvuds
- bal** (fr. *bal*, tal. *bailo*, lat. *ballare plesati*) zabava s plesom; *bal en masque* čit. bal an mask (fr.) ples pod maskama; krabuljni ples, ples pod obrazinama; *bal pare* (fr.) otmjeni ples, bal u svečanom ruhu; *bal champetre* čit. bal šanpetr (fr.) ples u polju
- Bal** (hebr. Baal gospodin) mit. kod Feničana, Filistejaca i drugih semitskih naroda bog — pokrovitelj plodonosnih sila prirode; služenje Balu proizvodilo se katkada prinošenjem ljudskih žrtava
- bal pare** (fr.) svečani, sjajni ples
- bala** (fr. *balle*) smotak, svežanj
- balada** (fr. *ballade*, tal. *ballata* pjesma za ples) poet. prvobitno: pjesma koja se uz plesanje pjevala (*balar* = plesati); kasnije se razvila u pjesmu lirsko-epskog sadržaja koja, služeći se i dijaloškim oblikom, priča o nekom događaju i istodobno pobuđuje lirsko raspoloženje; pjesnička pripovijetka
- baladen** (fr. *baladin*) šaljivac, lakrdijaš; glumac; baletni plesač
- baladine** (grč. *balio*, lat. *ballare*) mn. sluškinje u azijskim hramovima, vrsta hijerodula koje se posjetiteljima hramova nude za novac; usp. bajadere

balagan (rus., perz. balahane) daščara, baraka, šator, osobito cirkuski

balalajka (rus.) glaz. ruski narodni instrument, sličan gitari, tambura trokutasta oblika s tri žice

balanca (tal. bilancia) vaga, tezulja

balander (niz. Balander) plitka teglenica s jednom katarkom (u Nizozemskoj)

balanitis (grč. balanós žir) med. upala glavića i unutrašnje pokožice muškog spolnog organa

balanoblenoreja (grč. balanós, blenna sluz, rheo curim) zagnojavanje glavića

balanofag (grč. balanós, fagos) zool. onaj koji se hrani žirom, žirojed

balanofori (grč.) paraziti tropskih i sub tropskih krajeva; napadaju korijenje drveća

balanoidan (grč. balanós, eidos) koji ima oblik žira, žirolik

balanopostitis (grč. balanós, posthion kapica) med. upala glavića i kapice

balans (fr. balance, lat. bilanx) ravnoteža; dvojba, kolebanje, neodlučnost;

na; pren. svaki nepotreban i suvišan teret, stvar za odbacivanje

balata (lat.) 1. tvar vrlo slična kaučuku i gutaperki, ali elastičnija od njih, upotrebljava se za električne izolatore, strojne remene, potplate i u zubarstvu (dobiva se od osušenog mliječnog soka drva mimusops balata)

balata (tal. ballata) 2. glaz. pjesma uz ples

balatura (tal. ballatoio) trijem, veža, podstrešje; balkon oko zgrade, galerija

balazor trg. vrsta istočnoindijske pamučne tkanine

balbucijes (lat. balbuties) med. mucanje, zamuckivanje, zaplitanje jezikom

balbutirati (lat. balbutire) med. tepati, mucati, zamuckivati, nejasno izgovarati, zapliliti jezikom

baldahin (tal. Baldacco, baldacchino) pokrivač od skupocjenog materijala nad prijestoljem ili krevetom; "nebo" koje stoji pred oltarom i nosi se na procesijama (naziv po materijalu ko-

Balfourova (Balfurova) deklaracija izjava engl. političara Arthura Balfoura (1848—1930) iz 1917. g. u kojoj su sintetizirani zahtjevi za stvaranje nacionalnog zavičaja Zidova u Palestini; na temelju te deklaracije stvorena je 1948. izraelska država

balhornizirati (njem. ballhornisieren) htjeti nešto popraviti, pa napraviti gorim nego što je bilo (po tiskaru J. Balhornu, 1581—1599)

balija (tur.) nekad: prostak; kasnije: svojeglav čovjek, nasrtljivac, lijenčina, neradnik, rasipnik, protuha, neotesanac itd., bez obzira radi li se o muslimanima ili o pripadnicima drugih vjera; *ponašati se kao balija* ponašati se prostački, obijesno, samovoljno

Balila (tal.) fašistička omladinska organizacija za dječake od 8 do 14 godina, nazvana po dječaku Balili koji je 1746. u Genovi prvi poveo odlučnu borbu talijanskog naroda protiv Austrijanaca

balina (fr. balle, baline) vuneni mate-

vanjem gibanja zrna od trenutka kad ono, pod tlakom barutnih plinova, napusti svoje ležište i krene kroz cijev pa sve do pogotka u cilj

balistogram (grč. balio bacam, gramma slovo) u sudskoj medicini: snimka napravljena pomoću balistoskopa, služi kao identifikacija između oružja (puške, revolvera) i ispaljenog zrna

balistoskop (grč. balio bacam, skopeo gledam) u sudskoj medicini: naprava pomoću koje se utvrđuje iz kojeg je vatrenog oružja ispaljen metak (u slučajevima gdje je u pitanju više oružja istog modela i istog kalibra)

balizam (grč. ballyzo, ballismos "plesanje") bolesna, histerična želja za plesanjem kod pojedinaca ili masa (u revolucionarnim vremenima); med. trzanje, drhtanje, grčenje, bacanje

balkanistika v. balkanologija

balkanizam 1. izraz koji označava način i sustav koji vlada u javnom životu balkanskih država i naroda; beznačajnost, borba nedopuštenim

do pozornice; pom. stražnji dio velikog broda

ball-boy čit. bal-boj (engl.) šport, dečko koji, kod tenisa, kupi lopte i donosi igračima

Ballhausplatz njem. (čit. balhausplac) bečki trg na kojem se nekad nalazilo sjedište austrijskog državnog kancelara, a kasnije ministarstvo vanjskih poslova; pren. austrijska vanjska politika

balneografija (lat. balneum kupalište, grč. grafo) opisivanje kupališta

balneologija (lat. balneum, grč. logia) proučavanje kupališta, znanost o mineralnim izvorima koji služe za liječenje

balneotehnika (lat. balneum, grč. tehnike) vještina podizanja i cjelovitog uređenja kupališta (toplica)

balneoterapija (lat. balneum, grč. therapēia) primjenjivanje mineralnih izvora u liječenju bolesnika, topličko liječenje

balneum (lat. balneum) kupalište, toplice

balneum arenae čit. balneum arene (lat.) kupanje u pijesku

balneum cineris (lat.) kupanje u topлом pepelu

balneum laconicum čit. balneum lakonikum (lat.) znojna kupelj

balneum vaporis (lat.) kupanje u pari

balnot čit. balno (fr.) vrsta burgundskog vina

balograf (tal. grč.) vječno pero, pisaljka

balon (fr. ballon) šuplje, okruglo tijelo, osobito zračni balon napunjen plinom lakšim od zraka (aerostat); okrugla, kuglasta boca za tekućine; *ballon d'essai* čit. balon d'ese (fr.) mala zračna kugla za ispitivanje smjera vjetra; pren. novinski članak koji se objavljuje da bi se opipalo raspoloženje i mišljenje javnosti; *ballon captif* čit. balon kaptif (fr.) vezani balon kojim

se može popeti samo do određene visine i spustiti na mjesto polaska

balota (fr. ballotte) kuglica za glasanje, glasačka kuglica

balotada (fr. ballotade) skok konja ispruženim nogama

balotaža (fr. ballottage) drugi krug glasanja (biranje između dvojice koji su dobili najviše glasova u prethodnom glasanju)

balsamum anodynum čit. balsamum anodinum (lat.) farm. balzam za umnjavanje, ublažavanje bolova

balsamum cordiale čit. balsamum kordijale (lat.) farm. balzam za jačanje srca

balsamum ophthalmicum čit. balsamum oftalmikum (lat.) farm. balzam za oči

Balti zajedničko ime za Estonce, Letonce, Litavce i negdašnje "Stare Pruse"

baltički jezici skupina indoeuropskih jezika (litavski, letonski, staropruski), dosta su bliski slavenskim jezicima

baltoslavenski onaj koji je zajednički Baltima i Slavenima

baltoslavistika znanost koja proučava veze i odnose između nekadašnjih Balta i Slavena

balun dij. balon (obično u značenju: lopta); dij. kila, bruh; istarski narodni ples u obliku kola (pleše se uz pratnju sopele ili gajdi, a katkada i uz pjevanje plesača)

balustrada (grč. balaustion, fr. balustrade) arhit. naslon, priručje, ograda kojom su ograđeni balkoni, stubišta...

balustrirati (fr. balustrer) ograditi stupićima, postaviti balustradu

balzam (grč. balsamon) kem. prirodna smjesa biljnih smola s eteričnim uljima, a dijelom i aromatičnim kiselinama, jaka i većinom ugodna mirisa; također: umjetna smjesa za ublažavanje bolova i liječenje rana

- balzamici** (lat. balsamica) mn. farm. balzamska sredstva, balzamski lijekovi
- balzaminka** (lat. Impaticus balsamina) bot. jednogodišnja ukrasna biljka netik, "lijepi čovjek", "lijepi dečko"
- balzaminke** (lat. balsaminaceae) mn. bot. biljna vrsta u kojoj je posebno poznat tzv. "lijepi čovjek", "lijepi dečko" (nazvana po tome što su se neke od njih nekada upotrebljavale kao lijek za rane)
- balzamirati** (grč. balsamon biljka roda Balsamodendron i njezina mirisna smola) namazati mirisnim mastima i uljima; osobito, po običaju starih Egipćana, Asiraca i Perzijanaca: učiniti da tijela umrlih budu sačuvana od truljenja (danas se ubrizgava u arterije sublimatova otopina i dr., utroba se ispere karbolnom kiselinom, a tjelesna šupljina napuni svježim drvenim ugljenom)
- Bambi** ime laneta u djelima austrijskog pisca Felixa Saltena i u crtanim filmovima Walta Disneya
- bambino** (tal.) djetesce, malo dijete, lutka; prikazivanje Krista kao djeteta (u tal. umjetnosti)
- bambocciate** čit. bambočate (tal.) mn. šaljive ili vulgarne slike nizozemskih slikara koje prikazuju seoske krčme, sajmove, seljačke zabave i si.
- bambus** (malaj. bambu, mambu, engl. bamboo) vrsta trske, često visoka do 20 m i 60—70 cm debela, raste u Indiji
- banak** (tal. banco, njem. Bank) najdonji dio visoke peći za taljenje željeza gdje se skuplja rastaljeno željezo; klupa, tezga; *nabiti banak* zasjesti u nečijoj kući i ne odlaziti do kasne noći; odmoriste na stubištu, platforma
- banalan** (fr. banale) običan, otrcan, svakodnevan, opći; *banalna fraza* otrcana, suviše ponavljana rečenica
- banalizirati** (fr. banaliser) načiniti otrcanim, svakidašnjim
- banalnost** (fr. banalite) otrcanost, svakidašnjost
- banana** (šp.) bot. malajsko ime poznate istočnoazijske zeljaste biljke čiji je plod po obliku sličan krastavcu, a po okusu dinji
- banarij** (lat. bannarium) pravo prisile (različito od jus cogens)
- band** čit. bend (engl.) manji instrumentalni sastav
- banda** (tal. banda) četa, odred; gomila, družina (lopovska); putujuće društvo svirača, glumaca; vojna glazba
- bandaža** (fr. bandage) med. zavoj; zavijanje, previjanje; uteg (kod mačevalaca i boksača); čelični okov na kotaču; veza, spojnica
- bandažirati** (fr. bandager) med. zaviti, previti, previjati; šport, staviti utege (u mačevanju u boksu); metnuti okov na kotač
- bandažist** (fr. bandagiste) proizvođač, prodavač kirurškog pribora, osobito zavoja, utega i si.
- bandera** (tal. bandiera) zastava; stijeg; stup o koji se vješa zastava; stup (npr. telefonski stup)
- banderilja** (šp. banderilla) koplje sa zastavicom koje se upotrebljava u borbi s bikovima
- banderiljero** (šp. banderillero) borac s bikovima naoružan banderiljom
- banderola** (fr. banderole) vrpca na trubi; konjička zastavica; zastava na katarci; vjetrokaz; čovjek koji se okreće prema vjetru; opasač na kojem stoji naboj nj ača; omotač na cigaretom papiru i na kutiji s cigaretama; povež na poštanskim pošiljkama; trg. tablica s cijenom neke robe
- bandijera** dij. v. bandera; *sette bandiere* čit. sete bandijere (tal.) sedam zastava — podrugljiv naziv za političke prevrtljivce koji su spremni stati pod bilo čiju zastavu, tj. prilago-

davati se svim političkim promjenama

bandist (tal. banda) član (svirač) u vojnoj glazbi; usp. banda

bandit (tal. bandito) razbojnik, cestovni razbojnik, plaćeni ubojica; nevaljalac, propalica, skitnica

banditizam (fr. banditisme) razbojništvo, hajdučija

bandiža (tal. bandizar) izgon, progon; skitnja; bježanje iz škole, "markiranje"

bandleta (fr. bandelette) uzak zavoj, zavojić; mala vrpca; pruga u boji; grad. plosnata mala šipka

bandola (tal. bandola, šp. el bandola) glaz. gitari sličan instrumenat sa 4 do 10 metalnih žica, upotrebljava se posebno u Sjev. Americi i Meksiku; mandora, mandola

bandolin mast za kosu (da bi bila glatka i sjajna)

bandoneon glaz. harmonika rastezača s velikim brojem glasova (130 tonova), nazvana po pronalazaču H. Bandu

bandura (rus.) glaz. ukrajinski instrument sličan gitari i balalajci, samo s više žica (8—24)

bandžo (engl. banjo) glaz. v. bendžo

bang (engl.) jak udarac, pucanj, osobito prasak koji nastaje zbog probijanja zvučnog zida

bangalo (engl. bungalow) prizemni ljetnikovac od jednostavne građe u tropskim krajevima; turistička kućica od lake građe

bank (tal. banco) uplaćeni novac svih igrača u hazardnoj igri karata; banka

banka (tal. banco, fr. banque, njem. Bank) novčani zavod, ustanova koja radi s novcem; posreduje u kreditnim poslovima, prima novac na štednju, daje zajmove uz kamatu, kupuje i prodaje vrijednosnice, strani novac itd., štedionica; zgrada u kojoj se na-

laze prostorije nekog novčanog zavoda; usp. bank

bankar (fr. banquier) osoba koje se bavi novčanim, kreditnim i efektivnim poslovima, vlasnik banke; igrač koji drži bank

bankata (tal. banco) velika klupa u crkvi

banket (fr. banquet, tal. banchetto) svečani obred nekome i nečemu u čast, gozba; oproštajna gozba

banketa (fr. banquette) voj. stupnjevitata uzvišica iza prsobrana za strijelce; unutarnji naslon na prozoru

bankijeri (tal. banchieri) mn. v. lazarioni

bankiza (fr. banquise) ledena santa, ledenjačka gomila (na moru), ledeni bedem (u polarnim krajevima)

banknota (tal. banco, nota) mjenica koju izdaje banka umjesto gotova novca; papirna novčanica

banko-konto (tal. banco-conto) trg. knjiga u koju trgovac bilježi svoje poslove s bankom radi obračunavanja

bankokracija (tal. banco, grč. krateo vladam, gospodarim) gospodarenje banaka državnim poslovima, vladavina velikih novčanih zavoda i njihovih predstavnika

bankokrat (tal. banco, grč. kratos snaga) pristaša vladavine i utjecaja novčara na javni život, pristaša bankokracije

bankokrat (tal. banco, grč. kratos snaga) zastupnik shvaćanja da banke, odnosno njihovi predstavnici, trebaju imati odlučujući utjecaj u državi i određivati njezinu politiku; sprovoditelj vladavine banaka i novčanih ustanova

bankrot (tal. bancarotta, lat. bancus klupa, rumpere slomiti) slom banke, obustava plaćanja, nesposobnost plaćanja i odgovaranja svojim novčanim obvezama; pren. potpuna propast, propast

banksija bot. rod grmova i drveta iz porodice prostolatičnica

bankšpere (tal. banca, sperren zatvoriti) bank. zatvaranje isplatnih šaltera zbog teške novčane situacije u kojoj se našla banka; obustava plaćanja

bankvaluta (tal. banco, valuta) bankovni novac kao fingirana novčana jedinica

bansek, banseg (njem. Bandsage) strojna tračna pila

bantam (engl. bantam pijetlič) šport. *bantam kategorija* boksač, hrvač i dizač utega težak između 50,75 i 53,5 kg (naziv po bantam-kokošima, patuljastoj vrsti kokoši, možda podrijetlom s Jave)

Bantu afrički narodi koji žive južno od Gvinejskog zaljeva i velikih jezera; karakteristike: negroidnost, totemizam, patrijarhat i matrijarhat, poligamija, plesovi s maskama, magija

bantu-jezici jedna od vrsta tzv. aglutinativnih jezika (još nije napravljena njihova točna podjela i potpuna karakterizacija)

banzati (lat. bannisare) skitati se; pronositi glasove

banj (tal. bagno) drvena kućica za kupanje; kupanje uopće

banja (tal. bagno) kada za kupanje; kupanje u kadi; kupaonica; toplice, kupalište

baobab (arap.) bot. vrsta tropskog drveta, divovski visoko (do 20 m) i debelo (do 9 m), drvo s osvježavajućim plodovima, raste u tropskim krajevima Afrike; plod, lišće i kora služe i kao lijek, osobito protiv groznice (lat. *Adansonia digitata*)

baptisterij (grč. baptisterion) krstionica, kapela pokraj crkve ili dio crkve u kojem se obavlja krštenje

baptisti (grč. baptizo) mn. članovi kršćanske sljedbe koji odbacuju kršte-

nje male djece, zahtijevaju da se krste samo odrasli, tj. oni koji su svjesni čina koji se nad njima vrši; osnovom vjere smatraju Evanđelje

baptizam (grč. baptisma) crkvena tajna krštenja; krštenje

baptizirati (grč. baptizo, fr. baptiser) krstiti; nadjenuti ime

bar (engl.) 2. gostionica, pivnica, kavana s alkoholnim i drugim pićima; *american-bar* gostionica bez stolova i stolaca u kojoj gosti piju i jedu stojeći

bar (grč. baros težina, tlak, teret) jedinica za mjerenje atmosferskog tlaka

bara (fr. barr) poluga; motka, šipka; pregrada, brana u sudnici; gomila pijeska ili stijena na ušću rijeke ili na ulazu u luku, sprud naslaga; pregrada između konja u konjušnici

baraba (hebr., po imenu biblijskog razbojnika Barabe) razbojnik, lopov, nitkov, skitnica, uličnjak, mangup

baraban lupnjava koju katolici izvode u crkvi na Veliki petak kad se spomene ime razbojnika Barabe; šiba kojom se izvodi ovakva lupnjava; pren. lupnjava, rusvaj, tučnjava

barabans vrsta najfinijeg ulja (najprije se proizvodilo u belgijskoj pokrajini Brabantu)

baraber v. baraba

baraka (fr. baraque) daščara, trošna kućica, stračara; dućan od dasaka, obično u blizini vojničkih logora i mjesta gdje radi veći broj terenskih radnika

barakan (ar. barakan, tal. barracano, fr. bouracan) tkanina od kostrijeti i vune ili devine dlake, veoma gusta i teška, slična platnu; široka arapska haljina od te tkanine; berkan

barakirati (fr. baraque) smjestiti u barake; stanovati u logorskim kolibama, daščarama

barakuda (lat. *Sphyraena barracuda*) zool. vrsta grabežljive ribe koštunjače iz porodice morskih štuca

baranda (šp. barranda) ograda u areni gdje se izvode borbe s bikovima

baraonda (tal. baraonda) metež, vreva, buka, kaos, zbrka

baratati (tal. barattare) vješto poslovati; razumjeti se u nešto; vješto rukovati, spretno postupati

baraterija (tal. baratteria) pom. svaka nepoštena ili protuzakonita radnja kapetana ili mornara kojom se nanosi šteta vlasniku broda i ostalim zakonitim interesima; podvala, prijevara, potkradanje, krijumčarenje

baratirati (tal. barattare) trgovati davanjem robe za robu, trgovati razmjernom

barato-trgovina (tal. baratto) razmjena, trgovina kod koje se daje roba za robu, osobito uobičajena u knjižarstvu

baraža (fr. barrage) brana; pregrada, greda kojom se preprečuje put, rampa; pristojba za prelazak preko mosta, mostarina; voj. *baražna vatra* za prečna vatra, zaporna vatra

baražist (fr. barragiste) čuvar brane, rampe

barba (lat. barba, tal. barba brada) stric, ujak; naziv za starijeg čovjeka (u Dalmaciji); *in barbam* (lat.) u bradu, tj. u brk, u lice

barbakan (fr. tal. barbacane, lat. šp. barbacana) voj. vanjski zid bedema s puškarnicama; stražarska kula; propust za vodu ili za svjetlost

barbar (grč. barbaros) v. barbarin

barbarin (grč. barbaros) kod starih Grka: svaki onaj koji nije znao govoriti grčki, dakle tudinac, stranac; kod Rimljana: narodi koji nisu imali ni grčke ni rimske naobrazbe; danas: nenaobražen, grub, surov čovjek, divljak; barbar

barbarizam (grč. barbarismos) gram. uporaba stranih riječi i izraza u govoru i pisanju, osobito za ona zna-

čenja za koja imamo hrvatsku riječ, npr.: šnajder, šuster (krojač, postolar), bez da sam znao, imate li što za jesti (bez mog znanja, imate li što za jelo); gruba jezična pogreška na štetu jasnoće i čistoće jezika; kovanica, pogrešno upotrijebljena riječ

barbarizirati (grč. barbarizo) učiniti nešto barbarskim, pobarbariti; ogriješiti se o pravila i čistoću jezika, govoriti u kovanicama, iskvareno, nepravilno

barbarski (grč. barbarikos) prvotno: strani, tuđinski; nečovječan, grub, surov, divlji; suprotan duhu i pravilima jezika; *barbarski ornament* gotički, keltski i ovima slični oblici ornamenta

barbarstvo (grč. barbaros) nenaobraženost, neuljudenost; grubost, surovost, divljaštvo

Barbe-bleu čit. Barb-ble (fr.) vitez iz starofrancuske priče koji je poznat po tome što je ubio svojih šest žena; Modrobrad

barbir (tal. (barbiere) brijlač; ranar, vidar; pučki liječnik (pušta bolesnicima krv)

barbirati (fr. barbe, barbifier) brijati, šišati; kuh. skidati ljuske s ribe

barbiton (grč. barbiton) starogrčki glazbeni instrument s mnogo žica, sličan liri; polikord

barbiturat (lat. po imenu lišaja Usnea barbata, uricum acidum, mokraćna kiselina) derivat barbiturne kiseline, upotrebljava se kao sredstvo za liječenje nesаницe

barbon (tal. barbone) zool. riba koštunjača iz porodice trlja; trlja, trilja, batoglavac

barbula (lat. barba brada) bradica; *barbula hirsii* čit. barbula hirzi (lat.) dlake koje kod muškaraca i staraca narastu u ušima

bard (engl. bard, kelt. bardd) pjesnik i pjevač starih Gala i ostalih keltskih

- naroda koji je pjevao, uz pratnju harfe, u slavu junaka i bogova; pjesnik
- bardiljo** (tal. bardiglio) vrsta tvrdog bijelog fiorentinskog mramora
- bardit** (lat. barditus) bardova ratnička pjesma, guslarska pjesma
- bardo** (fr. bardot, tal. šp. barda, ar. al-barda) tegleća životinja, mlada mazga; pren. čovjek koji nosi sve na svojim leđima
- barel** (engl. barrel) bačva, bačvica, engleska mjera za tekućine od 36 galona = 136,6 l
- bareljef** (fr. bas-relief) plići, slabije ispučen kiparski rad na ravnoj površini; usp. reljef
- bares geld** (njem. bar gotov, čist, Geld novac) gotovina, gotov novac
- bareta** (fr. barrette, tal. berretta, lat. barretum) kapa uopće; uglata ili okrugla kapa bez štita kakvu nose na službi suci, svećenici itd.
- bareter** (fr. barretter) otpornik od tanke žice u balonu napunjenom vodikom, stabilizator toka
- barež** (fr. barege) prvobitno: laka vuna na tkanina, nazvana po mjestu Barege u Pirinejima; sada: svi slično tkani materijali od vune, svile i pamuka
- Bargello** čit. bardelo (tal.) prije: guvernerova palača (podestata) u Firenci; zatim: sjedište kapetana policije i zatvor; danas: narodni muzej za talijansku umjetnost i kulturnu povijest
- bari-** (grč. barys) predmetak u složenicama sa značenjem: težak
- baribal** zool. vrsta malih, crnih medvjeda u Sjever. Americi, Japanu i dr.
- baricentar** (grč. barys, kentron) fiz. težište
- barifon** (grč. barys, fone glas) glaz. pjevač koji pjeva dubok glas, tj. bas
- barifonija** (grč. barys, fone) glaz. dubok glas, bas; med. teškoća govorenja kao bolesno stanje
- bariglosija** (grč. barys težak, glossa jezik) med. v. barilalija
- barij** (lat. baryum, grč. barys težak) kem. element, atomska težina 137,36, redni broj 56, znak Ba
- barijera** (fr. barriere) pregrada, brana, branik; pregrada od rešetaka; granica, međa; pogranično utvrđenje; zaklon, obrana; gradska vrata, ulaz na kojem se plaća trošarina; pren. smetnja, prepreka
- barikada** (fr. barricade) brana, pregrada uskih mjesta (ulica, mostova) radi obrane; pren. građanski rat, ulična borba; smetnja, prepreka
- barikadirati** (fr. barricader) pregraditi, prepriječiti, zatvoriti uske prolaze (ulice, mostove) radi obrane; dizati (ili: praviti) barikade; *zabarikadirati se* ograditi se, zatvoriti se dobro; pren. izdvojiti se, osamiti se
- barilalija** (grč. barys težak, laleo govorim) med. teško, otežano govorenje, teško izgovaranje riječi
- barilja** (šp. barilla) kem. nečista španjolska soda koja se dobiva sagorijevanjem morskih biljaka
- barimetrija** (grč. barys težak, metria) barometrija
- bariolaža** (fr. bariolage) šarenilo, našaranost; neukusno, previše šareno slikarstvo
- bariolirati** (fr. barioler) šarati, našarati, prošarati, protkati šarenilom
- barisfera** (grč. barys, sfaira kugla) geol. Zemljina jezgra, sastoji se, vjerojatno, od teških elemenata (nikla, željeza i dr.)
- barisomatija** (grč. barys težak, soma tijelo) med. tromost, ugojenost, gojnost
- barister** (engl. barrister) titula engleskih odvjetnika koji vode sporove pred visokim sudovima
- barit** (grč. barys težak) kem. mineral barij a (težac)

baritimija (grč. barythymia) zlovolja, sjeta, tuga, neraspoloženje

bariton (grč. barys jak, dubok, tonos ton) glaz. duboki tenor ili visoki bas, muški glas između basa i tenora, kreće se otprilike između "A" do "a"; pjevač koji pjeva bariton; glazbeni instrument sa žicama, eufonij (u vojnoj glazbi)

baritonirati (grč. barytoneo naglasim gravisom) gram. jedan slog ostaviti nenaglašen, osobito posljednji slog riječi; glaz. pjevati bariton

baritonon (grč. barytonon) gram. riječ kod koje je posljednji slog nenaglašen

barjak (tur. barjak) zastava, stijeg

barka (tal. barca, fr. barque) mali čamac, lađica; velika trgovačka lađa sa tri katarke

barkarola (tal. barcaruola) vesela pjesma venecijanskih gondolijera

barkasa (šp. barcaza) pom. najveći čamac na ratnim brodovima, s katar-kama, jedrima i malim topovima

barkerola (tal. barcherolla) čamac bez katarke, gondola; usp. barkarola

barketa (tal. barchetta) mali čamac, lađica, brodić

barman (engl. bar) vlasnik ili poslovođa bara; konobar

barn jedinica površine za mjerenje u nuklearnoj fizici

Barnaba hebr. "sin utjehe"

barne (njem. Barren, fr. barres) gimnastička sprava: dvije okrugle, paralelne (i vodoravne) motke, svaka učvršćena na dva stupa, razboj

baro- (grč. baros) predmetak u složenicama sa značenjem: težina, pritisak

barofon (grč. baros, fone glas) čovjek koji ima dubok ili grub glas

barograf (grč. baros težina, grafo) meteor. naprava koja bilježi promjene u zračnom tlaku, barometar koji sam sebe registrira praveći tzv. barografsku krivulju; usp. barogram

barogram (grč. baros, gramma slovo, pismo) papir na kojem je bariograf ispisao liniju zračnog tlaka

barok (port. barrocco) arhit. v. barokni stil

barokan (port. barrocco) nepravilan, nastran, čudan, smiješan; baroknim se nazivaju one pojave u životu i umjetnosti koje — svojim pretjeranostima, iskrivljenostima i proturječnostima između sredstva i cilja, sadržaja i forme — izazivaju dojam nečega nastranog i ludog; *barokna poezija* učena, dvorska, teško razumljiva poezija koja je cvjetala za vrijeme trajanja baroknog stila u arhitekturi i umjetnosti

barokni stil (port. barrocco, grč. stylos) razdoblje u povijesti umjetnosti koje obuhvaća kraj XVI. st., XVII. st. i prvu polovicu XVIII. st., dobilo ime po nazivu koji su Portugalci dali biseru nepravilna oblika (barrocco); ovaj stil je potisnuo renesansu i predstavlja njezinu degeneraciju, približi vši se gotičkoj umjetnosti XV. st.; barok

barokomora (grč. baros težina, metron mjera, kamara soba) posebno izgrađena hermetički zatvorena prostorija u kojoj se tlak zraka može umjetno mijenjati, a služi za ispitivanje sposobnosti pilota ili ronilaca da izdržavaju različite promjene u tlaku zraka

baromakrometar (grč. baros težina, makros visok, metron) vaga za djecu, istodobno mjeri i visinu i težinu

barometar (grč. baros težina, metron) fiz. sprava za mjerenje zračnog tlaka (težine zraka)

barometarski (grč. baros, metron) koji se tiče barometrije; *barometarski maksimum* najviši zračni tlak, najviše stanje barometra; *barometarski minimum* najniži zračni tlak, najniže stanje barometra

- barometrija** (grč. baros, metria) mjerenje zračnog tlaka; vještina rukovanja barometrima; barimetrija
- barometrograf** (grč. baros, metron, grafo) barometar koji sam bilježi promjene u zračnom tlaku; barograf
- baronesa** (tal. baronessa) barunova kći
- baronet** (eng. baronet) titula engleskog nasljednog plemstva; član nižeg plemstva, između baruna i viteza
- baroskop** (grč. baros, skopeo) stariji naziv barometra; danas: posebna vrsta barometra (s kamforom, amonijakovim kloridom i salitrom koji su preliveni alkoholom) kod kojega se po talogu poznaje hoće li vrijeme biti vedro ili oblačno; dazimetar
- barotermometar** (grč. baros, thermos topao, metron) termometar za mjerenje točke vrenja vode, ta je točka niža što je visina na kojoj se ona određuje veća; hipsotermometar
- barotropizam** (grč. baros, tropos okret, pravac) bot. v. geotropizam
- baršun** (mađ. barsony) vrsta tkanine; kadifa, samt, velur, pliš
- bartolinitis** med. upala Bartholinovih žlijezda, usminskih žlijezda
- Bartolomejska noć** pokolj koji je u katoličkoj Francuskoj u noći na 24. kolovoza 1572. (uoči dana sv. Bartolomeja) izvršen u Parizu nad hugenotima
- bartviš** (njem. Bart brada, wischen brišati, opravišivati) četka na dugačkom štapu, pahalica
- barun** (lat. baro, fr. baron, tal. barone) plemićka titula, stupanj plemstva između grofa i plemića; pren. jak, hrabar čovjek, junak, vitez
- barunat** (lat. baro) posjed za koji je vezana barunska titula; barunija
- barunija** (fr. baronnie) v. barunat
- barut** (tur.) puščani prah; smjesa kalijeva nitrata, sumpora i drvenog (lipo vog ili vrbovog) ugljena
- bas** (tal. basso, grč. basson dorski komparativ od bathys dubok) glaz. najdublji muški glas; najdublji glas u višeglasnim vokalima i instrumentalnim djelima, osnova harmonije; instrument koji proizvodi bas-tonove
- bas bleu** čit. ba ble (fr.) plava čarapa; pren. žena koja se pravi učenom, "takozvana" spisateljica
- bas breton** čit. ba breton (fr.) keltski dijalekt kojim se govori u Bretanji
- basa** vrsta ličkog sira, "škripavac"
- basamak** (tur.) stuba; prečaga (na ljestvama)
- baset** (tal. bassetto) glaz. mali kontrabas sa tri žice
- baseto** (tal. bassetto) glaz. duboki tenor, bariton
- Basic English** čit. beisik ingliš (engl. kratica od British, American, Scientific, International, Commercial, tj. britanski, američki, znanstveni, međunarodni, trgovački) suvremeni umjetni engleski jezik s ograničenim brojem riječi
- basileus** (grč. basileus) kralj; titula drugog arhonta u staroj Ateni
- basist** (fr. bassiste) pjevač koji pjeva bas; svirač koji svira bas
- baskervil** tisk. vrsta slova (naziv prema glasovitom engleskom tiskaru Baskervilleu)
- Baski** narod na Pirinejskom poluotoku
- baskijska kapa (basketka)** tamnomodra kapa bez štitnika i oboda; francuska kapa
- baskijski jezik** jezik Baska, jedini neindoeuropski jezik u zapadnoj Europi, rodoslovno usamljen
- baslis** (fr. basse-lisse) vrsta vunjenih ili svilenih zidnih tepiha s dubokom osnovom
- bason** (fr. basson) glaz. v. fagot
- bassa ottava** (tal.) mn. glaz. mjesta koja treba izvoditi za jednu oktavu dublje

basso obbligato (tal.) glaz. glas basa koji vodi melodiju

basso ostinato (tal.) glaz. stalno ponavljanje jedne teme u basu

basso profondo (tal.) glaz. dubok bas

basso ripieno (tal. basso ripieno) glaz. prateći bas

basta! (tal.) dosta! dosta o tome!

bastah (grč. bastagma brema, teret) sluga, nosač; ranac, telećak; bastak

bastaj (fr. bassetaille) glaz. glas između baritona i basa, dubok bariton; također: bareljef

bastard (ta. šp. bastardo) izvanbračno dijete, kopile; zool. križanac, mješanac (npr. konja i magarca, vuka i psa); bot. biljka koja je postala spolnim križanjem dviju različitih biljnih vrsta; trg. vrsta fine i guste pamučne tkanine; *bastardna mjenica* lažna mjenica, s potpisom osobe koja ne postoji; *bastardni prozor* prozor s jednakom ili manjom visinom nego širinom

bastardirati (tal. bastardo) bot. razmnožavati (se) križanjem različitih vrsta

bastati (tal. bastare) dostajati, biti dovoljno; smjeti, usuđivati se, biti hrabar, sposoban; polaziti za rukom, uspijevati

bastilja (fr. bastille) tvrđava, kula, utvrđen zamak s kulama koji služi kao tamnica; *Bastille* poznata pariška tamnica koju je u XIV. st. sagradio Karlo V. i koja je razorena 14. srpnja 1789. za vrijeme Luja XVI.

bastion (fr.) fort. utvrđenje, prsobran

bastionirati (fr. bastion) voj. utvrditi, napraviti utvrđenje (ili prsobran)

bastonada (fr. bastonnade) batinanje; batinanje po tabanima u Turskoj

bastonirati (tal. bastonare) batinati, osobito po tabanima

baš-čajuš (tur. baščavuš) dočasnički čin u turskoj vojsci

baš-čajuš (tur.) narednik u turskoj vojsci

bašama (tal. basso mare duboko more) jato riba

bašiti se (tur. baša) ponašati se kao baša (paša), tj. praviti se važan

baška (tur.) posebice, osobito, na stranu, po strani

bašlija (tur. bašli što ima glavu) pri-badača, špenadl

bašmalik (tur. bašmaklik) "novac za papuče", dio prihoda sultanija koji se sastojao od novčanih kazni za šumske prekršaje

bašunsagolsun! (tur.) neka je tvoja glava zdrava! (česta muslimanska izreka; izraz sućuti u povodu smrtnog slučaja; odgovara se sa: *dostum-sagolsun!* zdrav mi bio ti, prijatelju!

bat-metal bijeložuta mješavina od 55% bakra i 45% cinka (upotrebljava se za svijećnjake i druge predmete); bristolski mesing

bataliti (tur. batal) pokvariti, poremetiti; zapustiti, napustiti; okaniti se čega, ostaviti, zanemariti, odbaciti

batalja (tal. bataglia) bitka, boj, borba

bataljun (lat. battuere tući se, fr. bataillon) voj. odred vojske koji predstavlja, prema formaciji, trećinu ili četvrtinu pješackog puka, obično s 800 do 1000 vojnika, podijeljenih u 4 čete

atar (fr. batarde) pokrivena laka bečka kočija na oprugama; voj. vrsta starih topova; borbeni mač koji se u borbi držao u jednoj ruci; tisk. poluležeća fr. slova između ronda i angleza

atarado (fr. batardeau) voj. privremen zaklon, nasip od kamena

atarizam (grč. battarizo mucam) med. mucanje, zamuckivanje, brzoplet govor

atavija (lat. batavia) polusvilena tkanina koja se izrađuje na Javi

atelaža (fr. batelage) opsjenarstvo, mađioničarstvo, prijevara; pom. utovarivanje i istovarivanje broda čam-

- cima; brodski promet; brodarina, prevoznina, vozarina
- baterflaj** (engl. butterfly leptir) plivački stil, tzv. leptirov stil
- baterija** (fr. batterie) voj. bitnica, više istovrsnih topova (4 do 8) s potpunom opremom i priborom koji čine jednu borbenu jedinicu; kremen, ognjilo na starim puškama; *električna baterija* više lajdenskih boca koje se, radi većeg električnog punjenja, spoje tako da su svi vanjski oblozi sjedne strane i svi unutrašnji oblozi s druge strane međusobno povezani; *galvanska baterija* spoj više galvanskih elemenata u istom vodiču radi dobivanja jače struje ili višeg napona (paralelno ili uzastopno spajanje)
- batibijus** (grč. bathys dubok, bios život) biol. onaj koji živi u dubini, izraz koji je stvorio engl. prirodnjak Thomas Huxley (1825—1895) i njime nazvao organsku prasluz koje ima u morskim dubinama i koja ne spada ni u životinje ni u biljke, nego predstavlja neko neutralno meducarstvo prabića ili protista, jednostanično organsko biće u morskoj dubini
- batidur** (tal. battitura udarac) kolut na vratima, alka
- batifon** (grč. bathys, fone) glaz. puhački instrument s dubokim tonovima
- batimetrija** (grč. bathys dubok, metron) mjerenje dubine; batometrija
- batirati** (fr. battre, tal. battere, lat. batus udariti, lupiti) u mačevanju: izbiti protivniku mač iz ruke
- batiskaf** (grč. bathys dubok, skafos lađa) ronilačko zvono, čvrsta naprava za ronjenje koja ne ovisi o matičnom brodu (izumitelj švicarski fizičar August Piccard, 1884—1962); rekordna dubina ronjenja: 11521 m
- batiskop** (grč. skopeo gledam) čamac sa staklenim dnom kroz koje se može gledati pod vodu
- batist** (fr. batiste) vrsta veoma finog i gustog platna
- batler** (engl. butler) peharnik, pipničar; glavni sluga
- batman** (fr. battement) udaranje ruku i nogu pri plesanju; lupanje srca; u mačevanju: udarac po protivnikovom maču; glaz. dvostruki udar; zamašajni udarac njihala na satu
- batofobija** (grč. bathos visina, dubina, fobos strah) med. strah od dubine ili visine, obično praćen vrtoglavicom
- batoliti** (grč. bathos dubina, lithos kamen) mn. geol. potpuno kristalizirane najdublje gromade plutonskih stijena, ponajviše granitoidnih
- batologija** (grč. battologia) nepotreban govor, lupetanje, naklapanje
- batometar** (grč. bathos dubina, metria) sprava za mjerenje morske dubine
- batometrija** (grč. bathos, metria) v. batimetrija
- baton** (fr. baton, lat. basto) štap, prut, palica; glaz. dirigentski štapić; znak za mirovanje
- batonda** (tal. battere) u cirkusu: saltomortale preko konja; usp. batuta
- batos** (grč. bathos dubina) niskost, prostaštvo u govoru i pisanju
- batrahij** (grč. batrachos žaba) med. v. batrahus
- Batrahomiomahija** (grč. batrachos žaba, mys miš, machia borba) "Boj žaba i miševa", glasoviti starogrčki spjev nepoznatog autora, parodija Ilijade
- batrahus** (grč. batrachos žaba) med. prišt ispod jezika; batrahij
- batrica** (grč. bathron) terasa ispred kuće; kameni prag
- batrij** (grč. bathron postolje; sjedalo) med. kirurška postelja, klupa; sprava za namještanje iščašenih udova
- batriti** (mađ. bator hrabar) hrabriti, bodriti, sokoliti
- batrokefalija** (grč. bathron stuba, kefalē glava) lubanja koja ima oblik stube

batuta (tal. battuta) glaz. udarac za takt; u mačevanju: jak udarac duž protivnikovog mača s ciljem da se protivnikov mač izvede iz napadne linije ili da se napravi mjesta za izvođenje udara na protivnika; skok pri kojem konj samo malo dodiruje zemlju kopitima; saltomortale napravljen preko konja

bauer (njem. Bauer seljak) u šahu: pješak, pijun

bauhcvikn (njem. Bauch trbuh, zwicken štipati) štipanje, zavijanje, grčevi u trbuhu; trema pred javni nastup

Baukida mit. žena koja je sa svojim mužem Filemonom ugostila Zeusa kad on nigdje drugdje nije mogao nadi skloništa; za nagradu Zeus joj njihovu kolibu pretvorio u prekrasan hram; nakon smrti Baukidu je pretvorio u lipu, a Filemona u hrast

baušig (njem. Bausch nabor) naboran, nabran

Bav (lat. Bavius) v. Bavijus

bavarin (tal. bavaglino od bava slina, pjena) opršnjak, siperak

bavela (tal. bavella, bava) trg. otpaci od svile

Bavijus (lat. Bavius) ime dvojice loših pjesnika i drskih kritičara koji su pretenciozno kritizirali Horacijeve pjesme; otuda: loš pjesnik i pakostan kritičar; Bav

Bayer svjetski poznata njemačka tvornica lijekova

baza (grč. basis) osnova, temelj, podloga neke stvari; arhit. podnožje stupa, kipa ili svoda; mat. osnova stupnja, potencije ili logaritma; geom. strana ili površina na kojoj zamišljamo da leži poligon ili poliedar; geod. osnovna linija duga više kilometara koja se, pomoću motki za mjerenje, točno izmjeri i koja onda služi kao osnova triangulacije; metr. uvodna stihovna stopa; kem. tvar (supstanca, elektro-

pozitivna) koja se spaja s kiselinom i neutralizira je stvarajući sol; usp. baze; voj. mjesto ili zemljište s kojeg jedinice neke vojske napreduju, odakle dobivaju pojačanja i ostalu pomoć, i odakle svi putevi vode k raznim jedinicama kako one napreduju; određen put na zemlji (npr. dužine 3000 m) koji služi za mjerenje brzine leta zrakoplova, brzine automobila ili drugog motornog vozila

bazalt (lat. basaltis, prema Pliniju riječ afričkog podrijetla) vulkanska stijena sastavljena od plagioglasa, augita i magnetita, odličan materijal za građevine

bazan (tur.) nekad, katkad, ponekad

bazana (fr. basane) obojena janjeća, ovčja ili teleća koža za ukorićenje knjiga; koža na konjičkim hlačama

bazanirati (fr. basaner) obojiti kožu (janječju, ovčju, teleću) za ukorićenje knjiga; obojiti crno

bazanit (grč. basanos probni kamen) tvrd crni kamen od kojega su stari Egipćani izrađivali kipove

bazar (perz.) sajam; u Europi: prodavaonica s jeftinom robom

baze (grč. basis) mn. kem. spojevi koji s kiselinama oblikuju soli (njihove otopine u vodi pokazuju većinom alkalnu reakciju); usp. baza

Bazedovljeva bolest med. kronična bolest koja nastaje kao posljedica bolesti štitnjače, znaci: povećana štitnjača, krupne buljave oči, ubrzan rad srca, drhtanje prstiju, znojenje, proljev, pojačana probava tvari, mršavljenje i dr. (nazvana po njem. liječniku K. Basedowu, 1799—1854, koji ju je prvi utvrdio i opisao)

bazeitet (grč. basis) kem. svojstvo kiselina da se s određenim količinama baznih oksida pretvaraju u soli; prisutnost neke kemijske baze

bazen (fr. basin) umjetno izdubljen prostor napunjen vodom

bazeologija (grč. basis, logia) znanost o osobinama tijela; osnovno naučavanje

bazicitet (grč. basis) kem. v. bazeitet

bazilijanac pripadnik katoličkog reda (koji se služi istočnim obredima); ime po crkv. učitelju Baziliju Velikom (4. st. n. e.)

bazilika (grč. basilike tj. oikia kraljevska, divna kuća) prvobitno kod starih Grka: dvorana sa sjedištem arhonta basileusa u Ateni; zatim, kod Grka i Rimljana: zgrada za trgovanje 1 pravne poslove koja se sastojala od dviju dvorana na stupovima, jedne za publiku, a druge za suce (tribunal); tip prvih kršćanskih crkava; saborna, glavna crkva

bazilikalan (grč. basilike) u obliku bazilike, sličan bazilici

Bazilike (grč. Basileus) mn. zakonik cara Basilijusa Velikog, objavljen 887.

bazilisk (grč. basilike) zool. kraljevski zmaj, vrsta bezopasnog guštera u Južnoj Americi i Aziji; mit. legendarni kraljevski zmaj koji je, tobože, ubijao svojim pogledom

baziotrib (grč. basis, tribe trljanje) med. liječnički instrument za lomljenje dječje glave u maternici i za izvlačenje djeteta (upotrebljava se kod teških porođaja kad je to jedini izlaz); baziotriptor, kefalotrib, kefalotriptor

baziotripsija (grč. basis, tripsis trljanje) med. u slučajevima osobito teškog porođaja: lomljenje dječje glave u maternici i vađenje djeteta baziotribom

baziotriptor (grč. basis, tribo trljanje) med. v. baziotrib

bazipetalan (grč. basis, petalon list) bot. naziv za razvoj pri kojem se najmlađi novi organ pojavljuje pri dnu stabljike; supr. akropetalan

bazirati (grč. basis) osnovati, osnivati, zasnovati, utemeljiti; osloniti se, oslanjati se na koga ili što, pouzdati se, pouzdavati se u, počivati

bazitet (grč. basis) kem. v. bazeitet

baziti (grč. basis) mn. geol. eruptivno kamenje s nešto malo bazalta, dolerita itd.; bazno kamenje

bazlamača (tur. bazlamač) slijevka, uljevuša, razvaruša; vrsta pite s mnogo vrhnja

bazni (grč. basis) prid. v. bazalni

bazuka voj. ručni reaktivni bacač

BBC čit. Bibisi (engl. kratica za *British Broadcasting Corporation* čit. Britiš brodkasting korporejšn) Britansko radij sko društvo

BCG v. besežiranje

bdelometar (grč. bdella pijavica, me-tron) med. staklena sprava za isisavanje krvi, zamjenjuje liječničku pijavicu

bdelotomija (grč. bdella, temno režem) zarezivanje liječničke pijavice (nakon što se nasisala krvi) ispred završetka repa s trbušne strane radi ispražnjavanja i održanja životinje

Be kem. kratica za beril

be-bop čit. bibop (engl.) vrsta džeza karakteristična po čestim disonancama u harmonizaciji; suvremeni društveni ples, improvizacija u paru i skupini, 4/4 takt, tempo umjeren .

Be-dur (tal.) glaz. tvrdo zvučanje s osnovnim tonom b; suprotno: Be-mol

Be-kvadrat glaz. četverouglato "V", razrješavajući znak kojim se jedna povišena ili snižena nota vraća na prvobitni stupanj

Be-mol (tal. Be-moll) glaz. zvučanje s osnovnim tonom b; supr. Be-dur

beach-la-mar čit. bič la mar (engl., šp. beach-la-mar morska obala) naziv za tzv. "kreolski" jezik (engleski temelj), sredstvo sporazumijevanja u zapadnom području Tihog oceana

beanizam (lat. beanus) glupo i neotesano držanje (ili: ponašanje)

beata (lat. beata) blažena, sretna; umj. bogomoljka

beata virgo (lat) blažena Djevica, tj. Majka Božja, Bogorodica, Gospa

beatae memoriae čit. beate memorije (lat.) blažene, svete uspomene (pokojnik)

beati possidentes (lat. beati possidentes) sretni su oni koji imaju, blago onima koji imaju

beatificirati (lat. beatificare) posvetiti, proglasiti svecem, uvrstiti u red svetaca

beatifikacija (lat. beatificatio) posvećivanje, proglašenje za sveca, uvrštenje u red blaženih od strane pape, nakon čega dolazi čin kanonizacije; fiz. *električna beatifikacija* električni eksperiment koji se sastoji u stvaranju svijetlog svetačkog vijenca (aureole)

beatikum (lat. beaticum) posljednja pomast, pričest umirućeg kod katolika

beatitudo vestra (lat. beatitudo vestra) Vaša Svetosti (oslovljavanje pape)

beatizam (lat. beatus blažen) pravljenje svecem, tobožnja svetost, licemjerje

beatus ille, qui procul negotiis... čit. beatus ile kvi prokul negociis (lat.) "sretan onaj koji je daleko od poslova..." (Horacijev stih)

beaufort v. boufort; Beaufort Francis (1774—1857), engleski admiral, sastavljač meteorološke skale za mjerenje brzine vjetra

becirk (lat. cirkus, njem. Bezirk) okrug, okružje, kvart

Becquerelove zrake čit. Bekrelove ... (po imenu francuskog izumitelja Henrija Becquerela) zajednički naziv za zrake koje izbijaju iz radioaktivnih elemenata (alfa-zrake, beta-zrake, gama-zrake)

beč (tal. bezzo) sitan mletački novac; novac uopće

beča (tal. biscia) smuk (vrsta neotrovne zmije)

bedel (tur. bedel odgovarajući, razmjeran) zamjenik; čovjek koji umjesto nekog drugog ide na hodočašće ili u vojsku

bedem (tur. beden) vanjski zid oko tvrđave; pren. zaštita, obrana

bediner (njem. bedienen poslužiti) sluga, poslužitelj; bedinter

bedlam (engl.) luđak, onaj koji živi u ludnici (po velikoj londonskoj bolnici Sv. Marije od Betlehema koja služi kao ludnica)

beduina (ar. bedavi) mod. ženski ogrtač sličan arapskoj nošnji

beduini (ar. bedavi) mn. stanovnici pustinje, nomadska arapska plemena u arabijskim, sirijskim i sjevernoafričkim pustinjama, žive od stočarstva i pljačke, pod vlašću svojih šeika i kadi

befel (njem. Befehl) zapovijed, nalog; *zum Befehl* čit. cum befel (njem.) na zapovijed, u nekadašnjoj austrijskog vojski odgovor podređenoga nadređenome kao izjava da će nalog biti izvršen

beg-lokum (tur.) kolač s medom, medenjak

begenisati (tur. begenmek činiti dobro, ugadati) svidjeti se; poželjeti, zavoljeti; voljeti koga; odobriti, pristajati na nešto; izabrati po svome ukusu; diviti se

begine (lat. bagan, engl. begger) mn. pripadnice opatičkog reda koji je osobito bio raširen u XI. i XIII. st. (najstariji red posvećen boguugodnom radu, njegovanju bolesnih itd.); pren. bogomoljke, one koje se prave sveticama; beguine, begute

beging (engl. bagging) platno za pakiranje

- beglajter** (njem. begleiten pratiti) glaz. svirač u tamburaškom orkestru na instrumentu dubljega glasa kojemu je zadatak praćenje glavne melodije (obično u tercama ili kvintama)
- begonija** ukrasna biljka velikih mirisnih cvjetova (naziv po imenu Francaza Michaela Begona)
- beguine** (engl. beggar) mn. v. begine
- begute** (eng. beggar) mn. v. begine
- behанизam** smjer u babizmu, ima pristasa i u Europi i Americi
- behar** (tur. bahar miris; proljeće) cvijet (na vočkama)
- behemot** (hebr). divovska životinja, neman; u Bibliji: naziv za vodenog konja
- behici** (grč. bex, bechos kašalj) mn. med. sredstva, lijekovi protiv kašlja
- bejzbol** (engl. base-ball) šport, sjevernoamerička igra loptom, igraju dvije momčadi sa po devet igrača na igralištu u obliku romboida čije su strane duge 27 m
- bek** (engl. back) šport, igrač iz uže obrane u nekim športskim igrama (svaka momčad ima dva beka, lijevog i desnog)
- bekasina** (fr. becassine) zool. močvarna šljuka
- bekhend** (engl. backhand) šport, udarac okrenutom rukom, tj. hrptom ruke (u tenisu)
- bekon** (engl. bacon) slanina sa slojevima mesa
- bekovski** (prema engl. back); šport, *bekovski prostor* dio nogometnog igrališta (šesnaesterac) koji je prvobitno pripadao samo bekovima (braničima); zove se i *kazneni prostor* budući da se prekršaji u njemu kažnjavaju izuzetno strogo; *bekovski udarac* u nogometu: snažan udarac sa svrhom da lopta ode što dalje od vlastitog gola; neprecizan udarac
- bel-esprit** čit. bel-espri (fr.) lijep duh, tj. pametan i duhovit čovjek
- beladona** (tal. bella donna "lijepa žena") bot. (Atropa Belladonna) šumska biljka iz por. pomoćnica, velebilje, bun, bunika; *beladona-ekstrakt* sok koji se priprema od svježeg soka lišća ove biljke, glavni sastojak atropina
- beladonin** (tal. bella donna) kem. organska baza koja se dobiva od korijena i lišća velebilja; upotrebljava se kao sredstvo za uljepšavanje radi povećanja zjenica
- belaj** (tur. bela) nevolja, nesreća, jad, zlo, bijeda, patnja, muka, napast; gužva, metež; nepogoda, ružno vrijeme; vrag
- belanda** (tal. belanda, fr. belandre) pom. vrsta nordijskih plitkih jedrilica
- belčite** (šp. belchite) vrsta španjolske vune, nazvana po istoimenom gradu
- beleca** (tal. bellezza) ljepota; lijepa žena, ljepotica
- beledin** trg. vrsta levantskog pamuka slabe kakvoće
- belelaks** trg. vrsta istočnoindijske svilene tkanine, slične taftu
- belemniti** (grč. belemnion oružje koje se baca, strijela) geol. fosilni ostaci izumrlih glavonožaca iz razdooblja jure i krede
- Belerofont** mit. sin Glaukov, unuk Sizifov; uz pomoć konja Pegaza ubio neman Himeru
- beletrist** (fr. belles lettres, belletriste) onaj koji piše beletristiku, zabavni pisac
- beletristika** (fr. belles-lettres književnost) lijepa književnost; ona grana literature koja ne služi ni vjerskim, ni znanstvenim, ni praktičnim ciljevima, dakle pjesništvo u stihu i prozi, zabavna književnost svake vrste, feljton, estetska i književna kritika
- belfrid** (engl. belfry zvonik) gradski zvonik spojen s vijećnicom (u srednjem vijeku i renesansi)

belikozan (lat. *bellicosus*) ratoboran, ratnički

belkanto (tal. *bei canto*) glaz. lijepo pjevanje; glazbeni pravac koji teži za što suvremenijom reprodukcijom tona i za virtuožnošću u izvodenju

belle époque čit. *bei epok* (fr.) lijepo razdoblje, doba ljepote, razdoblje početkom 20. stoljeća kad se u umjetnosti razvilo načelo "ljepote radi ljepote"; usp. *larpurlartizam*

belle humeur čit. *bei imer* (fr.) dobro raspoloženje, dobra volja

bellum civile (lat.) građanski rat

bellum internecinum (lat.) rat do istrebljenja, uništenja

bellum omnium contra omnes čit. *bellum omnium contra omnes* (lat.) rat sviju protiv svih, sveopći rat; fil. prvotno, prirodno stanje čovječanstva, prije oblikovanja društva (Hobbsova pretpostavka)

belmontin kem. čist parafin koji se dobiva od petroleja; upotrebljava se osobito za pravljenje svijeća

belomantija (grč. *belos strijela, manteia*) gatanje (ili: proricanje) iz strijela (na Istoku)

Belona (lat. *Bellona*) mit. božica rata kod Rimljana, žena Marsova

Belona (lat. *bellum rat*) rimska božica rata, sestra i pratiteljica boga Marsa

belot (fr. *belotte*) vrsta kartaške igre

belt (skand. *Belt*) tjesnac

beluga (rus.) zool. riba jesetra, moruna; kao kamen tvrda masa koja se u veličini kokošnjeg jajeta ponekad nalazi u bubrežima velikih jesetri-moruna; *beluga kavijar* najukusnija vrsta kavijara

belvedere (tal. *belvedere*) lijep vidik; vidikovac, tornjič na kući, ljetnikovcu ili kakvom uzvišenom mjestu odakle je lijep pogled (belvi); dio Vatikana u kojem se nalazi glasoviti Apolonov kip

belvi (fr. *bellevue*) v. *belvedere*

Belzebub (hebr. *Baal-Sebub*) mit. božanstvo starih Filistejaca; kod Zidova i u Novom zavjetu: sotona, nečastivi, vrug

bema (grč. *bema* uzvišenje) starogrčka govornička tribina

bematin-sviječće mn. sviječće izradene od mješavine parafina i stearina

ben (hebr. *ben sin*) kod semitskih osobnih imena stavlja se uz očevo ime, npr. *Salomon ben David* = *Salomon, Davidov sin*

benares (ind. *Benares*) istočnoindijska srebrna tkanina, brokat, nazvana po gradu Benaresu

bendi (engl. *bandy*) šport, vrsta tenisa i hokeja na ledu; štap za hokej

Bendis tračka božica Mjeseca

bendžo (engl. *banjo*) gitari sličan sjevernoamerički crnački glaz. instrument sa 5 do 7 žica; osobitu ulogu danas ima u džez glazbi

bene (lat. *bene*) dobro, lijepo

bene valete! (lat.) živjeli!

benedicirati (lat. *benedicere*) blagosloviti, blagoslivljati

benedicite (lat. *benedicite*) molitva prije obreda u kat. samostanima; blagoslivljanje, blagoslov

benedictio apostolica čit. *benedicija* apostolika (lat.) apostolski blagoslov koji papa, praveći znak križa, daje triput godišnje cijelom katoličkom svijetu

benedicija (lat. *benedictio*) u Kat. crkvi: blagoslov blagoslivljanje

benediktinac (fr. *benedictin*, njem. *Benediktinca*) vrsta finog likera (nazvana po tome što su ga najprije počeli pripremati redovnici jednog benediktinskog samostana u Francuskoj)

benediktinci mn. katolički red sv. *Benedikta* (480—543), osnovan u VI. st. u Monte Casinu

benefakcija (lat. *benefactio*) dobročinstvo, dobrotvorstvo, beneficencija

benefaktor (lat. benefactor) dobrotvor, dobročinitelj

beneficij (a) (lat. beneficium) dobit, zarada, korist; prihod; prednost, po-vlastica; dobrotvorna predstava

beneficijalni (lat. beneficalis) koji pripada crkvenim prihodima ili se tiče crkvenih prihoda

beneficijant (lat. benefia«is) dobročinitelj, dobrotvor

beneficijar (lat. beneficiarius) onaj koji prima prihod od nekog beneficija, npr. od neke dobrotvorne predstave; primatelj crkvenog prihoda; benefi-cij at

beneficijat (lat. beneficiatus) v. benefi-cijar; također: đak koji prima novčanu potporu, stipendist

Beneluks gospodarstveni i politički sa-vez Belgije, Nizozemske i Luksem-burga

benemerit (lat. bene meritus) vrlo za-služan čovjek

benevole lector čit. benevole lektor (lat.) blagonakloni čitatelju!

benevolencija (lat. benevolentia) bla-gonaklonost, naklonjenost, sklonost

benevolentan (lat. benevolens) blago-naklon, naklonjen, odan; benevolan

Bengal (engl. Bengal) područje u južnoj Aziji oko delte rijeke Gangesa i Brah-maputre te uz Bengalski zaljev

bengal (engl. bengal) polusvilena tka-nina, muslin s višebojnim prugama
bengal stripe čit. bengal strajp (engl.) trg. muslin s višebojnim prugama

bengali (engl. Bengal) mn. engleske trupe u Indiji sastavljene od uro-đenika

bengalo (beng. bangla, engl. bungalow) indijska kuća jednokatnica od lakog materijala (bambusove trske ili da-saka), s krovom od slame ili crijepa; služi za turiste, lovce itd.

bengalska vatra poznata vatrometna smjesa salitre i sumpora, gori pola-

gano crvenim, žutim, zelenim ili bi-jelim plamenom

benignitet (lat. benignitas) dobrota, do-brodušnost, darežljivost; med. bezo-pasnost, prolaznost bolesti

bent (tur. bend) brana, nasip; propis, paragraf, pravilo; uzvisina

bentonit vrsta svijetle i sitnozrnate gline koja u vodi snažno bubri i pri tom povećava svoj volumen; upotreb-ljava se kao emulgator i stabilizator u emulzijama

bentos (grč. benthos dubina) biol. živo-tinje i biljke koje žive na morskom dnu

Benvenuto (tal.) "dobrodošli"

benzin (šp. benjui, fr. benjoin) kem. la-ko zapaljiva smjesa tekućih ugljiko-vodika, dobiva se iz petroleja, otapa se u alkoholu, služi kao pogonsko gorivo

benzol (šp. benjui) kem. žitka bezbojna tekućina, ugodna mirisa, vrije na 80 °C, gori sjajnim plamenom, otapa se u alkoholu, važan za proizvodnju ani-lina

benjoar (fr. baignoire) kupalište; kada za kupanje

Beočani (grč. Boiotos) stanovnici staro-grčke pokrajine Beotije koji su sma-trani tromim i glupim ljudima; otu-da: nespretnjakovići, glupani

beotski (grč. Boiotos) pril. iz Beotije, tj. glupo, nespretno, tromo

beraha (hebr. beracha) židovska mo-litva zahvalnica

berak (mađ.) lug, gaj, pašnjak, neplod-no zemljište; močvarno tlo

berat (ar.) carsko pismo ili povelja ko-jom se nekom daju posebne povla-stice; carsko pismo kojim se netko postavlja na neki položaj; pismo ko-jim se davala egzekvatura europskim diplomatskim predstavnicima u Tur-skaj

berberin (lat. berberis) žuta boja koja se dobiva iz korijena biljke žutike

berberis (lat. berberis vulgaris, ar. berberis) bot. žutika

berdanka (engl. Berdan) puška ostragušica, nazvana po pronalazaču, Amerikancu Berdanu (11893.)

berdivan (tur. bardevam) moćan, postojan, snažan

bere (fr. beret) plitka i okrugla francuska kapa

berekin (tal. birichino) mangup, fakin, vragolan, obješenjak

Berenika (grč. ferein nositi, nike pobjeda) "koja donosi pobjedu"; *Berenikina kosa* ime zvijezda (po ženi egipatskog kralja Ptolomeja III. iz III. stoljeća pr. n.e. koja je svoju kosu žrtvovala kako bi zahvalila bogovima što joj se muž vratio iz rata)

bergami (tal. bergamo) mn. zidni tepisi izrađeni u talijanskoj pokrajini Bergamo

bergamota (tal. bergamoto, tur. bergarmudi) carska kruška, vrsta plemenitih krušaka koje su iz Turske prenesene u Italiju

Bergen-Belsen nacistički koncentracijski logor, poznat i po tome što je tamo umrla i Ana Frank — Nizozemka koja je ostavila svoj potresni Dnevnik

bergonizacija med. v. elektrogimnastika

bergsonizam idealistička filozofija francuskog filozofa Henrija Bergsona (1859—1941)

beriberi (ind. beri) med. vrlo raširena krvna bolest u sjev. Africi, Australiji i Indiji, javlja se kao posljedica prehranjivanja samo kuhanom rižom koja u sebi nema B vitamina; glavni joj je znak: potpuno rasulo u funkcioniranju živčanog sustava koje se javlja u kočenju donjih dijelova tijela i slabljenju srca; = beri skorbut, beavitaminoza

beril (grč. beryllos) min. heksagonalni mineral, neproziran, mutnozeleno bo-

je; plemeniti beril je ili divne tamnozeleno boje (smaragd), ili zelenkastoplave (akvamarin)

berilij (grč. beryllos, lat. beryllium) kem. element, atomske težine 9,02, redni broj 4, znak Be, bijela kovina koja ulazi u sastav berila

berilistika (grč. beryllos) gatanje, proricanje budućnosti iz čarobnog zrcala (napravljenog od berila)

berit mila (hebr. berit, mila, mal) židovski crkveno-vjerski obred: uvođenje u zavjet praoca Abrahama, zavjet obrezivanja, obrezivanje (berit, savez, zavjet; mila od glagola mal = obrezati pokožicu penisa)

berkan (tal. baracane) tkanina od kozje dlake

berkan (tal. barracano) gusta i teška tkanina od vune, kostrijeti ili devine dlake, služi za presvlačenje pokućstva

berkeleizam fil. subjektivno-idealistički smjer, vezan uz ime engleskog biskupa Berkeleya (1685—1753); karakteristika mu je suprotstavljanje materijalizmu i tvrdnja da su stvari i pojave samo skup osjeta i da postoje samo u apercipiji subjekta; izvor filozofije Macha i Avenariususa

berkovec (rus.) pom. ruska pomorska mjera od 10 puda = 400 ruskih funti = 163,805 kg

berkšir (engl. berkshire) po engl. gradu Berkshireu nazvana rasa crnih svinja, nastala križanjem sijamske, kitajske i napolitanske rase

berlengo (fr. berlingot) polu-berlina, laka kočija sa dva sjedala, bez prednjeg sjedala; brelengo

berlina (fr. berline) vrsta lake kočije s četiri sjedala, berlinska kočija

berlinerblau (njem.) berlinsko modrilo, tamnomodra boja (pariško plavo)

berlingoca (tal. berlingare, berlingozza) talijanski narodni ples

berma (fr. berme) 2. puteljak, stazica; naslon za ruke kod gađanja (u streljačkom rovu)

berma 1. v. firma

berna (fr. berne) pom. zastava kojom se mornari pozivaju da se vrate s kopna na brod; zategnuta deka kojom se netko baca uvis (stara francuska igra)

bernardinac (njem. Bernhardiner) rasa pasa između doge i ovčarskog psa, duge dlake, crvene i bijele; izvježban za nošenje tereta i spašavanje putnika nastradalih u snježnim vijavicama

bernardinici mn. bijela braća, pripadnici kat. reda sv. Bernarda (red je osnovan 1098. u Francuskoj)

berneskan (tal. bernesco) v. bernijeskan

bernijeskan (tal. Berni, bernesco) ćudljiv, nastran (po načinu pisanja tal. pjesnika Bernija koji je preradio Boiardov ep "Zaljubljeni Rolando")

bersaljeri (tal. bersaglieri) mn. strijelci (vrsta pješaštva u tal. vojsci, osnovano 1836.)

berseza (fr. berceuse) glaz. uspavanka

bert-brodovi (niz. beurt) mn. nizozemski poštansko-trgovački brodovi koji redovito prometuju na određenim linijama i imaju povlasticu za prijevoz putnika i robe

bertijonaža (fr. bertillonage) u kriminalistici: utvrđivanje istovjetnosti (identifikacija) neke osobe putem antropometrijske metode (naziv po fr. antropologu Alfonzu Bertillonu, 1853—1914)

berzerkeri (nord. ber-serkr) mit. "oni koji se pojavljuju u koži medvjeda", polumitski likovi u Norveškoj i na Islandu, ljudi koji, kad pobjesne, dobiju snagu dvanaestorice ljudi; strahoviti junak i njegovih dvanaest sinova koji su išli u boj bez oklopa, samo u medvjedoј koži i u borbi se

odlikovali divljim bijesom; pren. bijesni, plahoviti ljudi i ratnici

beržerak (fr. Bergerac) vrsta finog francuskog vina, nazvana po istoimenom departmanu na Dordogni

Bes staroegipatsko božanstvo glazbe, radosti i bračne sloge

besa (arap.) 2. kod Albanaca: čvrsto obećanje, časna riječ; *nekome dati besu* dati nekome čvrsto obećanje da mu se neće dogoditi nikakvo zlo od onoga koji je dao besu

besa (fr. baisse) 1. trg. padanje cijena i tečajeva državnim dionicama i drugim vrijednosnim papirima, kao i robi koja kotira na burzi

besežiranje cijepljenje preparatom BCG (čit. be-se-že) kao zaštita protiv tuberkuloze (BCG je kratica od bacil Calmette-Guerin)

besprizorni (rus. besprizorny) zapušteno i nenadzirano dijete

Bessemerov aparat naprava za proizvodnju čelika i bakra

Bessemerov čelik čelik koji se dobiva oksidacijom sirovog željeza, nazvan po švedskom kemičaru Henryju Bessemeru (1813—1898)

Bessemerova metoda postupak pri pročišćavanju sirovog željeza pomoću toplog zraka; v. Bessemerov čelik

bestijalan (lat. bestialis) zvjerski, životinjski; grub, divlji, surov, nečovječan

bestijalnost (lat. bestia) životinjstvo, zvjerstvo, zvjerska priroda, nečovječnost

bestijarij (lat. bestiarium) knjiga sa slikama životinja, knjiga s pričama iz životinjskog svijeta

bestijarijus (lat. bestiarius) borac sa zvijerima u areni (kod starih Rimljana)

bestseller (engl. best najbolji, seli prodavati, trgovati, nalaziti prođu) dobro prodavana roba, osobito knjiga koja se najviše traži; najbolje književno djelo

- bešamel** (fr. bechamelle) gust umak od mlijeka ili vrhnja s jajima i brašnom te mesom, ribom i si. kao dodacima
- beščatal** (tur. beş pet, čatal rašlje) pete-rostruko; *beščatalm* raketa koja se rasprskava u pet smjerova
- beškot** kruh, osobito dvopek
- bešlag** (njem. Beschlag) kovne stvari (brave, kvake i si.); željezni dijelovi kotača, kola i si
- bešteck** (njem. Besteck) pribor za jelo: nož, vilica, žlica, tanjuri i ubrus
- beštija, beštija** (lat. bestia) zvijer, životinja; nečovjek, čovjek-zvijer
- beštima** (tal. bestemmia) psovka, kletva; grdnja
- beta** (grč. beta) ime drugog slova grčkog alfabeta (B = naše "b"); *beta-zrake* fiz. materijalne zrake koje nose negativne električne naboje i skreću pod utjecajem magnetna; kreću se velikom brzinom (oko 298000 km/s); usp. alfa-zrake, gama-zrake)
- beteg** (mađ. beteg bolestan) bolest
- beth-din** (hebr.) židovska sudnica, tribunal koji sačinjavaju rabini radi vjerskih i obrednih pitanja
- Betlehem** (hebr. Betlehem "Kuća kruhova") izraelski gradić, rodno mjesto Isusa Krista; *betlehem* štalica od papira, kao uspomena na onu u kojoj se rodio Krist
- beton** (lat. bitumen asphalt, fr. beton) smjesa od šljunka i cementa koja se, nakon što se ovlaži, stvrdne kao kamen; *armirani beton* beton u koji se dodaje željezo (radi pojačavanja)
- bettola** v. betula
- betula** (tal. bettola) gostionica, krčma, birtija
- betveš** (njem. Bett krevet, Wasche rublje) posteljina, krevetnina
- bevanda** (tal.) vino, osobito crno, pomiješano s vodom (u Dalmaciji)
- bevut** (tur. bihud) zanos; opojnost; nesvijest, nespjestic; potpuna smirenost
- bezac** (njem. Besatz) porub, opšav
- bezacung** (njem. Besatzung) osoblje; posada
- beze** (fr. baiser) poljubac; kuh. vrsta kolača punjenih pjenom od jaja i šećera
- bezemšon** (niz. bezemschoon) trg. odbitak na ime onoga što ostaje u sanducima ili bačvama pri ispražnjavanju, osobito kod nepreradenog šećera
- bezeta** (fr. bezette) crvena šminka, fino tanko platno, jako obojeno kotenilom, upotrebljavaju ga slastičari za bojenje kolača
- bezistan** (perz. bedesten, basistan) u Turskoj: trg, tržnica, dio trga pod krovom, pokrivena tržnica, osobito u Carigradu; bezisten
- bezisten** (perz. basistan) v. bezistan
- bezmen** (fr. baisemain) cjelivanje ruke, rukoljub; vazalsko, podaničko cjelivanje ruke gospodaru u znak poniznosti ili kao dvorski ceremonijal
- bezoan** (fr. besoin, tal. bisogno) potreba, potrebitost, nužda, oskudica, siromaštvo; *au besoin* čit. o bezoan (fr.) u slučaju potrebe, kad bude nužno; *adresse au besoin* čit. adres o bezoan (fr.) trg. na mjenicama: adresa po potrebi, tj. upućivanje mjenice na treću osobu (ako bi trasant odbio primanje)
- bezoar** (fr. bezoard, perz. badzahr) farm. vrsta protuotrova sastavljena od konkreција iz želuca raznih sisavaca
- bezoardici** (lat. bezoardica) mn. farm. protuotrovi
- bež** (fr. beige) pr. neobojen, prirodne boje; žućkastosmeda boja; im. tkanina za odijelo prirodne boje
- bhagavata** (ind.) v. pančaratra
- Bi** kem. kratica za bizmut
- bi-** (lat. bis) predmetak u složenicama koji kazuje da se značenje drugog dijela složenice dvaput javlja, npr. biandrija, bilupa itd.

biandrija (lat. bi-, bis, grč. aner, andros muž) zakonom zabranjeni brak jedne žene sa dva muža u isto vrijeme

biangularan (lat. angularis kutni) dvokutni

bianualan (lat. bi-, annus godina, fr. biannuel) koji izlazi dvaput godišnje, npr. časopis

biarda stroj za tkanje, razboj (naziv po pronalazaču)

biarhija (lat. bis, grč. arche vlada) dvovlašće, istodobno vladanje dvojice vladara u jednoj zemlji; diarhija

biartikuliran (lat. bi-, articulus zglob) koji ima dva zgloba, dvozglaban

biatlon (lat. bi, grč. athlon borba) šport, skijaška disciplina s dvostrukom umješnošću: skijaško trčanje na 20 km i gađanje puškom u četiri mete

bibaeitet (lat. bibacitas) željaza pićem, strast za pićem, sklonost piću

bibere (lat.) piti; *bibere graeco more* čit. bibere greko more (lat.) piti po grčkom običaju (tj. kad se u čije zdravlje pije onoliko čaša koliko njegovo ime sadrži slova ili koliko mu se još želi godina života); *bibere ad numerum* (lat.) ispiti uz zdravicu određen broj čaša

bibi (fr.) ženski šešir s malim štitom; muški šešir s uskim obodom

Biblia pauperum (lat.) Biblija siromašnih, srednjovjekovno izdanje Biblije sa slikama i crtežima za vjersku pouku nepismenih

biblicist (lat. biblista) poznavatelj Biblije, objašnjavač Biblije; onaj koji se drži samo Biblije, bez obzira na predaju

biblicitet (grč. biblion) neodstupanje od Sv. pisma (u propovjedima)

biblicizam (grč. biblion) smjer u evanđeličkoj teologiji koji Bibliju shvaća kao po sebi iedinstven otkriveni sustav mnli ili života

Biblija (grč. biblion knjižica, knjiga, biblia knjižice, knjige) Sveto pismo,

knjige koje čine Stari (na hebrejskom) i Novi zavjet (na grčkom); *biblijska arheologija* znanost koja ispituje način uređenja i života, običaje, umjetnost i si. onih naroda koji se spominju u Bibliji

biblio- (od grč. biblion) kao prefiks označava vezu s knjigom

bibliobus (grč. biblion knjiga, autos sam, lat. omnibus svima) putujući autobus s knjigama za posudbu

bibliofil (grč. bibliofilos ljubitelj knjiga) onaj koji strasno skuplja knjige radi njihove stvarne, bitne vrijednosti za znanost ili temu koja skupljača interesira; suprotno: biblioman

bibliofilija (grč. biblion, filia ljubav) ljubav prema knjigama radi njihove stvarne vrijednosti

bibliognost (grč. biblion, gnostes poznavatelj) poznavatelj knjiga, onaj koji se razumije u knjige

bibliognozija (grč. biblion, gnosis poznavanje) poznavanje knjiga, razumijevanje u knjige

bibliograf (grč. biblion, grafo pišem) poznavatelj knjiga; pisac (ili: sastavljač) popisa knjiga jedne struke

bibliografija (grč. biblion knjižica, knjiga, grafo pišem) poznavanje knjiga, pomoćna znanost koja se bavi što potpunijim skupljanjem i opisivanjem tiskanih djela ili nekog znanstvenog područja, ili cjelokupne književnosti nekog naroda; ona može biti abecedna, kronološka ili sistematska; obično se sastoji u jednostavnom ispisivanju naslova djela, a rjeđe donosi i kritičke napomene

bibliolater (grč. biblion, latreio služim) čovjek koji voli i cijeni knjige; čovjek koji pretjerano poštuje Sv. pismo

bibliolatrija (grč. biblior „reia služba) pretjerano i zaneseni, jačko -oštovanje Svetog pisma; slijepo vjerovanje u sve što je napisano ili tiskano

biblioliti (grč. *biblion*, *lithos* kamen) mn. geol. okamine lišća; otisci lišća na kamenu; rukopisi koje je Vezuv (vulkan) zatrpao u Herkulaneju i Pompejima te su zato dobili mineralan izgled

bibliologija (grč. *bibliologia*) znanost o knjizi i knjižarstvu uopće, poznavanje Svetog pisma (Biblije); znanost o Svetom pismu; rasprava o raznim izdanjima Biblije

biblioman (grč. *biblion*, *mainesthai* oduševljavati se) onaj koji strasno skuplja knjige iz nekih sasvim osobitih razloga, npr. radi originalnosti tiska, starosti, rijetkosti, tehničke opreme, njihove sudbine itd.

bibliomanija (grč. *biblion*, *mania* oduševljenje, ushićenje) bolesna strast za skupljanjem knjiga iz sasvim osobitih razloga, knjigoljublje

bibliomantija (grč. *biblion*, *manteia* proricanje) proricanje iz mjesta na koja najprije padne pogled kad se knjiga, osobito Sveto pismo, nasumce otvori

bibliopeja (grč. *biblion*, *poieo* činim) vještina sastavljanja (ili: pisanja) knjiga, spisateljstvo; pravljenje (ili: izrada) knjiga

bibliopol (grč. *bibliopoles*) knjižar, prodavač knjiga

bibliotaf (grč. *biblion*, *tafos* grob) "sahranjivač knjiga", tj. onaj koji svoje knjige nerado posuđuje

biblioteka (grč. *bibliothēke* zbirka knjiga) knjižnica, zbirka knjiga

bibliotekar (grč. *bibliothēke*) knjižničar

bibliotekografija (grč. *bibliothēke*, *grafo* opisujem) opisivanje biblioteka; znanost o uređenju biblioteka

bibliotekonomija (grč. *bibliothēke*, *nomia*) znanost o uređenju biblioteka i upravljanju bibliotekama

biblioterapija (grč. *biblion* knjiga, *therapeia* liječenje) "liječenje knjiga", tj.

popravci uveza, popravljanje oštećenih listova, dezinfekcija i si.

biblistika (grč. *biblion*) stručno poznavanje Svetog pisma; znanost o Svetom pismu

bibilizam (grč. *biblion*) biblijska riječ, biblijski izraz

bicefalan (lat. *bi-*, grč. *kefale* glava) v. *bikefalan*

biceps (lat. *biceps*) koji ima dvije glave, dva lica (nadimak rimskog boga Janusa); anat. dvoglavi mišić nadlaktice

bicikl (engl.-fr. *bicycle*, lat. *bis*, *cyclus* krug) vozilo sa dva kotača koje se pokreće nogama

biciklist (eng. *bicyclist*) vozač bicikla

bicinij (lat. *bicinium*, *bis*, *canere* pjevati) glaz. kompozicija za dva glasa

bićerin (tal. *bicchiere*) čaša

bide (fr. *bidet*, tal. *bidetto*) posuda za pranje intimnih dijelova tijela; kada u kojoj se kupa sjedeći

bidens (lat. *bi-dens*) dvozubac, dvozube vile

bidermajer (njem. *Biedermeier* poštenjačina, prostodušni naivac) umj. naziv za malograđanski jednostavni stil (posebice za pokućstvo) koji je nastao u Srednjoj Europi početkom 19. st.; karakteristike: jednostavnost, mirni oblici, prilagodba svrsi

bidon (fr. *bidon* mijeh) kanta, limenka, ploška; posuda od pet litara

biduum (lat.) vrijeme od dva dana; rok od dva dana; *intra biduum* (lat.) u roku od dva dana

bienalan (lat. *biennis*) dvogodišnji

bienalije (lat. *biennis*) mn. bot. dvogodišnje biljke

bienij (lat. *biennium*) razdoblje od dvije godine

bife (fr. *buffet*, tal. *buffetto*) prodavaonica jela i točionica pića, zalogajnica; ormar u kojem se drži piće; stol s hladnim jelima i pićima (npr. na nekoj zabavi)

bifedžija (fr. buffet) vlasnik bifea
biferan (lat. bifer) bot. dvorodan, koji dvaput godišnje nosi plod ili cvjeta
bifilaran (lat. bis, filum nit, konac) dvo-nitan, koji visi o dvjema nitima (u elektrotehnici)
bifloran (lat. bis, flos, floris cvijet) bot. sa dva cvijeta, koji ima dva cvijeta
bifluencija (lat. bifluere) račvanje rijeke
bifoličan (lat. bis, folium list) bot. dvolisni
biforman (lat. biformis) s dva oblika, dvoobličan
biformitet (lat. biformitas) dvoobličnost
biftek (engl. beefsteak) kuh. goveđi odrezak debljine 4 cm napola pečen na jakoj vatri
bifti (engl. beef-tea) vrlo jaka juha od usitnjene govedine
bifurkacija (lat. bifurcatio) račvanje, grananje ili cijepanje na dvoje, dije-ljenje na dva kraka, npr. rijeke
Big Ben (engl.) veliko zvono na zgradi Parlamenta u Londonu
bigamija (lat. bis, grč. gamos brak) dvo-bračnost, stupanje u nov brak prije nego što je stari poništen, dvoženstvo
bigamist (lat. bi-, grč. gamos brak) čovjek koji ima dvije žene, dvoženac
bigamistica (lat. bi-, grč. gamos brak) žena koja ima dva muža
bigarirati (fr. bigarrer, lat. bivariare) šarati, išarati, ukrasiti šarama
bigeneričan (lat. bis, genus rod, bige-ner) dvospolan, koji ima dva spola; hermafroditski
biglisati (grč. biglao, biglizo) slavuj evo pjevanje (pjevati izvijajući melodiju)
bigot (fr.) onaj koji slijepo vjeruje; bogomoljac; onaj koji se pravi daje strogo religiozan, licemjer
bigotan (fr. bigot) koji pretjeruje u pobožnosti, vjerski zatucan; licemje-ran

bigoterija (fr. bigoterie) vjerska zatucanost, pretjerana pobožnost, bogomoljstvo; licemjerje
bigotirati (fr. bigot) praviti se svecem, pretvarati se
bigotizam (fr. bigotisme) tobožnja svetost, licemjerje; bogomoljstvo
bihersrank (njem. Biicherschränk) ormar za knjige
biheviORIZAM (engl. behaviour ponašanje, vladanje) psih. smjer u američkoj psihologiji koji zanemaruje neka unutrašnja (psihička) stanja ili procese, nego promatra samo ponašanje životinja i ljudi; po tom naučavanju ponašanje živih bića ne može se objašnjavati duševnim činjenicama, nego se zasniva na određenoj zakonskoj vezi situacije i reakcije
bihude (tur. iz perz.) uzalud, bezrazložno
bijon (fr. billon) slitina od srebra i bakra (sa znatno više bakra) od koje je prije pravljen sitan novac; bakreni novac s nešto srebra; srebrni novac bez propisne količine srebra
bijonaža (fr. billonnage) nedopuštena trgovina novcem male vrijednosti; krivotvorenje novca; podmetanje lažnog novca
bijoner (fr. billonneur) podmetač nepropisnog ili lažnog novca
bijonirati (fr. billonner) podmetati nepropisan ili lažan novac
bikamerizam (lat. bi-, camera) dvodomni sustav u uređenju države
bikarbonat (lat. bicarbonas) kem. karbonat sa dva ekvivalenta ugljične kiseline prema jednom baznom, npr. bikarbonat sode
bikefalan (lat. bis, grč. kefale glava) dvoglav; bicefalan
Bikfordova vrpca stijenj, fitilj; vrpca koja polako gori, a upotrebljava se za izazivanje eksplozije dinamičnih i piroksilinskih naboja

bikoloran (lat. bicolor) bot. dvobojan, u dvije boje

bikonkavan (ni. bi-concavus) opt. udubljen s obiju strana npr. bikonkavna leća

bikonveksan (lat. bi-convexus) opt. ispupčen s obiju strana, npr. bikonveksna leća

bikojajugiran (lat. bi-conjugatus) dvostruko sparen

bikornan (lat. bi-cornis) zool. dvorog, s dva roga

bikromatičan (lat. bis, grč. chroma boja) dvobojan, od dviju boja; *bikromatični harmonij* sprava za postizanje četvrtine tonova kod glasovirskog rasporeda tipki

biksin (lat. bixa) kem. v. pod orlean

biku (sansk. bhikku) budistički redovnik prosjak

bikvadrat (lat. bi-quadratus) mat. četvrti stupanj (četvrta potencija) neke veličine; *bikvadratne jednadžbe* jednadžbe četvrtog stupnja; *bikvadratni korijen* četvrti korijen neke veličine

bilabijal (lat. bi-, labium usna) gram. suglasnik koji se izgovara s obje usne, dvousnjeni suglasnik (b, p, m)

bilanca (fr. bilan, tal. bilancio, lat. bilanx s dvije zdjelice) trg. usporedba prihoda i rashoda na kraju jednog računa, završni račun o приходima i gubicima koji se izvodi s vremena na vrijeme, obično krajem svakog mjeseca i svake godine; pren. krajnji ishod nečega; saldiranje, saldo

bilancirati (lat. bilanx) trg. izvesti završni račun, izvršiti usporedbu prihoda i rashoda u trg. knjigama; zaključiti neki posao, izvesti zaključak o završenom poslu

bilardirati (fr. billarder) u biljaru: jednim udarcem takom loptu dvaput do dirnuti; jednim udarcem udariti dvije lopte; za konja: izbacivati prednje noge

bilateralan (lat. bis, latus strana, bilateralis) dvostran, obostran, usmjeren na suprotne strane; *bilateralni kontrakt* ugovor koji obvezuje obje ugovorne strane

bilboquet čit. bilboke (fr. bilboquet) igra u kojoj se lopta hvata na štap; tisk. sitni tiskarski poslovi (karte, posjetnice i si.); drveni prutić kojim se stavlja zlato pri pozlaćivanju

bild (njem. Bild slika, lat. apparatus oprema) uređaj za prijenos slika (crteža, fotografija, autografa i si.) preko telegrafa

bildati (njem. bilden) šatr. vježbati, gimnasticirati, razvijati mišiće

bilder (njem. bilden) čovjek koji posebnim vježbama razvija svoje mišiće; fizički razvijen, snažan čovjek; pren. umišljeni gizdavac, snob

bildž (engl. bilge) pom. ravno dno u sredini lađe, donji dio lađe

bilet (fr. billet) trg. *billet a ordre* čit. bije a ordr (fr.) vlastita mjenica, mjenica koja se isplaćuje samo izdavatelju; *billet au porteur* čit. bije a porter (fr.) priznanica ili mjenica koja se isplaćuje donositelju; *billet de banque* čit. bije a bank (fr.) banknota, novčanica

biletirati (fr. billeter) stavljati na robu ceduljice s cijenom; prodavati ulaznice, željezničke karte i dr.

biletura (fr. billet) prodavanje ulaznica, željezničkih karata; prodavaonica ulaznica, željezničkih karata itd.

bilieran (lat. bilis, fr. billiaire) koji se tiče žuči, žučni

bilifulvin (lat. bilis, ulvus smeđežut) kem. žučno žutilo, crvenožuta supstancija u žuči

bilijarda (fr. billiarde) tisuću bilijuna

bilijun (fr. billion) u Njemačkoj: milijun milijuna (1.000.000.000.000); u Francuskoj: tisuću milijuna, milijarda (1.000.000.000)

- bilin** (lat. bilis) kem. glavni sastojak žuči
- bilingvičan** (lat. bilinguis, lingua jezik) dvojezičan; koji govori dva jezika; pren. prijetvoran, dvoličan, prepreden
- bilingvitet** (lat. bis, lingua jezik) dvojezičnost; uporaba dvaju jezika u govoru; pren. prijetvornost, prepređenost, dvoličnost
- biliozan** (lat. biliosus, bilis) žučan, pun žuči; žutozelen; pren. žustar, prijek, naprasit, razdražljiv, mrzovoljan
- bilirubin** (lat. bilis, rubinus) kem. žučno crvenilo, crvena supstancija u žuči
- bilis** (lat.) med. žuč, pren. ljutnja, srdžba, bijes
- biliskopija** (lat. bilis žuč, grč. skopein gledati) pregled žuči
- biliverdin** (lat. bilis žuč, fr. vert zelen) kem. žučno zelenilo, zelena tvar žuči
- bili** (engl. bili, fr. bille, lat. billa, bulla) prijedlog, zakonski prijedlog (u Engleskoj), koji se, tek pošto bude triput pročitan i primljen u oba doma, podnosi kralju; također: pisamce, cedulja, priznanica, mjenica
- bilogija** (grč. bi, logos riječ, govor) dva književna djela istoga pisca koja predstavljaju jednu cjelinu
- bilon** (fr. billon) manje vrijedno zlato i srebro, slitine s više primjesa nego čiste kovine; u Francuskoj: sitan bakreni novac
- bilonga** (šp.) vrsta argentinskog pučkog tanga
- bilten** (fr. bulletin, tal. bullettino) dnevno priopćenje; kratak, služben dnevni izvještaj (npr. o zdravstvenom stanju, o stanju na bojišnici, o sjednici ministarskog vijeća, o aktualnim političkim pregovorima i si.); izborni listić; listak, cedulja; potvrda, priznanica
- biluks** (lat. bi, lux svjetlo) svjetlosna reklama proizvedene fluorescentnim cijevima, dobro se vidi i danju i noću
- bilupa** (lat. bis, fr. loupe) opt. povećalo (lupa) s dvije leće
- biljar** (fr. billard) društvena igra štapom i kuglama od bjelokosti na četverouglatom stolu presvučenom zelenim suknom
- biljariti** (fr. billard) igrati biljar
- biljetar** (fr. billetier) kaz. prodavač ulaznica za predstave; prodavač karata (željezničkih itd.)
- biljetarnica** (fr. billet) blagajna, mjesto gdje se prodaju karte, ulaznice
- biljur** (ar. ballur kristal, lat. beryllus, grč. berillos beril) gorski kristal; kristalno staklo
- biman** (lat. bis, manus, bimanus) dvoruk
- bimembričan** (lat. bimembris) koji ima dva uda; sa dva člana, dvočlan
- bimenzan** (lat. bimensis) dvomjesečni
- bimenzis** (lat. bimensis) razdoblje od dva mjeseca, dvomjesečje; bimestar
- bimestar** (lat. bimestre, sc. tempus) v. bimenzis
- bimestran** (lat. bimestris) dvomjesečni
- bimetalizam** (lat. bis dvaput, metallum) dvojni novčani sustav neke zemlje po kojem zlato i srebro imaju stalnu i određenu vrijednost u međusobnom odnosu i oboje služe kao podloga papirnom novcu; *nepotpuni bimetalizam* onaj kod kojega i zlatni i srebrni novac vrijedi kao kupovno i platežno sredstvo, s tim što zlato vrijedi kao osnova i što se može neograničeno kovati, dok je kovanje srebrnog novca zakonom ograničeno; supr. monometalizam
- bimilenij** (lat. bis- dvaput, lat. millennium) jubilej od dvije tisuće godina; dvotisućljeće
- bina** (njem. Buhne) pozornica; kazalište
- binaran** (lat. bini po dva, binarius koji sadrži dva, od dva) dvojni, od dva dijela, koji se sastoji od dvije jedinice, dvojedinični

binda (njem. Binde) veza, vrpca, povoj, zavoj; petlja; ovratnik; pojas

binen-regulator (njem. Biihne, lat. regulator) kaz. naprava za prilagođavanje svjetlosti na pozornici i u kazalištu

binenšprahe (njem. Biihne pozornica, Sprache jezik) kazališni govor, scensko izražavanje; ugladen i istančan govor, govor kojim se trebaju služiti glumci na pozornici

binica (tal. binario udvojen) kruščić od dva dijela, zemčica

binokl (fr. binocle) naočale; dalekozor za oba oka; med. zavoj za oba oka

binokularan (lat. bini, oculus oko) s oba oka, koji je prilagođen za oba oka istodobno

binom (lat. bi-, grč. nomos) mat. veličina koja se sastoji od dva dijela, npr. $a \pm b$; polinom od dva člana, dvočlani izraz

binomizam (lat. bi-, nomos zakon) fil. shvaćanje da postoje dvije vrste zakonskih odnosa: kauzalni (uzročni) odnosi, na kojima se temelje prirodne pojave, i njima odgovarajući zakoni na kojima se temelje duševne (psihičke) pojave

binomni (lat. bi-, grč. nomos) mat. sa dva člana, dvočlani; koji se tiče binoma

binub (lat. binubus) čovjek koji se dvaput ženi

binjektaš (tur. binsk taši) veliki kamen s kojega se uzjahuje na konja

binjiš (tur. binyš) čohani ogrtač (s krznom)

bio- (grč. bios) predmetak u složenicama sa značenjem: život, životni

bioaritmetika (grč. bios život, arithmetike) znanost koja se bavi izračunavanjem prosječnog trajanja ljudskog života

biobilografija (grč. bios, biblion, knjiga, grafia) popis djela i knjiga koje se odnose na život i rad nekog čo-

vjeka (pjesnika, filozofa, vladara i dr.)

bioblasti (grč. bios, blaste klica) mn. biol. životne jedinice manje od stanica živih bića, najmanja jedinica svih životnih pojava (stanica je, prema Altmanu, kolonija bioblasta); biofori

biocnologija (grč. bios, koinos zajednički, logia znanost) v. biocenotika

biocenotika (grč. bios, koinos) znanost koja se bavi proučavanjem biocenoza, dio ekologije

biocenoza (grč. bios, koinos zajednički) životna zajednica, skup živih bića koja žive u nekom određenom dijelu "životnog prostora" (biotopa)

biocentrično promatranje (grč. bios, lat. centrum središte) fil. jednostrano promatranje prirode i njezinog razvoja, promatranje prirode samo sa stajališta ljudskog života i njegovih vrijednosti

biodinamika (grč. bios, dynamis sila) znanost o životnim silama i životnoj djelatnosti; prid. biodinamički

bioenergetika (grč. bios, energieia) fil. energetika cjelokupnog života, svih životnih procesa, zbivanja

biofenomenologija (grč. bios, ta fenomenona pojave, logia) znanost o životnim pojavama

biofizika (grč. bios, fysis) dio biologije koji se bavi stvarnim međusobnim odnosima živih bića; dio fiziologije koji se služi fizičkim metodama u ispitivanju životnih pojava

biofon (grč. bios, fone glas) uređaj za prikazivanje fotografskih slika koje istodobno i govore ili pjevaju

biofori (grč. bios, foros koji nosi) mn.

biol. nositelji života, = bioblasti

biogen (grč. bios, genos podrijetlo) biol. veoma složena bjelančevinasta tijela koja su pravi i glavni nositelji života; život se sastoji u neprestanom raspadanju i obnavljanju tih biogen a

biogenetski (grč. bios, genos) koji se tiče razvoja života; *biogenetski zakon* zakon po kojem je "ontogeneza ili razvoj bića kratko i brzo, zakonima nasljeđa i prilagođavanja uvjetovano, ponavljanje filogeneze ili razvoja svih predaka koji čine razvojni lanac dotične jedinice" (Haeckel)

biogeneza (grč. bios, genesis) postanak, podrijetlo, rađanje) razvoj života

biogeneza (grč. bios, genos) povijest razvoja života

biogeografija (grč. bios, ge zemlja, grafia) znanost o rasprostranjenosti živih bića; dijeli se na *fitogeografiju* (geografiju bilja), *zoogeografiju* (geografiju životinja) i *antropogeografiju* (geografiju čovjeka)

biograf (grč. bios život, grafo pišem) onaj koji opisuje život, životopisac, pisac biografije; prid. biografski

biografija (grč. biografia) opisivanje (ili: opis) života, životopis

biografika (grč. bios, grafo) umijeće opisivanja života, umijeće pisanja biografija

biokemija (grč. bios, chemeia) dio fiziologije, znanost o kemijskom sastavu živih bića i o kemijskim procesima u zdravom i bolesnom organizmu

bioklimatika (grč. bios, to klima nagib; predjel u pogledu zemljopisnog položaja) znanost koja proučava utjecaje atmosferskih promjena, raznih zraka na ljudski organizam i uopće na sve što živi

bioliti (grč. bios, lithos kamen) geol. kamenje koje je uglavnom nastalo od okamenjenih ostataka životinja i biljaka

biolog (grč. biologos) znanstvenik koji se bavi proučavanjem podrijetla i uvjeta života

biologija (grč. biologia) znanost o životu, osobito znanost koja se bavi proučavanjem organskih prirodnih

tijela i pojava koje su za njih vezane (zoologija i botanika); *elektro-biologija* znanost o električnim uvjetima života biljaka i životinja

biologist (grč. bios, logos) fil. pristaša biologizma

biologizam (grč. bios, logos) fil. pravac u teoriji spoznaje koji spoznavanje smatra činom održanja i unapređenja života, sredstvom u borbi za opstanak; ona filozofija koja na pojmu "života" izgrađuje cjelokupni pogled na život i svijet; grana sociologije koja postupa po biološkim analogijama

biolominiscencija (grč.-lat.) svijetljenja živih organizama (npr. krijesnice, neke ribe)

biomagnetizam (grč. bios, magnes) magnetna sila koja se nalazi u organskim bićima; prid. biomagnetni

biomantija (grč. bios, manteia) proricanje) 1. sudsko-lijebničko utvrđivanje, prema određenim znacima na tijelu, je li se novorođenče rodilo živo ili mrtvo; 2. šarlatansko pretkazivanje trajanja života na osnovi kucanja bila, crta na dlanu i drugih tjelesnih karakteristika

biomehanika (grč. bios, mechanike) znanost o mehaničkim procesima na živim bićima i u njima

biometrija (grč. bios, metria) grana biologije kojoj je cilj matematičko izračunavanje i određivanje raznih životnih pojava, osobito pojave nasljeđa; u širem smislu: proučavanje i mjerenje životnih sposobnosti čovjeka, tj. njegovih fizičkih i psihičkih osobina

bionegativan (grč. bios, lat. negare nijekati) koji je nepravilan i nepovoljan za život i životne funkcije ili za potomstvo (nakaze, poremećaji u razvoju, nepovoljne varijacije duhovnih sposobnosti i sve što je izrazito bolesno ili boleljivo)

- bionika** (kratica od biologija — elektronika — tehnika) znanstvena grana koja traži polazne točke za rješenje tehničkih problema u uzorima što ih čovjeku pruža sama priroda
- bionomija** (grč. bios, nomos zakon) znanost o zakonima koji vladaju životom
- bionti** (grč. bios, to on, tou ontos postojeće, biće) mn. biol. ovako je njem. prirodnjak Ernest Haeckel (1866.) nazvao fiziološke jedinice koje su većinom sastavljene od morfoloških jedinica i koje predstavljaju jedinstveno živo biće
- bioontologija** (grč. bios, on, ontos, logia) znanost o živim bićima
- biopsihizam** (grč. bios, psyche duša) fil. pretpostavka da sve životne pojave imaju svoje psihičke procese; usp. panpsihizam
- biopsihologija** (grč. bios, psyche, logia) fil. v. psihobiologija
- biopsija** (grč. bios, orao vidim) med. način kliničkog ispitivanja uzimanjem (operativnim putem) djelića nekog organa sa živog čovjeka kad se sumnja na kakav tumor (rak, sarkom)
- biorizacija** (grč. bios) 1912. g. pronađena metoda sterilizacije mlijeka tako da zadrži karatker sirovog mlijeka; veoma brzo zagrijavanje mlijeka do 75 °C i naglo rashlađivanje pomoću posebnog uređaja — biorizatora
- biorizator** (grč. bios) v. pod biorizacija
- biosfera** (grč. bios, sfaira kugla) cjelokupan prostor na Zemlji stalno nastanjen živim bićima, životni prostor (obuhvaća: atmosferu, litosferu i hidrosferu budući da živih bića ima i u zraku, i u zemlji, i u vodi)
- bioskop** (grč. bios, skopein gledati) uređaj koji prikazuje žive slike, tj. slike stvari i bića koje se kreću kao da su žive
- bioskopija** (grč. bios, skopein gledati) ispitivanje ima li neko tijelo sposobnosti za život; ispitivanje je li u nekom tijelu bilo života; *električna bioskopija* utvrđivanje smrti pomoću električne struje
- biosociologija** (grč. bios, lat. socius drug) dio sociologije koji proučava društveni značaj ljudskog životnog vijeka, razmnožavanja itd., a čovjeka, člana društvene zajednice, kao animalno biće
- biostatika** (grč. bios, statike) znanost o zdravstvenom stanju i prosječnom trajanju života ljudi koji žive pod određenim okolnostima, npr. stanovnika nekog grada, nekog područja, države itd.
- biotehnika** (grč. bios, technike) dio tehnike koji se tiče živih bića i života uopće: nasljeđa, prilagođavanja, mehanike razvoja, praktične eugenike i medicine
- biotehnologija** (grč. bios, techne, logia) proučavanje i primjena životne djelatnosti najmanjih životinjskih i biljnih bića (mikroorganizama) na privrednu djelatnost, npr. organizama koji izazivaju vrenje itd.
- biotičan** (grč. bios) koji se tiče života, životni
- biotika** (grč. bios) znanost o životu
- biotip** (grč. bios, typos) čist tip, čista rasa, životinje i biljke koje potječu od jedne jedinke i pokazuju ujednačene i postojane odlike
- biotipologija** (grč. bios život, typos otisak, logia znanost) znanost koja se bavi proučavanjem različitih tipova ljudi u istoj etničkoj skupini tako da ispituje biološke, psihičke, funkcionalne, endokrine, seksualne i druge karakteristike
- biotit** min. heksagonalni ili magnezij-ski tinjac (nazvan po fr. znanstveniku Biotu)

- biotomija** (grč. bios, temno režem) znanost o raščlanjivanju živih tijela; znanost o stanju u kojem se tijelo nalazi u raznim životnim dobima
- biotop** (grč. bios, topos mjesto) mjesto življenja neke životne zajednice (biocenoze)
- biozofija** (grč. bios, sofia) životna mudrost, naučavanje o praktičnoj mudrosti u životu
- bipartitija** (lat. bipartitio) dijeljenje na dva dijela, raspolovljavanje
- biped** (lat. bis, pes noga, bi-pes) dvonožna životinja, dvonožac
- bipedalan** (lat. bipedalis) dug ili širok dvije stope, dvostopni
- bipedan** (lat. bi-pes, bipedis) koji ima dvije noge, dvonog
- biplan** (lat. bis, planum ravan, ravna površina) zrak. zrakoplov s dvostrukim krilima
- bipolaran** (lat. bis, polus stožer) dvolan, s dva suprotna pola
- bira** (fr. burat) trg. vrsta polusvilene, poluvunene tkanine
- birago** voj. vrsta lakih poljskih mostova, nazvana po pronalazaču, austrijskom inženjerijskom časniku K. Biragu (1792—1845)
- biraj** (fr. burail) trg. glatka ili keplana polusvilena tkanina s pamukom, vunom ili kostrijeti
- birarija** (tal.) točionica piva, pivnica
- biratina** (fr. buratine) trg. vrsta popelina od fine svile i vune
- birema** (lat. biremis) čamac s dva vesla; antička ratna lada sa dva reda vesala koji su stajali jedan nad drugim
- biren** (fr. burin, tal. burino) dlijeto; bakrorezac; bakrorez
- bireta** (fr. burette) kem. staklena cijev s ljestvicom, skalom (upotrebljava se za mjerenje malih količina tku *u. i osobito u analitičkoj kemiji)
- birgermajster** (njem. Burger-meister) gradonačelnik, predsjednik općine, predsjednik mjesnog odbora
- birka** (mađ.) ovca kratkog kudravog runa
- birling** (engl.) šport u šumskim predjelima na sjeveru SAD-a: protivnici stoje svaki na jednom kraju balvana koji je spušten u brzu rijeku i nastoje, okrećući balvan nogama, protivnika izbaciti iz ravnoteže i tako svaliti u vodu
- birmati** (njem. werben) nagovarati nekoga da stupi u plaćeničku vojsku
- biro** (fr. bureau, tal. burato) pisani stol; kancelarija; pisarnica; ured; odjel; kancelarijsko osoblje
- birokracija** (fr. bureau, grč. krateo) uskogrudna vladavina činovništva koja ispravnost forme pretpostavlja stvarnoj svrsi svojeg posla; ukočenost, sitničavost i uskogrudnost u službenoj dužnosti; sustav upravljanja u kojem vlast drži činovništvo ne vodeći računa o stvarnim interesima ljudi; birokratizam
- birokrat** (fr. bureaucrate) službenik koji je u obavljanju dužnosti strog, krut i ohol; službenik koji misli da se sve rješava samo za uredskim stolom
- birokratizam** (fr. bureau, grč. krateo jak sam) v. birokracija
- birokratski** koji se tiče birokracije
- biromanija** (fr. bureau, grč. mania) želja (ili: težnja, navika) da se svi upravni poslovi uredi u kancelarijskom, tj. pretežno formalističkom duhu
- biroutenzilije** (fr. bureau, lat. utensilia) mn. kancelarijske potrepštine, kancelarijski pribor
- birov** (mađ. biro sudac); općinski starješina; općinski sluga; čuvar polja, poljar
- birtija** (njem. Wirtshaus) krčma, gostionica
- birza** (lat. birsa koža) prevlaka iznad (pokvarenog) vina, vinska plijesan; sol vinske kiseline, tartarat
- bis** (lat.) dvaput; glaz. po drugi put, još jedanput, ponovno

bisage (fr. bissac) mn. dvostruka torba (u Lici); torba na sedlu

bisegment (lat. bis, segmentum odsječak) mat. polovica, kao odsječak jedne linije ili površine

bisegmentabilan (lat. bis, segmentum) mat. koji se može podijeliti na dva dijela

bisegmentacija (lat. bis, segmentum) mat. dijeljenje na polovice ili na dva (obično jednaka) odsječka, polovljenje

bisekcija (lat. bis, sectio) dijeljenje na dva (obično jednaka) dijela, polovljenje

biseksan (lat. bis, sexus spol) v. bigeneričan

bisekstilan (lat. bisextilis) prijestupni, s jednim prijestupnim danom; *bisekstilna godina* prijestupna godina (s 366 dana); usp. bisekstus

bisekstus (lat. bisextus) prijestupni dan, tj. onaj dan koji se svake četvrte godine dodaje nakon 28. veljače

biseksualan (lat. bis, sexus spol) koji ima oba spola, dvospolan, hermafroditiski

biser (tur. biisre) kuglasta tvorevina oko zrnca pijeska ili oko kojeg drugog stranog tijela koje je ušlo u ljušturu nekih školjki; stvara se od sedefa i ima lijep bjelkast sjaj s preljevima te se smatra dragocjenošću i upotrebljava za nakit

biserijalan (lat. bi-, series red, niz) koji ima dva reda, u dva niza, dvoredan

bisernica (tur. biisre) školjka koja proizvodi biser; vrsta najmanje tambure, prim

bisig (njem. bissig) zajedljiv, pakostan

bisilabičan (lat. bis, grč. syllabe slog) gram. dvosložan, od dva sloga

bisirati (lat. bis dvaput) ponovno pjevati ili svirati nešto već izvedeno i tako udovoljiti publici

biskoten (fr. biscotin, tal. biscottino) mali, okrugli kolačić, okrugli dvopek

biskroma (tal. biscroma) glaz. trideset drugi dio neke note

biskup (grč. episkopos nadzornik, čuvar) visoki dostojanstvenik u Kat. crkvi; po rimokat. naučavanju biskup je nasljednik apostola

biskupija (grč. episkopia) područje jednog biskupa

biskvit (fr. biscuit, tal. biscotto, lat. bis coctus dvaput pečen, dvaput kuhan) dvopek; šećerni dvopek; dvaput pečen porculan bez cakline (glazure)

bisogno čit. bizonjo (tal.) nužda, potreba; *al bisogno* čit. al bizonjo (tal.) trg. u slučaju potrebe (na mjenicama)

bisolit (grč. byssos pamuk, lithos kamen) min. mineral svilenkasta sjaja, srodan s azbestom

bista (fr. buste, tal. busto, n. Brust) poprje, osobito kip koji prikazuje glavu i gornji dio prsiju

bistoke (fr. bistoquet) biljarski štap

bistrirati (fr. bistrer) slikati (ili: bojiti, obojiti) čađavom akvarelnom bojom

bistro (fr. bistro) nekada: vinotočje, danas: ekspresni restoran

bisturi (fr. bistouri, tal. bistori) kir. nož s pokretnom oštricom koja se može zatvoriti, obično dug 7 do 8 cm

bisus (grč. byssos pamuk) veoma fina i skupocjena pamučna ili lanena tkanina starih naroda, osobito Egipćana

bišof (njem. Bischof biskup) piće od crnog vina, narančine kore i soka, cimet, klinčića i šećera

bit (engl.) sitan novac od 12,5 centa (SAD) ili 3 penija (Velika Britanija)

biteizam (lat. bis, grč. theos bog) vjeronanje u dva boga, dvoboštvo

biter (njem. bitter gorak) vrsta gorke rakije

bitevi (tur. bitevi čitav) jak, snažan, čvrst, masivan; temeljan, temeljit

bitevija (tur. bitevi) plosnato koplje; ljudina, čovjek "kao od brijega odvaljen", ljudeskara

- bitometrija** (grč. bythos dubina, me-tron) mjerenje dubine (pomoću viska ili proračunavanjem)
- bitumen** (lat. bitumen zemljana smola) smjese organskih zapaljivih tvari koje se javljaju u zemlji, osobito ugljikovodične tvari smolasta mirisa, npr. petrolej, nafta, asflat i si.
- bituminirati** (lat. bitumen) prevući (ili: pokriti, premazati) zemljanom smolom, asfaltirati
- bituminizacija** (lat. bitumen) pretvaranje u zemljanu smolu, u asfalt
- bituminozan** (lat. bituminosus) sličan zemljanoj smoli, koji sadrži u sebi zemljanu smolu
- biva** glaz. japanski narodni instrument, sličan lutnji; ima 4 žice po kojima se udara drvenim štapićima; prati pjevanje starih ljubavnih i ratničkih pjesama
- bivak** (fr. bivouac) voj. poljski logor; stanovanje vojske pod malim šatorima
- bivalentan** (lat. bi-, valens koji vrijedi, valere vrijediti) kem. dvovrijedan, od dvije vrijednosti, koji ima dvije vrijednosti, naziv za sve one elemente kod kojih se jedan atom spaja sa dva atoma vodika, odnosno sa dva atoma drugog nekog jednovalentnog elementa, ili se zamjenjuje dvama atomima vodika, kao npr. kisik, sumpor, bakar, cink, olovo, željezo i dr.
- biver** (eng. beaver) trg. engleska pamučna tkanina (upotrebljava se za zimске hlače)
- bivertin** (engl. beaverteen) trg. grub vunen porhet
- bivij** (lat. bivium) mjesto gdje se sastaju dva puta, raskrižje
- bizam** (lat. bisamum, hebr. besem) gust sok jakog i ugodnog mirisa, nalazi se kod nekih životinja, osobito kod moškavca (upotrebljava se kao miris i kao lijek za jačanje živaca); mošus
- bizantinci** (grč. Bizantion) 1. mn. grčki pisci koji su pisali od vremena Konstantina Velikog (325. god.) pa do pada Carigrada (1453. god.), tj. do propasti Bizantskog Carstva, i radili na povijesti, analitici, geografiji, arheologiji, filozofiji, teologiji, retorici i poeziji; 2. zlatnici grčkih careva
- bizantinizam** (grč. Bizantion) 1. bizantska umjetnost; 2. sustav vladavine sličan onome u Istočnorimskom Carstvu gdje je neograničeni vladar bio istodobno glava države i Crkve te dopuštao svojim dvorjanima i ljubimcima da utječu na najvažnije državne poslove; 3. pren. pokorno služenje i podilaženje vladarima i njihovim prohtjevima, puzanje pred višima, a umišljenost prema nižim od sebe
- bizantolog** (grč. Bizantion) znanstvenik koji se bavi proučavanjem duhovne i materijalne kulture u starom Bizantu
- bizantologija** (grč. Bizantion, logia) znanost koja se bavi proučavanjem cjelokupnog života (duhovne i materijalne kulture) starog Bizanta
- bizantski** (grč. Bizantion) koji se tiče Grčkog ili Istočnorimskog Carstva; pren. koji se dvolično ophodi
- bizar** (fr. bizarre) čudak, osobenjak, nastran čovjek
- bizaran** (fr. bizarre) čudan, nastran; čudnovat, čudesan, neobičan
- bizarnost** (fr. bizzare) čudnost, neobičnost, osebujnost
- bizmut** (lat. bismutum) kem. element atomske težine 209,0, redni broj 83, znak Bi (upotrebljava se i kao anti-septičko sredstvo, pri liječenju sifilisa i dr.)
- biznis** (engl. business) posao, trgovački posao
- bizon** (grč. bison) zool. divlji bivol, zubar (u Europi); buffalo, američki divlji bivol

bizonalan (lat. bi-, grč. zone pojas, područje) podijeljen na dvije zone, koji se sastoji od dvije zone

bizzarria bicarija (tal.) glaz. brz skok iz jedne vrste tona u drugu

biž (lat. pisum, tal. pisello) grašak (usp. rizi-bizi)

bižu (fr. bijou) nakit, ukras, dragocjenost, dragulj, dragi kamen

bižuterija (fr. bijouterie) trgovina dragocjenostima; nakit, dragocjenosti, dragulji; tvornička rukotvorna izrada nakita

bjanko (tal. bianco bijelo, bjelina) trg. prazno, tj. nepopunjeno mjesto na mjenici ili punomoći; *bjanko mjenica* čista, nepopunjena mjenica (samo s potpisom)

bjelogardijac (rus. belogardeec) "bijeli gardist", neslužben i podrugljiv naziv za vojnika Denjikinove, Vrangelove i dr. vojske koja se za vrijeme građanskog rata u Rusiji borila protiv boljševika

black-bottom čit. blek-botom (engl.) vrsta američkog plesa u 4/4 taktu, nastao nakon Prvog svjetskog rata (kreatori američki Crnci)

blackout čit. blekaut (engl.) šutnja, zaborav; prešućivanje, osobito skrivanja nekih činjenica od strane službenih vlasti u političke svrhe

blackwood čit. blekvud (engl.) crno ebanovo drvo na Madagaskaru

blajhati (njem. bleichen) blijediti, činiti blijedim, oksidirati (osobito: bojiti kosu u svjetliju boju)

blamaža (fr. blamage) sramota, bruka, loš glas; ukor, prijekor; kuđenje

blamirati (fr. blamer) osramotiti, obrukati, iznijeti na loš glas; koriti; kudit, pokuditi, grditi

blank (fr. blanc, blanche) pr. bijel, čist, neispisan; im. bjelina; bijela boja, bjelilo

blanket (fr. blanc bijel) neispisano ovlaštenje, punomoć samo s potpisom;

čist formular, uzorak priznanice ili ovlaštenja (prije nego što se ispuni)

blankizam struja u francuskom revolucionarnom pokretu kojoj je začetnik francuski socijalist L. A. Blanqui (1805—1881)

blanko (tal. bianco) v. bjanko; *blanko-kredit* otvoren kredit, onaj koji se temelji na osobnom povjerenju, kredit bez pokrića; *blanko-akcept* primanje mjenice na kojoj još nisu ispisani svota i rok plaćanja; *blanko-ovlaštenje* neograničeno ovlaštenje; *blanko-trgovanje* prividno, tobožnje trgovanje radi špekulacije razlikom u cijenama; *blanko-mjenica* čista (ili: nepopunjena) mjenica

blanš (fr. blanche) bijel, čist, neispisan; *carte blanche* čit. kart blanš (fr.) čisti bijeli, neispisani papir, tj. neograničena punomoć, potpuna sloboda djelovanja, potpuno odriješene ruke; vrsta pjenušca

blanše (fr. blanchet) ljekarničko cjedilo od bijelog sukna, sukno za filtriranje

blasfeman (grč. blasfemos) bogohulan, pogrdan

blasfemija (grč. blasfemia) pogrda, huljenje, psovka, grdnja; bogohuljenje, huljenje na Boga, obeščaćivanje

blasfemist (grč. blasfemos) bogohulnik, oskvrnitelj

blastem (grč. blastema) bot. klica, mladica; fiziol. tekućina iz koje nastaju čvršći sastojci u organizmu

blastocistis (grč. blastos klica, kystis mjehur) fiziol. zametni mjehurić

blastoderm (grč. blastos klica, izdanak, derma koža) fiziol. kožica zametnog mjehura (blastule)

blastomera (grč. blaste klica, merizomai razdvajam) stanica nastala braždanjem jajeta u početku embrionalnog razvoja

blastomikoza (grč. blastos klica, mykes gljiva) med. akutna i kronična bolest

kože izazvana posebnim gljivicama (blastomycetes)

blastula (grč. blastos klica, lat. blastula) fiziol. zametni mjehur

blaufuks (njem. blau plav, Fuchs lisica) sjeverna (arktička) lisica s plavkastim krznom, tzv. plava lisica; usp. silberfuks

blaugas (njem. blau plav, Gas plin) vrsta plinovitog pogonskog goriva za zrakoplove

blavor (rum. balaur zmaj) zool. vrsta guštera bez nogu, nalik na zmiju; vrsta morske ribe

blaziran (fr. blaser, blase) otupjelih osjećaja, zasićen, živčano izmoren, neosjetljiv

blaziranost (fr. blaser) otupjelost, zasićenost, neosjetljivost, živčana izmorenost

blazon (fr. blason) grb; znanost o grbovima, heraldika

blef (eng. bluff) zavaravanje, obmanjivanje; plašenje protivnika drskošću i hvalisanjem u pogledu snage i sredstava kojih zapravo nema

blefaradenitis (grč. blefaron očni kapak, aden žlijezda) med. upala žlijezda očnih kapaka

blefaritis (grč. blefaron) med. upala očnih kapaka

blefarizam (grč. blefaron očni kapak) med. žmirkanje, treptanje

blefarofimoza (grč. blefaron, fimosis suženje) med. suženost očnih otvora

blefaroftalmija (grč. blefaron, ofthalmos oko) med. upala rubova i veznića očnih kapaka

blefaroptoza (grč. blefaron, ptosis pad) med. spadnutost očnih kapaka

blefarospazam (grč. blefaron, spasmos grč) med. grč očnih kapaka

blefarotomija (grč. blefaron, tome rezanje) med. zasijecanje vanjskog kuta ocnog kapka

blefirati (engl. bluff) plašiti, zaplašiti, varati, zavaravati, obmanjivati; pre-

tvarati se, praviti se, hvaliti se; zbunjivati razmetljivom reklamom, bacati nekom prašinu u oči u cilju obmanjivanja

blena (grč. blenna) med. sluz; izlučivanje sluzave tekućine

blenadenitis (grč. blenna, aden žlijezda) med. upala sluzničkih žlijezda

blend (engl.) mješavina, smjesa, spoj

blenda (njem. Blende) arhit. dio dodan zidu s vanjske strane; udubljenje sa svodom u zidu; slijepi prozor; slijepa vrata; španjolski zid; opt. mali otvor na fotografskom aparatu pomoću kojeg se otvor objektiva može smanjiti i povećati, prema potrebi, radi uklanjanja svjetlosti sa strane; min. sulfid cinka

blenemeza (grč. blenna, emeo povraćam) med. povraćanje sluzi

blenenterija (grč. blenna, enteron utroba) med. sluzni proljev, sluzna dizenterija

blenoftalmija (grč. blenna, ofthalmos oko) med. upala veznice očnih kapaka

blenometritis (grč. blenna, metra maternica) med. upala maternice s izlučivanjem sluzi

blenoragija (grč. blenna, regnyimi izbijam, procurim) med. kapavac

blenoreja (grč. blenna, rheo tečem) med. izlučivanje sluzavo-gnojne tekućine iz nekog organa (npr. očiju, spolnih organa i dr.)

blenotoreja (grč. blenna, us gen. otos uho, rheo curim) med. curenje iz ušiju

blenurija (grč. blenna, uron mokraća) med. sluzavo mokrenje

blestrizam (grč. blestrizo bacakam, bacam tamo-amo) med. nemir kod teških bolesnika, prevrtanje, bacakanje

blickrig (njem. Blitzkreis) voj. munjeviti rat, tj. rat koji se vodi munjevitom brzinom i silinom i zbog toga

- se treba vrlo brzo završiti potpunim porazom neprijatelja
- blindaža** (fr. blindage) fort. zaštićivanje od zrna (projektila); pojačavanje rova gredama; oklop (na ratnoj ladi, čamcu, automobilu, zrakoplovu); oklopljivanje, oblaganje čeličnim pločama
- blinderica** (njem. blind) tramvaj bez oznake određenog smjera
- blindirati** (fr. blinder) fort. osigurati od zrna, pojačati rov gredama; čelikom ili željezom oklopiti (ratni brod, čamac, automobil, zrakoplov); prid. blindiran
- blineta** (fr. blquette) iskra; pren. iskrica duha, duhovita sitnica; malo kazališno djelo puno dosjetaka, poza; usp. farsa
- blinker** (njem. blink sjajan, svjetluca) varalica, imitacija ribice (s udicom) kao mamac za veće ribe; konjski naočnjaci
- blinji** (rus. blin) mn. ruski kolači, slični palačinkama, od finog pšeničnog brašna, prženi na maslacu i premazani kavijarom i dr.
- blok** (fr. bloc) veliki komad (npr. mramora); gomila (knjiga); velika količina (robe); mnoštvo, gomila; cjelina; panj, klada, trupac; zajednica, udruženje više različitih stranaka iz taktičkih razloga, osobito za vrijeme izbora i radi sprovođenja određenih zahtjeva; naslaga listova papira koji se mogu otkidati; bilježnica za pisanje ili crtanje; geol. veliki komad stijene; *en bloc* čit. an blok (fr.) naveliko, poprijeko
- blok-haus** (lat. Blockhaus) voj. kulica, karaula, tvrđavica (obično na planinskim prijevajima i granicama); zatvor
- blok-pismo** oznaka za slova (blok-slova) kod kojih svi potezi imaju istu debljinu
- blokada** (fr. blocus, tal. bloccata) voj. opsada, zatvaranje jedne luke ili cijele obale pomoću ratnih brodova radi sprječavanja svakog uvoza i izvoza; opsada, zatvaranje sa svih strana grada, tvrđave; zatvaranje željezničke skretnice; blokiranje
- blokaža** (fr. blocage) komadi kamenja ili opeka za popunjavanje praznina u zidovima; tisk. stavljanje kovnih umetaka radi popunjavanja redova ili radi kasnije zamjene pravim slovima
- blokiranje** (fr. bloquer) v. blokada
- blokirati** (fr. bloquer) voj. zatvoriti neku luku ili obalu ratnim brodovima i na taj način spriječiti svaki uvoz i izvoz (živežnih namirnica, vojske, streljiva i si.); vojnim postrojbama zatvoriti pristup nekom gradu; zatvoriti skretnicu; grad. ispuniti šupljinu kamenčićima i komadima cigle; tisk. stavljanje kovne umetke radi kasnije zamjene pravim slovima
- blond** (fr. blond, tal. biondo) plav, svijetle boje, žućkast
- blonda** (fr. blonde) čipka od sirove svile, nazvana zbog žućkastog sjaja
- blondin** (fr. blondin) mladić plave kose; pren. kicoš, udvarač ženama
- blondina** (fr. blonde) djevojka ili žena plave kose, plavuša
- blondinka** (fr. blonde) v. blondina
- blooming condition** čit. bluming kondišn (engl.) šport, dobro, povoljno stanje u kojem konj stigne na cilj
- Blue Bird** čit. blu berd. (engl.) modra ptica, jedan od američkih umjetnih Zemljinih satelita iz programa Intel-sat II.
- Blue book** čit. Blu buk (eng.) "Plava knjiga", knjiga koju izdaje britansko Ministarstvo vanjskih poslova, a koja sadrži diplomatsku korespondenciju britanske vlade s drugim državama o kakvom važnom pitanju međunarodne politike
- blue peter** čit. blu piter (engl.) pom. signalna zastava koja znači slovo P

u međunarodnom signalnom kodu; plavo polje s bijelom četvorinom u sredini; označuje da brod napušta luku

blue-jean čit. bludžin (engl., prema starofr. obliku Janne za tal. grad Genovu, gdje se prvobitno tkala) vrsta čvrste pamučne tkanine, najčešće plave boje, od koje se proizvode hlače karakterističnoga "traperskoga" kroja, ali i drugi odjevni predmeti; *blue-jeans* čit. blu džins (engl.) hlače od takve tkanine, "traperice"

blue-stocking čit. blu-stoking (engl.) "plava čarapa", podrugljivo ime za žene koje za ljubav svojih duhovnih sklonosti zanemaruju svoje kućne poslove i obveze, ili koje se vole razmetati svojim znanjem (izraz nastao u XVIII. st. u Engleskoj po plavim čarapama koje su nosili članovi jednog uglednog društva intelektualaca)

blues čit. bluz (engl.) glazbeni stil nastao u Americi među Crncima prije 150 godina s osobitim ritmom uz instrument od 12 žica, popularan u različitim inačicama (pjevanje, sologitara, bas-gitara, bubnjevi, harmonika) sve do danas; ples u paru uz takvu glazbu

blumenštender (njem. Blume cvijet, Stander stalak) stalak za uzgajanje cvijeća u kući

blumirati (njem. Blume cvijet, blumieren) ukrasiti neku tkaninu cvjetnim šarama, cvjetnim uzorcima

blumistika (njem. Blume) poznavanje cvijeća; uzgoj cvijeća, cvjećarstvo

bluza (fr. blouse) laka gornja ženska haljina (do pasa); vojnički kaput koji se kopča po sredini

BMW (be-em-ve) kratica za Bayerische Motorenwerke (Bavarska tvornica motora)

boa (lat. boa constrictor) zool. zmijski car, udav (najveća zmija u Indiji i

Africi); žensko krzno u obliku zmijske koje se ovija oko vrata

board of trade čit. bord ov tred (engl.) trgovačka komora

bob (engl. to bob) v. bobslej

bobadiljizam nepravedno, lažno optuživanje — po šp. plemiću Franciscu de Bobadilli (f 1502.) koji je lažno optužio Kolumba kod kralja Ferdinanda i kraljice Izabele da namjerava odcijepiti od Španjolske dio Amerike koji je otkrio (zbog toga je Kolumbo bio uhićen, ali se potpuno opravdao i dobio punu zadovoljštinu)

bobi (engl. bob) nadimak londonskih policajaca koji su dobili po imenu organizatora londonske policije, sir Robertu Peelu, (ime Bob je kod anglosaksonskih naroda hipokoristik imena Robert)

bobina (fr. bobine) svitak (za konac); fiz. svitak od namotaja bakrene žice

bobinet (eng. bobbinet, fr. bobine) prozirno pletivo od pamuka, engleski til, pamučni til

bobslej (eng. bob-sleigh) saonice s više sjedala i dva para klizaljki od kojih je prednji par pokretan i služi za upravljanje; skraćeno: bob

Boccaccio čit. Bokačo (tal.) ime talijanskog pisca iz 14. stoljeća; glavno djelo Dekameron

bocman (niz. boot lađa, man čovjek) pom. brodarski; niži zapovjednik čija je dužnost održavanje čistoće na brodu, nadzor nad brodskim poslovima i izobrazba posade u pomorstvu

bocun (tal. bozzone) velika boca, demizon

boćanje (tal. boccia) igra raširena u mediteranskom području u kojoj sudjeluju dvije partije s raznobojnim drvenim kuglama: jedna se crvena kugla izbaci i služi kao cilj, a ostali igrači se trude baciti svoje kugle što bliže onoj crvenoj; balota

bodega (šp. bodega) podrum, vinara, krčma; iznos berbe grožđa; pom. skladište robe u luci; na brodu: dio koji se nalazi ispod palube

boden (njem. Bodden) zem. plitak zaljev koji duboko zalazi u kopno

Bodhisatva u budizmu: biće koje je postiglo toliko duhovno savršenstvo da bi moglo prijeći u nirvanu, ali se toga odriče za spas drugih

bodi-ček (engl. body tijelo, tchek zaustavljanje, zapreka) šport, zadržavanje protivničkog igrača tijelom (dopušteno u hokeju)

bodmeraj (njem. bodmerei, engl. bottomry) trg. uzimanje zajma na brod ili na njegov teret, ili na oboje istodobno

boedromion (grč. boe vika, dromeo trčim, boedromeo pritječem u pomoć) treći mjesec u staroatičkoj godini; naš rujanj—listopad; *Boedromija* starogrčka svečanost u čast Apolona kao pomagača u ratu; slavila se svečanim ophodom i gozdom

boetetika (grč. boetheo priskočim u pomoć) poznavanje pomoćnih znanosti

bofl (tal. bavella, njem. Bafel) trg. otpaci; loša, pokvarena roba, roba za odbacivanje

bogatiri (tur.-perz. bahader) mn. junaci iz ruskog narodnog epa

bogdo-lama (mong. bogdo-lama) vrhovni svećenik, duhovni poglavar u Tibetu koji, zajedno s dalaj-lamom, upravlja zemljom

bogumili mn. dualističko-manihejska vjerska sekta u XII. i XIII. st. u Trakiji, Makedoniji, Bugarskoj, Bosni, Dalmaciji; patareni

bogus (ir.) irsko narodno piće od vode, rakije, šećera i drugih dodataka

bohema, boema (fr. boheme) način življenja boema, neuredan život, život od danas do sutra

bohemi, boemi (fr. bohemes) mn. književnici, umjetnici, studenti i dr. koji

žive svojim osobitim, nekonvencionalnim životom, po pravilu neuredno, od danas do sutra

Bohemija latinsko ime za Češku (po keltskom plemenu Boji koje je nekad živjelo na današnjem češkom tlu)

bohemi znanstvenik koji se bavi bohemistikom, stručnjak u toj grani znanosti

bohemitika znanost koja se bavi izučavanjem češkog jezika i književnosti

bohemizam češki izraz u nekom drugom jeziku

boit-tout čit. boatu (fr.) čaša bez postolja koja se ne može ostaviti dok se tekućina iz nje ne popije; pren. ispičutura, pijanac

boja (niz. boei) v. baka; također: sprava za namotavanje brodskih konopaca, kablova

Bojanusov organ mokraćni organ u školjaka

bojar (rus.) plemić koji je i ratnik; savjetnik velikih kneževa i careva u staroj Rusiji; u Rumunjskoj: plemić, osobito plemić veleposjednik

bojer (niz.) mala nizozemska lađa s jakim katarkom, upotrebljava se najčešće za postavljanje boja (baka)

bojkot (engl. boycott) jedna od prisilnih mjera na tržištu rada kojoj je cilj da se poslodavac prisili na prihvaćanje određenih uvjeta: sastoji se u tome što radnici ne kupuju proizvode nekog tvorničara ili trgovca, ili što ne stupaju kod njih u posao (ovakav način borbe primjenjuje se često i u ostalim situacijama, npr. kod bojkota strane robe u nekoj državi); pren. prekid svakog odnosa s nekim; izraz potječe od imena upravitelja jednog velikog posjeda u Irskoj, J. Boycotta, protiv kojeg je irska Zemaljska liga 1880. organizirala ovakav način borbe i upropastila ga

- bojkotirati** (engl. boycott) proglasiti protiv nekoga bojkot; pren. prekinuti s nekim svaku vezu i suradnju
- bojler** (engl. boiler kotao) kotao za toplu vodu zagrijan el. strujom, plinom i si.
- boka** (tal. bocca, fr. bouche, lat. bucca) usta; ulaz, otvor; ušće, tjesnac, zaljev
- bokal** (fr. šp. bocal, tal. boccale, grč. bokalion posuda s uskim grlicem) pehar, vrč, veća čaša s poklopcem
- bokasin** (tal. bocassino, fr. boucassin) vrsta pamučnog sukna s perzijskim uzorcima
- bokaža** (fr. bocage, tal. bosco, lat. bas-cagium) šumarak, šumica, lug
- bokerica** dvocijevka, vrsta lovačke puške koja ima jednu cijev iznad druge
- bokmal** čit. bukmol (norv.) norveški književni jezik na čiji je razvoj utjecao danski jezik (prije su ga zvali riksmal, tj. državni jezik)
- boks** (engl. box) 1. šport, šakanje u rukavicama, po ugledu na antičke borbe šakama kod Grka i Rimljana; u ovoj borbi zabranjeno je udaranje ispod pasa i iza leđa, guranje i udaranje nogama, glavom i leđima; boksanje
- boks** (engl. box) 3. kutija; loža u kazalištu; pregrada u konjušnici za potkivanje nemirnih konja; pregrada u konjušnici samo za jednog konja
- boks** (engl. boxcalf) 2. v. bokskaf
- boks-meč** (engl. box-match) javno natjecanje u šakanju amatera ili profesionalnih boksača (traje od 3 do 15 rundi, svaka runda po 3 minute, s 1 minutom odmora između svake runde)
- boksač** (engl. boxer) 1. šport, šakač, onaj koji je stručno izvježban u šakanju, tzv. "plemenitoj vještini"; boksači se dijele s obzirom na težinu u 12 kategorija: od kategorije "papir" (do 48 kg) do superteške kategorije (više od 91 kg)
- boksanje** (engl. box) šport. v. boks
- boksati se** (engl. box) šakati se, tući se šakama u rukavicama
- bokser** (njem. Boxer) 2. buldogu slična rasa njemačkih pasa, živa i okretna, srednje veličine
- Bokseri** (kin. Ta-chuan) "udruženje saveznih prijatelja domovine", kineska tajna organizacija (osnovana oko 1890.) koja je 1900. digla ustanak protiv kršćana i Europljana u Kini i time izazvala intervenciju stranih sila
- boksit** min. hidrat čiste gline, jedan od glavnih izvora aluminija; naziv po mjestu Les Baux u Francuskoj
- bokskaf** (engl. boxcalf) štavljena i obojena teleća koža za obuću i dr.; boks
- bokun** (tal. boccone) komad; zalogaj
- bola** (engl. bowle) staklena ili porculanska zdjela s pićem od rashlađenog vina, šećera, nekog aromatičnog voćnog soka i dr.
- bolanča** (tal.) vrsta mletačkog sitnog novca
- bolandža** (tal. mlet. balanza) vaga, težulja
- bolas** (šp.) zamka za bacanje, opterećena olovnim i dr. kuglicama (kod južnoameričkih urođenika i gauča)
- bolero** (šp.) španjolski narodni ples u 3/4 taktu, praćen pjesmom, kastanjetima, gitarom ili tamburinom; mod. kratak, do struka, ženski proljetni ogrtač s rukavima ili bez rukava
- boleta** (tal. bollo, bolletta, bulletta) cedulja, priznanica
- boletit** (lat. boletus gljiva, grč. bolites) jestiva gljiva
- bolidi** (grč. bolis, bolidos) oružje za bacanje, strijela) mn. astr. meteori kbji sjajem nadmašuju najljepše i najveće zvijezde te se mogu vidjeti i danju

boliviano (šp. peso boliviano) novčana jedinica u Boliviji = 100 centavosa

bolometar (grč. bole zrak, metron) fiz. zračni termometar, sprava za mjerenje veoma malih razlika u temperaturi (do 0,000001 °C), temelji se na činjenici da električni otpor kovine raste što je temperatura viša

bolonjska škola slikarska škola koju je potkraj XVI. st. osnovao u Bologni L. Carracci (1556—1619) i koja je težila da u sebi sjedini odlike starih majstora

bolonjske bočice fiz. staklene bočice kruškasta oblika, brzo hladene na zraku i s veoma debelim dnom (vrlo otporne na vanjsku silu, ali se raspadaju u sitne dijelove kad se u njih baci komadić kremena koji zapara površinu i time otklanja otpor kojim se površina u nedirnutom stanju protivi unutarnjem naponu mase)

bolta (tal. volta) luk, svod; prodavaonica; šator na sajmovima, cirkuski šator

bolus (lat. bolus, grč. bolos) kem. lemnoska zemlja, smeđ ili crven mastan glineni silikat koji se upotrebljava za boje, kit i obloge radi zaustavljanja krvi

boljševici (boljšinstvo većina) "članovi većine", pristaše boljševizma, nazvani po tome što su, na II. kongresu Socijal-demokratske radničke partije u Londonu 1903. bili u većini i otcijepili se od umjerenih manjinaša (menjševika); Oktobarska revolucija (1917.) dovela je u Rusiji boljševike **na vlast**

boljševizam (od riječi boljšinstvo većina) oblik marksizma kako ga je shvatio i uspostavio Lenjin, s ciljem da se u svijetu uvede komunistički društveni i privredni poredak, besklasno društvo bez državne vlasti; filozofska osnova boljševizma je di-

jalektički materijalizam; usp. boljševici, lenjinizam, marksizam

bomba (fr. bombe, tal. bomba, grč. bombos potmuo, dubok ton) voj. željezna ili čelična kugla ili kutija ispunjena eksplozivom; ručna granata; atomska bomba; vodikova bomba ispunjena eksplozivom čije je razorno djelovanje jače od atomske bombe; velika trbušasta boca, balon

bombarda (tal.) nekadašnja ratna sprava za bacanje kamena; veliki top; prangija, lubarda; kugla koja se izbacuje iz bombarde

bombarder (fr. bombardeur) voj. onaj koji bombardira, osobito: vrsta teških zrakoplova za nošenje velikih količina bombi i bombardiranje

bombardir topnik, vojnik koji upravlja bombardom

bombardirati (fr. bombarder, lat. bombardare) voj. tući (ili: gađati) iz topova neprijateljske položaje ili utvrđenja; bacati avionske bombe; pren. gađati (ili: obasipati) nekoga (cvijećem, konfetima); hrabriti koga, dosadivati komu (molbama, ljubavnim izjavama, svojim pjesmama i si.)

bombast (engl. bombast, grč. bombyx) 1. pamuk, vata za ispunjavanje haljina i si.; 2. lit. bujica riječi, riječ koja kvari jezik i stil svojom pretjeranošću i neumjesnošću

bombastičan (engl. bombast) lit. pretjeran, pretjerano kićen, izvještačen (način pisanja, izražavanja)

bombaš (fr. bombe) voj. topnik; bacač bombi

bombazen (fr. bombasin, lat. bombycinus, grč. bombyx dudov svilac; svila) pamučna svila; vrsta keplane svilene tkanine; vrsta pamučne tkanine za podstavu

bombaža (fr. bombe ispućenost) napuhnutost limenke s konzerviranom hranom izazvana razvijanjem plinova iz hrane koja se kvari i raspada

- bombikometar** (grč. bombyx pamuk, metron) u pamučarstvu: tablica za određivanje finoće (numere) konca prema težini njegove određene dužine
- bombiks** (grč. bombyx, lat. bombyx pamuk) zool. dudov svilac; svila, svilena tkanina
- bombo** (engl.) vrsta rakije od ruma, muškata i šećera u Sjevernoj Americi
- bombola** (tal.) posuda za tekućine; tumba za sprej
- bombon** (fr. bonbon) poslastica od otopljenog, aromatiziranog i obojenog šećera, često s dodatkom želatine, brašna, voća i dr.
- bonbonijera** (fr. bonbonniere) kutija za bombone, obično ukusno i luksuzno izrađena; pren. vrsta ženske kape; ukusno namještena soba, ukusno namješten stan i si.
- bon** (fr.) trg. nalog za plaćanje; nalog za izdavanje neke robe; priznanica, potvrda primitka; *bons a vue* čit. bonz a vi (fr.) mn. nalozi koji se isplaćuju odmah, po viđenju
- bon enfant** čit. bon anfan (fr. bon enfant dobro dijete) dobroćudan čovjek, dobričina
- bon mot** (fr. bon dobar, mot riječ) dosjetka, duhovita izreka
- bon pour** čit. bon pur (fr.) dobar za ..., vrijedi za ...
- bon-sens** čit. bon-sans (fr.) zdrav (ljudski) razum, prirodna nadarenost
- bona** (lat. bonum dobro, bona dobra) mn. dobra, imanje, imetak; ostavština
- bona adventitia** čit. bona adventicia (lat.) mn. prav. naknadno pridošla dobra, dijelovi imanja koji nisu ostali od oca, nego potječu od neke druge strane
- Bona Dea** (lat.) "Dobra božica", starorimska božica plodnosti i djevičanske čistoće; proslavama njezina kulta (prvoga svibnja ili početkom prosinca) nije smio biti nazočan nijedan muškarac
- bona fide** (lat.) dobronamjerno, u dobroj namjeri (učiniti, kazati)
- bona hereditaria** (lat.) mn. prav. naslijeđena dobra, nasljedna dobra, imanja
- bona mente** (lat.) u dobroj namjeri, dobronamjerno
- bona minorum** (lat.) mn. prav. dobra (ili: imanje) maloljetnika
- bonaca** (tal. bonazza) potpuno tiho i mirno more, bezvjetrica
- bonapartisti** mn. pristaše dinastije Bonaparte u Francuskoj
- bonapartizam** odanost dinastiji Bonaparte; odobravanje načina vladavine dinastije Bonaparte; politika kojoj je cilj dovesti dinastiju Bonaparte na prijestolje u Francuskoj
- bond** (engl. bond) pisano jamstvo, obveza; priznanica; mjenica
- bondirati** (fr. bondir) skakati, propeti se, propinjati se, podskakivati (na konju)
- bondizam** djelovanje i postupci u stilu tajnog agenta 007 Jamesa Bonda (lik detektivskih romana I. Flemminga, te brojnih filmova i stripova)
- bongos** dva međusobno spojena manja bubnja, po kojima izvođač udara prstima; potječe iz Afrike, raširen je među južnoameričkim Crncima, a pojavljuje se i u sastavima suvremenih plesnih orkestara
- bonificirati** (lat. bonum, facere, fr. bonifier) nadoknaditi, odštetiti; poboljšati, popraviti, popravljati
- bonifikacija** (lat. bonificatio) naknada, odšteta; poboljšanje, poboljšavanje, popravljanje; popust u cijeni
- bonis nocet quisque pepercit malis** čit. bonis nocet kviskve pepercit malis (lat.) tko zlima oprašta, dobrima škodi
- bonitet** (lat. bonitas) dobrota, valjanost, unutarnja vrijednost; izvrsnost (u

- smislu izrade); trg. platna sposobnost; sigurnost nekog potraživanja (suprotno: veritet)
- bono modo** (lat.) dobrim načinom, na lijep način, mirnim putem
- bonom** (fr. bonhomme) dobričina, prostodušan čovjekj naivac
- bonomija** (fr. bonhomme) prostodušnost, dobrodušnost; pretjerana jednostavnost, naivnost
- bons offices** čit. bonzofis (fr.) "dobre usluge", u diplomaciji: naziv za posredovanje treće države u nekom međunarodnom sporu između dviju zavađenih država, odnosno treće stranke u zategnutim međustranačkim odnosima
- bonsai** (jap.) minijaturno, "patuljasto" ukrasno drvo uzgajano u loncu ili sanduku za cvijeće
- bonton** (fr. bon ton) lijepo ponašanje i lijep način izražavanja dobro odgojenih ljudi, otmjeno držanje; upute o lijepom ponašanju
- bonum** (lat.) dobro, sreća, dar, vrlina, korist; mn. bona
- bonum publicum** čit. bonum publikum (lat.) dobro države, državna korist, opće dobro
- bonus** (lat.) šport, određen broj prekršaja do kojega je kriterij kažnjavanja blaži, a preko kojega se svaki prekršaj kažnjava izravnim slobodnim bacanjem; bank. jednokratna isplata dioničarima iznad dividende zbog dobrog godišnjeg poslovanja; *devizni bonus* premija koja se u nekim zemljama daje radi stimulacije izvoza
- bonvivan** (fr. bonvivant) veseljak, onaj koji voli dobar život i tjelesne užitke
- bonzo** (jap-) budistički svećenik u Japanu i Kini; pren. podrugljiv naziv za stranačkog funkcionara, glavešina
- bookmobile** čit. bukmobil (engl.) u SAD naziv za bibliobus
- bor** (lat. borax) kem. element atomske težine 10,82, redni broj 5, znak B, nemetalno čvrsto tijelo, ne tali se na poznatim temperaturama; *borna kiselina* spoj bora s kisikom (upotrebljava se kod očnih bolesti za obloge)
- boraks** (lat. borac, ar. burakx) kem. spoj bora, natrija i kisika ($\text{Na}_2\text{B}_4\text{O}_7$), nalazi se otopljen u vodi nekih planinskih jezera u Tibetu, sred. Aziji i Kaliforniji, važan za industriju, kozmetiku i medicinu
- borati** (lat. borax) mn. kem. soli borne kiseline
- bord** (engl. board) 1. stol, daska; pren. kolegij koji se okuplja oko jednog stola, odbor; hrana, kost, novac za hranu; stol za kojim se drže sjednice, savjetovanje; sud, sudnica, ured
- bord** (njem. Bord, fr. bord) 2. okrajak, rub; pom. rub lađe
- borda** (ar.) 2. vrsta sive vunene tkanine koja se izrađuje u Egiptu; Muhamedov ogrtač; bordat
- borda** (fr. borde) 1. vrpca, traka za opšivanje
- bordaža** (fr. bordage) oblaganje lađe daskama; materijal za oblaganje lađe; opšivanje, porublivanje
- bordel** (fr. bordel, tal. bordello) javna kuća, kupleraj
- bording** (dan.) pom. manji brod koji prima dio tereta s velikih brodova i time ih olakšava kako bi mogli preploviti plića mjesta
- bording-haus** (engl. boarding-house) pansion sa stanom i hranom, gostionica, javna kuhinja
- bordirati** (fr. border) opšiti, opšivati, porubiti, porubljavati; obložiti brod daskama; u slikarstvu: premazati platno osnovnom bojom, grundirati
- bordo-boja** (fr. bordeaux) boja crnog vina, tj. tamnocrvena boja
- bordo-vino** (fr. Bordeaux) opći naziv za sva francuska vina koja se šalju u trgovinu preko Bordeauxa

bordro (fr. bordereau) trg. knjiga u kojoj su računi; izvadak, lista, popis računa, mjenica, novčanih vrijednosti
bordura (fr. bordure) rub; porub; okvir, vijenac
borealan (grč. boreios, lat. borealis) sjeverni
boreas (grč. boreas) sjeverac, sjeverni vjetar; sjever
Borej mit. starogrčki bog sjevernog vjetra; *borej* sjeverni vjetar
borer (njem. bohren bušiti) svrdlo, bur-gija; usp. bormašina
Borgia čit. Borda (tal.) talijanska velikaška porodica španjolskog podrijetla iz koje potječu papa Aleksandar VI. i njegova djeca Cesare i Lukrecija
borgis (po fr. bourgeois građanin) tisk. slova od 9 tiskarskih točaka (po veličini između garmonda i petita)
bormašina (njem. Bohrmaschine) strojno svrdlo, bušilica; usp. borer
borniran (fr. borne) ograničen, mali; pren. ograničen, skučen, glup
bornirati (fr. borner) ograničiti, omeđiti, postaviti granične znakove, kamene međaše; pren. ublažavati, ublažiti želje, ograničavati, ograničiti se
borsalino (tal., po imenu proizvođača) vrsta talijanskih muških šešira
boršč (rus.) omiljeno rusko narodno jelo: juha od prosenog brašna i raznog zelenja
bortna (njem. Borte) v. borda
borusofobija (lat. Borussia Pruska, grč. fobos strah) strah od Prusa, mržnja prema Prusima i svemu što je prusko
borusomanija (lat. Borussia Pruska, grč. mania) pretjerana ljubav prema Prusima i svemu što je prusko
bos (engl. boss) šef, gazda, gospodar, poslodavac, majstor
bosa (fr. bosse, tal. bozza) grba, čvrga, kvrga; ispupčeno kiparsko djelo izliveno od gipsa; okrugle kiparske fi-

gure koje stoje same (za razliku od onih koje stoje na reljefu, u skupini)
bosaža (fr. bossage) gruba kiparska obrada kamena koja služi kao priprema za konačnu izradu modela
boselaža (fr. bosselage) izrada u ispupčenim, brežuljkastim, valovitim oblicima, šarama
boselirati (fr. bosseler) raditi ispupčene, valovite oblike, šare; pr. boseniran
bosirati (lat. bossare) praviti plastične predmete od ilovače, voska, gipsa
bosoni mn. (po J. C. Boseu, indijskom fizičaru i biljnom fiziologu, 1858—1938) subatomske čestice s cijelim kvantnim brojevima spina
boston (engl.) 1. kartaška igra s četiri igrača slična vistu, ili s manjim brojem karata i tri igrača (tri-boston), nazvana po gradu Bostonu u Sjevernoj Americi; 2. vrsta plesa (američka, nešto jednostavnija vrsta valcera)
boš (fr. boche) ime kojim Francuzi podrugljivo i prijezirno nazivaju Nijemce
bot (tal. botto) mah, zamah, udarac; otkucaj sata, pa odatle i sat, *ura-, jedan bot* jedanput, jednom
botana (tal. bottana) obično, grubo tkano pamučno platno
botaničar (grč. botanikos travni, biljni) poznavatelj bilja i raslinja, onaj koji se bavi proučavanjem bilja i raslinja
botanika (grč. botanike) znanost o biljnom svijetu, o biljkama i raslinju
botanizirati (grč. bosko napasam, botane trava) skupljati biljke; baviti se biljkama
botano- (grč. botane krmna trava) predmetak u složenicama sa značenjem; biljka, trava
botanofag (grč. botane, fagos) zool. biljojed, biljožder
botanofil (grč. botane, filon) ljubitelj bilja, onaj koji se voli baviti botanikom

- botanograf** (grč. botane, grafo) opisivač bilja i raslinja
- botanoliti** (grč. botane, lithos kamen) mn. geol. okamenjene biljke
- botanolog** (grč. botane, logos) poznavatelj i proučavatelj bilja i raslinja
- botanologija** (grč. botane, logia) poznavanje i proučavanje biljaka, znanost o biljkama; botanika; prid. botanički
- botanomantija** (grč. botane, manteia) gatanje (ili: proricanje) sudbine iz biljaka
- botar** (lat. compater) kum
- botarga** (šp. bota larga, botarga, tal. bottarga) jelo slično kavijaru, od usoljene ikre morskog lipljena, tunjevine i dr., u južnoj Europi i na Istoku
- botega** (tal. bottega, fr. boutique, lat. apotheca) dućančić, mala trgovina; krčma, vinara; sluga, konobar
- botelar** (lat. botella, botellarius) šef kuhinje, čuvar živežnih namirnica na brodovima
- botra** (lat.) kuma
- botrinitičan** (grč. botrys) grozdast, u obliku grozda; bortiotičan
- botrinti** (grč. botrys grozd, -ites) mn. geol. okamine grozdasta oblika
- botriokefal(us)** (grč. botrion jamica, kefale glava) zool. širokočlana trakavica, sa 3 do 4 tisuće članaka, živi u tankom crijevu čovjeka, psa i dr.
- botriomikoza** (grč. botrys grozd, mykes gljiva) med. crvena izraslina na ruci ili nozi, veličine zrna graška do sitnijeg lješnjaka, pričvršćena na kožu jednom peteljkom
- botriotičan** v. botritičan
- botroilit** (grč. botrys grozd, lithos kamen) min. kamen grozdasta oblika
- botulizam** (lat. botulus kobasica) med. trovanje pokvarenom hranom, naročito pokvarenim mesom (u kobasicama) i ribom
- botunada** (tal. bottonata) zadirkivanje, peckanje, bockanje,
- botuše** (mad. botos) mn. pustene ("filcane") papuče
- bouche-trou** čit. buš-tru (fr.) beznačajan, sporedan lik ili sporedna uloga u kazališnim djelima
- boufort** čit. bofor (prema vlastitom imenu Beaufort) ljestvica od 12 stupnjeva po kojoj se mjeri jačina vjetra: 0 = tišina, 2 = lagan, 4 = umjeren, 6 = jak, 8 = vrlo jak, 10 = jaka oluja, 12 = orkan
- boule** čit. bul (fr. boule) rezbarija u drvu s metalnim umecima, nazvan po francuskom rezbaru A. Ch. Bouleu (1642—1732)
- Bourbon** čit. Burbon (fr.) ime poznate vladarske porodice; *Burbonska palača* pren. francuski parlament
- Bourdonova cijev** čit. Burdonova ... zrakoprazna ili tekućinom ispunjena (najčešće metalna) cijev prstenastog oblika, koja se pruža ili savija pod utjecajem vanjskog tlaka ili temperature; služi kao osjetilo u manometrima i termometrima (naziv po izumitelju, francuskom inženjeru E. Bourdonu, 1808—1884)
- bouts-rimes** čit. bu-rime (fr.) mn. unaprijed napisani srokovi za koje se tek trebaju naći stihovi; pjesme kod kojih su najprije napisani srokovi, a tek nakon toga stihovi
- bowie-knife** čit. boi-najf (engl.) veliki lovački nož oštar s obje strane, pronalazak američkog pukovnika J. Bowiea
- bowling-green** čit. boling-grin (engl.) igralište za kuglanje u zelenilu
- boy** (engl.) dečko, dječak; sluga; trčkaralo, teklić
- božole** (fr. beaujolais) vrsta francuskog vina (po gorskim predjelima sjeverno od Lyona)
- božur** (ar. busur) bot. biljka s velikim 1 lijepim cvjetovima iz porodice žabnjača, peonija
- Br** kem. kratica za brom

Brabansona (fr. Brabantonne) belgijska nacionalna pjesma, "Marseljeza" belgijske revolucije

brabansoni (fr. brabantons) mn. brabantiski vojnici koji su, osobito u XII. st., bili u engleskoj ili francuskoj službi, poznati zbog svojih pljačkaških izgređa po Francuskoj

brabanta (fr.) trg. vrsta nizozemskog platna

bracera (tal. brazzera = brački brod) drveni obalni jedrenjak od 18 do 40 t s jednim latinskim jedrom i prečkom

brač (tal. viola di braccio) glaz. viola, nešto veća violina; vrsta tambure za pratnju

bradiekoja (grč. bradys spor, akuein slušati) med. gluhoća, teško slušanje

bradifazija (grč. bradys, femi govorim) med. težak, usporen govor zbog nepotpunog svladavanja nekih smetnji (npr. pri mucanju)

bradifrazija (grč. bradys, frasis govorenje) med. težak govor, sporost u govoru

bradifrenija (grč. bradys spor, fren srce, razum) sporost duševnog života (osobito: sporost u mišljenju)

bradikardija (grč. bradys, kardias srce) med. bolesni usporeni rad srca

bradikineza (grč. bradys spor, kineo krećem se) sporost u pokretima

bradilalija (grč. bradys, lalia govor) med. spor i težak govor zbog mane u govornom organu; bradilogija

bradilogija med. v. bradilalija

bradimaseza (grč. bradys spor, masamai žvakati) med. teško žvakanje

bradipepsija (grč. bradys, pepsis probava) med. teško, sporo probavljanje hrane, loša probava

bradispermizam (grč. bradys, sperma sjeme) med. teško, sporo izlaženje sjemena (pri spolnom odnošaju)

bradisurija (grč. bradys spor, uron mokraća) med. v. strangurija

bragadur (tal. braccatore lovački pas) snalažljiv, domišljat čovjek; njuškalo

braganja (tal. bragagna) vrsta ribarske mreže

bragerdizam (engl. braggard) razmetljivost, hvalisavost

bragoc (tal. bragozzo) ribarski jedrenjak sa dva jarbola i dva jedra

bragura (staronord. bragr) pjesnička umjetnost, pjesništvo

brahi- (grč. brachys) predmetak u složenicama sa značenjem: kratak, malen, sitan

brahibiotičan (grč. brachys, bios život) kratkovječan, koji živi kratko

brahibiotika (grč. brachys, bios život) težnja ili vještina skraćivanja života; suprotno: makrobiotika

brahicefal (grč. brachys, kefale) glava antropol. čovjek koji ima kratku lubanju, kod koje je najveći poprečan presjek gotovo jednak uzdužnom presjeku

brahidaktilija (grč. brachys, daktylos prst) antropol. urođena kratkoća prstiju

brahidromičan (grč. brachys, dromikos sposoban za trčanje) koji ne može dugo trčati

brahigraf (grč. brachys, grafo pišem) onaj koji umije brzo pisati služeći se kraticama; stenograf

brahigrafija (grč. brachys, grafla pisanje) vještina pisanja pomoću skraćivanja uopće; u užem smislu isto što i stenografija i tahigrafija

brahij (lat. brachium, grč. brachion) mišica, ruka, osobito donji dio ruke, od prstiju do lakta; moć, sila

brahijalan (grč. brachion ruka, mišica, lat. brachialis ručni, mišićni) ručni; pren. nasilan, nasilnički

brahikatalektičan (grč. brachy-katalektikos) metr. nepotpun, tj. stih koji na kraju nema jedne ili dviju stopa

brahikroničan (grč. brachys, chronos vremenski) kratkotrajan, kratkovremen

brahilog (grč. brachys, logos) koji umije biti sažet u govoru i pisanju

brahilogija (grč. brachys, logia) vještina sažetog izražavanja u govoru i pisanju; pren. figura pri kojoj je prividno i formalno izostavljen kakav element važan za izlaganje misli, ali se krije u samom smislu rečenice

brahimetropija (grč. brachys, metron, orao vidim) med. kratkovidnost

brahiodonti (grč. brachys, odontos zub) zool. zubi s niskom krunom i dobro razvijenim korijenom, npr. u sisavaca

brahiometar (grč. brachion, metron) med. sprava za mjerenje mišice, ruke

brahiotomija (grč. brachion, ruka, temno režem) kir. rezanje ruke

brahipetalan (grč. brachys, petalan list) bot. koji ima kratke cvjetne listiće, kratke laticice, kratkih latica

brahipneja (grč. brachys, pneo dišem) med. uskoća prsiju, tjesnoća prsiju i sporo disanje kao posljedica toga

brahipneuma (grč. brachy-pneuma) med. kratak dah, astma

brahipodan (grč. brachys, pus, podos noga) kratkonog, kratkih nogu

brahipodi (grč. brachion, pus, podos noga) zool. veoma rasprostranjene morske životinje, imaju dva kapka, i po tome nalikuju na školjke, ali se po gradi tijela od njih znatno razlikuju

brahipteran (grč. brachys, pteron krilo) kratkokrilan, kratkih krila; metr. koji ima kratke metričke stope

brahipteri (grč. brachys, pteron krilo) mn. zool. životinje kratkih krila; insekti koji imaju kratka krila

brahiscijan (grč. brachys, skia sjena) zem. koji ima kratku sjenu (kaže se za stanovnike najtoplijih dijelova svijeta, tj. za ljude koji bacaju kratku sjenu zbog toga što im sunčane zrake

padaju na tjeme gotovo vertikalno, uspravno)

brahisilab (grč. brachys, syllabe slog) metrička stopa koja se sastoji samo od kratkih slogova

brahistohrona (grč. brachys, brachistos najkraći, chronos vrijeme) mat. linija najbržeg pada; cikloida

brahit opt. skraćeni naziv za brahiteleskop

brahiteleskop (grč. brachys, tele daleko, na udaljenosti, skopeo gledam) opt. vrsta kratkih dalekozora sa zrcalima koja se odlikuju svojom praktičnošću

Brahma (sansk. Brahma) u indijskoj filozofiji Veda ovako se zove vrhovno indijsko božanstvo

brahmaizam (sansk. Brahma) starije naučavanje o Brahmi, onako kako je izloženo u Upanišadama (za razliku od naučavanja izloženog u Vedanti)

Brahman (sansk. Brahman) ind. fil. apsolutno Biće i nebiće u isto vrijeme

Brahmana (sansk. Brahma) zbirka djela koja predstavljaju dogmatsko-spekulativne rasprave indijske književnosti, neku vrstu komentara Vedama

brahmani (sansk. brahmana) članovi najviše i najuglednije kaste u Indiji koji su, dajući oduvijek svećenike, pjesnike, znanstvenike i političare, stalno zauzimali najistaknutiji položaj i uživali velik vjerski ugled

brahmanizam (sansk. brahma) indijska religija utemeljena, otprilike, u 8. st. pr. n. e., a od svojih pristaša tražila je visoko moralan život; brahmanizmom se i danas naziva religija koja vlada u Indiji, ali točnije ju je zvati neobrahmanizam i hinduizam

Brailleovo pismo međunarodna abeceda za slijepe koja se sastoji od svega šest, jagodicama prstiju opipljiv-

- ih točaka (pronazalazak slijepog francuskog učitelja slijepih Louisa Braile)
- brain draining** čit. brein dreining (engl.) "isušivanje mozgov", naziv za pojavu odlaženja školovanih stručnjaka iz manje razvijenih zemlja u zemlje višeg standarda
- brain-storming** čit. brein-storming (engl.) sastanak na kojem bez reda svaki sudionik iznosi sve što mu trenutno pada na pamet u vezi s postavljenim problemom koji valja riješiti
- brain-trust** čit. brein-trast (engl.) savjetodavna ekipa stručnjaka oko nekog političkog ili gospodarstvenog rukovoditelja
- brajda** (lat. braida od njem. breit širok) stupovi s letvama ili žicama po kojima se penje vinova loza; pergola
- brakadabra** (bracadabra) v. abrakadabra
- brakonijer** (fr. braconnier) zvjerokradica, krivolovac; čovjek koji se bavi nedopuštenim lovom na tuđoj zemlji; lovokradica, prekršitelj zakona o lovu
- brakteja** (lat. bractea list) bot. zaštitni, pokrovni list na biljci
- Bramahova brava** sigurnosna brava s više ušica nejednake veličine (obično 6 do 7) koje moraju biti jednako udaljene da bi se brava mogla otvoriti (nazvana po svom pronalazaču, engleskom mehničaru Bramahu, 1749—1814)
- Bramahova preša** fiz. hidraulični tlesak koji radi pod vodenim tlakom; v. Bramahova brava
- Bramarbas** (šp. bramar rikati) ime glavnog lika nekih Holbergovih komedija; pren. hvalisavac, junak na riječima
- brancin** (tal. branzino) lubin (morska riba)
- brand** (njem. Brand) med. lokalno izumiranje jednog dijela tijela; gangrena, nekroza
- branda** (tal. branda) viseći (mornarski) krevet; preklopna postelja
- brander** (njem. Brand požar) požarnjak; malen jedrenjak napunjen smolom, uljem i kučinom; nekad se puštao zapaljen protiv ratnih jedrenjaka kako bi izazvao požar
- brandy** čit. brendi (eng.) alkoholno piće dobiveno destilacijom vina, vinjak
- branhijati** sve životinje koje dišu na škrge, škrgeši
- branhije** (grč. branchion) mn. zool. škrge
- branhus** (grč. branchos) med. promuklost; upala krajnika
- branša** (fr. branche, ta. branca) grana; dio, odsjek, ogranak (neke znanosti, nekog posla), struka; poziv, posebno, uže područje zanimanja
- bratvuršt** (njem. braten peći, Wurst kobasica) vrsta kobasice za pečenje
- brauning** (engl. bravning) v. brawning
- brauning** naziv za različite vrste pištolja, puške i mitraljeze (po engleskom konstruktoru Johnu Mosesu Browningu, 1855—1926)
- braunizam** med. naučavanje engleskog liječnika Johna Browna (1735—1788) po kojem se živa bića razlikuju od neživih stvari po tome što imaju sposobnost podraživanja, tj. sposobnost da vanjskim utjecajima, "podražajima", bivaju pokretana na djelatnost; podrijetlo bolesti je, prema tome, nedostatak ili postojanje prevelike podražljivosti organizma
- braunovci** mn. med. pristaše naučavanja Johna Browna; v. braunizam
- bravissimo** (tal.) usklik u znak odobravanja: vrlo dobro, vrlo lijepo, sjajno, odlično!
- bravo** (tal.) 1. usklik u znak odobravanja, odlično, tako je!

bravo (tal.) 2. junak; valjan i vrijedan čovjek; plaćeni ubojica, podmukli ubojica

bravur-arija (fr. bravour, tal. aria) glaz. glazbeno djelo (za sviranje ili pjevanje) s osobito velikim tehničkim teškoćama

bravura (fr. bravoure, tal. bravura) valjanost; hrabrost, junaštvo, neustrasivost; junačko djelo; nešto izrađeno ili izvedeno s velikom vještinom i stručnošću; tehnička vještina i okretnost izvođenja, osobito u glazbi

brazilin crvena boja koja se pravi od brazilskog drveta

brazleta (fr. bracelet, lat. brachiale) narukvica, grivna

bredizam med. = hipnotizam, nazvan po engleskom liječniku Jamesu Braideu (1795—1860) koji ga je prvi otkrio i ukazao na vezu između hipnoze i sugestije

brefotrof (grč. brefos novorođenče, trofeus hranilac) nadstojnik, upravitelj brefotrofija

brefotrofij (grč. brefos, trofeus) zavod za nahoćad, zavod za prehranu i podizanje djece

bregma (grč. bregma) anat. srednji dio lubanje, tjeme

brek (engl. break) otvorena kola na 4 kotača, lovačka kola s 3 do 6 sjedala, s dvije klupe namještene po dužini ili poprijeko i s visokim bokom

bremberg (njem. Bremse kočnica, Berg brdo) uređaj za spuštanje tereta niz kosinu; upotrebljava se kod rudarskih i šumskih poslova, gradnje i dr.

bremza (njem. Bremse) kočnica

brenšer (njem. brennen paliti, Schere škare) željezna naprava u obliku škara koja se zagrije i takva služi za : kovrčanje kose; kovrčalo

breša (fr. breche, tal. breccia) voj. proboj, prodor (u zidu, bedemu, utvrđenju); pren. šteta, uštrb

bretanja (fr. bretagne) stari francuski ples udvoje; vrsta odličnog francuskog platna (naziv po Bretanji, pokrajini u sjevernoj Francuskoj)

bretela (fr. bretelle) uprta, remen za nošenje tereta; voj. kosi položaj koji povezuje dva uzastopna položaja; mn. *bretele* naramenice, hlačnjaci

bretona (fr. bretonne) vrsta ženskog kišnog ogrtača, nazvanog po fr. pokrajini Bretanji

brev(e)te (fr. brevete) pr. s diplomom, s poveljom; s patentom, patentiran

brev(e)tirati (f. breveter) dati, izdati dekret, diplomu, patent, povelju

breve (tal. breve) svaki službeni pisani akt, osobito Papino pismo državama, vladarima i dr. koje nema strogo formalni oblik (za razliku od bule); (fr. brevet) diploma, povelja, dekret; pismo, povlastica, patent; *brevet d'invention* čit. breve d'envansjon (fr.) pronalazačka povelja, patent

brevi manu (lat.) otvoreno, bez uvijanja, odmah, kratkim putem

brevijacija (lat. breviatio) skraćivanje, kraćenje; brevijatura

brevijar (lat. breviarium) kratak pregled, kratak izvadak, kratak popis, kratak izvještaj; molitvenik katoličkih svećenika za svakodnevna bogoslužja

brevijatura (lat. breviatura) v. brevijacija

brevilokvij (lat. brevis, loqui govoriti) kratak, sažet i jezgrovit govor

breviotipija (lat. brevis kratak, grč. typos otisak) glaz. tiskanje nota

brevipedan (lat. brevis, pes noga) kratkonog, kratkih nogu

brevis (lat. brevis kratak) glaz. nota koja vrijedi za dva cijela takta

bričesi (engl. breeches) mn. kratke ili polukratke časnike hlače, športske ili za jahanje, gore široke a dolje tijesno priljubljene uz noge

- bridž** (engl. bridge) kartaška igra, slična vistu, jedna od najzanimljivijih igara s vrlo mnogo kombinacija
- brig** (engl. brig, brigg) pom. laka jedrilica s dvije katarke i s veslima, za sto naoružanih ljudi; prije: vrsta ratnih brodova s 10 do 20 topova
- brigada** (fr. brigade, tal. brigata) 1. voj. jedinica sastavljena obično od dva puka istog roda vojske; 2. skupina radnika koji rade na izvršenju određenog zadatka
- brigadir** (fr. brigadier) 1. voj. zapovjednik brigade; 2. konjički dočasnik u francuskoj vojsci; 3. rukovoditelj radne brigade
- brigant** (tal. brigante) cestovni razbojnik, pljačkaš; hajduk, buntovnik
- brigantina** (engl. brigg, fr. brigantine, njem. Brigantine) pom. mala jedrilica s dvije katarke
- Brightova bolest** (lat. morbus Brightii) med. akutna i kronična upala bubrega s izlučivanjem bjelančevine u mokraći (nephritis), nazvana po engleskom liječniku R. Brightu (1788—1858) koji ju je prvi opisao
- brigma** (grč. brycho škrgućem, brignos škrgut) med. škrgutanje zubima
- Brijarej** mit. sin Urana i Geje, div s 50 glava i 100 ruku; Egeon
- brikabrak** (fr. bric-a-brac) starudija; razne umjetničke stvarčice, osobito starinske; staretinarnica
- briket** (fr. briquette) nešto u obliku cigle, kugle ili jajeta; osobito sitan ugljen vrlo upotrebljiv kao gorivo, zbijen u obliku opeke, cigle, kugle, jajeta i si.
- briketaža** (fr. briquetage) bojenje zida tako da izgleda kao zid od cigle; izrada pročelja građevine (fasade) tako da se vide cigle, fugiranje
- briketirati** (fr. briqueter) popločiti ciglami; obojiti zid tako da izgleda kao zid od cigala; sitan, u prah pretvo-
- ren materijal zbijati (prešati) u obliku cigle
- brikfastn** (njem. Brief pismo, list, Kasten ormar) poštanski sandučić, ormarić, škrinjica za pisma, listovna uložnica (obično na javnim mjestima)
- brikola** (lat. bricola, fr. bricole) srednjovjekovna ratna sprava za bacanje kamenja; kod biljara: odskok, odboj lopte od ograde; *udariti par bricole* čit. par brikol (fr.) udariti loptu sa strane odbijenom loptom od ograde, otuda: pren. *par bricole* čit. par brikol (fr.) posredno, zaobilazno, sa strane, lukavo
- brikolirati** (fr. bricoler) odbiti, odskočiti; učiniti da se nešto odbije, odskoči; pomoću odbijanja pogoditi sa strane; pren. ne raditi časno, raditi zaobilazno
- briksizam** (grč. brycho škrgućem) škripanje zubima u snu, škrgut
- brillante** (tal.) glaz. veoma vatreno, živahno, plahovito
- briljant** (fr. brillant) dijamant uglan dijamantnim prahom tako da ima oblik dvostrukog (osnovama spojenog) stošca, odozgo jače, a odozdo slabije zatupljenog, te sa strane podijeljenog u mnogobrojne trokute i četvorokute (fasete)
- briljantan** (fr. brillant, briller sjati, blistati) sjajan, svijetao, blistav; pren. odličan, divan, krasan, veličanstven
- briljantin** (fr. brillantine) kozm. vrsta mirisne masti za kosu, bradu i brkove
- briljantina** (fr. brillantine) gusto tkana pamučna tkanina s uzorcima
- briljantirati** (fr. brillanter) od dijamanata glačanjem praviti briljante; ukrasiti (ili: optočiti) dragim kamenjem, osobito briljantima
- briljantnost** (fr. brillant) sjaj, blistavost, raskoš; pren. divota, veličanstvenost, odličnost

briljirati (fr. briller, tal. brillare) sjati, sijati, blistati, svijetliti se, prelijevati se u svjetlosti; pren. značajno se isticati, odskakati od ostalih

brimada (fr. brimade) kod francuskih studenata: zbijanje šala s novim studentima, "krštenje" brucoša na taj način što ih stariji zgrabe za noge i ruke i bacaju uvis

brimborium (lat.) govorenje nebitnih stvari; okolišanje, izmotavanje

brimer (fr. brumaire, lat. bruma najkraći dan) u republikanskom francuskom kalendaru: drugi mjesec u godini, od 23. listopada do 24. studenog, magleni mjesec; 18. brimera (9. studenog 1799.) uzeo je Bonaparte, kao prvi konzul, vladu u svoje ruke

brinet (fr. brunet) crnomanjast ili smeđokos muškarac

brineta (fr. brunette) crnomanjasta ili smeđokosa žena

brinirati (fr. brunir) metalne predmete smeđe uglačati, usjajiti i na taj ih način sačuvati od hrđanja; bojiti (ili obojiti) smeđe, pocrniti

briofiti (grč. bryon mahovina, fyton biljka) mn. bot. skupni naziv za mahovine

brioidan (grč. bryon, eidos oblik) bot. sličan mahovini, mahovinast

briologija (grč. bryon, logia) bot. dio botanike koji proučava mahovine

brion (fr.) vrsta kvalitetnog francuskog vina

brioso čit. briozo (tal.) glaz. živahno, šumno, bučno, plameno; con brio

brioš (fr. brioche) vrsta peciva, čajni kruščić, pletenica; sendvič

briozoe (grč. bryon mahovina, zoon životinja) zool. morske, rjeđe slatkovodne, životinje nalik na mahovine, žive u kolonijama i mahovinasto su razgranate

briskirati (fr. brusquer) obrecnuti se na nekoga; htjeti nešto brzo sprovesti, prenageliti čime

briškula (tal. briscola) vrsta kartaške igre, osobito raširena u primorskim krajevima Hrvatske

britanija-metal u Britaniji (Engleskoj) pronađena metalna smjesa cinka, antimona i nešto bakra (ponekad i nikla i bizmuta), bijele, srebrnaste boje; upotrebljava se, umjesto srebra, za izradu stolnog pribora

Briti naziv za keltska plemena naseljena u Britaniji u doba rimskih osvajanja

British Museum čit. Britiš muzeum (engl.) veliki narodni muzej u Londonu (osnovan 1753.) s veoma bogatim znanstvenim i umjetničkim zbirkama

brizantan (fr. briser, brisant) koji lomi, rasprskava, koji razmrskava, razoran, uništavajući

brizantnost (fr. briser) sposobnost rasprskavanja, razornost, razorna snaga

brizer (fr. briseur) lomitelj, razbijač; prednji valjak na spravi za pređenje

brizolete (njem. Brisoleten) mn. pečeni valjušci od mesa

brizomant (grč. brizo spavam, mantis prorok) stručnjak u tumačenju snova

brizomantija (grč. brizo, manteia proricanje) vještina tumačenja snova

brnistra (tal. ginestra) primorski grm s lijepim žutim cvjetovima, žuka

broad-casting čit. brodkasting (engl.) odašiljanje radio emisija, radio emitiranje

broad-side čit. brod-sajd (engl.) pom. strana broda; svi topovi na jednoj strani ratnog broda; paljba iz topova s jedne strane broda

Broadway čit. Brodvej (engl. Broadway široki put) glavna poslovna ulica u New Yorku, dugačka 25 km, srednjim dijelom centar američkog kazališnog života

broajon (fr. broyon) tučak za mrvljenje, trljanje boja

- Brockhaus** čit. Brokhaus (njem.) veliki njemački konverzacijski leksikon s mnogo izdanja; nazvan po velikom njem. izdavačkom poduzeću u Leipzigu, osnovanom 1805.
- broderija** (fr. broderie) vez, vezivo; vezenje; trgovina vezivom; pren. kićenje, uljepšavanje
- brodet** (tal. brodetto) kuh. vrsta jela od ribe s gustim umakom od rajčica, luka i maslinova ulja, obično se jede s palentom
- brodirati** (fr. broder) vesti, izvesti zlatom, srebrom, svilom; pren. krasiti, uljepšavati izmišljenim dodacima
- brojler** (engl. to broil peći na otvorenoj vatri, na roštilju) pile za pečenje, "pohanac"
- brokanter** (fr. brocanteur) trgovac starijim umjetničkim predmetima, osobito slikama; staretinar
- brokantirati** (fr. brocanter) trgovati umjetničkim stvarima, osobito slikama; kupovati i prodavati stare stvari
- brokat** (tal. broccato) skupocjena i teška, zlatnim i srebrnim koncima protkana svilena tkanina; grub metalni prašak od slitine bakra i cinka; fini obojeni tinjac u prašku (obje vrste ovog praška upotrebljavaju se za brončane boje); *brokatni papir* papir u boji s uzorcima, oblicima i si., utisnutim u zlatu ili srebru
- brokatel** (tal. broccatello) brokatu slična polusvilena tkanina, od svile i pamuka, ili samo od pamuka, s utkanim velikim cvjetovima; vrsta žutog, crvenkastog ili ljubičastog talijanskog mramora
- broker** (engl. broker) trgovački posrednik
- brokeraža** (engl. broker) trg. nagrada koju trgovački posrednik dobiva za posredovanje
- brokula** (tal. broccoli) vrsta cvjetače s mesnatim i sočnim cvjetovima i stabljikama
- brom** (grč. bromos smrad, lat. bromium) kem. element, nemetal atomske težine 79,916, redni broj 35, znak Br, crvenkastosmeđa teška tekućina, oštrog mirisa
- bromatika** (grč. broma jelo) znanost o pripremanju jela po znanstvenim i ekonomskim načelima
- bromatografija** (grč. broma jelo, grafein opisivati) opisivanje jela i sredstava za prehranu
- bromatologija** (grč. broma jelo, logia) znanost o jelima, znanost o sredstvima za prehranu
- bromatometar** (grč. broma jelo, metron) sprava za odmjeravanje dnevne količine hrane
- bromizam** (grč. bromos) med. trovanje bromom
- bromoform** (lat. bromoformium) farm. tekućina veoma slična kloroformu, upotrebljava se kao sredstvo protiv jakog kašlja
- bromural** (grč. bromos) farm. bromov pripravak, poznati lijek za živce
- bronca** (fr. bronze, tal. bronzo, lat. bronzium) legura (slitina) bakra, cinka i željeza
- bronze** (tal. bronzo) zvonce, mjedeničica, klepčica, poklepčica
- brončana bolest** med. tuberkulozna bolest nadbubrežnih žlijezda praćena velikom slabokrvnošću i smeđom bojom kože
- brončano doba** geol. pretpovijesno razdoblje (između kamenog i ledenog doba) u kojem su se ljudi služili broncom za izradu oružja, posuđa i dr.
- brončati** (fr. bronser) obojiti brončanom, tj. smeđom, crnom, bakrenom bojom (drvo, gips, kožu i dr.); obojiti modrikastim preljevima na vatri
- bronhijalni** (grč. bronchos dušnik) dušnički, koji se tiče dušnika ili dušnica, npr. bronhijalni katar = brnitis
- bronhije** (grč. bronchia) mn. an-». dva kanala, lijevi i desni, koji nastaju

- račvanjem dušnika od trećeg lednog pršljena
- bronhitis** (grč. bronchia) med. upala bronhija, bronhijalni katar
- bronho-** (grč. bronchos) predmetak u složenicama sa značenjem: dušnik
- branhoblenoreja** (grč. bronchos, blemma sluz, rheo tečem) med. gnojna upala dišnih kanala
- branhocela** (grč. bronchos, kele kila, bruh) med. kila dušnika, guša
- branhofonija** (grč. bronchos, fone glas) med. piskutavost glasa (kod promuklosti)
- branholitija** (grč. bronchos, lithos kamen) med. stvaranje kamena u dišnim kanalima
- branhomikoza** (grč. bronchos, mykes gljiva) med. upala dušnika izazvana zaraznim gljivicama
- branhoplegija** (grč. bronchos, plesso udarim) med. uzetost (ili: paraliza) dišnih kanala
- branhopneumonija** (grč. bronchos, pneuma dah) med. upala bronhija koja prelazi na plućno tkivo i izaziva upalu pluća, tuberkuloza pluća
- branhoragija** (grč. bronchos, regnymy skršim, slomim) med. krvarenje dišnih kanala
- branhoreja** (grč. bronchos, rheo tečem) med. pretjerano izlučivanje sluzi kod kronične upale dišnih kanala
- branhoskopija** (grč. bronchos, skopeo gledam) med. pregled dušnika i dišnih kanala pomoću posebnog zrcala
- branhospazam** (grč. bronchos, spasmos grč) med. grč u dišnim kanalima
- branhostenoza** (grč. bronchos, stenosis tijesan) sužavanje (ili suženost) dišnih kanala
- branhotomija** (grč. bronchos, temno režem) med. operativno otvaranje dišnih kanala; *branhotom* instrument za umjetno otvaranje dišnih kanala
- branhus** (grč. bronchos) anat. dušnik, grkljan; usp. bronhije
- branteum** (grč. brante grmljavina) sprava za izvođenje umjetne grmljavine na pozornicama
- brantofobija** (grč. brante, fobos plašim se) strah od grmljavine i nepogoda
- brantologija** (grč. brante grmljavina, logia) znanost o grmljavini, o nepogodama uopće
- brantometar** (grč. brante grom, grmljavina) uređaj za mjerenje jakosti gromova i grmljavine
- brantosaur** (lat. brontosaurus) geol. golemi kralježnjak iz razdoblja krede, dug preko 18 metara
- brantoterij** (lat. brantotherium) geol. divovska, nosorozima slična vrsta sisavaca iz srednjeg tercijara Sjeverne Amerike
- brantulati** (tal. brantolare) gundati, mrmljati; prigovarati
- branzin** (tal. branzo) lonac, bakreni kotlić
- broš** (fr. broche) ženski nakit s kopčom (obično na prsima ili pod vratom)
- broširati** (fr. brocher) prošiti, prošivati (knjigu), uvezati knjigu u mekan uvez; protkati, protkivati tkaninu (zlatom, srebrom, svilom); pren. učiniti nešto na brzinu
- brošura** (fr. brochure) mekano uvezana knjižica; knjižica o aktualnim dnevnim pitanjima
- brošurist** (fr. brochurier) pisac brošura
- browning** čit. brauning (engl.) automatski revolver belgijskog sustava sa 7 i više metaka u šaržeru koji je smješten u kundaku, različitog kalibra (nazvan po pronalazaču, Amerikancu J. N. Browningu)
- bruceloze** zarazne bolesti uzrokovane bakterijama roda Brucella; kod čovjeka izazivaju dugotrajne vrućice (Bangova bolest, malteška groznica), a kod goveda, ovaca i svinja zarazne pobačaje
- bruderšaft** (njem. Bruderschaft) bratstvo, bratimstvo

- bruh** (njem. Bruch lomljenje) med. v. hernija
- bruh-gold** (njem. Bruchgold) izlomljeno, neprerađeno zlato
- brum** (engl. brougham) zatvorena laka kočija s dva sjedala i jednim konjem, nazvana po imenu poznatog engleskog državnika Brooma (1778—1868)
- bruma** (lat.) najkraći dan u godini, zimski solsticij; zima, studen uopće
- brumaire** čit. brimer (fr.) mjesec francuskog republikanskog kalendara, od 22. X. do 22. XI; 18. *brumaire* datum (9. XI. 1799.) kad je general Bonaparte srušio Francusku republiku
- brumalan** (lat. brumalis) zimski
- brustbild** (njem. Brust-bild) poprsje, slika ili kip koji prikazuju glavu i gornji dio prsiju, bista
- brusthalter** (njem. Brust-halter) ženski prslučić za pridržavanje grudi
- bruštulati** (tal. brustolare) paliti, pržiti
- brut** (fr. brut sirov) oznaka za pjenušac (suh) kojem, prilikom dobivanja, nije dodano nimalo šećera
- Brut** (Marko Junije 85—42. pr. n. e.) najistaknutiji sudionik urote protiv Cezara; ubio se nakon poraza Kasijeve vojske kod Filipija; pren. nezahvalni urotnik
- brutalan** (lat. brutalis, fr. brutal) životinjski; grub, surov, neotesan, divljački, zvjerski
- brutalitet** (lat. brutalitas) surovost, grubost, divljaštvo; životinjsko ponašanje prema kome, životinjska požuda
- brutalizirati** (fr. brutaliser) zlostavljati, zvjerski (ili: grubo) postupati s nekim; poživotinjiti
- brutalnost** v. brutalitet
- brutificirati** (lat. brutificare) napraviti nekoga životinjom, učiniti da podivlja, potpuno zanemariti
- brutto** (tal. brutto) trg. težina robe zajedno s težinom ambalaže; *bruto-pri-*
- hod* cjelokupan prihod, bez odbitka troškova; suprotno: netto
- bružeta** (tal. brogiotto) vrsta crne smokve, brunjača
- btto** kratica za brutto
- bubalis** (grč. bubalis) zool. afrički jelen, antilopa
- bubikopf** (njem. Bubikopf) "dječaćka glava", kratka ženska frizura kao u dječka
- bubonadenitis** (grč. bubon preponske žlijezde, aden žlijezda) med. upala preponskih žlijezda
- bubonalgija** (grč. bubon, algos bol) med. bolest prepona
- buboni** (grč. bubon) mn. med. upala limfnih žlijezda u preponama (obično u vezi s mekim čankirom), venerične otekline
- bubonocela** (grč. bubon, kele) med. bruh prepona, kila
- bubonulus** (grč. bubon, lat. bubonulus) med. limfni triper (kapavac)
- Buchenwald** čit. Buhnvald (njem.) ime jednoga nacističkog koncentracijskog logora (u njemačkoj pokrajini Tiringiji, Thiiringen), osobito poznatog po okrutnostima koje su u njemu vršene nad zatočenicima tijekom Drugoga svjetskog rata i prije njega (1937—1945); usp. Dachau, Auschwitz
- bucina** (lat.) truba, trublja
- buckinghamaska palača** čit. bakingemska (engl.) kraljevski dvor u Londonu
- Buda** (sanskrit. Buddha) v. Budha
- budak** (tur. budak) trnokop, kramp, oruđe s drškom kojemu je na vrhu s jedne strane željezni šiljak a s druge uska motičica; pren. glupan, velika budala
- Budha** (sanskrit. Buddha) "Probuđeni, Prosvijećeni", osnivač po njemu nazvane religije (budhizma), rođen u Indiji polovicom VI. st. pr. n. e. u staroj plemićkoj obitelji, štovan kao

- bog, "sveti mudrac", i kao deveto utjelovljenje boga Višnua; usp. budhizam
- budhisti** (sansk. Buddha) mn. pristaše religije i filozofije budhizma
- budhizam** (sansk. Buddha) naučavanje Gautama Budhe (557—447 pr. n. e.); ind. religija koju je osnovao Budha, čija se filozofija temelji na dvama pojmovima: patnji i spasenju; život je patnja, uzroci patnje su strasti (tj. žed za životom, volja za životom), osloboditi se tih strasti znači osloboditi se patnje, put prema oslobođenju vodi nirvani, tj. stanju blaženog mira, bez strasti i patnje; budizam
- budisti** (sansk. Buddha) mn. v. budhisti
- budizam** (sansk. Buddha) v. budhizam
- budo** (jap.) zajednički naziv za sve borbene vještine kao što su džudo, karate i si.
- budoar** (fr. boudoir) mali, lijepo uređen ženski salon (obično u blizini spavaće sobe)
- budžet** (engl., fr. budget, tal. bolgia, lat. bulga novčanik) jednogodišnji zakon kojim se predviđaju, prethodno odobravaju i prethodno raspoređuju svi državni (kao i gradski i dr.) prihodi i rashodi u jednoj budžetskoj godini; proračun prihoda i rashoda uopće; *budžetska godina* godina trajanja primljenog budžeta, proračunska godina
- Buergerova (Birgerova) bolest** bakterijska ili alergijska upala krvnih žila, obično u nogama
- bufer** (engl. buffer; odbojnik (na vagonu))
- buffa** (tal. buffa) šala, lakrdija; *opera buffa* komična opera
- Buffalo Bili** čit. Bafelo Bil (engl.) pravim imenom William Frederick Cody (1846—1917), američki pustolov, legendaran u poštanskoj službi i u američkom građanskom ratu, slavan po svojoj okretnosti; osnovao glasoviti cirkus Wild West
- buffalo** čit. bafelou (engl.) zool. bi vol, bik
- buffo** (tal. buffo) komični pjevač u talijanskoj operi; *buffo caricato* čit. bufokarikato (tal.) pretjeranost u lakrdijašenju tal. komične opere; usp. bufon
- bufon** (tal. buffone) šaljivčina, lakrdijaš, komičar; dvorska luda
- bufonerija** (fr. bouffonnerie) šala, lakrdija, laka komedija; lakrdijašenje
- buftalmičan** (grč. bus vol, ofthalmos oko) med. s volovskim očima, volook, buljook
- bugačica** (tal. bucare probijati; venet. bugazar upijati) sušilo, posušilo, posebno pripremljen papir za upijanje tinte izrađen od pamuka i sulfatne celuloze
- bugenvilija** bot. južnoamerička ukrasna biljka penjačica
- bugi-vugi** (engl. boogie loša improvizacija na glasoviru, loš ples, woogie način plesanja crnaca iz Arizone) poseban oblik glasovirske interpretacije bluza nastao početkom 20. st.; kao ples sadrži elemente bluza, blek-botoma, čarlstona, ali je mnogo brži i s mnogo improvizacija
- bugzirati** (niz. bugsiren) pom. vući lađu pomoću broda ili pomoću čamca na vesla za koji je lađa vezana konopcima
- buj** (fr. bouille) carinski žig koji se udara na vunenu robu; vrsta tkanine
- bujatrika** (grč. bus govedo, iatrike liječništvo) stočno liječništvo, liječenje goveda
- bujirati** (fr. bouille, bouiller) staviti na robu carinski žig, buj
- bujon** (fr. bouillon) kuh. juha od povrća i mesa u kojoj se obično razmuti jaje
- bujon** (fr. bouillon) kuh. v. buljon
- bujrum** (tur. bujrumak zapovijedati) zapovijedajte, izvolite; bujrumte

- bujruntija** (tur. bujurultu, isp. bujrum) pašina ili valijina pisana zapovijed; potvrda, uvjerenje, dokument (uopće); ukaz, povelja, pismo
- bukanir** (fr. boucanier) lovac na bivole; zvjerokradica u Sjevernoj Americi; morskog razbojnik, gusar
- bukanirati** (ind.) sušiti komade mesa na suncu ili nad vatrom
- bukardija** (grč. bus vol, kardias) med. povećanje, hipertrofija srca, kao posljedica jačanja srčane muskulature
- bukasin** (fr. boucassin) vrsta krutog francuskog platna; pamučna tkanina za podstavu
- bukcinator** (lat. buccinator) trubač; anat. obrazni mišić, mišić puhača
- buke** (fr. bouquet) miris (npr. vina); v. buket
- Bukefal** (grč. bus govedo, kefalos glava, volovska glava) najmiliji konj Aleksandra Velikog (Aleksandra Makedonskog), poznat iz priča (bojao se svoje sjene i teško gaje bilo uzjahati)
- buket** (fr. bouquet) lijepo uređen stručak cvijeća; pren. hrpa, skup
- bukiner** (fr. bouquinier, bouquin) ljubitelj i skupljač starih knjiga
- buking** (engl. booking) predbilježen dolazak gosta u neki hotel, najava dolaska, rezervacija (u hotelu, na željeznici, pri kupnji zrakoplovnih karata i si.); v. bukirati
- bukinist** (fr. bouquiniste) prodavač starih knjiga, antikvar
- bukirati** (engl. booking) rezervirati, obaviti upis, najaviti dolazak, predbilježiti se
- bukle** (fr. boucle kopča, čvor) hrapava vunena tkanina od kovčavog prediva; *bukle-sag* sag, tepih, tkan na čvoriće
- bukmejker** (engl. book-maker) onaj koji na konjskim trkama priređuje kladjenja ili se sam kladi, posrednik pri kladenju
- bukmejking** (eng. book-making) sastavljanje knjiga, tj. običan način kladenja na konjskim trkama, za razliku od totalizatora
- bukoličar** (grč. bukolikos) poet. pisac pastirskih pjesama
- bukolički** (grč. bukolikos) poet. pastirski, seoski, u duhu ili u obliku pastirskog pjesništva; *bukolička cezura* metr. uobičajena cezura na kraju četvrte stope u heksametru grčkih bukoličara
- bukolika** (grč. bukolike) poet. pastirska pjesma, idila (osobito kod rimskog pjesnika Vergilija)
- bukranij** (grč. bus vol, kranion lubanja) arhit. ukrasi, osobito na dorskom frizu, u obliku golih lubanja na žrtvenim volovima
- buks** (engl. books) prozirna i laka tkanina od finog pamuka
- buksa** (šatr.) zatvor, tamnica
- buksirati** (niz. bugsieren) vući lađu u luku
- bukskin** (engl. buckskin) "jelenja, janjeća koža", vrsta čvrste vunene tkanine za hlače i športsku odjeću
- bukvalan** (starosl. bukva slovo) doslovan, točan
- bula** (lat. bulla) 1. prvobitno: mala zlatna kutija u kojoj su se nosile hamajlije; pečat od voska ili kovine na povelji; povelja s takvim pečatom; službena Papina povelja ili spis o važnim pitanjima na kojem je veliki crkveni pečat (za razliku od breve koja ima samo otisak pečata s prstena na kojem je riba); *Zlatna bula* vladarska isprava Bele IV. (1242. g.)
- bula** (lat. bulla) 3. med. okruglo i jajoliko izdignuće pokožice ispod kojeg se skuplja čista serozna, mutna, krvava ili gnojna tekućina, plik
- bula** (tur.) 2. turska žena, Turkinja
- bularij** (lat. bullarium) zbirka papinskih bula ili odredaba

bulbiferan (lat. *bulbus* lukovica, fero donosim) bot. koji rađa lukovičastim podzemnim stablom

bulbiforman (lat. *bulbus*, forma) koji ima oblik lukovice, glavičast

bulbozan (lat. *bulbosus*) lukovičast, glavičast, krumpirast

bulbus (lat.) lukovica, glavica; luk; *bulbus oculi* čit. bulbus okuli (lat.) anat. očna jabučica

buldog (engl. bulldog) 1. veliki engleski pas širokih prsiju, kratke i duboko usječene njuške, tako da mu se vide prednji zubi; 2. vrsta džepnog revolvera sa 6 i više metaka

buldožer (engl. bulldozer) "kopnenojauružalo"; gusjenično vozilo za iskopavanje i prekopavanje zemlje

buleuterij (grč. *buleuterion*) vijećnica, sabornica, skupštinska zgrada

bulevar (fr. boulevard) šetalište, široka i lijepa ulica zasađena drvećem, glavna ulica; voj. tvrđava, bedem

buli (engl. bully gužva, nalet) šport, započinjanje igre nakon prekida (u hokeju na ledu)

bulicija (lat. *bullire*, *bullitio*) vrenje, izbacivanje mjehurića

bulimija (grč. *bulimia*) med. velika, neodoljiva, životinjska glad

bulinirati (fr. *bouliner*) pom. ploviti ukoso (po vjetru sa strane); pren. nepošteno trgovati, pljačkati, krasti

buliran (lat. *bullā*, *bullatus*) zapečaćen, potvrđen pečatom, opskrbljen bulom

bulist (lat. *bullā*) pisac papinskih bula

buli (engl. buli bik) pren. neotesanost, glupost; napomena ili kratka priča kod koje je šaljiva poanta u tome što joj nedostaje dosljednost glavne misli; *John Buli* oličenje engleskog naroda kao cjeline, tj. njegovih karakternih osobina: pretjerane ukočenosti, hladnokrvnosti i dr.

bulletin (fr.) izvješće o nekom važnom događaju, naziv za periodička i neperiodička izdanja, bilten

bull-finch čit. bul-finč (engl.) šport, gusta trnovita živica kroz koju konj, na utrkama s preponama, mora projuriti

bullion čit. buljen (engl.) neprerađeno zlato ili srebro u šipkama, pločama ili grudama; tuđi, stran novac, onaj koji nije u optjecaju

bulterijer (engl. bullterier) vrsta engleskih pasa, nastala križanjem buldoga i terijera, odličan lovac na miševe i štakore

bulumenta (tal. *folta*) gusto, mnogo mnoštvo ljudi ili stvari; gomila, rulja, hrpa, metež, vreva, urnebes; pren. nepočešljana, kudrava i prljava glava

bum (engl. boom) buka, senzacija, neočekivan razvoj; spekulativan pothvat, nenadana aktivnost; skok dionica na burzi; u televiziji: posebna kolica koja mogu hvatati sve vodoravne i okomite pokrete

bum (niz.) velika splav (služi npr. za zatvaranje ulaza u zaljev); pregrada od brvana, lanaca i bačava na sidrima koja se stavlja u vodu za obranu od podmornica

bumbača (mađ. gomb puce, dugme) pribadača, čioda (igla s glavicom)

bumerang (austral. *woomera*) srpoliko oružje australskih domorodaca (uska i oko 60 cm dugačka daščica od tvrdog drveta, na krajevima plosnata, a u sredini koljenasto savijena), posebno se odlikuje time što se, ako ne pogodi u cilj, vraća bacaču

bumler (njem. *Bummeler* tumaralo) naziv za polagani poluteretni vlak koji se jako tresu i u kojem je neugodno putovati; isto i buml

bunar (tur.) zdenac, studenac

bunčela (tal.) kosa spletena i savijena uokrug

bund 1. (njem. Bund) savez, društvo, liga; 2. (njem. *das Bund*) svežanj,

smotak, zavežljaj, mjera za staklo, mjera za konac

Bundesliga (njem.) Savezna liga (vrhunsko natjecanje u nogometu u Njemačkoj)

Bundestag (njem.) savezna skupština, savezni parlament, jedan od predstavničkih domova Njemačke

bunker (engl.) 1. voj. mali betonski fortifikacijski objekt stalne fortifikacije s dubokim podzemnim zaklonima za posadu; 2. betonsko sklonište (kućno, ulično) od zračnih napada; 3. pom. prostor, spremište na brodu za ugljen, cement, pijesak i dr.; 4. dio kombajna: sanduk u koji pada zrnje

Bunsenov plamenik naprava koja se upotrebljava za zagrijavanje različitih supstanci i kemikalija; sastoji se od metalne cijevi koja pri dnu ima dva otvora, a spojena je s rezervoarom plina; u njemu se u određenim omjerima miješa zrak i plin i kad se tome prinese zapaljena šibica, nastaje veoma vruć plamen s neznatnim postotkom plina (po njem. fizičaru i kemičaru Robertu Bunsenu, 1811—1899)

buntdruk (njem. Buntdruck) tiskanje u više boja, višebojni tisak

bunting (engl.) engleska laka vunena tkanina za izradu zastava

Buonarroti glasoviti talijanski umjetnik (imenom Michelangelo) iz 15. i 16. st.

Bur (niz. Boer seljak) pripadnik nizozemskih doseljenika koji su se u 17. st. iskrkali na Rtu dobre nade u južnoj Africi; *Burski rat* rat između Bura i Engleza početkom 20. st. u kojem su Buri izgubili samostalnost, ali je njihov jezik u javnim službama izjednačen s engleskim

bura (tal. bora) žestok i hladan sjeverni vjetar na istočnojadranskom primorju, puše s kopna na more

bural (tal. borale) ormar s ladicama, komoda

buran (rus.) žestok vihor sa snježnom vijavicom u ruskim i sibirskim stepama

buraska (tal. burrasca, fr. bourrasque) bura, iznenadna nepogoda, iznenadan vihor; pren. izljev zlovolje, ljutine

buratino (tal. burattino) pokretljiva lutka, marioneta

burda (ar.) Muhamedov ogrtač; kasnije: osobiti znak abasidijskih kalifa; također: naziv jedne arapske vjerske pjesme

burdalou (fr. bourdalou) vrpca na šeširu s kopčom; vrsta šarenog francuskog platna

burdon (fr. bourdon) glaz. duboki bas na orguljama; tisk. izostavljanje riječi pri slaganju

buret (fr. bourrette) tkanina od otpadaka svile

burg (njem. Burg) zamak, dvorac; mala tvrđava

Burgenland austrijska pokrajina u kojoj živi mnogo Hrvata, Gradišće

burgija (tur. burgu) svrdlo, bušilica; usp. borer; pren. nesmisao, besmislica, budalaština, izmišljotina, podvala; podmetanje, zadirkivanje; zabadalo, zadirkivalo, lakrdijaš, komedijant; vječni buntovnik, smutljivac, poticatelj nereda, bukač, vikač, podvaljivač; čovjek koji svuda "zabada nos", koji želi sve znati i u svemu biti pametniji od drugih, spletkar, intrigant

burgundska smola pročišćena žuta omorikova smola

burgundska vina poznata crna i bijela francuska vina iz pokrajine Burgundije

Buri (niz. boer) "seljaci", stanovnici juž. Afrike nizozemskog podrijetla

Buridanov magarac fil. poznati primjer za nemogućnost slobodne volje

koji se pripisuje francuskom skolastičkom filozofu Jeanu Buridanu (1300—1358): gladan magarac koji stoji između dvaju potpuno jednakih i podjednako od sebe udaljenih kupova sijena mora skapati od gladi budući da se, zbog potpune jednakosti i ravnoteže pobuda, ne može odlučiti prići nijednom od ovih dvaju kupova

burin (tal.) slaba bura, lagan istočnjak

burka (rus. burka, perz. barak) čupav krzneni kaput bez rukava, s dlakom okrenutom prema van i valjanom tako da se voda ne može zadržavati (nose ga svi kavkaski narodi)

burla (tal. burla) šala

burlak (rus.) seljak koji traži posao izvan svoga mjesta, osobito kao lađarski radnik na Volgi

burlati (tal. burla šala) izvoditi šale, komedijati, lakrdijati; blebetati, lupetati, glupariti

burleska (lat. burra, tal. burla, burlesco, fr. burlesque) poet. šaljivo prikazivanje velikih i ozbiljnih stvari, šala, lakrdija; glazbeno djelo humorističnog karaktera; veselo i nestašno glazbeno djelo za ples

burleskan (fr. burlesque) smiješan, šaljiv, nakaradan, lakrdijaški

burleta (tal. burletta) mala vesela igra, mala burleska

burma (tur. burmak uvijati, usukati) zavoj, vitica; gladak prsten (obično zaručnički); vjenčani prsten

burmut (tur. burun, buri) sitan duhan za ušmrkavanje

burnetirati v. burnetizirati

burnetizirati (engl. burner) natopiti drvo u otopini klor-cinka i time ga učiniti otpornim prema truljenju

burnus (ar. burnus, fr. bournous) ogrtač bez rukava, s kapom, obično od bijele vunene tkanine, Arapi (beduini) ga nose preko odjeće

Burovljeva voda farm. bezbojna tekućina, octenog mirisa, sladunjavog i trpkog okusa, otopina baznog aluminijevog silikata; upotrebljava se za obloge kod rana, čireva, oteklina i dr.; nazvana po njem. kirurgu Burovu (1809—1874)

bursa (lat.) vrećica od vrlo finog materijala u kojoj katolički svećenik nosi posljednju pomast i pričest umirućem

bursae muscosae čit. burze muskoze (lat.) mn. med. sluzne kesice

bursitis (lat. bursa vrećica, kesica) akutna ili kronična upala sluznih vrećica

burš (lat. bursa, njem. Bursch) u Njemačkoj: član njemačkog studentskog društva; neobuzdan, veseo, pun života student ili mladić uopće; momak; sluga; kurir

burza (fr. bourse, tal. borsa, lat. bursa, grč. byrsa koža, krzno) mjesto gdje se redovito sastaje poslovni i trgovački svijet radi zaključivanja poslova, osobito s mjenicama i vrijednosnim papirima (*efektna burza*), zatim s robom: žitom, ugljenom i si. (*produktivna burza*); tržište novca; *burzijanci* ljudi koji se bave burzovnim poslovima, koji trguju na burzi; *burza rada* ustanova koja utječe na tržište radne snage time što posreduje između ponude i potražnje i na taj način utječe na suzbijanje nezaposlenosti

burzijanci (fr. bourse, njem. Bersianer) mn. v. pod burza

burzovni uzansi trg. mjesni običaji koje je utvrdila uprava neke burze, a koji vrijede za poslove obavljene na toj burzi

buržoazija (fr. bourgeoisie, bourg; usp. buržuj) 1. prvobitno: naziv za građanstvo nasuprot višim staležima feudalnog društva (plemstvu i svećenstvu); ekonomskim jačanjem bur-

žoazije jača i njezin politički položaj: ona ukida feudalno društvo i sama uzima vlast; 2. danas: stalež koji ima sredstva za proizvodnju, građanski stalež

buržuj (fr. bourgeois, od bourg grad ili selo pod okriljem grada, tvrđave, njemački Burg; v. burg) 1. prvotno: (francuski) građanin ili stanovnik grada, za razliku od kmeta, seljaka, i plemića; 2. pripadnik buržoaskog staleža (v. buržoazija 2); 3. malogradanin, filistar

buržujka pripadnica buržoaskog staleža; bogatašica; malogradanka

bus (engl. bus, lat. omnibus svima) = omnibus

bus (tal. bussa udarac) nalet vjetra

bus (tal. boso) šimšir

busija (tur. pusu) zasjeda, potaja, napad iz busije

business (engl. biznis) posao, trgovina, koriš; poslovna struka

busola (tal. bussola kutijica, lat. ruxis kutija, grč. pyxis kutija od šimširovine) fiz. mornarički kompas, osobito prilagođena magnetna igla za određivanje pravca

bustrofedon (grč. bus govedo, strofe okretaj) u davnini: način pisanja (Grci, Etrušćani i dr.) pri kojemu se nakon završetka jednog retka prelazilo u sljedeći odmah ispod posljednjeg slova prethodnog retka i tako pisalo natraške; budući da je takvo pisanje nalikovalo okretanju volova kod oranja, nazvano je gornjim imenom

bušel (eng. bushel) engleska mjera za žito, mjerica = 36,349 l

bušerizirati (fr. Bucherie) telegrafske stupove natopiti u bakrenom vitriolu (postupak nazvan po pronalazaču)

bušido (jap) kodeks časti, najviši cilj moralnih težnja kod Japanaca: kult predaka, odanost poglavarima, hrabrost, preziranje smrti, samozataj-

nost, blagost prema slabima, pravednost, bračna vjernost, a u slučaju povrijeđene časti obvezno samoubojstvo, tzv. harakiri

buširati (njem. Busch grm) lov. izraz kojim se označuje lovčevu lutanje poljima i šumama ne bi li slučajno naišao na divljač (za razliku od lova s hajkačima)

Bušmani (njem. Busch grm) "ljudi iz grmlja", danas malobrojna skupina nomada po pustinjama jugozapadne Afrike (nizak rast, najviše 1,50 m)

bušon (fr. bouchon) zatvarač, čep; neravnina (na svili)

butada (fr. boutade) duhovita šala, dosjetka; nagao i neobičan nastup ćudi; brzi solo-ples bez pripreme; glaz. = capriccio; *par boutades* čit. par butad (fr.) prema hiru, na mahove

butaforija (tal. buttafuori kazališni inspicijent) umjetnički predmeti koji daju iluziju pravih, a upotrebljavaju se u kazališnoj inscenaciji; pren. lažni predmeti koji služe za pokazivanje ili reklamu; usp. atrapa

butan (grč. butomon močvarna biljka, lisičji šaš) vrsta plina, zasićeni ugljikovodik, u smjesi s propanom služi kao gorivo

butelja (fr. bouteille, tal. bottiglia) boca od 7 dl

buter (njem. Butter maslac) putar, maslac

butiga (tal. bottega) trgovina, dućan, prodavaonica, radionica, lokal

butik (fr. boutique) prodavaonica, trgovina na malo; prodavaonica izabranim skupim stvarima

butiraža (fr. bouturage) razmnožavanje biljaka izravnom sadnjom izdanaka u vlažnu zemlju

butirin (lat. butyrum) kem. maslačna kiselina,

butirometar (grč. butyron, metron) sprava za određivanje masnoće mlijeka

buton (fr. bouton, tal. bottone) gumb, puce; stvarčica slična gumbu; pupoljak; bubuljica, bradavica (krupan) briljant naušnici

butonomantija (fr. bouton, grč. manteia proricanje) gatanje u gumbe; prebrojavanje gumba na kaputu ("hoće-neće") da bi se vidjelo hoće li nešto biti ili neće

butrast (tur. bodur) punašan, debeljuškast; bucmast; zadebljao; proširen

butsel (fr. bouteselle) voj. sviranje trube za sedlanje (kod konjice)

buzalak (tur. bozulmak biti napušten) imanje bez vlasnika, napušteno zemljište, ničija zemlja

buzdovan (tur. bozdogan) vrsta hladnog oružja: teški bat sa željeznim šiljcima na debljem kraju, topuz; pren. glupan, budala

buznhalter (njem. Busen dojke, Halter držač) dio ženske odjeće koji služi za podržavanje grudiju, grudnjak

buzurant (tal. buzzurro prostak, divljak) prostački izraz za: homoseksualac, pederast, pigist, uranist

bužija (fr. bougie, šp., tal. bugia svijeća) med. valjkasta šipka od voska, gume, kaučuka i si. za proširivanje suženih kanala, osobito mokraćnih, zatim debelog crijeva i jednjaka; fiz. električna svjećica

C

- C, c** treće slovo hrvatske latinice
- C** fiz. kratica za kulon
- C** kem. kratica za karbon
- C** kratica za Celzij (u mjerenju topline)
- c** kratica za cent (novac)
- C** kratica za centum (100)
- C** kratica za osnovni ton tonskog sustava
- Ca** kem. kratica za cezij
- Ca** kem. kratica za kalcij
- ca** kratica za cirka (lat. circa oko, po prilici)
- cabinet separe** čit. kabine separe (fr.) posebna soba, zasebna soba
- cafe** čit. kafe (fr.) kavana; *cafe-restaurant* čit. kafe-restoran (fr.) kavana i gostionica
- Cagliostro Alessandro** čit. Kaljostro Alesandro (tal., pravim imenom Giuseppe Balsamo, 1743—1795) talijanski i europski pustolov i varalica, tobožnji liječnik, čudotvorac i vidovnjak (hvalio se da može načiniti "kamen mudraca", da može općiti s pokojnicima, da posjeduje moć proricanja itd.
- cajg** (njem. Zeug) vrsta pamučne tkanine
- cajger** (njem. Zeiger) kazaljka na satu
- cajgnis** (njem. Zeugnis) svjedodžba, potvrda
- cajtlupa** (njem. Zeit vrijeme, fr. loupe) fot. leća za rastavljanje brzog kretanja predmeta koji se snima (primjenjuje se osobito u filmskoj tehnici)
- cajtnot** (njem. Zeit vrijeme, Not nužda, oskudica) u ruskom (šahovskom) jeziku uobičajen naziv za nedostatak vremena preostalog za razmišljanje o sljedećim potezima budući da je igrač veći dio propisanog vremena za igru potrošio na prethodne poteze; pren. vremenski tjesnac, škripac
- cajzić** (njem. Zeisig) zool. češljugar (ptica pjevica iz porodice zeba)
- cakna** (njem. Zacke zubac, šiljak, rašlje; parožak) uvojak, vitica, kovrča
- calando** čit. kalandò (tal.) glaz. popuš-tajući u jačini tona i u tempu, tj. istodobno i slabije i sporije
- calentura amarilla** čit. kalentura amarilja (šp.) žuta groznica u tropskim predjelima
- Caliban** čit, Kaliban u Shakespeareovoj Oluji: čudovište koje samo upola nalikuje na čovjeka (suprotnost Arije-lu); pren. grubo i neotesano stvorenje
- calkelner** (njem. zahlen platiti, Kellner konobar) glavni konobar (kome se plaća), natkonobar, "ober"
- call-girl** čit. kolgerl (engl.) prostitutka koja dolazi svojoj mušteriji na telefonski poziv
- calmato** čit. kalmato (tal.) glaz. blago, tiho, mirno
- Calmetteovo cijepljenje** čit. Kalmettovo; med. cijepljenje koje služi kao zaštita od tuberkuloze
- calo di peso** čit. kalo di pezo (tal.) trg. manjak, nedostatak u potrebnoj težini
- calo di prezzo** čit. kalo di prečo (tal.) trg. padanje cijene (nekoj robi)

cambio conto čit. kambio konto (tal.)
trg. mjenični račun

cambio di polizza čit. kambio di polica
(tal.) trg. mjenično pismo

cambio di ritorno čit. kambio di ritor-
no (tal.) trg. povratna mjenica

cambio secco čit. kambio seko (tal.)
trg. "suha", tj. vlastita mjenica

camera clara čit. kamera klara (lat.)
fiz. "jasna komora", instrument za
precrtavanje i neosvijetljenih pred-
meta

camera dei commercio kamera dei
komerčo (tal.) trgovačka komora

camera lucida čit. kamera lucida (lat.)
fiz. "svijetla komora", instrument u
kojem se svjetlosne zrake od pred-
meta odbijaju pomoću prizme i ob-
likuju lik na papiru koji se nalazi
dolje u instrumentu, te se taj lik mo-
že nacrtati olovkom

Camerata fiorentina čit. kamerata fio-
rentina (tal.) družina firentinskih
znanstvenika i umjetnika u 16. st.,
koji su u svojim nastojanjima da oži-
ve starogrčku tragediju stvorili novi
glazbeno-scenski oblik — operu

campo santo čit. kampo santo (tal.)
"sveto polje"; groblje, kosturnica, oso-
bito: groblje okruženo otvorenim ar-
kadama

campus čit. kampus (lat.) američki tip
sveučilišta ili koledža, gdje se sve
zgrade, predavaonice, knjižnice, re-
kreacijski tereni i si. nalaze na jed-
nom prostoru

Campus Martius čit. Kampus Marci-
jus (lat.) Martovo polje (tj. polje boga
rata Marsa), vojno vježbalište u sta-
rih Rimljana; danas: ratište, bojište,
bojno polje

candy-store čit. kandi-stor (engl.) en-
gleska slastičarnica

Canossa čit. Kanosa (tal.) dvorac u sjev.
Italiji u kojem se 1077. njemački car
Henrik IV. pokorio papi Grguru VII.,
izvukavši od toga poniženja politič-

ke koristi; otuda: *ići u Canossu* poni-
ziti se pred pred nekim kome si se
dotle suprotstavljao

canpulfer (njem. Zahn zub, Pulver
prah) prašak za čišćenje i raskuži-
vanje zubi

canštajn (njem. Zahn zub, Stein ka-
men) zubni kamenac, sriješ

canšteher (njem. Zahnstoher) čačka-
lica; pren. (obično u mn.: canšteheri)
tanke (ženske) noge

cantabile čit. kantabile (tal.) glaz. za
pjevanje, što se može pjevati; pjeva-
jući

cantando čit. kantando (tal.) glaz. pje-
vajući, tj. izvodeći tako kao da se
pjeva

cantante čit. kantante (tal.) glaz. pje-
vajući

cantante čit. kantante (tal.) glaz. pjeva-
jući, tj. izvodeći tako kao da se pjeva

cantehniker (njem. Zahn zub, Techni-
ker tehničar) zubni tehničar, zubo-
tehničar, zubarski suradnik koji pre-
ma uputama liječnika zubara vrši
sve tehničke poslove oko nadomješta-
ni a zubi

Canticum canticorum čit. Kantikum
kantikorum (lat.) Pjesma nad pjes-
mama židovskog kralja Salomona,
970—930 pr. n. e.)

canjak (srednjonjem. Zanke) krpa, ri-
ta, cunjia, dronjak, tralja, trulja

capin (tal. zappa motika) trnokop, bu-
dak; planinarski štap sa sjekiričom

capiner tovarač; radnik šumarske stru-
ke koji vrši tovarenje tehničkih sorti-
menata, privlačenje i smještanje bal-
vana na pogodno mjesto za utovar,
pri čemu se služi capinom; isto i ca-
pinaš

capitis deminutio čit. kapitis deminu-
cio (lat.) prav. smanjivanje ili gub-
ljenje prava, osobito građanskih pra-
va, građanska smrt

capriccetto čit. kaprićeto (tal.) glaz.
mala, kratka fantazija

- capriccio** čit. kapričo (tal.) ćudljivo, neobično umjetničko, poglavito kraće šaljivo glazbeno djelo, u obliku sonate; *a capriccio* čit. a kapričo (tal.) glaz. po volji
- capriccioso** čit. kaprićozo (tal.) glaz. ćudljivo, prema volji
- caprum expiatorum** čit. kaprum expijatorum (lat.) pomirbeno janje, "jaganjac Božji koji oduzima grijehe svijeta", žrtva za tuđe grijehe; usp. priglbok
- captatio benevolentiae** čit. kaptacio benevolencije (lat.) retorička fraza kojom govornik, u početku govora, moli slušatelje za blagonaklonost; vješto zadobivanje naklonosti, lov na milost
- CARE** čit. ker (engl.) kratica Cooperative form American Remittances to Everywhere (ili: to Europe) — udruženje od 25 američkih dobrotvornih organizacija koje je nakon Drugoga svjetskog rata pomagalo obnovu ratom opustošene Europe i drugih krajeva
- carezzando** čit. karecando (tal.) glaz. laskajući, ulagujući se
- carezzevole** čit. karecevole (tal.) glaz. laskavo
- carizam** carski apsolutizam, neograničena vlast careva
- Carmina Burana** čit. Karmina Burana (lat.), naziv za poeziju srednjovjekovnih putujućih klerika (vaganata); predstavljaju izvor za poznavanje srednjovjekovnog života i načina mišljenja; neke je od njih uglazbio njem. kompozitor Carl Orff početkom našeg stoljeća
- Carolina Urbarialis Regulatio** čit. Karolina urbarijalis regulacio (lat.) uredba o agrarnim odnosima u Slavoniji koje je izdao car Karlo III. 1737. g.
- carpalia** čit. karpalija (lat.) mn. med. kosti zapešća; usp. karpalistika
- carpe diem** čit. karpe diem (lat.) "iskoristi dan, ugrabi dan", tj. koristi se vremenom!
- carta bianca** čit. karta bjanka (tal. carta bianca "bijeli papir") pren. neograničeno povjerenje, neograničena punomoć, potpuno slobodne ruke, potpuna sloboda
- carte blanche** čit. kart blanš (fr.) "čisti, bijeli papir"; v. carta bianca
- Cartesius** čit. Kartezijus (lat.) latinizirano ime francuskog filozofa Des Cartesa (Descartesa)
- čast steel** čit. kast stil (engl.) lijevani čelik
- castitas violata** čit. kastitis violata (lat.) prav. povrijeđena nevinost, povrijeđeno djelo vičanstvo
- casus belli** čit. kazus beli (lat.) povod ratu, uzrok ratu, razlog zbog kojega se objavljuje ili vodi rat
- casus foederis** čit. kazus federis (lat.) prav. slučaj kad jedan savez stupa na snagu, tj. kad treba ispuniti obveze savezništva
- casus mixtus** čit. kazus mikstus (lat.) prav. mješovit slučaj, tj. slučaj u kojem postoji krivnja i oštećene osobe
- casus obliquus** čit. kazus oblikvus (lat.) gram. kosi, zavisni padež u lat. jeziku (genitiv, dativ, akuzativ i ablativ); *per casum obliquum* čit. per kazum oblikvum (lat.) pren. kosim putem, zaobilazno
- casus rectus** čit. kazus rektus (lat.) gram. nezavisni padež (nominativ i vokativ)
- catch-as-catch-can** čit. keč-es-keč-ken (engl.) "uhvati kako možeš" — hrvanje slobodnim stilom; v. keč
- causa civilis** čit. kauza civilis (lat.) prav. građanski spor; predmet građanske parnice
- causa criminalis** čit. kauza kriminalis (lat.) prav. kazneni predmet, predmet kaznene parnice

causa efficiens čit. kauza eficijens (lat.) uzrok koji prethodi djelu, stvarni uzrok (supr. *causa finalis*)

causa finalis čit. kauza finalis (lat.) krajnji cilj

causa sine qua non čit. kauza sine kva non (lat.) uzrok bez kojega se nešto ne bi uopće ni dogodilo, tj. glavni, osnovni uzrok

causa sui čit. kauza sui (lat.) fil. sam sebi uzrok, bezuzročan, apsolutan

cave! čit. kave (lat.) čuvaj se! čit. kaveat (lat. *cavere, caveat*) "neka se čuva, neka se pripazi"; prav. opomena; sudski prigovor

Cb znak za kem. element kolumbij (*columbium*; isto što i niobij)

c/c krat. za lat. *centum per centum* (lat.) sto posto, a po nekima i za *curae causa* čit. kure kauza (lat.), tj. radi njegovanja; bilješka koja se stavlja na bolesničke liste radnika i označuje stopostotnu nesposobnost za rad, tj. daje pravo na poštedu od rada za određeno vrijeme

Ce kem. kratica za cerij

ce-ce muha zool. rod muha iz tropske Afrike, siše krv domaćih životinja i čovjeka; na čovjeka prenosi opasnu bolest spavanja

cecidije (lat. *caedo, cecidi* ubijam, razbijam) mn. bot. abnormalne tvorevine na biljkama koje izazivaju biljni (*fitocecidijske*) ili životinjski (*zoo-cecidijske*) nametnici

Cecilija (prema *Caecilius* — ime jednoga starorimskog plemena) žensko ime; tako se zvala i jedna mlada rimska patricijka iz 3. st., koja je primila kršćanstvo i postala mučenica; Katolička je crkva smatra zaštitnicom glazbe; po njoj je nazvan i cecilijanski pokret, tj. struja u posljednjoj trećini 19. st. koja je začeta u svrhu obnove katoličke crkvene glazbe u duhu gregorijanskog pjevanja i klasične vokalne polifonije

cedar (grč. *kedros*) ukrasno drvo iz porodice četinjača

cedent (lat. *cedens*) prav. ustupitelj, onaj koji nešto ustupa nekom

cedirati (lat. *cedere*) prav. ustupiti, ustupati, odustati od čega, priznati kome prednost

cedrat (tal. *cedrato*) vrsta krupnih i sočnih limuna čija se kora ukuhava sa šećerom (kao poslastica)

cedulja (lat. *scheda* vrpca, list papira, dem. *schedula* listić papira) 1. listić, komadić papira; 2. trg. privremena priznanica, nota

cefal- (grč. *kefale*) v. pod kefal-

Cefej (latinizirano od grč. *Kefeus*) zviježde na sjevernom nebu; *cefeide* zviježde promjenjiva sjaja po kojima se određuju udaljenosti u svemiru

ceh (njem. *Zeche*) 1. trošak, račun za jelo i piće u kavani; 2. staleška (profesionalna) organizacija obrtnika jedne struke

ceker (njem. *ziehen* vući) košara s ručkom

ceker (njem. *Zoger* od *ziehen* vući) torba s ručkom (za nošenje živežnih namirnica); usp. zembilj

cekin (tal. *zecchino* prema *Zecca* — kovnica u Veneciji) dukat, zlatnik

cekum (lat. *caecus* slep, *caecum*) anat. slijepo crijevo

celator (lat. *caelator*) umjetnik koji radi dlijetom, izrađivač reljefa

celatura (lat. *caelatura*) vještina izrađivanja polureljefa; polureljev, osobito u kovini

celebracija (lat. *celebratio*) proslavljanje, proslava, svetkovina

celebrant (lat. *celebrans*) kat. svećenik koji obavlja bogoslužje

celebrirati (lat. *celebrare*) svetkovati, proslavljati, proslaviti, svečano obavljati

celebritet (lat. *celebritas*) slava, glasovitost; slavno ime, znamenita osoba

- celenterati** (lat. Coelenterata) mn. zool. mješinci, dupljaši
- celer** (fr. celeri, lat. selinum, grč. selinon) bot. poznata vrtna biljka čiji se korijen upotrebljava kao začim
- celeritet** (lat. celeritas) brzina
- celestin** (lat. coelestis nebeski) min. raznobojan, najčešće modar mineral staklastosedefasta sjaja; upotrebljava se osobito u proizvodnji šećera
- celialgija** (grč. koilia trbuh, algos bol) med. trbušna bol
- celibat** (lat. coelibatus) bezbračnost rimokat. svećenstva (ozakonio papa Grgur VII. 1074. g.)
- celirati** (lat. caelare) raditi (ili: izvoditi) u reljefu, osobito metalnom
- celit** (lat. cella ćelija) 1. prozirna, gipka i teško zapaljiva acetilna celuloza (služi, umjesto lako zapaljivog celuloida, za filmove, a zamjenjuje i staklo, kaučuk i si.); 2. stanovnik ćelije, tj. redovnik, monah
- celofan** (lat. cella ćelija, grč. fanos svjetao, proziran) umjetna plastična masa, tanka, prozirna, savitljiva i ne propušta vodu; dobiva se od celuloze, a upotrebljava, u obliku listova, za zamatanje živežnih namirnica i u grafičkoj industriji
- celoidin papir** fotogr. papir za kopiranje čija se površina, osjetljiva na svjetlost, sastoji od klornog srebra i srebra salitrene kiseline
- ćelom** (grč. koilos šupalj) tjelesna šupljina, prostor između crijeva i stijenki tijela; *celomati* mn. životinje u kojih je razvijen ćelom ili postoje njegovi tragovi
- celon** (lat. cella ćelija) kem. masa slična celuloidu, pravi se od celulozina acetata, nije zapaljiva kao celuloid, zbog čega se upotrebljava za filmove
- celštof** (njem. Zellstoff) staničevinska vata, vrlo dobro upija tekućinu te služi za brisanje raznih izlučevina
- celularan** (lat. cellularis) koji se sastoji od celula (stanica), stanični
- celularna patologija** med. smjer opće patologije prema kojem cjelokupna životna djelatnost i zdravog i bolesnog tijela proizlazi iz stanica
- celuloid** (lat. cellula stanica, grč. eidos oblik) umjetna plastična masa koja se trljanjem i prešanjem dobiva od kamfora i piroksilina, rožnata, teško prozirna, vrlo elastična i lako zapaljiva; služi za izradu češljeva, biljarskih kugli, fotografskog pribora itd.
- celuloza** (lat. cellula stanica) kem. bezoblična amorfnu bijela masa, bez mirisa i okusa, koja tvori čvrste sastojke biljaka; važna sirovina u proizvodnji papira
- celulozan** (lat. cellulosus) v. celularan
- celvole** (njem. Zellwolle) drvena umjetna vuna
- Celzije, Celzijus** švedski fizičar i astronom (Celsius, 18. st.), koji je izumio toplomjer podijeljen na 100 stupnjeva iznad i ispod ništrice
- cement** (lat. caementum) 1. posebna vrsta vapnenog praha koji se, kad se navlaži, stvrdne kao kamen; 2. anat. pozubica (sloj koštanog tkiva na zubnom korijenu)
- cementiranje** (lat. caementum) 1. metalurški postupak pri kojem se jedan metal (kovina) pokriva određenom supstancom u prašku koja treba putem zagrijavanja ući u taj metal (tako se od željeza i ugljičnog praha zagrijavanjem dobiva čelik, od bakra i cinka mesing itd.); 2. učvršćivanje cementom, izrada u cementu
- cementirati** (lat. caementum) učvrstiti cementom; pren. učiniti nešto solidno
- cenakul** (lat. coenaculum) 1. blagovonica u katoličkim samostanima; 2. Posljednja večera; 3. slika "Posljednja večera", glasovita slika Leonarda da Vincija (tal. il cenacolo)

cenerjauzn (njem. zehn deset, Jause južina) obrok oko 10 sati prije podne, (drugi) doručak, gablec

cenobij v. kenobij

cenobit v. kenobit

cent (lat. centum sto) jedinica za mjerenje težine od 100 funti = 50 kg; stoti dio; ime najmanje novčane jedinice: u Nizozemskoj 1/100 guldena, u SAD-u 1/100 dolara; metrička centa = 100 kg

Centaur (lat. Centaurus) mit. v. Kentaur

centenar (lat. centenarium) 1. razdoblje od sto godina, stoljeće; proslava stogodišnjeg postojanja, stogodišnjica

centenar (lat. centenarius) 2. čovjek od sto godina, stogodišnjak

centesimo čit. čentezimo (tal.) talijanski bakreni novac = 1/100 lire

centezimalan (lat. centesimalis) podijeljen na sto jednakih dijelova, stoti; *centezimalna vaga* vaga kod koje se teret drži u ravnoteži sa sto puta manjim utegom

centibar stoti dio bara; krat. cb

centifolija (lat. Centifolia rosa) bot. ruža s mnogo latica, stolisnik

centifolija (lat. centum sto, folium list biljke) vrsta ruže s vrlo mnogo latica; stolisnik

centigrad (lat. centum sto, gradus stupanj) stupanj Celzijevog toplomjera (koji je podijeljen na sto stupnjeva — °C)

centigradan (lat. centum sto, gradus stupanj) podijeljen na sto stupnjeva

centigram (fr. centigramme) = 1/100 grama

centigram (lat. centum sto, grč. grama) stoti dio grama

centilitar (fr. centilitre) = 1/100 litre

centilitar (lat. centum sto, grč. litra) stoti dio litre

centimetar (fr. centimetre) = 1/100 metra

centimetar (lat. centum sto, grč. metron mjera, mjerilo) stoti dio metra

centipedan (lat. centum sto, pes gen. pedis noga) zool. stonožan, sa sto nogu

centner (lat. centenarius) uteg od 50 kg

Cento krat. za Centralni pakt (punim imenom Central Treaty Organization) — vojni pakt sklopljen 1959. između Turske, Irana, Pakistana i Velike Britanije

centon (lat. cento "stokrpa", haljina od sto krpa) pjesma sastavljena od stihova, polustihova odn. izričaja različitih pjesnika (uobičajena literarna vrsta u predbarokno doba)

centrala (lat. centrum središte, centralis središnji) 1. glavni grad, prijestolnica; 2. središte vrhovne vlasti ili uprave (neke ustanove, banke, poduzeća i dr.), matica, središnjica; 3. mjesto gdje su smješteni glavni uređaji neke veće tehničke ustanove (električna, vodovodna, telegrafska, telefonska, elektronska itd. centrala); geom. pravac koji spaja središte dvaju krugova; dužina između središta dvaju krugova, središnjica

centralan (lat. centralis) središnji, koji se nalazi u središtu ili mu pripada, koji djeluje u smjeru središta, koji je u vezi sa središtem; pren. glavni, bitni, matični; srednji; skupni

centralist (lat. centralis) pristaša (ili: pobornik) centralizacije

centralizacija (lat. centralis središnji) 1. usredotočenje, usredotočivanje; 2. usredotočenost; 3. sustav vladavine pri kojem sve državne funkcije dolaze s jednog mjesta, iz jednog centra (centralizam); supr. decentralizacija i federalizam

centralizam (lat. centralis) v. centralizacija

centralizirati (lat. centralis) usredotočiti, skupiti u jedno, nagomilati u jednu točku

centralna pozicija voj. glavni položaj, onaj koji je sa strategijskog stajališta najvažniji

centralna projekcija v. perspektivna projekcija

centralna sila fiz. sila koja, kod centralnog gibanja, održava tijelo koje se giba na njegovoj putanji

centralna uprava u saveznim državama ili pokrajinama: najviša, svi-ma zajednička uprava; kod banaka i industrijskih poduzeća s više podružnica: glavna uprava, matica

centralni organi zool. glavni životni organi (srce, pluća, želudac)

centralno gibanje fiz. gibanje koje se vrši oko središta gibanja pod djelovanjem sile koja je usmjerena prema tome središtu gibanja (ne središtu krivulje!), npr. gibanje Zemlje oko Sunca, Mjeseca oko Zemlje itd. vrši se po putanji koja je, po prvom Keplerovom zakonu, elipsa

centralno grijanje zagrijavanje prostorija toplom vodom ili parom koja dolazi iz jednog kotla, postavljenog na najnižem mjestu zgrade (obično u podrumu), pomoću cijevi provedenih kroz prostorije koje treba zagrijavati

centre-forwards čit. sentr-fovedz (engl.) šport, u nogometu: vođa navale

centričan (lat. centrum središte) v. centralan

centrifuga v. centrifugalni stroj

centrifugalni (lat. centrum središte, fugere bježati od) koji teži udaljavajući od središta; *centrifugalna sila* sila koja se javlja kao reakcija centripetalnoj sili, jednake je veličine kao i centripetalna sila, ali je suprotnog smjera, sila koja teži udaljiti tijelo od središta njegove kružne putanje

centrifugalni stroj fiz. zamašajni stroj (upotrebljava se za sušenje rublja,

vune, šećera, za cijedenje meda iz saća i dr. budući da se kod njega, zbog centrifugalne sile, odvajaju tekućine od čvrstih tijela, ili tekućine različitih specifičnih težina jedne od drugih)

centripetalan (lat. centrum središte, petere težiti čemu) koji teži prema središtu; *centripetalna sila* fiz. sila koja je stalno usmjerena središtu gibanja; supr. centrifugalni

centrirati (lat. centrum) 1. geom. odrediti središte; dovesti u središte; utvrditi središnju osovinu; 2. šport, dobaciti loptu igraču centra

centrizam (lat. centrum središte) "srednja linija", sklonost kompromisima, oportunizmu; usp. centrum

centrobarika (lat. centrum središte, grč. baros težina) fiz. znanost o težištu (teži)

centrosfera (lat. centrum središte, grč. sfaira kugla) geol. centralna jezgra Zemljine kugle (za razliku od litosfere, Zemljine kore)

centrosom (lat. centrum središte, grč. soma tijelo) bot. tjelešce, stanični centar (u blizini stanične jezgre)

centrovertiran (lat. centrum središte, vertere okrenuti) okrenut (duševno) sam prema sebi, povučen

centrum (grč. kentron, lat. centrum središte) 1. geom. u geometrijskom liku (krugu, kugli) točka koja je od svih točaka obujma ili površine podjednako udaljena; 2. voj. glavni dio fronte (za razliku od "krila"); 3. u parlamentarnom životu: stranka koja čini sredinu između ekstremnih stranaka i u dvorani parlamenta sjedi u sredini, između tzv. "desnice" i "ljevice"; *centrum gravitatis* (lat.) težište

centum (lat.) stotina

Centum revolutis annis Deo respondebitis et mihi (lat.) Za sto godina odgovarat ćete Bogu i meni — zna-

- menita rečenica češkog vjerskog reformatora Jana Husa pred svoju mučeničku smrt (spalile su ga crkvene vlasti 1415. g.)
- centuplirati** (lat. centum sto) ustostručiti, postostručiti
- centurija** (lat. centuria) kod Rimljana: četa od 100, kasnije 60 vojnika; jedan od 193 dijela na koje je Servije Tulije podijelio rimske građane (otuda "centurijske skupštine")
- centurion** (lat. centurio) zapovjednik centurije, kapetan
- centweight** čit. centvejt (engl.) mjera za težinu u Velikoj Britaniji, = 50,8 kg
- cenuroza** (lat. Taenia coenurus vrsta trakavice) vrtičavost, kronična bolest na mozgu preživaca (osobito ovaca); oboljela životinja stalno se vrti u krugu; uzročnik oboljenja je ličinka trakavice
- ceniz** (lat. census) v. **cenizus**
- cenizit** (lat. censitus) poreznik; porezni obveznik
- cenizor** (lat. censor) 1. visoki rim. činovnik koji je vršio procjenu imanja, vodio nadzor nad javnim moralom, davao državne prihode pod zakup i pregovarao s poduzetnicima javnih građevina; 2. strog sudac, kritičar; 3. osoba koja pregledava privatnu poštu (za vrijeme rata) i kontrolira knjige, časopise, pisanje tiska, kazališna i filmska djela prije nego što će ih odobriti ili zabraniti
- cenizualist** (lat. census popis imovine) u feudalizmu: slobodnjak koji je imao određene kmetske obveze prema vlastelinu; porezni obveznik, "činženjak"
- cenizura** (lat. censura) 1. ocjenjivanje, pregledavanje, kritičko ispitivanje; 2. služben prethodan pregled stvari za objavljivanje radi odobrenja ili zabrane tiskanja i puštanja u javnost (knjiga, časopisa, kazališnih djela, filmova i dr.); 3. državna ustanova koja obavlja ovaj posao; 4. ispitna ocjena (đačka)
- cenizurirati** (lat. censere procijeniti, ocijeniti) službeno pregledati spise određene za tiskanje, kaz. djela i filmove, vršiti, izvršiti cenizuru
- cenizus** (lat. census procjena, ocjena) procjenjivanje imanja; popis stanovništva; porez; u zemljama bez općeg prava glasa: najmanja svota poreza koju mora plaćati jedan stanovnik da bi imao pravo glasa i politička prava
- cepelin** (njem. Zeppelin) veliki motorni zračni brod krutog sustava (dirizabl), punjen plinovima lakšim od zraka, nazvan po pronalazaču, grofu Ferdinandu Zeppelinu (1838—1917)
- ceptar** (grč. skeptron) v. **skeptar**
- cera** (lat. cera)
- ceracija** (lat. ceratio) premazivanje voskom nekog tijela da bi se sačuvalo od djelovanja zraka; pretvaranje u masu sličnu vosku (otapanjem, taljenjem)
- cerada** (lat. cera vosak) voštano platno, nepromočivo platno (za pokrivanje vozila i izradu nepromočivog odijela)
- cerat** (lat. cera vosak) farm. voštana mast
- cerazin** (lat. cerasus trešnja) kem. tvar koja se dobiva od smole trešnje (drveta)
- Cerber** (grč. Kerberos) mit. v. **Kerber**
- cerealije** (lat. Cerealia) mn. zemaljski plodovi, žito: kod Rimljana: svetkovine u čast Cerere (9. do 18. travnja)
- cerealni** (lat. Cerealis) koji se tiče Cerere, tj. zemaljskih plodova, žitarica, žitni, krušni
- cerebellum** (lat.) zool. mali mozak (ispod i iza velikog)
- cerebralan** (lat. cerebrum mozak) moždani, koji se tiče mozga; *cerebralna afekcija* bolest mozga; *cerebralni sistem* dio živčanog sustava, obuhvaća mozak i živce koji iz njega iz-

- laze; *cerebrospinalni sistem* sustav moždanih živaca i živaca leđne moždine
- eerebrin** (lat. cerebrum mozak) zool. fosforasta vrsta masti u mozgu
- cerebrospinalan** (lat. cerebrum mozak, spina hrptenjača) anat. koji se odnosi na mozak i hrptenjaču; *cerebrospinalni sistem* sustav moždanih živaca i živaca hrptene moždine
- cerebroza** (lat. cerebrum mozak) med. upala mozga praćena bjesnilom
- cerebrum** (lat.) zool. mozak, veliki mozak
- ceremonija** (lat. caerimonia, fr. ceremonie) 1. simbolična vanjska formalnost (ili simbolični obred) pri bogoslužju ili drugim svećanim činovima; svećanost; 2. pretjerana i neprirodna ljubaznost i ugladenost u ophođenju s drugima, praćena banalnim formalnostima
- ceremonijal** (lat. caerimoniale) skup običaja kojih se treba pridržavati u raznim svećanim prilikama, službeno utvrđen raspored neke svećanosti
- ceremonijal-majstor** osoba koja se u određenim svećanim prilikama brine da se propisani običaji strogo vrše (na dvorovima itd.)
- ceremonijalan** (lat. caerimonalis, fr. ceremonieux) svećan, koji odgovara propisanim običajima (ceremonijalu); pristojan, pretjerano ljubazan, s puno formalnosti
- ceremonijar** (lat. caerimoniarius) kat. svećenik koji vodi svećane obrede; također: ceremonijal-majstor
- Cerera** (lat. Ceres) 1. mit. rimska božica poljodjelstva i plodova zemlje (kod Grka: Demetra); 2. astr. asteroid otkriven 1801. g.
- ceres-mast** biljna mast koja se dobiva iz kokosova oraha
- cerezin** (lat. cera vosak) bijeli ili žućkasti umjetni vosak, sličan parafinu; upotrebljava se za izradu svijeća, impregniranje tkanina i papira, pre-mazivanje podova i dr.
- ceribaša** (tur. čeri neredovita vojska, baša glavar, poglavar) ciganski starješina
- ceribašnica** žena ceribašina
- cerij** (lat. Ceres, cerium) kem. element iz skupine rijetkih ruda, atomska težina 140,13, red. broj 58, znak Ce; upotrebljava se za izradu raznih vrsta kresiva i kremena; nazvan po božici Cereri
- cerin** (lat. cera vosak) zelena smola, glavni sastojak pčelinjeg voska
- cerkarije** (grč. kerkos rep, lat. cercariae) mn. zool. repati mladi stadiji metilja
- cerkopitek** (grč. kerkos rep, pithekos majmun) majmun s repom, zamorac, psetoliki majmun
- cernirati** (lat. circinare, fr. cerner) voj. opkoliti, okružiti (utvrđenje, položaj, trupu itd.)
- cerografija** (lat. cera vosak, grč. grafo pišem, crtam, slikam, grafia) v. kerografija
- ceromantija** (lat. cera vosak, grč. manteia predskazivanje, proricanje) proricanje, gatanje u vosak
- ceromel** (lat. cera vosak, mel med) farm. mast od rastopljenog voska i meda
- ceroplastika** (lat. cera vosak, grč. plastike vještina uobličavanja) v. keroplastika
- cerozin** (lat. cera vosak) vosku slično gorivo od sivozelenog praha koji se nalazi na kori šećerne trske
- certificirati** (lat. certe jamačno, sa sigurnošću, facere učiniti) pisano posvjedočiti, potvrditi, potvrđivati, ovjeriti, ovjeravati
- certifikacija** (lat. certificatio) potvrđivanje, ovjeravanje; dokazivanje
- certifikat** (lat. certe jamačno, sa sigurnošću, facere učiniti) pisano uvjerenje, isprava; svjedodžba

cerulin (lat. coeruleus tamnoplav) plavi karmin

ceruloza (lat. coeruleus tamnoplav) med. v. cijanoza

cerumen (lat. cerumen, cera vosak, -umen nastavak) usna smola (izlučevina lojnih žlijezda u usnom kanalu)

ceruminozan (lat. ceruminosus) koji sadrži usnu smolu; sličan usnoj smoli

cervicitis (lat. cervix gen. cervicis vrat) med. upala maternice; metritis

cervikalan (lat. cervix gen. cervicis vrat) anat. vratni, koji se tiče vrata

cerviks (lat. cervix vrat) anat. vrat; vrat maternice, grlić maternice

ces glaz. za pola tona sniženi ton c

cesar (lat.) isto što i car (u starijem jeziku)

cesija (lat. cessio) prav. ustupanje, odstajanje; prenošenje nekog prava na drugu osobu

cesio bonorum (lat.) prav. ustupanje dobara (imanja) vjerovnicima

cesionar (lat. cessionarius) prav. onaj kojem se ustupa neka stvar ili neko pravo

c'est la guerre čit. se la ger (fr.) to ti je rat, tako ti je to u ratu

cestode (lat. cestodes) mn. zool. traka-vice

cesus (lat. cessus) prav. onaj na čiji se račun nešto ustupa, tj. koji treba platiti

cetaceae čit. cetaceje (lat.) mn. zool. kitovi

cetaceum (lat.) kitova mast

cetera (lat.) mn. druge stvari, ostale stvari; *et cetera* (lat.) i tako dalje, itd.

ceteris paribus (lat.) pod inače jednakim okolnostima, tj. ako je sve ostalo u redu, onda...

ceterum censeo... (lat. ceterum censeo, Carthaginem esse delendam "uostalom mislim da Kartagu treba razoriti") poznate riječi kojima je rimski državnik Katon Stariji završavao svaki svoj govor u senatu; upotre-

bljavaju se kad se, na kraju krajeva, ipak vraćamo na nešto što smatramo nužnim i prijeko potrebnim i što nam treba biti stalno pred očima

cetologija (lat. cetus kit, grč. logia.) zool. opisivanje kitova, znanost o kitovima

Cezar (lat. Caesar) ime rimske patricijske obitelji Julija; kasnije su ga uzeli, kao titulu, svi rimski carevi osim Vitelija (od ove riječi nastala je slavenska car i njem. kaiser)

cezarizam (lat. Caesar) demokratsko-autokratski sustav vladavine kakav je uveo Cezar; apsolutna vojnička vladavina s parlamentarnim formama; usp. Cezar

cezaropapizam (lat. Caesar, papa) odnos između Crkve i države po kojem je svjetovni vladar istodobno i vrhovni crkveni poglavar; miješanje svjetovnih vladara u crkvena, osobito papinska prava (supr. papocezarija)

cezij (lat. caesius sivoplav) kem. element iz skupine alkalnih kovina, atomska težina 132,91; red. broj 55; znak Cs

cezura (lat. caesura presijecanje) metr. presjek, usjek, stanka, ritmički odmor **u** stihu

cf., cfr. 1. kratica za confer čit. konfer (lat.) usporedi! sravni!; 2. engl. cost and freight (čit. kost end freit) ugovor o prekomorskoj trgovini po kojem su troškovi utovara i prijevoza uračunani u cijenu robe

CH kratica za Confederatio Helvetica čit. Konfederacio Helvetika, tj. Švicarska (na automobilskim oznakama)

chain čit. čejn (engl.) mjera za dužinu u Engleskoj = 66 stopa, = 20,17 m

chambertin čit. šanberten (fr.) poznato crveno vino, nazvano po istoimenom selu u gornjoj Burgundiji

change čit. čejndž (engl.) u tenisu: promjena strana u meču; vrši se samo pri neparnom zbroju gemova

charge d'affaires čit. šarže d'afer (fr.) otpravnik poslova, zamjenik izaslanika u inozemstvu

chat noir čit. ša noar (fr.) "crna mačka", poznata vrsta parfema; *Chat noir* naziv jednog umjetničkog kabarea u Parizu (1881—1887) u kojem su prikazivani satirički spektakli

cherchez la femme čit. šerše la fam (fr.) tražite ženu (tj. kao skrivenog, potajnog pokretača nečega, nekog zla, prijestupa, neke nesreće)

Chicco čit. Kiko (tal.) poznata talijanska marka različitih proizvoda za dojenčad i malu djecu

Cibalae antičko ime današnjih Vinkovaca

cibarije (lat. cibaria) mn. hrana, jestivo, živežne namirnice; obroci

cibetka (tal.-ar. zibetto) mala krvoločna zvjerka slična mački ili kuni; *cibet* mast oštra mirisa koju izlučuju cibetkine žlijezde, upotrebljava se u kozmetici

ciborij (grč. kiborion vrč, pehar) kod katolika: posuda u kojoj se nalazi posvećena hostija

cibozan (lat. cibosus) hranjiv

cic (engl. chintz, njem. Zitz) pamučno platno sa šarama u boji, indijskog podrijetla

cicero (lat. Cicero) tisk. slova, malo krupnija od garmonda, visoka 4,511 mm (nazvana po tome što su prvi put upotrijebljena 1467. za tiskanje Ciceronovih pisama)

Ciceron (lat. Cicero) veliki rimski državnik, govornik i pisac (106—43 pr. n. e.); pren. odličan govornik; *Ciceronov stil* sjajan govornički stil

ciceronijanizam težnja da se piše isključivo onim latinskim jezikom kojim je pisao glasoviti rimski govornik i filozof Ciceron

ciclvajze (njem. zitzeln dojeti, Weise način) malo-pomalo, nasitno, polako (u zagrebačkom govoru)

ciconia čit. cikonija (lat.) zool. roda

Cid čit. Sid (šp. Cid, ar. sid gospodar, knez) španjolski narodni junak, isticao se u borbi protiv španjolskih Maurana, njegova djela još i danas žive u narodnim pjesmama (zapravo Ruy Rodrigo Diaz de Bivar, kastilijanski plemić i vojvoda, živio u drugoj polovici XI. st.

-cid završni dio riječi sa značenjem: ubijanje, ubojstvo (lat. occidere ubiti), npr. geno-cid, insekti-cid, kulturo-cid

cif (engl. cif = cost trošak, insurance osiguranje, freight vozarina, prijevoz) trg. kratica u međunarodnoj trgovini kojom se označava da prodavač snosi sve troškove (vozarinu, ukrcavanje, mjerenje i osiguranje robe), osim uvozne carine

ciferblat (njem. Ziffer brojka, Blatt list) brojčanik na satu, kazalo

ciferšlus (njem. ziehen vući, Verschluss zatvaranje, zapor) v. rajsferšlus

cifra (ar. cifr) brojka, znak kojim se piše broj, brojni znak

cigara (šp. cigarro) umotani duhanski listovi (za pušenje)

cigareta (fr. cigarette) u tanki papir uvijen sitno izrezani duhan

cigla (njem. Ziegel) opeka

ciglrot (njem. Ziegel cigla, rot crven) crven poput pečene cigle, crvenkast, žućkast

cihlide (lat. cichlidae) mn. sićušne ribe promjenjivih boja iz porodice grgeča, podrijetlom iz tropskih krajeva Afrike i Amerike; često se drže u akvarijima

cijan (grč. kyaneos tamnoplav) kem. jednovalentan radikal, plin bez boje, oštra mirisa i jako otrovan; spojen s vodikom daje veoma otrovnu cijanovodičnu kiselinu, sa željezom berlinsko plavilo, s kalijem cijankalij (poznati veoma jak otrov) itd.

cijanidi (grč. kyaneos) mn. kem. spojevi cijana, osobito s kovinama

cijanidizacija (grč. kyaneos tamnoplav) kemijski postupak izdvajanja zlata iz zlatonosnih ruda pomoću jako razblažene otopine natrij-cijanida (0,1%)

cijanometar (grč. kyanos, metron mjera, mjerilo) v. kijanometar

cijanopatija (grč. kyanos, pathos bolest) med. v. cijanoza

cijanotipija (grč. kyanos tamnoplav, typos otisak, slika) postupak u fotografskom kopiranju pri kojem svjetlošću dodirnuti mjesta na papiru poplave

cijanoza (grč. kyanos tamnoplav mineral) med. modra bolest, modra boja kože zbog nedostatka kisika u krvi

cikada (lat. cicada) zool. cvrčak

cikatrizarati (lat. cicatrix ožiljak) med. zarasti, zaliječiti se (rana)

cikcak (njem. zickzack) linija (ili: crta) izlomljena u kratkim i ostrim zavojima

ciklama (lat. cyclamen) biljka križalina, klobučac, miholjica, menegled, gorska ljubica (cvjetovi vrlo ugodno mirišu, uzgaja se i kao lončanica)

ciklici (grč. kyklos krug) mn. grčki epski pjesnici nakon Homera koji su, uglavnom, opjevali grčko herojsko razdoblje (junake i bogove) i koji, kao takvi, predstavljaju određeno jedinstvo

ciklični (grč. kyklos krug) kružni, koji se vraća u krug, koji se pravilno ponavlja; *ciklične forme* glaz. oblici koji se sastoje od više stavaka koji su rađeni po utvrđenim pravilima, npr. simfonija, sonata itd.; ciklični pjesnici v. ciklici

ciklitis (grč. kyklos krug) grč. upala očnih vjeda, osobito u predjelu trepavica

ciklobal (engl.-fr. bicycle, njem. Bali lopta) igra slična nogometu ili rukometu (protivnici vozeći se na biciklima nastoje ugurati loptu u protivnički gol

cikloforija (grč. kyklos krug, foreo nosim) vrsta zrikavosti, razrokosti

ciklograf (grč. kyklos krug, grafo pišem, bilježim) teh. naprava koja, kad se veže s kotačem vozila koje je u pokretu, automatski ucrtava na papiru trasu prijednog puta

cikloida (grč. kyklos krug, eidos oblik) mat. krivulja koju opisuje točka na kružnici koja se kotrlja na pravcu, točkarica

ciklometar (grč. kyklos krug, kotač, metron mjera) biciklistički putomjer

ciklometrija (grč. kyklos krug, metria mjerenje) geom. mjerenje kruga, tj. svi uzorci (formule) koji prikazuju odnose kružnih lukova prema ravnim linijama koje im pripadaju

ciklona (grč. kyklos krug, kykloo okrećem u krug) 1. vihor, oluja u kovitlac; meteor, oluja ili sustav vjetrova, često žestoka u žarkom i umjerenom pojasu, s obilnim padalinama i obično u promjeru od 50 do 1500 km; 2. teh. naprava za suho pročišćavanje zraka i plinova od prašine; 3. kem. mješavina cijanovodične kiseline i klora, sredstvo za uništavanje gamadi

ciklonet (fr. cyclonette) automobil na tri kotača

ciklonizirati kem. uništavati gamad ciklonom, vršiti dezinfekciju ciklonom; v. ciklon 3.

ciklonopatija (grč. kykloo savijam, vrtložim, pathos trpljenje, nevolja) osjetljivost čovjeka na vremenske promjene, osobito u vezi s vjetrovima

ciklonoza (grč. kykloo savijam, vrtložim, nosos bolest) bolesne pojave u vezi s ciklonima

Ciklop (grč. Kyklops) mit. v. Kiklop

ciklopija (grč. kyklops) med. jednookost

ciklopista (engl.-fr. bicycle, fr. piste) utrkivačka staza za bicikliste

ciklorama (grč. kyklos krug, orama pogled, izgled, orao) krug sa slikama različitih predjela neke zemlje

- cikloskop** (grč. kyklos krug, skopeo promatram) naprava za obilježavanje željezničkih zavoja
- ciklostil** (grč. kyklos krug, stylos držak, pisaljka) stroj za umnožavanje dopisa, okružnica i dr.
- ciklostome** (grč. kyklos krug, stoma usta) zool. kružnoust (ribe, npr. paklara)
- ciklotimija** (grč. kyklos krug, thymos srce, duša) med. vrsta ludila s izmjeničnim, jačim ili slabijim, stanjima razdraženosti i duboke potištenosti
- ciklotron** (grč. kyklos krug, elektron = elektron) fiz. elektromagnetni uređaj koji proizvodi naelektrizirane čestice veoma velike brzine (protone, neutrone, alfa-čestice) koje vrše kemijske transmutacije (pretvaranje jednog kemijskog elementa u drugi) i razbijaju atomske jezgre
- cikloturizam** turizam na biciklima
- ciklus** (grč. kyklos) 1. krug, zaokružena cjelina; 2. niz spisa, predavanja, pjesama i si. koji su u vezi i čine zaokruženu cjelinu; 3. razdoblje, određen niz godina nakon kojeg se neke pojave ponavljaju istim redom
- cikorija** (grč. kichorion, lat. cichorium, tal. cicoria) bot. vodopija; prah ove biljke (kao dodatak ili nadomjestak kavi)
- cilijaran** (lat. ciliaris) trepavični; koji ima trepavice, s trepavicama
- cilije** (lat. cilia) mn. trepavice; zool. dlake kod praživotinja koje im služe kao organi za kretanje; bot. pokretne spolne stanice
- cilindar** (grč. kyliindros) geom. 1. valjak; 2. visok paradni muški šešir od crne svile s tvrdim obodom; 3. duga i okrugla staklena cijev, staklo (na svjetiljkama); 4. valjkast zapinjač (u satu); 5. dio parnog stroja
- cilindričan** (grč. kyliindros valjak) u obliku valjka, valjkast
- cilindrokoničan** (grč. kyliindros valjak, konos stožac) valjkasto-stožast
- cilšajba** (njem. Ziel cilj, Scheibe ploča) nišan, meta
- cilj** (njem. Ziel) meta, nišan, točka u koju se gada, mjesto do kojega se utrukuje; želja koju čovjek hoće postići, nakana, namjera, težnja, svrha; *ciljati* nišani, gađati, smjerati, težiti, nastojati da se nešto postigne
- cima** (tal.) uže, konop; vriježe, liše u luka, repe, bundeve i si.
- cimaza** (grč. kymainein uzbibati se, vreti) ferment kvasnih gljivica koje uzrokuju alkoholno vrenje
- cimbal** (grč. kymbalon) glaz. 1. orguljski registar s usklađenim zvoncima; 2. instrument u obliku trapeza sa žicama u koje se udara drvenim batićima
- cimelije** (lat. cimelia) mn. skupocjenosti, dragocjenosti (npr. stari rukopisi neke biblioteke); crkveno blago
- cimentirati** (tal. cementare) baždariti, provjeravati ispravnost (mjera i utega)
- cimerfarbe** (njem. Zimmer, soba, Farbe boja) bljedilo lica karakteristično za osobe koje mnogo borave u zatvorenim prostorima
- cimerher** (njem. Zimmer soba, Herr gospodar) podstanar; samac koji stanuje u iznajmljenoj sobi; *cimerkolega* sustanar u zajedničkoj sobi; dva "cimerhera" jedan prema drugome; kraće: cimer
- cimerman** (njem. Zimmermann) tesar, drvodjelja
- cimet** (grč. kinnamonon) fini začim od korice cimetočca, tropskog drveta čija je kora bogata eteričnim uljem
- cimetovac** (grč. kinnamonon) bot. v. cimet
- cimotičan** (zyme kvas) koji izaziva vrenje, skisnuće
- cina** (lat. Artemisia cina) biljka kojoj cvijet sadrži santonin i služi za lijek protiv glistavosti

- cinabari** (grč. kinnabaris) min. živin sulfid, jedna od rudača žive, vrlo lijepe crvene boje
- cinantropija** (grč. kyon gen. kynos pas, anthropos čovjek) med. ludilo u kojem čovjek umišlja da je pas
- Cinecitta** čit. činečita (tal. cine kino, citta grad) velika uređenja za produkciju filmova nedaleko od Rima; pren. bilo koji "filmski grad"
- cinefakcija** (lat. cinis pepeo, facere učiniti, načiniti) izgaranje, spaljivanje, pretvaranje u pepeo
- cinetika** (grč. kynegetikos lovački, kynegetike) vještina lovljenja pomoću pasa, lov
- cineracija** (lat. cineratio) v. cinefakcija
- cinerarij** (lat. cinerarium) posuda u kojoj se čuva pepeo mrtvaca, urna
- cinerarij** (lat. cinis, gen. cineris pepeo) urna, žara u kojoj su stari Rimljani držali pepeo spaljenih pokojnika
- cinerarija** (lat. cinis, gen. cineris pepeo) bot. pepeljuga (biljka krasnica pepeljaste boje; vrsta glavočika)
- cingara** (grč. kymbalon) zvonce koje se vješa stoci o vrat, mjedenica
- cingareska** (tal. cingaresca) ciganska pjesma
- cingulum** (lat. cingulum) pojas uz svećeničku odjeću
- cinici** fil. pristaše Sokratovog učenika Antistena koji su naučavali da su najveća dobra u životu nepostojanje želja, autarkija i vrlina, s posebnim naglašavanjem potrebe za što većom prirodnošću; kod kasnijih cinika ovo se naučavanje izvrgnulo u često bezočno zanemarivanje svih običaja i vrijednosti, tako da se izraz cinizam može smatrati tipičnim za oznaku ovakvog ponašanja; naziv po gimnaziji Kynosarges u kojoj je Antisten poučavao
- ciničan** nepristojan, bezobrazan, bes-tidan, bezočan; usp. cinici
- cinija** (po imenu njem. botaničara Gotfrieda Zinna) vrtna biljka iz porodice glavočika
- cinijatrija** (grč. kyon gen. kynos pas, iatreia liječenje) umijeće liječenja pasa, pseće liječništvo
- cinik** čovjek potpuno i podjednako ravnodušan prema dobru i prema zlu; nepristojan, bezočan čovjek; usp. cinici
- cinizam** fil. naučavanje cinika; pren. zanemarivanje vanjske pristojnosti, bezobrazluk, bezočnost, bestidnost, zajedljivost, zagriženost; odricanje i preziranje svih kulturnih vrijednosti
- cinik** (njem. Zink) min. plavičastobijela kovina, element, atomska težina 65,38, redni broj 30, znak Zn
- cinikati** (iz njem. zinken dojavljivati) dojaviti vlastima, optužiti, "otkucati", denuncirati; *ciniker* potkazivač, doušnik, "tužibaba"
- cinikograf** (njem. Zink, grč. grafo crtam, slikam) onaj koji urezuje slike ili slova u cinkove ploče (radi tiskanja)
- cinikografija** (njem. Zink, grč. grafo crtam, slikam) urezivanje (nagrizavanje) slika ili slova u cinkove ploče (radi umnožavanja tiskanjem)
- cinikografirati** (njem. Zink, grč. grafo) raditi pomoću cinikografije
- cinikova mast** (njem. Zinksalbe) bijela mast koja se upotrebljava za liječenje lakših ozljeda kože
- cinikove legure** slitine cinka s drugim kovinama, npr. s bakrom (*mesing*), s bakrom i niklom (*novo srebro*), s kositrom (*bronca*) itd.
- cinikuš** (mađ. csengo) zvonce
- cinikvajs** (njem. cink, weiss bijel) bijela slikarska boja; cinčano bjelilo, umjetni bijeli slikarski pigment, po sastavu cinkov oksid
- cinikvajs** (njem. ZinkvweiB) bijela slikarska boja, neotrovna
- cinober** (grč. kinnabaris) min. v. cinabari

cinofil (grč. kyon pas, filos ljubitelj) ljubitelj pasa

cinografija (grč. kyon gen. kynos pas, grafo opisujem) opisivanje pasa

cinolisa (grč. kyon pas, lyssa bjesnilo) med. pseće bjesnilo

cinologija (grč. kyon pas, logia) v. kinologija

cinoreksija (grč. kyon pas, orexis težnja, prohtjev) pseća, neutaživa glad

cintor (tal. cimitero) prostor oko crkve, crkveno dvorište; groblje

Cion (hebr. zijjon) najviši jugozapadni brijeg Jeruzalema s "Davidovim gradom" i Salomonovim hramom; Jeruzalem; pren. Crkva i njezini vjernici; Sion

cionist (hebr.) pristaša (ili: pobornik) cionizma

cionistički pokret v. cionizam

cionizam (hebr. zijjon) židovski pokret kojem je svrha stvaranje slobodne i samostalne židovske države u Palestini; reorganizaciju ovoga pokreta izveo je 1897. T. Herzl

cipa (grč.) opna, kožica (na jajetu, na mlijeku), membrana

cipal (grč. kefale glava, preko lat. cephalus) zool. morska riba, skočac, skakavac

ciplar ptica koja se hrani ciplima

ciplara mreža za lovljenje cipala

ciprinide (lat. Cyprinus carpio šaran) zool. mn. ribe nizinskih voda (šaran, som, štuka, karaš, mrena, kečiga, itd.); usp. salmonide

ciragra (lat. cirrus kovrča, uvojak, grč. agra plijen) med. poljska kečka (bolest u krajevima oko Visle)

circenzijske igre (lat. circenses) cirkuske igre kod Rimljana: gladijatorske borbe, borbe sa životinjama, natjecanja na konjima i kolima (najomiljenija zabava Rimljana); *panem et circenses* čit. panem et circenzes (lat.) "kruha i igara", usklik rimskog naroda da mu se dade hrana i cir-

kuske igre, a on više ne traži (u doba propasti)

circinus (lat. circinus šestar) med. osip, lišaj oko pojasa

circulus maior čit. cirkulus major (lat.) fiziol. veliki optjecaj krvi (kroz cijelo tijelo)

circulus minor čit. cirkulus minor (lat.) fiziol. manji optjecaj krvi (kroz pluća)

circulus vitiosus čit. cirkulus viciozus (lat.) log. "pogrešan krug", pogreška u dokazivanju i zaključivanju koja nastaje kad se stav koji treba dokazati uzme kao premisa, tj. kao razlog koji dokazuje, tako da u dokazu nedostaje načelo dokaza

ciriforman (lat. cirriformis) kovrčast

cirka (lat. circa) otprilike, oko

cirkator (lat. circator) onaj koji obilazi i nadzire katoličke samostane

cirkl (lat. circulus) 1. krug, kružnica; 2. šestar (sprava za opisivanje kruga, mjerenje udaljenosti itd.); 3. krug, društvo

cirkon (perz.) min. dragi kamen, žute ili crvenkastosmeđe boje

cirkonij (perz.) kem. element, rijetka kovina, nalazi se u mineralu cirkonu (po čemu je i dobio ime), atomska težina 91,22, redni broj 40, znak Zr

cirkul (tal. circolo područje) negdašnji naziv (u Dalmaciji) za krug, okružje, područje, kotar

cirkulacija (lat. circulatio) 1. zool. optjecanje, krvotok; 2. fin. optjecaj (novca); 3. trg. promet (robe); 4. kolanje, rasprostiranje, kruženje (vijesti, glasova i si.)

cirkulacijski organi anat. krvne žile, sustav krvnih žila

cirkulacijski papiri trg. mjenice, kreditna pisma i si. (kao zamjena gotovog novca za neko vrijeme i bez sigurne podloge koja bi jamčila njihovu isplatu)

cirkular (lat. *circularare*) 1. službeno pismo koje se šalje većem broju osoba i ustanova s istim sadržajem, okružnica; 2. teh. beskrajna, kružna pila

cirkularan (lat. *circularis*) kružni, u obliku kruga, koji se kreće u krugu; koji ima osobinu cirkulara 1.

cirkularna nota pismo koje neka vlada šalje stranim vladama i u kojem izlaže svoja stajališta i odluke o nekom aktualnom političkom pitanju

cirkulirati (lat. *circularare*) 1. kružiti, teći, optjecati; 2. ići od ruke do ruke, biti u optjecaju, biti u tečaju; 3. kolati, pronositi se (glas); 4. kem. ponovno destilirati

cirkulus (lat. *circulus*) krug, kružnica, kružna linija, kružna putanja

cirkum (lat. *circum*) prijeđi, oko, okolo, unaokolo (u mnogim složenicama)

cirkumcizija (lat. *circumcidere* obrezati) obrezanje (kod Židova i muslimana); usp. sunet

cirkumferencija (lat. *circumferentia*) obujam, opseg, periferija

cirkumfleks (lat. *circumflexus*) gram. dug naglasak

cirkumgestacija (lat. *circumgestatio*) nošenje okolo kod katolika: nošenje hostije u monstranci; usp. monstranca

cirkumgiracija (lat. *circum, gyrus*) vijuganje; med. vrtoglavica

cirkumligatura (lat. *circumligatura*) med. španjolska ogrlica = parafimozna

cirkumlokucija (lat. *circumlocutio*) ret. opširno opisivanje, = parafraza

cirkumluvija (lat. *circumluvio*) geol. optjecanje, tj. odvajanje jednog komada zemlje zbog prodiranja riječne vode i stvaranje otoka

cirkummediteranski (lat. *circum* naokolo, Mediteran) koji se nalazi oko Sredozemnog mora, sredozemni

cirkumpolarne zvijezde astr. zvijezde koje ne silaze s vidika jer se

okreću u blizini zvijezde Sjevernjače

cirkumskripcija (lat. *circumscriptio*) opisivanje; ograničavanje, zatvaranje u određene granice; ret. opisivanje riječima, stvaranje razdoblja

cirkumskripcijska bula papinska bula kojoj je cilj uređivanje prilika Katoličke crkve u nekatoličkim zemljama

cirkumspektivan (lat. *circumspicere* ogledavati se) koji se ogledava oko sebe

cirkumstancija (lat. *circumstare* stajati uokolo) okolnost, stjecaj događaja

cirkumvalacija (lat. *circumvallatio*) voj. opkopavanje, opkop (napravljen od bedema ili rovova)

cirkus (lat. *circus*, grč. *kirkos* krug) 1. kod Rimljana: duguljasto-okruglo trkalište za konje i kola u kojem su priređivane circenzijske igre; 2. danas: okruglo mjesto s amfiteatralnim sjedalima za artistske i si. izvedbe (obično pod šatorom)

cirkumulusi (lat. *cirrocululus*) mn. meteor, oblaci koje čine slojevi snježnobijelih kuglica, u nizovima ili kao stada bijelih ovaca

cirrostratusi (lat. *cirrostratus*) mn. meteor, oblaci u obliku tankog, bjeličastog i prozirnog vela

ciroza (grč. *kirros* žut, boje limuna) med. *ciroza jetara* bolest praćena umnožavanjem jetrenog vezivnog tkiva koje očvrstne i pokazuje jaku žučkastu boju (posljedica kroničnog alkoholizma, sifilisa i dr.)

cirozan (lat. *cirrus* kovrčava kosa, uvojak, *cirrosus*) kovrčast

cirusi (lat. *cirrus* kovrča, uvojak) mn. meteor, ovčja vuna, paperjasti oblaci, sastavljeni od ledenih iglica, potpuno bijeli; pri lijepom vremenu, ako barometar pada, nagovještavaju skoru kišu

cis (lat.) 1. s ove strane (za prostor); za (za vrijeme)

cis (lat.) 2. glaz. ton C povišen za pola tona

cisalpinski (lat. cis-alpinus) koji leži s ove strane Alpa

cisoida (grč. kissos bršljan, eidos lik) vrsta krivulje (trećeg stupnja) u geometriji

cista (grč. kystis mjehur) med. vrsta šupljikaste izrasline ispunjene tekućinom ili kašastim sadržajem, okrugla poput kugle (za razliku od drugih tvrdih izraslina)

cistektomija (grč. kystis mjehur, temno režem) operativno uklanjanje neke ciste

cistercit pripadnik jednog ogranka benediktinskog reda (ime po opatiji Citeaux, lat. Cistertium, u Burgundiji)

cisterna (lat. cisterna) 1. bunar za skupljanje kišnice (osobito u bezvodnim krajevima); 2. posebni vagon za prijevoz benzina, ulja, petroleja i dr.

cistitis (grč. kystis mokraćni mjehur) med. akutna ili kronična upala mokraćnog mjehura

cistoskopija (grč. kystis mokraćni mjehur, skopeo gledam, promatram) med. pregled ciste cistoskopom

cistotomija (grč. kystis, temno režem) med. operativno otvaranje mokraćnog mjehura ili koje druge ciste

citacija (lat. citatio) navođenje, navod (citata); prav. poziv pred sud

citadela (tal. cittadella) fort. mala utvrda koja se nalazi u većoj i služi kao glavna utvrđena točka cjelokupnog utvrđenja; tvrđava za obranu grada

citara v. citra; *Cithara octochorda* čit. citara oktokorda (lat. osmerostruna) katolička crkvena pjesmarica prvi put objavljena u 18. st., sadrži latinske i hrvatske pjesme za osam različitih prigoda (odatle joj i ime)

citāt (lat. citatum) 1. navod, mjesto doslovno navedeno iz neke knjige ili spisa, s navodnim znacima i točnim navođenjem izvora

citāt (lat. citatus) 2. prav. onaj koji je pozvan pred sud

citator (lat. citator) 1. prav. onaj koji poziva sudu; 2. navoditelj citata

citirati (lat. citare) 1. prav. pozvati pred sud; 2. doslovno, točno navesti čije riječi ili mjesto iz nekog djela

citius, altius, fortius čit. cicijus, alcius, forcijus (lat.) brže, više, hrabrije (geslo današnjih Olimpijskih igara)

citoblast (grč. kytos šuplje tijelo, omot, blastema klica, izdanak) bot. jezgra, hladetinasta tvar iz koje se razvija biljno stanično tkivo

citogonija (grč. kytos šuplje tijelo, gone rađanje) biol. razmnožavanje putem pojedinačnih stanica

citologija (grč. kytos šuplje tijelo, logia znanost) dio biologije koji se bavi proučavanjem stanice

citometar (lat. citus brz, grč. metron mjera) sprava za mjerenje brzine, brzinomjer

citoplazma (grč. kytos šuplje tijelo, omot, plasma tvorevina) bot. prozirna sluzava tekućina koja struji u stanici, jedna od najvažnijih tvari u prirodi jer o njoj, zajedno s jezgrom, ovise pojave života

citostoma (grč. kytos šupljina, stoma usta) biol. ušće stanice

citotoksičan (grč. kytos šuplje tijelo, toxikos otrovan) med. koji uništava stanice; *citotoksična moć* svojstvo imunih krvnih seruma da uništavaju stanice (eritrocite, leukocite i dr.)

citra (grč. kithara) glaz. veoma stari žičani instrument na kojem se tonovi proizvode metalnim prstenom

citrat (grč. kitron, lat. citrus limun) kem. sol limunske kiseline

citrin (grč. kitron limun) vitamin P, uvjetuje normalnu propustljivost kapilara; kremen žute (limunove)

citroen čit. sitroen (fr.) poznata francuska marka automobila (prema Andreu Citroenu, "kralju automobila" u Francuskoj)

citrona (grč. kitron limun, lat. citrus) bot. limun (drvo i plod)

citronat (lat. citrus limun) nezrela, još zelena ušćerena limunova kora

citrusi (lat. citrus od grč. kitron limun) drveće i grmlje s trajnozelenim lišćem i mirisnim cvjetovima; plodovi njihovi imaju koru koja sadrži eterična ulja i sočnu jezgru (u citruse spadaju: naranče, limuni, mandarine itd.)

city čit. siti (engl.) grad; osobito: dio Londona kao bankarsko i trgovačko središte (the City)

civil (lat. civilis građanski) 1. građanstvo, građanski stalež (za razliku od vojničkog, militera); 2. građansko odijelo; *ići u civilu* ići u građanskom odijelu

civil (lat. civis građanin) 1. građanin (za razliku od vojnika); 2. nastavnik građanskog (civilnog), posebno rimskog prava (za razliku od kanonista i kriminalista); 3. sudac koji sudi u građanskim sporovima

civilan (lat. civilis) građanski; ugladen, uljudan, uljuđen, pristojan; prav. privatnopravni

civiliter mortuus (lat. civiliter mortuus) prav. građanski mrtav, proglašen umrlim, koji se smatra mrtvim iako je živ, tj. bez građanskih prava

civilizacija (lat. civilisatio) stupanj kulture koji dolazi nakon barbarstva i na kojem se, malo-pomalo, čovjek privikava življenju u skladnoj zajednici sa svojim bližnjima; prosvijećenost, školovanost, uljuđenost, društvena usklađenost

civilizirati (lat. civilisare) provesti civilizaciju; školovati, učiniti ugladenim, uljuditi, uljuđivati, učiniti ko-

ga skladnim članom ljudskog društva

civilna lista (engl. civil list) stavka u državnom proračunu koja se svake godine isplaćuje vladaru radi uzdržavanja njega i njegovog dvora

civilna služba (lat. civilis) građanska služba, služba u građanstvu

civilni brak građanski brak, brak koji se sklapa pred državnim vlastima

civilno pravo građansko pravo

civis (lat.) građanin; *civis academicus* čit. civis akademikus (lat.) akademski građanin, student sveučilišta

civitet (lat.) građansko pravo

cizeler (fr. ciseleur) rezač kovine, kovinorezbar

cizelirati (fr. ciseler) fino, umjetnički dotjerivati površinu iskovanih predmeta tako da budu glatki; u metalnu ploču i staklo finim malim dlijetom urezivati razne figure i ukrase

cizelirati (fr. ciseler, tal. cesello, lat. caedere rezati) dlijetom oklesati, dlijetom otesati; kiparske radove izljevane u kovini dlijetom umjetnički popraviti i ukrasiti; prid. cizeliran

clairvoyance čit. klervoajans (fr.) vidoovitost, sposobnost predviđanja, vidovnjaštvo

clandestina possessio čit. klandestina posesio (lat.) prav. imovina do koje je netko došao potajno

clandestina sponsalia (lat.) mn. prav. potajni zaručnici

clandestinum coniugium čit. klandestinum konjugijum (lat.) prav. potajni brak

clarissimus čit. klarisimus (lat.) "najslavniji", Visost, Svjetlost (grof. titula)

clavus hystericus čit. klavus hystericus (lat.) med. žestok bol samo na jednom mjestu glave

clavus oculi čit. klavus okuli (lat.) med. ispadnutost šarenice (oka) kroz oteklinu na rožnici

- clavus pedis** čit. klavus pedis (lat.) med. žulj na nozi, kurje oko
- clearing-house** čit. kliring-haus (engl.) ustanova u kojoj bankari izmiruju svoja potraživanja (mjenična, čekovna i dr.); prva ovakva ustanova osnovana je 1775. u Londonu
- climb** čit. klajmb (engl. climb "penjanje", "uspon") vrsta društvenog plesa (pleše se u parovima uz beatglazbu; partneri ispružaju ruke jedno prema drugome i trljaju se nosevima "na mongolski način", zatim se okrenu jedno prema drugom leđima i tako završavaju ples)
- clog** čit. klog (engl. clog "drvena cipela, cokula") irski narodni ples s udaranjem nogu o pod (iz njega se razvio step)
- coca-cola** čit. koka-kola (engl.) osvježavajuće piće od različitih biljnih ekstrakta s dodatkom neznatne količine kofeina
- Code Napoleon** čit. Kod Napoleon (fr.) francuski građanski zakonik koji je tako nazvan po tome što je izrađen pod predsjedništvom Napoleona I. i objavljen 1804.
- codex chartaceus** čit. kodeks kartaceus (lat.) stari rukopis napisan na papiru
- codex manuscriptus** čit. kodeks manuskrptus (lat.) djelo u rukopisu, osobito: stari rukopis
- cogito, ergo sum** čit. kogito, ergo sum (lat.) fil. mislim, dakle postojim (osnovno načelo Descartesove filozofije)
- coitus animalium** čit. koitus animalium (lat.) parenje životinja
- cokule** (tal. zoccolo) mn. teške i čvrste kožne cipele, osobito vojničke
- col** (njem. zoll) starija mjera za dužinu: palac = 1/10 ili 1/12 stope = oko 2,5 cm
- cold-cream** čit. kold-krim (engl.) bijela pomada za omekšavanje kože
- coll arco** čit. kol aro (tal.) glaz. gudaalom (svirati)
- colla parte** čit. kola parte (tal.) glaz. oznaka za prateće glasove da se usmjeravaju prema glavnom glasu
- collegium medicum** čit. kolegijum medikum (lat.) zdravstveno vijeće, sanitetsko vijeće
- collegium privatissimum** čit. kolegijum privatisimum (lat.) plaćeno predavanje samo za ograničen broj slušatelja
- collegium privatum** čit. kolegijum privatum (lat.) posebno predavanje koje slušatelji plaćaju
- collegium publicum** čit. kolegijum publikum (lat.) javno besplatno predavanje
- collegium sacrum** (lat.) sveti sabor, sabor kardinala u Rimu
- colštok** (njem. Zoll-stock) drveni metar na sklapanje; metar na kojem su označeni coli (palci); palačno mjerilo
- come prima** čit. kome prima (tal.) glaz. kao prije, kao gore
- come sopra** čit. kome sopra (tal.) glaz. v. come prima
- come sta** čit. kome sta (tal.) glaz. kako jest, bez svojevoljnog ukrašavanja
- comedie a tiroir** čit. komedi a tiroar (fr.) šaljivo kaz. djelo s nepovezanim scenama
- Comedie francaise** čit. Komedi fransez (fr.) Francuska komedija, pariško kazalište koje prikazuje poglavito klasična djela
- comme ci, comme ça** čit. kom si, kom sa (fr.) i ovako i onako, svakojako
- comme il faut** čit. kom il fo (fr.) uzorno, valjano, primjerno, baš kako treba, kao što priliči; otmjenost
- communicatio idiomatum** čit. komunikacio idiomatum (lat.) teol. sjedinjenost božanskih i ljudskih svojstava u Isusu Kristu
- comodamente** čit. komodamente (tal.) glaz. v. comodo

comodetto čit. komodeto (tal.) glaz. v. comodo
comodo čit. komodo (tal.) glaz. udobno, umjereno
compiacevole čit. kompijaćevole (tal.) glaz. ljupko, dopadljivo
complices delicti čit. komplices delikti (lat.) mn. prav. v. komplici
composto čit. komposto (tal.) glaz. složeno
con allegrezza čit. kon alegreca (tal.) glaz. sa živošću, živahno, s veselošću
con amarezza čit. kon amareca (tal.) glaz. s gorčinom, tužno
con amore čit. kon amore (tal.) glaz. s ljubavlju, radosno, sa zadovoljstvom
con anima čit. kon anima (tal.) glaz. s izrazom punim duše
con brio čit. kon brio (tal.) glaz. živahno, burno, vatreno
con diligenza čit. kon dilidženca (tal.) glaz. pažljivo, brižljivo
con dolcezza čit. kon dolčeca (tal.) glaz. ljupko, umilno, slatko
con dolore čit. kon dolore (tal.) glaz. s bolom, tužno, žalosno
con espressione čit. kon espresione (tal.) glaz. izražajno
con fuoco čit. kon fuoko (tal.) glaz. vatreno, sa žarom, živahno
con gravita čit. kon gravita (tal.) glaz. dostojanstveno, s dostojanstvom
con grazia čit. kon gracija (tal.) glaz. ljupko, umilno
con moto čit. kon moto (tal.) glaz. v. pod motus
con osservanza čit. kon oservanca (tal.) glaz. s pažnjom, pažljivo
con passione čit. kon pasione (tal.) glaz. strasno, strastveno, s uzbudjenjem
con suono pieno čit. kon suono pjeno (tal.) glaz. punim tonom
con tenerezza čit. kon tenereca (tal.) glaz. s nježnošću, nježno, dirljivo

con variazioni čit. kon varijacioni (tal.) glaz. s varijacijom, s djelomičnim odstupanjima od glavne teme
con vigore čit. kon vigore (tal.) glaz. krjepko, živahno, snažno, izražajno
con vivezza čit. kon viveca (tal.) glaz. živahno, živo
concertino čit. končertino (tal.) glaz. manje glazbeno djelo, obično s jednim do tri samostalna stavka
concurrentiae clausula čit. konkurenције klauzula (lat.) trg. prav. pogodba kojom se službenik (npr. trgovački pomoćnik) ograničava, u korist svoga nekadašnjeg poslodavca, u svom privrednom radu
concursus creditorum čit. konkurzus kreditorum (lat.) v. pod konkurs
conditio sine qua non čit. kondicio sine kva non (lat.) uvjet bez kojega se nešto ne može zamisliti ili izvršiti, tj. neophodan, nužan, apsolutan uvjet
confer čit. konfer (lat.) usporedi (upućivanje na neko mjesto u knjizi); upotrebljava se obično u skraćenom obliku: cf.; usp. konferatur
conferatur (lat.) neka se usporedi
Confiteor čit. Konfiteor (lat.) "ispovijedam se"; pokajna molitva u katoličkom bogoslužju; pren. pokajanje
consecutio temporum čit. konsekucio temporum (lat.) gram. vremenski slijed, pravilno slaganje vremena u rečenici
consensus gentium čit. konsenzus gencijum (lat.) teol. suglasnost svih naroda u pogledu vjerovanja u postojanje božanstva (uzima se često kao dokaz za postojanje Boga)
consignatio bonorum čit. konsignacio bonorum (lat.) prav. sudski popis imovine (npr. nakon smrti onoga koji umre bez oporuke, kod javnih prodaja, u slučaju bijega nekog prijestupnika); simbolično oduzimanje imovine

- consilium abeundi** čit. konzilijum abeundi (lat.) savjet đaku da napusti školu (zbog slabog učenja ili ponašanja), nešto blaža vrsta relegacije
- consilium medicum** čit. konzilijum medikum (lat.) liječnički savjet, liječničko mišljenje
- consortes litis** čit. konsortes litis (lat.) mn. prav. drugovi pred sudom, svi koji pred sudom zajednički zastupaju isto pravo
- constitutum possessorium** čit. konstitutum posesorijum (lat.) prav. jedan od načina stjecanja vlasništva u pokretnim stvarima bez stvarne predaje, tj. tako da ta stvar i dalje ostane kod prijašnjeg vlasnika u uporabi
- contano** čit. kontano (tal.) glaz. brojte, tj. pravite stanku (u partituri kod onih glasova koji kasnije počinju)
- continuet** čit. kontinuuet (lat.) med. neka nastavi (bolesnik upotrebljavati lijek)
- continuetur** čit. kontinuetur (lat.) med. neka se nastavi (uzimanje lijeka)
- continuo** čit. continuo (tal.) glaz. bez prekidanja
- conto a meta** čit. konto a meta (tal.) konto o poslovima na zajednički račun, tj. na dijeljenje gubitka i dobitka
- conto corrente** čit. konto korente (tal.) trg. tekući račun, tj. kad banke, trgovci i industrijalci otvaraju jedan drugom mjerni ili akceptni kredit ili račun (konto), pa na temelju toga kredita međusobno posluju
- contractus socidae** čit. kontraktus socide (lat.) prav. v. socida
- contradictio in adjecto** čit. kontradikcio in adjekto (lat.) log. proturječnost u pridanom, npr. četvorokutan krug, drveno željezo, hladna vatra itd.
- contradictio symptomatum** čit. kontradikcio simptomatum (lat.) med. proturječnost znakova bolesti
- copo** (tal. zoppo) sakato, kljasto; *alla zoppa* čit. ala copa (tal.) glaz. nejednako
- copy-right** čit. kopi-rajt (engl.) uobičajena formula za zaštitu autorskog i izdavačkog prava
- copy-right bili** čit. kopi-rajt bil (engl.) zakon o autorskom i izdavačkom pravu
- coque!** čit. kokve (lat. coquere, coque) farm. kuhaj! (na receptima)
- coram populo** čit. koram populo (lat.) v. koram publiko
- coram publico** čit. koram publiko (lat.) pred skupljenim narodom, pred cijelim svijetom, javno i otvoreno
- eorned beef** čit. kornd bif (engl.) usoljena govedina konzervirana u limenim kutijama (konzerva)
- óro pieno** čit. koro pjeno (tal.) glaz. pun zbor, potpun zbor
- corona** čit. korona (lat.) vijenac; *corona castrensis* čit. korona kastrensis (lat.) taborški vijenac (dobivao gaje vojnik koji je boreći se prvi ušao u neprijateljski tabor); *corona ciuica* čit. korona civika (lat.) građanski vijenac, odlikovanje vojniku koji je u boju spasio život rimskom građaninu; *corona muralis* čit. korona muralis (lat.) zidni vijenac, odlikovanje vojniku koji se prvi popeo na zid neprijateljske utvrde; *corona navališ* čit. korona navališ (lat.) brodski vijenac, dobivao ga je vojnik koji je prvi stupio na neprijateljski brod; *corona obsidionalis* čit. korona obsidionalis (lat.) opsadni vijenac, dobivao gaje vojskovođa koji je oslobodio grad od opsade; *corona vallaris* čit. korona valaris (lat.) nasipni vijenac, dobivao ga je vojnik koji se prvi popeo na neprijateljski nasip; *corona triumphalis* čit. korona trijumfalis (lat.) dobivao je vojskovođa kojemu je bilo dopušteno da slavi trijumf; ovaj posljednji vijenac bio je prvotno od svježeg

lovorova lišća a kasnije od zlata, dok su ostali vijenci bili od neke druge kovine, a predstavljali su npr. utvrđeni zid, valove itd.

Corona borealis čit. Korona borealis (lat.) Sjeverna kruna, zvijezde na sjevernoj nebeskoj polutki (najsajjnija zvijezda Gemma)

corona Veneris čit. korona Veneris (lat.) med. "Venerin vijenac", sifilisne ospice po čelu

corps de logis čit. kor d'loži (fr.) arh. srednji glavni dio palače ili dvorca

corps diplomatique čit. kor diplomatik (fr.) svi predstavnici stranih država u nekoj državi, diplomatski zbor, diplomatsko tijelo

corpus delicti čit. korpus delikti (lat.) prav. predmet koji dokazuje krivnju, tj. oruđe kojim je djelo izvršeno ili objekt nad kojim je izvršeno

corpus Domini čit. korpus Domini (lat.) u Kat. crkvi: tijelo Gospodnje (Kristovo); pričesna hostija kao tijelo Kristovo; Tijelovo (blagdan)

Corpus juriš canonicis čit. Korpus juriš canonicis (lat.) zbirka pravnih izvora kanonskog prava

Corpus juriš civilis čit. Korpus juriš civilis (lat.) zbirka Justinijanovih pravnih knjiga

Corpus juriš čit. Korpus juriš (lat.) zbornik prava, knjiga cjelokupnog rimskog prava: zbirka rimskog prava koju je u VI. st. priredio car Justinijan, no koja je tek u XVI. st. dobila ovaj naziv

corpus vile čit. korpus vile (lat.) v. pod vilis

Cos-b astronomski laboratorij europskih zemalja u kojem se proučavaju gama-zrake iz galaktičkih i drugih visoko radioaktivnih izvora (lansiran je početkom kolovoza 1975.)

Cosa nostra čit. Koza nostra tal. (tal. Cosa nostra "naša stvar") poznata ta-

lijanska gangsterska organizacija mafije u SAD-u

Cosmati (tal. iz grč. kosmeo kitim) talijanski umjetnici u 12—14. st., čija se djela temelje na dekorativnosti i ukrašavanju

crepitatio vesicularis čit. krepitacio vezikularis (lat.) med. škripanje u prsima koje se čuje pri udisanju zraka
crepitus ventris čit. krepitus ventris (lat.) med. čujno, glasno puštanje vjetрова iz trbuha (kroz crijeva)

crescendo čit. krešendo (tal.) glaz. sve jače, pojačavajući jačinu tona

cretio čit. krećio (lat.) prav. izjava pred sudom i svjedocima o primanju nekog nasljedstva

crimen laesae majestatis čit. krimen lese majestatis (lat.) prav. uvreda veličanstva; zločin prema državi, veleizdaja

Croata čit. Kroata (lat.) Hrvat

Croatia čit. Kroacija (lat.) Hrvatska; ime Croatia dano je jednom planetoidu otkrivenom 3. ožujka 1906. na njemačkoj zvjezdarnici Konigsstuhl-Heidelberg; v. i Kroacija

croix d'honneur čit. kroa d'onor (fr.) francuski orden: križ legije časti

crown čit. kraun (engl.) kruna, engleski srebrni novac od 5 šilinga

cruciferae čit. krucifere (lat.) mn. bot. biljke krstašice, pripadaju porodici zeljastih dvosupnica

crustacea čit. krustaceja (lat.) mn. zool. razred člankonožaca, rakovi, ljuskar

cuba libra (šp.) popularni španjolski napitak (koka kola miješana s nekim alkoholima)

cubok (njem. Zuwage) dodatak, obično kosti ili lošije meso, koji mesar stavlja na vagu uz meso koje mušterija traži; privaga

cucla (njem.) sisa, duda, gumena sisaljka, "varalica", gumeni ili plastični predmet u obliku sise i si.

- cug** (njem. Zug) 1. vlak, željeznica; 2. povorka; 3. gutljaj; 4. propuh; 5. vrsta velike udice za lov somova; 6. voj. vod
- cugati** (njem. Zug) piti, pijuckati
- cugeher** (njem. Zugehor) pribor za odijelo (podstava, konac, gumbi i dr.)
- cugšalter** (njem. Zug vučenje, Schalter) električni prekidač na poteg; potezna sklopka
- cukar** (njem. Zucker) šećer
- cukari** (njem. zucken) vući, trgati
- cukerkrankhajt** (njem. Zucker šećer, Krankheit bolest) šećerna bolest
- cukervaser** (njem. Zucker šećer, Wasser voda) zašećerena voda
- cuketo** (tal. zuchetto) crvena kardinalska kapica
- culicidae** čit. kulicide (lat.) mn. zool. komarči
- culpa lata** čit. kulpa lata (lat.) prav. široka, tj. teška krivnja
- culpa levis** čit. kulpa levis (lat.) prav. laka, mala krivnja
- culpa levissima** čit. kulpa levissima (lat.) prav. veoma laka, posve mala krivnja
- cum grano salis** čit. kum grano salis (lat.) v. pod granum salis
- cum laude** čit. kum laude (lat.) s pohvalom, pohvalno, odlično (u ocjenjivanju uspjeha na ispitima)
- cum reservatione** čit. kum reservatione (lat.) s iznimkom, uz ogradu, osim
- Cung-li-jamen** (kin.) kinesko Ministarstvo vanjskih poslova
- cuprum** čit. kuprum (lat.) min. bakar
- Curia romana** čit. Kurija romana (lat.) Rimski kurija, papin dvor u Rimu (središnje tijelo u upravi Katoličke crkve)
- curihmati** (njem. zurichten) spremi, dotjerati, dogotoviti
- curik** (njem. zuriick) natrag (izraz uobičajen kod kočijaša kad žele da kognji povuku natrag)
- curikštos** (njem. zuriick natrag, Stoss udarac) udarac lopte u nogometu tako da je igrač usmjeri natrag (iza sebe, a preko sebe)
- curriculum vitae** čit. kurikulum vite (lat.) tijek života, životopis
- custodia honesta** čit. kustodija honesta (lat.) prav. zatvor koji ne lišava časti (osobito za manje političke prijestupe)
- cušnjajder** (njem. Zuschneider) krojač (pomoćni)
- cušpajz** (njem. Zuspeise) dodatak uz glavno jelo, sporedno jelo, varivo
- cuštendig** (njem. zustandig) zavičajan
- cuzamenštos** (njem. Zusammenstoss) sukob, sudar
- cvajakter** (njem. zwei dva, Akt čin) kazališna igra u dva čina; dvočinka
- cvajer** (njem. Zweier) dvojka, znak broja dva ili neki predmet druge kategorije (npr. brašno)
- cvajzicer** (njem. zwei dva, Sitz sjedalo) vozilo, kola, saonice, zrakoplov i si. sa dva sjedala; dvosjed
- cvancig** (njem. zwanzig) dvadeset (obično kao figura u kartaškoj igri "šnap-sl", kad igrač ima kralja i damu iste boje); usp. fircig
- cvancik** (njem. zwanzig) nekadašnji novac od dvadeset krajcara
- cvebe** (ar. zabib, tal. zibibbo) mn. suho grožđe, groždice; rozine
- cvečknknedli** (njem. Zwetschke šljiva) mn. okruglice, "knedli" sa šljivama
- cvergl** (njem. Zerge) patuljak; zool. vrsta sitne ribe, tzv. američki somić
- cvibak** (njem. Zvieveback) kruh dvaput pečen, dvopek; biskvit
- cviblsos** (njem. Zwiebel crveni luk, fr. sauce umak) umak od crvena luka
- cviglijanizam** v. cvinglijanci
- cvik** (njem. Zwick) vrsta kartaške igre; igra "mlyn"
- cvika** (njem. cvikl klin); obično u frazi: *zabiti cviku* podvaliti kome, nasamariti koga i si.

cvikati (njem. zwicken) bušiti, bušenjem poništiti (kartu, ulaznicu)

cvikcange (njem. zwicken štipati, Zange kliješta) vrsta osobitih kliješta sa šiljastim štipaljkama

cviker (njem. Zwicker) naočale koje se drže na nosu pomoću štipaljke, bez nožica

cviki-pusa (njem. zwicken štipati, "pusa" poljubac) poljubac pri kojemu se cjelivana osoba uštine za obraz

cvikl (njem. Zwickel) klin, uklinak, umetak (izraz osobito uobičajen kod krojača, kad treba proširiti hlače ili si. umetkom u obliku klina)

cvilih (lat. bilih dvonitni, od dvije žice, njem. Zwillich) dvonitka (jako i gusto laneno, kudjeljno i pamučno platno)

cviling (njem. Zwilling) blizanac, jedno od blizančadi; usp. triling

cvinglijanci pristaše cvinglijanizma, naučavanja vjerskog reformatora Ulricha Zwinglija (1484—1531)

Cyrano de Bergerac čit. Sirano d' Bergerak (fr.) francuski prozni i dramski pisac (pravim imenom Hector Savinien, 1619—1655); njegov je lik neoromantički idealiziran u istoimenoj drami Edmonda Rostanda

C

- Č, č** četvrto slovo hrvatske latinice
- ča-ča-ča** (cha-cha-cha) latinskoamerički društveni ples u 4/4 taktu; pleše se u paru, partneri se ne drže, ali se kreu po točno određenoj shemi koraka; *pijani ča-ča-ča* varijacija spomenutog plesa, imitacija (koracima i pokretima) pijanog svijeta (gubljenje ravnoteže)
- čabuk** (tur.) brzo
- čador** (perz.-tur.) v. šator
- čaga** (šatr.) ples
- čajr** (tur. čajyr) livada, poljana, travnjak, pašnjak, dolina
- čajka** (rus. čajka, mađ. sajka) lak i brz čamac na Dunavu i Dnjestru (služio i kao ratni čamac); šajka
- čakarita** (šp. chacarita) divovski inkvizicijski požar zabranjenih knjiga (proveo argentinski katolički kler)
- čakija** (tur. čakı) džepni nožić, perorez
- čakija** (mađ. csaklya) motka sa željeznom kukom za privlačenje udaljenih predmeta; motka uz koju se penje loza, grah i si.
- čakmak** (tur.) kresivo, ognjilo
- čakov** (mađ. csako) kožna vojnička kapa, šešir s remenom ispod brade
- čakra** (šp. chacra) seljačka koliba, seoska kuda u Južnoj Americi
- čakšire** (tur.) hlače
- čalgija** (tur. čalgi) glazbalo, glazbeni instrument; svirka, sviranje; ansambl od tri svirača (melodijski instrument i udaraljke)
- čalma** (tur.) bijeli platneni ovoj oko fesa kod muslimana; *zaviti čalmu* pren. poturčiti se, prijeći na islamsku vjeru
- čam** (tur.) 1. bor, jela, smreka; 2. čamac od jelovine
- čama** tur. (kjamis) gornja ženska haljina (drugo je čama — dosada)
- čamac** (tur.) v. čam 2.
- čanak** (tur.) drvena zdjela
- čančara** vrsta kornjače
- čang** (kin.) kineska mjera za dužinu, = 3,18—3,58 m
- čankir** (fr. chancre) čir uopće (obično se upotrebljava u vezi meki odnosno tvrdi čankir) opasna spolna bolest
- čantra** (tur.) putnička torbica
- čantrati** (tur.) cendrati, čangrizati, prigovarati, gundati
- čapetoni** (šp. chapetonis) novi europski doseljenici u prijašnjim španjolskim pokrajinama Latinske Amerike (za razliku od kreolaca koji su rođeni u Latinskoj Americi)
- čapka** (polj. csapka) četvrtasta ulanska kapa; poljska narodna kapa
- čapkun** (tur.) konj sa sitnim i brzim hodom, ravan konj (koji istodobna diže obje desne pa obje lijeve noge); pren. vragolan, nestaško
- čapljan** (tal. ciplina) bot. poriluk
- čaptija** (tur.) svileni rubac
- č' a** ¹mađ. csarda) krčma na pusti u Mađarsko¹
- čardak** (tur.) zarada drvena ili zidan^{*} ili na stupovima s (izbočenim) drvenim gornjim katom; gornji t ili katovi u takve zgrade; spremište 7~ kukuruz; stražarska kula

- čardaš** (mađ. csardas) mađarski narodni ples u 2/4 taktu, ispočetka lagan, pa sve življi i burniji
- čarka** (rus.) 1. ruska mjera za tekućinu = 0,132 l
- čarka** (perz.) 2. puškaranje između prednjih, istaknutih dijelova vojnih postrojbi radi izazivanja i uznemiravanja neprijatelja ili kao počinjanje ozbiljnije borbe
- čarkaš** (perz.-tur.) vojnik na prednjem položaju, onaj koji započinje čarke
- čarleston** (engl. charleston) američki salonski ples u 2/4 ili 4/4 taktu
- čaršija** (perz. čehar su, tur. čaršu) 1. tržnica, sajam; 2. poslovni, trgovački dio grada; 3. trgovački stalež; pren. javno mnijenje, neobaviještenje, nestručnjaci, npr. "čaršija priča"
- čarter** (engl. charter) povelja, isprava, dokument; ugovor; pravo, povlastica; ugovor o najmu broda ili zrakoplova
- čartirati** (engl. charter) povlastiti, povlaštivati; dati brod ili zrakoplov pod zakup
- čartisti** (engl. charter) mn. pristaše i pobornici čartizma u Engleskoj
- čartizam** (engl. charter povelja) politički i socijalni pokret engleskih radnika (1836—1848) protiv aristokracije, velikog posjeda i kapitala; borio se za široke demokratske slobode, osobito za opće pravo glasa i tajno glasovanje
- čarug** (tur. çaryk) opanak
- častuška** (rus.) narodna pjesma vedroga karaktera, kratka pjesmica (obično četiri stiha), poskočica
- čatija** (tur. çati) rubac, koprena, veo, prekrivač
- čatma** (tur.) pleter, preplet; kuća od dasaka i brvana
- čauš** (tur. çavuş) dočasnički čin u turskoj vojsci; debeli svat (koji zbija šale u svatovima); općinski podvornik u Dalmaciji; usp. alaj-čauš
- čeb-brava** vrsta brave sa 5 do 7 zatvarača od kojih se svaki treba dignuti na svoje mjesto kako bi se brava otvorila (nazvana po pronalazaču, engleskom mehaničaru Chubbu)
- čehizam** češki izraz u nekom drugom jeziku; usp. bohemizam
- ček** (engl. cheque, check) 1. bank. bankovna uputnica, isprava kojom osoba koja je deponirala određenu svotu novca kod druge osobe daje ovoj na log da isplati nekoj trećoj osobi ili donositelju svotu koja je na toj ispravi označena; 2. platno s plavim ili plavim i bijelim kvadratima ili prugama, mornarsko platno
- Čeka** (rus.) kratica za "Črezvičajnaja komissija" ("Izvanredna komisija") — osnovana u Rusiji nakon Oktobarske revolucije, reorganizirana u veljači 1922. kao državna politička uprava — GPU, kasnije NKVD
- čekić** (tur.) kladivac, kladivo, bat; jedna od triju slušnih košćica u srednjem uhu
- čekmedže** (tur.) kutija s ladicom (služi kao drvena kasa)
- čekrdak** (tur. çekirdek koštica) ogrizak vočke (s košticama)
- čekrk** (tur. çikrik) kotač, kotur, vitlo (za dizanje uvis izvlačenjem)
- čelebija** (tur. çalab, çeleb) gospodin, lijepo odgojen čovjek; također: mladi gospodin, gospodičić
- čelenka** (tur. çelenk) nakit u obliku perjanice, srebrne, rjeđe zlatne, pričvršćen na kalpaku ili čalmi (odlikovanje za posječenu neprijateljsku glavu); nakit na kapi; glava (šatr.)
- čelesta** (tal. celesta) vrsta glasovira s nizom metalnih pločica koje daju vrlo lijepe tonove (četiri oktave)
- čelik** (perz.) kovko željezo, nado, ocal
- čelist** (tal. cello) glaz. v. violončelist
- čelo** (tal. cello) glaz. v. violončelo
- čembalo** (tal. çembalo) glaz. žičani instrument u obliku trapeza, svira se

- udaranjem u žicu pomoću dvaju čekića
- čember** (tur. çember) veo muslimanskih žena; veliki rubac koji pokriva glavu i čelo do očiju (nosi se uz feredžu); platno, šifon; obruč, šuplje kolo
- čempres** (lat. cyparissus) rod crnogoričnog drveća iz porodice čempresovki (vrlo pravilno razgranjeni grmovi ili stabla)
- čeng** (kin.) kineski puhački instrument s cijevima raznih veličina i zakrivljenom trubom u koju svirač puše
- čengija** (tur. çengi) plesačica i pjevačica; usp. čoček
- čerevički** (rus.) mn. male ženske cipele
- čerga** (tur. çerge) mali šator, osobito ciganski
- čeri-brandi** (engl. cherry-brandy) rakija od trešanja, trešnjevača
- červonci** (rus.) mn. "crvenjaci"; ruske novčanice sa zlatnim pokrićem koje je 1923. g. uvela sovjetska vlada (jedan červonec = 10 zlatnih rubalja)
- česma** (tur. çeşme) kladenac, zdenac, bunar; izvor iz kojega voda teče na cijev (drugo je česma)
- čester-sir** (engl. chester) vrsta odličnog engleskog sira, nazvanog po engl. gradu Chesteru
- češagija** (tur. kaşagy, s našim česati) česalo; limena četka za timarenje konja i krava
- četverik** (rus., sanskr. tschatur, lat. quattuor) mjera za žito u Rusiji = 26,24 l
- čevra** (tur. çevre) četverokutni rubac izvezen srebrnim nitima, vjenčani dar
- či** (kin.) 1. kineska mjera za dužinu: stopa = 0,318 m; 2. mjera za putove = 0,246 m; 3. mjera za žito od 100 činga = oko 100 l
- čibuk** (tur. çubuk) cijev lule; kamiš; lula; u nekadašnjoj Turskoj: danak od ovaca i koza što se davao sultanu
- čićerone** (tal. cicerone) vođa stranaca, osobito u tal. gradovima (podrugljivo nazvan, zbog svoje govornosti, po slavnom rimskom govorniku Ciceronu); cicerone
- Čičikov** tip iz Gogoljeva romana Mrtve duše ("junak" putuje po Rusiji i od vlastele kupuje "duše" njihovih mrtvih kmetova)
- Čifut(in)** (tur.) Židov; *čifutarija* skup Čifuta (kao poruga)
- čikara** (tal. chicchera) šalica
- čikoš** (mad. csikos) čuvar konja, konjušar
- čilaš** (tur., mad. csillas) konj sive dlake
- čili** (engl., iz meksičkoga: chilli) vrsta veoma ljutoga sušenog papra; jelo ili umak začinjen takvim paprom
- čimaron** (šp. cimarronada) čopor divljih životinja) južnoamerički divlji konj
- čimbur** (tur.) jaja pripremljena s vrhnjem i češnjakom
- čimpanza** (fr. chimpanze) vrsta antropoidnog majmuna, srodnog gorili
- čimpanza** (njem. Schimpanse) zool. vrsta afričkog antropoidnog majmuna, "afrički divlji čovjek", po duševnim osobinama životinja najbliža čovjeku, živi obiteljskim životom i lako se pitomljava
- čin-čiplak** (tur. çyrçyplak) gol golcat; pren. bez igdje ičega
- činampas** (šp. shinampas) mn. plivajući vrtovi u Meksiku
- činčila** (šp. chinchilla) 1. zool. južnoamerički zec, zec-miš; 2. krzno s izrazito mekanom gustom sivom dlakom ove životinje
- činčila** (šp. chinchilla) vrsta južnoameričkog glodavca (love ih radi krasnog gustog i finog krzna)
- činela** (tal. cinelle) glazbena sprava u obliku diska (udara se jednom o drugu), plitica
- činele** (tal. cinelle) mn. glaz. plitice (udaraljke u obliku mesinganih tanjura, služe za davanje posebnog tona pojedinim mjestima u glazbenom djelu)

- čing** (kin.) kineska mjera za žito = 1/100 či = oko 11
- činkvečentisti** (tal. cinquecento) mn. tal. pjesnici (T. Tasso i dr.) i umjetnici (Rafael i dr.) iz doba činkvečenta
- činkvečento** (tal. cinquecento) lit. "pet stotina", skraćeno umjesto "tisuću pet stotina"; uobičajeni naziv za XVI. st. talijanske književnosti i umjetnosti, doba cvjetanja renesanse
- čino** (šp. chino) "Kinezi"; potomak crnca i Indijanke u Americi
- čino** (šp. chino) mješanac od bijelca ili Indijanca i osobe neodređene rase
- čipolin** (tal. cipollino) talijanski mramor sa zelenkastim žilama
- čips** (engl. chip komad, kriška, iver) vrsta sendviča; na ulju pečena tanka krišćica krumpira
- čir** (ar. džirahat) med. grizlica, oštećenje kože ili sluznice zbog raspada bolesnog tkiva
- čirak** (tur. čyrakman) svijećnjak; (čyrak, čerag) sluga, momak; šegrt, kalfa
- čistka** (rus.) čišćenje; povremena revizija članova stranke i provjeravanje njihove idejnosti; uklanjanje neprijateljskih elemenata iz neke zajednice uopće
- čivit** (tur. čivit) isto što i indigo, modriilo; plavi pigment biljnog podrijetla; pren. zelenaš, lihvar
- čizma** (tur., mad. csizma) kožna cipela s visokom sarom
- čoček** (tur. čoček) plesač
- čoha** (tur. čoha, čuha) vrsta tvorničkog čvrstog valjanog sukna i odjeća od njega
- čok** (engl. chok) tehn. prigušivač; zatvarač zraka na rasplinjaču koji služi za brže stavljanje motora u pogon
- čokanj** (tur. čokal) staklenka za rakiju od 1/8 litre, 1 dl i 1/2 dl; stabljika kupusa; okomak od kukuruza, klip bez zrna
- čokolada** (meks. cacauati, xocoati, šp. chocolate, tal. cioccolata, fr. chocolat, njem. Schokolade) masa pripremljena od kaše prženog kakao-ploda u zrnu, šećera, vanilije i dr.
- čolak** (tur. čolak) jednoruk, sakat čovjek, invalid u jednu ruku, bogalj
- čolo** (šp. cholo) potomak Zamba; također: Indijanac koji je odrastao među Europljanima i koji govori španjolski
- čom, čoma** (mađ. csomo) zamotuljak npr. duhana
- čomor** (mađ. csomor) 1. otrovni žabnjak (biljka); 2. bolest koja dolazi od masnih jela, groznica praćena osjećajem gađenja i mučnine
- čorba** (tur. čorba) juha
- čota** (tal. ciotto hrom) skvrčeno stopalo; gruda, grumen zemlje
- ču** (jap.) 1. japanska mjera za dužinu od 60 kenga ili 360 šaka = 109,310 m; 2. mjera za površinu = 99,573 a
- čukur** (tur.) rupa, jama, jarak, dolina
- čulo** (šp. chulo) pomoćnik borca s bikovima koji razdražuje bika
- čurma** (tal. ciurma) momčad, svjetina, družba, rulja
- čuros** (šp. cliurros) mn. ovce s grubom, obično crnom vunom
- čuruk** (tur. čuruk) nedostatak, mana
- čuti** vrsta himalajskog majmuna za kojega neki misle daje ljudsko biće; usp. jeti, miti
- čuvida** (tal. ciovetta) maska, krinka, obrazina, maškara, krabulja; lažan izgled
- čvenk** (šatr.) sastanak, "spoj"

Ć, ć peto slovo hrvatske latinice

Ćaba (ar. Ka'bah, perz. Ća'be) v. Kaba

ćafir (ar.) onaj koji ne priznaje Boga, nevjernik (osobito kao pogrda)

ćafurija (ar. kjafor) kamfor

ćakule (tal. venet. ciacole) brbljarije

ćao! (tad. ciao!) zdravo!

ćapati (tal. chiappare) uhvatiti, uloviti, zgrabiti, šćepati

ćar (tur. kjar) trgovina, zarada, dobitak; korist; trgovački posao

ćasa (tur. kjase) duboka porculanska, zemljana ili bakrena zdjela

ćatib (ar.) pisar; pisac, mudrac, učenjak

ćeća (tur. keća) bijela (albanska) kapa od uvaljane vune

ćef (ar. ćeif) dobro raspoloženje, radost, veselje, uživanje; volja, prohtjev

ćefil (tur. kefill) svjedok, jamac

ćehaja (perz. kethhuda, ćahje) domaćin, starješina; zamjenik, nadzornik

ćehaja (tur.) 1. nadstojnik, upravitelj dobara; 2. starješina pastira

ćeif (ar.) v. ćef

ćela (tur. kel gol) glava bez kose

ćelepír (tur. kelepir) ono do čega se dođe na lak način; pljačka, plijen, dobit

ćelija (lat. cella soba, soba za ostavu, ostava, dem. cellula, grč. kalia kobilica) zasebna sobica, samica, osobito redovnička

ćemane (tur. keman) gusle; violina

ćenar (perz.) obala, strana, kraj, rub, kut; vrsta platna

ćenevir (tur. kenevir) konoplja; konopac, uže

ćeramida (tur. ćeremid) krovni crijep

ćerana (perz. ćar-hhane) radionica sapuna; užarska radionica

ćerčivo (perz. ćarćuve) okvir, oplata, prozorski okvir

ćeresta (tur. kereste) materijal, građa; pribor uopće (za pravljenje nećega)

ćerpić (perz. ćerpidž) nepečena cigla

ćesam (tur.) sreća; *kupiti na ćesam* kupiti na sreću

ćesatluk (tur.) nedostatak novca, novćana kriza, besparica

ćesim (tur.) cijena na veliko, paušal; najam; zakupnina

ćesma (tur.) vrsta veza na šupljike

ćeten (perz.) lan

ćevap (tur. kebab) komadić mesa pećen na žeravi

ćibur (tur. kibir) oholost, gordost; samodopadljivost

ćifta (perz.-tur) = Ćifut; lihvar; škrtac; filistar

ćilibar (perz. kehruba, tur. ćehribar) "ono što privlaći slamu", fosilna smola koja potjeće od crnogorice, jantar

ćilim (perz.-tur. kilim, kelim) prostirać, tepih, sag

ćilit (tur.) lokot, brava

ćiriš (perz. ćiriš) postolarsko ljepilo

ćiriz (perz. ćiriš) v. ćiriš

ćispet (ar. ćisvet) nakit, odijelo

ćitab (ar. ćitab) pismo, knjiga; zakon, naredba; Kur'an, Biblija

ćiveta (tal. civetta) ćuk (ptica); pren. namiguša, koketa

ćor, ćorav (tur. kor) prid. slijep na jedno oko; *ćorac, ćorak* slijepi metak, tj. bez oštrog i ubitaćnog naboja

ćoriti (tur. *ćor*) šatr. spavati

ćorka (tur. *ćor slijep*, kome je tamno)
šatr. tamnica, zatvor

ćorsokak (tur. *ćor slijep*, sokak ulica)
slijepa ulica; pren. bezizlazan položaj; kritična situacija

ćotija (tur. *kotu*) nevaljalac, izrod, nečovjek

Cozot stanovnik talijanskog mjesta Chioggie (poznati kao vješti ribari)

ćufte (perz.) mn. kuglice od mljevenog mesa s paprom i lukom

ćulav (tur.) polukružna vunena kapa, nosi se ispod fesa

ćulbastija (tur.) meso pečeno na žaru

ćumez (tur.) kokošinjac; kućica

ćumur (tur.) drveni ugljen

ćup (perz.) velika zemljana posuda (za pekmez, vrhnje i dr.)

ćuprija (tur.) most

ćurak (tur.) kratak gornji zimski kaput podstavljen krznom, bunda

ćurdija (tur.) kratak krzneni kaput; dug ženski kaput bez rukava od bijelog, crnog ili crvenog sukna

ćurs (tur. *kursu*) propovjedaonica, govornica (u džamiji)

ćurtauk (tur.) bolest koju živad dobiva za vrijeme parenja

ćusegija (tur. *kusegi*) lopatica za ugljen, za žeravicu

ćuskija (tur.) željezna poluga, motka, kramp, pijuk

ćutuk (tur.) panj, batina; pren. glupan

ćuvik (perz. *ćuk*, tur. *ujk*) brežuljak

ćuza (tal. *chiuso* zatvoren, zaključan) zatvor

D

- D, d** šesto slovo hrvatske latinice
- d.** kratica za da ili datur (lat.) daj, neka se dade (na receptima)
- d. m.** glaz. kratica za dextra manu čit. dekstra manu (lat.) desnom rukom
- d. t. d.** kratica za da tales dozes (lat.) daj takve količine
- da capo** čit. da kapo (tal.) glaz. ispočetka, iznova, tj. cijelu glazbenu partiju ponoviti do tog znaka
- Dachau** čit. Dahau (njem.) nacistički koncentracijski logor u Bavarskoj, poznat po okrutnostima; usp. Buchenwald, Auschwitz
- dacija** (tal. dazio) carina, daća, porez, danak
- dacit** eruptivna površinska stijena, andezit u kojem ima kvarca
- Dačani** stanovnici Dacije (nekadašnje rimske provincije na području današnje Rumunjske)
- dada** (tur.) majka, sestra, ili uopće starija žena; naziv odmila za dadilju
- dadaizam** prema dječjem tepanju dada nazvani smjer u književnosti i likovnoj umjetnosti koji obrađuje teme iz područja besmislenoga, primitivnoga i si. na poseban način
- dadilja** (tur. dada, dady) dojilja; žena koja čuva djecu; guvernanta
- dadžaz** (etiop.) v. dadžazmač
- dadžazmač** (etiop.) titula u etiopskoj vojsci, manja od titule ras, a znači što i general; također: zapovjednik pokrajine; upotrebljava se obično u skraćenom obliku: dadžaz
- dafina** (grč. dafne) lovorika, lovorovo drvo
- dafizam** irski fašizam (naziv po prezimenu generala O'Duffyja)
- Dafna** mit. Nimfa koju je Apolon pretvorio u lovor, kći riječnoga boga Pe-neja
- dafnin** (grč. dafne lovor) kem. alkaloid koji se nalazi u kori daphne mezereum
- Dafnis** mit. lijepi pastir na Siciliji, sin Herma i jedne nimfe; umro je vrlo mlad, pastiri su ga poštovali kao heroja
- dafnomantija** (grč. dafne lovor, manteia) proricanje iz lovorove grane bačene u vatru
- dagerotip** (fr. Daguerre, grč. typos) fot. naprava koju je 1838. pronašao Daguerre i koja trajno zadržava sliku stvorenu djelovanjem svjetlosti na metalnoj ploči
- dagerotipija** pravljenje fotografija na jednom srebru pomoću žive; v. dagerotip
- daidža** (tur. dajy) ujak
- daimonion** (grč. daimonion) fil. ovako Sokrat naziva onaj unutarnji glas koji on smatra božanskim nadahnućem, a koji ga odvraća i opominje da ne čini nešto što bi bilo nepravedno, nekorisno ili loše
- daira** (tur. daire krug) 1. glaz. maleni bubanj s praporcima, def; 2. skup, zbor, mnoštvo (osobito: naziv za skup vragova, pa i prizivanje vragova); 3. dvorana za primanje ili vijećanje; 4.

- više skladišta oko zajedničkog dvorišta
- dajak** (tur. dajak) potporanj, motka, podupirač (na zid); stup
- dajdzest** (engl. digest) 1. sažet pregled; 2. zbirka zakona
- dakma** (dakhma) "tornjevi šutnje" (tvrđave u Iranu i Indiji na kojima Parsi izlažu tijela pokojnika da bi ih izjele ptice grabljivice)
- daknomanija** (grč. dakno bodem, mania bijes) med. bolestan nagon za ubijanjem
- dakrijadenalgija** (grč. dakryon suza, aden žlijezda, algos bol) med. bolest suznih žlijezda
- dakrioreja** (grč. dakryon, rheo tečem, curim) med. suviše jako suženje
- dakron** sintetičko tkivo koje služi za pravljenje umjetnih krvnih žila
- daktil** (grč. daktylos) 2. poet. stihovna stopa od tri sloga od kojih je prvi dug, a druga dva kratka (— U U)
- daktil-** (grč. daktylos) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: prst
- daktiloglifika** (grč. daktylios prsten, glyfein rezbariti, urezivati) vještina urezivanja kamenja za prstenje
- daktilografija** (grč. daktylios, grafo pišem) opisivanje prstenja
- daktilografika** (grč. daktylios, grafo) v. daktiloglifika
- daktiliomantija** (grč. daktylios, manteia proricanje) proricanje iz prstenja, proricanje pomoću čarobnog prstenja
- daktiloteka** (grč. daktylios, tithenai staviti) zbirka kamenja za prstenje (gema), osobito grčkog; zbirka otisaka takvog kamenja; draguljarski sandučić
- daktilitis** (grč. daktylos) med. upala prsta, čir na prstu
- daktilograf** (grč. daktylos, grafo pišem) onaj koji piše na pisaćem stroju
- daktilografija** (grč. daktylos, grafo) pisanje na pisaćem stroju
- daktilografinja** (grč. daktylos, grafo pišem) ona koja umije pisati na pisaćem stroju
- daktilogram** (grč. daktylos, gramma crta) otisak prstiju
- daktiloglogija** (grč. daktylos, logia) govor pomoću prstiju, vještina iskazivanja misli pomoću prstiju
- daktilomantija** (grč. daktylos, manteia) proricanje (ili: vraćanje) iz prstiju
- daktilomuzikograf** stroj za pisanje glazbenih znakova
- daktilonomija** (grč. daktylos, nomizo mislim, smatram) vještina računanja na prste, računanje na prste
- daktilosimfiza** (grč. daktylos, symfysis) sraslost prstiju na ruci ili nozi
- daktiloskopija** (grč. daktylos, skopeo gledam, promatram) metoda prepoznavanja zločinca po individualnoj razlici finih linija na unutarnjoj strani prstiju, na jagodicama; ispitivanje otisaka prstiju
- daktiloteka** (grč. daktylos, tithemi stavljam) med. zavoj kojim se povrijeđeni prst održava u ravnom položaju
- daktilotip** (grč. daktylos, typos otisak) pisaći stroj
- dal segno** čit. dal senjo (tal.) glaz. v. al segno
- dalaj-dama** vrhovni budistički svećenik; obožavani poglavar duhovne i svjetovne vlasti u Tibetu
- dalga** (tur. dalga val) 1. valovlje, valovi, bura na moru; nalet, udar vjetra; 2. ispuh dima (pri pušenju)
- dalija** bot. ljubičasta georgina, nazvana po švedskom botaničaru Dahlu (1789. g.)
- Dalila** (hebr.) v. pod Samson
- dalkilič** (tur. dalkilič gola sablja) pripadnik nekadašnjih turskih oružanih snaga (glavno oružje bila mu je sablja)

dalmatika gornja odjeća katoličkih svećenika, nazvana po tome što se nekada nosila u Dalmaciji; dio svečanog odijela njemačkih careva

dalmatinac vrsta doge iz Dalmacije (pas srednje visine, mišićava tijela, dlake bijele s crnim mrljama)

dalmatski jezik autohtoni romanski jezik koji se iz vulgarnog latinskog razvio na dalmatinskoj obali i Kvarneru

daltonizam sljepilo za boje, nesposobnost osjetila vida da razlikuje boje, osobito crvenu (naziv po engleskom kemičaru Daltonu koji je zamjećivao samo tri boje i prvi opisao ovu pojavu)

daltonski plan (Dalton-plan) metoda učeničke samoradnje čija je karakteristika da učenici pod nadzorom nastavnika sami izabiru i proučavaju znanstvenu građu (naziv prema američkom građu Daltonu gdje je 1922. prvi put primijenjena)

dama dat. domina gospođa, fr. dame, tal. dama) gospođa, gospa, žena iz višeg staleža; plemkinja, vlastelinka: otmjena žena koja drži do sebe; figura na igraćim kartama; "kraljica" u šahu

damar (tur.) 1. žila (arterija i vena); živac; bilo, puls; 2. podzemni put vode do izvora na površinu zemlje; 3. podzemna "žica" neke rude

damasciran išaran, izvezen; usp. damast

damascirati (fr. damasquiner) zažariti željezo ili čelik, osobito oštricu noževa i mačeva, pa onda išarati zlatom i srebrom (postupak nazvan po sirijskom građu Damasku)

damasirati (fr. damasser) tkati na damastni način, tkaninu šarati (ili: išarati) cvjetovima

damasket (fr. damasquette) bogata damastna tkanina s cvjetnim šarama na atlasnoj osnovi

damast (tal. damasto) svilena, vunena ili platnena tkanina s cvjetovima

damba (niz. dam nasip) uzvišenje od zemlje, kamena ili betona u obliku nasipa; služi za zaštitu obale od poplave, podrivanja i si.

damenval (njem. Dame gospođa, Wahl izbor) "dame biraju" tj. običaj na plesovima da žene biraju svoje plesače

damla (tur.) kap, paraliza, apopleksija

damnacija (lat. damnatio) osuda na vječne muke, prokletstvo

damnatio memoriae čit. damnatio memoriae (lat.) prav. uništavanje (ili: oštećivanje ili pogrd) uspomena nekog imena, slike, grba i dr.

damnatur (lat.) odbacuje se, zabranjuje se (cenzorska formula kojom se zabranjuje tiskanje neke knjige ili nekog mjesta u knjizi)

damnatus (lat.) osuđen; osuđenik

damnificirati (lat. damnificare) nanijeti štetu, oštetiti

damnifikacija (lat. damnificatio) nanošenje štete, oštećivanje

damnifikat (lat. damnificatus) onaj koji je pretrpio štetu, oštećeni

damnum (lat. damnum) šteta, gubitak

Damoklo ime laskavca koji je tiraninu Dioniziju pozavidio na sreći; da bi mu pokazao kakva je to sreća, naredio je Dionizije da ga počaste za njegovim stolom kao kakva kralja, ali mu je iznad glave objesio mač o konjsku dlaku; otuda: *Damoklov mač* opasnost koja čovjeku stalno prijete

Damon i Fintija prema starogrčkoj priči dva filozofa (pitagorovca) u službi sirakuškog vladara Dionizija Mlađeg; kad je ovaj Fintiju osudio na smrt, zamolio je osuđenik da ga prije izvršenja osude pusti kući kako bi završio neke poslove; kralj to dopusti, ali je Damon morao svojim životom jamčiti da će se Fintija vratiti; Fintija se zadržao na putu dulje nego je očekivano

kivao, pa je Damon već stajao pod vješalima kad je pravi osuđenik stigao u posljednji trnutak; vidjevši ovakvu vjernost, vladar oprosti kaznu osuđeniku i zamoli oba prijatelja da ga prime kao trećeg u svoje društvo

dampfbad (njem. Dampf para, baden kupati) parna kupelj

damping (engl. to dump prodavati po niskoj cijeni, izvoziti robu i prodavati je ispod cijene koštanja ili ispod cijene domaćeg tržišta, dumping) trg. prodavanje robe u inozemstvu ispod cijene koštanja, obično radi konkurencije i osvajanja tržišta; prodavanje robe, osobito tvorničkih proizvoda, po nižoj cijeni inozemstvu nego domaćim potrošačima radi osiguravanja monopola

Danaide mit. u staroj Grčkoj: 50 kćeri argoskoga kralja Danaja koje su pobijale svoje muževe u prvoj bračnoj noći i bile osuđene od bogova da pune vodom bačvu bez dna

Danaja mit. kći kralja starogrčkog Akrisitja, majka Perzejeva (rodila ga je sa Zeusom koji joj se približio u obliku zlatne kiše)

Danajci (grč. Danaos) pjesničko ime starih Grka

danajski dar opasan dar iz neprijateljske ruke, poput onoga drvenog konja (u kojem su bili najbolji grčki junaci) što su ga Grci (Danajci) ostavili u svom logoru da bi ga Trojanci, smatrajući ga darom, uvukli u svoj grad (Vergilije: "Timeo Danaos et dona ferentes" — "Bojim se Danajaca i kad darove donose", tj. neprijatelja se treba bojati i kad darove donosi, što znači: uvijek)

dandy čit. dendi (eng.) kicoš, gizdelin, čovjek koji se napadno oblači

dandy-valjak čit. dendi-valjak (eng.) u proizvodnji papira: valjak za utiskivanje vodenih znakova

danno (tal.) trg. šteta, gubitak

danse čit. dans (fr.) ples

dansing (engl. dance plesati, dancing) ples; mjesto, lokal (kavana, restoran i dr.) u kojem se posjetitelji mogu zabavljati i plesom

Dante Alighieri čit. Aligijeri (tal.) glasoviti talijanski pjesnik iz 13. i 14. st., autor Božanstvene komedije

dantologija znanost o Božanstvenoj komediji; danteologija

danuncijada pustolovina talijanskog književnika Gabrielea D'Annunzija koji je po završetku Prvoga svjetskog rata na svoju ruku okupirao Rijeku i ondje vladao nešto više od godinu dana; pren. smiješan pustolovni pot-hvat

daosizam (kin. dao put) religioznofilozofska znanost koja potječe od Lao-tsea (6. st. pr. n. e.)

darbizam hilijastička sekta koju je 1840. osnovao u franc. Švicarskoj J. N. Darby i koja proroštva Starog i Novog zavjeta doslovno shvaća i tumači; pristaše se zovu: darbisti, darbikršćani; prid. darbistički

dardanarijat prav. zelenašenje, lihvarenje, kupovanje živežnih namirnica (osobito žita) da bi se dobila visoka cijena; izraz potječe od nekoga feničkog čarobnjaka Dardanusa koji je čarobnom vještinom skupljao žito u svoja skladišta pa ga prodavao kad mu je cijena bila najviša

dardanarijus (lat. dardanarius) onaj koji zelenaši žitom; v. dardanarijat

Dardanci mn. podanici kralja Dardana, legendarnog osnivača Troje

Dardaneli (grč. Dardanos) mn. dvije kule s obiju strana Helesponta, naziv po starom azijskom gradu Dardaniji koji je osnovao Dardanos: otuda i ime poznatog tjesnaca Dardanela

darijadenitis (grč. dakryon, aden) med. upala suznih žlijezda

Darije (perz.) "ugušivač", "suzbijač"

- darik** (grč. dareikos stater) novac perzijskog kralja Darija, vrijedan 20 atičkih drahmi; darios
- darling** (engl. darling) ljubimac, miljenik
- darsonvalizacija** med. uporaba izmjeničnih struja vrlo visokog napona (Tesline struje) za liječenje živčanih i dr. bolesti; struje se ne propuštaju kroz tijelo, nego se pacijent izlaže djelovanju njihovog magnetnog polja (metoda nazvana po fr. fiziologu J. A. d'Arsonvalu, rod. 1851.)
- darwinist** pristaša Darvvinovog naučavanja; v. darvinizam
- darwinizam** naučavanje engleskog prirodnjaka Charlesa Darwina o razvoju i preobražavanju u životinjskom i biljnom carstvu i po kojem su se sve vrste u organskom svijetu razvile jedne iz drugih, iz jednostavnijih u složenije; taj se razvoj odvijao u borbi za opstanak, i to prirodnim odabirom (seksualnom selekcijom) i prilagodavanjem okolnostima u kojima su se morale boriti; usp. descendentna teorija
- data** (lat. dare dati, data) mn. dano, ono što je dano; mat. ono što je poznato; pov. dodaci, poznate i utvrđene činjenice
- data et accepta** čit. data et akcepta (lat.) mn. trg. izdaci i primici, izdavanje i primanje
- datacija** (lat. datatio) stavljanje, određivanje datuma, nadnevka
- datar** (lat. datarius) upravitelj papinske komore za molbe i žalbe, datarije
- datarija** (lat., tal. dataria) papinska komora za molbe i žalbe koja daje crkvene dozvole i zabrane, npr. biscenzaciju, zabranu sklapanja braka i dr.
- datirati** (fr. dater) stavljati na spis (~li pismo i dr.) mjesto, dan, mjesec i godinu pisanja; potjecati, imati svoj početak, trajati od
- dativ** (lat. dativus sc. casus) gram. treći padež, odgovara na pitanje komu? čemu?, padež cilja ili namjene
- datizam** (grč. Datis perzijski vojskovođa) nepotrebno gomilanje sinonima u govoru, osobito kod onoga kome taj jezik nije materinski
- dato** (tal.) trg. danas, od danas, od dana potpisa (osobito na mjenicama kod određivanja dana plaćanja)
- dato-mjenica** trg. ona mjenica kod koje se rok plaćanja računa od dana izdavanja
- datulja** (tal. dattero, dattolo) vrsta palme s vrlo ukusnim slatkim plodovima
- datum** (lat. datum, dare dati) podatak o vremenu, mjestu, danu i mjesecu (na spisima, pismima itd.)
- datum ut retro** (lat.) na mjenicama: naznačivanje istog vremena i mjesta kao i na prednjoj strani
- datum ut supra** (lat.) na mjenicama: mjesto, dan i godina kao gore
- daturin** (perz. taturah) kem. alkaloid koji se priprema od sjemena kužnjaka običnog (tatule)
- dau** (ar.) vrsta jedrenjaka s 2 do 3 jarbola
- dauphin** čit. dofen (fr.) titula francuskih prijestolonasljednika (1349—1830)
- David** (hebr. dod) "ljubljeni"; *Davidova zvijezda* (hebr. magen David) šesterokraka zvijezda — stari simbol židovstva (naziv po biblijskom kralju Davidu iz 10. st. pr. n. e.)
- Daviš cup** čit. Dejvis kap (engl.) međunarodno natjecanje tenisača; sastoji se od četiri pojedinačna (singl) meča i jednog u paru (dabl); osnivač Amerikanac Daviš 1900. g.
- Davus sum, non Oedipus** čit. Davus sum, non Edipus (lat.) Ja sam Dav, a ne Edip, tj. nisam toliko oštroman da bih se mogao upuštati u rješavanje zagonetaka (izreka roba Dava

- u Terencijevoj komediji Djevojka s otoka Androsa)
- dazimetar** (grč. *dasys* gust, *metron*) fiz. sprava za mjerenje gustoće zraka
- DDT** čit. di-di-ti (DDT = kratica za diklor-difenil-triklormetil-metan) sredstvo za uništavanje gamadi (bijela kristalna tvar slabog mirisa neškodljiva za bilje i više životinjske organizme); izumitelj Švicarac Paul Müller 1939.
- de** (fr. *deux*, lat. *duo*) 1. dva; *deux a deux* čit. dez-a-de (fr.) kod biljara: dva po dva, dva i dva, par i par
- de facto** čit. de fakto (lat.) zaista, doista, stvarno
- de gravi causa** čit. de gravi kauza (lat.) zbog važnog razloga
- de gustibus (et coloribus) non est disputandum** čit. de gustibus (et coloribus) non est disputandum (lat.) O ukusima (i bojama) ne treba raspravljati, tj. ukusi su različiti
- de jure** (lat.) po pravu, s pravnog stajališta; usp. *de facto*
- de lana caprina rixari** čit. de lana kaprina riksari (lat.) boriti se za kozju kostret, tj. za nešto nevrjedno, pravdati se za sitnicu, "mlatiti praznu slamu"
- de lege ferenda** (lat. *lex* zakon, *ferendus* koji treba, mora biti donesen) po zakonu koji bi trebalo propisati kako bi o nekom prijeporu mogao biti izrečen pravorijek; *de lege lata* (lat. *latus* donesen) po zakonu koji postoji
- de luxe** čit. d'liks (fr.) raskošno, luksuzno
- de nihilo nihil** (lat.) v. eks nihilo nihil
- de non praejudicando** čit. de non prejudikando (lat.) prav. ne nanoseći štetu, bez oštećivanja nečijih prava
- de plano** (lat.) prav. jednostavno, ukratko, bez okolišanja
- de profundis** (lat.) "iz dubina" (početak 130. psalma, u Kat. crkvi pokajnička 1 žalosna pjesma)
- de rigore juriš** (lat.) po strogosti zakona
- de te fabula narratur** (lat.) o tebi se basna priča (rečenica kojom — kad netko "grieh kaže a grešnika neće" — upozoravamo tangiranoga da se o njemu radi)
- de tempore** (lat.) u pravo vrijeme; primjereno prilikama
- de visu** čit. de vizu (lat.) "po viđenju", "iz viđenja", očigledno, kao očevidac
- De vi vis nil nisi verum** (lat.) O živima (ne treba govoriti) ništa ako ne istinu
- de-** (fr. *de*) 2. predmetak u složenicama sa značenjem: a) odvajanje, rastavljanje, ukidanje (npr. demobilizacija); b) padanje, srozavanje, snižavanje (npr. devalvacija, degradacija)
- de.** kratica *deleatur* (jat.) neka se briše
- Dea Dia** (lat.) mit. staroitalska božica plodnosti zemlje
- dead bali** čit. ded bol (engl.) šport. tzv. mrtva lopta u tenisu, lopta izvan igre
- dead heat** čit. ded hit (engl.) šport, "mrtva utrka", kad oba konja stignu istodobno na cilj
- dealbacija** (lat. *de-albare* pobijeliti) pobjeljivanje (ili: bijeljenje) kovina
- deartikulacija** (lat. *de-articulatio*) med. iščašenje, uganuće
- deauracija** (lat. *de-aurare* pozlatiti) pozlaćivanje, pozlata
- debakl** (fr. *debacle*) prolom leda; pren. propast, slom
- debaklaža** (fr. *debaclage*) pom. čišćenje luke, uklanjanje istovarene robe, brodova itd.
- debaklirati** (lat. *de-baculare*, fr. *debaceler*) očistiti luku, tj. istovarene brodove ukloniti iz luke
- debalaža** (fr. *deballage*) trg. raspakivanje svežnjeva i sanduka s robom
- debalirati** (fr. *deballer*) trg. raspakirati svežnjeve, sanduke s robom
- debalkanizirati** oduzeti nečemu balkanske karakteristike; profmiti; eu-ropeizirati

debandada (fr. debandade) voj. borba bez ikakvog reda; rastrojstvo, rasulo; uzmicanje u najvećem neredu

debandirati (fr. debander) rasuti se, raspršiti se

debankirati (fr. debanquer) dobiti cijeli bank (u kartama)

debarasiranje (fr. debarrasement) uklanjanje smetnji (ili: prepreka); oslobođenje od neke brige (ili: tereta)

debarasirati (fr. debarrasser) raskršiti, rasprijeti; osloboditi se (nečega)

debarbarizirati (lat. de, grč. barbaros) uljuditi, lišiti grubosti i surovosti

debarkiranje (fr. débarquement) pristajanje, iskrčavanje iz lađe; isto-varivanje robe

debankirati (fr. débarquer) istovariti, istovarivati, iskrcati na kopno; pristati uz obalu

debata (fr. debat) raspravljanje, rasprava, iznošenje mišljenja, diskusija

debatirati (fr. debatre) raspravljati; pipirati se; sudjelovati u debati

debelacija (lat. debellare završiti rat, pobijediti) uništenje neprijatelja u ratu

debent (lat. debens) trg. dužnik

debentura (lat. debentur, engl. debenture) trg. troškovi, carinski predujam koji se zadržava; potvrda primitka

debet (lat. debet) trg. dugovanje, dug koji netko treba platiti za robu ili čije plaćanje prodavač očekuje; supr. potraživanje

debi (fr. debit) 2. trg. prodaja, promet robe; prodavanje na malo

debi (fr. debut) 1. početak, prvi nastup nekog glumca ili pjevača, prvo pokazivanje publici; pristupni govor

debil (lat. debilis slab) slaboumnik, idiot, prigrup čovjek

debilitacija (lat. debilitatio) slabljenje, postajanje nemoćnim

debirokratizacija (lat. de uklanjanje — u složenicama, fr. bureau ured, kancelarija, grč. krateo vladam) na-

stojanje da se iz nekog rada ukloni birokratski postupak

debiskirati (fr. debusquer) voj. otjerati (ili: potisnuti) s boljeg položaja

debitant (fr. debutant) onaj koji prvi put javno nastupa, osobito na pozornici; za ženu: debitantica

debitirati (fr. debiter) 2. trg. prodavati; uračunati nešto u dug, opteretiti račun; pronijeti glas, razglasiti

debitirati (fr. debuter) 1. prvi put se pojaviti; igrati svoju prvu ulogu; držati prvi govor

debito (tal.) trg. dug, dugovanje

debitor (lat. debitor) prav. dužnik

debitum (lat) trg. dug, dugovanje

deblejirati (fr. deblayer) ukloniti (ili: raskršiti) otkopanu zemlju; voj. porušiti rovove i prokope nakon opsade

deblokiranje (fr. debloquement) voj. oslobođenje od opsade; v. deblokirati

deblokirati (fr. debloquer) voj. osloboditi od opsade; prisiliti neprijatelja da prestane s opsadom; tisk. obrnuta slova (privremeno upotrijebljena pri slaganju umjesto pravih) opet izvaditi i zamijeniti ih pravim

Debora(h) (hebr.) "pčela"; ime izraelske proročica (12. st. pr. n. e.) koja je pomogla oslobođenju Izraelaca od Kanaanaca; njezina pobjednička pjesma ujedno je najstariji hebrejski ep

deboš (fr. debauché) skandal, tučnjava: razuzdanost, raskalašenost, razulašenost, razvrat

debrecinka vrsta tankih kobasica (naziv po mađ. gradu Debreczenu)

debri (fr. debris) ruševine; voj. ostaci trupa, preostali vojnici

debrujirati (fr. debrouiller) razmrsiti, raspeljati, rasvijetliti, srediti

deburizirati (fr. debourser) trg. isplatiti, izvršiti isplatu, dati predujam, kaparati

deburziranje (fr. déboursement) trg. isplaćivanje; davanje predujma, kaparenje

debuširanje (fr. debouchement) voj. izlaz (ili: izlaženje) iz nekog tjesnaca; trg. prodaja, prodaja robe; put i način da se roba proda

debuširati (fr. deboucher) nešto začepljeno otvoriti, izvaditi čep; voj. izvući se iz tjesnaca; trg. naći priliku za dobru prodaju robe

decedirati (lat. decedere) otići, odlaziti; prolaziti, prestajati; preminuti, umrijeti

decem (lat.) deset

decembar (lat.) dvanaesti mjesec u godini, prosinac (31 dan); deseti mjesec po najstarijem rimskom kalendaru, brojeći od ožujka

decembristi pristaše L. Napoleona i pomagači tzv. državnog štrajka 2. prosinca (decembra) 1851. g.

decempeda (lat. decem, pes stopa) motka za mjerenje od 10 stopa, nešto više od 3 m

decem vir (lat. decem vir) član kolegija od 10 članova; najpoznatiji su, iz stare rimske povijesti, decemviri za pisanje zakona (Decemviri legibus scribendis) ili zakonodavna desetorica, koji su objavili tzv. "Zakon na deset tablica"

decemviralan (lat. decemviralis) koji se sastoji od deset članova

decemvirat (lat. decemviratus) vladavina desetorice, tj. decemvirata

decencija (lat. decenta) pristojnost, pristalost, prikladnost, skladnost

decenij (lat. decennium) vrijeme (ili: razdoblje) od deset godina

decennale (tal.) priredba koja se održava svake desete godine

decentan (lat. decere, decens) pristao, prikladan, pristojan; pošten, čestit; suzdržljiv (u umjetničkom smislu)

decentivan (lat. decipere varati) varljiv, lažljiv, koji podvaljuje

decentralizacija (lat. de, centrum središte, fr. decentralisation) slabljenje jednog političkog tijela i, kao posljedice

dica i cilj toga, veća samostalnost pojedinih dijelova; ostavljanje određenih poslova nižim organima; sustav upravljanja koji svim upravnim odjelima daje što veću samostalnost, osobito u državnoj upravi

decentralizirati (fr. decetraliser) podijeliti poslove na razne odjele i odsjeke, osobito u državnoj upravi

deceptor (lat. deceptio) varanje, laganje, prijevara, podvala

decernat (lat. decernatus) djelokrug, krug poslova, mjerodavnost jednog decernenta

decernent (lat. decernens) prav. sastavljač (ili: pisac) presude; izvjestitelj, referent o nekoj temi, struci ili vrsti poslova; načelnik neke ustanove ili upravnog odjela

decernirati (lat. decernere) sudskim putem odlučiti, riješiti; v. dekret

decertacija (lat. decertatio) završna (ili: presudna, odlučna) borba

decertirati (lat. decertare) voditi presudnu borbu

decesija (lat. decessio) odlazak, odlazanje

decesor (lat. decessor) onaj koji odlazi, prethodnik u službi

deci- (lat. decum) predmetak u složenici sa značenjem: deseti dio (neke jedinice za mjeru)

decidencija (lat. cadere pasti, decidere pasti, spasti) pad, opadanje, nazadovanje u pogledu imovinskog stanja; popuštanje, npr. groznice u bolesti

decidirati (lat. caedere, decidere završiti, riješiti, fr. decider) riješiti, rješavati, presuditi, odlučiti, odlučivati; *decidendi rationes* čit. decidendi rationes (lat.) prav. razlozi sudske presude

decigram (lat. decem, grč. gramma) deseti dio grama; usp. dekagram

decilitar (lat. decem, grč. litra) deseti dio litre

decima (lat. decima) glaz. deseti ton računajući po redu od osnovnog tona; poet. strofa od deset stihova (španjolskog podrijetla)

decimacija (lat. decimatio) pravo na desetinu, skupljanje desetine; desetkovanje, izdvajanje svakog desetog čovjeka radi decimiranja

decimala (lat. decimus deseti) mat. desetinka

decimalan (lat. decem, decimus) desetinski, koji se sastoji od deset dijelova; *decimalni razlomak* mat. desetinski razlomak, tj. običan razlomak čiji je nazivnik dekadna jedinica; *decimalni račun* račun s decimalnim razlomcima; *decimalni sistem* brojevni sustav čija je osnova broj 10; *decimalna mjera* podjela mjera na deset jedinica; *decimalna vaga* vaga koja ima krak utega deset puta duži od kraka tereta

decimator (lat.) onaj koji skuplja desetinu

decimeter (lat. decem, grč. metron) deseti dio metra; usp. dekametar

decimirati (lat. decimare, fr. decimer) desetkovati, svakog desetog kazniti (osobito smrću) kad su svi podjednako krivi; stanovništvo može biti decimirano kakvom velikom zaraznom bolešću, tj. može biti osjetno smanjeno

decimola (tal. decimole) glaz. notna figura koja označuje da jednu skupinu od deset tonova treba odsvirati u vremenu za koje bi se inače odsviralo osam normalnih tonova

deciso čit. dečizo (tal.) glaz. određeno

decizija (lat. decisio) prav. sudska odluka, osobito u sumnjivim slučajevima

decizivan (lat. decisivus) presudan, odlučan; oštar

decizivan glas (lat. votum decisivum) prav. glas koji odlučuje, presudan glas

decizor (lat. decisor) prav. izborni sudac

decizum (lat. decisum) sud, presuda, sudska odluka

declamando čit. deklamando (tal.) glaz. veoma izrazito, s puno izražajnosti

declaration of rights čit. deklarešn of rajts (engl.) izlaganje prava, objava engleskog parlamenta 1689. g. o osnovnim načelima engleskog ustava

decoctor bonorum čit. dekoktor bonorum (lat.) prav. rasipnik svoje imovine

decoctor dolosus čit. dekoktor dolozus (lat.) prav. rasipnik vlastite i posuđene imovine

decrescendo čit. dekrešendo (tal.) glaz. postupno tiše, sve slabije; mjesto koje se tako svira

dedaleum (grč. Daidalos) fil. "živi kotač", zootrop, vrsta fenakistoskopa ili stroboskopa

dedalski (grč. daidaleos) umjetnički, lijepo izrađen, šaren, kićen

dedekoracija (lat. dedecoratio) sramoćenje, beščašćenje, kaljanje

dedicija (lat. deditio) predaja, kapitulacija

dedicirati (lat. dedicare) posvetiti, posvećivati: pokloniti (npr. nekome neku knjigu), namijeniti

dedignacija (lat. dedignatio) preziranje, potcjenjivanje, omalovažavanje

dedikacija (lat. dedicatio) posveta, posvećivanje; poklanjanje, darivanje

dedikator (lat. dedicare posvetiti, dedicator) onaj koji nešto daruje s posvetom

dedirati (lat. dare dati, dedi) trg. unijeti nešto u knjige kao plaćeno, brisati neki dug; deditirati

dedit (lat. dedit, dare dati) trg. dao je, platio je, izmirio je

deditirati (lat. dare) trg. v. dedirati

dedomažirati (fr. dedommager) obešteti, obeštećivati, nadoknaditi štetu, dati odšetu

dedublirati (fr. dedoubler) voj. smanjiti vojni odred napola

deducirati (lat. deducere) izvesti, izvoditi, zaključiti (ili: zaključivati) iz općega o posebnom; pokazati, dokazati, izložiti, objasniti; pravni dokaz izvesti iz drugih, već dokazanih činjenica

deductis deducendis čit. dedutkis deducendis (lat.) po odbitku onoga što se treba odbiti; pošto se dokaže ono što treba dokazati

deductis impensis čit. deduktis impensis (lat.) po odbitku troškova

dedukcija (lat. deductio) log. izvođenje, zaključivanje iz općega o posebnom, metoda mišljenja kojom se od općeg zakona dolazi do posebnih; trg. odbijanje od neke svote

deduktivna metoda v. dedukcija

deduktivnost (lat. deductivus) log. kako postojanja kao deduktivan

deetatizacija (fr.) izdvojenje iz državnog vlasništva (pojam suprotan etatizaciji)

defekacija (lat. defaecatio) čišćenje od taloga; kem. pročišćavanje, osobito šecernog soka pomoću vapna; izbacivanje izmeta

defekcija (lat. defectio) otpadanje, odmetanje; slabljenje, popuštanje u snazi, iscrpljenost, malaksalost

defekt (lat. defectus) nedostatak, mana, nepotpunost, praznina, pogreška; kvar, npr. na motoru; manjak, npr. u blagajni

defektan (lat. defectus) krnji, manjkav, nepotpun, oštećen, s prazninama

defektirati (lat. deficere) tražiti i ispravljati pogreške u računanju; dopunjavati, popunjavati, ponovno naručivati; pronevjeriti; u pošti: javiti da je nešto nestalo

defektiv (lat. defectivum) gram. imenica ili glagol kod kojih se ne upotrebljavaju svi oblici

defektivan (lat. defectivus) nepotpun, koji nema svih dijelova i oblika

defektivitet (lat. defectivitas) krnjost, manjkavost, nepotpunost

defektivni glagoli (lat. verba defectiva) gram. nepotpuni glagoli, tj. oni koji nemaju svih oblika

defektologija (lat.-grč.) znanost o pojedincima koji se po organskim, fiziološkim ili psihičkim nedostacima razlikuju od prosječnog (normalnog) čovjeka; skup metoda za otkrivanje pogrešaka u proizvodima (npr. pukotina u izrađevini od kovine i si.)

defektuozi (lat. defectuositas) v. defektivitet

defektura (lat. defectura) u ljekarništvu: opskrbljivanje, popunjavanje laboratorija; ispitivanje, dopunjavanje

defeminacija (lat. defeminatio) psih. gubljenje ženskih psiholoških i fizioloških osobina; supr. efeminacija

defendend (lat. defendendus) optuženik kojeg treba braniti, klijent, štitnik; za ženu: defendentica

defenzija (lat. defensio) obrana

defenziva (fr. defensive) obrana, stanje u kojem je jedna strana samo u obrambenom stavu; supr. ofenziva

defenzivan (lat. defensus, fr. defensif) obrambeni, koji je za obranu, zaštitni

defenzivni kut voj. mjesto izloženo unakrsnoj topovskoj ili puščanoj paljbi

defenzivni položaj voj. obrambeni položaj, onaj na kojem se očekuje napad

defenzivni rat voj. obrambeni rat, tj. rat koji se vodi samo radi obrane

defenzivno oružje voj. obrambeno oružje (koje služi samo za obranu)

defenzivno sredstvo (lat. defensivum) med. vanjsko zaštitno sredstvo radi zaštite od štetnih utjecaja

defenzor (lat. defensor) branitelj, zaštitnik, zastupnik; pravobranitelj

deferent (lat. *deferens*) onaj koji traži prisegu, koji nekome drugom nudi prisegu; dostavljač; na novcu: znak mjesta kovanja i majstora koji je pravio novac

defetirati (fr. *defaire*) praviti malodušnim, klonulim; oduzimati (ili: slabiti) vjeru u uspjeh ili pobjedu

defetist (fr. *defaitiste*) pristaša defetizma; malodušan čovjek, bez vjere u uspjeh ili pobjedu; prid. defetistički

defetizam (fr. *defaite poraz, defaitisme*) malodušnost, klonulost, nevjerovanje u uspjeh ili pobjedu

deficijent (lat. *deficiens*) otpadnik, odmetnik; dužnik; onaj koji ima manjak na računu, blagajni itd; onaj koji zbog slabosti ili bolesti nije više sposoban obavljati svoju dužnost

deficit (lat. *deficere* nedostajati, deficit nema, nedostaje, nije tu) manjak, manji iznos u jednom računu, svota za koju su prihodi manji od izdataka; manjak u blagajni

defiguracija (lat. *defiguratio*) kvarenje, nagrđivanje, unakaživanje

defigurirati (lat. *defigurare*) pokvariti, unakaziti, nagrđiti

defile (fr. *defile*) tjesnac, klanac, svaki uski put kojim se može kretati samo po jedan ili dvojica u redu (usjek, klanac, most itd.); svečani mimohod

defilirati (fr. *defiler*) pojedinačno prolaziti kakvim tijesnim putem; voj. prolaziti paradnim maršem, svečano prolaziti

defilman (fr. *defilement*) voj. uređivanje, osiguravanje fortifikacijskog objekta od neprijateljske vatre; *horizontalni defilman* rov napravljen tako da se u njega ne može gađati ni upadati; *vertikalni defilman* rov napravljen tako da neprijatelj ne može u njega gledati ni gađati

definicija (lat. *definitio*) log. određenje (ili: odredba) pojma, objašnjenje jednog pojma drugim pojmovima, svo-

đenje jednog pojma na druge pojmove; nastaje naznačivanjem najbližeg roda (*genus proximum*) toga pojma i njegove specifične razlike (*differentia specifica*), tj. posebnih oznaka koje pripadaju samo onome pojmu koji treba definirati, npr.: Kvadrat je paralelogram (*genus proximum*) s jednakim stranicama i jednakim kutovima (*differentia specifica*) — to je rodna, generička definicija; usp. genetička definicija

definirati (lat. *definere* ograničiti, odrediti) log. odrediti pojam, objasniti pojam drugim pojmovima; v. definicija

definit (lat. *definitum*) (nešto) određeno, (točno) određen pojam

definitiv (lat. *definitivum*) končano objašnjenje, završna redakcija ugovora; konačno uređenje (suprotno: provizorij)

definitiva (lat.) završni ispit, praktični učiteljski ispit

definitivan (lat. *definitivus*) odlučan, presudan, određen, konačan, zaključan; pril. definitivno

definitivna sentencija (lat. *definitiva sententia*) konačni sud, konačna presuda

definitivni traktat konačni (ili: zaključni) ugovor

definitor (lat.) odreditelj, onaj koji određuje; pomoćnik dekana u Katoličkoj crkvi

deflacija (lat. *deflatio*) bank. smanjivanje novčanica u optjecaju i time podizanje kupovne vrijednosti novca; usp. inflacija

deflacionisti (lat. *deflatio*) bank. pristaše financijske politike kojoj je cilj da smanjivanjem broja novčanica u optjecaju, osobito onih za koje nema pokrića i podloge, podigne kupovnu moć novca; suprotno: inflacionisti

deflacirati (lat. *de, faix srp*) požnjati srpom, ukloniti; prav. uzeti unaprijed, odbiti, npr. jedan dio nasljedstva

deflagracija (lat. deflagratio) kem. čišćenje (ili: pročišćavanje) pomoću vatre

deflagrirati (lat. deflagrare) izgorjeti, vatrom očistiti

deflegmacija (lat. de, grč. flegma sluz) kem. oslobađanje alkoholnih tekućina od vode; v. deflegmirati

deflegmirati (lat. de, grč. flegma sluz) kem. osloboditi od vode; neku tekućinu isparavanjem ili destiliranjem osloboditi od nebitnog i nepotrebnog vodenog sadržaja

defleksija (lat. deflexio) skretanje

deflektirati (lat. deflectere) skretati, skrenuti

deflektor (lat. deflector) naprava na dimnjaku radi zaštite od vjetra i dima; naprava za dovodenje zraka (kod petrolejskih svjetiljki)

defloracija (lat. defloratio) obeščašćenje, oduzimanje djevojačke nevinosti

deflorata (lat.) djevojka kojoj je oduzeta nevinost, obeščašćena

deflorator (lat.) onaj koji je oduzeo djevojci nevinost

deflorirati (lat. deflorare) oduzeti djevojci nevinost, obeščaštiti

defluksija (lat. defluxio) opadanje, gubljenje; med. katar

defo (fr. default) oskudica, mana, nedostatak, pogreška; neopravdan izostanak; prav. izostanak s ročišta, nedolazak na suđenje

defolijacija (lat. defoliatio) opadanje lišća; kidanje lišća s drveća

deformacija (lat. deformatio) kvarenje oblika, unakažavanje, unakaženje, nagrđivanje, nagrđenje; pokvarenost oblika, unakaženost, nagrđenost

deforman (lat. deformatio) pokvarena oblika, unakažena oblika; deformiran

deformiran (lat. deformatio) v. deforman

deformirati (lat. deformare) kvariti (ili: pokvariti) oblik, unakaziti, naružiti, nagrđiti, iskvariti oblik

deformitet (lat. deformitas) unakaženost, nakaznost, pokvarenost oblika

defraudacija (lat. defraudatio) pronevjera, prijevara, utaja, krijumčarenje

defraudant (lat. defraudans) pronevjeritelj, varalica, utajivač, krijumčar

defraudator (lat.) v. defraudant

defraudirati (lat. defraudare) pronevjeriti, pronevjeravati, prevariti, utajiti, osobito: prikriti porez, carinu itd.

defunkcija (lat. defungere) prestanak života, smrt

degarnirati (fr. degarnir) ogoliti, skinuti ukras s nečega, odvojiti; *degarnirati utvrđenje* voj. izvući ratnu opremu i vojnike iz utvrde

degažiran (fr. degage) slobodan, neusiljen, otvoren, okretan

degažirati (fr. degager) osloboditi, izvući iz neprilike, razriješiti, riješiti; otpustiti iz vojske; u stanu napraviti tajni izlaz; mač. osloboditi mač od protivnikovog mača

degažman (fr. degagement) sloboda, lakoća, spretnost, neusiljenost; oslobodjenje od neke obveze; sporedan, tajni izlaz; mač. oslobodjenje mača od protivnikovog mača

degenek (tur.) batina za udaranje po tabanima; batinanje degenekom; batinati, tući, mlatiti, lupati

degeneracija (lat. degeneratio) izrođivanje, izopačavanje; izrođenje, izrođenost, izopačenje, izopačenost; opadanje, propadanje, kvarenje

degeneriran (lat. degenerare) izrođen, izopačen; pogoršan, koji se nalazi u stanju opadanja

degenerirati (lat. degenerare) izrođiti se, izrođivati se, izopačiti se, izopačivati se; opadati, propadati, pogoršavati se

degenia velebitica čit. degenija velebitika (lat.) bot. vrsta biljke koja raste samo u našem Velebitu (pronašao je

- i opisao mađarski botaničar Arpad Degen, 1866—1934)
- degluticija** (lat. deglutitio) gutanje, žderanje
- degmati se** (tur. degmek) hrvati se, opirati se
- degolizam** politika i slaganje s politikom koju je vodio fr. general Charles de Gaulle (1890—1970), vođa francuskog otpora protiv njemačke okupacije i kasnije predsjednik vlade i predsjednik države
- degoržirati** (fr. degorger) očistiti od mulja, pročistiti
- degradacija** (lat. degradatio) poniženje, vraćanje s višeg položaja na niži po kazni (osobito u vojsci i kod svećenstva); lišavanje čina i zvanja; svodenje na niže stanje razvoja; fiz. svodenje na stupanj manje sposoban za pretvaranje (energije)
- degradiran** (lat. degradare) zapostavljen, lišen čina i zvanja, potcijenjen
- degradirati** (lat. degradare, fr. degrader) zapostaviti, lišiti nekoga čina i zvanja; poniziti, potcijeniti
- degrasirati** v. degresirati
- degrasirati** (fr. degraisser) očistiti od masti, masnih mrlja (vunu; kuh. skinuti pjenu); degasirati
- degrosirati** (fr. degrossir) dotjerati, stanjiti (srebro, čelik)
- degumirati** (fr. degommer) osloboditi od ljepljive tvari; skinuti gumu s nečega; ukloniti gumenu tvar na svilenim nitima iskuhavanjem u sapunici
- degustacija** (lat. degustatio) kušanje, probanje; *degustacija vina* određivanje okusa, mirisa, boje i izgleda vina
- degustator** (lat. degustare okusiti) kušač, znalac koji po okusu određuje svojstvo namirnica (vina, čaja, duhana i dr.)
- degustirati** (lat. degustare) okusiti, probati
- degutirati** (fr. degouter) ogaditi (nekome nešto), odvratiti nekoga od nečega, pokvariti nekome volju za nečim
- dehiscencija** (lat. dehiscencia) bot. zjapljenje
- dehiscentan** (lat. dehiscens) koji zjapi (sjemene čahure)
- dehiscirati** (lat. dehiscere) raspuknuti se, otvoriti se, zjapati
- dehortacija** (lat. dehortatio) odvratanje, savjetovanje da se nešto ne učini
- Dei gratia** čit. Dei gracia (lat.) po milosti Božjoj (uobičajena formula u vladarskim poveljama, titulama itd., u uporabi od Karla Velikog)
- deificirati** (lat. Deus, facere učiniti) obožavati, ukazivati čast kao Bogu, cijeniti više od svega
- deifikacija** (lat. deificatio) obožavanje, odavanje božanske počasti
- deiksa** (grč. deiknymi pokazujem) lingv. pokazna (deiktična) čestica (npr. s u prilogu *jutros*, tj. ovog jutra)
- deiktičan** (grč. deiktikos) koji se temelji na primjerima, na dokazima
- Deimos** (grč.) "strah"; mit. sin, stalan pratitelj i kočijaš starogrčkog boga rata Aresa
- deinoterij** (grč. deinos, therion divlja životinja, zvijer) zool. divovska pretpotopna životinja, sisavac, pronađen u okaminskim ostacima
- deinoza** (grč. deinos strašan) ret. pretjerivanje, preuveličavanje
- deintegrirati** (lat. deintegrare) oduzeti od cjeline, smanjiti, suziti
- deipnosofisti** (grč. deipnos ručak, obrok jela) starogrčki mudraci koji su učene razgovore vodili za punim stolovima
- deist** (lat. deus) fil. pristaša deizma; usporedi: teist
- deitet** (lat. deitas) božanstvo
- deizam** (lat. Deus Bog) fil. mišljenje koje dopušta da je Bog prauzrok i tvorac svijeta, ali ne priznaje nika-

kva čuda niti bilo kakav Božji utjecaj na tijek svijeta, osobito ne priznaje božansko otkrivenje; deizam je igrao glavnu ulogu u filozofiji XVII. st.; glavni predstavnici: Voltaire, Rousseau, Lessing, Mendelsohn i dr.; usporedi: teizam

Dejanira mit. žena Heraklova, za koju se borio s božanstvom rijeke Ahelaja; nehotice uzrokovala smrt svoga muža poslavši mu košulju namočenu u Nesovu krv

dejekcija (lat. delectio) prav. udaljavanje s položaja ili posjeda; med. ispražnjavanje stolice; izmet, izlučivanje

dejektorij (lat. deietorium) med. sredstvo za otvaranje i reguliranje stolice

Dejfab mit. sin Prijama i Hekube, brat Hektorov i Parisov; nakon Parisove smrti muž Helenin; ubio ga Menelaj

deka (grč. deka deset) 2. deset, mjera od deset grama

deka (njem. Dečke) 1. pokrivač, gunj
dekabristi (rus. dekabr) mladi ruski plemići — časnici koji su 26. prosinca 1825. podigli u Petrogradu ustanak protiv apsolutizma

dekada (grč. dekas, dekados desetina) deseterica; broj deset; deset komada; razdoblje od deset godina; zbirka ili djelo od deset knjiga, npr. Livijeva "Rimska povijest"; u kalendaru Francuske revolucije: tjedan od deset dana (od primidi, duodi itd. do dekadidi); mat. decimalni sustav

dekadenca (lat. decadere opadati, tal. decadenza) opadanje, propadanje, raspad, pogoršavanje, propast; lit. pravac u književnosti i umjetnosti postromantičkog razdoblja (19. st.)

dekadika (grč. dekas, dekados desetina) mat. v. decimalni sistem

dekadni sistem mat. desetni sustav, brojni sustav koji ima za osnovu broj 10; v. decimalni sistem

dekaedar (grč. deka, edra sjedalo, osnova) geom. poliedar s deset površina

dekaginičan (grč. deka, gyne žena) s deset žena; bot. cvjetovi s deset stupača ili usta plodnice

dekagon (grč. deka, gonia) geom. desetokutnik, tijelo koje ima deset kutova

dekagrad (grč. deka deset, lat. gradus stupanj) deset stupnjeva kao jedinica mjere za kutove (četrdeseti dio kružnice)

dekagram (grč. deka, gramma) težina (ili: uteg) od 10 grama

dekakord (grč. deka deset, fr. acord suglasje više tonova) glazbalo koje ima deset žica

dekalijun (grč.) broj (piše se brojkom 1 sa 60 nula)

dekalirati (tal. de-calare) trg. izgubiti na težini zbog sušenja

dekalitar (grč. deka, litar) mjera od 10 litara

dekalkirati (fr. decalquer) prenositi otiske, npr. s bakra ili kamena na drvo itd.; prenijeti crtež na proziran papir

dekalkomanija (lat. decalcare ugaziti, tucati, grč. mania pomama, strast) vještina da se slike u bojama (tiskane na posebnom papiru koji je prevučen jednim lako rastopljivim slojem) vlaženjem stražnje strane prenose na drvo, staklo, kovinu, porculan, kožu, lim i dr.; v. metakromatipija

dekalo (tal. decalo) trg. gubitak na težini neke robe zbog sušenja, curenja itd.

dekalog (grč. dekalogos) deset Božjih zapovijedi

dekalumen (grč. deka deset, lat. lumen svjetlo) fotometrijska mjera (10 lumena)

dekalvacija (lat. decalvatio) oćelavljanje, oćelavljenje, jedna od sramotnih kazni u srednjem vijeku, sasto-

- jala se u tome što je osuđenik bio oćelavljen
- Dekameron** (tal. Decamerone, grć. deka, hemera dan) Deset dana (naslov poznate zbirke novela tal. pjesnika Boccaccia)
- dekametar** (grć. deka, metron) mjera za dužinu od 10 metara
- dekan** (lat. decanus) 1. u rimskom logoru: starješina šatora u kojem je bilo 10 vojnika; 2. danas: osoba na ćelu nekog fakulteta; predsjednik fakultetskog vijeća; 3. viši svećenik, odmah poslije biskupa (kod rimokatika i protestanata); 4. u Italiji: najstariji sluga u kući nekog kneza, kardinala itd.
- dekanat** (lat. decanatus) dekanstvo, zvanje i položaj dekana; mjesto službovanja dekana
- dekandrija** (grć. deka, aner ćovjek, muž) bot. hermafroditne biljke s deset slobodnih prašnićkih konćića, u Linneovom sustavu deseta klasa
- dekanija** dekanat kao crkvena ustanova, sjedište crkvenog kotara
- dekanski jezici** (ind. Dekham) v. dravidski jezici
- dekantacija** (fr. decantation) kem. lagano otakanje i odvajanje bistre tekućine od taloga
- dekantirati** (lat. decantare, fr. decanter) kem. oćočiti, ocijediti, neku tekućinu odvojiti od taloga koji se nalazi na dnu; razbistriti
- dekapirati** (fr. decaper) oćčistiti površinu kovine (zagrijavanjem, kuhanjem u sodi, luženjem i ribanjem) i tako je prirediti za galvanoplastiku
- dekapitacija** (fr. decapitation) odsijecanje glave; obezglavljenje
- dekapitirati** (lat. caput glava, fr. decapiter) odsjeći glavu; obezglaviti
- dekapod** (grć. deka, pus stopa) mjera za dužinu od deset stopa
- dekar** (grć. deka lat. area površina) mjera za zemljište od deset ara
- dekarbirirati** (fr. decarburer) v. dekarbonizirati
- dekarbonizirati** (lat. carbo) osloboditi (ili: oslobađati) od ugljena ili ugljićne kiseline; dekarbirirati
- dekartirati** (lat. de-charta, fr. carte) post. utvrđivati sadržaj pošiljki na osnovi karata
- dekasilabićan** (grć. deka deset, syllabe slog) deseterosložan, koji ima deset slogova; *dekasilabićan stih* deseterac
- dekaster** (fr. decastere) deset kubićnih metara, deset stera
- dekastih** (grć. deka, stichos) lit. strofa od deset stihova
- dekastilon** (grć. deka, stylos) arhit. građevina s deset stupova ili svodova
- dekatirati** (fr. decatir) obraditi sukno pomoću vodene pare da bi mu se dao blag i postojan sjaj i sprijećilo kasnije skupljanje
- dekatisaža** (fr. decatissage) postupak pri dekatiranju, prvi put upotrijebljen 1822. u Parizu; v. dekatirati
- dekatlon** (grć. deka deset, athlon natjecanje) šport, u naziv za lakoatletsko natjecanje u deset disciplina; deseteroboj
- deker** (njem. Decker) bojadisać u crtanom filmu, kolorist
- deklamacija** (lat. declamatio) umijeće usmenog izlaganja, govorenje s puno izražajnosti, umjetnićko govorenje neke pjesme; vježbanje govorenja u školi; pretjerivanje u izražajnosti govorenja i u govornićkom tonu
- deklamator** (lat. declamator) umjetnik u govorenju (stihova), majstor u izlaganju; teško razumljiv govornik; knjiga s pjesmama za deklamiranje
- deklamatorij** (lat. declamatorium) vježbanje u deklamiranju; knjiga koja sadrži pjesme za deklamiranje
- deklamatorika** (lat. declamare) upute (ili: znanost) o lijepom izlaganju, ćitanju, ili o umijeću lijepog govorenja

deklamatorski (lat. declamare) govornički, rječito; ono što odgovara deklamatorskom umijeću; neprirodno, teško razumljivo

deklamirati (lat. declamare) umjetnički i s puno izražajnosti govoriti neku pjesmu; govoriti govorničkim tonom; govorničkim i suviše vatrenim tonom govoriti o beznačajnim temama

deklanširati (fr. declancher) otvoriti, pustiti

deklaracija (lat. declaratio) objava, izjava, izjašnjenje; izlaganje, npr. nekog zakona preko za to ovlaštenih osoba ili tijela; objavljivanje, npr. zaručka; trg. prijava (ili: prijavljivanje) robe carinskim vlastima radi carinjenja (*carinska deklaracija*); izjava o sadržaju poštanskih paketa (*poštanska deklaracija*), osobno prijavljivanje poreznim vlastima visine i izvora imanja i prihoda itd.

deklarativan (lat. declarativus) koji ima karakter objavljivanja (ili: objašnjavanja), objavljeni, izjavni, iskazni; *deklarativna* ili *iskazna rečenica* zavisna rečenica kojom se kazuje što se izriče glagolom glavne rečenice, npr. Mislim da ćeš poslati

deklarirati (lat. declarare) objaviti, objavljivati; izjaviti, izjavljivati, izraziti se, objaviti svoju odluku; trg. prijaviti carinskim vlastima robu radi carinjenja

deklasirati (lat. declassis, fr. de laser) brisati (ili: izbrisati, isključiti) iz nekog društvenog staleža, reda, razreda, klase; udaljiti, ukloniti; poniziti

deklinabilan (lat. declinabilis) gram. promjenjiv (po padežima); skretljiv, sposoban za skretanje

deklinabilitet (lat. declinabilitas) gram. promjenjivost; skretljivost, sposobnost skretanja, odstupanja

deklinacija (lat. declinatio) gram. padežna promjena; fiz. odstupanje (ili:

skretanje) magnetne igle od zemljopisnog podnevnika (ili: meridijana) nekog mjesta; astr. okomita udaljenost nebeskog tijela od nebeskog polutnika, ekvatora; med. iščašenje; također: slabljenje, popuštanje neke bolesti

deklinator (lat. declinare skretati) fiz. v. deklinatorij

deklinatoran (lat. declinare skretati) koji odstupa, skreće, odbija; koji osporava

deklinatorij (lat. declinare skretati) fiz. sprava za mjerenje magnetne deklinacije

deklinirati (lat. declinare skretati) gram. mijenjati po padežima (imennice, pridjeve, zamjenice i brojeve); skretati, savijati, odstupati; prav. ne priznavati, odbijati

deklinograf (lat. declinare skretati, grč. grafo pišem) astr. instrument za automatsko bilježenje deklinacije zvijezda mikrometrom

deklinometar (lat. declinare skretati, grč. metron mjera) fiz. instrument za mjerenje magnetne deklinacije; astr. instrument za promatranje i bilježenje deklinacije

dekokcija (lat. decoctio) iskuhavanje, ukuhavanje, prokuhavanje

dekoktor (lat. decoctor) onaj koji prekuhava, ukuhava; prav. osoba koja je svoju imovinu prenijela na drugog da bi time oštetila svoje vjerovnike; rasipnik

dekolacija (lat. decollatio) odsijecanje (ili: odrublivanje) glave

dekolaža (fr. decollage odljepljivanje) zrak. završavanje uzlijetanja zrakoplova, odvajanje zrakoplova od zemlje, uzlijetanje, polijetanje, polazak zrakoplova

dekolirati (lat. decollare) odsjeći (ili: odrubiti) glavu; kem. otkinuti vrat retorte zapaljenim sumpornim koncem ili usijanom žicom

dekoloracija (lat. decoloratio) gubljenje boje, izbljedivanje; oduzimanje boje; pren. bezbojnost

dekolorimetar (lat. decolorare izbljediti, grč. metron.) naprava za određivanje sposobnosti gubljenja boje, izbljedivanja određenih stvari

dekoloriran (lat. decoloratus) izbljeden, koji je izgubio boju; kojem je oduzeta boja; pren. koji je izgubio draž

dekolorirati (lat. decolorare) izbljediti, izgubiti boju; oduzeti boju; pren. izgubiti draž

dekolte (fr. decolleter) izrez na haljinama, osobito ženskim, tako da se vide grudi, ramena, vrat; razgolićenost

dekoltiran (fr. decollete) s izrezom na haljini; razgolićen, gol; v. dekolte

dekoltirati (fr. decolleter) načiniti izrez na haljini oko vrata i na leđima; razgolititi

dekombinirati (lat. decombinare) rastaviti, odvojiti; usp. kombinirati

dekompenzacija (lat. decompensatio) med. zatajivanje, zakazivanje, prestanak rada ili djelovanja nekog organa i si. (npr. rada srčanog mišića)

dekompozicija (lat. decompositio) rastavljanje (ili: otapanje) nekog tijela na njegove sastojke, sastavne dijelove; raspadanje; truljenje

dekompozit (lat. decompositum) tijelo koje je rastavljeno na svoje sastojke, sastavne dijelove; med. lijek koji je sastavljen od više različitih lijekova; gram. riječ sastavljena od više riječi

dekoncentracija (lat.) 1. prijenos nekih poslova sa središnjih organa vlasti na niže upravne organe; 2. stanje rastresenosti, nesabranosti

dekont (fr. decompte) trg. otpis, odbitak od duga ili računa; uzajamni, kontrolni račun; ostatak

dekontaminacija (lat. de uklanjanje, contaminare okaljati) voj. uklanjanje

radioaktivne zatrovanosti s ljudi, životinja i predmeta (pomoću vode i kemijskih sredstava, struganjem gornjeg zatrovanog sloja itd.)

dekontirati (fr. decompter) trg. odbiti od duga ili računa, otpisati

dekor (lat. decor, fr. decor) ukras, ures, ljepota, ukras u boji; kićenje, osobito u keramici; kaz. sve dekoracije neke pozornice

dekoracija (lat. decoratio) ukrašavanje nekog predmeta, kićenje neke prostorije (vješanje tepiha ili goblena po zidovima, stavljanje stilskog pokućstva itd.); kaz. namještanje pozornice pomoću kulisa, pozadine i dr.; ukras, ures; orden, odličje, počasni znak

dekorativan (lat. decorativus) ukrašan, uresan, koji krasi, koji resi, koji služi za ukrašavanje; ukrasni, uresni, koji ima prirodu ukrasa (ili: uresa); arhit. koji služi samo za ukras (suprotno konstruktivan); slik. koji teži samo za vanjskim djelovanjem boja, bez udubljenja u formu i značaj

dekorator (fr. decorateur) onaj koji ukrašava prostorije, ulice, trgovce i dr.; kazališni slikar

dekorirati (lat. decorare) ukrasiti, ukrašavati, uresiti, urešavati, nakititi, uljepšati; odlikovati ordenom; *biti dekoriran* dobiti orden, imati na sebi orden

dekort (lat. de-curtus, tal. de-corto) trg. odbitak od računa za neku robu, osobito zbog slabe mjere ili loše kakvoće; uobičajeni odbitak zbog toga što se odmah plaća u gotovom

dekoviljski kolosijek kolosijek u kojem su tračnice razmaknute 0,65 m (naziv po imenu izumitelja: Decauville)

dekreditirati (fr. decrediter) lišiti povjerenja, potkopati nekome kredit, povjerenje, ugled, čast

dekrement (lat. decrementum) gubljenje, iznos izgubljen postupnim

- smanjivanjem, opadanjem; supr. inkrement
- dekrepitacija** (lat. decrepitatio) kem. pucanje (zbog zagrijavanja) kristala koji imaju u sebi mehanički zatvorenu vodu, npr. kuhinjska sol; pucanje, prštanje, puckaranje
- dekret** (lat. decernere, decretum) odluka, rješenje, naredba vlasti, svaka viša naredba uopće
- dekretali** (lat. decretales) mn. papinske odluke ili naredbe i razne zbirke takvih odluka; osobito: odluke koje je izdao Grgur IX. i koje kao kanonski zakonik predstavljaju drugi dio crkvenog prava (Corpus iuris canonici)
- dekretirati** (lat. decretare) odlučiti, riješiti, zaključiti; narediti, odrediti, izdati naredbu
- dekretisti** (lat. decrescere) mn. u srednjem vijeku: učitelji i pisci kanonskog prava, za razliku od legista, učitelja i pisaca rimskog prava
- dekretoran** (lat. decretorius) odlučujuć; *dekretoran dan* (*dies decretorius*) bio je (u Vestfalskom miru) 1. siječnja 1624. za sekularizacije koje su toga dana već stupile na snagu
- deksiografija** (grč. dexios desni, grafo) pisanje s lijeve strane na desnu
- deksiografski** (grč. dexios desni, grafo) pisano s lijeve nadesno
- deksiokardija** (grč. dexios desni, kardija srce) med. neprirodna pojava u gradi ljudskog tijela kad se srce, umjesto na lijevoj, nalazi na desnoj strani
- dekstralani** (lat. dextralis) desni, koji je s desne strane
- dekstrin** (lat. dexter desni) kem. tvar koja se dobije kad se škrob grije na 160°C; otapa se u vodi i tom se otopinom može lijepiti kao gumom; usp. dekstroza
- dekstroza** (lat. dexter desni, naziv od svojstva okretanja polarizacijske ravnine nadesno; v. dekstrin) kem. groždani šećer; glikoza
- dekubitus** (lat. decubitus) med. ležanje, način (ili: položaj) ležanja; zaležano mjesto na bolesnikovom tijelu; zaležaj; taloženje sokova na nekom mjestu
- dekung** (njem. Deckung) voj. rov, zaklon, rov
- dekuražirati** (fr. discourager) obeshabriti, obeshabrivati, uplašiti, oduzeti nekome hrabrost ili volju za nešto; prid. dekuražiran
- dekurija** (lat. decuria) klasa, desetina (u vojsci starih Rimljana)
- dekurion** (lat. decurio) zapovjednik dekurije (u vojsci starih Rimljana)
- dekurt** (fr. de-court) trg. v. dekort
- dekurtirati** (fr. decourter) trg. odbiti, smanjiti, skratiti, smanjiti račun za određen postotak zbog slabe mjere ili loše kakvoće robe
- dekurzus** (lat. decurrere, decursus) tijek, npr. neke bolesti; slabljenje bolesti
- dekusorij** (lat. decutere, decussorium) med. naprava za pritiskivanje moždane opne pri bušenju lubanje
- delacija** (lat. delatio) potkazivanje; prav. pozivanje nekoga da primi nasljedstvo
- delakrimacija** (lat. de, lacrima suza) med. suzenje, suze u očima
- delaktacija** (lat. de, lac mlijeko = odbijanje djeteta (od majčinog mlijeka)
- delat** (lat. delatus) prav. optuženik
- delatio hereditatis** čit. delacio hereditatis (lat.) prav. prelaženje imovine u nasljedstvo zbog nečije smrti ili po posljednjoj volji; sudsko prenošenje nasljedstva na najbližeg rođaka
- delatio iuramenti** čit. delacio iuramenti (lat.) prav. nametanje prisege
- delator** (lat.) potkazivač, potajni tužitelj
- delatoran** (lat. deferre, delatum) potkazivački, izdajnički; klevetnički

delatura (lat.) potkazivanje, klevetanje, ocrnjivanje

delavara vrst grožđa, tzv. "amerikan-ka" (naziv po američkom zem. imenu Delaware)

dele (lat. delere uništiti, dele) briši, izbaci!

deleatur (lat. deleatur) neka se briše, neka se izbaci (slovo ili riječi, osobito u korekturi)

delegacija (lat. delegatio) izaslanstvo; prav. ustupanje potraživanja nekog duga ili naloga za plaćanje jednog dužnika na neku drugu osobu s njezinim pristankom

delegant (lat. delegans) izdavatelj naredbe (ili: naloga); trg. dužnik koji svome zajmodavcu ustupa potraživanje nekog duga kod neke treće osobe

delegat (lat. delegatus) izaslanik

delegatar (lat. delegatarius) trg. vjetrovnik koji je upućen na neku treću osobu radi traženja nekog duga

delegirati (lat. delegare) odrediti, izaslati; ovlastiti, opunomoćiti; prenijeti na koga (pravo, dug itd.)

delekcija (lat. deligere odabrati, izabrati, delectum) biranje, izbor

delenda Carthago čit. delenda Kartago (lat.) Kartaga koju treba razoriti

delenimenti (lat. delenimentum, delenire ublažiti) mn. med. sredstva za ublažavanje (ili: uminjavanje, umirivanje); laskave riječi

deleterij (grč. deleomai uništavam, deleterion otrov) med. tvar koja truje i uništava život, otrovna tvar

Delfi (grč. Delfoi) glasovito Apolonovo proročište u Fokidi (u podnožju Parnasa)

delfijsko proročište v. Delfi

delfin (lat. delphinus) morska životinja, slična kitu, kojoj se pripisuje odanost ljudima i ljubav prema glazbi; dupin, pliskavica

delfinij (grč. Delfinion Apolonov hram) sudište u staroj Ateni (pored Apolonova hrama) koje je sudilo za ubojstva što su ih počinitelji prikazivali kao opravdana

delfinist (grč. delfis, delfinos dupin) plivač koji pliva delfin-stilom

delibacija (lat. delibatio) smanjivanje, prikraćivanje; prav. *delibatio hereditatis* čit. delibacio hereditatis (lat.) smanjivanje nasljedstva

delibal (tur, deli, bal) otrovni ili opojni med koji pčele skupljaju s biljke Daphne pontica na Crnom moru

deliberacija (lat. deliberatio) savjetovanje, razmišljanje, dogovaranje, vijećanje

deliberante Roma Saguntum perii lat. dok je Rim vijećao, Sagunt je propao (rečenica se odnosi na grčki grad Sagunt u današnjoj Španjolskoj koji je Hanibal 219. pr. n. e. razorio — dok su Rimljani odlučivali hoće li mu se suprotstaviti

deliberativan (lat. deliberativus) koji savjetuje, savjetodavni

deliberato (tal.) glaz. odlučno

delicatamente čit. delikatamente (tal.) glaz. v. delicato

delicato čit. delikato (tal.) glaz. s nježnošću, nježno; delicatamente

deliciozan (lat. deliciosus) divan, sladak, ukusan; mio, umilan, bajan

deligacija (lat. deligatio) med. zavijanje rane, previjanje

deligatura (lat.) med. zavoj; zavijanje, previjanje rane

delikatan (lat. delicatus) nježan, ljubak, mio; fin, ukusan; veoma obziran, pažljiv, osjetljiv; koji treba pažljivo raditi; težak, neugodan (npr. položaj)

delikatesa (fr. delicatessa) kao moralna osobina: nježnost, osjetljivost, obzirnost, pažljivost; u umjetnosti: profinjen ukus, smisao za lijepo, kiće-

- nost; kao predmet za uživanje: polastica, osobito ukusno jelo
- delikt** (lat. delinquere, delictum) prav. istup protiv zakona, prijestup, zločin
- delikvent** (lat. delinquere) v. delinkvent
- delikvescencija** (lat. deliquescencia) topljenje; svojstvo pretvaranja u tekućinu na zraku
- delikvescentan** (lat. deliquescens) topljiv, rastopljiv
- delikvircirati** (lat. deliquescere) topiti se (ili: rastapati se, pretvarati se u tekućinu) upijanjem vlage iz zraka; gubiti se, topiti se
- delikvij** (lat. deliquescere) topljenje (ili: rastapanje) na zraku; *per deliquium* čit. per delikvijum (lat.) ili skraćeno: *p. d.* međ. otapanjem na zraku, da se na zraku otopi; *deliquium animi* čit. delikvijum animi (lat.) nesvjestica
- delimitacija** (lat. de, limes, limitis granica) graničenje, omeđivanje, ograničavanje, obilježavanje ili postavljanje granice
- delimitirati** (lat. de, limes, limitis) graničiti, ograničiti, omeđiti, omeđivati, obilježavati ili postavljati granicu
- delineacija** (lat. delineatio) crtanje, nacrt, skica
- delineavit** (lat.) on je to crtao (na crtežima i bakrorezima)
- delineirati** (lat. delineare) crtati, skicirati
- delinkvent** (lat. delinquere, delinquens) optuženi, prijestupnik, zlikovac; *delinkventica* prijestupnica
- deliracija** (lat. deliratio) med. v. delirij
- delirant** (lat. delirans) onaj koji bunca, luđak, onaj koji boluje od delirija
- delirij** (lat. delirium) med. ludilo, buni, buncanje zbog bolesnih duševnih predodžbi koje nastaju kao posljedica određene prenadraženosti mozga i moždane opne; deliracija
- delirirati** (lat. delirare) buncati, biti lud, bjesnjeti, zanositi se
- delirium tremens** čit. delirij um tremens (lat.) med. alkoholno ludilo, nastaje zbog prekomjernog uživanja alkoholnih pića, pojavljuje se s nemirrom i drhtanjem udova, završava najčešće smrću
- delitescencija** (lat. delitescere) med. iznenadno gubljenje (ili: naglo iščezavanje) bolesnih tvari
- delivrans** (fr. delivrance) oslobođenje; trg. isporuka, predaja, izdavanje
- delivrezon** (fr. livraison) trg. isporučivanje, predaja, izdavanje robe
- delivirati** (fr. livrer) osloboditi, izbaviti; trg. isporučiti, poslati, predati, izdati robu
- delkredere** (tal. delcredere) trg. jamstvo posrednika (ili: agenta) da će roba koju je on prodao na kredit biti plaćena u određenom roku
- delkredere-provizija** trg. nagrada koju posrednik prima za svoje jamstvo; v. delkredere
- delokalizacija** (lat. de uklanjanje, locus mjesto) oduzimanje (npr. nekom dramskom djelu) osobina mjesta u kojem se radnja prvobitno zbiva i prilagođivanje novom mjestu radnje
- deložiranje** (fr. delogement) izlazak, odlazak, pokret, npr. logora ili trupa; istjerivanje s nekog položaja ili iz stana; potiskivanje neprijatelja, s položaja, deložman
- deložirati** (fr. deloger) izbaciti, istjerati iz stana; voj. potisnuti neprijatelja s njegovog položaja; izaći, odseliti se
- delta** (grč. delta) 1. četvrto slovo grčkog alfabeta, d, D; 2. ušće rijeke koje se grana u više rukava (u obliku grč. slova delta) 3. glazbeni instrument starih Grka i Rimljana u obliku slova delta
- delta-metal** zlatu slična slitina (56% bakar, 40% cink, 1% željezo, 1% olovo) za okivanje brodova, brodske vijke, strojne dijelove i oruđa

delta-zrake fiz. radioaktivne zrake koje se uvijek pojavljuju zajedno s alfa-zrakama ako beta-zrake imaju veoma malu brzinu

deltaplan (grč.) vrsta letjelice, "zmaj" u obliku grčkog slova delta

deltoid (grč. delta, eidos oblik) geom. četvorokut simetričan u odnosu prema jednoj dijagonali, te s dijagonalama koje se okomito sijeku

deltoidan (grč. deltoeises) u obliku delte, trokutni

deltoideus (grč. delta, eidos oblik) med. delti sličan mišić gornjeg dijela ruke

deluvij (de-, luere prati) geol. proizvodi od raspadanja stijena koji se ispiranjem prenose s viših brdskih položaja i talože na padinama i u podnožju

demagog (grč. demos narod, agein voditi, demagogos) voda naroda; u staroj Grčkoj tako su zvali ljude koji su svojim ugledom, rječitosti itd. vršili velik utjecaj na narodne skupštine; danas se upotrebljava u prijekornom smislu za onoga koji zavodjenjem naroda dolazi do vlasti

demagogija (grč. demos, agein) vođenje naroda; zapravo: zavodjenje naroda; sustav i metode kojima se služe demagozi da bi došli do svog cilja, tj. vlasti

demagogizam (grč. demos, agein) mišljenje i način rada demagoga

demagoški (grč. demos, agein) koji zavodi lažnim obećanjima v. demagog

demaj (engl. demy) vrsta papira malog formata

demanti (fr. dementi) opovrgavanje, poricanje, ispravljanje neke neistine ili netočnosti

demantirati (fr. dementir) opovrgnuti, poreći, poricati, odreći, odricati, ispraviti neistinu ili netočnost

demarkacija (fr. demarquer) ograničavanje, omeđivanje, obilježavanje granične linije; pom. određivanje

mjesta na kojem se nalazi brod na pučini

demarkacijska linija granična linija, osobito radi utvrđivanja prije spornih granica; med. kod gangrene: crta na kojoj se ona zaustavlja

demarkacijske trupe pogranične trupe, graničari

demarkacijski kordon granični lanac

demarkirati (njem. Marke, fr. demarquer) ograničiti, obilježiti granicu, povući graničnu liniju

demarš (fr. demarche) korak, postupak; *učiniti demarš* poduzeti potrebne mjere, poduzeti korake

demaskirati (fr. demasquer) skinuti obrazinu (ili: masku); razotkriti, otkriti, prikazati u pravoj boji, onako kako jest, razgoliti, razgolićavati, rasrinkati; voj. trupe u pokretu otkriti neprijatelju i time ih izložiti njegovoj topničkoj ili pušanoj paljbi

dematerijalizacija (lat. (isp. de i materija) prijelaz u duhovno stanje, tj. gubitak značajki tjelesnosti; oduhovljivanje

demeblirati (fr. demeubler) ukloniti (ili: uklanjati, iznositi, iznijeti) pokućstvo

demeftizirati (lat. de mephitis kužno isparenje, fr. de-mephitiser) provjetriti, prozračiti, čistiti, očistiti od štetnih isparavanja

demegorija (grč. demegoria, demos narod, agoreyo govorim) javni govor, govor pred narodom, u narodnoj skupštini; pren. utjecanje na narod govorom

demembrirati (lat. demembrare) ras-komadati, razvesti, rastrgati, rastaviti na dijelove

demencija (lat. dementia) med. ludilo; *dementia paralytica* čit. demencija paralizirajuća (lat.) progresivna luđačka paraliza; *dementia praecox* čit. demencija prekoks (lat.) mladenačko ludilo, zajednički naziv za duševne

bolesti koje počinju za vrijeme puberteta ili odmah nakon njega; *dementia senilis* čit. demencija senilis (lat.) ludilo koje dolazi s godinama kao posljedica starosti

demens (lat. demens) ludak, slaboumnik

demeritirati (fr. demeriter) skriviti, zgriješiti, ogriješiti se o nešto

demeritni dom u Katoličkoj crkvi: zavod za preodgoj i kažnjavanje svećenika koji nešto skrivaju

demerzija (lat. demergere, demersio) potapanje, uronjavanje

demetropolizacija (lat.-grč.) preseljenje visokih ustanova iz glavnoga grada (metropole) u druga, manja mjesta

demfati (njem dampfen) prigušivati, zataškavati

demibastion (fr. demi-bastillon) voj. malo utvrđenje, poluutvrđenje

demikoton (fr. demi-coton) čvrsta polupamučna tkanina

demilitarizacija (lat. de-, militaris) voj. razvojačenje, razoružavanje; raspuštanje, smanjivanje na najpotrebniju mjeru vojske i uklanjanje vojnih objekata u nekom mjestu, nekom području ili državi; uvođenje civilne umjesto vojne uprave; suprotno: militarizacija

demilitarizirati (lat. de-, militaris) voj. razoružati, razoružavati; osobito: raspustiti (ili: znatno smanjiti, ne držati) vojsku i porušiti vojne objekte u nekom mjestu, nekom području ili državi; uvesti (ili: uvoditi) civilnu upravu umjesto vojne uprave; supr. militarizirati

deminutiv (lat. diminutivum) gram. umanjena riječ, umanjenica, npr. riba — ribica, kuća — kućica

deminutivan (lat. diminutivus) koji smanjuje, umanjuje, sužava, skraćuje

demiparalela (fr. demi-parallele) voj. polurov

demiraža (fr. demurrage) zakasnina, ležarina (naplata za robu koja se ne podigne iz skladišta na vrijeme)

demireljef (fr. demirelief) poluispupčena tvorevina, polureljefna tvorevina

demirug (grč. demos zemlja, svijet, narod, ergon djelo) 1. graditelj svijeta; ime boga tvorca kod grčkog filozofa Platona; 2. tvorac, autor, umjetnik; obrtnik, zanatlija, rukotvorac; 3. pripadnik staroatenskog trećeg staleža; 4. viši činovnik u nekim starogrčkim polisima

demisezonski (fr. demi polu-, saison godišnje doba) prikladan za nošenje u proljeće i jesen, tj. u "polusezoni"; prijelazan

demisija (lat. demissio) utučenost, klonulost; ostavka

demisionar (fr. demissionnaire) primatelj ustupljenih dobara, imanja; službenik u ostavci

demisionirati (lat. dimittere, fr. demissionner) dati ostavku, zahvaliti se na službi ili zvanju; otpustiti

demitur (fr. demitour) polukrug, polukret (nalijevo ili nadesno)

demiurg (grč. demiurgos) fil. tvorac svijeta; ovako Platon naziva Boga kao tvorca svega; gnosticari su tako nazivali tvorca materijalnog svijeta, za razliku od najvišeg Boga, i izjednačavali ga sa židovskim Bogom

demivolt (fr. demivolte) jah. jahanje u polukrugu

demižon (engl. demi-john, fr. dame-jeanne) opletena staklena boca za vino, ocat itd. različitih veličina (do 60 l)

demižon (engl. demijohn, od perz. Damaghani grad u kojem je bila razvijena staklarska industrija) pletenka, opletena boca od nekoliko litara

demo- (grč. demos narod) predmetak u složenicama sa značenjem: narod, narodni

demobilizacija (fr. demobilisation) voj. razoružavanje vojske, vraćanje vojske u mirnodopsko stanje

demobilizirati (fr. demobiliser) voj. razoružati, svesti vojsku u mirnodopsko stanje

demode (fr.) izvan mode, staromodan

Demodok (grč.) mit. slijepi pjevač na dvoru kralja Alkinoja (pred Odisejem pjeva o Trojanskom ratu)

demodoksologija (grč. demo..., doksa mišljenje, logos govor) proučavanje javnog mnijenja na temelju anketnog ispitivanja

demofilokracija (grč. demo- prefiks sa značenjem: o ine? prema narodu, filios prijatelj, krateo vladam) naziv za politiku "vladavine prijatelja naroda"

demofobija (grč. demo- prefiks sa značenjem: odnos prema narodu, fobomai bojim se) med. bolestan strah od većih skupova ljudi

demogeronti (grč. demo-geron) mn. starješine po starosti i dostojanstvu; senatori u današnjoj Grčkoj

demografija (grč. demos, grafia) opisivanje naroda, znanost o narodu i državi na osnovi statistike, znanost o stanovništvu

demokracija (grč. demos narod, krateo vladam, kratos vladavina, vlast, demokratia) vladavina naroda, narodna vlast; državno uređenje u kojem, po naučavanju o trima vlastima, najvišu vlast, zakonodavnu i izvršnu, vrši cijeli narod (bez obzira na imovinu, položaj i školovanost), bilo u obliku neposredne demokracije kad o državnim poslovima odlučuje skupština cijelog naroda (kao u staroj Ateni), bilo preko izabranih predstavnika (*reprezentativna* — predstavnička — *demokracija*)

demokrat (grč. demos, krateo moćan sam, vladam) pristaša i zastupnik demokratskog uređenja države i od-

nosa u zajednici uopće; čovjek slobodoljubivih, širokih pogleda

demokratizam (grč. demos, krateo vladam) v. demokracija; u običnom govoru: slobodoljubivost

demokratizirati (grč. demos, krateo vladam) uvesti ili sprovesti mjere koje oslobađaju sve ljude i daju ravnopravnost bez obzira na imovinsko stanje, položaj, podrijetlo itit.; učiniti nešto pristupačnim sredstvima i shvaćanjima širokih narodnih slojeva, npr. znanost

Demokrit starogrčki filozof iz Abdere (460—370. pr. n. e.), utemeljitelj atomistike

demokršćanin (grč. demos narod) pripadnik stranke kršćanskih demokrata (Democrazia cristiana) u poslijeratnoj Italiji; pripadnik stranke koja u svom programu naglašava kršćansku notu

demolicija (lat. demolitio) v. demoliranje

demolicijski sistem fort. sustav utvrđivanja po kojem se objekti, kad ih neprijatelj zauzme, mogu odmah razoriti minama

demoliranje (fr. demolir) rušenje, uništavanje, upropaštavanje; demolicija

demolirati (lat. demoliri, fr. demolir) rušiti, porušiti; upropastiti, uništiti; prid. demoliran

demologija (grč. demos, logia) znanost o narodu i njegovom duhovnom životu

demon (grč. daimon) natprirodno biće, duh, osobito zao duh, sotona; zla sudbina

demonetizacija (fr. demonetiser, lat. de- i moneta novac) bank. povlačenje novca iz optjecaja, bilo da bi se savim izbacio iz optjecaja, bilo da bi se prekovao

demonetizirati (lat. moneta, fr. demonetiser) bank. jednoj vrsti novca uki-

- nuti vrijednost i time je povuci iz optjecaja
- demonizam** (grč. daimon) vjerovanje u duhove i natprirodna bića uopće
- demonolatrija** (grč. daimon, Iatreia obožavanje) poštovanje duhova, obožavanje vruga i klanjanje (ili: služnje) vrugu
- demonologija** (grč. daimon, logia) naučavanje o duhovima, demonima
- demonomagija** (grč. daimon, mageia) gatanje (ili: vraćanje) pomoću duhova
- demonomanija** (grč. daimon, mania) pomama, ludilo = vjerovanje da je u nekoga ušao vrag i da je zbog toga poludio; vjerovanje u sablasti
- demonomantija** (grč. daimon, manteia proricanje) vraćanje pomoću demona koji se nalazi u onome koji vraća
- demonomelankolija** (grč. daimon, melancholia) ludilo čovjeka koji vjeruje da su u njega ušli zli duhovi
- demoniski** (grč. daimonios) vražji; sotonski; natprirodan
- demonstracija** (lat. demonstratio) dokaz, dokazivanje, očigledno prikazivanje, osobito eksperimentiranje u prirodnim znanostima; javno iskazivanje, pojedinca ili mase, svog raspoloženja; voj. akcija, prividan, tobožnji napad kako bi se izazvao neprijatelj da otkrije svoju snagu, ili da mu se odvрати pozornost od neke druge operacije
- demonstrant** (lat. demonstrans) tumač, izlagač, pokazivač; onaj koji javno iskazuje svoje mišljenje ili raspoloženje
- demonstrativ** (lat. demonstrativum) gram. pokazna zamjenica, npr. ovaj, onaj, taj i dr.
- demonstrativno** (lat. demonstrare) javno, otvoreno, očigledno, izrazito, živo, slobodno; usp. demonstracija
- demonstrator** (lat.) dokazivač, izlagač, onaj koji tumači, prikazivač, objašnjavač
- demonstrirati** (lat. demonstrare) pokazivati, dokazivati, izlagati, tumačiti; pokazivati raspoloženje
- demontaža** (fr. demontage) rastavljanje na sastavne dijelove, rasplitanje; onesposobljavanje za uporabu; usp. demontirati
- demontirati** (fr. demonter) rastaviti stroj na njegove sastavne dijelove; voj. oboriti s konja, narediti da se sjaše; učiniti neupotrebljivim (ili: nesposobnim) za obranu; oštetiti neku spravu, most itd.
- demontirna baterija** voj. baterija koja frontalnom paljbom uništava neprijateljske topove
- demoralizacija** (fr. demoralisation) kvarenje, pokvarenost morala (ili: naravi); razvratnost; gubljenje hrabrosti, malodušnost; v. demoralizirati
- demoralizirati** (fr. demoraliser) učiniti razvratnim, lišiti morala, pokvariti, upropastiti nekoga; lišiti nekoga osjećaja vlastite vrijednosti; voj. lišiti vojsku hrabrosti i vjere u pobjedu, utjerati joj strah
- demos** (grč. demos) narod; u demokratskoj Ateni: općina, odsjek jedne file
- demoskopija** (grč. demo- prefiks sa značenjem: odnos prema narodu, skopeo gledam) proučavanje javnog mišljenja, anketiranje širokih slojeva pučanstva; v. demodoksologija
- Demosten** (grč. Demosthenes) najslavniji starogrčki govornik u Ateni (384—322); otuda: *demostenska rječitost* izvanredna, uvjerljiva i silna rječitost
- demotičan** (grč. demotikos) koji pripada narodu, narodni, naklonjen narodu
- demulcencije** (lat. demulcentia) mn. med. sredstva (ili: lijekovi) za umirivanje bolova
- demuskacija** (lat. de uklanjavanje, musca muha) organizirano uništavanje muha kemijskim sredstavima

- denacifikacija** (fr. de, lat. natio narod, facere raditi) nastojanje i poduzimanje mjera pobjedničkih savezničkih sila po svršetku Drugog svjetskog rata da u Njemačkoj uklone sve tragove Hitlerove antidemokratske i nehumane nacionalsocijalističke vladavine
- denacionaliziranje** (fr. denationalisation) odnarođenje, odnarođivanje
- denacionalizirati** (lat. natio narod, fr. denationaliser) oduzeti narodni karakter, lišiti nekoga bitnih osobina naroda kome taj pripada, odroditi, odnarođiti
- denar(ius)** (lat.) stari rimski srebrni novac koji je najprije sadržavao 10, kasnije 16 asa ili 4 sestercija
- denaro** (tal.) bakreni novac različite vrijednosti u bivšim pokrajinama sjeverne i srednje Italije; trg. udio nekog trgovca u nekom brodu ili njegovom teretu; mjera za svilu i zlato
- denatalitet** (lat. de-, natalis koji se tiče rađanja) opadanje broja rađanja (u nekom narodu, državi itd.) i, u vezi s tim, smanjivanje broja stanovništva
- denaturalizacija** (fr. denaturalisation) otpuštanje iz podaništva, gubljenje građanskog ili zavičajnog prava
- denaturirati** (fr. denaturer) izmijeniti svoju prirodu; promijeniti prirodu neke stvari, izopačiti; namirnicama (npr. špiritu) dodavati različite tvari koje ga čine neprikladnim za uživanje
- denazalizacija** (lat. de uklanjanje, nasus nos) gubljenje nosnog izgovora kod nekih samoglasnika (npr. starosl. pent postalo je u hrvatskom jeziku pet)
- dendizam** (engl. dandy) kicoštvo, gizdeinstvo, pomodarstvo
- dendritičan** (grč. dendron drvo) u obliku drveta, sličan drvetu, kao drvo
- dendro-** (grč. dendron drvo) prvi dio složenice sa značenjem: drvo, veza s drvetom
- dendrografija** (grč. dendron, grafia) opisivanje drveta; prid. dendrografički
- dendroidan** (grč. dendron, eidos oblik, lik) v. dentritičan
- dendroliti** (grč. dendron, lithos kamen) mn. min. okamenjene biljke i okamenjeno drveće
- dendrolog** (grč. dendron, logos) poznavatelj drveća, onaj koji proučava drveće, njegov uzgoj i praktičnu primjenu
- dendrologija** (grč. dendron, logia) poznavanje drveća, znanost o drveću (uzgoju i praktičnoj uporabi)
- dendrometar** (grč. dendron, metron) instrument za mjerenje visine i jačine drveća, kao i za određivanje njegovog volumena
- dendrometrija** (grč. dendron, metron) vještina mjerenja drveća; znanost koja određuje količinu drvne mase, prirašta te starosti pojedinih stabala i čitavih šuma; usp. dendrometar
- denegacija** (lat. denegatio) odlučno poricanje (pred sudom), odbijanje, uskraćivanje; *denegatio audientiae* čit. denegacio audijencije (lat.) prav. uskraćivanje saslušanja; *denegatio debiti coniugalis* čit. denegacio debiti konjugalis (lat.) prav. neizvršavanje bračne dužnosti
- denegirati** (lat. denegare) odlučno poricati, odbijati, uskraćivati
- denga** (ar.) med. vrlo zarazna bolest; javlja se povremeno u toplim krajevima (samo ljeti) kao iznenadan napadaj groznice
- denikotinizirati** (lat. de-, fr. Nicot) oduzeti duhanu nikotin i time ga učiniti manje štetnim za zdravlje
- denivelacija** (fr. denivellation) spuštavanje razine (nivoa), uzrokovanje neravnosti, vertikalno pomicanje

denobilitirati se (lat. de uklanjanje i nobilis plemenit) izgubiti svojstva plemića, tj. postati pripadnik građanskog staleža

denominacija (lat. denominatio) imenovanje; prijava, objavljivanje

denominativ (lat. denominativum) gram. riječ izvedena od nomina (imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva), npr. veslati od veslo; prid. denominativan

denominirati (lat. denominare) nazvati; imenovati

denonsirati (fr. denoncer) obavijestiti; otkazati

denotacija (lat. denotatio) označavanje, obilježavanje, davanje podataka

denotirati (lat. denotare) naznačiti, obilježiti, dati podatke

dentagra (lat. dens zub, grč. agra plijen) zubobolja

dentali (lat. dentales) gram. zubni glasovi, tj. oni kod kojih vrh jezika pri izgovaranju dodiruje zube u gornjoj čeljusti (d, t)

dentalni (lat. dentalis) zubni

dentarpag (lat. dens zub, grč. arpazo zgrabim, ščepam) med. instrument za vađenje zuba

denticija (lat. dentitio) med. nicanje zuba kod djece

dentifricij (lat. dentifritium) sredstvo (ili: prašak) za čišćenje zuba

dentikuli (lat. denticuli zubići) mn. arhit. ukrasi na svodovima i stupovima u obliku zuba

dentin (lat. dens, dentis zub) zool. zuba kost, glavna masa od koje se sastoji zub

dentiskalpij (lat. dens zub, scalpere grepsti) sprava za čišćenje zuba

dentist (lat. dens) zubni tehničar, zubni liječnik, zubni kirurg

dentura (lat.) zubi, zubalo, stanje u kojem se nalaze zubi

denucijator (lat. denuntiator) v. denuncijant

denudacija (lat. denudatio) otkrivanje, razgolićenje; odvajanje kostiju od mesa; geol. zajedničko djelovanje erozije i raspadanja zbog kojeg dolazi do snižavanja tla

denudirati (lat. denudare) otkriti, ogoliti; oguliti, zguliti

denuncijacija (lat. denuntiatio) dostavljanje vlasti nekog kažnjivog djela, potkazivanje, optužba

denuncijant (lat. denuntians) dostavljač, potkazivač, tužitelj

denuncijat (lat. denuntiatus) optuženi

denuncirati (lat. denuntiare) dostaviti sudu, potkazati, optužiti

denzacija (lat. densus gust) zgušćivanje, zgusnuće

denzimetar (lat. densus gust, zbijen, grč. metron) fiz. naprava za mjerenje specifične težine i gustoće tekućine, vrsta areometra

denzitet (lat. densus gust) gustoća, zbijenost

Deo gratias čit. Deo graciaš (lat.) Bogu hvala (svršetak katoličke mise)

deontologija (grč. deon dužnost, logia znanost) 1. fil. znanost o dužnostima (izraz potekao od engleskog filozofa Bentham); 2. naučavanje o liječničkoj etici, tj. o etičkom ponašanju liječnika u svim odnosima i oblicima liječničke djelatnosti

deontološki (grč. deon, deontos dužnost, logia znanost) teol. deontološki dokaz o postojanju Boga, nazvan još i moralnim dokazom, smatra da je potreba našeg uma pretpostaviti postojanje Boga kao osnove moralnog svijeta

deparalizirati (lat. de, grč. paralvein klonuti) med. otkloniti uzetost, izlječiti od paralize

departicija (lat. departitio) podjela

departman (fr. departement) podjela određenih poslova između djelatnika jednog kolegija; djelokrug; okrug; soba, odjeljak (stana)

depauperacija (lat. de, pauper siromah) osiromašiti, osirotiti

depedikulacija (lat. de, pediculus uš) kir. uništavanje ušiju i gnjida

depedikulirati (lat. de, pediculus uš) kir. uništavati uši i gnjide

dependencije (lat. dependere) mn. prav. ono što nekome pripada; v. pertinencije

depenirati (lat. penna pero, tal. dipennare) trg. račune u trgovačkoj bilježnici precrtati i time ih poništiti; povući nalog

depersonalizacija (lat. de uklanjanje, persona osoba) med. bolest pri kojoj čovjek izgubi svijest o vlastitoj osobnosti (ličnost) ili o svojoj okolini (npr. kad tvrdi daje već davno umro); gubljenje osobnih karakteristika, uopćavanje

depeša (fr. depeche) vijest dostavljena najhitnijim putem, npr. brzojav, bežični brzojav; službeno pismo, npr. ministarstva vanjskih poslova svojim predstavnicima u inozemstvu, obično se šalje najhitnijim putem po posebnim kuririma

depeširati (fr. depecher, lat. dis- u pangere pričvrstiti) hitno poslati ili otpremiti, brzo dostaviti; brzojaviti

depilacija (lat. depilatio) opadanje kose; skidanje dlaka

depilatorij (lat. depilatorium) med. sredstvo za skidanje kose i dlaka

depilirati (lat. depilare) skinuti kosu (ili: dlake), lišiti kose; pren. lišiti nekoga imovine

depistaža (fr. depistage) metodičko otkrivanje bolesti među stanovništvom (npr. side)

deplantacija (lat. deplantatio) presađivanje, rasadivanje (bilja, drveća)

deplantirati (lat. planta biljka, deplantare) presađiti, rasaditi

deplasiran (fr. deplace) neumjesan, koji nije na svom mjestu, pogrešno ili loše

postavljen; koji se događa ili čini kad mu nije vrijeme

deplasirati (fr. deplacer) premjestiti, ukloniti sa svog mjesta, promijeniti mjesto, smijeniti nekoga s njegovog položaja; u farmaceutskoj tehnici: što potpunije izdvajati jednu biljnu supstancu pomoću češćeg dolijevanja sredstva za otapanje (etera), pri čemu nezasićena ili manje zasićena otopina potiskuje potpuno zasićenu otopinu

deplasman (fr. deplacement) premještanje, smjenjivanje, potiskivanje; napako (ili: pogrešno, loše) postavljanje, loš položaj; pom. volumen dijela broda pod vodom, volumen istisnine

deplecija (lat. deplere isprazniti, depletio) pražnjenje, ispražnjavanje

deploracija (lat. deploratio) oplakivanje, sažaljevanje, žaljenje

deplorirati (lat. deplorare) oplakivati, sažaljevati, žaliti

depo (fr. depot) skladište, spremište; ostava; sklonište: voj. vojska koja služi za dopunu ostalih jedinica; vojni materijal koji služi za dopunu; mjesto gdje se čuvaju topovi i ostali ratni materijal; *en depot* čit. an depo (fr.) na čuvanje

depo-posao bank. kad banka prima na čuvanje, u sefovima, razne vrijedne stvari (dragocjenosti, vrijednosne papire i dr.) i to posebno naplaćuje od deponenta

depoetizacija (lat. de uklanjanje, poeta pjesnik) oduzimanje poetičnosti nekome pjesničkom djelu, prilagodba običnom načinu izražavanja; svakodnevnost, uobičajenost

depolarizacija (lat. de, polus, grč. polos stožer) fiz. uništavanje polarizacije galvanskom elementu

depolarizator fiz. kemijska tvar (supstanca) koja sprječava slabljenje galvanskih elemenata zbog polarizacije

depolarizirati (lat. de, polus, grč. polos) fiz. galvanski element lišiti polarizacije

depolirati (fr. depolir) oduzeti sjajnost, glatkoću

depolitizacija (lat. depolitizatio) oduzimanje političkih prava nekom staležu ili skupini ljudi, npr. službenicima, činovništvu, vojsci itd.

depolitizirati (lat. de, politizare baviti se javnim poslovima) ukloniti iz politike, neki stalež ili skupinu ljudi lišiti političkih prava, npr. službenike, činovništvo, vojsku itd.

deponens (lat.) gram. glagol koji ima pasivan oblik a aktivno značenje, dakle, koji prividno napušta svoje prvotno značenje, deponentni glagol

deponent (lat. deponens) ulagač, onaj koji daje nešto na čuvanje; svjedok pred sudom

deponij (lat. deponere odložiti, smjestiti) odlagalište smetište

deponiranje (lat. deponere) v. depozicija

deponirati (lat. deponere) odložiti; položiti, uložiti; dati na čuvanje; prav. pred sudom iskazati; bank. ostaviti u banci potpis radi uspoređivanja

depopulacija (lat. depopulatio) raseljavanje; smanjivanje stanovništva

depopularizirati (lat. de, popularis narodni) otuđiti nekoga od naroda, lišiti nekoga narodne naklonjenosti

depopulirati (lat. depopulari opustošiti, opljačkati) raseljavati, raseliti (stanovništvo)

deport (tal., fr. deport) u trgovini burzovnim papirima: razlika između sadašnjega i kasnijeg nižeg tečaja vrijednosnih papira (razlika između sadašnjega i kasnijeg višeg tečaja zove se *report*)

deportacija (lat. deportatio) progonstvo, protjerivanje, prisilno upućivanje u logore, upućivanje po kazni u neku koloniju, npr. Engleza u Tas-

maniju, Rusa u Sibir, Francuza u Novu Kaledoniju itd.

deportiran (lat. deportatus) prognan, protjeran, izgnan, poslan u zatočeništvo ili po kazni u koloniju

deportirati (lat. deportare) prognati, protjerati, izgnati; poslati u zatočeništvo, poslati po kazni u koloniju; baciti u bijedu

deposedirati (lat. depossidere, fr. deposseder) prav. lišiti nekoga posjedovanja neke stvari ili zemlje, prognati, otjerati; *deposedirani* npr. vladar koji je zbačen s prijestolja

depostirati (fr. deposter) voj. otjerati s mjesta, potisnuti s položaja

depozicija (lat. depositio) ostavljanje stvari na čuvanje, ulaganje, zalog; osobito: ostavljanje stvari i vrijednosnih papira u banci na čuvanje; iskaz pred sudom

depozit (lat. depositum) povjereno dobro, ono što je ostavljeno na čuvanje, ulog; dati, primiti *ad depositum* čit. ad depozitum (lat.) dati ili primiti na čuvanje; *in deposito* čit. in depozito (lat.) na čuvanju, u pohrani; talog, nanos

depozitna banka zavod koji prima novac uz manji interes da bi ga davao drugima uz veći i na toj razlici zarađivao

depozitna mjenica mjenica koja se izdaje na novac uzet i uložen u posao

depozitni novac novac koji se polaže sudu radi čuvanja; novac uzet uz interes radi proširivanja posla

depozitor (lat. depositor) v. deponent

depozitorij (lat. depositorium) odjel za čuvanje, mjesto u sudu gdje se čuvaju stvari i novac, = arhiv

depravacija (lat. depravatio) moralno kvarenje, pokvarenost, iskvarenost, razvratnost, izopačenost, pogoršanje

deprefiksacija (fr. de prefixe predmetak) lingv. oduzimanje predmetka (prefiksa) od glagola s predmetkom

da bi se dobio, po značenju i obliku, nov jednostavan glagol

- deprekacija** (lat. deprecatio) molba za koga ili za što; svečano izopćenje, anatema, s priznanjem Božjeg suda, proklinjanje; zauzimanje za nekoga, posredovanje
- depresija** (lat. deprimere, depressio) psih. utučenost, potištenost, klonulost psihičke energije, poglavito osjetljivosti, osobito u zajednici s određenim afektima (briga itd.) i melankolijom; med. operacija oka pri kojoj se živac potiskuje naniže; ulegnuće, spuštanje; geol. područje koje leži niže od morske površine; meteor, padanje žive u barometru zbog slabog tlaka zraka; nizak tlak zraka; trg. padanje cijena, opadanje cijena; fiz. kapilarno pritiskivanje žive u kapilarnim cijevima; astr. kutna udaljenost zvijezde ispod horizonta
- depresirati** (lat. depressio) voj. topovsku cijev usmjeriti niže; nešto, npr. knjigu, izvaditi iz preše
- depresivno područje** meteor, područje najnižeg tlaka zraka
- depresorij** (lat. depressorium) med. instrument za svlačenje, potiskivanje moždane opne
- depresorni živci** zool. živci koji šire krvne žile i time smanjuju krvni tlak
- depreverbacija** (fr. depreverbation) lingv. v. deprefiksacija
- deprimirati** (lat. deprimere) obeshrabrati, rastužiti, utući, oneraspoložiti; slabiti, ugnjetavati, tlačiti; oduzimati snagu; *deprimiran puls* pritisnut, tj. slab puls koji znači oslabljenost; *deprimirana kapilarnost* fiz. niže stanje žive u uskim cijevima nego u širim žilama koje opkoljavaju cijevi
- deprivacija** (lat. privare lišiti) lišenje, lišavanje, otimanje, oduzimanje
- depuracija** (lat. depuratio) čišćenje krvi

depurancije (lat. depurantia) mn. med. sredstva za čišćenje, osobito lijekovi koji čiste krv

depurativan (fr. depuratif) koji čisti, osobito koji pomaže čišćenje krvi

depuratoran (lat. depuratorius) v. depurativan

depurgacija (lat. depurgatio) čišćenje, pročišćavanje; trijebljenje

depurgativan (lat. depurgativus) koji čisti (ili: pročišćava) crijeva

depurgatoran (lat. depurgatorius) v. depurgativan

depurgirati (lat. depurgare) čistiti, očistiti; trijebiti, otrijebiti

depurirati (fr. depurer) čistiti, pročititi, očistiti krv

deputacija (lat. deputatio) izaslanstvo, zastupnici koji u ime neke veće organizacije imaju ovlaštenje za obavljanje nekog posla; izaslanici; odbor određen za pripremanje svega što je potrebno za rješavanje nekoga važnijeg pitanja

deputat (lat. deputatum) 1. izaslanik, zastupnik; 2. utvrđeni prihod koji netko, pored plaće, prima godišnje u stvarima, u naturi, npr. drva, žito i dr. kao jedan dio svojih primanja

deputirati (lat. deputare) odrediti, naznačiti; izabrati, uputiti

deračine čit. derasine (fr.) otuđenik; iseljenik

deracionirati (lat. de uklanjati, ratio pamet, razum) staviti u slobodnu prodaju, tj. ukinuti racioniranje

deradenitis (grč. dere vrat, aden žlijezda) med. upala vratnih žlijezda

deranžirati (fr. deranger) uznemiravati, uznemiriti, remetiti, zadržavati (koga), smetati kome; pokvariti, poremetiti, pobrkati; poremetiti svoje imovinsko stanje, pasti u dug, zadržati se

deranžman (fr. derangement) smetanje, uznemiravanje u poslu; poremećenost, poremećaj, nered

derasinirati (fr. deračine otuđenik, iseljenik) lišiti osobina neke sredine, iskorišteniti, istrgnuti iz zavičaja, iseliti

deratizacija (fr. de, rat štakor) ubijanje (ili: uništavanje) štakora i miševa

derbi (engl. derby) 1. šport, utrka punokrvnih trogodišnjih konja u Engleskoj; održava se od 1780. g. na poznatom trkalištu u Epsomu, jugozapadno od Londona, na stazi od preko 2400 m (naziv po osnivaču lordu E. Derbyju); 2. važna športska utakmica

derby-crack čit. derbi-krek (engl.) provoklasan konj trkač koji sudjeluje u derbiju

derealizacija (lat. de uklanjanje realizacija) med. bolest kod koje čovjek osjeća da se izmijenila njegova okolina ili cijeli svijet

derelikcija (lat. derelictio) prav. napuštanje, ostavljanje

derelikta (lat. derelicta) mn. prav. napuštene stvari, stvari bez gospodara

derivacija (lat. derivatio) gram. izvođenje, npr. jedne riječi iz druge; mat. izvođenje, izvod, prelazak od jedne funkcije prema nekoj izvedenoj funkciji, diferencijacija; skretanje s pravog puta; zrak. skretanje zrakoplova sa smjera svoje putanje zbog vjetra; voj. pravilno skretanje duguljastih zrna izazvano njihovim okretanjem i promjena tlaka zraka koju to skretanje izaziva

derivancije (lat. derivare, odvoditi, derivantia) mn. med derivirajuća sredstva, tj. ona koja odvede sokove

derivat (lat. derivare izvoditi, derivatum) gram. izvedenica, riječ koja je nastala od neke druge riječi, izvedena riječ, npr. stanovati — stanovnik

derivati (lat. derivare odvoditi, derivata) mn. kem. spojevi koji su nastali

iz drugih spojeva zamjenom određenih elemenata

derivativan (lat. derivare izvoditi, derivativus) izveden, koji je nastao izvođenjem iz nečega; koji odvodi na drugu stranu

derivirati (lat. rivus potok, derivare izvoditi) dolaziti, proizlaziti, postati od, voditi podrijetlo od; izvesti, izvoditi

derivometar (lat. derivare odvoditi, grč. metron mjera) zrak. instrument pomoću kojeg izviđač utvrđuje smjer i snagu vjetra i, prema tome, pravi smjer

derizoran (fr. derisoire) smiješan, koji služi za porugu

derma- (grč. derma koža, dermatos) predmetak u složenicama sa značenjem: koža, kožni

dermalni (grč. derma koža) kožni, koji pripada koži, koji je u vezi s kožom

dermaskop (grč. derma, skopeo gledam) sprava u obliku posebnog zrcala pomoću koje se može vidjeti svaka, pa i najmanja promjena na koži, svaka pora, bora, dlačica i dr. (upotrebljava se u salonima za uljepšavanje)

dermatalgija (grč. derma, algos bol) med. bol kože; dermatodinija

dermatičan (grč. derma) kožni, koji se tiče kože

dermatijatrija (grč. derma, iatreia liječenje) med. liječenje kožnih bolesti

dermatitis (grč. derma) med. upala kože

dermatodinija (grč. derma, odyne bol) med. v. dermatalgija

dermatoglif (grč. derma- prefiks sa značenjem: veza s kožom, glyfo dubem) urez na koži, osobito naziv za otiske nožnih prstiju, dlanova i tabana (primjenjuju u iste svrhe kao i daktiloskopski otisci)

dermatografij a (grč. derma, grafo pišem) opisivanje kože

- dermatoid** (grč. *derma*, *eidos* oblik) kožasta masa koja se upotrebljava za povezivanje i ukoričenje knjiga
- dermatol** (grč. *derma*, lat. *oleum* ulje) farm. žučkast, bezmirisan bizmutov prašak koji ima antiseptičko djelovanje i koji liječi rane
- dermatoliza** (grč. *derma*, *lyo* labavim) pretjerana rastezljivost i mlitavost kože
- dermatolog** (grč. *derma*, *logos*) onaj koji se bavi proučavanjem kože; liječnik za kožne bolesti
- dermatologija** (grč. *derma*, *logia*) znanost o koži, znanost o kožnim bolestima
- dermatom** (grč. *derma*) med. oteklina kože
- dermatomikoza** (grč. *derma*, *mykes* gljiva) med. bolest kože koju uzrokuju parazitske gljivice
- dermatonoza** (grč. *derma*, *nosos* bolest) med. v. dermatopatija
- dermatopatija** (grč. *derma*, *pathein* patiti) med. bolest kože; dermatonoza
- dermatopatologija** (grč. *derma*, *pathos* bol, *logia*) znanost o kožnim bolestima
- dermatoplastika** (grč. *derma*, *plastike* vještina uobličavanja) med. dio plastične kirurgije koji se bavi umjetnim obnavljanjem i popravljanjem bolesnih dijelova kože
- dermatotilus** (grč. *derma*, *tylos* žulj) med. kožni žulj
- dermatzoa** (grč. *derma*) med. bolest kože
- dermatozoe** (grč. *derma*, *zoon* životinja) mn. nametnici koji žive na koži, kožni paraziti
- dermijatrija** med. v. dermatijatrija
- dermo-** (grč. *derma*) v. *derma*
- dermografizam** (grč. *derma*, *grafo* pišem) med. pojave na koži kod nekih, osobito nervoznih, osoba (nastaju trljanjem, udarcem, prevlačenjem nekog predmeta ili pisanjem po koži kakvim tvrdim predmetom), ostavljaju trajan i jasan trag
- dermologija** v. dermatologija
- dermoplastika** (grč. *derma*, *plastike* vještina uobličavanja) vještina punjenja životinja
- dermoskopija** (grč. *derma*, *skopeo* gledam) med. način ispitivanja kože i njezinih bolesti promatranjem pomoću posebnog povećavajućeg aparata
- dermotomija** (grč. *derma*, *tome* rezanje) med. razrezivanje kože
- dernek** (tur.) skup; svadba, veselje
- dernier eri** čit. dernije kri (fr.) posljednji krik, osobito u modi, tj. ono što je najnovije u modi, posljednja novost
- derobirati** (fr. *derober* zakinuti) šport, u jahanju: zaobići zapreku koju je trebalo preskočiti
- derogacija** (lat. *derogatio*) krnjenje, okrnjivanje, zakidanje, zakinuće, oduzimanje, smanjenje, ograničavanje, odstup (npr. od ugovora); stavljanje izvan snage, opozivanje, uklanjanje neke naredbe, zakona
- derogativan** (lat. *derogativus*) koji šteti; opozivajući, koji opoziva, ukidajući, koji ukida, stavlja izvan snage
- derogirati** (lat. *derogare*) krnjiti, okrnjiti, okrnjivati, zakidati, zakinuti, oduzimati, smanjiti, povrijediti, činiti krivo, raditi na štetu; ukinuti, opozvati, staviti izvan snage, npr. neki zakon
- derospazam** (grč. *dere* vrat, *spasmos* grč) med. grč u vratu
- derotilus** med. v. dermatotilus
- derutirati** (fr. *derouter*) skrenuti nekoga s pravoga puta, zavesti, smesti, zbuniti, pobrkati nečije namjere, osujetiti; voj. razbiti
- derviš** (perz.) muslimanski monah-prosjak
- Des, ubi consistam, caelum terramque movebo** čit. Des, ubi konzistam, celum teramkve movebo (lat.) Daj

gdje da stanem (tj. pokaži mi uporište) i okrenut ću nebo i zemlju (latinizirana poznata Arhimedova rečenica)

desakralizacija (lat. de uklanjanje sacer — svet) oskvrnuće svetinje, svetogrđe, obesvećenje.

desalinizacija (lat. de uklanjanje, sal sol) uklanjanje soli kemijskim putem

desant (fr. descente) silaženje, silazak, spuštanje; brodski teret; iskrčavanje vojske na neprijateljsko tlo, neprijateljski upad u neku zemlju; vojska dovedena vodenim ili zračnim putem na neprijateljsko tlo

Descartes čit. Dekart fr. filozof, matematičar i fizičar iz 17. st.

descendencija (lat. descendencia) potomstvo; podrijetlo, koljeno

descendendo čit. dešendendo (tal.) glaz. v. decrescendo

descendent (lat. descendens) potomak, izdanak (dijete, unuk, praunuk itd.)

descendentna teorija biol. naučavanje o postanku; tumačenje o prirodnom razvoju životinjskih i biljnih vrsta tijekom povijesti Zemlje, o činjenicama koje na taj razvoj ukazuju i koje ga dokazuju, i o uzrocima toga i takvog razvoja; tvorci ove teorije su stari grčki mislioci Anaksimandar i Empedoklo, a kasnije osobito Lamarck (v. lamarkizam), Darwin (v. darvinizam) i Haeckl

descendirati (lat. descendere) silaziti, sići, spuštati se, skidati se; voditi podrijetlo, potjecati

desegregacija (lat. de uklanjanje, segregare razlučiti, rastaviti) uklanjanje rasne segregacije, težnja da između različitih rasa dođe do normalnih ljudskih odnosa

desen (fr. dessein, tal. disegno, lat. designare obilježiti) namjera, cilj; plan, nacrt; (fr. dessin) trg. uzorak, šara, vrsta; glaz. osnova neke kompozicije

desen-stroj stroj za izradu tkanina po uzorku; *stroj za deseniranje* stroj koji se upotrebljava u proizvodnji tkanina i koji uzorak tkanine koji se treba izraditi najprije izbocka na tvrdom papiru (kartonu)

desenzibilizacija (lat. desensibilisatio otklanjanje osjetljivosti) 1. med. postupak kojim se otklanja ili smanjuje preosjetljivost nekih organizama na određene tvari, supstance (kod koprivnjače i dr.); 2. fot. smanjivanje osjetljivosti emulzija ploča i filmova pomoću posebnih boja (desenzibilizatora) otopljenih u vodi

desenzibilizator (lat. desensibilisator onaj koji otklanja osjetljivost) v. pod desenzibilizacija

desept (tal. dispetto) 1. nepravda, uvreda; 2. prkos, inat

desert (fr. dessert) završno jelo kod objeda ili večere (sir, voće, poslastice)

desertna vina vina koja se piju nakon objeda (obično slatka i jaka vina)

desertni tanjur tanjur za voće i poslastice

desertor malitiosus čit. dezertor maliciozus (lat.) prav. onaj koji zlonamjerno napusti neku zajednicu, osobito ženu

deservit (lat. deservitum) braniteljeva (ili: zastupnikova) plaća, honorar

desideracija (lat. desideratio) nedostatak, nedostajanje; potreba, želja

desiderat (lat. desideratum) nešto što je poželjno, dakle, nešto što nedostaje, čega nema, potreba, nedostatak, praznina koju bi trebalo popuniti

desiderata (lat.) mn. stvari kojih nema, nestale stvari, stvari koje su potrebne, koje su poželjne, npr. za popunjavanje zbirke

desiderativan (lat. desiderativus) koji izražava želju, potrebu; *verba desiderativa* (lat.) gram. glagoli koji izriču neku želju ili potrebu

desideria pia čit. desiderija pija (lat.) mn. skromne, dobronamjerne želje (koje se obično ne ispunjavaju), puste želje

desiderij (lat. desiderium) želja, žudnja, čežnja; molba, zahtjev

desiderirati (lat. desiderare) željeti, žudjeti, čežnuti (za čim)

designacija (lat. designatio) označavanje, označenje, određivanje, imenovanje

designacijska presuda prav. presuda koja određuje kojim će se redom isplaćivati vjerovnici kod nekog stečaja

designativan (lat. designativus) označavajući, obilježavajući, određujući, koji označava, obilježava, određuje

designator (lat. designator) redar onaj koji pokazuje mjesta (u kazalištu itd.); onaj koji određuje nagrade na javnim natjecanjima i utakmicama

designatus (lat.) onaj koji je određen za neki položaj, a još nije uveden u dužnost

designirati (lat. designare) označiti, naznačiti, odrediti (nekoga); imenovati (nekoga za nešto)

desikacija (lat. siccus, suh, desiccatio) sušenje, isušivanje

desine (fr. dessine) crtano, nacrtano; crtao, nacrtao

desinencija (lat. desinere završiti se, fr. desinence) gram. kraj, završetak riječi

desinirati (fr. dessiner, tal. disegnare) crtati, skicirati

desistirati (lat. desistere) odustati (ili: odustajati) od čega, okaniti se nečega, prestati s čime

deskripcija (lat. descriptio) opisivanje, prikazivanje, ocrtavanje; opis

deskriptiva (lat. describere opisivati) mat. nacrtana geometrija

deskriptivan (lat. descriptere, fr. descriptif) opisan, koji opisuje, koji prikazuje, ocrtava, prikazan, ocrtavan

deskvamacija (lat. desquamatio) ljuštenje, gubljenje ljuske; med. ljuštenje kože nakon kožnih bolesti

deskvamirati (lat. desquamare) oljuštiti, ostrugati ljuske; gubiti ljusku

desolacija (lat. desolatio) pustošenje, razarenje, rušenje; duboka tuga, očajanje, neutješnost

desolidarizirati se (lat. de, solidus stalan, pouzdan) odustati od prijašnjega mišljenja koje je bilo istovjetno s mišljenjem okoline

desoliran (lat. desolare) opustošen, razoren, uništen: očajan, neutješan

desolirati (lat. desolare) pustošiti, opustošiti, razoriti, uništiti; baciti u očajanje, teško ožalostiti

desonorizacija (lat. de uklanjanje, sonare zvučati) izgovaranje zvučnih suglasnika bezvučno (npr. zup umjesto zub)

despekcija (lat. despectio) v. despekt

despekt (lat. despicere, prezirati, despectus) preziranje, prijezir, grdnja, poruga

despektirati (lat. despectare) potcjenjivati, omalovažavati, prezirati

desperacija (lat. desperatio) očajanje, bezglavost, osjećaj bezizlaznosti; krajnje ogorčenje

desperado (šp. desperado očajnik) razbojnik; revolucionar koji je stavio sebe izvan zakona

desperatan (lat. desperatus) očajan, klonuo duhom, bez nade; krajnje ogorčen

desperatist (lat. desperare) čovjek bez nade, očajnik; krajnje ogorčen čovjek

desperirati (lat. desperare) očajavati, pasti u očajanje, klonuti duhom, gubiti svaku nadu

despocija (grč. despotes) neograničena i samovoljna vladavina; država neograničenog i samovoljnog vladara

despot (grč. despotes gospodar) prvobitno: gospodar roba ili sluge; neograničeni gospodar, neograničeni vladar,

samodržac, tiranin; samovoljan gospodar

despotizam (grč. *despotes*) neograničena vladavina, samovolja, tiranstvo; *prosvijećeni despotizam* despotizam koji se javlja u državnim tvorevina ma naroda na nižem kulturnom stupnju; podanici stoje pravno prema despotu u istom odnosu kao bilo koji predmet posjeda; despotizam se razlikuje od apsolutizma nepostojanjem neke uređene uprave

despotizirati (grč. *despotes*) vladati neograničeno i samovoljno; ponašati se kao tiranin ili nasilnik, postupati nasilnički, vršiti nasilje

despotski (grč. *despotes*) samovoljno, neograničeno, nasilnički, tiranski

destilacija (lat. *destillatio*) kem. proces prikazan pod *destilirati*, isparavanje tekućine i ponovno zgušnjavanje u tekućinu; isparavanje; *suha destilacija* zagrijavanje organskih tijela (drveta, kostiju i dr.) u zatvorenim posudama radi dobivanja tekućina i plinova

destilacijski aparat naprava za destilaciju

destilat (lat. *destillatus*) kem. tekući proizvod destilacije

destilator (fr. *destillateur*) onaj koji pročišćava, poboljšava, izdvaja

destiliran (lat. *destillare*) dobiven destilacijom, pročišćen, popravljen

destilirati (lat. *destillare*, *kapati*, *destilla* kap) ispariti, ishlapiti; kem. neku tekućinu, zagrijavanjem u zatvorenim posudama (*retortama* i dr.) pretvoriti u paru, a potom rashlađivanjem paru ponovno pretvoriti u tekućinu, isparavanjem prekapati, prekapavati; pročistiti

destimulacija (lat. *de* uklanjanje, *stimulare* nagoniti) bezvoljnost, nezainteresiranost, gubljenje volje za rad ili želje za isticanjem (npr. zbog slabe plaće, loše obiteljske situacije i si.)

destinacija (lat. *destinati*) određenje, opredjeljenje, namjena, krajnji cilj, odredište

destinator (lat. *destinatarius*, fr. *destinataire*) trg. onaj kojemu zapovjednik lađe treba predati robu, prima-telj, adresat, konsignator

destinirati (lat. *destinare*) odrediti, namijeniti, opredijeliti,

destra (tal. *destra* desnica) *colla destra* čit. kola destra (tal.) glaz. desnom rukom

destrojer (engl. *destroyer* uništavač, razoritelj) razarač (vrsta ratnog broda)

destrukcija (lat. *destructio*) rušenje, razaranje, uništavanje, prevrat

destruktibilan (lat. *destructibilis*) razoran, uništavajući, rušilački

destruktibilitet (lat. *destructibilitas*) razornost, uništenje, rušilaštvo

destruktivan (lat. *destructivus*) razoran, rušilački

destruktivnost (lat. *destruere*) razornost

destruktor (lat. *destructor*) rušitelj, razoritelj, uništitelj, prevratnik

desudacija (lat. *sudor* znoj, *desudatio*) znojenje, preznojevanje

desugestija (lat. *desuggestio*) oslobođenje od sugestije i njezine moći

dešarmirati (fr. *decharmer*) lišiti draži (ili: čari, ljepote)

dešarž (fr. *decharge*) pom. istovarivanje broda, iskrcavanje; vraćanje duga ili neke obveze i priznanica o tome, razrješnica; voj. istodobno ispaljivanje, skupna paljba, plotun; arhit. nosač svoda, podupirač

dešaržirati (fr. *decharger*) istovariti; dati razrješnicu, razriješiti; odužiti, podmiriti, izravnati, npr. dug ili obvezu; voj. ispaliti (iz puške ili topa)

deše (fr. *dechet*) trg. manjak (ili: gubitak) u težini koji neka roba pretrpi zbog odvajanja prašine, pijeska i dr.

- što se u toj robi nalazi, zbog isušivanja, istjecanja itd.; v. dekalirati
- dešifrant** (fr. dechiffreur) onaj koji rješava tajno pismo, koji čita šifre
- dešifriranje** (fr. dechiffrement) odgonetanje, tumačenje nekog tajnog pisma, čitanje šifri
- dešifrirati** (fr. dechiffrer) odgonetnuti, protumačiti, riješiti znakove, tj. šifru nekog tajnog pisma; pren. dokučiti smisao; *dešifrirati se* pokazati se, dati se prepoznati
- det** (fr. dette) dug, osobito državni dug; *dette flottante* čit. det flotant (fr.) leteći dug; *dette publique* čit. det piblik (fr.) državni, javni dug
- detaksacija** (lat. detaxatio) v. taksacija
- detalj** (fr. detail) pojedinost, potankost, sitnica; opširno pričanje (ili: opisivanje, izlaganje), nabranje do sitnica; *en detail* čit. an detaj (fr.) trg. prodaja na malo, na komad
- detaljiran** (fr. detailler) opširan, iscrpan u izlaganju (ili: pričanju, opisivanju)
- detaljiranje** (fr. detailler) opširno (ili: potanko) izlaganje, pričanje (ili: opisivanje) do sitnica
- detaljirati** (fr. detailler) komadati, usitnjavati; potanko, opširno, do sitnica pričati (ili: izlagati, opisivati); trg. prodavati na malo (ili: na sitno, na komad)
- detaljista** (fr. détailleur) trgovac na malo, na sitno, sitničar; onaj koji je suviše opširan u izlaganju (ili: pričanju, opisivanju)
- detant** (fr. detente) popuštanje zategnutosti u odnosima; poboljšanje u odnosima između dviju država, opuštenost
- detaširan** (fr. detacher) odvojen od cjeline, otcijepljen, bez veze s ostalim dijelovima; pridodan, dodijeljen
- detaširati** (fr. detacher) pojedine dijelove odvojiti od cjeline i odaslati, otcijepiti; voj. odvojiti odred vojske ili flote i poslati ga na izvršenje zadatka; dodijeliti, pridodati
- detašman** (fr. detachment) voj. odred vojske (manji od divizije) odvojen od cjeline i upućen radi izvršenja nekog posebnog zadatka
- detekcija** (lat. detectio) otkrivanje, iznošenje na vidjelo
- detektiv** (lat. detegere otkriti, engl. detective) službenik koji otkriva zločine i njihove počinitelje, tajni policajac; *privatni detektiv* detektiv koji po narudžbi i za nagradu potajno motri kretanje pojedinih osoba
- detektiv-aparat** vrlo mali fotografski aparat kojim se može sasvim neprijetno snimati
- detektor** (lat. detegere otkriti, engl. detector) u radiotelegrafiji i telefoniji: uređaj za pretvaranje zvukova visokofrekventnih valova koji dolaze u radio-prijamnik u niskofrekventne titraje koji se čuju u telefon; uređaj koji otkriva bojne otrove u atmosferi; uređaj za otkrivanje mina
- detencija** (lat. detentio) zadržavanje, nezakonito zadržavanje, obustava; prav. posjedovanje tuđe stvari na temelju ugovora; lišavanje slobode putem zatvora ili pritvora
- detentor** (lat.) prav. nezakoniti posjednik, tobožnji vlasnik
- detercija** (lat. deterritio) zastrašivanje, odvratanje od zla prijetnjom kazne
- deterdžent** (engl. od lat. detergere oti-rati, brisati) sredstvo za čišćenje (sapun, prašak)
- detergirati** (lat. detergere) obrisati, otirati, čistiti, očistiti
- deterioracija** (lat. deterior gori) pogoršavanje, kvarenje, uništavanje, upropaštenje
- deterirati** (lat. deterrere) zastrašiti, zaplašiti
- determinabilan** (lat. determinabilis) presudan, odlučan

determinabilitet (lat. determinabilitas) presudnost, odlučnost, određenost

determinacija (lat. determinatio) određivanje, određenje, opredjeljivanje, opredjeljenje, određenje, određenost; odluka; odredba; odlučnost, spremnost; log. sužavanje opsega pojma proširivanjem njegovog sadržaja čime se dolazi od općenitijih do manje općih pojmova; sinteza općih pojmova u posebne

determinanta (lat. determinare odrediti) fil. presudan činitelj, činitelj koji određuje smjer i cilj

determinante (lat. determinare odrediti) mat. skup brojeva koji, poredani po određenom pravilu, služe za rješavanje jednadžbi

determinativ (lat. determinativus) gram. odrednica, u višočlanom pojmu onaj dio kojim se označuje osnova značenja (npr. Most *slobode* za razliku od Mosta *mladosti*)

determinativan (lat. determinativus) presudan, koji određuje; gram. odredbeni; usp. determinativ

determinato (tal.) glaz. odlučno, oštro naglašeno

determiniran (lat. determinatus) određen, opredjeljen; ograničen

determinirati (lat. determinare) ograničiti; odrediti, određivati, opredjeliti, opredjeljivati, odlučiti, utvrditi

determinist (lat. detreminare odrediti) fil. pristaša determinizma; supr. indeterminist

determinizam (lat. determinare) fil. naučavanje o određenosti ljudskog djelovanja i htijenja i njihovoj uvjetovanosti vanjskim i unutarnjim uzrocima i motivima (pobudama), prema čemu ni ljudska volja ne može biti slobodna, nego određena i uvjetovana tim uzrocima i motivima; supr. indeterminizam

deterzija (lat. detersio) čišćenje

deterziv (lat. detergere čistiti) med. sredstvo za čišćenje

deterzorij (lat. detersorium) med. v. deterziv

detoksinizacija (lat. de-, grč. toxikon otrov) uklanjanje otrovnih sastojaka iz neke tvari, materije, organizma i dr.

detonacija (lat. detonatio) glaz. pogrešno pjevanje, ispadanje iz tona; pucanj, tresak, prasak, grmljavina, eksplozija

detonator (lat.) upaljač, lako zapaljiv eksploziv kao sredstvo za paljenje teže zapaljivih eksploziva

detonirati 1. (fr. detoner) glaz. uzeti suviše visok ili suviše dubok ton, pogrešno pjevati, distonirati; 2. (lat. detonare, fr. detoner) puknuti, prasnuti, tresnuti, eksplodirati

detrahirati (lat. detrahere) odbiti, odbijati, oduzeti, oduzimati, uskratiti, ukloniti; oklevetati

detrakcija (lat. detractio) odbijanje, oduzimanje, npr. krvi otvaranjem vene; smanjivanje; klevetanje, ogovaranje; *jus detractio* čit. jus detractio (lat.) pravo odlaska (ih: udaljavanja)

detraktor (lat. detractor) klevetnik

detransponirati (lat. de-transponere) tisk. izmiješane strane ponovno dovesti u red, ponovno rasporediti

detransportacija (lat. detransportatio) tisk. v. detranspozicija

detransportirati (lat. detransportare) tisk. v. detransponirati

detranspozicija (lat. de-transpositio) tisk. ispravljanje izmiješanih strana

detricija (lat. detritio) trljanje; med. rana nastala trljanjem, češanjem

detritus (lat.) oblutak, šljunak, istrošen kamen; proizvod raspadanja, rušenja

detronirati (lat. de, grč. thronos, fr. detroner) v. detronizirati

detronizacija (lat. de, grč. thronos prijestolje) lišavanje prijestolja, svrgavanje (ili: zbacivanje) s prijestolja

detronizirati (lat. de, grč. thronos) lišiti prijestolja, svrgnuti s prijestolja

detruzorij (lat. detrusorium) med. kirurška sprava za potiskivanje tijela koja se zadrže u ždrijelu

detto (tal. detto, lat. dictum) rečeno, spomenuto, naprijed imenovano, to isto, npr. 6 kg brašna, 9 kg detto, tj. toga istog; trg. *a detto* (tal.) istoga dana

detumescencija (lat. detumescere) med. splašnjavanje, popuštanje (ili: prestajanje) oticanja

detumescirati (lat. detumescere) med. splašnjavati, prestati oticati, popustiti (oteklina)

detur (lat.) neka se dade

detur copia čit. detur kopija (lat. detur copia sc. protocollī) prav. prilaže se prijepis rasprave

Deualion mit. starogrčki kralj u Tesaliji, jedan od helenskih praotaca; spasio se od općeg potopa zajedno sa ženom Pirom

deuce čit. djus (engl.) dvojka u kartama i u kocki; u tenisu: jednak broj bodova, tj. kad obje strane imaju jednak broj bodova, npr. kad obje strane imaju "četrdeset" (forty)

deuce čit. dus (engl. deuce dvojka) šport, izjednačeno stanje u nekim športskim igrama (npr. tenisu), tj. stanje kad su za pobjedu potrebna još dva uzastopna boda

deus (lat. deus, grč. theos sanskr. dewa, dewas) bog; dii (lat.) mn. bogovi

deus ex machina čit. deus eks mah ina (lat.) u antičkoj tragediji: "bog iz stroja", iznenadno posredovanje nekog boga (u teškoj situaciji) čiji je lik pomoću posebne naprave (stroja) bio spušan na pozornicu; pren. neočekivana sila koja se iznenadno pojav-

ljuje i rješava poteškoću; iznenadna pomoć; neočekivano posredovanje

deuterij (grč. deuterios drugi po redu) kem. fiz. teški vodik, znak D

deutero- (grč. deuterios) predmetak u složenicama sa značenjem: drugi po redu, idući

deuterogamija (grč. deuterios drugi, gamos brak) ženidba (ili: udaja) po drugi put, drugi brak

deuterokanonske knjige kanonske knjige Svetog pisma drugog ranga koje su tek kasnije primljene u kanon

deuteroksid (grč. deuterios, oxyς) kem. oksid drugog stupnja

deuteroni (grč. deuterios drugi po redu) kem. fiz. jezgra teškoga vodika, deuterij a

Deuteronomij (grč. deuterios, nomos zakon) peta knjiga Mojsijeva, tj. Ponovljeni zakon (dio Biblije)

deuteronomija (grč. deuterios, nomia) drugo zakonodavstvo (u odnosu prema nekom prijašnjem)

deuteropatičan (grč. deuterios, pathos bol) med. koji nastaje kao posljedica neke prijašnje bolesti

deuteropatija (grč. deuterios, pathein patiti, podnositi) med. bolest koja nastaje kao posljedica neke druge bolesti

deuteroskop (grč. deuterios, skopeo gledam) vidovit čovjek, vidovnjak

deuteroskopija (grč. deuterios, skopeo gledam) drugi vid, tj. sposobnost da se vidi i ono što nije tu (vrsta somnambulizma); usp. deuteroskop

deuteroza (grč. deuterios) ponavljanje

devalizirati (fr. devaliser) krasti, ukrasti, orobiti, opljačkati

devalvacija (tal.) napuštanje službeno utvrđenog tečaja neke državne novčana jedinice da bi se nakon određenog vremena odredio novi tečaj

devalvacija (lat. devaluatio) bank. smanjivanje nominalne vrijednosti nekog

novca; potpuno povlačenje nekog novca; supr. revalvacija

devalvirati (lat. devalere) bank. smanjiti (ili: smanjivati) vrijednost novcu

devanagari (sanskrt.) "božansko pismo"; sanskrtsko pismo, sanskrt

devaporacija (lat. devaporatio) fiz. pretvaranje pare u tekućinu

devastacija (lat. devastatio) pustošenje, opustošivanje, uništavanje, razaranja; opustošenje, opustošenost

deveksan (lat. devehere, devexus) nagnut naprijed; kos, strm

developman (fr. developpement) razvijanje, npr. jednog odreda vojske, jedne armije; arhit. izlaganje (ili: prikazivanje) građevine u planu sa svim njezinim dijelovima

dever (tur. devir krug, obrat; vrijeme) 1. muka, tegoban život, teškoće, patnja, nevolja, jad; 2. doba, vrijeme, okolnosti; 3. događaji puni nevolje

deverbativan (lat. de, verbum glagol) gram. koji je izveden od glagola

devergencija (lat. divergentia) nagnutost, naginjanje

devergirati (lat. divergere) nagnuti se, naginjati se

deverika (mad. dever) zool. vrsta šarana, ploška

deversoar (fr. deversoir) odvod, izljev, tj. otvor kroz koji otječe suvišna voda

devestitura (lat. devestire) lišavanje čina ili feudalnog prihoda

devijacija (lat. deviatio) skretanje nekog tijela od svoje putanje ili pravca; skretanje (ili: otklon) magnetne igle (kod kompasa) na brodu zbog njegovih željeznih masa

devijator (fr. deviateur) zrak. pogonsko sidro kod zračnih lađa

devijirati (lat. deviare) skrenuti (ili: skretati) s pravog puta, skretati, skrenuti, udaljiti se

devirginacija (lat. devirginare) oduzimanje (ili: lišavanje) djevičanstva (ili: nevinosti), defloriranje

devirginirati (lat. devirginare) razdjevičiti, lišiti djevičanstva (ili: nevinosti); deflorirati

devitalizacija (lat. de, vita život) lišavanje života, umrtvljivanje; *devitalizacija zuba* med. umrtvljivanje i vađenje zubne srži (pomoću lokalne anestezije)

devitrificirati (lat. de, vitrum, facere) pretvoriti staklo putem jakog zagrijavanja u neprozirnu, porculanu sličnu tvar (Reaumurov porculan)

devitrifikacija (lat. de, vitrum staklo, facere činiti) pretvaranje stakla zagrijavanjem u neku vrstu porculana (Reaumurov porculan)

devits (engl. davits) pom. željezne dizalice za izvlačenje sidra; pokretne brodske dizalice na kojima vise čamci za spašavanje

deviza (lat., šp. devisa) lozinka, geslo, načelo; kratka izreka na grbu, zastavi itd.; trg. strana mjenica, tj. ona koja glasi na stranu valutu i koja se treba isplatiti u inozemstvu

devocija (lat. devotio) kod starih Rimljana: žrtvovanje života podzemnim bogovima u znak pokajanja; danas: pobožnost, smirenost, skrušenost; veliko štovanje, potpuna odanost, lice-mjerje, prijetvorna pobožnost; puza-vost, poniznost (devotizam)

devolucija (lat. devolutio svaljivanje) prav. ostavljanje u nasljedstvo nekog naslijeđenog prava ili imanja

devolucijsko pravo (lat. jus devolutionis) pravo prenošenja nasljedstva po kojem, ako umre jedan bračni partner, cjelokupno imanje pripada djeci, a drugi partner ima pravo samo doživotnog uživanja toga imanja

devolutivno sredstvo pravno sredstvo kojim se jedna sporna stvar s nižega suda iznosi pred viši sud

devolvirati (lat. devolvere svaliti) neku pravnu stvar iznijeti pred viši forum;

- prenijeti nešto na koga drugog, osobito: ostaviti u nasljedstvo
- devomirati** (lat. devomere) med. povraćati, povratiti, izbaciti
- devon** (po engleskoj grofoviji Devonshire) geol. v. devonski period
- devonski period** geol. razdoblje u razvoju Zemljine kore u kojem je transgresija mora trajala veoma dugo, vulkansko djelovanje bilo vrlo snažno, a organski svijet raznovrsniji i obilniji nego prije; formacija koja se oblikovala između silurske i karbonske
- devoracija** (lat. devoratio) gutanje, žderanje, proždiranje
- devotan** (lat. vevovere, devotus) Bogu posvećen ili odan, pobožan, smiren; pun poštovanja, skrušen, ponizan; prijezimo: prijetvorno pobožan, lice-mjeran, pokoran, ponizan
- devotizam** (lat. devovere) v. devocija
- Dewarova posuda** čit. Djuerova ... termosica, termos-boca (naziv po škotskom kemičaru i fizičaru Jamesu Devvaru 1842—1923)
- dez-** (fr. des-) predmetak u složenicama koji označava neko uništavanje, iskorjenjivanje, otklanjanje, sprječavanje (npr. dezinfekcija, dezodoracija)
- dezafekcija** (fr. desaffection) nenaklonjenost, nemilost; gubljenje ljubavi
- dezagregacija** (fr. des- ne-, raz-, lat. aggregare pridružiti) raspad, rasulo, razdruživanje, razjedinjavanje
- dezakordirati** (fr. desaccorder) izazvati neslogu, zavaditi, unijeti razdor; glaz. pokvariti skladnost
- dezaktivirati** (fr. des- ne-, raz-, lat. activus djelatan) učiniti nešto neaktivnim, tj. onesposobiti
- dezambalaža** (fr. desemballage) trg. raspakivanje
- dezaneksija** (fr. des-, lat. annexio) ukinutje (ili: obustavljanje) aneksije (izraz koji su stvorili Francuzi pri ponovnom zauzimanju Alsace-Lorraine 1919.)
- dezanektirati** (fr. des-, lat. annectere) ukinuti (ili: prekinuti) aneksiju, odreći se aneksije
- dezangažirati** (fr. desengager) raskinuti angažman, osloboditi obveze, otpustiti
- dezapoantirati** (fr. desappointer) lišiti nekoga koristi koja se temeljila na nečemu utvrđenom i sigurnom; osobito: oduzeti nekome zasluženu nagradu, plaću; brisati vojnika s popisa; prevariti u sigurnom očekivanju ili nadi; smesti, zbuniti, razočarati
- dezaproprijacija** (fr. desappropriation) otuđivanje vlasništva; odricanje (ili: napuštanje) vlasništva
- dezarmiranje** (fr. desarmer) razoružavanje, raspuštanje vojske, smanjivanje stalnog kadra
- dezarmirati** (fr. desarmer) razoružati; raspustiti vojsku; smanjiti stalni kadar; položiti oružje
- dezasortirati** (fr. desassortir) razdvojiti, rastaviti ono što treba biti zajedno, razdružiti, napraviti nered, zbruku
- dezavantažirati** (fr. desavantager) oštetiti, zakinuti, zakidati, okrnjiti
- dezavuiranje** (fr. desavouer) odricanje, poricanje, nepriznavanje
- dezavuirati** (fr. desavouer) poricati, poreći, odricati, odreći, ne priznavati, osporavati nešto, ne priznati svoju vezu s nekom osobom ili radnjom
- dezekipirati** (fr. desequiper) rasporemiti brod
- dezen** = desen
- dezercija** (lat. desertio) voj. napuštanje vojske, bijeg iz vojske; prav. propuštanje da se učini neki pravni čin, npr. propuštanje zakonskog roka za podnošenje priziva višem sudu (desertio appellationis)
- dezertan** (lat. desertus) nenastanjen, nenaseljen, pust

dezerter (fr. *deserteur*) bjegunac iz vojske, vojni bjegunac; prebjeg

dezertirati (fr. *deserter*) napustiti vojsku, pobjeći iz vojske

deziderabilan (lat. *desiderare* željeti) poželjan

deziluzija (fr. *des- ne-, raz-*, lat. *illudere* igrati se, varati) razočaranje, tj. uništenje iluzije

dezinfekcija (fr. *des-*, lat. *inficere* zaraziti) čišćenje zraka (ili: tijela, odjeće, stana i dr.) od zaraznih isparavanja i tvari, uništavanje zaraznih klica, okuživanje

dezinfektor (fr. *des-*, lat. *inficere* zaraziti) sprava za čišćenje od zaraznih klica i tvari; osoba koje taj posao vrši

dezinfestacija (fr. *des- ne-, raz-*, *infestation* pustošenje) popravak kvarova, uklanjanje posljedica od elementarnih nepogoda i si.

dezinficirati (fr. *des-*, lat. *inficere* zaraziti) osloboditi (ili: očistiti) od zaraznih klica i tvari, npr. stan, odjeću, zrak, ruke itd.

dezinflacija (fr. *des-*, lat. *inflatio* nadimanje) bank. smanjivanje količine novca u optjecaju radi sprečavanja povećanja cijena (što se događa kad je na tržištu više novca nego robe, tj. kad novac traži robu, a ne roba novac); usp. deglacija, inflacija, reflecija

dezinformacija (fr. *des-*, lat. *informatio* objašnjenje) zlonamjerno pogrešno i lažno obavještavanje

dezinsekcija (fr. *des-*, lat. *insectum* kukac) uništavanje (ili: tamanjenje) škodljivih insekata (osobito po kućama i stanovima)

dezintegracija (fr. *des-*, lat. *integratio* uspostava, obnova) uništavanje veze, narušavanje neke cjeline; *dezintegracija atoma* fiz. razbijanje atoma; dezorganizacija

dezintegrator (fr. *des-*, lat. *integrare* uspostaviti, obnoviti) sprava za usit-

njavanje raznih nežiličastih tvari, sprava za vrcanje meda (vrcaljka) itd.

dezinteresiran (fr. *desinteresse*) nekoristoljubiv, nesebičan; nepristran, iskren, prostodušan

dezinjolni barut (fr. *designolles*) voj. mješavina sumporne i pikrinske kiseline, osobito se upotrebljava za punjenje torpeda

dezistirati (lat. *desistere*) odustati, okaniti se, prestati

dezmalgija (grč. *desmos* veza, *žila*, *algos* bol) med. bol u žilama zglobova

dezmitis (grč. *desmos* žila) med. upala zglobnih žila

dezmografija (grč. *desmos* žila, *grafo*) zool. opisivanje žila i spletova

dezmologija (grč. *desmos* žila, *logia*) znanost o žilama, njihovim vezama itd.; sindezmologija

dezmopatija (grč. *desmos* žila, *pathein* patiti) med. bol žila i spletova

dezmopatologija (grč. *desmos* žila, *pathos* patnja, *bol*, *logia*) med. znanost o bolestima žila i spletova

dezmotomija (grč. *desmos* žila, *tome* rezanje) med. razdvajanje, rezanje žila i spletova

dezodorizacija (fr. *des-*, *odeur* miris, lat. *odoratio* mirisanje) oduzimanje neugodnog mirisa nečemu; hig. v. dezodorizirati

dezodorizirati (fr. *des-*, *odeur* miris) učiniti da nešto izgubi miris; hig. ugušivati neugodne i štetne mirise koji se razvijaju zbog kemijskih i bioloških procesa

dezoksidacija (fr. *des-*, grč. *oxys* oštar, ljut) kem. oslobođenje od kisika, izvlačenje (ili: izdvajanje) kisika

dezoksidirati (fr. *des-*, grč. *oxys*) kem. osloboditi od kisika, = reducirati

dezolantan (fr. *desolant*) vrlo tužan, vrlo žalostan, neutješan; nesnosan, dosadan

dezolatan (fr. desoler) opustošen, vrlo bijedan, jadan, u rastrojstvu

dezopstruktivi (fr. des-, lat. obstruere začepiti, obstructum) mn. med. sredstva protiv zatvorenosti, loše probave

dezorganizacija (fr. desorganisation) poremećaj ili uništavanje žive, organske veze među sastavnim dijelovima, npr. u ljudskom tijelu, rastrojavanje; rasulo, rastrojstvo, nered: potpun preobražaj i poremećaj osjetilnih organa kod nekog čovjeka zbog tzv. magnetiziranja

dezorganizirati (fr. desorganiser) rastrojiti, rastrojavati, raskinuti, dovesti u nered, unijeti rasulo

dezorijentacija (fr. desorientation) nedostatak (ili: gubljenje) sposobnosti snalaženja i opredjeljivanja u prostoru, u nekom mjestu, u nekoj prilici, u određenim prilikama; skretanje s pravog puta, zbunjivanje, izgubljenost

dezorijentiran (fr. desorienter) koji se ne može snaći i opredjeliti u nekoj prilici ili u prostoru, u nekom mjestu; skrenut s pravoga puta, naveden na pogrešan put, smeten, zbunjen, izgubljen, bez orijentacije

dezorijentirati (fr. desorienter) omesti u snalaženju u prostoru, omesti u nekoj prilici; skrenuti s pravog puta, navesti na pogrešan put, zbuniti

dežma (mađ. dezsma od lat. decima deseta) deseti dio priroda koji je kmet davao feudalnom gospodaru, desetina

dežmek (tur. dešmek) onizak, zdepast i nezgrapan čovjek

dežurati (fr. du jour) biti u službi, vršiti službu (osobito se odnosi na časnike, liječnike itd.)

dežurni (fr. du jour) koji je na službi, koji obavlja službu; v. dežurati

D'Hondtov sistem čit. Dontov izborni sustav kod razmjernog predstavn-

štva po kojem se ne dijeli ukupan broj glasača svake liste s ukupnim brojem izaslanika, nego se dijeli broj glasova svake kandidatske liste prvo s 1, zatim sa 2, pa sa 3, te se tako dobiveni rezultati sređuju, a za izborne količnike uzima onoliko najvećih rezultata koliko se treba izabrati izaslanika; tvorac ovog sustava je Belgijanac D'Hondt

di- (grč. di- za dis dvaput, dvostruko) grč. predmetak u složenicama sa značenjem: dva-, dvo-, dvaput, dvostruko

dia- (grč. dia) grčki prijedlog (po hrvatskom pravopisu dija-) znači: kroz, u, na, među, preko, za, iza, raz-, pro-, itd.; javlja se i kao di-, npr. dioptrijska

diarh (grč. di-, archo vladam) član vlade dvojice, suvladar, poluvladar, polugospodar

diarhičan (grč. di-, archo vladam) sa dva vladara; koji ima dva gospodara
diarhija (grč. di-, archo vladam) vlada dvojice, dvovlašće; upravljanje dvojice gospodara; v. duumvirat

diba (tur. diba) teška svilena tkanina protkana zlatom, brokat

dibrah (grč. di-brachys) metr. stihovna stopa od dvaju kratkih slogova: U U

dibuk (hebr. dibbug prodrijeti) prema židovskoj tradiciji: oznaka za dušu nekoga giješnika koju progoni zao duh te nalazi sklonište u tijelu nekoga živog čovjeka

dicefal (grč. di-kefalos) med. nakaza rođena s dvije glave

dicefalan (grč. di-, kefale glava) dvoglav
diceras (grč. dyo dva, keras rog) školjkaš iz razdoblja gornje jure; na okrajcima ljuštura ima dva izdanka zavijena poput roga

dicis causa čit. dicis kauza (lat.) radi forme, za ljubav forme, toliko da se kaže, samo radi izgleda; dicis gratia

dicis gratia čit. dicis gracija (lat.) v. dicis causa

dictum čit. diktum (lat.) izreka, poslo-
vica, mjesto iz nekog djela

dictum de omni et nullo čit. diktum
de omni et nullo (lat.) log. osnovno
pravilo zaključivanja: što vrijedi za
sve, vrijedi i za neke i pojedine; što
ne vrijedi za neke i pojedine, ne vri-
jedi ni za sve

dictum factum čit. diktum faktum
(lat.) rečeno — učinjeno, kako je reče-
no, tako se i dogodilo

dictus čit. diktus (lat. dicere reći, ka-
zivati, dictus) imenovani, spomenu-
ti, naprijed spomenuti

Didaha (grč. didache) "Naučavanje dva-
naestorice apostola", stari kršćanski
spis, napisan oko 100. g. na Istoku,
izdan 1883. g., iz njega vidimo kako
se živjelo i mislilo u prvim danima
kršćanstva

didaktičan (grč. didaktikos) poučan; *di-
daktična književnost* poučna knji-
ževnost, književnost koja se ne bavi
samo umjetničkom obradom neke
teme, nego iznosi i pouke

didaktičar (grč. didaskein poučavati)
stručnjak u poučavanju, onaj koji
umije dobro predavati

didaktika (grč. didaskein učiti, pouča-
vati, didaktikos) umijeće poučavanja,
tj. znanost o uređenju i sprovođenju
nastave kao sredstva duhovnog ra-
zvoja, znanost o nastavnim meto-
dama

didaskaličan (grč. didasko poučavam)
poučan; objasnidbeni; apodiktičan

didaskalije (grč. didaskalia) mn. izla-
ganja, objašnjenja, upute; autorove
bilješke (upute) uz dramski tekst

didekaedar (grč. di-, deka deset, edra
osnova) geom. poliedar koji ima dva-
put po deset, tj. dvadeset, površina

didekaedarski (grč. di-, deka, edra)
koji ima dvaput po deset (20) po-
vršina

didelfis (grč. di-, delfys maternica) med.
dvostruka maternica; zool. tobolčar

didim (grč. didymos dvostruk) kem.
rijetka zemlja, smjesa kem. eleme-
nata prazeodima i neodima

didimitis (grč. didymos sa dva muda)
med. upala jaja

didimos (grč. didymos) blizanac

didinamičan (grč. di-dynamikos) bot.
dvomoćan, tj. hermafroditni cvijet
(kod kojega su, od četiri prašnika,
dva duža)

didinamija (grč. didynamis) mn. bot.
XIV. klasa u Linneovom biljnom
sustavu, dvomoćne biljke, s četiri
prašnika (dva duža) u jednom her-
mafroditnom cvijetu

didodekaedar (grč. di-, dodeka dvana-
est, edra osnova) geom. poliedar koji
ima dvaput po dvanaest površina, tj.
dvadeset četiri površine

Didona mit. utemeljiteljica i kraljica
Kartage; spalila se kad ju je ostavio
Eneja

diegeza (grč. diegesis) ret. pričanje od
početka do kraja, opširno izlaganje

dielektricitet (grč. di-, elektron) fiz.
konstanta dielektriciteta = dielek-
trična konstanta

dielektričan (grč. di-, elektron) koji ne
provodi elektricitet, koji izolira, a
sudjeluje u prostiranju električne
sile; *dielektrična tijela* = dielektrik;
dielektrična konstanta izolatora broj
koji pokazuje koliko je puta kapacitet
jednog istog kondenzatora veći kad
su u njemu oblozi razdvojeni tim izo-
latorom, nego kad je izolator zrak;
dielektrična polarizacija električna
podjela koju trpi jedan izolator zbog
influenције; *dielektrični kapacitet* v.
induktivitet

dielektrik (grč. di-, elektron jantar) fiz.
tvar (materija, supstanca) koja nije
samo nevodič elektriciteta (izolator),
već sudjeluje kao sredina (međutvar)
u prostiranju električne sile, npr.
zrak, ulje, čvrst sumpor, staklo, por-
culan, parafin, alkohol, voda

dielektrin (grč. di-, elektron) kem. mješavina sumpora i parafina

diem perdid (lat.) "izgubio sam dan" — izreka rimskog cara Tita Flavija Vespazijana (41—81 n. e.) za dan u kojem nije učinio ništa dobro

dieni (diolefini) kem. nezasićeni ugljične hidrate sa dvije dvostruke veze između C-atoma

dies (lat. dies dan) prav. dan suđenja, rok, termin

difalco čit. difalko (tal.) trg. odbitak od cjelokupnog iznosa

difamacija (lat. diffamatio) širenje glasnica, klevetanje, ogovaranje; *diffamatio civilis* čit. difamacio civilis (lat.) prav. kad se netko hvali i razmeće kako ima na nešto veće pravo nego netko drugi

difamator (lat. diffamator) klevetnik

difamatorski (lat. diffamare) klevetnički, pogrdan

difamija (lat. diffamare) klevetanje, ogovaranje

difamiran (lat. diffamatus) ozloglašen, iznijet na loš glas

difamirati (lat. deffamare) ozloglasiti; oklevetati

difamirati (lat. diffamare) iznijeti (ili: iznositi) na loš glas, ozloglasiti, ozloglašavati; razglasiti, razglašavati

difenil tanki impregnirani papir u koji se umata južno voće (npr. naranče)

diferencija (lat. differentia) razlika, različnost; netočan iznos; mat. razlika, dio za koji je neka veličina veća ili manja od druge; višak, manjak, deficit; nesuglasica, neslaganje

diferencija (lat. differre razlikovati se) 1. mat. beskrajno mala (infinitezimalna) razlika između uzastopnih vrijednosti neprekidno promjenjive veličine; 2. teh. kod motornih vozila; spona (veza) između motora — mjenjačke kutije (razvodnika brzine) — i kotača

diferencijalna kočnica teh. kočnica s dvostrukim djelovanjem

diferencijalna psihologija znanost o duši koja se bavi razlikama u duševnim sposobnostima pojedinaca, npr. psihologijom razlika u spolu, u sposobnostima, psihologijom tipova, razlika u starosti itd.; psihologija individualnih razlika, individualnih varijacija duševnog života i njihove uzročne zavisnosti

diferencijalna sociologija znanost koja proučava oblikovanje društvenih slojeva iz oblikovanja profesija i podjela rada

diferencijalna tarifa sustav u obračunavanju naplate prijevoza na željeznicama po kojem, kod prijevoza u masama (žita, drva, ugljena i si.), prijevozne stavke bivaju razmjerno sve manje što je veća udaljenost, izvanredne prijevozne stavke

diferencijalne carine trg. carine koje se za robu iste vrste različito obračunavaju, tj. po nejednakim carinskim stavkama, cilj im je pomaganje domaće trgovine (smanjivanje carinskih stavki za domaće trgovce), ili olakšavanje odnosno otežavanje uvoza iz određenih država; izvanredna (ili: povlaštena) carina

diferencijalni carinski sistem trg. sustav po kojem se carinske stavke za uvozne i izvozne proizvode za pojedine zemlje u koje se ti artikli uvoze ili iz kojih izvoze različito reguliraju i obračunavaju

diferencijalni posao trg. burzovni posao (ili: trgovanje državnim vrijednosnicama) pri čemu se vrijednosnice stvarno ne izdaju, nego se samo prima ili nadoknađuje razlika ukoliko im je vrijednost porasla ili pala

diferencijalni račun mat. dio više analize koji uči kako se pronalazi vrijednost diferencijala

diferencijalni ton fiz. treći ton koji se čuje kad istodobno zvuče podjednako jako dva tona različite visine i čija je visina jednaka s razlikom broja titraj a onih dvaju tonova

diferencijalno plaćanje isplata razlike pale vrijednosti državnih vrijednosnica ili akcija

diferenciranje (lat. differre) fil. stvaranje razlika i različitosti iz istovrsnoga, odvajanje, raščlanjivanje nečega istovrsnog u raznovrsne dijelove; mat. pronalaženje vrijednosti količnika dviju beskrajno malih veličina ih diferencijala

diferencirati (lat. differre razlikovati se) razlikovati, praviti razliku; mat. pronalaziti diferencijal

diferentan (lat. differens) različit, nejednak, drukčiji, raznolik

diferentizam (lat. differre razlikovati se) v. determinizam

diferirati (lat. differre) biti različan, razlikovati se, ne slagati se

difesija (lat. diffessio) nepriznavanje; sudsko nepriznavanje valjanosti ili originalnosti nekog dokumenta

difesijska prisega (lat. diffessio jurata) prav. nepriznavanje prisegom nekog djela, osobito originalnosti rukopisa ili potpisa

differentia specifica čit. diferencija specifika (lat.) log. v. pod definicija

difficile (lat.) teško; *difficile est satiram non scribere* čit. difficile est satiram non skribere "teško je ne pisati satiru" (poznata Juvenalova izreka)

difficilan (lat. difficilis) težak, mučan, nezgodan, koji pravi teškoće, koga je teško zadovoljiti, npr. difficilan čovjek; strog, uporan, jogunast, tvrdo-glav

diffidencija (lat. diffidentia) nepovjerenje, sumnjičavost, nevjerovanje

difilan (grč. di-, fyllon list) sa dva lista, dvolistan

difindirati (lat. diffindere) kidati, prekinuti; prav. prekinuti parnicu i odložiti je za drugi dan

difisija (lat. diffissio) kidanje, prekidanje; prav. odlaganje pretresa

difizer (fr. diffuseur) naprava za izvlačenje repinog soka (u proizvodnji šećera)

difluencija (lat. diffluere) razlijevanje, raspadanje, razgrađivanje

difluentan (lat. diffluens) koji se razlijeva, raspada, razgrađuje

difonij (grč. di-, fone glas) glaz. kompozicija za dva glasa

diforman (fr. difforme) nagrdan, nakan, ružan; neskladan

diformirati (fr. difforme) napraviti nakaznim, nagrđiti, poružniti

diformitet (fr. difformite) nakaznost; nerazmjernost, nesklad

difrakcija (lat. diffractio) fiz. skretanje svjetlosti zbog prolaska kroz uzak procijep, otvor ili pokraj uskog neprozirnog tijela i nastajanje pojava koje se temelje na interferenciji

difterija (grč. difthera oderana i uštavljena koža) med. akutna i veoma zarazna bolest koja se odlikuje upalom sluznice dušnika, ždrijela

difteritis med. v. difterija

diftong (grč. di-, fthongos glas) gram. dvoglasnik, tj. dva različita samoglasnika koji su spojeni u jedan slog (npr. ao, eo, io, itd.)

diftongiranje (grč. di-, fthongos glas) gram. pretvaranje jednostavnog glasa u dvoglasnik

difundirati (lat. diffundere) izliti, razliti, raširiti; miješati se difuzijom; potrošiti (novac, imanje)

difuzan (lat. diffusus) rasut; opširan, razvučen; *difuzna svjetlost* rasuta svjetlost, u svim pravcima odbijena (reflektirana) svjetlost

difuzija (lat. diffusio) razlijevanje, širenje, rasprostiranje; pretjerana opširnost i razvučenost u govorenju i

- pisanju; fiz. međusobno miješanje raznih plinova i tekućina
- difuzijski postupak** način dobivanja soka putem osmoze iz veoma sitnih reznjica repe (uveden 1865. u proizvodnju šećera)
- difuziometar** (lat. diffusio, grč. metron) naprava za mjerenje brzine miješanja raznih vrsta plinova
- digama** tj. dvostruko "gama" (gamma), slovo u najstarijem grčkom alfabetu, čitalo se kao "v" (ime dobilo po tome što je imalo oblik dvostrukog "g")
- digamija** (grč. di-, gamos brak) drugi brak, druga ženidba, druga udaja
- diger** (engl. digger) kopač, osobito kopač zlata u Australiji
- digerencije** (lat. digerentia) mn. med. sredstva za probavu
- digerirati** (lat. digerere) razdjeljivati, razdijeliti; probaviti, probavljati; tvrdu tvar u zagrijanoj tekućini omekšati i otopiti
- digesta** (lat. digesta) mn. zbirka spisa koja je razdijeljena na pojedine odsjeke; prav. poveća zbirka odlomaka iz spisa starijih rimskih pravnika (Pandekta), podijeljena po knjigama, naslovima i paragrafima, a koju je priredio car Justinijan
- digestibilan** (lat. digestibilis) probavljiv
- digestija** (lat. digestio) probavljanje, probava; med. pomaganje izlučivanja gnoja; kem. otapanje čvrstog tijela u nekoj tekućini na umjerenoj temperaturi (u tzv. digerinnoj peći)
- digestiv** (lat. digestivus) med. sredstvo koje pomaže probavi; sredstvo koje pomaže izlučivanje gnoja
- digestivna mast** farm. mast pomiješana s terpentinom, upotrebljava se za liječenje opekline
- digestor** (lat.) Papinov lonac, lonac za pripremanje hladetina od kostiju; autoklav
- digestorij** (lat. digestorium) u kemijskim tvornicama, laboratorijima itd.:
- uređaj za kuhanje koji se zagrijava vrelom vodom ili, češće, parom; peć za zagrijavanje pješćane kupelji; parna kuhinja
- digić** podrugljiv naziv za Talijana (prema "digo" — kažem, koje se često čuje u njihovom govoru)
- diginičan** (grč. di-, gyne) bot. s dvije žene, tj. sa dva tučka
- diginija** (grč. di-, gyne žena) bot. osobina biljaka koje imaju dva tučka; mn. dvožene biljke, tj. biljke sa dva tučka (drugi red većeg broja klasa u Linneovom biljnom sustavu)
- digitacija** (lat. digitus prst) način stavljanja prstiju pri sviranju (npr. na žice)
- digitalan** (lat. digitalis) prstni, koji se tiče prstiju (noge i ruke)
- digitalin** (lat. digitalis) kem. alkaloid koji se nalazi u pustikari
- digitalis** (lat.) bot. pustikara (biljka iz porodice strupnikovica)
- digitar** (lat. dignitarius) nositelj visokog zvanja, velikodostojnik
- digitata** (lat.) mn. zool. životinje s prstima, tj. sisavci koji imaju slobodne prste na nogama
- diglota** (grč. di-, glossa jezik) knjiga napisana na dva jezika; biglota
- dignitet** (lat. dignitas) dostojanstvo, ugled; dostojanstvenost; visoko zvanje
- digrama** (grč. dyo dva, gramma slovo) dvostruk znak za jedan glas, npr. lj, nj, dž
- digredirati** (jat. digredi) skretati, udaljavati se od teme (osobito u govoru)
- digresija** (lat. digressio) skretanje, udaljavanje od teme (npr. u govoru); astr. najveća istočna ili zapadna udaljenost unutarnjih planeta (Merkura, Venere) od Sunca
- diheksaedar** (grč. di-, hex šest, edra površina) geom. poliedar s dvaput po šest, tj. dvanaest, površina; prid.

diheksaedarski; *diheksagonalna piramida* v. didodekaedar

dihogamija (grč. *dicha* dvostruko, *gamos* brak) bot. dvostruki brak, način oplodivanja kod biljaka pri kojem se spolni organi razvijaju jedni za drugima, dakle, ne u isto vrijeme; kod *proterandrije* prije sazrijevaju muški, a kod *proteroginije* ženski spolni organi

dihotoman (grč. *dicha* dvostruko, *temno režem*) podijeljen na dvoje, računvast

dihotomija (grč. *dichotomia*, *dicha* na dva, *temno režem*) podjela na dva dijela, podjela koja sadrži dva člana, podjela roda na dvije vrste; Mjesčeva mijena (*faza*) kod koje se vidi samo polovica njegovog osvijetljenog kruga: psih. podjela ljudskog bića na dušu i tijelo

dihtati (njem. *dicht* gust, *zbijen*) teh. ne propuštati, biti čvrsto priljubljen

dija- (*dia*) predmetak u složenicama sa značenjem: kroz, u, na, preko, za, uza, raz-, pro- i dr.; usp. *dia-*

dijabaz (grč. *diabasis*) geol. mineral iz starijeg paleozojskog doba, najčešće gust i tamnozelen

dijabaza (grč. *diabaino* prolazim, *diabasis*) prolaz, prijelaz, gaz

dijabetes (grč. *diabaino* prolazim, *diabetes*) med. šećerna bolest koja je vezana sa znatnim izlučivanjem mokraće koja je, ili normalnog sastava (*diabetes insipidus*), ili ima u sebi šećera (*diabetes mellitus*); u težim oblicima izaziva veliko mršavljenje i malaksalost

dijabetičar (grč. *diabetes*) med. bolesnik koji boluje od šećerne bolesti, šećeraš

dijabetin (grč. *diabetes*) med. levuloza koja se upotrebljava kod dijabetičara umjesto šećera

dijabetometar (grč. *diabetes*, *metron*) med. sprava za određivanje količine

šećera u mokraći (kod šećerne bolesti)

dijabl (fr. *diable*, grč. *diabolos* klevetnik, lat. *diabolus*) vrag, sotona

dijablerija (fr. *diablerie*) 1. vragolija, čarolija, vračarija, magija; 2. igrokaz u kojem glavnu ulogu imaju vragovi (vrsta misterija)

dijabola (grč. *diabole*) kleveta; ret. optuživanje protivnika s naznačivanjem kazne koja ga očekuje

dijaboličan (grč. *diabolos*) vražji, sotonski

dijabolizam (grč. *diabolos*) vražje djelo, vražji posao

dijabolo (grč. *diaballo* prebacujem, prevedem, tal. *diabolo*) vrsta igre, podrijetlom iz Kine, slična igri jo-jo

dijada (grč. *dias* dvoje, *dvojina*) mat. veličina određena proizvodom dvaju vektora

dijadeksa (grč. *diadechomai* preuzimam) naslijeđe, nasljedstvo; med. prelazak ili preobražaj jedne bolesti u neku drugu; dijadoha

dijadelfija (grč. *di-*, *adelfos* brat) mn. bot. biljke s hermafroditnim cvjetovima čiji su prašnici srasli u dva snopića (u Linneovom sustavu XVII. klasa)

dijadem (grč. *diadeo* vežem oko, s obje strane, *diadema*) plava ili bijela traka oko čela koju su, kao znak vladarskog dostojanstva, nosili perzijski kraljevi i grčki carevi; kruna; ženski ukras za glavu; vladarsko dostojanstvo i vlast

dijadika (grč. *dias* dvojstvo) dijadski sustav brojeva, Leibnizova najjednostavnija podjela brojeva na klase, tj. sustav sa samo dvije znamenke (1 i 0); binarni sustav

dijaduh (grč. *diadochos* nasljednik) nasljednik prijestolja; osobito: nasljednici Aleksandra Velikog (dijadosi) u raznim dijelovima njegove države

- dijadoha** (grč. diadechomai preuzimam) med. v. dijadeksa
- dijadoza** (grč. diadidomi dijelim) med. razdioba (ili: razilaženje) hranjivih tvari kroz tijelo; popuštanje ili prestanak neke bolesti
- dijafan** (grč. diafaino prosjajim, prosvijetlim) proziran; *dijafane slike* prozirne slike na staklu, posebno za ukrašavanje prozora; *dijafano posuđe* stakleno posuđe, obloženo ili išarano zlatnim listi ima, pa postakljeno; *dijafanoradiranje* fotografsko kopiranje bakroreza itd. na posebnom dijafanom, tj. prozirnomo papiru
- dijafanit** (grč. diafaino prosjajim, prosvijetlim) prozirnost
- dijafanometar** (grč. diafaino, metron) fiz. sprava za mjerenje i određivanje prozirnosti atmosferskog zraka
- dijafanorama** (grč. diafaino, orao gledam, vidim) prozirna slika
- dijafanoskop** (grč. diafaino prosjajim, prosvijetlim, skopeo gledam) med. naprava za osvjetljavanje mjehura pomoću električne svjetlosti
- dijafilm** slike koje obrađuju jednu temu te su snimljene uzastopno na filmsku vrpcu kako bi se mogle povezati
- dijafiza** (grč. diafyein izniknuti) bot. pupanje, oko, okrugao začetak mladice ili cvijeta biljke; zool. dio duge kosti između dviju jabučica; geol. međusloj
- dijafonija** (grč. diafoneo ne slažem se, u neskladu sam, diafonia) prvobitno kod Grka: neslaganje u glasu, nesklad, disharmonija, disonanca; pren. neslaganje, nejednakost; u novoj glazbi pod dijafonijom se pogrešno razumijeva kompozicija za dva glasa
- dijafonika** (grč. diafoneo) v. diakustika
- dijafonski** (grč. diafoneo) koji se ne slaže u glasu, koji zvuči nejednako
- dijafora** (grč. diafero) razlika, različnost; nejednakost, nesloga, spor; ret. ponavljanje iste riječi, ali u različitom značenju u jednoj rečenici
- dijaforetičan** (grč. diaforeo) koji pomaže isparavanje kože, preznojava
- dijaforetik** (grč. diaforeo raznosim) med. sredstvo koje pomaže isparavanje kože, preznojava
- dijaforeza** (grč. diaforesis) znojenje; med. isparavanje kože, preznojava
- dijafragma** (grč. diafragma) anat. ošit, pregrada; bot. prepona u sjemenjčahuri; opt. pokretni limeni prozorčić (blenda) za otklanjanje rubnih zraka kod velikih dalekozora; mehaničko kontracepcijsko sredstvo
- dijafragmalgija** (grč. diafragma, algos bol) med. bolest dijafragme
- dijafragmitis** (grč. diafragma) med. upala dijafragme
- dijaftoroskop** (grč. diaftheiro kvarim, skopeo promatram) uređaj za ispitivanje zagađenosti zraka
- dijaglifičan** (grč. diaglyfein izrezati) izduben, izrezan, izrezbaren
- dijaglipti** (grč. diaglyptos izrezan, diaglyptein) mn. figure izrezane ili izdubene u ploči
- dijagnosticirati** (grč. diagnoskein prepoznati) med. v. dijagnozirati
- dijagnostičar** (grč. diagnostikos) liječnik koji umije prepoznati i utvrditi bolesti prema njihovim bitnim oznakama ili simptomima
- dijagnostički** (grč. diagnosis) med. što je utemeljeno na pouzdanim znacima ili simptomima; *dijagnostički znaci* bitni znaci ili simptomi neke bolesti
- dijagnostika** (grč. diagnostike) med. znanost ili umijeće prepoznavanja i utvrđivanja bolesti
- dijagnoza** (grč. diagnoskein, diagnosis) med. prepoznavanje i utvrđivanje kod bolesnika neke bolesti po jezicnim bitnim oznakama i pojavama
- dijagnozirati** (grč. diagnoskein prepoznati) med- utvrditi kod bolesnika

znakove i simptome neke bolesti i na osnovi njih samu bolest; odrediti prirodu bolesnoga stanja

dijagometar (grč. di-agein provoditi, metron) fiz. uređaj pomoću kojega se pronalazi i utvrđuje sposobnost pojedinih tijela za vođenje elektriciteta

dijagonalala (grč. diagonia, lat. diagonalis) geom. dužina koja u višekutniku spaja dva nesusjedna vrha; *dijagonal* vunena tkanina s gustim križićima

dijagonalan (grč. diagonios, lat. diagonalis) u smjeru dijagonale, kos, poprečan

dijagraf (grč. diagrafein nacrtati) naprava za mehaničko crtanje perspektive prema prirodi

dijagrafija (grč. dia, grafia) umnožavanje na litografskom kamenu crteža prenesenih na gumirani taft

dijagrafika (grč. diagrafein) vještina izrade skica, vještina skiciranja

dijagram (grč. diagrafein nacrtati, diagramma) lik ili geometrijski crtež; crtež (ili: nacrt, skica) radi objašnjenja nekog činjeničnog stanja, radi zornog predočivanja određenih odnosa, grafičko (ili: crtežno) predočivanje nekog stanja, statistike, omjera itd.; presjek, slika rada ili snage, plan; glaz. note od pet linija; kod gnostičara: dva međusobno isprepletana trokuta u kojima je upisano neko mistično ime Boga i koji su im služili kao hamajlija (Salomonovo slovo)

dijahilon (grč. dia kroz, u preko, za, chylos sok, juha) flaster od biljnih sokova, služi za umekšavanje ili ublaživanje

dijahoretičan (grč. diachoreo) med. koji pomaže urednu stolicu; *dijahoretični organi* organi za pražnjenje crijeva

dijahoreza (grč. diachorheo imam proljev) med. stolica, pražnjenje crijeva

dijakinema (grč. diakinema) med. razmicanje, razdvajanje kostiju

dijaklastičan (grč. diaklao prelamam) fiz. prijelomni, koji je nastao putem prelamanja

dijaklaza (grč. diaklao prelamam) fiz. prelamanje svjetlosti, prelamanje zraka

dijakliza (grč. diaklyzo ispirem) ispiranje usta; voda za ispiranje usta

dijaklizma (grč. diaklyzo ispirem) med. voda za ispiranje usta

dijakopa (grč. diakope rasjeklina, duboka rana) 1. ret. vrsta figure u kojoj se u neku smislovnu cjelinu umeću druge riječi, npr. kad se umjesto najljepše mi je kaže naj mi je ljepše; 2. vrsta ribe s bodljikavim perajama

dijakritičan (grč. diakrino prepoznavanje, razlikujem) koji je utemeljen na prepoznavanju, razlikovanju, razlikovan; *dijakritički znakovi* znakovi na slovima koji označuju njihove posebne glasovne vrijednosti (npr. š i s); med. znakovi za prepoznavanje bolesti

dijakriza (grč. diakrasis) procjenjivanje, prepoznavanje (osobito stupnjeva bolesti)

dijakronija (grč. dia, chronos vrijeme) lingv. povijest jezika

dijakustika (grč. diakuo) fiz. znanost o prelamanju zvuka

dijalaga (grč. diallage razlika; promjena mišljenja, pomirenje; savez) 1. vrsta rude (bogate željezom); 2. ret. figura kojom se više razloga svodi na jedan

dijalekt (grč. dialegesthai razgovarati, dialektos) filol. narječje, svaki lokalni govor koji se razlikuje od službenog i standardnog jezika

dijalektičan (grč. dialektikos) koji odgovara znanosti o mišljenju, koji je u skladu s tom znanosti; dosjetljiv, domišljat

- dijalektičar** (grč. dialektikos) dobar govornik; onaj koji je vješt u raspravljanju; fil. onaj koji se vješto služi dijalektikom, koji primjenjuje dijalektičku metodu
- dijalektika** (grč. dialegomai razgovaram, dialektike) umijeće razgovaranja (bilo s drugima ili sa samim sobom); umijeće znanstvenog raspravljanja, disputiranja; dosjetljivost, domišljatost, snalažljivost u govoru; fil. znanost o kretanju mišljenja kroz proturječnosti koje se, tijekom mišljenja, ponovno ukidaju
- dijalektolog** (grč. dialektos, logos) filol. onaj koji ispituje i proučava narječja, poznavatelj dijalekata
- dijalektologija** (grč. dialektos, logia) filol. znanost o dijalektima
- dijalektomanija** (grč. dialektos narječje, mania strast) pretjerana uporaba dijalekata (narječja) u književnim djelima
- dijalelon** (lat. od grč. di' allelon, dia pomoću, allelon uzajaman) log. definicija u krugu, tj. određivanje pomoću pojma koji se treba odrediti; dijalela
- dijalelus** (lat. od grč. tropos diallelos) log. zaključak u krugu
- dijalema** (grč. dialeipo ostavljam razmak, dialeimma) prekid, razmak, međuvrijeme; med. bolesno stanje (osobito kod groznice)
- dijalitički** (grč. dialyo) koji rastavlja, koji razdvaja, koji uništava; *dijalitički dalekozor* vrsta dalekozora koji uklanja boje, akromatičan dalekozor
- dijaliza** (grč. dialyo rastavljam, razdvajam, dialysis) med. razlučivanje, odvajanje sluzastih tvari kod osmoze; smrt; gubljenje ili iscrpljivanje snage; fiz. odvajanje kristaloida od koloida putem osmoze; izmjena tekućina; filol. i ret. v. dijereza i asindeton
- dijalog** (grč. dialogos) razgovor dviju ili više osoba; literarni umjetnički oblik u antičkoj filozofiji koju su stvorili sofisti, Sokrat i, osobito, Platon; prid. dijaloški
- dijalogirati** (grč. dialegomai) uvoditi na scenu više likova koji razgovaraju
- dijalogizam** (grč. dialogos) lit. figura u kojoj su udruženi pitanje i odgovor: pisac samoga sebe pita i odgovara, ili drugog pita, a sam odgovara
- dijalogizirati** (grč. dialegomai) dati nečemu oblik razgovora, izložiti neku misao itd. u obliku razgovora
- dijamagnetizam** (grč. dia kroz, magnes magnetni kamen) fiz. svojstvo nekih tvari u obliku prutića da se u magnetnom polju postave svojom dužinom okomito na pravac linija sile (ekvatorijalno); *dijamagnetne tvari* ili *dijamagnetna tijela* su: bizmut, antimon, živa, talij, zlato, srebro, olovo, cink, bakar, fosfor, itd.; supr. paramagnetizam
- dijamagnetometar** (grč. dia, magnes, metron) fiz. uređaj za mjerenje i ispitivanje dijamagnetizma
- dijamant** (fr. diamant, lat. adams, grč. adamas) min. kristaliziran ugljik, najtvrdi, najgušći, najsjajniji i najskupocjeniji dragi kamen koji se može brusiti samo svojim vlastitim prahom; tisk. najsitnija vrsta tiskarskih slova; fort. rov bez dna (veoma dubok) za sprječavanje upada neprijatelja u zaklon
- dijamantin** (fr. diamant) vunena tkanina s figurama i križićima
- dijamantna boja** mješavina lanenog ulja i grafita, služi za premazivanje željeznih predmeta (ograda, vrata itd.)
- dijamb** (grč. di-, iambos) metr. dvostruki jamb, stihovna stopa od četiri sloga: U — U —
- dijametar** (grč. diametros) geom. promjer, najveća tetiva, tj. dužina koja prolazi kroz središte kruga, krivulje

- (npr. elipse) i spaja dvije točke oboda kružnice
- dijametralan** (grč. *diametros*) pr. koji pripada promjeru; pril. sasvim, posve, potpuno, npr. *dijametralno suprotan* sasvim, skroz, potpuno suprotan
- dijamorfoza** (grč. *dia*, morfe oblik) oblikovanje, pretvaranje u određen oblik
- dijanasologija** (grč. *dianassein* puniti, logia) punjenje životinjskih tijela
- dijandrija** (grč. *diandria*) dvomuževnost; bot. mn. biljke sa dva prašnika u jednom hermafroditnom cvijetu, npr. maslina (II. klasa u Linneovom sustavu)
- dijanoegonija** (grč. *dianoia* mišljenje, gone rađanje) fil. znanost o podrijetlu i izvoru spoznaje
- dijanoetičan** (grč. *dianoia* razum) fil. voden razumom, razuman; *dijanoetične vrline* vrline (kod Aristotela) u kojima dolazi do izražaja razum (znanje, razboritost, mudrost, umjetnost), za razliku od etičkih vrlina kod kojih se razum pojavljuje kao gospodar želja i strasti
- dijanoja** (grč. *dianoia*) fil. mišljenje, sposobnost mišljenja, razum; značenje
- dijantus** (grč. *dianthes*) bot. koji ima dva cvijeta, koji bujno cvjeta (npr. karanfil)
- dijapasma** (grč. *diapassein* posipati između) biljni prašak za posipanje rana
- dijapazon** (grč. *dia*, *pas sav*) glaz. kod Grka: oktava; danas: opseg jednog glasa ili instrumenta; kod Francuza: zvučna vilica
- dijapedeza** (grč. *diapedao* probijem, izbijem, *diapedesis*) med. krvavo znojenje, probijanje krvi kroz opnu vena, procurenje krvi kroz vene
- dijapente** (grč. *dia*, *pente* pet) glaz. kroz pet tonova, tj. kvinta
- dijapijema** (grč. *dia*, *pyein*) med. zagnojavanje, osobito pluća, čir u prsima
- dijapijetici** (grč. *dia*, *pyein*) mn. med. sredstva koja pomažu gnojenje
- dijapijetičan** (grč. *dia*, *pvein*) med. koji pomaže stvaranje gnoja, zagnojavanje
- dijapijeza** (grč. *dia*, *pyein* gnojiti, zagnojiti, *pyesis* gnojenje, zagnojenje) v. *dijapijema*
- dijaplaza** (grč. *diaplasia*) med. namještanje uganutog ili prelomljenog uda, prelomljene kosti
- dijaplazma** (grč. *diaplasma*) med. oblog; oblaganje ili mazanje cijelog tijela
- dijaplegija** (grč. *dia*, *plegma* udarac) med. opća klonulost, uzetost
- dijapnoici** (grč. *diapneo* isparavam) mn. med. sredstva koja pomažu isparavanje kože, sredstva koja izazivaju umjereno znojenje
- dijapnoja** (grč. *diapneo* ishlapim) med. blago isparavanje kože, slabo znojenje
- dijaporeza** (grč. *diaporesis* zabuna, neodlučnost, sumnja) neodlučnost, nezvjesnost, sumnja (osobito kao retrička figura)
- dijapozitiv** (grč. *dia* lat. *positivus*) opt. slika na posebnoj staklenoj ploči koja se pomoću projekcijskog uređaja (skioptikona) prenosi povećana na platno
- dijareja** (grč. *diarrheo* protječem) med. proljev
- dijarij** (lat. *diarium*) kod Rimljana: dnevni obrok, osobito za kućnu poslugu; danas: dnevnik, knjiga u koju se unose dnevna zbivanja
- dijarija** (lat. *diaria* febris) med. svakodnevna groznica
- dijarizam** (grč. *diao* unesrećim, upropastim) ret. figura u kojoj se osobito podvrgava ruglu nečija neprilika ili nepriličnost, npr.: Pristaje mu kao

- magaracu sedlo, Vidjela žaba gdje se konj potkiva, pa i ona digla nogu itd.
- dijartroza** (grč. di-arthron) spajanje zglobova tako da budu sposobni za gibanje; sastavak zglobova
- dijas** (grč. dyas) dvojstvo, dvojnost
- dijashiza** (grč. diaschizein kidati) med. kidanje, odvajanje, rastavljanje
- dijashizma** (grč. diaschizein) med. v. dijashiza
- dijasirm** (grč. diasyrmos) ruganje, ismi-javanje; retorička figura koja se sa-stoji u pretjeranom umanjivanju; su-protno: hiperbola
- dijaskeuast** (grč. diaskeuastes prera-đujem) onaj koji kritički prerađuje neko staro djelo, osobito Homerove pjesme
- dijaskopija** (grč. diaskopeo svestrano razmatram) opt. prosvjetljavanje zra-kama, npr. rengenskim
- dijaskopska projekcija** opt. prikazi-vanje prozirnih predmeta, osobito prozirnih slika, na staklu (dijapoziti-vu) u propuštenoj svjetlosti
- dijasostičan** (grč. diasozo spasim) med. koji čuva, spašava, štiti
- dijasostika** (grč. diasozo spasim) med. vještina održavanja života, njegova-nje i održavanje zdravlja; mn. *dija-sostici* sredstva za odražavanje zdrav-lja i života
- dijaspazma** (grč. diaspasma razdvo-jenje, praznina, diaspao razvlačim; razdvojem) razdvajanje, pauza, stan-ka između dva stiha neke pjesme
- dijaspora** (grč. diaspeiro rasipam, dia-spora) rasipanje, rasutost, razbaca-nost; u Novom zavjetu: Zidovi pro-gnani iz Judeje i rasuti po drugim zemljama; Hrvati izvan domovine
- dijastaltičan** (grč. diastello razdvajam, rastavljam) koji se rastavlja, raz-dvaja; koji se rasteže, razvlači, širi
- dijastatičan** (grč. diastasis) kem. koji pretvara škrob u šećer
- dijastaza** (grč. diastasis razdvojenost) kem. enzim ili ferment nađen u živo-tinjama i biljkama koji djeluje na ugljikohidrate i čini da se škrob pre-tvara u šećer te znatno pridonosi me-tabolizmu
- dijastaza** (grč. diastasis) razilaženje, ras-tajanje, razdvajanje, cijepanje; zool. protuprirodno razdvajanje kostiju ili hrskavice; bot. odrađivanje, degene-riranje biljaka
- dijastema** (grč. diastema) razmak, uda-ljenost, međuprostor; glaz. interval
- dijastematičan** (grč. diastema) glaz. s međuprostorima, s intervalima
- dijastil** (grč. dia, stylos stup) arhit. ve-lika dvorana s mnogo stupova; kod starih Grka: dvorana u kojoj su stu-povi bili međusobno udaljeni za tri debljine stupa
- dijastimometar** (grč. diastema razmak, metron) naprava za mjerenje udalje-nosti, razmaka
- dijastola** (grč. diastello razdvajam, ras-tavljam) poet. rastezanje, produži-vanje, osobito sloga koji je inače, sam po sebi, kratak; fiziol. širenje srca i arterija zbog aktivnog skupljanja sr-čane muskulature (sistole); u grč. gramatici: znak za rastavljanje
- dijateka** (grč. diatithemi) savez, ugo-vor; Stari i Novi zavjet
- dijaterman** (grč. dia, thermaino grijem) fiz. koji propušta toplinske zrake; supr. aterman, adijaterman
- dijatermanzija** (grč. diathermaino pro-grijem) fiz. svojstvo tijela da propuš-taju toplinske zrake
- dijatermazija** (grč. dia, thermasia to-plina) fiz. osobina tijela da propuš-taju toplinske zrake
- dijatesaron** (grč. dia, oi ili ai tessares, ta tessara četiri) glaz. čista kvarta; naziv za prijevode četiriju evanđelja, tzv. evangeličke harmonije
- dijateza** (grč. diathesis, diatithemi) ras-poređivanje, uređaj, ustrojstvo, sa-

stav; med. sklonost nekoj bolesti; dispozicija

dijateze (grč. diatithesis) med. tzv. "osnovne bolesti" ili sklonost bolestima

dijatoman (grč. diatomos podijeljen) min. koji se može lako dijeliti samo u jednom smjeru: fiziol. jednostaničan

dijatomeje (grč. diatomos razdijeljen, rastavljen) mn. bot. silikatne alge, na granici između životinjskog i biljnog carstva (od njihovih ljušturica i nitroglicerina pravi se dinamit)

dijatonička skala (grč. diateino istezem, lat. scala ljestvica) glaz. ljestvica u kojoj je niz od 8 tonova podijeljen na 5 cijelih i 2 polustupnja; dakle, intervali u dijatonskoj ljestvici nisu jednaki

dijatriba (grč. diatribe) zanimanje, zabava, razgovor; kritički polemični spis; paskvila; fil. omiljena metoda cinika i stoika po kojoj su izlagali svoja naučavanja; čas ozbiljno, čas šaljivo, veoma satirično i s grubim pikanterijama

dijecan (grč. di-, oikos kuća, dom) sa dva doma

dijeceza (grč. dioikesis gospodarstvo, kućenje) gospodarstvo, uprava, uređenje; od Dioklecijana naziv za 14 glavnih dijelova Rimskog Carstva; danas se upotrebljava samo u crkvenoj upravi (kod katolika: biskupija; kod protestanata: župa koja se nalazi pod jednim superintendantom); *dijecežno pravo* službeno pravo, mjerodavno pravo biskupa

dijecezan (grč. di-oikeo gospodarim, kućim, upravljam) biskup kao upravitelj dijeceze; pripadnik (ili: član) dijeceze

dijecije (grč. di-, oikos) bot. biljke kod kojih jedna stabla nose samo muške, a druga samo ženske cvjetove, npr. topola, vrba i dr.

dijereza (grč. diaireo razdvajam, diairesis) gram. razdvajanje, raščlanjivanje jednog dvoglasnika (diftonga) na dva samoglasnika, npr. ae u ae; med. razdvajanje, rastavljanje, osobito krvnih žila

dijeta (grč. diaitao liječim, diaita lat. diaeta način života) med. uredan način života (s obzirom na hranu, piće, spavanje i odmaranje); njegovanje zdravlja, osobito: hrana koju u tu svrhu propiše liječnik, bolesnička hrana; *držati dijetu* živjeti jednostavno i umjereno

dijetar (lat. dietarius) v. dijetist

dijetarski (lat. dies dan) koji prima dnevnicu, dnevničarski; pril. dnevno

dijete (lat. dies dan, dieta) mn. nadnice, dnevnice koje prima službenik, narodni izaslanik itd. umjesto stalne plaće; sjednice narodnih izaslanika

dijetetičar (grč. diaitao liječim) onaj koji uči kako treba čuvati zdravlje, pobornik urednog i umjerenog načina života

dijetetika (grč. diaitetike sc. techne) znanost o načinu života korisnom za održanje zdravlja

dijetetski (grč. diaitao liječim) umjereno, korisno za zdravlje; *dijetetski propisi* propisi kojih se valja pridržavati da bi se očuvalo zdravlje; *dijetetska sredstva* sredstva korisna za zdravlje

dijetist (lat. dies dan) sluga ili službenik koji radi samo za dnevnicu, dnevničar; u Kat. ckrvi: svećenik koji služi jutarnju misu

dijeza (grč. di-iemi, fr. diese) glaz. razlika između velikoga i malog polutona, četvrtina tona; svaka mala promjena u tonu; "križić" kao znak da se jedna nota povisuje za pola tona

dijurna (lat. dies dan, diurna) dnevna plaća ili nagrada, dnevnic

dijurnist (lat. diurnus) dnevnik

dik (fr. dus, lat. dux) 1. vojvoda, herceg; u Francuskoj: stupanj plemstva između princa i markiza; 2. luksuzna laka kola za dame, bez sjedala za kočijaša, a sa stražnjim sjedalom za slugu

dikcija (lat. dictio) jezik ili stil nekog pisca; način izražavanja, izražavanje

dikcionar (lat. dictionarium) rječnik koji ne sadrži samo pojedine riječi nego i frazeologiju nekog jezika

dike (grč. dike) 1. pravo, pravda, pravednost; 2. mit. *Dike* grčka božica pravde i pravedne osvete

dikearhija (grč. dike pravo, pravda, archo vladam) vladavina prava, pravna država; suprotno: despocija

dikeokracija (grč. dike, krateo vladam) v. dikearhija

dikeologija (grč. dike, logia) pravo, znanost o pravu

dikirion (grč. dikyrios dvojak) pravosl. svijećnjak s dvije ukrštene svijeće

dikiš (tur.) obrub, šav, ukras, šara

diklinije (grč. di-, kline ležaj, postelja) bot. biljke kod kojih se prašnici i tučci ne nalaze u jednom cvijetu, nego su podijeljeni na razne cvjetove, jedno-spolne biljke koje imaju ili samo muške ili samo ženske spolne organe

dikokičan (grč. di-, kokkos jezgra) bot. koji ima dvije jezgre, dvojezgreni

dikolon (grč. di-, kolon dio, odjeljak) poet. pjesma koja se sastoji od dvije vrste stihova, dikolička pjesma

dikordij (grč. di-, chorde žica) glaz. instrument s dvije žice

dikotiledone (grč. di-, kotyledon udubljenje, pijavčica) bot. biljke kod kojih se pri klijanju javljaju dva klicina listića

dikroizam (grč. dichroos, di- chros boja kože, mast) dvobojnost, dvostruko mijenjanje boja

dikromatičan (grč. di-, chroma boja) u dvije boje, dvobojan

dikroskop (grč. dichroos, skopeo gledam) instrument za promatranje i utvrđivanje dikroizma kristala itd.

diksilend (engl. dixieland) džez-orkestar kakav su razvili bijeli glazbenici; sastoji se od trumpete, pozaune, klarinete, glasovira, gitare (ili: bendža), basa (ili: suzafona) i od udaraljki

diktafon (lat. dictare, grč. foneo zvučim) uređaj koji, slično fonografu, prima ono što se govori i ponavlja kad se treba zapisati (služi umjesto stenograma)

diktaman (lat. dictamnium) jasenak, rutvica (ljekovita biljka, vrsta mažurane)

diktando (lat. dictando) pisanje po diktatu; zadatak napravljen po kazivanju u pero

diktat (lat. dictatum) 1. kazivanje u pero, zadatak rađen po kazivanju u pero; diktando; 2. naređenje, zapovijed

diktator (lat. dictator) 1. u starorimskoj državi: najviši službenik s neograničenom vlašću koja je mogla trajati najviše šest mjeseci, a kojega su birali u izuzetno teškim prilikama za državu; 2. onaj koji neograničeno vlada, koji zapovijeda, koji traži poslušnost bez pogovora

diktatura (lat. dictatura) vlast diktatora; režim koji uspostavlja diktator; neograničena vlast

diktatura proletarijata prema povijesnom materijalizmu: državni oblik vlasti radničke klase (proletarijata) koji ona mora uspostaviti da bi osigurala ukidanje kapitalističke eksploatacije i kapitalizma te ostvarenje komunističkog društva

diktirani mir mir koji se sklapa po diktatu drugih sila, bezuvjetni mir koji se mora prihvatiti i potpisati

diktirati (lat. dictare) kazivati u pero, govoriti nekome tako da onaj kome se govori to zapisuje; govoriti nekome

- što treba raditi, savjetovati, zapovijedati; propisivati, propisati, npr. kaznu
- diktitis** (grč. diktyon mreža) med. upala mrežnice
- diktivan** (lat. dicere govoriti, dictus) gram. izjavan
- dilaceracija** (lat. dilacerare razderati, raskomadati) rastrgnuće, razdiranje, raskinuće
- dilacija** (lat. differre odgoditi, dilatio) odugovlačenje, odgađanje roka
- dilatabilan** (lat. dilatabilis) rastegljiv, pruživ, koji se može proširiti
- dilatacija** (lat. dilatatio) rastezanje, širenje, proširivanje; med. proširenje srca
- dilatator** (lat. dilatator) med. otvarač, sprava za proširivanje, npr. rane
- dilatatoran** (lat. dilatatorius) koji proširuje, rasteže, razvlači
- dilatometar** (lat. dilatare, grč. metron) fiz. sprava za mjerenje volumenskog širenja pojedinih tekućina
- dilatoran** (lat. dilatorius) koji razvlači, odugovlači, oteže, odlaže
- dilatorij** (lat. dilatorium) prav. propis (ili: naredba) o odgađanju roka
- dilber** (tur.) prid. lijep, krasan, zanosan, voljen; im. dragi; ljubimac; miljenik; zavodnik
- dilema** (grč. dilemma) neugodan položaj u kojem se nalazi čovjek kad se mora odlučiti između dviju podjednakih mogućnosti; dvojba; log. zaključak u kojem je prva premisa hipotetičan sud, a druga disjunktivan (polilela)
- diletant** (tal. dilettante) prijatelj (ili: ljubitelj) umjetnosti, onaj koji se bavi nekom umjetnošću ili vještinom samo iz ljubavi prema njoj ili radi prikraćivanja vremena (za razliku od umjetnika kao znalca, stručnjaka); pren. onaj koji je u nekoj struci površan, nedoučen, bez stručne spreme
- diletantizam** (tal. dilettare) ljubav prema umjetnostima ili vještinama, bavljenje nečim iz ljubavi, a ne profesionalno; pren. nestručnost, površnost
- diletantsko kazalište** kazalište u kojem glume oni kojima gluma nije struka
- diletirati** (tal. dilettare) zabavljati, veseliti
- dilgencija** (lat. diligentia) brižljivost, pažljivost; revnost, marljivost; prav. brižljivo izbjegavanje površnosti u poslovima; *con diligenza* čit. kon dilidencija (tal.) glaz. brižljivo, pažljivo
- dilžansa** (fr. diligence) brzina, hitrina; zatvorena kočija za prijevoz putnika, tzv. brza pošta; poštanska kočija
- dilkuša** (tur.) ptica (papiga, slavuj)
- dilogičan** (grč. dilogos) koji se može dvojako razumjeti, dvosmislen
- dilogija** (grč. dialogia) dvojako značenje, dvosmislica
- dilucida intervalla** (lat.) mn. med. svijetli trenuci, tj. trenuci svijesti i prisebnosti kod bolesnika, osobito duševnog bolesnika; češće: lucida intervala
- dilucidacija** (lat. dilucidatio) prav. objašnjenje, tumačenje
- dilucidirati** (lat. dilucidare) osvijetliti, rasvijetliti; objasniti, protumačiti
- dilucija** (lat. dilutio) razblaživanje, rastapanje, smanjivanje jačine
- diludij** (lat. diludium) odmor pri gladijatorskim borbama; kaz. vrijeme između činova
- diluencije** (lat. diluentia) med. sredstva za razblaživanje
- diluendo** (tal.) glaz. gaseći se, s postupnim slabljenjem jačine tona dok se potpuno ne izgubi
- diluirati** (lat. diluere) razblažiti, npr. vino vodom; otopiti, rastopiti, oprati, zbrisati, razbiti (npr. sumnju, nepovjerenje)
- diluvij** (lat. diluvium spiranje zemlje) poplava, potop; poplavljena zemlja;

geol. doba u razvoju Zemljine kore kad su se ledenjaci počeli topiti, a koje je neposredno prethodilo današnjem dobu

diluvijalan (lat. diluvialis) potopni; poplavljen; *diluvijalno tlo* tlo poplavljenog zemljišta; *diluvijalni minerali* minerali koji su nastali zbog posljednjih velikih promjena u Zemljinoj kori koje su nastale kao posljedica poplave; *diluvijalni čovjek* pretpovijesni čovjek, pračovjek

dimaher (grč. dyo dva, machaira mač) gladijator koji u borbi ima dva mača ili mač i bodež

dime čit. dajm (engl.) sjevernoamerički novac = deseti dio dolara

dimenzija (lat. dimetiri izmjeriti, dimensio) mjerenje, prostiranje, pružanje; zamišljene ravne linije pomoću kojih se prostiranje nekog tijela i njegovih granica (površine, linije), ili nekog dijela prostora koji predočavamo kao prazan, mogu određivati i mjeriti; da bismo to mogli odrediti, potrebne su nam tri dimenzije, tri pravca koji se sijeku pod pravim kutom: dužina, širina i visina (ili dubina); tijelo ima tri dimenzije (ono je trodimenzionalno), površina dvije, a linija jednu dimenziju; prema teoriji relativiteta, četvrta dimenzija je "vrijeme"; usp. koordinatni sustav

dimenzioniranje (lat. dimensio) mjerenje, proračunavanje veličine, jačine, presjeka

dimenzionirati (lat. dimensio) izmjeriti presjek, npr. *dobro dimenzionirani zidovi* zidovi čija je jačina dobro proračunana; *dimenzionirano drvo* drvo za građu, građa

dimeran (grč. di-, meros dio) koji se sastoji od dva dijela, dva člana, dvočlan

dimetar (grč. di-, metron) metr. stih koji se sastoji od dvije stope ili dva

stihovna takta, npr. jedan jampski stih od četiri stope, kvaternarij

dimetilbenzol kem. otapalo za kaučuk i lak, ksilol

dimijašuša žena koja nosi dimije; pren. zatucana, nemoderna muslimanka)

dimije (tur. dimi) vrlo široke hlače istočnjačkog kroja (za muškarce i žene)

diminucija (lat. diminutio) smanjivanje, smanjenje, umanjivanje, umanjivanje, popuštanje; smanjenje, smanjenost, umanjivanje, umanjeno; trg. odbijanje od svote; *diminutio capitis* čit. diminucio kapitis (lat.) prav. građanska smrt

diminuedno (tal.) glaz. postupno tiše, sve slabije (tj. smanjivati jačinu tonova)

diminuirati (lat. diminuere) smanjiti, smanjivati, umanjiti, suziti, skratiti, popustiti (npr. u snazi, jačini)

diminuto (šp. diminuto) u španjolskoj inkviziciji: optuženi za herezu koji nije, po mišljenju inkvizitora, sve priznao, osobito onaj koji je izdao premalo sukrivaca (nakon mučenja ovakvi su krivci spaljivani na lomači kao nepopravljivi grješnici)

diminutor (lat. diminutor) mat. umanjitelj; suptrahend

dimirbaš (tur. demirbaš) imovina

dimisija (lat. dimissio) smjenjivanje s položaja, otpuštanje; ostavka, zahvaljivanje na službi; usp. demisija

dimisionar (lat. dimissionarius) onaj

koji daje ostavku na zvanje ili položaj

dimisorij (lat. dimissorium) isprava o otpuštanju, smjenjivanju

dimitirati (lat. dimittere) otpustiti, otkrati iz službe; zahvaliti se, dati ostavku

dimorfan (grč. di-, morfe, oblik) koji ima dva oblika, dvoobličan; *dimorfne biljke* biljke čiji se cvjetovi javljaju u dva oblika; v. dimorfizam

dimorfija v. dimorfizam

dimorfizam (grč. di-, morfe oblik) dvo-obličnost; biol. javljanje dvaju različitih oblika kod živih bića, npr. kokoš i pijetao; min. svojstvo nekih tijela da se mogu, i pored istog sastava, pojavljivati u bitno različitim kristalnim oblicima; dimorfija

dimotiki (grč. demos narod, puk) varijanta novogrčkog književnog jezika, temelji se na pučkom govoru;

din (grč. dynamis sila) fiz. jedinica sile u apsolutnom sustavu mjera: sila koja masi od 1g daje ubrzanje od 1 cm u 1 sek.

dina (kelt. din) geol. pješčani brežuljak, dug po nekoliko stotina, a visok po nekoliko metara, pješčani sprud

dinametar (grč. dynamis, metron) opt. instrument za mjerenje snage povećavanja teleskopa

dinamičan (grč. dynamis) koji se temelji na dinamici; sposoban, koji ima jako djelovanje, koji ima svoju snagu, koji slobodno djeluje, koji djeluje vlastitom unutarnjom i živom silom, koji je stalno u pokretu; supr. statičan

dinamičar (grč. dynamis) pristaša dinamistike

dinamična geologija v. geodinamika

dinamika (grč. dynamike) 1. fiz. znanost o silama i o gibanjima koja te sile proizvode (dio mehanike); 2. sile koje djeluju (ili sila, energija koja djeluje), proizvode djelovanje i upravljaju njime u bilo kojem obliku; glaz. mjera kojom se označuje jačina izvođenja

dynamis (grč. dynamis) sila, snaga, sposobnost; (u Aristotelovoj filozofiji nasuprot energiji, stvarnosti) mogućnost; potencija

dinamistika (grč. dynamis) naučavanje koje tvar i pojave u prirodi izvodi iz sila prirode

dinamit (grč. dynamis sila) eksploziv, mješavina koja se sastoji od 75% ni-

troglicerina i 25% nekoga drugog, elastičnog, ali neeksplozivnog tijela, obično s infuzorijskom ili dijatomejskom zemljom; ako se, umjesto s infuzorijskom zemljom, pomiješa s prahom slabo pečenog drvenog ugljena, mješavina se tada zove *celulozni dinamit* (izumitelj švedski kemičar Alfred Nobel, 1833—1896)

dinamizam (grč. dynamis sila) v. preanimizam

dinamo (grč. dynamis) stroj za proizvodnju električne struje mehaničkim radom, okretanjem vodiča kroz magnetsko polje

dinamo-stroj v. dinamo

dinamoelektrični stroj v. dinamo

dinamogen (grč. dynamis, genos podrijetlo) fiz. koji proizvodi snagu

dinamograf (grč. dynamis sila, grafo pišem) pokazivač sile, naprava za automatsko bilježenje upotrijebljene sile

dinamologija (grč. dynamis sila, logia) znanost o pojedinim prirodnim silama

dinamometamorfoza (grč. dynamis, metamorfosis) geol. preobražavanje ruda u velikim dubinama kamene kore (pod utjecajem visoke temperature, tlaka i vode) u nove rude

dinamometar (grč. dynamis sila, metron mjera) fiz. naprava (obično s oprugom) za mjerenje sile

dinamometrija (grč. dynamis, metria) fiz. mjerenje sile; prid. dinamometrijski

dinamozoizam (grč. dynamis sila, zoon živo biće) fil. naučavanje o snazi obdarenoj sviješću i voljom

dinarid (naziv prema planini Dinari) tip ljudske rase sa sljedećim karakteristikama: visok rast, kratka glava, tamna kosa, crne oči, često kukast nos

dinaroid čovjek nalik na dinarida

- dinas-cigle** na vatru veoma otporno kamenje od čistog kvarca, s malom primjesom vapna, željeznog oksida i ilovače; služi za unutarne oblaganje peći s visokim temperaturama
- dinast** (grč. dynamai mogu, dynastes) vladar, gospodar; u srednjem vijeku: posjednik viteškog imanja, vlastelin
- dinastičan** (grč. dynastes) koji pripada nekoj vladarskoj lozi; koji je pristaša neke vladarske loze, dinastije
- dinastija** (grč. dynasteia vlast, moć) vladarska loza, niz vladara iz iste loze
- dinastizam** (grč. dynastes vladar) odanost vladaru, odnosno vladajućem domu, privrženost dinastiji
- dine** (fr. diner ručak; današnje značenje: večera) 2. glavni obrok; svečan otmjeren ručak, gozba
- dine** (kelt.) 1. mn. brjegovi od živog pijeska koje nanosi vjetar; sipine, pijesci, pržina, prud
- dingi** (engl. dinghy, dingey) šport, mali čamac za jedrenje
- dingo** (austral.) divlji ili poludivlji australski pas
- dinici** (grč. dinos vrtoglavica) mn. sredstva protiv vrtoglavice; točnije: antidinici
- dinigla** podlanica, komarča, lovrata (vrsta ribe)
- dining-car** čit. dajning-kar (engl.) kola za ručanje; *dining-room* čit. dajningrum (engl.) blagovaonica
- dinirati** (grč. deinos, strašan, ornis ptica) v. moavke
- dinkohotizam** (šp. Don Quijote) sklonost pustolovinama, avanturama
- dinofonitet** (grč. deinos silan, jak, fone glas) lingv. jačina glasa
- dinosaur** (grč. deinos užasan, strašan, sauros gušter) zool. divovski prepotopni gmaz (dugačak do 30 m) čiji kostur pokazuje karakteristike ptice i sisavca
- dinoterij** (grč. deinos užasan, strašan, therion zvijer) vrsta prepotopnog divovskog rilaša
- dinstati** (njem. diinsten) pržiti jelo na poseban način; pirjati
- dinsuz** (tur. din vjera, syz bez) bezvjerac, bezbožnik, ateist
- Dio** (tal. Dio, lat. Deus) Bog; *per Dio!* (tal.) zaboga!
- dioda** (grč. dyo dva, anodos uspon) u radio-tehnici cijev sa dva elementa; usp. trioda
- diofiziti** (grč. dyo, fysis priroda) mn. pristaše kršćanske sljedbe koja je smatrala da su u Kristu bile dvije prirode, božanska i ljudska; suprotno: monofiziti
- Diogen** (grč. Diogenes "onaj koji vodi podrijetlo od Zeusa") filozof iz Sinope u M. Aziji (403—323 pr. n. e.), nazvan "Pas"; Sokratov pojam autarkije podigao je do askeze koja odbacujući svaku životnu udobnost traži krajnje odricanje želja; nije priznavao postojeće zakone i bio je prototip ciničnog filozofa; o njemu se priča da je stanovao u bačvi, da je Aleksandra Velikog (kad ga je ovaj posjetio i rekao mu da kaže jednu želju) zamolio da mu se skloni sa sunca, da je u podne po Ateni svijetom tražio "ljude" itd.; pren. onaj koji prezire svijet, mizantrop
- Dioklecijan** rimski car, podrijetlom Dalmatinac (3. i 4. st. n. e.); *Dioklecijanova palača* ljetnikovac u obliku rimskog tabora koji je Dioklecijan izgradio nedaleko od svog rodnog mjesta Salone (Solina) — zametak današnjeg Splita
- dioktaedar** (grč. di-, okto osam, edra osnova) geol. poliedar s dvaput po osam, tj. šesnaest, površina; prid. dioktaedarski
- diolen** naziv za sintetičke tkanine
- Diomed 1.** kralj Trakije, sin Aresov, bio je veoma okrutan (svoje je kobile hra-

- nio ljudskim mesom); svladao ga je Heraklo i dao ga za hranu tim kobilama; 2. sin Tidejev, jedan od najvećih junaka pod Trojom; nakon povratka iz rata bio je prognan iz vlastite kuće te se preselio na zapad i osnovao nekoliko novih gradova (i Primošten zovu "Diomedov otok")
- Diomeje** staroatenske svetkovine u čast Herakla (naziv po atenskom heroju Diomu, Heraklovu ljubimcu)
- Diona** mit. nimfa, kći Urana i Geje, sa Zeusom rodila Afroditu; 2. četvrti Saturnov unutarnji satelit, otkriven 1684.
- Dioniz** (grč. Dionysos) mit. prijatelj muza, starogrčki bog vina i vinogradarstva; Bakho
- dionizije** (grč. Dionysia) mn. starogrčke svetkovine u slavu boga Dioniza, činitele su ih pretežito orgijanja i pijančevanja; bakanalije
- dionizijska era** računanje vremena od Kristovog rođenja koje je uveo Dionizije Mali (Dionisus Exiguus), znanstvenik iz VI. st.; prema njemu, Krist se rodio 754. g. od osnivanja Rima
- dionizijski** (grč. Dionysos) fil. izraz kojim Nietzsche naziva element pun snage i strastvenosti u životu i volji; suprotno: apolonijski
- dioptr** (grč. dia kroz, orao gledam, vidim) opt. sprava za viziranje, osobito na uređajima za mjerenje; sastoji se od dva dijela, od kojih je jedan okrenut oku onoga koji vizira, a drugi predmetu koji treba vizirati
- dioptričan** (grč. dioptrikos) koji spada u dioptriju; *dioptrične boje* boje koje nastaju zbog prelamanja svjetlosti
- dioptričko ravnalo** mesingano ravnalo koje ima dvije tanke metalne pločice s prorezima kroz koje se gleda (zastarjeli geodetski instrument za određivanje pravca na stolu za mjerenje)
- dioptrija** (grč. dioptron sve kroz što se vidi) opt. jedinica za mjerenje jačine leće (jačina leće = recipročna vrijednost žarišne udaljenosti), jačina leće čija je žarišna udaljenost jedan metar; leća jačine 5 dioptrija ima žarišnu udaljenost 0,20 m
- dioptrika** (grč. dia, orao gledam) opt. znanost o prelamanju svjetlosnih zraka kroz vodu, staklo i dr.; anaklastika
- diorama** (grč. di-orao gledam kroz) prozirna slika, okrugla slika na prozirn timerijalu koja pomoću umjetnog osvjetljavanja pokazuje promjenjive svjetlosne tonove (dnevne i večernje pejzaže) ili tonove boja (zima, bujno zelenilo), ponekad s likovima u pokretu; izumio Daguerre 1822. g.
- dioreksin** (grč. diorysso potkopavam) ekspozitivni prah, mješavina pikrinske kiseline, drvenog ugljena, piljevine, salitre i sumpora
- dioristički** (grč. diorizo ograničavam, odvajam, razlikujem) koji objašnjava, tumači, određuje
- diorit** vrsta kamena vulkanskog podrijetla
- diorizam** (grč. diorismos ograničavanje, odredba) fil. određivanje pojma
- diortotičan** (grč. diorthoo ispravljam) koji ispravlja, koji služi za ispravljanje (ili: namještanje, dotjerivanje)
- diortoza** (grč. diorthosis uređivanje) popravlanje, poboljšavanje; med. namještanje, ispravljanje uganutih ili iskrivljenih udova
- Dioskuri** (grč. Dios-kuri sinovi Zeusovi) mit. Kastor i Polideur (Poluks), blizanci; pren. nerazdvojni prijatelji
- diosmoza** (grč. di-, dia-, osmos guranje, tiskanje) fiz. v. osmoza
- diostoza** (grč. di-, osteon kost) med. pomicanje kostiju
- dioteleti** (grč. dyo, thelo hoću) mn. teol. pristaše naučavanja o dvije prirode i

dvije volje u Isusu Kristu; usp. monoteleti

dipetalan (grč. di-, petalon list) bot. sa dva lista, sa dva cvjetna listića

dipigus (grč. di-, pyge stražnjica) dvojna nakaza koja ima jednu glavu i jedan prsni koš, ali se tijelo ispod pupka udvostručuje, tako da nakaza ima dvije stražnjice i dva para nogu

dipirih (grč. di-, pyrriche) metr. dvostruki pirih, stihovna stopa od četiri kratka sloga: U U U U

diplazija (grč. diplasis dvostruk) glaz. dvostruki pianoforte, s dvije klaviature koje stoje jedna prema drugoj

diplazijazam (grč. diplasios dvostruk) udvostručenje, podvostručenje

diple (grč. diple) kritički znak u obliku položenog velikog slova ipsilona za označavanje pogrešnog načina čitanja, kao i sumnjivih mjesta u pjesničkim djelima, osobito u drami, kako bi se 'glumac upozorio da ne pogriješi u interpretiranju

diplodok (diploos dvostruk, dokos gređa) izumrli golemi gušter iz skupine dinosaura, imao je dugačak vrat i rep te je živio na kopnu i u vodi

diploja (grč. dipylon) fiziol. stanični sloj između dviju tankih koštanih ploča, osobito kod kostiju lubanje; bot. unutarnja stanična masa lišća i plodnice

diploma (grč. diploos, diploma) povelja, osobito ona kojom se daju dostojanstva, slobode, povlastice, prava itd.; povelja o imenovanju, oslobođenju ili pomilovanju; povelja kojom se ukazuje počast, odlikovanje; svjedodžba o položenom ispitu, osobito na visokim školama

diplomacija (grč. diploma) formalno posredovanje u međusobnim odnosima između civiliziranih država, načela i pravila koja vrijede u tom pogledu; službeni organi koji se bave tim poslom; umijeće u javnom i taj-

nom vođenju pregovora između pojedinih vlada

diplomat (grč. diploos, diploma) osoba koja u međunarodnim odnosima predstavlja neku suverenu državu; pren. oprezan i sumnjičav čovjek

diplomatičar (grč. diploma) poznavatelj i znalac u čitanju i tumačenju starih povelja

diplomatika (grč. diploma) pomoćna povijesna znanost, znanost o poveljama, tj. umijeće čitanja i pravilnog tumačenja starih povelja, utvrđivanja njihove izvornosti, originalnosti, vremena kad su izdane itd.; ponekad = diplomacija

diplomativirati (grč. diploma) održavati vezu sa stranim vladama, djelovati kao diplomat; voditi pregovore, pregovarati sa stranim vladama; pren. na ugladen način skrivati svoje mišljenje i namjeru, ponašati se oprezno, mudro i ugladeno

diplomatrij (grč. diploma) zbirka povelja

diplomatski (grč. diploma) poveljno, dokumentirano, što se temelji ili dokazuje na osnovi povelja; što se tiče pregovora i veza između država, što spada u poslove jednog izaslanika u stranoj državi; državnički, izaslanički, ambadorski; pren. mudro, oprezno, ugladeno, s mnogo takta; *diplomatski zbor* (fr. corps diplomatique) svi predstavnici stranih država akreditiranih kod neke vlade, diplomatsko tijelo

diplomiran (grč. diploma) koji je dobio pisanu potvrdu o nekoj počasti, svjedodžbu o položenom završnom ispitu, povelju o imenovanju na neki položaj ili neko zvanje

diplomirati (grč. diploma) položiti posljednji i završni ispit na visokoj školi, osobito na fakultetu sveučilišta

diplosija (grč. diploos dvostruk, ops, opos oko) med. dvostruko viđenje nekog predmeta, ditopsija

diplosomija (grč. diploos, soma tijelo) rađanje dvostrukih nakaza (npr. sijamski blizanci)

dipodan (grč. di-pus) metr. s dvije stope, od dviju stopa, dvostopni

dipodija (grč. di-, pus, podos stopa) metr. dvostruka stopa, spajanje dviju metričkih stopa u osnovni metar ili takt jednog stiha; sizigija

dipol (grč.) uređaj koji se sastoji od dvaju nasuprot postavljenih jednakih električnih naboja

dipren (fr. dupren, po imenu američke tvrtke Du Pont de Nemours) sintetički kaučuk

diprosop(us) (grč. di-, prosopon lice) nakaza s dvije sljubljenje glave, ali tako da se na njoj razlikuju dva lica

dipsakus (grč. dipsa žed, dipsakos) med. bolest žeđi

dipsetičan (grč. dipsao žednim) koji žedni, koji voli piti; koji izaziva žeđ

dipsodičan (grč. dipsao) v. dipsetičan

dipsomanija (grč. dipsa, mania) med. strast za pićem; pijaničko ludilo

dipteralni hram arhit. v. dipteros

dipteri (grč. di-pteron krilo) mn. zool. dvokrilci, insekti sa dva neobrasla krila (muhe, obadi, komarči i dr.)

dipterologija (grč. di-, pteron krilo, logia) zool. znanost o dvokrilcima

dipteros arhit. v. dipteros

dipteros (grč. di-, pteron krilo) arhit. hram ograđen sa dva reda stupova; dipteralni hram, dipteron

diptih (grč. diptychon dvostruko presavinuto) dvostruka ploča na sklapanje; kod starih kršćana: popis rođenih, krštenih, umrlih itd.; umj. slika u dva dijela, na dvije ploče ili dva platna, slika koja se može sklapati

diptoton (grč. di-, ptito padam) gram. riječ koja ima samo dva padeža

dirandl (njem. Dirndl djevojčica) ženska haljina u stilu tirolske nošnje,

direbus (grč. dyo dva, res, dat. rebus stvar) rebus koji ima dvostruko rješenje

direkcija (lat. directio) uprava, vrhovno upravno ili nadzorno tijelo u nekom poduzeću, društvu i si.

direkcijska linija voj. smjer linije, npr. putanje jednog zrna

direkcional (lat.) žiroskopski uređaj koji pokazuje smjer letenja u zrakoplovima kad zbog manevriranja magnetni kompas ne radi točno

direkt (directus izravan) šport, u boksu: udarac ispruženom rukom tako da ruka pođe najkraćim putem u smjeru protivnikova tijela

direktan (lat. directus) izravan, koji je u izravnoj liniji, bez posrednika, neposredan; koji radi bez okolišanja; *per directum* čit. per direktum (lat.) pravim putem; *direktni porezi* neposredni porezi, npr. porez na prihod; *indirektni porezi* posredni porezi, npr. na živežne namirnice itd.; *direktna. trgovina* kupovanje robe iz prve ruke, od proizvođača

direktiva (lat. directiva) uputa, propis, pravilo o držanju u nekoj stvari, smjer rada, smjernica; voj. uputa za rad (u obliku naredbe)

direktoar (fr. directoire) upravno vijeće, direktorij; u Francuskoj revoluciji: najviša upravna vlast, osnovana 22. IX 1795., a svrgnuta 9. XI. 1799.; cijelo razdoblje dok je ta vlast trajala; moda u načinu odijevanja, pokuštvu i dr. koja se tada pojavila i imala klasicističko-antički karakter

direktor (lat. director) ravnatelj, upravitelj; zvanje i djelokrug ravnatelja

direktorij (lat. directorium) vrhovna uprava, vrhovno upravno i nadzorno vijeće nekog poduzeća, zavoda, ustanove i dr.; v. direktoar

direktorijalni (lat. directorialis) koji dolazi od direktora ili direktorija (npr. direktorijalno rješenje)

diribitor (lat. diribere brojiti glasove) brojač glasova

- dirigent** (lat. dirigens) ravnatelj, rukovoditelj, upravljač; glaz. onaj koji ravnava izvođenjem glazbenog djela; u pomorskom pravu: poslovođa brodskog društva
- dirigirati** (lat. dirigere) upravljati, rukovoditi, upućivati; glaz. ravnati izvođenjem glazbenog djela
- dirimencije** (lat. dirimentia) prav. razlozi za razvod braka, prepreke za brak
- dirimirati** (lat. dirimere) rastaviti, razvesti, ukinuti, poništiti
- dirinčiti** (perz. derendž na mucu) kulučiti, tj. obavljati teške poslove
- diritta** (tal.) glaz. tonska ljestvica; *alla diritta* (tal.) po tonskoj ljestvici, tj. postupno, od jednog tona do drugog
- dirizabl** (fr. dirieable) aerostat s motorom za pokretanje i uređajima za upravljanje
- Dirka** mit. okrutna žena tebanksoga kralja Lika; mučila kraljevu nećakinju Antipu sve dok je sinovi (Amfion i Zet) ne spasiše privezavši Dirku za rogove bijesnoga bika; ipak se bog Dioniz smilovao na nju te je pretvori u jedan izvor kraj Tebe (Dirkino vrelo);
- dirupcija** (lat. diruptio) probijanje, proboj
- Dis** (lat. dives bogat) starorimski bog podzemlja; grčki Pluton.
- dis** glaz. poluton koji se nalazi između tonova *d* i *e*
- dis-** (grč. dis) 1. pril. u mnogim složenicama: dvaput, dvostruko
- dis-** (grč. dys) 3. predmetak kojim se označuje loše stanje, smetnja, neugodnost ili teškoća (u mnogim, osobito medicinskim izrazima), odgovara hrvatskom ne-
- dis-** (lat. dis) 2. predmetak koji odgovara našem raz- te označuje razilaženje, razdvajanje, suprotnost uopće
- disaharidi** (grč.) šećeri sastavljeni od dvije molekule monosaharida (saharozna, maltoza, laktoza)
- disakordirati** (tal. disaccordare) ne slagati se, ne suglašavati se; ne zvučati skladno
- disaža** (tal. disagio) trg. razlika između boljeg i lošijeg novca, na štetu lošijeg, tj. broj koji nam pokazuje koliko se jedinica u srebru manje plaća za jednu jedinicu u zlatu (npr. ako je zlatnik 19,50 kn u srebru, onda je disaža po zlatniku 0,50 kn, a po jednoj zlatnoj kuni 0,025 kn)
- disbarizam** (grč. dys ne, raz, barys težak) naziv za pojave u organizmu koje uzrokuje smanjenje atmosferskog tlaka
- disborso** čit. disborzo (tal.) trg. predujam, izdatak, trošak
- disceptacija** (lat. disceptatio) rasprava, raspravljanje o pitanju koje još nije izvedeno načisto, debata
- disceptator** (lat. disceptator) presuditelj, sudac u sporu
- disceptirati** (lat. disceptare) raspravljati, pretresati, debatirati
- discernirati** (lat. discernere) odvajati, razlikovati, raspoznavati, uviđati, spoznavati
- discesija** (lat. discessio) odlazak, odvajanje; razvod braka
- discidij** (lat. discidium) raskidanje, razdvajanje; razvod braka
- disciplina** (lat.) stega, red, poredak (školski, vojni, crkveni); znanost, znanstvena grana, znanstvena struka; znanstveni predmet, nastava, nastavna metoda; *disciplina arcana* čit. disciplina arkana (lat.) tajna znanost; teol. uredba o tajnama
- disciplinabilan** (lat. disciplinabilis) sposoban da se pouči ili dovede u red, koji se može nečemu naučiti
- disciplinirati** (lat. disciplina) naviknuti (ili: navikavati) na stegu, na red; držati u stezi, u redu, u strogoći; *disciplinirane trupe* dobro uvježbani i na red naviknuti vojnici

disciplinski (lat. disciplina) koji se tiče stege, reda, stegovni; *disciplinska vlast* pravo da se potčinjeni silom i strogošću natjeraju na obavljanje dužnosti; *disciplinski postupak* istraga pretpostavljene vlasti protiv službenika zbog nesavjesnog obavljanja dužnosti i određivanje disciplinske kazne

discoverer čit. diskoverer (engl.) otkrivač, izumitelj; čest naziv za američke umjetne satelite

disdijaklastičan (grč. dis-, diaklao prelamanje) opt. koji pokazuje dvostruko prelamanje zraka

disdijaklaza (grč. dis-, diaklao prelamanje) opt. dvostruko prelamanje zraka

disdijapazon (lat. dis, grč. dia, pas sav) glaz. interval od dvije oktave

disdikija (grč. dys- ne-, raz, dike pravda) nepravednost, neistinitost, razmimoilaženje s pravnim shvaćanjima

disecirati (lat. dissecare) razrezivati, raščlanjivati rezanjem

disekcija (lat. dissectio) rezanje nekog tijela; raščlanjivanje (ili: otvaranje) leša

disektacija (lat. dissecare) v. disekcija
disektor (lat. dissector) onaj koji vrši disekciju

disemija (grč. dys-, haima krv) med. bolestan sastav krvi, raspadanje krvi

diseminacija (lat. disseminatio) sisanje, rasijavanje sjemena živih bića po zraku; pren. rasprostiranje (ili: raznošenje, širenje) nekog glasa, vijesti

diseminirati (lat. disseminare) rasijati, rasijavati, rasipati; rasprostirati, raznositi, pronositi glas, osobito: širiti lažno naučavanje

disencija (lat. dissentio) razlika (ili: razilaženje) u mišljenju; nesporazum, razvod, nesloga

disenter (eng. dissenter) "onaj koji drukčije misli", heretik (ovako se na-

zivaju u Engleskoj pristaše svih protestantskih Crkava koji su se, ne toliko po naučavanju koliko po ustroju i obredima, odvojili od državne, episkopalne Crkve, kao prezbiterijanci, independenti, metodisti, baptisti, kvekeri, nonkonformisti i dr.)

diserirati (lat. disserere) v. disertirati
disertacija (lat. dissertatio) znanstvena rasprava, osobito ona koja se podnosi sveučilištu radi habilitacije ili dobivanja doktorske titule (*inauguralna disertacija*)

disertant (lat. dissertare raspravljati) v. disertator

disertator (lat. dissertator) pisac znanstvene rasprave; podnositelj disertacije sveučilištu

disesteza (grč. dys-, aisthesis osjet, osjećaj) psih. neosjetljivost, tupoglavost

disfagija (grč. dys-, fagein jesti) med. teško gutanje hrane, teškoće i jaki bolovi pri gutanju

disfazija (grč. dys-, fasis izreka, femi kažem) psih. smetnja u govoru zbog nesposobnosti pronalaženja odgovarajućih riječi za predodžbu

disfiguracija (lat. dis-, figuratio) unakažavanje, unakaženje, nagrđivanje, nagrđenje, kvarenje oblika, nakaznost, nakaza

disforija (grč. dys- ne-, isp. euforija) med. neraspoloženje, nepovjerenje u sebe

disfunkcija (grč. dys- ne-, lat. isp. funkcija) med. smetnje pri djelovanju nekog tjelesnog organa,

disgenika (grč. dvs-, genos rod, podrijetlo) rađanje duševno i tjelesno zaostale djece; suprotno: eugenika

disgeusija (grč. dys- ne-, geuo kušam, okusim) med. smetnja okusa, očituje se u zahtijevanju posebnih jela, npr. octa, soli itd.

disgregacija (lat. disgregatio) raspadanje, raspad na sastojke

disharmoničan (lat. dis-, grč. harmonia sklad) neskladan, pogrešan u tonu; koji remeti suglasnost

disharmonija (lat. dis-, grč. harmonia) glaz. neslaganje tonova, nesklad, pogrešan ton (disonanca, kakofonija); nesuglasnost, neslaganje, razdor, rascijep

disharmonirati (lat. dis-, grč. harmozo slažem se) ne biti skladan, grijehiti u tonu; ne slagati se, ne biti složan

dishidrozis (lat. dis-, grč. hydor voda) med. kožna bolest na prstima ruku i nogu; javlja se u obliku mjehurića (sitnih plikova), napunjenih bistrom tekućinom i praćenih svrbežom

dishimija (grč. dys-, chylos sok) med. loš (ili: nepovoljan) sastav tekućina u tijelu (poglavito zbog loše prehrane)

disidencija (lat. dissidentia) rascijep, cijepanje; razvod, nesloga; različitost u mišljenju, osobito vjerskom

disident (lat. dissidens) otpadnik, odmetnik, onaj koji se razilazi u mišljenju, heretik

disidij (lat. dissidium) razvod, rascijep, nesloga, različitost u mišljenju

disilab (grč. di-, syllabe slog) gram. riječ od dvaju slogova, dvosložna riječ

disimilacija (lat. dissimilatio) gram. razjednačavanje, tj. pretvaranje jednog od dvaju jednakih glasova u neki drugi glas (npr. Bečom umjesto Bečem); bot. razgradivanje organske hrane u listu; biol. razaranje metabolizma, katabolizam, razaranje promjena tvari u organizmu, raspadaanje žive supstance; usp. asimilacija

disimilaritet (lat. dissimilaritas) nesličnost, različitost, raznorodnost

disimilirati (lat. dissimilis) ne biti sličan, razlikovati se; gram. razjednačavati

disimulacija (lqt. dissimulatio) zatajivanje; pretvaranje, prijetvornost, prikriivanje; dvoičnost, licemjerje

disimulator (lat. dissimulator) onaj koji nešto taji ili krije, prikriivač, licemjer

disimulirati (lat. dissimulare) kriti, prikrivati, tajiti, zatajivati; pretvarati se

disinvolto (tal.) glaz. neusiljeno, prirodno

disipacija (lat. dissipatio) rasipanje, razbacivanje; rastresenost, nepažnja; raspršavanje, npr. magle, dima; rasipanje energije i njezino pretvaranje u oblike koji se više ne mogu ponovno iskoristiti za rad, npr. toplina iz parnog stroja koja zagrije zrak

disipator (lat. dissipator) raspikuća, rasipnik; dimnjak s više postranih otvora na gornjem dijelu radi ravnomjerne raspodjele plinova

disjektan (lat. disjicere, disjectus) razbacan, raspršen, razasut

disjungirati (lat. disjungere) odvojiti, odijeliti, rastaviti, razvesti

disjunkcija (lat. disiunctio) razdvajanje, isključenje; suprotnost; logično razdvajanje

disjunktivan (lat. disjunctivus) razdvojan, odvojan, isključan, rastavan, koji razdvaja, odvaja, isključuje; suprotan; gram. *disjunktivne* ili *rastavne rečenice* nezavisne rečenice koje izriču radnje od kojih se jedna može dogoditi, a druga ne, npr.: "Ili dođi, ili piši"; *disjunktivni veznik* rastavni veznik (ili); log. *disjunktivni pojmovi* oni koji su po svom opsegu odvojeni jedan od drugog, ali oba pripadaju, kao srodni, nekom višem, općenitijem pojmu; npr: mužkarac—žena, pas—mačka; *disjunktivni sudovi* sudovi s disjunktivnim pojmovima, tj. s pojmovima koji se međusobno isključuju (npr. S je ili P₁ ili P₂); *disjunktivni silogizam* (ili zaključak) zaključak u kojem je prva premisa disjunktivni sud, a druga potvrđuje ili negira jednu od alternativa postavljenih u prvoj premisi

disk (grč. diskeo, diskos) šport, okrugla ili obla ploča za bacanje, napravljena od kamena, željeza ili drveta; igra kod starih Grka već u Homerovo doba veoma poznata i omiljena; u suvremenoj lakoj atletici bacanje diska ponovno je oživjelo; suvremeni disk, obično od drveta ili željeza, ima promjer 22 cm, a težak je 2 kg; bot. unutarnji krug složenih cvjetova, npr. suncokreta

diskant (lat. discantus) najviši glas (kod djece i žena) = sopran

diskantist (lat. discantare) pjevač koji pjeva najviši glas, sopranist

diskantni ključ glaz. oznaka tonskih ljestvica koja naznačuje da c (ce) pada na prvu crtu

diskatapozija (grč. dys-, katapinein progutati, kataposis gutanje) med. teškoća (ili: smetnja) pri gutanju hrane ili pića

diskemija med. v. disemija

diskinezija (grč. dys- ne-, kineo krećem se) 1. med. automatske kretnje, npr. trzanje mišića i si.; 2. neprohodnost

disklamacija (lat. disclamatio) negiranje, nepriznavanje; prav. lažno poricanje svojih obveza

disklamirati (lat. dis-, clamare) poricati, negirati, ne priznavati

disko-džokej (grč.-engl. disc-jockey) osoba koja upravlja razglasnim uređajem u disko-klubovima ili na radiju bira glazbu uz popratni komentar

disko-klub (grč.-engl.) krug mladeži koja se okuplja kako bi slušala suvremenu glazbu i plesala; disko, diskač

diskobol (grč. diskos, bole hitac) bacač diska

diskobolija (grč. diskos, bole hitac) bacanje diska

diskofil (grč.) skupljač i ljubitelj nosača zvuka (gramofonskih ploča, kasete, CD-a)

diskoidan (grč. diskos, eidos oblik) sličan disku, sličan tanjuru, tanjurast, pločast

diskolija (grč. dyskolia) nezadovoljstvo, neraspoloženje, turobnost, sjeta; sklonost nekih ljudi da sve stvari i pojave tumače i gledaju u crnoj boji; suprotno: eukolija

diskoloracija (lat. discoloratio) obezbojenje, gubljenje boje, blijedenje

diskoloran (lat. discolor) različite boje, raznobojan, šaren

diskont (tal. disconto) trg. v. diskonto

diskontant (tal. disconto) trg. osoba koje daje mjenicu u eskont

diskontar (tal. disconto) trg. osoba koja prima mjenicu u diskont, koja je diskontira

diskontinuiran (lat. dis-, continuere) prekinut, kod kojega je prestala veza, bez veza; prekidan, neprodužan, koji nije u vezi sa zakonom kontinuiteta

diskontinuitet (lat. dis-, continuitas) produžnost, neprekidnost) prekid, prestanak, prekidnost, neprodužnost

diskontirati (tal. disconto) trg. odbiti, odračunati; osobito: kupiti ili prodati mjenice, po odbitku određenih postotaka, za gotovinu prije isteka roka; *diskontabilna mjenica* ona koja se izdaje pouzdanim trgovačkim firmama u koje se ne sumnja da će ih točno i na vrijeme regulirati

diskontni posao bank. kupovanje kratkoročnih tražbina, osobito mjenica čiji rok plaćanja još nije dospio; usp. eskontni posao

diskontni račun trg. izračunavanje sadašnje vrijednosti određene svote (tražbine) čije plaćanje tek kasnije dostiže

diskonto (tal. disconto, fr. decempte, escompte) trg. odračunavanje, odbijanje postotaka pri isplaćivanju mjenica kojima još nije dospio rok plaćanja; naknada

diskonvenijencija (lat. *disconvenientia*) nepriličnost, nepristojnost, neprikladnost, neskladnost

diskordantan (lat. *discordans*) neskladan, nesložan, nesuglasan, nejednak

diskordantnost (lat. *discordare* ne slagati se, fr. *discordance*) nesklad, neskladnost; nesloga, nesuglasnost; geol. neskladno (ili: neparalelno) ležanje jednog sustava mlađih slojeva na nekom starijem sloju ili pokraj nekog starijeg sloja

diskordija (lat. *discordia*) nesloga, razdor, nesuglasnost

diskordirati (lat. *discordare*) glaz. odudarati od pravilnog tona, ne slagati se, ne ići usporedno s drugim tonovima, ne biti u skladu

diskoteka (grč. *diskos* kolut, *theke* škripanja, ormar) 1. zbirka nosača zvuka koje posjeduje neka osoba ili ustanova; 2. ustanova koja posuđuje nosače zvuka pojedincima

diskrazija (grč. *dys-*, *krasis* mješavina) med. loša izmjena organskih tvari u tijelu

diskrecija (lat. *discretio*, fr. *discretion*) obzirnost i opreznost u govoru i ponašanju, pažljivost, suzdržljivost; vođenje računa o osjetljivosti drugoga; šutljivost; velikodušnost (pobjednika); *predati se na diskreciju* predati se na milost i nemilost; *a discretion* čit. a diskresjon (fr.) prema uvjerenju, na milost i nemilost; *diskrecijske godine* godine zrelosti, godine punoljetnosti; *diskrecijsko doba* doba u kojem netko ima pravo odlučiti se kojoj će vjeri pristupiti; *diskrecijski dani* trg. vrijeme koje se može još čekati od dana kad mjenici dođe rok pa do njezinog slanja na protest

diskrecijski v. diskrecionaran

diskrecionaran (fr. *discretionnaire*) ostavljen obzirnosti i osobnom mišljenju; *diskrecionarna vlast* slobodno, neograničeno sudsko pravo i

vlast, osobito predsjedavajućeg, da tijekom rasprave po vlastitom uvjerenju bira sredstva koja mu se čine svrsishodna; diskrecijski

diskredit (lat. *dis-creditare*, fr. *discredit*) nepovjerenje, loš glas, gubitak kredita; gubitak ugleda (ili: vrijednosti)

diskreditiranje (fr. *discrediter*) lišavanje povjerenja ili ugleda, ozloglašenje, iznošenje na loš glas, nanošenje štete nečijem dobrom glasu

diskreditirati (fr. *discrediter*) lišavati povjerenja ili ugleda, ozloglasiti, uzeti nekome dobar glas, ugled ili povjerenje

diskrepancija (lat. *discrepantia*) nesuglasnost, neslaganje, neskladnost, razlika

diskrepantan (lat. *disrepans*) koji odudara, koji se razlikuje od nekoga ili nečega, koji nije u skladu

diskretan (lat. *discernere* razdvojiti, odvojiti, *discretus* razdvojen, odvojen; različit) 1. po sebi različit ili odvojen; mat. fil. kem. *diskretna veličina* veličina kod koje dio prethodi cjelini, veličina čiji dio služi kao mjera (stotina kao cijelo sastoji se od 100 jedinica); supr. *kontinuirana veličina*, tj. veličina kod koje cjelina prethodi dijelovima, veličina koja nema mjere u sebi (jedinica se ne sastoji od razlomaka); 2. koji umije razborito praviti razliku među stvarima i si., suzdržljiv, pažljiv, šutljiv, koji umije čuvati tajnu, pouzdan, povjerljiv, mudar, oprezan; 3. *discreto, con discrezione* čit. diskreto, kon diskrecione (tal.) glaz. oprezno, vodeći računa o glavnom glasu i o namjeri kompozitora

diskrimen (lat. *discernere*, *discrimen*) nešto što odvaja, međa, granica, međuprostor; razlika, razmak, različnost; presudan ili kritičan trenutak, najveća opasnost, kriza

diskriminacija (lat. *discriminare* odvajati, praviti razliku, *discriminatio*) u međunarodnim odnosima: davanje manjih prava pripadnicima jedne države nego što se daju pripadnicima drugih država; *rasna diskriminacija* socijalnopravni odnos u nekim državama koji pripadnicima drugih rasa (npr. Crncima i Zidovima) i nacionalnim manjinama osporava ona prava i građanske slobode što ih uživaju pripadnici vladajućeg naroda; obespravljenje kolonijalnih, polukolonijalnih naroda ili narodnih manjina od strane vladajućeg naroda

diskriminanta (lat. *discriminare*) mat. kod određivanja korijena (x_1 , x_2) kvadratne jednadžbe: izraz koji se nalazi pod korijenom

diskriminirati (lat. *discriminare*) dijeliti, odvajati, razlikovati; smanjivati prava, prikraćivati prava, obespravljivati; graničiti

diskromatopsija (grč. *dys-*, *chroma*, boja, *opsis* vid, viđenje) med. sljepilo za boje, nesposobnost osjetila vida da u podjednakoj mjeri zamjećuje sve boje spektra

diskulirati (lat. *dis-culpare*) pravdati, opravdavati, dokazati nedužnost

diskulpacija (lat. *disculpato*) opravdavanje, dokazivanje nedužnosti

diskurirati (lat. *discutere*) govoriti, razgovarati

diskurs (lat. *discursus*, fr. *discours*) razgovaranje, razgovor; govor, predavanje, izlaganje

diskurzivan (lat. *discursivus*) log. onaj koji je čisto misaone, pojmovne prirode (supr. intuitivan); razgovoran, u razgovoru, usputan

diskusija (lat. *discussio*) raspravljanje, istraživanje razgovorom, objašnjavanje putem izmjene misli i različitih stajališta

diskusijski (lat. *discussivus*) koji objašnjava; koji razlaže

diskutabilan (lat. *discutere* raspravljati) o kojem se može diskutirati (raspravljati); sporan, prijeporan, nesiguran

diskutirati (lat. *discutere*) objašnjavati, raspravljati

diskvalificirati (lat. *dis-*, *qualis*, *facere*) onesposobiti, učiniti (ili: načiniti) nesposobnim (ili: neprikladnim) za obavljanje kakve službe; proglašiti nesposobnim ili nevažećim; šport, nekoga isključiti iz natjecanja zato što ne odgovara propisanim uvjetima natjecanja; obilježiti nekoga kao nedostojnog, nepodobnog

diskvalifikacija (lat. *dis-*, *qualis* kakav, *facere* učiniti) onesposobljavanje, činjenje nesposobnim (ili: neprikladnim) za obavljanje kakve službe, nekog posla; onesposobljenost za obavljanje nekog posla, nedostatak sposobnosti, nedostatak važnosti; isključivanje; isključenje

dislalija (grč. *dys-*, *lalein* tepati, govoriti) med. poremećaj u izgovaranju riječi zbog bolesti ili kakvog nedostatka na vanjskim govornim organima (na jeziku, usnama, zubima ili grkljanu)

disleksija (grč. *dys-*, *lexis* govorenje) med. nesposobnost čitanja (bolesnik može samo započeti čitanje teksta, ali nije sposoban pročitati do kraja)

dislocirati (lat. *dislocare*) premjestiti, premještati, razmjestiti, razmještati, npr. vojsku; med. uganuti, iščašiti

dislogija (grč. *dys-*, *logos*) psih. poremećaji u govoru zbog nedostatka inteligencije

dislokacija (lat. *dislocatio*) premještanje, razmještanje; podjela, razdioba; voj. razmještaj trupa na nekom području; geol. pucanje Zemljine kore i poremećaji koji su s tim u vezi; med. iščašenje, uganuće; *dislokacijska karta* zemljovid na kojem je prikazano

kako su trupe razmještene na nekom području

dismembracija (lat. *dismembratio*) komadanje, raščlanjivanje; osobito: podjela jednog kompleksa zemljišta na manje dijelove (parcele); izdvajanje crkvene općine iz njezine dosadašnje župe

dismembrator (lat. *dis-*, *membrum* ud; član, dio) dezintegrator za žito

dismembrirati (lat. *dis-*, *membrum*) odvajati dijelove iz neke cjeline, komadati, raskomadati, raščlanjivati

dismenoreja (grč. *dys-*, *men* mjesec, *reo* tečem) med. menstruacija praćena bolovima (kao posljedica nedovoljne razvijenosti ili nepravilnog položaja maternice; može biti i posljedica neke bolesti unutarnjih spolnih organa)

Disney, Walt čit. Dizni Volt, zapravo Walter Elias (1901—1967); 1922. nacrtao prve trik-filmove; slavan je postao 1928. (kreacijom Miki Mausea); kasnije je u vlastitom filmskom poduzeću izradio svjetski poznate filmove s motivima iz priča za djecu (Snjeguljica, Pepeljuga, Pinokio, Alicia u zemlji čudesa, Petar Pan)

disocijabilan (lat. *dissociabilis*) nespojiv, nezdrživ

disocijacija (lat. *dissociatio*) razdvajanje, rastajanje, raspuštanje (nekog društva); kem. razgradnja kemijskog spoja na njegove sastavne dijelove, osobito djelovanjem topline; *elektrolitička disocijacija* fiz. razgradnja molekula otopine na jednostavnije sastojke (ione)

disocirati (lat. *dissociare*) rastaviti, razdružiti, razdvojiti

disolubiln (lat. *dissolubilis*) otopljiv, rastopljiv, rastavljiv

disolucija (lat. *dissolutio*) rastapanje, raspadanje nekog tijela; raspad (npr. društva, države, braka); neobuzdanost, raspuštenost, razvratnost; *diso-*

lucijski kontrakt trg. ugovor o prekidu suradnje

disolutan (lat. *dissolutus*) otopljen; neobuzdan, lakomislen, razuzdan

disolutivan (lat. *dissolutivus*) koji otapa, koji rastavlja, koji rastapa; rastopni, koji ima prirodu otopine, koji pripada otopini

disolvencije (lat. *dissolventia*) mn. med. sredstva za otapanje (ili: razblavivanje, omekšavanje, rastavljanje)

disolvirati (lat. *dissolvere*) otopiti, rastopiti; rastaviti

disonanca (lat. *dissonantia*) nesklad, nesloga, nesuglasnost, neslaganje, razdor; glaz. odnos dvaju ili više tonova čije zvučanje ne može zadovoljiti, nego traži veću konsonancu (u sekundi, sentimi, noni i dr.), tj. ugodniji dojam na uho

disonantni interval glaz. onaj čije istodobno zvučanje tonova ne zadovoljava naš sluh

disonirati (lat. *dissonare*) ne zvučati skladno, ne slagati se u glasu, biti neskladan; razlikovati se

disopija (grč. *dys-*, *opsis* viđenje) med. slabovidnost, slabost vida; disopsija

disopsija (grč. *dys-*, *opsis*) med. v. disonija

dispanzer (eng. *dispensary*) socijalna ustanova za besplatno liječenje sirotinje; zdravstvena ustanova koja sprječava i liječi bolesti

disparagij (lat. *dis-paragium*) nepriličan brak (s osobom iz nižega staleža, osobito članova vladarske kuće); v. mezalijansa

disparatan (lat. *disparatus*) iz osnove različit, nejednak, neskladan; *disparatni pojmovi* log. pojmovi koji ne pripadaju zajedničkom srodnom pojmu te nemaju nikakvih zajedničkih oznaka, npr. razum i biljka, jabuka i vrlina

dispareunija (grč. *dys-*, *pareunos* suprug, *supruga*) med. slabo, nedo\ j-

no raspoloženje žene za spolni odnošaj

disparitet (lat. dis-par) nejednakost, različitost, neskladnost

dispaširati (fr. dispatcher) pom. procijeniti ili nadoknaditi brodsku štetu

dispečer (eng. dispatch hitno obaviti)
1. službenik koji regulira kretanje vlakova na jednom dijelu pruge; 2. službenik koji vrši razdiobu električne energije na više međusobno povezanih električnih stanica; 3. radnik koji iz jednog središta, opremljenog potrebnom signalnom aparaturom i sredstvima veze, upravlja cijelim tijekom proizvodnje nekog mehaniziranog poduzeća

dispencija (lat. dispensatio) razdvajanje, dijeljenje; razrješavanje od neke obveze ili smetnje u pojedinačnom slučaju, osobito kod prepreka za brak; oslobođenje, oprost; *dispencijski troškovi* iznos koji treba platiti za jedno ovakvo razrješavanje ili oprost

dispenzarij (lat. dispendere) zavod za besplatno davanje lijekova sirotinji, sirotinjska ljekarna

dispenzator (lat. dispensator) darovatelj, djelatelj, donator; upravitelj, ravnatelj, nadstojnik (osobito u samostanima)

dispenzatorij (lak dispensatorium) ljekarnička knjiga s propisima za pripremanje lijekova; ljekarnički zbornik

dispenzirati (lat. dis-pensare) podijeliti, razdijeliti; farm. pripremati i izdavati lijekove; osloboditi od obveze ili kazne; oprostiti

dispepsija (grč. dys-, pepsis probava) med. poremećaji u probavnim organima (želucu i crijevima), osobito: slaba probava želuca zbog poremećaja u izlučivanju probavnih sokova

dispeptičan (grč. dys-, pepsis probava) koji teško probavlja

dispeptičar (grč. dys-, pepsis) onaj koji pati od slabe probave

dispergirati (lat. dispergere) rasipati, rasuti, raspršiti

dispermatičan (grč. di-, sperma sjeme) fiziol. dvosjemen, sa dva sjemena

disperzija (lat. dispergere, dispersio) opt. raspršivanje svjetlosti, pojava da se složena svjetlost može prizmom razgraditi na svoje sastavne, elementarne, homogene svjetlosti (boje); rasap boja

disperzivan (lat. dispersivus) raspršen, razasut

dispescirati (lat. dis-pescere) rastaviti, razdvojiti; sporne svote, osobito u vezi sa štetom na moru, podijeliti među zainteresirane (v. dispaširati); regulirati račune

displaced persons čit. displeist persns (engl.) raseljene osobe

displantacija (lat. dis-plantatio) presađivanje, rasađivanje; premještanje

displazija (grč. dys- ne-, plasso oblikujem, tvorim) nenormalan razvoj nekog organa ili cijelog organizma

displicencija (lat. displicentia) nedopadanje, nesviđanje; *displicentiae pactum* čit. displicencije paktum (lat.) prav. ugovor o raskidanju zaključenog trgovačkog posla

displicirati (lat. displicere) ne dopadati se, ne sviđati se, ne biti po volji

dispnoja (grč. dys-, pneo dišem, pneo disanje) med. sipnja, astma, teško disanje (kod težih bolesti dišnih organa, srca, nekih živčanih poremećaja, groznice, mehaničkih smetnji i dr.)

dispondej (grč. di-, spondeios) metr. dvostruki spondej,- stihovna stopa od četiri duga sloga:—————

disponenda (lat.) mn. ono što je stavljeno na raspolaganje, osobito u knjižarstvu; knjige koje je knjižar

primio radi rasprodaje, ali ih nije prodao te ih stoga ponovno stavlja na raspolaganje izdavaču

disponent (lat. *disponens*) upravitelj, poslovođa, osoba koja je ovlaštena upravljati poslovima neke trgovačke kuće

disponibilan (lat. *disponibilis*) raspoloživ, na raspolaganju, kojim se može raspolagati

disponibilitet (lat. *disponibilitas*) stanje nečega što je na raspolaganju, raspoloživost; voj. vrijeme između aktivne službe i mirovine (dok se prima akontacija mirovine)

disponiran (lat. *disponens*) raspoložen, vedar, dobre volje

disponirati (lat. *disponere*) razmjestiti, razmještati, raspoređivati; srediti, urediti, prirediti, prilagoditi, pripremiti (članak, predavanje); raspolagati (novcem, imanjem); oraspoločiti, pobuditi nekoga na nešto, nagovoriti

disposesija (lat. *dispossessio*) prav. lišavanje posjeda, lišenje posjeda

disposesirati (tal. *dispossessare*) prav. ukloniti (ili: otjerati) s posjeda, lišiti posjeda

dispozicija (lat. *dispositio*) raspored, razmještaj; sređivanje, uređivanje, pripremanje; plan (npr. za bitku); skica, nacrt (rasprave, članka, predavanja); raspolaganje novcem, imanjem; med. sklonost nekim bolestima; raspoloženje, dobra volja; sklonost, osobita sposobnost za nešto (npr. glazbu, znanost, zločin, krađu); *dispozicijski fond* novac stavljen nekome na raspolaganje u određene svrhe, a da se ne mora polagati račun (npr. kod raznih ministarstava, velikih poduzeća itd.)

dispozicijska sposobnost prav. sposobnost raspolaganja nečim, sposobnost za pravne poslove, sposobnost za samostalno obavljanje poslova

dispozicijsko dobro trg. roba koju naručitelj zbog loše kakvoće ili zakašnjenja neće primiti, nego je stavlja prodavaču na raspolaganje

dispozicijsko ograničenje prav. ograničenje slobode primanja obveza, zaduživanja ili otuđivanja imovine

dispozitiv (lat. *dispositiva*) prav. odluka, rješenje, formula presude

dispozitivan (lat. *dispositivus*) koji se tiče raspolaganja nečim ili uređenja nečega; koji naređuje, propisuje, odlučuje

dispraksija (grč. *dyspraxia*) psih. mala apraksija, tj. mala nesposobnost vršenja nekih pokreta, točnog poimanja i razumijevanja značenja nečega, nedostatak razumijevanja za praktičnu uporabu pojedinih predmeta

disproporcija (lat. *dis-proportio*) nerazmjernost, nejednakost

disproporcionalan (lat. *dis-proportionalis*) nerazmjernan, nejednak

disprozij (grč. *dysprositos* teško pristupačan) kem. element, redni broj 66, atomska težina 162,46, znak Dy

disputa (lat. *disputare*) prepirka, spor, raspravljanje, nadmetanje riječima

disputabilan (lat. *disputabilis*) sporan
disputacija (lat. *disputatio*) raspravljanje, osobito: javna znanstvena rasprava u kojoj jedna strana (oponent) nastoji opovrgnuti ono što je druga strana (respondent ili defendent) tvrdila; danas se još vrši radi dobivanja akademskih počasti (inauguralna disputacija, habilitacijska disputacija, promocijska disputacija, lat. *disputatio pro gradu*)

disputant (lat. *disputans*) v. disputator

disputator (lat. *disputator*) raspravljač, sudionik u disputiranju

disputirati (lat. *disputare*) prepirati se, sporiti se; osobito: voditi znanstvenu raspravu

disreforma (lat. dis-, fr. reforme) loš (ili: neuspjio) preobražaj ili preokret

disrekomandacija (lat. dis-, fr. resommandation) loša preporuka, kudenje

disrekomandirati (lat. dis-, fr. resommander) loše preporučiti, pokuditi

disrenomiran (lat. dis-, fr. renommer) ozloglašen, na lošem glasu

disrenomirati (lat. dis-, fr. renommer) iznijeti na loš glas

disreputacija (lat. dis-, fr. reputation) loš glas, ozloglašenost

disritmija (grč. dys ne-, raz-, rhytmos sklad, razmjer) nedostatak ritma, nesklad, nepravilnost

disruptivno pražnjenje (lat. disrumper) fiz. naglo pražnjenje elektriciteta, kratkotrajno električno pražnjenje (za razliku od električne struje kod koje se električne mase kreću ravnomjerno i trajno utvrđenom putanjom)

distanazija (grč. dys-thanatos) teško umiranje, borba s dušom; supr. eutanazija

distanca (lat. distantia) udaljenost, razmak; *držati distancu* voj. pri marširanju: držati propisan razmak; *jahanje na distancu* dugotrajno jahanje (kad se konje ne zamjenjuje); *distantna. mjenica* mjenica na drugo mjesto kod koje su, dakle, mjesto izdavanja i mjesto plaćanja različiti

distanciran (lat. distans) šport, izraz za konja koji još nije stigao ni do distantnog stupa (koji se nalazi 200 metara ispred cilja) u trenutku kad je pobjednik već prošao cilj; rezerviran, nepristupačan

distancometar (lat. distantia rastojanje, grč. metron) instrument za određivanje udaljenosti

disteleologija (grč. dys-, teleios savršen, potpun, logia) fil. naučavanje koje poriče svrhovitost i savršenstvo svijeta; odnosi u prirodi i kulturi su

nesvrhoviti i štetni za život te, kao takvi, apsolutno proturječe teleološkom shvaćanju života i prirode

distencija (lat. distentio) v. distenzija

distendirati (lat. dis-tendere) med. silom istegnuti, rastegnuti

distenzija (lat. dis-tendere) zategnutost, napregnutost; obujam, opseg; distencija

distih (grč. distichon) metr. dvostih, dva stiha zajedno, tj. heksametar i pentametar (koji dolaze jedan za drugim)

distihičan (grč. di-, stichos) s dva reda, dvoredan

distihija (grč. di-, stichos) 2. nesreća, nedaća, zla sudbina, nesretan slučaj

distihija (grč. dystychia red) 1. med. dvostruki red, osobito trepavica

distihijaza (grč. di-, stichos red) med. stvaranje dvostrukog reda trepavica (kao bolest)

distingviran (lat. di-stinguere) koji se razlikuje od drugih, otmjen, ugledan, istaknut

distingvirati (lat. di-stinguere) odvajati, razlikovati nešto od nečega; iskazivati nekome posebnu pažnju; *distingvirati se* isticati se

distinkcija (lat. distinctio) razlikovanje, razlika; log. točno razlikovanje pojmova; otmjenost, položaj

distinktan (lat. distinctus) odvojen, zaseban, različit; jasan, razgovijetan, razumljiv

distinktivan (lat. distinctivus) koji odvaja, razlikuje, razlikovan; otmjen

distokija (grč. dis-, tikto rodim) med. rađanje blizanaca

distomatoza (grč. di-, stoma usta) med. truljenje jetara koje uzrokuju crvi u jetrima (Distomum hepaticum), metiljavost

distonirati (tal. distonare) glaz. izići iz pravog tona, suviše visoko ili suviše nisko (pjevati, svirati)

- distorzija** (lat. distortio) med. iščašenje, uganuće nekog uda, prevrtanje (očiju), iskrivljenje
- distrahirati** (lat. distrahere) rastresti, razvući, odvući; zbuniti, skrenuti pozornost s nečega; razonoditi, zabavljati, zabaviti; med. odvojiti, odvajati slomljene ili oštećene udove
- distrakcija** (lat. distractio) rastresenost, nepažnja; razonoda, zabavljanje, zabava; med. odvajanje slomljenih ili oštećenih udova; prav. otuđivanje, prodaja
- distribucija** (lat. distributio) podjela, razdioba, raspored
- distribuent** (lat. distribuens) razdjeljivač, razdavač darodavatelj
- distribuirati** (lat. distribuere) razdjeliti, razdjeljivati, razdavati, podijeliti; razvesti, razvoditi; rasporediti, razmjestiti
- distributivan** (lat. distributivus) koji dijeli, razdjeljuje, raspoređuje, razmješta; razdjeljni, rasporedni, razmještajni; *distributivan pojam* log. pojam koji se odnosi na svakog člana neke skupine ili klase (supr.: kolektivan pojam); *distributivno rješenje* prav. sudsko rješenje o podjeli stečajne mase među vjerovnike; *distributivni broj* broj koji pokazuje koliko dolazi na svakoga (po jedan, po dva itd.)
- distrihijaza** (grč. dys-, thrix, trichos dlaka, vlas) med. v. distihijaza
- distrikt** (lat. districtus) sudski kotar; okrug, područje; mjerodavnost, djelokrug
- distringas** (lat. distringere, distringas) prav. naredba o pozivanju pred sud; punomoć za popisivanje stvari
- distrof** (grč. di-, strofe) poet. pjesma koja se sastoji od dvije strofe
- distrofija** (grč. dys-, trofe hrana) med. poremećaji u prehrani jednog organa, nekog njegovog dijela L. čitavog organizma
- disturbacija** (lat. disturbatio) rasap, razvrgnuće, osujećenje, ukinuće
- disunija** (tal. disunire) razjedinjenje, odcijepljenje; razdor, nesloga
- disunionisti** (tal. disunire) mn. pristaše razjedinjenja SAD-a
- disuniran** (tal. disunire) razjedinjen, rastavljen, odvojen
- disunirati** (tal. disunire) razjediniti, rastaviti, razdvojiti
- disurija** (grč. dys-, uron mokraća) med. smetnje pri mokrenju; bolestan sastav mokraće; *disuria psychica* čit. disurija psihika (lat.) nemogućnost mokrenja pred drugima zbog stidljivosti
- diteist** (grč. di-, theos bog) onaj koji vjeruje u dva boga, dvobožac
- diteizam** (grč. di-, theos bog) vjerovanje u dva boga, dvoboštvo
- ditetraedar** (grč. di-, tetra četiri, edra površina, osnova) geom. poliedar s dvaput po četiri površine
- ditiramb** (grč. dithyrambos) nadimak boga Bakha zbog njegovog tobožnjeg dvostrukog podrijetla od Semele i Zeusa; poet. prvobitno: burna i oduševljena pjesma u slavu Bakha, boga vina i uživanja; danas: lirska pjesma nadahnuta osjetilnim užicima što ih pruža život
- ditirampski** (grč. dithyrambos) oduševljeno, zanosno, burno, kao u ditirambu
- ditomija** (grč. di-, temno režem) razdvajanje, rastavljanje na dva dijela
- ditonus** (grč. ditonos) glaz. interval koji se sastoji od dvaju cijelih tonova, velika terca
- ditopsija** (grč. dittos dvostruk, orao gledam) v. diplosija
- ditrohej** (grč. di-, trochaios) metr. dvostruki trohej, stih ovna stopa od četiri sloga: — U — U
- ditta** (tal.) trg. potpis na pismu; mjenice trgovca koje ima u trgovini; ime pod

- kojim se trgovina ili poduzeće vodi, firma
- diuretik** (grč. di-, uron mokraća) med. sredstvo koje pospješuje mokrenje; prid. diuretičan
- diureza** (grč. di-, uron mokraća) med. izdvajanje (ili: izlučivanje) mokraće
- div** (tur.) mit. biće ljudskoga lika i izuzetno velike snage, kolos, gigant, gorostas; pren. ljudina, ljudeskara
- Div** u nekim hrvatskim prijevodima: ime za starogrčkog boga Zeusa (prema grčkoj deklinaciji: nom. Zeus, gen. Dios, dat. Dii, ak. Dia)
- diva** (lat. diva) božanska, obožavana; danas: poznata i slavna glumica, osobito pjevačica; kod tal. pjesnika: ljubavnica, draga
- divagacija** (lat. divagatio) tumaranje, lutanje; med. govorenje bez veze, trabunjanje (osobito kod duševnih bolesnika); ret. udaljavanje od teme (u govoru i pisanju)
- divagirati** (lat. divagari) tumarati, lutati, odlutati; med. govoriti bez veze, trabunjati; ret. udaljavati se od teme
- divan** (perz.) tursko državno vijeće; tajno vijeće bivših sultana; carinarnica; popis poreznih obveznika; istočnjačka ležaljka s jastucima (za sjedenje i spavanje); lit. zbirka spisa ili članaka, osobito pjesama (npr: Goetheov "Zapadno-istočnjački divan")
- divaniti** (tur. divan) govoriti, razgovarati; voditi ljubav, ašikovati
- divarikacija** (lat. divaricatio) fiziol. razgranavanje, granasto razvijanje jedne žile
- divergencija** (fr. divergence) razilaženje, udaljavanje jednog od drugog; pren. udaljavanje
- divergentan** (lat. divergens) koji ide u različitom smjeru, koji se razilazi; *divergentne linije* linije koje se udaljuju jedna od druge; mat. čiji se zbroj članova neograničeno povećava ukoliko se više članova uzima; supr. konvergentan
- divergirati** (lat. divergere) razilaziti se, razmicati se, odstupati, udaljavati se jedno od drugog; biti različitog mišljenja
- divertimento** (tal.) glaz. lako i ugodno glazbeno djelo, zabavna kompozicija
- divertirati** (lat. divertere) odvojiti, odvratiti; razonoditi, razveseliti, zabavljati
- divertisman** (fr. divertissement) zabava, razonoda; kaz. ples na pozornici, mali balet, ples i pjesma između činova; divertimento
- diverzan** (lat. diversus) različit, raznolik, raznovrstan, svakovrstan (diverzna roba)
- diverzifikacija** (lat. diversificatio) mijenjanje, različnost, promjena, unošenje promjena
- diverziforman** (lat. diversus, forma) nejednakog oblika, različit oblikom
- diverzija** (lat. diversio) odvratanje, skretanje, promjena smjera; voj. neočekivan napad; skretanje neprijateljske pozornosti na drugu stranu; osujećivanje određenih namjera; med. razdioba vlage po tijelu; razonoda, zaboravljanje neugodnih misli i briga
- diverzitet** (lat. diversitas) različnost, raznovrsnost, raznorodnost, raznolikost
- divide et impera** (lat.) podijeli pa vladaj! v. dividirati
- divide in partes aequales** čit. divide in partes ekvales (lat.) podijeli na jednake dijelove (oznaka na liječničkim receptima)
- dividend** (lat. dividendus) mat. djeljenik
- dividenda** (lat.) trg. udio u dobitku koji, u određeno vrijeme, pripada svakom dioničaru u nekom dioničkom društvu prema broju njegovih dionica ili

uloga; udio u podjeli dužnikova imanja

dividirati (lat. dividere) dijeliti, razdijeliti, podijeliti; mat. jedan broj podijeliti nekim drugim brojem; *divide et impera* (lat.) podijeli pa vladaj!; *divide in partes aequales* čit. divide in partes ekvales (lat.) međ. podijeli na jednake dijelove (na liječničkim receptima)

dividualitet (lat. dividualitas) mogućnost dijeljenja, djeljivost

dividuum (lat.) ono što se može dijeliti, ono što je djeljivo

Divina comedia čit. Divina komedija (tal.) lit. "Božanstvena komedija", glasoviti spjev tal. pjesnika Dantea Alighierija

divinacija (lat. divinatio) pogađanje, predviđanje, pretkazivanje budućnosti po snovima i raznim pojavama u prirodi, proricanje, gatanje, vračanje, slućenje

divinator (lat.) onaj koji može predviđati, vidovnjak, vrač, prorok

divinatoran (lat. divinare pogađati, proricati) koji vraća, predviđa, pretkazuje, proriče; predviđački, proročki

divinizacija (fr. divinisation) stavljanje nekoga u red bogova, obožavanje

divinizirati (fr. diviniser) obožavati, stavljati u red bogova, dizati do neba, štovati kao Boga

diviš (lat. dividere dijeliti) znak za dijeljenje riječi

divizibilan (lat. divisibilis) djeljiv

divizibilitet (lat. divisibilitas) djeljivost

divizija (lat. divisio) dijeljenje, podjela; mat. dijeljenje brojeva (jedna od četiri osnovnih računskih operacija); log. podjela obujma jednog pojma, dakle, naznačivanje svih vrsta jednog roda putem determinacije jedne i iste oznake rodnog pojma; voj. osnovna strateška jedinica sastavljena od svih rodova vojske (3 do 4 pješaka puka,

1 do 2 topnička puka i odgovarajućeg broja inženjerije, bolničara itd.) tako da je sposobna za samostalne operacije

divizionar (fr. divisionnaire) voj. zapovjednik divizije

divizionizam (lat. divisio dijeljenje) umj. način slikanja francuskim impresionista iz druge polovice XIX. st.: tonovi se stavljaju na platno jedan pokraj drugoga, umjesto da se miješaju na paleti; npr. da bi se dobio zeleni ton, stavlja se, jedno pokraj drugog, plavo i žuto te se na taj način u promatračevom oku izvrši optičko sjedinjavanje, a boje dobivaju veću svježinu i živost

divizivan sud (lat. dividere) log. sud u kojem se subjektu (S) pridaje više predikata (P₁? P₂...); oblik: S je dijelom P₁? dijelom P₂..., npr.: Tijela su dijelom čvrsta, dijelom tekuća, dijelom plinovita

divizma (lat. Verbascum thapsus) biljka s velikim dlakavim listovima (porodica zijevalica)

divizor (lat. divisor) mat. djelitelj

divizorij (lat. divisorium) instrument za dijeljenje; brojčanik kod urara; tisk. vilica za dijeljenje slova

divizura (lat. divisura) odsjek, odjeljak

divorcij (lat. divortium) prekid, rastanak; razvod braka

divotamente (tal.) glaz. pobožno, s pobožnošću, svečano

divulgacija (lat. divulgatio) iznošenje na velika zvona, razglašavanje, širenje informacija

divulgirati (lat. divulgare) razglasiti, rastrubiti, iznijeti na velika zvona

divulzija (ni. divulsio) kidanje, raskidanje

divulzivan (lat. divulsivus) koji kida, raskida

divus (lat.) božanski, nebeski

dixi čit. diksi (lat. dicere reći, kazati, dixi) rekao sam, rekoh, završio sam

što sam htio reći, gotov sam; *dixi et animam meam salvavi* (lat.) rekoh i spasih dušu svoju, tj. sad mi je savjest mirna

diza (njem. Diise) stožasto (konično) sužena cijev u kojoj se strujanje tekućina ili plinova pod tlakom pretvara u brzinu (tlačna diza) ili obrnuto (usisna diza); mlaznica, sapnica pročišćivač

dizajn (engl. desing) v. desen

dizelski motor teh. motor kod kojeg se tekuće gorivo ne pretvara pretvorno u plin, nego ubrizgava i, zbog visoke temperature i tlaka, pali samo sobom; upotrebljava se za pogon brodova, automobila, lokomotiva i dr. (naziv po pronalazaču, kem. inženjeru Rudolfu Dieselu, 1858—1913)

dizenteričan (grč. dys-, enteron) med. koji ima dizenteriju, tj. upalu crijevnih sluznice (zarazni proljev)

dizenterija (grč. dys- predmetak koji označava nešto nesređeno, teško, hrvatsko ne-, zlo-, enteron crijevo, dysenteria) med. griža, zarazna bolest koju karakterizira upala crijevnih sluznica, zarazni proljev

Dizma jedan od dvojice razbojnika koji su bili razapeti zajedno s Isusom Kristom; povjerovao je u Krista i zbog toga ga Katolička crkva slavi kao sveca

Djevica Orleanska francuska narodna junakinja; seljačka djevojka Jeanne d'Arc (1412—1431) koja je u svojoj 17. godini stala na čelo obeshrabrene francuske vojske i kod Orleansa pobijedila Engleze; ovi su je kasnije uhvatili i spalili kao vješticu

do (lat. dare davati, dati, do dajem) *do ut des* (lat.) prav. dajem da bi i ti dao; *do ut facias* (lat.) ja dajem, a ti radi

doajen (fr. doyen) starješina, najstariji po redu primanja u nekom društvu,

nekoj ustanovi, najstariji po godinama; dekan, starješina fakulteta; *doajen diplomatskog zbora* strani izaslanik koji je najduže akreditiran na nekom dvoru ili pri vrhovnoj upravi neke države; najstariji po službi

doalij (lat. doalium) prav. imanje koje ostaje nakon muževljeve smrti ženi na uživanje, udovički dio; doarij

doarij (lat. doarium) prav. v. doalij

doberman plemenita rasa pasa, križanac njemačkog ovčara i velikog pinča, odličan policijski pas (nazvan po uzgajivaču A. A. Dobermannu)

dobos-torta torta napravljena prema receptu nekadašnjeg bečkog slastičara Doboscha

docendo discimus (lat.) poučavajući (druge) učimo (i sami) (Seneca)

docent (lat. docens) učitelj, osobito na visokim školama (početno zvanje nastavnika visokih škola)

docilan (lat. docilis) poučljiv, koji lako uči i shvaća; poslušan

docirati (lat. docere) poučavati, učiti drugoga, upućivati; *docendo discimus* (lat.) učeći drugoga i sami učimo

dodarij (lat. dodarium) v. dotarij

dodeka- (grč. dodeka) predmetak u složenicama sa značenjem: dvanaest
dodekadaktilon (grč. dodeka, daktylos prst) anat. dvanaestopalcano crijevo, dvanaesnik, dvanaesterac; duodenum

dodekadika (grč. dodeka) mat. sustav računanja dvanaesticama, a ne deseticama kao u dekadnom ili decimalnom sustavu

dodekaedar (grč. dodeka, edra površina, osnova) geom. tijelo omeđeno s dvanaest pravilnih peterokutnika (*pentagonalni dodekaedar*)

dodekafonija (grč. dodeka dvanaest, fone glas) glaz. način glazbene notacije sustavnim uporabom dvanaest

zvukova kromatske ljestvice (napravio 1923. austrijski kompozitor Arnold Schonberg, 1874—1951)

dodekaginja (grč. dodeka dvanaest, gyne žena) mn. bot. red Linneovog sustava biljaka koje imaju jedanaest ili dvanaest tučaka

dodekagon (grč. dodeka, gonia kut) geom. dvanaesterokutnik

dodekalijun (grč. dodeka dvanaest) broj (piše se brojkom 1 sa 72 nule)

dodekandrija (grč. dodeka, andria muškost) bot. XI. klasa u Linneovom biljnom sustavu: cvjetovi s 12 do 19 prašničkih niti u jednom hermafroditnom cvijetu

dodekapetalan (grč. dodeka, petalon list) bot. koji ima dvanaest cvjetnih listića

dodekarh (grč. dodek-archos) član vlade dvanaestorice

dodekarhija (grč. dodeka, archo vladam) vladavina dvanaestorice

dodekasilabičan (grč. dodeka dvanaest, syllabe slog) dvanaesterosložan, koji ima dvanaest slogova; *dodekasilabičan stih* stih koji ima dvanaest slogova, dvanaesterac

dodekatlon (grč. dodeka dvanaest, athlon natjecanje) šport, naziv za gimnastičko natjecanje u dvanaest disciplina, dvanaesteroboj

Dodona Zeusovo svetište i proročište u Epiru u kojem su se proročanstva dobivala po šumu ogromnog hrasta ili po letu svetoga goluba

doga (engl. dog) rod velikih i snažnih pasa; engleska, njemačka doga, buldog i dr.

dogana (tal.) carinarnica

doger (niz. dogger) nizozemski ribarski čamac

dogesa (tal. dogessa) duždevica

dogma (grč. dokeo mislim, dogma mišljenje) pravilo, pouka; u klasičnoj grčkoj književnosti: filozofsko pravilo; u Novom zavjetu: carska naredba, za-

konska odredba, zaključak crkvenog sabora (koncila); *kršćanske dogme* formulirana kršćanska načela koja sadrže spoznaje o Bogu, svijetu i o Božjim odredbama koje su u vezi sa spasenjem čovjeka

dogmaticizam fil. v. dogmatizam

dogmatican zasnovan na dogmi, koji se tiče dogme, naučavanja o vjeri: neispitan, nekritičan, bez dokaza; koji prima ili tvrdi nešto jednostavno, bez obrazloženja i dokaza-

dogmaticar (grč. dogma) onaj koji uči pravilima vjere; fil. prvobitno: onaj filozof koji je, za razliku od skeptika koji su u sve sumnjali, uopće postavljao pozitivne tvrdnje i naučavanja; prema Kantu dogmaticari su oni koji postavljaju pozitivne metafizičke tvrdnje ne pitajući ima li ljudski razum uopće prava na takve tvrdnje; pren. onaj koji postavlja tvrdnje bez dovoljnog opravdanja i koji se, unatoč proturazlozima, uporno pridržava tih tvrdnji

dogmatika (grč. dogma mišljenje) cjelina ili sustav naučavanja neke filozofske ili vjerske škole; osobito: sustavno znanstveno izlaganje kršćanskih naučavanja o Bogu ili vjeri, isključujući naučavanja o dužnostima i moralu (dio sistematske teologije)

dogmatist (grč. dogma mišljenje) fil. pristaša dogmatizma; pren. onaj koji nešto uporno i odlučno tvrdi

dogmatizam (grč. dogma mišljenje) fiz. nekritično povjerenje u ljudsku sposobnost spoznavanja, postavljanje metafizičkih naučavanja i sustava bez prethodne kritike spoznaje, osobito: uporaba pojmova koji služe samo u granicama mogućeg iskustva i radi ujedinjavanja iskustva u stvarima koje se nalaze s one strane svakog iskustva; znanstvena metoda koja polazi od dogmi i ne dopušta ponovno ispitivanje točnosti tih dog-

mi; (supr.: empirizam, skepticizam, kriticizam)

dogmatizirati (grč. dogmatizo donosim odluku, određujem) postavljati znanstvene tvrdnje; predavati o dogmama; govoriti odlučnim, odsječnim i uvjerljivim tonom; govoriti o nečemu s visine

dogmatolatrija (grč. dogma, Iatreia obožavanje) slijepa i nekritična privrženost nekom teološkom ili filozofskom naučavanju ili metodi

dogmatologija (grč. dogma, logia) "znanost" o dogmama

dogramadžija (tur. dogramak isjeći, izdrobiti) stolar, drvodjelja, rezbar

dogramadžiluk (tur. dogramak isjeći, izdrobiti) stolarski zanat, stolarstvo

dohmij (grč. dochmios) metr. stihovna stopa sastavljena od pet slogova, jednog jamba i kretikusa: U——U

dok (eng. dock) unutarnji dio luke, vodeni bazen opremljen branama kako bi mogao stalno imati duboku vodu radi prijama natovarenih brodova; *suhi dok* radionica za izgradnju i popravljavanje brodova, ozidan bazen, toliko dubok da može primiti brod; kada brod ude u takav dok, voda se iz njega iscrpe, a brod se spusti i zadrži na posebnom postolju; pošto ga poprave, voda se ponovno pusti u bazen i brod opet isplovi; *plivajući dok* podiže se tamo gdje ne može biti suhi; takav dok se pomoću vode potopi i brod na njega nasjedne, a zatim se voda iscrpe i on, zajedno s brodom, iziđe na površinu; *hidraulični dok* sličan postupak, samo pomoću zraka

doket (eng. docket) trg. pismo s popisom poslanih robe; popis, lista robe

doketizam (grč. dokei čini se) naučavanje jedne gnostičke (bogumilske) sljedbe prema kojem je Krist samo prividno imao tijelo, te prema tome

i nije rođen kao čovjek (2—3. st. n. e.)

doketizam (grč. dokein činiti se, dokema privid) naučavanje da je Krist imao samo prividno tijelo i da su cijelo njegovo zemaljsko postojanje i patnje bili samo privid

dokimastika (grč. dokimazo ispitujem) kem. v. dokimazija

dokimazija (grč. dokimasia) ispitivanje, istraživanje; u staroj Ateni: poseban ispit kandidata za neki položaj u državnoj službi s obzirom na njihove građanske sposobnosti i spremu; kem. vještina ispitivanja (dokimazilogija; dokimastika)

dokimazilogija (grč. dokimazo ispitujem, logia) kem. v. dokimazija

dokimologija (grč. dokimos dokazan, čestit, logos znanost) znanost koja proučava sustav ocjenjivanja (npr. u školi)

dokirati (eng. to dock) pom. dovesti lađu u dok

doksat (tur. doksat) vrsta balkona, tj. izbočeni dio prostorije preko vanjskog zida

doksografi (grč. doxa mišljenje, mnijenje, grafo pišem) mn. fil. pisci koji služe kao važan izvor za poznavanje antičke filozofije

doksologija (grč. doxa slava, logia) slavljenje i veličanje Boga, završna formula svih istočnopравoslavni propovijedi i evangeličkog Očenaša

doksomanija (grč. doxa slava, mania bijes, ludilo) težnja za isticanjem po svaku cijenu, pretjerano častoljublje

doksozofija (grč. doxa, sofia mudrost) umišljena mudrost, mudrost naoko

doktor (lat. doctor) učen čovjek, znanstvenik; titula najvišeg akademskog dostojanstva (u teologiji, pravnim znanostima, filozofiji, osobito u medicini); u svakodnevnom životu: liječnik; *doktorska diploma* svjedodžba o dobivenoj doktorskoj tituli

doktorand (lat. *dostorandus*) onaj koji se sprema za doktorski ispit, kandidat za doktora

doktorat (lat. *doctoratum*) doktorski ispit, doktorska titula

doktorirati (lat. *doctor*) položiti doktorski ispit, tj. s uspjehom obraniti doktorsku disertaciju, biti proglašen za doktora nekog fakulteta

doktrina (lat. *doctrina*) učenost; znanost, naučavanje o nečemu izloženo kao sustav; znanstvena tvrdnja koja ne vodi računa o stvarnosti ili se ne osvrće na nju; u crkvenom smislu: poučavanje u kršćanskoj vjeri, katekizam

doktrinarni (lat. *doctrina*) čovjek koji svoja shvaćanja i svoje svjetonazore temelji na već usvojenim principima (načelima) koji za njega, a da ih ponovno i ne ispituje, vrijede kao sigurni i nesumnjivi; onaj koji teži konzekvence svojih shvaćanja ostvariti, provesti u djelo bez obzira je li stvarnost za to već dozrela, ili bez obzira što je uopće i očito nemoguće da se ta načela ostvare

doktrinarni (lat. *doctrina*) učen; koji ima više povjerenja u svoje mišljenje nego u ono čemu ga uče iskustvo i život; pretjerano točan, pedantan

doktrinarnost (lat. *doctrina*) sklonost odlučivanju samo na osnovi apstraktnih teorija, bez obzira na stvarnost; doktrinarnost

doktrinarnost v. doktrinarnost

dokument (lat. *docere* poučavati, pokazivati, *documentum*) pisan dokaz, isprava, povelja; *documentum privatum* čit. *dokumentum privatum* (lat.) privatna isprava, tj. ona koju nije izdala vlast; *documentum publicum* čit. *dokumentum publicum* (lat.) javna isprava, tj. ona koju je izdala vlast

dokumentarni (lat. *documentarius*) ispravni, poveljni, koji se temelji na ispravama, poveljama; činjenično do-

kazan, koji može dokazati (ili: koji dokazuje) na temelju činjenica

dokumentirati (lat. *documentare*) pisano posvjedočiti, podnijeti dokaz, potkrijepiti dokazima; otkriti

dokusuriti (tur. *kusur* izvrtak, ostatak novca nakon plaćanja) 1. isplatiti dug, tj. popuniti manjak; 2. dokrajčiti, ubiti, uopće uništiti

dolama (tur.) kabanica s rukavima; kratak konjanički gornji kaput

dolap (tur. *dolap*) 1. ormar u zidu, niša; 2. drvena naprava s konjskim pogonom koja je služila za navodnjavanje (primjerice u Makedoniji); 3. škrinja; 4. sprava za prženje kave

dolar (engl. *dollar*) sjevernoamerička novčana jedinica = 100 centi

dolce čit. *dolče* (tal.) glaz. slatko, umilno

dolentemente (tal.) glaz. v. *dolento*

dolento (tal.) glaz. s bolom, bolno, tužno, žalosno

doleriti (grč. *doleros* prevarljiv) vrsta bazalta i dijabaza (struktura mu je jasnozrnasta do krupnozrnasta); lako se možemo prevariti te ga zamijeniti s dioritom

dolihocfalija (grč. *dolichos* dugačak, *kefale* glava) svojstvo lubanja čija je širina manja od četiri petine dužine; *dolihocfali* ljudi koji imaju takvu lubanju

dolihocfalija v. dolihocfalija

dolihoprosopik (grč. *dolichos* dugačak, *prosopon* lice) čovjek koji ima dugačko lice

dolikran (engl. *dollycran*) dizalica na kojoj se nalazi televizijska kamera te omogućuje snimanje iz svih položaja

dolimen (engl. *dollyman*) vozač kolica s televizijskom kamerom

dolmen (bretonski *dol* stol, *men* kamen) grobnica iz mlađeg kamenog doba koja se sastoji od više velikih kamenih blokova naslaganih u obliku sanduka

dolomit min. bezbojan kristalast vapnenac, ali ga ima i bijelog, žutog, sivog, smeđeg i crnog; ima redovito primjesa željeza i mangana, a u nekim i kobalta; *Dolomiti* planinska skupina u Istočnim Alpama

dolor (lat.) bol; *dolores* (lat. dolores) mn. bolovi, patnje

doloroso čit. dolorozo (tal.) glaz. v. dolento

dolozan (lat. dolosus) zlonamjieran, koji namjerno nanosi štetu

dolus (lat.) prijevara, lukavstvo; zlonamjerna prijevara, pakost, zloba

dom (lat. domus, doma, fr. dome, tal. duomo) 1. saborna crkva, stolna (ili: glavna) crkva (nadbiskupa, biskupa ili Kaptola); glavna crkva u gradu, osobito ona čiji je krov izrađen u obliku kupola; u širem smislu: svaki krov izrađen u obliku kupola i svaka građevina s takvim krovom

dom (port.) 2. v. don

doma (lat.) krov u obliku kupole

domanijalan (lat. dominium, domanium) koji se tiče krunskih, vladarskih ili državnih dobara

domanijalizirati (lat. domanium) pretvoriti u vladarsko, krunsko ili državno dobro

domatofobija (grč. doma kuća, fobeo-mai bojim se) med. bolestan strah od boravljenja u kući

domena (lat. dominium, fr. domaine) vladarsko, krunsko dobro; mn. krunska imanja, zemljišta i posjedi koji su određeni za održavanje vladara, njegovog dvora i za podmirivanje njegovih posebnih izdataka; državna dobra; krug djelovanja, djelokrug, polje rada, područje, struka

domestikacija (lat. domesticatio) pripitomljavanje, ukroćivanje, navikavanje na poslušnost

domestiks (engl. domestics) vrsta grube i čvrste pamučne tkanine

domestikus (lat. domesticus) kućni, obiteljski; zavičajni, unutarnji, npr. rat

domicelar (lat. domicellus) mlad kat. svećenik koji još nema pravo biti nazočan na sjednicama Kaptola

domicil (lat. domus kuća, dom, domicilium) zavičaj, stalno mjesto stanovanja, prebivalište, stan; trg. mjesto u kojem se treba platiti mjenica

domicilat (lat. domicilium) trg. tko u domicilu isplaćuje mjenicu

domicilijant (lat. domicilium) trg. osoba na koju se trasira domicilirana mjenica

domiciliran (lat. domicilium) koji stanuje; *domicilirana mjenica* ili *domicilna trata* (fr. effet a domicile, engl. domiciliated bili) mjenica koja se ne isplaćuje u mjestu izdavanja, nego negdje drugdje

domicilirati (lat. domicilium) stanovati, biti nastanjen, boraviti, prebiti; odrediti nekome mjesto stanovanja, nastaniti nekoga; trg. označiti mjesto plaćanja mjenice

domina (lat.) gospođa; domaćica; vladarka; nadstojnica ženskog kat. samostana

dominacija (lat. dominatio) vlast, vlada, vladanje, gospodarstvo; nadmoć

dominanta (tal. dominante) glaz. peti ton u dijatonskoj ljestvici, tj. glavni ton; fil. glavna komponenta nekog zbivanja koja mu određuje smjer

dominantan (lat. dominans) koji vlada, gospodari, nadmoćan, glavni, pretežit

dominat (lat. dominatus) vlast, vladanje, gospodarstvo; oblik vladavine što ga je u starom Rimu zaveo imperator Dioklecijan

dominator (lat. dominator) vladar, gospodar

domine (tal. domino) mn. pločice kojima se igra poznata društvena igra domino; v. domino 3.

dominica čit. dominika (lat. dominica sc. dies) dan Gospodnji, nedjelja; biskupski dvori, rezidencija

dominij (lat. dominium) pravo vladanja; posjed, vlasništvo, pravo vlasništva; slobodan posjed

dominikalan (lat. dominicalis) gospodarski, vlastelinski; Gospodnji, Gospodov; *dominikalni porez* porez koji plaćaju na svoje prihode posjednici i svećenici, i koji je obično manji od poreza ostalih poreznih obveznika (u nekim državama Zapada)

dominikalije (lat. dominicalia) ulomci iz evanđelja ili poslanica koji se, nedjeljom i blagdanskim danima, čitaju i tumače; perikope, dominikalne lekcije

dominikalist (lat. dominicalis) onaj koji plaća dominikalni porez; v. pod dominikalan

dominikanac katolički redovnik iz reda Dominika de Guzmána (red osnovan u južnoj Francuskoj 1215.)

dominikat (lat. dominicatum) gospodarski dvor, vlastelinski dvor

dominikum (lat. dominicum) crkveno imanje, dragocjenosti koje su vlasništvo crkve; prije: sama crkva; misa

dominion (engl. dominion) suverenost, vlast; zemlja ili područje kojim se upravlja; službeni naziv za britanske kolonije koje imaju svoju samoupravu, tj. svoj zakonodavni parlament (one su u svojoj upravi potpuno samostalne, samo što im engleski kralj postavlja guvernere i ima pravo veta protiv donesenih zakona)

dominirati (lat. dominari) vladati, gospodariti, zapovijedati; izdizati se nad kim ili nad čim, praviti se gospodin; biti na čelu, biti na prvom mjestu, isticati se, vladati nad kim ili nad čim, nadvisivati

domino (tal.) 1. svileni ogrtač za maske, odjeća za balove pod maskama, obrazinama, krabuljama; 2. osoba obuče-

na u domino (na balu pod obrazinama); 3. igra u kojoj se 28, 36 ili 45 pločica, obilježenih dvostrukim brojevima od 1 do 12, dijeli igračima koji ih slažu naizmjenice jednu do druge tako da svuda dva ista broja stoje jedan pokraj drugog (tko prvi upotrijebi sve svoje pločice — domine, taj je domino, tj. gospodar igre)

dominus (lat.) gospodar, domaćin, posjednik, vlasnik; vladar; gospodin

domogem (grč. doma kuća, gemein biti pun) naprava za centralno grijanje

dompter (fr. dompteur) krotitelj životinja

don (šp.) gospodin, počasno ime uglednih ljudi u Španjolskoj i Portugalu, kao i titula kneževa, kneževskih sinova i svećenika u Rimu i Napulju (uvijek ispred krsnog imena, npr. don Frane)

Don Huan (šp. Don Juan) v. Don Juan
Don Juan (šp.) legendarni šp. zavodnik; Mozartova opera

Don Quijote čit. Don Kihot (šp.) ime viteza litalice od La Mancha u glasovitom istoimenom satiričnom romanu španjolskog pisca Cervantesa; tip avanturista —zanesenjaka, pustolova

don-premija (fr. dont, lat. praemium) burz. naknada štete koja se polaže na dan kad bi trebalo izvršiti plaćanje, kod poslova zaključenih na ograničen rok (ako roba nije mogla biti isporučena ili primljena)

dona (lat.) 1. mn. od donum

dona (tal. donna) 2. gospođa; gospodarica, vladarica

donacija (lat. donatio) poklanjanje, osobito sudskim putem; akt o davanju poklona

Donald Duck čit. Donald Dak (engl.) ime poznatog lika iz stripova za djecu

donarij (lat. donarium) žrtvenik

donatar (lat. donatarius) onaj koji prima dar, primatelj

donator (lat. donator) davatelj, darovatelj, onaj koji nešto daruje ili ostavlja u nasljedstvo (crkvama, ustanovama itd.)

donkihoterije (šp. Don Quijote) mn. pustolovni (avanturistički) ljudi podvizi, pustolovine; donkihotijade

donkihotijade pl. v. donkihoterije

donum (lat.) dar, poklon; *donum auctoris* (lat.) "dar od pisca" (bilješka na knjizi koju daruje autor)

doping (engl. dope mazivo za stroj; narotik, opijum) kažnjivo davanje sredstava protiv umora kako bi se povećala izdržljivost organizma

dopltštos (njem. doppelt dvostruk, Stoss udarac) šport, u nogometu: udarac lopte pri kojem lopta prije glavnog udara dodirne zemlju

doppel-eagle čit. dopl-igl (njem. doppel, engl. eagle) "dvostruki orao", sjevernoamerički zlatnik od kalifornijskog zlata = 20 dolara

doppio (tal.) glaz. dvostruko

doppio uso čit. dopio uzo (tal. doppio uso) trg. dvostruki rok plaćanja

Dorado (šp. el Dorado) v. Eldorado

Dorani starogrčko pleme na Peloponezu, utemeljilo Spartu; *dorski stil* najstariji stil starogrčke arhitekture; glavne karakteristike: uzlijebljen i manje vitak stup koji se završava vrlo jednostavnim kapitelom

doraža (fr. dorage) pozlaćivanje, pozlata; u izradi šešira: prevlačenje pušta, klobučine (filca) finom dlakom

Dorida mit. starogrčka božica mora, kći Oceana, majka Nereida

Dorifor (grč.) kopljonoša — znamenit Polikletov (5. st. pr. n. e.) kip koji služi kao uzor za proporcionalnost dijelova muškog tijela

dorirati (lat. de-aurare, fr. dorer) pozlatiti, pozlaćivati; pust, klobučinu (filc) za šešire prevući finom dlakom

dorizam (grč. Doris) snažno, tvrdo i grubo narječje (dorski dijalekt) i ka-

rakter Dorana, jednog starogrčkog plemena; supr: aticizam i jonizam

dormeza (fr. dormeuse) spavaća ili noćna kapa; putnička kola u kojima se može i spavati; ležaljka za spavanje

dormiol (lat. dormire, oleum) kem. amilinski kloral, uljasta i poput vode bistra tekućina, služi kao sredstvo za uspavljivanje

dormitiv (lat. dormitivum) med. sredstvo za uspavljivanje

dormitorij (lat. dormitorium) spavaća soba, spavaonica (osobito u samostanima); groblje

doromanija (grč. doron dar, mania bijes) bolest nagon za darovanjem

dorski (grč. doriakos) svojstven Doranima; *dorski stupovi* po plemenu Dorana nazvani najstariji i najjednostavniji starogrčki stupovi s običnim kapitelima i frizom s triglifima i metopima

dorsum (lat.) leđa, kralježnica, hrbat; zem. greben, planinski prijevoj; stražnja, obratna strana; *in dorso* (lat.) ili *in tergo* (lat.) s druge strane, s obratne strane (npr. neke mjenice)

dorzalan (lat. dorsalis) anat. leđni

dorzetin (eng. dorsetteen) vrsta vunene tkanine sa svilenim umecima

dorziventralan (lat. dorsum leđa, venter trbuh) anat. leđnotrbušni, koji ide od kralježnice u smjeru trbuha

dorzoventralan (lat. dorsum, leđa, venter trbuh) leđno-trbušni, tj. koji se proteže od kralježnice prema trbuhu

dorzualan (lat. dorsualis) v. dorzalan

dos (lat. dos, dotis) u starorimskom pravu: miraz; u pravu nekih srednjoeuropskih država: udovički dio (koji muž ostavlja ženi)

dosje (fr. dossier) svi spisi koji se tiču jednog predmeta ili osobe

dot (engl.) točkica; *dot-krojenje* prenošenje krojeva s uzorka tako da na-

- zupčani kotačić na papiru buši rupice uzduž linije koju slijedi
- dotacija** (lat. *dotatio*) miraz; darovanje zemljišta zaslužnim državicima, vojskovođama, počasni dar, narodni dar; dar Crkvi ili dobrotvornoj ustanovi; prihod
- dotalan** (lat. *dotalis*) mirazni, koji se tiče miraza, koji spada u miraz; *dotalia pacta* čit. dotalija pakta (lat.) sklapanje braka, ugovori o mirazu
- dotali** (lat. *dotales*) mn. osobe obvezne plaćati porez Crkvi ili svećeniku
- dotalij** (lat. *dotalitium*) prav. v. dotarij
- dotarij** (lat. *dotarium*) prav. dio imanja koji pripada ženi nakon muževljeve smrti, udovički dio imanja
- dotirati** (lat. *dotare*) opremiti, dati miraz; darovati (Crkvu, školu, dobrotvornu ustanovu)
- double-scuttle** čit. dubl-skul (engl.) šport, vrsta uskog trkačkog čamca (skulera) koji voze dva veslača sa po dva vesla
- down!** čit. daun! (engl.) dolje! lezi! (zapovijed psu da legne)
- Downing-street** čit. Dauning-strit (engl.) ime londonske ulice u kojoj se nalazi britansko Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo financija; često se upotrebljava u diplomatskom i novinarskom jeziku umjesto imena ovih britanskih ministarstava
- doza** (grč. *didomi* dajem, dosis davanje) 2. davanje, osobito: davanje lijeka; količina materije (tvari) koja ulazi u sastav nekog lijeka; količina lijeka koju treba dati bolesniku
- doza** (njem. *Dose*, dan. *daase*, ar. *tasah*) 1. kutija za čuvanje suhих tvari, supstanci (šećera, duhana i dr.)
- dozimetar** (grč. *dosis* davanje, *metron* mjera) sprava kojom se mjeri količina propisane mjere nekog lijeka (*doze*)
- doziologija** (grč. *dosis* davanje, *logia*) med. znanost o davanju lijekova s obzirom na količinu
- doziranje** (grč. *dosis* davanje) med. određivanje količine tvari, materije koja treba ući u sastav nekog lijeka; određivanje količine lijeka koju treba dati bolesniku
- dozirati** (grč. *dosis* davanje) odrediti količinu tvari koja treba ući u sastav nekog lijeka; odrediti količinu lijeka koju treba davati bolesniku
- dr.** kratica za doktor
- dr. phil., dr. fil.** kratica za doktor filozofije
- dr. med.** kratica za doktor medicine
- dracena** (grč. *drakaina*) bot. zmajevac drvo, zmajevac (biljka iz porodice ljiljana)
- draft** (engl.) trg. mjenica, trata
- drager** (fr. *dragueur*) pom. pomoćni bojni brod za čišćenje mora od mina kod svoje obale i ispred svojih većih brodova
- dragirati** (fr. *draguer*) pom. čistiti morske putove od podmorskih mina radi osiguravanja plovidbe i kretanja drugih brodova; usp. drager
- dragoman** (ar. *tardžuman*) tumač, prevoditelj, osobito pri stranim predstavništvima u Turskoj
- dragonada** (fr. *dragon*) prisilno preobraćenje protestanata na katoličanstvo za vrijeme Luja XIV. (1681. g.) pomoću draguna; prisilno naplaćivanje poreza pomoću draguna, vojne; vojna vlast; svaka odluka vlade koja se provodi pomoću vojne sile
- draguni** (fr. *dragon*) laki konjanici koji se prema potrebi bore i kao pješaci; prvobitno (kod Francuza): pješaci koji su se služili konjima samo kad su se trebali brzo kretati
- drahma** (grč. *drachme*) starogrčki i starožidovski srebrni novac veoma različite vrijednosti; današnja grčka novčana jedinica sadrži 100 lenti; stara

- atenska mjera za težinu, od VI. do II, st. pr. n. e. = 4,32 g
- drajfirtl** (njem. dreiviertel tri četvrtine) odjevni predmet na kojem neki dio (npr. rukavi) ima samo tri četvrtine dužine (npr. ženska bluza s rukavima do ispod lakata)
- drajfirtlpolka** polka u 3/4 taktu
- drajfirtltakt** (njem. Dreivierteltakt) glaz. tročetvrtinska mjera tročetvrtinski takt
- drajrajig** (njem. drei tri, Reihe red) tro-redan, koji je u tri reda
- drajsiger** (njem. dreissig trideset) tri-desetogodišnjak
- drakar** srednjovjekovni vikinški ratni brod
- Drakon** (grč. Drakon) atenski zakonodavac iz VII. st. pr. n. e. čiji se zakoni, zbog pretjerane strogosti ("krvlju pisani"), nisu mogli održati; otuda: *drakonski* pretjerano strog, neumoljiv, okrutan
- drakonski** v. Drakon
- dralon** naziv za sintetička vlakna (nalik na vunu)
- dram** (perz. diram, grč. drachme) turska mjera za težinu = 3,2 g = 1/100 oke
- dram** čit. drem (engl.) jedinica za mjerenje težine u Engleskoj i SAD-u = 1,7718 grama
- drama** (grč. drao činim, radim, drama radnja) radnja; poet. jedan od triju književnih rodova (uz liriku i epiku); književno djelo koje u formi dijaloga i monologa prikazuje neku ozbiljnu temu, a temelji se na sukobu između likova (prema sadržaju drama može biti ljubavna, povijesna, socijalna, psihološka itd.); pren. događaj ili doživljaj koji je po svojoj uzbudljivosti sličan drami
- dramatičan** (grč. drama radnja) koji se odnosi na dramu, koji se zbiva kao u drami, tj. s mnogo radnje, živo i u razgovoru (dijaloški)
- dramatičar** (grč. dramatikos) dramski pisac, pisac drame
- dramatika** (grč. drama radnja) dramska književnost; znanost o drami i dramskoj umjetnosti
- dramatizacija** (grč. drama radnja) preradba nekog književnog djela u dramski oblik, prilagodavanje za prikazivanje na pozornici
- dramatizirati** (grč. drama) prerađivati u dramski oblik, dati dramski oblik, prilagoditi za prikazivanje na pozornici
- dramatomanija** (grč. drama, mania pomama, ludilo) pretjerana ljubav prema drami, strast za kazalištem
- dramatopeja** (grč. drama, poieo pravim) pisanje i prikazivanje kazališnih djela
- dramaturg** (grč. drama, ergon djelo, dramaturgos) stručnjak koji sastavlja dramski repertoar; dramski pisac, dramatičar
- dramaturgija** (grč. dramaturgia) znanost o drami i dramskoj umjetnosti, teorija drame
- dramaturgika** (grč. dramaturgike) v. dramaturgija
- dramaturški** (grč. dramaturgikos) koji se tiče dramaturgije, što je u vezi s dramaturgijom (npr. članci, prikazi i si.)
- dramolet** (grč. drama) malo kazališno djelo; mala drama koja samo u jednom činu prikazuje dramatiziran događaj
- drangulija** (tur. dirhem mrvica, trun, gururlu koji se kiti, ponosi) sitan nakit ili sitnica uopće
- drap** (tal. drappo, fr. drap), čoha, sukno; *drap boja* prljavožuta, svijetlosmeda boja
- drapa** (nord. drapa, lat. drapur) u staroj nordijskoj poeziji: pjesma, osobito pohvalna, s pripjevom
- draperija** (fr. draperie) tvornica čohe, tvornica sukna; čoharstvo, suknar-

- stvo; trgovina čohom; čohana roba; zavjese, zastori
- drapirati** (fr. draper) u slikarstvu i kiparstvu: namjestiti nabore (npr. na kipu); namjestiti zavjese
- drastici** (grč. drao djelujem, radim) mn. med. jaka sredstva za čišćenje
- drastičan** (grč. drastikos) koji ima jako, snažno djelovanje; grub, neotesan, strog; neposredan, opipljiv, očevidan
- dravidski jezici** (sansk. dravida) jezici koji se govore u južnoj Indiji, Pakistanu, Iranu i Sri Lanki; dekanski jezici
- draže(ja)** (fr. dragee) šećerno voće, ušećerani badem; sačma
- drebina** (njem. Dreh-biihne) okretna pozornica izgrađena u obliku kružnice s nekoliko odjeljaka te se pomoću nje mogu brzo mijenjati scene: dok je jedan dio velike okretne ploče okrenut publici, na drugima se pripremaju sljedeće slike
- drebuh** (njem. drehen okretati, vrtjeti, Buch knjiga) knjiga snimanja, tj. knjiga u kojoj je propisano sve stoje potrebno da bi se moglo snimati (npr. položaj kamere, kretanje glumaca, zvukovi itd.)
- drednot** (eng. dreadnought) vrsta velikih i oklopljenih ratnih brodova s teškim dalekometnim topovima
- dren** (engl. drain) isušivanje pomoću odvodnih cijevi; podzemne, cijevi od ilovače za isušivanje vlažnih i močvarnih zemljišta kako bi se napravila plodnim; med. odvodna cjevčica
- drenaža** (fr. drainage) isušivanje vlažnog ili močvarnog zemljišta pomoću podzemnih cijevi za odvođenje; med. čišćenje gnoja putem odvođenja
- drener** (fr. draineur) onaj koji postavlja cijevi za isušivanje podvodnog zemljišta
- drenirati** (eng. to drain) odvesti (ili: odvoditi) suvišnu vodu pomoću podzemnih cijevi
- dres** (engl. dress) odjeća, uniforma; odjeća neke organizacije, osobito sportskog društva; *fali dress* (engl.) društvena odjeća, gala-odjeća
- dresiran** (fr. dresser) školovan, uvježban, ukroćen
- dresirati** (fr. dresser) obučavati, vježbati, privikavati životinje (npr. psa vještina, konja jahanju); uvježbavati, uvježbati
- dressing-room** čit. dresing-rum (eng.) prostorija za oblačenje, soba za ulještavanje (ili: dotjerivanje)
- dresura** (fr. dresser) uvježbavanje (pasa, konja, ptica i dr.)
- dret** (tal. dritto) ravan, izravan, neposredan, direktan
- dreta** (njem. Draht žica) jak tanak konac kojim obučari prošivaju obuću; dretva
- Dreyfus, Alfred** čit. Drajfus (1859—1935), francuski kapetan osuđen zbog špijunaže, ali kasnije oslobođen i unaprijeđen
- drezina** dvokolica koja se pokretala odgurivanjem nogama (preteča bicikla), konstruirao ju je 1817. g. K. Draise po kojem je i dobila ime; malo tračničko vozilo na ručni ili motorni pogon, koristi se za prijevoz željezničkog osoblja koje pregledava i popravlja prugu
- driblati** (eng. dribble) u nogometu: vješto voditi loptu između igrača; pren. zavaravati
- drift** (niz). 1. pom. poprečno zanošenje broda zbog vjetra i morske struje; 2. morska struja koju uzrokuje pod trajno djelovanje vjetra; 3. predmeti ili ledene sante koje plutaju morem nošeni vjetrom ili strujom
- drifter** (engl. drifter) motorni ribarski brodić koji služi za lov mrežom potegačom
- Drijada** (grč. Dryas) mit. šumska nimfa koja je živjela i umirala s drvetom u kojem je živjela, gorska vila

- dril-kultura** (eng. drill, lat. cultura) sijanje ili sađenje po brazdama radi povoljnijeg i boljeg prinosa
- drilih** (njem. Drillich, lat. triliix trožičan) platno od triju niti (čvrsta lanena, kudjeljna ili pamučna tkanina); bril, cvilih
- drimifagija** (grč. drimys ljut, trpak, fa-geo jedem) med. jedenje ljutih, gorkih ili kiselih jela
- droga** (fr. drogue) osušeni dijelovi bilja koji služe za pripravljanje lijekova
- drogerija** (fr. droguerie) prodavaonica droga i kemikalija
- drogerist** (fr. drogue) trgovac drogama i kemikalijama
- drolerija** (fr. drolerie) smiješno prikazivanje ljudi i životinja u starijoj drami
- dromedar** (grč. dromas, lat. dromedarius) obična jednogrba deva; vrsta brze jedrilice
- dromos** (grč. utrka) utrka (na kolima ili pješke) koju su stari Grci održavali na gimnastičkim-igramama; staza koju je na takvoj utrci trebalo pretrčati
- drop-kick** čit. dropkik (engl. drop pasti, kick udarac) šport, udarac po lopti nakon što je odskočila od zemlje
- drops** (eng. drops) vrsta voćnih bombona; šport, udubljenje na trkačkoj stazi
- drosera** (grč. droseros rosan, vlažan) bot. biljka rosika kružnolista, hrani se kukcima
- droška** (rus.) laka, otkrivena ruska kočija sa tri sjedala i niskim kotačima
- drozometar** (grč. drosos rosa, vlaga, metron) instrument za mjerenje količine rose koja padne
- drozometrija** (grč. drosos rosa, metria) mjerenje količine rose koja padne
- drud** (niz. drut) vještac, zao duh, vile-njak
- druda** (niz. drut) vještica, čarobnica
- drudlz** (engl. droodles) naoko besmislene risarije čije ideje naziremo pomoću mašte; izumitelj umjetnik Roger Priče
- druidi** (lat.-kelt. druides) svećenici svetog hrasta kod starih Kelta (u Galiji, Britaniji itd.), starokeltski svećenici
- drukati** (njem. drucken) tiskati; šport. navijati za (igrača, konja i dr.)
- druker** (njem. Drucker) 1. vrsta gumba, kopče; 2. šport, navijač, kibic; 3. metalosavijač, radnik koji ručno savija metalne dijelove
- druker** (njem. Drucker) sitni metalni gumb, kopča; šport, navijač
- drukfeler** (njem. Druck tisk, Fehler pogreška) tiskarska pogreška; usp. tipfeler
- Drury-Lane** čit. drurilejn (engl.) londonsko kazalište osnovano 1663. (u 18. st. bilo je poznato po izvedbama Shakespeareovih djela)
- drusirati** (fr. drousse) u predenju: vunu namazati uljem
- Družići** mn. pripadnici ratničkog naroda u Siriji, govore jednim arapskim narječjem, a religija im je mješavina poganstva, muhamedanstva i kršćanstva
- dry** čit. draj (eng.) suh; *dry docks* čit. draj doks (engl.) pom. suhi dok; *extra dry* čit. ekstra draj (engl.) "osobito suh", vrsta šampanjca trpkog okusa
- dual** (lat. duo dva, dulais dvojan) gram. dvojina, osobina nekih jezika (npr. sanskrtskog, grčkog) koji imaju, osim jednine i množine, još jedan broj za gramatičko mijenjanje imenica i glagola, a koji označava dvojstvo stvari ili radnju udvoje
- dualin** (lat. duo dva) vrsta eksploziva koji se sastoji od nitroglicerina i piljevine
- dualist** (lat. dualis) pristaša dualizma; pristaša podjele upravne vlasti na dva samostalna dijela

dualistički (lat. dualis) koji se temelji na dualizmu

dualitet (lat. dualis) dvojstvo, dvojina; log. zakon logičkog raščlanjivanja misaonog sadržaja na dva dijela (subjekt — predikat)

dualizam (lat. duo, dualis) fil. naučavanje o dvojstvu, dijeljenje na dvoje, naučavanje o postojanju dvaju različitih, potpuno suprotnih stanja, principa, načela, načina mišljenja, pogleda na svijet itd., npr.: Bog i Sotona (dobar i zao princip), Bog i svijet, duh i materija, priroda i duh, duša i tijelo, anorganska i organska priroda, subjekt i objekt, osjetilna spoznaja i razum itd.; politička podijeljenost nekog naroda na dva dijela koji djeluju jedan protiv drugog

dub (engl. double dvostruko) filmski izraz za sinkronizaciju govora glumaca na nekom drugom jeziku pošto je već prvotna verzija snimljena na originalu

dubij (lat. dubium) sumnja; *in dubio* (lat.) u sumnji, u sumnjivom slučaju, u slučaju neizvjesnosti

dubioza (lat. dubiosa) nešto što je sumnjivo, neizvjesno; osobito: sumnjivo potraživanje, neizvjesna i nesigurna naplata nekog duga

dubiozan (lat. dubiosus) sumnjiv, neizvjestan, koji je u pitanju

dubitacija (lat. dubitatio) sumnjanje, dvojbenost, dvojba neizvjesnost, kolebanje, oklijevanje, neodlučnost

dubitativan (lat. dubitare sumnjati, fr. dubitatif) sumnjičav, sklon sumnjanju, koji sumnja; koji pokazuje (ili: izražava) sumnju

dubitirati (lat. dubitare) sumnjati, dvojiti, ne biti u što siguran, biti u neizvjesnosti

dubi (fr. double) dvostruk; dvostruko

dublaža (fr. doublage) udvajanje, udvostručavanje; pom. drugo oblaganje broda daskama; tisk. pogrešno dvo-

struko slaganje jedne riječi ili cijelog reda

duble (fr. double) zlatni ili srebrni predmeti koji se sastoje od dviju kovina i kod kojih je samo vanjska prevlaka zlatna ili srebrna, dok glavnu masu čini kovina znatno manje vrijednosti, metalna stvar pozlaćena ili posrebrnjena

dubler (fr. doubleur) dvojniki; zamjenik glavnog glumca (u kazalištu i filmu)

dubleta (fr. doublet) 1. dva primjerka iste stvari u nekoj zbirci; 2. lažni dragi kamen; 3. vrsta karanfila čija je glavna boja prevučena dugim prugama druge boje; 4. gram. dva različita oblika iste riječi; 5. glaz. orguljski registar, za oktavu viši od principala; 6. lov. puška dvocijevka

dublirati (fr. doubler) udvojiti, udvajati, udvostručiti, udvostručavati; umnožiti; podstaviti (haljinu), metnuti podstavu (otuda: *dubl-štof* tkanina za podstavu); u biljaru: udariti loptu tako da se o jedan rub odbije i dođe do drugog; pom. oploviti, obići (npr. greben); voj. ugurati u borbenu liniju; u draguljarstvu: spajati dva kamena u jednu cjelinu

duchrunder (njem. duzen govoriti "ti", tikati, Bruder brat) pobratim, čovjek kojemu govorimo "ti", "vinski brat"

duče (tal. duce) vođa

duđ (tur.) bot. murva, visoko bjelogorično drvo sa sitnim bijelim, crvenim ili crnim jestivim grozdastim bobama

duden (njem.) u Njemačkoj: naziv za vrstu rječnika (po prezimenu filologa i izdavača jezikoslovnih priručnika Konrada Duden, 1829—1911); usp. larus

dudoec (lat. in duodecimo) dvanaestina, oblik dvanaestine, osobito: format knjige kod koje je jedan tiskani arak podijeljen na dvanaest listova; nešto što je osobito malo, npr. *duodecimal-*

- no mjerenje* mjerenje dvanaestinama; *duodecimalni sustav* v. dodekadika
- duduk** (tur.) vrsta čobanske frule; zviždaljka, fućkalica; pren. glupan, blešan
- due** (tal. due, lat. duo) dva; *due volte* (tal.) glaz. dvaput; *a due voci* čit. a due vodi (tal.) glaz. za dva glasa, dvo-glasno; *a due corde* čit. a due korde (tal.) glaz. na dvije, s dvije žice
- duel** (lat. duellum, fr. duel) dvoboj; sukob
- duelant** (lat. duellans) onaj koji vodi dvoboj
- duelirati se** (lat. duellare) imati s nekim dvoboj, tući se u dvoboju
- duet** (tal. duetto) glaz. pjevanje u dva glasa; sviranje udvoje
- dufter** (njem. duften mirisati; isparivati se) lijenčina, neradnik, probisvijet, hohštapler
- dugento** čit. dudžento (tal.) umj. u talijanskoj povijesti umjetnosti naziv za 13. st. (1200—1299)
- duglazija** bot. visoko američko drveće iz porodice borova (naziv po D. Douglasu koji joj je 1827. donio prvo sjeme u Europu), pseudočuga (lat. *Pseudotsuga taxifolia*); zbog svoje čvrstoće upotrebljava se za gradnju dokova, brana, mostova, jarbola i si.
- dugong** (malaj. duyong) zool. morska krava, sisavac u Indijskom oceanu iz porodice kitova
- dugung** (jap. duyung) zool. v. dugong
- duhan** (tur.) bot. biljka iz porodice pomoćnica čiji osušeni listovi služe za pušenje
- duka** (tal. duca, lat. dux) vojvoda, knez, gospodar
- dukat** (grč. Dukas, tal. ducato) po imenu bizantskih careva (dukas) nazvan zlatni i srebrni novac različite vrijednosti, osobito u Italiji, bivšoj Austro-Ugarskoj i Francuskoj
- dukcija** (lat. ductio) vođenje, upravljanje
- duktilan** (lat. ducere vući, izvlačiti, duo tilis) rastegljiv (npr. platina)
- duktilitet** (lat. ductilitas) rastegljivost u vrlo tanke niti
- duktilnost** v. duktilitet
- duktor** (lat. ductor) vodič, dovodnik (kod nekog stroja)
- duktus** (lat. ductus) vođenje, upravljanje; put, tijek; potez pera, rukopis
- dulce cum utili** ugodno s korisnim (Horacije)
- dulce et decorum est pro patria mori** čit. dulce et decorum est pro patria mori (lat.) slatko je i dično umrijeti za domovinu; pojavljuje se i s dodatkom: *adhuc dulcius pro patria vivere* čit. adhuk dulcius pro patria vivere (lat.) ... još je slade za domovinu živjeti (Horacije)
- dulcifikacija** (lat. dulcificatio) slađenje, zaslađivanje
- dulcin** (lat. dulcis) kem. bezbojan prašak, 200 puta slađi od šećera
- Dulcinea** čit. Dulčineja (šp.) djevojka koju je Don Quijote izabrao za damu svoga srca, otuda (u podrugljivom smislu): ljubavnica; nezgrapna i zdepasta seoska djevojka
- dulek** (tur. dolek) bundeva, tikva
- duma** (rus.) ruska narodna skupština, sabor, parlament; skupština staleža; glaz. vrsta maloruskih narodnih pjesama koje se pjevaju uz pratnju bandure, instrumenta sličnog mandolini
- duman** (tur. duman, tuman) dim, magla, prašina; pren. uznemirenost, briga, zamišljenost
- dumdum-metak** puščano zrno veoma razornog djelovanja zbog toga što mu je vrh plosnat i širi se u predmetu u koji udari (nazvan po indijskom taboru Dum-dum blizu Kalkute gdje se najprije izrađivao)
- Dunhill** (engl. čit. danhil) poznata britanska marka cigareta, duhana i pušačkog pribora

dunlop vrsta gume za automobilske kotače (naziv po škotskom izumitelju Dunlopu Hohnu Boydu (1840—1921))

dunque čit. dunkve (tal.) dakle

Duns Scott čit. Dans Skot (1265—1308) škotski franjevac, skolastik koji je naučavao da volja zavisi od razuma

duo (lat. duo) dva; glaz. djelo za pjevanje ili sviranje udvoje; v. duet

duodecima (lat. duodecim dvanaest) glaz. dvanaesti ton, počevši od osnovnog tona

duodecimola (tal. duodecimola) glaz. figura od 12 nota koja se smatra figurom od samo osam nota

duodenalan (lat. duodenalis) anat. koji pripada dvanaestom ičanom crijevu, koji se tiče dvanaestopalčanog crijeva

duodenitis (lat. duodenum dvanaesterac, dvanaestopalčano crijevo) med. upala dvanaestopalčanog crijeva

duodenostomija (lat. duodenum, grč. stoma) med. otvaranje dvanaestopalčanog crijeva u slučaju određenih bolesti, osobito u slučaju sužavanja

duodenotomija (lat. duodenum, grč. tome rezanje) med. operacija dvanaestopalčanog crijeva

duodenum (lat. duodeni, duodenum) anat. dvanaestopalčano crijevo, dvanaesterac

duodrama (lat. duo dva, grč. drama radnja) poet, melodrama sa dva lika

duole (lat. duo) glaz. dvije note koje se izvode za isto vrijeme za koje bi se izvele tri takve note

duper (tal. adoperare raditi, služiti) nje-ga, usluga, briga oko nekoga

dupleks (lat. duplex dvostruk) 1. dvojni — telefonski aparat za dva pretplatnika na jednoj liniji 2. radijska ili televizijska emisija koja ide "uživo" istodobno iz dva različita mjesta, dvostruk izravni prijenos

duplerica srednja, dvostruka stranica (u časopisu ili novinama) s privlačnim slikovnim materijalom

duplicirati (lat. duplicare) udvostručiti; presavinuti na dvoje; prav. pisati ili dati drugi odgovor (odgovor na odgovor); *ad duplicandum* čit. ad duplikandum (lat.) u cilju odgovora na tužiteljevu repliku, ili radi davanja posljednje riječi optuženoga prije izricanja presude

duplicitet (lat. duplicitas) dvostrukost; pren. dvoličnost, neiskrenost, lice-mjerje, prevrtljivost

duplika (lat. duplare udvostručiti) pravo optuženika da odgovori na tužiteljevu repliku; optuženikov pisani odgovor na repliku

duplikacija (lat. duplicatio) udvostručavanje, udvostručenje; udvostručenje, udvostručenost; duplikatura

duplikat (lat. duplicatum) prijepis nekog spisa u dva istovjetna primjerka

duplikator (lat. duplicator) 1. fiz. skupljač elektriciteta; 2. stroj za umnožavanje

duplikatura (lat. duplicatura) v. duplikacija

duplir (lat. duplum dvostruko, dvostruka količina) velika voštana svijeća

duplirati (lat. duplare) udvostručiti, udvostručavati

duplo (lat. duplum) pril. v. duplum, dvostruko

duplum (lat. duplum) u dva primjerka, dvostruko, duplo

dur (lat. durus tvrd, jak, krjepak) glaz. jedan od dva glavna tonska roda

durabilan (lat. durabilis) trajan, ustrajan, postojan, izdržljiv

duracija (lat. duratio) med. stvrđnjavanje, otvrđnjavanje

durak (rus.) luđak, šaljivac, lakrdijaš; pogrдно: budala

durati (tal. dur are trajati, tur. durmak trpjeti) 1. trajati, ne prestajati; 2. trpjeti, podnositi, ustrajati; 3. životariti

durbin (perz. dur-bin dalekovidan) dalekozor, teleskop

durch die Blume čit. durh di blume (njem.) "kroz cvijet", njemačka fraza koja označuje da je nešto samo natuknuto, da je oštra riječ rečena na blag način

durh (njem. durch kroz) šport, posebno dobacivanje lopte u nogometnoj igri upućeno u dubinu prema suparničkim vratima

durhcug (njem. Durchzug) propuh

durhmarš (njem. Durchmarsch) prolaz; *učiniti durmarš* probančiti čitavu noć

duritet (lat. duritas) tvrdoća: strogost, surovost, neljudskost

durus (lat.) tvrd; anat. dura mater v. mater; *in durius* (lat.) ili *in pejus* (lat.) optužiti; prav. optuženika terečiti na sljedećoj raspravi okolnostima težim od onih na prethodnoj raspravi

dušek (tur.) jastuk, uzglavlje; ležaj, madrac

dušman (tur.) neprijatelj; zlotvor

dušmanluk (tur. duşman neprijatelj) neprijateljstvo

duumvir (lat.) član vlade dvojice; član komisije od dva člana

duumvirat (lat. duumviratus) zvanje i dostojanstvo duumvira

duvak (tur.) nevjestina svadbena koprana

duvna (lat. domina gospoda) opatica, redovnica, časna sestra

dux čit. duks (lat.) voda, zapovjednik jednog odreda vojske, vojvoda

dužd (tal. doge, lat. dux, ducis voda) knez; titula nekadašnjeg poglavara Mletačke Republike; duždovstvo, zvanje i dostojanstvo dužda

dvocifren dvoznamenkast

Dž

- Dž, dž** sedmo slovo hrvatske latinice
- džaba** (tur.) 1. na dar, besplatno; 2. uzalud
- džabija** (tur. džabi) za vrijeme turske uprave: ubirač državnih i vakufskih prihoda
- džada** (tur. džadde) 1. cesta, put; 2. putovanje, kretanje
- džaine** mn. pristaše džainizma
- džainizam** vjerska sekta u Indiji čije pristaše ne priznaju autoritet Veda i svetih brahmanskih spisa
- džak** (mad. zsak, tur. džag, džak) vreća
- džaltara** (tur. džalib koji privlači na sebe) nemoralna žena, bludnica, prostitutka
- džam** (ar.-perz.) okno, prozor, staklo
- džamađan, džemadán** (tur.) 1. prsluk vezen srebrom i svilom; 2. kovčeg, prtljaga
- džambas** (perz. džan baz) 1. poznavatelj konja; 2. ljubitelj dobrih konja (koji ih zbog toga često mijenja); 3. onaj koji dresira konje; 4. vještak u jahanju; 5. trgovac konjima
- džamija** (ar. džamaa, džami) veća muslimanska bogomolja, bogomolja prvog reda u kojoj se uči kotbah (za razliku od moteje, manje bogomolje)
- džamperi** (engl. jumpers) mn. "skakači" vjerska sljedba u Engleskoj i Sjv. Americi (nastala oko 1760.), ogranak metodista; zovu ih i *barkeri* (engl. barkers), tj. "lajači", po tome što pri bogoslužju, kad ih "obuzme" unutrašnje prosvjećenje, skaču i proizvode glasove radosti kao da laju
- džanarika** (tur. džanerigi) vrsta šljive (okruglica, ranka)
- džailum** (perz.-tur.) dušo moja, srce moje!
- džeb** (engl. jab) šport, u boksu: oštar i iznenadan udarac ljevicom u protivnikovo lice
- džeba** (tur. džebe) 1. vrsta oklopa; 2. oružje, naoružanje
- džebrak** (češ. žebrak) 1. prosjak; 2. škrtac, tvrdica
- džehenem** (ar.) muhamedanski pakao
- džehenem** (tur. džehennem) pakao
- džehenemlija** (tur. džehennem pakao) grješnik u paklu, prokletnik
- Džek** (engl., hipok. prema Džon — John) u šatrovačkom govoru: momak, frajer, fakin; *jednoruki Džek* vrsta zidnog automata za igre na sreću
- dželat** (tur. džellad) krvnik, izvršitelj smrtne kazne; pren. nemilosrdan čovjek, zlotvor, okrutnik
- džem** (engl. jam) kuhano voće, pekmez
- džemat** (ar.) muslimanska vjerska općina; zajednička molitva muslimana
- džeme** (tur. džemi) družba, skupina
- džemijet** (ar.) udruženje, društvo
- džemla** (tur. džemre) promjena
- džemper** (engl. jumper) majica koja se kopča sprijeda, pletena od vune ili pamuka
- dženaza** (tur.) kod muslimana: 1. molitva za dušu umrloga; 2. pogreb, spровod
- dženet** (ar.) muslimanski raj
- džentlmen** (engl. gentleman) gospodin, čovjek koji je gospodin u punom i

- najljepšem smislu, tj. po položaju, odgoju i školovanosti, dakle: čovjek lijepo odgojen i otmjenog ponašanja; kao titula: gospodin
- džentri** (engl. gentry) stalež uglednih građana i privrednika koji nisu plemići (u Engleskoj): znanstvenici, časnici, pravnici, veleposjednici itd.
- džerki** (engl. jerk meso rezati na trake i sušiti na zraku) usoljeno meso na poseban način dimljeno i osušeno (kod kanadskih Indijanaca)
- džersej** (engl. jersey) tkanina od tanke češljane vune i odjevni predmet od nje
- džet-strim** (engl. jet mlaz; nagla provala, nagao izljev, stream struja) me teor. uska i tisuće kilometara dugačka zona sa snažnim zračnim strujama koja se prostire 6—15 km iznad zemaljske atmosfere
- dževahir** (tur.) dragi kamen; dragocjenost
- džez** (engl. jazz) suvremena američko-engleska glazba za ples; vrsta sinkopiranog glaz. izvođenja ponekad i neharmoničnim tonovima
- džez-band** (engl. jazz-band) orkestar koji svira džez
- džezva** (tur. džezve) posuda s drškom za kuhanje crne kave
- džidža** (tur.) dječja igračka
- džig** (engl. jig) lak ples sitnim korakom i poskakivanjem
- džigetaj** (mong.) polumagarac (vrsta brze i plašljive životinje iz porodice konja, živi u južnom Sibiru)
- džigotovka** (kavk.) naziv za kozačke viteške igre na konjima
- džihad** (tur. džihad) kod muslimana: sveti rat, rat za obranu vjere; v. ga.. zavat
- džiju-džicu** (jap.) način japanskog hvatanja protivnika u borbi, zahvati pri obrani ili napadu kojima se Japanci služe radi onesposobljavanja protivnika za napad i obranu; kao športska disciplina ima vrlo stroga i zahtjevna pravila
- džil** (eng. gill) engleska mjera za tekućinu i žito, = 0,124 l
- džilit** (ar. džerid) kratko koplje od elastičnog palminog drveta kojim arapski konjanici vješto rukuju i kad su im konji u najvećem trku
- džiljoz** (tal. geloso) ljubomorani, zavidani
- džin** (ar.) 2. mit. u vjerovanju muslimanskih naroda: vrsta dobrih i zlih duhova, obdarenih natprirodnom snagom i sposobnošću da se učine nevidljivim; div, gorostas, orijaš
- džin** (engl. gin) 1. irska rakija; rakija od raznog sjemenja, osobito od ječma i raži
- džinfis** (engl. gin rakija klekovača, flzz pjeniti se) džin izmiješan s nekim pjenušavim pićem
- džingo** (engl. jingo) šovinistički i ratoborno raspoložen čovjek (u Engleskoj i Americi)
- džinistan** (perz.) mit. pustinja duhova ili demona
- džip** (engl. jeep) vrsta malih, lakih i vrlo otpornih automobila, sa strane otvoreni i prilagođeni za vožnju po svim terenima; od 1944. g. uvedeni u američku vojsku
- džiterbag** (engl. jitterbug) društveni ples crnačkog podrijetla, nastao u Americi nakon Prvog svjetskog rata
- džober** (engl. jobber) trg. posrednik, broker; burzovni špekulant
- džokej** (engl. jockey) 1. profesionalni jahač na konju; konjušar; 2. ljubitelj konjskih utrka
- džokej-klub** (engl. jockey-club) društvo (ili: klub) ljubitelja konjskih utrka
- džoragan** indijsko narodno glazbalo koje se sastoji od jednog većeg i jednog manjeg bubnja
- džudo, judo** šport, japanski hrvački šport, razvija i tijelo i duh
- džukela** (tur. džuhela) otrcan pas; pren. ljenivac; lopov

džul (engl. joule) fiz. jedinica za rad u sustavu SI; definiran umnoškom njutna i metra (naziv u čast engleskog fizičara J. P. Joulea (1818—1889))

džuma (ar.) muslimansko klanjanje petkom

džumbus (tur. džumbus) zabava, veselje; pren. nered, buka

džungla (od hinduskog jangal pustinja, šuma, engl. jungle) ravnica u

podnožju Himalaje, obrasla prašumom te ispresijecana močvarama obraslim bambusovom trskom i travom; tropska šuma uopće (u njoj žive tigrovi, slonovi, lavovi, nosorozi, zmije otrovnice i dr.); pren. mjesto nereda

džura-dogan (tur.) zool. ptica grabljivica (npr. sokol) koja je uvježbana za lov na druge ptice

džus (engl. juice) sok od voća ili povrća; tekućina

Đ

Đ, đ osmo slovo hrvatske latinice

đaiž (tur.) dopušteno

đaka (tal. giacca) kaput

đakon (grč. diakonos sluga) upravitelj općinskih dobara i skrbnik sirotinje i bolesnika u najranije kršćansko doba; kasnije: ckrveni sluga i pomoćnik pri bogoslužju; početni svećenički čin u crkvi; pomoćni svećenik

đakonat (grč. diakonos) čin, zvanje, dostojanstvo i stan pomoćnog svećenika, đakona

đakonica (grč. diakonos) služiteljica crkve; u najstarijoj kršć. Crkvi, sve do VI. stoljeća: starija žena koja se brinula o sirotinji, negovala bolesnike i vodila nadzor nad ženskim članovima crkvene općine; danas, u Evanđeličkoj crkvi: bolničarka, posebno školovana za taj poziv; u protestantskim crkvama: sestra koja služi potrebitima; u samostanima: sestra koja služi oko oltara

đakonija (grč. diakonia) djelokrug đakona; pomoć, potpora; posluživanje (jelom i pićem), poslastica

đakonik (grč. diakonikos) u pravosl. crkvi: udubljenje u zidu ili zasebna soba na desnoj strani oltara gdje se čuvaju posvećene posude

đakonikon (grč. diakonos lat. diaconicum) u pravosl. crkvi: kratka molitva koju čita ili pjeva đakon

đakula (tal. giocare) šala; priča

đederan (mađ. gyongy krasan, divan) prid. svjež, lagan, poletan, veseo, razdragan; zdrav, krjepak

đel! (tur. gelmek doći) dođi! hajde!; *đela mašalah!* budi pozdravljen!

đelozija (tal. gelosia) ljubomora, zavist; đilozija

đeniza (ar.) molitva za umrlog kod muslimana; dženaza

đentileca (tal. gentilezza) ljubaznost

đenjuška (rus. denjga) ruski bakreni novac od pola kopjejkje

đeram (tur. germek protegnuti, ispružiti, grč. geranion od geranos ždral) poluga s protutegom kojom se izvlači voda iz bunara

đerdap (perz. đirde, ab) vir, vrtlog

đerz (tur. gers) gizdelin, kicoš, mladić uopće

đilkoš (mađ. gyilkos ubojica) vjetrogonja, obješenjak, vjetropir; gizdelin, kicoš, nametljivac, neradnik; razbijač

đirandola (tal. girandola, fr. girandole) v. žirandola

đojelerija (tal. gioielleria) draguljarstvo, draguljarski obrt, draguljarnica; pren. kićenost

dokada (tal. giocata igra) igračka

don (tur. gon koža) potplat; *don-obraz* nepošten čovjek

đornata (tal. giorno dan) nadnica, dnevnica

đozluci (tur. goz oko) naočale

đul (perz. dil) ruža, ružica

đul-behar (tur. giil ruža, bahar miris) rascvjetana ruža

đulbek-dova (tur. giilbank glasno odobravanje) zajednička glasna molitva

đulić (perz. dil) mlada ruža, ružin poljak; usp. đul

đulistan (perz. dilistan) ružičnjak, vrt s ružama

đulsa (perz. dil. tur. su, suju) ružina voda

đumbir (mad. gyomber) bot. biljka čiji se korijen upotrebljava kao lijek i začim

đunija (perz. đune) vanjski izgled, oblik; sredstvo, način

đuture (tur. gotiiri) sve skupa, ucijelo, ujedno, bez pojedinačnog mjerenja ili brojenja, paušalno; jedno na drugo

đuvec (tur. giiveč) zemljana zdjela, posuda; kuh. meso s rajčicama, rižom i krumpirom pripremljeno u zemljanoj posudi

đuvegija (tur. giivegi) zaručnik; mladoženja

đuzel (tur. giizel) prid. krasan, lijep, skladan

E

E, e deveto slovo hrvatske latinice

E kratica za istok (engl. east, fr. est)

e (lat.) prijedlog = iz; ex

e duobus malis minimum eligendum

(lat.) od dva zla valja birati manje

e profundis (lat.) iz dubine, npr. pjevati

e. o. kratica za ex officio (lat.)

eagle čit. igl (engl.) sjevernoamerički

zlatan novac vrijednosti od 10 dolara

Eak mit. jedan od sudaca u podzemnom

svijetu; sin Zeusa i EGINE, otac Pelejev,

djed Ahilejev

earl čit. irl (engl.) engleska plemićka

titula: plemić, grof

Early Bird čit. Erli Berd (engl.) "Rana

ptica", prvi komercijalni komunikacijski

satelit, lansiran u Zemljinu orbitu 6.

travnja 1965. kako bi omogućio telefonske

razgovore i prenošenje televizijskih slika na

najveće udaljenosti

eau de Cologne čit. o d' Kolonj (fr.)

kolonjska voda

ebanirati (lat. ebenare) obložiti ebanovinom;

obojiti crnom bojom da izgleda kao ebanovina

ebanisterija (tal. ebano, abonos, ebani-

steria) fina stolarija, umjetnički izrađeni

predmeti od drveta, osobito od ebanovine

ebanovo drvo (hebr. eben, grč. ebenos,

lat. ebenus) bot. Diospyros ebenum,

eban, dragun; crno, veoma čvrsto i teško

istočnoindijsko i afričko drvo

ebenist (fr. ebeniste) stolar koji izrađuje

pokućstvo od ebanovine, koji radi fine

stolarske poslove

ebionizam (hebr. ebyon siromah) židovsko-

kršćanska sljedba (II.—IV. st.),

priznavala je Mojsijev zakon i Matejevo

evanđelje, a Isusa Krista nije smatrala

Sinom Božjim, nego prorokom

ebn (ar.) sin (pred nekim drugim imenom,

npr. ebn Mustafa = Mustafin sin, između

dva imena piše se ben, npr: Ali ben

Muhamed = Ali sin Muhamedov)

ebonit (engl. ebony) vrsta umjetne ebanovine;

kem. vulkanit, crni kaučuk

otvrdnuo vulkanizacijom

ebriljada (fr. ebrillade) jah. trzanje uzdom

ako se konj neće okrenuti

ebriometar (lat. ebrius pripit, grč. metron

mjera) naprava kojom se pomoću tekućine

koja izgubi boju pod djelovanjem

alkohola što se isparuje zajedno s dahom

mjeri stupanj pijanstva

ebriozitet (lat. ebriositas) sklonost piću,

strast za pićem

ebulicija (lat. ebullitio) kipljenje, vrenje

tekućine (zbog topline); med. izbijanje

sitnih bubuljica po tijelu zbog vrućice

ebulioskop (lat. ebulire vreti, grč. skopeo

gledam) naprava za određivanje vrelišta

tekućina

ebulioskop (lat. ebullire izbijati kipeći,

grč. skopeo gledam) 1. kem. instrument

za mjerenje točke vrenja radi određivanja

sadržaja alkohola u spirituoznim

tekućinama promatranjem njihove točke

vrenja; 2. sprava za

- brzo određivanje količine alkohola u vinu; maligan
- ebulioskopija** (lat. *ebullire* vreti, grč. *skopeo* gledam) kem. metoda određivanja molekularne težine tvari prema povišenju vrelišta njihovih otopina
- ebulirati** (lat. *bulla*, *ebullire*) kipjeti, vreti
- ebur** (lat. *ebur*, sanskr. *ibha*) slonova kost, slonovača
- eburin** (lat. *ebur* slonovača) smjesa koštanog praha i bjelančevine
- Eburoni** (lat. *Eburones*) keltsko pleme u Galiji (između današnjeg Liegea i Aachena); 54. pr. n. e. Cezar je ugušio njihov ustanak
- ecart** čit. ekar (fr.) u kartanju: odbačene i umjesto njih kupljene druge karte; burz. razlika između dnevnog tečaja i tečaja isporuke
- ecce homo** čit. ekce homo (lat.) "evo čovjeka!" riječi kojima je Pilat predstavio Krista Zidovima (Iv 19,5)
- eccehomo** čit. ekcehomo (lat.) umj. slika Krista s trnovim vijencem na glavi u trenutku kad ga Pilat, riječima "ecce homo!" predstavlja Zidovima
- ecer** (njem. *Atzer*) bakrorezac (vrsta tiskarskog radnika)
- echance** čit. ešans (fr.) trg. dospijeće, rok plaćanja mjenice
- echee** čit. eše (fr.) francuska mjera za konac = 1000 m
- echosounder** čit. ekosaunder (engl.) ultrazvučni detektor, uređaj koji radi na principu radara te otkriva veća jata riba
- ecidija** (lat. *aecidium*) vrsta snijeti na bilju
- ed.** kratica za *editio* (lat.)
- Ed.** kratica za *editio* (lat.)
- eda** (*edda*) lit. naslov dvaju djela stare islandske književnosti: *Mlada* ili *Snora-eda* (između 1220. i 1230. g.)
- je udžbenik za mlade skalde, sadrži izlaganje nordijske mitologije, opisi- vanja i pjesničke izraze, kao i jednu pjesmu posvećenu dvojici kneževa; *Starija eda* (između 1240. i 1250. g.) je zbirka s trideset pjesama iz IX.— XII. st., sadrži nordijsku mitologiju i priče o starim junacima i herojima
- edacitet** (lat. *edacitas*) pretjeranost u jelu, proždrljivost
- edafon** (grč. *edafos* tlo, zemlja) životna zajednica tla, tj. svi organizmi koji na nekom području žive na tlu ili u njemu (bakterije, alge, gljive, crvi, kukci, pauci, gmazovi, puževi i dr.); veoma su korisni jer razgrađuju organske tvari te popravljaju fizička i kemijska svojstva tla; edafobiont
- edamatozan** (grč. *oidao* otičem) med. v. edematičan
- edamer** vrsta masnog i vrlo hranjivog nizozemskog sira (naziv po mjestu Edam)
- edaitis** (grč. *aidos* sramljenje, stid) med. upala stidnih dijelova tijela
- edem** (grč. *oidao* otičem, *naticem*, *oide- ma*) med. oteklina koja nastaje prelaženjem tekućine iz krvi u potkožno tkivo
- edematičan** (grč. *oidao* otičem) med. otečen, koji ima oteklinu, s oteklinom
- edematija** (grč. *oidema*) med. oticanje kože
- edematizirati** (grč. *oidao* otičem) med. oticati, patiti od vodene bolesti
- eden** (hebr.) raj, vrt slasti; pren. uživanje, slast, naslada
- edentati** (lat. *edentata*) mn. zool. bez- zupci, sisavci bez prednjih zuba, npr. ljuskavci
- edeoblenoreja** (grč. *aidos* stid, *blenna* sluz, *rheo* tečem) med. žensko bijelo pranje
- edeolatrija** (grč. *aidos* stid, *Iatreia* obo- žavanje) obožavanje stidnih dijelova (spolnih organa) kao simbola plod- nosti, npr. kod Indijanaca

edeološki (grč. *aidoia stid*, *logos* govor) koji se odnosi na dijelove tijela ili djelatnosti koje nisu dostojne spominjanja

edeotomija (grč. *aidos stid*, temno re-
žem) med. operativno liječenje spolnih organa

edepsuz (tur. *edepsiz*) prid. neodgojen, neuljudan; im. loš čovjek, pokvarenjak

edicija (lat. *editio*) naklada; izdanje (knjige); prav. sudski izvještaj i pripćenje; *editio princeps* čit. edicio princeps (lat.) prvo izdanje, najstarije (ili prvo) tiskano izdanje nekog starog pisca nakon pronalaska tiskarstva; glavno izdanje, najbolje izdanje

edificirati (lat. *aedificare*) graditi, zidati, podizati građevinu; poučiti, podignuti na noge; podržati, okrijepiti, umiriti, utješiti

edifikacija (lat. *aedificatio*) zidanje, podizanje građevine, građenje; izgradnja u duševnom smislu, razvijanje neke ideje, poučavanje

edikt (lat. *edicere*, *edictum*) kod starih Rimljana: javna objava pretora u kojoj priopćava plan svog rada u idućoj godini, tzv. "pretorski edikt" (jedan od najvažnijih izvora rimskog prava); službena objava, naredba, ukaz; *Nanteski edikt* povelja kojom je francuski kralj Henrik IV. dopustio, 12 travnja 1598., hugenotima vjersku slobodu

ediktale (lat. *edictale*) prav. službeni ili sudski javni poziv, ediktalna citacija, ediktalni poziv; *per edictales* čit. per ediktales (lat.) prav. putem javnog poziva

ediktaliter (lat. *edictaliter*) prav. putem javnog poziva, putem poziva preko javnosti; *ediktalitercitirati* pozvati službeno, putem javnosti

ediktalna citacija prav. v. ediktale

edikula (lat. *aedicula* hramić) maleno svetište u antičkim hramovima; arhit. ukras na zidu koji oponaša oblik kapelice

edil (lat. *aedilis*) starorimski viši činovnik koji se brinuo o građevinama, hramovima, o redu i sigurnosti na trgovima i ulicama, narodnim veseeljima; postojale su dvije vrste: plebejski, koji su se brinuli o javnim igrama (*ludi romani*) i kurilski, tj. patricijski; edilima se i danas u nekim gradovima nazivaju općinski vijećnici koji se brinu o javnim zgradama

edilitet (lat. *aedilitas*) čin i zvanje edila, edilstvo

Edip (grč. *Oidipus*) mit. sin tebanskog kralja Laja i Jokaste, riješio Sfinjgenu zagonetku i time oslobodio Tebu od toga čudovišta, u neznanju ubio oca i oženio se vlastitom majkom s kojom je imao djecu: Eteokla, Polinika, Ismenu-i Antigonu; kad im je proročanstvo otkrilo ovaj grijeh, Jokasta se ubila, a Edip u očajanju sam sebe oslijepio i, u pratnji odane kćeri Antigone, došao na antički brijeg Kolon i tu se ubio; tema mnogih umjetničkih i pjesničkih djela (Sofoklove, Eshilove, Voltaireove, Corneilleove tragedije); *Edipov kompleks* u psihanalizi: duševni poremećaj zbog sukoba između spolnog nagona prema roditeljima suprotnog spola i morala

edirati (lat. *edere*) objaviti, izdati, npr. knjigu, spis

Edirne (tur.) grad koji se još naziva Jedrene, Hadrianopolis, Drinopolje, a značajan je po tome što je od 1361. do 1453. bio prva turska prijestolnica u Europi

editor (lat. *edere* objaviti, *editor*) izdavač; knjižar-izdavač

editorijalan (lat. *editor*) izdavački, koji potječe od, koji se tiče izdavača

edlvajs (njem. Edelvveiss, edel plemenit, weiss bijel) bot. runolist

edukacija (lat. educatio) odgajanje, odgoj, obrazovanje

edukator (lat. educator) odgajatelj, učitelj

edukcija (lat. eductio) kem. izlučivanje

edukt (lat. educere izvesti, izvaditi, eductum) izvod, izvadak, ono što je izdvojeno iz nečega; kem. tvar koja je izdvojena iz nekog tijela i koja je u njemu, kao sastojak, već postojala, a ne proizvedena tek u tijeku kemijskog procesa; supr. produkt

edulkoracija (lat. dulcis sladak, edulcoratio) farm. dodavanje lijeku kakve slatke tvari da bi mu se poboljšao okus, zaslađivanje, ublažavanje gorčine ili oporosti; izvlačenje soka

edulkorirati (lat. dulcis sladak, edulcare) kem. talog, dodavanjem i ponovnim odstranjivanjem neke tekućine osloboditi od sastojaka koji su se u njemu otopili; zasladiti, razblažiti, izvući sok

Eet (grč. Aietes) mit. kralj u Kolhidi i čuvar zlatnog runa, sin Helija i Perse, brat Kirkin, otac Medejin

Eetion (grč.) mit. kralj u maloazijskoj Tebi (na planini Plaku), Andromahin otac; ubio ga je Ahilej

efe (fr. effet) u igrama loptom: let lopte u luku

efeb (grč. efebos mladić od 16 do 18 godina) lijep mladić, mladić koji posjeduje tjelesnu skladnost i ljepotu

efebija (grč. efebos mladić od 16 do 18 godina) 1. dvogodišnja predvojnička obuka u staroj Grčkoj; 2. studij umjetnosti

efekt (lat. efficere, effectus) učinak, uspjeh; fiz. rad u jedinici vremena (sekundi), učinak koji može proizvesti radna sposobnost jednog čovjeka, stroja, vodopada itd. u jedinici vremena, tj. u jednoj sekundi; *nomilani efekt* dobitak ili rad po predračunu;

totalni efekt ukupan učinak, ukupan uradak

efekti (lat. effectus, fr. effets) mn. trg. vrijednosnice, mjenice; *državni efekti* državne vrijednosnice; *trgovina efektima* trgovina državnim vrijednosnicama koju obavljaju posrednici (brokeri), a čiji je instrument tečajna lista

efektivan (lat. effectivus) stvaran, istinski, koji je zaista izvršen ili postoji; *efektivno stanje* npr. vojske, vojnici koji su zaista nazočni na određenom mjestu; *efektivni dobitak* stvaran dobitak, čist dobitak; *efektivna roba* trg. roba koju prodavač može ili treba isporučiti odmah po zaključenju kupnje

efektni (lat. effectus) stvaran, istinski; koji je u vezi s efektima, koji se tiče efekata; *efektna burza* mjesto gdje trgovci zaključuju poslove s vrijednosnim papirima i mjenične poslove

efektuirati (lat. effectus djelovanje) obaviti posao, izvršiti nalog; ostvariti

efelidi (grč. efelis) mn. med. pjege od sunca na licu; pjege po tijelu,

efelkističan (grč. efelkyo za sobom vučem) naziv za glas *n* (grč. ni efelkistikon) koji se dodaje završecima riječi s kratkim samoglasnikom *e* i *i* pred riječima koje počinju samoglasnikom (zbog uklanjanja hijata)

efemera (grč. ef-, emera dan) med. jednodnevna groznica; *ephemera uterina* čit. efemera uterina (lat.) groznica kod roditelje zbog nagomilavanja mlijeka u dojci

efemeran (grč. efemerios, emera) koji traje jedan dan, jednodnevan; kratkotrajan, privremen, prolazan

efemeridi (grč. ef-, emera dan) dnevni kalendar; *efemerida* astronomski godišnjak u kojem su izračunane promjene koje će nastupiti u položaju nebeskih tijela

- efemeron** (grč. efemeron tj. zoon jedno-dnevna životinja) zool. insekt koji živi samo nekoliko sati
- efeminacija** (lat. effeminatio) med. pojava ženskih osobina kod homoseksualnih muškaraca, osobito u ponašanju, načinu hoda, odijevanju itd.
- efeminiran** (lat. femina žena) koji je poput žene; slab, ženskast, mlitav
- efendija** (grč. authentēs neograničen gospodar, tur. efendi) gospodin, gospodar, titula koju Turci daju učenicima ljudima, osobito svećenicima, pravnicima, službenicima
- efetusin** sirup pripremljen većinom od majčine dušice, upotrebljava se protiv kašlja
- eficijencija** (lat. efficientia) djelotvornost; djelatnost, radinost
- eficijentan** (lat. efficiens) djelotvoran, uspješan, učinkovit
- efdrijade** (grč. ef-, hydor voda) mit. vodene nimfe, božice izvora i bunara kod starih Grka
- efidroza** (grč. epi-, hidro znojim se) med. prekomjerno znojenje
- Efijalt** (grč. Efiātes) Grk koji je 480. pr. n. e. pred Termopilama izdao Spartance Perzijancima; simbol odvratnog i prezrenog izdajice domovine
- efikasan** (fr. efficace) djelotvoran, uspješan
- efikasnost** (lat. efficacitas) djelotvornost, uspješnost
- efilirati** (fr. effiler) izvlačiti konce iz tkanine; tanjiti, prorjeđivati kosu
- efira** (grč. efyra) ličinka režnjatih meduza koja slobodno pliva
- eflorescencija** (lat. efflorescentia) bot. procvjetavanje, doba cvjetanja; med. pojavljivanje bubuljica na koži; kem. izbijanje solnih kristala na površini čvrstih tijela
- eflorescirati** (lat. efflorescere) bot. cvjetati, procvjetavati; med. izbijati na koži (bubuljice)
- efluksija** (lat. effluxio) istjecanje, otjecanje, izlivanje
- efluviografija** (lat. effluere izaći, pokazati se, grč. grafo pišem) izrada fotografskih slika u mraku
- efod** (hebr.) oplećak, dio opreme židovskog velikog svećenika u Starom zavjetu
- efor** (grč. eforos) nadzornik, čuvar, poglavar; osobito: čuvar hramova; u Sparti: najviša vlast od pet osoba koje je narod birao svake godine
- eforat** (grč. eforos, lat. ephoratus) eforova čast i vlast
- eforija** (grč. eforos) eforov djelokrug, osobito kao nadzornika hramova i crkava; v. efor
- efrakcija** (lat. effringere razbiti, effractum) med. v. efraktura
- efraktor** (lat. effractor) prijestupnik; provalnik
- efraktura** (lat. effractura) med. nasilna povreda lubanje; efrakcija
- efulguracija** (lat. fulgurare) osvjetljavanje; sijevanje
- efuzija** (lat. effusio) izljev, izlivanje; pren. izljev strasti
- efuzivno kamenje** geol. kamenje koje je nastalo od vulkanske lave
- egalan** (fr. egal) jednak; ravan, vodoran
- egalitarizam** (fr. egalite jednakost) 1. pokret francuskih komunista (sljedbenika F. N. Babeufa) oko 1848. koji su nastojali osnovati "narodne radionice" te ukinuti brak; 2. težnja za ostvarenjem potpune jednakosti među ljudima koja bi se temeljila na jednakoj raspodjeli dobara i društvenih uvjeta među članovima zajednice; uravnilovka
- egalitet** (fr. egalite) jednakost, ravnopravnost
- egalizacija** izjednačavanje, izravnavanje
- egalizator** (fr. egaliser) izjednačitelj

- ege** (tur. ege) oruđe za brušenje pila, noževa i si.; brus, turpija, rašpa
- egede** (mađ. hegedu) gusle, violina
- Egej** mit. atenski kralj, otac Tezejev; misleći da je Tezej stradao od Minotaura bacio se od žalosti u more koje je po njemu nazvano Egejsko more
- egejska** ili **kretsko-mikenska kultura** naziv za predgrčke kulture egejskog područja, posebice u brončano doba (Kreta, Mikena i dr.)
- egestija** (lat. egestio) med. čišćenje crijeva urednom stolicom
- egida** (grč. aigis) mit. Zeusov brončani štit koji je iskovao Hefest i koji mrakom, gromom i munjom zadaje strah; nadimak božice Atene i simbol zaštite bogova; otuda: zaštita, okrilje, pokroviteljstvo; *biti pod čijom egidom* biti pod čijom zaštitom, okriljem
- egilops** (grč. aigilops) med. čir u kutu oka
- egiljeta** (fr. aiguillette) na voj. odori: vrpca kao ukras na ramenu
- egiptolog** (grč. Aigyptos) istraživač (ili: poznavatelj) egipatskih starina, egipatske umjetnosti, egipatskog jezika itd.
- egiptologija** (grč. Aigyptos, logia) znanost koja se bavi istraživanjem i proučavanjem starog Egipta, osobito njegove kulture, umjetnosti, jezika i dr.
- Egist** (grč. Aigisthos) mit. sin Tijestov; s Klimestrom ubio njezina muža Agamemnona, a njega je ubio sin Agamemnonov Orest
- eglandirati** (lat. glans žir, glandula žlijezda) med. odrezati (ili: izvaditi) žlijezdu
- ego** (lat.) ja
- egocentričan** (lat. ego ja, centrum središte) koji u svom mišljenju i djelovanju, -svjesno ili nesvjesno, u središte svega stavlja svoje ja i samo svoje koristi, koji sebe smatra središtem svega -
- egofonija** (grč. aix, aigos koza, fone glas) med. kozji glas, kad netko, zbog bolesti govornog organa, govori kao da mekeće
- egoist** (lat. ego, fr. egoiste) sebičnjak, samoživac; fil. pristaša egoizma
- egoističan** (fr. egoiste) sebičan, samoživ, koji u životu i radu osobne interese stavlja iznad svega drugog
- egoizam** (lat. ego ja, fr. egoisme) sebičnost, samoživost, samoljublje; fil. shvaćanje koje se, u praktično-etičkom pogledu, usmjerava samo prema svojem ja i ima korijen u pranagunu samoodržanja; *naiivni egoizam* samoljublje koje zamjećujemo kod životinja, primitivnih ljudi i djece; supr. altruizam
- egolatrija** (grč. ego ja, Iatreia služba) obožavanje samoga sebe
- egologija** (lat. ego ja, logia znanost) fil. naučavanje o "Ja"
- egoteizam** (lat. ego ja, grč. theos bog) obožavanje samoga sebe, samoobožavanje
- egotizam** (lat. ego ja) grubo samoljublje, egoizam u najružnijem obliku
- egrek** (tur. egrek jarak) ograđen prostor na otvorenom polju u kojem se ljeti čuva stoka; pojata, tor, obor
- egres** (lat. egredi izići, egressus) izlazak, istupanje, odlazak; izlaz; *uzeti egres* otići, istupiti iz čega
- egreta** (fr. aigrette) bijela čaplja; perjanica od čapljin perja; ukras u kosi
- egrotant** (lat. aegrotus bolestan) boležljiv čovjek, boležljivac
- egzacerbacija** (lat. exacerbatio) ogorčenje, ogorčenost, razdraženost; pogoršavanje, pogoršanje, pogoršanost; zaostrenje, zaoštrenost; supr. remisija
- egzaimatoza** (grč. ex iz, haima krv) med. stvaranje krvi; krvarenje; egzaimatoza
- egzaimija** (grč. ex, haima krv) slabokrvnost; iznemoglost zbog gubitka krvi

egzairiza (grč. exairo radim) med. vadenje, npr. utrobe; egzereza

egzakcija (lat. exacti) naplaćivanje, npr. poreza, nameta i si.; globljenje, iznuđivanje, otimanje

egzaktan (lat. exigere tražiti, exactus točan) točan, savjestan, potpun; *egzaktne znanosti* znanosti koje teže za točno određenim spoznajama, tj. spoznajama koje bi se mogle dokazati matematičkim i eksperimentalnim putem, npr. matematika, fizika, kemija, astronomija

egzaktnost (lat. exactus) točnost, ispravnost, pravilnost, određenost

egzaktor (lat. exactor) trg. potraživač novca; vlasnik mjenice; pren. ucjenjivač, iznuđivač

egzalma (grč. ex-allomai) med. v. egzaliza

egzaltacija (lat. exaltatio) uzdizanje, uznošenje, veličanje, slavljenje; ushićivanje, oduševljavanje, zanos, duhovni polet; razdraganost

egzaltiran (lat. exaltus vrlo visok) zanesen, ushićen, oduševljen; *u egzaltiranom stanju* u velikom duševnom uzbuđenju

egzaltirati (lat. exaltus, exaltare) uznositi, veličati, slaviti; ushititi, ushićivati, oduševiti, uzbuditi, uzbuđivati

egzalza (grč. exalsis iskakanje, ex-allomai iskočim) med. iskakanje, ispadanje; egzalma

egzabloma (grč. exabloma) med. pobačaj

egzambloza (grč. examblosis pobačaj, examblo pobacim) med. pobacivanje, pobačaj

egzamen (lat. exigere, exagimen, examen) ispit, ispitivanje; istraživanje, saslušavanje; *examen rigorosum* čit. egzamen rigorozum (lat.) strog ispit na visokim školama

egzanastomoza (grč. ex iz, ana na, stoma usta) med. upadanje jedne krvne žile u drugu

egzanija (lat. ex iz, anus čmar) med. spuštanje (ili: spuštenost) debelog crijeva

egzanimacija (lat. exanimatio) zastrašenost, duhovna klonulost; med. duboka nesvjestica

egzanimirati (lat. anima duh, duša, exanimare) oduzeti dušu (ili: život); obeshrabriti, obeshrabrivati, uplašiti, zastrašiti

egzantem (grč. exanthema) med. osip (može različito izgledati i zahvatiti samo jedan dio kože ili cijelu kožu)

egzantematičan (grč. exanthema) med. osipan, ospičav, bubuljičav; *egzantematične bolesti* osipne bolesti, npr. šarlah, pjegavi tifus itd.; *egzantematična groznica* groznica praćena osipanjem kože

egzantematologija (grč. exanthema osip, logia) med. znanost o osipnim bolestima

egzanteza (grč. exanthein procvjetati) med. izbijanje osipa na koži

egzantlacija (lat. exantlare) iscrpljivanje

egzantropičan (grč. ex iz, anthropos čovjek) koji zazire od ljudi, koji se plaši ljudi, divlji

egzantropija (grč. ex iz, anthropos čovjek) zaziranje od ljudi, strah od ljudi

egzapoteoza (grč. ex iz, apotheosis obožavanje) lišavanje božanstvenosti, lišavanje veličanstvenosti (ili: božanskog ugleda)

egzarh (grč. exarchos kolovođa; predvodnik, starješina) žrec u antičkoj Grčkoj; namjesnik bizantskih careva u Italiji; pravosl. patrijaršijski namjesnik, metropolit

egzarhat (grč. ex-archo predvodim, lat. exarchatus) zvanje, dostojanstvo i područje egzarha, osobito *egzarhat ravenški* koji je, nakon propasti države Istočnih Gota (555. g.), obuhvatio cijelu Italiju; pravosl. dostojanstvo

- i djelokrug patrijarhovog namjesnika u nekoj pokrajini
- egzartikulacij a** (lat. exarticulatio) med. iščašenje, uganuće; kirurško odvajanje jednog uda u zglobu otvaranjem zgloba i razrezivanjem zglobnih veza
- egzartikulirati** (lat. ex iz, articulus zglob) med. izvaditi ud iz zgloba
- egzartroma** (grč. ex iz, arthron zglob) med. v. egzartikulacij a
- egzartroza** (grč. ex iz, arthron zglob) med. v. egzartikulacij a
- egzauguracija** (lat. exauguratio) oduzimanje (ili: ukidanje) svetosti nečega; supr. inauguracija
- egzaugurirati** (lat. exaugurare) oduzeti nekom posvećenom predmetu svetost, učiniti ga običnim; supr. inaugurirati
- egzeat** (lat. exire izići, exeat) "Neka iziđe, neka odstupi, neka ide!", dopuštenje za izlazak ili odsutnost; u Kat. crkvi: akt kojim biskup dopušta svećeniku prelazak u drugu župu
- egzedencije** (lat. exedere izjesti, izgrišti, ixedentia) mn. med. kemijska sredstva za uništavanje organskog tkiva, npr. arsen, sublimat, kiseline, usijano željezo, galvanokaustika i dr.
- egzedez a** (grč. ex-oideo otekmem, nateknem) med. oteklina, oticanje
- egzedra** (grč. ex, hedra sijelo; stolac) arhit. u antičkim građevinama: polukružan prostor s klupama te prema jednoj strani otvoren punom širinom; u kršćanskoj arhitekturi: oltarna niša, apsida, konha; polukružni niz klupa u apsidi, s obje strane biskupske stolice
- egzeget** (grč. exegetes poučavatelj) onaj koji stručno tumači, objašnjava, izlaže (neki spis, poglavito Bibliju)
- egzegetika** (grč. exegesis tumačenje, objašnjavanje) vještina izlaganja i tumačenja, poglavito Biblije
- egzegeza** (grč. exegesis izlaganje, objašnjenje, tumačenje (nekog spisa); osobito, u teološkom smislu: izlaganje i tumačenje Biblije)
- egzegezirati** (grč. exegeomai izlažem, tumačim) izlagati, objašnjavati, tumačiti
- egzekracija** (lat. exesratio) svečano proklinjanje, prokletstvo; oskvrnjenje, gnusoba
- egzekrirati** (lat. exsecrari) proklinjati, prokleti
- egzekucija** (lat. exequi izvršiti, sprovesti, exsecutio) izvršavanje putem zakonskog prisiljavanja, osobito: prisilno izvršenje sudske odluke (u građanskoj ili kaznenoj parnici), prisilna naplata duga na osnovi zakonske odluke, popisivanje stvari zbog duga; izvršenje osude, osobito tjelesne ili smrtne kazne, pogubljenje osuđenog na smrt; *početi nešto ab executione* čit. ab egezekcione (lat.) početi pravni postupak prisilnim izvršenjem i bez prethodnog pravnog saslušavanja; voj. zauzimanje neke zemlje vojnom silom da bi se prisilno izvršili postavljeni zahtjevi
- egzekutirati** (fr. executer) izvršiti, izvršavati, izvesti, izvoditi, obaviti, obavljati, učiniti; izvoditi glazbeno djelo; izvršiti zapovijed, naredbu, odluku; izvršiti naplatu duga prisilnim putem po sudskoj odluci, izvršiti popis nečijih stvari radi naplate duga; izvršiti smrtnu osudu, pogubiti
- egzekutiva** (lat. executiva) izvršna državna vlast (za razliku od legislativne, tj. zakonodavne i sudske vlasti)
- egzekutivan** (lat. executivus) koji izvršava, izvršni; *egzekutivni proces* prav. kratak pravni postupak u cilju izvršenja donesene zakonske odluke
- egzekutor** (lat. exsecutor) izvršitelj sudske odluke, onaj koji izvršava odluku prisilnim putem; izvršitelj smrtne kazne, krvnik; *exsecutor testamenti*

- čit. egzekutor testamenti (lat.) prav. izvršitelj oporuke, testamenta
- egzekutoran** (lat. executorius) izvršan, putem prisilnog izvršenja, putem prisilne naplate
- egzekutorijale** (lat. executoriale) prav. pismena naredba o izvršenju neke sudske odluke
- egzekvacija** (lat. aequus jednak, exaequatio) izjednačenje, izjednačavanje
- egzekvatura** (lat. exequatura) dopuštenje koje daje neka država stranom predstavniku (konzulu) da može obavljati konzularne poslove; vladarska potvrda papinskih bula
- egzekvije** (lat. exsequiae, exsequi ispraviti) mn. pogreb; svečani pogrebni obredi; u Katoličkoj crkvi: mise za pokoj duše (zadušnice)
- egzekvirati** (lat. exequi, exsequi) naplatiti dugove putem egzekucije, popisati ili zaplijeniti stvari za dug
- egzematoza** (grč. ex iz, haima krv) med. v. egzaimatoza
- egzemcija** (lat. exemptio) razrješavanje, izuzimanje, oslobođanje od neke, inače opće, dužnosti ili obveze; *egzemcijska pretenzija* polaganje prava na oslobođenje od neke obveze
- egzemija** (grč. ex, haima) med. v. egzaimija
- egzemplar** (lat. exemplar) primjerak, uzorak, pojedinačan otisak (knjiga, bakroreza); jedan jedini primjerak u zbirci
- egzemplaran** (lat. exemplaris) primjerran, uzoran, uzorit; koji treba poslužiti kao primjer, primjera radi, zastrašujući; *egzemplarna kazna* kazna koja treba poslužiti kao zastrašujući primjer drugima
- egzemplificirati** (lat. exemplificare) pomoću primjera nešto izložiti (ili: objasniti, dokazati); ukazivati na nešto što treba poslužiti kao primjer
- egzemplifikacija** (lat. exemplificatio) objašnjavanje ili dokazivanje pomoću primjera (ili: na primjerima); *exemplificatio documenti* čit. egzemplifikacio dokumenti (lat.) ovjeravanje prijepisa svjedodžbe ili isprave
- egzemti** (lat. exemptus izuzet, exempti) mn. oni koji imaju pravo biti oslobođeni od neke, inače opće, obveze
- egzenteracija** (lat. exenteratio) vađenje utrobe, unutarnjih dijelova; med. vađenje (egzenteriza, egzenterizam)
- egzenterirati** (grč. exergazomai, lat. exenterare) med. vaditi utrobu
- egzenteriza** (grč. exenterizo vadim utrobu, unutarnje dijelove) med. v. egzenteracija
- egzenterizam** (grč. exenteritho, lat. exenterare) med. v. egzenteracija
- egzercicij** (lat. exercitium) vježba, vježbanje; školsko vježbanje, jezično vježbanje, vojničko vježbanje, tjelesno vježbanje; *exercitium religionis* čit. egzercicijum religionis (lat.) slobodno vršenje vjerskih dužnosti; *exercitium Salamandri* čit. egzercicijum Salamandri (lat.) na studentskim svečanostima: nazdraviti nekome time što se čašama, po zapovijedi predsjedavajućeg na svečanosti, napravi krug po stolu, zatim se ispiju, nakon toga se njima zabubnja po stolu, pa se onda najednom udare o stol i ostave
- egzercirati** (lat. exercere, fr. exercer) vježbati, osobito: vojne vježbe, vježbe oružjem
- egzercirište** (lat. exercere) vojno vježbalište
- egzercitor** (lat. exercitor) učitelj u vježbanju uvježbavač
- egzereza** (grč. exairo) med. v. egzaireza
- egzergazija** (grč. exergazomai izrađujem, obrađujem, exergasia) izrađivanje, obrađivanje, obrada
- egzeunt** (lat. ex-ire izići, exeunt) mn. odlaze, idu (izraz koji u kazališnim djelima kazuje da glumci odlaze s pozornice); *egzeunt omnes* odlaze svi
- egzigent** (lat. exigens) potražitelj

egzigibilan (lat. exigibilis) koji se može s pravom tražiti

egzigibilitet (lat. exigibilitas) potražljivost, mogućnost zahtijevanja ili potraživanja, mogućnost naplate

egzil (lat. exilium) progonstvo; mjesto boravka u progonstvu; u užem značenju: babilonsko robovanje Zidova, otuda: *postegzilno doba* doba židovske povijesti nakon babilonskog robovanja

egzimiran (lat. eximere osloboditi) oslobođen, oslobođen službe, oslobođen poreza, razriješen obveza; osobito: oslobođen od inače nadležnog suda; egzimirani mn. v. egzemti

egzinancija (lat. exinanitio) ispražnjavanje; med. praznoća krvnih žila; prekomjerno i stalno ispražnjavanje; teol. omalovažavanje božanstvenosti ili božanskih osobina Isusa Krista

egzistencija (lat. existentia) postojanje, opstanak, bivanje, življenje, život; stvarnost; način života; *egzistencijalni sud* log. sintetičan sud, sud koji iskazuje neko postojanje, npr. život postoji

egzistencijalizam (lat. existentia postojanje) fil. filozofski smjerovi koji u središte stavljaju čovjekovo postojanje (egzistenciju); danski filozof Kierkegaard (1813—1855) "egzistenciju" smatra osnovom tzv. "egzistencijalne filozofije": "Ima nešto što se ne može zamisliti, a to je egzistencija"; svrha filozofije nije spoznaja stvarnoga u području apstraktnih pojmova, nego pitanje o postojanju onoga koji pita; predstavnici: G. Marcel, K. Jaspers, M. Heidegger, J. P. Sartre

egzistentan (lat. existere javljati se; biti) postojeći, stvaran, životan

egzistirati (lat. existere) biti, postojati, živjeti, opstojati

egzitus (lat. exitus) izlazak, odlazak; ishod, svršetak, kraj, uspjeh; *exitus letalis* čit. egzitus letalis (lat.) smrt

egzižantan (fr. exigeant) koji mnogo traži ili zahtijeva

egzo- (grč. exo) predmetak u složenica ma sa značenjem: izvan, vanjski

egzobiologija (grč.) znanost koja se bavi pitanjem postojanja živih bića izvan Zemlje, tj. na drugim svemirskim tijelima

egzoderm (grč. exo, derma koža) zool. vanjski list u zametku

egzodinamika (grč. ex iz, dynamis sila) geol. dio geologije koji obuhvaća geološke pojave i promjene što ih na Zemljinoj kori uzrokuje atmosfera svojom toplinom, sastojcima, pokretima, i promjene na kori i u njoj koje uzrokuje tekuća, stajaća, zaleđena, nadzemna i podzemna voda; prid. egzodinamički

egzoftalmus (grč. ex iz, ophthalmos oko) med. buljookost, ispadanje očne jabučice zbog upale, nakupljanja gnoja, otekline ili prekomjernog razvijanja masnoće u očnoj šupljini

egzogen (grč. exo izvana, vani, genos rod) koji je uzrokovan vanjskim uvjetima, egzogeničan; supr. endogen, endogeničan

egzogeničan (grč. exo, genos) v. egzogen

egzokanibalizam (grč. exo, šp. canibal ljudožder) etn. običaj nekih ljudožderskih plemena da jedu samo meso ljudi koji ne pripadaju njihovom plemenu; supr. endokanibalizam

egzokrini (grč. ex iz, krino izlučujem) prid. koji izlučuje van; *egzokrine žlijezde* fiziol. žlijezde koje svoj sekret izlučuju i izbacuju u posebne kanale koji ih odvođe ili na površinu tijela ili u šupljine ostalih organa (postoje jednostavne i složene); usp. endokrini

egzometer (grč. exo vani, meter materica) med. ispadanje maternice

egzomfalus (grč. ex iz, omfalos pupak) med. oteklina na pupku, oticanje pupka

egzoognozija (grč. ek iz, zoon životinja, gnosis poznavanje) dio zootehnike koji proučava vanjski izgled životinja (hod, dlaku, perje, zubalo itd.) kako bi se ocijenila mogućnost iskorištenja pojedinih karakteristika

egzorabilan (lat. exorabilis) umoljiv, koji se može zamoliti

egzoracist (grč. exorkizo zaklinjem) &iaj koji istjeruje zle duhove; jedan od nižih svećeničkih redova u Katoličkoj crkvi

egzorizam (grč. exorkizo zaklinjem) istjerivanje zlih duhova iz čovjeka ili iz kuće (u st. vijeku običaj kod Židova, neznabožaca i starih kršćana)

egzorizirati (grč. exorkizo zaklinjem) molitvama istjerivati zle duhove, nečastive (iz čovjeka ili iz kuće)

egzordij (lat. exordium) početak govora; uvod

egzosfera (grč. exo vani, sfaira kugla) jedno od područja izvan zemaljske sfere; sloj atmosfere iznad 800—1000 km

egzoskelet (grč. exo vani skeletos kostur) vanjski tvrdi dijelovi životinjskog tijela (npr. kornjače, krokodila, raka itd.)

egzosmoza (grč. exo. van, osmos guranje) fiz. stanje pri pojavi osmoze (pri prolasku dviju različitih tekućina kroz opnu) kada se nastalom strujom smanjuje volumen tekućine; supr. endosmoza

egzosmoza (grč. exo vani, osmoza) biol. proces prodiranja tekućine i otopljenih tvari iz stanice u okolno tkivo; suprot, endosmoza

egzostoza (grč. ex iz, osteon kost) med. neprirodna čvorasta izraslina koja se stvara na površini kostiju

egzoteričan (grč. exoterikos) vanjski; narodski, javan, općenit, shvatljiv i nestručnjacima, laicima; supr. ezoteričan

egzoterik (grč. exoterikos vanjski) onaj koji nije upućen u najviša tajna naučavanja nekog društva

egzoteriman v. egzoteričan; supr. endoteriman

egzoteričan (grč. exo van, thermos topao) fiz. kem. koji razvija toplinu; supr. endoteričan

egzoteromanija (grč. exoteros više van, mania pomama, strast) ljubav prema inozemstvu, strast za inozemstvom; posebna sklonost onome što je inozemno i tuđe; egzotikomanija

egzoti (grč. exothen izvana) mn. bot. stari naziv za izvaneuropske (prekomorske) biljke, životinje i si.

egzotičan (grč. exotikos) inozeman, tuđ, koji pripada drugim, osobito toplijim dijelovima svijeta, npr. egzotične biljke

egzotika (grč. exotikos inozeman, tuđ) ono što je inozemno, tuđe, strano, nepoznato

egzotikomanija (grč. exotikos) v. egzoteromanija

egzotikosimfiza (grč. exotikos tuđ, syn s, fysis priroda) med. sraslost nekog organa s nekim stranim tijelom

egzotizam (grč. exothen izvana) tuđica, strana riječ

egzuberantnost (lat. exuberantia) pretrpanost, bombastičnost, obilje, prekomjernost, prebujnost

egzultacija (lat. exsultatio) likovanje, klicanje, razdraganost, prevelika radost, skakanje od radosti i ushićenja

egzultirati (lat. exsultare) likovati, klicati, skakati od radosti

Ehalija (grč. Oichalia) grad na Eubeji kojega je razorio Heraklo ubivši kralja Eurit^ kako bi se domogao njegove lijepe kćeri Jole

ehidna (grč. echidna) 1. kod starih Grka: zmija otrovnica koja uništava druge otrovnice (često označuje pakost); također: ime zmaja koji je ugrizao mitskog junaka Filokteta, te ime

- zmije-djevojke (mati psa Kerbera, Sfinge i drugih nemani); 2. zool. a) mravlji jež (sisavac iz reda kljunaša; živi u Australiji, Tasmaniji i Novoj Gvineji); b) iglozub strašni (riba koja živi u dubinama Atlanskog oceana)
- ehinodermi** (grč. echinos jež, đerma koža) zool. bodljikaši
- ehinoftalmija** (grč. echinos jež, ofthalmos oko) med. upala očiju
- ehinoidi** (grč. echinos jež, eidos oblik) mn. zool. morski ježevi, jabučaste morske životinje s bodljama i vapenom ljuskom
- ehinokok** (grč. echinos jež, kokkos zrno, bobica) zool. parazitni crv u pasjem tijelu (opasan za čovjeka), pasja travkavica
- ehinorinhoza** grč. bolest tankog crijeva svinja i pataka čiji je uzročnik crv *Echinorhynchus*
- ehinus** (grč. echinos 1. jež; 2. željezna posuda za ispiranje čaša) arhit. naziv za kružni ili eliptični umetak između trupa stupa i abaka
- ehinus** (grč. echinos) jež; morski jež; arhit. ukras na jonskim stupovima ispod abaka
- Ehion** (grč.) 1. mit. legendarni heroj, muž Agavin, otac Pentejev; 2. mit. sin Hermov, jedan od Argonauta
- eho** (grč. echo zvuk, ton, šum) jeka, odjek
- Eho** (grč. Escho) mit. nimfa koja se od žalosti zbog nesretne ljubavi prema lijepom Narcisu toliko razboljela te oslabila da je, na posljertku, mogla ponavljati samo posljednji glas riječi; otuda: v. eho
- ehofrazija** (grč. echo glas, jeka, frasis izričaj; govor; jezik) med. bolest u kojoj čovjek besmisleno i nepotrebno ponavlja pojedine riječi ili rečenice koje čuje u svojoj okolini; usp. eholalija
- ehografija** (grč. echo odjek, grafo pišem) med. bolestan nagon da se napisane riječi ponove više puta jedna za drugom
- ehokineza** (grč. echo odjek, kinesis kretanje) med. bolesno stanje u kojem bolesnik mora više puta ponoviti iste pokrete; usp. ehomimija
- eholalija** (grč. echo glas, jeka, lalia govor) med. patološko ponavljanje izgovorenih riječi, bolest u kojoj bolesnik može govoriti samo ono što mu se predgovara ili automatski ponavlja riječi koje čuje u svojoj okolini; usp. ehofrazija
- ehomatizam** (grč. echo, matos traženje, istraživanje) med. bolesni nagon za ponavljanjem zvukova i riječi
- ehometar** (grč. echo odjek, metron) instrument za mjerenje trajanja zvukova i utvrđivanje njihovih intervala i odnosa
- ehometrija** (grč. echo, metria) mjerenje zvuka, jeke, odjeka, glasa
- ehomimija** (grč. echo, mimmos oponašanje) med. bolesno stanje u kojem bolesnik ponavlja pokrete koji se izvrše u njegovoj nazočnosti; usp. ehokineza
- ehopatija** (grč. echo glas, jeka, pathe bolest) med. skupni izraz za sve bolesti ponavljanja ih oponašanja (ehofrazija, ehomimija, ehopraksija)
- ehopraksija** (grč. echo, praxis radnja, postupak) med. v. ehokineza
- ehoskop** (grč. echo, skopeo promatram) med. slušalica, stetoskop
- eht** (njem. echt) pravi, pravi pravcati, nekrivotvoren
- eidetika** (grč. eidos oblik, slika) psih. dio psihologije koji ispituje svijet opažanja i početni stupanj oblikovanja predodžaba u ranom djetinjstvu i kod primitivnih naroda
- eidograf** (grč. eidos slika, grafo pišem) stroj za kopiranje slika
- eidografija** (grč. eidos slika, grafo) postupak pri izrađivanju slika na metalnim pločama za tiskanje

eidologija (grč. eidos slika, logia znanost) psih. znanost o slikovitom predočavanju u ljudskoj svijesti

eidosis (grč. eidos) slika, lik, oblik; biće, ideja

eiopatija (grč. aei uvijek, pathos patnja, bol, aeipatheia) med. stalna bolest, neprestano poboljšavanje

eirometar (grč. eiros vuna, metron) instrument za mjerenje debljine vunenih dlaka prema stupnju kovrčavosti vune

ejakulacija (lat. eiaculatio) izbacivanje; fiziol. izbacivanje, izlučivanje muškog sjemena

ejakulirati (lat. eiaculari) fiziol. izbaciti, izbacivati (osobito sjeme)

ejalat (tur.) pokrajina, upravna jedinica; ejalet, pašaluk

ejekcija (lat. eiectio) prav. izbacivanje; istjerivanje, protjerivanje s posjeda

ejektor (lat. eiicere izbaciti) kaljužar, stroj kojim se izbacuje voda iz broda; crpka

ejicirati (lat. iacere, eiicere) izbacivati; istjerati, izgurati, otjerati (s posjeda), protjerati, prognati

ejluk (tur. ejlemek činiti) dobro djelo, plemenit čin; dobrota uopće

ejlukčija (tur. ejlemek činiti) dobročinitelj, dobrotvor

ejurirati (lat. eiurare) odreći se nečega pod prisegom

ek- (grč. ek-) grčki prijedlog sa značenjem: iz, od (dolazi u složenicama)

ek-katartika (grč. ek-, kathartikos koji služi za čišćenje) mn. med. sredstva za čišćenje koja djeluju kroz kožu

ek-katarza (grč. ek-, katharsis čišćenje) med. čišćenje, uredna stolica

ek-klizis (grč. ek-, klisis savijanje, naginjanje) med. razilaženje kostiju, iščašenje; razmicanje krajeva kod prijeloma kosti

ek-koprotičan (grč. ek-, kopros izmet) med. koji pomaže čišćenju, izbacivanju izmeta

ek-koprotik (grč. ek-, kopros izmet) med. lijek koji pomaže čišćenju, koji izbacuje, izbacivanje izmeta

ek-koproza (grč. ek-, kopros izmet) med. izbacivanje izmeta

ek-krizologija (grč. ek-, krino izlučujem, izdvajam, logia) med. znanost o izlučivanjima ljudskog tijela

ek-krizis (grč. ek-, krino izlučujem) med. izlučivanje bolesnih tvari putem znoja, mokraće itd.

ekartirati (fr. ecarter, tal. scartare) u kartanju: neke karte odbaciti da bi se druge uzele ili kupile; ukloniti, uklanjati, udaljiti, odvojiti, metnuti u stranu

ekcan (njem. Ecke kut, Zahn zub) zub kutnjak

ekcem (grč. ekzein uskuhati) med. kožna bolest koja se sastoji u pojavi crvenila, oteklina i malih mjehurića (plikova) iz kojih izlazi sukrvičasta tekućina a prati je ljuštenje pokožice

ekdemiomanija (grč. ekdemeo idem izvan zemlje, izvan zemlje sam, mania ludilo, strast) strast za seljaka-njem, ljubav prema putovanju

ekfima (grč. ekfyma) med. izraslina, grba; ekfizis

ekfizis (grč. ekfysis izraslina) med. v. ekfima

ekfonetska notacija (grč. ekfoneo zaviknem) ne baš potpuno precizan znakovni sustav za bilježnje svećanih liturgijskih melodija u istočnim kršćanskim crkvama

ekfoneza (grč. ekfonesis) ret. uzvik, usklik, poklič

ekfraktici (grč. ekfrasso otčepim, otvorim) mn. med. sredstva za otvaranje, razrjeđivanje

ekfronija (grč. ekfron izbezumljen, izvan sebe) bezumlje, ludost, ludilo

ekhiloma (grč. ek, chylos sok) iscijeđeni sok biljaka, biljni ekstrakt

ekhimoma (grč. ek-chymos tekućina) med. krvava oteklina, krvavi madež

ekhimoza (grč. ek-, cheo izlijem) med. izljev krvi u stanično tkivo

ekiklema (grč. ekkyklema) u starogrčkom kazalištu: kazališna sprava u obliku odra na kotačima (služila je za prikazivanje tjelesa tragičnih junaka poginulih izvan pozornice; naprava nalik na današnju pokretnu pozornicu

ekipa (fr. equipe) članovi športskog kluba koji sudjeluju na nekoj utakmici; skupina radnika na nekom poslu

ekipaža (fr. equipage) raskošna kočija; posada zrakoplova, tenka, broda i si.

ekipiranje (fr. équipement) opremanje, spremanje; osobito: opremanje broda ljudstvom i svim potrebnim stvarima

ekipirati (fr. equipement) opremanje, spremanje; osobito: opremanje broda ljudstvom i potrebnim stvarima

eklampsia (grč. eklampein zasvijetliti, zasijati) med. jedna od najtežih bolesti kod trudnih žena, obično za vrijeme porođaja: iznenadno gubljenje svijesti, grčevi i trzaji po cijelom tijelu, prestanak disanja (ovakvi grčevi se ponavljaju veoma često)

eklatant (fr. eclatant) sjajan, odličan, izvanredan, slavan; očigledan, očit, jasan; javan; zvonak, zvučan

eklektizam (grč. eklego bira, eklektikos koji bira) fil. način mišljenja kojim netko ne stvara svoj vlastiti sustav, nego bira iz drugih sustava ono što mu se čini točno i prikladno, pa onda od toga gradi cjelinu i sustav

eklektičan (grč. eklektikos) koji bira i uzima od drugih ono što mu izgleda točno i dobro; nestvaralački, neoriginalan

eklektičar (grč. eklego, eklektikos) fil. "birač", onaj koji ne stvara svoj filozofski sustav, niti pristupa samo jed-

nom filozofskom sustavu, nego od različitih sustava uzima ono za što misli da je točno i dobro, pa onda sve to spaja u cjelinu; čovjek koji od svega što ga okružuje i što se oko njega zbiva uzima ono što odgovara njegovoj prirodi

eklerer (fr. eclaireurs) voj. izvidnik, izvidnica; promatrač; osobito: lako napružani konjanici za izviđanje; brodovi za izviđanje

eklerirati (fr. eclairer) voj. izviđati, biti u izvidnici

eklezija (grč. ekklesia narodna skupština, lat. ecclesia) nekada: narodna skupština; kasnije: crkva (kao zgrada i kao institucija); *e. metropolitana* (lat.) saborna, nadbiskupska crkva

eklezijarh (grč. ekklesia, archo predvodim, rukovodim) starješina, nadstojnik crkve, nadzornik crkava, onaj koji se brine o redu bogoslužja u Grčkoj pravoslavnoj crkvi

eklezijarhija (grč. ekklesia, archo) crkvena vlast; nadzor nad crkvama

eklezijast (grč. ekklesiastes) svećenik, crkveni sluga; eklezijastik

eklezijastički (grč. ekklesia) crkveni, duhovni, svećenički

eklezijastik (lat. ecclesiasticus) v. eklezijast

eklezijastika (grč. ekklesia) 1. crkveno naučavanje; 2. *eklezijastika* (lat. ecclesiastica) mn. crkvene stvari, crkveni poslovi

eklipsa (grč. ekleipsis) astr. pomrčina nekog nebeskog tijela zbog toga što se između njega i Sunca pojavilo drugo nebesko tijelo; pomrčina, mrak, tama; med. prolazna nesvjestica, nemoguć

ekliptika (grč. ekleipsis izostajanje, pomračenje) astr. Sunčeva putanja, zamišljena linija na nebeskom svodu po kojoj se kreće Sunce u svom godišnjem kretanju (nazvana zbog toga što se u blizini te linije događaju pomr-

čirje Sunca i Mjeseca); *kosina eklip-tike* kut od 23 1/2 stupnja pod kojim Sunčeva putanja na dvjema točkama, ekvinokcijima (u Ovnu i Vagi), presijeca nebeski polutnik

eklizija (grč. eklysis oslabljenje, slabost, ek-lyo oslabim) med. slabost, nemoć, nesvjestica

ekloga (grč. eklego biram, ekloge) poet. izabrana pjesma; obično: pastirska pjesma, pjesma iz prirode, idilična pjesma (po tome što Vergilijeve idile imaju naslov "Ekloge")

eko (tal. ecco) gle, evo ga, evo, ovdje je!

ekofobija (grč. oikos kuća, fobeomai bojim se) med. manija bježanja od vlastite kuće ili od ukućana

ekografija (grč. oikos kuća, grafo opisujem) opisivanje kuće

ekologija (grč. oikos kuća, logia) biologija i fiziologija u užem smislu, znanost o odnosima životinja i biljaka prema svojoj živoj i neživoj okolini, kao i jednih prema drugima; u ekologiju spada, primjerice, prehrana, stanovanje, mjesto stanovanja, rasprostranjenost, obiteljski i društveni život, oplođivanje biljaka, simbiotični odnosi itd.

ekonom (grč. oikonomos domaćin, gazda, privrednik) privrednik, domaćin koji ekonomično organizira obradu svoga imanja ili poslovanje svoga poduzeća; privredni stručnjak, organizator privrednog poslovanja poduzeća

ekonomajzer (engl. economizer) teh. grijač vode u uređaju parnoga kotla

ekonomat (grč. oikonomos dobar domaćin, gospodar) služba ekonoma ili uređ ekonomata; ustanova u velikim poduzećima koja se brine oko opskrbe poduzeća različitim uredskim i drugim potrebštinama; dobro vođenje kućnih poslova, gazdinstvo

ekonomija (grč. oikonomia, oikos kuća, nomos zakon) upravljanje kućom, do-

maćinstvo, svrsishodno uređenje; gazdinstvo, imanje, dobro; štednja, štedljivost, razumno iskorištavanje dobara i snage; privreda, poljoprivreda; znanost o privredi, poljoprivedi, o organizaciji proizvodnje, po načelu: što veći uspjeh što manjim sredstvima, tj. postizanje cilja što manjom uporabom snage

ekonomist (grč. oikonomikos) pristaša fiziokratskog sustava (v. ekonomski sistem); proučavatelj privrednih pojava i problema

ekonomizirati (grč. oikonomeo upravljam kućom, rukovodim, vladam, naređujem) voditi domaćinstvo, baviti se racionalnom privredom ili poljoprivredom; živjeti razumno i štedljivo

ekonomski (grč. oikonomikos) gospodarstven, koji je po načelima ekonomije; (poljo)privredni

ekonomski sustav privredno uređenje; shvaćanje fiziokrata po kojem je zemlja jedini izvor bogatstva i blagostanja nekog naroda i države

ekopa (grč. ekkope izrezak) med. povreda kosti, osobito lubanje

ekosistem (grč.) prirodna zajednica živih organizama i neživih tvari na nekom području

ekoskopija (grč. oikos kuća, skopeo gledam) proricanje po slučajnim pojavama u kući ili na kući

ekotip (grč.) karakteristični predstavnik neke vrste s obzirom na ekonomske uvjete

ekpijezis (grč. ek-, pyon gnoj, ek-piezo istiskujem) 1. med. izlučivanje gnoja, potpuno zagnojavanje; zgnječavanje lubanje, 2. istiskivanje, cijedenje sokova iz biljaka

ekpijezma (grč. ek-piezo istiskujem) sok iscijeđen iz biljke, biljni sok; med. razbijenost lubanje

ekpiroza (grč. ek-pyroo izgorim, sagorim); fil. po naučavanju Heraklita i

stoika: propast svijeta u požaru, nakon čega će se opet obnoviti da bi periodično proživljavao isti proces

ekleksija (grč. ekplexis) zgranutost, zapanjenost, zaprepaštenost

ekran (fr. ecran) 1. pomičan zaslon ispred peći, na prozoru itd.; paravan; 2. fiz., teh. i med. štit, uglavnom metalan, koji čuva električni pribor, uređaje i čovjeka od vanjskog utjecaja štetnih zraka; 3. bijelo platno na kojem se projiciraju slike s dijapozitiva ili filmske vrpce; 4. fluorescentna površina katodne cijevi na kojoj se stvara slika na televizijskom prijemu; zaslon

ekraze (fr. ecrase) dug korak u plesu; sjajna koža, lak

ekrazer (fr. ecraseur) kirurški instrument za uništavanje oboljelih dijelova

ekrazirati (fr. ecraser) zgaziti, zgnječiti, smrviti, zdrobiti, uništiti

ekrazit (fr. ecraser zdrobiti, smrskati) razorno sredstvo kojim se pune bombe, pikrinska kiselina

ekritir (fr. ecritures) mn. spisi; trg. računi, pisma

eks (grč. ex, lat. ex) grčki i latinski prijedlog, pojavljuje se u složenicama i označava nešto bivše, prijašnje, nekadašnje, npr. eks-ministar, eks-kralj; inače znači: iz, od

eks-arhijatar (grč. ex, archo upravljam, predvodim, iatros liječnik) pomoćnik glavnog liječnika, pomoćnik osobnog liječnika; bivši osobni liječnik

eksangvinacija (lat. ex iz, sanguis krv) med. iskrvarenje, gubitak krvi koji dovodi do smrti

eksapitulirati (lat. ex-capitulare) biti odslužen, navršiti rok službe; zahtijevati razrješenje od službe

ekscedent (lat. excedens) onaj koji pravi izgrede, izgrednik, prijestupnik, razuzdan čovjek

ekscedirati (lat. excedere) prekoračiti, napraviti ispad, prelaziti granicu dopuštenog, razuzdano živjeti

ekscelencija (lat. excellentia) odličnost, izvrsnost; kao titula ministara: uzvišenost, preuzvišenost; *par excellence* čit. par ekselans (fr.) pril. posebno, osobito, izvanredno; u pravom smislu riječi, pravi

ekscelentan (lat. excellens) izvrstan, odličan, sjajan, veoma istaknut

ekscelirati (lat. excellere) isticati se, odlikovati se, biti u čemu odličan

ekscelzitet (lat. excelsitas) uzvišenost
ekscentar (lat. ex, centrum središte) fiz. kod parnog stroja: ekscentrična ploča, tj. dio koji pretvara kružno gibanje u pravocrtno

ekscentricitet (lat. ex, centrum središte) razmak (ili: udaljenost) od središta; razmak (krivulje) od kružnog oblika; *numerički (brojni) ekscentricitet* (stožastog presjeka): odnos između žarišne udaljenosti i udaljenosti od linije vodilje (direktriks); pren. nastranost, zanesenjaštvo, fantastičnost

ekscentričan (lat. ex, centrum, fr. excentrique) (krug) koji nema isto središte s drugim krugom; koji ima svoju točku oslonca izvan središta; koji ne prolazi kroz središte; koji nije kružni, koji odstupa od kružnog oblika; pren. nastran, pretjeran; *ekscentrična glava* usijana glava; *ekscentričan udarac* udarac čiji pravac ne prolazi kroz težište tijela

ekscepcija (lat. exceptio) izuzimanje, izuzeće; prav. prigovor, izuzeće u tehničkom smislu, obrana optuženog u kojoj iznosi neko svoje pravo koje stoji nasuprot po sebi zasnovanom tužiteljevom pravu i kojom, ističući ga kao svoje pravo, hoće posve ili djelomično isključiti važnost i djelovanje tužiteljevog prava

ekscepcionalan (lat. *exceptionalis*) izuzetan, izniman, izvanredan
eksceptivan (lat. *exceptivus*) izuzetan, izniman, koji sadrži izuzetak, isključujući, uvjetan
eksceptive (lat. *exceptive*) pril. isključujući, izuzimajući, uvjetno
ekscepto (lat. *excepto*) izuzev, izuzevši, izuzimajući, osim
ekscerpirati (lat. *carpere* brati, *excerpere*) vaditi iz, izvlačiti, praviti izvode iz čega, npr. iz neke knjige
ekscjes (lat. *excessus*) prekomjernost, pretjeranost; ispad, izgred, prijestup, istup; nasilje, surovost; *excessus in modo* čit. *ekscjesus in modo* (lat.) prav. pogreška u načinu izvođenja ili u obliku neke radnje
ekscjesivan (lat. *excessivus*) prekomjerran, pretjeran, neobuzdan, razuzdan
ekscidencija (lat. *excidentia*) med. ispadanje zgloba
ekscidirati (lat. *excidere*) ispadati; med. rezanjem vaditi, izvaditi, odrezati
ekscipirati (lat. *excipere*) izuzeti, izuzimati, isključiti; prav. primijetiti, prigovoriti, odgovoriti na tužbu
ekscitabilan (lat. *excitabilis*) nadražljiv, razdražljiv, uzbuđljiv
ekscitabilitet (lat. *excitabilitas*) razdražljivost, uzbuđljivost
ekscitacija (lat. *excitatio*) nadraživanje, razdraživanje; nadraženost, razdraženost: poticanje; poticaj; uzbuđivanje, uzbuđenje, izazivanje
ekscitancije (lat. *excitantia*) mn. med. sredstva za razdraživanje
ekscitat (lat. *excitatus*) prav. dužnik koji je pao pod stečaj
ekscitativan (lat. *excitativus*) nadražljiv, koji nadražuje, nadražujući; poticajan, koji potiče
ekscitirati (lat. *excitare*) poticati; nadraživati, pobuđivati, dražiti; bodriti, sokoliti; uzbuditi, uzbuđivati, izazivati, izazivati

ekscizija (lat. *excisio*) med. vađenje rezanjem, odrezivanje, odstranjivanje čega
ekscizura (lat. *excisura*) med. isječak, izrezak
eksecirati (lat. *ex-secare*) rezati, isjecati, odsjeći; uškopiti, uštrojiti
eksekcija (lat. *ex-sectio*) rezanje, odsijecanje; škopljenje, štrojenje
eksfolijacija (lat. *exfoliatio*) med. ljuskanje, odvajanje u obliku listića nekih dijelova upaljenih kostiju, žila i dr.
eksfolijativ (lat. *ex, folium list*) med. lijek protiv ljuskanja kostiju ili kože
eksfolijativan (lat. *ex, folium list*) ljuskav
eksfolirati (lat. *ex, folium list*) med. ljuskati se
ekshalacija (lat. *echalatio*) isparavanje; para
ekshalirati (lat. *halare, exhalare*) isparavati
ekshaustija (lat. *exhaustio*) izvlačenje, isisavanje (osobito zraka)
ekshaustor (lat. *exhaustor*) sprava za isisavanje zraka ili plina; sprava za isisavanje nužničkih jama
eksherdat (lat. *exheredatus*) onaj koji je isključen iz nasljedstva
eksheredacija (lat. *exheredatio*) isključenje iz nasljedstva, lišavanje nasljedstva
eksheredirati (lat. *exheredare*) isključiti iz nasljedstva, lišiti nasljedstva
ekshibent (lat. *exhibens*) prav. predavatelj, podnositelj (spisa, isprave itd.)
ekshibicija (lat. *exhibitio*) šport, javno pokazivanje, promidžbeno natjecanje; prikazivanje, izlaganje, podnošenje (isprava i si.); *ekshibicijska tužba* prav. tužba zbog izdavanja neke stvari ili pokazivanja neke isprave
ekshibicionizam (lat. *exhibitio*) med. nagon kod duševno oboljelih da pokazuju i razgolićuju javno inače pokrivene dijelove tijela (genitalije i dr.)

ekshibicionist (lat. exhibitio) med. bolesnik koji pati od ekshibicionizma

ekshibirati (lat. exhibere) izdati, izdavati, isporučiti, predati, predavati, izložiti, pokazati, npr. mjenicu; *ekshibirati se* pokazivati se, pokazati se, istaknuti se

ekshibit (lat. exhibitum) predan spis, predana isprava i si.; pismena predstavka

ekshortacija (lat. exhortatio) ohrabrivanje, poticanje, hrabrenje

ekshortativan (lat. exhortari ohrabrivati, poticati) ohrabriv, poticajan, pobudan

ekshortirati (lat. exhortari) ohrabrivati, bodriti, sokoliti; poticati, nago-varati

ekshumacija (lat. ex, humus zemlja) iskopavanje leša iz groba, bilo radi prenošenja na drugo mjesto, bilo na zahtjev sudskih vlasti radi naknadnog utvrđivanja pravog uzroka smrti

ekshumirati (lat. exhumare) iskopati leš iz groba; pren. otrgnuti od zaborava

eksicirati (lat. ex-siccare) isušiti, osušiti

eksikacija (lat. ecsiccatio) farm. sušenje, isušivanje

eksikancije (lat. exiccantia) mn. farm. sredstva za isušivanje (ili: sušenje)

eksikativan (lat. exiccativus) koji suši, koji isušuje

eksikator (lat. exsiccator) isušivač, laboratorijska sprava za čuvanje kemikalija, opskrbljena tvarima koje jako upijaju vodu (kao što je klor-kalij, sumporna kiselina i dr.) sa svrhom sušenja; proces isušivanja ubrzava se iscrpljivanjem zraka iz eksikatora (vakuum-eksikator)

eksikatorij (lat. exsiccatorium) farm. sušionica

Ekskalibur naziv čarobnog mača s kojim je legendarni britanski kralj Artur (5. st. n. e.) bio nepobjediv

ekskapitulacija (lat. excapitulatio) odsluženje; zahtijevanje razrješenja od službe

ekskapitulant (lat. ex-capitulans) onaj koji je odslužio svoj rok, onaj koji zahtijeva razrješenje od službe

ekskarnacija (lat. ex, caro meso, carnis) skidanje mesa; mučenje

ekskavacija (lat. excavatio) dubenje, iskopavanje

ekskavator (lat. excavator) jaružalo koje se kreće na gusjenicama ili tračnicama; med. zubarski instrument za odstranjivanje natrule zubne kosti

ekskavirati (lat. excavare) izdupsti, iskopati, iskopavati

eksklamacija (lat. exclamatio) usklik, uzvik, uzvikivanje

eksklamativan (lat. exclamare uzvikivati) gram. uskličan (npr. rečenica)

eksklamirati (lat. exclamare) uskliknuti, viknuti

eksklava (lat. ex, clava ključ) 1. manje područje koje je kao posjed druge države isključeno iz matice zemlje; usp. enklava; 2. pojava neke biljke ili životinje na mjestima na kojima ih obično nema

eksklerik (lat.-grč.) bivši bogoslovac, student teologije koji je napustio studij

ekskludirati (lat. excludere) isključiti, isključivati, izuzeti, izuzimati, izdvojiti, odvojiti

ekskluzija (lat. exclusio) isključenje, isključivanje, izuzimanje, izdvajanje

ekskluzivan (lat. exclusivus) isključan, koji isključuje, koji je isključiv (supr. inkluzivan); *ekskluzivne rečenice* gram. one nezavisne rečenice od kojih se druga javlja kao izuzimanje od prethodne, npr. Došao je, samo nije donio knjigu; *ekskluzivno društvo* društvo u koje nije slobodan pristup onima koji nisu jednaki po položaju ili po rođenju s ostalim članovima

ekskluzivitet (lat. exclusivitas) isključivost; povučенost, zatvorenost
ekskomunicirati (lat. excommunicare) isključiti iz crkvene zajednice, baciti anatemu, anatemizirati
ekskomunikacija (lat. excommunicatio) isključenje, istjerivanje iz nekog društva ili zajednice; osobito: isključenje iz Crkve, anatema
ekskorijacija (lat.) površinska ogrebotina, laka ozljeda kože
ekskreacija (lat. excreare, excreatio) med. iskašljavanje, iskašljaj
ekskrecija (lat. excretio) izlučivanje, odvajanje, izbacivanje; izlučenje, izlučevina
ekskrement (lat. excernere izdvojiti, izlučiti, excrementum izmet) izmetina
ekskreti (lat. excernere izlučiti, excreta) mn. zool. izlučevine, tj. kemijski sastojci neupotrebljivih tvari koje, djelovanjem (ekskrecijom) posebnih žlijezda, izlučuje životinjsko tijelo
ekskretirati (lat. excernere) izlučivati, izbacivati
ekskretoran (lat. excretorius) izlučan, koji izlučuje, koji pomaže i izaziva izlučivanje
ekskulpacija (lat. ex iz, culpa grijeh) prav. oslobođenje od optužbe
ekskulpirati (lat. ex, culpa grijeh) prav. osloboditi od optužbe, riješiti krivnje
ekskurs (lat. excursus) skretanje; zasebno objašnjenje nekog predmeta koji je s glavnom temom znanstvenog ili umjetničkog djela u bilo kakvoj vezi; dodatak knjizi koji sadrži iscrpnije izlaganje samo jednog predmeta
ekskurzija (lat. excursio) izlet, kratak put, putovanje radi provoda; voj. upad, prepad; pren. malo udaljavanje od glavnog predmeta
ekskurzivan (lat. excurrere istrčati) koji se udaljuje, koji se tiče ekskursa
ekskusija (lat. excussio) prav. podnošenje tužbe radi naplate duga; ispiti-

vanje je li dužnik još u stanju podmirivati obveze

ekskutirati (lat. excutere pretresati) prav. podnijeti tužbu radi naplate duga; sudskim putem ispitati stanje dužnika ili njegovu sposobnost plaćanja i podmirivanja obveza
ekskuzirati (lat. excusare) ispričati, opravdati
ekskvizicija (lat. exquisitio) izbor; istraživanje, ispitivanje
ekskvizitan (lat. exquirere istražiti, izabrati) izabran, probran; izvrstan, odličan, izvanredan, ukusan, osobit, poseban
eksmatrikulacija (lat. exmatriculatio) brisanje, ispisivanje iz popisa ili upisnice (matrikule), odlazak sa sveučilišta
eksmatrikulirati (lat. ex, matrix popis, matricula) brisati iz popisa, osobito iz popisa građana, studenata i dr., ispisati koga s upisnice
eksmisija (lat. exmissio, exmittere izbaciti) izbacivanje, istjerivanje (s posjeda, iz kuće, stana) od strane vlasti, prisilno iseljavanje, ispražnjavanje prostorija
eksod(us) (grč. exodos, lat. Exodus) 1. izlazak; napuštanje neke sredine, masovno iseljavanje 2. Knjiga izlaska (Exodus), naslov druge knjige Mojsijeve, u njoj se poglavito opisuje izlazak Izraelaca iz Egipta
eksoda (grč. exodos izlaz) izlazna, tj. završna pjesma u starogrčkoj drami
eksogamija (grč. exo, gameo oženim se) brak između pripadnika različitih plemena; supr. endogamija
eksomida (grč. exomis) radničko i robovsko odijelo starih Grka (kratak haljetak s jednim rukavom, tako da je desna ruka ostajala nepokrivena)
eksonim (grč. exo izvan, onoma ime) naziv nekog mjesta drukčijim imenom nego se mjesto zove u zemlji kojoj pripada; npr. Beč—Wien

- ekspanzija** (lat. expansio) širenje, raširivanje, raširenje, proširenje; raširenost; napon
- ekspanzijski** (lat. expansio) naponski
- ekspanzivan** (lat. expansivus) koji se širi, rasteže; *ekpanzivna sila* sila kojom se nešto širi, osobito: sila kojom plinovita tijela teže širenju; naponska sila; med. psihopatsko stanje povećanog samoosjećanja, npr. kod megalomanije
- ekspatrijacija** (lat. expatriatio) izgon iz domovine; napuštanje domovine
- ekspedicija** (lat. expeditio) slanje, otpremanje; putovanje s određenom svrhom, npr. znanstvenom; vojni pohod
- ekspedirati** (lat. expedire odriješiti) slati, poslati, otpremiti, otpremati, otproviti, otproviti, uputiti
- ekspeditivan** (lat. expeditivus) hitar, brz, okretan u obavljanju poslova
- ekspeditor** (lat. expeditor) otprematelj, onaj koji otprema pošiljke, pošiljatelj, otprovlač; carinski posrednik; špediter
- ekspektant** (lat. expectans) kandidat za neki položaj ili službu, onaj koji čeka neki položaj ili službu
- ekspektirati** (lat. ex-spectare) čekati, iščekivati, očekivati, nadati se, npr. nekom položaju, službi i si.
- ekspektoracija** (lat. expectoratio) med. izbacivanje iz prsa, iskašljavanje; ispljuvak, iskašljavanje; pren. olakšavanje duše
- ekspektorans** (lat. expectorans) med. sredstvo za iskašljavanje, lijek koji pomaže izbacivanje sluzi iz prsa
- ekspektorirati** (lat. expectorare) med. izbaciti (ili: izbacivati) iz prsa, ispljuvati, iskašljati, izbaciti sluz; *ekspektorirati se* otvoriti srce, reći što je na duši, ispovijediti se
- ekspenzar** (lat. expensarium) popis troškova, račun o učinjenim troškovima, troškovnik
- ekspenzar** (lat. expensum trošak) troškovnik, račun s troškovima
- ekspenze** (lat. expensae sc. pecuniae) mn. troškovi, izdaci, osobito: sudski troškovi
- ekspenzija** (lat. expensio) isplata, isplaćivanje, izdatak
- ekspenzilacija** (lat. expensi latio) unošenje nekog izdatka u knjigu računa; prividan, fiktivan izdatak; usp. akceptilacija
- ekspenzivan** (lat. expendere platiti, expansivus) skup, skupocjen
- eksperijencija** (lat. experiri pokušati, experientia) iskustvo
- eksperiment** (lat. experimentum) znanstveni pokus; pokušaj, proba
- eksperimentalan** (lat. experimentum) iskustven, pokusni, probni, zasnovan na iskustvu, potvrđeni pokusima; *eksperimentalna fizika* fizika s pokusima; *eksperimentalna kemija* kemija na osnovi pokusa
- eksperimentator** (lat. experimentum) onaj koji obavlja pokuse
- eksperimentirati** (lat. experiri pokušati, ispitati, experimentum) obavljati pokuse, učiti iz iskustva, učiti na osnovi pokusa
- ekspert** (lat. expertus vješt) znalac, stručnjak, onaj koji ima iskustva u nečemu; onaj koji je upućen u tajne nekog političkog udruženja
- ekspert** (lat. expertus) stručnjak, znalac, vještak u čemu, osobito: onaj koji obavlja vještačenje čega
- ekspertan** (lat. expertus) iskusan, vješt, vičan, stručan
- ekspertiza** (fr. expertise) stručno mišljenje, vještačenje; iskaz stručnjaka, zapisnik o obavljenom vještačenju
- ekspertizirati** (fr. expertiser) istraživati nešto putem vještačenja, vještačiti
- ekspijacija** (lat. expiare osloboditi od grijeha) okajanje grijeha; pokora, ispaštanje

ekspilacija (lat. expilatio) pljačkanje, krađa, osobito tuđeg nasljedstva

ekspilator (lat. expilator) kradljivac tuđeg nasljedstva; cestovni razbojnik

ekspiracija (lat. exspiratio) izdisanje, umiranje, smrt; prav. istjecanje određenog vremena ili roka, dan plaćanja

ekspirirati (lat. exspirare) izdisati, izdahnuti, ispustiti dušu, umrijeti; minuti, prohujati, prestati, ugasiti se; isteći, doći, dospjeti (za dan plaćanja)

eksplantacija (lat. explantatio) iščupavanje iz zemlje) fiziol. osobina živih organskih tkiva da mogu, u pogodnim hranjivim otopinama, rasti i napredovati i izvan tijela

eksplement (lat. explementum) sredstvo za ispunjavanje (ili: popunjavanje); dodatak (u govoru)

ekspletiv (lat. expletivum) gram. umetnuta riječ

eksplicirati (lat. explicare) razjasniti, razjašnjavati, objasniti, objašnjavati, tumačiti, izlagati, prikazati; privesti kraju, završiti

eksplicitan (lat. explicatus) izričit, jasan; supr. implicitan

eksplicite (lat. explicite) izričito, jasno, razumljivo; supr. implicite

eksplikabilan (lat. explicabilis) objašnjiv, koji se može objasniti

eksplikacija (lat. explicare, explicatio) objašnjavanje, razjašnjavanje, objašnjenje, razjašnjenje, tumačenje, prikazivanje, izlaganje

eksplikativan (lat. explicativus) koji služi za objašnjenje, koji objašnjava, objašnjavajući

eksploatacija (fr. exploitation) izrabljivanje, iskorištavanje tuđe radne snage; vađenje, kopanje (rude)

eksploatator (fr. exploiter) izrabljivati, iskorištavati) izrabljivač tuđe radne snage

eksploatirati (fr. exploiter) iskorištavati, koristiti se; upotrebljavati; vaditi, kopati (rudu)

eksplozirati (lat. explodere) rasprsnuti se uz pucanj, rasprskavati se, raspuknuti se, prasnuti

eksploracija (lat. exploratio) istraživanje, ispitivanje, izviđanje; med. pregled bolesnika pomoću fizičke eksplorativne metode (gledanjem, kućanjem, slušanjem, pipanjem, termometričkim, kemijskim, mikroskopskim pregledom)

eksplorativan (lat. explorativus) istraživački, izviđački, izvidnički

eksplorator (fr. explorateur) voj. izvidnik, izviđač, uhoda; istraživač

eksplorirati (lat. explorare) istraživati, ispitivati, izviđati

eksplozija (lat. explosio) prasak, pucanj, rasprskavanje uz pucanj; pren. nagao i jak izljev, npr. srdžbe, bijesa i dr.

eksploziv (lat. explosivus) opći naziv za sve tvari koje imaju svojstvo rasprskavanja uz pucanj (barut, dinamit, ekrazit itd.); gram. glas praskavac (b, p)

eksplozivan (lat. explosivus) praskav; koji se može rasprsnuti, koji se rasprskava; *eksplozivna zrna* zrna s razornim punjenjem

ekspolicija (lat. expolitio) v. ekspolitura

ekspolirati (lat. expolire) ulaštiti, uglačati, kititi, uljepšati

ekspolitura (lat. expolitura) dotjerivanje, uljepšavanje, npr. nekog izraza kićenim frazama

eksponencijalan (lat. exponentialis) mat. koji se tiče izložitelja; *eksponencijalna jednadžba* jednažba u kojoj je nepoznanica u izložitelju, eksponentu

eksponent (lat. exponens) čovjek koji radi za nekog drugog, osobito u poli-

- tičkom životu, povjerljiva osoba, povjerenik; mat. izložitelj
- ekspionibilan** (lat. *exponibilis*) objašnjiv, koji se može objasniti
- ekspionirati** (lat. *exponere*) izložiti, izlagati, prikazati, objasniti; izložiti čemu, npr. nekoj opasnosti; fot. ploču u fotografskom aparatu kratkotrajno izložiti utjecaju svjetlosti otkrivanjem leće na aparatu; izložiti svjetlosti
- ekspion** (engl. *export*) trg. izvoz, izvoženje robe u inozemstvo; izvezena roba (ekspionacija); usp. import
- ekspionabilan** (lat. *exportabilis*) trg. koji se može izvoziti, koji je za izvoz
- ekspionacija** (lat. *exportatio*) trg. v. ekspion
- ekspionter** (fr. *exportateur*) trg. izvoznik, onaj koji izvozi robu na strana tržišta
- ekspionirati** (lat. *ex-portare*) trg. izvoziti (robu u inozemstvo, na strano tržište); sup. importirati
- ekspionni** (engl. *export*) trg. izvozni, u vezi s izvozom; *ekspionna bonifikacija* carinske i dr. povlastice za izvoženje robe u inozemstvo, koje se daju u cilju pomaganja izvoza domaće robe
- ekspioze(j)** (fr. *expose*) izvještaj, izlaganje, prikazivanje nekog stanja, npr. izvještaj koji ministar podnosi parlamentu o nekom važnijem pitanju ili o stanju u svom području, resoru
- ekspiozija** (lat. *expositio*) izlaganje, izložba umjetničkih djela; položaj prema zraku i suncu, izloženost svjetlosti; pričanje, izlaganje, razlaganje, prikazivanje, razvijanje nekog pojma, objašnjenje, tumačenje; u drami: prvi od triju glavnih dijelova drame, u kojem se upoznajemo s povodom dramske radnje i s likovima koji se u drami pojavljuju
- ekspiozimetar** (lat.-grč.) fot. sprava kojom se mjeri trajanje ekspiozije potrebne za neku snimku s obzirom na svjetlo, emulziju ploče, film i si.
- ekspiozitura** (lat. *expositura*) ispostava, odjel neke ustanove, npr. suda; u Kat. crkvi: od neke župe odvojena crkva koja je uglavnom samostalna i ima svog svećenika
- ekspres** (lat. *expressus*) brzi vlak
- ekspresan** (lat. *expressus*) izričit, jasan, točan; namjeran, hotimičan; brz, žuran, hitar; hitan; *ekspresno pismo* = hitno pismo; *ekspresna pošiljka* = hitna pošiljka
- ekspresija** (lat. *expressio*) izraz, izražavanje, izrazitost, izražajnost, prikazivanje; slik. pojačavanje boja, izbor boja
- ekspresionist** (lat. *exprimere, expressus*) umj. pristaša ekspresionizma
- ekspresionizam** (lat. *exprimere* izraziti, izražavati, *expressus*) umjetnički i književni smjer nastao početkom XX. st. (1912), glavno ishodište i glavni cilj je prikazivanje i izražavanje onoga što je unutrašnjošću, tj. dušom i srcem, viđeno i doživljeno, dakle — izražavanje subjektivnih raspoloženja i osjećaja, bez obzira na "objektivne" ili konvencionalne vrijednosti, mišljenja i istine; oponašanje i reproduciranje prirode ne samo da nije zadatak umjetnosti nego izravno negira svaku vezu između umjetnosti i prirode, koje nemaju ničega zajedničkog i koje su potpuno suprotne; sup. impresionizam
- ekspresivan** (lat. *expressivus*) izrazit, izražajan, pun izraza, snažan izrazom
- ekspimirati** (lat. *exprimere*) izraziti, izražavati, opisati, prikazivati nešto (bojama ili riječima)
- ekspromisija** (lat. *expromissio*) trg. primanje tuđeg duga na sebe tako da

potpuno prestaje obveza plaćanja stvarnog dužnika

ekspromisor (lat. expromissor) trg. osoba koja prima na sebe tuđi dug

ekspromitirati (lat. expromittere) trg. osloboditi nekog obveze primajući rta sebe njegov dug

eksproprijacija (lat. expropriatio) prav. prisilno oduzimanje imovine od privatnih osoba, u općem interesu, osobito zemljišta, tvornica i svih drugih sredstava proizvodnje; *zakon o eksproprijaciji* zakon po kojem se prisilno oduzimaju imanja u općem interesu, osobito zemljišta, tvornice i sva druga sredstava proizvodnje; *pravo eksproprijacije* pravo oduzimanja od privatnih osoba imanja u općem interesu

ekspropriirati (lat. expropriare) prav. oduzeti (ili: oduzimati) posjed ili imovinu, osobito zemljište koje će se upotrijebiti za opće ciljeve, izvršiti eksproprijaciju

ekspulzija (lat. expulsio) istjerivanje, isključenje

ekspulzivan (lat. expulsivus) koji istjeruje, koji protjeruje, koji čisti

ekspulzivi (lat. expulsiva) mn. med. sredstva za čišćenje

ekspurgacija (lat. expurgatio) čišćenje, pročišćavanje; opravdavanje, opravdanje

ekspurgirati (lat. expurgare) očistiti, pročititi; ispraviti, npr. rukopis; opravdati

eksrotulacija (lat. exrotulatio) prav. sudski postupak kojim se otvaraju vraćeni spisi koji su bili razaslani radi donošenja presude

ekstabulacija (lat. extabulatio) skidanje, brisanje s ploče) prav. brisanje hipotekarnog mjeničnog duga, skidanje intabulacije

ekstatičan (grč. ek-stasis pomicanje) koji zanosi, koji ushićava; zanesen, ushićen

ekstaza (grč. ek-stasis pomicanje) zanos, ushićenje, oduševljenje, osjećaj beskrajne radosti; najviši stupanj ushićenosti, blizak ludilu, stanje neposrednog sjedinjavanja s božanstvom; u tome stanju, po Plotinu, čovjek postaje čisto duhovno biće koje je došlo u neposredan dodir s božanstvom, s apsolutnim

ekstemporale (lat. extemporale) prijevod učinjen odmah, bez pripreme, probni rad (ili: probni zadatak) koji se radi bez pripreme; kaz. *govoriti ekstemporale* govoriti na sceni ono što se ne nalazi u tekstu uloge, improvizirati

ekstemporirati (lat. extemporare) raditi bez pripreme (npr. držati govor, pisati o čemu, pjevati i si.); usp. improvizirati

ekstenuancije (lat. extenuantia) mn. farm. sredstva za razblaživanje

ekstenzibilan (lat. extensibilis) koji se može rastezati, rastezljiv, raširljiv, proširljiv

ekstenzibilitet (lat. extensibilitas) rastezljivost, raširljivost, proširljivost

ekstenzija (lat. extensio) rastezanje, pružanje, širenje, proširivanje, proširenost; rasprostiranje, rasprostrtnost; obujam, opseg; med. kod prijeloma kosti: održavanje krajeva prelomljene kosti u najpovoljnijem položaju za zarašćivanje pomoću rastezanja

ekstenzivan (lat. extensivus) rastegljiv, koji rasteže, koji proširuje; rasprostrt; *ekstenziivna veličina* prostorna veličina, veličina u prostoru; opsežan, opširan, prostran: supr. intenzivan

ekstenzor (lat. extendere rastegnuti, isporučiti, extensor) anat. mišić koji obavlja rastezanje

ekstenzum (lat. extendere, extensum) trg. iscrpno nabranje uzroka zbog kojih je nemoguće izvršiti plaćanje, s davanjem podataka o svojim dužnicima i potraživanjima; *in extenso*

čit. in ekstenzo (lat.) veoma iscrpno, u potpunosti, nadugačko i naširoko, posve opširno

eksteran (lat. externus) vanjski; tuđ, stran; supr. interan

eksteritorijalan (lat. ex iz, terra zemlja, territorium zemljište, područje) koji se nalazi izvan zemlje ili države, inozeman, vanjski

eksteritorijalitet (lat. ex, territorium) progonstvo iz domovine; pravo diplomatskog predstavnika u stranoj državi da on i njegovo osoblje žive i pridržavaju se zakona svoje zemlje i da budu oslobođeni od svih nameta i poreza; pravo ratnih brodova da u vrijeme mira ostanu pod sudskom mjerodavnosti svoje države; oslobođenje od plaćanja državnih nameta i poreza koju uživa papa u Italiji

eksteritorijalnost v. eksteritorijalitet
eksterminacija (lat. exterminatio) protjerivanje, proganjanje; istrebljivanje, istrebljenje, istrebljenost, utamanjivanje, utamanjenje, utamanjenost, iskorjenjivanje, uništavanje, uništenje, uništenost

eksterminirati (lat. exterminare) protjerati preko granice; istrijebiti, istrebljivati, iskorjenjivati, iskorijeniti, utamaniti, utamanjivati, uništiti, uništavati

eksternat (lat. externus vanjski) škola u koju đaci samo dolaze na predavanja, a ne stanuju u njoj; supr. internat

eksterni (lat. externus) mn. vanjski; osobito: pomoćni liječnici u Francuskoj koji ne stanuju u bolnici; pitomci koji ne stanuju u školi, nego samo dolaze na predavanja

eksternist (lat. externus) med. bolesnik koji ima vanjsku ozljedu; bolesnik koji nije primljen u bolnicu, ali dolazi se liječiti i primati lijekove; đak koji ne stanuje u internatu

eksternist (lat. extra, extraneus) onaj koji je vanjski, koji ne stanuje (osobito koji ne stanuje u odgojnom zavodu)

ekstinkcija (lat. exstinctio) gašenje, uništavanje; fiz. gubljenje svjetlosnih titraja, osobito radi njihovog kemijskog djelovanja

ekstinktivan (lat. exstinctivus) koji gasi, koji uništava; *ekstinktivna zastarjelost* prav. zastarjelost koja poništava neku tužbu

ekstinktor (lat. exstinctor) gasitelj, onaj koji gasi, vatrogasac; aparat za gašenje vatre

ekstirpacija (lat. extirpatio) iskorjenjivanje, iščupavanje iz korijena, istrebljivanje, istrebljenje; uništavanje u klici; iskorijenjenost, istrebljenje, istrebljenost; med. iskorjenjivanje, vađenje putem operacije raznih bolesnih izraslina na ljudskom i životinjskom tijelu

ekstirpator (lat. extirpator) iskorjenjivač, utamanjivač; poljoprivredna sprava za čišćenje korova i za kopanje zemlje, posebna vrsta pluga

ekstirpirati (lat. extirpare) iskorijeniti, iskorjenjivati, čupati iz korijena; trijebiti, istrijebiti, istrebljivati, tamaniti, potamaniti, uništiti u klici

ekstra (lat. extra) pril. izvanredno, osobito, posebno

ekstradicija (lat. extraditio) izručenje; predaja; prav. izručenje krivca koje se sastoji u tome što vlasti jedne države predaju vlastima druge države određenu osobu radi vođenja kaznenog postupka protiv nje ili radi izvršenja kazne nad njom

ekstradirati (lat. ex-tradere) izdati, izdavati, predati, predavati; prav. izručiti krivca nekoj drugoj državi; trg. isporučiti, isporučivati

ekstraesencijalan (lat. extra izvan, essentialis bitan) nebitan, nevažan, nepotreban

ekstrahent (lat. extrahens) onaj koji pravi izvod iz čega; prav. onaj koji nešto traži ili moli, odnosno koji daje povoda da se nešto izradi

ekstrahirati (lat. ex-trahere) vaditi, izvaditi, izvući, izvlačiti; praviti izvod iz čega; prav. isposlovati (poziv, naredbu)

ekstrajudicijalan (lat. extrajudicialis)

izvansudski, npr. troškovi, pretres

ekstrakcija (lat. extractio) vađenje, izvlačenje; mat. vađenje korijena; med. vađenje nekog predmeta čija bi daljnja prisutnost u tijelu mogla biti štetna (npr. pušcanog zrna, pokvarenog zuba itd.); izvlačenje rukom djeteta iz porođajnog kanala da bi se što prije dovišio porođaj; pren. podrijetlo, rod, osobito; dobro podrijetlo; *čovjek od ekstrakcije* čovjek iz dobre obitelji, lijepo odgojen, uglađen i obrazovan, ugledan čovjek

ekstrakt (lat. extractum) 1. izvadak, ono što je izvađeno, izvučeno; farmaceutski pripravci koji se pripremaju tako što se razne droge (biljke, meso i dr.) pomiješaju s vodom, alkoholom ili eterom da bi se iz njih izvukli njihovi farmakološki aktivni sastojci. 2. (lat. extractus) izvod, izvadak (iz knjiga ili spisa); 3. srž, jezgra čega, ono što je u nečemu najbolje ili najljepše

ekstraktivan (lat. extractivus) koji izvlači, koji vadi; *ekstraktivna materija* sastojci organskih tijela koji se, pomoću vode i alkohola, mogu izdvajati i vaditi iz njih

ekstraktor (lat. extrahere izvlačiti, extractor) v. ventilator; izvlačitelj, vadiatelj; jaružalo, bager

ekstraliberalan (lat. extra, liberalis darežljiv) veoma darežljiv, veoma podan

ekstramentalan (lat. extra, mens razum, pamet, svijest) fil. koji se nalazi izvan svijesti, izvanuduhovan

ekstraordinaran (lat. extraordinarius) izvanredan, neobičan, izuzetan, rijedak, nepredviđen

ekstraordinarij (lat. extraordinarium) izvanredni prihodi i rashodi neke države

ekstraordinarijus (lat. extraordinarius) izvanredni profesor (na visokoj školi, sveučilištu): supr. ordinarijus

ekstrapolacija (lat.) 1. proširivanje zakonitosti utvrđene u jednom području na šire, još neispitano područje; 2. u matematici: određivanje vrijednosti iz nekog nepoznatog područja uz pomoć poznatih vrijednosti, s pretpostavkom da zakonitosti poznatog područja vrijede i u nepoznatom

ekstraprofit posebna zarada, višak iznad prosječnog profita

ekstrasistolija (lat.-grč.) neujednačeni ritam srca s učestalim izvanrednim sistolama

ekstrasubjektivan (lat.) koji pripada vanjskom (objektivnom) svijetu

ekstratura (fr.) 1. skretanje s puta, vlastiti put (izvan određenog smjera); 2. neuravnotežen ispad, neočekivan postupak, izgred

ekstrauterin (lat. extra, uterus materica) med. izvanmaternični (npr. ekstrauterina trudnoća)

ekstravagantan (lat. extra, vagans lutajući) koji odstupa od uobičajenog, koji zastranjuje, nastran, pretjeran; čudan, čudnovat; lud, budalast

ekstravagantnost (lat. extravagantia) odstupanje od uobičajenog, zastranjivanje, nastranost, pretjeranost; budalaština, ludost

ekstravazacija (lat. extra izvan, vas, vas posuda) med. izlivanje (krvi ili drugih tekućina); izljevanje

ekstravazat (lat. extra izvan, vas posuda) med. izlivena krv, izljevanje krvi ili drugih tekućina u tijelu

ekstravazirati (lat. extra izvan, vas posuda) med. izliti se (ili: izljevati se)

- ekstravertan** (lat. extra, vertere okre-
tati) usmjeren, okrenut van; *ekstra-
vertne osobe* psih. po Jungu, to su
aktivne osobe, koje vole i traže dru-
štvo i stvarnost (supr. intravertne
osobe)
- ekstravuršt** (lat. extra osobito, posebno,
njem. Wurst kobasica) vrsta koba-
sice, "posebna" kobasica
- ekstrem** (lat. extremum) krajnost, kraj,
krajnja točka; ono što je najviše, vr-
hunac, najviši stupanj; pretjeranost;
mn. *ekstremi* suprotnosti; pretjera-
nosti; *ad extrem.a* čit. ad ekstrema
(lat.) do krajnosti, do krajnjih granica
- ekstreman** (lat. extremus) krajnji, po-
sljednji, najviši; prekomjeran, pretje-
ran
- ekstremitet** (lat. extremitas) krajnost,
krajnja točka; posljednji trenutak;
pretjeranost, nepomirljivost, nepo-
pustljivost (u gledištu o nekom pita-
nju), ekstremizam; krajnja zbnje-
nost, krajnja nevolja; posljednje uto-
čište; mn. *ekstremiteti* krajnji dijelo-
vi tijela (osobito ruke i noge); krajnja
sredstva, nasilna sredstva
- ekstremizam** (lat. extremus krajnji)
pretjeranost, nepopustljivost, nepo-
mirljivost (u držanju, u nekom gle-
dištu i si.)
- ekstremnost** (lat. extremus krajnji) v.
ekstremizam
- ekstrinsečan** (fr. extrinseque) vanjski
- ekstrofija** (grč. ex iz, trofe prehrana,
hrana) med. preokrenutost mokrać-
nog mjehura zbog čega bolesnik nije
u stanju zadržati mokraću
- ekstruder** (lat. extrudere istjerati; po-
tisnuti) vrsta pružne preše (za izvla-
čenje cijevi i profila od plastične ma-
se)
- ekstruzija** (lat. extrudere istjerati; po-
tisnuti) skrućivanje, zguščivanje lave
na površini Zemlje nakon vulkanskih
erupcija
- ekstuberacija** (lat. extuberatio) med.
oteklina, izraslina; ekstuberancija
- ekstuberaneija** (lat. extuberantia)
med. v. ekstuberacija
- ekstuberirati** (lat. ex-tuberare) med.
oticati, nateći, oteći
- ekstumescencija** (lat. extumescencia)
med. oteklina, nažuljenost, osobito
kosti
- ekstumescirati** (lat. ex-tumescere)
med. oticati, oteći
- eksucirati** (lat. exsuccare) isisati, isisa-
vati, oduzimati sokove
- eksudacija** (lat. exsudatio) med. izlije-
vanje eksudata u tjelesne šupljine;
v. eksudat
- eksudat** (lat. exsudatum) med. izljev,
tekućina koja se skuplja u tjelesnim
šupljinama kad se pojavi neki upalni
proces na opnama koje ih oblažu
(zavisi od vrste i jačine upale, a mo-
že biti serozna, gnojna ili krvava)
- eksudat** (lat. exudare iznojiti se) iscje-
dina, tekućina koja se skuplja u tje-
lesnim šupljinama kod upale, npr.
porebrice
- eksudativan** (lat. exsudare) med. iz-
ljevni, koji se tiče eksudata
- eksudirati** (lat. exsudare) iznojiti se,
preznojavati se, pomoću znojenja iz-
baciti iz tijela
- eksukcija** (lat. exsuctio) izvlačenje so-
kova, isisavanje
- eksulceracija** (lat. ex iz, uculus čir)
med. stvaranje čireva, prišteva; čiro-
vitost
- eksulceracija** (lat. exulceratio) med.
upala sa zagnojavanjem, dobivanje
čira, čir
- eksulcerirati** (lat. exulcerare) med.
uzrokovati čireve, gnojiti se, zagno-
javati; ogrepsti, ubosti
- eksundacija** (lat. ex iz, unda val) po-
plava, razlijevanje, razljev
- eksundacija** (lat. exundatio) izlijevanje
rijeke iz korita

- ektaza** (grč. ektasis istežanje, protežanje, ek-teino istežem, protežem) protežanje, produživanje, npr. slogova
- ektetotrofeum** (grč. ek-tithemi napustim, ostavim, trofeion hranarina, uzdržavanje) zavod za nahočad
- ekteza** (grč. ek-tithemi) izlaganje, objašnjavanje, tumačenje
- ektilotika** (grč. ek-tylos žulj) mn. farm. sredstva protiv žuljeva, kurjih očiju
- ektima** (grč. ek-thyo izbijam) med. gnojna upala kože uzrokovana streptokokom (obično na bedrima i, kod djece, na debelom mesu)
- ektimoza** (grč. ek-thyo izbijam) med. navala krvi
- ektipi** (grč. ek-, typos otisak; lik) mn. otisci brušenog kamenja; fini umjetnički radovi od drveta, kamena, mramora itd.
- ektipografija** (grč. ek-, typos, grafo) fino graviranje u kovini na jakoj vatri; tisak za slijepe, čita se pomoću pipanja posebno ispupčenih slova, reljefni tisak
- ektlipsa** (grč. ek-thlibo istisnem) istiskivanje; gram. izbacivanje jednog ili više slova da bi se izbjegao hijat
- ektoblast** (grč. ektos vani, izvan, blastos klica) fiziol. v. ektoderm
- ektoderm** (grč. ektos, vani, izvan, derma koža) fiziol. vanjski od triju kliničkih listića na životinjskom zametku, embriju; ektoblast, epiblast
- ektomija** (grč. ektome izrezivanje) med. uklanjanje bolesnog dijela tijela izrezivanjem, tj. operacijom
- ektoparazit** (grč. ektos, parasitos) vanjski nametnik, nametnik koji uzima hranu s kože; supr. endoparazit
- ektopija** med. v. ektopizam
- ektopizam** (grč. ek-, topos mjesto) med. iščašenje; promjena položaja nekog organa kad taj organ leži izvan šupljine za njega određene, obično na površini tijela; ektopija
- ektrima** (grč. ek-, tribo istrlljam) med. ožiljak (ili: rana) na koži nastao radi trljanja ili pritiskivanja
- ektroma** (grč. ek-, titrosko ozlijedim) med. pobačaj, rađanje prije vremena, abortus
- ektropija** (grč. ek-, trepo odvrćam) med. izvrtutost, osobito očnih kapaka
- ektrotici** (grč. ek-, titrosko ozlijedim) mn. med. sredstva koja izazivaju i pomažu pobačaj
- ektrotičan** (grč. ek-, titrosko ozlijedim) med. pobačajni, koji se tiče pobačaja
- ektroza** (grč. ek-, titrosko ozlijedim) med. rađanje prije vremena, pobačaj
- ekumenski** (grč. oikumenikos) koji se tiče cijele nastanjene Zemlje, koji pripada cijeloj nastanjennoj Zemlji, opći, svesvjetski; npr. *ekumenski sabor ili koncil opći svesvjetski crkveni sabor; ekumenski patrijarh* titula carigradskog pravoslavnog poglavara
- ekut** (**fr.** ecoute) voj. mjesto za oslušivanje, za promatranje
- ekvacija** (lat. aequatio) izjednačavanje, izjednačenje; mat. jednadžba
- ekvalan** (lat. aequalis) isti, jednak, ravan, ravnomjeran
- ekvalitet** (lat. aequalis) jednakost; ravnornost; jednaka starost
- ekvanimitet** (lat. aequus, animus, aequanimitas) ravnodušnost
- ekvator** (lat. aequare izjednačiti, aequator) zem. polutnik, zamišljena kružnica jednako udaljena od obaju Zemljinih polova, dijeli globus na sjevernu i južnu polutku
- ekvatorijal** (lat. aequare izjednačiti) astronomski dalekozor za određivanje deklinacije i rektascenzije nebeskih tijela
- ekvatorski** (lat. aequatorialis) koji pripada polutniku, koji se tiče ekvatora
- ekves** (lat. eques) mn. ekvites konjanici, jahači, vitezovi; u rimskoj državi: rod vojske u kojem su služili najmućniji

plemići kao konjanici; kasnije se od ovih stvorio zaseban, veoma utjecajan i moćan stalež koji je stajao između senata i naroda; u doba carstva ekvites su bili samo još kao časnici paradnih trupa i carski upravni činovnici

ekvestrika (lat. equester konjički) vještina jahanja, jahačka vještina, osobito u cirkusima

ekvi- (lat. aequus) predmetak u složenicama sa značenjem: jednak, isti

ekvidi (lat. equus) mn. zool. zajedničko ime za konje, mazge, mule, zebre

ekvidistancija (lat. aequus jednak, isti, distare biti udaljen) mat. linija koja u svim svojim točkama ima jednaku udaljenost od druge linije

ekvidistantan (lat. aequi-distans) jednako udaljen, na jednakoj udaljenosti

ekvilateralan (lat. aequus jednak, isti, lateralis bočni) s jednakim stranama, jednakostraničan

ekvilibriraj (lat. aequus, libra vaga) ravnoteža

ekvilibrirati (lat. aequus jednak, isti, libra vaga) uravnotežiti, uravnotežavati, ujednačiti

ekvilibriraj (lat. aequus, libra) umjetnik koji umije održavati ravnotežu u zraku (plesać na konopcu i drugi skakači u zraku)

ekvilibriraj (lat. aequus, libra) vještina održavanja ravnoteže u zraku; prid. ekvilibriraj

ekvilibrizam (lat. aequus jednak, isti, libra vaga) vještina održavanja ravnoteže; u etičkom pogledu: naučavanje po kojem čovjek u svojim postupcima i djelima može imati pravu slobodu samo onda kad postigne potpunu ravnotežu pobuda, motiva

ekvinokcij (lat. aequus, nox noć) ravnodnevica, dva dana u godini kad su dan i noć jednako dugi (po 12 sati), oko 21. ožujka i 23. rujna, zato što Sunce tada presijeca nebeski po-

lutnik (ili: ekvator); proljetna i jesenska ravnodnevica

ekvinokcijalan (lat. aequus jednak, isti, nox noć) koji pada u vrijeme kad su dan i noć jednako dugi; *ekvinokcijalne bure* bure koje nastaju za vrijeme proljetne i jesenske ravnodnevica (21. ožujka i 23. rujna); *ekvinokcijalna zona* žarki pojas, tropska područja

ekviparirati (lat. aequiparare) usporediti

ekvipolencija (lat. aequipollentia) jednaka važnost; jednako značenje; jednaka vrijednost; log. jednako značenje pojmova ili sudova

ekvipolentan (lat. aequipollens) jednake važnosti; jednakog značenja; jednake vrijednosti; *ekvipolentni. pojmovi* log. jednaki pojmovi samo s različitim imenima npr. "Aristotel" i "osnivač znanstvene logike"; *ekvipolentni sudovi* log. sudovi koji na različite načine i u različitom obliku kazuju isto, npr. "Aristotel je bio odgajatelj Aleksandra Velikog" i "Aleksandar Veliki je bio gojenac Aristotelov"

ekvipotencijalan (lat. aequus, potentialis moćan da izvrši rad) koji ima isti potencijal; *ekvipotencijalna površina* je geometrijsko mjesto svih točaka koje imaju jednak potencijal, npr. *elektrostatična ekvipotencijalna površina* površina čije točke imaju isti električni potencijal; *magnetna ekvipotencijalna površina* površina čije točke imaju isti magnetni potencijal

ekvitacija (lat. aequus konj, equitatio) vještina jahanja, jahanje

ekvites (lat. equites) mn. v. pod ekves

ekvitet (lat. aequitas) jednakost, ravnopravnost; pravednost

ekvivalencija (lat. aequi-valere) jednakost vrijednosti, jednaka vrijednost

ekvivalent (lat. aequi-valens istovrijedan, jednakovrijedan) isto značenje; jednaka vrijednost, ista vrijednost; stvar iste vrijednosti, zamjena za vrijednost, odšteta, naknada; u mehaničkom smislu: sila koja proizvodi isti rad kao i neka druga sila; *elektrokemijski ekvivalent*: količina nekoga elementa izdvojenog iz otopine prolazom količine elektriciteta jednog kulona, npr. struja od 1 ampera, tj. kulona u 1 sekundi, izdvoji na katodi 0,001118 g srebra iz srebra nitrata, te je elektrokemijski ekvivalent srebra 1,118 mg; *mehanički ekvivalent topline*: količina rada koja je jednaka količini topline potrebne da se 1 kg vode (kilogram-kalorija) zagrije za 1 °C; *kemijski ekvivalent* nekog elementa je količnik atomske težine i valencije tog elementa

ekvivalent (lat. aequi-valens) jednakovrijedan, jednake vrijednosti; *ekvivalentna težina* nekog elementa jest količnik atomske težine i vrijednosti tog elementa; koji ima jednako djelovanje; koji ima isto značenje

ekvivalirati (lat. aequi-valere) jednako vrijediti, imati jednaku vrijednost; biti istog značaja, imati isto značenje sa čim

ekvivok (lat. aequivoca) riječ koja ima više različitih značenja; dvosmislenost, sumnja

ekvivokacija (lat. equivocatio) dvosmislenost, dvosmislica

ekvivokan (lat. equivocus, fr. equivoque) dvosmisleni, sa dva značenja; koji daje poticaj nezgodnom tumačenju i razumijevanju, sumnjiv

ekvus (lat. aequus) jednak, ravan; pravedan; *aequo animo* čit. ekvo animo (lat.) ravnodušno, mirno, spokojno; *ex aequo* čit. eks ekvo (lat.) s jednakim pravom

elaboracija (lat. elaboratio) izrađivanje, izrada, obrađivanje, obrada; *ela-*

boracijska knjiga farm. knjiga koja sadrži upute o pripremanju lijekova

elaborat (lat. elaboratum) nešto izrađeno, obrađeno, djelo, osobito pismeni sastav, pismena izrada

elaborirati (lat. elaborare) izraditi, izrađivati, obraditi, obrađivati

elacija (lat. efferre, elatio) uzdizanje, gordost, nadmenost, oholost

elagalan (lat. ex iz, lex zakon) izvanzakonski

elain (grč. elaion maslinovo ulje) kem. uljana tvar koju sadrže vrste životinjskog ulja i loja, kao i ulja i masti biljaka u svježem stanju; v. elein, olein

elan (fr. elan) polet, zamah, ushićenje, zanos, oduševljenje

elapso termino (lat.) po isteku roka

elaržirati (fr. elargir) raširiti, proširiti, razvući, rastegnuti

elasticitet (grč. elauno udaljavam, fr. elasticite) svojstvo nekih tijela da pod utjecajem vanjske sile mogu mijenjati svoj oblik, deformirati se, ali čim ta sila prestane djelovati, opet se vraćaju u svoj prvobitni oblik; gipkost, rastegljivost; okretnost, spretnost, lakoća pri radu i kretanju; *koeficijent elasticiteta* razlomak za koliko se rastegne žica poprečnoga presjeka jednog kvadratnog milimetra pri rasteznom opterećenju od težine jednog kilograma; elastičnost

elastičan (grč. elauno, lat. elasticus) pruživ, gibak, rastegljiv; okretan, spretan, lak pri radu i kretanju; *elastična granica* granica do koje tijela mogu, kad prestane djelovanje vanjske sile na njih, ponovno primiti svoj prvobitni oblik, a kad se ta granica prijeđe, onda zauvijek ostaju po obliku promijenjena; *elastični modus* recipročna vrijednost koeficijenta elastičnosti

elastika (grč. elauno udaljavam, lat. elasticus) rastezljivo tkivo od gume i

vune koja je prethodno pretvorena u neku vrstu vate iz koje se zatim prede konac za pravljenje suknenih tkanina; supr. kamgarn koji se pravi od fine češljane vune

elastin (grč. elauno udaljavam, lat. elasticus) glavni sastojak elastičnog tkiva u životinjskom organizmu, tvar slična bjelančevini

elastomehanika (grč. elauno pokrećem, mehanao radim) fiz. znanost koja ispituje one mehaničke pojave čvrstih tijela koje zavise o njihovoj elastičnosti

elateridi (grč. elater gonič, kočijaš) zool. skočibube, bube prevrtačice, klišnjači

elaterij (grč. elater gonič) med. zgusnuti sok divljeg krastavca (Ecballium), lijek za čišćenje, veoma jakog djelovanja

elaterin (grč. elater) kem. gorka tvar koja sadrži elaterij

elaterit (grč. elater gonič) min. elastičan asfalt, prirodni ugljikovodik, ljepljiva i poput kaučuka elastična zemljana smola

elaterometar (grč. elauno pokrećem, elater onaj koji pokreće, ono što pokreće, metron) uređaj za mjerenje pare

Eldorado (šp. el Dorado) ovako su u Europi nazivali, na osnovi pričanja Pizarrovog suputnika Francisca Orellana, tobožnje zlatom bogato područje oko nekog jezera Parime, u španjolskoj Gvajani (Južna Amerika), a koje su, osobito u XVI. i XVII. st., išli tražiti mnogi pustolovi želeći se obogatiti; pren. zemlja u kojoj teče med i mlijeko, zemlja sretnog življenja u najvećem izobilju, zemaljski raj

eleati mn. pristaše starogrčke filozofske škole koji su odbacivali iskustvo i sve objašnjavali razumom; svijet su smatrali nepromjenjivim, a pojave u njemu samo prividnima (ime po grč-

koj koloniji Eleji u južnoj Italiji); elejci

elefantijaza (grč. elefas slon) med. znatno povećanje obujma nekog uda ili jednog dijela tijela izazvano tvrdim i kroničnim edemom kože, najviši stupanj krastavosti, bolest kod koje se na nogama stvara korica slična slonovoj koži

elefantofag (grč. elefas slon, fagos koji jede) onaj koji jede slonove, slonojed, slonožder

elegancija (lat.) odabran i ukusan vanjski izgled, otmjenost, gospodstvo, dostojanstvenost, ugladenost, finoća, profinjen ukus; con *eleganza* čit. kon eleganca (tal.) glaz. v. elegante; elegantnost

elegantan (lat. elegans) za ljude: otmjen, gospodski, lijep, fin, s puno ukusa; o stvarima: lijepa, ukusna, otmjena, kićena; *elegantan svijet* obrazovano, fino, otmjeno društvo

elegante (tal.) glaz. kićeno, otmjeno; elegantemente

elegantemente (tal.) glaz. v. elegante
elegičan (grč. elegos) tužan, sjetan, žalostan, bolan, žaloban; sklon razmišljanju, osjetljiv; *elegičan stih* onaj koji se sastoji od distiha, tj. koji je napisan u heksametru i pentametru (koji dolaze jedan za drugim); *elegična pjesma* svaka pjesma u distisima

elegija (grč. elegeia) poet. kod starih Grka i Rimljana: svaka lirsko-epska pjesma napisana u distisima; kasnije: umjetnička pjesma u kojoj pjesnik iznosi svoje osjećaje, osobito tihu tugu i bol zbog toga što je u svijetu sve nestalno i prolazno; žalobna pjesma, žalopojka; hrvatski pjesnici elegija: S. S. Kranjčević, V. Nazor, D. Sudeta

elein (grč. elaion maslinovo ulje) kem. v. elain

eleison (grč. eleeo smilujem se, sažalim se) u kat. molitvama: smiluj se! budi milostiv!

elekcija (lat. eligere izabrati, electio izbor) biranje, izbor

elekta (lat. electa) vrsta najodabranije i najfinije vune

elektivan (lat. electivus) izborni, izvršen putem izbora

elektor (lat. elector) birač; izborni knez u Poljskoj i Njemačkoj,

elektorat (lat. electoratus) dostojanstvo izbornog kneza; izborno kneževstvo

Elektra (grč. Elektra) mit. kći Agamemnona i Klitemestre, sestra Ifigenijina i Orestova, nakon očevog ubojstva spasila Oresta bijegom u Fokidu, pomogla mu izvršiti osvetu nad Egistom i Klitemestrom i poslije se udala za Orestovog prijatelja Pilada; motiv obradili Sofoklo i Euripid u istoimenim tragedijama, Eshil u drami "Hoefore" (Hoeforoi), a Richard Strauss u operi

elektrana (grč. elektron jantar) tvornica koja proizvodi električnu energiju, "munjara"

elektricitet (grč. elektron jantar, lat. electricitas) vrsta sile u prirodi, ona osobita sila koja se pojavljuje u raznim tijelima (jantaru, staklu, smoli, sumporu itd.) i na razne načine (trljanjem, dodiranjem, zagrijavanjem itd.), njezino se djelovanje pokazuje u privlačenju i odbijanju, svijetljenju, svjetlucanju i raznim oblicima; izraz elektricitet uveo je engl. liječnik Gilbert (1600 g.) po tome što je ova čudna sila najprije primijećena na jantaru (grč. "elektron")

elektricitet atmosferski elektricitet koji se nalazi u običnom zraku, zračni elektricitet

elektricitet galvanski strujni elektricitet koji se izaziva kemijskim procesom u Voltinim elementima

elektricitet medicinski elektricitet koji se primjenjuje radi liječenja nekih bolesti ljudskog tijela

elektricitet negativni zvani "smolni elektricitet", onaj koji se izaziva na ebonitu i smolama kad ih trljamo krznom; minus elektricitet (—E)

elektricitet pozitivni zvani "stakleni elektricitet", onaj koji se izaziva na staklu kad se ono trlja svilom; plus elektricitet (+E)

elektricitet životinjski elektromotorne sile koje se razvijaju između mišića i živaca, ili između različitih dijelova pojedinih mišića i pojedinih živaca i time proizvode galvansku struju

električan (grč. elektron jantar) koji ima svojstvo električnog stanja, koji ima u sebi elektriciteta

električar radnik koji obavlja poslove u vezi s iskorištavanjem električne energije

električna centrala tvornica koja proizvodi električnu struju (energiju) za javnu uporabu

električna influencija v. influencija
električni elementarni kvantum fiz. za jednovalentni (monovalentni) ion vezana količina elektriciteta (zvana i elementarno opterećenje ili elementarni naboj) koja iznosi 3×10^{-10} jedne elektrostatične jedinice količine elektriciteta

električno brojilo uređaj koji bilježi potrošnju električne struje, npr. u stanu, prema kojem se vrši obračun radi naplate

električno polje fiz. prostor oko naelektriziranog tijela u kojem se očituje privlačno ili odbojno djelovanje toga tijela prema drugim naelektriziranim tijelima; usp. influencija

elektrificirati (grč. elektron, lat. face-re) uvoditi, uvesti električnu energiju radi rasvjete i pogona; izgraditi električnu mrežu

elektrifikacija (grč. elektron, lat. face-re raditi) uvođenje električne ener-

gije za rasvjetu i pogon strojeva; izgradnja električne mreže

elektrika v. elektricitet

elektrizirati (grč. elektron jantar) izazivati elektricitet; med. prodirati električnom strujom u ljudsko tijelo, liječiti elektricitetom; u prometu: s parnog pogona prijeći na električni; pren. oduševiti, zanijeti, raspaliti, ushiti ti, učiniti da netko živne

elektro- (grč. elektron jantar) predmetak u složenicama sa značenjem: elektrika, putem elektriciteta

elektroagrikultura (grč.-lat.) primjena elektriciteta u poljoprivredi (elektrifikacija poljoprivrednih strojeva, električno zračenje sjemena ili biljaka u rastu)

elektroakustika (grč. elektron, akuo čujem) grana primijenjene akustike koja se bavi ispitivanjem zvučnih pojava i promjena izazvanih električnim putem

elektroanaliza (grč. elektron, analysis razgrađivanje) kemijska analiza putem elektrolize

elektrobiologija (grč. elektron, bios život, logia znanost) dio biologije koji proučava električne procese u životinjskom organizmu (npr. kod jegulja, u mišićnim živcima itd.)

elektrobus (grč. elektron, lat. omnis sav, omnibus svima) omnibus s električnim pogonom

elektročelik čelik dobiven električnim putem (u električnoj peći)

elektrode (grč. elektron, odos put) mn. fiz. "putem elektriciteta", polne ploče kroz koje struja ulazi i izlazi, i to: *pozitivna elektroda — anoda* ("put naviše"), i *negativna elektroda — katoda* ("put naniže")

elektrodijagnostika (grč. elektron, diagnostikos vičan razlikovanju) med. uporaba istosmjerne (galvanske) i izmjenične (faradejske) elek-

trične struje radi raspoznavanja i utvrđivanja bolesti

elektrodinamičan (grč. elektron, dynamis) koji proizvodi električnu struju

elektrodinamika (grč. elektron, dynamis sila) fiz. dio fizike koji proučava zakone elektriciteta u stanju kretanja, ili djelovanje električnih struja jednih na druge

elektrodinamometar (grč. elektron, dynamis sila, metron) vrsta galvanometra koji mjeri jakost električne struje elektrodinamičnih strojeva

elektroencefalografija (grč. elektron, enkefalos mozak, grafo pišem) med. metoda proučavanja određenih bolesti mozga; grafičko proučavanje oscilacija električnog potencijala koje se stalno događaju u kori mozga (svi se psihički podražaji i poremećaji u moždanoj funkciji očituju u promjenama tih oscilacija)

elektrofiziologija (grč. elektron, fysis priroda) dio fiziologije koji proučava električne procese i pojave u živom organizmu (biljaka i životinja)

elektrofor (grč. elektron, foreo nosim) fiz. najjednostavniji stroj pomoću kojeg se influencijom ili elektro statičkom indukcijom može dobiti radom neograničen broj električnih naboja iz jednog naboja, prethodno se ploča od smole ili tvrde gume istrlja vunenom krpom ili krznom (radi dobivanja tog jednog naboja)

elektrogen (grč. elektron, genos rod, gignesthai roditi se, nastati) fiz. uzrok koji izaziva električne pojave i električna djelovanja

elektrogenerator (grč. elektron, lat. generator) v. dinamo-stroj

elektrogimnastika (grč. elektron, gymnazo vježbam) med. liječenje valovima istosmjerne ili izmjenične struje na taj način što uzeti i oslabljeni mišić struja održava u određenom rit-

- mu; pronalazak fr. rengenologa Jeana Bergonia (1856—1925); otuda i: bergonizacija
- elektrografija** (grč. elektron, grafo pišem) med. v. elektrokardiograma
- elektrogravura** (grč. elektron, fr. gravure) izrada čeličnih pečata pomoću elektriciteta
- elektrokardiograf** (grč. elektron, kardia srce, grafo pišem) med. vrsta galvanometra koji sprovodi i bilježi električne struje što nastaju pri radu srca, prenose se kroz tijelo i izbijaju na površinu
- elektrokardiografija** (grč. elektron, kardia srce, grafo pišem) med. metoda ispitivanja srčanog rada kojom se liječnik služi da bi dobio točnu predodžbu o radu ljudskog srca (metoda se sastoji u bilježenju srčanih električnih struja što ih svojim skupljanjem proizvodi srčani mišić); ova se ispitivanja vrše pomoću elektrokardiografa
- elektrokardiogram** (grč. elektron, kardia srce, gramma linija, crta) med. krivulja koja prikazuje električne promjene koje se događaju u srcu za vrijeme njegovog rada; ova se krivulja dobiva pri pregledu srca elektrokardiografom
- elektrokaustika** (grč.) med. spaljivanje bolesnog tkiva električnom strujom, tj. električki usijanom žicom
- elektrokemija** (grč. elektron, chemeia) dio kemije koji proučava utjecaj električne struje na kemijske spojeve
- elektrokemijski ekvivalent** količina nekog iona izdvojena djelovanjem jedinice jačine struje (1 amper) u jedinici vremena (1 sekunda)
- elektrokemitipija** (grč. elektron, chemeia, typos) nagrivanje cinka pomoću galvanske struje i otopine sulfata bakra
- elektrokemizam** (grč. elektron, chemeia) shvaćanje osnivača moderne kemije J. J. Berzeliusa (1779—1848) da kemijsko srodstvo dolazi od elektriciteta koji se stvara dodiranjem tvari
- elektrokinetičan** (grč. elektron, kineo krećem) proizveden elektricitetom u kretanju
- elektrokucija** (grč. elektron jantar, exequi vođenje) smaknuće na električnom stolcu, tj. ubijanje elektricitetom
- elektrokultura** (grč. elektron, lat. cultura uzgoj) povećavanje žetvenog prinosa poljoprivrednih proizvoda pomoću djelovanja električne struje, bilo da se pušta u samo tlo ili iznad plodova; također: njegovanje biljaka po noći pri električnoj svjetlosti koja zamjenjuje dnevnu svjetlost
- elektrolit** (grč. elektron, lyo razgrađujem) kem. svaka tvar, supstanca, sposobna da se razgradi elektrolizom
- elektroliza** (grč. elektron, lysis raspadanje, razgrađivanje) kem. razgrađivanje neke tekućine na njezine sastojke pomoću električne struje
- elektrologija** (grč. elektron, logia znanost) znanost o elektricitetu kojoj je poglaviti cilj unapređenje i razvoj znanstvenih istraživanja u području elektriciteta
- elektroluminiscencija** (grč.-lat.) emitiranje svjetla iz nekih tvari kad se nalaze u električnom polju (suvremena rasvjeta, "svijetleći stropovi")
- elektromagnetizam** (grč. elektron, magnetis lithos) fiz. veza između električnih i magnetskih pojava i znanost o uzajamnom utjecaju elektriciteta i magnetizma
- elektromagnetna teorija svjetlosti** teorija koju je 1865. g. prvi iznio J. C. Maxwell i po kojoj se svjetlost sastoji od elektromagnetnih valova
- elektromagnetni valovi** valovi koji se kao jedan dio energije vrlo brzih električnih titraj a šire u prostoru

elektromedicina (grč. elektron, lat. medicina) primjena elektriciteta u liječenju (obuhvaća: elektroterapiju, elektrodijagnostiku, rengenoterapiju, elektrofotografiju, elektroendoskopiju, uporabu elektr. struje kao sile koja pokreće sprave za masiranje, bušilice zuba itd.)

elektromehanika (grč. elektron, mehanike) uporaba električne energije u mehanici

elektrometalurgija (grč. elektron, metallon kovina) dobivanje kovine (metala) elektrolizom

elektrometar (grč. elektron, metron) fiz. instrument za mjerenje razlika elektrostatičkog potencijala; usp. elektroskop

elektrometeori (grč. elektron, meteoron ono što je na visini) pojave u atmosferi koje su električnog podrijetla ili koje prati razvijanje elektriciteta, kao: bura, elmska vatra, polarna svjetlost i dr.

elektromobil (grč. elektron, lat. mobilis pokretan) motorna kola s električnim pogonom

elektromotor (grč. elektron, lat. movere kretati) stroj koji pretvara električnu energiju u mehanički rad

elektromotorna sila fiz. sila koja održava ili teži održavanju električne struje kroz vodič i koja vrši rad samo kad se elektricitet kreće, dakle, ona teži pokretanju određene količine elektriciteta u krugu

elektron (grč. elektron) ova riječ je kod starih Grka imala više značenja (jantar, neka mješavina zlata i srebra, ponekad sjajan dragi kamen uopće); ime jedne nove sjajne kovine (metala), neke legure magnezija srebrnobijele boje, lakše od aluminijske, koja se osobito upotrebljava za izradu dijelova strojeva; fiz. glavno značenje u suvremenoj fizici: v. pod elektroni

elektronegativan (grč. elektron, lat. negativus) negativno električan ($-E$)

elektroni (grč. elektron) mn. fiz. atomi negativnog elektriciteta; naziv je dao 1891. J. Stone

elektroničar stručnjak u elektronici

elektronika grana elektrotehnike koja proučava strujanje elektrona kroz prazan prostor, plinove i poluvodiče; primjena rezultata tih proučavanja

elektronka elektronska cijev, tj. zrako-prazna ili plinom ispunjena cijev u kojoj se gibanjem elektrona provodi elektricitet

elektronske zrake fiz. zrake koji se sastoje od elektrona

elektronski mikroskop opt. instrument u kojem se snop elektrona sjedinjuje u žarište pomoću okolnog električnog ili magnetskog polja (elektronske leće) te se proizvede povećan lik sićušnog predmeta na fluorescentnom zaslonu ili fotografskoj ploči slično stvaranju lika u složenom mikroskopu

elektron volt energija koju ima elektron kod razlike potencijala od jednoga volta (kao jedinica ponajviše se koristi u atomskoj fizici)

elektrooptika (grč. elektron, optike znanost o svjetlosti) znanost o pojavama pomoću kojih se može dokazati bliska veza između elektriciteta i svjetlosti, naime da su svjetlost i elektricitet zapravo isto; znanost o djelovanju električnog polja na optička svojstva tijela

elektropatologija (grč. elektron, pathos bol, logia znanost) med. dio medicine koji proučava poremećaje u zdravstvenom stanju izazvane elektricitetom

elektropireksija (grč. elektron, pirexis groznica) med. izazivanje umjetne groznice putem elektriciteta, poglavito putem ultrakratkih valova

- elektropozitivan** (grč. elektron, lat. positivus) pozitivno električan (+E)
- elektroprivreda** grana privrede koja se bavi električnom energijom, tj. njezinom proizvodnjom i iskorištivanjem
- elektropunktura** (grč. elektron, lat. punctura bodenje, ubod, bod) med. vrsta akupunkture koja se sastoji u tome što se u oboljelo mjesto zabodene igle spoje s jednim malim Voltinim stupom
- elektroskop** (grč. elektron, skopeo gledam, promatram) fiz. osjetljiva sprava pomoću koje se može veoma lako utvrditi ne samo je li neko tijelo naelektrizirano, nego i kojom je vrstom elektriciteta naelektrizirano (usp. elektrometar); medicinska sprava za osvjetljavanje električnom žaruljom kao izvorom svjetlosti
- elektrostatička jedinica količine elektriciteta** fiz. količina elektriciteta koja na udaljenosti od 1 cm (u zraku) odbija istovrsnu i jednaku količinu silom jednoga dina
- elektrostatika** (grč. elektron, statikos koji uzrokuje stajanje) dio znanosti o elektricitetu koji proučava zakone elektriciteta u stanju mirovanja
- elektrošok** (grč. elektron, fr. choc) med. prožimanje bolesnika udarima električne struje radi liječenja
- elektrotehničar** (grč. elektron, tehnike) onaj koji se bavi elektrotehnikom, koji se posvetio elektrotehnici
- elektrotehnika** (grč. elektron, tehnike) znanstvena istraživanja i praktične primjene u području znanosti o elektricitetu ukoliko se oni odnose na proizvodnje i svestrano iskorištavanje električne sile
- elektroterapija** (grč. elektron, therapeia liječenje) med. uporaba raznih oblika električne struje — galvanske, faradejske i visokofrekventne — za liječenje bolesti
- elektrotermija** (grč.) područje elektrotehnike koje obuhvaća proizvodnju topline iz električne energije i njezinu primjenu
- elektrotipija** (grč. elektron, typos otišak, trag; slovo) galvanoplastička izradba slova, stereotipskih ploča, drvoreza itd.
- elektrotipirati** (grč. elektron, typos otišak, trag; slovo) galvanoplastički izrađivati slova, stereotipske ploče, drvoreze i dr.
- elektrotonus** (grč. elektron, tonos zatezanje, snaga) med. mijenjanje stanja nekog živca na taj način što se kroz taj živac pusti električna struja; v. anelektrotonus i katelektrotonus
- elektrotropizam** (grč. elektron, trepo okrećem) med. svojstvo protoplazme da je elektricitet može odbijati ili privlačiti
- elektrovegetometar** (grč. elektron, lat. vegetare, rasti, grč. metron) instrument za ispitivanje utjecaja elektriciteta na rast biljaka
- elektroželjezo** željezo koje se proizvodi u električnim visokim pećima
- elektrum** (grč.-lat.) "bijelo zlato" (smjesa zlata i srebra)
- element** (lat. elementum) osnova, načelo, počelo, bitni dijelovi neke znanosti ili umjetnosti; fiz. v. galvanski element; kem. svako ono jednostavno tijelo koje se nikako ne može razgraditi na kakve sastojke, pratvar, osnovna tvar, osnovni sastojci tijela (nekada se, na osnovi neposrednog opažanja, smatralo da postoje četiri kvalitativna elementa: vatra, voda, zrak i zemlja, dok ih današnja kemija poznaje preko 100); *element elektriciteta* je električni elementarni kvantum; psih. sadržaj svijesti; pren. ono što je glavno, uvjet života, npr. "on je u svome elementu", tj. on je u sredini koja najbolje odgovara njegovoj prirodi i sklonostima

- elementaran** (lat. *elementarius*) koji spada u elemente, početni, prapočetni, osnovni, bitni, glavni; *elementarna vatra* pravatra, glavni izvor topline; *elementaran događaj* onaj koji izaziva prirodne sile, npr. prolom oblaka; *elementarna knjiga* osnovna knjiga, početnica; *elementarne funkcije* psih. osnovne djelatnosti duše; *elementarna znanja* osnovna (ili: početna, bitna) znanja; *elementarne sile* prirodne sile
- elementarna analiza** kemijska razgradnja nekog tijela nŕ njegove bitne, osnovne sastojke, osobito nekog organskog tijela u kisik, vodik, dušik i ugljik
- elementarni naboj** fiz. v. elementarni električni kvantum
- elementarno opterećenje** fiz. v. elementarni električni kvantum
- elemi** (ar.) žuta smola od različitog tropskog drveća, upotrebljava se za lakove, firnis, meleme
- elemozina** (grč. *eleemon* milostiv) milostinja, milodar koji se daje u crkvi; lemozina
- elenhus** (grč. *elenchos* dokaz, pobijanje, opovrgavanje) sadržaj, pregled sadržaja, registar; log. *ignoratio elenchi* čit. *ignoracio elenhi* (lat.) pogreška u dokazivanju koja se sastoji u tome što se ignorira ono što treba dokazati ili opovrgnuti, a dokazuje se ili opovrgava nešto drugo
- elenktika** (grč. *elenchos* dokaz) vještina dokazivanja, uvjeravanja ili opovrgavanja; znanost o crkvenom polemiziranju
- eleografija** (grč. *elaion* maslinovo ulje, grafo pišem, slikam) slikanje uljenim bojama; prid. eleografski
- eleometar** (grč. *elaion* maslinovo ulje, metron) sprava za mjerenje specifične težine ulja
- eleron** (fr. *aileron* krilce) pokretna površina koja služi za skretanje zrakoplova, učvršćena je na šarkama za stražnji dio krila
- eleuteriomanija** (grč. *eleutheria* sloboda, *mania* pomama, ludilo) zanos za slobodom, pretjerano oduševljavanje slobodom
- Eleuzina** grad u Grčkoj nedaleko od Atene; *eleuzinske misterije* (*Eleuzinije*) svečanosti u čast božice Demetre
- elevacija** (lat. *elevatio*) dizanje, uzdizanje; podizanje; astr. visina zvijezde nad horizontom, osobito visina pola; podizanje hostije u Kat. crkvi; voj. *elevacija topa*, *elevacijski kut* nagibni kut, nagib osovine topovske cijevi prema horizontu; arhit. nacrt, plan (građevine); kaz. polet, lakoća; pren. uzvišenost veličina, plemenitost
- elevator** (lat. *elevator*) anat. mišić podizač; dizalica za lakše prometovanje između pojedinih katova u visokim građevinama, lift; dizalica za prenošenje velikih tereta
- elevirati** (lat. *elevare*) dignuti, podignuti, uzdignuti, uzvisiti; v. *levirati*
- elf** (eng., Šved. *elf*, staronord. *alfr.*, dan. *elv*, lat. *Alp*) mit. mn. *elfi* duhovi kod germanskih naroda, oličenja prirodnih sila, mali i nestašni duhovi koji, kao dobra i lijepa bića, žive na nebesima ili, kao opaka i ružna, borave pod zemljom kao noćni duhovi
- elgersburški poluporculan** (lat. *Elgersburg*) trg. v. emilijan
- elidirati** (lat. *elidere*) izostaviti, izostavljati, izbaciti, izbacivati; osobito jedno slovo radi blagozvučja; usp. elizija
- eligibilan** (lat. *eligere* birati, *eligibilis* izbirljiv) koji se može birati, koji ima pravo na izbor
- eligibilitet** (lat. *eligibilitas*) izbirljivost, pravo na biranje, pravo prema kojem netko može biti biran
- eliksacija** (lat. *elixare*, *elixatio*) iskuhavanje na lakoj vatri; razmekšavanje kuhanjem

eliksir (ar. el-iksir) najfiniji ekstrakt neke tvari; kamen mudrosti; prije: napitak sastavljen od većeg broja jednostavnih lijekova i prokuhan, ljekovit napitak; danas: lijek u nešto gušćem obliku koji se daje u kapljicama

eliksivacija (lat. elixivatio) izluživanje, luženje

elikvacija (lat. eliquatio) topljenje, otoplavanje; bistrenje, razbistravanje

elikvirati (lat. eliquere) napraviti tekućim, topiti, rastopiti; bistrirati, razbistrirati

eliminacija (lat. eliminatio) izbacivanje, istjerivanje: izbačenost, istjerenost; udaljivanje, odstranjivanje, udaljenje, odstranjenje, udaljenost, odstranjenost; mat. izbacivanje, uklanjanje; med. odstranjivanje izumrlih dijelova organizma; brisanje, osobito iz nekog popisa, npr. umrlih, preseljenih itd.

eliminirati (lat. limen prag, eliminare s one strane praga staviti, istjerati iz kuće) isključiti, isključivati, izbacivati, izbaciti; istjerati, udaljiti; izostaviti, izostavljati, brisati, izbrisati

elint-brodovi (skraćeno od engl. electronic intelligence elektronska špijunaža) tip malih nenaoružanih brodova koji se koriste radi uhođenja (opremljeni su elektronskim uređajima, tj. radarima, detektorima, prislušnim uređajima i si.)

elipsa (grč. elleipsis izostavljanje, lat. ellipsis) 1. stil. izostavljanje manje važnih riječi, dijelova rečenice, pa i cijelih rečenica koje se iz ostalog sadržaja mogu razumjeti, da bi se što jače istaknulo ono što je glavno 2. geom. jajolika krivulja, geometrijsko mjesto svih točaka čiji je zbroj udaljenosti od dviju danih točaka stalna veličina i jednak velikoj osi te krivulje

elipsograf (grč. elleipsa elipsa, grafo) instrument za crtanje, opisivanje elipse s danim osima

elipsoid (grč. elleipsa elipsa, eidos oblik) geom. tijelo čiji svi ravni presjeci kroz jednu od osi jesu elipse, a svi drugi presjeci elipse ili krugovi; *rotacijski elipsoid* tijelo koje nastaje kad se elipsa okreće oko jedne od svojih osi

elipticitet (grč. elleiptikos eliptičan) oblik elipse; stupanj odstupanja (neke putanje itd.) od kružnog oblika, ili sferoida od kuglastog oblika; geol. spljoštenost Zemlje (1/298)

eliptičan (grč. elleiptikos izostavljen, skraćen) jajolik, duguljasto okrugao

eliptičnost v. elipticitet

elisa (fr. helice, grč. helix zavojnica) vijak; (brodski vijak za pokretanje brodova; zračni vijak za pokretanje zrakoplova); propeler

elita (lat. eligere izabrati, fr. elite) ono što je najbolje, najodabranije, cvijet nečega (osobito društva); voj. najodabranija vojska, jezgra vojske

elitritis (grč. elytron maternica) med. upala maternice

elitrocela (grč. elytron maternica, kele kila) med. kila (ili: bruh) maternice

elitronkus (grč. elytron maternica, onkos masa, veličina teškog tijela) med. otekline na maternici, oticanje maternice

elitroptoza (grč. elytron maternica, ptosis pad) med. poremećaj u maternici

elitroragija (grč. elytron maternica, regnymi prskam, pucam) med. krvarenje maternice

elitrotomija (grč. elytron maternica, tome rezanje) med. rezanje (ili: prorezivanje) maternice

Elizej (grč. ElySION) mit. prema najstarijim pjesnicima, osobito Homeru, blagoslovljeni kraj u koji odlaze junaci, a ne umiru; kasnije: boravište

blaženih u podzemnom svijetu, tj. u Hadu; pren. divno boravište, prekrasan kraj, bajna zemlja; ime mjesta za provod, osobito u prirodi; Elizejske poljane (supr. Tartar)

Elizej ska palača (fr. palais de l' Elysee) pariški dvorac što ga je Luj XIV. kupio markizi Pompadour; od 1871. u njoj stanuju predsjednici Francuske

Elizejske poljane (grč. Elysion pedion) 1. mit. po vjerovanju starih Grka i Rimljana: zemlja u donjem svijetu gdje su, nakon smrti, živjeli u blaženstvu ljubimci bogova, osobito heroji: 2. *E. poljane* velika avenija u Parizu u kojoj stanuje predsjednik Francuske

elizija (lat. elisio) izbacivanje, izostavljanje, radi blagozvučja, nepotrebnih samoglasnika, osobito gdje nastaje zijev (hijat), koji treba ukinuti ne samo kad je u jednoj riječi nego, često, i kad je među dvjema, tj. kad jedna riječ završava, a druga neposredno za njom počinje samoglasnikom

elizijski (grč. Elysion) divan, bajan, čaroban, rajski; usp. Elizij

elizivan (lat. elisivus) izostavan, koji izostavlja, izbacivan, koji izbacuje; *elizivni artikli* prav. stavovi protudokaza u kojima se izlaže baš suprotno onome što protivnička strana hoće dokazati

Elmova vatra plamičci koji se pri jakoj nepogodi u zraku i snježnim vijavicama pokazuju na šiljcima gromobrana, tornjeva, na vrhovima drveća i uopće visokih predmeta, a potječu od elektriciteta što izlazi iz tih šiljaka (naziv po tome što su sicilijanski mornari zvali u pomoć sv. Elma)

Eloah (hebr. Eloah) židovsko ime Boga; usp. Jehova

elogij (grč. logos riječ, lat. elogium) izreka, iskaz; natpis, nadgrobní natpis; odredba u testamentu; v. elož

elokacija (lat. elocatio) iznajmljivanje, iznajmljenje, davanje pod najam, pod zakup

eloksal električnim putem oksidirani aluminij

eloksirati aluminij oksidirati električnim postupkom

elokucija (lat. elocutio) govorničko izražavanje, govornički stil, izvođenje i razvijanje misli pri govoru

elokvencija (lat. eloquentia) rječitost, umijeće govorenja

elokventan (lat. eloquens) rječit, krasnorječiv

elongacija (lat. elongatio) produžavanje, rastezanje, razvlačenje; produženje, produženost: udaljšavanje, udaljšenje; udaljšenost: astr. kutna udaljšenost planeta od Sunca ili satelita, tj. od svoga središnjeg, centralnog tijela; fiz. udaljšenost između položaja stabilne ravnoteže i početnog položaja titrajućeg, oscilirajućeg sustava

elongirati (lat. elongere) produžiti, produljiti, otegnuti, protegnuti, rastegnuti

elož (fr. eloge) hvala, pohvala, pohvalnica, pohvalni govor

elron (fr. aileron) vrh krila; pero na mlinskom kotaču

elthe kai labe (grč.) dođi i uzmi! (prema legendi: odgovor Grka perzijskom caru koji im je poručio da mu bez borbe predaju sve oružje)

elucija (lat. eluere ispirati, očistiti, elutio) kem. v. elutrijacija; *elucijski postupak* način dobivanja šećera putem zalušivanja šupljikavim vaponom zamijenjene melase pomoću alkohola

eludirati (lat. eludere) vješto odbiti, na fin način izbjeći; mimoići (ili: zaobići) zakon; osujetiti, ne dati da dođe do čega; izigrati, podvaliti, prevariti

eluksacija (lat. luxare, eluxatio) med. iščašenje, uganuće (kosti)

elukubrirati (lat. elucubrare) raditi pri svjetlu, noću; marljivo, revno proučavati (ili: obrađivati)

elutriacija (lat. elutriatio) kem. ispiranje, čišćenje zemljanih dijelova ispiranjem

eluvij (lat. eluere oprati) geol. proizvodi nepogoda koji su se zadržali na svom mjestu nastanka na Zemljinoj površini (ilovača, blato i dr.); sup. aluvij

eluzija (lat. eludere, elusio) izbjegavanje, zaobilazanje, osujećivanje; izigravanje, podvaljivanje

eluzivan (lat. eludere, elsivus) koji izbjegava, koji zaobilazi, koji osujećuje; koji izigrava, koji podvaljuje

elver (njem. Elfer) šport, kazneni udarac u nogometu s 11 metara

elverum (tur.) prikladan, povoljan, pogodan, tj. koji odgovara željama

elzevir 1. primjerak cijenjenog izdanja latinskih klasika (naziv po imenu nizozemske obitelji Elzevir koja se bavila znanostima i knjižarstvom); 2. u nekim zemljama naziv za kulturnu rubriku u novinama, osobito za feljton i esej

eljen (mađ. eljen) živio, hura!

emaceracija (lat. emaceratio) med. mršavljenje, slabljenje, sušenje, ispijenost

emacerirati (lat. emacerare) med. mršavjeti, sušiti se, postajati ispijen

emacijacija (lat. emaciatio) med. v. emaceracija

emajl (fr. email, tal. smalto, njem. Schmeiz) caklina, gled; staklasta masa (feldšpat, kvare, boraks i dr.) kojom se prevlače metalni predmeti, osobito kuhinjsko posuđe, radi boljeg održavanja ili zbog ukrašavanja; *emajl-boje* staklaste boje za bojenje kovina, stakla, porculana i dr.; *emajl-lak* mastan lak, proziran ili u boji, služi za davanje sjaja već obojenim predmetima; *emajl-staklo* neprozirno

staklo za ukrašavanje predmeta od stakla, ilovače i kovine

emajlirac (fr. emailleur) onaj koji radi caklinom, pocakljivač

emajlirati (fr. emailer) pocakliti; raditi (ili: išarati, šarati) caklinom

emanacija (lat. emanatio) izlaženje, izviranje, istjecanje, isparavanje, isparenje, npr. veoma finih izdvojenih djelića (mirisa i dr.); fiz. plinovita tvar, supstanca koja strujanjem izlazi iz radioaktivnih tvari i koja je i sama radioaktivna; prav. objavljivanje neke naredbe i si.: fil. po naučavanju novoplatonista i gnostičara: svijet je emanacija božanstva, tj. izlazak nekog manje savršenog bića iz nekog višeg i savršenijeg načela, a da se pritom ovo više načelo nije izmijenilo

emanacijska teorija fiz. teorija koju je 1678. iznio Newton, ali koja je u XIX. st. napuštena, po njoj svjetlost, kao beskrajno fina tvar, izlazi putem strujanja iz svijetlog tijela; korpuskularna teorija, emisijska teorija

emanacijska terapija med. liječenje bolesnika emanacijom radija u obliku radiogenih preparata (vode za piće i kupanje, blata za parenje) ili udisanjem u zatvorenim prostorijama (emanatorijima) u kojima se razvija emanacija

emanacijski sustav teol. v. emanatizam

emanatizam (lat. emanare proizlaziti) teol. naučavanje o proizlaženju svega iz jednog najvišeg prabića (po indijskom, perzijskom i egipatskom religijskom sustavu)

emanator (lat. emanare proizlaziti) med. naprava za pravljenje i proizvodnje radiogenih preparata različite jačine; usp. emanacijska terapija

emanatorija (lat. emanare proizlaziti) med. v. emanacijska terapija

emancipacija (lat. *emancipatio*) kod Rimljana: oslobođenje jednog člana obitelji od vlasti starješine obitelji; u današnjem pravu: oslobođenje djece od očinske ili skrbnikove vlasti, postajanje punoljetnim; pren. oslobođenje stanja zavisnosti i ograničenja slobode, npr. robova, Zidova, žena, škole od Crkve, Crkve od države itd.

emancipacionist (lat. *emancipare* osloboditi) protivnik robovanja crnaca; pristaša i pobornik svake emancipacije uopće

emancipator (lat. *emancipare*) osloboditelj, spasilac

emancipirati (lat. *emancipare*) osloboditi ropstva ili zavisnosti od nekoga, osloboditi dijete očeve ili skrbnikove vlasti i nadzora oca ili skrbnika, proglasiti punoljetnim, proglasiti samostalnim; izjednačiti u pravima; osloboditi nekoga od građanskih ograničenja; *emancipirati se* osloboditi se od ograničenja slobode, postati jednak u pravima; pretjerati u slobodi

emanirati (lat. *emanare*) proizlaziti, izlaziti, potjecati; odavati, zračiti; izvirati

embargo (šp. *embargar*) zapljena broda ili zabrana isplavljanja iz luke; zabrana izvoza ili uvoza; zabrana, obustava, veto

embol (grč. *embolos* čep, klin) med. tvrdo tijelo koje se prenosi krvotokom i zatvara zijev krvne žile, odnosno srčanu šupljinu

emboličan (grč. *embolos* čep) u obliku čepa, klina, čepast, klinast

emboliforman (grč. *embolos* klin, čep, lat. *forma* oblik) v. emboličan

embolija (grč. *emballo* ubacim) med. prodiranje stranih, tvrdih predmeta krvotokom i zatvaranje, začepljivanje zjevova krvnih žila tim tvrdim tijelima

embolizam (grč. *emballo* ubacim) 1. umetanje; usp. interkalacija; 2. med.

začepljenje krvne žile embolom

embolofrazija (grč. *emballo* ubacujem, *frasis* izričaj; govor) pojava da čovjek u svom govoru često bez ikakve potrebe ubacuje riječi poput "znate", "dakle", "je li" i si.; embololalija

embololalija (grč. *laleo* brbljam, *blebećem*) v. embolofrazija

embregma (grč. *embrecho*) med. lagano lijevanje ljekovite tekućine na bolesni dio tijela, liječenje mokrim oblozima; trljanje tekućim lijekom; embroha, embrokacija

embrio (grč. *bryo* ničem, *embryon* zametak) biol. životinjsko i biljno oplodeno jaje, zametak; fetus

embriogeneza (grč. *embryon*, *genos* rođenje) biol. nastanak zametka, fetusa

embriografija (grč. *embryon*, *grafo* opisujem) biol. v. embriologija

embrioktonija (grč. *embryon*, *kteino* ubijam) ubijanje, uništavanje zametka, ploda (u utrobi)

embriologija (grč. *embryon*, *logia*) biol. dio biologije koji proučava razvoj zametka (*embrija*) u majčinoj utrobi počevši od jajčane stanice do napuštanja jajčanih kanala ili do poroda; embriografija

embriionalan (grč. *embryon*) koji se odnosi na embrio, koji ima izgled embrija; pren. koji se nalazi tek u začetku

embriotlast (grč. *embryon*, *thlao* zgnječim) kir. instrument za zgnječavanje glave mrtvog djeteta u utrobi

embriotlazija (grč. *embryon*, *thlao* zgnječim) med. zgnječavanje ploda u slučajevima teškog porođaja

embriotomija (grč. *embryon*, *tome* rezanje) rezanje djeteta u maternici, u slučajevima veoma teških porođaja, kako bi se lakše izvuklo iz majčine utrobe

embroha (grč. *embroche*) med. v. embregma

embrokacija (grč. *embroche*) v. *embregma*

emelija (grč. *emmeleia* sklad) u starogrčkoj tragediji: ples zbora (uz pjesmu)

emenagogi (grč. *em-menos* mjesečni, *ta emmenia* mjesečnica, *agogos* odvođan, koji odvođi) mn. med. sredstva koja izazivaju menstruaciju; v. *emeniagogi*

emenda (lat. *emenda*) naknada štete, novčana kazna zbog protupravnog djela ili protupravnog postupka, plaća se da bi se izbjegla veća šteta

emendacija (lat. *emendatio*) popravljjanje, ispravljjanje; popravak, ispravak

emendanda (lat.) mn. ono što u jednom spisu treba popraviti (ili: ispraviti), popravci, ispravci

emendator (lat. *emendator*) onaj koji popravlja pogreške, ispravljjač, popravljjač

emendirati (lat. *emendare*) popraviti, popravljati, ispraviti, ispravljati

emeniagogi (grč. *ta emmenia* mjesečno pranje žena, *agogos* odvođan, koji odvođi) mn. med. sredstva koja pomažu mjesečno čišćenje žena, koja izazivaju menstruaciju; *emenagogi*

ementaler (njem. *Emmental*) trg. poznati švicarski sir u velikim kolutovima

emergencija (lat. *emergere* izroniti, pojaviti se) neočekivan događaj; težak položaj, izvanredno stanje, nužda, velika nevolja, opasnost; fil. spontano pojavljivanje novog stupnja na nižem prethodnom; bot. izraslina na biljnim organima (npr. trnje)

emergirati (lat. *emergere*) izbiti na površinu, izići u javnost, proćuti se, istaknuti se

emerit (lat. *emeritus*) onaj koji je odslužio, koji je napunio godine službe, koji je u mirovini

emeritirati (lat. *emeritare*) ili *nekoga proglasiti pro merito* (lat.) umiroviti, staviti u mirovinu; prid. *emeritiran*

emerzija (lat. *emersio*) izbijanje na površinu; astr. izronjenje, izlazak nekog nebeskog tijela iz sjene drugog nebeskog tijela zbog čega postaje vidljivim

emetatrofija (grč. *emeo* povraćam, trofe prehrana) med. slabljenje (ili: slabost) zbog čestog povraćanja

emetičan (grč. *emetikos*) med. sklon povraćanju; koji izaziva povraćanje

emetik (grč. *emeo* povraćam, povratim) med. sredstvo koje tjera na povraćanje; mn. *emetici*

emetin (grč. *emeo*) farm. tvar u biljci *ipekakuanha*, izaziva povraćanje

emetofobija (grč. *emeo* povraćam, *fobos* strah) pretjerano zaziranje i strah od lijekova za povraćanje

emetokatartičan (grč. *emetos* povraćen, *kathairo* čistim) med. svojstvo lijeka koji istodobno tjera na povraćanje i na pražnjenje crijeva prirodnim putem

emetokatarza (grč. *emetos* povraćen, *kathairo* čistim) med. istodobno čišćenje povraćanjem i *stolicom*

emetologija (grč. *epieio* povraćam, *logia*) med. disciplina koja se bavi sredstvima za povraćanje

emetomanija (grč. *emeo* povraćam, *mania*) bolesna želja za stalnim povraćanjem (kod nekih slučajeva duševne neuravnoteženosti)

emezija (grč. *emesia*) med. sklonost povraćanju (ili: bljuvanju)

emezis (grč. *emesis* povraćanje, *emeo* povraćam) med. povraćanje, bljuvanje

emezma (grč. *emeo* povraćam, *emesma*) med. ono što se povraća, izbljuvak

emfatičan (grč. *emfasis*) jak u tonu i izrazima, koji jako naglašava izraze želeći im time povećati važnost, izvještačen; usp. *emfaza*

- emfaza** (grč. *emfasis* prikazivanje, pokazivanje: snaga izraza, naglašavanje) zorno izlaganje i prikazivanje; ret. pretjerivanje u tonu ili u izrazima, izvještačena svečanost u govoru, izvještačenost
- emfiteut** (grč. *emfyteuo* usađujem, uvođim) nasljedni zakupnik
- emfiteuza** (grč. *emfyteo* usađujem, uvođim) u rimskom pravu: vrsta nasljednog zakupa po kojem netko ima pravo potpunog uživanja zakupljenog zemljišta, čak i pravo da ga otuđi i ostavi drugom u nasljeđe, s tim da se vlasniku plaća godišnja zakupnina po emfiteutskom ugovoru
- emfizem** (grč. *emfysema*, *emfysao* napušem) med. nagomilavanje zraka u tkivima, osobito ispod kože (kao posljedica povrede pluća i dušnika); *emfizem pluća* pretjerano proširenje plućnih mjehurića praćeno gubitkom njihove elastičnosti, ometa izmjenu zraka u plućima zbog čega dolazi do kratkog i otežanog disanja, do sipnje
- emfizematezan** (grč. *emfysema*) v. emfizematičan
- emfizematičan** (grč. *emfysema* uputi avanje; prozračna oteklina između kože i mesa) napuhan, ponosan, gord; med. sipljiv, s teškim disanjem
- emfraksis** (grč. *emfrasso* začepim) zatvorenost (ili: začepljenost) krvnih žila i crijeva
- emfraktik** (grč. *emfrasso*) med. sredstvo za zatvaranje; prid. emfraktičan
- emigracija** (lat. *emigratio*) iseljavanje (ili: iseljenje) iz zemlje; sve izbeglice iz neke države
- emigrant** (lat. *emigrans*) onaj koji se iseljava, iseljenik; onaj koji pobjegne iz domovine, osobito iz političkih ili vjerskih razloga, izbjeglica
- emigrirati** (lat. *emigrare*) iseliti se, iseljavati se; izbjeći, pobjeći iz države (iz političkih ili dr. razloga)
- emilijan** trg. bijelo, žućkasto ili plavkasto zemljano posude, slično poluporculanu, potječe iz sela Elgersburg u Njemačkoj, zbog čega se zove i *elgersburški poluporculan* (služi za kemijske posude)
- eminencija** (lat. *eminentia*) istaknutost, odlučnost, uzvišenost; kao titula: preuzvišenost; med. stršanje, ispupčenje, ispupčenost, npr. neke kosti
- eminentan** (lat. *eminens*) istaknut, odličan, izvanredan, osobit, veoma velik
- eminirati** (lat. *eminere*) isticati se, odlikovati se, biti primjetan
- emir** (ar. *emir*, *amir*) islamski vladar, knez; zapovjednik i guverner osvojene pokrajine
- emir-al-mumenin** (ar.) vladar vjernika, titula kalifa koju je prvi imao kalif Omar
- emir-al-omara** (ar.) zapovjednik, titula prvog ministra kod kalifa i indijskih mogula; titula pojedinih upravitelja pokrajina u Turskoj
- emir-al-umara** (ar.) v. emir-al-omara
- emisar** (lat. *emissarius*) 1. izaslanik, povjerljiva osoba koju neki čovjek, skupina ljudi ili politička stranka šalje u nekoj tajnoj misiji; 2. (lat. *emissarium*) u hidrotehnici: odvodni, mahom podzemni kanal za odvođenje vode ili za isušenje nekog jezera
- emisija** (lat. *emissio*) slanje, odašiljanje, odavanje, izbacivanje, ispuštanje; istjecanje, puštanje tekućine; izdavanje novih vrijednosnica; novčanica (banknota), dionica (akcija) itd.; fiz. odašiljanje, ispuštanje u okolni prostor (toplina); zračenje, puštanje radio-valova, odašiljanje preko radija govora, glazbe i dr.
- emisijski** (lat. *emissio*) koji se tiče emisije ili je u vezi s emisijom; *emisijaska banka* fin. banka koja izdaje vrijednosnice, osobito koja ima povlasticu

- i pravo izdavati papirni novac; *emisijski tečaj* vrijednost koju su vrijednosnice imale kad su se pojavile u optjecaju, tj. nominalna vrijednost; *emisijska sposobnost* fiz. sposobnost nekog tijela da zračenjem pusti iz sebe određenu količinu topline; *emisijska postaja* predaj na radio-postaja; *emisijski spektar* spektar usijanih tijela
- emisijski sustav** teol. v. emanatizam
- emitent** (lat. *emittens*) onaj koji šalje poslanika; onaj koji izdaje ili pušta u optjecaj vrijednosnice, osobito papirni novac
- emitirati** (lat. *emittere*) poslati, odaslati, odašiljati; izdati (ili: izdavati) vrijednosnice, pustiti (ili: puštati) u optjecaj vrijednosnice, osobito papirni novac (banknote)
- Emmy** prestižna televizijska nagrada, ima slično značenje kao "Oscar" u filmskom svijetu
- emocija** (lat. *emotio*) uzbuđenje, uzbuđenost, uzrujanost; psih. čuvstvo, osjećaj, afekt; buna, pobuna
- emocionalan** (lat. *emotio*) čuvstven, osjećajan; uzbudljiv, koji lako uzbuđuje; dirljiv, potresan, ganutljiv; *emocionalna etika* fil. etički pravac koji pobude (motive) etičkog htijenja i djelovanja promatra i traži u osjećajima, sklonostima i afektima
- emocionalizam** (lat. *emotio*) fil. smjer koji smatra da cjelokupan duševni život čovjeka počiva na emocionalnim osnovama
- emoliens** (lat. *emolliens*) med. sredstvo za umekšavanje
- emolirati** (lat. *emollire*) omekšati, umekšati, ublažiti
- emotivitet** (lat. *emovere* izbuditi, *erao* - *tivitas*) psih. bolesna promjena raspoloženja, sklonost uzbuđivanju i uzrujavanju bez uzroka
- empaistika** (grč. *empaio* utisnem, utiskujem) umijeće izradbe metalnih predmeta s ispučnim figurama i ukrasima (tj. reljefa)
- empatija** (grč. *empathes* veoma uzbuđen, strastven) nestrpljivost, želja, žudnja; netrpeljivost, nepodnošljivost
- empazma** (grč. *empasso* posipam) med. prah (ili: puder) za posipanje
- Empedoklo** starogrčki filozof (483—423. pr. n. e.) koji je smatrao da sve nastaje spajanjem i rastavljanjem četiriju osnovnih elemenata: vatre, zrak, vode i zemlje
- empijema** (grč. *empyema*) med. unutarnje zagnojavanje, osobito: čir u prsima, zagnojavanje pluća
- empijetičan** (grč. *empyetikos*) med. koji pati od unutarnjeg zagnojavanja, osobito od čireva na plućima; empijičan
- empijezis** (grč. *empyesis* čir, plućni čir) med. stvaranje gnojnog čira
- empijičan** med. v. empijetičan
- empirej** (grč. *empyros* ognjen) kod starih Grka: najviši dio neba, ispunjen čistom vatrom i svjetlošću, prebivalište bogova; pren. vrhunac, kulminacija
- empirema** (grč. *empeiria* iskustvo; znaenje) zaključak do kojega se dolazi putem iskustva
- empiričan** (grč. *empeirikos*) fil. iskustven, na osnovi iskustva, dan iskustvom, koji se odnosi na iskustvo (supr. racionalan, aprioran, transcendentalan); usp. empirički
- empiričar** (grč. *empeiria*) onaj koji se u radu i mišljenju oslanja na iskustvo, koji dolazi do znanja putem iskustva i pokusa ne koristeći se spekulativnim mišljenjem; pren. stručnjak u korištenju iskustvom, npr. liječnik; supr. teoretičar
- empirički** (grč. *empeirikos* iskustven) fil. v. empiričan; *empirički pojmovi* log. iskustveni pojmovi, oni pojmovi koji proizlaze iz iskustva (supr. apriorni); *empirička. psihologija* ona koja polazi od činjenica duševnog života

empiriya (grč. empeiria) iskustvo, poučavanje putem promatranja činjenica, znanost o iskustvu

empiriokriticizam (grč. empeiria iskustvo, krino sudim, presuđujem, odlučujem) "filozofija kritičkog (ili: čistog) iskustva", subjektivno-idealistički smjer koji se pojavio u drugoj polovici XIX. st. u Njemačkoj i Austriji, a osnivači su mu Richard Avenarius (1843—1896) i Ernst Mach (1838 — 1916), po kome se zove i mahizam; ovo naučavanje negira realnost svega što nije neposredno dano u iskustvu, za jedinu realnost smatra subjektivne osjećaje, a za pravu stvarnost samo ono što je neposredno dano u zamjećivanju; elementi stvarnosti su, npr., osjećaji crvenog, gorkog i dr.; stvari, tijela, stvari samo su "kompleksi" osjećaja i ne postoje izvan osjećaja, izvan naše svijesti; na taj način sve fizičko svodi se na psihičke elemente, na osjećaje; prema Avenariusu, mišljenje i biće u stalnoj su vezi, u tom smislu što nema mišljenja bez bića i obratno; osnova te veze je svijest, a svijest ne može postojati bez subjekta koji misli

empiriomonizam fil. subjektivnoidealistička filozofska teorija A. Bogdanova čija je osnovna karakteristika svodenje fizičkog na psihičko, suvrsta empiriokriticizma

empiriosimbolizam fil. subjektivnoidealistička filozofija koja naučava da predodžbe i pojmovi nisu odrazi realnih stvari u svijesti, nego samo simboli naših osjeta; suvrsta empiriokriticizma

empirist (grč. empeiria) fil. pristaša empirizma, tj. onaj koji dolazi do spoznaje na osnovi osjetilnog zamjećivanja i iskustva, dakle aposteriorno; usp. empiričar

empirizam (grč. empeiria iskustvo) filozofija iskustva, gnoseološki pravac

koji cjelokupnu spoznaju izvodi iz iskustva; u metodološkom pogledu: načelo da sve znanosti treba zasnovati na iskustvu (osnivač gnoseološkog empirizma je John Locke, a metodološkog Francis Bacon): supr. racionalizam

empirozis (grč. empyros u vatri) med. upala, opekline

emplastičan (grč. emplasso) med. koji zatvara, steže, skuplja

emplastik (grč. emplasso začepim, zatvorim) med. sredstvo za zatvaranje; mn. emplastici

emplastracija (lat. emplastratio) cijepljenje biljke

emlastrirati (lat. emplastrare) cijepiti biljku, okulirati

empneumatoza (grč. empneumatosis nadimanje) med. v. emfizem

emporij (lat. emporium, grč. emporion) tržište, trgovačko središte

empresmomanija (grč. empresmos paljevina, mania pomama, ludilo) zločinačka sklonost paležu (kao patološki nagon)

emprostotonija (grč. emprosthen ispred, teino izdužim, prostrem) med. povijenost tijela naprijed pri oboljelosti od tetanusa

empsihoza (grč. empsychos obdaren dušom, živ) oduhovljavanje, tobožnje putovanje duša, ulaženje duša u tijelo embrija

emptio čit. empcio (lat.) prav. kupovanje, kupnja; kupljena stvar

emptor (lat.) prav. kupac

Empuza (grč. empazo hvatam) mit. noćna sablast (šalje je starogrčka božica Hekata)

emu (port.) vrsta australskog noja (može narasti do dva metra, poslije noja najveća ptica na svijetu); ptica trkčića

emulacija (fr. emulation) natjecanje; ljubomora

emulgator (lat. emulgere izmusti) sredstvo koje omogućuje emulgiranje, tj. raspršivanje dviju nespojivih tekućina (npr. vode i ulja) u stabilnu smjesu — emulziju (najpoznatiji emulgatori su: arapska guma, kazein, žumanjak, animalno ljepilo itd.)

emulgirati vršiti emulziju, tj. razbijati nešto uštrcavanjem tekućine; pretvoriti se u emulziju

emulzija (lat. emulgere izmusti, emulsio) uljasta tekućina koja ima boju i gustoću mlijeka; farm. lijek pripremljen da nalikuje na takvu tekućinu

emulzin (lat. emulsio) kem. bjelanjčevinasta supstanca koju sadrže slatki i gorki bademi i koja izaziva vrenje; v. amigdalin

emulzivan (lat. emulsio) koji je poput emulzije, mlječast, koji je kao mlijeko, sličan mlijeku po boji i gustoći

emundacija (lat. emundatio) med. čišćenje izvana (rana i čireva)

emundancije (lat. emundantia) mn. med. sredstva za čišćenje izvana, npr. rana i čireva

emundirati (lat. emundare) med. iščistiti, čistiti, npr. rane, čireve

emunktorije (lat. emunctorium) mn. med. organi za odvajanje ili odvođenje, organi za čišćenje, npr. nosnice

en arriere čit. an arijer (fr.) nazad, unazad, natrag; u odsutnosti, iza leđa

en blanc čit. an blan (fr.) trg. neispunjeno, neispisano mjesto za brojke na novčanim uputnicama

en bloc čit. an blok (fr.) sve skupa, u cijelosti

en espece čit. an espes (fr.) trg. u zvećem novcu, u gotovu

en general čit. an ženeral (fr.) uopće, općenito; obično, najčešće

en masse čit. an mas (fr.) u masi, u gomili, skupa, svi zajedno

en miniature čit. an minijatur (fr.) u malom, u malom omjeru, smanjen

en passant čit. an pasan (fr.) u prolazu, uzgred, uzgredno

en pate čit. an pat (fr.) u obliku tijesta ili kaše, npr. obojene tvari

en profil čit. an profil (fr.) sa strane, gledan sa strane, u profilu

Enakov sin div, gorostas (po imenu biblijskog divovskog naroda Enaka u Kanaanu)

enalaga (grč. en-allaso zamijenim, enallage) ret. zamjena, zamjenjivanje jedne riječi drugom, osobito: zamjenjivanje govornih dijelova jedne vrste s obzirom na njihovo podrijetlo ili njihov oblik, npr. zamjenjivanje apstraktne imenice konkretnom, jednine množinom, sadašnjeg vremena prošlim vremenom

enam (tur. Enam naziv šeste sure iz Kur'ana) knjižica koja sadrži citate iz Kurana i nosi se kao hamajlija

enantem (grč. en- u, antheo ničem, izbijam) med. osip na sluznici, najčešće kod kožnih zaraznih bolesti, obično prije nego što osip izbije na koži, unutarnji osip

enantiofanija (grč. enantios suprotan, faino pokazujem, objavim) prividno neslaganje, tobožnja proturječnost

enantilogija (grč. enantilogia) suprotstavljanje, proturječnost

enantiomorfan (grč. enantios suprotan, morfe oblik) suprotna oblika, sa suprotnim oblikom; supr. ortomorfan

enantiopatija (grč. enantios suprotan, pathos bol) med. prenošenje bolesti s jednog dijela tijela na drugi; alopatija, aleopatija

enantiozis (grč. enantiosis) fil. suprotnost, proturječnost (u kojoj je, prema Pitagori, osnovni zakon života)

enartron (grč. en- u, arthron zglob) med. neko strano tijelo u zglobu

enartroza (grč. en- u, arthron zglob) med. namještanje (ili: umetanje) zgloba u njegovu šupljinu

encefal- (grč. enkefalos) predmetak u složenicama sa značenjem; mozak, koji se tiče mozga

encefalalgija (grč. enkefalos mozak, algos bol) med. bolest mozga, bol u mozgu

encefalitis (grč. enkefalos mozak) med. upala mozga

encefalograf (grč. enkefalos, grafo pišem) med. uređaj koji automatski bilježi (registrira) rad mozga

encefalologija (grč. enkefalos mozak, logia) znanost koja se bavi proučavanjem mozga, znanost o mozgu

encefalomalacija (grč.) med. omekšanje moždanog tkiva čiji je uzrok začepljenje arterija

encefalopatija (grč.) organske promjene u mozgu nakon ozljeda ili bolesti (npr. glavobolje, smetnje u hodanju, psihički poremećaji itd.)

encefaloskopija (grč. enkefalos mozak, skopeo gledam, promatram) ispitivanje (ili: pregledavanje, proučavanje) mozga; kranioskopija

encefalotomija (grč. enkefalos mozak, temno režem) med. rezanje mozga

encelialgija (grč. enkoilia utroba, crijeva, algos bol) med. bolest želuca ili utrobe

enceliitis (grč. enkoilia utroba, crijeva) med. upala crijeva

encikličan (grč. en-kyklios) kružni, okrugao, koji obilazi u krugu, koji ide redom, opći

enciklika (grč. en-kyklo u krugu okrećem) enciklično pismo, poslanica; papina poslanica svim nadbiskupima i biskupima

enciklopedija (grč. enkyklios paideia opća naobrazba) prvobitno: krug pripremljenih i općih znanstvenih predmeta s kojima se treba upoznati prije početka stručnog školovanja za životno zvanje; krug znanstvenog školovanja uopće; pregledno izlaganje znanosti i umjetnosti u cijelosti ili

djelomično, obrađeno u organskoj vezi (sistematska enciklopedija) ili po abecednom redu (abecedna-, alfabetska-, realna enciklopedija, stvarni ili realni rječnik)

enciklopedijski (grč. enkyklios kružni, paideia naobrazba) pregledan (ili: obavještajan) u znanstvenom smislu; načinjen u obliku enciklopedije, tj. sa svim općepotrebnim i korisnim znanjima i uputama

enciklopedisti (grč. enkyklios kružni, paideia naobrazba) fil. izdavači i suradnici velike francuske enciklopedije (Encyclopedie ou dictionnaire raisonne des sciences, des arts et des metiers) koji su od 1751. do 1777. izdavali fr. prosvjetiteljski filozofi D'Alembert i Diderot, uz suradnju Montesquieua, Voltairea, Rousseaua, Holbacha, Marmontela i dr. (sadrži cjelokupno stvarno znanje toga doba); pristaše filozofskih, religioznih i državnih shvaćanja koja su našla izraz u toj Enciklopediji

enciklopedizam (grč. en-kyklios kružni; opći, običan, paideia naobrazba) filozofska shvaćanja, osobito slobodnjačka i donekle ireligiozna mišljenja francuskih enciklopedista; enciklopedijski način izlaganja znanosti

endem (grč. en- u, unutra, demos narod) biljka ili životinja koja živi samo na jednom mjestu i nema je nigdje (kod nas, npr. biljka Degenia velebitica i životinja čovječja ribica)

endemičan (grč. en- u, demos narod) mjesni, domaći, zavičajni; med. koji snalazi jedan narod ili jedno područje (za bolesti)

endemija (grč. en- u, demos narod) med. domaća, lokalna (ili: mjesna) bolest, tj. ona koja osobito vlada u nekom mjestu ili području i koja obično nastaje zbog načina prehrane i životnih prilika uopće (npr. gušavost

- u brdskim predjelima, azijska kolera u Indiji itd.); supr. epidemija
- endemija** (grč. en- u, unutra, demos narod) stalna pojava neke zarazne bolesti (kolera, sifilis itd.) u nekom kraju ili zemlji
- endemizam** (grč. en- u, unutra, demos narod) pojavljivanje neke prirodne karakteristike samo u jednom određenom području
- endermatici** mn. med. v. pod endermatičan
- endermatičan** (grč. en- u, derma koža) med. koji se nalazi u koži; koji se upotrebljava za kožu, osobito za potkožicu, npr. endermatična sredstva = endermatici
- endermatizam** (grč. en- u, derma koža) med. liječenje potkožnog tkiva, tj. tkiva s kojeg je skinuta pokožica
- endermičan** med. v. endermatičan
- endijada** (grč. en dia dyoin jedno pomoću dvojega) poet. govorna figura u kojoj se jedan pojam iskazuje dvjema riječima povezanim jednom svezom, npr. dvjema imenicama sa svezom (umjesto jednog pridjeva ijedne imenice): sila i vojska umjesto silna vojska
- Endimion** (grč. Endymion) mit. lijep mladić koji je bio ljubimac božice Selenene, koja je za nj od Zeusa ishodila trajnu mladost u vječnom snu
- endivija** (fr. endive) salata kovrčasta lišća s tvrdom debelom stapkom, srodna cikoriji; andivija, štrpka, vodopija, žučanica, žutenica, rudica
- endlati** (njem. enden) opšivati, praviti rubove na odjeći i ručnim radovima
- endo-** (grč. endon) predmetak u složenicama sa značenjem: unutra, kod kuće
- endoblast** (grč. endon, blastos klica) fiziol. v. endoderm
- endoderm** (grč. endon, derma koža) biol. vanjski list gastrule, tj. jednog stadija u embrionskom razvoju
- endodinamika** (grč. endon, dynamis sila) dio geologije koji obuhvaća sve pojave u kojima se pojavljuje i troši Zemljina unutarnja toplina
- endogamija** (grč. endon, gameo ženim se, udajem se) brak između pripadnika istog plemena ili istih plemenskih skupina; supr. egzogamija
- endogen** (grč. endon, genos, gignesthai roditi se, nastati) fiziol. unutarnji, koji raste iznutra, koji je postao iz unutarnjih uvjeta ili uzroka; supr. egzogen
- endogene pojave** geol. pojave kojima je središte u glavnoj masi Zemlje, u njezinoj unutrašnjosti i koje potječu, posredno ili neposredno, od topline te mase i od njezinog hlađenja
- endogeničan** (grč. endon, genos) v. endogen
- endokanibalizam** (grč. endon, šp. canibal ljudožder) etn. običaj nekih ljudožderskih plemena da jedu meso svojih suplemenika; supr. egzokanibalizam
- endokardij** (grč. endon, kardia srce) med. unutarnja površina srca
- endokarditis** (grč. endon, kardia srce) med. upala unutarnje površine srca
- endokarpij** (grč. endon, karpos plod) bot. unutarnja kožica ploda
- endokrin** (grč. endon, krino izlučujem, izdvajam) koji izlučuje unutra; *endokrine žlijezde* fiziol. žlijezde s unutarnjim izlučivanjem
- endokrinologija** (grč. endon, krino izlučujem, logia znanost) dio medicine koji proučava osobine i rad žlijezda s unutarnjim izlučivanjem (endokrinih žlijezda)
- endolimfa** (grč. endon, lat. lymph, grč. lympe) anat. tekućina u labirintu unutarnjeg uha, unutarnja slušna vodica
- endometritis** (grč. endon, metra maternica) med. unutarnja upala maternice

- endomitoza** (grč.) takva dioba stanice pri kojoj se podijele samo kromosomi, ali ne i jezgra
- endomorfoze** (grč. endon, morfosis uobličjenje, oblik) geol. promjene (u strukturi i u mineralnim sastojcima) koje se zbivaju u još neučvršćenoj eruptivnoj masi pri dodiru s drugim stijenama
- endoparazit** zool. životinja koja živi i nalazi hranu u unutarnjim organima druge životinje; usp. parazit
- endoperikarditis** (grč. endon, peri oko, okolo, kardia srce) med. upala unutarnje i vanjske površine srca
- endoplazma** (grč.) biol. unutarnji dio stanice; entoplazma
- endopleura** (grč. endon, pleura bok, rebro) bot. unutarnja sjemenična kožica kod biljaka
- endorizon** (grč. endon, rhiza korijen) bot. biljka ili sjeme koje niče iz klice korijena
- endoskopija** (grč. endon, skopeo gledam, promatram) med. pregled pomoću endoskopa
- endosmometar** (grč. endon, osmos guranje, metron) fiz. naprava za mjerenje i ispitivanje endosmoze
- endosmoza** (grč. endon, osmos guranje) fiz. dvije različite tekućine međusobno odvojene šupljikavom opnom (membranom) miješaju se (difundiraju) kroz nju, ali jedna tekućina prolazi više nego druga tako da nastaje povećanje sastava (supstance) na jednoj, a smanjenje na drugoj strani — struja koja je tako usmjerena da povećava obujam zove se endosmoza; supr. egzosmoza
- endosperm** (grč. endon, sperma sjeme) bot. pričuvna hrana u sjemenu biljke
- endotel** (grč. endon, thele bradavica na dojci) zool. nježna koža na unutarnjoj površini krvnih žila i šupljina na tijelu, epitel sastavljen od jednog reda ljuskavih stanica
- endoterman** (grč. endon, therme toplina) fiz. kem. *endotermna reakcija* kad se pri nastajanju spojeva prima toplina od okoline, tj. izvana, npr. pri nastajanju jodovodika; supr. egzoterman
- endotermički** (grč. endon, thermos topao) koji zavisi od topline, koji djeluje toplinom, koji se liječi toplinom
- endotermija** (grč. endon, thermos topao) med. metoda liječenja pri kojoj se bolesni dijelovi tijela zagrijavaju pomoću električne struje pri čemu se mijenja krvni tlak, liječi reumatizam, ishialgija i dr.
- endozis** (grč. endosis popuštanje, endidomi popuštam) med. popuštanje, slabljenje neke bolesti
- endspert** (njem. Ende, kraj, engl. spurt) šport, kod konjskih utrka: neočekivan i iznenadan jak napor konja i jahača pri kraju utrke
- eneagon** (grč. ennea devet, gonia kut) mn. devetokut, devetokutnik
- eneandria** (grč. ennea devet, aner, andros čovjek, muž) mn. bot. deveta klasa u Linneovom biljnom sustavu: biljke čiji hermafroditni cvjetovi imaju devet slobodnih prašnika
- eneapetalan** (grč. ennea devet, petalon list) bot. s devet cvjetnih listova
- enehem** (grč. en- u, echo zvuk, jeka, enechema) med. zujanje u ušima
- Eneida** (lat. Aeneis) lit. spjev rimskog pjesnika Publija Vergilija Marona u 12 knjiga u kojem su opjevani Enejini doživljaji (od propasti Troje do dolaska u Italiju); v. Eneja
- Eneja** (lat. Aeneas, grč. Aineias) mit. poznati trojanski junak, sin Anhiza i Afrodite; s malim brojem Trojanaca spasio se nakon propasti Troje i nakon mnogih pustolovnih doživljaja došao u Italiju i osnovao državu; pratat rimskog naroda

enemon (grč. enhaimon tj. farmakon koji zaustavlja krv, tj. lijek) med. lijek protiv krvarenja

energetika (grč. energeia) fiz. znanost o energiji, dio mehanike koji proučava prenošenje i pretvaranje energije, tj. ekonomsko iskorištavanje sile koje nam stoje na raspolaganju; fil. pogled na svijet koji sve što postoji i sve što se zbiva svodi na energiju, čak i tvar i duh, koji zapravo nisu ništa drugo nego oblici u kojima se energija pojavljuje

energičan (grč. ergon djelo, rad, energos djelatnan, djelotvoran) koji pokazuje ili ima energiju; radan, djelatnan, djelotvoran, krepak, odlučan, jak, silan

energida (grč. en-ergeia) fiziol. jezgra i tijelo stanice ili pojedina jezgra u sinцитiju zajedno s protoplazmom, stanica kao fiziološka jedinica

energija (grč. en u, ergon djelo, rad, energeia) 1. djelatnost, radinost; 2. fiz. sposobnost za vršenje rada; *kinetička energija* energija kretanja, tj. sposobnost mase da izvrši rad zbog svoje pokrenutosti; *potencijalna energija* sposobnost za vršenje rada koju ima masa na osnovi svoga položaja kad je dignuta iznad tla i sposobna padati; oblici energije su: toplina, magnetna, električna energija; *načelo (ili zakon) održanja energije*: "...Priroda kao cjelina ima zalihu energije koja se nikako ne može ni povećati ni smanjiti, dakle, količina energije u neorganskoj prirodi je stalna i nepromjenjiva" (Helmholtz); 3. fil. Aristotel razlikuje energeia (lat. actus), što znači: stvarnost, oblik, bit, i dynamis (lat. potentia) što znači: mogućnost, tvar

energizam (grč. energeia) fil. etičko shvaćanje koje najviše dobro ne gleda u subjektivnosti, nego u objektivnom sadržaju života, u određenoj

afirmaciji života, u punom razvoju i potpunom djelovanju svih vrlina i svih stvarnih vrijednosti

energacija (lat. enervatio) rastrojavanje; rastrojenost; izmoždavanje, slabljenje; izmoždenost

enervirati (lat. enervare) učiniti nerвозnim, istrošiti; rastrojiti; izmožditi, oslabiti

enfant čit. anfan (fr.) dijete; *enfants perdus* čit. anfan perdi (fr.) mn. vojnici koji se sami jave za izvršenje nekog opasnog djela, mrtva straža; *enfant terrible* čit. anfan teribl (fr.) brbljavo dijete pred kojim se ne smije svašta govoriti zbog toga što hoće odati; zločesto dijete; nestaško, vragolan

engastrilog (grč. en- u, gaster trbuh, želudac, logos govor) onaj koji govori iz želuca; engastrimit, ventrilokvist

engastrimant (grč. en- u, gaster trbuh, želudac, manteyo proričem) onaj koji proriče iz želuca, tj. pomoću umijeća govorenja iz želuca

engastrimantija (grč. en- u, gaster trbuh, želudac, manteia proricanje) proricanje iz želuca (pomoću govorenja iz želuca)

engastrimit (grč. en u, gaster trbuh, želudac, mytheyo kazujem, pričam) v. engastrilog

engimetar (grč. eggis blizak, skopeo gledam, promatram) povećavajuće staklo

Englishman čit. Inšlišmen (engl.) Englez

englizirati (engl. english) v. anglizirati

engonade (grč. en- u, gone koljeno) mn. egipatski likovi prikazani u klečećem stavu

engram (grč. en- u, gramma urezak) psih. trajna promjena organske supstance koja nastaje kao posljedica utjecaja podražaja, osjetilnih dojmova itd.

enharmoničan (grč. enharmonikos) glaz. koji je u harmoniji i koji zavisi

- od nje; zgodan, prikladan; skladan; *enharmonični tonovi* tonovi koji igraju dvostruku ulogu, prema tome pripadaju li jednom ili drugom nizu tonova zbog čega se, njihovom skladnošću ili bojom, istodobno mijenja i njihovo ime, kao cis ili dis, gis ili as; *enharmonični glasovi* oni kojima isti ton pripada pod raznim imenima, kao dis-mol ili es-mol
- enheiridion** (grč. encheiridion) priručna knjiga, priručnik, pregled, kratak udžbenik neke znanosti
- enhidrokulture** (grč. en- u, hydor voda, lat. colere obrađivati zemlju) mn. bot. naziv za kulture biljaka koje crpu hranjiva sredstva iz vode
- enhimozis** (grč. enchysmosis) med. izlivanje sokova u dijelove tijela
- enhondroma** (grč. enchondros hrskavičav) fiziol. hrskavica koja se stvara na račun koštane srži, a ponekad i jezgrinog koštanog tkiva, ohrskavičavanje, ohrskavičenje
- enhorijsko pismo** (grč. enchorios domaći, domorodni) narodno pismo starih Egipćana; demotično pismo
- enigma** (grč. ainigma) zagonetka, zagonetan govor
- enigmatičan** (grč. ainigmos) zagonetan, taman, mračan, nejasan
- enigmatičar** (grč. ainigma zagonetka) onaj koji se bavi sastavljanjem i rješavanjem zagonetaka
- enigmatika** (grč. ainigma zagonetka) vještina sastavljanja i rješavanja zagonetaka
- enistron** (grč. enistron) zool. četvrti odjeljak želuca kod preživača, sirište (u kojem se dovršava probava)
- enkantis** (grč. en-, kanthos očni kut, oko) med. oticanje suznih žlijezda
- enkatizma** (grč. en-, kathisma sjedalo, kathizo posadim) kupanje u sjedećem stavu, kupanje do pola; parenje u sjedećem stavu
- enkauma** (grč. en-, kaio palim, izgorim, kauma izgaranje) med. oticanje rožnice
- enkaustika** (grč. en-, kaio gorim, izgorim) tehnika slikanja kod starih Grka koja se sastojala u tome da se voštane boje zagrijavanjem prenose na osnovu slike, obično na drvo; prid. enkaustički
- enkaustirati** (grč. en-, kaio gorim, izgorim) nagorijevanjem utisnuti boje; voskom ili stearinom impregnirati (prožeti), osobito gipsane otiske, zbog čega ovi otisci dobivaju žućkastu glatku površinu
- enklava** (fr. enclave) prav. zemljište koje zalazi u tuđu državu ili tuđe imanje
- enklitičan** (grč. en-, klino naginjem) gram. nenaglašen; usp. enklitika
- enklitika** (grč. en-, klino naginjem) gram. nenaglašena riječ koja se naslanja na riječ koja dolazi ispred nje i čini s njom jednu naglasnu (izgovornu) cjelinu (npr. sam, si, je, smo, ste, su: bih, bi, bi bismo, biste, bi, ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će; me, mi, te, ti, se, si, ga, je, ju, joj, nas, nam, vas, vam, ih, im), naslonjenica, zanaglasnica; usp. enkliza
- enkliza** (en-, klino naginjem, enklisis naginjanje) gram. naslanjanje jedne riječi na prethodnu riječ te zajedno čine jednu naglasnu (izgovornu) cjelinu; usp. enklitika
- enkolpija** (grč. en-, kolpos prsa) nešto što stoji u prsima ili na prsima; otuda: kutijica s relikvijama koja se nosi oko vrata (obično križić, medaljon, Kristov monogram i dr.), hamajlija; križ na prsima biskupa
- enkomij** (grč. enkomion) pohvalni govor, govor u slavu zaslužnog čovjeka
- enkomijastika** (grč. enkomiasitikos slavljenički) umijeće hvaljenja i slavljenja zaslužnih ljudi u govoru (enko-

- miju) ili u pjesmi (enkomijastikonu); prid. enkomijastički
- enkomijastikon** (grč. en-komiazō veličam, slavim) pjesma u slavu zaslužnog čovjeka
- enkopa** (grč. enkope) med. rana od udara, osobito na lubanji
- enkracija** (grč. en-krateia) suzdržljivost, umjerenost, svladavanje samoga sebe
- enodoskop** (grč. endon, skopeo gledam) kir. instrument s napravom za osvjetljavanje koji služi za pregled uskih kanala i šupljina
- enofil** (grč. oinos vino, filos koji voli) ljubitelj vina, prijatelj vina, vinoljubac
- enografija** (grč. oinos vino, grafo opisujem) opisivanje vina
- enohijar** (grč. oinochoos) peharnik, vinočica
- enoidan** (grč. oinos vino, eidos oblik, slika) poput vina, koji je kao vino, sličan vinu
- enolog** (grč. oinos vino, logos) poznavatelj vina, onaj koji umije stručno obrađivati i njegovati vino
- enologija** (grč. oinos vino, logia znanost) poznavanje vina; znanost o uzgajanju vinove loze te pripremanju i čuvanju vina; vinarstvo, poznavanje vina
- enološki** (grč. oinos vino, logos) što se tiče poznavanja vina, što je u vezi sa znanošću o vinu
- enomanija** (grč. oinos vino, mania ludilo) vinsko bjesnilo, vinsko ludilo; ludilo uzrokovano pijanstvom
- enomantija** (grč. oinos vino, manteia) proricanje iz vina, osobito žrtvenog
- enometar** (grč. oinos vino, metron) instrument za određivanje vremena kad se mošt nalazi u najvećem vreću
- enopolij** (grč. oinos vino, poleo prodajem) vinarija, krčma u kojoj se toči vino; pravo točenja vina
- enoptromantija** (grč. en-optron zrcalo, manteia proricanje) proricanje iz zrcala
- enorman** (lat. enormis) golem, veoma velik, prekomjeran, prevelik, čudesan
- enormitet** (lat. enormitas) golemost, prekomjernost, izvanredna veličina
- enosimanija** (grč. enosis potres, mania bijes) med. umišljanje bolesnika da je počinio neki neoprostivi grijeh
- enostoza** (grč. en-, osteon kost) med. unutarnja izraslina u kostima
- enoteka** (grč. oinos vino, theke spremnica) zbirka različitih vina
- enprimir** (fr. imprimure) slik. premazivanje platna (na kojem će se slikati) osnovnom bojom; grundiranje
- enritmičan** (grč. en-, rhythmos) poet. koji je u ritmu, napisan (ili: sastavljen) u ritmu, skladan, skladno napravljen, u ritmu, skladan
- ens** (lat. ens, sum jesam, esse biti) stvar, biće
- entalpija** (grč. en u, thalpos toplina) fiz. "toplinski sadržaj" zbroj unutarnje energije te umnoška tlaka i obujma nekog tijela
- entasis** (grč. entasis napinjanje) arhit. neznatno zadebljanje na srednjem dijelu stupa
- entaza** (grč. enteino zapinjem, zatežem, entasis zapinjanje, zatezanje) arhit. u antičkoj arhitekturi: neznatno ispupčenje na srednjem dijelu stupova
- entega** (grč. entheke ulog) pomorski ugovor prema kojem brodovlasnik ulaže u posao svoj brod, trgovac svoju robu, a posada svoj rad; (brodovlasnik s posadom dobivao je dvije trećine, a trgovac jednu trećinu dobitka)
- entelehija** (grč. entelecheia) fil. neprekidna radinost ih djelatnost, posebice duha; stvarnost, realnost; kod Aristotela: aktivni princip (načelo) koji ono što je moguće stvara, zatim usavršava i od toga pravi cilj svog života;

viša energija koja sama sebi određuje smjer, ili viša djelatnost koja svoj cilj ima u sebi (za razliku od tvari koja nosi u sebi samo mogućnost postojanja)

entelogeneza (grč. entellomai naručim, genesis postanak) umjetna oplodnja

enteomanija (grč. entheos oduševljen Bogom, mania pomama, ludilo) vjersko ludilo, vjerska zasljepljenost

enter- v. entero-

enteradenografija (grč. enteron crijeva, aden žlijezda, grafo opisujem) opisivanje crijevnih i želučanih žlijezda

enteradenologija (grč. enteron utroba, crijeva, aden žlijezda, logia) znanost o crijevnim i želučanim žlijezdama

enteralgija (grč. enteron utroba, algos bol) med. bol u crijevima, bol u utrobi

enteralin (grč. enterikos utrobni, crijevni) utrobni, koji dolazi od želuca i crijeva, koji se tiče utrobe

enteritis (grč. enteron utroba, crijeva) med. upala crijeva, crijevni katar

entero- (grč. enteron) predmetak u složenicama sa značenjem: crijeva, utroba

enterokliza (grč. enteron, klyzein ispirati) med. ispiranje crijeva

enterologija (grč. enteron, logia) dio medicine koji proučava crijeva i utrobu uopće

enteroptoza (grč. enteron, ptosis pad) med. spadanje utrobe zbog slabljenja veza, ligamenata, osobito nakon trudnoće, mršavljenja itd.

enteroragija (grč. enteron, regnyimi prsnem, pucam) med. krvarenje iz crijeva (kod crijevnog tifusa, izraslina na crijevima ili drugim trbušnim organima, kod bolesti krvnih žila, kronične upale bubrega, raznih trovanja itd.)

enteroskop (grč. enteron, skopeo gledam) med. instrument, ogledalo za osvjetljavanje i pregledavanje crijeva

enteroskopija (grč. enteron, skopeo) med. pregledavanje i ispitivanje crijeva pomoću enteroskopa

enterostenozza (grč. enteron, stenosis suženje) med. sužavanje crijeva

enterotomija (grč. enteron, tome rezanje) med. rezanje crijeva, rezanje želuca

enterozoe (grč. enteron utroba, crijeva, zoon životinja) mn. gliste koje žive u crijevima

entimem (grč. enthymema) log. skraćeni zaključak u kojem se jedna premisa izostavlja i ne iskazuje, ali se u mislima (en thymo) može dopuniti, npr.: Svaki čovjek je smrtni; dakle: i Ivan je smrtni (izostavljena premisa je: Ivan je čovjek)

entitet (lat. ens biće, sum jesam, esse biti) fil. bitnost, ono što jest

entlauzung (njem. entlausen razušiti, dezinsicirati) postupak uništavanja nametnika na ljudskom tijelu pomoću kupanja te raskuženja odjeće

entlaza (grč. enthlao nagnječim) med. nagnječnost, osobito lubanje

entofit (grč. entos unutra, fyton biljka) bot. biljka nametnica, parazitna biljka

entoksicizam med. v. entoksizam

entoksizam (grč. en-, toxikon otrov) med. trovanje, otrovanje; entoksicizam

entomofag (grč. entomos urezan, fagein jesti) zool. sisavac koji se hrani insektima (npr. jež, krtica, šišmiš itd.)

entomofil (grč. entomos urezan, filos ljubitelj) onaj koji voli insekte

entomograf (grč. entomos urezan, entoma zoa insekti, grafo opisujem) zool. onaj koji se bavi opisivanjem insekata

entomografija (grč. entomos, grafo) zool. opisivanje insekata

entomoliti (grč. entomos urezan, lithos kamen) geol. okamenjeni ostaci insekata

entomolog (grč. entomos urezan, logos) zool. poznavatelj insekata, proučavatelj insekata

entomologija (grč. entomos urezan, logia znanost) zool. znanost o insektima; prid. entomološki

entomon (grč. en-, temno urežem, entomos urezan) zool. insekt

entonija (grč. en-, teino zategnem) med. naprezanje, napetost, zategnutost

entopičan (grč. en-, topos mjesto, entopios domaći) domaći, zavičajni

entoptičan (grč. entos unutra, ops, opos oko) koji se nalazi u samom oku; *entoptične boje* obične boje (za razliku od dioptričnih boja)

entostoza (grč. entos unutra, osteon kost) med. unutarnje oticanje kosti

entotični šumovi (grč. entos unutra, us, otos uho, otikos ušni) med. subjektivni šumovi (u uhu)

entozoe (grč. entos unutra, zoon životinja) mn. v. enterozoe

entrata (tal.) predigra, uvod, introdukcija; ulazna cijena, ulaznica

entre čit. antr (fr. entre, lat. inter) među, između, u, usred; *entre nous* čit. antr nu (fr.), među nama, u četiri oka, u povjerenju

entree čit. antr (fr. entree) 1. ulazak, ulaženje; ulaz; ulazna soba, predsoblje, predvorje; pristup; predjelo, prvo jelo pri objedima, osobito svečanim; ulazna cijena, ulaznica; uvozna carina; glaz. upadanje jednog glasa; uvod, dio kojim počinje opera ili koncert; pojava glumca na pozornici

entripsologija (grč. entripsis utrljavanje, logia znanost) med. proučavanje unošenja lijekova u tijelo utrljavanjem

entropija (grč. en u, trope pretvaranje, entropia sadržaj pretvaranja) fiz. funkcija čija veličina služi kao mjera za vjerojatnost danog stanja tijela ili sustava tijela; entropija tijela ili sustava tijela jest količnik iz zbro-

ja povećanja unutarnje energije i vanjskog izvršenog rada pri širenju toga tijela i apsolutne temperature; pri svakom procesu u prirodi zbroj energija ostaje stalan, ali to pretvaranje energije iz jednog oblika u drugi vrši se u smjeru povećanja zbroja entropija svih tijela koja sudjeluju u procesu; u graničnom, zamišljenom slučaju za povratni proces, ovaj zbroj entropija ostaje nepromijenjen; u prirodi su svi procesi nepovratni, ireverzibilni; otuda, osim načela održanja energije, u prirodi vrijedi načelo povećanja entropije; prvo načelo je nužno za objašnjenje zbiivanja u prirodi, ali nije dovoljno te ga u tu svrhu dopunjuje drugo načelo

entuzijast (grč. enthousiasmos) zanesenjак, oduševljen čovjek, strasan obožavatelj ili poštovatelj koga ili čega; prid. entuzijastički

entuzijazam (grč. en u, Theos Bog, entheos oduševljen Bogom, enthousiasmos božansko oduševljenje, ushićenje) prvobitno (u poganskim kultovima): stanje nekog čovjeka koji je "pun boga"; kasnije: zanos, oduševljenje, ushićenje, razdraganost; osobito: strasna zagrijanost za neku ideju, neki ideal

enudacija (lat. enudatio) razgolićavanje, razgolićenje, otkrivanje

enudirati (lat. nudus gol, enudare) ogoliti, razgoliti, otkriti

enukleacija (lat. enucleatio) vađenje jezgre: razvijanje, objašnjavanje, razjašnjavanje, prikazivanje; med. odstranjivanje nekog članka iz zgloba

enukleirati (lat. nucleus jezgra, enucleare) izvaditi jezgru čega; brižljivo obraditi, razviti, objasniti, razjasniti, prikazati

enula (grč. en u, ulon desni) med. unutarnja strana zubnog mesa (desni)

- enumeracija** (lat. enumeratio) brojenje, nabrojanje, prebrojavanje
- enumerirati** (lat. enumerare) nabrojiti; prebrojiti; izračunati
- enuncijacija** (lat. enuntiatio) iskaz, sud, izreka; objava, priopćenje
- enuncijat** (lat. enuntiatum) iskaz, izreka; stav, sud, presuda
- enuncijativan** (lat. enuntiare iskazati) iskazan, koji sadrži neki iskaz; iskazni, koji pripada iskazu; prav. suprotno od dispozitivan
- enuncirati** (lat. enuntiare) izreći, izričati, iskazivati, iskazati, izgovoriti, izjaviti, objaviti
- enureza** (grč. en- u, uron mokraća) med. nesposobnost zadržavanja mokraće zbog oslabljenosti mokraćnog mjehura
- enziforman** (lat. ensis mač, ensiformis) bot, u obliku mača
- enzimi** (grč. en, zyme kvasac) mn. kem. neorganizirani fermenti, organski dušikovi spojevi koji su po svojem sastavu slični bjelančevinama, npr. dijastaza, pepsin, ptijalin, lipoliza
- enzootija** (grč. en-, zoon životinja) vet. domaća stočna zaraza koja se ponajčešće javlja na stoci nekoga kraja; prid. enzootičan; usp. endemija, endemičan
- eo ipso** (lat.) samim tim, samo po sebi razumljivo
- eocen** (grč. eos zora, kainos nov) geol. starija tercijska formacija, nazvana tako jer u njezinim okaminama ima veoma malo onih koje bi se mogle dovesti u vezu s danas živim vrstama te se pojavljuje kao zora (eos) novog stvaranja; nakon ove dolaze: oligocen, miocen i pliocen
- eojski** (grč. eos zora) koji potječe s Istoka, istočni, koji je došao ili dospio s Istoka (u Grčku)
- Eol** (grč. Aiolos) mit. bog i gospodar vjetrova kod starih Grka
- Eolci** (grč. Aiolis) jedno od četiriju glavnih plemena starih Grka u Tesaliji i zap. Grčkoj, po mitologiji podrijetlom od Eola, sina Helenovog
- Eolida** (grč. Aiolis, gen. Aiolidis) ime za nekoliko starogrčkih područja u jugozapadnoj Tesaliji i južnoj Etoliji, te u sjeverozapadnoj Maloj Aziji
- eoliti** (grč. eos zora, lithos kamen) mn. kamenje koje neki znanstvenici smatraju oruđem i posudama pretpovijesnih ljudi iz tercijara
- Eolova harfa** cijev sa žicama koja se, poput sprave što pokazuje smjer puhanja vjetra, okreće na vjetru pri čemu žice, pod utjecajem vjetra, obično zvuče u akordima; usp. Eol
- eolski** (grč. aiolos) vjetrovit, buran, nagao, brz
- eolski dijalekt** najstarije od triju glavnih grčkih narječja; v. Eolci
- eolski taloži** geol. taloži koji se stvaraju kad vjetar donosi s površina stijena sitan kameni i mineralni prah pa ga kao prašinu raznosi veoma daleko, a kad snaga vjetra popusti, onda ta prašina pada na zemlju i stvara taloge
- eon** (grč. aion) dugo vremensko razdoblje, neizmjereno dugo vrijeme, nepromjenjivo trajanje, vječnost
- eonije** (grč. aion) mn. proslave stogodišnjica, jubilarne proslave
- eonomantija** (grč. oionos ptica, manteia proricanje, gatanje) proricanje po letu i glasanju ptica
- Eos** (grč. Heos, Eos) mit. božica zore kod starih Grka
- eoizin** (grč. eos jutarnje rumenilo, zora) blijedocrvena fluorescentna boja koja služi, između ostaloga, za bojenje mikroskopskih predmeta
- eozoik** (grč. eos zora, osvit, zoe život) razdoblje u prošlosti Zemlje kad su se pojavila živa bića
- ep** (grč. eipein kazivati, reći, epos ju-načka pjesma, herojska pjesma) poet. v. epopeja

epafereza (grč. epafairesis) med. ponovno oduzimanje, osobito krvi

epagoga (grč. epagoge dokazivanje navođenjem sličnih primjera i slučajeve) log. v. indukcija; prid. epagoški

epagomeni (grč. ep-ago dodajem, umećem) u kalendaru naroda koji imaju dvanaest mjeseci po trideset dana: pet dana koji se, na kraju, dodaju ovim mjesecima da bi se dobilo 365 dana

epakma (grč. epakmos zašiljen, naoštren, epi na, za, akme vrh, vrhunac) med. pogoršavanje bolesti

epakmastičan (grč. epakmastikos koji raste u sili) med. koji raste, koji se pojačava, koji se zaoštrava

epakti (grč. ep-ago umetnem, dodam, epaktos uveden, umetnut) mn. broj dana za koliko Sunčeva godina premašuje Mjesečevu godinu od dvanaest mjeseci; broj dana Mjesečeve starosti prvoga dana godine (danas 1. siječnja, nekada 1. ili 22. ožujka)

Epaninoda glasoviti vojskovođa iz starogrčke Tebe (4. st. pr. n. e.), poginuo kod Mantineje 362. pr. n. e. u borbi protiv Spartanaca

epanadiploza (grč. ep-anadiplosis udvostručenje) poet. udvostručavanje, završavanje neke rečenice istom riječi kojom je i počela; med. češće vraćanje napadaja groznice; prijelaz jednostavne bolesti u kompliciranu

epanafora (grč. epi-, ana-, fero nosim) poet. v. anafora

epanalepsa (grč. epanalepsis ponavljanje) poet. ponavljanje (nakon duže umetnute rečenice) jedne ili više riječi na kraju, često s jačim naglaskom; započinjanje rečenice ili stiha istom riječi kojom prethodna rečenica ili stih završava

epanastrofa (grč. epanastrofe) poet. izmjena mjesta riječi, premještanje riječi, npr.: sumnje nema, umjesto:

nema sumnje; figura u kojoj krajnjom riječi jedne rečenice počinje sljedeća rečenica; med. okretanje materice ili mokraćnog mjehura; v. anastrofa

epanoda (grč. epanodos povratak) ret. vraćanje glavnoj temi nakon kratkog udaljavanja od nje; ponavljanje riječi obrnutim redom, npr.: "Tko ne može ono što želi, neka želi ono što može" (Leonardo da Vinci)

epanortoza (grč. epanortho popravljam, epanorthosis popravak) popravljavanje, vraćanje u prijašnje stanje ili položaj; ret. ispravljanje samoga sebe u govoru, popravljavanje ili dopunjavanje rečenoga kakvim izrazom koji jasnije i točnije iskazuje neku misao; opominjanje, savjetovanje

eparh (grč. ep-archos) poglavar, zapovjednik, upravitelj pokrajine u Bizantskom Carstvu

eparhija (grč. eparchia) područje i djelokrug jednog eparha; pravosl. područje pod upravom jednog episkopa ili arhiepiskopa

eparma (grč. eparma otekline) med. otekline, oticanje

Epej mit. graditelj trojanskog konja

epekzegeza (grč. ep-exegesis) gram. dodatno objašnjenje, daljnje dopunsko objašnjenje, dodatak koji treba, nešto objasniti; v. apozicija

ependima (grč. ependyma gornja odjeca) anat. fina tanka kožica kojom su prevučene moždane šupljine

epenteza (grč. epenthesis) gram. umećanje jednog slova ili sloga u neku riječ (u grčkom, njemačkom i dr. jezicima)

epi- (grč. epi) predmetak u složenicama značenjem: na, nad, po

epiblast (grč. epi, blastos klica) fiziol. v. ektoderm

epicen (grč. epikoinos, lat. epicoenum) gram. riječ koja vrijedi za oba roda,* i muški i ženski

- epicentar** (grč. epi-, lat. centrum središte) površinsko središte; geol. ono mjesto na površini kamene Zemljine kore koje se nalazi vertikalno iznad hipocentra, tj. mjesta u kamenoj Zemljinoj kori u kojem je izvor potresa
- epicikl** (grč. epi-, kyklos kružnica) astr. mala kružnica čije se središte kreće opsegom neke druge kružnice (u Ptolemejevu geocentričnom sustavu taj drugi krug je veći i zove se deferent); geocentrična putanja planeta; prid. epicikličan
- epicikloida** (grč. epi-, kyklos kružnica, eidos oblik) krivulja koju opisuje jedna točka na kružnici koja se kotrlja s vanjske strane neke nepomične kružnice
- epičar** (grč. epos junačka pjesma) pisac epskih pjesama, epski pjesnik; v. epski
- Epidaur** 1. starogrčki grad na istočnoj obali Argolide, poznat po hramu boga Asklepija i kazalištu; 2. starogrčko naselje na području današnjeg Cavtata
- epideiktičan** (grč. epideiktikos pokazan) koji se pokazuje, koji se ističe, sjajan; *epideiktičan govor* sjajan, uzoran, umjetnički govor
- epidemičan** (grč. epidemein biti raširen u narodu) med. koji vlada u nekom kraju, zarazan
- epidemija** (grč. demos narod, epidemia širenje bolesti) med. bolest koja vlada nekim krajevima, zarazna bolest, zaraza; u užem smislu: bolest koja je došla izvana i neko vrijeme vladala u nekom kraju, no bolest od koje taj kraj inače ne pati; supr. endemija
- epidemiolog** (grč. epidemia, logos) med. proučavatelj nastanka, širenja i suzbijanja zaraznih bolesti
- epidemiologija** (grč. epidemia, logia) med. znanost o zarazi i zaraznim bolestima; prid. epidemiološki
- epidendron** (grč. epi na, dendron drvo) bot. biljka nametnica koja raste po drveću
- epiderma** (grč. epi, derma koža) zool. pokožica, najgornji sloj ljudske i životinjske kože; bot. kod viših biljaka: najgornji sloj stanica koji najprije zatvara s vanjske strane sve dijelove biljke, a kasnije se često zamjenjuje sekundarnim tkivom
- epidermoid** (grč. epi, derma koža, eidos oblik) biol. pokožično tkivo
- epidermski** (grč. epi, derma koža) koji pripada pokožici, koji je u vezi s pokožicom; v. epiderma
- epididimis** (grč. epididymis) zool. nadmudce, organ na gornjoj strani testisa, na prijelazu u sjemenovod
- epididimitis** (grč. epididymis) med. upala epididimisa
- epidijaskop** (grč. epi, dia kroz, skopeo gledam) opt. sprava koja dovoljno jasno projicira i prozirne i neprozirne objekte
- epidiktičan** (grč. epideiktikos) v. epideiktičan
- epidiorit** (grč.) metamorfna stijena nastala dinamskom metamorfozom dijabaza
- epidot** (grč.) vrsta poludragulja zelene boje
- epidoza** (grč. epidosis) dodatak: med. neobično povećavanje jednog dijela tijela; napredovanje neke bolesti
- epidrom** (grč. epidrome) med. navala tjelesnih sokova, osobito krvi; kongestija
- epifanija** (grč. epi-fainomai) pojavljivanje, osobito: pojavljivanje nekog božanstva i praznovanje u ime toga; u kršćanstvu: dolazak Spasitelja među ljude; u Kat. crkvi: proslava dolaska triju kraljeva novorođenom Isusu
- epifenomen** (grč. epifaino pojavljujem se poslije) fil. pojava koja prati neki važniji proces, zbivanje, npr. svijest,

- psihičke pojave; med. uzgredna (ili: sporedna) pojava kod neke bolesti
- epifilosperme** (grč. epi, fyllon list, sperma sjeme) mn. bot. biljke čiji se cvjetovi nalaze na listovima
- epifiti** (grč. epi-fyomai rastem na) mn. bot. nametničke biljke koje rastu na drugim biljkama, ali ne oduzimaju od njih hranu kao što je slučaj kod ostalih nametnika (parazita)
- epifiza** (grč. epifysis priraslina, epi-fyomai rastem na, uhvatim se za) anat. koštana jabučica, okrajci dugih kostiju; mala endokrina žlijezda koja se nalazi na stražnjem dijelu srednje komore mozga, važna za razvoj tjelesnih i spolnih osobina čovjeka, osobito po tome što regulira i koči prerano razvijanje spolnih obilježja
- epifonema** (grč. epifonema) uzvik, usklik; ret. snažna završna misao u govoru
- epifora** (grč. epifora) zaključak, završetak; ret. ponavljanje jedne ili više riječi na kraju rečenice; med. suženje (očiju)
- epigamija** (grč. epigamia) druga ženidba ili druga udaja; brak između članova različitih staleža
- epigastričan** (grč. epi-, gaster) koji pripada epigastriju, koji je u vezi s epigastrijem
- epigastrij** (grč. epigastrion, gaster trbuh) anat. gornji dio trbuha, dio abdomena koji se nalazi neoposredno iznad želuca
- epigenema** (grč. epigennema poslije rođeno, poslije stvoreno) nešto naknadno stvoreno ili rođeno; med. bolest koja se pridružila nekoj prijašnjoj bolesti
- epigeneza** (grč. epigignomai rodim se poslije, nastajem poslije) biol. shvaćanje po kojem se razvoj organskog svijeta zasniva na oblikovanju organske klice kao novog proizvoda; usp. preformacija
- epigenija** (grč. epi-, gignomai poslije nastajem, pridolazim) geol. riječna dolina klisurastog oblika koja je usječena u uzvišenje iznad nižeg zemljišta
- epiginičan** (grč. epi-, gyne žena) bot. cvijet koji se sam oploduje (npr. cvijet jabuke i ružičastih biljaka uopće)
- epiglotis** (grč. epiglottis) anat. grkljanski poklopac (koji zatvara grkljan)
- epiglotitis** (grč. epi, glotta jezik) med. upala grkljanskog poklopca
- epigoni** (grč. epi-gonoi) mit. potomci, osobito sinovi sedmorice grčkih junaka poginulih u prvom ratu protiv Tebe (deset godina kasnije osvetili su svoje očeve i razorili Tebu); pov. sinovi nasljednika Aleksandra Velikog (dijadoha); djeca iz drugog braka; potomstvo uopće; lit. pisci koji u nedostatku vlastite stvaralačke snage stvaraju u duhu ideja i oblika svojih velikih prethodnika; pren. oponašatelji, imitatori
- epigraf** (grč. epigrafo) natpis na nekoj kući, nadgrobnom ili drugom spomeniku; naslov na knjizi; geslo, motto
- epigrafički** (grč. epi-grafo) koji je u vezi s epigrafikom ili se tiče epigrafike; koji ima natpis, npr. *epigrafička strana novca* strana na kojoj je natpis (za razliku od strane na kojoj je lik)
- epigrafika** (grč. epi-grafo) poznavanje natpisa, dio znanosti o starinama koji tumači antičke natpise urezane u kamen, kovinu ili drugi trajan materijal
- epigram** (grč. epigrafo, epigramma) poet. prvobitno, kod starih Grka: natpis na umjetničkim djelima, nadgrobnim spomenicima itd., obično napisan u distisima; kasnije: kratka lirski pjesma koja nam, zbijeno i jasno, kazuje neku istinu, koja nas iznenađuje (često ima podrugljiv karakter), sastoji se od očekivanja i objašnjenja

nja u kojem se nalazi tzv. žalac (ponta) budući da je danas svaki epigram zajedljiv

epigramatologija (grč. epigramma, logia) zbirka natpisa; zbirka epigrama; znanost o epigramu kao pjesničkom rodu

epigramist (grč. epigramma) poet. pisac epigrama, epigramski pjesnik

epigramski (grč. epigramma) u obliku epigrama; pren. zajedljivo, satirično; kratko i jasno, kao u epigramu

Epiharmo grč. komediograf sa Sicilije (oko 500. pr. n. e.)

epiheirema (grč. epicheirema) log. zaključivanje, dokazivanje; ret. nagomilavanje zaključaka ili dokaza na kraju govora, završetak govora u kojem svaki stav ima i svoj dokaz; epihere-ma

epiherema (grč. epicheirema) v. epiheirema

epihoričan (grč. epichorios) domaći, mjesni; v. endemičan

epihroza (grč. epichrosis prebojenost) med. kožni osip u boji

epika (grč. epos, fr. epique) poet. *episko pjesništvo* pjesništvo koje opširno priča o onome što se dogodilo ili što se moglo dogoditi u prošlosti, ne ističući pritom i osjećaje koje ti događaji u nama izazivaju, kao što je to slučaj kod ostalih dviju glavnih pjesničkih vrsta (lirskog i dramskog pjesništva)

epikarp (grč. epi-, karpos plod) bot. površinski sloj kore na plodu

epikauma (grč. epi-, kaio palim na površini) med. mjehur od opekline; otekлина zjenice ili otok na rožnici

epikerastici (grč. epi-, kerastika) mn. ublažujuća sredstva, sredstva za ublažavanje, za razblažavanje

epikranij (grč. epi-, kranion lubanja) zool. gornji dio lubanje

epikriza (grč. epikrisis procjena, odluka) med. znanstveno objašnjenje i

utvrđivanje neke bolesti s obzirom na njezin nastanak, tijek i posljedice

epikurejac (grč. Epikouros) pristaša Epikurove filozofije koja u osjećaju duhovnog blaženstva, što dolazi kao posljedica oslobođenja duše od nespokojstva a tijela od bola, vidi najviše dobro; no kako su Epikurovi učenici i protivnici izopačili njegova načela odajući se više osjetilnim uživanjima i nasladama, epikurejcem se obično smatra čovjek odan osjetilnim nasladama, dakle: razbludnik, bludnik i si.; prid. epikurejski

epikurejizam (grč. Epikouros) filozofska škola starogrčkog filozofa Epikura (341—270 pr. n. e.): svjetovi se bez božanskog upravljanja razvijaju time što se atomi, osim kojih ne postoji ništa nego prazan prostor, skupljaju i ponovno razgrađuju; isto tako nastaju i nestaju živa bića i duša koja se sastoji od najfinijih atoma; vrijednost spoznavanja prirode sastoji se u tome što oslobađa čovjeka od užasa praznovjerja i straha od smrti; ovo oslobođenje je potrebno radi stjecanja blaženstva, koje nije u osjetilnom uživanju, nego u tome što se tijelo oslobađa od bolova, a duša od nespokojstva (u netočnom i pogrešnom smislu koji su proširili protivnici, epikurejizam je želja za uživanjem i osjetilnom nasladom)

epilacija (fr. epiler, epilation) čupanje, vađenje, skidanje dlaka posebnim preparatima ili pomoću električne struje i elektronskih aparata radi liječenja ili uljepšavanja

epilator (fr. epilatoire) sredstvo za skidanje, čupanje dlaka

epilema (grč. epi, lemma dobitak) ret. pitanje ili napomena koju govornik samom sebi postavi pa odmah na nju odgovori

epilepsija (grč. epi-lambano, epilepsia) med. teška bolest s povremenom nesvjesticom i grčevima, padavica

epileptici (grč. epileptika) mn. med. lijekovi protiv padavice

epileptičar (grč. epileptikos) med. onaj koji pati od padavice, padavičar

epilij (grč. epyllion) kratak ep u daktilskim heksametrima (vrsta baladnog pjesništva u aleksandrijsko doba)

epilog (grč. epi-logos) završna riječ, pogovor; završni govor kojim se glumac obraća gledateljima na kraju predstave; pren. završetak ili neposredna posljedica nekog događaja ili čina; supr. prolog

epilogizam (grč. epi-logos) log. na osnovi poznatih činjenica i okolnosti zaključivanje o činjenicama i okolnostima koje još nisu poznate

epimeleti (grč. epimeletes) mn. u staroj Grčkoj, osobito u Ateni: upravitelji i starješine raznih upravnih zvanja

epimenija (grč. epimenios mjesečni) žrtva koja se prinosila svakog mjeseca kod starih Grka; fiziol. menstruacija

epimitij (grč. epimithion) poet. završetak pjesme, priče ili basne koji sadrži moralnu pouku

epimona (grč. epimone zadržavanje, epimeno zadržavam) ret. zadržavanje na jednoj temi kako bi se što iscrpnije izložila i objasnila

epinefrin (grč. epi, nefros bubreg) med. v. adrenalin

epinikija (grč. epi-, nike pobjeda, epinikion) proslava pobjede, svečanost u slavu pobjede; pobjednička pjesma u čast pobjednika na narodnim i olimpijskim igrama (kod starih Grka)

epinikijski (grč. epi, nike pobjeda) koji pripada pobjedi, pobjednički

epinomis (grč. epi-, nomos zakon) dodatak zakonu; dodatak uopće

epipedometrija (grč. epipedon ravni-na) geom. v. planimetrija

epipetalan (grč. epi-, petalon list) bot. s nadcvtjetnim tučkom

epiplazma (grč. epi-plasso med. oblog, melem za liječenje rana

epipleksija (grč. epiplexia) med. uze-tost jedne strane zbog moždanog udara; prid. epiplektičan

epiplektičar (grč. epiplexia) med. onaj kojem prijeti opasnost od moždanog udara

epiplerosa (grč. epiplerosis prepunost) med. bolesna punokrvnost, prekomjerno punjenje arterija krvlju

epirater (fr. epurateur) pročišćavač, stroj za pročišćavanje pamuka

epirenon (grč. epi, lat. ren bubreg) med. v. adrenalin

episcenij (grč. epi-, skene, lat. scena) kaz. gornji dio pozornice

episemazija (grč. episemasia pokazivanje, pojavljivanje bolesti) med. predznaci bolesti

episilogizam (grč. epi-, syllogismos posredni zaključak) log. silogizam koji sadrži kao jednu premisu zaključeni sud (konkluziju) drugog silogizma; zaključak koji je izveden kao posljedica nekog drugog zaključka

episkop (grč. episkopos nadzornik, episkopeo nadgledam) 2. pravoslav. biskup

episkop (grč. episkopos promatrač) 1. opt. uređaj koji pomoću jake svjetlosti može projicirati i neprozirne objekte

episkopali (grč. episkopos) mn. članovi episkopalne ili biskupske (anglikanske) Crkve u Engleskoj

episkopalist (grč. episkopos) katolik koji ne priznaje papu kao vrhovnog predstavnika Crkve, nego biskupe okupljene u jednom općem koncilu

episkopaliziranje (grč. episkopos nadzornik) uvođenje episkopskog dostojanstva i episkopske vlasti

episkopalni (grč. episkopeo nadgledam) biskupski; *episkopalni sustav*

shvaćanje po kojem najviša crkvena vlast treba biti u rukama svih biskupa i njihovog općeg koncila, za razliku od *papinskog* ili *kurijalnog sustava* koji danas vlada u Kat. crkvi i po kojem svu vlast ima papa; *episkopalna crkva* engleska anglikanska Crkva

episkopat (grč. episkopos) biskupstvo; zvanje i dostojanstvo biskupa; svi biskupi kao cjelina

episkopija (grč. episkopos) zvanje i područje kojim upravlja episkop

episkopokracija (grč. episkopos nadzornik, kratia vlast) vladavina (ili: svemoć) episkopa i svećenstva (npr. u nekoj državi)

episkopska projekcija opt. prikazivanje slika ili predmeta pomoću odbijanja svjetlosti

epispadija (grč. epi-, spao vučem) med. urođena anormalnost koja se sastoji u ispuštanju mokraće kroz poledinu muškog spolnog organa; gornji procijep uda

epispast (grč. epispao privlačim) v. pod epispazam

epispastičan (grč. epispao privlačim) med. opći naziv za supstance koje proizvode plikove na koži, npr. za gorušicu

epispastik (grč. epispao privlačim) med. sredstvo, flaster za izvlačenje

epispazam (grč. epispao privlačim) neprirodno izvlačenje obrezane gornje kože na muškom spolnom organu da bi se time dokazalo nežidovsko podrijetlo (što su u doba rimskih careva često radili odrođeni Židovi); takav Židov zvao se epispast

epistaksa (grč. epistazein nanovo kapati) med. curenje krvi iz nosa

epistemologija (grč. episteme znanje, spoznaja, znanost logia) fil. teorija spoznaje; spoznaja o aksiomima filozofije

epistemon (grč. episteme znanje) znanstveni priručnik

epistemoničan (grč. epistemonikos) koji spada u znanost, znanstveni

epistil (grč. epistylis stup) arhit. greda koja stoji povrh stupova i spaja ih, arhitrav; glava ili vijenac na stupu

epistola (grč. epistole, lat. epistola) pismo, poslanica, pismena poruka; u Novom zavjetu: apostolsko pismo, . poslanica; fig. grdnja preko pisma; *poetska epistola* pismo u obliku pjesme, poslanica u stihovima

epistolar (lat. epistolarius) u Kat. crkvi: svećenik koji na bogoslužju čita apostolske poslanice

epistolarij (lat. epistolarium) knjiga u kojoj su zabilježene biblijske poslanice, zbirka biblijskih poslanica

epistolarni (grč. epistole) pismeni, u obliku pisma; epistolski

epistolij (lat. epistolium) malo pismo, " pisamce

epistolograf (grč. epistole, grafo) onaj . koji piše pisma, pisac pisama

epistolografija (grč. epistole, grafia) - umijeće sastavljanja pisama (ili: poslanica)

epistomij (grč. epi-stomizo začepim usta) med. žvale na ustima

epistrof (grč. epi-strefo okrećem) zool. . drugi vratni pršljen, pomaže okretanje glave

epistrofa (grč. epi-strefo okrećem, epistrofe okret) med. vraćanje bolesti, slučaj kad se bolest, koja je bila već . pri kraju, povraća

epistruktura (grč.-lat.) gornji sloj, nadgradnja, nadogradnja; usp. supstrukcija

epitaf (grč. tafos grob, epitafion) nadgrobni natpis (na spomeniku); nadgrobni spomenik, spomenik uopće

epitafij (grč. epitafios) posmrtni govor, osobito govor u slavu boraca poginulih za domovinu

epitafist (grč. epitafion) pisac nadgrobnih natpisa, pisac epitafa

epitalamij (grč. epi-, thalamos ložnica) svadbena pjesma kod starih Grka i Rimljana koja se, obično u zboru, pjevala pred ložnicom (thalamos) mladenaca

epitaza (grč. epitasis pojačanje, porast, epi-teino) med. pojačanje, pogoršanje u stanju neke bolesti; kaz. zaplet u dramskom djelu

epitel (grč. epi, thele bradavica, dojka) fiziol. nježno površinsko tkivo na sluznici, npr. na usnama, dojkama itd.; mn. *epiteli* djelići kože

epiteliom (grč. epi-, thele) med. epitelni rak

epitelni (grč. epi, thele) koji se odnosi na epitel

epitem (grč. epithema) med. oblog, osobito oblog za želudac

epitet (grč. epithetos) poet. pridjev koji se dodaje imenici da bi predodžba bila što življa, potpunija i ljepša, npr. bijeli dvori, rusa kosa; *epitheton ornans* čit. epiteton ornans (lat.) ukrasni pridjev, ukrasni prilog

epiteza (grč. epi, thesis postavljanje) 2. lingv. nastanak glasa

epiteza (grč. epithesis dodatak) 1. gram. dodavanje na kraju riječi jednog glasa ili sloga radi jačeg artikuliranja te riječi, npr. -r (tadar — umjesto tada)

epitimija 1. (grč. epithymia) med. žudnja, požuda, želja, jak prohtjev za je-lima što ga osjeća žena za vrijeme trudnoće; 2. (grč. epitimia) kazna kojom više crkvene vlasti kažnjavaju nekog svećenika za učinjenu krivnju; *poslati na epitimiju* poslati svećenika u samostan da izdrži kaznu na koju je osuđen

epitoga (grč. epi-, lat. toga) gornji ogrtač; med. zavoj za rame

epitoma (grč. epitome) sažetak, pregled sadržaja

epitomirati (grč. epitome) dati (ili: napraviti) sažetak

epitrit (grč. epitritos) metr. stihovna stopa od četiri sloga koju čine jedan spondej i jedan jamb ili spondej i trohej, tako da oba para slogova stoje u ritmičkom odnosu tri prema četiri: U———(prvi), — U———(drugi), ———U — (treći), ———U (četvrti epitrit)

epitrohazam (grč. epi-, trochazo usput dodirnem) površno dodirivanje; ret. nagomilavanje većeg broja misli u jednom odsječku govora

epitropa (grč. epitrope) ret. privremeno ustupanje, dopuštanje

epizeugma (grč. epizeuxis) ret. ponavljanje jedne riječi u rečenici, npr. "Davno, davno je to bilo"

epizotomija (grč. episeion stidnica, tome rezanje) med. zarezivanje medice u zadnjoj fazi poroda radi proširenja izlaza porođajnog kanala čime se olakšava porođaj

epizoda (grč. ep-eis-odion umetak, dodatak) dijaloški dio između zbornih pjesama u starogrčkoj tragediji; šaljivi umeci u komediji; samostalni, tj. bez jače veze s glavnom radnjom, dijelovi u romanu, epskoj pjesmi, drami ili govoru; pren. sporedna radnja, sporedan događaj, nešto umetnuto što je u slaboj ili ni u kakvoj vezi s glavnom temom

epizodan (grč. ep-eis-odios) umetnut, sporedan, uzgredan, u slaboj ili ni u kakvoj vezi s cjelinom; *epizodna pjesma* sporedna pjesma, umetnuta pjesma

epizona (grč.) pojas metamorfoze vanjskog dijela Zemljine kore u kojem je temperatura niska, a tlak jednostran

epizoon (grč. epi-, zoon životinja) zool. nametnik koji živi na vanjskoj površini kože; entozoon

epizoonosologija (grč. epi-, zoon, nosos bolest, logia) znanost o zaraznim bolestima domaćih životinja

epizootičan (grč. epi-, zoon) zarazni, koji ima oblik zaraze (kod životinja)

epizootija (grč. epi-, zoon životinja) životinjska, osobito stočna zaraza većih razmjera, pomor stoke

epod (grč. epodos) čarobnjak, gatalac, onaj koji pomoću čarolijskih pjesama, izreka, gatalica i natprirodnih sredstava pomaže i liječi

epoda (grč. epado pripjevam, epode) poet. pripjev, refren, umetnut stih, završna pjesma koja dolazi nakon strofe i antistrofe u starogrčkim zbornim pjesmama; vrsta lirske pjesme kod Horacija kod koje izmjenično dolaze jedan kraći stih (versus epodus) i jedan duži

epodičan (grč. epodos) poet. koji se pripjeva, umetnut; s refrenom, pripjevom

epoha (grč. ep-echo, epoche) doba, vrijeme nekog značajnog događaja od kojega se počinje brojiti niz godina, vremenski odsjek ili razdoblje; *činiti epohu* stvarati novo i značajno doba, učiniti sebe ili doba u kojem se živi značajnim, izazvati velik ugled, biti značajan; astr. proizvoljno utvrđen datum za koji su unijeti u tablice elementi nužni za izračunavanje mjesta nekog nebeskog tijela

epohalan (grč. epoche) značajan, velik, koji čini epohu, koji svojom vrijednošću i značajem nadmašuje sve što se u tom vremenu dogodilo i daje mu svoje obilježje (npr. epohalan izum, uspjeh i si.)

epohant (grč. epoche, lat. epochans) onaj koji izvrši nešto krupno i značajno, onaj koji predstavlja, koji čini epohu

epoleta (fr. epaulette) voj. naramenica na kojoj stoji znak časničkog čina; *dobiti epolete* dobiti časnički čin, po-

stati časnik; *izgubiti epolete* prestati biti časnik, biti lišen časničkog čina

epolirati (fr. epauler) voj. zakloniti prsobranom, opkopom

epolman (fr. epaulement) voj. prsobran napravljen od nabacane zemlje, vreća pijeska i dr.

Epona mit. starorimska božica keltskog podrijetla, zaštitnica magaraca i konja

eponim (grč. eponymos) onaj po kojem je nešto nazvano, koji daje nečemu ime (kao što je, primjerice, u Ateni bio prvi arhont po kojem je tekuća godina dobivala ime, u Sparti prvi efor, u Tebi prvi beotarh)

eponimičan (grč. eponymos) nazvan, prozvan, istoimeni; kad smisao i značenje imena odgovora karakteru ili sudbini onoga koji nosi to ime

eponit drveni, biljni ugljen

eponž (fr. eponge spužva) mekana spužvasta tkanina od pamuka, svile, rejonu ili vune

epopeja (grč. eipein kazivati, reći, epoi(a)) junački spjev, jedinstveno pjesničko prikazivanje nekog niza značajnih događaja okupljenih oko jednog središta, tj. oko glavnog junaka; epopeja može biti *narodna* koja je uglavnom sastavljena od narodnih pjesama i priča, i *umjetnička* koju je napisao samo jedan pjesnik; ova posljednja ima četiri vrste: *povijesna epopeja* koja opjevava značajne povijesne događaje, *romantična epopeja* koja opjevava junačke i ljubavne pustolovine poznatih vitezova, *pobožna epopeja* sa sadržajem iz Svetog pisma, i *komična epopeja* kojoj mašta dolazi u sukob s razumom ili osjećajima; ep, epska pjesma

Eppur si muove (tal.) "Ipak se kreće" (tj. Zemlja), riječi koje je uzviknuo Galilei pred inkvizicijskim sudom kad su ga primorali da se odrekne Kopernikovog naučavanja

epruveta (fr. éprouvette) tanka i dugačka staklena cjevčica za kemijske pokuse

epsilon (grč. ε, psilos gol) peto slovo grčkog alfabeta, = kratko e; usp. eta

epsilontičar (grč. epsilon) matematičar koji smatra da se matematika mora uvijek izlagati u potpuno strogom obliku, čak i za nematematičare; pren. pretjerano strog matematičar

epsilontika (grč. epsilon) mat. među matematičarima uobičajen naziv za rigorozno izlaganje matematičke analize; izraz je nastao otud što se u mnogim dokazima čiste analize upotrebljava grčko slovo ε (epsilon) kao oznaka za samovoljnu malu pozitivnu veličinu

epski (grč. epos) koji se tiče epske poezije; pren. junački, opširan; *epska pjesma* v. epopeja; *epska plastičnost* pričanje koje u epu mora biti tako živo i očigledno kao da se događa pred našim očima; *epska poezija* v. epika; *epski pjesnik* = epičar; *epska širina* ili *opširnost* pričanje o mnogim događajima u kojima sudjeluje, osim glavnog junaka, veći broj junaka, opisivanje svega nadugo i naširoko; *epski stih* stih kojim se ponajčešće pišu epske pjesme (deseterac i heksametar)

Epsom južnoengleski grad poznat po konjskim utrckama; *epsomska sol* (engl. Epsomsalt) gorka sol, magnezijev sulfat

epulis (grč. epulis) med. mekana izraslina na desnimama

epulotik (grč. epulotikos koji pomaže zarašćivanju) med. lijek za skupljanje i sušenje rana

epuloza (grč. epulosis) med. zarašćivanje, zarašćenje npr. rana

epuracija (lat. epuratio) čišćenje, pročišćavanje, trijebljenje

epurativan (lat. epurativus) koji čisti (ili: trijebi, pročišćava)

epurirati (lat. purus čist) očistiti, pročititi, otrijebiti, probrati

Equi donati dentes non inspicuntur čit. Ekvi donati dentes non inspicuntur (lat.) Poklonjenom konju ne gleda se u zube

Er kem. kratica za erbij

er-Erzählung čit. er-ercelung (njem.) v. er-form

er-form (njem. er on, lat. forma oblik) pripovijedanje (ili: pisanje) u trećem licu

era (lat. aera) računanje vremena, način računanja vremena od nekog značajnog događaja; *kršćanska era*, *naša era* računanje vremena od početka kršćanstva, od rođenja Isusa Krista

eradijacija (lat. eradiatio) zračenje, puštanje svjetlosnih i toplinskih zraka

erantan (lat. errare lutati, errans) koji luta, koji je u zabludi, koji griješi; skitnički

erar (lat. aerarium) državna blagajna starog Rima u Saturnovom hramu na Kapitolu; državna imovina (za razliku od fiskusa ili privatne imovine careva); otuda: državna imovina, državna (ili: zemaljska, gradska) blagajna

erare humanum est (lat.) u ljudskoj prirodi je da griješi

erarni (lat. aerarius) koji se tiče državne kase; *erarni prihodi i rashodi*, prihodi i rashodi državne blagajne

erata (lat. errare griješiti, erratum, errata) mn. tiskarske pogreške; popis tiskarskih pogrešaka koji obično dolazi na kraju knjige; v. eratum

eratičan (lat. erraticus) koji luta, koji se premješta; nepostojan, nepravilan, neredovit, nepostojan; *eratične stijene* geol. putujuće stijene, lutajuće stijene, tj. one koje se nalaze na površini Zemlje daleko od mjesta na kojem

- su nastale; *eratične bolesti* med. nepravilne, neredovite, nepostojane, atipične bolesti, npr. groznica
- Erato** (grč. Erato) mit. jedna od devet muza, zaštitnica poezije, osobito lirске (ljubavne) te eratične glazbe; u umjetnosti obično prikazivana s lirom; usp. muza
- eratum** (lat. erratum) pogreška, zabluda; osobito: tiskarska pogreška; mn. erata
- erazmički izgovor** lingv. izgovaranje grčkoga glasa *ete* kao e (usp. etacizam); takvo je stajalište zastupao Erzmo Roterdamski (1466—1536)
- erbab** (tur. erbab) stručnjak, znalac, vještak, sposoban čovjek, majstor
- erbati** (njem. erben) baštiniti, naslijediti
- erdegata** (mad. orodog vrag) vrag ga odnio, dovraga (poznata mađarska kletva)
- erdegati** (mad. orodog vrag) proklinjati
- Ereb** mit. starogrčki bog tmine; *ereb* carstvo sjena; podzemni svijet, podzemlje; pakao; vječna tmina
- Erehtejon** glasoviti hram na atenskoj Akropoli (5. st. pr. n. e.) posvećen Posejdpnu
- erekcija** (lat. erectio) podizanje, uspravljanje, uzdizanje; fiziol. dizanje, nabreknuće, ukrućenje muškog spolnog organa kao posljedica spolne nadraženosti; osnivanje, ustanovljavanje, podizanje, izvođenje, građenje
- eremit** (grč. eremites, lat. eremita) pustinjač, usamljenik, anahoret
- eremitaž** (fr. eremitage) pustinjačovo obitavalište; usamljeno mjesto, usamljena kućica; kućica u parkovima napravljena od drveta ili kamena, posebno je bila omiljena kao ukras u XVIII. st.; vrsta finog burgundskog vina
- eremitizam** (grč. eremos pust, usamljen) pustinjaštvo, usamljeničtvo, pustinjački (ili: usamljenički) život
- erepsin** (grč. ereipo raskidam) ferment u sluznici tankoga crijeva koji rastapa bjelančevine, kazein, peptone i dr.
- eretičan** (grč. erethyzo nadražim) uzbuđen, uznemiren, razdražen
- eretizam** (grč. erethyzo) med. v. eretizija
- eretizija** (grč. erethyzo nadražim, razdražim) med. uznemirenost, razdraženost, npr. mozga; bolesno povećana uzbuđenost; eretizam
- ereuksija** (grč. ereugomai podrignem, rigam) med. riganje, podrigivanje; eruktacija
- erg** (ar. erg, mn. areg) 2. zem. pješčana pustinja s dinama (u Sahari)
- erg** (grč. ergon rad, djelo) 1. fiz. stara jedinica energije i rada
- ergastika** (grč. ergazomai radim, djelujem) naučavanje o radu i radinosti
- ergastulum** (lat. od grč. ergazomai radim) starorimska podzemna robijašnica u kojoj su radili okovani kažnjenici
- ergativ** (grč. ergateuo radim) padež koji se pojavljuje u nekim jezicima i označuje vršitelja radnje (subjekt) koji nije u nominativu
- ergela** (tur. hergele) 1. stado konja; čopor, krdo, mnoštvo; 2. uzgajalište konja
- ergo** (lat.) dakle, stoga, prema tome
- ergograf** (grč. ergon rad, grafo bilježim) sprava za bilježenje rada što ga mogu izvršiti mišići prstiju
- ergologija** (grč. ergon djelo, rad, logos govor) grana etnologije koja proučava sve složene fenomene ljudskog rada
- ergometar** (grč. ergon rad, metron) med. sprava za mjerenje rada što ga izvrši jedan mišić ili skupina mišića
- ergonomija** (grč. ergon rad, djelo, nomos običaj, red, zakon) znanstvena grana koja proučava odnos čovjeka i stroja u suvremenim uvjetima proizvodnje te nastoji uskladiti čovjekove

fizičke i psihičke mogućnosti s radom stroja

ergostat (grč. ergon rad, iostemi stavim, stanem) med. sprava za terapeutsko iskorištavanje rada mišića kod koje bolesnik okrećući jednu ručicu može izvršiti točno određenu količinu rada

ergotin (fr. ergotine) med. važan sastojak ražene gljivice, izaziva skupljanje krvnih žila i nekih mišićnih snopića, osobito u maternici; ergotinin

ergotinin (fr. ergotine) v. ergotin

ergotizam (fr. ergot) med. trovanje brašnom u kojem se nalazi ražena gljivica

Erida (grč. Eris) mit. božica svađe i razdora kod starih Grka; na svadbi Ahilovih roditelja Peleja i Tetide bacila među goste zlatnu jabuku na kojoj je pisalo: najljepšoj (te kalliste), i time izazvala među nazočnima svađu i mržnju što je, posredno, dovelo do Trojanskog rata

Eridina jabuka jabuka razdora, sjeme razdora; usp. Erida

erika (lat. Erica) bot. crnjuša, grmolika biljka iz porodice vrjesova

erina (grč. en-, rhis, rhinos nos) mn. med. sredstva protiv prehlade

ering (njem. Ehe brak, Ring prsten) zaručni, vjenčani prsten, burma

Erinije (grč. Erynis) mn. božice osvete kod starih Grka koje su, kao izvršiteljice pravde, posebice vršile osvetu nad zločincima; kod Rimljana Furije

eriometar (grč. erion vuna, metron) v. eirometar

Eripuit caelo fulmen sceptrumgue tyrannis čit. Eripuit celo fulmen sceptrumkve tiranis (lat.) Oteo je nebu munju, a tiranima žezlo — natpis na poprsju američkog predsjednika Benjamina Franklina što ga je izradio francuski kipar Antoine Houdon (1741—1828) kao podsjetnik na Franklinov izum munjovoda i na njegovo uspješno bavljenje politikom

erističan (grč. eristikos) sklon svađanju i prepiranju; sporan, koji se može osporavati, koji je za osporavanje

erističari (grč. eristike vještina prepiranja, raspravljanja) mn. oni koji se vole prepirati, raspravljati; fil. pristasa starogrčke megarske filozofske škole (zbog sklonosti prepiranju i raspravljanju)

eristika (grč. eris svađa, prepirka, razdor, eristike) vještina prepiranja (ili: raspravljanja, polemiziranja, diskutiranja)

eritem (grč. erythema) med. opći naziv za pojavu crvenila na koži (kao reakcija kože na štetno djelovanje vanjskog čimbenika)

eritrazma (grč. erythros crven) med. zarazna bolest kože oko pleća i prepona

eritremija (grč. erythros crven, haima krv) med. v. eritroza

eritrijaza (grč. erythros crven) med. crvenilo kod novorođenčadi

eritrizam (grč. erythros crven) pojava da se u narodu koji inače ima crnu kosu rađaju i djeca s crvenom kosom (ova pojava osobito je česta kod europskih Židova, dok je kod crnaca uopće nema)

eritro- (grč. erythros) predmetak u složenicama sa značenjem: crven, koji je crvene boje

eritroblasti (grč. erythros, blastos klica) fiziol. stanice koje stvaraju crvena krvna zrnca

eritrociti (grč. erythros, kytos šuplje tijelo, trbušasta posuda) mn. crvena krvna zrnca

eritrodermija (grč. erythros, derma koža) med. jako i prostrano crvenilo kože, praćeno jačim ili slabijim ljuštenjem

eritrofil (grč. erythros, fyllon list) bot. lisno crvenilo

eritrofitoskop (grč. erythros, fyton biljka, skopeo promatram, gledam) crve-

- ne naočale, naprava kroz koju se lišće biljaka vidi u grimiznoj crvenoj boji
- eritrofobija** (grč. erythros crven, fobemai bojim se) med. bolestan strah stidljivih osoba od crvenjenja u određenim situacijama
- eritrokloropija** (grč. erythros, chloros svijetlozelen, žučkast, opis viđenje) med. nesposobnost viđenja modrožute boje
- eritromelalgija** (grč. erythros, melos ud, algos bol) med. crveni i jako natečeni ožiljci, praćeni bolom, povremeno se javljaju po rukama i, rjeđe, po nogama pa nestanu; podrijetlo im je u bolesti živaca
- eritropojeza** (grč. erythros, poieo činim, stvaram) zool. stvaranje crvenih krvnih zrnaca
- eritroza** (grč. erythros) med. prekomjerno proizvodjenje krvi u plućima
- eritrozin** (grč. erythros) kem. organska obojena tvar koja se dobiva iz fluoresceina i kojom se žutocrveno i modrocrveno boje svila i vuna
- erizipel** (grč. ervsipelas, erythros crven, pella koža) med. zarazna bolest; vrbanc, crveni vjetar
- erizipelatezan** (grč. erythros crven, pella koža) med. sličan crvenom vjetru, u vezi s vrbancem, crvenim vjetrom; koji boluje od erizipela
- erker** (njem. Erker) v. doksat
- eri** (engl. earl) grof, treći stupanj plemstva u Engleskoj, između markiza i vajkaunta
- Erlkonig** čit. Erlkenig (njem. Erlkonig, dan. ellerkonge) mit. vilinski kralj, bauk
- ermitaž** (fr. eremitage) mali barokni dvorac ili paviljon u parku neke feudalne rezidencije, namijenjen odmoru i razmišljanju u samoći; *Ermitaž* muzej koji je 1765. u Sankt Peterburgu osnovala Katarina II., pripada najznačajnijim svjetskim kulturnopovijesnim i umjetničkim ustanovama
- eroberung** (njem. erobern osvojiti) "osvojenje", ljubavni uspjeh
- erodirati** (lat. erodere) izjedati, nagrizati; geol. odnositi, skidati
- erogacija** (lat. erogatio) prav. izdavanje, isplaćivanje; dijeljenje, podjela
- erogator** (lat.) prav. izvršitelj posljednje volje
- erogen** (grč. eros ljubav, genes, gignesthai roditi se) koji izaziva spolno uzbuđenje, spolnu strast
- eroicamente** čit. eroikamente (tal.) glaz. v. eroico
- eroico** čit. eroiko (tal.) glaz. herojski, junački, tj. pojačanom silinom
- error** (lat. error) zabluda, pogreška; *error facti* čit. error fakti (lat.) stvarna zabluda; *error in facto* čit. error in fakto (lat.) prav. zabluda o postojanju kaznenog djela; *error in iudicando* čit. error in judikando (lat.) prav. kad pravni lijek tvrdi da je napadnuta odluka materijalno netočna zbog loše primjene kaznenog zakona; *error in procedendo* (lat.) prav. kad pravni lijek tvrdi da postupak na osnovi kojega je odluka donesena ne odgovara zakonu
- Eros** (grč. Eros) mit. bog ljubavi kod starih Grka (kod Rimljana: Amor, Kupidon); pren. ljubav; fil. ljubav prema idejama, nagon za spoznajom (kod Platona); astr. planetoid koji se nekad približi Zemlji više nego Mars, zato što njegova putanja leži između putanja Zemlje i Marsa
- erotematika** (grč. erotao pitam) vještina postavljanja pitanja
- erotematski** (grč. erotematikos u obliku pitanja, erotema pitanje) nastavna metoda u kojoj jedan pita, a drugi odgovara, kako je, primjerice, radio Sokrat; supr. akroamatski
- erotičan** (grč. erotikos) ljubavni; sklon ljubavi, zaljubljen, zaljubljen; *erotična poezija* ljubavno pjesništvo

- erotičar** (grč. erotikos) pisac ljubavnih štiva, ljubavni pjesnik
- erotika** (grč. eros spolna ljubav) vještina vođenja ljubavi, ljubavni život; ljubavno pjesništvo
- erotiziranje** (grč. eros spolna ljubav) fiziol. specifično spolni utjecaj stvari koje spolne žlijezde izlučuju u krv (seksualnih hormona) na središnji živčani sustav
- erotomanija** (grč. eros spolna ljubav, mania pomama, ludilo) ljubavno ludilo; med. duševni poremećaj kod nekoga tko je obuzet stalnim ljubavnim zanosom; sve svodi na spolni čin i strast, svuda vidi samo spolne pojave, odaje se prekomjerno spolnom uživanju, samo o tome misli i govori; također: pojava kad bolesnik umisli da je netko u njega ili on u nekoga zaljubljen (erotomanija kod žena = *nimfomanija*, kod muškaraca = *sati-ri jaza*)
- erozija** (lat. erosio) izjedanje, nagriza- nje; geol. odnošenje, skidanje; med. površinski, najčešće prugasti i vidno ograničeni nedostaci u sluznici pojedinih organa, npr. želuca, materničnog grlića, rožnice i dr.
- erozivan** (lat. erodere, erosivus) koji izjeda, koji nagriza
- erpetologija** (grč. erpeton gmaz, logia) zool. v. herpetologija
- errando discimus** (lat.) na pogreškama učimo
- errare humanum est** (lat.) griješiti je ljudski
- errata corrige** čit. erata korige (lat.) ispravi tiskarske pogreške (obično se stavlja na kraju knjige kao naslov popisa tiskarskih pogrešaka)
- erudicija** (lat. eruditio) načitanost, učenost, izobrazba
- erudit** (lat. eruditus) znanstvenik, znanstveno izobražen čovjek, znalac
- eruditian** (lat. eruditus) izobražen, načitan, učen
- eruginirati** (lat. aeruginare) staviti bakar u hrđu; bakar ili broncu prevući naizgled starim slojem bakrene hrđe (patine)
- erugo** (lat. aerugo) hrđa na bakru, bakreni oksid
- eruirati** (lat. eruere iskopati, izrovati) istražiti, shvatiti, dokučiti
- eruktirati** (lat. eructare) med. podrigivati se
- erupcija** (lat. eruptio) izbijanje, izljeva (gnjeva, ljubavi); geol. izbacivanje, npr. nekog vulkana; nasilno izbacivanje; iznenadno i obilno proizvođenje nečega; med. iznenadan izljev krvi, gnoja ili vode; osipanje, izbijanje ospica
- eruptivan** (lat. erumpere izbijati, izbiti, eruptivus) koji je nastao izbijanjem iz unutrašnjosti Zemlje; *eruptivne stijene* stijene koje su nastale od magme ili lave; *eruptivna groznica* groznica s osipom
- escajg** (njem. Essen, Zeug) pribor za jelo
- esedar** (lat. essedarius, od essedum galska bojna kola na dva kotača) u starom Rimu: najprije naziv za galske i britanske borce na kolima, a kasnije za vrstu gladijatora koje su vrtoglavo ubacivali u arenu da se bore protiv onoga na koga prvog naiđu
- esej** (eng. essay, fr. essai, tal. saggio, lat. exagium) lit. nakon pojave Montaigneovih "Essais" (1580.) naziv za kraću raspravu o nekom znanstvenom, umjetničkom, književnom ili društvenom pitanju, popularno pisana rasprava, lako razumljiva, strogo književna i nimalo površna, ogled, pokušaj; prid. esejistički
- esejist** (engl. essayist) pisac kraćih rasprava, ogleđa, eseja: publicist, suradnik časopisa (kod Engleza)
- Eseker** (njem. Essek Osijek) Osječanin
- esen** (hebr. haššaim šutljivci) pripadnik starožidovske sljedbe u Kristovo do-

- ba; eseni su naučavali besmrtnost duše te su bili protivnici privatnog vlasništva, novca i obitelji
- esencija** (lat. esse biti, essentia) bitnost, bit, glavno, glavni sadržaj; kem. glavni tekući sastojak što se dobije iz nečega destiliranjem; alkoholni i bitni sastojak plodova, biljaka itd.; miris; mirisno ulje
- esencijalan** (lat. esse biti, essentialis) bitan, bivstven, pravi, glavni, osnovni, neophodan
- esencijalije** (lat. essentialia) mn. bitnosti, bitne stvari, glavne stvari, bitni sastojci; *essentialia constitutiva* čit. esencijalia konstitutiva (lat.) mn. glavni sastojci
- eser** (tur.) 1. biljeg, znak, trag; 2. djelo, učinak
- eseri** mn. pov., pol. pripadnici jedne političke stranke u Rusiji koji su se istaknuli svojom nepomirljivošću prema boljševicima (naziv prema kratici SR = socijalni revolucionari)
- esesovac** pripadnik njemačke fašističke organizacije SS = Schutzstaffel čit. šučštafel (njem.) zaštitni odred
- eshatokol** (grč. eschatos posljednji) svršetak, kraj
- eshatologija** (grč. eschatos krajnji, posljednji, logia) teološko naučavanje o tzv. posljednjim stvarima, tj. o onome što nakon smrti čeka pojedince, čovječanstvo i cijeli svijet, dakle: naučavanje o smrti, besmrtnosti duše, sudnjem danu, propasti svijeta, vječnom blaženstvu i paklu
- Eshin** atenski govornik (389—314 pr. n. e.); bio je protivnik slavnoga Demostena i pristaša Filipa Makedonskog
- eskadra** (fr. escadre, šp. escuadra, lat. ex-guadra) voj. sastav bojnih brodova pod istim zapovjednikom
- eskadrila** (fr. escadrille) voj. mali sastav bojnih brodova pod istim zapovjednikom, mala eskadra; skupina vojnih zrakoplova
- eskadron** (fr. escadron, tal. squadrone, šp. escuadron) voj. taktička jedinica konjice od 120 do 150 konjanika u ratnom stanju
- eskalada** (fr. escalade, lat. scala) voj. penjanje na zidove i bedeme utvrda pomoću jurišnih ljestava
- eskaladirati** (fr. escaler) pom. uploviti u pogrešnu luku
- eskamotaža** (fr. escamotage) vješto izvedena krađa; opsjena, varanje, trik
- eskamoter** (fr. escamoteur) opsjenar, mađioničar; lopov
- eskampirati** (fr. escamper) voj. uraaknuti, pobjeći
- eskapada** (fr. escapade) jah. pogrešan skok konja u stranu; pren. nepromišljen i nestašan podvig, nestašluk
- eskapizam** (engl. escape) "bijeg od života", izbjegavanje odgovornosti, bijeg iz stvarnosti
- eskarpa** (fr. escarpe, šp. escarpa) voj. unutarašnji bedem, najdonji prsobran nekog rova, opkop
- eskarpine** (fr. escarpin) mn. 1. plesne cipele; 2. nekadašnja muška nošnja: kratke hlače, svilene čarape i niske cipele
- eskarpirati** (fr. escarper) voj. napraviti, iskopati bedem (ili: opkop)
- Eskim** (eskimo — u jeziku Algonkvin-Indijanaca: onaj koji jede sirovo meso; Eskimi sami sebe zovu "Inuvit" = ljudi) pripadnik lovačko-nomadskog naroda uz sjeverne rubove Amerike, u Sibiru, na Aljasci i Grenlandu
- eskivirati** (fr. esquiver) u športu, osobito boksu; vješto izbjeci protivnikov napad, neprimjetno se izvući iz teškog položaja
- eskiza** (fr. esquisse) skica, površni nacrt
- eskont** (fr. escompte) trg. v. diskonto
- eskontirati** (fr. excompter, lat. escomputare) trg. v. diskontirati

eskorta (fr. escorte, tal. scorta) naoružana pratnja; pren. povorka

eskorteri (fr. escorteurs) mn. voj. tip ratnih brodova koji služe kao zaštita oklopnjačama i krstaricama

eskortirati (fr. escorter) pratiti, sprovesti pod oružanom pratnjom

Eskulap (lat. Aesculapius) mit. bog liječništva, sin Apolonov i Koronidin; pren. liječnik

eskulentan (lat. esca jelo, esculentus) koji je za jelo, koji se može jesti

eskulin (lat. aesculus lužnik, hrast) tvar koja se nalazi u kori divljeg kestena (C₂₁H₂₄O_{1;J})

Eskurijal (šp. escoria) ime jednog kraljevskog dvorca kod Madrida; *eskurijal-vuna* fina španjolska vuna

Esmarchov povez čit. Esmarhov elastična vrpca za povezivanje udova kako bi se spriječilo krvarenje (po imenu njem. kirurga Johanna Friedricha Esmarcha, 1823—1908)

esmer (tur.) crnomanjast, crn

esmeralda okretni ples u dvočetvrtinskom taktu, sličan brzom polki

esnaf (tur.) ceh (u balkanskim zemljama pod turskom vlašću)

espada (šp. espada) mač; mačem naoružan borac, osobito u borbi s bikovima

espadilja (šp. espadilla, espada, tal. spada, grč. spathe širok mač) mali mač

espadon (šp., fr. espadon) veliki širok mač za obje ruke i s dvije oštrice

espadrila (fr. espadrille) laka, od vlakana trave esparto pletena cipela s kožnim ili drvenim potplatom

espanjol (fr. espagnol) španjolski duhan za šmrkanje

espanjola (fr. espagnole) španjolski ples

espanjolet (fr. espagnolette) fina vunena tkanina

esparagosa (šp. esparagossa) vuna od španjolskih ovaca

esparto (šp. esparto) končasti listovi jedne vrste trave (lat. štipa tenacis-

sima) koja dolazi iz Španjolske i Alžira, a služi za izradbu hasura, za motanje cigara, u proizvodnji papira i dr.

esperantist (fr. esperance nada) pristaša esperanta; onaj koji uči esperanto

esperanto (fr. esperer nadati se, esperance nada) umjetni međunarodni jezik čiji je tvorac ruski liječnik L. L. Zamenhof; sastavljen je pretežito od romanskih korijenskih sastojaka; jednostavan, pravilan i lak za učenje

espirando (tal.) glaz. zamirujući, umirujući, izdišući

esplanada (fr. esplanade, šp. esplanada, lat. planus ravan) slobodno i ravno mjesto, prazan prostor pred velikim građevinama i tvrđavama; vježbalište; voj. krov na prsobranu

espressivo (tal.) glaz. s puno izražajnosti, izražajno

espri (fr. esprit, lat. spiritus) duh, um, razum; oštroumlje, dosjetljivost, duhovitost; smisao nečega, sadržaj nekog djela; najfiniji tekući sastojak neke tvari koji se dobije destilacijom, esencija; narav, karakter; *bel-esprit* čit. bei espri (fr.) lijep duh, čovjek koji se bavi umjetnošću i znanošću, onaj koji polaže pravo na duhovitost; *esprit de corps* čit. espri d kor (fr.) prijateljstvo, prijateljska solidarnost; *esprit des lois* espri de loa (fr.) duh zakona

esquire čit. iskvajer (engl.) štitonoša, paž; titula nižeg plemstva kod Engleza; danas: titula kojom se oslovljava svaki ugledniji čovjek (odgovara našem "poštovani")

esse (lat.) biti, postojati; kao imenica: biće, postojanje

est (fr.) istok

est modus in rebus (lat.) v. modus

estafet (fr. estafette) teklič, glasnik na konju; v. štafeta

estakada (šp. estacada, tal. steccata, njem. Staken motka) pozabijani stu-

- povi, pozabijani kolci, brana; drveni most, skela
- estamento** (šp. estamento, lat. stamentum, lat. stare stajati) stalež; narodna ili staleška skupština u Španjolskoj; mn. estamentos oba tijela španjolskog narodnog predstavništva
- estamp** (fr. estampe, tal. štampa, njem. stamfen, Stempel žig) utisnut lik, bakrorez; izrezana željezna ploča; pečat, žig
- estampida** (fr.) pjesma slična baladi, ali nešto življa od nje; vrsta srednjovjekovnog plesa (plesać i jedna ili dvije plesačice)
- estancija** (šp. estancia) u Juž. Americi: posjed na kojem se uzgaja stoka; manje seosko imanje; stan, boravište
- estancijero** (šp. estanciero) posjednik (ili: vlasnik) estancije
- estavela** (fr. estavelle) otvor u kršu u koji za vrijeme suše voda ponire, a u vrijeme kišnog razdoblja iz njega izbija
- Ester**a (perz. starih zvijezda) lijepa Židovka koja je postala žena perzijskoga kralja Kserksa (Ahasvera); spasila svoj narod od pokolja u Perziji
- esteri** (grč. aither čist, gornji sloj zraka) kem. "složeni eteri", spojevi kiselina s alkoholima (naziv dao njem. kemičar Gmelin)
- estet** (grč. aisthetikos zamjetljiv) v. estetičar; onaj koji promatra život i svijet s estetskog stajališta
- esteticizam** (grč. aisthesis osjećaj, osjet, aisthetike) estetsko shvaćanje života, shvaćanje po kojem u estetskom uživanju i stvaranju leži najviša vrijednost i po kojem je lijepo pretežit činitelj pri svakom prosuđivanju i djelovanju (ovoga shvaćanja najviše su se držali romantičari); supr. intelektualizam i moralizam
- estetičan** (grč. aisthetikos zamjetljiv) zamjetljiv, koji spada u područje osjetila i osjetilnog zamjećivanja; koji se tiče dobrog ukusa; lijep, koji odgovara zakonima lijepog; *estetski osjećaj* smisao za ono što je lijepo, smisao za umjetnost, osjećaj i ukus za lijepo; estetski
- estetičar** (grč. aisthetike) filozof umjetnosti, poznavatelj umjetnosti, sudac u pitanjima ukusa; čovjek koji o svemu sudi samo sa stajališta lijepog; čovjek koji voli lijepo, uživa u lijepom
- estetika** (grč. aisthetike) znanost o osjetilnom zamjećivanju; u užem smislu: znanost o lijepom, osobito o umjetnosti kao najpotpunijem izrazu onoga što je lijepo, znanost o smislu za umjetnost kao najpotpunijem izrazu onoga što je lijepo, znanost o smislu za umjetnost i o umjetničkom ukusu
- estetizirati** (grč. aisthetikos) govoriti ili pisati o lijepom, o ukusu, o umjetničkim pitanjima i stvarima; oplemenjivati osjećaje
- estetski** (grč. aisthetikos) v. estetičan
- estezi**a (grč. aisthesis) osjećaj, osjet, osjetilno opažanje; osjećaj
- esteziologija** (grč. aisthesis osjećaj, osjet, logia) znanost o osjetilima, znanost o osjetilnim organima
- esteziometar** (grč. aisthesis osjećaj, osjet, metron) psih. instrument za ispitivanje osjetljivosti kože za osjećaj prostora putem određivanja najmanjeg razmaka na kojem se dva mjesno odvojena osjetilna podražaja mogu osjetiti upravo kao odvojeni; instrument za mjerenje umora
- estimacija** (lat. aestimatio) procjena, procjenjivanje, ocjenjivanje; cijenjenje, uvažavanje, poštovanje
- estimator** (lat. aestimator) onaj koji određuje vrijednost čemu, procjenitelj
- estimatoran** (lat. aestimatorius) procjenjivački, koji se tiče procjenjivanja; *estimatorna prisega* (lat. juramentum aestimatorium) prav. kad netko prisize da će savjesno izvršiti procjenu neke stvari čija je vrijednost sporna;

- aestimatoria actio* čit. estimatorija
akcio (lat.) prav. tužba protiv procjene vrijednosti neke stvari
- estimirati** (lat. aestimare) procijeniti, ocijeniti; držati, smatrati; cijeniti, uvažavati, poštovati
- estivacija** (lat. aestivatio) bot. doba pupanja, položaj cvjetnih listića prije rascvjetavanja
- estofado** (šp.) slikanje, vezenje na zlatnoj podlozi; tehnika polikromiranja i pozlate na drvenim kipovima
- estokada** (fr. estocade) bod mačem, udar mačem bodimice; pren. nametljiva i drska molba za zajam, otmjeno prosjačenje; varanje, prijevara
- estrada** (fr. estrade, lat. via strata pločnik, popločen put) prvobitno: put; uzvišenje, podij, uzvišeno mjesto na podu (npr. kod prozora)
- estragon** (fr.) biljka *Artemisia dranunculus* (lat.) iz porodice glavočika, mladi izdanci služe kao hrana i začim
- estrangela** (grč. strongylos zaokružen, svinut) najstarije sirijsko pismo (4. i 5. st. n. e.), zaobljenih oblika
- estrapada** (fr. estrapade, šp. estrapada) mučenje, različita mučila; vrsta akrobacije; jah. kad se konj propne pa istodobno pojuri
- estrapadirati** (fr. estrapader) mučiti; jah. propeti se i istodobno pojuriti (za konja)
- estremadura** (šp. estremadura) prvobitno; španjolska vunica, konac od vune; danas: šesterostruk konac
- estromanija** (grč. oistros strast, ljubavna požuda, mania pomama, ludilo) spolna požuda, nezasitnost u zadovoljavanju spolnog nagona
- estron** (grč. oistros strast) hormon koji pobuđuje strast (požudu)
- estropirati** (fr. estropier, lat. turpis ružan, exturpiare) osakatiti, obogaljiti, načiniti bogaljem; kod slikara i kipara: pokvariti, unakaziti
- estrus** (lat. oestrus) skup promjena u ženki sisavaca u doba parenja
- estuacija** (lat. aestuatio) valjanje morskog valovlja, pjenušanje mora; pren. uzburkanost strasti, plahovitost
- estuarij** (lat. aestuarium) laguna; ušće velikih rijeka slično morskome zatonu (supr. delta); med. prostorija za znojenje
- estuirati** (lat. aestuare) pjeniti se, bjesnjeti; za rijeku: širokim ušćem ulijevati se u more ili rijeku
- estuožan** (lat. aestuosus) strastven, plahovit, žustar
- ešak** (tur. aşk) uzbuđenje, zanos
- ešala** (njem. essen jesti, Schale šalica; posuda) posuda za jelo (osobito vojnička)
- ešanpirati** (fr. echampir) slik. svjetlošću i osjenčavanjem pojačati sliku na njezinoj osnovi
- ešarpa** (fr. echarpe) voj. časnički opasač kao znak dežurstva ili kakve druge, posebno svečane, dužnosti; pojas, opasač; kosi udarac; *pucati en echarpe* čit. an ešarp (fr.) pucati iskosa (ili: sa strane, s boka)
- ešel** (fr. echelle) ljestvica, glazbena skala; zem. mjerilo prema kojem se izrađuje neki crtež, omjer; mn. glavna trgovačka mjesta i skladišta na Istoku (echelles du Levant)
- ešelon** (fr. echelon) prečka na ljestvama; pren. stupanj; vojni prijevoz; dio vojne formacije u pokretu
- ešelonirati** (fr. echelonner) voj. rasporediti trupe po ešelonima
- ešofirati** (fr. echauffer, lat. calefacere) zagrijati, raspaliti, razdražiti, naljutiti, učiniti nestrpljivim
- eštraf** (tur.) odličnici, uglednici; plemstvo, aristokracija
- et cetera** (lat. et cetera) i tako dalje; kao kratica: etc. = itd.
- Et cum spiritu tuo** (lat.) I s duhom tvojim (u katoličkoj liturgiji odgovor na zapjev Dominus vobiscum)

Et sit humus cineri non onerosa tuo čit. et sit humus cineri non oneroza tuo (lat.) I neka zemlja ne bude teška pepelu tvojem

eta (fr. etat, lat. status stanje) 1. stanje, položaj, svojstvo; stalež, poziv; državno gospodarstvo, predračun o prihodima i rashodima u državnom gospodarstvu; domaćinstvo; predračun o prihodima i rashodima u državnom gospodarstvu; gospodarenje; voj. propisano brojno stanje trupa; država; *l'etat c'est moi* čit. l'eta se moa (fr.) "Država sam ja!" glasovita izjava fr. kralja Luja XIV. pred parlamentom 1655., a izražava vrhunac apsolutističke svijesti jednog vladara; *etatna godina* proračunska godina

eta (grč. e) 2. sedmo slovo grčkog alfabeta, dugo e

Eta (grč. Oite) gora u Tesaliji na kojoj se spalio Heraklo

etablirati (fr. etablir, lat. stabilire) utvrditi, osnovati, ustanoviti, otvoriti, npr. trgovinu, radionicu, tvornicu i si.; *etablirati se* otvoriti sebi trgovinu, radionicu, tvornicu; smjestiti se, udomaćiti se, naseliti se, okučiti se, oženiti se

etablisman (fr. etablissement) postavljenje, namještenje; ustanovljavanje, podizanje, osnivanje, otvaranje (trgovine, radionice, tvornice, poslovnice itd.); ustanova, trgovina, radionica; veća otmjena gostionica, mjesto za provod

etacizam (grč. eta) izgovaranje grčkog slova eta kao dugog e, koje je uveo humanist Erazmo Roterdamski (1467—1536); supr. itacizam

etalon (fr. etalon) 1. pramjera, osnovna mjera, osnovna težina; voj. kalibar, kalibarska mjera; 2. pastuh, ždrijebac

etalonirati (fr. etalonner) baždariti, mjeru ili uteg dovesti u sklad sa za-

konskim odredbama; izjednačavati mjerenja kod instrumenata

etamin (fr. etamine) tanka i rijetka pamučna tkanina, slična gazi, stavlja se u podstavu odijela; platno za sita i cjedila; prozirna tkanina od kamgarna za ženske haljine; estamin

etapa (fr. etape, njem. Stapel) stupanj, stupanj razvoja; voj. konak, nočište, postaja, odmorište; dan, marša; spremište, skladište robe; dnevni obrok

etas (lat. aetas) doba, ljudski vijek, doba života, život

etatizam (fr. etat država) privredni sustav u kojem država nastoji, na štetu privatne inicijative, uzeti što više privrednih izvora u svoje ruke i staviti ih pod svoj nadzor

etatizirati (fr. etatiser) podržavati, podržavljivati, prevesti u državno vlasništvo ili pod državnu upravu; utvrditi stavke prihoda i rashoda u državnom proračunu

etats generaux čit. eta ženero (fr.) glavni staleži, skupština triju staleža: plemstva, svećenstva i građanstva koja se sastajala u Francuskoj od 1302. do 1614.; nakon nesastajanja od 175 godina, Luj XVI. ponovno je sazvaio 5. svibnja 1789., čime je započela Francuska revolucija

etaža (fr. etage, tal. staggio, lat. stare stajati) kat kuće (zapravo samo gornji katovi kuće, bez prizemlja); *etažno vlasništvo* vlasništvo samo jednog stana ili samo jednog kata u višekatnoj zgradi; *etažni* katni, u vezi s katom; *etažno grijanje* grijanje po katovima u suvremenim zgradama (jednom peći zagrijava se cijeli kat)

etažer (fr. etagere) polica, stakleni ormar s više pregrada za stakleno posude, knjige itd.

etažni (fr. etage) v. pod etaža

etelizam (grč. ethelo hoću) fil. v. voluntarizam

Eteoklo (grč. Eteokles) mit. sin Edipov i Jokastin; s bratom Polinikom oti-mao se za vlast nad Tebom te su u boju braća ubila jedan drugoga

eter (grč. aither čist, gornji sloj zraka)

1. u grčkoj predstavi: plameni uzduh u kojem lebde zvijezde i stanuju bo-govi, dakle nebeski prostor i svjetlos-na tvar ujedno, nebo; 2. u grčkoj filo-zofiji najfinija pratvar (Anaksagora, Empedoklo, Platon), peti element — kvintesencija — koji ispunjava ne-beski prostor iznad Mjeseca (Aristo-tel); 3. kem. fina, bistra, bezbojna, lako pokretljiva tekućina karakteris-tična mirisa, specifično lakša od vode ($C_4H_{10}O$); fiz. tvar koja, osim materije u prostoru, po pretpostavci postoji kao sredina u kojoj se zbivaju određene pojave u prirodi; npr. energija koju Sunce zrači u prostor prenosi se po-prečnim valovima kroz elastičnu sre-dinu koja je bez težine, impondera-bilna

eteričan (grč. aitherios) nebeski čist, oduhovljen, nježan, duhovni; kem. sličan eteru, koji ima svojstva ete-ra

eterična ulja kem. lako isparljivi sa-stojci mnogih biljaka koji se dobiva-ju destilacijom ovih biljaka vodenom parom; imaju važnu i mnogostruku primjenu u medicini i kozmetici

eterirati (lat. aeternare) ovjekovječiti, učiniti vječnim

eterizacija (grč. aither) med. udisanje sumpornog etera radi privremenog opijanja; usp. eterizirati

eterizam (grč. aither) v. eterizacija

eterizirati (grč. aitho zapalim, izgorim, aither) med. dati da se udiše para čistog sumpornog etera s primjesom atmosferskog zraka kako bi se osjet-ljivost živaca za neko vrijeme oslabila i na taj način živci učinili neosjetlji-vim prema bolovima

eternal (lat. aeternalis vječit) tanka, va-ljana i veoma fina prugasta tkanina od češljane vune

eternalan (lat. aeternalis) vječan, vje-čit, neprolazan, trajan

eternit (lat. aeternus vječit) grad. smje-sa od cementa i azbesta koja se upo-trebljava za pokrivanje krovova

eternizirati (fr. eterniser) ovjekovječiti; produžiti u vječnost

eteroman (grč. aither eter, mania strast) onaj koji je odan strasti pije-nja ili udisanja etera

eteromanija (grč. aither, mania) bo-lesna strast za pijenjem ili udisanjem etera

eterska narkoza med. v. eterizacija

etezije (grč. etos godina, etesios godiš-nji, etesie) mn. vjetrovi u području Sredozemlja koji pušu sa sjeveroz-a-pada oko 40 dana godišnje, i to ljeti; etezijski vjetrovi

etezijski vjetrovi v. etezije

Etiam tu, mi fili čit. ecijam tu, mi fili (lat.) I ti, moj sine (riječi koje je iz-govorio umirući Julije Cezar ugle-davši među svojim ubojicama i svo-ga miljenika Junija Bruta)

etičar (grč. ethike) učitelj (ili: propo-vjednik) morala; onaj koji se bavi eti-kom ili praktičnom filozofijom; onaj koji živi u skladu s moralnim zako-nima i propisima

etički (grč. ethikos) koji spada u etiku, koji se tiče etike ili je u vezi s etikom, moralan, moralno čist

etički dativ (l. dativus ethicus) gram. osjećajni dativ, tj. dativ kojim se iz-riče osjećaj prema onome s kim se govori ili prema onom o čemu se go-vori, npr. Kako si *mi*?

etida (fr. etude, lat. studium) glaz. stu-dija, djelo za tehničko vježbanje, oso-bito za uvježbavanje prstiju; slik. crtež kao studija, ogled

etika (grč. ethos običaj, ethike) fil. dio filozofije koji proučava i procjenjuje

moralne vrijednosti (što je dobro ili što je loše, što treba biti ili što ne treba biti), podrijetlo i načela moralnosti (još se zove: moralna filozofija, praktična filozofija, znanost o moralu); *kršćanska etika* znanost o moralu utemeljena na kršćanskim dogmama; *senzualna etika* shvaćanje po kojem je "dobro" ono što se osjetilnom zamjećivanju pokaže kao takvo; radost trenutka

etiketa (fr. etiquette) 1. cedulja (ili: listić) s natpisom, natpis na robu na kojem je označena količina, kakvoća, cijena i dr.; 2. cedulja na lijekovima s uputom o vremenu uzimanja i načinu uporabe toga lijeka; 3. dvorski običaji, dvorski propisi; ukrućenost i usiljenost društvenih formi, pravila društvenog ophođenja; formalnosti u tituliranju pri pisanju molbi

etikoteologija (grč. ethike, theologia znanost o Bogu) fil. pokušaj da se postojanje i osobine Boga izvedu i dokažu na osnovi postojanja morala i moralnog poretka u svijetu, naučavanje o Bogu zasnovano na naučavanju o moralu; moralna teologija

etilen kem. plin bez boje, mirisa i okusa; sastavni dio plina za osvjetljenje; upotrebljava se za proizvodnju iperita

etimolog (grč. etymologos) onaj koji istražuje podrijetlo i značenje riječi

etimologija (grč. etymologia) znanost koja istražuje podrijetlo, korijen i osnovna značenja riječi; znanost o tvorbi riječi

etimologikon (grč. etymon pravo značenje neke riječi prema njezinom podrijetlu, logos) djelo koje ispituje podrijetlo i korijen riječi; rječnik s naznačenjem podrijetla riječi

etimologizirati (grč. etymon pravo značenje neke riječi prema njezinom podrijetlu, logos) proučavati podrijet-

lo riječi, baviti se ispitivanjem podrijetla riječi

etimološki (grč. etymon, logos) korijenski, koji spada u područje etimologije

etimon (grč. etymon) korijen, podrijetlo i osnovno (ili: pravo) značenje neke riječi

etiologija (grč. aitia uzrok, aitiologia) fil. znanost o uzrocima i posljedicama nekih redovitih pojava; znanost o logičnom obrazlaganju i dokazivanju, npr. u hriji; med. dio medicine koji istražuje i proučava uzroke bolesti

etiološki (grč. aitia uzrok, logikos) uzročni, kauzalan

etiopizam (grč. Aithiops) religijsko-politički pokret među crncima kršćanima u južnoj Africi kojemu je cilj dobivanje crkvene samostalnosti

etmoid (grč. ethmos cjedilo, sito, eidos oblik) anat. sitasta kost (jedna od lubanjskih kostiju)

etmoidan (grč. ethmos cjedilo, sito, eidos oblik) koji je u obliku sita, sitast

eticizam (grč. ethnea) neznaboštvo, mnogoboštvo, vjera u postojanje više božanskih bića koja su međusobno jednaka ili jedna drugima podređena

etnički (grč. ethnikos) prvobitno: neznabožački (zato što su kršćanski pisci srednjeg vijeka sve nekršćane i nežidove nazivali ethnea, lat. gentes = narodi); danas: narodni, svojstven narodu, podrijetlom iz naroda, u vezi s narodom

etno-park etnografski park, tj. kuće iz različitih etnografski zanimljivih krajeva (uključujući i predmete koji u te kuće spadaju) smještene u slobodnoj prirodi

etnobiologija (grč.) znanost koja proučava biološka svojstva nekoga naroda

etnocentrizam (grč. etno- narodski, pučki, lat. centrum središte) isticanje

- prispadnosti etničkoj skupini, nacionalni individualizam
- etnogeneza** (grč. ethnos pleme, narod, genesis postanak) proces stvaranja i postojanja naroda (proučava se na osnovi arheoloških, lingvističkih i povijesnih podataka)
- etnograf** (grč. ethnos pleme, narod, grafos) v. etnolog
- etnografija** (grč. ethnografia) v. etnologija
- etnografski** (grč. ethnos narod, grafo) v. etnološki
- etnolog** (grč. ethnos, logos) onaj koji se bavi proučavanjem načina života i običaja nekog naroda
- etnologija** (grč. ethnologia) znanost o životu, vjerovanjima i običajima nekog naroda; etnologija
- etnološki** (grč. ethnos, logos) koji je u vezi sa životom i običajima naroda; *etnološki muzej* zbirka umjetničkih djela, oruđa, odjeće, domova u minijaturi i dr. nekog naroda, iz čega se može donekle dobiti slika i jasnija predodžba o životu i običajima toga naroda
- etnopsihologija** (grč. ethnos narod, psyche duša, logia znanost) znanost koja proučava duševne osobine (tzv. "narodnu dušu") većih zajednica i pojedinih naroda
- etognozija** (grč. ethos običaj, gnosis poznavanje, znanje) znanost o običajima, navikama
- etografija** (grč. ethos, grafia) v. pod etologija
- etografski** (grč. ethos, grafo) v. etološki
- etokracija** (grč. ethos običaj, kratia vladavina) vladavina morala ili vrline, idealno državno ustrojstvo u kojem bi moralnost bila jedini zakonodavac i vladar
- etologija** (grč. ethos običaj, logia) prikazivanje (ili: crtanje) karaktera jednog čovjeka ili moralnih shvaćanja i običaja jednog naroda, karakterologija (izraz J. S. Milla); *etografija* zool. znanost o životnim navikama životinja
- etološki** (grč. ethos, logos) koji je u vezi s etologijom; etografski
- etopeja** (grč. ethos, običaj, poiein činiti, praviti) crtanje (ili: prikazivanje) karaktera
- etos** (grč. ethos) običaj, ćud, narav; zbroj stalnih osobina nekog čovjeka, karakter (za razliku od patosa, tj. trenutalnog i promjenjivog stanja duše)
- etrioskop** (grč. aithria vedrina, vedro nebo, skopeco gledam) naprava pomoću koje se određuje koliko je nebo čisto od oblaka (parabolično izdubeno zrcalo u čijem se žarištu nalazi crno obojena kugla osjetljivog termometra)
- Etrurija** (lat. Etruria) pokrajina u staroj srednjoj Italiji (današnja Toscana)
- etruskologija** (lat. Etruria, grč. logos govor) znanost o podrijetlu, povijesti i kulturi starih Etruščana, tj. Italije u predrimsko doba
- etveš** stara jedinica za mjerenje gravitacije, znak E (po mađ. fizičaru Rolandu von Eotvosu, 1848—1919)
- eu** (grč. eu) grčki prilog, pojavljuje se kao predmetak u mnogim složenicama i označava nešto dobro, valjano, pravo, lako, povoljno; supr. dis
- euanaleptičan** (grč. eu, analeptikos) med. koji lako i brzo ozdravlja
- euantan** (grč. euanthes) pr. bot. s lijepim cvjetovima, koji lijepo cvjeta
- eubiotika** (grč. eu, bios život) znanost o dobrom življenju; dijetetika
- eubulija** (grč. eubulia) mudrost, razboritost
- eudemonija** (grč. eudaimonia) sreća, blaženstvo; kao vlastita imenica: božica sreće i blaženstva kod starih Grka

- eudemonist** (grč. eudaimon sretan, blažen) fil. pristaša eudemonizma: Demokrit, Sokrat, Epikur, Spinoza, Locke, Leibniz, Feuerbach, D. F. Strauss i dr.; eudemonolog
- eudemonizam** (grč. eu-daimon sretan, blažen) fil. etički smjer koji smatra sreću i blaženstvo glavnim motivom, pobudom i svrhom svih naših težnji (prid. eudemonistički); eudemonologija
- eudemonizam** (grč. eudaimon blažen, sretan) naučavanje prema kojem su sreća i zadovoljstvo svrha ljudskog života; eudajmonizam
- eudemonolog** (grč. eudaimom) fil. v. eudemonist
- eudemonologija** (grč. eudaimon) fil. v. eudemonizam
- eudibiotika** (grč. eudios tih, miran, vedar, bios život) vještina vedrog i udobnog življenja; v. eubiotika
- eudinamija** (grč. eu, dynamis sila) med. krjepkost, snažnost; eukrazija
- eudiometar** (grč. eudios tih, miran, vedar, metron) instrument za ispitivanje zraka, tj. za utvrđivanje količine kisika u zraku
- eudiometrija** (grč. eudios tih, miran, vedar, metron) ispitivanje (ili: mjerenje) kakvoće zraka
- eudiometrijski** (grč. eudios, metron) koji se tiče eudiometrije, koji je u vezi s eudiometrijom
- eueksija** (grč. eu-exo, euexia) med. zdrav i lijep izgled, dobro zdravlje
- euemija** (grč. eu, haima krv) med. dobro (ili: povoljno) stanje krvi, dobar (ili: povoljan) sastav krvi
- eufemija** (grč. eufemia) ublažavanje i uljepšavanje grubog izraza blažim i ljepšim izrazom
- eufemistički** (grč. eufemeo govorim riječ koju je ugodno čuti) koji ublažava, koji uljepšava (izraz, riječ)
- eufemizam** (grč. eufemismos) poet. figura uljepšavanja, zamjenjivanje izravnog ili grubog izraza blažim, npr. laka žena umjesto prostitutka, ili zaobilaziti istinu umjesto lagati
- eufijistički** (grč. eufies stasit, naočit) v. eufujistički
- eufijizam** (grč. eufies stasit, naočit) lit. v. eufujizam
- eufoničan** (grč. eufonos) blagozvučan; *eufonično slovo* slovo koje se stavlja u neku riječ samo radi blagozvučnosti
- eufonij** (grč. eufonos blagozvučan) glaz. instrument koji se sastoji od određenog broja čaša od kojih svaka, različito punjena, ima svoj ton; svira se prevlačenjem gudala preko rubova čaša
- eufonija** (grč. eufonia blagozvučnost) blagozvučnost u riječima, tj. uporaba dobrog književnog stila tako da se riječi mogu lako izgovarati i dobro čuti; supr. kakofonija
- eufonist** (grč. eu, fone glas, ton, zvuk) onaj koji piše po zakonima fonetike, fonetski; usp. fonetičar
- euforija** (grč. euforia lako podnošenje, strpljenje) osjećaj ugone, stanje u kojem se bolesnik osjeća neobično ugodno, zadovoljan je samim sobom, misli i osjećaji puni su mu razdraganosti i vedrine; ovakav osjećaj javlja se obično kod raznih duševnih i živčanih bolesti, kod tuberkuloznih bolesnika, narkomana i alkoholičara; prema Flieszu osobito se javlja pred samu smrt
- eufradija** (grč. eufradeia) rječitost
- eufrazija** (grč. eufrasia) veselost, dobro raspoloženje (osobito pri gozbi)
- Eufrosina** (grč. Eufrosine) mit. jedna od triju Gracija; ona koja daje radost
- eufuistički** (grč. eufues, engl. Euphues) lit. bombastičan, neprirodan, pretjerano kićen
- eufuizam** (grč. eufues stasit, naočit, lijep, engl. Euphues) lit. bombastičan i pretjerano kićen književni stil u En-

- gleskoj, nazvan prema romanu "Euphues or the Anatomy of Wit" koji je 1578. napisao John Lyly
- eugenetika** (grč. eu, genea potomstvo) jedna od najvažnijih grana socijalne politike: rasna higijena, tj. znanost o uvjetima koji vode stvaranju tjelesno i duševno zdravog potomstva, odnosno koji sprječavaju rađanje nezdravog i za život nesposobnog potomstva; težnja za stvaranjem ovakvih uvjeta
- eugenika** (grč. eu, gennaο rađam) v. eugenetika
- eugenol** (grč. eugenes dobrog podrijetla, lat. oleum ulje) kem. bezbojna i mirisna tekućina, sastavni dio karanfilovog ulja, služi za pripremanje umjetne vanilije i kao lijek protiv tuberkuloze
- euharistija** (grč. eucharistia) zahvaljivanje, zahvalnost; u ranom kršćanstvu: molitva zahvalnica prije blagoslova kruha i vina prilikom pričesti; sakrament pričesti; Posljednja večera; kod pravosl. posvećen kruh (naforta)
- euharistijski** (grč. eucharistos zahvalan; dobrotvoran) koji se tiče sakramenta svete pričesti; *euharistijski kongres* međunarodni zbor katoličkih svećenika i vjernika radi unapređivanja i širenja štovanja sakramenta pričesti
- euharistika** (grč. eucharisteo zahvaljujem) naučavanje o slavlju Posljednje večere
- euhemerizam** fil. naučavanje grč. povjesničara i filozofa Euhemera iz Mese (oko 300. pr. n. e.) prema kojem mitološki bogovi prvobitno nisu bili ništa drugo nego heroji i uopće značajni i istaknuti ljudi koje je narodna mašta, nakon njihove smrti, proglasila bogovima
- euhiija** (grč. eu, chylos sok) med. dobar sastav mliječnog soka; v. hilus
- euhiija** (grč. eu, chymeia mješavina) med. dobra (ili: povoljna) mješavina sokova u tijelima
- euholija** (grč. eu dobro, chole žuč) normalno stanje žuči
- euholigij** (grč. euchologion molitvenik, euche molitva) pravoslav. molitvenik
- euheja** (grč. euchroia) med. dobra, zdrava boja kože, zdrav izgled
- eukalipt(us)** (grč. Eucalyptus) bot. drvo iz porodice mirta (velika stabla, brzo rastu), služi za dobivanje gume, a eterično ulje iz lišća koristi se u medicini i parfumeriji
- eukinetika** (grč. eu, kineo krećem se) znanost o lijepom i pravilnom kretanju; u baletu: proučavanje izraza u plesu
- euklidska geometrija** geometrija po grčkom matematičaru Euklidu (oko 300. pr. n. e.), tj. geometrija u kojoj je zbroj kutova u trokutu u ravnini 180°
- eukolija** (grč. eukolia) fil. veselost, vedrina, sklonost da se sve stvari i pojave u svijetu gledaju i primaju povoljno; kod stoika: karakteristika njihovog mudraca; supr. diskolija
- eukracija** (grč. eu, krateo vladam) dobra uprava, dobra vlada
- eukrazija** (grč. eu, kerannymi miješam) med. dobro (ili: povoljno) miješanje sokova (supr. diskrazija); dobro (ili: ugodno) raspoloženje, sretan i vedar temperament
- eulaksin** (grč. eu dobro, lat. laxare olakšati) sredstvo za reguliranje izlučivanja izmetina, tj. za pospješjenje "stolice"
- eulogija** (grč. eu, logos) razboritost u govoru i djelovanju; vjerojatnost; slavljenje; blagoslov, posveta
- eulogizam** (grč. eu dobro, logos razum, mišljenje) upravljanje prema zakonima vjerojatnosti u slučaju oprečnih shvaćanja

- eulogizam** (grč. eu, logos) djelovanje (ili: postavljanje) prema razlozima vjerojatnosti kad su stajališta i shvaćanja o nekom pitanju različita
- Eumenide** (grč. Eumenides) mit. drugo, blaže i ljepše ime starogrčkih božica osvete Erinija ili Furija, čije pravo ime — Erinije — nitko nije volio izgovarati
- eumetričan** (grč. eumetros) dobro odmjeren; poet. metrički dobar
- Eumolp** (grč. Eumolpos) mit. sin Posej-dona i Hione, vladar u Trakiji; osvojio od Atenjana Eleuzinu i osnovao "misterije"; v. eleuzinske misterije
- eumorfija** (grč. eumorfos) ljepota oblika, lijep oblik, ljepota
- eumuzija** (grč. eumusia, Musa) osjećaj za lijepo, smisao za umjetnost
- eunalepsa** (grč. eu, analepsis) med. lako, brzo ozdravljenje
- eunomija** (grč. eunomia) zakonitost, pravda; Eunomija mit. božica zakonitosti kod starih Grka, jedna od Hora; usp. Temida
- eunuh** (grč. eune postelja, echo imam, držim, eunuchos) "čuvar postelje", onaj koji je lišen svojstava muškosti, uškopljenik, osobito: nadzornik žena u haremima, čuvar žena
- eunuhoid** (eunuchos uškopljenik, eidos oblik) osoba s urođenim ili zbog bolesti nedovoljno razvijenim funkcijama spolnih žlijezda, te zbog toga slična uškopljeniku (eunuhu)
- eupatija** (grč. eupatheia) udobnost, zdravlje; velika osjetljivost na vanjske dojmove; med. velika sklonost bolesti; strpljivost u bolu i patnji; prid. eupatičan
- eupatorka** (grč. eupatereia) velikaška kći, princeza
- eupatridizam** (grč. eu, pater otac) davanje privilegija plemićkom staležu
- eupepsija** (grč. eupepsia) med. dobra, laka probava
- eupeptičan** (grč. eu, pepsis) med. koji lako probavlja (želudac); lako probavljiv, koji se lako probavlja (hrana)
- euplastici** (grč. eu, plasso oblikujem, gradim) mn. hranjiva sredstva koja debljaju i jačaju tijelo
- eupneja** (grč. eupnoia, pneo dišem) med. dobro i lako disanje
- euporija** (grč. euporia) okretnost, spretnost, lakoća; zdravlje; prid. euporičan
- eupraksija** (grč. eupraxia učinim, uradim) dobar rad, uspjeh u radu, dobro i povoljno stanje
- eurazijci** melezi u Indiji, od oca Engleza i majke Indijke
- Euridika** (grč. Euridike) mit. žena legendarnog grčkog pjevača Orfeja koji ju je, nakon što je umrla od zmijskog ujeda, pokušao vratiti iz podzemnog svijeta
- Euripid** veliki grčki dramatičar iz 5. st. n. e.; veoma utjecao na kasniju svjetsku književnost
- Eurit** mit. kralj Ehalije, otac Jolin; Heraklo mu je razorio grad i zarobio kćerku
- euriterman** (grč. euros širok, prostran, thermos topao) sposoban izdržati velike promjene temperature u sredini u kojoj živi (za živa bića); supr. stenoterman
- euritmija** (grč. eu, rythmos ritam) pravilno i lijepo držanje u kretanju, ravnornost, skladnost (npr. u plesanju, glazbi, pjesništvu itd.); pravilan omjer između dijelova neke cjeline uopće; med. pravilnost krvotoka ili bila
- euritopan** (grč. euros širok, prostran, raširen, topos mjesto) koji ima veliku raširenost zbog toga što može živjeti i uspijevati i pod veoma različitim klimatskim uvjetima (osobito za biljke i životinje); supr. stenotopan
- Euroazija** zajednički naziv za dva kontinenta: Europu i Aziju

- Europa** (sem. ered zapad, grč. Europe) mit. kći feničkog kralja Agenora i sestra Kadmova; Zeus, pretvorivši se u bika, ukrade je i na svojim leđima odnese na Kretu gdje mu postane ženom i rodi Minosa, Sarpedona i Radamana; naziv za naš kontinent
- eupeid** (sem. ered grč. Europe eidos lik) ljudsko biće na nekom drugom kontinentu srodno Europljaninu
- Eurovizija** udruga europskih televizijskih postaja; usp. Intervizija
- eusebija** (grč. eusebeia) strah pred Bogom, pobožnost, smirenost
- eusplanhija** (grč. eu, splanchnon iznutrica, utroba) med. dobro zdravstveno stanje utrobe
- Eustahijeva cijev** (lat. tuba Eustachiana) zool. ušna cijev, kanal koji spaja srednje uho i nosni dio ždrijela, nazvana po liječniku i anatomu Eustahiju (u Rimu 1574.)
- eustazija** (grč. eu dobro, stasis stanje) jednako kolebanje morske vode u svim dijelovima — površina se svuda jednako izdiže ili spušta
- eutanzija** (grč. euthanasia) lako i blago umiranje, gašenje života bez teških bolova; ublažavanje smrti time što se bolesniku daju opojna sredstva (koja liječnik smije dati samo da bi ublažio umiranje, a nikako da bi ga ubrzao)
- eutanzist** (grč. eu, thanatos smrt) pristasa shvaćanja po kojem liječnik treba, zbog humanosti, skratiti patnje neizlječivih bolesnika davanjem opojnih sredstava; sup. antieutanzist
- Euterpa** (grč. Euterpe) 1. mit. jedna od devet muza, muza lirskog pjesništva, u umjetnosti uvijek prikazivana s frulom (usp. muza); 2. vrsta tropske palme; 3. astr. asteroid otkriven 1851.
- eutihija** (grč. eutychia) sreća, blaženstvo, mir
- eutimetrija** (grč. euthys ravan, metria) mjerenje pravocrtnih likova
- eutimija** (grč. euthymia) duševni mir, veselost, dobra volja
- eutokija** (grč. eutokia) med. normalan, lak porođaj
- eutonija** (grč. eutonia) med. krjepkost, snaga; fil. krjepkost, naponska sila duše (kod stoika)
- eutrofija** (grč. eu, trefho hranim) med. dobra uhranjenost; zdrava, obilna prehrana
- euzemija** (grč. eusemie, sema znak) med. dobar predznak, povoljni simptomi u razvoju neke bolesti
- euzitija** (grč. eu, sitos hrana, jelo) med. raspoloženje za jelo, volja za jelom
- euzon** (grč. euzonos dobro potpasan, spreman za bitku) voj. laki pješak u grčkoj vojsci
- ev-** (grč. eu) v. pod eu-
- Eva** (grč. Eua, hebr. Chawwah) prva žena; pren. žena uopće, osobito: radoznala i osjetilna žena
- evadirati** (lat. evadere) uzmaknuti, uteći, izbjeći, povući se
- evakuacija** (lat. evacuatio) voj. odlazak iz, napuštanje, osobito kad neku operativnu zonu, za vrijeme rata, napusti stanovništvo, bolnice, razna vojna i druga skladišta kojima bi se neprijatelj, u slučaju uspjeha, mogao koristiti itd.
- evakuirati** (lat. evacuare) voj. isprazniti, izići iz, napustiti (vojarnu, grad, zauzeti kraj itd.)
- evala!** (tur. ejvallah) sjajno, bravo!; pozdrav: zbogom, do viđenja; zaista
- evaluacija** (fr. evaluation) određivanje vrijednosti, vrijednost novca
- evaluirati** (fr. evaluer) cijiniti, ocjenjivati, određivati vrijednost
- evalvacija** (lat. evalvatio) određivanje (ili: procjenjivanje) vrijednosti neke stvari; v. evaluacija
- evalvirati** (lat. evalvere) ocjenjivati, procjenjivati vrijednost; v. evaluirati

- evangelist** (grč. euangelistes, lat. evangelista) objavljiivač spasenja; opisivač života, rada i stradanja Isusa Krista; četiri evangelista: Matej, Marko, Luka i Ivan, pisci tzv. kanonskih evanđelja, tj. onih koje Crkva priznaje kao autentične (za razliku od velikog broja apokrifnih, tj. onih koje Crkva ne priznaje kao autentične)
- evandelski** (grč. euangelizomai) koji odgovara naučavanju Kristovom, kršćanski, evanđeoski
- evanđelje** (grč. euangelion radosna vijest, dobra vijest, lat. evangelium) 1. dobar glas, radostan glas ili dobra vijest, radosna vijest koja prikazuje Isusa kao obećanog Mesiju i Spasitelja ljudskog roda; 2. Novi zavjet ili objavljivanje spasenja; 3. evanđelja mn. opisi života, djela i muke Isusa Krista
- evanescirati** (lat. evanescere) iščeznuti, iščezavati, izgubiti se, nestati
- evangelical friends** čit. evandelikel friends (engl.) mn. prijatelji evanđelja ili kršćansko društvo prijatelja (vjerska sljedba u Sjevernoj Americi); njezini članovi poznati su pod imenom kvakeri
- evangelizacija** (grč. euangelizomai donosim vijest) širenje, propovijedanje evanđelja, vjerovjesništvo, pridobivanje nekršćana na kršćanstvo; širenje Evangeličke crkve i naučavanja; evandelizacija
- evangelizirati** (grč. euangelizomai) objaviti (ili: objavljivati) radosnu vijest; širiti evangeličko naučavanje i Crkvu
- evans-gambit** šahovsko otvaranje koje je uveo engleski pomorski kapetan Evans 1829. g., a sastoji se u tome što se žrtvuje pješak da bi se napad mogao brže i lakše izvesti; usp. gambit
- evaporacija** (lat. evaporatio) isparavanje, pretvaranje u paru
- evaporator** (lat. evaporator) isparavač, sprava pomoću koje se vrši isparavanje slane vode u solanama
- evaporirati** (lat. vapor para, evaporare) isparavati, ispariti, pretvoriti (ili: pretvarati) u paru
- evazija** (lat. evasio, evadere) bijeg, izbjeglištvo; izbjegavanje; vađenje, dvo-smislica, izmotavanje; prid. *evaziuan* koji se teško uhvati, koji se teško shvaća; uvijen, zaobilazan (odgovor)
- evedra** (grč. efedra) ograda od trske ili kukuruzovine; zaklonište na otvorenom prostoru (od trske, pruća, granja i si.)
- evekcija** (lat. evehere izvesti; uzdignuti, evectio) uzdizanje, penjanje; astr. nejednakost koju pokazuje Mjesečeva putanja u kretanju oko Zemlje zbog utjecaja Sunca i planeta
- evendel** (tur.) oduvijek, od pamtivijeka
- evening** čit. ivning (engl.) večer; *evening-dress* čit. ivning-dres (engl.) večernje odijelo, dugačko salonsko odijelo (gerok) sa dva reda gumba
- Evenki** drugo ime za Tunguze
- eventilacija** (lat. eventilatio) vjetrenje, provjetravanje
- eventilirati** (lat. eventilare) izvjetriti, provjetriti, provjetravati
- eventracija** (lat. eventratio) med. velika kila (bruh) kod pupka
- eventualan** (lat. eventualis) slučajan, moguć; uvjetan, povremen, potencijalan, sporedan
- eventualije** (lat. eventualia) mn. sporedne (ili: nepredviđene) stvari, sporedna (ili: nepredviđena) pitanja, stvari koje se još mogu pojaviti (obično posljednja točka dnevnog reda na skupštinama u kojoj se raspravlja o pitanjima koja nisu bila na dnevnom redu)
- eventualno** (lat. eventuale) prav. po mogućnosti, u slučaju potrebe, po potrebi, u slučaju da, ako se dogodi, slučajno

eventualnost (lat. eventualitas) nastupanje mogućeg slučaja, moguć slučaj, mogućnost, slučajnost

everglas (engl. ever uvijek glas staklo) vrsta tkanine od plastične mase (poput najlona)

evergrin (engl. ever uvijek, svagda, green zelen) bot. zimzelen

everlasting (engl. everlasting vječan) vrsta veoma čvrste prugaste vunene tkanine; usp. eternal

everzija (lat. eversio) rušenje, razaranja, prevrat, uništenje

everzivan (lat. eversivus) prevratnički, rušilački, razoran

evet (tur. da, tako je!) potvrđivati, odobravati pristajati, amenovati, suglašavati se

evidencija (lat. evidentia) očiglednost, očevidnost; log. svojstvo nekih sudova koji su po neposrednom opažanju i misaonoj nužnosti istiniti; pregled iz kojega se vidi daje nešto postojalo, da se nešto zbilo, da je nešto učinjeno; *držati u evidenciji* imati na umu, voditi o čemu računa dok se ne ukaže mogućnost da se izvrši

evidentan (lat. evidens, videre vidjeti) očigledan, očevidan, očit; po sebi jasan i razumljiv; log. neposredno mišljenjem ili opažanjem dokazan kao istinit

evidentičar (lat. evidentia očevidnost, očitost) onaj koji se brine o pregledu onoga što se zbilo, što je učinjeno

evigilirati (lat. evigilare) probdjeti; izraditi nešto brižljivo i savjesno

evikcija (lat. evictio) prav. jamstvo, davanje jamstva; *evikcijska tužba* tužba kojom se traži otuđenje nečijeg imanja

evincibilan (lat. evincibilis) koji se treba dokazati, koji je za dokazivanje

evincirati (lat. evincere) dokazati, uvjeriti, izložiti, prikazati: očitovati; prav. jamčiti, biti jamac; oduzeti nekome imanje sudskim putem

evinent (lat. evincens) prav. onaj koji tijekom nekog pravnog spora drugoj stranci nešto osporava

eviracija (lat. eviratio, vir čovjek, muškarac) oduzimanje muškosti, škopljenje; prerano gubljenje muškosti

evirirati (lat. evirare, vir čovjek, muškarac) oduzeti muškost, uškopiti

eviscerirati (lat. eviscerare) med. izvaditi utrobu, npr. iz leša; rasporeti trbuh; iščupati, izvaditi iz šupljine

eviva! (tal. evviva, lat. vivat) živio!

evlija (tur.) dobar čovjek; svetac, nebeski zaštitnik; čovjek koji ima natprirodne sposobnosti

evocirati (lat. evocare, vocare) prizivati, dozivati, npr. duhove; prav. žaliti se višem sudu; prizvati, oživiti uspomenu na koga ili na što

evokacija (lat. evocare dozvati, evocatio) dozivanje (ili: prizivanje) duhova; podsjećanje i oživljavanje uspomene na nekoga ili na nešto; prenošenje parnice na viši sud; pozivanje pred neki vanjski sud, osobito u srednjem vijeku, papino pravo da pozove nekoga u Rim na suđenje

evokatorij (lat. evocatorium) prav. pismeni poziv, akt o pozivanju na sud

evolucija (lat. evolutio) razvijanje, razvitak, razvoj, razvoj višega, savršenijeg i složenijeg iz nižega, nesavršenijeg i jednostavnijeg; voj. zaobilazanje, mijenjanje smjera; glaz. prebacivanje (ili: premještanje) glasova u dvostrukom kontrapunktu; supr. involucija, revolucija

evolucijski (lat. evolutio) razvojni, koji se tiče razvoja, koji je u vezi s razvitkom; *evolucijska eskadra* voj. flota koja se češćim mijenjanjem položaja nastoji približiti neprijatelju kako bi mu zaprijetila; *evolucijska teorija* naučavanje o razvoju po kojem se tijela u prirodi sama sobom razmnožavaju i po kojem su već u prvom ljudskom

ili životinjskom tijelu postojale klice svih budućih tijela

evolucionist (lat. *evolutio*) pristaša evolucijske teorije; v. evolucijski

evolucionistički v. evolucijski

evolucionizam (lat. *evolutio*) fil. pogled na svijet čije je osnovno načelo razvijanje iz nižega višemu; 1. *biološki*: naučavanje o razvoju (v. darvinizam); 2. *u shvaćanju svijeta*: pretpostavka da se svijet razvijao i razvija po određenim zakonima; 3. *u etici*: a) smjer koji podržetlo etičkog procjenjivanja gleda u iskustvu ili razvitku (Spencer, Wundt); b) smjer koji smatra da je cilj ljudskih težnji razvitak, tj. napredovanje (Wundt)

evoluirati (lat. *evolvere*, fr. *evoluer*) razvijati se (od nižega višemu, od jednostavnoga složenom itd.); pren. napredovati

evoluta (lat. *evolvere*, *evoluta* sc. *linea*) geom. ravninska krivulja koja spaja središta zakrivljenosti neke druge ravninske krivulje (njezine evolvente)

evolventa (lat. *evolvere* razvijati, *evolvens*) geom. krivulja koju opisuje točka tangente (dirnice) druge osnovne krivulje kad se osnovna krivulja kotrlja po tangenti bez klizanja

evolvirati (lat. *evolvere*) razviti, razvijati, odviti; razložiti, objasniti, opisati

evorzija (lat. *evertere* oboriti, izbaciti, *evorsio*) geol. erozija vode koja se kreće u kovitlac i tako stvara tzv. "divovske lonce"

Evropa v. Europa

evulzija (lat. *evulsio*, *evellere* čupati) čupanje, iščupavanje

evza (tur. *edžza*) 1. kapsla, upaljač; 2. kemijski spoj; lijek

ex abrupto čit. eks abruptly (lat.) iznenada, najednom; bez pripreme

ex capite čit. eks kapite (lat.) iz glave, napamet

ex cathedra čit. eks katedra (lat.) s katedre, tj. s mjerodavnog, ovlaštenog mjesta; učeno; *ex cathedra Petri*. čit. eks katedra Petri (lat.) riječ s Petrove, tj. papinske stolice koja je, po dogmi objavljenoj 1870. g., nepogrešiva

ex concessis čit. eks koncesis (lat.) prav. prema odobrenju, na osnovi priznatog i stečenog prava

ex improviso čit. eks improviso (lat.) nehotice, iznenada, neočekivano, nepredviđeno, neslućeno

ex jure čit. eks jure (lat.) prav. s pravne strane, po pravu, s pravnog gledišta

ex lex čit. eks leks (lat.) izvan zakona, nepodvrgnut zakonu, lišen svih zakona, bez zaštite zakona

ex libris čit. eks libris (lat.) "iz knjiga", znak na knjigama radi označavanja vlasnika, obično se nalazi na zasebnoj listu na početku knjige s imenom vlasnika i grafičkim crtežima i ukrasima, alegorijama itd.

ex officio čit. eks officio (lat.) po dužnosti, po službenoj dužnosti, službeno

ex ore parvulorum veritas čit. eks ore parvulorum veritas (lat.) iz dječjih usta (izlazi) istina

ex ossibus ultor čit. eks osibus ultor (lat.) iz kostiju osvetnik, tj. smrt žudi za osvetom

ex parte čit. eks parte (lat.) dijelom, djelomično, djelimice; od strane, npr. te i te vlasti, toga i toga čovjeka

ex praesidio čit. eks prezidio (lat.) iz predsjedništva

ex professo čit. eks profeso (lat.) temeljno, znalački, stručno, sa stručnim poznavanjem

ex propriis čit. eks propriis (lat.) iz vlastitih sredstava; po vlastitom nahođenju, iz vlastitih pobuda

ex rex čit. eks reks (lat. ex, rex kralj) bivši (ili: nekadašnji, svrgnuti) kralj

ex speciali mandato čit. eks specijali mandato (lat.) po posebnom nalogu

ex tempore čit. eks tempore (lat.) smjesta, odmah, bez pripreme

ex voto čit. eks voto (lat.) na osnovi zavjeta, po zavjetu

Exaudi čit. Eksaudi (lat.) kod katolika: nedjelja pred Duhovima (po psalmu koji se čita te nedjelje i započinje riječima: Exaudi Domine — Čuj, Gospodine)

exc. (lat. excudit) kratica na bakrorezima koja se nalazi iza umjetnikovog imena (iskovao je, izradio)

excelsior čit. ekscelzior (lat. excelsus uzvišen) viši, uzvišeniji

exceptio firmat regulam čit. eksepcio firmat regulam (lat.) iznimka potvrđuje pravilo

exchange čit. iksčejndž (eng.) trg. razmjena, mijenjanje; londonska burza; *bill of exchange* čit. bil of iksčejndž (eng.) mjenično pismo, mjenica

excudit čit. ekskudit (lat.) v. exc

exempli causa čit. egzempli kauza (lat.) radi primjera, kao primjer

eximie čit. egzimije (lat.) izvrsno, odlično, izuzetno

experimentum crucis čit. eksperimentum crucis (lat.) "križni pokus", računarska operacija čiji rezultat pokazuje ispravnost prethodnog drukčijeg postupka s istim vrijednostima

eza (grč. oiso prenijet ću) igla kojom se uzimaju tvari za mikrobiološku pretragu

ezan (tur.) kod muslimana: poziv s minareta na molitvu

Ezav (hebr.) "dlakavi", "rutavi"; u Bibliji: jedan od sinova Izakovih; za zdjelu leće prodao je svome bratu Jakovu svoje pravo prvorođstva

Ezekijel (hebr.) "Božja snaga"; starožidovski prorok, jedan od "velikih"

ezgorbitantan (lat. exorbitans) prekomjieran, pretjeran; izvanredan, golem

ezito (tal. esito, lat. exitus) trg. izvoz; *ezito-roba* roba za izvoz; *ezito-carina* izvozna carina

ezofag (grč. oisofagos) anat. jednjak

ezofagektomija (grč. oisofagos jednjak, ektome rezanje) med. vađenje cijelog ili samo jednog dijela jednjaka

ezofagitis (grč. oisofagos) med. upala jednjaka

ezofagizam (grč. oisofagos) med. v. ezofagospazam

ezofagocela (grč. oisofagos, kele kila) med. jednjakova kila, bruh jednjaka

ezofagodiniija (grč. oisofagos, odyne bol) med. osjećaj bola u jednjaku

ezofagomalacija (grč. oisofagos, malakos mek) med. omekšanje jednjaka

ezofagopatija (grč. oisofagos, pathos patnja) med. bolest jednjaka

ezofagoragija (grč. oisofagos, regnymi prsnem) med. krvarenje iz jednjaka

ezofagoreja (grč. oisofagos, rheo curim) med. izlučivanje sokova iz jednjaka

ezofagoskop (grč. oisofagos, skopeo gledam, promatram) med. instrument za pregled jednjaka

ezofagoskopija (grč. oisofagos, skopeo) med. pregled jednjaka, osobito pomoću ezofagoscopa

ezofagospazam (grč. oisofagos, spasmos grč) med. grč jednjaka; ezofagizam

ezofagotomija (grč. oisofagos, tome rezanje) med. prorezivanje jednjaka, operativno otvaranje jednjaka

Ezop (grč. Aisopos, lat. Aesopus) duhoviti, zajedljivi i grbavi rob iz Frigije (u VI. st. pr. n.e.) koji se smatra tvorcem basne u prozi

ezopski, ezopovski (grč. aisopeios) svojstven basni, poučan; duhovit, šaljiv; zajedljiv

ezoteričan (grč. eso unutra, esoterikos unutarnji) unutarnji, tajni, nerazumljiv za svakoga, namijenjen samo

ezoteričar

419

ežder

upućenima; strogo znanstven, učen, stručan; supr. egzoteričan

ezoteričar (grč. esoterós, koji je više unutra, unutarnji) onaj koji je upućen u tajne nekog društva; onaj koji je upućen u bit nekog naučavanja ili znanosti

Ezra (hebr.) "pomoć"; ime hebrejskog svećenika (5. st. pr. n. e.) koji je doveo skupinu Judejaca iz babilonskog sužanjstva natrag' u Jeruzalem

ežder (tur.) 1. zmaj, neman, aždaja; 2. vrsta ženskog pojasa s ukrasima u obliku zmaja ili zmije

F

F, f deseto slovo hrvatske latinice

F kem. kratica za fluor

F kratica za Fahrenheit

f. glaz. kratica za forte, ili = fa (četvrti ton od osnovnog tona C)

f. ili **fem.** kratica za feminum

f. kratica za fac (lat.) učini

fa presto! (tal.) "radi brzo!"; slik. brz način slikanja, osobito kod baroknih majstora baroka (P. Rubens, L. Giordano)

fabijanci (eng. Fabian society) englesko socijalističko društvo osnovano 1884. u Londonu koje je težilo preobražaju postojećeg društva u socijalističko ograničavajući postupno privatno vlasništvo i prenoseći zemlju i proizvodnju u državno vlasništvo; nazvani po rimskom vojskovođi Fabiju Maksimu (zvanom Rullianus) koji je oklijevao upustiti se s Hanibalom u odlučnu borbu

fablio (fr. fabliau) francuska srednjovjekovna priča u stihovima

fabricirati (lat. fabricari) proizvoditi (ili: proizvesti, izraditi, izrađivati) u tvornici; proizvoditi na veliko; kriotvoriti, npr. vino; raditi po određenom uzorku; pren. izmišljati, (vijesti, laži)

fabrički (lat. fabrica) koji pripada tvornici, izrađen u tvornici, tvornički; *fabrička roba* roba izrađena u tvornici; *fabričke biljke* biljke koje se prerađuju u tvornicama; *fabričko zlato* bakar s vrlo malim postotkom zlata (za

nakit i dr.); vrsta zlata u listovima (za pozlaćivanje)

fabrika (lat. faber izrađivač, obrtnik, fabrica radionica, fr. fabrique) tvornica, velika radionica sa strojnom proizvodnjom; pren. mjesto gdje se stvaraju izmišljotine, obično u lošem smislu

fabrikant (lat. fabrica radionica) vlasnik tvornice, tvorničar, proizvođač tvorničke robe

fabrikat (lat. fabricatum izrađeno, napravljeno, fabricare izraditi) potpuno prerađena roba, tj. roba koja se nakon izlaska iz tvornice više ne prerađuje

fabula (lat. fari govoriti, kazivati, fabula) 1. basna, priča u kojoj se prikazuju događaji čiji su junaci životinje koje misle, rade, govore i ponašaju se kao ljudi, obično radi poučavanja ili ismijavanja ljudskih mana i slabosti; poznati pisci ovakvih priča su: Ezop, Lafontaine, Lessing, Krilov i dr.; 2. izmišljotina, bajka; laž; 3. sadržaj (drame, epa, priče itd.), okosnica narativnog književnog djela

fabulirati (lat. fabulari) pričati priče, izmišljati, maštati, ćaskati

fabulist (lat. fabula) pisac basana, basnopisac

fabulozan (lat. fabulosus) kao u bajci, basnoslovan, izmišljen, nevjerojatan

face (tal. faccia) lice, izgled

facecija (fr. facette) šala, lakrdija

faceta (fr. facette malo lice) jedna brušena ploha na dragom kamenju i fi-

- noj staklenoj robi (obrađena prema zahtjevima optičkih zakona o prelamanju svjetlosnih zraka)
- facetirati** (fr. *facetter*) brusiti (ili: izbrusiti) plohe (facete) na dragom kamenju ili staklu
- facijalni** (lat. *facialis*) lični, koji se tiče lica, koji pripada licu; *facijalna linija* (lat. *linea facialis*) crta lica; *facijalni živac* anat. živac lica, pokretač mišića lica i pljuvačnih žlijezda
- facije** (lat. *facies* lice, izgled) mn. geol. razni izgledi i sastavi taložnih stijena koje nastaju istodobno, ali pod različitim uvjetima i u različitim sredinama
- facijes** (lat. *facies*) vanjština, izgled, lice; *facies Hippocratica* čit. facijes Hipokratika (lat.) med. mrtvačko lice, primjetna promjena na licu umirućeg
- facilitet** (lat. *facilis* lak, lagan) lakoća, spretnost, okretnost, vještina
- facinus** (lat.) nedjelo, zločin
- facit** (lat. *facit* čini) zbroj, suma, traženi i nađeni broj; iznos, ishod, rezultat
- facitis** (grč. *fake*) med. upala očne leće
- Fackel** čit. Fakl (njem.) Baklja — časopis koji 1899. osnovao austrijski književnik Karl Kraus
- facol** (tal. *fazzoletto*) rubac; rupčić
- facta, facta, non verba** čit. fakta, fakta, non verba (lat.) djela, djela, a ne riječi
- fačuk** (mađ. *fattyu*) izvanbračno dijete, kobile, bastard
- fad** (fr. *fade*) prid. dosadan, bljutav
- fada** (eg. *fadda*) sitni egipatski srebrni novac = 1/40 pjastera
- fadem** (eng. *fathom*) hvat, engl. mjera za dužinu = 2 jarda = 6 stopa = 1,828 m
- Faeton** (grč. *Faeton*) mit. ime i nadimak grčkog boga sunca, zatim sina Heliosa i Klimene; na njegovu molbu dopusti mu otac Helios da jedan dan upravlja nebeskim kolima, ali dječak, preslab za rukovanje vatrenim konjima, skrene s puta i zapali nebo i zemlju zbog čega ga Zeus ubije munjom da bi spriječio daljnju nesreću; *faeton* (fr. *phaeton*) visoka, laka, nepokrivena i elegantna kola na četiri kotača; otvoren putnički automobil s platnenim krovom
- fagedena** (grč. *fagedaina*) med. čir kod kojega se tkivo raspada vrlo brzo tako da se površina čira naglo povećava
- fagedeničan** (grč. *fagedainikos*) med. razjedan, koji razjeda, nagrizan, koji nagriza; *fagedenična sredstva* sredstva protiv fagedene
- fagena** (grč. *fagaina*) med. bolesna strast za jelom, halapljivost
- fago** (grč. *fagos*, lat. *phago*) proždrljivac, izjelica
- fagociti** (grč. *fagein* žderati, jesti, kytos šuplje tijelo; koža, opna) mn. fiziol. stanice koje imaju sposobnost "proždiranja", tj. uništavanja mikroba i mrtvih stanica organizma; to su poglavito leukociti
- fagocitoza** (grč. *fagein* žderati, jesti, kytos šuplje tijelo; koža, opna) zool. svojstvo fagocita da primaju u sebe i uništavaju bakterije i druga strana tijela
- fagoliza** (grč. *fagein* žderati, jesti, lysis slabljenje) biol. slabljenje snage fagocita, tj. stanica koje imaju sposobnost uništavanja bakterija
- fagot** (tal. *fagotto*) glaz. drveni puhački instrument s najdubljim tonovima od svih drvenih puhačkih instrumenata i s potmulom bojom tona
- fagotino** (tal. *fagottino*) glaz. fagotu sličan manji instrument s višim tonom; tenor fagot
- fagotist** (tal. *fagottista*) glaz. svirač u fagot
- fah** (njem. *Fach*) 1. struka, grana (znanja, znanosti); 2. pregradak, pretinac (na pošti)

fahman (njem. Fachmann) stručnjak, znalac u nekom poslu

Fahrenheit čit. Farenhajt njemački fizičar (1686—1736); usavršio termometar s ljestvicom koja je nazvana po njemu

fait accompli čit. fet akonpli (fr.) svršena stvar, gotova stvar, svršeni čin

faj(e)ramt, **fajront**, **faj(e)ramt** (njem. Feireabend) prestanak s radom; osobito: vrijeme kad se noćni lokali (kavane i si.) moraju zatvoriti

fajansa (fr. faience, tal. porcellana di Faenza) vrsta poluporculana (nazvana po talijanskom gradu Faenzi)

fajda (tur. faide, fajda) dobitak, korist

fajer (njem. Feuer) vatra; voj. zapovijed: pali!

fajercajg (njem. Feuerzeug) upaljač, nažigač

fajercange (njem. Feuer vatra, Zange kliješta) kliješta kojim se željezo vadi iz vatre

fajfa (njem. Pfeife) lula

fajta (mađ. faj, fajta) vrsta, soj, pasmina, rod

fajter (engl. fighter) šport, hrabar i oštar borac, onaj koji u borbi oštro i žestoko napada, osobito u boksu

fak(a)t (lat. facere činiti, factum) činjenica, djelo, čin, događaj; *de facto* čit. de fakto (lat.) zapravo, stvarno, zaista; samovoljno; odmah, smjesta, bez okolišanja

faken (fr. faquin tal. facchino) drvena ili slamnata lutka koju konjanici, radi vježbe, gađaju kopljem; usp. fakin

fakh (ar.) šerijatsko pravo

fakin (tal. facchino, fr. faquin) mangup, hulja, nitkov; nosač; usp. faken

fakir (ar.) siromah; muhamedanski redovnik-prosjak, derviš; u Italiji: isposnik-pokajnik kojem pripisuju sposobnost razvijanja natprirodne snage što postiže odricanjem tjelesnosti i jakim usredotočenjem volje

fakocistitis (grč. fakos leća, kystis mjehur) med. upala čahure očne leće

fakodan (grč. fakodes) u obliku leće

fakoliza (grč. fakos leća, lysis odrješenje; oslobođenje) med. vađenje očne leće

fakometar (grč. fakos leća, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje jačine leće

fakopalingeneza (grč. fakos leća, palin ponovno, genesis stvaranje) med. ponovno stvaranje očne leće

fakopsa (grč. fakos leća, opis viđenje, oko) med. pjegavost očne leće

fakos (grč. fakos leća) med. pjega na koži u obliku leće, osobito pjega od sunca

fakoskotoma (grč. fakos leća, skotia tama, pomrčina) med. zamračenost očne leće

fakoza (grč. fakos leća) med. tamna pjega u oku

faksimil (lat. fac simile učini slično) vjeran snimak, presnimak, vjerna kopija čijeg rukopisa (izrađena fotokopiranjem, fotografiranjem, pomoću bakroreza, litografije i dr.), točno oponašanje rukopisa, potpisa itd.

fakticitet (fr. facticite) 1. neprirrodnost; 2. podvojenost ličnosti: a) čovjek sam prema sebi; b) čovjek u danoj situaciji prema svojoj okolini

faktičan (lat. factum) činjeničan, stvaran, pravi; utemeljen na činjenicama, dokazan činjenicama

faktitivan (lat. factitivus) koji stavlja u djelatnost, učinski, uzročni; **faktivni glagoli** gram. v. faktitiva

faktivni glagoli (lat. factitiva) mn. gram. uzročni glagoli, učinski glagoli (npr. bijeliti, bijelim — činiti bijelim, za razliku od bijeljati, bijelim — postajem bijel); kauzativni glagoli

faktografija (lat. factum djelo, grč. grafo pišem) pisanje koje se temelji samo na nizanju činjenica, bez analiziranja ili subjektivnih primjedaba

- faktor** (lat. *facere* činiti, učiniti, *factor*) činitelj, činilac, uzrok; poslovoda, nadzornik (u tiskarama, tvornicama, rudnicima itd.); pren. činitelj, činilac, okolnost, sila koja nešto stvara, činjenica; utjecajna osoba; mat. broj kojim se množi
- faktorija** (eng. *factory*) veće trg. naselje europskih trgovaca u prekomorskim zemljama (osobito kolonijalnim zemljama) s velikim skladištima za uvozu i izvozu robu
- faktotum** (lat. *fac totum* učini sve) onaj koji sve radi, koji se može upotrijebiti za sve, glavni činitelj, desna ruka, koji je za sve prikladan (u nekom poslu)
- faktura** (lat. *factura*) 1. trg. popis kupljene (ili prodane) robe i račun o tome, račun o robi; 2. glaz. obrada i građa glazbenih djela
- fakturirati** (lat. *factura*) izdati podroban račun (fakturu) o prodanoj robi
- fakule** (lat. *facula* buktinjica, dem. od *fah* gen. *facis* buktinja) mn. astr. "buktinje", sjajne pjege, određena svjetlija ispupčenja na fotosferi, sjajnija i jačeg zračenja od nje
- fakultativan** (lat. *facultativus*) 1. neobvezan, ostavljen slobodnom izboru onoga kojeg se tiče; 2. koji osposobljava, koji daje pravo (na neko zvanje, posao i dr.); *fakultativni brak* brak (građanski ili crkveni) ostavljen slobodnom izboru građana; supr. obli-gatoran
- fakultet** (lat. *facultas* sposobnost) prirodna sposobnost, dar; sveučilišni odjel (pravni, filozofski); med. sila koja stvara proces u živom tijelu
- fakultetlija** (lat. *facultas*) onaj koji je završio fakultet
- falacija** (lat. *fallacia*) prijevara; log. pogreška, pogrešan zaključak; sofizam; *fallacia optica* čit. falacija optika (lat.) optička varka
- falake** (tur.) klade, klada s užetom u sredini kojim se vežu noge krivcu pa ga se udara po tabanima
- falanga** (grč. *falangx*) 1. zbijeni bojni red četa; 2. u utopističkom naučavanju : Ch. Fouriera (1772—1837) radna socijalistička općina od 1500 do 2000 članova; 3. španjolska fašistička stranka; falange mn. anat. članci nožnih i ručnih prstiju
- falangitis** (grč. *falangx* članak) med. upala članaka
- falangoza** (grč. *falangosis*) med. v. trihijaza
- falanstera** (lat. *phalansterium*) zajednički dom i radionica za jednu falangu, tj. za zadrugu od 400 radničkih obitelji, po sustavu fr. socijalista-utopista Ch. Fouriera (1772—1837)
- Falaris** (grč. *Falaris*) tiranin u Akragasu na Siciliji (570—554 pr. n. e.), poznat po svojoj okrutnosti i pljačkanju (na smrt osuđene pekao je u jednom čeličnom biku); usp. falarizam
- falarizam** (grč. *Falaris*) okrutna vladavina, slična onoj tiranina Falarisa
- falatati** (mađ. *falat* zalogaj) 1. gutati velike zalogaje, pohlepno jesti; 2. mnogo govoriti, brbljati
- falatati** (tur. *fal* gatanje) proricati, pretkazivati, vraćati, gatati
- falcati** (njem. *falzen*) 1. previjati, previti, savijati arke papira (kod knjigoveža); 2. praviti žljebove, utore, npr. daskama, crjepovima i dr.
- falciforman** (lat. *falx* gen. *falcis* srp, *falciformis*) srpast, u obliku srpa
- falda** (njem. *Falte*) v. falta
- falding** (engl.) vrsta grubog sukna
- faldistorij** (lat. *faldistorium*) biskupski stol (kod katolika)
- falečki** prid. čest u vezi falečki jedana-esterac, pod kojim se pojmom misli trohejsko-daktilski stih od 11 slogova, poznatiji pod imenom hendeka-

- stilab (prema imenu starogrčkog pjesnika Faleka — Phalaikos)
- falečki stih** metr. trohejsko-daktilski stih jedanaesterac, nazvan po grč. pjesniku Phalaikosu, hendekasilab
- faličan** (njem. falsch) pogrešan, lažan, loš; neiskren, lukav; s manom, s nedostatkom
- faliment** (tal. fallimento) 1. trg. obustava plaćanja obveza, bankrot, stečaj; 2. onaj koji je pao pod stečaj, bankrot
- falinga** (tal. fallanza) mana, nedostatak
- falirati** (tal. fallire, lat. fallere) pogriješiti; popustiti; trg. obustaviti plaćanja, bankrotirati, pasti pod stečaj, propasti
- faliti** (njem. fahlen, tal. fallire) nedostajati, ne biti nazočan; u narječjima: pogriješiti, promašiti
- falkada** (šp. falcado) jah. skok konja u obliku srpa
- faloragija** (grč. fallos uspravljen muški ud, rag- korijen od regnymi slo-mim) med. krvarenje iz muškog spolnog uda
- faloreja** (grč. fallos uspravljen muški ud, rheo tečem, curim) med. curenje, izlaženje sjemena iz muškog spolnog uda
- falot** (fr. falot smiješan, budalast) besposličar, danguba
- falset** (tal. falsetto) glaz. najviši tonovi ljudskog glasa pri čijem stvaranju ne pravi rezonancu prsna šupljina, nego gornje šupljine govornog organa (kod muškarca od g do f₂, g₂, a kod žena za jednu oktavu više)
- falsetist** (tal. falsetto) glaz. onaj koji pjeva u falsetu
- falsificiranje** (lat. falsificatio) v. falsifikacija
- falsificirati** (lat. falsificare) krivotvoriti, praviti lažne stvari (novac, svjedodžbe i dr.)
- falsifikacija** (lat. falsificatio) krivotvorenje
- falsifikat** (lat. falsificatum) krivotvorena stvar, patvorena stvar, lažno izdanje, lažna izrada
- falsifikator** (lat. falsificator) krivotvoritelj, varalica
- falso bordone** (tal.) glaz. pogrešna, jednolična pratnja, npr. u sekstakordima, ili kad različiti glasovi imaju iste note, a samo bas ide za jednu notu dublje
- Falstaff** lik iz Shakespeareovih drama: tip debelog proždrljivca, pijanca i hvalisavca
- falš** (njem. falsch) pril. krivo, pogrešno
- falta** (njem. Falte) bora, nabor
- faltati** (njem. falten) naborati, nabirati, nabrati, praviti bore
- falus** (grč. fallos uspravljen muški ud) muški spolni ud; osobito: muški spolni ud napravljen od crvene kože koji su kao simbol stvaralačke sile prirode nosili u bakhovskim svečanim ophodima ("služba falusu" imala je u religijama Istoka veliku ulogu)
- fama** (lat.) glas koji se pronosi; vijest; govor, govorkanje; *Fama* mit. rimska božica vijesti (personifikacija glasi-na i lažnih vijesti)
- familija** (lat. familia) 1. obitelj, rodbina; 2. u prirodnom sustavu biljaka ili životinja: skupina životinja ili biljaka koje imaju zajedničko podrijetlo
- familijaran** (lat. familiaris) obiteljski, rodbinski; koji ima obitelj (npr. familijaran čovjek); slobodan, prirodan, neusiljen (u ophođenju); prijateljski, iskren, povjerljiv, prislan
- familjarizirati se** (fr. se familiariser) sprijateljiti se; dobro se upoznati s čim, naviknuti se na što
- familijarnost** (lat. familiaritas) prijateljsko ophođenje, prisnost, iskrenost
- famosa actio** čit. famoza akcio (lat.) prav. tužba koja vrijeđa čast, uvredljiva tužba

famosum iudicium čit. famozum iudicium (lat.) prav. obeščašćavajuća presuda

famoza (lat. famosa) vrsta karanfila koji samo na gornjem dijelu latice ima šaru u boji, a donji dio je uvijek bijel

famozan (lat. famosus) poznat, glasovit, slavan, o kome se mnogo govori, izvrstan; na zlu glasu, poznat po zlu

famulus (lat.) sluga, poslužitelj; osobito: školski poslužitelj

fan (engl., kratica od fanatic) vatren obožavatelj (športa, glazbe i si.)

fanal (fr. fanal, grč. fanos luč, zublja) 1. svjetionik; svjetiljka; 2. znak (vatrom, dimom ili svjetlošću); 3. voj. motka sa svjetiljkom (kao znak bliske opasnosti); 4. brodski fenjer

Fanar (ar., novogrč. Fanari) grčka četvrt u Carigradu (nazvana po istoimenom svjetioniku); usp. fanal

fanarioti (novogrč. fanari) mn. stanovnici carigradske četvrti Fanar, ugledne i većinom bogate grčke obitelji u Carigradu koje potječu od grčkih aristokratskih obitelji pošteđenih od progona pri opsadi Carigrada; kasnije: naziv za sve Grke koji su u Turskoj bili na visokim položajima i imali velik utjecaj na carigradsku patrijaršiju

fanatičan (lat. fanaticus) zanesen, zasljepljen, pretjerano zagrijan za što, mahnito odan čemu, osobito vjeri

fanatik (lat. fanum hram, svetište, fanaticus zanesen, izvan sebe od oduševljenja) čovjek do krajnosti odan nekoj ideji, nekom pokretu, poslu i dr., zanesenjak, osobito vjerski

fanatizam (lat. fanaticus zanesen) zanos, pretjerana odanost ili revnost, pretjerana zasljepljenost (za neku ideju, narodnost, vjeru, stranku itd.)

fanatizirati (lat. fanaticus) zanositi, zasljepiti, ludo zagrijati za što, učiniti nekoga fanatičnim

fandango (šp.) španjolski narodni ples u 3/4 taktu pri kojem plesači udaraju u kastanjete

fanerogame (grč. faneros vidljiv, očit, gamos svadba, brak) mn. bot. cvjetnjače, cvjetnice (biljke s vidljivim spolnim organima)

fanerokristaličan (grč. faneros vidljiv, očit, krystallos) koji pod golim okom izgleda kao kristaličan (za kamenje); supr. mikro- ili kripto-kristaličan

faneromeran (grč. faneros vidljiv, očit, meros dio) koji se može raspoznati golim okom; osobito: kamen čiji se pojedini sastojci mogu raspoznati golim okom (supr. mikromeran ili kriptomeran, tj. koji se može raspoznati samo pod mikroskopom)

fanfan (fr.) 1. djetesće; 2. vrsta morske ribe

fanfara (fr. fanfare) glaz. limeni puhački instrument; melodija koje izvode samo trube; vesela lovačka kompozicija; kratka i treštava svirka trubama (u konjici); pren. galama, buka, razmetanje, hvalisanje

fanfaron (fr. fanfaron) razmetljivac, hvalisavac, junak na jeziku

fanfaronada (fr. fanfaronnade) hvalisavost, razmetanje

fango (tal.) glib, blato, osobito vruće vulkansko blato; *fango-kupanje* kupanje u mineralnom blatu (protiv reumatizma)

fanon (lat. fanum svetište, hram) 1. naziv za različite dijelove odjeće katoličkih svećenika (manipul, ovratnik, traka na mitri); 2. crkvena zastava

fant (njem. Pfand) 1. zalog, polog; predmet koji se daje u zalog kod istoimene igre

fant (slov.) 2. momak, mladić

fantaskop (grč. fantazein, skopeo) v. stroboskop

fantaskop (grč. fantazesthai pojavljivati se, skopeo promatram) v. stroboskop

fantast (grč. fantasia) sanjar, zanese-njak, onaj koji svoje maštarije smatra stvarnim i koji hoće stvarnost prilagoditi prema njima; čovjek s pretjeranom i previše razigranom maštom

fantastičan (grč. fantastikos maštovit) koji je nastao čistom djelatnošću mašte bez obzira na stvarnost, maštovit, zanesenjački; bajoslovan, nevjerojatan, neobičan; golem, pretjerano velik

Fantaz (grč. Fantasos) mit. starogrčki bog sna, brat Morfejev, ljudima u snu dočarava razne ugodnosti

fantazija (grč. fantasia) 1. mašta; maštarija, sanjarija; 2. glaz. (tal. fantasia) kompozicija bogata sadržajem, u nevezanom obliku, često s više dijelova ili stavaka koji prelaze jedan u drugi; 3. psih. svjesno preobražavanje predodžbi i njihovo spajanje u nove spojeve predodžbi koji nisu dani u opažanju (djelatnost kojom u duši nastaju slike predmeta je *reproduktivna* ukoliko ponovno predočava opažanja, a *produktivna* ukoliko proizvodi nove tvorevine; ova posljednja ima najveći značaj u umjetnosti); 4. priča stvorena maštom; 5. priviđenje, utvara, tlapnja; usp. Fantaz

fantazirati (grč. fantazein) 1. maštati, sanjariti, zanositi se; 2. med. biti u buni, buncati, bulazniti; 3. glaz. svirati bez pripreme (što se hoće i kako se hoće), improvizirati

fantazmagorija (grč. fantasma pričín; predodžba, agora skup) vještina prikazivanja sablasti i dr. pomoću optičkih sprava; opsjena, varljiva slika, utvara, čarolija, halucinacija

fantazmoskopija (grč. fantasma pričín, prikaza, skopeo promatram) psih. priviđanje, vrsta ludila kod kojega bolesnik vidi sablasti i si.

fantom (grč. faino fr. fantome) 1. v. fantazma; 2. med. umjetno napravljeni dijelovi tijela (npr. grkljan) radi vjež-

banja u operiranju; 3. model čovjeka ili životinje u prirodnoj veličini (u muzejima, panoptikumima i dr.)

fantoš (fr. fantoche) lutka koja pomoću konca oponaša ljudske pokrete

fanjki (njem. Pfannenkuchen) kuh. uštipci (vrsta hrskavog kolača)

Faon mit. lijep mladić iz Mitilene na otoku Lezbu; zbog nesretne ljubavi prema njemu pjesnikinja Sapfa bacila se u more

far (grč. Faros, fr. phare) 1. svjetionik (nazvan po malom otoku Faru na kojem je Ptolomej Filadelf 285 g. pr. n. e. sagradio svjetionik visok 135 m); 2. prednje svjetlo na automobilu (služi za osvijetljavanje puta); velika svjetiljka

far niente (tal.) nerad, besposličarenje; *dolce far niente* čit. dolće far nijente (tal.) slatko je ništa ne raditi

Far West čit. far uest (engl.) Daleki (Divlji) Zapad (predjeli Sjeverne Amerike poznati po bespoštudnim borbama bijelaca i Indijanaca)

fara (mađ. far pozadina) krma na lađi

farabut (tal. farabutto) varalica, nitkov

farad fiz. jedinica za mjerenje električnog kapaciteta, definiran je omjerom kulona i volta; za mjerenje upotrebljava se 900000 puta veća jedinica zvana mikrofarad (po imenu engl. fizičara i kemičara M. Faradaya, 1791—1867)

Faradayeva struja fiz. indukcijska struja; v. faradizam

faradizacija med. liječenje indukcijskom, Faradayevom strujom

faradizam fiz. indukcijski elektricitet, nazvan po Faradayu; v. indukcija

faradizirati med. liječiti Faradayevom strujom

farandola (fr. farandole) brzi provanalski ples u 6/8 taktu, sastavljen od pet figura

farao (grč. farao) hazardna kartaška igra

faraon (hebr. paroh, grč. farao) u Starom zavjetu: titula egipatskih kraljeva

farba (njem. Farbe) boja (u kartama)

farbati (njem. farben) bojiti; pren. varati, lagati

fargo (bei. fargot) belgijska mjera za težinu, = oko 75 kg

faring- (grč. farynx gen. faryngos) predmetak u složenicama sa značenjem: grlo, ždrijelo

faringemfraksa (grč. farynx gen. faryngos ždrijelo, grkljan, emfraxis začepljivanje, začepljenje) med. začepljenost ždrijela

faringeurizma (grč. farynx, eurys širok) med. proširenost ždrijela

faringitis (grč. farynx) med. upala ždrijela

faringizam (grč. farynx) med. grčevito skupljanje mišića ždrijela

faringografija (grč. farynx, grafia opis) opisivanje ždrijela

faringoliza (grč. farynx, lysis malakalost, iscrpljenost) med. uzetost ždrijela; faringoplegija

faringologija (grč. farynx, logia znanost) dio medicine koji se bavi ždrijelom i njegovim bolestima

faringoparaliza (grč. farynx, paralysis uzetost) med. uzetost ždrijela

faringoperistola (grč. farynx, peristole pokrivanje, oblaganje) med. suženost, sužavanje ždrijela

faringoplegija (grč. farynx, plege) med. v. faringoliza

faringoragija (grč. farynx, rag- korijen od regnymi slomim) med. krvarenje ždrijela

faringoskopija (grč. farynx, skopeo promatram) med. pregled ždrijela posebnim zrcalom

faringospazam (grč. farynx, spasmus grč) med. grč ždrijela

faringostenija (grč. farynx, stenosis uzak) med. suženost, sužavanje ždrijela

faringotom (grč. farynx, tome rezanje) kir. instrument za otvaranje jednjaka rezanjem

faringotomija (grč. farynx, tome rezanje) med. razrezivanje ždrijela

farinks (grč. farynx ždrijelo; grlo) anat. ždrijelo (početak jednjaka)

farinograf (lat. farina brašno, grč. grafo pišem) naprava za ispitivanje kakvoće i upotrebljivosti brašna

farinografija (lat. farina brašno, grč. grafo pišem) ispitivanje kakvoće i upotrebljivosti brašna

farinometar (lat. farina brašno, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za ispitivanje kakvoće brašna

farinozan (lat. farinosus) brašnjav, brašnast; slik. bjeličast, blijed, mutan

farizej (hebr. parusch, lat. phariseus) "odvojen", član židovske vjersko-političke sljedbe (od II. st. pr. n. e.) koja se izvana strogo pridržavala Mojsijevog zakona, ali u čemu je bilo i mnogo licemjerja; pren. licemjer, neiskren čovjek; prid. farizejski

farizejstvo (lat. phariseus) licemjerje, neiskrenost

farma (engl. farm od lat. firmus čvrst, ustaljen, nepokretan) osobito uređeno poljsko imanje, salaš, majur (posebice u Americi)

farmaceut (grč. farmakeus) 1. ljekarnik; 2. student farmacije; 3. skraćeni naziv za magistra farmacije, diplomirani ljekarnik

farmacija (grč. farmakeia davanje lijeka, upotrebljavanje lijeka) 1. znanost o izradbi lijekova i svemu što je s tim u vezi, ljekarništvo; 2. ljekarna

farmako- (grč. farmakon) predmetak u složenicama sa značenjem: lijek

farmakodinamika (grč. farmakon, dynamis sila, snaga) znanost koja proučava djelovanje lijekova

farmakognostika (grč. farmakon, gnosis poznavanje) v. farmakognozija

farmakognozija (grč. farmakon, gnosis poznavanje) dio farmakologije koji se bavi drogama, tj. vanjskim, fizičkim svojstvima lijekova

farmakokatagrafologija (grč. farmakon, katagrafo propišem, logia znanost) znanost o propisivanju lijekova; katagrafologija

farmakokemija (grč. farmakon, chemia) dio farmakologije koji se bavi kemijskim svojstvima sredstava za liječenje (lijekova)

farmakolit (grč. farmakon, lithos kamen) otrovni kamen, arseno-kiseli vapnenac

farmakologija (grč. farmakon, logia znanost) znanost o sredstvima za liječenje (lijekovima) i o njihovom djelovanju na ljudski organizam

farmakomanija (grč. farmakon, mania pomama, strast) pretjeranost u traženju ili uporabi lijekova

farmakometar (grč. farmakon, metron mjerilo, mjera) sprava za vaganje lijekova

farmakometrija (grč. farmakon, metria mjerenje) vaganje lijekova

farmakon (grč. farmakon) lijek; čarobno sredstvo, čarobni napitak, otrov

farmakopeja (grč. farmakopoiia) izradba lijekova; službeni popis uputa ljekarnicima o izradbi, ispitivanju i održavanju lijekova koji objavljuje dispensatorij neke države

farmakopoetika (grč. farmakon, poetikos vješt izradbi) znanost o propisivanju lijekova

farmakopola (grč. farmakon, poles prodavač) prodavač lijekova, trgovac lijekovima

farmakopozija (grč. farmakoposia) pijenje, uzimanje lijekova; pijenje otrova

farmakoteka (grč. farmakon, theke kovčeg) kućna i putna ljekarna, sandučić s lijekovima

farmakoterapeutika (grč. farmakon, therapeyo negujem, liječim) v. farmakoterapija

farmakoterapija (grč. farmakon, therapeia njega, liječenje) znanost o primjeni (uporabi) lijekova

farmazon (fr. franc-ma[^]on) v. fran-mason

farmer (engl.) vlasnik poljskog imanja (farme), osobito u Americi

fameški umj. koji pripada galeriji djela antičke umjetnosti u vili Farnese u Rimu, koji potječe iz te galerije, npr. "fameški bik", "fameški Herkul" i dr.

farsa (fr. farce, lat. facire začepiti, napuniti) manje kazališno djelo vulgarne i grube komike, šala, lakrdija, burleska; pren. šaljiv, nepristojan ispad

farser (fr. farceur) lakrdijaš, šaljivac

farucca čit. (šp. faruka) starinski andaluzijski narodni ples

farvater (niz. vaarwater) 1. pruga vodenog prostranstva na kojoj je dubina vode pod niskim uvjetima dovoljna za prolaz brodova s određenom istisninom; 2. područje nečijeg utjecaja, smjer (politike)

Farzal (lat. Pharsalus, grč. Farsalos) grad u grčkoj pokrajini Tesaliji (poznat po tome što je u njegovoj blizini Cezar 48. pr. n. e. pobijedio Pompeja

farzovi (ar.) mn. strogo propisane vjerske dužnosti muslimana

fas (fr. face, lat. facies lice) 2. lice, izgled, prednja strana; *an fas* ili *anfas* (fr. en face) s lica, sprijeda, s prednje strane

fas (lat.) 1. pravo utemeljeno na moralnom zakonu, božansko pravo, ono što je dopušteno (za razliku od jus, ljudskog prava); *fas et ne fas* (lat.) pravo i nepravo, dopušteno i nedopušteno; *per fas et ne fas* (lat.) svim sredstvima

fas est et ab hoste doceri (lat.) treba i od neprijatelja učiti

fasada (fr. *façade*) arhit. prednja strana, glavni izgled, lice (građevine)

fascēs (lat. *fascis* svežanj, snop, *fascēs*) mn. snopić pruća sa sjekirom u sredini koji su kao znak kaznenog pravosuđa liktori nosili pred konzulima u starom Rimu)

fascija (lat. *fascia*) med. opna koja odvajaju mišiće i skupine mišića; veza, vrpca, zavoj, povoj

fascijacija (lat. *fasciatio*) med. stavljanje zavoja, zavijanje, povijanje

fascikl (lat. *fascis* svežanj, dem. *fasciculus* svežnjić, kitica) svežnjić, smotak (spisa)

fascikulirati (lat. *fasciculus*) povezati u svežnjiće (fascikle)

fascinacija (lat. *fascinatio*) opčinjavanje, opčinjenje, opsjenjivanje; opčinjenje, opčinjenost; očaravanje; očaranost

fascinirati (lat. *fascinare*) opčiniti, opčinjavati, opsjeniti, opsenjivati, zasljepiti, zasljepljivati; očarati, očaravati

fastiozoza (lat.) vet. metiljavost, bolest jetara ovaca i goveda

fazenda (port. *fazenda*) veliko poljsko imanje u Brazilu

fasik (tur.) pokvarenjak

fastosamente čit. *fastozamente* (tal.) glaz. v. *fastoso*

fastoso čit. *fastozo* (tal.) glaz. raskošno, sjajno

fassung (njem. *Fassung*) 1. okvir slike; 2. učvršćivanje dragog kamenja u zlato ili srebro; 3. ono što nekome pripada, pripadajući dio

faše (fr. *facheux*) posvađan, u nepovoljnim odnosima s nekim

faširati (njem. *faschieren*) kosati (meso); *faširani šnici* kosani odrezak

fašist (tal. *fascista*) pristaša i pobornik fašizma

fašizam (lat. *fascis* svežanj pruća sa sjekirom u sredini koji su liktori nosili ispred rimskih vlastodržaca kao

znak vlasti, tal. *fascismo*) sustav državnog kapitalizma i nacionalistička, imperijalistička, antidemokratska i apsolutistička ideologija i politika koju je u Italiji sprovodio Benito Mussolini; pojedinac je samo državni građanin, dio nacije utjelovljene u državi te mora svoje mišljenje, osjećaje, htijenje i djelovanje prvenstveno posvetiti cjelini i služiti joj tijelom i dušom, imovinom i krvlju; individualna sloboda treba se utopiti u svemoći države i njezinog vođe: "ne sloboda, nego red, hijerarhija i disciplina"; fašistička država želi biti "gospodar nad svima radi dobra svijetu"; simbol fašizma je svežanj pruća sa sjekirom (vlast nad životom i smrću); usp. nacionalsocijalizam

fašnik (njem. *Fasching*) poklade, mesojede, karneval

fata morgana (lat., tal. *fata Morgana*) "vila Morgana", slika predjela i predmeta u zraku zbog loma i potpunog odbijanja (totalne refleksije) svjetlosti, atmosferska optička pojava koja se često vidi u tropskim krajevima, osobito u tropskim i pustinjanskim predjelima kad je vedro, a vrijeme toplo i mirno (naziv po tome što narodno vjerovanje ovakve pojave pripisuje čarobnoj moći vile Morgane); Arapi je zovu: *sarab*, *serab* ili *sirab*; pren. opsjena, varka

fatalan (lat. *fatum* sudbina, *fatalis* sudbinski; *sudbonosan*) sudbinom određen, suđeni, *sudbonosan*, neizbježan, koban, zlokoban, nesretan; neugodan

fatalist (lat. *fatum* sudba, *sudbina*) onaj koji vjeruje u sudbinu, pristaša fatalizma

fatalizam (lat. *fatum* sudba, *sudbina*) 1. vjera u sudbinu i njezinu neizmjenjivost; 2. teol. naučavanje o predodređenosti za blaženstvo ili prokletstvo (usp. predestinacija)

fatalnost (lat. *fatum*) sudbonosnost, neizmjenjiva sudbina, zla kob, nesreća; nesretan slučaj

fatigirati (lat. *fatigare* umoriti, zamoriti) slik. pokvariti sliku suvišnom neprirodnošću, slabo, s mukom napraviti sliku

Fatiha (ar.) "početak", prvo poglavlje u Kur'anu koje ima svega sedam stihova, glavna molitva muslimana, muslimanski "Očenaš"

fatne (grč. *fatne*) anat. zubna šupljina

fatum (lat.) sudba, sudbina, kob, udes

fatura (tal. *fattura*) v. faktura

faul (eng. *foul* prljav, nepošten) šport, prekršaj pravila u športskom natjecanju (u boksu: nedopušten udarac; u nogometu; namjerna grubost; na utrkama: svaki zabranjen postupak vozača ili jahača)

faulencer (njem. *Faulenzer*) papir s ravnim crtama (kao podmetač pri pisanju)

Faun (lat. *Faunus*) mit. rim. bog šuma i polja, kasnije poistovijećen s grčkim *Panom*; uz njega je bilo, slično grč. satirima, više fauna (šumskih demona koje su prikazivali s krivim nosom, jarećim nogama i repom), odanih požudama i ljubavnim pustolovinama; otuda pren. razbludnik, bludnik, veliki pohotljivac

fauna (lat. *Faunus* rimski bog šuma i polja, fauna) životinjski svijet jedne zemlje ili nekog kontinenta, mora ili dijela mora; opis ili popis takvih životinja (knjiga); usp. flora

faunist (lat. fauna) poznavatelj životinja; usp. fauna

Faust (lat. *Faustus*, njem. *Faust*) lit. glavni junak istoimene Goetheove tragedije koji je, u želji da spozna istinu i doživi trenutak sreće koji bi bio toliko lijep da bi se moglo poželjeti da vječno traje, sklopio savez s vragom (*Mefistofelom*) i, prošavši mnoge peripetije, napokon došao do

spoznaje da je najveća sreća u činjenju dobra drugima

Fausta Flavija Maksima (298—326 n. e.) žena rimskoga cara Konstantina Velikoga (poznata po svojoj razuzdanosti, razvratnosti i okrutnosti: nakon provedene noći svoje bi ljubavnike dala ubiti)

faustbal (njem. *Faust šaka*, *Bali lopta*) šport, igra loptanja šakom između dvije momčadi sa po pet igrača

Faustul legendarni rimski pastir, u službi albanskoga kralja Amulija; zajedno sa svojom ženom Akom *Larencijom* našao, spasio i odgojio *Romula* i *Rema*

fautor (lat.) zaštitnik, pokrovitelj, pomagač; *fautor delicti* čit. *fautor delikti* (lat.) prav. poticatelj na zločin, pomagač zločina

faux pas čit. *fopa* (fr.) pogrešan korak; povreda dobrog ponašanja

favete linguis čit. *favete lingvis* (lat.) šutite! tiho! (povik kojim su starorimski svećenici prigodom žrtve pozivali nazočne da se potpuno predaju pobožnosti)

favor (lat.) milost, naklonjenost, privrženost, odanost; *in favorem* (lat.) prav. u korist, u prilog

favorit (tal.) 1. ljubimac; 2. čovjek koji je u milosti neke moćne, utjecajne osobe; 3. nešto najomiljenije, osobito trkaći konj na kojega se najviše klade i koji ima najviše izgleda za pobjedu; 4. šport, nogometna momčad, boksač, hrvač itd. koji ima najviše izgleda za pobjedu

favoritizam (lat. *favoritismus*) slabost prema ljubimcima

favoritkinja (fr. *favorite*) ljubimica, miljenica (osobito nekog vladara)

favorizirati (fr. *favoriser*) biti naklonjen, povlađivati kome, ići kome na ruku, pomagati kome

favus (lat.) saće meda ili voska; med. vrsta kraste na glavi

faza (grč. fainesthai pojaviti se, pojavljivati se, fasis pojavljivanje) 1. izgled, pojava; 2. astr. mijena (Mjesečeve faze, Venerine faze), naziv za različite izgleda Mjeseca i planeta koji zavise od njihovog položaja prema Suncu i Zemlji; 3. oblik, stupanj razvoja (uvjetovan promjenom vremena i prilika), promjena u stanju ljudskog života; 4. fiz. stanje gibanja (kod osciliranja) u određenom trenutku, određuje položaj i smjer gibanja točke; istodobno postojanje dviju faza, tj. tekućine i čvrstog tijela, npr. vode i leda

fazan (grč. fasianos) zool. gnjetao, poznata ptica iz reda kokošaka (Galliformes), podrijetlom iz zap. Azije, udomaćena i u Europi (nazvana po azijskoj rijeci Fazis), spada u našu najvažniju divljač

fazer (fr. phaseur) crtač pojedinih faza u crtanom filmu

fazona (fr. fagon, lat. factio činjenje, pravljenje) izrada, način izrade; oblik, kroj, način kako je nešto načinjeno; vanjski izgled

fazonerija (fr. facon) pravljenje šara, uzoraka ili cvjetova (na tkaninama)

fazonirati (fr. fagonner) izraditi, izradivati, uobličiti, uobličavati, oblikovati, dotjerati, dotjerivati, prilagodavati, prilagoditi; obraditi; ukrasiti; *fazonirana pića* umjetno napravljena pića, npr. konjak, rum itd.; *fazonirane tkanine* tkanine sa šarama, uzorcima, cvjetovima

fažol (tal. fagiolo) grah

fe (fr. fee, n. Fee, tal. fata, lat. fatua) vila (u romanskom i keltskom narodnom vjerovanju natprirodna ženska bića koja se, kao i kod nas, miješaju u ljudsku sudbinu čas kao prijatelji, a čas kao neprijatelji)

Fe kem. kratica za željezo (ferrum)

Feb (grč. Foibos) mit. "sjajni", "čisti", jedan od Apolonovih nadimaka, antički bog Sunca

Feba (grč. Foibe) mit. "sjajna" "čista", jedan od nadimaka antičke božice Mjeseca (grčke Artemide, rimske Dijane)

febl (fr. faible) slabost prema nečemu
feblaža (fr. faiblesse) zakonom dopuštena manja težina kovanog novca

febrifuge (lat. febrifuga) mn. med. sredstva, lijekovi protiv groznice

febrifugij (lat. febrifugium) med. prestanak groznice

febrilan (lat. febrilis) med. groznični; grozničav

febris (lat.) med. groznica

febronijanizam slobodoumni pokret u Njemačkoj kojem je bio cilj stvaranje samostalne biskupske narodne Crkve i otcijepljenje od Rima (prema biskupu U. N. Hontheimu koji je pisao pod pseudonimom Justus Febronius)

februacija (lat. februatio) vjersko čišćenje, pokajanje

februar (lat. februaris) veljača, drugi mjesec u godini (28 ili 29 dana), nazvan po rimskom godišnjem blagdanu čišćenja i pokajanja (februa) koji je toga mjeseca proslavljan

fecijali (tal. fetiales) u starom Rimu: zbor od 20 svećenika, s velikim političkim pravima

fecit (lat. facere činiti, izraditi, fecit) na umj. djelima: izradio, napravio (kratica: fee.)

fecn (njem. Fetzen) krpa, dronjak

fedajin (ar.) "onaj koji je žrtvovao svoj život", pripadnik Narodne demokratske fronte za oslobođenje Palestine (borac protiv države Izrael)

fedeikomitent (lat. fideicommissarius) prav. osoba koja svojom oporukom ostavlja i određuje fideikomis

feder (njem. Feder) 1. pero (za pisanje); 2. pero (kao ukras), perjanica; 3. meh. opruga, pruglo, pokretač

federacija (lat. foederatio) savez; savez država, savezna država

Federal Bureau of Investigation čit. federel bjuro of investigeišn (engl.) specijalna policija u SAD-u; FBI

federalist (lat. foedus) pristaša (ili: pobornik) federalizma

federalizam (lat. foedus, gen. foederis) savezni ugovor, savez, fr. federalisme) shvaćanje o uređenju države prema kojem se nastoji što veći broj država (pokrajina) udružiti u politički, privredni i kulturni savez (savez država), ali tako da pojedini članovi toga saveza (savezne države) zadrže što veću samostalnost; supr. centralizam i unitarizam

federalni (lat. foederalis) koji se tiče saveza, savezni

federativni (lat. foederativus) savezni; *federativna država* savezna država; *federativni sustav* savez država

federirati (lat. foederare) 1. spojiti (ili: udružiti) u savez; stupiti u savez

federirati (njem. Feder) 2. istezati se i skupljati se, rastezati se i stezati, popuštati pod pritiskom, ali se opet vraćati u prijašnji položaj

federmeser (njem. Feder pero, opruga, Messer nož) sklopivi nožić

feding (engl. fading) rad. povremeno slabljenje ili potpuni prestanak prijava zvuka prilikom slušanja radijskih emisija

Fedon (grč. Faidon) starogrčki filozof (5. st. pr. n. e.), učenik Sokratov, osnivač škole u Elidi

Fedra (grč. Faidre) mit. kći Minosova, sestra Arijadnina, žena Tezejeva; nesretno zaljubljena u svoga pastorka Hipolita; objesila se nakon što je zavadila oca i sina

Fedro, Fedar (grč. Faidros) starogrčki filozof (5. st. pr. n. e.), javlja se u Platonovim dijalozima Gozba i Fedro

feferon (njem. Pfefer papar) vrsta tanke, obično vrlo ljute paprike

fejaža (fr. feuillage) arhit. ukras od lišća (rezbarski ili slikarski)

fekalan (lat. faex ge. faecis talog, mutljag) izmetni, koji se tiče izmeta; koji sadrži izmet

fekalije (lat. faecalia) mn. životinjske i ljudske izmetine

fekul (šv.) ledenjak (glečer) u skandinavskim visokim planinama

fekula (lat. faecula) kem. škrob, štirka

fekulencija (lat. faeculentia) talog, zamućenost od taloga, nečistoća

fekulentan (lat. faeculentus) s talogom, zamućen, mutan od taloga

fekulometar (lat. faecula, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za utvrđivanje količine vode u škrobnom brašnu

fekundacija (lat. fecundatio) biol. spajanje ženske oplodne stanice s muškom, oplodjenje, oplođivanje

fel (lat.) žuč

fela (mađ. fel, fele) vrsta; pasmina, sorta

felacija (lat. fellatio) spolno zadovoljavanje dodirivanjem ustima ili lizanjem muškog spolnog organa (penisa)

felah (ar. fallah) arapski, osobito egipatski seljak (zemljoradnik)

felčer (njem. Feldscher) vojnički bolničar, liječnički pomoćnik; ranarnik, vidar

feldbet (njem. Feld polje, Bett krevet) "poljski krevet", vojnička (časnička) postelja za razvlačenje, sklopivi krevet

feldcajgmajster (njem. Feldzeugmeister) topnički general u bivšoj austrijskoj vojsci

feldmaršal (engl. fieldmarshal, njem. Feldmarschall) voj. najviši časnički čin u Engleskoj; vrhovni vojni zapovjednik u Engleskoj

feldmaršal (njem. Feldmarschall) najviši vojni čin u nekim vojskama, vrhovni zapovjednik vojske; *feldmaršal-lajtnant* (njem. Feldmarschall-leutnant) podvojvoda, podmaršal

feldruf (njem. Feld, polje, rufen zvati) voj. odziv, lozinka

feldšpati (njem. Feldspat) mn. min. glinenci, veoma česti sastojci vulkanskih stijena, kemijski čisti su bezbojni, inače obično bijeli ili crveni; lome se u dva pravca: kod jednih ti pravci su međusobno okomiti (ortoklasi), a kod drugih kosi (plagioklasi)

feldvebl (njem. feldvobel narednik) najviši dočasnički čin u pješačkim, topničkim i inženjerskim jedinicama nekih vojski

feldvebl (njem. Feldvobel) narednik (u bivšoj austro-ugarskoj vojsci)

feler (njem. Fehler) mana, nedostatak, porok; pogreška

felga (njem. Felge) naplatak na automobilskom kotaču

feliks (lat. felix) sretan

felon (grč. felones debela gornja odjeća, ogrtač) kod pravoslavaca: široka gornja svećenička odjeća bez rukava, nosi se preko stihara i epitrahilja

felonija (lat. felonía) vjerolomstvo, izdaja; nekada u Engleskoj: svaki zločin s ubojstvom

feloplastika (grč. fellos pluto, plastike vještina uobličavanja) vještina klesanja u plutu

felozan (lat. fellosus) žučan, pun žuči

felša (njem. falsch nepravilan) šport, krivuljasta putanja lopte u športskim igrama

feluka (tal. feluca, arh. felukah) mala, duga i uska jedrilica s veslima

feljton (fr. feuilleton) podlistak; novinski članak popularnoznanstvenog, društvenopolitičkog ili književnog karaktera

feljtonist (fr. feuilletoniste) pisac podlistaka (feljtona)

feljtonski (fr. feuilleton) u obliku podlistka, kao što se pišu feljtoni, tj. lako, ugodno, zabavno

fema (njem. Vehme) srednjovjekovni tajni sud; nekadašnja teroristička tajna organizacija desničarskih njemačkih saveza za ubijanje političkih protivnika

femicid (lat. femina žena, occidere ubiti) različita nasilja nad ženama; ubojstvo žene, ženoubojstvo

femina (lat.) žena

feminin (lat. femininum) gram. ženski rod; riječ ženskog roda

femininski (lat. femininus) ženski; gram. ženskog roda

feminiranje (lat. femininum) fiziol. v. pod maskuliranje

feminist (lat. femina) pristaša emancipacije žena; usp. feminizam 1.

feministica (lat. femina) pobornica emancipacije žena; usp. feminizam 1

feminizam (lat. femina žena) 1. pokret žena za oslobođenje od podređenog položaja i za izjednačenje u pravima s muškarcima; ženskost, ženstvenost, ženske draži; 2. ženske osobine kod muškaraca, osobito kod homoseksualaca

Femonoja kći Apolonova, svećenica u Delfima; izumiteljica heksametra kojim su većinom i davana delfijska proročanstva

femoralan (lat. femur gen. femoris, femoralis stegno, bedro) anat. bedreni, koji se tiče stegna, bedra

fen (njem. Fohn, lat. favonius blag zapadni vjetar) 1. jug, topao i vlažan južni vjetar; 2. teh. sprava za proizvodnju zračne struje; električni uređaj za sušenje kose

fenacetin (grč. faino osvjetljava, lat. acetum ocat) farm. bezbojan kristalni prašak, jedan od antipiretika, lijek protiv visoke temperature i glavobolje

fenakistoskop (grč. faino iznosim na vidjelo, kiste sanduk, skopeo promatram) v. stroboskop

fenantren (lat. phenyl-anthracen) kem. aromatični ugljikovodik iz katrana kamenog ugljena

fender (engl.) odbojnik, jastuk ili lopta napunjena plutom ili kučinom, visi na brodovima sa strane i služi za ublažavanje sudara pri pristajanju

fengofobija (grč. fengos vidjelo, svjetlost, sjaj, fobos strah) med. strah od sjajnih predmeta, znak psećeg bjesnila; otuda i = hidrofobija

Fenicija starom vijeku: zemlja na obali Sirije između Libanona i Sredozemnog mora

fenicizam (grč. foinix grimiz, grimizna boja) med. male boginje

fenička vatra otopina fosfora u sulfidu ugljika; služi za punjenje zrna koja izazivaju požar

fenigmus (grč. fainigmos) med. crvenilo kože; sredstvo za izazivanje crvenila kože

fenijanizam (engl. Fenians) sustav i načini borbe fenijaca

fenijci (engl. Fenians, staroirski fene stanovnik Irske) članovi revolucionarnog irskog udruženja osnovanog 1861. u Americi kojem je bio cilj otcipljenje Irske od Engleske i osnivanje samostalne irske republike; svoje ciljeve htjeli su ostvariti krajnje nasilnim sredstvima (ubojstvima, palježima i dr.)

feniks (grč. foinix) 1. mit. sunčana ptica, mitska ptica starih Egipćana koja živi 500 godina, a zatim se spali na lomači koju sama priredi i iz svog pepela ponovno oživi pomlađena (simbol nečega veoma rijetkog, odličnog, neprolaznog i besmrtnog); 2. vrsta japanskih pijetlova koji se odlikuju neobično dugim repom, katkad do 3 m, perje im je raznobojno, nisu ratoborni (uzgajaju se samo radi ukrasa); 3. vrsta mehaničkog glazbenog instrumenta, sličnog aristonu; 4. čest naziv raznih osiguravajućih

društava; 5. *feniks-razdoblje* u kronologiji razdoblje od 500 godina, petstoljeće

fenol (grč. faino iznosim na vidjelo, objelodanjujem, pokazujem, lat. oleum ulje) kem. karbolna kiselina, djeluje antiseptički, vodena otopina (1—5%) upotrebljava se za dezinfekciju

fenologija (grč. fainomai pojavljujem se, logia znanost) biol. znanost o pojavljivanju, grana prirodnih znanosti koja se bavi povremenim (periodičnim) pojavama u biljnom i životinjskom svijetu, kao i njihovim uzrocima (cvjetanje i datumi u razvoju biljki tijekom godine, datumi seobe ptica, zimskog sna, doba parenja itd.)

fenomen (grč. fainomenon pojava, fainomai pojavljujem se) 1. svaka pojava u duhovnom i vanjskom svijetu koja se može promatrati, osobito teško objašnjiva ili rijetka prirodna pojava; čudo; 2. sjajna pojava, rijetko sposobna osoba; 3. fil. pojava (za razliku od "stvari po sebi", noumenona)

fenomenalan (grč. fainomenon) pojavni; veoma rijedak, vrlo neobičan, čudnovat; izvanredan (čovjek, uspjeh, djelo itd.)

fenomenalizam (grč. fainomenon) fil. filozofski smjer koji ono što je dano u iskustvu smatra "pojavama" (fenomenima) nespoznatljive "stvari po sebi" (Kantov kriticizam, Comteov pozitivizam, Spencerov evolucionizam)

fenomenizam (grč. fainomenon pojava) v. fenomenalizam

fenomenogenija (grč. fainomenon pojava, gen- korijen od gignesthai postati, nastati, roditi se) postanak, nastajanje pojava

fenomenogonija (grč. fainomenon pojava, gonos rađanje, rođenje, podrijetlo) v. fenomenogenija

fenomenogonologij a (grč. fainomenon pojava, gonos rađanje, rođenje, podrijetlo, logia znanost) naučavanje o na-

- stajanju pojava, osobito pojava bolesti
- fenomenografija** (grč. fainomenon, grafia opis) opis, opisivanje pojava
- fenomenologija** (grč. fainomenon, logia naučavanje) fil. naučavanje o pojavama (za razliku od naučavanja o "stvari po sebi"); znanost o prirodnim pojavama, kao i o pojavama, izražajima, silama itd. duha s obzirom na njihov razvoj i međusobnu vezu
- fenomenon** (grč. fainomenon) fil. pojava; prema Kantu: predmet iskustva (supr. "stvar po sebi" — noumenon)
- fenomenoskopija** (grč. fainomenon, skopeo promatram) promatranje pojava
- fenotip** (grč. fainomenon, typos lik, oblik) u znanosti o nasljeđu: skup vanjskih, vidljivih osobina živog bića, za razliku od genotipa, tj. skupa unutrašnjih, nevidljivih osobina (oboje su samo dvije strane jednog živog bića, nikakve suprotnosti, budući da se jedno bez drugog ne može ni zamisliti)
- fer** (engl. fair) besprijekoran, pristojan, častan, pošten; *fair play* čit. fer plej (engl.) časna, besprijekorna, poštena igra (u kladenju, kockanju, sportskim utakmicama i dr.)
- feragosto** (tal. ferragosto) kolektivni godišnji odmori u Italiji tijekom kolovoza
- feral** (tal. fanale, ferale) fenjer, svjetiljka
- ferata** (tal. strada ferrata) željeznica, vlak
- ferband** (njem. Verband) zavoj (na ozljedu)
- ferbinder** (njem. verbinden vezati, spajati) šport, zastarjeli nogometni naziv za spojku (ili: polutku), tj. igrača u navalnom redu desno i lijevo od centra
- ferbl** (njem. Farbe boja) hazardna kartaska igra u kojoj je najvažnija boja karata
- feredža** (perz.) dugački plašt muslimanki s koprenom za lice
- ferekratski stih** metr. sedmosložni trohejsko-daktilski stih, nazvan po grčkom piscu komedija Ferekratesu (oko 430. pr. n.e.)
- fereta** (tal. ferretto) ukosnica
- ferfolgungsvan** (njem. verfolgen slijediti, Wahn ludilo) ludilo proganjanja (bolesnik umišlja da ga svi progone)
- fergazer** (njem. Vergaser) teh. rasplinjač (dio na motoru koji iz pogonskog materijala proizvodi upotrebljivu plinsku smjesu)
- fergismajniht** (njem. vergiss mein nicht ne zaboravi me) bot. biljka potočnica, spomenak, nezaboravak
- feribot** (engl. ferry-boat) velik brod za prijevoz preko rijeke ili kanala; trajekt
- feriferan** (lat. ferrum željezo, ferre nositi) koji sadrži željezo
- ferifikacija** (lat. ferrificatio) pretvaranje u željezo, stvaranje željeza
- ferijalni** (lat. ferialis) koji se tiče praznika, odmora; *ferijalne kolonije* zajednička ljetovanja školske mladeži za vrijeme ljetnih praznika u klimatski zdravim krajevima ih na moru; *ferijalni tečaj* tečaj za vrijeme ljetnih praznika (za učenje ili usavršavanje u čemu)
- ferije** (lat. feriae) dani odmora, odmor; praznici (školski, sudski)
- ferit** (lat. ferrum željezo) čisto željezo
- ferlauf** (njem.) graf. tonski prijelaz
- ferman** (perz.) pisana naredba tur. cara, carska dozvola (patent); putna isprava; imenovanje, ukaz
- fermata** (tal.) glaz. znak da označenu notu ili stanku treba produžiti; nad završnom notom: znak završetka djela
- fermen** (tur.) vrsta kratkog muškog haljetka koji se ne zakopčava; izrađuje se od sukna i ukrašava vrpčama

ferment (lat. fermentum) kem. kvasac, izazivač vrenja (mikroskopski sitna gljiva koja svojim razvojem i umnožavanjem izaziva vrenje); *fermentum uentriculi* čit. fermentum ventrikuli (lat.) med. želučani sok; *fermentum morbi* (lat.) bolesna tvar

fermentabilan (lat. fermentabilis) kem. previrljiv, koji može previrati, vreti

fermentacija (lat. fermentatio) kem. otapanje organskih supstanci u jednostavnije spojeve, vrenje, previranje

fermentativan (lat. fermentativus) kem. koji izaziva ili pomaže vrenje

fermentirati (lat. fermentare) kem. vreti, previrati

fermentograf (lat. fermentum kvasac, grč. grafo opisujem) naprave za određivanje sposobnosti vrenja kod brašna

fermij (lat. fermium) umjetni radioaktivni kem. element, otkriven 1952. nakon eksplozije hidrogenske bombe; tabl. broj 100, znak Fm

fermioni mn. subatomske čestice s polovičnim kvantnim brojevima spina; usp. fermij

feresa (engl. fairness) čestitost, viteštvo

fero- (lat. ferrum željezo) predmetak koji u složenicima pokazuje odnos dotične riječi prema željezu

feroce čit. feroće (tal.) glaz. divlje, burno

ferocitet (lat. ferocitas) divljaštvo, surovost, okrutnost, krvoločnost

Feronija staroitalska božica zemlje, zaštitnica robova i oslobođenika

ferotipija (lat. ferrum željezo, grč. typos lik, otisak) fotografija izrađena na željeznom limu

Ferro (šp. Hierro) jedan od Kanarskih otoka; dijeli istočnu i zapadnu hemisferu; do 1884. po njemu se računao početni (nulti) meridijan, tj. zemljopisna dužina

ferrum (lat.) željezo

feršter (njem. Forster) šumar (u Slavoniji)

fertilan (lat. fertilis, ferre) plodan, rodan

fertilitet (lat. fertilitas) 1. biol. plodnost, rodnost; 2. u statistici: broj živorođene djece na tisuću žena

fertirigacija (lat.) gnojenje otopljenim mineralnim ili suspendiranim (neotopljenim, raspršenim) organskim gnojivima u vodi za natapanje

ferto (lat. ferre nositi, ferta neka nosi) dio imovine koji katolički svećenik mora oporukom ostaviti Crkvi

feruginozan (lat. ferruginosus) koji sadrži željezo; boje kao hrđa

feruginoze (lat. ferruginosa) mn. med. lijekovi koji sadrže željezo (pomažu stezanje i stvaranje krvi)

ferula (lat.) 1. bot. trstika; 2. med. daščica; 3. kod katolika: biskupski štap

ferventan (lat. fervens) revnostan, usrdan, vatren

fervidan (lat. fervidus) vreo, usijan; vatre, žestok, ljutit; strastven

fest (njem.) čvrsto, jako

festilog (lat. festum, grč. logos) u Katoličkoj crkvi: popis blagdana

festival (lat. festum, fr. festival) 1. velika svečanost s glazbom; 2. povremena kulturna svečanost (kazališna, glazbena, kinematografska i si.)

festivo (tal.) glaz. svečano

festum (lat.) svetkovina, svečanost, praznik; *post festum* (lat.) nakon svečanosti, tj. prekasno

festung (njem. Festung) voj. tvrđava, utvrda

feš (engl. fashionable, njem. fesch) lijep, elegantan (u odijevanju i ponašanju)

fešta (tal. fešta) praznik, blagdan; svečanost, veselje

feta (tal. fetta) komad, kriška

fetacija (lat. foetatio) zool. stvaranje zametka (fetusa)

fetalan (lat. foetus, fetus zametak) koji pripada zametku; embrionalan

- fetiš** (fr. fetiche, port. feitico, lat. facticius pravljen, umjetno načinjen) predmet za koji se vjeruje da u njemu prebiva duh, svaka stvar kojoj se pripisuje neka čarobna snaga, npr. kamen, izrezana figura i dr.; nešto čemu je čovjek pretjerano odan, što obožava
- fetišizam** (fr. fetiche) 1. obožavanje fetiša; u seksologiji: izazivanje i zadovoljavanje spolnog nagona na pojedinih dijelovima odjeće ili tijela voljene osobe; 2. obožavanje raznih predmeta kod primitivnih naroda; pridavanje natprirodnih svojstava stvarima; pretjerano divljenje nekoj osobi ili stvari
- fetivi** (tal. effetivo) pravi, istiniti, stvarni
- fetotomija** (lat. foetus zametak, grč. tome rezanje) med. v. embriotomija
- fetpapir** (njem. fett mastan) poseban papir u koji se zamataju masni predmeti
- fetus** (lat. foetus) zametak stariji od osam tjedana (do osam tjedana naziva se *embrij*)
- fetva** (ar.) 1. pravno rješenje turskog muftije o nekoj spornoj stvari, osobito u slučaju koji nije zakonom predviđen; 2. pisano mišljenje muftije o tome je li nešto u skladu s islamskim vjerskim propisima; 3. potvrda neke presude od strane velikog vezira bez koje se ne može izvršiti smrtna kazna
- feud** (lat. feudum) u sred. vijeku: podaničko dobro, leno, imanje koje su davali u nasljedno vlasništvo, npr. vladari vitezovima, uz obvezu vjernosti i pomaganja u ratu (osnova srednjovjekovnog društvenog uređenja)
- feudalci** (lat. feudum) pristaše feudalizma i nazadnjaštva; osobito: pristaše utvrđivanja vlasti i povlastica plemstva i velikoposjednika
- feudalist** (lat. feudum) pristaša feudalizma; poznavatelj feudalnog prava
- feudalizam** (lat. feudum) podaništvo; vlastelinstvo, vlast plemića (oblik uređenja u kojem su seljaci vezani za zemlju koja nije njihova nego pripada plemstvu); privrženost takvom sustavu
- feudalni** (lat. feudalis) vlastelinski; srednjovjekovni, nazadan; *feudalno pravo* pravo feuda; također: svako pravo koje se temelji na zastarjelim shvaćanjima; *feudalni sustav* v. feudalizam
- feudatar** (lat. feudatarius) podanik, vazal
- feugidron** (grč. feugo bježim, bježim od, izbjegavam, hydor voda) med. v. hidrofobija
- fezer** (fr. faiseur) izazivač političkih nemira, politički smutljivac, spletkar; laktaš; onaj koji provodi u djelo čije planove, npr. nekog ministra
- ff** glaz. kratica za fortissimo
- fiat** čit. fijat (lat.) neka bude; *fiat applicatio* čit. fijat aplikacio (lat.) neka bude za primjer; *fiat justitia, pereat mundus* čit. fijat justicija, pereat mundus (lat.) neka se vrši pravda, makar propao svijet; *fiat lux* čit. fijat. luks (lat.) neka bude svjetlost
- fiat!** (lat.) neka bude; pristaje se, odobrava se; *fiat mixtura* čit. fiat mikstura (lat.) farm. neka bude smjesa, neka se izmiješa
- fiberglass** čit. fajberglas (engl. fiber vlakno, konac, nit, glass staklo) staklena vuna
- fibra** (lat.) anat. vlakno, žilica; osobito: mišićno vlakno
- fibrila** (lat. fibrilla) anat. vlakance, žilica u staničnom tkivu (mišićnom i živčanom)
- fibrin** (lat. fibra vlakno) fiziol. bjelanjčevina zgrušane životinjske krvne plazme

fibrinogen (lat. fibra vlakno, grč. genkorijen od *gignesthai* postati, nastati, roditi se) fiziol. vrsta bjelančevine krvne plazme od koje zgrušavanjem nastaje fibrin

fibrinozan (lat. fibrinosus) v. fibrozan

fibroin (lat. fibra vlakno) kem. glavni sastojak svile i prediva insekata uopće

fibrom (lat. fibra vlakno) med. dobroćudna oteklina mišićnih vlakana, vlaknenik

fibrosarkom (lat. fibra vlakno, grč. sarkoma mesna izraslina) med. zloćudni (maligni) tumor u organima gdje ima vezivnog tkiva (javlja se kod mladih osoba)

fibrozan (lat. fibrosus) vlaknast, žilicašt; vlaknovit

fibula (lat.) 1. kopča, spona (na haljinama); 2. anat. lisna kost, cjevanica

fibulacija (lat. fibulatio) v. infubulacija

fičer (engl. feature) posebno privlačan novinski članak, film, roman, novela i si.

fićfirić (mađ. fity-firity mladi vjetrogonja) gizdelin, kicoš

fideikomis (lat. fideicommissum) ono što je dano na povjerenje) prav. nepokretna imovina koja po želji oporučitelja prelazi nerazdijeljeno i neotuđivo s koljena na koljeno u istoj obitelji, čime se omogućava opstanak te obitelji kroz naraštaje

fideikomisar (lat. fideicommissarius) prav. nasljednik fideikomisa

fideizam (lat. fides vjera) fil. naučavanje "čiste vjere" koje je odbacivalo svaku vezu vjere, odnosno teologije s filozofijom, naučavanje o vjeri kao najvišem obliku spoznaje

fidejusio (lat. fidejussio) prav. jamstvo
fidejusiv (lt. fidejussivum) prav. pisano jamstvo

fidejutor (lat. fidejussor) prav. jamac

fidelan (lat. fidelis) vjeran, čestit

fidelini (tal.) mn. vrsta vrlo tankih rezanaca

fider (engl. feeder) glavni vod za prijenos električne energije; u različitim strojevima: naprava koja dovodi materijal na daljnju obradu

Fidija (grč. Feidias) najveći grčki kipar iz Atene (oko 500—438 pr. n. e.); Periklov suvremenik; pod njegovim je vodstvom podignut Panteon; glavna djela: kipovi od zlata i slonovače Atene Partenos (za Partenon) i Zeusa (za hram u Olimpiji); pren. nedostižno velik kipar

fiducija (lat. fiducia povjerenje) predavanje stvari na vjeru vjerovniku pod uvjetom da je mora vratiti kad se namiri dug; ugovor kojim se neko pravo prenosi do određenog roka ili do ispunjenja nekog uvjeta; zalog, hipoteka

fiducijar (lat. fiduciarius) prav. privremeni primatelj oporuke koji je, nakon određenog vremena ili po ispunjenju nekog uvjeta, treba predati drugom (fideikomisar)

FIFA kratica za fr. Federation Internationale de Football Associations = Međunarodni nogometni savez

ffikus (njem. pfiffig) lukavac, prepredenjak

fifty-fifty čit. fifti-fifti (engl. fifty-fifty pedeset-pedeset) podjednako podijeljeno; pola-pola; podjednaka pripadnost; koji imaju jednake izgled (šanse); podijeljen na jednaka interesna područja

figa (tal. fico) 1. smokva; 2. pren. šaka stisnuta tako da se palac provuče između kažiprsta i srednjaka; *držati fige* "držati palce", tj. navijati za nekoga u nekom natjecanju, željeti nekome uspjeh

figantropija (grč. fyge bježanje, bijeg, anthropos čovjek) zaziranje od ljudi, nedruželjubivost

Figaro 1. ime lukavog brijača u Beaumarchaisovim komedijama "Seviljski brijač" (1775.) i "Figarova ženidba" (1784.); obradili ih kao opere Mozart (1785.), Rossini (1816) i dr.; pren. okretan posrednik u ljubavnim poslovima; 2. ime velikog pariškog konzervativnog lista, osnovanog 1854.

figljar (polj.) 1. šaljivac; 2. zool. afrička ptica grabljivica iz roda jastreba

figura (lat.) 1. lik, oblik; pojava, prilika; crtež, slika; stas, rast; lik (u šahu i na novcu); slika na igraćim kartama, karta sa slikom; 2. slik. čovjek (za razliku od slike "mrtve prirode"); 3. poet. slikovita predodžba stvorena riječima, slikovit izraz, izraz u slici; 4. glaz. niz međusobno povezanih tonova koji brzo dolaze jedan za drugim, tonovi koji kao ukras opisuju glavni ton, tonski ukras; 5. fil. oblik posrednog zaključivanja (silogizma); v. silogističke figure; 6. u plesu: pokreti i slike koje izvode plesači

figuracija (lat. figuratio) 1. uobličavanje, uobličenje, oblikovanje, davanje oblika; oblik; 2. poet. slikovito prikazivanje, izražavanje u slikama; 3. glaz. mješavina skladnih i neskladnih akorda; oživljavanje govora ili glazbenog djela figurama

figuralan (lat. figuralis) opremljen figurama; *figuralna glazba* glaz. djela s notama aritmetički točno odmjerenog tempa, simfonija (za razliku od jednostavne, koralne glazbe)

figurant (lat. figurans) kaz. sporedni igrač ili plesač, nijema osoba, statist; pren. beznačajna (ili: neutjecajna) osoba

figurativan (lat. figurativus) slikovit, izražen u slici, u prenesenom smislu

figurator (lat. figura) v. figurist

figurina (lat. figura, fr. figurine) figurica, kipić; modna lutka

figuriran (lat. figura) ukrašen šarama, na cvjetove, na cvjetiče, s cvjetovima

(tkanine); slikovit, prikazan u prenesenom smislu; glaz. ukrašen, uljepšan; *figurirana glazba* v. figuralna glazba

figurirati (lat. figurare) praviti, stvarati (figure); prikazivati zorno ili slikovito; praviti figuru, tj. prikazivati se, davati o sebi sliku (dobru ili lošu); stršati, isticati se, padati u oči; igrati ulogu; služiti samo radi popunjavanja neke praznine (npr. "on samo figurira"); služiti kao ukras

figurist (lat. figura) 1. osoba koja izrađuje figure; 2. plesač koji izvodi figure

figurizam (lat. figura) v. tipologija

fijaker (fr. fiacre) kočija (ime po pariškom hotelu "Saint Fiacre" gdje su se kočije mogle unajmiti)

fijakerist (fr. fiacre) kočijaš na fijakeru

fijala (grč. fiala) 1. v. fiola; 2. arhit. šiljati tornjić na gotičkim građevinama (najvažniji ukras gotičkog građevinarstva)

fijasko (tal. fiasco) velik neuspjeh, propast, slom, bruka (osobito nekog djela na pozornici); *pretrpjeti fijasko* potpuno propasti u nečemu, obrukati se

fijumara (tal. fiumara) geol. rječina, naplavina (suha dolina kroz koju samo povremeno protječe vode)

fikcija (lat. fingere izmisliti, fictio izmišljanje, izmišljaj) 1. izmišljaj, zamišljena stvar; 2. u znanstvenom mišljenju: pretpostavka čija se nevjerojatnost i nemogućnost uvida, ali je ipak od velike važnosti kao pomoćni pojam ljudskog razuma, npr. "prazan prostor", "stvar po sebi" itd.; 3. *fictio juriš* čit. fikcio juriš (lat.) prav. zamišljanje nečega što se nije dogodilo kao da se dogodilo (radi donošenja odluke o takvom slučaju)

fiktionalizam (lat. fictio) fil. oblik pragmatizma koji smatra da je religija, odnosno pojam Boga, samo fikcija, ali svrhovita i nužna, kao i mnogi

- drugi pojmovi i fikcije, npr. pojam duše, besmrtnosti duše, slobode, savršenstva i dr.; naziv Vaihingerove filozofije "kao da" ("Ais-Ob")
- fikokrom** (grč. fykos alge, chroma boja) zelena tvar u jednostaničnim algama
- fikologija** (grč. fykos alga, logia znanost) bot. znanost o algama; usp. alge
- fikomicete** (grč. fykos alga, mykes gljiva) mn. bot. gljive slične algama, biljke čije hife nisu podijeljene poprečnim stijenkama, već izgledaju kao dugačke elije (plijesni, krumpirova peronospora i dr.)
- fiks** (lat. fixus) čvrst, pričvršćen, nepokretan, postojan, stalan; određen, utvrđen (za cijenu)
- fiksacija** (lat. fixatia) v. fiksiranje
- fiksati se** uzimati drogu, drogirati se
- fiksativ** (lat. fixativum) sredstvo za učvršćivanje (boje, fotografske ploče, otiska)
- fiksativan** (lat. fixativus) koji utvrđuje, koji učvršćuje, koji određuje
- fiksatoar** (fr. fixatoir) sredstvo za učvršćivanje, vosak za brkove, pomada
- fiksaža** (fr. fixage) utvrđivanje, učvršćivanje (boja i dr.)
- fiksler** (njem. Fixer) burzovni špekulant; onaj koji se bavi terminskim poslovima
- fiksin** (lat.) nevidljiv prašak koji se upotrebljava u kriminalistici za posipanje predmeta kako bi na njima ostali što vidljiviji otisci prstiju,
- fiksiranje** (lat. fixus čvrst, utvrđen) 1. utvrđivanje, učvršćivanje, određivanje (stalne plaće); 2. utvrđivanje (boje, negativa fotografskih slika); usp. fiksirati; 3. neskidanje očiju s koga, piljenje u koga
- fiksirati** (lat. fixus) 1. utvrditi, učvrstiti, odrediti, označiti (npr. dan, rok, cijenu i dr.); 2. netremice gledati, piljiti u što, ne skidati očiju s koga; 3. u fotografiji: razvijeni negativ spustiti u vodenu otopinu natrij-tiosulfata ($\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$) da bi se zaostali nerazgrađeni bromid srebra otopio i uklonio s ploče kako svjetlost ne bi više na nju djelovala
- fiksna ideja** psih. misao koja se stalno nameće bolesnom duhu, misao koja potiskuje sve druge predodžbe (simptom bolesnog duha)
- fiksum** (lat. fixum) nešto čvrsto, sigurno, utvrđeno, stalno, npr. plaća, prihodi
- fiktilan** (lat. fictilis) zemljan, od zemlje, od gline
- fiktilije** (lat. fictilia) mn. zemljano posuđe, glineno posuđe
- fiktivan** (lat. fingere izmisliti, lat. fictivus) zamišljen, izmišljen, tobožnji; pretpostavljen; usp. fikcija
- fikus** (lat. ficus) 1. bot. smokva (drvo i plod); 2. med. otekлина na stražnjici ili na ženskom spolnom organu
- fil-** (filos) predmetak i nastavak u složenicama sa značenjem: prijatelj, ljubitelj, pristaša, npr. filozof, frankofil itd.
- fil-a-fil** (fr.) vrsta svilene tkanine u raznim bojama (za ženske ljetne haljine)
- fila** (grč. fyle) u staroj Grčkoj: pleme, plemenska zajednica
- fila** (njem. fullen puniti, nadijevati) 1. kuh. kosano meso kojim se pune paprike i dr., nadjev
- filadelfija** (grč. filadelfia) bratska ljubav, ljubav prema bližnjima; kod nas se vrlo često upotrebljava u značenju: prepreden čovjek, prepredenjak, promućuran čovjek
- filagram** (lat. filum nit, konac, grč. gramma crta) vodeni znak na papiru
- filakterij** (grč. fylakterion) 1. stražarsko mjesto, stražarnica; 2. zapis kao zaštita od nesreće, hamajlija; 2. židovska hamajlija s deset Božjih zapovijedi koju nose na čelu, prsima ili odjeći

filaktičan (grč. fylaktikos) koji čuva, koji štiti, zaštitni

filalet (grč. fylalethes) prijatelj istine

filaletija (grč. filios koji voli, aletheia istina) ljubav prema istini

filament (lat. filamentum vlakno, žilica)

1. anat. fina vlakna (kod žila i žilavaca); 2. bot. prašnička nit

filanda (tal. filanda) predionica svile, svilana

filandrija (grč. filandria) ljubav prema mužu

filantrop (grč. philanthropos) čovjekoljubac; *filantropi* mn. čovjekoljupci, naziv pedagoga XVIII. st. kojima je bilo osnovno pedagoško načelo slobodan prirodni razvoj, a poticaj u radu ljubav prema bližnjima (filantropija)

filantropija (grč. philanthropia) čovjekoljublje, ljubav prema bližnjima

filantropinizam (grč. filios prijatelj, ljubitelj, anthropos čovjek) ped. odgojni i nastavni sustav prema kojem osnova odgoja treba biti čista ljudska priroda i prvotni, čisto ljudski odnosi, a svrha odgoja pitomaca da postanu praktično korisni, vedri i plemeniti ljudi; usp. filantrop

filantropizam (grč. philanthropia) zastupanje filantropije riječju i djelom

filantropomanija (grč. philanthropos čovjekoljubac, mania pomama, strast, ludilo) pretjerano čovjekoljublje

filargirija (grč. filargyria) ljubav prema novcu, srebroljublje

filarh (grč. fila, archo vladam) u staroj Grčkoj: zapovjednik konjaništva u jednoj fili (političkoj zajednici)

filatelija (grč. filios koji voli, ljubitelj, atelesia oslobođenost od državnih pristojbi, a-privativum "bez", telos pristojba) poznavanje i skupljanje poštanskih maraka

filatelist (grč. filios, a-, telos) skupljač poštanskih i dr. maraka; timbrofil

filatelizam (grč. filios koji voli, ljubitelj, atelesia oslobođenost od državnih

nameta, a-alfa privativum, telos pristojba) skupljanje poštanskih i dr. maraka; strast za skupljanjem poštanskih maraka

filati (njem. fillen) kuh. puniti, nadijevati (kosanim mesom), npr. paprike

filatorij (lat. filatorium) sprava za odmotavanje i usukivanje svile

filautija (grč. filautia) ljubav prema samom sebi, samoljublje = egoizam

filaža (fr. filage) pređenje; predivo; predionica

file (njem. Filz) pust, pustina, puštana tkanina od vlakana, dlake (zečje) i dr. za izradu šešira, papuča, deka, odjeće itd.

fild (engl. field polje) šport, svi konji koji će sudjelovati u utrci

fildiš (ar.-tur.) slonova kost, bjelokost

fildžan (tur.) šalica bez ručke za crnu kavu

file (fr. filet) 1. mrežast ženski ručni rad; 2. ukras od zlatnih crta na uvezu knjige; 3. kuh. pisana pečenka

Filemon i Baukida (grč. Filemon, Baukis) mit. muž i žena iz Frigije, poznati po svojoj vjernoj ljubavi; Zeus im je, zato što su ga jednom gostoljubivo primili u svom siromašnom domu i ne sluteći tko je on, ispunio želju da u dubokoj starosti zajedno umru; nakon smrti Filemon je pretvoren u hrast, a Baukida u lipu

filen (fr. filin) tehnol. vrsta tkanine od češljane vune

filešue (njem. Schuh cipela) cipele s podstavom od pustine (filca)

fileti (tal. filetto končić, nit) mn. vrlo tanke trake usoljenog ribljeg mesa

filetičan (grč. fyle pleme) koji se tiče plemena, plemenski; koji pokazuje povijest razvoja

filetirati (fr. fileter) ukrašavati zlatom; usp. file 2.

filetski (grč. fyle pleme) v. filetičan

filfeder (njem. Füllfeder) naliv-pero
filharmonija (grč. filos, harmonia sklad) 1. ljubav prema glazbi; 2. udruženje glazbeno školovanih osoba radi njegovanja glazbe i izvođenja simfonijskih i koncertnih programa

filhelen (grč. filos, Hellen Grk) prijatelj Grka (ime onih koji su 1821. pomagali Grke u borbi za slobodu i samostalnost)

filhelenizam (grč. filos, Hellen Grk) prijateljstvo, ljubav prema Grcima

filiforman (lat. filum nit, konac, filiformis) koji je kao nit, vlaknast

filigran (fr. filigrane, lat. filum konac, nit, žica, granum zrno) 1. umjetnički, obično ukrasni (ornamentalni) mrežast predmet od zlatne ili srebrne žice; 2. vodeni znak na papiru, na novčanici; *filigranski papir* fini papir s utisnutim mrežastim šarama, uzorcima

filigranirati (lat. filum nit, žica, granum zrno) izrađivati filigrane

filijacija (lat. filiatio) 1. odnos djece prema roditeljima, obvezatnost djece; 2. poslušnost redovnika prema poglavaru reda; 3. prav. podrijetlo; *filijacijska proba* dokaz u čistoći plemićkog podrijetla

filijala (lat. filia kći) trg. podružnica, ogranak nekog poduzeća, ustanove ili banke

filijatar (grč. filos prijatelj, koji voli, iatros liječnik) prijatelj liječništva

filig-mašina (engl. filling, grč. mechane) sprava koja pri izradi stupe presijeca svilu u određenim dužinama

filioque čit. filioque (lat.) teol. formula u "Vjeronanju" Rimokatoličke crkve koja iskazuje da Duh Sveti izlazi "od Oca i Sina" (ex Patre et Filio), dok pravoslavne Crkve vjeruju da izlazi samo od Boga Oca

Filipi (grč. Filippoi, lat. Philippi) grad u makedonskoj Trakiji što ga je osnovao Filip Makedonski; Filipi su poznati po pobjedi rimskih vojskovođa Antonija i Oktavijana nad Brutom i Kasijem (42. pr. n. e.)

filipika (grč. Filippos) 1. naziv za oštre govore atenskog govornika Demostena protiv makedonskog kralja Filipa II. (359—336 pr. n. e.) kojima je utjecao na Grke da mu se ne pokore; 2. naziv za Ciceronove govore protiv Antonija; 3. pren. žustar govornički napad

filir (mad. filler) stoti dio krune (najsitniji austrougarski novac); danas u Mađarskoj: stoti dio forinte

filirati (fr. filer) 1. presti, izrađivati mrežastu tkaninu; u proizvodnji svile: upredati; 2. glaz. jedan ton izdržati pjevajući koliko dah podnosi; 3. u kartama: varati, podmetnuti kartu; gustirati polako otkrivajući svoje karte

filistar (hebr. Plischthi) čovjek ograničena duha (čiji duhovni život ne prelazi granice njegovih animalnih potreba i samozadovoljstva); u studentskom žargonu: podrugljiv naziv za građane i sve koji nisu studenti (izraz nastao prema Filistejcima, ratobornom nesemitskom narodu u jugozapadnoj Palestini koji je dugo ratovao s Izraelcima)

filistarstvo (hebr.) malogradanstvo; usp. filistar

Filisteja (grč. Palaistine, hebr. Pelišti) južni dio sirijske obale (u stara je vremena često mijenjao granice)

Filistejac pripadnik nesemitskog naroda najbližeg susjeda nekadašnjim Izraelcima

filiti (grč. fyllon list, lithos kamen) mn. geol. okamenjeno lišće biljaka, otisci lišća

film (engl. film) tanka i nježna kožica, opna; u fotografiji: 1. tanka ploča od

celuloida premazana slojem želatine u kojoj je ravnomjerno raspršen prah bromida srebra; 2. dugačka celuloidna vrpca na koju se brzo snima, jedna za drugom, vrlo mnogo slika koje čine scensku cjelinu (kinematografsko djelo)

filmogeničan prid. prikladan da dobro izgleda na filmskoj slici

filmografija popis filmova po datumima premijera, po autorima ih po producerskim poduzećima i si.

filmologija (engl. film opna, membrana, grč. logos govor) znanost o filmu

filmoteka (engl. film, opna, membrana, grč. theke spremnica) zbirka filmova, spremište filmova

filoblasti (grč. fyllon list, blastos klica) mn. bot. biljke kod kojih se pri klijanju javljaju dva (dikotiledone) ili više (polikotiledone) klicinih listića

filobus (tal. fila žica) električni omnibus s gornjim vodom; trolejbus

filodendron (grč.) bot. ukrasna sobna biljka s velikim rupičastim listovima

filodij (grč.-lat. phyllodium) proširena peteljka lista koja obavlja funkciju tzv. plojke

filodoksija (grč. filodoxia) slavoljublje, častoljublje

filofagi (grč. fyllon list, fagein jesti, žderati) mn. zool. listojedi, osobito porodica tobočara

filofizik (grč. filos, fysis priroda) prijatelj prirode, prirodnjak

filogeneza (grč. fylon pleme; rod, vrsta, genesis postanak) biol. razvoj vrste; geološki razvoj biljnih i životinjskih vrsta, rodova, porodica i klasa; supr. ontogeneza

filogenija (grč. fylon, gen- korijen od gignesthai postati, nastati) znanost o filogenezi, povijest razvoja biljnih i životinjskih oblika, znanost koja — na osnovi paleontologije, usporedne anatomije, ontogenije i biokemije —

objašnjava razvoj biljnih i životinjskih vrsta

filogin (grč. filogynos) ljubitelj žena; supr. mizogin

filoginija (grč. filogynia) ljubav, strasna naklonjenost prema ženskom spolu; supr. mizoginija

filogonija (grč. filogonia, filos koji voli, gonos potomak, mladunče) ljubav prema djeci, ljubav prema potomcima

filoidan (grč. fyllon list, eidos izgled, oblik) bot. sličan listu, listolik

filokalija (grč. filokalialia) ljubav prema onome što je dobro, časno, etično

filoksenija (grč. filoxenia) ljubav prema tudincima, strancima, gostoljubivost

filoksera (grč. fyllon list, xeros suh) zool. lisna uš, trsov ušenac (Phloxera vastatrix), štetnik koji uništava vinograd sušeci lozino lišće

filolog (grč. filologos) onaj koji proučava jezik, koji utvrđuje i opisuje jezične činjenice

filologija (grč. filologia) ljubav prema učenosti i književnosti, bavljenje time) znanost čiji je zadatak iznijeti i opisati jezične činjenice, znanost o jeziku

filološki (grč. filologos jezični, koji se tiče filologije, koji pripada filologiji)

filomela (grč. filos, melos melodija) glaz. violina koja ima 4 čelične žice (u obliku male viole)

filomimeza (grč. filos, mimesis oponašanje) sklonost oponašanju drugih

filomuz (grč. filo-musos) prijatelj muza, tj. prijatelj, ljubitelj umjetnosti

filon (grč. fyllon) 2. bot. list, osobito: čašični listić

filon (grč. fylon) 1. pleme, rod, vrsta

filonus (grč. filos, oinos vino) ljubitelj vina, veseli brat

filopatrija (grč. filos, patra domovina) ljubav prema domovini, domoljublje

filopedija (grč. filos, pais gen. paidos dječak) ljubav prema dječacima, to jest djeci i odgoju

filopodi (grč. *fyllon list*, *pus gen. podos noga*) mn. zool. listonošci (skupina najjednostavnije građenih rakova)

filopolemičan (grč. *filo-polemos* koji voli rat, ratoboran) koji voli polemizirati

filopozija (grč. *filoposia*) ljubav prema piću, odanost pijančevanju

filopsihija (grč. *filopsychia*) ljubav prema životu; plašljivost

floristija (grč. *floristia* strast za određivanjem pojmovna, *filos*, orizein ograničiti, pojmovno odrediti) sklonost objašnjavanju do potankosti, cjepidlačenje, sitničarenje

filosarkija (grč. *filos*, *sarx gen. sarkos* meso) ljubav prema mesu, sklonost putenom uživanju

filosemit prijatelj Židova, protivnik antisemitizma

filosomatija (grč. *filos*, *soma gen. somatos* tijelo) ljubav prema tijelu, pretjerivanje u njezi tijela

filostorgija (grč. *filostorgia*) nježna ljubav, zaljubljenost

filotaksija (grč. *fyloaxis*) bot. dio morfologije bilja koji istražuje pravilnosti u rasporedu listova na stabljici

filotehnija (grč. *filotechnia*) ljubav prema umjetnosti

filoteknija (grč. *filos*, *tekhon* dijete, *filoteknia*) ljubav prema djeci

filoti (tal. *filotti*) mn. veliki koralji

filotimija (grč. *filotimia*) častoljublje; natjecanje

filozof (grč. *filosofos* prijatelj mudrosti) mudrac, mudar čovjek, čovjek koji se posvetio istraživanju istine o svijetu i životu, koji se bavi filozofijom, koji se bavi apstrakcijama; student filozofije (na sveučilištu); pren. zamišljen, rastresen čovjek, čovjek čije je misli i riječi teško razumjeti; v. filozofija

filozofem (grč. *filosofema*) pitanje iz područja filozofije, filozofsko nauča-

vanje (ili: tvrdnja, mišljenje, promatranje)

filozofija (grč. *filosofia* ljubav prema mudrosti) mudrost, znanstveni rad na izgrađivanju općeg pogleda na svijet i sam taj pogled na svijet; prema tome: najviši oblik društvene svijesti, znanost o najopćenitijim zakonima kretanja i razvoja prirode, društva i ljudskog mišljenja; osnovno pitanje filozofije je pitanje odnosa između mišljenja i bića (subjekta i objekta), duha i materije te ispitivanje uzroka i principa stvari; usp. materijalizam, idealizam; pren. mudrovanje

filozofirati (grč. *filosofein*) baviti se filozofijom, umovati, misliti i istraživati istinu o svijetu i životu; težiti za spoznavanjem putem istraživanja, određivanja i povezivanja pojmova; pren. mudrovati

filozofist (grč. *filos*, *sofia*) tobožnji filozof, nazovifilozof

filozofizam (lat. *philosophismus*) tobožnja filozofija, nazovifilozofija

filozofski (lat. *philosophicus*) koji se tiče filozofije, koji pripada filozofiji; *filozofska propedeutika* znanosti koje se smatraju uvodom i pripremom za proučavanje filozofije (logika i psihologija); *filozofska škola* učenici i sljedbenici nekog filozofa koji pod njegovim posrednim ili neposrednim utjecajem dalje rade u njegovom duhu

filozoja (grč. *filozoa*) v. filopsihija

filtrar (lat. *filtrum*) cjedilo (naprava kojom se tekućina čisti od čvrstih djelića i klica)

filtracija (lat. *filtratio*) cijedenje, procjeđivanje, pročišćavanje cijedenjem

filtrat (lat. *filtrum*) procijeđena tekućina, cijedenjem pročišćena tekućina

filtrirati (lat. *filtrare*) cijediti, procijediti, pročistiti cijedenjem

filtromanija (grč. *filtron* ljubavni napitak, *mania* pomama, ludilo) ljubavno

bezumlje izazvano ljubavnim napitkom

fima (grč. fyma izraslina) med. svaka oteklina kože, osobito žljezdana oteklina

fimacija (grč. fyma izraslina, lat. phymatio) med. mala izraslina, čiric

fimata (grč. fyma) mn. med. v. fima

fimatičan (grč. fyma izraslina) med. otečen, s oteklinom; v. fima

fimoza (grč. fimosis suženje, zatvaranje nekog otvora na ljudskom tijelu) med. suženost kapice (muškog uda); *phimosis feminarum* čit. fimosis feminarum (lat.) suženost materničnog kanala

fin (fr. fin, njem. fein) tanak, nježan; sitan; odličan, odabran, čist; prepređen

finalan (lat. finiš granica, kraj, svrha, finalis) završni, krajnji, konačni; svrsishodan, svršni (v. kausa finalis); gram. namjerni; *finalna konjunkcija* namjerni veznik; *finalna* ili *namjerna rečenica* ona zavisna rečenica koja izriče namjeru ili cilj radnje glavne rečenice, npr.: Došao sam kako bih te savjetovao

finale (lat.) 1. završetak, kraj; 2. glaz. završni dio, završna pjesma; završni stavak u višestavačnom glazbenom djelu; završni dio opernog čina; 3. šport, završna borba ili utakmica, završna runda u natjecanju

finalitet (lat. finalitas) fil. svrsishodnost, svrhovitost, određenje svrhe; supr. kauzalitet

finalizam (lat. finiš kraj, finalis) fil. načuvanje da je svako zbivanje, i u psihičkoj i u biološkoj stvarnosti, određeno nekim ciljevima i svrsishodnošću

finalmente (tal.) napokon, konačno

financ (lat. finiš granica, kraj, fr. finance) porezno-carinski stražar, utjevivač poreza

financije (lat. finiš, granica, kraj, financia) mn. 1. državni prihodi, državno gospodarstvo, državna imovina; 2. imovinsko stanje pojedinca, novčane prilike, gotovina, gotov novac; 3. znanost o državnim prihodima i državnom gospodarstvu

financijer (fr. financier) 1. financijski službenik; 2. poznavatelj znanosti o financijama; 3. onaj koji radi s novcem, bankar; 4. onaj koji podupire neki posao

financijski (fr. financier) prihodni, koji se tiče prihoda; koji se tiče novca, novčani

financirati (fr. financer) plaćati; praviti financijske operacije; davati novac za neki posao

fine (tal. fine, lat. finiš) glaz. kraj

Finej (grč. Fineus) mit. kralj u Salmidesu u Trakiji; ubio je vlastitu djecu te su ga bogovi kaznili sljepoćom

finesa (fr. finesse) finoća, nježnost, istančanost, osjetljivost; nešto osobito fino i točno (izrađeno, iskazano itd.); lukavost

finfciger (njem. fünfzig pedeset) pedesetogodišnjak, čovjek od pedeset godina

Fingalova špilja glasovita špilja u Škotskoj na hebridskom otočiću Staffa, jedna od najljepših u Europi

fingiran (lat. fingere izmisliti) izmišljen, zamišljen, pretpostavljen, prividan, tobožnji, fiktivan; *fingirana mjenica* mjenica s potpisima nepostojećih osoba

fingirati (lat. fingere) izmisliti, izmišljati, zamisliti, zamišljati; praviti se, lažno predstavljati

finik (grč. foinix) datulja; palma

finiš (lat.) kraj, svršetak; cilj, krajnji cilj, svrha

finissimo (tal.) najfinije, vrlo fino (skraćeno ff)

finiš (eng. finish) kraj, završetak; šport, završni dio utrke, završna borba

finit (tal. finire) dovršiti, dokrajčiti; završiti, prestati

finitizam v. finizam

finito (tal.) trg. zaključak računa

finizam (lat. finis kraj) fil. naučavanje o ograničenosti ili konačnosti svijeta

finta (tal. finta, lat. fingere) 1. pretvaranje, licemjerje; 2. prijevara, podvala, lukavstvo; 3. mačevalački trik, tobožnji udarac

fio čit. fjoko (tal.) glaz. slabo, tiho

fio (mad. fiok) kutija na izvlačenje (u stolu ili ormaru), ladica

fio (grč. fiale duboka časa) trbušasta staklena posuda s dugim i uskim grlicem (upotrebljava se u kemiji, a služi za čuvanje tekućina koje lako isparavaju i onih koje treba čuvati od zraka i vlage)

fioritura čit. fjoritura (tal.) glaz. v. koloratura

firanga (njem. Vorhang) prozorska zavjesa

fircig (njem. vierzig) četrdeset (u kar* taškoj igri "šnaps": kralj i dama adutove boje)

firciger (njem. Vierziger četrdesetak) med. vrsta kožnog ekcema koji nije na zaraznoj osnovi, javlja se osobito kod male djece koja se ne hrane majčinim mlijekom (nazvan po tome što obično traje 40 dana)

firer (njem. Fiihrer) voda

firhendig (njem. vier četiri, Hand ruka) četveroručno (kad sviraju na glasoviru dvije osobe istodobno kompoziciju pisanu za četiri ruke)

firkin čit. ferkin (engl.) engleska mjera za pivo = 40,89 l

firma (tal.) ime pod kojim neki trgovac vodi svoj posao, daje potpise i pod kojim se vodi u sudskom registru; natpis nad vratima trgovine, gostionice i si.; trgovačka kuća

firment (lat. firmamentum) nebeski svod, zvezdano nebo

firmati (lat. firmare) kod katolika: utvrditi u vjeri, konfirmirati, krizmati

firmirati (tal. firmare) trg. potpisati firmu, potpisivati firmu

firmitet (lat. firmitas) čvrstina, jakost, trajnost; ustrajnost, postojanost

firn (fr.) kristalasta zrnata masa leda, višegodišnji planinski snijeg zrnate strukture

firnis (njem. Firnis) kem. uljasta ili smolasta tekućina koja, kad se u tankom sloju namaže na tvrde predmete (drvo, kovinu, kamen i dr.), otvrdne i štiti ih od vlage i zraka

first (njem. Fiirst = vorderster) knez vladar (titula)

firtl (njem. Viertel) gradska četvrt; okrug

firtlšue (njem. Viertelschuh) "četvrtci-pele" (vrlo plitke, obično ženske cipele)

fisilan (lat. findere cijepiti, fissilis) koji se daje cijepiti, cjepljiv

fisilitet (lat. fissilitas) cjepljivost

fisk (lat. fiscus) v. fiskus

fiskal (lat. fiscalis) zastupnik državne blagajne; državni pravobranitelj (usp. fiskus); kod nas i u značenju odvjetnik, advokat (*fiskal*)

fiskalni (lat. fiscalis) koji se tiče državne blagajne, koji pripada državnoj blagajni, koji ide u korist državne blagajne; *fiskalna godina* proračunska godina

fiskarij (lat. fiscarius) dužnik državnoj blagajni; zakupac državnog prihoda

fiskonija (grč. fyskon, lat. physconia) med. nadimanje, nadutost trbuha ili nekog drugog organa

fiskultura (grč. fysis priroda, lat. cultura njegovanje) športske vježbe kojima je cilj razvijanje i jačanje tijela kao uvjet za održavanje dobrog zdravlja

fiskus (lat. fiscus) 1. blagajna nekog ureda ili ustanove; 2. u doba rim. careva: carska privatna blagajna (za

- razliku od erara, tj. državne blagajne); 3. danas: državna imovina, državna blagajna; 4. država kao privatnopravna osoba, u položaju običnog građanina
- fistaža** (fr. fustage) ambalaža (prazne bačve, prazni sanduci, prazne vreće i si.)
- fistula** (lat. fistula cijev; frula) 1. svirala od trske; 2. med. šuplji čir, gnojan otvor na koži; 3. glaz. usiljeno visok i tanak glas (kao na svirali od trske) = falset
- fistulirati** (lat. fistula cijev; frula) govoriti ili pjevati iz fistule
- fistulografija** (lat. fistula cijev; otvor, grč. grafein pisati) med. liječnički postupak oko proučavanja fistule kako bi se doznali uvjeti pod kojima se može obaviti operacija
- fistulozan** (lat. fistulosus) cjevast, šupljikav; oblika fistule
- fisura** (lat. fissura) rascjep, pukotina
- fišbajn** (njem. Fischbein) riblja us, rožnata ploča iz kitovih usta, sipovina, riblja kost (služi za izradu češljeva, raznih sitnih ukrasa i dr.)
- fišgret** (njem. Fisch riba, Grate riblja kost) rebrasta tkanina, tj. tkanina u kojoj niti teku po uzoru na riblji kostur
- fiši** (fr. fichu) rubac (osobito: trokutasti ženski rubac koji prekriva ramena)
- fiškal** (lat. fiscalis) v. fiškal; pren. lukav čovjek, mudrijaš
- fiškuš** vinotoč(a); kod pijanki: osoba zadužena da čaše budu uvijek pune
- fišpaprkaš** (njem. Fisch riba) riblji paprikaš
- fištran** (njem. Fisch riba, Tran ulje) riblje ulje
- fit** (engl.) šport, pripravan, pripremljen (npr. konj za trku)
- fitalija** (grč. fytalia) sadnja, zasađivanje, doba sadnje (biljaka)
- fitaurari** (amh.) general (u etiopskoj vojsci)
- fitumakola** (grč. fyteuma nasad, posađeno drvo, posađen grm, kolla ljepilo) biljno ljepilo
- fiting** (engl. fitting) sitni dio nekog uređaja ili instalacije
- fitness** čit. fitnis (engl.) sposobnost, zdravlje, dobra tjelesna spremnost
- fito-** (grč. fyton) predmetak u složenici sa značenjem: biljka, biljni
- fitoaleksini** (grč. fyton biljka, alexo braniti) izlučevine biljnih stanica za obranu od nametnika
- fitobiologija** (grč. fyton, bios život, logia znanost) znanost o životu (biologija) biljaka
- fitofag** (grč. fyton, fagein žderati, jesti) biljožder, biljojed
- fitofiziologija** (grč. fyton, fysis priroda, logia znanost) znanost o zakonima biljnog života
- fitogen** (grč. fyton, gen- korijen od gignesthai postati) ono što stvara biljku, biljna tvar; *fitogeni* mn. minerali koji su nastali od biljaka (kameni ugljen, treset i dr.)
- fitogeničan** (grč. fyton, gen- korijen od gignesthai postati) koji je nastao od biljaka, biljnog podrijetla
- fitogeografija** (grč. fyton, geografija) znanost o rasprostranjenosti biljaka na Zemlji, biljna geografija
- fitoglifi** (grč. fyton, glyfo dubem, urezujem) mn. kamenje s otiscima biljaka
- fitognomonika** (grč. fyton, gnomonikos očevidan, shvatljiv) poznavanje biljaka i njihove vrijednosti prema njihovoj vanjštini i njihovom izgledu
- fitognozija** (grč. fyton, gnosis poznavanje) prirodopis bilja
- fitograf** (grč. fyton, grafo opisujem) opisivač bilja
- fitografija** (grč. fyton, grafo opisujem) v. fitologija
- fitokemija** (grč. fyton, chemeia) biljna kemija
- fitoliti** (grč. fyton, lithos kamen) mn. biljne okamine

- fitologija** (grč. fyton, logia znanost) opisivanje bilja, znanost o bilju = botanika
- fitomorfi** (grč. fyton, morfe oblik) mn. kamenje sa šarama sličnim biljkama
- fitonimija** (grč. fyton, onyma ime) davanje naziva biljkama
- fitonomija** (grč. fyton, nomos zakon) fiziologija biljaka
- fitopaleografija** (grč. fyton, palaios star, grafia opis) opis pretpotopnih biljaka
- fitopaleontologija** (grč. fyton, palaios star, on biće, logia znanost) v. paleontologija
- fitopatologija** (grč. fyton, pathos bolest, logia znanost) znanost o bolestima i uzrocima bolesti biljaka
- fitosociologija** (grč. fyton, logia znanost, lat. socius drug) znanost koja ispituje, proučava međusobne odnose biljaka
- fitoterapija** (grč. fyton, therapeia njege, liječenje) liječenje biljaka, biljno liječništvo
- fitotipoliti** (grč. fyton, typos otisak, lithos kamen) otisci biljaka na kame-nju
- fitotoksin** (grč. fyton, toxon strijela, otrov) otrov koji sadrže u sebi neke biljke (npr. neke gljive, ricinus i dr.), biljni otrov
- fitotomija** (grč. fyton, tome rezanje) anatomija biljaka
- fitotopologija** (grč. fyton, topos mjesto, logia znanost) znanost o mjestima povoljnim za rast i razmnožavanje biljaka
- fitotrofija** (grč. fyton, trofe prehrana, hrana) prehranjivanje biljaka, uzgoj biljaka
- fitotropija** (grč. fyton, tropos okret) preobražavanje biljaka, vještina mijenjanja i križanja biljaka
- fitozoe** (grč. fyton, zoon životinja) mn. zool. biljke-životinje
- fiturgija** (grč. fyton, ergon posao, djelo, rad) znanost o sadnji biljaka
- Fiume** (lat. flumen rijeka) talijanski naziv za hrvatski grad Rijeku; Fijuma
- fiveshooter** čit. fajvšuter (engl.) vrsta revolvera sa pet cijevi
- fiz-harmonika** (grč. fysao pušem, harmonike) glazbeni instrument sličan orguljama; tonove proizvode metalni jezici koje pokreće vjetar
- fiza** (grč. fysa) med. vodeni mjehur
- fizagog** (grč. fysa nadimanje, vjetar, ago odvodim) med. lijek protiv nadimanja i vjetrova; karminativ
- fize** (fr. fusee) voj. upaljač bombe; raketa
- fizelaža** (fr. fuselage) okosnica, kostur zrakoplova; skup svih poprečnih i uzdužnih rebara i veza trupa i krila zrakoplova
- fizema** (grč. fysema) med. nadimanje, napuhanost, nadutost
- fizeter** (grč. fyseter) mijeh za puhanje, osobito u orguljama
- fizeza** (grč. fysesis puhanje) med. v. fizema
- fiziautokracija** (grč. fysis priroda, autos sam, kratos jačina, vlada) samovladavina prirode, ljekovita moć prirode
- fizičar** (grč. fysis) prirodnjak koji se bavi fizikom
- fizički** (grč. fysikos) prirodni, utemeljen u prirodi; osjetilni, tjelesni, puteni; *fizička nemogućnost* ono što je po prirodnim zakonima neizvedivo; *fizička potreba* prirodna potreba (glad, žeđ i dr.); supr. psihički; *fizikalan* koji spada u fiziku, koji se tiče fizike
- fizijatar** (grč. fysis priroda, iatros liječnik) prirodni liječnik, onaj koji se glavito oslanja na ljekovitu moć same prirode
- fizijatrija** (grč. fysis priroda, iatreia liječenje) prirodno liječenje, ljekovita moć prirode

fizik (lat. *physicus*) liječnik kojega postavlja državna vlast za nadzornog liječnika (u gradu ili okrugu)

fizika (grč. *fysis* priroda, *theoria fysike* znanstveno istraživanje prirode, biti stvari) znanost o prirodi uopće; u užem smislu: znanost o zakonima prirodnih pojava ukoliko one nisu izazvane organskim ili kemijskim silama, dakle, znanost o energiji u njezinim različitim oblicima (danas je teško povući granicu između fizike i kemije)

fizikalni (grč. *fysike*) koji se tiče fizike, koji spada u fiziku; *fizikalna terapija* liječenje prirodnim sredstvima: kupanjem, masažom, oblozima i dr.

fizikat (lat. *physicatum*) djelokrug i područje fizika

fizikoteologija (grč. *fysikos* prirodni, *Theos Bog*, *logia* naučavanje) fil. prirodno naučavanje o Bogu, pokušaj da se na osnovi svrhovitosti u prirodi zaključi da postoji i prvi uzrok toga poretka, tj. Bog; *fizikoteološki dokaz o postojanju Boga* teol. dokaz da postoji Bog na osnovi postojanja svrhovitosti u prirodi koju je mogao stvoriti samo apsolutno savršen Um, tj. Bog (usp. teodiceja)

fzileta (fr. *fusillette*) raketica

fzilir (fr. *fusil* puška) voj. strijelac, vojnik-pješak

fizio- (grč. *fysis*) predmetak u složenici sa značenjem: priroda

fiziofilozofija (grč. *fysis*, *fylosofia*) filozofija prirode

fziogenija (grč. *fysis*, *gen-* korijen od *gignesthai* postati, nastati, roditi se) v. *fziogonija*

fziognom (grč. *fysiognome* koji sudi o prirodi ili o prirodnom svojstvu, koji prosuđuje o karakteru čovjeka iz prirode njegove građe, osobito iz crta lica) v. *fziognomist*

fziognomija (grč. *fysis*, *gnomon* poznavatelj) vanjski izgled čovjeka (u širem

značenju i životinje, biljke, predjela i si.) kao izraz unutrašnje osobitosti; posebno: crte, građa lica (ukoliko izražava trajne prirodne osobine duha), izraz lica

fziognomika (grč. *fysis*, *gnomon* poznavatelj) tumačenje (ili: čitanje) crta lica, znanost koja po crtama lica, kretnjama, građi i držanju tijela zaključuje o duševnim osobinama ljudi

fziognomist (grč. *fysiognomon*) onaj koji može raspoznati duševne osobine čovjeka po crtama njegovog lica

fziognotip (grč. *fysis*, *gnomon* poznavatelj, *typos* otisak, lik) crtač lica, naprava za brzo snimanje crta lica i izradu poprsja

fziognotipija (grč. *fysis*, *gnomon* poznavatelj, *typos* otisak, lik) automatsko snimanje prirodnih objekata

fziogonija (grč. *fysis*, *gignomai* nastanem, postanem) povijest prirode, znanost o postanku prirode

fziograf (grč. *fysis*, *grafo* pišem, bilježim) med. naprava koja istodobno bilježi i kontrolira rezultate devet raznih funkcija ljudskog tijela: otkucanje srca, količinu kisika u plućima i tjelesnim stanicama, komplikacije u mozgu i dr.

fziografija (grč. *fysis*, *grafia* opis) opisivanje, opis prirode

fziokeramika (grč. *fysis*, *keramike* lončarstvo) izrađivanje medaljonskih slika prema fotografijama

fziokracija (grč. *fysis*, *kratos* jačina, snaga, vladavina) vladavina (ili: snaga, sposobnost) prirode

fziokrati (grč. *fysis*, *kratos* jačina, snaga) ekonomisti fiziokratizma; prema njima je proizvodan samo rad u području poljoprivrede, tj. samo se u njoj proizvodi višak vrijednosti; u svojim teorijama (Quesnay 1694—1774) dali su prvo sustavno shvaćanje kapitalističke proizvodnje

fiziokratizam (grč. fysis, kratos jačina, snaga) 1. fil. shvaćanje po kojem je cjelokupan život ljudi, socijalni i politički, potčinjen zakonima koje je postavila sama priroda; 2. u ekonomiji: teorija po kojoj jedino priroda proizvodi vrijednosti i zbog čega samo one radinosti koje su neposredno vezane za zemlju (zemljoradnja, šumarstvo, rudarstvo i ribarstvo) imaju proizvodni karakter; budući da jedino zemljoradnja daje čist prinos, treba postojati samo jedan porez koji bi plaćala ova proizvodna radinost jer izvan nje nema bogatstva (fiziokratski ili agrikulturni ekonomski sustav)

fiziologija (grč. fysiologia) 1. prvobitno: znanost o prirodi (*fizika*); 2. sada: znanost o prirodnim zbivanjima, procesima u organizmima biljaka (*fitofiziologija*) te životinja i čovjeka (*zoo-fiziologija*); *opća fiziologija* bavi se pojavama svojstvenim svim živim bićima; *specijalna fiziologija* proučava vegetativne funkcije životinjskog tijela koje su zajedničke s funkcijama biljke (prehrana, disanje, razmnožavanje) i animalne radnje svojstvene samo životinji (kretanje, osjećaje, moć predočavanja)

fiziološka psihologija psihologija koja proučava duševne, psihičke pojave u vezi s fiziološkim pojavama i na osnovi fizioloških pojava; osnivači: E. H. Weber, G. T. Fechner i osobito W. Vundt

fiziomonizam (grč. fysis, monos jedini) fil. monizam koji smatra prirodu kao jedino što stvarno postoji; supr. teomonizam

fizionomija (grč. fysis, nomos zakon) znanost o prirodnim zakonima

fizioplastika (grč. fysis, plastike vještina uobličavanja) 1. umjetno stvaranje oblika; 2. umjetno zamjenjivanje dijelova tijela; 3. primitivno crta-

nje koje teži za gotovo fotografski vjernim reproduciranjem predmeta crtanja (osobito kod primitivnih naroda)

fizioskop (grč. fysis, skopeo promatram) instrument koji prikazuje prirodna bića u veoma povećanim slikama

fizioteleološki (grč. fysis, telos svrha, logos riječ) koji se temelji na svrhovitom uređenju prirode; *fizioteleološki razlozi vjere* razlozi (opravdanja) vjere utemeljeni na svrhovitosti u prirodi; *fizioteleološki dokaz* v. fizikoteološki dokaz pod fiziko teologija)

fizioterapija (grč. fysis, therapeia nje-ga, liječenje) liječenje prirodnim sredstvima (kupanjem, masažom, oblozima i dr.)

fiziotip (grč. fysis, typos otisak, lik) v. fiziognotip

fiziotipija (grč. fysis, typos otisak, lik) v. fiziognotipija

fiziozofija (grč. fysis, sofia mudrost) prirodna mudrost

fizocefal (grč. fysis vjetar, nadutost, kefale glava) med. skupljanje zraka, nadutost u glavi

fizocela (grč. fysis vjetar, nadutost, kele bruh, kila) med. v. pneumatocela

fizocelija (grč. fysis vjetar, nadutost, koilia trbušna šupljina, trbuh) med. nadutost trbuha, nadimanje

fizodes (grč. fysisodes, fysis vjetar, nadimanje, eidos oblik) med. v. emfizem

fizognozija (grč. fysis, gnosis poznavanje, spoznaja) poznavanje prirode, proučavanje prirode

fizometra (grč. fysis nadutost, metra maternica) med. nadutost maternice

fizonkus (grč. fysis vjetar, nadutost, onkos masa) med. oteklina ispunjena zrakom

fizospazam (grč. fysis, spasmos grč) med. grč izazvan zrakom (vjetrovima)

- fizostigmin** kem. otrov koji se nalazi u plodu biljke *Physostigma venenosum*; u medicini se upotrebljava za sužavanje zjenica, protiv živčanih bolova, osobito protiv trbušnih grčeva kod konja; urođenici njime truju svoje strijele
- fizotoraks** (grč. fysa vjetar, nadutost, thorax prsni koš) med. nadutost pluća i prsne šupljine (zbog nagomilnosti zraka)
- fjaka** tal. (fiacca) malaksalost, klunulost; nevoljkost, tromost
- fjanketan** (tal. fianca) sa strane, s boka (udarac, napadaj)
- fjord** (dan.) dugačak, a uzak morski zaljev na obalama polarnih područja te u Norveškoj
- fjorentinac** (tal. fiorentino) široki slamnati šešir
- flagelacija** (lat. flagellatio) bičevanje
- flagelanti** (lat. flagellantes) članovi katoličkog reda u XIII. i XIV. st. koji su sebe povremeno javno bičevali radi kazne za grijeh
- flagelirati** (lat. flagellare) bičevati, šibati
- flagellata** (lat.) mn. zool. bičaši (praživotinje s dugačkim, nitastim protoplazmatičnim izraslinama)
- flagicij** (lat. flagitium) prav. sramno djelo, nečasno djelo
- flagitacija** (lat. flagitatio) veliko moljenje, zahtijevanje, opominjanje
- flagrancija** (lat. flagrantia) žar, vatra; očitost, očevidnost, očiglednost
- flagrantan** (lat. flagrans) 1. koji gori, vatren, žestok; 2. očevidan, očit, koji bode oči, otvoren, nesumnjiv; *in flagranti* (lat. in flagranti sc. delicto) na djelu, tj. uhvaćen
- flagrantnost** (lat. flagrantia) v. flagrancija
- flah** (njem. flach) ravan, plosnat
- flahcange** (njem. Flachzange) teh. plosnata klijesta
- flahdruk** (njem. Flachdruck) tisk. plosnat tisak
- flahdruk** (njem. Flachdruck) tisk. plosnat tisak (tiskarski postupak kad svi dijelovi materijala koji se treba tiskati leže u istoj ravnini, za razliku od tiskanja na valjcima)
- flajer** (engl. flyer, flier "letač") 1. teh. naprava na stroju za pređenje koja namotava konac na kolutove; 2. šport, brz trkački konj
- flajsig** (njem. fleissig) marljiv, vrijedan u poslu
- flajšmašina** (njem. Fleisch meso) stroj za mljevenje mesa
- flak** kratica za njem. Fliegerabwehrkanone (Flieger letač, Abwehr obrana, Kanone top) protuzrakoplovni top, protuavionsko topništvo
- flakcescencija** (lat. flaccescencia) labavost, mlitavost; *flaccescencia pulmonum* čit. flakcescencija pulmonum (lat.) med. mlitavost, uzetost pluća
- flakon** (fr. flacon) bočica za miris
- flam** (njem. Flaum) najfiniji sloj sala; meko paperjasto goveđe meso; goveđa rebra
- flambojantni slog** (fr. flamboyant) arhit. "plameni stil", oblik kasnogotičkog stila (u XV. i XVI. st. u Francuskoj i Engleskoj) s plamenastim ukrasima na prozorima
- flambojantan** (fr. flamboyant) prid. plamenit, vatren, ognjen; sjajan, blistav
- flamenco** čit. flamenko (šp.) andaluzijska narodna pjesma i ples (izvodi se uz gitare i kastenjete)
- flamingo** (lat. flamma plamen) zool. plamenac, crvena čaplja (ptica slična rodi, živi u zapadnoj Aziji i sjevernoj Africi)
- flamirati** (lat. flammare) u finom stolarstvu: na letvi, dasci i dr. napraviti plamenaste ureze
- flan(g)irati** (fr. flaner) lutati, skitati se, hodati bez cilja, tumarati

flandramal naziv za jezik (žargon) kojim se služe Islandani za sporazumijevanje sa stranim ribarima koji love u islandskim vodama; sastavljen je od islandskih nizozemskih, engleskih i francuskih jezičnih elemenata

flanel (fr. flanelle) mekana vunena ili pamučna tkanina, tkana kao platno, služi za izradu toplog rublja

flanker (fr. flanqueur) voj. onaj koji izaziva čarke (vojnici koji uznemiruju neprijatelje)

flankirati (fr. flanquer) voj. udariti s boka, napadati s boka; štititi s boka; utvrđivati bokove

flankonada (fr. flanconnade) u mačevanju: bočni udarac

Flash Gordon čit. Flaš Gordon (engl.) junak velikog broja fantastičnih priča i stripova, čiji je autor Dan Barry

flashback čit. flešbek (engl. flash) iznenađujuće se pojaviti, back nekada, u prošlosti) retrospektivne scene kojima se (u filmovima ili u kazališnim djelima) prikazuju prošli događaji koji su u vezi s radnjom

flaster (grč. emplastron, njem. Pflaster) med. melem namazan na posebnu tkaninu (za vanjsku uporabu)

flaša (lat. flasco, njem. Flasche) boca, staklenka

flat-race čit. flat-res (engl.) šport, utrka bez prepona

flatulencija (lat. flatulentia) med. nadutost, nadimanje trbuha zbog plinova

flatumentan (lat. flare puhati) med. koji nadima; prazan, ništav, bezvrijedan

flauta (njem. Flote) glaz. drveni puhački instrument, s tonovima višim od tonova svih ostalih drvenih puhačkih instrumenata (danas prevladava metalna flauta)

flautando (tal. flautando) glaz. kao na flauti

flavescentan (lat. flavescere, flavescens) koji prelazi u zlatnožuto, žućkast

flaza (grč. flasis pritiskivanje, gnječenje) med. prijelom neke ravne kosti

fleb- (grč. fleps gen. flebos) predmetak u složenicama sa značenjem: žila, vena

flebektazija (grč. fleps gen. flebos vena, žila, ektasis rastezanje, širenje) med. v. flebeurizma

flebeurizma (grč. fleps, eurys širok) med. proširenje vena

flebile (tal.) glaz. tužno, plačno, molećivo

flebitis (grč. fleps gen. flebos) med. upala vena

flebodan (grč. flebodes) žilat, venat, pun žila; žilast, venast, sličan žili

flebografija (grč. fleps, gen. flebos, grafia opis) opis vena

flebolit (grč. fleps, lithos kamen) med. kamenast konkretno u venama, venski kamen

flebologija (grč. fleps, logia znanost) dio medicine koji proučava vene

fleboragija (grč. fleps, rag- korijen od regnymi slomim, skrham) med. krvarenje iz vene

fleboskleroza (grč. fleps, skleros tvrd, krt) med. zadebljalost vena

flebotom (grč. fleps, tome rezanje) med. instrument za puštanje krvi iz vena

flebotomija (grč. fleps, tome rezanje) med. puštanje krvi iz vena

flebotomist (grč. fleps, tome rezanje) onaj koji pušta krv iz vena

flebotomizirati (grč. fleps, temno režem, tome rezanje) med. puštati krv iz vena

flebotomomanija (grč. fleps, tome rezanje, mania pomama, strast) pretjerana sklonost puštanju krvi

fledonija (grč. fledon brbljavost) med. ludilo

Flegeton(t), Piriflegeton(t) (grč. pyr vatra, flego gorim) mit. jedna od rijeka u podzemnom svijetu

- flegma** (grč. flegma sluz, sluzava tekućina u tijelu) 1. kod starih kemičara: vodnjikavi ostatak destilacije neke alkoholne tekućine; 2. danas: alkoholom siromašni sirovi špirit (žesta); 3. kod starih medicinara: tobožnja sluzasta krv kao osnova flegmatičnog temperamenta; otuda: prirodna neosjetljivost i tromost, hladnokrvnost, ravnodušnost
- flegmagogi** (grč. flegma sluz, sluzava tekućina, ago odvodim) mn. med. sredstva za izbacivanje sluzi
- flegmapira** (grč. flegma sluz, pyr vatra) med. sluzava groznica
- flegmatičan** (grč. flegmatikos sluzav, pun žitke sluzi) pun žitke sluzi; hladnokrvan, neosjetljiv, ravnodušan, trom, nedjelatan; *flegmatičan temperament* v. flegmatik
- flegmatik** (grč. flegmatikos sluzav, pun žitke sluzi) hladnokrvan čovjek, čovjek koji se teško uzbuđuje, hladan, ravnodušan, neosjetljiv čovjek
- flegmazija** (grč. flegmasia) med. upala; *phlegmasia alba dolens* čit. flegmazija alba dolens (lat.) bijela oteklina, bijela upala bedra kod roditelja
- flegmone** (grč. flegmone) med. bolom praćena upala staničnog tkiva zbog zaraze uzročnicima gnojenja (obično prelazi u gnojenje i stvaranje apscesa)
- flek** (njem. Fleck) mrlja, pjega, uprljano mjesto (na odjeći); zakrpa (na cipeli)
- fleksibilitet** (lat. flexibilitas) savitljivost, vitkost; gram. promjenjivost
- fleksija** (lat. flexio savijanje, pregibanje) gram. mijenjanje, promjena (zajednički naziv za deklinaciju i konjugaciju)
- fleksimetar** (lat. flectere saviti, iskriviti, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje savijanja (iskrivljenja)
- fleksivan** (lat. flexio savijanje, pregibanje) gram. koji ima fleksiju; *flek-*
- siuni jezici jezici koji imaju fleksiju, npr. indoeuropski*
- fleksor** (lat. flexor) anat. mišić savijač (pregibač)
- fleksura** (lat. flexura) geol. koljenasta bora, uvijanje vodoravnih slojeva tako da se jedna strana slojeva spusti prema drugoj, ali obje strane ostaju i dalje povezane
- flektirati** (lat. flectere mijenjati) gram. mijenjati (imenice, pridjeve, zamjenice, brojeve, glagole)
- fleret** (fr. fleuret) 1. četverokutni tanak mač s kuglicom na vrhu, služi za vježbanje u mačevanju; tkanina od otpadaka svile, polusvilena tkanina
- fleron** (fr. fleuron) ukras u obliku cvijeća ili lišća
- flert** (eng. flirt) zabavljanje, udvaranje, ljubakanje, očijukanje, koketiranje
- flessibile** (tal.) glaz. savitljivo, glatko (bez poteškoća)
- fletan** (njem. flatig) marljiv, okretan, vrijedan, vješt
- fliakografija** (grč. flyax gen. flyakos lakrdija, grafia) lakrdija
- fibustjeri** (fr., niz. fibustiers, vrijbuitter gusar) mn. 1. gusari i krijumčari raznih europskih narodnosti udruženi u posebne organizacije, u 18. st. napadali su španjolske posjede u Srednjoj Americi; 2. u SAD-u: naziv za organizatore parlamentarne opstrukcije
- figl** (njem. Flügel krilo) glaz. koncertni glasovir
- figltir** (njem. Flügel krilo, Tur vrata) dvokrilna vrata
- fliktena** (grč. flyktaina) med. bubuljica od vrućine, mjehur (na oku)
- fliktenodan** (grč. flyktainoeides mjehurast) med. sličan milijariji (osipu u obliku mjehurića)
- fliktenoza** (grč. flyktainosis) med. mjehuravost kože
- flinta** (njem. Flinte) ženska lakog morala, "laka roba"

flip (engl.) piće od jaja, rakije i šećera; punč s jajima

flipper (engl. flipper) vrsta električnog biljara, tj. automat za igru

flisati (njem. fliessen) lagano teći, curkati

flispapir (njem. Fliesspapier) 1. bugaćica, papir upijač; 2. tanak, gotovo proziran papir

fliter (njem. Flitter) bezvrijedni svjetlacavi nakit našiven na tkaninu

flizis (grč. flysis) med. izbijanje mjehura po koži

flobert (njem. Flobert-gevvehr) malokalibarska puška; dječja puška (naziv prema izumitelju Flobertu)

flock-book čit. flok-buk (engl. flock stado; book knjiga) u racionalnom stočarstvu: matična uzgojna knjiga s podacima (podrijetlo, težina, proizvodna sposobnost) za ovce, rodoslovník ovaca

flogističan (grč. flox gen. flogos plamen) izgorljiv, zapaljiv; *flogistična teorija* v. flogiston

flogistika (grč. flogizo zapalim, izgorim) znanost o izgorljivim, zapaljivim tijelima

flogistizirati (grč. flogizo zapalim, izgorim) spojiti s gorivom

flogiston (grč. flogistos izgorljiv) gorivo, po teoriji izgaranja (*flogistična teorija*) njem. kemičara G. E. Stahla (1660—1734) hipotetična tvar koja postoji u svim izgorljivim tijelima; usp. antiflogistika 1.

flogokemija (grč. flogizo zapalim, izgorim, chemeia) v. flogistika

flogopira (grč. flox gen. flogos plamen, pyr vatra) med. groznica koja nastaje zbog upale

flogoskop (grč. flox, flogos plamen, skopeo promatram) 1. vrsta štednjaka koji istodobno zagrijava i osvjetljuje; 2. instrument koji pokazuje stupanj zagrijanosti

flogoza (grč. flogosis upala) med. lokalna upala; trenutčno porumenjavanje obraza

flogurgija (grč. flogizo zapalim, izgorim, ergon djelo) v. flogistika

floks (grč. flox plamen) bot. plamenac (biljka penjačica iz porodice žabnjača)

flokulacija (lat. flocculus pahuljica) med. stvaranje pahuljičastog tkiva

flor (lat. flos gen. floris cvijet) laka i tanka tkanina od svile, koprive, vune ili lana; kopriva, veo (nazvan po tome što je nekada bio izrađen od floret svile, ili što bi u njega utkali cvjetove)

flora (lat. Flora) biljni svijet, sve biljke koje rastu u nekoj zemlji ili nekom kraju; popis ili opis tih biljaka

Flora (lat. Flora, flos gen. floris cvijet) mit. rim. božica cvijeća i proljeća

floreale (fr.) mjesec cvjetanja (VIII. mjesec u fr. republikanskom kalendaru, od 20. travnja do 19. svibnja)

florescencija (lat. florescentia) cvjetanje, procvjetavanje; cvat

floret (lat. floretum) 1. zool. gornje, grubo tkivo kod gusjenice dudovog svilca; 2. tkanina od otpadaka svile, polusvilena tkanina, floretna svila

floridan (lat. floridus) cvjetan, bogat cvijećem; koji je u cvijetu, svjež, mlad

floriferan (lat. florifer) cvjetonosan, cvjetan, bogat cvijećem

florilegij (lat. florilegium) 1. berba cvijeća; 2. zbirka odabranih štiva (iz djela), antologija

florimanija (lat. flos gen. floris cvijet, grč. mania pomama, strast) strast za cvijećem

floristika (lat. flos gen. floris cvijet) znanost o cvijeću, poznavanje cvijeća

flos (lat.) cvijet; *in flore* ili *in floribus* (lat.) u cvijetu, u cvjetanju, u blagostanju

floskula (lat. flosculus cvjetić; izreka) ret. govornički ukras; fraza, prazna riječ

floskulirati (lat. floscularē) upotrebljavati zvučne, ali prazne riječi

flota (tal. flotta, fr. flotte, njem. Flotte) brodovlje, mornarica (ratna, trgovačka); osobito: cjelokupna pomorska snaga neke države

flotacija (lat. flotatio) rud. 1. ispiranje rude vodom radi odvajanja dviju ruda i radi njihove koncentracije kad su pomiješane u prirodi: pjena nekih tekućina (npr. mineralnog ulja, klorbenzola), adhezijom i površinskim naponom zadržava djeliće sitno samljevene rude na površini dok djelići druge padaju i talože se na dnu; 2. uređaj za koncentraciju rude po ovoj metodi

flotantan (fr. flottant) lelujav, valoviti; kolebljiv; *flotantan dug* (fr. dette flottante) promjenjiv (neodređen) dug

floteca (tal. flottezza) umj. naziv za mješavinu boja, tj. za slikarsku nijansu

flotila (fr. flottille) 1. mala flota, eskadra; 2. odred manjih ratnih brodova za akciju pokraj morske obale, po jezerima i rijekama (npr. "dunavska flotila")

flotirati (fr. flotter) plivati, plutati, ploviti; lelujati se; kolebati se; *flotirajuće stanovništvo* stanovništvo bez stalnog mjesta boravka, koje se stalno seli

fluati mn. fluorovi silikati, služe protiv štetoinja te za otvrdnjavanje građevnog materijala protiv raspadanja

fluid (lat. fluidum) tekućina, tekuće tijelo; fiz. tekuće tijelo, plinovito tijelo; pren. nešto nestalno, prolazno

fluid meat čit. fluid mit (engl.) "tekuće meso", pripravak od krhkog mesa čije su bjelančevine pretvorene u peptone (za bolesti želuca)

fluidan (lat. fluidus) tekući; fiz. tekuć, plinovit; pren. lak, neusiljen

fluidifikacija (lat. fluidificatio) pretvaranje u tekućinu

fluidnost (lat. fluiditas tekućina) ono što ima oblik tekućine ili plina; lakoća, prirodnost (u govoru, izlaganju)

fluks (lat. fluxus tekući) 1. smjer, tijek; 2. broj neutrona po kvadratnom centimetru u sekundi; 3. brzina prenošenja energije ili tvari kroz određenu površinu

fluksija (lat. fluxio) curenje; mat. v. diferencijal; med. navala, naviranje krvi

fluksus (lat. fluxus) curenje, tečenje; krvarenje, odljev, proljev

fluktucija (lat. fluctuatio) 1. med. lelujanje, gibanje (npr. vode ili gnoja u nekoj tjelesnoj šupljini ili oteklini pri dodirivanju); 2. kolebanje, mijenjanje (cijena i dr.), nestalnost, nepostojanost

fluktuirati (lat. fluctuare) lelujati se; kolebati se, biti nestalan

fluktuozan (lat. fluctuosus) lelujav; kolebljiv, nestalan

fluor (lat. fluere teći) kem. halogen element, atomska težina 19, redni broj 9, znak F, žučkastozelen, plin zagušljiva mirisa i veoma opasan

fluorescencija (fr. fluorine *fluoran*, koji pokazuje ovo svojstvo) opt. svojstvo nekih tijela da pod utjecajem jedne vrste svjetlosti zrače svjetlost druge vrste (manje valne dužine) i to samo dok ta svjetlost na njih djeluje

fluoridi (lat. fluere) mn. kem. spojevi fluora

fluorit (lat. fluor, grč. nastavak -ites) min. mineral CaF₂, blijedožute, ljubičaste ili zelene boje, pokazuje svojstvo fluorescencije

flus (njem. FluB) v. fluksus

fluvijalan (lat. fluvialis) riječni, vodeni, koji raste u rijekama, u vodi

fluvijatilan (lat. fluviatilis) riječni, kojega ima u rijeci, koji živi u rijeci

fluvio-marinski (lat. fluvius rijeka, marinus morski) od riječne i morske vode, slankast

fluviograf (lat. fluvius rijeka, grč. grafo bilježim) sprava za mjerenje vodostaja

Fo osnivač religije u Kini i Japanu, kinesko ime Bude

Fo-hi kineski heroj, začetnik znanosti i vještina, utemeljitelj Kineskog Carstva i prvi zakonodavac (oko 2852—2738 pr. n. e.)

foaje (fr. foyer, lat. focus ognjište) u kazalištima i si.: hodnik ili dvorana s bifeom gdje se između činova zadržavaju gledatelji

fob (engl. fob = free on board slobodan brod) trg. kratica u međunarodnoj trgovini kojom se označava da se roba prodaje s tim da je prodavač o svom trošku utovari na brod

fobija (grč. fobos strah) med. patološki strah, bezrazložan osjećaj straha, npr. agorafobija i dr.

fobofobija (grč. fobemai bojim se) med. strah od straha

fobur (fr. faubourg) predgrađe; osobito: pariško predgrađe St. Germaine na lijevoj obali Seine i po njemu nazvana stara aristokracija koja tu živi

focoso (tal. focoso) glaz. v. fuocososo

fod (dan. Fod) stopa, mjera za dužinu u Danskoj = 0,3138 m

fodder (eng. fodder, fother) mjera za olovo u Engleskoj = oko 990 kg

fogin (tal. fogo vatra) palitelj mina, miner

fogun (tal. focone velika vatra) vatra; ognjište, ložište

foizam = kineski budizam; usp. Fo

foka (grč. foke) zool. tuljan

fokalni (lat. focus žarište, focalis) fokusni, žarišni; *fokalna distanca* opt. žarišna udaljenost; *fokalno osvjetljenje* osvjetljenje reflektorima

fokometar (lat. focus žarište, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje žarišne daljine

foksterijer (eng. foxterrier) vrsta engleskog psa lisičara: živahan, snažan,

glatke ili grube dlake, obično bijel s crnim ili crvenim pjegama

fokstrot (engl. foxtrott) "lisičji hod", živahan salonski ples u 4/4 taktu, podrijetlom iz Amerike, kretanje se izvodi na prstima nogu (slično šuljanju lisice)

fokus (lat. focus ognjište) fiz. žarište

folada (grč. folas) zool. kamenotočac (morska životinja koja stvara prolaze i u najtvrdim obalnim stijinama, u mraku svijetli)

folgas (njem. voli pun, gas plin) najjači pogon vozila, najveća brzina vozila

folija (lat. folium list) 2. tanak metalni listić (obično od zlata, srebra, aluminijska ili kositra) kao podloga za zrcala i umetnuto drago kamenje; pren. predmet usporedbe manje vrijednosti koji služi da bi se što jače istaknula vrijednost nekog drugoga predmeta

folija (šp. follia) 1. "ludost"; živahno španjolsko glazbeno djelo s varijacijama

folijacija (lat. foliatio) bot. listanje (u proljeće), izbijanje lišća

folijant (lat. folium list) knjiga s velikim listovima (u veličini arka), knjiga u folio-formatu

folijirati (lat. folim) 1. listove, stranice knjige označiti brojevima; 2. staklo zrcala oblagati staniolom

folikul (lat. folliculus) anat. vrećica, mošnjica, npr. žučni mjehur

folio (lat. folium list, folio) 1. format knjige u veličini tiskanog arka; 2. stranica knjige; 3. na tom i tom mjestu knjige; *folio meo* (lat.) na mom listu, tj. na listu mojih izdataka; *folio recto* čit. folio rekto (lat.) na prvoj ili prednjoj strani lista; *folio verso* čit. folio verzo (lat.) na drugoj strani lista; *in folio* (lat.) u veličini lista, tj. knjiga, = folijant

folk (engl.) vrsta pop-glazbe inspirirane narodnom glazbom, folklorom

folk-song (engl.) narodna pjesma, pučka popijevka
folklor (engl. folklore) narodna kulturna baština (običaji, pjesme, priče, bajke, zagonetke, poslovice i dr.)
folklorist (engl. folklore) onaj koji proučava folklor
folkloristika (engl. folklore) v. folklor
folksdojčer (njem. Volk narod, Deutsche Nijemac) naziv za Nijemca koji je rođen i živi izvan Njemačke
folja (tal. (oglia) list papira, arak; papirna novčanica; novine, dnevni tisak
foment (lat. fomentum) med. oblog (topao, suh, hladan, mokar)
fomentacija (lat. fomentatio) med. stavljanje obloga, utopljavanje
fomentativan (lat. fomentativus) med. koji zagrijava, koji izaziva zagrijavanje
fomentirati (lat. fomentare) oblagati, stavljati obloge, utopljavati
fon (fr. fond, lat. fundus) 1. osnova, temelj; jezgra, bit, glavna stvar; dubina, pozadina (slike, pozornice); stražnje mjesto u vozilu; *au fond* čit. o fon (fr.) u osnovi, u biti, u samoj stvari
fon (grč. fone glas) 2. ak. jedinica za mjerenje zvuka
fon obn (njem. vonoben) odozgo, s visoka; pren. gledati nekoga s prijezirom
fonascija (grč. fonaskia) vježbanje u pjevanju i govorenju kod starih Grka
fonastenija (grč. fone glas, astheneia slabost) med. slabost glasa
fonautograf (grč. fone zvuk, glas, autos, sam, grafo bilježim) fiz. v. vibrograf
fonautogram (grč. fone zvuk, glas, autos sam, gramma crta, linija) fiz. v. vibrogram
fond (fr. fond, lat. fundus temelj) 1. glavnica, svota novca kao osnova ne-

kog poduzeća, osnovni kapital; zaklada, novac koji se može trošiti samo za određenu svrhu, ili samo u određenim slučajevima; *invalidski fond* novac koji služi za uzdržavanje invalida i njihovih obitelji; *dispozicijski fond* novac za povjerljive svrhe o čijem utrošku vlada ne mora polagati račune parlamentu; *rezervni fond* u dioničkim društvima: glavnica koja se stvara redovitim odvajanjem određenog postotka od dobitka, a služi za pokriće eventualnog gubitka i si.; 2. u Engleskoj: državni prihodi namijenjeni plaćanju kamata na državne zajmove

fondamento (tal.) glaz. osnovni bas, osnovni glas

fondan (fr. fondant) prid. sočan, koji se topi u ustima

fondirati (fr. fonder) v. fundirati

fondue čit. fondi (fr.) kuh. jelo od topljenog sira, vina i drugih sastojaka

fonelektrične struje v. pod fonički

fonendoskop (grč. fone zvuk, endon unutra, skopeo promatram) med. instrument za vršenje auskultacije: metalni bubanj (rezonator) s dvije gumene cijevi koje se stavljaju u uši onoga koji ispituje (osjetljiviji od stetoskopa)

fonetički (grč. fonetikos zvučni, glasovni, govorni) gram. koji se tiče fonetike (npr. fonetička ispitivanja)

fonetika (grč. fonetikos zvučni, glasovni, govorni) gram. grana lingvistike koji proučava glasove i tvorbu glasova; *eksperimentalna fonetika* znanstvena disciplina koja ispituje kako nastaju glasovi ljudskog govora i kako zvuče

fonetski (grč. fone zvuk) gram. glasovni (npr. fonetska promjena, fonetski zakon, fonetski pravopis); *fonetski pravopis* pravopis u kojem se riječi pišu onako kako se izgovaraju (za

razliku od korijenskog pravopisa koji se drži naslijeđenog)

- fonički** (grč. fonikos) zvučan, koji zvuči: zvučni; *fonički kotač* u nekim sinkronim višestrukim telegrafskim sustavima jedan od dvaju kotača, jedan u prijamnoj, a drugi u otpremnoj postaji, koji se sinkrono okreće
- fonija** (grč. fone glas) primitivna naprava za razgovor na velike udaljenosti, doglasalo
- fonijatrija** (grč. fone glas, iatreia liječenje) med. znanost o liječenju glasa; liječenje glasa
- fonika** (grč. fone zvuk, glas) ak. znanost o zvuku
- fonizmi** (grč. fone zvuk) psih. osjeti zvuka koji nastaju podražajem nekog drugog, a ne slušnog, živca; usp. fotizmi
- fono-** (grč. fone) predmetak u složenici sa značenjem: glas, sluh, zvuk
- fonofobija** (grč. fone zvuk, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od glasnog govora
- fonogeničan** (grč. fone, gennaō rađam, proizvodim) pogodan za snimanje (glas), koji je (glas) zvučan i lijep kao što je u prirodi, ili jači, zvučniji i ljepši
- fonognomika** (grč. fone, gnome spoznavanje, uviđanje) vještina da se po glasu ili govoru nekog čovjeka spozna njegov način mišljenja
- fonograf** (grč. fone, grafo bilježim) ak. sprava pomoću koje se ljudski glas ili tonovi glazbenih instrumenata upisuju na jedan okretni voštani valjak ili voštanu ploču tako da se poslije mogu ponovno proizvoditi (pronalazak T. Edisona, 1877.)
- fonografija** (grč. fone, grafo pišem, bilježim) glasovno pisanje — naziv za stenografije Karla Faulmanna (1874.) i Engleza Pitmana (1840.) — sastavljene na fonetskoj osnovi; bilježenje zvučnih titraja

fonografika (grč. fone, grafo pišem, bilježim) koji piše glasove; *fonografsko pisanje* pisanje koje se slaže s izgovorom

fonokampsija (grč. fone, kampsis savijanje) fiz. prelamanje zvuka

fonokamptičan (grč. fone, kampto savijam) koji prelama zvuk; *fonokamptički centar* kod odjeka: mjesto od kojega se zvuk odbija

fonoklastičan (grč. fone, klao lomim) koji prelama zvuk (kod odjeka)

fonokromatska terapija (grč. fone, chroma boja, therapeia liječenje) med. liječenje duševnih bolesnika pomoću svjetlosti u boji

fonola (grč. fone zvuk) mehanički glasovir

fonolit (grč. fone, lithos kamen) min. vrsta trahita

fonologija (grč. fone, logia znanost) 1. gram. grana lingvistike koja proučava glasove; 2. med. struka o bolestima i liječenju glasa i sluha

fonomanija (grč. fonos ubojstvo, umorstvo, krvoproliće, mania bijes) med. želja za ubijanjem

fonometar (grč. fone, metron mjera, mjerilo) fiz. zvukomjer, naprava za mjerenje jakosti (intenziteta) govora

fonometrija (grč. fone, metria mjerenje) 1. fiz. mjerenje jakosti zvuka; 2. med. ispitivanje rezonance pojedinih dijelova tijela stavljanjem na njih zvučnih vilica

fonomimija (grč. fone, mimeomai oponašam) oponašanje glasa ili govora mimikom

fonosinakter (grč. fone, synago skupim) "skupljač zvukova", cijev za slušanje, slušalica

fonoskop (grč. fone, skopeo) uređaj s ljestvicom koja pokazuje broj titraja jednog tona

fonoteka (grč. fone zvuk, glas, theke spremnica) zbirka nosača zvuka (gra-

- mofonskih ploča, magnetofonskih vrpca i si.)
- fonozofija** (grč. fone, sofia znanje, znanost) znanost o zvuku
- fontana** (lat. aqua fontana) izvor, zdenac; vodoskok
- fontanela** (tal. fontanella) 1. izvorčić; mali vodoskok; 2. med. umjetno napravljen kanal za odvođenje štetnih tekućina (gnoja); 3. mekano mjesto na tjemenu novorođenčeta gdje kosti još nisu srasle, nego su povezane hrskavicom
- fonurgija** (grč. fone zvuk, glas, ergon djelo) znanost o zvuku; znanost o glasu
- foot** čit. fut (engl.) engleska stopa = 1/3 jarda = 0,305 m
- fopati** (njem. foppen) varati nekoga, lagati nekome
- for** (fr. fort, lat. fortis jak) voj. samostalna mala utvrda, utvrdica
- foramen** (lat. foramen otvor, rupa) anat. ušće kanala, spojni put (u mozgu, kostima)
- foraminifere** (lat. foramen bušotina, rupa) krednjaci (red jednostavnih morskih životinja)
- foraminozan** (lat. foraminosus) izbušen, probušen
- foraminulozan** (lat. foraminulosus) koji ima vidljive, zamjetljive pore
- forarbajter** (njem. Vorarbeiter) predradnik, poslovođa
- forband** (njem. vor sprijeda, Band vrpca) prazan dio filmske vrpce koji se pri konačnoj izradi filma projicira prije slike
- force majeure** čit. fors mažer (fr.) v. vis major
- forceps** (lat. forceps kliješta) med. kliješta za izvlačenje djeteta (kod teškog porođaja)
- forcimer** (njem. Vorzimmer) predsoblje; čekaonica
- fordizam** sustav znanstvene organizacije rada, nazvan po svom tvorcu, američkom veleindustrijalcu H. Fordu: uspjeh nekog poduzeća zavisi od točne procjene potreba za nekim dobrom i organizacije rada; glavno sredstvo kojim on postiže uspjeh u svom poduzeću je tzv. "beskrajno platno", tj. predmet izrađivanja kruži na pokretnom pultu od radnika do radnika i kod svakog se zadržava točno onoliko koliko je radniku potrebno za obavljanje određenog i uvijek istog posla; na ovaj način nije potreban nadzor, nego se radnik prilagođava ritmu određenom kretanjem toga "beskrajnog platna"
- Foreign Office** čit. Forin ofis (engl.) englesko Ministarstvo vanjskih poslova
- forela** (njem. Forelle) zool. pastrva
- forenzičan** (lat. forensis koji je na trgu, javni) prid. sudski, sudbeni
- foreverc** (njem. vorwärts) naprijed
- forhend** (engl. forehand) šport, u tenisu: udarac s naprijed okrenutim dlanom
- forinta** (tal. fiorino) novac u raznim zemljama različite vrijednosti; u bivšoj Austro-Ugarskoj: srebrni novac od 2 krune
- forlana** (tal.) veseo venecijanski ples u 6/8 taktu; furlana
- forma** (lat.) oblik (supr. sadržaj) oblik, lik, izgled, vanjska strana; kalup, uzorak, model; uređenje, način, propis; tisk. složene strane arka stegnute u željezni okvir; *biti (nalaziti se) u formi* biti spreman za što, biti raspoložen; *sub utraque forma* čit. sub utrakve forma (lat.) teol. pod oba oblika, tj. pod oblikom kruha i vina (pričest)
- formacija** (1. formatio) 1. oblikovanje, stvaranje, tvorba; 2. voj. sastav, ustroj (vojske); 3. geol. niz kamenih masa koje se, po redu svojih slojeva i svojim okaminama i dr., smatraju dijelovima jedne cjeline koja je na-

- stala u istom vremenskom razdoblju; 4. *društveno-ekonomska formacija* (npr. kapitalistička, feudalna) sveukupnost proizvodnih odnosa nastala na osnovi određenog stupnja razvoja proizvodnih snaga kojoj odgovaraju određene forme nadgradnje
- formalan** (lat. *formalis*) oblični, koji se tiče oblika ili vanjskog izgleda neke stvari (a ne sadržaja), vanjski (supr. materijalan); pravi, pravilan, potpun; izričan, određen, točan
- formaldehid** (lat. *forma*, alcohol dehydrogenatus) kem. organski spoj, bezbojan plin oštra mirisa; stvara se oksidacijom metilalkohola i nepotpunim izgaranjem mnogih organskih supstanci
- formalin** (lat. *forma*) kem. 40% vodena otopina formaldehida; služi za konzerviranje anatomskih, botaničkih i zooloških preparata te za dezinfekciju stanova od zaraznih klica
- formalist** (lat. *forma*) 1. onaj koji se strogo drži forme i pazi samo na vanjštinu; 2. pristaša formalizma
- formalizam** (lat. *forma*) 1. pretjerano pridavanje značenja vanjskoj strani (*formi*), pretpostavljanje oblika sadržaju i biti; 2. fil. smjer koji značenje pridaje samo *formi*, a zanemaruje sadržaj i bit nečega; 3. pretjeranost u čuvanju ustaljenih *formi* u nekom radu na štetu biti nečega, doslovno shvaćanje zakonskih propisa i nevođenje računa o njihovom cilju i njihovoj biti
- formalizirati** (fr. *formaliser*) točno se pridržavati vanjskog propisa i si.
- formalno** (lat. *forma*) besadržajno; izričito, jasno izraženo, jednostavno
- formalnost** (lat. *formalitas*) uobičajenost, utvrđen običaj, postupanje po određenom redu i propisima, tek toliko da se učini
- formamid** (lat. *formica* mrav) kem. amid mravlje kiseline
- formant** (lat. *formare*, *formans* uobličavajući) lingv. 1. neodređen glas usne šupljine koji prati običan glas; 2. nastavak pri tvorbi riječi pomoću kojega se tvori riječ od njezinog korijena, npr. -ar u riječi stolar
- format** (lat. *forma*) 1. oblik i veličina (lista, knjige), dužina i širina knjige; 2. oblik i veličina nečega, npr. fotografije
- formativan** (lat. *formativus*) koji daje ili stvara oblik, uobličavajući
- formica** čit. formika (lat.) zool. mrav
- formidabilan** (lat. *formidabilis*) strašan, strahovit, jezovit, užasan; golem; opasan
- formijati** (lat. *formica* mrav) mn. kem. soli mravlje kiseline
- formikacija** (lat. *formicatio*) med. osjećaj kao da po koži mile mravi
- formil** (lat. *formica* mrav) kem. radikal mravlje kiseline
- formil-klorid** (lat. *formica*, grč. *chloros* svijetlozelen) kem. v. kloroform
- forminga** (grč. *forminx*) harfi sličan, starogrčki glazbeni instrument (najstariji žičani instrument)
- formirati** (lat. *formare*) dati (ili: davati) oblik, uobličavati, uobličiti, oblikovati; stvoriti, stvarati, napraviti, sklopiti, sklapati, sastavljati, sastaviti; oblikovati (odred); postrojiti, postrojivati, urediti, svrstati (vojnike)
- formol** (lat. *forma*) kem. v. formalin
- formula** (lat. *formula*, dem. od *forma* oblik) uzorak, pravilo; izraz; propis
- formular** (lat. *formularum*) uzorak, tiskani ogledni primjerak (prema kojem treba izrađivati sve ostale), tiskanica
- formulirati** (lat. *formula*) dati (ili: davati) određeni oblik, točno i jasno izložiti (usmeno ili pismeno), sročiti
- forometar** (grč. *fero*, *foreo* nosim; *do* nosim, *metron* mjera, *mjerilo*) 1. sprava za određivanje sposobnosti nosivosti (izdržljivosti) mostova, svo-

dova itd.; 2. u poljoprivredi: sprava za utvrđivanje rodnosti; 3. med. određivač skretanja vidne osi, stupnja heteroforije

forometrija (grč. fero, foreo nosim, metria mjerenje) proučavanje vaganja i utvrđivanja tereta

foronomija (grč. fora brzo kretanje od feresthai brzo se kretati, nomos zakon) određivanje gibanja; znanost o zakonima gibanja čvrstih i tekućih tijela

fors (fr. force) sila, snaga, moć, jačina; nasilje

forsirati (fr. forcer) 1. ubrzati posao, ubrzavati posao, zapeti, zapinjati (pa raditi); 2. prisiliti, prisiljavati, nagoniti, nagnati, natjerati, natjerivati, primoravati (da se nešto što brže učini); 3. iznuditi, iznudivati, silom uzeti; 4. pretjerati, prenatljivi; 5. u vistu: baciti kartu koju protivnik nema i time ga primorati daje presiječe adutom; 6. voj. uz borbu zauzeti, osvojiti; *forsiran marš* voj. usiljen marš, ubrzan marš

forsitija bot. vrsta ukrasne biljke iz porodice maslina (naziv po engl. botaničaru Forsythu)

foršpajz (njem. Vorspeise) predjelo (za bolje otvaranje teka)

foršpan (njem. Vorspann) 1. upregnuti konji, potprega, podvoz; 2. u filmskom jeziku: predobjava, reklama za novi film — više nepovezanih scena složeno u cjelinu

foršpil (njem. Vorspiel) predigra

foršus (njem. VorschuB) predujam, akontacija

forta (tal. forte jak) natjecanje u jakosti (osobito boks-meč)

forte (tal.) glaz. jako

forte piano (tal.) glaz. 1. najprije jako, zatim slabo (tj. izvoditi); 2. fortepiano v. pianoforte

fortelini (tal.) kuh. vrsta tjestenine za juhu

forten (fr. fortin) voj. malo, na brzinu napravljena poljska utvrda

forti (engl. forty četrdeset) šport, stanje u igri tenisa kad igrač postigne četrdeset bodova

fortica (tal. fortezza) voj. v. for

fortifikacija (lat. fortificatio) voj. 1. znanost o utvrđivanju položaja; 2. utvrda, utvrđeno mjesto; 3. utvrđivanje, podizanje utvrda

fortissimo (tal.) glaz. vrlo jako

Fortuna (lat.) 1. min. starorimska božica sreće (kod Grka: Tyche); 2. astr. asteroid otkriven 1852. g.

fortunati (lat. fortuna sudbina; nevrjeme) bjesnjeti (nevrjeme — kiša, snijeg, vjetar)

forum (lat. forum) trg. tržnica; pren. javno mjesto; sud, mjerodavan sud, mjerodavno mjesto; *forum Romanum* (lat.) trg u starom Rimu, okružen javnim građevinama i dućanima, središte rimskog javnog života (političkog, sudskog i trgovačkog)

forward (engl. forward) šport, navala, napad; navalni igrač

forzando čit. forcando (tal.) glaz. pojačavajući, naglašujući

fosa (lat. fossa jama, rupa) anat. jamica, čašica, udubljenje

fosfati (grč. fosforos koji nosi svjetlost, svjetlonosan, koji donosi svjetlost) kem. soli fosforne kiseline

fosfidi (grč. fos svjetlost, fero nosim, donosim) kem. spojevi fosfora s nekim drugim elementom, kovinama

fosfiti (grč. fos svjetlost, fero nosim, donosim) mn. kem. soli fosforaste kiseline

fosfor (grč. fos, fero, fosforos svjetlonosan, koji nosi ili donosi svjetlost) kem. "svjetlonosac", element, atomska težina 31,02 redni broj 15, znak P, na zraku lako oksidira (bijeli fosfor) i zbog toga u mraku svijetli, vrlo jak otrov; upotrebljava se poglavito za pravljenje šibica

fosforescencija (grč. fosforos, lat. phosphorescentia) svijetljenje bez davanja osjetne topline i izgaranja, svojstvo mnogih tijela da duže vremena u mraku svijetle pošto su prethodno bila izložena zračenju Sunčeve svjetlosti (posebna vrsta luminescencije)

fosforescirati (lat. phosphorescere) svijetlucati u mraku, svijetliti bez davanja osjetne topline i izgaranja

fosforeti (grč. fos, fero) kem. v. fosfidi

fosforit (grč. fos svjetlost, fero nosim) vrsta vapnenog fosfata, vrsta apatita, odlično sredstvo za gnojenje

fosforizam (grč. fos svjetlost, fero nosim) med. trovanje fosforom

fosforna bronca slitina (legura) bakra, kositra i fosfora (služi za izradu dijelova vatrenog oružja, nakita, otpornih strojnih dijelova itd.)

fosforna kiselina kem. kiselina koja se dobije spajanjem fosfora s kisikom

fosfornevroza (grč. fos, fero, nekros leš) med. bolest kostiju, osobito čeljusti, javlja se kod radnika koji dolaze u dodir s fosforom

fosforno ulje fosfor rastopljen u bade-movom ulju, sredstvo za utrljavanje

Fosforos (grč. Fosforos) "svjetlonosac"; u starom vijeku: ime planeta Venere (v. Venus) kao zvijezde Zornice, zvijezda Danica (kod Rimljana: Lucifer)

fosforoskop (grč. fosforos svjetlonosan, skopeo promatram) naprava pomoću koje se može vidjeti i veoma slaba fosforescencija

fosil (lat. fossilis iskopan) geol. okamina, okamenjena biljka ili životinja (iz prijašnjih geoloških razdoblja); pren. (nešto) zastarjelo, čovjek zastarjelih shvaćanja

fosilan (lat. fossilis iskopan) geol. okamenjen, skamenjen, npr. fosilne biljke i životinje; fig. zastarjeli, staro-vremenski

fosilist (lat. fossilis iskopan) v. mineralog

fostna (njem. Pfosten) debela daska, greda, "fosna"

foša (tal. fossa) jarak, rov

fot (grč. fos gen. fotos svjetlost) praktična fotografska svjetlosna jedinica: utjecaj što ga svjetlost jedne Hefnerove svijeće s udaljenosti od 1 m vrši na neki sloj osjetljiv na svjetlost

fotelj (fr. fauteuil) 1. udoban naslonjač, počasni stolac; 2. u Francuskoj: sjedalo ili mjesto u Akademiji; 3. ministarski položaj

fotizmi (grč. fotismos osvjetljenje, svjetlost) psih. suosjeti, osobiti dvojni osjeti nekih osoba koje pri određenim zvucima primaju točno određene osjete svjetlosti ili boja

foto (grč. fos gen. fotos) 2. fotografska slika

foto- (grč. fos, fotos) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: svjetlost, svjetlosni

foto-finiš (grč.-engl.) fotografska snimka koja prikazuje završetak natjecanja, osobito pri utrkama, kako bi se sa sigurnošću moglo utvrditi koji je natjecatelj prvi stigao na cilj

fotoamater (grč. fos, fr. amateur) onaj koji se kao nestručnjak bavi fotografijom iz ljubavi prema njoj

fotocinkografija (grč. fos, grafo crtam, slikam, njem. Zink) prenošenje fotografije na cinčanu ploču

fotoefekt (grč. fos gen. fotos, lat. effectus učinak, posljedica) fiz. svjetlosnoelektrični učinak: ozračiti li ultraljubičasta svjetlost metalnu površinu, onda iz nje izlaze elektroni

fotoelektricitet (grč. fos, elektron jantar) elektricitet izazvan svjetlošću

fotofobija (grč. fos, fobos strah) med. strah od svjetlosti, nepodnošenje svjetlosti (kod očnih bolesnika)

fotofon (grč. fos, fone zvuk) instrument za prenošenje tonova pomoću svjetlosti

- fotoforeza** (grč.) pojava gibanja vrlo sitnih čestica pod utjecajem svjetla
- fotogalvanografija** (grč. fos, grafia) izrada pločnog sloga pomoću fotografije i galvanoplastike
- fotogen** (grč. fos, gen- korijen od gignesthai postati, nastati) "onaj koji stvara svjetlost", tvar koja stvara svjetlost, umjetno mineralno ulje
- fotogeniean** (grč. fos, gennaō rađam, stvaram) 1. koji je proizveden svjetlošću; koji proizvodi slike pomoću svjetlosti; 2. koji dobro utječe na fotografsku ploču; pogodan za fotografiranje, koji je ljepši na slici nego u prirodi
- fotograf** (grč. fos, grafo pišem, slikam) izrađivač (profesionalac) fotografskih slika
- fotografija** (grč. fos, grafia) 1. "pisanje svjetlošću", "slikanje svjetlošću", postupak kojim se, pomoću djelovanja svjetlosti na tvar osjetljivu na njezino djelovanje, izrađuju slike predmeta; 2. slika izrađena na ovaj način, osobito na papiru (fotogram); pren. vjerna slika
- fotografirati** (grč. fos, grafo pišem, crtam, slikam) praviti fotografske snimke; pren. vjerno prikazati ih opisati (koga ili što)
- fotografometar** (grč. fos, grafo, metron) instrument za mjerenje osjetljivosti na svjetlost koju pokazuju razni fotografski preparati
- fotogram** (grč. fos, gramma slika) slika prema kojoj se određuje veličina fotografiranog predmeta; fotografska slika
- fotogram-metar** (grč. fos, gramma slika, metron mjerilo, mjera) aparat za snimanje fotograma
- fotogram-metrija** (grč. fos, gramma slika, metria mjerenje) vještina da se prema fotografijama odredi stvarna veličina fotografiranih predmeta, osobito u topografiji; *aerofotogram-*
- metrija* izrada geodetskih planova i karata na osnovi snimaka terena iz zraka
- fotogrametrirati** (grč. fos, gramma slika, metron mjera, mjerilo) snimati ili izračunavati (određivati) pomoću fotograf-metrije
- fotografer** (grč. fos, fr. graveur) izrađivač slika u bakru
- fotogravira** (grč. fos, fr. gravure) fotomehaničko slikanje i izrađivanje slika u bakru; heliogravira
- fotohalkografija** (grč. fos, chalkos bakar, grafo crtam, slikam, grafia) izrađivanje fototipa na kovini (metal)
- fotokampa** (grč. fos, kampsis savijanje) fiz. prelamanje svjetlosti
- fotokemija** (grč. fos, chemeia) znanost o kemijskom djelovanju svjetlosti
- fotokopija** (grč.-lat.) reprodukcija teksta ili slike fotografskom tehnikom
- fotokrom** (grč. fos, chroma boja) fotografska slika u boji
- fotokromatska terapija** liječenje duševnih bolesnika svjetlošću u boji
- fotokromija** (grč. fos, chroma boja) fotografiranje u prirodnim bojama, reprodukcija boja fotografskim putem; heliokromija
- fotokronograf** (grč. fos, chronos vrijeme, grafo crtam, slikam) fotografski aparat za snimanje slika u pokretu
- fotoksilografija** (grč. fos, xylon drvo, grafia crtanje, slikanje) izrada fototipa na drvetu
- fotolitografija** (grč. fos, lithos kamen, grafia) prenošenje fotografskih slika na litografski kamen; *fotolitografske karte* fotografirane i litografski umnožene reljefne i gipsane karte
- fotoliza** (grč. fos, lysis razgradnja) kem. razgradnja pod utjecajem svjetlosti, osobito pod utjecajem ultra-ljubičastih zraka
- fotologija** (grč. fos, logia znanost) fiz. znanost o svjetlosti

fotoluminiscencij a (grč. fos, lat. luminiscentia) fiz. zajednički naziv za fluorescenciju i fosforescenciju

fotomagnetizam (grč. fos, Magnes magnet) magnetizam izazvan djelovanjem svjetlosti

fotometar (grč. fos, metron mjera, mjerilo) opt. svjetlomjer, sprava za mjerenje jakosti svjetlosti

fotometrija (grč. fos, metria mjerenje) 1. fiz. mjerenje jakosti svjetlosti; određivanje i ispitivanje jačine i promjena u jakosti svjetlosti koju primamo od nebeskih tijela; 2. mjerenje prema fotografskim snimcima

fotomitralski (grč. fos, fr. mitrailleuse) zrak. fotografski aparat s filmom koji se namjesti na zrakoplov umjesto mitraljeza i pri vježbama u zračnoj borbi snima protivnički zrakoplov; snimanje se vrši potezanjem okidača pravog mitraljeza i služi za kontroliranje točnosti pogodaka koju je imao strijelac u zračnoj borbi

fotomontaža (grč. fos, fr. montage sklačenje) sastavljanje isječaka od različitih slika u jednu novu zajedničku sliku koja se potom fotografira

foton (grč. fos gen. fotos) fiz. svjetlosni kvant, najmanji dijelić svjetlosti — shvaćanje da je i svjetlost kao energija diskontinuirane ili diskretne grade kao i tvar

fotoperiodizam (grč.) reagiranje biljaka na trajanje dnevnoga svjetla

fotopsija (grč. fos, opis viđenje) med. svjetlucanje pred očima (kao posljedica unutrašnjih očnih bolesti)

fotoreksa (grč. fos, rexis lomljenje) fiz. v. fotokampa

fotoreportaža (grč. fos, fr. reportage) snimanje aktualnih događaja, osoba i si. radi objavljivanja u novinama i časopisima

fotoreporter (grč. fos, fr. reporter) fotograf koji snima za novine i časopise

fotorobot (grč.-češ.) slika na temelju opisa svjedoka

fotoroman (grč.-fr.) strip u kojemu se slikovni materijal sastoji od fotografija umjesto crteža

fotoseter (grč.-engl.) tiskarski slagači stroj s matricama na filmovima, s projekcijskim uređajima i filmskom vrpcom na kojoj se nakon razvijanja izvan stroja dobiva tiskarski slog; fotoslog

fotosfera (grč. fos, sfaira kugla) fiz. blještava površina Sunca, s temperaturom oko 6000 °C

fotosinteza (grč.) izgradnja organske tvari iz vode i ugljičnog dioksida u kloroplastima biljaka uz pomoć sunčeve svjetlosti i klorofila

fotokijaterika (grč. fos, skia sjena) znanost o svjetlosti i sjeni

fotoskop (grč. fos, skopeo promatram) sprava za promatranje svjetlosnih učinaka

fotokulptura (grč. fos, lat. sculptura kiparstvo) mehanička primjena fotografskih snimaka u plastici (npr. za izradu poprsja, kipova i dr.) time što se neki predmet fotografski snimi sa što više strana (obično 24), a zatim se dobiveni obrisi prenesu na ilovaču

fototahimetar (grč. fos, tachys brz, metron mjera) kombinirani aparat za snimanje vrlo brdovitih i planinskih krajeva radi izrade topografskih karata i situacijskih planova

fototaksija (grč. fos, taxis namještanje) bot. gibanje organa mnogih biljaka u smjeru Sunca (kao izvora svjetlosti), npr. suncokret i dr.

fototehnika (grč. fos, tehnike) 1. vještina osvjetljavanja; 2. tehnika fotografskog proizvodnje

fototeka mjesto gdje se čuvaju fotografije, fotografski arhiv

fototerapija (grč. fos, therapeia liječenje) med. liječenje pomoću svjetlosti,

osobito utjecajem plavih, ljubičastih i ultraljubičastih zraka

fototip (grč. fos, typos otisak, slika) slika izrađena pomoću dagerotipa

fototipija (grč. fos, typos otisak, slika) opći naziv za reljefne ploče izrađene primjenom fotografije i jetkanja (izjedanja kemikalijama)

fototopografija (grč. fos, topos mjesto, grafo crtam, slikam) snimanje predjela pomoću fotogram-metrije

fototropizam (grč. fos, tropos) biol. v. pod tropizam

Foucaultove struje čit. Fukoove struje fiz. vrtložne struje, struje inducirane u masivnim vodičima; *Foucaultovo njihalo* njihalo pomoću kojeg se dokazuje da se Zemlja okreće oko svoje osi; naziv po fr. fizičaru Leonu Foucaultu (1819—1868)

fourpence čit. forpens (engl.) engleski novac od 4 pensa (penija)

fovizam (fr. les fauves divlji, divljač) način slikanja skupine francuskih slikara početkom 20. st., blizak ekspresionizmu; vođa H. Matisse

fow (eng. fow = free on vvaggon slobodan vagon) trg. kratica u međunarodnoj trgovini kojom se označava da se roba prodaje s tim da je prodavač u svom trošku utovari u vagon

fozgen (grč. fos svjetlo, genesis postanak) kem. ugljik-oksiklorid, vrsta bojnog otrova (bezbojan, nepostojan, zagušljiv plin)

fozgen (grč. fos svjetlost, genna roditi, stvoriti) kem. "svjetlošću stvoreni plin", spoj klora s ugljičnim monoksidom, veoma otrovan plin, miriše na trulo voće; u tehnici se upotrebljava za izradu raznih obojenih tvari; inače opasan bojni otrov

fra kratica tal. riječi frate (brat), titula koja se stavlja ispred imena običnih katoličkih redovnika, npr. fra Jozo

fragilan (lat. fragilis) krhak, lomljiv; prolazan, trošan, slab

fragilitet (lat. fragilitas) krhkost, lomljivost; prolaznost, trošnost

fragment (lat. fragmentum) odlomak, ulomak (posebice nekog starog književnog djela koje je sačuvano samo u odlomcima)

fragmentacija (lat. fragmentatio) komadanje

fragmentaran (lat. fragmentarius) koji je u odlomcima; koji se daje u odlomcima; sačuvan samo u odlomcima; nepotpun, djelomičan

fragrantan (lat. fragrans) koji ima lijep miris, miomirisan

frahtgut (njem. frachtgut) sporovozno

fraj (njem. frei) slobodan; besplatan

frajkarta (njem. Freikarte) besplatna ulaznica, vozna karta i si.

frajkor (njem. Frei-korps) dobrovoljački odred

frajla (njem. Fraulein) gospođica

frajndlih (njem. Freund prijatelj) ljubazan, ugodan, nasmijan, prijateljski

frak (fr. frac, engl. frock, lat. floccus) 1. muški kaput bez skutova, podrijetlom iz Engleske (u Europi u modi od 1770.); 2. dvorsko i svečano odijelo za vrijeme Luja XVI., a nakon Francuske revolucije i vojnička i činovnička odora; 3. danas: svečano društveno odijelo

frakcija (lat. frangere lomiti, slomiti, skrhati, fractio lomljenje) 1. dio, odsjek, odjel; 2. dio neke političke stranke (ljevičari, desničari) koji se u nekim pitanjima razilazi sa shvaćanjem cjeline, krilo, skupina istomišljenika; 3. kem. tvar izdvojena precipitacijom ili kristalizacijom; mat. razlomak

frakcionaš (lat. fractio lomljenje) član frakcije; onaj koji stvara frakciju, onaj koji se ne slaže sa stranačkom politikom

frakcionirati (lat. fractio razbijanje) praviti, stvarati frakcije, tj. raditi, svjesno ili nesvjesno, na razbijanju i slabljenju jedinstva neke organiza-

- cije stvaranjem u njoj "krila" (frakcija)
- frakl** (njem. frackele) mjerica za žestoka pića (najčešće od pola decilitra u bočici posebna oblika)
- fraktura** (lat. fractura) 1. med. prijelom (kosti); 2. uglata gotica
- framason** (fr. franc-magonnerie) slobodni zidar
- frambezija** (fr. framboise malina) med. malinaste boginje (kronična, zarazna, tropska osipna bolest, osobito među crncima)
- franak** (fr. franc) osnova francuskog novčanog sustava = 100 centima (francuski franak); osnova švicarskog novčanog sustava (švicarski franak)
- Francesca da Rimini** čit. Frančeska da Rimini (tal.) žena Gianciotta Malateste, gospodara Riminija (13. st.), koji je ubio nju i svoga brata spoznavši da se oni vole; Danteov susret s njom opisan je u V. pjevanju Pakla i to je najpoznatija epizoda Božanstvene komedije; njezin je lik utjelovljenje fatalne ljubavi te je često ovjekovječen u umjetničkim djelima
- francij** (lat. francium) kem. radioaktivni vrlo rijetki element, otkiven 1939, redni broj 87, znak Fr.
- francla** (njem. Franse) kita, resa (npr. na tepisima)
- francuska bolest** = sifilis
- francuz** kraće umjesto francuski ključ (univerzalni alat za odvijanje vijaka i matica)
- francuzirati** (fr. frangais) govoriti francuski; ponašati se kao Francuz, ugledati se na Francuze
- frangar non flectar** čit. frangar non flectar (lat.) slomit ću se, ali pokloniti se neću.
- frankatura** (lat. francatura) oslobođenje od poštarine, plaćanje poštarine unaprijed
- frankirati** (tal. francare) platiti poštarinu, zalijepiti poštansku marku itd.
- frankizam** sustav fašističke vladavine generala Franca u Španjolskoj
- franklinizacija** 1. proizvođenje statičkog elektriciteta; 2. med. uporaba ovog elektriciteta u liječenju = franklinoterapija (naziv po Benjaminu Franklinu, 1706—1790)
- Franklinova ploča** po Benjaminu Franklinu nazvan kondenzator za statički elektricitet: staklena ploča s obje strane oblijepljena staniolom tako da po rubu ostane slobodna površina stakla široka nekoliko centimetara; jedan oblog vezan je sa zemljom, a preko drugog visi električno klatno i svojim dizanjem mjeri stupanj elektriziranja
- franklionoterapija** med. v. franklinizacija
- franko** (tal. franco) oslobođeno od plaćanja, besplatno; oslobođenje od poštarine; trg. plaćeno; *franko-postaja* plaćeno do postaje (prijenos)
- frankofil** (tal. Franco Francuz, grč. filios prijatelj, koji voli) prijatelj Francuske i Francuza
- frankofob** (tal. Franco Francuz, grč. fobeo bojim se) onaj koji mrzi Francuze
- frankomanija** (tal. Franco Francuz, grč. mania pomama, strast) pretjerana ljubav prema Francuzima i svesmu francuskom; galomanija
- frankotip** (fr. francatura plaćena poštarina, marke, grč. typos otisak) naprava kojom se udaraju pečati na pisma (umjetno lijepljena maraka)
- franseza** (fr. frangaise) živahan fr. ples u 6/8 taktu sa dva reda plesača
- fransijada** (fr. franciade) razdoblje od 4 godine u fr. republikanskom kalendaru
- franšiza** (fr. franchise) 1. oslobođenje od plaćanja; 2. povlastica; 3. utočište, azil; 4. smjelost, sloboda u djelovanju; 5. iskrenost; 6. građansko pravo, pravo glasa

- frantirer** (fr. franc-tireur dragovoljac, slobodni strijelac) borac protiv Nijemaca u okupiranoj Francuskoj (u Drugom svjetskom ratu)
- franjevac** pripadnik katoličkog pro-sjačkog reda što gaje 1209. g. osnovao Sv. Franjo Asiški
- frapantan** (fr. frappant) koji upada u oči, upadljiv, koji čini jak dojam, neobičan, čudan, koji izaziva divljenje
- frape** (fr. frappe) 1. tkanje s utisnutim šarama; 2. rashlađeno piće s mlijekom
- frapirati** (fr. frapper) upadati u oči, iznenaditi, iznenađivati, začuditi, začuđavati; rashladiti (vino, šampanjac)
- fras** (njem. Frais) med. grč s trzajem ili ukočenošću, šklopci, padavica,
- fratar** (lat. frater brat, tal. frate) katolički redovnik
- frater** (lat. frater brat) v. fratar
- fraternite** (fr. fraternite) bratstvo, bratimstvo; pobratimstvo; v. liberte
- fraternitet** (lat. fraternitas) v. fraternite
- fraternizacija** (fr. fraternisation) bratimljenje, bratsko ophođenje
- fraternizirati** (fr. fraterniser) prijateljski živjeti, bratski se ophoditi; bratimiti se; pobratimiti se
- fratricidij** (lat. fratricidium) prav. bratoubojstvo, sestroubojstvo
- fratrija** (grč. fratria) u vrijeme rodovskog uređenja prvobitne zajednice: ustroj od nekoliko plemenskih zajednica; bratstvo, pleme, rodbinstvo
- fraudacija** (lat. fraudatio) varanje, prijevara
- fraudator** (lat. fraudator) varalica
- fraudirati** (lat. fraudare) varati, prevariti, slagati, krijumčariti
- fraudentan** (lat. fraudulentus) varljiv, koji vara, lopovski, lukav
- fraudulozan** (lat. fraudulosus) v. fraudulentan
- fraus** (lat.) prijevara, laž
- fraus optica** čit. fraus optika (lat.) optička varka
- fraza** (grč. frasis govorenje, način kazivanja, način izražavanja; izreka, izraz) uobičajeni izraz; izraz koji lijepo zvuči, a po sadržaju je šupalj, prazna riječ; glaz. v. motiv
- frazeologija** (grč. frasis, logia) dio jezikoslovlja koji proučava ustaljene izraze svojstvene nekom jeziku; zbirka takvih izraza; prazno pričanje (bez vrijednosti i sadržaja)
- frazeologizam** (grč. frasis, logos. govor, riječ) ustaljeni i značenjski neraščlanjivi skup riječi koji ima jedinstveno preneseno značenje (npr. živjeti na visokoj nozi, prošla baba s kolačima)
- frazier** (grč. frasis, fr. phraseur) onaj koji voli upotrebljavati fraze, onaj koji lijepo govori, a ne kaže ništa, brbljavac
- frazirati** (grč. frasis način izražavanja, izraz) 1. govoriti u frazama; 2. glaz. neko djelo ili pjesmu umjetnički izvoditi
- fregata** (tal. fregata, fr. fregate) 1. pom. vrsta brzih ratnih brodova s tri katarke i sa do 70 topova (nekada je zamjenjivala krstaricu); 2. zool. tropska morska ptica iz reda roda, neobično laka i brza u letenju
- frekventacija** (lat. frequentatio) 1. češće ponavljanje, učestalost; 2. velika posjećenost, navala; broj posjetitelja; 3. fiz. broj titraja u sekundi; broj perioda izmjenične struje u sekundi
- frekventan** (lat. frequens čest) mnogoljudan, gusto naseljen; vrlo posjećen; **frekventan puls** med. ubrzano bilo
- frekventant** (lat. frequentans) trgovac koji obilazi sajmove
- frekventativan** (lat. frequentativus) gram. učestao
- fremdncimer** (njem. Fremde stranac, Zimmer soba) gostinjska soba, soba u kojoj prespavaju gosti

frenč (prema engl. French francuski) kratki do grla zatvoreni vojnički kaput

frend (engl. friend) prijatelj, kolega

frenetičan (grč. fren duša, duh, razum) 1. pomaman, zanosan; 2. mahnit, lud od oduševljenje, buran

frenezija (grč. fren gen. frenos duša, duh, razum, lat. phrenesis) med. duševni poremećaj spojen s delirijem i upalom mozga, ludilo, mahnitost

frenijatrija (grč. fren, gen. frenos duša, iatros liječnik) v. psihijatrija

frenitis (grč. fren ošit, poprečnica) med. upala ošita, poprečnice, dijafragme

frenolog (grč. fren duša, logos) onaj koji se bavi frenologijom

frenologija (grč. fren gen. frenos duša, logia znanost) proučavanje lubanje; pseudoznanstvena disciplina koja po obliku i gradi lubanje zaključuje o duševnim osobinama i sposobnostima nekog čovjeka polazeći od pretpostavke da su duševne (psihičke) funkcije lokalizirane u raznim dijelovima velikog mozga i da stvaranje mozga mora oblikovati i lubanju

frenopatija (grč. fren duša, pathos bolest) med. duševna poremećenost, duševna bolest

fresco čit. fresko (tal.) 1. glaz. svježe, živahno; 2. *fresko slikarstvo* v. freska; 3. vrsta vunene tkanine

freser (njem. fressen žderati) vrsta igre na šahovskoj ploči i sa šahovskim figurama; svrha joj je da se protivniku figure postavljaju tako da ih on mora "jesti"; pobjednik je onaj koji ostane bez ijedne figure

freska (tal. fresco svjež) umj. slika izrađena vodenim bojama na još svježoj žbuci; *slikati al fresco* čit. al fresco (tal.) slikati na još svježoj žbuci

freta (tal. fretta) žurba, naglost; *con fretta* čit. kon freta (tal.) glaz. žurno

freter (fr. freteur) zakupac broda

fretirati (fr. freter) dati brod pod zakup, iznajmiti brod

frez (fr. fraise) crvena boja jagoda

freza (fr. fraise) glodalica, stroj za pravljenje različitih površina, žljebova i drugih ukrasa u drvetu ili kovini

friganica (tal. friggere peći) 1. pržena jaja, kajgana; 2. vrsta bundeve

frigati (tal. friggere) pržiti, peći

frigidan (lat. frigidus) leden, hladan; hladan, ravnodušan, hladnokrvan, mlitav, bez života; med. spolno (seksualno) neosjetljiv i hladan

frigiditet (lat. frigiditas) 1. hladnoća; 2. hladnokrvnost; med. seksualna hladnoća, nedostatak erotskih osjećaja, smanjena spolna osjetljivost ili potpuna ravnodušnost prema seksualnom životu

frigo- (lat.) predmetak koji označuje nešto ili nekoga u vezi s rashladnim uređajima

friholder (engl. freeholder) nezavisan zemljoposjednik (u Engleskoj)

frikando (fr. fricandeau) kuh. pečenka od telećeg, govedeg ili srnećeg buta

frikativ (lat. fricativus) gram. trenik (glas), tjesnačni suglasnik = spirant

frikazam (grč. frikasmos ježenje) med. naježenost kože, osjećaj hladnoće

frikcija (lat. frictio) trenje; trljanje; neslaganje stvarnih cijena s propisanim cijenama; pren. trvenje, nesloga, razdor

frimaire čit. frimer (fr.) treći mjesec u nekadašnjem fr. republikanskom kalendaru (od 21. XI. do 20. XII.)

frisoileri (engl. freesoilers) mn. pripadnici stranke u SAD-u (od 1848.) koja je tražila dodjeljivanje državne zemlje onima koji je stvarno obrađuju

friškati (njem. frisch svjež) osvježivati, rashlađivati

frišling (njem. Frischling) prase, odojak

frištik (njem. Frihstiick) doručak

fritrejd (engl. freetrade) slobodna trgovina

friteza (fr. friteuse) lonac s pomičnom mrežicom za prženje u ulju

fritule (tal. frittella) kuh. prženo jelo, uštipci

frivolan (lat. frivolus trošan; bezvrijedan; beznačajan) raskalašen, razvratan; lakouman, lakomislen; drzak, bezobrazan; ništav, prazan, tašt, beznačajan, bez vrijednosti, bijedan, sićušan; *frivola appellatio* čit. frivola apelacio (lat.) prav. lakomislen, neosnovan i zbog toga uzaludan priziv višem sudu; *frivola exceptio* čit. frivola eksepcio (lat.) prav. očito netočan, ništav izgovor

frivolite (fr. frivolite) vrsta vezene čipke

frivolitet (lat. frivolitas) v. frivolnost

frivolnost (lat. frivolus) raskalašenost; lakomislenost; drskost, bezobrazluk; ništavnost, beznačajnost; frivoliteti mn. sitnice, igračke, vezene arabeske

friz (fr. frise) 1. arhit. vodoravna pruga između arhitrava i krovnog vijenca (kod grčko-rimskih hramova), ukrašena triglifima i metopima ili reljefima (zbog čega se često ovi posljednji također nazivaju friz); 2. vrsta grube vunene tkanine

frizatik (lat.) srednjovjekovni srebrni novac, kovao se k Koruškoj od početka 12. stoljeća, a u Hrvatskoj od početka 13. stoljeća

frizer (fr. friseur) vlasuljar, osoba koja prirodnu kosu uređuje i stručno njeгуje; ž. r. frizerka

frizeta (fr. frisette) kovrčica kose, uvjak (kao ukras na čelu)

Frizi (nekoć Ingveoni) germanski narod na priobalju Sjevernog mora; 47. su ih pokorili Rimljani, pokršteni u 7. i 8. stoljeću

Frizija (Friesland) plodna pokrajina u sjeverozapadnoj Nizozemskoj

frizirati (fr. friser) uređivati (ili: dotjerati, urediti) kosu (češljanjem, kovrčanjem, šišanjem)

frizura (fr. frisure) način češljanja, način uređivanja (ili: dotjerivanja) kose; uređena kosa

frižider (fr. frigideur) uređaj u kojem se umjetnim putem proizvodi niska temperatura

frlesija (tal.) 1. nepromišljenost, nerazumnost, ludost; 2. nepromišljen, nerazuman čovjek; 3. velika prehlada, nazeб.

frnja (tal.) čvrka, udarac palcem odapetim s kažiprstom

frnjok (tal.) zrno

frock-coat čit. frok-kot (engl.) salonski kaput, redengot sa skutovima

frogmen (engl. frog žaba, man čovjek) čovjek-žaba, posebno opremljen ronilac (plovke, maska itd.)

frojdzizam v. psihoanaliza

Frona (fr. Fronde) "praćka"; stranka političkih nezadovoljnika u Francuskoj koja je za vrijeme maloljetnosti Luja XIV. bila protiv dvora i apsolutističke vladavine kardinala Mazarina, a od 1648. do 1654. izazivala velike nemire

fronder (fr. frondeur) član Fronde; politički nezadovoljnik, onaj koji otvoreno napada vladu

frondescencija (lat. frondescentia) bot. pupanje drveća, listanje

frondirati (fr. fronder) "gađati iz praćke"; javno i otvoreno govoriti protiv vlade

frondozitet (lat. frondositas) lisnatost, bogatstvo lišćem

fronezis (grč. fronesis) razumnost, mudrost, razboritost

fronta (fr. front, lat. frons gen. frontis čelo; vanjska strana; prednja strana; prednji stroj) 1. lice, pročelje, prednja strana (građevine); 2. voj. stroj, dužina postrojene vojske; bojište, prvi borbeni red; *napraviti frontu protiv koga* istupiti protiv koga, otvoreno se usprotiviti; *stati u frontu* stati u

stroj, postrojiti se; pren. pridružiti se onima koji se otvoreno bore protiv koga

frontalni (lat. frontalis) 1. anat. čeon, koji se tiče čela ili mu pripada (npr. arterija, kost i dr.); 2. arhit. koji se tiče prednje strane ili joj pripada; 3. voj. sprijeda, s fronte, u fronti; *frontalna vatra* vatra sprijeda; *frontalni marš* hodnja, kretanje (čete, voda) u razvijenom stroju; *frontalni napad* napad sprijeda

frontaš (fr. front) neškoloan časnik (koji je to postao od vojnika)

frontirati (lat. fron, gen. frontis čelo, pročelje) boriti se, sukobljavati se

frotir (fr. frotte) trg. hrapava i čupava pamučna ili svilena tkanina s kovrčicama po površini (upotrebljava se za izradu ručnika, ogrtača za kupanje i dr.)

frotirati (fr. froter, lat. fricare) trti, trljati, istrljati, masirati

frotoar (fr. frottoir) krpa, rukavica, četka za trljanje

frotola (tal. fottola) šaljiva pjesma; izmišljotina; glaz. vokalna višeglasna kompozicija pučkog karaktera u sjevernoj Italiji (14—15. st.), najčešće četveroglasna

fructidor čit. friktidor (fr.) mjesec berbe (XII. mjesec u fr. republikanskom kalendaru, od 18. VIII. do 16. IX.)

frugalan (lat. frugalis) umjeren, skroman, zadovoljan s malim; štedljiv

frugiferan (lat. frux, gen. frugis plod, fero nosim) plodonosan, plodan

fruktoza (lat. fructus plod, rod) kem. v. levuloza

fruktuarije (lat. fructuarius plodonosan) bot. biljke koje donose plod, žitarice

fruktuozan (lat. fructuosus) plodan, rodan; koristan, prinosan

frus (tal. fusso) dječji osip, male boginje, bijele kozice, ospice; frusin

frustracija (lat. frustratio zavaravanje, osujećivanje) osjećaj nezadovoljstva uzrokovan neispunjenjem želja ili potreba

fruti (tal. frutti) mn. plodovi

ft (engl. foot) znak angloameričke jedinice za duljinu

ftaleinske boje smolaste boje koje se dobivaju od ftalne kiseline

ftalna kiselina kem. benzolova ortodikarbonska kiselina, dobiva se iz naftalina i salitrene kiseline

ftinodan (grč. fthinodes) v. ftizičan

ftirijaza (grč. ftheiriasis) med. ušljivost

ftiza (grč. fthisis) med. sušica, tuberkuloza; *phthisis bronchialis* čit. ftizis bronhijalis (lat.) sušica dušnika; *phthisis pulmonalis* čit. ftizis pulmonalis (lat.) plućna sušica

ftizičan (grč. fthisikos) sušičav, tuberkulozan

ftiziologija (grč. fthisis sušica, logia znanost) med. dio medicine koji se bavi sušicom (tuberkulozom)

ftiziopneumonija (grč. fthisis sušica, pneumonia bolest pluća) med. gnojna plućna sušica s upalom

ftiziurija (grč. fthisis sušica, uron mokraća) med. v. dijabetes

fu (kin.) administrativno područje u Kini, između pokrajine i okruga; također: naziv za sjedište viših mandarina (dodaje se uz imena mjesta, npr. Si-ning-fu); kao mjera: v. king

Fu-hi v. Fo-hi

fudroajantan (fr. foudroyant) munjevit, koji ubija kao grom; med. koji na mjestu (brzo) ubija (npr. moždana kap, teške vrste meningitisa i dr.)

fuga (lat., tal. fuga, fr. fugue) 1. glaz. kompozicija za više glasova u kojoj isti stavak ponavlja, jedno za drugim, više različitih glasova (lat. fuga = bijeg, zato što izgleda kao da glasovi jedan za drugim jure i jedan od drugog bježe), najvažniji i umjetnički najbogatiji kontrapunktski oblik

fuga (lat.) 2. bijeg; *fugae suspectus* čit. fuge suspektus (lat.) prav. pod sumnjom da će pobjeći

fuga (njem. Fuge) 3. spoj, žlijeb

fugasa (fr. fougasse) voj. plitka, naganazna mina koja se ukopava plitko u zemlju i eksplodira kad je neprijatelj nagazi; nema veliko razorno djelovanje ali je pogubna za noge

fugato (tal.) glaz. stavak u obliku fuge u glazbenom djelu

fugirati (tal. fugare) glaz. komponirati u obliku fuge

fuiumus Troes, fuit Ilium et ingens gloria Teucrum (lat.) mi smo tek bivši Trojanci, a ovo je bivša nam Troja, propade silna joj slava — odgovor trojanskog svećenika Pantoja Eneji na njegov upit gdje je najljući boj (rečenica izražava potpunu rezignaciju nad nekada slavnom prošlošću i besmislenost srljanja u uzaludnu borbu)

fukara (tur. fykara, fukar) siromašan svijet, sirotinja; pren. propalica, ništarija

fukologija (lat. fucus lakmus lišaj, grč. logia znanost) znanost o morskim (primorskim) biljkama

fuks (njem. Fuchs) lisica; u jeziku njem. studenata: student prve godine, brucoš

fuksija bot. ukrasna biljka (obično s tamnocrvenim visećim cvjetovima) iz porodice pupoljki (nazvana po botaničaru L. Fuchsu, f 1565.)

fuksin (njem. Fuchsin) anilinska crvena boja; služi za izravno bojenje vune i svile

fukus (lat. fucus) bot. lakmus-lišaj

fular (fr. foulard) meka tanka svilena tkanina u boji, izrađuje se od kuhane sirove svile (za haljine i džepne rupčice); mali svileni rubac (za džep, za oko vrata)

fulgencija (njem. fulgentia) sjaj, bljesak

fulgentan (lat. fulgens) sjajan; blistav

fulguracija (lat. fulguratio) sijevanje; med. liječenje opasnih oteklina bombardiranjem bolesnog mjesta iskrama električne struje

fulgurit (lat. fulgur munja) min. ostakljenje pijeska (nastaje zbog udara groma u pijesak), "nebeska strijela"; ta je pješčana tvorevina ponekad visoka nekoliko metara, a vrh joj je obično u obliku strijele

full-blood čit. ful-blad (engl.) čistokrvni konj, punokrvni konj

full-dress (engl.) službeno, svečano odijelo

fulminacija (lat. fulminatio) 1. pucanje zlata u listovima; 2. bješnjenje; 3. papinska anatema, prokletstvo

fulminantan (lat. fulminans) koji sije-va, blještav, sjajan, bijesan, plah, žestok; vatren, gromovit

fulminati (lat. fulmen munja) kem. soli nestabilne fulminske kiseline

fulminatin (lat. fulmen munja) kem. eksploziv (vuna natopljena nitroglicerinom)

fulminirati (lat. fulminare) sijevati, grmjeti, pucati od bijesa; rasprskavati se uz jak prasak

fulminska kiselina kem. praskava kiselina

fumar (tal. fumaiolo) dimnjak

fumarole (tal. fumaruolo) mn. vodnjikave pare sa sumpornim i ugljikovodičnim plinovima koje izbijaju iz zemlje; usp. sofioni

fumigacija (lat. fumigatio) med. dimljenje, kađenje; sušenje na dimu

fumozan (lat. fumosus) koji se dimi, pun dima, zadimljen; maglovit

funambulist (lat. funambulus) plesač na konopcu ili žici

fundacija (lat. fundatio) temelj; polaganje temelja; utemeljenje, osnivanje čega, npr. zaklade; zaklada

fundament (lat. fundamentum) osnova, temelj; tisk. ploča na tiskarskom stroju na kojoj se učvršćuje forma

fundamentalni (lat. fundamentalis) osnovni, temeljni, glavni, bitni, prvotni; *fundamentalni zakon* osnovni zakon, ustav; *fundamentalni pojmovi* fil. osnovni pojmovi, načela

fundator (lat. fundator) osnivač, utemeljitelj, zakladnik

fundiran (lat. fundare osnovati; zasnovati) osiguran, s pokrićem; *fundiran dug* dug za koji postoji pokriće; *fundirani prihod* osiguran, siguran prihod (od imanja)

fundirati (lat. fundare osnovati; zasnovati) 1. položiti temelj čemu, osnovati, utemeljiti; 2. uložiti novac; 3. obraziliti, potkrijepiti dokazima

funduk (tur. fyndyk) lješnjak

fundus (lat. fundus dno) 1. tlo, zemlja; zemljište; 2. anat. dno neke tjelesne šupljine, npr. želučano dno; 3. nekretnina i prihod koji ona donosi; 4. kaz. cjelokupna imovina nekog kazališta u kostimima, dekoracijama i dr.; *fundus instructus* čit. fundus instructus (lat.) prav. poljoprivredno imanje opskrbljeno svim što je potrebno (stoka, alat, sprave za obrađivanje) za racionalno vođenje gospodarstva; smatra se sastavnim dijelom imanja; usp. fond

funekoreografija (lat. funis konopac, grč. choros kolo, ples, grafia opis) opis plesanja na konopcu

fungibilan (lat. fungibilis) 1. koji može zamijeniti; 2. koji se može zastupati

fungibilije (lat. fungibilia) mn. stvari koje se u prometu određuju prema težini, broju i mjeri, npr. novac, žito i dr.

fungicidi (lat. fungus gljiva, caedere ubiti, ubijati) opći naziv za razna kemijska sredstva pomoću kojih se suzbijaju biljne bolesti izazvane gljivicama

fungiforman (lat. fungus gljiva, fungi-formis) u obliku gljive, gljivast

fungirati (lat. fungi) v. funkcionirati

fungozan (lat. fungus gljiva, fungosus) gljivast, spužvast

fungozitet (lat. fungositas) med. spužvasta, šupljikasta izraslina

fungus (lat. fungus) gljiva; med. izraslina

funikul (lat. funiculus konopac, uže) konopac, uže; tvorevina u obliku vrpce; *pupčani funikul* pupkovina

funikularan (lat. funiculus konopac, uzica, vrpca) prid. med. vrpčast, nalik na vrpce

funikuler (lat. funiculus konopac, tanko uže) teh. žičara, vučnica 1. žičana željeznica koja umjesto po tračnicama ide po jakom čeličnom užetu koje je razapeto iznad željeznih ili drvenih stupova; za uže se vješaju vagoneti kojima se vozi ruda i dr. roba; 2. zupčana željeznica koja se kreće odupiranjem lokomotive o zupčanu ploču pričvršćenu na pragovima između tračnica; služi za svladavanje uspona

funikulitis (lat. funiculus konopac, vrpca) med. upala sjemenog kanala

funkcija (lat. functio vršenje; vršenje službe) rad, djelatnost; poziv, služba, službovanje, vršenje neke dužnosti; dužnost; zadatak; biol. rad koji obavlja neki organ; mat. promjenjiva veličina koja zavisi od neke druge veličine, zavisnost, odnos; za jednu veličinu kaže se da je funkcija (ili: da zavisi od) druge veličine kad za svaku posebnu vrijednost jedne postoji odgovarajuća vrijednost ili niz odgovarajućih vrijednosti druge

funkcijski (lat. functio) koji se tiče funkcije, koji je u vezi s funkcijom, koji se zasniva na funkciji; log. *funkcijski pojam* zakonski pojam (supr. rodni pojam)

- funkcionalan** (lat. *functionalis*) radni, koji se tiče (nekog) rada; med. *funkcionalne bolesti* bolesti izazvane poremećajem funkcija, a organi nisu oštećeni (supr. organske bolesti)
- funkcionalnost** (lat.) svrhovitost, sluzenje određenoj svrsi
- funkcionar** (lat. *functio* vršenje; vršenje službe) službenik, činovnik; namještenik; osoba kojoj je povjerena određena dužnost u nekom društvu, ustanovi itd. (npr. stranački, sportski funkcionar)
- funkcionirati** (lat. *functio*) raditi, djelovati, ići (npr. sat); vršiti službu, službovati
- funta** (lat. *pondus* težina; teret; uteg)
1. mjera za težinu: u Njemačkoj = 500 grama, u Engleskoj = 453,5927 grama; ljekarnička (apotekarska) funta = 358 grama; 2. engl. novac: funta sterlinga = 20 šilinga = 240 penca
- funroman** (njem. *Pfundroman*) bezvrijedno književno djelo koje je pisac napisao samo zbog zarade
- funjara** (tur. *funun* ništica, nula) 1. ništarija; 2. šatr. bolestan, klonuo, mršav čovjek
- fuocos** čit. fuokozo (tal.) glaz. vatreno, sa žarom, strasno; con fuoco, focoso
- furda** (riječ romansko-germanskog podrijetla, got. *fodr*, rum. *furdale*, tal. *fodera*, njem. *Futter*) otpaci; pren. društveni ološ
- furešt** (tal. *forestiere*) stranac, došljak, gost
- furfuracija** (lat. *furfuratio*) med. prhutanje, perutanje
- furgon** (fr. *fourgon*, tal. *forcone*, lat. *furca*) 1. zatvoren teretni željeznički vagon; 2. velika zatvorena teretna kola za prijevoz prtljage
- frigvori** (lat. *frux*, gen. *frugis* plod, vorare žderati) zool. biljojedi, biljožderi
- furija** (lat. *furia*) bijes, pomamnost, jarošt; zla žena
- Furija** (lat. *Furia*) mit. božica osvete kod Rimljana (kod Grka: Erinije i Eumenide)
- furijant** (lat. *furia* bijes) vrlo brza polka u 3/4 taktu
- furijerizam** naučavanje fr. ekonomista i socijalnog reformatora Ch. Fouriera (1772—1837), glavnog predstavnika utopijskog socijalizma, zamišljao je novi poredak zasnovan na asocijaciji i harmoniji
- furijerizam** naučavanje francuskoga mislioca Charlesa Fouriera (1772—1837), najvažnijeg predstavnika utopijskog socijalizma
- furioso** čit. furiozo (tal.) glaz. divlje, burno
- furiozan** (lat. *furiosus*) bijesan, pomaman, jarostan, mahnit
- furir** (fr. *foureur*) krzno; krznena podstava; krzneni kaput, krzneni ogrtač
- furlong** čit. ferlong (engl.) engl. mjera za dužinu = 201,1662 m
- furnir** (fr. *fournir*, njem. *Furnier*) vrlo tanka daščica, debljine 0,6—3,5 mm od finog drveta (za oblaganje pokućstva izrađenog od jeftinijeg drveta), tanki drveni listići
- furnirati** (fr. *fournir*) u stolarstvu: predmete od običnog drveta obložiti (oblagati) tankim daščicama (listovima) od finijih vrsta drveta, osobito orahovog
- furnitura** (fr. *furniture*) pribor, pomoćni materijal potreban u nekoj proizvodnji (npr. kod šivanja odjeće)
- furnologija** (lat. *furnus* peć, *logia* znanost) znanje o građenju peći
- furor** (lat. *furor*, tal. *furore*) bijes, pomama; oduševljenje, zanos; silna želja, slijepa strast; *furor poeticus* čit. furor poetikus (lat.) pjesničko oduševljenje, pjesnički zanos; *furor scribendi* čit. furor skribendi (lat.) po-

- mahnitalost pisanja; *furor uterinus* (lat.) ženska pohota; *furor teutonicus* čit. furor teutonikus (lat.) teutonski bijes s kojim su stari Germani polazili u boj; danas: njemački bijes, njemačka silovitost
- fursat** (tur. firsat) zgoda, prilika, prigoda, pravi trenutak
- furset** (tur. furset) smjelost, hrabrost, samopouzdanje
- furt** (njem. fort) uvijek, stalno, neprestano
- furtimaši** (lat. furtim kradom) nadimak klerikalaca u Hrvatskoj, od kojih se ogradio J. J. Strossmayer
- furunkul** (lat. furunculus) med. čir potkožnjak, uzrokovan stafilokokom; kod ponovljene pojave u većem broju v. furunkuloza
- furunkulin** (lat. furnculus) farm. pripravak od pivskog kvasca (lijek protiv bedrenice i furunkuloze)
- furunkuloza** (lat. furunculosis) med. raširenost čireva po cijelom tijelu
- fus** (njem. FuB, lat. pes, grč. pus noga, stopalo) 1. stopa (mjera: oko 30 cm); 2. jedinica za mjerenje kože: površina kvadrata čya je stranica duga 0,3048 m, a površina iznosi 0,092903 m²
- fusa** čit. fuza (tal.) glaz. osmina note
- fusekla** (njem. Fuss noga, Socke kratka čarapa) dokoljenica, dokoljenka
- fusnota** (njem. FuBnote, lat. nota bilješka) bilješka ili primjedba pri dnu stranice u knjizi, služi kao dopuna ili objašnjenje nečega u gornjem tekstu (obično se označava zvjezdicom ili sitnom brojkom s desne strane riječi u tekstu, a tiska se sitnijim slovima)
- fussela** (tal.) glaz. 1/64 note
- fusta** (tal. fusta, lat. fustis) mala gusarska lada; brza bojna ladica
- fustaža** (tal. fusto drvena bačva) trg. posuda i dr. u čemu se šalje roba
- fusti** (tal. fusti odbitak u težini) mn. trg. gubitak, sve ono što se računa na ime oštećivanja ili zagađivanja robe; *fusti račun* obračun o gubitku ili oštećenosti robe
- fusuline** (lat.) vretenaste sićušne fosilne foraminifere s vapnenačkom kućicom, važne u karbonu
- fušer** (njem. Pfuscher) čovjek koji radi površno i loše, nazovimajstor
- fuštanj** (tal. fustagno) vrsta tkanine (barhent, parhent)
- futer** (njem. Futter) stočna hrana, krma; podstava (za odijelo)
- futilitet** (lat. futilitas) ništavnost, jalovost, beskorisnost, ispraznost, uzaludnost; malenkost, sitnica
- futing** (engl. footing) šport, trčanje i pješaćenje na čistom zraku (kao trening)
- futrola** (njem. Futteral) korice, navlaka
- futur** (lat. futurum) gram. buduće vrijeme; *egzaktni futur* (lat. futurum exactum) predbuduće vrijeme
- futura** (lat.) tipografsko pismo (grotesk), autor P. Renner, 1929.
- futuristi** (lat. futurus) mn. pristaše i sljedbenici futurizma
- futurizam** (lat. futurus budući) umjetničko-književni smjer s početka 20. st. koji je očekivao da će tek kod budućih (lat. futurus), novih naraštaja naći puno razumijevanje za svoje neobične tvorevine; program mu je izradio tal. pjesnik Marinetti (1909.), prema kojem umjetnost treba veličati i mehaniku, i male brodove u kanalima Venecije umjesto "ljuljačke za kretene" (gondole); zah-tijeva, dakle, da umjetnost i književnost potpuno odbace sve dosadašnje kao laž i znak slabosti, a da veličaju muškost, ratničke vrline i vlastito ja
- futurologija** (lat. futurus budući, grč. logos riječ, govor) znanost o buduć-

nosti čovječanstva, posebice s obzirom na tehnički razvoj

futurum exactum čit. futurum egzaktum (lat.) futur drugi (u hrvatskoj se gramatici tvori od svršenog prezenta pomodnog glagola biti i glagolskog pridjeva radnog, npr. budem učio)

fuzija (lat. fusio lijevanje; taljenje) 1. taljenje, miješanje, lijevanje; 2. sta-

panje, spajanje (banaka, poduzeća, političkih stranaka) 3. fiz. spajanje atomskih jezgara, pri čemu dolazi do gubitka mase i oslobađanja energije

fuzionaš (lat. fusio) v. fuzionist

fuzionirati (lat. fusio lijevanje; taljenje) stapati, stopiti; spajati, spojiti

fuzionist (lat. fusio lijevanje; topljenje) pristaša fuzije, član fuzioniranih stranaka, banaka, poduzeća i dr.

G

G, **g** jedanaesto slovo hrvatske latinice
G glaz. kratica za peti ton u dijatoničkoj
ljestvici

g kratica za gram

gabara (mađ. iz fr. gabare barka) te-
retna lađa

gabarden (fr. gabardine) fina tkanina
od češljane vune ili pamuka; vunena
tkanina se upotrebljava za ogrtače,
odijela i ženske haljine, a pamučna
za lake haljine i, natopljena gumom,
za kišne ogrtače

gabarit (fr.) model u prirodnoj veličini

gabela (tal. gabella) 1. carina, trošarina,
dada; 2. mjesto gdje se plaća carina;
mitnica

gabion (fr.) voj. koš koji se puni zem-
ljom za brzo podizanje prsobrana

gabionada (fr. gabionnade) voj. prso-
bran od koševa punjenih zemljom

gab(ec) (njem. Gabel vilica, Gabelfrüh-
stuck "doručak s vilicom") zakuska
oko 10 sati

gabro (tal. gabbro) min. krupnozrna
eruptivna stijena tamnozelene boje

gabula (njem. Gabel) "rašlje", škare; te-
žak položaj u preferansu: igrač ima
damu i asa od kojih jedno vjerojatno
mora izgubiti

gaf (fr. gaffe) 1. pogreška, nepromišlje-
nost, nesmotrenost; glupost; 2. že-
ljezna motka s kukom za privlačenje
čamca obali

gagat (grč. gagathos) min. smeđi ugljen,
lomljiv, kao smola crn i voštanog sja-
ja, vrsta crnog jantara; u pretpovije-

sno doba upotrebljavan za izradu na-
kita

gahkrampf (njem. lachen smijati se,
Krampf grč) grčevit smijeh, grč uzro-
kovan smijehom

gaio čit. gajo (tal.) glaz. veselo, živahno,
čilo

gajal (bengal.) vrsta indijskog goveda

gajba (perz) krletka, kavez

gajde (tur. kaide melodija) glaz. narodni
puhački instrument koji se sastoji od
mijeha i svirale; dude, mješnice

gajeta (tal. gaeta) oveći ribarski čamac
s pokrivenom palubom i s jednim jed-
rom

gajret (ar.) revnost, srčanost, plemeni-
tost

Gal stanovnik područja današnje Fran-
cuske u predrimsko i rimsko doba;
Kelt

gala (tal., fr., šp. gala) svečani ukras;
dvorska, svečana nošnja; svečanost,
svečan objed itd. (pojavljuje se oso-
bito kao sastavni dio riječi, npr. gala-
predstava, gala-večera i si.); *en gala*
čit. an gala (fr.) ili *in gala* (tal.) u
svečanoj odjeci, u paradnoj odjeci

Galaksija (grč. gala mlijeko, galaxias)
astr. Mliječna staza, Kumova sla-
ma

galaktagogi (grč. gala, galaktos, mlije-
ko, ago proizvedem) med. ljekovita
ili hranjiva tvar koja pomaže izluči-
vanje mlijeka

Galaktika (grč. gala, galaktos mlijeko)
, astr. v. Galaksija

galaktit (grč. gala mlijeko, lithos kamen) mliječni kamen, mliječni jaspis

galakto- (grč. gala, galaktos) predmetak u složenicama sa značenjem: mlijeko, mliječni

galaktocela (grč. gala, kele) med. otekлина mliječne žlijezde s mliječnim sadržajem

galaktofag (grč. gala, fagein jesti) mlijekojed, čovjek koji se hrani poglavito mlijekom

galaktofori (grč. gala, foreo nosim) mn. med. sredstva za izazivanje mlijeka, tj. sredstva koja pomažu stvaranje mlijeka u organizmu

galaktogen (grč. gala, genos rođenje) hranjivi pripravak od mliječnog kazeina, ugodna ukusa

galaktografija (grč. gala, grafein) proučavanje (ili: opisivanje) mliječnih sokova

galaktologija (grč. gala, logia) proučavanje mliječnih sokova

galaktometar (grč. gala, metron) instrument za ispitivanje gustoće mlijeka, osobito za utvrđivanje stupnja razrijeđenosti mlijeka vodom

galaktometrija (grč. gala, metria) mjerenje mlijeka, utvrđivanje valjanosti mlijeka

galaktopiometar (grč. gala, pion mastan, metron) instrument za mjerenje masnoće mlijeka

galaktorea (grč. gala, rheo curim) med. bolesno povećanje izlučivanja mlijeka u dojke i njegovo curenje i kad dijete ne sisa

galaktoskop (grč. gala, skopein gledati) 1. sprava za ocjenjivanje valjanosti i masnoće mlijeka prema stupnju njegove prozirnosti; 2. fini areometar za određivanje specifične težine maslaca

galaktostaza (grč. gala, stasis zastoj) med. zastoj mlijeka kod dojilja

galaktoza (grč. gala) vrsta šećera koja se dobiva od mliječnog šećera pomoću razrijeđenih kiselina

galakturija (grč. gala, uron mokrača) med. mliječni sastav mokraće, morenje mlijekom

galalit (grč. gala, lithos kamen) kem. mliječni kamen, celuloidu slična umjetna tvar izrađena od mliječnog kazeina i formaldehida, tvrda i sjajna, može se obojiti, te se upotrebljava za izradu gumba, češljeva, glasovirskih tipki itd.

galantan (fr. galant, tal., šp. galante) uslužan, uglađen, fin; uljudan, častan, pristojan; ugodan, svidljiv, dopadljiv, ljubazan; ukusan, dotjeran, lijepo odjeven; darežljiv, koji je lake ruke; *galantan stil* glaz. svjetovni stil u glazbi (za razliku od duhovnog ili crkvenog stila); *galantna bolest* spolna (venerična) bolest

galanterija (fr. galanterie) uljudnost, uslužnost, uglađenost, fino ponašanje, osobito prema ženskom spolu; udvaranje ženama, laskanje; trg. trgovina s tzv. "kratkom robom" (bižuterija, rukavice, lepeze, vrpce, rupčići itd.)

galanterist (fr. galanterie) trgovac galanterijskom robom; v. galanterija

galantizam (fr. galante) prividna učestnost, takozvana naobrazba

Galateja 1. mit. starogrčka morska nimfa, kći Nereja i Doride, simbol ljepote i života; zaljubljena u pastira Ahisa, prezrela je ljubavne ponude diva Polifema; 2. ime jednog asteroida

galenica čit. galenika (lat.) mn. farm. v. galenski lijekovi

galenisti mn. med. pristaše starogrčkog liječnika Galena (131—200 n. e.), koji je dugo vremena slovio kao najveći autoritet za sve medicinske škole

galenit (grč. galene olovna rudača) min. najbogatija olovna rudača, sulfid olova s 86% olova i do 1% srebra

galenizam med. načela i način liječenja učenog starogrčkog liječnika Galena

galenski lijekovi farm. lijekovi pripremljeni jednostavnim ljekarničkim postupcima od droga i kemikalija, a ne kemijskim putem (naziv po starogrčkom liječniku Galenu, koji je prvi skupio i objavio propise o pripremanju ove vrste lijekova)

galeomahija (grč. gale mačka, machia bitka) borba mačaka

galeonist (tal. galeone vrsta velikog broda) trgovac koji posluje s Amerikom

galeot (šp. galeote, tal. galeotto) veslač (ili: robijaš) na galiji; galijot

galeota (tal. galeotta, šp. galeota) mala galija sa 16—20 vesala; veoma brz ratni brod srednje veličine; galiota

galera (fr. galere, šp., tal. galera, lat. galea) vrsta srednjovjekovnih dugih i uskih galija s 25—50 veslačkih kupa na kojima je veslalo po 3—5 robova; robijaška lađa

galerija (lat. galeria, tal. galleria) dugačka i uska prostorija koja je, zbog svojih dugih zidova, posebno prikladna za izlaganje umjetničkih djela; zbirka umjetničkih djela, osobito slika; dug hodnik, koridor; pokriven balkon (u kazalištu, parlamentu); u utvrdama: pokriven hodnik; u rudnicima: prokop; pren. slušatelji, gledatelji, publika (u kazalištu, parlamentu i dr.)

galerist 1. stručnjak za rad u galerijama slika; 2. vlasnik prodavaonice slika

galeta (tal. galletta) 1. sušena pogačica; mornarski dvopek; 2. vrsta kolača; 3. vrsta grožđa

galgenhumor (njem.) humor čovjeka kojega vode na vješala; pren. usiljena šala

Gali (lat. Galli) mn. ime najstarijih stanovnika današnje Francuske (Galije)

koji su zapravo bili keltskog podrijetla

Galicija (lat. Gallaecia) 1. područje u Španjolskoj od Biskajskog zaljeva do Portugala; 2. nekadašnja austrijska krunska zemlja na području Poljske (Krakov, Lavov)

galicisti (fr. gallicistes) mn. pristaše francuske književnosti u Španjolskoj (za razliku od gongorista)

galicizam (lat. Gallia, fr. gallicisme) osobitost francuskog jezika, osobito s obzirom na konstrukciju rečenica i dr.; primjenjivanje tih osobitosti u nekom drugom jeziku; francuska riječ u nekom tuđem jeziku

Galija (lat. Galha) Francuska

galija (tal., šp. galera, lat. galea, ar. halijak) v. galera

galijamb(us) (lat. galli, grč. iambos) metr. katalektični anaklastični tetrametar, nazvan po tome što su svećenici božice Kibebe (gali) u takvim stihovima pjevah svoje pjesme prinoseći žrtve

galijot (tal. galeotto) v. galeot

galijota (tal. galeotta) v. galeota

galika sve knjige o Francuzima ili sve knjige koje su napisane na francuskom jeziku (npr. u knjižnici)

Galikanska crkva Katolička crkva u Francuskoj ukoliko je, u odnosu prema papi, uspjela zadobiti određenu nacionalnu samostalnost

galikanski (lat. gallicanus) francuski (izraz koji upotrebljava još samo Katolička crkva u Francuskoj); galski

galikomanija (lat. Gallia, grč. mania)

v. galomanija

Galileja pokrajina u sjevernoj Palestini (gdje se rodio Isus Krist)

Galileo Galilei (1564—1642) talijanski znanstvenik, jedan od utemeljitelja suvremene fizike

galimatijas (lat. Gallus Mathiae, fr. galimatias) zbrka riječi, nejasan i nerazumljiv govor, riječi bez smisla

galionist čovjek ravnodušan prema religiji; usp. galionizam

galionizam ravnodušnost prema religiji (po rimskom prokonzulu Galliju koji je apostola Pavla zaštitio od Židova i za kojega se mislilo da je bio potpuno ravnodušan i prema židovstvu i prema neznaboštvu)

galizirati popravljati slabo vino dodavanjem vode i šećera i na taj način sadržaj vinske kiseline smanjiti na 5 do 7 postotaka (pronalazak kemičara Ludwiga Gala, 1791—1863)

gallicus morbus čit. galikus morbus (lat.) galska (francuska) bolest, tj. sifilis, lues

gallina (lat.) kokoš

Gallupov institut ustanova za utvrđivanje javnog mišljenja na temelju anketiranja (naziv po američkom novinaru i statističaru Georgeu Horaceu Gallupu koji je taj institut osnovao 1935.)

galnštajn (njem. Galle žuč, Stein kamen) žučni kamenac, holelit

galo-romansko (lat. Gallus, Romanus) ono što je nastalo spajanjem galskog i romanskog (duha, jezika itd.)

galofil (lat. Gallus, grč. filos prijatelj) prijatelj Francuza i Francuske

galofob (lat. Gallus, grč. fobos strah) onaj koji se pretjerano plaši Francuza; onaj koji mrzi Francuze i sve što je francusko

galofobija (lat. Gallus, grč. fobeo bojim se) pretjeran strah od Francuske, mržnja prema Francuzima i svemu što je francusko

galoman (lat. Gallus, grč. mania pomana, ludilo) pretjeran obožavatelj svega što je francusko

galomanija (lat. Gallus, grč. mania) pretjerana ljubav prema svemu što je francusko; galikomanija

galon (engl. gallon, lat. galona) jedinica za mjerenje tekućine i žita u Engleskoj = 4,5436 l

galoni (fr. galons, tal. galoni) mn. vrpce od zlata, srebra ili svile koje ukrašuju odijelo, zastavu itd.; trake u boji na vanjskom šavu hlača

galop (fr. galop, tal. galoppo) trk konja pri čemu se konj kreće u skokovima; brzi okretni ples (polka) u 2/4 taktu

galopada (fr. galopade) jahanje u galopu, jahanje u trku; plesanje polke; v. galop

galopirati (fr. galoper) jahati u galopu (ih: trku); trčati u skokovima; plesati polku; pren. raditi nešto vrlo brzo, razvijati se vrlo brzo

galoše (fr. galoche, tal. galoscia, lat. galochia) kaljače, gumena obuća za snijeg i vodu (navlači se na cipele)

galski (lat. gallicus, fr. gallique) koji se tiče Galijske ili Gala; francuski

galski pijetao pijetao kao simbol Francuske, zbog istoizvornosti latinskih riječi gallus (pijetao) i Gallus (Gal)

galvanizacija liječenje električnom strujom galvanske baterije; uporaba galvanske struje, pomoću usijane žice, kao sredstva za nagrizanje; pokrivanje slojem kovine pomoću galvanskog elektriciteta; pren. umjetno oživljavanje

galvanizam fiz. dio fizike koji proučava elektricitet i elektricitet koji nastaje putem dodira (kontakta) nejednakih elemenata (npr. bakra i cinka s kiselinom), elektricitet dobiven kemijskim djelovanjem; pronalazak bolonjskog profesora anatomije Luigija Galvanija (1737—1798), koji ga je nazvao "životinjskim elektricitetom"

galvanizirati utjecati (ili: liječiti) pomoću galvanske struje; pokriti (ili: pokrivati) slojem kovine pomoću galvanskog elektriciteta (obično se upotrebljava za "pocinčavanje željeza"); pren. umjetno oživiti

galvano (tal.) predmet od bakra koji je izrađen putem galvanoplastike, osobito takav klišej

- galvano-faradizacija** (Galvani, Faraday) med. istodobno pokretanje jednog mišića ili živca galvanskom i Faradayevom, tj. indukcijskom strujom
- galvanoglifija** (Galvani, grč. glyfis zarez, urez) izradba reljefnih crteža i bakroreza na metalnoj ploči kemijskim sredstvima pomoću galvanizma (metoda prvi put primijenjena 1856.)
- galvanografija** (Galvani, grč. grafia) izradba tiskarskih ploča na taj način što se crtež u obliku paste utisne na metalnu ploču, zatim se pospe grafitom i onda, galvanoplastičkim putem, pobakri
- galvanografizirati** (Galvani, grč. grafo) izrađivati tiskarske ploče i slike pomoću galvanske struje
- galvanokaustika** (Galvani, grč. kausis gorenje, izgaranje) kir. rezanje čireva i izraslina pomoću platinske žice usijane galvanskom strujom
- galvanokromija** (Galvani, grč. chroma boja) bojenje kovine galvanskim putem
- galvanomagnetizam** (Galvani, grč. magnetes) v. elektromagnetizam
- galvanometalurgija** (Galvani, grč. metallurgia) izradba i dobivanje kovina (metala) pomoću galvanske struje
- galvanometar** (Galvani, grč. metron) fiz. instrument za određivanje smjera i jačine galvanske, električne, struje; usp. galvanoskop
- galvanoplastika** (Galvani, grč. plassein oblikovati, uobličiti) postupak zasnovan na elektrolitičkom taloženju kovine (metala); prevlačenje kovinom, galvanskim putem, predmeta (od drveta, gipsa, voska i dr.), da bi na taj način postali čvršći i trajniji; izradba vjernih otisaka u kovini od plastičnih predmeta (novca, medalja, plaketa i dr.)
- galvanopunktura** (Galvani, lat. punctura bodenje, bod) med. primjena galvanizma u vezi s akupunktururom
- galvanoskop** (Galvani, grč. skopein promatrati) fiz. instrument koji pokazuje postojanje struje; usp. galvanometar
- galvanostegija** (Galvani, grč. stego pokrijem) galvansko prevlačenje metalnih predmeta drugim nekim metalom (npr. pozlaćivanje srebra, posrebrivanje bakra, poniklavanje željeza itd.)
- galvanotehnika** (Galvani, grč. tehnike) prevlačenje predmeta kovinom (metalom) pomoću galvanske struje
- galvanoterapija** (Galvani, grč. therapeia liječenje) med. liječenje pomoću galvanske struje i znanost o tome
- galvanotropizam** (Galvani, grč. tropos okret) bot. povijanje vodenih biljaka prema električnoj struji
- galvanska baterija** fiz. spoj više galvanskih elemenata da bi se dobila jača struja ili viši napon; Voltin stup
- galvanski element** fiz. sprava za proizvodnju trajne električne struje putem kemijske energije
- galjuf** (tal. gaglioffo) lopov, kradljivac
- gama** (grč. gamma) treće slovo grčkog alfabeta; glaz. (fr. gamme) niz od osam tonova, ljestvica, skala
- gama-zrake** (grč. gamma) fiz. zrake što ih ispuštaju radioaktivne tvari; slične su rendgenskim zrakama, ali su mnogo kraće valne dužine; njihovo razarajuće djelovanje pokazalo se u Hirošimi i Nagasakiju nakon eksplozije dviju atomskih bombi; nisu električno nabijene
- gamagonija** (grč. gamos brak, gone rađanje) biol. rađanje putem spolnog oplodivanja; supr.: agamagonija
- gamarografija** (grč. kammaros rak, grafia, lat. gammarus) zool. proučavanje (ili: opisivanje) ljuskavaca (rakova)
- gamarologija** (grč. kammaros, logia) zool. dio biologije koji proučava ljuskavce (rakove)

gamaskop (grč. skopeo gledam) naprava u obliku naočala koja služi za vizualno mjerenje rengenskih zraka i gama-zraka

gamaše (fr. gamache) mn. dokoljenice, nazuvci, kamaše

gamba (tal.) glaz. vrsta starog gudačkog glazbala s 5—6 žica

gambit (tal. dare il gambetto) otvaranje šahovske partije u kojem se žrtvuje pješak radi izvođenja kakvog vješto smišljenog napada

gambusino (šp.) pustolov koji traga za zlatom (u Meksiku)

gambuzija (lat. gambusia) zool. vrsta veoma sitnih sjevernoameričkih ribica koje kote žive mlade i brzo se razmnožavaju; osobito su značajne kao sredstvo u borbi protiv malarije, jer uništavajući larve sprječavaju razvitak komaraca, a time i prenošenje malarije

gamela (tal. gamella) vojnička zdjelica za hranu

gamelan (malaj.) javanski kazališni i plesni orkestar (18—40 instrumenata)

gamen (fr. gamin) sluga u kuhinji, šegrt; obješenjak, fakir, uličar, deran

gameta (grč. gametes) biol. spolna stanica, jaje ili spermatozoid kod životinja; jajna stanica ili peludovo zrno kod biljaka; v. zigot

gamma (grč. gamma) v. gama

gamologija (grč. gamos brak, logia) proučavanje braka, rasprava o braku

gamoni (grč. gameo ženim se) složene bjelančevine koje u malim količinama izlučuju spolne stanice

gamonomija (grč. gamos brak, nomos) etn. proučavanje (ili: poznavanje) svadbenih običaja

ganef (hebr.) lopov, hulja

gang (engl.) 1. družina, skup ljudi koji rade zajedno; razbojnička družba, banda

gang (njem. Gang hod, hodanje) 2. u konobarskom jeziku: jedno jelo u obroku

ganglij (grč. ganglion mrtva kost) zool. živčani čvor ili zadebljanja kakva se nalaze na stražnjim korijenima leđne moždine; med. mrtva kost, hrskavična izraslina

ganglij ski sustav zool. svi živci u živčanim tkivima trbušne šupljine

ganglionitis med. v. ganglitis

ganglitis (grč. ganglion) med. upala živčanih čvorova; gangliokitis

gangrena (grč. gangraina, graino gldem, jedem) med. truljenje mekih dijelova tijela, vrsta izumiranja tkiva ili organa, živa rana, vučac, gnjilež

gangrenescirati (lat. gangraenescencia) med. prelaziti u truljenje, izazivati truljenje na nekom dijelu tijela; pren. pokvariti, zaraziti; gangrenirati

gangrenirati v. gangrenescirati

gangrenozan (lat. gangraenosus) med. koji boluje od vučca, gangrene, koji je u truljenju, koji trune, gnjiležan

gangster (engl. gangster) član razbojničke i ucjenjivačke družine u Americi

Ganimed 1. mit. lijep dječak kojeg je oteo Zeus te bogovima na Olimpu toči piće; 2. najveći satelit planeta Jupitera

ganoidi (lat. ganoidei) mn. zool. štitonoše (vrsta riba)

ganoin (grč. ganos sjaj) tvar od koje krljušti ganoidnih riba, štitonoša, imaju srebrnast sjaj

gant (njem. Gant, fr. enceant, tal. incanto) trg. sudska prodaja zbog preza-duženosti, licitacija; stečaj

ganterija (fr. ganterie) trgovina rukavicama, rukavičarstvo

garancija (fr. garantie) jamstvo, jamčenje; naknada štete, obeštećenje

garant (fr. garant, tal. guarento jamstvo) jamac

- garantirati** (fr. garantir) jamčiti, primati odgovornost za nekoga ili nešto
- garantno pismo** bank. pismena obveza koju banka daje svojim komitentima jamčeći, prema trećoj osobi, za izvršenje nekog posla, i kojim se obvezuje da će ona sama dati obeštećenje za svog komitenta u visini iznosa na koji glasi "garantno pismo" ako on sam ne izvrši obvezu
- garantol** (fr. garant, lat. oleum ulje) kem. pripravak od gašenog vapna za konzerviranje jaja
- garaža** (fr. garage) spremište automobila, vagona, čamaca; pom. pristajanje broda u mjestu prikladnom za mimoilaženje, da bi se propustio drugi brod
- garbo** (tal.) pristojnost, uljudnost; *con garbo* čit. kon garbo (tal.) glaz. pristojno
- garda** (fr. garde, tal., šp. 'guardia) straža, tjelesna straža nekog vladara; osobito: odabrana, elitna trupa svih rodova vojske kao zasebna vojna jedinica; pren. odane i pouzdane pristasaše, npr. nekog političkog prvaka, vode i si.
- garde-cote** čit. gard-kot (fr.) obalni brod; čuvar obale
- gardedama** (fr. garder čuvati, paziti, dame ženska osoba) pratilja mlade djevojke na plesu ili šetnji
- gardelin** (tal. cardellino) ptica češljugar
- garden-party** čit. gardn-parti (engl.) sastanak društva u vrtu, svečanost koja se proslavlja u vrtu, vrtna zabava
- gardenija** bot. ukrasna tropska zimzelena, vrlo mirisna biljka iz porodice broćeva
- garderoba** (fr. garderobe) soba ili ormar gdje se čuva odjeća i rublje; u kazalištu: soba u kojoj se oblače glumci; svi kostimi nekog kazališta; odjel gdje posjetitelji ostavljaju šešire, gornje kapute i dr. (u kazalištu, koncertnoj dvorani itd.); sva odjeća i sve rublje jedne osobe; nužnik, zahod
- garderobijerka** (fr. garderobiere) čuvarica garderobe
- gardez la reine** čit. garde la ren (fr.) u šahu: šeh kraljici!
- gardina** (lat., tal. cortina, fr. courtine, njem. Gardine) prozorska (ili krevet-ska) zavjesa
- gardirati** (fr. garder čuvati, paziti) obavljati posao gardedame, tj. pratiti djevojku na ples ili šetnju
- gardist** (fr. garder čuvati) vojnik koji služi u gardi, tjelesni stražar; pratitelj
- gargalizam** (grč. gargarismos) med. škakljivost, svrab, nadražljivost kože
- gargarizacija** (grč. gargarismos) med. grgljanje, grgotanje, ispiranje grla i usta grgljanjem; gargarizam
- gargarizam** (grč. gargarismos) med. voda za ispiranje usta i grla grgljanjem
- gargarizam** med. v. gargarizacija
- gargarizirati** (grč. gargarizo) med. grgljati, grgotati, ispirati usta i grlo grgljanjem
- gargujada** (fr. gargouillade) kićen, pretjerano dotjeran korak u plesu
- garguran** (fr. gargouran) trg. vrsta teških istočnoindijskih i kineskih svilenih tkanina; gurguran
- garibaldi** 1. šešir sa širokim mekanim obodom; 2. vrsta kiselog vina
- garibaldinci** mn. dobrovoljci koji su se u 19. st. pod vodstvom Giuseppea Garibaldija borili za oslobođenje Italije od austrijske vlasti i za njezino nacionalno ujedinjenje
- garicinija** bot. biljka (drvo) iz porodice pljuskarica (plodovi služe za jelo, od sjemenki se dobiva ulje, a uzgaja se i zbog smole gumigut)
- garmond** (fr.) tisk. vrsta tiskarskih slova srednje veličine (od 10 točaka) iz

- kojih se obično slažu knjige (naziv po francuskom ljevaču i graveru Claudeu Garmondu, 1561.)
- garnet** (engl.) pom. vitlo s užetom za utovarivanje i istovarivanje broskog tereta
- garnijerit** magnezijev nikalni silikat; služi kao ukrasni kamen (naziv po fr. geologu Garnieru)
- garnirati** (fr. garnir, tal. guarnire) opskrbiti, ukasiti; uljepšati izgled jela time što se oko njega ukusno stave različiti dodaci (peršin, salata, kumpir, riža i dr.); začiniti
- garnirung** (njem. Garnierung) ukrašavanje jela, osobito mesa, različitim povrćem i si.; v. garnirati
- garnitura** (fr. garniture) oprema, sprema, pribor; ukras, nakit, dodatak; određen broj istovrsnih predmeta koji čine cjelinu (kućni i kuhinjski pribor, namještaj, gumbi i dr.); teh. sva oruđa koja su potrebna za jednu vrstu posla; svi dijelovi odjeće i ostalih stvari koji su potrebni jednom vojniku
- garnizon** (fr. garnison) voj. posada, sva stalna vojska u nekom mjestu
- garnizonirati** (fr. garnison) voj. biti u garnizonu
- garočan** (šp. garrocha, garrochon) malo koplje kojim su naoružani borci s bikovima
- garota** (šp. garrote, fr. garrote, tal. garretto) željezna naprava za davljenje, sprava kojim se nekada izvršavala smrtna kazna u Španjolskoj i njezinim nekadašnjim kolonijama; smrtna kazna davljenjem
- garoteri** (fr. garrotteurs, engl. garrotters) mn. vrsta opasnih uličnih razbojnika, osobito u Londonu, koji svoj pljačkaški posao počinju time što svoje žrtve prethodno davljenjem onesvijeste
- garotirati** (fr. garrotter) udariti pomoću garote; opljačkati žrtvu koja se, po
- moću zamke bačene na vrat, prethodno onesvijesti (u Engleskoj i Sjevernoj Americi)
- garson** (fr. gargon, lat. garcio) mladić, dečko, dječak; momak, bećar, neženja; konobar; pomoćnik, kalfa
- garsonijera** (fr. garconniere) momački stan, momačka soba, jednosobni stan (obično bez kuhinje)
- garter-orden** (engl.) glasoviti engleski orden "podvezice"
- gartruža** (njem. Garten vrt) vrtna ruža
- gas** fiz. plin, tijelo koje, zbog stanja svojih molekula, nema ni samostalnog oblika niti stalnog volumena, tijelo koje teži neograničenom širenju (riječ je prvi upotrijebio 1610. flamski kemičar i fizičar J. B. Helmont, prema grčkoj riječi chaos nered)
- gaser** vrsta revolvera
- gaskonada** (fr. gasconnade) hvalisavost, razmetljivost, razmetanje
- gasproof** čit. gaspruf (engl. gas plin, proof čvrst) koji ne propušta plin
- gasta** (tal.) sitan metalni novčić
- gastarbajter** (njem. Gast, Arbeiter radnik) općenito proširen naziv za naše radnike koji rade u inozemstvu
- gasteralgija** med. v. gastralgija
- gasteranaks** med. v. gastranaks
- gasteropodi** mn. zool. v. gastropodi
- gastralan** (grč. gaster trbuh, lat. gastralis), anat. koji pripada trbušnoj šupljini, trbušni, želučani
- gastralgija** (grč. gaster, algos bol) med. bol u želucu, nervoza želuca, grč u želucu; gasteralgija
- gastranaks** (grč. gaster, anax gospodar) med. probava hrane u želucu, probavna djelatnost želuca
- gastrektazija** (grč. gaster, ektasis proširenje) med. proširenje želuca
- gastrenteričan** (grč. gaster, entera crijeva) koji se tiče želuca i crijeva
- gastrenteritis** (grč. gaster, enteron crijevo) med. upala želuca i crijeva

gastrepatičan (grč. gaster, hepar) koji se tiče želuca i jetara
gastrepatitis (grč. gaster, hepar jetra) med. upala želuca i jetara
gastricizam (grč. gaster) med. bolesno stanje želuca, pokvarenost želuca, loša probava
gastričan (grč. gastrikos) želučani, koji se tiče probave, osobito želuca; *gastrične bolesti* one koje škode i smetaju probavi; *gastrična groznica* grozničava prehlada želuca
gastrilog (grč. gaster, logos) onaj koji može govoriti iz želuca, tj. koji može, ne pokrećući usta, govoriti tako kao da mu glas dolazi iz daljine
gastrilogija (grč. gaster, logia) vještina govorenja iz želuca
gastrimargija (grč. gastrimargia) proždrljivost, prekomjerni tek
gastritis (grč. gaster) med. upala želuca, želučana groznica
gastrizam (grč. gaster) med. pretrpavanje želuca hranom
gastro- (grč. gaster) predmetak u složenicama sa značenjem: želudac, želučani
gastro-križa (grč. gaster, krisis) med. napadaj bolova u želucu, praćen povraćanjem (kod sušenja kičmenjače)
gastroadenitis (grč. gaster, aden žlijezda) med. upala želučanih žlijezda
gastrobrozis (grč. gaster, brosis razjedanje) med. razjedenost (ili: probušenost, progrizenost) želuca
gastrocela (grč. gaster, kele) med. bruh (kila) želuca
gastrodijafanija (grč. gaster, diafaneia prozirnost) med. osvjetljavanje želuca radi utvrđivanja želučanih i trbušnih bolesti i poremećaja
gastrodinija (grč. gaster, odyne bol) bol u želucu, grč želuca
gastroenteritis med. v. gastrenteritis
gastrofil (grč. gaster, filios prijatelj) ljubitelj želuca = gastrolater

gastrolater (grč. gaster, latreo obožavam) onaj koji služi želucu, tj. koji živi da bi jeo i pio; gastroman
gastrolatrija (grč. gaster, Iatreia) služenje želucu, shvaćanje da se život sastoji u jelu i piću; gastromanija
gastrolit (grč. gaster, lithos kamen) med. kamen u želucu
gastrologija (grč. gaster, logia) sve ono što se odnosi na kuhanje, kuharsku vještinu i sve što je s tim u vezi; također: gurmanstvo, sladokustvo
gastromalacija (grč. gaster, malakia mekoća) med. razmekšavanje želučanog zida
gastroman v. gastrolater
gastromanija (grč. gaster, mania) pretjerano, bolesno uživanje u jelu i piću
gastromantija (grč. gaster, manteia proricanje) proricanje po želucu (način proricanja kod starih Grka po oblicima trbušastih čaša, napunjenih vodom i okruženih svijećama)
gastromom (grč. gaster, nomos zakon) sladokusac, gurman, onaj koji voli dobra jela; stručnjak u pripremanju ukusnih jela
gastromomija v. gastrologija
gastropatija (grč. gaster, pathos bolest) med. opći naziv za sve želučane bolesti
gastroplikacija (grč. gaster, lat. plicatio) med. v. gastrografija
gastropodi (grč. gaster, podos noga) mn. zool. puževi, tj. životinje koje se kreću na trbuhu, odnosno pomoću mesnatog organa ("stopala") na trbuhu; gasteropodi
gastroptoza (grč. gaster, ptosis pad) med. spuštenost želuca
gastrografija (grč. gaster, regnymi prsnem, puknem) med. operacija koja se sastoji u širenju želuca radi smanjivanja njegovog volumena; gastroplikacija

- gastroragija** (grč. gaster, regnymi prsnem, puknem) med. krvarenje iz želuca
- gastroreja** (grč. gaster, rheo tečem, curim) med. povraćanje sluzi iz oboljelog želuca; prekomjerno izlučivanje želučanih sokova
- gastroskop** (grč. gaster, skopein gledati) med. sprava za pregledavanje želuca time što se njegova unutrašnjost osvijetli
- gastroskopiija** med. ispitivanje želuca i utrobe pomoću gastroskopa
- gastrospazmus** (grč. gaster, spasmos grč) med. grč u želucu
- gastrostenoza** (grč. gaster, stenosis) med. suženost želuca
- gastrostomija** (grč. gaster, stoma) med. operativno otvaranje rupice na želucu
- gastrotomija** (grč. gaster, temno režem) med. operativno otvaranje želuca radi odstranjivanja čira, raka i dr.
- gastroza** (grč. gaster) med. opći naziv za sve bolesti želuca
- gastrozofija** (grč. gaster, sofía mudrost) pametno i razborito jedenje dobrih jela
- gastrula** (lat.) biol. stupanj u razvitku životinjskog jajeta, drugi stupanj u razvitku blastoderma
- gaširati** (fr. gacher) praviti žbuku, gasiti vapno; loše slikati, drljati; upropastiti nešto lošim radom; prodati (ili: prodavati) ispod cijene, dati u bescijenje
- Gašpar, Melkior, Baltazar** prema Bibliji: tri mudraca s Istoka, tri kralja koja su se, idući za nebeskom zvijezdom došli pokloniti novorođenom Kristu
- gate-metier** čit. gatmetje (fr.) trg. onaj koji kvari cijenu robi dajući je jeftinije: fig. zabušant, loš radnik, loš majstor, neradnik
- gater** (njem. Gatter) teh. u pilanama: strojna višestruka okvirna pila s više oštrica (do 10), pila koja balvan istodobno reže u više dasaka
- gatirati** (njem. gatten, gattieren) izmiješati različite vrste ruda, prije taljenja, tako da se dobije povoljniji prosječni sadržaj i lakše izvrši taljenje
- gatofobija** (lat. catus mačka, grč. fobomai bojim se) med. bolestan strah od mačaka
- Gaucherova bolest** čit. Gošeova med. neizlječiva nasljedna bolest uzrokovana poremećajem metabolizma lipoida, bjelančevina i željeza te prućena povećanjem slezene i jetara, tamnožutom bojom kože, nestankom vapna u kostima (naziv po francuskom liječniku P. C. Gaucheru, 1854—1918)
- gaučo** (šp. gaucho) mn. gauči, seljaci jahači u pampama, osobito argentinski, bave se stočarstvom i žive nestalnim pastirskim životom, obično u službi velikih uzgajivača stoke (potomci su Španjolaca i gotovo svi mestici); posebno su poznati kao odlični jahači
- gaudeamus** (lat.) budimo veseli, veselim se! (početak i naslov poznate stare studentske pesme "Gaudeamus igitur...")
- gaudij** (lat. gaudium) radost, veselje, uživanje
- gaulajter** (njem. Gau župa, pokrajina, Leiter vođa, upravitelj) pokrajinski vođa, župni starješina bivše Hitlerove nacionalsocijalističke stranke u Njemačkoj
- gauner** (njem.) lopov, varalica; bečar
- gaus** fiz. po matematičaru i astronomu K. F. Gaussu (1777—1855) nazvana jedinica jačine magnetnog polja
- gavijal** (lat. gavialis) zool. vrsta indijskog krokodila s uskom i dugačkom njuškom

- gavota** (fr. gavotte) starinski veseli ples s različitim figurama; glazbena pratnja za taj ples u 4/4 taktu
- gavun** (tal. gavone) zool. vrsta morske ribe koštunjače
- gaza** (fr. gaze) prozirna i tanka tkanina od pamuka ili svile, veo; vrsta vrpce od zlatnog ili srebrnog tkiva i svile; med. mus(e)linska prozirna tkanina za zavoje i previjanje rana, prije upotrebe se sterilizira da bi se u njoj uništile sve zarazne klice
- gazavat** (tur. gaza, gazve) kod muslimana: "sveti rat protiv nevjernika"; džihad
- gazela** (ar. gazal, šp. gazela, tal. gazella) zool. afrička antilopa, stanovnik pustinja, nešto manja od srne; posebno se odlikuje velikom brzinom
- gazela** (tur. gazel) lirska ljubavna pjesma od 8 do 13 stihova (podrijetlom iz Perzije); ljubavna, lirska poezija uopće
- gazeta** (tal. gazzeta, fr. gazette) dnevni list, novine; pren. brbljavica, klepetuša
- gazi** (ar. gazi) ratnik, junak, vojnik musliman; borac za vjeru; pobjednik, osvajač (titula muhamedanskih vladara i zaslužnih vojskovođa)
- gazija** (tal. gaggia) bot. vrsta cvijeta (lat. *Acacia farnesiana*)
- gaziluk** (tur. gazi heroj, junak) ratno junaštvo; pren. objest, hvalisavost
- gazirati** (fr. gazer) pokriti (ili: prevući) velom; zamotati (ili: zamatati) gazom
- gazofilacij(um)** (grč. gaza blago, fylatto čuvam) riznica, spremište blaga; rječnik, jezično blago
- gazolin** kem. tekući dio sirovog petroleja, vrije između 70—80 °C, služi za grijanje i osvjetljenje
- gazon** (fr.) mala površina u vrtu ili parku zasijana travom radi ukrasa (dekoracije)
- gaža** (fr. gage, tal. gaggio) zalog, jamstvo; plaća, stalna nagrada, stalna zarada
- gažiranje** (fr. gage) davanje plaće (ili: stalne nagrade)
- gažist** (fr. gagiste) plaćenik, najamnik, službenik; prav. onaj koji drži zalog, primatelj zaloga
- Gea, Geja** (grč. Ge, Gaia) mit. "Zemlja", kozmološko božanstvo starih Grka
- gebis** (njem. Gebiss) zubalo (osobito umjetno)
- gefirofobija** (grč. gefyra nasip; most, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od prelaska preko mosta ili preko neke vode
- geg** (engl. gag) kaz. šaljiva improvizacija, šala; neočekivan, efektan obrat u dramskoj radnji, osobito na filmu; *gegmen* stručnjak koji se bavi izmišljanjem i primjenom filmskih gegova
- Geiger-Miillerovo brojilo** čit. Gajger-Milerovo ... instrument u nuklearnoj fizici (registrira i broji elektrizirane čestice i gama-zrake te određuje smjer gibanja pojedinih čestica koje naiđu)
- gein** (grč. ge zemlja) agr. crnosmeđi glavni sastojak zemlje oranice
- geistika** (grč. ge) znanost o zemlji i poznavanju zemlje, opisivanje čvrstih masa Zemljine površine
- gejik** (tur.) jelen
- gejson** (grč. geison) arhit. na antičkim hramovima: kameni vijenac iznad friza
- gejša** (jap. geischa) posebno školovana plesačica i pjevačica u japanskim čajanima
- gejzir** (isl. geysir) geol. vreli izvor koji povremeno izbacuje mlaz vode u veliku visinu, na Islandu, u Sjevernoj Americi i Novom Zelandu
- gekon** (njem. Gecko, fr. gecko) zool. vrsta vrlo otrovnog guštera toplih zemalja

- gelacija** (lat. gelatio) smrzavanje, stezanje
- gelazam** (grč. gelao smijem se) smijeh, smijanje, osobito grčevit smijeh
- geler** (njem. Geller) krhotina granate, metka i si.
- gelidan** (lat. gelidus) prid. hladan, leden
- gelolepsija** (grč. gelan smijati se, lepsis uzimanje) med. nesvjestica uzrokovana jakim (npr. smijehom)
- geloplegija** (grč. plege udarac, kap) med. v. gelolepsija
- geloskopija** (grč. gelao smijem se, skopeo gledam) psih. promatranje (ili: proučavanje) smijeha
- geloza** (lat. gelu staračka ukočenost) med. bolni čvorčić u mišiću (nastaje kod mišićnog reumatizma ili nakon velikih napora)
- gelsonimo** (tal.) kicoš, fićfirić; po tome: karakterna uloga na talijanskoj pozornici
- gem** (engl. game) šport, igra, partija (tenisa)
- gema** (lat. gemma) skupocjeni dragi kamen s urezanim oblicima, osobito omiljen ukras u staro vrijeme; lijep dragulj (bijela zvijezda) u skandinavske kruni
- gemacija** (lat. gemmatio) bot. pupanje, izbijanje pupoljaka; doba pupanja
- gematrija** (grč.-hebr.) objašnjavanje i tumačenje tajanstvenog značenja pojedinih riječi u vezi s nekim brojevima
- gemeli** (lat. gemelli) mn. blizanci
- gemiferan** (lat. gemma pupoljak, ferre nositi) bot. koji nosi pupoljke
- geminacija** (lat. geminatio) udvajanje, udvostručavanje; dvojnost, udvojenost, postojanje udvoje, po dva; pren. zbližavanje, zbliženost
- Gemini** (lat.) Blizanci — zvijezde Zodiaka, najsjajniji Kastor i Poluks
- geminirati** (lat. geminare) udvojiti, udvajati, udvostručiti, udvostručavati
- gemišt** (njem. mischen, gemischt) ono "što je pomiješano, smjesa; osobito: vino s mineralnom vodom
- gemogliptika** (lat. gemma, grč. glyfo } režem, urezujem) vještina brušenja dragog kamenja
- gemula** (lat. gemmula pupoljčić, dem. od gemma pupoljak) zool. zametak u slatkovodnih spužvi; klica koja pomaže razmnožavanje; nevidljiva klica u stanicama organizama koja se, po Darwinu, dobiva nasljeđem
- gemza** (njem. Gemse) zool. divokoza, vrsta antilope, velika kao koza, teška 40—45 kg, živi u Alpama
- gemzebart** (njem. Gemse divokoza, Bart brada) šiljasta bradica, "kozja bradica"
- gen** (grč. genos rod) nositelj nasljednih svojstava, smješten u spolnim stanicama (mn. geni); svi geni tvore genotipsku osnovu nasljeđa ili genotip
- gencijanin** (lat. gentiana) kem. gorka tvar koju u sebi sadrži gencijana, lincura
- genealog** (grč. genea naraštaj, rod, logos) rodoslovac, poznavatelj (ili: proučavatelj) rodoslovlja
- genealogija** (grč. genealogia) rodoslov, rodoslovlje, proučavanje postanka, podrijetla i razvitka obitelji ili plemena
- genealoški** (grč. genea, logos) koji se odnosi na rodoslovlje, postanak, podrijetlo, rodoslovni
- genera** (lat.) mn. v. genus
- generacija** (lat. generatio) rađanje, proizvođenje, postajanje; naraštaj, pokoljenje, svi ljudi koji žive u isto vrijeme i istih su godina
- general** (lat. generalis) najviši časnički čin, kod svih vojski ima više stupnjeva i rodova
- generalat** (lat. generalatus) generalski čin; vojni okrug koji spada pod jedno vrhovno zapovjedništvo; više zapovjedništvo

generalije (lat. generalia) mn. prav. opće okolnosti i pitanja (za razliku od posebnih okolnosti i pitanja); opći podaci

generalisimus (lat. generalissimus) voj. vrhovni zapovjednik, glavni zapovjednik vojske

generalisti (lat. generalis) mn. kršćani koji ne žele biti pripadnici nijedne od postojećih kršć. vjera

generalitet (lat. generalis) općenitost, javnost; voj. svi generali neke vojske

generalizacija (lat. generalisatio) uopćavanje, uopćenje; uopćenost

generalizirati (lat. generalisare, fr. generaliser) uopćavati, uopćiti; primijeniti (ili: primjenjivati) uopće na sve slučajeve bez izuzetaka

generalna proba (lat. generalis, probare) kaz. glavna proba

generalna punomoć prav. punomoć koja se ne izdaje samo za jedan pravni posao ili više pravnih poslova, nego kojim se jedna osoba ovlašćuje da zastupa prava druge osobe u svim danim slučajevima

generalni (lat. generalis) opći; glavni, vrhovni; rodni, koji se tiče roda (za razliku od specijalnog)

generalni guverner (lat. generalis, fr. gouverneur) u bivšoj Rusiji: visok dostojanstvenik kojem je bilo povjerenno samostalno upravljanje u više gubernija; voj. general koji za vrijeme rata zapovijeda svim vojnim snagama jednog područja ili pokrajine (Njemačka)

generalni prokurator (lat. generalis, procurator) vrhovni državni pravobranitelj u Francuskoj; glavni pravobranitelj kod nekog višeg suda; predsjednik svih državnih pravobranitelja neke države

generalni sekretar (lat. generalis, secretarius) titula stalnih poslovođa u velikim trgovačkim i poljoprivrednim

poduzećima; šefovi kancelarija u ministarstvima i prefekturama; glavni tajnik

generalni vikar (lat. generalis, vicarius) opunomoćeni zastupnik biskupa u njegovoj administrativnoj vlasti

generalštab (lat. generalis, njem. Stab) voj. odabrani časnici iz svih rodova vojske, s potpunom stručnom spremom, koji su dodijeljeni kao pomoćnici i savjetnici višim zapovjednicima, glavni stožer

generatio aequivoca čit. generacio ekvivoka (lat.) biol. rađanje bez sjemena, prastvaranje, samozaćeće, postanak živih bića iz mrtvih (anorganskih) tvari, tvar (naučavanje koje se temelji na činjenici da u sastavu organske supstance nema nikakvih elemenata koji se ne bi mogli naći i u sastavu anorganske — jedinstvo tvari — kao i na naučavanju o razvoju uopće)

generatio spontanea čit. generacio spontanea (lat.) biol. v. generacio ekvivoka

generativan (lat. generativus) koji služi rađanju, stvaranju, koji je u vezi s rađanjem, stvaranjem; proizvođač, tvorački, rodilački

generator (lat. generator) roditelj, tvorac, proizvođač; fiz. sprava za proizvodnje plinova, elektriciteta; *dinamo električni generator* stroj za proizvodnje elektriciteta indukcijom

generatriks generatrisa (lat. generatrix) roditeljica, stvoriteljica, pramajka; mat. izvodnica (točka, linija ili površina koja svojim zamišljenim kretanjem proizvodi liniju, površinu ili tijelo)

generičan (lat. genus rod, fr. generique) koji pripada rodu ili se odnosi na rod, rodni; generički

generički (lat. genus, fr. generique) v. generičan

generifikacij a (lat. generificatio) log. oblikovanje (ili: stvaranje) rodnih pojmova

generis feminini (lat) ženskoga roda
generis masculini čit. generis maskulini (lat.) gram. muškoga roda

generis neutri srednjega (tj. nikakva) roda

generoso čit. đenerozo (tal.) glaz. plemenito, u plemenitom zanosu

generozan (lat. generosus) plemenit, velikodušan; podašan, darežljiv

generozitet (lat. generositas) plemenitost, velikodušnost; podašnost, darežljivost,

genetičan (grč. genetikos) fil. koji se odnosi na postanak (genezu), koji se tiče povijesti postanka i razvitka biljaka ili životinja; koji se tiče nasljeđa i znanosti o nasljeđu

genetička definicija log. ona definicija koja određuje pojam time što izlaže put i način na koji nastaje neki stvarni ili zamišljeni predmet

genetička metoda fil. metoda koja proučava i shvaća neku stvar u njezinom nastanku (za razliku od *deskriptivne metode* koja opisuje stvar kao gotov proizvod, tj. onakvu kakva je sad)

genetička psihologija psihologija razvoja, zajedničko ime za životinjsku, dječju i socijalnu psihologiju

genetika (grč. gignomai rađam se, rodim se) znanost o nasljeđu

genetlijakon (grč. genethlios rođendan) pjesma o rođendanu; pjesma za uspavlivanje djece, uspavanka

genetliolog (grč. genethlios dan rođenja, logos) stručnjak u proricanju dana i sata rođenja

genetliologija (grč. genethlios dan rođenja, logos) proricanje dana i sata rođenja

geneza (grč. genesis) rođenje, postanak, podrijetlo, stvaranje; prapovijest;

(Geneza) prva knjiga Mojsijeva Petoknjžja, Knjiga postanka

Genezaretsko jezero jezero u sjevernom dijelu Izraela, često se spominje u Bibliji, osobito Novom zavjetu (*Galilejsko jezero*)

genezimantija (grč. genesis rođenje, manteia proricanje) proricanje sudbine djeteta iz posebnih okolnosti pod kojima je rođeno

genge (fr. guinguet) trg. vrsta tkanine od devine dlake

genij (lat. genius, fr. genie) čovjek izvanredne urođene snage duha koja dolazi do izražaja kao originalna moć shvaćanja (intuicije), kombiniranja (fantazije) i predočavanja

genijalan (lat. genialis) koji je po svojim urođenim duhovnim osobinama izvanredno jak, velik duhom, stvaralački, izvanredno darovit; usp. genij

genijalitet (lat. genialitas) v. genijalnost

genijalnost (lat. genius duh) duhovna osobina i odlika genija, velika stvaralačka snaga duha, izvanredna darovitost; genijalitet

genijus (lat. genius) genij; duhovna posebnost, karakter, oznaka, obilježje; u grč. i rim. mitologiji geniji su niža krilata božanstva

genikulacija (lat. geniculatio) klečanje, izražavanje poštovanja klečanjem

genikuliran (lat. geniculatus) savijen u obliku koljena, koljenast, čvorast

geniografija (lat. genius, grafia) opisiivanje duhova, naučavanje o duhovima-božanstvima

geniologija (lat. genius, grč. logia) znanost o velikim, genijalnim ljudima i o biološkim i sociološkim elementima koji uvjetuju njihovu pojavu

genioplastika (grč. geneion brada, plasso oblikujem, uobličujem) med. operacija koja se sastoji u ispravljanju i otklanjanju ozljeda na bradi putem autoplastike

- genitalan** (lat. genitalis) koji se tiče spolnih organa, spolni
- genitalije** (lat. genitalia, gignere rađati) mn. biol. spolni organi, organi koji služe za rasplodivanje
- genitet** (grč. genos vrsta) lingv. vrsta specifične artikulacije pojedinog glasa
- genitiv** (lat. genitivus) gram. drugi padež, • odgovara na pitanje koga? ili čega?; najčešće označuje pripadnost, dio neke cjeline
- genitura** (lat.) rođenje, rađanje; proizvodnje, stvaranje; oplodno sjeme; čitanje sudbine po konstelaciji (položaju) zvijezda u trenutku rođenja, nativitet
- genius loci** čit. genijus loci (lat.) duh zaštitnik nekog mjesta; osobitost nekog mjesta koju mu daje njegov duh zaštitnik; opći duh koji vlada u nekom mjestu i daje mu svoje obilježje
- genius saeculi** čit. genijus sekuli (lat.) duh vremena, osobitost javnog mnijenja nekog doba
- genocid** (grč. genos pleme, narod, lat. caedere ubijati, cecidi ubio sam) zločin kojim se želi uništiti neki narod, pleme, vjerska ili rasna skupina
- genofobija** (grč. genos rod, spol, fobomai bojim se) med. bolestan strah od svega što je u vezi sa spolnim odnosom ih sa seksualnim osjećajem, tj. strah od seksualnosti
- genoplastika** (lat. gena obraz, grč. plasso oblikujem, uobličujem) med. operacija koja se sastoji u popravljanju oštećenog oblika obraza i usta
- genotip** (grč. genos, typos) v. gen
- Genoveva** junakinja srednjovjekovne priče iz 5. ili 6. st., žena falačkoga grofa Siegfrida; osuđena na smrt zbog navodnog preljuba te se povlači u planinu; na kraju je dokazala svoju nevinost
- gens** (lat.) rod, koljeno; vrsta; pleme, narod
- gentilizam** (lat. gens, gentis) neznačajstvo, mnogobojstvo
- genualni** (lat. genu koljeno, genualis) koji se tiče koljena, koljenski
- genufleksija** (lat. genuflexio) klečanje; klanjanje, poklonstvo pred kim; ponizno odavanje poštovanja, poniznost
- genuinitet** (lat. genuinus, lat. genuinitas) istinitost, stvarnost, točnost, vjernost, nekrivotvorenost
- genus** (lat.) rod; gram. rod
- geo-** (grč. ge) predmetak u složenicama sa značenjem; zemlja, zemaljski
- geobiologija** (grč. ge, bios život, logia) znanost o životu Zemlje
- geoblasti** (grč. ge, blastos klica, izdanak) mn. bot. biljke čiji prvi klicini listići (kotiledoni) pri klijanju ostaju pod zemljom
- geobotanika** (grč. ge, botanike) biljna geografija, biljni zemljopis
- geocentričan** (grč. ge, lat. centrum središte) fil. naziv za shvaćanje koje uzima Zemlju kao središte svemira i za astronomsko određivanje mjesta koje se usmjerava prema središtu Zemlje (geocentrizam); koji se tiče središta Zemlje
- geocentrizam** (grč. ge, lat. centrum središte) astr. fil. nekadašnje pogrešno shvaćanje da je Zemlja središte cijelog svemira i da oko nje kruže sva ostala nebeska tijela; supr. heliocentrizam
- geocikličan** (grč. ge, kyklos) koji prikazuje kretanje Zemlje oko Sunca
- geociklika** (grč. ge, kyklos krug) fiz. sprava koja očigledno prikazuje kretanje Zemlje oko Sunca; geociklička sprava
- geode** (grč.) mn. šupljine u stijenama ispunjene rudama izlučenim iz vodenih otopina
- geodet** (grč. ge, daiein dijeliti) čovjek s potpunom geodetskom spremom i kvalifikacijama, mjernik

geodezija (grč. ge, daiein dijeliti, podijeliti, daisia) grana primijenjene matematike koja određuje oblike i površine velikih dijelova Zemljine površine i oblik Zemlje kao cjeline; mjerništvo, tj. kartografsko predočavanje površine Zemlje i pojedinih njezinih dijelova

geodinamika (grč. ge, dynamis sila) geol. znanost koja proučava pojave koje se danas zbivaju na Zemlji, sile koje te pojave izazivaju i posljedice djelovanja tih sila u pogledu održavanja, stvaranja i mijenjanja Zemljine kore; dinamička geologija

geofag (grč. ge, fagein jesti, žderati) onaj koji jede zemlju (na Javi, Martiniqueu, u Sibiru), zemljojed, zemljožder

geofagija (grč. ge, fagein) jedenje, gutanje zemlje, zemljožderstvo; usp. geofag

geofaktori (grč. ge, lat. factor činitelj) mn. zemljopisni činitelji od kojih zavise zemljopisne pojave i promjene na površini Zemlje

geofizika (grč. ge, fysike) znanost o fizičkim pojavama u unutrašnjosti Zemlje, osobito o njezinoj temperaturi, gustoći, njezinom magnetizmu i o telurskim pojavama u zraku

geogenija (grč. ge, gignomai) v. geogenija

geognost (grč. ge, gnostes) poznavatelj (ih: proučavatelj) sastava i građe čvrste Zemljine kore; prid. geognostički

geognostika v. geognozija

geognozija (grč. ge, gnosis) znanost o građi Zemlje kao svemirskog tijela koje se sastoji od anorganskih masa, osobito o sastavu i građi čvrste Zemljine kore; geognostika

geogonija (grč. ge, gignomai nastajem) nastanak Zemlje, znanost o nastanku, oblikovanju i razvitku Zemlje; geogenija

geogonist (grč. ge, gignomai) znanstvenik koji proučava postanak Zemlje

geograf (grč. ge, grafos) poznavatelj (ili: proučavatelj) geografije (zemljopisa)

geografija (grč. ge, grafia) zemljopis, znanost o položaju, kretanju, veličini, obliku i životu Zemlje i njezine površine, same po sebi i s obzirom na čovjeka; *biološka geografija* proučava rasprostranjenost i značaj biljnog i životinjskog svijeta na Zemlji; *matematička geografija* ili *astronomska geografija* proučava Zemlju kao nebesko tijelo i način njezinog predočavanja na kartama; *politička geografija* prikazuje društvene i državne odnose na Zemlji; *fizikalna* ili *fizička geografija* opisuje prirodne oblike i pojave na Zemljinoj površini

geografski (grč. geografikos) zemljopisni, koji spada u geografiju; *geografska dužina (longituda)* nekog mjesta je luk usporednice (paralele) toga mjesta od početnog podnevnika (meridijana) u smjeru istoka (istočna dužina) ili u smjeru zapada (zapadna dužina); *geografska širina (latituda)* nekog mjesta je podnevnički (meridijanski) luk toga mjesta od polutnika (ekvatora) u smjeru sjevera (sjeverna širina) ili u smjeru juga (južna širina)

geohidrograf (grč. ge, hydor voda, grafos) proučavatelj vode na Zemljinoj kori

geohidrografija (grč. ge, hydor, grafia) dio fizičkog zemljopisa koji ispituje i proučava vodu na Zemljinoj kori

geohozija (grč. ge, choo sipam, naspem, zaspem) med. zemljana kupelj, liječenje time što se bolesni dijelovi trpaju zemljom (ruka, noga i dr.)

geoid (grč. ge, eidos oblik) istinski oblik Zemlje, geometrijsko tijelo gotovo jednako Zemljinom sferoidu, ali mu

je površina u svakoj točki okomita na pravac sile teže

geokarpija (grč. ge, karpos plod) bot. osobina nekih biljaka da svoje oprasene cvjetove zariju u zemlju i tako ih posiju

geokemija (grč. ge, cheo tečem, istjećem, chemeia) znanost koja proučava razmještaj kemijskih elemenata i atoma u Zemljinoj kori, njihovu povijest i kretanje u prostoru i vremenu (glavni elementi su: vodik, kisik, silicij, aluminijski, željezo, kalcij, kalij, natrij, magnezij)

geokronologija (grč.) proučavanje starosti Zemlje

geolit (grč. ge, lithos kamen) umjetna smola; upotrebljava se, kao zamjena rožine, za izradu gumba

geolog (grč. ge, logos) poznavatelj (ili: proučavatelj) sastava i grade Zemlje, onaj koji se bavi geologijom

geologija (grč. ge, logia) znanost o postanku, sastavu i gradi Zemlje, kao tijela koje je sastavljeno od anorganskih masa; sastavni dijelovi geologije su geognozija i geogonija

geomagnetika (grč.) proučavanje magnetskih polja Zemlje

geomant (grč. ge, mantis prorok, vrač) tobožnji poznavatelj geomantije, osobito kod Arapa

geomantija (grč. ge, manteia proricanje) proricanje po broju, položaju i slikama koje slučajno predstavljaju točke nasumce napravljene u zemlji ih po slici koju dobijemo kad na neku ploču ili stol bacimo nasumce šaku zemlje

geomedicina (grč.-lat.) grana medicine koja proučava utjecaj zemljopisnih činitelja na životne pojave kod ljudi

geomehanika (grč. ge, mechanike) mehanika čvrstih tijela

geometar (grč. ge zemlja, metron mjera) poznavatelj geometrije; onaj koji

se u praksi bavi mjerenjem zemlje, geodet, mjernik

geometrija (grč. geometria mjerništvo) dio matematike koji se bavi proučavanjem osobina i međusobnih odnosa prostornih oblika, tj. geometrijskih tijela, površina, linija i točaka

geometrijski (grč. geometrikos) koji se tiče geometrije, koji spada u geometriju; v. progresija; *geometrijska sredina* kvadratni korijen iz umnoška (produkta) dvaju brojeva; usp. aritmetička sredina

geomicin (grč.) vrsta antibiotika

geomontografija (grč. ge, grafia lat. mons, montis brijeg) vještina izradivanja reljefnih karata u više boja od prešane papirnate mase

geomorfologija (grč. ge, morfe oblik) znanost koja proučava kako se stvarala i mijenjala Zemljina površina energijom unutrašnjih, terestričnih i solarnih sila i njihovim kombiniranim djelovanjem

geonom (grč. ge, nomos zakon) poznavatelj (ili: proučavatelj) vrsta, obrađivanja i iskorištavanja zemlje

geonomija (grč. ge, nomia) znanost o vrstama zemlje i o načinu obrađivanja i iskorištavanja zemlje

geoplastika (grč. ge, plastike) reljefno prikazivanje Zemljine površine

geoponija (grč. geo-ponos, trud) obrađivanje zemlje, zemljoradnja

geopsihika (grč.) znanost o promjenama duševnog raspoloženja što ih uzrokuju promjene meteoroloških prilika

georama (grč. ge, orama pogled, prizor) divovski geoplastični reljefni globus, potpuno slikovit prikaz Zemljine kugle

georgika (grč. georgeo obrađujem zemlju, lat. georgica) mn. idilične pjesme, osobito pjesme o zemljoradnji (Vergilijeve)

georgina bot. lijep i velik cvijet, sličan ruži, donesen iz Meksika (nazvan po botaničaru Georgiju)

georgofil (grč. georgos zemljoradnik, filios prijatelj) prijatelj zemljoradnje, ljubitelj poljoprivrede

geoskop (grč. ge, skopein gledati) promatrač Zemlje; v. geoskopija

geoskopija (grč. ge, skopein) promatranje (ili: proučavanje) Zemlje, osobito u meteorološkom smislu

geostatika (grč. ge, statizo stavim, postavim) znanost o ravnoteži (statici) čvrstih tijela

geotaksija (grč.) biol. pokretanje nekih organizama uzrokovano djelovanjem gravitacijske sile

geotektonika (grč. ge, tektonike) geol. znanost koja proučava raspored i gradnju stijena u Zemljinoj kori

geotermika (grč. ge, thermos topao) geol. dio geologije koji ispituje toplinska stanja koja vladaju u dubini Zemlje

geotermometar (grč. ge, thermos, metron) sprava za određivanje Zemljine temperature na različitim točkama njezine dubine

geotomija (grč. ge zemlja, tome rezanje) podjela zemlje

geotropizam (grč. ge, tropos okret) bot. osobina biljnih organa da pod utjecajem Zemljine teže zauzmu određen smjer prema vertikalni; on može biti: *pozitivan*, kad organ raste u smjeru djelovanja teže (korijen), *negativan*, kad organ raste suprotno smjeru teže (stablo), i *transverzalan*, kad raste okomito na pravac teže (list i neka podzemna stabla)

geotroposkop (grč. ge, tropos okret, smjer, skopeo gledam) v. giroskop

gepard (fr. guepard) zool. veoma brza grabežljiva životinja iz plemena mačaka, dosta slična psu, može se obučiti i za lov, živi u Aziji i Africi

gepek (njem. Gepack) prtljaga

gepolitika (grč. ge, politike) razmatranje političkih pitanja s geografskog (zemljopisnog) stajališta, tj. imajući na umu cijelu Zemlju; znanost o utjecaju vanjske prirode na društveni i politički život

geranij (lat. geranium, grč. geranos ždral) bot. iglica, mnogobrojna biljna vrsta; teh. dizalica

gerant (lat. gerans) v. žerant

gerbelirati (tal. garbellare) željeznu rudu usitniti i time je pripremiti za taljenje

gerbulirati (lat. garbellare) probrati robu i očistiti od prljavštine

gerbulura (lat. garbellare) nečisti i oštećeni dijelovi neke robe; odbitak određenog postotka od prodane robe zbog nečistoće robe

gerijatrija (grč. geron starac, iatreia liječenje) znanost koja proučava starost u svima njezinim oblicima

gerila (šp. guerrilla mali rat) naoružane čete seljaka i pastira u Španjolskoj koje su, prilikom neprijateljskih upada ili unutrašnjih borbi, ratovale na svoju ruku; partizani

geriljero (šp. guerrillero) voda gerile

Gerion mit. troglavi div sa tri života; ubio ga je Heraklo

gerl(a) (engl. girl) djevojka, osobito: vitka, okretna djevojka; plesačica u skupini, baletna plesačica

gerlin (tal. gherlino) debelo brodsko uže

germa (njem. Germ) kvas, kvasac

Germani (lat. Germani) ime kojim su Rimljani i Gali nazivali stare Nijemce

germani (lat.) mn. rođena braća, rođene sestre (djeca istih roditelja)

germanij (lat. germanium) kem. element, atomska težina 72,60; broj 32; znak Ge; krhka kovina, po svojstvima slična olovu

Germanija (lat. Germania) rimski naziv za Njemačku; Njemačka prikazana u obliku žene koja štiti

- germanika** mn. sve knjige pisane germanskim (najčešće njemačkim) jezikom ili o Germanima (Nijemcima) u nekoj knjižnici
- germanist** znanstvenik koji se bavi proučavanjem njemačkog jezika, njemačke književnosti, njemačkih starina i povijesti Nijemaca
- germanistika** znanost koja proučava jezike germanskih naroda (osobito njemački), književnost, starine i povijest
- germanitet** (lat. germanitas) rođeno bratstvo, rođeno sestinstvo
- germanitet** (lat.) krvno srodstvo, bratstvo, sestinstvo
- germanizacija** (fr. germanisation) ponjemčivanje, nijemčenje
- germanizam** (lat. Germani) osobitost njemačkog jezika s obzirom na sastav i red riječi; vladavina (ili: moć) njemačkog duha, njemačke kulture i političke sile
- germanizirati** (fr. germaniser) nijemčiti, ponijemčiti, ponjemčivati; upotrebljavati u govoru ili pisanju njemačke izraze ili oblike napravljene u duhu njemačkog jezika
- germanofil** (lat. Germani, grč. filos) onaj koji voli Nijemce, njemački jezik, njemačku kulturu itd.
- germanofilija** (lat. Germani, grč. fileo volim) ljubav prema Nijemcima i onome što je njemačko
- germanofob** (lat. Germani, grč. fobos strah) onaj koji se plaši Nijemaca, koji mrzi Nijemce
- germanofobija** (lat. Germani, grč. fobeo bojim se) strah od Nijemaca, mržnja prema Nijemcima i svemu što je njemačko
- germanoman** (lat. Germani, grč. mania) onaj koji pretjerano voli Nijemce i sve što je njemačko
- germanomanija** (lat. Germani, grč. mania ludilo) pretjerana, slijepa ljubav prema Nijemcima i svemu što je njemačko
- germanski** (lat. germanicus) svojstven Germanima, koji pripada Germanima, njemački; *germanski jezici* jezici germanskog podrijetla (gotski, gornjonjemački i donjonjemački, nizozemski, anglosaski, nordijski ili skandinavski jezici)
- germicid** (lat. germen pupoljak, mladica, occidere ubiti) sredstvo za uništavanje nepoželjnih biljnih izdanaka
- germinacija** (lat. germinatio) bot. klijanje, proklijavanje; vrijeme klijanja
- germinalan** (lat. germinalis) bot. klični, koji spada u klice ili se odnosi na klice, spolne dijelove, npr. *germinalna selekcija* spolno odabiranje
- germinativan** (lat. germinativus) bot. koji klija, koji proklijava, koji niče, koji izaziva klijanje
- germinirati** (lat. germinare) bot. klijati, proklijavati, nicati
- germtajg** (njem. Germ kvasac, Teig tijesto) kuh. kolač miješan uz dodatak kvasca
- gerok** (njem. Gehrock) pripijen ulični kaput s dugim skutovima; vojnički kaput, redengot
- gerokomij** v. gerontokomij
- gerokomija** (grč. geron, starac, komeo njegujem) med. vještina njegovanja starih ljudi; osobito: pomlađivanje preživjelih staraca u neposrednoj blizini mladih osoba
- geromarazmus** (grč. geron starac, maranein gasiti, slabiti) med. staračka slabost, staračka iznemoglost
- geromorfizam** (grč. geron, morfe oblik) med. boranje kože
- geronti** (grč. geron) mn. u herojskom razdoblju grčke povijesti: najstariji ili najplemenitiji predstavnici naroda, kod Homera knezovi; kasnije, osobito u dorskim državama: članovi gerusije, vijeća staraca koje je, uz kraljeve i efore, imalo vrhovnu vlast

- gerontofilija** (grč. geron starac, fileo volim) med. postojanje spolnog prohtjeva (ili: nagona) prema starijim osobama suprotnog spola
- gerontokomij** (grč. geron, komeo njegujem) dom staraca, zavod za njegovanje i zbrinjavanje starih ljudi; gerokomij
- gerontokracija** (grč. geron, kratia vlada) vlada jednog vijeća sastavljenog od najstarijih ljudi senata
- geršl(a)** (njem. Gerste) ječam; jelo od ječma
- gerundij** (lat. gerundium) u lat. gramatici: padežni oblici participa futura pasivnog, glagolska imenica npr. *venia legendi* (dopuštenje čitanja)
- gerundiv** (lat. gerundivum) u lat. gramatici: pridjevski upotrijebljen particip futura pasivnog, npr. *res addenda* stvar koju treba dodati
- geruzija** (grč. gerusia) vijeće staraca, senat; državno vijeće u novoj Grčkoj
- gesims** (njem. Gesims) arhit. istaknuti ukrasni dio na licu (fasadi) građevine ispod krova, iznad vrata itd., vijenac, opšivnica; sims
- geslo** (češ. heslo) temeljno načelo, parola, moto, lozinka, krilatica, misao vodilja
- gesta** (lat. gestus) pokret koji se pravi cijelim tijelom ili samo rukom pri govoru; junačko djelo; djelo koje netko učini da bi izazvao dopadanje (lijepa gesta) ili nedopadanje (ružna gesta) kod drugih
- gestacija** (lat. gestatio) med. nošenje, trudnoća; vrijeme trudnoće
- gestikulacija** (lat. gesticuatio) pravljenje pokreta pri govoru cijelim tijelom, osobito ramenima i rukama; opsjenarstvo, glumljenje
- gestikulator** (lat. gesticulator) onaj koji pri govoru maše, mlatara rukama, koji pravi geste; opsjenar, varalica
- gestikulatorski** (lat. gesticulari) izražen pokretima (ne govorom)
- gestikulirati** (lat. gesticulari) praviti geste pri govoru, mahati, mlatarati rukama
- gestio pro herede** (lat.) prav. primanje nasljedstva
- gestirati** (njem. gastieren) gostovati
- gestoze** (lat. gestum nošeno) med. bolesne pojave kod trudnica (povraćanje, slinjenje i si.)
- gešeft** (njem. Geschäft) posao, trgovina, zarada; zanimanje
- gešenk** (njem. geschenk) dar, poklon
- gešmak** (njem. geschmack) okus; ukus
- geštalt** (njem. Gestalt) lik, oblik, ljudska prilika, stas
- Getsemani** (hebr. gath-šemanim tiješak za ulje) vrt na podnožju Maslinske gore u Jeruzalemu, mjesto gdje je Krist uhićen
- geteanum** (njem. Goethe, lat. Goethenium) visoka antropozofska škola za duhovne znanosti u Dornachau (Švicarska), koju je osnovao vođa antropozofskog pokreta Rudolf Steiner
- geto** (tal. ghetto) dio grada koji su, u Italiji, Njemačkoj i dr., vlasti određivale Židovima za stanovanje; ovaj dio grada bio je u srednjem vijeku sasvim odvojen od drugih dijelova
- getriba** (njem. Getrieb) teh. mjenjač na motoru, prijenosnik sile
- geumatika** (grč. geuma okušano) značnost o okusu; geustika
- geustika** (grč. geuma) v. geumatika
- geuziodisforija** (grč. geusis ukus, dysforeo teško podnosim) med. bolesni podražaj živaca od ukusnih, ugodnih stvari
- geviht** (njem. Gevicht) uteg
- gevint** (njem. Gevinde) vijak
- gevirz** (njem. Gewirz) začín, mirodija
- gezundhajt!** (njem. Gesundheit zdravlje) nazdravlje! (pri kihanju)
- giallo** čit. dalo (tal.) žuta boja, žuto; *giallo antico* čit. dalo antiko (tal.) žučkasti mramor koji se nalazi samo na spomenicama stare arhitekture

giallorino čit. đalorino (tal.) napuljsko žutilo, lijepa i veoma žuta zemlja oko Napulja, no većinom umjetno napravljena (upotrebljava se za slikanje uljanim bojama)

gibelini (tal. ghibellini) mn. ovako su se u srednjem vijeku u Italiji zvale pristaše stranke njemačkih careva, za razliku od gvelfa, koji su pripadali papinskoj stranci; borba između ovih dviju stranaka trajala je tijekom gotovo cijelog srednjeg vijeka

gibon zool. antropoidni majmum, živi u jugoistočnoj Aziji, odlikuje se veoma dugim rukama

gibozan (lat. gibbosus) grbav; *gibbositas cariosa* čit. gibozitas karioza (lat.) rak na kralježnici

gidon (fr. guidon) barjačić (za ravnanje i davanje signala); pom. trokutasti barjačić; mušica, nišan na pušci; ručice, upravljač na biciklu

gig (engl. gig) 2. lak i uzak čamac, osobito za zapovjednika ratnog broda; šport, širok i dosta težak školski čamac, vrsta jole, s metalnim dršcima za vesla izvan čamca; laka otvorena dvokolica s jednim konjem

gig (fr. gigue, engl. gig, tal. giga) 1. živahni francuski ples u 8/8 taktu i glazbeno djelo kao pratnja za taj ples

Gig 1. kralj u Lidiji (7. st. pr. n. e.); legenda govori da je posjedovao prsten koji gaje je činio nevidljivim; 2. mit. pedesetoroglavi i storuki div, sin Uranov i Gejin

gigametar (grč.) milijarda metara

gigant (grč. gigas) gorostas, div

giganteskan (grč. gigas, tal. gigantesco, fr. gigantesque) v. gigantski

gigantizam (grč. gigas div) antrop. veličina tijela koja znatno nadmašuje prosječnu veličinu ljudskog tijela; makrosomija

gigantociti (grč. gigas, kytos) mn. med. v. makrociti

gigantografija (grč. gigas, grafia) opisivanje ih povijest divova; tisk. postupak pri tiskanju velikih plakata kad se normalan autotipski slog otiskuje znatno povećan

gigantologija (grč. gigas, logia) proučavanje divova uopće, a osobito u životinjskom i biljnom svijetu

gigantomahija (grč. gigas, machia boj) boj divova (omiljen predmet umjetničke obrade)

gigantosteologija (grč. gigas kost, osteon) zool. proučavanje kostiju divovskih životinja

gigantski (grč. gigas) gorostas, orijaški, divovski, golem rastom i veličinom; giganteskan

gigerl (njem. Gigerl) kicoš, gizdelin, onaj koji pretjeruje u dotjerivanju, tako da često ostavlja dojam budale

giht (njem. Gicht) 1. med. kostobolja, ulozi; bolest zglobova; 2. količina rude ili ugljena što se odjednom stavi u peć

gildhol (engl. guildhall) cehovski dom; općinski dom u Londonu

Gilgameš šumerski vladar, kralj Uruka, junak istoimenog epa nastalog oko 2.000 pr. n. e.; simbolizira čovjeka kojega progoni tajna o neizbježivosti smrti

giltati (njem. gelten) vrijediti, valjati; *gilta* vrijedi (kod pogodbi, oklada)

giljoša (fr. guilloche) splet vijugavih šara; crtež izrađen u vijugavim šarama; isprepletana šara: usp. gijotirati

giljoširati (fr. guillocher) metalne površine ukrasiti simetričnim graviranim linijama (pri tiskanju vrijednosnih papira, mjeničnih formulara i dr.); vijugavo išarati, ukrasiti isprepletenim šarama

giljotina (fr. guillotine) po franc. liječniku J. I. Guillotinu nazvana sprava za izvršenje smrtno kazne odsijeca-

- njem glave (uvedena 1792. za vrijeme Francuske revolucije)
- giljotinirati** (fr. guillotiner) izvršiti smrtnu kaznu (ili: pogubiti) giljotinom
- giljotomanija** (fr. guillotine, grč. mania) strast za izvršavanjem smrtno kazne
- gimkana** (grč. gym kratica od gimnastika, ind. khana igralište) šport, natjecanja u savladavju različitih šaljivih zapreka (npr. trčeci nositi čašu na glavi)
- gimnastičar** (grč. gymnazo vježbam) onaj koji se bavi gimnastikom, vježbom
- gimnastički** (grč. gymnikos) koji se tiče tjelesnog vježbanja ili pripada tjelesnom vježbanju
- gimnastika** (grč. gymnastike) kod starih Grka: vještina tjelesnog vježbanja (skakanja, okretanja, hrvanja i plivanja); danas: vještina tjelesnog vježbanja radi higijensko-estetskih ciljeva
- gimnazija** (grč. gymnasium) prvobitno, kod starih Grka: mjesto gdje su mladići i odrasli goli (gymnos = gol) obavljali tjelovježbu; kasnije: središte cjelokupnog duhovnog života; danas: srednja škola, tj. škola između osnovne i visoke, škola koja priprema učenike za fakultet
- gimnazijalac** (grč. gymnasium) đak gimnazije
- gimnazijarh** (grč. gymnasi-archos) nadzornik, upravitelj gimnazije kod starih Grka
- gimnopteri** (grč. gymnos gol, pteron krilo) mn. zool. golokrili, insekti s golim krilima
- gimnosperme** (grč. gymnos gol, sperma sjeme) mn. bot. golosjemenjače, biljke s ogoljelim sjemenovim pupoljčićem, npr. bor, jela, smreka i dr.
- gimnozof** (grč. gymnos gol, neodjeven, sofos mudrac) indijski asketski filozof
- ginander** (grč. gyne žena, aner čovjek, muž) dvospolac, hermafrodit
- ginandrija** (grč. gyne, aner) bot. osobitost monokotilnih biljaka čije su prašničke žile srasle s gineceumom (orhideje i dr.); osobina žena koje imaju muški izgled i muško držanje; prid. ginandričan
- ginandromorfizam** (grč. gyne žena, aner čovjek, muž, morfe, oblik) fiziol. pojava kod osoba koje imaju grudi razvijene kao u žene, a istodobno izražene brkove i bradu
- gina]trezija** (grč. gyne žena, atresos neprobušen) med. zatvaranje rodnice u žena
- gine-** (grč. gyne) predmetak u složenicama sa značenjem: žena, ženski
- ginecej** (grč. gynaikion, lat. gynaecium) odaje za žene u unutrašnjosti kuće starih Grka i Rimljana; čest naziv ženskih srednjih škola; bot. ukupnost ženskih spolnih organa kod angiosperma (kritosjemenjača)
- ginecizam** (grč. gynaikismos) v. ginekeizam
- ginekeja** (grč. gynaikieia) med. mjesečno pranje kod žena, menstruacija
- ginekija** (grč. gynaikieia) med. v. ginekeja
- ginekizam** (grč. gynaikismos) ženstvenost, žensko držanje i ponašanje uopće (u strahu, ljubavi i dr.)
- ginekofob** (grč. gyne, fobos) ženomrzac
- ginekofobija** (grč. gyne, fobeo bojim se) mržnja prema ženama
- ginekofon** (grč. gyne, gen. gynaikos žena, fagein jesti) ženomrzac
- ginekofon** (grč. gyne, gen. gynaikos žena, fone glas) muškarac koji ima ženski glas
- ginekofoničan** (grč. gyne, fone glas) koji ima ženski, tj. tanak glas
- ginekokracija** (grč. gynaikokratia) vlast (ili: vladavina) žena, nadmoć žena u odnosu prema muškarcima

ginekolog (grč. gyne, logos) med. liječnik-specijalist za bolesti ženskih spolnih organa

ginekologija (grč. gyne, logia) med. dio medicine koji proučava osobitosti ženskog tijela i njegovih funkcija, a osobito bolesti ženskih spolnih organa

ginekološki (grč. gyne, logikos) koji se tiče bolesti ženskih spolnih organa i njihovog liječenja; *ginekološki institut* zavod za porodništvo i za liječenje bolesti ženskih spolnih organa

ginekoman (grč. gyne, mania ludilo) čovjek lud za ženama, pretjerani ženskar

ginekomanija (grč. gynaiko-mania) bolesna strast prema ženama, ludilo za ženama, pretjerano ženskarstvo

ginekomast (grč. gyne, mastos dojka) muškarac kod kojega su dojke razvijene potpuno kao kod žena, tako da u nekim slučajevima izlučuju čak i mliječnu tekućinu

ginekomorfan (grč. gyne, morfe oblik) po obliku sličan ženi, ženskog oblika

gineologija v. ginekologija

gingan (eng. gingham, fr. gingan) trg. fina engleska, prvobitno istočnoindijska prugasta, karirana i šarena pamučna tkanina

gingerbeer čit. džindžerbir (engl.) pivo pomiješano sa đumbirom

gingivitis (lat. gingiva desni) med. upala desni

ginko (kin. kinko, lat. ginkgo biloba) bot. "drvo sa zlatnim plodom", vrsta drveta iz porodice gimnosperma, visoko i jako (u Kini i Japanu često ga sade pokraj hramova kao ukras)

ginodinamički (grč.) bot. naziv za cvjetove kod kojih prašnici nose jače izražene ženske elemente

ginseng (lat. Panax ginseng, kin. šenšen) korijen jednog drveta iz porodice bršljana koji se u Kini cijeni kao zlato budući da ga smatraju sredstvom za

produženje života, afrodisijakom i lijekom protiv sifilisa; raste u Kini, Koreji, Japanu i Sjevernoj Americi

ginus (grč. ginnos, lat. ginnus) zool. životinja, bastard koji nastaje križanjem mulca (mužjaka mule) i kobile

ginjol (fr. guignol) kazalište lutaka

Gioconda čit. Đokonda (tal.) slik. glasoviti portret Mona Lize, žene firentinskog plemića Francesca Gioconda, djelo Leonarda da Vincija (1911. pronađena u Firenci i vraćena Francuskoj)

giocondamente čit. đokondamente (tal.) glaz. ugodno, ljupko, umiljato; giocondevole, giocondoso

giocondevole čit. đokondevole (tal.) glaz. v. giocondamente

giocondoso čit. đokondozo (tal.) glaz. v. giocondamente

giocosamente čit. đokozamente (tal.) glaz. v. giocoso

giocoso čit. đokozo (tal.) glaz. šaljivo, veselo, nestašno; gioiosetto, gioioso

giojoso čit. đojozo (tal.) glaz. v. giocoso

giornale čit. đornale (tal.) dnevni list, novine

giorno di pagamento čit. dorno di pagamento (tal.) trg. dan plaćanja

Giovinezza čit. Dovineca (tal.) "Mladost", himna fašističke stranke u Italiji

gipira (fr. guipure) čipka kod koje su crteži i pojedini likovi ispupčeni zbog toga što se radi debelim koncem (svilenim, zlatnim, srebrnim); ispupčen vez

gips (grč. gypsos) min. sadra, kalcijev sulfat s vodom, u vodi teško otopiv

gipsati (grč. gypsos) učiniti da vino pomoću gipsa postane bistrije; biljke, osobito leptirnjače, posuti gipsom u prahu da bi bolje rasle; zakrpati (ili: popuniti) gipsom

- gipsoteka** (grč. gypsos sadra, theke kovčeg) muzej ili muzejski odjel s modelima kiparskih radova izlivenih u gipsu
- gira** (lat. gerrula) zool. vrsta sitnije morske ribe
- giracija** (lat. gyratio) med. vrtoglavost
- giri** (lat. gyri, grč. gyros) mn. anat. zavijuci, vijuge, osobito vijuge na površini mozga, moždane vijuge
- giribic** (tal. sghiribizzo) hir, samovolja, kapric
- girlanda** (fr. guirlande, tal. ghirlanda) vijenac od lišća i cvijeća; niza od dragog kamenja
- girlandina** (fr. guirlandine) vrsta engleske tkanine u raznim bojama
- girom** (grč. gyroma) stvar u obliku tanjura ili zdjelice; bot. zdjelasta plodnica kod biljaka
- giromantija** (grč. gyros, manteia) gatanje iz kruga kojeg napravi onaj što gata
- girometar** (grč. gyros, metron) fiz. sprava za mjerenje brzine okretaja, osobito rotacijskih strojeva
- giroskop** (grč. gyros, skopein) fiz. sprava za zorno prikazivanje i dokaz da se Zemlja okreće oko svoje osi
- girostat** (grč. gyros, statikos) fiz. naprava koja prikazuje dinamiku okretanog tijela
- girozan** (lat. gyrosus) zavijen, prstenast
- girus** (lat. gyrus krug) moždana vijuga; *girektomija* (grč. ektome izrezivanje) med. operacija moždane vijuge
- giše** (fr. guichet) vratašca koja se nalaze u velikim vratima, osobito u tvrđavama, zatvorima i si.; ulazna vratašca; prozorčić (u vratima, zidu i dr.), šalter
- gitara** (šp. guitarra, fr. guitare, tal. chitarra) glaz. instrument sa šest do deset žica koji su Mauri donijeli u Španjolsku; danas u cijeloj Europi veoma rasprostranjen instrument za pratnju pri pjevanju
- gitarist** (fr. guitariste) svirač na gitari
- giunta** čit. đunta (tal.) udruženje vijećnika koje postoji pored državnog vijeća u Italiji
- giuoco piano** čit. đuko pijano (tal.), "tiha igra", tzv. "talijanska partija" u šahu
- giusto** čit. đusto (tal.) odmjereno, razmjerno, prikladno, zgodno
- glacijalan** (lat. glacialis) geol. koji pripada Ledenom dobu
- glacijalin** (lat. glacies led) kem. pripravak od borne kiseline, boraksa, glicerina i dr. (služi za održanje mesa, mlijeka itd. u svježem stanju)
- glaciologija** (lat. glacies led, grč. logia) geol. dio fizičkog zemljopisa koji proučava ledenjake u prošlosti i sadašnjosti
- gladijator** (lat. gladiator, gladius, mač) onaj koji se bori za plaću, profesionalni borac, borac u areni; kod Rimljana: borci, obično robovi ih ratni zarobljenici, koji su se u cirkusima međusobno borili i bili vrlo rado gledani
- gladiola** (lat. gladius mač) bot. ukrasna biljka iz porodice perunika
- glajhštrom** (njem. Gleichstrom) fiz. jednosmjerna struja
- glanc** (njem. Glanz) sjaj, sjajnost; svjetlost
- glancati** (njem. glanzen) sjajiti, davati sjaj, osobito koži; *glancati se* blistati se, sjajiti se
- glandiforman** (lat. glandiformis) u obliku žira, žirast
- glandula** (lat.) med. žljezda, vratna žljezda, obično krajnik
- glandularan** (lat. glandularis) žljezdani
- glandulozan** (lat. glandulosus) žljezdovit, žljezdan
- glandulozitet** (lat. glandulositas) žljezdavost, žljezdovitost
- glase** (fr. glace) uglačan, sjajan; smrznut; svila protkana zlatom ili srebrom; vrsta sjajnog konca; *glase dvo-*

- boj* dvoboj bez zaštitnih sredstava na rukama i prsima; *glase koža* najfinija sjajna koža za izradbu rukavica (glase rukavice); *glase papir* fini, sjajni papir
- glasija** (fr. glaci) fort. kod utvrda, osobito stalnih: nasip od zemlje s one strane rova ili skrivenog puta koji se blago spušta prema strani s koje se očekuje napad
- glasijalist** (fr. glacialist) poznavatelj (ili: proučavatelj) ledenih brjegov, ledenjaka, glečera
- glasirati** (lat. glaciare, fr. glacier, njem. glasieren) pocakliti, predmetima napravljenim od zemlje, kože i dr. dati sjajan izgled; jela premazati glazur, caklinom (npr. pečenje gustim umakom, kolače bjelancetom, šećerom i dr.)
- glaspapir** (njem. Glas staklo) papir prevučeni staklenom prašinom (služi za brušenje različitih mekih predmeta ih glačanje drveta)
- Glauberova sol** kem. natrijev sulfat Na_2SO_4 (upotrebljava se kao sredstvo za čišćenje i protiv crijevnih glista; nazvana po kemičaru i liječniku J. Glauberu (1604—1668))
- glaucedo** (lat. glaucedo) med. v. glaukom
- Glauka** mit. kći kralja Kreonta; zbog nje je Jazon napustio Medeju
- Glauko** mit. beotski ribar koji se utopio u moru i bio proglašen jednim od starogrčkih božanstava mora
- glaukom** (grč. glaukos plavkast, plavozelen) med. zelena mreža, opasna očna bolest koja se sastoji u povišenom tlaku u unutrašnjosti očne jabučice (nazvana po tome što zjenica pritom često izgleda zelenkasta)
- glaukomatičan** med. v. glaukوماتozan
- glaukوماتoza** (grč. glaukos) med. postojanje (ili: razvijanje) zelene mreže u očima; v. glaukom
- glaukوماتozan** (grč. glaukos) med. koji boluje od zelene mreže u očima; glaukomatičan; v. glaukom
- glazura** (lat. glacies, njem. Glasur) gleđ, caklina; pren. vanjski sjaj
- glečer** (lat. glaciarium, njem. Gletscher) ledenjak, velike ledene mase koje se oblikuju od snijega regelacijom (ponovnim smrzavanjem) u blizini polova i na visokom planinama
- glena** (grč. glene) zjenica; anat. čašica (na kosti)
- glenitis** (grč. glene) med. upala zjenice
- glenoidan** (grč. glene, eidos) blago udubljen, koritast, sličan čašici (kost)
- gleukometar** (grč. gleukos slatko vino, mošt, metron) sprava za ispitivanje vina, osobito za mjerenje šećera u mladom vinu; glikometar
- glicerin** (grč. glykys sladak) kem. žitka, sirupasta i bezbojna tekućina, prirodni sastojak masti, slatkog okusa (kemijski sastav: $\text{C}_3\text{H}_5\text{O}_3$)
- glicifag** (grč. glykys sladak, fagos koji jede) onaj koji voli jesti slatkiše, sladokusac
- glicinija** (grč. glykys sladak) bot. ukrasna drvenasta biljka s mirisnim ljubičastim visećim cvjetovima
- glif** (grč. glyfo) arh. lik izrađen rezbaranjem (u zidu, stupu i dr.); ukrasni žljebić
- glifanon** (grč. glyfo dubem, režem) rezbarsko (ili: klesarsko, kamenorezačko) dljetno
- glifički** (grč. glyfo) rezbarski, kiparski, kamenorezački
- glifika** (grč. glyfo) v. gliptika
- glifogen** (grč. glyfo dubem, režem, genos) teh. sredstvo za nagrizanje čelika
- glifografija** (grč. glyfo, grafia) teh. vještina izradbe ispupčenih slova ili ploča galvanskim putem za tiskanje (kao drvorez), dio galvanoplastike
- glijadin** (grč. glia ljepilo) hranjiva tvar u žitaricama

- glikiskop** (grč. glykys sladak, skopeo gledam) kem. instrument za određivanje količine šećera u nekoj tvari
- glikogen** (grč. glykys, genos vrsta) zool. škrobu slična supstanca bez boje, okusa i mirisa u životinjskom tijelu, važna rezervna tvar u životinjskom tijelu, osobito u mišićima i jetrima; nastaje iz viška groždanog šećera u krvi
- glikohol** (grč. glykys sladak) kem. gusta bezbojna tekućina slatkasta okusa
- glikometar** (grč. glykys, metron) v. gleukometar
- glikonej** (lat. glyconeus) metr. antički katalektički stih koji se sastoji od tri troheja i jednog daktila, nazvan po grčkom pjesniku Glikonu
- glikoza** (grč. glykys sladak) kem. groždani šećer; glukoza, dekstroza
- glikozidi** (grč. glykys sladak) kem. biljni organski spojevi sastavljeni od glukoze ili neke druge vrste šećera i nešećerne komponente; glukozidi
- glikozurija** (grč. glykys sladak, uron mokraća) med. privremena pojava šećera u mokraći (a ne kronična kao kod šećerne bolesti)
- gliom** (grč. glia) med. izraslina u mozgu i kralježnici, nekad i u živcima mozga ili kralježnice, nastaje bujanjem stanica živčanog tkiva
- glipti** (grč. glyptos) mn. likovi izrađeni u kovini ili kamenu
- gliptika** (grč. glyptos u drvetu, kamenu rezan) vještina izradbe ili urezivanja likova u kamenu ili kovini; plastična umjetnost, klesarska, kamenorezačka vještina, kiparstvo; glifika
- gliptognoz(ij)a** (grč. glyptos, gnosis) poznavanje isklesanog (rezanog) kamenja
- gliptografija** (grč. glyptos, grafein) opisivanje kiparskih djela, osobito isklesanog (rezanog) kamenja
- gliptoteka** (grč. glypton, theke) zbirka isklesanog (rezanog) kamenja; također: zbirka kiparskih djela (npr. poznata velika zbirka u Miinchenu, ili u Zagrebu u Mevedgradskoj ulici)
- glirarij** (lat. glires puhovi) kod starih Rimljana: posuda za uzgajanje puhova
- glisada** (fr. glissade) klizanje mačem pri mačevanju; klizanje nogom pri plešu; zrak. klizanje na jedno krilo; sklizaljka
- glisando** (tal. glissando) glaz. v. glisato
- glisantan** (fr. glissant) klizav; pren. opasan, sumnjiv, tugaljiv
- glisato-** (tal. glissicato) glaz. blago prevlaćeći; brzo prevlaćeći gornjom stranom prsta preko donjih tipki glasovira: glisando, glisikato
- gliser** (glisser kliziti) brzi motorni čamac ili brod koji klizi površinom vode velikom brzinom
- glivajn** (njem. Gliihwein) crno vino kuhano sa šećerom, cimetom i korom od limuna (lijek protiv prehlade)
- gliza** (njem. Driise) oboljela žlijezda, guša
- glob** (lat. globus) zem. v. globus
- globalan** (lat. globus, fr. global) cjelokupan, ukupan
- globoid** (lat. globus, grč. eidos oblik) tijelo u obliku kugle, kugla spljoštena na polovima
- globoidan** (lat. globosus) kuglast, okrugao
- globozitet** (lat. globositas) okruglost
- globoziti** (lat. globositi) mn. zem. okrugle i vijugave okamine puževa
- globtroter** (engl. globetrotter) čovjek koji radi športa i zadovoljstva putuje oko svijeta, putnik oko svijeta
- globulini** (lat. globulus) mn. kem. vrste bjelančevina koje se ne mogu otapati u čistoj vodi, nego u razrijeđenim solnim otopinama (kiseline koje se nalaze u krvi, mlijeku, jajima i sjemenju)
- globus** (lat. globus) zem. slika Zemljine kugle; astr. kugla na čijoj je površini

- prikazana prividna nebeska kugla; Zemljina kugla; glob
- globus hystericus** čit. globus hystericus (lat.) med. bolesni osjećaj histeričnih osoba kao da im se jednjakom, od želuca prema gi*lu, penje neka kugla
- globus imepriialis** čit. globus imperialis (lat.) jabuka (kao jedan od simbola državne, kraljevske vlasti)
- glohidij** (grč. glochis šiljak, rt) zool. ličinka riječnih školjaka Unio i Anodonta
- glokig** (njem. glockig) zvonast, zvonolik, u obliku zvona
- glokn** (njem. glocke zvono) ženska suk-nja zvonasta oblika
- gloksinija** bot. biljka krasnica s prizemnim dlakavim listovima i velikim baršunastim cvjetovima (naziv po liječniku B. P. Gloxinu, 18. st.)
- gloria mundi** (lat.) slava svijeta, čast svijeta; *sic transit gloria mundi* čit. sik tranzit glorija mundi (lat.) tako prolazi slava ovoga svijeta
- glorificirati** (lat. glorificare) slaviti, veličati, uzdizati hvalama
- glorifikacija** (lat. glorificatio) slavljenje, proslavljanje, veličanje, obožavanje, uzdizanje hvalama
- glorifikator** (lat. glorificare slaviti, veličati, fr. glorificateur) onaj koji nekoga ili nešto slavi i veliča, hvalitelj, slavitelj
- glorija** (lat. gloria) slava; čast; sjaj; u Kat. crkvi: anđeoska himna koja počinje s Gloria in excelsis Deo (Slava Bogu na visini); svijetli krug oko glave svetaca; umj. slika otvorenog neba s Bogom i anđelima
- gloriola** (lat. gloriola) svijetli krug oko glave sveca, aureola, glorija; pren. taština u malim stvarima, bijedna slava
- glosa** (grč. glossa jezik; govor) prvotno: nejasna riječ koju treba protumačiti; tumačenje, objašnjenje; u običnom životu: pokudna ili zlobna primjedba; poet. pjesma od četiri strofe čija posljednja četiri stiha, čitana zajedno, daju samu za sebe razumljivu rimovanu strofu; napomena, primjedba (osobito sa strane u knjizi)
- glosalgija** (grč. glossalgia) med. bol jezika i sluznice usta kao posljedica bolesti simpatičkog živčanog sustava; glosodinija
- glosar** (lat. glossarium) v. glosarij
- glosaret** (engl. glossaret) vunena, polusvilena tkanina iz Norwicha u Engleskoj
- glosarij** (lat. glossarium) knjiga s primjedbama, napomenama; rječnik u kojem su objašnjena značenja riječi, osobito zastarjelih i nepoznatih; rječnik
- glosator** (lat. glossator) onaj koji objašnjava nejasne riječi; pisac rječnika; pisac napomena u knjizi sa strane; u sred. vijeku: pravnici koji su tumačili djelo "Corpus juriš civilis"
- glosem** (grč. glossa jezik) nejasna riječ kojoj je potrebno objašnjenje; samo to objašnjenje; glosema
- glosema** (grč. glossa) v. glosem
- glosirati** (grč. glossa jezik) radi objašnjavanja dodavati nekom tekstu napomene, bilješke; praviti glose, objašnjavati, tumačiti; pren. praviti pokudne, zlobne primjedbe; davati koncu sjaj
- glositis** (grč. glossa jezik) med. upala jezika
- gloso-** (grč. glossa) predmetak u složenicama sa značenjem: jezik, jezični
- glosodinija** (grč. glossa, odyon) med. v. glosalgija
- glosograf** (grč. glossa, grafein) pisac glosa
- glosografija** (grč. glossa, grafein) anat. opisivanje jezika; pisanje glosa
- glosolalija** (grč. glossa, laleo tepam) psih. osebujna pojava religijskog us-

- hićenja koja se sastoji u nesvjesnom govorenju nerazumljivih glasova; govorenje stranim jezicima; glotolalija
- glosoliza** (grč. glossa, lysis) med. v. glosoplegija
- glosolog** (grč. glossa, logos) gram. zna-lac jezika, poznavatelj jezika
- glosologija** (grč. glossa, logia) anat. dio anatomije koji proučava jezik; gram. znanost o jezicima, lingvistika; v. glotologija
- glosomanija** (grč. glossa, mania) strast za govorenjem stranih jezika; v. glotomanija
- glosomantija** (grč. glossa, manteia) proricanje prema obliku i gradi jezika
- glosonomija** (grč. glossa, nomos zakon) znanost o jezičnim zakonima; gramatika
- glosoplegija** (grč. glossa, plege udar; rana) med. oduzetost jezika; glosoliza
- glosoragija** (grč. glossa, regnymi pu-cam, prsnem) med. krvarenje jezika
- glososkopija** (grč. glossa, skopeo) med. pregled (ili: ispitivanje) jezika
- glosospazmus** (grč. glossa, spasmos grč) med. grč u jeziku
- glosotomija** (grč. glossa, temno režem) kir. rezanje jezika
- glotis** (grč. glotta jezik) anat. glasnica
- glotisedem** (grč. glotta, oida otekne-m, nabubrim) med. v. larinksedem
- glotolalija** (grč. glotta, laleo govorim) govorenje stranih jezika; usp. glosolalija
- glotologija** (grč. glotta, logia) znanost o jeziku, o jezicima
- glukoza** (grč. glykys) v. glikoza
- glukozidi** (grč. glykys) v. glikozidi
- gluten** (lat.) ljepljiva tekućina u životinjskim tijelima; kem. smjesa bjelancevina iz pšeničnih zrna, svi proteini iz pšenice (o njima ovisi kakvoća kruha)
- glutin** (lat. glutinum) biljno ljepilo; ljepilo od životinjskih kostiju i žila
- glutinacija** (lat. glutinatio) ljepljenje, sljepljivanje, lemljenje
- glutinancija** (lat. glutinantia) mn. med. sredstva za sljepljivanje, srašćivanje
- glutinativan** (lat. glutinativus) koji sljepljuje, spaja, srašćuje
- glutinozan** (lat. glutinosus) ljepljiv
- gmajna** (njem. ggmein općenit, javan) javni pašnjak •
- gnadešus** (njem. pnade milost, Schuss hitac) revolverski hitac u glavu kojim zapovjednik kaznenog odreda "dokrajčuje" strijeljanog osuđenika (kako bi bilo sigurno da je smrtna osuda uspješno izvršena)
- gnatalgija** (grč. gnathos čeljust, algos bol) med. bol u čeljustima
- gnatoneuralgija** (grč. gnathos čeljust, obraz, neuron živac, algos bol) med. bol lica, obraza
- gnatospazmus** (grč. gnathos, spasmos grč) med. grč lica i čeljusti
- gnom** (fr. gnome, lat. gnomus) mit. ružni patuljak koji živi pod zemljom i čuva blago
- gnoma** (grč. gnome) kratka, obično u ritmičkoj formi pisana, mudra izreka, pouka i si., npr. Upoznaj samoga sebe; sentencija
- gnomičar** (grč. gnome) pisac mudrih izreka
- gnomida** (fr. gnome) mit. ženski gnom
- gnomologija** (grč. gnomologia) zbirka mudrih poučnih izreka (gnoma); govorenje mudrih izreka
- gnomon** (grč. gnomon) kazaljka na sunčanom satu, tj. uspravan prutić koji je dužinom svoje sjene pokazivao doba dana; sunčani sat
- gnomonika** (grč. gnomon) vještina konstruiranja sunčanih satova
- gnomski** (grč. gnome) mudar, poučan; *gnomski pisci* pisci gnoma
- gnoseologija** (grč. gnosis spoznaja, logia) fil. teorija spoznaje

gnostici (grč. gnostes spoznaja) mn. kršćanski filozofi iz prvih stoljeća koji su pokušali, pomoću kozmogonijskih teorija i orijentalne mitologije, apsolutno utvrditi kršćansku religiju i postaviti kršćanstvo kao najviše načelo svijeta

gnosticism (grč. gnosis, gnostes) fil. naučavanje gnostika

gnostika (grč. gnostike) fil. teorija spoznaje

gnostologija (grč. gnostos spoznatljiv; poznat, logia) mudrijaštvo, sveznalost

gnothi seauton (grč. gnothi seauton) "spoznaj samog sebe!"

gnosis (grč. gnosis) fil. znanje, spoznaja; kod aleksandrijskih Židova i starih kršćana: dublje poznavanje Biblije i religije (za razliku od vjerovanja običnog naroda), filozofija religije u prvim stoljećima kršćanstva

gnu (hotent. gnu, engl. gnou, fr. gnou) zool. vrsta afričke antilope, slična volu ili bi volu

go-(igo) japanska nacionalna igra (dva Jgrača igraju crnim i bijelim kamenčićima na kvadratnoj dasci koja ima 361 polje)

go on čit. gou on (engl.) hajde počni!

goba (tal. gobba) grba

gobelin (lat.) v. goblen

goblen (fr. gobelin) umjetnički izrađen zidni sag sa slikama krajolika ili likova, nazvan po glasovitom bojadi-saru Gobelinu iz 16. st.

godron (fr.) izbočina na zlatarskim radovima; arhit. izbočen ukras na rubu

godronirati (fr. godronner) praviti izbočine; arhit. praviti izbočene ukrase na rubu; usp. godron

goeleta (fr. goelette) tip francuskog i talijanskog manjeg ratnog broda od 50 do 100 tona; mala ratna jedrilica

goeteja (grč. goeteia) dozivanje zlih duhova pomoću čarolija, čarobnjaštvo, vraćanje, opsjena

goetičan (grč. goeteio opsjenjujem) čudesan, čaroban, opsjenarski

gofraža (fr. gaufrage) utiskivanje šara, uzorak na tkanini; utisnute šare, uzorci; usp. gofirati

gofrirati (fr. gaufrer) pomoću zagrijanih metalnih ploča ili valjaka u koje je urezana neka šara (uzorak) praviti na tkanini ili papiru valovite nabore

gojim (hebr. goj, gojim) mn. narodi koji nisu Židovi; pogani (za Židove)

gojzerica planinarska i skijaška cipela

gol (engl. goal) šport, vrata kod nogometa i ostalih igara loptom; ubacivanje lopte u vrata u nogometu i drugim loptačkim utakmicama; usp. golman

goldgrube (njem. Gold, zlato, Grube jama) "zlatni rudnik", tj. unosan trgovački posao, dobra zarada uopće

golf (grč. kolpos njedra, tal. golfo, lat. colfus) 1. morski zaljev, zaton; luka; *Golfska struja* topla struja u sjevernom dijelu Atlantskog oceana, teče iz Meksičkog zaljeva

golf (engl.) 2. škotska narodna igra loptom u kojoj se lopta posebnim štapovima tjera u rupu

golgeter (engl. goal-getter) šport, u nogometu: onaj koji daje najveći broj golova, strijelac, najbolji navalni igrač

Golgota (grč. Golgotha, hebr. Gulgolta) "lubanjište", stratište, brdo kod Jeruzalema na kojem je Krist bio razapet i gdje su izvršavane smrtno kazne uopće

golijardi (fr. goliard) mn. srednjovjekovni putujući studenti i teolozi koji su se uzdržavali sastavljanjem i izvođenjem književnih djela, žonglerstvom ili nekim drugim vještinama

Golijat mit. filistejski div kojega je, prema Starom zavjetu, u dvoboju iz pračke ubio mladi David

golman (engl. goal-man) šport, čuvar vrata u nogometu i ostalim loptačkim igrama; usp. gol

- golozan** (tal. goloso) prid. sladokusan; proždrljiv
- golš** (njem. Golsch) vrsta parheta (čvrste tkanine s raščupanim naličjem), izrađuje se u okolici Ulma; mjera = oko 41m
- golubec** (rus.) ruski narodni ples koji se izvodi uz pratnju lire i roga ili uz napjev neke narodne pjesme
- gomaristi** mn. pristaše Cal vinovog naučavanja o predestinaciji, a protivnici naučavanja J. Arminijusa, osnivača sekte remonstranata, zbog čega se zovu i kontraremonstranti; nazvani po F. Gomarusu (1536—1641)
- gomboc** (mađ. gombocz) valjušak
- gomenol** farm. pročišćeno eterično ulje, dobiva se od lišća jednog drveta koje raste u Novoj Kaledoniji; upotrebljava se kao blago antiseptičko sredstvo i za ublažavanje bolova
- gomfijaza** (grč. gomfos klin; zub) med. utrnuće zubi uzrokovano djelovanjem kiseline
- Gomora** (hebr.) mit. grad u Palestini koji je, zbog svojih grijeha, zajedno sa Sodomom izgorio u sumporu i smoli; otuda: grad ogrezao u grijehu
- gonade** (lat. gonades) spolne žlijezde
- gonalgija** (grč. gony koljeno, algos bol) med. bol u koljenu, koljenobolja; gonatalgija
- gonartritis** (grč. gony, arthron) med. upala koljena
- gonatalgija** (grč. gony, gonatos, algos) med. v. gonalgija
- gondola** (tal.) uzak venecijanski čamac s veslom; riječni čamac; kabina u zračnom balonu
- gondolijer** (tal. gondohere) veslač na gondoli
- gondolijera** (tal. gondoliere) pjesma venecijanskih gondolijera; barkarola
- gondže** (tur. gonče, konča) pupoljak ili čaška cvijeta; pren. nešto drago, milo, lijepo
- gonfalonijer** (tal. gonfaloniere) zastavnik, barjaktar, stjegonoša; poglavar republike San Marino u srednjem vijeku; najviši naslov koji papa dodjeljuje zaslužnim osobama
- gong** (kin.) ručni bubanj Kineza i Indijanaca; glaz. orkestarski instrument u koji se udara drvenim batićem, ima oblik zdjele, sliven od 78% bakra i 22% cinka; zvučni tanjur u koji se udara i time daje znak za objed i dr.
- gongoristi** mn. učenici i pristaše španjolskog pjesnika Gongore; usp. gongorizam
- gongorizam** pretrpan slikama, bombastičan i suviše kićen stil, nazvan po španjolskom pjesniku Gongori (1561—1627)
- gongrona** (grč. gongros) med. izraslina na vratu, guša
- gongros** (grč. gongros) med. okrugla kvrgava izraslina
- gonijatiti** (grč. gony koljeno) mn. vrsta glavonožaca iz doba silura
- goniometar** (grč. gonia kut, metron) instrument za mjerenje kutova, kutomjer
- goniometrija** (grč. gonia kut, metria) geom. mjerenje i određivanje kutova, dio trigonometrije i matematičke analize
- gonitis** (grč. gony koljeno) med. upala koljena
- gonohorizam** (grč. gone sjeme, chorizo odvajam, rastavljam) biol. odvojenost spolova, pojava kad biljka, cvijet ili životinja ima samo muške ili samo ženske spolne organe (za razliku od dvospolnosti)
- gonokok** (lat. gonococcus) med. vrsta bakterije koja izaziva t. \)er (gonoreju)
- gonoreja** (grč. gone sjeme, rheo curim, tečem) med. kapavac, triper
- good bye** čit. gud baj (engl.) zbogom, do viđenja!

good form čit. gud form (engl.) prikladan oblik, tj. lijepo i pristojno ponašanje, ton koji vlada u finom društvu, lijep način ponašanja i izražavanja u društvu; pitomost i odgojenost u ophođenju

Gordijev čvor (lat. podus Gordius) poteškoća koja izgleda nesavladiva, zadatak koji se može samo silom riješiti (frigijski kralj Gordije privezao je jaram uz rudo svojih kola čvorom koji nitko nije mogao rasplesti, dok ga nije Aleksandar Veliki prerezao mačem)

gorge de pigeon čit. gorž de pižon (fr.) boja golubljev vratu

Gorgone (grč.) mit. tri sestre nemani — Meduza, Stena i Eurijala (umjesto vlasi imale su zmijske, a od njihova pogleda svatko bi se pretvorio u kamen)

gorgonzola naziv ovčjeg i kravljeg sira s gljivicama plijesni (naziv po sjevernotalijanskom mjestu Gorgonzola)

gorila zool. najveći čovjekoliki majmun, visok preko 2 m; živi po prašumama srednje i zapadne Afrike; među današnjim majmunima najjači i najdivljiji; nekada su ga zvali "šumski čovjek"; pren. naziv za tjelesnog čuvara

gospel (engl. Evanđelje) prvotno: religijska pjesma sjevernoameričkih crnaca; priznata kao originalan i ozbiljan glazbeni rod te se sklada i pjeva i izvan crkve; općeniti naziv za vjersku pjesmu (posebno kod američkih protestanata)

gota (njem. Gothas) veliki njemački zrakoplov-bombarder; nazvan po tvornici vagona u Gothi koja ih je izradivala za vrijeme Prvog svjetskog rata

gotica njemačka abeceda nastala u 13. st. pod utjecajem visokog stila, ima naglašen ornamentalni karakter

gotički stil v. gotika

gotika umjetnički stil koji se polovicom 12. st. pojavio u Francuskoj i odatle postupno raširio po cijeloj zapadnoj Europi; glavna karakteristika gotičke umjetnosti, koja se oslobodila tradicije antičke, je bogatstvo mašte, šiljatost oblika i umjetnički individualizam koji je često prelazio u bizarnost i grotesku (slikarstvo, kiparstvo, građevinarstvo i pismo-gotica)

gotški prid. koji pripada Gotima ili se tiče Gota, starogermanskog naroda; staronjemački, svojstven Gotima; *gotški jezik* staronjemački jezik od 11. do 15. st.; pren. starinski

gouda vrsta nizozemskog punomasnog sira (naziv po imenu grada Goude)

goutte d'or čit. gut d'or (fr.) zlatna kapljica, vrsta bijelog burgundskog vina

governo (tal.) uprava, upravna vlast; trg. pravilo, propis

grabancijaš (tal. gramanzia od grč. nekros mrtav, manteia vraćanje, gatanje) po narodnom vjerovanju đak koji je završio 12 bogoslovnih škola te i trinaestu (vilenjačku) što mu omogućuje da može zapovijedati vragovima, jahati na zmaju, voditi oblake i ulaziti u vrzino kolo; pren. neuređan čovjek, boem

gracija (lat. gratus, gratia, tal. grazia) zahvalnost; milost, naklonost, ljubav koja se nekome ukazuje; ljepota, ljupkost, milina, dražesnost; *con grazia* čit. kon gracija (tal.) glaz. s ljupkošću, umiljato

Gracije (lat. Gratiae) mn. mit. tri ljupke Venerine pratiteljice, božice ljupkosti i dražesti kod starih Rimljana: Aglaja, Eufrozina i Talijsa; Harite

gracilan (lat. gracilis) vitak, tanak, suhonjav, mršav; nježan, tanan

gracilitet (lat. gracilitas) vitkost, suhonjavost; nježnost, tananost

graciozan (lat. graciosus) ljubak, mio, umiljat, dražestan

gracioznost (lat. *gratiosus*) ljupkost, umiljatost, dražesnost

grad (lat. *gradus*) stupanj; mat. jedinica za mjerenje kutova; fiz. podjelci ljestvice fizičkih instrumenata (termometara, areometara, elektrometara i dr.)

gradacija (lat. *gradatio*) postupnost, stupnjevost; ret. postupnost, način izlaganja u kojem se predodžbe nižu jedna za drugom po jačini: od slabijih se prelazi k jačim, sve do najjače, da bi se na nju skrenula što veća pozornost i izazvao što jači dojam (klimaks); slik. neprimjetno prelazanje iz boje u boju

gradacija (lat. *graduatio*) dijeljenje (ili: podjela) na stupnjeve; stupnjevanje, postupno mijenjanje; davanje akademske titule na visokim školama

gradaus (njem. *geradeaus*) ravno

gradela (tal. *gratella*) roštilj, rešetka

gradevole (tal.) glaz. ugodno, privlačno

gradijacija (lat. *gradiatio*) podjela na stupnjeve (zemljovida); podjela na stupnjeve (termometra i dr.)

gradijent (lat. *gradi koračati, ići*) stupanj pada ili uspona (puta, kolosijeka), iznos nagiba prema vodoravnom pravcu; 2. dio vodoravnog puta; 3. omjerni iznos porasta ili pada barometra ili termometra pri prelasku iz jednog mjesta u drugo

gradijenta (lat. *gradi koračati*) visinska linija željezničke pruge

gradirati (lat. *gradus*) oplemeniti, popraviti, poboljšati vrijednost čemu (npr. *gradirati zlato* dati zlatu jaču boju; u solanama: prirodno slanu vodu postupno koncentrirati i dati joj veću slanost; izmjeriti stupnjeve (*grade*) jačine; npr. rakijske

graditamente (tal.) dopadljivo, usrdno

gradi (njem. *Gradel*) vrsta pamučne tkanine s utkanim šarama (uzorcima), upotrebljava se za rublje

grado (tal.) glaz. postupno (kad note idu od jedne linije drugoj)

gradual (lat. *gradus korak, stupanj*) dio katoličkog bogoslužja; priručnik misnih pjesama

gradualan (lat. *gradualis*) postupan; koji se odnosi na stupanj ili čin (položaj)

gradualizam (lat. *gradus stupanj*) postupnost, stupnjevost

gradualni sistem prav. određivanje reda nasljedstva prema stupnju srodstva

graduati (*graduatus*) onaj koji je dobio neku akademsku titulu

graduati (lat.) mjerac na nekom uređaju s podjelom na stupnjeve

graduati (lat. *graduare*) podijeliti na stupnjeve, obilježiti stupnjeve (na termometru i dr.); dati nekome određenu akademsku titulu, neko zvanje; pren. postupno mijenjati jačinu nečemu naviše ili naniže, postupno povećavati ili smanjivati

gradus cognationis čit. *gradus cognationis* (lat.) prav. stupanj srodstva

gradus prohibitus (lat.) prav. zabranjeni stupanj, stupanj srodstva u kojem se ne može sklopiti brak

grafaza (fr. *graffage*) utiskivanje šara i likova na tkaninu pomoću vrućih ploča

grafičke vještine svi postupci pri reproduciranju i umnožavanju pisma, slika ih crteža pomoću ploča ili pečata; drvorezbarstvo, litografiranje, bakrorezbarstvo i čelikorezbarstvo, zatim: fotolitografija, cinkografija, ofsetno tiskarstvo, autotipija i dr.

grafički (grč. *grafikos*) koji pripada vještini pisanja, crtanja, slikanja ili se tiče vještine pisanja, crtanja ili slikanja; pisan, predočen slovima, prikazan pomoću crteža

grafički prikaz slikovit, crtani prikaz rezultata dobivenih proučavanjem određenih činjenica koje, umjesto

brojki i tablica, prikazuje dobivene rezultate pomoću crteža i prostorne slike; podvrste su: dijagram, kartogram i dr.

-grafija (grč. grafo pišem, opisujem) kao drugi dio složenica znači: opis, opisivanje, znanost (npr. geografija, biografija, etnografija)

grafit (grč. grafo pišem) 1. min. crnosivi mineral, mek, mastan i jakog metalnog sjaja, modifikacija ugljika

grafit (tal. graffito) 2. natpis, parola ili crtež na zidu zgrade

grafito (tal. graffito) mozaično ukrašavanje podova i zidova od mramora; bojenje zidova sivom vodenom bojom tako da se na zid, koji je je prethodno premazan crnom bojom pa potom obiljen, ureže neka šara

grafodrom (grč. grafo pišem, dromos trčanje, trk) znalac u brzom pisanju

grafodromija (grč. grafo, dromos) brzo pisanje, vještina brzog pisanja

grafolog (grč. grafo, logos pišem) stručnjak u poznavanju karaktera nekog čovjeka po njegovom rukopisu; u kriminalistici: sudski stručnjak (vještak) koji utvrđuje autora nekog rukopisa

grafologija (grč. grafo, logia) vještina da se po rukopisu objasni karakter čovjeka, moralne i intelektualne osobine uopće

grafomanija (grč. grafo pišem, mania bijes) med. neodoljiva potreba za pisanjem tobože književnih djela

grafometar (grč. grafo pišem, metron) naziv raznih matematičkih instrumenata, osobito kuto mjera

grafospazam (grč. grafo, spasmos grč) med. pisarski grč, grč u prstima ili šaci; v. mogigrafija

grafostatika (grč. grafo, statizo stavim) teh. grafičko ispitivanje, pomoću crtanja, postojanosti neke konstrukcije, odlikuje se velikom jednostav-

nošću i preglednošću (za razliku od računске, analitičke metode)

grahamov kruh beskrvasni kruh od pšeničnog i ječmenog brašna s mekinjama, nazvan po am. liječniku i vegetarijancu Silvesteru Grahamu (1794—1851); upotrebljavaju ga oni koji pate od želučanih tegoba, osobito od šećerne bolesti

Graje (grč. geraios star) mit. "Starice" (tri sestre: Enio, Pemfredo, Deino), nemani, personifikacije uvenulosti i starosti uopće; one su sestre Gorgonama

gral (njem. Graal od lat. gradalis posuda) prema srednjovjekovnoj legendi: posuda (zdjela, plitica, kalež) od jaspisa iz koje je Krist jeo na Posljednjoj večeri i u koju je kapala krv kad je bio proboden na križu; pren. tajnovita, "čudotvorna" svetinja

gram (grč. gramma mala težina, fr. gramme, njem. Gramm) jedinica mase, tisućiti dio kilograma (masa kućičnog centimetra destilirane vode na 4 °C); težina koju ima jedan gram je sila kojom gram masa pritišće podlogu koja je drži ili kojom vuče nit na kojoj visi

gram-kalorija fiz. v. kalorija

gramatičar (grč. grammatikos) onaj koji proučava jezične zakonitosti; poznavatelj jezika, stručnjak u gramatici

gramatički (lat. grammaticus) 1. koji je jezično ispravan, koji je u skladu s jezičnim zakonitostima; 2. koji se odnosi na gramatiku

gramatika (grč. grammatike) dio lingvistike koji utvrđuje i opisuje zakonitosti nekog jezika (može biti opisna, usporedna i povijesna), slovnica

gramatolatrija (grč. gramma, Iatreia obožavanje) obožavanje slova, tj. slijepo vjerovanje svemu što je napisano i tiskano

gramatologija (grč. *gramma*, *logia*) načela i upute o sastavljanju gramatike; poznavanje rukopisa po njegovim bitnim osobinama

gramija (grč.) krmelj (iz očiju)

gramina (lat. *gramen* trava, *gramina*) mn. bot. v. *graminaceje*

graminaceje (lat. *graminateae*) trave
graminozan (lat. *graminosus*) travnat, obrastao travom, bogat travom

gramofon (grč. *gramma*, *fone*) uređaj za reproduciranje zvukova snimljenih na vinilnim pločama, savršeniji oblik fonografa

gramota (rus. od grč. *gramma* slovo) 1. znanje čitanja i pisanja; pismenost; 2. isprava, potvrda, dokument

gran (lat. *granum* zрно, *zrnice*) zрно, grumenčić; nekadašnja jedinica za mjerenje malih težina, osobito ljekarničkih (0,073 g);

granalije (lat. *granalia*) mn. metalna zrnca, metalna sačma, osobito: granuliranjem usitnjeno željezo i bakar

granat (lat. *granum*, *granatus* zrnat, koji ima zrnca sc. lapis kamen) min. veoma raširen mineral, velike tvrdoće, lijepog staklastog sjaja, crvenkast

granata (lat. *granum*, tal. *granata*, njem. *Granate*) voj. topnički projektil punjen brizantnim eksplozivom

granatina (njem. *Granatine*) vrsta čvrste svile, osobito za crne čipke

grancat (tal. *lanzardo*) zool. riba lokarda, skuša

grand (fr. *grand* velik) 2. kartaška igra u kojoj se, bez aduta, pravi najveći broj bodova (štihova)

grand (fr. *grand*, lat. *grandis*) 3. velik, važan, otmjen

grand (šp. *grande*) 1. velikaš, dostojanstvenik, pripadnik visokog plemstva u Španjolskoj

grand merci čit. *gran mersi* (fr.) velika hvala, hvala lijepa

grand prix čit. *gran pri* (fr.) velika nagrada, tj. prva nagrada

Grand-Seigneur čit. *gran-senjer* (fr.) "veliki gospodar" (titula bivših turskih sultana)

grande mode čit. *grand mod* (fr.) velika moda, tj. ono što je najnovije u modi

grandeca (šp. *grandeza*, tal. *grandezza*) dostojanstvo, moć; oholost, gordost, oholo držanje; *con grandezza* čit. *kon grandeca* (tal.) glaz. s dostojanstvom, gordo, ponosno

grandevitet (lat. *grandis* velik, *aevus* vijek) dugotrajan život, duboka starost

grandi (šp. *grandes*) mn. od 13. st. pripadnici najvišeg nasljednog plemstva u Španjolskoj, s mnogo povlastica

grandilokvencija (lat. *grandis* velik, *loqui* govoriti) rječitost puna fraza, tj. isprazno govorenje

grandiozan (lat. *grandiosus*) veličanstven, uzvišen

grandiozitet (lat. *grandiositas*) veličanstvenost, uzvišenost; grandioznost

grandioznost v. *grandiozitet*

grando (lat.) 2. grad, tuča; med. ječmenac u oku

grando (tal.) 1. v. *grand* 2.

grandoman (lat. *grandis* velik, grč. *mania* ludilo) v. *megaloman*

grandomanija (lat. *grandis* velik, grč. *mania* ludilo) v. *megalomanija*

granirati (lat., tal. *granare*) usitniti, praviti (ili: izrađivati) u obliku zrna (npr. kožu); u bakrorezu: dati površini zrnast izgled

granit (lat. *granum*, fr. *granit*) min. najraširenija složena eruptivna stijena čiji su glavni sastojci kalijski glinenac, kremen i tinjac

granolit (tal. *grano* zрно, *grumenčić*, grč. *lithos* kamen) smjesa granita i cementa koja se upotrebljava za popločavanje ulica

granulacija (lat. *granulatio*) zrnjenje, pretvaranje u zrna, pravljenje zrna,

- prerada (npr. kovine) u zrna; med. zacjelivanje rane; granuliranje
- granulacijsko tkivo** med. tkivo koje se razvija pri upali rane u obliku crvenkastih, jedrih i nabubrenih bradavica i kvržica
- granulat** (lat. granum zrno) građevinska zrnata masa
- granuliforman** (lat. granuliformis) bot. u obliku zrna, zrnast
- granuliranje** v. granulacija
- granulirati** (lat. granulare) zrniti, pretvarati (ili: prerađivati) u zrna; med. zacjeljivati stvaranjem na rani granulacijskog tkiva; usp. granuliran
- granulocit** (lat.-grč.) vrsta bijelog krvnog tjelešca (leukocita)
- granulom** (lat.) med. "divlje meso", upaljena izraslina na korijenu bolesnog zuba; uzročnik mnogih gnojnih upala
- granulom** (lat. granuloma) med. otekлина koja se sastoji od granulacijskog tkiva (v.); upaljena izrashna oko zubnog korijena
- granuloza** (lat. granulom zrnice) med. granulozna upala očiju, egipatska okobolja, trahom
- granulozan** (lat. granum, granulosus) zrnast, zrnat
- granulozitet** (lat. granulosis) zrnatost
- granulum** (lat.) zrnice; *in granulis* (lat.) u zrnima
- granum salis** (lat.) zrno soli, tj. malčice pameti, razboritosti, rasuđivanja; *cum grano salis* čit. kum grano salis (lat.) sa zrnim soli, tj. zdravim razumijevanjem, shvatiti s malo duha ("soli u glavi"), a ne doslovce
- grape-fruit** čit. grejprfut (engl.) voće iz porodice citrusa dobiveno križanjem naranče i limuna; limunika
- graptoliti** (grč.) izumrla skupina sitnih morskih životinja (iz doba silura)
- gras** (fr. grace, lat. gratia) milost, pomilovanje, oprost; ljubav, naklonost; ljupkost, milina, draž
- grasirati** (lat. grassari) uzimati maha, napredovati, pustošiti, širiti se, rasprostirati se (za bolesti)
- gratakež** (tal. grattacacia) trenica, ribež
- graten** (fr. gratin) kuh. način pripremanja jela tako da se preko njega uhvati kora; jelo pripremljeno na taj način, jelo s korom
- Gratiani decretum** čit. Gracijani dekretum (lat.) prav. prvi dio "Corpus iuris canonici", nazvan po talijanskom redovniku Gracijanu koji je oko 1150. skupio i priredio zbirku svih dotadašnjih izvora crkvenog prava
- gratificirati** (lat. gratificari) darovati, darivati, nagraditi počastiti
- gratifikacija** (lat. gratificatio) poklon, dar, darivanje, nagrada
- gratinirati** (fr. gratiner) kuh. peći tako da se napravi kora, da se zapeče
- gratis** (lat.) besplatno, badava, na poklon
- grativ** (tal. gratile) pom. porubnik, optok (uže kao našivak po rubu jedra)
- gratuitet** (lat. gratuitas) nezaslužena ljubav ili milost; besplatnost
- gratulacija** (gratulatio) čestitanje, čestitka
- gratulant** (lat. gratulans) onaj koji čestita; gratulator
- gratulator** (lat.) v. gratulant
- gratulirati** (lat. gratulari, gratus) čestitati
- gravacija** (lat. gravatio) prav. otežavanje, terećenje, opterećivanje
- gravamen** (lat.) prav. žalba, tužba; teret, namet
- gravancije** (lat. gravare otežavati, gravantia) mn. prav. otežavajuće okolnosti
- gravat** (lat. gravatus) prav. podnositelj žalbe, uvrijeđeni; također: okrivljeni, osumnjičeni
- grave** (tal.) 1. glaz. ozbiljno, veoma lagano, svečano, dostojanstveno; gravemente, 2. teško; važno, ozbiljno; o tonu: duboko

gravemente (tal.) v. grave 1.
graveolentan (lat. gravis težak, olere mirisati, graveolens) jakog i neugodnog mirisa
graver (fr. graveur) rezač, onaj koji gravira (drvorezac, kamenorezac, čelikorezac)
gravidirati (lat. gravidare) oploditi, zatrudnjati, ostati u drugom stanju
graviditet (lat. graviditas) trudnoća, drugo stanje, zdjetnost
gravij (fr. gravier šljunak) lomna vrsta rude koja se sastoji od sitnih okruglih kamenih zrnaca; kamen-tucanik
gravimetar (lat. gravis, grč. metron) fiz. v. areometar
gravirati (fr. graver) 1. rezati, urezivati u različite materijale (kovinu, drvo, kamen, drago kamenje)
gravirati (lat. gravare) 2. teretiti, opteretiti, opterećivati; pren. stavljati na teret, zadužiti, zaduživati
gravis (lat.) gram. vrsta naglasaka, npr. a (težak naglasak)
gravissimo (tal.) glaz. veoma ozbiljno; usp. grave 1.
gravitacija (lat. gravitatio) fiz. teža, privlačna sila među materijalnim česticama u svemiru; pod utjecajem gravitacije kreću se nebeska tijela
gravitet (lat. gravitas) ozbiljnost, dostojanstvenost, svečano držanje, važnost; krutost, ukrućenost, pridavanje važnosti samome sebi; glaz. dubina; *con gravita* čit. kon gravita (tal.) s dostojanstvom, ozbiljno
gravitetski (gravitas) ozbiljan, dostojanstven, svečan; koji se pravi važan, s usiljenim dostojanstvom
gravitirati (lat. gravitare) fiz. težiti, biti težak; pren. biti sklon nečemu, stremiti k nečemu
gravura (fr. gravure) rezbarstvo, rezbarska vještina; lik (ili: slovo, znak) urezan u drvetu (ili: kovini, kamenu i dr.)

graziosamente čit. graziosamente (tal.) glaz. v. grazioso
grazioso čit. graziozo (tal.) glaz. ljupko, umiljato, dopadljivo; graziosamente
grecistika (lat. Graecus Grk) znanost o grčkom jeziku, književnosti i kulturi uopće
grecitet (lat. graecitas) grčki način pisanja; poznavanje grčkog jezika: osobitost grčkog duha i jezika
grecizam (lat. Graecus Grk) osobitost grčkog jezika, ono što je samo za grčki jezik karakteristično; oblik u nekom drugom jeziku napravljen prema grčkom obliku; helenizam
grecizirati (lat. Graecus) pogrciti, pogrcavati, napraviti Grkom, poheleniti; raditi u grčkom duhu; govoriti ili pisati grčki; osobitosti grčkog jezika unositi u drugi jezik, davati grčki oblik
green horn čit. grin horn (engl.) novak, početnik, žutokljunac
Green-park čit. Grin-park (engl.) Zeleno šetalište (u Londonu)
green-room čit. grinrum (engl.) "zeleni soba"; u engleskom kazalištu: soba za glumce koji nisu na pozornici, nazvana po tome što su nekada glumci u zelenoj sobi čekali na red za izlazak na pozornicu
greenbacks čit. grinbeks (engl.) mn. novčanice SAD-a (zbog zelene poleđine)
grefirati (fr. greffer) med. cijepiti; presađivati, npr. zdravu kožu na ranu
gregarizam (lat. grex, gen. gregis stado, krdo, jato) osobina i sklonost pojedinih životinja da žive u čoporima
greka (lat. graeca) grčki jezik, djela na grčkom jeziku; *greka et latina* grčki i latinski, tj. humanističke znanosti
greka (lat. graecus grčki, graeca) mn. grčke stvari, grčki spisi, grčka djela
greka fides (lat. graeca fides grčka vjernost) u poslovičnoj uporabi za vje-

- rolomstvo, nedržanje riječi, prevrtljivost
- grekoman** (lat. Graecus Grk, grč. mania pomama, ludilo) pretjeran poštovatelj ili oponašatelj onoga što je grčko
- grekomanija** (lat. Graecus, grč. mania) pretjerana naklonost i ljubav prema svemu što je grčko; slijepo obožavanje svega što je grčko
- gremij** (lat. gremium) krilo; sredina, društvo, udruženje, kolegij
- gremijal** (lat. gremiale) vrsta pregače U biskupskom ornatu
- greil** (fr. grain, lat. granum zrno) jedinica za mjerenje finih i sitnih stvari (dijamanata, bisera, medicinskih stvari i dr.); usp. gran; jaje dudova svilca
- grenadin** (fr. grenadine) gruba pamučna, vunena ili svilena tkanina; crna svilena čipka iz Liona; vrsta platna tkahog slično damastu
- grenadir** (fr. grenadier) voj. prvobitno; pješak određen za bacanje bombi, bomb&š; kasnije: jezgra pješaštva
- grenaži** (fr. grenage) zrnasto pozlaćivanje* osobito dijelova sata
- granirati** (fr. grain) v. granirati
- grev** (fr. greve) pjeskovita obala; nekadašnje gubilište u Parizu (za vrijeme revolucije); zborna mjesto besposlenih radnika; pren. obustava rada, štrajk
- grevist** (fr. greviste) radnik koji je napustio posao, štrajkaš
- grez** (tal. greggio) grubo izrađen, površno otesan
- grež** (fr. grege) trg. sirova, neprerađena svila
- grif** (fr. griffe) 2. potpis žigom; žig s potpisom
- grif** (njem. greifen, hvatati, Griff) 1. šport, hvatanje, zahvat, način hvatanja (protivnika u borbi, osobito u hrvanju i boksu); držak, rukohvat, balčak
- grifig** (njem. griffig) vrlo fino brašno
- grifl** (njem. griffel) kamena pisaljka za pisanje po (nekadašnjim) školskim pločicama, pisaljka od škriljca
- grifo** (šp. grifo "kudravec") potomak crnca i mulatkinje
- grifon** (fr. griffon) pas ptičar kuštrave dlake, a dugačkih i klempavih ušiju
- grifoza** (grč. grypos svinut, kukast) med. iskrivljenost noktiju u obliku pandži
- grijer** (fr. gruyere) vrsta finog švicarskog kravljeg sira (po istoimenom selu u kantonu Freiburg)
- grilaž** (fr. grillage) rešetka; zagrijavanje kovine prije taljenja; izgaranje (na zraku); prženje; roštilj s mesom; prženi bademi
- grill** (engl. grill, fr. gril) roštilj
- grill-room** čit. grilrum (engl.) gostionica u kojoj se jela (meso) pred očima gostiju peku na roštilju; lokal za doručkovanje
- grilon** jedno od imena za umjetna (sintetička) vlakna; usp. najlon
- grilje** (tal. griglia) 1. zastori na prozoru, rebrenice, žaluzije; 2. rešetka, roštilj
- grimasa** (fr. grimase, lat. grimacea) kreveljenje; iskrivljeno (ih: iscereno) lice; pren. pretvaranje, prijetvornost, lice-mjerje
- grimasirati** (fr. grimacer) kreveljiti se, praviti iskrivljeno lice, grimase; pren. pretvarati se
- grincajg** (njem. Grunzeug) kuh. zelenje, osobito za juhu
- gripa** (fr. grippe) med. vrsta kataralne, veoma zarazne groznice s visokom temperaturom; influenza
- gris** (njem. Griesz) krupica, žito mljeveno u zrnca s promjerom 0,2—1,5 mm bez mekinja
- gris** čit. gri (fr.) siv, sur; sijed; **gris de lin** čit. gri d'len (fr.) lanena boja, boja lana
- grisaille** čit. grizaj (fr.) slikanje sivom bojom s različitim osjenčavanjima;

mješavina sive i bijele kose u vlasuljama (perikama); bijelo i crno sitno karirano sukno

grisini (tal. grissino) slani štapići (vrsta peciva)

griveliran (fr. grivele) poprskan sivim i bijelim pjegama kao drozd, pirgav

grizeta (fr. grisette) 1. siromašna djevojka koja živi s kakvim mladim čovjekom, osobito studentom, u divljem braku, ali mu je vjerna i odana (izraz postao po haljini od običnog sivog sukna /grisette/ kakve su nosile mlade radnice); 2. vrsta vunene tkanine pomiješane s lanom, svilom i dr.; siva kućna haljina

grizli (engl. grizzly) zool. ogroman i snažan kalifornijski medvjed sive ili svijetlosmede boje

grizele (tal. griselle) pom. mn. ljestve od konopa (vezane uz brodski jarbol)

gro (fr. gros, grosse) glavni dio, najveći dio nečega, npr. gro posjetitelja, prihoda itd.; glavni dio zgrade; glavni dio vojske, glavna vojska, glavnina; naziv teških svilenih tkanina; *angro* (fr. en gros) trg. na veliko

grodetur (fr. gros de Tours) čvrsta svilena tkanina koja se izrađuje u francuskom gradu Toursu

grof (njem. Graf) prvobitno: viši činovnik; kasnije: visoka njemačka nasljedna titula

grog (engl.) piće od tople vode, šećera i ruma ili konjaka (nazvano po nadimku /Old Grog/ izumitelja, engl. admirala Bernona, iz sredine XVIII. st, koji je svojim mornarima davao rum pomiješan s vodom)

gromada (rus.) velika gomila, masa, mnoštvo; geol. velika masa neke magmatske stijene, obično nepravilna oblika

gromatik (lat. groma) mjernik; usp. gromatika

gromatika (lat. groma geodetsko mjerilo) voj. vještina uređenja i utvrđe-

nja poljskih logora; mjernička vještina; obilježavanje (kamenjem, kolcima), omeđivanje

groplan (fr. gros krupan) filmska slika samo jednog predmeta ili jednog detalja (ili: jednog lica ih detalja lica); povećan detalj neke filmske scene

gros (njem. Gros) trg. 144 komada neke robe; 12 tuceta

groserija (fr. grosserie) trgovina na veliko, veleprodaja

groseto (tal. grossetto) trg. polovina jednog grosa

grosist (njem. Grossist, fr. grossier) trgovac koji se bavi kupnjom i prodajom robe u velikim količinama, na veliko, veletrgovac

gross-weight čit. gros-vet (engl.) trg. bruto težina

grosso modo (lat.) farm. grubo izmrvljeno ili izrezano (na receptima za pravljenje lijekova); pren. bez potankosti, u glavnim crtama

grosular (lat.) zelenožuti granat

groš (lat. grossus debeo novac, njem. Groschen) naziv za srebrni novac različitih vrijednosti kod Francuza, Nijemaca, Čeha i dr.

grota (tal. grotta) špilja, pećina; stijena; jama

groteska (tal. grotia, grottesco) fantastično sastavljen ukras iz životinjskih, biljnih i drugih oblika, prvobitno upotrebljavan u antičkim termama i grobnicama (grotta špilja), a od kraja XV. st. u dekorativnom i plastičnom slikarstvu; lit. duhovita, oštro poentirana kratka priča ili drama koja prikazuje neobične događaje i osobe (Shaw, Wedekind, Evers); ples. ekstreman i neprirodan pokret pri plesanju (izraz nastao odatle što su u ruševinama Titove palače u Rimu, koje su se zvale grote, nađene svakovrsne fantastične slike)

groteskan (tal. grottesco, fr. grotesque) fantastičan, neobičan, čudan, pretje-

- ran, neprirodan; smiješan, nastran; *groteskni plesač* baletni plesač koji pravi komične pokrete i skokove
- grubijan** (njem. Grobian, der grobe Jan) grub, surov čovjek
- grubijanizam** (njem. Grobian) grubost, surovost, divljaštvo
- grum** (engl. groom) mladi sluga (najčešće dječak) koji se brine oko konja; konjušar; livrirani poslužitelj u kućama ili hotelima
- grumescencija** (lat. grumus humak) zgrušavanje
- grund** (njem. Grund) osnova, podloga, temelj; zemljište, zemlja za obrađivanje; slik. prvo premazivanje bojom površine na kojoj će se slikati; grunt
- grundirati** (njem. grundieren) napraviti osnovu (ili: temelj) u slikarstvu; površinu (platno, zid) prvi put premazati i na taj način pripremiti je za primanje boja; gruntirati
- grunt** (njem. Grund) v. grund
- gruntirati** v. grundirati
- gruntovnica** (njem. Grund) zemljišna knjiga s podacima o nekretninama; ured u kojem se vode zemljišne knjige
- grup** (fr. group) zapečaćen oveći paket s novcem, novčano pismo
- grupa** (fr. groupe, tal. gruppo) skupina, skup, gomila, hrpa
- grupirati** (fr. grouper) skupiti, skupljati u gomilu, sastavljati u određenu cjelinu, skupinu
- Grus** (lat. Grus Ždral) ime zvijezda na južnoj polutki
- gua...** (šp. gua...) 1. v. pod gva...
- guano** (šp. i fr.) izmet morskih ptica, ptičje gnojivo, žutosmeđa i zemljasta masa, upotrebljava se kao odlično sredstvo za gnojenje, zbog čega se, kao trgovačka roba (od 1840.), vozi u Europu i Sjv. Ameriku s malih otoka Južnog mora; huano, guano
- guber** (mađ. guba) deka, gunj, pokrivač, biljac
- gubernator** (lat.) upravitelj = guverner
- gubernija** (lat. gubernium) područje, pokrajina, provincija
- gudok** (rus.) ruski glazbeni instrument (violina) sa tri žice
- gudron** (fr. goudron) 1. kem. smola, gust crn ostatak pri destilaciji parafinskog ulja; upotrebljava se umjesto asfalta
- gudron** (fr. goudronne) 2. smolom namazan papir za izoliranje vlage
- gudronirati** (fr. goudronner) mazati (ili: namazati) smolom
- gudura** (mađ. gulyor) klanac, klisura
- gudžaratski jezik** novoindijski indoarijski jezik (43 mil. govornika)
- gukerl** (njem. gucken gledati, viriti) okance, zirka, tzv. "špijunka"; dalekozor, durbin
- gulanfer** (tur. gulampara) 1. uličnjak, beskućnik, skitnica, danguba, probisvijet; 2. homoseksualac
- gulaš** (mađ. gulyas) kuh. manji komadi govedeg mesa u soku s dosta luka, paprike i kumina
- gulden** (njem. Gulden) prvobitno zlatan, a zatim i srebrni novac u Austriji i Njemačkoj; danas: nizozemski novac
- gum** (ar.-fr. goum) 1. pleme kod Arapa; 2. u sjevernoj i srednjoj Africi: kontingent konjice koji daje jedno pleme
- guma** (grč. kommi, lat. gummi) biljna tvar koja u vodi postaje sluzasta i ljepljiva, nalazi se u biljnim sokovima i staničnim tkivima; upotrebljava se u čvrstom i elastičnom stanju za brisanje papira, a u tekućem za lijepljenje; med. posebna vrsta granulacijskog tkiva izazvanog spirohetama sifilisa, javlja se u obliku sitnih čvorica ili čvorova u veličini kokošnjeg jajeta, sifilitična izraslina, sifilom

- gumbelija** (lat. convallaria, preko mađ.) bot. biljka đurđica
- gumenjak** predmet izrađen od gume (npr. traktor s gumenim gusjenicama, gumeni čamac)
- gumiarabika** (lat. gummi arabicum) arapska guma, ljepilo
- gumigut** (lat. gummi, malaj. getah) isušen crvenkastožut mliječni sok nekih tropskih biljaka (upotrebljava se u slikarstvu za pravljenje žute boje, a u medicini kao jako sredstvo za čišćenje)
- gumilezung** (njem. Losung otopina) ljepilo za lijepljenje gumenih predmeta
- gumipasta** (lat. gummi, pasta) farm. pasta od gumiarabike, bjelančevina i šećera; upotrebljava se kao lijek protiv kašlja
- gumiradler** (njem. Rad kotač) starozagrebački naziv za fijaker koji je na kotačima umjesto željezne oplata imao gumu
- gumirati** (lat. gummi) prevući (ili: premazivati, premazati) otopljenom gumom (npr. poštanske marke); zaljepiti
- gumo za** (lat. gummi, gummosis) bot. biljna bolest koja se sastoji u velikom izlučivanju gume zbog raspadanja staničnog tkiva
- gumozan** (lat. gummosus) sličan gumi, kao guma med. sifilitičan
- gungula** (tur. gulgule) metež, vreva, nered, stiska, lomljava, huka, galama; gomila, mnoštvo
- gurabija** (tur. gurabije) kuh. kolačići od meda, maslaca, brašna i badema
- gurdela** (tal. cordella) ukrasna vrpca; tehničarska traka za mjerenje
- gurguran** (fr. gourgouran) trg. v. garguran
- gurman** (fr. gourmand) onaj koji voli mnogo jesti; obično u značenju: onaj koji voli dobra jela i pića, sladokusac;
- pren. čovjek profinjena ukusa (ne samo u pogledu jela)
- gurmandiza** (fr. gourmandise) proždrljivost, pohlepnost; sklonost dobrim jelima i pićima; slatkiš, poslastica
- guru** (ind.) vjeroučitelj u hinduizmu, često smatran utjelovljenjem nekog božanstva te stoga izuzetno štovan, vjeroučitelj (zapravo misionar) koga poštuju i mnogi zapadnjaci
- gust** (lat. gustus) ukus; volja, raspoloženje prema čemu; *de gustibus non est disputandum* (lat.) posl. o ukusima ne treba raspravljati, tj. svatko slobodno misli i voli ono što hoće i što mu se sviđa
- gustiozan** (lat. gustus) ukusan ili okušan, koji izaziva dopadanje, npr. jelo, odjeća itd.
- gustirati** (lat. gustare) kušati (jelo); nalaziti zadovoljstvo, uživati u promatranju nekoga ili nečega (jela, odjeće, karata pri igri i dr.)
- gusto** (tal.) ukus; *con gusto* čit. kon gusto (tal.) glaz. v. gustoso
- gustoso** čit. gustozo (tal.) glaz. s puno ukusa; *con gusto*
- guta** (fr. goutte, lat. gutta) kap, kapljica; med. kostobolja, giht
- gutacija** (lat. gutta kaplja) bot. izdvajanje vode iz biljke u obliku kapljica, osobito noću (večernja rosa)
- gutaperka** (malaj. guttah, percha) neelastična guma sa Sumatre, slična kaučuku, ali omekša i postane elastična u vreloj vodi; upotrebljava se za strojne remene, cijevi, potplate i dr., a u medicini, u obliku papira za zavoje i, otopljena u kloroformu, za premazivanje i zatvaranje rana; *gutaperka saten* koža od gume
- gutattim** (lat.) med. u kapima, kapljicama, kap po kap, kapajuć
- gutolin** (lat. gutta kapljica) mast od voska, terpentinskog ulja i dr. (za obuću)

- guttemplerski red** (engl. Order of Good Templars) "red dobrih templara", po ugledu na slobodno zidarstvo sprovedena organizacija za najstrože suzdržavanje od alkoholnih opojnih pića
- guturalan** (lat. guttur, gutturalis) grleni, koji se tiče grla; *guturalni glasovi* gram. grleni glasovi, stražnjonepečani suglasnici ili velari (k, g, h)
- guvernal** (fr. gouvernail krma, kormilo) naprava koja služi za upravljanje biciklom ili motociklom; upravljač na biciklu ih motociklu
- guvernanta** (fr. gouvernante) odgajateljica, privatna učiteljica
- guvernati** (tal. governare) upravljati, vladati
- guverner** (fr. gouverneur) glavni zapovjednik vojnog okruga (ili: provincije, kolonije, grada ili utvrde); u Sjevernoj Americi: najviši državni službenik, upravitelj npr. banke; namjesnik, odgajatelj (prinčeva itd)
- guvernirati** (fr. gouverner, lat. gubernare) upravljati; rukovati, rukovoditi; vladati; odgajati
- guvernman** (fr. gouvernement) vlada, oblik vladanja: uprava; uprava neke pokrajine, namjesništvo, upraviteljstvo; upravno područje, vojni okrug; stan upravitelja, namjesnika i si.
- gvacet** (tal. guazzeto) umokac, "ajngemahtes"; gulaš; paprikaš
- gvajak** (šp. guayaco, lat. Guaiacum officinale, sanctum) bot. drvo koje raste u tropskim krajevima Južne Amerike i Indije, visoko do 15 m.; sadrži smolastu tvar od koje se dobiva gvajakol i gvajacen (kora mu se prije upotrebljavala kao lijek protiv reumatizma i sifilisa); smola toga drveta
- gvajakol** (šp. guayaco, lat. oleum ulje) farm. tvar koja se dobiva od smole gvajaka, najvažniji sastojak kreozota; lijek protiv tuberkuloze pluća
- gvajula** (šp. guayule) bot. nizak grm podrijetlom iz Meksika, uzgaja se radi dobivanja kaučuka
- gvako** (šp. guaco) bot. biljka u Novoj Granadi, služi kao protuotrov od zmijskog ujeda
- gvanako** (šp. guanaco) zool. vrsta lamedeve u Južnoj Americi, živi još i sad u divljem stanju
- gvarana** (šp. guarana) farm. smeđa pasta koja se priprema od sjemena južnoameričke biljke Paullinia sorbilis i služi kao lijek protiv glavobolje, a razrijeđena u vodi kao piće za okrepljenje, slično kavi i čaju
- gvaranin** (šp. guarana) kem. alkaloid koji se nalazi u gvarani; kofein
- gvarapo** (šp. guarapo) provreli sok šećerne trske, pivo Južnoamerikanaca
- gvardaman** (tal. guardamano) kožna rukavica za zaštitu dlana od uboda igle pri šivanju jedara
- gvardijan** (tal. guardiano, lat. guardianus) čuvar, stražar; poglavar u franjevačkim i kapucinskim samostanima; biskupov zastupnik za vrijeme vakancije (u Engleskoj)
- gvardinante** (tal. guardinfante) "čuvar djeteta", široka ženska gornja haljina koja sprječava primjećivanje trudnoće
- gvarditi** (tal. guardare) čuvati, paziti
- gvarneri** glaz. vrsta violine (nazvana po glasovitim graditeljima tih instrumenata iz talijanske obitelji Gvarneri)
- gvaš** (tal. guazzo, fr. gouache) slik. slikanje vodenim bojama koje su pomiješane s gumom i s nešto meda; služe kao neprozirne boje, a upotrebljavaju se poglavito za radove iz područja primijenjene umjetnosti
- gvaš-slikarstvo** (fr. gouache, tal. guazzo) slikanje (ih: bojenje) gumiranim vodenim bojama (osobito se primjenjuju u bojenju tapeta, lepeza i dr.)

gvelfi (tal. Guelfi, po njem. vojvodskoj obitelji Welfen) pristaše papinske politike u srednjovjekovnoj Italiji, protivnici gibelina; v. gibelini

gvineja (engl. guinea) nekadašnji engleski zlatnik u vrijednosti od 21 šilinga, nazvan po zlatom bogatoj Gvineji (Afrika), zato što su prvi zlatnici

kovani od zlata donesenog iz nje; vrsta pamučne indijske tkanine; med. vrsta groznice koja vlada u Gvineji i koja je slična tzv. žutoj groznici

gvint (njem. Gevinde) meh. zavoj (na vijku, u matici)

gvire (njem.) medovina

H

H, h dvanaesto slovo hrvatske latinice
H kem. kratica za vodik (lat. hydrogenium)

h kratica za sat (lat. hora)

h. 1. kratica za hoc loco (lat.) na ovom mjestu

h. m. kratica za hoc mense (lat.) ovog mjeseca

ha kratica za hektar

habanera (šp. Habana Havana, habanera) vrsta španjolskog plesa, podrijetlom iz Havane (Kuba)

habeas corpus actus čit. habeas corpus aktus (lat.) "trebaš imati tijelo", početne riječi engleskog zakona iz 1679. g. po kojem nijedan engleski podanik ne može bez sudske istrage biti zadržan u zatvoru, a ako nije okrivljen za zločin koji povlači smrtnu kaznu, može nakon 24 sata uz davanje jamstva tražiti puštanje na slobodu; ovaj zakon parlament može u izuzetnim prilikama privremeno staviti izvan snage

habeas tibi (lat.) "imaš sebi", tj. eto ti, pripiši sam sebi (posljedice nekog svog postupka)

habeat sibi (lat.) neka mu bude (kad baš hoće), neka pripíše sam sebi

habemus papam (lat.) "imamo papu", usklik kojim se u Petrovoj crkvi u Rimu objavljuje narodu ime novog, u konklavi izabranog pape

habeniks (njem. haben imati, nichts ništa) siromah, goljo

habilitacija (lat. habilitatio) osposobljavanje; stjecanje prava na držanje pre-

davanja na sveučilištu; prav. sudsko priznanje pravne sposobnosti

habilitacijska rasprava v. pod habilitirati se

habilitet (lat. habilitas) spretnost, okretnost, sposobnost; pravo držanja predavanja; *habilitet svjedoka* prav. zakonom priznata sposobnost svjedoka da može davati iskaze na sudu

habilitirati se (lat. habilitare) originalnom znanstvenom raspravom (habilitacijskom raspravom) i pristupnim predavanjem dokazati svoju sposobnost za sveučilišnog predavača

habit (lat. habitus) 1. odjeća, nošnja; 2. odjeća nekih katoličkih redovnika

habitualan (lat. habitus stav, fr. habituel) stalan, uobičajen, koji je prešao u naviku

habitus (lat. habitus) 1. držanje tijela, izgled, ponašanje; 2. med. tjelesna građa

habn (njem. Haben) trg. primanje, potraživanje; *Soli und Haben* čit. zol und habn (njem.) dugovanje i potraživanje

Had (grč. Haidēs) mit. grčki bog podzemnog svijeta; pren. podzemni svijet, grob, smrt

hadis (ar.-tur. ha dim) muslimanska tradicija, izreke i djela koja se pripisuju Muhamedu ih njegovim najbližim suradnicima

hadum (ar.) uškopljenik, eunuh; sluga

hadži (ar. hadž) v. hadžija

hadžija (ar. hadž, hadži) muslimanski hodočasnik koji je posjetio Meku ih

- kršćanski hodočasnik koji je posjetio Jeruzalem
- hadžiluk** (ar.-tur.) hodočašće u sveta mjesta (u Meku i Jeruzalem)
- haf** (dan. Hav, njem. Haff) zaljev na riječnom ušću, odvojen od mora uskim i dugačkim obalnim pojasom
- hafija** (tur. hafije tajna) špijun, detektiv
- hafiz** (ar.) kod muslimana: onaj koji zna napamet cijeli Kur'an ili druge znamenite pjesme; počasno ime znanstvenika
- hagio-** (grč. hagios) predmetak u složenicama sa značenjem: svetost, sveti
- hagioglypt** (grč. hagios, glyptos izrezan u drvetu, bronci ili kamenu) kip sveca
- hagiograf** (grč. hagios, grafo pišem) pisac hagiografija
- hagiografa** (grč. ta hagiografa) mn. knjige Starog zavjeta, osim Pentateuha i Proroka
- hagiografija** (grč. hagios, grafo pišem, opisujem) životopis kršćanskih svetaca
- hagiolatrija** (grč. hagios, Iatreia štovanje, obožavanje) štovanje svetaca, služenje svecima
- hagiolog** (grč. hagios, logos) v. hagiograf
- hagiologija** (grč. hagios, logia naučavanje) naučavanje o svecima; zbirka priča o svecima; također: = hagiografija
- hagiomahija** (grč. hagios, mache borba) borba protiv štovanja svetaca
- hagiotika** (grč. hagios) teol. naučavanje o načinu kako postati boljim
- haj(e)riger** (njem. Heuriger) ovogodišnje vino
- hajdberški čovjek** (lat. Homo heidelbergensis) pračovjek iz doba srednjeg kvartara, rekonstruiran po nekim nalazima kraj Heidelberga
- hajduk** (ar. hajdud, mad. hajdu) prvobitno: odmetnik koji se borio protiv turskih nasilnika, borac za slobodu; danas: odmetnik od vlasti i zakona; kod Turaka: razbojnik; kod Mađara: lako naoružan pješak; sluga u mađarskom narodnoj nošnji, glasnik, vjesnik
- hak** (ar.) ono što je pravo, što je pristojno; plaća; porez, namet
- hakara** (šp. hacara, jacara) vrsta romance koja se pjeva; napjev za takvu romancu; ples koji se izvodi po takvom napjevu
- hakenkroj** (njem. Hakenkreuz) kukasti križ (simbol nacističke Njemačke); usp. svastika
- hakim** (ar.) mudrac, filozof; titula liječnika i sudaca; usp. hećim
- hakštok** (njem. hacken sjeći, Stock panj) mesarski panj; naprava s kukama za razapinjanje zaklane stoke radi deranja kože i paranja
- hala** (njem. Halle trijem, dvorana) u tvornicama: velika dvorana (obično sa staklenim zidovima) u kojoj se nalaze strojevi i dr.
- halastičan** (grč. chalastikos koji olabavljuje) koji omekšava, omekšavajući
- halaza** (grč. chalasa) bot. mjesto u sjemenom zametku gdje ulazi žilnični snopić
- halazion** (grč. chalasion dem. od chalasa) med. kronična upala žlijezda lojnica na vjeđi, ječmenac
- halazis** (grč. chalasis) med. mlitavljenje, labavljenje, malaksavanje
- halazosis** (grč. chalasa) med. oblikovanje (ili: stvaranje) jačmenca na vjeđi
- halbcilinder** (njem. halb pola) polucilindar (vrsta muškog šešira polukuglastog oblika za svećane prigode)
- halbštarke** (njem. halb pola, stark jak) "polujaki", "nedorasli", naziv za mladića koji neće raditi, tj. besposličar, lijenčina, razbijač
- haleluja** (hebr. hallai) v. aleluja
- half** (engl. half polovica; sredina) šport, igrač srednjeg reda, tj. igrač koji po-

- maže i obrani i napadu; *centarhalf* srednji pomagač
- half-blood** čit. haf-blad (engl.) šport. polukrwno grlo, polukrwn konj
- half-linija** (eng. half-line srednja linija) srednji red, pomoćni red
- half-penny** čit. haf-peni (engl.) novac od 1/2 penija
- half-dollar** čit. haf-dolar (engl.) novac od 1/2 dolara
- halftime** čit. halftajm (engl. half pola, time vrijeme) šport. 1. poluvrijeme, polovica igre; 2. odmor između prve i druge polovice igre (utakmice)
- halibeati** (grč. chalyps čelik, lat. chalybeata) mn. čelični preparati
- halibografija** (grč. chalyps gen. chalybos čelik, grafo crtam, slikam) čeliko-rez
- halieutika** (grč. halieutikos ribarski, e halieutike ribarski zanat) 1. vještina lovljenja riba; pren. umijeće pridobivanja ljudi; 2. pjesma o ribarenju
- haligrafija** (grč. hals gen. halos sol, grafo opisujem) opis, opisivanje solana
- halikofilit** (grč. chalkos bakar, fyllon list, lithos kamen) min. bakreni tinjac
- halikoza** (grč. chalice gen. chalikos kamaćak, šljunak) med. plućna bolest zbog udisanja prašine
- halitozan** (lat. halitosus) parovit, pun pare; vlažan od znoja
- halkantit** (grč. chalkos bakar, anthos cvijet) kem. modra (plava) galica, sulfat bakra
- halkefantin** (grč. chalkos bakar, elefas slon) masa od slonove kosti i bronce
- halkionski dani** vrijeme oko zimskog solsticija (suncostaja) kad je more posve mirno i kad ptica vodomar (grč. halkyon), prema vjerovanju starih, gradi svoje gnijezdo
- halkograf** (grč. chalkos bakar, grafo crtam, slikam) bakrorezac
- halkografija** (grč. chalkos bakar, grafo crtam, slikam) bakrorez
- halkokemigrafija** (grč. chalkos bakar, chemeia, grafia) v. halkotipija
- halkopirit** (grč. chalkos bakar, pyrites kremen) min. sulfid bakra i željeza, najčešća rudača bakra, sadrži gotovo 1/2 bakra, bakreni pirit
- halkotipija** (grč. chalkos bakar, typos otisak, slika) kemijsko pretvaranje crteža izrađenog na bakrenoj ploči u reljefan bakreni kalup od kojeg se kasnije na tiskarskom stroju može uzeti proizvoljan broj otisaka
- halkozin** (grč. chalkos bakar) min. crn i tamnometalan sulfid bakra
- haima** (grč. haima skok, skakanje) japanska igra na šahovskoj ploči sa dva, tri ili četiri igrača, sastoji se u tome da jedna strana premjesti svoje figure na protivnička polja
- halo** (engl. hallo) 2. hej! čuj! slušaj! (uobičajeni način dozivanja i oslovljavanja, osobito telefonom)
- halo** (grč. halos) 1. okruglo mjesto, gumno; fiz. bijeli ili obojen krug (prsten) oko Sunca i Mjeseca; med. crven krug oko bradavice na dojci
- halo-** (grč. hals gen. halos) 3. predmetak u složenicama sa značenjem: sol
- halofiti** (grč. hals, fyton biljka) bot. biljke koje uspijevaju u slanim predjelima, osobito na morskim obalama
- halogen** (grč. hals, gen- korijen od gignesthai postati, nastati) kem. element, ili drugi radikal koji tvori sol u spoju s nekom kovinom; *halogeni elementi* brom, fluor, jod i klor (zato što oni s kovinama daju izravno soli)
- halografija** (grč. hals, grafo opisujem) opisivanje soli; opisivanje solana
- haloidi** (grč. hals, eidos oblik) mn. kem. brom, fluor, jod, klor i dr. = haloidni elementi; *haloidne soli* soli koje nastaju spajanjem jednog haloida s jednom kovinom, npr. natrijev klorid ili kuhinjska sol

- halokemija** (grč. hals, chemeia) kemija soli
- haloksilin** (grč. hals, xylon drvo) puščani i minski barut od drvene strugotine natopljene u feridicijankaliju
- halologija** (grč. hals, logia znanost) kem. znanost o solima
- halomantija** (grč. hals, manteia prtkazivanje, gatanje) proricanje po soli, gatanje u sol
- halometar** (grč. hals, metron mjerilo) solna vaga, areometar za određivanje stupnja slanosti slane vode
- halometrija** (grč. hals, metria mjerenje) mjerenje slanosti solne otopine; određivanje količine alkohola u pivu pomoću njegove sposobnosti otapanja kuhinjske soli
- halopega** (grč. hals, pege izvor) slani izvor
- haloskop** (grč. hals, skopeo promatram) solna vaga, sprava za određivanje količine soli u slanoj vodi prema njezinoj specifičnoj težini
- halotehnika** (grč. hals, tehnike) znanost o dobivanju i proizvodnji soli
- haloterme** (gr. hals, thermos topao) izvori tople slane vode
- halsband** (njem. Hals vrat, Band traka) ovratnik; pasja ogrlica
- haltere** (grč. halteres) mn. olovne držalice (kugle) koje se drže u rukama pri vježbanju u skakanju; također: gimnastičke motke za održavanje ravnoteže
- halucinacija** (lat. hallucinatio trabunjanje) priviđenje; psih. predodžba koju smatramo opažanjem predmeta i događaja koji ne postoje (posljedica bolesne razdraženosti središnjeg živčanog sustava); najčešće su halucinacije osjetila vida (*vizije*) i osjetila sluha, a rjeđe osjetila dodira, mirisa i okusa; usp. iluzija
- halucinirati** (lat. hallucinari) imati priviđenja, opažati predmete i događaje koji ne postoje
- halurgija** (grč. hals sol, ergon djelo) v. halotehnika
- halva** (ar.) *alva* orijentalni slatkiš od meda, šećera, škrobnog brašna, masti i dr.; *ćeten halva* poslastica od lanenog sjemena i dr.
- ham** (mađ.) glavni dio konjske opreme za prezanje pred kola
- hama** (grč. hamma vrpca, zamka) med. uteg
- hamada** (ar.) pusta kamenita saharska visoravan bez pijeska
- hamadrijada** (grč. hamadryas) mit. šumska nimfa ili nimfa drveta koja sa svojim drvetom živi i umire
- hamakromija** (grč. hama istodobno, chroma boja) tisk. istodobno tiskanje u više boja, višebojni tisak
- hamaza** (ar.) zbirka staroarapskih junčkih pjesama
- hambir** (tur. hampa, hempa družba) povorka, niz, skupina (ljudi ili životinja)
- hamburger** (prema njem. gradu Hamburgu) 1. vrsta slanine; 2. vrsta vinove loze i grožđa; 3. u engleskom jeziku: pečeno mljeveno ili kosano goveđe meso koje se prodaje kao obrok između razrezanog peciva s malo salate
- hamburgirati** (njem. Hamburg) zračnim bombardiranjem srušiti do temelja; engleski izraz kao odgovor na njemački *koventrivati* (Coventry) budući da je njemački grad Hamburg bio veoma uništen zračnim bombardiranjem
- Hamiti** mn. potomci Hama, drugog Noinovog sina (Post 10), praoca Etiopljana, Egipćana, Fenićana i dr.
- Hamlet** legendarni danski kraljević, prema Sachs Gramaticu živio je 500. g. pr. n. e.; glavni junak istoimene Shakespeareove tragedije; tip inteligentna ili neodlučna mladića
- han** (tur.-tatar. han) v. kan

handbal (njem. Handball) šport, rukomet, igra slična nogometu; igra se najviše u Njemačkoj

hands off čit. hendz of! (engl.) k sebi ruke!

hangar (fr.) staja, šupa, spremište za kola; osobito: spremište za letjelice

hank (engl.) engleska mjera za dužinu konca, i to: za pamučni konac = 768,08, za vunicu = 512,06 m, za kudjeljin i laneni konac u Engleskoj = 2743,17 m, u Irskoj = 3291,81 m, za upređenu svilu = 3043,09 m

Hannibal ante (ad) portas (lat.) "Hannibal pred vratima" (usklik strave kad se kartadžanski voda Hannibal 211. pr. n. e. približio sa svojim četama Rimu); pren. prijeti velika opasnost

Hansa čit. Hanza (njem.) trgovinski savez sjevernonjemačkih gradova u srednjem vijeku

Hansabund čit. Hanzabund (njem.) savez njemačkih trgovaca, obrtnika i industrijalaca, osnovan 1909. u Berlinu

hansem engl. dvokohce s kočijaševim sjedalom straga i više sjedala za putnike (naziv prema konstruktoru, engl. arhitektu J. A. Hansomu)

hansvurst (njem. Hanswurst) lakrdijaš, komedijaš

hanzeati (njem. Hanseaten) mn. članovi Hanse; stanovnici i, u užem smislu, vojnici triju njem. slobodnih "hansa-gradova" (Bremena, Liebecka i Hamburga)

haomantija (grč. chaos zrak, manteia proricanje, pretkazivanje) proricanje prema zraku i vremenskim pojavama

hapaks (grč. hapax jednom, jedanput) lingv. v. hapakslegomenon

hapakslegomenon (grč. hapax jedanput, lego kažem) lingv. "samo jednom rečeno", riječ koja se samo jednom javlja (osobito kod starih klasika)

haplografija (grč. haplos jednostavan, grafo pišem) "pojednostavljeno pisanje" izostavljanjem (pri pisanju i prepisivanju) istozvučnih (homonimnih) slova, slogova i riječi

haploskop (grč. haploos jednostavan, skopeo gledam) opt. sprava za ispitivanje binokularnog gledanja

haplotomija (grč. haploos jednostavan, tome rezanje) kir. običan, jednostavan rez

haploza (grč. haploos učinim razumljivim) pojednostavnjenje

haptičan (grč. haptikos) pipni, koji se tiče dodira (osjetila dodira) ili mu pripada; *haptična varka* varka osjetila dodira

harabatlija (tur. harabati) 1. rasipnik; boem, pijanac; 2. trošna i zapuštena kuća

harač (tur. haradž) glavarina (vrsta turskog poreza koji se svake godine naplaćivao od svakog nemuslimana)

harakiri (jap-) samoubojstvo rezanjem trbuha (japanski običaj, osobito kod članova tzv. "višeg društva")

haranga (fr. harangue) svečan govor, govor pred gomilom ih vojnicima; nagovaranje, podbadaње, huškanje

haranger (fr. haranguer) govornik pred gomilom ili vojnicima; podbadač, huškač

harangirati (fr. haranguer) držati svečan govor; voditi glavnu riječ; govoriti pred gomilom ili vojnicima; otuda: govorom raspaljivati i podbadati, huškati, podjarivati, npr. harangirati mase

hard disk (engl. kruta ploča) magnetna memorija računala, mjesto u koje se pohranjuju računalni podaci; svojstvo mu je veliki memorijski kapacitet i kratko vrijeme pristupa podacima

hardov (mađ. hordo) bačva

hardware čit. hardver (engl.) metalna, željezna roba, željezarija; u elektronici: materijal koji ulazi u konstruk-

- ciju elektronskog računala, pa i samo računalo
- harem** (ar.) 1. mjesto gdje nije svakom dopušten pristup (npr. hram u Meki); 2. poseban odio u muslimanskoj kući u kojem borave žene
- harfa** (starovisokonjemački harpha, novovisokonjemački Harfe) glaz. još kod starih Egipćana poznati trokutasti glazbeni instrument s 30—40 i više žica usklađenih po načinu dijatoničke ljestvice
- Haribda** (grč. Charybdis) v. pod Scila
- harijentizam** (grč. charis blagost) označavanje čega lošeg blagim izrazom; također: šala
- haringa** (eng. herring) zool. sled (*Clupea harengus*), morska riba iz porodice koštunjača; važna trg. roba
- haris** (grč. charis) ljubav, ljupkost, umilnost, naklonost; usp. haritine
- Harite** (grč. Charites) mn. mit. grčke božice ljupkosti koje uljepšavaju ljudski život; kod Rimljana = Gracije
- harlekin** (tal. arlecchino) lakrdijaš, šaljivac; čovjek koji često mijenja mišljenje, prevrtljivac
- harlekinada** (fr. arlequinade) lakrdija, lakrdijaška šala, komedija
- harlekinijada** (fr. arlequinade) šala, lakrdija, poza; prevrtljivost, okolišanje
- harmatan** veoma suh, topao i zagušljiv vjetar u sjeverozap. Africi, puše poglavito od prosinca do veljače
- harmica** (mađ. harmincz trideset) mjesto gdje se plaćala carina (od trideset krajcara); carina, carinarnica, mitnica
- Harmodije i Aristogiton** starogrč. junaci (6. st. pr. n. e.), atentatori na tiranina Hiparha; slavljani kao osloboditelji te im je bio podignut spomenik u Ateni
- harmoni-čelo** (tal. harmonicello) glaz. instrument s glasovirskim žicama i tonom sličnim tonu harmonike
- harmonia praestabilita** čit. harmonija prestabilita (lat.) v. prestabilirana harmonija
- harmoničan** (grč. harmonikos) skladan, blagozvučan; složan; *harmonična proporcija* mat. v. pod proporcija
- harmonij** (grč. harmonia sklad) glaz. instrument sličan orguljama, samo manji od njih (umjesto piskova ima metalne jezičke koji proizvode ton svojim titranjem)
- Harmonija** (grč. Harmonia) 1. mit. kći Aresa i Afrodite, žena Kadmova; od njega je dobila kao svadbeni dar ogrlicu koju je napravio Hefest, a koja onome kod koga je donosi razne nesreće; 2. astr. asteroid otkriven 1856. g-
- harmonija** (grč. harmonia) 1. sklad, skladnost, suglasje; pravilan odnos između dijelova neke cjeline; 2. glaz. spajanje različitih tonova u skladnu cjelinu; svi akordi u višeglasnom glazbenom stavku; pravilan odnos između pojedinih tonova glazbenog djela; *znanost o harmoniji* ili *harmonika* znanost o zakonima po kojima se stvaraju i povezuju akordi; 3. pren. sloga, slaganje, podudaranje
- harmonika** (grč. harmonia sklad) 2. ime raznih glazbenih instrumenata na kojima se proizvode tonovi razvlačenjem, puhanjem (v. mundharmonika) itd.; *kemijska harmonika* ton što ga proizvodi plamen vodikova plina u staklenoj cijevi
- harmonika** (grč. harmonike znanstveno poznavanje glazbe) 1. glaz. v. pod harmonija
- harmonirati** (grč. harmonia sklad) biti u skladu, biti usuglašen s kim, slagati se, biti u prijateljskim odnosima
- harmonist** (grč. harmonia sklad) majstor u harmoniji, slikar ih glazbenik koji harmoniju osjeća i izražava u djelima

harmonisti (grč. harmonia sklad) v. harmoniti

harmoniti (grč. harmonia sklad) članovi socijalističko-pijetističke sljedbe u SAD-u (nazvani po tome što su htjeli uspostaviti životnu "harmoniju", tj. prvobitnu čistoću i što su nevjenčano živjeli u imovinskoj zajednici)

harmonizirati (grč. harmonia sklad) glaz. melodiju obraditi prema zakonu o harmoniji, uskladiti; pren. usuglasiti, složiti

harmonometar (grč. harmonia sklad, metron mjera, mjerilo) instrument za određivanje blagozvučnosti

Haron (grč. Charon) mit. lađar u podzemnom svijetu koji je umrle prevozio na onaj svijet preko rijeke Aheronta ili Stiksa, za to su mu plaćali jedan obol koji su mrtvima stavljali u usta; prikazivan kao sijed starac s dugom bradom

Harpagon ime škrcu u Molierovoj komediji "L'Avare"; pren. škrtac

Harpija (grč. Harpyia) mit. ime krilatih, kao vjetar brzih čudovišta (pola djevojke, a pola ptice grabljivice), simboli nezasićne pohlepe zato što su grabila sve što stignu

harpun (engl. harpoon) 1,20—1,50 m dugo koplje sa željeznim šiljkom u obliku osti, dugim 60—90 cm, služi za lov na kitove

harpunaš (engl. harpoon) bacač harpuna

harpunaža (engl. harpoon) lovljenje ribe ostima

harpunirati (fr. harponner) bacati harpun; loviti ribu ostima

Harun Al-Rašid poznati bagdaski kalif (8—9 st.) tip idealno dobrog vladara

Harvardovo sveučilište (engl. Harvard University) najstarije sveučilište u SAD-u (Cambridge, Massachusetts), utemeljeno 1636.

hasidizam (hebr. hasidim pobožni) vjerski mistički pokret Zidova u istočnim europskim zemljama, utemeljen na istoimenom pokretu Zidova iz 2. st.

hasmonejci (hebr.) pristaše Jude Makabejca u borbi protiv Sirijaca; članovi žid. sekte koja je ostala vjerna starom i ne priznaje rabinski zakon, raširena po slavenskim zemljama

hašiš (ar.) opojno sredstvo koje se priprema od cvjetova indijske konoplje; na Istoku ga piju ili puše radi izazivanja pohotljivosti

hat (ind.) indijska mjera za dužinu, = 1/2 jarda = 0,457 m

hat-trick čit. het-trik (engl.) šport, u nogometu: tri zgoditka istog igrača na jednoj utakmici

hata (rus.) maloruska seljačka kuća

hatalija (tur. hataly) osoba koja donosi nesreću

hatib (tur.) 1. propovjednik, imam, muslimanski vjeroučitelj; 2. govornik uopće

hatišerif (tur.-perz.) svojeručno pisano sultanovo naređenje koje se mora odmah izvršiti, najviši turski državni ukaz

haubica (češ. houfnice, njem. Haubitze, tal. obizzo, fr. obus) prvobitno: drvena sprava za bacanje kamenja; voj. vrsta topničkog oruđa (topa) kraće cijevi, sličnog merzeru, kalibra 100, 305 i 420 milimetara, sa zakrivljenom i ubacnom putanjom; upotrebljava se za gađanje ciljeva koji se nalaze, npr. iza nekog brda i koje topnik ne vidi izravno; *top-haubica* topničko oružje konstruirano da može gađati i ubacnom i položenom putanjom

hauptman (njem. Hauptmann) kapetan

haupttrefer (njem. Haupttreffer) glavni zgoditak

hausfrajnd (njem. Haus kuća, Freund prijatelj) kućni prijatelj (često u pod-

- rugljivom smislu: ljubavnik domaćice; dosadnjaković koga se je teško otresti)
- hausfrau** (njem. Haus kuća, Frau gospoda) kućevlasnica, kućegazdarica
- hausher** (njem. Hauskuća, Herr gospodar) kućevlasnik, kućegazda
- hausklajd** (njem. Haus kuća, Kleid haljina) kućna haljina
- haustus** (lat. haustus crpenje; gutljaj) med. lijek koji treba popiti najednom
- hauzmajster** (njem. Haus-meister) pazikuća, kućepazitelj
- havana** vrsta finih cigara od duhanskih listova s otoka Kube (naziv po Havani, glavnom gradu Kube)
- have** (lat. have, ave) v. ave
- havelok** (engl. havelock) vrsta muškog poluogrtača bez rukava (nazvana po engl. generalu Havelocku, 1795 — 1857)
- havlija** (tur. havli čupav, pamučan) ručnik; pamučan, rutav pokrivač; ogrtač
- havra** (tur.) židovski hram, sinagoga
- hazan** (hebr. chasan) pjevač u sinagogi
- hazard** (fr. hasard, tal. azzardo) slučaj; sreća, igra na sreću; smjeh pothvat; *hazardna igra* igra na sreću, svaka igra za novac kartama, kockama ili brojevima čiji rezultat jedino ili uglavnom zavisi od sreće
- hazardirati** (fr. hasarder) stavljati na kocku, izlagati se opasnosti, poduzimati na sreću; kockati se u novac
- Hazari** mn. nomadska plemena turkijske jezične skupine uz obale Volge; krajem 8. st. prešli na židovsku vjeru; u 10. st. nestali kao samostalan narod
- hazena** (češ. hazeti bacati) šport, ženska igra nogometnom loptom u kojoj sa svake strane sudjeluje po sedam igračica, slična nogometu, rukomet za žene
- hazma** (grč. chasma) ponor; razjapljanje usta, zijevanje
- hazmodija** (grč. chasmodes koji stalno zijeva) med. bolest zijevanja, neodoljivo zijevanje
- hazmus** (grč. chasma) med. v. hazmodija
- hazna** (perz.) blagajna, riznica
- heautognozija** (grč. heautu sebe, gnosis spoznaja) spoznavanje samoga sebe, samospoznaja
- heautonomija** (grč. heautu sebe, nomos zakon) v. autonomija
- heautontimorumenija** (grč. heautu sebe, timoreisthai kažnjavati, mučiti) mučenje samog sebe, samomučenje
- Heavisideov sloj** čit. Hevisajdov ... (A. W. Heaviside, britanski fizičar, t 1923) sloj ioniziranih čestica od 50 do 100 milja iznad Zemlje koji djeluje kao reflektor (odbijač) bežičnih valova i primorava ih da se kreću slijedeći oblik Zemlje
- Heba** (grč. Chbe) 1. mit. starogrčka božica mladosti, peharnica olimpijskih bogova (prije Ganimeda); prikazivana s vrčem i čašom od školjke (rim. ska Juventus); 2. astr. asteroid otkriven 1847. g.
- hebefrenija** (grč. hebe stasalost, fren gen. frenos duša) med. mladenačko ludilo (obično između 16. i 30. godine)
- hebetirati** (lat. hebetare) otupiti, zatusiti; zaglupiti, zaglupljivati; *hebetudo uisus* čit. hebetudo vizus (lat.) med. slabost vida; *hebetudo mentis* (lat.) med. slaboumnost; *hebetudo sensus* čit. hebetudo sensus (lat.) med. otupjelost, oslabljenost osjetila
- hebraicitet** (lat. hebraicitas) poznavanje hebrejskog jezika; osobitost hebrejskog jezika
- hebraizam** (lat. Hebraeus Židov) starija židovska religija (za razliku od mlade, judaizma); osobitost židovskog jezika; židovski karakter i način mišljenja
- hebraizam** hebrejski izraz u nekom nehebrejskom jeziku

hebrajika pisana djela o hebrejskom jeziku i kulturi;

Hebrej Židov

hec (njem. Hetze hajka) zanimljiv događaj; šala, glupost

Hectora quis nosset, si felix Troia fuisset čit. Hektora kvis noset, si feliks Troia fuisset (lat.) Tko bi znao za Hekotra, da je Troja bila sretna (Ovidije), smisao izreke je da veliki događaji rađaju velike ljude

hedipatija (grč. hedys sladak, pathos osjećaj, čuvstvo) 1. osjećaj slasti (ugode), ugodnost, udobnost; 2. odanost ugodnom i raskošnom životu, sladostrasnost

hedizma (grč. hedysma začin) farm. sredstvo za razrjeđivanje i zaslađivanje lijekova

hedonal (grč. hedone zadovoljstvo, ugodna) med. neškodljivo uspavljujuće sredstvo

hedonija (grč. hedone zadovoljstvo, ugodnost) med. bolesna veselost, bolesna razdraganost

hedonisti (grč. hedone) fil. pristaše hedonizma

hedonizam (grč. hedone zadovoljstvo, ugodnost) fil. teorija koja smatra da je osjetilno uživanje i zadovoljstvo najviše dobro i, prema tome, pobuda i svrha, motiv i cilj cjelokupnog našeg djelovanja; usp. epikurejizam

hedrika (grč. hedra stražnjica) med. sredstvo (ili: lijek) protiv bolova u debelom crijevu

hedrocela (grč. hedra stražnjica, kele bruh, kila) med. kila debelog crijeva

hedžira (ar. hidžret) v. hedžra

hedžra (ar. hidžret) Muhamedov bijeg iz Meke u Medinu (15. VII. 622. n. e.); od toga dana muhamedanci računaju svoje godine

Hefest (grč. Chfaistos) mit. bog vatre i onih mehaničkih vještina za koje je potrebna vatra, nebeski kovač, sin

Zeusov i Herin, muž Haritin (u "Ilijadi") ili Afroditin (u "Odiseji"); stasom slab, hrom, ali jakih mišića, živi na Olimpu kao Zeusov peharnik (poslužitelj), a tu ima i svoju kovačnicu (kod Rimljana: Vulkan)

heftemimeres (grč. hepta sedam, emipola, polu-, meros dio) metr. od sedam i pol polovica ili tri i pol stope, osobito: cezura u heksametru koja se nalazi poslije tri i pol stope ih u četvrtoj stopi

hegelizam fil. filozofija G. W. F. Hegela (1770—1831) i njegovih pristaša čija je jezgra panlogizam, shvaćanje da su mišljenje i biće (postojanje) istovjetni

hegelovac pristaša hegelizma

hegemonija (grč. hegemonia) vođenje, upravljanje, vodstvo, vrhovno zapovjedništvo, nadmoć, prevlast, prednost, osobito jedne moćnije države nad ostalim saveznim državama, ili nekog jačeg staleža prema drugim staležima

hegemonikon (grč. hegemonikon) fil. kod stoika: najviša duševna sila čije je sjedište u srcu, a koja je izvor predodžbi, misli i htijenja, kao i jedinstvene veze psihičkih funkcija

hegemonist (grč. hegemoneuo vodim, vladam) onaj koji sprovodi hegemoniju, pristaša hegemonije

Heil! čit. hajl (njem.) živio!

heilalgija (grč. cheilos usna, algos bol) med. bol usne, usnobilja

heilitis (grč. cheilos usna) med. upala usana

heiloplastika (grč. cheilos usna, plastike vještina uobličavanja) umjetno, operativno pravljenje (krpanje) oštećene ili nepravilne usne

heiloshiza (grč. cheilos usna, schisis rascjep) razrezana, raspuknuta usna, "zečja usna"

heimarmene (grč. heimarmene) sudbina

heirijatar (grč. cheir ruka, iatros liječnik) onaj koji liječi rukama, tj. vidar, ranar, kirurg

heiro- (grč. cheir ruka) v. pod hiro-

heiroskopiija (grč. cheir ruka, skopeo promatram) v. hiromantija

heirospazam (grč. cheir ruka, spasmos grč) med. pisarski grč u prstima ih cijeloj ruci (nastaje zbog dugog pisanja ili nepravilnog držanja ruke)

heirotonija (grč. cheirotonia ispruženost ruke) glasovanje dizanjem ruke; također: = hirotonija

hekatomba (grč. hekaton sto, bus gen. boos vol, hekatombe) 1. kod Grka: žrtva od sto volova; 2. pren. velika i svečano prinesena žrtva velikog broja ljudi

hekatonheiri (grč. hekaton sto, cheir ruka) mn. mit. "storuk", tri divovska sina Urana i Geje (Kotos, Brijarej ili Egeon, Gijes ili Giges) koji su pomagali Zeusu u borbi s titanima i kasnije ih čuvali u Tartaru; centimani

hekatostilon (grč. hekaton sto, stylos stup) arhit. hodnik sa sto stupova

heklati (njem. hakeln) kukičati, kačkati

heks- (grč. hex) predmetak u složenicama sa značenjem: šest, šesto-

heksaedar (grč. hex šest, hedra osnova) geom. kocka

heksafilan (grč. hex, fyllon list) bot. šestolistan, sa 6 listova

heksaginija (grč. hex šest, gyne žena) mn. bot. "šestožene biljke", biljke sa šest stupica

heksagon (grč. hexagonon) šesterokut

heksagonalan (grč. hexagonios) šesterokutni; min. *heksagonalni kristalni sustav* tri jednake horizontalne osi koje se sijeku pod kutom od 60° i jedna njima okomita os; usp. tesimalni, tetragonalni, rombični, monoklinski, triklinski

heksagram (grč. hex šest, gramma geometrijska slika, matematički lik) še-

sterokraka zvijezda (lik sastavljen od dva istostranična trokuta međusobno prekrivena, znak za raspoznavanje kod pitagorejaca)

heksakord (grč. hex, chorde žica, struna) glaz. = seksta; također: instrument sa šest žica

heksametar (grč. hexametros koji se sastoji od šest stopa, to hexametrion) metr. stih od šest stopa od kojih su prve četiri daktili ili spondeji, peta daktil (rjeđe spondej), a šesta spondej ili trohej; epski stih Grka i Rimljana

heksandrija (grč. hex, aner gen. andros čovjek, muž) mn. bot. "šestomužne biljke", biljke čiji cvjetovi imaju 6 slobodnih prašničkih niti (VI. klasa Linneovog sustava biljaka)

heksangularan (grč. hex šest, lat. angularis kutni) geo. šesterokutan, koji ima šest kutova

heksapetalan (grč. hex, petalon list) bot. sa šest latica

Heksapla (grč. hexapulus šesterostruk) knjiga koja sadrži prijevod Svetog pisma na 6 jezika (u 6 stupaca)

heksapodi (grč. hex, pus gen. podos noga) mn. zool. životinje sa šest nogu = kukci, insekti

heksapteri (grč. hex, pteron krilo) mn. zool. kukci sa šest krila

heksarh (grč. hex, archo vladam) član vlade šesterice

heksasilabičan (grč. hex, syllabe slog) šestosložan, od šest slogova (riječ)

heksastilon (grč. hex, stylos stup) građevina (ili: dvorana) sa šest stupova

Heksateuh (grč. hex, teuchos knjiga) "koji se sastoji od 6 knjiga", naziv za 5 Mojsijevih knjiga (usp. Pentateuh) i Knjigu Jošuinu

heksenšus (njem. HexenschuB) med. probadanje u križima, križobolja

hektar (grč. hekaton sto, lat. area površina) mjera za površinu = 100 ara, 10⁴ m²

hektograf (grč. hekaton sto, grafo pišem) stroj za umnožavanje spisa i crteža

hektografirati (grč. hekaton sto, grafo pišem) umnožavati rukopise na hektografu

hektogram (grč. hekaton sto, gramma težina, uteg, 1/24 unce) uteg od 100 grama

hektolitar (grč. hekaton sto, litra mjera za težinu i za tekućinu, lat. libra) mjera za tekućine = 100 litara

hektometar (grč. hekaton sto, metron mjera) mjera za dužinu = 100 metara

Hektor (grč. Hektor) sin Prijama i Hekube, muž Andromahin, najveći trojanski junak, ubio ga Ahil

Hekuba (grč. Hekabe) trojanska kraljica, Prijamova žena, Hektorova mati

Hel mit. skandinavska božica smrti i podzemlja

Hela (grč. Helle) mit. kći beotskog kralja Atamanta i Nefele; bježeći ispred okrutne maćehe Inone na zlatornom ovnu u Kolhidu padne s ovna i udavi se u morskome tjesnacu (koji je kasnije prema njoj nazvan Helespont — Helino more)

helać (tur. helak) propast, nesreća; propalica, upropašten čovjek, neradnik, besposličar, nevaljalac; prid. loš, pokvaren

Helada (grč. Hellas) Grčka, osobito stara, klasična Grčka

helebarda (fr. hallebarde) starinsko srednjovjekovno koplje sa sjekiricom pri vrhu (ispod šiljka), bojna sjekira

helebardar (fr. hallebardier) kopljanik naoružan helebardom

heleborizam (grč. helleboros kukurijek) med. čišćenje crijeva kukurijekom

Helen (grč. Hellen) mit. sin Deukalionov i Pirhin, kralj u Ftiji, praotac Helena po čijim su sinovima (Eolu, Doru, Jonu i Aheju) nazvana staro-

grčka plemena: Eoljani, Dorani, Jonjani i Ahejci

Helena (grč. Helene) mit. kći Lede (žene spartanskog kralja Tindareja) i Zeusa, sestra Kastora i Poluksa, žena kralja Menelaja, poznata po svojoj ljepoti; oteo ju je Paris (povod Trojanском ratu)

Heleni (grč. Hellenes) mn. stari Grci

helenist (grč. Hellen, Helen, Grk) 1. poznavatelj starogrčkog jezika; 2. grčki Židov, ili Grk koji je primio židovsku vjeru; 3. *helenisti* pisci u razdoblju od Aleksandra Velikog do cara Augusta koji su, rođeni na Istoku, primili od Grka jezik i kulturu; 4. filozofi koji se bave starogrčkom poviješću i starogrčkim jezikom (grecisti)

helenizam (grč. Hellenes) osobitost starih Grka, posebno s obzirom na jezik, običaje i kulturu; u užem smislu: razdoblje grčke književnosti i kulture od smrti Aleksandra Velikog do cara Augusta; usp. grecizam

helenizirati (grč. hellenizo) pogrčiti, provoditi helenizaciju; ugledati se na grčki jezik i način života; usp. grecizirati

helenofil (grč. Hellen Grk, filos prijatelj, ljubitelj) prijatelj Grka

heler (njem. Heller) filir (najsitnija novčana vrijednost u Austro-Ugarskoj državi)

Helespont (grč. Hellespontos) "Helino more" = Dardaneli; usp. Hela

helicititi (grč. helix zavojnica, spirala i nastavak -ites) geol. okamenjeni puževi

helicitičan (grč. helikos) zavojit, spiralan

helidonij(us) (grč. chelidon lasta) "lastin vjetar", topao vjetar početkom proljeća

helidonija (lat. Chelidonium maius) bot. rosopas, zmijino mlijeko

heliferan (grč. chele štipaljke, škare, lat. ferre nositi) zool. onaj koji ima štipaljke

helij (lat. helium) kem. plinovit element, bez boje i mirisa, atomska težina 4,002, redni broj 2; spada u plemenite plinove (zato što se ne spaja s drugim elementima); upotrebljava se za punjenje zračnih balona i električnih žarulja (jer je lak i ne gori), za plinske termometre

helijaktičan (grč. heliakos) koji se tiče Sunca ili mu pripada, sunčani

helijaza (grč. heliasis sijanje Sunca, sunčanje) med. sunčanica

helik (grč. helix gen. helikos) v. elisa
helikoida (grč. helix gen. helikos zavojnica, spirala, eidos oblik) geom. površina koja nastaje kad se pravac kreće po spirali (zavojnici) pod stalnim kutom s njezinom osi

helikoidan (grč. helix gen. helikos zavojnica, spirala, eidos oblik) zavojničast, u obliku zavojnice

helikometrija (grč. helix zavojnica, spirala, metria mjerenje) dio geometrije koji se bavi spiralama

Helikon (grč. Helikon) gora muza, poznata gora u Beotiji (1749 m visoka), sjedište Apolona i muza; usp. helikonide

helikon (grč. helix) kod Grka: četvrtast instrument s 9 žica koji je služio za određivanje tona; danas: najveći puhački instrument u voj. glazbama koji svirač nosi preko glave i ramena

helikonide (grč. Helikonides) mn. mit. nadimak muza (po gori Helikonu)

helikoplan (grč. helix zavojnica, spirala, fr. planer letjeti bez mahanja krilima) zrak. v. helikopter

helikopter (grč. helix zavojnica, spirala, pteron krilo) zrak. letjelica čije se održavanje u letu postiže uglavnom reakcijama zraka na dvije površine ili više površina koje se okreću pomoću motora; odlika mu je sposob-

nost uspravnog (vertikalnog) dizanja, stajanja u mjestu, vodoravnog (horizontalnog) letenja i laganog spuštanja na željenu točku

helio- (grč. helios) predmetak u složenicama sa značenjem: Sunce, sunčani, koji je u vezi sa Suncem

heliobiologija (grč. helios, bios život, logia znanost) znanost koja proučava izravan utjecaj pojava na Suncu na razne prirodne promjene i pojave

heliocentričan (grč. helios, lat. centrum središte) sa Suncem u središtu (naziv za shvaćanje prema kojem je Sunce središte Sunčevog sustava; supr. geocentričan; *heliocentrični sustav* = Kopernikov sustav; *geocentrični sustav* = Ptolemejev sustav)

helioeentrizam (grč. helios, lat. centrum središte) astr. fil. naučavanje koja smatra Sunce središnjim tijelom oko kojega kruže svi planeti okrećući se istodobno oko svojih osi; ovo je naučavanje na znanstvenu osnovu postavio veliki poljski astronom Nikola Kopernik (1473—1543); supr. geocentrizam

heliofob (grč. helios, fobos strah) onaj koji ne voli svjetlost ili je se plaši
heliofobija (grč. helios, fobeo bojim se) strah od Sunca, strah od Sunčeve svjetlosti

helioforman (grč. chele štipaljke, škare, lat. forma oblik) zool. u obliku štipaljki, škara

heliognosti (grč. helios, gnostes) obožavatelji Sunca

heliograf (grč. helios, grafos) 1. instrument pomoću kojega se fotografira Sunce; 2. instrument koji pokazuje trajanje sijanja Sunca; 3. aparat koji pokazuje i izračunava jačinu Sunčeve svjetlosti; 4. u vojnoj telegrafiji: naprava kojom se, pomoću jednog okretnog zrcala od kojeg se odbija Sunčeva svjetlost, šalju znaci na velike udaljenosti

heliografija (grč. helios, grafo opisujem, crtam, slikam) opisivanje Sunca, znanost o Suncu kao nebeskom tijelu; također: = fototipija

heliografski (grč. helios, grafo crtam, slikam) nacrtan ih prikazan utjecajem Sunčeve svjetlosti

heliogram (grč. helios, gramma slovo) papirnata vrpca na heliografu na kojoj Sunčeve zrake ostavljaju tragove svog zračenja; usp. heliograf 2.

heliogravira (grč. helios, fr. gravure rezanje) v. fotogravira

heliokromija (grč. helios, chroma boja) v. fotokromija

heliolatrija (grč. helios, Iatreia obožavanje) obožavanje Sunca, služenje Suncu kao božanstvu

heliometar (grč. helios, metron mjerilo) astronomski durbin s prepolovljenim objektivom, služi za vrlo točno mjerenje veoma malih udaljenosti i kutova na nebu, osobito promjera Sunca

helioplastika (grč. helios, plastike vještina uobličavanja) fotografiranje reljefnih slika

Helios (grč. Helios Sunce) mit. starogrčki bog Sunca, prikazivan kao mladić na zlatnim kolima s 4 konja i sa zrakama oko kose (kod Rimljana: Sol)

helioskop (grč. helios, skopeo promatram) durbin s obojenom lećom za promatranje Sunca

heliostat (grč. helios, istemi postavim, stavim) sprava pomoću koje se Sunčeve zrake, i pored Zemljinog gibanja, uvijek projiciraju u istu točku

helioteološki dokaz teol. dokaz da postoji Bog na osnovi postojanja Sunca

helioterapija (grč. helios, therapeia liječenje) liječenje Sunčevim zrakama

heliotermometar (grč. helios, thermos topao, metron mjera, mjerilo) poseban termometar za mjerenje iznosa

apsorpcije Sunčevog zračenja prolaskom kroz atmosferu

heliotipografija (grč. helios, typos otisak, slika, grafo pišem, slikam) vrsta fotografije za otiskivanje rukopisa i dr.

heliotrop (grč. helios, trepo okrećem)
1. instrument za proizvodnje svjetlosnih signala na velikim udaljenostima, osobito kod trigonometrijskih mjerenja (sastoji se od jednog durbina pred kojim stoje, uspravno jedno na drugom, dva zrcala); 2. sunčanik, sunčani sat; 3. bot. biljka krasnica; 4. min. vrsta kalcedona tamnozelene boje s crvenim mrljama

heliotropizam (grč. helios, tropos okret) bot. težnja jednog dijela biljke da se okreće prema Suncu (*pozitivni heliotropizam*) ili od njega (*negativni heliotropizam*)

helioza (grč. heliosis izloženost Suncu) med. v. helijaza

helkizmometar (grč. helkysmos vučenje, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje privlačne sile

helkologija (grč. helkos gnojna rana, logia znanost) med. grana medicine koja se bavi čirevima i zagnojavanjem

helkoma (grč. helkoma) med. rana, čir

helkozis (grč. helkosis) med. gnojenje

helktici (grč. helkos rana, gnojna rana) mn. med. sredstva za stvaranje, za izazivanje čireva

helktičan (grč. helkos rana, gnojna rana) onaj koji izaziva stvaranje čireva

helminti (grč. helmins gen. helminthos glista) mn. zool. gliste, osobito utrobne (crijevne) gliste

helmintici (grč. helmins gen. helminthos glista) mn. med. sredstva protiv glista

helmintičan (grč. helmins) glisni, koji se tiče glista

- helmintijaza** (grč. helminthiao bolujem od glista) med. naziv za bolesti čiji su uzrok crijevne gliste
- helmintologija** (grč. helmins glista, logia) znanost o parazitskim glistama i o njihovom odnosu prema ljudima i životinjama (grana parazitologije)
- helmintopira** (grč. helmins glista, pyr vatra) med. groznica zbog prisutnosti glista u crijevima
- helofiti** (grč. helos nizina, močvara, fyton biljka) mn. bot. močvarne biljke
- helonijarij** (grč. chelone kornjača) kornjačnjak, ribnjak za uzgajanje morskih kornjača
- helonofagi** (grč. chelone kornjača, faein jesti) oni koji jedu kornjače (Etiopljani)
- helopira** (grč. helos močvara, pyr vatra) med. močvarna groznica
- helos** (grč. helos klin, čavao) klin; med. žulj, kurje oko
- heloti** (grč. heilotes) robovi u staroj Sparti koji su obavljali poljske radove i služili kao štitonoše i lako naoružani vojnici
- helotizam** (grč. heilotes spartanski državni rob) sklonost ugnjetavanju
- heluacija** (lat. helluatio) raskoš, uživanje
- Helvetia** čit. Helvecija (lat.) staro latinsko ime za Švicarsku
- hemagogi** (grč. haima krv, ago tjeram, izazivam) mn. med. sredstva koja izazivaju menstruaciju
- hematoporiija** (grč. haima krv, aporia nedostatak, oskudica) med. slabokrvnost, = anemija
- hematemeza** (grč. haima gen. haimatos krv, emesis povraćanje) med. v. melema
- hematik** (grč. haima krv, lat. haematicum) med. sredstvo za poboljšanje sastava krvi
- hematin** (grč. haima krv) krvna boja, nastaje hidrolizom hemoglobina
- hematinon** (grč. haima krv) neprozirna staklena masa crvene boje upotrebljavana još u starom vijeku za mozaik i raskošne posude; 1846. g. ponovno pronađena
- hematit** (grč. haima krv i nastavak -ites: sličan krvi) min. željezna ruda, tamnocrven željezni oksid
- hematizam** (grč. haima krv) med. krvarenje, osobito: krvarenje iz nosa
- hemato-** (grč. haima, haimatos) predmetak u složenicama sa značenjem: krv, krvni
- hematoblasti** (grč. haima, blastos klića) fiziol. obojene stanice od kojih nastaju crvena krvna zrnca; krvne pločice
- hematofobija** (grč. haima, fobos strah) strah od gledanja krvi
- hematogen** (grč. haima, gen- korijen od gignesthai nastati, postati) med. krvotvoran, koji stvara krv, koji daje krv; im. lijek protiv slabokrvnosti
- hematogloblin** (grč. haima, lat. globus kugla, gruda) fiziol. krvno crvenilo
- hematografija** (grč. haia, grafo opisujem) fiziol. opisivanje krvi, opis krvi
- hematoidan** (grč. haimateoides krvast) boje krvi, kao krv, sličan krvi
- hematokracija** (grč. haima, kratos vlada) vladavina u kojoj nositelji državne vlasti mogu biti samo pripadnici "plemstva po krvi"
- hematokrom** (grč. haima, chroma boja) krvna boja, krvno crvenilo
- hematologija** (grč. haima, logia znanost) znanost o krvi, znanost o stvaranju krvi
- hematom** (grč. haima) med. izljev krvi pod kožu, krvna otekлина
- hematomantija** (grč. haima, manteia pretkazivanje) med. predviđanje razvoja i posljedica bolesti prema sastavu krvi
- hematonoze** (grč. haima, nosos bolest) mn. krvne bolesti, bolesna odstupanja

nja od normalne količine i normalnog sastava krvi

hematopoezis (grč. haimatopoesis) med. stvaranje krvi

hematoptizija (grč. haima, ptysis pljuvanje) med. pljuvanje krvi

hematoskopija (grč. haima, skopeo gledam, promatram) med. pregled krvi, ispitivanje krvi

hematostatici (grč. haima, statikos koji zaustavlja, od istemi zaustaviti) mn. med. sredstva za zaustavljanje krvi

hematoteologija (grč. haima, Theos Bog, logia naučavanje) etn. naučavanje da se Bog može umilostiviti prinošenjem krvnih žrtava

hematoterapija (grč. haima, therapeia liječenje) med. liječenje krvlju i krvnim serumom

hematoza (grč. haima) fiziol. nastajanje krvi, pretvaranje hranjivog soka u krv

hematozoe (grč. haima, zoon životinja) životinje koje žive u krvi kao paraziti (nametnici)

hematurija (grč. haima, uron mokraća) med. prisutnost krvi u mokraći, mokrenje krvi

hemendeks (engl. ham and eggs) kuh. šunka pržena s jajima

hemeralopija (grč. hemera dan, ops gen. opos vid) med. noćno sljepilo, kokošje sljepilo (očna bolest kod koje se navečer ili noću ne vidi gotovo ni malo, a danju dosta dobro i normalno)

hemerobaptisti (grč. hemera dan, baptizo umočim, uronim) mn. članovi židovske sljedbe koji su svakoga dana vršili vjerski obred pranja

hemerologij (grč. hemerologion) "izračunavanje na dane", "brojenje na dane", = kalendar

hemeroteka (grč. hemera dan, theke spremnica, kovčeg) zbirka tiskovina koje svaki dan izlaze (novina)

hemi- (grč. hemi-) predmetak u složenicama sa značenjem: pola, polovica

hemialgija (grč. hemi- pola, polu-, algos bol) med. jednostrana glavobolja, migrena

hemianestezija (grč. hemi- a- ne-, bez-esthesia osjećaj) neosjetljivost jedne strane tijela

hemianopija (grč. hemi-, a-, ops gen. opos) med. v. hemiopsija

hemiantrop (grč. hemi-, anthropos čovjek) polučovjek

hemiantropija (grč. hemi-, anthropos čovjek) med. stanje polučovjeka, ludilo u kojem je čovjek gotovo jednak životinji

hemicefal (grč. hemi-, kefale glava) med. nakaza rođena s pola glave

hemicikl (grč. hemi-, kyklos krug) polukrug

hemiedrija (grč. hemi-, edra ravnina, ploha) u kristalografiji: pojava jednog kristalnog oblika samo s polovicom njegovih ploha koje se očekuju po kristalnom sustavu (supr. holoedrija)

hemifonija (grč. hemi-, fone zvuk, glas) poluglasnost, slaboglasnost, slab glas

hemimorfizam (grč. hemi-, morfe oblik) u kristalografiji: pojava kad su kristali koji ne pripadaju regularnom sustavu na suprotnim krajevima omeđeni plohamama, površinama različitih oblika, tj. kad su na gornjem kraju drukčije razvijeni nego na donjem

hemioličan (grč. hemiolios) koji sadrži cjelinu i pol; metr. kod Grka: ritam čiji dijelovi stoje u omjeru 2/3

hemioničan (grč. hemi-onos mazga) koji je kao mazga, tj. trom, mlitav

hemiopsija (grč. hemi-, ops gen. opos oko) med. bolest očiju u kojoj bolesnik vidi predmete samo upola

hemiopsija (grč. hemi-, opsis gen. opseos viđenje, vid) v. hemiopsija

hemipareza (grč. hemi-, paresis opuštanje, popuštanje, labavljenje) v. hemiplegija

hemiplegija (grč. hemi-, plege udarac) med. nepotpuna, jednostrana uzetost

hemipleksija (grč. hemi-, plexis udarac) med. v. hemiplegija

hemipteri (grč. hemi-, pteron krilo) mn. zool. polukrilci, rilčari

hemipterologija (grč. hemi-, pteron krilo, logia znanost) znanost o rilčarima

hemisfera (grč. hemi-, sfaira kugla) polukugla (nebeska, zemaljska); anat. polukugla velikoga mozga

hemisferan (grč. hemi-, sfaira kugla) u obliku polukugle

hemistih (grč. hemi-, stichos vrsta, red, stih) metr. polustih

hemiton (grč. hemi-, tonos) glaz. poluton

hemitropan (grč. hemi-, tropos okret, trepo okrećem) min. za polovicu pomaknut, polupomaknut (kristali)

hemo- (grč. haima) predmetak u složenicama sa značenjem: krv, koji je u vezi s krvlju, krvni

hemociti (grč. haima, kytos šuplje tijelo; omot) biol. krvna tjelešca

hemodinamika (grč. haima, dynamis sila, snaga) znanost o jakosti krvotoka

hemodinamometar (grč. haima, dynamis sila, snaga, metron mjera, mjerilo) med. aparat za mjerenje jakosti krvotoka

hemofiličar (grč. haima, filia) med. onaj koji boluje od hemofilije

hemofilija (grč. haima, filia prijateljstvo, naklonost) med. sklonost krvarenju, bolest teškog zaustavljanja krvi (teška obiteljska i nasljedna bolest koju prenose žene, a od koje boluju poglavito muškarci)

hemoftalam (grč. haima, ophthalmos oko) med. izljev krvi u očnu jabučicu

hemoglobin (grč. haima, lat. globus kugla) 1. biol. krvni pigment, krvno crvenilo; 2. med. sredstvo koje stvara krv

hemogram (grč. haima, gramma slovo) med. krvna slika, slika iz koje se vidi stanje krvi s obzirom na količinu hemoglobina, leukocita, eritrocita i dr.

hemokatartici (grč. haima, kathartikos koji služi za čišćenje) mn. med. sredstva za čišćenje krvi

hemokultura (grč. haima krv, lat. cultura uzgajanje) med. sterilno uzimanje krvi radi uzgajanja zaraznih klica i utvrđivanja dijagnoze tifusa i dr. bolesti

hemoliza (grč. haima, lysis otapanje) med. otapanje (ili: razgradnja) crvenih krvnih tjelešca

hemometar (grč. haima, metron mjera, mjerilo) krvometar, sprava za određivanje kohčine hemoglobina

hemopatologija (grč. haima, pathos bolest, logia znanost) znanost o bolestima krvi (dio medicine)

hemoperikardija (grč. haima, lat. pericardium osrčje) med. krvarenje u srcu zbog prekida u srčanim žilama

hemoptizija (grč. haima, ptysis pljuvanje) med. v. hematoptizija

hemoragija (grč. haima, rag- korijen od regnymi slomim, skrham, prekinem) med. krvarenje, jak izljev krvi

hemoreja (grč. haima, rheo tečem, curim) med. v. hemoragija

hemoroidi (grč. haimoroidos gen. haimoroidos tečem, curim) mn. med. šuljevi, proširenje vena debelog crijeva u blizini čmara (*vanjski hemoroidi*) ili u mišiću zatezaču (*unutrašnji hemoroidi*); stvara većinom okrugle, kao zrno graha velike izrasline koje povremeno pucaju i iz njih teče čista krv ili se zagnojavaju; javljaju se osobito kod osoba čiji rad zahtijeva dugo sjedenje

hemostastici (grč. haima, istemi) mn. med. v. hematostatici

hemostatična sredstva v. hematostatici

hemostaza (grč. haima, stasis stajanje, zaustavljanje) med. zaustavljanje krvi (krvarenja) pomoću raznih instrumenata i podvezivanja zavojima i si.

hemoterapija (grč. haima, therapeia liječenje) med. v. hematoterapija

hemotoraks (grč. haima, thorax prsni koš) med. izljev krvi u pleuralnu šupljinu (kao posljedica povrede prsnog koša, ili tuberkuloze, raka, sifilisa i dr.)

hemoza (grč. chemosis) med. oticanje očnih vjeda (znak drugih očnih bolesti)

hemšerija (perz.) zemljak

hemung (njem. Hemmung) psih. smetnja, psihička prepreka koja kod pojedinca uzrokuje zbunjenost i opadanje zainteresiranosti (najčešće u seksualnom pogledu)

henade (grč. henas gen. henados jedinica) mn. fil. jedinice; prema Platonu: ideje, prema Proklu: duhovne sile koje emaniraju iz "jednog"; usp. monade

hendekagon (grč. hendeka jedanaest, gonia kut) geom. jedanaesterokut

hendekasilab (grč. hendekasyllabos, hendeka jedanaest, syllabe slog) metr. stih od 11 slogova, jedanaesterac; *hendekasilabi* mn. trohejsko-daktilski stihovi (alkejski, sapfički i falečki stih), osobito kod Katula i Marcijala

hendijada (grč. hen dia dyoin jedno pomoću dvoga) ret. v. endijada

hendikep (eng. handicap) šport, izjednačavanje izgleda na pobjedu, kod konjskih utrka ostvaruje se tako da se pojedinim konjima dodaju različiti utezi, a u ostalim natjecanjima daje se prednost u vremenu, bodovima i si.

hendikepirati (engl. handicap) otežati, dovesti u teži položaj, omesti, onemogućiti

hendlpaprikaš (njem. Hendel pile) pileći paprikaš

hends (eng. hand ruka) u nogometu: pogreška učinjena zabranjenim dotirom lopte rukom (kad lopta udari igrača u ruku ih kad je igrač namjerno zadrži rukom)

hengemata (njem. Hangematte) visaljka, viseća mreža za ležanje

henker (njem. Henker) krvnik, izvršitelj smrtne kazne

henoteizam (grč. hen jedno, Theos Bog) fil. štovanje jednog (glavnog) Boga koje ne isključuje postojanje i drugih bogova (prvi stupanj monoteizma)

henotičan (grč. henoo ujedinijem, sjeđinjujem) koji ujedinijuje, kojem je cilj ujedinjavanje ili koji vodi ujedinjavanju i pomirbi, osobito u vjerskim pitanjima

heortologija (grč. heorte blagdan, praznik, logia naučavanje) teol. naučavanje o blagdanima, njihovom nastanku i značaju

hepar (grč. hepar gen. hepatos) 1. anat. jetra; 2. kem. svaki u vodi razgradiv spoj nekog alkalnog metala sa sumporom (naziv po sumpor-kaliju koji ima boju jetara)

heparin (grč. hepar jetra) tvar koja sprječava zgrušavanje krvi (supstanca koja se dobiva iz jetara)

hepat- (grč. hepar gen. hepatos) predmetak u složenicama sa značenjem: jetra

hepatalgija (grč. hepar, algos bol) med. bol jetara

hepatemfraksa (grč. hepar, emfraxis začepljavanje) med. začepljenost jetara

hepatici (grč. hepar gen. hepatos, hepaticos jetreni) mn. med. sredstva, lijekovi protiv bolesti jetara

hepatičan (grč. hepatikos) jetreni, koji se tiče jetara ili im pripada; bolestan od jetara; *hepatičan zrak* sumporni zrak, štetan zrak koji zaudara; *hepatitična sredstva* v. hepatici

hepatik (grč. hepar, hepatikos) jetreni med. jetreni bolesnik

hepatitis (grč. hepar) med. upala jetara

hepatizacija (grč. hepar) med. pretvaranje pluća u jetrastu masu

hepatizirati (grč. hepar) med. pretvarati se u jetrastu masu (za pluća)

hepatocela (grč. hepar, kele bruh, kila) med. jetrena kila

hepatocista (grč. hepar, kystis) mjehur anat. žučni mjehur

hepatodinija (grč. hepar, hepatos, odyne bol) med. bol jetara

hepatografija (grč. hepar, grafo) opisujem) opisivanje, opis jetara

hepatologija (grč. hepar, logia) znanost) znanost o jetrima

hepatomegalija (grč. hepar, hepatos, megas velik) med. povećavanje jetara; povećana jetra

hepatonkus (grč. hepar, onkos masa) med. izraslina na jetrima

hepatotomija (grč. hepar, tome rezanje) med. rezanje, operacija jetara

heperol farm. tvornički naziv za prašak ili tablete s hidrogenovim oksidom čija otopina služi za dezinfekciju i za ispiranje usta, grla i ušiju

hepiend (engl. happy sretan, end kraj) u književnom, kazališnom i filmskom jeziku: neočekivan sretan svršetak (nekog romana, kaz. djela, osobito filma)

hepta- (grč. hepta) predmetak u složenici sa značenjem: sedam

heptada (grč. hepta sedam) razdoblje od sedam dana u svom simboličnom i mističnom značenju, tjedan

heptafilan (grč. hepta, fyllon list) bot. sedmolist, sa sedam listova

heptaginičan (grč. hepta, gyne žena) bot. "sa sedam žena", naziv za sve

Linneove klase biljaka koje imaju 7 stupića (kao red)

heptagon (grč. hepta, gonia kut) geom. sedmerokut

heptakord (grč. hepta, chorde žica, struna) glaz. lira sa sedam žica; također: = septima

heptametar (grč. hepta, metron mjera, mjerilo) metr. stih od sedam stopa

heptandrija (grč. hepta, aner gen. andros čovjek, muž) mn. bot. "sa sedam muževa", biljke čiji cvjetovi imaju 7 prašničkih niti (VII. klasa Linneovog sustava)

heptarh (grč. hepta, archo vladam) član vlade sedmorice

heptarihija (grč. hepta, archo vladam) vladavina sedmorice

Heptateuh (grč. hepta, teuchos knjiga) "koji se sastoji od sedam knjiga", naziv za 7 prvih knjiga Starog zavjeta (Pentateuh, Heksateuh i Knjiga o sucima u Izraelu)

Hera (grč. Chra) 1 mit. sestra i žena Zeusova i, kao takva, najstarija božica, božica brakova i porođaja; inače ponosna, vlastoljubiva, podmukla i ljubomorna božica (kod Rimljana: Junona)

Hera (grč. Chro) 2. mit. svećenica Afroditina, ljubavnica Leandrova

herakleje (grč. Chrakles) mn. pjesme čija je tema život i djela Heraklova

heraklitizam fil. naučavanje grčkog filozofa Heraklita (oko 500. pr. n. e.) prema kojem se sve sastoji u postojanju, događanju i djelovanju

Heraklo (grč. Chrakles) mit. najslavniji grčki heroj, ideal muške snage, hrabrosti i vrline (kod Rimljana: Herkul)

heraldičar (lat. heraldicus) poznavatelj, proučavatelj grbova

heraldika (lat. heraldus) znanost o grbovima (obuhvaća poznavanje, vještinu izradbe i pravo na grbove); *heraldični likovi* likovi na grbovima

herba (lat. herba) travka, biljka, trava
herbar(ij) (lat. herbarium) zbirka prešanih i osušenih biljaka; služi proučavanju flore nekog kraja, države i dr.

herbarist (lat. herba travka, trava, biljka) poznavatelj biljaka; travar, skupljač biljaka; trgovac biljkama

herbarizacija (lat. herbarisatio) skupljanje biljaka (trava) u zbirku

herbartijanizam filozofija, psihologija i pedagogija njem. filozofa J. F. Herbarta (1776—1841)

herberg (njem. Herberge) sklonište; prenoćište, noćište, svratište; loš stan

herbicidi (lat. herba biljka, caedere ubiti, cecidi) mn. kem. pripravci za uništavanje korova i drugog štetnog i nepoželjnog raslinja (odlikuju se time što njihovo veoma jako otrovno djelovanje nimalo ne šteti ostalim biljkama, npr. žitaricama, a potpuno uništava korove)

herbivore (lat. herba biljka, vorare jesti, žderati) zool. biljožderi, biljojede

herbozan (lat. herbosus) travnat, bogat travom

herc (njem. Herz) 1. srce; na kartama: karta sa slikom srca, adut

herc 2. fiz. jedinica za mjerenje frekvencije izmjeničnih struja: broj titraja u jedinici vremena (naziv po izumitelju, njem. fizičaru H. R. Hertzu, 1857—1894); usp. frekvencija

herc(e)nbreher (njem. Herz srce, brechen lomiti) lomitelj ženskih srdaca, tj. veliki zavodnik

hercanfal (njem. Herz srce, Anfall napadaj) med. srčani grč

herceg (njem. Herzog) vojvoda; usp. hercog

hercig (njem. herzig, Herz) mio, umiljat, dražestan, lijep, krasan

hercija (lat. hercia) trokrak crkveni svijećnjak

hercklopfn (njem. Herz srce, klopfen kucati, lupati) lupanje srca uzrokovano strahom ili uzbuđenjem

hercog (njem. Herzog, starovisokonjem. heri vojska, zogo = lat. dux) vojvoda (nekada vladarska i najviša plemićka nasljedna titula kod Nijemaca)

herculeus morbus čit. herkuleus morbus (lat.) med. "Herkulova bolest", padavica

herdbook čit. herdbuk (eng. herd stado, book knjiga) u racionalnom stočarstvu: matična uzgojna knjiga s podacima (podrijetlo, težina, proizvodna sposobnost i dr.) o govedima, rodoslov goveda; usp. pedigree

hereditarni (lat. hereditarius) nasljedan, nasljedni; *hereditarno opterećenje* nasljedno opterećenje, nasljedna sklonost nekoj bolesti ili slabosti (piću, krađi, zločinu i dr.)

hereditet (lat. hereditas) nasljeđe, nasljedstvo; nasljednost; pravo nasljeđa

heres (lat.) nasljednik; *heres ex asse, universalis* čit. heres eks ase ih heres univerzalis (lat.) jedini nasljednik

herezijarh (grč. hairesis hereza, archo vodim, vladam, hairesiarches) glavni heretik (krivovjerac), tvorac, osnivač neke hereze

herihter (njem. Herrichter) obućar, postolar koji izrađuje gornje dijelove obuće

Herkul (lat. Hercules) mit. = Heraklo; pren. izvanredno snažan i hrabar čovjek; astr. zvijezde na sjevernom nebu; *Herkul na raskrižju* navod iz jedne priče sofista Prodika prema kojoj se Herkul na raskrižju dugo dvoumio treba li poći putem uživanja ih putem vrline; *Herkulovi stupovi* (lat. Columnae Herculis) Gibraltarski prolaz na čijim je objema obalama po jedan stup (kao oznaka dokle je u svojim putovanjima stigao najdalje na Zapad)

herkulski (lat. herculeus) koji je kao u Herkula, koji pripada Herkulu; gorostas, divovski

herma (grč. Hermes, lat. Herma) Hermesovo i svako poprsje postavljeno na stupu ili četverostranom postolju; usp. herme

Hermafrodit (grč. Herm-afroditos) mit. sin Hermesa i Afrodite kojega su bogovi, na molbu karijske izvorske nimfe Salmakide, sjedinili s ovom u jedno dvospolno biće (pola muškarac, pola žena) zato što joj nije uzvraćao ljubav; usp. hermafrodit

hermafrodit (grč. Hermes Hermes, Afrodite Afrodita) dvospolac, živo biće (životinja ili biljka) kod kojega postoje i muški i ženski spolni organi; usp. Hermafrodit

hermafroditizam (grč. Herm-afroditos) biol. istodobno postojanje muških i ženskih spolnih organa u jednom organizmu (normalna pojava kod mnogih biljaka i nižih životinja, a kod kralježnjaka, osim malog broja riba, i čovjeka nakaznost i zakržljalost spolnih organa)

hermafroditizam (grč. Herm-afroditos) v. hermafroditizam

herme (grč. Hermai) mn. kod starih Grka: glave i poprsja (prvobitno Hermesa, kao boga putova, a zatim i drugih bogova i znamenitih ljudi) koja su stajala na četverostranim stupovima; stavljali su ih na vrata hramova i kuća, po raskrižjima, trgovima i ulicama

hermelin (lat. hermellina, njem. Hermelin) 1. zool. zvijer iz porodice kuna (*Mustela erminea*), sjeverna, velika lasica; 2. skupocjeno krzno te zvijeri

hermeneut (grč. hermeneutes tumač, objašnjavač) tumač, prevoditelj Svetog pisma u staroj kršćanskoj Crkvi

hermeneutika (grč. hermeneutike tumačenje) vještina tumačenja ili izlaganja nekog govora ih spisa, osobito

biblijskog; vještina simboličnog prikazivanja nekog umjetničkog djela

Hermes (grč. Hermes) mit. sin Zeusa i Maje, glasnik bogova, bog trgovine, putova, putnika, kradljivaca, rječitosti, voda duša u Had, bog spavanja i snova, pronalazač lire; prikazivan kao umiljat mladić s putničkim šeširom, krilatim cipelama i heroldskim štapom (kod Rimljana: Merkur)

Hermes Trismegist (lat. Hermes Trismegistus) "triput najveći Hermes", mitski egipatski mudrac kojega su smatrali tvorcem svih tajnih znanosti i ocem alkemije (hermetičke filozofije); otuda: hermetika = alkemija; hermetičar = znalac u "pravljenju zlata", alkemičar, zanesenjak

hermetičan (grč. Hermes) zatvoren tako da ne propušta ni tekućine ni zrak, potpuno zatvoren (po tome što je Hermesu Trismegistu pripisivana vještina da riznice, posude i dr. pomoću magijskog pečata učini potpuno nepristupačnim)

hermetičar v. pod Hermes Trismegist

hermetika v. pod Hermes Trismegistus

hermoglif (grč. Hermes, glyfo izdubem, režem) izrađivač Hermesovih (Merkurovih) kipova; kipar

hermoglifika (grč. hermoglyfike) kiparska vještina, kiparstvo

hernija (lat. hernia) med. bruh, kila (ispadanje pojedinih dijelova trbušnih organa iz jedne trbušne šupljine u drugu)

herniografija (lat. hernia bruh, kila, grč. grafo opisujem) opisivanje raznih vrsta kile

herniologija (lat. hernia bruh, kila, grč. logia znanost) dio medicine koji se bavi vrstama i oblicima kile

herniotomija (lat. hernia bruh, kila, grč. tome rezanje) kir. operacija hernije (kile)

herniozan (lat. herniosus) med. kilav

Herodot najstariji grčki povjesničar (5. st. pr. n. e.)

heroida (grč. herois gen. heroidos) 1. poet. lirsko-elegijska pjesma u obliku poslanice u kojoj neki stari junak (ili stara junakinja) iznosi svoje osjećaje

heroida (grč. herois gen. heroidos) 2. v. heroina 2.

heroin (njem.) vrsta opojne droge (bijeli prah, diacetilni ester morfina)

heroina (lat.) 1. junakinja, polubožica, žena junakinja; 2. glumica koja igra glavnu ulogu; v. heroida 2.

heroizam (grč. heros) junaštvo, viteštvo, velika duševna i tjelesna nadmoćnost

heroizirati (grč. heros) uzdizati nekog do heroja, poštovati kao junaka

heroj (grč. heros) nekada: polubog, junak štovan kao božanstvo, osobito onaj kojem je otac ili mati neko više, božansko biće (Heraklo, Tezej, Kastor i Poluks itd.); pren. junak, čovjek koji se istaknuo hrabrošću, duhovnom nadmoćnošću ili sposobnošću

herojski (grč. heroikos) junački, koji se tiče junaka ih junačkog doba jednog naroda; junački, viteški; herojski; *herojska poezija* junačko, epsko pjesništvo; *herojski stih* = heksametar (kod nas: deseterac); *herojsko doba* junačko doba, osobito kod Grka, doba Trojanskog rata i prije

herold (lat. heraldus, šp. heraldo, njem. Herold) u srednjem vijeku: nadzorNIK viteških igara i svečanosti; heraldičar (oblikovao grbove novim plemićima); poklisar, glasnik, vjesnik

heromanija (grč. heros junak, mania pomama, strast) strasno poštovanje junaka i junačkih djela

herologija (grč. heros heroj, polubog, junak, logia naučavanje) naučavanje o junacima i polubogovima

heroon (grč. heroon) hram podignut u slavu nekog heroja, grob heroja

Herostrat (grč. Cherotratos) zanese-njak iz Efeza koji se želio proslaviti kako bi njegovo ime ušlo u povijest te je 356. pr. n. e. zapalio znameniti Artemidin hram u Efezu; pren. čovjek koji se proslavio i postao poznat nerazumnim i lošim postupkom (poput Herostrata)

heroteizam (grč. heros junak, theos božanstvo) obožavanje heroja

herpauka (njem. Heerpauke) vojnički bubanj

herpes (grč. herpes gen. herpes) med. lišaj, perutanac (akutna kožna bolest u obliku sitnih mjehurića s vodnjakvim ih gnojnim sadržajem)

herpetičan (grč. herpes gen. herpes) lišaj i v

herpetologija (grč. herpes, logia znanost, herpo gmižem) 1. med. znanost o herpesu; 2. zool. znanost o gmazovima i vodozemcima

herr (njem. Herr) gospodar; gospodar, vlasnik

Herta mit. starogermanska božica zemlje, raslinja i plodnosti

herzologija (grč. chersos kopno, logia znanost) zem. znanost o oblicima, visinskim i dubinskim odnosima Zemljine površine, dijeli se na orografiju i hidrografiju

Hesperija (lat. Hesperia) 1. zapadna zemlja (za Grke Italija, za Rimljane Španjolska); 2. astr. asteroid otkriven 1861. g.

hesperus (grč. hesperos) večer; zapad; *Hesperus zvijezda* Večernjica, Danica (planet Venera kad se pojavi po zalasku Sunca; usp. Fosforos)

Hestija (grč. Hestia) 1. mit. grčka božica zaštitnica ljudi i državnog uređenja, odgovara rimskoj Vesti; 2. astr. asteroid otkriven 1857. g.

hetera (grč. hetaira prijateljica) ljubavnica, bludnica; duhovita, obrazovana i slobodna žena

- heterarhija** (grč. heteros drugi, archo vladam) vladavina tudinaca, tudinska vlast
- Heterija** (grč. hetairia prijateljstvo, družina) "Prijateljsko udruženje", ime grčkog tajnog političkog udruženja, koje je 1780. osnovano u Rumunjskoj, a obnovljeno 1814. u Odessi; cilj udruženja bilo je oslobođenje Grka i drugih balkanskih kršćana od turske vlasti
- heteristi** (grč. hetairia) mn. članovi Heterije
- heterizam** (grč. hetaira prijateljica) priznato priležništvo, priznat konkubinat; pretpostavljena institucija zajedničkog braka u plemenu
- hetero-** (grč. heteros) predmetak u složenicama sa značenjem: drugo-, razno-, ino-
- heterobiografija** (grč. heteros, bios život, grafo pišem) životopis koji netko napiše o nekome drugom; supr. autobiografija
- heterodin** (grč. heteros, dynamis snaga, sila) teh. generator izmjeničnih struja visoke frekvencije; primjenjuje se poglavito kod radio-prijamnika gdje služi kao lokalni oscilator
- heterodinamičan** (grč. heteros, dynamis snaga, sila) bot. naziv za biljke s prašničkim nitima različite dužine npr. križatice i usnače
- heterodoksan** (grč. heteros, doxa mnijenje, mišljenje) koji se razlikuje od utvrđenog vjerskog naučavanja, krivovjeran, inovjeran; supr. ortodoksan
- heterodoksija** (grč. heteros, doxa mnijenje, mišljenje) krivovjerstvo, hereza; supr. ortodoksija
- heterodontan** (grč. heteros, odus, odontos zub) zool. naziv za zubala kralježnjaka koji imaju razne vrste zuba
- heteroerotizam** (grč. heteros, eros spolna ljubav) psih. pojava kod odraslih koji traže drugu osobu za seksualnog partnera; supr. autoerotizam
- heterofilija** (grč. heteros, fyllon list) bot. različitost oblika lišća istih biljaka u raznim pojasevima
- heterofonija** (grč. heteros, fone zvuk, glas) 1. med. bolesno promijenjeni glas; 2. glaz. najprimitivniji oblik polifonije (pjevači izvode isti napjev slobodno ga varirajući)
- heteroftalmija** (grč. heteros, ophthalmos oko) različitost očiju, osobito različita boja očiju
- heteroftongija** (grč. heteros, fthongos glas) drukčije govorenje; govor iz trbuha
- heterogamija** (grč. heteros, gamos brak) bot. spajanje gameta koje se razlikuju po veličini, obliku i pokretljivosti; anizogamija
- heterogen** (grč. heterogenes drugoga roda, druge vrste) koji pripada drugoj vrsti, sastavljen od raznovrsnih elemenata, raznovrstan; supr. homogen
- heterogeneitet** v. heterogenost
- heterogenija** (grč. heteros, genos) v. heterogonija
- heterogenitet** y- heterogenost
- heterogenost** (grč. heterogenes raznovrstan) raznovrsnost, nejednakost
- heterogonija** (grč. heteros, gonos podrijetlo) biol. oblik mijenjanja generacija (kad pojedine generacija pokazuju različite oblike)
- heterograf** (grč. heteros, grafo pišem) onaj koji piše drukčije od ostalih, tj. onaj koji uvodi novosti u pravopis
- heterokarpičan** (grč. heteros, karpos plod, rod) bot. raznosjemni, koji donosi različit rod
- heteroklitičan** (grč. heteroklitos) gram. s nepravilnom promjenom, nepravilan; neobičan, nastran, čudan
- heterokliton** (grč. heteroklitos) gram. imenica s nepravilnom promjenom
- heteroklizija** (grč. heteros, klisis promjena, heteroklisis) u grčkoj gramatici: nepravilna promjena imenica, npr. gyne gen. gynaikos

heterokranija (grč. heteros, kranion lubanja) med. jednostrana glavobolja, = migrena

heterokrazija (grč. heteros, krasis miješanje) različito miješanje sokova

heterokromičan (grč. heteros, chros boja) raznobojan, šaren

heterokromija (grč. heteros, chroma boja) urođeni nedostatak: raznobojnost očnih šarenica (kod iste osobe)

heterolalija (grč. heteros, lalia govorenje) nepravilno govorenje

heteromeran (grč. heteros, meros dio) sastavljen iz različitih dijelova

heteromorfan (grč. heteros, morfe oblik) drukčijeg ili različitog oblika

heteromorfizam (grč. heteros, morfe oblik) pojava jedne iste tvari (supstance) u dvama (*dimorfizam*), trima (*trimorfizam*) ili više (*polimorfizam*, *pleomorfizam*) bitno različitim kristalnim oblicima

heteronomija (grč. heteros, nomos zakon) 1. zavisnost od tuđih zakona; 2. fil. nesamostalnost ljudskog razuma i volje; supr. autonomija; 3. zool. osobina viših bića kod kojih tjelesni članci nisu međusobno jednaki, već se stapaju i tvore tjelesna područja (glava, vrat, prsa, trbuh i dr.)

heterooptika (grč. heteros, optikos vidni) lažan izgled, varka, zabluda

heteroorganski (grč. heteros, organon) koji pripada drugom govornom organu ili različitim organima za govor

heteropatija (grč. heteros, pathos bolest, patnja) med. 1. v. alopacija; 2. bolesno promijenjena osjetljivost

heteroplastičan (grč. heteros, platikos uobličen, oblikovan) biol. sastavljen od raznovrsnih stanica

heteroplazija (grč. heteros, plasso uobličavam, oblikujem) raznovrsno ili nepravilno organsko oblikovanje

heteropteri (grč. heteros, pteron krilo) mn. zool. nejednakokrilci = stjenice

heteroreksija (grč. heteros, orexis težnja, prohtjev) med. neobična, neprirodna želja za jelom, osobito kod trudnica

heteroritam (grč. heteros, rythmos ritam) nepravilan ritam; med. nepravilno bilo (kao posljedica bolesti)

heterosciji (grč. heteroskioi) mn. zem. "različitozasjenjeni", stanovnici umjerenih podneblja koji svoju podnevnu sjenu bacaju uvijek u različitim smjerovima, u smjeru sjevera ili u smjeru juga

heteroseksualan (grč. heteros, lat. sexualis spolni) raznospolan, spolno osjetljiv i naklonjen prema drugom, suprotnom spolu; supr. homoseksualan

heteroseksualitet (grč. heteros, lat. sexus spol) spolnost koja se temelji na prirodnom osjećaju i nagonu prema drugom, suprotnom spolu

heterostilija (grč. heteros, stylos stup) bot. oblik dimorfizma kod kojega hermafroditni cvjetovi iste biljne vrste imaju kod pojedinih biljaka ili dugačak stupić, a kratke prašničke niti, ili kratak stupić, a dugačke prašničke niti

heterotelija (grč. heteros, telos izvršenje, ispunjenje; kraj, svrha, cilj) nesamostalnost, zavisnost, stanje bića kojima su ciljevi njihove djelatnosti određeni prirodom; supr. autonomija

heteroterme (grč. heteros, thermos vruć) mn. zool. životinje s promjenjivom tjelesnom toplinom (u ove spadaju sve životinjske vrste osim ptica i sisavaca)

heterotetičan (grč. heteros, tithemi stavljam, postavim) nadosjetilan, = transcendentan

heterotomičan (grč. heteros, tome rezanje) nejednako urezan ili narezukan

heterotrofan (grč. heteros, trofe hrana, prehrana) koji uzima hranu od dru-

- gih; *heterotrofne biljke* bot. gotovo isključivo nginiže biljne vrste koje nemaju klorofila i ne mogu proizvoditi biljnu tvar te je moraju uzimati od drugih biljaka (za razliku od *autotrofnih biljaka*, biljaka koje se same hrane, tj. koje imaju biljno zelenilo i mogu stvarati organsku tvar iz neorganskih, mineralnih spojeva)
- heterotrofija** (grč. heteros, trofe hrana) biol. v. alotrofija
- heterotropan** (grč. heteros, tropos okret, smjer) koji ne ide u istom smjeru, drukčije usmjeren, koji se nejednako prelama (zrake)
- heterozeteza** (grč. heteros, zetesis traženje, istraživanje) sklonost postavljanju nastranih tvrdnji; log. pogreška u zaključivanju koja nastaje kad se iz premisa zaključuje nešto drugo, a ne ono što je trebalo dokazati; sofističko, dvosmisleno pitanje
- heterozigotan** (grč. heteros, zygon jaram) bot. koji je nastao spajanjem gameta s raznim nasljednim faktorima; supr. homozigotan
- hetman** (polj.) vrhovni vojni zapovjednik u Poljskoj; v. ataman
- heureka** (grč. heurisko nađem, nalazim, heureka našao sam) našao sam, pronašao sam! (radostan Arhimedov usklik kad je kupajući se otkrio zakon o specifičnoj težini; otuda: radostan usklik kad se riješi neko teško pitanje, nešto otkrije itd.)
- heuristički** (grč. heurisko nađem, pronadēm) pronalazački, otkrivački; *heuristička (analitička ili genetička) metoda* put koji vodi pronalaženju znanstvenih istina
- heuristika** (grč. heurisko nađem, pronadēm) vještina i znanost o metodama u pronalaženju novih, osobito znanstvenih činjenica i spoznaja
- hezihasti** (grč. hesychazo mirujem) "oni koji miruju", članovi mistične sljedbe među pravoslavnim redovnicima u Svetoj Gori (Atosu) u XIV. st. koji su provodili život po samostanskim sobicama u neprekidnoj molitvi i smirenosti
- hezihijasti** (grč. hesychazo mirujem) mn. v. hezihasti
- hezitacija** (lat. haesitatio) zapinjanje u govoru, mucanje; oklijevanje, ustezanje, kolebanje, neodlučnost
- hezitirati** (lat. haesitare) zapinjati u govoru, mucati; kolebati se, oklijevati, ustezati se, biti neodlučan, skanjivati se
- Hg** kem. kratica za živu (lat. hydrargyrum)
- hibernacija** (lat. hibernatio) 1. zool. zimski san nekih toplokrvnih životinjskih vrsta; 2. med. liječenje nekih duševnih bolesnika pomoću umjetno izazvanog "zimskog sna"
- hibernator** (lat. hibernus zimski) med. aparat za hlađenje zuba i dr. organa radi postizanja lokalne anestezije; usp. hibernizacija
- hibernicizam** (lat. Hibernia Irska) osobitost irskog jezika; karakter Iraca
- Hibernija** (lat. Hibernia) lat. ime Irske
- hibernizacija** (lat. hibernus zimski) med. metoda lokalne anestezije, osobito zubne: upuhavanje (pomoću hibernatora, hladnog zraka i zamrzavanje), npr. u zub koji treba liječiti ili vaditi
- hibrid** (lat. hibrida križanac, melez, od grč. hybris objest, nasilje) biol. biće (biljka ili životinja) koje je nastalo od dviju različitih vrsta, križanac, melez,
- hibridacija** (lat. hibrida melez) biol. križanje, parenje različitih vrsta, dobivanje križanaca ili meleza
- hibridan** (lat. hibrida melez) melezni; *hibridna riječ* gram. riječ sastavljena od riječi različitih jezika, npr. televizija (grč. tele + lat. visio)
- hibridirati** (lat. hibrida) biol. križati, proizvoditi križance (meleze)

hibridizacija (lat. hibrida melez) v. hibridacija

Hibris (grč.) mit. božica objesti, drskosti i raskalašenosti

hic et nunc čit. hik et nunk (lat.) ovdje i sada

hic et ubique čit. hik et ubikve (lat.) ovdje i svuda

Hic porci cocti ambulans čit. Hik porci kokti ambulans (lat.) Ovdje šeću kuhani prasci (tj. teče med i mlijeko)

hicig (njem. hitzig) vatren, žestok, nagao, usijane glave

hidalgo (šp. hidalgo) plemić, vlastelin, titula nižeg plemstva u Španjolskoj

hidartroza (grč. hydor voda, arthron zglob) med. vodena bolest zglobova

hidat- (grč. hydor gen. hydatos) predmetak u složenicama sa značenjem: voda, vodeni, vodo-

hidatide (grč. hydor gen. hydatos) mn. med. 1. vodeni mjehurići

hidatizam (grč. hydor gen. hydatos, hydatismos šum vode u tijelu oboljelog od vodene bolesti) med. bučkanje vode u prsima ili trbuhu

hidatodan (grč. hydatoses) voden, pun vode

hidatode (grč. hydor, hydatos, odos put) mn. bot. šupljine na epidermi biljaka kroz koje biljke izbacuju suvišnu vodu u obliku kapljica

hidatofil (grč. hydor, hydatos, filos prijatelj) pristaša liječenja hladnom vodom

hidatofiti (grč. hydor, hydatos, fyton biljka) mn. bot. v. hidrofiti

hidatogen (grč. hydor, hydatos, genkorijen od gignesthai postati, nastati, stvarati) koji je nastao taloženjem iz vode

hidatogeneza (grč. hydor, hydatos, genesis postanak, nastajanje) stvaranje vode, nastajanje vode

hidatonkus (grč. hydor, hydatos, onkos masa) med. vodena izraslina

hidatoskopija (grč. hydor, hydatos, skopeo promatram) vraćanje, gatanje u vodu

hidatoza (grč. hydor, hydatos) vodena bolest

hidatričan (grč. hydor, hydatos) sličan vodi, kao voda

Hidra (grč. hydra vodena zmija) 1. mit. osmoglava vodena zmija koju je ubio Heraklo; 2. pren. zlo koje biva utoliko veće što se više trudimo kako bismo ga uklonili

hidra- (grč. hydor) predmetak u složenicama sa značenjem: voda, vodeni, vodo-

hidracid (grč. hydor, lat. acidum kiselina) kem. vodična kiselina

hidradenitis (grč. hidros znoj, aden žlijezda) med. upala znojnih žlijezda

hidragogi (grč. hydor, ago odvodim) mn. med. sredstva koja potiču na mokrenje i znojenje

hidrahne (grč. hydor, achne pljeva; pjena; prašina) med. vodeni mjehurići na koži ili ustima

hidrangije (grč. hydor, angeion posuda) v. limfne žile

hidrangiografija (grč. hydor, angeion posuda, grafo opisujem) opisivanje limfnih žila

hidrangiologija (grč. hydor, angeion posuda, logia znanost) znanost o limfnim žilama

hidrant (grč. hydor) ulični priključak za vodovodnu mrežu, naprava za uzimanje vode iz ulične vodovodne cijevi, osobito za polijevanje ulica i gašenje požara

hidrargilit (grč. hydor, lat. argilla glina) mineral sastavljen od gline i vode

hidrargirija (grč. hydrargyros) med. v. hidrargirizam

hidrargirizam (grč. hydrargyros umjetno napravljena, iz živinog sulfida izvučena živa) med. trovanje živom

- hidrargirum** (grč. hydrargyros) kem. "vodeno srebro", živa
- hidrat** (grč. hydor) kem. spoj vode sa nekom drugom tvari, supstancom, obično kakva neutralna sol
- hidratirati** (grč. hydor) kem. pretvoriti (ili: pretvarati) u hidrat, spojiti (ih: spajati) s vodom
- hidraulični** (grč. hydraulikos) 1. koji spada u hidrauliku; 2. pokretan vodenom snagom; 3. koji se utjecajem vode stvrđnjava (npr. "hidraulično vapno"); 4. hidraulična preša v. hidrostatična preša
- hidraulika** (grč. hydraulikos) fiz. znanost o tekućinama kao pokretnoj sili, znanost o praktičnoj primjeni i uporabi kretanja tekućina (dio hidromehanike)
- hidremeza** (grč. hydor, emesis povraćanje) med. povraćanje vode
- hidremija** (grč. hydor, haima krv) med. vodenjastost krvi
- hidrencefalitis** (grč. hydor, enkefalos mozak) med. vodena bolest mozga (glave)
- hidrepigastrij** (grč. hydor, to epigastrium dio tijela od prsa do pupka) med. vanjska ili površinska trbušna vodena bolest
- hidrija** (grč. hydria vedro, kabao) grčka trbušasta posuda za vodu s dvije ručke
- hidrijade** (grč. hydrias gen. hydriados) mn. mit. vodene nimfe
- hidrijatrika** (grč. hydor voda, iatrikos liječnički) vještina liječenja vodom, osobito hladnom vodom
- hidrijaza** (grč. hydor, voda, iasis liječenje) med. liječenje vodom
- hidrijaziologija** (grč. hydor, iasis liječenje, logia znanost) med. znanost o liječenju vodom
- hidro-** (grč. hydor) predmetak u složenicama sa značenjem: voda, vodeni, vodo-
- hidro-oksigen** (grč. hydor) kem. praskavi plin; v. oksigen
- hidroaeroplan** (grč. hydor, aer zrak, lat. planum ravan) v. hidroavion
- hidroavijacija** (grč. hydor, fr. aviation) zrakoplovstvo koje u svom sastavu ima hidroavione
- hidroavion** (grč. hydor, fr. avion) zrakoplov, letjelica koja se diže s vode i spušta na vodu (s čamcima umjesto kotača)
- hidrobat** (grč. hydor, baino idem) plivač koji se može držati uspravno u vodi, znalac u plivanju; zool. vodena stjenica
- hidrobaza** (grč. hydor, basis osnova) baza za uzlijetanje i slijetanje hidroaviona
- hidrobiologija** (grč. hydor, bios život, logia znanost) dio biologije koji se bavi proučavanjem vodenih životinja i biljaka
- hidrocefal** (grč. hydor, kefale glava) med. čovjek koji boluje od vodene bolesti u glavi
- hidrocela** (grč. hydor, kele bruh, kila) med. vodena kila, nagomilanost vode u sjemenicima
- hidroderma** (grč. hydor, derma koža) med. kožna vodena bolest
- hidrodermija** (grč. hidros znoj, derma koža) med. prekomjerno stvaranje znoja
- hidrodinamika** (grč. hydor, dynamis sila, snaga) fiz. dio hidromehanike koji proučava dinamiku tekućina; znanost o uporabi vodene snage
- hidrodrom** (grč. hydor, dromos) mjesto na vodi odakle uzlijeću i kamo se spuštaju hidroavioni; usp. aerodrom
- hidroe** (grč. hidros znoj) mn. med. bubuljice koje su nastale od vrućine i znojenja
- hidroelektričan** (grč. hydor, elektrikos) vodeno-električan; *hidroelektrične kupelji* med. ljekovite kupelji kod kojih se električna struja pomoću

elektroda sprovodi u vodu, a kroz nju u bolesnika; *hidroelektrična centrala* uređaj za proizvodnje električne energije iz mehaničkog rada dobivenog iz vodenih padova

hidrofil (grč. hydor, filos koji voli) bot. naziv za biljke prilagođene životu u vodi, osobito za cvjetnice čije se oprašivanje vrši pomoću vode

hidrofilan (grč. hydor, filos prijatelj) koji voli vodu (tekućinu); *hidrofilna vata* vata i gaza koje lako upijaju znoj, gnoj i tekućine; *hidrofilne biljke* biljke čiji se pelud prenosi vodom (usp. hidrofil)

hidrofilidi (grč. hydor, filos koji voli) zool. pomorčice (zmijske otrovnice iz Indijskog i Tihog oceana)

hidrofiti (grč. hydor, fyton biljka) bot. vodene biljke; hidatofiti

hidrofobija (grč. hydor, fobos strah) med. strah, zaziranje od vode (bolest onih koje ugrize bijesan pas)

hidrofon (grč. hydor, fone zvuk) podvodni telefon (za javljanje na obalu o brodovima koji dolaze, a još se s obale ne vide); uređaj za oslušivanje podmornica

hidrofor (grč. hydor, fero, foreo nosim) cijev za vodu

hidroftalmija (grč. hydor, ofthalmos oko) med. vodena bolest očiju

hidrogaster (grč. hydor, gaster trbuh) med. trbušna vodena bolest

hidrogen (grč. hydor voda, gen- korijen od gignesthai postati, nastati) kem. vodik, znak H, element atomske težine 1,0078, redni broj 1, najlakši od svih plinova, gori slabo svijetlim, ali vrlo toplim plamenom; u medicini služi za dezinficiranje i uklanjanje neugodnog mirisa od gnojnih rana, a u kozmetici za bojenje kose; hidrogenij

hidrogenij (lat. hydrogenium) kem. v. hidrogen

hidrogenirati (lat. hydrogenium) kem. spajati s vodikom

hidrogenizacija (lat. hydrogenisatio) kem. spoj s vodikom

hidrogenska bomba vrsta atomske bombe, izvanredno razorno oružje koje crpi energiju iz spajanja atoma male atomske težine; da bi se takvo spajanje postiglo, potrebna je temperatura viša od 20 milijuna °C; na takvoj temperaturi lagane vodikove jezgre spajaju se s težim jezgrama drugih elemenata pa se tom prilikom jedan dio tvari pretvara u energiju; kao detonator hidrogenske bombe upotrebljava se atomska ("klasična") bomba, a kao elementi najpovoljniji za njezinu izradu smatraju se izotopi hidrogena (tritij i deuterij); prva ovakva bomba, koja je proizvedena u SAD-u, eksplodirala je u studenom 1952. g.; naziva se još i H-bomba, fuzijska bomba i vodikova bomba

hidrogeologija (grč. hydor, ge Zemlja, logia znanost) znanost o utjecaju vode na stvaranje Zemljine površine

hidrogliser (grč. hydor, fr. glisseur) šport, lagani plosnati motorni čamac koji klizi vodenom površinom velikom brzinom

hidroglosum (grč. hydor, glossa jezik) med. izraslina (oteklina) ispod jezika

hidrografija (grč. hydor, grafo opisujem) dio geologije koji se bavi opisivanjem vode, osobito morfologije Zemljine kore, koji se bavi fizikom kopnene vode; *hidrografske karte* zemljovidi rijeka, jezera i mora

hidroholecistis (grč. hydor, chole žuč, kystis mjehur) med. vodena bolest žučnog mjehura

hidroidi (grč. hydor, eidos oblik) mn. zool. vodeni polipi

hidrokardija (grč. hydor, kardia srce) med. vodena bolest osrčja

hidrokranij (grč. hydor, kranion lubanja) med. vodena bolest mozga

- hidrokritici** (grč. hidros znoj, kritikos presudan) mn. med. pouzdani znaci bolesti koji se određuju prema znoju
- hidrolit** (grč. hydor, lythos kamen) 1. vodeni kamen, umjetna (sintetička) masa za izradu posuđa
- hidrolit** (grč. hydor, lytos rastopiv) 2. u vodi rastopivo tijelo
- hidroliza** (grč. hydor, lysis rastvaranje) kem. rastvaranje nekog složenog kemijskog spoja pod utjecajem vode na dva i više jednostavnijih spojeva; rastvaranje neke tvari, supstance, pomoću spajanja jednoga od njezinih elemenata s jednim od elemenata u vodi
- hidrologij** (grč. hydrologion) vodeni sat
- hidrologija** (grč. hydor, logia znanost) znanost o vodama s obzirom na razna strana tijela s kojima su pomiješane
- hidromanija** (grč. hydor, mania pomama, strast, ludilo) med. vodeno bjesnilo, nagon kod bolesnika da se baci u vodu; neutaživa žeđ; pretjerivanje u liječenju hladnom vodom
- hidromantija** (grč. hydor, manteia pretkazivanje, gatanje) proricanje, gatanje po vodi
- hidromehanika** (grč. hydor, mehanike) mehanika tekućih tijela
- hidromel** (grč. hydor, lat. mel med) m-dovina (piće)
- hidrometar** (grč. hydor, metron mjera, mjerilo) vodomjer
- hidrometeori** (grč. hydor, meteoros u visini, u zraku, iznad Zemlje) mn. proizvodi zgušnjavanja vode u atmosferi: magla, rosa, kiša, snijeg, led i dr.
- hidrometra** (grč. hydor, metra materica) med. vodena bolest maternice
- hidrometrija** (grč. hydor, metria mjerenje) mjerenje vode, proučavanje težine, količine, brzine i tlaka vode
- hidronike** (grč. hydor, nike pobjeda) "pobjeda vode", postupak kojim se tkanine, klobučine i kože čine nepropusnim za vodu, ah propusnim za zrak
- hidronoza** (grč. hidros znoj, nosos bolest) med. groznica sa znojenjem
- hidropat** (grč. hydor, pathos bolest) liječnik koji liječi vodom
- hidropatija** (grč. hydor, pathos bolest) med. liječenje vodom = hidroterapija
- hidropičan** (grč. hydrops gen. hydropos vodena bolest) med. bolestan od vodene bolesti
- hidropira** (grč. hidros znoj, pyr vatra) med. v. hidronoza
- hidropizija** (grč. hydrops gen. hydropos) med. v. hidropsija
- hidroplan** (grč. hydor, lat. planum ravan) v. hidroavion
- hidroplanaža** (grč. hydor, fr. planage) brzo kretanje hidroplana po vodi, ali bez odvajanja od vode i uzlijetanja
- hidropneumatičan** (grč. hydor, pneuma dah, zrak) koji se tiče vode i zraka (phna)
- hidropneumonija** (grč. hydor, pneumonia plućna bolest) med. vodena bolest pluća
- hidropoetici** (grč. hidros znoj, poietikos tvorben, poieo pravim, izazivam) mn. med. sredstva koja izazivaju znojenje
- hidroponika** (grč. hydor voda, poneo radim, trudim se, nastojim) uzgajanje kulturnih biljaka umjetnim hranjenjem kemijskim otopinama u vodi (korijenje biljaka raste u vodi kojoj se dodaju potrebni hranjivi sastojci)
- hidropozija** (grč. hydor, posis pijenje) pijenje vode
- hidrops** (grč. hydrops gen. hydropos) med. bolesnik od vodene bolesti
- hidropsija** (grč. hydrops gen. hydropos) med. vodena bolest
- hidroptici** (grč. hydrops gen. hydropos vodena bolest) mn. med. sredstva, lijekovi protiv vodene bolesti
- hidrorahis** (grč. hydor, rachis hrptenjača) med. vodena bolest hrptenjače

hidroreja (grč. hydor, rheo tečem, curim) med. istjecanje vode, vodotečina

hidrorhis (grč. hydor, orchis sjemenik) med. vodena bolest sjemenika (muda)

hidrosaharoza (grč. hydor, sakcharon šećer, sok iz bambusove trske) zašećerena voda

hidrosfera (grč. hydor, sfaira kugla) geom. vodeni Zemljin omotač, sva voda na površini Zemlje (čije dvije trećine pokriva)

hidroskop (grč. hydor, skopeo gledam) 1. vodeni sat; 2. pronalazač izvora

hidroskopija (grč. hydor, skopeo promatram) 1. v. hidatioskopija; 2. ispitivanje vode s obzirom na njezine sastojke

hidrostatični (grč. hydor, statikos koji zaustavlja; vičan mjerenju težine) koji se tiče hidrostatike; uzrokovan, izazvan tlakom vode; *hidrostatična preša* uređaj koji ravnomjerno prenosi vanjski tlak kroz tekućine, služi za vršenje velikih pritisaka malom snagom; *hidrostatična vaga* sprava za pokusno dokazivanje Arhimedovog zakona; *hidrostatični paradoks* pokus kojim se dokazuje da tlak jedne tekućine na dnu posude ne zavisi od oblika posude, nego samo od površine dna i visine tekućine u posudi

hidrostatika (grč. hydor, statike) fiz. dio hidromehanike koji proučava ravnotežu tekućih tijela

hidrotahimetar (grč. hydor, tachys brz, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje brzine vode

hidrotehnika (grč. hydor, tehnike) znanost o građevinarstvu u vodi, o vodogradnji, tj. o radovima na reguliranju rijeka i potoka, o kopanju kanala radi melioracije zemljišta (*poljoprivedna hidrotehnika*), o izgradnji luka i osposobljavanju rijeka za promet (*prometna hidrotehnika*), o uvo-

đenju vodovoda i kanalizacije po naseljima (*sanitarna hidrotehnika*), o iskorištavanju vodne snage (*industrijska hidrotehnika*) itd.

hidroteka (grč. hydor, theke kutija, spremnica) zool. hitinski omotač proširen u obliku čašice oko pojedinih hidranata u koji se hidrant može uvući

hidrotekt (grč. hydor, tekton stručnjak) hidrotehnički inženjer

hidroterapija (grč. hydor, therapeia liječenje) znanost o liječenju vodom; liječenje vodom (hladnom ili toplom, običnom ili mineralnom, pod tušem, u kadi ili bazenu)

hidrotičan (grč. hidrotikos) med. koji potiče znojenje

hidrotoraks (grč. hydor, thorax prsni koš) med. vodena bolest prsa

hidrotropizam (grč. hydor, tropos) biol. v. pod tropizam

hidroza (grč. hidros znoj) med. znojenje

hidrozoje (grč. hydor voda, zoon životinja) mn. zool. vodene životinje, klasa najjednostavnije građenih životinja (polipi, meduze...), žive poglavito u moru

hifa (grč. hyfe tkanje, tkivo) bot. dugačka, bezbojna stanica kod gljiva

hifen (grč. e hyfen, hyf-, en) gram. 1. crtica (-); 2. spajanje dviju riječi u složenicu

higeist (grč. hygieia zdravlje) onaj koji radi na unapređivanju zdravlja

higeologija (grč. hygieia zdravlje, logia znanost) v. higijena

high-life čit. haj-lajf (engl.) otmjeni, viši društveni krugovi, otmjen svijet

higijastika (grč. hygiastikos ljekovit, hygieia zdravlje) vještina čuvanja zdravlja

Higijeja (grč. Hygieia) 1. mit. grčka božica zdravlja, Asklepijeva kći (prikazivana kao djevojka sa školjkom u ruci iz koje pije zmija); 2. astr. asteroid otkriven 1849. g.

- higijena** (grč. hygieia zdravlje) znanost o čuvanju zdravlja (pojedince i naroda, tj. osobna, javna i socijalna higijena)
- higijeničar** (grč. hygieia zdravlje) stručnjak za higijenu
- higiokomija** (grč. hygieia zdravlje, komizo njegovanje) čuvanje zdravlja
- higro-** (grč. hygros) predmetak u složenicama sa značenjem: vlaga, vlažan
- higrobarometar** (grč. hygros, barys težak, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje vlažnosti zraka
- higrodermije** (grč. hygros, derma koža) med. kožne bolesti praćene izlučivanjem krvnog seruma
- higroaudiometar** (grč. hygros, eudios, tih, miran, metron mjera, mjerilo) v. audiometar
- higrofilij** (grč. hygros, filios koji voli) bot. v. higrofiti
- higrofilija** (grč. hygros, filia naklonost, voljenje) bot. oprašivanje pomoću bičanja vode (kod nekih vodenih biljaka)
- higrofiti** (grč. hygros, fyton biljka) mn. bot. biljke kojima je potrebno mnogo vlage; usp. kserofiti
- higrofobija** (grč. hygros, fobos strah) psih. strah, zaziranje od vlage ili tekućine
- higrograf** (grč. hygros, grafo bilježim) higrometar koji automatski bilježi promjene u vlažnosti zraka
- higrogram** (grč. hygros, gramma slovo) crtež što ga ispisuju higrograf
- higrokolirij** (grč. hygros, kollyrion mast za oči) med. tekući lijek za oči
- higrologija** (grč. hygros, logia znanost) znanost o vlažnosti zraka
- higrometar** (grč. hygros, metron mjera, mjerilo) vlagomjer, instrument za promatranje promjena u vlažnosti zraka; higroskop
- higrometrija** (grč. hygros, metria mjerenje) mjerenje vlažnosti zraka
- higroskop** (grč. hygros, skopeo promatram) v. higrometar
- higroskopicitet** (grč. hygros, skopeo promatram) svojstvo tvari da upija, privlači vlagu iz zraka
- higroskopičan** (grč. hygros, skopeo promatram) koji privlači, upija vlagu iz zraka i zbog toga bubri, npr. kosa, riblja kost, drvo, kuhinjska sol i dr.
- hijacint** (grč. hyakinthos) 1. bot. zumbul; 2. u st. vijeku: dragi kamen boje zumbula; 3. danas: lisnati cirkon (dragi kamen)
- Hijade** (grč. Hyades) mn. mit. nimfe, Atlasove kćeri koje su toliko tugovale za svojim u lovu nastradalim bratom Hijantom da su ih bogovi iz sažaljenja pretvorili u skupinu od sedam zvijezda u glavi zvijezda Bika
- hijalit** (grč. hyalos staklasto proziran kamen, lithos kamen) stakleni opal, prozirna i kao staklo sjajna vrsta opala; sjajnocrna, staklasta i prozirna masa za izradu umjetničkih posuda
- hijalitis** (grč. hyalos staklasto proziran kamen) med. upala očnog staklastog tijela
- hijalografija** (grč. hyalos staklasto proziran kamen, grafo crtam, slikam) mozaik od jantara, prozirne smole i kristala; također: = hijalotipija
- hijaloidan** (grč. hyaloeides) proziran kao staklo, staklast
- hijaloideja** (grč. hyalos staklo, eidos oblik) zool. staklasta očna opna
- hijalotipija** (grč. hyalos staklo, typos otisak, slika) staklopis, tiskanje na staklu (obično sitotisak); slikanje na staklu
- hijalurgija** (grč. hyalos staklo, ergon djelo) proizvodnja stakla, staklarstvo
- hijat** (lat. hiatus) gram. zijev, susret dvaju samoglasnika na kraju jedne i na početku sljedeće riječi (ili sloga); prekid, praznina

hijazam (grč. chiasma) 1. znak **h** (hi) u grčkom, u latinskom H, križanje, iskrižanost; *chiasma nervorum optico-rum* čit. hijazma nervorum optikorum (lat.) zool. križanje, iskrižanost očnih živaca

hijazam (grč. chiasmus) 2. označavanje znakom h (hi) ili križićem (+) da bi se upozorilo na krivotvorenost nekog mjesta, ili s y da bi se obratila pozornost na njegovu ljepotu; 3. pjesnička figura koja se sastoji u ponavljanju istog izričaja na taj način što se drugi puta ponavljaju riječi u obrnutom redoslijedu (npr. Nešto diše, uzdiše, uzdiše i diše)

hijena (grč. hyaina) zool. zvijer slična vuku, poznata po tome što se hrani strvinom

hijerarh (grč. hieros svet, archo vladam, hierarches) pristaša vladavine svećenstva; prvosvećenik, duhovni starješina (poglavar) kod pravoslavaca

hijerarhija (grč. hierarchia) 1. vladavina svećenstva; 2. stroga podjela svećenika po činovima; 3. podijeljenost nekog društvenog staleža po starješinstvu, npr. vojna, svećenička, činovnička hijerarhija

hijeratičan (grč. hieratikos) svećenički; koji se tiče svetih obreda; *hijeratično pismo* vrsta kurzivnog pisma starih Egipćana kojim su se služili u rukopisima, poveljama, pismima i dr. (za razliku od demotičnog pisma)

hijerentizam ret. figura u kojoj se ironija javlja u obliku dobrog raspoloženja, npr.: "Blago tebi kad si lud!"

hijerodrama (grč. hieros, drama radnja, čin, djelo) drama s temom iz Svetog pisma

hijerofant (grč. hierofantes) tumač i učitelj bogoslužnih obreda kod starih Grka i Egipćana; osobito: prvosvećenik Demetrin i načelnik (rukovoditelj) eleuzinijskih misterija

hijeroglifi (grč. hieros, glyfo izdubem, režem) slikovito (u obliku figura) pismo starih Egipćana; pren. teško razumljivo, nečitko pismo

hijeroglifika (grč. hieros, glyfo izdubem, režem) poznavanje tajnog pisma; jezik u slikama

hijeroglifski (grč. hieros, glyfo izdubem, režem) slikovito prikazan, slikovit; nejasan, nečitak

hijerograf (grč. hieros, grafo pišem, opisujem) opisivač stvari koje se smatraju svetim

hijerografija (grč. hieros, grafo pišem, opisujem) 1. tajno pismo; 2. opisivanje i objašnjenje obreda, svetih spisa itd.

hijerograma (grč. hieros, gramma slovo, pismo) tajno svećeničko pismo

hijerogramatist (grč. hierogrammateys) poznavatelj svećeničkog pisma (kod starih Egipćana)

hijerokracija (grč. hieros, kratos vlada, vlast) vladavina svećenstva

hijerokrat (grč. hieros, kratos vlada, vlast) svećenik-vladar

hijerologija (grč. hieros, logia) 1. opisivanje duhovnih stvari; 2. naučavanje o svećeničkim obredima

hijeromantija (grč. hieros, manteia pretkazivanje, proricanje) proricanje iz utrobe žrtvenih životinja

hijeroskopija (grč. hieros, skopeo promatram, gledam) v. hijeromantija

hijeroteka (grč. hieros, theke spremnica, kovčeg) 1. sandučić u kojem se čuvaju stvari koje se smatraju svetim (u Katoličkoj crkvi); 2. također: grob sveca

hijerotet (grč. hieros, tithemi) uređivač ili osnivač (tvorac) obreda

hijerotika (grč. hieros) naučavanje o posvećivanju

hijetografija (grč. hyetos kiša, grafo opisujem) "opisivanje kiše", spis o kišovitosti neke zemlje

hijetometar (grč. hyetos kiša, metron mjera, mjerilo) kišomjer; usp. ombrometar i pluviometar

hijetometrija (grč. hyetos kiša, metria mjerenje) mjerenje (pomoću hijetometra) količine kiše koja padne

hijetoskop (grč. hyetos kiša, skopeo promatram, gledam) kišomjer; usp. ombrometar i pluviometar

hijuš (mađ. hius) ris

hikjaja (tur. hikaje, hikajet) bajka, legenda, pripovijetka, priča, novela

hikmet (tur.) mudrost; čudo, zagonetnost

hikori (engl. hickory) bot. vrsta teškog i tvrdog sjevernoameričkog drveta iz roda oraha; upotrebljava se za izradu skija

hil (grč. chylos sok) fiziol. v. hilus

hile (grč. hyle šuma; tvar, materija, lat. silva šuma, drvo) fil. tvar, materija, pratvar (osobito: tobožnji "kamen mudrosti")

hilemorfizam (grč. hyle tvar, materija, morfe oblik) fil. naučavanje o spojenosti svih oblika (formi) s nekom tvari (materijom)

hiletika (grč. hyle tvar, materija) fil. znanost o materiji, o supstanci svijeta

hilifikacija (grč. chylos sok, lat. facere činiti, stvarati) v. hilopoezis

hilijada (grč. chilias gen. chiliados) zbirka, niz ih broj od tisuću, tisuću (hiljadu) godina

hilijast (grč. chilioi tisuću) pristaša ili pobornik hilijazma, osobito u I. i II. st.

hilijazam (grč. chilioi tisuću) naučavanje gnostičara i Svetog pisma (Mt 26,29 i Otk 20,4 i d.) o budućem Kristovom kraljevstvu na Zemlji, očekivanje da će Krist osobno sići s neba i vladati 1000 godina prije propasti svijeta; fil. prema Kantu: vjera u napredovanje ljudi prema dalekom cilju moralnog savršenstva

hiliogon (grč. chilioi tisuću, gonia kut) tisućukutnik

hilizam (grč. hyle tvar, materija) fil. pogled na svijet koji smatra tvar (hyle) supstancom svijeta, ne odričući ipak postojanje "duha" (koji je određeno preinače nje i kompliciranje tvari); supr. psihizam

hilobijci (grč. hyle šuma, bioo živim, hylotion) mn. ljudi koji žive po šumama, stanovnici šume

hilofagi (grč. hyle drvo, fagein jesti) drvojadi, drvožderi

hiloforan (grč. chylos sok, fero, foreo nosim) koji vodi mliječni sok (hilus)

hiloftarza (grč. chylos sok, ftharsis uništenje) med. uništavanje mliječnog soka (hilusa)

hilogenija (grč. hyle tvar, materija, genos podrijetlo) nastanak i razvoj tvari

hilognozija (grč. hyle tvar, materija, gnosis spoznaja, spoznavanje) naučavanje, znanost o materiji ih pratvari

hiloklepsa (grč. chylos sok, klepto skrivam) med. lagano gubljenje hilusa

hilologija (grč. chylos sok, logia) 2. znanost o mliječnom, probavnom soku (hilusu)

hilologija (grč. hyle materija, tvar, logia znanost) 1. znanost o tvari

hilonomičan (grč. hylonomos) koji u šumama pase, boravi ili živi

hilopatizam (grč. hyle tvar, pathos čuvstvo, osjećaj) fil. naučavanje koje tvari kao takvoj pripisuje osjećaje i strasti

hiloplastika (grč. cheilos, plastike) 2. v. heiloplastika

hiloplastika (grč. hyle tvar, plastikos koji uobličava, koji oblikuje) 1. v. hilogenija

hilopoetičan (grč. chylos sok, poietikos tvorben) koji stvara ili daje hilus

hilopoezis (grč. chylos sok, poiesis pravljenje, stvaranje) fiziol. stvaranje hilusa u želucu

hilopsihizam (grč. hyle tvar, psyche duša) v. hилоzoizam

hiloreja (grč. chylos sok_v rheo tečem, curim) med. bolesni izljev hilusa, mljekast proljev

hiloteist (grč. hyle tvar, theos božanstvo) onaj koji tvar, tj. svijet, smatra božanstvom

hiloteizam (grč. hyle tvar, theos božanstvo) naučavanje o božanstvenosti stvari

hilotoraks (grč. chylos sok, thorax prsni koš) med. izljev mliječnog soka (hilusa) u prsni koš

hilozis (grč. chylosis pretvaranje u sok) fiziol. v. hilopoezis

hилоzoist (grč. hyle tvar, zoe život) pristasa hилоzoizma

hилоzoizam (grč. hyle materija, zoe život) fil. smjer koji smatra da je sva tvar živa i da ima duševne osobine, shvaćanje "da tvar nikada ne može postojati niti biti djelatna bez duha kao ni duh bez stvari" (Goethe), i da "svaki atom posjeduje određenu inherentnu količinu snage i da je, u tome smislu, oduhovljen" (Haeckel)

hilurija (grč. chylos sok, uron mokraća) med. mokrenje mliječnim sokom (hilusom)

hilus (grč. chylos sok) fiziol. mliječni, hranjivi sok, bijeli sok koji se stvara od hrane putem druge probave i koji potom prelazi u krv

hiljada (grč. hiliias, gen. hiliados) tisuća

him (grč. chymos tekućina, sok) fiziol. v. himus

himber (njem. Himbeere) malina

himen (grč. hymen opna) anat. djevičanska opna na ulazu u rođnicu, djevičnjak

Himenej (grč. Hymen) mit. starogrčki bog braka i svadbe, prikazivan kao mladić sa svadbenom buktinjom i vijencem;

himenej (grč. hymenaios) svadbena pjesma

himenitis (grč. hymen opna) med. upala utrobne sluznice

himenografija (grč. hymen opna, grafia opis) opisivanje kože (opne)

himenologija (grč. hymen opna, logia znanost) znanost o opni

himenopteri (grč. hymen opna, pteron krilo) mn. zool. opnokrilci

himenopterologija (grč. hymen opna, pteron krilo, logia znanost) zool. znanost o opnokrilcima

himenotomija (grč. hymen opna, tome rezanje) med. rezanje opne

Himera (grč. Chimaira) 1. mit. legendarna, strašna neman kod starih Grka (sprijeda lav, u sredini koza, a straga zmaj); 2. pren. varka, priviđenje, sanjarija, neizvediva misao

himeričan (grč. chimaira) neostvariv, nestvaran, neizvediv

himifikacija (grč. chymos sok, lat. facere učiniti, načiniti) fiziol. pretvaranje hrane u himus, prva probava hrane u želucu

himna (grč. hymnos) 1. kod Grka: pjesma pohvalnica, pohvalna pjesma u čast bogova ili heroja, prvotno epska, kasnije više hrska; 2. danas: svečana lirska pjesma; 3. kod kršćana crkvena pjesma (često u duhu i po obliku Davidovih psalama)

himnarij (lat. hymnarium) knjiga katoličkih crkvenih himni

himničar (grč. hymnos) pjesnik himni

himnograf (grč. hymnos) v. himničar

himnologija (grč. hymnos, logia) naučavanje o crkvenim pjesmama i pjesnicima

himoreja (grč. chymos sok, rheo tečem, curim) med. istjecanje kaše od hrane iz rana tankog crijeva

himoza (grč. chymos sok) v. himifikacija

himus (grč. chymos sok) fiziol. djelovanjem žuči izmijenjena kaša probavljene hrane, služi prehranjivanju

Hindu skupni naziv za arijska plemena naseljena u Indiji

hinduizam suvremeni oblik brahmanizma u današnjoj Indiji; svi običaji, vjerski obredi i shvaćanja, tradicije i mitologije koje su utvrđene svetim knjigama (Vede i dr.) i propisima brahmana'

hindustani glavni jezik u Pakistanu i sjevernoj Indiji

hinkeman uškopljeni ili zbog nekog drugog razloga seksualno nesposobni muškarac (naziv prema Eugenu Hinkemannu, glavnom junaku istoimene drame njemačkog pisca Ernesta Tolera, 1893—1939)

hintov (mađ/ hinto) kočija, karuce

hinzir (tur. hynzyr) svinja

hip-hip-hura! (engl. hip, hip. hurrah) hura! živio!

hipaciditet (grč. hypo, lat. aciditas kiselost) med. nedostatak kiseline

hipaktici (grč. hypaktikos koji pročišćuje, hypago čistim, pročistim) mn. med. sredstva za blago čišćenje (crijeva)

hipalgezija (grč. hypo pod, ispod, algos bol) med. ublažen osjećaj bola

hipantropija (grč. hippos konj, anthropos čovjek) ludilo u kojem bolesnik umisli da je konj

hipapopleksija (grč. hypo, apoplexia kap) med. slab, mah udar kapi

hiparh (grč. hipp-archos) zapovjednik konjice

hiparhija (grč. hipparchia) čin hiparha; odred grčke konjice od 512 vojnika

hipate (grč. hypatos najviši, hypatos sc. chorde) glaz. najviša ili, po današnjem nazivlju, najniža, najdublja žica starogrčkog tonskog sustava

hiper- (grč. hyper) preko-, nad-, iznad (javlja se kao predmetak u složenicama i označava nešto prekomjerno, povećano, suviše i si.)

hiperaciditet (grč. hyper, lat. aciditas kiselost) med. višak kiseline, povećana kiselost; supr. hipoaciditet

hiperafija (grč. hyper, apto dodirnem, pipnem) med. bolesno povećana sposobnost osjećaja dodira, preosjetljivost pri dodirivanju

hiperalgezija (grč. hyper, algosis osjećaj bola) med. povećana, pojačana osjetljivost bola

hiperastenija (grč. hyper, astheneia slabost) med. potpuna malaksalost i iscrpljenost

hiperaukseza (grč. hyper, auxesis povećanje) med. bolesno povećanje, npr. šarenice oka

hiperbaton (grč. hyperbaton od hyperbaino) premještanje riječi iz njihovog uobičajenog reda (kao gramatička figura)

hiperbola (grč. hyperbole) 1. geom. krivulja koja ima svojstvo da je za svaku njezinu točku razlika udaljenosti od dviju stalnih točaka uvijek jednaka (konstantna); usp. elipsa, parabola; 2. ret. pretjerivanje, preuveličavanje radi izražavanja određenog emocionalnog stanja (npr. Imao sam glas kao vjetar, ruke kao hridine...)

hiperboličan (grč. hyperbolikos) 1. geom. koji pripada hiperboli, koji se tiče hiperbole, oblika hiperbole; 2. ret. pretjeran (izrazom, riječima)

hiperbolizirati (grč. hyperbole) ret. pretjerati, pretjerivati (riječju, izrazom)

hiperboloid (grč. hyperbole, eidos oblik) geom. zakrivljena površina drugoga stupnja s jednim središtem koju neke ravnine sijeku po hiperbolama; tijelo omeđeno takvom površinom

hiperbulija (grč. hyper, bulomai hoću) prekomjerno povećana snaga volje

hiperdaktilija (grč. hyper, daktylos prst) prekobrojnost prstiju (ruke ili noge)

hiperdrama (grč. hyper, drama radnja) drama nezgodna i teška za prikazivanje (zbog nedostatka sredstava za njezino izvođenje)

hiperdulija (grč. hyper, dulia ropstvo)

pretjerano štovanje, npr. nekog boga

hiperemija (grč. hyper, haima krv)
med. prepunjenost krvlju, prezasićenost krvnih žila krvlju

hiperepidoza (grč. hyper, epidosis rasteenje) med. povećanost nekog tkiva ili organa

hipereretizija (grč. hyper, erethizo dražim, nadražujem) v. hiperestezija

hiperestezija (grč. hyper, esthesis osjećaj, osjet) med. pretjerana osjetljivost i razdražljivost

hiperfizički (grč. hyper, fysikos) nadosjetilni, natprirodni

hiperflegmatičan (grč. hyper, flegmatikos sluzav) suviše trom, previše spor

hipergeuzija (grč. hyper, geusis okus) med. prekomjerna osjetljivost okusa

hiperhedonija (grč. hyper, hedone zadovoljstvo) med. pretjerana pohotljivost

hiperhidroza (grč. hyper, hidros znoj) med. prekomjerno znojenje

hiperkatalektički (grč. hyper, katalego navodim, po redu kazujem) metr. naziv za stih koji je za jedan slog duži od potpunog

hiperkatarza (grč. hyper, katharsis čišćenje) med. prekomjerno čišćenje (crijeva)

hiperkritičar (grč. hyper, kritikos) pretjerano strog kritičar

hiperkritika (grč. hyper, kritike) pretjerano stroga kritika; strast za kuđenjem

hiperkriza (grč. hyper, krisis odluka, rezultat) med. suviše velik preokret u stanju neke bolesti

hiperkultura (grč. hyper, lat. cultora) prekomjerna naobrazba (kultura)

hipermangan kem. kalijev permanganat (lat. kalium hypermanganicum), tamnoljubičasti kristali zelenoplava metalna sjaja i trpka okusa; rastopljen u hladnoj vodi služi kao

dezinfekcijsko sredstvo za ispiranje rana, čireva, protiv znojenja nogu i dr.

hipermastija (grč. hyper, mastos dojka, sisa) med. prekobrojnost bradavica (na dojci)

hipermetropija (grč. hyper, metron mjera, ops gen. opos oko) med. urođena dalekovidnost

hipermnezija (grč. hyper, mneme sjećanje, pamćenje) neprirodna, povećana moć pamćenja

hipernoja (grč. hyper, noos um, duh) med. svaka bolest s povećanom djelatnošću duha

hiperoksid (grč. hyper, oxys) v. superoksid

hiperoksidacija (grč. hyper, oxys) kem. prezasićenost kisikom

hiperopsija (grč. hyper, ops gen. opos oko) v. hipermetropija

hiperosmija (grč. hyper, osme miris) med. bolesno povećana sposobnost mirisanja

hiperostoza (grč. hyper, osteon kost) med. prebujno rastenje koštanog tkiva; također: bolesna zadebljalost cijele kosti

hiperpatija (grč. hyper, pathos osjećaj, strast; bolest) med. prekomjerna osjetljivost ili sklonost bolestima

hiperplazija (grč. hyper, plasso uobličavam, oblikujem) biol. v. pod hipertrofija

hiperprodukcija (grč. hyper, lat. productio proizvodnja) proizvođenje nečega više nego što je potrebno, stanje kad se više proizvodi nego što se može potrošiti

hipersarkoza (grč. hyper, sarx gen. sarkos meso) med. prekomjerno rastenje mesa, "divlje meso"

hiperskepticizam (grč. hyper, skepsis sumnja) pretjerana sumnjičavost

hiperstenija (grč. hyper, sthenos snaga, jakost) prevelika jakost tijela; bolesno povećana životna snaga

hipertenzija (grč. hyper, lat. tendere, tensum napinjati, naprezati, tensio napinjanje) med. povišenje krvnog tlaka; povišen krvni tlak

hipertermija (grč. hyper, thermos topao, vruć) med. povišenje tjelesne topline iznad normale, tj. iznad 37 °C; povišena temperatura

hipertimija (grč. hyper, thymos duša, srce, osjećaj, strast) 1. med. duševna bolest s ludom hrabrošću; 2. pretjeran spolni nagon

hipertonija (grč. hyper, tonos zategnutost, napon) 1. prenapregnutost, prenapetost; 2. med. povećana napetost arterijske muskulature; povišeni krvni tlak u oku (kod glaukoma)

hipertrinoza (grč. hyper, thrix gen. trichos vlas, dlaka) prekomjerna dlakavost

hipertrofija (grč. hyper, trofe hrana, prehrana) preuhranjenost; biol. pretjerano povećavanje jednog organa rastanjem njegovih normalnih sastojaka ili njihovim umnožavanjem (*hiperplazija*); također: prekomjerna povećanost cijelog organizma

hipestezija (grč. hypo pod, ispod, esthesis osjećaj) psih. nedovoljna, oslabljena osjetljivost

hipijade (grč. hippos konj) umj. kipovi žena-konjanika, npr. amazonki

hipijatrika (grč. hippos konj, iatreia liječenje) znanje ili vještina liječenja konja

hipik (engl. hippie, hippy) pripadnik prosvjednog pokreta čiji je vrhunac bio krajem šezdesetih godina 20. st.; karakteristike tog pokreta su odbacivanje konvencionalnog izgleda i ponašanja te propagiranje mira i ljubavi

hipnobat (grč. hypnos san, baino idem) mjesečar

hipnofobija (grč. hypnos san, fobos strah) trzanje od straha u snu

hipnolepsija (grč. hypnos san, lepsis obuzimanje, napad) med. bolesna želja za spavanjem, stalna pospanost

hipnologija (grč. hypnos san, logia znanost) znanost o snu

hipnopatija (grč. hypnos san, pathos bolest) med. bolest spavanja

Hipnos (grč.) mit. božanstvo sna, sin Noći, blizanac Smrti

hipnotičan (grč. hypnotikos) koji uspavljuje, koji lišava djelovanja svijesti

hipnotik (grč. hypnos san) med. sredstvo, napitak za uspavljivanje

hipnotizam (grč. hypnos) znanost o promjenama u djelatnosti mozga i živaca koje u ljudskom tijelu izazivaju sredstva za uspavljivanje hipnozom; bezvoljno i nesvjesno stanje hipnotizirane osobe

hipnotizer (grč. hypnos san) onaj koji druge dovodi u stanje hipnoze

hipnotizirati (grč. hypnos san) 1. uspavati, uspavljivati; 2. psih. uporabom vanjskih sredstava dovesti nekog u stanje dubokog sna koje ide do potpunog isključenja djelatnosti svijesti, a praćeno je osjetilnim varkama i automatskim kretnjama; 3. pren. nekim potpuno ovladati, opčiniti koga

hipnoza (grč. hypnos san) 1. psih. uspavljivanje, umjetno stvoreno stanje svijesti (slično snu) u kojem je svojevolumna djelatnost mišljenja i htijenja, zbog određenog ograničavanja svijesti, smanjena ih posve isključena, tako da je osoba dovedena u takvo stanje posebno podobna za sugestije; 2. fiziol. isključivanje određenih ganglijskih stanica kore velikog mozga koje, u budnom stanju, izazivaju svjesne i voljne radnje

hipo- (grč. hypo) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: pod, ispod

hipo- (grč. hippos) 2. predmetak u složenicama sa značenjem: konj, konjski

hipobaza (grč. hypo, basis osnova) podloga, osnova, postolje

hipobijazam (grč. hypo, biazos svodim) mat. svodenje jednadžbe na niži stupanj

hipoblast (grč. hypo, blastos klica) zool. unutrašnji list u zametku (embriju)

hipoblefar(on) (grč. hypo, blefaron očna vjeda) med. 1. otečenost-ispod očnih vjeda; 2. umjetno oko

hipocentar (grč. hypo, lat. centrum središte) geo. točka u dubini Zemljine kore iz koje dolaze potresi i iz koje se šire k površini i dubini Zemlje

hipocikloida (grč. hypo, kyklos' krug, eidos oblik) mat. krivulja koju opisuje točka na kružnici koja se kotrlja po unutrašnjoj strani druge kružnice; usp. epicikloida

hipodam (grč. hippodamos koji ukroćuje konje) krotitelj konja

hipodermatičan (grč. hypo, derma koža) koji se nalazi ispod kože, potkožni

hipodrom (grč. hippodromos) 1. mjesto za održavanje konjskih utrka, trkalište

hipodrom (grč. hypo-dromos utočište) 2. pokriveno mjesto za šetanje, pokriveno šetalište

hipofagija (grč. hippos konj, fagein jesti) jedenje konjskog mesa

hipofiličan (grč. hypo, fyllon list) bot. koji raste ispod lista

hipofilokarpičan (grč. hypo, fyllon list, karpos plod) bot. kojem raste plod ispod lista

hipofiza (grč. hypofysis porast, priraštaj, od hypofysomai rasti poslije, prirasti) anat. moždani privjesak (mala žlijezda u mozgu s isključivo unutrašnjim liječenjem)

hipoflegmazija (grč. hypo, flegmasia) med. mala upala

hipofora (grč. hypofora snošenje, odvođenje dolje) 1. med. čir s fistulom; 2. ret. napomena, primjedba

hipoftalmija (grč. hypo, ofthalmos oko) v. hipopion

hipogastrij (grč. hypo, gaster trbuh) anat. donji dio trbuha (od pupka do preponske spone)

hipogej (grč. hypo, ge zemlja) podzemni prostor; podrum; grob, grobnica, = katakombi

hipoginičan (grč. hypo, gyne žena) "koji je ispod ženskog organa"; bot. naziv za cvijet kod kojega su prašničke nit, vjenčić i čašica dublje "od plodišta

hipoglosis (grč. hypo, glossa jezik) med. čir pod jezikom

hipoglosus (grč. hypo, glossa jezik, lat. nervus hypoglossus) anat. živac koji pokreće jezik (dvanaesti lubanjski živčani par)

hipogram (grč. hypo, gramma pismo, pisano) potpis (osobito pri dnu stupova)

Hipogrif (grč. hyppos konj, gryps ptica grif) krilati konj kojega je izmislio talijanski pjesnik Boiardo; također: = Pegaz

hipoholija (grč. hypo, chole žuč) med. smanjeno izlučivanje žuči

hipohondar bolesnik od hipohondrije, sumoran, sjetan čovjek; nastran čovjek, samomučitelj; umišljeni bolesnik

hipohondrialgija (grč. hypo, chondros hrskavica na donjem dijelu prsne kosti, algos bol) med. hipohondričan bol

hipohondričan sumoran, sjetan, samomučiteljski; nastran

hipohondrij (grč. hypo, ispod; chondros hrskavica na donjem kraju prsne kosti) anat. dio tijela ispod rebra gdje su jetra, želudac i slezena; abdomen

hipohondrija (grč. hypochondrios koji se nalazi ispod prsne hrskavice, ispod prekordija, hypo ispod, chondros hrs-

kavica na donjem kraju prsne kosti — mislilo se da je donji trbuh središte hipohondrije) Sumornost, sjeta (kao posljedica živčane bolesti koja se sastoji u stalnoj zabrinutosti za stanje zdravlja svog tijela ili duha); stalna, pretjerana i bezrazložna zabrinutost za svoje zdravlje, praćena strahom od bolesti koje stvarno ne postoje; pren. nastranost; usp. heautontimorumenija

hipokampi (grč. hippo-kampe) mn. mit. morska čudovišta s konjskim tijelom na kojima jašu morski bogovi (čest motiv na starim sarkofazima)

hipokarpičan (grč. hypo, karpos plod) bot. koji se nalazi ispod plodnice

hipokofoz (grč. hypokofos nagluh) med. naglušost

hipokoristik (grč. hypokoristikon) 1. imenica od milja, umiljenica (npr. Sanja — Sanjica)

hipokorizam (grč. hypokorismos laskavo nazivanje, laskav naziv) laskava riječ; ublažujući izraz, = eufemizam

Hipokrat glasoviti grčki liječnik iz 4. st. pr. n. e. (smatra se osnivačem liječničke znanosti)

hipokratici liječnici pristaše načina liječenja najglasovitijeg liječnika st. vijeka Hipokrata (460—377. pr. n. e.) koje se poglavito sastoji u čekanju da sama priroda pomogne izliječenju (načelo: *medicus curat, natura sanat* liječnik se skrbi, priroda liječi)

hipokrit (grč. hypokrites) licemjer

hipokrizija (grč. hypokrisis) pretvaranje, licemjerje

hipolog (grč. hippos konj, logos) poznavatelj konja

hipologija (grč. hippos konj, logia) konjarstvo, znanost o konjima

hipomahija (grč. hippomachia) konjićka bitka

hipomanija (grč. hippomania ludo vođenje konja) pretjerana ljubav prema konjima

hipomantija (grč. hippos konj, manteia pretkazivanje) proricanje po hrzanju konja

hipomnema (grč. hypomnema) sjećanje; dodatak, dometak (pismu, spisu); spomenica, ljetopis; također: protokol

hipomnematograf (grč. hypomnematografos) pisac spomenice, ljetopisac, onaj koji piše u spomenicu, također: protokolist

hipomorija (grč. hypomoros sulud, luckast) psih. suludost, luckastost

Hiponaktov stih metr. stih nazvan prema grč. pjesniku Hiponaktu (Hipponax) oko 550. pr. n. e.); v. holijamb

hipopatologija (grč. hippos konj, pathos bolest, logia znanost) znanost o konjskim bolestima

hipopion (grč. hypo pod, ispod, ops gen. opos oko, pyon gnoj) med. nakupljanje krvi i gnoja pod okom

hipoplazija (grč. hypo, plasso oblikujem, tvorim) med. zakržljalost, nepotpuna razvijenost nekog organa zbog smanjivanja broja i veličine stanica u njemu

hipopleksija (grč. hypo, plexis udarac, udar) med., lak moždani udar

hipopotam (grč. hippos konj, potamos rijeka) zool. vodeni ili nilski konj (u afričkim rijekama)

hiposfagma (grč. hyposfagma mjesto podliveno krvlju) med. podlijevanje ili izljev krvi, ospbito u oko

hiposkop (grč. hypo, skopeo promatram, gledam) voj. vrsta durbina sa dva dugačka kraka (služi za promatranje neprijatelja iz prikrivenog položaja, rova i si.)

hipospadija (grč. hypo, spao vučem) med. urođena nepravilnost kod koje muška mokraćna cijev ima otvor već

pri dnu ili u sredini donje strane uda;
supr. epispadija

hipospazma (grč. hypo, spasmus grč)
med. slab grč, osobito očnih vjeda

hipostatičan (grč. hypostatikos koji
stavlja pod, postojan) bitan, predme-
tan (supstancionalan), samostalan;
usp. hipostaza

hipostaza (grč. hypostasis podmetanje,
stavljanje pod; stavljenost pod; pod-
loga; talog; tvar, supstanca, materija;
postojanje, stvarnost) 1. podloga, os-
nova; 2. biće, supstanca; 3. kem. mo-
kraćni talog; 4. med. zastajanje krvi;
5. fil. opredmećenje, popredmećenje
nekog svojstva, nekog pojma, uopće
nečega apstraktnog

hipostazirati (grč. hypostasis) opred-
metiti, opredmećivati, popredmetiti,
popredmećivati, učiniti nešto pred-
metom ili supstancom, materijom,
stvarnim, oznaku nekog predmeta
promatrati kao zaseban predmet, ne-
što zamišljeno pretpostavljati kao da
stvarno postoji

hipostenija (grč. hypo, sthenos snaga,
jakost) med. malaksanje, slabljenje,
gubljenje snage

hipostil (grč. hypo, stylos stup, hypo-
stylon) arhit. pokriven hodnik sa stu-
povima

hipostrofa (grč. hypostrofe okretanje;
vraćanje, povratak) med. 1. okrenu-
tost (maternice); 2. povratak bolesti

hipotaksa (grč. hypotaxis) podređiva-
nje, podređenost; supr. parataksa

hipotaktičan (grč. hypotaktikos) koji
podređuje, koji se tiče hipotakse; na-
redni, sljedeći

hipoteka (grč. hypothekē zalog) nepo-
kretan zalog, zajam dan uz pribilje-
šku na imovinu, pravo vjerovnika na
nekretnine koje mu je dužnik ustupio
kao zalog

hipotekar (lat. hypothecarius) davatelj
zajma na hipoteku

hipotekarni (grč. hypothekē zalog) koji
se tiče hipoteke; *hipotekama banka*
banka koja daje zajmove na nekretni-
nine; *hipotekarni kredit* zajam dobi-
ven na zalog nekretnina; *hipotekarni*
poslovi davanje zajmova na podlogu
nekretnina

hipotenuza (grč. e hypoteinusa) geom.
najduža stranica u pravokutnom tro-
kutu, leži nasuprot pravom kutu

hipotermija (grč. hypo, thermos topao)
med. tjelesna temperatura ispod nor-
malne

hipotetičan (grč. hypothetikos) koji se
temelji na hipotezi, pretpostavljen,
uvjetan, nedokazan, sumnjiv; pogod-
beni; *hipotetična rečenica* gram. po-
godbena rečenica; log. *hipotetičan*
sud sud sastavljen od dvaju jedno-
stavnih sudova, od kojih je prvi raz-
log (pogodba), a drugi proizlazi iz nje-
ga kao posljedica, tj. predikat P pri-
pada subjektu S samo pod pretpo-
stavkom da predikat R pripada sub-
jektu Q, npr.: Ako sunce sja, trava
raste; *hipotetičan silogizam* silogizam
čije premise sadrže i hipotetične su-
dove (*čist hipotetičan silogizam* ako
su obje premise hipotetični sudovi,
onda je i zaključak hipotetičan; *mje-
šoviti hipotetičan silogizam* ako je je-
dna premisa kategoričan sud, onda
je i zaključak kategoričan)

hipoteza (grč. hypothesis) pretpostav-
ka, pretpostavljanje; znanstveno:
pretpostavka koja treba dopuniti os-
kudnu empirijsku spoznaju; prethod-
no uzimanje neprovjerenog i još ne-
dokazanog, ali i neopovrnutog, op-
ćeg pravila radi objašnjenja jedne ih
više činjenica; *ex hypothesi* čit. eks
hipotezi (lat.) na osnovi, prema pret-
postavci; *in hypothesi* čit. in hipotezi
(lat.) u primjeni na dani slučaj

hipotipoza (grč. hypo-typosis) ret. ne-
posredno, očito pretpostavljanje i pri-
kazivanje; kratak nacrt

- hipotireoidizam** (grč. hypo, thyreos štit, eidos oblik) med. smanjena dje-
latnost štitne žlijezde
- hipotonija** (grč. hypo, teino napinjem)
med. smanjena napetost tkiva
- hipotrof** (grč. hippotrofos koji hrani ko-
nje) uzgajivač konja
- hipotrofija** (grč. hippotrofia hranjenje
konja) uzgoj konja, konjarstvo
- hipotropičan** (grč. hypotropikos) koji
se rado ili lako vraća
- hipotropijizam** (grč. hypotropiasmos)
med. povratak bolesti
- hipso-** (grč. hypsos) predmetak u slože-
nicama sa značenjem: visok; uzvišen
- hipsograf** (grč. hypsos, grafo pišem) ak.
aparatus koji bilježi jakosti zračne
struje pri govoru
- hipsologija** (grč. hypsos uzvišenost, lo-
gia znanost) naučavanje, znanost o
uzvišenom
- hipsometar** (grč. hypsos visina, metron
mjera, mjerilo) visinomjer, aneroid
za barometarska mjerenja visina
- hipsometrija** (grč. hypsos visina, me-
tria mjerenje) mjerenje visina
- hipsotermometar** (grč. hypsos visina,
thermos topao, metron mjera, mje-
rilo) fiz. v. termobarometar
- hipurgija** (grč. hypurgia usluga, pomoć)
bolničarstvo, njega i skrb oko boles-
nika kao terapijska disciplina
- hipus** (grč. hippos) med. grč šarenice
oka s brzim i izmjeničnim sužava-
njem i proširivanjem zjenice
- hir** (tur. hyr) tvrdoglavost, ćudljivost,
objest, prohtjev, kapric
- hira** (alb.) sirutka
- hiragana** (jap.) japansko slogovno pis-
mo
- hiragon** (grč. cheir ruka, ago vodim)
naprava pomoću koje slijepi pišu
- hiragra** (grč. cheir ruka, agra plijen)
med. kostobolja ruke
- hircizam** (lat. hircus jarac) miris sličan
jarećem, prčevina
- hiriza** (grč. cheirizo vidarski postupam)
med. liječenje rukom; osobito: v. pod
magnetizirati 2.
- hirizam** (grč. cheirismos vidarsko po-
stupanje, liječenje) med. v. hiriza
- hirkaj-šerif** (ar.) ogrtač Prorokov, veo-
ma štovana muslimanska svetinja
- hiro-** (grč. cheir gen. cheiros) predmetak
u složenicama sa značenjem: ruka
- hirograf** (grč. cheir, grafo pišem) ruko-
pis; ono što je napisano rukom, pri-
znanica
- hirogramatomantija** (grč. cheir, gram-
ma pismo, pisano, manteia pretka-
zivanje) v. grafologija
- hirolog** (grč. cheir, logos govor) onaj koji
govori prstima; također: = hiromant
- hirologija** (grč. cheir, lego govorim) 1.
govor, sporazumijevanje prstima
(kod gluhonijemih); 2. = hiromantija
- hiromant** (grč. cheir gen. cheiros, man-
tis prorok) gatalac u dlan
- hiromantija** (grč. cheir, manteia pret-
kazivanje, proricanje) gatanje u dlan,
čitanje sudbine po crtama na dlanu
- hironij** med. opasan i teško izlječiv čir
(koji bi, tobože, mogao izlječiti samo
glasoviti vidar Hiron)
- hironomija** (grč. cheironomia kretanje
ruku po određenim pravilima) znanje
o retoričkom kretanju rukama, o
govorničkoj gestikulaciji (dio mimike)
- hiropedija** (grč. cheir, paideyo odga-
jam) vježbanje radi stjecanja spret-
nosti u rukama
- hiroplast** (grč. cheir, plasso uobličavam,
oblikujem) "rukotvorac", instrument
pomoću kojega se ruke (prsti) drže u
pravilnom položaju pri sviranju na
glasoviru
- hiroplastika** (grč. cheir, plastike vješti-
na uobličavanja) "rukotvorstvo", iz-
radba kipova od mekanih stvari (vo-
ska, gline i dr.)
- hiropteri** (grč. cheir, pteron krilo) mn.
zool. netopiri

hiroreuma (grč. cheir, rheuma) med. reumatična oteklina ruke

hiroteka (grč. cheir, theke spremnica, kovčeg) vrsta zavoja koji obuhvaća cijelu ruku

hirotezija (grč. cheir, thesis metanje) med. liječenje stavljanjem ruku na bolesno mjesto

hirotomija (grč. cheirotonia ispružanje ruke) posvećenje, zaređenje (za pravoslavnog svećenika ili episkopa)

hirš (njem. Hirsch jelen) u preferansu? pretposljednji stupanj kontriranja prije morda

hiršleder (njem. Hirsch jelen, Leder koža) jelenja koža, "antilo"

Hispanija (lat. Hispania) Španjolska

hispanizam (lat. Hispania Španjolska) osobitost španjolskog jezika

histera (grč. hystera) med. maternica, posteljica, plodnica

histeralgija (grč. hystera maternica, algos bol) med. bol u maternici

histerektomija (grč. hystera maternica, ektome izrezivanje) kir. operativno vađenje maternice

histerergija (grč. hysteros potonji, ergon djelo) med. naknadno djelovanje lijekova

histerezija (grč. hystereo kasnim, zakašnjavam) zakašnjavaње; elastična *histerezija* fiz. pojava da se elastična tijela po prestanku djelovanja sile koja je izmijenila njihov oblik ne vraćaju odmah, nego tek nakon nekog vremena u prvotno stanje; *magnetna histerezija* pojava da magnetizam nekog željeznog tijela ne zavisi samo od trenutačne magnetne sile, nego i od magnetne sile koja je prije toga na njega djelovala, tako da je ono zadržalo nešto prijašnjeg magnetizma

histeričan (grč. hystera maternica) bolestan od histerije

histerija (grč. hystera maternica) med. poglavito ženska živčana bolest koja

se sastoji u određenoj neusklađenosti naravi, pojačanoj razdražljivosti i osjetljivosti, nedostatku samosvladavanja, u podložnosti utjecajima i velikom radu mašte; bolesnik ima osjećaj kao da mu se uz jednjak penje nekakva kugla, ima živčane bolove, glavobolju u jednoj točki lubanje, grčevite napadaje (smijeha, plača i dr.), jake bolove u zglobovima, neosjetljivost (obično u jednoj polovici tijela) itd.

histeritis (grč. hystera maternica) med. upala maternice

histerofofor (grč. hystera maternica, fero nosim) maternična nosiljka (koja spuštenu maternicu drži u pravilnom položaju)

histerolitijaza (grč. hystera maternica, lithiasis kamen u mjehuru, bolovi od kamena) med. stvaranje kamena u maternici

histerologija (grč. hysteros potonji, lego govorim) poet. figura koja se sastoji u tome da se ono što dolazi kasnije izriče prije (zato što je važnije), npr.: Dobro gleda i puškom i okom

histeroloksija (grč. hystera maternica, loxos kos) med. iskrivljenost, iskošenost maternice

histeroman[^]ja (grč. hystera maternica, mania ludilo, pomama) med. v. nifomanija, ženska pohota; histerično ludilo

histeron (grč. hysteron) "nešto što dolazi poslije"; med. posteljica, plodnica

histeron-proteron (grč. hysteron-proteron "kasnije-prije") 1. ret. figura koja se sastoji u obrnutosti uobičajenog reda dvaju rečeničnih dijelova, npr.: "Obojica, pošto ih je odgojila i rodila božanska mati" (Homer); 2. log. pogreška u dokazivanju koja nastaje kad se jedna tvrdnja izvodi iz druge, koju bi tek pomoću prve trebalo dokazati

histeroparaliza (grč. hystera maternica, paralysis uzetost) med. uzetost maternice

histeroparatomija (grč. hystera maternica, paratemno uzduž odrezem) kir. vađenje maternice kroz trbuh

histeropatija (grč. hystera maternica, pathos bolest) med. bolest maternice, bolovi maternice; također: = histerija

histeroptoza (grč. hystera maternica, ptosis pad, spuštenost) med. spuštenost, spadnutost maternice

histeroskopija (grč. hystera maternica, skopeo promatram, gledam) med. ispitivanje maternice pomoću materničnog zrcala (lat. speculum uteri)

histerotomija (grč. hystera maternica, tome rezanje) kir. prorezivanje Venerinog brijega (mons pubis) i maternice

histerotomotokija (grč. hystera maternica, tome rezanje, tokos porođaj) kir. porođaj razrezivanjem Venerinog brijega i maternice

histiologija (grč. histion tkivo, logia znanost) v. histologija

histo- (grč. histos) predmetak u složenicama sa značenjem: tkivo, tkivni, tkiva (gen.)

histogeneza (grč. histos, genesis rođenje, postanak) proces pravilnog razvijanja tkiva u organskim (životinjskim i biljnim) tijelima

histografija (grč. histos, grafo opisujem) opisivanje tkiva organskih tijela

histoliza (grč. histos, lysis razgradnja) med. gnojna razgradnja i raspadanje tkiva

histologija (grč. histos, logia znanost) znanost o stanicama ljudskog, životinjskog i biljnog tijela koje su spojene u tkiva

histonomija (grč. histos, nomos zakon) znanost o uzrocima i zakonima razvoja i održavanja organskih tkiva

Historia (est) magistra vitae čit. Historia (est) magistra vite (lat.) Povijest je učiteljica života

historicizam (grč. historia) 1. sociološko i filozofsko naučavanje koje promatra ljude i događaje prvenstveno s povijesnog stajališta, tj. u odnosu prema društvenoj sredini iz koje su poniknuli; 2. težnja da se umjetnička djela objašnjavaju metodom čiste povijesnosti, isključujući kao prazno i opasno svako estetsko promatranje; 3. shvaćanje prema kojem je povijest, ostavljena vlastitoj moći i bez pomoći filozofije, sposobna utvrditi određene moralne i religijske istine

historičar (grč. historikos) pisac historije, proučavatelj historije, povjesničar

historija (grč. historia) 1. povijest, znanost koja istražuje i proučava prošlost; 2. povjesnica (knjiga, udžbenik); 3. priča, događaj

historijski (grč. historikos) koji se tiče povijesti, povijesni; koji se pamti, znamenit; koji je stvarno bio, točan

historiograf (grč. historia, grafo pišem) pisac historije, povjesničar

historiografija (grč. historia, grafo pišem) pisanje historije

historiomatija (grč. historia, mathema poznavanje, znanost) proučavanje povijesti (historije)

historizam (grč. historia) fil. sklonost da se duhovne i kulturne tvorevine (pravo, moralnost, vjera i dr.) promatraju kao proizvod povijesnog razvoja ili da se procjenjuju kao povijesno uvjetovane i promjenjive

histotomija (grč. histos tkivo, tome) anat. rezanje organskih tkiva

histicizam (grč. hystrix gen. hystrichos čekinja) med. v. ihtioza

histrion (lat. histrio, gen. histrionis) glumac i plesač u starom Rimu

hit (engl. heat) šport, pojedinačna utrka

hitana (šp. gitana ciganka) ciganski ples

hitin (grč. chiton odjeća, haljina, oklop) zool. osebujna tvar koja daje čvrstoću raznim kožnim i ljuskavim kutikularnim tvorevinama crva, člankonožaca i drugih životinja

hitlerizam političko-socijalna ideologija i režim koji je njemačkom narodu nametnuo Adolf Hitler, imperijalistički osvajač Europe i izazivač Drugog svjetskog rata (1939—1945); usp. nacionalsocijalizam

hiton (grč. chiton) kod starih Grka: kratka bijela, vunena ili lanena haljina bez rukava koja se nosila slično našoj košulji

Hitopadeza (ind. hita, upadesa) "korisna pouka", zbirka poučnih priča za mladež; oko 500. g. n. e. sastavili su je iz indijskih vjerskih i filozofskih spisa, po zapovijedi kralja Sudarzone, mudraci, znanstvenici i pjesnici

hiža (njem. Haus) kuća, dom

hl kratica za hektolitar

hloazma (grč. chloasein izgledati zeleno-žut kao mlade klice) med. pjega boje jetara, osobito kod trudnica

hobesijanizam politički apsolutizam (po engl. filozofu Thomasu Hobbesu (1588—1679))

hobizam fil. naučavanje engleskog filozofa Thomasa Hobbesa (1588—1679); usp. bellum omnium contra omnes i homo homini lupus

hobi (njem. Hobel) blanja

hoblati (njem. hobeln) strugati blanjom (hoblom), blanjati

hodegetika (grč. hodegetikos putokazni, koji umije pokazati put) 1. uputa za sustavno proučavanje neke znanosti; 2. dio pedagogije koji govori o značaju discipline u odgoju

hodomtar (grč. hodos put, metron mjera, mjerilo) putomjer (naprava za mjerenje prijeđenog puta)

hodoplanija (grč. hodos put, planao lutam, zastranim) skretanje s pravog puta

hodža (perz.-ar.) muslimanski svećenik

hofirati (njem. Hof, hofieren) udvarati se (dami)

hohcajtsrajze (njem. Hochzeit svadba, Reise put, putovanje) bračno putovanje

hohdojč (njem. hochdeutsch) književno njemački ("visokonjemački")

hohglanc (njem. hoch visok, Glanz sjaj) "visoki sjaj", lakirani papir, drvo i si.

hohnazig (njem. hoch visok, Nase nos) koji "visoko diže nos", tj. umišljen, ohol

hohštapler (njem. Hochstapler) čovjek koji se prikazuje za nešto više nego što jest, otmjena varalica, otmjeni probisvijet

hohštaplirati (njem. Hochstapler) vršiti prijekare na fin način, ponašati se kao hohštapler

hokej (engl. hockey) šport, igra loptom ili pločicom i zakrivljenim palicama (na polju i ledu)

hokus-pokus (eng. hocuspocus) riječ koju mađioničari izgovaraju pri izvođenju svojih vještina; pren. opsjena, varka

hol (engl. hali, n. Halle) arhit. predvorje, prostran trijem (u suvremenim kućama)

holagogi (grč. chole žuč, ago izazivam) mn. med. sredstva koja pomažu izlučivanje žuči

holazma (grč. cholasma) med. uzetost

hole (njem. Holz) drvo, figura u kuglanju

holehaker (njem. Holz drvo, hacken sjeći; cijepati) drvosječa, cijepač drva

holelag (njem. Holz drvo, Lage smještaj, ležište) drvarnica

holcvole (njem. Holzwolle) drvena vuna, tanke strugotine koje služe za zamatanje staklene robe i si.

hold (mađ.) mjera za površinu u Mađarskoj, = 0,57 hektara

hole- (grč. chole) predmetak u složenici sa značenjem: žuč, žučni

holecistitis (grč. chole, kystis mjehur) med. upala žučnog mjehura

holecistotomija (grč. chole, kystis mjehur, tome rezanje) med. razrezivanje žučnog mjehura

holedohus (grč. choledochos, chole žuč, dechomai primam) anat. žučni kanal

holein (grč. chole) kem. tvar od koje se sastoji žuč, $C_5H_{15}NO_2$

holelit (grč. chole, lithos kamen) med. stvaranje žučnog kamena; bolest uzrokovana žučnim kamenom, kamen u žuči

holelitotripsija (grč. chole, lithos kamen, tripsis trenje) med. razbijanje žučnog kamena

holelogija (grč. chole, logia) dio medicine koji proučava žuč

holemezija (grč. chole, emesis povraćanje) med. povraćanje žuči

holemija (grč. chole, haima krv) med. prodiranje žučnih sastojaka u krv

holepira (grč. chole, pyr vatra) med. žučna groznica

holesterin (grč. chole, stereos čvrst, krut) kem. osebujna tvar u žuči, žučnom kamenu, žumancetu, živčanom tkivu ($C_{27}H_{45}OH + H_2O$)

holijamb (grč. cholos hrom, iambos) metr. hromi jamb, hromi stih, jampski trimetar koji u posljednjoj stopi umjesto jamba ima trohej ili spondej, i koji tom naglom promjenom ritma izaziva poseban ugođaj; zove se i: skazon i Hiponaktov stih

holin (grč. chole žuč) kem., biol. v. holein

holoedrija (grč. holos cio, potpun, edra osnova, ploha) min. svojstvo kristala s potpunim brojem ploha, površina; usp. hemiedrija

hologija (grč. chole žuč, logia znanost) v. holelogija

holograf (grč. holos cio, potpun, grafo pišem) svojeručno napisan dokument, npr. oporuka

holografski (grč. holos cio, potpun, grafo pišem) svojeručno (napisan)

holometar (grč. holos cio, potpun, metron mjera, mjerilo) v. pantometar

holoragija (grč. chole žuč, rag- korijen od regnyimi slomim, skrham) med. izljev žuči

holoreja (grč. chole žuč, rheo tečem, curim) med. stalno izlivanje žuči

holosterik (grč. holos, stereos) v. anerooid

holotonija (grč. holos cio, tonos napinjanje, napetost) med. ukočenost mišića, tetanus

holoze (grč. chole žuč) med. bolesti u vezi s resorpcijom žuči i žuticom

holurija (grč. chole žuč, uron mokrać) med. mokrenje žuči

homalografska projekcija v. izografska projekcija

homeobiotika (grč. homoiios sličan, bios život) tobožnja vještina liječenja pomoću zdrave životne snage koja se nalazi u svakom tijelu

homeofoni (grč. homoiios sličan, fone glas) mn. gram. riječi koje slično ili jednako zvuče

homeografija (grč. homoiios sličan, grafo crtam, slikam) brzo i točno prenošenje na kamen i umnožavanje starih crteža i otisaka

homeomerija (grč. homoiios sličan, meros dio) sličnost dijelova; fil. homeomerijama naziva Aristotel Anaksagorine kvalitativne i nepromjenjive elemente (spermata) stvari; broj tih elemenata je bezgraničan, a spajaju se djelići s tijelima s kojima su istovrsni, npr. zlato sa zlatom itd.

homeopat (grč. homoiios sličan, pathos osjećaj, raspoloženje) onaj koji se nalazi u istom položaju ili raspoloženju, tj. istomišljenik; također: pristaša homeopatije

homeopatija (grč. homoios sličan, pathos bolest) liječenje davanjem malih količina onih lijekova koji bi u zdravom čovjeku izazvali tu istu bolest; supr. alopatija, heteropatija

homeopatski (grč. homoios sličan, pathos osjećaj, raspoloženje; bolest) koji je u sličnom stanju, istog mišljenja; *homeopatsko liječenje* v. homeopatija

homeoteleuti (grč. homoios sličan, teleute kraj) mn. gram. riječi sa sličnim ili istim završecima

homeoterman (grč. homoios sličan, thermos topao) zool. "stalno topao", naziv za sisavce i ptice (za razliku od životinja hladne krvi)

homeotoničan (grč. homoios sličan, tonos ton) koji ima sličan zvuk, koji slično zvuči

homeoza (grč. homioiosis) usporedba; poučavanje uspoređivanjem

Homer (oko 800. pr. n. e.) legendarni grčki pjesnik kome se pripisuju najstariji grčki epovi Ilijada i Odiseja

homeridi (grč. Homeridai) potomci grčkog pjesnika Homera; pjevači na otoku Hiosu koji su Homerove pjesme prenosili s koljena na koljeno ili su pjevali u njegovom duhu; oni koji su pjevali Homerove pjesme

homeristi (grč. Homeros) pjesnici koji su oponašali Homera, npr. Vergilije

homerski smijeh smijeh kojim se kod Homera smiju bogovi, tj. grohotan smijeh

homeuzija (grč. homoios sličan, usia bit) sličnost po biti; usp. homuzija

homeuzijasti teol. u kršćanskoj povijesti: pristaše mišljenja da Krist nije istovjetan (homusios), nego samo po biti sličan (homoiusios) s Bogom Ocem; usp. homeuzija

homicid (lat. homicidium) prav. ubojstvo; *homicidium voluntarium* čit. homicidijum voluntarijum (lat.) namjerno ubojstvo; *homicidium causale* čit. homicidijum kauzale (lat.) slu-

čajno, nenamjerno ubojstvo; *homicidium culposum* čit. homicidijum kulpozum (lat.) ubojstvo iz nehaja, nemara; *homicidium necessarium* čit. homicidijum necesarijum (lat.) ubojstvo u nužnoj obrani

homicidoman (lat. homicidium ubojstvo, grč. mania strast, ludilo) med. čovjek koji boluje od neodoljive strasti za ubijanjem ljudi

homicidomanija (lat. homicidium ubojstvo, grč. mania strast, ludilo) med. vrsta ludila koje se sastoji u neodoljivom nagonu za ubijanjem

homiletičar (grč. homiletikos druževan, društven) učitelj crkvenog govorništva; propovjednik

homiletika (grč. homiletike) vještina ophođenja, razgovorna vještina) znanost o crkvenom govorništvu; omiletika

homilija (grč. homilia) propovijed s tumačenjem nekog mjesta iz Svetog pisma

hominacija (lat. homo gen. hominis čovjek) mn. zool. najstarija ljudska bića, tj. porodica ljudi čije su vrste i rase: Homo primigenius, Homo auri-gnacensis i crni, žuti i bijeli Homo sapiens

homo (lat.) čovjek

homo alieni iuris čit. homo alijeni juris (lat.) prav. čovjek koji je pod tuđom vlašću

Homo aurignacensis čit. homo aurignacensis (lat.) čovjek iz diluvijalnog razdoblja čiji su ostaci pronađeni u južnofrancuskom mjestu Aurignac

homo homini lupus (lat.) "čovjek je čovjeku vuk", Plautova misao, jedna od misli na kojima je engl. filozof Thomas Hobbes izgradio sustav svoje pravne filozofije

homo Krapinensis (lat. homo Krapinensis) krapinski čovjek — znanstveni naziv za ostatke diluvijalnog

čovjeka pronađene 1899. u špilji nedaleko od Rrapiine

homo mensura čit. homo menzura (lat.) fil. čovjek je mjera svih stvari (Protagora)

homo minister et interpretatur naturae (lat.) čovjek je upravitelj i tumač prirode

homo novus (lat.) v. pod novus

Homo primigenius (lat.) prvobitni čovjek, pračovjek iz diluvijalnog razdoblja, npr. "krapinski pračovjek"

homo regius (lat.) kraljevski čovjek, osoba kraljeva povjerenja

Homo sapiens (lat.) čovjek obdaren razumom, tj. današnji čovjek

Homo solitarius aut bestia aut deus (lat.) čovjek samotnjak ili je zvižer ili je Bog (Aristotelova latinizirana misao)

homo sui iuris čit. homo sui iuris (lat.) prav. neovisan, samostalan čovjek

homo- (grč. homos) predmetak u složenicama sa značenjem: isti, jednak, sličan, zajednički

homocentričan (grč. homos isti, kentron središte) v. koncentričan

homoeerizam (grč. homos isti, eros spolna ljubav) v. homoseksualizam

homoeotija (grč. homos isti, ethnos pleme, narod) istonarodnost, pripadanje istom narodu

homofilan (grč. homos isti, phyllon list) bot. s jednakim listovima

homofon (grč. homos isti, fone glas, zvuk) istoglasan; glaz. višeglasno glazbeno djelo kod kojega je jedan glas glavni, a ostali služe kao njegova pratnja; usp. polifon

homofonija (grč. homos isti, fone glas) istoglasnost (dvaju ili više glasova u glazbi)

homogamija (grč. homos zajednički, gamos svadba, brak, udaja, ženidba) bot. istodobno razvijanje muških i ženskih spolnih organa u nekom cvijetu

homogen (grč. homogenes) 1. istoga roda, iste vrste, istovrstan, istorodan; 2. fiz. iste gustoće; *homogeno tijelo* tijelo koje i u najmanjem djeliću svoga prostora ima istu masu; 3. opt. jednostavan, nerastavljiv; *homogene boje* jednostavne boje, tj. boje spektra (zato što se ne mogu dalje rastavljati); 4. mat. sličan po prirodi te otuda usporediv po veličini; istoga stupnja ili istih dimenzija u svakom članu (promatrano u simbolima, kao homogena jednadžba); supr. heterogen

homogenizirati (grč. homogenes) tlakom većim od 200 atmosfera mliječnu mast tako rasporediti da se iz mlijeka više ne može izvaditi ni maslac ni vrhnje (time je mlijeko prikladnije za transportiranje te se onemogućava umanjivanje vrijednosti oduzimanjem masnoće)

homogenost (grč. homogenes) istovrnost, istorodnost

homograf (grč. homos isti, zajednički, grafo crtam) sprava za izradu perspektivnih crteža

homokromija (grč. homos isti, chroma boja) zool. sposobnost nekih životinja da boju svoje kože prilagode boji okoline u kojoj žive

homologan (grč. homologeo slažem se, suglasan sam) 1. suglasan, odgovarajući; 2. kem. koji u obliku slaganja pokazuje određenu podudarnost; 3. biol. *homologni organi* organi s istom osnovom razvoja, makar i ne vršili iste radnje, npr. prednji udovi sisavaca i krila ptica

homologija (grč. homologia) 1. suglasnost, slaganje; 2. kem. sličnost određenih organskih spojeva

homologumena (grč. homologeo priznajem, priznam) mn. općepriznati spisi Novog zavjeta, oni koje svi smatraju pravim

homomorfan (grč. homos isti, morfe oblik) istog oblika, istolik

homoniman (grč. homonymos istoimeni, homos isti, onyma ime) jedna-kozvučan, istoimen; dvosmislen

homonimi (grč. homos isti, onyma ime) gram. istoglasnice, riječi istog glasovnog sastava, ali različitog značenja (npr. repast — poput repa; repast — poput repe)

homonimija (grč. homos isti, onyma ime) gram. istoglasnost (riječi istog glasovnog sastava, a različitog značenja); dvosmislenost; usp. antonimija, sinonimija

homopteri (grč. homos isti, pteron krilo) mn. zool. istokrilci (vrsta hemiptera)

homoseksualac (grč. homos isti, lat. sexualis spolni) muškarac koji osjeća spolni nagon prema drugom muškarcu

homoseksualan (grč. homos isti, lat. sexualis spolni) obuzet spolnim nagonom prema istom spolu

homoseksualizam (grč. homos isti, lat. sexualis spolni) spolni nagon prema istom spolu; homoerotizam, uranizam

homoseksualnost v. homoseksualizam
homoteizam (lat. homo čovjek, grč. theos božanstvo) vjersko shvaćanje i naučavanje koje zamišlja svoje bogove kao ljude, s ljudskim likom, stasom, mesom, krvlju i sklonostima

homotoničan (grč. homos isti, tonos ton) skladan

homrul (engl. home, rule) irska narodna samouprava (s vlastitim parlamentom) koju su Irci nakon duge borbe izvojevali od Engleza 1922. g.

homunkul (lat. homunculus) čovječuljak; mali i bijedan čovjek; u Goetheovom "Faustu": čovjek umjetno stvoren, kemijskim putem (prema Paracelsusovom spisu "De generatione rerum naturalium", u kojem su dane iscrpne upute o kemijskom stvaranju homunkula)

homuzija (grč. homos isti, usia bit) istovjetnost, istobitnost (Krista s Bogom Ocem); usp. homeuzija

hondrin (grč. chondros hrskavica) kem. hrška vično ljepilo

hondritis (grč. chondros hrskavica) med. upala hrskavice

hondrocela (grč. chondros hrskavica, kele prijelom) med. prijelom hrskavice

hondrografija (grč. chondros hrskavica, grafo opisujem) anat. opisivanje, opis hrskavice

hondrologija (grč. chondros hrskavica, logia znanost) anat. znanost o hrskavicama ljudskog tijela

hondrom (grč. chondros hrskavica) med. hrskavičava izraslina

hondrotomija (grč. chondros hrskavica, tome rezanje) med. rezanje, razrezivanje hrskavice

hondroza (grč. chondros hrskavica) zool. ohrskavičavanje

honoracija (lat. honoratio) poštovanje, ukazivanje časti; trg. primanje na sebe i otkupljivanje nečije mjenice

honorant (lat. honorans) trg. onaj koji prima na sebe mjenicu za račun drugog.

honorar (lat. honorarium) novčana nagrada (liječnicima, nastavnicima za izvanredne sate, odvjetnicima, piscima i dr.)

honorat (lat. honoratus) 1. čovjek na visokom položaju; 2. viši svećenik nekog kat. reda; 3. trg. osoba za čiji račun honorant prima na sebe ih isplaćuje protestiranu mjenicu

honorirati (lat. honorare) 1. štovati, poštovati, odavati počast; 2. platiti, primiti na sebe (mjenicu); 3. nagraditi novčano (čiji rad)

honoris causa čit. honoris kauza (lat.) iz počasti; *doktor honoris causa* počasni doktor, onaj koji dobije doktorsku titulu bez polaganja ispita (u

- znak priznanja za znanstveni rad i druge zasluge)
- honus habet onus** (lat.) čast ima teret
- honved** (mad.) "branitelji domovine", mađarsko domobranstvo
- hopletika** (grč. hoplon ratna oprema, oružje) znanost o oružju ili o naoružanju
- hoplit** (grč. hoplites) teško naoružani oklopnik-pješak u starogrčkoj vojsci
- hoplomahija** (grč. hoplomachia) borba u punoj opremi; ratna vještina uopće
- hoplometar** (grč. hople kopito, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje kopita, kopitometar
- hoplometrija** (grč. hople kopito, metria mjerenje) uzimanje mjere kopita radi potkivanja
- hoploteka** (grč. hoplotheke) skladište oružja; odjel sa starim oružjem
- hora** (grč. hora, lat. hora) sat (skraćeno: h, npr. 10h = 10 sati); *hore* (lat. horae) mn. satovi pjevanja i molitve u katoličkim samostanima
- hora ruit, venit mors** (lat.) vrijeme teče, ide smrt
- horag** (grč. choragos zborovođa) 1. imućan građanin u staroj Ateni koji je o svom trošku sastavljao i opremao zbor za svečane priredbe; 2. prvi plesač u koru, kolovođa, = korifej
- horda** (perz.-tur.) zajednica od nekoliko obitelji kod skitničkih i lovačkih plemena, npr. Cigana; pren. divlja, neobuzdana rulja
- hordapsus** (grč. chorde crijevo, apto pričvrstim, zapletem) med. zapletenost crijeva; v. mizerere
- hordeolum** (lat. hordeolum) med. jačmenac na očnoj vjeđi
- Horeb** brdo u Sinajskoj pustinji na kojem je Mojsije primio od Jahve Deset zapovijedi
- horendan** (lat. horrendus) v. horibilan
- horibilan** (lat. horribilis) užasan, strašan, grozan
- horidan** (lat. horridus) hrapav, čupav; divalj, surov, neotesan; jeziv, strašan
- horioida** (grč. chorioeides) anat. v. horioideja
- horioidan** (grč. chorion koža, krzno, chorioeides) kožast, opnast
- horioiditis** (grč. chorioeides) med. upala očne žilnice
- horioidija** (grč. chorioeides) anat. očna žilnica
- horion** (grč. chorion, lat. corium koža) zool. kožast omotač embrija (zametka)
- horioretinitis** (grč. chorioeides očna žilnica, lat. retina) med. istodobna upala žilnice i mrežnice oka
- horipilacija** (lat. horripilatio) med. nakostriješenost dlaka
- horizam** (grč. horismos) log. ograničavanje, određivanje, npr. pojma, = definicija
- horizmografija** (grč. horisma granica, grafo opisujem) opis, opisivanje granica neke zemlje
- horizont** (grč. horizon gen. horizontos)
1. astr. prividna granica neba i Zemljine površine (*prividni horizont*), vidik, obzor, krug koji omeđuje vidik;
 2. ploha koja je paralelna s "prividnim horizontom" i koja prolazi kroz središte Zemlje (*pravi horizont*);
 3. visina vode u rijekama i jezerima (*horizont vode*);
 4. skupina taloga koja se odlikuje jednim istim glavnim fosilima;
 5. pren. moć shvaćanja
- horizontala** (grč. horizo omeđujem) mat. vodoravna crta
- horizontalan** (lat. horisontalis) vodoravan, koji je pod pravim kutom na vertikalnu pravac; *horizontalna vaga* v. libela 1.; *horizontalna sila* fiz. sila koja djeluje sa strane
- horizontalna projekcija** nacrt osnove, prikazivanje nekog tijela na vodoravnoj površini; crtanje zemljovida tako da zamislamo da se nalazimo na nekoj točki Zemljine površine, pa

crtamo okolne zemlje onako kako ih s te točke vidimo

horizontalnost (grč. horizon gen. horizontos vidik, lat. horisontalis vodoravan) vodoravnost, vodoravan položaj

horizonti (grč. horizo odvajam, rastavljam, horizontes) mn. grčki kritičari Homera koji su odvajali "Ilijadu" od "Odiseje" ne smatrajući ih djelima istog pjesnika (samo su "Ilijadu" priznavali za Homerovo djelo)

hormoni (grč. hormao nagonim, potičem, izazovem) mn. biol. proizvodi žlijezda s unutrašnjim izlučivanjem koji su važni za život ostalih organa

horn (njem. Horn) glaz. rog

hornist (njem. Horn rog) svirač u rog

hornizirati (njem. Horn rog) zgusnuti, stvrdnuti, npr. gumu

horograf (grč. chora zemlja, predio, područje, kraj, grafo opisujem) opisi-vač neke zemlje ili kraja; usp. topograf

horografija (grč. chora zemlja, predio, kraj, grafo opisujem) opis, opisivanje neke zemlje ili kraja

horologij (grč. horologion) sat, ura

horologija (grč. chora zemlja, domovina, mjesto, logia znanost) 1. znanost o rasprostranjenosti biljaka i životinja na Zemlji; biogeografija

horologija (grč. hora vrijeme, logia znanost) 2. znanost o mjerenju vremena, ili načela i vještina građenja instrumenata za pokazivanje vremena

horomanija (grč. choros kolo, mania pomama, strast) v. horeomanija

horometar (grč. chora zemlja, metron mjera, mjerilo) mjernik, geodet, geometar

horometrija (grč. chora zemlja, metria mjerenje) mjerništvo

horopter (grč. horos granica, opter uroda, izvidnik) ona površina u kojoj se, pri određenom položaju očiju, sve toč-

ke vide samo kao jednostavne, a ne udvostručene

horor (lat. horror) groza, jeza; užas, gnušanje; **horror vacui** čit. horor vakui (lat.) fiz. strah prirode od praznog prostora (svojstvo koje su pripisivali prirodi stariji fizičari da bi time objasnili neke pojave, npr. penjanje vode u crpkama)

horoskop (grč. hora sat, skopeo promatram, gledam) "gledač satova"; 1. kod starih Egipćana: svećenik koji je vršio astronomska promatranja; 2. astrol. izračunavanje položaja nebeskih tijela u posebnom trenutku, osobito u trenutku nečijeg rođenja, radi pretkazivanja sudbine; proricanje sudbine po položaju zvijezda u trenutku rođenja nekog čovjeka; crtež koji prikazuje takve položaje

horribile dictu čit. horibile diktu (lat.) strašno je i kazati, strašno je i spomenuti!

horse power čit. hors pauer (engl.) konjska sila (skraćeno: HP). rad od 75 kilogram-metara za sekundu

Horst-Wessel-Lied (njem. Lied pjesma) himna njemačkih nacista koju je spjevao student Horst Wessel

hortenzija bot. ukrasna biljka, podrijetlom iz Kine i Japana (nazvana prema Francuskinji Hortense Lepaute, 11788.)

hortikultura (lat. hortus vrt, vrt, cultura uzgoj) vrtlarstvo

hortolog (lat. hortus vrt, grč. logos poznavatelj) poznavatelj vrtlarstva, osobito cvjećarstva

hortologija (lat. hortus vrt, grč. logia znanost) znanost o vrtlarstvu, vrtlarstvo, cvjećarstvo

Horvat nem ember (mađ.) Hrvat nije čovjek — negdašnja uzrečica mađarskih šovinista i nacionalista (sa stalnim pretenzijama da vladaju Hrvatskom)

Horvatorszag čit. Horvatorsag (mađ.) u starije doba: Hrvatska država, Hrvatska

hosa (fr. hausse) trg. skakanje tečajeva burzovnih papira i dr.; supr. besa

hosist (fr. haussier) burzovni špekulant
hospital (lat. hospitalis gostoljubiv) bolnica

hospitalar (lat. hospes tuđinac; domaćin, hospitalarius) nadzornik bolnice; njegovatelj bolesnika (u kat. samostanima)

hospitalitet (lat. hospitalitas) gostoprimitstvo; pravo gostoprimitstva

hospitant (lat. hospitans) onaj koji je nazočan predavanjima kao gost ili kao promatrač

hospitirati (lat. hospitari biti gost, gostovati) posjećivati ili biti nazočan na predavanjima kao gost ili kao promatrač

hostija (lat. hostia žrtva) posvećeni beskvasni tanki listić kojim se katolici pričestuju

hostilan (lat. hostilis) neprijateljski

hot dog (engl. hot vruć, dog uhvatiti u škripac — uz ostala značenja) vruća kobasica (najčešće hrenovka) u pećivu

hot money čit. hot mani (engl.) "vrući novac", naziv za novčani kapital koji se privremeno prebacuje u inozemstvo radi izbjegavanja posljedica od devalvacije valute u vlastitoj zemlji

hota (šp. jota) španjolski narodni ples u 3/8 taktu; pleše se uz pratnju kasantaneta i mandoline

hotel (fr. hotel, lat. hospitale) suvremeno uređena gostionica sa sobama za noćenje

hotelijer (fr. hotelier) ugostitelj, vlasnik hotela

Hotentoti (niz. Hottentot) urođenici na jugu i jugozapadu Afrike; pren. divlji, neobrazovani ljudi

hozentregeri (njem. Hosen-trager) mn. naramenice za pridržavanje hlača

hrematistika (grč. chresmatikos stečevinski, dobitni, privredni) znanost o novcu, vještina zarađivanja novca

hrematologija (grč. chrema gen. chrematos stvar, imovina, dobro, novac, logia znanost) znanost o novcu, o novčarstvu, o financijama

hrematonomija (grč. chrema stvar, imovina, roba, novac, nomos zakon) znanost o svrhovitoj uporabi novca

hrematopeja (grč. chrema gen. chrematos dobro, novac, poieo pravim, proizvodim) "pravljenje novca", tj. zarada, zarađivanje novca

hrestomatija (grč. chrestos valjan, uporabljiv, koristan, mathesis učenje, znanost, znanje) "proučavanje onoga što najviše vrijedi znati", izbor odabranih mjesta iz djela najboljih pisaca, uzorna čitanka (osobito za učenje jezika)

hrezmolog (grč. chresmologos) prorocatelj sudbine, prorok, vrač

hrezmologija (grč. chresmologia) proricanje, vraćanje, gatanje

hrija (grč. chreia) ret. "uporaba", "primjena"; od klasičnih retoričara sačuvani oblik razvijanja ili obrađivanja neke misli ili poslovice; sastoji se od osam dijelova; 1. postavljanje zadatka i pohvala autoru; 2. rastavljanje postavljenog zadatka na sastavne dijelove; 3. utvrđivanje istinitosti postavljenog zadatka potrebnim dokazima; 4. opovrgavanje protivničkog mišljenja; 5. uspoređivanje zadatka s onim što mu je slično u nekom drugom području; 6. primjeri radi objašnjenja; 7. potvrđivanje zadatka izrekama priznatih pisaca; 8. zaključak s kratkim ponavljanjem dokazane misli i njezina primjena

hring avarski okrugli šator, tabor

hrizelefantinski (grč. chrysos zlato, elefas slon) izrađen od zlata i bjelokosti; *hrizelefantini* grčkorimske statue kod kojih su haljine bile izrađene

- od zlata, a goli dijelovi tijela od bjelokosti
- hrizo-** (grč. chrysos) predmetak u složenicama sa značenjem: zlato, zlatan, od zlata
- hrizoberil** (grč. chrysos, beryllos) min. zelen, proziran i sjajan dragi kamen
- hrizograf** (grč. chrysos, grafo pišem) zlatopisac, znalac u hrizografiji
- hrizografija** (grč. chrysos, grafo pišem, crtam, slikam) vještina pisanja ili slikanja zlatom
- hrizokracija** (grč. chrysos, kratos jačina, vlada, vladavina) vladavina zlata, = plutokracija
- hrizolit** (grč. chrysos, lithos kamen) min. "zlatni kamen", zelen dragi kamen, sastoji se od magnezijeve i silicijeve kiseline
- hrizomanija** (grč. chrysos, mania pomama, ludilo, strast) žudnja za zlatom
- hrizomorfan** (grč. chrysomorfos zlatast) sličan zlatu, kao zlato
- hrizopeja** (grč. chrysos, poieo pravim) tobožnja vještina pravljenja zlata
- hrizorin** (grč. chrysos) zlatu slična slitina od 2/3 bakra i 1/3 cinka
- hrizot** (grč. chrysos) slitina (legura) slična zlatu
- hrizoterapija** (grč. chrysos, therapeia liječenje) med. liječenje nekih oblika tuberkuloze pluća preparatima zlata
- htoničan** (grč. chthonios, chthon gen. chthonos zemlja, tlo) koji pripada zemlji, zemaljski, podzemni; čvrst, nepokretan; *htonični bogovi* starogrčki bogovi podzemnog svijeta (Had, Demetra, Perzefona i dr.)
- hubertus** kišni ogrtač, najčešće zelene boje (naziv po katoličkom biskupu Hubertusu iz Liegea, umro 728.)
- hudba** (tur. hutbe) molitva muslimana; propovijed
- hudožestvo** (rus.) umjetnost; *Hudožestveni teatar* (kraće umjesto Moskovski akademski hudožestveni teatar; MHAT) znamenito moskovsko kazalište koje su 1897. utemeljili Konstantin Sergejevič Stanislavski (1863—1938) i Vladimir Ivanovič Njemirovič-Dančenko (1858—1943)
- hugenoti** (fr. huguenots) mn. u početku podrugljiv, kasnije opći naziv za proganjene protestante (kalviniste) u Francuskoj i Švicarskoj
- human** (lat. homo čovjek, humanus) čovječan, čovjekoljubiv, plemenit, milosrdan
- humaniora** (lat.) mn. lijepe vještine i znanosti koje čovjeka čine čovjekom; osobito: studije klasične (grčko-rimske) starine (od renesanse središte izobrazbe i osnova svakog plemenitijeg odgoja duha i srca)
- humanist** (lat. humanus čovječji, ljudski; čovječan) 1. pristaša humanizma; 2. također: znalac, učitelj, profesor klasičnih znanosti i književnosti
- humanistički** (lat. humanus čovječji, ljudski; čovječan) v. klasični; *humanistička gimnazija* gimnazija u kojoj se uče grčki i latinski jezik i školuje u klasičnom duhu = *klasična gimnazija*-, *humanističke studije* v. humaniora
- humanitaran** (lat. humanus, fr. humanitaire) čovječji, čovječanski, ljudski; čovječan, čovjekoljubiv, sklon pomaganju svojim bližnjima
- humanitarizam** (fr. humanitarisme) uređenje ljudskog društva u duhu poštivanja ljudskih prava
- humanitet** (lat. humanitas) ljudskost, čovječnost, ono u ljudskoj prirodi što čini čovjeka čovjekom, ljudsko dostojanstvo; čovjekoljubivost, ljubav prema bližnjem
- humanistika** renesansno latinično pismo, nastalo u Firenci u 15. st.
- humanizam** (lat. humanus ljudski, čovječji; čovječan) 1. pokret u početku novog vijeka koji je uzor ljudskog

savršenstva vidio u životu i književnosti antičkih (klasičnih) naroda (predstavnici: Dante, Petrarca, Erazmo Roterdamski, Reuchlin, Marulić, Česmički i dr.); 2. fil. gnoseološko naučavanje da je naša cjelokupna spoznaja, po svojim pobudama i po svom opsegu i ciljevima, uvijek samo ljudska i da se ne može uzdignuti iznad ljudskog jer je i stvaraju i uvjetuju ljudske potrebe

humanizirati (lat. humanisare) počovječiti, počovječivati, dati ljudski oblik i prirodu; načiniti ljudskim, uljuditi, uljudi vati

Humboldtova struja hladna morska struja uz zapadnu obalu Južne Amerike (naziv po njem. znanstveniku Aleksandru Humboldt, 1769—1859)

humektacija (lat. humectatio) močenje, vlaženje, ovlaživanje

humektancije (lat. humectantia) mn. med. sredstva za ovlaživanje, za osvežavanje

hummer (njem. Hummer) jastog (morski rak) *humermajoneza* kuh. jastog serviran s majonezom

humidan (lat. humidus) vlažan, mokar

humidifikator (lat.) naprava koja isparivanjem vode vlaži zrak u prostorijama s centralnim grijanjem

humiditet (lat. humiditas) vlažnost

humifikacija (lat. humificatio) agr. pretvaranje u humus, truljenje biljnih i životinjskih tijela i njihovo pretvaranje u zemlju

humilijati (lat) religijski pokornički pokret u Lombardiji (12. st.), laička bratovština

humizacija (lat. humus zemlja crnica) agr. unošenje u zemljište gotovih humusnih tvari (nastalih razgradnjom biljnih i životinjskih ostataka) ili tvari iz kojih se one lako stvaraju: gnojidba zemljišta stajskim gnojem, zaozelenje zelenila, uzgajanje trava na njivama i dr.

humor (lat.) 1. vlaga, tekućina, sok

humor (lat.) 2. prvobitno: vlažnost u ljudskom tijelu od koje, prema shvaćanju starih liječnika, zavisi dobro duševno i tjelesno stanje; otuda: vedro raspoloženje, duhovitost, šala; najviši oblik komike praćene određenom primjesom bola

humoralan (lat. humoralis) sokovni, koji se tiče (ili: potječe od) tjelesnih sokova; *humoralna patologija* med. v. humorizam

humoreska (lat. humor) duhovita i šaljiva priča, duhovit i šaljiv prikaz

humorist (lat. humor) pisac koji piše s humorom; v. humor 2.

humorističan (lat. humor) koji ima u sebi humora, veseo, šaljiv, duhovit

humorizam (lat. humor tekućina, vlaga) ili **humoralna patologija** med. teorija koja smatra da bolesti dolaze od kvarenja tjelesnih sokova; supr. solidarna patologija

humorizirati (lat. humor tekućina, vlaga) pisati s humorom, prikazivati s humorom; v. humor 2.

humus (lat.) gornji sloj zemlje (nastao razgradnjom biljnih i životinjskih tijela), zemlja crnica; tamna organska tvar u tlu

hunta (šp. junta) društvo, udruženje; odbor za vođenje nekog političkog pokreta

hurč (tur.) velika torba s obje strane sedla

hurda (tur.) iznutrica zaklanog živinčeta

hurdle-race čit. hurdl-res (engl.) šport. utrka s preponama

huriya (ar.) naziv za ljepotice u muslimanskom raju s kojima će se vjernici, nakon smrti, u dženetu zabavljati; pren. neobično lijepa žena, ljepotica

hurikan (engl. hurricane, šp. hurican) v. uragan

Huron mn. nekada moćno indijansko pleme u Sjevernoj Americi koje je živjelo

istočno od Huronskog jezera, osobito u gornjoj Kanadi; Wyandoti

husar (mad. huszar) lako naoružan mađarski konjanik; konjanik

husiti mn. sljedbenici i osvjetnici češkog vjerskog reformatora Jana Husa (1369—1415) koji je ustao protiv pape i zlorabio kat. svećenstva zbog čega je bio spaljen na lomači

hutor (rus.) poljoprivredno dobro sa stokom i gospodarstvom, poljski posjed

hutšahnl (njem. Hut, šešir, Schachtel kutija) okrugla kožna ili kartonska kutija za držanje šešira

Hutu (Bahutu) pripadnik Bantu naroda u Ruandi i Burundiju (oko 10 milijuna)

hvarska kultura arheo. eneolitička kultura sa središtem u Hvaru, obogaćena keramikom

Hyde park čit. Hajd... (engl.) park i šetalište u zapadnom dijelu Londona

I

I, i trinaesto slovo hrvatske latinice
i. e. kratica za *id est* (lat.) to jest, tj.
i. f. kratica za *in fine* (lat.) na kraju
i. m. kratica za *in margine* (lat.) na rubu

L **m.** kratica za *in medio* (lat.) u sredini
i. q. kratica za *idem quod* čit. *idem kvod* (lat.) isto što

Iadera (Jader) antičko ime za Zadar
iberciger (njem. *Uberzieher*) dugačak jesenski ili proljetni kaput

iberzug (njem. *Uberzug*) prevlaka, prekrivalo; premaz

Iberija (grč. *Iberia*, lat. *Iberia*) zemlja kojom teče Iber (danas Ebro), dakle stara Hispanija, tj. cijeli Pirinejski poluotok (Španjolska i Portugal)

ibidem (lat. *ibidem*) na istom mjestu, u istom djelu, na istoj stranici neke knjige; obično se pojavljuje, kao kratica, u znanstvenim djelima: *ib.* ili *ibid*

Ibik (grč. *Ibykos*) starogrčki lirski pjesnik iz VI. st. pr. n. e.; na putovanju radi natjecanja na istmijskim igrama ubili su ga razbojnici koje su kasnije razotkrili ždralovi ("Ibikovi ždralovi", poznata balada Friedricha Schillera)

ibis (grč. *ibis*, lat. *ibis*) egipatska močvarna ptica (veoma slična rodi) koju su stari Egipćani obožavali kao simbol boga mudrosti i znanosti *Tota*

ićindija (tur. *icindi*) večernji sat koji dijeli vrijeme na polovice; treća po redu od pet dnevnih molitava kod

muslimana, obavlja se navečer, po zalasku sunca

id est (lat.) to jest

idara (tur. *idare*) 1. izdržavanje, egzistencija; opskrba; 2. državna vlast

ide (lat. *idus*) mn. u starorimskoj Mjesecetoj godini: dan punog Mjeseca; otuda u rimskom kalendaru: petnaesti dan u ožujku, svibnju, srpnju i listopadu, a trinaesti u ostalim mjesecima; ovi dani bili su posvećeni Jupiteru

ideacija (grč. *idea*) fil. odnos konkretnog prema ideji, uzdizanje posebnog (pojedinačnog) do općeg (trajnog); oblikovanje pojmova i predodžaba, spoznavanje onoga što je bitno i utvrđivanje toga što je spoznato u jednom određenom pojmu

ideal (grč. *idea* prauzrok, biće, lat. *idealis*) uzor, savršenstvo, slika savršenstva, najviši cilj, želja čije bi ostvarenje predstavljalo vrhunac sreće; ono što je u potpunom skladu s idejom; predmet posebne želje, ljubavi, divljenja ili obožavanja

idealan (grč. *idea*, lat. *idealis*) savršen, uzoran, koji potpuno odgovara idealu, koji je za željenje, uzvišen, divan, za obožavanje; *idealno lijep* savršeno lijep, koji odgovara svim uvjetima lijepoga; *idealna vrijednost* zamišljena, nestvarna vrijednost; *idealno pravo* prirodno pravo; *idealni svijet* nadosjetilni svijet; usp. materijalan, realan

idealist (grč. idea) fil. pristaša idealizma; sanjar, zanesenjak, čovjek koji teži za savršenim, idealnim; usp. realista, materijalista

idealisti (grč. idea) sanjariti, maštati, žudjeti za čim kao za krajnjim ciljem svojih želja, žarko željeti

idealistički (grč. idea) koji se tiče idealizma, koji je u vezi s idealizmom, koji ima svojstva idealizma

idealitet (grč. idea, lat. idealis) postojanje kao ideja ih predodžba (za razliku od realiteta, tj. postojanja u stvarnosti, u prostoru i u vremenu)

idealizam (grč. idea) fil. realizmu i materijalizmu suprotan pogled na svijet prema kojem je vanjski svijet samo predodžba subjekta koji opaža, čak je i tvar samo oblik u kojem duh dolazi do izražaja; *apstraktni idealizam* platoniska predodžba o samostalnom i neovisnom postojanju prapojmova, zakona: spoznaja stvarnosti jest spoznaja zakona stvari te je zakon stvarnost, a pojedine stvari su prolazne; *praktični idealizam* usmjerenje volje prema idealnom, težnja da se u životu ostvari ono što se smatra idealnim, savršenim; *objektivni* ili *konkretni idealizam* idealizam prema kojem pojmovi razuma postoje u samoj stvarnosti (Hegel); *subjektivni idealizam* idealizam prema kojem je vanjski svijet samo predodžba, a stvarno postoji samo promatrač; usp. materijalizam, realizam

idealizirati (grč. idea, fr. idealiser) davati čemu obilježje ideala, nešto nesavršeno u mislima oslobađati njegovih nesavršenstava, izjednačivati nešto s idealom, uljepšati, uljepšavati, prikazivati nešto uzvišenijim i savršenijim nego što je

idealrealizam fil. shvaćanje prema kojem je ono što je idealno istodobno i realno, idealitet i realitet su korela-

ti, shvaćanje da se realno može izvesti iz idealnih principa; naučavanje da idealnom odgovara nešto realno i da se realno izražava u idealnom; shvaćanje prema kojem je realno nositelj i organ idealnog

ideja (grč. eidos oblik, idea) misao, pojam, predodžba, osnovna misao, zamisao, pomisao; pogled, stajalište; slika koju si duh stvara o nekoj stvari; teorijski ili praktični cilj koji je čovjeku stalno pred očima, misao vodilja; dosjetka; prasluka, slika, tip; osnovni nacrt, plan, skica; prauzrok stvari (u Platonovoj filozofiji), logička pretpostavka, hipoteza; sanjarija, maštanje; u običnom govoru: nešto vrlo malo, malčice; *asocijacija ideja* v. asocijacija

idejan (grč. idea) koji postoji samo kao ideja, misao, pojmovan, zamišljen, koji postoji samo u mislima; nerealan, nestvaran

idem (lat.) isti, isto; idem per idem (lat.) log. isto istim (dokazivati, definirati ili pojmovno određivati), pogreška u dokazivanju ili pojmovnoj odredbi (definiciji) koja se svodi na nešto što sadrži u sebi značenje onoga što se treba dokazati (odrediti)

idemist (lat. idem est isto je) onaj koji sve odobrava, koji na sve kaže: da!

identičan (fr. identique, tal. identico) istovjetan, jedan i isti, potpuno isti, koji ima isto značenje

identičnost v. identitet

identificiranje (lat. identitas istovjetnost, facere učiniti) v. identifikacija

identificiranje (lat. identitas, facere) v. identifikacija

identificirati (lat. identitas istovjetnost, lat. facere) poistovjetiti, poistovjećivati, utvrditi (ili: utvrđivati) istovjetnost; smatrati istim

identigrafija (lat. identitas istovjetnost, grč. grafia) istovjetnost pisma

identist (lat. identitas istovjetnost, jednakoost) fil. pristaša filozofije identiteta

identitet (lat. identitas) istovjetnost; *zakon identiteta* (lat. principium identitatis) log. svaki pojam, svaki predmet jest ono što jest, znači ono što znači ($A = A$, čita se: A je A); *filozofija* ili *sustav identiteta* filozofski smjer koji smatra da tvar i duh, tjelesno i duševno, subjekt i objekt, mišljenje i biće nisu dvije načelno različite stvari, nego identične (istovjetne), samo dva različita načina pojavljivanja i shvaćanja jedne jedinstvene supstance (Spinoza, Schelling, Fechner i dr.); identificiranje

ideograf (grč. idea predodžba, grafo pišem) v. ideogram

ideografija (grč. idea predodžba, grafia) pismo u kojem pojedini znak označuje pojedini pojam, pojmovno pismo (npr. kinesko)

ideografika (grč. idea predodžba, grafo) vještina pisanja znacima koji označuju pojmove, pisanje ideografima; usp. pasigrafija

ideogram (grč. idea predodžba, gramma znak, slovo) znak ili slika koja simbolizira predodžbu neke stvari bez izražavanja njezinog imena, npr. kineska slova; znak za bilježenje pojma, pojmovni znak

ideokracija (grč. idea predodžba, kraton jak sam, vladam) vladavina razumnih pojmova, vladavina ideja

ideokratizam (grč. idea predodžba, kraton jak sam, vladam) vladavina razuma, težnja da se sve uredi prema razumnim pojmovima

ideolog (grč. idea predodžba, logos) predstavnik ideologije neke društvene skupine; mislilac, teoretičar; sanjar, zanesenjak, onaj koji se zanosi idejama i vjerom u njih

ideologija (grč. idea, logia) fil. znanost o pojmovima, o idejama, o osnovama

spoznaje, metafizika; naučavanje o psihičkim funkcijama i tvorevinama, o nastanku i razvoju mišljenja; mišljenje, misli koje čine jednu idejnu cjelinu

ideološki (grč. idea, logikos) koji je u vezi s ideologijom; mislilački, teorijski, sanjarski, zanesenjački

ideomotoran (grč. idea, lat. motus kretanje, pokret) psih. koji se odnosi na automatske mišićne pokrete koji nastaju zbog potpune obuzetosti svijesti jednom predodžbom te su u vezi s moždanim središtima koja kontroliraju takve pokrete

ideoplastičan (grč. idea, plasso uobličavam) *ideoplastična umjetnost* umjetnost na koju utječu ideje, koja stvara pod utjecajem ideja ili prikazuje ideje; supr. fizioplastičan

idila (grč. eidyllion sličica) poet. pjesnička vrsta koja prikazuje i slika prirodan, zadovoljan i spokojan život ljudi u prirodi, osobito pastira, seljaka i ribara: osobito je bila omiljena kod starih Grka (Teokrit) i Rimljana (Vergilije); bukolska pjesma

idiličan (grč. eidyllion) pastirski, jednostavan, prirodan, bezazlen i nježan, seoski, koji ima karakter zadovoljnog i spokojnog života u prirodi

idio- (grč. idios svojstven pojedincu, pojedinačan) predmetak u složenici sa značenjem: samo-, pojedinačno, ono što pripada pojedincu; svojstven, osoban, odvojen, različit

idiobiologija (grč. idios, bios život, logia znanost) dio biologije koji proučava pojedina živa bića

idioblast (grč. idios, blaste klica) bot. pojedinačna, individualna biljna stanica različite prirode ili sadržaja od okolnoga tkiva

idioelektričan (grč. idios, elektron janjar) fiz. koji je trljanjem sam od sebe postao električan

idioginičan (grč. idios, gyne žena) bot. raznospolan, jednodoman

idioginija (grč. idios, gyne žena) bot. spolna odvojenost

idiognomik (grč. idios, gnomon poznavatelj) čovjek koji ima vlastite poglede i vlastita stajališta

idiograf (grč. idios, grafo pišem) vlastiti rukopis, vlastoručan potpis

idiografski (grč. idios, grafo pišem) vlastoručan; koji prikazuje ili opisuje ono što je individualno, ono što se dogodi samo jednom i što se više nikada neće ponoviti; supr. *nomotetički*

idiohiron (grč. idios, cheir ruka) v. *idiograf*

idiokratičan (grč. idios, kerannymi miješam, krasis) tjelesno osebujan, osebujne tjelesne građe

idiokraza (grč. idios, kerannymi miješam, krasis) osobitost prirode jednog ljudskog ili životinjskog tijela

idiokromatski (grč. idios, chroma boja) koji ima svoju vlastitu boju; *idiokromatske rude* min. rude kod kojih je boja bitno svojstvo njihove tvari i koje ne mogu nikada biti bezbojne

idioktonija (grč. idios, kteino ubijem) samoubojstvo

idiolatrija (grč. idios, Iatreia obožavanje) poštovanje (ili: obožavanje) samog sebe

idiom (grč. idioma) 1. posebna osobina, osobitost, osebujnost; 2. filol. osobitost jezika, narodni jezik, narječje, dijalekt, način govora, svaki osobit i samostalan govor uopće

idiomatografija (grč. idioma, grafia) v. *idiomatologija*

idiomatologija (grč. idioma osobitost, logia) filol. znanost o osobitostima jezika, znanost o narječjima; *idiomatografija*

idiomatski (grč. idioma osobitost) filol. koji je svojstven nekom narječju ili

govoru, koji posebno odlikuje neko narječje ili govor

idiomutacija (grč. idios, lat. mutatio promjena) biol. nasljedna promjena kod živih bića koja se javlja zbog promjene jednog nasljednog činiteља

idiopatičan (grč. idios, pathos bol) med. koji dolazi neposredno kao posljedica uzroka bolesti; fil. *idiopatični osjećaji* osjećaji koja se odnose na sebe samog, na vlastito ja

idiopatija (grč. idios, pathos bol) lokalna bolest jednog dijela tijela, bez ikakvog utjecaja na ostale dijelove

idioplazma (grč. idios, plasma trovčina) biol. dio osnovne supstance životinjskih i biljnih stanica, tzv. plazme iz koje se stvara određeno živo biće (supr. *stereoplazma*, tj. opća stvaralačka plazma)

idioritam (grč. idios, rhytmos sklad, oblik) samostan u kojem je dopušteno da svaki redovnik ima osobnu imovinu, da sam za sebe živi, hrani se i odijeva; prvi put su se javili u Svetoj Gori, osobito u XIV. i XV. st., među njima i Hilendar

idiosinkratičan (grč. idiosynkrasia) koji se tiče idiosinkrazije, koji je u vezi s idiosinkrazijom, koji potječe od idiosinkrazije; svojstven; usp. *idiosinkrazija*

idiosinkrazija (grč. idios, syn- s, krasis mješavina, miješanje tjelesnih sokova) 1. med. osobina nekih ljudi da na određene podražaje odgovaraju jače nego što je normalno, urođena preosjetljivost prema nekim stvarima, osobito odvratnost prema nekim jelima (jagodama, rakovima), lijekovima (aspirinu, jodu, kininu), mirisima i životinjama, ili naklonost prema odvratnim mirisima; 2. temperament (ili: duševno ustrojstvo, način mišljenja) svojstven nekom pojedin-

cu; 3. način izražavanja svojstven nekom pojedincu

idiosomnambulizam (grč. *idios*, lat. *somnum san*, *ambulare* šetati) somnambulizam koji je nastao bez utjecaja hipnotizera

idiospastičan (grč. *idios*, *spasmos* grč) med. koji pati od grča u samo jednom dijelu tijela, koji dolazi od takvog grča

idiospazam (grč. *idios*, *spasmos* grč) med. grč koji se pojavio u samo jednom jedinom dijelu tijela

idiot (grč. *idiotes*) duševno zaostao čovjek, slaboumnik, priglup čovjek

idiotičan (grč. *idiotikos*) blesav, slabouman, duhovno ograničen

idiotizam (grč. *idiotes*) med. blesavost, slaboumnost: filol. osobitost nekog narječja, dijalektalni rječnik; usp. idiom

idiotrof (grč. *idios*, *trofos* hranitelj) čudak u pogledu hrane i načina prehrane

idiotski (grč. *idiotes*) glup, besmislen

idol (grč. *eidolon*, lat. *idolum* slika) predmet slijepog obožavanja i poštovanja; opsjena, varka, natprirodno biće: fil. ljudska predrasuda koja smeta pravoj spoznaji istine (Francis Bacon)

idolatrija (grč. *eidolon*, *Iatreia* obožavanje) obožavanje idola, idolopoklonstvo

idologija (grč. *eidolon*, *logia*) znanost o slikama; fenomenologija

idolopeja (grč. *eidolon*, *poieo* pravim) pravljenje idola

Ifigenija (grč. *Ifigeneia*) mit. kći kralja Agamemnona i Klitemnestre; Agamemnon ju je htio žrtvovati božici Artemidi, ali je ona odnese na Tauridu i učini svojom svećenicom; na Tauridi spasi svog brata Oresta i pobjegne s njim i Artemidinim kipom u Atiku gdje je umrla kao svećenica; u svjetskoj umjetnosti i književnosti

tema mnogih obrada; Eshil, Sofoklo, Euripid, Račine, Goethe; Gluckova opera

iijur (mađ. *ifju* mlad) mladić

ifri (tur.) zao div, demon; pren. veoma ljut, bijesan čovjek

igalo (grč. *aigialos*) morska obala, žal

igni et fero (lat.) ognjem i mačem

ignicija (lat. *ignitio*) izgaranje u vapno i pepeo, pretvaranje u vapno; usijanost, usijavanje

igniferan (lat. *ignifer*) vatronosan, koji prenosi vatru, vatre

ignipunkcija med. v. *ignipunktura*

ignipunktura (lat. *ignis* oganj, *vatra*, *punctura* bodenje, ubod) med. zabadanje usijanih igala u bolesne dijelove tijela (npr. kod liječenja čireva); *ignipunkcija*

ignis (lat.) vatra, oganj; *ignis Antonii* (lat.) med. crveni vjetar (nazvan po sv. Antunu); *ignis persicus* čit. *ignis persikus* (lat.) med. perzijska vatra, vrsta opasnog čira; *ignis fatuus* (lat.) varljiva svjetlost, svjetlost lualica

ignis et aquae interdictio čit. *ignis et akve interdicio* (lat.) formula osude na progonstvo kod Rimljana: zabrana upotrebljavanja vatre i vode

ignispicij (lat. *ignis* vatra, *spectio* gledanje, *ignispicium*) proricanje (ili: vraćanje) po načinu gorenja vatre

ignoramus et ignoramibus (lat.) fil. glasovita izreka njem. fiziologa Dubois-Reymonda (1818—1896): "Ne znamo, a nećemo nikada ni znati, "tj. nikada nećemo moći prekoračiti ljudskom duhu postavljene granice spoznaje prirode; ovome nasuprot postavio je njem. prirodnjak E. Heckel lozinku: *impavidi progrediamur* (lat.) "Pođimo bez oklijevanja naprijed!"

ignorancija (lat. *ignorantia*) neznanje; *ignorancija juriš* ili *legis* (lat.) nepoznavanje prava ili zakona; *ignorantia supina* čit. *ignorancija supina* (lat.) hotimično neznanje; *ignorantia facti*

- čit. ignorancija fakti (lat.) nepoznavanje činjenice ili događaja
- ignorant** (lat. ignorans) neznalica; onaj koji se pravi da ne zna, onaj koji prelazi preko nekoga ili nečega kao da i ne postoji
- ignorantan** (lat. ignorans) neuk, koji ne zna, koji je bez znanja
- ignorirati** (lat. ignorare) ne znati, ne htjeti znati za što, praviti se da ne znam za koga ili za što, prelaziti preko čega kao da i ne postoji
- ignoscibilan** (lat. ignoscibilis) oprostiv; *ignoti nulla cupido* čit. ignoti nula kupido (lat.) posl. znano voljeno, neznanu nevoljeno
- iguana** (šp. iguana, lat. iguana tuberculata) zool. v. leguan
- iguman** (grč. egeomai predvoditi, rukovoditi, egumenos) starješina pravoslavnog manastira, opat; *igumanija* nadstojnica ženskog manastira
- ih-form** (njem. ich ja, isp. forma) pripovijedanje ili pisanje u prvom govornom licu; suprot, er-form
- ihneumon** (grč. ichneumon) zool. faraonski štakor, mala i krvoločna životinja iz porodice cibetki (lat. viverridae), živi u južnoj Europi i Egiptu; stari Egipćani su ga obožavali
- ihnognomika** (grč. ichnos trag, gnome spoznaja) vještina ulaženja u trag, vještina pronalaženja traga
- ihnograf** (grč. ichnos trag, grafo pišem) onaj koji crta plan ih nacrt, crtač plana ili nacrt
- ihnografija** (grč. ichnos trag, grafo pišem, opisujem) opisivanje traga; nacrt, plan građevine
- ihor** (grč.) 1. mit. krv starogrčkih bogova, tj. krvi slična tekućina što teče u žilama bogova; 2. voda u krvi, krvna sirutka; 3. med. krvavo-vodnjikava izlučevina upaljenih čireva
- ihiti-** (grč. ichthys) predmetak u složenicama sa značenjem: riba, riblji
- ihiodonti** (grč. ichthys, odus, odontos zub) mn. geol. okamenjeni riblji zubi
- ihiofagi** (grč. ichthyo-fagoi) mn. ribožderi, ribojedi; ljudi koji se hrane samo ribom (kao npr. neka divlja plemena u Africi i na obalama Arabije i Crvenog mora)
- ihiofagija** (grč. ichthyo-fagia) hranidba ribom; usp. ihtiofagi
- ihiografija** (grč. ichthys, grafia) opisivanje riba
- ihioidan** (grč. ichthyo-eidos) sličan ribi, kao riba, u obliku ribe
- ihiokola** (grč. ichthys, kolla ljepilo) riblje ljepilo, morunin mjehur od kojega se pravi ljepilo
- ihiol** (grč. ichthys, lat. oleum ulje) med. mineralno ulje koje sadrži fosilne ostatke riba (gusta bistra tekućina neugodna mirisa i okusa, upotrebljava se za liječenje kožnih bolesti)
- ihiolit** (grč. ichthys, lythos kamen) min. riblji kamen
- ihtiolog** (grč. ichthys, logos) poznavatelj riba, proučavatelj riba
- ihtiologija** (grč. ichthys, logia) znanost koja se bavi proučavanjem riba
- ihtiomantija** (grč. ichthys, manteia proricanje) proricanje po utrobi riba
- ihtiomorf** (grč. ichthys, morfe oblik) slika ribe; otisak ribe; riblji kamen
- ihtiomorfan** (grč. ichthys, morfe oblik) ribast, u obliku ribe, sličan ribi, kao riba, ribolik
- ihtiomorfit** (grč. ichthys, morfe oblik) v. ihtiomorf
- ihtiosaur** (grč. ichthys, sauros gušter) riba-gušter, prepotopna životinjska vrsta iz jurskog razdoblja, sredina između ribe i guštera
- ihtioteologija** (grč. ichthys, Theos Bog, logia) dokaz za postojanje Boga na osnovi toga što postoje ribe
- ihiotipoliti** (grč. ichthys, typos otisak, lithos kamen) mn. riblji otisci u kamenu

ihiotomija (grč. ichthys, temno režem) anatomija riba

ihioza (grč. ichthys) med. vrsta kožne bolesti: krljuštica, tj. sušenje i perutanje kože

ihiti (grč. ichthys, -ites) mn. riblje okamine

ijatrarhija (grč. iatros liječnik, archo vladam) vladavina liječnika, liječnička sila

ijatreuza (grč. iatreuo liječnik sam, liječim) v. ijatrija

ijatruziologija (grč. iatreuo liječim, logia) med. znanost o liječenju bolesti

ijatričan (grč. iatrikos) liječnički, koji se tiče liječnika

ijatrija (grč. iatreia liječenje) znanost o liječenju bolesti; iatreuza

ijatros- (grč. iatros) predmetak u složenicama sa značenjem: liječnik, liječnički

ijatrofizičar (grč. iatros, fysikos) onaj koji proučava prirodu s liječničkog stajališta

ijatrofizika (grč. iatros, fysis priroda) znanost o prirodi s liječničkog stajališta

ijatrognomika (grč. iatros, gnome spoznaja; oznaka, obilježje) znanost o raspoznavanju i utvrđivanju vrsta bolesti; dijagnostika

ijatrologija (grč. iatros, logia) znanost o vještini liječenja

ijatromantija (grč. iatros, manteia proricanje) liječničko proricanje, gatanje

ijatromatematičar (grč. iatros, matematikos) pristaša liječničke škole (17. st.) koja funkcije ljudskog tijela nastoji objasniti mehaničkim zbivanjima; ijatromehaničar

ijatromatematika (grč. iatros, mathema) primjena matematičko-mehaničkih načela u medicini; ijatromehanika

ijatromehaničar (grč. iatros, mekanikos) v. ijatromatematičar

ijatromehanika (grč. iatros, mechane sprava) v. ijatromatematika

ijatrosfist (grč. iatros, sofistes mudrac, filozof) liječnik koji voli filozofirati, liječnik-filozof

ijatros tehnika (grč. iatros, techne) vještina liječenja (osobito rana)

Ikar (grč. Ikaros) mit. sin Dedalov; spasio se s ocem iz ropstva na Kreti pomoću krila napravljenih od voska, ali, budući da se u letu odviše približio Suncu, krila su mu se otopila i on je pao u more; prema njemu je jugoist. dio Egejskog mora nazvan Ikarosko more

ikarija (grč. Ikaros) u cirkusu: akrobatska točka u kojoj glavni artist ležeći na leđima baca uvis djecu i opet ih dočekuje u ruke (kao lopte); ikarske igre

ikarijci (grč. Ikaros Ikar) udruženje francuskih socijalista koji su zagovarali načela što ih je fr. odvjetnik Etienne Cabet (1788—1856) izložio u svom djelu "Voyage en Icarie" ("Putovanje u Ikariju"); 1894. doselili su se u Ameriku radi osnivanja komunističke općine; ikarcima su se nazivali prema Ikaru, uspoređujući visinu svoje zamisli s hrabrim Ikarovim letom

ikarski komunisti v. ikarijci

Ike čit. Ajk (engl.) popularni nadimak Dvughta Eisenhovera (bivšeg predsjednika SAD-a)

ikebana (jap. ikebana živi cvjetovi) japanski način aranžiranja cvijeća, temelji se religioznim predodžbama i simboličnom "govoru cvijeća"

ikona (grč. eikon slika, lat. icon) svetačka slika u bizantskom stilu

ikono- (grč. eikon) predmetak u složenicama sa značenjem: slika, slikarstvo

ikonoborci (grč. eikon, rus. borci) sljedba u Ruskoj pravoslavnoj crkvi koja

- je vodila borbu protiv ikona i molila se Bogu pod vedrim nebom
- ikonoduli** (grč. eikon, dulos rob) mn. štovatelji ikona, obožavatelji ikona i slika u crkvi
- ikonodulija** (grč. eikon, dulia ropstvo) štovanje ikona, obožavanje ikona
- ikonografija** (grč. eikon, grafia) opisivanje, poznavanje slika i kipova, osobito onih iz starog vijeka
- ikonografski** (grč. eikon, grafo) koji se odnosi na izradbu (ili: opis, poznavanje) slika i kipova, koji je u vezi s izradbom, opisivanjem, poznavanjem slika i kipova
- ikonoklast** (grč. eikon, klao lomim, razbijem) ikonoborac, protivnik ikona i slika u crkvi
- ikonoklastija** (grč. eikon, klao lomim, razbijem) ikonoborstvo, protivljenje štovanju ikona i slika u crkvi
- ikonoklazma** (grč. eikon, klasma odlomak, dio) v. ikonoklastija
- ikonolatar** (grč. eikon, latreo obožavam) obožavatelj ikona i slika
- ikonolatrija** (grč. eikon, Iatreia obožavanje) štovanje (ili: obožavanje) slika i ikona
- ikonolog** (grč. eikon, logos) onaj koji proučava simbolično i alegorično značenje ikona, poznavatelj ikona
- ikonologija** (grč. eikon, logia) poznavanje ikona kao simbola, proučavanje simboličnih slika i starih spomenika
- ikonomahija** (grč. eikon, machia borba) borba protiv ikona, borba protiv štovanja i obožavanja slika sa svetačkim likovima, ikonoborstvo
- ikonomanija** (grč. eikon, mania pomanja, ludilo) pretjerano i ludo štovanje slika sa svetačkim likovima
- ikonometar** (grč. eikon, metron) u fotografiji: zrcalu slična naprava kod fot. aparata koja predmet snimanja pokazuje u veoma smanjenom obliku i pomaže da aparat pri snimanju bude u pravilnom položaju
- ikonostas** (grč. eikon, istemi stavim, postavim) u pravoslav. crkvi: pregrada između oltara i ostalog dijela crkve, ukrašena ikonama po posebnom i utvrđenom rasporedu)
- ikozaedar** (grč. eikosi dvadeset, edra osnova) min. tijelo omeđeno s 20 istostraničnih trokuta
- ikozandrija** (grč. eikosi dvadeset, aner čovjek, muž) mn. bot. biljke čiji cvjetovi imaju 20 i više slobodnih prašnika (XII. klasa u Linneovom sustavu biljaka)
- ikozitetraedar** (grč. eikosi dvadeset, tetra četiri, edra osnova) min. tijelo omeđeno s 24 ravne plohe; leucitoidar
- ikseutika** (grč. ixeuo hvatam ptice na ljepilo, ixos imela) hvatanje ptica na ljepilo
- iksija** (grč. ixia) proširenje vena
- Iksion** (grč.) mit. kralj Lapita u Tesaliji; zaželio je ljubav božice Here te je za kaznu rukama i nogama prikovan za veliki zapaljeni kotač koji se neprestano vrti
- iksografija** fotografiranje rengenkim zrakama (x-zrakama); rengenografija
- ikteričan** (grč. ikteros) med. onaj koji boluje od žutice
- ikterus** (grč. ikteros) med. žutica
- iktus** (lat. icere pogoditi: ictus) udar, ubod, hitac, otkucaj, mlaz; glaz. takt; metr. jače naglašavanje pojedinih slogova u stihu, arza, naglasak, dizanje glasa; *ictus arteriarum* čit. iktus arterijarum (lat.) med. kucanje bila, otkucaj bila
- il-** (lat.) predmetak u lat. riječima koje počinju sa "l" = in
- ilakrimacija** (lat. illacrimare, illacrimatio) med. izljev suza, suženje
- ilata** (lat. inferre unijeti, illatum) mn. ono što je uneseno u kuću, miraz; vrijednosti koje se unose u posao pri

osnivanju nekog poduzeća i si., a koje se ne sastoje od gotovog novca, npr. strojevi, zgrade, zemljište itd.

ilativan (lat. *illativus*) zaključni, zaključan; *ilativne rečenice* gram. posljednje rečenice

ilegalac (lat. *illegalis*) onaj koji radi ilegalno

ilegalan (lat. *illegalis*) protuzakonit, nezakonit

ilegalnost (fr. *illegalite*) nezakonitost, protuzakonitost

ilegitiman (lat. *illegitimus*) nezakonit, rođen u nezakonitom braku, izvanbračan; nepravedan, nedopušten

ilegitimitet (lat. *illegitimitas*) nezakonitost, protuzakonitost; podrijetlo iz nezakonitog braka, izvanvanbračnost

ileičan (grč. *eilein* vijugati se) anat. koji pripada tankom crijevu ili donjem dijelu zdjelične kosti

ileitis (grč. *eilein* vijugati se) med. upala tankog crijeva, ileuma

ileum (grč. *ile*, lat. *ileum*) zool. tanko crijevo, donja polovica tankog crijeva; donji dio zdjelične kosti (lat. os *ilium*, os *ilei*)

ileus (grč. *eilein* zbiti, stisnuti, *eileos*) med. zapletaj crijeva; v. *mizerere*

Iliacos intra muros peccatur et extra čit. Ilijakos intra muros peccatur et extra (lat.) griješi se unutar trojanskih zidova i izvan njih (Vergilije); pren. krivi su jedni i drugi

iliberalan (lat. *illiberalis*) nedarežljiv, škrt; nazadan, neslobodouman

iliberalitet (lat. *iliberalitas*) neslobodoumlje; nedarežljivost, škrtost

iliberalizam (lat. *illiberalis*) nazadnost, neslobodoumnost; supr. liberalizam

ilicija (lat. *illitio*) med. trljanje uljem ili mašću

ilicite (lat. *illicite*) prav. nedopušteno; *res illicita* (lat.) nedopuštena radnja

ilidža (tur. *ilydža*) tophce, ljekovito kupalište

Ilij (grč. *Ilion*) v. Troja

Ilijada (grč. *Ilias*) veliki herojski spjev u 24 pjevanja koji se pripisuje Homeru, opjevava jednu epizodu iz Trojanskog rata (Ahilovu srdžbu zbog uvrede koju mu je nanio Agamemnon i njegovu osvetu nad trojanskim junakom Hektorom koji mu je ubio najboljeg prijatelja Patrokla)

ilikvidan (lat. *illiquidus*) nejasan, mutan, nerazumljiv, sumnjiv, npr. neki račun; trg. nesposoban za plaćanje svojih obveza

ilikviditet (lat. *iliquiditas*) nejasnost, nerazumljivost, odnos koji nije raščišćen; nesposobnost plaćanja obveza

ilingus (grč. *ilingos*) med. vrtoglavica, nesvjestica

ilimirati (lat. *linere*, *Illinere*) med. trljati uljem ili mašću

iliterata (lat. *illitterata*) mn. tonski spojevi koji se ne mogu bilježiti slovima, npr. šumovi, uzdasi itd.

ilmihaber (tur.) potvrda da netko nije u braku

iloza (grč. *illosis*) med. razrokost

iltifa (tur. *irtifa*) utvrđivanje točnog vremena posebnom napravom za mjerenje visine sunca

iludirati (lat. *ludere*, *illudere*) zbijati šalu, rugati se, ismijavati, vući nekoga za nos; izbjegavati, izigravati (npr. zakonske propise); zavaravati, varati

iluminacija (lat. *illuminatio*) svečano osvjetljavanje; ukrašavanje nekog crteža, bakroreza ili otiska u kameanu; iznenadno nadahnuće, inspiracija

iluminat (lat. *illuminatus*) prosvijećen čovjek, naobražen čovjek

iluminator (lat. *illuminator*) stakleno okno na brodu ili svemirskoj letjelici

iluminiran (lat. *illuminatus*) svečano osvijetljen; prosvijećen; izrađen u živim bojama

iluminirati (lat. lumen svjetlost, illuminare) osvijetliti, osvjetljavati; osobito: osvijetliti svećano, radi ukrasa; pomoću boja dati nečemu živost; nadahnuti

ilustracija (lat. illustratio) objašnjenje, tumačenje teksta; crtež kao dopuna ili kao ukras teksta u časopisu ili knjizi; ilustrirani list, časopis sa slikama, list sa slikama

ilustrativan (lat. illustrativus) koji objašnjava, koji služi kao objašnjenje

ilustrator (lat. illustrator) crtač ilustracija u nekom tekstu; objašnjavač, tumač

ilustriran (lat. illustrare, fr. illustre) koji je, pored teksta, slikovno dopunjen i ukrašen, npr. list, časopis, knjiga

ilustrirati (lat. illustrare) objasniti, objašnjavati, pokazati (ili: pokazivati) u pravom svjetlu, osvijetliti; dopuniti i ukrasiti neki tekst slikama (novine, časopise, knjige)

ilustrisimus (lat. illustrissimus) najsjajniji, najuzvišeniji, najslavniji; kao oslovljavanje: presvijetli, preuzvišeni

ilutacija (lat. lutum, illutatio) med. liječenje stavljanjem neke smjese, kaše ili ljekovitog blata na bolesni dio tijela

ilutirati (lat. illutare) med. premazivati kašom, stavljati kašu ili ljekovito blato na bolesno mjesto

iluzija (lat. illusio) osjetilna varka, varka pri kojoj se zapaža neki predmet drukčije nego što je u stvarnosti; vrste iluzija: a) iluzija zbog nepažnje, b) iluzija zbog afekta, osobito straha (npr. kad noću u šumi umjesto panja vidimo čovjeka), c) iluzija bez afekta, tj. one koje ne moraju nestati ni pri budnoj pažnji

iluzionist (lat. illusio) madioničar, onaj koji izaziva iluzije kod drugih, opsjenar

iluzionizam (lat. illusio) filozofski smjer koji smatra da su istina, ljepota i moralnost samo iluzija (varka)

iluzoran (lat. illusorius) varljiv, neostvariv, prazan, koji postoji samo u mašti, opsjenarski; *iluzoran ugovor* ugovor koji se ne može ostvariti

iljušin tip zrakoplova (naziv po ruskom konstruktoru Sergeju Vladimiroviču Iljušinu, rod. 1894.)

im- (lat.) lat. predmetak u riječima koje počinju usnenim suglasnikom, = -in

imaginabilan (lat. imaginabilis) zamisliv, koji se može zamisliti, moguć, vjerojatan

imaginacija (lat. imaginatio) zamisao, umišljaj; mašta; moć zamišljanja, mašta, fantazija, zamišljena stvar, stvar koja ne postoji

imaginaran (lat. imaginarius) zamišljen, izmišljen, nestvaran, koji postoji samo u mašti; *imaginarna veličina* mat. zamišljena veličina

imaginativan (lat. imaginativus) koji ima sposobnost zamišljanja, maštanja; koji potječe iz mašte, koji je u vezi s maštom; koji je pun mašte, koji ima jaku maštu

imago (lat.) slika; lik: zool. naziv za posljednju fazu u probrazbi insekata

imam (ar. amma, imam) gospodar, vladar; osobito: bivši gospodar i vladar Jemena u Arabiji; vladar Maskata u Perzijskom zaljevu; *dvanaest imama od Iraka* potomci Alije čija je vlast u Medini postojala pored kalifata; turski svećenik i znanstvenik, osobito: poznavatelj Kur'ana, glavni hodža neke džamije; *imam-efendi* svećenik-hodža u dvorcu

imamat (ar.) zvanje i djelokrug starješine džamije; država jednog imama

imanencija (lat. immanentia) postojanje u, nalaženje u, ostajanje u, bitno pripadanje nečemu; *filozofija imanencije* filozofski smjer koji se ograničava

ničava na spoznaje u granicama iskustva i svijesti, koji smatra, dakle, da ne postoji neka stvarnost koja bi bila nezavisna od svijesti

imanentan (lat. immanens) unutrašnji, koji ostaje unutra, bitan, neodvojiv; fil. *imanentna metoda* metoda koja se određuje samim predmetom istraživanja; *imanentna kritika* kritika koja jednu misao ili sustav misli procjenjuje s njihovih vlastitih pretpostavki; u teoriji spoznaje: koji ostaje u granicama mogućeg iskustva (Kant), ili u granicama svijesti (Fichte; prema Spinozi, Bog je imanentni uzrok svijeta, dakle sam svijet (Deus sive natura Bog ili priroda); supr. transcendentan

imanentnost (lat. immanentia) fil. v. imanencija

imarinirati (lat. in, marinus morski) v. marinirati

imaterijalan (lat. immaterialis) netjelesan, duhovni; *imaterijalna dobra* proizvodi duhovnog rada, duhovno vlasništvo

imaterijalist (lat. immaterialis) fil. pristaša imaterijalizma; onaj koji smatra ili tvrdi da je duša bestjelesna; supr. materijalist

imaterijalizam (lat. immaterialis) fil. smjer koji poriče stvarnost materije tvrdeći daje sve što postoji duh (Platon); naučavanje da je duša bestjelesna; spiritualizam (supr. materijalizam)

imatrikulacija (lat. immatriculatio) upis, upisivanje u matrikulu neke ustanove, osobito sveučilišta, stupanje u red studenata

imatrikulirati (lat. immatriculare) upisati u matrikulu, uvesti u popis; osobito: upisati za redovitog studenta sveučilišta; supr. eksmatrikulirati

imbecil (lat. imbecillus) onaj koji je tjelesno ili duševno slab, duhovno zaostao čovjek, slaboumnik, glupan

imbecilan (lat. imbecillus) tjelesno ili duševno slab, duhovno zaostao, slabouman, blesav, glup

imbecilitet (lat. imbecillitas) slaboumnost, duhovna zaostalost, blesavost

imbibicija (lat. imbibitio) usisavanje, upijanje, vlaženje, namakanje

imbibirati (lat. bibere piti, imbibere) upijati, usisavati, upiti, usisati; u slikarstvu: vlažiti, navlažiti, namakati, natapati

imborzirati (tal. imborsare) trg. primiti novac, naplatiti

imbroglio čit. imbroljo (tal.) glaz. zaplet u akcentima, istodobno spajanje različitih ritmova i melodija

imedijatan (lat. immediatus) neposredan; trenutačan, koji se odmah događa ili obavlja; *imedijatna molba* prav. neposredna molba ili predstava koja obilazi sve niže vlasti i predaje se neposredno najvišoj vlasti, vladaru; *imedijatni grad* grad koji zavisi samo od najviše vlasti, slobodni grad

imedijativan (lat. immediativus) koji radi bez posredovanja, koji neposredno označava ili kazuje što, npr. glagol koji bez dodavanja imenice obuhvaća pojam radnje: boriti se, ići itd.

imergeti (lat. immergere uroniti) mn. pristaše ponovnog krštenja, tj. krštenja odraslih; anabaptisti, menoniti

imerzija (lat. immersio) močenje, namakanje, uronjavanje: astr. ulazak jednog nebeskog tijela u sjenu drugog nebeskog tijela, zaklanjanje jednog nebeskog tijela drugim nebeskim tijelom; zamračivanje jedne zvijezde Sunčevim zrakama; opt. kad se, radi dobivanja što boljih likova pod mikroskopom, umjesto zraka između donje površine najdonje leće u objektivu i stakla koje pokriva predmet, pri najvećim povećanjima uporabi kakva tekućina; *homogena imerzija* imerzija

kod koje se tekućina i staklo za pokrivanje objekta izaberu tako da oboje imaju isti indeks prelamanja kao i najdonja leća objektiva; *imerciono krštenje* krštenje koje se vrši uronjavanjem u vodu; med. primjena stalne, permanentne kupelji

imigracija (lat. immigrare doseliti se, immigratio) useljavanje, useljenje, doseljavanje, doseljenje: useljenost; useljeništvo, svi useljenici

imigrant (lat. immigrare doseliti se, immigrans) doseljenik, useljenik

imigrirati (lat. immigrare) useliti se, useljavati se, doseliti se, ući u

iminencija (lat. imminetia) skoro nastupanje, blizak dolazak

iminentan (lat. imminens) koji tek što nije nastupio (ili: naišao), koji neposredno predstoji, koji prijeti dolaskom

imisija (lat. immissio) prav. upućivanje na posjed, puštanje na posjed; *immissio bonorum* (lat.) = imisija; puštanje unutra, upućivanje; *imisijski dekret* sudska odluka o puštanju na posjed; *imisijski termin* rok za puštanje na posjed

imitacija (lat. imitatio) oponašanje; ono što je izrađeno po uzoru na nešto, npr. umjetno drvo, kamen, mramor itd.; *imitatio Christi* čit. imitacio Kristi (lat.) ugledanje na Krista

imitator (lat.) oponašatelj, onaj koji radi po uzoru na koga ili što; čovjek koji oponaša različite tipove ljudi, životinja i dr.

imitirati (lat. imitari) 1. oponašati, ugledati se na, stvarati po uzoru na koga ili na što

imitirati (lat. immitere) 2. poslati u, metnuti u, pustiti, usaditi; prav. sudskim putem odrediti, narediti, izdati nalog

imobilan (lat. immobilis) nepokretan; nepomičan, postojan, nepokolebljiv, čvrst; voj. neopremljen, nespreman

za rat; *imobilizacijski zavoj* med. zavoj koji onemogućava micanje nekog dijela tijela (od gipsa, vodenog stakla itd.)

imobilijaran (lat. immobilis) nekretninski, sastavljen od nekretnina; *imobilijarna egzekucija* egzekucija koja se vrši na nekretninama; *imobilijarna imovina* nekretnina; *imobilijarni kredit* zajam na nekretnine; *imobilijarna masa* masa koja se sastoji od nekretnina

imobilije (lat. immobilia sc. bona) mn. nekretnine

imobilitet (lat. immobilitas) nepokretnost, nepomičnost; nepromjenjivost, stalnost; med. ukočenost

imoralan (lat. immoralis) suprotan moralu, nemoralan; razvratan

imoralist (lat. immoralitas) fil. pristaša imoralizma; protivnik morala, nemoralan čovjek, razvratnik

imoralitet (lat. immoralitas) suprotnost moralu, nesuglasje s moralom; nemoralnost, razvratnost

imoralizam (lat. immoralis) fil. stajalište "s one strane dobra i zla", tj., uzevši relativno: s one strane onoga što se sada smatra kao dobro i zlo ili, uzevši apsolutno: negiranje svih moralnih vrijednosti, apsolutna uzvišenost iznad onoga što vrijedi kao dobro i zlo

imortalitet (lat. immortalitas) besmrtnost, vječnost

imortela (fr. immortelle) bot. smilje, biljka sa sjajnim i suhim laticama koje zbog toga ne venu

imp. kratica za imperativ

impaginirati (lat. in-, pagina strana) trg. prelamati tiskani slog na stranice i arke

impala zool. vrsta antilope

impanacija (lat. panis kruh, impanatio) teol. prema vjerovanju u Kat. crkvi: spajanje tijela Kristova s kru-

- hom u kršćanskom sakramentu pričesti; usp. konstupstancijacija
- impanatori** (lat. impanatores) mn. pristaje naučavanja o impanaciji
- imparisilab** (lat. imparisyllabum) gram. nejednakosložna riječ, tj. riječ koja u drugom padežu ima više slogova nego u prvom, npr. zarez, zarez za
- impastacija** (tal. impastre, impasto) pretvaranje u tijesto, u smjesu, u ljepilo; slikanje debelim slojem boja, nabacivanje boja; u bakrorezu: poliranje točaka i crtica
- impastirati** (tal. impastare) grad. praviti zidarsko ljepilo od žbuke i sitno razmrvljenog kamena; u bakrorezu: ispolirati i izbrisati urezane točke i crte
- impediment** (lat. impedimentum) smetnja, prepreka; *impedimenti* mn. prav. prepreke zbog kojih se netko oslobađa odgovornosti zato što nije došao na sud
- imperativ** (lat. imperativus) gram. zapovjedni način; fil. zapovijed, naredba, propis, zakon; *Kantov kategorički imperativ* glasi: Radi tako da načelo tvoje volje može u svako doba postati općim zakonom; *kategorički imperativ* zapovijed koja određuje da se nešto radi zbog samog tog čina, bez obzira na cilj samog čina; *hipotetički imperativ* zapovijed koja određuje nešto kao sredstvo za postizavanje cilja i koja vrijedi samo pod određenim okolnostima; *energetski imperativ* glasi: "Ne troši uzalud energiju, nego se njome koristi!" (Ostwald)
- imperativan** (lat. imperativus) zapovjedni, zapovjedan, zapovjednički; *imperativni mandat* prisilna naredba
- imperator** (lat. imperator) zapovjednik; vladar, car
- imperatorski** (lat. imperatorius) zapovjednički; vladarski, carski
- imperfekt** (lat. imperfectum) gram. prošlo nesvršeno vrijeme, tj. glagolski oblik kojim se ističe trajanje glagolske radnje u prošlosti
- imperfektan** (lat. imperfectus) nedovršen, nepotpun, nesvršen, nezavršen
- imperfektivan** (lat. imperfectivus) nesvršen; *imperfektivni glagol* gram. nesvršeni glagol
- imperfektivnost** (lat. imperfectivus) gram. nesvršenost, nesvršeni vid
- imperforacija** (lat. imperforatio) med. zatvorenost ili sraslost nekih dijelova tijela koji po prirodi trebaju biti otvoreni (npr. stražnjica)
- imperij** (lat. imperium) carevina, država (npr. Rimski imperij, Britanski imperij)
- imperij** (lat. imperium) najviša državna vlast koja je u starom Rimu prenesena s naroda na najviše činovnike, osobito vojna vlast; najviša vlast, vlada; kasnije: Rimsko Carstvo; *imperium Manlianum* (lat.) stroga vrhovna vlast, nazvana po Luciju i Torquatu Manhju, poznatim po svojoj strogosti; *imperium merum* (lat.) čista državna vlast u upravnim stvarima i u ratu; također: neugodnost sudskog položaja, pravo suđenja na život i smrt; *imperium mixtum* čit. imperijum mikstum (lat.) mješovita državna vlast, tj. upravna i zakonodavna vlast
- imperijal** (lat. imperialis) 1. ruski zlatan novac od 10 rubalja; 2. hladno piće od vode, šećera, limunove korice i vinskog kamena (sriješa); 3. tisk. vrsta sloga s veoma visokim slovima; 4. vrsta finog sira; 5. bradica pod donjom usnom (naziv po tome što je takvu bradicu nosio francuski car Napoleon III.); 6. španjolska merinovca; 7. carski ples; *imperijal-dukati* ruski zlatan novac od 3 rublja; *imperijal papir* papir najvećeg formata; carski papir

imperijalist (lat. imperialis) pristaša imperijalizma; carev privrženik, carist; u Francuskoj = bonapartist: osvajač, pljačkaš

imperijalistički (lat. imperialis) koji je u duhu imperijalizma, koji se u političkom radu rukovodi i oduševljava idejama imperijalizma, osvajački

imperijalizam (lat. imperialis carski)

1. carska vlast, privrežnost carstvu;
2. neograničena vladavina koja se oslanja na vojnu silu, despotska vladavina;
3. najviši stupanj razvoja kapitalizma u koji je ovaj prerastao krajem XIX. i početkom XX. st.; karakteristika njegove politike je težnja za potčinjavanjem drugih naroda i država (zbog gospodarskih ih strateških interesa)

impersonalan (lat. impersonalis) bezličan; *impersonalni glagol* gram. bezlični glagol

impertinentan (lat. impertinens) nepristojan, neljubazan, neuljudan, bezobziran, drzak

impetigo (lat.) med. kožna bolest u obliku mjehurića s bistrom tekućinom (kad se mjehurići otvore i tekućina osuši, nastaju žute kraste)

impetiologija (lat. impetigo, grč. logia) med. znanost o kožnim bolestima, osobito o nastajanju, razvijanju i liječenju krasta

impetracija (lat. impetratio) prav. dobivanje, zadobivanje; osobito: dobivanje prava; tužba

impetrant (lat. impetrans) prav. tužitelj

impetrat (lat. impetratus) prav. tuženi, optuženi

impetuoso čit. impetuozo (tal.) glaz. neobuzdano, burno, plahovito, silovito

impetus (lat.) žestok napadaj, npr. neke bolesti; *cum impetu* čit. kum impetu (lat.) neobuzdano, žučno, plahovito; *con impeto* čit. kon impeto (tal.) glaz. v. impetuoso

implantacija (lat. implantatio) med. primanje i održavanje transplantata; usadivanje, ukorjenjivanje; cijepljenje, okuliranje

implement (lat. implementum) med. bolesno debljanje; popunjavanje; pomoćno sredstvo; *implementum contractus* čit. implementum kontraktus (lat.) prav. izvršavanje ugovora

impliciran (lat. implicatus) upleten u nešto, umiješan u; koji se podrazumijeva, obuhvaćen

implicirati (lat. implicare) uplesti, umiješati, uvući, uvlačiti; pren. sadržavati, obuhvaćati sobom

implicite (lat. implicite) pril. podrazumijevajući se već (u); obuhvaćeno čim; prešutno; supr. eksplicite

implikacija (lat. implicatio) upletanje u što; umiješanost

implorant (lat. implorans) prav. tužitelj; onaj koji traži zaštitu; prid. implorantski

implort (lat. imporatus) prav. tuženi, optuženi

impluvij (lat. pluvia kiša, impluvium) nepokriven i otvoren prostor u predvorju (atriju) starorimskih kuća u kojem se obično nalazio bazen za skupljanje kišnice; predvorje crkve, ulaz u crkvu; med. kupanje u kišnici

imponderabilan (lat. imponderabilis) koji se ne može vagati

imponderabilije (lat. imponderabilia) stvari koje se ne mogu vagati, npr. eter; moralne vrijednosti; osjećaji, rasplomenja, misli i dr., neodredivi uzroci, neodredivi utjecaji

imponente (tal. imponente) glaz. veličanstveno, dostojanstveno

imponirati (lat. imponere) nametnuti uvjete; narediti (npr. da se šuti i si.); osobito: praviti dojam; ulijevati ili zahtijevati poštovanje (ili: divljenje, strah, poslušnost); imati utjecaja na ljude; tisk. urediti i formirati tiskanu stranicu

imporozitet (lat. imporositas) nešupljikavost; nepostojanje međumolekularnih prostora; med. zatvorenost otvora na koje izlazi znoj

import (lat. importare uvoziti, uvesti, engl. import) trg. uvoz, uvozna trgovina; uvezena roba; supr. export

importacija (lat. importatio) trg. uvoženje (robe iz inozemstva), uvoz; donošenje sa strane (mode, običaja, navika i si.)

importirati (lat. importare) trg. uvoziti stranu robu na domaća tržišta, baviti se uvoznom trgovinom, tj. uvozom robe koja nije proizvedena ili se ne proizvodi u zemlji; donositi sa strane, npr. modu, navike, običaje; supr. eksportirati

impost (lat. imponere nametnuti, tal. imposto) posredan porez, porez na robu; grad. dio između stupa i svoda, tako da svod time dobiva širu podlogu

impostirati (tal. impostare) nametati porez na, opteretiti porezima, oporezovati

impostura (lat. imponere nasamariti) prijevara, varanje, laž

impotencija (lat. impotentia) spolna nemoć muškarca, nesposobnost oplodivanja; duhovna nemoć, duhovna nesposobnost; nemoć da se nešto sprovede; *impotentia coniugalis* impotencija konjugalis (lat.) prav. bračna nemoć, supružnička nemoć

impotentan (lat. impotens) nesposoban, nemoćan (osobito u spolnom smislu); sakat, bogaljast; duhovno nesposoban, duhovno nemoćan

impozantan (fr. imposant) koji ulijeva poštovanje (ili: divljenje, poslušnost), koji zadobiva i osvaja ljude, koji pravi dojam, koji privlači na sebe pozornost; nadmoćan, ugledan, značajan, dostojanstven, veličanstven

impregnacija (lat. impraegnatio) oplodjenje, začecje; kem. namakanje, vla-

ženje, prožimanje nekog tkiva uljem ili mašću, drveta tvarima koje ga čuvaju od truljenja (npr. željezničkih pragova), tkanina neizgorljivim ili nepropusnim tvarima, npr. vodenim staklom, da bi se zaštitile od vatre itd.

impregnator (lat. impraegnator) prav. oploditelj, otac djeteta

impregnirati (lat. impraegnare) zatrudnjeti, oploditi; kem. natopiti, natapati, navlažiti, prožeti drvo ih tanninu uljem, mašću ili drugom kakvom neizgorljivom ih nepropusnom tvari

impresario (tal.) osoba koja se, u ime kakvog kazališnog ili koncertnog društva, brine o priređivanju predstava i koncerata i o njihovom materijalnom uspjehu; osoba koja pronalazi i zapošljava talentirane ljude, npr. za neku kazališnu družinu

impresija (lat. impressio) dojam, djelovanje koje jedna stvar (npr. pročitan knjiga, viđena slika, poslušano glazbeno djelo itd.) ima na koga

impresionisti (lat. impressio) mn. prvotno: pristaše naturalističkog smjera u slikarstvu — impresionizma, čiji je vođa bio Edouard Manet (1832—1883) koji smatra da prava umjetnost treba reproducirati samo prvi, neposredan dojam; zatim: umjetnici i književnici koji neki predmet reproduciraju onakav kakav je u prirodi, bez ikakvog uljepšavanja; supr. ekspresionisti

impresionistički (lat. impressio) koji potječe iz impresionizma, koji pripada impresionizmu, koji je u vezi s impresionizmom

impresionizam (lat. impressio) umjetnički i književni pravac koji se pojavio šezdesetih godina XIX. st. u Francuskoj i koji smatra da se zadaća umjetnosti sastoji u što čistijem i vjernijem prikazivanju i reprodu-

ciranju osjetilnih dojmova (vraćanje prirodi) i doživljavanja; fil. pozitivizam (zato što za njega — kao jedino realni — vrijede osjetilni dojmovi; supr. ekspresionizam)

impresivan (lat. impressio dojam, fr. impressif) upečatljiv, koji čini dojam, dojmljiv

impresum (lat. impressum) tiskana stvar, tiskanica; zakonski obvezno tiskanje (u novinama i časopisima) imena nakladnika, urednika odgovornih za sadržaj, suranika, naslov tiskare, broj primjeraka, godine izdanja itd.

imprimatur (lat.) "neka se tiska, može se tiskati"; prije: formula kojom cenzura dopušta da se neko djelo smije tiskati; danas: odobrenje kojim pisac, urednik, odgovorni korektor i si. dopušta da se nešto može tiskati

improbabilitet (lat. improbabilitas) nevjerojatnost

improbacija (lat. improbatio) neodobravanje, odbacivanje

improperije (lat.) mn. kod katolika: tužaljke koje se pjevaju na Veliki petak

improporcija (lat. improportio) nerazmjer, nerazmjernost

improporijacija (lat. impropropriatio) prav. prisvajanje, prisvojenje; davanje crkvenih dobara u leno (feud)

improprijetet (lat. improprietas) neprikladnost, pogrešna uporaba (izradba)

improvidencija (lat. improvidentia) neopreznost, nesmotrenost, nepažljivost

improvizacija (lat. improvisatio) činiti nešto bez pripreme: držati govor, pisati pjesme, recitirati, glumiti, pjevati itd.

improvizan (lat. improvisus) nepredviđen, neslućen, iznenadan

improvizator (lat. improvisator, tal. improvisatore) onaj koji nešto čini

bez prethodnog pripremanja, npr. drži govor, sastavlja pjesmu, recitira, glumi, svira, pjeva itd.

improvizirati (tal. improvisare) učiniti (ili: raditi, činiti, učiniti) bez prethodnog pripremanja: sastaviti nešto na brzinu (pjesmu, govor, deklamaciju itd.)

imprudencija (lat. in ne, prudens pametan, mudar) nerazboritost, nepromišljenost, neopreznost, nesmotrenost

impuberes (lat. impuberes) mn. prav. nestasali za ženidbu, nestasale za udaju, neodrasli, nezreli za ženidbu

impubertet (lat. impubertas) neodraslost, nestasalost, nesposobnost za ženidbu (ih: udaju)

impudencija (lat. in ne, pudens stidljiv, sramežljiv) besramnost, drskost

impugnacija (lat. impugnatio) opovrgavanje, osporavanje, napadanje razlozima; *impugnacijski spis* prav. spis kojim se opovrgavaju dokazi protivničke strane

impuls (lat. impulsus) poticaj, nagon, težnja; pokretačka sila; med. neodoljiv nagon

impulzija (lat. impulsio) v. impuls

impulzivan (lat. impulsivus) pokretački, koji pokreće, koji potiče, koji pobuđuje

imputacija (lat. imputatio) pripisivanje, podmetanje krivnje, klevetanje, ocrnjivanje, lažno optuživanje

imputirati (lat. imputare) pripisivati, podmetati krivnju, klevetati, lažno optuživati

imun (lat. immunis) slobodan od državnih nameta, oslobođen poreza, vojne službe; med. otporan protiv zaraznih bolesti, zaštićen, neosjetljiv

imunitet (lat. immunitas) oslobođenje svjetovnih i crkvenih posjeda od vlasti javnih službenika; oslobođenje od nameta, poreza i dr.; kaznena neodgovornost narodnih predstavnika za

- izjave i djela koje čine u svojstvu narodnih predstavnika; med. otpornost organizma protiv bolesti; u međunarodnom pravu imunitet znači oslobođenje tuđih državnih organa pritvaranja, npr. pri prekoračenju granice u službenom prometu; znači i eksteritorijalnost
- imunizacija** (lat. immunis) med. stvaranje umjetnog imuniteta; zaštićivanje od zaraze, otrova, bolesti; cijepljenje protiv bolesti
- imunizirati** (lat. immunire) osigurati od bolesti, činiti otpornim protiv bolesti, cijepiti protiv bolesti
- imunologija** (lat. immunis, grč. logia) med. znanost o imunosti organizma
- imunost** v. imunitet
- imunoterapija** (lat. immunis, grč. therapeia liječenje) med. poticanje organizma na stvaranje tijela koja ga čine otpornim na zarazu, otrov, bolest i si.
- in absentia** čit. in apscencija (lat.) u odsutnosti, u nenazočnosti
- in abstracto** čit. in apstrakto (lat.) u općem, promatran zasebno, samo u mislima (bez obzira na konkretne odnose); supr. in concreto
- in Baccho et Venere** čit. in Bakho et Venere (lat.) u Bakhu i Veneri, tj. u piću i ljubavi
- in barbam** (lat.) u bradu, u lice (reći)
- in brevis (tempore)** (lat.) u kratko (vrijeme), tj. uskoro
- in casu** čit. in kazu (lat.) prav. u slučaju
- in casum casus** čit. in kazum kazus (lat. casus slučaj) u slučaju slučaja, tj. u slučaju ako se pojave neke predviđene okolnosti
- in casum** čit. in kazum (lat. casus slučaj) za slučaj, u slučaju
- in commune bonum (utilitatem)** čit. in komune bonum utilitatem (lat.) za opće dobro, za opću korist
- in communi** čit. in komuni (lat.) zajednički, skupno
- in concreto** čit. in konkreto (lat.) u nekom određenom slučaju, tj. stvarno, u zbilji; suprot, in abstracto
- in continuo** čit. in kontinuo (lat.) neprekidno, stalno
- in deposito** čit. in depozito (lat.) prav. u ostavi, na čuvanju kod suda
- in dorso** čit. in dorzo (lat., tal.) trg. na poleđini, npr. mjenice
- in dubio pro reo** (lat.) prav. jedno od osnovnih načela sudskog kaznenog postupka tzv. klasične škole prema kojem osumnjičenog, u nedostatku dokaza o krivnji, treba osloboditi kaznene odgovornosti (lat. in dubiis reus est absolvendus = u nedokazanim slučajevima okrivljenog treba osloboditi)
- in dulci júbilo** (lat.) "u slatkom likovanju", tj. živjeti u veselju i izobilju
- in duplo** (lat.) dvostruko, u dva primjerka, u duplikatu
- in durius** (lat. in durius teže, oštrije) prav. osuditi nekoga teže nego što ga je osudio niži sud
- in errore** (lat.) u zabludi
- in extenso** čit. in ekstenzuo (lat.) veoma opširno, sasvim iscrpno, u potpunosti
- in figura** (lat.) slikovito, u slici
- in fine** (lat, finiš granica, kraj) na kraju, na svršetku
- in fine finali** (lat.) na kraju krajeva
- in floribus** (lat.) u cvatu, tj. u najbolje doba
- in foro** (lat.) pred sudom
- in foro conscientiae** čit. in foro konscijencije (lat.) pred svojom vlastitom savješću
- in genere** (lat.) uopće, općenito, u sve-mu, ukupno
- in grosso** (tal.) trg. na veliko
- in hoc casu** čit. in hok kazu (lat.) prav. u ovom slučaju, u danom slučaju
- in hoc passu** čit. in hok pasu (lat.) prav. u ovome slučaju, s obzirom na ovaj (ih: na dani) slučaj

in honorem (lat.) u čast
in loco čit. in loko (lat.) u mjestu, na licu mjesta, na istom mjestu
in magnis et voluisse sat est (lat.) u velikim je stvarima dovoljno i htjeti
in maiorem dei gloriam čit. in majorem dei glorijam (lat.) u što veću slavu Božju
in margine (lat.) na rubu, uz tekst
in medias res čit. in medijas res (lat.) citat (navod) iz Horacija: u sredinu stvari, u srce stvari, tj. odmah prijeći (ili: prelaziti) na glavno pitanje
in memoriam (lat.) za uspomenu, na spomen, radi uspomene
in merito (lat.) u biti
in natura (lat.) u prirodi, u stvarnosti, onako kako jest, prvobitno; u istom sastavu, pravi, istinski
in naturalibus (lat.) u prirodnom stanju, kao od majke rođen, gol
in nuce (lat.) u ljusci od oraha, tj. s svim zbijeno, sažeto, ukratko
in optima forma (lat.) u najboljem obliku, u savršenom obliku (ili: redu)
in parenthesi čit. in parentezi (lat.) uzgred, uzgredno, uz to
in persona (lat.) u vlastitoj osobi, osobno
in petto (tal.) u sebi, u duši, u srcu, u pripravnosti (imati)
in pleno (lat. in pleno) u cjelini, u cjelokupnosti; u punoj sjednici, u punoj skupštini
in praxi čit. in praksi (lat.) u praksi, u primjeni, u stvarnosti, u radu, u praktičnom obavljanju
in prima instantia čit. in prima instancija (lat.) v. instancija
in publico politicis čit. in publiko politicis (lat.) na javnom političkom mjestu, u političkoj javnosti
in puncto čit. in punkto (lat.) što se tiče..., s obzirom na...
in puncto puncti čit. in punkto puncti (lat.) u točki točke, tj. točno

in puris naturalibus (lat.) v. in naturalibus
in rerum natura (lat.) u prirodi stvari, u biti stvari, u cijelom svijetu
in residuo (lat.) u ostatku, u višku
in saldo (tal.) trg. još u dugu, još dužan (ostati)
in salvo (lat.) u sigurnosti, na sigurnom mjestu
in sedecimo (lat.) mit. u šesnaestom dijelu veličine tiskanog arka, u formatu šesnaestine
in silvam ligna ferre (lat.) u šumu nositi drva, tj. raditi uzaludan posao
in solutum (lat. in solutum) trg. primiti ili dati nešto na ime plaćanja, ili umjesto plaćanja u gotovom novcu
in spe (lat.) u nadi, u očekivanju
in statu quo ante čit. in statu quo ante (lat.) u stanju u kojem je stvar i prije bila (tj. prije početka spora, rata i si.)
in statu quo čit. in statu quo (lat.) u stanju u kojem je neka stvar i dotle bila, tj. nepromijenjeno
in summa (lat.) u svemu, ukratko, jednom riječju
in summo gradu (lat.) u najvišem stupnju, u najvećoj mjeri
in superlativo (lat.) u najvišem stupnju
in tergo (lat.) na poledini, na stražnjoj strani
in totum (lat.) u svemu
in triplo (lat.) trostruko, u tri primjerka
in- (lat. in) 1. nerazdvojan niječni predmetak u latinskom i romanskim jezicima = ne, označava negaciju osnovne riječi; 2) latinski i talijanski prijedlog sa značenjem: za kretanje i smjer = u, na, k; za vrijeme = do; za smjer i svrhu = na, za, radi
Ina (grč. Ino) mit. kći Kadmovea i Harmonijina, maćeha Hele i Frikasa; zaštitnica brodara (zajedno s mužem Atamantom)

inadekvatan (lat. inadaequatus) nejednak, neodgovarajući, neprikladan

inanicija (lat. inanitia) ispražnjavanje; ispražnjenost želuca; nemoć (ili: slabost) zbog nedostatka hrane

inapetencija (lat. inappetentia) nedostatak prohtjeva za jelom, neraspoloženje za jelo, nedostatak volje za jelom; gađenje od nečega

inaplikabilan (lat. inapplicabilis) neprimjenjiv, koji se ne može primijeniti

inapstinencija (lat. inabstinentia) nesuzdržljivost, nesuzdržavanje

inartikulacija (lat. inarticulatio) nejasnoća u izgovaranju, mucanje, mumljanje

inartikuliran (lat. inarticulatus) nejasno izgovoren, promucan, promumljan

inauguracija (lat. inauguratio) svečano uvođenje u službu, položaj, dužnost; svečano otvaranje, svečano otkrivanje; započinjanje, označavanje početka

inauguralni (lat. inauguro upućujem, uvodim) koji je u vezi s inauguracijom, koji se tiče inauguracije; *inauguralni govor* govor koji se drži prilikom upućivanja i uvođenja u dužnost, službu ili položaj, pristupni govor, pristupno predavanje; *inauguralna disertacija* ili *disputacija* znanstvena rasprava koju, na sveučilištima, mora napisati i podnijeti fakultetskom vijeću onaj tko želi dobiti titulu doktora

inaugurirati (lat. inaugurare) svečano uvesti u dužnost ili službu; svečano otvoriti, svečano otkriti; započeti, započinjati

inauracija (lat. aurum zlato, inauratio) pozlata, pozlaćivanje; med. prevlačenje pilula zlatnom pjenom

inauratura (lat. aurum zlato, inauratura) v. inauracija

inauratus (lat. inauratus) pozlaćen; *pilulae inauratae* čit. pilule inaurate (lat.) mn. med. pozlaćene pilule

incalzando čit. inkalcando (tal.) glaz. žurno, naglo, hitro, brzo

incentiv (lat. incentivum) sredstvo za nadraživanje, za poticanje

incentivan (lat. incentivus) koji daje ton; poticajan, podoban, uzbuđujući, koji uzbuđuje, nadražujući, koji nadražuje, uzbuđljiv, nadražljiv, razdražljiv

inceracija (lat. inceratio) uvoštavanje, prevlačenje voskom, prelijevanje voskom, miješanje s voskom; miješanje suhe tvari s kakvom tekućinom dok se ne zgusne kao vosak

incerirati (lat. cera vosak, incerare) uvoštiti, uvoštavati, prevući (ih: preliti) voskom; pomiješati s voskom

incest (lat. castus čedan, incestus) prav. rodoskrvrnuće, spolno općenje s bliskim rođacima s kojima je brak, zbog srodstva, zabranjen (npr. između oca i kćerke, majke i sina, brata i sestre)

inch čit. inč (eng. inch, lat. unica) mjera za dužinu u Engleskoj, = 1/12 engleske stope (foot) = 2,54 cm

incident (lat. incidens) događaj, slučaj, neugodan slučaj; prigovor, primjedba, upadica; sporedan događaj, sporedni čin; mali sukob

incidentan (lat. cadere, incidens) neugodan; umetnut; uzgredan, sporedan, slučajan

incitancije (lat. incitantia) mn. med. sredstva koja izazivaju povećanje životne svježine i djelatnosti

inciviliziran (lat. civis građanin, incivilis) neuljuden; grub, surov, prost

incizija (lat. incisio) razrezivanje; otvaranje leša

incizivan (lat. incisivus) koji izjeda, koji postupno izjeda; med. koji otapa, koji razblažuje; pren. zajedljiv; oštar

incizivi (lat. incisivi sc. dentes) mn. zool. sjekutići (zubi)

incizorij (lat. incisorium) med. nož kojim se otvaraju leševi; stol na kojem se otvaraju leševi

incizum (lat. incisum) urez; gram. umetnuta rečenica; umetak, paren-teza

incizura (lat. incisura) razrez; med. izdubina na rubu kosti ili na hrskavičavim dijelovima

indebite (lat.) prav. bez krivnje, nedužno; bez prava, bez ovlasti

indebitum (lat. indebitum) jad, nevolja) prav. djelo izvršeno iz zablude, djelo koje se nije moralo izvršiti

indefenzus (lat. indefensus) prav. nebranjen, nebranjen, kojem nema pomoći

indefinit(um) (lat.) gram. neodređena zamjenica

indefinitan (lat. indefinitus) neodređen, nejasan, nerazumljiv

indeklinabilan (lat. indeclinabilis) gram. nepromjenjiv, nesklonjiv, koji se ne može sklanjati po padežima

indeklinabilitet (lat. indeclinabilitas) gram. nepromjenjivost, nesklonjivost imenica, pridjeva ...

indeks (lat. index) kazalo lista ili stranice u knjizi; popis, registar; kratak sadržaj; mat. eksponent; znak; *staviti nekoga ili nešto na indeks* zabraniti, isključiti, označiti kao opasno; *Index librorum prohibitorum* ili samo *Index* (lat.) popis knjiga koje je Katolička crkva zabranila zbog heretičkih naučavanja koja sadrže i koje se smiju čitati samo uz posebno dopuštenje; *indeksna kongregacija* stalni odbor kardinala i dominikanaca koji vodi nadzor nad knjigama i odlučuje koje od njih treba odobriti; *indeks cijena* pokazatelj cijena

indemnitet (lat. damnus šteta, idem-nitas) naknada štete, odšteta

indemniti (eng. indemnity) zaštita od kazne, nekažnjivost; *Act (or Bili) of indemnity* čit. akt (or bil) ov indemniti (engl.) zakonski prijedlog ili odluka kojom parlament priopćava, imajući na umu interese države, da postupak nekog ministarstva koje je radilo samovoljno smatra opravdanim i nekažnjivim

independentan (lat. independens) nezavisan, samostalan, slobodan; sklon neovisnosti ili samostalnosti

in determinacija (lat. indeterminatio) neodređenost, neopredijeljenost; neodlučnost, nerješivost

indeterminiran (lat. indeterminatus) neodređen, neopredijeljen; nerješiv

indeterminist (lat. in, determinare odrediti, opredijeliti) fil. pristaša teorije da je ljudska volja slobodna; usp. indeterminizam

indeterminizam (lat. in, determinatio određenje, opredijeljenje) fil. teorija daje ljudska volja potpuno slobodna u svom opredjeljivanju i djelovanju, tj. da se može, pod istim okolnostima i uvjetima, različito opredjeljivati; supr. determinizam

indi (tur. imdi) dakle, stoga

indicije (lat. indicia) mn. med. znaci, predznaci, karakteristične oznake, simptomi (bolesti); prav. osnove sumnje, okolnosti koje izazivaju sumnju; *dokaz indicijama* dokaz na osnovi određenih znakova, dokaz za krivnju optuženoga samo po osnovama sumnje

indicirati (lat. indicare) naznačiti, označiti, pokazati, pokazivati; nagovijestiti, obećati; uputiti, ukazati, naznačiti posao; *indicirana. konjska snaga* teh. konjska snaga jednog plinskog ili klipnog parnog stroja koja se pokazuje na dijagramu indikatora

indicta causa čit. indikta kauza (lat.) prav. bez saslušanja, bez obrane, bez dopuštene obrane

- indiferencija** (lat. *indifferentia*) ravnodušnost, neosjetljivost, hladnokrvnost, nezainteresiranost
- indiferentan** (lat. *indifferens*) ravnodušan, koji ne mari, kome je svejedno; *indiferentan bankovni posao* posao u kojem banka sudjeluje samo kao posrednik između kupca i prodavatelja; *indiferentna sredstva* bezazlena sredstva, ona koja nemaju nikakvo djelovanje; *indiferentna točka* fiz. točka na kojoj nema djelovanja, točka između dvaju suprotnih polova gdje se oni uzajamno potiru, npr. *magnetna indiferentna točka* je točka koja leži u sredini između sjevernog i južnog pola nekog magneta; *indiferentne terme* topli izvori koji ne sadrže nikakve karakteristične soli (za razliku od mineralnih voda)
- indiferentist** (lat. *indifferens*) ravnodušan čovjek, onaj koji ne pokazuje interes za što (supr. fanatik); fil. pristasa indiferentizma
- indiferentizam** (lat. *indifferens*) nerazličan, koji se ne razlikuje, ravnodušan) ravnodušnost, nesudjelovanje u nečemu, osobito u vjerskim stvarima; fil. ravnodušno ponašanje prema određenim teorijskim ili praktičnim (socijalnim) pitanjima; *metafizički indiferentizam* shvaćanje da se ljudska volja ne opredjeljuje ni vanjskim ni unutarnjim pobudama; supr: fanatizam
- indiferentnost** v. indiferencija
- indigen** (lat. *indigena* = indu u, *gignere*, *genui* roditi, stvoriti) urođenik, starosjedilac, domorodac
- indigenan** (lat. *indigenus*) urođenički, starosjedilački, domorodački
- indigenat** (lat. *indigena*) pravo zavičajnosti, pravo građanstva, državljanstvo; davanje građanskih prava i plemićke titule strancu; inkolat
- indigencija** (lat. *indigentia*) potrebitost, neimaština, oskudnost, ubogost
- indigestan** (lat. *indigestus*) neprobavljen; pren. nepromišljen, neizrađen, nedoraden, nesređen
- indigestija** (lat. *indigestio*) med. loša probava, mala upala želuca
- indignacija** (lat. *indignatio*) srditost, ljutnja, ogorčenost zbog nezasluženog postupanja
- indigniran** (lat. *indignatus*) ozlojeđen, naljućen, koji se opravdano buni protiv koga ih čega, ogorčen zbog nezasluženog postupanja
- indignirati** (lat. *indignari*) naljutiti, rasrditi, izazvati (ih: izazivati) pobunu i zlovolju
- indignitet** (lat. *indignitas*) nedostojnost, nedostojno ponašanje ili postupanje, niskost, sramota, uvreda
- indigo** (šp. *indigo*, tal. *indaco*, fr. *indigo*. lat. *indicum* = *indicus* color indijska boja) najstarija i jedna od najljepših prirodnih modrih boja, postojana prema svjetlosti i vodi, a i prema utjecaju kiselina i boja; dobiva se od lišća raznih vrsta biljaka roda *Indigofera*; *reducirani indigo* v. *indigotin*; *indigo*, *indigo-papir* indigom modro obojen papir koji služi za istodobno prepisivanje originala
- indigoterija** (šp. *indigo*, fr. *indigoterie*) sadnja indigo-biljke; mjesto gdje se pravi indigo
- indigotin** (šp. *indigo*) kem. tvar koja kristalizira u tanahnim ravnim romboidnim prizmama plave boje i metalnog sjaja; čist indigo koji služi za bojenje trajno modrom (plavom) bojom; *reducirani indigo*
- indij** (lat. *ind-icum*, *indigo* i *-ium* prema *natrium* itd. po dvjema indigo linijama u spektru kovina) veoma rijetka, cinku slična i mekana kovina (metal), nalazi se samo u rudačama cinka i njihovim proizvodima, ne oksidira na zraku
- Indijanac** pripadnik nekog plemena američkih starosjedilaca (naziv na-

stao na temelju Kolumbove zablude da je doplovio u Indiju)

indijaner (njem. Indianer Indijanac) kuh. slastica od jaja, maslaca, šećera, brašna i čokolade

indijanist (lat. India, sanskr. sindhu, perz. hindu, fr. indianiste) znanstvenik koji se bavi ispitivanjem i proučavanjem indijskih jezika i književnosti, osobito starijih (sanskrita i dr.)

indijot (tal. Indiotto Indijanac) puran (potječe iz Amerike)

indikacija (lat. indicatio) pokazivanje, označavanje, oznaka, uputa; prav. osnova sumnje; med. najbolji način liječenja ili lijek koji, kao najsvrsishodniji, treba primijeniti u nekoj bolesti; supr. kontraindikacija

indikant (lat. indicans) med. znak, pojava, simptom po kojem se može prepoznati i utvrditi neka bolest

indikativ (lat. indicativus) gram. pokazni (ili: izjavni) glagolski način

indikativan (lat. indicativus) koji pokazuje, pokazni

indikator (lat. indicator) pokazatelj; anat. mišić kažiprsta; teh. sprava za bilježenje dijagrama koji pokazuje promjene u tlaku pare u cilindrima za vrijeme rada klipnih parnih strojeva; kem. tvar koja pokazuje drukčiju boju u kiselini, a drukčiju u alkalnim otopinama i na taj način pokazuje završetak jedne reakcije; sredstvo koje pokazuje neko stanje ili promjenu u nekom stanju uopće

indikatoran (lat. indicatorius) pokazni, koji pokazuje, koji naznačuje, koji prikazuje

indirekt (lat. indirectus) u nogometu: neizravan slobodan udarac (lopta se ne smije izravno uputiti prema vratima, nego se najprije mora dodati suigraču)

indirektan (lat. indirectus) posredan, obilazan, zaobilazan; *indirektan govor* gram. nepravni govor; *indirektan dokaz* dokaz kojim se dokazuje istinitost zaključka pokazivanjem neistinitosti njegove kontradiktorne suprotnosti ili dokazivanjem da zaključak ne može biti pretpostavljen kao neistinit; *indirektan ton* odbijen ton, refleksni ton; *indirektni porezi* posredni porezi, tj. oni koji se ne razrezuju neposredno na porezne obveznike, nego na taj način što se nameću na određene vrste robe

indiscipliniran (lat. indisciplina) neukroćen, neobuzdan, neposlušan; voj. neobučan, neuvježban

indiskrecija (lat. indiscretio) nepromišljenost; nesmotrenost, neopreznost; nečuvanje tajne; suvišna radoznalost, sloboda prema kome; nametljivost

indiskretan (lat. indiscretus) suviše radoznao, slobodan u odnosu prema kome; nerazborit, nepromišljen, nesmotren, neoprezan; koji ne zna šutjeti, koji ne zna čuvati tajnu, brbljav; nametljiv, nepristojan

indiskriminacija (lat. indiscriminatio) nesposobnost ili nemogućnost razlikovanja, nerazlikovanje

indisponibilan (lat. disponere raspolagati, indisponibilis) neraspoloživ, kojim se ne može raspolagati, koji nije na raspolaganju, neotuđiv

indisponiran (lat. indisponere) neraspoložen, zlovoljan, mrzovoljan; koji se ne osjeća dobro, boležljiv

indisponirati (lat. indisponere) oneraspoložiti, ozlovoljiti, pokvariti dobro raspoloženje

indispozicija (lat. indispositio) loše raspoloženje, neraspoloženje, mrzovolja, zlovolja; osjećaj nelagode, boležljivost

individua (lat. dividere dijeliti, individuum nedjeljivo) ono što je nedjeljivo, što se ne može dijeliti, a da time ne izgubi svoju osobitost i svoje posto-

janje, koje zavisi samo od njegove cjelovitosti; pojedinac, pojedinačno biće; osoba

individualan (lat. individualis) pojedinačni, koji pripada pojedincu, koji se tiče pojedinca, osobni; osobit, samo jednome svojstven; *individualni pojam* log. pojam koji obuhvaća samo jednog pojedinca ili samo jedan predmet

individualist (lat. individuum) fil. pristasa individualizma; osobito: onaj koji smatra da je pojedinac, heroj, glavni činitelj povijesnog zbivanja; supr. kolektivist

individualitet (lat. individualitas) pojedinac, osoba; priroda i osobitost pojedinca, skup osobina po kojima se pojedinac razlikuje od svih ostalih pojedinaca iz svoje vrste, posebnost; individualnost

individualizacija (lat. individuum pojedinac) zbivanje i proces izdvajanja pojedinca iz nečega općeg; čin kojim nešto postaje pojedincem ili kojim se pojačava nečija osobitost (individualnost); promatranje nekoga ili nečega prema njegovoj osobitosti; ograničavanje na pojedinca; *principium in dividuationis* čit. principijum individuacionis (lat.) načelo (ili: činitelj) na kojem se temelji individualizacija

individualizam (lat. individuum pojedinac) fil. smjer mišljenja, osjećaja i htijenja koji je usmjeren samo na pojedinca kao takvog, sustav izdvajanja pojedinaca u društvu; *etički individualizam* promatra pojedinca kao krajnji cilj, a njegov svestrani razvoj i sreću kao ono što je prvo i najvažnije; *povijesni individualizam* smatra veliku osobu, heroja, glavnim činiteljem u povijesnom zbivanju (Carlyle); *politički individualizam* promatra društvo i državu samo kao sredstvo za postizanje ciljeva pojedinaca; *privredni individualizam* os-

tavlja uobličavanje privrednog života slobodnoj djelatnosti pojedinaca; *pedagoški individualizam* zahtijeva da se odgojni rad prilagodava osobitosti i sposobnostima pitomca; *sociološki individualizam* tvrdi da društvene pojave nastaju zbog uzajamnog djelovanja pojedinaca

individualizirati (lat. individuum jedinka, fr. individualiser) izdvajati koga ili što da bude samo za sebe, pa ga onda tako promatrati ili prema njemu postupati; odvajati prema osobitosti; supr. generalizirati

individualnost (lat. individualitas) v. individualitet

individuitet (lat. individuitas) pojedinačnost, posebnost; ja

indivizibilije (lat. dividere dijeliti, indivisibilia) nedjeljiva tijela, tijela koja se ne mogu dijeliti

indocilan (lat. indocilis) neposlušan, nepokoran, kojim se ne može upravljati

Indoeuropljani (lat. India, Europa) zajednički naziv za skupine naroda koji žive u velikom dijelu Azije i gotovo cijeloj Europi, a pripadaju kavkaskoj (bijeloj) rasi: Hindusi, Perzijanci, Armeni, Grci, Rimljani, Romani, Slaveni, Germani, Litvanci i Kelti; *indoeuropski jezici* jezici kojima su govorili i govore indoeuropski narodi; usp. arijski jezici

Indogermani (lat. India, Germani) v. Indoeuropljani

indolencija (lat. indolentia) neosjetljivost prema bolu; ravnodušnost, neosjetljivost, nehajnost, nemarnost, tromost, lijenost, učmalost

indolentan (lat. dolere boljeti, žalostiti se, indolens) koji ne osjeća bol; neosjetljiv, ravnodušan, nehajan, nemaran, trom, lijen

indosament (tal. in dorso, indosso na poleđini) trg. prenošenje svih prava sjedne mjenice na drugu osobu time

što se taj prijenos zabilježi na poleđini mjenice; žiro

indosant (tal. indosso) trg. onaj koji prenosi mjenicu na drugog; žirant

indosat (tal. indosso) trg. v. indosatar

indosatar (tal. indosso na poleđini) trg. onaj na koga se mjenica prenosi; indosat, žiratar

indosirati (tal. indossare) trg. prenositi (ili: prenijeti) mjenicu na drugoga time što se taj prijenos zabilježi na poleđini; žirirati

Indra staroindijsko božanstvo neba, munje i groma

indri (madagask. indri "šumski čovjek") vrsta polumajmuna, živi po šumama Madagaskara

inducije (lat. induciae) mn. primirje; prav. rok koji se ostavlja slučajnim i nenamjernim krivcima

inducirana struja fiz. električna struja izazvana ili proizvedena indukcijom ili magnetnom indukcijom ili voltaindukcijom

inducirati (lat. inducere uvesti, uvoditi) log. zaključivati (ili: zaključiti) iz pojedinačnog o općem (supr. deducirati); fiz. u zatvorenom vodiču izazvati električnu struju kretanjem u blizini magneta (*magnetna indukcija*), ili vodiča kroz koji protječe struja (*voltaindukcija*), ili zatvaranjem i otvaranjem strujnog kruga

indukcija (lat. inductio) 1. uvođenje; 2. log. zaključivanje iz pojedinačnog o općem, metoda mišljenja kojom se na osnovi promatranja dolazi do istina o prostornovremenskoj stvarnosti, metoda prirodnih znanosti (*induktivna metoda*)-, supr. dedukcija; 3. fiz. Faraday je 1831. g. otkrio da u zatvorenom vodiču bez struje, kad se u njegovoj blizini kreće magnet ili vodič kroz koji prolazi električna struja, nastaju elektr. struje koje traju samo dotle dok se magnet ili vodič kreće; ovo zbivanje nazvao je

Faraday *indukcijom*, i to u prvom slučaju *magnetnom*, a u drugom *voltaindukcijom*, a struje tako proizvedene *indukcijskim strujama*

indukcijska vaga veoma osjetljiva sprava pomoću koje se ispituje unutrašnji sadržaj kovina ili se, pomoću elektriciteta, pronalaze skrivene primjese u kovini (služi za otkrivanje lažnog novca)

indukcijska zavojnica fiz. zavojnica za izazivanje induksijske električne struje

indukcijski aparat fiz. uređaj za proizvođenje induciranih struja visokog napona na osnovi voltaindukcije u sporednoj ih sekundarnoj zavojnici (s tankom dugačkom žicom) prekidanjem i uspostavljanjem struje u glavnoj ili primarnoj zavojnici (s debelom kratkom žicom)

indukcijski motor fiz. električni motor čiji se rotor pokreće induksijskom strujom

indukcijski stroj fiz. stroj za proizvođenje induciranih električnih struja

induktivan (lat. inductivus) log. koji se zaključuje ili je zaključen putem indukcije; *induktivna metoda* metoda indukcije (v. indukcija); *induktivne znanosti* znanosti koje se, uglavnom, temelje na metodi indukcije; supr. deduktivan

induktivitet (lat. inducere uvesti, uvoditi, inductivus) fiz. = *koeficijent samoindukcije* odnos između kapaciteta dvaju kondenzatora jednakih po veličini kad je jedan od njih napunjen posebnim dielektrikom, a drugi je zračni kondenzator

induktivnost (lat. inductivus) log. kakovća postojanja kao induktivan; fiz. v. induktivitet

induktor (lat. inductor) fiz. *indukcijski aparat* aparat koji pokazuje jake naponske pojave

induktorij (lat. inductorium) fiz. aparat za proizvodnju i izazivanje električne struje; v. indukcijski aparat, indukcijski kalem

indulgencija (lat. indulgentia) popustljivost, blagost, milostivost; oprost; teol. oprost grijeha; oprost grijeha za novac, što je Kat. crkva činila u sred. vijeku, privikavajući time narod na vjerovanje da se grijesi mogu, čak i budući, otkupiti novcem (trgujući oprostom grijeha za novac, papa Leon X. je golemim prihodima od te trgovine sagradio crkvu Sv. Petra u Rimu)

indulgentan (lat. indulgens) koji oporašta, blag, popustljiv, milostiv

indulin kem. tvorničko ime za indigomodru obojenu tvar; služi za bojenje vune, svile i za pripremanje crnila

indult (lat. iddultum) povlastica, dopuštenje; rok koji je nekome odobren radi izvršenja svoje obveze, odgađanje, odlaganje roka; iznimna papinska povlastica, papinsko pismo kojim daje neku milost ili oprost

induracija (lat. induratio) otvrdnuće; pren. otupljivanje; nepokajanje, nepopravljivanje; *induratio cordis* čit. induracio kordis (lat.) med. otvrdnuće srca; *induratio lienis* čit. induracio liježiš (lat.) med. otvrdnuće slezene; *induratio hepatis* čit. induracio hepatis (lat.) med. otvrdnuće jetara

industrija (lat. industria marljivost, umijeće, radinost) proizvodna djelatnost; osobito: proizvodnja na veliko, prerada sirovina pomoću strojeva i podjele rada (dok obrtništvo obično proizvodi na malo)

industrijalac (lat. industria marljivost, umijeće, radinost) onaj koji se bavi obrtom na veliko, vlasnik industrijskog poduzeća, tvorničar

industrijalist (lat. industria, fr. industrialiste) pristaša industrijalizma

industrijalizacija (lat. industria) pretvaranje u industriju, uvođenje industrije, širenje industrije

industrijalizam (lat. industria) teorija po kojoj je industrija glavna svrha radinosti čovjeka i društva; prevlast industrije ili industrijalaca

industrijski (lat. industria) koji se tiče industrije, koji je u vezi s industrijom, obrtnički, tvornički; *industrijska željeznica* tvornička željeznica, ona koja povezuje industrijska poduzeća s glavnom prugom; *industrijska burza* mjesto gdje se trguje sirovinama i tvorničkom robom; *industrijski sustav* sustav političke ekonomije Adama Smitha prema kome su marljivost, rad i štedljivost prazvori cjelokupne tečevine nekog naroda, pa i osnovni uvjet njegovog blagostanja i bogatstva te su, prema tome, s pravnog stajališta opravdane tri vrste poreza: porez na zemlju, na obrt i na kapital

inedit (lat. ineditum) još neobjavljen neobjavljen spis, anegdota; mn. inedita

inegalan (fr. inegal) nejednak, neravnomjeran; promjenjiv, nestalan

inegzaktan (lat. inexactus) nehajan, nemaran, nebrižljiv; pogrešan, netočan

inepcija (lat. ineptus, ineptiae) glupost, budalaština, ludost

inercija (lat. inertia) nepokretnost, mrtvilo, tromost, lijenost; nesposobnost, slabost; fiz. tromost; *zakon inercije* prvi osnovni zakon dinamike (Galilei-Newton): svako tijelo ostaje u svojem stanju mirovanja ili jednakoga pravocrtnog gibanja sve dok ga djelovanje sila ne prisili da to svoje stanje promijeni

inertan (lat. iners, inertis) nepokretan, mrtav, trom; fiz. trom

inervacija (lat. nervus živac, innervatio) fiziol. raspored živaca po pojedini

nim organima; opskrbljivanje živčanom energijom, poticanje nekog organa njegovim živcima; oživčenje; opskrbljenost živčanom energijom; djelovanje živaca

inevidentan (lat. *inevidens*) nejasan, nerazgovijetan, nerazumljiv

infaliblist (lat. *infallibilitas*) pristaša i branitelj naučavanja i dogme o Papinoj nepogrešivosti

infalibilitet (lat. *infallibilitas*) nepogrešivost; osobito: papina nepogrešivost u pitanjima vjere i kršćanskog morala; dogma o papinoj nepogrešivosti (infalibilitetu) primljena je tek na Vatikanskom koncilu 18. srpnja 1870. (u borbi protiv donošenja ovakve dogme posebno se istaknuo dakovački biskup Josip Juraj Strossmayer)

infalibilizam (lat. *infallibilitas*) naučavanje, dogma o papinoj nepogrešivosti; v. infalibilitet

infaman (lat. *infamis*) na zlu glasu, ozloglašen; nečastan, sraman, gadan, gnjusian, odvratian, nizak, prljav

infamantan (lat. *infamans*) koji šteti časti, koji nanosi sramotu

infamija (lat. *infamia*) ružan glas; nečasnost, besramnost, niskost, gadost, sramota, ruglo

infant (lat. *in*, *fari* govoriti, *infans*, šp. *infante*) "onaj koji još ne može govoriti", tj. dijete; prvobitno: nasljednik kraljevskog prijestolja, prijestolonasljednik; zatim: kraljev sin, kraljević, kraljevski princ u Španjolskoj i Portugalu

infantado (šp.) zemlja koja se ustupa na doživotno uživanje infantu ili infantkinji; otuda: *infantados* mn. poznate španjolske merino-ovce

infanterija (tal. *infanteria*) voj. pješništvo, pješačke trupe

infanterist (tal. *infanteria*) voj. pješak, vojnik koji služi u pješastvu

infanticid (lat. *infans* dete, *caedere* ubiti, *infanticida*) prav. ubojica djeteta, djecoubojica; za ženu: *infanticida*

infanticidij (lat. *infanticidium*) prav. djecoubojstvo, čedomorstvo

infantilan (šp. *infantil*) dječji; djetinjast; maloljetan

infantilizam (lat. *infans*) zastoj u razvoju neke osobe u tjelesnom i duševnom pogledu, oblik bolesti u kojem odrastao čovjek zadržava, i u tjelesnom i duševnom pogledu, dječje crte i osobine

infantkinja (šp. *infanta*) kraljevska kći, kraljevna, princeza (u Španjolskoj i Portugalu); infant

infarkt (lat. *infarcire* trpati u što, *umetati*, *infarctus*) med. zatvaranje kanala u ljudskom tijelu, posebice probavnih kanala; danas se pod ovom riječi podrazumijeva zatvaranje krvnih žila organa, osobito bubrega (*hemoragični infarkt*) i pluća (*hemoptični infarkt*); *infarkt maternice* kronična upala maternice

infatuacija (lat. *fatuus* glup, *blesav*, *infatuatio*) do smiješnosti pretjerana ljubav prema čemu, zaludenost, zasljepljenost, zanesenost čime

infekcija (lat. *infectio*) med. zaraza, izazivanje zaraze; nastajanje stanja zaraženosti; prodiranje i razmnožavanje klica bolesti; prenošenje ih dobivanje bolesti zarazom

infekcijski (lat. *infectiosus*) med. zaražan, kužan, priljepčiv, koji ima svojstvo ili moć prenošenja bolesti infekcijom; zarazni, koji potječe od zaraze ili infekcije, koji je pogodan da se prenese s jedne osobe na drugu

infektan (lat. *infectus*) med. zaražen, kužan, zagađen, otrovan, zatrovan; smrdljiv, gadan, truo; infektivan

infektirati (fr. *infecter*) med. v. inficirati

infektivan (lat. *infectivus*) med. v. infekcijski

infer (tal. *inferriata*) željezna rešetka na prozoru

inferencija (lat.) zaključivanje, zaključak

inferi (lat. *inferi*) mn. mit. bogovi koji borave u podzemnom svijetu, podzemni bogovi; umrli, pokojnici koji borave u podzemnom svijetu; podzemni svijet (kod starih Rimljana)

inferioran (lat. *inferior*) donji, niži; mladi, slabiji; potčinjen, podređen; manji po vrijednosti

inferioritet (lat. *inferior donji, niži, inferioritas*) potčinjenost, niži položaj, podređenost; manja vrijednost, slabija kakvoća; supr. *superioritet*

inferiornost (lat. *inferior donji, niži*) v. *inferioritet*

infernaln (lat. *infernalis*) koji se tiče podzemnog svijeta, koji je u vezi s podzemnim svijetom, s paklom; pakleni, vrazji, nečastivi

inferno (tal.) podzemni svijet, pakao; naslov prvog dijela Dantoeve epopeje "Božanstvena komedija" (*Inferno* Pakao)

infertilan (lat. *infertilis*) neplodan, nerodan, neprinosan

infestacija (lat. *infestatio*) napad, puštošenje, uznemiravanje

infeudacija (lat. *infeudatio*) davanje u feud, davanje u leno

infeudirati (lat. *infeudare*) dati (ili: davati) u feud, davati (ili: dati) u leno

infibulacija (l. *infibulatio*) zakopčavanje (ili: zašivanje) vanjskih dijelova ženskog spolnog organa ili gornje kože muškog spolnog uda radi sprječavanja prijevremene oblube ili brakolomstva, ih da bi se spriječila masturbacija kod muškaraca (negdašnji običaj na Istoku, prisutan i danas kod nekih primitivnih naroda)

inficijacija (lat. *inficiatio*) prav. poricanje, poricanje pred sudom

inficirati (lat. *in, facere, inficere*) med. zaraziti, okužiti, zatrovati (*voda inf-*

icirana kolerom = voda zaražena kolerom); zaraziti, unijeti (ili: unositi) u organizam klice neke bolesti (*inficiran kolerom* = zaražen kolerom); infektirati

infiks (lat. *infigere* umetnuti, *infixum*) gram. umetak

infiltracija (lat. *infiltratio*) ulaženje cijedenjem, prodiranje u što; med. ravnomjerno razilaženje i raspoređivanje proizvoda bolesti (gnoja, seruma, masti, stanica raka) po supstanci organa; geol. uvlačenje otopine u pukotine stijena

infiltrirati (lat. *infiltrare*) ulaziti cijedeći se u nešto; upijati se u, prožimati kapljuci

infinitan (lat. *infinitus*) beskrajn, beskonačan, trajan, neprestan; opći; gram. neodređen

infinitet (lat. *infinitas*) beskrajnost, beskonačnost; bezbrojnost

infinitesimalan (lat. *infinitesimalis*) 1. mat. beskrajno mal, neograničeno mali; *infinitesimalni račun* ili *analiza beskonačnog* naziv za diferencijalni račun i integralni račun smatrani kao jedan; 2. suviše malen da bi mogao biti izmjeren ili izračunan; krajnje sćušan, krajnje beznačajan

infinitiv (lat. *infinitivum* sc. *verbum*) gram. neodređeni glagolski oblik koji završava na -ti ili -ći (npr. *spavati, leći*)

infinitorist (lat. *infinitus*) pristaša evolucijske teorije u naučavanju o organskom stvaranju

infinitum (lat.) ono što je beskrajno, beskonačno, bezgranično; *ad* ili *in infinitum* (lat.) u beskrajnost, u beskonačnost

infirmarij(us) (lat. *infirmarius*) čuvar bolesnika, onaj koji njeguje bolesnike (u kat. samostanima)

infirmarija (lat. *infirmaria*) bolnica, soba u kojoj se njeguju bolesnici (po

kat. samostanima); mjesto za bolesne biljke u zimskim vrtovima

infirmativan (lat. infirmativus) poništavajući, koji poništava, koji čini nešto nevažecim

infirmirati (lat. infirmare) prav. dokinuti, poništiti valjanost, npr. neke oporuke

infirmitet (lat. infirmitas) nejakost, slabost, boležljivost

inflacija (lat. inflare napuhati, inflatio nadimanje) bank. povećavanje i puštanje u optjecaj sredstava za plaćanje u znatno većem broju, nego što je, s obzirom na ekonomske prilike zemlje, potrebno, pretjerano tiskanje novčanica (supr. deflacija); med. nadimanje tijela zbog vjetrova; napuhanost, napuhnutos

inflacionisti (lat. inflatio) mn. pristaše financijske politike kojoj je svrha izdavanje i puštanje u optjecaj većeg broja novčanica nego što je, prema stvarnim ekonomskim prilikama zemlje, potrebno; usp. inflacija

inflamabilan (lat. inflammabilis) upaljav

inflamabilije (lat. inflammabilia) mn. zapaljive tvari, gorivo

inflamacija (lat. inflammatio) med. upala

inflamatoran (lat. inflammatorius) upaljav; med. koji izaziva upalu, koji je u vezi s upalom; *inflamatorna groznica* groznica kao posljedica upale

inflamirati (lat. inflammare) zapaliti; raspaliti, razdražiti, ogorčiti

inflatilije (lat. inflatilia sc. instrumenta) glaz. instrumenti na koje se svira puhanjem, puhački instrumenti

inflexibilan (lat. inflexibilis) nesavitljiv; neslomljiv, kojim se ne može upravljati, neumoljav, tvrdoglav; gram. nepromjenjiv

inflexibilije (lat. inflexibilia) gram. nepromjenjive riječi (veznici, prilozi, prijedlozi, usklici, čestice)

inflexija (lat. inflexio savijanje) opt. skretanje svjetlosnih zraka s njihovog pravog puta; glaz. mijenjanje glasa, tona; gram. mijenjanje, oblici

inflexirati (lat. inflectere) savijati, pre-gibati, mijenjati; gram. staviti nad samoglasnik naglasak (akcent) cirkumfleks

inflexor (lat. inflector) naprava koja se stavlja na okna za ventilaciju i kroz koju ulazi zrak u okno

inflexija (lat. inflictio, infligere nanijeti, zadati; pričiniti) prav. dosuđivanje kazne, određivanje kazne; izvršenje kazne

inflexencija (lat. inflorescentia) bot. 1. cvat; *inflexencia composita* čit. inflorescencija kompozita (lat.) složeni cvat; *inflexencia simplex* čit. inflorescencija simpleks (lat.) jednostavni cvat; *inflexencia racemosa* čit. inflorescencija racemoza (lat.) grozdasti cvat; 2. procvjetavanje, cvjetanje, rascvjetavanje

inflexirati (lat. inflorescere) procvjetavati, procvjetati, rascvjeta vati se

influenca (lat. influenza, tal. influenza) utjecaj; fiz. *električna influenza* ili *elektrostatička indukcija* pojava kad se neko nenaelektrizirano tijelo naelektrizira njegovim unošenjem u polje nekog naelektriziranog tijela, a čim se udalji iz toga polja, elektricitet potpuno iščezava; *magnetna influenza* svojstvo, npr. željeza, koje u magnetnom polju postaje i samo magnetično, ali gubi magnetizam čim se magnet dovoljno udalji te se željezo ne nalazi u njegovom polju; med. gripa (zarazna i veoma priljepčiva bolest s temperaturom, klonulošću, bolovima u mišićima i zglobovima, kašljem, glavoboljom itd.); vet. konjska bolest slinavka

influencirati (tal. infulenzare) utjecati, imati utjecaja na koga ili što; zara-

ziti, okužiti; podmititi, potkupiti, pridobiti za

influentni stroj fiz. na načelu električne influence napravljen stroj za proizvodnje elektriciteta

influirati (lat. *infulare*) podariti biskupski šešir, tj. promaknuti za biskupa; *influirani opati* opati kojima je papa podario pravo da mogu nositi znake biskupskog dostojanstva

influksija (lat. *influxio*) utjecaj; sustav influksije v. influksizam

influksionist (lat. *influxus*) fil. pristaša influksizma

influksizam (lat. *influxus* utjecaj) fil. shvaćanje prema kojem duša i tijelo vrše jedno na drugo takav utjecaj da svaki dio jednoga izaziva u drugom promjene koje odgovaraju promjenama na njemu samom

influksus (lat. *influxus*) fiz. v. influenza; *influxus physicus* čit. influksus fizikus (lat.) fizički utjecaj (tj. utjecaj tijela na dušu)

informacija (lat. *informatio*) poučavanje, upućivanje, uputa; obavještavanje; raspitivanje; obaviještenost; obavijest, izvještaj, izvješće; sudska istraga

informan (lat. *informis*) bezobličan, bez određenog oblika; ružan, nakazan; bez reda, suprotan redu

informat (lat. *informativum*) prav. pravno mišljenje, sud o čemu, u obliku mišljenja ili savjeta, koji traži neki sudac od nekog pravnika radi svoje osobne upućenosti; pravna uputa koja je već dobivena

informatika (fr. *information*, *automatique*) znanstvena disciplina koja se bavi obradom podataka elektroničkim računalima

informativ (lat. *informativum*) prav. v. informat

informativan (lat. *informativus*) obavještajni, koji služi za obavještavanje, poučjiv; *informativni list* list koji

služi samo za upoznavanje čitatelja s događajima i činjenicama; *informativna služba* obavještajna služba

informatore (lat.) obavještavač, onaj koji daje upute; kućni učitelj, instruktor

informirati (lat. *informare*) poučiti, uputiti; obavijestiti, obavještavati, izvijestiti, izvještavati; *informirati se* obavještavati se, obavijestiti se, raspitati se

Infortiatum (lat.) prav. drugi dio Digesta, od 21. do 38. knjige, dio zbornika Corpus iuris civilis

infra (fr.) prijeđi, pod, ispod; pril. dolje (supr. supra, super); *infra-svijet* svijet beskrajno malog, tj. svijet atoma (supr. *supra-svijet* svijet beskrajno velikog, tj. svijet svemirskih razmjera); *infracrvne zrake* nevidljive toplinske zrake s valnom dužinom većom od valne dužine svjetlosnih zraka

infra mikrobi (lat. *infra*, grč. mikros mali, bios život) biol. živa bića koja se ne mogu vidjeti ni pod najjačim mikroskopskim povećanjem

infrakcija (lat. *infractio*) prekršaj, prijestup, povreda; prekid, npr. sporazuma, saveza; med. prijelom, osobito djelomičan prijelom kosti

infraktor (lat. *infractor*) prav. prekršitelj ugovora; prijestupnik

infula (lat.) bijela ili crvena vunena vrpca koju su nosili oko čela, kao ukras, starorimski svećenici i svećenice (vestalinke); kod katolika: biskupska ili opatska kapa; biskupski šešir, vrpca na biskupskom šeširu

infunde (lat.) dolij; *infunde aquae fervidae quantum sufficit, sufficientem quantitatem* čit. infunde akve ferve kvantum sufficit ili suficijentem kvantitatem (lat.) farm. ulij vrele vode koliko je potrebno (ili: koliko je dovoljno)

infundibul (lat. *infundibulum*) lijevak zool. ljevasto udubljenje, npr. u tre-

- ćoj moždanoj komori; lijevak u glavonožaca; plućni mjehurić
- infuzija** (lat. infusio) ulijevanje, nalijevanje, polijevanje; natapanje; med. unošenje tekućine, obično tzv. fiziološke otopine (kuhinjske soli) pod kožu ili u krvne žile radi nadoknađivanja krvi ili tjelesnih sokova; pren. božansko nadahnuće
- infuzoran** (lat. infusorius) koji je nastao nalijevanjem neke tekućine ili namakanjem u tekućinu
- infuzorije** (lat. infusoria) mn. zool. naljevnjaci, trepetljače (jednostanični, mikroskopski sitni organizmi, žive u zraku, vodi i drugim tekućinama)
- infuzum** (lat. infusum) naljev, doljev, ono što se nalijeva, što se dohjeva
- ingeminacija** (lat. ingeminatio) udvostručavanje, ponavljanje
- ingeminirati** (lat. ingeminare) udvostručiti, udvostručavati, ponoviti, ponavljati; udvostručiti se, udvostručavati se, množiti se
- ingeneracija** (lat. ingeneratio) usadivanje, rađanje s čim, urođenost
- ingenij** (lat. ingenium, ingignere usaditi) prirodna sposobnost, darovitost, duh, razum, genij; duhovit i oštrouman čovjek; oštrouman pronalazak; *ingenium acutum* čit. ingenijum akutum (lat.) oštrouman i fin duh; *ingenium capax* čit. ingenijum kapaks (lat.) sposoban duh; *ingenium stupidum* čit. ingenijum stupidum (lat.) glupan; *ingenium tardum* čit. ingenijum tardum (lat.) trom duh, glava koja sporo misli
- ingeniozan** (lat. ingeniosus) uman, oštrouman, duhovit, darovit, dosjetljiv, domišljat
- ingeniozitet** (lat. ingeniositas) oštroumnost, dosjetljivost, domišljatost, darovitost, izumiteljska sposobnost
- ingenuitet** (lat. ingenuitas) kod starih: pravo čovjeka koji se rodio kao slabodan (a ne kao rob); prostodušnost, bezazlenost, iskrenost
- ingerencija** (lat. ingerentia) miješanje u što, utjecanje, vršenje utjecaja
- ingerent** (lat. ingerens) prav. sporedni tužitelj
- ingerirati** (lat. ingerere) unijeti, unositi; unositi u želudac hranu; *ingerirati se* miješati se, petljati se u što
- ingesta** (lat. ingerere unositi, ingesta) mn. fiziol. tvari (materije) koje se unose u tijelo (hrana i dr.)
- ingestija** (lat. ingestio) unošenje hrane u tijelo kroz usta
- ingrata progenies** (lat.) nezahvalna mladež
- ingresija** (lat. ingressio) ulaženje, ulazak, stupanje u, početak
- ingrosacija** (lat. ingrossatio) unošenje (ili: upisivanje) u hipotekarnu knjigu
- ingrosar** (lat. ingrossarius) vjerovnik koji je upisan u hipotekarnu knjigu
- ingrosat** (lat. ingrossatus) v. ingrosar
- ingrosator** (lat. ingrossator) onaj koji vodi hipotekarnu knjigu; ingrosist
- ingrosirati** (lat. ingrossare) prepisati spise načisto; osobito: upisati u hipotekarnu knjigu
- ingrosist** (lat. ingrossare) v. ingrosator
- ingvinalan** (lat. inguinalis) anat. prepanski, koji se tiče prepona
- inhabilan** (lat. inhabilis) nevješt, nevičan, nespretan; prav. nesposoban
- inhabilitet** (lat. inhabilitas) nesposobnost; *inhabilitas testium* čit. inhabilitas testijum (lat.) prav. nesposobnost svjedoka
- inhalacija** (lat. inhalatio) med. udisanje pare ili plinova koji se razvijaju iz određenih tekućina, bilo prirodno ili pod utjecajem zagrijavanja i vrenja; inhalacijski aparat v. inhalator; *inhalacijske bolesti* bolesti koje nastaju zbog udisanja štetnih plinova; *inhalacijsko liječenje* liječenje udisanjem plinova, pare i dr.

inhalator (lat. inhalare, inhalator) med. naprava pomoću koje se udišu pare ili plinovi (inhalacija)

inhalirati (lat. inhalare) med. udisati, usisavati

inherencija (lat. inhaerentia) prirodna i nerazdvojna pripadnost, nerazdvojnost, bitno pripadanje čemu, odnos dviju stvari u kojem se jedna može zamisliti samo u drugoj, odnos svojstava jedne stvari prema toj stvari, akcidenција prema supstanciji, npr. okruglost inherira krugu; prav. ostajanje pri čemu, nepopuštanje

inherentan (lat. inhaerens) prirodno i nerazdvojno spojen ili udružen, bitan, svojstven, nerazdvojan

inherirati (lat. inhaerere) bitno pripadati, biti nerazdvojan od; biti nerazdvojno spojen ili udružen; prav. produžiti, nastaviti, ostajati pri čemu, ne popuštati

inheritor (lat. inhaeritor) prav. nasljednik

inhibicija (lat. inhibitio) fiziol. zadržavanje neke organske funkcije voljnim ili nevoljnim fiziološkim činom; psih. sprječavanje koje se vrši voljom, ih nagonski i podsvjesno, na kakav osjetilni poticaj ili drugo duševno stanje; prav. zabrana (višeg suda) da se obustavi postupak (u nižem sudu)

inhibirati (lat. inhibere) zadržavati, zadržati, spriječiti, sprječavati, zabraniti, zaustaviti

inhibitoran (lat. inhibitorius) koji zabranjuje, kojim se zabranjuje što, koji zadržava, koji sprječava

inhibitorij (lat. inhibitorium) prav. v. inhibitorijale

inhibitorijale (lat. inhibitoriale) prav. sudska naredba o zabrani; inhibitorij

inchoativa (lat. inchoativa) uvođenje, počinjanje = inicijativa

inchoativan (lat. inchoativus) početni, uvodni; *verba inchoativa* čit. verba

inchoativa (lat.) mn. gram. glagoli koji pokazuju početak neke radnje ili stanja

inhumacija (lat. inhumatio) ukop, pokop

inhumanacija (lat. homo čovjek, humanus ljudski, inhumanatio) teol. očvječenje, počovječenje, utjelovljenje Kristovo

inhumanitet (lat. inhumanitas) nečovječnost, neljudskost; neplemenitost, neljubaznost

inicij (lat. inire početi, initium početak) uvod, pristup, početak; *ab initio* čit. ad inicio (lat.) od početka, ispočetka: *initium cognoscendi* čit. inicij um cognoscendi (lat.) fil. načelo, princip, početak, osnova spoznaje

inicija (lat. initium početak, initia) mn. osnove, elementi, prapočeci; u Katoličkoj crkvi: tajna služba Božja

inicijacija (lat. initiatio uvođenje, upućivanje u što) etn. običaji i obredi (gotovo kod svih primitivnih naroda) kojima se dječak proglašava mlađićem, a djevojčica djevojkom

inicijalan (lat. initialis) početni, osnovni

inicijali (lat. initialia) mn. velika početna slova; ukrašena početna slova kojima počinju poglavlja ili odlomci u nekoj knjizi; početna slova imena i prezimena

inicijativa (lat. initium početak, iniativa) samostalan poticaj, prvi poticaj na nešto, započinjanje; pravo otvaranja sjednice i pravo prve riječi pri savjetovanjima; pravo podnošenja prijedloga u zakonodavnom tijelu; *čovjek od inicijative* čovjek koji prvi uzima na sebe pokretanje neke stvari ili nekog pitanja, koji prvi daje poticaj za nešto, poduzetan čovjek

inicijativan (lat. iniativa) koji daje poticaj, koji prvi počinje nešto, koji radi iz vlastitih pobuda, pregalački, poduzetan

inicijator (lat. initiator) poticatelj, začetnik, uzročnik, pregalac, čovjek od inicijative; usp. inicijativa

inicijatorski (lat. inicator) poticateljski, začetnički, pregalački

inka titula starih peruanskih kraljeva i prinčeva iz peruanske vladarske obitelji (prije španjolske vladavine)

inkalescencija (lat. incalescentia) zagrijavanje, zažarivanje

inkantacija (lat. incantatio) začaranje, opčinjavanje; formula kojom mađioničari opčinjuju

inkapacitet (lat. incapacitas) nesposobnost, nepodobnost, nedoraslost

inkarceracija (lat. carcer zatvor, incarcerationio) stavljanje u zatvor, hapšenje; *incarceratio herniae* čit. inkarceracio hernije (lat.) med. zatvaranje kile, bruha

inkarcerirati (lat. carcer zatvor, incarceration) staviti u zatvor, zatvoriti, uhapsiti; med. zatvoriti kilu, bruh

inkardinacija (lat. incardinatio) prenošenje uprave neke crkve na stranog svećenika (lat. clericus incardinatus) kod katolika; izbor za kardinala

inkarnacija (lat. incarnatio) utjelovljavanje, utjelovljenje, oličavanje, oličenje, oličenost, slika i prilika, osobito neke ideje (u kršćanstvu je, npr. Isus inkarnacija božanstva, Sokrat je inkarnacija mudrosti, tj. istinska mudrost)

inkarnacije (lat. ero, carnis meso, incarnantia) mn. med. sredstva koja pomažu rastenje mesa

inkarnat (lat. caro, carnis meso, incarnatum) slik. boja mesa, ton boje mesa, zagasitorumena boja; jako rumenilo lica (od stida i si.)

inkarnatan (lat. caro, carnis meso, incarnatus) koji ima boju mesa; koji je svijetlocrvene boje

inkarnativan (lat. caro, carnis meso) med. koji stvara meso, koji pomaže rastu mesa

inkarniran (lat. caro, carnis meso, incarnatus) utjelovljen, oličen, koji je slika i prilika koga ili čega, pravi, istinski; koji je postao čovjekom; koji ima boju mesa

inkarnirati (lat. caro, carnis meso) utjeloviti, utjelovljivati, pretvoriti u krv i meso (tj. u tijelo), pretvoriti u čovjeka; oličiti, oličavati

inkasirati (tal. cassa, incassare) trg. primiti gotov novac za nešto, naplatiti račun u gotovom novcu

inkaso (tal. incasso) trg. naplaćivanje, naplata u gotovom; *inkaso-mandat* nalog za naplaćivanje novca za tuđi račun; *inkaso-posao* bankovni posao koji se sastoji u naplaćivanju mjenica, novčanih uputnica, kupona kojima je dospio rok i dr. za tuđi račun

inkastratura (lat. incastratura) mala kutija u kamenim oltarima za čuvanje relikvija, crkvenih stvari i si.

inklavacija (lat. clavus čavao, inclavatio) zabijanje, udaranje čavala; med. usađivanje, namještanje zuba u čeljust

inklinacija (lat. inelinatio) naklonost, sklonost; nagib, pad, nagnutost; *inklinacijski kut* nagibni kut; astr. nagibni kut ravnine planetske putanje prema ravnini ekliptike; mat. nagnutost dviju ravnina jedne prema drugoj ili jedne linije prema jednoj ravnini; *magnetna inklinacija* fiz. kut koji čini inklinacijska igla s horizontalnom ravninom kad se njezina ravnina okretanja poklapa s magnetnim meridijanom (inklinacijska igla pokazuje tada nagib silnica zemnomagnetnog polja prema horizontu); med. sklonost organizma nekoj bolesti

inklinatorij (lat. inelinatorium) fiz. sprava za mjerenje magnetne inklinacije; u Kat. crkvi: stolac za nemoćne svećenike u crkvenom zboru

inklinirati (lat. inelinare, grč. klino nagnjem) imati sklonost, biti sklon če-

- mu; voj. top namjestiti tako da središnja os cjevne šupljine bude nagnuta naprijed ispod horizontalne; med. imati sklonost nekoj bolesti
- inklinograf** (lat. *inclinare* nagnuti, grč. grafo pišem) fiz. magnetograf koji bilježi magnetnu inklinaciju
- inklinometar** (lat. *inclinare* nagnuti, grč. metron mjera, mjerilo) instrument za vršenje nivelacije
- inkludirati** (lat. *claudere* zatvoriti, *zaključati*, *include*) uključiti, uključivati sobom, obuhvatiti sobom, sadržavati u sebi, podrazumijevati
- inkluzija** (lat. *inclusio*) uključenje, uključivanje, obuhvaćanje, sadržavanje u sebi, uračunavanje u, podrazumijevanje
- inkluzivan** (lat. *inclusivus*) uključiv, koji uključuje, koji sadrži u sebi, koji obuhvaća sobom, koji se podrazumijeva, zaključan; pril. *inkluzivno* uključujući
- inkluzum** (lat. *inclusum*) ono što je priloženo, priključeno, prilog uz što
- inkoercibilan** (lat. *incoercibilis*) neukrotiv, nesavladiv, nezadrživ; koji se ne može stisnuti ili stegnuti, nezastvoriv
- inkognito** (lat. *incognitus* nepoznat, *incognito*) nepoznato, prikriveno, pod tuđim imenom; zatajivanje pravog imena ili položaja
- inkoherencije** (lat. *incoherentia*) mn. med. sredstva za zgušnjavanje krvi i drugih sokova u ljudskom tijelu
- inkoherentan** (lat. *incohaerens*) koji nema veze, koji nije u vezi, čiji dijelovi nisu povezani, labav; zbunjen, smeten, nedosljedan
- inkohezija** (lat. *incohaesio*) v. inkoherencija
- inkolat** (lat. *incolere* stanovati, *incolatus*) zavičajno pravo, pravo građanstva, državljanstvo; indigenat
- inkombustibilan** (lat. *incombustibilis*) kem. neizgorljiv
- inkombustibilitet** (lat. *comburare* izgorjeti, *incombustibilitas*) kem. neizgorljivost
- inkomenzurabilan** (lat. *incommensurabilis*) neprimjerljiv, koji se ne može mjeriti zajedničkom mjerom; mat. koji nema zajedničke mjere
- inkomenzurabilitet** (lat. *incommensurabilitas*) neprimjerljivost
- inkomestibilan** (lat. *comedere* jesti, *incomestibilis*) koji nije za jelo, koji se ne jede
- inkomiscibilan** (lat. *incommiscibilis*) koji se ne može pomiješati, izmiješati
- inkomodirati** (lat. *incommodare*) dosadivati, smetati, dovoditi u nezgodu, praviti neugodnosti; *inkomodirati se* biti u nezgodi, praviti sebi neugodnosti
- inkomoditet** (lat. *incommoditas*) nezgoda, neugodnost
- inkomparabilan** (lat. *incomparabilis*) neusporediv, jedinstven, izvanredan, originalan
- inkomparabilia** (lat. *incomparabilia*) mn. gram. pridjevi koji se ne mogu stupnjevati
- inkompatibilan** (lat. *incompatibilis*) nesuglasan, nespojiv, koji se ne slaže ili ne ide s nečim, nesloživ, nepodularan
- inkompenzabilan** (lat. *incompensabilis*) nenadomjestiv, nezamjenjiv
- inkompetencija** (lat. *incompetentia*) nemjerodavnost, nepozvanost, bespravnost za vršenje nečega; nesposobnost, nedoraslost; *incompetentia dotis* čit. inkompetencija dotis (lat.) prav. bez prava na miraz ili na do-datak; *incompetentia termini* čit. inkompetencija termini (lat.) nezgodnost ili neprikladnost određenog roka (npr. ako taj rok dolazi za vrijeme vjerskih blagdana ili državnih praznika)
- inkompleksan** (lat. *incomplexus*) nesložen, nesastavljen, jednostavan

inkomprehenzibilan (lat. incomprehensibilis) nepojmljiv, neshvatljiv, nerazumljiv, neobjašnjiv; čudan

inkompresibilan (lat. incompressibilis) koji se ne može stisnuti

inkompresibilitet (lat. incompressibilitas) nemogućnost stlačivanja

inkondenzabilan (lat. incondensabilis) koji se ne može zgusnuti

inkonfidenti (lat. inconfidentes) mn. prav. nepouz dane osobe, vlastima sumnjive, sumnjivci; usp. konfidenti

inkongruencija (lat. incongruentia) nesuglasnost, nepodudarnost, neprikladnost, neumjesnost; nepravilnost, pogreška

inkongruentan (lat. incongruens) nesuglasan, nepodudaran, neprikladan, neumjesan; nepravilan, pogrešan

inkonstancija (lat. inconstantia) nepostojanost, nestalnost

inkonstantan (lat. inconstans) nepostojan, nestalan

inkonstitucionalan (lat. inconstitucionalis) neustavan, protuustavan

inkontinencija (lat. incontinentia) nesuzdržljivost, neumjerenost; med. nemogućnost zadržavanja neke prirodne potrebe, npr. mokrenja

inkontracija (tal. incontratio) trg. međusobno obračunavanje više osoba radi podmirenja dugova

inkontribuabilan (lat. incontribuabilis) koji nije obvezan plaćati porez, neoporeziv

inkontro (tal. incontro) susret, stjecaj, događaj; trg. povoljan stjecaj prilika za prodaju robe

inkonvertibilan (lat. inconvertibilis) koji se ne može preobratiti, nepreobratljiv, neobratljiv; nepretvorljiv, nepromjenjiv, postojan

inkonzekvenca (lat. insequentia) nedosljednost; proturječnost sa samim sobom; besmislenost, nepromišljenost *

inkonzekventan (lat. insequens) nedosljedan; samom sebi proturječan; besmislen, nepromišljen

inkonzistencija (lat. inconsistentia) nestalnost, nepostojanost; neskladnost, proturječnost, nesuglasnost

inkonzonancija (lat. inconsonantia) nesklad, neskladnost

inkorekcija (lat. incorrectio) nepravilnost, netočnost; neispravnost

inkorektan (lat. incorrectus) nepravilan, neispravan; netočan, pogrešan

inkorektnost (lat. incorrectus) nepravilnost, neispravnost; netočnost, pogrešnost, nekorektnost

inkorporacija (lat. incorporatio) sjedinjavanje, sjedinjenje, spajanje, pripajanje; sjedinjenost, spojenost, pripojenost; primanje u društvo; teol. utjelovljenje

inkorporiran (lat. corpus tijelo, incorporatus) sjedinjen, pripojen, pridružen, primljen u sastav čega, npr. *inkorporirane zemlje*

inkorporirati (lat. corpus tijelo, incorporare) sjediniti, spojiti, pripojiti, pridružiti, primiti u sastav (neke cjeline, društva)

inkorupcija (lat. incorruptio) nepokvarenost, čistoća; supr. korupcija

inkredibilan (lat. incredibilis) nevjerodostojan, za nevjerovanje, nevjerovjatan

inkrement (lat. incrementum) rastenje, porast, prirast, napredovanje; mat. prirast

inkriminacija (lat. incriminatio) prav. okrivljavanje, okrivljenje, optužba

inkriminirati (lat. incriminari) prav. okriviti, okrivjavati, optužiti, optuživati

inkrustacija (lat. incrustatio) stvaranje kamene kore, kamena kora; stvaranje vapnenog obloga na organskim i anorganskim tijelima koja se nalaze u vapnenim izvorima; grad. oblaganje zidova raznim vrstama kamena;

umetanje tvrdih predmeta (kocki i ornamentskih komadića od ilovače, mramora, kovine i dr.) u mekanu masu koja će se zatim stvrdnuti, npr. u kit, gips, cement itd.; oblaganje zlatnim ili srebrnim listićima; *inkrustacijski stroj* stroj za prevlačenje sjemenja gnojivom

inkrustat (lat. *incrustatum*) životinjski ili biljni organizam koji je obložen kamenom ili vapnenom korom; *kamen inkrustat* cementni kamen, umjetni kamen

inkrustirati (l. *incrustare*) obložiti kamenom korom; oblagati zid ili pod keramičkim pločicama; nabaciti na zid cementnu žbuku; oblagati (ili: obložiti) zlatnim ili srebrnim listićima

inkubacija (lat. *incubatio*) leženje pilića u inkubatoru; med. vrijeme koje prođe od prodiranja klica neke bolesti u organizam pa do prvih znakova bolesti, vrijeme razvijanja bolesti

inkubator (lat. *incubator*) naprava za umjetno leženje pilića, "umjetna kvočka"

inkulpacija (lat. *culpa krivnja, inculpato*) prav. okrivljavanje, okrivljenje, optuživanje, optužba

inkulpant (lat. *culpa krivnja, inculpato*) učiniti krivnju, *inculpans*) prav. onaj koji optužuje, tužitelj

inkulpat (lat. *culpa krivnja, inculpatus*) prav. onaj koga optužuju, optuženik; *inculpata tutela* čit. *inculpata tutela* (lat.) obrana u nuždi, nužna obrana

inkulpirati (lat. *culpa krivnja, inculpato*) kriviti, okriviti

inkultura (lat. *incultura*) neobrađenost, zapuštenost, napuštenost; nedostatak naobrazbe, nenaobraženost

inkunabule (lat. *incunabula*) mn. najstarije tiskane knjige, knjige tiskane u prvom razdoblju tiskarstva (do 1500. g.); pren. prvi počeci; *ab incunabulis* čit. *ab incunabulis* (lat.) od

kolijevke, od prvih dana djetinjstva, od samog početka

inkurat (lat. *curare* brinuti se o kome ili čemu, *incuratus*) župnik, svećenik

inkurija (lat. *incuria*) nehaj, nemarnost, nebrizljivost, nepažnja; *ex incuria* čit. eks inkurija (lat.) iz nehaja, nepažnjom

inkuriozitet (lat. *incuriositas*) neradost, neljubopitljivost

inkurzija (lat. *incurio*) neprijateljski upad, napad, prepad

inkvest (engl. *inquest*) prav. sudska rasprava, istraga

inkvijetacija (lat. *inquietatio*) prav. uznemiravanje u posjedu

inkvilinat (lat. *inquilinus* ukućanin, *inquilinatus*) prav. pravni odnos među stanarima

inkvilinizam (lat. *inquilinus* ukućanin, *incolinus* od *incolo* stanujem) zool. stanje kad u tjelesnim šupljinama ih boravištima nekih organizama žive i drugi organizmi kao nametnici (paraziti)

inkvirent (lat. *inquire* istraživati, *inquirens*) prav. onaj koji vodi istragu, istražni sudac, istražitelj

inkvirirati (lat. *inquire*) istraživati, voditi istragu, pribavljati dokaze o čemu, saslušavati

inkvizicija (lat. *inquisitio*) istraživanje, istraga, samovoljna istraga; u Rimokatoličkoj crkvi: duhovni sud za pronalaženje i kažnjavanje krivovjeraca (heretika); kazne su se sastojale u mučenju, oduzimanju imovine, javnom bičevanju i spaljivanju na lomači; inkvizicija je vladala u svima zapadnoeuropskim zemljama skoro kroz cijeli srednji vijek (osobito je po zlu bila poznata inkvizicija u Španjolskoj); pren. mučenje, zlostavljanje

inkvizit (lat. *inquisitus*) prav. onaj protiv koga se vodi istraga, optuženi

inkvizitor (lat. *inquisitor*) istražni sudac, istražitelj, sudac, osobito sudac

protiv heretika u sred. vijeku (u vrijeme katoličke inkvizicije); *veliki inkvizitor* vrhovni sudac protiv heretika u Španjolskoj, među kojima je po nemilosrdnoj strogoći posebno poznat Tomas de Torquemada (1420—1498); pren. mučitelj

inkvizitorij alni (lat. inquisitorialis) mučiteljski, pretjerano strog; *inkvizitorijalni sud* sud koji muči za vrijeme istrage

inkvizitorski (lat. inquisitorius) ispitivački; koji je kao kod inkvizitora, mučiteljski

inlandajs (njem. Inland tuzemstvo, Eis led) debeli ledeni pokrivač polarnih područja

inlej (engl. inlay umetak) med. vrsta zubarske plombe, zubnog nadomjestka

inlet (njem. Inlett) gusta pamučna tkanina (upotrebljava se za izradu strunjača i jastuka)

innocentamente čit. inoćentamente (tal.) glaz. prostodušno, prirodno

inobligatan (lat. obligatus obvezan, inobligatus) neobvezan

inocencija (lat. innocentia) nevinost, prostodušnost, bezazlenost

inocentan (lat. posere škoditi, innocens) neškodljiv, nevin, bezazlen, prostodušan

inoficiozan (lat. inofficiosus) neslužben

inogeneza (grč. is, inos žila, genesis postanak, stvaranje) med. stvaranje vlaknastog tkiva; inoza

inokulacija (lat. inoculatio) cijepljenje (kalemljenje) biljke; med. unošenje zaraznih klica u živo tkivo radi dijagnoze ili postizanja imuniteta

inokulator (lat. inoculator) koji cijepi (kalemi)

inokulirati (lat. inoculare) cijepiti (kalemiti)

inokupacija (lat. inoccupatio) nezauzetost, nezaposlenost

inokupiran (lat. inoccupatus) nezauzet, nezaposlen, besposlen

inominatan (lat. innominatus) neimenovan, bezimen; *inominatni kontrakt* neimenovani ugovor, tj. realni ugovor

inoperabilan (lat. inoperabilis) med. koji se ne može operirati, koji nije za operaciju

inopinata (lat.) mn. neočekivani događaji, neočekivani slučajevi

inoportun (lat. inopportunos) nezgodan, neumjesan, nekoristan, koji dolazi u nezgodno vrijeme

inormalan (lat. innormalis) nepravilan, neprirodan, protuprirodan

inovacija (lat. innovatio) novotarija, promjena, preinaka

inovirati (lat. innovare) uvoditi nešto novo, uvoditi novotarije

inoza (grč. is, inos žila) med. v. inogeneza

inozit (grč. is, inos žila) kem. šećer što ga sadrži meso, osobito srce i mišići, kao i mnoge biljke (mahune, grašak i dr.)

inozurija (grč. is, inos žila, uron mokraća) med. vrsta šećerne bolesti kod koje se u mokraći nalazi inozit

inp- v. imp-

inramo (lat. in ramo) trg. sirovi pamuk, osobito egipatski

inrotulacija (lat. inrotulatio) prav. sređivanje i uvezivanje spisa radi upućivanja od nižeg suda višemu; *inrotulacijski termin* dan određen za pregledavanje i popisivanje spisa

inrotulirati (lat. inrotulare) napraviti popis spisa, srediti i uvezati spise

insalivacija (lat. saliva pljuvačka, insalivatio) miješanje pljuvačke s ječlom pomoću žvakanja; nedostatak pljuvačke

insalubritet (lat. insalubritas) nezdravost, npr. nekog mjesta s obzirom na zrak, vodu, podneblje (klimu) i dr.

insanabilan (lat. insanabilis) neizlječiv, nepopravljiv

- insania nocturna** čit. insanija nokturna (lat.) med. noćno ludilo, lutanje noću ili za vrijeme spavanja
- insanija** (lat. insania) ludilo, duševna bolest, bezumlje
- insanitet** (lat. insanitas) med. nedostatak zdravlja, bolest, ludilo, bezumlje
- insceniranje** (lat. in, scaena) kaz. prilagođavanje nekog kazališnog djela za prikazivanje na pozornici; pren. pravljenje ili priređivanje nekome scene
- inscenirati** (lat. in, scaena) kaz. prilagoditi (ili: prilagođavati) kazališno djelo za prikazivanje na pozornici; pren. praviti ili prirediti nekome scenu, tj. napasti nekoga otvoreno i na javnom mjestu, izazvati ga na svađu, tučnjavu i si.
- insekcija** (lat. secare rezati, insectio) urez, urezivanje
- insekt** (lat. insecare urezati, insectum kukac) mn. insekti zool. kukci (uši, stjenice, komarči, muhe, pčele, stršljeni itd.)
- insektarij** (lat. insectum kukac) posebno izrađen kavez u kojemu se čuvaju, uzgajaju i promatraju kukci (vrsta terarija)
- insekticidan** (lat. insectum kukac, saedere ubiti) koji ubija insekte; *insekticidna sredstva* sredstva za uništavanje insekata
- insektivori** (lat. insectivora) mn. zool. kukcojedi, kukcožderi, životinje koje se hrane kukcima (jež, krtica i dr.); bot. biljke koje se hrane kukcima
- insektolog** (lat. insectum kukac, grč. logos) zool. poznavatelj kukaca, znanstvenik koji proučava kukce (insekte); entomolog
- insektologija** (lat. insectum kukac, grč. logia) zool. znanost o kukcima; entomologija
- insektorese** (lat. insectores) mn. zool. sjekutići, osam .prednjih zuba
- insenescencija** (lat. insenescentia) nestarenje, staračka svježina; agerazija
- inserat** (lat. inseratum) oglas, bilješka ili vijest (u dnevnim listovima); prav. prilog, umetak, podsjetnik
- insercija** (lat. insertio) umetanje, unošenje; med. namještanje mišića na dio tijela koji se treba gibati; *insercijska kontrola* popis oglasa za objavljivanje (u novinama)
- inserendum** (lat. inserendum) oglas, bilješka (ili: vijest) koju treba objaviti u dnevnom listu
- inserirati** (lat. inserere) umetati, umetnuti, staviti u (osobito u novine)
- insees** (lat. inessus) med. kupanje (ili: parenje) u sjedećem položaju
- inseesija** (lat. inessio) med. sjedenje u kupaonici, parenje u sjedećem položaju
- insidijacija** (lat. insidiatio) pravljenje zamki, rađenje o glavi
- insignije** (lat. insignia) mn. znaci, posebni znaci nekog zvanja ili dostojanstva, pbčasni znaci, odličja
- insimulacija** (lat. insimulatio) više ili manje neutemeljena optužba
- insimulirati** (lat. insimulare) lažno optužiti, okriviti
- insinuacija** (lat. insinuatio) vješto navođenje na neku misao; podmetanje, podvala; prav. predavanje nekog spisa putem suda; *insinuacijski termin* rok za proglašavanje presude
- insinuantan** (lat. insinuans) spreman na podvalu, koji želi (nekome nešto) podmetnuti; insinuativan
- insinuativan** (lat. insinuativus) v. insinuantan
- insinuirati** (lat. insinuare) nekoga vješto navesti na neku misao; podmetati, podmetnuti, podvaljivati, podvaliti; prav. dostaviti preko suda
- inskribirati** (lat. inscribere) upisati, upisivati, zapisati, zapisivati; staviti natpis; prepisati, pripisati; posvetiti kome što

inskrIPCija (lat. *scribere* pisati, *inscriptio*) upisivanje, upis: stavljanje naslova, naslov, natpis

inskulpirati (lat. *insculpere*) urezati, utisnuti

insolacija (lat. *sol* sunce, *insolatio*) sunčanje, iznošenje na sunce, sušenje na suncu, izlaganje suncu; med. sunčani udar, sunčanica

insolencija (lat. *insolentia*) nepristojnost, drskost, oholost, napuhanost

insolentan (lat. *insolens*) nepristojan, neskroman, obijestan, drzak, onakav kakav ne treba biti

insolidan (lat. *insolidus*) neodrživ, bez čvrstine, slab: nepouzdan, sumnjiv

insolirati (lat. *insolare*) izlagati suncu, sunčati, iznositi na sunce, sušiti na suncu; usp. *insolacija*

insolvencija (lat. *insolventia*) trg. nesposobnost plaćanja, obustavljanje plaćanja obveza

insolventan (lat. *insolvens*) trg. koji ne može plaćati, bez sredstava za plaćanje; *proglasiti pro insolvente* (lat.) proglasiti nesposobnim za plaćanje

insomnija (lat. *insomnia*) med. nesanic

inspekcija (lat. *inspectio*) pregledavanje, pregled; nadziranje, nadzor; nadzorništvo; voj. smotra; *okularna inspekcija* (lat. *inspectio ocularis*) pregled na licu mjesta, iscrpan služben pregled

inspektor (lat. *inspector*) nadzornik; starješina, upravitelj

inspektorat (lat. *inspectoratum*) nadzorništvo, zvanje, djelokrug i ured nadzornika (inspektora)

inspektura (lat. *inspectura*) v. inspektorat

insperzija (lat. *inspersio*) prskanje, škropljenje, štrcanje

inspicijent (lat. *inspicens*) onaj koji vrši nadzor; osobito: kazališni suradnik koji nabavlja stvari potrebne za predstavi ili probu, brine se o statistima,

daje znak glumcima kad trebaju izaći na pozornicu i uopće obavlja sve poslove iza pozornice

inspicirati (lat. *inspicere*) ispitati, pregledati; nadgledati, nadzirati, voditi nadzor

inspiracija (lat. *inspiratio*) udisanje; pjesničko nadahnuće, nadahnjivanje, oduševljavanje; poticanje, nagovaranje, navođenje na; teol. božansko nadahnuće, više nadahnuće

inspirator (lat. *inspirator*) poticatelj, navoditelj, onaj koji nagovara na što; onaj koji daje nadahnuće, nadahnjivač

inspirirati (lat. *inspirare*) udisati, udahnuti; poet. nadahnuti, nadahnjivati, oduševiti, oduševljavati; poticati, navesti na misao, nagovoriti

inspisacija (lat. *spissare* zgusnuti, *inspissatio*) med. zgušnjavanje

instalacija (lat. *installatio*) svečano uvođenje u dužnost, ustoličenje (npr. novog biskupa); stručno izvođenje vodovodnih, elektrotehničkih i dr. uređaja; uređaji

instalater (fr. *installateur*) stručna osoba koja obavlja sve poslove oko uvođenja, uređenja ili popravka vodovoda, električne rasvjete i dr., uvoditelj

instalirati (lat. *installare*) uvesti u dužnost, ustoličiti; uvesti, uvoditi (npr. vodovod, električnu rasvjetu itd.)

instancija (lat. *instantia*) navaljivanje, uporna molba, uporna želja, npr. *ad instantiam creditorum* čit. ad instancijam kreditorum (lat.) na uporno navaljivanje (ili: upornu molbu) vjerovnika; prav. mjerodavna vlast, sudska mjerodavnost, npr. *in prima instantia* čit. in prima instancija (lat.) u prvoj instanciji, tj. kod prvostupanjskog suda; dobiti ili izgubiti parnicu kod svih instancija, tj. kod prvostupanjskog, prizivnog i vrhovnog suda; ret. prigovor, protudokaz; *absolvirati*

- ab instancija* prav. zbog nedokazane krivnje osloboditi optuženog, obustaviti, prekinuti daljnje progonjenje optuženog
- instant** (engl.) trenutak, brzina; prehrambeni proizvod čije pripremanje za potrošnju traje vrlo kratko
- instauracija** (lat. *instauratio*) utemeljivanje, utemeljenje, osnivanje; obnavljanje, obnova
- instaurator** (lat.) utemeljitelj, osnivač, osnivatelj; obnavljač, obnovitelj
- instaurirati** (lat. *instaurare*) utemeljiti, utemeljivati, osnovati; obnoviti, obnavljati
- instigacija** (lat. *instigatio*) podbadaње, huškanje, nagovaranje, navođenje na
- instigator** (lat.) podbadač, huškač; skupljač poreza, naplatitelj pristojbi
- instilacija** (lat. *instillatio*) med. nalijevanje kap po kap, ukapavanje (lijeka)
- instilirati** (lat. *instillare*) med. nalijevati kap po kap, ukapavati (lijek)
- instimulirati** (lat. *instimulare*) podbadatai, huškati na, poticati, izazivati
- instinkt** (lat. *instinguere* podbosti, potaknuti, *instinctus*) nagon, nasljedna sposobnost kod životinja i ljudi koja ih potiče da bez utjecaja volje i razuma obavljaju nesvjesno neke djelatnosti
- instinktivan** (lat. *instinctivus*) nagonski, po nagonu, nehotimičan, izvršen pod utjecajem prirodnog nagona
- institor** (lat.) upravitelj poslova, poslovođa (*faktor*, *disponent*, *prokurist* i *prouizor* su vrste institora); prodavač na malo
- institucija** (lat. *institutio*) ustanova, zavod, ustanova utemeljena za posebnu svrhu, osobito znanstvenu; ustanova; osnivanje, utemeljivanje, utemeljenje
- Institucije** (lat. *Institutiones*) mn. dio Corpus juriš civilis, zakonika koji sadrži pregled rimskog prava i koji je napisan 535. g. (za vrijeme cara Justinijana) radi uvođenja u proučavanje rimskog prava; predavanja i udžbenici koji trebaju poslužiti kao uvod u izučavanje rimskog prava
- instituirati** (lat. *instituire*) utemeljiti, utemeljivati, urediti, uvesti, zvesti
- institut** (lat. *institutum*) ustanova, zavod, znanstveni zavod, škola; zavod za unapređivanje stručnog znanja (npr. geografski, botanički, patološki, ginekološki itd. institut)
- institutor** (lat. *institutor*) osnivač, utemeljitelj; učitelj, nastavnik
- instruent** (lat. *instruens*) istražni sudac, istražitelj; instruktor
- instruirati** (lat. *instruere*) poučiti, poučavati; davati upute, dati upute, uputiti, upućivati; obavijestiti, obavještavati, propisivati
- instrukcija** (lat. *instructio*) uspostavljanje; uputa, upućivanje, poučavanje, nastava; uputa opunomoćeniku; propis, uputa o obavljanju službe; punomoć, ovlaštenje; *instrukcija akata* prav. sređivanje svih spisa koji se tiču neke parnice; *instrukcijska loža* masonska loža u kojoj majstor drži slobodna predavanja o ciljevima masonskog pokreta
- instruktivan** (lat. *instructivus*) poučan, kojem je cilj poučavanje čemu i upućivanje u što
- instruktor** (lat. *instructor*) nastavnik, učitelj, npr. jahanja, skijanja itd.; vojni nastavnik, npr. u rukovanju novom vrstom oružja; vojni stručnjak koji organizira i obučava čiju (stranu) vojsku
- instrument** (lat. *instrumentum*) sprava, naprava, oruđe, alat, pomoćno sredstvo, oruđe koje služi tehničkim ili znanstvenim svrhama; mehanizam na kojem se proizvode glazbeni tonovi; med. liječnička, osobito kirurška sprava; prav. dokument, akt, spis; *instrumentum authenticum* čit. *instrumentum autenticum* (lat.) pra-

- va isprava, vjerodostojna isprava, pravovaljana isprava; *instrumentum cesionis* (lat.) spis o ustupanju čega
- instrumentacija** (lat. instrumentatio) glaz. prilagodavanje glazbenog djela za izvođenje na većem broju instrumenata
- instrumental** (lat. instrumentalis sc. casus) gram. sedmi padež u hrvatskom jeziku, odgovara na pitanje (s) kim? (s) čim?
- instrumentalan** (lat. instrumentalis) koji se tiče instrumenata; koji se tiče instrumenata (glazbala); *instrumentalna glazba* glazba koja se izvodi instrumentima (simfonije, uvertire i dr.), za razliku od vokalne koju izvode ljudski glasovi
- instrumentalizam** (lat. instrumentum oruđe, sredstvo) fiz. shvaćanje filozofa Johna Deweya prema kojem je mišljenje — tj. logičke, etičke i dr. forme — sredstvo (instrument) za prilagodavanje promjenjivim uvjetima; usp. pragmatizam
- instrumentarij** (lat. instrumentarium) zbirka različitih instrumenata koji služe istoj svrsi; *instrumentarium chirurgicum* čit. instrumentarijum hirurgikum (lat.) opis kirurških instrumenata
- instrumentirati** (lat. instrumentum) glaz. glazbeno djelo prilagoditi za izvođenje na većem broju glaz. instrumenata; prav. izraditi neku ispravu
- instrumentist** (lat. instrumentum) onaj koji svira na nekom glazbenom instrumentu, glazbenik
- insubordinacija** (lat. insubordinatio) neposlušnost, nepokornost, protivljenje starijima, otkazivanje poslušnosti
- insubordiniran** (lat. insubordinatus) neposlušan, nepokoran
- insuficijencija** (lat. insufficientia) nedovoljnost, oskudnost, nesposobnost; osobito: nedovoljnost nečije imovine
- za pokriće njegovih obveza; med. nedovoljna snaga, slabost (posebice srca)
- insuflacija** (lat. insufflare udahnuti, insufflatio) udahnjivanje
- insult** (lat. insultus) uvredljiv napad, iznenadan napad, uvreda, grdnja, ruganje, podrugivanje; med. napadaj, paroksizam, vanjska povreda
- insultacija** (lat. insultatio) v. insult
- insultant** (lat. insultans) onaj koji nanosi uvredu, vrijeđalac, napadač
- insultirati** (lat. insultare) grubo vrijeđati, zlostavljati, napadati, grditi; rugati se, prkositi
- insultor** (lat. insultor) v. insultant
- insurekcija** (lat. insurgere, insurrectio) buna, pobuna, ustanak, dizanje naroda na oružje
- insurgent** (lat. insurgens) buntovnik, pobunjenik, ustanik, ustaša
- intabulacija** (lat. intabulatio) zapisivanje na ploču, upisivanje; prav. hipotekarno upisivanje mjeničnog duga, stavljanje hipoteke na imanje
- intabulando** (lat.) prav. putem unošenja u zemljišnu knjigu, putem intabulacije
- intabulirati** (lat. tabula, intabulare) zapisati na ploču; unijeti u knjigu, zapisati u zemljišnu knjigu, u kalendar, u intabulacijski protokol
- intačiti** (tur. intak) zapitkivati, istraživati pitanjima
- intaktan** (lat. tangere taknuti, dirati, intactus) nedirnut, netaknut, nepovrijeđen, cio, čitav; voj. za trupu: koja još nije uvedena u borbu, koja je još svježija
- intaljo** (tal. intaglio) gema, dragi kamen ih poludragulj s urezanim ukrasima (lat. gemma insculpta)
- intanto** (tal.) međutim
- intarzija** (tal. tarsia, intarsia) umjetničko ukrašavanje predmeta od drveta umetanjem komadića drveta i drugih materijala u različitim boja-

ma (njegovano u Italiji u XV. i XVI. st., s ukrašavanjem crkvenih stolaca, zidova i dr.; od XVI. st. upotrebljavao se za umetanje još i sedef, bjelokost i kovina za ukrašavanje namještaja, nosiljki i dr.; francuski luksuzni namještaj u stilu Luja XV. i Luja XVI. također ima ovakve ukrase; u umjetnosti ist. Azije ova se tehnika također njeguje); intarzijatura, intarzijsko slikarstvo

intarzijator (tal. intarsiatore) majstor koji izrađuje intarziju

intarzijatura (tal. intarsiatura) v. intarzija

integer (lat. integer) nepovrijeđen, čitav, nedirnut, potpun, nov; *integres* (lat.) nepovrijeđena (ili: nenačeta, nepromijenjena) stvar

integracija (lat. integratio) obnavljanje, dopunjavanje čega onim što mu je bitno; mat. izračunavanje integrala; fil. prelazak iz rastrojenog i nesređenog stanja u sredeno stanje (supr. dezintergracija)

integraf (lat. integer, grč. grafo) v. integrator

integral (lat. integralis cjelinski) mat. 1. integral neke funkcije je ona veličina čija je dana funkcija diferencijal ili diferencijalni koeficijent (zove se tako što se može smatrati cijelim zbrojem niza uzastopnih vrijednosti koje uzima jedna infinitezimalna funkcija, diferencijal, dok se posljednja neprekidno mijenja od jedne vrijednosti do druge); kad su takve granice promjene određene, onda se zove "određen integral"; 2. integral neke diferencijalne jednadžbe ih sustava diferencijalnih jednadžbi je jednadžba ili sustav jednadžbi od kojih se dana jednadžba ih dani sustav jednadžbi mogu izvesti diferenciranjem

integralan (lat. integralis) cjelinski, koji čini cjelinu, potpun, cjelokupan, cjelovit; koji postoji sam za sebe (npr.

integralne željeznice); *integralni račun* grana infinitezimalnoga računa koja se bavi pronalaženjem i svojstvima integrala funkcija, također služi za rješavanje diferencijalnih jednadžbi itd.; *integralne formule* uzorci koji se primjenjuju pri rješavanju zadataka iz integralnog računa

integralitet (lat. integer potpun, integralitas) potpunost, cjelokupnost, cjelovitost

integrant (lat. integrans) nešto što spada u jednu cjelinu, što je dopunjuje kao bitan sastojak

integral tor (lat.) mat. mehanička sprava za dobivanje brojčanih vrijednosti nekih veličina, kao što su nepravilne geometrijske slike itd.

integrirajući (lat. integrare) prid. koji nužno pripada nekoj cjelini, bitan

integrirati (lat. integrare) obnoviti, dopuniti, dodati nešto cjelini kao njezin bitni dio; mat. izračunati ili naći integral

integritet (lat. integritas) nepovrijeđeno, nedirnuto stanje, potpunost, cjelokupnost; nepovrijeđenost; čistoća duše, časnost, čestitost; nevinost

integrum (lat.) nedirnuta cjelina; *nešto restituirati in integrum* vratiti u prijašnje, prvobitno stanje ili prijašnji, prvobitni položaj

integument (lat. integumentum) pokrivač, zavoj, omotač; zool. koža; bot. kod fanerogamne biljke: jednostavni ili dvostruki omotač oko središnjeg staničja u sjemenom zametku

intelekt (lat. inter između, legere skupljati, birati, čitati, intelligere uvidati, shvaćati, intellectus) razum, um, zbroj onih duhovnih funkcija koje iz opažaja stvaraju spoznaje; sposobnost spoznaje

intelektualac (lat. intellectus) naobražen čovjek, čovjek posvećen duhovnom radu; filozof, znanstvenik, književnik

intelektualan (lat. intellectualis) razumni, umni, pojmovni, duhovni, duševni, koji pripada razumu ili se nje ga tiče; fil. nadosjetilan, do kojega se došlo putem mišljenja; *intelektualna naobrazba* naobrazba duha ili razuma; *intelektualno sudioništvo u nekom zločinu* prav. posredno sudjelovanje u zločinu savjetom; *intelek-*

onaj koji zapovijedi, nagovaranjem, primoravanjem ili koristeći se zabludom i si. daje povoda nekom za izvršenje kakvog kaznenog djela

intelektualist (lat. intellectus) fil. sljedbenik (ili: pristaša) intelektualizma; prid. intelektualistički

intelektualitet (lat. intellectualitas) svojstvo duhovnih bića, stanje sposobnosti spoznaje, ono što je u čovjeku duhovno; intelektualnost

intelektualizam (lat. intellectus) fil. 1. v. racionalizam; 2. vrednovanje intelekta kao najviše moći duha ("um i znanost, čovjekova najviša sila"); 3. filozofski smjer koji intelektu daje prednost pred svim ostalim duhovnim funkcijama; 4. u području etike: shvaćanje da se intelektom i trijeznim razmišljanjem može određivati djelovanje ljudske volje; intelektualna filozofija

intelektualizirati (ni. intellectualisare) rastavljati na pojmove ili misli

intelektualna filozofija v. intelektualizam

intelektualnost (lat. intellectus) v. intelektualitet

inteligencija (lat. intelligentia) urođena sposobnost pravilnog razumijevanja stvari i pojava u životu i svijetu, razum, um, sposobnost shvaćanja i poimanja; kao zbirna imenica: svi ljudi koji imaju ovu osobinu; otmjeniji i bolji svijet uopće, školovani ljudi

inteligent (lat. intelligens) čovjek sposoban za pravilno shvaćanje i razumijevanje stvari i pojava u životu i svijetu, čovjek koji ima inteligenciju, inteligentan čovjek

intelligentan (lat. intelligens) sposoban za pravilno razumijevanje stvari i pojava u životu i svijetu, razuman, uman, pametan, koji ima duha, mudar, dosjetljiv, bistar; *više, vičan, tuđni začecnik* duhovni začecnik, spretan

inteligibilan (lat. intelligibilis) razumljiv, razgovijetan, pojmljiv, shvatljiv; fil. nadosjetilan, pojmovan, koji je dan samo razumu, a nikako osjetilima; *inteligibilni svijet* nadosjetilni svijet; supr. senzibilan

intencija (lat. intendere težiti nekamo, namjeravati, intentio) namjera, namjeravanje, namisao, nakana, težnja za čim, cilj, svrha; *intentio actionis* čit. intentio akcionis (lat.) prav. krajnji cilj tužbe, pobuda za tužbu; *intentio principalis* čit. intencio principalis (lat.) glavna namjera; *intentio secundaria* čit. intencio sekundarija (lat.) sporedna namjera, uzgredna namjera

intencionalist (lat. intentio) pristaša shvaćanja da cilj opravdava sredstva

intencionalizam (lat. intentio) shvaćanje po kojem su opravdana sva sredstva samo da bi se postigao cilj

intendancija (lat. intendantia) vrhovni nadzor, uprava; područje koje stoji pod jednim nadzornikom ili upraviteljem

intendant (fr.) nadzornik, nadstojnik, upravitelj, npr. kazališta; voj. časnik koji nadzire i brine se o plaćanju i opskrbi trupa

intendantura (lat.) uprava, nadzor; sje-dište i djelokrug jednog nadzornika, upravitelja; voj. ustanova koja se brine o opskrbi vojske

intenso čit. intenzo (tal.) glaz. snažno, krepko, pojačano

- intenzifikacija** (lat. intensio napregnutost, facere učiniti) činjenje nečega jačim, pojačavanje, povećavanje
- intenzija** (lat. intensio) naprezanje, napregnutost, pojačavanje snage; unutarnja snaga, jakost, žestina: sadržaj, unutarnja vrijednost, stupanj jakosti
- intenzimetar** (lat. intensivus, grč. metron) med. uređaj za doziranje rentgenskih zraka
- intenzitet** (lat. intensitas) jakost, silina, žestina; unutarnja jakost djelovanja; djelatna snaga, djelotvornost, veličina snage (supr. ekstenzitet); napregnutost, napetost, naprezanje, sila, silina, stupanj napetosti
- intenzivan** (lat. intensivus) jak, moćan, silan, bujan; koji označava pojačanu radnju, koji označava stupanj napregnutosti; *intenzivna veličina* jakosna veličina, veličina koja, za razliku od prostorne (ekstenzivne), ima stupnjeve jakosti (kao: svjetlost, zvuk, električna struja i dr.); *intenzivno gospodarstvo* oblik upravljanja dobrom u kojem se na obrađivanje zemljišta ulaže mnogo više truda i novca, ali se dobiva i znatno veći priнос i prihod; supr. ekstenzivan
- intenzivirati** (lat. intendere zategnuti, napregnuti) učiniti, učiniti jačim, pojačati, pojačavati
- intenzivnost** v. intenzitet
- intenzivum** (lat. intensivum sc. verbum) gram. glagol koji označava pojačavanje radnje drugog glagola, npr. "prislušivati" od "slušati"
- inter** (lat.) prijedlog, pojavljuje se kao predmetak u složenicama sa značenjem: među, između, za vrijeme
- inter arma silent leges** (lat.) navod iz Ciceronovog govora *Za Milona* (Pro Milone, VI, 10): "Pod oružjem šute zakoni", tj. u ratu ne vrijede nikakvi zakoni osim zakona vojne sile
- inter arma silent musae** čit. inter arma silent muze (lat.) "Kad oružje govori, muze šute", tj. gdje se ratuje, ne razvija se umjetnost i znanost
- inter canem et lupum** čit. inter kanem et lupum (lat.) između psa i vuka, tj. navečer — kad se pas pušta s lanca, a vuk se u tami šulja do svog plijena
- inter jocos et seria** čit. inter jokos et seria (lat.) između šaljivog i ozbiljnog
- inter pocula** čit. inter pokula (lat.) "pri čaši" (vina)
- inter praesentes** čit. inter presentes (lat.) među nazočnima
- inter vivos** (lat.) među živima, za života; prav. zaživotni, npr. posao: ugovor, testament itd.
- interamnij** (lat. inter- između, amnis rijeka) područje između dviju rijeka, međuriječje
- interartikularni** (lat. interarticularis) koji se nalazi među zglobovima, međuzglobni
- intercelularni** (lat. inter, cellula stanica) fiziol. međustanični, koji se nalazi između tkivnih stanica životinjskog tijela, npr. *intercelularni prostori* zrakom ispunjeni prostori između stanica; *intercelularna supstanca* tvar koja se nalazi između stanica i koja ih spaja
- intercesija** (lat. intercessio) zauzimanje, zalaganje, posredovanje, moljenje; jamčenje, jamstvo; prav. ulaganje prigovora
- intercizija** (lat. intercisio) presjek; prekid, odmor, stanka; odjeljak, odlomak, pasus; gram. umetnuta rečenica
- interdentalan** (lat. inter, dens zub, dentalis zubni) koji je između zuba; gram. međuzubni (glas)
- interdiciran** (lat. interdictus) prav. proglašen nesposobnim za samostalno upravljanje imovinom
- interdicirati** (lat. interdicere) zabraniti, uskratiti; zabraniti slobodno raspolaganje svojom imovinom

interdikcija (lat. *interdictio*) zabrana, uskraćivanje, ukidanje, lišavanje, lišenje

interdikt (lat. *interdictum*) zabrana; u katoličkom crkvenom pravu: obustava obavljanja svih crkvenih obreda (osim krštenja, krizmanja, ispovijedanja i pričešćivanja bolesnika i onih koji su na samrti), vrsta crkvene kazne za pokrajinu, državu, grad ili općinu (kaznu su primjenjivale prijašnje pape da bi prisilile vlade na popuštanje)

interdikator (lat. *interdictor*) onaj koji zabranjuje

inter egnum (lat. *interregnum*) vrijeme od smrti ili silaska s prijestolja jednog vladara pa do stupanja na prijestolje drugog vladara, međuvlada, razdoblje u kojem država nema vladara

interes (lat. *intersum*, *interesse* sudjelovati, imati udjela) udio, sudionništvo; odnos, privlačnost, zanimljivost, pažnja, ljubav, naklonost; značaj, važnost, vrijednost: korist, dobit, dobitak; kamata, prihod od uloženog novca, novac plaćen za korištenje posuđenog novca; *običan interes* novac plaćen na glavnici zajma; *složen interes* ili *interes na interes* interes plaćen na glavnici periodično povećanu dodavanjem neplaćenog interesa; prav. korist ili šteta koju netko ima od čina neke druge osobe ili od događaja; *per interesse* (lat.) iz koristoljublja; *interesni račun* račun kojim se izračunavaju kamate; *politika interesa* sebična politika

interesantan (fr. *interessant*) zanimljiv, privlačan, koji pobuđuje radoznalost, uzbudljiv, zabavan; važan, značajan; rijedak, poseban

interesantnost (lat. *interesse*) zanimljivost, privlačnost, značajnost

interesent (lat. *interesse*, fr. *intresser*) onaj koga se nešto tiče, onaj koji ima

udjela u čemu, onaj kojemu je stalo do čega, sudionik; onaj koji želi što, koji polaže pravo na što; kupac, mušterija

interesirati se (lat. *interesse*) zanimati se za, imati udjela u, sudjelovati; imati prema čemu naklonost ili ljubav, biti odan; zauzimati se za koga; *interesira me* zanima me, stalo mi je, tiče me se, privlači me, izaziva moje sudjelovanje, moju radoznalost, moju pozornost; *zainteresiran sam* nisam ravnodušan, do toga mi je stalo, to me se tiče, to je za mene važno, tu su u pitanju moji računi

interesna sfera tuđe područje za koje se zanima neka država

interferencija (ni. *interferentia*) fiz. uzajamno pojačavanje ili oslabljivanje električnih, svjetlosnih i zvučnih valova

interferirati (lat. *interferre*) fiz. vršiti uzajamno djelovanje valova (električnih, svjetlosnih, zvučnih) da se djelovanje svakoga vala pojača, oslabi ili poništi; interferencija

interferometar (lat. *interferre*, grč. *metron*) naprava za mjerenje dužine svjetlosnih valova pomoću pojava interferencije svjetlosnih zraka

interglacijalna doba (lat. *inter*, *glacialis* leden) geol. doba koja su bila između pojedinih ledenih razdoblja na Zemlji, osobito u Europi

interijer (fr. *interieur*, lat. *interior* unutrašnji) unutrašnjost, unutarnja strana; umj. prikazivanje unutrašnjosti neke sobe ili građevine; supr. eksterijer

interim (lat.) 1. međutim; 2. za sada; privremeno

interimistik (lat. *interimisticum*) prav. privremena odredba o nekoj spornoj strani, vrijedi dok se ne donese konačna odluka; provizorij

interiora (lat. *interior* unutrašnji) anat. unutrašnji organi, utroba

interjekcija (lat. *interjectio*) gram. uzvik, usklik (ah! oh! jao! fuj! i dr.); prav. podnošenje žalbe (*apelata*) na presudu višem sudu

interkalaran (lat. *intercalaris*) umetnut, dodan, dometnut; *intercalaris annus* čit. interkalaris anus (lat.) prijestupna godina; *intercalaris dies* čit. interkalaris dies (lat.) prijestupni dan (29. veljače svake četvrte godine); med. dan bez groznice

interklavikularan (lat. *interclavicularis*) anat. koji se nalazi između ključnih kostiju

interkolumnij (lat. *inter, columna*, stup) grad. razmak između dvaju stupova; međuprostor

interkomunicirati (lat. *intercommunicare*) biti u zajednici, imati međusobnu vezu, općiti

interkomunikacija (lat. *intercommunicatio*) zajednica, međusobna veza

interkonfesionalan (lat. *interconfessionalis*) koji se tiče međusobnog odnosa raznih vjera; koji ne dijeli prema vjerskoj pripadnosti

interkostalan (lat. *intercostalis*) anat. međurebreni, koji se nalazi među rebrima

interkruralan (lat. *inter, crus, cruris*) anat. međubedreni

interkurentan (lat. *intercurrens*) koji se pojavljuje za trajanja nekog stanja, koji izbija; med. za bilo (puls): nepravilan

interkutan (lat. *intercutaneus*) anat. koji se nalazi između kože i mesa

interlinearan (lat. *interlinearis*) napisan ili tiskan između redova, međuredni; *interlinearna verzija* prijevod napisan između dvaju pisanih ili tiskanih redova

interlokucija (lat. *interlocutio*) razgovor; prav. prethodna odluka, privremeni pravorijek koji se nekada izricao prije donošenja konačnog pra-

vorijeka; sporedna osuda u parnici zbog kakve sporedne stvari

interlokut (lat. *interlocutum*) prav. v. interlokucij; prethodno priznanje na parnici

interludij (lat. *interludere, interludium*) glaz. međuigra

intermaksilaran (lat. *intermaxillaris*) anat. međučeljusni

intermeco (tal. *intermezzo*, lat. *intermedium*) međuigra; malo komično kazališno djelo, obično mala komična opera koja se izvodi između činova glavne predstave i koja nema nikakve veze s glavnom predstavom; u instrumentalnoj glazbi: kratko, samostalno djelo; komična epizoda uopće

intermedij (lat. *intermedium*) vrijeme između dvaju utvrđenih rokova; fiz., kem. tvar koja pomaže prelazak jedne tvari u drugu, ili spajanje drugih dviju tvari u jednu; kaz. igra između dvaju činova, međuigra

intermisija (lat. *intermissio*) prekid na neko vrijeme, propuštanje; izostajanje na neko vreme, privremeni prestanak; vrijeme između prestanka i ponovnog pojavljivanja čega, npr. *intermisija groznice* med. vrijeme bez groznice (tj. vrijeme između njezinog prestanka i ponovnog pojavljivanja)

intermitentan (lat. *intermittere*) obustaviti, prekinuti) koji ima prekide, koji je s prekidima, na mahove, koji izostaje s vremena na vrijeme, koji prestane pa se pojavi

intermitirati (lat. *intermittere*) prekinuti na neko vrijeme, propustiti, propuštati; izostajati, prekidati se, prestajati na neko vrijeme; *intermitirajuće bolesti* bolesti s prekidima za vrijeme kojih se bolesnik osjeća relativno zdravim (npr. *intermitirajuća groznica*); *intermitirajući izvori* izvori koji privremeno presuđuju pa opet izbijaju; *intermitirajući puls* bilo

(puls) koje nejednako udara, s prekidima

intermittens (lat.) med. prijestupna groznica, groznica koja se pojavi na mahove, s prekidima

intermuskularan (lat. intermuscularis) anat. međumišićni, koji se nalazi između mišića

internacija (lat. internatio) v. pod internirati

Internacionala (lat. inter, natio narod) 1. Međunarodna radnička udruga; I. internacionalu (1864—1872) osnovali su Marx i Engels; II. internacionalu (1889—1914) osnovao je Engles; III. internacionalu (1919—1943) osnovao je Lenjin; 2. himna međunarodnog proleterijata, tekst: E. Pottier (1871), glazba: P. Degeyter

internacionalan (lat. internationalis) međunarodni (npr. internacionalno pravo, internacionalni odnosi, ugovori, jezik itd.)

internacionalist (lat. inter, natio) pristasa ih član radničke internacionale; kozmopolit

internacionalizacija (lat. inter, natio narod) priznavanje čega za zajedničko, međunarodno; sporazum prema kojem sve države imaju jednako pravo da se nečim koriste, npr. nekim teritorijem, tjesnacem, rijekom itd.

internacionalizam (lat. inter, natio narod) 1. međunarodni radnički pokret za klasno jedinstvo i solidarnost u borbi za zbacivanje buržoaske vlasti, uništenje imperijalizma i uvođenje socijalističkog, odnosno komunističkog poretka; 2. osjećaj solidarnosti i bratstva svih radnika svijeta

internacionalizirati (lat. inter, natio narod) činiti, učiniti nešto zajedničkim, međunarodnim; sporazumom odrediti da sve države imaju jednako pravo nečim se koristiti, npr. nekim teritorijem, rijekom, nekim tjesnacem itd.

internat (lat. internatum) odgojni zavod u kojem pitomci, pored nastave, imaju stan i hranu (supr. eksternat)

interni (lat. internus) unutrašnji, unutarnji; osoban; *interna medicina* dio medicine koji se bavi unutarnjim bolestima; *interna trgovina* unutarnja trgovina, domaća trgovina (supr. eksterna); koji je određen za unutarnju službu, koji nije za javnost (npr. interne stvari, interni spor)

internirac (lat. internus) onaj koji je interniran; v. internirati

internirati (lat. internare) sumnjive strance, političke ili vojne bjegunce strane države, podanike neprijateljske države za vrijeme rata ili domaće politički sumnjive ljude osuditi na život pod policijskim ili vojnim nadzorom u određenom mjestu, u tzv. koncentracijskim logorima; zatvoriti, držati u zatočeništvu, ograničiti slobodu kretanja; kao imenica: interniranje, internacija

internist (lat. internus unutrašnji) đak koji, pored nastave, ima u zavodu i stan i hranu (supr. eksternist); med. liječnik specijalist za unutarnje bolesti; bolesnik koji boluje od neke unutarnje bolesti; u Francuskoj: liječnički pomoćnik

internodij (lat. internodium) bot. biljni članak, prostor između dvaju koljena stabljike

internuncij (lat. internuncius) pregovarač, posrednik; izvanredni papinski izaslanik drugog ranga

interoceanski (lat. inter, oceanus, grč. okeanos) međuoceanski, koji leži između oceana, koji povezuje oceane

interogacija (lat. interrogatio) pitanje, ispitivanje, saslušavanje, saslušanje

interogativ (lat. interrogativum) gram. upitna zamjenica: tko? što? koji? čiji?

interrogativan (lat. interrogativus) upitni, koji ima oblik pitanja

interrogatorij (lat. interrogatorium) prav. saslušanje, sudsko ispitivanje; zapisnik o saslušanju

interparlamentarni (lat. inter, parlamentum) koji povezuje sve parlamente, međuparlamentarni

interpelacija (lat. interpellatio) upadica, prekidanje u govoru, prigovor; u parlamentarnom smislu: pitanje kojim izaslanik u parlamentu traži od vlade ili nekog ministra pisano ili usmeno izjašnjenje o nekom problemu iz područja unutarnje ili vanjske politike; prav. sprečavanje, osporavanje posjeda, prigovor; pozivanje pred sud

interpelant (lat. interpellans) podnositelj interpelacije u parlamentu

interpelirati (lat. interpellare) prekidati, prekinuti koga u govoru, upadati u riječ, smetati; tražiti odgovor ili objašnjenje o čemu od mjerodavnog ministra u parlamentu; prav. sprječavati nešto; prigovarati; zvati pred sud

Interpol (kratica za fr. Organisation internationale de police criminelle i za engl. International Police) Međunarodna organizacija kriminalističke policije

interpolacija (lat. interpolatio) umetanje, kvarenje prvobitnog teksta nekog spisa kasnijim umetanjem riječi, rečenica, strofa i si.; mat. umetanje novih članova između članova jednog niza brojeva

interpolator (lat. interpolator) falsifikator tuđih djela, krivotvoritelj

interpolirati (lat. interpolare) dati nečemu nov ili drukčiji izgled, dotjerati; umetnuti i tim umetanjem pokvariti nešto; *interpolirana mjesta* iskvarena ili kasnije umetnuta mjesta u tekst nekog djela; mat. vršiti interpolaciju

interponent (lat. interponens) prav. ulagač pravnog lijeka protiv neke odluke

interponirati (lat. interponere) umetnuti, umetati, metnuti između, metati između, stavljati između, staviti između; posredovati, primiti se posredovanja u čemu; prav. uložiti (ili: ulagati) pravni lijek protiv nepovoljne odluke

interpozicija (lat. interpositio) umetanje, stavljanje između; zalaganje, posredovanje; ulaganje pravnog lijeka; posredovanje vlasti; *interpositio appellationis* čit. interpozicio apelacionis (lat.) prav. ulaganje priziva na viši sud

interpret (lat. interpres) tumač, objašnjavač; prevoditelj; prikazivač, izvođač, npr. neke uloge

interpretacija (lat. interpretatio) tumačenje, objašnjavanje, izlaganje (spisa, zakona, ugovora i dr.); prikazivanje, izvođenje (npr. neke uloge); prevođenje stranog pisca

interpretator (lat.) tumač, izlagač; objašnjavač, prikazivač, izvođač; prevoditelj

interpretirati (lat. interpretari) tumačiti, objašnjavati, izlagati; prikazivati, izvoditi; prevoditi

interpunkcija (lat. interpunctio) gram. rečenični znakovi, razgoci; stavljanje rečeničnih znakova, razgoda; interpunkcija

interpunktirati (lat. interpunctare) gram. staviti (ili: stavljati) rečenične znakove: točku, zarez, upitnik itd.; interpungirati

intersecirati (lat. intersecare) prorezati, razrezati

intersekcija (lat. intersectio) sjecište, presjek, ispreplitanje: sjecište, točka u kojoj se sijeku dvije crte

intersept (lat. interseptum) pregradni zid, pregrada; anat. ošit, dijafragma

interskapilij (lat. interscapilium) zool. v. interskapul

interskapul (lat. interscapulum) anat. prostor između lopatica

interstelarni (lat. inter, stella) među-zvezdani, koji se nalazi između zvijezda

intersticijalan (lat. interstitialis) međuprostorni, koji se tiče međuprostora, koji je u vezi s međuprostorima; *intersticijalno tkivo* zool. potporno tkivo u životinjskom parenhimu (vezivno, hrskavičavo i koštano)

intertignij (lat. intertignum) grad. prostor između dviju greda

intertrigo (lat. terere triti, tritum, intertrigo) med. ojedica, upala kože između dviju kožnih površina koje se dodiruju

intertritura (lat. intertritura) med. dobivanje stolice pomoću trljanja

intertropski (lat. inter, grč. trope vraćanje, okretanje) zem. međuobratnički, koji se nalazi između obratnica; koji raste ili uspijeva između obratnica

interupcija (lat. interruptio) prekidanje; smetanje, ometanje; *interruptio praescriptionis* čit. interupcio preskripcionis (lat.) prav. prekidanje zastare

interuzurij (lat. uti upotrebljavati, usus uporaba, intersurium) trg. međukamate, tj. obračunavanje kamata pri plaćanju nekog potraživanja koje još nije dospjelo u razdoblju od dana plaćanja do roka plaćanja

interval (lat. inter, vallus bedem, prostor između bedema, intervallum) međuprostor, udaljenost, razmak, praznina između čega; međuvrijeme; prav. međuvrijeme, rok; glaz. razlika visina između dvaju tonova; *per intervalla* (lat.) u prekidima, na prekidima, s prekidima; *dilucida* ili običnije *lucida intervalla* (lat.) mn. svijetli trenuci, osobito kod duševnog bolesnika

intervalometar (lat. intervallum udaljenost, grč. metron) voj. u topništvu: sprava za mjerenje udaljenosti od

cilja do točke udara zrna ili rasprskavanja u zraku

intervencija (lat. interventio) miješanje, posredovanje, ulazak treće osobe u neki spor u ulozi suca ili posrednika; miješanje jedne države u poslove druge države; bank. posredovanje na burzi radi održavanja tečaja vrijednosnih papira; trg. primanje tuđe mjenice na sebe; voj. ulaženje u rat

intervencionisti (lat. interventio) mn. oni koji rade na tome da se intervenira, tj. da neka država uđe u rat

intervenijent (lat. intervenies) prav. onaj koji se umiješa u neki spor kao treći (lat. tertius interveniens), posrednik, sudac, izborni sudac

intervenirati (lat. intervenire) miješati se, umiješati se u što (npr. u kakav spor), pojavljivati se kao posrednik, posredovati; raditi (ili: utjecati) na burzi da se održi tečaj novca ili vrijednosnih papira; voj. umiješati se vojnom silom, priteći vojskom (u pomoć i si.)

interventivan (lat. interventivus) koji se pojavljuje u ulozi posrednika, posrednički

interventor (lat. interventor) posrednik, izborni sudac

intervertebralan (lat. intervertebralis) anat. međupršljenski, koji se nalazi između pršljenova

intervju (engl. interview) razgovor, ispitivanje; osobito: razgovor između novinara i kakve poznate osobe iz javnog života

intervjuirati (eng. interview) razgovarati s nekom osobom radi ispitivanja njezinog mišljenja; v. intervju

intervjuist (engl. intervies) novinar koji u razgovoru s kakvim istaknutim državnikom, umjetnikom, znanstvenikom itd. nastoji postavljanjem pitanja doznati njegovo mišljenje o važ-

- nim pitanjima da bi ga objavio u sredstvima priopćavanja
- intestabilan** (lat. *intestabilis*) prav. nesposoban za svjedočenje (pred sudom), nesposoban za pravljenje oporuke
- intestatan** (lat. *intestatus*) koji nije napravio raspodjelu imovine prije smrti; *heres intestatus* ili *heres ab intestato* (lat.) prav. onaj koji prima nasljedstvo i bez oporuke, tj. prirodni, zakoniti nasljednik
- intestatni nasljednik** = *heres intestatus*; v. pod *intestatan*
- intestinalan** (lat. *intestinalis*) utrobni; *intestinalni tok* med. šum u crijevima koji se može čuti pomoću liječničke slušalice (stetoskopa)
- intestinum** (lat. *intestinum*) anat. crijevo; *intestina* utroba
- intiman** (lat. *interior, intimus*) unutarnji; prisan, blizak, osoban, srdačan, prijateljski
- intimnost** (lat. *intimus*) prisnost, prisno prijateljstvo, tijesna veza
- intimus** (lat.) prisni prijatelj
- intoksikacija** (lat. *in*, grč. *toxikon* otrov) med. trovanje, bolest izazvana djelovanjem otrova na organizam; pren. opijanje, zanošenje, očaranje; zanesenost, očaranost, opijenost
- intolerantan** (lat. *intolerans*) nesnošljiv
- intolerantizam** (lat. *intolerantia*) nesnošljivost
- intonacija** (tal. *intonatio*) glaz. davanje tona; proizvođenje tona; sviranje, pjevanje; u Kat. crkvi: početne riječi molitve koje izgovori svećenik za oltarom i na koje vjernici odgovaraju
- intonirati** (lat. *intonare*) glaz. dati ton, davati ton; proizvoditi tonove; svirati, pjevati
- intorzija** (lat. *intorsio*) zavrtanje; krivljenje, iskrivljenje; *intorsio uteri* čit. *intorzio uteri* (lat.) med. iskrivljenost maternice
- intra** (lat. *interus, intra*) latinski prijedlog, pojavljuje se u složenicama kao predmetak sa značenjem: u, unutra, iznutra; vremenski: za, prije isteka; kod brojeva: ispod; u opsegu, u granicama
- intra muros** (lat.) među zidovima, tj. tajno
- intracelularan** (lat. *cellula stanica, intracellularis*) biol. koji je u unutrašnjosti stanice, u stanicu
- intrada** (tal. *intrata*, starofr. *intrade*) glaz. uvod, predigra, kratak instrumentalni dio kao uvod u veće glazbeno djelo; *intrade* mn. državni prihodi (od poreza, nameta i dr.)
- intrakapsularan** (lat. *intracapsularis*) med. koji se nalazi u zglobnoj čašici, npr. povreda zgloba koja je doprla u zglobnu čašicu
- intranзитiv** (lat. *intransitivum*) gram. neprijelazni glagol
- intranзитivan** (lat. *intransitivus*) neprijelazan; *verbum intransitivum* čit. *verbum intranзитivum* (lat.) v. *intranзитiv*
- intraokularni** (lat. *intraocularis*) koji se nalazi u oku, očni
- intrauterinski** (lat. *intrauterinus*) med. koji je u unutrašnjosti maternice
- intravenozan** (lat. *intravenosus*) med. koji se ubrizgava (lijek) izravno u vene kako bi se ubrzalo djelovanje
- intravertan** (lat. *intra, vertere* okretati) okrenut unutra, usmjeren prema onome što je unutra; *intravertne osobe* psih. prema Jungu, to su osobe koje vole biti same sa sobom, koje su povučene u sebe, misaoni ljudi (supr. ekstravertne osobe)
- intravilan** (lat. *intra, villa* ljetnikovac) gradski (naziv za izgrađeni i naseljeni dio gradske općine); supr. ekstravilan
- intriga** (fr. *intrigue*, tal. *intrigo*) spletkica, smutnja; u drami: zaplet koji je

izazvan da bi se nešto spriječilo ili postiglo

intrigant (fr. intrigant) spletkar, smutljivac; u drami: lik koji svojim spletkama najviše pridonosi stvaranju dramskog zapleta

intrigantski (fr. intrigant) spletkarski, smutljivački, lukav, prepreden, podmukao

intrigirati (tal. intrigare, fr. intriguer) spletkariti, praviti spletke (ili: smutnje), kovati zamke, raditi kome iza leđa; kaz. zaplesti, praviti zaplet

intrinsečan (fr. intrinseque) prid. unutarnji, bitan, pravi svojstven

introdukcija (lat. introductio) uvodjenje, uvod; uvođenje u dužnost, u službu; uvod (u knjizi); glaz. uvod u neko glazbeno djelo, obično laganog i ozbiljnog karaktera

introjekcija (lat. introjectio) stavljanje u, umetanje

intromisija (lat. intromissio) unošenje, uvlačenje, uštrcavanje

intromitirati (lat. intromittere) pustiti (ili: puštati, poslati) unutra

intronizacija (grč. thronos prijestolje, lat. inthronisatio) podizanje (ili: stupanje) na prijestolje; svečano ustoličenje novoposvećenog biskupa ili pape u glavnoj (stolnoj) crkvi; oslobođanje pokajnika i ponovno primanje u crkvenu općinu; ponovno posvećenje oskrvnute crkve ili oltara

intronizirati (grč. thronos prijestolje, lat. inthronisare) svečano postaviti na prijestolje; biskupa svečano uvesti u službu i dostojanstvo

introspekcija (lat. introspectio) gledanje unutra, zagledanje u sebe, samopromatranje, promatranje svojih misli, osjećaja itd.

introspektivan (lat. introspectivus) samopromatrački, koji ispituje (ili: promatra) svoju unutrašnjost, koji izražava samopromatranje, koji se odnosi na samopromatranje

introspicirati (lat. intro-spicere) gledati u, promatrati svoju unutrašnjost, zagledati se u svoju unutrašnjost, promatrati samoga sebe; ispitivati potanko

introverzija (lat. introversio) okrenutost unutarnjoj strani; *introversio palpebrarum* čit. introverzija palpebrarum (lat.) med. okrenutost rubova očnih vjeda

intruzija (lat. intrusio) bespravno uvlačenje ili ulaženje u službu; namećanje, nametljivost

intruzivan (lat. intrusivus) koji se uvlači (ili: nameće), nametljiv; geol. koji je u tekućem stanju utisnut u šupljine ili pukotine drugog stijena

intubacija (lat. in, tubus) med. uvlačenje posebne cjevčice u grlo da bi se omogućio ulazak zraka u pluća, osobito kod difteričnih bolesti

intuicija (lat. intueor spoznam, zamijetim, intuitio) 1. fil. neposredno zamjećivanje, neposredno uviđanje, duhovno promatranje, neposredno stečena spoznaja, tj. ona do koje se nije došlo putem iskustva ih razmišljanja (refleksije), neposredno doživljavanje stvarnosti, "otkrice koje se razvija iz ljudske duše" (Goethe); 2. naslućivanje, predosjećaj, slutnja

intuicionizam (lat. intuitio) fil. naučavanje o neposrednoj, intuitivnoj sigurnosti etičkih pojmova i zakona; također: naučavanje o intuiciji kao najvažnijem i najpouzdanijem izvoru spoznaje

intuitivan (lat. intueri uvidjeti, spoznati, intuitivus) fil. 1. koji je predmet intuicije, koji se spoznaje intuicijom, koji se neposredno uviđa i zamjećuje bez posredovanja razmišljanja (*intuitivna istina*); 2. koji čini intuiciju i kojeg prati intuicija, do kojega se dolazi neposrednim shvaćanjem biti stvari (*intuitivna spoznaja*); supr. diskurzivan; 3. koji je obdaren intui-

čijom, koji spoznaje intuicijom, koji može neposredno uvidati i zamjećivati; *intuitivan duh* duh koji neposredno uviđa i zamjećuje, koji spoznaje cjelinski, a ne rasuđuje raščlanjivanjem (analizom) i apstrakcijom

intuitu (lat. intuitu) prav. s obzirom na, u pogledu

intuitus (lat. intuitus) gledanje, promatranje, zamjećivanje, spoznavanje; opažaj

intumescencija (lat. intumescencia) med. oticanje, otekline

inturgescencija (lat. inturgescentia) v. intumescencija

intus (lat.) u unutrašnjosti, unutra

intus-suscepcija (lat. intus-susceptio) fiziol. primanje u unutrašnjost, u sebe; osobito: unutarne pripajanje tvari primljenih u organsko tijelo; rastenje primanjem u sebe hranjivih tvari; *intus-suscepcija nekog crijeva* med. uvlačenje gornjeg dijela jednog crijeva u drugo

inulin (lat. inula) kem. farm. škrobu sličan ugljikohidrat koji se dobiva od korijena biljke oman (lat. inula)

inumbriacija (lat. umbra sjena, inumbriatio) sjenčanje, osjenčavanje, zamračivanje

inunkcija (lat. inunctio) med. trljanje, utrljavanje, liječenje trenjem

inv. (lat. inv. = invenit) v. invenit

invaginacija (lat. vagina vrata, korice, invaginatio) uvlačenje u korice, navlaku, kanal i si.; med. uvlačenje jednog crijeva u drugo

invalencija (lat. invalentia) nemoć, iznemoglost, slabost, boležljivost

invalid (lat. invalidus) onaj koji je nesposoban ili onesposobljen za službu i zarađivanje radi održavanja sebe i svoje obitelji, osobito onaj koji je onesposobljen u ratu, ratni invalid

invalidacija (lat. invalidatio) prav. proglašenje nevažećim, presuda kojom

se nešto proglašava za nevažeće; invalidiranje

invalidan (lat. invalidus) iznemogao, nemoćan, s manom, nesposoban za službu, neupotrebljiv, onesposobljen; istrošen, škart: prav. nepravovaljan, koji nije utemeljen na pravu

invalidirati (lat. in, valere, fr. invalider) prav. poništiti, lišiti pravne osnove, staviti izvan zakona

invaliditet (lat. invalidus, fr. invalidite) iznemoglost, nemoć, neupotrebljivost, nesposobnost za vršenje službe; osobito: nesposobnost neke osobe da, zbog bolesti ili rana zadobivenih u ratu ili javnoj službi, radom privredi ni trećinu onoga što bi, daje tjelesno odnosno duševno zdrava, mogla privrijediti; prav. nevaženje, nevažnost, ništavnost

invalidnina (lat. invalida) pomoć države invalidima i njihovim obiteljima

invar (lat. varius različit, invariabilis nepromjenjiv) čelik s oko 23% nikla, s vrlo malom koeficijentom rastezanja, zbog čega je prikladan za izradu raznih vrsta mjernih sprava i si.

invarijabilan (lat. in ne, varius različit) nepromjenjiv, koji se ne može promijeniti, stalan

invarijanta (lat. in ne, variare mijenjati) mat., fiz. nepromjenjiva veličina

invazija (lat. invasio) navala, najezda, upad s vojskom u tuđu zemlju; osobito: neprijateljski upad kojem nije cilj trajno osvajanje zemlje, nego samo postizanje nekog prolaznog cilja

invazijski (lat. invasivus) osvajački, napadački; *invazijska vojska* vojska za neprijateljski upad u tuđu zemlju; *invazijski rat* napadački rat koji počinje iznenadnim upadom u neprijateljsku zemlju; *invazijske bolesti* bolesti koje izazivaju životinjski i biljni nametnici (paraziti)

insecta et illata čit. invekta et ilata (lat.) prav. "sve što je uvezeno i uneseno", pokretnine koje zakupnik donosi na zemlju uzetu pod zakup; invekta

invekta (lat. invehere uvesti, invecus uvezen, insecta uvezeno, uvezene stvari); v. insecta et illata

invektiva (lat. invehi nasrnuti, napasti, invecivus nasrtljiv, pogrđan) nasrtanje, vrijeđanje, uvreda, uvredljivo zadirkivanje, peckanje, grđnja

invektivan (lat. invecivus) nasrtljiv, uvredljiv, pogrđan

invekcija (lat. inventio) pronalaženje; pronalazak, izum; izumiteljski dar, sposobnost pronalaženja; duhovitost, dosjetljivost

invenit (lat. invenire pronaći, invenit) pronašao je, pronašao (na bakrorezima, obično skraćeno inv., pokraj umjetnikova imena)

inventar (lat. invenire pronaći, inventarnim) popis stvari koje se nađu prilikom nekog pregleda, popis pokretnih stvari koje spadaju u sastav neke imovine, ili same te stvari; *živi inventar* stoka koja pripada nekoj imovini; *mrtvi inventar* poljoprivredne sprave, alati i si.; knjiga koja sadrži takav popis

inventarizacija (lat. inventarisatio) popisivanje (ili: pravljenje popisa) stvari koje pripadaju nekoj imovini ili ostavštini, pravljenje inventara; inventariziranje

inventariziranje (lat. inventarisare) v. inventarizacija

inventarizirati (lat. inventarisare) popisati (ili: popisivati, napraviti popis) stvari, napraviti inventar; inventirati

inventivan (lat. invenire pronaći, inventiosus) pronalazački, izumiteljski; duhovit, dosjetljiv

inventura (lat.) pregled i popis onoga što se zatekne, npr. u nekom skladi-

štu; trg. popisivanje robe koja se nađe na skladištu; skladišna knjiga; skladišno stanje

invertibrati (lat. invertibrata) mn. zool. beskralježnjaci

invertencije (lat. invertentia) mn. med. sredstva za umotavanje ljutih lijekova, osobito kiselina

invertirati (lat. invertere) obrtati, obrnuti, preokrenuti, preokretati, premetnuti; voj. postrojiti obrnutim redom

invertit (lat. invertere okrenuti) homoseksualac

invertor (lat.) teh. izmjenjivač, električna naprava za pretvaranje istosmjernne struje u izmjeničnu

inverzija (lat. inversio okretanje) gram. obratan redosljed riječi ili rečenica; ret. obrtanje redosljeda riječi radi isticanja onoga dijela rečenice koji bi u običnom redosljedu riječi zauzimao manje vidljivo mjesto, npr.: za junačko pitaju se zdravlje (= *hiperbaton*); voj. formiranje bojnog reda na način koji se razlikuje od uobičajenog, postrojavanje obrnutim redosljedom; med. izvrnuće pojedinih šupljih organa, npr. maternice, crijeva, pri čemu unutarnja površina postane vanjskom, i obratno; meteor, pojava da se na nekoj visini nade topliji sloj zraka nego što je sloj ispod njega, dok je normalno da temperatura na većoj visini bude niža; u seksologiji: spolni život osoba koje svoje spolne prohtjeve mogu zadovoljiti samo s osobama istoga spola (*homoseksualnost*)

inverzivan (lat. inversivus) obrnut, premetnut; *inverso ordine* čit. inverzo ordine (lat.) obrnutim redom, u obrnutom poretku

inverzor (lat. inversor) fiz. instrument koji služi za pretvaranje galvanske struje, pretvarač

investicija (lat. investitio) ulaganje kapitala u neki unosan posao ili unosno poduzeće; *investicijska banka* novčani zavod koji daje zajam za ulaganje novca u unosno poduzeće; *investicijski zajam* zajam koji se uključuje za privredno korisne ciljeve (npr. za izgradnju željeznica, puteva i dr.); *investicijski* ili *melioracijski zajam* zajam koji se upotrebljava za popravljavanje kakvoće zemljišta, za pretvaranje neplodnog zemljišta u plodno

investirati (lat. investire) postaviti, postavljati, opremiti znacima dostojanstva; trg. uložiti novac u neki unosan posao ili poduzeće

investitura (lat. investire postaviti, investitura) svečano imenovanje na neki položaj, npr. biskupski; uvođenje u posjed feudalnog dobra; davanje prstena i štapa biskupima kao znaka njihovog posjedničkog prava

Inviolata (lat.) Neoskrvnuta, u Katoličkoj crkvi: pridjevnik Bogorodice

invita Minerva (lat.) protiv volje Minervine, tj. bez sposobnosti i znanja

invitis non dantur privilegia (lat.) onima koji ne traže, ne daju se vlastice

Invocavit čit. Invokavit (lat.) prva nedjelja u korizmi;

invocirati (lat. invocare) prizvati, prizivati, dozivati; zaklinjati

invokacija (lat. invocatio) prizivanje, dozivanje; zaklinjanje

involucija (lat. involutio) zamotavanje, omotavanje; zaplet; med. slabljenje tijela u starosti (npr. u klimakteriju) ili pojedinih organa (npr. maternice odmah nakon porođaja); opadanje, slabljenje; supr. evolucija

involencije (lat. involventia) mn. med. sredstva za ublažavanje i neutraliziranje žestine nekog lijeka, npr. ulje

involvirati (lat. involvere) umotati, umotavati, zamotati, zamotavati; imati u sebi, sadržavati u svom pojmu

inzistirati (lat. insistere) uporno nastojati (da nešto bude), zahtijevati, ne popuštati u nekom zahtjevu, navaљljivati, ne odustajati od nečega, ostajati pri nečemu

inzulanac (lat. insula otok) stanovnik otoka, otočanin

inzulin (lat. insula) med. jedini i najpouzdaniji lijek protiv šećerne bolesti, proizvod endokrinog dijela gušterače (pankreas) u kojoj se nalazi u obliku otočića (prema čemu je dobio ime: insula = otok)

injekcija (lat. injectio) med. uštrcavanje (ubrizgavanje) neke tekućine u tijelo pomoću igle za uštrcavanje (ubrizgavanje); uštrcana tekućina

injektirati (lat. injicere) v. injicirati

injektor (lat. injector ubacivač) sprava za napajanje vode u parni kotao, ubacivač, usisavač

injicirati (lat. injicere) ubacivati, ubaciti; med. ubrizgavati, ubrizgati, uštrcati, uštrcavati; injektirati

injunkcija (lat. injunctio) prav. propis, naredba (sudska), zapovijed

injunkt (lat. injunctum) prav. v. injunkcija

injunktiv (lat. iniungere uglaviti, iniunctivum) lingv. indoeuropski preterit bez augmenta

injurat (lat. injuratus) prav. onaj koji nije položio prisegu, nezaprisegnuti

injurija (lat. iniuria) prav. nepravda, povreda prava; uvreda, uvreda časti; *iniuria verbalis* čit. injurija verbalis (lat.) uvreda nanesena riječima, usmena uvreda; *iniuria realis* čit. injuriya realis (lat.) stvarna nepravda ili uvreda; *iniuriarum causa* čit. injurijarum kauza (lat.) zbog nepravde ili uvrede časti (tužiti, optužiti); v. jus

injurijsant (lat. injurians) prav. nanositelj nepravde, uvreditelj časti, klevetnik, ogovaratelj

injurijsat (lat. injuriatus) prav. onaj kome je nanosena nepravda, uvrijede-ni

inženjer (fr. ingénieur, lat. ingenium duh, dar, oštroumnost) izrađivač ratnih oruđa i strojeva (u sred. vijeku); kasnije: tehničar s fakultetskom na-obrazbom

inženjerija (fr. ingénieur) voj. rod voj-ske za tehničke poslove u vezi s voj-skom i njezinim operacijama

ion (grč. ion ono što ide) mn. ioni fiz. materijalni djelić, atom (ili skupina materijalnih djelića, atoma) s električnim nabojem koji se kreće u električnom polju, bilo u plinu bilo u tekućini, dakle spoj električnih i materijalnih atoma ili atomskih skupi-na

ioni (grč. ion) mn. fiz. v. ion

ionizacija (grč. ion) fiz. u elektrolitima, tekućinama koje provode elektricitet, postoje već ioni koji nose struju, a u plinovima koji provode elektricitet oni se moraju tek proizvesti; oblikovanje iona u plinovima zove se *ionizacija* ili *ioniziranje*, sam plin u stanju provodljivosti ioniziran, pomoćna sredstva koja oblikuju ione zovu se ionizatori; ionizacija ultraljubičastom svjetlošću, rentgenskim zrakama, radioaktivnim zrakama, usijanim kovinama, elektronskim udarom

ionizator (lat., grč. ion) fiz. v. ionizacija

ioniziranje (grč. ion) fiz. v. ionizacija

ionizirati (lat., grč. ion) dovesti u stanje ionizacije

ionosfera (grč. ion od, ienai íci, sfaira kugla) spoj atmosfere u debljini od nekoliko stotina kilometara, nalazi se na visini većoj od stotinu kilometara od Zemlje i sadrži veoma mnogo iona

iontoforeza (grč. ion, ionos, foresis nošenje) med. liječenje putem ionizacije, osobito kod kroničnih i akutnih bolesti zglobova

ipecacuanha čit. ipekakuana (port.) bot. biljka iz porodice broćeva, jaja-stog lišća, bijelog cvijeta i modrog ploda, korijen joj se upotrebljava kao sredstvo za povraćanje, preznojava-nje, čišćenje i kao lijek protiv kašlja; raste u Brazilu

iperit kem. opći naziv za skupinu opasnih bojnih otrova plikavaca (diklor-dietil-sulfid), uništavaju kožu, stvaraju rane, izazivaju grčeve, povraćanje i dr. (naziv po belgijskom mjestu Ypresu gdje je 1917. g. prvi put upotrijebljen)

ipsacija (lat. ipse sam, ni. ipsatio) samozadovoljavanje spolnog nagona kod muškaraca, žena i djece putem vanjskih i misaonih podražaja spolnih organa; masturbacija, manustupracija, onanija

ipse (lat.) sam, osobno; *ipso iure* čit. ipso jure (lat.) samim pravom, samo sobom, samo po sebi; *ipso facto* čit. ipso fakto (lat.) samim djelom, tim samim

ipsiloida (grč. ypsilon, eidos oblik) anat. šav moždane kore, nazvan tako zbog sličnosti s grčkim slovom ipsilonom

00

ipsilon (grč. y psilon "golo i") dvadeseto slovo grčkog alfabeta

ipsissima verba (lat. ipsissima verba) mn. najvlastitije riječi, tj. prave i točno navedene riječi (pjesnika, mudraca i si.)

ipsizam (lat. ipse sam, ipsismus) sebičnost, samoljublje; egoizam

Ir kem. kratica za iridij

IRA kratica za Irish Republican Army (engl.) Irska republikanska vojska (pokret i tajna vojna organizacija za pripojenje Ulstera Irskoj)

Ira mit. starorimska božica srdžbe i osvete

irabiti (tur. irab) tumačiti, objašnjavati

iracionalan (lat. irrationalis) nerazuman, koji nije obdaren razumom; nerazložan, nepametn, koji je "iznad razuma", suprotan razumu, koji se razumom (umom) ili pojmovnim mišljenjem ne može shvatiti, koji se ne može dovesti u sklad sa zakonima logičnog mišljenja; mat. neracionalan; nemjerljiv običnim veličinama kao što su prirodni brojevi; koji se ne može izraziti običnim (krajnjim) razlomkom, pravim ili nepravim

iracionalitet (lat. irrationalitas) nerazumnost, neobdarenost razumom; nesuglasnost s razumom, neshvatljivost pojmovima, ono na što se ne mogu primijeniti zakoni logike; mat. neracionalnost, nemjerljivost običnim veličinama kao što su prirodni brojevi; nemogućnost izražavanja običnim (krajnjim) razlomkom, pravim ili nepravim

iracionalizam (lat. irrationalis) fil. metafizičko stajalište kojem je polazna točka za promatranje i shvaćanje svijeta ono što je nerazumno i nepodložno zakonima logike

iracionalnost v. iracionalitet

irada (tur. irad) u bivšoj Turskoj: službeni spis, ukaz (u obliku carske naredbe) koji se dostavlja velikom veziru radi objavljivanja

iradijacija (lat. irradiatio) ozračivanje, ozračenje, osvjetljavanje, zračenje; zrakasto širenje; ozračenje, ozračenost, obasjanost; pren. ozarivanje, ozarenje, ozarenost; u fiziološkoj optici: pojava da svijetli (bijeli) predmeti izgledaju na tamnoj (crnoj) osnovi veći nego isto toliki tamni (crni) predmeti na svijetloj (bijeloj); zbog iradijacije mršave osobe radije nose svjetliju odjeću da bi izgledale punije, a debele osobe radije nose tamniju odjeću da bi izgledale vitkije

iradijirati (lat. irradiare) ozračiti, ozračivati, zračiti, osvjetljivati, obasjavati; zrakasto se širiti; pren. zračiti (npr. umom); ozariti, ozarivati

iranski jezici porodica indoeuropskih jezika koja, s indijskim, čini arijsku skupinu jezika; najstariji je staroperzijski i avestički jezik na kojem su napisane svete knjige Zaratustrinih pristaša; u ovu skupinu, pored ostalih, spada još novoperzijski, kurdski i afganski (pašto)

irealan (lat. irrealis) koji nije stvaran, nestvaran

Iredenta (tal. Italia irredenta) "neoslobodena Italija", politički savez u Italiji (od 1878. g.) koji je težio za ujedinjenjem svih krajeva u kojima se govori talijanski i u kojima ima Talijana s Kraljevinom Italijom

iredentisti (tal. irredento) mn. pristaše Iredente; pren. svi oni koji teže pripajanju nekog područja, koje je pod tuđinskom vlašću, zemlji ili državi kojoj bi, po pravu samoodređenja naroda, trebalo pripadati

iredentizam politika ili program Iredente i iredentista

ireducibilan (lat.) prid. nesvodljiv, koji se ne može svesti na nešto

iregularan (lat. irregularis) nepravilan; neredovit, netočan, neuredan; *iregularna vojska* dio vojske koji nema veze s regularnom vojskom, čak nije isti s obzirom na odoru i opremu, neregularna vojska; *iregularan puls* med. nepravilno kucanje bila

iregularitet (lat. irregularitas) nepravilnost; neredovitost, neurednost; u Katoličkoj crkvi: nedostatak jedne od osobina koje se smatraju neophodno potrebnim za dobivanje svećeničkog čina ili zvanja

iregularnost v. iregularitet

irelativitet (lat. irrelativitas) nedostatak odnosa, usamljenost, nepovezanost

irelevancija (lat. irrelevantia) neznatnost, beznačajnost, sićušnost, nevažnost; irrelevantnost

irelevantan (lat. irrelevantus) neznatan, beznačajan, sićušan, mali, koji je bez značaja, nevažan

irelevantnost (lat. irrelevantus) v. irelevancija

irreligiozan (lat. irreligiosus) koji nema vjere, nepobožan, bezbožan

irenarija (grč. eirene mir, archia vladavina) mirovni sud; vladavina mira i reda

ireneje (grč. eirene mir) mn. pjesme o miru, miroljubive pjesme

irenika (grč. eirene mir) teol. znanost o miru, naučavanje o miru

ireverzibilan (lat. irreversibilis) nepovratan; *ireverzibilni procesi* procesi čiji se smjer i tijek ne može vratiti, npr. životni procesi (razvoj od jajeta do pune zrelosti organizma), povijesni događaji i dr.; fiz. proces koji se ni na jedan jedini način ne može potpuno vratiti (svi drugi procesi su reverzibilni, tj. mogu se vratiti); drugim riječima: ireverzibilan proces je onaj nakon kojeg se ne može, čak ni uporabom svih u prirodi postojećih sredstava (reagensa) uspostaviti svuda točno početno stanje, tj. ne može se cjelokupna priroda vratiti u stanje koje je imala u početku procesa

irevolucionaran (lat. irrevolutionarius) nebuntovan; suprotan revoluciji i njezinim načelima, koji nije pristao revolucionarnih načela i metoda

irezolucija (lat. irresolutio) neodlučnost, kolebljivost

iridektomija (grč. iris šarenica, ektome izrezivanje) med. umjetno oblikovanje zjenice izrezivanjem jednog dijela šarenice u oku (kad je zjenica pokrivena izraslinama šarenice ili rožnice)

iridenkleiza (grč. iris šarenica, enkleio zatvorim, zaključam) med. očna bolest koja nastaje zbog pritiskanja šarenice na rožnicu

irideremija (grč. iris šarenica, eremia nedostatak) med. nedostatak kod šarenice zbog čega oko ne može podnositi svjetlost i oštrina vida uopće se smanjuje (u tome slučaju moraju se nositi naočale u boji); aniridija

irideza (grč. iris šarenica, doneo tresem, potresam) med. operativno proširivanje zjenice putem izvlačenja jednog dijela šarenice

iridij (lat. iridium) kem. element, atomska težina 193,1, redni broj 77, znak Ir, kao srebro bijela kovina koja se veoma teško topi (tek na 2200°C); upotrebljava se u tehnici, za izradbu kemijskih sprava i pera za pisanje

iridizirati (grč. iris šarenica, iridium) v. irizirati

iridocela (grč. iris šarenica, kele kila) med. kila očne šarenice kroz rožnicu

iridodeza (grč. iris šarenica, desis vezanje, veza) kir. operacija u kojoj se očna šarenica osigurava u određenom položaju vezanjem

iridodijaliza (grč. iris šarenica, dialysis odvajanje) med. umjetno odvajanje očne šarenice od zračnice

iridodoneza (grč. iris šarenica, doneo tresem) umjetno odvajanje očne šarenice od zračnice

iridologija (grč. iris šarenica, logia) med. dijagnostika očiju

iridoptoza (grč. iris šarenica, ptosis pad) med. spuštanje šarenice

iridotomija (grč. iris šarenica, tome rezanje) med. zarezivanje očne šarenice

irigacija (lat. irrigatio) navodnjavanje, zalijevanje; med. ispiranje, uštrcavanje, osobito ispiranje maternice pomoću irigatora

irigator (lat. irrigator) staklena, gume- na ili limena posuda s gumenim eri-

- jevom za klistiranje, ispiranje unutarnjih organa i rana
- irigatoran** (lat. irrigatorius) koji služi za navodnjavanje, za zalijevanje
- irigirati** (lat. irrigare) navodnjavati, zalijevati; med. ispirati maternicu pomoću irigatora
- irija** (lat. ira srdžba) nevirijeme, oluja
- iris** (grč. iris duga) anat. očna šarenica; bot. perunika; *iris-staklo* prozirno staklo koje se prelijeva u duginim bojama; *iris-kamenje* kristali, posebice razne vrste kvarca, koji se prelijevaju u duginim bojama; *iris-ulje* eterično ulje koje se priprema od korijena perunike ili ljubičice; *iris-tisak* tiskanje kod kojega se različite boje istodobno tiskaju s jedne ploče tako da na svojim rubovima prelaze jedne u druge
- iritacija** (lat. irritatio) podražavanje, draženje; podražaj, razdraženost; ogorčenje, gnjev, srditost
- iritancije** (lat. irritantia) mn. med. sredstva za podražavanje koja žilni i mišićni sustav pokreću na življu djelatnost
- iritativan** (lat. irritativus) koji podražuje, koji izaziva življu djelatnost, npr. mišića i dr.; koji razdražuje
- iritis** (grč. iris šarenica) med. upala šarenice (oka)
- irizirati** (grč. iris šarenica) pokazivati dugine boje, prelijevati se u duginim bojama; izrađivati predmete i stvari u duginim bojama; iridizirati
- iroborirati** (lat. irroborare) prav. pojačati, potkrijepiti
- irogacija** (lat. irrogatio) prav. namećanje kazne, dosuđivanje kazne
- irogirati** (lat. irrogare) prav. nametnuti, dosuditi kome što, posebice kaznu
- ironičan** (grč. eironikos) podrugljiv, zajedljiv
- ironija** (grč. eironeia, lat. ironia) fina, prikrivena poruga koja se sastoji u tome što se misli jedno, a govori drugo, npr. kad se plašljivcu kaže da je hrabar, gladnom da je sit, glupom da je pametan itd.; metodom ironije osobito se služio Sokrat u razgovoru s onima koji su svoje znanje precjenjivali
- ironizirati** (lat. ironisare) na prikriven način ismijavati se, podrugivati se kome ili čemu
- iroracija** (lat. ros, roris poca, irroratio) orošavanje, orošenje; med. prskanje, škropljenje
- iroš** (mađ. iros pisar) kicoš; ženskar
- irresoluto** čit. irezoluto (tal.) glaz. kolebljivo, manje odmjereno, manje točno
- ishemija** (grč. ischo zadržavam, zaustavljam, haima krv) med. zaustavljanje krvarenja; spriječenost pritjecanja krvi zbog pojave grča u nekoj krvnoj žili, npr. u mozgu
- ishemon** (grč. ischo zaustavljam, haima krv) med. sredstvo za zaustavljanje krvi
- ishiagra** (grč. ischion sjedna kost, agra lov) med. v. ishijas
- ishialgija** (grč. ischion sjedna kost, algos bol) med. v. ishijas
- ishidrotičan** (grč. ischo zadržavam, zaustavljam, hydor voda) med. koji sprječava znojenje, koji dolazi od spriječenosti (ih: nemogućnosti) znojenja
- ishidroza** (grč. ischo zadržavam, zaustavljam, hydor voda) med. nemogućnost znojenja, nemogućnost isparavanja kože
- ishijadičan** (grč. ischion) anat. koji pripada jednoj kosti ili koji je s njom u vezi (npr. ishijadični živac, ishijadična arterija itd.); *ishijadična sredstva* lijekovi protiv bolova u kukovima
- ishijadika** (grč. ischion) med. v. ishijas
- ishijas** (grč. ischion sjedna kost) med. neuralgična bolest ishijadičnog živ-

ca koji se nalazi na stražnjoj strani bedra (bolest se sastoji u jakim bolovima duž toga živca, tj. od križa pa stražnjom stranom noge sve do stopala); išijas, ishijadika, ishiagra, ishialgija

ishnofon (grč. ischnos slab, tanak, fone glas) čovjek tanka, slaba glasa; tepavac, mucavac

ishuretici (grč. ischo zadržavam, uron mokraća) mn. med. sredstva koja zadržavaju mokraću

ishuretična sredstva v. ishuretici

ishurija (grč. ischo zadržavam, zaustavljam, uron mokraća) med. prestanak izbacivanja mokraće zato što bubrezi, kod upale bubrega ili kolere, ne izdvajaju mokraću, ili zbog mehaničkih prepreka u mokraćnim kanalima, npr. otekline; anurija

iskariotizam podlo izdajstvo (naziv prema Kristovom učeniku Judi Iskariotu koji je Isusa izdao za 30 srebrnjaka)

iskufa (tur.) kukuljica, kapica (kod ptica grabljivica za lov)

islam (ar. islam, salama) odanost, predanost Bogu; ovim je imenom Muhamed nazvao vjeru koju je utemeljio i čiji se najstariji dokumenti nalaze u Kuranu i u Haditu; osnove islama sastoje se u ovih pet glavnih točaka: 1. vjera u Alaha kao jedinog Boga i u njegovog izaslanika Muhameda; 2. salat, moljenje Bogu pet puta dnevno; molitva, recitiranje svetih riječi, klanjanje i okretanje lica Meki; 3. zekat, prilog za sirotinju; 4. post u mjesecu ramazanu; 5) hadž u Meki; islamizam

islamizam (ar. islam) v. islam

ispahan ručno izrađen tepih s uzorcima cvijeća, arabeski i si. (po imenu iranskoga grada Isfahana)

ispat (tur. ispat, isbat) 1. dokazivanje, svjedočenje; 2. žir, mak, tref (u kartama)

Issa antičko ime otoka Visa

istamske igre v. pod Istmos

istek (tur.) volja, prohtjev

istesso tempo (tal.) glaz. isti tempo

istiska (tur.) sušica, tuberkuloza

istmijske igre v. Istmos

istmitis (grč. isthmos vrat) med. v. angina

istmoragija (grč. isthmos vrat, regnymi prskam, pucam) med. krvarenje vratnih žila

Istmos (grč. Isthmos) prevlaka, osobito Korintska prevlaka koja povezuje Peloponez sa srednjom Grčkom; *istmijske igre* viteška natjecanja koja su svake druge godine održavana na Istmosu, u omorikovom gaju posvećenom bogu Posejdonu, i to uvijek u prvoj i trećoj godini olimpijade; natjecanja su bila gimnastička i glazbena; istamske igre

Isus (grč. Iesus) grčki oblik židovskog imena Jehoshura, tj. onaj čija je pomoć Jahve; usp. Krist

išijas (grč. ischion sjedna kost) med. riječ nepravilno oblikovana, treba: ishijas

Iškariot (hebr. iš čovjek, Kerijjoth mjesto u Izraelu) pridjevnik biblijskog Jude koji je izdao Isusa Krista; pren. izdajnik

išpan (mad. ispan) župan

itacist pristaša itacizma

itacizam novogrčki izgovor starogrčkog jezika i po kojem se samoglasnici i, y, e, oi, ei ne izgovaraju različito, nego svi kao "i"; sup. etacizam

Itala (lat.) najstariji starolatinski prijevod Biblije iz kojega je kasnije nastala Vulgata

Italia irredenta (tal.) v. Iredenta

Italianissimi (tal.) mn. Talijani koji su, u težnji i zahtjevima za slobodom Italije, bili najuporniji, najžešći, najodlučniji i najnepomirljiviji talijanski domoljubi

- italik** (fr. italique) tisk. kosi slog, kosa latinička tiskarska slova, kurzivna slova, kurziv
- Italiot** (grč. Italiotes) prastanovnik Italije, osobito Velike Grčke
- Ite missa est** (lat.) Idite, poslana je (tj. žrtva Bogu), završne riječi jutarnjeg katoličkog bogoslužja
- item** (lat.) pril. također, isto tako; dalje, nadalje
- iteracija** (lat. iteratio) ponavljanje, obnavljanje
- iterativ** (lat. iterativum) gram. učestali glagol (koji izriče radnju koja se ponavlja, npr. lupkati, skakutati)
- iterativan** (lat. iterativus) ponovljen, ponovan, koji se više puta događa, učestali, učestao
- itifalik** (grč. ithufallos razuzdanac) starogrčki stih koji se upotrebljavao u faličkim obrednim pjesmama
- itinerarij** (lat. itinerarium) opis puta; popis postaja koje se nalaze na cesti između dvaju velikih mjesta, s naznakom udaljenosti jedne od druge; molitva koju kat. svećenici trebaju čitati kad su na putu (lat. itinerarium clericorum)
- Itis** (grč. Itys) mit. nesretno dijete koje je zaklala njegova mati Prokna u ljutnji zbog nevjere i okrutnosti svoga muža Tereja
- ivorit** (engl. ivory, fr. ivoire bjelokost) s papirom spojena i izmiješana bijela masa na kojoj se piše olovkom ili crnilom, a kasnije se napisano može lako izbrisati vlažnom krpicom
- izametrale** (grč. isos jednak, metron mjera, mjerilo) mn. crte koje na zemljovidu povezuju ona mjesta koja, s obzirom na toplinu, pokazuju podjednaka odstupanja od normalne mjesečne prosječne temperature
- izanemore** (grč. isos jednak, anemos vjetar) mn. zem. crte koje na zemljovidu spajaju mjesta s podjednakom snagom vjetera; izoanemore
- izanomale** (grč. isos, anomalos nepravilan) mn. crte na zemljovidu koje spajaju mjesta na Zemljinoj površini koja za jednak broj stupnjeva odstupaju od krajeva s normalnom temperaturom
- izaritmičan** (grč. isos jednak, arithmos broj) koji se sastoji od jednakih, istih brojeva
- izatin** (grč. isatis sač) kem. organski kemijski spoj, sastojak nekih vrsta indiga, otapa se u toploj vodi i alkoholu
- izbevutiti se** (tur. behut, bevut) zaprepaštiti se, osupnuti se
- izegorija** (grč. isegoria, isos jednak, agoreyo javno govorim, na zboru govorim) jednaka sloboda, jednako pravo govorenja i glasovanja o državnim i sudskim stvarima (kod starih Grka); jednakost u građanskim pravima, građanska sloboda, sloboda uopće
- Izegrim** (njem. Isegrim "željezna kaciga") ime vuka u njemačkim pričama o životinjama; pren. surov čovjek; mrzovoljan čovjek
- izmeakulpirati** (lat. mea culpa moj grijeh) oplakati neki grijeh, izvršiti pokoru, okajati
- izmuštrati** (isp. muštra) izvježbati, disciplinirati; izgrditi, ispsovati; izmlatiti, izbatinati
- izo-** (grč. isos) predmetak u složenicama sa značenjem: isti, jednak, sličan
- izo-površina** (grč. isos jednak) fiz. ekvipotencijalna površina
- izoanemore** (grč. isos, anemos vjetar) mn. zem. v. izanemore
- izobare** (grč. isos, barys težak) mn. crte koje na zemljovidu spajaju mjesta s jednakim tlakom zraka, tj. s prosječno jednakim godišnjim barometarskim promjenama; izobarometarske linije
- izobarometarske linije** v. izobare

- izobate** (grč. isos, bathys dubok) mn. na zemljovidu: crte koje prikazuju iste dubine mora i jezera
- izobronte** (grč. isos, bronte grmljavina) mn. crte koje na zemljovidima spajaju mjesta u kojima se, za vrijeme nepogode, najprije čuje grmljavina
- izodimorfan** (grč. isos, dimorfos dvo-obličan) min. koji se pojavljuje u više različitih kristalnih oblika, npr. članovi jednoga izomorfnog niza
- izodiname** (grč. isos, dynamis sila, snaga) mn. crte koje na zemljovidima spajaju mjesta na Zemljinoj površini na kojima je snaga magnetizma podjednako velika; izodinamične linije
- izodinamičan** (grč. isos, dynamis sila, jakost, snaga) podjednako jak, koji ima jednako djelovanje
- izodinamične linije** v. izodiname
- izodinamija** (grč. isos, dynamis sila, jakost, snaga) fiz. podjednaka sila, podjednako jako djelovanje, osobito magnetizma
- izofona** (grč. isos, fone glas) lingv. v. izoglosa
- izofoničan** (grč. isos, fone glas) koji ima isti glas, s glasom istog opsega
- izogeoterme** (grč. isos, ge zemlja, therme toplina) crta ili površina koja spaja točke u unutrašnjosti Zemlje koje imaju istu temperaturu; geol. geozoterme
- izoglosa** (grč. isos, glossa jezik) lingv. jednaka pojava u dva različita dijalekta zbog uzajamnog utjecaja (tako, npr., i neki štokavci kažu, kao i čakavci, "gospoja" umjesto "gospođa")
- izogon** (grč. isos, gony kut) geom. višekutnik (poligon) s jednakim kutovima
- izogona** (grč. isos, gony kut) na zemljovidu: crta koja spaja sva mjesta na Zemljinoj površini na kojima se pokazuje ista deklinacija magnetne igle; izogonična linija
- izogoničan** (grč. isos, gony kut) jednakih kutova, koji ima jednake kutove, jednakokutni; *izogonična linija* v. izogona
- izogonizam** (grč. isos, gone potomak, mladunče) biol. proizvođenje spolnih organizama iste građe (strukture) s različitim stabala, javlja se u nekih hidrozoo (meduza)
- izografija** (grč. isos, grafia) jednako pisanje, pravljenje faksimila; vjerno pretiskivanje starih spisa
- izografska projekcija** crtanje jedne karte pri kojem se zamišlja da se oko nalazi za jedan Zemljin polupromjer iznad Zemlje (*homalografska projekcija*); usp. projekcija
- izohazma** (grč. isos, chasma raspuklina) crta koja na zemljovidima spaja ona mjesta s kojih se polarna svjetlost podjednako često vidi
- izohejimalna linija** v. izohimena
- izohijeta** (grč. isos, hyetos kiša) na zemljovidima: crta koja spaja mjesta na Zemljinoj površini u kojima pada godišnje podjednaka količina kiše; izohijetoza, izohita
- izohijetoza** (grč. isos, hyetos kiša) v. izohijeta
- izohimena** (grč. isos, cheima zima) crta na zemljovidima koja spaja sva mjesta s istom srednjom zimskom temperaturom; izohejimalna linija
- izohipsa** (grč. isos, hypsos visina) na zemljovidima: crta koja spaja mjesta na Zemljinoj površini s istom nadmorskom visinom
- izohita** (grč. isos, hyetos) v. izohijeta
- izokline** (grč. isos, klino nagnjem, nagnem) mn. crte koje na zemljovidu spajaju mjesta na kojima se pokazuje ista inklinacija magnetne igle; izoklinične linije
- izoklinične linije** v. izokline
- izokolon** (grč. isos, kolon dio razdoblja) ret. jednakost dijelova u govoru

izokrime (grč. isos, krymos mraz) mn. crte koje na zemljovidu spajaju mjesta koja pokazuju istu temperaturu tijekom najhladnijih dana, npr. za vrijeme 30 najhladnijih uzastopnih dana u godini

izokromatičan (grč. isos, chroma boja) koji je jednake boje, istobojan; *izokromatična fotografija* fotografija koja na slici pokazuje boje predmeta onakve kakve su i u prirodi; *izokromatični firmis* firmis (pokost) koji se upotrebljava za premazivanje slika rađenih uljenim bojama

izokron (grč. isos, chronos vrijeme) istodoban, koji traje podjednako dugo

izokrona (grč. isos, chronos vrijeme) crta koja spaja mjesta na kojima se istodobno javlja neka pojava, npr. crta koja spaja sva mjesta na kojima se istodobno javlja potres; crta koja spaja točke u koje se iz jedne točke može stići za isto vrijeme; usp. tautokrona

izokroničan (grč. isos, chronos vrijeme) v. izokron

izokronizam (grč. isos, chronos vrijeme) istovremenost, istodobnost, podjednaka dužina trajanja; osobito: jednako trajanje oscilacije, titraja njihala na jednom istom mjestu Zemlje

izola (tal. isola) otok

izolacija (lat. isolatio) izdvajanje, odvajanje; izdvojenost, odvojenost; fiz. osiguranje od prelaženja ili vođenja elektriciteta, topline; uklanjanje; med. izdvajanje onih koji boluju od zarazne bolesti kako se bolest ne bi prenosila: izdvajanje umobolnih; izoliranje

izolacionist (tal. isolare izdvojiti, osamiti) pristaša usamljivanja, izdvajanja od nekog pokreta; osobito: Amerikanac koji je bio za to da Amerika ne stupi u Prvi svjetski rat

izolator (tal. isolatore) fiz. 1. tijelo koje ne vodi ih koje loše vodi elektricitet,

ne vodič elektriciteta, npr. staklo, porculan, smola, crveni vosak, ebonit, jantar; 2. svaka stvar koja ne dovodi ili koja loše vodi toplinu ih zvuk

izolatorij (lat. isolatorium) klupica na koju treba stati onaj koji se hoće elektrizirati, a koja je staklenim ili porculanskim nogama izolirana od zemlje

izolirajući jezici jednosložni jezici kod kojih se međusobni odnos riječi izražava bez promjene (fleksije), jedino mjestom na kojem su ili pomoću prijedloga (npr. vijetnamski i klasični kineski jezik)

izoliran (tal. isolato) slobodan, sam, usamljen; odvojen, izdvojen, zaseban; koji živi sam za sebe, povučen od svijeta: fiz. koji je napravljen nevodivcem

izoliranje (tal. isolare) v. izolacija

izolirati (tal. isolare) izdvojiti, izdvajati, odvojiti, usamiti; fiz. odvojiti pomoću nevodivca tako da nema prelaženja ih vođenja elektriciteta, topline, učiniti nevodivcem

izolirband (njem. Band traka, vrpca) specijalno impregnirana, s jedne strane ljepljiva tekstilna traka kojom se izoliraju električne žice

izolircange (njem. Zange kliješta) električar ska kliješta obložena gumom za hvatanje predmeta koji bi mogli biti pod djelovanjem električne struje

izomagnetička krivulja (grč.) krivulja koja spaja mjesta jednakih vrijednosti zemaljskog magnetizma

izomeran (grč. isos, meros dio) koji ima jednake dijelove, jednako podijeljen, sastavljen od sličnih dijelova; *izomerana tijela* kem. v. izomerija; izomeričan

izomeričan (grč. isos, meros) v. izomeran

izomerija (grč. isos, meros dio) jednak udio, jednako pravo na nešto; mat. svođenje razlomaka na iste nazivni-

- ke; kem. pojava da tijela istoga sastava i molekularne težine imaju različita kemijska i fizička svojstva, i to ne samo u čvrstom agregatnom stanju gdje različitost u svojstvima može biti uvjetovana istim molekulama koje su različito raspoređene (*alotropija*, *polimorfija* ili *fizička izomerija*), već u svim agregatnim stanjima, tako da se različitost svojstava temelji na različitom rasporedu atoma u molekuli
- izometričan** (grč. isos, metron) jednak po mjeri, koji ima istu mjeru; *izometrični sustav* min. regulacijski sustav kristaliziranja (zbog triju jednakih osi)
- izometrija** (grč. isos, metria) mjerenje na jednake dijelove
- izomorfan** (grč. isos, morfe oblik) kem. min. istoobličan, koji ima svojstvo kristaliziranja u istom ili bliskom geometrijskom obliku; *izomorfne rude* min. rude koje uz sličan kemijski sastav imaju i slične kristalne oblike
- izomorfija** (grč. isos, morfe) istoobličnost; kem. v. izomorfizam
- izomorfizam** (grč. isos, morfe oblik) kem. svojstvo nekih kemijskih supstanci da, pored sličnog kemijskog sastava, imaju i slične kristalne oblike; izomorfija
- izonefe** (grč. isos, nefoo naoblačim) mn. crte na zemljovidima koje spajaju mjesta s podjednakom oblačnošću
- izonomičan** (grč. isonomikos) koji vrijedi za sve podjednako; koji živi slobodnim građanskim životom
- izonomija** (grč. isonomia) jednakost pred zakonima, jednakost u pravima, ravnopravnost, politička jednakost, građanska sloboda
- izop** (lat. *Hyssopus officinalis*) bot. mirisni polugrm modrih i ljubičastih cvjetova iz porodice usnača; sipan, miloduh; raširen na Mediteranu i u središnjoj Aziji, upotrebljava se u ljekarništvu i proizvodnji likera
- izopatičan** (grč. isos, pathos bol, patnja) koji liječi istim onim čime je i uzrokovana bolest
- izopatija** (grč. isos, pathos patnja, bol) med. grana medicine koja, slično homeopatiji, hoće liječiti isto istim, sredstvima proizvedenim od uzročnika bolesti; izopatika
- izopatika** (grč. isos, pathos patnja, bol) med. v. izopatija
- izoperimetričan** (grč. isos, peri-metrikos) koji je istog obujma, koji ima isti obujam (opseg)
- izoperimetrija** (grč. isos, perimetros obujam) jednakost obujma
- izopletan** (grč. isoplethes) isti brojem; iste veličine, podjednak
- izopleuron** (grč. isos, pleura strana) istostraničan lik
- izopolitičan** (grč. isopolites) s jednakim građanskim pravima, ravnopravan
- izopren** hlapljiva tekućina (metil-butadien), nezasićeni ugljikovodik koji izgrađuje molekule prirodnog kaučuka, važan u proizvodnji sintetske gume
- izopsefičan** (grč. isopsefos) koji ima jednako pravo glasovanja; *izopsefični stihovi* stihovi čija slova, promatrana kao brojevi, čine isti broj
- izorahije** (grč. isos, rachia plima) mn. crte na pomorskim kartama koje spajaju mjesta na kojima je istodobno plima i oseka; homoplerote
- izoseiste** (grč. isos, seismos potres) mn. geol. crte koje na zemljovidu spajaju mjesta pogođena istom jakošću potresa
- izosilabički stih** jednakosložni stih, sastavljen od istog broja slogova
- izosiste** (grč. isos, seismos potres) mn. geol. v. izoseiste
- izoskelan** (grč. isos, skelos krak) geom. istokračan; mat. djeljiv bez ostatka

izosmotičan (grč. isos, osmos guranje, tiskanje) v. izotoničan

izostazija (grč. isos, stasis stajanje) geol. znanost o općem stanju ravnoteže masa u Zemljinoj kori

izostenija (grč. isos, sthenos snaga) ista jakost, ista snaga

izostera (grč. isos, stereos tvrd, čvrst, krut, ukočen, gust) crta na zemljovidima koja spaja mjesta na Zemljinoj površini koja imaju istu gustoću zraka

izotahija (grč. isos, tachys brz) crta na zemljovidima koja spaja točke iste brzine vode na poprečnom profilu nekog vodenog toka

izotera (grč. isos, theros ljeto) crta na zemljovidima koja spaja mjesta na Zemljinoj površini koja imaju istu srednju ljetnu temperaturu

izotermalna linija v. izotera

izoterma (grč.) meteor, krivulja što spaja mjesta s jednakom temperaturom zraka

izotermalan (grč. isos, thermos topao) v. izotermičan; *izotermalne linije* v. izoterme

izoterme (grč. isos, thermos topao) crte na zemljovidima koje spajaju sva mjesta na Zemljinoj površini iste srednje temperature, godišnje ili mjesečne, većinom svedene na morsku razinu; izotermične ili izotermalne linije

izotermičan (grč. isos, thermos topao) koji ima istu srednju temperaturu, jednako topao; izotermične linije v. izoterme

izotoni (grč.) atomske jezgre koje pripadaju različitim kemijskim elementima, a sadrže jednak broj neutrona i različit broj protona

izotonična otopina (grč. isos, tonos napetost, napon) tako se u fiziologiji zove vodena otopina nekih tvari (soli, šećera i dr.) koje osmozom s jednakim osmoznim tlakom upijaju i pri-

vlače još više vode (*izosmotične otopine*); stanični sok morskih biljaka izotoničan je s morskom vodom, inače bi u stanicama morala nastupiti plazmoliza i na te biljke štetno djelovati; tzv. fiziološka otopina kuhinjske soli izotonična je sa stanicama crvenih krvnih tjelešca i, prema tome, neškodljiva

izotop (grč. isos, topos mjesto) kem. element koji ima isti kemijski karakter kao drugi element koji zauzima isto mjesto u periodičkom sustavu, ali se razlikuje od njega na drugi način, npr. svojom radioaktivnošću ili različitom masom svojih atoma

izotopan kem. koji ima svojstvo izotopa

izotopičan kem. v. izotopan

izotopija kem. v. izotopizam

izotopizam kem. svojstvenost izotopa

izotropan (grč. isos, tropos način) "koji se vlada na isti način"; *izotropna tijela* tijela s istim fizičkim, osobito optičkim svojstvima u svima smjerovima, tj. kod kojih se svjetlost, toplina i elektricitet rasprostiru na sve strane jednakom brzinom; ovdje spadaju amorfne supstance i kristali teseralnog sustava; supr. anizotropan

izotropija (grč.) osobina nekih tijela da u različitim smjerovima pokazuju jednaka fizikalna svojstva (elastičnost, indeks loma, toplinska vodljivost)

Izrael (hebr. Jisrael "onaj koji se bori za Boga") 1. počasno ime Jakova i njegovih potomaka: 2. carstvo Izraelovo, i to: a) svi potomci Abrahamovi: b) carstvo Izraelovo (za razliku od carstva Judinog koje se, nakon Salomona, otcijepilo od Izraela)

Izrael (hebr. Jisrael) moderna država na Bliskom istoku, 4.512.000 stanovnika, 20.700 km²

Izraelac (hebr. Jisrael) Izraelov (Jakovljevi) potomak, tj. pripadnik Židov-

izurija

škog naroda, Izraelit, Izraelic'anin,
Židov
izurija (grč. isos, uron mokraća) med.
izbacivanje svakog dana podjednake
količine mokraće

634

ižula

iže naziv slova u staroslavenskoj glagoljskoj i ćirilskoj azbuci
ižica ime posljednjem slovu (y) u staroslavenskoj azbuci
ižula (tal. isola) v. izola

J

J, j četrnaesto slovo hrvatske latinice

J kem. kratica za jod

J.C. ili **J.Chr.** kratica za Isus Krist (lat. Jesus Christus)

jabiru (brazil. jabiru, jaburu) zool. močvarna ptica Južne Amerike, slična čaplji, samo znatno veća

jacentan (lat. jacere ležati, jacens) prav. koji leži, ostavljen, napušten, bez gospodara ili bez nasljednika, npr. jacentno imanje

jacija (tur.) vrijeme kad treba ići na spavanje; peta i posljednja dnevna molitva kod muslimana, dva sata po zalasku sunca, vrijeme oko 22 sata

Jacquardov stroj čit. Zakarov... mehanički razboj za izradbu posebno finih tkanina, nazvan po izumitelju, lionskom tkalcu, J. M. Jacquardu (1752—1834).

jadeit (fr.) zeleno obojen ukrasni kamen, mineral iz grupe alkalnih piroksena

Jafet (hebr. Jepheth) treći Noin sin kojega su smatrali praocem naroda rasutih istočno i zapadno od Palestine (jafetiti) i grčkim Japetom; otuda: *jafetski narodi i jezici* = indoeuropski narodi i jezici

jafetiti (hebr. Japheth) mn. v. Jafet

jaffa-naranča vrsta naranče bez koštica (naziv po izraelskom gradu Jaffa)

jagma (tur.) plijen, otimanje; navala, gurnjava

Jago (šp. port. Jago) lik u Shakespeareovoj tragediji "Otelo", čije su splet-

ke i intrige dovele do tragične propasti (katastrofe) Otela i Dezdemone; pren. spletkar, smutljivac

jaguar (brazil. jagoara) zool. krvoločna životinja iz roda mačaka, američki tigar

jahta (niz. jaghte, jahgt, engl. yacht, lat. jagen) vrsta malih i brzih luksuznih jedrilica, brod na jedra ili na mehanički pogon, za zabavno plovljenje, jedrilica, sportski brodić

Jahve (hebr. Jahveh Vječni, Nepromjenjivi) ime Boga u Starom zavjetu

jak (tibet.) zool. grbavo srednjoazijsko govedo crne boje, živi u visinama iznad 5.000 metara

jaka (tur.) 1. ovratnik; 2. kapuca

jakaranda (brazil. jacaranda) vrsta južnoameričkog drveća, slična akacijama, s velikim zvonastim ili čahurastim cvjetovima

jaketa (tal. giacchetta) kratki kaput, sako

jakna (njem. Jacke) kratki gornji kaput, haljetak

jakobinci (fr. jacobins) mn. 1. po mjestu gdje su se sastajali, prijašnjem dominikanskom samostanu sv. Jakoba u Parizu, nazvani članovi političke udruge za vrijeme Francuske revolucije, koji su u svojim zahtjevima za slobodom i jednakošću išli do krajnjih granica i bili glavni oslonac sitnoburžoaskog diktatora Robespierrea; otuda: ljudi koji pretjeruju u zahtjevima za slobodom i jednakošću, oduševljeni borci za slobodu i jednakost

u pravima građana; 2. vrsta engleskog zlatnog novca

jakobinizam (fr. jacobin) stranka i političko shvaćanje jakobinaca; težnja za slobodom i jednakošću, pretjeranost u zahtjevima za slobodom

jakobinski (fr. jacobin) koji se tiče jakobinaca, koji radi kao jakobinci; pretjeran u zahtjevima za slobodom i jednakošću, oduševljen slobodom

jakobiti mn. kršćanski monofizi u Siriji

jakos med. vrsta osipne bolesti, osobito česta u Africi

jal (tur.) nevolja, nesreća

Jalta ukrajinski grad i luka na južnoj obali poluotoka Krima; osobito poznat po konferenciji saveznika (Roosevelt, Churchill, Staljin) održanoj početkom mjeseca veljače 1945. radi koordiniranja savezničkih ratnih planova

jamavas istočnoindijski taft sa zlatnim i svilenim cvjetovima

jamb (grč. iambos) poet. stihovna stopa koja se sastoji od jednog kratkog i jednog dugog sloga: U —; bio udomaćen u pjesmama u čast Demetre i Bakha, odatle prešao u satiričnu poeziju Arhiloha; najpoznatiji stih koji se sastoji od jamba je jampski trimetar ili senar

jambo (šp.) dijete Amerikanca i mestikinje

jamboree čit. džembori (engl. jamboree "bučno veselje") naziv za međunarodni slet skauta

jampski trimetar poet. v. jamb

jamrati (njem. jammern) jadikovati, tužiti se, kukati, naricati

jang (kin. yang) pozitivni princip, načelo dobra, u kineskoj filozofiji; supr. jin (yin)

jangin (tur.) boem; pijanac

Janikul (tal. Gianicolo) jedan od rimskih brežuljaka.

jansenisti mn. sljedbenici i pristaše naučavanja jansenizma

jansenizam teol. naučavanje niz. teologa i biskupa Corneliusa Jansena (1585—1638) koji je u svojoj knjizi "Augustinus" naučavao, u duhu sv. Augustina, da je milost Božja tolika da za nju nije potrebno posredovanje Crkve i uopće težio za religioznoetičkim produblivanjem, čime je navukao na sebe i svoje pristaše (janseniste) gnjev Katoličke crkve, osobito jezuita

januar (lat. Janus, januarius) "Janusov mjesec", tj. mjesec kojim počinje godina, zimski mjesec, siječanj; ima 31 dan

Janus (lat. Janus) mit. staroitalско i rimsko božanstvo, najprije bog sunca, kasnije bog godine, bog rata i mira, vremena i svakog počinjanja uopće; prikazivan je sa žezlom u desnoj i ključem u lijevoj ruci, a sa dva lica, jednim mladenačkim kojim gleda naprijed, tj. u budućnost, a drugim starim kojim gleda unatrag, tj. u prošlost, njegov je hram bio u miru zatvoren, a za vrijeme rata stalno otvoren

Janus Pannonius humanističko ime Hrvata Ivana Cesmičkoga (1434—1472), značajan latinist, pisao elegije i epigrame

Janusova politika pohtika sa dva lica, politika okolišanja, nestalna politika

janjičar (tur. jeni čeri, jeničeri = nova vojska, vojnik nove vojske) vojnik turske policije koju je 1329. osnovao Orkan od mladih i zdravih kršćanazarobljenika, nasilno islamiziranih; 1360. sultan Murat reorganizirao je ovu novu vojsku i dao joj određene povlastice, zbog čega su i mnogi Turci u nju stupali; ova vojska, odlično opremljena, predstavljala je jezgru turskog pješništva; kasnije se jako osi-

- lila, tako da je i samom sultanu bila opasna te ju je Muhamed II. ukinuo 1826.
- janjičarska muzika** vojna glazba u Turskoj, čiji su neki instrumenti uvedeni u vojne glazbe i na Zapadu; otuda: svaka vojna glazba uopće
- japanska zemlja** v. katehu
- Japet** (grč. Iapetos) mit. jedan od Titana, sin Urana i Geje
- Japig** (grč. Iapyx, gen. Iapygos) mit. sin Dedalov, brat Ikarov; prema njemu: *Japigi* Iliri koji su se 11. st. pr. n. e. preselili u Italiju
- japarak** (tur.) list biljke; pren. jelo zamotano u list (npr. sarma)
- japriti** (tur.) crveniti, činiti što crvenim
- jaran** (tur.) prijatelj; ljubavnik
- jarbol** (lat. arbor stablo, deblo, drvo) visok stup o koji se pripinju jedra, vješaju zastave i si.
- yard** (engl. yard) engl. mjera za dužinu od 3 engl. stope = 0,91439 m
- jasa** (tal. yassa) tatarski zakonik
- jasmin** (tur. jasemin od perz. aisman) bot. tropska i suptropska biljka iz porodice maslina s bijelim ih žutim mirisnim cvjetovima
- jaspis** (grč. iaspis) min. veoma tvrd, neproziran kamen različitih boja i šara, iz skupine kalcedona
- jastog** (grč. astakos) zool. vrsta velikog morskog raka; rarog, prug
- jastuk** (tur. jastyk) uzglavlje, posteljni predmet što se stavlja pod glavu; vanjkuš, polster
- jašmačar** (tur. jašmak) materijal od kojeg se izrađuje jašmak
- jašmak** (tur), tanka koprna kojom muslimanske žene pokrivaju glavu, lice do očiju i grudi
- jat** staroslavensko slovo (33. u glagoljici ih 32. u staroj ćirilici); od njega potječu razlike između današnjega ekavskog, ijekavskog i ikavskog govora u hrvatskom jeziku
- jatak** (tur.) nekada: čovjek koji je skrivao hajduke i davao im sklonište preko zime; danas: osoba koja skriva počinitelja kaznenog djela, ortak
- jataka** skupno ime za priče iz budističke književnosti u kojima se govori o Budhinim prijašnjim rođenjima
- iatro-** (grč. iatro) v. pod ijiatro-
- iatrokemičar** (grč. iatros, chemeia) poznavatelj liječničke kemije
- iatrokemija** (grč. iatros, chemeia) liječnička kemija, smjer u kemiji u 16. i 17. st. prema kojemu je glavni zadatak kemije pripremanje hjekova
- jauzn** (njem. Jause) južina (jelo koje se jede poslijepodne između glavnih obroka)
- Jazon** (grč.) mit. vođa Argonauta, muž Medejin
- Jefta** židovski sudac u 11. st. pr. n. e., žrtvovao Bogu vlastitu kćer
- jeger** (njem. Jager) lovac, strijelac; *jegeri* rod vojske u bivšoj Austro-Ugarskoj
- jegerka** (njem. Jagerhemd) košulja od ovčje vune koja se nosi preko donjeg rublja i prsluka (nazvana po zoologu G. Jageru, 1832—1916)
- Jehova** (hebr. hawah, Jehova) židovsko ime za Boga; *Jehova Sabaot* Gospodar svjetova, tj. svih bića koja postoje u svemiru; nepravilno izveden oblik od Jahve; v. Jahve; *Jehova-kompleks* med. duševno stanje u kojem bolesnik tvrdi za sebe da je Bog; *Jehovini svjedoci* vjerska sljedba koja propovijeda skorašnje ostvarenje kraljevstva Božjeg na zemlji i odlikuje se težnjama za osobitom pobožnošću
- jejunum** (lat. jejunitas izglednost, mršavost) dio tankog crijeva između dvanaesnika i ileuma; tašto crijevo
- jektenija** (grč. ektenia istežanje; uslužnost) pravosl. kratka molitva koju đakon ih svećenik izgovora na liturgiji i u kojoj su iskazane potrebe, du-

- hovne i materijalne, svih vjernika (ima ih više vrsta)
- jektikacija** (lat. jecticatio) med. bacanje, trzanje, svako nepravilno kretanje tijela u nekim bolestima: drhtanje bila; vrsta padavice
- jelek** (tur.) prsluk; haljina bez rukava
- jelo-metal** (engl. yellowmetall) "žuti metal", legura (slitina) od 60 dijelova bakra i 40 dijelova cinka, veoma slična mesingu
- jemin** (ar. emin) upravitelj, nadzornik
- jen** (jap. yen) od 1871. novčana jedinica u Japanu, sadrži 100 sena
- jendek** (tur. hendek) jarak, prokop
- Jenki** (engl. Yankee) podrugljivo ime za stanovnike Sjeverne Amerike pod kojim se osobito podrazumijevaju njihove ružne osobine
- Jenki-dudl** (engl. Yankee-doodle) narodna pjesma Sjevernih Amerikanaca s veoma živahnim i originalnom melodijom, nekada himna SAD-a
- jeralaš** (rus. erlaš nered, zbrka) starinska kartaška igra, slična vistu i preferansu
- jerarh** (grč. hieresus svećenik, archo vladam) vladika, episkop, arhijerej
- jerej** (grč. hieresus) pravosl. svećenik
- jeremijada** (hebr. Jirmejah) naricaljka, žalopojka, tužaljka, tužbalica (nazvana po starozavjetnom proroku Jeremiji koji je u svojim tužbalicama prorekao i oplakao uništenje Jeruzalema); otuda: jadikovanje, tugovanje, naricanje
- jeribasma** (tur. jer zemlja, basmak pasti) vrsta sočne krupne kruške
- Jerihon** (ar. Ariha) prastari palestinski grad; *jerihonska trublja* po biblijskoj su priči Zidovi, da bi osvojili Jerihon, sedam puta obilazili oko grada, i kad su sedmi put zatrubili, zidine su se srušile te su oni ušli u grad
- jerihonska ruža** (lat. Anastatica hierochuntica) bot. jednogodišnja biljka iz porodice krstašica; uspijeva na istočnim obalama Sredozemnog mora; osobita je po tome što se u sušno doba savije u loptu te dospijevši na vlažno ponovno zakorijeni
- jeromonah** (grč. hieresus svećenik, monachos kaluder) pravosl.: kaluder koji može vršiti sve svećeničke dužnosti koje obavlja i tzv. bijeli svećenik; svećenik-kaluder
- Jeronim** (grč. hieros svet, onoma ime) "koji ima sveto ime"; *Jeronim (Hieronymus)* iz Stridona u Dalmaciji (340—420), crkveni učitelj, prevoditelj Biblije iz hebrejskog i grčkog jezika na latinski
- Jeruzalem** grad u Izraelu; 587. pr. n. e. razorio ga Nebukadnezar II.; kasnije je obnovljen i u njemu se zbivaju značajni događaji u Starom i Novom zavjetu; 70. pr. n. e. ponovno ga razorio rimski vojskovođa Tit Flavije Vespazijan
- jesidi** vjerska sljedba u Kurdistanu, Siriji i Armeniji, nastala u 7. st. sintezom poganskih, islamskih, gnostičkih i nestorijanskih elemenata
- jeti** (nepal.) tzv. "snježni čovjek", ogromno čovjekoliko biće u visokim predjelima Himalaje (njegovo postojanje nije dokazano)
- jetim** (tur.) siročić bez (jednog ili oba) roditelja; maloljetnik malodobnik
- jeunesse** čit. ženes (fr.) mladost, mladenačko doba; mladež, mladići, mlad svijet; *jeunesse doree* čit. ženes dore (fr.) "zlatna mladež", bogata rojalistička mladež u doba Francuske revolucije; otuda: lakomislena mladež iz otmjenog svijeta
- jezan** (ar. ezan) poziv kojim mujezin s minareta pet puta dnevno poziva muslimane u džamiju na molitvu
- jezuit** (lat. Jesus Isus, Societas Jesu Družba Isusova) mn. jezuiti, članovi

ili pristaše "Družbe Isusove", katoličkog reda koji je 1534. osnovao Ignazio Loyola, papa Pavao III. (1540.) potvrdio, papa Klement XIV. (1773.) ukinuo, a Pio VII. (1814.) ponovno uspostavio; dijele se na četiri klase: novici, skolastici, koadjutori i profesii; na čelu reda stoji general, sa sjedištem u Rimu, a bira ga generalna kongregacija doživotno; još se zovu: lojoliti, po imenu svog osnivača

jezuitizam (lat. Jesus Isus) naučavanje Ignazija Loyole, osnivača jezuitskog reda; shvaćanja i način rada jezuita; pren. dvoličnost, licemjerstvo, prijetvornost

jezuitski (lat. Jesus Isus) koji se tiče jezuita, koji je u vezi s jezuitima, koji je u duhu jezuitskih načela i jezuitskog rada; pren. dvoličan, licemjerman, prijetvoran; *jezuitski prašak* v. egzostema \ *jezuitske kapljice* kapljice za otvaranje rane; *jezuitska vuna* vuna od španjolskih ovaca

Jezus (hebr. Jeschua, lat. Jesus) Isus; *Jesus Nazarenus Rex Judaeorum* čit. Jezus Nazarenus Reks Judaeorum (lat.) Isus Nazarećanin, kralj židovski (natpis koji je Pilat naredio da se stavi na križ na kojem je Isus bio razapet)

jidiš (njem. jiidisch židovski) mješavina gornjonjemačkog jezika s hebrejskim jezičnim elementima; tim jezikom govore Židovi u nekim zemljama, a postoji i bogata književnost na njemu

jin (kin. yin) kineska mjera za dužinu = 24,556 m; također: mjera za težinu = oko 600 g; fil. negativni princip, načelo zla, u staroj kineskoj filozofiji; gin

Job starozavjetni bogati pravednik koji pobožno i strpljivo podnosi sve nevolje i nedaće kojima ga Bog iskušava; pren. strpljiv patnik

jod (grč. iodes poput zagasite ljubičice, ion zagasita ljubičica, eidos ob-

lik) kem. element, atomska težina 126,92, redni broj 53, znak J, pronađen 1811. u pepelu morskih biljaka; jednostavno nemetalno tijelo crnosive boje, neugodna mirisa, u vodi se veoma slabo rastapa; upotrebljava se u medicini kao jako antiseptičko sredstvo

jodat (lat. iodum) kem. jodno-kisela sol

jodid (lat. iodum) kem. spoj joda s drugim elementom, osobito s kovinom (npr. olovom, željezom, srebrom i dr.); veoma osjetljiv na svjetlost, zbog čega se osobito upotrebljava u fotografskoj industriji

jodipin (lat. iodum) kem. spoj sezamovog ulja s jodom, jodni preparat koji lako resorbira, upotrebljava se kao lijek protiv astme, arterioskleroze, rahitisa, sifilisa i dr.

jodirati (lat. iodum) kem. pomiješati s jodom; premazati jodom (npr. posrebrnjenu bakrenu ploču, pomoću jodne pare, pokriti tankim slojem jod-srebra pri izradbi fotografija)

jodizam (lat. iodum) med. trovanje jodom zbog uzimanja joda i jodovih preparata u većim količinama

jodkalij kem. preparat joda koji se priprema od čistog joda; u medicini se upotrebljava kao unutarnje sredstvo, a osobito mnogo u fotografskoj industriji

jodlati (njem. jodeln izvijati u pjevanju; ijukati) poseban način pjevanja u alpskim područjima (temelji se na izmjenjivanju prsnih glasova s grlenima)

jodna tinktura med. otopina joda u alkoholu, upotrebljava se u medicini kao vanjsko antiseptičko sredstvo

jodni preparat med. svaki lijek koji je napravljen pomoću joda

jodoform (lat. iodum, forma, oblik) kem. spoj joda, CHJ₃, stvara žute heksagonalne kristale; u medicini se

- upotrebljava kao antiseptičko sredstvo; služi za posipanje rana i si.
- jodoformirati** med. jodoformom liječiti, jodoformom prožeti
- jodoformizam** (lat. iodoform) med. trovanje zbog liječenja jodoformom
- jodošu (jodoshu)** japanska budistička sljedba, nastala u 12. st.
- jodovodik** kem. spoj joda i vodika
- Joel** (hebr.); jedan od starozavjetnih proroka, izriče zlogukost
- joga** (ind. yoga) hinduska filozofija, jedan od šest indijskih filozofskih sustava čiji je tobožnji pisac Patanjali; vjeruje se u postojanje jednog praduha, tj. božanstva, i teži se za sjedinjenjem s tim božanstvom putem krajnje suzdržljivosti u svim vrstama osjetilnog uživanja, ukočenošću tijela, zadržavanjem disanja, intelektualnim usredotočenjem (koncentracijom) i moralnom stegom; ovim putem postignuto sjedinjenje dovodi do shvaćanja Vječnog, pročišćenja i spasa duše; ova filozofija predstavlja osnovu budizma
- jogi** (ind. yogi) pristaša religijsko-filozofskog naučavanja joge; asket, isposnik, čovjek koji, po narodnom vjeronjenu u Indiji, jakim usredotočenjem (koncentracijom) volje može razviti u sebi natprirodnu snagu
- jogurt** vrsta kiselog mlijeka, veoma dobrog okusa i velike hranjivosti; nastaje vrenjem mliječnog šećera koje izaziva tzv. bugarski bacil; u zgusnutom stanju sadrži: bjelančevine (7,1%), masti (7,2%), mliječni šećer i mliječne kiseline (8,9%), vodu (73,7%) i sve vitamine, osobito A i D
- John Buli** čit. Dzzzzon Bul (engl.) šaljiv naziv za engleski narod (izraz prvi upotrijebio satiričar Swift)
- Jokasta** mit. osoba iz grčke priče, žena (i majka) kralja Edipa; objesila se otkrivši da joj je Edip sin; *Jokastin kompleks* u psihoanalizi: pojava podsvjesne majčine seksualne ljubavi prema sinu
- jokus** (lat. jocus) šala, lakrdija; *joci causa* čit. joci kauza (lat.) radi šale, u šali, iz šale
- jola** (engl. jolly-boat) športski čamac, znatno širi od skutera; dobro izdržava valove zbog čega ga upotrebljavaju na moru
- Jolaj** (grč. Iolaos) mit. sin Ifiklov, Heraklov pratitelj i pomagač u borbi protiv Hidre; pobjednik na prvim olimpijskim igrama
- Jom Kipur (Chipur)** (hebr.) dan pomirenja, najveći židovski blagdan, dan pokajanja za grijeha
- Jom terua** (hebr. dan trubnih znakova) drugi naziv za dan Roš hašana; toga dana započinje desetodnevno razdoblje pokore
- jomen** (engl. yeoman) slobodni vlasnik zemljišta koji nije plemić, seljak; dvorski sluga; kraljevski gardist-konjanik u Engleskoj
- jomenri** (engl. yeomanry) konjica narodne vojske u Engleskoj, sastavljena od slobodnih vlasnika zemlje (upotrebljava se poglavito za ugušivanje unutarnjih nereda); vrsta kraljevske tjelesne straže (oko 250 ljudi)
- Jona** (hebr. Jonas "golub") starozavjetni prorok; prema Bibliji, tri dana i tri noći proveo je u utrobi velike ribe
- Jonija** pokrajina u staroj Grčkoj; *jonski stil* jedan od triju stilova starogrčke arhitekture (glavna karakteristika: vitak stup koje se završava kapitelom u obliku jastuka s volutama
- jonik(us)** (grč. ionikos) u antičkoj metrici: četvorosložna, jonska, stihovna stopa sa dva kratka i dva duga sloga, obično se javlja u obliku: U U—— (lat. ionicus a minori), ili:——U U (lat. ionicus a maiori)
- jonizam** (grč. Iones) zbroj duhovnih osobina starih Jonjana; v. jonski

jonski (grč. ionikos) koji pripada Jonjanima, jednom starogrčkom plemenu; *jonski dijalekt* narječje Jonjana; *jonski stil*, *jonski stupovi* arhit. stupovi čija je "glava" (kapitel) imala zavojite spiralne ukrase; *jonski stih* v. jonik(us); *jonska škola* fil. najstarija filozofija starih Grka čiji su predstavnici: Tales iz Mileta, Anaksimander iz Mileta, Anaksimenes iz Mileta, Heraklit iz Efeza, Anaksagora iz Klazomene i Diogenes iz Apolonije (po ovim filozofima načela prirode su: ili voda, ili beskrajno, ili zrak, ili vatra kao logos, ili duh itd.)

jopna (njem. Joppe) kaputić, jakna

jorga (tur.) vrsta konjskog kasanja pri kojem konj u trku istodobno diže obje desne pa onda obje lijeve noge; konj koji tako kasa

jorgovan (perz. erghevan) bot. ukrasni grm iz porodice maslina s lijepim grozdastim mirisnim cvjetovima ružičaste i bijele boje

jorkšir (engl. yorkshire) po engl. grofoviji Yorkshireu nazvana rasa dosad najplemenitijih svinja bijele, rijetke dlake i uspravnih ušiju; dostiže težinu do 500 kg

Josip (hebr. Jasaf) "Bog dodaje, prilazi"; prema Bibliji: 1. jedan od sinova Jakovljevih, vlastita braća prodala ga kao roba u Egipat, no tamo se uzdigao do časti kraljeva ministra; 2. galilejski tesar, formalni muž Marijin (Bogorodičin), poočim Isusa Krista

jota (grč. iota) ime devetog slova grčkog alfabeta; izgovaralo se kao "i", ali ponekad, osobito između suglasnika, i kao "j"; pren. nešto malo, sitno, neznačajno

jotacija gram. stapanje glasa j (jota) s nepalatalnim suglasnikom u novi, palatalni suglasnik (npr. brz + ji = brži, mlad + ji = mlađi)

jotacizam suviše često ponavljanje slova jote; nesposobnost izgovaranja "jote", vrsta tepanja

jova (tur.) konj bez gospodara, kljuse
Jozafatska dolina u knjizi proroka Joela: dolina u kojoj će se okupiti sve svjetske sile na harmagedonsku bitku

jozefinizam socijalno-političke i crkvene reforme koje je austrijski car Josip II. (1765—1790) želio provesti u svojoj državi, a koje su bile prožete duhom tzv. prosvijećenog apsolutizma

Jozua (hebr. Jehošua Jahve je spasio; ime znači isto što i Isus) suradnik i nasljednik Mojsijev; doveo Izraelce u "Obećanu zemlju"

jubel (lat. jocus, fr. jouyau, tal. giojello, engl. jewel, niz. juweel) brušen dragi kamen; nakit, dragocjenost

jubilarac (lat. jubilarie) slavljениk, onaj koji proslavlja jubilej nečega, npr. života, braka, književnog ih umjetničkog rada, službovanja u nekoj struci, vladanja itd.

jubilate (lat. jubilate) u Kat. crkvi: treća nedjelja nakon Uskrsa, nazvana po lat. početku 66. ili 100. psalma
Jubilate Kličite, Veselite se

jubilej (lat. annus jubilaeus, jubilaeum) proslava dana ili godišnjice nekog događaja ili razdoblja života od 100, 75, 60, 50, 25 ili 10 godina

Juda (hebr. Jehudah) 1. četvrti sin Jakovljev i njegovo pleme; nakon podjele carstva zasebna država koja se zvala i Judeja; 2. Isusov učenik, koji ga je izdao za 30 srebrnjaka; otuda: izdajnik, čovjek koji je spreman sve učiniti i prodati se za novac

judaika knjige pisane hebrejskim jezikom, tj. knjige o Židovima i o židovstvu (npr. u nekoj knjižnici)

judaizam (lat. Judas) judejska ili židovska vjera, židovsko shvaćanje, židovski način rada i dr., židovstvo

Judeja najprije pokrajina u Palestini, a kasnije i cijela ta zemlja

judeks (lat. *judex*) sudac; *sub iudice* (lat.) prav. pod sudom, tj. još neriješeno

judicijalan (lat. *judex* sudac, *judicialis*) sudski; sudački

judicijaran (lat. *judiciarius*) v. *judicijalan*

judicijum (lat. *judicium*) sudstvo, pravosude; sudska istraga, suđenje, parnica; sud, mišljenje, shvaćanje; pravni čin, pravni postupak; sudnica; moć rasuđivanja, oštroumlje

judiciozan (lat. *judiciosus*) sposoban za rasuđivanje, razborit, razuman, razložan, smišljen, oštrouman, mudar

judika (lat. *judica*) u Kat. crkvi: peta nedjelja posta, nazvana po lat. početku 43. psalma *Judica me* (Sudi mi)

judikacija (lat. *judicatio*) suđenje, presuđivanje, donošenje presude

judikat (lat. *judicatum*) presuda, sudska odluka, sudske rješenje, pravorijek; *res judicata* čit. *res judicata* (lat.) pravno važeća odluka, stvar pravno završena, sudska odluka koja stupa na snagu

judikatoran (lat. *judicatorius*) prav. sudski, sudački, koji spada u djelo krug suda (ili: *suca*)

Judita (hebr. *Jehoudit*) prema istoimenoj biblijskoj knjizi starozavjetna junakinja koja se ušuljala u šator asirskog vojskovođe Holoferna i ubivši ga oslobodila svoj rodni grad Betuliju

judofil (lat. *Judas Židov*, *filos prijatelj*) onaj koji voli Židove, prijatelj Židova

judofob (lat. *Judas Židov*, grč. *fobos* strah) v. *antisemit*

jufka (tur. *jufka tanak*) list razvaljanog tijesta, kora

jugaln (lat. *jugum jaram*, *jugalis*) spojen, združen, udružen; bračni, svadbeni; jarmeni, koji se tiče jarma,

sličan jarmu; *jugalna kost* (lat. os *jugale*) anat. jagodična kost

jugularan (lat. *jugularis*) anat. vratni, grkljanski, koji se tiče vrata ili grkljana; *jugularna vena* vratna ili grudna vena

Jugurta numidski kralj (112—104. pr. n. e.), zakleti neprijatelj Rimljana; na kraju pobijeden i smaknut

juhta (niz. *jucht*) nepromočiva i čvrsta koža, osobito od mlade stoke; juhtovina

juhta (niz. *jucht*, *jugt*) vrsta crvene goveđe ili konjske kože koja se izrađuje pomoću brezovog ulja i upotrebljava za lovačke čizme, ručne torbe, uvezivanje knjiga itd.

juka (haićanski *yucca*) bot. ukrasna biljka iz porodice *liljana* podrijetlom iz Amerike; vlakna joj se upotrebljavaju i za proizvodnju tekstila

jukluk (tur.) udubina, ormar u zidu (za spremanje posteljine)

juksta (lat. *juxta*) pril. i prijed. pokraj, blizu, kod, kraj, do, uz; kod vrijednosnih papira, srećaka i dionica s kuponima: crta, redovito u nekoj drugoj boji, pokazuje gdje treba otrgnuti kupon

jukstapozicija (lat. *juxtapositio*) stavljanje (ili: *metanje*) jednog pokraj drugog, graničenje s nečim, slaganje izvana, dodavanje

jul (lat. *Julius*, *Juhi*) sedmi mjesec u godini, mjesec žetve, srpanj, ima 31 dan (nazvan u čast Julija Cezara koji je reformirao kalendar i toga se mjeseca rodio; prije njega se zvao *kvintilis*)

Julija lik iz Shakespearove drame *Romeo i Julija*; pren. idealno zaljubljenica djevojka

julijanski kalendar kalendar koji je ispravio i uveo Julije Cezar postavivši mu kao osnovu Sunčevu godinu, umjesto dotadašnje Mjesečeve godine koja se zbog toga zove *julijanski kalendar*

- janskom godinom. Ovaj kalendar, koji se još zove stari kalendar ili stari stil, danas još upotrebljava Pravoslavna crkva, dok zapadne Crkve upotrebljavaju kalendar koji su za pape Grgura XIII. izračunali učenjaci 1582. i koji se zove novi stil ili gregorijanski kalendar; razlika između ovih dvaju kalendara iznosi 13 dana
- julimбриш** (tur. gulibrišim) 1. biljka kojoj je lat. ime *mimosa julibrissim*; 2. ružičasta svila
- jun** (lat. *junius* = *Junonius*) šesti mjesec u godini, lipanj, ima 30 dana (nazvan, vjerojatno, po božici Junoni kojoj je bio posvećen)
- jun.** kratica za junior
- junctim** čit. junktim (lat. *jungere* spojiti, sjediniti) psih. namjerno spajanje dvaju kompleksa misli i osjećaja koji su inače u slaboj ili nikakvoj vezi radi pojačavanja afekta
- junctura** čit. junktura (lat.) veza, spoj, sastav, zglobov; položaj, okolnost
- jungferica** (njem. *Jungfer* djeвица) djevojka koja nije imala spolni odnošaj, djeвица
- junior** (lat. *juvenis* mlad, junior mladi) član podmlatka nekog društva, osobito športskog, pripravnik; mn. *juniori*
- juniorat** (lat. *junioratus*) prav. nasljedstvo najmlađih u najmlađoj liniji; imanje koje se daje na uživanje samo mlađim svećenicima (kod katolika)
- juniori** (lat. *juniores*) mn. mladi članovi, podmladak nekog športskog društva (za razliku od starijih, reprezentativnih članova društva, seniora)
- junker** (njem. *junger Herr* mlad gospodin, *Jungherr*, *Junker*) "mladi gospodin", tj. mladi plemić, osobito (mali) seoski plemić u Pruskoj, časnički pripravnik; *junkerska partija* reakcionarna plemićka stranka u Njemačkoj koja se protivila izjednače-
- nju Židova i kršćana u građanskim pravima i bila protiv velikih gradova, po njihovom shvaćanju središta socijalnih pokreta i revolucije; *junkerska politika* ratoborna politika koju su u Njemačkoj uglavnom vodili časnici s bivšim carom Wilhelmom II. na čelu, politika zveckanja sabljom
- junkerirati** (lat. *junkerieren*, *junkern*) živjeti (ili: ponašati se, biti bijesan) kao junker, živjeti u neradu; biti ratoboran, zveckati sabljom
- junkers** najprije vrsta njemačkih transportnih zrakoplova, a kasnije bombardera (po imenu konstruktora Huga Junkersa, 1859—1935)
- Junona** (lat. *Juno*) mit. kći Saturna i Reje, ponosna i ljubomorna žena i sestra Jupiterova, božica Mjeseca, neba i braka (kod Grka joj odgovara Hera); astr. jedan od malih planeta između Marsa i Jupitera, otkriven 1804.
- junoša** (staroslav.) mladić
- jupes** (engl. upas) otrov pripremljen od soka istoimenog drveta
- Jupiter** (lat. *Juppiter*) 1. astr. najveći planet Sunčeva sustava, od Sunca udaljen 778 milijuna kilometara, a 5 1/2 puta udaljeniji od Zemlje; vidi se golim okom
- Jupiter** (lat. *Juppiter*) 2. mit. vrhovni bog starih Rimljana, bog munje i грома (gromovnik), zaštitnik polja i prava (kod Grka Zeus ili Kronion), sin Saturna i Reje, brat Neptuna i Plutona, muž i brat Junonin
- jura** (po planini Jura) geol. v. jurska formacija
- juracija** (lat. *juratio*) prisega, polaganje prisega
- jurament** (lat. *juramentum*) prav. prisega; *juramentum manifestationis* čit. *juramentum manifestacionis* (lat.) prisega kojom dužnik, pošto prethodno dade podatke o svom materijal-

nom stanju, tvrdi pred sudom da ništa od imanja nije zatajio ni prikrilo

jurat (lat. juratus) prav. onaj koji je položio prisegu, koji je zaprisegnut; *jurata depositio* čit. jurata depozicija (lat.) iskaz dan pod prisegom; *jurata renunciatio* čit. jurata renunciatio (lat.) nijekanje nečega pod prisegom

jurator (lat. jurator) polagatelj prisega, zaprisegnuti svjedok, zaprisegnuti sudac

juratoran (lat. jurare prisegnuti, juratorius) prav. pod prisegom, dan ili učinjen pod prisegom

juratorij (lat. juratorium) obećanje dano pod prisegom

jure (lat. jus pravo, jure) s pravom, po pravu: *de jure, ex jure* čit. de jure, eks jure (lat.) s pravom, po pravu, s pravnog gledišta; jure divino (lat.) s božanskim pravom, po božanskom pravu; *omni jure* (lat.) sa svim pravom, s punim pravom

jurekonzult (lat. jureconsultus) prav. v. juriskonzult

jurget duguljasta tikvica, obično se jede punjena mljevenim mesom

juridice (lat. iudice) pril. v. juridičan

juridičan (lat. iudicus) pravni, sudski, zakonski, koji ide zakonskim putem, putem zakona; pril. iudice

juriš (lat. jus pravo, gen. juriš prava) *quid juriš* čit. kvid juriš (lat.) što je pravo, što je po pravu; *biti sui juriš* (lat.) biti svoj gospodar, tj. ne biti pod očinskom vlašću; *biti alieni juriš* čit. alijeni juriš (lat.) biti podložan tuđoj vlasti, osobito očinskoj; *juriš studiosus* čit. juriš studiosus (lat.) pravnik; *juriš utriusque doctor* čit. juriš utrijuskve doktor (lat.) doktor obaju prava, tj. rimskog i kanonskog (građanskog i crkvenog)

juriš utriusque čit. juriš utrijuskve (lat.) "obaju prava" — titula koja se dodaje doktorima prava kao znak da

su doktori obaju prava, tj. i građanskog (civilnog) i kaznenog

jurisdikcija (lat. iudictio) pravda, pravo, pravosuđe, sudstvo; pravo suđenja, mjerodavnost suda; djelokrug suda

juriskonzult (lat. iurisconsultus) pravnik, poznavatelj prava i zakona; jurekonzult

jurisprudencija (lat. iurisprudentia) pravna znanost, pravna učenost; način sudskog rješavanja, sudska praksa

jurist (lat. jus pravo, iurista) pravnik, poznavatelj prava

juristicij (lat. iuristitium) v. justicij

juristička persona v. persona

juristički (lat. iurista) svojstven pravnici, koji se tiče prava ili je u vezi s pravom, pravnički, pravni, sudski, zakonski; juridičan; *juristička osoba* pravna osoba, pravno tijelo

jurodiv (rus. jurodivyj šašav, sumanut) "budala Krista radi", naziv apostola Pavla i ostalih apostola; Rusi smatraju da se na ovakvim jurodivima, ludacima od rođenja, izrazila Božja volja, zbog čega ih nazivaju "Božjim ljudima"; oni koji su se izlagali poruzi i ismijavanju smatrajući to moralnim savršenstvom

jurska formacija geol. doba u razvitku Zemljine kore, nazvano po planini Juri; u ovo doba bio je veliki dio Europe pod morem, a Atlanski ocean je kopnio; u ovoj formaciji nađeni su mnogi ostaci organskog svijeta (ribe koštunjače, krokodili, osobito ihtiosauri, pleziosauri i dr.)

jus (lat. jus, sanskr. yoh) pravo, pravednost, pravda, sila i vlast koja proi­zlazi iz prava; *summum jus summa injuria* (lat.) posl. najveće, tj. najstrože pravo često je najveća nepravda

jus aggratiandi čit. jus agracijandi (lat.) prav. pravo pomilovanja

- jus canonicum** čit. jus kanonikum (lat.) kanonsko pravo, papinsko pravo
- jus circa sacra** čit. jus cirka sakra (lat.) crkveno pravo države (za razliku od jus in sacra)
- jus civile** (lat.) građansko pravo, civilno pravo
- jus commune** čit. jus komune (lat.) opće pravo
- jus connubii** čit. jus konubii (lat.) u rimskom pravu: sposobnost rimskog građanina da sklopi zakoniti brak
- jus criminale** čit. jus criminale (lat.) kazneno pravo
- jus divinum** (lat.) božansko pravo
- jus gentium** čit. jus gencijum (lat.) međunarodno pravo
- jus in sacra** čit. jus in sakra (lat.) pravo što ga ima Crkva nad svojim članovima
- jus jurandum** (lat.) prav. prisega
- jus optionis** čit. jus opcionis (lat.) prav. pravo opcije; v. pod opcija
- jus praecedentiae** čit. jus precedencije (lat.) v. precedentno pravo
- jus primae noctis** čit. jus prime noctis (lat.) pravo na prvu noć koje, prema vjerovanju mnogih naroda, pripada bogovima ili demonima te je, kao opasno za mladoženju, obično ustupano nekom strancu; u sred. vijeku: tobožnje pravo feudnog gospodara da, kad njegov sluga ili kmet sklopi brak, provede prvu noć s njegovom nevjestom i da joj prvi oduzme nevinost (ovo se zasnivalo samo na pravu gospodara da odobri ili zabrani ženidbu svoga potčinjenog)
- jus primogeniturae** čit. jus primogeniture (lat.) prav. v. pod primogenitura
- jus protectionis** čit. jus protekcionis (lat.) pravo zaštite
- jus quaesitum** čit. jus kvezitum (lat.) stečeno pravo
- jus retorsionis** čit. jus retorzionis (lat.) pravo osвете, pravo vraćanja istom mjerom; jus talionis
- jus talionis** (lat. tališ takav, jus talionis) v. jus retorzionis
- jusiv** (lat. jussivus) gram. v. imperativ
- jusosi** (njem. Jugendsozialisten, junge Sozialisten) pripadnici organizacije mladih socijalista u Njemačkoj
- jussu** (lat.) po zapovijedi, po naredbi
- justic-kolegij** (lat. justitia, collegium) sud, sudsko vijeće, suci koji predstavljaju sud na nekom zasjedanju
- justic-mord** (lat. justitia pravda, njem. Mord ubojstvo, zločin) pravosudno ubojstvo, tj. izvršenje smrtne kazne nad nedužnim zbog nedovoljne savjesnosti i nehaja suca u ispitivanju i utvrđivanju kaznenog djela
- justicij(um)** (lat. justitium) obustavljanje sudskih poslova zbog kakvih radosnih ih tužnih događaja, osobito zbog rata, teških zaraznih bolesti, potresa i si.; juristicij (um)
- Justicija** (lat. Justitia) mit. božica pravde kod Rimljana, prikazivana kao djevojka zavezanih očiju, s mačem i vagom; kod Grka: Temida
- justicija** (lat. justitia) pravda, pravica, pravednost; pravosuđe; sud, sudnica; *justitia distributiva* čit. justicija distributiva (lat.) pravosuđe koje vodi računa, u procjenjivanju nekog djela, i o okolnostima pod kojima se djelo dogodilo; *justitia commutativa* čit. justicija komutativa (lat.) pravosuđe koje procjenjuje djelo kao takvo, bez obzira na okolnosti pod kojima je izvršeno; *Justitia regnorum fundamentum* čit. Justicija regnorum fundamentum (lat.) Pravda je temelj države, tj. vlasti, "Pravda drži zemlju i gradove"
- justicijalizam** (lat. justitia pravda) ideologija bivšeg argentinskog predsjednika Juana Perona
- justicijar** (lat. justitiarius) sudac, upravitelj suda; pravni stručnjak, savjetnik za pravne poslove i pitanja u nekoj ustanovi ili nekom uredu

justificirati (lat. *justificare*) prav. pravdati, opravdati, opravdavati; dokazati, dokazivati; ispraviti; izvršiti presudu, osobito smrtnu kaznu, pogubiti, smaknuti

justifikacija (lat. *justificatio*) prav. pravdanje, opravdanje; dokazivanje na sudu, dokaz; odobrenje računa pošto se prethodno ispita; izvršenje kazne, osobito smrtno, pogubljenje

justifikatura (lat. *justificatura*) odobrenje, odobravanje nekog računa

Justinijanov kodeks v. *Corpus juriš*
justirati (fr. *juste* točan, prav) provjeravati, utvrđivati valjanost

justorij(um) (lat. *justorium*) tisk. točan pravokutni instrument za ispitivanje i utvrđivanje ispravne izradbe visine izljevenih tiskarskih slova

juta (beng. *chuti*, engl. *jute*) likove niti dviju indijskih biljaka sličnih lipi (lat. *Corchorus capsularis* i *Corchorus olitorius*), indijska konoplja ili kudjelja koja se mnogo izvozi, osobito u Englesku i Sjv. Ameriku, upotrebljava za izradbu čvrstog platna za jedra, užad i si.

Juturaa starorimska nimfa jednoga izvora u Laciju, sestra italjskog vojsko-

vođe Turna, glavnog Enejinog neprijatelja

juvancije (lat. *juvare* pomagati, *juvantia*) mn. med. sredstva za pojačavanje lijekova, sastojci koji se miješaju u lijekove da bi im se pojačalo djelovanje

juveli (niz. *juweel*) mn. v. juvel

juvelir (niz. *juweellier*) trgovac dragim kamenjem ili nakitom; majstor u izrađivanju predmeta od dragog kamena i nakita, zlatar

Juvenal, Decim Junije starorimski književnik (55—130), jedan od svjetski najpoznatijih satiričara

juvenilan (lat. *juvenilis*) mladenački; *juvenilnavoda* geol. voda u unutrašnjosti Zemlje koja nastaje od vodene pare

juvenilitet (lat. *juvenilitas*) mladost, mladenaštvo, mladenačka nezrelost

juvenilizam (lat. *iuvenis* mladić) med. pojava mladenačkog izgleda kod starijih osoba

Juventus (lat.) starorimska božica mladosti

juzbaša (tur. *yuz sto*) voj. zapovjednik nad stotinom vojnika

juzuk (tur.) prsten

K

K, k petnaesto slovo hrvatske latinice
K kem. kratica za kalij

k(a)na (tur. kna, ar. hina) bot. tropska biljka čiji list žene na Istoku koriste za bojenje noktiju i kose crvenkasto-narančastom bojom

Kaba (ar. Ka'bah) duguljasto-četvrtasta, 12 m duga, 10 m široka i 15 m visoka zgrada u Meki koju je islamski svijet oduvijek smatrao svetinjom, a sam Muhamed proglasio središtem islamske vjere i ciljem hodočasnika (hadžija); u jugoistočnom dijelu zgrade nalazi se uzidan sveti "crni kamen" (hadžar) što ga pobožni posjetitelji s najvećim poštovanjem dodiruju i ljube

kabala (fr. cabale, hebr. kabbalah) židovsko tajno vjersko i filozofsko naučavanje čiji je temelj istočnjačko naučavanje o emanaciji; vještina općenja s duhovima; tumačenje tajanstvenih znakova; pren. tajna udruga; sporazum potajno napravljen radi postignuća nekog ružnog cilja; spletk

kabalero (šp. caballero) vitez, plemić; gospodin

kabaleta (tal. cabaletta) glaz. posebno ugodan i milozvučan umetak u većim glazbenim djelima, u ariji ili kavatini talijanskih opera

kabalist (fr. cabale) židovski učitelj i poznavatelj židovskih tajnih naučavanja

kabalistički (fr. cabalistique) tajanstven, nerazumljiv, zagonetan, mra-

čan; koji pripada židovskoj predaji, koji je u vezi sa židovskom predajom; usp. kabala

kabalistika (hebr. kabbala) tobožnje općenje s duhovima; tajno naučavanje, magijska vještina

kabardinci mn. rasa čerkeskih konja iz pokrajine Kabarde na sjevernoj strani Kavkaza

kabaret (fr. cabaret, ar. hamarat) gostionica, krčma; malo zabavno kazalište

kabel (fr. cable, engl. cable, lat. caplum, lat. capere hvatati, uhvatiti) debelo uže, pokriveno zaštitnim omotačem, za vezanje lađa, visećih mostova itd.; uže od bakrene žice, izolirano gumom i gutaperkom, izvana zaštićeno kovinom, služi kao vodič električne struje kod podzemnih i podmorskih telegrafa, telefona i dr.

kabildo (šp. cabildo, lat. capitulum) mjesto gdje redovnici drže skupštinu, kaptol; općinska sudnica; vijećnica, senat u južnoameričkim republikama

Kabili (ar.) mn. ime mnogobrojnih sjevernoafričkih plemena, Berberi

kabina (fr. cabine, engl. cabin) sobica na brodu ili zrakoplovu; sobica u kućama; sobica za telefon

kabinet (fr. cabinet) mala soba, sporedna sobica; u vladarskim dvorovima: soba za stanovanje i soba za povjerljiva vijećanja i rad; ured, kancelarija; vlada, tj. članovi ministarskog vijeća; osoblje ureda ministara, pred-

- sjednika parlamenta i si.; zbirka učila (u školama); soba u kojoj su izložene rijetkosti, osobito umjetnički predmeti; ormar s brojkama; nužnik; *kabinetsko pitanje* pitanje o čijem rješenju ovisi opstanak nekog kabineta (vlade); *kabinetski rat* rat koji se vodi iz dinastičkih razloga; *kabinetsko pismo* pismo nekog suverena bez ministrovog supotpisa; *kabinetsko vino* skupocjeno vino
- kabir** (ar.) vođa putnika kroz pustinju
- kablirati** (fr. cabler) telefonirati ili telegrafirati podzemnom ili podmorskom žicom; sukati, upredati uže, praviti kablove
- kablogram** (grč. cable, grč. gramma slovo) brzopiska poslana podzemnom ili podmorskom žicom (kablom)
- kabošon** (fr. cabochon) dragulj nebrušen, ili brušen samo prema svom prirodnom obliku, osobito rubin
- kaboten** (fr. cabotin) putujući glumac; loš glumac; komedijaš; čovjek koji se ponaša kao glumac
- kabotinerati** (fr. cabotiner) živjeti životom putujućeg glumca: loše glumiti; ponašati se kao glumac
- kabriolet** (fr. cabriolet) laka dvokolica sa dva sjedala; vrsta automobila s preklopnim krovom
- kabuja** (šp. cabuya) vrsta južnoameričke konoplje
- kacik** (šp. cacique) haićanska riječ kojom se naziva poglavica divljih indijanskih plemena u Srednjoj Americi, Meksiku i Guatemali
- kacjola** (tal.) žlica zaimača
- kacnjamer** (njem. Katze mačka, Jammmer bijeda, nevolja, žalost) stanje nakon pijanstva, mamurluk
- kača** (tal. caccia lov) glaz. lovačka glazba s rogovima
- kačkavalj** (tal. caciocavallo) vrsta masnog ovčjeg i kravljeg sira
- kačket** (fr. casquette, ta', caschetto) kapa sa štitnikom; časnička kapa
- kačuča** (šp. cachucha) andaluzijski ples s kastanjetama
- kačul** (tal. cazzuola) veliki kotao
- kačuša** (rus.) tip ruskog višecijevnog raketnog bacača
- kadar** (fr. cadre, lat. quadrum četvorokut) 1. voj. skupina (zbor) časnika i dočasnika u jednoj vojnoj jedinici; *stalni kadar* voj. mirnodopska vojna sila neke države, vojnici koji su na odsluženju svog zakonom propisanog roka; 2. službeništvo, činovništvo, svi službenici (ili: činovnici) neke ustanove; 3. *stručni kadrovi* stručni ljudi za pojedine djelatnosti u društvenom i državnom životu
- kadaver** (lat. cadaver) lešina, mrtvac, mrtvo tijelo
- kadaverozan** (lat. cadaverosus) mrtvački, lešinski
- kadencia** (tal. cadenza, lat. cadentia) odmor na posljednjem, naglašenom slogu (stiha, rečenice); ritam; kretanje po taktu; glaz. završni ton, spuštanje glasa na završetku (pjesme); završetak jednog reda akorada; u plesu: takt
- kadencirati** (fr. cadencer) uskladiti, odmjeriti po taktu, npr. korake pri plesu
- kadentan** (lat. cadens, cadere padati, pasti) koji pada, koji je u padu, koji tone, koji se spušta
- kadet** (fr. cadet, lat. caput) učenik, pitomac, gojenac vojne akademije, časnički pripravnik; mlađi sin, sin mezinac (osobito u plemićkim obiteljima) koji se sprema za vojnu službu
- kadeta** (fr. cadette) kamena ploča (za popločavanje); kratak biljarski štap
- kadeti** mn. članovi nekadašnje ruske stranke "konstitucionalnih demokrata" koji su svoj program temeljili na ustavnim slobodama, vjerskoj snošljivosti, slobodi tiska, ravnopravnosti Židova i agrarnoj reformi; vođa stranke bio je P. Miljukov

kadi (fr. cadis, engl. caddis) trg. fina naborana vunena tkanina

kadiš (hebr. kaddicsh) židovska molitva za mrtve

kadmij (grč. kadmia) kem. element, atomska težina 112,41, redni broj 48, znak Cd, cinku slična kovina, plavkastobijelog sjaja, upotrebljava se u zubarskoj tehnici, kao materijal za elektrode itd.; spojen sa sumporom daje žutu slikarsku boju

Kadmo mit. starogrčki junak, osnivač grada Tebe

kadoš (hebr. kadosch) v. kadiš

kadran (fr. cadran) brojčanik, ploča s brojkama na satu; sunčani sat; astr. sprava za mjerenje Sunčeve visine

kadrila (fr. quadrille) 1. četvorka, poznati francuski ples s četiri para plesača; 2. viteška igra koju izvode četiri odreda konjanika; 3. vrsta kartaške igre učetvero (kod lombra)

kaduceus (lat. caduceus) mit. Merkurov štap (sa dva krila na vrhu, obavijen dvjema zmijama čije glave dopiru do ispod krila), simbol trgovine; glasnička palica, poklisarski (ili: heraldski) štap, štap mira

kaducirati (lat. caducus sklon padu; pao) proglasiti propalim, učiniti nevažecim, poništenim; *kaducirano imanje* prav. imanje bez nasljednika koje zbog toga treba postati državno vlasništvo

kaducitet (lat. caducitas) sklonost padu, trošnost, dotrajalost; nevaženje; pren. prolaznost

kafilacija (njem. Kaffillerei) ustanova u kojoj se uništavaju lešine ubijenih i uginulih životinja (njemački izraz iz 17. st.)

kafkizam književni smjer koji slijedi ideje austrijskog književnika Franza Kafke (1883—1924) koji je u svojim djelima ukazivao na apsurdnost ljudske egzistencije

kahal (hebr.) v. kagal

kaheksija (grč. kachexia loše tjelesno stanje, kakos loš, exis stanje, svojstvo) med. slabo stanje zdravlja, loš izgled, oronulost, kao posljedica teških kroničnih bolesti (sifilisa, tuberkuloze, raka i dr.); kahektika

kahektičan (grč. kakos loš, slab, exis stanje, svojstvo) med. slab, tuberkulozan, iscrpljen bolešću

kahektika (grč. kakos loš, exis stanje, svojstvo) med. v. kaheksija

Kain (hebr. Kajin) prema Bibliji, stariji sin Adama i Eve (Post 4.), ubojica svoga brata Abela, te ga je Bog zbog toga žigosao (Kainov žig)

kainka-korijen farm. korijen meksičke i antilske biljke (lat. chiococca racemosa) iz porodice broćeva, upotrebljava se kao lijek protiv zmijskog ugriza i vodene bolesti

kajak šport, čamac s posebno prilagođenim dvostrukim veslom te s jednim ili dva veslača, podrijetlom s Grenlanda, služi za vožnju po planinskim rijekama, preko slapova i brzaca, izrađuje se od gume ili neprobojnog platna, može se lako složiti i nositi na leđima

kajalit (tur. kaj a cement, grč. lithos kamen) umjetna kamena masa od magnezija-cementa, upotrebljava se za izradbu stolnih kamenih ploča i dr.

kajen (fr. cayenne) najbolja boja u vistu; trg. vrsta polusvilene ljetne tkanine s prugama

kajenski papar vrlo ljut začim, sličan papru (prema gradu Cayenne, Francuska Gijana)

kajeput (malaj.) bot. vrsta biljke mirte u Indoneziji i Australiji; od mladica se dobiva ulje koje ublažuje bolove

kajhustn (njem. keuchen zasopiti se, hripati, Husten kašalj) "magareći" kašalj, hripavac

kajita (niz. kajuit, Šved. kajuta) pom. soba za stanovanje na lađi

kajla (njem. Keil) klin; pren. nezalica, nespretnjaković; podmetanje

kajmakani (ind.) vrsta finog indijskog platna

kajt (tur. kajyt) upis; bilješka; zapis

kajzer (lat. Kaiser, lat. Caesar) car, osobito bivši njemački car Vilim II.

kajzerišnit (njem. Kaiserschnitt "carski rez") med. v. sectio caesarea

kajzerizam (njem. Kaiser car) sustav unutarnje (što bolje naoružanje i jaka vojna organizacija), a poglavito vanjske imperijalističke ("Drang nach Osten") politike koju je poglavito provodio njemački car Vilim II.

kakadu (malaj. kakatua) zool. vrsta bijelih papiga s uspravnim čuperkom (kukmom), živi u Australiji i na ind. otocima

kakao (meks. kakauati, lat. theobroma cacao) bot. drvo koje raste u tropskoj Americi i Indiji, s plodom sličnim krastavcu u kojem ima mnogo sjemenja, veličine zrna graha; od sjemenja se prženjem priprema kakao-prah, čokolada, mast i kakao-maslac od kojega se prave razne vrste pomada, cerati i fini sapuni

kakesteza (grč. kakos zao, loš, aisthesis osjećaj) med. bolestan i nelagodan osjećaj

kaki (perz.) tkanina zemljane boje od koje se prave tropske odore

kakistokracija (grč. kakos loš, kakistos najgori, krateo vladam) vladavina najgorih; supr. aristokracija

kako- (grč. kakos loš) predmetak u složenicama sa značenjem: loš, nepravilan, pogrešan

kakodemon (grč. kako-daimon) zao duh; pren. siromašak, ubogi vrag

kakodemonija (grč. kakodaimonia) ludilo, bjesnilo, nesreća, nevolja, ubogost

kakodil (grč. kakos) kem. bezbojna, ružna mirisa i otrovna tekućina, na zraku gori, radikal koji se sastoji od

ugljika, vodika i arsena, njegovi su oksidi alkarzin ili kakodil-oksidi i alkargen ili kakodilna kiselina

kakodoksija (grč. kakodoxia) loše mišljenje, zao glas

kakoet (grč. kakoethes lošeg karaktera) med. neizlječiva bolest, npr. rak; pren. neodoljiva strast, osobito za pisanjem (po jednom Juvenalovom izrazu)

kakofil (grč. kakos, filon) prijatelj zla, čovjek odan zlu, zao čovjek

kakofoničan (grč. kakos, foneo zvučim) neskladan, neblagozvučan

kakofonija (grč. kakos, foneo zvučim) neskladnost zvukova, disharmonija; gram. loš izgovor, neblagozvučnost; supr. eufonija

kakofrazija (grč. kakos, frazein govoriti, kazivati) med. mucanje, loše govorenje, teško govorenje

kakogalaktija (grč. kakos, gala mlijeko) med. loš sastav mlijeka

kakogamija (grč. kakos, gameo ženim se, udajem se) loš brak, loša (ih: nezakonita) ženidba (ih: udaja)

kakografija (grč. kakografia) ružno pisanje, loše pisanje, posebice ono koje nije u skladu s pravopisom

kakohilija (grč. kakos, chylos sok) med. loš sastav (ih: pokvarenost) mliječnog i hranjivog soka uopće

kakohimija (grč. kakos, chemeia kemija) med. loše rastapanje hrane u želucu, stvaranje nezdravih sokova, slaba probava hrane, loša probava hrane

kakoholičan (grč. kakos, chole žuč) med. bolestan od žuči; koji je nastao kao posljedica bolesti žuči

kakoholija (grč. kakos, chole žuč, cholos žuč) med. bolest žuči, pokvarenost žuči

kakohreja (grč. kakos, chroia boja kože) med. loš izgled, bolesna boja kože

kakoknem(os) (grč. kakos, kneme gohlenica, hst) anat. čovjek tankih, sla-

- bih listova (stražnjeg, mesnatog dijela goljenice)
- kakokracija** (grč. kakos, kratia vladanje, upravljanje) loše, nezakonito vladanje ili upravljanje
- kakolekseterije** (grč. kakos loš, alexo branim) med. sredstva i lijekovi koji služe za poboljšanje i jačanje tjelesnih sokova
- kakologija** (grč. kakologia) zao govor, grdnja; gram. pogrešan govor, loš govor
- kakometar** (grč. kakos, metron) fiz. instrument za mjerenje zagađenosti zraka; usp. eudiometar
- kakomorfiya** (grč. kakos, morfe oblik) nakaznost organskih dijelova tijela
- kakomorfoza** (grč. kakos, morfoysis uobličavanje, oblik) v. kakomorfiya
- kakonihija** (grč. kakos, onyx nokat, gen. onychos) med. loš sastav (ih: bolest) noktiju
- kakopatija** (grč. kako-pathia) nevolja, mučnina, zlovolja, loše raspoloženje
- kakopragija** (grč. kako-pragia nezgoda, nesreća) med. slabost utrobe, poremećaj u radu probavnih organa
- kakorahitis** (grč. kakos, rachis kralježnica, kičma) med. iskrivljenost kralježnice (kičme)
- kakosfiksija** (grč. kakosfyxia) med. nepravilan puls
- kakosinteton** (grč. kakos, syntheton složeno, složenića) gram. pogrešno, nepravilno sastavljena riječ
- kakositija** (grč. kako-sitos) med. odvratnost prema jelima, gadljivost na jela
- kakospermazija** (grč. kakos, sperma sjeme) med. loš sastav sjemena
- kakosplanhnija** (grč. kakos, splanchnon utroba) med. poremećenost utrobe i, kao posljedica toga, loša probava
- kakostomah(us)** (grč. kakos, stomachos želudac) med. čovjek slaba želuca
- kakostomija** (grč. kakos, stoma usta) loš izgovor, nepravilan izgovor
- kakotimija** (grč. kakothymia) med. neraspoloženje, zlovolja, utučenost; ludilo s pojačanom bjesnoćom
- kakotrihija** (grč. kakos, thrix, trichos vlas, dlaka, kosa) med. prorijeđenost kose, bolesno stanje kose
- kakotrofija** (grč. kakos, trofeia prehrana, hranjenje) med. loša (ili: nedovoljna) prehrana (djece)
- kakoza** (grč. kakosis) med. pogoršanje, loše (ili: bolesno) tjelesno stanje
- kakozel(os)** (grč. kakos, zelos revnost, nagon, težnja) nespretn (ili: zlosretn) oponašatelj
- kakozelija** (grč. kakozelia) pogrešno povođenje za kim, glupo oponašanje; oponašanje nečega lošeg
- kakozelon** (grč. kakos, zelos oponašam) neukusnost u oponašanju loših uzora
- kakozmija** (grč. kakos, osme miris) ružan (ili: loš, neugodan, nezdrav) miris, smrad
- kaktus** (grč. kaktos) bot. južnoamerička zelena i mesnata bodljikava biljka
- kala-azar** (ind.) med. crna groznica (bolest podrijetlom iz Indije, u Europi rijetka; simptomi: tamne mrlje po cijelom tijelu, vrlo visoka temperatura, povećane slezena i jetra i dr.)
- kalabrezac** (lat. Calaber kalabrijski) šesir sa širokim obodom kakav su nosili stanovnici Kalabrije, pokrajine u južnoj Italiji, znak republikanstva
- kalada** (fr. calade, tal. calare) šport, obronak, padina na konjskim trkalištima
- kalafatirati** v. kalfatirati
- kalamajka** (slav.) živahan narodni ples karpatskih Slavena u 2/4 taktu (nazvan po gradu Kolomeji)
- kalamank** (engl. calamanco, fr. calmande) vrsta prugaste vunene tkanine, najprije izrađivane u Brabantu, sa sjajnim licem

kalambur (fr. calembour) dosjetka, igra riječi koja se sastoji u uporabi riječi s dvostrukim značenjem, npr. "Tu nek plijen vranom vranu stoji" (Ivan Mažuranić)

kalamir 1. zidarski visak; 2. daščica po kojoj se kroji koža

kalamitet (lat. calamitas) bijeda, nevolja, nesreća; šteta, gubitak, propast; poraz; *kalamiteti* nesretni slučajevi

kalamus (lat. calamus, grč. kalamos) trska; pero za pisanje od trske; *lapsus calami* čit. lapsus kalami (lat.) pogreška pri pisanju; usp. kalem

kalančov (mad. koloncz) ukrasno remenje na konjskoj ormi, kičanka

kalendar (fr. calandre, lat. cylindrus) stroj s nizom valjaka; služi za glačanje (satiniranje), tj. za davanje veće tvrdoće, sjaja i glatkoće tkaninama, papiru, koži i dr.

kalandrirati (fr. calandrer) puštati tkanine, papir, kožu i dr. kroz kalendar da bi im se na taj način dala veća tvrdoća, sjajnost i glatkoća

kalanka (tal. calanca, fr. calencar) vrsta istočnoindijskih pamučnih tkanina sa šarama, uzorcima

kalcedon (grč. Kalchedon) min. mliječni kamen, vrsta poludragulja (nazvan po maloazijskom gradu Kalhedonu)

kalcedoniks (grč. Kalchedon, onyx nokat) min. mliječni kamen sa smeđim, bijelim i sivim prugama

kalceta (tal. calzetta) čarapa

kalcidi (lat. calx, calcis) mn. vapnena tijela

kalciferan (lat. calx vapno, fero nosim) vapnen, koji ima u sebi vapna

kalcij (lat. calcium, calx vapnenac) kem. element, atomska težina 40,08, redni broj 20, znak Ca, metalna podloga vapnene zemlje; kovina bijelosjajne boje, nuždan sastavni dio organizma, osobito kostura

kalcinabilan (lat. calcinabilis) pretvorljiv u vapno, koji se može pretvoriti u vapno

kalcinabilitet (lat. calcinabilitas) pretvorljivost u vapno

kalcinacija (lat. calcinatio, calx vapno) ovapnjenje, pretvaranje u vapno

kalcinirati (lat. calcinare) pretvarati, pretvoriti u vapno; kem. kisik spojiti s kovinama, = oksidirati

kalcinozan (lat. calcinosus) vapnen, koji ima u sebi vapna

kalcit (lat. calx vapnenac, vapno) min. prirodan kristaliziran romboedarski kalcijev karbonat (CaCO₃)

kalcitrantan (lat. calcitrans) koji se opire, koji se suprotstavlja

kalčo (tal. calcio) nogomet

Kaldejci (grč. Chaldeo) semitsko pleme koje je prije 1000 i više godina pr. n. e. provalilo iz ist. Arabije u Babilon i dalo mu ime Kaldeja; oni su stalno vladali Babilonom gdje su postali posebni svećenički red, odlikovani su se astronomskim znanjem, astrologijom i vještinom tumačenja snova; *kaldejski jezik* jezik srodan hebrejskom kojim su od babilonskog sužanjstva govorili Zidovi

kale (tur.) tvrđava (riječ koja se često nalazi na početku ili završetku imena mjesta, osobito mjesta koja se nalaze na obalama Crnog mora)

kalefacijencije (lat. calefacientia) mn. sredstva za zagrijavanje

kalefaktor (lat. calefactor) ložac; sluga, poslužitelj; ulizica; kalfaktor

kaleidofon (grč. kalos lijep, eidos oblik, fone zvuk, ton) fiz. naprava pomoću koje se mogu vidjeti titraji potrebni za proizvođenje tonova; fonički kaleidoskop

kaleidoskop (grč. kalos lijep, eidos oblik, skopein gledati, promatrati) fiz. optička naprava koja se sastoji od jedne cijevi u kojoj se nalazi obično šest ravnih zrcala; kod okretanja ci-

jevi raznobojna stakalca, kamenčići ili papirići, koji se nalaze među zrcalima, stvaraju u njima lijepe simetrične uzorke i šare

kalem (grč. kalamos) 1. zašiljena trska za pisanje na Istoku; 2. mladica, cijep

kalendar (lat. calendarium, lat. calendae) prvobitno, kod Rimljana: knjiga u koju su se unosili porezi primljeni o kalendama; kasnije: prihod koji se od toga poreza dobivao; u novije vrijeme: godišnjak, tj. knjiga s podjelom godine na mjesece (12), tjedne (52) i dane (365), s označenim blagdanima i praznicima

kalendariograf (lat. calendarium, grč. grafo pišem) pisac (ili: sastavljač, ili: izdavač) kalendara

kalendariografija (lat. calendarium, grč. grafia) upute o sastavljanju kalendara, sastavljanje kalendara

kalende (lat. calendae) mn. kod Rimljana: prvi dan svakoga mjeseca; *ad calendas graecas* čit. ad kalendas grekas (lat.) na sveto nigdaijevo, tj. nikada

kaleologija (grč. kalos lijep, logia) značnost o lijepom; usp. kalilogija

kaleša (fr. caleche, od njem. Kalesche od češ. kolesa, slavenskog kola: kotač) polufijaker, otvorena putnička kola

kaleta (tal. caletta) kod briljanata: brušena površina koja zatupljuje donju piramidu

Kalevala (fin. Kalevala) "zemlja Kaleva", tj. Finska; naziv starog finskog narodnog epa, s oko 23 tisuće aliterirajućih stihova, stoljećima se očuvao u usmenoj narodnoj predaji; prvi put objavljen 1835.

kalež (lat. calix) metalna čaša osobita oblika (s jednim stalkom) koja se upotrebljava pri katoličkom bogoslužju

kalfaktor (lat. calefactor) v. kalefaktor

kalfataža (fr. calfatage) začepljivanje kućinom i smolom spojeva, rupa ili pukotina na ladi, čamcu, prozorima ili vratima

kalfatirati (fr. calfater) začepljivati spojeve na brodu, čamcu (ih: ispucaloj, rastočenoj lađi) kućinom i smolom, kalavatiti

kalibar (fr. calibre, tal. calibro, lat. qua libra) voj. promjer šupljine kod vatrenog oružja; promjer metka, zrna; veličina i težina topovskog metka; pren. vrijednost, valjanost, važnost; kalup, uzorak: vrsta, kov, soj

kaliblefaron (grč. kallos ljepota, blefaron očna vjeda) sredstvo za uljepšavanje trepavica

kalibrirati (fr. calibrer) prilagoditi prema određenoj mjeri (kalibru), odrediti promjer cijevi, zrna (puščanog, topovskog), izmjeriti kalibar

kalicifloran (lat. calix, gen. calicis čaša, stožac, florere cvjetati) bot. čašičast, koji ima čašku

kaliciforman (lat. calix čaša, forma oblik) bot. čašičast, u obliku čaške

kaličak (lat. calix čaša) udubina na horizontalnoj plohi konjskog zuba, prema kojoj se određuje starost konja

kaliče (šp. caliche) prirodna rudna smjesa natrijeva nitrata, Glauberove soli, gorke soli, a ponegdje i gvana

kalidan (lat. calidus) topao, vruć, vreo

kaliditet (lat. caliditas) toplina, vrelina;

količina topline

kalidukt (calidus topao, ducere voditi) vodič topline, cijev koja vodi toplinu (kod centralnog grijanja)

kaliestetika (grč. kallos ljepota, aisthanomai osjećam, zamjećujem) znanost o osjećaju lijepoga, ispitivanje i proučavanje onoga što je u lijepom dopadljivo

kalif (ar. hhalif) zastupnik, nasljednik (titula islamskih vladara koji, smatrajući se zakonitim Muhamedovim nasljednicima, stoje na čelu islama;

- u početku su kalifi bili birani i stanovali u Medini, kasnije u Damasku, Bagdadu, Kairu i, na poslijetku, u Carigradu gdje su svi turski sultani bili ujedno i kalifi; u ožujku 1924. kalifat je ukinula narodna skupština u Angori)
- kalifat** (ar. hhalifah) dostojanstvo (ili: vlast) kalife
- kalifonija** (grč. kalos lijep, fone glas) ljepota glasa
- kalifornij** (lat. californium) kem. element (transuran), otkriven 1950., redni broj 98, znak Cf
- kaligraf** (grč. kalligrafeo lijepo pišem) onaj koji ima lijep rukopis, stručnjak u lijepom pisanju, krasnopisac
- kaligrafija** (grč. kalligrafia) lijepo pisanje, vještina lijepog pisanja, krasnopis
- kalij** (ar. kali, kalaj) kem. element, atomska težina 39,10, redni broj 19, znak K, srebrnobijela, jako sjajna kovina, tali se na 62 °C, mekana skoro kao vosak, na zraku brzo potamni, jer naglo oksidira (stoga se ne može na zraku ni održati u čistom stanju; održava se u tekućinama bez kisika, npr. u petroleju)
- kaliko** (fr. calicot, eng. calico) prvobitno: katun; fina pamučna tkanina, platno, posebice za uvezivanje knjiga (potječe iz Kalkute, po čemu je i dobila ime)
- kalikstinci** (lat. calix) mn. pripadnici jedne stranke husita u XV. st. (pristaše Jana Husa) čiji su članovi zahtijevali pričešćivanje i kruhom i vinom (sub utraque specie, pod obje prilike)
- Kalila i Dimna** zbirka indijskih basana (4—6 st.)
- kalilogija** (grč. kallilogia) govornička vještina, rječitost; znanost o lijepom
- kaliologija** (grč. kalia gnijezdo, logia) proučavanje ptičjih gnijezda
- Kaliopa** (grč. Kalli-ope) mit. "miloglasna", jedna od devet muza (deveta po redu i najstarija), zaštitnica epskog pjesništva, filozofije i retorike; usp. muza
- kalipedija** (grč. kalli-pais koji ima lijepu djecu; lijepo dijete) silna želja trudnice da rodi lijepo dijete
- kalipter** (grč. kalypto pokrivam) med. poklopac, korice
- kalirati** (tal. calare, grč. chalao popuštam, labavim) 1. trg. ne imati potrebnu težinu, gubiti (ih: izgubiti) na težini zbog sušenja i dr.; 2. pom. spustiti, spuštati jedra
- kalistenija** (grč. kallos ljepota, sthenos jačina, snaga) tjelovježba radi jačanja i ljepote, osobito kod mladih devojaka
- kalitehnika** (grč. kallos ljepota, tehnike otisak) fotografski postupak pri izradbi zagasitih kopija iz ferioksalata i srebrnog nitrata
- kalk** (fr. calque) točan precrt kroz proziran papir; lingv. riječ ih izraz napravljen običnim kopiranjem načina na koji su odgovarajuću riječ ili izraz napravili u nekom stranom jeziku, npr. "samostalan" je kalk njem. riječi "selbstständig", "kolodvor" — "Bahnhof", "veleizdaja" — Hochverrat itd.; mn. slijepo, potpuno oponašanje, obična krivotvorina
- kalkaneum** (lat. calcaneum os) anat. petna kost, petnjača
- kalkant** (lat. calcare gaziti, calcans) onaj što gazi mjehove na orguljama
- kalkarija** (lat. calcarius vapneni, calx vapnenac, vapno) vapnena zemlja, zemlja u kojoj ima vapna, vapno
- kalkator** (lat. calcator) onaj koji gazi mjehove na orguljama; kalkant
- kalkatura** (lat. calcatura) gaženje, gnječenje, tiještenje (grožđa)
- kalkaža** (fr. calquage) precrtavanje kroz prozirni papir; krivotvorenje
- kalkil** (fr. calcul) trg. račun, obračun, predračun

kalkirati (fr. calquer) precrtati (kroz prozirni papir); slijepo oponašati; usp. kalk

kalkje (lat. calquier) vrsta istočnoin-dijske atlasne tkanine

kalks (lat. calx) 1. min. vapno; vap-nenac; 2. anat. peta

kalkulacija (lat. calculatio) izračuna-vanje, proračunavanje; predračun, proračun

kalkulator (lat. calculus račun) elek-troničko pomagalo za računanje

kalkulatura (lat. calculus račun) raču-nanje; proračunavanje, obračunava-nje; mjesto (ili: soba, odjel) gdje se vrše obračuni i si.

kalkulirati (lat. calculare) računati, iz-računati, proračunati, proračunava-ti, obračunavati, obračunati; pren. odmjeriti, odmjeravati

kalkulozan (lat. calculosus, calx vap-nenac) med. koji ima kamenac (u mo-kračnom mjehuru, u bubregu); geol. kamenit

kalkulus (lat. calx vapnenac, calculus kamičak, kamenčić) kamičak, kamen za računanje (usp. kalkil); med. ka-menac u mokračnom mjehuru ili u bubrezima

kalma (tal. calma) tišina, vrijeme bez vjetra; *kalmen* ili *pojas kalma* pod-ručje u blizini ekvatora gdje nikada ne puše vjetar

kalmank (engl. calamanco) v. kala-mank

kalmantan (fr. calmant) stišavajući, koji stišava, uminjavajući, koji umi-njava, ublažavajući, koji umiruje, koji ublažava (npr. bol)

Kalmici (tatar.) mn. "otpadnici", mon-golsko pleme koje živi u unutraš-njosti Azije nomadskim životom

kalmuk (fr. calmouc) vrsta dlakavog sukna, nazvana po tome što Kalmici nose ogrtače od sličnog sukna

kalo (tal. calare gubiti, calo) trg. 1. gu-bitak, manjak u težini neke robe zbog

sušenja, preradbe i dr.; 2. naknada za takav gubitak; usp. kalirati 1.

kalobiotika (grč. kalos lijep, bios život) vještina lijepog, tj. razumnog življe-nja, vještina shvaćanja života tako da ga čovjek može smatrati srećom

kaloderma (grč. kalos lijep, derma ko-ža) kozmetičko sredstvo za njegu ko-že (pravi se od želatine, meda, gli-cerina, vode i parfema)

kalodont (grč. kalos lijep, odus gen. odontos zub) pasta za njegu zuba

kalokagatija (grč. kalos kai agathos lijep i dobar) fil. udruženost onoga što je lijepo s onim što je dobro, mo-ralna ljepota i dobrotu, moralan i istodobno lijep način života (moralni ideal starih Grka)

kalologija (grč. kalos ljepota, logia) naučavanje o lijepom

kalomel (grč. kalos lijep, melas crn) kem., med. spoj žive i klora, Hg₂Cl₂, upotrebljava se kao sredstvo za čiš-ćenje, pri liječenju sifilisa i nekih vanjskih očnih bolesti

kalometrija (grč. kalos lijep, metria mi[^]ra, mjerilo) mjerenje ljepote; zna-nost o određivanju stupnja ljepote umjetničkih djela itd.

kalopistrija (grč. kallopizo ukrašavam) v. kalopizam

kalopizam (grč. kallopismos ukraša-vanje) vještina uljepšavanja i dotje-rivanja, vještina ukusnog odijevanja; kalopistrija

kalor (lat. calor) toplina, žega; žar, va-tra

kalorifer (fr. calorifere) vodič topline, naprava za centralno grijanje, peč od lijevanog željeza; električna grijalica

kalorifikacija (lat. calorificatio) proiz-vođenje topline

kalorija (lat. calor toplina) fiz. jedinica za mjerenje topline, tj. ona količina topline koja jednom kubičnom cen-timetru (1 cm³) čiste vode povisi tem-peraturu za jedan stupanj Celzijusov

- (1 °C od 14,5 do 15,5), *zvanagramkalorija* (cal); tisuću puta veća količina topline zove se *kilogramkalorija* (kcal); usp. mehanički ekvivalent topline
- kalorika** (lat. calor toplina) fiz. znanost o toplini
- kalorimetar** (lat. calor toplina, grč. metron) sprava za mjerenje topline
- kalorimetrija** (lat. calor toplina, grč. metria mjera, mjerilo) mjerenje topline
- kalorizirati** (lat. calor) prevlačiti kovinu aluminijem
- kalospintekromokrena** (grč. kalos lijep, spinther iskra, chroma boja, krene izvor, vrelo) vodoskok koji, osvjetljava raznim bojama, izgleda kao da baca oko sebe raznobojne svjetlucave iskre
- kalota** (fr. calotte) istočnjačka kapa, kapica; okrugla svećenička kapica koja pokriva samo tjeme (osobito kod katolika); mat. odsječak kugle: arhit. plitki svod, tavanica s okruglim svodom
- kalotip** (grč. kalos lijep, typos otisak) slika izrađena putem kalotipije, tj. fotografija
- kalotipija** (grč. kalos lijep, typos otisak) izradba slika na kemijski pripremljenom papiru (izum engleskog kemičara H. Talbota); talbotipija, fotografija
- kalozan** (lat. callosus) žuljevit, koji ima debelu kožu, koji ima žuljeve, nažuljan; pren. neosjetljiv, otupio, oguglao
- kalozitet** (lat. callositas) med. zadebljalost kože, otvrdnuće kože, žuljevitost; pren. neosjetljivost, oguglalost
- kalp** (tur.) nevaljan, krivotvoren, falsificiran
- kaltgeštelt** (njem. kalt hladan, stellen staviti) "postavljen na hladno", tj. uklonjen s (visoka) položaja, lišen utjecaja; kaltgemaht
- kaluđer** (grč. kalos lijep, geron starac) pravosl. monah; redovnik, fratar (za kat. redove)
- kalumet** (fr. calumet, lat. calamus) dugačka ukrašena lula američkih Indijanaca iz koje, pri pregovorima o miru, svi puše dodajući je jedni drugima
- kalumnija** (lat. calumnia) v. kalumnijacija
- kalumnijacija** (lat. calumniatio) lažna optužba, kleveta, spletko, prijevara; kalumnija
- kalumnijant** (lat. calumniari klevetati) onaj koji lažno optužuje, klevetnik, spletkar
- kalumniozan** (lat. calumniosus) klevetnički, spletkarski
- kalumnirati** (lat. calumniari) lažno optuživati, klevetati, spletkariti
- kalus** (lat. callus) žulj, ožiljak, odebljala koža; koštana masa koja ponovno spaja prelomljene kosti
- Kalvarija** (lat. calva lubanja, calvaria lubanja) "brijeg lubanja", gubilište koje je nekada bilo izvan Jeruzalema, a sada je u samom Jeruzalemu i ima najljepšu palestinsku crkvu, = biblijska Golgota; u katoličkim zemljama: brijeg s raspelom; pren. mučeništvo, stradanje; usp. Golgota
- kalvicij** (lat. calvitium) ćelavo mjesto
- kalvila** (fr. calville) vrsta glatkih i veoma ukusnih jabuka
- kalvinist** pristaša Calvinovog naučavanja — kalvinizma
- kalvinizam** naučavanje vjerskog reformatora Jeana Kalvina (1509—1564) koje se od Lutherovog razlikuje po naučavanju o pričesti i predestinaciji
- kalvitet** (lat. calvitas) med. ćelavost
- kalja** (tur.) kuh. kiseo kupus sa suhim mesom
- kamarad** (fr. camarade) prijatelj; školski drug, drug po službi

kamaraderija (fr. camaraderie) prijateljstvo; društvo za međusobno pomaganje, klika, koterija

kamarera (šp. camarera, tal. cameriera) dvorska dama, komorkinja; počasna kraljičina dama

kamarero (šp. camara soba, camarero) sobar; komornik

kamarher (njem. Kammerherr) otmjeni osobni sluga nekog vladara; upotrebljava se često samo kao titula; kamerjunker

kamarila (šp. camarilla, lat. camera) "sobica"; dvorska klika, uža okolina nekog vladara koja vrši osjetan i negativan, ali neodgovoran utjecaj na vladanje zemljom

kamarlengo (tal. camerlengo) sobar; osobni tajnik

kamarologija (grč. kammaros rak, logia) znanost o rakovima

Kamasutra (sanskrit.) najstarije stručno djelo o ljubavnoj vještini; napisao ga je, u prozi i stihovima, indijski mudrac Vatsyayana (4—5 st.)

kambijalno pravo mjenično pravo

kambijatura (tal. cambiatura) mjenični račun; mijenjanje pošte, talijanska putnička pošta

kambijirati (tal. cambiare) trg. baviti se mjeničnim poslovima

kambio (tal. cambio, lat. cambium) trg. mjenica, mjenično pismo; mjenjačnica

kambist (tal. cambio) trgovac mjenicama

kambiza (fr. cambuse) brodska kuhinja

kambrijska formacija geol. v. kambrijsko razdoblje

kambrijsko razdoblje geol. doba u razvoju Zemljine kore u kojem su nastali najstariji zemaljski slojevi u kojima su nađeni pouzdani i mnogobrojni organski ostaci; naziv po imenu Cambria, keltskom nazivu za engleski Wales, gdje su ovi slojevi prvi put proučeni

kambrik (engl. cambric) vrsta finog tankog pamučnog ili lanenog platna; usp. kamertuh

kameja (fr. camee, tal. cameo, cammeo, lat. camaeus, čama, camma) rezan kamen; osobito: rezan dragulj kod kojega ispupčena figura ima drukčiju boju nego osnova; također: slika u jednoj boji, slika u kamenu

kamel (grč. kamelos) naprava za izdizanje plovnih objekata (lađa, čamaca i dr.) iznad vode

kameleon (grč. chamaileon) zool. vrsta guštera, živi u Africi, Australiji i Indiji, glavna mu je odlika sposobnost (pomoću pigmentskih stanica) mijenjanja svoje zelene boje; pren. prevrtljivac, prevrtljiv čovjek bez načela, onaj koji lako mijenja boju

kamelhar (lat. Kamelhaar) trg. devina dlaka

kamelija (lat. camelia) bot. japanska ili kineska ruža, nazvana po tal. isusovcu G. Kamelu koji ju je 1639. pronašao na Filipinima i odatle prenio u Europu

kamelopard (lat. camelopardalis) zool. žirafa

kamelot (fr. camelot) 1. glatka tkanina od češljane vune, kostrijeti ih svile, slična taftu; 2. ulični prodavač igračaka; prodavač novina u Parizu

kamera (lat. camera, grč. kamara soba) vladarska soba, komora; fotografski aparat

kamera opskura (lat. camera obscura) fiz. "mračna komora", kutija koja ne propušta svjetlo, iznutra crna, na prednjoj strani ima otvor s optičkim staklima koja daju stvaran, obrnut i umanjen lik vanjskog predmeta na papiru, staklu itd. koji se nalazi u fokusu leće (svaki fotografski aparat je, zapravo, jedna ovakva komora)

kameracija (lat. cameratio) arhit. ispupčenje, svod; zidanje na svod

kamerarije (lat. camera) mn. znanost o državnim financijama, znanost o upravljanju državnim prihodima i rashodima; znanost o trgovini i privređivanju uopće; kamerarne znanosti

kamerarist (lat. camera) financijski stručnjak u teorijskom i praktičnom pogledu, onaj koji se bavi kamerarnim znanostima

kameraristika (lat. camera) znanost o državnim financijama i privredi

kamerarizam (grč. kamara, lat. camera soba) ekonomska politika kojoj je cilj podizanje nacionalne industrije, povećanje izvoza, a smanjenje uvoza radi aktivnosti vanjske trgovinske bilance

kamerarijus (lat. camerarius) nadzorNIK blagajne, osobito papinski komornik (kardinal koji stoji na čelu Apostolske komore)

kamerdiner (njem. Kammerdiener) sobar u otmenim kućama, komornik

kamerirati (lat. camera) arhit. zasvođavati, zidati na svod

kamerjunker (njem. Kammerjunker) v. kamerher

kamerton (lat. camera, tonus, grč. kamara, tonos) glaz. osnovica za ugadanje glazbenih instrumenata po međunarodnom sporazumu = 435 titraja u jedinici vremena

kamertuh (njem. Kammertuch, fr. cambresine, engl. cambric) vrsta veoma finog sukna, nazvanog po niz. gradu Kammerichu ili Kambrayu; kambrik

kamfin (lat. camphora) kem. tvar koja se pomoću joda dobiva iz kamfora; mješavina terpentina i špirita

kamfor (lat. camphora, ar. kafur, sanskr. karpura) bijela smola kamforovog drveta, zapaljiva te jakog mirisa i okusa; upotrebljava se u proizvodnji celuloida i eksploziva, a u medicini, u alkoholnoj otopini (špirit-kamfor), za masiranje kod reumatizma i neu-

ralgije, osobito kod slabosti srca i krvnih žila, upale pluća i dr.

kamgarn (njem. Kamm-garn) tkanina od češljane vune

kamilica (lat. Matricaria chamomilla) bot. biljka s mirisnim cvjetnim glavicama iz porodice glavočika; koristi se u medicini i kozmetici

kamin (grč. kaminos peć, lat. caminus) peć, sobno ognjište

kaminirati (tal. camminare, fr. shemin) kod mačevanja: uzmičući pri borbi nastojati da se protivnik navede na otkrivanje

kamion (fr. camion) teretni automobil

kamizol (fr. camisole) haljetak, zobunčić; kamižol

kamizol (fr. camisole, tal. camiciuola) prsluk, zobun

kamomila v. kamilica

kampana (lat., tal. campana, fr. campana) zvono, crkveno zvono: arhit. kapitel u obliku izvrnutog zvona na korintskom stupu; bot. zvončić

kampaneta (tal. campanetta) glaz. zvonjenje

kampanile (tal. campanile) zvonik, toranj koji je izgrađen bez veze sa zgradom crkve

kampanologija (lat. campana, grč. logia) znanje o zvonima, znanje o lijevanju zvona

kampanula (lat. campanula) bot. zvončić

kampanularije (lat. campanularia) mn. zool. koralji zvonolikog oblika

kampanja (fr. campagne, tal. campagna, lat. campus polje, campaneus poljski) 1. poljsko dobro; selo; 2. pren. voj. vojni pohod, rat, ratovanje; 3. borba za ili protiv (koga ih čega, osobito putem tiska); 4. svi radovi kojima se priprema ostvarenje nekog socijalno-političkog zadatka, npr. izborna kampanja; 5. doba određenog rada u godini, sezona radova na nečemu, npr. kampanja šećerne repe itd.

kamparijus (lat. camparius) poljar, čuvar polja

kampelogija (grč. kampe krivulja, logia) znanost o krivuljama

kampemetar (grč. kampe krivulja, metron mjera) sprava za mjerenje krivulja

Kampf und das Dasein čit. kampf und das dazajn (njem.) fil. pojam — borba za život

kampilogramika (grč. kamylos kos, zakrivljen, gramma crta, linija) znanost o krivuljama i njihovim veličinama

kampirati (fr. camper) logorovati; ulogoriti se; pren. privremeno se smjestiti, privremeno stanovati

kanuflaža (fr. camouflage) prerusavanje; voj. bojenje ratnog materijala tako da se ne razlikuje od okoliša u kojem se nalazi; pren. zavaravanje (traga i si.)

kanuflirati (fr. camoufler) prerusiti, prerusavati; voj. obojiti (ili: pokriti) ratni materijal tako da se ne razlikuje od okoliša u kojem se nalazi; zavarati, zavaravati (trag i si.)

kan (tur.-tatar.) turska sultanova titula; knez, vladar, gospodar, osobito kod Tatara

kana (lat., tal. canna, fr. canne) 1. trska; štap, palica

kana 2. v. kna

Kanaan staroegipatski naziv za područje od rijeke Jordana prema zapadu do obala Sredozemnog mora, tj. današnji Izrael; biblijska "Obećana zemlja"

kanabin (grč. kannabis konoplja, lat. cannabis) kem. alkoholni sastavni dio indijske konoplje koji ima jako narkotično djelovanje

kanabinomanija (grč. kannabis konoplja, mania strast) v. kanabizam

kanabis (grč. kannabis, lat. cannabis) bot. konoplja

kanabizam (grč. kannabis konoplja) bolesni nagon za uživanjem hašiša; usp. kanabin

kanadaris mn. polusvilene istočno-indijske tkanine s crvenim i crnim prugama; vrsta francuskih tepiha

kanal (lat. canahs brazda, žlijeb, canna trska) umjetna rijeka, prokop; vodovod; morski tjesnac; cijev; pren. sredstvo, put i način za postignuće nekog cilja; anat. žila; arhit. žlijeb

kanaliti (lat. canna trska, cijev, grč. lithos kamen) mn. geol. cjevaste okamine jedne vrste biljki-životinja

kanalizacija (lat. canalistio) prokopavanje kanala, sustav kanala, poglavito podzemnih (u gradovima); mreža podzemnih cijevi za odvođenje vode i nečistoće iz kuća i naselja

kanalizirati (lat. canalisare) praviti kanal (ili: kanale), izvršiti kanalizaciju; pren. dati nečemu određen smjer, uputiti nešto određenim tijekom

kanalja (tal. canaglia) nevaljalac, nitkov, hulja; ološ, rulja

kanape (ar. kanabija, grč. kanopeion) divan, sofa; kanape

kanarinac (tal. canarino, fr. canari) zool. mala žuta ptica pjevica, podrijetlom s Kanarskih otoka

kanaris (ind.) mn. ist.-ind. džepni rupčići od žute svile s bijelim točkama

Kanarska struja hladna morska struja u istočnom dijelu Atlantskog oceana

kanaster (grč. kanastron košara od vrbovog pruća, šp. canastro) najfinija vrsta venezuelskog duhana, pakiran u košarice (šp. canastro); duhan u valjcima, neprerađen duhan; vreća od životinjske kože za pakiranje robe u Indiji

kanaus (perz.) vrsta fine perzijske svilene tkanine

kancel (lat. cancelli rešetka, ograda) propovjedaonica, govornica u katoličkoj crkvi (zapravo prostor koji je

- ograđen rešetkama); usp. kancelarija
- kancel-paragraf** poznati § 130 a) nje-mačkog kaznenog zakona (donesen 1871. i 1876.) koji zabranjuje zloporabu svećeničkog položaja radi mi-ješanja u državne poslove na način koji može ugroziti javni mir i sigurnost (kazna do 2 godine zatvora)
- kancelacija** (lat. cancellatio) precrtavanje, poništavanje nekog spisa, mjene-nice, priznanice i dr.; sudsko poniš-tenje nekog spisa, dokumenta
- kancelar** (lat. cancellarius) u sr. vijeku: najviši dvorski službenik, čuvar dr-žavnog pečata i sastavljač javnih is-prava; prvi državnik (u Njemačkoj je prvi dobio titulu kancelara Bis-marck)
- kancelarija** (lat. cancellaria, cancelli, gen. cancellorum rešetka, od cancel-lus račić, od cancer rešetkasta živo-tinja, tj. rak) prvobitno: prostor, soba ili stol koji je rešetkama odvojen; danas: službena soba za rad, ured, uredske prostorije
- kancelarijski format** trg. srednje fini papir za pisanje malog formata (33 x 42 cm)
- kancelarijski jezik** jezik kojim su pisani službeni spisi i povelje kra-jem srednjeg vijeka
- kancelarijski stil** krut, suhoparan i su-više formalistički način pisanja, ka-kvim se obično pišu službeni i uopće poslovni spisi
- kancele** (lat. cancelli) mn. rešetke (ili: pregrade) u nekim uredima (kancela-rijama) između službenika i stranaka (npr. u pošti, bankama itd.)
- kancelirati** (lat. cancellare) pregraditi rešetkama; napisano precrtati, pre-brisati, poništiti
- kancelist** (lat. cancelli) pisar, činovnik, kancelarijski službenik
- kancer** (lat. cancer) zool. rak; astr. Rak (zviježđe); med. rak (bolest)
- kanceracija** (lat. cancer rak, cance-ratio) med. oticanje od raka, nastaja-nje raka
- kancerin** (lat. cancer rak) prah od rač-jih ljusaka
- kanceroma** (lat. cancer rak) med. ote-klina od raka, rak
- kancona** (tal. canzona, šp. canción, lat. canti) u romantičnom pjesništvu, osobito kod Talijana, vrsta lirskih pjesama s uzvišenim sadržajem (oda); npr. kod Petrarce
- kanconeta** (tal. canzonetta) glaz. pjes-mica, mala pjesma; prvobitno: pjes-mica u duhu narodne pjesme
- kandelabar** (lat. candelabrum svijeć-njak, candela svijeća, voštanica) bog-ato ukrašen veliki svijećnjak u obliku stupa sa tri i više ogranaka; veliki svijećnjak na javnim mjestima, oso-bito pred trgovima, zgradama itd.
- kandelir** (tal. candeliere) svijećnjak
- kandidan** (lat. candidus) čist, bijel, sjajan; iskren, čestit; vedar, sretan, veseo
- kandidat** (lat. candidatus "u bijelo obu-čen", jer su u starom Rimu oni koji su se natjecali za neki položaj bih, za vrijeme izbora, u bijelo obučeni) onaj koji traži mjesto ili službu; pripravnik; onaj koji se sprema i radi kako bi bio izabran za narodnog iza-slanika, predsjednika republike, vla-dara i si.
- kandidatura** (lat. candidatura) natje-canje za neku službu (ili: mjesto), neki položaj; usp. kandidat
- kandidijaza** (lat-grč.) gljivična bolest uzrokovana gljivicom *Candida albi-cans*; zahvaća kožu, sluznice i unu-tarnje organe
- kandidirati** (lat. candidatus) istaknuti (ih: isticati) za kandidata; *kandid-irati se* natjecati se, pojaviti se kao natjecatelj za neku službu, mjesta, položaj i dr.
- Kandija** (tal. Candia) Kreta

kandirati (fr. candir) zašećeriti, posuti šećerom, prevući šećerom; ušećeriti; *kandirano voće* ušećereno voće

kandis (sanskrit. khanda, fr. candis) pročišćen, kristaliziran šećer

kandizacija (fr. candi) prevlačenje (ili: posipanje) šećerom; kristaliziranje šećera

kanela (lat. canella, fr. cannelle) kora od cimeta, cimet

kanelas (fr. cannelle) cimet prevučeni šećerom

kanelirati (fr. canneler) izljebiti, izbrazdati, napraviti prugastim, npr. stupove

kanepen (fr. canepin, tal. canapino, lat. cannabis konoplja) fina, bijelo Stavljena janjeća ili jareća koža (za rukavice)

kaneva (fr. canevas, lat. canevadium) juta, rijetko platno s pravilnim četvrtastim rupicama za vezivo; nizozemsko jedriličarsko platno; pren. prvi nacrt književnog djela ili slike, skica, plan; u talijanskoj usmenoj komediji: podjela dramske grade na činove i scene koje zatim glumci ispunjavaju improvizirajući

kanibal (šp. canibal, Caribal = Caribe) stanovnik Karipskih otoka, ljudožder, antropofag; pren. divlji (ili: grub, surov) čovjek, nečovjek, divljak

kanibalizam (šp. canibal) ljudožderstvo, antropofagija; pren. surovost, nečovječnost, divljaštvo

kanibalski (šp. canibal) ljudožderski; divlji, surov, nečovječan, zvjerski

kanila (fr. cannule, lat. cannula) cjevčica; med. cijev na štrcaljki, klistiru; kirurška metalna cjevčica

kanistar (grč. kanistrion) košara; zatvorena limena ili plastična posuda za tekućine

kankrinski (lat. cancrinus, cancer rak) koji ide kao rak; za stihove: koje treba čitati odstraga ili kod kojih je, čitani sprijeda ili odstraga, isti red

riječi, npr. Signe te, signa; temere me tangis et angis

kankroid (lat. cancer rak, grč. eidos oblik) med. oteklina slična raku; rak jednostavnog epitela

kankrologija (lat. cancer rak, grč. logia) znanost koja se bavi ispitivanjem i proučavanjem bolesti raka

kankrozan (lat. cancer rak) med. u obliku raka, sličan raku, poput raka; bolestan od raka

kanobe (eg.) v. kanope

kanoćal (tal. canocchiale) dalekozor, durbin

kanon (grč. kanon, lat. canon) pravilo, propis, mjerilo, uzor; crkvena odluka, crkveni zakon; zbirka knjiga ili spisa koje je neki autoritet (crkveni sabor) oglasio i priznao kao autentične (Sveto pismo) i koje sadrže pravila kršćanske vjere i kršćanskog života; u Kat. crkvi: srednji dio mise koji se nikad ne mijenja; glaz. djelo za dva glasa ili više glasova u kojem drugi ili ostali glasovi istu melodiju, upadajući, ponavljaju jedni za drugima; vrsta monokorda u grčkoj glazbi; tisk. vrsta velikih slova od 42 i 32 tipografske točke; u likovnoj umjetnosti: pravilo o prikazivanju ljepote ljudskog tijela

kanonada (fr. canonnade) pucanje (ili: gađanje) iz topova, topovska paljba, bombardiranje

kanonenfuter (lat. njem. Kanonenfuter) "hrana za topove", podrugljiv izraz za vojnike koji su žrtve topovskih zrna (fr. *chaire a canon* čit. šer a kanon)

kanoničar (grč. kanon, lat. canonicus) poznavatelj ili učitelj crkvenog, kanonskog prava; kanonist

kanonik (lat. canonicus) u Katoličkoj crkvi: viši svećenički

kanonist (lat. canonicus, grč. kanon) v. kanoničar

kanonizacija (grč. kanonizo) proglašavanje nekoga ili nečega svetim, uvrštenje u red svetaca, posvećivanje

kanonizirati (grč. kanonizo) proglasiti nekoga ili nešto svetim, blaženika proglasiti svecem, posvetiti

kanonske godine godine starosti koje su propisane kao uvjet za primanje svećeničkog čina

kanonske knjige knjige Svetog pisma koje Crkva priznaje kao svete i nadahnute i koje, zbog toga, smatra najvišim vjerskim autoritetom

kanonski (lat. canonicus, grč. kanon) koji odgovara crkvenim propisima (kanonima), koji je u skladu s crkvenim propisima ili autoritetom, propisan, vjerodostojan (knjige, spisi); crkveni, papinski; pren. koji služi kao uzor, uzoran, ugledan

kanonski satovi (lat. horae canonicae) satovi koje redovnici i svećenici trebaju dnevno provesti u molitvi

kanonsko pravo (lat. jus canonicum) pravo kršćanske Crkve sadržano u Corpus juriš canonici koje, osim čisto crkvenih odredaba donesenih na crkvenim saborima, sadrži i privatne, procesne i kaznene odredbe

kanope (eg.) mn. egipatske vaze — idoli u obliku trbušastih krčaga s ljudskom glavom na vrhu (poklopcu), u kojima su nekada čuvali mumificirane unutarnje dijelove tijela (srce i pluća); također: vaze u etrušćanskim grobovima; kanobe

kantacija (lat. cantatio) pjevanje, pjesma

kantalupa (fr. cantaloupe, tal. cantalupo) bot. hrapava dinja (nazvana po dvorcu Cantaluppi blizu Rima)

kantaride (grč. kantharis gen, kantharidos španjolska muha) zool. španjolske muhe zlatnozeleno boje: skupljaju ih, suše i trljaju, pa od toga prave melem koji izvlači mjehure na koži

kantaridin (grč. kantharis španjolska muha) kem. otrov španjolske muhe

kantaridizam (grč. kantharis španjolska muha) med. trovanje otrovom od španjolske muhe, kantaridinom

kantata (tal. cantata) glaz. prvobitno, za razliku od sonate, pjesma koja se pjevala uz pratnju instrumenata; sada: veća crkvena pjesma, kompozicija za pjevanje u svečanim prilikama

kantatila (tal. cantatilla) v. kantatina

kantatina (lat. cantatina) glaz. mala kantata, pjesmica za pjevanje

kantatorij (lat. cantatorium) kod katolika: knjiga iz koje pjevač (kantor)

na misi odgovara

kantautor (lat.-tal.) pjevač koji izvodi vlastite skladbe

kantela (fin. Kantele) harfa s pet metalnih žica uz koju finski narodni pjevači pjevaju narodne pjesme

kantijanizam fil. kritička i transcendentna filozofija Immanuela Kanta (1724—1804) sa svojim razlikovanjem forme od predmeta spoznaje, apriornog od aposteriornog, sa svojom teorijom o apriornosti formi opažanja prostora, vremena i kategorija, sa svojim ograničavanjem cjelokupne spoznaje na pojave, tj. na predmete mogućeg iskustva, dok se sama stvar po sebi (das Ding an sich) ne može spoznati; Kant, dakle, priznaje postojanje stvari neovisno o našoj svijesti; kantizam; v. transcendentna filozofija, transcendentni idealizam

kantik (lat. canere pjevati, canticum) pjesma koja se pjeva

kantilacija (lat.) u židovskom bogoslužju: čitanje psalama uz povremeno praćenje elementima pjevanja

kantilena (lat., tal. cantilena) glaz. pjesmica, pjesmica za pjevanje; melodija; kratko glazbeno djelo u obliku pjesme (za pjevanje); istaknuta pjevačka melodija u većim glazbenim djelima

kantina (tal. cantina) baraka, krčma, prostor u nekom poduzeću gdje se mogu dobiti hrana i piće; sanduk s pregradama (za boce); glaz. četvrta žica na violini

kantiner (fr. cantinier) vlasnik kantine, krčmar (vojnički, radnički)

kantir (tal. cantiere) 1. brodogradilište; 2. greda

kantitis (grč. kanthos očni kut; oko) med. upala očnog kutića, upala oka

kantizam fil. v. kantijanizam

kanto (tal. canto, lat. cantare pjevati, cantus) pjesma; pjevanje

kanton (tal. cantone, fr. canton) okrug, područje

kantonada (fr. cantonade) dio pozornice koji se nalazi iza kulisa

kantonalni (fr. cantonal) koji pripada kantonu; područni, pokrajinski

kantoniran (tal. canto) arhit. sa stupovima na uglovima

kantoniranje (fr. cantonner) voj. smještaj (ili: razmještaj) vojske po stanicama i kućama u nekom mjestu; boravljenje vojske po kućama (supr. logorovanje): kantonman

kantonirati (fr. cantonner) voj. razmjestiti (ili: smjestiti) vojnike po stanicama i kućama nekog mjesta; boraviti u kantonmanu

kantonist (fr. canton) vojni obveznik

kantonizirati (fr. canton) dijeliti (ili: podijeliti) na kantone

kantonman (fr. cantonnement) smještaj vojske po kućama u nekom mjestu (kantoniranje); mjesto takvog smještanja

kantor (lat. cantor, canere pjevati) pjevač, crkveni pjevač (kod katolika); učitelj crkvenog pjevanja i glazbe

kantovac fil. pristaša kantijanizma, Kantove filozofije

kantrida (tal. iz grč. kathedra) stolac; kantriga

kanu (šp. port. tal. canoa, engl. canoe, njem. Kahn, fr. canot) uski čamac

primitivnih naroda napravljen od izdubenog stabla; u veslačkom športu: čamac s dvostrukim veslom za jednog, rjeđe za dva veslača

kanuni (ar.) mn. sastavni dio šerijatskog prava, svjetovno pravo muslimanskih naroda koje izdaju islamski vladari, prema prilikama i potrebama društva, i koje je, prema tome, promjenjivog i mjesnog (lokalnog) karaktera jer se može mijenjati i vrijedi samo za državu koja ga je izdala

kanja (tal. cagna) morski pas

kanjoni (šp. canons) mn. geol. riječna korita i riječne doline sa strmim stjenovitim stranama (u područjima gdje su slojevi zadržali vodoravan položaj) koje su napravile brdske vode (osobito u Sjevernoj Americi)

kaolin (kin. kao-ling, kao visok, ling brijeg, ime jedne planine u sjev. Kini, gdje je najprije dobivan) "porculan", porculanska zemlja, bijela, brašnasta masa od koje se izrađuje porculansko posuđe

kaos (grč. chaos) zbrka, nered

kaotičan (grč. chaos) zbrkan, u neredu

kap (fr. cap, tal. capo, lat. caput glava) predgoije, rt, svaki dio obale koji se spušta strmo u vodu

kapa (lat. capa) redovnički ogrtač sa širokim rukavima i kapuljačom; kišni ogrtač; kačket

kapacitet (lat. capacitas) sposobnost, umješnost, valjanost; uporabljivost; sposobnost hvatanja, sposobnost sadržavanja, obujam, sadržaj; čovjek koji uživa velik i nedvojben autoritet, ugled u nekoj struci (znanstvenik, umjetnik i dr.), priznat stručnjak; fiz. *toplinski kapacitet nekog tijela* ona količina topline koja je potrebna da se to tijelo zagrije za 1 °C; *elektrostatički kapacitet nekog vodiča* mjeri se količinom elektriciteta koja mu se

mora dodati da bi se njegov potencijal povećao od nule do jedinice

kapar (njem. Kaper) bot. biljka kopar

kapara (tal. caparra) trg. novac koji se pri sklapanju ugovora ili pogodbe daje unaprijed kao zalog da će sve uvjete ugovora ili pogodbe obje strane točno ispuniti

kapcija (lat. captio varljiv zaključak) namjerno pogrešan zaključak, varljiv zaključak; sofizam

kapeadori (šp. capeadores) mn. u borbama s bikovima: pomoćnici boraca koji razdražuju bika jednim crvenim ogrtačem, pa mu onda vješto izmaknu i puste borca da on nastavi igru

kapela (lat. capella, tal. cappella, fr. chapelle) crkvice; prvobitno: mjesto (sakristija) gdje je svećenik ostavljao svoj ogrtač (lat. cappa) i crkvene stvari; kasnije: mjesto za pjevače i glazbenike u crkvi; crkveni zbor (pjevači i orgulje); glazbeno društvo, glazbeni orkestar; *pjevanje a cappella* čit. ... a kapela (tal.) zborno pjevanje bez glazbene pratnje; *alla cappella* čit. ... kao u kapeli, tj. vokalna i instrumentalna glazba zajedno

kapelan (lat. capellanus) pomoćni svećenik, mladi svećenik koji je dodjeljen kao pomoćnik i zamjenik starijem svećeniku

kapelanija (lat. capellanus) položaj, služba i ured jednog kapelana

kapelnik (lat. capella) starješina (ili: dirigent) glazbene kapele, poglavito opernog orkestra

kapelon (tal. capello kosa, vlas) jedan od naziva za tzv. čupavce, bitnike

kaper (niz. kaper, fr. capre, lat. capere uhvatiti) gusar, morski pljačkaš; gusarska lađa, gusarski brod

kapetan (fr. capitaine, tal. capitano, lat. caput glava; glavna osoba) poglavar, starješina; voj. zapovjednik čete (ili: eskadrona, baterije); zapovjednik

broda (ili: luke); vođa športske momčadi

kapetan (lat. caput glava, engl. captain, njem. Kapitän) kapetan; šport, stariji i najbolji igrač koji se pojavljuje kao vođa, starješina i predstavnik svoje momčadi; postoji u svima športskim disciplinama kad se nastupa momčadski

kapilacija (lat. capillatio) med. vlaknast, jedva primjetan rascjep lubanje

kapilaran (lat. capillus vlas, dlaka, kosa, vlakno, capillaris vlasni, dlačni, kosni) vlasni, dlačni, koji se tiče kose, kosni; vlasast, dlakast, vlaknast, tanak kao dlaka, veoma tanak; *kapilarne žile (kapilare)* veoma tanke krvne žile koje povezuju arterije i vene; *kapilarne cijevi* cijevi s vlasastom, tj. vrlo uskom i malom šupljinom; *kapilarne pojave* pojave koje pokazuju tekućine u uskim cijevima

kapilare (lat. capillus vlas, dlaka) mn. anat. v. pod kapilaran

kapilarnost (lat. capilius dlaka) fiz. svojstvo pokazivanja kapilarnih pojava: ako dvije jednake otvorene staklene cijevi s vrlo uskom šupljinom, od kojih je jedna veća, zamočimo donekle u vodu, ona neće u cijevima biti na istoj razini na kojoj je voda u posudi; razina u široj cijevi viša je od razine u posudi, a razina u užoj cijevi viša je od razine vode u široj cijevi; kod žive je obratan slučaj; gornja površina tekućine (u cijevi, zvana meniskus) koja vlaži (voda) je izdužena, a koja ne vlaži (živa) ispupčena; ove pojave zovu se *kapilarne*

kapilaroskopija (lat. capillus vlas, grč. skopeo promatram, gledam) med. mikroskopsko ispitivanje kapilara na živom čovjeku (kod poremećaja krvnog živčanog sustava i dr.)

kapinika bot. bagrem, akacija

kapirati (lat. capere) pojmiti, shvatiti, shvatati, razumjeti, razumijevati

kapistracija (lat. eapistratio) med. v. fimoza

kapistrum (lat. capistrum udar) kirurški zavoj; med. grč donje vilice

kapišon (fr. capuchon) kapuca, kukuljica

kapita (lat. caput glava, capita) mn. glave; *capita aversa* čit. kapita averza (lat.) na kovanom novcu: glave čija su lica okrenuta jedno od drugog; *capita adversa* čit. kapita adverza (lat.) glave s licima okrenutim jedno drugom; *capita iugata* čit. kapita jugata (lat.) spojene glave, dvije glave na novcu

kapitacija (lat. capitatio, caput glava) osobni porez, glavarina

kapital (lat. capitalis glavni, caput glava) 1. skup dobara, vrijednost koja svojem vlasniku donosi novu vrijednost, tj. vrijednost koju on upotrebljava za proizvodnju; novac, bogatstvo; 2. *Kapital* glavno djelo K. Marxa

kapitalan (lat. capitalis) glavni, osnovni, temeljni, bitni, poglaviti; odličan; veoma važan, odlučujući; *kapitalna slova* tisk. velika početna slova; *kapital-konto* trg. račun u glavnoj trgovačkoj knjizi u koju se unosi sve ono što se tiče povećanja ili smanjivanja osnovne imovine; *kapitalni zločin* prav. zločin koji povlači smrtnu kaznu

kapitalist (lat. capitale) vlasnik kapitala; bogat čovjek, bogataš

kapitalizam (lat. caput glava, capitalis glavni) 1. naziv za privredni i društveni poredak u kojem je glavni pokretač privrednog života profit; 2. pren. moć novca (kapitala) i bogatih ljudi

kapitalizirati (fr. capitaliser) trg. pretvoriti višak vrijednosti u kapital

kapitana (tal, šp. capitana) glavni, admiralski brod neke flote

kapitel (capitellum) 2. arhit. najgornji dio (ili: vrh, glava) stupa

kapitel (lat. capitulum, tal. capitolo) 1. glava, odjeljak u knjizi; pren. sadržaj jednog odjeljka, predmet razgovora

Kapitol (lat. Capitolium) tvrđava u starom Rimu na istoimenom brežuljku; sjedište Kongresa SAD-a u Washingtonu

kapitol (lat. capitulum) skupština svećenstva jedne Crkve ili redovnika nekog samostana

kapitulacija (lat. capitulatio) suglasnost, sporazum; ugovor o predaji vojnika ili nekog mjesta u ratu; ugovor o služenju drugog roka u vojsci; ugovori po kojima su europske države imale pravo u Turskoj, njezinim podaničkim državama i u drugim istočnim, osobito muslimanskim državama, njihovim građanima suditi njihovi vlastiti konzuli: pren. popuštanje, ubtupanje, žrtva, priznanje objede, predaja

kapitulant (lat. capitulans) vojnik koji po odsluženju roka i dalje dobrovoljno ostaje služiti; pregovarač, onaj koji zaključuje neku kapitulaciju

kapitulat (lat. capitulatum) sporazum, nagodba između država

kapitulirati (lat. capitulare) pregovarati o predaji; predati se, pokoriti se, popustiti, popuštat; sporazumjeti se, sporazumijevati se

kaplar (tal. caporrale) voj. čin nižeg zapovjednog kadra u nekim vojskama

kapnomant (grč. kapnos dim, mantis prorok) onaj koji proriče sudbinu po dizanju dima

kapnomantija (grč. kapnos dim, manteia proricanje) proricanje iz dima, gatanje u dim

kapo (tal. capo glava, vrh) starješina, glavar, glavešina; kaponja

kapotasto (tal. capotasto, capo di tašto) glaz. gornji dio (onaj koji se drži u ruci) violine i sličnih instrumenata; komad od ebanovine i si. koji se upotrebljava za učvršćivanje žica na gudačkim instrumentima

kapotaža (fr. capotage) poznavanje vodenih puteva, znanost o vodenim putevima; vještina mjerenja puta koji prijede jedna lađa

kapric (fr. caprice, tal. capriccio, lat. caper) hir, objest, čudljivost; glaz. fantazija; usp. capriccio

kapriciozan (fr. capricieux) čudljiv, tvrdoglav, jogunast, objjestan; pren. nepravilan, čudan, čudnovat, fantastičan

kapricirati se (fr. caprice) uzjoguniti se, biti tvrdoglav, joguniti se, držati se nečega uporno

kaprifikacija (lat. caprificus divlja smokva) umjetno oplodivanje divljih smokava pomoću smokvinih osa

kapriola (tal. capriola srna, fr. sabriole) skok konja uz istodobni trzaj stražnjim nogama; skok rukama na tlo i nogama uvis

kapsitis (lat. capsula) med. v. kapsulitis
kapsla (lat. capsula kovčežić, kutijica, sandučić) čahura, košuljica, omotač; metalni omotač na boci; metalna kapica ili cjevčica napunjena eksplozivom (služi za paljenje punjenja puščanog, topovskog, minskog i dr.); bot. čahura (koja omotava sjeme); kem. trbušasta posuda za isparavanje

kapsula (lat. capsula) bot. v. kapsla

kapsulača (lat. capsula) starinska puška koja se pali pomoću kapsle

kapsularan (lat. capsularis) bot. čahurast, u obliku čahure (ih: omotača)

kapsulitis (lat. capsula) med. upala čahure očne leće; kapsitis

kaptacija (captatio, captare revnosno težiti za čim, vrebati) lukavstvo, majstorija, domišljanje, dokopavanje čega

ga vještinom; uporaba nepoštenih sredstava da bi se došlo do cilja

kaptar (mađ.) štitnik na košnici

kaptaža (lat. captare hvatati, fr. capture) hvatanje i odvođenje vode (izvorske, riječne, podzemne)

kaptički (lat. capticus) lažljiv, lukav, koji se nastoji dodvoriti, ulizati

kaptirati (lat. captare) izvršiti kaptažu izvora

kaptivacija (lat. capitivatio) hvatanje vještinom ili lukavstvom

kapuca (lat. caputium, tal. cappuccio, fr. capuce) kapuca, kukuljača; ogrtač s kapucom (redovnički)

kapuciner (lat. caputium kapuca) 1. "redovnik s kapucom", član katoličkog franjevačkog reda, osnovanog 1525.; 2. crna kava koja je, pomiješana s malo mlijeka, dobila boju kapucinerske mantije

kaput (lat. caput, capitis glava) odjeljak, poglavlje (u knjizi); *ex capite* čit. eks kapite (lat.) iz glave, po sjećanju; prav. iz razloga, zbog

karabin (fr. carabine, tal. carabina, ar. karab) puška, lakša i kraća od pješake, za konjicu, topništvo i si.

karabinijeri (tal. carabinieri) mn. konjanici naoružani karabinima; u Italiji: žandarmerijski korpusi sastavljeni od odabrane momčadi

karabinjer (fr. carabinier) vojnik naoružan karabinom, laki konjanik

karaboja (tur. kara crn) 1. željezni ili bakreni sulfat koji služi za pripremanje crne boje; 2. modra galica

karafa (tal. caraffa) trbušasta boca, staklenka s čepom

karafina (tal. caraffa, caraffina) mala stolna boca za ulje i ocat

karagan (tatar.) zool. stepska lisica, osobito cijenjena zbog svog krzna

karagoli (tal. caragolo, šp. caracol) mn. vrsta jestivih školjki u Jadranskom moru; njihove sjajne ljuštore, očišćene od vapnene naslage, upotreblja-

vaju za izradbu raznog ženskog nakita

karahaber (tur.) crni glas, tj. tužna vijest, najčešće vijest o smrti

karakal (tur. kahral-kulak crno uho, fr., engl. caracel) zool. grabežljiva životinja slična risu iz roda mačaka (*Felis caracal*), živi u Aziji i Africi

karakašli (tur. kara crn, kaš obrva) crnih obrva

karakola (fr. caracole) zavojnica, spirala; pužaste, zavojite stube; jah. poigravanje konja udesno i ulijevo

karakolirati (fr. caracoler) igrati, poigravati konja tako da poskakuje udesno i ulijevo; pren. trčkarati tamo-amo

karakter (grč. charasso urezujem, karakter) zbroj osobina ili svojstava kojima se neki čovjek, neka stvar ili pojava odhkuju; trajna osobina volje i načina djelovanja nekog čovjeka koja ga čini onim što je, tj. različitim od svih drugih ljudi; u užem, psihološkom smislu: trajnost, stalnost i dosljednost u volji, u načinu djelovanja; znak, obilježje, bitna oznaka, osobitost, osobita odlika, osobina, značajka, svojstvo; priroda, narav; osoba s dobrim osobinama duše i srca: položaj i čin, zanimanje, stalež

karakteran (grč. chatacter) koji ima karakter; koji tvori i predstavlja karakter, bitan, svojstven; čestit, ispravan, pošten, valjan; *karakterna maska* kaz. maska koja prikazuje neki stalež, tj. neku osobu, narav i si.; *karakterna rola* uloga kojoj je cilj ocrtavanje i potpuno razvijanje određenog karaktera; *karakterno djelo* kazališno djelo kojem je glavni cilj prikazivanje karaktera

karakterističan (grč. karakter) bitan,

značajan, svojstven, obilježavajući

karakterističar (grč. karakter) slikar, prikazivač karaktera, slikar kojem je glavni cilj prikazivanje karakterističnog u predmetu koji obrađuje

karakteristika (grč. karakter) oznaka, obilježje, osobina, bit, ono čime se neka stvar ili neki čovjek posebno odlikuje i razlikuje od drugih stvari ili ljudi; obilježavanje, navođenje glavnih, bitnih osobina ili svojstava koga ih čega; mat. dio logaritma ispred zareza (supr. mantisa)

karakterizam (grč. karakter) obilježavanje (ili: ocrtavanje) navođenjem bitne oznake; retoričko prikazivanje

karakterizirati (grč. karakter, fr. caractériser) bitne značajke nekog čovjeka ili neke stvari istaknuti (ili: isticati, prikazivati, prikazati, ocrtati, obilježiti), točno označiti

karakterogen (grč. karakter osobitost, znamenje, genna o radam) koji stvara karakter, koji utječe na stvaranje karaktera

karakterologija (grč. karakter, logia) znanost koja proučava individualne razlike i varijacije kod pojedinaca ili skupina, osobe kao takve, individualne karaktere i tipove; karakterologiju neki nazivaju i individualnom psihologijom

karambol (šp. carambola) crvena biljarska lopta; biljarska igra sa tri lopte; pren. sukob, sudar (npr. automobila)

karambolaža (fr. carambolage) sudar jedne lopte s dvjema od jednog poteza takom (kod biljara); pren. sudar, sudaranje

karambolina (šp. carambola) žuta lopta u biljaru; biljarska igra s pet lopti

karambolirati (fr. caramboler) dvije ili više biljarskih lopti jednim potezom udarati trećom; pren. jednim udarcem ubiti dvije muhe; sudariti se

karamela (fr. caramel, od lat. canna mellis šećerna trska) kestenjasta i gorka masa od prženog šećera za bojenje pića; prženi šećer, bombon od prženog šećera

karamelizacija (lat. caramelisatio) prženje šećera; začinjavanje (ili: prevlačenje) prženim šećerom

karanfilovac (grč. karyofyllon) cvjetni pupoljak od tropskog drveta *Caryophyllus armoracius*; u kulinarstvu se upotrebljava za začim, a i u farmaciji ima veliku ulogu, osobito kao antiseptično sredstvo

karankas mn. teške istočnoindijske svilene tkanine sa zlatnim, srebrnim i dr. cvjetovima

Karantanija moćna država (9—10 st) iz koje su kasnije nastale Kranjska, Štajerska, Koruška (Slovenija)

karantena (fr. quarantaine, tal. quarantina) odvajanje zaraznih bolesnika i ljudi kako se bolest ne bi prenijela

karapandža (tur. karapandže s crnim pandžama) vještica

karat (grč. keration, fr. carat, tal. carato, ar. kirat) "sjemenka rogača", jedinica za mjerenje težine zlata, srebra i dijamanta (= 0,275 grama)

karate (jap.) šport, vrsta japanskog borilačko-šakačkog športa, sličnog džudu

karatirati (grč. keration, fr. carat) praviti smjesu od zlata i srebra, ili od zlata, srebra i bakra

karatura (grč. keration rogač, ar. kirat) smjesa zlata i srebra, ili zlata, srebra i bakra

karavan-seraj (perz. karavan-seraj) na Istoku: velika zgrada bez namještanja za sklonište putnika (po gradovima i putevima); pren. velika, neudobna gostionica

karavana (perz. karavan, ar. kairvan, fr. caravane) društvo, skupina (ili: povorka) putnika, osobito trgovaca, u srednjoj i jugozapadnoj Aziji te u Africi, koje zajednički poduzima, radi uzajamne obrane, putovanje kroz daleke i divlje krajeve, osobito pusti-

nje; voda takvog društva je karavanbaši

karavela (šp. caravela, fr. caravelle) u XV. i XVI. st.: veliki brodovi koji su svojom gradom bili zaštićeni od bure; danas: jedrilica s četiri katarke u Španjolskoj i Portugalu; lada za lovljenje haringi, od 120 do 140 tona (u Francuskoj); oveći turski ratni brod s četiri katarke

karbid (lat. carbo ugljen) kem. spoj ugljika s nekim drugim elementom, obično kovinom, npr. spoj kalcija i ugljika, dobiva se u električnim pećima iz vapna i ugljena

karbolein (lat. carbo ugljen, oleum ulje) tvar za gorivo, sastoji se od praha drvenog ili kamenog ugljena koji, pomiješan s nekim uljem, postaje čvrsta masa

karbolineum (lat. carbo ugljen, oleum ulje) karbolno ulje (sredstvo za impregniranje i mazanje drveta i za dezinfekciju)

karbolizam (lat. carbo ugljen) med. trovanje zbog uzimanja u sebe karbolne kiseline ih dužeg neopreznog rukovanja karbolnom kiselinom

karbolna kiselina kem. kiselina karbolnog ulja, srodna kreozotu, dobiva se iz smole kamenog ugljena, stvara bezbojne, higroskopne kristalne iglice koje na zraku pocrvene; upotrebljava se, u vodenoj otopini 3—5%, kao odlično antiseptično sredstvo

karbon (lat. carbo ugljen) geol. v. karbonsko razdoblje

karbonada (fr. carbonnade) kuh. meso pečeno na žaru

karbonado (port. carbonado) min. šupalj i uglast crni dijamant (služi većinom bušilice)

karbonari (tal. carbonari) 1. mn. "ugljenari", članovi političke udruge u Italiji kojima je prvobitno bio cilj borba protiv francuske vlasti, a nakon

1814. oslobođenje i ujedinjenje Italije; pren. zavjerenici
- karbonari** (tal. carbonari) 2. širok i dugačak muški ogrtač bez rukava
- karbonarizam** (tal. carbonari) ideje, načela i način rada talijanskih karbonara; usp. karbonari 1.
- karbonat** (lat. carbo ugljen) kem. sol ugljične kiseline
- karbonescirati** (lat. carbonescere) pougljeniti, pretvarati se u ugljen
- karboniferski** (lat. carbo, gen. carbonis) ugljen, fero nosim) geol. ugljenonosan
- karbonizacija** (fr. carbonisation) kem. pougljenjivanje, pretvaranje u ugljen; u tkalačkoj industriji: uništavanje biljnih primjesa u neprerađenoj vuni pomoću sumporne kiseline
- karbonizirati** (fr. carboniser) kem. pretvarati u ugljen, pougljeniti
- karbonska formacija** v. karbonsko razdoblje
- karbonski** (lat. carbo uglja) geol. iz slojeva Zemljine kore s naslagama kamenoga ugljena, iz doba stvaranja kamenoga ugljena, stijena fosila u tim slojevima; *karbonski sustav* v. karbonsko razdoblje
- karbonsko razdoblje** geol. razdoblje kamenoga ugljena, doba stvaranja kamenoga ugljena u slojevima Zemljine kore neposredno nad devonskom formacijom
- karbunkul** (lat. carbunculus) min. crveni plemeniti granit; med. ograničena gnojna upala kože i potkožnog tkiva, čir (kod starijih ljudi)
- karbunkulacija** (lat. carbunculatio) bot. stvaranje žitne snijet
- karburiranje** (fr. carbure) kem. povećavanje rasvjetne moći plina dovodenjem ugljikovodika koji su bogati ugljikom
- karcer** (lat. carcer tamnica, zatvor) nekada: strogi školski zatvor
- karcinit** (grč. karkinoa rak, lithos kamen) geol. okamenjeni rak
- karcinofobija** (grč. karkinos rak, fobos strah) med. pretjeran strah od raka (bolesti)
- karcinoidan** (grč. karkinos rak, eidos obhk) poput raka, sličan raku; karcinomatozan
- karcinologija** (grč. karkinos rak, logia) zool. znanost o racima, znanost o ljuskašima, proučavanje ljuskaša
- karcinom** (grč. karkinoma) med. bolest raka
- karcinomatozan** (lat. carcinomatosus) v. karcinoidan
- karcinoza** (grč. karkinos rak, životinja i bolest) med. v. karcinom
- kardamon** (grč. kardamomon, ar. kir-tim) bot. sjeme biljke kostriš (dragušac); upotrebljava se u medicini i kao začim (u kobasicama, likeriu i si.)
- karderonirati** (fr. quarderonner) izraditi u obliku četvrtine kruga
- kardialgija** (grč. kardia srce, algos bol) med. bol srca, osjećaj pritiska na srce; grč želuca, zavijanje u želucu
- kardijaci** (grč. kardia srce, lat. cardia) mn. sredstva za pojačavanje rada srca, lijekovi za srce
- kardinal** (lat. cardinalis stožerni; glavni; cardo, gen. cardinis stožer) 1. od XI. st.: prvi svećenik do pape u Kat. crkvi, viši po činu od biskupa i nadbiskupa; ima ih 70 i oni, zajedno s papom, čine Sveti kolegij i Papino savjetodavno tijelo (konzistorij); 2. piće od bijelog vina, naranača i šećera; 3. bot. jedna vrsta jabuka; 4. zool. crvena ptica pjevica, duga do 23 cm, živi u Sjevernoj Americi
- kardinalan** (lat. cardinalis stožerni; cardo gen. cardinis stožer) glavni, osnovni, bitni, najvažniji, najznatniji; *kardinalne točke* glavne točke; osobito: četiri glavne strane svijeta (istok, zapad, sjever, jug) i četiri glavna vjetrova koji od njih pušu (*kardinalni vjetrovi*); *kardinalni brojevi* jednostavni brojevi (jedan, dva, tri, četiri itd.);

- supr. *ordinalni bojevi* redni brojevi (prvi, drugi, treći, četvrti itd.)
- kardio-** (grč. kardia) predmetak u složenicama sa značenjem: srce, srčani
- kardiofon** (grč. kardia, fone zvuk, glas) aparat, sličan telefonu, za ispitivanje i kontroliranje rada srca
- kardiograf** (grč. kardia, grafo pišem, bilježim) med. uređaj koji bilježi otkucaje srca pomoću povlačenja krivulje na papiru, itd.; služi za ispitivanje bolesti srca
- kardiografija** (grč. kardia, grafia pisanje, bilježenje) med. grafičko prikazivanje rada srca
- kardiogram** (grč. kardia, gramma crta, linija) med., fiziol. krivulja koju bilježi kardiograf
- kardiologija** (grč. kardia, logia) med. znanost o srcu i njegovim svojstvima
- kardiometar** (grč. kardia, metron mjera, mjerilo) med. instrument za mjerenje snage rada srca
- kardioneuroza** (grč. kardia, neuron živac) med. nervoza srca
- kardiopalmija** (grč. kardia, palmos skakanje, drhtanje) med. kucanje srca
- kardiopatija** (grč. kardia, pathos bol) med. bolest srca, bol srca
- kardioperikarditis** (grč. kardia, lat. pericardium) med. upala osrčja
- kardiospazam** (grč. kardia želučani ulaz, spasmos grč) med. grč u donjem dijelu jednjaka
- kardiostenoza** (grč. kardia želučani ulaz, stenosis suženje, suženost) med. suženost donjeg dijela jednjaka
- kardiotoniei** (grč. kardia, tonikos naponski) mn. med. sredstva (ili: lijekovi) za jačanje srca
- karditis** (grč. kardia srce) med. upala srca
- kare** (fr. carre) kuh. komad mesa s rebarcem
- karebarija** (grč. kare glava, barys težak) med. teška, nesnosna glavobolja
- kareograf** (fr. carre, grč. grafo) aparat za snimanje perspektivnih crteža
- karfiol** (tal. cavoli fiori, lat. cauli flores) bot. cvjetača, poznata biljka s mesnatim i ukusnim cvjetnim plodom
- karfolog** (grč. karfologeo suhe grane skidam, suhe slamke berem) med. bolesnik, luđak ili onaj koji je u bunilu od groznice, koji čupa krevetnu plahu
- karfologija** (grč. karfologia) med. čupanje krevetne plahte, kako rade malomnici i koji su u bunilu od groznice (krocidizam)
- karga** (šp. carga, fr. cargaison, lat. carrus) pom. v. kargo
- kargador** (šp. cargador) opunomoćenik pošiljatelja robe brodom, koji putuje s njom i na određenom mjestu je predaje ili prodaje
- kargo** (šp. cargo, fr. cargaison, lat. carrus) pom. teret broda; punjenje, utovarivanje broda; *kargo-brod* brod s robom; *kargo-težina* teret koji se može metnuti na jednu teretnu životinju (u Španjolskoj = oko 150 kg); karga
- karibu** (lat. Rangifer caribou) zool. vrsta soba iz sjevernih krajeva Sjeverne Amerike
- Karija** (grč. Karia) antička pokrajina u jugozapadnom dijelu Male Azije; danas: Anatolija
- karijatide** (grč. Karyatides Karićanke) mn. u grčkoj arhitekturi: ženske figure koje, kao stupovi, drže na glavi gredu, krov ili balkon (naziv po ženama, odvedenim u ropstvo, iz peloponeskog grada Karije ili, vjerojatnije, po svećenicama koje su bile na službi u Artemidinom hramu u Kariji)
- karijera** (fr. carriere, tal. carriera, lat. carrus kola) trkalište za kola; astr.

optjecaj zvijezda; pren. vrijeme koje se provede u nekom zanimanju, službi; tijekom službe u nekom pozivu ili nekoj struci; životni put

karijerist (fr. *carriere*) onaj koji bezobzirno radi na pravljenju karijere, laktaš; usp. karijerizam

karijerizam (fr. *caffiere*) revan rad na lakom i brzom napredovanju u službi i dobivanju položaja i službe, ali ne na temelju vlastite vrijednosti i nesebičnog uspješnog rada za opće dobro, nego nepotizmom i dodvoravanjem onima o kojima to ovisi

karijes (lat. *caries* trulež, gnijilost) med. truljenje, izjedanje kostiju, najčešće kao posljedica tuberkuloze kostiju

karika (mađ.) prsten, obruč, alka, kolut

karikatura (tal. *caricare* tovariti, opteretiti, caricatura) u književnosti, osobito u likovnim umjetnostima, poglavito u slikarstvu: veoma razvijen način prikazivanja neke osobe, nekog događaja ili predmeta u kojem se karakteristične osobine namjerno toliko preuveličavaju da cjelina, i pored sličnosti, izaziva dojam smiješnoga; pren. nakaza, rugoba, ruglo

karikaturist (tal. *caricare* tovariti, opteretiti) umjetnik koji crta karikature

karikirati (tal. *caricare* teretiti, opteretiti) praviti karikature; unakaziti, nagrditi; preuveličavati određene osobine kod koga ili čega radi ismijavanja; pretovariti; trg. opteretiti nekoga mjenicama

kariogamija (grč. *karyon* orah, jezgra, *gamos* brak) biol. stapanje muške i ženske predjezgre u procesu oplodnje

karioka (prema port. *Carioca* osoba iz Rio de Janeira) vrsta brazilskog suvremenog plesa u 4/4 taktu, sličan rumbi, ali mnogo zanosniji; *Karioke* popularani naziv za nogometnu reprezentaciju Brazila

kariozan (lat. *cariosus*) med. bolestan u kostima; načet, natruo, izjeden (za kosti); šupalj (za zub); usp. karijes

kariran (fr. *carre*) kockast, izrađen u četverokutima (osobito za tkanine)

karirati (fr. *carrer*) praviti, napraviti četvrtastim, u kockama, na kocke, praviti kocke

karitas (lat. *caritas*, tal. *carita*) ljubav, kršćanska ljubav prema bližnjima; poglavito majčinska ljubav (omiljena tema u likovnim umjetnostima: mati okružena djecom koju s puno nježnosti i ljubavi hrani i njeguje)

karitativan (lat. *caritas* ljubav, *caritativus* učinjen iz ljubavi) milostiv, darežljiv, dobrotvoran

karizma (grč. *charisma* milost, dar) dar; u Svetom pismu (1 Kor 12): posebna duhovna nadarenost za neko zvanje ili službu u kršćanskoj općini (govornička, čudotvorna i dr.)

karlica (njem. *Karle*) zdjela; anat. zdjelica na ljudskom kosturu

karlsbadska sol med. sol koja se dobiva isparavanjem mineralne vode poznatog češkog kupališta Karlovy Vary (njem. *Karlsbad*); upotrebljava se kao odlično sredstvo za čišćenje

karma (ind. *karma*) fil. jedna od glavnih dogmi u brahmanizmu, budizmu i đinizmu: apsolutni zakon uzročnosti koji neizbježno prati svijet u svim njegovim pojavnostima (manifestacijama); sva živa bića podložna su zakonu karme: on tjera svijet na ponovno rađanje, život i smrt; svaki, pa i najmanji čin ostavlja za sobom svoj karmični učinak koji čini sudbinu svakog čovjeka onakvom kakvu je zaslužio svojim prethodnim životom

karma-joga (ind. *karma-yoga*) fil. životni sustav po kojem se čovjek usavršava služenjem čovječanstvu djelovanjem, akcijom (nasuprot meditaciji i askezi)

- karmanjola** (fr. carmagnole) 1. po tal. gradu Carmagnoli nazvana francuska revolucionarna pjesma i ples iz 1792., rugalica M. Antoaneti; internacionalna revolucionarna pjesma; 2. kratak kaput iz vremena Francuske revolucije; pren. revolucionar, jakobinac
- karmelićani** katolički prosjački red, osnovan 1156., ženski ogranak 1452.; nazvani po palestinskom brdu Karmelu
- karmen** (lat. carmen) pjesma, osobito: prigodna pjesma (svadbena, pogrebna i dr.); mn. karmine
- karmín** (sansk. krmija, ar. karmez, kermez) jarkocrvena boja; slikarski pigment iz košenile, tj. osušenih tjelašaca jedne vrste ušenaca; crvena tinta; crvena mast za usne itd. (ruž)
- karminativ** (lat. carminativum, carminare grebenati) med. sredstvo protiv napuhnutosti i vjetrova
- karminirati** (fr. carminer) bojiti (ili: obojiti) karminom
- karmoazin** (fr. carmoisi) zagasitocrvena boja, pomalo plavičasta
- karnacija** (lat. carnatio) slik. boja ljudskog tijela; prikazivanje mesa na slici
- kamalan** (lat. caro meso, carnalis) koji je od mesa, mesnat, tjelesni; pren. osjetilan, puten
- karnalist** (lat. carnalis) onaj koji voli jesti meso, mesojed, proždrljivac; pren. pohotljivac; karnalit
- karne** (fr. carnet) trg. priručna knjiga s popisom dužnika i vjerovnika
- karneol** (lat. caro meso gen. carnis) min. vrsta poluprozirnog kalcedona koji ima boju mesa
- karner** (lat. carnarium) prvotno: kosturnica; arhit. mala, okrugla kapela u romaničkom i gotičkom stilu
- karneval** (tal. carnevale, lat. carne vale "zbogom, meso") mesojede, poklade i razna veselja (maškare) koja se u to vrijeme priređuju
- karnificirati** (lat. carnificare) med. pretvoriti u meso; pretvarati se u meso; pren. mučiti
- karnifikacija** (lat. carnificatio) med. omekšavanje (ih: omekšanje) kostiju; pretvaranje u meso, npr. pluća
- karniša** (fr. corniche) zastornica, zavjesnica, prečka iznad prozora za vješanje zastora, zavjese
- karniša** (fr. corniche, tal. cornice, lat. coronis) arhit. vijenac, gornji dio na opšivnici stupova i dr., glavna opšivnica; gornji, kraći dio zavjese iznad prozora ili vrata
- karnivori** (lat. caro meso, vorare jesti) mn. zool. mesojedi, tj. životinje koje se hrane mesom; bot. biljke koje jedu kukce
- karnozan** (lat. carnosus mesnat) med. zgusnut zbog bolesti; bot. tvrd i sočan
- karo** (fr. carreau) crveni četverokut na igraćim kartama
- karoca** v. karuca
- karos** (grč. karos) med. v. karus
- karoserija** (fr. carrosserie) gornji dio kola, osobito automobila (pod, sjedala i krov)
- karota** (lat. daucus carota, fr. carotte, grč. karoton) bot. mrkva; smotuljak duhanskih listova za mrvljenje u burmut
- karotici** (grč. karos) mn. v. karotik
- karotide** (grč. karotides, karoyon uspraviti dubokim i teškim snom, zanijeti, jer se pritiskanjem ovih dviju krvnih žila proizvodi zanos, ošamućenost — Galen) mn. anat. dvije velike vratne arterije, desna i lijeva, koje dolazeći iz aorte, vode krv u mozak
- karotik** (grč. karotikos ošamućujući, koji proizvodi zanos, lat. caroticum) med. sredstvo za uspavlivanje, za omamljivanje; mn. karotici
- karotin** (lat. caucus carota) bot. crvena boja od kromoplasta
- karoza** (grč. karos dubok san, zanos, smrtni san) med. vrtoglavica, boles-

- na želja za spavanjem, snom; usp. karus
- karpit** (mađ.) zastor, zavjesa
- karpolit** (grč. karpos plod, lithos kamen) geol. okamenjen plod
- karpolog** (grč. karpos plod, logos) bot. poznavatelj plodova biljaka, drveća
- karpologija** (grč. karpos plod, logia) bot. znanost o plodovima bilja, drveća
- karpus** (grč. karpos, lat. carpus) anat. ručni zglob ili korijen šake
- karta** (grč. charte, lat. charta) komad krutog, debelog papira; komad krutog papira sa slikom (za igranje); zemljopisna mapa (kopnena, morska, astronomska); podsjetnica; poštansko otvoreno pismo, dopisnica, dopisna karta: jelovnik, račun za jelo \ *jesti a la carte* čit. a la kart (fr.) jesti po jelovniku; *posjedovati nešto per chartam* čit. ... per kartam (lat.) prav. posjedovati nešto na temelju pisane oporuke
- Kartaga** (lat. Carthago, gen. Carthaginis; grč. Karhedon) stari fenički grad na području današnjeg Tunisa; svojedobno najjača pomorska sila na Sredozemlju; 146. pr. n. e. razorena od Rimljana
- kartamin** (ni. carthamus) v. kartamus
- kartamus** (lat. carthamus, hebr. qar-thami) bot. divlji šafran od kojega se dobiva crvena tvar kartamin
- karteča** (tal. cartoccio, fr. cartouche) voj. topovsko zrno napunjeno komadićima željeza, rasprskava se još u topovskoj cijevi
- kartel** (fr. cartel, tal. cartello) udruživanje više poduzeća iste djelatnosti radi zajedničkoga djelovanja (dovodi do monopola)
- kartelski brod** (fr. cartel) ratni brod koji vozi zarobljenike radi razmjene
- kartezijanci** mn. fil. učenici filozofa Cartesiusa (Descartesa), pristaše kartezijanizma
- kartezijanizam** filozofija utemeljitelja novijeg racionalizma i dualizma R. Descartesa (lat. Renatus Cartesius, 1596—1650), oca novije filozofije, i njegovih učenika
- kartidi** (fr. quartidi) u kalendaru Francuske revolucije: četvrti dan jedne dekade
- kartilaginozan** (lat. cartilago hrskavica, cartilagosus) anat. hrskavičav
- kartilago** (lat. cartilago) anat. hrskavica
- kartirati** (fr. carte) zabilježiti, zapisati; unijeti, upisati u kartu; poštanske pošiljke (pakete i si.) poslati s potrebnim uputnicama, teretnim listovima itd.
- kartograf** (fr. carte, grč. grafo) crtač (ili: izrađivač) zemljovida
- kartografija** (fr. carte, grč. grafia) znanost o tome kako se izrađuju zemljovidi, zemljopisni planovi i si.; pravljenje zemljovida, zemljopisnih planova i si.; zbirka zemljovida
- kartogram** (fr. carte, grč. gramma) zemljovid koji pomoću raznih crtica i si. prikazuje statističke odnose u pojedinim zemljama
- kartolina** (tal. cartolina postale) razglednica, poštanska dopisnica
- kartomantija** (fr. carte, grč. manteia) proricanje, gatanje) gledanje u karte, bacanje karata, gatanje (ili: proricanje) iz karata
- kartometrija** (fr. carte, grč. metria) mjerenje po kartama, znanost o mjerenju po planovima, na topografskim i zemljopisnim kartama
- karton** (fr. carton, tal. cartone) kruti i debeli papir; slikarska skica; blok za crtanje; korice od debelog papira (meki povež)
- kartonaža** (fr. cartonnage) pravljenje kartona; povezivanje knjiga kartonom; izrađivanje kutija i dr. predmeta od kartona; radionica u kojoj

se izrađuju predmeti od kartona; prodavaonica predmeta izrađenih od kartona

kartonerija (fr. *cartonnerie*) vještina pravljenja kartona, tvornica kartona; predmeti od kartona

kartonirati (fr. *cartonner*) koričiti, ukoričiti, povezati knjigu kartonom

kartoskop (fr. *carte*, grč. *skopein*) naprava za gledanje malih kinematografskih nizova slika

kartoteka (fr. *carte*, grč. *theke* spremište, kovčeg) mjesto gdje se drže karte; registar karata; u knjižarstvu, bibliotekarstvu (knjižničarstvu), trgovini, administrativnoj struci: uređena zbirka karata na kojima je — po abecednom redu, brojevima ili pojmovima — zapisano ono što može zatrebati (knjige s imenima pisaca i izdavača, adrese i si.)

kartuša (fr. *cartouche*) urezani papir ili karton kao uzorak za bojenje ili krojenje; ukrasi oko naslova, u obliku razmotanog lista papira, na planovima, grbovima i si.; na staroegipatskim spomenicima: eliptične figure ispunjene hijeroglifima; arhitektonski ukras

karunkula (lat. *caruncula* komadić mesa, *caro* meso) med. suzna bradavica, krijestica

karus (grč. *karos*) med. smrtni, dubok san, bolest spavanja u visokom stupnju; *karos*

karusel (fr. *carrousel*, tal. *carosello*) viteška igra na konjima u kojoj natjecatelj pokazuje svoju vještinu jahanja i pogađanja alke; mjesto gdje se odvijaju takva viteška natjecanja na konjima; okretaljka, ringlšpil s drvenim konjima

kasa (lat. *capsa*, tal. *cassa*) blagajna, metalni ormar u kojem se čuva novac, mjesto gde se novac prima i isplaćuje; trg. gotov novac; *in cassa* čit. in kaša (tal.) nalazi se u kasi, tj. u

gotovom novcu; *per cassa* čit. per kasa (tal.) uz plaćanje u gotovom novcu

kasa-saldo (tal. *cassa-saldo*) trg. ostatak nakon zaključivanja blagajne (kase); zaključak stanja blagajne (kase)

kasa-škonto (tal. *cassa-sconto*) trg. odbitak (ili: smanjenje) kupcima i dužnicima kad kupuju za gotovo ili kad plaćaju dug prije roka

kasa-štraca (tal. *cassa-strazza*) trg. pomoćna knjiga u koju se privremeno unose primici i izdaci, da bi se kasnije unijeli u glavnu blagajničku knjigu

kasaba (tur.) gradić

kasacija (fr. *cassation*) otpuštanje iz službe, smjenjivanje s dužnosti, oduzimanje čina; poništenje, npr. neke odsude (pravorijek) i dr.; najviši sud koji donosi konačne odluke o odsudama prvostupanijskih i prizivnih sudova

kasar (tal. *cassero*) podignuti dio palube na krmi, najviši kat broda

kasarna (fr. *caserne*) zgrada u kojoj stalno stanuje vojska, vojarna

kasaštik (njem. *Kassen-stiick*) kazališno djelo, film i si. koji ima mnogo posjetitelja, te donosi dobar prihod

kasatoran (fr. *casser* poništiti) prav. ukidajući, koji ukida, poništavajući, koji poništava, smjenjuje; *kasatorna klauzula* sporedan ugovor koji se dodaje glavnom ugovoru, po kojem se jedna strana ne mora držati ugovora ako druga ne ispunjava njegove odredbe

kaseta (fr. *cassette*, tal. *cassetta*, *cassa* kutijica za novac ili nakit; *magnein* vrpca u zaštitnoj kutiji; fot. plosnata kutija u kojoj se čuvaju filmovi; arhit. udubine kao ukras na stropu

kasetirati (fr. *cassette*) arhit. praviti na stropu udubljenja

kasetofon (fr. *cassetta* kutija, grč. *fone* glas, *zvuk*) teh. uređaj koji reprodu-

- cira zvuk snimljen na magnetofonskoj vrpici smještenoj u kaseti
- kasino** (tal. časa, casino) klub, lokal; igračnica, dvorana za zabave; voj. blagavaonica za časnike
- kasiopij** (prema imenu zvijezda Kasiopeje) kem. element iz reda rijetkih kovina, atomska težina 174,99 tablični broj 71, znak Cp
- kasirati** (tal. cassa, incassare) 1. primiti, naplatiti novac; inkasirati
- kasirati** (tal. cassare, fr. casser) 2. poništiti, proglasiti nevaljanim, npr. neki dokument, oporuku i dr.; lišiti čina (ili: položaja, službe), raščiniti, otpustiti iz službe
- kasiterin** (grč. kassiteros kositar) metalna smjesa čiji je glavni sastojak kositar
- kasiterit** (grč. kassiteros kositar) min. prirodan dioksid kositra, najobičnija kositrena ruda
- kaska** (fr. casque) voj. vrsta kacige
- kaskada** (fr. cascade, šp. cascada, tal. cascata) vodopad, vodoskok; vatromet u obliku vodopada
- kasko** (šp. casco) pom. trup broda; trg. osiguranje broda bez tereta
- kasonada** (fr. cassonade) nepročišćen šećer iz francuskih kolonija; kuhinjski šećer
- kasta** (šp., port. casta, lat. castus čist) stalež, zatvorena društvena skupina
- kastanija** (grč. kastanon, lat. castus čist) stalež, skupina ljudi
- kastanjete** (šp. castanetas, fr. castagnettes) mn. mali i zvonki kolutovi od drveta ih bjelokosti koji se nataknu na prste i udaraju jedni o druge pri plesanju (nazvani zbog sličnosti s prepolovljenim kestenom)
- kastico** (šp. castizo) potomak portugalskih urođenika (kreolaca) i meštika u Južnoj Americi
- kastigacija** (lat. castigatio) kažnjavanje, kazna; prekoravanje, ukor
- kastor** (grč. kastor, lat. castor, sanskr. kasturi) zool. dabar; dabrovo krzno, dabrovina; šešir od dabrove dlake
- Kastor i Poluks** (grč. Kastor, Poludeukes) mit. blizanci spartanskog kralja Tindareja, ih Zeusa, i Lede, nerazdvojna braća koja, pošto su pretvoreni u zvijezde, služe mornarima kao vodiči i zaštitnici; pren. simbol nerazdvojnog prijateljstva; astr. zvijezde "Blizanci" u Zodijaku; usp. Dioskuri
- kastoreum** (lat. castoreum) farm. žučkasta uljasta tekućina u jednoj žlijezdi blizu čmar a kod dabra, opojna mirisa i gorka okusa, služi kao odličan lijek protiv bolesti živaca
- kastorin** (lat. castor) kao svila sjajna tkanina od najbolje španjolske vune; također: pamučni konfekcijski pliš
- kastracija** (lat. castratio) vađenje spolnih žlijezda, škopljenje, štrojenje, jalovljenje
- kastrametacija** (lat. castra logor, oko metari omeđiti) voj. podizanje i uređivanje poljskog logora; vještina podizanja logora
- kastrat** (lat. castrare uštrojiti, castratus) uškopljenik, eunuh
- kastrirati** (lat. castrare) uškopiti, uštrojiti, ujaloviti; izbrisati, izbaciti, smanjiti
- kastrum** (lat. castrum) utvrda, tvrđava, utvrđeni grad; u srednjem vijeku: plemićki dvorac (lat. castrum nobile)
- kasirati** (fr. cacher) kod knjigoveža: oblijepiti papirom, prevući papirom; prilijepiti, staviti na platno, npr. zemljovid; kriti, prikrivati, prešutjeti, zatajiti
- kašmir** (sanskr.- kacmira, fr. cachemir) vrsta fine i mekane tkanine koja se izrađuje od k'ostrijeti kašmirskih koza
- kašpita** (tal. caspita) tako ti svega! do vraga!
- kaštald** (tal. castaldo) upravitelj crkvenog dobra

kaštel (lat. castellum, castrum) dvorac; mala tvrđava, gradić, utvrđeno mjesto

kaštelan (lat. castellanus) upravitelj (ili: nadzornik) dvorca ili tvrđave; upravitelj ili kuhar nekog društvenog lokala; čuvar kuće; nadzornik građevina

kaštigati (lat. castigare) kazniti, kažnjavati; koriti, karati

kašun (tal. cassone) velik sanduk; škri-nja; kasa, blagajna; pren. brod, lađa

kat- (grč. kata) v. kata-

kata- (grč. kata) grčki prijedlog koji se pojavljuje kao predmetak u mnogim složenicama i znanstvenim pojmovima, uglavnom izražava neko kretanje i smjer, obzir, odnos, prilagođenost, sličnost itd.; služi i za tvorbu prijelaznih glagola; pred samoglasnicima: kat- (kat- i kath-)

katadioptričan (grč. kata u katoptričan i dioptričan) opt. koji pripada odbijanju i prelamanju svjetlosti, koji se tiče odbijanja i prelamanja svjetlosti; koji prividno povećava ili približava predmet gledanja (npr. staklo, zrcalo, naočale)

katadioptrika (grč. kata u katoptrika i dioptrika) opt. znanost o pojavama koje se temelje i na odbijanju i na prelamanju svjetlosti

katafalk (tal. catafalco, fr. catafalque) postolje ukrašeno crnim draperijama i dr. na koje se stavlja lijes s mrtvacem, svečani odar

katafonika (grč. kata, fone zvuk) fiz. v. katakustika

katafora (grč. katafora san sa zanosom) med. dubok bolesnički san, bolesna želja za spavanjem

katafrakt (grč. katafratto oklopim, katafraktos oklopljen) prsni oklop; med. zavoj za prebijena rebra

katagma (grč. katagma) med. prijelom kosti

katagrafologija (grč. katagrafo opišem, opisujem, logia) znanost o opisivanju lijekova

katahreza (grč. katachresis) loša uporaba; ret. pogreška u uporabi figura, bilo da je samo jedna figura nelogična i netočna, ili da su dvije figure loše povezane, npr.: "Na troje je voj-sku razdvojio", "Kliče Arap iz grla bijela" itd.

kataklaza (grč. kata-klaoslomim; savijeni) med. lomljenje kostiju; grč očnih vjeđa

kataklizma (grč. kataklysmos poplava, potop) velika elementarna nepogoda; katastrofa, nesreća, propast

katakombe (lat. catacumbae, tal. catacomba) mn. podzemni hodnici, dugi ponegdje i više kilometara, u koje su se pokapali prvi kršćani (u Rimu, Napulju, Jeruzalemu, Sirakuzi)

kataksa (grč. kataxis prelamanje) med. prijelom kosti

katakustika (grč. kata, akustike) fiz. znanost o odbijanju zvuka; katafonika

katal (tur.) ubojstvo

katalekte (grč. kata-lego uračunam, ubrojim, ubrajam) mn. zbirka odlomaka ili kraćih pjesama (npr. Vergilijevih); nepotpuni ostaci djela starih klasičnih pisaca

katalektičan (grč. kata-lego prestanem, završim, katalektikos koji prestaje) nepotpun, krnj; *katalektičan stih* poet. stih kod kojega je posljednja stopa kraća za jedan ili više slogova (supr. akatalektičan)

katalepsija (grč. katalepsis) med. obamrlost, ukočenost, grčenje, bolest spavanja; zadržavanje tijela i udova u svakom, pa i najnezgodnijem danom položaju (zbog hipnotičnog stanja i kod nekih duševnih bolesnika)

kataleptičan (grč. kataleptikos) ukočen, obamro; usp. katalepsija

- katalitičan** (grč. kata-lyo) otapajući, koji otapa; kem. koji ima svojstvo da djeluje katalizom, tj. da otapa druga tijela samim dodiranjem ne spajajući se s njima
- kataliza** (grč. katalysis) otapanje; kem. ubrzavanje jedne reakcije jednostavnom prisutnošću jedne tvari (katalizatora), koja pritom ne pretrpi nikakvu stalnu promjenu (na katalizi se zasniva oksidacija sumporne kiseline pomoću platine ili željeznog oksida, zatim katatipija i dr.)
- katalizator** (grč. kata-lyo otapam) kem. supstanca koja ima svojstvo ubrzavanja kemijskih procesa ili ih uzrokuje na znatno nižoj temperaturi od one na kojoj bi se ti procesi sami sobom izvršili; usp. kataliza
- katalo** zool. križanac između domaćeg goveda i bizona
- katalog** (grč. katalogos) popis, osobito umjetničkih i znanstvenih zbirki, ili popis knjiga javnih ili privatnih knjižnica, antikvarijata i izdavačkih poduzeća
- katalogirati** (grč. katalogos) v. katalogizirati
- katalogizirati** (grč. katalogos) unijeti (ili: unositi) u popis, u katalog; katalogirati
- katalotičan** (grč. kat-aloo smrvim) med. koji uklanja ožiljke, modrice
- katamenije** (grč. katamenios mjesečni)
• mn. med. mjesečno pranje kod žena, menstruacija
- katanac** (tal. catena lanac) lokot, zasun
- katapazma** (grč. katapasma, kata-passo pospem, posipam) med. prašak za posipavanje i sušenje rana
- katapepsija** (grč. kata-pesso probavim) med. probavljanje, potpuna probava hrane u želucu
- katapeptičan** (grč. kata-pesso probavim) med. koji se tiče probave, koji pomaže i olakšava probavu, probavili
- katapirin** (grč. kata, pyr vatra, oganj) med. lijek protiv groznice, glavobolje i dr.
- kataplazma** (grč. kataplasma namažano, premazano, kata-plasso namažem) med. gusta kaša od raznih vrsta brašna ili od ukuhanih trava (upotrebljava se, u obliku zavoja, kao sredstvo za održavanje vlage na ranama, oteklinama i drugim bolesnim mjestima)
- kataplazmirati** (grč. kata-plasso namažem) med. stavljati na bolesna mjesta obloge od guste kaše; usp. kataplazma
- katapleksija** (grč. kataplexis) med. ukočenost tijela zbog kapi: kočenje čeljusti, lica i dr.; pren. uplašenost, utučenost
- kataptoza** (grč. kataptosis pad) med. v. epilepsija
- katapult** (grč. katapeltes, lat. catapulta) naprava za bacanje kamenja, strijela ili kopalja u grčkoj i rimskoj vojsci
- katarr** (grč. katarrus slijevanje, katarreo slijevam se) med. upala sluznice nekog organa (nosa, ždrijela, grkljana, dušnika, uha, mjehura, crijeva, pluća i dr.) zbog prehlade ili mjesnog (lokalnog) podražaja praćeno izlučivanjem sluzi; hunjavica, prehlada
- katarrakt** (grč. katarraktes vodopad, lat. cataracta) vodopad, brzac; med. замуćenost očne leće, siva ili bijela mrežnica, katarakta; teh. sprava za reguliranje rada parnih strojeva
- katarkta** (grč.) med. v. pod katarakt
- katarktičan** (grč. katarraktes) med. s bijelom mrenom u očima, bolest od katarakta
- katarralan** *katarralna groznica* groznica praćena izlučivanjem sluzi; kataričan
- katareksa** (grč. katarrexix) jako trganje, čupanje; med. žestok proljev

katareuma (grč. katar-rheo slijevam se) med. izlučivanje sluzi, izbacivanje sluzi, sluzotok

katareusa (grč. katharos čist) današnji službeni grčki književni jezik koji se temelji na starogrčkom klasičnom iz 5. i 4. st. pr. n. e.

kataričan (grč. katar-rheo slijevam se) med. v. kataralan

katarizam (grč. kathairo čistim) čišćenje jezika; v. purizam

katarka (grč. katartios) jarbol

katartici (grč. kathartikos za čišćenje) mn. med. sredstva za čišćenje crijeva

katartika (grč. kathartikos za čišćenje) fil. znanost, teorija o čišćenju duše, vještina moralnog očišćavanja

katartister (grč. katartister) kir. instrument za namještanje prelomljenih ili iščašenih kostiju

katartiza (grč. katartisis uređenje, uljepšavanje) med. v. katartizam

katartizam (grč. katartismos uzglobljenje, učašenje) med. namještanje prelomljene ili iščašene kosti; katartiza

katarza (grč. katharsis) med. čišćenje, pražnjenje crijeva; fil. moralno čišćenje i uzdizanje duše iznad svih tjelesnih, osjetilnih strasti i prljavština (prema Aristotelu cilj tragedije)

katasarka (grč. kata, sarx meso) med. v. anasarka

katasheza (grč. kataschesis) med. dobra, povoljna tjelesna građa

katastaltici (grč. katastaltikos prikladan za zaustavljanje, za sprječavanje, katastello zaustavljam, sprječavam) mn. med. sredstva za zaustavljanje krvi

katastar (lat. catastrum) državna ustanova za istraživanje čistog prihoda od zemljišta i utvrđivanje poreza na zemlju; zadatak katastra je prikupljanje potrebnog materijala za procjenu i pripremanje osnove za sastav zemljišnih knjiga, gruntovnica

katastaza (grč. katastasis) poet. dramski dio u kojem zaplet, započet u epitazi, dolazi do vrhunca dok se, u katastrofi, potpuno ne rasplete; ret. dio govora u kojem se izlaže tema za raspravljanje; med. stanje, sastav

katastrirati (lat. catastrum) unijeti (ili: unositi, uvoditi, uvesti, upisati, upisivati) u katastar

katastrofa (grč. katastrofe) preokret, prevrat, obrat, odlučan trenutak; u drami: odlučan događaj koji dovodi do razrješenja zapleta (usp. epistaza i katastaza); svaki odlučujući, posebice nesretan obrat; težak (ih: nesretan) događaj, propast

katastrofizam (grč. katastrofe prevrat, preokret; propast) teorija po kojoj su neke geološke i biološke pojave bile uzrokovane katastrofama, ili naglim i silnim poremećajima u prirodi, u Zemljinoj kori

katataza (grč. katateino istežem, katastasis uzglobljenje istežanjem) med. namještanje prijeloma kosti

katatipija (grč. kata, typos otisak) med. fotografski postupak, utemeljen na katalizi, pri pravljenju kopija s negativa i bez utjecaja svjetlosti

katatonija (grč. katatonos manje napregnut nego što bi trebao biti) med. duševna bolest praćena povremenom melankolijom, potpunom nepokretljivošću, grčevima, raznim halucinacijama, suludim idejama i si.

katedra (grč. kathedra stolac) stolac, učiteljev stol; uzvišeno mjesto s naslonom za prsa s kojega nastavnik drži predavanja; biskupski, papinski stolac; pren. znanstveni predmet na sveučilištu (katedra kroatistike, polonistike itd.); *ex cathedra* čit. eks katedra (lat.) na način onoga koji govori službeno, s autoritetom

katedrala (grč. kathedra stolac) glavna, stolna crkva, crkva sa sjedištem biskupa odnosno nadbiskupa

katedralan (grč. kathedra stolac) koji se tiče biskupske vlasti, stolni

kateget (grč. kathegetes) voda, učitelj, odgajatelj

kategoričan (grč. kategorikos koji tvrdi) koji tvrdi bezuvjetno, bezuvjetan, odlučan, određen, točan, jasan; fil. *kategoričan sud* log. sud u kojem se jednom subjektu jednostavno nešto pridaje ili nijeće

kategorički imperativ fil. imperativ dužnosti koji je njemački filozof Kant ovako postavio: Djeluj tako da načelo tvoje volje u svako doba istodobno može vrijediti kao načelo općeg zakonodavstva; usp. imperativ

kategorija (grč. kategoria) odsjek, vrsta, rod, klasa, red, skupina; fil. najopćenitiji pomovi bez kojih se ništa ne može zamisliti, a da se ne bi moglo podrediti pod jedan od tih najopćenitijih pojmova (tvar, vrijeme, prostor gibanje, bitnost, uzročnost, jedinstvo itd.)

kategorizirati (grč. kategoreo) urediti, uređivati, dijeliti po vrstama (ili: rodovima, strukama), razvrstati, razvrstavati, srediti, sređivati

katehet(a) (grč. kat-echetes nastavnik, učitelj) vjeroučitelj koji poučava putem pitanja i odgovora; učitelj vjeronauka

katehetika (grč. kat-echeo usmeno poučavam) vještina vjerskog poučavanja u obliku pitanja i odgovora; metodičko upućivanje i uvođenje u ovu vještinu

kateheza (grč. katechesis usmena nastava) poučavanje; u kršćanskom vjeronauku: poučavanje u obliku pitanja i odgovora; poučavanje onih koji žele prijeći na kršćanstvo

katekizacija (lat. catechisatio) poučavanje u vjeri u obliku pitanja i odgovora

katekizam (grč. katechismos) svaki kratak i jezgrovit udžbenik neke zna-

nosti ili umjetnosti; udžbenik o osnovama kršćanske vjere, napisan u obliku pitanja i odgovora

katekizirati (grč. katechizo) poučavati u vjeri u obliku pitanja i odgovora

katenaran (lat. catenarius) lančast, u obliku lanaca

katenarija (lat. catena lanac, catenaria) mat. krivulja koju tvori lanac ih konopac podjednake gustoće koji slobodno visi o dvjema stalnim točkama koje nisu u istoj okomitosti, vertikalnoj liniji

katencija (lat. catenatio) vezanje lancem; spajanje, pripajanje

katenuhiran (lat. catenula lančić) sastavljen od lančića

kateretici (grč. kathairetikos prikladan za slabljenje) mn. sredstva za slabljenje, umrtvljivanje; sredstva za ubijanje; sredstva za izjedanje

katereza (grč. kathairesis smanjivanje, mršavljenje) med. klonulost, slabost, utučenost

kateta (grč. kathete uspravnica, uspravna crta, kathiemi spuštam) geom. stranica u pravokutnom trokutu koja s drugom stranicom toga trokuta zatvara kut od 90°; usp. hipotenuza

kateter (grč. katheter ono što se spušta) med. valjkasta cijev od kaučuka ili kovine koja se uvlači kroz mokraćnu cijev u mokraćni mjehur radi umjetnog ispuštanja zadržane mokraće; upotrebljava se i za unošenje lijekova u tijelo

kateterizam (grč. katheter) med. ispuštanje zadržane mokraće uvlačenjem katetera u mokraćni mjehur

kateterizirati (grč. katheter) ispuštati zadržanu mokraćnu pomoću katetera

katetometar (grč. kathete okomica, okomita crta, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje razlike u visini dviju točaka, osobito malih razlika razina tekućih stupova u cijevima;

također: naprava za mjerenje lubanje

katgut (engl. catgut) kir. konac, nekada izrađivan od mačjeg crijeva (engl. cat = mačka) kojim kirurzi podvezuju krvne žile

kathipnija (grč. kata, hypnos san) med. veoma tvrd san, dubok san

katil (tur.) krvnik, ubojica

katilinizam stvaranje zavjera, zavjereničke spletke i intrige (po L. S. Katilini, tvorcu opasne zavjere usmjerene protiv Senata u starome Rimu, a koju je otkrio i spriječio Ciceron)

kation (grč. kation ono što silazi, silazeće, katiennai silaziti) fiz. elektropozitivan element koji se u elektrokemijskoj razgradnji razvija na katodi, pozitivno nabijen ion

katirati (fr. catir) valjati i prešati sukna da bi dobila veću čvrstoću i sjajnost

katoda (grč. kathodos put nadolje) fiz. 1. put kojim električna struja napušta elektrolit i prelazi u negativan pol; točka, mjesto ili površina u dodiru s negativnim polom; 2. negativna elektroda

katodne zrake fiz. pri električnom pražnjenju u cijevi u kojoj tlak padne na nekoliko stotih milimetara žive svijetleći stup odvoji se od katode pri čemu iz katode izlaze plavičaste zrake koje se zovu *katodne*; one se prostiru pravocrtno dok ne udare o anodu ili stakleni zid, pri čemu staklo fluorescira zelenkasto; usp. katoda

katodofon (grč. kathodos put naniže, fone zvuk) vrsta mikrofona za zvučni film i radio kod kojega ionizirani zrak služi kao vodič struje između slabo zagrijane svijetle katode i anode

katoha (grč. katoche ukočenost) med. krutost, ukočenost udova; tvrdo spanjanje pri otvorenim očima

katolicizam v. katoličanstvo

katoličanstvo (grč. kata, holos cio, katholikos) shvaćanje i tumačenje kršćanstva u duhu Rimokatoličke crkve; rimokatohčka vjera

katolički (grč. kata, holos cio, katholikos opći, cjelinski) opći, općevažeci; pravi, pravovjerni; koji se tiče Rimokatoličke crkve, koji pripada Rimokatoličkoj crkvi, papinski

katolik (grč. kata, holos cio, katholikos opći, cjelinski) 1. kršćanin koji svoje crkveno vjerovanje smatra kao jedino pravo i obvezno, pravovjerni kršćanin; 2. pristaša (ih: član) Rimokatoličke crkve

katolikon (grč. kata, holos cio, katholikon opće) nešto opće; osobito: opći rječnik, rječnik cjelokupnog znanja; opći lijek, tj. lijek koji treba liječiti sve bolesti

katolizirati (grč. kata, holos cio, opći) prevesti (ili: prevoditi) na rimokatoličku vjeru, pokatoliti

Katon (lat. Cato) glasoviti rimski državnik, nepomirljivi protivnik Kartage, velik rodoljub i strog moralist (234—149 pr. n. e.); pren. ozbiljan mudrac, strog i neumoljiv sudac u moralnim pitanjima

katoptrika (grč. kat-optron zrcalo) opt. znanost o odbijanju svjetlosti; anakamptika

katoptromantija (grč. kat-optron zrcalo, manteia proricanje) proricanje iz zrcala

katorga (rus., grč. katergon djelo, rad) robija, prisilan rad, kuluk

katoterici (grč. katoterikos koji čisti) mn. med. sredstva, lijekovi za čišćenje

katren (fr. quatrain) poet. strofa od četiri stiha, četvorostih

katun (ar. kyton, tal. cotone pamuk, engl. cotton) vrsta krute i sjajne pamučne tkanine, obično sa šarama, s uzorcima

- Katzelmacher** čit. kacmaher (njem.) nekada: pogrdan izraz za Talijana ili talijanaša
- Katzenmusik** čit. kacnmuzik (njem.) "mačja dernjava", vika koja se nekom priređuje za javnu porugu
- kauboj** (engl. cowboy) kravar, govedar, pastir na konju na zapadu SAD-a
- kaucija** (lat. cautio) jamstvo, jamčevina, određena svota novca položena na ime jamstva za nekoga ili za sebe, zalog; *realna kaucija* (lat. cautio realis) prav. osiguranje dobara
- kaucirati** (lat. cautio) položiti kauciju (jamčevinu)
- kauč** (eng. couch postelja, ležaj) suvremeni krevet s malim naslonom te može poslužiti i za sjedenje
- kaučuk** (fr. caoutchouc) guma koja se dobiva od mliječnog soka nekih tropskih južnoameričkih, afričkih i indijskih biljaka, osobito od drveta ficus elastica; riječ je uzeta iz jezika brazilskih Indijanaca (cahuchu)
- kaudalan** (lat. caudalis, cauda rep) zool. koji pripada repu, repni
- kaudiljo** (šp. caudillo vođa, poglavica, titula španjolskog diktatora generala Franca
- kauledon** (grč. kaulos stabljika) med. poprečan prijelom kosti
- kaulescentan** (lat. caulis stabljika zeljastih biljaka) bot. koji utječe na stvaranje stabla, koji stvara stablo
- kaulikul(us)** (lat. cauliculus) arhit. cvjetno stablo na glavi korintskih stupova
- kaulom** (lat. caulis stablo) bot. svaka stabljici slična tvorevina na biljci (za razliku od lišća, korijena i dr.)
- kauma** (grč. kauma vrućina, žar) med. jaka vatra, groznična vatra
- kaunt** (engl. count) u Engleskoj: naziv za "grofa" koji nije Englez, za razliku od erla, engleskog grofa
- kaur** (ar. gavur) nevjernik, muslimanski naziv za kršćanina; kaurin
- kauri-puž** (engl. cowrie) zool. vrsta morskog puža, tzv. "poruclanski puž"; živi u Indijanskom oceanu
- kaurma** (tur. kavurma) drob; jelo od droba
- kaustici** (grč. kaustikos izjedajući, koji izjeda) mn. sredstva za izjedanje; kaustična sredstva
- kausticitet** (lat. causticitas) izjedenost, moć (ili: svojstvo) izjedanja; pren. zajedljivost, podsmješljivost
- kaustičan** (grč. kaustikos) izjedajući, koji izjeda; pren. zajedljiv, satiričan; *kaustična krivulja (linija)* fiz. krivulja koju oblikuju svjetlosne zrake koje je odbila ili prelomila neka zakrivljena površina; kem. *kaustična soda* spoj natrija, vodika i kisika (NaHO)
- kaustičnost** v. kausticitet
- kaustika** (grč. kaustikos izjedajući) vještina izjedanja pomoću kaustičnih sredstava; također: znanost o kaustičnim krivuljama (v. pod kaustičan)
- kautela** (lat. cautela) prav. mjera opreza, odredba ugovora kojoj je cilj osiguranje od moguće štete
- kautelarna jurisprudencija** dio praktične pravne znanosti koji se bavi mjerama za osiguranje od moguće štete
- kauterij** (grč. kauterion) med. sredstvo za izjedanje, za površinsko spaljivanje tkiva radi liječenja; kovina pomoću koje se vrši kauterizacija
- kauterizacija** (lat. cauterisatio) med. spaljivanje rane radi sprječavanja daljnjeg procesa, otvaranje rane pomoću izjedajućih kemijskih sredstava, usijane kovine ili iskri električne struje visokog napona
- kauterizirati** (lat. cauterisare) med. liječiti pomoću površinskog izjedanja ili spaljivanja tkiva
- kauza** (lat. causa) uzrok, razlog, povod, pobuda: pravna stvar, pravno pitanje, sporno pitanje, parnica; *in causa*

čit. in kauza (lat.) prav. u spornoj stvari

kauzalan (lat. causalis) uzročan, uzročni; *kauzalna konjunkcija* gram. uzročni veznik; *kauzalna* ili *uzročna rečenica* zavisna rečenica kojom se izriče uzrok radnje u glavnoj rečenici, npr. Pobijedili smo jer smo bolji

kauzalitet (lat. causalitas) fil. uzročnost, uzročna veza, odnos između uzroka i posljedice; *princip kauzaliteta* glasi: svaka promjena mora imati i svoj uzrok

kauzalni neksus (lat. causa uzrok, causalis uzročni, nexus veza) prav. u kaznenim djelima: uzročna veza između kaznenog djela koje je počinio izvršitelj i štetnih posljedica koje su zbog tog djela nastale; dok se ne utvrdi ta veza, smatra se da ne postoji ni kaznena odgovornost

kauzalno-genetičan (lat. causa uzrok, grč. genesis postanak) koji izlaže uzroke razvoja, koji se temelji na uzrocima razvoja

kauzativan (lat. causativus) uzročan; *kauzativni glagoli* gram. glagoli koji izriču uzrok neke radnje, uzročni, faktitivni glagoli (npr. *crveniti*, *crvenim* je kauzativan — znači: činim nešto crvenim — prema glagolu *crvenjeti*, *crvenim* koji znači: postajem crven)

kauzator (lat. causator) počinitelj, tvorac

kava (ar. kahva, fr. cafe, engl. coffee, njem. Kaffee) drvo podrijetlom iz Etiopije, raste u Arabiji, Indiji i ostalim tropskim krajevima; sjemenka toga drveta; poznato i omiljeno piće od samljevenih prženih sjemenki toga drveta

kavacija (lat. cavatio pravljenje nečega šupljim) grad. kopanje podruma

kavaleta (tal. cavalletta) glaz. v. kabaleta

kavaleto (tal. cavalletto "konjic") drveni konj za vježbanje u skakanju na konju i preko konja (usp. voltigiranje); slikarski nogari, štafelaj

kavalir (fr. cavalier, tal. cavaliere) konjanik, jahač; pratitelj, udvarač nekoj dami; čovjek uslužan i podašan (osobito u novcu), otmjen čovjek, fin gospodin

kavalirski (fr. cavalierement) pril. viteški; ljubazno, uslužno susretljivo; plemenito, uglađeno; otvoreno, neusiljeno, slobodno

kavalkada (fr. cavalcade) svečana povorka na konjima; sjajna povorka ili skupina konjanika; šetnja na konjima

kavalke (fr. cavalquet) voj. marš konjice; sviranje truba pri ulasku konjice u neki grad

kavata (lat. cavus šupalj) 2. svod; grad. temelji na crkvenom svodu

kavata (tal. cavata, cavare) 1. glaz. mala, laka i jednostavna pjesma (za razliku od raskošne operne arije); trg. iznos mjenice prema tečaju; prodaja mjeničnog pisma za gotov novac

kavatina (tal. cavatina) glaz. kratko i jednostavno glazbeno djelo za pjevanje bez ikakvih ukrasa i bez uobičajenih ponavljanja kod napjeva; usp. kavata 1.

kavaz (tur.) pratitelj ili počasni stražar stranih diplomatskih predstavnika u Turskoj i viših državnih činovnika uopće; stražar, policajac

kaverna (lat. caverna) šupljina, otvor; pećina, špilja; podrum; med. šupljina u plućima koja je nastala zbog raspadanja tkiva, osobito kod tuberkuloze, a ponekad i zbog apscesa i gangrene

kavernozan (lat. cavernosus) pun šupljina; šupljikav, šupljikast, spužvast; *kavernozna respiracija* med. šupljinsko disanje

kaveta (fr. cavette) fort. mali utvrđeni opkop između dva veća

kavijar (tatar., fr. caviar, tal. saviare, tur. haviar) usoljena ikra od jesetre, morune i drugih riba, osobito iz Volge i Kaspijskog jezera

kavilacija (lat. cavillatio) zadirkivanje, podsmjehivanje; pravljenje sofizama, govorenje u sofizmima

kavirati (lat. cavere) čuvati se; jamčiti; pri mačevanju: izbjegavati protivnikov udarac odbijanjem njegovog mača udarcem odozdo i izmicanjem tijela; trg. naplatiti (mjenicu)

kavitet (lat. cavus šupalj, cavitas) šupljina, osobito u ljudskom tijelu (glavi, prsna i trbušna šupljina)

kavkaski koji pripada Kavkazu, koji potječe s Kavkaza; *kavkaska rasa* bijela ili indoatlantska rasa kojoj pripada većina stanovnika Europe, jugozapadne Azije, Indije i Sjeverne Amerike

kavul (tal. cavolo) kupus; kelj

kavun (tur.) dinja

kazak (fr. casaque, tal. casacca) 2. kratak putnički ili jahački kaput

kazak (rus.) 1. sluga odjeven u kozačku nošnju; kozački ples

kazamat (lat. časa madida vlažna koliba, fr. casemate, tal. casamatta) voj. podzemni odjel na svodove u tvrđavi koji je siguran od pušanih zrna; na ratnim brodovima: oklopljena prostorija za smještaj topova i municije; podzemno skladište; pren. podzemni zatvor, tamnica

kazein (lat. caseus sir) kem. vrsta bjelancevine koja se nalazi u mlijeku i koja se pri usiravanju, pod utjecajem kiseline, izdvaja

kazeken (fr. casaquin) vrsta gornjeg kaputa; vrsta ženske haljine

kazimir (sanskrit. kacmira, fr. casimir, cachmir, engl. casemere) laka, tanka, naborana vunena tkanina, vrsta plusukna; fina i meka tkanina od

kostrijeti kašmirske koze; usp. kašmir

kazualan (lat. casualis, fr. casuel) slučajan, koji ovisi o slučaju, neizvjestan; sporedan, neredovit

kazualije (lat. casualia) mn. slučajnosti; slučajne pojave; neredoviti (ili: sporedni, nepredviđeni, slučajni) prihodi ili rashodi

kazualist (lat. casus) fil. pristaša kazualizma

kazualitet (lat. casualitas) slučajnost

kazualizam (lat. casus slučaj) fil. teorija o slučajnosti, tj. shvaćanje da u svijetu sve nastaje slučajno

kazuar (malaj. cassuwari, suwari) zool. vrsta velike australske i istočnoindijske ptice slične noju

kazuar (malaj. kassuvvaris) zool. vrsta ptice trkačice, slična noju

kazuist (lat. casus slučaj, fr. casuiste) znalac u rješavanju raznih, osobito dvojbenih pitanja savjesti; poznavatelj teških i zamršenih pravnih slučajeva; usp. kazuistika

kazuistika (lat. casus slučaj) fil. teorija o sukobima između različitih tendencija, interesa i si.; vještina rješavanja raznih pitanja savjesti; mudro i umješno raspravljanje i snalaženje u teškim pravnim pitanjima; općenito: vještina pronalaženja pomirljivog, srednjeg puta: pren. lukavost, domišljatost

kazuizam (lat. casus slučaj) fil. v. kazualizam

kazus (lat. casus slučaj, času) slučaj, zasebna činjenica; *in času* čit. in kazu (lat.) prav. u slučaju; *in praesenti času* čit. in prezenti kazu (lat.) u sadašnjem slučaju, u danom slučaju

kažolirati (fr. cajoler) laskati, umiljavati se

ke (fr. queue, lat. cauda rep) red, povorka ljudi koji čekaju na red (npr. ispred kaz. blagajne i si); ograđen prostor pred blagajnom, da bi se iz-

bjegla gužva; biljarski štap, tak; glaz. držak na violini
kebar (njem. Kafer kukac) zool. hrušt (vrsta kukca)
kebl (engl. cable) mjera za konac u Sjever. Americi = oko 220 m
keč (engl. catch) glaz. kompozicija komične pjesme u stilu fuga, osobito omiljena u Engleskoj
keder (njem. Koder) 1. vrsta ribice (pogodna kao mamac); 2. u obućarstvu: koža u cipeli na koju je pričvršćena peta
kedi (engl. caddy, caddie) šport, pomoćnik kod golfa (nosi tobolac s potreputinama za igru)
kediv (perz. hhidiv) titula bivšeg egipatskog viceraja; vladar, knez, veličanstvo
kefalagra (grč. kefalargia, atički za kefalalgia, kefale glava, algos bol) med. uložni, giht glave
kefaleja (grč. kefale) med. jaka, teška glavobolja
kefalgija (grč. kefale glava, algos bol) med. bol glave, glavobolja
kefalici (grč. kefale) mn. med. sredstva, lijekovi za jačanje glave
kefalitis (grč. kefale) med. upala glave, mozga
kefalocentričan (grč. kefale glava, lat. centrum središte) fil. koji se nalazi u glavi, koji postoji samo u glavi
kefalodinija (grč. kefale, odyne bol) med. glavobolja
kefalometar (grč. kefale glava, metron mjera, mjerilo) glavomjer, sprava za mjerenje glave novorođenčadi
kefalopodi (grč. kefale, pus gen. podos noga) mn. zool. glavonošci, životinje iz reda mekušaca, najsavršeniji mekušci
kefaloskopija (grč. kefale, skopeo gledam, promatram) med. ispitivanje glave, pregled glave
kefalotripsija (grč. kefale, tripsis trenje, tribo taren, satrem) med. lom-

ljenje, razbijanje glave mrtvog djeteta u utrobi roditelja u slučajevima teškog porođaja

kefir (tatar.) pjenušavi, gusti mliječni napitak od kravljeg mlijeka i kefirskih zrna ili kefirskih gljivica, ugodna i svjež mirisa i okusa, otkrili ga kavkaski Tatari; upotrebljava se i kao sredstvo protiv slabokrvnosti, bljedoće i kroničnih plućnih bolesti
kegla (njem. Kegel) čunj koji treba srušiti u kuglanju

Keine Rose ohne Dornen čit. kaj ne roze one dornen (njem.) Nijedna ruža nije bez trnja

kej (fr. quai, engl. quay) zid pokraj riječne ili morske obale, podzidana obala; mjesto u luci za utovar i istovar robe: ulica pokraj obale, put između vode i kuća; željeznički peron

kekez (tur.) homoseksualac

keks (eng. cake, cakes) mn. engleski dvopek, sitni suhi kolačići koji se posebno jedu uz čaj

keler-mjenica (njem. Keller-wechsel) trg. lažna mjenica, na kojoj su potpisi trasanta, akceptanta i indosanta izmišljeni, budući da te osobe ne postoje, a samo je potpis posljednjeg indosanta istinit, i on nema namjeru izvući se iz obveze, nego samo doći za neko vrijeme do novca; fingirana mjenica

kelimei šhadet (ar.) dvije glavne osnove islamske vjere: vjerovanje u jedinstvo Božje i poslanstvo Muhammedovo

kelner (lat. cellarius podrumar, njem. Kellner) kavanski momak koji poslužuje goste jelima i pićima, konobar

kelneraj (njem. Kellnererei) pregrađen prostor u krčmama i gostionicama u kojem se nalaze čaše, boce, piće i dr.

kelnska voda (njem. Kolnisches Wasser) v. kolonjska voda

kelologija (grč. kele kila, bruh, logia) med. znanost o kili (bruhu)

kelotom (grč. kele kila, bruh, tome rezanje) kir. nož kojim se operira kila

kelotomija (grč. kele kila, tome rezanje) kir. operacija kile

Kelti (grč. Keltói, lat. Celtae) mn. staro indoeuropsko pleme u zap. Europi (osobito u Galiji, Španjolskoj i Britaniji) koje se većim dijelom izmiješalo s Germanima

kemalisti pristaše negdašnjeg predsjednika Turske Republike Mustafe Kemala Atatiirka; usp. kemalizam

kemalizam političke, ekonomske, socijalne i kulturne reforme Kemala Atatiirka (1881—1938), vode turskog naroda i obnovitelja turske države koji je, za nešto više od 10 godina, od Turske, nekadašnjeg "bolesnika na Bosporu" i sinonima zaostalosti, napravio državu budućnosti

kemi- (grč. cheo, chemeia) predmetak u složenicama sa značenjem: kemija, kemijski

kemičar (grč. chemeia) onaj koji se bavi kemijom, koji proučava kemiju

kemiglifija (grč. chemeia, glyfo izdubem, režem) izradba klišeja nagrižanjem dušičnom kiselinom

kemigrafija (grč. chemeia, grafo crtam) izrada reljefa pomoću dušične kiseline u cinku, bakru ili mesingu; = cinkografija

kemigrafirati (grč. chemeia, grafo crtam, slikam) kemijskim putem izrađivati crteže, slike, arabeske i dr.

kemija (grč. cheo lijevam, chemeia) znanost koja se bavi promjenama u tvari, tj. pojavama pri kojima se i tvar tijela kao takvih mijenja, i zakonima po kojima se te promjene događaju; *organska kemija* bavi se ugljikovim spojevima (naziv iz vremena kad se mislilo da organski spojevi mogu nastati samo utjecajem tzv. "životne snage" u biljnim i životinjskim organizmima)

kemijatrija (grč. chemeia, iatreia liječenje) liječenje po kemijskim načelima

kemijski (grč. chemeia) koji se tiče kemije ili u nju spada; *kemijska tehnologija* znanstveno opisivanje različitih grana kem. tehnike koje govori o kem. preradbi sirovina, njihovoj uporabi, trgovini i si.; *kemijski efekt* spajanje atoma i stvaranje novih molekula; *kemijski proces* zbivanje koje se vrši pri spajanju kemijskih elemenata ili pri razgradnji spojeva na elemente; *kemijski rat* rat u kojem se upotrebljavaju kao borbeno sredstvo bojni otrovi; *kemijski spojevi* tijela koja se mogu razgraditi na svoje elemente

kemikalije (grč. chemeia) mn. kemijski proizvodi, kemijski artikli

kemiluminiscencija (grč. chemeia, lat. luminiscentia) fiz. svijetljenje uvjetovano kemijskim zbivanjima (procesima)

kemitipija (grč. chemeia, typos otisak, slika) pretvaranje radiranih i nagriženih metalnih ploča kemijskim sredstvima u reljefne ploče

kemizam (grč. chemeia) opći naziv za sve kemijske pojave u prirodi; sposobnost (npr. svjetlosti) izazivanja kemijskih promjena, kemijskih zbivanja; fil. shvaćanje prema kojem je priroda nastala kemijskim procesom (zbivanjem)

kemoterapija (grč. chemeia, therapeia liječenje) liječenje bolesti kemijskim sredstvima

kemotropizam (grč. chemeia, tropos okret, trepo okrećem) biol. v. pod tropizam

kemurgija (grč. chemeia kemija, ergon djelo) znanost koja proučava kako iz poljoprivrednih proizvoda dobiti industrijske proizvode (npr. umjetnu gumu, platno, pluto, vunu, boje, eksplozive i dr.)

kenangija (grč. kenos prazan, angos posuda) med. praznoća krvnih žila, slabokrvnost

kenesteza (grč. koinos zajednički, opći, aisthesis osjećaj) psih. opći osjećaj postojanja koji potječe od ukupnosti tjelesnih dojmova; životni osjećaj

kengur (urod. gangaruh) zool. klokan, australski tobolčar, sisavac, biljojed, dugih i snažnih stražnjih nogu koje mu služe za skakanje i obranu, te s kratkim, slabim prednjim nogama, nerazvijene mlade ženka nosi u tobolcu; meso mu se jede, a krzno je važan trg. artikl

kenhriti (grč. kenchros proso) mn. min. kamenje čija su zrnca slična prosu

kenhroiti min. v. kenhriti

kenobij (grč. koinobion, koinos zajednički, opći, bios život) samostan

kenobit (grč. koinos zajednički, opći, bioo živim) onaj koji živi u samostanu, redovnik; pren. usamljenik, pustinjač

kenofobija (grč. kenon prazno, prazan prostor, fobein plašiti se) med. strah od velikih praznih prostora (trgova, poljana i si.)

kenogeneza (grč. kenos prazan, genesis postanak) zool. odstupanje od palingeneza u ontogenetskom razvoju; uzrok prilagođavanja vrste novim uvjetima za individualni razvoj, razvoj koji ne odgovara zakonima života jednog organizma

kenologija (grč. koinos zajednički, logia) dogovor, vijećanje; vijećanje liječnika o stanju bolesnika, liječnički konzilij

kenotaf (grč. ken-tafion) prazna grobnica (bez mrtvaca) kakve su Grci gradili u čast pokojnicima poginulim u ratu ili na moru kojima se nije znalo za grob; počasni spomenik

kenoza (grč. kenosis) med. ispražnjavanje, čišćenje

kenozoik (grč. kainos nov, zoon životinja) geol. v. kenozojski period

kenozojska formacija geol. v. kenozojski period

kenozojski (grč. kainos nov, zoon životinja) koji je iz trećeg velikog geološkog doba, koji pripada trećem velikom geološkom dobu, koji obuhvaća tercijarno i kvaternarno doba, koji sadrži životinjske ostatke novijeg doba

kenozojski period geol. najmlađe Zemljine formacije (tj. tercijar, diluvij, aluvij); kenozojska formacija

Kentaur (grč. Kentauros) mit. čudovište — pola čovjek, a pola konj

kep (engl. cape, njem. Kappe, lat. cappa) mod. dug ženski proljetni ogrtač bez rukava

kepec (tur. kepaze smiješna pojava, osoba) patuljak, čovjek vrlo niskog rasta

kepenak (mađ. kopenyeg) kabanica

kepotaf (grč. kepos vrt, tafos grob) nadgrobni spomenik oko kojega je napravljen vrtić

keramika (grč. keramike) lončarstvo, izradba posuda i dr. predmeta od gline pečenjem; lončarija, lončarski proizvodi

keramografija (grč. keramos lončarska glina, grafia) slikanje na glinenim posudama, osobito na vazama, kod starih Grka

keramografika (grč. keramos lončarska glina, grafike) v. keramografija

keratektomija (grč. keras rog, ek-temno izrežem) med. operativno uklanjanje rožnice oka

keratijaza (grč. keras) med. orožnjela izraslina na tijelu

keratin (grč. keras rog) fiziol. rožnina, bjelančevinasta tvar, supstanca u rogovima, pokožici, noktima i dlakama

keratitis (grč. keras rog) med. upala rožnice oka

- keratogeneza** (grč. keras, genesis postanak, oblikovanje) stvaranje roga, orožnjavanje
- keratoidi** (grč. keras rog, eidos oblik) mn. geol. rogu slične okamine
- keratoliti** (grč. keras rog, lithos kamen) mn. geol. okamenjeni rogovi
- keratomi** (grč. keras) mn. med. smeđe ili crvenkastosmeđe bradavice, obično u veličini leće, pojavljuju se na čovjeku nakon četrdesete godine života
- keratoplastika** (grč. keras, plastike) med. oblikovanje rožnastog dijela kože umjetnim putem; zamjena neprozirnog dijela rožnice prozirnim
- keratoskop** (grč. keras, skopein gledati, promatrati) med. naprava za ispitivanje krivulja rožnice i utvrđivanje njihovih nepravilnosti
- keratoskopija** (grč. keras rog, skopein) med. ispitivanje rožnice pomoću keratioskopa
- keratotom** (grč. keras, temno režem) med. instrument za probadanje ih prorezivanje rožnice
- keratotomija** (grč. keras rog, temno) med. probadanje rožnice, prorezivanje rožnice
- keratoza** (grč. keras) med. kožna bolest koja se sastoji u hipertrofiji rožnastog dijela pokožice
- keraunofobija** (grč. keraunos grom, munja, fobeomai bojim se) med. strah od sijevanja i grmljavine
- keraunometar** (grč. keraunos grom, metron mjera, mjerilo) naprava za mjerenje jačine munje i oluje
- keraunoskopij** (grč. keraunos grom, skopein gledati, promatrati) mjesto s kojega se promatra grmljavina; stroj za proizvodnje grmljavine na pozoruicamt.
- keraunoskopija** (grč. keraunos grom, skopein gledati, promatrati) gatanje po oluji, nepogodi, munji
- Kerber** (grč. Kerberos) 1. mit. troglavi pas s repom i glavom zmaja, čuvao je ulaz u podzemni svijet i na ulazače mahao repom, ali nikoga nije pustio van; pren. grub i neljubazan vratar; 2. astr. zvijezde koje sada spada u Herkul
- kerbila** (njem. Korblein) košarica
- kere** (grč. Keres) mn. mit. starogrčke božice smrti i sudbine, osobito nasilne smrti
- Kerempuh** (mađ. kerek okrugao, poh trbuh) hrvatska varijanta pučkog šaljivčine; simbol obješenjaštva
- kerenština** sustav slabe i labave uprave, šuplji govori, paradiranje rodoljubljem i besplodna politika (po A. F. Kerenskom, prvom predsjedniku ruske vlade nakon odstupanja cara Nikole II. 1917.)
- keriktika** (grč. keryx glasnik, objavljivač) vještina propovijedanja; homiletika
- kermes** (engl. kermess) zabava, obično dobrotovorna, koja se priređuje u prirodi; crkveni god, proštenje
- kerner** (njem. Korner) teh. svrdlo kojim se počinje bušenje rupa
- kerografija** (grč. keros vosak, grafia) slikanje voskom, slikanje u vosku
- keroidan** (grč. keros vosak, eidos oblik) voščast, sličan vosku
- keromantija** (grč. keros, manteia proricanje) gatanje u vosak
- keroplastika** (grč. keros, plastike) pravljenje voštanih figura
- kerozin** (grč. keros vosak) svijetleća tvar koja se dobiva od američkog petroleja
- kerubin** (hebr.) u kršćanskoj Crkvi: anđeo, nadljudsko biće s dječiom glavom i krilima koje se nalazi uz Božja
- keson** (fr. caisson) kolski sanduk na boku, ispod sjedala; pom. sanac na stražnjem dijelu lađe; metalni sanduk koji se spušta u vodu da bi se mogli kopati pod vodom temelji i zi-

- dati stupovi za mostove, uređen za radnike da bi mogli raditi pod visokim tlakom zraka bez štete za zdravlje
- kesten** (lat. *Castania sativa*) bot. listopadno drvo i njegov plod iz porodice bukava
- keš** (engl. cash) gotovina blagajne, isplata u gotovu; *cash and carry* čit. keš end kerī (engl.) plati pa nosi
- kg** kratica za kilogram
- Kibela** grčko-lidijska božica prirode i kulture
- kibic** (njem. Kiebitz) radoznao promatrač i savjetnik nekog igrača pri igri (karata); radoznao promatrač uopće
- kibicirati** (njem. kiebitzen) promatrati sa zadovoljstvom druge pri kartanju; radoznalo promatrati uopće
- kibitka** (rus., ar. kubbāt) šator od koža ili kore drveta nomadskih Kalmika i Kirgiza u Rusiji; polupokrivena ruska putnička kola ili saonice
- kibla** (njem. Kiibel) kabao (osobito u zatvorima gdje služi za vršenje nužde)
- kibomantija** (grč. kybos kocka, manteia proricanje) proricanje iz kocaka, gatanje u kocke
- kič** (njem. Kitsch iz engl. sketch skica) neukusni nazoviumjetnički proizvod, neukusno djelo bez umjetničke vrijednosti, umjetničko smeće; šund
- kid** (engl.) štavljena jareća koža
- kiema** (grč. kyema) biol. zametak, embrio
- kiema** (grč. kyema) med. trudnoća, bremenitost
- kienognoza** (grč. kyesis trudnoća, gnosis poznavanje) med. poznavanje (ili: utvrđivanje) trudnoće
- kieza** (grč. kyesis) med. trudnoća
- kieziologija** (grč. kyesis, logia) med. znanost o trudnoći
- kifom** (grč. kyfoma grba) med. v. kifoza
- kifoza** (grč. kyfos grba) med. iskrivljenost kralježnice (kičme) unatrag, grbavost, grba; usp. lordoza, sholioza
- kijanizacija** natapanje drveta u otopeni živinog sublimata, vitriola bakra i dr. radi zaštite od truljenja
- kijanometar** (grč. kyanos tamnoplav, metron mjerilo) instrument za mjerenje jakosti nebeskog plavetnila; cijanometar
- kik** (engl. kick) šport, u nogometu: udarac
- kiker** (engl. kicker) šport, nogometaš, član nogometnog kluba
- Kiklop** (grč. Kyklops mit. mitski div na Siciliji, s jednim okom na čelu; *Kiklopi*, kod Homera: prastari narod divova na Siciliji)
- kiklja** (njem. Kittel) suknja
- kiks** (njem. Kickser, engl. kick) glaz. pogrešan ton puhačkog instrumenta; pren. pogreška
- kila** (grč. chiloī tisuću) v. kilogram
- kilar** (grč. chiloī, lat. area) mjera za površinu = 1000 ara = 100.000 m²; kiliar
- kilasa** (fr. culasse) voj. stražnji dio topa, ležište topa; donji dio briljanta
- kilenc** (mađ. kilencz) broj devet — u prostačkom jeziku zamjena za penis
- kiler** (njem. Kiihler) naprava za hlađenje pri destilaciji i kod automobila, hladnjak
- kiliar** (grč. chiloī, lat. area) v. kilar
- kilistika** (grč. kylistikos koji pripada valjanju, vješt u valjanju) vještina hodanja na rukama i stajanja na glavi
- kilka** (rus.) zool. ruska srdela, cijenjena zbog veoma ukusnog mesa
- kilo-** (grč. chiloī tisuću) 1. u složenim nazivima metarskog sustava mjera i težina, kao i električnih jedinica = tisućstruki broj jedinice uz koju stoji, npr. kilovat, kilogram, kilometar itd.
- kilodžul** (grč. chiloī, engl. joule) fiz. tisuću džula
- kilogram** (grč. chiloī, gramma) 1000 grama

kilogramkalorija v. kalorija

kilogramometar (grč. chiloī, gramma, metron) fiz. jedinica rada u tehničkom ili gravitacijskom (težinskom) mjernom sustavu, rad koji se izvrši kada se 1 kg podigne na visinu od jednog metra

kilolitra (grč. chiloī, litra) tisuću litara

kilometar (grč. chiloī, metron) duljina od 1000 metara

kilometraž (grč. chiloī, metron) mjerenje u kilometrima; obilježavanje kilometara; računanje po kilometrima, nagrada po prijednom kilometru

kilote (fr. culotte) mn. kratke hlače; kratke gaće; ženske gaćice

kilovat (grč. chiloī, engl. watt) = 1000 vata = 1,36 konjske snage; *kilovatsat* = 1000 vat-sati

kiloza (grč. kyllos kriv, iskrivljen) med. iskrivljenost, uzetost udova i, kao posljedica toga, njihanje pri hodu

kilt (engl.) muška kratka suknjica škotskih brđana, dio škotske narodne nošnje

kima (grč. kyma) arhit. valoviti dio glave stupa

kimografija (grč. kymaino uzbibavam se, grafia) med. mjerenje i grafičko prikazivanje krvnog tlaka

kimografion (grč. kymaino uzbibavam se, grafo pišem) med. naprava pomoću koje se mjeri i grafički prikazuje krvni tlak

kimono (jap.) muška i ženska gornja haljina kod Japanaca sa širokim rukavima (prenesena i popularna u Europi i Amreici)

kina-kora farm. kora južnoameričkog kina-drвета, jednog od najvažnijih lijekova protiv groznice; *kina-korijen* se ne dobiva od ovoga drveta, nego od perzijske biljke kina-smilaks; peruanska kora

kinderbet (njem. Kind dijete, Bett krevet) dječji krevetić

kinderspil (njem. Kind dijete, Spiel igra) "dječja igra", ono što se može lako izvesti

kined (grč. kinaidos) pasivni homoseksualac, protuprirodan bludnik

kinedija (grč. kinaidia neprirodna pohota) homoseksualizam, pederastija, protuprirodan blud

kinefot (grč. kineo krećem, pokrećem, fos gen. fotos svjetlost) naprava za gledanje malih kinematografskih slika, poredanih na ploči u krugu ili vijugavo, spiralno, sličan kartoskopu

kinema (grč. kinema pokret, kretanje) v. kinematograf

kinematika (grč. kinema pokret, kretanje) znanost o zakonima gibanja tijela bez obzira na sile i mase koje to kretanje proizvode; *primijenjena kinematika* dio kinematike koji se bavi mehanizmima gibanja; usp. kinetika

kinematograf (grč. kinema kretanje, grafein pisati) 1. uređaj za snimanje i reproduciranje predmeta koji se kreću, izumljen 1895., posebna vrsta fotografskog aparata koji u sekundi pravi oko 20 snimaka; 2. dvorana u kojoj se prikazuju i gledaju filmske snimke; kinetograf, kinetoskop

kinematogram (grč. kinema kretanje, gramma slika) niz živih, kinematografskih slika

kineskop (grč. kineo krećem, skopeo gledam) naprava sa stereoskopskim slikama koje se okreću

kinestetični osjećaji psih. osobiti osjećaji kretanja, napetosti i napregnutosti snage

kine ta (fr. cunette, lat. cunae) voj. odvodni kanal u sredini suhog tvrđavskog rova

kinetička energija fiz. energija gibanja, tj. sposobnost jednog tijela da svojim gibanjem izvrši rad, energija gibanja (supr. potencijalna energija ili energija položaja)

kinetičke vještine mimičke vještine
kinetika (grč. kinetikos pokretan, koji pokreće) fiz. dio dinamike koji istražuje odnose između gibanja tijela i sila koje djeluju na njih (supr. statika)

kinetofon (grč. kinetos pokretljiv, pomičan, fone zvuk, ton) Edisonov izum: kombinacija kinematografa i gramofona pri kojoj radnju na shci prate odgovarajuće riječi, preteča zvučnog filma

kinetograf (grč. kinetos pokretljiv, pomičan, grafo pišem) v. kinematograf

kinetoskop (grč. kinetos pokretljiv, pomičan, skopein gledati, pogledati) v. kinematograf

kineza (grč. kinesis) kretanje

kinezijatrika (grč. kinesis kretanje, iatrike liječništvo) liječenje (ili: osnaživanje) tijela pomoću kretanja, gimnastike

kineziometrija (grč. kinesis kretanje, metria) vještina mjerenja kretanja

kinezioneuroza (grč. kinesis kretanje, neuron živac) med. živčana bolest sustava za kretanje

kinezioterapija (grč. kinesis kretanje, therapeia liječenje) liječenje pomoću kretanja, gimnastike

King, Luther Martin (1929—1968) borac za ravnopravnost Crnaca u Sjedinjenim Američkim Državama; dobitnik Nobelove nagrade za mir 1964.; poginuo kao žrtva atentata u Memphisu

King-Kong ime golemog majmuna iz istoimenog filma (snimljeno više verzija)

kinidin (peruan. quina) kem. smolasti sastojak kore kininskog drveta, po kem. sastavu sličan kininu; upotrebljava se kao lijek kod živčanih poremećaja srca

kinin (peruan. quina) farm. osebujan alkaloid, sol koja se dobiva od kore

kininskog drveta, odlično sredstvo protiv groznice

kininizacija (lat. cininisatio) med. opća uporaba kinina kao sredstva za zaštitu od bolesti, osobito u malaričnim krajevima

kino (grč. kineo krećem) kraći izraz za kinematograf

kinofobija (grč. kyon pas, fobos strah) med. bolesni strah od pasa

kinoidin (peruan. quina, grč. eidos) kem. gorak i bez mirisa proizvod koji se, kao uzgredan, dobiva pri pripremi kinina; upotrebljava se i kao lijek protiv groznice

kinologija (grč. kyon gen. kynos pas, logia) znanost o psima i o psećim rasama

kinoreksija (grč. kyon pas, orexis težnja, prohtjev, žudnja) med. vučja glad, pasja glad, neodoljiva žudnja za jelom

kinoteka (grč. kineo krećem, theke kutija, sanduk; spremište) zbirka filmova, filmski arhiv; zgrada u kojoj se nalazi ovakva zbirka

kinpaki (njem. Kinnbacke) donja čeljust (osobito svinjska, u mesarskom jeziku)

kinteron (šp. quinteron) "petina crnca": potomak Europljanina i kvarteronke; usp. kvarteroni

kiotorija (grč. kyos zametak, foreo nosim) med. nošenje, vrijeme trudnoće, trajanje trudnoće

kionitis (grč. kion otečena resa) med. upala resice

kionofaranks (grč. kion, faranx klisura) med. rascjep resice

kionoptoza (grč. kion. resica, ptosis pad) med. spadnutost resice, spuštenost

kiosk (tur. kiuşk, pers. kuşk) sjenica, vrtna kućica za odmor; kućica za prodavanje neke robe na ulici (novina, časopisa, duhana itd.)

- kiotrofija** (grč. kyos zametak, trofe prehrana) med. prehranjivanje zametka u maternici
- kir** (grč. kyrios) gospodin, gospodar (posebice kao sastavni dio osobnog imena)
- kiraet** (ar.) kod muslimana: čitanje, recitiranje Kur'ana
- kiraethana** (tur.) čitaonica
- kirasir** (fr. cuirassier) voj. nekada: teški oklopljeni konjanik u nekim zemljama
- kirenaici** mn. fil. pristaše Sokratovog učenika Aristipa iz Kirene koji su hedonizam (načelo zadovoljstva) smatrah najvišim dobrom
- kireta** (fr. curette, curer) med. strugačica, posebna žlica na dugačkom dršku za čišćenje maternice
- kiretaža** (fr. curetage) med. čišćenje maternice pomoću kirete
- Kirgizi** mn. nomadski narod tursko-tatarskog plemena, živi po srednjoazijskim stepama
- kiri** (fr. Curie) fiz. jedinica za mjerenje radioaktivnosti
- kirije elejson** (grč. Kyrie eleison) Gospodine, smiluj se! (početak katoličkih litanija)
- kiriologija** (grč. kyrios glavni, odlučujući, logia) pravo značenje, stvarno značenje, pravi smisao
- kiriološki** (grč. kyrios, logos) pril. što treba razumjeti u pravom smislu; u pravom izrazu; prirodno predočeno, prirodno prikazano
- Kirka** (grč. Kirke) mit. glasovita grčka čarobnica koja je pretvarala ljude u životinje, poznata po tome što je kod sebe zadržavala Odiseja kad se vraćao iz Troje (Homerova "Odiseja"); pren. opasna ljubavnica; astr. ime jednog asteroida otkrivenog 1855.
- kirner** (njem. Korner) v. kerner
- kirtoma** (grč. kyrtoma) med. oteklina
- kirurg** (grč. cheirurgis ruka, cheir, ergon djelo) med. liječnik koji se bavi kirurgijom, liječnik koji obavlja operacije
- kirurgija** (grč. cheirurgia) med. liječenje koje se vrši rukama, tj. operativnim putem
- kirurški** (grč. cheirurgikos) kirurški, koji se tiče kirurgije
- kirzocela** (grč. kirsos, kele kila, bruh) med. kila, bruh vena, proširenost sjemenne vene
- kirzofalmija** (grč. kirsos, ophthalmos oko) med. upala očiju s proširenjem vena
- kirzomfalus** (grč. pucanje ili proširenje krvne žile, kirsos pupak) med. proširenost trbušne vene
- kirzotomija** (grč. kirsos, tome rezanje) med. rezanje vene, odvajanje vene rezanjem
- kirzus** (grč. kirsos) med. proširenje vene
- kisa** (grč. kissa) gađenje na obična jela i bolestan prohtjev za neobičnim jelima kod trudnica; kita
- kismet** (tur.) sudbina, udes, ono što je sudbina svakome unaprijed odredila
- kismis** (ind.) vrsta istočnoind. katuna
- kisoida** (grč. kissos bršljan, eidos oblik) mat. crta bršljanastog lista, krivulja trećeg stupnja
- kista** (grč. kystis mjehur) anat. mokraćni mjehur; med. okruglasta i šuplja oteklina s kašastim ili tekućim sadržajem
- kistalgija** (grč. kystis mokraćni mjehur, algos bol) med. bol u mokraćnom mjehuru; kistodinija
- kističan** (grč. kystis mjehur) prid. koji se tiče mokraćnog mjehura; mjehurast
- kistitis** (grč. kysthos stidnica) 2. med. upala usmine (na ženskom spolnom organu)
- kistocela** (grč. kystis, kele) med. kila (bruh) mokraćnog mjehura
- kistodinija** (grč. kystis, odyne bol) med. v. kistalgija

kistolit (grč. kystis, lithos kamen) med. kamen u mokraćnom mjehuru
kistom (grč. kystis mjehur) med. izraslina podijeljena na više šupljina s tekućim ili hladetinastim sadržajem
kistopatija (grč. kystis, pathos bol, bolest) med. bolest mokraćnog mjehura
kistoskop (grč. kystis, skopeo promatram, gledam) med. sprava (ili: zrcalo) za pregled mokraćnog mjehura
kistoskopija (grč. kystis mjehur, skopeo) med. pregled mokraćnog mjehura kistoskopom
kistotom (grč. kystis, tome rezanje) med. nož za prorezivanje mokraćnog mjehura
kistotomija (grč. kystis, tome rezanje) med. operativno otvaranje, prorezivanje mokraćnog mjehura
kit (njem. Kitt) meka, tjestasta tvar, supstanca koja se, nakon uporabe, stvrdnjava; služi za pričvršćivanje čvrstih tijela (npr. prozorskih okana)
kita (grč. kitta) med. v. kisa
kitab (ar.) knjiga, pismo; Kur'an, čitab
kitaj (ar.) trg. vrsta kineske svilene ili pamučne tkanine; u Češkoj: vrsta finog katuna
kitara (grč. kithara) glaz. v. gitara
kitati (njem. kitten) spojiti, spajati kitom
kitatka (rus.) vrsta kineske pamučne tkanine
kitnkes (n. Quitten-kase) suh pekmez od dunja
kiveta (fr. cuvette) umivaonik; posuda za hvatanje kišnice s krova; unutarnji poklopac džepnog ili ručnog sata
kivi zool. ptica trkačica s dugim i tankim kljunom, potpuno zakržljanim krilima i repom te dlakastim perjem, živi u Novom Zelandu
kivlaža (fr. cuvelage) podgrađivanje, oblaganje okna daskama; uvođenje metalne cijevi u arteški zdenac
kizjak (rus.) gorivo od sušene govede balege

klabo (fr. clabaud) lajalo, lajavac; vrsta lovačkih pasa klempavih ušiju
klafrazi (njem. klaffen lajati) brbljati, blebetati, ogovarati
klajnbirger (njem. klein malen, Biirger građanin) malograđanin, čovjek zatartjelih pogleda, gledišta
klajster (njem. Kleister) u postolarstvu: ljepilo od brašna, škrobno ljepilo
klak (fr. claque) pljuska; potplaćeni pljeskači (u kazalištu); šešir (cilindar) na sklapanje
klaker (fr. claqueur) plaćeni pljeskač; usp. klak
klamer (njem. Klammer) spajalica, spojnica, kvačica za spine
klamfa (njem. Klampfe) u graditeljstvu: željezna kuka koja služi za spajanje većih predmeta
klan (kelt.) 1. u Škotskoj: bratstvo čiji su članovi vjerovali da potječu od jednog osnivača, tako da je starješina bratstva imao nad njima neku vrstu patrijarhalne vlasti (klansko uređenje ukinuto je 1745.); 2. etn. naziv za bratstvo čiji se članovi smatraju krvnim srođnicima te, prema **tome**, ne sklapaju između sebe brakove, osvećuju se zajedničkom neprijatelju i dr.; pren. skupina ljudi **povezanih** zajedničkim interesima
klarifikacija (lat. clarificatio) bistrenje, pročišćavanje (neke tekućine); prav. objašnjenje, izviđanje
klarina (tal. clarino) glaz. truba
klarinet (fr. clarinette) glaz. drveni puhački instrument, vrsta flaute; napravljen oko 1700.
klarinetist (fr. clarinette) svirač klarineta
klarirati (lat. clarare) razjasniti; obaviti carinski postupak pri dolasku ili odlasku broda; osloboditi robu pošto se udovolji svim carinskim obvezama
klasa (lat. classis razred) bot. zool. 1. razred, skupina; 2. u sociološkom

smislu: skupina ljudi istih društvenih i ekonomskih interesa; 3. vrsta; razred, učionica, odjel; voj. obveznici kojima iste godine pada rok služnja; šport, izvrstan igrač

klaser (lat. *classis* razred) u filateliji: posebna knjiga za umetanje i čuvanje maraka i duplikata maraka

klasici (lat. *classici*) mn. u starom Rimu: građani prve klase, prvog staleža; kasnije: istaknuti pisci grčke i rimske starine; u suvremenim književnostima: pisci koji su pisali ugledajući se na starogrčke i rimske pisce, ili oni čija djela imaju osobitu vrijednost; jed. klasik

klasicitet (lat. *classis*) ono što je primjerno, uzorno, nedostižno, npr. stil

klasicizam (lat. *classis*) smjer u novijoj književnosti i arhitekturi čija je glavna odlika ugledanje na slična djela klasične starine i renesanse; supr. romantizam

klasičan (lat. *classicus*) koji se odnosi na klasike ili potječe od klasika, antički; uzoran, odličan, prvorazredan; *klasični jezici* grčki i latinski jezik

klasična književnost književnost starih Grka i Rimljana; u širem smislu: ono što je u nekoj književnosti najbolje, prvorazredno

klasična starina vrijeme starih Grka i Rimljana

klasificirati (lat. *classificare*) razvrstati, razvrstavati, podijeliti na vrste, skupine, redove i dr.; ocijeniti (učenike)

klasifikacija (lat. *classificatio*) podjela, raspored, razvrstavanje; *logička klasifikacija* podjela opsega jednog pojma, tj. podjela toga pojma na one pojmove koje on sobom obuhvaća, npr. pojam paralelograma dijeli se na: kvadrat, pravokutnik, romb i romboid

klasik (lat. *classicus*) v. klasici

klasirati (fr. *classer*, lat. *classis*) razvrstati, razvrstavati, dijeliti ili podijeliti na redove, vrste itd.; odrediti vrijednost, red, rang, klasu

klasna svijest cjelokupan pogled na svijet nekog društvenog staleža do kojega je došao i u kojem je odgajan na temelju svoga političko-ekonomskog položaja i općih uvjeta života

klasni porez neposredni porez pri kojem se porezni obveznici razvrstavaju u određene klase, prema vanjskim oznakama (socijalni položaj itd.) i prema tome se različito oporezuju

klastične stijene (grč. *klasis* lomljenje, razbijanje) sedimentne stijene koje se sastoje od čestica nastalih kemijskim ili mehaničkim razaranjem starijih stijena

klaun (engl. *clown*, lat. *colonus* seljak, budala) šaljivac na staroengleskoj pozornici (ono što je Hansvurst kod Nijemaca); danas: komedijaš, lakrdijaš u cirkusu

klaustar (lat. *claustrum*) samostan, "zatvoreno mjesto"; u kat. samostanima: unutrašnje dvorište okruženo trijemovima s arkadama

klaustrofobija (lat. *claudere* zatvoriti, grč. *fobos* strah) strah od zatvorenih prostora

klauza (lat. *clausa*, *clausum*, *claudere* zaključati, zatvoriti) prebivalište, koliba; redovnikova ili pustinjakova sobica; tjesnac, klanac; naprava za valjanje stabala s planina u doline

klauzula (lat. *clausula*) prav. uvjet koji ograničava, odredba, točka, članak (ugovora, zakona); ret. glaz. zaključak jednog perioda; *sine clausula* čit. sine klauzula (lat.) bez ograničenja

klauzura (lat. *claudere* zaključati, zatvoriti, *clausura* zatvor, brava) zatvaranje; uhićenje, hapšenje; samostanska usamljenost; pisani zadatak na završnim državnim ispitima koji se

- radi pod nadzorom članova ispitne komisije (u zatvorenoj sobi)
- klavesen** (fr. clavecin) glaz. prvotni tip glasovira; klavesin
- klavičembalo** (tal. clavicembalo) glaz. v. klavikord
- klavijatura** (lat. clavis ključ) glaz. sve tipke, red i raspored tipki na glasoviru i orguljama; tipkovnica, tastatura
- klavikord** (grč. harpazo zgrabim, uhvatim, chorde žica) glaz. zavinut glasovir fortepiano (kod Engleza)
- klavikord** (lat. clavis, grč. chorde žica), stariji, glasoviru sličan glazbeni instrument
- klavikula** (lat. clavicula ključič) anat. ključna kost, ključnica
- klavikularan** (lat. clavicula ključič, clavicularis) anat. ključnični, koji se tiče ključne kosti
- klavir** (lat. claviarium, fr. clavier) glaz. glasovir, najvažniji instrument s tipkama i žicama kod kojega opseg tonova iznosi šest i pol do sedam oktava
- klavis** (lat. clavis) ključ: glaz. tipka kod orgulja i glasovira; notni ključ, znak kojim se obilježava ton nota; *filološki klavis* jezični ključ, iječnik, npr. *Clavis Homerica* rječnik s tumačenjem Homerovih riječi
- klefte** (grč. kleptes) mn. hajduci koji su se, kad su Turci pokorili Grčku, povukli u planine sjeverne i srednje Grčke i odatle se borili za oslobođenje svoje domovine; klepte
- kleidagra** (grč. kleis ključna kost, kleidos napadaj) kostobolja ključne kosti, ključnice
- kleidomantija** (grč. kleis ključ, manteia proricanje) proricanje po ključevima, gatanje u ključeve
- Kleopatra** (68—30 pr. n. e.) egipatska vladarica, ljubavnica Cezara i Marka Antonija
- kleplovati** (njem. kloppein) u ženskom ručnom radu: plesti čipku drvenim štapićima (iglama)
- klepsidra** (grč. klepsydra, klepto skrivam, hydor voda) starinski vodeni sat sličan pješčanom satu
- klepte** (grč. kleptes) mn. v. klefte
- kleptolagnija** (grč. klepto kradem, lagneia blud, uspaljenost) med. seksualno uživanje koje kod nekih ljudi uzrokuje izvršena krađa
- kleptomani** (grč. klepto kradem, mania pomama, ludilo) osoba opterećena bolesnim i neodoljivim nagonom za krađom
- kleptomanija** (grč. klepto, mania) med. bolestan i neodoljiv nagon za krađom kod psihopata, epileptičara, malomunih i histeričnih osoba
- kler** (fr. clerc, grč. kleros duhovništvo, svećenstvo) svećenik, duhovnik; svećenstvo; učen čovjek (po tome što su se, u srednjem vijeku, svećenici gotovo jedini bavili znanošću); pisar (odvjetnički, državni itd.)
- kler** (grč. kleros, lat. clerus) svećenički stalež, svećenstvo
- klerik** (grč. kleros) svećenik, duhovnik; pisac, znanstvenik
- klerikalac** (grč. kleros) pristaša svećenstva i klerikalizma
- klerikalan** (grč. kleros) svećenički, koji pripada svećeničkom staležu; koji u radu strogo vodi računa o interesima crkve i svećenstva (ultramontan)
- klerikalizam** (grč. kleros) politički i ideološki sustav katoličkog ultramontanskog svećenstva koje u svim svojim postupcima i javnom radu vodi prije svega računa o interesima Kat. crkve i svoga staleža
- klerikat** (lat. clericatus) svećenički stalež, svećenstvo
- klerofašizam** (grč. kleros svećenstvo, tal. fascismo) moralna i fizička suradnja i sprega crkvenih i fašistič-

- kih krugova, povezivanje klerikalizma i fašizma
- klerogamija** (grč. kleros, gamia ženidba, udaja) svećenički brak
- klerokracija** (grč. kleros, kratia vladavina, vlast) vladavina svećeničkog staleža, vladavina, utjecaj i moć klerikalaca
- kleromantija** (grč. kleros kocka, ždrijeb, manteia) proricanje iz kocaka ili danih brojeva
- klijent** (lat. cliens gen. clientis "onaj koji se odziva" svom zaštitniku, grč. klyo čujem, slušam) štićenik; osoba koja se povjerala odvjetniku kako bi joj on štitio interese; med. bolesnik, pacijent; trg. mušterija, kupac
- klijentela** (lat. clientela) štićenici, klijenti odvjetnika; bolesnici, pacijenti liječnika; kupci, mušterije trgovca
- klika** (fr. clique) društvo za spletkarenje ili varanje, međusobno pomaganje nečasnim sredstvima, bagra, fajta
- klima** (grč. klima nagib, predio zemlje, klino naginjem) podneblje, stanje (ili okolnosti, prilike) nekog predjela, kraja, područja u odnosu prema pretežitim pojavama kao što su temperatura, vlaga itd., osobito ukoliko to utječe na životinjski i biljni život
- klimaks** (grč. klimax ljestve, stuba) penjanje; poet. pojačavanje izraza, nizanje sličnih pojmova uzlaznim redom, nizanje pojmova od slabijih prema jačima
- klimakteričan** (grč. klimakterikos stupanjski) *klimakterične godine* kritične, "opasne" godine (kod žena doba kad im se spolne funkcije počnu gasiti, između 45—55, a kod muškaraca između 50—60 godine); također: svaka sedma godina u ljudskom životu, kad se u tijelu zbivaju osjetne promjene
- klimakterij** (grč. klimakter stupanj, ljestvna prečaga) med. razdoblje u životu žene kad joj prestaje menstruacija; pren. opasna ili prekretna godina u ljudskom životu
- klimatika** (grč. klima) znanost o utjecaju klime, podneblja, na tijelo
- klimatografija** (grč. klima, grafo) opisivanje klime
- klimatologija** (grč. klima, logia) znanost o klimi (dio fizičkog zemljopisa)
- klimatoterapija** (grč. klima, therapeia liječenje) liječenje utjecajem klimatskih prilika
- klimatske bolesti** bolesti koje uglavnom, posredno ili neposredno, izaziva klima (toplina, vlažnost, vjetar, nadmorska visina itd.); pretežito su tropske prirode, javljaju se u žarkom pojasu
- klimatski** (grč. klima) koji se odnosi na klimu, koji je u vezi s klimom
- klimazona** (grč. klima, zone pojas) geol. područje s određenom klimom (o kojoj ovisi stvaranje zemlje)
- klimentica** jedan od naziva za ćirilicu (po njezinu tvorcu Klimentu)
- klimprati** (njem. klimpern) udarati po glasoviru, tj. loše svirati
- klinč** (engl. clinch) šport, u boksanju, šakanju: položaj kad se natjecatelj nasloni na protivnika ili se uhvati za njega i na taj način ga sprječava u udaranju
- kliničar** (grč. kline postelja, krevet) med. nastavnik u klinici; student koji posjećuje kliniku radi učenja
- klinički** (grč. klinikos koji leži bolestan u postelji) koji se tiče liječenja bolesnika vezanih za postelju; *klinički institut* ustanova za proučavanje bolesti i liječenje bolesnika
- klinika** (grč. klinikos koji leži bolestan u postelji, krevetu, kline postelja, krevet) med. poučavanje u praktičnoj medicini na samim bolesnicima; zavod u kojem se daju takve pouke studentima medicine; *stacionarna klinika* bolnica čiji bolesnici služe i kao nastavni materijal; *poliklinika* zavod

u koji dolaze bolesnici radi savjeta; *ambulatorna klinika* posjet bolesnicima u njihovim privatnim stanicama (posebice od strane mladih liječnika), liječenje bolesnika koji ne leže u postelji

klinka (šatr.) djevojčica

klinkeri (engl. clinker) mn. šport, trkački čamci preklapne grade

klinoidan (grč. kline krevet, postelja, eidos oblik) posteljast, krevetast, u obliku postelje, sedla (kost)

klinologija (grč. kline krevet, postelja) med. znanost o najboljem i najsvrhovitijem načinu njege i liječenja bolesnika

klinometar (grč. klinein nagnuti, nagibati, metron mjera, mjerilo) rudarski instrument za mjerenje nagibnog kuta brdskih slojeva

klinoskop (grč. klino nagnem, skopeo promatram) rudarski instrument koji pokazuje odstupa li neka površina ili linija od vodoravnog pravca

klinotehnika (grč. kline postelja, krevet, tehnike) med. vještina uređenja bolnica, bolesničkih soba i dr.

Klio (grč. kleio, kleos dobar glas, slava) mit. jedna od devet muza, muza zaštitnica povijesti, najčešće prikazana s poluotvorenim smotuljkom papira u ruci; usp. muza

kliper (engl. clipper) vrsta sjevernoameričkih brzih trgovačkih jedrilica u XIX. st.

klips (fr. clips) kopča, igla, broš; ukrasni predmet koji se posebnim mehanizmom pričvršćuje na željeno mjesto

kliring (engl. clearing) u ekonomskoj politici: sustav razmjene dobara kojem je cilj da uvozi iz jedne države u drugu budu podjednaki, tj. da roba robu plaća; trg. plaćanje obveza bez davanja gotovog novca ili deviza, jednostavnim prenošenjem sa svog računa kod neke banke na račun ono-

ga prema kojem se imaju obveze plaćanja

klistir (grč. klyster) ubrizgavanje tople ili hladne vode (često s dodatkom ulja, soli, sapuna, octa ili male količine glicerina) u crijeva radi ispiranja i čišćenja od zaostale hrane (upotrebljava se i za izravno unošenje lijekova i hrane); sprava pomoću koje se to vrši

klistirati (grč. klyzo ispiram, ispiram crijeva) ispirati crijeva pomoću klistira

klisura (grč. kleisura) 1. klanac, uska i duboka dolina između dvaju visokih planinskih obronaka; 2. hrid, hridina, stijena

kliše (fr. cliché) fotografski snimak na staklu ili metalnoj ploči, stereotipna ploča, otisak slike, kalup sa slikom (slika za umnožavanje)

kliširati (fr. cliché) prenositi (ili: prenijeti) sliku na kalup (kliše) radi umnožavanja

klitoridektomija (grč. kleitoris gen. kleitoridos dražica, ektome izrezivanje) med. operativno odstranjivanje klitorisa

klitoris (grč. kleitoris) med. sikilj, dražica (valjkast organ na prednjem i gornjem dijelu ženskog vanjskog spolnog organa)

klitoritis (grč. kleitoris) med. upala klitorisa

klitorizam (grč. kleitoris) med. bolesna otekline klitorisa; protuprirodna uporaba sikilja, dražice radi zadovoljenja spolnog nagona

klizeometar (grč. klisis savijanje, nagib, metron) med. instrument za mjerenje ženske zdjelice

kliziometar (grč. klisis, metron) med. v. klizeometar

klizma (grč. klyasma) v. klistir

kloaka (lat. cloaca) gnojište; podzemni odvodni kanal za nečistoću; zool. za-

- jednički odvodni kanal za izmet i mokraću kod ptica
- kloce** (njem. Klotz klada, panj) nekada: naziv za klade u koje su stavljali sužnjeve; okovi
- klofer** (njem. klopfen lupati) naprava za isprašivanje tepiha; mlatilo, isprašivač
- kloničan** (grč. klonos žestok pokret, silan pokret) med. trzajni; supr. toničan
- klonus** (grč. klonos) med. trzajni grč, trzavica
- klopa** (šatr.) jelo, hrana
- klor** (grč. chloros svijetlozelen, zeleno-žut) kem. element, žućkasto-zelen za-gušljiv phn, atomska težina 35,457, redni broj 17, znak Cl; upotrebljava se za bijeljenje lana, pamuka i krpa u proizvodnji papira, kao razorno sredstvo i sredstvo za dezinfekciju
- kloracid** (grč. chloros svijetlozelen, lat. acidum kiselina) kem. antiseptični preparat, djeluje jače od svih prijašnjih, a nema nikakvog štetnog djelovanja na tkiva
- kloral** (grč. chloros svijetlozelen) kem. bezbojna tekućina oštrog mirisa, CCl_3CHO ; služi za dobivanje posve čistog kloroforma i kao sredstvo za uspavlivanje i umirenje
- kloralizam** (grč. chloros svijetlozelen) med. trovanje kloralom
- klorat** (grč. chloros svijetlozelen) kem. sol klorne kiseline
- kloremija** (grč. chloros svijetlozelen, zeleno-žut, haima krv) med. bljedilo, bljedokrvnost
- kloreterid** (grč. chloros, aither) narkotično sredstvo = kloroform
- klorid** (grč. chloros) kem. sol ili ester klorovodične kiseline; spoj klora s nekim drugim elementom ili radikalom
- klorirati** (grč. chloros svijetlozelen) dezinficirati vodu klornim vapnom ili klorom
- klorno vapno** žućkast prah, CaOCl_2 ; služi za bijeljenje lana, pamuka, koprplje, papira i dr.
- klorofil** (grč. chloros svijetlozelen, zeleno-žut, fyllon list) bot. biljno zelenilo, veoma složen organski spoj bjelaničevinaste prirode u svima zelenim dijelovima biljaka, osobito u listu; nastaje samo utjecajem Sunčeve svjetlosti; *klorofilna asimilacija* proces stvaranja organskih tvari iz neorganskih, poglavito iz vode i ugljične kiseline
- kloroform** (fr. chloroforme, grč. chloros svijetlozelen, lat. formica mrav) kem. bezbojna tekućina eteričnog mirisa i slatkog okusa, CHCl_3 ; upotrebljava se u kirurgiji kao narkotično sredstvo; formilklorid
- kloroformirati** med. uspavati kloroformom
- klorom** (grč. chloros svijetlozelen, zeleno-žut) med. opasna zelenkasta izraslina, spada u sarkome
- klorometar** (grč. chloros svijetlozelen, metron mjera, mjerilo) instrument za mjerenje količine klora u klornom vapnu, klornoj vodi i drugim klorovim spojevima
- klorometrija** (grč. chloros svijetlozelen, metria mjerenje) mjerenje količine klora pomoću klorometra
- kloroplasti** (grč. chloros svijetlozelen, plasso tvorim) bot. okrugla ili elipsoidna tijela u površinskim biljnim stanicama koja biljkama daju zelenu boju
- klorovodična kiselina** kem. spoj klora i vodika, HCl , klorovodik, upotrebljava se mnogo u kemijskoj industriji
- kloroza** (grč. chloros svijetlozelen, zeleno-žut) 1. med. bljedilo, blijeda boja lica zbog izostale menstruacije, tzv. bijela groznica; 2. bot. bolest biljaka pri kojoj lišće gubi zelenilo (klorofil) i postaje žuto (klorotično)

kloster (lat. claustrum, njem. Kloster) samostan

klošar (fr. clochard) beskućnik, siromah, skitnica (u Parizu)

klot (engl. cloth) sukno, platno, tkanina za podstavu

klozet (starofr. dem. od clos, lat. clausum od claudere zaključati, zatvoriti) nužnik, zahod; *engleski klozet* zahod u kojem se nečistoća ispire vodom u odvodnu jamu

klub (engl. club) uže društvo (političko, književno, prijateljsko) i mjesto gdje se ono sastaje; športsko društvo

km kratica za kilometar

knakser (njem. knacken praskati, putati) u filmskom jeziku: izraz za kretanje, praskanje (u magnetofonskoj vrpici)

knedl (njem. Knodel) kuh. poznato jelo od brašna i jaja (sa sirom, šljivama i dr.) u obliku loptice, valjušak

Knesset (hebr.) izraelski parlament

knezma (grč. knesis češanje) med. raščesano mjesto, ožiljak ih rana na pravljena češanjem

knezmus (grč. knemos) med. svrab

knidoza (grč. knide kopriva) med. svrab, svrbež; koprivnjača: šibanje koprivama (kod neosjetljivosti), urtikacija

kniks (njem. Knicks) naklon pred kim s malim poklecavanjem

knisoregmija (grč. knissa miris pečenke, regnymi izbijem, provrim) med. podrigivanje

knohnšicer (njem. Knochen kost, schiitzen čuvati) šport, kod nogometaša: štitnik za kosti, osobito za zglobove, tzv. kostobran

knut (rus. knut, got. hunto) bič; posebni bič od neštavljene kože kojim su u Rusiji, sve do 1845., šibah one koji su osuđivani na batine

koacervacija (lat. coacervatio) ret. gomilanje, nagomilavanje (dokaza, razloga)

koadjutor (lat. coadjutor) pomoćnik; pomoćnik ili unaprijed određeni nasljednik crkvenog velikodostojnika kod katolika, osobito nadbiskupa

koadjutorat (lat. coadjutoratus) služba koadjutora

koadjutorica (lat. coadjutor) pomoćnica ili unaprijed određena nasljednica poglavarice samostana

koadjuvancija (lat. coadjvantia) pomoć, suradnja

koadunacija (lat. coadunatio) ponovno spajanje, udruživanje onoga što je prije bilo odvojeno

koagulacija (lat. coagulatio) zgrušavanje, zgrušanje, grušanje, usiravanje, usirenje; zgrušanost, usirenje, usirenost

koagulancije (lat. coagulantia) mn. med. sredstva koja izazivaju zgrušavanje krvi i krvne surutke (krvnog seruma)

koagulativan (lat. coagulativus) zgrušavajući, koji izaziva zgrušavanje, koji pomaže usiravanje

koagulirati (lat. coagulare) zgrušati, zgrušavati, usiriti, usiravati; zgrušati se, zgrušavati se, usiravati se

koagulum (lat. coagulum) sredstvo za zgrušavanje; med. krvni ugrušak koji se stvara pri zgrušavanju krvi

koakcija (lat. coactio) prisila, prisiljavanje; prisilno naplaćivanje

koaksacija (lat. coaxatio) v. koasacija

koaksijalan (lat. cum ca, axis os, osovina, coaxialis) suosni, suosovinski, sa zajedničkom osi (ili: osovinom)

koaktivan (lat. cogere primorati, prisiliti, coactio primoravanje, prisiljavanje) prisilan, koji ima pravo prisiliti

koalescencija (lat. coalescentia) med. srašćivanje; sraslost

koalescirati (layt. coalescere) srastati, srastati; koalizirati

koalicija (lat. coalitio) udruživanje, savez; osobito: udruživanje više sila ih

- političkih stranaka protiv zajedničkog protivnika
- koalirati** (lat. coalescere) udružiti, sjediniti
- koalzirati** (fr. coaliser) v. koalescirati
- koaptacija** (lat. co-aptatio) prilagođavanje; med. namještanje slomljenih ili osakaćenih udova
- koaptirati** (lat. co-aptare) sastaviti, priljubiti; prilagoditi
- koarktacija** (lat. coarctatio) jako sužavanje, stješnjavanje, zbijanje; jako suženje, jaka suženost, stješnjenje, stiješnjenost
- koartikulacija** (lat. coarticulatio) anat. sastav (ili spoj, veza) dviju kostiju; sinartroza
- kobalt** (njem. Kobalt, ista riječ kao Koblod, jer su onda rudari smatrali da nema vrijednosti) min., kem. element, atomska težina 58,94, redni broj 27, znak Co, bijelosiva kovina, u prirodi se nalazi samo u rudama spojena s arsenom i sumporom, sama nema tehničke važnosti; od njegovog oksida dobiva se lijepa plava boja (smalta); *kobalt-ultramarin* plava boja sastavljena od kobaltovog oksida i gline
- koboldi** (njem. Koblode) mn. u njem. mitologiji: ružni, zli, kao patuljci mali kućni i brdski demoni
- kobra** (port. cobra, lat. colubra zmija) zool. istočnoindijska naočarka (zmija otrovnica)
- Kochovi bacili** čit. Kohovi ... med. bacili tuberkuloze i kolere koje je pro našao dr. Robert Koch (1843—1910)
- koda** (tal. coda, lat. cauda rep) glaz. završetak glazbenog stavka; poet. stihovi kao dodatak uz sonet
- kodak** izmišljeni tvornički naziv kao zaštitni znak za američko-engleske proizvode fotografskih aparata i filmova; fotografski aparat
- kodebitor** (lat. codebitor) sudužnik
- kodecernent** (lat. co-decernere suodlučiti) sudionik u donošenju odluke, suradnik na donošenju odluke
- kodein** (grč. kodeia makova glavica, lat. codeinum) kem. alkaloid koji se nalazi u opiju(mu), priprema se umjetno iz morfina, ah je blaži od ovoga; upotrebljava se kao sredstvo za umirenje živaca i ublaživanje kašlja
- kodeks** (lat. codex trupac, deblo, panj; knjiga, jer su stari pisah na drvenim tablicama prevučeni voskom, caudex bilježnica) zakonik, zbornik zakona; rukopis; pren. propis, propisi, pravila
- kodenuncijat** (lat. co-denuntatius) prav. suoptuženik, suokrivljenik
- kodicil** (lat. codicillus dem. od codex) prav. dodatak oporuci koji sadrži neke sporedne i manje važne odredbe; također: oporuka koja nije sastavljena u propisanom obliku i pred dovoljnim brojem svjedoka; *kodicilarna klauzula* odredba po kojoj se jedna oporuka treba smatrati kao kodicil u slučaju da ne bude priznata kao prava
- kodificirati** (lat. codex zakonik, facere činiti, praviti) sastavljati zakonik, sastaviti zakonik (ili: zbornik zakona)
- kodifikacija** (lat. codex zakonik, facere činiti, praviti) skupljanje pojedinačnih zakona i njihovo sređivanje i unošenje u jedno jedinstveno, sustavno djelo
- kodifikator** (lat. codificator) sastavljač zakonika (ili: zbornika zakona)
- kodirekcija** (lat. codirectio) suuprava, suupravljanje
- kodirektor** (lat. codirector) suupravitelj
- kodivizija** (lat. co-divisio) sporedna podjela nečega po drugom nekom načelu
- kodorošić** (tal. codiroso) zool. ptica crvenrepka

kodoš (tur.) posrednik pri sklapanju braka

koedukacija (lat. co-educatio) zajedničko odgajanje muške i ženske djece u istom razredu (odjelu) u mješovitim školama

koeficijencija (lat. coefficientia) sudjelovanje, suradnja

koeficijent (lat. coefficientis) mat. stalna ili poznata veličina koja je množitelj promjenjive ili nepoznate veličine

koegzistencija (lat. coexistentia) supostojanje, istodobno postojanje, zajedničko postojanje, postojanje više stvari istodobno

koegzistirati (lat. coexistere) postojati istodobno, zajedno postojati

koekstenzija (lat. coextensio) podjednako prostiranje, podjednako pružanje

koekstenzivan (lat. coextensivus) koji se podjednako daleko prostire, pruža

koempcija (lat. coemptio) kupnja, ortačka kupnja; brak pri kojem se žena kupuje

koepiskop (lat. co-, grč. episkopos) su-biskup

koercibilan (lat. coercibilis) ukrotiv, svladiv; za plinove: koji se može pretvoriti u tekućinu

koercibilitet (lat. coercibilitas) ukrotljivost, svladljivost

koercicija (lat. coercitio) ograničavanje, obuzdavanje; primoravanje

koercirati (lat. coercere) prisiliti, primorati, ukrotiti

koercitivan (lat. coercitivus) prisilan; *koercitivna sila* fiz. sposobnost željeza da zadrži u sebi preostali magnetizam po prestanku djelovanjem inducirano g magnet

koesencija (lat. coessentialia) jednobitnost, ista bit (u naučavanju o Svetom Trojstvu); koesencijalitet

koesencijalan (lat. coessentialis) iste biti, istobitan

koesencijalnost (lat. coessentialitas) v. koesencij

kofein (ar. kahva, lat. coffeinum) kem. organska baza, nalazi se u kavi i čaju, u malim količinama djeluje osvježavajuće, u većim (i dugotrajno) otrovno; sredstvo protiv glavobolje i drugih živčanih bolesti

kofer (grč. kofinos košara, fr. coffre) kovčeg; voj. u utverdama: prolaz s obje strane utvrde zaštićen zemljanim nasipom koji vodi preko suhih rovova ili kroz brisani prostor prema vanjskim dijelovima utvrde

kofoza (grč. kofosis) med. gluhoća

kofraža (fr. coffrage) voj. oblaganje zemljanih prokopa gredama, daskama i si.

kofrirati (fr. coffrer) voj. oblagati prokope gredama, daskama i si., vršiti kofražu

kofta starješina jedne tajne (slobodnozidarske) udruge u Egiptu

kogitabilan (lat. cogitabilis) zamišljiv, koji se može zamisliti

kogitacija (lat. cogitatio) fil. mišljenje, razmišljanje, smišljanje; svjesnost, svijest

kognacija (lat. cognatio) krvno srodstvo; pren. sličnost, srodnost; *cognatio spiritualis* čit. kognacio spiritualis (lat.) duhovno srodstvo, kumstvo

kognat (lat. cognatus) rođak po krvi, rođak po ženskoj strani (majci ili ženi); supr. agnat

kognicija (lat. cognitio) moć spoznavanja, spoznaja, znanje; prav. sudska istraga

kognicionalni (lat. cognitionalis) prav. koji spada u sudske istrage, koji se tiče sudske istrage

kognitivan (lat. cognitivus) spoznajni, koji se tiče spoznaje

kohabitacija (lat. cohabitatio) stanovanje zajedno; život udvoje; odnošaj, spolno općenje

kohabitant (lat. *cohabitans*) sustanovnik, sustanar

koherencija (lat. *cohaerentia*) sveza; spojenost, sraslost, povezanost; fiz. koherencija (sustava valova)

koherentan (lat. *cohaerens*) koji se drži zajedno; povezan, spojen; fiz. povezan (s drugim) tako da se svakoga trenutka titrajno stanje jednoga potpuno slaže s titrajnim stanjem drugoga

koherirati (lat. *cohaerere*) držati se zajedno; biti u vezi, biti povezan, biti spojen, imati veze (npr. govor)

kohezija (lat. *cohaesio*) fiz. privlačna sila između molekula istog tijela (čvrsta tijela imaju najveću, tekuća vrlo malu, zračna nikakvu koheziju); pren. veza, povezanost jednog slijeda mish i si.

kohezivan (lat. *cohaesivus*) uzajamno privlačan, koji drži zajedno, koji ima svojstvo koheriranja; usp. kohezija

kohibicija (lat. *cohibitio*) zabrana, sprječavanje, obuzdavanje, ograničavanje

kohinor (ind., engl. *kohinoor*) "brijeg svjetlosti"; min. znameniti dijamant, veliki indijski dijamant (briljant 108,93 karata)

kohliti (grč. *kochlos puž*, lithos kamen) mn. geol. okamenjeni puževi

kohorta (lat. *cohors*) kod Rimljana: deseti dio legije, jedinica koja se sastojala od šest centuriona po 100 vojnika; četa, pratnja, tjelesna straža

koilometrija (grč. *koilos šupalj*, to *kilon* udubljenje, *metria* mjerenje) vještina mjerenja šupljih tijela, znanost o mjerenju posuda

koilostomija (grč. *koilos šupalj*, *stoma* usta) šupljina glasa, šupalj glas

koincidenција (lat. *coincidentia*) geom. poklapanje, podudaranje; pren. istodobnost, istovremenost, događanje u isto vrijeme; susret; *coincidentia oppositorum* čit. koincidenција opozito-

rum (lat.) fil. podudaranje (ili: slaganje) suprotnosti

koincidirati (lat. *coincidere*) geom. podudarati se, podudariti se, poklapati se, poklopiti se; pren. dogoditi se (ili: događati se, zbivati se, zbiti se) istodobno, istovremeno imati veze s; prid. koincidentan

koindikacija (lat. *coindicatio*) med. suznak, istodoban znak, sporedna pojava, sporedan simptom (neke bolesti)

koindikantan (lat. *coindicans*) med. koji također pokazuje (pored ostalih pojava), npr. postojanje neke bolesti

koinologija (grč. *koinologia*) zajedničko vijećanje, dogovor, osobito liječnika (konzilij)

koinspektor (lat. *coinspector*) sunadzornik

koitus (lat. *co-ire* sastati se, spojiti se, *coitus*) spolni odnošaj; obljava

kojot (šp. *coyote*) zool. američki šakal (između hsiće, vuka i psa)

koka (šp., lat. *erythroxylon coca*) peruanska biljka čije mirisavo i gorko lišće žvaču radi njegovog oživljavajućeg djelovanja

kokain (peruan. *koka*) kem. alkaloidna tvar koja se nalazi u lišću koke, upotrebljava se za umirivanje živaca i uminjavanje bolova

kokainizam (peruan. *koka*) zlouporaba kokaina, tj. pušenje ili pijenje kokaina radi uminjavanja bolova; trovanje kokainom

kokainomanija (peruan. *koka*, grč. *mania* pomama, ludilo) teška tjelesna i duševna rastrojenost kao posljedica uživanja u kokainu

kokarda (fr. *coarde*, *coq* pijetao, nazvana tako po pijetlovoj krijesti) značka (na kapi ili kaputu) kao znak pripadnosti nekom staležu (vojsci) ili nekoj organizaciji (političkoj, socijalnoj, kulturnoj, sportskoj itd.), znak

članstva nekog staleža ili neke udruge

kokbout (engl. cockboat) čamčić, barčica

kokcidije (lat. coccidia) mn. med. nametničke (parazitske) praživotinje, uzročnici veoma opasnih bolesti jetara i crijeva

kokcidioza (lat. coccidia) med. veoma opasna, obično smrtonosna bolest jetara i crijeva, izazvana prisutnošću jednostaničnih životinjica kokcidijskih

kokcija (lat. coctio) probava hrane u želucu; koktura

kokerija (engl. coke) kem. dobivanje koksa

koketa (fr. coquette) žena koja se želi dopasti drugima (osobito muškarcima), kaćiperka, namiguša

koketan (fr. coquet) koji se želi dopasti drugima; lijep, krasan, ukusan (za stvari)

koketerija (fr. coquetterie) želja za dopadanjem, za sviđanjem; udvaranje

koketirati (fr. coq pijetao, coqueter) "ponašati se kao pijetao", tj. težiti na sve moguće načine da se zadobiju i privuku muškarci

koki (fr. cocu, lat. cuculus kukavica) 2. prevaren muž, rogonja (zapravo "kukavica", zato što je kukavičin mužjak, tobože, prevaren na taj način što njegova ženka nosi jaja u gnijezda drugih ptica i ostavlja da ih one izvedu)

koki (lat. cocci) 1. mn. med. v. kokus

Kokit (grč. kokytyos jadikovanje) mit. rijeka u starogrčkom podzemnom svijetu (Hadu) koja je tekla iz Stiksa i utjecala u Aheront

Kokit (grč. Kokytyos) mit. "rijeka kukanja", rijeka u podzemnom svijetu koja je tekla iz Stiksa u Aheront; usp. Tartar

kokliš (fr. coqueluche, lat. cucullus) redovnička kapuca; med. magareći ka-

šalj, hripavac; pren. ljubimac žena

kokni (engl. cockney) maza, mekušac (podrugljivo ime za Londončane)

koknizam (engl. cockneyism) londonsko narječje

kokolo (tal. coccolo) mezimac, dražesno dijete

kokon (fr. coque, cocon) čahura dudovog svilca, zapredak (upotrebljava se za pravljenje svile)

kokota (fr. cocotte koka, kokica) otmjena prostitutka, bludnica, uličarka

kokpit (engl. cockpit) prostor za posadu na krmi broda; otvoreno sjedalo zatvorenog čamca; prostor za pilota ih za posadu zrakoplova

koks (engl. coke) materijal za gorivo koji se dobiva suhom destilacijom kamenog ugljena, lakši, ah čvršći i bolji od njega

koksagra (lat. coxa kuk, grč. agra napadaj) med. kostobolja kukova

koksalgija (lat. coxa kuk, grč. algos bol) med. bol u kukovima, bol u slabinskom dijelu

koksitis (lat. coxa kuk) med. upala bedrenog zgloba

koktel (engl. cocktail) "pijetlov rep", konj koji nije čiste rase; vrsta rashladenog groga, gorka okusa (mješavina rakije, šećera, limuna i leda); mala gozba za uzvanike, domjenak

koktura (lat. coquere kuhati, coctura) v. kokcija

kokus (lat. coccus bobica) med. okruglasta ili jajasta klica, uzročnik raznih bolesti, npr. *gonokok* (uzročnik tripera ili kapavca), *meningokok* (uzročnik upale mozga), *stafilokok* (uzročnik gnojenja), *streptokok* (uzročnik crijevnog vjetra, upale u trbušnoj i prsnoj šupljini i gnojenja); mn. koki

kolabirati (lat. collabi) med. naglo malaksati, klonuti snagom; onesvijestiti se; biti napadnut kolapsom

kolaboracija (lat. collaboratio) suradnja, surađivanje; prav. zajedničko privređivanje muža i žene

kolaboracionist (fr. collaboration) surađivanje, suradnja) čovjek koji je u Drugom svjetskom ratu surađivao s fašističkim osvajačem, suradnik okupatora

kolaborator (lat. collaborator) suradnik, pomoćnik; pomoćni učitelj, svećenik

kolaboratura (lat. collaboratura) surađivanje, suradnja; suradničko mjesto

kolaborirati (lat. collaborare) surađivati, sudjelovati u radu

kolacija (lat. colare, colatio) 2. v. kolatura

kolacija (lat. conferre, collatio) 1. prav. unošenje, spajanje imovine u zajedničku masu (lat. collatio bonorum); davanje crkvenog dobra, sveučilišne titule i si.; skromna večera o postu; svaki skroman obrok uopće; uspoređivanje, uspoređivanje prijepisa s originalom

kolacionirati (lat. collatio) usporediti prijepis s originalom; razgledati (ili: pregledati) nepovezane knjige, list po list, radi provjeravanja jesu li potpune; užinati, doručkovati

kolajna (tal. collana ogrlica) medalja, okrugla kovna pločica sa simboličnim natpisom ili likom koja se daje kao znak odlikovanja; ogrlica, derdan

kolaps (lat. collapsus) med. nagla malaksalost, naglo opadanje životne energije nakon jakog gubitka krvi i bolesti koje iscrpljuju, praćeno hladnoćom kože, slabim pulsom, vrlo slabim disanjem i dr.; slom

kolaptika (grč. kolapto) klesanje dlijetom

kolar (lat. collare) ovratnik; kod kat. svećenika: ovratnik zagasite boje s bijelim prugama ili čipkom

kolateralan (lat. collateralis) pobočni, sporedni; *kolateralne utvrde* voj. spo-

redne utvrde u sastavu jedne tvrđave; *kolateralni nasljednici* prav. nasljednici u pobočnoj liniji

kolateralna linija pobočna hniža, sporedno srodstvo

kolator (lat. collator) uspoređivač različitih rukopisa istog djela

kolatorij (lat. colatorium) tkanina koja služi za filtriranje tekućine

kolatura (lat. colare procijediti, colatura) kem. filtrirana, procijedena tekućina

kolaudacija (lat. collaudatio) pohvaljivanje, pohvala: službeni pregled građevina radi provjeravanja odgovara li njihova izradba ugovoru

kolbertizam po J. B. Colbertu (1619—1683) nazvani sustav u narodnoj ekonomiji: pretpostavljanje i povlaštenost industrije, a zapostavljanje poljoprivrede, otežavanje uvoza (putem visokih uvoznih carina), unapređivanje izvoza (putem posebnih povlastica); merkantilizam

koleda (lat. calendae) prvotno: Božić ili Nova godina; kasnije: povorka mladih momaka koji u vrijeme božićnih blagdana idu od kuće do kuće te plešu i pjevaju pjesme kojima se dočarava plodnost i bogatstvo i za koje je karakterističan pripjev koledo (starinski običaj, postoji i kod nas)

koledž (engl. college) u Engleskoj i SAD: naziv raznih odgojnih zavoda i škola, od srednjih škola do sveučilišta; također: naziv specijalnih viših škola

kolega (lat. collega) suradnik, drug; suradnik, drug u struci (ili: u službi, po školi)

kolegij (lat. collegium) društvo (ili: skup) osoba koje su međusobno povezane istim zanimanjem, npr. svi nastavnici jedne škole, vijećnici jednog grada, članovi jednog suda itd.; društvo s određenim ciljem; akademsko predavanje na sveučilištu

kolegijalan (lat. collegium) druželjubilni
kolegijalni sustav prav. sustav državnog uređenja po kojem ministarstvom upravlja odbor upravitelja svih odjela ili jedan upravitelj uz suradnju takvog odbora; u crkvenom pravu: sustav po kojem na čelu vrhovne crkvene uprave stoji odbor slobodnih članova Crkve koji crkvene poslove i crkvena pitanja rješavaju zajednički, a država ima samo pravo vrhovnog nadzora (supr. episkopalni sustav)

kolegijalnost (lat. collegialitas) prijateljski i srdačan odnos među članovima istog staleža ih zanimanja

kolegij at (lat. collega) član nekog akademskog društva koje uživa prihode od zgrada (kolegijatura) koje pripadaju akademiji

kolegij atura (lat. collega) studentski dom, zgrada u kojoj stanuju studenti pod nastavničkim nadzorom nastavnika (najprije u Parizu, zatim i na dr. sveučilištima)

koleitis (grč. koleos korice) med. upala vagine; elitritis

kolekcija (lat. collectio) zbirka (npr. starog novca, oružja, rukopisa, pisama, maraka itd.); skupljanje

kolekta (lat. colligere skupljati, collecta) skupljanje priloga, novac skupljen u dobrotvorne svrhe; u kat. liturgiji: molitva koju svećenik govori ih pjeva prije čitanja evanđelja

kolektacija (lat. collectatio) skupljanje priloga u dobrotvorne svrhe

kolektaneja (lat. collectanea) mn. zbirka misli iz djela raznih pisaca, ulomci iz djela

kolektant (lat. collectans) skupljač, ubirač (npr. milostinje)

kolektirati (lat. collectare) skupljati; prirediti kolektu; pjevati ili čitati kolektu (kod katolika)

kolektiv (lat. collectivum) 1. gram. zbirno ime, zbirna imenica (ona koja jedinom označava veći broj osoba ili

stvari, npr. momčad, lišće i dr.); 2. sve osobe udružene na istom, zajedničkom radu, npr. kolektiv tvornice duhana, kolektiv prosvjetnih radnika i si.

kolektivan (lat. collectivus) zbirni, skupni, zajednički, opći; gram. *kolektivna imenica* zbirna imenica; *kolektivni pojam* fil. pojam koji obuhvaća više predmeta kao jednu cjelinu, npr. puk; *kolektivna garancija* zajedničko jamstvo, opće jamstvo, jamstvo svih; *kolektivna odsuda* prav. odsuda koja obuhvaća više osoba; *kolektivna leća* opt. mikroskopska leća okrenuta predmetu; *kolektivni ugovor* a) u međunarodnom pravu državni ugovor u kojem na svakoj strani sudjeluje više od jedne strane ugovornice; međunarodno pravo izgrađeno je za pravo na zaključenju kolektivnih ugovora; b) u privrednom pravu ugovor između više radnika i jednog poslodavca ili više poslodavaca

kolektivna nota zajedničko formalno (pisano) priopćenje više kabineta (vlada) vladi neke države u kojem se izlaže zajedničko stajalište tih kabineta odnosno nekog aktualnog političkog pitanja

kolektivna prokura trg. više ovlaštenih osoba koje potpisuju tvrtku, ah se sve smatraju jednim prokuristom (ako sve ne potpišu tvrtku, potpis nema vrijednosti); v. prokurist

kolektor (lat. collector) skupljač, osobito igrača za lutriju, prodavač srećki i dr.; fiz. skupljač elektriciteta u električnom stroju; usp. konduktor; naprava za skupljanje valova odaslanih bežičnom telegrafijom; glavna cijev u koju se skuplja gradska nečistoća

kolenhim (grč. kolla ljepilo, enchyma usuto) bot. tkivo s izduženim i po kutovima zadebljanim stanicama,

- kao u lisnim peteljkaama i mladim stabljikama mnogih dikotiledona
- koleocela** (grč. koleos korice, kele) med. bruh, kila vagine
- koleopteri** (grč. koleos krilni poklopac, pteron krilo) mn. zool. tvrdokrilci
- koleoptoza** (grč. koleos korice, ptosis pad) med. spadnutost (ili: spuštenost) vagine
- koleoreksa** (grč. koleos korice, rexis kidanje) med. iskidanost vagine
- kolera** (cholera, lat. cholera) med. vrlo teška zarazna i pandemična bolest koja se sastoji u iznenadnom i veoma jakom proljevu, povraćanju, velikom gubitku tekućine, padu tjelesne temperature, promuklosti i dr.; u najviše slučajeva završava se smrću
- kolera** (grč. chole, rheo tečem, curim) med. istjecanje žuči
- kolereta** (fr. collerette) ženska ogrlica od tankog platna
- kolergang** (njem. Kollergang) teh. drobilica za usitnjavanje ruda, kamena, ugljena i dr.; sastoji se od teških kotača koji se kotrljaju preko materijala i drobe ga
- koleričan** (grč. cholericos ljut) plah, žučan, žestok, vatren, kod kojega je energija udružena sa žučnošću i plahovitošću, npr. koleričan temperament (usp. kolerik); med. bolestan od kolere
- kolerik** (grč. cholericos ljut, bijesan) žučan i plah čovjek, onaj kod kojega je energija udružena sa žučnošću i plahovitošću
- kolerina** (grč. cholera) med. blaži slučaj kolere, najčešće se javlja samo u obliku proljeva; također: težak želučano-crijevni poremećaj, osobito kod djece
- koletici** (grč. kolletikos prikladan za lijepljenje) mn. med. sredstva koja sljepljivanjem pomažu brzo srašćivanje
- koletičan** (grč. kolletikos prikladan za lijepljenje) koji sljepljuje; med. koji pridonosi zarašćivanju
- koleto** (tal. collo) bačva, sanduk, bala ili neki drugi komad tereta
- koleza** (grč. kollesis) sljepljivanje; spajanje kovina, lemljenje; med. srašćivanje
- kolež** (fr. college) odgojni zavod; privatna gimnazija (u Francuskoj i Belgiji)
- kolhoz** (rus.) oblik skupne (zadružne) zemljoradničke zajednice u bivšem SSSR-u
- kolibacil** (lat. bacillus coli) med. bacil koji živi u debelom crijevu ljudi i životinja, veoma sličan tifusnom bacilu kod ljudi; uzrokuje teške bolesti mokraćnih organa, upalu slijepog crijeva, srčanih opni, žučnih kanala i dr.
- kolibar** (šp. colibri) zool. jedna od najmanjih ptica, duga svega 6 cm, živi u tropskim krajevima Amerike
- kolidirati** (lat. collidere) sudariti se, sudarati se, sukobljavati se, sukobiti se, doći (ih: dolaziti) u opreku
- kolika** (grč. kolikos koji pati od grčeva u trbuhu) med. svaki jak trbušni bol koji se javlja kao čupanje i zavijanje; jak i iznenadan proljev
- kolikodinija** (grč. kolon debelo crijevo, odyne bol) med. bol debelog crijeva
- kolikvacija** (lat. colliquatio) pretvaranje u tekućinu, otapanje; med. otapanje sokova; truljenje
- kolikvativan** (lat. colliquativus) koji pretvara u tekućinu; koji rastapa, koji izaziva slabljenje; *kolikvativno znojenje* jako znojenje koje iscrpljuje
- kolimacija** (lat. collimatio od collineatio dovođenje u jednu zajedničku ravnu liniju) kod optičkih instrumenata za mjerenje: poklapanje vidne linije s optičkom osi; *kolimacijska linija* vidna hnija ih optička os; *kolimacijska pogreška* iznos za koji vidna linija

skreće od svoga položaja točne namještenosti

kolimator (lat. collimator) opt. mali durbin za namještanje linije kolimacije drugoga durбина na kojem je pričvršćen; usp. kolimacija; cijev s procijepom i lećom (ili samo leća) u spektroskopu za skupljanje svjetlosti i njezino bacanje u paralelnim zrakama na prizmu

kolimirati (lat. collimare od collineare dovesti u jednu zajedničku ravnu liniju) opt. dotjerati vidnu liniju (dalekozora, durбина); namjestiti (dvije leće itd.) tako da (njihove) optičke osi budu u istoj ravnoj liniji

kolitis (grč. kolon debelo crijevo) med. upala debelog cijreva

kolizija (lat. collisio) sudar, sukob, opreka, borba

kolma (tal. colma) plima na Jadranskom moru

kolmajna (engl. coal ugljen, mine rudnik) ugljenokop, rudnik ugljena

kolo (tal. collo) trg. svežanj, bala robe

kolobom (grč. koloboma osakaćeno, osakaćen dio) med. unakaženost ili osakaćenost nekog organa, osobito prirodni rascjep nekih dijelova oka

kolodij (grč. kolla ljepilo) kem. otopina koja se dobiva otapanjem praskavog pamuka u sumpornom eteru koji nakon isparenja ostavlja tanku i prozirnu opnicu; upotrebljava se za premazivanje manjih rana i u fotografiji

kolofon (grč. kolofon) vrh, kraj, završetak, završni kamen; otuda, na zadnjoj stranici knjiga: bilješka s imenom pisca, tiskara, mjesta i godine tiskanja

kolofonij (grč. Kolofon jedan od 12 jonskih gradova) smola za mazanje violinskog gudala, nazvana po maloazijskom gradu Kolofonu

koloid (grč. kolla ljepilo, eidos oblik) med. hladetinasto tkivo koje se raz-

vija u tijelu; fiz., kem. svako tijelo koje se otapa, ali pritom ne stvara kristale, npr. dekstrin, sirup, bjelančevinasta tvar, ljepilo i dr.; usp. kristaloid

kolokacija (lat. collocatio) položaj; smještanje, određivanje mjesta; prav. stavljanje vjerovnika u red po kojem će se naplaćivati; *kolokacijska odsuda* rješenje po kojem će se redu vjerovnici isplaćivati (kod stečaja)

kolokucija (lat. collocutio) v. kolokvij

kolokvij (lat. colloquium) razgovor, dogovor; ped. nastavna metoda koja se sastoji u učiteljevim pitanjima i učeničkim odgovorima; ispitivanje učenika (na sveučilištu), usmeni ispit

kolokvintina (grč. kolokunte okrugla tikva) bot. gorki indijski krastavac

kolokvirati (lat. colloqui) razgovarati, dogovarati se; polagati usmeni ispit

kolon 1. (grč. kolon) član (ili: odsjek) jednog razdoblja, posebice dio rečenice; dvije točke (u interpunkciji); 2. grč. kolon.) anat. debelo crijevo

kolona (fr. colonne, tal. colonna, lat. columna) stup; spomenik u obliku stupa; stupac (u novinama, knjizi); voj. red, razmještaj vojnika pri kojem pojedini dijelovi (vodovi, čete i dr.) stoje jedan za drugima; također: oznaka za dijelove vojske: streljačka, inženjerijska, sanitetska, automobilska kolona itd.

kolonada (fr. colonnade) red stupova: hodnik (ili: dvorana) na stupove

kolonat (lat. colonatus) sustav proizvodnih odnosa koji se razvijao u razdoblju raspadanja robovlasničkog poretka; nastao cijepanjem velikih latifundija na sitne parcele koje se daju na obrađivanje upropaštenim seljacima ih oslobođenim robovima, a ovi vlasnicima ustupaju višak prinosa u obliku naturalne rente; začetak feudalizma

kolonatikum (lat. colonaticum) služba koju je obrađivatelj dužan vršiti vlasniku zemljišta

kolonel (fr. colonel) voj. pukovnik; tisk. vrsta sitnijih tiskarskih slova (između nonparela i petita)

kolonija (lat. colonia) 1. naseobina, naselje; naselja u nekoj stranoj, osobito prekomorskoj zemlji, koja osniva jedna strana država radi ekonomske koristi; 2. skupina ljudi neke narodnosti koji žive zajedno u stranoj zemlji 3. ustanova s posebnom svrhom (npr. ljetna dječja kolonija)

kolonijalizam borba za kolonije radi njihovog povećanja, čuvanja ili stvaranja koju vode imperijalističke zemlje

kolonijalna roba trg. neprerađeni proizvodi žarkog pojasa, osobito iz kolonija europskih država: kava, šećer, čaj, začini i si.

kolonijalni (lat. colonialis) koji se tiče kolonija ih potječe iz kolonija; naseljenički

kolonist (lat. colonus) naseljenik, stanovnik kolonije

kolonizacija (lat. colonisatio) naseljavanje, naseljenje, osnivanje kolonije

kolonizator (fr. colonisateur) osnivač naseobine, naseljenik

kolonizirati (fr. coloniser) naseliti, naseljavati, osnivati naseobine; učiniti kolonijom

kolonjska voda (fr. eau de Cologne) mješavina raznih mirisnih esencija (jorgovana, ružmarina, ruže, cedra, limuna i dr.) u utvrđenim omjerima s devedesetpostotnim alkoholom

kolor (lat. color) boja; izgled, vanjšina

koloracija (lat. coloratio) bojenje; obojenje; uljepšavanje

koloramento (tal. coloramento) slik. način raspoređivanja na slikama

koloratura (tal. coloratura) glaz. pjevački ukras, finesa, svako s određenom okretnošću i vještinom izvedeno

spajanje više nota na jednom slogu; *koloraturne pjevačice* sopranistice koje umiju pri pjevanju izvoditi kolorature

kolorimetar (lat. color boja, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje jakosti neke boje

kolorimetrija (lat. color boja, grč. metria mjerenje) mjerenje jakosti boje; kem. određivanje jakosti otopine prema jakosti boje

kolorirati (lat. colorare, tal. colorare) bojiti, obojiti; dati lijep izgled, uljepšavati, uljepšati, ukrasiti; učiniti slikovitim; prid. koloriran

kolorist (fr. coloriste) slikar koji vješto upotrebljava boje, jak u bojama, koji slika u lijepim, svježim, izražajnim i živim bojama; pisac čiji je stil sjajan, izražajan i slikovit

kolorit (tal. colorito) vještina bojenja, vještina uporabe boja; prirodan sjaj boje; mjesna, lokalna boja; način izlaganja nekog pisca ih pjesnika; glaz. način skladateljeve instrumentacije

koloroman slikar koji "boluje" od previše boja (kolora)

kolos (grč. kolossos divovski kip, kip izrađen preko prirodne veličine) nešto golemo, divovsko; *Kolos* kip boga Helija (visok 34 m) na otoku Rodu (Rodosu) u staroj Grčkoj, smatran jednim od sedam svjetskih čuda; pren. div, gorostas

kolosalan (lat. colossalis) golem, gorostas, divovski, veoma velik

kolosalnost (lat. colossalis) golemost, gorostasnost, divovska veličina

koloseum (lat. colosseum) golem amfiteatar u starom Rimu (opseg 524 m, visina 48,5 m) u kojem su se priređivale javne igre, mogao je primiti 40.000—50.000 gledatelja, dovršen 80. g. n. e.); u novije vrijeme ovim se imenom nazivaju velike građevine za javne priredbe

kolostracija (lat. colostratio) med. bolest koju novorođenče dobiva od prvog majčinog mlijeka, kolostruma

kolostrum (lat. colostrum) med. prvo mlijeko roditelje, ono koje mliječne žlijezde izlučuju prije nadolaženja prvog mlijeka, mljeza

kolotomija (grč. kolon, tome) med. operacija kolona (debelog crijeva)

kolpalgija (grč. kolpos stidnica, algos bol) med. bol usmine (ili: stidnice, vagine)

kolpeurinter (grč. kolpos, eurynter) med. rastezač (ili: proširivač) vagine

kolpeuriza (grč. kolpos, eurynter proširim) med. proširivanje (ili: rastezanje) vagine

kolpitis (grč. kolpos stidnica) med. upala vagine

kolpohisterotomija (grč. kolpos stidnica, hystera maternica, tome rezanje) med. otvaranje maternice sa strane stidnice, za vrijeme trudnoće naziva se i stidnični carski rez

kolportaza (fr. colportage) raznošenje i prodaja novina i knjiga po ulicama i kućama; torbarenje

kolporter (fr. colporteur) ulični prodavač sitnica, osobito novina, knjiga i si.; torbar

kolportirati (fr. colporter) prodavati po kućama i ulicama, torbariti

koltahta (tur. kol ruka, rukav, tahta daska) kod glačanja: daska koja se može uvući u rukave ili u hlače

kolumbarij (lat. columbarium) "golubinjak", udubljenje s pregradama (sličnim golubinjaku) u zidu starih rimskih grobnica za posude s pepelom spaljenih; danas: mjesto na kojem se nalaze urne s pepelom spaljenih leševa

kolumbij (lat. columbium) kem. v. tantal

kolumela (lat. columella) stupić; geol. valjčasta okamina; *kolumelarni zubi*

zubi očnjaci kod nekih životinja (npr. kod zvijeri, divlje i domaće svinje itd.)

kolumna (lat. columna stup) tisk. stupac, tiskana strana; usp. kolona

kolure (grč. koluros) mn. astr. dva najveća kruga koja se u nebeskim polovima sijeku, od kojih jedan prolazi kroz ekvinokcijalne (*ekvinokcijalna kolura*), a drugi kroz solsticijalne (*solsticijalna kolura*) točke ekliptike

kolutorij (lat. collutorium) farm. voda za ispiranje usta

koluzija (lat. collusio) tajno dogovaranje, šurovanje; prav. potajan sporazum između optuženika i svjedoka radi prikrivanja istine; prid. koluzoran

kolje (fr. collier) ogrlica, đerdan

kom- (lat. cum, con- s, sa) predmetak u složenicama sa značenjem: s, sa

koma (grč. komma od koimao uspavam) 1. med. duboka zanesenost, pospanost u kojoj su moždana djelatnost, osjećajnost i voljni pokreti djelomično ili potpuno iščezli, tako da bolesnik uopće ne može odgovarati na vanjske podražaje

koma (grč. komma urez, zarez od kopto udarim) 2. gram. zarez (rečenični znak); glaz. deveti dio tona, devetina tona

Komanči sjevernoamerički Indijanci (ogranak Sošona) u Teksasu i Oklahomi; poznati ratnici

komanda (tal. comando) voj. zapovjedništvo; kratka vojnička zapovijed koja se mora odmah izvršiti; sjedište neke vojne vlasti, npr. zapovjedništva mjesta, divizijskog područja i dr.

komandant (tal. comandante) voj. zapovjednik (grada, vojne jedinice od bataljuna naviše, ratnog broda itd.)

komandantura (tal. comandantura) položaj ih ured komandanta (zapovjednika)

komandir (fr. commandeur) voj. zapovjednik osnovne vojne postrojbe

komandirati (tal. comandare, fr. oommander) zapovijedati, narediti, naredivati; vladati čim

komandita (tal. commandita) trg. v. komanditno društvo

komanditar (fr. commanditaire) trg. tajni suradnik; usp. komanditno društvo

komanditist (tal. commandita) trg. vanjski član komanditnog društva

komanditno društvo trg. društvo s dvostrukim jamstvom suradnika: jedni jamče cjelokupnom imovinom (komplementari, tj. unutarnji članovi), a drugi ulogom u novcu, robi ili radu (komanditisti, tj. vanjski članovi); u vođenju poslova sudjeluju samo komplementari, a komanditisti imaju pravo nadzora

komar (tur.) hazardna igra

komasacija (lat. commassatio) zaokruživanje razbacanih imanja, osobito zemljišta

komatičan (grč. kommatikos odrezan, koji se sastoji od pojedinih odjeljaka ih odsjeka) sastavljen iz pojedinih stavaka ili rečenica

komatizam (grč. komma odsjek, komad) isprekidan način pisanja, pisanje u kratkim rečenicama

komatozan (grč. koma dubok san; zanos u snu, fr. comateux) koji uzrokuje ili pokazuje znakove duboke zanesenosti; usp. koma 1.

kombabizirati samog sebe uškopiti, uštrojiti, ujaloviti (po imenu Kombabos)

kombajn (engl. combine spojiti) stroj sastavljen od više raznih strojeva tako da istodobno obavlja nekoliko poslova; poljoprivredni kombajn sastoji se od motora, kosilice i vršalice

komatanti (fr. combattant) mn. borci ratnici (za razhku od neboraca); ratni drugovi, suborci

kombatirati (fr. combattre) boriti se, tući se; pren. opovrgavati (dokaze)

kombi (engl. comby) maleni autobus
kombinabilan (lat. combinabilis) sklopljiv, sastavljiv, složljiv

kombinacija (lat. combinatio) sastav, spoj, spajanje dviju ili više stvari; splet, stjecaj; log. povezivanje srodnih pojmova; pren. računanje, proračunavanje; naslućivanje; plan, namjera; kombiniranje

kombinacije (lat. combinatio) mn. mat. različite skupine, skupine određenoga broja koje se mogu načiniti od svakoga broja danih elemenata bez obzira na njihov poredak

kombinacijski ton ak. treći ton koji se čuje kad istodobno neprekidno zvuče dva tona različite visine vrlo snažno i podjednako jako pri pogodnom intervalu i prikladnoj jakosti, te je broj titraja ovoga tona jednak razlici broja titraja ona dva tona; diferencijalni ton, Tartinijev ton

kombinat (lat. combinare spojiti) 1. tehničko povezivanje poduzeća gdje proizvodi jednog služe kao sirovina (materijal) drugom poduzeću; 2. niz škola raznih stupnjeva koje daju naobrazbu od osnovnog do višeg stručnog (profesionalnog)

kombinator (lat. combinator) onaj koji pravi kombinacije

kombinatorika (lat. combinare) mat. dio više matematike koji istražuje povezivanje zadanih predmeta (dijeli se na permutacije, kombinacije i varijacije)

kombinezon (fr. combinaison) mod. ženska gornja (obično svileni) košulja (između donje košulje i gornje haljine) kombine; radno odijelo (obrtnika, zrakoplovaca, traktorista, rudara i dr.) koje se sastoji od kaputa i hlača u jednom

kombinirati (lat. combinare) sastaviti, složiti, sjediniti, spajati, spojiti, srediti; praviti plan za neki posao, smisliti, smišljati; kem. spojiti, spajati

dva tijela ili više raznih tijela po utvrđenom mjerilu

kombustibilan (lat. combustibilis) zapaljiv

kombustibilije (lat. combustibilia) mn. zapaljive tvari

kombustibilitet (lat. combustibilitas) zapaljivost

kombustija (lat. comburere spaliti) izgaranje, gorenje, spaljivanje; opek-lina, opekotina

kombustija (lat. combustio) gorenje, izgaranje; požar; zgarište

kombustor (lat. combustor) održavač izgaranja; kem. naziv za element koji se, pod utjecajem svjetlosti i topline, lako spaja s nekim drugim elementom, npr. kisik

komedija (grč. komodia) prvitno: pjesma u čast boga Dioniza iz koje se razvila starogrčka komedija; danas: vesela, šaljiva dramska igra; dramsko prikazivanje komičnog sukoba u kojem glavni junak tijekom cijele radnje stradava, ali to njegovo stradanje ne izaziva u nama osjećaj sažaljenja, nego osjećaj smiješnoga koji dostiže svoj vrhunac na kraju, kad se ipak sve sretno završava (supr. tragedija); pren. šala, šaljiv događaj

komedijant (grč. komos, tal. commediate) glumac, putujući glumac; pren. glumac, licemjer, čovjek koji u životu glumi

komedijaš (grč. komodia) šaljivac; prikazivač šaljivih uloga (cirkuskih), klaun

komedijati (grč. komodia) zbijati šalu, šaliti se

komedon (lat. comedo) med. bubuljica; miteser

komemorabilan (lat. commemorabilis) vrijedan (ili: zaslužan) sjećanja, vrijedan (ili: zaslužan) spominjanja

komemoracija (lat. commemoratio) spomen, sjećanje; svečana priredba u slavu nekog pokojnika (na kojoj se

govori o njegovom životu, radu i zaslugama); (crkveni) spomen umrhnja, podušje

komemorativan (lat. commemorativus) koji se priređuje radi sjećanja, za uspomenu, u spomen, koji služi za sjećanje, za uspomenu, u spomen

komemorirati (lat. commemorare) spominjati, sjećati se, obnavljati uspomenu na koga ili što; govoriti u počast umrlom

komenda (lat. commenda) upražnjena župa (kod katolika); imanje svećeničkog staleža; imanje koje netko uživa po svom činu ili položaju (svećenik, učitelj)

komendacija (lat. commendatio) preporuka; kod katolika: molitva za umrlog

komendirati (lat. commendare) preporučiti, preporučivati

komentar (lat. commentarius) objašnjavanje, izlaganje, tumačenje; knjiga s objašnjenjima

komenzal (lat. commensalis) stolni drug, onaj koji se hrani za istim stolom s nekim, u zajednici; zool. v. parazit

komenzalizam (lat. commensalis) zool. vrsta parazitizma (nametništva) kod kojega životinje, živeći u zajednici sa životinjama druge vrste, uzimaju njihovu neprerađenu hranu

komenzurabilan (lat. commensurabilis) mat. naziv za sve veličine koje se mogu dijeliti ili mjeriti bez ostatka nekom drugom veličinom kao njihovom zajedničkom mjerom; koji ima zajedničku mjeru; usporediv

komenzurabilitet (lat. commensurabilitas) mat. djeljivost; mjerljivost; usporedivost

komercij (lat. commercium) v. komers; odnos; općenje

komercijalan (lat. commercialis) trgovački, obrtni, privredni, prometni; društveni; *komercijalna ulica* trgo-

vačka ulica; *komercijalne igre* društvene igre; *komercijalni sustav* sustav državne privredne politike koji povlašćuju trgovinu, osobito na račun poljoprivrede; *komercijalni traktat* trgovinski ugovor

komercijalist (lat. commercium) stručna osoba za vođenje trgovačkih poslova; osoba koja se bavi trgovačkim poslovima

komers (lat. commercium, fr. commerce) trgovina, trgovanje, trgovinstvo; kartaška igra

komes (lat. comes) suputnik, pratitelj; glaz. slično ponavljanje fuge u nekom drugom glasu

komesar (lat. commissarius) osoba kojoj je neki naredbodavac, osobito država, povjerio posebnu dužnost (npr. financijski komesar, vladin komesar)

komesarijat (lat. commissariat) položaj, dužnost i sjedište (ured) komesara

komeš (lat. comes suputnik) grof, knez

komet (grč. kometes, lat. cometes) astr. zvijezda repatica, kreće se oko Sunca parabolnom ili eliptičnom putanjom (velikog ekscentriciteta), tako da je teško razlikovati eliptičnu i parabolnu putanju

kometografija (grč. kometes, grafia) astr. opisivanje (ili: proučavanje) zvijezda repatica

kometologija (grč. kometes, logia) znanost o zvijezdama repaticama

kometomantija (grč. kometes, manteia) proricanje, gatanje) proricanje po pojavama kometa

komfor (engl. comfort) ugodnost, udobnost

komfortabilan (engl. comfortable) ugodan, udoban

komfortan (engl. comfort udobnost) v. komfortabilan

komicije (lat. comitium) mn. narodna skupština kod Rimljana koja je rješavala važne državne poslove

komičan (grč. komikos smiješan, šaljiv, komos terevenka, pijanka, veselje) smiješan, šaljiv; zabavan

komičar (grč. komikos, lat. comicus) pisac šaljivih djela, komedija; glumac šaljivih, komičnih uloga

komigracija (lat. commigratio) odlazanje, odlazak, seljenje, selidba

komigrirati (lat. commigrare) seliti se, odseliti se

komika (grč. komos terevenka, pijanka, veselje, komikos šaljiv, smiješan) ono što je smiješno, što izaziva smijeh; sposobnost da se izazove dojam smiješnog

komiksija (lat. commixtio) miješanje; primjesa; smjesa; komikstura

komikstura (lat. commixtura) v. komiksija

komilitoni (lat. commilito) mn. suborci, braća po oružju, ratni drugovi; školski drugovi

kominacija (lat. comminatio) prav. prijetnja, zaplašivanje, stroga opomena

Kominterna krat. = Komunistička internacionala; v. Internacionala

komis (lat. commissus) naziv za stvari koje država daje vojniku (rublje, cipele, kruh itd.)

komisija (lat. commissio) nalog za izvršenje nekog posla; osobe koje trebaju obaviti taj posao; osobito: službene osobe koje država ili neka ustanova imenuje radi obavljanja nekog posla (ispitna, anketna, sanitetska, regrutna komisija i dr.); *ex commissione* čit. eks komisione (lat.) po nalogu; *tehnička komisija* odbor stručnjaka; prid. i pril. komisijski

komisiona knjiga trg. knjiga u koju se unose svi nalozi i sve narudžbe

komisiona rimesa trg. mjenica izdana po nalogu i za račun nekog trećeg (komitenta)

komisiona trata trg. v. komisiona, komisijska mjenica

komisiona trgovina subjektivni trgovački posao (kupnja i prodaja) po kojem komisionar sklapa trgovačke poslove u svoje ime, ali za tuđi račun (za račun komitenta), i uz određen postotak; komisioni, komisijski posao

komisionar (lat. *commissionarius*) trg. posrednik, onaj koji prima naloge, opunomoćenik, osoba koja obavlja trgovačke poslove za drugog uz određen postotak

komisioni artikl trg. roba koju trgovac, uz određen postotak, prodaje za račun vlasnika robe

komisioni biro ustanova koja obavlja poslovne naloge uz određenu nagradu

komisioni konto trg. račun o poslovima obavljenim za tuđi račun

komisioni posao v. komisiona trgovina

komisiono izdanje u knjižarstvu: kad knjižar, uz određen postotak, prodaje djela koje je pisac ili netko drugi izdao o svom trošku

komisiono pismo trg. pismo kojim se izdaje nalog za obavljanje nekog posla

komisona mjenica trg. mjenica vučena i prodana po nalogu nekoga trećeg (komitenta); komisiona rata

komisura (lat. *commissura*) spoj, sveza; anat. živčani (nervni) spletovi koji spajaju lijevu i desnu stranu središnjeg živčanog sustava

komíše alte (njem. *komisch smiješan*, *Alte starica*) kaz. "smiješna starica", lik smiješne stare žene

komitat (lat. *comitatus*) pratnja; svita

komitent (lat. *commitens*) trg. naredbodavac, onaj koji posredniku daje poslovne naloge; usp. komisiona trgovina

komitet (fr. *comite*) odbor koji je među svojim članovima izabrala neka veća organizacija da radi u njezino ime na ostvarenju određenih ciljeva (političkih, privrednih, kulturnih i si.)

komitirati (lat. *comitari*) 2. pratiti, biti u pratnji

komitirati (lat. *committere povjeriti, predati*) 1. trg. izdati nalog, narudžbenicu; ovlastiti, dati pisano ovlaštenje, opunomoćiti

komitiv (lat. *comitivum*) 2. pisano ovlaštenje ili punomoć

komitiv (lat. *committere povjeriti, predati*) 1. trg. narudžbenica, narudžbeno pismo, punomoćno pismo

komizeracija (lat. *commiseratio*) sažaljenje; dio govora kojim branitelj želi izazvati kod suca sažaljenje prema optuženiku

komlov (mad. *komlo hmelj*) krušni kvasac od hmelja i kukuruznog brašna ili mekinja

komocija (lat. *commotio*) pokret, potres, uzbuđenje; med. jak unutrašnji potres, npr. mozga

komoda (fr. *commode*) nizak ormar s ladicama

komodacija (lat. *commodatio*) prav. posudba; zajam

komodan (lat. *commodus*) ugodan, udoban, pogodan, zgodan; popustljiv, koji gleda kroz prste; nemaran (kod nas se često upotrebljava, u ovom značenju, riječ *komotan*)

komodant (lat. *commodans*) prav. v. komodat

komodat (lat. *commodatum*) prav. stvar koju njezin vlasnik (komodant) daje privremeno na uporabu nekome (komodataru) besplatno

komodatar (lat. *commodatarius*) prav. v. komodat

komoditet (lat. *commoditas*) udobnost, ugodnost; popustljivost, nemarnost

komodor (engl. *commodore*) pom. časnik, zapovjednik po činu iznad kapetana, a ispod kontra-admirala; zapovjednik male ratne eskadre kojoj se povjerava izvršenje nekog posebnog zadatka; glavni brod trgovačke flote

- komodum** (lat. *commodum*) prav. korist, dobit; dobro, blagodat; udobnost; *commodum possessionis* čit. *komodum posesionis* (lat.) korist vezana s posjedovanjem neke stvari na temelju prava; *commodum publicum* čit. *komodum publikum* (lat.) opće dobro; *commodum rei venditae* čit. *komodum rei vendite* (lat.) pravo uživanja prodane stvari
- komoncija** (lat. *commonitio*) opominjanje, podsjećanje, opomena
- komora** (grč. *kamara*, lat. *camera*) svod; odaja na svod, soba; anat. šupljina u nekim tjelesnim organima (moždana, srčana, očna, grkljanska komora); opt. *mračna komora* v. kamera opskura; usp. kamera
- komorna glazba** sobna glazba, tj. glazba koja je namijenjena za uži prostor i uži krug slušatelja i koja se, zbog toga, izvodi manjim brojem instrumenata, osobito solo-instrumenata
- komotan** (lat. *commodus*) v. *komodan*
- kompaktija** (lat. *compactio*) sklop, zbijenost, jedrina
- kompakt** (lat. *compactum*, *compacisci*) sporazumjeti se međusobnim ugovorom) ugovor, sporazum, nagodba; *kompakti* (lat. *compacta*) mn. točke ugovora
- kompaktan** (lat. *compactus*, *compingere* sastaviti, zbiti) čvrst, gust, jedar, zbijen, jedinstven; jak, solidan
- kompaktat** (lat. *compacisci*) uglaviti) ugovor, pakt
- kompanija** (fr. *compagnie*, tal. *compagnia*) društvo, udruga, udruženje; trgovačko društvo; voj. četa
- kompanjon** (fr. *compagnon*, tal. *compagno*) trg. ortak, poslovni suradnik; drug, suradnik
- kompar** (tal. *compare*) kum
- komparabilan** (lat. *comparabilis*) usporediv
- komparacija** (lat. *comparatio*) usporedba, uspoređenje, uspoređivanje; ret. figura kojom se uspoređuje nešto s nečim na osnovi nekih zajedničkih osobina; gram. usporedba, stupnjevanje pridjeva
- komparativ** (lat. *comparativus*) gram. drugi usporedni stupanj pridjeva (npr. ljepši, bolji itd.)
- komparativan** (lat. *comparativus*) usporedni
- komparator** (lat. *comparator*) uspoređivač; sprava za mjerenje veoma finih razlika u dužini
- komporencija** (lat. *comparere*, *comparentia*) prav. pojavljivanje pred sudom
- komparent** (lat. *comparere* pojaviti se) prav. onaj koji se pojavljuje pred sudom
- komparicija** (lat. *comparere*, *comparitio*) prav. v. *komporencija*
- komparirati** (lat. *comparare*) 1. uspoređivati, usporediti; ret. praviti usporedbe; gram. uspoređivati, stupnjevati pridjeve
- komparirati** (lat. *comparare*) 2. pojaviti se pred sudom
- kompaticija** (lat. *compartitio*) podjela na pravilne odjeljke
- kompartment** (tal. *compartimento*) pravilna podjela polja ili odjeljaka; željeznički odjeljak (ili: kupe)
- komparza** (tal. *comparsa*) kaz. nijema osoba koja samo svojom pojavom sudjeluje u igri, figurant, statist; pren. beznačajna osoba
- komparzerija** (tal. *comparsa*) kaz. raspored i pojavljivanje statista
- kompas** (lat. *cum*, *passus*) sprava, u obliku kutije, s magnetnom iglom, služi za određivanje strana svijeta (busola); pren. snalaženje u nečemu, pravilno opredjeljivanje
- kompasija** (lat. *compassio*) samilost, suosjećanje, sućut
- kompaskuum** (lat. *compascuum*) prav. zajednička paša

kompaternitet (lat. compaternitas) duhovno srodstvo, kumstvo

kompatibilan (lat. compatibilis) suglasan, spojiv, snošljiv; pomirljiv

kompatibilitet (lat. compatibilitas) suglasnost, složljivost, snošljivost; pomirljivost; mogućnost da jedna osoba istodobno obavlja više javnih poslova

kompatriot (fr. compatriote) zemljak, sunarodnjak

kompaund-stroj (engl. compound) teh. parni stroj s kondenzatorom u kojem mehaničko djelovanje pare počinje u manjem cilindru, a završava se u većem cilindru

kompendij (lat. compendium) izvadak, kratak sadržaj; priručna knjiga, priručnik, podsjetnik

kompendiozan (lat. compendiosus) kratak, sažet, zbijen

kompenzabilan (lat. compensabilis) nadoknativ

kompenzacija (lat. compensatio) nadoknada, odšteta, obeštećenje; izjednačenje, zamjena; fiz. izjednačenje djelovanja nečega što bi, inače, štetno djelovalo; *kompenzacijsko njihalo* njihalo napravljeno tako da zbog temperaturnih promjena ne mijenja svoju dužinu i vrijeme njihanja, te sat s njim niti ubrzava niti zaostaje; med. prilagođavanje srca utjecajima koji mijenjaju krvotok

kompenzator (lat. compensator) onaj koji ili ono što nadoknađuje, nadoknađivač, regulator

kompenzirati (lat. compensare) nadoknadi, nadoknađivati, vratiti, izjednačiti, izjednačavati; nagoditi se

komperendinacija (lat. comperendinatio) prav. odlaganje za treći dan; pozivanje obiju stranaka da se trećeg dana pojave pred sudom; obnavljanje spora

komperendinator (lat. comperendinator) prav. osoba koja iznosi nove či-

njenice da bi izazvala odlaganje pravorijeka

komperendinirati (lat. comperendinare) prav. odložiti rok pojavljivanja pred sudom za treći dan

kompetencija (lat. competentia) mjerodavnost; sposobnost (ili: pozvanost) suca za suđenje ili ocjenjivanje; područje rada neke ustanove; natjecanje više osoba za neko mjesto; ono što se ostavlja dužniku da bi mogao od toga živjeti; *pitanje kompetencije* pitanje mjerodavnosti (npr. nekog suda, ustanove itd.)

kompetent (lat. competens) suparnik, takmac, supotražitelj, polagatelj prava na

kompetentan (lat. competens) mjerodavan, formalno ili stvarno osposobljen (kvalificiran) za neki posao, sposoban

kompeticija (lat. competitio) polaganje prava na, natjecanje, suparništvo

kompetirati (lat. competere) pripadati po pravu; biti u mjerodavnosti, spadati u mjerodavnost; natjecati se za neko mjesto, zajedno s nekim težiti za čim

kompetitor (lat. competitor) v. kompetent

kompilacija (lat. compilatio) djelo sastavljeno iz više drugih djela, djelo sastavljeno pabirčenjem; sastavljanje djela pabirčenjem iz tuđih knjiga; skupljanje, pabirčenje

kompilator (lat. compiler) sastavljač iz tuđih knjiga, neoriginalan pisac

kompilirati (lat. compilare) skupljati (ili: pabirčiti) iz tuđih djela

komplanabilan (lat. complanabilis) moguć za izravnavanje, izravnjiv; koji se može izjednačiti, izjednačljiv

komplanacija (lat. complanatio) mat. izračunavanje površine neravnih ploha

komplanirati (lat. complanare) poravnati) izravnovati, izravnati; pren. ot-

- kloniti, otklanjati poteškoće ili probleme
- kompleks** (lat. *complexus*) gomila, masa koja čini cjelinu, npr. kuće, zemljište; složeno, složenost; fil. složen pojam; u psihoanalizi; sadržaji svijesti, većinom osjećajni (emocionalni), potisnuti te zato podsvjesni, dovode do nenormalnog duševnog stanja
- kompleksan** (lat. *complexus*) složen, sastavljen od međusobno povezanih dijelova; zamršen; mat. sastavljen od realnih i imaginarnih veličina
- kompleksija** (lat. *complexio*) cjelokupnost, ukupnost; građa tijela; boja lica, izgled
- komplementan** (lat. *complementum*) v. komplementaran
- komplementar** (lat. *complementarius*) dopunski, koji dopunjuje, koji služi kao dopuna ili dodatak (čemu); *komplementarne boje* boje koje se nadopunjuju, boje koje pomiješane daju bijelu boju (npr. crvena i modrozeleno); *komplementarni dan* dopunski dan (29.) u veljači svake prijestupne godine
- komplet** (lat. *completus*) cjelokupna djela jednog pisca; svi brojevi (ih: sva godišta) nekih novina (ih: nekog časopisa, neke zbirke i si.); sve što upotpunjuje knjižnice, zbirke, trgovine, kuće itd.)
- kompletan** (lat. *completus*) potpun, cjelokupan, sav, cio; savršen; popunjen, dovršen
- kompletirati** (fr. *completer*) popuniti, popunjavati, dopuniti, dopunjavati
- komplezantan** (fr. *complaisant*) uslužan, susretljiv
- komplici** (lat. *complex* gen. *complicis*) saveznik, sudionik) mn. prav. pomagači, sukrievci
- komplikirati** (lat. *complicare*) zaplesti, zapletati, zamrsiti, zamutiti; zbog nespretnosti učiniti nešto težim nego što bi trebalo biti, otežati
- komplicitet** (lat. *complicitas*) prav. sudioništvo, ortaštvo
- komplikacija** (lat. *complicatio*) smotavanje, sklapanje) nejasnoća, zamršenost; med. bolest koja se pojavljuje u tijeku neke druge, već izražene bolesti, i time otežava bolesnikovo stanje i remeti pravilan tijek glavne bolesti; psih. udruživanje između neistovrsnih, po kakvoći različitih elemenata (osjećaja različitih osjetila), pri čemu je jedan element (osjećaj) pretežit, tj. njega smo više i jasnije svjesni nego ostalih
- kompliment** (lat. *complere* dopuniti, *complementum*) dopuna, dodatak, popuna; med. serumska tvar koja ima sposobnost uništavanja bakterija ili neutraliziranja njihovih otrova
- kompliment** (tal. *complimento*, fr. *compliment*) izraz poštovanja riječima i pokretima, naklon; laskava riječ; *kazati nekom kompliment* kazati nekom ono što mu godi; *praviti komplimente* govoriti laskavo, udvarati se, čestitati kome na čemu
- komplimentirati** (fr. *complimenter*) pozdraviti, pozdravljati, pokloniti se, klanjati se; čestitati, pohvaliti, govoriti ljubazne riječi
- komplot** (fr. *complot*) zavjera, urota, tajni sporazum, udruživanje više osoba radi izvršenja nekog zločina, udara, pobune
- komplotirati** (fr. *comploter*) kovati zavjeru, skovati zavjeru, spremati u potaji (prevrat, udar i si.)
- komponenta** (lat. *componere* sastaviti) sastavnica, sastojak, svaki sastavni dio jedne cjeline; fiz. sastavnica (supr. rezultanta)
- komponirati** (lat. *componere*) sastaviti, sastavljati; izraditi plan za neko umjetničko djelo i srediti njegove dijelove; glaL. sastaviti glazbeno djelo
- komportirati se** (fr. *se comporter*) vladati se, ponašati se; slagati se

komposesija (lat. compossessio) prav. zajedničko imanje, zajednički posjed

kompost (lat. compositum) miješano gnojivo, miješani gnoj, osobito: mješavina zemlje s istrunulim organskim tvarima, otpacima biljaka

kompostirati (lat. compositum) gnojiti miješanim gnojivom (kompostom)

kompot (fr. compote, lat. compositum sastavljeno, componere sastaviti) voće kuhano sa šećerom

kompozicija (lat. compositio) sastavljanje, sastav, sastavljanje dijelova u cjelinu; u estetici: umjetnička obrada jedne misli prema zahtjevima i zakonima umjetničkog prikazivanja; glaz. umjetničko sastavljanje glazbenog djela, glazbeno djelo; slik. djelo koje prikazuje više osoba i stvari, vješto povezanih u cjelinu; u suvremenom slikarstvu, tzv. apstraktnom: slika bez ikakvog motiva, slika u kojoj je najvažniji raspored boja; teh. naziv za razne metalne slitine (legure); kem. spajanje; svi vagoni jednog vlaka

kompozit (lat. componere sastaviti, compositum) ono što je sastavljeno od više dijelova, složeno; gram. složena riječ, složenica; *mixtum compositum* čit. mikstum kompozitum (lat.) užasna zbrka, strašan metež; *ex composito* čit. eks kompozito (lat.) prav. po sporazumu, po pogodbi, po nagodbi

kompozitor (lat. componere) sastavljač glazbenog djela

kompozitoran (lat. compositorius) glaz. koji se tiče sastavljanja glazbenog djela, koji je u vezi (ili: u odnosu) sa sastavljanjem glazbenog djela

komprehenzibilan (lat. comprehensibilis) pojmljiv, shvatljiv, razumljiv

komprehenzija (lat. comprehensio) shvatljivost, moć shvaćanja, sposobnost shvaćanja, razumijevanja; shvaćanje, razumijevanje

komprehenzivan (lat. comprehensivus) obuhvatan, koji obuhvaća; shvatljiv, koji shvaća, koji razumije

kompresa (lat. compressa) med. oblog, zavoj od više puta presavijenog komada platna ili gaze

kompresan (lat. compressus) zgusnut, stisnut, zbijen

kompresibilan (lat. compressibilis) stlačljiv, zgušnjiv

kompresibilitet (lat. compressibilitas) fiz. stlačljivost, zgušnjivost

kompresija (lat. compressio) tlak; stiskanje, stezanje, zbijanje; pren. prinudivanje, tlačenje; *kompresijski stroj* sprava za zbijanje elastičnih, osobito plinovitih tijela

kompresivan (lat. comprimere stisnuti, compressivus) koji tlači, koji stišće, stiskajući, zbijajući

kompresor (lat. compressor) sprava za stlačivanje zraka ili plinova

kompresorij (lat. compressorium) med. kirurški instrument za stiskanje krvnih žila; u mikroskopiji: naprava pomoću koje se predmet ispitivanja i promatranja učini tanjim i prozirnijim

komprimirati (lat. comprimere) stlačiti, zbiti, zbijati, stisnuti, stiskati, zgušnjavati, zgusnuti; pren. ugušiti, ukrotiti, prigušiti

komprobacija (lat. comprobatio) priznanje, priznavanje, odobrenje

kompromis (lat. compromissum) sporazum, nagodba; prav. u građanskoj parnici: sporazum stranaka koje su u sporu da će se, izabravši suca spora, pokoriti njegovom pravorijeku

kompromisor (lat. compromissor) sujamac

kompromitirati (lat. compromittere) izložiti (ili: izlagati) neprilici ili opasnosti, naštetiti ugledu ili povjerenju, dovesti (ili: dovoditi) u pitanje, iznijeti (ili: iznositi) na loš glas, brukati, obrukati

kompulzacija (lat. compulsatio) v. kompulzija

kompulzija (lat. compulsio) primoravanje, prisiljavanje, prisila

kompulzor (lat. compulsor) naplatitelj (računa, poreza i dr.)

kompulzoran (lat. compulsorius) prisilan

kompulzorij (lat. compulsorium) prav. spis kojim viši sud naređuje nižem da požuri s odlukom o nekom predmetu

kompurgator (lat. compurgator) prav. onaj koji pod prisegom jamči za nečiju nedužnost

komputabilan (lat. computabilis) uračunljiv, proračunljiv, izračunljiv, ubrojiv

komputacija (lat. computatio) izračunavanje; prav. određivanje stupnja srodstva po rimskom (*civilna komputacija*) ili po papinskom pravu (*kanonska komputacija*)

komputirati (lat. computare) izračunati, proračunati, zbrojiti

Komsomol (rus.) kratica za "Savez komunističke omladine", omladinska organizacija u bivšem Sovjetskom Savezu sa zadatkom da odgaja mladež u komunističkom duhu

komun (lat. communis) prid. opći, zajednički, javni

komuna (fr. commune) općina; građani jedne općine; općinski dom; zajednica; *Pariška komuna* socijalistička vladavina u Parizu, utemeljena 18. III. 1871. i, nakon žestokih borbi, ugušena od versajske vlade u svibnju iste godine

komunalije (lat. communalia) mn. općinske stvari, općinski poslovi

komunaliziranje (lat. communalis) prelaženje privatnih poduzeća u općinske ruke (ili: pod općinsku upravu)

komunalni (lat. communalis) općinski, koji pripada općini, koji se tiče općine

komunice (lat. communis zajednički) mn. zajedničke ispaše (gore, šume i planine jednoga plemena, sela ih zadruge); svi kojima one pripadaju imaju podjednako pravo uživanja, ah ne mogu nijedan dio otuđiti

komunicirati (lat. communicare) priopćiti, priopćavati objaviti, iznijeti (ili: iznositi) u javnost; biti u vezi s kim, dopisivati se; u Katoličkoj crkvi: pričestiti se, pričesćivati se

komunikabilan (lat. communicabilis) priopćljiv, dostavljiv; spojiv, prometno spojiv, koji se može povezati, spojiti (prometnom vezom)

komunikacija (lat. communicatio) priopćavanje, priopćenje; veza, ophođenje, općenje, dodir; promet; voj. zaštićen pristup prednjim položajima, prometnica; *komunikacijska linija* prometna linija

komunikant (lat. communicans) u Katoličkoj crkvi: pričesnik, onaj koji prima pričest

komunikat (lat. communicatum) v. komunikej

komunikativan (lat. communicativus) prenosiv, koji se lako prenosi na drugoga; priopćljiv, koji rado govori svoje misli drugome, razgovoran; pristupačan

komunikej (fr. communique) službena objava, službeno priopćenje, službeni izvještaj; komunikat

komunist (lat. communis) pristaša komunizma; član komunističke stranke

Komunistička internacionala v. pod internacionala

Komunistički manifest spis koji su 1848. objavili K. Marx i F. Engels i u kojem su izložene osnove komunizma

komunitet (lat. communitas) zajednica; smisao za zajednicu; opće dobro

komunizam (lat. communis) zamišljeni besklasni društveni poredak bez pri-

vatnog vlasništva i iskorištavanja ljudi jednih od drugih

komutabilan (lat. *commutabilis*) zamjenjiv, promjenjiv

komutacija (lat. *commutatio*) mijenjanje, izmjena, promjena, zamjena; prav. zamjenjivanje jedne kazne drugom

komutator (lat. *commutare*) fiz. prekidač, sprava koja omogućava prekidanje ili spajanje voda kojim prolazi električna struja te izmjenu njegova smjera

komutirati (lat. *commutare*) mijenjati, razmijeniti, zamijeniti

kon- (lat. *cum*, *con-* s-, su-) predmetak u složenicama sa značenjem: s-, su-, skupa

Kon-Tiki bog sunca prastarih Peruanaca; također: naziv splavi kojom je 1947. norveški istraživač Thor Heyerdahl za 97 dana doplovio iz Perua na Tahiti

konat (lat. *conatus*) pokušaj, namjera; prav. pokušaj nedopuštenog djela, čina

konata (lat. *canna*) posuda za vino; posuda u kojoj se uzgaja cvijeće

konaturalitet (lat. *connaturalitas*) prirodna veza, srodnost po prirodi

koncedirati (lat. *concedere*) dopustiti, dopuštati, dati za pravo, ustupiti, popustiti, priznati

koncentracija (lat. *concentratio*) usredotočenje, usredotočenost; prikupljanje, okupljanje; smještaj, npr. zarobljenika u mali prostor (v. koncentracijski logor); kem. pojačanje otopine smanjenjem njezinog obujma (npr. isparavanjem); pojačanje otopine, pojačanost otopine; rud. uklanjanje mehaničkim putem manje vrijednih dijelova rude; zgušnjavanje, zgusnuće

koncentracija kapitala povećavanje kapitala putem akumulacije HŠka vrijednosti, 'ime se povećava dru-

štveno bogatstvo, nasuprot centralizaciji koja ga samo drukčije raspoređuje

koncentracijski logor voj. mjesto u kojem se interniraju civilni zarobljenici i trupe koje su prešle na neko neutralno zemljište

koncentricitet (lat. *concentricitas*) susredišnjost, usmjerenost zajedničkom središtu

koncentričan (lat. *concentrare*) susredišnji, sa zajedničkim središtem; koji su usmjereni istom središtu; *koncentričan napad* voj. napad koji je iz polukružnog položaja usmjeren jednoj točki; *koncentrična vatra* voj. unakrsna vatra; *koncentrični krugovi* mat. susredišnji krugovi, krugovi sa zajedničkim središtem; *koncentrično odstupanje* voj. odstupanje raspršenih dijelova vojske u smjeru iste točke

koncentrirati (lat. *concentrare*) usredotočiti, skupiti, skupljati, sjediniti na jednom mjestu; zbiti, zgusnuti; kem. povećati jakost otopine smanjenjem njezinog obujma; rud. izdvojiti (ili: izdvajati) kovinu ih rudu iz jalovine; *koncentrirati se* skupiti se; usredotočiti se, pribitati se, srediti se (misli)

koncentus (lat. *sapere* pevati, *concentus*) glaz. skladno pjevanje, skladna glazba, skladnost, harmoničnost

konceptija (lat. *conceptio*) 1. u duhovnom smislu: shvaćanje, razumijevanje; shvatljivost, moć razumijevanja; zamisao; 2. fiziološki: začće, oplodjenje, zatrudnjavanje; *conceptio immaculata beatae Virginis* čit. konceptio imakulata beate Virginis (lat.) teol. bezgrješno začće Blažene Djevice Marije (naučavanje Rimokatoličke crkve)

koncept (lat. *conceptum*, *concipere* zamisliti, shvatiti) 1. plan, nacrt, skica; prvi pisani sastav (nekog djela, spisa); 2. (lat. *conceptus*) pojam- spo-

- sobnost shvaćanja, moć poimanja; *izići iz koncepta* izgubiti povezanost misli, pobrkati se u mislima, zbuniti se; *izbaciti nekog iz koncepta* poremetiti nečiji slijed misli, zbuniti ga
- koncept-papir** polubijeli papir za sastavljanje koncepata
- konceptakul** (lat. conceptaculum) smočnica, spremište; sanduk za čuvanje stvari; bot. udubljenje na talusu (v. talus 1.) u kojem se razvijaju spolni organi (kod smeđih algi)
- konceptirati** (lat. conceptum) izraditi prvi sastav, praviti (ili: napraviti) plan, nacrt, skicu (djela, spisa i si.)
- konceptivan** (lat. conceptivus) zool. oplodiv, sposoban da bude oploden; shvatljiv, sposoban za shvaćanje
- konceptualisti** (lat. conceptus pojam) mn. fil. pristaše konceptualizma
- konceptualizam** (lat. conceptus pojam) fil. smjer između realizma i nominalizma prema kojem opći pojmovi jesu oblici i prave radnje misli, a ne jednostavni znaci koji se podjednako primjenjuju na više pojedinaca
- koncern** (engl. concern) najviši oblik privatno-kapitalističkog monopola; uključuje niz industrijskih, trgovinskih i bankarskih monopola; obično je na čelu najkrupnija banka
- koncert** (lat. concertare natjecati se, tal. concerto) pol. suglasnost, sporazum više sila radi zajedničkog političkog djelovanja; glaz. veće glazbeno djelo za jedan solo-instrument s orkestarskom pratnjom (npr. violinski, glasovirski i dr. koncert); program s više glazbenih djela (vokalnih ili instrumentalnih); javna glazbena priredba
- koncert-majstor** (lat. concertare, njem. Meister) glaz. prvi violinist (solist) u orkestru; titula istaknutih članova glazbenih kapela
- koncertacija** (lat. concertatio) prepiranje, prepirka (riječima); natjecanje, utakmica; sporazum, suglasnost
- koncertina** (tal. concerto koncert) glaz. vrsta harmonike na razvlačenje
- koncertirati** (lat. concertare natjecati se) glaz. natjecati se javno u sviranju ili pjevanju, prirediti (ih: priređivati) koncert, sudjelovati u koncertu; pol. ugovoriti, ugovarati, sporazumijevati se, dogovarati se o čemu
- koncertist** (tal. concertante) glavni pjevač ili svirač na koncertu
- koncesija** (lat. concedere dopustiti, concessio) dopuštanje, ustupak, povlastica, davanje povlastice; odobrenje vlasti (državne, općinske) za bavljenje nekim poslom koji je slobodan od nadzora te vlasti
- koncesionar** (lat. concessionarius) onaj koji ima koncesiju (povlasticu), povlaštenik
- koncesionirati** (lat. concedere ustupati, dopustiti, concessio) dati kome povlasticu, koncesiju
- koncesivan** (lat. concessivus) gram. dopusni (npr. veznik); *koncesivna* ili *dopusna rečenica* rečenica koja izriče dopuštanje radnje glavne rečenice, npr. Nisam ga našao iako sam ga svuda tražio
- koncil** (lat. concilium) skupština crkvenih velikodostojnika radi raspravljanja i rješavanja aktualnih crkvenih pitanja, crkveni sabor; sveučilišni sud
- koncilij** (lat. concilium) v. koncil; *concilium academicum* čit. koncilijum akademikum (lat.) sveučilišno vijeće (ili: sud); *concilium oecumenicum* čit. koncilijum ekumenikum (lat.) sveopći crkveni sabor čije su odluke (kanoni) obvezne za cijeli kršćanski svijet, a kojih je, od Nilcejskog (325.) do Tridentskog (1545—1563), bilo osamnaest; *concilium medicum* čit. koncilijum medikum (lat.) liječnički sastanak i vijećanje o težim stručnim pitanjima; prid. koncilijarni

koncilij antan (lat. concilians) pomirljiv, popustljiv, sklon posredovanju, pogodan za posredovanje i rješavanje nesuglasica

koncilijatoran (lat. conciliatorius) v. koncilij antan

koncilirati (lat. conciliare) pomiriti, sprijateljiti, izmiriti (npr. različita mišljenja i si.); složiti, suglasiti; udružiti, udruživati

koncinan (lat. concinnus) ret. skladan, skladno i umjetnički sastavljen s obzirom na oblik i vezu pojedinih dijelova; lijep, dopadljiv

koncinator (lat. concinator) uređivač, urednik; također: onaj koji voli praviti smicalice

koncinirati (lat. concinnare) skladno sastaviti, urediti, srediti

koncinitet (lat. concinnitas) ret. umjetničko i skladno spajanje (riječi, misli), skladnost, harmoničnost

koncipijent (lat. concipere zamisliti; sastaviti) pisac, sastavljač spisa; pisar (npr. odvjetnički, sudski)

koncipirati (lat. concipere) sastaviti; napisati; smisliti, zamisliti (plan, skicu, nacrt); biol. zatrudnjeti, ostati oploden

konciticija (lat. concitatio) poticanje, bunjenje, huškanje

koncitant (lat. concitamentum) med. sredstvo za poticanje, razdraživanje

koncitativan (ni. concitativus) poticateljski, koji potiče, buntovan, buntovnički, razdražujući

koncikator (lat. concitator) poticatelj, bunitelj, huškač

konciritati (lat. concitare) poticati, buniti, huškati, razdražiti, raspaliti

koncizan (lat. concisus) sažet, jezgrovit, zbijen, pregledan, kratak, jasan

koncizija (lat. concisio) 1. komadanje, raskomadavanje; 2. ret. kraćenje (rečenica, stavova); 3. zbijenost, jezgrovitost, sažetost

konciznost (lat. concisio) v. pod koncizija

konča (tal. conca) posuda

končeti (tal. concetti) lit. briljantan i pun afektiranja pjesnički način izražavanja, sastoji se u pretjeranoj virtuoznosti metafora, hiperbola, antiteza i u neobičnoj igri s beskrajnim nagomilavanjem riječi i fraza; ovaj stil je, na štetu jednostavnog i prirodnog stila, preplavio tal. književnost kasnije renesanse (Tasso, Marini), iz Italije prešao u Španjolsku (gongorizam), Englesku (eufuizam) itd.

končetisti (tal. concettisti) mn. pristaše pjesničkog smjera končeti (u Italiji, Španjolskoj, Engleskoj i Njemačkoj u XVII. st.); usp. končeti

končetizam (tal. concetti) lit. v. končeti

kondebitor (lat. condebitor) prav. sudužnik

kondemnacija (lat. condemnare osuditi, condemnatio) prav. osuda, kazna

kondemnat (lat. condemnare osuditi, condemnatus) prav. osuđenik

kondemnator (lat. condemnator) prav. tužitelj

kondemnatoran (lat. condemnatorius) prav. osuđujući; *kondemnatorna osuda* (lat. sententia condemnatoria) osuda koju izriče sud kad utvrdi da je osuđenik kriv za djelo za koje se optužuje

kondenzabilan (lat. condensabilis) koji se može zgusnuti, zgušnjiv

kondenzabilitet (lat. condensabilitas) mogućnost zgušnjavanja, zgušnjivost

kondenzacija (lat. condensatio) fiz. zgušnjavanje, pretvaranje pare u tekućinu putem rashlađivanja ili tlačenja; *električna kondenzacija* zgušnjavanje, nagomilavanje elektriceta pomoću električnog kondenzatora itd.; zbijanje, sažimanje

kondenzancije (lat. condensantia) mn. v. kondenzans

kondenzans (lat. condensans) sredstvo za zgušnjavanje; mn. kondenzancije

kondenzativan (lat. condensativus) koji zgušnjava, zgušnjavajući

kondenzator (lat. condensator) fiz. zgušnjavač, skupljač; *električni kondenzator* dvije metalne ploče, odvojene slojem od materijala koji ne provodi elektricitet (zrak, staklo, parafin, parafin i dr.), jedna je ploča povezana s izvorom elektriciteta, a druga sa zemljom (služi za nago milavanje elektriciteta u većoj količini nego što bi se to moglo postići samo s jednom pločom); kod parnih strojeva: posuda s vodom u kojoj se zgušnjava para; kod talioničkih peći: sprava za zgušnjavanje tekućih tvari

kondenzirati (lat. condensare) zgusnuti, zgušnjavati; zbiti, zbijati, skupljati; pren. sažeti, sažimati

kondenzitet (lat. condensitas) gustoća, zgusnutost

kondenzor (lat. condensor) uređaj za osvjetljavanje objekta promatranja (kod mikroskopa i projekcijske)

kondicija (lat. conditio) uvjet; stanje, okolnost; služba, položaj, namještenje; mjesto koje se dobiva pod određenim uvjetima; privatno poučavanje đaka, davanje privatnih satova đacima; *biti u kondiciji* šport, biti u dobrom (ili: povoljnom) stanju (hrvač, boksač, tenisač, nogometaš, gimnastičar i dr.)

kondicional (lat. conditionalis) gram. pogodbeni način, npr. Putovao bih kad bih mogao

kondicionalan (lat. conditionalis) uvjetan, pogodbeni; gram. *kondicionalna* ili *pogodbena rečenica* zavisna rečenica koja izriče pogodbu ili uvjet pod kojim se vrši ili bi se vršila radnja

glavne rečenice, npr. Ići ćemo na izlet ako bude lijepo vrijeme

kondicionirati (lat. conditio) uvjetovati; biti u nekoj službi, zauzimati neko mjesto; *biti dobro kondicioniran* (fr. conditionne) biti dobro očuvan, u dobrom stanju; *kondicionirana mjenica* uvjetna mjenica

kondicirati (lat. condicere) prav. tužiti, sudskim putem zahtijevati povrat neke stvari ili prava

kondikcija (lat. conditio) otkazivanje, otkaz; prav. zahtjev za povratom stvari koja nam pripada ih prava koje nam pripada; svaka osobna tužba uopće

kondilom (grč. kondylos) med. kvrga, izraslina, bradavica; prid. kondilomatozan

kondilus (grč. kondylos) anat. zglob
kondir (grč. kantharos trbušasta čaša vrč, krčag, pehar

kondirektor (lat. condirector) suupravitelj

konditor (lat. condere osnovati, conditor) 1. osnivač, tvorac

konditor (lat. condire začiniti; ukusno prigrotoviti, conditor) 2. slastičar

konditoraj (lat. condire začiniti; ukusno prigrotoviti) slastičarnica; prodavaonica finog peciva

kondolencija (lat. condolentia) sućut, suosjećanje; izjava sućuti

kondolirati (lat. condolere) sudjelovati u čijoj žalosti; izjaviti (ili: izjavljivati) sućut

kondom (fr. condom) košuljica, gumena navlaka koja se navlači na muški spolni organ radi zaštite od zaraze (npr. AIDS-om) i trudnoće, nazvana po izumitelju, engl. liječniku Con-tonu; prezervativ, zaštitna gumica

kondominat (lat. condominium) zajednička vladavina više osoba nekom zemljom; imanje s više gospodara

kondominij (lat. condominium) zajedničko vladanje više država nekim

područjem, zajedničko vlasništvo, suvlasništvo

kondominus (lat. condominium) suposjednik, suvlasnik

kondonacija (lat. condonatio) prav. poklanjanje, darivanje; oprost

kondor (šp. condor) zool. najveći južnoamerički sup, lešinar

kondota (tal. condotta) pratnja; trg. otpremanje, odašiljanje robe

kondotijeri (tal. condotieri) mn. vode najamničkih trupa u XIV. i XV. st. u Italiji, često su bili veoma moćni

konducirati (lat. conducere) voditi; pratiti; prav. unajmiti, zakupiti

konduit-lista (fr. conduite, njem. Liste) lista u koju pretpostavljeni bilježe kvalifikacije, zasluge, radnu sposobnost i ponašanje službenika (činovnika) ili časnika

konduita (fr. conduite, lat. conducere) vladanje, ponašanje (osobito u službi); ophođenje, način života; svjedočba o ponašanju

kondukcija (lat. conductio) u rimskom pravu: davanje u zakup, iznajmljivanje; fiz. provođenje (topline, elektriciteta itd.), širenje od sloja do sloja ili od djelića do djelića (usp. konvekcija, radijacija)

kondukt (fr. conducteur) vođa, pratitelj (vlak, tramvaja, autobusa, broda itd.); nadzornik, upravitelj radova

konduktibilan (lat. conductibilis) vodljiv, koji se može širiti vođenjem

konduktibilitet (lat. conductibilitas) vodljivost, mogućnost vođenja

konduktor (lat. conductor) prav. zakupnik; fiz. vodič (elektriciteta, topline itd.), tvar (ili: građa, supstanca) koja može provoditi elektricitet, toplinu itd. (usp. konvekcija, radijacija); dio stroja za elektriziranje — kuglasti metalni vodič na kojem se skuplja elektricitet; munjovod na zgradama; med. kiruški instrument pomoću kojega se u organe unosi neki drugi

instrument, šuplja sonda; također: osoba koja prenosi bolest u prikrivenom stanju

konduna (tal. condanna) robija, tamnica

kondurango-kora med. kora biljke gonolobus condurango, upotrebljava se kao lijek protiv raka

kondžolos (tur.) vampir, vukodlak i si. strašilo

koneks (lat. connexus) spoj, tijesna veza

koneksa (lat. connexa) mn. spojene stvari, stvari koje su u međusobnoj vezi

koneksija (lat. connexio) veza, tijesna veza; utjecajno poznanstvo

konektirati (lat. connectere) svezati, spojiti, skopčati; biti spojen, biti vezan, biti u vezi

konektiv (lat. connectivum) bot. veza, dio tkiva koji povezuje druge dijelove organizma

konetabl (fr. connetable) maršal, nekadašnji glavni zapovjednik vojske u Francuskoj; također: nasljedna počasna titula; u Engleskoj: policijski službenik

konfalun (tal. gonfalone zastava) stjegonoša; zaštitnik, pokrovitelj

konfederacija (lat. confoederatio, cum, foedus gen. foederis savez) udruživanje (ili: povezivanje) u savez, udruženje u savez; osobito: savez država sklopljen na duže vrijeme

konfederirati se (lat. confoederare) udružiti se u savez, vezati se savezom

konfekcija (lat. confectio) pravljenje, građenje, gotovljenje; svršetak, dovršenje, izvršenje; šivanje odjeće; trgovina gotovom muškom (muška konfekcija) ih ženskom (ženska konfekcija) odjećom; farm. pripremanje lijekova

konfektionar (lat. confectionarius) izrađivač gotove odjeće; trgovac gotovom odjećom; apotekar

konfekt (lat. confectum, tal. confetto) kolač, slastica (osobito ušećerani bademi, orasi itd.)

konferansje (fr. conferencier) javni govornik, predavač

konferencija (lat. conferentia) vijećanje, dogovor; sastanak radi dogovora, raspravljanje (o nekom spornom pitanju i dr.); javno predavanje, obično s raspravom

konferirati (lat. conferre, fr. conferer) savjetovati se, vijećati, dogovarati se, pregovarati; sastajati se radi dogovora; držati javno predavanje; uspo-ređivati

konfesija (lat. confessio) prav. priznanje; vjera, svaka kršćanska vjerska konfesija uopće (rimokatolička, grkokatolička, luteranska, reformistička, pravoslavna konfesija i dr.); denominacija

konfesionalan (lat. confessionalis) koji se tiče vjere, vjerski

konfesionalizam (lat. confessio) teološko naučavanje koje smatra da prava religioznost ovisi o pripadnosti nekoj vjeri

konfessionar (lat. confessionarius) ispovjednik

konfessionist (lat. confessio) pripadnik neke konfesije

konfesor (lat. confessor) onaj koji ispovijeda kršćanstvo; osobito onaj koji je morao stradati za vjeru, mučenik; ispovjednik

konfeti (tal. confetti) mn. loptice od gipsa ili raznobojnog papira kojima se, posebice u Italiji, gađaju sudionici u karnevalu

konfidejutor (lat. confideiussor) prav. sujamac

konfidencija (lat. confidentia) povjerenje, povjerljivost; povjerljivo priopćenje

konfident (lat. confidens) povjerenik, pouzdanik, povjerljiva osoba

konfidirati (lat. confidere) povjeriti, povjeravati; osloniti se (na koga), pouzdati se (u koga)

konfiguracija (lat. configuratio) uobličavanje, uobličenje, stvaranje oblika, vanjski oblik; astr. odnosni položaj, prividan ili stvaran, nebeskih tijela

konfigurirati (lat. configurare) uobličiti, uobličavati, dati (ili: davati) oblik

konfinacija (lat. confinatio) prav. progonoštvo; zatočenje; upućivanje nekoga u mjesto u kojem mora stalno živjeti; kućni zatvor

konfini (lat. confinis, confines) mn. susjedi po imanju, graničari, međaši

konfinij (lat. confinium) međa, granica, granični kamen, međaš

konfinije (lat. confinia) mn. granice, granične linije, međe; zemlje koje međusobno graniče

konfinirati (fr. confiner) graničiti; ograničiti slobodu kretanja, zatvoriti, osuditi na kućni zatvor; prognati, protjerati

konfinitet (lat. confinitas) graničenje, susjedstvo

konfirmacija (lat. confirmatio) kod protestanata i katolika: svečani čin potvrđivanja crkvene punoljetnosti i primanje sakramenta sv. potvrde mladića i djevojčica (konfirmandi), krizma, krizmanje; prav. potvrđenje, potvrda, ovjera, ovjeravanje

konfirmand (lat. confirmandus) krizmanik, onaj koga treba učvrstiti u vjeri, tj. mladić koji se proglašava crkveno punoljetnim, koji je primio sakrament sv. potvrde (kod katolika)

konfirmanda (lat. confirmanda) djevojčica koja se proglašava crkveno punoljetnom, koja je primila sakrament sv. potvrde; usp. konfirmand

konfirmativan (lat. confirmativus) potvrđan, kojim se potvrđuje

konfirmirati (lat. confirmare) potvrditi, potvrđivati, učvrstiti, učvršćivati, osnažiti; potvrditi nekoga u vjeri,

proglasiti crkveno punoljetnim, krizmati

konfiscirati (lat. *fiscus* državna blagajna, *confiscare*) oduzeti (ili: oduzimati) u korist države (robu, imanje)

konfiskabilan (lat. *confiscabilis*) koji je za oduzimanje, zapljenjiv

konfiskacija (lat. *confiscatio*) prav. oduzimanje privatnog dobra (stvari, neke vrijednosti, imanja) u korist države

konfiskat (lat. *confiscatum*) ono što je zaplijenjeno (roba, imanje)

konfitent (lat. *confitens*) onaj koji se ispovijeda (kod katolika)

konflacija (lat. *conflatio*) stapanje

konflagracija (lat. *conflagratio*) opći požar; osobito: propast svijeta u požaru sudnjeg dana; pren. prevrat, buna, ustanak, revolucija

konflagrirati (lat. *conflagrare*) spaliti, uništiti požarom, pretvoriti u prah i pepeo; pren. pobuniti

konflentan (lat. *confluere* slijevati se, *confluens*, *confluentis*) koji se slijeva, sljevni

konflikt (lat. *conflictus*) sukob, sudar, borba; spor, svađa; *tragičan konflikt* sukob koji završava smrću

konfluencija (lat. *confluentia*) sastav, slijevanje (dviju rijeka); skupljanje, navala (ljudi)

konfluirati (lat. *confluere*) slijevati se, utjecati

konfokalan (lat. *focus* žarište, *confocalis*) opt. sa zajedničkim žarištem, sužarišni

konformacija (lat. *conformatio*) grada nekog tijela; prilagodba, skladnost, usklađivanje

konforman (lat. *conformis*) jednolik, istolik

konformirati (lat. *conformare*) prilagoditi, složiti, uskladiti; dati oblik; *konformirati se* prilagoditi se

konformisti (lat. *conformare*) mn. engleski protestanti koji su priznali 39

članova anglikanske konfesije od 1562.

konformitet (lat. *conformitas*) podudarnost, shćnost; prilagodljivost, slagalnje

konfortacija (lat. *confortatio*) jačanje, kijepljenje, okrjepljenje

konfortancije (lat. *confortantia*) mn. med. sredstva (ih: lijekovi) za jačanje

konfortativ (lat. *confortativum*) med. lijek za jačanje, lijek za okrjepljenje

konfortirati (lat. *confortare*) okrijepiti, okrjepljivati, ojačavati, ojačati

konfrater (lat. *confrater*) subrat, sudrug, drug po položaju ili službi

konfraternitet (lat. *confrater*, *confraternitas*) bratimstvo, pobratimstvo, prijateljstvo

konfraternizirati (lat. *confrater*) zbratimiti, primiti u bratstvo

konfrontacija (lat. *confrontatio*) prav. suočavanje, suočenje, osobito svjedoka (lat. *confrontatio testium*), ili okrivljenika čiji su iskazi proturječni; usporedba, uspoređenje, uspoređivanje

konfrontirati (lat. *confrontare*) prav. suočiti, suočavati (svjedoke, okrivljenike); uspoređivati, usporediti

Konfucije kineski filozof i propovjednik vjere (vrlina, pravednost, čovječnost), u Kini i danas štovan kao božanstvo, umro 478. pr. n. e.

konfundirati (lat. *confundere*) pomiješati, smiješati, zamrsiti, zbrkati; smesti, zbuniti, dovesti u nepriliku

konfutabilan (lat. *confutabilis*) koji se može opovrgnuti

konfutacija (lat. *confutatio*) opovrgavanje, dokazivanje suprotnog; ušutkivanje

konfutator (lat. *confutator*) onaj koji opovrgava (dokaze, navode), opovrgavatelj

konfutirati (lat. *confutare*) opovrgnuti, opovrgavati, dokazivati suprotno

konfuzija (lat. confusio) miješanje različitih stvari; pomiješanost, zbrka, nered, nejasnost (stila, misli); pobrkanost, brkanje, miješanje, nerazlikovanje, pomutnja; pren. zbunjenost, zbrkanost, smušenost, zabuna; prid. konfuzan

konfuzionar (lat. confusionarius) smete nj ak, smušenjak

kongelacija (lat. congelatio) smrzavanje; smrznuće, smrznutost; stvrdnjavanje, zgrušavanje

kongelativan (lat. congelativus) koji izaziva smrzavanje, koji smrzava

kongelirati (lat. congelare) smrznuti, smrzavati; zgusnuti, zgušnjavati; zgrušati, usiriti

kongeneričan (lat. congener, genus rod) istorodan, istovrstan

kongenijalan (lat. congenialis) duhovno srodan, srodan po duhu

kongenijalitet (lat. congenialitas) srodnost po duhu, duhovna srodnost

kongenijalnost v. kongenijalitet

kongenitalan (lat. congenitus,) urođen, koji postoji od samog rođenja, npr. neka bolest (srčana mana)

kongerirati (lat. congerere) zgrtati, nagomilavati; usp. kongestija

kongestija (lat. congestio) med. navala krvi ili sokova, nakupljanje krvi u nekom dijelu tijela

kongestivan (lat. congestivus) koji uzrokuje navalu krvi, koji potječe od navale krvi

konglobacija (lat. conglobatio) zgrtanje, gomilanje; ret. gomilanje dokaza

konglobirati (lat. conglobare) gomilati, nagomilavati; ugrudati, ugrudavati

konglomeracija (lat. conglomeratio) gomilanje, nagomilavanje, sljepljivanje; spajanje svega i svačega

konglomerat (lat. conglomerare) zgomilati, zbiti) geol. gromača (slijepljena smjesa koja se sastoji od pijeska i pojedinih komada raznih minerala);

pren. prenatrpanost, mješavina svega i svačega

konglomerirati (lat. conglomerare) zgrudati, nagomilati, skupiti, spojiti

konglutinacija (lat. conglutinatio) sljepljivanje; zgušnjavanje, zgrušavanje, usiravanje

konglutinantan (lat. conglutinans) ljepljiv, sljepljiv

konglutinirati (lat. conglutinare) lijepiti, slijepiti; zgusnuti, zgušnjavati

kongratulacija (lat. congratulatio) v. gratulacija

kongratulirati (lat. congratulari) v. gratulirati

kongregacija (lat. congregatio) vjerska udruga, zajednica, bratstvo; udruživanje više samostana istoga reda u organiziranu cjelinu; skupština kardinala; naziv jedanaest administrativnih odjela kardinalskog kolegija u Rimu (npr. vjerska propaganda)

kongregacionalisti (lat. congregatio) mn. članovi vjerske stranke u Engleskoj koji priznaju kao jedini izvor vjere Sveto pismo, odbacuju svaki simbolični vjerski oblik, ne priznaju nikakve crkvene poglavare (biskupe, papu); independenti

kongregacionisti (lat. congregatio) mn. članovi jedne vjerske kongregacije, osobito isusovačke

kongregati (lat. congregatum) mn. min. nekristalizirano kamenje koje se samo sobom, bez ljepljive tvari, slabo održava u vezi

kongregirati (lat. congregare) udružiti, sjediniti, skupiti

kongres (lat. congressus) skupština, skup, zbor, sastanak radi dogovaranja i savjetovanja o zajedničkim poslovima; osobito: sastanak opunomoćenika više država (npr. Pariški, Bečki kongres); u SAD-u: zakonodavna skupština narodnih izaslanika; skupština članova istog staleža i iste struke (profesorski, učiteljski itd. kon-

gres), ili istih načela (stranački kongres)

kongresija (lat. congressio) sastajanje, sastanak

kongresist (lat. congressus) član kongresa, sudionik u kongresu

kongruencija (lat. congruentia) suglasnost, slaganje; sukladnost, sličnost i jednakost, istovjetnost oblika i jednakost površina; kongruentnost

kongruentan (lat. congruens) suglasan, jednak, sukladan; mat. sukladan, jednak i sličan, istog oblika i jednake površine

kongruentnost (lat. congruere) v. kongruencija

kongruirati (lat. congruere) biti suglasan, slagati se; biti sukladan, poklapati se, biti sličan i jednak

kongruitet (lat. congruitas) suglasnost, slaganje, potpuna jednakost

konha (grč. konche) školjka; zidna udubina sa školjkastim gornjim dijelom; polukupola

konhiforman (grč. konche školjka, lat. forma) prid. školjkast, koji ima oblik školjke

konhoida (grč. konche školjka, eidos oblik) mat. školjčanica, Nikodemova krivulja četvrtog stupnja

konicitet (grč. konos stožac) stožatost; kosina, nagnutost

koničan (grč. konos) stožast, čunjast, u obliku stošca; *konična refrakcija* prelamanje svjetlosne zrake u stožast snop; *konično zrcalo* stožasto zrcalo

konifere (grč. konos češer, lat. ferre nositi, proizvoditi) mn. bot. četinjare, npr. bor, omorika, jela itd.

koniin (grč. koneion kukuta) kem. bezbojna tekućina, neugodnog i omamljujućeg mirisa, nalazi se u kukuti, veoma otrovan alkaloid (otrov kojim su otrovali Sokrata); cikutin

konimetar (grč. konos stožac, metron mjera) sprava za mjerenje stošca

konioza (grč. konis prah) med. bolest koja nastaje zbog udisanja raznih vrsta praha (vapnenog, bakrenog, željeznog i dr.)

konivencija (lat. connivere sklapati oči) obzirnost, obazrivost

konkameracije (lat. concameratio) mn. odjeljci, pregrade, komore

konkatenacija (lat. concatenatio) povezanost, vezanje (lancima)

konkauze (lat. concausae) mn. farm. suuzroci, sporedni uzroci, tj. oni koji djeluju zajedno s glavnim uzrokom

konkavan (lat. concavus) udubljen (supr. konveksan); konkavnom se naziva unutrašnja strana jedne krivulje i površine; *konkavna leća* opt. udubljena leća

konkavitet (lat. concavitas) udubljen, uleknut

konkavno-konkavan (lat. concavus) opt. dvostruko udubljen, uleknut s obje strane

konkavno-konveksan (lat. concavus, convexus) opt. udubljeno-ispupčen

konkilij (grč. konchylion dem. od konchyle = konche) školjka, ljuštura; puževa kućica

konkista (šp. conquista osvojenje) razdoblje prvih otkrića u Americi

konkistadori (šp. conquistadores) osvajači; u nekadašnjim španjolskim i portugalskim posjedima Srednje i Južne Amerike: osvajači zemlje i njihovi potomci koje je dvor nagrađivao plemićkim titulama i velikim imanjima; pren. osvajači, pustolovi

konklamacija (lat. conclamatio) vikanje, vika; klicanje

konklava (lat. conclave) "zaključana odaja", kardinalska skupština za biranje pape; tajna zaključana dvorana u kojoj se bira papa (prije u Kvirinalu, zatim u Vatikanu)

konklavist (lat. conclave) osoba dodijeljena kardinalu (sluga, liječnik) za vrijeme izbora pape i koja ne može

napustiti konklavu dok se izbor ne izvrši

konkludirati (lat. concludere) log. zaključivati, zaključiti, izvoditi (ili: izvesti) zaključak

konkluzija (lat. conclusio) log. zaključak; zaključivanje iz neke pretpostavke

konkluzivan (lat. conclusivus) zaključni, koji sadrži zaključak, završni; gram. *konkluzivne* ili *zaključne rečenice* nezavisne rečenice, od kojih se druga javlja kao zaključak prve, npr. Nisi učio, dakle ne možeš ni znati

konkluzum (lat. conclusum) ono što je odlučeno, odluka, rješenje, zaključak

konkocija (lat. concoquere skuhati) probava hrane u želucu

konkomisar (lat. concommisarius) prav. suopunomoćenik

konkomitantan (lat. concomitari pratiti) koji prati, koji sudjeluje, koji se pojavljuje istodobno

konkomitirati (lat. concomitari) pratiti, sudjelovati; *konkomitirajući simptomi* med. pojave koje samo prate, sporedne (ili: nebitne, nevažne) pojave kod bolesti

konkordancija (lat. concordantia) suglasnost; abecedni popis svih riječi koje dolaze u jednom spisu s navođenjem citata, npr. u Bibliji (*verbalna konkordancija*), ili popis svih mjesta koja se odnose na neku misao ili neki predmet (*realna konkordancija*), geol. pojava međusobno usporednog pružanja slojeva stijena

konkordantan (lat. concordans) suglasan, složan, jednodušan, skladan

konkordat (lat. concordatum) sporazum, nagodba; osobito: sporazum između Vatikana i jedne svjetovne sile o odnosima i pravima Rimokatoličke crkve u toj državi

konkordija (lat. concordia) sloga, suglasnost, jednodušnost

konkordirati (lat. concordare) slagati se, biti suglasan

konkorporacija (lat. concorporatio) pripajanje, spajanje pridruživanje

konkorporirati (lat. concorporare) pripojiti, pripajati, pridružiti, pridruživati, primiti u društvo, primiti u bratstvo

konkrecija (lat. concretio) srašćivanje, skupljanje ujedno; zgušnjavanje, usmravanje, stvrdnjavanje, smrzavanje nekog tekućeg tijela; med. taloženje stranih tvari u tijelu, npr. kamenca u mokraćnom mjehuru; min. mineralna masa koja je nastala koncentracijom mineralne supstance oko jednog središta; pren. otjelovljenje

konkrecijanci (lat. concretio) mn. psiholozi koji smatraju da je duša nerazdvojna od tijela

konkreditirati (lat. concreditare) sudjelovati s drugima kao vjerovnik, npr. u nekom zajmu

konkreditor (lat. concreditor) suvjerovnik

konkrement (lat. concrementum) tijelo koje nastaje zgušnjavanjem neke tekućine u ljudskom ih životinjskom tijelu (npr. kamenac u mokraćnom mjehuru)

konkrescencija (lat. concrenentia) srašćivanje, sljepljivanje

konkret (engl. concret) engleska kamena žbuka

konkretan (lat. concretus) "srastao", stvaran, koji se može zamijetiti osjetilima, zamjetljiv, opipljiv, tjelesni; *konkretan pojam* log. pojam koji označava osjetilima zamjetljivu stvar ili osjetilima zamjetljivo svojstvo (supr. apstraktan)

konkretizirati (lat. concrentia) učiniti nešto stvarnim, prikazati stvarno, opipljivo

konkretum (lat. concretum) ono što postoji, npr. čovjek, životinja, drvo itd.; *in concreto* čit. in konkreto (lat.)

u stvarnosti, u danom slučaju, u stvarnom slučaju, ono što se javlja u području stvarnoga

konkubina (lat. concubina) inoča, priložnica, izvanbračna žena; bludnica

konkubinar (lat. concubiniarius) naložnik, izvanbračni muž; bludnik

konkubinac (lat. concubinatus) divlji brak, naložništvo; blud

konkubitus (lat. concubitus) spolni odnos, obluba; *concubitus anticipatus* čit. konkubitus anticipatus (lat.) prav. prijevremeni odnos (npr. zaručnika prije vjenčanja)

konkurator (lat. concurator) prav. sukrbni, sututor, član skrbništva

konkurencija (lat. concurrentia) 1. suparništvo, natjecanje, utakmica; natjecanje više osoba (npr. za raspisanu nagradu, položaj i si.); 2. borba robnih proizvođača za veći profit

konkurent (lat. concurrens) suparnik, natjecatelj na licitaciji

konkuripik (fr. concours hipique) natjecanje u brzom jahanju ili u brzom vožnji s konjskom spregom

konkurs (lat. concursus) natjecanje više osoba za neku stvar, povlasticu, nagradu, neki položaj; *raspisati konkurs* = raspisati natječaj; trg. stečaj, zajednički istup vjerovnika radi obeštećenja svojih potraživanja od zajedničkog dužnika čija pasiva premašuje aktivu, ili je, stjecajem prilika, postao nesposoban odgovoriti svojim novčanim obvezama (*concursus creditorum*)

konkurzifeks (lat. concursifex) prav. zajednički dužnik; usp. konkurs

konkusija (lat. concussio) zaplašivanje radi iznuđivanja novca, primanje mita; *crimen concussionis* čit. krimen konkusionis (lat.) prav. zločin iznuđivanja novca, primanja mita

konkusionar (lat. concussionarius) prav. iznuđivač, ucjenjivač

konkusor (lat. concussor) prav. v. konkusionar

konkvibus (lat. cum quibus čime?) novac (u šaljivom značenju)

konkvista (šp. conquista osvojenje) razdoblje španjolskog osvajanja Srednje i Južne Amerike u 15. i 16. st.

konkvistadori (šp. conquistadores) mn. pogrešan izgovor, v. konkistadori

konoid (grč. konos stožac, eidos oblik) tijelo koje nastaje okretanjem presjeka stošca oko svoje osi, npr. paraboloid, hiperboloid i dr.

konoidan (grč. konoeides stožast, eides oblik) stožast

konopejon (grč. konopeion od, konops komarac) mreža za zaštitu od mušica i komaraca, komarnik; krevet sa zavjesama od tanke tkanine za odbijanje mušica; usp. kanape

konoplja (lat. Cannabis sativa) bot. jednogodišnja biljka iz porodice konoplji; od njezinih se vlakana izrađuju tkanine, vlakna i si., a od opojnih smola koju izlučuje nakon cvjetanja može se proizvesti droga

konosament (tal. connoscimento) trg. v. konosman

konosman (fr. connaissement) trg. pomorski teretni list na kojem kapetan broda potvrđuje pošiljatelju prijam neke robe i obvezuje se da će je, pošto mu se plati prijevoz, predati na određeno mjesto

konotacija (lat. con, notare obilježiti) log. skup svih atributa koji su bitni za značenje nekog pojma; gram. skup predodžbi povezanih s nekom riječju i njezinim značenjem

konotativan (lat. con, notare obilježiti) suobilježavajući, suoznačavajući

konrektor (lat. conrector) suupravitelj, nastavnik koji po rangu dolazi iza rektora i koji ga zastupa

konrektorat (lat. conrectoratum) položaj i ured konrektora

- konsakramental** (lat. consacramentalis) v. konjurator
- konsangviničan** (lat. consanguineus) rođan po krvi, rođan po ocu
- konsangvinitet** (lat. consanguinitas) krvno srodstvo, srodstvo po ocu
- konscijencija** (lat. conscientia) svijest; savjest
- konscijencijalizam** (lat. conscientia svijest) fil. shvaćanje da je predmet znanosti ono što nam je dano u svijesti, dakle osjećaji, a da "stvari po sebi" uopće ne postoje; gnoseološki idealizam
- konscijenciozan** (lat. conscientiosus) savjestan
- konscijus** (lat. conscius) suznalac, sudionik, svjedok
- konsekracija** (lat. consecratio) posvećenje, posvećivanje, npr. crkve; posvećenje u čin višeg katoličkog svećenstva; posvećenje kruha i vina pri pričesti (kod katolika)
- konsekrirati** (lat. consecrare) posvetiti, posvećivati; posvetiti u čin
- konsektarij** (lat. consectorium) posljedica, zaključak
- konsekucija** (lat. consecutio) slijed, redoslijed; posljedica, zaključak
- konsekutivan** (lat. consecutivus) posljedični, sljedbeni; sljedni, uzastopni; *konsekutivne bolesti* med. bolesti koje se javljaju kao posljedica prijašnjih bolesti; log. *konsekutivne oznake nekog pojma* oznaka koje dolaze iz drugih, tj. konstitutivnih oznaka; psih. *konsekutivne slike* posljedične slike; gram. *konsekutivna rečenica* posljedična rečenica (ona zavisna rečenica kojom se izriče posljedica radnje izrečene u glavnoj rečenici, npr. Toliko sam umoran da se jedva krećem)
- konsekvencija** (lat. consequentia) posljedica; log. zaključak; dosljednost, postojanost, nepokolebljivost; važnost
- i značaj neke stvari (s obzirom na njezine posljedice)
- konsekventan** (lat. consequens) dosljedan, postojan u načelima, vjeran sam sebi, tj. svojim načelima i tvrdnjama, nepokolebljiv
- konsekvirati** (lat. consequi) slijediti, ići za kim; steći, stjecati, postizati, postići, zadobiti
- konsens** (lat. consensus) v. konsenzus
- konsentirati** (lat. consentire) suglasiti se, suglašavati se, slagati se, sporazumjeti se, jednoglasno odlučiti
- konsenzualan** (lat. consensualis) koji suosjeća, suosjećajan; *konsenzualni ugovor* prav. ugovor čija se važnost temelji samo na jednostavnom pristanku ugovaračkih strana (kontrahenata)
- konsenzus** (lat. consensus) slaganje, pristanak, odobrenje (npr. za stupanje u brak i si.); pisano odobrenje; suosjećaj; fil. suglasnost misaonih bića (uzima se često kao jedan od kriterija istine); konsens
- konsiderabilan** (lat. considerabilis) znatan; značajan, ugledan, vrijedan poštovanja
- konsideracija** (lat. consideratio) promatranje, razmatranje, razmišljanje; procjenjivanje, ispitivanje, uzimanje u obzir; poštovanje, uvažavanje
- konsignacija** (lat. consignatio) obilježavanje (znakom), pečaćenje; trg. deponiranje, predaja robe na čuvanje ili radi prodaje; posebna vrsta komisije prodaje, uobičajena pri trgovini robom s udaljenim, osobito prekomorskim mjestima, gdje pošiljatelj robe (konsignant) prima od prodavača iste (konsignatara) u mjenicama predujam na tu robu (obično jednu trećinu do dvije trećine iznosa fakture)
- konsignant** (lat. consignans) trg. onaj koji daje robu u konsignaciju

konsignatar (lat. *consignatarius*) su-potpisnik, npr. svjedodžbe; trg. pri-matelj konsignirane robe

konsignifikacija (lat. *consignificatio*) dvostruko značenje

konsignirati (lat. *consignare*) obilježiti (znakom), obilježavati (znakom), za-pečatiti; voj. izdati zapovijed, odrediti neku jedinicu da bude u pripravnosti (npr. za pokret); trg. predati robu u konsignaciju; dati na čuvanje, polo-žiti u konsignaciju; dati na čuvanje, položiti, deponirati novac

konsjeržerija (fr. *conciergerie*, lat. *con-cergeria*) nadzorništvo kuće, pazikuć-stvo; vratarev stan; zatvor; osobito: zatvor starog francuskog dvora, kod "Palace pravde", u Parizu

konskribent (lat. *conscribens*) popisi-vač vojnika, skupljač novaka (re-gruta)

konskribirani (lat. *conscribere* popi-sati) onaj koji je uzet u vojsku, novak, regrut, vojni obveznik

konskribirati (lat. *conscribere*) popi-sati, popisivati vojnike, novačiti, re-grutirati

konskripcija (lat. *conscriptio*) popis, popisivanje vojnika, novačenje, re-grutiranje

konsocijacija (lat. *consociatio*) udru-živanje, pridruživanje, spajanje; udruživanje; udruga, udruženje

konsolacija (lat. *consalatio*) utjeha, umirenje

konsolator (lat. *consolari* tješiti, conso-lator) tješitelj

konsolidacija (lat. *consolidatio*) utvr-đivanje, učvršćivanje, učvršćenje, sre-denost (dugova); bank. pretvaranje kratkoročnih državnih dugova u du-goročne zajmove; utvrđivanje, sre-đivanje dioničkih društava smanji-vanjem osnovnog kapitala; med. za-rašćenje, zaliječenje (rana i si.)

konsolidirati (lat. *consolidare*) utvrditi, utvrđivati, učvršćivati, učvrstiti, osi-

gurati, postaviti na zdrave temelje; sjediniti u cjelinu; med. zaliječiti (ra-nu)

konsolirati (lat. *consolari*) tješiti, utje-šiti, umiriti, uspokojiti

konsonanca (lat. *consonantia*) v. kon-sonancija

konsonancija (lat. *consonantia*) glaz. sklad, skladnost, harmoničnost, sta-panje tonova i zvukova u skladnu cjelinu (supr. disonancija); poet. ri-movanje; konsonanca

konsonant (lat. *consonans*) gram. su-glasnik, zatvornik

konsonanta (fr. *consonante*) glaz. vrsta harfe

konsonantan (lat. *consonans*) jedno-glasan, suglasan, skladan

konsonantizam (lat. *consonare* suzvučati) gram. sustav, tj. broj i svojstva suglasnika nekog jezika

konsonirati (lat. *consonare*) glaz. biti u skladu, biti usklađen, skladno zvu-čati; poet. rimovati se; pren. suglasiti se, usuglašavati se, biti suglasan sa, slagati se

konsort (lat. *consors*) ortak, drug, sudi-onik; saveznik (u lošem smislu), ja-tak, član neke klike; prav. sutužitelj ili suoptuženik

konspekt (lat. *conspetus*) gledanje, razgledanje, viđenje, vidik, izgled, pregled; popis; *in conspectu omnium* čit. in konspektu omnijum (lat.) na-očigled svih, pred cijelim svijetom

konspicirati (lat. *conspicere*) gledati, razmatrati, motriti, zamjećivati

konspiracija (lat. *conspiratio*) zavjera, urota

konspirant (lat. *conspirans*) zavjerenik, urotnik

konspirativan (lat. *conspirativus*) zav-jerenički, koji ima karakter zavje-re, urotnički; tajni, strogo povjerljiv

konspirirati (lat. *conspirare* složno pu-hati; zajednički djelovati) sudjelova-ti u zavjeri, sklapati zavjeru

- konsponzor** (lat. consponsor) prav. onaj koji jamči zajedno s ostalima, sujamac; sudužnik
- konstabilirati** (lat. constabilire) učvrstiti, učvršćivati, utvrditi
- konstabler** (lat. constabularius) voj. donositelj streljiva, topnički pomoćnik; zapovjednik topa (na ratnim brodovima); stražar, policajac; konštabler
- konstancija** (lat. constantia) v. konstantnost
- konstanta** (lat. constare) mat., fiz. stalna veličina, nepromjenjiva veličina
- konstantan** (lat. constans) stalan, nepromjenjiv; postojan, ustrajan; koji je trajnog djelovanja (npr. galvanski elementi); koji vlada, vladajući (običaj, navika); siguran, nesumnjiv, priznat (činjenica)
- konstantnost** (lat. constantia) stalnost, nepromjenjivost; postojanost; ustrajnost, dosljednost, konstancija
- konstat** (lat. constat) stoji kao činjenica, sigurno, poznato je; slaže se (račun)
- konstatacija** (lat. constata, fr. constatation) utvrđivanje, utvrđivanje činjenica, ustanovljavanje, ustanovljenje; utvrđena činjenica
- konstatirati** (lat. constata, fr. constater) utvrditi, utvrđivati, ustanoviti, ustanovljavati, uvjeriti se da nešto postoji, osvjedočiti se; potvrditi
- konstelacija** (lat. constellatio) astr. zvjezdano jato, zvijezde; položaj zvijezda i njihov tobožnji utjecaj na ljudsku sudbinu (usp. nativitet); neko određeno svrstavanje; fil. *psihička konstelacija* opće prethodno stanje svijesti; pren. stjecaj prilika
- konsternacija** (lat. consternatio) poraženost, preneraženost, zaprepaštenje, zaprepaštenost, utučenost, zabuna
- konsternirati** (lat. consternare) poraziti, poražavati, zaprepastiti, zaprepašćivati, preneraziti, preneražavati, zbuniti; prid. konsterniran
- konstipacija** (lat. constipatio) med. zatvor, zatvorenost, tvrda stolica
- konstipacije** (lat. constipantia) mn. farm. lijekovi protiv proljeva, za zatvaranje
- konstipirati** (lat. constipare) med. zatvoriti, zatvarati, uzrokovati tvrdu stolicu
- konstituant** (fr. constituant) član ustavotvorne skupštine
- konstituanta** (lat. constituere) ustavotvorna skupština, ona koja donosi osnovni, najvažniji zakon (ustav) jedne države
- konstitucija** (lat. constitutio) prav. ustav, osnovni državni zakon; ustanovljenje, određivanje; anat. skup svih tjelesnih i duševnih osobina jednog čovjeka, tjelesna građa; kem. unutrašnji sastav kemijskih spojeva; raspored atoma u molekuli
- konstitucionalan** (lat. constitutionalis) prav. ustavni; anat. koji je u vezi s tjelesnom građom, koji potječe iz tjelesne građe; *konstitucionalne bolesti* med. bolesti kojima je uzrok u samoj tjelesnoj građi; *konstitucionalna monarhija* ustavna monarhija; *konstitucionalni sustav* v. konstitucionalizam
- konstitucionalitet** (lat. constitutionalitas) ustavnost, ustavna vladavina
- konstitucionalizam** (lat. constitutio) prijatelj ustava, pristaša ustavnog oblika vladavine, ustavobranitelj
- konstitucionalizam** (lat. constitutio) ustavni sustav kod kojega je vladar pri donošenju zakona vezan za suradnju i pristanak narodnog predstavništva (supr. apsolutizam); konstitucionalni sustav
- konstituens** (lat. constituens) farm. sredstvo koje propisanom lijeku daje oblik
- konstituent** (lat. constituens) prav. vladodavac, izdavatelj, punomoći
- konstituirati** (lat. constituere) sastaviti, načiniti, stvoriti, oblikovati, os-

novati, ustanoviti; utvrditi, urediti, rasporediti; prav. pozvati na odgovornost; *konstituirati se* rasporediti se, odrediti prava i dužnosti (položaje) izabranih članova uprave; *konstituirani autoriteti* zakonske sile, državne vlasti

konstitutivan (lat. *constitutivus*) određen, utvrđen, osnovni, bitan, objektivno važeći; sastavni; usp. regulativni

konstitutivna naredba prav. naredba kojom se nekome daju određena prava (dozvole, povlastice i si.)

konstitutor (lat. *constitutor*) raspoređivač, uređivač, osnivač

konstitutum (lat. *constitutum*) prav. utvrđeno, ugovoreno; obnovljen ugovor

konstrigencije (lat. *constringentia*) mn. med. sredstva za stezanje, skupljanje

konstrikcija (lat. *constrictio*) med. stezanje (dijelova tijela), skupljanje, grčenje; ograničavanje, sužavanje

konstriktivan (lat. *constrictivus*) anat. stežući, koji steže, skupljajući, koji skuplja, sužavajući, koji sužava (mišić)

konstriktor (lat. *constrictor*) anat. mišić stezač

konstringirati (lat. *constringere*) stezati, stegnuti, skupiti, skupljati

konstruirati (lat. *construere*) graditi, izgraditi, napraviti (zgradu, stroj); sastaviti, izraditi plan (za zgradu, stroj itd.); iz osnovnog pojma (iz osnovne zamisli) razviti (teoriju, znanost); geom. nacrtati sliku, tijelo; gram. rasporediti, složiti riječi u rečenici, sastaviti rečenicu; napisati, načiniti, sastaviti skicu (književnog djela, slike, filma i dr.)

konstrukcija (lat. *constructio*) građenje, gradnja, pravljenje, zidanje, podizanje; način građenja, način gradnje; građa (ili: materijal) za građenje;

sastav, način sastavljanja, ustroj i raspored dijelova neke cjeline; dosljedno, logičko razvijanje neke misli (u teoriju, u znanost, u sustav); gram. sastav, sklop, red, raspored riječi (u rečenici); geom. crtež nekog geometrijskog lika (ili: tijela) radi izvođenja dokaza ili rješavanja kakvog zadatka

konstruktivan (lat. *constructivus*) koji sređuje, koji dosljedno, logički razvija (misao, zamisao); koji gradi, podiže; koji je bitan za održavanje u cijelosti dijelova građevine (supr. dekorativan)

konstupracija (lat. *constupratio*) obećaćenje, silovanje

konsumacija (lat. *consummatio*) zbrajanje; prav. izvršenje (ugovora, prijestupa, brakolomstva itd.)

konsumirati (lat. *consummare*) zbrojiti, zbrajati, izračunati, izračunavati; završiti, izvršiti

konsubstancijalan (lat. *consubstantialis*) teol. istovjetan, istobitan

konsubstancijalitet (lat. *consubstantialitas*) teol. istovjetnost, istobitnost (u kršćanskom naučavanju o sv. Trojstvu)

konštabler (lat. *comes stabuli*) v. konstabler

kont (fr. *compte*, lat. *comes pratitelj*) grof, knez

kontabescencija (lat. *contabescentia*) med. sušenje, venjenje; usp. *tabes*

kontabilitet (fr. *comptabilite*) polaganje računa, odgovornost računovođe; računovodstvo, knjigovodstvo

kontagij (lat. *contagium*) med. tvar (ili: supstanca, materija) za koju se pretpostavlja da se njome prenosi zarazna bolest

kontagija (lat. *contagio*) med. zaraza, zaraznost, prijemčljivost; zarazna bolest

kontagiozan (lat. *contagiosus*) med. zarazan, prijemčljiv, prenosiv

kontagiozitet (lat. contagiositas) med. zaraznost, zarazna moć neke bolesti, prijemčljivost

kontakt (lat. contactus) dodir; spoj; pren. dodir, druženje, općenje, veza

kontaktni (lat. contactus) dodirni, koji nastaje dodirivanjem; *kontaktna infekcija* med. zaraza uzrokovana dodirrom; *kontaktni elektricitet* dodirni elektricitet; npr. onaj koji nastaje dodirrom bakra i cinka; *kontaktni metamorfizam* geol. promjena koju pretrpi neka starija stijena zbog dodira s mlađom usijanom eruptivnom stijenom

kontaminacija (lat. contaminatio) kvašenje, prljanje; med. ulaženje zarazne tvari u tijelo; lit. stapanje, spajanje više rukopisa nekog djela u jedan; gram. stapanje više oblika riječi u jedan

kontaminirati (lat. contaminare) kvazirati, unakaziti, uprljati; med. zaraziti; dobro književno djelo pokvariti lošim umecima i dodacima

kontan (fr. comptant) trg. gotov novac, gotovina; plaćanje u gotovu; *au comptant* čit. o kontan (fr.) za gotovo, u gotovu

kontantan (tal. contante) trg. sposoban za plaćanje gotovom; koji plaća u gotovom; *in contanti* čit. in kontanti (tal.) u gotovom; *per* ili *pro contante* čit. per, pro kontante (tal.) za gotov novac

kontati (tal. contare) 1. brojiti, nabrajati, računati; 2. govoriti na poseban^N način, tj. recitirati

konte (tal. conte) knez, grof

kontejner (lat. continere sadržati, fr. contenir) prenosivi spremnik za prijevoz robe

kontekst (lat. contextus) veza misli u govoru; sadržaj nekog spisa u cjelini, smisao, spoj riječi

kontekstura (lat. contextura) veza, splet, spoj

kontemplacija (lat. contemplatio) misaono promatrati, razmišljanje, misaono udubljivanje

kontemplativan (lat. contemplativus) promatrački, misaoni, sklon misaonom promatranju svijeta i života

kontemplatoran (lat. contemplatorius) v. kontemplativan

kontemplirati (lat. contemplari) misaono promatrati, razmišljati, udubljivati se duhom u nešto

kontemporaneitet (lat. contemporaneitas) suvremenost

kontemporaran (lat. contemporarius) suvremen

kontemporirati (lat. con ca, tempus gen. temporis vrijeme) istodobno postojati, živjeti u isto vrijeme

kontemptibilan (lat. contemptibilis) prezriv, koji je za prijezir

kontencija (lat. contentio) naprezanje, napor; spor, rasprava, svađa

kontenciozan (lat. contentiosus) sporni, koji se tiče spora; svadljiv, prepirački, nasrtljiv

kontente (lat. continere) mn. u primorskim gradovima: popisi dospjele robe s imenima brodara i primatelja

kontentivni zavoj (lat. contendere naprezati se) med. zavoj od gipsa i dr. koji, tako što se stvrdne, drži zamotane dijelove tijela u pravilnom položaju

kontesa (tal. contessa) grofica, grofova kći; kneginja, kneginjica

kontestabilan (lat. contestabilis) sporan, osporljiv

kontestacija (lat. contestatio) prav. posvjedočenje pomoću svjedoka, posvjedočenje svjedocima; osporavanje, osporenje, spor

kontestirati (lat. contestari) prav. pozivati za svjedoka, tvrditi pomoću svjedoka; osporavati, osporiti, sporiti

kontignacija (lat. contignatio) arhit. građa od greda, kat

kontigvitet (lat. *contiguitas*) graničenje, dodirivanje; blizina; suvislost

kontinencija (lat. *continentia*) suzdržavanje; suzdržanost (osobito u spolnom životu), umjerenost

kontinent (lat. *continens* sc. *terra*, *continere* držati zajedno, sadržavati) dio svijeta, kopno, suha zemlja (za razliku od otoka)

kontinentalan (lat. *continentalis*) kopneni, suhozemni; *kontinentalne sile* države europskog kopna (za razliku od Engleske); *kontinentalne trupe* trupe koje su određene za službu samo na kopnu; *kontinentalni sustav* Napoleonove mjere kojima je htio (1806—1812) isključiti Englesku od trgovačkog prometa s Europom

kontingencija (lat. *contingentia*) slučajnost, neizvjesnost, mogućnost da nešto bude i drukčije nego što je (supr. nužnost)

kontingens (lat. *contingens*) nešto slučajno, neki slučaj, slučajnost, mogućnost

kontingent (lat. *contingens*) obvezan pripadajući dio, dio obveze pojedinaca, npr. neke države, da dade određen broj trupa s kojima sudjeluje u kakvoj međunarodnoj političko-vojnoj akciji; u međunarodnoj trgovini: ograničena količina robe koju države međusobno jedna drugoj odobravaju za izvoz, pod određenim povlaštenim uvjetima

kontingentan (lat. *contingens*) dodirni, u dodiru, susjedan, blizak; *kontingentni pojmovi* log. pojmovi koji u obliku jednog višeg pojma označavaju najsitnije razlike (npr. u nizu pojmova: bijeli, svijetlosmeđi, smeđi, tamnosmeđi, crni itd., kontingentni su pojmovi: svijetlosmeđi u smeđi); slučajan, koji je neizvjesnog pojavljivanja, moguć; uvjetovan, ovisan o nečemu prijašnjem

kontingentiranje novčanica bank. to-

čno utvrđivanje broja novčanica koje ne moraju imati metalnu podlogu

kontingentirati (lat. *contingere* dopasti, pripasti) utvrditi (ili: utvrđivati) kontingent

kontinirati (lat. *continere*) sadržavati, obuhvatiti, biti u vezi; *kontinirati se* suzdržavati se

kontinuiranje (lat. *continuatio*) produživanje, produženje, nastavljanje

kontinuiran (lat. *continuativus*, *continuare* produživati) produžavajući, koji produžava, koji izriče neprekidnu radnju

kontinuator (lat. *continuator*) nastavljač

kontinuiran (lat. *continuus* produžan) neprekidan, stalan

kontinuirati (lat. *continuere*) produživati, produžiti, nastaviti, nastavljeti; neprestano trajati, ne prestajati

kontinuitet (lat. *continuitas*) stalnost, neprekidnost (supr. diskretnost, diskontinuitet); produživanje, stalno trajanje; neprekidna veza, prisna povezanost; *kontinuitet svijesti* psih. nepohodan uvjet logičkoga mišljenja jer bi bez njega usporedna djelatnost mišljenja bila nemoguća

kontinuum (lat. *continuum*) mat., fil. neprekidna veličina, cjelina prije dijelova (supr. diskretum, diskretna veličina; prostor i vrijeme su kontinua, tvar je diskretum); *in continuo* čit. in kontinuo (lat.) neprekidno, stalno

kontirati (tal. *contare*) trg. staviti u račun, stavljati u račun; usp. konto

kontist (tal. *conto* račun) trg. onaj koji ima konto, npr. kod nekog kreditnog zavoda

konto (tal. *conto*) trg. račun; u knjigovodstvu: prikazivanje stanja računa između dvaju poslovnih suradnika na taj način što svaki od njih na suprotnim stranama ("duguje" i "potražuje") konto-knjige bilježi obveze ("duguje") i primanja ("potražuje")

- onoga drugog; *nekome otvoriti konto* stupiti s nekim u poslovne veze, odobriti mu kredit; *saldirati konto* izmiriti račun, zaključiti račun; *per conto* čit. per konto (tal.) po računu
- kontoar** (fr. *comptoir*) trg. ured, pisarnica, poslovna trgovca, osoblja; trgovačka kuća; blagajna; kontor
- kontoarist** (fr. *comptoir*) knjigovođa, trgovački službenik (ili: činovnik); privatni službenik (ili: činovnik)
- kontor** (tal. *contoro*) trg. v. kontoar
- kontorcija** (lat. *contortio*) v. kontorzija
- kontorist** (fr. *comptoir*) v. kontoarist
- kontorzija** (lat. *contortio*) nasilno iskrivljavanje mišića i udova; kreveljenje, razvlačenje lica, pravljenje grimasa; med. grčenje, uvijanje, zavijanje
- kontorzionist** (lat. *contortio*) u cirku: znalac u iskrivljavanju tijela, čovjek-zmija
- kontra-aproši** (fr. *contre-approches*) voj. rovovi koje zaposjednuti podižu prema rovovima opsjedatelja
- kontra-pa** (fr. *contre-pas*) u plesu: protukorak kojim se odgovara prema plesaču, promjena koraka
- kontra tonovi** glaz. najdublji tonovi basa (ispod C)
- kontra-** (lat. *contra*) prefiks sa značenjem: protu-, protiv, prema, nasuprot, suprotno
- kontra-admiral** (lat. *contra*, ar. *amiralma*) voj. podadmiral, početni admiralski čin
- kontra-apertura** (lat. *contra-apertura*) med. kod gnojenja: protuotvor na koji izlazi gnoj
- kontra-brodovi** brodovi koji prometuju između izvanoeuropskih država
- kontra-priznanica** trg. priznanica kojom se prije izdana priznanica stavlja izvan snage
- kontraavionski** (lat. *contra*, avion od avis ptica) protuzrakoplovni, koji djeluje protiv zrakoplova (npr. top)
- kontrabanda** (fr. *contrebande*, tal. *contrabbando*) krijumčarenje; krijumčarena roba
- kontrabandirati** (tal. *contrabbando*) krijumčariti; baviti se nedopuštenom trgovinom
- kontrabandist** (tal. *contrabbando*) krijumčar
- kontrabas** (tal. *contrabbasso*) glaz. duboki bas, po tonu najdublji instrument orkestra, obično ima 4 žice; onaj koji pjeva duboki bas
- kontrabassist** (tal. *contrabbassista*) svirač kontrabasa; pjevač koji pjeva kontrabas
- kontrabaterija** (fr. *contrebatterie*) voj. protubaterija
- kontracepcija** (lat. *contra* protiv, *conceptio* začće) med. sprečavanje začća (trudnoće) raznim sredstvima
- kontrada** (tal. *contrada*) široka ulica; kraj; predio
- kontradicent** (lat. *contradicens*) prav. onaj koji proturječi, protivnik
- kontradicirati** (lat. *contradicere*) proturječiti; biti u opreci
- kontradikcija** (lat. *contradictio*) proturječnost, logička suprotnost
- kontradiktor** (lat. *contradictor*) onaj koji proturječi; prav. zastupnik zajedničkog dužnika koji pregovara s vjerovnicima o njihovim potraživanjima
- kontradiktoran** (lat. *contradictorius*) proturječan, logički suprotan; *kontradiktorni sudovi* log. kad se u jednom od dvaju sudova stavlja, potvrđuje određen odnos (S je P), a u drugom se taj odnos uklanja, negira (S nije P); zakon o isključenom trećem sudu između dvaju kontradiktornih sudova (lat. *principium exclusi tertii inter duo iudicia contradictoria*) v. *principium exclusi tertii sive medii*; usp. kontraran, subkontraran
- kontradiktornost** (lat. *contradicere* proturječiti) v. kontradikcija

kontrados (lat. *contrados*) prav. protumiraz, protuoporuka koju muž nakon smrti ostavlja ženi koja mu je donijela miraz

kontraekstenzija (lat. *contraextensio*) med. rastezanje u suprotnom smjeru (kod namještanja iščašenih udova i prijeloma kostiju)

kontrafacijent (lat. *contrafaciens*) prekršitelj naredbe

kontrafagot (lat. *contra*, tal. *fagotto*) glaz. za jednu oktavu dublji fagot

kontrafakcija (lat. *contra-factio*) nedopušteno oponašanje, krivotvorenje; nedopušteno pretiskivanje (knjige)

kontrafaktura (lat. *contrafactura*) kiparsko djelo, kip, skulptura

kontrafazona (fr. *contre-fagon*) oponašanje, imitiranje

kontrafisura (lat. *contrafissura*) kir. suprotna pukotina, suprotan prijelom (npr. kad lubanja pukne na drugom mjestu, a ne na onome gdje je djelovala vanjska sila)

kontrafraktura (lat. *contrafractura*) kir. v. kontrafisura

kontrahaža (lat. *contrahere*) sklapanje ugovora, ugovaranje; ugovor; izazivanje na dvoboj; utvrđivanje uvjeta dvoboja

kontrahencije (lat. *contrahentia*) mn. med. sredstva za stezanje (skupljanje)

kontrahent (lat. *contrahens*) prav. onaj koji sklapa ugovor, ugovorna strana

kontrahirati (lat. *contrahere*) skupiti, skupljati, stegnuti; sažeti, sažimati, skratiti; trg. sklopiti ugovor, ugovoriti, ugovarati; pozvati na dvoboj; *kontrahirati se* skupiti se, stegnuti se, zgrčiti se

kontraindicirati (lat. *contraindicare*) pokazivati suprotne znakove, imati suprotna obilježja

kontraindikacija (lat. *contraindicatio*) suprotna pojava, suprotan znak; med. način liječenja, lijek ili operacija

koji bi bili nesvrhoviti ili čak i štetni u određenom slučaju bolesti (supr. indikacija)

kontraindikans (lat. *contra-indicans*) med. pojava kod bolesnika koja govori protiv uporabe nekog lijeka

kontrakambij (tal. *contra-cambio*) trg. povratna mjenica

kontrakcija (lat. *contractio*) stezanje, skupljanje, skraćivanje; gram. sažimanje, skraćivanje (npr. dvaju slogova u jedan); med. skupljanje, grčenje (mišića, vrata i dr.)

kontrakt (lat. *contractus*) prav. ugovor, sporazum

kontraktan (lat. *contractus*) gram. sažet, skraćen, okrnjen; med. ukočen, uzet, paraliziran

kontraktibilan (lat. *contractibilis*) stezljiv, skupljiv, zgrčljiv

kontraktibilitet (lat. *contractibilitas*) stezljivost, skupljivost, zgrčljivost; kontraktilitet

kontraktilan (lat. *contractilis*) v. kontraktibilan

kontraktilitet (lat. *contractilitas*) v. kontraktibilitet

kontraktivan (lat. *contractivus*) sažimajući, koji sažima, stezljiv, koji steže, koji skuplja, koji izaziva skupljanje

kontraktura (lat. *contrahere* skupljati, stezati, *contractura*) med. zgrčenost jednog dijela tijela zbog skraćivanja mišića, žila i tkiva; uzetost

kontralicitirati (lat. *contra*, *licitari*) trg. natjecati se pri javnoj prodaji

kontralto (tal. *contralto*) glaz. dublji alt; pjevač koji pjeva alt

kontramarka (fr. *contremarque*) trg. drugi žig na robu; karta u kazalištu koja se predočava pri izlasku između činova radi kontrole pri povratku

kontramarkirati (fr. *contremarquer*) trg. udariti (ili: udarati) drugi pečat na robu; usp. kontramarka

kontramarš (fr. contremarche) voj. marš u suprotnom smjeru, vraćanje, povlačenje

kontramina (fr. contre-mine) voj. protumina zaposjednutih kojoj je cilj bacanje u zrak mina koje su postavili opsjedatelji; pren. protulukavstvo, protusmicalica; trg. špekulacija kojoj je cilj da doskoči drugoj špekulaciji

kontraminirati (fr. contreminer) postavljati kontramine; pren. raditi protiv (koga ili čega)

kontraponirati (lat. contra-ponere) log. dati jednom sudu, ne mijenjajući mu sadržaj, drugi oblik tako da od niječnog postaje potvrđan sud (usp. kontrapozicija); trg. otpisati ih dopisati, unijeti ispravak u knjige

kontrapost (lat. contra, tal. psota) u kiparskim radovima: ritmička ravnoteža dijelova tijela koji se nalaze u različitim pokretima; ret. = antiteza

kontrapozauna (lat. contra, njem. Posaune) glaz. duboki bas u orguljama

kontrapozicija (lat. contrapositio) log. preokretanje, tj. neposredan zaključak iz danoga suda jednakim formalnim važenjem s preokretanjem (konverzijom), tj. subjekt danoga suda postaje predikatom zaključenoga ili izvedenoga suda, a predikat danoga subjektom izvedenoga ih zaključenoga, uz promjenu kvalitete, npr.: Svi indoeuropski narodi su kulturni narodi; zaključak preokretanjem: Ni jedan nekulturan narod nije indoeuropski; trg. ispravak pogreške u knjigovodstvu; pokriće mjeničnog duga

kontraprotest (lat. contra, protestari) trg. podizanje mjeničnog protesta protiv adresata po potrebi ih akceptanta za čast zbog neprimanja ih neplaćanja mjenice

kontrapunkt (lat. punctum contra punctum) glaz. "točka prema točki", tj. nota prema noti (zato što su se prije

umjesto nota upotrebljavale točke); vještina sjedinjavanja više glasova prema zakonima harmoničnosti; osobito: dio kompozicije koji s jednom danom melodijom (lat. cantus firmus) stapa u harmoničnu cjelinu jednu melodiju ih više drugih samostalnih melodija

kontrapunktirati (lat. contrapunctare) glaz. primjenjivati u komponiranju zakone kontrapunkta

kontrapunktist (lat. contrapunctum) glaz. kompozitor koji se drži zakona kontrapunkta, školovan glazbenik

kontraran (lat. contrarius) suprotan, oprečan, koji se nalazi na suprotnoj strani; *kontrarni pojmovi* log. oni koji su, kao članovi jednog niza koordiniranih pojmova, najviše udaljeni jedan od drugoga, npr.: bijel—crn, dobar—loš, vrlina—porok; iz istinitosti jednoga suda proizlazi neistinitost kontrarno suprotnoga suda, a iz neistinitosti jednoga suda ne proizlazi istinitost kontrarno suprotnoga suda, jer oba mogu biti neistinita, npr. sudovi "tijela mirišu ugodno" i "tijela mirišu neugodno" mogu biti oba neistinita u odnosu na tijela koja uopće ne mirišu

kontraran seksualni osjećaj psih. osjećaj pripadnosti suprotnom spolu i, primjereno tome, javljanje spolnog nagona prema svom spolu (homoseksualnost)

kontrarevolucija (lat. contra-revolutio) proturevolucija, tj. nastojanja i djelovanje protiv učinjenog prevrata u jednoj državi, bilo da im je cilj uspostava i vraćanje prijašnjeg stanja (*desničarska kontrarevolucija*) ili još radikalnije sprovođenje prevrata (*ljevičarska kontrarevolucija*) \ prid. kontrarevolucionaran

kontrarevolucionar (lat. contra protiv, revolutio prevrat) pristaša kontrarevolucije

kontrarije (lat. *contraria*) mn. suprotnosti; *contraria contrariis curantur* čit. *contraria kontrariis kurantur* (lat.) suprotnosti se liječe suprotnostima (načelo alopatrije)

kontrarnost (lat. *contrarietas*) suprotnost, oprečnost

kontrasignal (lat. *contra*, *signale* znak) protuznak, odgovor znakom na znak

kontrasignalizirati (lat. *contra*, *signale* znak) odgovoriti (ili: odgovarati) znakom na znak, dati (ili: davati) protuznakove (kao odgovor na primljene znakove)

kontrasignatura (lat. *contrasignatura*) premapotpis, supotpis, npr. uz potpis vladara potpis i ministra na ukazu (čime ovaj na sebe prima odgovornost za opravdanost i korist toga spisa)

kontrasignirati (lat. *contrasignare*) supotpisati, premapotpisati (v. *kontrasignatura*); pored adrese napisati i ime službenika koji otpravlja pismo

kontrast (fr. *contraste*, tal. *contrast*) suprotnost, najveća razlika, jako odudaranje, jako odskakanje

kontrastimulist (lat. *contrastimulus*) med. pristaša kontrastimizma

kontrastimizam (lat. *contrastimulus* protupotica) med. sustav medicine koji se sastoji u namjernom izazivanju podražaja, npr. bola u jednom dijelu tijela, da bi se time izazvao podražaj u nekom drugom

kontrastimulus (lat. *contrastimulus* protupotica) med. protupodražaj; usp. kontrastimizam

kontrastirati (fr. *contraster*) veoma se razlikovati, jako odudarati, jako odskakati

kontrasubjekat (lat. *contrasubjectum*) glaz. drugi, podređeni stav u fugi

kontrašpijunaža (lat. *contra* protiv, fr. *espionage*) suzbijanje, osujećivanje neprijateljske špijunaže vlastitom špijunažom

kontravalacija (lat. *contra-vallatio*) voj. protuopkop, proturov opsjedatelja za zaštitu od ispada zaposjednutih

kontravencija (lat. *contraventio*) prav. istup protiv, prijestup (zakona, ugovora); *in casu* ili *in casum contraventionis* čit. in kazu, in kazum kontravencionis (lat.) prav. u slučaju prekršaja, nevršenja; kontravenijencija

kontravenijencija (lat. *contraventionis*) prav. v. kontravencija

kontravenijent (lat. *contraveniens*) prav. prijestupnik

kontravenirati (lat. *contravenire*) prav. raditi suprotno, istupiti, ogriješiti se (o ugovor, zakon, propis)

kontravotirati (lat. *contra*, *votum* zavjet) glasovati protiv

kontrbalans (fr. *contrebalance*) protuteža, uravnoteženje; pren. naknada

kontrbalansirati (fr. *contrebalancer*) držati u ravnoteži, uravnotežavati, uravnotežiti; pren. izjednačivati se sa, nadoknađivati

kontrbij (fr. *contrebille*) protulopta, lopta koja, odbivši se od rubova bilijsara, pogodi loptu suigrača

kontrdans (fr. *contredanse*) četvorka, živahan francuski ples s mnogo figura, sudjeluju po dva para ili više parova plesača koji stoje jedni prema drugima; kontr

kontrektacija (lat. *contrectatio*) prav. bespravno prisvajanje, krađa

kontrektirati (lat. *contrectare* opipati, dodirivati) prav. protuzakonito prisvojiti, krasti

kontreran (fr. *contraire*) v. kontraran; *au contraire* čit. o kontrer (fr.) na protiv, obrnuto, štoviše

kontreskarpa (fr. *contre-escarpe*) voj. vanjski nagib rova (okrenut prema neprijatelju)

kontribucija (lat. *contributio*) zajednički prinos; porez; ratni namet koji se

uzima u novcu u okupiranom dijelu neprijateljske države

kontribuent (lat. *contribuens*) porezni obveznik

kontribuirati (lat. *contribuere*) plaćati porez (osobito ratni); plaćati razrez, priložiti svoj dio (troška); doprinijeti, doprinositi, pomoći, pomagati, pripomoći

kontributivan (lat. *contributivus*) porezni; pripomoćni, doprinosni

kontrola (fr. *controle*) dvostruki registar, dvostruko računovodstvo u uredu da bi se izbjegle pogreške, zloporabe i sL; kontrolna knjiga; nadzor, nadgledanje

kontrolirati (fr. *controler*) pregledati (rad, račune i si.); nadgledati, nadzirati, motriti na (koga ili što); unositi u kontrolnu knjigu

kontrolni aparati naprave koje automatski pokazuju je li neki rad, koji je trebalo izvršiti, zaista izvršen

kontrolor (fr. *controleur*) nadzornik, nadzorni službenik

kontrordr (fr. *contre-ordre*) protunaredba, protuzapovijed (kojom se neka ranija ukida)

kontrovertist (lat. *controversari*) v. kontroverzist

kontroverzija (lat. *controversia*) znanstvena rasprava, spor; sporno pitanje, sporna stvar; razmimolaženje; nesuglasica

kontroverzian (lat. *controversus*) sporan, osporljiv; osporen, koji je u pitanju

kontroverzija (lat. *controversia*) v. kontroverzija

kontroverzirati (lat. *controversari*) prepirati se, sporiti se oko čega (riječima, perom); sporiti, osporavati

kontroverzist (lat. *controversari*) protivnik, borbeni govornik

kontrparada (fr. *contre-parade*) u mačevanju: odbijanje udarca mačem

kontrparirati (fr. *contre-parer*) u mačevanju: obraniti, odbiti, odbijati (udarac mača)

kontrpart (fr. *contre*, lat. *pars* gen. *partis* dio) protivnik i protivnička strana

kontrparti (fr. *contre-partie*) glaz. protuglas; trg. kontrolna knjiga

kontrpoa (fr. *contrepoids* protuteg) motka kojom se plesači na konopcu održavaju u ravnoteži

kontrsali (fr. *contre-salut*) voj. otpozdrav topovskom paljbom

kontršanž (fr. *contre-change*) trg. povratna mjenica

kontrtan (fr. *contretemps*) neugodan događaj, neprilika, nezgoda; iznenadno prekidanje konja u njegovom pravilnom kretanju; kod mačevanja: udarac upotrijebljen u pogrešnom trenutku; glaz. razvlačenje tempa

kontrtranše (fr. *contre-tranche*) voj. rov prema zaposjedateljima

kontumac (lat. *contumax* tvrdoglav, negibak) zabrana kretanja za vrijeme zaraze radi sprječavanja njezinog širenja

kontumacija (lat. *contumacia* prkos, upornost) prav. neposlušnost, neodazivanje sudskom pozivu, nedolazak na suđenje; također: = karantena; *in contumaciam* čit. in kontumacijam (lat.) zbog neposlušnosti, tj. zbog neodazivanja sudskom pozivu, u nenazočnosti (npr. biti osuđen)

kontumacirati (lat. *contumacia* prkos, upornost) prav. zbog neposlušnosti ili nedolaska na suđenje suditi i osuditi na temelju podnesene tužbe (lat. in *contumaciam*); biti (ili: držati) u karanteni

kontumaks (lat. *contumax* prkosan, uporan) prav. onaj koji je u nenazočnosti optužen ili osuđen

kontura (fr. *contour*) nacrt; skica, ocrt, opseg, linija koja ide granicom, koja ocrtava neki lik, neku figuru

konturirati (fr. contour) praviti nacrt; ocrtati, ocrtavati, povlačiti granične linije nekog lika; okružiti, okruživati, zaokružiti; konturnirati

konturnirati (fr. contourner) v. konturirati

kontuš (polj. contusz) kratki gornji kaput s razrezanim rukavima

kontutor (lat. contutor) prav. suskrbnik, član skrbničkog odbora

kontuzija (lat. contusio) uboj, naboj, zgnječenosť zbog udara kakvog vanjskog tupog predmeta, ili zraka zbog eksplozije granate, bombe, dinamita i dr.

kontuzirati (lat. contundere) zgnječiti, prignječiti, zdrobiti

konubij (lat. connubium) brak; pravo na brak (među članovima različitih staleža, plemena i si.); konjugi;

konubijalan (lat. connubialis) bračni, koji se odnosi na brak

konumeracija (lat. connumeratio, lat. cum s, sa, numerare brojiti, računati) proračunavanje

konus (grč. konos stožac, lat. conus) geom. stožac, čunj

konvalescencija (lat. convalescentia) oporavljanje od bolesti, ozdravljanje, opravak

konvalescent (lat. convalescens) bolesnik koji se počeo oporavljati

konvekcija (lat. convectio) fiz. strujanje (usp. kondukcija, radijacija); meteor, strujanje toplog zraka od Zemlje uvis i njegovo miješanje s gornjim, hladnijim zrakom

konveks-konveks (lat. convexus) v. bikonveksan

konveksan (lat. convexus) ispupčen (supr. konkavan)

konveksitet (lat. convexitas) ispupčenost (supr. konkavitet)

konveksno-konkavan (lat. convexus ispupčen, concavus udubljen) ispupčeno-udubljen

konvenabilan (fr. convenable) zgodan, pogodan, prikladan, povoljan

konvencija (lat. conventio) sporazum (ili: pogodba, ugovor) između pojedinih država kojim se reguliraju njihovi međusobni pravni, politički i ekonomski odnosi (književna, vojnička, financijska i dr.); sporazum, dogovor; običaj, pravilo, uobičajenosť

konvencionalan (lat. conventionalis) koji se temelji na konvenciji, koji odgovara sporazumu, sporazumni, ugovorni, dogovorni; uobičajen, koji se drži primljenih navika ili običaja; *konvencionalni brak* brak koji je sklopljen prema staleškim ili imovinskim obzirima, a ne prema naklonosti; *konvencionalna laž* neistina prihvaćena po sporazumu

konvencionalna kazna kazna kojom se netko obvezuje da će platiti određenu svotu u slučaju ako ne izvrši, ili ne izvrši kako treba, neki posao

konvenijencija (lat. convenientia) pristojnost, uljudnost; ugodnost, udobnost; podudaranje, slaganje, suglasnost, skladnost, prikladnost; obzir prema onome što postoji, što odgovara vanjskim okolnostima (položaju, znanju, imetku i dr.), obzir

konvenirati (lat. convenire) slagati se, odgovarati; svidjeti se, dopadati se, goditi; pristojati, priličiti, biti u skladu s interesima

konvent (lat. conventus) sastanak, zbor, skupština, sabor (osobito redovnički); samostan; *Konvent* Ustavotvorna skupština (Convention nationale) sazvana 1792. u Francuskoj

konventikl (lat. conventiculum) zakutni sastanak, tajno dogovaranje

konventual (lat. conventualis) redovnik, fratar; osobito: redovnik koji pripada redu s blažim i slobodnijim propisima (za razliku od opservanta)

konvergencija (lat. convergentia) geom., fiz. uzajamno približavanje,

stjecanje; pren. stremljenje (ili: težnja) istom cilju, slaganje

konvergirati (lat. *convergere*) približavati se uzajamno, stjecati se (u istoj točki); pren. stremiti (ili: težiti istom cilju; prid. konvergentan

konverter (eng. *converter*) fiz. transformator električne struje; uređaj za dobivanje Bessemerovog čelika, Bessemerova kruška: velika posuda, 4—5 m visoka i iznutra obložena crijevima dolomita ili smjesom vapnenca i magnezita

konvertibilan (lat. *convertibilis*) pretvorljiv, promjenjiv

konvertibilnost zamjenjivost, promjenjivost (u)

konvertirati (lat. *convertere*) preobračati, preobratiti, pretvoriti, pretvarati, promijeniti (u); preobratiti, prevesti u drugu vjeru; bank. pretvoriti (ili: pretvarati) jedan dug u drugi pod povoljnijim uvjetima za dužnika

konvertit (tal. *convertito*) obraćenik, onaj koji je prešao iz jedne vjere u drugu

konverza (lat. *conversa*) v. konvertit

konverzacija (lat. *conversatio*) razgovor, razgovaranje, zabavljanje ili učenje stranog jezika razgovorom

konverzacijski leksikon veliki enciklopedijski priručnik koji abecednim redom obrađuje teme koje spadaju u opću naobrazbu

konverzatorij (lat. *conversatorium*) soba za razgovor; društvo za zabavu koja se sastoji u razgovoru

konverzija (lat. *versio*) obrat, okretanje, promjena, pretvaranje; trg. promjena interesne stope, pretvaranje jednog duga u drugi s povoljnijim uvjetima; preobraćenje; preobraćanje u vjeru; fil. *logička konverzija* obrat jednog suda, tj. kad subjekt i predikat promijene svoja mjesta (usp. kontrapozicija); prav. pretvara-

nje jednog pravnog odnosa u drukčiji, npr. zakupa u najam

konverzirati (lat. *conversari*) razgovarati, zabavljati se razgovorom; učiti strani jezik razgovorom

konvikcija (lat. *convictio, convincere*) prav. potvrda, dokaz

konvikt (lat. *convictus*) zavod u kojem stanuju studenti katoličke teologije ili đaci uopće; također: ustanova u kojoj se đaci hrane besplatno ili uz znatan popust

konviktorij (lat. *convictorium*) zajednička blagovaonica

konviktorist (lat. *convictus*) pitomac konvikta

konvincirati (lat. *convincere*) prav. potvrditi, dokazati

konvivij (lat. *convivium*) gozba, slavlje, gošćenje

konvocirati (lat. *convocare*) sazvati, sazivati

konvoj (fr. *convoi*) voj. skupina trgovačkih ili transportnih brodova s pratnjom jedinica ratnih brodova (radi zaštite od napada neprijateljskih podmornica i zrakoplova); svaka oružana pratnja kojoj je zadatak zaštita

konvokacija (lat. *convocatio*) sazivanje, saziv; prav. pozivanje vjerovnika

konvolatilizacija (lat. *convolatilisatio*) kem. pretvaranje u paru zajedno s drugim tekućinama

konvolucija (lat. *convolutio*) med. umotavanje

konvoiut (lat. *convolvere smotati, skotrljati, convolutum*) smotak spisa; bilježnica za spise

konvoluta (lat. *convoluta*) arhit. zavojnica na jonskom kapitelu

konvulzibilitet (lat. *convulsibilitas*) med. trzavost, trzanje mišića

konvulzija (lat. *convulsio, convellere*) med. grčenje, grčevi, trzanje; pren. trzavica; pokret, potres

konvulzionar (lat. convulsionarius) med. onaj koji boluje od grčenja, trzanja mišića

konvulzivan (lat. convulsus, convulsivus) med. grčevit, praćen grčevima; koji izaziva grčeve (ili: trzaje)

konzerva (fr. conserve, tal. conserva) posebno priređene i od kvarenja osigurane živežne namirnice (voće, povrće, ribe, meso) u limenim, dobro zatvorenim i zalemljenim kutijama ili bocama

konzervabilan (lat. conservabilis) sačuvljiv, koji se može sačuvati

konzervacija (lat. conservatio) 1. održavanje, održanje, čuvanje; *načelo konzeruacije energije* načelo održanja energije; 2. spremanje biljne i životinjske hrane (sušenjem, salamurom, dimljenjem, toplinom, hladnoćom i kemikalijama), tako da se može sačuvati od kvarenja duže vremena

konzervativae (lat. conservativus) čovjek konzervativnih pogleda i shvaćanja; član konzervativne stranke; supr. liberal

konzervativan (lat. conservativus) zastario, staromodan, nesklon novotarijama (osobito u političkom životu); supr. liberalan

konzervativizam (lat. conservare sačuvati) smjer mišljenja i težnji onih koji žele održanje i očuvanje staroga, tj. onoga što se naslijedilo (u privatnom, društvenom, političkom itd. životu)

konzervator (lat. conservator) nadzorNIK, čuvar; onaj koji održava u potrebnom redu umjetničke stvari, starine, znanstvene zbirke i si.

konzervatorij (lat. conservatorium) visoka glazbena škola (u rangu fakulteta), glazbeni zavod; kuća u kojoj se čuvaju biljke od zimske hladnoće, zimski vrt

konzervatorist (lat. conservatorium) đak visoke glazbene škole; pren. čovjek visoke glazbene kulture

konzervirati (lat. conservare) čuvati, očuvati, sačuvati, održati; praviti konzerve; prid. konzerviran

konzilij (lat. consilium) savjet, prijedlog; savjetovanje, vijećanje

konzilijar (lat. consillarius) vijećnik, savjetnik; savjetodavac; osobito: savjetodavni liječnik koji slovi kao autoritet u svojoj struci

konzilirati (lat. consiliari) vijećati, savjetovati se; davati savjet, savjetovati; udaljiti iz škole

konzistencija (lat. consistentia) čvrstoća, gustoća, slabija ili jača povezanost sastojaka, trajnost; pren. stalnost, postojanost

konzistentan (lat. consistens) čvrst, gust, jedar (npr. konzistentna mast); pren. stalan, postojan

konzistirati (lat. consistere) ustrajati, biti ustrajan, održati se, ostati (ili: ostajati) pri čemu

konzistorij (lat. consistorium) kod Rimljana: carsko vijeće; mjesto gdje se to vijeće sastajalo; kod katolika: skupština biskupovih pomoćnih organa, skupština kardinala pod papinim predsjedništvom; kod pravoslavaca: duhovni sud, pomoćni organ eparhijskih episkopa pri vršenju njihove sudske vlasti; kod protestanata: crkvena vlast; prid. konzistorijalni

konzola (fr. console) arhit. potporanj balkona; polica uza zid za kipove ili vaze; rokoko stolić učvršćen na zid ili prislonjen na nj

konzorcij (lat. consortium) zajednica, udruga, udruženje; u burzovnom prometu: udruživanje banaka i trgovačkih kuća radi davanja zajmova državi, osnivanja trgovačkih poduzeća, dioničkih društava, banaka i si.; brak

konzul (lat. consul) u starom Rimu za vrijeme republike: titula dvojice najviših službenika koji su, zajedno sa senatom, upravljali državom; državni

- poglavar u Francuskoj (1799—1804); danas: službenik koji u inozemstvu zastupa trgovačke i privredne interese svoje države i njezinih građana, a katkad mu se povjerava i diplomatska funkcija (po rangu se dijele na: generalne konzule i vicekonzule)
- konzular** (lat. consularis) u starom Rimu: bivši konzul
- konzulat** (lat. consulatus) čast i položaj konzula; mjerodavnost konzula; konzulov ured
- konzulent** (lat. consulens) savjetodavac, branitelj, zastupnik; pravni savjetnik
- konzulirati** (lat. consulere) savjetovati se, pitati za savjet
- konzult** (lat. consultum) odluka, rješenje; pravno mišljenje
- konzulta** (tal., šp. consulta) savjetodavna skupština; državni savjet u Italiji i Španjolskoj •
- konzultacija** (lat. consultatio) savjetovanje, vijećanje (osobito više liječnika u ozbiljnijim slučajevima bolesti); pitanje za savjet, traženje savjeta ili mišljenja
- konzultativan** (lat. consultativus) savjetodavan
- konzultator** (lat. consultator) onaj koji traži savjet za što ili mišljenje o čemu
- konzultirati** (lat. consultare) pitati za savjet, za mišljenje (npr. liječnika, pravnika i dr.); davati savjet, davati mišljenje; tražiti obavijesti
- konzultor** (lat. consultor) savjetnik, savjetodavac
- konzum** (lat. consumere trošiti, potrošiti) potrošnja, trošenje, prodaja
- konzumcija** (lat. consumtio) trg. trošenje, potrošnja, npr. živežnih namirnica; med. trošenje tkiva, slabljenje, sušenje, sušica
- konzument** (lat. consumere) potrošač, posebno živežnih namirnica i robe (supr. producent)
- konzumirati** (lat. consumere) trošiti, potrošiti; jesti
- konzumtibilije** (lat. consumtabilia) mn. roba koja se troši, osobito koja je za jelo, živežne namirnice
- konzumtivan** (lat. consumtivus) koji troši, izjedajući, koji izjeda, koji uništava
- konzumtor** (lat. consumtor) potrošač
- konjak** (fr. cognac) po fr. gradu Cognac nazvana fina rakija od destiliranog vina, sadrži 50% alkohola
- konjektaneja** (lat. conijcere, coniectanea) mn. zbirka napomena, zapazanja, trenutačnih dosjetaka i slično
- konjektura** (lat. conjectura) naslućivanje, nagađanje, pretpostavka, vjerojatnost; način čitanja starih pisaca koji se oslanja na pretpostavke i nagađanja
- konjekturalan** (lat. conjecturalis) koji se temelji na nagađanjima, naslućivanjima, pretpostavkama
- konjekturalizam** (lat. conjectura, naslućivanje) fil. teorija prema kojoj je, s obzirom na nedovoljnost naše spoznaje, sve naše znanje samo naslućivanje i nagađanje beskrajne istine
- konjekturirati** (lat. conjectura) nagađati, pretpostavljati
- konjicirati** (lat. conijcere) nagađati, praviti vjerojatne zaključke; objašnjavati (ili: popravljati, utvrđivati, postavljati) vjerojatne varijacije nekog teksta
- konjugacija** (lat. conjugatio spajanje) gram. promjena glagola po licu, broju, vremenu, načinu i rodu; bot., zool. sljubljanje (kod nekih algi i jednostaničnih životinja jednostavan spolni proces koji se sastoji u stapanju dviju stanica)
- konjugalan** (lat. conjugalis) bračni, koji se tiče braka, supružnički
- konjugata** (lat. conjugata linea) anat. mali promjer zdjelice

konjugicid (lat. conjugicidium) prav. ubojstvo bračnog druga

konjugij (lat. conjugium) brak

konjugirati (lat. conjugare spregnuti, sprežati, spojiti, spajati) gram. mijenjati glagole; geom. *konjugirani promjeri* spregnuti promjeri (presjeka stošca): takva dva promjera da je svaki paralelan s tangentom na kraju drugoga; fiz. *konjugirana zrcala* spregnuta zrcala: dva parabolna zrcala postavljena tako jedno prema drugom da se toplinske ili svjetlosne zrake koje izlaze iz žarišta jednoga od njih odbijaju paralelno prema drugom, pa odatle u njegovo žarište

konjungirati (lat. conjungere) vezati, spojiti, sjediniti, dodati

konjunkcija (lat. conjunctio) spajanje, združenje; gram. veznik (a, i, ah, jer); astr. položaj Sunca, Mjeseca ili planeta kad se nalaze na istom pravcu (supr. opozicija); povoljan ih nepovoljan stjecaj okolnosti (= konstelacija), posebice u politici i na burzi

konjunktiv (lat. conjunctivus) gram. zavisni način u glagolskoj promjeni kojim se izriče radnja koja se pretpostavlja (u grčkoj, latinskoj, francuskoj i njemačkoj gramatici)

konjunktiva (lat. conjunctiva) anat. veznica, sluznička opna koja povezuje očnu jabučicu s vjeđama i oblaže njihovu unutarnju stranu, kao i jedan dio očne jabučice

konjunktivan (lat. conjunctivus) gram. koji se tiče konjunktiva, koji stoji u konjunktivu, uvjetovan; spojni, vezivni

konjunktivitis (lat. conjunctiva veznica očnih vjeda) med. upala očnih vjeda; v. konjunktiva

konjunktivni sudovi log. sudovi s jednim subjektom (S) i s više predikata (P₁, P₂, P₃...), npr. Godišnja doba su proljeće, ljeto, jesen i zima

konjunktura (lat. conjunctura) stjecaj zgodnih prilika, okolnost, prilika; trg. izgled na povoljnu ponudu i potražnju robe koji se pruža ili ukazuje poslovnim poduzećima

konjuracija (lat. conjuratio) zavjera, urota

konjurant (lat. conjurans) zavjernik, urotnik

konjurat (lat. conjuratus) v. konjurant

kooperacija (lat. cooperatio) oblik zajedničkog rada u istim ih povezanim proizvodnim procesima i po planu; *jednostavna kooperacija* svaki radnik vrši sve operacije potrebne da se napravi proizvod; *složena kooperacija* izvršena je podjela rada: svaki se radnik specijalizira u pojedinim operacijama, a proizvod je gotov kad prođe kroz ruke svih radnika

kooperativa (lat. cooperativa) zadruga, dobrovoljna udruga privredno slabih građana koji žele, udruženim sredstvima i radom, obavljati određene privredne poslove u korist svojih članova (zadrugara)

kooperativan (lat. cooperativus) združni, utemeljen na zajedničkom djelovanju više članova jednog stalca

kooperativizam (lat. cooperari surađivati) zadrugarstvo, združni pokret

kooperator (lat. cooperator) suradnik, pomagač

kooperirati (lat. cooperari) surađivati, sudjelovati; pren. doprinositi

koopćacija (lat. cooptatio) dopunski izbor, biranje novih članova (radi dopune nekog društva, udruge)

koopćirati (lat. cooptare) birati novog člana (radi dopune nekog društva, udruge)

koordinacija (lat. coordinatio) uređenje, uređivanje, sređivanje; izjednačenje, izjednačivanje (u rangu); gram. usporednost; log. uzajamni odnos iz-

- među pojmova koji su podređeni jednom istom višem pojmu
- koordinata** (lat. *coordinata*) geom. svaka veličina koja određuje položaj točke na ravnini ili u prostoru
- koordinirati** (lat. *coordinare*) srediti, urediti, uređivati, dovesti u red; prirediti, priređivati, pridodati, pridružiti, pridruživati
- kopa** (tal. *coppa*) stožić, plastić
- kopačka** (češ. *kopati* udarati nogom) šport, specijalna obuća (s čepovima na potplatu) za nogomet i slične igre
- kopai-balzam** kem. smolasti sokjužno-američkog, posebice brazilskog drveta kopajiva (port., šp. *copaiba*, braz. *cupauba*)
- kopaiva** (port., šp. *copaiba*, braz. *cupauba*) bot. južnoameričko drvo od kojega se dobiva kopai-balzam
- kopal** (meks. *kopalli*) jantaru slična, čvrsta, sjajna i ugodna mirisa drvena smola koja se dobiva od osušenog soka drveta rhus *copallinum*; upotrebljava se kao firmis
- kopar** (grč. *kapparis*, ar., perz. *kabar*, fr. *capre*, tal. *cappero*) bot. biljka iz porodice štitarki, upotrebljava se kao začim
- koparticija** (lat. *copartitio*) sporedna dioba, dijeljenje iste cjeline prema drugim pravilima i mjerilima
- kopča** (tur.) spona, spojka; pren. veza, spoj uopće
- kopejka** (rus. *kopeika*) najmanji ruski (bakreni) novac = 1/100 rublje (nazvan po tome što je prvobitno bio s likom konjanika naoružanog kopljem)
- kopfsus** (njem. *Kopf* glava, *Schuss* udarac) hitac u glavu
- kopfton** (njem. *Kopf* glava, grč. *tonos* glas, zvuk) kaz. piskutav glas proizveden u registru glave (za razliku od brusttona, tj. prsnoga glasa)
- kopija** (lat. *copia*) prijepis; fot. otisak, snimak; preslikano slikarsko ili kinoparsko djelo; pren. oponašanje; nešto izrađeno oponašanjem; *pro copia* čit. pro kopija (lat.) za prijepis
- kopiopija** (grč. *kopos* zamor, malaksalost, opis vid) med. zamorenost očiju
- kopiozan** (lat. *copiosus*) bogat, obilan
- kopir-papir** papir za kopiranje; čest naziv za indigo-papir
- kopirati** (lat. *copia*, fr. *copier*) prepisati, prepisivati; precrtavati, preslikavati; umnožavati (spis); fot. praviti otisak, snimati (sliku); pren. praviti po uzoru na, oponašati
- kopirbuh** (njem. *Kopier-buch*) knjiga s prijepisama, osobito trgovačkih pisama i dr.
- kopirni stroj** sprava za umnožavanje rukopisa mehaničkim putem
- kopist** (lat. *copista*) prepisivač, pisar; pren. oponašatelj
- koplung** (njem. *Kopplung*) prijenos električne energije između dva strujna kruga; spoj uopće
- kopra** trg. osušeno meso kokosovog oraaha od kojega se priprema poznato kokosovo ulje
- kopragogi** (grč. *kopros izmet*, ago odnosim) mn. med. v. koprokritici
- kopragogija** (grč. *kopros izmet*, ago odnosim) med. izbacivanje izmeta, čišćenje crijeva od izmeta
- koprofag** (grč. *kopros izmet*, *fagein* jesti) životinja koja jede izmet druge životinje
- koprofagija** (grč. *kopros izmet*, *fagein* jesti) med. jedenje izmeta (pojava kod neke vrste duševnih bolesnika)
- koprokritici** (grč. *kopros izmet*, *krino* izlučujem, *izdvajam*) mn. med. sredstva za čišćenje; kopragogi
- koprolalija** (grč. *kopros izmet*, *lalein* brbljati) med. pojava kod nekih duševnih bolesnika da moraju, i protiv volje, izgovarati nepristojne i ružne riječi

koproiliti (grč. kopros izmet, lithos kamen) mn. okamenjeni izmeti pretopivih životinja

koproprietet (lat. co-proprietas) prav. suvlasništvo, zajedničko vlasništvo

koproskleroz (grč. kopros izmet, skleroz tvrd) međ. otvrdnjavanje izmeta u crijevima, tvrda stolica

kops (engl. cop) preda namotana na vreteno na tkalačkom stroju

Kopti (ar. Kibti, lat. Aegyptius) mn. kršćanski potomci starih Egipćana

koptska umjetnost razdoblje egipatske umjetnosti od II. st. pr. n. e. do VIII. st. n. e. koje se sastoji od elemenata egipatske, grčke i sirijske umjetnosti

koptski jezik najmlađi oblik egipatskog jezika, služi se grčkim alfabetom (danas postoji samo jezik Koptske kršćanske crkve)

kopula (lat. copula) gram. spona (riječ koja povezuje subjekt s predikatom); zool. stapanje; log. onaj dio u sudu kojim se izražava da veza između subjekta i predikata postoji kao usuglašavanje ih kao opreka, npr. Čovjek je smrtan; *copula carnalis* čit. kopula karnalis (lat.) prav. odnošaj

kopulacija (lat. copulatio) spajanje brakom, vjenčanje; biol. spolno spajanje dviju stanica u jednu zigosporu (kod nižih biljaka i životinja); spolno sparivanje uopće; način oplemenjivanja voća spajanjem plemenitog stabla s divljim

kopulativan (lat. copulativus) gram. sastavan, spojen; *kopulativna konjunkcija* gram. sastavni veznik; *kopulativna rečenica* sastavna rečenica, tj. nezavisna rečenica koja izriče radnje koje se mogu samostalno vršiti bez utjecaja jedne na drugu, npr. Idem i pjevam; *kopulativni sudovi* log. sudovi koji imaju više subjekata, a samo jedan predikat

kopulator (lat. copulator) katolički svećenik koji obavlja vjenčanje

kopulirati (lat. copulare) spojiti brakom, vjenčati; spolno općiti; oplemenjivati voćke spajanjem plemenitog stabla s divljim

kopun (tal. cappone, njem. Kapaun) uškopljeni pijetao (radi boljeg uzgoja i ukusnijeg mesa)

kopunizacija (tal. cappone) škopljenje, uklanjanje spolnih žlijezda kod mladih pijetlova; usp. kopun

kor (fr. corps, lat. corpus) 4. zajednica, društvo, svi predstavnici istog ranga ljudi (časnički, diplomatski kor); velika vojnička jedinica; *corps a corps* čit. kor a kor (fr.) prsa u prsa, ukoštac; usp. korpus

kor (grč. choros kolo) 1. prvobitno: plesanje kola s pjevanjem, ili krug plesača i pjevača; u starogrčkoj drami: skupina glumaca koji su, u odnosu prema glavnom junaku drame, predstavljali narod i pratili dramu samo kao svjedoci, pjevajući i plešući jedino kad bi glavni glumac šutio; 2. danas: višeglasno pjevanje; pjevači koji takvo pjevanje izvode, pjevački zbor; 3. uzvišeno mjesto u crkvama (prema oltaru) za pjevače

korać (grč. korakion kucalo na vratima, zvekir) čekić kojim se potkivaju konji

koradijacija (lat. corradatio) stjecište (svjetlosnih) zraka u jednoj točki

koralin (grč. korallion) 2. crvena tvar koja se dobiva od fenola

koralin 1. umjetna riblja kost koja se pravi od vlakana nekih biljki

koraliniti (grč. korallion koralj, lithos kamen) mn. v. koraliti

koralioliti (grč. korallion, lithos) mn. v. koraliti

koraliopetri (grč. korallion, petra kamen) mn. v. koraliti

koraliti (grč. korallion koralj, lithos kamen) mn. okamenjeni koralji

- koralitičan** (grč. korallion) arhit. ukrašen cvijećem i lišćem
- koralj** (grč. korallion) zool. nepomična morska životinja iz razreda žarnjaka čija se kosturna masa upotrebljava za ukrase
- korazija** (lat. corrasio) geol. trošenje stijena i tla pijeskom nanesenim vjetrom
- korbač** (polj. korbacz) bič
- korbeja** (fr. corbeille) košarica; na pariškoj i bečkoj burzi: mjesto rezervirano za burzovne agente
- korbijar** (fr. corbillard) velika putnička kola s košarom straga; također: mrtvačka kola
- korborativ** (lat. corroborativum) med. sredstvo za okrjepljenje i jačanje
- korčulje** (mad. korcsolya) klizaljke
- kord** (eng. cord) mančesterski pamučni samt s prugama
- korda** (fr. corde, tal. corda) uže, konopac; struna, žica (na violini); mat. tetiva, pravac koji spaja krajeve luka; fitilj za paljenje eksploziva; glaz. *una corda* čit. una korda (tal.) jedna žica (kad na glasoviru čekići dodirnu samo jednu žicu); *a due corde* čit. a due korde (tal.) na dvije žice; *tutte corde* čit. tute korde (tal.) sve žice, tj. bez pedala
- kordeljera** (fr. cordeliere) redovnica franjevka; konopac za opasivanje (redovnički); ženska čvorasta ogrlica
- kordifolij** (lat. cordifolium) bot. srčast hst, hst oblika srca; biljka sa srčastim lišćem
- kordiforman** (lat. cordiformis) u obliku srca, srčast
- kordijalan** (lat. cordialis, cor srce) srdačan, usrdan; koji okrjepuje (lijek)
- kordijalitet** (lat. cordialitas) srdačnost, usrdnost, prisnost, iskrenost
- kordon** (fr. cordon) vrpca (npr. na šeširu); traka, lenta (od ordena); arhit. gornji vijenac na podzidu (simsu); voj. lanac vojnih straža za zaštitu granice od krijumčarskih upada, vojna granica
- kordonist** (fr. cordon) pogranični stražar, graničar
- kordovan** (fr. cordouan) fino stavljena ovčja ih kozja koža, služi za izradbu finije obuće, galanterijske robe i za uvezivanje knjiga (naziv po španjolskom gradu Cordobi, gdje su je izrađivali Mauri)
- kords** (engl. cords, fr. corde) mn. trg. razne vrste teških pamučnih ili mančesterskih tkanina
- Kordun** (fr. cordon) dio Hrvatske oko rijeke Korane, područje nekadašnje "vojne granice" (pogranični pojas između nekadašnje Austro-Ugarske i Bosne)
- kordž** (ind., engl. corge) izraz koji, slično našem tucetu, u Indiji označava 20 komada nečega
- korealani** (lat. correalis) prav. sukriv, koji se temelji na zajedničkoj krivnji ili obvezi; *korealna obligacija* skupna obveza, skupni dug, dugovanje većeg broja osoba; *korealni dužnik* skupni dužnik; *korealni vjerovnik* skupni vjerovnik
- koredijaliza** (grč. kore zjenica, dialysis razdvajanje, odvajanje) med. umjetno stvaranje zjenica odvajanjem šarenica; iridodijaliza
- koreferat** (lat. correferre) suizvještaj, suizvješće, sporedni izvještaj
- koreferencija** (lat. correferre) suizvještaj, suizvješće; također: korelacija
- koreferent** (lat. correferrens) suizvjestitelj, sporedni izvjestitelj, pomoćnik referenta
- koreferirati** (lit. correferre) dati (ili: davati podnositi, podnijeti, slati, poslati) suizvjestaj
- koreja** (grč. choreia plesanje u kolu) med. stanje psihičke egzaltacije s grčanjem mišića (neobičnim pokretima udova, glave i lica)

korekcija (lat. correctio) popravljanje, ispravljanje, ispravak, popravak; opomena; reguliranje riječnih obala i korita, granica i dr.

korekcionalan (lat. correctionalis) popravni, koji pripada popravku (ili: ispravku), koji se tiče popravka (ili: ispravka); popravni, koji popravlja

korekcionar (lat. correctionarius) onaj koji se nalazi u popravnom zavodu, zatvorenik, kažnjenik

korektan (lat. correctus) koji je bez pogreške, besprijekoran, ispravan, uredan, točan, pravilan; jezično pravilan; koji odgovara umjetničkim pravilima i propisima; tisk. koji nema tiskarskih pogrešaka

korektazija (grč. kore zjenica, ektasis širenje) med. proširenost zjenica

korektiv (lat. correctivum) sredstvo za popravljanje, sredstvo za dotjerivanje; med. sredstvo koje popravlja ili ublažuje svojstva nekog drugog lijeka ili sredstva; pren. ublaženje, popravak

korektivian (lat. correctivus) koji popravlja, koji ispravlja, koji poboljšava

korektnost (lat. correctus) besprijekornost, ispravnost, točnost, pravilnost

korektopija (grč. kore zjenica, ek iz, topos mjesto) med. neprirodan položaj zjenice (kad ne leži u sredini šarenice, nego sa strane)

korektor (lat. corrector) popravljivač, ispravljivač; onaj koji ispravlja pogreške koje napravi slagar pri slaganju teksta za knjigu ili časopis

korektorijalan (lat. correctoralis) v. korekcionalan

korektura (lat. correctura) ispravljanje, popravljanje, ispravak, popravak; tisk. ispravljanje tiskarskih pogrešaka; privremeni otisak sloga na kojem treba ispraviti tiskarske pogreške napravljene pri slaganju

korelacija (lat. correlatio) suodnosnost, uzajamnost, uzajamni odnos, uzajamno pretpostavljanje; također: izvještaj koreferenta; u nastavi: dovođenje u uzajamnu vezu predmeta koji imaju sličnost i dodirnih točaka, npr. pedagogije i psihologije, povijesti i zemljopisa, zemljopisa i etnologije, matematike i fizike itd.

korelati (lat. correlata) mn. stvari koje stoje u uzajamnom odnosu; log. pojmovi koji pretpostavljaju jedan drugi (npr. uzrok — posljedica, pravo — dužnost, brdo — dolina)

korelativan (lat. correlatus) suodnosan, uzajaman, koji pokazuje uzajamni odnos; *korelativan pojam* log. onaj koji pretpostavlja ili zahtijeva neki drugi pojam (npr. mati i kći, gdje mati znači nešto u odnosu prema kćeri, i obratno, otac i sin, žena i muž itd.)

korelativitet (lat. correlativitas) suodnosnost, postojanje uzajamnog odnosa, uzajamni odnos, uzajamno pretpostavljanje

korelativizam (lat. correlatus) fil. smjer u teoriji spoznaje po kojem su subjekt i objekt korelati te se ne mogu odvajati jedan od drugoga

koreograf (grč. choreia plesanje u kolu, kolo, choreuo plešem u kolu, grafo pišem, bilježim) stručnjak koji uvježbava plesne likove i pokrete

koreografija (grč. choreia plesanje u kolu, kolo, choreuo plešem u kolu; prikazujem kolom, grafo) vještina prikazivanja plesnih pokreta znaci-ma, kao što se glazba prikazuje notama; plesanje; režija plesa, osobito baleta; koreografija

koreografija (grč. choreo plešem u kolu, grafein pisati, bilježiti) vještina bilježenja plesnih koraka, pokreta i figura, vještina komponiranja baleta

koreoliza (grč. kore zjenica, lysis odvajanje) med. odvajanje zjenice

koreomanija (grč. choreia plesanje u kolu, kolo, mania pomama, strast, ludilo) bolesna strast za plesanjem, pomama za plesom; tarantizam

korepcija (lat. correptio) gram. kraćenje slogova (u izgovoru)

korepetirati (lat. correpetere) ponavljati s nekim lekciju, pomagati pri učenju

korepetitor (lat. correpetitor) onaj koji pomaže đacima pri učenju; kaz. uvježbavač uloge; uvježbavač opernih zborova

koreskop (grč. kore zjenica, skopeo promatram) med. instrument za ispitivanje zjenica

korespondencija (lat. correspondentia, tal. corrispondenza) pisanje pisama, dopisivanje; veza, promet; suglasnost, slaganje, podudaranje (npr. u shvaćanju), odgovaranje čemu

korespondent (lat. correspondens) onaj koji piše pisma, osobito u nekom poduzeću, trgovački ili bankarski službenik koji piše pisma i odgovara na prispjela pisma; pošiljatelj ili primaatelj pisma, poslovni suradnik; vanjski suradnik, dopisnik (novina)

korespondirati (lat. correspondere, tal. corrispondere) pisati i odgovarati na pisma, dopisivati se, biti u poslovnoj vezi, slagati se, odgovarati, podudarati se

koresponzal (lat. corresponsalis) trg. v. akceptant

koret (grč. choreuo) v. koreut

koret (tal. coreto srdašce) vrsta odjevnog predmeta (izraz ima vrlo široko značenje, npr. ženska suknja, muško odijelo uopće i si.)

koretida (grč. choros) sudionica u grčkom koru (u drami)

koreus (lat. correus) prav. sukrivac, sudužnik; *correus debendi* čit. koreus debendi (lat.) sudužnik; *correus credendi* čit. koreus kredendi (lat.) suvjerovnik

koreut (grč. choreuo plešem u kolu, plešem) pjevač ili plesač u kuru

koreutika (grč. choreuo plešem) vještina, umjetnost plesanja

koribantizam (grč. korybas zanese-njak) med. spavanje otvorenim očima; buncanje u groznici

korida (šp. corrida) borba s bikovima
koridonizam naginjanje na homoseksualizam (aluzija na Corydona, lik iz Vergilijeve druge ekloge)

koridor (tal. corridore) arhit. trijem, hodnik na koji vode vrata iz soba, loža i dr.; u političkom zemljopisu: dio zemlje ili crta koja spaja jednu državu s morem

korifej (grč. koryfaios poglavar, vođa, prvi, koryfe tjeme) najviši dio čega; u starogrčkom kazalištu: vođa zborra; pren. prvak, onaj koji je najbolji u nečemu, osobito u nekoj umjetničkoj ili znanstvenoj grani, "zvijezda"; narodni vođa, kolovođa

korigencije (lat. corrigentia) mn. med. primjese lijekovima koje poboljšavaju okus i otklanjaju štetnost; sredstva za poboljšanje sokova

korigend (lat. corrigere popraviti, corrigendus) onaj kojega treba popravljati, npr. maloljetni prijestupnik

korigenda (lat. corrigenda) mn. sve ono što treba popravljati (ih: ispravljati); ispravci, popravci (osobito tiskarske pogreške)

korigibilan (lat. corrigibilis) popravljiv, ispravljiv, koji se može popraviti

korigirati (lat. corrigere) popraviti, ispraviti, popravljati, ispravljati (rukopis, tiskarske pogreške); opominjati, koriti, kažnjavati

korijamb (grč. choreios sc. pus trohej, tribrah, iambos jamb) metr. četvoro-složna stopa sastavljena od jednog koreja i jamba u kojoj su prvi i četvrti slog dugi, a oba srednja kratki: — U U —

korijere (tal. *corriere*) v. kurir; poštar-konjanik

korinta (fr. *corinthe*) cveba, suho grožđe bez sjemena, nazvano po grčkom gradu Korintu (odakle dolazi)

korintski (grč. *korinthios*) koji je svojstven ili koji pripada grčkom gradu Korintu; *korintski stil* arhit. treći po redu stil (nakon dorskog i jonskog) koji se pojavio u grčkoj arhitekturi krajem V. st. pr. n. e., odlikuje se stupom koji se završava kapitelom u obliku košarice od akantova lišća

korivacija (lat. *corrivatio*, rivus potok) svodenje više potoka ih rijeka u jedno korito

korival (lat. *corrivalis*) suparnik (osobito u ljubavi)

korivalitet (lat. *corrivahtas*) suparništvo (osobito u ljubavi)

koriza (grč. *koryza*) med. upala nosne sluznice, hunjavica, prehlada

korizma (lat. *carisma*, *quadragesima*) uskršnji, četrdesetnica, časni post, razdoblje od Pepelnice do Uskrsa

kork (njem. *Kork*) pluto, čep

korlat (mađ.) 1. ograda; 2. široka cijev za spuštanje sijena u staju

kormofiti (grč. *kormos* panj, *cjepanica*, fyton biljka) mn. bot. biljke koje imaju korijen, stablo i hst (za razliku od talofita)

kormoran (lat. *corvus marinus*) zool. morski gavran, crni pelikan (ptica koja se hrani isključivo ribom)

kornak (ar., fr. *cornac*) vođa slonova, slonar; vođa stranaca

kornamuza (tal. *corno por*, *cornamusa*) "svirala s rogom", tj. gajde

korneitis (lat. *cornea roznica*) med. v. keratitis

korneja (lat. *cornea*) anat. roznica (oka)

korner (engl. *corner*) kut; u nogometu: udarac iz 1r. igrališta; trg. udruživanje trgovaca na vehko radi povišenja cijena robi

kornet (tal. *cornetto*) glaz. mali rog, roščić, trubica; obruč od rožine za držanje kose

korneta (fr. *cornette*) konjička zastava; brodska zastava; ženska kapa za spavanje

kornetino (tal. *cornettino*) glaz. mah krivi rog

kornetist (tal. *cornetto*) onaj koji svira u rog, svirač u rog, svirač u trubu

kornišoni (fr. *cornichons*) mn. mali krastavci, krastavčići

korno (tal. *corno*) glaz. rog; *corno di caccia* čit. korno di kaća (tal.) šumski, lovački rog

kornulit (lat. *cornu rog*, grč. *lithos kamen*) min. okamina u obliku roga

kornuta (lat. *cornuta*) kem. retorta sa dva vrata, jednim ravnim kratkim, i jednim dugim savijenim

koroboracija (lat. *corroboratio*) jačanje, okrjepljivanje, okrjepljenje, snaženje

koroborancije (lat. *corroborantia*) mn. med. sredstva za okrjepljenje i jačanje

koroborans (lat. *corroborans*) med. v. koroborativ

koroborirati (lat. *corroborare*) jačati, osnažiti, okrijepiti

korodencije (lat. *corrodentia*) mn. izjedaj uća sredstva, sredstva za izjedanje

korodibilan (lat. *corrodibilis*) v. korozi-bilan

korodirati (lat. *corrodere*) izjedati

korola (lat. *corona*, *corolla* krunica) bot. vjenčić, cvjetna krunica

korolar (lat. *corollarium*) geom., log. stav ili zaključak koji proizlazi kao prirodna posljedica iz već dokazanoga stava; prirodna posljedica

korolitičan (lat. *corolla vjenčić*) arhit. obavijen lišćem i cvijećem, ukrašen zelenilom

korona (grč. *korone*, lat. *corona*) vije-nac, kruna; kod starih Grka i Rimljana: najviše odlikovanje koje se da-

- valo pobjednicima na natjecanjima, zaslužnim građanima, vojskovođama i dr.; pren. krug slušatelja, publika; svetački sjaj; astr. bjeličastosjajan vijenac koji se vidi oko tamnog Mjesečevog koluta za vrijeme potpune pomrčine Sunca; opsadna linija vojske
- koronacija** (lat. coronatio) krunidba, posebice mladenaca pri vjenčanju
- koronarit** (lat. corona vijenac) med. bolest vjenčastih srčanih arterija
- koronida** (grč. koronis) u grčkoj gramatici: spiritus lenis (apostrof) za oznaku kraze
- korosa** (špan. coroz) vražja kapa, kapa heretika koje je inkvizicija osuđivala na lomaču (u Španjolskoj)
- Korosante** (lat. corpus sanctum sveto tijelo) kat. blagdan: Tijelovo, Brašančevo (deseti dan nakon Duhova, šezdeseti nakon Uskrsa)
- korota** (ar. kahret) žalost za umrlim
- korov** (mađ. koro) nekorisno, često i štetno bilje, drač
- korozibilan** (lat. corrosibilis) izjedljiv
- korozija** (lat. corrosio) izjedanje; anat. izjedanje životinjskog tkiva zbog gnjenja; geol. prirodno otapanje karbonatnih stijena
- koroziv** (lat. corrosivum) izjedajuće sredstvo; ljut (ili: izjedajući) otrov; mn. korozivi
- korozivan** (lat. corrosivus) izjedajući, koji izjeda
- korozivi** (lat. corrosiva) mn. v. pod koroziv
- korpet** (tal. corpetto) prsluk
- korporacija** (lat. corporatio) više osoba udruženih s istim ciljem kojima je država priznala prava pravne osobe, društvo, udruga
- korporacijska prava** prav. prava pravne osobe
- korporal** (fr. caporal, njem. Korporal) kaplar, najniži dočasnički čin u nekim vojskama
- korporalan** (lat. corporalis) tjelesni
- korporalit** (lat. corporalitas) tjelesnost
- korporativno** (fr. corporativement) u društvu, zajednički, osobno
- korporifikacija** (lat. corporificatio) pretvaranje u tijelo, utjelovljenje, utjeloviti; stvrđnuti
- korporizacija** (lat. corporisatio) v. korporifikacija
- korporizirati** (lat. corporisare) v. korporificirati
- korpulencija** (lat. corpulentia) debljina, punoća tijela; korpulentnost
- korpulentan** (lat. corpulentus) krupan, pun (tijelom)
- korpulentnost** v. korpulencija
- korpus** (lat. corpus) tijelo; cjelina, ukupnost, skup; stalež; zbornik; voj. veći vojni odred pod jednim zapovjednikom; tisk. vrsta slova od 10 tipografskih točaka (nazvana po tome što je njima tiskan Corpus juriš); *in corpore* čit. in korpore (lat.) listom, svi zajedno
- korpuskula** (lat. corpusculum) malo tijelo, tjelešce; također: atom (lat. corpusculum primitivum)
- korpuskularac** (lat. corpusculum) pristaša korpuskularne filozofije, atomističar
- korpuskularna filozofija** (lat. corpusculum tjelešce, malo tijelo) naučavanje da su posljednji sastavni dijelovi tijela određena tjelešca (atomi) koja se ne mogu dijeliti na sitnije djeliće, a koja su po veličini i obliku različita; atomi stika
- korpuskularna teorija** fiz. v. emancijska teorija
- koršov** (mađ. korso) vrč
- korteks** (lat. cortex) bot. kora
- kortes** (šp. corte) narodna skupština u Španjolskoj i Portugalu (oba zakonodavna tijela, senat i parlament)
- korteš** (mađ. kortes) onaj koji marljivo radi za nekog političara, stranku ili

- ideju, ili protiv njih, politički agitator
- korteširati** (mad. korteskedik) raditi kao korteš; usp. korteš
- kortež** (fr. cortege) svečana pratnja, počasna pratnja kakvog visokog dužnosnika, svita
- kortikaln** (lat. corticalis) korni, koji pripada kori (supr. medularan), vanjski; korast, korni, ovojni
- kortikozan** (lat. corticosus) korat, pun kore, bogat korom
- kortina** (tal. cortina) v. kurtina
- korudžija** (tur. koruk nedozrelo grožđe; korudžu čuvar) čuvar vinograda; čuvar polja; lugar, šumar
- korugacija** (lat. corrugatio) mrštenje, boranje čela
- korugator** (lat. corrugator) anat. čeon mišić koji nabire kožu čela
- korugirati** (lat. corrugare) namrštit, nabrati (ili: nabirati) kožu čela
- korumpirati** (lat. corrumpere) kvariti, pokvariti, izopačiti, izopačivati; podmititi, podmićivati, potplatiti, potplaćivati, potkupiti, potkupljivati; prid. korumpiran
- korund** (tamilski, Južna Indija i Cejlon kurand rubin) min. veoma tvrd mineral, upotrebljava se za čišćenje i glaćanje kovina
- korupcija** (lat. corruptio) pokvarenost, kvarnost, izopačenost, razvrat; potkupljivanje, podmićivanje, potkupljenje, podmićenje; kvarenje, truljenje, raspadanje; krivotvorenje (spisa, mjere, utega i si.)
- korupcionista** (lat. corruptio) pokvarenjak, pokvaren čovjek; osobito: onaj koji prima mito
- koruptan** (lat. corruptus) pokvaren; potplaćen, podmićen; naopak, nastran, naopak (u pojmovima)
- koruptela** (lat. corruptela) kvarenje, izopačivanje; podmićivanje, potplaćivanje; zavodenje, obeščašćenje
- koruptibilan** (lat. corruptibilis) pokvarljiv, raspadljiv, podložan kvarenju, truljenju (za tijela); podmitljiv, potkupljiv
- koruptibilitet** (lat. corruptibilitas) pokvarljivost, podložnost truljenju, podmitljivost, potkupljivost
- korveta** (fr. corvette, lat. corbita) voj. mala izvidnička lađa, mala brza krs-tarica
- korza** (tal. correre, corsa) utrka konja bez jahača (u Italiji)
- korzak** (rus., tatar.) mala stepska lisica sa skupocjenim krznom, živi u azijskoj Rusiji
- Korzakovljeva bolest** med. teška duševna bolest koja nastaje kao posljedica kroničnog alkoholizma; praćena je sumornim raspoloženjem, apatijom, zaboravnošću i čestom sumanutošću
- korzar** (tal. corsare, šp. corsario) morski razbojnik, gusar; gusarska lađa; naoružana lađa za hvatanje neprijateljskih trgovačkih lađa
- korzet** (fr. corset, lat. corpus tijelo) prsluk, steznik
- korzo** (tal. corso, lat. cursus) trk, trčanje; trkalište; ulično šetalište (upotrebljava se često i kao naziv ulica, kavana i si.); trg. = tečaj; *al corso* čit. al korzo (tal.) po sadašnjoj vrijednosti, po tečaju
- kos** (ind.) istočnoindijska milja
- kosekans** (lat. cosecans, complementi secans) geom. goniometrijska funkcija jednog kuta: odnos između hipotenuze i suprotne katete, sekanta komplementa jednog kuta (skr. cosec); kosekanta
- kosekanta** (lat. cosecans) geom. v. kosekans
- kosinus** (co-sinus = complementi sinus) mat. sinus komplementa danoga kuta, goniometrijska funkcija: omjer hipotenuze i katete koja je uz kut

koskiomantija (grč. koskinon sito, manteia proricanje) vraćanje u sito
kosmoskopija (grč. kosmos, skopeo promatram) prromatranje svemira
kostalgija (lat. costa rebro, algos bol) med. bol u rebrima
kostalni (lat. costalis) rebreni, koji pripada rebrima
kostički (tal. costi tamo) prid. trg. tamošnji; *kostička roba* tamošnja roba
kostija dijete bijelca i fustije (u Americi)
kostim (tal., fr. costume) "navika, običaj", odjeća, nošnja, osobito nošnja koja je karakteristična za neko doba, zemlju, stalež itd.; ženska suknja i kaput od iste tkanine; *povijesni kostim* nošnja minulih vremena kao izraz kulture u pojedinim razdobljima
kostimirati (fr. costumer) obući kostim, prerusiti; odjenuti, obući; *kostimirani bal* zabava na koju posjetitelji dolaze u raznim nošnjama (povijesnim, pokrajinskim i dr.)
kostimje (fr. costumier) kaz. osoba koja se brine o kostimima koji odgovaraju vremenu u kojem se događa prikazivano djelo; kazališni krojač; čuvar kazališne garderobe
košenil (fr. cochenille) zool. američka štitasta uš (lat. Coccus cacti), od čijih se osušenih ženki dobiva najfinija grimizna boja
košer (hebr.) čist, prihvatljiv; dopušteno i priređeno jelo (prema židovskim ritualnim propisima)
košmar (fr. cauchemar) mora, nemiran i težak san; pren. nesnosan čovjek
košonerija (fr. cochonnerie) svinjarija, prljavština; bezobrazluk
košta (njem. Kost) hrana, prehrana
koštati (njem. kosten) stajati, vrijediti (u novcu); kušati, okusiti (jelo)
koštirati (njem. Kost) hraniti, prehranjivati, davati (ili: izdavati) hranu
kota (fr. cote) 1. razrez, dio, udio (koji neko treba platiti), kvota; slovo, broj-

ka, broj (za oznaku spisa i si.); tečajna lista (na burzi)
kota (fr. cote) 2. na zemljovidima: visinska točka (označava apsolutnu ili nadmorsku visinu); brežuljak, vis, kosa; morska obala, primorje
kotangens (lat. cotangens, complementi tangens) geom. goniometrijska funkcija: omjer između priležeće i kutu nasuprotne katete
kotangenta (lat. cotangens) geom. v. kotangens
koterija (fr. coterie) skupina ljudi koji nastoje ostvariti određene ciljeve na račun drugih; društvo, udruga, obično političara ili književnika i umjetnika, za međusobno pomaganje (u lošem smislu), klika
koteiž (fr. cottage, engl. cottage) poljska kućica, kuća izvan grada, vila, kuća za jednu obitelj; dio grada s vilama, kućama za po jednu obitelj
kotile (grč. kotyle) čašica, zdjelica
kotiledon (grč. kotyledon) bot. prvi listić na stabalcu embrija, klični listić, supka
kotiljon (fr. cotillon) francuski društveni ples; glazba za taj ples
koting (engl. coating) vrsta engleske guste i čupave vunene tkanine (upotrebljava se za zimske kapute)
kotirati (fr. coter) obilježiti, obilježavati, označiti (brojkama, slovima); burz. bilježiti (ili: određivati) vrijednost (tečaj) vrijednosnih papira (usp. kota 1.); određivati visinsku točku (usp. kota 2.)
kotizacija (fr. cotisation) razrezivanje, određivanje dijela; razrez, razmjerni dio koji je određen za plaćanje, ulog
kotizirati (fr. cotiser) razrezati, razrezivati, odrediti dio koji svaki sudionik u nekom poslu treba platiti; davati svoj udio
kotlet (fr. cotelette) kuh. rebra s mesom (ovčja, teleća, svinjska ih od divljači), krmenadl

koton (fr. coton, šp. al-godon, ar. kotn)
1. pamuk koji se dobiva od sjemenih čahura jedne prvobitno arapske biljke; pamučna tkanina, katun; 2. (fr. condom) v. prezervativ, kondom

kotonada (fr. cottonnade) pamučna tkanina, katunsko platno

kotonerija (fr. cotonnerie) uzgoj pamuka; zemljište zasađeno pamukom; radionica pamučne robe

kotonirati (fr. cottonner) ispuniti pamukom

kotoniziran (fr. coton pamuk) izrađen kao pamuk, pamučast

kotonizirati (fr. coton pamuk) vlakna lika ih celulozu preradivati kao pamuk

kovan (tur.) 1. košnica; 2. čahura od puščanog metka

kovarijacija (lat. co-variatio) v. korelacija

kovent (engl. covent) vrsta engleskog rijetkog piva

koventrirati (engl. Coventry) bombardiranjem topovima i iz zraka neki grad ili naselje pretvoriti u gomilu ruševina (kao što su Nijemci, u prvom razdoblju Drugog svjetskog rata, učinili s engleskim industrijskim gradom Coventryem); usp. hamburgirati

koverkot (engl. covercoat) glatka vunenena tkanina; ogrtač od takve tkanine

kozaci (rus.) u carističkoj Rusiji; plaćanja poreza oslobođeni, ali zato uvijek za polazak u rat spremni ruski stanovnici na jugu europske Rusije, sjevernom Kavkazu i duž azijske granice (ukrajinski, donski, uralski, kubanski, zaporoški, sibirski i dr.)

kozer (fr. causeur) čovjek koji umije i voli lijepo i zanimljivo pričati

kozerija (fr. causerie) razgovaranje, čavrljanje, pričanje; predavanje ih napis više zabavnog nego ozbiljnog i strogo znanstvenog karaktera

kozirati (fr. causer) pričati, čavrljati

kozmarhija (grč. kosmos svijet, svemir, archo vladam) vladanje svijetom

kozmetika (grč. kosmetike vještina ukrašavanja) 1. vještina uljepšavanja tijela dotjerivanjem pojedinih dijelova (kose, kože, zuba, ruku i dr.) pomoću pomada, mirisa, pudera, šminke itd.

kozmetika (grč. kosmetikos ukrasni, uresni) 2. mn. sredstva za uljepšavanje i dotjerivanje

kozmički (grč. kosmos svijet, svemir) svemirski, svjetski, koji se odnosi na cijeli svijet, svemir; astr. *kozmički izlećžak zvijezde* izlazak zvijezde zajedno sa Suncem; *kozmički zalazak* zalazak zvijezde zajedno sa Suncem; *kozmičke zrake* zrake koji neprekidno dolaze iz svemira na Zemlju, odlikuju se vehkom prodornom moći (180 puta većom od moći rendgenskih zraka); supr. telurski

kozmička (grč. kosmos) v. kozmologija

kozmo- (grč. kosmos) predmetak u složenicama sa značenjem: svijet, svemir, svemirski

kozmoofil (grč. kosmos, filos prijatelj) prijatelj svemira

kozmofizika (grč. kosmos, fysike) ispitivanje prirodnih zakona koji vladaju svemirom

kozmoglobus (grč. kosmos, lat. globus) sprava za prikazivanje pojava u svemiru

kozmogonija (grč. kosmogonia) znanost o postanku svjetova, osobito o postanku Sunčeva sustava; prid. kozmogonijski

kozmoigraf (grč. kosmos, grafo) opisivač svijeta, opisivač svemira

kozmoigrafija (grč. kosmos, grafia opisivanje) znanost koja opisuje i prikazuje opće značajke svemira (neba i Zemlje), znanost o svemiru, tj. o svim nebeskim tijelima (proučava položaj, daljinu, fizička svojstva i giba-

nja nebeskih tijela, kao i sile o kojima ovise njihova gibanja); prid. kozmografski

kozmokracija (grč. kosmos, krateo vladam) v. kozmarhija

kozmologija (grč. kosmologia) teorija svemira kao uređene cjeline i općih zakona koji vladaju njome; fil. onaj dio metafizike koji raspravlja o ideji svijeta kao cjelokupnosti svih pojava u prostoru i vremenu; kozmika

kozmološki (grč. kosmos, logikos) koji pripada kozmologiji, koji se tiče kozmologije; *kozmološka razmatranja* razmatranja o svemiru kao uređenoj cjelini i općim zakonima koji u njoj vladaju; *kozmološki dokaz* teol. dokaz o postojanju Boga, na temelju činjenice što postoji svemir zaključuje se da mora postojati i prvi uzrok svemira, nešto bezuzročno, bezuvjetno, apsolutno, a to je Bog (jedan od glavnih dokaza kršćanske dogmatike)

kozmonizam (grč. kosmos, monos sam) fil. pogled na svijet koji promatra svemir, zajedno s čovjekom i svim što je ljudsko, kao veliko jedinstvo i cjelinu, a duh kao sliku svemira

kozmonomija (grč. kosmos, nomos zakon) znanost o zakonima koji vladaju svemirom

kozmopolit (grč. kosmopolites) građanin svijeta, tj. onaj koji cijeli svijet smatra svojom domovinom, a sve ljude svojim sugrađanima i svojom braćom

kozmopolitizam (grč. kosmopolites) građanstvo svijeta, shvaćanje kozmopolita

kozmopolitizirati (grč. kosmopolites) raditi na širenju kozmopolitizma; praviti se kozmopolitom, izigravati kozmopolita

kozmorama (grč. kosmos, orama pogled, prizor) slika svijeta, niz slika koje prikazuju razne dijelove svemira

kozmos (grč. kosmos) svijet, svemir

kozmosfera (grč. kosmos, sfaira kugla) nebeska kugla, svemir, svijet

kozmoteizam (grč. kosmos, Theos Bog) fil. naučavanje da su Bog i svijet (svemir) jedno; panteizam

kozmoteologija (grč. kosmos, Theos Bog, logia naučavanje, znanost) teol. naučavanje da postoji Bog na temelju činjenice što postoji svijet koji je morao imati svoj prauzrok i svog tvorca; prid. kozmoteološki

kozmozofija (grč. kosmos, sofia) ispitivanje svemira putem intuitivnog razmišljanja

kozmozoi (grč. kosmos svemir, zoon životinja) mn. živa bića svemira; *hipoteza kozmozoa* shvaćanje S. Arrheniusa (1859.) i dr. prema kojem život na Zemlji nije nastao putem prazne čaše, nego se u klicama oduvijek nalazio u supstanci svemira, odakle je s meteoritima, kozmičkim prahom ih putem svjetlosti, došao na Zemlju

Kr(i)šna (sanskrt.) indijsko božanstvo, osmo utjelovljenje boga Višna

kraal (hotent., niz. kraal) hotentotsko selo

kraba (fr. crabe) 1. morski račić; 2. arhit. ukras gotskih građevina

Kraft durch Freude čit. Kraft durh Frojde (njem.) "snaga po radosti", jedna od nacističkih organizacija

kragn (njem. Kragen) dio košulje i kaputa koji obuhvaća vrat, ovratnik

kraher (njem. krachen praskati, puknuti) poznato bezalkoholno piće u zatvorenim bocama koje, pri otvaranju, izaziva prasak

krajcer (njem. Kreuzer) bakreni novac u bivšoj Austro-Ugarskoj, = 2 helera

krak (dan. crack) 1. pom. vrsta danskih i švedskih brodova sa tri katarke

krak (engl. crack) 2. šport, najbolji konj u jednoj trkačkoj staji; konj koji ima najviše izgleda za pobjedu

krakeler (njem. Krakeel svađa) svadljivac, čovjek koji izaziva svađe

krakovjak (polj. krakovviak) 1. veseli poljski društveni ples u 2/4 taktu, sličan mazurki, veoma popularan u 19. st.; 2. jednostavan stih poljske narodne pjesme

kraksa (engl. crack smrskati, zdrobiti uz prasak) zrakoplovna nesreća

krakuži (polj.) mn. laka poljska konjica, ustrojena 1812. u Krakovu i nazvana po sv. Krakusu

kram(a) (njem. Kram) 1. starudije; 2. trgovina na malo, sitničarija

kramlpogača (njem. Rrammel čvarak) kuh. pogačica sa čvarcima

krampus (lat. crampus, fr. crampe) med. grč

Krampus (njem. Krampus) pratitelj sv. Nikole, u obliku vraga s motkama i vilama, kažnjava neposlušnu djecu, dok sv. Nikola dobru nagrađuje

kran (grč. geranos, lat. grus, njem. Kranich ždral) teh. dizalica za podizanje velikih i teških tereta (nazvana po tome što njezina željezna konstrukcija podsjeća na dugački vrat ptice ždrala)

krancla (njem. Kranz vijenac) djeveruša

kranij (grč. kranion) anat. lubanja

kranio- (grč. kranion) predmetak u složenicama sa značenjem: lubanja, lubanjski

kranioognomika (grč. kranion, gnome moć spoznaje, razum) psih. određivanje i proučavanje duševnih sposobnosti i sklonosti jednog čovjeka prema građi njegove lubanje

kranioklast (grč. kranion, klao lomim, slamam) med. instrument za razbijanje dječje lubanje u slučajevima vrlo teških porođaja

kranioklazija (grč. kranion, klasis lomljenje) med. razbijanje dječje lubanje u slučajevima vrlo teških porođaja

kranioliti (grč. kranion, lithos kamen) mn. geol. okamenjene lubanje raznih životinja

kranilog (grč. kranion, logos) anat. poznavatelj lubanje, proučavatelj lubanje

kranilogija (grč. kranion, logia) anat. znanost o ljudskoj lubanji, s obzirom na veličinu, oblik i težinu; prid. kranioološki

kraniomalacija (grč. kranion, malakos mek) med. v. kraniotabes

kraniomant (grč. kranion, mantis prorok) onaj koji proriče sudbinu prema obliku lubanje

kraniomantija (grč. kranion, manteia proricanje) gatanje prema lubanji, proricanje iz lubanje

kranioometrija (grč. kranion, metria mjerenje) mjerenje oblika i veličine lubanje kao veoma važnog čimbenika za utvrđivanje karakterističnih odlika samog čovjeka i rase kojoj pripada

kranioopatija (grč. kranion, pathos bol) med. bol lubanje; bolest lubanje

kranioskop (grč. kranion, skopeo promatram, gledam) med. instrument za ispitivanje lubanje

kranioskopija (grč. kranion, skopeo promatram, gledam) med. pregledavanje, ispitivanje lubanje

kraniotabes (grč. kranion, lat. tabes sušica) med. omekšanje lubanje, posebice zatiljka (kod engleske bolesti); kraniomalacija

kraniotom (grč. kranion, tome rezanje, temno režem) med. naprava za otvaranje (ili: bušenje) lubanje, vrsta trepana

kraniotomija (grč. kranion, tome rezanje) med. razbijanje (ili: bušenje) lubanje (u slučajevima teškog porođaja)

kranoge (kelt. crannoges) mn. drveni otoci, umjetni pretpovijesni otoci, obično okrugli, u škotskim i irskim jezerima i rijekama

krasnoarmejac (rus. krasnoarmeeec) vojnik crvene vojske, vojnik u bivšem SSSR-u

- krasnogvardejac** (rus. krasnogvardec) "crveni gardist", vojnik "crvene garde" (1917—1920) za vrijeme građanskog rata u Rusiji
- krater** (grč. krater) kod starih Grka: posuda sa dva drška u kojoj su miješali vino s vodom; vulkansko grotlo; otvor staklarske peći
- krati-šerif** (perz.) vlastoručan potpis turskog cara; usp. hati-šerif
- kraul** (engl. crawl) šport, plivački stil, tzv. slobodni način plivanja
- kraval** (lat. charavallium, njem. Kravall) gungula, gužva, metež (obično praćen protuzakonom povredama osoba ih stvari), vika, galama
- kravalist** (lat. Kravvall) čovjek koji voli praviti nered, bukač, svadalice
- kravata** (fr. cravate) prvobitno: vratni rubac; danas: povež oko vrata (naziv po Hrvatima, jer su hrvatski vojnici takve rupce nosili oko vrata za vrijeme napoleonskih ratova u XVII. st., najprije su ih prihvatili Francuzi, a potom i ostali zapadni narodi)
- kraza** (grč. krasis miješanje) med. miješanje sokova u tijelu o čemu, po zastarjelom shvaćanju, ovisi zdravlje; gram. miješanje, stapanje, sažimanje dvaju samoglasnika u jedan ili dviju riječi u jednu
- kraziologija** (grč. krasis miješanje, logia) med. znanost o miješanju sokova u životinjskom tijelu; usp. kraza
- krčag** (lat. carchesia) vrč, pehar
- kreacija** (lat. creatio) stvaranje (npr. kazališne uloge); pronalaženje, proizvodnje; djelo, tvorevina; trg. izdavanje kreditnog papira
- kreacionisti** (lat. creatio) mn. fil. pristaše kreacionizma
- kreacionizam** (lat. creatio) fil. naučavanje Aristotela i crkvenih otaca po kojem je Bog stvorio ljudsku dušu pri samom stvaranju tijela i udahnuo je u tijelo (supr. tradicionizam)
- kreansje** (fr. creancier) vjerovnik, zajmopodavac, kreditor
- kreatin** (grč. kreas meso) kem. glavni sastojak mesa, krvi, mozga itd. kod kralježnjaka
- kreatinin** (grč. kreas meso) kem. proizvod izlučivanja bjelanjčevina, stvara se iz kreatina, nalazi se u mesu, krvi i mokraći kralježnjaka
- kreativan** (lat. creativus) stvaralački, tvorački
- kreatofagija** (grč. kreas meso, fagein jesti) mesožderstvo; v. kreofagija
- kreator** (lat. creator) tvorac, stvaralac; izumitelj
- kreatura** (lat. creatura) stvor, stvorenje; miljenik (ili: šticećenik) nekog uglednog čovjeka; nakaza; pren. ništarija
- kreč** (tur. kireč) vapno
- kreda** (lat. creta) min. po otoku Kreti nazvana vrsta zemljastog bijelog vapnenca; geol. razdoblje u razvoju Zemljine kore, treća mezozojska formacija
- kredenc** (tal. credenza) prvobitno: postavljen stol s kojega su kušana jela i pića za vladara; kuhinjski ormar
- kredencirati** (tal. credenza) kušati jela i pića za stolom vladara (za dokaz da nisu otrovana); poslužiti, posluživati jelom i pićem
- kredenda** (lat. credenda) mn. ono u što treba vjerovati, znakovi vjere
- kredibilan** (lat. credibilis) kome se može vjerovati, vrijedan povjerenja, vjerodostojan, vjerojatan
- kredit** (lat. credere vjerovati, credit, fr. credit) povjerenje u neku osobu da svoje novčane obveze može i hoće ispuniti, poček; zajam; otvoren račun; pren. povjerenje, uvažavanje, ugled, utjecaj; bank. svota predviđena proračunom koja se ne može prekoračiti
- kreditirati** (fr. creditor) dati (ili: davati) na povjerenje (ih: na poček)

kreditiv (lat. creditivum) pisana punomoć nekog izaslanika, akreditiv

kreditna zadruga novčana ustanova kojoj je cilj zaštita privredno slabijih od zelenaštva i njihovo privredno održavanje, ojačavanje i osposobljavanje za privrednu djelatnost

kreditni papiri vrijednosni papiri, obveznice

kreditno pismo trg. dokument kojim se adresat (obično banka) izvještava da u pismu naznačenoj trećoj osobi (akreditiranom) isplati, pod određenim uvjetima, neku svotu novca

kreditor (lat. creditor) vjerovnik

kredo (lat. credo) vjerujem; simbol vjere, "vjeruju", "Vjerovanje"; vjera

kreirati (lat. creare) stvoriti, stvarati, napraviti; izmisliti, pronaći; utemeljiti, osnovati; *kreirati ulogu* kaz. prvi prikazati neku ulogu u novom djelu (na pozornici ili filmu)

krejon (fr. crayon) olovka; slika izrađena olovkom, kredom; slikanje olovkom ili kredom; skica, nacrt

krema (engl. cream, fr. creme, tal. crema, lat. cremor lactis) vrhnje; jelo od mlijeka, jaja, brašna i šećera; pomada, mast za lice i ruke; pren. ono što je najbolje, najodabranije i najbolje (u staležu, društvu)

kremacija (lat. crematio) spaljivanje, osobito mrtvaca (u krematoriju)

kremajera (fr. cremaillere) voj. iskrivljena, izlomljena, cikcak crta rova

kremajerija (fr. cremaillerie) voj. iskrivljen, cikcak rov

kremajirati (fr. cremailler) voj. praviti iskrivljene, cikcak rovove

krematorij (lat. crematorium) peć za higijensko spaljivanje mrtvaca, spaljivalište

kremirati (lat. cremare) spaliti, spaljivati mrtvace (u krematoriju)

kremometar (fr. creme vrhnje, grč. metron mjera) graduiran stakleni valjak

(cilindar) koji pokazuje jakost sloja vrhnja u mlijeku

kremonska violina vrsta odličnih violina iz talijanskog grada Cremona (Amatijeve, Guarnerijeve, Stradivarijeve i dr.)

kremor (lat. cremor) gust sok, vrhnje; *cremor tartari* čit. kremor tartari (lat.) kem. vinski kamenac

krenchen njem. (Kranzchen vjenčić) posijelo; zabava s plesom

krenclerica (njem. Kranzeljungfer) v. krancla

krenelirati (fr. creneler) voj. praviti (ili: napraviti) zupčaste otvore na zidovima tvrđava, načiniti puškarnice; izupčati obod novca

kreno (fr. creneau) voj. puškarnica; zupčasti otvori na zidovima tvrđava

krenologija (grč. krene izvor, logia) znanost o izvorima, osobito ljekovitim

kreofag (grč. kreas meso, fagein jesti, žderati) mesojed, onaj koji se hrani mesom, mesožder

kreolci (fr. creole, šp. criollo) mn. djeca europskih roditelja rođena u bivšim francuskim, španjolskim i portugalskim kolonijama Amerike, Afrike i Indije

kreolski jezici mješavine romanskih, nizozemskog ili engleskog jezika s jezicima crnaca, Indijanaca i dr.

Kreont (grč. Kreon) mit. brat Jokastin, šurjak Edipov, nakon smrti Edipovih sinova kralj u Tebi, zapovijedio da se Antigona živa zakopa

kreozot (grč. kreas meso, sozo spašavam, održavam) kem. tvar koja služi održanju mesa; žuta, bistra i uljasta tekućina, miriše na dim i ljuta okusa, dobiva se iz smole bukovog drveta; služi i kao odlično dezinfekcijsko sredstvo, osobito kao lijek protiv zubobolje

krep (lat. crispus kovrčast, fr. crepe) laka i rijetka svilena, polusvilena,

vunena ili pamučna tkanina kovrčasta izgleda; laka crna tkanina za ženske haljine

krep-maroken (fr. crepe-marouquin) marokanski krep, laka svilena tkanina sa zrnasto-hrapavom površinom

krepdešin (fr. crepe de Chine) kineski krep (tanka svilena tkanina od čvrsto upredenih niti sirove ili umjetne svile)

krepitacija (lat. crepitatio) pucketanje vatre; med. škripanje (prelomljenih kostiju); pucketanje zglobova

krepšanžan (fr. crepe changeant) krep čije se boje prelijevaju

krepuskularan (lat. crepuscularis) sumračni, sutonski, večernji

kreścencija (lat. crescentia) rastenje, bujanje; prinos, žetva; prinos od berbe grožđa

krescent (engl. crescent) polumjesec, red kuća u obliku polumjeseca

kreća (fr. crete, lat. crista) pijetlova kreća; greben, vrh; perjanica; šiljak na kacigi; voj. kruna, vijenac prsobrana

krećacejski (lat. cretaceus) kredast, creća (kreda) kredni, kredast; geol. iz doba krede, iz formacije krede, nađen u formaciji krede; *krećacejski period* razdoblje u kojem su naslagani kredni slojevi (usp. trijas, jura, kreda)

krećen (fr. cretin, tal. cretino, lat. christianum ljudski stvor) med. osoba koja je zaostala u svom duhovnom razvoju, te tjelesno zakržljala (premalu rast, gušavost, velika glava, krive noge itd.); psih. najteži slučaj umne zaostalosti; pren. blesan, blesavac, slaboumnik

krećenizam (fr. cretinisme) med. bolest krećena koja se zasniva na prijevremenom prestanku razvijanja kostiju i nerazmjerno velikom razvoju mekih dijelova (najteži oblik umne zaostalosti); pren. blesavost, umno i tjelesno bogalstvo, opća zakržljalost

krećon (fr. cretonne) čvrsto bijelo platno od konoplje; vrsta čvrstog katuna

krećasa (fr. crevasse) pukotina, osobito na ledenjaku (glećeru)

krećele mn. trg. mali slonovi zubi s Gvineje (važna trgovačka roba)

krećet (tur. kerevet) ležaj, postelja

krećeta (fr. crevette) vrsta morskog rakca

Kreć (grč. Kroisos) posljednji lidijski kralj (555—541 pr. n. e.), poznat po svojem bogatstvu; pren. truli bogataš, čovjek koji ni sam ne zna što sve ima

krećol kem. fenolu sličan sastojak suhe destilacije ulja drvenog i kamenog ugljena (sredstvo za dezinfekciju ruku, rublja, podova itd.)

krićedž (engl. cribbage) engleska i sjevernoamerička kartaška igra, obično sa dva igrača i pet karata vista

krićrozān (lat. cribrum sito) izbušen, izrešetan, kao sito, sitast, rešetast

krićdar (lat. cridarius) zajednički dužnik, onaj koji je u nemogućnosti plaćati svoje obveze, insolvent

krićgl (njem. Krugel) čaša od pola litre (osobito pivska); vrč, krčag

krićsgefangene (njem. Krieg rat, gefangen uhvaćen) ratni zarobljenik

krićsmarine (njem. Krieg rat, Marine mornarica) 1. ratna mornarica; 2. način plivanja, tzv. slobodni stil

krićket (engl. cricket) engleska loptačka igra drvenim štapovima i gumenim loptama teškim po 200 grama, igraju dvije momčadi sa po 11 igrača

krićkoidān (grč. krikos prsten, eidos oblik) koji je u obliku prstena, prstenast

krićkotraheotomija (grč. krikos prsten, arteria e tracheia dušnik, tome rezanje) med. v. laringotraheotomija

krimatologija (grč. krima sud, logia) log. znanost o sudovima i zaključcima

krimen (lat. crimen zločin) prav. kažnjivo djelo, zločin, zločinstvo, prijestup

Krimhilda (njem. Kriemhild) glavna junakinja njemačke narodne epike ("Pjesma o Nibelunzima")

kriminacija (lat. criminatio) okrivljavanje, optužba; klevetanje

kriminalan (lat. criminalis) prav. koji se odnosi na kazneno pravo ili kazneni postupak; kazneni; zločinački, zlikovački, kažnjiv; *kriminalno pravo* kazneno pravo

kriminalist (lat. crimen zločin, fr. criminaliste) poznavatelj (ili: profesor) kaznenog prava

kriminalistička antropologija znanost koja objašnjava zločine tjelesnim i duševnim osobitostima (anomalijama) zločinaca (utemeljitelj C. Lombroso)

kriminalistička politika znanost o ciljevima kazne i o što svrhovitijem uređenju kaznenog zakonodavstva i metoda kažnjavanja

kriminalistička psihologija znanost koja se bavi ispitivanjem sposobnosti za odgovornost optuženog

kriminalistička statistika broječani (ili: statistički) podaci o zločinima u pojedinim vremenskim odsjecima

kriminalistika (lat. crimen zločin) znanost o otkrivanju zločina, grana sudskog prava koja se bavi metodama i traženjem dokaza o počinjenim kaznenim djelima

kriminalitet (lat. criminalitas) kaznenost; vladanje pojedinca, cijelog naroda ili pojedinih klasa društvenih s obzirom na vrstu i opseg vršenja kaznenih djela

krinator (lat. criminator) tužitelj, optužitelj; klevetnik

kriminologija (lat. crimen zločin, grč. logia) znanost o zločinu, tj. znanstveno ispitivanje zločina s obzirom na okonosti pod kojima je izvršen i

na unutarnje, psihološke uzroke koji su ga izazvali

krimodinija (grč. kryos mraz, studen, odyne bol) med. hladan reumatizam zglobova

krin (grč. krinon) bot. ljiljan, lijer

krinoidee (lat. crinis kosa, vlasi, grč.

- eidos oblik) mn. geol. okamine morskih ljiljana i drugih izumrlih životinjskih vrsta, većinom biljnog oblika

krinolina (lat. crinis kosa, dlaka, fr. crinoline) tkanina u koju je utkana konjska dlaka da bi bila kruća; široka donja suknja od ovakve tkanine

kriofor (grč. kryos mraz, foreo nosim, donosim) fiz. sprava pomoću koje se voda, putem brzog isparavanja, pretvara u led

kriohidrat (grč. kryos mraz, hydor voda) kem. otopina (npr. kuhinjske soli u vodi) koja se smrzava na stalnoj temperaturi, kao da je jedinstveno tijelo (eutektička mješavina)

krioskopija (grč. kryos mraz, skopein promatrati) određivanje točke smrzavanja kod tekućine

krioterapija (grč. kryos mraz, therapeia liječenje) med. liječenje rashlađivanjem, osobito raka, pri čemu se u bolesnim dijelovima organizma pomoću hladnoće uzrokuju znatne promjene u životu i funkciji stanica

kripta (grč. krypte, lat. crypta) grobnica ispod kora u starim kršćanskim crkvama, kasnije proširena u samostalne kapele ispod crkve

kriptestezija (grč. kryptos skriven, aisthesis osjećaj, zamjećivanje) skrivena sposobnost, npr. kod telepata, vidovnjaka i dr.

kriptičan (grč. kryptos) skriven, ezoteričan

kripto- (grč. krupto skrivam, krijem, kryptos) predmetak u složenicama sa značenjem: skriven, tajni

kriptogame (grč. kryptos, gamos svadba) mn. bot. jednostavne biljke bez

cvijeta koje umjesto višestaničnog sjemena sa zametkom (klicom) imaju jednostaničnu trusku, bez klice, kojom se množe, bescvjetnice, biljke s nevidljivim ili skrivenim spolnim organima (XXIV. i posljednja klasa u Linneovu sustavu)

kriptogamičan (grč. kryptos, gamos brak) koji živi u skrivenom (ili: tajnom braku; čiji je način razmnožavanja zagonetan (ili: nejasan)

kriptogamija (grč. kryptos, gamos svadba, i- ia nastavak za stanje) skriven brak, tajni brak

kriptogamologija (grč. kryptos, gamos svadba, logia) bot. znanost o bescvjetnicama, tj. o biljkama kod kojih se ne raspoznaju spolni dijelovi; usp. kriptogame

kriptogenetičan (grč. krypto, genos podrijetlo) kojem se ne zna podrijetlo, koji je nepoznata podrijetla

kriptograf (grč. kryptos, grafo pišem) onaj koji piše tajnim pismom; pisaci stroj pomoću kojeg se mogu pisati šifre; prid. kriptografski

kriptografija (grč. kryptos, grafo pišem) pisanje tajnim znakovima, šifriranje

kriptografika (grč. kryptos, grafo) vještina pisanja tajnim znakovima

kriptogram (grč. kr'ptos, gramma) pismo napisano (ili: spis napisan) tajnim pismom; šifra

kriptokarpičan (grč. krypto, karpos plod) bot. koji rada skrivenim plodovima

kriptoklerikalac (grč. krypto, kleros) potajni (ili: skriveni) privrženik svećenstva i njegove ideologije

kripton (grč. krypto) kem. element, atomska težina 83,7, redni br. 36, plemeniti plin bez boje, mirisa i okusa, sastoji se od većeg broja izotopa; nalazi se u zraku u malim količinama (0,028%)

kriptonim (grč. krypto, onyma ime) sa skrivenim imenom, anoniman

kriptoportik (grč. krypto, lat. porticus trijem, hodnik) arhit. skriven ili podzemni hodnik

kriptorhija (grč. krypto, orchis muda) med. skrivena muda, tj. kad se muda, umjesto u svojoj mošnji, nalaze u trbušnoj šupljini ili preponskom kanalu

kriptorhit (grč. krypto, orchis muda) med. onaj kod kojega se muda nalaze u trbušnoj šupljini ili preponskom kanalu

kriptorhizam (grč. krypto, orchis muda) med. kriptorhija

kriptoskop (grč. krypto, skopeo gledam) instrument za snimanje rentgenskim zrakama u svijetlom prostoru

kris (malaj.) bodež naoštren s obje strane te s oštricom šiljasta oblika

kriskindl (njem. Krist, Kindlein djetešce) dijete Isus Krist; božićni dar (prema katoličkim pričama za djecu, novorođeni Krist donosi u božićnoj noći darove)

krispacija (lat. crispatio) kovrčanje, nabiranje, smežuranje; med. skupljanje, grčenje (živaca, mišića)

krispatura (lat. crispatura) kovrčavost, smežuranost, zgrčenost, naboranost

krispirati (lat. crispate) kovrčati, nabirati, grčiti, smežuravati; med. *krispirati žilu* odsječenu žilu malo zavrnuti da bi se zaustavilo krvarenje

Krist (grč. chrio pomazujem, Christos, lat. Christus) "Pomazanik", prvobitno samo nadimak Isusov (zato što je on sam o sebi govorio da je očekivani Mesija); kasnije kao osobno ime spojeno s imenom Isus

kristal (grč. krystallos) 2. ledu slično oblikovanje minerala; min. tijelo omeđeno ravnim geometrijskim površinama (ravninama) i u svim dijelovima podjednakih kemijskih svoj-

stava; prozirno kristalno staklo, teško i veoma skupocjeno staklo

kristal- (grč. krystallos) 1. prva, početna riječ u složenicama sa značenjem: led, sve što je slično ledu, kristal

kristalan (grč. krystallos) koji ima svojstvo kristala; pren. savršeno bistar, proziran, čist (kao kristal); sup. amorfan

kristaliti (grč. krystallos, lithos kamen) mn. min. mikroskopski sitne tvorevine, još neizraženi i neodređeni počeci kristalizacije pojedinih minerala (za razliku od mikrolita koji već imaju određene oblike)

kristalizacija (grč. krystallos) min. oblikovanje kristala, nastajanje pravilnih oblika

kristalizirati (fr. cristaliser) pretvarati (ili: prelaziti) u geometrijske oblike, npr. kocku, tetraedar, oktaedar, šestostraničnu prizmu, tj. u kristale; pren. utvrditi, točno odrediti

kristalna leća anat. zbirna leća oka, sastavljena od mnogobrojnih prozirnih slojeva, nalazi se odmah iza zjenice

Kristalna palača velika londonska palača, građena od 1851. do 1854., napravljena od željeza i stakla, s kazališnim i koncertnim dvoranama i stalnim umjetničkim i kulturno-povijesnim izložbama

kristalni sustav naziv za sve skupine kristalnih oblika koji se mogu svesti na jedan, zajednički sustav osi simetrije (v. kubični, tetragonski, heksagonski, rompski, monoklinski, triklinski sustav)

kristalofizika (grč. krystallos, fysike) dio mineralogije koji se bavi fizičkim svojstvima kristala

kristalogenija (grč. krystallos, gignomai postati, nastati) stvaranje (ili: nastajanje) kristala

kristalogija v. kristalologija

kristalografija (grč. krystallos, grafia) min. opisivanje kristala, dio mineralogije koji proučava geometrijske oblike minerala

kristaloidan (grč. krystallos, eidos oblik) kristalast, sličan kristalu, kao kristal

kristaloidi (grč. krystallos, eidos oblik) mn. min. tijela koja neposredno ili u spoju s drugim tijelima dobivaju oblik kristala i koja su sposobna za difuziju; agregati sastavljeni od sitnih kristala skupljenih oko zajedničkog središta tako da im se ne može točno odrediti kristalni oblik; usp. koloid

kristalokemija (grč. krystallos, chemia) dio kristalografije koji proučava odnose između građe kristala i njihovih kemijskih svojstava, kao i uzajamnu vezu između kemijskih s jedne, i fizičkih i geometrijskih svojstava s druge strane

kristalologija (grč. krystallos, logia) znanost o kristalima; kristalogija

kristalomantija (grč. krystallos, manteia proricanje, gatanje) proricanje iz kristala ili zrcala

kristalometrija (grč. krystallos, metron mjera, mjerilo, metria mjerenje) vještina mjerenja kristala

kristalonomija (grč. krystallos, nomos zakon) znanost o zakonima nastajanja kristala

kristalotehnika (grč. krystallos, technike) vještina postakljiivanja

kristalotomija (grč. krystallos, tome cijepanje) razdvajanje kristala

kristijanizacija (lat. christianisatio) pokršćavanje, obraćanje na kršćanstvo

kristijanizam (grč. Christos) Kristova vjera, kršćanstvo

kristijanizirati (lat. christianisare) preobratiti na kršćanstvo, pokrstiti, pokršćavati

kristoicija (grč. Christos, ethos običaj) Kristovo moralno naučavanje

- kristokracija** (grč. Christos, krateo vladam) vladavina, vlast Kristove Crkve
- kristologija** (grč. Christos, logia naučavanje) teol. naučavanje o Kristu (dio kršćanske dogmatike)
- kristozofija** (grč. Christos, sofia mudrost) kršćanska mudrost, kršćanska filozofija
- krišpindl** (njem. Kricke štaka) kržljavac, slabić
- krite** (grč. krithe) med. ječmenac (u oku)
- kriterij** (grč. kriterion) mjerilo, znak raspoznavanja; npr. kriterij za formalnu istinu su logički zakoni
- kriticizam** (engl. criticism) fil. smjer filozofske kritike, ono gnoseološko stajalište koje smatra osnovnom zadaćom filozofije sustavno ispitivanje podrijetla, mogućnosti, važnosti i granica naše spoznaje (Kant); u pitanju podrijetla spoznaje kriticizam se nalazi između racionalizma i empirizma, a u pitanju njegove mogućnosti, važnosti i granica, između skepticizma i dogmatizma
- kritičan** (grč. kritikos) koji se odnosi na kritiku ili ima karakter kritike; koji ocjenjuje, koji kudi; med. opasan, odlučujući, sudbonosan; *kritične godine* godine klimakterija; kritički
- kritičar** (grč. kritikos) ocjenjivač, sudac (u pitanjima književne, umjetničke, znanstvene, moralne itd. vrijednosti); pren. zanovijetalo
- kritički** (grč. kritikos) v. kritičan
- kritika** (grč. kritike, krino sudim, ocjenjujem) ocjenjivanje, vještina ocjenjivanja, tj. utvrđivanja i razlikovanja onoga što je dobro ih vrijedno od onoga što je loše ili slabo (u književnosti, umjetnosti, znanosti, javnom životu itd.); prikaz (ili: ocjena) nekoga umjetničkog, znanstvenog i dr. djela
- kritikaster** (grč. kritike) zanovijetalo, tobožnji kritičar
- kritikomanija** (grč. kritike, mania pomama, bjesnilo) strast za kuđenjem, kritiziranjem
- kritizirati** (grč. krino sudim, ocjenjujem) ispitivati vrijednost, ocjenjivati, pisati kritiku; kudit, zamjerati
- kritomanija** (grč. krino sudim, ocjenjujem, mania) v. kritikomanija
- kriza** (grč. krisis) preokret, obrat, nastupanje odlučnog, presudnog trenutka; med. obrat u nekoj bolesti (nabolje ili nagore); pren. prekretnica, poremećaj, zbrka; *politička kriza* neredovito stanje, osobito između ostavke i sastavljanja nove vlade; *privredna kriza* poremećaj u širim privrednim krugovima u pogledu proizvodnje ili potrošnje proizvoda nacionalne privrede
- krizalide** (grč. chrysallis gen. chrysalidos zlatna leptirova kukuljica) zool. leptirove kukuljice, osobito: zlatnim pjegama ukrašene kukuljice raznih dnevnih leptira
- krizantema** (grč. chrysos zlato, anthos cvijet) bot. "zlatni cvijet", poznato jesensko cvijeće iz porodice glavočika
- krizma** (grč. chrisma pomazanje) sakrament potvrde u Kat. crkvi, potvrđivanje u vjeri
- krizmarij** (grč. chrio pomazujem, lat. chrismarium) posuda sa svetim uljem (u Kat. crkvi)
- krklama** (tur. kyrkmak klati, sjeći; strići) 1. klanje životinja; sječenje mesa; 2. ostrižena vuna
- krtija** (tur. kurynty) starudija, ropotarija, nešto staro i odbačeno; pren. star, oronuo čovjek
- kroatistika** znanost o hrvatskom jeziku i književnosti
- kroatizam** hrvatski izraz u nekom stranom jeziku; osobina hrvatskog jezika
- kroazada** (fr. croisade) krstarenje; u mačevanju: unakrsan udarac

kroaze (fr. croise, croisee isprepleten)
1. naziv različitih svilenih i vunjenih tkanina, osobito za podstavu; 2. plesni korak

krocizizam (grč. krokydismos) med. v. karfologija

krofter (engl. crofter) škotski seljak koji nema vlastite zemlje nego plaća za nju veleposjedniku neku malu zakupninu

krojcer (njem. Kreuzer) voj. krstarica, vrsta brzih ratnih brodova; krajcer

krok(us) (grč. krokos, lat. crocus) bot. v. šafran

krokantan (fr. croquant) hrskav, koji pri jelu pucketa pod zubima (kolači od badema)

kroket (engl. croquet) 1. šport, društvena igra u kojoj sudjeluju dvije strane s drvenim loptama i čekićastim batićima

kroket (fr. croquette) 2. kuh. okruglica, valjušak, knedl (od mesa, krumpira i dr.)

kroki (fr. croquis) prva zamisao, nacrt, skica slike ih predjela izrađena jednostavnim sredstvima (olovkom, šestarom, mjerjenjem odoka)

krokirati (fr. croquer) praviti nacrt nekog predjela odoka; crtati (ili: nacr-tati) u glavnim potezima, skicirati

krokodil (grč. krokodilos) zool. vrsta velikih grabežljivih i veoma opasnih guštera, živi u većim afričkim rijekama, osobito u Nilu; *krokodilske suze* neiskrene, licemjerne suze (je^r krokodil, po priči, kad vreba plijen oponaša glas djeteta koje plače)

krokomagma (grč. krokos šafran, magma mast) šafranova mast

krom (grč. chroma boja) kem. bijelosiv, sjajan element, kovina, atomska težina 52,01, redni broj 24, znak Cr; od velikog značaja za industriju čelika

kroma (grč. chroma) boja; mješavina boja; boja kože

kroma (tal. croma, grč. chroma boja) glaz. spuštanje ili povisivanje note za pola tona (naziv vjerojatno po tome što su se prije polutonovi označavali drukčijom tintom, ili po tome što su ih smatrali samo kao boju i nijansu osnovnih, glavnih tonova); također: osmina note

kromametar (grč. chroma, boja, metron mjera, mjerilo) glaz. instrument za ugađanje glasovira

kromat (grč. chroma boja) kem. sol kromne kiseline

kromatičan (grč. chroma gen. chromatosa boja) v. kromatski

kromatika (grč. chroma gen. chromatosa boja) 1. znanost o bojama, znanost o nastanku i odnosima boja (dio optike); 2. glaz. ritmičko kretanje glasa po polutonovima; 3. slik. vještina miješanja boja

kromatin (grč. chroma gen. chromatosa boja) biol. tvar u staničnoj jezgri, lako se može bojiti nekim drugim tvarima, npr. safraninom i dr.

kromatizam (grč. chroma gen. chromatosa boja) boja, obojenost, osobito dijelova tijela

kromato- (grč. chroma gen. chromatosa) predmetak u složenicama sa značenjem: boja

kromatofori (grč. chroma, fero nosim) mn. 1. zool. stanice u koži kameleona i dr. životinja (nekih riba itd.) koje su uzrok promjene boja (usp. pigment); 2. bot. zrnasti dijelovi stanične protoplazme, nositelji lisnog zelenila (klorofila) i drugih obojenih tvari (klorofilnih zrnaca ili kloroplasta i kromoplasta)

kromatologija (grč. chroma, logia) v.

kromatika

kromatopseudoblepsija (grč. chroma gen. chromatosa, pseudos pogrešan, lažan, blepsis viđenje) med. pogrešno viđenje boja (nedostatak vidnog osjetila)

- kromatopsija** (grč. chroma, opis vidjenje) v. kromopsija
- kromatoptometar** (grč. chroma, orao vidim, metron mjera, mjerilo) med. aparat za mjerenje stupnja sljepila za boje
- kromatoskop** (grč. chroma, skopeo promatram, gledam) kaleidoskop koji se upotrebljava u crtanju šara i uzoraka; ideator, tiposkop
- kromatotehnika** (grč. chroma, tehnike) primjena kemije u pripremanju boja
- kromatoza** (grč. chroma) med. bolest kože koja se sastoji u nepravilnom stvaranju pigmenta
- kromotrop** (grč. chroma, tropos okret) sprava sastavljena od dviju staklenih ploča koje se okreću u suprotnim smjerovima, a išarane su likovima u boji, zvjezdicama i si. (spojena s projekcijskim aparatom služi za provođenje igre boja na zidu ili platnu)
- kromatski** (grč. chroma) koji se tiče boja; glaz. *kromatska ljestvica* podjela oktave na 12 stupnjeva, u ljestvicu sa 7 stupnjeva umetnuto je 5 stupnjeva između osnovnog tona i sekunde, sekunde i terce, kvarte i kvinte, kvinte i sekste, sekste i septime (crne glasovirske tipke), usp. temperirati; *kromatska aberacija* v. aberacija; *kromatska polarizacija* obojene pojave što ih pokazuju u polariziranoj svjetlosti tijela koja dvojno prelamaju svjetlost
- krombi** (engl. crombie) teška rebrasta tkanina za zimske kapute; kaput od takve tkanine
- kromiomantija** (grč. kromon luk, man-teia proricanje) gatanje u luk
- kromit** (grč. chroma boja) min. oksid željeza i kroma; ima raznovrsnu primjenu, poglavito u industriji čelika
- kromleh** (kelt. erom, lech) pretpovijesni keltski kameni oltar, druidski nadgrobni spomenik
- kromo-** (grč. chroma) predmetak u složenicama sa značenjem: boja
- kromocinkografija** (grč. chroma, njem. Zink, grč. grafo crtam, slikam, pišem) tiskanje u više boja
- kromofor** (grč. chroma, fero nosim) 1. kem. "nositelj boja", skupina atoma koja, kao sastojak organskih spojeva, daje ovima obojena svojstva; 2. fiz. atomska ih elektronska jedinica na osnovi koje obojeno tijelo ima boju
- kromofotografija** (grč. chroma, fos gen. fotos svjetlost, grafo crtam, slikam, grafia) 1. fotografiranje u bojama; 2. fotografska slika u boji
- kromofototerapija** (grč. chroma, fos gen. fotos svjetlost, therapeia liječenje) med. liječenje duševnih bolesnika obojenom svetlošću
- kromofototipija** (grč. chroma, fos gen. fotos svjetlost, typos otisak, slika) v. kromotipija
- kromogen** (grč. chroma, genos podrijetlo) kem. bezbojna tvar iz koje se, vrenjem ili kakvom drugom razgradnjom, može proizvesti neka obojena * tvar
- kromoksilografija** (grč. chroma, xylon drvo, grafo crtam, shkam) izrada obojenih ploča u drvorezu
- kromolitografija** (grč. chroma, lithos kamen, grafo crtam, shkam) litografiranje u bojama
- kromoplasti** (grč. chroma, plasso uobličavam, oblikujem) mn. bot. kromatofori koji daju žutu i crvenu boju mnogim cvjetovima i plodovima; usp. kromatofori
- kromopsija** (grč. chroma, orao vidim, opis vidjenje) med. viđenje boja, pojava da bolesnik vidi na predmetima boje koje oni nemaju
- kromosfera** (grč. chroma, sfaira kugla) kozmog. ružičasti sloj usijanih plinova koji obavija Sunčevu fotosferu, a sastoji se od vodika, helija, kalcija i dr.

- kromoskop** (grč. chroma, skopeo pro-matram, gledam) aparat za reprodukciju prirodne boje tijela mješavinom triju osnovnih boja
- kromosomi** (grč. chroma, soma tijelo) mn. bot. protoplazmatska tijela određenog oblika za koja je vezan klorofil
- kromoterapija** (grč. chroma, therapeia liječenje) med. liječenje raznobojnim zrakama
- kromotipija** (grč. chroma, typos otisak, slika) fotomehanički postupak pri izradi reljefnih ploča u cinku i pri tiskanju u raznim bojama
- kromotipografija** (grč. chroma, typos otisak, slika, grafo crtam, slikam) v. kromotipija
- kromotrop** (grč. chroma, tropos) v. kromotrop
- kromurgija** (grč. chroma, ergon djelo) v. kromatotehnika
- Kron(os)** (grč. Kronos) min. gospodar svijeta prije Zeusa, najmlađi sin Uranov i Gejin, muž Rejin, pojeo svu svoju djecu pošto mu je bilo proročeno da će ga sin zbaciti s prijestolja, ostao je samo Zeus kojega je skrila mati; Zeus ga je kasnije svrgnuo i bacio u Tartar; kod Rimljana: Saturn
- kroničan** (grč. chronikos vremenski) povremen, dugotrajan; *kronične bolesti* dugotrajne bolesti i bolesti koje se javljaju povremeno, povremene bolesti
- kroničar** (grč. chronika) ljetopisac
- kronika** (grč. chronikos vremenski, ta chronika) 1. ljetopis, povijest (svijeta, neke zemlje, naroda i njegovih vođa, neke obitelji ili nekog mjesta) pisana točno po godinama; 2. dio u novinama u kojem se piše o dnevnim događajima i bilježe dnevne vijesti i si.
- kronikalan** (grč. chronika) u obliku kronike; uzet iz kronike, npr. podatak
- kronistorija** (tal. cronistoria) povijest u obliku kronike
- krono-** (grč. chronos) predmetak u složenicama sa značenjem: vrijeme
- kronodeik** (grč. chronos, deiknymi pokazujem) astr. sprava za približno određivanje vremena
- kronodistih** (grč. chronos, distichon dvostih) v. pod kronogram
- kronofon** (grč. chronos, fone zvuk, glas) električni džepni sat-budilica
- kronofor** (grč. chronos, fero nosim) sat-budilica s njihalom
- kronofotografija** (grč. chronos, fos gen. fotos svjetlost, grafo bilježim, slikam, crtam) fotografsko prikazivanje nekog kretanja nizom trenutanih slika snimljenih u kratkim, ah jednakim vremenskim razmacima; ovo se vrši *kronofotografskim aparatima* (stroboskopom, kinetoskopom, kinematografom i mutoskopom)
- kronograf** (grč. chronos, grafo pišem) 1. ljetopisac, pisac kronike; 2. kronoskop s napravom za automatsko bilježenje
- kronografija** (grč. chronos, grafo pišem) pisanje ljetopisa; *električna kronografija* točno bilježenje početka i svršetka neke pojave, tjeka radnje i dr. pomoću elektriciteta
- kronogram** (grč. chronos vrijeme, gramma pismo, pisano) latinski zapis ili stih u kojem se prema nekim slovima (pod uvjetom da su napisana majuskulom) može odrediti godina nekog događaja (npr. C.D.M.V.L.I.); ako je samo u jednom stihu, zove se *kronostih* ili *eteostih*, ako je u dva stiha, zove se *kronodistih*; tako, npr., godinu Hubertusburškog mira (15.11. 1763.) kojim je završen Sedmogođišnji rat, sadrži ovaj kronodistih(on): Aspera beLLa SILent: reDIIt bona gratia paCLs; O si parta foret seMper In orbe qVies! (Surovi ratovi šute: vraća se blagodat mira; o neka

bi Vsvijetu vladao vječni mir!) = L + L + I + L + D + I + I + I + C + I + I + M + I + V + I (= 50 + 50 + 1 + 50 + 500 + 1 + 1 + 1 + 100 + 1 + 1 + 1000 + 1 + 5 + 1) = 1763.

kronoizoterme (grč. chronos, isos jednak, thermos topao) crte koje u dijagramu istodobno prikazuju podjelu temperature prema danima u godini i dobu dana

kronolog (grč. chronos, logos poznavanje) znanost o vremenu, znanost o (kronologije)

kronologija (grč. chronos, logos poznavanje) znanost o vremenu, znanost o određivanju vremena kad se zbilo neki događaj

kronološki (grč. chronos, logikos) koji se tiče znanosti o vremenu ili joj pripada; uređen po vremenskom slijedu; koji ide vremenskim slijedom; *kronološka povijest* pričanje događaja slijedom kojim su se zbili; *kronološke tablice* vremenske tablice

kronometar (grč. chronos, metron mjerilo, mjera) sprava, sat za točno mjerenje vremena

kronometrija (grč. chronos, metria mjerenje) mjerenje vremena; znanost o mjerenju vremena

kronos (grč. chronos) vrijeme

kronoskop (grč. chronos, skopeo promatram) sprava za točno mjerenje veoma malih dijelova vremena

kronostih (grč. chronos, stichos red, vrsta, stih) v. pod kronogram

kronprinc (njem. Kronprinz) prijestolonasljednik, najstariji carev sin (u bivšem Njemačkm Carstvu)

kroogenezija (grč. chroos boja, genesis nastanak) nastajanje boja

kroologija (grč. chros gen. chrotos i chroos boja, logia znanost) znanost o bojama

krop (engl. crop) berba, osobito: berba duhana u Sjv. Americi; velika bačva u koje se pakira duhan u listu

kros (engl. cross) šport. v. kros-kontri
kros-kontri (engl. cross-country) šport, lakoatletska disciplina: trčanje po raznolikom terenu (uzbrdo, nizbrdo, kroz šume, polja i dr.) na stazi od 3 do 15 km; održava se obično u proljeće (proljetni) i u jesen (jesenski kros)

krosa (fr. crosse, tal. croccia) pastirski štap, biskupski štap; voj. kundak na pušci; stražnji dio lafete

kroš (fr. croche) glaz. osmina note

kroše (fr. crochet) šport, u boksu: udarac prednjim dijelom stisnute šake

kroštule (lat. crustulum kolač, slatkiš) kuh. vrsta hrskavog kolača; fanjki, lepirice

krotafij (grč. krotafos sljepoočnica) med. kucanje u glavi, osobito u sljepoočnicama

krotafit (grč. krotafites) anat. sljepoočni mišić

krotalist (grč. krotalon) plesač uz kastanjete; usp. krotalon

krotalon (grč. krotalon) atnička klepetaljka, čegrtaljka, kastanjeta

krotonin (grč. krotan) kem. solna organska baza koja se nalazi u sjemenju biljke croton tiglium

krsmet (tur. k'cmet) sudbina, udes

kršćanin (grč. christianos) pristaša kršćanstva

kršćanski socijalisti članovi političkih stranaka u Njemačkoj i, osobito, u Austriji (Christlich-soziale Partei), teže za rješanjem socijalnog (radničkog) pitanja u duhu kršćanstva

kršćanstvo (grč. Christos) religija koju je osnovao Isus iz Nazareta, nazvan Krist (tj. Pomazanik, obećani Mesija)

krucifer (lat. crucifer) križonosac

krucifiks (lat. crucifixus) Kristovo raspeće prikazano na slici ili kao kip (na Zapadu se počeo umjetnički prikazivati tek od XIII. st.)

krucijacija (lat. crux križ, cruciatio) razapinjanje na križ

krudelitet (lat. crudelitas) surovost

kruditet (lat. cruditas) med. neprobavljivost; prenatrpanost želuca

kruentacija (lat. cruentatio) krvarenje, okrvavljenost, umrljanost krvlju

kruks (lat. crux) krst; pren. muka, patnja

kruna (grč. korone, lat. corona, njem. Krone) 1. novčana jedinica u nekim europskim državama; 2. znak vladarskog dostojanstva koji se, u svečanim prigodama, nosi na glavi; v. korona

kruor (lat. cruor) usirena, prolivena krv, krv izvan tijela; crvena boja krvi

krup (engl. croup, njem. Kropf) 1. med. upala grkljana i dušnika, veoma teška bolest (osobito kod djece od dvije do pet godina) kod koje bolesnik izgleda kao da je zadavljen; difterija, grlobolja, gušobolja

krup (fr. cronpe) 2. sapi kod konja

krupada (fr. croupade) jah. školski skok kod kojega konj prednje noge izbaci uvis, a stražnjima se odbaci i izvede skok preko prepone

krupje (fr. croupier) pomoćnik, zastupnik onoga što drži bank, miješa karte, prima izgubljeni novac i naplaćuje dobitke; namještenik koji upravlja igrom u kockarnici; saveznik u igri; trg. tajni saveznik

kruralan (lat. crus, cruralis) zool. butni, bedreni

kruška (tal. crusca) trice, mekinje; *Accademia della crusca* čit. Akademija dela kruška (tal.) znanstveno društvo za čišćenje talijanskog jezika (kao brašna od trica), utemeljeno 1582.

krusta (lat. crusta) kora, ljuska

krustaceologija (lat. crustacea, grč. logia) zool. znanost o rakovima, ljuskarima

- **krustacija** (lat. crusta kora) dobivanje kore, okoravanje, skoravanje; okras-tavanje, dobivanje krasta; med. kras-tanje

krustar (lat. crustarius) izrađivač reljefa

krustički instrumenti (grč. kruo udaram, lat. instrumentum) glaz. instrumenti u koje se udara, npr. bubanj

krustoderme (lat. crusta kora, grč. derma koža) mn. zool. ribe s tvrdom kožom

krustozan (lat. crustosus) korat, koji ima koru; med. krastav

kružok (rus.) društvo, manji zatvoreni krug ljudi, intimni krug

ksako (jap.) vrhovni svećenik religije fo u Japanu i Kini

ksantin (grč. ksanthos žut) kem. organska baza koja se nalazi u mokraći, krvi i jetrima sisavaca, bezbojna masa koja se u vodi teško otapa (C₅H₄O₂N₄); žuta boja koja se dobiva od broća

Ksantipa (grč. Ksanthippe) "žuta kobila"; ime zle i goropadne Sokratove žene; pren. zla žena, svađalica

ksantofil (grč. ksanthos žut, fyllon list) bot. žuta boja kromoplasta; žutilo lišća, žuti pigment koji sadrži lišće kad požuti

ksantogen (grč. ksanthos žut, gen- korijen od gignesthai roditi se, nastati, postati) kem. tvar koju sadrži lišće i cvjetovi te koja, spojena s alkalijama, požuti

ksantopsija (grč. ksanthos žut, opsis vid, viđenje) med. žutovidnost (kod žutice i trovanja pikrinskom kiselinom i santoninom)

ksenelazija (grč. xenos tuđinac, elasis tjeranje, istjerivanje, elauno tjeram) progonjenje stranaca, tuđinaca

ksenije (grč. xenia) mn. pokloni za goste; kod rimskog pjesnika Marka Valerija Marcijala: naslov XIII. knjige njegovih epigrama; naslov knjige Goetheovih i Schillerovih epigrama (1797.) protiv izopačenosti u ondašnoj njemačkoj književnosti; kratki

/' štihovi duhovitog ih satiričnog sadržaja

ksenofilija (grč. xenos tuđ, filios prijatelj, koji voli) ljubav prema strancima i onome što je strano, tuđinsko

ksenofob (grč. xenos tuđinac, fobos strah) neprijatelj stranaca; onaj koji se plaši stranaca i zazire od njih

ksenofobija (grč. xenos tuđinac, fobeo bojim se) mržnja prema tuđincima, strah od stranaca

ksenografija (grč. xenos tuđ, grafein pisati) poznavanje stranog pisma; strano pismo

ksenokracija (grč. xenos tuđ, kratia) vladavina stranaca, tuđinaca

ksenologija (grč. xenos tuđ, logia) znanost o tajnom, skrivenom, = okultizam

ksenoman (grč. xenos tuđinac, stranos mania pomama, bjesnilo) onaj koji pretjerano voli strance i sve strano

ksenomanija (grč. xenos tuđinac, mania) pretjerana ljubav prema strancima i onome što je strano, tuđinsko, ludovanje za tuđinštinom

ksenomizija (grč. xenos tuđinac, stranos miseo mrzim) mržnja prema tuđincima, strancima

ksenon (grč. xenos) kem. element, atomska težina 131,3, redni broj 54, znak X, 1898. otkriveni "plemeniti plin", u malim količinama (0,005%) nalazi se u zraku; u spektru pokazuje plave linije

ksenotafij (grč. xenos tuđ, tafos grob) tuđinsko groblje, groblje za strance

ksenoza (grč. xenosis) otuđivanje, odrodi vanje

kserafij (grč. xeros suh) farm. suhi lijek protiv osipa

kserazam (grč. xerasmos suhoća) med. sušenje kose, ćelavljenje, ćelavost; kserazija

kserazija (grč. xerasia suhoća) med. v. kserazam

kserion (grč. xeros suh) farm. suhi lijek, osobito lijek u obliku praška za posipanje

ksero- (grč. xeros) predmetak u složenicama sa značenjem: suh

kseroderma (grč. xeros, derma koža) med. sušenje kože, suhokožnost

kserofagija (grč. xeros, fagein jesti) hranjenje suhom hranom; hranjenje suhim plodovima i kruhom za vrijeme posta (kod prvih kršćana)

kseroform (grč. xeros, lat. forma oblik) farm. žut i bezmirisan prašak; služi izvana kao antiseptik za rane, a iznutra protiv prehlade crijeva

kseroftalmija (grč. xeros, ofthalmos oko) med. suha upala očiju sa zakravljanjem bjeloočnice, upala očiju praćena crvenilom i bolom

kseroma (grč. xeros) med. suhoća, posebice očiju

kserometar (grč. xeros, metron mjera, mjerilo) sprava kojom se mjeri gubitak tjelesne težine zbog sasušivanja

kserostomija (grč. xeros, stoma usta) med. sušenje usta, suhoća usta

kserotičan (grč. xeros) koji suši, koji zasušuje

kserotribija (grč. xeros, tribe trljanje) med. suho masiranje bolesnog dijela tijela

kserotripsija (grč. xeros, tripsis trljanje) med. v. kserotribija

kseroza (grč. xeros) med. sušenje, sasušivanje, suhoća

ksifijas (grč. xifos mač) zool. vrsta grabežljive morske ribe koštunjače (sabijan), osobito poznata po svojim usoljenim perajama koje se pripremaju na Siciliji

ksifodan v. ksifoidan

ksifodonti (grč. xifos mač, odus, odontos zub) mn. geol. mačozupci, vrsta okamenjenih pretpotopnih sisavaca

ksifoidan (grč. xyfos mač, eidos oblik) u obliku mača, kao mač, mačast

ksiht (njem. Gesicht) lice, izgled

ksilem (grč. xylon drvo) dio biljke kroz koji voda i otopine soli prelaze iz tla (preko korijena) u listove, stabljike i ostale dijelove biljke

ksilit (grč. xylon drvo, lithos kamen) kem. posebna vrsta alkohola koji se dobiva od drveta; mineral po vanjštini sličan drvetu

ksilo- (grč. xylon) predmetak u složenicama sa značenjem: drvo, drveni

ksilofag (grč. xylon, fagein jesti, žderati) zool. drvožder, crv koji živi u drvetu

ksilofon (grč. xylon, fone zvuk) glaz. drvena citra, instrument koji se sastoji od tankih daščica različitog tona i na koji se svira udarajući baticima

ksiloglif (grč. xylon, glyfo dubem, režem) drvorezac, drvorezbar

ksiloglifika (grč. xylon, glyfo dubem, režem) vještina urezivanja figura ili slova u drvetu, drvorezbarstvo; ksilogliptika

ksilogliptika (grč. xylon, glyfo dubem, režem) v. ksiloglifika

ksilograf (grč. xylon, grafein pisati) drvorezac, drvorezbar, stručnjak u pravljenju likova i slika u drvetu

ksilografija (grč. xylon, grafein pisati) rezbarstvo, rezbarija, vještina pravljenja figura i slika u drvetu; tiskanje drvenim slovima i pločicama; vještina pretiskivanja na drvo

ksilografski (grč. xylon, grafein) rezbarski; tiskan drvenim slovima, izrađen putem pretiskivanja na drvo

ksiloidan (grč. xylon, eidos, oblik) sličan drvetu, nalik na drvo

ksilolatrija (grč. xylon, Iatreia obožavanje) obožavanje drveta, tj. slika ili kipova od drveta, drvenih idola

ksilolit (grč. xylon, lithos kamen) kameno drvo, umjetna kamena masa od strugotine drveta i magnezija kita (upotrebljava se za izradbu podova, stubišta itd.)

ksilologija (grč. xylon, logia) znanost o raznim vrstama drveta, opisivanje raznih vrsta drveta

ksilometar (grč. xylon, metron mjera, mjerilo) u tiskarstvu: naprava za mjerenje obujma stabala nepravilnog oblika (drvo koje treba izmjeriti uroni se u vodu, i obujam vode koja je pri tome istisnuta jednaka je obujmu uronjenog drveta)

ksister (grč. xyo stručem) med. sprava za skidanje zubnog kamenca

kšatrija (ind.) druga po redu indijska kasta koju čine ratnici i narodni pravci; pripadnik ove kaste

kšir (njem. Geschirr) suđe, posuđe

Ku-Klux-Klan čit. Kju- klaks-klan (engl.) tajna teroristička organizacija u južnim državama SAD-a, osnovana 1867., borila se terorističkim sredstvima protiv svega što je bilo suprotno stranci pristaša robovanja (ukinuta zakonom 1871., ponovno oživjela 1915.)

kubacija (lat. cubatio) v. kubatura

kubatura (lat. cubatura) broj kubičnih jedinica u volumenu nekog tijela ili prostorije; izračunavanje volumena; konstruiranje jednako velikih tijela

kubirati (lat. cubus kocka) mat. podignuti (ili: dizati) jedan broj na kubus, tj. na treći stupanj; izračunati volumen nekog tijela

kubisti (lat. cubus kocka) pristaše kubizma, slikari koji u svojim kompozicijama figure (brda, drveće, čak i čovjeka i životinje) prikazuju u obliku kocke ili valjka

kubitalni (lat. cubitalis) anat. lakatni

kubitus (lat. cubitus) anat. lakat

kubizam (lat. cubus kocka) slik. shvaćanje i smjer kojega se drže kubisti

kubni (grč. kubikos) prid. kockast, u obliku kocke; *kubni korijen* mat. treći korijen nekog broja; usp. kubus

kuboidan (lat. cubus, grč. eidos oblik) kockast, sličan kocki, u obliku kocke

kubre (šp. cubras) mn. potomci mulata i crnaca u Južnoj Americi

kubus (lat. cubus, grč. kubos kocka) mat. kocka (pravilno šesteroplošno tijelo omeđeno sa šest kvadrata); treći stupanj nekog broja, treća potencija

kuchenkroatisch čit. kihnkroatiš (njem.) kuhinjsko-hrvatski, tj. mješavina njemačkog i hrvatskog jezika kojom se nekada govorilo s kuhinjskom poslugom

kudu zool. južnoafrička antilopa

kudin (tal. cugino) rođak

kueizam med. psihoterapijska metoda liječenja koja se zasniva na utjecaju volje na ozdravljavanje putem auto-sugestije (naziv po fr. ljekarniku E. Coueu)

kuenovština sustav vladavine koji je u Hrvatskoj od 1883. do 1903. zaveo ban Karlo Khuen Hedervary; pren. poniznost pred vlašću, puzavost

kufer (njem. Koffer) kovčeg, sanduk; kufer

kufsko pismo najstarije arapsko pismo, danas u uporabi samo kao ukrasno pismo (na novcu, u natpisima i si.)

kugla (njem. Kugel) geom. tijelo čije su sve točke njegove površine (periferije) jednako udaljene od središta; lop-ta za igru (drvena, gumena, staklena itd.)

kuglof (njem. Gugelhupf) kuh. pečeni kolač od brašna, jaja, mlijeka, šećera, suhog grožđa i si.

kuguar zool. v. puma

kuhlđoĉ (njem. Kucheldeutsch) njemački jezik bečkih sluškinja, tj. loš njemački jezik uopće

kujavjak (polj. Kujawsze ime jedne poljske pokrajine) poljski narodni ples; usp. krakovjak

kujundĉija (tur. kujumdĉu) zlatar; obrtnik koji izrađuje umjetniĉke filigranske predmete

kukularis (lat. cuculla kapa, kukuljaĉa, cucullaris) anat. vratni mišić

kukurbita (lat. cucurbita) bot. bundeva; med. ĉašica, sprava za isisavanje krvi

kukurbitacija (lat. cucurbitatio) med. stavljanje ĉašica, isisavanje krvi

kulak (rus. kulak) seoski bogataš

kulan (tatar.) divlji magarac, osobito u Tatarstanu, Iranu i Indiji

kulant (fr. coulant) pokretan ukras (dragulj i si.) na ženskim ogrlicama; pokretni prsten (na kišobranu)

kulantan (fr. coulant) lak, teĉan (stil); ugodan, prirodan; usluĉan, ljubazan, prilagodljiv

kulaš (tur. kul pepeo; pepeljast) konj mišje, pepeljaste ih Źuĉkaste boje

kulaĉa (fr. coulage) trg. gubitak u tekućoj robi zbog curenja (ih: istjecanja); iscurena tekućina

kulevrina (fr. coulevrine, lat. coluber zmija) voj. poljska zmija, vrsta lakog dugaĉkog topa

kuli (fr. coulis) 1. rijetka i jaka juha (od peradi, teletine, rakova i dr.)

kuli (u hindu-jeziku: kuli, engl. cooley) 2. mn. nadniĉari, nosaĉi u Indiji i Kini, ĉlanovi jedne od najniĉih i najsiromašnijih kasta, veoma Źilavi i izdrĉljivi

kulinaran (lat. culinarius) kuhinjski, koji spada u pripremanje jela

kulisa (fr. coulisse) pokretni zid na pozornici (izumljen u XVI. st. u Italiji); dio pozornice koji publika ne vidi, tj. onaj koji je iza kulisa; otuda; *raditi nešto iza kulisa* raditi tajno, skriveno; pren. tajna

kulminacija (lat. culminatio) astr. prolazak zvijezde kroz meridijan (podnevnik) nekog mjesta; *gornja kulminacija* prolazak nekog nebeskog tijela kroz podnevnik nekog mjesta iznad horizonta (vidika); *donja kulminacija* prolazak nekog nebeskog tijela kroz podnevnik nekog mjesta ispod

horizonta (vidika); pren. najviša točka u razvoju nečega, vrhunac

kulminacijska točka najviša točka u razvoju nečega, vrhunac, najviši stupanj, krajnji stupanj

kulminirati (lat. culmen vrh, culminare) astr. proći (ili: prolaziti) kroz meridijan (podnevnik) nekog mjesta i, prema tome, doći do krajnje točke; pren. dostignuti najvišu točku ih najviši stupanj, doći do vrhunca, biti na vrhuncu

kuloar (fr. couloir) hodnik, prolaz (u kazalištu, burzi, zgradi parlamenta); koridor, foaje

kulon (fr. coulomb) fiz. jedinica za mjerenje količine elektriciteta; *kulon za sekundu* = amper (nazvana po fr. fizičaru Coulombu); kao kratica: Coul ih C

kulpa (lat. culpa grijeh, pogreška) prav. krivnja (bez zle namjere, tj. iz nemarnosti ili neopreznosti); *in culpa* čit. in kulpa (lat.) u krivnji, kriv, kažnjiv

kulpabilitet (lat. culpabilitas) kažnjivost

kulpirati (lat. culpare) prav. kriviti, okriviti; koriti, ne odobravati

kulpozan (lat. culposus) grješan, kriv
kult (lat. cultus, colere uzgajati; štovati) štovanje Boga; crkveni obredi, vjera; visoko poštovanje, divljenje do obožavanja (npr. kult slobode, Kafke itd.)

kultivacija (lat. cultivatio) obrađivanje, uzgajanje; usavršavanje, oplemenjivanje

kultivator (lat. cultivator) uzgajatelj, zemljoradnik; svaka poljoprivredna sprava za površinsku obradu zemljišta (nakon osnovnog oranja plugom)

kultivirati (lat. cultivare) uzgajati, obrađivati, krčiti zemlju; održavati dobre odnose i veze s nekim; razvijati, vježbati, izobražavati, usavršavati, poboljšavati, oplemenjivati

kultura (lat. colere uzgajati, njegovati, cultura) 1. obrađivanje, uzgajanje, racionalno poboljšavanje neke privredne grane; 2. racionalno poboljšana privredna grana; 3. pren. razvijanje, izobrazba, usavršavanje, oplemenjivanje, bogaćenje duha; stručna, osobito opća naobrazba, načitanost; *etička kultura* odgajanje pojedinca i cijelog društva u duhu pravednosti, istinitosti, ljudskosti i uzajamnog poštovanja; 4. uzgajanje nekih vrsta bakterija u znanstvene svrhe; bakterije dobivene umjetnim putem

kulturan (lat. cultura) uzgojen, obrađen; razvijen, usavršen, oplemenjen; koji ima stručnu i, posebice, opću naobrazbu, načitan

kulturna tehnika znanost o svemu što je u vezi s racionalnim obrađivanjem zemlje (geodezija, reguliranje malih voda i njihovo iskorištavanje, poznavanje poljoprivedenih strojeva itd.)

kulturni sustavi djelomični izrazi jedne kulture, povezani međusobno stvarnom srodnošću, od kojih su najvažniji: vjera, umjetnost, znanost, privreda, država i pravo

kulturtreger (njem. tragen nositi) "nositelj kulture" — ironičan naziv za porobljivače koji svoj rad prikrivaju geslom širenja kulture među narodom koji žele porobiti

kum (tur.) sitan pijesak

kumaš (tur.) vrsta svile, atlas, saten;

tkanina uopće

kumiš (mong., rus.) mliječni napitak, stepsko mlijeko, kobilje kiselo mlijeko koje se dobiva od kobila s ruskih stepa, proizvod vrenja mliječnog šećera; značajno kao prehrambeno i ljekovito sredstvo

kumulacija (lat. cumulatio) gomilanje, nagomilavanje; ret. nagomilavanje sličnih pojmova (supr. distribucija)

kumulativan (lat. cumulativus) sveukupan, nagomilan; nagomilavajući,

koji gomila; skupni, udruženi; *kumulativna*, *^granata* voj. granata čije je zrno napravljeno za probijanje oklopa, npr. tenkovskog, puni se posebnim eksplozivom, pri udarcu razvija toplinu uz visoku temperaturu koja rastapa oklop i probija ga

kumulirati (lat. *cumulare*) gomilati, nagomilavati, stavljati na hrpu; zbrajati

kumulonimbus (lat. *cumulus gomila*, *nimbus* taman olujni oblak) meteor, veliki oblak u obliku planine, a nekad u obliku nakovnja; obično donosi oluju, pljusak, grmljavinu i tuču

kumulus (lat. *cumulus gomila*, *nagomilana masa*) meteor, vrsta gustih oblaka, obično blistavo bijelih, u obliku tornjeva ili glavica cvjetače; obično se pojavljuju pri lijepom vremenu zbog sunčevog zagrijavanja vlažnih predjela

kundak (tur.) drveni ili metalni dio puške koji služi za držanje prilikom gađanja

kundalini (sanskrit. *kundalini*) "vatrena moć", velika magnetna moć (koja se nalazi u tvari i u čovjeku)

kunealan (lat. *cuneus klin*, *cunealis*) klinast, u obliku klina

kuneiforman (lat. *cuneiformis*) v. *kunealan*

kuneštrica (tal. *canestro*) košarica

kuneus (lat. *cuneus klin*) voj. klinasti bojni red

kunktacija (lat. *cunctatio*) oklijevanje, otezanje, odgađanje

kunktator (lat. *cunctator*) oklijevalac, kolebljivac, čovjek koji oklijeva

kunst (njem. *Kunst*) vještina; umjetnost; pren. vještina; *to je kunst* to je vještina, to nije lako

kunstdruk-papir (njem. *Kunst-druck*) papir prevučeni kazeinom, glatkog i porculanskog izgleda (služi za precizne umjetničke otiske autotipija)

kunstgrif (njem. *Kunstgriff*) spretni rukohvat koji ne može svatko izvesti (osobito u raznim vrstama športa)

kunstštajn (njem. *Kunststein*) umjetna kamena masa, umjetni kamen

kunstštik (njem. *Kunststiick*) majstorija, vještina; pren. obješenjaštvo

kunjad (tal. *cognato*) svak, djever, šuljak, pašanac

kup (engl. *cup*) pehar, osobito: nagradni pehar koji se dodjeljuje za postignuće dobrih športskih rezultata

kupaža (fr. *coupage*) miješanje različitih vrsta vina; miješanje alkohola različite jakosti; dodavanje vode u piće

kupe (fr. *coupe*) zatvorena kola sa dva sjedala, polufijaker; prednji dio poštanskih kola; odjeljak u željezničkom vagonu; plesni korak

kupela (lat. *cupella*) kem. mala posuda za čišćenje srebra ili zlata od olova; željezna posuda s pješčanom podlogom, slična kotlu, za zagrijavanje retorti

kupelacija (lat. *cupella*) kem. čišćenje zlata i srebra od olova oksidacijskim taljenjem; usp. *kupela*

kupelirati (lat. *cupella*) kem. čistiti zlato ili srebro od olova oksidacijskim taljenjem

kupeza (fr. *coupeuse*) stroj (ili: sprava) za rezanje papira

Kupidon (lat. *Cupido*) mit. starorimski bog ljubavi; *Amor*

kupirati (fr. *couper*, tal. *colpire*) sjeći, odsjeći; presjeći, npr. put; miješati različite vrste nekog pića (vina); voznu kartu probušiti i time je poništiti; skratiti rep (konjima, psima); voj. presjeći odstupnicu; med. u samom početku spriječiti razvijanje neke bolesti; u kartama: presjeći, uzeti adutom; u mačevanju; običi protivnikov mač pa izvesti udarac

kuple (fr. *couplet*) v. *kuplet*

kupler (lat. copulare spojiti, skopčati, njem. Kuppler) svodnik; vlasnik javne kuće

kupleraj (njem. Kupplerei) javna kuća, bordel

kuplet (fr. couplet, lat. copulare spojiti, skopčati) strofa (kitica) u pjesmi; u fr. komičnoj operi: pjesmica duhovitog, socijalnog ili političkog sadržaja; u vodvilju: pjesma čije se strofe pjevaju po istoj melodiji, obično s refrenom

kupletirati (fr. coupleter) rugati se, ismijavati u stihovima; pjevati kuplete

kuplirati (njem. kupeln od lat. copulare vezati) spajati; *kuplung* spojka, kvačilo (dio motora)

kuplung (njem. Kupplung) meh. spoj dvaju vratila koji prenosi pogonsku snagu jednog vratila na drugo, kvačilo, spojnica

kupola (lat. cuppula, tal. cupola) arhit. svod u obliku polukugle ili drugog rotacijskog tijela, osobito na monumentalnim građevinama

kupon (fr. coupon) odsječak, ostatak tkanine (restl); bank. odsječak, npr. dionice, na osnovi kojega se prima interes ili dividenda; priznanica

kuproza (fr. couperose, lat. cupri rosa) kem. bakrena voda, vitriol; med. bubuljice, bubuljičavost

Kur'an (ar.) muslimanska vjerska knjiga koja sadrži u govorima, psalmima, zakonima, savjetima i legendama objavljena Muhamedova božanska otkrivenja, izvor muslimanske vjere i zakona, sastoji se od 114 poglavlja (sura)

kur-first (n. Kurfirst) knez izbornik, jedan od kneževa koji su od XIII. st. birali njemačke careve

kura (lat. cura, njem. Kur) med. mjere za suzbijanje i otklanjanje bolesti, liječenje, tijek liječenja

kurabilan (lat. curabilis) izlječiv, koji se može liječiti

kurabilitet (lat. curabilitas) izlječivost, iscjeljivost

kuracija (lat. curatio) liječenje

kurand (lat. curandus) prav. maloljetnik, štíćenik, siročé

kurantan (fr. courant(e), lat. currere) tekući, koji je u optjecaju (osobito novac koji optječe po svojoj nominalnoj vrijednosti); koji prolazi, koji ima prođu, koji se traži (roba); *kurantni dugovi* sitni dugovi (bez podloge mjernice i si.); *kurantan* koji je u tijeku čega, koji je s čim upoznat

kurare jak biljni otrov u koji južnoamerički urođenici umaću strjelice; u medicini se upotrebljava protiv tetanusa i pri vivisekcijama; urari

kurarin kem. otrovni alkaloid od kojih se sastoji otrov kurare

kurasao vrsta finog likera od narančine kore, priprema se u Nizozemskoj (naziv po otoku Cura[^]ao u Karipskom moru)

kurat (lat. curare brinuti se, curatus) kod katolika: zastupnik župnog svećenika, kapelan

kuratela (lat. curatela) prav. skrbništvo, tutorstvo

kurativan (lat. curativus) koji liječi, koji je za liječenje, ljekovit

kurator (lat. curator) prav. skrbnik, tutor

kuratorij (lat. curatorium) prav. skrbništvo, tutorstvo (služba i mjerodavnost)

kuraža (fr. courage, lat. cor) hrabrost, srčanost, odvažnost; prid. kuražan

kurba (fr. courbe, lat. curvus kos, zakrivljen) arhit. kosina, luk; geom. krivulja; vet. vrsta otekline na konjskom koljenu

kurban (ar.) prinos, žrtva, žrtva Bogu; Kurban bajram v. bajram

kurbatura (fr. courbature) vet. ukočenost (konja)

- kurbet** (fr. courbette) jah. podskok ko-
nja prednjim nogama, vrlo kratak
galop; pren. klanjanje, naklon
- kurbetirati** (fr. courbetter) jah. juriti
kratkim galopom; usp. kurbet
- kurčšlus** (njem. Kurzschluss) fiz. "kra-
tak spoj", tj. slučajan spoj vodova
električne struje koji dovodi do nje-
zinog prekida
- kurdela** (tal. cordella) vrpca, traka; usp.
kurdela
- kurdela** v. kurdela
- kurentan** (lat. currens) tekući, koji je
u tijeku; kurantan
- kurer** (fr. coureur, lat. currere trčati)
trkač; trkaći konj; voj. laki konjanik,
izviđač; ženskar
- kuriya** (lat. curia) u starom Rimu: jedna
od 30 rodovskih skupina na koje su
bile podijeljene najstarije rimske obi-
telji (patriciji); mjesto, kuća u kojoj
se sastajala kuriya radi vijećanja o
zajedničkim poslovima; kasnije: zgra-
da za senatske sjednice, vijećnica;
danas: vijećnica, sudnica; vijeće, sud;
papin dvor u Rimu
- kurijalije** (lat. curialia) mn. formalnosti
kurijalnog stila; uredski (kancela-
rijski) običaji i formalnosti; izrazi lju-
bavnosti u naskmama i si.
- kurijalisti** (lat. curia) mn. katolici koji
priznaju papi neograničenu crkvenu
vlast, ultramontanci; supr. episkopa-
listi
- kurijalni** (lat. curialis) napisan kurijal-
nim stilom; *kurijalni stil* kancela-
rijski stil, formalistički stil
- kuriozan** (lat. curiosus) radoznao, lju-
bopitljiv; rijedak, neobičan, čudan,
čudnovat, zanimljiv
- kuriozitet** (lat. curiositas) radoznalost,
ljubopitljivost; rijetkost, neobičnost,
osebujnost, čudnovatost; rijetka
stvar, zanimljivost, znamenitost
- kuriozum** (lat. curiosum) neobičnost,
rijetkost, znamenitost, zanimljivost
- kurir** (fr. courier) glasnik, vjesnik;
službenik ih povjerljiva osoba koju
vlada ili izaslanstvo šalju s važnim
vijestima, spisima i si. (zbog žurnosti
i veće sigurnosti); prid. kurirski
- kurirati** (lat. curare) med. njegovati bo-
lesnika, liječiti
- kurmaher** (njem. machen raditi, činiti)
udvarač
- kurmuzirati** (šv.) obrubi ti, uokviriti;
osobito; krupniji dragulj okružiti vi-
jencem sitnijih kamenčića; karmo-
zirati
- kurotrofij** (grč. kuro-trofos koji odgaja
djecu) zavod za nahočad
- kurs** (lat. cursus tok, fr. cours) tijek,
putanja, smjer (npr. broda); optjecaj
jedne vrste novca; burzovna cijena
pojedinih vrsta novca, mjenica, dr-
žavnih obveznica, dionica i si.; tečaj,
niz predavanja, satova nekog pred-
meta (npr. kurs španjolskog jezika,
stenografije itd.)
- kurs-makler** trg. burzovni posrednik
koga, za pojedine burze, postavlja i
otpušta vlada (sudjeluje u službenom
utvrđivanju burzovnih tečajeva za
robu i vrijednosne papire)
- kursalon** (lat. cura liječenje, fr. salon
dvorana za prijam) dvorana u kojoj
se skupljaju toplički posjetitelji, dvo-
rana za zabavu i provod u toplicama
- kursirati** (fr. cours) biti u tijeku, biti u
optjecaju, optjecati, biti u prometu
- kurtaksa** (lat. cura liječenje, lat. taxa
propisana cijena) propisana cijena
koju plaćaju kupaci (bolesnici) i po-
sjetitelji toplica
- kurtana** engleski kraljevski mač bez
šiljka koji se za vrijeme svečanosti
krunidbe nosi ispred kralja
- kurtaža** (fr. courtage) posredovanje u
trgovini; nagrada koju dobiva posred-
nik za svoj trud; usp. kurtje
- kurtina** (fr. courtine, tal. cortina) zavje-
sa, osobito u kazalištu pri promjena-
ma na otvorenoj pozornici; posteljna

- zavjesa; voj. bedem koji spaja dva uporišta ili kule, srednji bedem; kortina
- kurtizan** (fr. courtisan) dvorjanin; las-kavac, udvarač; ljubavnik
- kurtizana** (fr. courtisane) elegantna ljubavnica, milosnica, priležnica
- kurtje** (fr. courtier) trg. posrednik u trgovačkim poslovima, broker, mešetar
- kurtoazija** (fr. courtoisie) otmjeno ponašanje, fino, viteško ophođenje, osobito prema ženama, dvorska uglađenost, ljubaznost, uljudnost
- kuruci** (mad. od lat. crux križ) mn. mađarski seljaci koji su 1514. trebali kao "križari" krenuti u rat protiv Turaka, ali su se pobunili protiv svojih gospodara
- kurva** (lat. curva, sc. linea) geom. krivulja
- kurvacija** (lat. curvatio) v. kurvatura
- kurvatura** (lat. curvatura) iskrivljenost; krivulja; kurvacija
- kurvilinearan** (lat. curvilinearis) geom. krivocrtni
- kurvimetar** (lat. curva krivulja, grč. metron mjerilo, mjera) instrument za mjerenje krivulja (na crtežima i kartama)
- kurziv** (lat. curisva sc. scriptura) tisk. položeno (ih: ukošeno) pismo, slova nagnuta nadesno pa izgledaju kao da trče, služi za isticanje u tekstu
- kurzor** (njem. currere trčati, lat. cursorius) koji teče bez zadržavanja, bez prekida
- kustodija** (lat. custodia) čuvanje, nadzor, stražarenje, zatvor, tamnica
- kustos** (lat. custos) čuvar, nadzornik, nadzorni službenik (npr. biblioteke, zbirke, muzeja itd.); crkvenjak, zvonar
- kuš!** (fr. couche) naredba psima: leži! miruj! šuti! umukni!
- kušet-kola** (fr. couchette krevetić) željeznički vagon u kojem se izvlačenjem sjedala može načiniti ležaj
- kuševati** (njem. kiissen) ljubiti, cjelivati
- kušin** (tal. cuscino) 1. jastuk, uzglavlje; 2. odbojnik
- kušlec** (njem. Kiiss) kajk. poljubac, cjelov
- kuter** (engl. cutter) brza jedrilica, posebice kod ratnih brodova; također: brz mali engl. brod s jednom katarkom
- kuti** (fr. couil, lat. culcita) čvrsto i gusto laneno, kudjeljno ili pamučno platno (za postelje), cvilih
- kutikula** (lat. cuticula) zool. pokožica; bot. kožasta opna na biljkama
- kutis** (lat. cutis koža) zool. potkožno tkivo, bot. kora jednogodišnjih biljki
- kutitis** (lat. cutis) med. upala kože
- kućka** (rus.) kratka bluza ruskih ratnika
- kuton** v. kondom
- kuvada** (fr. couvade ležanje) etn. veoma raširen običaj da se muškarac, kad mu se rodi dijete, ponaša u svemu kao da ga je on rodio: leži u postelji, njeguje dijete, prima čestitke, suzdržava se od jela zabranjenih roditeljama itd.; ovo je jedan od običaja koji ukazuje na prelazak iz matrijarhata u patrijarhat
- kuverta** (fr. couvert) omotnica za pisma
- kuvertira** (fr. couverture) posteljni pokrivač; korice knjige; omot
- kuvertirati** (fr. couvert) metnuti (ih: metati, zatvoriti) pismo u kuvertu
- kuveza** (fr. couveuse) med. grijalica, uređaj za zagrijavanje prije vremena rođene i slabunjave djece
- kužina** (tal. cucina) kuhinja
- kužiti** (šatr.) shvaćati, razumjeti
- kvač** (njem. Quatsch) gluposti, budalaštine, brbljarije naklapanje
- kvadar** (lat. quadra) 1. geom. četvorni ili pravokutni paralelopiped; 2. arhit. tesan kamen, tesanac
- kvadernarija** (tal. quadernario) poet. strofa od četiri stiha (u sonetu)

- kvadragezima** (lat. quadragesima) kod katolika: četrdeseti dan prije Uskrsa, prvi dan uskršnjeg posta
- kvadragezimale** (lat. quadragesimale) kod katolika: četrdesetodnevni post, uskršnji post
- kvadrant** (lat. quadrans) četvrti dio neke cjeline, četvrtina kruga; astr., brod. sprava za mjerenje visine (četvrtina kruga podijeljena na stupnjeve): voj. instrument za usmjerenje topova; sprava za mjerenje kutova, kutomjer
- kvadrantni elektrometar** fiz. veoma osjetljiv instrument za mjerenje električnog naboja (opterećenja)
- kvadrat** (lat. quadratum) mat. četverokut s jednakim stranicama i kutovima; *kvadratni metar* površina od 1 m dužine i 1 m širine; alg. drugi stupanj (druga potencija)
- kvadrat** (lat. quadratum) mat. jednačba drugog stupnja (kod koje nepoznata veličina stoji na drugoj potenciji)
- kvadratni** (lat. quadratus) koji je u obliku kvadrata; *kvadratni broj* mat. druga potencija, tj. proizvod koji se dobiva kad se jedan broj pomnoži sam sa sobom; *kvadratni korijen* mat. isto što i drugi korijen, rezultat korjenovanja brojem 2; *kvadratni kristalni sustav* v. tetragonalni kristalni sustav; *kvadratni metar* v. pod kvadrat
- kvadratura** (lat. quadratura) 1. mat. postupak izračunavanja površine; broj kvadratnih jedinica u površini nekog lika; 2. astr. odnosni (relativan) položaj dvaju nebeskih tijela kad je njihova razlika dužine 90°
- kvadricikl** (lat. quadri-cyclus) bicikl na četiri kotača; usp. bicikl
- kvadrientalan** (lat. quadriennalis) koji ima četiri godine, četverogodišnji
- kvadrienij** (lat. quadriennium) razdoblje od četiri godine
- kvadrifilan** (lat. quattuor četiri, grč. fyllon hst) bot. četverolisni, s četiri lista
- kvadrifloran** (lat. quadrifloris) bot. s četiri cvjeta, četverocvjetni
- kvadrifolij** (lat. quadrifolium) bot. četverolisni, s četiri lista
- kvadriforman** (lat. quadriformis) četveroobličan, koji ima četiri oblika
- kvadriga** (lat. quadriga, quattuor četiri, jugum zaprega) četveropreg pred kolima na dva kotača (u st. vijeku upotrebljavane osobito na natjecanjima, trijumfima i si.); umj. plastično prikazivanje ovakvih kola
- kvadrilijun** (lat. quadrillio) milijun trilijuna: jedinica s dopisane 24 nule (u Engleskoj, Njemačkoj), ih jedinica s dopisanih 15 nula (u Americi, Francuskoj)
- kvadrimani** (lat. quadrimani) mn. zool. v. kvadrumani
- kvadrinom** (lat. quattuor četiri, nomen ime) mat. veličina koja se sastoji od četiri člana, četveročlan izraz, četveroimena količina
- kvadrinoman** (lat. quattuor četiri, nomen ime) mat. koji ima četiri člana, četveročlan, četveroimen (izraz)
- kvadriparticija** (lat. quadripartitio) dijeljenje na četiri djela, četvrtanje
- kvadripartirati** (lat. quadripartire) dijeliti sa 4, podijeliti na četiri dijela
- kvadripartitan** (lat. quadripartitus) podijeljen na četiri dijela, četverostruk
- kvadrirati** (lat. quadrare) napraviti četverokutnim; mat. broj (ili: izraz) podignuti na drugi stupanj, tj. pomnožiti ga sa samim sobom
- kvadrirema** (lat. quadriremis) lađa s četiri reda vesala (veslačkih klupa)
- kvadrisekcija** (lat. quattuor četiri, secare rezati, quadrisectio) dijeljenje na četiri dijela, razrezivanje na četvero, četvrtanje

kvadrisilab (lat. quattuor četiri, grč. syllabos slog) četverosložna riječ

kvadrivalentan (lat. quadrivalens) kem. četverovrijedan, koji je (tj. jedan atom nekog spoja) vezan s četiri atoma vodika, četverovalentan; usp. valencija

kvadrivalvan (lat. quattuor četiri, valva krilo vrata, valvulae mahune, ljuske) bot. koji ima četiri mahune, četveromahunast; zool. koji ima četiri ljuške

kvadrivaskularan (lat. quattuor četiri, vasculum posudica) bot. koji ima četiri čašice, četverodomni

kvadrivij (lat. quadrivium, quattuor četiri, via put) mjesto gdje se sastaju četiri puta, raskrižje; u srednjem vijeku: četiri dijela matematike: aritmetika, geometrija, astronomija i glazba, koje su stari, pored trivijuma (gramatike, retorike i dijalektike), pod imenom "sedam slobodnih znanosti", smatrah glavnim predmetima više školske naobrazbe

kvadro (tal. quadro) glazbeno djelo za četiri glasa ili instrumenta (kvartet); arhit. ploča (kocka) u podnožju spomenika

kvadrumani (lat. quadrumani) mn. zool. sisavci s četiri ruke, tj. majmuni

kvadrupedi (lat. quadrupedes) mn. zool. četvoronošci, četvoronožni sisavci

kvadruplicirati (lat. quadruplicare) v. kvadruplicirati; prav. predati sudu kvadruplicu

kvadruplika (lat. quadruplum) prav. četvrti spis ili treći obrambeni spis optuženoga, odgovor na tripliku

kvadruplicirati (lat. quadruplicare) učeterostručiti, učeterostručavati, izraditi u četiri primjerka

kvadruplum (lat. quadruplum) ono što je četverostruko, u četiri primjerka

kvadšiling (niz. quadschilling) nizozemski srebrni novac

kvaga (hotentot. kvaha) vrsta zebre, nekad raširena u južnoj Africi, danas istrijebljena

kvale (lat. qualis kakav, quale kakvo) svojstvo, osobina, kakvoća

kvalificiran (lat. qualificatus) sposoban (ili: dorastao) za neki posao, osposobljen, stručno spreman

kvalificirati (lat. qualificare) odrediti (ili: određivati, pridavati, pripisati, pripisivati, pridati) određene osobine, kakvoću nekomu ili nečemu, utvrditi nečemu vrijednost, priznati sposobnost za nešto; *kvalificirati se* pokazati se sposobnim (ili: vrijednim, doraslim) za neki posao, osposobiti se

kvalifikacija (lat. qualificatio) određivanje kakvoće ili svojstva, pridavanje (ili: davanje) naziva čemu; vrijednost, sposobnost, uporabljivost; prav. pravni temelj tužbe, tj. zakonski naziv nekog kaznenog djela koje je predmet tužbe, zajedno s navođenjem kaznenog zakona koji se, prema prijedlogu tužitelja, treba primijeniti; *kvalifikacije* mn. nečije sposobnosti za što, osobito s obzirom na svjedodžbe o završenom školovanju, osposobljenje, osposobljenost

kvalifikativan (lat. qualificativus) određujući, koji pobliže određuje, koji pridaje ili određuje osobinu, svojstvo

kvalifikator (lat. qualificator) prav. izvjestitelj, određivač nekog kaznenog djela prema kaznenom zakonu, referent, tužitelj (u kaznenim djelima)

kvalitativan (lat. qualitativus) kakvoćni, osobinski, koji se odnosi na osobinu, kakvoću, vrijednost neke stvari; *kvalitativna razlika* razlika zbog pripadnosti dvama rodovima, razlika po kakvoći (supr. kvantitativna razlika); kem. v. analiza

kvaliteta (lat. qualitas) kakvoća, svojstvo, osobina; vrlina, vrijednost, dobra osobina; log. *kvaliteta suda* svojstvo suda s obzirom na potvrđivanje

i nijekanje predikata (afirmativni — potvrdni i negativni — niječni); psih. *kvaliteta osjećaja* ono glavno svojstvo nekog osjećaja koje ga čini onim što je

kvalitetni (lat. *qualitas* kakvoća) koji je dobre kakvoće, koji ima vrijednost

kvant (lat. *quantum* koliko) kohčina čiji se iznos ne određuje potpuno; fiz. najmanja količina energije; *kvantna teorija* teorija novije fizike po kojoj energija nije bezgranično djeljiva, tj. i energija je diskretna kao i tvar (Planck)

kvanta (lat. *quantum* koliko, količina, veličina, quanta) mn. od kvantum; *quanta discreta* čit. kvanta diskreta (lat.) prekidne, neprodužne veličine; *quanta continua* čit. kvanta kontinua (lat.) neprekidne veličine, produžne veličine; v. kvantna teorija

kvantificirati log. po opsegu izjednačiti sa subjektom

kvantifikacija (lat. *quantificatio*) određivanje stupnja količine; log. izjednačavanje, poklapanje; *kvantifikacija predikata* izjednačavanje predikata sa subjektom po opsegu, tj. određivanje veličine predikatova opsega prema veličini opsega subjekta

kvantitativa (lat. *quantitativa* sc. po-mina) mn. gram. imenice koje označuju količinu

kvantitativan (lat. *quantitativus*) količinski, veličinski, s obzirom na količinu, na veličinu, na kvantitetu; *kvantitativna razlika* količinska ili vehćinska razlika, razlika po količini, po veličini, a ne po pripadnosti dvama rodovima; kem. v. analiza; supr. kvalitativan

kvantiteta (lat. *quantitas*) količina, množina, veličina; broj, brojna određenost; gram. dužina i kratkoća slogova, kohčina sloga; glaz. vremenska mjera, tonska mjera; log. *kvantiteta suda* određenost jednog suda prema

opsegu subjekta (univerzalni — opći, partikularni — djelomični, singularni — pojedinačni)

kvantitetski (lat. *quantitas* kohčina) gram. količinski, koji se tiče količine, npr. kvantitetske promjene

kvantitirati (lat. *quantitas*) metr. slogove u stihu mjeriti i graditi po kvantiteti, tj. s obzirom na dužinu i kratkoću, a ne po naglasku

kvantum (lat. *quantum*) količina, određen udio, mjera, iznos, zbroj, broj, množina, veličina; fiz. energijski atom, element energije; usp. električni elementarni kvantum

kvarat (lat. *quartarius*) četvrti dio, četvrtina neke mjere; usp. kvart

kvare (njem. *Quarz*, podrijetlo tamno) min. bjelutak, kremen, vrsta kamena velike tvrdoće, u vodi i kiselinama gotovo neotopiv, po kemijskom sastavu silicijeva kiselina bez vode; na 1780 °C postaje tekuć i tada se od njega izrađuju predmeti za kemijske, fizičke i medicinske laboratorije

kvarc-lampa med. "kremena svjetiljka", svjetiljka kod koje električna struja prolazi kroz živinu paru, ima veoma jaku svjetlost i zrači ultraljubičaste zrake; staklo u ovoj svjetiljci je od kvarca

kvarcanje (njem. *Quarz*) med. zračenje ultraljubičastim zrakama pomoću kvarcne svjetiljke radi zaštite i sprječavanja širenja nekih bolesti

kvarcit (lat. *Quarz*) geol. običan kvare, stijena od kvarca

kvargl (njem. *Quargel*) vrsta kravljeg sira kiselkasta okusa

kvari v. kvazari

kvart (lat. *quartum*) četvrt, četvrtina; tisk. format papira u veličini četvrtine jednog arka; mjera za tekućine i žito u nekim zemljama; gradska četvrt; *in quarto* čit. in kvarto (lat.) u kvartu, tj. u vehćini 1/4 arka (knjiga)

kvarta (lat. quarta) četvrti razred neke škole; glaz. četvrti ton po redu počevši od osnovnog tona, kvarta izvrši 4/3 puta toliko titraja u sekundi koliko izvrši osnovni ton; treća žica na violini; u mačevanju: četvrti način zadržavanja udarca; u igri karata: 4 karte iste boje koje dolaze jedna za drugom

kvartacija (lat. quartatio) odvajanje zlata od srebra pomoću salitrene kiseline ako je omjer između obje kovine 1 : 3; usp. kvartirati 2.

kvartal (lat. quartale) četvrtina godine, tromjesečje, tromjesečni prihod ili rashod; *kvartalni časopis* tromjesečnik, časopis koji izlazi svaka tri mjeseca

kvartana (lat. quartana sc. febris groznica) groznica koja dolazi svaka 4 dana

kvartar (lat. quartarius) geol. najmlađi slojevi Zemljine kore (diluvij i aluvij) s prvim ljudskim tragovima

kvartarni (lat. quartarius) četvrti po redu, koji zauzima četvrto mjesto u nekom redu ili nizu, npr. kvartarno razdoblje; geol. v. kvartar

kvarter (eng. quarter) engleska mjera za suhe predmete, = 290,78924 l; također: mjera za težinu = 12,701 kg

kvarteroni (šp. cuarteron) mn. potomci Europljanina i terceronke, ih terceronca i Europljanke

kvartet (tal. quartetto) glaz. kompozicija za četiri instrumenta ili četiri glasa; kvadro

kvartetino (tal. quartettino) glaz. malo glazbeno djelo za četiri glasa

kvartir (fr. quartier, njem. Quartier) stan, sklonište, nastamba; voj. logor, logorište, vojnički stan izvan vojarnje

kvartirati (fr. quartier, njem. Quartieren) 1. smjestiti (ili: smještati) vojnika u logor, vojarnu, ulogoriti; stanovati

kvartirati (lat. quartus četvrti, quartare) 2. zlato i srebro stopiti u omjeru 1 : 3, pa ih onda, putem kvartacije, odvojiti

kvartirmajstor (njem. Quartiermeister) voj. onaj koji se brine o smještaju vojnika; pom. pomoćnik kormilara, nadzornik brodskih straža

kvarto (tal., šp. quarto) četvrti dio nečega, četvrtina

kvartola (lat. quartus četvrti) vrsta glazbene figure od 4 note jednake vrijednosti

kvartus (lat. quartus) četvrti

kvas (rus.) kiselkasto, osvježavajuće bezalkoholno narodno piće u Rusiji, priprema se vrenjem slada, raženog brašna i vode

kvasija (lat. quassia amara) bot. južno-američko drvo s gorkim korijenom i gorkom korom; upotrebljava se liječenje želučanih bolesti te općenito za okrpju (naziv po otkrivaču crncu Cassiju)

kvasin (lat. quassia) kem. alkaloid, glavni sastojak kvasije; upotrebljava se za klisitranje i kao sredstvo protiv glista

kvaterna (lat. quaterni po četiri; četiri odjednom, quaterna) dobitak na četiri broja uzeta i izvučena (kod tombole ih lutrije)

kvaternar (lat. quaternarius koji se sastoji od po četiri) poet. četverostopni stih; v. dimetar

kvaternaran (lat. quaternarius koji se sastoji od po četiri) četvorostruk, od četiri dijela; *kvaternarni slojevi* geol. četvrti i posljednji slojevi u oblikovanju Zemljine kore

kvaternio (lat. quaternio) čefc :na, cjelina koja se sastoji od četiri Ojv osobito u starim rukopisima i knjigama: jedan sloj od 4 dvostruka lista koji su umetnuti jedni u druge; mn. kvaternioni

kvaternion (lat. quaterni po četiri, quaternio) 1. skupina četiriju osoba ili stvari; 2. mat. a) količnik dvaju vektora, ili operator koji mijenja jedan vektor u drugi, tako nazvan zbog zavisnosti od četiriju geometrijskih elemenata; b) mn. *kvaternioni* onaj oblik računa vektora u kojem se upotrebljava ovaj operator

kvaternitet (lat. quaternitas) četvornost, četvorostrukost

kvatricinij (lat. quatricinium) glaz. glazbeno djelo s četiri roga ili četiri trube

kvatriduum (lat. quatriduum) vrijeme od četiri dana, četverodnevni rok

kvatro (tal. quattro, lat. quattuor) četiri; *a kvatro voci* čit. a kvatro voći (tal.) glaz. za četiri glasa (glazbeno djelo)

kvatročentisti (tal. quattrocento četiri stotine) mn. talijanski pisci i umjetnici iz XV. st, tj. u početku renesanse

kvatročento (tal. quattrocento četiri stotine) talijanski naziv za XV. st., osobito s obzirom na književnost i umjetnost toga vremena

kvazari (quasari — od lat.-engl. quasi stellar source, tj. tobožnji zvjezdani izvor) izvanredno sjajni kozmički objekti udaljeni nekoliko milijardi svjetlosnih godina, još nedovoljno istraženi; kvari

kvazi (lat. quasi) kao, kao da, gotovo, skoro, donekle, otprilike; glaz. kao, skoro; u složenicama obično u značenju: tobožnji, polu-, nazovi-, npr. kvazi-znanstvenik, kvazi-umjetnik itd.

kvazi legitimitet (lat. quasi legitimitas) prav. prividna (ih: tobožnja) zakonitost

kvazi-afinitet (lat. quasi affinitas) prav. odnos sličan rodbinskom odnosu

kvazi-delikt (lat. quasi delictum) prav. djelo ili čin koji graniči s prijestupom i koji se, u svojim privatnopravnim djelovanjima, tretira kao prijestup; nenamjeren prijestup, prijestup bez promišljanja

kvazi-dezercija (lat. quasi desertio) prav. postupak jednog supružnika koji je sličan napuštanju bračne zajednice, nevršenje bračne dužnosti

kvazi-dominij (lat. quasi dominium) prav. prividno vlasništvo, koje se prethodno tretira kao vlasništvo

kvazi-kontrakt (lat. quasi contractus) prav. prividan ugovor; pravni odnos koji se tretira i smatra ugovorom budući da ne postoji pravi ugovor, prešutan ugovor

kvazi-posesija (lat. quasi-possessio) prav. nestvarno posjedovanje, posjedovanje nečeg netjelesnog, čije se stvarno posjedovanje u pravnom smislu ne može zamisliti

kvazi-tradicija (lat. quasi traditio) prav. čin koji zamjenjuje čin formalne predaje

kvazi-uzusfruktus (lat. quasi ususfructus) prav. pravo uživanja neke stvari koje se daje nekome pod uvjetom da kasnije stvar iste vrste i vrijednosti dade u naknadu za nju

Kvazimodo (lat. Quasimodo) grbavi zvonar Bogorodičine crkve u Parizu, glavni junak romana Victora Hugoa *Notre-Dame de Pariš*; pren. nakaza, rugoba

kvekeri (engl. quakers) mn. oni koji drhte, drhtavci (nazvani po tome što dršću kad padnu u vjerski zanos), kršćanska sljedba u Engleskoj i Americi koja nema ni svećenika, ni crkvenih obreda; oni ne priznaju prisegu, vojsku (rat), zadovoljstva, prazne formalnosti itd., sve ljude oslovljavaju sa "ti", ni pred kim ne skidaju kapu, a same sebe nazivaju "dru-

- štvom prijatelja"; osnivač sljedbe je engl. obučar G. Fox (1850.)
- kverulant** (lat. querulans) tužibaba, svadljivac, onaj koji stalno tužaka; prav. podnositelj tužbe sudu
- kverulat** (lat. querulatus) prav. osoba protiv koje se podnosi tužba, tuženi
- kverulirati** (lat. querulus, querulare) tužakati, podnositi tužbu bez posebno opravdanih razloga
- kvescionirati** (lat. quaestio) prav. pitati, istraživati, ispitivati, mučiti ili dosađivati pitanjima
- kvestor** (lat. quaestor) 1. visok financijski službenik kod starih Rimljana, državni blagajnik kome je bila dužnost skupljanje državnih prihoda; 2. na sveučilištima: skupljač, naplatitelj honorara za profesorska predavanja; 3. u nekim državama: upravitelj policije
- kvestura** (lat. quaestura) zvanje i služba kvestora
- kvezitor** (lat. quaesitor tražitelj) prav. istražni sudac
- kvezitum** (lat. quaesitum) ono što se traži, traženo
- kviditet** (lat. quidditas, od lat. quid što) fil. bitnost, bit stvari
- kvijer** (lat. corium životinjska koža) pergamena
- kvijescencija** (lat. quiescere počivati) povremeno odmaranje, mirovanje; mirovina, penzija
- kvijetisti** (lat. quies mir) mn. pristaše filozofskog ili vjerskog kvijetizma
- kvijetiv** (lat. quies mir) fil. spoznaja prave biti stvari koja vodi zatomljenju volje za životom, nijekanju te volje u razočaranju, rezignaciji (usp. pesimizam)
- kvijetizam** (lat. quies, gen. quietis mir) 1. fil. težnja za odvrćanjem od životnog nemira i želja za što pasivnijim i bezosjećajnijim stavom u životu, za kontemplativnim udubljanjem u božanstvo; 2. naučavanje jedne kršćanske sljedbe, osnovane u XVII. st. u Španjolskoj, koje se sastoji u stjecanju unutaršnjeg mira putem potpunog udubljanja i predavanja duše Bogu; usp. kvijetisti
- kvikstep** (engl. quick živahan, step korak) ples brzog tempa i ritma koji se izražava topotanjem vršaka nožnih prstiju i lupkanjem peta po podu
- kvinar** (lat. quinarius koji sadrži pet) metr. stih od pet stopa
- kvinaran** (lat. quinarius koji sadrži pet) koji se sastoji od pet, djeljiv sa pet, petostruk; kojem je osnova pet
- kvindekagon** (lat. quindecim petnaest, grč. gonia kut) geom. petnaestero-kutnik
- kvinkvagezima** (lat. quinquagesima) sedma nedjelja, odnosno pedeseti dan prije Uskrsa (kod katolika); estomih
- kvinkvenal** (lat. quinquennalis petogodišnji) trg. petogodišnji početak plaćanja; usp. moratorij
- kvinkvenalan** (lat. quinquennalis petogodišnji) koji traje pet godina, petogodišnji
- kvinkvenij** (lat. quinquennium) razdoblje od pet godina, petogodište
- kvinkvercij** (lat. quinquertimu petoboj) peterostruka borba, pet vrsta borbenih disciplina kod starih Grka i Rimljana; skakanje, bacanje diska, bacanje koplja, trčanje i hrvanje; kod Grka: pentatlon
- kvinkverema** (lat. quinquere mis) lađa sa pet redova vesala, ili sa pet veslačkih klupa
- kvinkvilijun** (lat. quinque pet) milijun kvadrilijuna
- kvins-metal** (engl. queens-metal) metalna smjesa od cinka, olova, antimona i bizmuta
- kvint** (lat. quintus peti) v. kvinta
- kvinta** (lat. quinta) peti razred neke škole; glaz. alt-violina; E žica na violini; peti ton od osnovnog tona koji u sekundi izvrši 3/2 puta toliko titraja

koliko izvrši osnovni ton (zvana još dominanta); u mačevanju: peti način zadavanja udarca; u piketu: peta po redu karta iste boje

kvintal (šp. quintal, fr. quintal. ar. kintar) pedeset kilograma; *metarski kvintal* sto kilograma

kvintana (lat. quintana) med. groznica koja dolazi svakog petog dana

kvinternio (lat. quinternio) petina, cjelina sastavljena od pet dijelova; u starim rukopisima i knjigama: sloj od pet dvostrukih listova koji su umetnuti jedni u druge; mn. kvinternioni

kvintesenca (lat. quinta essentia peta bit) fil. prvobitno: eter, koji je Aristotel dodao kao peti uz 4 elementa (vatra, vodu, zrak, zemlju), ali koji zbog svoje finoće vrijedi kao prvi, glavni element; pren. ono što je najfinije i najčistije u nečemu, bit, jezgra, skup onoga što je najbolje, ekstrakt; kem. najfiniji dio; alkem. glavna tvar za pretvaranje kovina; kvintesenција

kvintesencija (lat. quinta essentia) v. kvintesenca

kvintesenciran (lat. quinta essentia) prid. kem. koji je pretvoren u ekstrakt, iz kojega je izvađen ekstrakt

kvintet (tal. quintetto) glazbeno djelo za pet glasova ih pet instrumenata

kvintirati (fr. quinter) glaz. svirati u kvintama; žigosati kovinu, osobito zlato i srebro

kvintola (lat. quintus peti) glaz. tonska figura od pet nota koje, izvedene povezano, dobivaju vrijednost četiriju takvih nota

kvintuplika (lat. quintuplum petostruko) prav. peti protuodgovor

kvintuplum (lat. quintuplum) peterostruko, peterostruka kohčina

kvirc (njem. Gewirz) začín, mirodija

Kvirinal (lat. Quirinalis sc. collis brežuljak) jedan od sedam brežuljaka u

Rimu na kojem se od 1870. nalazio kraljev dvor; otuda pren. talijanska vlada (usp. Vatikan)

kvisling onaj koji je u službi tuđina, a protiv interesa svoga naroda, izdajnik domovine, pomagač osvajača (po norveškom političaru Vidkunu Quislingu koji je u Drugom svjetskom ratu stupio u službu njemačkih osvajača i bio predsjednik norveške marionetske vlade)

kvit (fr. quitte, lat. quietus) gotov, svršen; izmiren, slobodan, razriješen obveze, razdužen

kvita (fr. quittance) priznanica

kvitancija (fr. quittance) v. kvita

kvitirati (fr. quitter) osloboditi, razriješiti, razrješavati; osloboditi se obveze, razdužiti se; potvrditi prijam novca (priznanicom); ostaviti, napustiti (posao, službu); razići se, raščistiti s kim ih s čim

kviz (engl. quiz) ispit, ispitivanje; anketa; zagonetka, pitalica, postavljane zagonetaka

kvjetanca (tal. quietanza) priznanica

kvocijent (lat. quoties koliko puta) mat. količnik, broj koji pokazuje koliko je puta jedan broj sadržan u nekom drugom broju

kvorum (engl. quorum kojih) zakonom predviđen broj članova jedne organizacije čija je nazočnost na sjednici potrebna da bi se poslovi mogli obavljati; u parlamentu: potreban broj članova (izaslanika) za punovaljano rješavanje

kvota (lat. quota sc. pars koliki dio) dio koji pri nekoj diobi pripada pojedincu, razmjerni dio, pripadajući dio, udio; porezni iznos; *pro quota* čit. pro kvota (lat.) prema udjelu, razmjerno

kvotacija (lat. quotatio) obračunavanje i podjela kvote, udjela; kvotizacija

k (lat. quotidiana) med. svakodnevna groznica

kvotirati (lat. quota sc. pars koliki dio) prav. podijeliti na razmjerne dijelove, obilježiti brojevima spise koji se tiču jedne parnice

kvotizacija (lat. quotisatio) v. kvotacija, kotizacija

kvotizirati (lat. quota sc. pars koliki dio) razmjerno dijeliti (ili: podijeliti),

utvrđivati (ili: utvrditi, odrediti) kvotu; financijskim zakonom utvrditi, u parlamentu, visinu poreza koji se treba prikupiti u svakom proračunskom razdoblju, prema državnim financijskim potrebama

Kyrie, eleison! (grč.) Gospodine, smiluj se!

L

- L**, 1 šesnaesto slovo hrvatske latinice
1 kratica za litru
- l. c.** kratica za loco citato (lat.) na navedenom mjestu
1. kratica za lice
- L.** S. kratica za locus sigilli (lat.) mjesto pečata
- La** kem. kratica lantan
- la bamba** (šp.) živahan društveni ples u 4/4 taktu, južnoameričkog podrijetla
- la belle epoque** čit. la bei epok (**fr.**) doba ljepote, razdoblje početkom 20. st. kada se u umjetnosti razvilo načelo larpurlatizma: "ljepota radi ljepote"
- la la** (fr. la la) svakojako, površno, osrednje, donekle, prilično
- l'art pour Part** čit. lar pur lar (fr. "umjetnost zbog umjetnosti") shvaćanje da umjetnost treba postojati samo zbog umjetnosti, a nikako ne smije biti sredstvo ili cilj nečemu drugom (geslo Theophilea Gautiera)
- La vendetta e una meta che e bisogna mangiare a freddo** čit. la vendeta e una meta ke e bizonja mandare a fredo (lat.) Osveta je jelo koje valja jesti hladno
- la volta** (tal.) dosta raskalašen ples iz 16. st.; nalik na kasniji kankan
- labar** (grč. labaron, lat. labarum) rimska ratna zastava za vrijeme kasnijih careva; nakon Konstantina Velikog sa znakom križa i grčkim početnim slovima imena Isusa Krista; kod katolika: crkveni četverokutni ophodni barjak od skupocjenog materijala sa slikom raspela ih nekog sveca
- labdacizam** v. lambdacizam
- Labdak** mit. unuk Kadmov, kralj u Tebi, otac kralja Laja, djed Edipov
- label** čit. lejbel (engl. label marka, etiketa) posebna vrsta stalnog bojkota koji radnički sindikati primjenjuju prema određenim poduzećima: poduzećima koja izlaze u susret radničkim zahtjevima sindikati daju svoje kontrolne markice (labele) da ih stavljaju na robu koju proizvode, po čemu će članovi sindikata i ostali potrošači znati da je to roba poduzeća koja su u dobrim odnosima sa sindikatima te da, prema tome, samo nju kupuju; ovo je način posrednog bojkotiranja nečije robe time što se preporučuje roba tvorničara koji su naklonjeniji radnicima
- laberdan** (niz. labberdaan) svjež bakalar pripremljen kao sled (ili: haringa)
- labiatae** čit. labijate (lat.) bot. usnače (npr. žalfija, bosiljak, majčina dušica i dr.)
- labidometar** (grč. labis držak, ručka, metron mjera, mjerilo) v. labimetar
- labij** (lat. labium) usna, gubica; glaz. jezičak na orguljskim cijevima
- labijal** (lat. labialis) gram. usneni glas
- labijalan** (lat. labialis) usneni
- labijirati** (lat. labium) glaz. orguljske cijevi opskrbiti, osigurati jezičcima, labijima
- labilan** (lat. labilis) nemoćan, slab, prolazan, trošan, nesiguran; fiz. nepo-

- stojan, nestalan; *labilna ravnoteža* nepostojana ravnoteža (kad težište tijela stoji u vertikali iznad osovine); supr. stabilan
- labimetar** (grč. labis držak, ručka, metron mjera, mjerilo) med. kirurška sprava za mjerenje razmaka između krakova kliješta, odnosno razmaka između žlica na kracima tih kliješta, pomoću kojih se vrši porođaj; u grčkoppravoslavnoj crkvi: žličica kojom se vjernici pričesćuju
- labiodental** (lat. labialis usneni, dentalis zubni) gram. usnenozubni glas
- labiodentalan** (lat. labialis usneni, dentalis zubni) koji se izgovara pomoću usana i zubi, usnenozubni
- labionazal** (lat. labiahs usneni, našališ nosni) gram. usnenonosni glas
- labirint** (grč. labyrinthos) mit. golema Minotaurova zgrada s bezbroj soba i isprepletenih hodnika, u kojoj je bio zatvoren Tezej i iz koje se spasio samo pomoću Arijadnine niti; otuda: isprepletene staze na kojima se nije lako snaći; pren. zamršenost, nejasnost; višestrukost, složenost, zbrkanost, zapletenost; zamršen posao; položaj u kojemu se teško snaći i naći iz njega izlaz; anat. unutrašnje uho
- labirintis** (grč. labyrinthos) med. upala uha, osobito labirinta
- labirintski** (grč. labyrinthos) isprepleten, zamršen, zapleten, nejasan, zbrkan, bez početka i kraja, složen, višestruk; *labirintska voda* anat. slušna voda
- labis** (grč. labis) kliješta; med. kliješta kojima se vrši porod
- Labor callum obducit dolori** čit. Labor kalum obducit dolori (lat.) Rad otupljuje bol
- Labor omnia vincit** (lat.) Rad pobjeđuje sve
- laborant** (lat. laborans) suradnik, osobito u kemijskom, ljekarničkom itd. laboratoriju; u srednjem vijeku: kemičar koji pravi zlato, alkemičar
- laboratorij** (lat. laboratorium) radionica, osobito kemijska, ljekarnička, puškarska itd.; zavod u kojem se vrše razni pokusi
- laborirati** (lat. laborare) raditi; kem. izlučivati, destilirati, topiti; med. trpjeti, bolovati, ležati zbog bolesti
- labrador** glinenac lijepih boja, ukrasni kamen (po imenu sjevernoameričkog poluotoka Labrador)
- labradorska struja** hladna morska struja puna ledenih brjegova u sjevernom dijelu Atlantskog oceana; teče od Baffinova zaljeva do Newfoundlanda
- laburisti** (engl. labourist; labour trud, rad) mn. pristaše, članovi britanske radničke stranke (Labour Party i Independent Labour Party — Radnička stranka i Neovisna radnička stranka)
- lac-dye** čit. lek-daj (engl.) posebna vrsta laka koja se upotrebljava poglavito za bojenje vune crvenom bojom
- laceracija** (lat. laceratio) deranje, kidanje, cijepanje, razdiranje
- lacrimula** čit. lakrimula (lat.) suzica; pren. tobožnja suza, neiskren plač
- lacrosse** čit. lakros (fr.) šport, u Kanadi: vrsta hokeja (dvije momčadi po deset igrača štapom nastoje ugurati loptu opsega 20 cm u protivnička vrata)
- Ladini** narodnosna skupina u istočnoj Švicarskoj i južnom Tirolu; govore ladinom (jednim dijalektom retoromanskog jezika)
- ladino** (šp.) 1. jedan dijalekt retoromanskog jezika; 2. iskvareni španjolsko-židovski govor; 3. mestik, mješanac bijelca i Indijanke u Južnoj Americi
- ladinjós** (šp. ladinós, lat. latinus) lat. oni koji pristaju uz Katoličku crkvu, Indijanci i mulati u Sred. Americi koji su primili katoličku vjeru

- Laert** mit. otac starogrčkog junaka Odiseja
- laeva manu** čit. leva manu (lat.) glaz. lijevom rukom
- lafeta** (fr. l'affut) voj. prednjak, postolje na kojem stoji topovska cijev
- lafetirati** (fr. l'affut) namjestiti (ili: namještati), metati, metnuti top na prednjak, na lafetu
- laga** (njem. Lage) položaj (osobito u govoru glazbenika za položaj usnih organa pri proizvodnji tonova)
- larena** (lat. lagoena) trbušasta posuda za vino s dugačkim i uskim grlom i s ručicama sa strane
- lageniforman** (lat. lagoeniformis) koji ima oblik boce, koji je kao boca
- lager** (njem. Lager) stovarište, smjestište, skladište; voj. tabor, logor; ležište, postelja
- lago** (tal., šp. lago, lat. lakus) jezero
- lagoftalmija** (grč. lagos zec, ofthalmos oko) med. zečje oči, držanje otvorenih očiju pri spavanju, kao zec, zbog smetnje u očnim kanalima
- lagohilus** (grč. lagos zec, cheilos usna) hrnja, razrezana gornja usna; v. lagostoma
- lagonoponos** (grč. lagon slabina, ponos muka, bol) med. bol (ili: probadanje) u slabinama
- lagostoma** (grč. lagos zec, stoma usta) hrnja, razrezana gornja usna; hrnja, hrnjica, hrnjavac, hrnjo, čovjek s razrezanom gornjom usnom
- lagrimoso** čit. lagrimozo (tal.) glaz. plačno, tužno, u plačno-uzbudljivom tonu
- lagune** (tal. lago, lat. lacunae) mn. mala jezera, plićaci otoka u Jadranskom moru, plitki morski rukavci
- lai** čit. le (fr.) srednjovjekovna kratka narativna ili lirska pjesma u osmercima koja se pjevala uz pratnju glazbala
- laicizirati** (grč. laikos narodni, pučki, lat. laicus) lišiti svećeničkog čina, raščiniti, vratiti svećenika u položaj svjetovne osobe, raspopiti, raspopljavati
- laički** (grč. laikos narodni, pučki) svjetovan, nesvećenički, nevješt, nevičan, neiskusan; nestručan
- laik** (grč. laos narod, puk, laikos narodni, pučki) svjetovnjak, svjetovna osoba, osoba koja nije svećenik; pren. čovjek nevičan i neiskusan u nekoj umjetnosti ili vještini; nestručnjak
- Laj** mit. muž Jokastin, otac Edipov; ubio ga sin Edip koji nije znao da mu je Laj otac (takvo je bilo i proročanstvo)
- lajbec** (njem. Leibchen) prsluk, prslučić
- lajbncijanzizam** naučavanje njemačkog filozofa i matematičara Gottfrieda Wilhelma Leibniza (1646—1716), obilježeno monadologijom, spiritualizmom i optimizmom osobito, a zatim prestabiliziranom harmonijom, racionalizmom, teleologijom i determinizmom
- lajdenska boca** fiz. staklena posuda obložena izvana i iznutra, do određene visine, kositrenim listovima (staniolom), služi za skupljanje elektriciteta (pronađena u Leydenu); kondenzator
- lajhar** (njem. leihen posuđivati) lihvar, zelenaš
- lajm** (njem. Leim) ljepilo, osobito stolarsko ljepilo
- lajna** (njem. Leine uže) crta, linija
- lajner** (engl. liner) veliki prekoceanski brod ili zrakoplov za prijevoz putnika i pošte
- lajter** (njem. Leiter) upravitelj, vođa, kolovođa; fiz. vodič (struje)
- lajtmotiv** (njem. leiten, voditi, lat. motivum) pobuda u radu, misao vodilja; glaz. u novijim opernim kompozicijama, osobito kod Richarda Wagnera: određena glazbena tema kojoj je cilj karakterizacija nekog junaka ili nekog događaja, i koja se uvijek ponavlja pri pojavljivanju na pozornici

toga junaka i pri sjećanju na taj događaj

lak (lat. lac) 1. mlijeko; *lac sulfuris* čit. lak sulfuris (lat.) kem. sumporno mlijeko, sumporni talog mliječnog izgleda

lak (sansk. lakscha, lat., tal. lacca, fr. laque) 2. neproziran firnis koji se izrađuje od raznih smola i u raznim bojama, a predmetima njime namažanim daje sjajan izgled; vrsta veoma fine i sjajne kože za izradbu obuće, ručnih torbica itd.

lakaj (fr. laquais, šp. lacayo) pratitelj, sluga; osobito: uniformirani sluga u otmjenim kućama; pren. ulizica, podlac

lakirati (fr. lacre vrsta voska za pečaćenje, hind. lakh crvena smolasta tvar) premazati lakom, premazivati lakom

lakirer (perz.) radnik ili obrtnik koji radi lakom, koji lakira

lakmus (niz. lakmoes, lak, moes voćna kaša) plavo obojena tvar koja se dobiva od raznih vrsta lišajeva, osobito od *Lecanora tartarea* i *Roccella tinctoria*; upotrebljavaju je kemičari, bilo u vodenastoj otopini (lakmusova tinktura), ih kao papir obojen tom otopinom (lakmusov papir), za prepoznavanje kiselina i lužina, budući da ona u kiselinama pocrveni, a u lužinama ponovno poplavi

lakoliti (grč. lakkos, udubljenje, rupa, jama, lithos kamen) mn. geol. mase kristalastih stijena zasvođenog oblika i većeg ili manjeg obujma, katkad više kilometara široke, nastaju kad se magma utisne među slojeve taložnih stijena, razdvoji ih i u njima očvrstne u obliku žilne stijene

lakonikum (grč. Lakon, lat. laconicum sc. balneum lakedemonska kupelj) med. odjel u kupaonici za parenje i preznojavanje, suha kupelj, parna kupelj

lakonizam (grč. Lakon Lakedemonjanin) ret. pretjerana kratkoća i zbuđenost u iskazivanju misli, osobito kad se izostavljaju riječi koje se po smislu mogu nagađati da bi rečenice bile što kraće, no to često smeta jasnoći stila i misli, npr. dan i komad, krv i nož itd. (izraz postao po starim Lakedemonjanima, koji su se odlikovali ovom osobinom; supr. pleonazam, tautologija)

lakonizirati (grč. lakonizo) ugledati se na Lakedemonjane, tj. govoriti kratko i jezgrovit; usp. lakonizam

lakonski (grč. lakonikos) kratak i jasan, zbijen, jezgrovit, sažet, koji s malo riječi kazuje mnogo (po običaju starih Lakonijaca, tj. Lakedemonjana, koji nisu marili za opširan govor)

lakrdija (tur. lakirdi) poet. vrsta niže komedije kojoj je glavni zadatak izazivanje smijeha bez ikakvog cilja, tako da je, zbog pretjerivanja u svemu, više karikatura nego prava komedija, farsa; pren. šala

lakrdijaš (tur. lakirdi) šaljivčina, komedijaš

lakrdijati (tur. lakirdi) praviti šale, šaliti se

lakrima (lat. lacrima) suza; *lacrimae Christi* čit. lakrime Kristi (lat.) "Kristove suze", vrsta svijetlocrvenog veoma finog i skupocjenog vina od grožđa "lakrima", koje se proizvodi u Italiji, u podnožju Vezuva

lakrimalan (lat. lacrimalis) med. koji se tiče suznih kanalića, suzni

lakrimalije (lat. lacrimalia) mn. anat. suzne kosti

lakrimatorij (lat. lacrimatorium) posuda u kojoj se čuva balzam

laks (njem. Lachs) zool. losos, pastrva, (grabežljiva morska i slatkovodna riba, veoma ukusna za jelo)

laksament (lat. laxamentum) olakšanje, olakšica; prav. rok od dva mje-

seca koji se daje starateljima za vraćanje pupilnog maloljetničkog novca
laksativ (lat. laxativum) med. sredstvo za čišćenje,
laksativan (lat. laxativus) med. koji čisti, koji tjera van
laksir (lat. laxare razlabaviti, omekšati) med. proljev
laksirati (lat. laxare) med. imati stolicu, čistiti crijeva
laksitet (lat. laxitas) labavost, nemarnost, neurednost
laksizam (lat. laxismus) labavost, nepostojanost u moralu
Lakšmi hinduska božica sreće i ljepote; simbol: lotosov cvijet
laktacija (lat. lactatio) stvaranje (ili: izlučivanje) mlijeka iz mliječnih žlijezda; prehranjivanje djeteta majčini mlijekom
laktagogi (lat. lac, lactis mlijeko, grč. ago izazivam, dovodim) mn. med. sredstva koja potiču izlučivanje mlijeka
laktati (lat. lac, lactis mlijeko) mn. kem. soli mliječne kiseline
laktein (lat. lac, lactis mlijeko) vrhnju slična masa koja se dobiva isparavanjem mlijeka
lakticinije (lat. lasticinium) mn. mliječni proizvodi (sir, mlijeko, vrhnje i dr.)
laktičan (lat. lac, lactis mlijeko) mliječan, mliječni; *taktična groznica* med. mliječna groznica kod roditelja
laktiferan (lat. lac, lactis mlijeko, fero donosim) mliječan, koji daje mlijeko
laktifugij (mn. lactifugium) med. sprava za crpljenje mlijeka pumpom
laktirati (lat. lactare) dojiti
laktizma (grč. laktisma ritaj, ritnuće, laktizo ritnem) med. osjetno kretanje djeteta u maternici
laktobioza (lat. lac, lactis, grč. bios život) v. laktoza
laktodenzimetar (lat. lac mlijeko, densus gust, grč. metron mjera, mjerilo)

areometar za ispitivanje specifične težine mlijeka: brojevi od 20 do 40 na skali, ljestvici, odgovaraju specifičnoj težini 1,020 do 1,040; osobito prilagođena vaga za utvrđivanje kakvoće mlijeka
laktolin (fr. lactoline) v. laktein
laktometar (lat. lac mlijeko, grč. metron mjera, mjerilo) različite sprave pomoću kojih se ispituju i mjere sastojci mlijeka
laktoskop (lat. lac, lactis mlijeko, grč. skopeo promatram) v. laktometar
laktovegetarijanac (lat. lac, lactis, mlijeko, lat. vegetarianarius) vegetarijanac koji se hrani, uz bilje, i proizvodima od živih životinja, posebno mlijekom i njegovim prerađevinama, jajima i medom
laktoza (lat. lac, lactis mlijeko) kem. šećer koji se dobiva od mliječnog šećera
laktozurija (lat. lac mlijeko, grč. uron mokraća) med. vrsta šećerne bolesti kod koje se u mokraći nalazi mliječni šećer
lakuna (lat. lacuna) nedostatak, praznina, šupljina, npr. u knjizi
lakunar (lat. lacunar) arhit. tavanica s izdubljenim kockastim poljima, obojenim ih s ukrasima od zlata i slonove kosti
lakunozan (lat. lacunosus) koji ima praznina, s nedostacima, nepotpun, krnji
lakustričan (lat. lacus jezero) jezerski, koji se tiče jezera, koji pripada jezermu
lalacija (grč. lalia govor) tepanje, mucanje
laletika (grč. laleo tepam) znanost o govorenju, poznavanje vještine govorenja
laliya (grč. lalia) govor, govorenje
lalofobija (grč. lalia govor, fobeomai bojim se) med. strah pred govorenjem kao posljedica mucanja

laloneuroza (grč.) med. govorna neurotska smetnja

lalopatija (grč.) med. smetnja govora (bez obzira na vrstu)

lama (peruan. Hama) 2. zool. ovca-deva, dugovrata životinja, velika kao jelen, živi u čoporima po planinama Perua, pripitomljena služi kao najvažnija domaća životinja za tegljenje (cijenjena i zbog vune i mesa); vrsta fine vunene tkanine

lama (tibet. blama, lama) 1. titula budističkih svećenika u Tibetu koji, kod Mongola i Kalmika, većinom žive po samostanima; v. dalaj-lama

lamaisti (tibet. blama, lama) mn. pristaše budističke, lamajske religije u Tibetu i Mongoliji; usp. lamaizam

lamaizam (tibet. lama) hijerarhijski oblik budizma u Tibetu i Mongoliji, osobito njegov preobražaj koji je izvršio u XIV. i XV. st. Tsong-Kha-Pa i njegovi učenici

lamaj ska religija v. lamaizam

lamantin (fr.) zool. vodeni sisavac iz reda sirena; vrsta kita

lamarkizam naučavanje francuskog prirodnjaka Jeana Lamarca (1744—1829), po kojemu upotrebljavanje ili neupotrebljavanje pojedinih organa ima utjecaja na preobražavanje same vrste organskih bića, a stečene osobine postaju nasljedne, i po kojemu živa bića imaju sposobnost prilagodbe okolini u kojoj žive (u neolamarizmu pitanje nasljeđivanja stečenih osobina je dvojbeno)

lamaserija tibetski ili mongolski samostan

Lamasu asirsko i akadsko božanstvo (prikazivano s bikovskim tijelom, ljudskom glavom i orlovskim krilima)

lambda (grč. lambda) grčko ime slova "l"; *lambda-šav* anat. spoj tjemenih kostiju sa zatiljkom kosti u obliku grč. slova "L"

lambdacizam (grč. lambda) pogrešno izgovaranje glasa "l" umjesto "r"

lambdoidan (grč. lambda, eidos oblik) sličan grčkom slovu lambda (L), uglat

lambetvok (engl. lambethwalk) vrsta suvremenog plesa

lambik (tal. lamberico) kotao za destilaciju

lambskin čit. lemskin (engl.) imitacija janječeg runa od pliša (koristi se za izradu dječjih ogrtača i si.)

lame (fr.) metalna svila, tkanina protkana metalnim nitima

lamela (lat. lamella) listić, pločica, ljuska; tanak hm od različitih metala

lamelacija (lat. lamellatio) listavost, listanje, ljuskavost, ljuskanje

lamelaran (lat. lamellaris) pločast, u obliku pločice (ih: lima, listića, ljuske)

lameliforman (lat. lamelliformis) pločast, koji ima oblik listića ili pločice

lamentabile (tal.) glaz. tužno, plačno, žalosnim tonom

lamentacija (lat. lamentatio) tugovanje, jadikovanje, oplakivanje, naricanje, kukanje, ridanje, plač

lamentirati (lat. lamentari) oplakivati, žaliti, jadikovati, tužiti, kukati, cviliti, naricati

lamentoso čit. lamentozo (tal.) glaz. v. lamentabile

lameta (tal. lametta) lat. tanahne niti od metala, obično u boji, za ukrašavanje božičnog drvca

lami riječ sastavljena od imena glazbenih tonova la i mi; glaz. nešto što zvuči ružno ih tužno; *završiti s lami* završiti ružno, žalosno

lamija (grč.) mit. ženski demon, vještica (smatralo se da mladićima siše krv)

laminacija (lat.) postupak za očuvanje starih novina i časopisa

laminaža (lat. lamina ploča, franc. laminage) izradba metalnih pločica i listova, valjanje, stanjivanje metala

- laminerija** (lat. lamina ploča, franc. laminerie) radionica za valjanje i stanjivanje metala, valjaonica
- laminirati** (lat. lamina ploča, franc. laminier) izrađivati od metala lim, praviti metalne listove ili pločice, tanjiti (ili: valjati) metal
- laminoar** (fr. laminoir) stroj za stanjivanje (ili: valjanje) metala
- lamiran** (fr. laminier, lame) protkan srebrom ili zlatom
- lampadarijus** (grč. lampas, lat. lampadius) bakljonoša, zublonoša
- lampadedromija** (grč. lampas buktinja, dromos trčanje) utakmica u trčanju sa zapaljenim voštanim buktinjama
- lampadefor** (grč. lampas buktinja, foro nosim) onaj koji nosi buktinju, zublju, bakljonoša
- lampadist** (grč. lampas buktinja) trkač sa zapaljenom buktinjom
- lampadodromija** (grč. lampas, dromos) v. lampadedromija
- lampadomantija** (grč. lampas buktinja, manteia proricanje) proricanje po tome kako gori buktinja
- lampas** (fr. lampas, lampasse) vrsta svilene istočnjačke i kineske tkanine sa slikama i šarama; voj. široka vrpca od tkanine druge boje (obično crvene), umetnuta duž vanjskog šava hlača viših časnika
- lampion** (fr. lampion) mala lampa, lampica; lopta od papira, sa šarama i slikama u živim bojama, u kojoj gori svijeća i koja visi nepomična ili se nosi na štapu u svečanim prilikama, na proslavama i si.
- lampiris** (grč. lampyris) zool. krijesnica
- lampreta** (lat. lambere lizati, petra kamen, stijena, lampreta, lampetra) zool. morska ili riječna paklara, životinja iz razreda kružnousta
- lamprofoničan** (grč. lampros jasan, fone glas, zvuk) jasnoglasan, s jakim i jasnim glasom
- lamprofonija** (grč. lampros jasan, fone glas, zvuk) jasnoglasnost, veoma jasan i jak glas
- lana** (lat. lana) vuna
- lanbri** (fr. lambris) arhit. drveni ili mramorni oblog donjeg dijela sobnih zidova; gipsana tavanica, strop u gipsu
- lanbrisirati** (fran. lambrisser) obložiti (ili: oblagati) zidove drvetom ili mramorom; obložiti gipsom
- lanceta** (fr. lancette) kirurg, instrument s dva reza i šiljatim vrhom za otvaranje vena, kalemljenje itd; kratak šiljat drvorezbarski nož
- lancun** (tal. lenzuolo) plahta; lancul
- lanč** (engl. lunch) drugi doručak kod Engleza, zakuska oko podne, između ranog doručka i ručka
- landauer** (njem. Landauer) putnička kola, kočija s četiri sjedala, čiji je krov u sredini rastavljen, tako da se jedna polovica može spustiti naprijed, a druga nazad. Nazvan po tome što je na takvim kolima car Josip I. 1702. putovao na opsjedanje grada Landaua
- landcman** (njem. Landsmann) zemljak
- landgraf** (njem. Landgraf) titula vladara u staroj njemačkoj državi
- landkarta** (njem. Land zemlja, grč. charte papir) zemljovid, zemljopisna karta
- Landliga** (engl.) 1879. osnovano političko udruženje u Irskoj koje je zahtijevalo ukidanje vlastelinstva i vraćanje zemlje irskom narodu
- landolet** (niz., fr. landaulet) mali landauer, polulandauer, male poluzatvorene kočije
- landrati** (njem.) 1. skitati se, lutati; 2. brbljati, blebetati
- landšaft** (njem. Landschaft kraj, pokrajina) slika nekog kraja, pejzaž u slikarstvu; krajolik, krajobraz
- landšturm** (njem. Landšturm) voj. posljednja obrana, mladići i starci u

- njemačkoj vojsci (obuhvaćala je sve vojne obveznike od 17 do 45 god. života koji nisu uvršteni u redovitu vojsku)
- landver** (njem. Landwehr) voj. prvi i drugi poziv u njemačkoj i švicarskoj operativnoj vojsci; u bivšoj Austro-ugarskoj: dio vojske koju je davala sama Austrija (za razliku od zajedničke. tzv. L. und K. = carske i kraljevske vojske)
- langetirati** (fr. languetter) rezuckati rubove na bijelom rublju, praviti šupljike, šupljčiti
- languente** (tal. languente, lat. languere) glaz. čeznutljivo, žudno, s uzdisajima
- languido** (tal. languido) glaz. v. languente
- langust** (lat. locusta, fr. langouste) zool. jastog (veliki morski rak); vrsta skakavaca
- langviditet** (lat. languiditas) malaksalost, iscrpljenost, slabost, nemoć; čežnja, sahnjenje, ljubavna strast
- laniferan** (lat. lana vuna, ferre nositi) koji nosi vunu, vunar
- lanofarm** (lat. lana vuna, forma) farm. mast za rane, priprema se od lanolina i formaldehida
- lanolin** (lat. lana, lanolinum vuna) kem. žućkasta masa koja se dobiva od vunenene masti i alkalija; upotrebljava se za premazivanje suhe i krhke kože i služi kao važan sastojak kozmetičkih i medicinskih masti (lat. adeps lanae = mast od vune)
- lans** (fr. lance) vrsta plesa sa dva para ih više parova, slična kadrih
- lansadirati** (fr. lan^{ade}) jah. praviti s konjem polukružne skokove uvis
- lansaža** (fr. lance) pom. porinuće, spuštanje lade u vodu
- lansirati** (fr. lancer) hitnuti, hitati, baciti, bacati; dobaciti pitanje (ili: slutnju, sumnju, prijedlog); uvesti (ih: uvoditi) u svijet (ili: u društvo, u mo-
du); dati (ili: davati) maha nečemu: vješto, ali ne službeno, dati u javnost vijest, priopćenje, prijedlog; *lansirati brod* spustiti brod u vodu; brzo plesati; sa psima ići po tragu divljači dok se ne ulovi
- lansje** (fr. lancier) konjanik naoružan kopljem, ulan
- lantani** (grč. lanthano skrivam) kem. metalni element olovne boje, pronađen 1839., atomska težina 138,92, redni broj 57, znak La
- lanterna** (fr. lanterne, lat. la/n/terna) fenjer, svjetiljka
- lanugo** (lat.) nježne svijetle dlačice po tijelu sisavaca (malje, vunica, pahuljčica)
- Lao-Ce** (-Tse) kineski filozof i promatrač prirode, rođen 604. pr. n. e., smatra se piscem znamenitog djela "Tao-teh-king" ("Kanonske knjige o Tao i vrlini") i osnivačem taoizma
- Laokont** (lat. Laocoont) mit. svećenik Apolonov u Troji, kojega su, zajedno s njegovima dva sina, udavile dvije goleme zmije, zato što je savjetovao Trojancima da ne unose u grad drvenog konja i prvi bacio koplje na njega govoreći: "Bojim se Danajaca i kad darove donose." *Laokontoua skupina* znamenita helenistička skulptura (iz II. st. pr. n. e., sada u Vatikanu), koja prikazuje trenutak kada zmije dave Laokonta i njegove sinove
- laokracija** (grč. laos narod, kratos vladavina, vlast) vladavina naroda, demokracija
- lapaktičan** (grč. lapazo ispraznim) med. koji pomaže da se crijeva blago ispraznjavaju, koji regulira stolicu
- laparocela** (grč. lapare slabina, kele kila) med. kila, bruh, hernija
- laparohisterekтомija** (grč. lapare slabina, hystera maternica, tome rezanje) med. operativno otvaranje trbuha i maternice radi vađenja djeteta,

u slučaju velike suženosti zdjelice kod roditelja, "kajzeršnit", carski rez

laparoskopija (grč. lapare slabina, skopeo promatram) med. ispitivanje trbuha radi utvrđivanja uzroka bolesti

laparotomija (grč. lapare slabina, tome rezanje) otvaranje trbuha na slabinama

lapen (fr. lapin) zool. pitomi zec

lapidacija (lat. lapidatio) kamenovanje, bacanje kamena na nekoga

lapidar (lat. lapidarius) sredstvo za pre-mazivanje koje ima svojstvo da pre-mazani predmet otvrdne kao kamen (može se miješati i s bojom)

lapidaran (lat. lapidarius) urezan u kamenu; kratak, zbijen, jezgrovit; *lapidaran stil* zbijen, kratak i jezgrovit stil (kao stil starih rimskih natpisa)

lapidarij (lat. lapis kamen, lapidarium) zbirka kamenih spomenika

lapidifikacija (lat. lapis, lapidificatio kamen) okamenjavanje, pretvaranje u kamen, nastajanje eolskog pješčanika time što u nanose pijeska voda unese vapneni cement

lapili (lat., tal. lapilli) mn. vrsta šljunka kojeg izbacuju vulkani; omaleni, uglati ih zaobljeni komadići sa staklenom korom, a unutar njom masom često kristalastom

lapis (lat. lapis) kamen; *lapis infernalis* (lat.) kem. srebrni nitrat; *lapis causticus* čit. lapis kaustikus (lat.) kem. med. natrij hidroksid; *lapis philosophicus* čit. lapis filozofikus (lat.) kamen mudrosti

lapor (kelt.) tupina, mineral sastavljen gline i vapnenca (osnovna sirovina za proizvodnju cementa)

lapot (slav.) nekadašnji običaj ubijanja staraca, tj. beskorisnih i nemoćnih ljudi

lapsus (lat. labi, lapsus) greška, pogreška; pad, padanje, opadanje, propadanje; *lapsus bonorum* (lat.) prav. opadanje, propadanje imanja; *lapsus*

calami čit. lapsus kalami (lat.) pogreška učinjena pri pisanju; *lapsus linguae* čit. lapsus lingve (lat.) pogreška napravljena u govoru; *lapsus memoriae* čit. lapsus memorije (lat.) pogreška u pamćenju; *lapsus palpebrae* čit. lapsus palpebre (lat.) med. mana u očnom kapku

lararij (lat. lararium) kućna kapelica ili osobito mjesto kod ognjišta gdje su stajale slike i kipovi kućnih bogova zaštitnika (lara) kod starih Rimljana

larbord (engl. larboard) pom. lijeva strana broda

largeza (tal. larghezza) obilje, izobilje; trg. znatna pričuva novca za mjenična pisma na jednom tržištu

largetto čit.argetto (tal.) glaz. malo sporije, rastegnutije, gotovo andante

larghissimo čit. largisimo (tal.) glaz. veoma lagano i svečano; usp. largo

largicija (lat. largitio) darivanje; podmićivanje

largo (tal.) glaz. lagano, polagano, rastegnuto, razvučeno; trg. obilno, i zbog toga jeftino

largo di molto (tal.) glaz. v. larghissimo

largus (lat.) obilat, bogat; darežljiv, izdašan, podatan; *largam manu* (lat.) darežljivom rukom, tj. izdašno, obilno, bogato

lari (lat. Lar, Lares) mn. mit. kod starih Rimljana: kućni bogovi, bogovi zaštitnici doma, dobrohotni duhovi preminulih ukućana; usp. penati

larifari (tal.) brbljarija, besmislica

laringealan (grč. larynx grkljan) grkljanski, grleni

laringitis (grč. larynx grkljan) med. opći naziv za sve vrste upale grkljana i dušnika

laringizam (grč. larynx grkljan) med. grčevito stezanje mišića grkljana i šije kod djece, dječja astma

laringo- (grč. larynx) predmetak u složenica sa značenjem: grkljan, grkljanski, grleni

laringofisura (grč. larynx, lat. fissura pukotina, napuklina) med. operativno rezanje grkljana radi uklanjanja stranih tijela

laringoftiza (grč. larynx, fthysis sušica, tuberkuloza) med. tuberkuloza grkljana, dušnika

laringokirurgija (grč. larynx, cheir ručka, ergon djelo, rad) med. operacije grkljana

laringolog (grč. larynx, logos) liječnik, stručnjak za grkljan i njegove bolesti

laringologija (grč. larynx, logia) med. znanost o grkljanu i njegovim bolestima

laringoragija (grč. larynx, regnymi prskam, pucam) med. krvarenje iz grkljana i dušnika

laringosirinks (grč. larynx, syrinx frula; šuplja naprava) med. igla za uštrcavanje (ili: štrcaljka) za dušnik ili pluća

laringoskop (grč. larynx, skopeo promatram) med. malo zrcalo veličine kovanice, na dršku, pomoću kojega se obavlja pregled grkljana, dušnika i obližnjih organa (pronađeno 1840., usavršeno 1858.)

laringoskopija (grč. larynx, skopeo promatram) med. pregled grkljana i obližnjih organa laringoskopom

laringoskopirati (grč. larynx, skopeo promatram) med. pregledati grkljan i obližnje organe laringoskopom

laringospasmus (grč. larynx, spasmus grč) med. grč u glasnici

laringostenozna (grč. larynx, stenosis suženje) med. stješnjavanje (ili: sužavanje) grkljana zbog čega dolazi do poteškoća pri disanju

laringostroboskop (grč. larynx, strobos vrtlog, skopeo promatram) instrument za ispitivanje titraja glas-

nica i za proučavanje drugih titravih tijela

laringotomija (grč. larynx, tome rezanje) kirurg, otvaranje grkljana radi uklanjanja izraslina, čireva, stranih tijela itd.

laringotraheitis (grč. larynx, tracheia dušnik) med. upala grkljana udružena s upalom dušnika

laringotraheotomija (grč. larynx, tracheia dušnik, tome rezanje) med. najuobičajenija metoda otvaranja zračnih puteva rezanjem prstenaste hrskavice i dviju najgornjih dušnikovih hrskavica; krikotraheotomija

larinks (grč. larynx) anat. grkljan

larinksedem (grč. larynx grkljan, oidema oticanje, otekline) med. oticanje glasnica, oticanje grkljanove sluznice koje dovodi do poteškoća pri disanju i gušenja; glotisedem

larma (njem. Larm) buka, vika, galama, halabučenje

laraojantan (fr. larmoyant) koji lije suze, plačan, cmizdrav

larpurlartizam (fr. l'art pour l'art) v. l'art pour l'art

Larus (fr. Larousse) znameniti francuski enciklopedijski rječnik, leksikon u velikom i malom izdanju, nazvan po leksikografu i izdavaču Pierreu Larousseu (1817—1875)

larva (lat. larva) kod starih Rimljana: sablast, priviđenje, utvara; obrazina, maska; zool. mlad oblik neke životinje koji se veoma razlikuje od roditeljskog oblika (prvi stadij u razvitku kukaca), ličinka

larvalan (lat. larvalis) zool. koji pripada ličinki, larvalan; *larvalni organi* organi koje neka životinja ima samo dok je ličinka, a koji se kasnije, kad se razvije, gube

larviran (lat. larva) pod obrazinom, prikriiven; *larvirane bolesti* bolesti kod kojih se neki simptomi ne pojavljuju

lasalijanci mn. pristaše naučavanja njem. socijalista Ferdinanda Lassallea (1825—1864), čiji je cilj podizanje radničkog staleža pomoću države i opći preobražaj društvenog poretka

lasalijanizam naučavanje F. Lassallea o društvu i državi; v. lasalijanci

Lasciate ogni speranza voi ch'entrate čit. lašate onji speranca voi k'entrate (tal.) Napustite svaku nadu vi koji ulazite (prema Danteovoj Božanstvenoj komediji: dio natpisa iznad ulaza u pakao)

lascivan (lat. lascivus) razvratan, pohotljiv, pohotan, sladostrastan, razuzdan, bestidan, sablažnjiv

lascivnost (lat. lascivitas) razvratnost, pohotljivost, pohotnost, sladostrastnost, bestidnost, sablažnjivost

lase (fr. lacet) vrpca, uzica; vrpca za ženske kućne haljine

laser kratica za light amplification by stimulated emission of radiation (engl.) širenje svjetla stimuliranim zračenjem; naprava koja se sastoji od štapića crvenog stakla ili rubina i sustava ogledala, a služi za sinkroniziranje svjetlosnog zračenja, što snopu svjetla daje razornu snagu

lasi (fr. lacies) mrežasto tkivo; vrsta polusvilene tkanine, marli

laskari (ind.-engl.) mn. nekadašnji indijski vojnici i mornari

laso (šp. lazo, lat. laqueus) konopac ili remen s olovom ili omčom na kraju, 10 do 15 m dug, kojim kauboju u Juž. Americi, bacajući ga, hvataju bivole, konje i druge životinje

last but not least čit. last bat not list (engl.) posljednje, ah ne i najmanje važno

lastadija (lat. lastadium) pom. v. lastagija

lastagija (lat. lastagium) pom. teret broda; mjesto u velikim primorskim gradovima gdje brodovi utovaraju i istovaraju robu

lasteks (grč. elauno vučem, rastežem, lat. elasticus) veoma elastična tkanina izrađena od gume i različitih tekstilnih žica; upotrebljava se za izradu podvezica, steznika, naramenica za držanje hlača i dr.

lasting (engl. lasting trajan) vrsta atlastaste glatke i sjajne vunene tkanine (upotrebljava se osobito za zimске kapute)

latentan (lat. latere, latens) tajni, potajni, prikriven, skriven; pren. vezan, skriven (supr. oslobođen), npr. *latentna toplina* vezana toplina, tj. toplina koju neko tijelo prima a da se pritom ne zagrijava, da mu se temperatura ne povisuje, npr. led kad se zbog topline topi, i dok god se topi, temperatura mu se ne povećava; *latentna snaga* prikrivena snaga; *latentne bolesti* bolesti koje ne pokazuju nikakve vidljive znakove

latentnost (lat. latentia) potajnost, prikrivenost, skrivenost

lateralan (lat. lateralis) bočni, pobočni, sa strane, sporedan; *lateralni nasljednici* nasljednici iz pobočne linije; *lateralno srodstvo* srodstvo po pobočnoj (ili: sporednoj) liniji

Lateran (lat. Lateranus) palača u Rimu u kojoj su pape stanovale do progonstva u Avignon, od 1843. u njoj se nalazi znameniti muzej za poganske i kršćanske starine; do nje je crkva Sv. Ivana, u kojoj su održavani ekumenski, tzv. lateranski crkveni sabori (sinodi)

laterirati (lat. latus strana) računске stavke po stranama zbrojiti da bi se iznos dobiven na jednoj strani (latus) prenio na sljedeću stranu

laterizirati (lat. laterna) objesiti koga na fenjerski stup

laterna (lat. laterna) fenjer, svjetiljka; *laterna magica* čit. laterna magika (lat.) opt. čarobna svjetiljka, projekcijska svjetiljka, skioptikon

laterna (lat.) 1. svjetiljka, fenjer, feral;
2. arhit. završni tornjić na kupoli

lateropulzija (lat. latus bok, pulsus potisnut) med. pojava da se kod nekih bolesti bolesnik pri hodanju zanosi u stranu

latest novelty čit. letest novelti (engl.) trg. posljednja novost, tj. najnovija trgovačka roba

lati (ind.) pahca od bambusovine

latifolan (lat. latifolius) širokolist, koji ima široke listove

latifundij (lat. latifundium) veliko poljsko imanje, veliki posjed

latina (lat.) mn. književna djela na latinskom jeziku

Latini (lat.) mn. prastari stanovnici Lacija, stare pokrajine današnje Italije u kojoj leži Rim; katolik, rimokatolik

latinica latinsko pismo, nastalo iz grčkog alfabeta u 6. st. pr. n. e.; danas se latinicom služi većina europskih jezika i mnogo izvaneuropskih jezika

latinist (fr. latiniste) poznavatelj latinskog jezika i književnosti, čovjek kojemu je latinski jezik struka

latinitet (lat. latinitas) poznavanje latinskog jezika, osobito: čisto latinsko izražavanje; latinsko pravo

latinizam (lat. Latini) osobitost latinskog jezika, posebno reda riječi, što upada u oči kod doslovnih prijevoda s latinskog na hrvatski, npr. "Cezar, pošto je...", umjesto "Pošto je Cezar..."

latinizirati (lat. latinizare) oponašati latinski jezik, osobitosti i način izražavanja latinskog jezika prenositi u drugi jezik; prevoditi na latinski; polatiniti, polatinjavati

latinofobija (lat. Latini, grč. fobos strah) 1. strah od Latina i njihovog utjecaja, osobito od Rimokatoličke crkve; 2. mržnja prema Latinima; usp. Latini 2.

latirizam kronično otrovanje ljudi i domaćih životinja, osobito konja, sjemenkama nekih mahunarki iz roda graholika (naziv po biljci *Lathyrus sativus*)

latiroste (lat. latus širok, rostrum kljun) mn. zool. ptice sa širokim kljunom

latituda (lat. latitudo) širina, prostranstvo; zem. širina, kutna udaljenost na podnevniku (meridijanu) nekog mjesta na Zemljinoj površini sjeverno ili južno od polutnika (ekvatora); astr. kutna udaljenost nekog nebeskog tijela od ekliptike ("nebeska latituda"); sloboda, polje djelatnosti

latitudinalan (lat. latitudinalis) širinski, koji se tiče (zemljopisne) širine

latitudinaran (lat. latitudinarius) širokogrudan, slobodouman, koji ne pretjeruje, nepretjeran

latitudinarci (lat. latitudo) mn. širokogrudni, slobodoumni ljudi; fil. po Kantu; predstavnici i pristaše širokogrudnosti i popustljivosti u pitanjima morala (supr. rigoristi), oni koji su za vrijeme žučnih vjerskih borbi i sukoba u Engleskoj i Škotskoj u XVII. st. htjeli posredovati između zavađenih strana

latitudinarizam (lat. latitudo) širokogrudnost, slobodoumnost; popustljivost u pitanjima morala

lato sensu (lat. lato sensu) u širem smislu

latom (grč. latomos) radnik u kamenolomu; slobodni zidar

latomij (grč. latomia) kamenolom, rudnik kamena; podzemne tamnice u kamenolomima kod Sirakuze (za vladavine tiranina Dionizija); slobodno zidarstvo

latrija (grč. Iatreia) služba; bogoslužje; osobito: obožavanje svetaca

latrina (lat. latrina) nužnik, zahod

latrocinij (lat. latro razbojnik, hajduk) cestovno, ulično razbojništvo

- latrunkulator** (lat. *latrunculator*) sudac koji istražuje zločine cestovnih, uličnih razbojnika
- latun** (šp. *laton*, fr. *lotion*, isl. *latun*) hm od mesinga
- latus** (lat. *latus* strana, bok) strana lista; zbroj (ili: iznos) računa napisanog na jednoj strani knjige tekućih računa; *latus per se* (lat.) strana ili iznos računa za sebe, tj. iznos pojedinih strana, kada jedna strana sadrži samo jednu stavku ili stupac; *ad latus* (lat.) pridodan kao pomoćnik, kao savjetnik i si
- laubseg** (njem. *Laub* lišće, *Sage* pila) sitna pila, rezbarska pila
- lauda** (lat. *laudare* hvaliti) srednjovjekovna religiozna pučka pjesma u hvalu Bogu ili nekom svecu; hvalospjev, slavospjev
- laudabilan** (lat. *laudare* hvaliti) pohvalan, hvale dostojan
- laudacija** (lat. *laudatio*) hvaljenje, pohvala; pohvalni govor; posmrtni govor
- laudanum** (lat.) prije: svako sredstvo za umirivanje živaca i uspavljivanje; danas: jednostavna alkoholna tinktura opijuma, opijum, opij, napitak za uspavljivanje
- laudativan** (lat. *laudativus*) koji ima karakter pohvale, pohvalan
- laudator** (lat. *laudator*) hvalitelj; onaj koji drži posmrtni govor, govornik na pogrebu
- laudatoran** (lat. *laudatorius*) pohvalan, pohvalni, koji govori pohvalno
- laudemij** (lat. *laudemium*) porez koji se davao vlasniku lena za ustupljeno iskorištavanje lena
- laudetur Iesus Christus** (lat.) hvaljen (bio) Isus Krist
- laudirati** (lat. *laudare*) hvaliti, pohvaliti, slaviti; *laudirati svjedoka* prav. naznačiti (ili: imenovati) svjedoka
- laufer** (njem. *Laufer*) figura u šahu; dugačak i uzan sag (ili: čilim)
- laufpas** (njem. *laufen* trčati, *Pass* putovnica) otpuštanje iz službe
- lauftepih** (njem. *Laufteppich*) sag koji se prostire iznad finijeg saga kako bi ga zaštitio
- laureacija** (lat. *laureatio*) v. promocija
- laureat** (lat. *laureatus*) pjesnik ovjenčan lovorovim vijencem, tj. pjesnik koji je dobio kao nagradu lovorov vijenac; književnik ili umjetnik koji je dobio najvišu nagradu, nositelj najviše nagrade ili najvišeg priznanja
- laus** (lat. *laus* gen. *laudis*) hvala, pohvala, slava, priznanje; usp. *cum laude*, *magna cum laude*, *suma cum laude* (pod *suma*)
- lauta** (njem. *Laute*) instrument sličan gitari, s 4—5, kasnije s 24 žice
- lautferstreker** (njem. *Lautverstärker*); uređaj za pojačavanje glasa (kod telefona)
- lautirati** (njem. *Laut*, *glas*, *lautieren*) slovkati, pri učenju čitanja: slova odmah izgovarati prema njihovom glasu, a ne sricati, tj. izgovarati svako slovo zasebno; *metoda lautiranja* metoda slovkanja
- lautist** (njem. *Laute*) svirač laute
- lautšpreher** (njem. *Lautsprecher*) glasnogovornik; zvučnik (npr. kod radioaparata)
- lava** (lat., tal. *lavare* prati, *spirati*, *lava*) užarena i tekuća masa koju izbacuju vulkani, koja teče iz njih a koja, kad se ohladi, očvrstne kao kamen
- lavabo** (lat. *lavare* prati, *lavabo*) umivaonik
- lavanda** (lat. *lavandula*) bot. despik, poznata vrtna biljka veoma ugodna mirisa; upotrebljava se mnogo u kozmetici
- lavanja** (tal. *lavagna*) vrsta kamena koji se osobito upotrebljava za izradu mozaika
- lavatorij** (lat. *lavatorium*) posuda za pranje (ili: kupanje); kada, kupka
- lavi** (fr. *lavis*) crtanje (ih: bojenje) tušem

lavina (lat. lavina, tal. lavigna) usov, snježna masa koja se kotrljanjem s visokih planina poveća do golemih razmjera rušeći i uništavajući sve što je pred njom; pren. nešto što se kreće velikom brzinom i neodoljivom silinom i čemu je nemoguće suprotstaviti se

lavirati (lat. lavare) slik. slikarsku boju stavljenu na sliku vodom isprati; tuširati, izraditi crtež razrjedenim tušem ili crnilom

lavirati (niz. laveren, fr. louvoyer, louver) 2. pom. prema vjetru ploviti cikcak linijom; pren. postupati oprezno, ne izjašnjavati se brzo o nečemu, služiti se svakojakim izgovorima da bi se što izbjeglo (plaćanje, vraćanje duga i si.), izmicati se, okolišati

lavman (fr. lavement) med. ispiranje crijeva radi čišćenja, klistiranje

lavor (lat. lavatorium, fr. lavoire) umivaonik; posuda za pranje

lavra (rus., grč. lauros) prvobitno: sobica anahoreta; kasnije: veći pravoslavni manastir, osobito onaj koji je sjedište i episkopa (lavri ima u Jeruzalemu, Rusiji, Svetoj Gori i dr.)

Lazar (hebr. Eleazar) ime čovjeka kojega je Isus, treći dan po smrti, uskrsnuo iz groba, brat Martin i Marijin; ime jednog u Bibliji opisanog (Luka 12,20) gubavca; pren. ubog i bolestan čovjek

lazaret (fr. lazaret, tal. lazaretto) prvobitno, u sred. vijeku: dom za gubavce kod Jeruzalema, posvećen sv. Lazaru; kasnije: bolnica, osobito vojna bolnica; karantena

lazaroni (tal. lazzaroni) mn. uboge lijenčine i prosjaci u Napulju i Siciliji, koji žive od nosaštva i drugih nadničarskih poslova, ih od prosjačenja (nazvani po ubogom Lazaru, iz Evanđelja po Luki)

lažirati (lat. lazurium) slik. već izradenu i gotovo suhu sliku u boji ih

metalnu osnovu površno premazati rijetkom, prozirnom bojom, tako da se slika ispod te boje vidi, npr. kod lakiranja

lazum (tur. lazım) potrebno je, treba

lazur (lat. lazurium, lazur, ar. lazvard) miner, vrsta plavog kamena koji se upotrebljava poglavito za ukras

lazura (lat. lazurium) lagano premazivanje već izrađene slike u boji nekom prozirnom, ranije plavom bojom, tako da se donja boja može vidjeti; boja kojom se vrši takvo premazivanje

lazuran (lat. lazurium, ar. lazvard) boje kao lazur, svijetloplav, plav kao nebo

lazume boje v. lazura

lazzo čit. ladzo (tal.) pov. nijema igra u tal. komediji, osobito u komediji dell'arte, radi ispunjavanja stanki u govoru, govor bez riječi; smiješno ponašanje, lakrdija, šala; mn. lazzi

Le roi est mort, vive le roi čit. L' roa e mor, viv l' roa (fr.) Kralj je mrtav, živio kralj! (staro dinastičko načelo kojim se istodobno objavljuje smrt vladajućeg kralja i nastup novoga na prijestolje)

Le roi soleil čit. L' roa solej (fr.) Kralj-Sunce (naziv za francuskog kralja Luja XIV., 1638—1715)

Leander (lat. Leander) mit. ljubavnik Herin, koji je svake noći plivao iz Abida u Sest dragoj na sastanak, dok se nije udavio u Helespontu

Lear čit. Lir (engl.) mitski kralj Britanije, junak istoimene Shakespearove tragedije; pren. simbol nesretnog i teško razočaranog oca

lebel-sistem (engl. label, grč. systema) v. label

lebevuršt (njem. Leber jetra, Wurst kobasica) kobasica s nadjevom od jetara, jetrenica

lebić jugozapadni vjetar u Primorju
leblebija (tur. leblebi) sjeme biljke slanutka (prženo je omiljena grickalica)

lebensraum (njem. Leben život, Raum prostor) "životni prostor" — načelo njemačke agresije koje se sastojalo u težnji za osvajanjem tuđih teritorija u kojima žive pripadnici njemačkoga naroda

lebus (lat. laesus) prav. onaj koji je uvrijeđen, oštećen

lecitin (grč. lekithos žumanjak) fiziol. karakterističan sastojak mozga, živaca i žumanjka, ima ga i u životinjskim i biljnim organizmima, sadrži fosfor, spada u litoide

lecitoblast (grč. lekithos žutanjak, blastos klica, izdanak) fiziol. žutanačna žlijezda

Leda (grč. Leda) mit. neobično lijepa žena spartanskog kralja Tindareja, u koju se Zeus zaljubio i prilazio joj prerušen u labuda dok se kupala; mati Kastora i Poluksa, lijepe Helene, Klitemestre; omiljena tema mnogih umjetničkih djela; astr. naziv asteroida pronađenog 1856. god

ledent (lat. laedens) prav. onaj koji nanosi uvredu, uvreditelj, vrijeđatelj

ledi (engl. lady) izraz kojim se oslovljava otmjena žena ili djevojka u Engleskoj, dama

ledi petrones (engl. lady patroness) otmjena gospođa kao pokroviteljica (npr. priredbe u dobrotvorne svrhe)

ledi-lajk (engl. lady-like) ono što odgovara jednoj otmjenoj gospođi, što je u skladu s položajem jedne ledi

ledičan (njem. ledig) sam, koji živi kao samac, neoženjen

ledirati (lat. laedere) povrijediti, uvrijediti; oštetiti

ledirati (lat. leadere) oštetiti, pokvariti, ozlijediti, pozlijediti; vrijeđati, uvrijediti; uskratiti, nanijeti (ih: pričiniti) štetu

ledizam v. ladizam

leden (perz. legen, leden) v. legen

legabile (tal. legabile) glaz. vezano, spojeno, sli veno

legacija (lat. legatio) izaslanstvo; osoblje izaslanstva; zgrada izaslanstva

legalan (lat. lex zakon, legalis) zakonski, zakonit, zakonom dopušten, pravni, pravovaljan; *legali modo* (lat.) zakonski, po zakonu, putem zakona; *legalis medicina* (lat.) sudska medicina

legalitet v. legalnost

legalizacija (fr. legalisation) ozakonjavanje, ozakonjenje, potvrda (ili: odobrenje) kod vlasti, ovjeravanje (po propisima zakona)

legalizirati (fr. legaliser) ozakoniti, ozakonjavati, pozakoniti, pozakonjavati, učiniti da nešto ima zakonsku vrijednost; potvrditi na sudu, ovjeriti, prijeći u legalnost

legalnost (lat. legalitas) zakonitost, zakonski propisi, suglasnost nekog čina sa zakonom; fil. postupanje (ili: djelovanje, ponašanje) koje je u skladu s državnim, vanjskim zakonom (za razliku od moraliteta, tj. postupanja ih djelovanja ih ponašanja koje je u skladu s unutarnjim zakonom, tj. moralom); *načelo legaliteta* prav. načelo po kojemu se, kod kaznenih djela za koja se progoni i sudi po službenoj dužnosti, kazneni postupak mora početi čim se steknu dovoljni, stvarni i pravni razlozi

legat (lat. legatum) 1. ostavština, ostavljanje u nasljedstvo jednog dijela ostavštine nekoj osobi koja inače ne bi, po zakonu, imala pravo na nasljedstvo

legat (lat. legatus) 2. kod starih Rimljana: podvojvoda koji je zapovijedao jednim krilom vojske u ratu; najviši pomoćnik namjesnika neke pokrajine; namjesnik carske pokrajine; u novije doba: papin izaslanik ili stalni predstavnik u nekoj državi; *legatus a latere* ili *de latere* (lat.) papin izaslanik prvog reda, kardinal-izaslanik; opunomoćenik Svete Stolice u

- predmetima duhovnog suda zajedno veće područje
- legatar** (lat. legatarius) osoba kojoj je oporukom ostavljeno u nasljedstvo dio oporučiteljeve ostavštine, a koja inače ne bi imala pravo na nasljedstvo
- legativan** (lat. legativus) zastupnički, koji spada u zastupništvo, koji se tiče zastupništva
- legato** (tal. legato) glaz. v. ligato
- legator** (lat. legator) onaj koji ostavlja oporuku, oporučitelj
- legatura** (tal. legatura) miješanje (ih: mješavina) dviju ili više kovina putem stapanja, slitina; aligacija, legiranje, legura
- lege artis** (lat. lex, gen. legis zakon, ars, gen. artis umjetnost) po zakonu umjetnosti
- legen** (perz.) 1. vrsta posude s poklopcem i drškom
- legen** (engl. lagan, lagon) 2. pom. roba s neke razbijene lađe izbačena vodom na kopno
- legenda** (lat. legere čitati, legenda) ono što treba čitati; u sred. vijeku: naslov knjige koja je sadržavala štiva koja su se svakog dana morala čitati na bogoslužju; priča iz života svetaca, životopis svetaca; izmišljena priča, bajka, gatka, čarobna priča; natpis na vijencu metalnog novca ih medalje; vanjski rub metalnog novca na kojem, da bi se otežalo falsificiranje, obično stoji kakva misao ili geslo; tumač, objašnjenje znakova (na crtežu, planu, zemljovidu i si.)
- legendar** (lat. legendarius) pisac priča iz života svetaca, životopisac svetaca; pisac legendi
- legendaran** (lat. legendarius) koji ima karakter legende, koji spada u legende, bajoslovan; glasovit, slavan (kao neki junak iz bajke)
- legendarij** (lat. legendarium) knjiga s pričama iz života svetaca, zbirka priča o svecima, životopis svetaca
- legestenija** (lat. lego čitam, grč. astheneia nemoć) nesposobnost čitanja čiji je uzrok psihičke naravi
- leggerie** čit. leđere (tal.) glaz. lako, s lakoćom, bez neprirodnosti
- leggerissimo** čit. leđerisimo (tal.) glaz. veoma lako, posve lako, bez imalo neprirodnosti
- leggiermente** čit. leđermente (tal.) glaz. v. leggiere
- leghorn** (engl. leghorn) vrsta plemenite talijanske kokoši
- legibilan** (lat. legere čitati) čitak, čitljiv
- legija** (lat. legere, legio) u starorimskoj vojsci: jedinica od 1200 do 6000 pješaka i 300 konjanika, podijeljena na 30 manipula i 60 centurija, a kasnije na 10 kohorata; pren. mnoštvo vojske, četa, odred, vojska
- legion d'honneur** čit. ležjon d'onor (fr. veoma ugledno francusko odličje "Legije časti")
- Legion etrangere** čit. ležjon etranžer (fr.) "stranačka legija", trupa osnovana nakon Srpanjske revolucije u Francuskoj (1830.) i sastavljena od političkih bjegunaca i pustolova svih naroda (na službi je poglavito u Alžiru)
- legionar** (lat. legionarius) vojnik rimske legije; vojnik stranačke legije (Legion etrangere); posjednik ili vitez francuskog odreda Legije časti (Legion d'honneur); *češko-slovački legionari* dobrovoljci od izbjeglica te Ceha i Slovaka bjegunaca i zarobljenika austrougarske vojske koji su se u Prvom svjetskom ratu borili protiv Centralnih sila; član poljske legije koja se u Prvom svjetskom ratu borila protiv Rusije
- legirati** (lat. lex, legis zakon, legare) 1. oporukom odrediti, oporučiti, praviti oporuku, ostaviti (ili: ostavljati) u nasljedstvo; poslati koga kao poslanika; postaviti (ili: uzeti) za legata

- legirati** (tal. legare, lat. ligare spojiti, združiti.) 2. miješati (ili: stapati) više kovina, osobito: zlato i srebro miješati s kovinama manje vrijednosti; u kuharstvu: juhe ili umake začiniti jajetom ili brašnom da bi bih gušći; u mačevanju: v. ligirati
- legislacija** (lat. legis-latio) donošenje zakona, zakonodavstvo, zakonodavna vlast; zakoni
- legislativa** (lat.) zakonodavno tijelo, zakonodavna skupština, zakonodavna vlast
- legislativan** (lat. legislativus) zakonodavan; zakonodavni, koji se tiče zakonodavstva; zakonski
- legislatura** (lat.) zakonodavstvo, donošenje zakona; zakonodavna skupština, zakonodavna vlast; zakonodavno tijelo; *legislturni period* vrijeme trajanja i rada zakonodavne skupštine
- legist** (lat. lex zakon, fr. legiste) poznavatelj zakona, pravnik; nastavnik svjetovnog prava, pristaša rimskog prava u sred. vijeku (supr. dekretist); u Italiji: protivnik fašizma
- legitima** (lat. legitima sc. pars zakonski dio) prav. zakonski dio očinstva ih materinstva koji nasljedniku, bez obzira na oporuku, mora pripasti
- legitimacija** (lat. legitimatio) pozakonjenje, usinovljenje, usvojenje izvanbračnog djeteta; potvrđivanje, akreditiranje stranog izaslanika; ovjeravanje ovlasti (ili: punomoći); osobna iskaznica; pravo na podnošenje tužbe
- legitiman** (lat. legitimus) zakonit, zakonski; pravedan, opravdan, pravilan (zahtjev); rođen u zakonitom braku, bračni
- legitimirati** (lat. legitimare) pozakoniti, posvojiti, posiniti; ovjeriti, ozakoniti, potvrditi; tražiti od nekoga da pokaže svoje isprave; *legitimirati se* pokazati svoju punomoć ili ovlast, dokazati svoje pravo na nešto, pokazati svoje isprave
- legitimisti** (fr. legitimistes) mn. pristaše načela legitimizacije, po kojemu pravo na prijestolje jedne vladarske dinastije ne zavisi od narodne volje te se, kao i svako privatno pravo, ne može i ne smije krnjiti; u Francuskoj: stranka koja priznaje pravo na prijestolje samo starijoj lozi Burbonaca; *mađarski legitimisti* pristaše ponovnog dovođenja Habsburgovaca na kraljevsko prijestolje Mađarske
- legitimistički** (fr. legitimiste) koji je uz zakonitu vladu i načelo legitimizacije; usp. legitimizacija
- legitimizacija** (fr. legitimize) zakonitost, utemeljenost na pravu; zakonito rođenje djeteta; pravo na prijestolje po rođenju; *načelo legitimizacije* načelo po kojemu se ne mogu krnjiti prava nasljednih vladarskih dinastija
- legitimizam** (fr. legitimiste) shvaćanja i načela legitimizacije
- legno** čit. lenjo (tal.) drvo; *col legno* čit. kol lenjo (tal.) glaz. drvetom gudala, a ne strunom (svirati)
- legograf** (lat. lex, legis zakon, grafo pišem) pisac zakona, sastavljač zakona
- legografologija** (lat. legare čitati, grč. lego čitam, grafo pišem, logia) znanost o čitanju i pisanju
- legologija** (lat. legare čitati, grč. lego, logia) vještina čitanja, znanje čitanja
- legovati** (njem. legen položiti) praviti nabore na tkanini, glačati te nabore jedan preko drugoga
- leguan** (šp. iguana) zool. vrsta guštera u tropskim krajevima, osobito u tropskoj Americi, 1/2 m dug
- legulejizam** (lat. lex zakon, legulejus zakonski sitničar) loše odvjetništvo, slijepo držanje (ili: pridržavanje) zakonskih paragrafa
- legumen** (lat. legumen) bot. mahuna

legumin (lat. legumen) bjelančevinasta tvar u plodovima mahunastih biljaka, slična kazeinu, biljni kazein

leguminoza (lat. leguminosa) hranjivi preparat koji se dobiva od brašna ploda mahunastih biljaka pomiješanog s brašnom pšenice ili raži; daje hranjive, lako probavljive juhe

leguminoze (lat. leguminosae) mn. bot. mahunarke, mahunaste biljke

legura (tal. legare) v. legatura

lej (rum. leu) od 1868. novčana jedinica u Rumunjskoj = 100 bani, odgovara našoj kuni

lek albanski novac, sadrži 100 kintara

lekaža (njem. lecken istjecati, curiti) trg. istjecanje iz oštećenih posuda, gubitak zbog istjecanja; svota (ili: iznos) koji se unosi u obračun na ime odbijanja od ukupnog iznosa računa zbog istjecanja

lekcija (lat. lectio) nastava, poučavanje, predavanje, sat nastave; zadatak za učenje; odlomak iz biblijskih ih drugih crkvenih knjiga; grdnja, karanje; *očitati lekciju* očitati bukvicu, ukoriti nekoga

lekcionarij (lat. lectionarium) u Katoličkoj crkvi: zbirka odlomaka iz Biblije koji se čitaju na bogoslužju (ako su iz Evandjelja = evanglijarij, ako su iz apostolskih poslanica = epistolarij, ako su iz obojega = plenarij)

lekit (grč. lekythos) starogrčki vrč s uskim vratom i jednom ručkom

leks (lat. lex, legis) zakon, zakonski prijedlog, zakonska odredba, propis, pravilo; *lege artis* (lat.) po zakonu umjetnosti; *lex abrogata* čit. leks abrogata (lat.) zakon više ne vrijedi, ukinut zakon; *contra leges* čit. kontra leges (lat.) suprotno zakonima

leksem (grč. legein govoriti) lingv. najmanja značenjska jedinica koja nosi osnovno značenje (npr. čit-ati, čitatelj, čit-aonica itd.)

leksički (grč. lexikon rječnik) rječnički, koji spada u rječnik, koji se tiče rječnika; u obliku rječnika, npr. djelo

leksikalan (lat. lexicalis) v. leksički

leksikalije (lat. lexicalia) mn. sve što se tiče rječnika ili spada u rječnik

leksikograf (grč. lexikon rječnik, grafo pišem) pisac (ili: sastavljač) rječnika

leksikografija (grč. lexikon, grafia) pisanje, sastavljanje rječnika

leksikolog (grč. lexikon, logos) znanstvenik koji se bavi proučavanjem riječi

leksikologija (grč. lexikon, logia) znanost o rječnicima i njihovom sastavljanju

leksikon (grč. lexikon sc. bibliion) rječnik; mn. leksikoni, rječnici

leksipireton (grč. lexis prestanak, prestajanje, pyretos groznična vrućica) med. sredstvo (ih: lijek) protiv groznice

leksis (grč. lexis) med. popuštanje (ili: prestajanje) bolesti

leksiti (engl. lakists) mn. lit. članovi "Jezerske škole" (Lake school), jedne engleske pjesničke škole s početka XIX. stoljeća, koja je težila prirodnosti u izražavanju i izboru građe, jezerci

lektira (fr. lecture, lat. lectura) čitanje; štivo, knjige ili gradivo koje treba pročitati uopće ih za određeno vrijeme, npr. u jednoj školskoj godini, školsko štivo

lektor (lat. legere litati, lector) čitatelj, predavač; na fakultetima; učitelj živih jezika, glazbe i dr., koji ne mora imati akademski stupanj; čitatelj i ocjenjivač rukopisa u većim izdavačkim poduzećima

lektorat (lat. lectoratum) posao i dužnost predavača i učitelja živih jezika na fakultetu

lektul (lat. lectulus) med. zavoj za uvezivanje u daščice (slomljenih ruku, nogu itd.)

- lektura** (lat.) čitanje, ispravljanje; pravopisno, gramatičko i stilsko dotjerivanje tekstova
- lelija** (lat. laelia) 1. bot. vrsta tropskih orhideja; 2. bot. perunika
- lema** (grč. lemma) fil. pretpostavka, premisa, pravilo koje jedna znanost uzima od neke druge znanosti u kojoj je ono već dokazano, npr. neko pravilo koje fizika uzima od matematike; lozinka, geslo, deviza; naslov članka koji sadrži objašnjenje onoga o čemu se u članku govori
- leming** (lat. Lemmus lemmus) zool. arktički glodavac, sličan poljskom mišu
- lemniskata** (grč. lemniskos vrpca, zavoj) geom. naziv za određene zatvorene krivulje koje su nalik na položenu osmicu
- lemozitet** (grč. leme krmelj, lat. lema) med. krmelj i vost
- lemur** (lat.) zool. polumajmun iz porodice lemura; živi u šumama Madagaskara, u Africi i u jugoistočnoj Aziji
- lemuri** (lat. lemures) mn. mit. kod starih Rimljana; duše pokojnika, od kojih su dobre duše štovane kao kućni bogovi (lari), a zle su tumarale kao noćne sablasti
- lemurije** (lat. lemuria) mn. mit. kod starih Rimljana: svečanosti koje su se slavile u ponoć 9., 11. i 13. svibnja radi otklanjanja moći zlih duhova od domova
- lend-lease** čit. lend-lis (engl. lend-lease acte) zakon o zajmu i najmu koji je objavljen listopada 1941. u Sjedinjenim Američkim Državama na osnovi kojega se savezničkim vladama dodjeljuje pomoć u materijalu, brodovima itd.
- lender** (njem. Landler) omiljeni ples stanovnika tzv. Landla, u Gornjoj Austriji, mjera $\frac{3}{8}$ ili $\frac{3}{4}$
- lendlord** (engl. landlord) veliki posjednik zemlje u Engleskoj, veleposjednik, vlastelin
- Leneje** mn. vrsta starogrčkih Dionizovih svetkovina
- lenger** (tur. lenger, tal. l'ancora, fr. l'ancre, grč. ankyra) sidro
- lengo** (fr. lingot) šipka, poluga, slitina (olova, zlata, srebra i dr.); tisk. kvadrat za popunjavanje praznina
- lenijencije** (lat. lenientia) mn. med. sredstva za uminjavanje (ih: ublažavanje) bolova; omekšavajuća sredstva, sredstva za omekšavanje
- lenitiv** (lat. lenitivum) med. sredstvo za uminjavanje (ili: ublažavanje) bola; također: v. palijativ
- lenitivan** (lat. lenitivus) ublažavan, koji ublažava, koji stišava, koji umiruje
- leno** (njem. Lehn) zemlja ili imanje koje su u sred. vijeku vladari darivali svojim zaslužnim ratnicima (vazalima, podanicima) uz obvezu da im ovi budu vjerni i odani u službi (jedan od osnovnih pojmova srednjovjekovnog društvenog uređenja); feud
- lenta** (rus.) široka svilena vrpca preko ramena na kojoj se nose visoka odlikovanja
- lentando** (tal.) glaz. s otezanjem, sve sporije i sporije
- lentante** (tal.) glaz. v. lentando
- lentescentan** (lat. lentescens) med. koji se polako razvija, kroničan (za bolesti)
- lentiginozan** (lat. lentiginosus) med. koji ima po tijelu pjege od sunca
- lentigo** (lat.) med. pjege na koži
- lentikular** (lat. lens lece, lenticularis lecast) kirurški nož u obliku leće
- lentikularan** (lat. lens lece, lenticularis) u obliku leća, lećast
- lentinis** (lat. lens lece, gen. lentis) med. upala (očne) leće
- lentitis** (lat. lens, gen. lentis leća) med. upala očne leće

lento (tal.) glaz. lagano, otegnuto, sporo, potanko

lento assai čit. lento asai (tal.) glaz. veoma sporo

lenjinizam marksizam kako ga je dalje razvio Vladimir Iljič Uljanov Lenjin (1870—1924), vođa ruske revolucije i državnik

lenjir (njem. linieren vući crte, crtati) ravnalo

leonezas (šp. leonesas) trg. vrsta najbolje španjolske vune

Leonida (grč. Leonidas) slavni spartanski kralj (vladao od 488. pr. n. e.), koji je 480. god. s 300 Spartanaca i oko 6000 saveznika junački branio Termopilski klanac od daleko nadmoćnije perzijske vojske, koju je vodio Kserkso, dok nije, izdajom Efi-jalta, poginuo sa svim vojnicima

Leonidi (lat. leo, leonis lav) astr. roj meteora koji se javlja svake godine u prvoj polovici studenoga kao da polazi iz zvijezda Lava

leoninski stihovi metr. heksametar i pentametar kod kojih se kraj rimuje sa sredinom stiha, nazvani po jednom srednjovjekovnom pjesniku koji se zvao Leo

leoninski ugovor (lat. societas leonina) nepravedan ugovor, po kojem jedna strana vuče "lavovski dio", tj. svu korist, a druga malo ih nimalo, poput onog lava (lat. leo, leonis = lav) u poznatoj Ezopovoj basni

leoninsko društvo (lat. societas leonina) društvo, druženje s lavom; v. leoninski ugovor

leonsko srebro lažno srebro, posebnim bakar; *leonsko cvijeće* umjetno cvijeće od posebrene ili pozlaćene bakrene žice

leonsko zlato lažno zlato koje se pravi od čistog bakra i cinka, pozlaćeni bakar i cink, nazvano po španjolskom gradu Leonu; lionsko zlato

leontijaza (grč. leon, leontos lav) med. lice slično lavovskom zbog čvornatog zadebljanja kože kod gube i krasta, ih pretjerane razvijenosti čeljusnih kostiju i kostiju lica

leopan križanac leoparda i lavice; usp. leopon

leopard (grč. leon lav, pardos pantera) zool. afrički tigar, grabežljiva životinja iz porodice mačaka, ali se hrani i biljem; živi u Africi, Perziji i Indiji

leopoldovae pripadnik nekadašnje vojne jedinice u Zagrebu (naziv po austrijskom nadvojvodi Leopoldu)

leopon križanac lava i leopardice; usp. leopan

lepeza (tur. jelpaze) naprava koja se sastoji od plošnog dijela i drška te služi za hlađenje (dok njome mašemo); mahalica, hladilica; *lepeza boja* slikarsko umijeće prikladnog raspoređivanja boja

lepidantičan (grč. lepis, gen. lepidos ljuska, anthos cvijet) bot. koji ima ljuskaste cvjetove, s ljuskastim cvjetovima

lepido- (grč. lepis, lepidos) predmetak u složenicama sa značenjem: krljušt, ljuska, ljuskav, ljuskast

lepidodan (grč. lepis, eidos oblik) ljuskast, u obliku ljuski; lepidodičan

lepidodendron (grč. lepis, dendron drvo) geol. vrsta okamenjenih, drvetu sličnih crvotočina s rompskim lisnim ožiljcima oblika ljuske na površini (osobito u razdoblju kamenog ugljena)

lepidodičan (grč. lepis, eidos) v. lepidodan

lepidoida (grč. lepis, eidos oblik) zool. ljuskasti šav lubanje

lepidolit (grč. lepis, lithos kamen) miner. ljuskasti tinjac ljubičastocrvene boje; lilalit

lepidopteri (grč. lepis, pteron krilo) mn. zool. leptiri i moljci

- lepidopterolog** (grč. lepis, pteron krilo, pero, logos) poznavatelj leptira, zoolog koji proučava leptire i moljce
- lepidopterologija** (grč. lepis, pteron krilo, pero, logia) zool. znanost o leptirima i moljcima
- lepidostej** (grč. lepis, gen. lepidos ljuska, osteon kost) zool. vrsta ribe košljivice; naraste do metar i pol, slična štuki
- lepidotičan** (grč. lepidotos) ljuskav, s ljuskama
- lepidoz** (grč. lepis, eidos) med. ljuskasti osip, krastanje
- lepidopteriti** (grč. lepis, pteron krilo, lithos kamen) mn. geol. otisci leptira u kamenu
- lepra** (grč. lepos ljuska, lepros ljuskav, krastav, gubav, lepra guba) med. guba, kronična bolest koju uzrokuje bacil *Mycobacterium leprae*
- lepralgija** (grč. lepra guba, algos bol) med. bol u mišićima koji se pojavljuje pri gubi
- leproidan** (grč. lepra, eidos oblik) med. sličan gubi, nalik na gubu
- leproza** (grč. lepra) med. v. lepra
- leprozan** (grč. lepra, lat. leprosus) bolestan od gube, gubav
- leprozorij** (lat. leprosorium) bolnica za gubavce
- lepta** (grč. leptos tanak, sitan, lepton) starogrčki bakreni novac; novogrčki sitan novac = 1/100 drahme, odgovara našoj lipi
- leptocefalija** (grč. leptos sitan, mali, kefale glava) uskoglavost, jedan oblik dolichocefalije
- leptofilan** (grč. leptos sitan, tanak, fylon list) bot. tankolistan, koji ima tanko lišće
- leptofonija** (grč. leptos, fone glas) blaglasnost, finoća glasa
- leptografski** (grč. leptos tanak, tanahan, sitan, grafo pišem) napisan finim ili sitnim slovima
- leptokroa** (grč. leptos, chroia koža) tanka i fina koža
- leptomerija** (grč. leptos sitan, meros dio) sastojak od sitnih dijelova
- leptoni** (grč. leptos sitan, tanahan) fiz. najsitniji sastojci tvari: elektroni, atomi, ioni i molekule
- leptonologija** (grč. leptos, logia) znanost o leptonima
- leptospira** (grč.) vrsta spirohete koju prenose glodavci i psi, uzrokuje probavne smetnje, otjecanje slezene i si., tj. bolesti zvane leptospiroze
- leptotrihija** (grč. leptos sitan, mali, thrix, trichos vlas, dlaka) fina, tanka kosa; finoća perja
- leptotriks** (grč. leptos sitan, thrix vlas, dlaka) med. vrsta bakterija kojih ima naročito mnogo u šupljim zubima
- lerbub** (njem. lehren učiti, Bube dječak) šegrt
- lereza** (grč. lereo) brbljanje gluposti, lud i djetinjast govor, osobito: podjetinjnje u dubokoj starosti
- lermajstor** (njem. Lehrmeister) obrtnik kod kojega netko uči zanat
- Lesbos** grčki otok u Egejskom moru, danas Mitilini; Lezb
- lessto** čit. lesto (tal.) glaz. živo, živahno, okretno
- Lestrigonci** mit. starogrčki divovi-ljudožderi koji su poubijah Odisejeve drugove
- let** (engl. let zapreka, smetnja, prepona) šport, u tenisu: udarac koji "ne vrijedi", tj. smije se ponoviti
- Leta** (grč. Lethe) 1. mit. božica noći i svega skrivenog kod starih Grka, mati Apolona i Artemide (kod Rimljana: Latona); astr. asteroid pronađen 1861
- Leta** (grč. Lethe) 2. mit., rijeka zaborava u podzemnom svijetu iz koje se, po vjerovanju starih Grka, oni što silaze u podzemni svijet napiju vode i zabo-

- rave sve što su proživjeli ranije; pren. zaborav, zaboravnost
- letalán** (lat. letalis) smrtnan, smrtonosan; *exitus letalis* čit. egzitus letalis (lat.) smrtonosan ishod
- letalitet** (lat. letalitas) smrtonosnost, ubitačnost, smrtnost
- Letare** (lat.) "Raduj se" — četvrta nedjelja nakon Uskrsa u katoličkoj crkvenoj godini
- letargičán** (grč. lethargia) bolesno pospan, obamro, trom, neosjetljiv; krajnje nemaran
- letargija** (grč. lethargia, lethe zaborav) med. bolesna želja za spavanjem, bolest spavanja, obamrlost, tromost, neosjetljivost; pren. nemar, krajnja nemarnost
- L'etat c'est moi** čit. L'eta s'e moa (fr.) Država sam ja (izreka koju pripisuju fr. kralju Luju XIV. radi označavanja njegovog apsolutizma)
- leteomanija** (grč. lethe zaboravljanje, zaborav) narkomanija
- leterá** (tal. lettera) pismo; *lettera di cambio* čit. letera di kambio (tal.) trg. mjenično pismo, mjenica
- letifikancije** (lat. laetificantia) mn. med. sredstva za okrjepljivanje (ili: razvedranje, oživljavanje)
- letovati** (njem. loten) lemiti, spajati dva metala pomoću posebne smjese za lemljenje
- letrizám** (fr. lettrisme) zvukovnost, zvučnost
- letskis** (engl. let's kiss poljubimo se!) suvremeni društveni ples finskog podrijetla; ples u kojem su obvezni poljupci
- lettre de change** čit. letr de šanž (fr.) trg. mjenično pismo, mjenica
- lettre de creance** čit. letr de kreans (fr.) akreditivno pismo; potraživanje
- lettre de grosse** čit. letr de gros (fr.) u trgovačkom pravu: pismo kojim se osigurava brod u slučaju nesreće
- lettre de repit** čit. letr de repi (fr.) trg. pismo kojim se nekom dužniku odgađa rok plaćanja duga
- letva** (njem. Latte) uska, dugačka daska koja se koristi za izradu ograda i si.)
- leucin** (grč. leukos bijel) prva izolirana aminokiselina (1818.), sastavni dio mnogih bjelančevina, neophodna za održanje života
- leucitis** (grč. leukos bijel) med. upala bjeloočnice
- leucizam** (grč. leukos bijel) med. v. albinizam
- leuka** (grč. leuko) med. bijela guba
- Leukadija** (grč. Leukas) jedan od otoka u Jonskom moru; danas Santa Maura; poznat po tome što su nekada s njegove vrletne hridine strmoglavlivali osuđenike na smrt; *leukadski skok* nasilna smrt
- leukangitis** (grč. leuko bijel, angos posuda) med. upala limfnih žila
- leukemija** (grč. leukos bijel, haima krv) med. bjelokrvnost, bolest organa koji stvaraju krv pri kojoj se bijela krvna zrnca (leukociti) izvanredno umnožavaju, a crvena smanjuju
- leuketiopija** (grč. leukos bijel, Aithiops Etiopljanin) med. v. albinizam
- leuko-** (grč. leukos) predmetak u složenicama sa značenjem: bijel, bijeli
- leukoblastičán** (grč. leukos, blastos klića, izdanak) med. koji se tiče stvaranja bijelih krvnih zrnaca
- leukociti** (grč. leukos, kytos šuplje tijelo, šuplja posuda) mn. zool. bijela krvna zrnca (supr. eritorciti)
- leukocitoza** (grč. leukos, kytos šuplje tijelo, šuplja posuda) med. prolazno umnožavanje bijelih krvnih zrnaca, za vrijeme trudnoće, kod novorođenčadi, nakon velikog gubitka krvi, kod zaraznih bolesti (npr. šarlaha, sepse, pneumonije i dr.)
- leukoderma** (grč. leukos, derma) med. v. leukodermija

- leukodermija** (grč. leukos, derma koža) med. v. albinizam; također: stalna bijela, bez pigmenta, mjesta na koži, pojavljuju se od rođenja ili zbog bolesti, npr. sifilisa ili upale živaca
- leukofan** (grč. leukos, faino sjajim, svijetlim) miner, bijeli i sjajni mineral; osobito ga ima u Norveškoj
- leukofobija** (grč. leukos, fobos strah) med. strah od bijele boje
- leukom** (grč. leukoma) med. bijela mrlja na rožnici (oka), kao posljedica upale
- leukomatozan** (grč. leukoma) med. koji boluje od leukoma
- leukopatičan** (grč. leukos, pathos) med. blijed, slabokrvan
- leukopatija** (grč. leukos, pathos bol, bolest) med. bljedoća, slabokrvnost
- leukopenija** (grč. leukos, penia siromaštvo, potrebitost) med. smanjivanje broja bijelih krvnih zrnaca
- leukoplakija** (grč. leukos, plasis formiranje, uobličavanje) med. stvaranje bijelih zadebljanja na sluznici jezika i usta, osobito kod pušača; teško se liječi i dosta često prelazi u rak
- leukoplasti** (grč. leukos, plasso formiram, tvorim) bot. mala, bezbojna tijela u oblike lopte ili elipsoida koja imaju sposobnost da se, prema potrebi, pretvaraju u kloroplaste ili kromoplaste
- leukoreja** (grč. leukos, rheo tečem, curim) med. bijelo pranje kod žena
- Leukoteja** (grč.) mit. "blistava božica", pridjevnik Ine kao zaštitnice mornara
- leukotom** (grč. leukos, temno režem) med. kirurški instrument kojim se vrši leukotomija
- leukotomija** (grč. leukos, temno režem) med. prerezivanje određenih vlakana u bijeloj moždanoj supstanciji s ciljem liječenja određenih duševnih poremećaja i bolesti
- lev** (bug.) novčana jedinica u Bugarskoj od 100 stotinki, odgovara našoj kuni
- levacija** (lat. levatio) dizanje, osobito ruke pri udaranju takta
- levada** (fr. levade) u jahanju: kad se konj visoko propne, a prednje noge skupi, tako da tijelo pritom kratko vrijeme nepokretno stoji samo na stražnjim nogama
- Levant** (tal. Levante) sve zemlje na Sredozemnom moru koje leže istočno od Italije, do Eufrata i Nila; u užem smislu: obale Male Azije, Sirije i Egipta; Istok, Orijent
- levantina** (tal. Levante, fr. levantine) trg. svilena ili polusvilena tkanina s križićima za ženske haljine, podrijetlom s Levanta
- Levantinci** (tal. Levantino) mn. Europljani, osobito Grci i Talijani, i melezi između ovih i istočnjaka koji su rođeni i koji žive u primorskim gradovima Levanta, osobito kao trgovački posjednici i trgovci
- levantski** (tal. levante) istočnjački, koji potječe s Istoka ih pripada Istoku; *levantski vjetrovi* žestoki zapadni vjetrovi na obalama Sirije
- levat** (šatr.) 1. običan čovjek, svatko tko ne živi šatrovačkim životom; 2. neiskusni cestovni razbojnik; slučajni ubojica
- levata** (lat.) optužba, pokretanje sudbenog postupka
- levator** (lat. levare dizati, podizati, lat. levator podizač) zool. mišić podizač
- levatorij** (lat. levatorium) med. v. elevatorij
- levee** čit. leve (fr.) dizanje, podizanje; zbrajanje (usjeva); pozivanje u vojku; ustanak; *levee en masse* čit. leve an mas (fr.) narodni ustanak, opći ustanak, posljednja obrana
- leventa** (perz. levend, tal. levantino) lijenčina, besposličar, hvalisav besposlen vojnik; turski vojnik
- levha** (tur.-ar. levha, lavha) rečenice iz Kur'ana krasopisno ispisane arap-

- skim pismom; sentencije ispisane po zidovima muslimanskih kuća
- Levi** (hebr. Levi privržen, odan) po Bibliji: treći sin Jakovljevi, praotac istoimenog izraelskog plemena
- levigacija** (lat. levigatio) glačanje; farm. pretvorba čvrstih tijela u prah usitnjavanjem
- levigirati** (lat. levigare) glačati, uglatačiti; kem. čvrsta tijela usitniti u prah
- Levijatan** strašna i golema biblijska morska neman; zvijer uopće; pren. nešto ogromno, sablasno
- levir** (lat. levir, grč. daer) prav. mužev brat, djever; *leviratski brak* brak između žene i brata njezinog pokojnog muža, brak između rodaka (kod Židova i nekih naroda u Aziji)
- levirati** (fr. lever, lat. levare) u jahanju: natjerati konja da se propne na zadnje noge; *levirati protest* trg. protestirati mjenicu
- levisice** traperice (po Levy Straussu)
- levit** (lat. levita, grč. leuites, hebr. levi) kod starih Židova: potomak Levija, član plemena Levi koji je morao biti svećenik; službenik hrama i kulta
- levitacija** (lat. levitatio) u spiritizmu: tobožnje lebdenje jednog tijela, uklanjanje Zemljine privlačne sile duhovnom snagom
- levite** prigovor, savjet, kritika (prema *Liber leviticus* treća knjiga Mojsijeva, koja je sadržavala odredbe o levitima)
- levkoja** (grč. leukoion) bot. drijemovac, poznato vrtno cvijeće iz porodice sunovrata
- levuloza** (lat. laevus lijevi) kem. šećer koji se nalazi u mnogom slatkom voću, medu, skreće ulijevo ravninu polariziranog svjetla (usp. dekstroza); fruktoza
- Lex duodecim tabularum** (lat.) Zakon dvanaest ploča — najstariji rimski pisani zakon, urezan 451—450 pr. n. et na dvanaest mjedenih ploča
- lezbijski** (grč. Lesbos) koji pripada otoku Lezbosu, koji potječe s otoka Lezbosa, u Egejskom moru; *lezbijaska ljubav* neprirodno zadovoljavanje spolnog nagona između dviju žena, po lezbijskoj pjesnikinji Saphi (tribadija)
- lezedrama** (njem. lesen čitati) drama pogodnija za čitanje nego za kazališnu izvedbu
- lezija** (lat. laesio) prav. ozljeda, povreda; vrijeđanje, uvreda; oštećenje, pričinjavanje štete, zakidanje
- ležeran** (fr. leger, legere, lat. levis) lak, prirodan; lakomisen, brzoplet, nesmotren, nemaran; površan
- ležernost** (fr. legerete) lakoća; lakomisenost, nesmotrenost, nemarnost, brzopletost; površnost
- li** (engl. 1. lea) engleska mjera za konac = 1, 1 1/2 ili 2 jarda
- li** (engl. lee side) 2. pom. strana zaklonjena od vjetrova, tj. strana koja je u zavjetrini, zavjetrina
- Li** kem. kratica za litij
- libacija** (lat. libatio) u starom Rimu: žrtva ljevanica (ulje, vino ih mlijeko)
- libanomant** (grč. libanos tamjan, mantis prorok) onaj koji proriče (ili: gata) po mirisu tamjana
- libanomantija** (grč. libanos tamjan, manteia proricanje) proricanje, gatanje po mirisu tamjana
- libar** (lat. liber) knjiga
- libel** (lat. libelius) knjižica, mali spis; prav. dokument, pismena molba, pismena tužba; pogrđan spis, pamflet, paskvil
- libela** (lat. libella) 1. obrt. ravnjača, ravnomjer, vodena vaga u kojoj se, iznad tekućine (etra), u jednoj blago savijenoj cijevi nalazi mjehur zraka (služi za pronalaženje vodoravnog položaja); vaservaga; 2. zool. vilin konjic, kukac lijepe boje s četiri mrežasta krilca

- libelant** (lat. libeilans) pisac pogrdnih spisa, paskvila, pamfleta
- libelirati** (lat. libella) 1. ispitivati i pronalaziti vodoravan položaj pomoću ravnjače; usp. libela
- libelirati** (lat. libellus) 2. prav. podnijeti (ili: podnositi) pismenu molbu ili tužbu
- libelist** (lat. libellus) v. libelant
- Liber** mit. starorimsko božanstvo plodnosti, simbol vedre raspojasanosti; kasnije poistovjećen s Bakhom
- Libera** (lat.) 1. latinsko ime božice Prozerpine; 2. ime koje je dobila Arijadna postavši Bakhova žena
- liberacija** (lat. liberale osloboditi, liberatio) oslobođenje, puštanje na slobodu; proglašenje nedužnim na sudu
- liberal** (lat. liberalis) čovjek slobodouman i napredan; član liberalne stranke
- liberalan** (lat. liberalis), slobodouman, koji nema predrasuda, napredan, slobodnjački, plemenit, blag, dobroćudan; darežljiv
- Liberalije** (lat. Liberalia) svetkovina u čast božanstva Libera; tom su prilikom rimski mladići proglašavani punopravnim građanima i primali mušku togu (toga virilis)
- liberalistički** (lat. liberalis) slobodouman na nezgodan i štetan način
- liberalitet** (lat. liberalitas) slobodoumano i plemenito mišljenje, slobodoumnost; plemenitost; darežljivost
- liberalizam** (lat. liberalismus) slobodoumniji politički pokret; koncepcija koja zastupa određene napredne reforme, npr. moderni liberalizam u SAD-u zahtijeva smioniji razvoj državnog kapitalizma
- liberalizirati** (fr. liberaliser) učiniti slobodoumnim, staviti na slobodoumne temelje; pokazivati se (ili: ponašati se) kao slobodouman i napredan čovjek
- liberator** (lat. liberator) osloboditelj, leteća utvrda, vrsta velikih zrakoplova bombardera u Sjedinjenim Američkim Državama (u Drugom svjetskom ratu)
- liberatorij** (lat. liberatorium) v. apsolutorij
- libero** (tal.) šport, u nogometu: slobodnjak, igrač koji nema poseban zadatak, već se mora naći gdje je god to potrebno
- Libertas** (lat. Libertas) mit. božica slobode kod starih Rimljana
- liberte** (fr. liberte) sloboda; *liberte, egalite, fraternite* čit. liberte, egalite, fraternite (fr.) sloboda, jednakost bratstvo; glasovita lozinka Francuske revolucije, koju je iznio u lipnju 1793. Klub Cordeliers; ona je bila i službeno geslo Druge republike (1848—1852)
- liberticid** (lat. hberticidus) onaj koji ubija slobodu, ubija slobode, tj. onaj koji ruši ili ukida slobodu
- libertina** dubrovački srebrni novac potkraj 18. st.
- libertinizam** (lat. libertinismus) težnja (ili: žudnja) za slobodom, slobodnjaštvo; naučavanje o slobodi
- liberum arbitrium** (lat.) fil. slobodna volja, sloboda volje, sloboda opredjeljivanja
- liberum veto** (lat.) pravo slobodnog nijekanja ih uskraćivanja, do 1791. zakonsko pravo svakog člana Poljske skupštine da, glasovanjem protiv, onemogućí donošenje neke odluke
- libesbrif** (njem. Liebe ljubav, Brief pismo) ljubavno pismo; pren. pismo s neugodnim vijestima (ironično)
- libhaber** (njem. Liebe ljubav, haben imati) ljubitelj, amater
- libidinist** (lat. libido požuda) sladostrasnik, pohotljivac, razvratnik
- libidinozan** (lat. libidinosus) sladostrastan, pohotljiv, osjetilan, razvratan

libido (lat. libido požuda) seksualna strast, sladostrašće, povećan spolni nagon, pohotljivost, pohota; psih. psihička energija, tj. intenzitet psihičkog procesa, njegova psihološka vrijednost (Jung)

Libitina mit. starorimska božica smrti; pren. smrt

libitinarij (lat. Libitina božica smrti) u starom Rimu: namještenik u arena-ma koji je palim gladijatorima razbijao glave prije nego bi ih iznijeli iz arene (radi sprječavanja gladijatora da se samo pretvaraju kako su mrtvi)

libitum (lat.) volja, nahodjenje, dopadanje, hir; **ad libitum** (lat.) ih **pro libito** (lat.) po volji, po nahodjenju, npr. pjevati; libitum

libracija (lat. libratio) astr. prividno nepravilno gibanje Mjeseca zbog njegovog nejednakog kretanja eliptičnom putanjom čija je ravnina nagnuta za 5 stupnjeva prema ekliptici 1 zbog nagnutosti njegove osi za 1 1/2 stupnja prema okomici na ravninu ekliptike; to je uzrok što možemo, umjesto 1/2, vidjeti gotovo 6/10 Mjesečeve površine

libretist (tal. librettista) pisac teksta za operu, pisac libreta

libreto (tal. libretto) knjižica, osobito s tekstom opere ili operete; riječi opere

Libuša legendarna utemeljiteljica češkoga kraljevstva

licej (grč. Lykeion, lat. Lyceum) gimnazija u staroj Ateni s vrtovima, u kojoj su predavali filozofiju Aristotel i peripatetičari (nazvana po obližnjem gaju koji je bio posvećen Apolonu Likejskom); otuda: viša, srednja škola, gimnazija, osobito: ženska srednja škola

licencija (lat. licentia) dopuštenje, dozvola, odobrenje; pravo uporabe, pravo obavljanja, pravo izvedbe ili prikazivanja; povlastica; dozvola za pro-

fesionalno bavljenje nekim športom; zlouporaba slobode, razuzdanost; **licentia poetica** čit. licencija poetika (lat.) pjesnička sloboda, dopuštenje da pjesnik smije odstupiti od strogih propisa poetike i gramatike

licencijat (lat. licentiatus) onaj koji je, na visokim školama, dobio dopuštenje da bude doktor i da predaje svoju znanost, osobito teologiju i pravo

licencirati (lat. licentiare) dopustiti, dopuštati; osloboditi, dati slobodu, otpustiti, razriješiti

licet (lat. hcet) dopušteno je, slobodno je, dopušta se, smije se, može se

ličit (lat. licitum) trg. ponuda pri javnoj prodaji koja se vrši nadmetanjem

licitacija (lat. licitatio) trg. javna prodaja nadmetanjem, javna prodaja koju vrše organi vlasti; rasprodaja

licitando (lat.) trg. putem javne prodaje nadmetanjem

licitant (lat. licitans) trg. nadmetač, sudionik u javnoj prodaji nadmetanjem

licitar (njem. Lebzelter) slastičar koji priprema razne kolače s medom

licitirati (lat. licitari) trg. prodavati na javnoj prodaji koja se vrši nadmetanjem; sudjelovati na javnoj prodaji kao nadmetač

lider (engl. lead, leader) upravitelj, vođa, prvak; **lider stranke** vođa (ili: prvak) stranke; **liding artikl** (engl. leading article) u novinama: uvodni članak, uvodnik

lidijski kamen (lat. lydius lapis) miner, v. lidit

lidit (lat. lydius sc. lapis) miner, melinit s mnogo ugljena, služi za ispitivanje čistoće zlata u zlatnim predmetima

lido (tal. lido, lat. litus morska obala, žal) obala; pješčani sprudovi iznad morske površine, obično dugački i uski, često u obliku otočnog lanca; osobito: obala jako utvrđenog otoka

- Mallamocco, koji dijeli lagune Venecije od Jadranskog mora
- liferacija** (njem. Lieferung) isporučivanje, isporuka, nabavljanje, nabava, opskrbljivanje, dobavljanje
- liferant** (njem. Lieferant, fr. livrer) isporučiti, isporučivati trg. opskrbljivač, nabavljač, dobavljač, isporučitelj (robe i si.)
- lifrati** (njem. liefern) isporučiti, isporučivati, opskrbiti, naručiti robu i si.
- lift** (engl. lift) uspinjača, dizalica za ljude i robu u višekatnicama
- liftboj** (engl. lift-boy) poslužitelj u liftu
- lifting** (engl.) med. zatezanje naborane kože u estetskoj kirurgiji
- lig** (engl. league) engl. mjera za dužinu: na kopnu = 4,827 km, na moru = 5,565 km
- liga** (šp., tal. liga, fr. ligue) savez, društvo, udruženje, zajednica; savez vladara ili država; **Liga naroda** nekadašnje udruženje naroda osnovano nakon Prvog svjetskog rata radi rješavanja međunarodnih sporova mirnim putem, sa sjedištem u Zenevi
- ligacija** (lat. ligatio) med. kirurški zavoj
- ligada** (fr. ligade) u mačevanju; uklještenje ili izbijanje mača protivniku iz ruke jednim kružnim ploštimičnim pokretom mača
- ligament** (lat. ligamentum) anat. žiličasta tvorevina pomoću koje se većina dijelova kostura drži u vezi, veza, žila: tisk. dvostruka slova, slivena slova, npr. oe
- liganj, lignja** (lat. Loligo vulgaris) zool. jestivi grabežljivi glavonožac s deset krakova
- ligato** (tal.) glaz. vezano, spojeno, sliveno; legato
- ligatura** (lat.) glaz. spajanje dviju nota iste visine ili više nota nejednake visine lukom; tisk. spajanje dvaju slova (npr. oe); med. podvezivanje vena, podvez za vene; zavoj, omot knjige
- ligel tender** (engl. legal tender) bank. primanje od strane engleskih državnih blagajni novčanica koje izdaju pojedine banke u Engleskoj pošto se prethodno proglase valjanim sredstvom plaćanja
- ligeštol** (njem. Liegestuhl) (vrtni) stolac za ležanje i odmaranje koji se može namjestiti; ležaljka, počivaljka
- ligirati** (lat. ligare) u mačevanju: izvesti ligadu; ligirati metale v. legirati 2.
- ligmus** (grč. lygmos štucanje) med. grčevito štucanje
- lignin** (lat. lignum drvo) drvena tvar
- lignit** (lat. lignum drvo) vrsta smeđeg ugljena, drveni ugljen
- lignozan** (lat. lignosus) drvenast, kao drvo
- lignozitet** (lat. lignositas) drvenastost, sličnost drvetu
- lignum** (lat.) drvo
- ligroin** teški benzin, jedan od produkata destilacije nafte
- lihen** (grč. leichen) bot., med. lišaj
- lihen** (grč. leichen, lat. lichen) bot. lišaj; med. lišaj (na koži)
- lihenologija** (lat. lichen, grč. logia) bot. znanost o lišajevima
- lihomantija** (grč. lychos svjetiljka, manteia proricanje) proricanje (ili: gatanje) po plamenu svjetiljke
- liht** (njem. licht) usp. svijetao, vidljiv; jasan; rijedak
- lijas** (engl. lias vapnenac) najstarije doba jure (razdoblje u razvoju Zemlje)
- lijas** (engl. lias, fr. liais) geol. donji slojevi jurske formacije koji se sastoje od plavog glinovitog vapnenca
- Lijej** (grč. lyios koji ubija brige) mit. jedan od pridjevaka starogrčkog boga Dioniza (Bakha)
- lijen** (lat. hen) anat. slezena
- lijenalan** (lat. lienalis) zool. slezenski, koji se tiče slezene
- lijenterija** (grč. leios gladak; pojednako tekuć, bez grudica, enteron crijevo) med. jak proljev, griža

lijer (grč. leirion) bot. ljiljan, krin

lijerica (grč. lyra) glaz. narodni trožičani gudački instrument u okolici Dubrovnika

Likamb (grč. Lykambes) Tebanac koji je svoju lijepu kćer Neobulu obećao pjesniku Arhilohu za ženu, ali obećanje nije ispunio; prevareni pjesnik se osvetio tako što ga je nemilosrdno izrugivao u svojim pjesmama te su se otac i kći objesili

likantropija (grč. lykos vuk, anthropos čovjek) med. vrsta ludila koja se sastoji u tome što bolesnik umišlja da se pretvorio ili da se može pretvoriti u vuka (bolest koja je osobito bila česta u starom i srednjem vijeku)

Likaon (grč. Lykaon) mit. arkadijski kralj, sin Pelazgov; 2. jedan od Prijamovih sinova

Likaonija maloazijska antička pokrajina

liker (fr. liqueur) fina rakija s dodatkom šećera, biljnog ekstrakta, eteričnih ulja, voćnih esencija itd.

Likija (grč. Lykia) maloazijska antička pokrajina; glavni grad Ksanthos; saveznik Troje u Trojanskom ratu

likoreksija (grč. lykos vuk, orexis žudnja, prohtjev) med. osjećaj strašne gladi

liksivijacija (lat. lixivatio, lat. lixivia lug, cijed) iskuhavanje u cijedu, luženje

liktori (lat. lictores) mn. sluge i pratitelji najviših državnih činovnika kod starih Rimljana (diktatora, konzula i pretora); oni su nosili pred svojim gospodarima snopove pruća (fasces), iz čije je sredine stršila sjekira, kao znak sudske vlasti; inače su bih u svemu slijepi izvršitelji volje svojih gospodara

Likurg 1. spartanski zakonodavac (9. st. pr. n. e.); 2. atenski državnik u 4. st. pr. n. e.

likvacija (lat. liquatio) pretvaranje u tekućinu; topljenje, taljenje, izdvajanje metala taljenjem

likvefakcija (lat. liquefactio) topljenje, rastapanje, pretvaranje čvrstih tijela u tekuća

likventan (lat. liquens) tekuć; pren. jasan, razumljiv

likvescencija (lat. liquescentia) topljenje, pretvaranje u tekućinu

likvescirati (lat. liquescere) pretvarati se u tekućinu, topiti se

likvid (lat. liquidum) nešto tekuće, tekućina; trg. jasno dokazano potraživanje, jasno dokazan dug

likvidacija (lat. liquidatio) trg. obračunavanje, pročišćavanje, raščišćavanje, rasprodavanje, rasprodaja; obračunavanje troškova; napuštanje i prestanak neke djelatnosti ili posla i sve što je s tim u vezi; plaćanje dugova; **likvidacijski odbor** odbor čiji je zadatak konačno raščišćavanje stvari nekog trgovačkog poduzeća, banke, ustanove itd; **likvidacijski termin** rok koji sud odredi vjerovnicima za podnošenje prijave njihovih potraživanja

likvidan (lat. liquidus tekuć); trg. jasan, čist, pravilan, siguran, pouzdan; **likvidna sredstva** u trg. bilanci: ona aktiva koje se brzo i bez većih napora i teškoća može upotrijebiti kao sredstvo plaćanja, ili pretvoriti u sredstvo za plaćanje, npr. gotov novac, potraživanje kod banke, čiste mjenice, sigurna potraživanja i dr.

likvidant (lat. liquidans) vjerovnik koji putem suda opominje dužnika i traži isplatu svog potraživanja

likvidat (lat. liquidatus) tuženi dužnik, dužnik od koga vjerovnik preko suda traži vraćanje duga

likvidator (lat. liquidator) osoba koja vrši obračunavanje i raščišćavanje računa, predstavnik ili zastupnik mase, obračunavatelj

- likvidi** (lat. liquidae sc. litterae) mn. gram. tekući glasovi, suglasnici l, lj, r; supr. mute
- likvidirati** (lat. liquidare) trg. pročititi, srediti, raspraviti; međusobna potraživanja obračunati; obustaviti plaćanja; postupno napustiti neki posao rasprodajom robe, raspustiti neko trgovačko društvo, postupno ugasiti neku trgovačku kuću ili posao; izvesti obračun troškova koje treba platiti, izvršiti konačno obračunavanje; rasprodavati; povući, ukloniti
- likviditet** (lat. liquiditas) tekućina, tekuće stanje; trg. odnos sredstava kojima raspolaže neko trgovačko poduzeće prema obvezama kojima uskoro dospijeva rok plaćanja
- likvidnost** (lat. liquiditas) v. likviditet
- likvor** (lat. liquor) tekućina; alkohol, špirit, žesta; med. otopina nekog čvrstog tijela koja se daje u kapljicama; osobito: hrptena tekućina koja se nalazi pod mrežastom opnom, a nastaje izlučivanjem u mozgu
- lila** (fr. lilas, šp., eng. lilac, tur. leilak) bot. jorgovan; boja jorgovana, tj. svijetla plavorumenkasta boja
- lilacin** (fr. lilas) kem. gorka tvar koja se dobiva iz listova i lisnih pupoljaka jorgovana
- lilija** (lat. liliium, grč. leirion) bot. ljiljan
- Liliput** izmišljena zemlja čiji su stanovnici (Liliputanci) veliki kao palac (u Swiftovim "Guliverovim putovanjima")
- Liliputanac** stanovnik zemlje Liliput, visok kao palac; pren. čovjek duševno ili tjelesno mah i zakržljao; pren. beznačajan čovjek, nitko i ništa
- lima** (grč. leimma) glaz. veoma kratka stanka, pauza, odmor, interval
- limaceae** čit. limacee (lat. limax puž) mn. zool. puževi
- limakografija** (grč. leimax, lat. limax puž golać, grafia) zool. opisivanje puževa
- limakologija** (grč. leimax puž golać, logia) zool. znanost o puževima
- liman** (rus., tur., grč. limen luka, zaljev) močvaran ili morski rukavac u juž. Rusiji, osobito ušće rijeke koje je prošireno u prostran morski rukavac
- limanhija** (grč. limos glad, ancho davim, mučim) skapavanje od gladi, smrt od gladi
- limatura** (lat. limatura) piljevina, strugotina od turpijanja
- limb** (lat. limbus) rub, porub na haljinama; na instrumentima za mjerenje kutova: rub s podjeljcima na stupnjeve, minute; po naučavanju Rimokat. crkve: **limbus infantum** (lat.) odvojeno mjesto pokraj pakla u kojem borave djeca koja su umrla nekrštena, sve dok se ne očiste od istog grijeha i time postanu sposobna ući u raj; **limbus patrum** (lat.) slično predvorje pakla u kojemu su boravili sveti i boguugodni ljudi Starog zavjeta dok ih nije Krist odatle oslobodio svojim pobjedničkim silaskom u podzemni svijet
- limburger** vrsta pikantnog belgijskog sira (naziv po području Limburg)
- limenereutika** (grč. limen luka, zaljev; utočište, ereunao istražujem, težim za) nauk o pomorstvu, osobito o upravljanju brodom, o kormilarenju
- limerik** (engl. limerick) šaljiva besmislena pjesmica i kitica u takvoj pjesmi (pet stihova, rimovanih aabba); nonsens-lirika
- limes** (lat.) 1. utvrđena granica Rimskoga Carstva; 2. mat. granična vrijednost, tj. broj kojemu se članovi nekoga konvergentnog reda mogu po volji približiti
- limfa** (lat. lymph a ih limpha voda, grč. nymfe nimfa) fiziol. bjelančevinasta, bezbojna ih pomalo žućkasta tekućina koju čine krvna plazma i bijela krvna zrnca i koja oblijeva tkiva i

- stanice u organizmu, bijela krv; bot. vodenast sok u biljkama
- limfadenitis** (lat. *lymph* voda, grč. aden žlijezda) med. upala limfnih žlijezda
- limfadenom** (lat. *lymph* voda, grč. aden žlijezda) oteklina limfnih žlijezda
- limfagiom** (lat. *lymph*, grč. *agneion* posuda) med. oteklina koja se oblikovala iz proširenih limfnih žila
- limfangitis** (lat. *lymph* voda, grč. *agneion* posuda) med. upala limfnih žila
- limfatičan** (lat. *lymphaticus*) fiziol. v. limfni; **limfatičan temperament** v. flegmatičan temperament
- limfni** (lat. *lymphaticus*) fiziol. koji se tiče limfe, koji pripada limfi; **limfni sustav** sustav limfnih žila koje se nalaze u svima organima ljudskog tijela a kojima je cilj skupljati tkivu tekućinu koja je izvan krvnih žila, i ponovno dovoditi u krv od koje je i postala; **limfne žile** tanke, venama slične cjevčice
- limfo-** (lat. *lymph* ili *limpha*) predmetak u složenicama sa značenjem: voda, tj. bijela krv; v. limfa
- limfociti** (lat. *lymph*, grč. *kytos* šuplje tijelo, trbušasta posuda) fiziol. mala bijela krvna zrnca, limfne stanice
- limfocitoza** (lat. *lymph*, grč. *kytos* šuplje tijelo, trbušasta posuda) med. bolesno umnožavanje limfocita u krvi
- limfoidan** (lat. *lymph*, grč. *eidos* oblik) fiziol. sličan limfi; **limfiodno tkivo** tkivo slično tkivu limfnih žlijezda
- limfom** (lat. *lymph*, grč. nast. -oma kao u riječi karcinom) med. v. limfadenom
- limfotok** (lat. *circulatio lymphae*) fiziol. optjecanje limfne tekućine tijelom
- limfotomija** (lat. *lymph*, grč. tome rezanje) med. operacija limfnih žila
- limfoza** (lat. *lymph*) fiziol. oblikovanje (ili: stvaranje) limfe u limfnim žilama
- limigraf** (grč. limne jezero, grafo) v. limnograf
- limit** (lat. *limes*, *limitis* granica, meda) trg. najviša utvrđena cijena, granica tečaja; granica kredita koji jedan trgovac daje drugom
- limitacija** (lat. *limitatio*) ograničavanje, ograničenje; određen rok, propisan rok
- limitativan** (lat. *limitativus*) ograničavan, koji ograničava, ograničavajući; **limitativan sud** log. sud koji je po svom obliku potvrđan, ali sadrži negativan predikat, npr. Duša je besmrtna
- limited** (engl. to limit ograničiti, limited) ograničen, točno utvrđen, određen; kao sastavni dio naslova dioničkih društava u Engleskoj znači: da članovi toga društva jamče za dugove društva samo u visini iznosa kapitala koji su uložili, društvo s ograničenim jamstvom (*limited company*); kao kratica: *ltd.* ili *ld.*
- limitip** tisk. sлагаći stroj konstruiran na osnovi fotografije
- limitiran** (lat. *limes* granica, *limitatus*) ograničen, utvrđen, točno određen
- limitirati** (lat. *limitare*, engl. to limit) ograničiti, ograničavati, omeđivati; točno odrediti, propisati cijenu ili tečaj nekoj robi, osobito vrijednosnim papirima
- limnade** (grč. limne jezero, ribnjak) mn. mit. vile jezerkinje, vodene nimfe
- limnograf** (grč. limne jezero, ribnjak, grafo pišem) naprava koja automatski bilježi vodostaj; **limnografska krivulja** linija koja pokazuje promjene u kretanju vodostaja
- limnologija** (grč. limne stajaća voda, jezero, logia) znanost koja proučava sve što je u vezi s jezerima i slatkim vodama uopće, dio hidrografije

- limoktonija** (grč. limoktonia) ubijanje gladu, smrt od gladi
- limonin** (tal. limone, fr. limon, engl. lemon, ar. laimun) kem. gorka tvar koju sadrže limunove sjemenke
- limonit** (grč. leimon luka, livada, navodnjena ravnica) miner, veoma važna željezna rudača: željezni oksid s vodom, prvobitni oblik željezne rudače iz vodene otopine; boje je žute ili smeđe, često izmiješan s glinom, tvori žutu prašnjavu masu (žuti oker), koja se upotrebljava za boju
- limoterapija** (grč. limos glad, therapeo liječim) med. liječenje pomoću gladovanja
- limoza** (grč. limos glad) med. bolesni osjećaj gladi, neodoljiv prohtjev za jelom
- limpidan** (lat. limpidus) bistar, jasan, proziran
- limunada** (fr. limonade, tal. limonata) osvježavajuće piće od limunova soka, šećera i vode
- limuzina** (fr. limousine) vrsta zatvorenih automobila (naziv po francuskoj grofoviji Limousin)
- linament** (lat. linum lan, linamentum raščinjeno platno) svilača
- linč** (engl. lynch) samovoljno vršenje narodne osvete ili narodnog kažnjavanja omrznutih osoba koje bi, po shvaćanju gomile, zakoniti sud osudio na suviše blagu kaznu; ovakvo suđenje, nekada osobito često u Sjevernoj Americi, gomila vrši obično neposredno nakon izvršenog kaznenog djela, vješanjem, kamenovanjem ili premlaćivanjem (naziv po imenu Johna Lyncha, farmera koji je živio krajem XVI. st. u Virginiji, i koji je od svojih sugrađana dobio neograničenu vlast da nemilosrdno kažnjava odbjegle robove, razbojнике, lopove i dr.); narodno suđenje, sud gomile
- linčovati** (engl. lynch) izvršiti nad nekim linč, premlatiti krivca bez suđenja i na licu mjesta. Ova vrsta kazne primjenjivala se u Sjedinjenim Američkim Državama najčešće na crncima
- lindy hop** čit. lindi hop (engl.) američki društveni ples crnačkog podrijetla
- linealan** (lat. hnealis) crtast, koji ima oblik crte ili linije, koji se kreće u ravnoj liniji; **linealni sustav** prav. određivanje nasljedstva po najbližoj liniji srodstva (supr. gradualni sistem); **linealno-gradualni sustav** određivanje nasljedstva po najbližem stupnju najbliže linije
- lineamenti** (lat. lineamenta) mn. crte, potezi, crte lica; crte na ruci, na dlanu
- linearan** (lat. linearis) crtast, koji ima oblik linije ili crte; **linearna jednadžba** mat. jednadžba čija je nepoznanica, odnosno nepoznanice, na prvom stupnju; **linearna taktika** voj. način borbe s rasporedom trupa u dugim linijama; **linearni crtež** crtež rađen u linijama, tj. skica, nacrt, kontura
- lineariboličan** (lat. linearis, grč. bolos gruda zemlje) bot. koji ima režnjeve u obliku linija
- linearifolan** (lat. linearis, fohum list) bot. koji ima listove u obliku linija, s crtolikim lišćem
- lineja** (lat.) v. linija; **a lineja ih alineja** (lat. a linea) sprijeda, ispočetka, iznova; odjeljak, odsjek, pasus, novi red
- lineja alba** (lat. linea alba) zool. bijela linija, vrpca žila u sredini trbuha, gdje su mišići međusobno srasli
- lineja ascendens** (lat. linea ascendens) prav. linija srodstva koja se penje, uzlazna linija (roditelji, djedovi, pradjedovi itd.)
- lineja descendens** (lat. linea descendens) prav. linija srodstva koja ide naniže, silazna linija (djeca, unuci, praunuci itd.)

lineja facijalis (lat. linea facialis) anat. linija lica

lineja inferior (lat. linea inferior) v. linea descendens

lineja lateralis (lat. linea lateralis) zool. bočna linija u riba, tj. sa svake strane tijela po jedna linija kojom prolazi posebno osjetilo

lineja medija (lat. linea media) anat. srednja linija tijela

lineja superior (lat. linea superior) v. linea ascendens

lineta (fr. lunette) dalekozor; staklo za povećavanje; naočnjaci (kod konja); fort. mala istaknuta utvrda ispred rovova u obliku polumjeseca; arhit. polukružno polje na zidu, iznad prozora, vrata i dr., često ukrašeno šarama i slikama u boji; prozorčić, otvor na svodu u obliku polumjeseca; polukružna slika iznad kakve veće slike (na oltaru)

lingula (lat.) mali jezik, jezičac; zool. školjka iz reda ramenonožaca

lingvafon (lat. lingua jezik, fone glas) serija gramofonskih ploča ili kasete na koje je snimljen potpuni tečaj za učenje nekog stranog jezika (kod nas se često čuje pogrešan oblik: lingafon)

lingvalan (lat. lingualis) jezični, koji se tiče jezika, koji pripada jeziku

lingvičan (lat. lingua jezik) jezični, govorni, koji se tiče govora, koji je u vezi s govorom

lingviforman (lat. lingua jezik, forma oblik) jezičast, u obliku jezika

lingvist (lat. lingua jezik, fr. linguiste) jezičar, poznavatelj jezika, onaj koji se bavi proučavanjem jezika

lingvistički (fr. linguistique) koji se tiče znanosti o jeziku, koji pripada znanosti o jeziku

lingvistika (fr. linguistique) znanost o jeziku, znanost analitičkog karaktera kojoj je zadatak svestrano analizirati činjenice koje je prikupila fi-

lologija, utvrditi njihove veze i uzroke, i tako otkriti i utvrditi opću zakonitost u životu i razvitku jezika

linija (lat. linea) crta, potez, pravac, niz, red, nit; mat. idealno prostiranje u dužinu, bez debljine i širine; u mat. i zem. ekvator; u genealogiji i znanosti o nasljeđivanju: niz srodstava koji potječe od jednog zajedničkog praoca ili osnivača porodice (prava, pobočna, uzlazna, silazna linija); voj. taktički raspored trupa u dugačkoj fronti i s malom dubinom; regularna vojska (osim garde); pren. načela kojih se čovjek pridržava u životu (**on je ostao na staroj liniji**, tj. ostao je vjeran svojim načelima); **takvo shvaćanje nije na liniji** = nije u skladu s načelima, npr. stranke

linijski (lat. linea) koji se odnosi na liniju, koji pripada liniji; **linijski brodovi** brodovi koji se upotrebljavaju u jednoj borbenoj liniji, veliki oklopni brodovi s 50 do 110 topova; **linijska perspektiva** pravilno skraćivanje linije i skice predmeta koje treba nacrtati po zakonima perspektive; **linijski sustav** glaz. pet paralelnih linija na kojima se pišu note

liniment (lat. linimentum) gusta tekućina za mazanje i trljanje napravljena od masnih ulja ili sapuna

Linkejskop (grč. Lynkeus jedan od argonauta, poznat po svom oštrom vidu, skopeo promatram) opt. foto­grafski objektiv koji daje perspektivno točne slike; aplanat

linkrusta (lat. linum lan, crusta kora) vrsta linoleuma od koga se izrađuju umjetne kožne tapete

links (grč. lynx) zool. ris

linoleum (lat. lan, oleum ulje) materijal za pokrivanje podova i oblaganje zidova: smjesa od lanenog firmisa ulja i 50% smole (kolofonija) otopi se i pomiješa s praškom od pluta i mine-

- ralnih boja, pa se onda ta masa stavi na čvrstu jutenu tkaninu
- linon** (lat. *linum*, fr. *linon*) veoma fino laneno ili pamučno platno od najfinijeg konca, fini batist
- Linos** (grč. lat. *Linus*) mit. sin Apolona i muze Terpsihore, izvrstan glazbenik i pjevač te izuzetno lijep mladić; simbol lirske tužaljke (zbog prerane smrti)
- linotip** (engl. *linotype*) tisk. slagarski stroj koji odmah izlijeva cijele redove; usp. monotip
- lint** (engl. *lint*) raščehani lan, kučina, svilača; flanelasta tkanina od pamuka za medikamentozne preparate (karbol-lint, borlint itd.)
- linurgija** (grč. *linurgia*) izrađivanje platna, tkanje platna, platnarstvo
- liparija** (grč. *liparos mastan*) med. debljina, pretilost
- lipemija** (grč. *lipa masnoća*, ulje, haima krv) med. povećavanje inače malog sadržaja masti u krvi, kod teških slučajeva šećerne bolesti i kroničnog alkoholizma
- liphaber** (njem. *Liebhaber*) ljubavnik, dragi; ljubitelj čega, amater
- lipicaneri** (njem. *Lippizaner*) mn. vrsta poznatih, obično bijelih, punokrvnih arapskih konja, nazvanih po nekadašnjoj austrijskoj dvorskoj ergeli Lipica (*Lippiza*), kod Trsta
- lipil** (grč. *lipos masnoća*) kem. materijal čiji oksid stvara bazu masnih ulja
- lipoidi** (grč. *lipos mast*, *eidos oblik*) kem. veoma različita tijela, slična masti, ah koja se, za razliku od masti, ne mogu pretvarati u sapun
- lipoliza** (grč. *lipos mast*, *lyo rastapam*) fiziol. rastapanje hranjivih masti u masne kiseline i sapun tijekom želudane probave, pod utjecajem žuči i gušteračnog soka
- lipom** (grč. *lipos mast* i nastavak *-oma*) med. tumor koji stvaraju masna tkiva
- lipomatoza** (grč. *lipos mast*) gomilanje sala u vezivnom tkivu odnosno u pojedinih organima
- lipotimija** (grč. *lype jad*, tuga, *thymos duh*, duša *lipothymia*) sjeta, žalost, tuga, neveselost
- lipsana** (grč. *leipo*, *leipsanon*) ostatak svetinja, svete moći, relikvije
- lipsanografija** (grč. *leipsanon ostatak*, *preostatak*, *grafo pišem*) opisivanje relikvija
- lipsanoteka** (grč. *leipsanon ostatak*, *preostatak*, *theke pričuvište*, *sanduk*) mjesto gdje stoje relikvije
- liptajer** (njem. *Liptauer*) vrsta finog ovčjeg sira koji se proizvodi u Liptovu, u Slovačkoj
- liptauer** masni mekani ovčji ih kravljji sir (naziv prema njem. *Liptau* za ime slovačkog okruga *Liptov*)
- lipurija** (grč. *lipos mast*, *ureo mokrim*) med. izlučivanje masti putem mokraće kod neprirodnog spoja mokraćnih kanala s limfnim žilama
- lira** (grč. *lyra*) 2. najstariji glazbeni instrument (glazbalo) kod starih Grka, sličan kitari, no s dubljim i punijim zvukom, najprije s 4 žice, a poslije sa 7 žica; pren. simbol lirskog pjesništva, pjesništvo
- Lira** (grč. *Lyra*) astr. zvijezde na sjevernom nebu, s najsjajnijom zvijezdom *Vegom*
- lira** (lat. *libra*, tal. *lira*) 1. novčana jedinica u Italiji od 100 centezima
- liričar** (grč. *lyrikos*) poet. v. lirik
- lirik** (grč. *lyrikos*) pisac lirskih, osobito ljubavnih pjesama
- lirika** (grč. *lyra*, *lyrike*) poet. pjesnička vrsta koja riječima izražava pjesnikove osjećaje; može biti: lirika svečanog i zanosnog raspoloženja (himna, oda, ditiramb), lirika čistog osjećaja (osobito ljubavna pjesma), misaona i promatračka, refleksivna lirika (elegija)
- lirist** (grč. *lyra*) svirač lire

lirizam (grč. lyra, fr. lirisme) oduševljenje, zanos, toplina; lirski jezik; lirsko raspoloženje; pjesnički stil

lirod (grč. lyrodos) pjevač uz liru

lirodan (grč. lyra, eidos) sličan liri, u obliku lire, kao lira

lirska poezija v. lirika

lirski (grč. lyrikos) koji pripada liri; koji se tiče lirike, koji pripada lirici; koji se može pratiti lirom; koji se može pjevati, koji ima oblik pjesme; pun osjećaja, nježan, koji izražava osjećaje; **lirska pjesma** pjesma u kojoj je glavno izražavanje osjećaja; **lirska poezija** v. lirika; **lirski pjesnik** v. lirik

lisa (grč. lyssa) med. bijes, bjesnilo, osobito: pseće bjesnilo; mjehurić, oteklina ispod jezika kod bijesnih pasa

lisans (fr. licence) fakultetski stupanj u Francuskoj, diplomski ispit

lisansje (fr. licence) onaj koji je položio lisans, diplomirani student fakulteta u Francuskoj

liscio čit. lišjo (tal.) glaz. jednostavno, prirodno, glatko

lisodegma (grč. lyssa bjesnilo, degma ugriz) med. ugriz bijesnog psa

lisodegmus (grč. lyssa, degma) med. v. lisodegma

lista (fr. liste, tal., šp., lat. lista) popis

listerioza (grč. lysseter bijesan, mahnit) vrsta encefalitisa kod domaćih životinja (kod čovjeka rijetko); listereloza

l'isteso tempo (tal.) glaz. isti tempo (kad se u nekom glazbenom djelu takt mijenja, ali i dalje ostaje isti tempo)

listrin (fr. lustrine) pečeni škrob, koji se upotrebljava za apretiranje tkanina da bi im se dao sjaj

litagogi (grč. lithos kamen, ago tjeram) mn. med. sredstva koja pomažu izbacivanje kamena

litanija (grč. litaneia molitva, prekljanje) molitva koja se pjeva ili govori; crkvena žalopojka, tužbalica;

pren. dugo i dosadno ponavljanje, gnjavljenje, zanovijetanje

litantraciti (grč. lithos kamen, anthrax ugljen) mn. okamenjene biljke u kamenom ugljenu

litantraks (grč. lithos kamen, anthrax ugljen) kameni ugljen

litar v. litra

litargir (grč. lithos kamen, argyros srebro) olovni oksid (PbO) koji se dobiva izlaganjem otopljenog olova zračnoj struji

litaurea (grč. poly mnogo, taurea bubnjevi od volujske kože) glaz. instrument za udaranje, sastoji se od dviju metalnih polukugala presvučenih kožom

litera (lat. littera, sanskr. likh) slovo; **ad literam** (lat. ad litteram) doslovno, bukvalno; **in literam** (lat. in litteram) abecednim redom, po abecednom redu

literalan (lat. litteralis) doslovan, od riječi do riječi; **literalni kontrakt** ugovor kod kojega izdavatelj ugovora već samim podneskom postaje obavezan; **literalna metoda** metoda sricanja u nastavi čitanja (za razliku od tzv. "glavne metode")

literalist (lat. littera) onaj koji se kruto drži napisanog, cjepidlaka

literalizam (lat. littera slovo) doslovnost, zanemarivanje duha i duhovnog rada zbog krutog i slijepog pridržavanja napisanog

literaran (lat. litterarius) koji se odnosi na knjige, koji je u vezi s knjigama, koji spada u pismenost; književan, koji ima književnu vrijednost, koji je od značaja za književnost; **literarna povijest** povijest pismenosti i književnih djela jednog naroda

literat (lat. litterator) onaj koji se bavi književnošću, koji poznaje književnost, književnik

literatura (lat. litteratura) književnost, pismenost uopće; osobito: lijepa knji-

- ževnost, pjesništvo; **stručna literatura** ona koja obuhvaća samo pojedine struke (npr. tehnička, medicinska, glazbena, vojna, filozofska, pedagoška literatura)
- litere** (lat. litterae) mn. slova; pismo, pismeni sastav, rukopis; knjige, književnost; učenost, znanost
- literija** (grč. lyo ublažim, lat. lyteria) lat. med. predznaci povoljnog i sretnog obrata u razvoju opasnih bolesti
- literomanija** (lat. litterae spis, grč. mania pomama, strast) strast za pisanjem, osobina onoga koji voli mnogo pisati
- litica** (grč. lithos kamen) visoka strma stijena, hrid, hridina
- litigacija** (lat. litigatio) parnica, spor; parničenje, sporenje, suđenje; prepiranje
- litigant** (lat. litigans) prav. onaj koji vodi spor, parnična strana, parničar
- litigiozan** (lat. litigiosus) parnični, sporan, koji je u sporu; koji se voli parničiti, parničarski
- litiozitet** (lat. litigiositas) spornost, sumnjivost neke stvari; litioznost
- litigirati** (lat. litigare) svađati se, parničiti se, suditi se, voditi spor
- litija** (grč. litaneuo molim, prosim) u pravosl. crkvi: 1. molitva uoči nedjelje i blagdana; 2. povorka vjernika sa svećenstvom i crkvenim barjaticima, kao manifestacija pobožnosti, za velike blagdane; 3. povorka (kao pod 2.) kao poseban obred za prestanak kiše, suše, rata, kakve zarazne bolesti itd.
- litijaza** (grč. lithiasis kamen u mokraćnom mjehuru) med. stvaranje kamena u mokraćnom mjehuru
- lito-** (grč. lithos) predmetak u složenicama sa značenjem: kamen, stijena
- litobolija** (grč. lithos, bole bacanje, hitac, od balio bacam) ubijanje kamenjem, kamenovanje
- litodendron** (grč. lithos, dendron drvo) okamenjeno drvo, kameno drvo
- litodijaliza** (grč. lithos, dialysis razlučivanje, rastapanje) med. rastapanje kamena u mokraćnom mjehuru
- litofag** (grč. lithos, fagein jesti, žderati) onaj koji jede ili glođe kamen
- litofagija** (grč. lithos, fagein jesti, žderati) jedenje (ili: gutanje) kamenja
- litofanija** (grč. lithos, faino svjetlim) izradba slika na tankim, neglaziranim pločama od porculana; litofani su slike utisnute u ploče i, kad se svjetlost kroz njih probija, daju stupnjevite prijelaze svjetlosti i sjena (služe kao ukras na prozorima, šeširima, svjetiljkama itd.)
- litofil** (grč. lithos, fyllon hst) okamenjen list
- litofiti** (grč. lithos, fyton biljka) mn. okamenjene biljke
- litofize** (grč. lithos, fyo postajem) mn. geol. povelike šupljikave lopte od koncentrično naslaganih ljsaka kristaliziranog silicija
- litogenija** (grč. lithos, genos od gignomai nastajem, postanem) jedan od najvažnijih dijelova opće geologije koji proučava nastanak stijena i kamenja; petrogenija
- litoglif** (grč. lithoglyfos) klesar; kamen koji služi za ukras
- litoglifika** (grč. lithos, glyfo urezujem, klešem) klesarska vještina
- litoglipt** (grč. lithos, glyptos urezan, isklesan) v. litoglif
- litogliptika** (grč. lithos, glyfo urezujem, klešem) v. litoglifika
- litograf** (grč. lithos, grafo pišem) crtač (ih: pisac) na kamenu
- litografija** (grč. lithos, grafia) vještina da se crteži, slova i dr., izrađeni na kamenu, umnožavaju pomoću posebnog tijeska; opisivanje kamenja
- litografika** (grč. lithos, grafike) vještina čitanja (ili: pisanja, tiskanja) na kamenu; v. litografija

- litografirati** (grč. lithos, grafo) tiskati ili crtati i slikati na kamenu, pa onda otiske s toga kamena umnožavati; miner, opisivati kamenje
- litografski** (grč. lithos, grafo) koji se tiče litografije, izrađen putem litografije; koji se odnosi na opisivanje kamena; **litografski kamen** posebni kamen škriljevac za uporabu u litografiji
- litoïdan** (grč. lithos, eidos oblik) sličan kamenu, kao kamen, kamenast
- litoklast** (grč. lithos, klao lomim, razbijem) med. instrument za razbijanje kamenčića u mokraćnom mjehuru
- litoklaze** (grč. lithos, klasis lomljenje) mn. geol. pukotine koje se, utjecajem raznih geodinamičkih sila, stvaraju na Zemljinoj kori
- litokoletičan** (grč. lithokolletos) optočen, ukrašen dragim kamenjem
- litokromija** (grč. lithos, chroma boja) vještina slikanja na kamenu uljenim bojama i skidanja naslikanog na platno, otisak u boji snimljen s kamena; kromolitografija
- litoksilon** (grč. lithos, xylon drvo) miner. okamenjeno drvo
- litolabon** (grč. lithos, lambano hvatam, uzmem) med. instrument za vađenje kamena iz mokraćnog mjehura
- litolatrija** (grč. lithos, Iatreia obožavanje) obožavanje kamena, vrsta fetišizma
- litolog** (grč. lithos, logos) poznavatelj kamena, znanstvenik koji se bavi proučavanjem nastanka i prirode stijena i kamena; petrolog
- litologija** (grč. lithos, logia) znanost o nastanku i prirodi stijena i kamena; poznavanje stijena i kamena; petrologija
- litomantija** (grč. lithos, manteia proricanje) proricanje (ih: gatanje) po kamenju, ili po položaju kamena
- litGmorfi** (grč. lithos, morfe oblik) mn. kamenje koje ima oblik nečega (životinje, čovjeka, glave i dr.)
- litonefroza** (grč. lithos, nefros bubreg) med. bolest uzrokovana kamenom u bubrezima
- litontriptika** (grč. lithos, tripsis trenje, trljanje) mn. med. v. litotriptika
- litopedion** (lat. lithos, pais, paidos dijete) med. u slučajevima izvanmaternične trudnoće: obamrli zametak koji se, u trbušnoj šupljini, pretvorio u vapnenac
- litoralan** (lat. litus morska obala, litoralis) primorski
- litorale** (lat. litorale) primorje
- litosfera** (grč. lithos, sfaira lopta) geol. tvrdi plašt Zemljine kore
- litosteje** (grč. lithos, osteon kost) mn. okamenjene kosti
- litostratum** (grč. lithos, lat. stratum pod) pod izrađen u mozaiku
- litota** (grč. litotes nepretjeranost, jednostavnost) poet. ublažavanje, umanjivanje, jedan od tropa pjesničkog stila u kojem se prave riječi zamjenjuju slabijim i suprotnim izrazima, tj. kad se uporabi blaži izraz da bi se ono o čemu se govori utoliko više i jače istaknulo, npr. nije loše (tj. dobro je), dobro nije (tj. loše je)
- litotamnij** (grč.) rod crvenih algi
- litotipografija** (grč. lithos, typos otisak, grafia) prenošenje tiskanog teksta na kamen i umnožavanje po metodi izumitelja, braće Dupont, u Parizu
- litotom** (grč. lithos, tomos oštar, koji reže) med. instrument za rezanje kamena u žučnom ili mokraćnom mjehuru
- litotomija** (grč. lithos, tomia rezanje) med. operacija koja se sastoji u razrezivanju ili neposrednom rezanju kamena u žučnom ili mokraćnom mjehuru
- litotomist** (grč. lithos, tomia rezanje) kirurg, liječnik-specijalist za vađenje

kamena iz žučnog ili mokraćnog mjehura

litotrintist (grč. lithos, lat. tero tarem, trljam, tritum) med. liječnik-specijalist za vađenje kamena iz žučnog ili mokraćnog mjehura

litotripcija (grč. lithos, lat. tero tarem, trljam, tritum) med. razbijanje (ili: drobljenje) kamena u žučnom ili mokraćnom mjehuru

litotripsija (grč. lithos, tripsis trljanje) med. razbijanje kamena u žučnom ili mokraćnom mjehuru

litotriptika (grč. lithos, tripsis trljanje) mn. sredstva za razbijanje ili usitnjavanje kamena u žučnom ili mokraćnom mjehuru

litotriktor (grč. lithos, tribo trljam) med. instrument za razbijanje i usitnjavanje kamena u žučnom ili mokraćnom mjehuru

litotritor (grč. lithos, lat. tero, tritum) med. v. litotriktor

litozoa (grč. lithos, zoon životinja) mn. zool. koraljne životinje, koralji

litra (grč. litra, lat. libra) u metričkom sustavu mjera: jedinica za mjerenje obujma tekućine, iznosi približno kubični decimetar (skraćeno: l)

litrametar (fr. htre, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za određivanje specifične težine tekućine

litura (lat. htura) precrtavanje, brisanje ili popravljavanje onoga stoje napisano; precrtano, izbrisano ili popravljeno mjesto

liturgija (grč. leiturgia) 2. u staroj Ateni: radovi koje su građani o vlastitom trošku morali obavljati u korist države; u crkv. jeziku: služba Božja, bogoslužje

liturgija (grč. lithos, ergon djelo, posao) 1. prerađivanje kamena; poznavanje kamena, kemija kamena

liturgika (grč. leiturgike) 2. nauk o bogoslužnim radnjama i bogoslužju, o bogoslužnom ritualu

liturgika (grč. lithos, ergon djelo, rad) 1. primijenjen nauk o kamenu, nauk o prerađivanju kamena i minerala uopće

liturija (grč. lithos, ureo mokrim) med. izbacivanje kamena ili pijeska putem mokraće

livan (grč. libanos od hebr. lebonah bijel) tamjan

live (fr. livet) posljednji po redu igrač u biljaru

lividan (lat. lividus) olovne boje, modar, modrikast, boje kao zemlja; pren. zavidan, zloban, pakostan

lividitet (lat. lividitas) olovna boja, modrina; pren. zavist, pakost

living-room čit. living-rum (engl. living život, življenje, room soba, prostorija) dnevna soba, soba za dnevni boravak

livor (lat. livot) med. modrica

livra (fr. livre) funta = livra sterlinga; v. sterling

livreja (fr. livree, tal. livrea, šp. librea) prvobitno: ogrtač i dr. koje je francuski kralj u posebno svečanim prilikama davao svojim stjegonošama i gardistima; kasnije: odijelo koje nosi poslugi i vratar u jednoj otmjenoj kući, dvoru itd., služiteljska uniforma

livrezon (fr. livrasion, lat. liberatio) trg. isporuka, predaja (robe)

liza (grč. lysis razrješenje) razrješenje, otkup, oslobođenje; med. postupno oslabljenje simptoma bolesti, osobito groznice (supr. kriza)

lizerginska kiselina proizvod dobiven od jednoga parazita na raži (lat. *Secale cornutum*); v. LSD

lizeza (fr. liseuse) čitačica; ženska gornja haljina koja se oblači pri čitanju; označivač od kartona, značka, obično u obliku nožića, za označavanje strane u knjizi na kojoj se stalo u čitanju — bookmark; stol za čitanje

lizijeran (tal.) lako lomljiv, krhak, krt
Lizistrata (grč. lysis razrješenje, stratos vojska) poznata komedija starogrčkog pisca Aristofana (445—385 pr. n. e.) čija je osnovna ideja mirotvorstvo

liziform (grč. lysis rastapanje, lat. forma, oblik) kem. dezinfekcijsko sredstvo, napravljeno od formaldehida i sapuna

lizol (grč. lysis rastapanje, lat. oleum ulje) kem. veoma jako dezinfekcijsko i antiseptičko sredstvo, dobiva se miješanjem krezola s ricinusovim ili lanim uljem, otrovno

loa (šp.) kratki uvodni prikaz u srednjovjekovnom kazalištu (glumci su najavljivali sadržaj drame koju će odigrati); vesela gluma kao uvod u dramsku izvedbu

lob (engl.) šport, u tenisu; udarac koji se izvodi oborenim reketom okrenutim uvis; lopta bačena visoko

lobby čit. lobi (engl.) predvorje (osobito parlamenta); **lobist** političar koji privatnim razgovorima nastoji pridobiti zastupnike za svoju (ih: određenu) politiku

lobektomija (grč.) med. kirurško uklanjanje jednoga režnja oboljelog organa (pluća, jetara, štitnjače)

lobelija bot. vrsta tropske vrtne biljke; sadrži alkaloid lobelin koji služi za liječenje astme (naziv po flandrijskom botaničaru M. de l'Obelu)

loberan (lat. lobus režanj, krilo) med. koji se tiče cijelih plućnih krila; **loberna pneumonija** upala plućnih krila

lobuleran (lat. lobus režanj, krilo) anat. koji se tiče jednog dijela plućnih krila

lobuli (lat. lobuli) mn. anat. plućna krilca

lobus (lat. lobus, grč. lobos) anat. plućno krilo

loc (njem. Lotse) brodar koji, kao dobar poznavatelj vodenih putova, sprovođa lađe kroz opasna mjesta

loch čit. loh (engl.) 1. jezero; 2. morska uvala; fjord; **Loch Ness** jezero u sjeverozapadnoj Škotskoj u kojem je, navodno, viđena neka golema i nepoznata vodena životinja

loci (lat. loci, locus) mn. mjesta; **ad loca** čit. ad loka (lat.) na svoja mjesta sjednite; **loci memoriales** čit. loci memorijales (lat.) mjesta koja treba učiti napamet

locij (lat. lotium) med. mokraća, urin
locija (lat. lotio) pranje, ispiranje, kupanje, čišćenje; lotura

locirati (lat. locare) metnuti na jedno mjesto, smjestiti, namjestiti; dati na zajam, posuditi, npr. novac; izdati pod najam, dati pod zakup; prav. odrediti vjerovnike stečajne mase

loco čit. loko (lat.) na mjestu, u mjestu; umjesto, namjesto; **loco sigilli** čit. loko sigili (lat.) mjesto pečata (kao kratica: L. S.); **loco laudato** ili **loco citato** čit. loko laudato, citato (lat. loco laudato, citato) na navedenom ili na označenom mjestu (kao kratica: 1. 1., 1. c.) trg. mjesto gdje se roba prodaje

loco roba čit. loko roba trg. roba koja se nalazi na tržištu

locomotion čit. loukomoušn (engl.) "micanje", vrsta suvremenog plesa

locum tenens čit. lokum tenens (lat.) onaj koji drži mjesto; zastupnik, upravitelj, zapovjednik, šef

lod (engl. load) engl. mjera za žito = 5 kvartera = 14,539 hl; kao mjera za drvo = 40 engl. kubičnih stopa (= 1,13 cbm) za neprerađeno drvo, a 50 kubičnih stopa (= 1,41 cbm) za prerađeno; kao mjera za težinu = 2240 funti = 1016 kg

lodi (njem. Loden) sukno od grube vune, osobito za športska odijela

lođa (tal. loggia) = loža; osobito: pokriven i poluotvoren hodnik, u prizemlju ih na katu, oko neke kuće, galerija, hodnik sa svodovima

log (njem. Logge, engl. log) pom. instrument za mjerenje brzine brodova

logaedski stihovi (grč. logos riječ, aoide pjevanje, pjesma) metr. stihovi kod kojih su sjedinjene stope raznih ritmova, npr. daktilski i trohejski, pa izgleda kao da stoje u nekoj sredini između pjesničkog (aoide) i proznog (logos) ritma

logaritam (grč. logos odnos, arithmos broj, lat. logarithmus) mat. logaritam jednog broja (z) za neki osnovni broj ili osnovu, bazu (b), zove se eksponent (izložitelj) koji nam pokazuje kojoj je potenciji, stupnju baze b , jednak broj z . Ako je dakle $z = b^1$, onda je $1 = \log z$ (za bazu b). Tako je, primjerice, po običnom, Briggsovom ili dekadnom sustavu logaritama (s bazom: $b = 10$) 1 log. od 10, 2 log. od 100, 3 log. od 1000, 5 log. od 100.000 itd. budući da su brojevi 10, 100, 1000 itd. prva, druga, treća itd. potencija od 10

logaritamski (grč. logarithmos) mat. koji se tiče logaritma; **logaritamske tablice** knjiga u kojoj su izračunani logaritmi jednog sustava brojeva

logaritmika (grč. logarithmos) mat. nauk o logaritmima; v. logaritam

logat (tur.) rječnik

loger (njem. iz niz. logger, lugger) pom. mali obalni jedrenjak s jednim do tri jarbola

logi- (grč. logizomai mislim, sudim) predmetak u složenicama koji označava nešto u vezi s mišljenjem, sudjenjem, prosuđivanjem

logicitet (grč. logike, lat. logicitas) karakter onoga što je logično; supr. fakticitet

logicizam (grč. logikos razumni, logički) fil. naučavanje (ili: metoda) koja

logiku čini osnovom, načelom filozofije; supr. psihologizam

logičan (grč. logikos) koji je u skladu sa zakonima mišljenja, koji pravilno misli, dosljedan u mišljenju i rasuđivanju

logičar (grč. logike) učitelj pravilnog mišljenja; onaj koji pravilno misli, razuman, razborit čovjek

logički (grč. logike) koji se tiče logike, koji pripada logici, koji je u vezi s logikom

logija (grč. logos slovo, pojam, razlog, odnos, učenje) završna riječ u složenicama, znači: znanje, naučavanje, znanost, npr. bio-logija, psiho-logija, socio-logija, filo-logija itd.)

logika (grč. logos, razum; odnos; pojam, logikos koji se tiče razuma, razumni, logike sc. techne vještina) fil. znanost o zakonima mišljenja, tj. o onim zakonima mišljenja kojih se valja pridržavati pri stjecanju znanstvenih spoznaja; u užem smislu: znanost o prirodi i postanku pojmova, sudova i zaključaka; pren. zdravo mišljenje i rasuđivanje, dosljednost u mišljenju i rasuđivanju; **logika činjenica** zakonitost u prirodnom zbivanju

logistika (grč. logistike) vještina računanja pomoću slova (umjesto brojki), algebra; vještina izvođenja zaključaka, sposobnost zaključivanja; voj. znanost koja uči kako se proračunavaju vrijeme i prostor koji su potrebni da bi se izveo kakav taktički pokret

logo- (grč. logos) predmetak u složenicama sa značenjem: riječ, govor; razum, um

logodedalija (grč. logos, daidallo urešim, krasim) slatkorječivost, krasnorječivost, vještina govora

logodijareja (grč. logos, diarreo protječem, istječem) bujica riječi bez smisla, pretjerano govorenje, pretjerana opširnost u govoru

logofor (grč. logos, foreo nosim) prenoslač riječi, cijev za govor, telefon

logograf (grč. logografos) kroničar, povjesničar, naziv za najstarije grčke povjesničare koji su pisali pouzdane ili potvrđene vijesti i predaje o osnivanju pojedinih grčkih gradova i si. u prozi, za razliku od pjesnika (poietes), npr. Herodot i njegovi prethodnici: Hekatej, Ferekid i Helanik

logografija (grč. logografia) kroničarstvo, povjesničarstvo, pisanje najstarije povijesti na osnovi pouzdanih predaja itd; usp. logograf

logogram (grč. znak ih slovo koje predstavlja cijelu riječ; v. sigla

logogrif (grč. logos, grifos zagonetka) zagonetka slovima kod koje riječ, ispuštanjem, dodavanjem ili mijenjanjem jednog slova, dobiva različita značenja; pren. zamršena, nejasna stvar, zagonetna osoba

logoklonija (grč. logos govor, riječ, machia borba, bitka) borba riječima, prepirka

logokracija (grč. logos razum, kratos vladavina) vladavina razuma

logolatrija (grč. logos, Iatreia obožavanje) pretjerano poštovanje riječi ih razuma, vjera u svemoć razuma

logomah (grč. logomacheo prepirem se) onaj koji se bori riječima, shvaćanjima

logomahija (grč. logomachia) borba riječima, prepirka, svađa

logomanija (grč. logos, mania pomama, ludilo) pretjerana govornost (često znak duševne bolesti)

logoneuroza (grč. logos, neuron živac) med. poremećaji u govoru zbog pogrešnog oblikovanja misli

logopatija (grč. logos, pathos bolest) med. v. logoneuroza

logopedija (grč. logos, paideia odgoj) vježbanje izgovaranja riječi i govora (kod gluhoonijemih)

logor (njem. Lager) voj. v. lager

logoreja (grč. logos govor, riječ, rheo tečem) med. bolesna brbljavost, besmislena bujica riječi

logos (grč. logos) riječ, govor; um, razum, moć mišljenja i rasuđivanja; odnos; u stoičkoj filozofiji: božanski razum koji vlada svemirom i prožimaga; u židovskoj i aleksandrijskoj religioznoj filozofiji: božanska stvaralačka snaga i promisao; u kršćanskoj teologiji: božanska priroda Isusa Krista (u Ivanovom Evandelju). Po Heraklitu: sve teče, ali otac ili kralj ovaoga tijeka je rat, tj. opreka suprotnosti; u vječnom uništenju i ponovnom stvaranju vlada nepromjenjivo jedinstvo — logos, svjetski um ili svjetski zakon

logoška (mađ. lugas sjenica) loza koja se penje po drvenom kosturu i oblikuje sjenicu, hodnik i si.

logotet (grč. logotheteo tražim račun od koga, logos račun, tithemi stavljam) pisac; pisar, brzopisac; visoki činovnik, kancelar u Bizantu

logotip (grč. logos, typos otisak) više slogova ih čitavih riječi lijevanih zajedno

logozofija (grč. logos, sofia poznavanje, znanje) znanje (ih: poznavanje) riječi, temeljito i svestrano poznavanje riječi

Lohengrin čit. Loengrin viteški lik iz starogermanske priče (vitez svetoga Grala), sin Parsifalov

lohija (grč. locheia rađanje, porod) med. sluzasta, ispočetka malo sukrvičava tekućina koja izlazi iz maternice roditelja i traje 3 do 6 tjedana (to je zapravo čišćenje roditelja nakon porođaja, a dolazi od ponovnog stvaranja sluznice u maternici, koja se zbog porođaja bila istrošila i propala)

lohioragija (grč. locheia rađanje, porod, regnymi prskam, pucam) med. krvarenje maternice nakon porođaja

lohodohij (grč. lochos porod, docheion primalište, mjesto za primanje) med. rodilište, zavod (ili: bolnica) za rodilje

loimijater (grč. loimos kuga, iatros liječnik) liječnik koji liječi kugu

loimografija (grč. loimos kuga, grafia) opis, opisivanje kuge

lojалан (fr. loi zakon, loyal zakonski, lat. legalis) vjeran, iskren, odan; čestit, častan, pošten; ispravan, pravilan, propisan

lojalist (fr. loyal) vjeran (ili: odan, iskren) čovjek; = rojalist, osobito onaj koji je u sjevernoameričkom ratu ostao vjeran engleskom kralju

lojalnost (fr. loyal) iskrenost, odanost, vjernost, podanička vjernost; čestitost, časnost, poštenje; ispravnost, pravičnost; zakonitost, propisnost

lojđ (engl. Lloyds, Lloyd) naziv društava za razvrstavanje brodova radi pomorskog osiguranja i pomorskog prijevoza (naziv po Edwardu Lloydu, potkraj XVII. st., posjedniku jedne kavanu u Londonu, koja se nalazila u blizini burze i u kojoj su se sastajali pomorci i trgovački posjednici, osobito radi osiguranja brodova i prijevoza, kao i radi primanja i davanja obavijesti). Ovo londonsko društvo kasnije se razvilo u osiguravajuće, a od 1834. bavi se i razvrstavanjem pomorskih brodova, ima svoj veliki obavještajni ured za trgovačka i pomorska pitanja, izdaje svoj list itd. Po ugledu na ovo, osnovana su udruženja sa sličnim ciljevima i u nekim drugim europskim državama (Italiji, Njemačkoj, Rusiji)

lojtra (njem. Leiter) ljestve; pren. visoka žena ili muškarac

lokabilitet (lat. locabilitas) skladnost s prilikama i prirodom jednog mjesta

lokacija (lat. locatio) izdavanje ili uzimanje pod zakup ili najam, iznajmljivanje; zakupnina, najam

lokajata (sanskrt.) staroindijsko naučavanje o četiri osnovna elementa (vatra, voda, zemlja, zrak); niječe tradicionalne autoritete i život nakon smrti

lokal (lat. locale) prostor, prostorija, mjesto; prostorija uređena za neku svrhu (prodavaonicu, radionicu, čitaonicu, gostionicu, kavanu); vlak ili stalno prijevozno sredstvo (autobus, brod) jednog grada i njegove bliže okolice

lokalan (lat. localis) mjesni, prostorni; koji je uređen prema jednom mjestu, koji odgovara potrebama ili prilikama jednog mjesta i njegovog položaja, koji pripada jednom mjestu, koji se nalazi ili upotrebljava u jednom mjestu, koji ima važnosti samo za jedno mjesto; **lokalna vlast** mjesna vlast; **lokalni list** mjesni list, tj. onaj koji se bavi poglavito prilikama mjesta u kojem izlazi; **lokalni patriotizam** ljubav prema zavičaju, u užem smislu, i svemu što je u njemu i što iz njega dolazi; **lokalni promet** unutrašnji promet jednog grada ili općine

lokalitet (lat. localitas) mjesto, predjel, kraj (s obzirom na njegove posebne prilike, njegov položaj i dr.)

lokalizacija (lat. localisatio) ograničenje na određeno mjesto, na uži prostor, npr. bolesti, požara, rata itd.; određenje mjesta gdje se nešto zbiva

lokalizirati (lat. localisare, fr. localiser) ograničiti (ili: ograničavati) na određeno mjesto, npr. rat, bolest, požar itd

lokanda (tal. locare, locanda) soba za izdavanje, gostionica, krčma, svratište (u Italiji, Grčkoj i nekim dalmatinskim gradovima)

lokarda (tal. lacerto, lanzardo) zool. vrsta morske plave ribe; plavica, skuša, grancat

lokarij (lat. locarium) zakupna cijena, zakupnina, stanarina, najamnina
lokat (lat. locatum) ono što je dano u zakup ili pod najam
lokatar (lat. locatarius) zakupnik stana, stanar, najmoprimalac
lokativ (lat. locativus sc. casus) gram. mjesni padež, šesti padež
lokativni (lat. locativus) gram. koji se odnosi na lokativ, npr. nastavak
lokator (lat. locator) iznajmljivač, izdavatelj pod zakup ili pod najam
lokatorij (locatorium) v. lokarij
lokaut (engl. lock-out) isključenje, kad poslodavci, da bi suzbili štrajk i natjerali radnike na umjerenost, otpuste sve radnike ili samo jednu skupinu radnika iz jednog ili više poduzeća; supr. štrajk
lokna (njem. Locke) kovrčica, uvojak (kose)
lokocesija (lat. lococessio) pravljanje mjesta, ustupanje, uklanjanje s mjesta
lokokfiksitet (lat. loco fixus utvrđen za jedno mjesto) nepokretnost, nepomičnost, neprenosivost
lokomobil (lat. loco mobilis s mjesta pokretljiv) prijenosni (ili: pokretni) parni stroj
lokomobilan (lat. loco mobilis s mjesta pokretljiv) sposoban za mijenjanje mjesta, s mjesta pokretljiv, prijenosan, pomičan
lokomobilitet (lat. locomobilitas) pokretljivost s mjesta, pomičnost
lokomocija (lat. locomotio) kretanje s jednog mjesta na drugo, pokretanje
lokomotiva (lat. locomotiva) vučni transportni stroj na kotačima za pokretanje željezničkih vlakova po tračnicama, željeznički stroj
lokomotivitet (lat. locomotivitas) pokretljivost, sposobnost kretanja
lokomotivni (lat. locomotivus) koji može izazvati mijenjanje mjesta, koji pokreće ili pomiče s mjesta

lokomotor (lat. locomotor) električna lokomotiva
lokomotoran (lat. locus mjesto, motor) koji služi za pokretanje s mjesta, koji se tiče pokretanja s mjesta
lokris (engl. locchreas) platno iz Irske
loksartroza (grč. loxos kos, arthron članak) med. iskrivljenje članaka
loksodroma (grč. loxos kos, dromos put) pom. v. loksodromska linija
loksodromska linija pom. dvostruka krivulja koja se, povučena površinom jedne lopte ili jednog eliptičnog sferoida i presijecajući pod istim kutom sve meridijane, približava polu u obliku spirale
loksoftalmičan (grč. loxos kos, ophthalmos oko, loxofthalmos) med. razrok
loksokozmos (grč. loxos kos, kosmos svijet, svemir) naprava koja predstavlja kretanje Zemlje oko Sunca i oko svoje osi
lokucija (lat. loqui govoriti, locutio) govor, izraz, način izražavanja
lokus (lat. locus) mjesto; **locus delicti** čit. lokus delikti (lat.) prav. mjesto gdje je kazneno djelo izvršeno; **locus communis** lokus komunis (lat.) opće mjesto, mjesto svakom razumljivo; **locus minoris resistentiae** čit. lokus minoris rezistencije (lat.) med. mjesto slabijeg otpora, tj. mjesto kroz koje se neka bolest najlakše može uvući u organizam
lombard (fr. lombard) trg. **lombardni posao** davanje zajmova uz zalog pokretnog imetka; založni zavod, založna banka; zalog. Ovaj kreditni posao dobio je ime po mjenjačima (novčarima) iz Lombardije, u Italiji, koji su, kao pristaše Gibelina, početkom XIII. st. morali bježati u Francusku i prvi se počeli baviti ovom vrstom posla i osnivati ovakve zavode
lombardi (fr. lombards) mn. priznanice za založene stvari, založenice

lombardirati (fr. lombard) trg. dati u zalog, založiti

lombardni posao trg. v. lombard

lombr (fr. l'homme) kartaška igra, podrijetlom iz Španjolske, obično između troje igrača

Lombrozov tip tip čovjeka koji se rodio sa sklonostima zločinu, rođeni zločinac (izraz po talijanskom znanstveniku, neurologu i kriminalistu Lombrosu Cesareu (1836—1909) koji se osobito bavio proučavanjem kriminalnih tipova)

lon-tenis (engl. lawn-tenis) poznata igra malim gumenim loptama, engleskog podrijetla

longaniman (lat. longus dug, animus duh, duša) strpljiv

Longchamp čit. Lonšan (fr.) mjesto u Bois de Buologne, kod Pariza, gdje je ranije bilo trkalište; otuda: trkalište, trkačka staza

longeta (fr. languette) duga i uska platnena vrpca za komprese i gipsane zavoje

longimetrija (lat. longus dugačak, grč. metria mjerenje) mjerenje dužina

longituda (lat. longitudo) dužina, zemljopisna ili astronomska dužina

longitudinalan (lat. longitudinalis) uzdužni; koji se odnosi na dužinu; **longitudinalni valovi** fiz. uzdužni valovi, tj. valovi koji se prostiru u smjeru poremećaja ravnoteže djelića elastične sredine (supr. transverzalan)

longplejka (engl. long play duga igra, dugo sviranje) gramofonska vinilna ploča na 33,5 okretaja s desetak pjesama

lord (engl. lord, staroengleski = čuvar kruha: loaf) gospodin; u užem smislu; član engl. Gornjeg doma, per; počasna titula engl. visokog plemstva po rangi ispod vojvode (markiza, grofa, vikonta i baruna); službena titula nekih visokih državnih činovnika

(lord-admiral, lord-kancelar i dr.) i biskupa engleske narodne Crkve

lord-major čit. lord-mer (engl.) "gospodin predsjednik", titula prvog predsjednika općine gradova Londona i Yorka

lordoma (grč. lordoma) med. v. lordoza

lordotičan (grč. lordos) med. iskrivljen naprijed, grbav

lordoza (grč. lordosis) med. savijenost kralježnice naprijed, nagnutost, povijenost tijela naprijed

lordship čit. lordšip (engl.) dostojanstvo lorda; gospodstvo, gospodarstvo, vlast; **your lordship** čit. jor lordšip (engl.) u oslovljavanjima: Vaše gospodstvo

Lorelaj (njem. Lorelei) veoma strma stijena na desnoj obali Rajne, visoka 200 m, znamenita po svom odjeku, nekada je brodarima bila veoma opasna; po mitologiji, boravište i ime jedne vodene vile, koja je svojim pjevanjem primamljivala brodare dok im se lađe ne bi razbile o stijenu (tema mnogih pjesničkih i glazbenih djela)

loreta (fr. lorette) malo otmjenija javna žena u Parizu, fina bludnica (nazvana po crkvi Notre-Dame de Lorette, u čijoj blizini većinom stanuju)

loricirati (lat. loricare) staviti oklop, oklopiti; kem. čaše obložiti ilovačom da se ne bi na vatri rasprsnule

lorika (lat. lorum, lorica) oklop, pancir, osobito od kože; voj. prsobran, grudožbran

lornjet (fr. lorgnette) optičko staklo za jedno oko, vrsta naočala koje ne stoje na nosu, nego vise o vratu i učvršćene su na jednom, obično lijepo ukrašenom dršku, a stavljaju se pred oči samo kad zatreba

lornjon (fr. lorgnon) obično povećavajuće staklo, optičko staklo samo za jedno oko, monokl

los (rus.) sjeverni jelen, sob, irvas

losion (fr. lotion) pranje, ispiranje; ljekovito sredstvo za ispiranje

losos (rus.) zool. vrsta ribe iz roda pastrva

lost (engl.) šport, izgubljena lopta u golfu

Lot prema Bibliji: čovjek kojega je Bog zbog njegove čestitosti spasio prigodom uništenja Sodome

loto (tal. lotto) poznata društvena igra koja se sastoji u izvlačenju brojeva, tombola, lutrija

lotos (grč. lotos) bot. zvjezdan; naziv različitih biljaka s hranjivim i osvježavajućim plodovima, posebno biljka koju su stari Egipćani i Indijanci smatrali svetom, a njezin cvijet simbolom zemlje; ime većeg broja morskih i vodenih ruža

lotrščak (balt.-slav. lotar skitnica, pijanac; rasipnik) v. lumpngloke

lotura (lat. lotura) v. locij; sredstvo

Lourdes čit. Lurd (fr.) francuski gradić na rijeci Gavi, gdje se u 19. st., prema tradiciji, seljačkoj djevojčici Bernardici ukazala Bogorodica; danas: jedno od najvećih katoličkih svetišta

Louvre čit. Luvr (fr.) stara kraljevska palača u Parizu, na desnoj obali Seine, od 1793. glavni francuski muzej s veoma raznovrsnim i bogatim umjetničkim zbirkama

lozinka (njem. Losungswort) parola, geslo, kratka, jasno izražena ideja; voj. ugovorena tajna riječ u stražarskoj službi; odziv, doziv, parola

lozung (njem. Losung) utržak, tj. novac koji u nekoj trgovini ude u blagajnu u određenom vremenskom razdoblju

loža (fr. loge, tal. loggia, lat. logia) kolibica, kućica, sobica; kaz. zasebno i pregradama odvojeno mjesto s više sjedala; soba za oblačenje glumaca; u slobodnom zidarstvu: dvorana ili mjesto gdje se održavaju skupštine i sastanci, sama skupština, udruženje slobodnih zidara u jednoj pokrajini

ih državi; zasebna soba za bolesnike u bolnici za umobolne; pom. sobica, kabina; u menažerijama: kavez za divlje životinje; u Engleskoj: stan za čuvara nekog parka; kućica na selu; kancelarija trgovačkog poduzeća, poslovnica, biro, ured

loži (fr. logis, lat. logicium) stan, kuća, obitavalište, prebivalište

ložiranje (fr. logement) stan, stanovanje; voj. u opsadnom ratu: utvrđivanje jedne točke koju su opsjedatelji osvojili; sama ta utvrđena točka; razmještanje vojnika po kućama

LSD halucinogeno sredstvo, dietilamid lizerginske kiseline (lysergamid), jak otrov, djeluje već u najmanjim količinama; upotrebljava se i radi drogiranja

lubin (port.) zool. morska riba koštunjača slična ciplu; brancin

lubitum (lat. lubitum) v. libitum

Lubjanka zloglasna moskovska tamnica

lubricitet (fr. lubricite) pohota, pohotljivost, sklonost bludu

lubrikacija (fr. lubrication) v. lubrikacija

lubrikacija (lat. lubricatio) izazivanje; podmazivanje, vlaženje

lubrikancije (lat. lubricantia) mn. sredstva koja izazivaju pohotljivost; predmeti, slike, spisi i si. koji izazivaju pohotu; sredstva za smanjivanje trenja između dvaju čvrstih tijela

lubrikator (lat. lubricator) mazalica, sprava za automatsko podmazivanje strojeva

lucerna (fr. luzerne) bot. biljka iz porodice leptirnjača, plava djetelina

lucidan (lat. lux svjetlost, lucidus) jasan, svijetao, blistav (npr. duh); svjestan; *lucida intervala* v. interval

luciditet (lat. luciditas) vedrina, bistрина duha; jasnost; svjesnost

lucidnost (lat. *lucidatis*) v. *luciditet*
Lucifer (lat. *Lucifer* = *lux, ferre*) onaj koji nosi svjetlost, svjetlonosac; astr. ime planeta Venere kada se javlja prije izlaska Sunca, zornjača, zvijezda Danica; vladar tame, poglavica vragova, sotona, vrag, po alegoričnom prikazu proroka Izaije (14,12) i apostola Luke (10,18)
lucimeter (lat. *lux, lucis*, svjetlost, grč. *metron* mjerilo, mjera) instrument za mjerenje jačine svjetlosti, fotometar; instrument za mjerenje ishlapljujućeg djelovanja sunčeve svjetlosti
lucrum cessans čit. *lukrum cesans* (lat.) "izmakla dobit"; u rimskom pravu: šteta koja nastaje gubitkom zarade koju bi oštećeni ostvario da nije bilo nedopuštenog čina neke druge osobe
lućum (tur. *lokun*) vezivno tkivo (pamuk, vapno i ulje) za sastavljanje ili začeppljivanje cijevi, vrsta ljepila
ludisti mn. v. *luditi*
luditi mn. engleski radnici koji su radili na suzbijanju besposlice time što su se sustavno borili protiv uvođenja strojnog rada, kao najvećeg neprijatelja svoga opstanka (*ludizam*); nazvan po svom vođi *Luddu*, koji je prvi razbio stroj za pletenje čarapa
ludizam pokret engleskih radnika u početku XIX. stoljeća s ciljem uništavanja tvornica i strojeva, koji su uzrok bijede radništva (naziv bez potvrde, po radniku *Luddu*, koji je prvi uništio jedan stroj). Radi suzbijanja *ludizma* u Engleskoj je bio donesen vrlo strog zakon
Ludolfov broj mat. iracionalan broj koji pokazuje omjer kružnice i njezina promjera, bilježi se obično grčkim slovom *k* (*pi*) i iznosi 3,141592... (nazvan po matematičaru *Ludolfu van Ceulenu* (1540—1610); *k* je transcendentan broj

lues (lat. *lues*) pom. zaraza; **lues venerea** (lat.) med. v. *sifilis*
luetičar (lat. *lues*) med. onaj koji boluje od *sifilisa*, *sifditičar*
luf (engl. *loof*) pom. strana izložena vjetru
lufa (ar.) bot. biljka iz porodice *bundeva*; upotrebljava se za izradu uložaka za cipele
luft (njem. *Luft*) zrak
luftati (njem. *Luft, luften*) zračiti, provjetravati
luftbad (njem. *Luftbad*) med. zračno kupanje, liječenje pomoću svjetlosti i zraka; fototerapija
luftbalon (njem. *Luft zrak, fr. ballon*) zračni balon, aerostat
luftgever (njem. *Luft zrak, Gevwehr* puška) puška na zračni potisak (puni se prelamanjem); zračna puška
Luft hansa (njem.) njemačka zrakoplovna kompanija
luftlinija (njem. *Luft, lat. linea*) zračna linija, tj. najkraća udaljenost između dvaju mjesta na Zemljinoj površini
lujdor (fr. *louis d'or*) "Luj od zlata", fr. zlatan novac od 20 zl. franaka, nazvan po *Luju XIII.*; usp. *napoleon*
lujzit bojni otrov iz skupine *plikavaca*; uzrokuje čireve na koži
lukati (njem. *Luke okance; Lučke rupa*) potajno gledati, zavirivati
Lukijan (grč. *Lukianos*) glasoviti grčki satiričar (125—180); u svojim se dijalozima ruga praznovjerju, mistici i moralističkom filozofiranju
lukrativan (lat. *lucratus, lucrum dobit, korist*) koji donosi zaradu, unosan, koristan, probitačan
Lukrecija (lat. *lucrum dobitak, korist*) prema rimskoj tradiciji: žena *Tarkvinija Kolatina* koja se ubila kad ju je obeščastio *Seksto Tarkvinije*, član kraljevske porodice; to je bio povod za pobunu i ukidanje kraljevstva

luks (lat. lux, lucis svjetlost, svjetlo) fiz. jedinica za mjerenje jakosti rasvjete: jedan luks ima površinu koja je jedinicom svjetlosne jakosti (jakosti svjetlosti) na udaljenosti od jednog metra osvijetljena okomito

luksacija (lat. luxatio) med. uganuće, iščašenje (kosti)

luksmetar (lat. lux svjetlo, metron mjera) svjetlomjer, naprava za mjerenje jakosti svjetla (u fotografiranju, pri filmskom snimanju i si.)

luksuz (lat. luxus) raskoš, raskošnost, sjaj, obilje; ljubav prema sjaju i raskoši; ono bez čega se može, tj. što nije neophodno za život

luksuzan (lat. luxus raskoš) raskošan, sjajan, rasipan; **luksuzni artikal** trg. raskošan predmet, predmet koji je, po carinskoj pristojbi, ocijenjen kao raskošan i, prema tome, ocarinjen po višoj stopi

luksuzirati se (lat. luxus) živjeti u raskoši

lukubracija (lat. lux svjetlost, lucubratio) sjedenje i rad noću, noćno proučavanje, noćni rad, vrlo savjestan rad

Lukul (lat. Lucullus) glasoviti rimski vojskovođa (114—57 pr. n. e.), osobito se istaknuo u ratu protiv Mitridata, poznat po bogatstvu i veoma raskošnom životu (lukulske gozbe)

lukulski raskošan, bogat i obilan (po ugledu na raskošni način života rimskog vojskovođe Lukula)

lula (tur.) naprava za pušenje duhana; svaka naprava koja ima oblik lule

lumbago (lat. lumbus križa, lumbago) med. križobolja, usjed, uganuta leđa, reumatično-živčani bolovi u križima, bol u križima

lumbalan (lat. lumbalis) anat. koji se tiče križa, koji pripada križima; **lumbalna anestezija** med. postizavanje neosjetljivosti na bolove, npr. kod operacija, na taj način što se u kanal

hrptene moždine, između pršljenova, ubrizga petpostotna otopina tropakokaina ili novokaina, zbog čega postanu neosjetljiva oba donja uda i trup ispod pupka; **lumbalna punkcija** vađenje tekućine iz kanala hrptene moždine, u slabinskom dijelu, u terapijsku ili dijagnostičku svrhu

lumbaran (lat. lumbus križa; but, kuk, dio tijela oko bubrege) anat. v. lumbalan

lumbarda (tal. (bombarda) starinski top;

lumen (lat. lux, lumen) svjetlost, sjaj; pren. sjajna glava, velik duh; **lumen naturale** (lat.) fil. prirodna svjetlost, tj. prirodna, prvobitna, čovjeku urođena moć spoznavanja; fiz. jedinica svjetlosne struje: svjetlosna struja koju šalje u svima smjerovima točkast svjetlosni izvor koji svijetli jedinicom svjetlosne jačine ujedan prostorni kut

himija (tal. lumia, lomina) bot. vrsta sitnih, lakih i slatkih limuna, sličnih naranči

lumin (tal. lumino) žižak, svjećica

luminal farm. bijel kristalni prašak gorka ukusa; služi za smirenje živaca i za uspavljivanje; usp. veronal

luminarizam (lat. lumen svjetlost) umj. smjer u slikarstvu koji poglavito obraća pozornost na djelovanje i preljeve svjetlosti

luminescencija (lat. luminescentia) fiz. svijetljenje tijela na drugi način, a ne zbog usijanosti, proizvodnja tzv. "hladne svjetlosti" (zajednički naziv za fluorescenciju i fosforescenciju)

luminiferan (lat. lumen, fero) koji prenosi svjetlost, svjetlosan

luminozan (lat. luminosus) svijetao, sjajan, blistav, jasan

lumpenproletarij at (njem. Lump odrpanac, prosjak, lat. proletarius građanin najnižeg reda) u starom Rimu: propalo, osiromašeno seljaštvo, pre-

tvoreno u vojsku skitnica, prosjaka, koji su došli u Rim i živjeli od milostinje velikih. Nisu radili, jer je rad bio samo za robove, nešto što se preziralo, već su živjeli na račun robova; u kapitalizmu: najdonji, uboški sloj nezaposlene radničke klase; osim skitnica, prostitutki i si. obuhvaća tri kategorije: a) sposobne za rad, b) siročad i paupersku djecu, c) propale gole siromahe, za rad nesposobne, invalide, žrtve industrije, bolesnike, udovice

lumpngloke (njem. Lump bekrija, Glocke zvono) zvono za bekrije, pijance, tzv. lotrščak

luna-park zabavište na otvorenom ili pod šatorima (kupolama itd.) s vrtnjicama, ljuljačkama, panoramama, streljanama i sličnim uređajima za razbibrigu (uređeni su i stalno postavljene veliki luna-parkovi Disneyland, Prater, Tivoli, Euro Disney, Gardaland)

lunacija (lat. lunatio) Mjesečeva mijena

lunambulist (lat. luna mjesec, ambulare hodati, šetati) mjesečar, somnambulist, epileptičar

lunambulizam (lat. lunambulismus) mjesečarstvo, padanje u stanje slično snu pod utjecajem Mjesečeve svjetlosti, tumananje zatvorenih očiju po mjesečini; lunatizam

Lunar Orbiteur (engl.) naziv za američke umjetne Mjesečeve satelite

Lunar Rover (engl.) mjesečev džip, vozilo što su ga američki astronauti koristili prihkom ekspedicija na Mjesecu u okviru programa Apollo

lunaran (lat. lunaris) koji se tiče Mjeseca, Mjesečev; u obliku Mjeseca, mjesečast; lunarski

lunarij (lat. lunarium) uređaj za predočavanje kretanja Mjeseca oko Zemlje (obično spojen s telurijem)

lunatičan (lat. lunaticus) med. koji pati od mjesečarstva, epileptičan

lunatik (lat. lunaticus) v. lunambulist; **lunatikus morbus** (lat. lunaticus morbus) med. mjesečarstvo, padavica, epilepsija

lunatizam (lat. lunatismus) mjesečarstvo; v. lunambulizam

luneta (tal) arhit. uokvireno polukružno polje iznad portala crkve (ili iznad prozora), obično s reljefnim prizorom i ukrasima

lunker (njem.) tehnol. nepoželjna šupljina u metalnom odljevku

luniforman (lat. luna Mjesec, forma oblik) koji ima oblik mladog mjeseca, mjesečast

lunisolaran (lat. luna Mjesec, sol Sunce) koji se tiče kretanja Sunca i Mjeseca

Lunohod (lat. i rus.) sovjetsko automatsko vozilo s osam kotača za istraživanje površine Mjeseca upravljano sa Zemlje

lunta (njem. Lunte fitilj) top, puška, samokrijes ili koja druga vrsta vatrene oružja koje se palilo na fitilj; fitilj ača

lunula (lat. lunula) mah mjesec; ženski ukras, broš (u obliku polumjeseca); bijeli polukružni korijen nokta

lunje rod ptica grabljivica iz porodice jastrebova, opstojne dvije vrste: crvena i crna lunja

luogo čit. lugo (tal. luogo, lat. locus mjesto) glaz. na pravom mjestu

lupa (fr. loupe) opt. instrument, jako ispupčena zbirna leća kratke žarišne udaljenosti pomoću koje se sitni bliski predmeti mogu vidjeti pod mnogo većim vidnim kutom nego golim okom, tako da izgledaju jako povećani

luperkalije (lat.) starorimska svetkovina u čast boga pastira Fauna

- »**ina** (lat. lupinus) bot. vučika, ukrasna biljka iz porodice leptirnjača
> ng (engl. looping) zrak. jedna od »jodvažnijh i najtežih zračnih akro-acija: obrtaj avionom u vertikalnoj ravnini za 360 stupnjeva
- »**inotoksini** (lat. lupinus vučika, grč. toksikon otrov) otrov kojeg ima u upini (vučici); v. lupinoza
- noza** (lat. lupinus obrnika) bolest aca koja se pojavljuje kad se ovce irane vučikom, od otrova koji sadrži u sebi vučika (lupina), tzv. lupinotoksina
- lupomi** mn. žučkaste pjege na licu, odraz lupusa
- lupulin** (lat. lupulinum) hmeljno brašno, gorak smolasti sastojak ženskih cvatova hmelja koje daju pivu aromatičan okus; upotrebljava se u medicini i kao sredstvo koje potiče mrenje
- lupus** (lat. lupus) zool. vuk; med. živa rana, lokalna tuberkuloza kože, osobito na nosu ili kojem drugom dijelu tijela; **lupus in fabula** (lat.) posl. citat iz Terencija: mi o vuku, a vuk na vrata (kad iznenada naiđe netko o kome se baš u tom trenutku govorilo)
- lur** glaz. prastaro duhačko glazbalo (instrument) sjevernoeuropskih naroda, vrsta brončanog roga
- luscitet** (lat. luscus, luscitas škiljav) med. škiljavost
- lusingando** čit. lusingando (tal.) glaz. umiljavajući se, s umiljavanjem, umiljato
- lusinghevolmente** čit. lusingevolmente (tal.) glaz. v. lusingando
- luskozitet** (lat. luscus, luscitas škiljav, ćorav) med. kratkovidnost
- lustar** (lat. lustrum) razdoblje od 5 godina, petoljeće
- lustar** (lat. lustrum) razdoblje od pet godina kod Rimljana nakon čega je cenzor priređivao svečanu žrtvu očišćenja od grijeha i pokajanja za cijeli narod; otuda: razdoblje od pet godina, petoljeće
- luster** (lat. lustrum) svijećnak s više svijeća ili žarulja, obično raskošno izrađen
- lustracija** (lat. lustratio) svečano čišćenje od grijeha, čišćenje žrtvom, ispitivanje savjesti; razgledanje, razmatranje
- lustrin** (tal.) vrsta starinskog, vrlo vrijednog zlatnog novca
- lutecij** (lat. lutetium) kem. kasiopij (element iz skupine lantanoida)
- lutein** (lat. luteus žut, žučkast) žuta boja u lišću biljaka i u žutanjku od jaja
- luteran** pristaša naučavanja Martina Luthera (1483—1546), osnivača njemačke reformističke Crkve; pren. (s katoličkog gledišta) otpadnik od prave vjere, izdajnik
- luteranizam** v. luteranstvo
- luteranstvo** pokret i naučavanje velikog reformatora i osnivača njemačke narodne Crkve Martina Luthera
- lutirati** (lat. lutare) gusto premazati ljepilom, kitati, zakitati
- lutnja** (tal.) glaz. starinsko žičano glazbalo (instrument), najčešće s li žica; lauta, leut
- lutoterapija** (lat. lutum blato, mulj, grč. therapeia liječenje) liječenje u blatnim kupeljima, u tolicama ih kupkama s ljekovitim blatom (zbog kemijskih elemenata koji uglavnom djeluju na kožu)
- lutrija** (fr. lot, lotterie) igranje srećkama; **klasna lutrija** lutrija s više, obično pet, izvlačenja, s točno određenim planom izvlačenja srećaka, koje se najčešće dijele na četvrtine, polovine i cijele; **lutrijski zajam** državni zajam koji zajmodavcu daje mogućnost izvlačenja kakvog većeg zgoditka, ah zato nosi manje kamate

lux in tenebris (lat.) svjetlo u tami, svjetlo u tmimi (prema Svetom pismu Iv 1,5); geslo s pečata protestantskog pokreta valdenza ili valdovaca (područje sjeverne Italije i graničnih francuskih pokrajina)

Luzijadi (port. Os Lusíadas) mn. potomci Luzusa, praoca Portugalaca; naslov slavnog Camoesovog (1524—1580) epa, u kojemu slavi djela svojih zemljaka koji su, pod vodstvom

Vasca da Game, sudjelovali u pohodu na Indiju

Luzitanija (lat. Lusitania) rimska pokrajina u Španjolskoj, otprilike današnji Portugal; veliki engleski parobrod koji su Nijemci, početkom Prvog svjetskog rata (7. svibnja 1915.), potopili kod južne obale Irske, kojom su se prilikom utopile 1134 osobe
luzitanski (lat. Lusitania) portugalski
luzus (lat. ludere, lusus) igranje, igra

Lj

Lj, lj sedamnaesto slovo hrvatske latinice

ljama v. lama

ljaneros (šp. llaneros) mn. pastiri i uzgajivači stoke koji žive na stijenama Španjolske i nekadašnjih španjolskih područja Južne Amerike; v. ljano

ljano (šp. llano) velika, ravna i nepošumljena stijena u Španjolskoj i na sjeveru Južne Amerike koja, u doba kiša, obraste bujnom travom i ze-

nilom; omiljeno prebivalište pastira i uzgajivača stoke; mn. ljanosi

ljevat v. levat

ljubiti se (češ. libiti se) biti drag, sviđati se

ljubvičinjenje (crkv.-slav.) spolni odnošaj, koitus

ljulj (lat. lolium) bot. utrinac, "engleska trava"

ljupka v. jufka

ljuska šatr. odijelo

M

- M, m** osamnaesto slovo hrvatske latini-
ce
- m** kratica za metar
- m.** gram. kratica za masculinum (lat.)
muški rod
- m²** kratica za kvadratni metar
- m³** kratica za četvorni (kubični) metar
- maca** (hebr. mazzah) neposoljen kruh
ih pashalni kolač kod Zidova, mijesi
se samo od brašna i vode
- macakan** (tal. mazza toljaga, bat, cane
pas) živoder, šinter
- Macbeth** čit. Magbet škotski kralj iz
11. st., poznat po svojoj okrutnosti;
glavni junak istoimene Shakespea-
reove tragedije
- maceracija** (lat. maceratio) duži utjecaj
neke tekućine (vode, alkohola, etera,
kiselina i dr.) na neku čvrstu biljnu
ih životinjsku tvar na običnoj tempe-
raturi; omekšavanje u vodi, natapa-
nje, namakanje, močenje; pren. iscrp-
ljivanje, kinjenje, mučenje
- macerat** (lat. maceratum) farm. teku-
ćina dobivena putem maceracije
- macerirati** (lat. macerare) natopiti,
namakati, močiti, natapati, vlažiti,
omekšavati (npr. **macerirati kosti** na-
močiti kosti u vodi da bi mekani
dijelovi s njih otpali, posebno radi
anatomskih prepariranja); pren. mu-
čiti, kinjiti, iscrpljivati
- macijes** (lat. macies) mršavost; med. su-
šica; tuberkuloza
- mačeta** (šp. macheta) južnoamerički
bodež, prikladan za sječenje šećerne
trstike i šikarja
- mača** (tal. macchia) 1. pjega, mrlja; 2.
bot. biljka mediljika; 3. snijet, pero-
nospora, plamenjača
- mačuška** (rus. matuška) majčica, ma-
mica
- madam** (fr. madame) gospođa, gospa,
milostiva gospođa, milostiva, izraz
kojim se oslovljava udana žena u
Francuskoj i Engleskoj, također i
ugledne starije djevojke
- madaroza** (grč. madarosis) med. ćelav-
ljenje; osobito: opadanje trepavica;
madeza
- made in Germany** čit. meid in Đerme-
ni (engl.) trg. izrađeno u Njemačkoj,
trgovačka oznaka koja mora, po pro-
pisima engleskog zakona o zaštiti do-
maćih proizvoda od 1887., stajati na
robi koja se iz Njemačke uvozi u En-
glesku
- madefakcija** (lat. madefactio) vlaženje,
močenje, škropljenje
- madeira** (port. Madeira) v. madera
- mademoiselle** čit. madmoazel (fr.) go-
spođica
- madera** (šp. Madera) vrsta odličnog vi-
na s otoka Madeire
- madeza** (grč. madesis) med. v. mada-
roza
- madija** (šp. madi, madia) bot. južno-
američka uljarica iz porodice glavo-
čika
- madir** (tal. madeire) brodska oplata
- madison** čit. medisn (engl.) društveni
ples na bazi boogie-ritmova; pleše se
u paru, pojedinačno ili u redu

madlen (fr. madeleine) pren. pokajnica (po biblijskoj pokajnici Mariji Magdaleni)

madlonete (fr. madelonnettes) mn. 1. pokajnice, bivše razvratne žene koje u samostanima okajavaju svoje grijeh, nazvane po novozavjetnoj pokajnici Mariji Magdaleni (Madleni); 2. samostani u kojima žive takve žene; 3. zavodi za propale žene

Madona (tal. Madonna) moja gospoda; slikarski ili kiparski prikaz Majke Božje koja drži u naručju malog Isusa, često okružena i svecima

madrac (lat. matratium, tal. materasso) jastuk ispunjen konjskom dlakom ili morskou travom pa prošiven; prošiven kolski jastuk

madrigal (grč. mandra tor, fr. madrigal, tal. madrigale) poet. prvobitno: pjesma koju su pjevali pastiri, pastirska pjesmica; od Petrarce: kratka idilična pjesma; kasnije: idilična šaljiva pjesmica; glaz. vrsta umjetničke zborne pjesme, osobito njegovana u XVI. i XVII. stoljeću

madron (tal. madre majka) med. upala maternice i uopće bolovi u utrobi

maduro-mikoza gnojni čirevi na nogama, česta bolest tropskih krajeva (naziv po indijskom mjestu Madura)

mađarizacija pomadarivanje, nasilno pretvaranje u Mađare nemađarskog stanovništva, osobito slavenskog

Mađarsorsag (mađ. Magyarorszag) mađarski naziv bivše Kraljevine Ugarske

Madenta (tal. Magenta) 1. grad u gornjoj Italiji gdje su, 4. lipnja 1859., Francuzi i Pijemontezi pobijedili austrijsku vojsku; 2. **madenta** vrsta crvene anilinske boje

mađioničar (grč. magos, lat. magus) vrač, čarobnjak, umjetnik u izvođenju tobožnjih natprirodnih pojava koje su, zapravo, vješte prijevare i laži

maestoso čit. maestro (tal.) glaz. veličanstveno, svečano

maestral (tal. maestrale) sjeverozapadni vjetar koji puše na Jadranskom i Sredozemnom moru

maestro (tal. maestro, lat. magister) majstor, učitelj, umjetnik, osobito: veliki majstor u stvaranju glazbenih djela, učitelj glazbe; veliki umjetnik u šahu; gospodin, gospodar, pretpostavljeni

mafija (tal. Mafia, Maffia) tajno razbojničko i pljačkaško društvo na Siciliji, postoji od 1860.; pren. opasno društvo, udruga ljudi s opasnim ciljevima

mag (grč. magos, lat. magus) staroperzijski obožavatelj vatre, osobito njegovi svećenici, koji su bili zvjezdoznanci i tumači snova; istočnjački mudrac koji prijevare i praznovjerje iskorištava u vradžbine i čarolije; žrec, vrač, čarobnjak

magal slitina (legura) magnezija i aluminijska

maganja (tal. magagna) mana, nedostatak

magarac (ar. homar) zool. poznata domaća životinja, sisavac iz porodice konja; osao, tovar

magaza (tur.) skladište, dućan, prodavaonica

magazin (ar. mahhazin, fr. magasin, tal. magazzino) stovarište, skladište, spremište za robu; žitnica, ambar; voj. spremište ubojitog materijala; ležište za metke u pušci; dućan, trgovina robom na veliko; stručni časopis, zbornik

magazinaža (fr. magasinage) trg. vrijeme stajanja robe u spremištu, magazinu; magazinska taksa, ležarina; smještaj robe u magazin, u stovarište, u skladište

magaziner (tal. magazzinoiere) upravitelj, nadzornik magazina (stovarišta, skladišta)

magazinirati smjestiti (ili: smještati) u magazin (ili: u skladište, u stovarište)

magazinska puška voj. puška s magazinom ispod cijevi u koji stane više metaka (od 3 do 10), brzometka

Magdalena "podrijetlom iz Magdale" (u Galileji, Izrael); **biblijska Marija Magdalena** najprije velika grješnica, a onda iskrena pokajnica

magfirt (tur. magfirte) oprostjenje grijeha, Božji blagoslov

magi (maggi) poznati hranjivi začim za juhe, sastavljen uglavnom od biljnih: astojaka (nazvan po pronalazaču Julijusu Maggiju)

magija (grč. mageia) čarolija, vradžbina, vještina potčinjavanja -vojoj volji tajanstvenih sila prirode, duhova i demona. Vjerovanje u magiju je kaldejskog podrijetla, odakle se, preko Perzije i Egipta, proširilo čak na Zapad; **bijela magija** ona koja priziva u pomoć nebeske sile, tj. dobre duhove; **crna magija** ona koja priziva u pomoć zemaljske sile, tj. zle duhove

magijski (grč. magos, lat. magnus) vračarski, vradžbinski, čarobnjački; čaroban

Magis vident oculi quam oculus čit. magi vident okuli kvam okulus (lat.)
Više vide oči nego oko

magistar (lat. magister) v. magister

magister (lat. magister) učitelj, nastavnik; učitelj slobodnih (humanističkih) umjetnosti; **magister farmacije** diplomirani ljekarnik (kao kratica: mr. ph.)

magisterij (lat. magisterium) upraviteljstvo, nadzorništvo, upraviteljska služba, nadzornička služba; upravljanje, nadzor; dostojanstvo magistra

magistrala (lat. magistralis učiteljski; glavni) svaka glavna linija (ili: pruga) u odnosu na sve drugostupanjske i sporedne linije koje iz nje izlaze (npr. glavna cesta, glavna željeznička

pruga, glavna vodovodna cijev, glavni električni vod i dr.)

magistralan (lat. magistralis) školski, učiteljski; majstorski, izvrstan, vješt; glavni, poglavit, koji čini osnovu nečega; med. napravljen po liječničkom receptu; **magistralna formula** (lat. formula magistralis) recept koji je propisao liječnik

magistrale (lat. magistrale) voj. vanjski greben crte utvrđenja

magistrand (lat. magistrandus) onaj koji se sprema postati magistar

magistrat (lat. magistratus) sudski (ili: policijski) službenik; općinski sud, općinsko vijeće, općina

magnet (grč. magnetis lithos, Magnes lithos) ili prirodni magnet, mineral koji ima svojstvo privlačenja i držanja željeznih tijela (nazvan po gradu Magneziji, gdje su ga stari Grci prvi put našli); **umjetni magnet** onaj koji se dobije kad se komad čelika prevlači u jednom smjeru prirodnim magnetom

magnetičan (grč., lat. magneticus) koji ima privlačnu silu magneta; pren. neodoljivo privlačan, neodoljiv; usp. magnetski

magnetit (grč. Magnes, i nastavak -ites) željezna rudača (Fe₃O₄) na kojoj je prvo primijećeno magnetno svojstvo privlačenja

magnetizam (grč. Magnes lithos) svojstvo određenih tijela, željezne rude, da privlače i drže druga tijela u kojima ima željeza; prirodna sila čije se djelovanje očituje u tankim pojavama privlačenja (i odbijanja); nauk o magnetnim pojavama; **životinjski magnetizam** magnetna sila za koju se pretpostavlja da postoji u životinjskom, osobito u ljudskom organizmu, pomoću koje neki čovjek može znatno utjecati na volju i na tjelesno stanje nekoga drugog čovjeka; usp. somnambulija

magnetizer (fr. magnetiseur) onaj koji pomoću životinjskog magnetizma hoće liječiti, onaj koji hipnotizira

magnetizirati (lat. magnetizare) 1. dati jednom tijelu magnetnu silu; 2. po metodi liječnika Mesmera, trljanjem ili pravilnim kretanjem ruke i dodirivanjem (manipulacijom) probuditi u ljudskom tijelu skrivene sile i na taj način liječiti bolesti; 3. dovesti nekoga u stanje magnetičnog sna; 4. imati neodoljiv utjecaj, neodoljivo privući ili privlačiti

magnetizmanija (grč. Magnes magnet, mania pomama, ludilo) med. bolest govorenja u snu

magnetni (grč. magnetikos) koji ima privlačnu silu magneta; **magnetna igla** igla koja zauzima smjer sjever-jug, igla koja zauzima smjer magnetnog podnevnika (ili: meridijana); **magnetna indukcija** v. magnetoindukcija; **magnetno liječenje** primjena životinjskog magnetizma u liječenju bolesnika; **magnetno polje** okolina magneta do udaljenosti na kojoj se još opaža njegova sila, njegovo djelovanje; magnetski

magneto- (grč. Magnes) predmetak u složenicama sa značenjem: magnet, magnetni

magnetoelektricitet (grč. Magnes, elektron) fiz. električna struja koja je izazvana pomoću magneta

magnetofon (grč. Magnes, fone glas) uređaj koji bilježi govor na vrpcu prevučenu željeznim prahom, tako da se zvuk na nju prenosi elektromagnetnim putem

magnetograf (grč. Magnes, grafo pišem) magnetometar koji automatski bilježi veličinu zemnomagnetnih varijacija (ako bilježi deklinaciju = deklinograf, ako bilježi inklinaciju = inklinograf)

magnetoindukcija (grč. Magnes, lat. inductio) fiz. izazivanje električne

struje pomoću relativnog kretanja električnog vodiča i magneta

magnetokemija (grč. Magnes, chemia) grana fizikalne kemije koja proučava vezu magnetnih i dijamagnetnih svojstava kemijskih elemenata s njihovim kemijskim svojstvima

magnetologija (grč. Magnes, logia) dio fizike koji proučava magnet i magnetizam

magnetometar (grč. Magnes, metron mjerilo, mjera) instrument za točno određivanje magnetne deklinacije i za mjerenje jačine Zemljinog magnetizma; naprava kojom se sigurno i brzo ispituje sadržaj Zemljine kore u svrhu otkrivanja nalazišta bogatih rudačom i naftom

magnetopat (grč. Magnes, pathos bol) v. magnetizer

magnetoskop (grč.) uređaj za registraciju i reprodukciju televizijskog programa na magnetnoj vrpici

magnetoterapija (grč. Magnes, therapeo liječim) med. liječenje živčanih bolesti putem životinjskog magnetizma, osnovano na djelovanju sugestije

magnetski (grč. Magnes) v. magnetni

magnezij (lat. magnesium) kem. element iz skupine lužina, srebrnasto bijela kovina; atomska težina 24,32, tablični broj 12, znak Mg

magnezit (grč. Magnesia Magnezija, grad u Maloj Aziji) mineral, bezbojan ili žućkast mineral, magnezijev karbonat; upotrebljava se za pravljenje gorke soli i magnezijeva oksida

Magnificat čit. Magnifikat (lat.) početak jedne svečane katoličke crkvene pjesme (Magnificat anima mea Dominum — Veliča duša moja Gospoda)

magnificencija (lat. magnificentia) uzvišenost, veličanstvenost, divotnost, raskošnost

- magnificus** čit. magnifikus (lat.) veličanstven, sjajan; plemenit, uzvišen; titula rektora sveučilišta (na nekim sveučilištima Zapada, "rektor magnificus")
- magnifikacija** (lat. magnificatio) veličanje, slavljenje, uzdizanje hvalama
- magnifikan** (lat. magnificus) veličanstven, plemenit, divan; divotan, sjajan, uzvišen, raskošan
- magnituda** (lat. magnitudo veličina) mjera za energiju potresa koja je oslobođena u obliku elastičnih valova
- magnokemija** grana fizikalne kemije koja proučava odnose između magnetizma i kemijske građe tvari
- magnolija** (lat. Magnolia grandiflora) bot. ukrasna zimzelena drvenasta biljka s lijepim bijelim cvjetovima
- magnum ignotum** (lat.) nešto potpuno nepoznato i neisgurno, tj. velika nepoznanica
- magnus** (lat. magnus) vehk, osobito kao sastavni dio imena vladara
- magot** (hebr.) vrsta uskonosog majmuna bezrepeca; živi u sjev. Africi i oko Gibraltara (jedina vrsta majmuna u Europi)
- mah** (njem. mach) jedinica za mjerenje najvećih brzina zrakoplova ih projektila (naziv po austrijskom fizičaru Ernstu Machu, 1838—1916)
- maha-** (ind.-perz. maha-) velik (javlja se u mnogim složenim riječima)
- Mahabharata** (sanskrt.) "velika pjesma o Bharti"; veliki narodni ep Hindusa, ima oko 215 000 stihova, opisuje borbu Bharte s Pandavom i propast prvog; u epizodama sadrži Bhagavad-gitu, pjesme o kralju Nali i Daraajanti i o Savi tri
- mahagoni** (eng. mahogany) bot. fino i veoma tvrdo drvo, raste na sjeveroindijskim otocima i u Juž. Americi, crvenosmeđe boje, služi za izradbu pokućstva, tipki na glasoviru, furnira, štapova i dr.
- mahala** (tur. mahalle) gradska četvrt; ulica; zaselak
- maharadža** (sanskrt. maha, rajan) "Veliki kralj", vladar u Indiji pod kojim stoji više radža; često samo titula običnog vladara (radže)
- mahatma** (sanskrt. maha velik, ataman duša) fil. najviša titula koja se može dati čovjeku koji je napredovao i otišao daleko u duhovnoj spoznaji (kod Hindusa): velika duša, duša svega (u filozofiji vedante); u teozofiji: duhovni vođa
- Mahavasta** (sanskrt.) legenda o Budhi (jedan od temeljnih tekstova budizma)
- Mahdi** (ar. Mehdi) mit. prorok, očekivani spasitelj, muslimanski mesija koji, po predaji, živi skriven u nekoj špilji blizu Bagdada
- mahdum** (tur.) sin
- maher** (njem. Macher činitelj) čovjek koji se umije u svim prilikama snaći, vješt čovjek; spletkar, prevarant
- maheraj** (njem. Macherei rad) posao koji je izveden na štetu nekoga drugog, vješto izveden podvig, spletkar, podvala
- maheta** (port. machete) oružje i oruđe u Južnoj Americi, sredina između noža i sablje, handžar, lovački nož
- mahetika** (grč. mache borba) vještina borbe, borilačka vještina
- mahfil** (tur.) odjel u džamiji gdje se klanjaju žene
- mahluk** (tur.) živo biće; životinja
- mahnitost** (grč. mania pomama, ludilo) v. manija
- mahut** (ind. mahut) gonič ili čuvar slonova u Indiji
- maina** (tal. ammainare spustiti) utiha, bonaca
- maj** (lat. maius) ime petog mjeseca u godini, svibanj, ima 31 dan (nazvan po rimskoj božici prirode Maji)
- maja** (perz. maje) kvasac

Maja mit-, indijsko božanstvo, ženska prasnaga koja proizlazi iz Brahme; božica privida i razočaranja

mnjandaht (njem. Mai svibanj, Andacht pobožnost) kod katolika: .svakodnevna večernja služba Božja, večernji ca tijekom mjeseca svibnja

majestet (lat. maiestas. fr. majeste) najviša i najveća vlast i najviše dostojanstvo; titula careva, kraljeva i njihovih žena: veličanstvo

majestetičiiin (lat. maiestes) veličanstven, uzvišen; kraljevski, vladarski

majcutički (grč. maicutike) koji pripada primaljskoj vještini, primaljski

majeutika (grč. maicutike) vještina vršenja porođaja, pri mali ska šestina; fil. vještina kojom je Sokrat, čija je mati bila primalja, umio zgodnim pitanjima i odgovorima izvući točnu spoznaju koja je nesvjesno čamila u nekom čovjeku; moja

majkefer (njem. Mai svibanj, Kafer kukac) hrušt; kebar

majnher (niz. mupheer) izraz kojim se oslovljavaju u Nizozemskoj; gospodine, moj gospodine; nadimak za Nizozemce

majolika (tal. Majolica, Majorca) posude izrađene od fine ilovače, 5 bijelom glazurom i umjetnički išarano, rade ne osobito u XVI. st., kad su najveći umjetnici, iz osobnog zadovoljstva, izrađivali slike na takvim posudama; naziv po otoku Mallorca ili Majolika

majoneza (fr. mayonnaise) kuh. vrsta hladnog umaka (sosa) od kiselog vrhnja, limunova soka, ujjia i žumanaca, a jede se uz hladno pečenje i ribu

major (lat. magnus velik, major veći) stariji od dva brata, usp. senior; voj. početni čin višeg časnika, zapovjednik bataljuna ili baterije; upravitelj, nadzornik imanja

majora (lat. maiora sc. vota) mn. većina glasova, premoć u glasovima; *per*

maiora čit. per majora (lat.) većinom glasova

majoran (tal. majorana, mn. majoraea) boi. poznata vrtna biljka iz porodice usnača čije se lišće upotrebljava (kao mirodija) za začine; mažuran

majorat (lat. majoratus) utvrđeni red nasljedstva koji daje pravo nasljedstva najstarijem članu obitelji. Ovdje spada: *primogenilura* pravo prvorođenog, najstariji član iz najstarije linije srodstva prima nasljedstvo; *seniorat* po koicm najstariji član obitelji uopće ima pravo nasljedstva; *majorat u užem smislu* po kojem prima nasljedstvo najbliži rođak prema stupnju srodstva, a kad ima više podjednako bliskih rođaka, onda nasljeđuje najstariji; neotuđiva imovina, nekretнина

majordom (lat. maior domus) najviši dvorski i državni službenik u staroj franačkoj državi, nadstojnik kraljevskog dvora i kraljev zastupnik; kasnije, pod slabim vladarima. Često imao svu vlast u svojim rukama, npr. Pipin Hcristalski, Karlo Martel, Pipin Mali

majorenitet (lat. majorennitas) prav. punoljetstvo. punoljetnost

majorentan (lat. majorennis. major annis) prav. punoljetan

majoristi (lat. maior) mn. u Kat. crkvi: nositelji viših svećeničkih činova, od susvećenika naviješe

majoritet {lat. majoritas} većina, većina glasova; supr. minoritet

majorizirati (lat. maior veći} nadglasati, nadglasavati, nadvladati većinom glasova, **npr.** protivničku stranku

majstergezang (njem. Meistergesang) lit. umjetničko lirsko pjesništvo kojim su se u XIV. st. bavili u Njemačkoj tzv. "majstori-pjevači"; v. majsterzingeri

- majsterzingeri** (njem. Meistersinger) mn. lit. "majstori-pjevači", njemački pjesnici iz građanskog staleža, u XIV. st., koji su se u svojim profesionalnim udruženjima bavili umjetničkim pjesništvom (majstergezang), držeći se strogo pjesničkih propisa koji su bili izloženi u njihovoj tabulaturi
- majstor** (njem. Meister, lat. magister) obrtnik, osobito onaj koji je položio majstorski ispit i stekao majstorsko pravo; učitelj, onaj koji je u nečemu dostigao savršenstvo, umjetnik
- majuskula** (lat. majusculus poveći, oveći) mn. tisk. velika slova, početna slova; tiskanje samo velikim slovima, i7. verzala; supr. minuskuln
- Makabejci** mn. v. pod. makabijada
- makabijada** šp. priredba na kojoj se okupljaju Zidovi sportaši iz cijeloga svijeta, u Palestini, gdje se natječu u svim športovima i vještinama, židovska olimpijada (naziv po slavnoj židovskoj vladarskoj obitelji Makabnjaca, iz II. st. pr. n. e.); usp. olimpijada. spartakijada
- maknabr** (fr. dansc macabre) mrtvački ples, slikovito prikazivanje tzv. mrtvačkog plesa na grobljanskim zidovima
- makadam** (engl. macadam) način izgrađivanja ulica i putevi, kod kojeg se kolnik obično sastoji samo od dobro nabijenog sloja izmrvljenog kamena, nazvan po škotskom inženjeru Johnu Londonu MacAdamu (1756—1836); grada od koje se pravi makadamski put
- makadamizirati** (engl. macadam) graditi ulicu ili put nasipavanjem kolnika slojem izmrvljenog kamena; usp. makadam
- makako** (pori. macaco) zool. morska mačka, vrsta majmuna koji žive na obali Gvineje, Angole itd.
- makama** (ar.) 1. stara arapska rimovana proza koja prikazuje fantastične doživljaje pojedinih junaka; 2. glaz. podij n orijentalnoj glazbi na kojem su stajali dvorski pjevači
- makao** (braz. inacao) zool. brazilska papiga s dugačkim repom
- makaron** (tal. macaronc, fr. macaron) kolačić od badema
- mnkaroni** (tal. macaroni) mn. vrsta suhog tijesta, tvornički izrađenog od brašna tzv. "tvrde pšenice" u obliku dugih šupljih cjevčica (veoma omiljeno narodno jelo u Italiji); podrugljivo: Talijani; *niakaronski stihovi* šaljivi stihovi u koje su umiješane riječi iz drugih jezika
- makasar-ulje** farm. ulje koje pomaže rastu kose, nazvano po gradu Makasaru, u istočnoj Indiji
- makat** laka vunena tkanina s križićima, za prekrivanje divana, kreveta itd.
- muke up** čit. meik ap (engl.) uređivanje šminkanje lica
- maketa** (fr. maquette) prva kiparska skica od ilovače, voska ili gipsa (obično umanjena), model neke palače, crkve, statue, knjige i dr.
- maki** (fr. maquis šikara, šikarje, zemljište obraslo žbunjem) mn. "šumski ljudi"; naziv za francuske rodoljube koji su, u vrijeme Drugog svjetskog rala, ustali protiv njemačkih okupatora i vodili protiv njih uspješne gerilske i druge operacije (maki je prvobitno značilo "guštik" koji je nekada bio postojbina i utočište korzikanskih pastira i svakoga tko je došao u sukob sa sudom i zakonom)
- makija** (tal. inacchia) mediteranska šikara, gusta, teško prolazna šuma, guštara
- mukijavelist** (tal. Machiavelli) onaj koji se drži **ili** koji smatra da se treba držati načela: **cilj** opravdava sredstva, pristaša makijavelizma
- makijavelistički** (tal. MachiaveHi) koji je u duhu makijavelizma, podmukao,

nevjeran, bezobziran, kojem je glavno postignuće cilja

makijavelizam naučavanje tal. državnika i povjesničara Niccola Vlachia-
vellija (1469—1527), izloženo u njegovoj knjizi "Vladar" — "Il Principe", kojim preporučuje da se vladari u svom radu pridržavaju samo neograničenih načela mudrosti, ne obvezujući se nikakvim moralnim kriterijima i sentimentalnim obzirima, tj. da ne prezaju ni od kakvih sredstava samo da bi došli do cilja, s geslom: cilj opravdava sredstva

makijaža (fr. maciuillage) 1. sredstva za šminkanje očiju; 2. obilježavanje igračih karata znakovima radi varanja

ma kina (lat. maehina) v. mašina

makina (tal. macehina) stroj, sprava, oruđe; naziv za zrakoplov, automobil i si.

makinacija (lat. machinatio) podbada-
nje, poticanje; spletko, smicalica, podvala

makinalno Gat. maclinale, fr. maehinal) nehوتيčno, nesmišljeno. kao stroj; mehanički

makinirati (lat. maehinari) izmisliti, izmišljati; smišljati (ili: snovati) neko zlo ili podvalu, potajno spremati nešto, plesati zamke

makinist (lat. maehina) v. mašinst

makinjon [fr. maejuignon) vješt trgovac konjima, koji umjesto dobrih konja podmeće hirovite, tvrdoglave konje; pren. vješt posrednik, posrednik-prevrtljivac (npr. makinjonska politika)

makinjonaža (fr. maquignonnage) trgovanje konjima; pren. podvaljivanje. podvala, prijevara

makler (njem. Makler) trg. posrednik, osoba koja za nekoga drugog posreduje pri ugovorima o kupnji ili prodaji robe. vrijednosnih papira, pri osiguranju, odašiljanju ili prijevozu, i

to obavlja kao stalno zanimanje; mekler. broker, senzal

makleraža (njem. Makler) trg. nagrada koju makler dobiva za svoje posredovanje, a čija je visina obično određena burzovnom uredbom ili običajem koji vlada na tržištu, ili prema tome kako su obje strane ugovorile; mekleraža, senzarija

mako crvenkastožuti egipatski pamuk odlične kakvoće (nazvan po Mako-beju, koji se najviše bavio uzgojem ovog pamuka)

makrela (niz. makreel, lat. macarellus) zool. skuša (vrsta veoma ukusne morske ribe)

makro (fr. maquereau) 1. svodnik; uljez; vlasnik javne kuće, kupler

makro- (grč. makros) 2. predmetak u aloženicama sa značenjem; velik, visok; dug, dugotrajan

makrobiotičan (grč. makrobiotos) koji dugo živi, dugovječan; koji se tiče pnu duženja života, koji pomaže produženju života

makrobiotika (grč. makros. bios život) vještina dugog življenja, nauk o čuvanju i održavanju zdravlja uopće; dijetetika. higijena, ortobiotika

makrolnoza (grč. makros, bios život) dug život, dugovječnost

makrociti (grč. makros, kytos šuplje tijelo, trbušasia posuda) mn. med. izvanredno velika crvena krvna zrnca koja se nalaze kod perniciozne anemije, malarije, trovanja krvi i drugih bolesti: megalociti, megaloblasti, gigantociti

makrodaktil (grč. makros, daktylos prst) med. dugoprsti, onaj koji ima dugačke prste; prid. makrodaktilan

makrofauna (grč. makros, lat. fauna životinjski svijet) zool. dio faune koji obuhvaća životinje koje se mogu vidjeti golim okom; supr. mikrofauna

- makrofon** (grč. ma kros, fone glas, zvuk) koji ima jak glas, s glasom (ili: zvukom) koji se daleko čuje
- makroftalmos** (grč. ma kros, ofthalmos oko) čovjek krupnih očiju, krupnooki
- makrogameta** (grč.) ženska spolna stanica jednoataničnih organizama
- makroglosij** (grč. makros velik, glossa jezik) med. neprirodno povećan jezik
- makroglosija** (grč. makros, glossa jezik) med. neprirodno povećanje jezika, kao posljedica prosirenosti limfnih žila (mahom urođen nedostatak)
- makroheilija** (grč. makro, cheilos usna) ined. zadehljenjc gornje i donje usne, kao posljedica kronične upale
- makroheir** (grč. makro-cheir) onaj koji ima duge ruke, dugoruki
- makrohir** (grč. makro-cheir) v. makroheir
- makrokefal** (grč. makros, kefale glava) onaj koji ima pretjerano veliku lubanju (ili: glavu), glavonja
- makrokozmi** (grč. makros, kosmos svijet, svemir) mn. vanjske stvari, stvari iz vanjskog svijeta; usp. kozmos
- makrokozmiologija** (grč. makroa, kosmos svijet, svemir, logia) znanost o stvarima i pojavama iz vanjskog svijeta
- makrokozmos** (grč. makros, kosmos) svijet u velikom, veliki vanjski svijet, svemir (supr. mikrokozmos)
- makrolit** (grč. makros velik, lithos kamen) veliki kamen; *makroi ili* teško kameno oruđe mezolitskih ljudi
- makrologija** [grč. makrologia) opširno govorenje, opširnost, sklonost držanju **dugih i** opširnih govora
- makromeran** (grč. makros, meros dio) miner, kaže **se** za kamen **čiji** se sastojci mogu vidjeti i prepoznati golim okom, faneromeran (**supr.** mikromeran)
- makronozija** (grč. makros, nosos bolest) med. dugotrajna bolest, iscrpljenost
- makroplasija** (grč. makros, plasso uobličavam, gradim) med. prekomjerna razvijenost pojedinih dijelova tijela
- makropnoja** (grč. makros, pneo dišem) med. duboko i lagano udisanje zraka
- makropodi** (grč. makros, pus, podos noga) mn. zool. glodavci a dugačkim stražnjim nogama
- makropsija** (grč. makros, opsis vid, viđenje) med. viđenje stvari **u** povećanom obliku, bolest očiju koja nastaje zbog slabosti određenih vanjskih **očnih** mišića, zbog čega predmeti izgledaju veći i udaljeniji nego što zapravo jesu; megalopsija
- makropteri** (grč. makros, pteron krilo) mn. zool. kukci s dugačkim krilima
- makroskopičan** (grč. makros, skopeo promatram) golim okom vidljiv, koji se može vidjeti bez povećala ili mikroskopa (supr. mikroskopičan)
- makroskopiju** (grč. makros, skopeo gledam) promatranje, ispitivanje golim okom (supr. mikroskopija)
- makroskopski** v. makroskopičan
- makrosomija** (grč. makros, soma tijelo) gorostasna razvijenost cijelog tijela, svih njegovih dijelova; gigantizam
- makrospore** (grč. makros, spora) mn. hot. ženski spolni organi kod bescvjelnica
- makrostihičan** (grč. makroa, stichos) koji ima dugačke redove, s dugim redovima, S dugim redovima ili stihovima
- makrostomičan** (grč. makros, stoma usta) s velikim ustima
- makrostruktura** (grč. makros, lat. struetura sastav) građa i sastav nekog prirodnog objekta, npr. kamena, koji se mogu vidjeti i raspoznati golim okom

makrotija (grč. makro velik, us. gen. otos uho) med. abnormalna veličina ušiju, uhatost

makrourija (grč. makros velik, ura rep) dugorepost (npr. kod ptica)

makrulija (grč. makros velik, ulon desni, čeljust) med. oteklina na zubnom mesu

makrure (lat. maerura) mn. zool. ptice s dugačkim repom kod kojih je rep duži od nogu; dugorepi raci

maksila (lat. maxilla.) zool. čeljust

maksilarni (lat. maxillari8) koji se Lč čeljusti ili pripada čeljustima, čeljusti

maksima (lat. maxima sc. regula) osnovno načelo kojeg se čovjek pridržava U životu i radu, misao vodilja, pravilo. lozinka; izreka, kratko i jasno iskazana misao; glaz. najveća ili najduža nota

maksimalan (lat. maximalis) najveći, najviši, preko kojega se više ne može (npr. brzina, težina, iznos itd.); supr. minimalan

maksimalisti (lat. majcimum najveća vrijednost, najveći iznos) mn. = boljševici; supr. miniinalisti, menjševici

maksimirati (mn. maximaro, fr. maximer) utvrditi (ili: utvrđivati) najveću vrijednost (ili: c`jenu) nečemu; povisiti (ili: povisivati) do najvišeg stupnja; *maksirnirane cijene* propisane, najviše cijene po kojima se određeni proizvodi mogu i smiju prodavati

maksimum (lat. maximum) ono što je najveće ili najviše; najviša vrijednost, najviši stupanj; najveća količina; najveća cijena, najveća svota; najveća kazna; supr. minimum

maksimus (lat. maximus) najveći, najviši

maksura (tur. raaksure) povišeni i daščicama ograđeni dio džamije na kojem stoje službene osobe pri bogoslužju

makubn vrsta finog duhana (burmuta) koji ima miris ljubičice (nazvan po području Makulia /Vlartinique/, gdje se kultivira i proizvodi)

makuln (lat. macula) mrlja, pjega; žig srama, ljaga, sramota; med. mjestimična. manja ili veća, promjena u Iniji kože

makulatura (lat. macula tura) umrljani i pokvareni tiskani listovi papira koji ae upotrebljavaju za pakiranje, loše tiskani arak; pren. književno djelo bez ikakve vrijednosti, rukopis "za koš"

makulirati (lat. maculare) uprljati, isprljati, umrljati (papir pri tiskanju); umrljani ili pokvareni papir upotrijebiti za pakiranje

mala fide Gat.) u zloj namjeri, zlona-mjerno, podmuklo

malacija (grč. malakia mekoća, slabost) med. bolesna želja za jelom, osobito kod trudnica

malaga vrsta poznatog slatkog i aromatičnog vina, nazvanog po španjolskom gradu Malagi

malagenja (šp. malaguena) španjolska plesna pjesma srodna fandangu

malagma (grč. malagma) med. sredstvo za omekšavanje, oblog, sredstvo za umirivanje bola, zavoj koji ublažava bol

malahit (grč. malache crni sljez) miner. mineral zelene boje, poludragulj

malakodermi (grč. malakos mek, derma koža) mn. zool. mekušci: puževi, školjke i glavonošci; moluske

malakolit (grč. malakos mek. lithos kamen) miner. meki kamen, augitu srodna vrsta kamena

malakologija (grč. malakos mek, logia) zool. znanost o mekušcima

malakopteri (grč. malakos mekan, pteron krilo) zool. ribe mekoperkn

malakosteon (grč. malakos mek, osteon kost) med. omekšavanje kostiju

- malakozoa** (grč. malakos, zoon životinja) mn. zool. mekušci; v. malakodermi
- malakozoologija** (grč. malakos, zoon životinja, logia) zool. v. malakologija
- malaksacija** (lat. malaxatio) med. **umekšavanje**, ublažavanje
- malnksirati** (iat. malaxare, grč. malasso) raz mekša vati, mijesiti, gnječiti
- malnktici** (grč. malaaao, lat. malactica) mn. med. sredstva za omekšavanje (ili: za ublažavanje, za uspavljanje)
- malaktičan** (grč. malaktikos) med. omekšavan, koji omekšava, ublažavan, koji ublažuje, uspavljuje
- malambo** (šp.) narodni ples argentinskih gauča
- malandrija** (lat. malandria. **tal.** ma landra) vet. vrsta konjske bolesti
- malarija** (tal. malaria, mala **aria** loš zrak) med. kronična i povratna groznična bolest izazvana ubodom komarca malaričara *Aporheles maculirennis*
- malarijatifoid** (tal. malaria, grč. tyfos para. dim. eidos oblik) med. istodobna oholjelost od malarije i tifusa; malarija koja se razvija kao tifus
- malami** (lat. mala obraz, lat. maiaris obrazni) obrazni, koji pripada obrazu, koji se tiče lica ili obraza
- malati** (njem. malen) raditi kao ličilac ili soboslikar
- malati** (njem. malen) raditi sliku, slikati bojom
- malbaša** (tur. **ma halb** asa) upravitelj mahale; seoski starješina
- male** (njem. Malz) slad, osobito sirovine koje se upotrebljavaju u proizvodnji piva i žeste, u prvom redu ječam, u čijim klicama nastaje razgradnjom škroba pomoću diastaze, koja pretvara ječme ni Škrob u šećer (maltoza); male ili slad je, zapravo, tako promijenjen ječam
- malc-homboni** (lat. Malz, fr. **bonbon**) mn. bomboni koji se pripremaju od sladovog ekstrata i običnog šećera
- maleabilan** (lat. malleabilis) kovan (metal), koji se daje (**ili**: može) kovati
- malederiya** (fr. maladic bolest) bolnica, osobito bolnica za gubavce
- malein** (lat. malleus slinavka) vet. preparat izrađen od bacila slinavke; služi za utvrđivanje postojanja slinavke; usp. maleinizacija
- maleinizacija** (lat. malleus slinavka) vet. znanstveni pokus kojim se utvrđuje jesu li papkari zaraženi slinavkom ili nisu; usp. malein
- maleolaran** (lat. mallcolus čekičić) anat. gležnjevi, koji se tiče gležnja, koji pripada gležnju
- maler** (njem. Maler) 1. slikar-umjetnik, slikar, kod nas: **maler** slikar-obrtnik, mazalo
- maleraj** (njem. Malerci) soboslikarslvo, slikarstvo
- maleus** (lat. malleus Čekić) 2. anat. **na**ziv za najveću slušnu košćicu u srednjem uhu
- malcus** (lat. malleus) 1. vet. v. slinavka
- malevolencij** (lat. malevolentia) zloradost, zlonamjernost; nesklonost
- malevolentan** (lat. malevolens) zlonamjerman, zločtjst; supr. benevolentan
- malez** (fr. malasie) med. boležljivost, slabost, osjećaj tjelesne nelagode
- Malho** sluga velikog svećenika Kaife; sudjelovao pri uhićenju Isusa Krista
- malicija** Gat. malitia) zloba, pakost. podmuklost; nevaljalstvo, podvala
- maliciozan** (lat. malitiosus) zloban, pakostan, podmukao, lukav; nevaljao
- maliciozitet** (lat. malitiositas) zloba, pakost, podmuklost. lukavost; nevaljalstvo
- malicioznost** (lat. malitiositas) v. maliciozitet
- maliforman** (lat. mnlum, maliformis jabuka) u obliku jabuke, jabučast
- maligan** (fr. malligand) 1. uređaj za brzo određivanje količine alkohola u vinu; zasniva se na načelu da je točka

vrenja vina niža št< je sadržaj alkohola veći (nazvan po izumitelju, fr. enologu Maliganu (usp. ebulioskop); 2. postotak alkohola u vinu, npr. vino je jako 12 maligana

maligni (lat. malignus zloćudan, zlorad, opak) med. **maligni tumor** zloćudni tumor, onaj koji se sastoji od nezrelih stanica i prodire duboko u tkiva šireći se i po drugim mjestima tijela putem tjelesnih sokova i tekućina (limfom i krvlju); supr. benigni

malignitet (lat. malignitas) zlobnost, pakost, opasnost, zloradost; med. zloćudnost

malignus morbis (lat. malignus inorbus) med. opaka bolest, teška bolest

malinconicamente čit. inalinkonikamente (tal.) glaz. v. mclankoliko

malinconico čit. malinkoniko (tal.) glaz. v. melankoliko

maizam (lat. malum zlo) pren. naučavanje da li svijetu i životu, zbog stalnog kretanja i mijenjanja, ima više zla, bola i patnje, nego što ima zadovoljstva i radosti

maiora (tal.) propast, nesreća, nevolja, bijeda

maltcr (njem. Mortel) smjesa od vapna, pijeska i vode, na zraku otvrdne, jer se miješanjem gubi mehanički veza na voda

maltezer vrsta bijelog dugodlakog psića
Maltežanin (tal. Mallese) 1. domorodac i stanovnik otoka Malte; vitez s Malte. tj. član redovničkog reda sv. Ivana, koji je osnovan u doba križarskih ratova

ma^oza (njem. Malz slad) kem. vrsta šećera koja nastaje utjecajem sladnog ekstrakta na škrob, kristalizira se u finim bijelim iglicama

maltretirati (lat. male tractare, fr. maltraiter) zlostavljati, kinjiti, mučiti, loše postupati s nekim

maltuzijanac sociol. pristaša na u Čavanja engleskog ekonomista Thoma-

sa Roberta Malthusa; v. maltuzijanizam

maltuzijanist v. maltuzijanac

maltuzijanizam sociol. naučavanje engl. ekonomista Thomasa Roberta Malthusa (1766—1834) po kojem se težnja porasta stanovništva kreće u geometrijskoj, a proizvodnja živžnih namirnica u aritmetičkoj progresiji, čime objašnjava sva društvena zla i siromaštvo nižih slojeva naroda. Ovo učenje je navelo Darwina na misao o borbi za opstanak; **neomaltuzijanizam** pokret koji je nastao pod dojmom jakog porasta proletarijata po gradovima, i koji zahtijeva da država, u interesu cjeline, ograniči porast stanovništva

malum (lat.) zlo, nesreća, nevolja; muka, jad, bolest; malum necessarium čit. malum necesarium (lat.) nužno zlo

malvaceae čit. malvacee (lat.) mn. bot. sljezovi

malvazija (tal. malvagia. malvasia) poznato balzamno i slatko crno vino koje se prvobitno dobivalo u Napoli di Malvasia. na istočnoj obali Peloponeza, a kasnije i na ostalim grčkim otocima, u sred. vijeku veoma cijenjeno; također: vrsta umjetno načinjenog francuskog vina od muškata

malverzacija (fr. malversation) neispravnost u obavljanju službe ili obnašanju dužnosti, pronevjera, utaja; zlouporaba službenog položaja zlnjg primanja mita

malverzant (fr. malversor) onaj koji ne obavlja ispravno i pošteno svoju službu, pror.rvj.--* ;telj, utaiivač

maiverzirati (lat. male versare, fr. malverser) pronevjeriti, pronevjeravati, vršiti pronevjere, utajiti, utajivati

mama (lat. mamma) sisa. dojka; u dječjem govoru: majka

mamaliologija (lat. mammalis, grč. logia) zool. znanost o sisavcima

mamha živahan društveni ples južno-američkog podrijetla

mameluci (šp. inamelucos) mn. melezi oca bijelca i majke Indijanke u Brazilu

ma me luk (ar. mamluk, tal. mamma-lucco) rob rođen od roditelja kršćanina. a odgojen u muslimanskoj vjeri; danas: otpadnik od vjere, renegat; također: slijepi pristaša, slijepi sluga i branitelj nečega, npr. vlade, režima i si.

mamifere (lat. mamma sise, dojka, fero nosim) mn. zool. sisavci

mamiforman (lal. mamma sise, forma oblik) u obliku sise, dojke, sisat mamila {lat. mammilla) anat. bradavica (na sisi)

mamilaran (lat. mamillaris) bradavičast, poput sisne bradavice

mamlaz (mad. mamlasz) glupan, blešan. budala

mammalia (lat.) mn. zool. sisavci

mamografija (lat.-grč.) rengenško snimanje dojke radi pronalaženja eventualnog karcinoma

mamon (grč. mamonas bogatstvo, kald. mamon. hebr. matmon) zlatno tele. zlatni kumir, bog zlata; pren. blago, novac, zemaljsko blago i bogatstvo za kojima čovjek žudi

mamonist (kald. mamon) Mamonov sluga, obožavatelj novca, tvrdica. **škr-tac**; onaj koji je za carstvo zemaljsko

mamonizam (kald. mamon) žudnja za novcem, vladavina i svemoć novca, obožavanje boga Mamona, klanjanje zlatnom teletu

mamozan (lat. mammosus) sisat, koji ima velike sise

mamozitet (lat. mammositas) velike i pune grudi, punoća grudiju, sisatost mamur (tur.) uređen, dotjeran, lijepo namješten; bogat

mamut (rus. mamont, tatar, mamma zemlja) zool., geol. golema prehistorijska životinja, veoma slična današ-

njem indijskom slonu (naziv po tome što su Tunguzi i Jakuti vjerovali da je živio pod zemljom i rovaio kao krtica)

mamzel (fr. mamselle) izraz kojim je u XVIII. st. i prvoj polovici XIX. st. oslovljavana djevojka iz građanskog staleža, gospođica; danas: gospodarića. domaćica i dr.

mana (grč. manna. lat. manna, hebr. man, ar. marin) 1. nebeski dar, med iz zraka: hrana koja je Izraelcima padala s neba kad su bili u pustinji; med. žućkasta, žitka i sladunjava masa. sa 60—50% manita, koja služi kao sredstvo za otvaranje

manncija (lat. manatio) izljevanje, istjecanje; usp. emanacija

mancando čit. mankando (tal. man-care) glaz. postupno popuštajući, -ščežnvaujući, gubeći se

mancipacija (lat. mancipatio) u rimskom pravu: prodaja neke stvari drugom u svojinu po svim zakonskim propisima; primanje u svojinu, prisvajanje, podvrgavanje pod vlast; u>p emancipacija

mancipij (lat. mancipiū) u rimskom pravu: formalna kupnja zaključena pred sudom, ugovor o kupnji; pra- o svojine, svojina, vlasništvo; prij- : kupljeni rob

mancipirati (lat. mancipare) u rimskom pravu: dati nešto u svojinu, pro-dati, zaključiti prodaju pred nadležnom vlasti

mančester (engl. Manchester) vrst i pamučne tkanine, slične baršunu, sobito za športska odijela, ženske haljine i dr. (nazvana po engl. grad Manchesteru, gdje se najprije počel; izrađivati); *manfrsterska stranka* ili *škola* pokret i shvaćanje jedne grupe velikih industrijalaca i ekonomista koji zahtijevaju slobodu trgovine i nemiješanje državo u industriju, njihovo

mandal

vo naučavanje zove se: mančesterska teorija

mandal (tur.) zasun, reza. kračun

mandamus (lat. mandare, mandamus) "naređujemo, zapovijedamo"; naredba kraljevskog suda u Liondonu, koja se izdaje u ime kralja ili kraljice

mandant (lat. mandans) v. mandator

mandarin (sanskr. inanlrin, mantra, port. mandarim) svaki visoki državni službenik u Kini; titula otmjenog Kineza uopće; vrsta vunene ili poluvunene tkanine za zimske kapute

mandarina (port. mandarim) bot. vrsta sitnih i slatkih naranči s otoka Malte

mandat (lat. mandatum) nalog, naredba; punomoć, ovlast; izaslanička punomoć; uputnica, nalog za isplatu

mandatar (lat. mandatarius) prav. osoba koja se obvezuje da, u ime i za nekoga drugog (mandatora), izvrši neki posao, opunomoćenik, zastupnik, predstavnik; poslovođa

mandatni Gat. mandatum) naložili, naredbeni, koji se tiče naloga, koji je u vezi s nalogom (ili: naredbom, mandatom); mandatna područja bivše njemačke kolonije i dijelovi nekadašnje Turske Carevine 'Palestina, Sirija. Mezopotamija), kojima su, po Versajskom ugovoru o miru, nakon Prvog svjetskog rala. upravljale druge sile po nalogu Lige naroda; **ma.ndatno pismo** pismo koje sadrži nalog ili ovlast da se izvrši neki posao; **mandatni postupak** u građanskom procesnom pravu: postupak koji počinje tune što sudac izdaje nalog dužniku da ispuni ono što povjeritelj od njega traži

mandator (lat. mandator) prav. onaj koji daje nekome nalog da u njegovo ime obavi neki posao, opunomoćitelj, naredbodavac; supr. mandant, mandatar

mandeji mn. vjerska sljedba u Mezopotamiji, spoj židovstva i kršćanstva

mnnckinaža

mandelada (njem. Mandel badem) piće od bademovog mlijeka, žumanca, šećera, cimeta ili vanilije

mandman (fr. mandement) naređenje koje ima više karakter savjeta i opomene nego obične naredbe, nalog, raspisivanje, poziv; biskupska poslanica

mandoln (tal. mandola) glaz. instrument potpuno sličan mandolini, samo od nje veći i s dubljim zvukom

mandolat (tal. mandorlato) bademovac (slatkiš od badema)

mandolina (fr. mandoline) glaz. vrsta malo i kratke tambure s 4 do (> žica

mandora (tal. mandora) glaz. v. mandolina

mandorla (tal. mandorla badem) svećtačka aureola koja ne obuhvaća samo glavu, nego cijelu osobu, izrađena u obliku badema

mandra (grč. mandra staja, obor, tor) pustinjačka soba. špilja; samostan

mandrač (tal. mandracchio) 1. veoma mala luka: 2. zaštićeni dio luke

mandragora (grč. mandragoras, lat. mandragora) bot. biljka za Čiji se korijen ranije pretpostavljalo da ima sličnosti s ljudskim likom, alrauna

mandrijn (tal. mandra, mandria) čopor. krdo; pren. ološ

mandukntori (lat. manducaro žvakati. manducatores) mn. zool. mišići žvakači

mandža (tal. manginre) jelo

maneken (fr. mann(juin) drvena lutka s pokretnim udovima (krojačeva, slikarova), koja služi za isprobavanje; u modnim trgovinama: mlada i lijepa dama koja služi za isprobavanje haljina: pren. čovjek bez karaktera, lutka. igračka u ludim rukama; med. umjetno izrađeni pojedini dijelovi tijela za vježbanje operiranja

manekinaža (fr. mannequimage) kiparski rad na građevinama

maneros egipatska tužaljka, naricaljka

manevrar (fr. manoeuvre) rukovanje, upravljanje, obavljanje nekog posla, način postupanja; čin koji se izvodi vješto i lukavo, smicalica, spletko, podvala; voj. vježba većeg broja jedinica u ratnoj službi; u ratu: sva sredstva kojima je cilj slabljenje neprijatelja, osim borbe, osobito važna u tzv. strategiji zamaranja i zbunjivanja protivnika; pom. kretanje i vježba jednog broda ili više brodova, vješto izvedeno kretanje; u prometu: razmještanje vagona i vlakova

manevrirati (fr. manoeuvrer) upravljati svojim pokretima, izvoditi vješte pokrete; voj. izvodili vježbe u većem opsegu: raznim strategijskim sredstvima raditi na zamaranju i zbunjivanju neprijatelja; pom. vješto upravljati brodom; razmještatati vagone i vlakove: pren. vješto i lukavo raditi, vješto se snalaziti u neugodnim situacijama

manč (fr. manege, tal. maneggio, lat. managium) škola jahanja; jahačica, jahačka staza: vještina jahanja, vještina ukroćivanja i obučavanja konja

mangan (grč. magnes, lat. manganeseum) kem. metalan, željezu sličan element, atomska težina 54,93, redni broj 25, znak **Mn**; vrlo rasprostranjen, ali nikada sam, nego pomiješan s drugim mineralima, crvenkastobiljel, veoma krhak i tvrd

mango (lat. Mangifera indica) bot. sladak, mirisan plod istoimenog tropskog drveta iz porodice vanjače; velik je poput jabuke, a cvate narančasto žuto

mangrove (engl.) bot. zimzelene biljke na ravnim obalama tropskih mora

mani (engl. money) novac

mani (engl. munny) novac; *Lime Li money* čit. tajm iz mani (engl.) vrijeme je novac

mani (lat. manes) mit. dobri duhovi podzemnoga svijeta kod starih Rimljana; duše pokojnika kojima su iskazivali štovanje

mani-hroker (engl. money-broker) mjenjač, novčar

mani-meking (engl. money-making) pravljenje novca, zarađivanje novca

manifest (lat. manifestus) proglas, objava; proglas koji upućuje vlada narodu o nekom važnom pitanju da bi nagovijestila, objasnila ili opravdala svoje držanje i postupke

manifestacija (lat. manifestatio) javno očitovanje, javno izražavanje odobravanja ili neodobravanja, objava, objavljivanje, iznošenje na vidjelo, pokazivanje

mnnifestant (lat. mnnifestans) onaj koji javno izražava svoje mišljenje, sudionik u javnom izražavanju političkih i drugih uvjerenja i raspoloženja

manifestator (lat. manifestator) otkrivač, objavljivao, obznanjivač, pokazivač; također: = manifestan t

manifestirati (lat. manifestare) izraziti, izražavati, objaviti objavljivati, očitati, očitavali, iznijeti u javnost; javno izraziti svoje mišljenje ili raspoloženje

mnnihejci dal. Manichaei) mn. pristaše pogansko-kršćanske sekto koju je osnovao perzijski heretik Manes ili Mani oko 242. n. e.: v. mnnihejizam

manihejizam naučavanje perzijskog heretika Manesa i njegovih pristaša, neka mješavina staroperzijskog dualizma i kršćanskog gnosticizma, po kojemu je od samog početka postojalo carstvo svjetlosti i carstvo mraka: iz ovoga posljednjeg postao je Sotona i ukrao dijelove svjetlosti koji su prognani u tvar; da bi bili oslobođeni, došlo je stvaranje svijeta i dolazak Kristov na zemlju; apostoli su izopacificili pravo Kristovo naučavanje, koje je tek Manes uspostavio; potpuni ma-

nihjci strogo su so suzdržavali od svakog osjeti Inog uživanja, ručnog rada i zemaljskog posjeda

manija (grč. mania) oblik duševne bolesti koji se javlja na razne načine, često u nastupima; bijes, sumanutost, ludost, ludilo; u glavu uvrgnula misao; nastranost, zanesenost, strast za nečim, npr. za knjigama (= bibliomanija), za Englezima i svim što je njihovo (= anglomanija) itd.; mahnistost

manijabilan (fr. maniable, lat. manus ruka) sretan, zgodan i lak za rukovanje, koji se lako radi rukom; pren. gibak, zgodan, pogodan, prikladan

manijački (grč. mania pomama, ludilo) koji se zasniva na maniji; nastran, zanesen, luđački

manijak (grč. manikos) luđak, zanesenjaka; nastran Čovjek, onaj koji si je nešto umislio, npr. bezrazložni strah od nečega što zapravo i ne postoji itd.

manikir (fr. manucure, manicure) njegovanje ruku i noktiju, osobito one koje vrše stručno osposobljene osobe; pribor za njegovanje ruku i noktiju

manilovština prazno sanjarenje, pasivan odnos prema stvarnosti (po Manilovu, junaku Gogoljevog romana "Mrtve duše")

maniluk (tur.) zavist

maniman (fr. manielement, manier) rukovanje, upravljanje, način rada; rukovanje kistom (kod slikara)

manioka (port. mandioca) bot. brašnom bogati korijen biljke Iatropa manihot. koja raste u Indiji i Juž. Americi; daje veoma ukusan i zdrav kruh

mnipul (lat. manipulum) u grčkoj crkvi: rubac za brisanje ruku i sv. posudo koji je đakon nosio preko lijevog ramena; kod katolika: široka iskićena vrpca koju nosi svećenik na misi

manipul (lat. manipulus) 1. farm. na receptima: pregršt, npr. trave ili liš-

ća; 2. kod starih Rimljana: jedinica pješastva, od 60 do 120 ljudi

manipulacija (lat. manipulatio) vješto, stručno rukovanje ili upravljanje nečim; pravljenje poslovnih smicalica; dodirivanje ili previačanje rukom preko živčano oboljelog tijela, kao što čini magnetizer da bi izazvao u tijelu povoljne promjene

manipulirati (lat. manipulari) rukovati, upravljati; rukom obrađivati (ili: raditi, spravljati); praviti smicalice; dodirivati ili provlačiti rukom, pipati

manira (fr. maniere, tal. maniera) način ponašanja ili postupanja, način obrađivanja koji prelazi u jednolikost i šablonu; fin način života, ponašanje, držanje; unjetnički potez, u književnosti i umjetnosti: neduhovito oponašanje ili stalno ponavljanje jednoga po sebi dobrog i originalnog stila, neprirodnost; maniri mn običaji, ponašanje: glazbeni ukrasi: <• **vjek lije-pih manira** čovjek lijepog pmuišanja i ophođenja

manirist (fr. maniere) književnik ili umjetnik koji radi po **mani**, tj. koji se jednolikim i posebnim načinom rada udaljuje od prirode predmeta koji obrađuje odgovarajućeg shvaćanja i izlaganja; slijepi op našatelj; usp. manirizam

manirizam (fr. manierisme.) umj. stvaranje slijepim oponašanjem oblika, tehnike i ideja starijih, dobrih uzora; neprirodnost

manit (grč. manna, ar. **mann**) kem. sladak glavni sastojak mane, služi kao lijek za otvaranje; manin šećer

Manitu mit. veliki duh, bog sjevernoameričkih Indijanaca

manizam (lat. manco cijeni, duši-pokojnika kod Rimljana i starih italjskih naroda) rel. poštovanje predaka svog naroda ili svoje obitelji

mankirati (fr. manquer, tal. mancare; ne pogoditi, promašiti; propuštati,

propustiti priliku: ne uspjeti, ne poći za rukom, izraditi loše; trg. ne odgovarati obvezama, obustaviti plaćanja, pasti pod stečaj, bankrotirati

manko (tal. manco) manjak na robu ili u blagajni; pomanjkanje

manko (tal. manco) trg. nedostatak, gutbitak, manjak u robu

mankoo (tal. manco, almanco) barem **mano**: tal. mano, lat. manus ruka; **mano destra ili dritta** (tal. mano destra, dritta desna ruka) glaz. desnom rukom: **mano sinistra** (tal. mano sinistra lijeva ruka) glaz. lijevom rukom (tj. svirati)

manometar (grč. manos rijedak, metron mjera, mjerilo) fiz. instrument za mjerenje elastične sile plinova ili para

mansarda (fr. mansarde) soba ili stan na tavanu, potkrovlje; krovna prijelom. nizozemski krov (naziv po imenu fr. građevinara Francoisca Mansarda (1598—1666)

manšetn (fr. manchette) v. manžeta
mantala slatko od brašna i kuhanog vina

mantevizam (grč. manteyo proričem) lak oblik vidovitosti (sposobnosti predviđanja)

mantički (grč. manteia proricanje, mantikos) koji se tiče proricanja, koji je u vezi s proricanjem, proročki

mantija (grč. mandve, lat. mantelum kabanica) 1. širok, dugačak plašt; svećenička haljina

mantikn (grč. mantikos proročki) vještina proricanja sudbine, vještina gatanja (ili: vraćanje)

mantil (iat. mantellum, fr. manteau, njem. Mantel) ogrtač bez rukava, plašt; gornji kaput uopće, proljetni muški i ženski kaput: zaklon

mantilja (sp. mantilla, lat. mantellum) dugački rubac od čipke koji žene u Španjolskoj nose na glavi i koji im

pokriva dio lica i dopire do pojasa
mantincla (fr. mantinelle) 1. zelena presvlaka na biljarskom stolu; ograda biljarskog stola; 2. ograda klizališta za hokej na ledu

mantinjada (tal. mattinata) svirka uza sopile

mantisa (lat. mantissa) dodatak, dome-tak; mat. desntinske (decimalne) brojke logaritma, kazaljka

mantlirati (lat. mantellum) voj. ograditi, opasati, učvrstiti, utvrditi

mantra (sanskrt.) sastavni dijelovi hinduske molitve, magične formule kojima se pripisuje nadnaravna moć

manu (lat. manus ruka) rukom; **manu armata** (lat.) oružanom silom; **manu propria** (lat.) vlastitom rukom, svojeručno; **manu forii** (lat.) prav. ssiom. silom državne vlasti

manual (lat. manualis ručni) trg. ručna knjiga, bilježnica, priručnik: osobito: knjiga u koju se unose izdaci i primici (s rubrikama: od koga i zašto); dnevnik, podsjetnik, memorijal; kod orgulja: niz tipki, klavijatura

manuale (lat.) glaz. kod orgulja: sviranje na klavijaturi koja je za ruke (za razliku od pedale, što znači sviranje na klavijaturi za noge)

manualiter (lat. manualiter) pril. glaz. ručno, izvoditi na orguljama samo rukama, bez pedala

manudukcija (lat. manuduetio) upravljanje, uputa

manuduktor (lat. manuduetor) rukovoditelj

manuelan (lat. manus ruka, fr. manuol ručni) ručni, koji radi rukama; koji je izrađen rukama; **manualni radnik** onaj koji radi fizički, obrtnik (za razliku od intelektualnog, koji radi glavom i perom)

manufakt (lat. manu factum) rukotvorina, ono što je izrađeno rukom, ručni rad

manufaktura (lat. manufactura) 3, složena kooperacija koja počiva na podjeli rada; njezinu tehničku osnovicu čini zanat; razvija do virtuoznosti umjetnost radnika u vršenju djelomičnih operacija, ali ga čini nesposobnim da sam izradi cijeli proizvod; radnik postaje bogalj, nesposoban za rad izvan manufakture, ali umjetnik u njezinom sklopu; podjelom rada u manufakturi vrši se i pojednostavljenje zanatskog alata, njegovo prilagodavanje djelomičnim operacijama radnika: time se u manufakturnom razdoblju kapitalizma pripremaju materijalni uvjeti za mehanizam koji se sastoji iz kombinacije jednostavnih instrumenata; predstavlja oblik krupne proizvodnje koji se javlja u raznim povijesnim razdobljima; međutim, karakteristična je za kapitalizam od 16. do 19. st.; postaje ili kombinacijom prije samostalnih raznih zanata u jedan povezani proces proizvodnje u kojemu se dalje usavršava podjela rada ili koncentracijom radnika istog zanata, koji se također raščlanjuje; prema karakteru proizvoda razlikujemo heterogenu i organsku manufakturu; 2. naziv za tekstilnu industriju

manufakturirati (fr. manufacturer) raditi, izrađivati, proizvoditi (robu)

manufakturist (fr. manufacturier) obrtnik, zanatlija; tvorničar; trgovac manufakturnom robom

mauukapcijn (lat. manucaptio) prav. pismeno jamstvo

manukaptor (lat. manucaptor) prav. onaj koji daje pismeno jamstvo

manumisija (lat. manumissio puštanje iz ruku) u starom Rimu: davanje slobode robu

manus (lat. manus) ruka

manuskript (lat. manu scriptum) rukopis, osobito onaj koji je pripremljen za objavljivanje, za tiskanje

manustupracija (lat. manu-stupratio) spolno samozadovoljenje. **onanija**, **masturbacijil**, **ipsacija**

manutencija (lat. manu-tentio) prav. v. manutenencija

manutenencija (lat. manu-tenentia) prav. održavanje na snazi. npr. nekog zakona; zaštita prava posjedovanja

manx čit. menks (engl.) keltski jezik

manjanerija (fr. magnanerie) zavod za uzgoj dudovih svilaca; svilarstvo

manjkati (tal. mancare) nedostajati, ne biti nazočan: ne biti dovoljno

manžc.ta (fr. manchette) narukvica, orukvica; manseta

mnpa (lat. mappa) zemljovid, plan. crtež: torba, aktovka, korice za držanje spisa, planova, crteža

maper (fr. mappeur) voj. crtač zemljovida, osobito vojnih zemljovida, karta i crteža

mapirati (lat. mappa) crtati zemljovide; neki predjel ili zemlju kartografski snimati (ili: snimiti)

mapmond (fr. mappeinonde) mapa cijele Zemlje, planiglob

marabu-pera (fr. marabouts) pera od marabua (rode toplih krajeva), zbog izvanredne ljepote služi kao ukras, osobito na ženskim šeširima

marabut (ar.) 1. musliman starosjedilac ili svetac; 2. muslimanski nadgrobni spomenik

Maranatha (aram.) Gospodine, dođi! (zazivanje ponovnog Kristova dolaska na kraju praksićanskih obreda)

mnrangun (tal. marangone) tesar, drvodjelja

marani (šp. marranos) Židovi i Mauri u Španjolskoj koji su, pod pritiskom inkvizicije, morali primiti kršćanstvo, ali su potajno i dalje ostali vjerni svojoj ranijoj religiji

marantičan (grč. marantikos) med. koji je nastao zbog slabosti, zbog gubljenja tjelesne snage: **marastičan**

maranza (grč. maransis) med. slabljenje, venjenje, gubljenje snage i svježine

marnskin {fr. marasquin), tal. maraschino) vrsta finog likera od trešanja, trešnjevača

marastičan (grč. maraino) med. v. marantičan

maraton 1. trkačka disciplina na 42 km; 2. pren. sve što dugo traje

marnugija (grč. maraugia) med. titranje pred očima, gubljenje vida; fotopsija

maraznm (grč. marasmos nestajanje, venjenje, gubljenje) med. gubljenje tjelesne snage i svježine zbog bolesti; **senilni morazam** (lat. marasmus senilis) gubljenje snage i svježine zbog starosti, staračka nemoć

marcando (tal.) glaz. istaknuto, s posebnim naglaskom,

inarcato čit. markato (taL) glaz. v. marcando

marcesirati (lat. marcescere) postajati trom, slab, slabiti, mlitaviti

marciale čit. marčale (tal.) glaz. kao marš, vojnički, ratnički

Marcijal starorimski pjesnik (45—104), poznat po duhovitim epigramima

marcijalan (lat. marlilis Marsov, boga rata, Mars) ratnički, ratoboran, borben. ratni; srčan, hrabar, odvažan; divlji; usp. Mars

marcijalitct (lat. martialitas) v. marcijalizam

marcijalizam (lat. martialis Marsov, boga rata, Mars) ralobornost, borbenost, sklonost ratovanju

marcipan (lat. Marci panis, tal. marzapane) kolač od badema i šećera

Marduk glavno božanstvo starih Babilonaca, tvorac svijeta i gospodar života

mareaža (fr. mareage) mornarska, brodarska plaća; ugovor između vlasnika broda ili trgovca i posade broda

marela (lat. amarus gorak, tal. amarefla) bot. v. amarela

marenda (tal.) doručak, užina

mareograf Gat. mare more, grč. grafo pišem) uređaj koji automatski bilježi visinu morske vode; služi za određivanje srednje razine površine mora. prema čemu se određuju nadmorske visine ostalih točaka, plimomjer

mareometar (lat. mare more, grč. metron mjera, mjerilo) v. mareograf

margarin (grč. margaron biser, fr. margarine) umjetni maslac, pravi se od smjese biljnog ulja (sezamova ulja) i obranog mlijeka, ukusan je i hranjiv kao i prirodni maslac, samo što ne sadrži vitamine; danas se proizvodi više vrsta margarina, od kojih se nekima dodaju i vitamini

margarit (grč. margaron biser) miner, biserasti tinjac, sn;brnast tinjac sedefa stog sjaja

margnrita (grč. margaron, margarites biser) med. pjega na rožnici, slična znu bisera

margarite (Jat. margarilae) mn. u Kat. crkvi: komadići posvećene hostije koji se daju bolesnicima

margaritom (grč. margarites biser) med. izraslina slična znu bisera, bisernik

mnrgerita (fr. marguerite) bot. biljka krašuljak, ivančica

margin (lat. margo, gen. marginis rub, tal. margine) prazan prostor sa strane na pisanim i tiskanim listovima, bjelina; usp. margo

marginalan (lat. marginalis) koji se tiče ruba. koji se nalazi na rubu. rubni

marginalije (lat. marginalia) mn. bilješke (ili: napomene, primjedbe) napisane na rubu, sa strane (npr. neke knjige)

marginirati (lat. marginare) obrubiti: napisali (ili: pisati) primjedbe na rubu lista (ili: sa strane) u knjizi, po kraj tiskanog teksta

marginoplastika (lat. margo rub. grč. plastike) med. porubljanje očne vjeđe

margo (lat. margo) rub; trg. prazan prostor na rubu teretnog lista na kome se bilježe oznake i brojevi poslane robe

marifet (tur.) vještina, majstorija, okretnost, spretnost, prepredenost, lukavost; marifetluk

marihuana (lat. Cannabis indica indijska konoplja) bot. biljka od koje se proizvodi opojna droga slična opijumu; hašiš

Marijana (fr. Marianne) žensko ime; oličenje Francuske revolucije

marijaš (fr. mariage) brak, bračno stanje; u kartama: kralj i dama u jednoj ruci

marimba crnački glazbeni instrument od drvenih pločica s rezonantom, sličan ksilofonu

marina (fr. marina, lat. marina) mornarstvo, brodarstvo; pomorska sila. mornarica, brodovlje, flota; u slikarstvu: motiv s mora, slika mora

marinac (lat. marinus) mornar, pomorac; vojnik na ratnom brodu; brodar, ladar

marinada (fr. marinade) salamura; jelo, posebno riba iz salamure; marinat

marinat (fr. marinade) v. marinada

marinaža (fr. marinage) stavljanje u salamuru, useljavanje, usoljenje
marinirati (fr. mariner) usoliti, metnuti u salamuru; staviti ribu u ocat i začine

marini st 1. (tal. Marini) lit. pristaše i sljedbenici marinizma u pjesništvu; v. marinizam; 2. Gat. mare more) slikar koji slika pejzaže s mora

marinizam (lat. marinus morski) 1. težnje jedne države da stvori i održava što jaču pomorsku silu, mornaricu

marinizam 2. lit. način pisanja tal. pjesnika G. Marinija (1569—1625), koji se odlikuje neprirodnošću. pose-

bno traženim slikama i aluzijama; ovaj stil je bio uzeo maha u tal. književnosti XVII. st.

marinski (lat. marinus) morski, pomorski; *marinska akademija* visoka škola u kojoj se školuju pomorski časnici

marioneta (fr. marionette) "Marijana", mala lutka s pokretnim udovima koja može oponašati ljudske pokreti; (pokreti udova izvode se pomoću konca ili žice); s ovakvim lutkama izvode se čitava manja kazališna djela u tzv. marionetskim kazalištima, kazalištima s lutkama; pren. čovjek koji se može za sve i svakoga pridobiti, povodljiv čovjek

mariska (lat. marisca) med. bradavica

maritalan (lat. maritalis) bračni, mužev; *maritalis potestas* (lat.) prav. muževa vlast; *maritalis societas* (lat.) bračna zajednica; *maritalis tutela* (lat.) pravo muževog skrbništva; *maritalis usufructus* (lat.) pravo muža da uživa ženino imanje dok jo u braku

maritman (lat. maritimus) morski, pomorski; koji se tiče pomorstva, pomorske sile i dr.; primorski

maritomanija (grč.) bolesna žeUa čovjeka da bude patnik, bolesna strast za podnošenjem muka

marjaš (mađ.) 1. mađarski srebrni novac u XVII. st. s likom Djevice Marije, u vrijednosti od 17 krajcara; 3. naziv za vise vrsta igara s 32 karte

marka (njem. Mark) 1. granica kotara ili područja; 2. današnja novčana jedinica u Njemačkoj, od 1871. = 100 pfeninga; 3. {fr. niarque, tal. marca) znak, biljeg, obilježje; žig; poštanska vrijednost koja se lijepi na pisma, dopisnice i razglednice; žeton; znak (ili: žig) neke trgovačke kuće ili robe

markantan (fr. marquant) istaknut, znan, važan, vidljiv, upadljiv, koji upada u oči, koji se odlikuje

mnrkasit (fr. marcasite) sumporni ili željezni oksid istoga kemijskog sastava kao i piril; koristi se za proizvodnju sumporne kiseline i željezne galice

mnrker (fr. marquour) onaj koji bilježi pogotke kod biljara; konobar u gostionicama koji bilježi pića i jela što se iznesu iz kuhinje, zabilježivač; stroj za udaranje žiga

marketender {tal. mercatante) trgovčić koji prodaje vojnicima živežne namirnice i ostale sitne potrepštine

marketerija (fr. marqueterie) mozaik išaran utiskivanjem komadića raznobojnog drveta ili kamenčića, šaranje utiskivanjem

marketing (engl.) trgovanje; prodaja robe na tržištu; sve djelatnosti i mjere u vezi s boljim plasmanom trgovačke robe

marketirati (fr. marquer) poprskati, prskati, šarati umetanjem raznobojnog drveta u mozaiku

markgraf (njom. Markgraf) od Karla Velikog; zapovjednik jednog pograničnog okruga, marke: ovo dostojanstvo kasnije je postalo nasljedno

markirati (fr. marquer) označiti, označavati, obilježiti; staviti žig, žigosati; metnuti poštansku marku ili biljeg; skrenuti pozornost na važnost neke; misli i si. time što se tiska masnijim slovima ili kurzivom: na kazališnim probama: ulogu samo čitati, bez glumljenja: u biljaru: bilježiti pogotke

markiz (fr. marquis) visoka plemićka titula u Francuskoj, Engleskoj i Ili, i (po rangu između vojvode i grofa)

markiza (fr. marquise) žena ili kći markiza; plateni zaklon od sunca ili kiše pred prozorima i vratima; krov nad peronom: naslonjač

markizat (fr. marquisat) dostojanstvo i plemićki posjed markiza

mnrkizet (fr. marquissette) tanka končana tkanina, raznobojna, upotrebljava se za ženske haljine

markotaža (fr. marcottage polaganje) način razmnožavanja biljaka stavljanjem grančice u zemlju

marksist fil. sociol. pristaša marksizma

marksizam (njem. Marxismus) filozofske, ekonomske i političke teorije njemačkog filozofa i sociologa Karla Marxa (1818—1883); filozofski: marksizam je tzv. dijalektički materijalizam primijenjen na prirodu i društvo; njegovo osnovno društveno-ekonomsko načelo je: "U društvenoj proizvodnji svoga života ljudi stupnju u određene, nužne, od njihove volje nezavisne odnose — odnose proizvodnje, koji odgovaraju određenom stupnju razvitka njihovih materijalnih proizvodnih snaga; cjelokupnost tih odnosa proizvodnje stvara ekonomsku strukturu društva, realnu osnovu na kojoj se stvara pravna i politička nadgradnja i kojoj odgovaraju određeni oblici društvene svijesti; način proizvodnje materijalnog života uvjetuje društveni, politički i duhovni proces života uopće." (Marx)

markt (njem. Markt) svako javno mjesto na kojem se razmjenjuju dobra, trg, tržište, sajmište

marli (fr. marli) mrežasta i pomalo kruta tkanina, lul; mrežast ukras na rubu srebrnih tanjura, rub porculanskih tanjura; vrsta polusvilene tkanine (nazvana po selu Marli-la-Machine, gdje se najprije počela izrađivati)

marmarita (grč. marmaire) med. v.

maraugija

marmelada (fr. marmelade, od grč. meli međ, melon jabuka) pekmez od raznog voća ukuhan sa šećerom

marmont (fr. marmonlte) zool. brdski štakor, mrmot, svizac (živi u porodici po najvišim planinama Kurope i Azije)

marmor (lat. marmor, grč. marmros)
miner, mramor, fin i veoma tvrd vap-
nenac, sastavljen od sitnih nepot-
punih kristala, raznobojan

marmoracija ;lat. marmoratio} mramo-
riranje, oblaganje mramornim plo-
čama

marmorirati {lat. marmorare; izradiLi
pjege ili pruge kao kod mramora;
obložiti (ili: oblagati) mramornim plo-
čama

marod (fr. maraud, lat. moratus) bo-
lestan, slab, nemoćan, iscrpljen od
puta

maroder (fr. maraudeur) pljačkaš, voj-
nik koji, pod izgovorom promorenosti
ili slabosti, zaostaje iza svoje jedinice
pa krišom ide u krađu i pljačkanje;
vojnici koji pljačka poginule i ranje-
ne vojnike; pren. hulja, nitkov

marodirati (fr. marauder) bolovati, biti
slab; voj. pod izgovorom premorenosti
ili slabosti zaostati iza svoje jedinice
pa ići u pljačku po okolici; drsko pro-
sjačiti; pljačkati poginule i ranjene
vojnike

marok (fr. maroc) laka vunena tkanina

maroken (fr. maroquin, tal. marochi-
no) marokanska koža, obojena kozja
koža s finim ožiljcima, safijan

maroko (marocco) vrsta američkog bur-
muta; pamučna tkanina za povezi-
vanje knjiga

marn, marun (tal. marrone) bot. pi-
tomi kesten, krupan i vrlo okušan
za jelo; **marnu glase** (fr. marrons gla-
cés) kestenje u šećernoj ocaklini

marnoniti mn. pripadnici posebne ka-
toličke crkve sirsko-antiohijskog ob-
reda u Libanonu, Siriji i dr. (osnivač
Ivan Maron u 6. st.)

marota (fr. marotte) strast, manija, lu-
dovanje

Mars (lat. Mars, gen. Martis) mit. bog
rata kod starih Rimljana (kod Grka
Arcs); pren. rat, boj. borbena huka:

astr. jedan od većih planeta, izme-
đu Zemlje i Jupitera

maršala (tal. vino di Maršala) slatko
sicilijansko vino, priprema se doda-
vanjem zgusnutog mošta, slično mal-
vaziji (nazvano po sicilijanskom pri-
morskom gradu Maršali)

marselin (fr. marcelline) vrsla lake,
obično crne svilene tkanine (tafta);
nazvana po francuskom gradu St.
Marcellin

Marseljeza (fr. Marseillaise) marseljski
marš. omiljena fr. narodna pjesma
koja je. za vrijeme Prve francuske
revolucije, poticala narod na borbu
za slobodu i jednakost, spjevao ju je
i komponirao kapetan Rouget. de
Lisle 1792.; danas francuska narod-
na himna (ime dobila po tome što su
je u Parizu prvi put pjevali vojnici iz
Marseilla)

marsilijana (tal. marsiliana) venecijan-
ska. sprijeda okrugla lađa za obalnu
trgovinu na Jadranskom moru

marsupijal (lat. marsupialis) zool. to-
bolčar, oposum

marsupijali (lat.) mn. zool. toholčari

marsupijalizacija (lat. marsupialis-
tio) med. pravljenje trbušnog tobolca

marš (fr. marche) hod, hodanje, gleda-
nje, koračanje; uredno kretanje jedne
vojne jedinice k određenom cilju;
glazbeno djelo kao pratnja svećanih,
osobito vojničkih kretanja, stupanja,
"vojnički", "žalosni", "paradni" marš;
forsiran marš ubrzan marš, brz
marš; kao komanda: **marš!** = napri-
jed! polazi!; dalje! bježi! kidaj! *marš-
ruta* put kojim se ima marširati,
smjer marširanja (ili: putovanja)

marš-ruta (fr. marche-route) v. marš

maršal (njem. Marschal, lat. marescal-
cus, tal. mariscalco, fr. marechal) pr-
vobitno: konjušar, nadzornik štale;
zatim: vrhovni nadzornik vojske i
dvora nekog vladara; nadzornik i
upravitelj javnih svečanosti; danas:

najviši vojni čin u vojskama nekih država; *maršal dvora* najviši dvorski činovnik, nadzornik i upravitelj unutarnjih poslova vladarskog dvora; *feldmaršal* vrhovni zapovjednik vojske u nekim državama

maršalat (fr. marechalat) 1. zvanje i nadležnost maršala; 2. vrhovno vojno zapovjedništvo, s maršalom na čelu, uvedeno u Francuskoj od veljače 1858. godine; 3. zgrada u kojoj se nalaze uredi maršala i njegovih službenika

maršan (fr. marehand, lat. merx, mercatus) trgovac, prodavač

mnršberajt (njem. Marsch hod, bereit pripravan) spreman za putovanje marse (fr. marehe) tržište, trg. tržište; tržišna cijena, kupovna cijena

marširati (fr. mareher) pravilno koračati, ići propisnim vojničkim korakom; pješaćiti, ići, putovati; *nekoga marširati* nekoga najuriti, otjerati kazavši **mu**: marš!

mnrt (lat. martius) mjesec posvećen bogu Marsu, treći mjesec u godini, ožujak (31 dan); prvi mjesec u godini starih Rimljana

martclosi (tal. martellos, lat. martulus) mn. zasvodene okrugle kule na obalama Sardinije i Korzike za obranu od morskih razbojnika (gusara)

martengal (fr. marlingal) bilal, remen koji prolazi između prednjih nogu kod konja i ne da mu da diže **ili** spušta glavu, nego je mora držati uvijek u istom položaju

martir (grč. martiros svjedok) svatko lko je progonjen i zlostavljan zbog svoje ideje, osobito onaj tko je mučen i ubijen zbog toga što uporno ostaje, ne žaleći i ne štedeći svoj život, pri kršćanskoj vjeri, mučenik, junak vjere

martirij (lat. mnrturium) mučeništvo, patnje i smrt onoga koji nevino stra-

da (za svoju vjeru); dio crkve u kojem se nalazi grob mučenik;! za vjeru

mnrtilogij (grč.) knjiga sa životopisom i opisom stradanja svetaca i mučenika

martirologija (grč.) istraživanje i ispitivanje života i stradanja kršćanskih mučenika

marufilirati (fr. maroufler) slik. nalijepiti slikarsko platno na drvo; *marufilirana slika* slika nalijepljena na drvo

marunka (lat. malus armeniaca armenska jabuka) bot. armenska žuta jabučica; vrsta krupnih, okruglih, plavocrvenih šljiva

marž (fr. marge) v. margo

marža (lat. margo, fr. marge rub) burz. razlika između dnevnog i emisijskog kupca nekog vrijednosnog papira: razlika između najvišeg i najnižeg kupca ih najviše i najniže cijene; razlika između kupovne i prodajne cijene; usp. margo

mnsa (lat. raassa, fr. masse) 1. fiz. količnik iz sile i ubrzanja ($je \&^{n}ie^a$ mase v. gram); masa nekog tijela mjeri se količnikom tvari koja je sadržana u njemu; proizvod iz obujma i gustoće; 2. velik broj, gomila, množina, mnoštvo; 3. puk, svijet, narod, rulja; 4. tijesto, smjesa; 5. tijelo bez određenog oblika; 6. ulog u kocki; 7. prav. imanje koje ostane nakon nečije smrti; imanje pokretno i nepokretno, koje ostaje nakon pada neke trgovine pod stečaj, a od kojega se moraju podmiriti vjerovnici; *massa bonorum* čit. masa bonorum (lat.) imovinsko stanje; *masna concursus* čit. masa konkurzus (lat.) stjecišna masa, ona iz koje se imaju naplatiti vjerovnici; *massa hereditatis* čit. masa hereditatis (lat) cjelokupna ostavština onoga tko ostavlja nasljedstvo

masagran (tal. massagrano) crna kava s komadićima leda i alkoholom

masakr (fr. massacre) pokolj, mrcvarenje, ubijanje, krvoproliće

nasakrirati (fr. massacrer) ubijati, klati, mrcvariti, unakaziti žrtvu, prolijevati lrv

masa] (hebr. masal) utjecaj neba ili zvezda na čovjekov život, sreća, sudbina

masaža (fr. massage) trljanje tijela, gnječenje tijela (osobito nakon kupanja) radi pojačavanja cirkulacije krvi, održavanja zdravlja, jačanja mišića i dr.

masenjo (tal. masegno) bijeli vapnenački kamen iz Verone za popločavanje ulica

maser (fr. masseur) osoba koja vrši trljanje, trljač (u kupaonici i dr.)

maserka (fr. masseuse) trljačica

maseter (grč. maseter) anat, mišić žvačak

mashala (grč. masehale) med. pazuh

mashalister (grč. masehalister narame-nica anat. drugi vratni pršljen

masirati (grč. massein mijesiti, gnječiti. lat. massare, fr. masser) tijelo (nakon kupanja) trljati, gnječiti, valjati da bi se izazvao življi krvotok i dr.; usp. masaža

masiv (fr. inassif) petrografski: nepravilna eruptivna gromada; orografski: planina bez grebena: masa kristalastih škriljevača koja može od iskona biti nepokrivena mlađim formacijama, ili je bila pokrivena pa ogoljena erozijom i dislokacijama

masivan (fr. massivo) težak, pun, jak, čvrst, načinjen od jednog dijela; nezgrapno, trom, sirov; u građevinarstvu: čvrsto sagrađen, jak. otporan, jakih i temeljitih zidova; kod kovina (metala): gust, pun, težak, neprobodljiv, koji nije šupalj

masivitet (fr. massivete) v. masivnost
masivnost (fr. massivete) punoća, težina zbog punoće, čvrstina

maska (fr. masque, lat. masca) obrazina; osoba pod obrazinom, prerusena ličnost; stalna karakterna uloga u šaljivim igrama; pren. privid, vanjski izgled; izgovor, pretvaranje, lukavstvo; Čovjek koji se želi prikazati drukčijim no što je, pretvorili; maškara

maškara (ar. mashharat) šala, ismijavanje, sprdanje; čovjek s obrazinom. maskom; šaljivčina, lakrdijaš, podrugljivac

maskarada (fr. mascarade. tal. mascherata) prerusavanje, prurusenost; gomila ili povorka prurusenih osoba (pod obrazinama), krabuljni ples

maskaron (fr. mascarone. tal. mascarone) arhit. ljudska glava, obično iscerena lica, koja se, kao ukras, odvijek upotrebljavala u građevinarstvu, osobito na vratima, nadprozorima, na bunarima i dr.

maskenbal (njem. Maskenbali) zabava (ili: ples) na koju sudionici dolaze pod obrazinama (maskama)

maskerata (tal. maseherata) pokladna pjesma

maskiran (fr. masque) koji je pod obrazinom. prurusen, preobučen; skriven, prikriiven, zaklonjen; *maskirana, baterija* voj. prikriivena baterija, ona koju neprijatelj ne može primijetiti sve do trenutka dok ne počne djelovati, zato što je prikriivena bilo kakvim prikladnim predmetom (granjem, zelenilom i si.)

maskirati (fr. masquer) metnuti obrazinu, prurusiti, preobučiti; voj. položaje, topove i druge vojne objekte pomoću granja, zelenila i si. učiniti nevidljivim za neprijatelja, zakloniti, skriti; pren. prikriti, prikriivati, skrivati prave namjere

maskoki (mascoshi) trg. vrsta pamučne tkanine ukrašene cvjetovima, izrađuje se u Austriji

maskota (fr. mascotte) dijete sreće, srečković; supr. peh; javna žena maskulin (lat. masculina) gram. riječ muškog roda; v. maskulin um

maskulinum (lat. masculinum) gram. muški rod; riječ muškog roda

maskuliranje (lat. masculinum) fiziol. pretvaranje ženskih životinja u muške time što im se na mjesto ženskih vanjskih žlijezda, koje se uklone, usade muške spolne žlijezde, tako da se životinja dalje razvija, i u tjelesnom i duševnom pogledu, kao muška jedinka

mason (fr. mafon, ihn. macio) zidar, osobito: slobodni zidar; v. franmason

masonerija (fr. maconnerie) slobodno zidarstvo: slobodni zidari

masora (hebr. masorah) predaja, tradicija) kritička redakcija i interpretacija starozavjetne Biblije radi utvrđivanja t-očne i konačne verzije

masoterapija (fr. massage masaža, grč. therapeia liječenje) med. liječenje trljanjem, masažom

masovan (lat. massa) koji je u masi. u velikom broju; *masovan rad* rad u kome sudjeluje veliki broj radnika

masovik (rus. massovik) dobar organizator, čovjek koji umije djelovati na narodne mase

masovne scene prikazivanje zbivanja s mnogo ljudi u istom prizoru (u filmovima ili u književnim djelima)

mastaba (ar.) staroegipatska grobnica u obliku pačetvorine s ravnim krovom i kosim stranama

mastalgija (grč. mastos dojka, sisa. algos bol) med. hol u sisama, bol dojke

maste! (tal. mastello) kabao, vedro, drvena posuda

master (engl. master, lat. magister) gospodar, starješina, vlasnik; majstor; mladi gospodin; gospodin, učitelj; upravitelj, nadzornik; izraz kojim poslugav oslovljava mlade sinove svog gospodara

mastif (engl. masti® samsov, buldog (vrsta velikog psa)

mastika (grč. mastiehe) v. mastiks

mastikacija (lat. masticatio) žvakanje

mastikatorij (lat. masticatorium) sredstvo za žvakanje

mastikatorije (lat. masticatoria) mn. med. lijekovi koji se uzimaju žvakanjem

mastiks (grč. mastiehe, fr. mastic) blijedožuta i mirisna smola mastikovog drveta, koje raste osobito na Hiosu. upotrebljava se za pravljenje raznih balzama, masti, firnisa, lakova i kao začini za kolače, ušecereno voće i dr.; staklorezačko ljepilo, kit; vrsta rakije začinjene ovim mirisom (mastika)

mastitis (grč. mastos dojka, sisa) med. upala sisa, dojki

mašto- (grč. mastos) predmetak u složenicama sa značenjem: sisa, dojka

mastodan (grč. mastos) v. mastoidan
mastodinija (grč. mastos, odyne bol) med. osjećaj bola u sisama (ili: dojkama), sisobolja

mastodon (grč. mastos. odus zub) geol. zool. velika pretpotopna životinja, surlaš iz porodice slonova, s kljovama u gornjoj i donjoj čeljusti

mastoidan (grč. mastos, eidos oblik) sličan sisi, sisat, dojčast

mastopatija (grč. mastos, pathos hol, bolest) med. v. mastodinija

mastozoolit (grč. mastos, zoon životinja, lithos kamen) geol. okamenjen sisavac

mastozoon (grč. mastos, zoon životinja) zool. sisavac

masturbacija (lat. masturbatio) spolno samozadovoljenje, onanija, ipsacija. v. manustupracija

masturbirati (lat. masturbare) spolno se samozadovoljavati, onanirati

maša (lat. missa) misa, jutarnja služba Božja

mašina (grč. mcchanc oruđe kojim se nešto umjetno izrađuje, lat. maehina) leh. umjetni spoj tijela slobodnih za davanje otpora u obliku naprave koja prisiljava mehaničke sile da. pod određenim uvjetima, izazivaju odrodena kretanja, stroj, naprava, i to naprava koja se upotrebljava za prenošenje; ili pretvaranje rada ili energije; 2. lokomotiva; pren. stvor bez duha, čovjek bez duha

mašinerija (fr. machinerie) strojevi, mašine; strojarski dijelovi; izradba strojeva; odjel u kojem se nalazi više strojeva koji svi služe istoj svrsi; osobito: sve naprave pomoću kojih se vrše promjene na pozornici; ustroj

mašrngevc (njem. Maschinengewehr) voj. suvremeno vatreno oružje kalibra obične vojničke puške i automatskog djelovanja, prikladno za lako prenošenje s mjesta na mjesto, u minuti može izbaciti oko 600 metaka

mašinst (fr. maehiniste) rukovatelj strojem, strojar; graditelj strojeva; pov. nadzornik strojeva

mašinizacija (grč. mechane, lat. maehina naprava) uvođenje mašina (strojeva) u poslovanja i proizvodnju gdje se ranije upotrebljavao fizički rad ljudi i životinja (u obrtništvu, poljoprivredi, vojsci itd.); mehanizacija

mašinski (fr. maehine) koji se tiče strojeva, koji pripada strojevima; izrađen na stroju

maškara (tal. mascara) 1. v. maska
mašknra (ar. mashharat) 2. v. maškara

maškul (til. maseolo) mali top, mužar, prangija

mašna (njem. Masche) petlja, zamka; vrsta kratke kravate

mat (fr. mat) 1. prid. hcz sjaja, taman. tamne boje, zagasit

mat (perz.) 2. u šahu: završni protivnikov potez nakon kojega ugroženi

kralj više nemn nikakvog izlaza; pren. pobijeden, propao, izgubio igru

mata (šp.) paragvajski čaj od biljke *ilex paraguayensis*, omiljeno piće Južnoamerikanaca

matador (šp. matador, lat. mactator koljač, ubojica) glavni borac u borbi s bikovima u Španjolskoj, koji ranjenoj životinji zadaje smrtni udarac: u kartama: najjači aduti; pren. istaknut, važan, ugledan čovjek, znamenita osoba, prvak u nekoj struci, važim u svojoj struci, "zvjerka"

matamorizam (šp. matamoros; samohvala; izraz koji se upotrebljava za one koji vikom i drekom, nadutim i teško razumljivim rečenicama pokušavaju zbuniti svoje protivnike: zool. izraz kojim se označava način obrane kojim se služe neki kukci da bi se obranili od svojih napadača time što se silno kostriješe, nadimlju, ističu svoje bodlje i dr., samo da bi zastrašili svoje neprijatelje

matamoro (šp. matamoros) lit. "ubojica Ma ura", veoma omiljeni lik u starijoj španjolskoj komediji, španjolski vojnik-lažljivac koji priča o svojim junastvima i podvizima koji se, zapravo, nikada nisu dogodili; bot. naziv za veći broj neofenzivnih biljaka, ali po izgledu veoma opasnih i otrovnih

matema (grč. mathano učim, naučim, mathema znanje, znanost) ono što je naučeno, predmet učenja, znanje, znanost; pravilo, osobito matematičko

matematičar (lat. mathematicus, grč. mathema) nastavnik matematike; onaj koji se znanstveno bavi matematikom

matematički (grč. mathema) koji pripada matematici ili se na njoj zasniva: siguran, pouzdan, nesumnjivo utvrđen

matematika (lat. *mathematica*, grč. *mathema*) znanost o veličinama, tj. aritmetika, algebra i geometrija; *matezis*

maten (fr. *matin*, tal. *mattino*, lat. *matutium*) jutro; jutarnji kaput, jutarnja haljina

mateologija (grč. *mataios uzaludan*, ništavan, *logia*) nekoristan govor, prazne riječi, lupetanje

mateopeja (grč. *mataios uzaludan*, ništavan, *poieo činim*, radim) nekoristan, besciljan, uzaludan posao

mateoponija (grč. *mataioponia*) uzaludan trud, uzaludan rad

mateotehnja (grč. *mataios uzaludan*, bezvrijedan, *techne vještina*) vještina ili umjetnost bez vrijednosti

mateoznfijn (grč. *mataios uzaludan*, ništavan, *sofia*) bezvrijedna mudrost, nadrimudrost

mater (lat. *mater*) mati. majka; *alma mater* (lat.) blaga, časna majka (počasno ime za sveučilište); *dura mater* (lat.) anat. tvrda moždana opna, moždani omotač

Mater dolorosa Čit. *Maler dolorosa* (lat.) "bolom skršena majka"; Bogorodica u bolu zbog patnji svoga Sina (omiljena tema slavničkih slikara i kipara)

mater familias (lat.) majka **obitelji**, majka

mater pia Gat.) nježna, boguugodna majka; anat. meka moždana opna, meki moždani omotač

materija (lat. *mater* mati, *materia*) tvar, stvarni sadržaj prostora ili jednog dijela prostora, ono što ispunjava prostor a čiji se fizički karakter označava kao "masa", tjelesna tvar, ono od čega je tijelo sastavljeno (supr. forma); sadržaj, predmet (npr. govora, proučavanja); tkanina; *materija morbi* ili *materija pekans* (lat. *materia morbi*, m. *peccans*) med. uzrok bolesti

materijacija (lat. *materiatio*) stvaranje (ili: oblikovanje) grade (ili: materije, stvari)

materijal (lat. *materia*) grada za neki rad, predmet obrade; sprema, pribor, oprema; grada

materijalan (lat. *materialis*) tvorni, tjelesni, stvaran, koji se tiče onoga od čega se neko fizičko tijelo sastoji; bitan, sadržajan (supr. formalan); *materijalna istina* prav. najveći stupanj sigurnosti do koje sudac može doći u kaznenom postupku; *materijalni interes* stvarna korist, bitna korist; *materijalna točka* geometrijska točka s fizičkim značenjem, tj. točka koja ima svojstvo lijenosti ili inercije (pojam koji je u XVIII. st. stvorio Dubrovčanin Ruder Bošković); usp. geometrijska točka

materija list (fr. *materialis*) fil. 1. pristasa materijalizma; supr. idealist; 2. čovjek koji cijeni samo materijalnu dobru i teži samo za materijalnim dobrima, sebičnjak

materijalistički (fr. *materia li ste*) koji je u skladu s naučavanjem materijalizma, naklonjen materijalizmu

materijalizacija (lat. *materialisatio*) tobožnje utjelovljenje duhova onih koji su umrli, kako vjeruje spiritizam; postajanje tjelesnim, pretvaranje nečega eteričnog u tjelesno

materijalizam (fr. *materi a lisme*, lat. *materialis*) fil. teorijski: shvaćanje koje smatra tvar ili materiju kao jedinu supstanciju svijeta i kao bit svih stvari, pa i psihičke (duševne) pojave samo kao funkcije materije; *dijalektički materijalizam* marksistička filozofija; *praktični* ili *etički materijalizam* naučavanje koje postavlja kao cilj života osjeti i no uživanje sadašnjice, a osjetilna ili materijalna dobra smatra kao jedino za čim val ja težiti, odbacujući i preziru čit. tzv. idealne; vrijednosti, budući da su materijalna

- dobra jedina stvarna osnova života i kulture; *historijski materijalizam* primjena dijalektičkog materijalizma na istraživanje povijesti, primjena na društvene znanosti; *mehanički materijalizam* naučavanje koje smatra da živi organizam nije ništa drugo nego složen mehanizam i da se, prema tome, živa tvar ne razlikuje od mrtve; supr. idealizam
- materijalizirati** (fr. materialiser) učiniti nešto tjelesnim, pretvarati (ili: pretvoriti) u tjelesno, utjeloviti, utjelovljivati; pridati (ili: pridavati; nečemu prirodu tjelesnog
- materijat** (lat. materiatum) nešto što je izrađeno ili sastavljeno od neke tvari (ili: građe, materije)
- materna** (lat. mater mati, materna) 1. mn. prav. materinstvo, materinski dio nasljedstva, nasljedstvo koje nekome pripada po majci
- materna** (lat. materna) 2. hranjivi preparat bogat fosforom koji se priprema od klica žita
- maternite** (lat. mater mati, fr. maternite) rodilište; škola za primalje
- maternitet** (lat. mater, maternitas mati, fr. maternite) materinstvo; postojanje majke; *princip maternileta* prav. načelo po kojem je dužnost majke uzdržavati svoje izvanbračno dijete
- mateziologija** (grč. mathesis učenje, znanje, logia) naučavanje o znanosti, tj. metodika
- matezis** (grč. mathesis učenje, znanje) v. matematika; *matkenia applicata* čit. matezis aplikata (lat.) primijenjena matematika; *malhesitt pura* čit. matezis pura (lat.) čista (ili: neprimijenjena) matematika, tj. ona koja proučava veličine same za sebe
- matiko** (lat. folia matico) lišće jedne peruanske biljke paprena okusa, a koristi se za pripremu lijeka protiv gonoreje
- matinata** (tal. mattinata) jutarnja pjesma pod prozorom drage; supr. serenada
- matineja** (fr. matinée) vrijeme od sva-nuća do podneva, prijepodne; zabava (ili priredba, predstava, sijelo) koja se održava prijepodne i poslijepodne; jutarnja haljina
- matirati** (fr. mater) 1. učiniti nesjajnim, tamnim, zagasitim; usp. mat 1.
- matirati** (perz.) 2. pobijediti protivnika u šahu; pren. pobijediti, svladati, ukrotiti, onesposobiti za daljnji rad ili borbu, dovesti u bezizgledan položaj; usp. mat 2.
- matokit** (lat. montem acutum šiljasto hrdo) vrhunac brijega, osobito šiljast
- matrak** (fr. matraque) batina, toljaga; "pendrek"
- matrica** (fr. matrice) tisk. bakreni kalup u kojemu se izlijevaju tiskarska slova; u galvanoplastici; obrnut kalup koji se dobiva otiskivanjem drvoreza ili autotipije pomoću jednog tjeska, u ploči od voska ili od čiste gutaperke, pri čemu se ispupčeni dijelovi prvobitne ploče pojavljuju udubljeni, dok su udubljeni dijelovi ispupčeni; baždarska mjera, pramjera
- matricid** (lat. matricidium) ubojstvo majke, materoubojstvo
- matrijarhat** (lat. mater mati, grč. arehos vođa, starješina) vladavina žene, odnosno majke; 1. drevni oblik društvenog uređenja u kojem je majka bila glava obitelji i upravljala zajednom; 2. materinsko pravo, stanje u kojem dijete ne pripada očevoj, nego materinoj lozi
- matriks** (lat. matrix mati) anat. maternica; pren. podrijetlo, izvor, uzrok; javni popis, popis, matica
- matrikula** (lat. matricula) popisna knjiga, popis imena članova nekog društva; upisnica na fakultetima; popis prihoda neke duhovne ili svjetovne

ustanovo; popis članova jedne župe: rođenih, krštenih, umrlih i vjenčanih, matica, matična knjiga
matrimunij dat. *matrimonium*) brak, bračno stanje; supr. konkubinat
matrimonijalan (lat. *matrimonialis*) koji se tiče braka, bračni
matrimo Tiijalije (lat. *matrimonialia*) mn. bračne stvari, bračni poslovi
matrona (lat. *matrona*) kod starih Rimljana; ugledna gospođa visokog redaj ugledna žena u godinama, gospa
matronimika (grč. mater mati, onyma ime) izvođenje obiteljskog imena (prezimeaa) od ženskog, majčinog imena, npr. Katičić (Katica), Aničić (Anica- . dr.
matroz »niz matroos, dan., šv. matros) mornar brodar, sluga na brodu
matura (lal. *matura*) v. maturitet
maturacija (lat. *maturalio*) ubrzavanje, požurivanje; zrenje, sazrijevanje, dozrijevanje; med. gnojenje, zagnojenje
maturancije (lat. *maturantia*) mn. med. lijekovi koji pomažu sazrijevanje, gnojenje
maturant (lal. *malurare* dozrijevat, *maturans*) učenik završnog razreda srednje škole koji će polagati viši tečajni ispit (maturu)
maturativan (lat. *maturalivus*) sazrijevan, koji pomaže sazrijevanje, gnojenje
maturirati (lat. *maturarc*) dovesti do zrelosti, učiniti zrelim; zreti, dozrijeti. sazrijeti; položiti ispit zrelosti u srednjoj školi; uhrzati, brzo izvesti, požuriti nešto; prav. zahtijevati da se ubrza donošenje rješenja
maturitet (lat. *maturitas*) zrelost, dozrelost, dosljednost; osobito: ispit zrelosti u srednjoj školi, viši tečajni ispit (matura)
matutina (lat. *matutina* sc. hora) u Kat. crkvi: jutarnja služba Božja

mauzerka voj. brzometna puška, brzometka kalihra 7,9 mro i s najvećim dometom do 4000 m (nazvana po pronalazačima Wilhelmu i Faulu Mausseru)

mauzolej (grč. Mausoleion, lat. Mausoleum) divan nadgrobni spomenik, raskošno ukrašena grobnica, vladarska grobnica; naziv po spomeniku koji je kraljica Artemizija podigla, u Halikarnasu, svom mužu Mausolu, karijskom kralju (377—353 pr. n. e.), i koji je bio ukrašen kiparskim radovima

mazohizam izopačena spolna strast koja se sastoji u tome što neka muška ili ženska osoba osjeća povećan spolni nagon i uživanje ako joj osoba suprotnog spola zadaje tjelesne bolove, npr. ako je tuče, štipa, grize i si.; ova izopačenost nazvana je po njem. piscu Leopoldu Sacher-Masochu (1836—1895), koji ju je u svojim pikantnim romanima i novelama prikazivao; usp. sadizam

mazurka (rus., polj. mazurek) poljski narodni ples u tročetvrtinskom taktu, veoma živ ples (nazvan po Mazurima, stanovnicima nekadašnje vojvodine Mazovije)

mazut (rus. mazut) ostatak od destilacije petroleja, tekuće gorivo

mbret (ar., lat. imperator vladar) poglavica države, vladar (titula vladara u Arabiji)

men culpa čit. mea culpa (lat. moja krivnja, moj grijeh, kriv sam! (usklik kojim se pokajnički priznaje vlastita krivnja)

menndri (grč. Maiandrea) inn. v. meandrine

meandričan (grč. maiandrios) krivudav, vijugav, zavojit, (kao maloazijska rijeka Meander, koja je znamenita po svojim mnogobrojnim zavojima, vijugama)

meandrine

- meandrine** (grč. Maiandros) mn. zavoji, okuci; vijuge (ili: okuke; koje neka rijeka stvara pri toku kroz ravnicu (nazvane po maloazijskoj rijeci Meandru). koja ima neobično vijugav tok); u ornamentici: vijugave šare
- meatus** (lat. meatus) hod, hodanje, kretanje; **meatus auditorius** (lat.) anat. slušnik, slušnica, usnica
- mebl** (fr. meuble, lat. mobile) pokretna, pokrelnost, pokretno imanje: osobito: kućni namještaj, pokućstvo; **mebl-šio f** tkanina za pokrivanje pokućstva
- mcblirati** (fr. meubler) kuću namjestiti, opskrbiti pokućstvom
- meca** (tal. mczza, lat. medius) v. meza
- mccela** (ar.) rezime kodeksa šerijatskog prava
- mecena** pokrovitelj i zaštitnik književnika, umjetnika i znanstvenika, po Gaju Cliniju Meccnatu (lat. Maecenas, 70. pr. n. e.—S. n. e.). uglednom Rimljaninu, ljubimcu cara Augusta, zaštitniku i prijatelju znanstvenika i pjesnika, posebno Vergilija i Horacija
- meccnstvo** pokroviteljstvo; v. mecena
- meč** (engl. match) šport, utakmica, nadmetanje, borba, dvoboj (osobito boksački, šahovski); u užem smislu: utrka u kojoj se natječu samo dva konja
- medalja** (fr. medaille). tal. medaglia. lat. medalla) kolajna, spomenica izrađena od kovine; odlikovanje, odličje, orden
- medaljst** (fr. medailliste) poznavatelj (ili: skupljač) medalja i starog novca
- medaljon** (fr. médaillon) velika spomenica, krupna medalja; okrugla ili u obliku jajeta slika, sa skupocjenim i umjetnički izrađenim okvirom, koja se nosi o vratu; sam takav okvir; **an medaljon** (fr. en médaillon) u obliku spomenice, npr. okrugla slika
- medano** (šp. medano) pješčani brijeg, dina

medicvalan

- Medeja** (grč. Medeia) mit. kći kralja Eeta u Kolhidi, pomogla svojim čarolijama argonaulu Jazonu da se dočepa zlatnog runa, udala se za njega i pobjegla s njim u dol kos, gdje mu se za nevjeru okrutno osvetila ubivši njihovo dvoje djece; pren. ljubomorna i osvetoljubiva žena
- medesimo modo** (tal.) glaz. v. medesimo tempo
- medesimo tempo** (tal.) glaz. istim tempom
- Medici** čit. Medici (tal.) poznata fiorentinska porodica, vladala Firencem od 1434. do 1737., osobito pomagala umjetnost i znanost; *doba Medicija* doba cvjetanja umjetnosti i znanosti u Firenci pod utjecajem i zaslugom obitelji Medici
- medicina** (lat. medicina) znanost o liječenju i njegovanju bolesnika; sredstvo koje pomaže liječenju, lijek; *medicina forensis* čit. medicina forensis (lat.) sudska medicina; *medicinae doctor* čit. medicine doktor (lat.) onaj koji je završio medicinski fakultet i stekao titulu "doktor"; *medicinae practicus* čit. medicine praktikus (lat.) liječnik koji obavlja praksu, praktični liječnik
- medicinar** (lat. medicinarius) student medicinskog fakulteta (ili: medicinske visoke škole); onaj koji uči liječenje ili koji se bavi liječenjem; poznavatelj medicinske znanosti
- medicinirati** (tal. medicinare, fr. mēdiciner) upotrebljavati ili primjenjivati lijekove, davati lijekove
- medicinski** (lat. medicinus) koji se tiče medicine; koji spada u lijekove: službeno priznat kao ljekovit; liječnički
- medieval** (lat. medium aevum srednji vijek) mit. vrsta starinskih tiskarskih slova, = antiqa
- medievalan** (lat. mediurn aevum srednji vijek) koji pripada srednjem vijeku, srednjovjekovni

- medij** (lat. mednim) 1. ono što se nalazi u sredini ili što predstavlja sredinu, sredina, srednji put; 2. fiz. sredina, posrednik, ono kroz što se prenosi djelovanje; pomoćno sredstvo, sredstvo uspoređivanja; 3. u spiritizmu: posrednik između ljudi i duhova; 4. u grčkoj gramatici: srednje stanje, koje stoji između radnog i trpnog stanja kod grčkih glagola; 5. medium **aevum** čit. medijum evum (lat.) srednji vijek, razdoblje od V. do kraja XV. st.
- medijacija** (lat. mediatio) posredovanje, posredništvo; glaz. zastoj pri pjevanju u sredini stiha
- medijalan** (lat. medialis) koji se nalazi u sredini, srednji, središnji
- medijana** (lat. medianus srednji) mat. svaka od triju dužina povučenih iz vrhova trokuta do sredina suprotnih strana
- medijanta** (lat. medius) glaz. srednji ton, onaj koji se nalazi između osnovnog tona i njegove kvinte ih terce
- medijante** (lat. mediante) pril. pomoću, posredovanjem, putem; *mediante juramento* čit. medijante juramento (lat.) prav. prisegom, pomoću (ili: putem) prisege
- medijastiuitis** (lat. mediastinum) med. upala poplućnice
- medijastinum** (lat. mediastinum) anat. poplućnica, kožica koje dijeli prsni koš na polovine
- medijatan** (lat. mediatus) posredan, koji biva posredovanjem nekoga ili nečega
- medijativan** (lat. mediativus) koji posreduje, posredan
- medijatizacija** (lat. mediatisatio) pretvaranje jedne nezavisne države u zavisnu stavljanjem pod vlast druge
- medij atizirati** (lat. medi are) učiniti zavisnim od nekoga drugog: nezavisnu državu ili vladara staviti pod vrhovnu vlast druge države
- medijator (fr. mediateur) posrednik; sudac
- medijatoran** (lat. mediatorius) posrednički, koji ima karakter posredovanja
- medik** (lat. medicus) liječnik; mn. medici, liječnici
- medikahilan** (lat. medicabilis) izlječiv, koji se može liječiti
- medikacija** (lat. medicatio) liječenje
- medikament** (lat. medicamentum) lijek
- medikaster** (lat. medicaster) nadriliječnik, loš liječnik
- medikasterija** (lat. medicaster) nadriliječnišvo
- medikokirurg** (lat. medicus, grč. eheirurgos) liječnik-kirurg koji liječi i unutrašnje bolesti
- medikomaniya** (lat. medicus liječnik, grč. mania pomama, ludilo) strast za davanjem ili uzimanjem lijekova
- medino** (lat. medio) u sredini, sredinom; trg. u sredini mjeseca (mjenice koje se izdaju "per medio" moraju se petnaestog u mjesecu isplatiti, i za njih nema počeka)
- mediokritet** (lat. mediocritas.) 1. osrednjost; 2. osrednje stanje; 3. osrednja sposobnost; 4. djelo osrednje vrijednosti; 5. čovjek osrednjih sposobnosti i vrijednosti (umnih)
- meditacija** (lat. meditatio) razmišljanje, misaono promatranje; pobožno razmišljanje o Bogu. tiha i usrdna molitva
- meditativan** (lat. meditativus) koji misli, koji razmišlja, utonuo u misli, sklon razmišljanju, zamišljen
- mediteranski** (lat. mediterraneus) sredozemni; *Mediteransko more* Sredozemno more
- meditirati** (lat. meditari) misliti, razmišljati, promišljati, misaono promatrati; moliti se Bogu tiho i usrdno, utonuti u misli o Bogu

medivisti (lat. medium aevum srednji vijek) mn. ljudi iz srednjeg vijeka; osobito: pisci srednjeg vijeka

medoe čit. medok (fr.) crveno bordoško vino, nazvano po istoimenom francuskom gradu, u čijoj se okolini proizvodi

medorcja (grč. medos muški spolni organ. rheo tečem, curim) med. v. gonoreja

medresa (ar. medres, medreset) muslimanska srednja škola, gimnazija u kojoj se. pored znanstvenih predmeta!, uče i vjerski predmeti, arapski jezik itd.

medula (lat. medulla) zool. moždina, srž; jezgra; *medulla oblangata* (lat.) produžena moždina, pamoždina; *medulla ossium* (lat.) koštana 3rž; *medulla spinalis* (lat.) hrptena moždina

modularan (lat. modullaris) moždani, sržni, hrpteni; *medula mi sarkom* med. moždana mesnata izraslina; *medularna supstancija* moždina

medulin (lat. medullinus) bijela tvar koja se izdvaja iz srži raznih biljaka, osobito bazge

medulitis (lat. medulla) med. upala leđne moždine

medulozan (lat. medullosus) sržat, moždan, koji je pun srži. moždine

Meduza (grč. Medusa) 1. mit. jedna od tri Gorgone, tj. kćeri Gorgonove, koja je htjela božici Ateni poreći prvenstvo u ljepoti, zbog čega je ova njezinu lijepu valovitu kosu pretvorila u zmijske, a očima joj dala strahovitu moć da se svatko pod njihovim pogledom mora pretvoriti u kamen 2. *meduza* zool. morski klobuk

medvedki (rus.) mn. trg. kože mladih morskih vidri, dok su još bijele

medzotermi (tal. me zzo-termin o) srednji put; sredina između dviju krajnosti

medzotinta (tal. mezzo-tinto) slik. srednja boja. boja koja se stvara prelaskom jedne boje u drugu, poluboja

mefijantan (fr. metiant) nepovjerljiv; oprezan, koji sumnja

Mefisto mit. v. Mefistofeles

Mefistofeles mit. "onaj koji ne voli svjetlost, koji se plaši svjetlosti*", tj. vrag. sotona; irne vraga u Goetheovom "Faustu"

mefitičan Gat. mephiticus) koji dolazi od zaraznih isparavanja, kužan, razazan, zagušljiv, smrdljiv

mefitis (lat. mephitis) škodljivo, kužno isparenje, zagušljivo, zarazan zrak

mefitizam (lat. mephitis škodljiva para, štetno isparavanje, osobito iz zemlje) med. otrovanost zraka zbog štetnih isparavanja; zagušljiva, razazna, kužna moć, razaznost, kužnost

mefitizirati (lat. mephitis, fr. meiphitser) okužiti, zaraziti

mega- (grč. megas. megale, mega velik, -a, -o) predmetak u složenicama sa značenjem: velik, veliko, golem

megafon (grč. megas, fone glas, zvuk) dugačka cijev za govor s otvorom u obliku zvona i dvjema cijevima za slušanje, služi za pojačanje zvuka i za razgovor na većim udaljenostima (Kdisonov izum)

megagastrija (grč. megas, gaster želudac) med. povećanje želuca, povećan želudac

megalantropogenezija (grč. megas velik, megale velika, mega veliko, anthropos čovjek, genesis stvaranje, rađanje) vještina stvaranja uvjeta za rađanje krupne, zdrave i snažne djece

megalegorija (grč. megalegoria) hvaljenje, razmetanje

megaliti (grč. megas, lithos kamen) mn. veliki kamenovi, starodrevni spomenici koji se sastoje, od velikih kamenih trupaca, blokova

- megalo-** (grč. megas velik) v. mega-
- megaloblasti** (grč. moga a, blastos klica, izdanak) mn. med. v. makrociti
- megalocefal** (grč. megas, kefale glava) v. makrocefal
- megalociti** (grč. megas. kytos šupljina, šuplje tijelo) mn. med. v. makrociti
- megalnfon** (grč. megas, fone glas) čovjek jaka i puna glasa
- megalofoničan** (grč. megalofonos) koji ima jak i pun glas, jaka i puna glasa
- megalofonija** [grč. megas. fone glas] **pun** i jak glas
- megalograf** (grč. megas, grafo pišem) slikar koji slika predmete, osobito ljude, **u** prirodnoj veličini
- megnlografija** (grč. megas, grafia) slikanje (ili prikazivanje) važnih predmeta u povećanom obliku, npr. junaka, bogova i dr.
- megalo karpičan** (grč. megas. karpos plod) koji ima krupan plod
- megaloman** (grč. megas, mania pomama, ludilo) umišljena veličina, čovjek koji boluje od ludila veličine, koji precjenjuje samog sebe, svoju vrijednost; grand oman
- megalomanija** {grč. megas, mania pomama, ludilo) oholost: ludilo veličine, umišljena veličina, bolesno precjenjivanje samog sebe; grandomanija
- megaloniks** (grč. megas, onyx nokat, pandža) zool. vrsta pretpotopne životinje iz diluvijalne i najmlađih slojeva neogenske formacije, bila je duga 2,5 m i imala na prstima veoma velike pandže
- megalopsihij** (grč. megas. psyche duša) veličina duše, velikodušnost
- megnlopsija** (grč. megas, opsis vid) med. v. makropsija
- megalosaur** (grč. megas. sauros gušter) zool. div-gušter, golema pretpotopna životinja, slična krokodilu, duga oko 18 m
- megametar** (grč. megas, metron mjera, mjerilo) astr. instrument sličan heliometru; danas bez značaja
- megapodi** (grč. megas. pus, podos noga) mn. zool. velikonošci, vrsta ptica sličnih kokošima
- megarici** mn. fil. pristaše starogrčke filozofske škole (megarska škola), čiji je osnivač Sokratov učenik Kuklid iz Megare (oko 444—369 pr. n. e.); oni su se poglavito bavili logikom, vještinom u borbi riječima i spajali sokratovsku etiku s eleatskim naučavanjem o vječnom i nepromjenjivom biću, o dobru, koje je samo jedno, premda ga ljudi različito nazivaju
- megaskop** (grč. megas, sicopeo promatram, gledam) opt. vrsta kamere opskurc, laternc magike, pomoću koje se dobije povećan lik (nekog predmeta) na poklopcu
- megaterij** (grč. megas, therion zvijer, divlja životinja) zool. vrsta golemog pretpotopnog sisavca iz porodice tipavaca (krezubica), koji je hio veći od današnjeg slona; također: opći naziv za velike pretpotopne životinje
- megavat** (grč. megas, engl. watt) fiz. "veliki vat", električna jedinica = milijun vati; znak: MW; usp. vat
- megnvolt** (grč. megas, tal. Volta) fiz. "veliki volt", električna jedinica = 1 milijun volta; znak: MV; usp. volt
- Megera** (grč. Megaira) mit. jedna od tri furije kod starih Grka; pren. goropadna žena, zla žena, "oštrokondža"
- megom** (grč. megas velik, njem. Ohm) fiz. "veliki om", električna jedinica = 1 milijun oma; znak: M ; usp. om 2.
- megometnr** (grč. megas velik, Ohm i metron metar) fiz. uređaj za mjerenje veoma velikog otpora, reda veličine od milijun oma; usp. megom
- mehaničar** (lat. meehanicus, grč. mehanikos) onaj koji se bavi mehanikom, osobito primijenjenom; onaj koji

mehanički

izrađuje i popravlja strojeve, pomoćne alate i instrumente, strojar

mehanički (grč. *mechanikos*) zanatski, ručni, rukom izrađen; psih. izrađen ili učinjen po navici, bez udjela mišljenja i svijesti, makinalan; koji se tiče mehanike, koji spada u mehaniku; koji je izazvan kretanjem, prirodnim (fizičkim) uzrocima; *mehaničke znanosti* dijelovi mehanike, znanosti koje spadaju u mehaniku (v. mehanika); *mehaničke vještine* vještine koje se izvode rukom; *mehanički dokaz* dokaz koji se izvodi pomoću instrumenata

mehanika (grč. *mechanao* umjetno radim, pronalazim, mehanike) dio fizike koji se bavi proučavanjem pojava kretanja i mirovanja, tj. zakona, silama i pomoćnim sredstvima koja izazivaju kretanje i ravnotežu tijela, znanost o kretanju i ravnoteži; dijeli se na *statiku* (hidrostatiku, aerostatiku) i *dinamiku* (hidrodinamiku, aerodinamiku i dr.); znanost o strojevima; ustroj, grada stroja itd.

mehanistički (Jat. *mechanismus*) prid. fil. koji je u duhu mehanizma, tj. koji objašnjava sve pojave u prirodi, svodeći ih na neku vrstu mehanike, mehanizma

mehanizacija (grč. *mechanao* umjetno radim) 1. zamjena fizičke (ljudske i stočne) snage strojevima, uvođenje i uporaba strojeva u proizvodnji; 2. voj. opskrbljivanje vojske ubojitim i motoriziranim vozilima (tenkovima, automobilima itd); usp. mašinizacija ili motorizacija

mehanizam (grč. *mechanao* umjetno radim, lat. *mechanismus*) 1. grada (ili: sastav, unutarnji ustroj) nekog stroja (sata, puške i dr.); 2. zakonski određen sustav kretnji ili zbivanja, kao i naprava koja izvodi te kretnje; 3. fil. pogled na svijet po kojemu je

mekonij

sve što se zbiva u prirodi mehaničko djelovanje tvari

mehanografska (grč. *mechane* oruđe za umjetno izvođenje nečega, grafo opisujem) mehaničko slikanje, mehaničko slikarstvo

mehanologija (grč. *mechane* umjetna sprava, *logia*) znanost o spravama koje izazivaju kretanje, tj. o strojevima

mehanoterapeut (grč. *mechane*, *therapeo* liječim) vještak, stručnjak u liječenju pomoću kretanja (masaže); usp. mehanoterapija

mehanoterapija (grč. *mechane*, *therapeia* liječenje) nauk o liječenju pomoću kretanja, osobito trljanjem, gnječenjem, valjanjem i dr. mišića (= švedsko liječenje gimnastikom, masaža); tvorac i osnivač ovakvog liječenja je Švedanin P. H. Ling

mehanurgija (grč. *mechane*, *ergon* djelo, posao) 1. vještina izrađivanja strojeva. 2. dio medicine koji obuhvaća mehaničko liječenje bolesnika

mejligma (grč. *meiligma*) med. sredstvo za uminjavanje (ili: ublažavanje), osobito lijek za umirivanje, za razvod rava nje

mejoza (grč. *meiosis*) med. smanjivanje nekog organa zbog bolesti; rct. tobožnje smanjivanje, prividno umanjivanje

mekintoš (engl. *mackintosh*) nepromočiva, gumi rana tkanina i ogrtač s kapuljačom za kišu **od** takve tkanine, nazvan po imenu engl. industrijalca *MacIntosha* (umro 1843.)

mekometar (grč. *mekos* dužina, veličina, *metron* mjera, mjerilo) naprava za mjerenje dužine

mekometrija (grč. *mekos* dužina, *metria* mjerenje) mjerenje dužine

mekonij (grč. *mekon* mak, lat. *meconium*) sok od nedozrele makove čahure, opijum; također, zbog sličnosti po

- boji, prva. žitka stolica kod novorođenčadi
- mekonin** (gr. mekon mak) kem. makova tvar, krislalast sastojak opijuma
- mekonizam** (grč. mekon mak) med. trovanje opijumom
- mekteb (ar.) škola, osobito osnovna škola: *meklebat* visoka, velika škola
- mel (lat. mol) med
- melafir** (fr. *mélaphyre*, grč. melas, porfyra) crni porfir, grimiz
- melancolico** čit. melankoliko (tal.) glaz. sjetno, tužno, žalosno
- mel anemija** (grč. melas crn, haima krv) med. prisutnost u krvi krvnog crnila (melanina), gotovo uvijek kao posljedica teških nastupnih groznica, nastaje raspadanjem crvenih krvnih zrnaca i stvara crnu boju kože i unutarnjih organa; crnokrvnost. crnokrvica
- melanin** (grč. melas cm) crno obojena tvar koje ima u žilnici oka, koži crnaca, crnilu sipe itd.
- melnnit** (grč. melas crn) miner, granat crne boje, željezni granat, granatu srodna vrsta kamena; smjesa od tvrde gume, crne boje (.upotrebljava se za izradbu češljeva i dr.)
- melanklorus** (grč. melas crn, chloros svijetlozelen) med. koji boluje od melanoze
- melankoličan** (grč. melaneholikos) sjetan, tužan, snužden, potišten; melankoličan temperament, v. melankolik
- melankoličar** (grč. melaneholikos) v. melankolik
- melankolija** (grč. melas crn, chole žuč, melaneholia) sjeta, sjetnosl, tuga, snuždenost, potištenost; vrsta duševne bolesti kod koje prevladava mučnino i potišteno raspoloženje; *melaneholia agitans* čit. melankolija agitans (lat.) nemirna sjeta s nastupima straha; *melaneholia misanthropica* čit. melankolija mizantropika (lat.) sjeta spojena sa strahom od ljudi; *melaneholia hypochondrica* čit. melankolija hipohondrička (lat.) sjeta na osnovi umišljenih bolesti
- melankolik** (grč. melaneholikos) čovjek melankolična temperamenta, tj. sklon jakim, i obično, punim bolama uzbuđenjima koja se lagano mijenjaju i prolaze
- melano-** (grč. melas, melaina, melan) predmetak u složenicama sa značenjem; crn, crna, crno
- melanodermija** (grč. melan, derma koža) med. crnopigmentosna vrsta kožne bolesti
- melanom (grč. melanoma) crnilo, crna masa; med. crna izraslina
- melanoragija (grč. melas, regnymi prsnem, pucam) med. crna griza; usp. melena
- melanotip** (grč. melan, lypos otisak) fotografska slika izrađena na pocrnjenom bakru
- melanotipija** (grč. melan, typos otisak) vještina izradbe fotografskih slika na pocrnjenom bakru
- melanozn** (grč. melas, nosos bolest) med. crnokožnost, pocrnjivanje tjelesnih organa i tkiva zbog mijenjanja krvnog crvenila u tvar crne boje
- meianurija** (grč. melas crn, uron mokraća) med. crno mokrenje, izlučivanje melanina mokraćom, obično znak melanoznih oteklina u unutarnjim organima, osobito u jetri
- melanz** (fr. melange) mješavina, smjesa; miješani sladoled, bijela kava
- melas** (grč. melas) med. crna pjega na koži
- melasa (fr. *mélasse*, lat. mollaceum) ukuhani mošt smeđi sirup koji ostaje nakon ukuhavanja šećera, s mnogo primiješanih soli. zbog čega se iz njega više ne može šećer iskristalizirati; osobitim postupkom može se iz njega vaditi i ostatak šećera; služi za stočnu hranu i za vrstu šećerne rakije

melatrofija (grč. melos ud. atrofia nehranjenje) med. sušenje jednog dijela tijela

melazma (grč. melasina) med. crnilo ili crna pjega na oboljelom dijelu tijela kod oboljelih od kostobolje (gihta)

melem (perz.-tur. merhem, melhem) mast za mazanje, flaster; lijek; pren. blag čovjek

melena (grč. melaina crna) med. crna bolest, crni proljev; hemat-emeza

melez (ar. meles) O110 što je sastavljeno od dviju različitih stvari, ono što je smiješano; rod od dviju različitih životinja, npr. od magarca i kobile, bastard; također: dijete od, primjerice, oca bijelca i majke crkinje itd.

meliferan (lat. mellifer) medonosan, koji proizvodi med

melifikacija (lat. mellificatio) proizvodnja meda

melifluentin (lat. mellifluens) obilat medom; sladak kao med

melignus (grč. meli-glossos) onaj koji ima medena usta, zlatousti: pren. odličan govornik

melikrat (grč. melikraton) piće od mlijeka i meda koje su Grci prinostili na žrtvu dušama pokojnika i podzemnim bogovima

me li lit (grč. meli med, lithos kamen) miner, s granitom srodan kamen, kao med žute boje, vulkanskog podrijetla

melinit razorna tvar koji se sastoji uglavnom od pikrinske kiseline

melioracija (lat. melioratio) poboljšavanje. popravljanje, osobito poljoprivredne vrijednosti nekog zemljišta; usp. meliorirati

meliorament (lat. melioramentum) v. melioracija

meliorirati (lat. meliorare) poboljšati, poboljšavati, popravljati; popraviti, poboljšati poljoprivrednu vrijednost nekog zemljišta (navodnjavanjem,

odvodnjavanjem, uništavanjem koroza, gnojenjem i dr.)

meliorizam (lat. bonus dobar, melior boji) fil. shvaćanje da ovaj svijet, istina, nije baš najbolji, ali da nije ni posve loš, osobito da bi se mogao ljudskim djelovanjem, nastojanjem i pregalastvom poboljšati

melis (fr. melis) trg. kudjeljno platno za jedra (fr. izgovor: meli)

melisa (grč. melissa) hot. matičnjak

melitemija (lat. mel, grč. meli, melitos med, haima krv) med. Šećerna bolest

melitizam (grč. melitismos) med. uporaba meda u liječenju bolesti

meliturija (grč. meli, melitos med, uron mokraćna) med. izlučivanje šećera mokraćom. Šećerna bolest

melizma (grč. **melisma**) glaz. pjesma, arija, melodija kao suprotnost recitativnoj ili deklamatorskoj glazbi

Melkior (hebr.) "kralj svjetlosti"; jedan od sveta tri kralja

Melkisedek (hebr. Malki-zedek) "kralj pravde"; u Starom zavjetu: žid. prvosvećenik i car u Jeruzalemu u vrijeme Abrahamovo, vrijedi kao uzor Kristu

melodeklamacija (grč. melos pjesma, lat. declamatio) umjetničko govorenje ili čitanje nekog teksta (u stihu ili prozi) uz glazbenu pratnju

melodičan (grč. melodos) blagozvučan, milozvučan, umilan; koji se može pjevati, pogodan za pjevanje; melodiozan

melodičar (grč. melodia) pisac (ili: sastavljač) ugodnih melodija; glazbenik koji ima više sklonosti melodiji nego harmoniji

melodija (grč. melodia) glaz. skladan, ritmičan, metričan i prema zakonima glazbene arhitekture ke sređen niz tonova; način pjevanja, pjevanje, napjev

melodika (grč. melos pjesma, ode pjevanje) glaz. znanost o melodiji; ins-

- trument sličan orguljama, vrsta malog koncertnog glasovira; puhačko glazbalo s klavijaturom
- melodiozan** Gat. melodiosus) v. melodičan
- melodrama** (grč. melos pjesma, drama radnja, kazališno djelo, tal. melodrama) lit. kazališno djelo u kojemu govor dramskog lika prati glazba, ili svuda ili samo na značajnijim mjestima; vrste: *monodrama* (ako u djelu govori samo jedan lik) i *duodrama* (ako u djelu sudjeluju dva lika)
- melograf** (grč. melos pjesma, grafo pišem) pisac i bilježitelj narodnih melodija; pisac nota; stroj za pisanje nota (na glasoviru, koji sve što se svira automatski stavlja u note, = notograf)
- melografija** (grč. melos pjesma, graha) pisanje nota; bilježenje narodnih melodija; opisivanje narodnih melodija
- melokopija** (grč. melos ud, kopiao sustanem. klonem) rmed. uzetost udova
- meloman** (grč. melos pjesma, manikos pomaman, ushićen) oduševljen, strastan ljubitelj glazbe
- melomanija** (grč. melos pjesma, mania pomama, ludilo) strasna, pretjerana ljubav prema glazbi
- melomnntija** (grč. melos ud, manteia proricanje) proricanje (ili: gatanje) po nehotičnim pokretima udova tijela
- melon** (grč. melon jabuka) med. ispupčenje oka u obliku jabuke
- melonkus** (grč. melon obraz, or.kos nadutost) med. oteklina obraza
- melopeja** (grč. melos pjesma, poieo pravim) pisanje pjesama; sastavljanje melodija; govor u stihovima, recitativ
- meloplast** (grč. melos pjesma, plasso oblikujem, uobličavam, oblikujem) glaz. metoda pronalazjenja i davanja intonacije bez pomoći glazbenog instrumenta
- meloplastika** (grč. melon obraz, plastike vještina uobličavanja) med. ispravljavanje nakaznosti obraza kirurškim putem
- melos** (grč. melos) kod starih Grka: lirska pjesma koja se pjevala uz pratnju instrumenata; zatim: pjesma uopće, pjevanje, način pjevanja, melodija, zvuk
- melotet** (grč. melos pjesma, tithemi stavljam, mećem) glaz. sastavljač melodije, kompozitor
- melotezija** (grč. melolhesia) glaz. sastavljanje melodije, komponiranje
- melotipija** (grč. melos pjesma, typos otisak) tiskanje nota
- Melpomena** (grč. melpo pjevam, Melpomene) mit. ime jedno od devet muza, muza zaštitnica pjevanja i tragedije, koju su prikazivali s tragičnom obrazinom i bršljanovim vijencem oko glave; naziv četvrte knjige Herodotove povijesti; astr. naziv asteroida otkrivenog 1852.
- melski** (grč. melos pjesma) prid. koji se može pjevati, koji je za pjevanje, npr. *mehko pjesništvo* lirsko pjesništvo ili pjesništvo prikladno za pjevanje
- melton** Cergl. Malton) trg. vrsta vunene tkanine za odijela, osobito muška, zagasita sjaja (nazvana po engl. gradu Maltonu, gdje se izrađuje)
- member** (engl.) član, npr. nekog društva
- membrana** (lat.) opna, nježna koža, kožica; fiz. elastična metalna pločica za prijenos zvučnih titraja gotovo bez promjene
- membrniforman** (Jat. membraniformis) opnast, kožičast
- membranozan** (lat. membranosus) opnast, kožast, kožičast
- membratura** lat. membratura) oblikovanje udova, grada udova: svi udovi
- membrirati** (lat. membrum ud) staviti udove, oblikovati udove; supr. dišni embrirati

mementn [lat. memini sjećam se. memento) kao usklik: pamti! sjećaj se! misli na! kao imenica: znak za podsjećanje, podsjetnik; *mp.inc.nto mori* (lat.) sjećaj se smrti, pomišljaj na smrt!

memoar (fr. mémoire) spomenica; pismo izlaganje, predavka; mn. *memoari* uspomene, djelo u kojem pisac iznosi svoja sjećanja na događaje koje je sam doživio ili u kojima je sudjelovao, kao i sjećanja na značajne ljude

memorabilan (lat. memorabilis) vrijedan spomena, značajan, znamenit

memorabilij© (lat. memorabilia) mn. ono što vrijedi pamtiti, znamenitosti

memorcija (lat. memoratio) sjećanje, podsjećanje, spominjanje, spomen

memorandum (lat. memorandum) predavka, diplomatski nota; podsjetnik. spomenica; trg. pismo s podsjećanjem na nešto

memorija (lat. memoria) uspomena; pamćenje, sjećanje, opominjanje; moć pamćenja, *in memoriam* čit. in memorijam (lat.) radi sjećanja, u spomen

memorija] (lat. memoria I is liber) ono što služi za sjećanje, kao podsjetnik; spomenica, knjiga uspomena; predavka, pismena molba; trg. bilježnica, trgovački dnevnik

memorijalist (fr. memorialiste) pisac uspomena, memoara; podnositelj predavke (ili: molbe), molitelj

memorirati (lat. memorari sjećati se) pamtiti, učiti napamet

menadn (grč. mainas, mainados) mit. svećenica boga Bakha, bijesna bakantica; pren. goropadnica, bijesna i goropadna žena, zla žena

menadžer (engl. manager) nadzornik pozornice, redatelj, režiser; tehnički upravitelj ili direktor u engleskim tvornicama; poslovoda, priređivač,

npr. neke sportske utakmice, javne priredbe i si.

menajon (grč. menaios mjesečni) "mjesečna knjiga"; misna knjiga u pravoslav. crkvi, knjiga koja sadrži mise za blagdanske dane; minej

menaža (fr. ménage, lat. managium, mansio boravište) kučno gospodarstvo, domaćinstvo; zajednička prehrana, udruživanje više osoba radi zajedničke i jeftinije prehrane (npr. časnica, službenička menaža); mjesto gdje se tako udružene osobe hrane

menažer (fr. ménageur) domaćin, onaj koji vodi domaćinstvo ili gospodarstvo

menažerija (fr. ménagerie) zvjerinjak, mjesto gdje su smještene strane i rijetke životinje, zbirka životinja, zoološki vrt

menažirati (fr. manager) štedjeti, čuvati, dobro gospodariti; hraniti se u menaži: upravljati menažom

mendacitet Gat. mendacitas) sklonost laži, lažljivost

mendelizam bot. zakonitost u prenošenju roditeljskih osobina na potomke kod biljnog svijeta; otkriće njem. botaničara Gregora Mendela (1822—1884)

mene (fr. menez) lov. trag divljači u bijegu

Menelaj (grč. Menelaos) mit. spartanski kralj, sin Atrejev, brat Agamemnonov, muž lijepo Helene koju je Paris bio odveo i zbog čega je došlo do Trojanskog rata; jedan od najhrabrijih grčkih boraca pod Trojom

menestrel (fr. menestrel) svirač, pjevac-pjesnik u srednjem vijeku, sluga i pratitelj provansalskih truhadura koji je umio samo pjevati, ali ne i sastavljati pjesme

menetekel ili potpuno: **mene mene tel ufarsin** (= brojio, brojio. izmjerio i razdijelio) tajanstvene riječi koje je nevidljiva ruka ispislala na zidu dvo-

- rane u kojoj je bezbožni babilonski kralj Baltazar sa svojim doglavnicima pio vino iz zlatnih posuda ukradenih iz jeruzalemskog hrama, a koje su mu prorocale skorou pogibao i propast njegove države, koju su Ferzijanci 539. p. n. e. zaista i uništili (Stari zavjet, Dn 5): otuda: tajanstvena opomena i prijetnja
- meni (fr. monu) jelovnik; osobito: popis jela koja čine jedan obrok
- meningitis** (grč. meninx moždana opna) med. upala moždane opne, uzrokovana najčešće bacilom tuberkuloze
- meningizam** (grč. meninx moždana opna, moždanica) med. znaci slični upali moždane opne
- meningo-** (grč. meninx) predmetak u složenicama sa značenjem: moždana opna, moždanica
- meningoeela** (grč. meninx, kele kila) med. prodor moždane opne
- meningoknki** (grč. meninx, coccus blica, zrno) mn. med. klice upale moždane opne
- meningoreja** (grč. meninx, rheo curim, tečem) med. prodiranje krvi kroz moždanu opnu
- meningosimfiza** (grč. meninx, symfysis sraslost) med. sraslost lubanjske opne
- meninks (grč. meninx) anat. moždana opna, moždanica
- menisheza** (grč. menes mjesečno pranje kod žena, sehazo zadržim) med. prostim ak mjesečnog pranja kod žena
- meniskus** (grč. meniskos mjesečić) predmet u obliku polumjeseca; opt. konveksno-konkavna leća; geom. kružni odsječak u obliku polumjeseca; fiz. konveksna ih konkavna gornja površina tekućeg slupa koju uzrokuje kapilarnost; med. srpasta, polukružna hrskavica između zglobova
- men« (tal. meno, lat. minus) glaz. manje; **mp.no allegro** (tal.) manje brzo; **meno piano** čit. meno pijano (tal.) manje slaho: **meno forle** (tal.) manje jako
- menologij** (grč. men mjesec, logion) povijest svetaca sredena po mjesecima, danima, kalendar svetaca
- menopauza** (grč. menes mjesečno pranje kod žena, pausis prestanak) med. prestanak mjesečnog pranja kod žena
- menoplanija** (grč. men mjesec, planao skrećem) med. neurednost u javljanju mjesečnog pranja kod žena
- menoragija** (grč. menes mjesečno pranje kod žena, -ragia od korijena rag od regnymi prsnem, puknem) med. suviše često ili suviše dugotrajno mjesečno pranje kod žena
- menoreja** (grč. men mjesec, rheo tečem, curim.) med. mjesečno pranje kod žena
- menosheza** med. v. menusheza
- menostazija** (grč. men mjesec, stasis stajanje, mirovanje) med. zastoj (ili: izostanak) mjesečnog pranja
- mens** (lat. mens, menlis) misaoni duh, razum, um; raspoloženje, shvaćanje, smisao; **mens legis** (lat.) prav. duh zakona, smisao zakona; **mens sana in corpore sano** čit. mens sana in corpore sano (lat.) treba željeti da bude zdrav duh u zdravom tijelu (navod iz Juvenalovih "Satira")
- menstruacija** (lat. mensis, menstruatio mjesec) mjesečno pranje kod žena, ženski cvijet, mjesečnica, menzes
- menstrualan** (lat. menstrualis) mjesečni; koji traje mjesec dana; osobito: koji se tiče ženskog mjesečnog pranja, koji je u vezi sa ženskim mjesečnim pranjem; **menstrualni kolik** med. iznenadna i nagla pojava mjesečnog pranja, praćena bolom
- menstruirati** (lat. mensis, menstruare) dobiti ili imati mjesečno pranje

menstrum (lat. menstruum) ono što biva svakog mjeseca, mjesečno pranje kod žena: kem. sredstvo za otapanje, otapalo

menta (grč. mintha, minthe, lat. menta, inentha) bot. metvica

mentagra (lat. mentum brada. grč. agra lov, plijen) med. lišaj na usnama. bradi i obrazima

mentalán (lat. mentalis) koje se tiče duha, duše, uma. duševni, umni

mentalitet (lat. mentalis. fr. mentalite) cjelokupno duhovno ustrojstvo — način mišljenja, shvaćanja, sklonosti, raspoloženja i dr. jodnog čovjeka, društvenog staleža, naraštaja itd., duševno slanje, duhovno poimanje

mentni (fr. maintenance) prav. sudska zaštita vlasništva

mentol (lat. menta metvica, oloum ulje) glavni sastojak metvice, služi kao lijek protiv glavobolje, katara i dr.; također kao sredstvo za osvježavanje

Mentor (lat. Mentor) mit. odani prijatelj Odisejev i odgojitelj sina mu Tele-maha, kojemu je Odisej, pred polazak U Trojanski rat. povjerio na čuvanje svoju kuću; otuda; voda, savjetnik, odgojitelj, nastavnik

mentula (lat. mentula) anat. muško udo, falus

mentnlagra (lat. tmentula muško udo, grč. agra lov, lovina) med. v. prijatizam

menuet (fr. menuet, lat. minutus sićušan) nekadašnji fr. ples s laganim, odmjerenim i svečanim pokretima, svečani ples; glaz. djelo prikladno kao pratnja za taj ples

menneto (tal. menuetto) u tempu menueta

menza (lat. mensa.) stol; prostorija gdje se hrani više ljudi

menzjin (lat. mensio) mjerenje, premjeravanje

menzis (lat. mensis) dvanaesti dio godine. mjesec

menzoln (tal. mensola) grad. kamen koji podupire zid, potporanj

menzula (lat. mensula) geodetski stol, daska za crtanje koja leži vodoravno na stativu s raširenim papirom na kojem se prave snimci terena

menzurn (lat. metiri mjeriti, mensura) mjera; osobito: graduirana staklena posuda u obliku valjka koja služi za mjerenje količine tekućine; mjerenje vremena; glaz. vremenska vrijednost pojedinih nota, mjera za vrijeme jedne jedinice ta leta, tempo jedne kompozicije; pravilna podjela vrata instrumenta sa žicama; u mačevanju: izmjerena udaljenost između boraca; u studentskom govoru: dvoboj sabljama; **ad mensuram** čit. **ad menzuram** (lat.) prema mjeri i težini

menzurabilan (lat. mensurabilis) mjerljiv, izmjerljiv

menzurabilitet (lat. mensurabilitas)

mjerljivost, izmjerljivost

menzuracija (lat. mensuralio) mjerenje

menzuralan (lat. mensuralis) mjerni koji služi za mjerenje; *menzurulna* glazba prijašnja glazba s točno određenim tempom i taktom; *menzuraltu:* note srednjovjekovne note koje su točno bilježile trajanje pojedinih tonova

menzurirati (lat. mensurarc) mjeriti, izmjeriti; orguljske cijevi odmjeriti prema tonovima koje trebaju dati

menjševici (rus. menjševiki manjinaši) mn. pristaše menjševizma. minimalisti

menjševiznm (rus. manjina) ideologija i politika manjine socijalističke stranke u carskoj Rusiji, koja se (1903.) odvojila od boljševika; bila je protiv revolucije i željela ostvariti komunistički poredak putem postupnih ustupaka i reformi, a za vrijeme Drugog svjetskog rata pomagala caristički režim u ratu s Njemačkom

- mcr** (fr. maire) 1. predsjednik općine, gradski sudac, gradski načelnik; seoski kmet
- mcr** (engl. major) 2. predsjednik općine; usp. lordmer
- mer-emfraksis** (grč. meros dio, emfraso začepim) med. djelomična začep-ljenost ili pretrpanost
- mcr atrofija** (grč. meros dio, atrofia nehranjenje) med. v. melatrofija
- mercedes pupilorum (lat. mercedes pupilorum) mn. prav. troškovi oko uzdržavanja i školovanja maloljetnika
- mercerizirati** tehnol. postupak u industriji pamuka: ispiranje pamuka vi=okopostotnim natrijevim hidratom, da bi se pamučnim vlaknima dala svilasta sjajnost (izum engleskog kemičara Johna Mercera, 1844.)
- meridijan** (lat. meridianus sc. circulus, od meridies podne) zem. podnevnik, krug (zapravo elipsa zbog sploštenosti Zemlje) koji prolazi kroz neko mjesto na Zemlji i kroz stožere, tj. sjeverni i južni **pol**; **to** je *Zemljin meridijan* ili *terestrički meridijan* (naziv otuda što sva mjesta na jednom podnevniku imaju podne u isto vrijeme); astr. najveći krug nebeskog svoda koji prolazi kroz nebeske polove i zenit nekoga mjesta na Zemljinoj površini; pren. visina, najviši stupanj, vrhunac
- meridionalan** (lat. meridies, meridionalis podne) podnevni, južni; južnjački
- meridionalitet** (lat. meriodionalitas) podnevnost, podnevni ili južni položaj ili smjer, južnost
- meridrotičan** (grč. meros dio, hidrotikos koji tjera na znojenje) med. koji se znoji samo na pojedinim dijelovima tijela
- meridrozis** (grč. meros dio, hidroo znojim se) med. djelomično ili lokalno znojenje, znojenje samo pojedinih dijelova tijela
- merino** (šp. merinos) poznata španjolska ovca a najfinijom kovrčastom vunom, sviloruna ovca; vuna merinskih ovaca; tkanina od vune merinskih ovaca
- merinovka** (šp. merinos) v. merino
- meristem** (grč. merizo dijelim) bot. buino tkivo, ono koje je podložno stidnoj diobi stanica, iz kojih neprestano postaju i razvijaju se nova tkiva
- merit** (fr. meirite, lat. meritum) zaslug; vrijednost, valjanost; mn. *mariti* zaslužni ljudi
- meritirati** (fr. mériter) zaslužiti, zasluživati; biti zaslužan, valjan; steci zasluge
- meritoran** (lat. meritorius) zaslužan, pohvalan; koji se upušta u samu stvar, koji se tiče biti same stvari ili predmeta, koji odgovara značenju; bitan, pravi, istinski; pozvan za, stručan, nadležan, zaslužan, sposoban dati svoje mišljenje o nečemu
- meritum** (lat. meritum) zasluga; vrijednost, valjanost
- merkancija** (lat. mercantia) trgovačka špekulacija, nepoštena dobit
- merkantiln** (lat. mercantilis) trgovački, koji se tiče trgovca, trgovinski, koji spada u trgovinu, koji se tiče trgovine (merkatoran); *merkantilni sustav* *Hi mc.rkantilizam* ekonomski pojam po kojem se obrt i trgovina povlašćuju na račun poljoprivrede, i po kojem se blagostanje i bogatstvo jednog naroda sastoji u što većem nagonilavanju zlata i srebra; supr. fiziokratski suslav
- merkantilisti** (lat. mercantilis) mn. prištaše merkantilizma ili **merkantilnog sustava**
- merkantilistički** (lat. mercantilis) koji je u skladu s teorijom merkantilizma; pren. kramarski

merkantilizam Gat. mercantilis) u ekonomiji: shvaćanje po kojem je trgovina jedini pravi izvor narodnog blagostanja i hogatstva; kramarstvo; v. pod merkantilan; trgovina i obrt-, trgovački poslovi sa Svojim običajima, zakonima i osobitostima uopće

merkantilni sustav v. pod. morkantilan

merkatoran (lat. merx roba, stvar, mercatorius) v. merkantilan

merkatura (lat. mercatura) trgovina, trgovanje, promet robe

Merkur (lat. Mercurius) 1. mit. rimsko ime grčkog boga Hermesa, vjesnik bogova, bog trgovine, simbol mira, pronalazačnja, mudrosti i vještog govorenja. ali i lukavstva, prijevare i krade; pren. vjesnik, poklisar; 2. astr. najmanji od velikih planeta i najbliži Suncu; 3. kem. živa

merkurificirati (lat. mercurius živa, facere učiniti, napraviti) kem. pretvoriti u živu; pomiješati sa živom

merkurifikacija (lat. mercurificatio) kem. spoj (ili: spajanje) sa živom, pretvaranje u živu; izdvajanje metala pomoću žive

merkurijalan (lat. mercurialis) koji se tiče Merkura; koji sadrži u sebi živu. živin, od žive

merkurijalci (lat. mercuriales sc. viri) ljudi **čiji** je zaštitnik bog Merkur; znanstvenici i pjesnici; trgovci

merkurijalizacija (lat. mercurialisatio) med. liječenje živom

merkurijalizam (lat. mercurius) med. živina bolest, lagano trovanje zbog uporabe žive

Merlin (cngl.) mit. poznati mitološki č.,)bnjek. sin jednog demona i nekog engleskog kralja, drug za stolom kralja Artura u VI. at.: tema često obrađivana u umjetnosti

merlon (fr. merlon) voj. dio grudobrana između dviju puškarnica

merluški (rus.) mn. kože mladih janjaca. osobito s Krima

inerobalneum (grč. meros dio, udo, Int. balneum kupanje) med. liječenje udo-va i pojedinih dijelova tijela kupanjem

merocela (grč. meros stegno, bedro, kele bruh, kila) med. bedrena kila

meropija (grč. meros dio, ops, opos oko) med. djelomično pomračenje vida

meropsi (grč. meropes ljudi) kmetovi u srednjem vijeku; usp. parik

Merovinzi mn. najstarija vladarska porodica u nekadašnjoj franačkoj državi (vladala od 486. do 752.)

mersi (fr. merci, lat. merces plaća, nagrada) hvala, zahvaljujem

mertrijera (fr. meurtriere) voj. puškarnica

merula (lat. merula) zool. kos

merum (lat. **merum** sc. vinum) čisto, nepomiješano vino; *rmerum.ju.š* (lat.) prav. čisto, izrično, zakonsko pravo; *rnem.jure* (lat. mero jure) po zakonskom pravu, po slovu zakona

merzer (njem. Morser) I. voj. teški top za uništavanje jako utvrđenih točaka; 2. mužar (posuda za mrvljenje tvrdih tvari)

mesa (tal. messa, šp. misa. fr. mcsse. lat. missa) 1. kod katolika; služba Božja; duhovna glazha koja se izvodi za vrijeme službe Božje (sastoji se od šest dijelova); 2. javna prodaja životnih namirnica i robe, sajam

mesalijani (sir. zala, kald. zela) mn. kršćanska sekta u Mezopotamiji i Siriji

Mesalina 'lat. Messalina) zloglasna prva žena rim. cara Klaudija, poznata po svom razvratnom životu, gramzivosti i vlastoljublju (ubijena 48. n. e.); otuda: bestidna, drska i sladostrasna žena uopće

mesalina vrsta veoma fine svilene tkanine u boji

- mesaž** (fr. message, lat. messagium) poruka, glas; zakonit, službeni izvještaj; poslanica
- mesažerija** (fr. messagerie) prijevoz putničkim kolima; putnička pošta, zgrada u kojoj je putnička pošta; brz prijevoz; privatna ustanova za prijevoz putnika brzim kolima (u Francuskoj i Belgiji); autobusno poduzeće
- mesidor** (fr. messidor, lat. messis) mjesec žetve, deseti mjesec u nekadašnjem francuskom republikanskom kalendaru, od 19. VI. do 18. VII.
- Mesija** (hebr. maschiach, maschach) pomazanik, kralj; u kasnijem židovstvu: kralj koji će, po obećanju starozavjetnih proroka, nakon razdoblja patnji i muka doći i osnovati savršeno (mesijansko) kraljevstvo i spasiti židovski narod; kršćanstvo smatra Mesijom Isusa Nazarcćanina; pren. donositelj i propovjednik spasonosnih ideja, spasitelj
- mesijanitet** (hebr. maschiach) biće i bit
- Mesije**
- mesijanizam** (hebr. maschiach) dostojanstvo Mesije; naučavanje o Mesiji; očekivanje Mesijinog carstva i vjera da će ono doći; pren. vjera u "božansku misiju" svog naroda koji je Bog izabrao da jednog dana donese spas cijelom čovječanstvu
- mesindžer** (engl. messenger) glasnik, vjesnik (ime mnogih engleskih novina)
- mesindžer-boj** (engl. messenger-boj) sluga za vanjski posao, raznosac robe i poruka
- mesing** (lat. massa) slitina, metalna masa (legura) bakra s 40 % cinka (taj omjer može biti i drukčiji)
- mesmerizam** med. naučavanje i način liječenja pomoću magnetizma Franca Mesmera (1734—1815), osnivača naučavanja o životinjskom magnetizmu
- mestang** [engl. mustang, šp. mestengo stočarski poludivlji konj u američkim prerijama; mustang
- mestiei** (šp. mestizo, lat. mixtus pomiješan) melezi od oca bijelca i majke Indijanke u Americi
- mesto** (tal. mesto, moestus tužan) glaz. tužno, žalosno, sjetno
- mestozo** (tal. mestoso) glaz. v. mesto
- met** (engl. Metropolitan Railway) 2. londonska gradska željeznica, londonska podzemna željeznica
- met** (fr. meute, lat. movita) 1. lov. Čopor od 50 do 60 pasa hajkača
- meta** (lat, meta) 1. cilj, granica, kraj za kojim se teži; stožast stup na kraju niskog zida u trkalištu
- meta** (tal. meta, fr. moitie, laL. medietas) 2. polovina; *a meta* (tal. a meta) trg. popola, na jednak dobitak i gubitak
- meta-** (grč. meta) 3. prijedlog koji se pojavljuje u mnogim složenicama i označava, uglavnom, promjenu mjesta, reda, slanja, prirode; dalje: sudjelovanje, zajedničku radnju; težnje, traženje; katkad ima značenje; za, iza, poslije, po; odgovara latinskom trans-
- metabaza** (grč. meta-baino prelazim na drugi predmet) 1. ret. figura kojom se govornik obraća nenazočnima ili kakvom mrtvom predmetu (apostrofa); 2. log. pogreška u dokazivanju koja se napravi kad se iz jednog područja najednom prijeđe u neko drugo
- metabola** (grč. metahole promjena) v. metabolizam
- metaboličan** (grč. metabole) promjenljiv, koji trpi ili proživljava određenu preobrazbu, koji se mijenja; biol. kem. koji pripada metabolizmu, koji je povezan s metabolizmom, koji je proizveden metabolizmom
- mctabolija** (grč. metabole promjena) v. metabolizam

metabolizam {grč. metaboie promjena)

1. biol., kem., fiziol. zbivanje ili proces u jednom organizmu ili u pojedinoj stanici kojom hranjiva građa (nutrivan materijal) prelazi u živu tvar (konstruktivni metabolizam, anabolizam), ili kojim se proto plazma raspada na jezgre tvari (supstance) kako bi vršila posebne funkcije (destruktivni metabolizam, katabolizam); 2. mijenjanje običaja, navika i si.; 3. tisk. premještanje slova; 4. rct. sjedinjavanje suprotnosti obrnutim redom

metabulija (grč. meta-buleo mijenjam odluku) mijenjanje volje, mijenjanje prijašnje odluke

metacentar (grč. meta, kentrum, lat. centrum središte) u mehanici tekućih tijela i brodogradnji: granični položaj točke presjeka (ili presjecišta) između vertikale koja prolazi kroz težište plivajućeg tijela kad je u ravnoteži i vertikale povučene kroz napadnu točku potiska kad je tijelo malo skrenulo (tijelo plovi stabilno dok mu je težište ispod metacentra)

metafaza (grč. meta, fainomai pojavljujem se. fasis pojava) fiziol. v. mitoza

metafizičar (grč. meta, fysika) fil. poznavatelj ili učitelj metafizike, filozof koji se u svom naučavanju drži metafizičkog smjera raspravljajući o metafizičkim problemima

metafizički (grč. meta, fysika) **fil.** koji spada u metafiziku; koji se nalazi izvan granica iskustva, nadstvaran, natprirodan

metafizika (grč. ta meta, ta fysika ono što dolazi nakon fizike) Hl. u zbirci Aristotelovih djela stajale su knjige koje su se bavile načelima i uzrocima stvari nakon (meta) njegove fizike (ta fysika); ovo, prvobitno čisto vanjsko obilježje, upotrijebljeno je kasnije kao obilježavanje mišljenja koje se bavi

onim što je izvan granica iskustva, onim što je izvan prostornovremenske stvarnosti; otuda: znanost o posljednjim načelima i uzrocima stvari, o spoznaji stvari po sebi; tri glavna problema kojima se metafizika uvijek bavi jesu: Bog, sloboda volje i besmrtnost duše; supr. dijalektika

metafora (grč. metafora prenošenje, prijenos) poet. figura u kojoj riječ umjesto svoga prvobitnog značenja dobiva drugo, zbog toga što je govornik u svom duhu usporedio dva predmeta; skraćena usporedba u kojoj nije izričito kazano da je neka stvar uspoređena s drugom U; je. umjesto riječi koja se treba usporediti, jednostavno došla riječ s kojom se ona uspoređuje, npr. "glava države" (umjesto vladar), "društveni talog" (umjesto olos), "čelična volja" (umjesto nepokolebljiva volja) itd; slikovit izraz, preneseno značenje, preneseni smisao

metaforično (grč. meta-fero) slikovito, u prenesenom značenju ili smislu

metafragma {grč. mela, fragma ograda, plot) zool. pregrada između grudne i trbušne šupljine kod insekata

metafrast (grč. meta-frazo.) onaj koji prevodi po smislu, opisno

metnfraza (grč. metafrasis) opisan prijevod, prijevod po smislu; osobito: prijevod stihova u prozi

metagoneza (grč. meta. genesis postanak, rađanje) biol. pravilno izmjenjivanje spolnog i nespolnog razmnožavanja kod nekih životinja (salpe) i mnogih biljaka, često povezano s različitim načinom života i tjelesnim ustrojstvom organizma

metaglobulin (grč. meta, lat. globulus optica) zool. oblik proteinskih tijela u životinjskom carstvu, tj. bjelancevinastih Lvari koje sadrži životinjsko tijelo

- metagnostika** (grč. *meta. gnostike*) **fil.** v. metafizika
- metagogija** (grč. *metagoge*) **ret.** govorničko ponavljanje istih riječi radi izazivanja jačeg i boljeg djelovanja kod slušatelja
- mctagram** (grč. *meta. gramina slovo, pismo*) nadoplata pismu, prilog uz pismo; prijepis; prijevod
- metagramatika** (grč. *meta, grammatike*) filozofija znanosti o jeziku (grammatike)
- metagramntizam** (grč. *meta, gramma slovo*) mijenjanje slova, prepisivanje slova
- metahoreza** (grč. *metachoreo* prelazim) **med.** mijenjanje mjesta, premještanje ili selidba tvari koja uzrokuje bolest
- metakarpij** (grč. *metakarpion*) **anat.** zapešće, **dio** kostura šake
- metakinema** (grč. *metakinema*) **pre-**mještanje.. mijenjanje mjesta, prelazak; **med.** premještanje bolesti
- metakineza** [grč. *metakinesis*] v. *metakinema*
- metakondili** (grč. *meta-kondvloi*) **mn.** **anat.** dijelovi između zglobova na prstima
- metakozmije** (grč. *meta, kosmos* svemir) **mn.** međusvjetovi, prostor između svjetova u kojima bogovi, po Epikuru, provode život u blaženstvu; **inter-**mundije
- metakritika** (grč. *mela, kritike*) **kritika** neke druge kritike, **kritika** na kritiku
- metakromatipi** (grč. *meta, chroma* boja, *typos* otisak) **mn.** slike u boji prenesene na papir pomoću litografije
- metakromatipija** (grč. *meta, chroma* boja, *typos* otisak) **vještina** prenošenja slika u boji, tiskanih na posebnom papiru koji je prevučen nekim lakotopivim slojem, na drvo, staklo, metal, porculan, kožu, lim i dr., pošto se obratna strana papira na kojoj je slika prethodno ovlaži; **dckalkomanija**
- metakronizam** (grč. *meta, chronos* vrijeme) **pre-**mještanje jednog događaja u neko buduće vrijeme (u kojem se taj događaj nije mogao dogoditi); **ana-**kronizam
- metaksilogija** (grč. *melaxylogia*) **prav-**ljenje umetnutih rečenica (u govoru **ili** pisanju), **umetanje** rečenica
- metal** (grč. *metallon* iskopina, rudača. *metaliao* istražujem, *lat. metallum*) **mn.** **metali** kovine, kemijski elementi, svi osim žive. čvrsti na običnoj temperaturi, dobre topline i električne provodljivosti, neprozirni, s osebnim metalnim sjajem
- metalaga** (grč. *metali age*) v. **metalaksa**
- metalaksa** (grč. *metallaxis*) **promjena,** izmjena, razmjena
- metalan** (*lat. metallicus*) **izrađen** od kovine ili metala; koji sadrži metal; sličan metalu; **zvonak** kao metal
- metnlensa** (grč. *meta-lepsis*) **retoričko** premještanje ili zamjenjivanje kad se umjesto prethodnog stanja spomene ono koje treba doći tek poslije, npr. "grob!" umjesto "smrt"
- metaliferan** (*lat. me tal li fer*) koji proizvodi kovine, koji ima u sebi kovina, bogat kovinama, **kovinovit**
- metaliTM** (*lat. metallum*) **tvar** sastavljena od olova, cinka i ugljika (služi za podmazivanje strojarskih dijelova)
- metalisti** (*lat. metallum*) **mn.** u narodnom gospodarstvu: **pristaše** metalizma; **supr.** **nominalisti**
- metalizacija** (*fr. mštallisation*) **pretvor-**ba u čist metal; **oblaganje** predmeta tankim metalnim slojem; **prožimanje** metalom; **unovčavanje,** **pretvaranje** u novac
- metalizam** (grč. *metallon, lat. metal-* iuin) u gospodarstvu; **shvaćanje** po kojem novčana jedinica treba biti uvijek određena količina zlata i srebra, jer samo metal daje novcu, kao sredstvu plaćanja, njegovu stvarnu vrijednost i samo on može služiti kao

- stvarno mjerilo vrijednosti; supr. nominalizam
- metalizirati** (fr. motalliser) preobraziti u metal ili rudu; drvo načiniti trajnijim i otpornijim impregniranjem, prožimanjem zelenom galicom i klor-kalcijem; obložiti (ili: oblagati; predmete tankim metalnim slojem)
- metalno doba** zajedničko ime za bakreno, brončano i željezno doba u povijesti čovječanstva, doba u kojem su ljudi izrađivali svoja oruđa od metala a koje je došlo nakon kamenog doba
- metalno- (grč. metallon) predmetak u složenicama sa značenjem: kovina
- meta logika** (grč. meta, logike logika) fil. znanost o osnovama na kojima počivaju logički zakoni
- metalografija** (grč. metallon. grafia pisanje, opisivanje) opisivanje metala i legura s obzirom na njihova kemijska, fizička i tehnički svojstva; vještina izradbe crteža na metalnim pločama (kao u rezbariji), metalopis, metalan urez
- metalografirati** (grč. metallon, grafo pišem) izrađivati crteže na metalnim pločama, praviti ureze u metalu
- metaloidan** (grč. metallon, eirios oblik) metalast, sličan metalu, nalik na metal. kovina st
- metaloidi** (grč. metallon, eidos oblik) kem. tijela slična metalima, ali koja nemaju metalnih svojstava: fluor, klor, brom, jod, kisik, sumpor, selen, telur, dušik, fosfor, arsen, bor, silicij, ugljik; kod nekih kemičara: laki metali
- metalokemija (grč. metallon, chemeia) kemija metala ili kovina
- metalokromija** (grč. metallon. chroma boja) galvansko bojenje metala; iriziranje
- metaloksid** (grč. metallon. oxys oštar, ljut) kem. spoj metala s kisikom
- metalosfera** (grč. metallon, sfaira lop-ta) geol. sloj magme, debljine oko 1400 km, u kojem se nalazi, po mišljenju nekih geologa, meta I no-plastična jezgra Zemlje
- metalokopija** (grč. metallon, skopeo promatram.) med. u metaloterapiji: vršenje ispitivanja metalom na koji je oboljela osoba osjetljiva; također: tobožnja sposobnost naslucivanja i pronalaženja metala u zemlji
- metalotehnikn** (grč. metallon, technike) vještina prerađivanja i primjene metala
- metaloterapija** (grč. metallon, thnra-peia liječenje) med. liječenje oduzetih dijelova kod histeričnih i živčano oboljelih stavljanjem metalnih ploča na oboljela mjesta
- metalozna** (grč. metallon) med. bolest pluća zbog udisanja metalnog praha
- metalurg** (grč. metallurgos) stručnjak u pripremanju metala iz njihovih rudača. talioničar
- metalurgija** (grč. metallon, ergon djelo) 1. znanost o procesima putem kojih se od rudača dobivaju metali i neki njihovi spojevi, talioničarsivo; 2. industrija koja proizvodi crne i obojene metale
- metamatematika** (grč. meta, mathemaiike) filozofija matematike: znanost koja promatra i analizira osnove matematike s dubljeg filozofsko-logičkog gledišta
- metameri** (grč. meta, meros dio) mn. zool. dijelovi tijela kod životinja koji se pravilno nižu jedan za drugim, npr. prsteni kod prstenastih glista i zglobova, pršljenovi kod kralježnice itd.
- metamerija** (grč. meta, meros dio) 1. kem. stanje tzv. metamernih tijela, tj. stanje onih izomernih jedinica koje i pored istog sastava i molekularne težine imaju različita kemijska svojstva; 2. zool. metamerno segmenti-

- ranje, podijeljenost na jednake **SJ** gmcent<;
- metamerizam** (grč. meta, meros dio) kom. zool. v. metamerija
- mntamikroskopski** (grč. meta, mikros mali, skopeo gledam) koji se ne može vidjeti ni pod najvećim mikroskopskim povećavanjem (kod bića i stvari)
- metamorfizam** (grč. meta. morfe oblik) geol. promjene u sastavu Stijena izazvane utjecajem vulkanskih para, vode ili dodira s eruptivnim kamenjem
- metamorfologija** (grč. meta, morfe oblik, logia znanost) biol. znanost o preobražajima organizama od samog početka (jajeta) do završne, adultne faze razvitka
- metamorfopsija** (grč. meta, morfe oblik, opsus vid, viđenje) med. nedostatak u očima zbog kojega oblik i veličina predmeta izgledaju izmijenjeni, razvučeno gledanje
- metamorfoza** (grč. meta-morfosis) preobražavanje, preobražaj, promjena, preobraćenje, pretvaranje: u grč. mitologiji: pretvaranje ljudi u životinje, kamenje, drveće i dr. (često pjesnički obrađivana tema, osobito kod riin. pjesnika Ovidija); zool. proces razvijanja od jajeta do zrele životinje
- metnmorfozirati** (grč. meta-morfoo preobražavam, preinačujem, preobličavam) preobražavati, preobraziti, preobličiti, pretvarati, preobraćati, preobratiti
- metan** kem. plin bez boje i mirisa, nalazi se u vulkanskim plinovima i rudnicima kamenog ugljena, nastaje suhom destilacijom kamenog ugljena i drugih organskih supstancija (ako se pomiješa sa zrakom ili kisikom pa zapali, nastaje strašna eksplozija), barski, močvarni plin
- metanastaza** (grč. metanastasis selidba) pojedinačno ili grupno prese-
- ljavanje stanovništva radi promjene mjesta dotadašnjeg stanovanja
- metaneologija** (grč. metanoia promjena mišljenja ili odluke, logia) nauka o pokajanju (ili: popravljanju, obraćanju na pravi **put**, u pravu vjeru)
- metanirati** (grč. meta-noeo mijenjam svoju odluku) kajati se, činiti pokoru; pokazivati svoju skrušenost i pokornost padanjem ničice (npr. pred oltarom); pren. ropski se ponašati
- metaplastičan** (grč. metaplasso preobličavam, preinačujem) preinačavan, koji preinačuje, preobličavan, koji preobličava, koji mijenja, koji se tiče preinačavanja (ili: preobličavanja, preobražavanja), koji je u vezi s preinačavanjem
- metaplazija** (grč. metaplasia preinačenje. preobražavanje) fiziol. mijenjanje tkiva, izmjena tkiva
- metaplazmn** (grč. metaplasso preobličavam, preinačujem) lingv. preinačenje, mijenjanje, npr. oblika jedne riječi, osobito: slučaj kad se pojedini padeži izvode iz druge osnove, a ne nominativne
- metapodij** (grč. meta. pus, podos noga) 1. anat. grana stopala; geol. otisak u kamenu koji je nalik na otisak gorostasne ljudske noge
- metapolitika** (grč. meta, politike) čisto filozofsko naučavanje o državi
- metapsihika** (grč. meta, psyche duša) fil. v. parapsihologija
- metapsihologija** (grč. meta. psvehe duša, logia znanost) fil. znanost o najosnovnijim, posljednim načelima psihičkog (duhovnog i duševnog) života
- metnpsihoza** (grč. meta, psychosis davanje duše, oživotvorenje) v. metempsihoza
- metaptoza** (grč. inetaptosis preokret) med. preokret jedne bolesti u drugu; metashematizam

metar

metar (grč. metron mjera, mjerilo, lat. metrum) 1. jedinica (metarskog) sustava mjera, jedinica dužine: približno desetmilijunti dio jednog Zemljinog kvadranta, računajući ga od pola do ekvatora (od stožera do ekvatora); metar je udaljenost između dvaju zarezna na šipci od slitine platine i iridija koja se čuva u jednoj međunarodnoj ustanovi u Parizu

metar (grč. metron mjera, mjerilo, lat. metrum, sanskr. ma) 2. poet. mjera stiha, stopa stiha, mjera kojom se prepoznaju veće zvučne cjeline: ritmički redovi ili stihovi

metarkilogram (grč. metron, ehilioi. gramma) fiz. jedinica za mjerenje rada u tehničkom sustavu mjera, tj. rad koji je potreban da se sila od 1 kg svlada na putu od 1 m

metarski (grč. metron) koji ima metar za jedinicu mjerenja, npr. metarski sustav

metnrziologija (grč. metarsis uzdignut, u zraku, logia) znanost o promjenama i uzrocima promjena u zračnom Zemljinom omotaču; meteorologija

metashematizam (grč. metaschcmatismos preobličenje, preobražaj) med. v. metaptoza; anat. grana stopala

metasifilitičan (grč. meta, v. sifilis) med. izraz kojim se označavaju bolesti što dolaze kao posljedica sifilisa (progresivna paraliza, sušenje kičmenjače i proširenost aorti)

metasinkritičan (grč. meta, syn-krino sastavljam, spajam) med. koji preobražava ili poboljšava opće stanje tijela putem izbacivanja škodljivih tekućina iz kože

metasinkriza (grč. meta, syn-krino sastavljam, spajam) med. poboljšanje općeg tjelesnog stanja zbog izbacivanja škodljivih tekućina iz kože pomoću melema (flastera) za izazivanje plikova

metempsihoza

metasomatoza (grč. meta, soma tijelo) geol. pretvaranje jedne stijene u drugu sasvim različite vrste; metensomatoza

metastabilan (grč. meta, lat. stabilis postojan) koji pokazuje težnju za prelaskom u stanje stabilnosti, u stabilnu ravnotežu

metastatičan (grč. metastatikos) premještajni, koji je prešao na drugo mjesto

metastaza (grč. metastasis premještanje, premještaj; preobličenje, preinačenje) med. stanje kada klice bolesti ne izazivaju bolesne promjene samo na mjestu zaraze, nego se šire i po ostalim dijelovima tijela, krvotokom ili limfnim žilama, te se tako pojavljuju nove bolesti na drugim mjestima, npr. kod klica gnojenja

metastrofa (grč. metastrofe preokret, preokretanje) odvratanje misli od neke stvari

metateza (grč. metathesis) gram. premještanje slova i glasova u riječi, npr. vas umjesto sav

metatoraks (grč. meta, thorax trup; prsni kož) zool. zadnji grudni prsten kod insekata

metatorij (lat. metatorium sc. jus) prav. pravo smještaja, pravo logorovanja

metatropizam (grč. meta, tropos način) neprirodan uzajamni odnos spolova u seksualnom pogledu

metazoa (grč. meta, zoon životinja) mn. zool. više, višestanične životinje, tj. one čije se tijelo sastoji iz staničnih kompleksa i diferenciranih tkiva, dakle sve životinje osim protozoa, koje se sastoje samo od jedne stanice

metempsihoza (grč. melempsychosis) fil. selidba duše iz jednog tijela u drugo nakon smrti (vjera u metempsihozu bila je raširena kod Hindusa i Egipćana, i ona je sastavni dio budističke, orfističke i pitagorejske filozofije, zatim Platonove, Plotinove,

Empedoklove i dr.); danas su pristaše ovog naučavanja *teofizi*; metensomatoza

metempsihoziti (grč. *metempsychoōis*) mn. pristaše naučavanja o metempsihozi

metemptoza (grč. *meta*, *emptosis* upadanje) u gregorijanskom kalendaru ispuštanje jednog prijestupnog dana u 134 godine

metensomatoza (grč. *meta*, *cn* u, *soma* tijelo) 1. geol. v. *metasomatoza*; 2. fil. v. *metempsihoza*

meteor (grč. *meteoron*) 1. "ono što lebdi u zraku", zračna pojava, sve ono što se događa u atmosferi: taloži, duga, jutarnje rumenilo i dr.; u užem smislu: komad stijene koji iz nebeskog prostora pada na Zemlju; pren. neobična (ili: čudna) pojava: 2. pamučni saten; gruba umjetna svila

motenracija (lat. *meteoratio*) vremensko stanje, vremenski uvjeti, ponašanje vremena

meteorika (grč. *meteoron*) znanost o zračnim pojavama, znanost o vremenu

meteorizam (grč. *meteoron*) med. nagomilavanje zraka u želucu, nadimanje

meteore- (grč. *meteoron* koji se nalazi u zraku, nad Zemljom) prednetak u složenicama koji označava pojave i promjene u zračnom omotaču Zemlje

meteorognostičar (grč. *meteoron*, *gnostes* poznavatelj) onaj koji proučava vremenske pojave

meteorograf (grč. *meteoron*, *grafo* opisujem) opisivač vremenskih pojava; sprava koja na jednom postolju sadrži više automatskih instrumenata koji bilježe zračne promjene; instrument koji od red uje putanju meteora

meteorografija (grč. *meteoron*, *gralia* opisivanje) opisivanje vremenskih pojava i zračnih promjena

meteorografski (grč. *meteoron*, *grafia*) koji opisuje vremenske pojave, koji pokazuje promjene u zraku

meteorolit (grč. *meteoron*, *lithos* kamen) v. *metiiorit*

meteorolog (grč. *meteoron*, *logos*) znanstvenik koji proučava atmosferu i sve prirodne pojave u njoj

meteorologija (grč. *meteoron*, *logia*) znanost koja se bavi proučavanjem atmosfere i svih pojava u njoj: temperature zraka, atmosferskog tlaka, vjetrova, oblaka, magle, vodenih taloga, svjetlosnih i električnih pojava i dr., a osobito ispitivanjem uzroka vremenskih pojava, uvjeta njihovog razvitka i preobrazhe i, napokon, predviđanjem (prognozom) vremena

meteorološki (grč. *meteoron*, *logikos*) koji se tiče meteorologije, koji je u vezi s meteorologijom; *meteorološka postaja* ustanova u kojoj se redovito vrše promatranja vremenskih pojava i bilježe njihove promjene i razna stanja (temperatura, vlažnost, tlak zraka itd.).

meteoromant (grč. *meteoron*, *mantis* prorok) onaj koji proriče kakvo će vrijeme biti, prorok, pretkazivač vremena

meteoromantija (grč. *meteoron*, *man-teia* proricanje) proricanje vremena; proricanje događaja po pojavama u zraku

meteoronomija (grč. *meteoron*, *nomos* zakon) znanost o zakonima po kojima se događaju promjene u zraku

meteoropatologija (grč. *meteoron*, *pathos* bolest, *logia* znanost) jedna od najmlađih grana medicine kojoj je zadatak točno određivanje veličine; i karaktera utjecaja meteoroloških promjena na ljudski organizam

meteoroskop (grč. *meteoron*, *skopeo* promatram) instrument koji pokazuje promjene u zraku

meteoroskopija (grč. metcoron, skopeo promatram.) promatranje (ili: proučavanje) vremena i vremenskih promjena u atmosferi

meteorski (grč. meteoros) koji se tiče meteora, zračni; *meteorsko željezo*, *meteorsko kamenje*, v. meteorit; *meteorski čelik* čelik spojen s niklom

meter (fr. metteur en pages) mit. slagar koji prelama slog u strane

meterognozija (grč. metcoron, gnosis poznavanje, znanje) znanstveno proučavanje i poznavanje vremenskih pojava; predviđanje vremena

meteroit (grč. meteoron) stjenovita ili metalna masa što pada s neba na Zemlju; postoje dvije vrste: *meteorsko kamenje* (sastoji se od silikatnih minerala u raznim kombinacijama) i *meteorsko željezo* (jednostavno željezo s nešto nikla)

methemerski (grč. meta, hemera dan) med. dnevni, svakodnevni, koji se javlja svakog dana, npr. napadaj groznice

metil (grč. met,hy opojno piće, vino, hyle drvo, tvar) kem. pretpostavljeni radikal jednogljavnog niza (OH_2), baza drvene žeste, mravlje kiseline i drugih organskih tvari

metilalkohol (grč. methy opojno piće, hyle drvo, tvar, ar. alcoholy) kem. drvena žesta, žestok otrov, dobiva se suhom destilacijom drveta, upotrebljava se za otapanje lakova i firnisa, za gorivo i za dobivanje anilinskih boja, a najviše za pripremanje formalina

metilamin (grč. methv opojno piće, hyle drvo, tvar, amin = ammonia) kem. spoj u kojem je jedan atom vodika u amonijaku zamijenjen metilom

metilbenzol (grč. methy opojno piće, hyle, lat. bensoe) kem. v. toluol

metilbiklorid (grč. methv opojno piće, hyle, drvo, tvar, chloros svijetlozelen. zelenkast, žutozelen, lat. bis dvaput)

kem. spoj klora s metilom; upotrebljava se kao sredstvo za opijanje

metileter (grč. methv opojno piće, hyle drvo, aither) kem. drveni eter, bezbojan plin, nastaje od metilalkohola sa sumpornom kiselinom; metiloksid

metilizam (grč. mcthy, hvle drvo) med.

trovanje metilalkoholom
metilklorid (grč. methy opojno piće, hyle drvo, chloros svijetlozelen) kem. spoj klora s metanom, služi za proizvodnju smolastih boja i umjetnog leda

metiloksid (grč. inethy, hyle, oxys oštar, ljut) kem. v. metileter

metiologija (grč. inethy opojno piće, vino, logia) vještina pijenja, nauk o pijanstvu; v. metiologija

metistika (grč. methy opojno piće, vino, lat. mcthvstica) 2. mn. med. opojna sredstva

metoda (grč. methodos istraživanje, ispitivanje, put i način istraživanja, lat. methodus) smišljeno i plansko postupanje pri radu radi postignuća nekog uspjeha, istine, spoznaje, određeni put i način ispitivanja, mišljenja i rada; u *istraživačke metode* ili *heurističke metode* ubrajaju se: analiza ili analitička metoda, sinteza ili sintetička metoda, indukcija ili induktivna metoda, dedukcija ili deduktivna metoda; *dijalektička metoda* v. dijalektika i metafizika: osobito: način poučavanja i predavanja; *Sokratova metoda* način poučavanja kojim se do spoznaje dolazi putem vješto postavljenih pitanja i odgovora

metodičar (grč. methodos) nastavnik ili znanstvenik koji se u radu strogo pridržava neke nastavne ili znanstvene metode, koji piše o metodama uspješne nastave

metodično (grč. methodos) pril. prema točno određenim načelima rada, po redu, po planu, planski, smišljeno;

- školski, nastavno; vješto, spretno, znanstveno; *metodička jedinica* met. manji dio nastavnog gradiva koje se obrađuje obično na jednom satu, a može i na više satova i predstavlja jednu cjelinu, tijesno povezanu i s prethodnim i s budućim izlaganjem. Pri planiranju se gradivo jednog nastavnog predmeta obično dijeli na "metodičke jedinice"
- metodika** (grč. *methodike* sc. *techne*) znanost o metodama nastave uopće (metodologija), i pojedinih nastavnih predmeta posebno (specijalna metodika)
- metodisti** (grč. *methodos*) mn. kršćanska sljedba, osobito u Engleskoj i Sjevernoj Americi, a osnovao ju je oko 1720. J. Wesley u Oxfordu, nazvana po tome što se za njezine članove govorilo kako su pronašli neku novu metodu kršćanskog života; prije: kat. pisci u XVII. at. koji su htjeli obustaviti borbu s protestantima služeći se novim dijalektičkim metodama
- metodizam** (grč. *methodos*) strogo utvrđeni način poučavanja i izvođenja nastave; osobito: učenje i način života metodista
- metodologija** (grč. *methodos. logia*) v. metodika
- metoh** (grč. *meteeho* sudjelujem, *metehos*) 1. zemljoradničko naselje nekog manastira u kojem su živjeli sami monasi; 2. svako imanje jednog manastira koje je udaljeno od njega
- metonimija** (grč. *metonymia* zamjena imena) poet. figura u kojoj se jedan pojam zamjenjuje drugim pojmom koji s onim prvim, po svom smislu, stoji u bližoj vezi, npr. "sto pušaka" (umjesto sto vojnika), "sijeda kosa" (umjesto duboka starost)
- metonimijski** (grč. *metonymia* zamjena imena) zamjenjujući jedno ime drugim ili neku riječ drugom iz kojih se može pogoditi zamijenjeno ime ili zamijenjena riječ
- metonomazija** (grč. *metonomasia* mijenjanje imena) mijenjanje jednog osobnog imena, osobito prevođenjem toga imena na neki strani jezik, npr. Dominik umjesto Dinko
- metopantralgija** (grč. *metopon* čelo, *antron* šupljina, *špilja*, *algos* bol) med. bol u čeonj šupljini
- metopantritis** (grč. *metopon* čelo, *antron* šupljina) med. upala čeonj šupljine
- metopantron** (grč. *metopon*, *antron*) anat. čeonj šupljina
- metopi** (grč. *metopon*) mn. arhit. obično reljefima ukrašena polja između triglifa na dorskom frizu (osobito znameniti na atenskom Partenonu)
- metopomantija** (grč. *metopon* čelo, *manteia* proricanje) proricanje (ili: vraćanje) po crtama lica i čela
- metoposkop** (grč. *metopon* čelo, *skopeo* promatram) onaj koji predviđa ili vraća po crtama čela i lica; fiziognom
- metoposkopija** (grč. *metopon* čelo, *skopeo* promatram) proricanje iz crta lica ili čela
- metr** (fr. *maitre*, lat. *magister*, tal. *maestro*) gospodar; posjednik, vlasnik; učitelj, nastavnik; vještak, onaj koji se usavršio u svojoj struci, majstor, virtuoz; majstor slobodnih zidara; *metr dzotel* (*maitre d'hôtel*) glavni konobar
- metra** (grč. *meter*, *metra*) med. maternica
- mctralgičan** (grč. *metra* maternica, *algos* bol) med. koji se tiče bola u maternici: s bolovima u maternici
- metralgija** (grč. *metra* maternica, *algos* bol) med. bol u maternici
- metratonija** (grč. *metra* maternica, *thonesko* venem, *nestajem*) med. uvenuće (ili: malaksalost) maternice

metratrezija (grč. metra maternica, atresis probušenje) med. bolesna zavtorenost maternice

metraža (fr. metragč) mjerenje metrom: broj metara

metrektomija (grč. metra maternica, ek iz, tome rezanje) med. vadenje maternice rezanjem

metremfizema (grč. metra maternica, emfyscma udubina) med. napuhavanje (ili: nadutost) maternice

metresa (fr. maitresse) gospodarica, domaćica; ljubavnica, priležnica

metreurizma (grč. metra materinca, euryz prostran, širok) med. proširenje (ili: rastezanje) maternice

metričar (grč. metrike) poet. poznavatelj znanosti o pravljenju stihova; pjesnik koji piše u stihovima

metrički (grč. metrikoa) 1. poet. koji se odnosi na metriku, odmjeren točno po zakonima metrike; napisan u stihovima: 2. (metron mjera, mjerilo) koiem je metar jedinica za mjerenje (usp. metar 1)

metrika (grč. metrike sc. technc; poet. teorija pjesničke melodičnosti ili znanost o stihovima uopće; prvi dio metrike je znanost o mjerenju slogova (prozodija), a drugi se bavi poetskim stopama, stihovima i strofama

metriopatija (grč. inetrios, umjeren, suzdržljiv, pathos osjećaj, strast) umjerenost u strastima, duševni mir, staloženost

metritis (grč. metra maternica) med. upala maternice

metrizirati (fr. malstriser) vladati, gospodariti; svladati, ukrotiti

metro (fr. metro, métropolitain) gradska podzemna ili nadzemna električna željeznica

metrocela (grč. metra maternica, kele bruh, kila) med. prodor maternice

metrografika (grč. metron mjera, mjerilo, grafike) vještina pisanja stihova po metričkim zakonima

metrologija (grč. metron mjera, mjerilo, logia) nauk o mjerama i utezima

metromanija (grč. metra maternica, mania pomama, ludilo, bijes) 1. ženska pohoti; usp. nimfomanija

metromanija (grč. metron. mania pomama, ludilo, hijes) 2. strast za pisanjem (ili: stvaranjem) stihova, pretjerana ljubav prema stihovima

metrometar (grč. metron) glaz. v. metron om; kronometar

metronimičan (grč. meter mati, onyma) nazvan po imenu svoje majke

metronimikon (grč. meter mati, onyma = onoma ime] majčino ime, ime izvedeno iz majčinog imena: supr. patronimikon

metronom (grč. metron mjera, nomos zakon, pravilo) fiz. kratko fizičko njihalo (s težištem iznad točke vješanja) Čije se trajanje titraja (oscilacija) regulira micanjem jednog tijela duž šipke njihala, na šipci su urezani podjeljci na kojima je označen broj oscilacija u minuti; upotrebljava su u glazbi za davanje takta, često za brojanje sekundi

metropola (grč. metro-polis) grad-matica, za razliku od gradova u pokrajinama i kolonijama; glavni grad, prijestolnica

metropolip (grč. metra, polys mnogi, pus noga) med. materični polip

metropolit (grč. metropolites) kod katalika: nadbiskup; usp. mitropolit

metropolitan (grč. metropolites) kod evanđelista: glavni svećenik, starješina glavne (saborne) crkve

metropolitanski (lat. metropolitinus) nadbiskupski; *mc.tropolitska crkva* nadbiskupska, glavna crkva

metroptoza (grč. metra maternica, ptosis pad) med. spuštanje maternice

metroragija (grč. metra maternica, re-gnyimi prsnem, pucam) med. v. metrorreja

metroreja (grč. metra maternica, rheo tečem, curim) med. curenje (krvi, sluzi) iz maternice

metrooskop (grč. metra maternica, skopeo promatram) med. instrument kojim se pregledava maternica, materična slušalica

metroskopijski (grč. metra maternica, skopeo promatram) med. pregled maternice, posebno pomoću metroskopa

metrotomija (grč. metra maternica, tome rezanje) med. rezanje maternice

Metuzalem (hebr. Methuschelach) po Starom zavjetu (Post 5,27) čovjek koji je doživio starost od 969 godina; otuda: star kao Metuzalem, onaj koji doživi duboku starost

Mevlud (ar.) rođendan proroka Muhameda, veliki muslimanski blagdan
meza (tal. mezza, lat. medius) pola, upola; *a mezza voce* čit. a meza voće (tal.) glaz. u pola glasa, poluglasno

mezalijansa (fr. mesalliance) nepriličan brak, brak između osoba vrlo različitih po rodu ili položaju

mezalijirati (fr. mesallier) oženiti se ili udati za osobu koja svojim rodom ili svojim društvenim položajem nije ravnopravna

mezanin (tal. mezzanino) grad. polukat, međukat, svaki niži kat koji se nalazi između dvaju viših; poluprozor, manji prozor između dvaju većih

meze (tal. mc;se, lat. mensis) mjesec; *per meze* (tal. per mose) trg. na mjesec, mjesečno

mezclin (fr. méceline) fino francusko platno od vune i svile (za zavjese, prekrivače i dr.)

mezenterij (grč. mesenterion) anat.

opna koja omotava crijeva

mezenterijalan (grč. mesenterion trbušna maramica) anat. opneni, koji se tiče trbušne opne. koji pripada trbušnoj opni. koji je u vezi s trbušnom opnom

mezenteritisa (grč. mesenterion) med. upala opne koja omotava crijeva, upala mezenterija

mezenterski anat. v. mezenterijalan

mezil (ar. menzi!) mjesto gdje se putnik zaustavlja, gostionica, postaja, obdanica; pošta, posebno ona koju **su** nosili stalni kuriri na konjima; mezul

mczilna [ar. menzilhanca] poštanska postaja gdje se mijenjaju konji, usputna postaja na kojoj su stalni kuriri, tzv. tatarci, noseći službena pisma, dokumente i novac iz raznih pokrajina u Carigrad, mijenjali umorne konje odmornim, kako hi bez zastoja inogli produžiti **put**; mezulana

mezildija (ar.-tur.) onaj koji nosi poštu na konju, poštar, kurir

meziolitski (grč. mesos, lithos kamen) geol. koji pripada prijelaznom dobu od paleolitskog prema neolitskom razdoblju

mezo- (grč. mesos) predmetak u slozenicama sa značenjem: sredina, srednji

mezocfalitis (grč. mesos, kefale glava) med. upala srednjeg mozga

mezocefalium (grč. mesos, kefale glava) anat. srednji mozak

mezoderm (grč. mesos, derma koža) anat. srednji list zametka

mezogastrij (grč. mesos, gaster trbuh) anat. srednji dio trbuha

mezognati (grč. mesos. gnathos čeljust) mn. antrop. ljudi u kojih su čeljusti malo izlKičene, a zubi malo koso usađeni

mezokor (grč. mesochoros) onaj koji stoji u sredini zbora, zborovođa, koro vođa

mezokranij (grč. mesos, kranion lubanja) anat. tjeme

mezolabij (grč. mesolabion) starinski, Eratostenov. instrument za nalaženje srednjih proporcionala između dviju danih linija

mezzolitik (grč. mesos, lihos kam on)
geol. srednje kameno doba između
paleolitskog i neolitskog razdoblja

mezon (fr. maison) 1. kuća, dom

mezon (grč. mesos.) 2. fiz. v. mezon

mezopotnmski (grč. mesos, pulamos
rijeka) koji loži između dviju rijeka

mezzostilon (grč. mesos. stvlos stup)
arhit. prostor između dvaju stupova

mezzotron (grč. mesos sredinski, sre-
dnji, i tron iz riječi elektron) fiz. teški
elektron s masom otprilike nekoliko
stotina puta većom od mase običnog
elektrona, mezon

mezzoik (grč. mesos, zoon životinja)
geol. zajedničko ime za formacije: Li-
jas, jura i kreda, gdje nema više pale-
ozojskih životinja, a prvi put se jav-
ljaju ptice, sisavci i rihe okoštala
kostura

mezzojski (grč. mesos. zoon životinja)
geol. koji sadrži ostatke životinja što
predstavljaju prijelaz prema životi-
njama koje još žive, koji stoji u sredi-
ni između paleozojskog i kenozojskog
razdoblja

mezzulna (ar.) v. mezilana

mezuza (hehr. mezuza) drveni okvir na
vratima, dovrat; limeni valjčić koji
je učvršćen na dovratcima židovskih
stanova i koji sadrži, na pergamenl-
skom listiću, deset Božjih zapovijedi

mezzofant (tal.) čovjek koji zna više str-
anih jezika, poliglot (izraz stvoren po
kardinalu G. Mezzofantiju (1771—
1849), koji je znao oko 60 stranih
jezika

mezzoforte čit. mezzoforte (tal.) glaz.
s pola jačine, polujako

mezzopiano čit. mezzopiano (tal.)
glaz. pol u slabo, polutiho

mezzosopran čit. mezzosopran (tal.)
glaz. glas između soprana i alta, oso-
bito se odlikuje punoćom srednjih
tonova

mezzotinto (tal. meco tinto) slik. sre-
dnja boja, tj. boja koja se stvara prije-

lazom jedne boje u drugu, poluboje
u bakrorezu: pripremanje ploče tako
da se dobije blago rezanje

mf. glaz. kratica za mezzoforte (tal.) po-
lujako

Mg kem. kratica za magnezij

mi-parti (lat. mi-partitum) moda koja
je bila od XI. do XVI. st., kad je bio
običaj da svaka polovica odijela bude
u drugoj boji i drukčije sašivena

mialgija (grč. mys mišić, algos bol) med.
bol u mišićima

miastenija (grč. mys mišić, astheneia
slabost, nemoć) med. slabost (ili: ne-
moć) mišića

micetofag (grč. mvkes gljiva, fagem
jesti, žderati) gljivojed, gljivožder

micetologija (grč. mykes gljiva, logia)
v. mikologija

micetozoa (grč. mvkes gljiva, zoon živo
biće, životinja) mn. bot. vrsta najni-
žih biljnih organizama koji su u mno-
go čemu slični određenim životinj-
skim organizmima

midalein (grč. mydao istrulim) med.
otrov koji se stvara u truloj lešini
mider (njem. Mieder) steznik, grudnjak,
korzet

midezis (grč. mvdao istrulim) med. tru-
ljenje zbog sluzi ili neke druge vlage

midinetkinja (fr. midinettes) pomoćni-
ca u pomodnim prodavaonicama u
Francuskoj; mlada radnica

midolina tisk. vrsta slova, mješavina
između slova antiqe i frakture, tzv.
akcidentna slova

midon (grč. mydao istrulim) med. trula
izraslina na tijelu

midrijatičan (grč. mydriasis) med. koji
boluje od proširenja zjenica

midrijatik (grč. mydriasis) med. sred-
stvo koje izaziva proširenje zjenice

midrijnza [grč. mydriasis) med. proši-
renje zjenice izazvano umjetnim pu-
tem ili zbog bolesti

migma (grč. migma, mignymi miješam)
miješanje, mješavina; mikstura

migmatos (grč. mygmos) med. v. mihmos
migracija (lat. migratio) selidba, seljenje; selidba životinja, osobito ptica
selica

migratoran (lat. migratorius) koji se seli, pokretan, nestalan

migren-štift (fr. migrainc, njem. Stift) farm. mentol u obliku male olovke (lijek protiv glavobolje i zubobolje, kao i sredstvo za rashladivanje)

migrena (grč. hemikrania, hemisvs pola, kranion lubanja, lat. hemicrania, fr. migra i ne) med. jednostrana glavobolja

migrenin (fr. migraine) med. lijek protiv migrene (mješavina antipirina, kao i kofeina i limunske kiseline)

migrirati (lat. migrare) seliti se, preseliti se, iseliti se, odseliti se, otići; seliti, preseliti

Mihl (njem. Michel) podrugljiv naziv za Nijemce, tj. isticanje **njihovih** slabih strana, osobito sporosti i tromosti

migmatos (grč. mvchmos) med. stenjanje, jecanje; migmos

mijazam (grč. miasma skvrnjenje) med. zarazna, kužna klica u zraku, zaraznica, kužno isparavanje

mijazmatičan (grč. miasma skvrnjenje) med. zarazan, kužan, okužen, zagađen

mijelalgija (grč. myelos srž, mozak, algos bol) med. bol u leđnoj moždini

mijelin (grč. myelos srž, mozak) zool. živčana moždina

mijelitis (grč. myelos srž, mozak) med. upala leđne moždine

mijelo- (grč. mvelos) predmetak u složenicama sa značenjem: srž, mozak

mijelociti (grč. myelos, kytos posuda, Stanica) mn. zool. stanice koštane srži

mijeloftizis (grč. mvelos, fthisis sušica) med. sušenje kralježnice

mijeloidan (grč. myelos, eidos oblik) sličan srži, sržast

mijelom (grč. mvelos) med. izraslina u koštanoj srži

mijelomalacija (grč. mvelos, malakia mekoća) med. omekšavanje leđne moždine

mijelomeningitis (grč. mvelos, meninx moždana opna) med. upala leđne moždine i njezinih omotača

mijelopatija (grč. mvelos, pathos bolest) med. bolest, bolest leđne moždine

mijeloplakse (grč. myelos, plax ploča) mn. zool. krupne sržne stanice

mijelospongns (grč. myelos, spongos spužva) med. moždinska spužvasta izraslina

mijitis (grč. mys mišić) med. upala mišića

mijoeefal (grč. myia muha, kefales glava) med. prodiranje šarenice (oka) kroz rožnicu

mika (lat. mica zrno, mrvica, nešto sitno) miner, tinjac, mačje srebro, mačje zlato

mikaeija (lat. micatio) med. protjecanje (ili: kruženje) krvi po tijelu

mikndo (jap.) titula japanskog cara, koju osobito upotrebljavaju stranci; također: kratak muški zimski kaput

mikagrafija (lat. mica zrno, mrvica, grč. grafia pisanje) oponašanje slikanja na staklu lijepljenjem na staklo bojom išaranih listića tinjca

mikeleti (šp. miqueletos, fr. miquelets) mn. ratoborni i hajdučki gorštaci, stanovnici južnih Pirineja koji, kao odlični strijelci, tvore neku vrstu narodne obrane

mikologija (grč. mykes gljiva, logia znanost) znanost o gljivama; poznavanje gljiva

mikotانات (grč. mykes gljiva, thanatos smrt) od sumporne kiseline i kuhinjske soli pripremljeno sredstvo za uništavanje i sprječavanje pljesnivosti i truljenja drveta

mikotičan (grč. mykes gljiva) med. izazvan gljivicama, gljivičan

mikoza (grč. mykes gljiva) med. gljivična bolest opći naziv za sve bolesti izazvane gljivicama

mikozis (grč. mykes gljiva) med. sluzni polip, gljivasta izraslina na mesu, gljivična bolest

mikrakustičan (grč. mikros mali, akuo Čujem) koji može čuti i slab zvuk, koji pojačava zvuk (naziv za instrumente koji pojačavaju moć slušnog osjetila dovodeći mu zvučne titraje)

mikro- (grč. mikros) predmetak u složenicama sa značenjem: mali, sitan, golem okom nevidljiv

mikroanalizn (grč. mikros, analysis razgrađivanje, razlučivanje) v. mikrokemija

mikrobarometar (grč. mikros, barys težak, metron mjera, mjerilo) fiz. barometar koji pokazuje stanje u uvećanoj mjeri (što olakšava očitavanje vrlo malih promjena u tlaku zraka)

mikrobi (grč. mikros, bios život) mn. najmanja životinjska ili biljna živa bića; zarazne klice, bakterije; mikroorganizmi

mikrobiologija (grč. mikros, bios život, logia znanost) znanost o mikrobima

mikroblasti (grč. mikros, blastos klica, izdanak) mn. med. jezgrovita crvena krvna zrnca

mikrocefal (grč. mikros, kefale glava) onaj koji ima mikrocefaliju, maloglavac

mikrocefalija (grč. mikros, kefale glava) maloglavost, osobina ljudi koji, zbog toga što im prerano srastu kosti lubanje, imaju neobično malu lubanju, zbog čega im se i mozak nedovoljno razvije te ostaju duševno zaostali

mikrociti (grč. mikros, kytos šupljina, šuplje tijelo, trbušasta posuda) med. neprirodno sitna, loptasta krvna zrnca

mikrofarad (grč. mikros, engl. k'aradav) miliunti dio jednog farada; znak: **μF**

mikrofauna (grč. mikros, lat. fauna životinjski svijet) zool. dio faune koji ohuhvaća životinje koje se mogu promatrati samo pod mikroskopom; supr. makrofauna

mikrofilii (grč. mikros, f'ilon list) mn. bot. biljke s malim lišćem

mikrofiti (grč. mikros, f'vton biljka) mn. bot. biljni mikrobi

mikrofon (grč. mikros, fone zvuk) fiz. uređaj za pojačavanje zvuka, osobito u telefoniji i radiofoniji

mikrofonija (grč. mikros, fone zvuk, glas) slabost zvuka, slabozvučnost

mikro fotografija (grč. mikros, fos, fotos svjetlost, grafia pisanje) snimanje (ili: slikanje) u uvećanom obliku, pomoću mikroskopa, mikroskopski malih predmeta

mikrofotoskop (grč. mikros, fos, fotos svjetlost, skopeo promatram) uređaj kojim se mogu čitati posebni zemljovidni u smanjenom omjeru i danju i noću

mikroftalmija (grč. mikros, ofthalmia očna bolest) med. bolesna smanjenost očne jabučice, sitnookost; prid. mikroftalmičan

mikrografija (grč. mikros, grafia opisivanje) 1. opisivanje malih tijela promatranih pod mikroskopom; 2. pisanje malim slovima

mikrokardija (grč. mikros, kardia srce) anat. slaba razvijenost srca

mikrokemija (grč. mikros, chemeia) dio kemije koji se bavi posebnim svojstvima malih i najmanjih djelića, i utvrđivanjem sastojaka koji se mogu naći samo pomoću mikroskopa, ultramikroskopa, mikrovage i dr.

mikrokozmički (grč. mikros, kosmos svijet, svemir) koji se tiče mikrokozmosa, koji pripada mikrokozmosu

mikrokozmiologija (grč. mikros, kosmos svijet, svemir, logia nauk, znanost) nauk o malom svijetu, nauk ili

znanost o svijetu u malome; znanost o čovjeku, antropologija; usp. mikrokozmos

mikrokozmos (grč. mikros, kosmos svijet, svemir) svijet u malome, jedan mali dio svijeta, ukoliko se on može promatrati kao donekle zaseban svijet, kao umanjena slika velikog svijeta ili makrokozmosa, svijeta u velikome; osobito od Parecelsusa, tako se zove čovjek kao središte makrokozmosa: **u** najnovijoj fizici: atom

mikrokristalnost (grč. mikros, kristalnost) sastavljen od kristala vidljivih samo pod mikroskopom

mikrokronometar (grč. mikros, chronos vrijeme, metron mjerilo, mjera) sprava za mjerenje veoma malih vremenskih odsječaka. sat za određivanje vrlo malih vremenskih razmaka

mikrolepidopterologija (grč. mikros, lepis, lepidos ljuska, pahulja, pteron krilo, logia znanost) zool. znanost o leptirima

mikrolog (grč. mikro-logos) cjepidlaka, sitničava osoba, pedant

mikrologija (grč. mikro-logia) cjepidlanje, sitničarenje, bavljenje beznačajnim stvarima, pedanterija

mikromanija (grč. mikros, mania pomama, ludilo) psih. holesno poteživanje samog sebe, osobito kod melankolije (supr. psih. megalomanija); umišljaj da se tijelo smanjilo i skupo, ludilo smanjivanja

mikromeran (grč. mikro-meres) koji je sastavljen od veoma malih dijelova (osobito se kaže za minerale čiji se sastojci mogu vidjeti samo pomoću mikroskopa)

mikrometar (grč. mikros, metron mjerilo, mjera) fiz. sprava na durbinima i mikroskopima koja služi za mjerenje vrlo malih predmeta i kutova (obično pomoću mikrometarskog vijka, malog vijka za preciziranje fizi-

čkih, astronomskih i matematičkih instrumenata)

mikrometrija (grč. mikros, metria mjerenje) fiz. vještina mjerenja vrlo malih predmeta i kutova

mikromilimetar (grč. mikros, metron mjera, mjerilo, lat. mille tisuća) opt. v. mikron

mikron (grč. znak μ , mikron) stara jedinica duljine ($\mu = 10^{-6}$ m = mikrometar)

mikroorganizmi (grč. mikros, organon oruđe, alat) biol. životinjski i biljni organizmi koji se mogu vidjeti samo pomoću mikroskopa; mikrobi

mikroparaziti (grč. mikros, parasitos gotovan) biol. mikrobi koji žive kao nametnici i uzrokuju bolesti

mikropetalan (grč. mikros, petalon list) bot. koji ima male latice

mikropila (grč. mikros, pvle vratnice, vrata) zool. na jajetu školjki, insekata i dr.: mali otvor na čvrstoj opni oko neoplodena jajeta, služi za disanje, prehranjivanje za vrijeme razvijanja i za prolaz sjemene stanice pri oplodnji; bot. na sjemenom zametku biljnog ploda: prolaz koji vodi kroz intelument k nucelusu, služi za prodiranje cvjetnog praha ili cvjetno-prašne cijevi radi oprašivanja ili oplodnje

mikropsihija (grč. mikros, psuhe duša) malodušnost, duševna klonulost; sitničarenje, uskogrudnost

mikropsija (grč. mikros, opsis vid, viđenje) med. gledanje stvari u smanjenom obliku, bolest očiju koja nastaje zbog slabosti nekih unutrašnjih očnih mišića i određenih bolesti mrežnice, zbog čega se predmeti gledanja čine manji i bliži nego što zapravo jesu; supr. makropsija

mikropteran (grč. mikros, pteron krilo)

zool. koji ima mala krila, malokril

mikropteri (grč. mikros, pteron krilo) mn. zool. malokrilci među kucima

mikrosarkom (grč. myxa si uz, sarx, sarkos meso) med. sluznomesnata izraslina, sluzni polip

mikroseizmičan (grč. mikros. seismos potres) koji potječe od malih potresa Zemlje; koji pokazuje i bilježi male potrese; koji se može vidjeti samo na seizmografu, tj. neosjetan (potres)

mikrosekundn (grč. mikros, lat. secunda) milijunti dio jedne sekunde

mikrosfiksija (grč. mikros. sfyzo uzbudim se. uzrujam se) med. slabo kućanje pulsa (bila)

mikroskop (grč. mikros, skopeo promatram, gledam) opt. sitnozor, instrument (uglavnom) s dvije konvergentne (zbirne) leće. pomoću kojih se sitni bliski predmeti mogu vidjeti pod mnogo većim vidnim kutom nego golim okom, zbog čega takvi predmeti izgledaju jako povećani; *microscopium simplex* čit. mikroskopijum simpleks (lat.) jednostavno povećavajuće staklo; *microscopium campositum* čit. mikroskopijum kompozitum (lat.) uređaj za povećavanje koji se sastoji od više leća; elektronski mikroskopi povećavaju daleko više puta nego spomenuti (oko sto tisuća puta)

mikroskopija (grč. mikros, skopeo promatram, gledam) uporaba uređaja za povećavanje (mikroskopa) i znanost o tome; promatranje, ispitivanje, proučavanje pomoću mikroskopa

mikroskopirati (grč. mikros, skopeo gledam, promatram) raditi mikroskopom, povećavati

mikroskopski (grč. mikros, skopeo promatram, gledam) koji se odnosi na mikroskop; promatran mikroskopom; koji se može vidjeti samo pod mikroskopom, npr. mikroskopske životinje; mikroskopska tehnika v. mikrotehnika

mikrosomi (grč. mikros, soma tijelo) mn. fiziol. jezgrasti djelići u protoplazmi stanica

mikrosomija (grč. mikros, soma tijelo) patuljstvo, sitna grada tijela

mikrospore (grč. mikros, spora sjetva, usjev) mn. bot. muški spolni organi kod paprati i si.

mikrostoman (grč. mikros, stoma usta) prid. koji ima mala usta, maloust

mikrostruktura (grč. mikros, lat. struetura sklop, sastav) grada jednog tijela koja se može promatrati samo pomoću mikroskopa

mikrotazimetar (grč. mikros, tasis napetost, zategnutost, metron mjera, mjerilo) fiz. instrument koji pokazuje i najmanje istežanje nekog tijela zbog topline, vlažnosti zraka i dr.

mikrotehnika (grč. mikros. tečnike) sve metode istraživanja najfinije (mikroskopske) grade tijela

mikrotom (grč. mikros, tome rezanje) sprava kojom se životinjska i biljna tijela režu na posve tanke i prozirne listiće (do 0001> mm debljino) i na taj način pripremaju za mikroskopska ispitivanja

mikrotroGja (grč. mikros. trofe prehrana, hrana) med. oskudna (ili: nedovoljna) prehrana

mikro vaga (grč. mi kros, njem. \Vage vaga) kem. posebno osvijetljena (do 1/10.000 g) vaga za mikroanalitička ispitivanja

miksa (grč. myxa sluz) med. nosna sluz

miksedem (grč. myxa sluz, oidema oteklina) med. sluzasta podbulost kože, osobito na licu

mikseoliza (grč. mignvmi miješam, Ivo rastapam) pripremanje čistih miješanih boja miješanjem njihovih otopina

miksodan (grč. myxa sluz.) pr. med. sličan sluzi, sluzav

miksom (grč. myxa sluz) med. sluznik, sluzna izraslina, osobito na pljuvačnim žlijezdama, sjemenicima i dr.

miksomicete (grč. myxa sluz, mvkes gljiva) mn. bot. v. micetozoa

miksoreja (grč. myxa sluz, rhco tećem, curim) med. istjecanje sluzi, izlučivanje sluzi

mikstum (lat. mixtum) smjesa, mješavina

mikstura (lat. mixtura) smjesa, mješavina; farm. mješavina od raznih lijekova, pomiješano piće; glaz. orguljski registar za pojačavanje tonova, mješavina osnovnog tona, kvinte i oktave. **ili** duodccime

miktere (grč. mykter) mn. anat. nosnice

mikterizam (grč. mykterismos) ruganje, izrugivanje, podrugivanje, ismijavanje;

mikterofonija (grč. mykter nos. fone glas) med. govorenje kroz nos, unjkavanje

mil (lat. mille) tisuća, npr. *jedan pro mile* jedan na tisuću, *dva pro mile* dva na tisuću

miledi (engl. miladv) izraz kojim se oslovljava jedna leđi: milostiva gospoda, milostiva gospođica; usp. leđi

milefjori (tal. millefiori) mn. "tisuću cvjetova", stakleni mozaik od živopisnih staklenih prutića umetnutih u neobojeno staklo (za šalice, burmutice i dr.)

milefolij (lat. millefolium) bot. sporiš, hajdučka trava, stolisnik

milenarist (lat. milleimarius) v. hilijast

milennrizam (lat. millennium tisuću godina) nauk o budućem tisućgodisnjem carstvu Mesijinom na Zemlji; usp. hilijazam

milenij (lat. millenniun) razdoblje od tisuću godina; tisućgodisnje carstvo

milepes (lat. millepes) zool. stonoga

mileraniznm oportunistička struja u socijalističkom pokretu koja zahtijeva sudjelovanje socijalista u buržoaskim vladama; naziv po inenu fr. socijalističkog vođe Alexandra Mileranda; usp. ministerializam

milezim (fr. millésime) godina utisnuta na novcu (ih: spomenici, medalji itd.)

mili- (lat. mille, mille-) predmetak u složenicama sa značenjem: tisućiti dio cjeline (1/1000)

miliamper (lat. mille, inilli-, fr. Ampere) fiz. tisućiti dio jednog ampera

miliar (lat. mille tisuća, area površina) tisućiti dio jednog ara, deseti dio kvadratnog metra

milibar (lat. mille, **milli-** grč. baros težina, teret) dinamička jedinica za mjerenje atmosferskog tlaka, = tisućiti dio jednog bara; usp. bar 1.

milicija Gat. militie) narodna vojska, naoružani narod (za razliku od redovne ili regularne vojske); oružani dio državne i javne sigurnosti

milicionar (lat. militia) član milicije

miligram (lat. mille tisuća, grč. gramma) tisućiti dio grama (skrać. mg)

milij (lat. milium proso) med. sitna bijela **ili** žućkasta zrnca koja nastaju skupljanjem epidemskih stanica u lojnim žlijezdama kože. ponajčešće na očnim kopcima

milijada (lat. milliada) vrijeme od tisuću godina, tisućljeće

milijaran (lat. milium proso) sitan kao zrno prosa; *milijarna tuberkuloza* med. tuberkuloza s tuberkulama sitnim kao zrno prosa

milijarda (fr. milliard) tisuću milijuna
milijarder (fr. milliardaire) bogataš čije imanje predstavlja vrijednost od jedne milijarde ili više milijardi

milijarija (lat. milium proso, miliaria) med. osip u obliku mjehurići na završecima žlijezda znojnica; *miliarin febris* čit. milijaris febris Gat.) milijarna groznica

milijun (lat. millio, tal. milione) tisuću

tisuća = 1.000.000

milijunaš (fr. millionnaire) bogataš čije imanje predstavlja vrijednost od jednog ili više milijuna; pren. vrlo bogat čovjek, truli bogataš

militar (lat. mille tisuća, grč. litra) tisućiti dio litre

oldenburger vrsta rasnih sjevernonjemačkih konja (naziv po pokrajini Oldenburg)

oldtimcr čit. oldtajmer (engl.) stari, iskusi i zaslužni športaš, senior neke sportsko momčadi; pren. starudija uopće

olea (lat. oleum ulje, olea) rmn. od oleum

olenginozan (lat. oleagineus. fr. oleagineux) uljen, koji ima u sebi ulja

oleandar (lat. oleander, tal. oleandro, lat. oleandrum, lorandrum) bot. južnjačka zimzelena biljka s velikim ružičastim cvjetovima i bijelim, veoma otrovnim, sokom u stabljici

oleaster (lat.) bol. divlja maslina (drvo)

oleati (lat. olea ta) mn. kem. uljene soli

olein (lat. oleum ulje, fr. oleine) kem. osebujni sastojak svih biljnih i životinjskih masti; elain

olekranon (grč. olekranon izbočena glava lakatne kosti u pregibu) med. lakat

oleodukt (lat.) nafotovod

oleografija (lat. oleum ulje, grč. grafo pišem) umj. otisak slike naslikane uljenom bojom

oleohalkografija (lat. oleum ulje, grč. eha I kos bakar, grafia pisanje) bakrorez s uljenim bojama

oleokarta (lat. oleum ulje, grč. ehartes papir, list papira) tapeta natopljena u ulju (tako da se može prati)

oleomargarin (lat. oleum ulje, grč. margaron biser) umjetni maslac

oleometar (lat. oleum ulje, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za ispitivanje valjanosti ulja. uljomjer

oleoza (lat. oleosa) mn. farm. naziv za sve uljene lijekove

oleraceac čit. oleracee (lat. olus, olcra-ceae zelenje, povrće) mn. bot. kuhinjske biljke, povrće, zelenje

oleum (lat.) ulje

olfaktofobija (lat. olfacere mirisati, njušiti, grč. fobeomai bojim se) med. bolestan strah od pojedinih mirisa

olfaktometar (lat. olfactus miris, grč. metron mjera, mjerilo) naprava za mjerenje oštine mirisa

olfaktometrija (lat. olfactus miris, grč. metria mjerenje) mjerenje, ispitivanje oštine mirisa

olfaktor (lat. olfactorius) koji se; tiče osjetila mirisa, koji pripada mirisnom osjetilu

olfaktorijus [lat. olfactorius) anat. mirisni živac

olfaktus (lat. olfactus) miris; osjetilo mirisa

olgatin vunena tkanina ukrašena perzijskim šarama i crtežima

oliban (lat. olibanum) tamjan

olifant (fr. olifant. lat. elephanteus slon)

1. rog od slonove kosti koji su nosili na bedrima srednjovjekovni vitezo-vi-lutalice; rog paladina Karla Velikog Rolanda; 2. papir najvećeg formata s markom slona (za tabele i bakroreze)

oligarh (grč. oligos mali brojem, brojčano malen, arehos voda, poglavar) član ili pristaša vladavine malog broja plemićkih obitelji; oligokrat

oligarhija (grč. oligarehia) vladavina malog broja plemićkih (aristokratskih) obitelji; oligokracija

oligarhijski (grč. oligarchikos) koji je pod vladavinom malog broja; koji ima oblik vladavine malog broja plemićkih porodica; koji je pristaša ovakvog oblika vladavine; oligokratski

oligemija (grč. oligos malen brojem, haima krv) med. smanjenost količine krvi, malokrvnost

oligo- (grč. oligos) predmetak u sloznicama sa značenjem: brojem malen, mali brojem: mali, malen

oligocen (grč. oligos, kainos nov) geol. po starosti druga po redu grupa slojeva u terciarnoj formaciji koja dolazi nakon eocena

oligocitemija (grč. oligos, kytos šupljina, šuplje tijelo, haima krv) med.

- smanjenost crvenih krvnih zrnaca (obično kao posljedica gubitka krvi, duge groznice, slabe prehrane i dr.)
- oligofilan** (grč. oligos, fyllon list) bot. koji ima malo lišća
- oligofrenija** (grč. oligoi malo njih, fren duša) slaboumnosi, duševna nerazvijenost
- oligofrenopedagogija** (grč. oligos mali, fren gen. frenos duša, duh, um, razum, pais. gen. paidos dijete, ago odgajam} med. znanost o odgoju i obrazovanju umno zaostale, maloumne djece
- oligoklas** (grč. oligos. klao lomim) min. natrijev i kalijev glinenac (feldšpat), obično mutne boje
- oligokracija** (grč. oligos, kralos jačina, snaga, vlast, vladavina) v. oligarhija
- oligokrat** (grč. oligos. kratos jačina, snaga, vlast, vladavina) v. oligarh
- oligokratski** (grč. oligos, kratos jačina, vladavina) v. oligarhijski
- oligokroničan** (grč. oligo-ehronios) koji traje kratko, kratkotrajan, malovječan
- oligokronometar** (grč. oligos, chronos vrijeme, metron mjera, mjerilo) instrument za mjerenje malih vremenskih razmaka
- oligomeri** (grč.) zool. mn. malokolutičnjaci, morski slabo pokretni organizmi (mahovnjaci, ramenonošci, bodljikaši)
- oligopol** (grč. oligoi malo njih, poleo trgovjem) trgovina u kojoj nekoliko prodavača vlada cjelokupnim tržištem s nekim proizvodom
- oligopsihija** (grč. oligos, psyche duša) slabost duha, siromaštvo duha
- oligotrihija** (grč. oligos, thm gen. triehos vlas, dlaka) med. oskudica kose. rijetka kose, slaba dlakavost; prid. oligotrihičan
- oligotrotija** (grč. oligos, trofe hrana, prehrana) med. smanjeno uzimanje hrane, nedovoljna želja za jelom, post
- oligurija (grč. oligos, urein mokriti) med. smanjenost mokrenja zbog bolesti
- Olimp** (grč. Olympos) glasovito brdo na granici Makedonije i Tesalije, visoko 2970 m; mit. stan. prebivalište Zeusa i ostalih bogova po vjerovanju starih Grka; pren. nebo
- Olimpija** (grč. Olympia) kraj u Elidi gdje su održavane poznate olimpijske igre, posvećen bogu Zeusu
- olimpijac** predstavnik neke države na Olimpijadi; umjetnik velikog ugleda (pripadnik "literarnog", "slikarskog" ili kakvog drugog "Olimpa")
- olimpijada** (grč. olympias) razdoblje od Četiri godine, tj. razdoblje od jednih olimpijskih igara do drugih (Grci su po njima računali godine, počevši od 776. pr. n. e.): olimpijske igre; pobjeda na olimpijskim igrama: danas: međunarodne utakmice u svima glavnijim športskim disciplinama
- olimpijske igre** v. pod olimpijski
- olimpijski** (grč. olympios) koji se nalazi na Olimpu; pridjev Zeusa i ostalih bogova koji, po vjerovanju starih Grka, borave; na Olimpu: pren. nebeski; *olimpijske igre* svečane narodne igre kod starih Grka koje su se svake četvrte godine održavale u Olimpiji, kraju u Elidi koji je bio posvećen Zeusu; u ovim igrama sudjelovala su sva grčka plemena, a sastojale su se od natjecanja u borbi, trčanju, skakanju, bacanju koplja itd.
- olimpski** (grč. olvmpikos) koji pripada Olimpu; usp. olimpijski
- oliteti** (lat. oleum ulje) mn. mirisava ulja, tinkture i esencije koje sadrže u sebi ulja; lijekovi pripremljeni od ulja
- olitoričan** (lat. olitor povrtlar, olitorius) koji raste u povrtnjacima, koji se tiče kuhinjskog povrća

milimetar (lat. mille tisuća, grč. metron, mjera, mjerilo) tisućiti dio metra

milimikroii (lat. mille tisuća, grč. mikron inali, sitan) opt. jedinica za mjerenje posve malih dužina = 1 milijunti dio milimetra

milister (lat. mille, fr. millistefre) tisućiti dio jednog stera; usp. ster

militarist (fr. militariste) pristaša militarizma

militarizacija (fr. militarisation) uvođenje vojničkog uređenja, uređivanje neke ustanove (škole, države, društva, staleža itd.) po vojničkom sustavu, povojačivanje, povojačenje; proširenje vojnih zakona i vojne discipline na određene privredne grane (industrije, željeznice i dr.); uvođenje opće vojne obveze

militarizam (fr. militarisme) prevlast vojničkog staleža i davanje prednosti vojničkom staležu u životu jedne države; sustav primjene vojne sile u konačnom rješavanju spornih pitanja vanjske i unutarnje politike; politika naoružanja i pripremanja za rat; vojnički sustav, vojna uprava, vojnička vladavina

militarizirati (fr. militariser) uvesti (**ili:** uvoditi) vojničko uređenje, povojničiti, povojničavati; uvoditi (**ili:** uvesti) opću vojnu obvezu

milord (engl. mylord) gospodin, milostivi gospodin; titula visokog plemstva u Engleskoj

miltoza (grč. miltos crvena kreda) med. ispadanje trepavica zbog upale: mari aro za

milja (engl. mille, lat. tisuća) jedinica za mjerenje dužina (engleska milja) = 1760 jardi = 1523,986 m; mjera za površine u Engleskoj = 258,99 ara, 2,58 km²; *morska milja* u nautici jedinica za udaljenosti; ona je jednaka lučnoj minuti i iznosi 1852 m

milje (fr. milieu) 1. sredina, okolina, društvo, sve ono što okružuje jedno

živo biće, pa i čovjeka; 2. mali stolnjak (vezen ili od čipke)

miljo (tal. miglio) tal. milja = 1,48 km

mima (grč. mimos, lat. mimus) oponašanje; lakrdija, šaljiva igra kod starih Grka i Rimljana koja se poglavito sastojala u komičnom oponašanju raznih karaktera i tipova; mimska umjetnica, balerina

mimanza (sanskrit. mimangsa) fil. iine jednog ind. filozofskog sustava panteističkog pravca, koji smatra supstanciju kao jedino što je stvarno, a sve ostalo kao puku varku i zabludu

mimeograf (grč. mimos, grafo pišem, bilježim) uređaj za umnožavanje pisanih stvari (Edisonov izum)

mlmeza (grč. mimesis oponašanje) 1. oponašanje pokreta i ponašanja nekog čovjeka; 2. ret. podrugljivo ponavljanje riječi: oponašanje uopće, npr: "On će doći, ja velim." "Hm!... On će doći, ja velim."

mimiČar (grč. mimos) umjetnik u oponašanju i predstavljanju nekog drugog, glumac; šaljivac, lakrdijaš

mimički (grč. mimikos oponašan, oponašateljski, mimos) oponašateljski, koji oponaša, koji predstavlja pokretima nekoga drugog, oponašateljski; koji spada u mimiku: *mimičko predstavljanju* predstavljanje oponašanjem pokreta; mimičke vještine oponašanja; mimički umjetnici, glumci

mimika (grč. mimos) označava izričajne pojave na licu ukoliko ove počivaju na pokretima mišića

mimikrija (engl. mimicry od grč. mimikos oponašati) zool. bot. stalna ili privremena sličnost po obliku, boji i drugim vanjskim osobinama nekih životinja, u manjoj mjeri i biljaka, s okolicom u kojoj obično žive (s granjem, lišćem, korom drveća, kamenjem i dr.), zbog čega ih je teško prepoznati kada su na tim predmetima; također: velika sličnost jednih živo-

tinja s drugima, tako da ih je teško razlikovati, iako među sobom nemaju nikakve druge veze osim te vanjske sličnosti (npr. neki leptiri nalikuju na ose. zbog čega ih se neprijatelji ne usuđuju napasti)

mimodrama (grč. mimos, drama) mi-rni čko kazališno djelo, mimička dra-ma

mimograf (grč. mimos, grafo pišem) pisac mimičkih kazališnih djela

mimografija (grč. mimos, grafia.) pisa-nje mimičkih kazališnih djela i dra-ma

mimnlog (grč. mimos, logos) oponaša-telj, umjetnik u oponašanju drugoga

mimologija (grč. mimos, logia) opona-šanje govora i ponašanja drugih oso-ba

mimoza (lat. mimosa, šp. mimoso) bot. porodica biljaka veoma srodnih s le-ptirastim biljkama, samo sa zraka-stim cvjetovima; osobito je zanimljiva tzv. *mimosa pudica*, čit. mimoza pu-dika (lat.) "stidljiva mimoza", čiji se listići pri dodiru sklapaju

mina (fr. mine) 2. izraz lica, izgled, lice; *praviti minu* izrazom lica pokazivati svoje raspoloženje

mina (tal. mina, fr. mine) 1. podzemni hodnik u rudniku i utvrđi: tamnik, lagum; rudnik, rudno okno; rudna žica; ruda; voj. čelična kutija napu-njena jakim razornim materijalom za uništavanje neprijateljskih objekata (utvrda, brodova, mostova i dr.); pren. skriven plan čiji je cilj uništa-vanje; grafit za olovke

minaccevole čit. minačevole (tal.) glaz. v. minaccioso

minaecioso čit. minačozo (tal.) glaz. prijeteći, silno

minatoran (lat. minatorius) prijeteći, koji prijeti, opasan

mine (njem. Miline) ljubav, udvaranje ženama; usp. minezengeri

minej (grč. miniaios mjesečni) kod pra-voslavaca: mjesečnik, knjiga koja se upotrebljava na bogoslužju, a sadrži tropare i sve sto se pjeva za blagda-ne. raspoređeno po mjesecima

minen-verfer (njem. Minenwerfer) voj. sprava za bacanje mina na neprija-teljske objekte i položaje, minobacač

miner (fr. mineur) vojnik koji služi u rodu vojske kojem je zadatak pravlje-nje i namještanje mina; pionir; rudar, rudarski radnik; na burzi: špekulant koji računa s dizanjem kupca (supr. kontra-miner, onaj koji špekulira padanjem kupca)

mineral (lat. minerale, fr. mineral) ru-da, svako homogeno anorgansko prirodno tijelo koje susrećemo kao sastavni dio Zemljine kore, kao i neki proizvodi raspadanja organskih tvari (ugljen, smola, petrolej i dr.), prirodna tvar koja nije ni životinja ni bilj-ka

mineralan (lat. mineralis) rudni, koji sadrži u sebi rude; *mineralna voda* ljekovita voda, voda sa znatnim sas-tojkom raznih soli ili plinova koja se, prema svom glavnom sastojku, zove: kisela, gorka, sumporna, željezna, jodna voda; *mineralna teorija* bot. naučavanje njem. kemičara »I. Lichbi-ga (1803—1873), po kojemu se biljke hrane rastopivim mineralnim sastoj-cima koji se nalaze u tlu; *mineralna fizika* dio mineralogije koji proučava fizičke osobine ruda; *mineralna kemi-ja* znanost koja proučava kemijski sastav i kemijska svojstva minerala

mineralne (lat. mineralia) mn. mine-rali, rude; *kabinet mineralija* zbirka ruda i raznog kamenja

mineralizacija (fr. minéraliser) pretva-ranje u mineral; mijenjanje sastava vode dodavanjem mineralnih sastoj-aka

mineralizirati (fr. mineraliser) pretvo-riti (ili: pretvarati) u mineral; izmije-

- niti vodu dodavanjem mineralnih sastojaka
mineralna fizika v. pod. mineralan
mineralna kemija v. pod. mineralan
mineralna teorija v. pod. mineralan
mineralog (lat. mineralis, grč. logos) poznavatelj minerala, znanstvenik koji se bavi mineralogijom; mineralogist.
mineralogija Gat. mineralis, grč. logia) znanost o sastavu i svim ostalim svojstvima minerala
mineralogist (lat. mineralis, grč. logist.es) v. mineralog
mineralurgija (lat. mineralis, grč. ergon djelo) dobivanje i prerada minerala
minerogen (lat. mineralis, grč. gen- korijen od gignesthai nastati, postati) koji je nastao od minerala, izraz za rude čiji su sastojci nastali ili kristalizacijom iz razgradene tvari ili iz otopine, dakle bez suradnje organskih bića; supr. organogen
minerogeneza (lat. mineralis, grč. korijen gen- od gignesthai nastati, postati, s dodatkom genia u značenju načina proizvodnje, postajanja) dio mineralogije koji se bavi poviješću postanka i razvitka minerala
minerognozija (lat. mineralis, grč. gno-sis poznavanje, znanje) dio mineralogije koji se bavi opisivanjem i svrstavanjem minerala
minerografija (lat. mineralis, grč. grafia opis) opisivanje ruda (minerala)
Minerva (lat. Minerva) mit. kod starih Rimljana: kći Jupilerova, božica mudrosti, vještina (osobito tkanja) i znanosti; također: božica rata i ratne vještine ;kod starih Grka: Atena)
minezingeri (njem. Minnesangcr) mn. njemački lirske pjesnici iz XII. i XIII. St., nazvani po tome što je glavna tema njihovog pjevanja bila ljubav i udvaranje ženama
Minhauzen (njem. Munchhausen) šaljivac koji grubo uvećava svoje lovačke i ratne laži; pren. veliki lažljivac
minij (lat. mini um crvenilo) olovni oksid (PbO); spajanje olovnog oksida sa superoksidom olova (2PbO + PbO)
minijator (tal. miniatóre) umjetnik koji izrađuje slike u malom formatu
minijatura (tal. miniatura) prvobitno: slika minijatora, obično redovnika koji su, u sred. vijeku, ukrašavali rukopise, osobito velika početna slova, crtežima; otuda: slika izrađena u malom formulu, slika u malome
minijaturan (lat. miniatus, fr. miniature) malen, smanjen, u malom ili smanjenom obliku; **minijturna slikarstvo** slikanje srednjovjekovnih minijatura; slikarstvo koje izrađuje slike u malom formatu gumi-bojama
minijaturist (fr. miniaturisLe) v. minij ator
minima Gat.) glaz. mala nota, nota koja označava pola takta
minimalan (lat. minimalis) najmanji, najsitniji, najniži, najneznatniji; najneophodniji, najpotrebniji; *minimalni termometar* termometar koji pokazuje samo najnižu temperaturu za neki vremenski razmak; supr. maksimalan
minimalisti (lat. minimum) mn. v. menjševiei; supr. maksimalisti
minimum (lat.) (ono što je) najmanje, najsitnije, najniže, najneznatnije, najmanja mjera, najmanja vrijednost neke veličine, najmanji iznos nečega, najniži stupanj neke veličine (supr. maksimum): *barometarski minimum* područje najnižeg ili najdubljeg zračnog tlaka; *minimum egzistencije* materijalna sredstva koja su neophodno potrebna za održavanje života i za opstanak
minimus (lat. minimus) vrlo mali, vrlo sitan, najmanji, najsitniji

- minirati** (fr. miner) potkopati, potkopavati podzemne hodnike, lagume; namjestiti minu, namještati mino, praviti minske prepreke; pren. skriveno i lukavo raditi protiv nekoga ili nečega, podrivati temelje nečega
- ministar** (lat. minister) "sluga"; najviši državni službenik koji, stojeći neposredno pod poglavarom države, upravlja jednom granom državne uprave i koji je odgovoran samo poglavaru države, a u ustavnim državama, i narodnom predstavništvu. Svi ministri zajedno čine ministarsko vijeće ili kabinet, na čijem čelu stoji ministar predsjednik (minister-prezident); *ministar bez portfelja* ministar bez lisnice, koji samo sudjeluje na vijećanjima ministarskog vijeća, a nema svog resora
- ministar-rezident** (lat. minister residens) opunomoćeni ministar jedne države kod vlade i vladara druge (po rangu niži od veleposlanika)
- ministarski** (lat. ministerialis) koji se tiče ministra ili ministarstva, koji pripada ministru ili ministarstvu, koji potječe od ministra ili ministarstva
- ministarstvo** (lat. ministerium) odsjek cjelokupne vrhovne državne uprave koji je pod upravom jednog ministra i njegovi službenici; zgrada za to
- ministerij** (lat. ministerium) državna uprava ili vlada; svi ministri jedne države i njezinog poglavara: resor koji stoji pod upravom jednog ministra i njegovi činovnici
- ministerijlnitet** (lat. ministerialitas) zvanje i položaj ministra
- ministerijallzam** (lat. minister) 1. politika ministara; 2. odobravanje rada ministara i držanje uz njih, tj. uz vladu: U. oportunistička struja u socijalističkom pokretu koja zahtijeva udio socijalista u buržoaskim vladama, "ministarski socijalizam" (usp. mileranizam)
- ministerijat** (lat. minister) zvanje i položaj jednog ministra
- ministracija** (lat. ministratio) služba, posluživanje, pomaganje, surađivanje
- ministrativan** (lat. ministrativus) koji služi, poslužuje, pomaže, surađuje
- ministrator** (lat. ministrator) sluga, pomoćnik, suradnik; *ministrator juriš* (lat.) pravni savjetnik
- minitacija** (lat. minitatio) prijetnja, grožnja, ugrožavanje
- minitator** (lat. minitator) onaj koji prijeti, prijetitelj, grozitelj
- minor** (lat. minor) manji, slabiji, neznačajni: mladi po godinama; log. druga premisa u posrednom zaključku
- minoračija** (lat. minoratio) smanjivanje, umanjivanje; med. blago čišćenje
- minorat** (lat. minoratus) pravo prvenstva mlađeg u nasljeđivanju; supr. majorat.
- minorativ** (lat. minorativus) farm. sredstvo za blago čišćenje
- minorativan** (lat. minorativus) med. koji pomaže blago čišćenje
- minore** (tal. minore) glaz. v. mol
- minorenitet** Gat. minorennitas) prav. malodobnost, maloljetnost
- minorentan** (lat. minorennis) prav. malodoban, maloljetan nepunoljetan; supr. majorentan
- minorist** (lat. minor) katolički svećenik nižeg čina
- minoritet** Gat. minoritas) manjina, manji broj glasova; supr. majoritet
- minoriti** (lat. fraters minores) mn. manja ih neznačajnija braća, ime kojim se, iz skromnosti i skrušenosti, nazivaju franjevci
- minorka** plemenita rasa kokošiju bijelog ili crnog perja (nazvana po španjolskom otoku Menorca)
- Minos** (grč. Minos) mit. 1. sin Zeusov i Europin, kralj i zakonodavac na Kre-

ti, znamenit po svojoj strogoj pravdnosti, sudac u podzemnom svijetu; 2. unuk prvoga, tvorac znamenitog labirinta, kretski kralj koji je primorao Atenjane na plaćanje teškog i sramotnog danka u krvi; usp. Minotaur

Minotaur (grč. Minos, tauros bik) mit. sin Fasifaje, žene kritskog kralja Minosa, i jednog bika. čudovište, pola čovjek, a pola bik; kralj Minos izgradio je labirint i zatvorio u njega Minolaura. braneći ga ljudskim mesom, zbog čega su mu Atenjani morali slati, kao danak u krvi, svake devete godine po sedam mladića i sedam djevojaka, za kaznu zbog ubojstva Minosovog sina; grčki junak Tezej, koji se također nalazio među tom sedmoricom mladića, ubije čudovište uz pomoć Minosove kćeri Arijadne, i tako oslobodi Atenjane te sramotne i teške kazne

minster (njem. Munster, lat. monasterium) glavna crkva, stolna crkva, saborna crkva

minstrel (engl. minstrel) pjevač, guslar

minucije (lat. minutiae) mn. sitnice.

beznačajnosti, besposlice

minuciozan (fr. minutieux) koji ide do sitnica, podroban, iscrpan; veoma točan, sažet, svjestan; cjepidlački

minucioznost (fr. minutieux) podrobnost, iscrpnost; točnost, brižljivost, krajnja savjesnost; cjepidlačenje

minuend (lat. minuendu.s) mat. broj koji se umanjuje, od kojeg treba oduzeti neki drugi broj, umanjjenik

minuirati [lat. minuere} smanjiti, umanjiti, suziti, ograničiti

minus (lat. minus) manje; mat. znak kojim se označavaju negativne veličine (—, —x, —y) znak za operaciju oduzimanja; fiz. znak za elektricitet izdvojen na svili kojom se trlja staklo; znak za temperaturu ispod temperature leda koji se topi ili vode koja

se smrzava pod normalnim tlakom; kod termometra: znak kojim se obilježava stanje žive ispod nule (tj. ispod točke smrzavanja); kao imenica: manjak, nedostatak; *to je njegov minus* to je njegova mana, nedostatak, neuspjeh, nešto što mu ne ide u prilog

minuskule (lat. minusculus omanji)

mn. tisk. vrsta veoma malih slova

minuta (lat. minuta sc. pars umanjen dio) šezdeseti dio jedne cjeline, osobito jednog sata, stupnja; zem. šezdeseti dio jednog stupnja; pren. veoma mali dio vremena, časak, trenutak: slik. mala mjera za dužinu ljudskog tijela, Četrdesetosmi dio dužine jedne glave: arhit trideseti dio jednog modela; *ala minuta ili al minuto* (tal. alla minuta, al minuto) trg. na malo, na sitno, tj. trgovati, prodavati; *minutna trgovina* trgovina na malo minuterij© (lat. minuta) mn. v. minucije

minutisimc (lat. minutissima) mn. sitnice, potankosti, najsitnije (ili: najsporednije) pojedinosti, npr. nekog događaja

minutist (lat. minuere umanjiti) trgovac na malo, sitničar, detaljist

minjon (fr. mignon) malen i ljubak, nježan, umiljat, dražestan, sladak, omiljen, najmiliji; kao imenica: miljenik, ljubimac; kuh. vrsta malih i veoma slatkih kolača; tisk. vrsta sitnih slova

mio conto čit. mio konto (tal.) trg. na moj račun, za mene;; per mio

mio- (grč. mys, myos) predmetak u složenicama sa značenjem: mišić

miocen (grč. mcion manji, kainos nov) geol. razdoblje u razvoju Zemlje; četvrta epoha tercijara

miodinamija (grč. mys, dvnamis snaga, sila) snaga mišića

miodinamometar (grč. mys, dynamis sila, snaga, metron mjera, mjerilo) v. miograf

- miodiTiija** (grč. mvs, odyne bol) med. bol u mišićima, reumatizam mišića
- miofon** (grč. mvs, fone zvuk, glas) med. sprava za slušanje mišićnih šumova, mišićna slušalica, v. pod eocen
- miograf** (grč. mys, grafo pišem, bilježim) uređaj kojim se mjeri snaga mišića
- miografija** (grč. mys, grafia opisivanje) opisivanje mišića; crtanje mišićnih kretnji
- miokard** (grč. mys, kardia srce) anaU srčani mišić, mišićni dio srca
- miokarditis** (grč. mys, kardia srce) med. upala srčanog mišićja
- mioklonija** (grč. mys, klonos grč) med. mišićni grč
- miologija** (grč. mys, logia) anat. znanost o mišićima
- miom** (grč. mys) med. mišićna izraslina, obično na maternici, mišićnjak; fibroid
- miomantija** (grč. mys, manteia) gatanje {ili: vraćanje) po miševima
- mioparalizn** [grč. mya, paralysis uzetost, oduzetost) med. uzetost mišića
- miopatičan** (grč. mys, pathos bol) prid. bolestan od mišića, bolesnih mišića
- miopatiija** (grč. mys, pathos bol, bolest) med. bol u mišićima
- miopičan** (grč. mvein, ops) kratkovidan
- miopija** (grč. myein zatvarati, ops, opos oko, vid) med. kratkovidnost
- miopodiortotikon** (grč. myein, ops, orthos) med. sprava za liječenje kratkovidnosti
- miops** (grč. myein zatvarati, ops, opos oko, vid) med. kratkovidan (mišićni grč)
- miospazmus** (grč. mvs, spasmos grč) med.
- miotomija** (grč. mvs, tome rezanje), razrezivanje mišića
- miotonija** (grč. mys, tonos, zatezanje, napetost) med. napetost mišića, mišićni grč
- miozis** (grč. myein zatvoriti) med. sužavanje zjenica
- miozitis** (grč. mvs, myos) mejd. upala mišića
- mir** (fr. mire) 2. mušica (na pušci); kazaljka za dotjerivanje (na dalekozorima)
- mir** (rus. mir svet) 1. u Rusiji nekadašnja seoska općina sa svojim članovima
- mira** (lat. murrha, murra) 1. sok koji je kapao s arapskog drveta mire, kojim su stari mazali kosu te je činili sjajnom i lijepom
- mira** (grč. myron, hebr. mor. ar. mur) 2. izmirna, gorka, veoma mirisava i ljekovita smola koja se dobiva od više vrsta drveta Commiphora
- mirabela** Gat. mirabella) bot sitna crvenkastosmeda ili žuta šljiva, šljiva ranka (po fr. gradu Mirabe au, lat. Mirabella.)
- mirakl** (lat. miraculum) čudo, čudna stvar, čudan događaj; u srednjovjekovnoj fr. i engl. književnosti: dramatičan događaj iz života svetaca
- mirakuloznn** (lat. miraculosus) čudan, vrijedan čudenja ili divljenja, koji nalikuje na čudo; čudotvoran; *miraku lozan čovjek* čovjek koji izaziva divljenje
- mirarh** (grč. myrios deset tisuća, areho vodim, predvodim) pukovnik u novogrčkoj vojsci
- miri-ar** (grč. myrias deset tisuća, lat. area površina) deset tisuća ara = milijun kvadratnih metara
- Miriditi** mn. albansko katoličko pleme, živi južno od Drima
- mirijada** (grč. myrias, gen. myriados) najveći broj za koji su stari Grci imali jednu riječ: deset tisuća; *mirijade* mn. bezbrojno mnoštvo
- mirijagram** (grč. mvrias deset tisuća, gramma) deset tisuća grama
- mirijalitar** (grč. myrias deset tisuća, litra) deset tisuća litara

- mirijametar** (grč. mvrias deset tisuća, metron) deset tisuća metara
- mirijapodi** (grč. mvrias mnoštvo, pus. podos noga) mn. zool. stonoge; miri-opodi
- mirijarh** (grč. mvri-archos) zapovjednik nad deset tisuća vojnika; u novogrč. koj vojsci: divizijski general
- mirijaster** (grč. mjrrias deset tisuća, fr. steire) deset tisuća stera = deset tisuća kubičnih metara
- miriomorfoskop** (grč. mjrrias silno mnoštvo, morfe oblik, skopeo promatram, gledam) fiz. zrcalo s be7broj slika = kaleidoskop
- miriopodi** (grč. myrias mnoštvo, pus. podos noga) mn. zool. v. mirijapodi
- miriorama** (grč. myrias bezbroj, orama pogled, izgled) naprava pomoću koje se pojedine slike predjela mogu sastaviti tako da izgledaju kao sa svim novi predjeli
- mi riz ma** (grč. mjrrisma mirišljava mast) mirisno ulje. pomast, balzam
- mirmecija** (grč. myrmex mrav) mn. med. v. mirmekija
- mirmecizam** (grč. myrmex mrav) med. mravci, osjećaj kao da po tijelu mile mravi, mirmelcijazis, mirmekije
- mirmekija** (grč. myrmex mrav) med. mravičaste bradavice, osobito na dlanu i tabanu; mirmecije
- mirmekofag** (grč. mvrmex mrav, fagein jesti, žderati) zool. mravožder, mra-vojed
- mirmekofili** (grč. myrmcx mrav, filos prijatelj, koji voli) mn. zool. prijatelji mrava, tj. člankonošci koji žive zajedno s mravima; *mirmekofUne biljke* koje su s mravima u tijesnoj vezi, tj. koje im daju obitavalište i hranu, a mravi opet njih štite od napadaja drugih životinja (mirmokofiti)
- mirmekolog** (grč. myrmex mrav, logos) prirodnjak koji se bavi proučavanjem mrava, poznavatelj mrava
- mirmekologija** (grč. myrmex mrav, logia) znanost o mravima
- miro** (grč. myron mirisavo ulje) kod pravoslavaca: posvećeno mirisno ulje (Csveto miro"), koje se kuha od mirisnih tvari i koje crkveni poglavar posvećuje na Veliki četvrtak
- mirolog** (grč. mvron mirisno ulje, logos) poznavatelj mirisnih ulja i pomasti: stručnjak u pripravljanju mirisnih ulja, balzama, melema i si.
- mirotecij** (grč. mvron mirisno ulje, theke ostava) posudica. kutijica za balzam i dr.
- mirotekn** (grč. mvron mirisno ulje. theke ostava) posuda ili kutija za mirisno ulje, balzam i dr.
- mirski** (rus. mir svet) svjetovni; *mirsko svećenstvo* svjetovno svećenstvo, za razliku od monaha
- mirta** (grč. mvrtos, lat. myrtus) bot. poznato zimzeleno grmlje ili drveće iz mediteranskog pojasa, s bijelim vrlo i mirisnim cvjetovima i bobicama veličine graška; kod pjesnika simbol ljubavi zato što je, kod starih Grka i Rimljana, bilo posvećeno Veneri (Afroditi); *mirtin vijenac* svećani vijenac kojim su se u antici kitile nevjeste
- mirza** (perz.) sin vladarske porodice, kraljević, knežević; plemić; kad mirza stoji iza imena, npr. Abas-mirza = kraljević, knežević iz vladajuće porodice u Perziji; kad stoji ispred imena, npr. Mirza-Šafi = gospodin
- mis** (engl. miss) gospođica; ranije: kći iz obitelji nižeg engleskog plemića
- missa** (lat. missa) služba Božja, bogoslužje kod katolika
- missal** (lat. missale) kod katolika: knjiga koja sadrži molitve i pjesme koje se čitaju i pjevaju na bogoslužju, molitvenik; tisk. vrsta velikih slova kojima se tiskaju naslovi i početni redovi u misalima

- miscela** (lat. miscella) odredha u zavjetu kojom muž ženi koja ga nasljeđuje zabranjuje stupanje u drugi brak
- miscelanea** (lat. miscellanea) mn. članci, spisi raznih, mješovitih sadržaja; razni zapisi, sitne vijesti i pripćenja, razno
- miscelle** (lat. miscellae) mn. v. miscelanea
- miscirati** (lat. miscere) miješati, izmiješati; na liječničkim receptima: *misce* Gat.) miješaj; *misce, da, sigrut* (lat.) miješaj, podaj, označi; *misce, fial pulvis* (lat.) miješaj, neka bude prah; *misceatur* (lat.) neka se izmiješa
- misija** (lat. mittere, misio poslati, slali, slanje, poslanje) nalog, zadatak; izaslanstvo s posebnim ciljem; poslanje; diplomatsko zastupstvo u nekoj državi; društvo ili ustanova za obraćenje nevjernika na pravu vjeru, osobito kod katolika: *mi smo in possessionem* (lat.) prav. službeno, sudsko upućivanje nekoga da primi u posjed dodijeljeno mu imanje
- misionar** (lat. missionarius) svećenik koji je poslan da obraća inovjerne na pravu vjeru: pren. propovjednik neke nove ideje; prid. misionarski
- misionarstvo** (lat. missio poslanje) pokret za obraćenje nevjernika na pravu vjeru, osobito vjerska politika Katoličke crkve kojoj je cilj obraćenje nekršćanskog naroda i rasa na kat. vjeru: pren. propovijedanje novih ideja
- misis** (engl. mistress) izraz kojim se u Engleskoj oslovljava udana žena: gospoda, mndam (upotrebljava se za jedno 3 obiteljskim imenom)
- mistagog** (grč. mytagogos) kod Grka: svećenik koji je upućivao u misterije; danas u podrugljivom smislu: onaj koji pretjeruje u čuvanju tajni
- mistagogija** (grč. mystagogia) pripremanje za posvećivanje u misterije; uvođenje u misterije; teol. uvođenje u nauk kršćanske Crkve
- mister** (engl. mister) gospodin (skrać. Mr.), izraz kojim se oslovljavaju u Engleskoj sva gospoda koja nemaju pravo na titulu lord. sir i dr.
- misterija** (grč. mvsterion tajna, mn. mvsteria) tajna: mn. *misterije* tajno; kod starih Grka: tajna naučavanja, tajni obredi nekom božanstvu koji su se sastojali 11 tome što su pred narodom izvođene neke njemu nerazumljive ceremonije (npr. eleuzinske, orfičke, samotrakijske i dr. misterije); u srednjem vijeku: dramska prikazivanja scena iz života svetaca, osobito prizora iz rođenja, muka, uskrsnuća i ponovnog dolaska Kristova na Zemlju, najprije samo na lat. jeziku u crkvama, a poslije i na narodnom na javnim mjestima (usp. moraliteti)
- misteriozan** (mn. mvsteriosus, fr. mysterieux) tajanstven, zagonetan, nerazumljiv, nejasan, mutan, mračan
- misterioznost** (mn. mysteriositas) tajanstvenost, zagonetnost, nerazumljivost
- misteriozofija** (grč. mysticrion tajna, sofia znanost, nauk) znanost (ili: nauk) o tajanstvenom
- misticizam** (grč. mvstikos tajni, tajanstven, fr. mysticisme) sklonost mistici, tj. vjerovanju u čuda i u mogućnost spoznaje onoga što je tajanstveno i neshvatljivo: vjera u mogućnost neposrednog sjedinjenja s božanskim bićem i strasna težnja za postignućem toga sjedinjenja
- mističan** (grč. mystikos) odan mistici, tajan, tajnovit, tajanstven, neobjašnjiv, taman, skriven, zagonetan
- mističar** (grč. mystikos) onaj koji vjeruje u mistiku, koji teži za mistikom; pren. zanesenjaka
- mistificirati** (lat. mystifikare) iskorištavati lakovjernost nekog čovjeka

- navodeći ga da vjeruje u smiješne i nemoguće stvari, zaludivati; varali, prevariti**
- mistifikacija** (lat. mystificatio) prijevara. varka, laž; zbunjivanja; književna prijevara, književna prerušenost
- mistifikator** (lat. mvstificator) prevarant. varalica
- mistika** (grč. mvstikos tajni, tajanstven) prvobitno: naučavanje o tajanstvenom u koje su samo izabrani bili upućivani: zatim: tobožnje shvaćanje nadosjetilnog, transcendentalnog i božanskog putem pronicanja u mračne dubine vlastitog bića i sjedinjavanja s božanstvom; težnje za tajanstvenim, nepoznatim i neobjašnjivim da bi se, putem neposredne spoznaje i doživljavanja, shvatilo i približilo duši i srcu
- mistral** (fr. mistral) v. maestral
- mistress** čit. mistress (engl. mistress, fr. maitresse) domaćica, gospodarica; učiteljica; gospoda, izraz kojim se oslovljavaju sve žene koje nemaju pravo na titulu leđi; draga, mcteresa
- misu rit** (Missouri SAD) miner, vulkanska stijena sastavljena od olivina, piroksena i leucita
- miš-maš** (njem. Mischmasch) smjesa, mješavina, zbrka, nered; uspj; pel-mel
- Misna** (hebr. Mischnah) prvi dio Talmuda, sadrži sve zakonske; odredbe koje su stvorene do kraja II. st. n.e.
- mit** (grč. my thos) lit. bajka, pripovijetka
- 0 događajima iz života natprirodnih 1 božanskih bića, u kojoj se ta božanska bića spuštaju na zemlju, žive i rade kao ljudi, s kojima se često družu i zajedno s njima čine mnoge čudnovate i junačke podvige (najljepše primjere mita imamo u staroj klasičnoj, osobito grčkoj mitologiji); mitos
- mitacizam** (grč. my, mvtakiosmos) pogrešno nagomilavanje slova "m", tj. izgovaranje glasa "m" umjesto drugih glasova
- mitela** (lat. mitra, mitella) povezača za glavu; med. zavoj za podržavanje bolesne ruke
- miteser** (njem. Mitesser) bubidjica, sudjica
- mitificirati** (grč. mythos mit. lat. facere učiniti, načiniti) učiniti pričom, pretvoriti u priču ili bajku, učiniti da nešto bude mit
- mitigacija** (lat. mitigatio) ublažavanje; **mitigacio pene** (lat. mitigatio poenae) prav. ublažavanje kazne
- mitigancija** (lat. mitigantia) med. lijek za ublažavanje bola; prav. razlog za ublažavanje kazne, olakšavajuća okolnost
- mitigativnn** (lat. mitigativus) ublažavanje, ublažavajući; mitigantan
- mitilizam** (grč. mytilos. lat. mvtilus pučica, školjka) med. trovanje školjka-ma
- mitilotoksizam** (grč. mytilos pučica, toxikon otrov) med. v. mitilizam
- miting** (engl. meeting) skup, skupština, sastanak, zbor; javni narodni zbor
- mitingantan** (lat. miligans) v. mitigativan
- mitlfajn** (njem. mittel-fein) koji je srednje finoće, srednje fini (osobito papir)
- mitograf** (grč. mvthos mit. graf os pisac) pisac priča ili bajki, osobito o junacima, natprirodnim pojavama, vila-ma, bogovima i dr.
- mitografija** (grč. mythos mit, grafia pisanje) pisanje priča ili bajki
- mitolog** (grč. mvthologos) pripovjedač priča ih bajki, skupljač bajki, poznavatelj i proučavatelj bajki (mitova)
- mitologija** (grč. mvthologia) naziv za mnogobožacke religije, nauk o bogovima i herojima, osobito staroga vijeka; grčka, rimska, germanska, slavenska mitologija
- mitologizirati** (grč. mytnologeio) obraditi (ili: obrađivati) nešto kao priču

- ili bajku, tumačiti ili smatrali nešto pri6»m ili bajkom
- mitološki** (grč. mvthologikos) koji spada u područje priča i bajki o bogovima, herojima, vilama i čudesima
- mitopeja** (grč. mvthos, poieo činim, pravim) pričanje, stvaranje priča ili bajki, pjesničko obrađivanje bajki
- mitos** (grč. mvthos) mit, v. mit
- mitoteologija** (grč. mythos mit, Theos Bog, logia znanost) spajanje mitologije s naučavanjem o Bogu
- mitoza** (grč. rnitos nit osnove) anat. dioba stanične jezgre na omanje niti
- mitra** (grč. mitra, lat. mitra) prvobitno: pojas, povezača; vrsta turbana kod starih naroda prednje Azije, osobito kod njihovih vladara, koji su ga nosili kao znak svog dostojanstva; u kršč. crkvama: kruna pravoslavnih episkopa; kapa katoličkih biskupa koju nose kod bogoslužja; *mitra Hipokratish* (lat. mitra Hippocratis) med. "Hipokratova kapa", zavoj oko glave
- mitraizam** (perz.) kult staroiranskog boga Mitre, zaštitnika istine i pravde, koji se od 1. stoljeća n. e. bio jako raširio po cijelom Rimskom Carstvu, ali ga je kasnije potisnuo kult prema Kristu, koji mu je umnogome sličan
- mitrajada** (fr. mitraillade) voj. kartočna vatra, gađanje kartečom
- mitralnn** (lat. mitralis) kapast, u obliku kape, dvoperni, dvokrilni, dvoisni;
- mitralna valvula** (lat. valvula mitralis) med. v. mitralis
- mitralis** (lat.) med. dvoperni zalistak, dvolista k
- mitraljez** (fr. mitrailleuse) voj. suvremeno vatreno oružje s mecima kalibra vojničke puške i automatskim punjenjem i paljenjem, izbacuje u minuti oko 600 metaka; mašingever
- mitraljezac** (fr. mitrailleur) vojnik koji služi u mitraljeskom vodu, vojnik koji rukuje mitraljezom
- mitraljirati** (fr. mitrailler) voj. zasipati neprijatelja kartečom, tući (**ili**: gađati) kartečom
- Mitras** (perz.) mit. u staroiranskoj religiji: bog dana i sunca, čiji je kult osobito bio razvijen za vrijeme prvih stoljeća krščanstva
- mitridat** protuotrov, sredstvo protiv trovanja, lijek koji sadrži opijum i još 54 razne supstancije, upotrebljava se protiv najraznovrsnijih bolesti, nazvan po pontskom kralju Mitridatu (oko 120. pr. n.e.) koji je, da bi se sačuvao od trovanja, priviknuo svoje tijelo na razne vrste otrova
- mitridatizam** privikavanje organizma na otrov; usp. mitridat
- mitropolija** (grč. meter mati, polis grad) crkveno područje koje stoji pod upravom pravoslavnog mitropolita; zgrada u kojoj stanuje i radi mitropolit
- mitropolit** (grč. meter mati, polites građanin) iza patrijarha najviši arhijereski čin u Pravoslavnoj crkvi
- mitski** (grč. mythikos) koji spada u područje priča (ili: mita), bajoslovan, stvoren maštom, izmišljen
- miurićnn** (grč. mvs miš, ura rep, myuros mišji rep) koji ima mišji rep. sličan mišjem repu; metr. "kratkorepi", tj. stih čiji metar na kraju nije potpun
- miurus pulzus** (grč. myuros zatuhasL let pulsus bilo) slabo ili veoma brzo bilo; med. slab, ali veoma brz puls
- miza** (fr. mise) ulog u igri; trg. kapital uložen u neki posao ili trgovačko poduzeće i dr.
- mizaletija** (grč. miseo mrzim, aletheia istina) mržnja prema istini, zaziranje od istine
- mizandrija** (grč. miseo mrzim, aner, andros čovjek) mržnja prema muškarcima. strah i zaziranje od muškaraca

- mizantrop** (grč. miseo mrzim, anthropos čovjek) čovjekomrzac; osoran i povučen čovjek
- mizantropija** (grč. miseo mrzim, anthropos čovjek) mržnja prema ljudima, zaziranje od ljudi; osornost i povučenost
- mizantropski** (grč. miseo mrzim, anthropos Čovjek) koji ima osobine čovjekomr.se; i osorna čovjeka
- mizautija** (grč. miseo mrzim, autos sam) mržnja prema samom sebi, preziranje samoga sebe
- mizerabilan** (lat. miserabilis) jadan, bijedan, kukavan, nesretan
- mizerabilitet** (lat. miserabilitas) bijeda, jad, kukavnost, nesreća
- mizeraeija** (lat. miseratio) žaljenje, sažaljevanje; dirljiv način govora
- mizerere** (lat. miserere) početak 57. psalma; *Miserere mei, Dc.us!* = Bože, smiluj se meni; med. povraćanje izmeta zbog zapletenih crijeva
- mizerija** (lat. miseria) bijeda, nevolja, nesreća; bijeda od čovjeka, oličenje bijede i nevolje
- mizerikordija** (lat. misericordia) milosrđe. sažaljenje, samilost; milost, pomilovanje
- mizerikordije** (lat. misericordiae) mn. kod katolika: stolci za stare i nemoćne svećenike na kojima sjede za vrijeme bogoslužja
- mizet(fr. musette)** glaz. male gajde; fr. narodni ples ili malo glaz. djelo, mjera 6/8; vojnička torba; đaćka torba
- mizo-** (grč. miseo mrzim) predmetak u složenicama sa značenjem: mržnja
- mizogal** (grč. miseo, lat. Gallus Gal) onaj koji mrzi Francuze, francuzomrzac
- mizogam** (grč. miseo, gamos brak) onaj koji mrzi brak ili zazire od braka; stari neženja
- mizogamija** (grč. miseo, gamos brak) mržnja prema hraku. zaziranje od braka
- mizogamski** (grč. miseo, gamikos bračni) neprijateljski raspoložen prema braku
- mizogin** (grč. miseo, gvne žena) onaj koji mrzi žene, ženomrzac
- mizoginija** (grč. miseo, gyne žena) mržnja prema ženama
- mizokal** (grč. miseo, kalos lijep) onaj koji mrzi i prezire ono što je lijepo i dobro
- mizokapnos** (grč. miseo, kapnos dim) neprijatelj (ili: protivnik; pušenja duhana)
- mizokozmija** (grč. miseo, kosmesis kićenje, rješenje) mržnja prema lučenju i dotjerivanju, preziranje kićenja i dotjerivanja
- mizoksenija** (grč. miseo, xenos tudinac) mržnja prema strancima (ili: prema tuđincima)
- mizolog** (grč. miseo, logos) onaj koji mrzi i prezire razum i znanost
- mizologija** (grč. miseo, logia) mržnja prema razumu ili znanosti: prid. mizološki
- mizoneizam** (grč. miseo, neos nov) mržnja prema novome, otpor protiv onoga što je novo, protiv novih ideja, novih običaja, novih uređenja itd., tj. protiv onog što se odbacuje, bez ispitivanja i provjeravanja, samo zato što je u suprotnosti sa starim i naslijeđenim
- mizopedija** (grč. miseo, paideia mladež, djeca) mržnja prema djeci
- mizopogon** (grč. miseo, pogon brada) hradomrzac, onaj koji mrzi bradu, protivnik nošenja brado
- mizoponija** (grč. miseo, ponos trud. muka) mržnja prema radu, zaziranje od rada
- mizopsihija** (grč. miseo, psycho duša) zasićenost životom, mržnja prema životu
- mm** kratica za milimetar
- Mn** kem. kratica za mangan

mnema (grč. mneme pamćenje) psih. opći naziv svih sposobnosti organizma za primanje i zadržavanje vanjskih dojmova, nadražaja; to se sposobnosti sastoje u tome da nadražaji izazivaju u živim bićima trajne promjene (engrami), koje međusobno stoje u određenoj sređenoj vezi i koje se mogu ponoviti čim slični nadražaji počnu djelovati

mnemoneutika ;grč. mnemoneutos što se pamti, čega se čovjek može sjetiti, što se može pamtititi) v. mnemonika

mnemoničar (grč. mnemonikos pamtljiv) pamtljivac, onaj koji dobro pamti, vještak u pamćenju

mnemonički (grč. mnemonikos) u vezi s vještinom pamćenja, putem pamćenja

mnemonika (grč. mnemon koji pamli, koji se sjeća, mnemonikos koji se tiče pamćenja, koji je u vezi s pamćenjem) vještina pamćenja, tj. vještina da se mogućnost pamćenja potpomogne određenim pomoćnim sredstvima; sastoji se poglavito u tome da se ono što treba zapamtiti asocijacijom dovede u vezu s nečim drugim, obično po mehaničkoj shemi, čime se olakšava sjećanje na ono prvo

mnemotehnika (grč. mneme pamćenje, sjećanje, tehnike) v. mnemonika

mnestički (grč. mneso sjećam se, pamtim) psih. koji se tiče pamćenja, koji je u vezi s pamćenjem; *mnestički poremećaji* poremećaji u pamćenju

Mo kem. kratica za molidben

moarirati (fr. moiror) dati nečemu, npr. tkanini, ili metalu, prelivni sjaj, plameni ili mramorast izgled

moatje (fr. moitie, tal. medieta, lat. medielas) polovina, polutka; *praviti moatje* dijeliti s nekim dobitak i gubitak, npr. u igri; preuzeti u zajednici s nekim posao na osnovi jednake dobe dobitka i gubitka

mob (engl.) prost svijet, svjetina, ološ
mobilan (lat. mobilis) pokretan, pokretljiv, pomičan; voj. gotov, spreman za pokret, za polazak u rat; v. perpetuum mobile

mobilijar (lat. mobiliare) pokretnost, pokretnina, pokretna imovina, osobito pokućstvo

mobilije (lat. mobilia) mn. pokretuosti, pokretnina, pokretna imovina; pokućstvo, mebl

mobilitet (lat. mobilitas) pokretnost; mogućnost kretanja, pokretljivost; pren. ne postojanost, promjenjivost

mobilizacija (fr. mobilisation) voj. činjenje pokretnim, pokretanje, stavljanje u pokret, stavljanje vojske iz mirnodopskog stanja u ratno stanje po ranije pripremljenom mobilizacijskom planu

mobilizirati (fr. mobiliser) voj. načiniti (ili: učiniti) pokretnim, pokrenuti, staviti u pokret, stavljati u pokret, staviti vojsku iz mirnodopskog stanja u ratno po mobilizacijskom planu

moceta (tal. mozzo, mozzetta) kaput bez rukava visokog katoličkog svećenstva u Italiji

mocijn (lat. motio) kretanje, pokretanje tijela, gibanje; mijenjanje, promjena; usmeno podnesen prijedlog na skupštini; duhovni poticaj

moda (fr. mode, lat. modus način) ćud, ukus, običaj, način nošnje i odijevanja nekog vremena; *a la mocie* čitala mod (fr.) po modi, u modi, po sadašnjem običaju, po najnovijem ukusu

modalan (lat. niodalis, modus način) koji je uvjetovan prilikama ili koji ovisi o prilikama; gram. načinski

modalitet (lat. modalitas) fil. put i način na koji nešto postoji, zbiva se ili zamišlja; kategorije modaliteta su: mogućnost — nemogućnost, stvarnost — nestvarnost, nužnost — slučajnost; log. svojstvo suda da se u

njemu iskazuje odnos kao moguć (problematičan), stvaran (aertoran) ili nužan (apodiktičan sud); neposredno zaključivanje modalitetom: Ako je istina da S mora biti H, onda je istina da «S jest P, i istina je da je S moguće kao P. Ako S jest P, slijedi da je S kao P moguće, a ne slijedi da S mora biti P. Ako S jest moguće kao P, ne slijedi niti da S jest P, niti da S mora biti P: glaz. tonski red; pren. slučajna razlika, sporedna razlika

modeartikl (fr. mode, lat. articulus) trg. roba koja odgovara najnovijoj modi, pomodna roba

modedama (fr. mode dame) žena koja se odijeva po najnovijoj modi, pomodarka

model (tal. modello, fr. modele, lat. modulus) 1. v. modul; 2. obrazac, uzorak, muštra; 3. umj. potpuno ili djelomice gola osoba prema kojoj umjetnik stvara sliku ili kip; 4. u građevinarstvu i tehnici: uzorak predmeta koji treba izvoditi, izrađen od jeftinog materijala i, najčešće, u smanjenom obliku; 5. kalup po kojemu se nešto izrađuje, npr. izlijevaju se u pijesku strojarski dijelovi i dr.; pren. ugled, primjer, uzor

modelar (fr. modeleur) izrađivač uzoraka, probnih primjeraka, stolar, izrađivač modela od drveta po kojima će se predmet lijevati u pijesku

modelar (lat. modulus mjera, mjerilo, fr. modeleur) 1. umjetnik koji oblikuje kipove, statue, i reljefe; kipar koji je sposoban izraditi svaki oblik do sitnica, u najsavršenijim i najživljim nijansama (npr. Rodin); 2. radnik koji izrađuje modele; 3. proizvođač statua; trgovac statuama

modelirati (tal. modellire, fr. modeler) raditi (ili: izraditi) po određenom uzorku; izraditi u malom obliku, predstaviti u manjim razmjerima; iz-

raditi (ili: izrađivati) modele (od ilovače, gipsa, voska i dr.)

modelist (fr. modelliste) izrađivač uzoraka, probnih primjeraka, modela

moderaeija (lat. moderatio) ublažavanje, usmjeravanje; odmjeravanje; ublažavanje, obuzdavanje

moderan (fr. moderne, lat. modernus) sadašnji, današnji, koji je u duhu novog vremena, suvremen, koji ima obilježje novog, koji odgovara najnovijem ukusu ili shvaćanju; u književnosti i umjetnosti: koji nosi obilježje novijeg doba (supr. antički)

moderantist (fr. moderantiste) umjerenjak, pristaša umjerenosti, osobito u politici

moderantizam (lat. moderantismus) umjerenjaštvo. duh umjerenosti; umjereni sustav vladanja

moderatan (lat. moderatus) umjeren, skroman; ravnodušan; jeftin

moderato (tal.) glaz. umjerenost

moderator (lat.) upravljač, rukovatelj; na strojevima: dio koji usmjerava kretanje, regulator

moderirati (lat. moderare, moderari) usmjeriti, usmjeravati, ublažiti, smanjiti, stišati, umiriti

moderna (fr. moderne) raniji izraz kojim su se označavali svi najnoviji književni i umjetnički smjerovi

modernist (fr. moderne) pristaša ukusa i duha novog vremena

modernizacija (fr. modernisation) preinacavanje (ili: prilagođavanje) po najnovijem ukusu (ili: načinu, shvaćanju)

modernizam (lat. modernismus) 1. malo slohodniji smjer u katoličkoj teologiji, koji se temeljio na suvremenoj teoriji spoznaje i povijesnoj kritici (papa Pio X. osudio je ovaj smjer). 2. ukus novog vremena i sklonost takvom ukusu (u književnosti, umjetnosti, modi i dr.)

modernizirati (fr. moderniser) preinačiti po novom, na nov način prekrojiti, prilagoditi po najnovijem, vladajućem ukusu ili modi

modestan (lat. modestus) umjeren, trijezan, razborit; skroman, pošten, čedan

modestija (lat. modestia) umjerenost, trijeznost, razboritost, skromnost, smjernost, čestitost, čednost

modi (lat. modus način, modi načini) mn. od modus

modicitet (lat. modicitas) umjerenost, neznatnost, malenkost

modificirati (lat. modus način, facere načiniti, učiniti, modificare) preinačiti, preinačavati, izmijeniti, izmjenjivati; drukčije ili bliže odrediti, ograničiti; odmjeriti kako treba, sveći na pravu mjeru, uobličiti

modifikacija (lat. modificatio) preinaka, promjena oblika, izmjena; određivanje mjere; bliže određivanje, npr. jednog pojma; ograničavanje, ublažavanje

modijon (fr. modillon, tal. modiglione) arhit. glava kao ukras ispod krovnog vijenca

modikus (lat. modicus) umjeren, koji vodi računa o potrebnoj mjeri, o onome koliko je potrebno

modist (fr. modiste) trgovac pomodnom robom

modistica (fr. modiste) prodavačica pomodne robe; radnica koja izrađuje pomodnu robu (ženske šešire, fino rublje i dr.)

modi (njem. Model, lat. modulus mjera, n\jericilo) metalni ili drveni kalup za pravljenje kolača, slatkiša

modo (lat. modo) pril. odmah (na trg. priznanicama, računima i dr.)

modul (lat. modulus mjera, mjerilo) arhit. mjera za određivanje veličine pojedinih dijelova stupova i svodova građevine; jedinica za mjeru, mjerilo;

promjer metalnog novca, medalje i dr.; figura ili slika kod krojačka i tkalja; kalup za izradu metaka; fiz. *modul elastičnosti*, *moduo elastičnosti* recipročna vrijednost koeficijenta elastičnosti; model

modulacija Gat. modula(Lio) glaz. pravilno odmjeravanje ili mijenjanje glasa, dizanje i spuštanje glasa, prijelaz iz tona u ton ili iz skale u skalu; način sviranja ili pjevanja; pren. raznolikost (stila)

modulirati Gat. modulari) glaz. mijenjati. praviti prijelaz!; imati melodične prijelaze, mijenjati ton u melodiji i harmoniji

modus (lat. modus mjera; način) mjera, mjerilo; put i način nekog zbivanja ih postojanja; glaz. vrsta tona, tonski red, skala; gram. glagolski način (*modus indicativus* = određeni način, *modus kenjuetivus* = savezni način, zavisni način /u grčkoj, latinskoj, francuskoj i njemačkoj gramatici/; *modus optativus* = željni način; *modus imperativus* = zapovjedni način); mn. modi; fil. način postojanja (Spinoza)

modus major (lat.) glaz. velika ili dur-ljestvica

modus minor (lat.) glaz. mala ili mol-ljestvica

modus ponens (lat.) log. hipotetičan zaključak u kojemu druga premisa potvrđuje pogodbu izraženu u prvoj premisi

modus procedendi (lat.) način postupanja, metoda rada

modus tolens (lat. modus tollens) log. hipotetičan zaključak u kojemu druga premisa odriče pogodbu izraženu u prvoj premisi

modus vivendi Gat.) način življenja, snošljiv život u zajednici protivničkih strana, po načelu: živjeti i dopustiti drugom da živi

- mofeta** (tal. mofelta) geol. izbijanje otrovnog plina iz pukotine zemlje; pukotina iz koje izbija otrovan plin
- mog** (engl. mogg) engleska pamučna tvar. slična pikeu
- moget** (fr. mouquette) plišu slična vunena tkanina s utkanim figurama, upotrebljava se za sagove
- mogigrafija** (grč. mogis 3 mukom, jedva, graHa pisanje) med. pisarski grč. bolesni ili nervozni poremećaji mišića i živaca ruke i prstiju koji su u radu pri pisanju »javljaju se zbog prekomjernog pisanja ili nepravilnog držanja olovke pri pisanju)
- mogila** (rus.) stari mongolski nadgrobni brežuljak, na stijenama južne Rusije
- mogila lij a** (grč. mogis s mukom, jedva, lalia govor) teško govorenje, mucanje, zamuckivanje
- mogul** ili **veliki mogul**, titula mongolskih osvajača Hindustana nakon 1525., čijem su gospodarstvu, u prošlom stoljeću, Englezi učinili kraj (nazvani zbog mongolskog podrijetla)
- mohatra** (ar. muhatrax, lat. contractus mohatrae, mohatrae pactum) prav. tobožnji ugovor, zelonaški ugovor koji dvije strane prividno sklapaju, obično da bi izvršile kakav nezakonit čin
- mohel** (hebr. mohel) osoba koja obrezuje novorođenu djecu kod Židova
- moher** (engl. mohair) kostrijet angorske koze; materijal za odijela od angorske vune; vrsta materijala koji osim kostrijeti sadrži vunu i lan
- Mohikanci** mn. izumrlo pleme Indijanaca u Sjcv. Americi, istočni ograna Irokeza; *posljednji Mohikanac* po naslovu poznatog romana J. F. Coopera = posljednji iz svog plemena, posljednji iz svoje vrste
- mohlija** (grč. mochleia namještanje polugom) med. namještanje iščašenih zglobova pomoću istežanja
- Mojre** (grč. Moira) mn. **mit.** božice sudbine, suđenice kod starih Grka; kod starih Rimljana: Parke
- mojsijanstvo** (hebr. Moscheh) skup svih propisa i uredaba, religioznih i socijalno-političkih, koji se pripisuju Mojsiju, Mojsijevo naučavanje, hebrejstvo; inozaizam
- Mojsije** (hebr. Moscheh, masehah 'onaj koji je spašen iz vode') osloboditelj, osnivač vjere, prorok, voda i zakonodavac Izraelaca, živio oko 1500. pr. n. e.
- mok (engl. mock) nepreradeni čelik. željezo slično čeliku
- moka** vrsta najbolje kave (iz Moke, grada u arapskoj pokrajini Jemen)
- mokasin** (am. moccasin) opanak sjevernoameričkih Indijanaca izrađen od neštavljenca kože
- moket** (fr. moquette) ranije: briselski sag; danas, obično, baršunasta vunena ili pamučna tkanina
- mokirati se** (fr. se moquer) podsmjehivati se, rugati se
- mol** (fr. molla, lat. mollis mek) 1. skala ili mol ljestvica, tonovi koji odgovaraju crnim tipkama na glasoviru; naziv nema nikakve veze s mekoćom tonova, već stoji u vezi s uglatim i oblim oblikom znakova (razrješilica i snizilica), to jest B durum (tvrdo be) i B molle (meko be) srednjovjekovnog pisanja nota (Helmholtz); supr. dur
- mol** (lat. molecula, masica, mala masa) 2. Hz kem. broj grama mase neke tvari koliko iznosi njezina molekularna težina, npr. 1 mol vodika je 2 grama vodika. 1 mol kisika je 32 grama kisika
- mol-akord** (lat. mollis mek, tal. accoirdo) glaz. trozvuk u inolskoj ljestvici
- mol-skala** (at. mollis, scala) glaz. tonska ljestvica u molu; *melodijska mol-skala*. ona kojoj se pri penjanju i šesti

stupanj povisuje za polustupanj, a pri spuštanju šesti i sedmi stupanj snizuju za polustupanj; *harmonijsku, mol-shala* ona koja i pri penjanju i pri spuštanju ima podjednak razmak stupnjeva

mula (lat.) med. plod, plodina

molasa (fr. mollasse, lat. mollis) geol. glinovit i pjeskovit vapnenac, osobito između Alpa i Jure

molekula (fr. molécule, lat. molecula masica, mala masa, od lat. molcs masa) fiz. najsitniji dijelič jednog tijela koji još zadržava sva svojstva svoje prvobitne cjelino; svako tijelo sastoji se od molekula, a svaka molekula «l atoma; težina molekula ili molekularna težina jednaka je zbroju težine atoma koji su u njemu sjedinjeni; *molekularne, sile*. privlačne i odbojne sile molekula; pren. veoma mali dio. djelić

molekularni [lat. molecula masica, mala masa) koji se tiče (ili koji potječe od) molekula, koji se zasniva na (ili koji je u vezi s) molekulama molcs (lat. moles) teret, masa, teško tijelo, npr. velika građevina, kolos; napor, teškoća, muka, trud, nevolja

moleskin (engl. moleskin) fina pamučna tkanina s utkanim šarama od fine vune

molestan (Int. molestus) težak, mučan,

dosadan, neugodan, nelagodan

molestirati (lat. molestare) dosađivati. zlostavljati, uznemiravati

moleta (port. moleta, fr. molette, lat. molare) slik. tučak za raš trlja van je boja; mali čelični valjak za snimanje uzorka na katun

moletirati (fr. moleter) snimati uzorak pomoću čeličnog valjka na bakar: laštiti zrcala

molibden (grč. molybdos olovo) kem. element, kovina, atomska težina 96, redni broj 42, veoma dragocjen u proizvodnji čelika

molibdomantija (grč. molybdos olovo, manteia proricanje) proricanje po rastopljenom olovu

molifikncija (lat. molificatio) umekšavanje, ublažavanje, uminjavanje

molifikativnn (lat. mollificativus) umekšavan. umekšavajući, uhlažujuć, uminjujuć

molijencije (lat. inollientia) mn. med. omekšavajuća sredstva, sredstva ili lijekovi za omekšavanje

moliment (lat. mollimentum) med. lijek za uinekšavanje ili ublažavanje bolova

molo (tal., lat. moles) nasip, kamena brana na ulazu u pristanište

Moloh (hebr. molech) mit. božanstvo, idol starih Feničana, Amonaca i Moabaca, u kojemu su štovali Sunce i prinosili mu djecu za žrtvu; poznat je njegov mesingani kip s volovskom glavom i raširenim rukama; pren. **nešU** što zahtijeva velike i teške žrtve. npr. Moloh gladi. Moloh rata i dr.

molops (grč. molops) med. masnica, ožiljak

molos (grč. molossos sc. pus) metr. stihovna stopa od tri duga sloga (— —), nazvana po epirskoj pokrajini Molosiji

molski (lat. mollis) glaz. koji je u molu

mol to (tal.) glaz. mnogo, vrlo; *molto allegro* (tal. molto allegro) vrlo brzo; **non molio** (tal.) ne previše, ne prejako

molton (fr. mollcton) mekana i topla vunena tkanina, vrsta finog flanela

moluske (lat. mollusca) v. malakodermi

moment (lat. momentum za movimentum od movere kretati, pokretati), trenutak, čas, časak, hip; vrijeme za počinjanje nekog posla; presudan, odlučan trenutak; razlog, povod, ono što pokreće, potiče na neki rad; bitni sastojak, bitna okolnost, bitna točka; fiz. *moment inercije* ili *moment tromosti* zamišljena masa koja, po-

stavljena na udaljenosti = 1 od obrtne osi, pri istoj kutnoj brzini, ima istu energiju koju ima i stvarno tijelo koje se obrće (zbroy proizvoda iz materijalnih točaka i njihovih kvadrata udaljenosti od obrtne osi $\propto mr^2$); *magnetni moment* jednog magneta: proizvod iz jačine jednog pola toga magneta i razmaka obaju polova; *mehanički* i *statički moment* proizvod iz iedne sile P i udaljenosti r neke točke od pravca sile zove se (statički) moment sile u odnosu prema toj točki

moment-aufnme (lat. momentum trenutak, njem. Aufnahme snimanje; snimak) fot. snimanje trenutačnih fotografija; trenutačno snimljena fotografija (npr. polaroidom)

moment-bild (lat. momentum, njem. Rild slika) fot. trenutačno snimljena slika

moment-fotografija (lat. momentum, grč. fos, fotos svjetlost, grafia pisanje) izradba trenutačnih slika: također: = moment-bild

momentalan (lat. momentaneus, fr. momentane) trenutan, trenutačan, časovit; iznenadan, letimičan, brz, prolazan

momentativ (lat. momentativum) gram. trenutni glagol (koji označava radnju koja se u jednom trenutku zbiva)

momentulum (lat. momentulum) glaz. šestnaestina jedne stranke

momentum (lat. momentum) glaz. osmina jedne stanke

momomanija (grč. momos kuđenje, mania pomama, ludilo) strast za grđenjem (ih: za kuđenjem)

monacidan (grč. monos, lat. acidum kiselina) kem. koji ima moć zasićenja jedne molekule monobazne kiseline

monada (grč. monas, monados jedinica) fil. jedinica, jednostavno biće, nedjeljiv sastojak stvari; Leibniz: monade

nisu dijelovi, već osnove pojava; zool. veoma sitna jednostanična životinja iz Klagellata, bičaš; kem. element ih radikal koji ima sposobnost spajanja jednog atoma vodika

monadelfija (grč. monos jedini, adelfos brat) bot. jednobratstvo, svojstvo biljaka kod kojih su prašnici svojim prašničkim nitima srasli u jednu cijev, npr. kod sljezova (u Linneovom sustavu biljaka XVI. klasa); prid. monadelfičan

monadologija (grč. monas jedinica, logia) fil. naučavanje o monadama; po (Jordanu Brunu, sve stvari sastoje se od tjelesnih i oduhovljenih monada; pravi osnivač naučavanja o monadama je Leibniz, po kojemu su monade, iz kojih se sastoje sve stvari, netjelesne. jednostavne, vječne, oduhovljene jedinice sile, sposobne stvarati predodžbe i težiti; one su metafizičke točke, psihički atomi, entelehije; *Monadologija* djelo Leibnizovo, gdje je on iznio svoj pogled na svijet

monah (grč. monos sam, monachos) "onaj koji živi sam", tj. usamljenik, kaluder, redovnik, fratar

monahinja (grč. monaeha) redovnica, opatica, časna sestra

monahizam [grč. monachos) redovnički red, redovništvo, duh redovništva

monahologija (grč. monachos, logia) nauk o redovništvu i redovničkom životu, izlaganje biti redovništva

monahomahija (grč. monachos, maehe boj, borba) borba protiv redovništva i biti redovništva

monandrija (grč. monos sam, jedini, aner, andros muž, čovjek) bot. svojstvo biljaka čiji cvjetovi imaju samo jedan prašnik (I. klasa u Linnšovom sustavu)

monarh (grč. monarehos) vladar, samodržac, samovladar

monarhija (grč. monarchia) oblik vladavine u kojoj je na čelu države stalno neka osoba (monarh), vlada jednog čovjeka; *apsolutna monarhija* država u kojoj vladar ima neograničenu vlast; *konstitucionalna monarhija* ustavna monarhija, država u kojoj je vladareva vlast od red ona i ograničena ustavom

monarhijski (grč. monarchikos) osnovan na monarhijskom sustavu vladavine, koji se tiče monarhije ili joj pripada; carski, kraljevski, vladarski

monarhist (grč. monarchia) pristaša

monarhističkog sustava vladavine

monarhističan (grč. monarchikos) koji je odan monarhiji ih monarhu

monarhizam (grč. monarchia) sustav monarhijske vladavine, samovlada; privrženost monarhijskom sustavu

monarhizirati (grč. monarcheo sam i neograničeno vladam) jednu državu ili republiku pretvoriti u monarhiju

monarhofašist pristaša i sljedbenik monarhofašizma

monarhofasizam (grč. monarchia, tal. fascismo) fašizam koji se tijesno vezuje za monarhiju i dinastiju i oslanja se na njih (npr. nekad u Italiji)

monarhomah (grč. monarchos, macheomai borim se) protivnik monarhijskog sustava vladavine, protivnik vladavine jednog čovjeka

monarhomahi (grč. monarchos, macheomai) mn. "oni koji se bore protiv monarhije", ovako su nazivani pisci koji su se u XVI. i XVII. st. borili protiv apsolutne monarhije i dokazivali da je nositelj vlasti narod

monartrizam (grč. monos jedini, art-hron zglob) med. jednozglobni reumatizam

monasticizam (grč. monastikos) redovnički, kaluđerski način života

monastičan (grč. monastikos) usamljenički, manastirski, samostanski; kaluđerski, redovnički

monastir (grč. monasterion, lat. monasterium) "mjesto gdje se živi samачkim životom", samostan

mnaški (grč. monachos) koji se tiče redovništva. redovnički

monauralan (grč. monos sam, jedan, lat. auris, uho) koji ima samu jedno uho

mond (fr. monde, lat mundus) svijet, svemir; ljudski rod, ljudi; svijet, društvo; fini svijet, dobro društvo, odhrano društvo; svjetska mudrost, fini način života

monden (fr. mondain) svjetski čovjek, čovjek koji odlazi u viša i otmjenija društva, čovjek koji hoće i umije uživati u zadovoljstvima ovoga svijeta

mondenska (fr. mondaine) svjetska dama, svjetska žena; usp. monden

mondenski (fr. mondain) svjetski, svjetovni, ovosvjetski; visokodruštveni, koji živi ili koji se umije dobro snalaziti u visokodruštvenom životu

monecije (grč. monos sam. jedini, oikia kuća, dom) mn. bot jednodomne biljke s odvojenim muškim i ženskim cvjetovima najjednom stablu (II Linniovom sustavu biljaka XXI. klasa)

monepigrafičan (grč. monos sam. jedini, epi-grafo pišem za, napišem na) na novcu: koji ima samo slova ili natpis, bez lika

monere (grč. moneres) mn. zool. po Hekkelovu shvaćanju najjednostavnija živa bića koja bi se trebala sastojati samo od protoplazme bez jezgre, ali takva živa bića nisu pronađena; dječlići protista bez jezgre nisu sposobni za život

Moneta (lat. Moneta sc. Juno, moneo, opominjem) mit. "ona koja opominje", nadimak božice Junone, zbog dobrih opomena koje je davala Rimljanima; u blizini njezinog hrama na Kapitolu bila je kovnica novca (usp. moneta)

moneta (lat. moneta) novac, osobito: kovani novac

monetizacija (Int. moneta, fr. monetisation) kovanje novca; unovčavanje, unovčenje, pretvaranje u novac

monetizirati (lat. moneta, fr. monétiser) kovati novac, iskivati novac; pretvoriti (ili: pretvarati) u novac, unovčiti, unovčavati

mongizam vanjski izgled poput Mongola

monih (grč. monos. onyx nokat) mn. zool. v. monihi

monirati (lat. monere.) opominjali, podsjećati, upućivati, poučavati; koriti, ukoriti, kazniti

monist (grč. monos sam, jedini) fil. pristaša monizma

monistički (grč. monos) koji promatra život i svijet u duhu monizma, koji smatra da se duhovno i tjelesno ne mogu odvajati, budući da su u biti jedno

monitaža (fr. mortitage) prskanje vinograda

monitor (lat. monitor) savjetodavac, savjetnik, opominjač; učenik koji poučava svoje kolege; pravni savjetnik: voj. manji bojni brod za operacije uz morskou ohalu, riječni bojni brod

monitorij (lat. monitorium) opomena, osobito pismena opomena

monitum (lat. monitum) podsjećanje, opomena, prijekor

monizam (grč. monos sam, jedini) fil. filozofsko shvaćanje koje sve pojave svodi na jedno jedino načelo, bilo u pogledu njihove supstancije, bilo u pogledu zakona koji u njima vladaju, bilo u pogledu morala po kojemu, dakle, tjelesno i duhovno imaju isto podrijetlo i u biti su isto; usp. dualizam, pluralizam

mono- (grč. monos) prtidmetak u složenicama sa značenjem: sam, jedan, jedini

monoceros (grč. monos, keras rog) zool. jednorožac, narval. morska životinja slična kitu i delfinu, sa zubom u gornjoj čeljusti koji je često duži od ,] m

monocikl (grč. monos. kyklos krug, kotač) bicikl samo s jednim kotačem (na kojemu artisti izvode svoje točke); supr. bicikl

monodaktilan (grč. monos, daktylos prst) zool. koji ima samo jedan prst, jedno prst

monodija (grč. monodia) pjevanje pojedince, solo-pjevanje; pjesma u jednom tonu; monolog u stihovima

monodontan (grč. monos, odus, odontos zub) zool. koji ima samo jedan zub, jednozub

monodrama (grč. monos, drama radnja, kazališno djelo) melodrama u kojoj sudjeluje samo jedan lik

monofagija (grč. monos, fagein jesti) v. monositija

monofazija (grč. monos, fasis iskaz, tvrđenje) med. poremećaj u sposobnosti govora koji obično nastaje nakon moždane kapi ili kod duševne bolesti, a sastoji se u tome što bolesnik može izgovarati samo jednu riječ ili najviše nekoliko riječi, dok je os Lile riječi ili zaboravio ili ih ne može izgovarati

monofilan (grč. monos, fvllon nit) bot. jednonitan, koji ima samo jedan list; supr. polifUan

monoiletičan (grč. monos, fvlc pleme) koji potječe od jednog plemena, istoplemen; po monofiletičkoj teoriji postanka **sva** živa bića potječu od jednog najnižeg organizma, Lj. stanice; supr. politiletičan

monofiziti (grč. monos, fvsis priroda) mn. pristaše naučavanja carigradskog arhimandrita Kutihesa o samo jednoj božanskoj prirodi Isusa **Krista**; izopćeni na crkvenim saborima u Kalcedonu (451. g.) i Carigradu (553. g.)

monofobija (grč. monos, fobos strah) med. strah od samoće

monofon (grč. monos, fone glas, zvuk) prid. jednoglasan; jednozvučan; supr. polifon

monofonija (grč. monos, fone glas zvuk) jednoglasnost, jednozvučnost

monoftalmičan (grč. monos, ofthalmos oko) jednook. koji ima samo jedno oko

monoftong (grč. monos, fthongos zvuk. glas) gram. dug samoglasnik, jednoglasnik

monoftongiranje (grč. monos, fthongos zvuk, glas) gram. pretvaranje dvoglasnika (diftonga) u jednoglasnik (monoftong)

monogame (grč. monos, gamos brak) bot. biljke sa sraslim prašnicima u jednostavnim cvjetovima

monogamija (grč. monos, gamos brak) brak između jednog muža i jedne žene, jednoženstvo; zool. život u parovima; supr. poligamija

monogamski (grč. monos, gamos brak) s jednom ženom ili s jednim mužem; bot. koji ima srasle prašnike; zool. koji živi sparen

monogen (grč. monos, gen- korijen od gignesthai nastati, postati) koji potječe samo od jednog roda ili stabla, jednovrstan; *monogene s-lijene* geol. stijene koje se sastoje samo od jednog minerala

monogeneza (grč. monos, genesis postanak, rađanje) zool. samozačeće, nesporno množenje

monogenizam (grč. monos, gignomai postajem, nastajem) u biologiji i antropologiji: shvaćanje da sve ljudske vrste potječu samo od jedne vrste koja je nastala na jednom zemljopisnom mjestu; supr. poligenizam

monoginičan (grč. monos, gynaikeios ženski) bot. jednožen, tj. cvijet čiji tučkovi imaju samo po jedan slupić

monoginija (grč. monos, gyne žena) jednoženstvo; bot. svojstvo biljaka sa cvjetovima čiji tučkovi imaju samo po jedan stupić (I. red u klasama I—XIII. Linneovog sustava biljaka)

monogonija (grč. monos, goneia rađanje, stvaranje) zool. hespolno razmnožavanje (dijeljenjem, pupanjem, klinicnim tjelešcima, dijelovima tijela ili truskama)

monografija (grč. monos, gratia pisanje) književna ili znanstvena rasprava koja se potanko bavi samo jednim predmetom neke znanosti, ili životom i djelom samo jednog pisca, umjetnika, filozofa, povijesne osobe itd.

monogram (grč. monos, gramma slovo) jednim potezom napisana početna slova jednog imena, ili imena i prezimena; jednostavan, samo linijama načinjen crtež; figura koja predstavlja marku neke trgovačke kuće ili nekog proizvoda; znak koji stavlja umjetnik na svoje radove umjesto imena

monogramisti (grč. monos, gramma slovo) mn. u povijesti umjetnosti; umjetnici, poglavito slikari, o kojima se ne zna ništa opširnije i koji su poznati samo po svojim monogramima

monoideizam (grč. monos. idea misao, predodžba) psih. ograničenost svijesti koja je obuzeta samo jednom jedinom mišlju ili predodžbom; supr. poliideizam

monokarpan (grč. monos, karpos plod) bot. jednoplod, koji ima samo jedan plod; *monokarpne biljke* biljke koje za vrijeme svog života samo jednom cvjetaju i donose plod pa nakon toga uvenu

monokeros (grč. monos, keros rog) koji ima samo jedan rog, jednorog

monokl (grč. monos, lat. oculus, fr. monocle) optičko okruglo staklo samo za jedno oko; supr. binokl

monokliničan (grč. monos, kline krevet) bot. koji ima i prašnike i tučkove u istom cvijetu

monoklinski sistem (grč. monos, klino nagingjem) u kristalografiji: sustav u kojemu su tri nejednako duge osi, od kojih se dvije sijeku pod oštrim kutom, a troća je na njima okomito

monokolon (grč. monokolos jednostran, jednolik, jednovrstan) poet. pjesma koja se sastoji samo od jedne vrste stihova; supr. diko I on

monokord (grč. monoehordon, monos jedini, ehorda žica, struna) sprava pomoću koje se ispituju zakoni titranja (osciliranja) žica; služi za matematičko određivanje glazbenih intervala (dugačka kutija od Lan kog suhog drveta, na kojoj su razapete, i pomoću utega zategnute, jedna ili više žica)

monokordan (grč. monos, ehorda žica, struna) jednožičan, s jednom žicom, s jednom strunom

monokotiledone (grč. monos, kotyledon klicin listić) mn. bot. biljke koje imaju samo jedan klicin listić; prid. monokotiledonski

monokracij (grč. monos, kratos jačina; vlast) samovlada, monarhija

monokrat (grč. monos, kratos jačina; vlast) samovladar, samodržac, monarh

monokroizam (grč. monos, chros boja kože) jednobojnost

monokrom (grč. monos, chroma boja) slika u jednoj boji

monokromatski (grč. monos, chroma boja) koji ima samo jednu boju, jednobojan

monokroničan (grč. monos, chronikos vremenski) istodoban, istovremen

monokroničan (grč. monos, chros boja kože) u jednoj boji, jednobojan

monoksilon (grč. monos, xylon drvo) čamac izrađen od jednog stabla, izduben iz debla

monokularan (grč. monos, lat. oculus oko) koji ima samo jedno oko, jednoolc; *monokularno gledanje* gledanje samo na jedno oko; supr. binokularan

monokultura (grč. monos, lat. cultura uzgajanje) agr. obrađivanje samo jedne vrste usjeva u nekoj zemlji, one koja je njezina glavna privredna grana (npr. uzgoj kave u Brazilu). Nedostatak ovog sustava je u tome što, 11 slučaju loše žetve, narod ostaje bez izvora za podmirenje svojih potreba; podizanje i njegovanje samo jedne vrste nasada, npr. bukova šuma, hras-tova šuma i si.; supr. polikultura

monolajn (engl. monoline) tip. slagarski stroj koji slaže i izljuje cijele redove, "strojni slog"

monolema (grč. monos, lenima primljeno, uzeto) log. polovični zaključak, zaključak kojemu nedostaje jedna premisa

monolit (grč. monos, lithos kamen.) djelo načinjeno od jednog kamena, npr. spomenik ili stup (obelisk) od jednog jedinog kamena: prid. monolitan

monolitan (grč. monos, lithos kamen) kao iz jednog kamena isklesan, cjelovit, jedinstven, nedjeljiv

monolog (grč. monos, logos govor, razgovor) razgovor sa samim sobom; lit. dio drame u kojem neki lik sam sa sobom govori i upoznaje slušatelje sa svojim duševnim stanjem i pobudama

monologizirati (grč. monos, logos govor, razgovor) govoriti monolog; govoriti sam sa sobom

monom (lat. monomius s jednim izrazom) mat. jednočlani izraz (tj. izraz čiji dijelovi nisu vezani s plus (+) i minus (—); mononom; usp. binom

monomah (grč. monomachos) pojedinačni borac, borac u dvoboju (kod Rimljana = gladijator); nadimak Via-

d i mira II., kijevskog kne za (1113—1125)

monomahija (grč. monomachia) pojedinačna borba, dvoboj

monoman (grč. monos, mani a ludilo) med. duševni bolesnik koji ima samo jednu bolesnu misao (fiks-ideju)

monomanija (grč. monos, mania ludilo) med. naziv za određene bolesno nagona koji se smatraju samostalnim duševnim poremećajima, jednostranim ludilom (npr. kleptomanija, piromanija, bolesni nagon za ubijanjem, megalomanija i dr.); dokazano je da su ovakve pojave znaci opće duševne bolesti

monomatičan (grč. monos. omma oko}

koji ima jedno oko, jednooko

monomerija (grč. monos, meros dio) sastavljenost iz jednostavnih dijelova, jednostavnost

monometalizam (grč. monos, metallon) u ekonomiji: slučaj kad je novčana jedinica neke države propisana kao određena količina nekog metala (zlata ih srebra), kad se, dakle, obvezno novac sastoji samo od jednog metala; supr. bimetalizam

monometar (grč. monos, metron mjera, mjerilo) metr. stih koji se sastoji od istih stopa, npr. dvostopni jampski ili trohejski stih

monometričan (grč. monos, metron mjera, mjerilo) metr. koji se sastoji od istih stopa, istostopni

monomjernn (grč. monos, meros dio)

sastavljen iz jednostavnih dijelova

monomorfan (grč. monos, morfe oblik) koji ima isti oblik, jednoobličan

monomorfiija (grč. monos, morila oblik) isti oblik, istoobličnost, jednoobličnost

mononih (grč. monos, onyx gen onyehos nokat, kopito) mn. zool. lihoprsti papkari (konji, nosorozi i dr.)

mononom (lat. mononomium) mat. v, monom

mononukleari (grč. monos, lat. nucleus jezgra) mn. fiziol. bijela krvna zrna, krupna i s velikom okruglom jezgrom

monopatija (grč. monos, pathos bolest, bol) med. bolest samo jednog dijela tijela, bolest samo duše, bolest samo tijela

monopetalan (grč. monos, petalon list) bot. jednolistan

monopireničan (grč. monos, pyren koštica) bot. koji ima samo jednu košticu, jezgru

monoplan (grč. monos, lat. planum ravan) zrakoplov koji ima sa svake strane trupa samo po jedno krilo (za razliku od bitlana, triplana i multiplana)

monoplastidi (grč. monos, plastos uobličan, oblikovan) mn. zool. jednostanične životinje: protozoa

monoplegija (grč. monos, plege udarac, rana) med. uzetost samo jednog uda ih samo jedne grupe mišića

monopodija (grč. monos, pus gen. podos noga, stopa) metr. istostopnost s obzirom na građu stihova (supr. dipodija); bot. jednonožnost

monopodijski (grč. monos, pus gen. podos noga, stopa) metr. koji se sastoji od istih stopa, napisan u jednakim stopama; *monopndijsko grananje* bot. jednonožno grananje

monopol (grč. monopolion pravo samotrgovine, samoprodaje) isključivo pravo trgovanja nekom vrstom robe (osobito kad država zadrži za sebe pravo na proizvodnju i trgovinu nekom vrstom robe, npr. solju, šibicama, duhanom, naftom i dr.); jedan od najviših stupnjeva udruživanja kapitalističkih poduzeća, karakterističan za razdoblje imperijalizma, v. imperijalizam; prid. monopolski

monopolist (grč. monos jedini, poleo prodajem) posjednik isključivog prava proizvodnje i trgovine nekom vr-

stom robe; službenik monopola, radnik u monopolu

monopolizirati (grč. monopolion, pravo sainoprodaje, od monos jedini, poleo prodajem) uvesti za neku vrstu robe monopol; pren. zadržati Ci li: zadržavati) samo za sebe pravo na nešto

monopsihizam (grč. monos, psyche duša) fil. naučavanje Averroesa, po kojemu su pojedine duše samo modifikacije jedne univerzalne, opće duše

monopteran (grč. monos, pteron krilo, pero) zool. jednokrili, s jednim krilom; arh. s jednim redom stupova, u obliku okrugle građevine s jednim redom stupova

monopteron (grč. monos, pteron krilo, pero) zool. jednokrillac

monopteros (grč. monos, pteron krilo) arhit. okrugla građevina koja leži samo najednom redu stupova (antički hram)

monorema (grč. monos, rema riječ) ling. jednočlan izraz (kad se jednom riječju obuhvati cijela misao, npr. u dječjem govoru)

monorhidija (grč. monos, orehidion jajašce) anat. urođeni nedostatak jednog jajeta, testisa, jednojajnost, lihomudost; jednostrani kriptorhizam

monorhit (grč. monos, orehis jaje) ant. onaj koji se rodio samo s jednim jajetom, testisom

monorhizam (grč. monos, orehis jaje) anat. v. monorhidija

monorim (grč. monos, fr. rime, srok) poet, pjesma s jednom vrstom rime, ili s istim rimama

monosciji (grč. monos, skia sjena) mn. zein. "jednosjenčani", tj. stanovnici umjerenih pojaseva kojima sjene, tijekom cijele godine, padaju u podne samo u jednom smjeru; u sjevernom umjerenom pojasu — k sjeveru, u južnom — k jugu

monosilab (grč. monos, svilabe slog) gram. jednosložna riječ

monosilabičan (grč. monos, syllabe slog) jednosložan, koji ima samo jedan slog; *monosilabični jezici* jezici kod kojih se riječi sastoje samo od jednog sloga (npr. kineski, tibetanski i dr.)

monosimptomatičan (grč. monos, symptoma slučaj, događaj) koji pokazuje samo jedan simptom

monositija (grč. monos, sitos jelo, hrana) osobina onoga koji voli jesti sam: uzimanje hrane samo jedanput dnevno; monofagija

monospermičan (grč. monos, sperma sjeme) jednosjemeni, sa samo jednom sjemenom stanicom

monospermija (grč. monos, sperma sjeme) fiziol. postojanje samo jedne sjemene stanice; prodiranje samo jedne sjemene stanice

monostih (grč. monos, stichoa red, stih) poet pjesma od strofa s jednim stihom

monoteist (grč. monos, Theos Bog) onaj koji vjeruje u postojanje samo jednog Hoga ili jednog božanstva, jednobozac; supr. politcist

monoteistički (grč. monos, Theos Bog) jednobozrački, koji vjeruje samo u jednog Boga ili u jedno božanstvo; koji je u vezi s naučavanjem o postojanju samo jednog Boga ili jednog božanstva; supr. politeistički

monoteizam (grč. monos, Theos Bog) vjera u postojanje jednog Boga ili jednog božanstva, jednobostvo; supr. politeizam

monoteleti (grč. monos, thelo hoću) rel. pristaše učenja o dvjema prirodama, ali samo jednoj volji Isusa Krista (na VI. crkvenom saboru, u Carigradu 680., oni su, nastojanjem protivnika, tzv. bioteleta, izopćeni)

monoteletizam (grč. monos, thelo hoću) rel. naučavanje o postojanju samo jedne volje u Isusu Kristu; usp. monoteleti

monotičan (grč. monos, us gen. otos uho) med. koji čuje samo na jedno uho

monotip (grč. monos, typos otisak) 1. tisk. slagarski stroj koji slaže i izlijeva pojedina slova (usp. monolajn); 2. slik. samo jedan otisak slike pret hodno izrađene uljanim bojama na bakrenoj ploči; monotipija

monotipija {grč. monos, typos udarac) slik. v. monotip 2.

monotom (grč. monos, tome rezanje) mineral koji ima samo jednu cjepljivost

monoton {grč. monos, tonos naglasak, ton) u jednom glasu (ili: zvuku); jednoličan, istolik, dosadan

monotonija (grč. monos, tonos naglasak, ton) jednolikost, istoličnost, dosada

monotreme (grč. monos, trema rupa, otvor) mn. zool. životinje koje imaju samo jedan otvor za izbacivanje izmeta, mokraće i sjemena, kljunaši

monotriglif (grč. monos, triglyfos) arhit. na fasadama dorskih hramova; trostruki razrez između dvaju stupova, kad su stupovi blizu jedan drugog

monotropan (grč. monos, tropos obrtaj, pravac) miner. naziv za mineralne tvari koje mogu prijeći iz jedne modifikacije u drugu, ali iz ove ne mogu prijeći u onu prvu

monovalentan (grč. monos. lat. valere vrijediti) kein. jednovrijedan, tj. element čiji se jedan atom spaja s jednim atomom vodika, ili može zamijeniti jedan njegov atom (klor, brom, jod, fluor, kalij, natrij, srebro i dr.)

monozof (grč. monos, sofos mudrac) onaj koji misli da je samo on pametan, umišljeni mudrac

monozofija (grč. monos, sofia mudrost) umišljena mudrost onoga koji misli da je samo on pametan

Monroeva doktrina shvaćanje Jamesa Monroea (1758—1831), petog predsjednika Sjedinjenih Američkih Država, po kojemu treba od hiti svako miješanje europskih država u poslove nezavisnih država, i obrnuto, i po kojemu SAD treba smatrati zaštitnikom država Srednje i Južne Amerike, a energično odbijati svako daljnje širenje europskih država na tlu Amerike

monroist pristaša Monroeve doktrine
monroizam v. Monroeva doktrina

mons (lat. mons, fr. mont, tal., šp. morite) brijeg, planina, gora; *mons Ven. eris* (lat. mons Veneris) anat. Venerin brežuljak

monsienjer (fr. monseigneur) milostivi gospodin; u Francuskoj: titula kojom se oslovljavaju članovi vladarskog doma (Visočanstvo, Vaša visost Vaša milost), osim cara i kralja, i crkveni velikodostojnici (Vaša svjetlost, Vaša svetost. **Preuzvišeru**)

monsieur čit. mesje (fr.) u Francuskoj: titula koja se, iz uljudnosti, daje svakoj muškoj osobi

monsinjor (tal. monsignore) titula kat. crkvenih velikodostojnika: prečasni, prosvijetli, preuzvišeni

monstracija (lat. monstratio) pokazivanje, prikazivanje: usp. demonstracija

monstranca (lat. monstrate, monstrantia pokazivati) u Kat. crkvi: posuda bogato ukrašena zlatom i srebrom u kojoj se drži posvećena hostija (radi pokazivanja vjernicima da bi joj se mogli pokloniti), sakrament, sveto otajstvo, pokaznica

monstrativan (lat. monstrativus) koji se zasniva na pokazivanju ili neposrednom opažanju, opažajni

monstrozitet (lat. monstrositas) čudovišnost, nakaznost nakaradnost: nevjerojatan postupak; nevjerojatnost, gadost

monstrum 'engl. monster, fr. monstre. lat. monstrum) čudovište, grdosija; u sastavljenim riječima predmetak *monstre* čit. monstr označava nešto divovski veliko, neizmjereno, npr. *monstre-adresa* predstavka s vrlo mnogo potpisa; *monstre-koncert* koncert u kojemu su svi instrumenti zastupljeni u velikom broju, obično koncert u kome su spojene dvije glazbene kapele; *monstre-mUing* zbor s ogromnim brojem pjevača; *monstre-pe.üidja* molba s velikim brojem potpisa; *monatre-proces* parnica s veoma velikim brojem optuženih, svjedoka i branitelja

monstrum (lat. monstrum) čudovište; nakaza, nagrada, rugoba; grdosija; čudovište od čovjeka, nečovjek: nevjerojatno djelo, nevjerojatna stvar

monstruozn (lat. monstruosus, monstrueux) čudovišan, nakazan, nagrdan; užasan, strahovit; grdian, golem, strašno velik

monsun (engl. monsoon, fr. mousson) vjetar koji redovito puše, u određeno doba godine, zbog nejednakog zagrijavanja kopna i mora, na Kineskom moru i Indijskom oceanu; od svibnja do rujna s jugozapada, od listopada do travnja sa sjeveroistoka; pri mijenjanju smjera puhanja vladaju žestoke bure

montan (fr. montant) trg. iznos, veličina

jednog računa

montanist (lat. montanus) poznavatelj šumarstva i rudarstva, stručnjak za šumarstvo i rudarstvo

montanistika (lat. montanus brdski, planinski) nauk o rudarstvu i rudnicima

montanski (lat. montanus) brdski, gorški, planinski; brđanski, gorštački; rudarstveni, koji se tiče rudarstva, rudarski

montanjar (fr. montagnard) gorštak, brđanin, planinac; naziv tzv. mon-

tanjara ili "brdske stranke", ekstremni republikanci u fr. nar. skupštini (1792. i 1848—1849), nazvani zato što su u skupštinskoj dvorani, koja je imala stupnjevito uzvišena sjedala, zauzimali najviša sjedala na krajnjoj ljevici, za razliku od umjerenih stranaka žirondista (g. 1792.) koji su zauzimali niža sjedala i zbog toga nazivani *parti de la plaine* čit. parti de la plaine, tj. stranka ravnice ili stranka doline

montaža (fr. montage) 1. postavljanje neke naprave ili mjesto uporabe; namještanje, sklapanje, sastavljanje (strojeva, pušaka, topova i dr.); 2. voj. punjenje metaka, granata itd.; 3. odabiranje pojedinih odlomaka, dijelova, crteži, slika i dr. i sastavljanje u jednu skladnu umjetničku cjelinu (u književnosti, glazbi, grafici, fotografiji i dr.)

monte (tal. monte) bank. zajam uzet

na osnovi nepokretnog imanja

monter (fr. monteur) sastavljač (ili: uredivač) strojeva, satova i dr.; optičitelj dragog kamenja; sastavljač pušaka, topova td.

montir (fr. monture) optok kod nakita

montiranje (fr. monter) v. montaža

montirati (fr. monter) 1. penjati, podignuti, podizati, uzdignuti; 2. sklopiti, namjestiti stroj na mjestu uporabe iz gotovih dijelova; namjestiti (ili: optočiti, uglaviti) dragi kamen: opremiti kuću pokućstvom; voj. uglaviti pušku u drvo; sastaviti top i učiniti ga sposobnim za djelovanje; puniti puščane i topovske metke; supr. demontirati, usp. montaža

montisti (tal. monte) mn. bank. davatelji zajmova na osnovi nekretnina

montura (fr. monture) vojničko odijelo, oprema, mundir; odijelo posluge; podloga vlasulje (perike)

monument (lat. monumentum) umjetnički izrađen predmet koji neposred-

no ili simbolično služi kao uspomena, spomenik

monumentalan {lat. *monumentalis*) koji pripada spomeniku **ili** se tiče spomenika; kao spomenik, tj. velebn, veličanstven, predivan, koji ima svojstva onoga što se ne može zaboraviti

monumentomanija (lat. *monumentum* spomenik, grč. *mania* pomama, ludilo) pretjeranost u želji za podizanjem spomenika

mops (fr. *mops*, njem. *Mops*) zool. rasa pasa kratke dlake i male, zatupljene njuške, mala doga

mora (lat. *mora*) 2. oklijevanje, odlaganje, otezanje

mora (tal.) 1. omiljena talijanska i dalmatinska igra prstima **U** kojoj sudjeluju dva igrača: jedan brzo pruža jednu ruku ili obje pokazujući određen broj prstiju, a protivnik odmah mora, također prstima, pogoditi koliko je onaj prstiju pokazao; ala mora (tal. *alla mora*)

moral (lat. *mos* gen. *moris* običaj, *moralis*) fil. skup običaja, osobito dobrih običaja, onih koji omogućuju povoljan i skladan opstanak i razvitak pojedinca i društva, vrlina, krjepost, najviši zakon održavanja ljudskog društva; misao kojoj je cilj poučiti, pouka (npr. neke priče, basne); pren. duševno raspoloženje, duh, hrabrost, npr. vojnički moral; usp. etika

moralan (lat. *moralis*) koji pripada moralu; koji živi u skladu s moralnim propisima, tj. koji svojim životom i radom slava sebi najveće dopuštene koristi, a istodobno nikome drugom time ne škodi: ispravan i pošten u seksualnom pogledu; hrabar, odvažan, pun vjere u uspjeh; usp. etički

moralist (fr. *moraliste*) učitelj, propovjednik morala, pisac koji piše o moralu; sudac u moralnim pitanjima

moralisti (lat. *moralisare*) v. moralizirati

moralitet (lat. *moralitas*) ono što je u skladu sa zahtjevima morala, svojstvo slaganja s najvišim zakonom održanja ljudskog društva, cjeline ljudskog roda (supr. *legalitet* svojstvo slaganja sa zakonima ili pravnim poretkom jedne države), ono što je u moralnom pogledu dobro, moralno ponašanje nekog čovjeka; vrlina, krjepost, čistoća i etička vrijednost nekog postupka

moraliteti (fr. *moralitas*) mn. u kasnijem srednjem vijeku: vrsta pobožnih drama koje su, za razliku od misterija, predočavale u izmišljenim primjerima pojedine moralne pouke

moralizacija (lat. *moralisatio*) potpomaganje (ili: unapređivanje) morala i njegovih propisa; usp. moralizirati

moralizam (lat. *moralis*) priznavanje i strogo zahtijevanje jednog moralnog shvaćanja dužnosti; supr. amoralizam ili i moralizam

moralizirati (lat. *moralisare*) činiti (ili: učiniti) moralnim, popravljati koga ili što u moralnom pogledu; uliti moral, ulijevati moral; razmišljati o moralu, govoriti o moralu, propovijedati moral; pren. koriti nekoga, popovati nekome

moralna filozofija v. pod moralni

moralna pedagogija odgajanje u duhu shvaćanja života koje se oslanja na filozofsku i znanstvenu, a ne na religijsku etiku

moralna statistika statistika određenih, u moralnom pogledu značajnih pojava i djelovanja u ljudskom društvu koja se događaju po nekoj pravilnosti. npr. zločini, samoubojstva, sklapanja i razvodi brakova itd.

moralna teologija po Kantu, pokušaj da se, na osnovi urođene težnje razumnih bića da žive u skladu s od-

redenim moralom, zaključiti o postojanju Boga i Božjih osobina

moralni (lat. *moralis*) koji se tiče morala i njegovih propisa; *moralni zakon* unutar¹ zakon po kojemu nitko ne treba činiti ono što ne bi želio da se njemu čini (vidi kategorički imperativ): *moralna osoba* pravna osoba, juristička osoba, ona što ima sva zakonska prava, a stvarno ne postoji kao osoba, npr. neki zavjet; *moralna načela* moralni zakon; *moralni filozof* filozof koji moralna i etička pitanja sustavno proučava i obrađuje; *moralna filozofija* nauk o moralu, praktična filozofija, etika

moralnost (lat. *moralis*) v. moralitet

morando (tal.) glaz. otežući, razvlačeći, zadržavajući

moratorij (lat. *inoratorium*, morari odužiti, odugovlačiti) odlaganje roka plaćanja nekog duga, bilo pristankom pojedinih vjerovnika ih putem zakona; odgoda plaćanja do određenog roka, koji određuje vlada kad nastupe izuzetne okolnosti i prilike, npr. rat i dr.

morbicid (lat. *morbis* bolest, *caedere* ubijati) kem. formaldehidni sapunski preparat (dezinfekcijsko i anti-septičko sredstvo)

morbidan (lat. *morbidus*) bolestan, bolehljiv; slik. mekan, nježan

morbidity (lat. *morbidity*) med. bolesno stanje, bolehljivost; brojni odnos bolesnih prema zdravima, npr. u vojsci

morbili (lat.) mn. med. ospice, sipanice, male boginje

morbilitet (lat. *morbidity*) med. v. morbidity

morbilozan (lat. *morbillosus*, fr. *morbilleux*) med. ospični, koji spada u ospice

morbosan (lat. *morbosus*) bolestan; nezdrav, bolehljiv, slabunjav

morbositet (lat. *morbositas*) bolest, bolehljivost, slabunjavost

morbis (lat. *morbis*) med. bolest

mordacitet (lat. *mordacitas*) moć i sposobnost nagrizanja; pren. zajcdljivost

mordeksin (fr. *mordexin*, šp. *mordehin*) med. azijska kolera

mordent (tal. *mordente*) glaz. ukrašavanje sviranja ili pjevanja time što se iz glavnog tona brzo prelazi u najbliži živi ton, pa se opet vraća u glavni; osnova (*grund*) za pozlcnicvanje i posrehrnjavanje

morci inseniti (engl. *moral insanity*) med. moralno ludilo, bolesni poremećaj u duhovnoj djelatnosti koji dolazi do izražaja u nedostatku moralnih (etičkih) osjećaja i pojmova, u slabosti volje i u sklonosti nemoralnim i zločinačkim djelima (obično urođena, ali nastaje i kao posljedica odatnosti piću i si.)

morela (tal. *morello*, fr. *moreau*, lat. *mauru*) bot. odlična vrsta krupnih, crnih ili tamnocrvenih trešanja

morena (fr. *moraine*) geol. s obronaka i proplanaka, ispod kojih se nalaze ledenjaci (glečeri), pada na ledenjake krupno i sitno kamenje i zemlja; ledenjak, krećući se polako naniže, nosi sobom taj kameni materijal koji se lagano slaže uz njegove bokove u dugačke redove; sav taj materijal zove se bočna morena; kad se dva ledenjaka sa svojim morenama sastanu i spoje ujedan, onda se i njihove bočne morene spoje u jednu, tzv. središnju inorenu

morendo (tal.) glaz. izumirući, gubeći se, spuštajući ton toliko da se jedva čuje; morijente

raures (lat. *mos*, *mores*) mn. v. pod *mos*

mnreske (tal. *moreseo*, šp. *moriseo*) mn. v. arabeske i groteske

moreška (tal. *moresca*, fr. *moresque*) "maurski ples", ples s mačevima u tročetvrtinskom taklu, osobito je bio

- omiljen u XV. i XVI. st. (kod nas i danas postoji i izvodi se svake godine u gradu Korčuli, za blagdan gradskog zaštitnika sv. Augustina, 28. kolovoza, i prikazuje borbe protiv Moura i pobjedu nad njima)
- Morfej** (grč. morfe oblik, lat. Morpheus) mit. po Ovidiju, sin boga spavanja Somnusa, hog sna, nazvan tako zbog toga što se njegovom pomoći, u duši onoga koji spava, stvaraju razne slike i oblici (morfe = oblik)
- morfeja** (grč. morfe oblik) med. bijela kožna pjegavost (predznak gube)
- morfij** (grč. morfe oblik, Morphoeus) kem. glavni sastojak opijuma, sasušeni mliječni sok što curi iz zarezanah čahura nezrela maka. kristalizira bezbojno, u manjoj količini uspavljuje i ublažava bolove, a u većoj otrovan (mnogo se upotrebljava u medicini)
- morfinist** (grč. morfe oblik) onaj koji je strasno odan uživanju u opijumu
- morfinizam** (grč. morfe oblik) med. tnn vanje zbog stalne uporabe morfij a, očituje se u teškim živčanim poremećajima i bolestima; strasna i neodoljiva odanost uživanju morfija
- morfinoman** (grč. morfe oblik, mania) v. morfinist
- morfinomanija** (grč. morfe oblik, raa-nia pomama, strast) strast uživanja u morfiju; usp. morfinizam
- morfo-** (grč. morfe) predmetak u složenicama sa značenjem: oblik
- morfogeneza** (grč. morfe, genesis postanak, postajanje) fiziol. optogenetski i filogenetski razvitak oblika živih bića (organizama)
- morfografija** (grč. morfe, grafia opis) opisivanje prirodnih tijela s obzirom na njihove oblike
- morfoloģija** (grč. morfe, logia) znanost o postanku i razvitku oblika: organskih tijela (životinja i biljaka), Zemljine kore, riječi itd.
- morfometrija** (grč. morfe, metron mjerilo, mi[^]ra) mjerenje oblika
- morfonomija** (grč. morfe, nomos zakon) znanost o zakonima postanka i razvitka oblika prirodnih tijela
- morfutika** (grč. morfe, lat. morphotica) mn. dijelovi iz kojih su sastavljena prirodna, osobito organska tijela
- morfotomija** (grč. morfe, tome sjećenie, rezanje) znanost o rastavljanju i razlučivanju organskih tijela, = anatomija
- morfotropija** (grč. morfe, tropos) u kristalografiji: sličnost morfoloških i fizičkih svojstava spajanja koja kemijski nisu analogna
- morfoza** (grč. morfe) uobličenie, postajanje oblika, razvijanje oblika, oblik
- Morgana** (lat.) u bretonskoj mit-ologiji: sestra kralja Arthura i prezrena ljubavnica Lancelotova, pretvorila se u vilu i živi kao fata morgana, tj. vila Morgana
- morganatika** (lat. morganatica) jutarnji dar koji je, nekada, mladoženja davao ženi nakon prve bračne noći
- morganatski brak** (Int. matrimonium ad morganaticam, starovisoko njemački morgan jutro) neravnopravan brak, tj. brak što ga sklopi član neke vladarske kuće ili visokog plemstva sa ženom koja mu po rođenju nije jednaka; djeca iz takvog braka nasljeđuju samo majčino ime i imanje
- moribundus** Gat. mori, moribundus) med. koji je na smrt obolio, umirući
- morija** (grč. moria) med. v. moroza
- morijente** (tal. moriente) glaz. v. mnr-endo
- Morlaci** (tal. Morlacchi) "Vlasi s mora", Slaveni (katolici i pravoslavci) s istočne obale Jadranskoga mora, tj. iz Hrvatskog primorja i Dalmacije do Splita
- mormoni** mn. Sveci posljednjih dana (engl. Latter-day Saints), vjerska sljedba koju je 1827. osnovao u Sje-

- vernoj Americi Joseph Smith (1805—1844), koji je 1830. g. izdao knjigu proroka Mormona, navodno pisanu 420 g. n. e., punu priča o biblijskim plemenima u Sjevernoj Americi, čuda i objave; mormonska vjera dopušta i propovijeda mnogoženstvo, inače sadrži kršćanska i suvremena nekršćanska gledišta
- mormonstvo, mormonizam** vjera i shvaćanja sljedbe mormona
- mormorndo** (tal.) glaz. žuboreći, kao da žubori
- mormorevolc** (tal.) glaz. v. mormorando
- mormoroso** čit. mormorozo (tal.) glaz. v. mormorndo
- morodnhij** (grč. moros budala, luda, docheion prihvatilište) luda kuća, ludnica; morokomij
- morokomij** (grč. moros, kome selo) v. morodohij
- mororaora** (šp. moromoro) zool. vrsta lame, šarena, crne i bijele boje. samo veća od obične lame
- moroz** (grč. moria) med. tupoglavost, ludost, ludilo; morija
- morozan** (Jat. morosus) mrgodan, nabusit, nezahvalan, licemjerman, osoran, mrzovoljan
- morozofija** (grč. moros luda, sofia mudrost) med. vrsta mračnog ludila
- mors** Gat. mors) smrt; *mors oparen** ili *mors spurija* (lat. mors apparens, spurija) med. prividna smrt; *mcr\$ civilis* (lat. mors civilis) prav. građanska smrt
- morsele** (lat. morsuli, mcrscUi) mn. farm. duguljaste i četvrtaste pločice od šećera u koje se, dok su otopljene, stavljaju razne ljekovite supstancije
- mort** (njem. Mortel) žbuka, lijep, maz (smjesa od gašenog vapna, cementa, pijeska i vode)
- mortadela** (tal. mortadella) debela bolonjska kobasica od jednog dijela svinjskog mesa sa slaninom i dva di-
- jela govedine, s paprom, muskatom i dr.
- mortalitet** (lat. mors smrt, mortalitas) smrtnost, umiranje; zbroj slučajeva umiranja u jednom određenom razdoblju, za razliku od slučajeva rađanja (fertiliteta); *tablice mortaliteta* tablice iz kojih se vidi broj smrtnih slučajeva u određenom razdoblju
- mortar** (tal. mortario) mužar, avan
- Mortem effugere nemo potest** Gat.) Smrti izbjeci ne može nitko
- mortificirati** Gat. mortificare) izumirati; kinjiti, mučiti (svoje tijelo); prigušivati, npr. prohtjeve, strasti; skraćivati, umokšavati meso time što se ostavlja na zraku; prav. poništiti, objaviti da ne vrijedi (ugovor, testament); med. umrtviti; pren. poraziti, poniziti; teško uvrijediti; također: amortizirati
- mortifikacija** Gat. mortificatio) izumiranje, umrtvljenje, izumiranje pojedinih dijelova; mučenje, umrtvljivanje (tijela); skraćivanje, umekšavanje, npr. mesa, time što se drži na zraku; trg. uništavanje, ukidanje, npr. potraživanja nekog duga; prav. proglašenje izgubljene isprave za nevrjednu ili nekog duga da se ugasio; pren. poraženost, poniženje; amortizacija
- mortira** (niz. mortier) mužar, merzor; kratkocijevno topničko oruđe za ubacnu paljbu
- mortisonacija** (lat. mortis donatio, donatio mortis causa) prav. poklon u slučaju smrti, oporučivanje, ostavljanje u nasljedstvo
- mortsezona** (fr. morte-saison) mrtva sezona, doba godine kad nastupa veliki zastoj u trgovačkim poslovima, obično za vrijeme ljetnih mjeseci
- mortnrij** (mn. mortuarium) u feudalnom sustavu: pravo gospodara da, u slučaju smrti nekog njegovog kmeta,

- traži za sebe nešto od njegove ostavštine; također: manus mortua
- mortus** (lat. mori umrijeti, mortuus) mrtav, umro, mrtvac; *manus mortua* (lat. manus mortua mrtva ruka) prav. svojina koja je, putem oporuke, postala neotuđiva, imanje koje je, putem oporuke, prešlo u svojinu Crkve i time poslalo za državu gotovo mrtvo (također: morturij); *de mortus nil nisi bene* cit. de mortus nil nisi bene (lat.) posl. o mrtvima ne treba govoriti ništa, nego samo ono što je dobro
- morula (lat. morum malina, kupina) prvi embrionalni stadij u razvoju živog organizma (skupina stanica nastala brazdanjem jajeta nalik na malinu, kupinu)
- morum (grč. moron, lat. morum) dud, murva; med. dudasti čir
- moruna** Gat. murena iz grč. mvraina) zool. riba hrskavičnjača iz porodice jostri; može biti dugačka i 5 metara: živi u Crnom i Jadranskom moru
- morus** (lat. morus) bot. dudovo drvo, murva
- morž** (rus.) zool. morski sisavac iz reda perajara, morski konj; živi uz obale Atlanskog i Tihog oceana
- mos** (lat. mos gen. moriš) običaj, navika, način života
- mosflaša** (njem. Massflascho) boca od litre i pol, oka: okanica, okanik
- mosholatrija** (grč. moschos tele, latreia obožavanje) mit. obožavanje telela, osobito: obožavanje zlatnog teleta kojemu su se klanjali Izraelci dok su bili u pustinji
- moskitero** (šp. mosquitéro) zavjesa na krevetu za zaštitu od uboda komaraca (moskita) i drugih dosadnih kukaca; muhobran
- moskito** (šp. mosca, mosquito, lat. mu sca muha) komarac nekoliko raznih vrsta roda *Culex*, čija ženka dugačkim rilcem probada kožu životinja i ljudi i siše krv, komarac, komarac malaričar
- moskovada** (fr. moscouadc. tal. moscovalo) nepročišćen šećer; kasonada
- mosso** cit. moso (tal.) glaz. s malo življim kretanjem, pokretljivo
- mosur** (tur. masura) 1. cijev, kalem, špula; 2. klip kukuruza ih neka druga stvar u obliku klipa; 3. naprava za izvlačenje tekućine iz bačve
- mošeja** (ar. masčid, tal. moschca) muhamedanska bogomolja, turski hram drugog reda; usp. džamija
- mošknvac** (lat. Moschinae) zool. bezrogi preživač iz porodice jelena
- mošt** (njem. Most) novo, tek iscijeđeno vino s 12—30% šećera, slatko vino
- mošus** (lat. moschus, muscus, ar. musk) sekret mužjaka moškavca, dok jc svjež predstavlja meku, crvenkasto-smeđu masu, jakog mirisa i gorkog, oštrog okusa: osušen postaje crno-smeđ i može se pretvoriti u prah; služi za parfem, a ranije se upotrebjavao i kao lijek: bizam
- mot** (tal. motto) pokret, znak, mig, grimasa; **činiti mole** davati znakove
- motacile** (lat. motacillae) mn. zool. red ptica pastirica (u koji spadaju slavuj, vrabac, grmuša i dr.)
- motel** američka kratica od Motorists Hotel, tj. hotel za motoriste (odmaralište uz cestu sa servisnom stanicom i restoranom)
- molet** (lat. motetum, fr. motet, tal. mototto) glaz. crkvena pjesma u više glasova, bez instrumentalne pratnje, obično s tekstom iz Biblije; predstavnici: Palestrina, Lasso, Bach i dr.
- motilitet** (lat. movere kretati, motus kretanje, motilitas pokret) pokretljivost, pokretnost, sposobnost svojevoljnog kretanja
- motiv** (lat. motivum. tal. motivo, fr. motiO pobuda, povod, poticaj, razlog; u umjetnosti: izvorno zasnovana umjetnička misao koja prevladava cjelo-

kupnim umjetničkim djelom ili cjelokupnim umjetničkim opusom; glaz. figura od više tonova iz čijeg se ponavljanja, mijenjanja i miješanja s drugim motivima razvijaju veće tonske cjeline

motivacija (lat. *motivatio*) obrazlaganje, obrazloženje, navođenje pobuda ili razloga za nešto

motivirati (fr. *motiver*) obrazložili, obrazlagati, navesti (ili: navoditi) pobude ili razloge za nešto

moto (tal. *molto*, fr. **mot**, lat. *muttire*) šapnuti, šaputati) jezgrovita misao, poslovice ili navod (citat) nekog pisca koji se stavlja na čelo nekog spisa, rasprave ili većeg djela, obično odmah iza naslova, a koji treba naznačiti i nagovijestiti sadržaj, smisao ili svrhu onoga o čemu se pisalo

moto-kros (engl. *moto-cross*) šport, natjecanje u vožnji motociklima po terenima bez putova

motocikl (lat. *motor*, gr. *kvklos kotač*)

bicikl koji se pokreće motorom

motor (lat. *motor*) pokretač, pokretna sila, pokretalo; pogonski mehanizam kod strojeva (pokretan snagom vode, vjetra, pare, plina, benzina ih elektriciteti); motocikl

motorist (engl. *motorist*) vozač na motociklu, motociklist

motorizacija (lat. *moverc*, *motorisatio*) kretati) zamjenjivanje ljudske i životinjske energije motorom (npr. u poljoprivredi); usp. mehanizacija

motorizirati (lat. *moverc* kretati, *motor* pokretač) opskrbili, opskrbljivati motorom; *motorizirana divizija* ona koja je pomoću automobila i traktora za topništvo sposobna za brzo kretanje; *motorizirano pješništvo* ono koje se pomoću automobila i motocikala može brzo prenositi i prohacivati s mjesta na mjesto

motorni Gat. *motori us*) pokretan, koji pokreće, koji proizvodi kretanje, npr.

motorni živci; koji je u vezi s motorom, koji se zasniva na motoru, koji pripada motoru; *motorna kola* kola koja pokreće motor; *motorni kotač* v. motocikl; *motorni čamac* čamac koji pokreće motor

motornjak motorni vlak ili brod

motoskaf (tal. *motoseafo*) voj. veoma brz bojni čamac, s tri člana posade, naoružan malim topom i torpedom

motuproprio (lat. *motuproprio*) vlastite pobude) poslanica, bula ili naredba koju izdaje papa po vlastitom mišljenju, tj. bez poticaja sa strane

motus (lat. *molus*) kretanje, pokret) kretanje, pokret; duševni pokret, pokret duše. jako osjećanje, duševni čin. strast; *con moto* čit, kon moto (tal.) glaz. s kretanjem, živo; *moto precedente* čit. moto prečdentc (tal.) glaz. v. *medesimo tempo: molu proprio* Gat.) iz vlastite pobude, po vlastitom mišljenju (usp. *motuproprio*)

motus peristaltikus (lat. *motus peri-*

stalticus) fiziol. v. peristaltika

mount (engl. *mount*, lat. *mons*) brijeg, brdo) riječ koja se pojavljuje kao sastavni dio mnogih zemljopisnih naziva (npr. *Mount Liverest*)

movencije (lat. *moventia*) mn. dijelovi imanjanja koji se mogu sami kretati, npr. stoka (za razliku od mobilija, stvari koje treba drugi pokrenuti)

movens (lat. *movere*) kretati, pokrenuti, *moves* pokretan, koji kreće, koji pokreće) sredstvo koje izaziva kretanje, pokretljiva sila, uzrok kretanju; *spiritus movens* (lat.) duhovni (ili: glavni) pokretač neke djelatnosti

movibon (lat. *movere*) kretati se, *bonus* dobar) naziv za jedno sredstvo koje smiruje živce i omogućuje dobar san

movimento (tal.) glaz. mjera za vrijeme, tempo

invioln (lat. *moverc*) kretati) stoi na kojem se montiraju filmovi i kopiratorska vrpca

mozaičar {fr. mosaïque) umjetnik koji izrađuje slike i ornamente u mozaiku
mozaik (fr. mosaïque, šp., port. mosaico, tal. musako, lat. opus musivum, grđ. museion) slika ili ornament, na zidu ili podu. izrađen od kamenčići, marmornih ih staklenih komadića u boji
mr. kratica za magister
Mr. kratica za mister (engl.) gospodin
margin (lat. margo) meda između dvaju imanja
mrmot(a) (tal. marmotta) zool. svizac (vrsta glodavaca)
mu kineska mjera za površinu zemlje
mualakat (ar.) zbirka sedam n?uljepsih lirskih pjesama sedmorice najboljih arapskih predislamskih pjesnika
mualim (tur. muallim) učitelj; profesor; nastavnik u mektebu
mucescirati (lat. mucescere) pretvarati se u sluz, postajati sluzav
Mucije Seevola (lat. .Mucius Scaevola) rimski plemić koji je. kad su Etruščani 507. g. p. n. e. bili opsjeli Rim, otišao u logor kralja Porzene da ga uhije, a kad su ga uhvatili, da bi dokazao svoju neustrašivost, spalio je svoju desnu ruku, zbog čega je dobio nadimak Scaevola, tj. Ljevak
mucilaginozan (lat. mucilaginosus) v. mukožan
mucilago (lat.) med. v. mukus; *mucilagogumi arabici* (lat. mucilago gummi arabici) guma otopljena u četiri dijela vode, gusta gumena otopina
muderis (ar.) učitelj na višoj školi. nastavnik, profesor
mudras (sanskri.) kod Indijaca: vještina pričanja rukama
mueda (port. mueda, lat. moneta) novčana jedinica u Portugalu
muf (njem. Muffe) 2. teh. naglavak, za vezivanje (ili: spajanje) dviju cijevi koje se dodiruju
muft (njem. Mufti) 1. ženski odjevni predmet za ruke u obliku torbice s

obje strane otvorene, koji se izrađuje od toplog krzna, kolčak
mufl (fr. moufle. eng. muffle, lat. muffle) kem. posuda od pečene ilovače u kojoj se mogu jako zagrijati predmeti koji ne smiju doći u dodir ni s gorivom ni s plinovima što ih razvija vatra (npr. porculan)
muflon (fr. mouflon, tal. muffo, njem. Muff) zool. divlja ovca (živi po brjegovima Sardinije i Korzike, u Sibiru i sjeverozapadnoj Americi); argali
mufoln (engl. muffle) posuda od vatro-stalnog materijala; služi za žarenje, spaljivanje ih taljenje različitih materijala
mufti (ar. mufti) v. muftija
muftija (ar. mufti) učenjak-bogoslov kod muslimana, tumač zakona na osnovi Kur'ana, turski vrhovni svećenik i vrhovni sudac; ministar prosvjete u Turskoj (veliki muftija)
muhndiri (ar. mohadir) mn. pristaše Muhamed ove koje su se u Medini skupljale oko njega; iseljenici, izbjeglice
nvuhafis (ar.) zapovjednik utvrde; garnizonski vojnik, stražar. čuvar
Muhamed (ar. Muhammed) onaj koji je dostojan slave, hvaljeni, slavljeni: osnivač muhamedanske religije, rođen u Meki oko 570. g. n. e., umro 632.
muhamedanizam naučavanje Muhamedovo, islam
muhamedinej pripadnici vjere koju je osnovao Muhamed, muslimani, muhamedanci
muhareba (tur. moharehe, muharebe) rat, bitka, boj
muharem (ar. harama) prvi mjesec u muhamedanskom kalendaru (ima 30 dana), nazvan po tome što ie u njemu zabranjen rat i borba (harama = zabraniti)
muhasera (tur. muhasara) opsada
muhasil (tur.) sultanov namjesnik

muhendis (tur.) inženjer

muhimat (tur.) 1. prtljaga, oprema (osobito vojnička); 2. municija, streljivo

mnjaža (fr. mouillage) "krštenje vina", dodavanje ukiseljenom vinu žeste, šećera i vode da bi se učinilo u pora b-ljivim

mujezin (ar. miezin) hodža koji s minareta poziva vjernike na molitvu

mujirati (fr. mouiller) kvasiti, vlažiti

mukada (tur.) sultanov spahiluk, carski posjed

mukngo (lat. mucago) med. v. mukus

mukata (tur. mukataa) zakup, najam

muknti (lat. mucus sluz, mn. muca ta) mn. kem. sluzaste soli

muket (mocuhette) voštani stijenj svijen u klupko ili u spiralu

mukozn (lat. mucosa sc. membrana) anat. sluznica

muknzan (lat. mucosus) sluzast, balast,

slinast; sluzav, balav, slinav

mukozitet (lat. mueositas) sluzavost,

balavost, slinavost

mukte (tur. muft, muft) besplatno

mukulencija (lat. muculentia) balavost,

sluzavost, slinavost

mukulentan (lat. muculentus) sluzast,

balast, slinast; slinav, sluzav, balav

mukus (lat. mucus) med. sluz, slina,

bala

mnl (ar. Mozul) 1. tanak i fin muslin

(najprije došao iz ist. Indije)

mul (fr. moule) 2. vrsta malih jestivih

školjki: klapavica, klapunica, pućica

mula (ar. mevla) 1. gospodin, gospodar,

sudac u velikom gradu; svećenik

mula (lat. mulus) 2. zool. mazga

mularija (tal. mulo) dječurlija

mulat (šp. port. mulato, lat. mulus ma-

zga) prvobitno: mazga (od ždrijepca

i magarice); poslije: polucrnac (rođen

od oca crnca i bijele žene, ili obratno);

za žene: mulatkinja

mulatkinja (šp. mulata) v. pod mulat

mulaža (fr. moulage) kalupljenje, izra-

đivanje kalupa, lijevanje u kalupu,

izlijevanje; uzimanje otiska, otisak: koloriran anatomski preparat od voska

mulijebrije (lat. mulier žena, muliebria) mn. ženske stvari, ženski spolni organi; med. žensko mjesečno pra-nje

mulijebritet Gat. muliebritas) ženska priroda, ženskost, ženstvenost

mulinaža (fr. moulinage) pređenje svile

i sve što je potrebno za taj posao (strojevi i dr.)

muline (fr. moulinot, tal. mulino, lat.

molina) mali mlin, mlinica; okret u

plesu; sprava za mjerenje brzine ri-

ječnog toka; okretni križ (na prolazu

za pješake); **u** mačevanju: kružno vit-

lanje mačem da bi se istodobno od-

bili udarci više protivnika

mulinirati (fr. mouliner) presti **u** dvije

boie, npr. svilu

mulir (fr. moulure) arh. vijenac na kući,

pervaz, sims

mulirati (fr. mouler) liti u kalup, izliti

u kalupu; uzeti otisak, otisnuti, tis-

kati

mulk (tur.) nekretnina, posjed, imanje,

vlasništvo

mulkija (tur. midkive mektebi) visoka

škola, sveučilište

mulkta (lat. muleta) prav. v. multa 1.

mulktirati (lat. muletare) prav. kazniti

novčano, kažnjavati novčano

mnlomedicina (lat.) znanost o liječe-

nju životinja

multa Gat.) 1. prav. novčana kazna, glo-

ba (mulkta)

multa (lat.) 2. mn. mnogo (u kvanti-

tativnom smislu), mnoge stvari, mno-

go toga: *non multa. nad muli um* (lat.)

ne mnogo stvari (kazati, učiniti), ne-

go od jedne kazati ih učiniti mnogo,

tj. malo, ali temeljito, bolja je ka-

kvoća nego količina rada

multeka (ar.) = služba Božja (u isla-

mu)

multi (lat. multum) predmetak u složenicama sa značenjem: mnogo, više
multiangularan (lat. multiangularis) višekutan, mnogokutan
multicikl (lat. multi-, grč. kyklos krug, kotač) spajanje po šest dvokolica u jednu, tako da se na njima može smjestiti dvanaest ljudi i još prikopčati jedna laka kola (osobito u vojsci)
multidimenzionalan (lat.) koji ima mnogo dimenzija, velik, ogroman
multifnran (lat. multifarius) koji ima mnogo redaka, višeredni
multifidan (lat. multifidus) jako rascjepkan, iscjepkan, s mnogo pukotina
multifloran (lat. multiflorus) bot. s mnogo cvjetova, mnogocvjetan, koji ima više od pet cvjetova
multiforman (lat. mulliformis) koji ima mnogo oblika, raznoobličan, raznolik, mnogolik
multigeneričan (lat. multigeneris) raznovrstan, raznorodan
multikoioran (lat. multicoloris) raznobojan, šaren
multilateralan (lat. multilateralis) višestran
multimedijalan (lat.) višemedijalan, koji se istodobno služi s nekoliko tehnika reprodukcije i prenošenja komunikacija
multimodnn (lat. multiinodus) na mnogo načina, višestran
multinacionalan (lat.) višenacionalan
multinuklenran (lat. mullinuclcaris) s mnogo jezgri, mnogojezgri
multiokularan Gat. mullus mnogi, oculus oko) koji ima mnogo očiju, mnogook
multipara (lat. multipara) žena koja je mnogo puta rađala
multipl (lat. multiplus) prid. višestruk; složen: kao imenica: mat. broj koji sadrži drugi neki broj više puta bez ostatka, višekratnik

multiplan (lat. multus, planum ravan) zrakoplov s više redova krila; usp. monoplan
multipleks (lat. multiplex) višestruk
multiplirati Gat. multiplicare) umnožiti, umnožavati; mat. množiti
multiplicitet (bit. multiplicitas) mnoštvo, množina, raznovrsnost
multiplikacija (lat. multiplicatio) mat. množenje; umnožavanje
multiplikand (lat. multiplicandus) mat. broj koji treba pomnožiti drugim brojem, množenik: usp. multiplikator
multiplikativan (lat. multiplicativus) umnožavajući, koji izražava množenje ili umnožavanje
multiplikator (lat. multiplicator) mat. broj kojim se množi drugi broj (multiplikand), množitelj, umnoživač
multiplum (lat. multiplum) višestruk, višestruka veličina; mat. broj koji sadrži u sebi drugi broj više puta bez ostatka (npr. 9 je multiplum od 3), sadržatelj
multipolaran (lat. multipolaris) mnogostožerni, koji ima mnogo stožera, polova, s mnogo stožera, polova
multipotentan (lat. multipotens) koji mnogo može, veoma moćan
multivalentan (lat. multivalens) kem. koji ima više valencija, tj. viševrijedan element
multivitaminski (lat. multum, vita život) koji sadrži mnogo (ili: veći broj) vitamina
multum (lat) mnogo; v. pod multa
multius (lat.) mnogi, mnogobrojan, obilan; usp. multa
muluč (tur. mu luk) kralj, vladar
mulzum (lat. mulsum sc. vinum) vino pomiješano s medom, medovina
mumificirati latnl. mumificare) pretvarati (ili: pretvoriti) u mumiju, balzamirati; pren. smršaviti, biti mršavi i suh

mumifikacija (lat. mumificatio) bal zmiranje, pretvaranje u mumiju, pravljenje mumija: pren. mršavljenje

mumija (perz. mum, fr. inomie, tal. mummia) kod starih Egipćana: leš čovjeka očišćen od svih mekanih dijelova, ispunjen smolom, asfaltom ili gumom, omotan posebnim likom i premazan smolom; pren. ishlapjeli i oronuli starac, starkelja; mršav čovjek; **mineralna mumija** vrsta veoma skupocjenog perzijskog balzama. ugodna mirisa i za rane vrlo ljekovitog, koji su stari Egipćani upotrebljavali pri mumificiranju leševa

mumin (tur.) čovjek koji vjeruje, muslimanski vjernik

mumps (engl. Mumps) med. zarazna upala parotisa (podušne žlijezde); zaušnjaci, podušnice

munadija (tur. miinadi) oglašivač, izvikivač

mundanit (lat. mundanitas) v. mundanizam

mundanizam Gat, mundus svet) svjetovnost, duh ovog svijeta

mundanski (lat. mundanus) koji je u vezi sa svijetom, svjetski, svjetovni

mundharmonika (njem. Mundharmonika) glaz. instrument s čeličnim jezičima na kojem se proizvodi zvuk puhanjem

Mundial (lat. mundus svijet) šport, športska natjecanja na kojima sudjeluju predstavnici pojedinih zemalja iz Čitavog svijeta; svjetsko nogometno prvenstvo

mundifikacije (lat. mundificantia) med. sredstva za čišćenje

mundij Gat. mundium) pravo muža nad ženom, staratelj nad štćenikom i dr.

mundir (fr. monture) voj. v. montura

mundreklama (njem. Mund usta) preporučivanje nekog umjetničkog djela (ili bilo kojeg drugog proizvoda ili dobra) od usta do usta

mundštik (njem. Mundstuck) cigarnik, cigaretnik, cigarluk; glaz. pisak, dio koji se stavlja u usta (na puhačkim instrumentima)

mundus (lat. mundus) svijet, svemir; čovječanstvo, ljudi; *mundus intelligibilis* (lat.) razumni svijet, svijet razuma; mundus scnsibilis (lat.) osjetilni svijet, priroda; *mundus vult decipi, argo decipiatur* (lat.) posl. svijet (ljudi) hoće biti zavaravan, prema tome, da bi se zavarao, treba ga zavaravati

mungo (lat. mungos iehneumon) 1. zool. v. ihneumon; 2. vrsta umjetne vune od stare, raščehane tkanine

municija (lat. munitio utvrđivanje, utvrda, lat. munire utvrditi, zaštiti, osigurati, fr. munition) voj. streljivo, tj. puščani meci, granate, šrapneli, bombe i dr.; *muniejski geto* skladište streljiva, spremište streljiva; *municijska kolona* vojna jedinica koja opskrbljava operativnu vojsku streljivom

municipalitet (lat. municipalitas) gradski odbor, općinsko vijeće, sud općine, gradsko poglavarstvo, gradska uprava; službenici (ili: službeništvo, činovnici, činovništvo) gradskog odbora, općinski činovnici, općinsko činovništvo

municipalizirati Gat. municipium) dati nekom gradu općinski sud Čije članove biraju građani

municipalni Gat. municipalis) koji se tiče gradskoga odbora (ili: samostalne gradske uprave) gradski, općinski; *municipalni činovnik* službenik gradskog odbora, općinski činovnik

municipija (lat. munus cepare, municipium) grad u Italiji ili izvan Italije pod vrhovnom rimskom vlašću, ali sa svojom samoupravom, ustavom i zakonima (građani ovakvih slobodnih gradova dobili su kasnije i rim-

sko građansko pravo, čak i pravo glasa)

munificencij (lat. munificentia) darežljivost, velikodušnost, dobrotvor-nosl

muniment (lat. munimentum) zaštitno sredstvo, tvrđava, utvrda: prav. dokazno sredstvo, okolnost koja jednoj parničnoj strani ide u prilog

munus (lat.) zadatak, dužnost

murale Gat. murus zid, murales) mn. biljke koje rastu po zidovima

murase (tur. miirasele) 1. dopuštenje: 2. sudbeni poziv; 3. korespondencija

muratori (lat. murus, muratores zid) mn. slobodni zidari

murđum (tur. merdum) čovjek, osoha

murijacit (lat. muria) kem. v. anhidrit

murijati (lat. muria, muriata salamura, rasol) mn. kem. kloridi

murijatičan Gat, inuriaticus) kem. koji sadrži solnu kiselinu; *murijatični prah* barutu slična smjesa koja umjesto salitre sadrži kloro-kiseli kalij

murijatik (lat. muriaticum sc. asidum, muria salamura, rasol) kem. solna kiselina, klorovodična kiselina

murina (lat. Muraena helena) zool. morska riba iz skupine jegulja s otrovnim žlijezdama na nepcu; živi u Sredozemnom moru, Atlanskom i Tihom oceanu

murmur (lat.) žuborenje, romorenje; med. krkljanje, šuštanje

murus Gat.) zid, bedem; mn. muri

murva (lat. Morus) bot. dud (drvo i plod)

musaka (tur. musakka) kuh. jelo od kosanog mesa, krumpira ili plavog patlidžana i riže

muscide (lat. musca) mn. zool. muhe, kao porodica kukaca

muse (fr. mousseux) pjenušavo vino; kao pridjev: pjenušav, koji se pjenuša. npr. šampanjac

Musej (grč. Musaios) mit. staro atenski pjevač, prorok i svećenik, suvremenik Orfejev

muselin (fr. mousseline, tal. mussolino) fina pamučna tkanina (nazvana po iračkom gradu Mosulu, gdje se najprije počela izrađivati)

music-hall čit. mjuzik-hol (engl.) glazbena dvorana, varijete

musical čit. mjuzikl (engl.) glazbeno-scensko djelo u kojem se spajaju glazba, pokret i riječi; ujedinjuje dramu, operu i balet

muška (lat. musca) zool. muha

muskarin (lat. musca) kem. otrovni alkaloid koji sadrži otrovna gljiva muhomor (*Agaricus muscarius*)

muskarinizam (lat. musca) med. trovanje gljivama; usp. muskarin

muskat (fr. muscade, šp. moscada, lat. muscatum) mošusov orah, oraščić

muskatel (tal. moscatello, lat. muscatellum sc. vinum, ar. muskat) muška tno grožđe, muškat; vino od toga grožđa

muskfiber (njem. Muskel mišić, Fieber groznica) bolno otvrdnuće mišićnih spletova zbog prenaprežanja ili nenaviklih pokreta

muskologija Gat. muscus mahovina, grč. logos riječ, govor) bot. znanost o mahovinama i sličnom bilju

muskozan (lat. museosus) mahovino-vit, obrastao mahovinom

muskoze (lat. museosae) mn. bot. mahovi nas te biljke

muskozitet (lat. museositas) mahovinitost

muskul (lat. mus miš, musculus mah miš, mišić) mn. muskuli anat. mišići, mesnati dijelovi ljudskog i životinjskog tijela koji ga, skupljanjem i ispruživanjem, čine sposobnim za izvođenje svojevoljnih pokreta

muskularitet (lat. muscularitas) snaga mišića, sposobnost i djelatnost mišića

muskularni (lat. muscularis) anat. mišićni; *niuskulami sustav* sastav i raspored svih mišića u jednom tijelu

muskulatura Gat. musculalura) anat. mišićni materijal, svi mišići jednog tijela, sustav mišića

muskulozan (lat. musculosus) mišićav, razvijenih mišića, jakih mišića, snažan, jak

muskuloznost (lat. musculositatis) mišićavost, razvijenost mišića, tjelesna snaga (zbog jakih mišića)

muskus (lat. muscus) 1. bot. mahovina
musliman (ar. muslim) pripadnik islamske vjeroispovijesti

muslimanstvo (tur.-perz. muslimanlik) prava vjera, muhamedanstvo
muson (fr. mousson, ar. mausim) v. monsun

mustae (fr. moustache, tal. mostaccio, grč. mustax) brk, brkovi

mustang (engl. mustang) v. mestang

muster one vert (njem. Muster ohne Wert) trg. "uzorak bez vrijednosti", natpis na posve maloj količini robe koja se šalje besplatno na probu

mustija kći bijelca i mulatkinje; usp. fustija

mustik (fr. moustique) v. mosquito

muštra (njem. Muster) uzorak, primjerak, primjer: proba, pokus

muš franc. (inouche) 1. strogo središte, pun pogodak; 2. mušica, bradica ispod donje usne

mušanka (češ.) vrsta jabuke

mušema (ar.) voštano platno

mušeta (fr. mouchette) arh. nadstrešnica, dio na zidu sa žlijebom otraga da se ne bi voda slijevala niza zid

muškatalka (lat. muscatellum) vrsta mirisne kruške

mušketa (fr. mousquet) v. musketa

mušketa (tal. moschetto, fr. mosquet, lat. museheta) stara vojnička puška, u XVI. i XVII. stoljeću, koja se palila fitiljem; mušketa

mušketir (fr. mousquetaire) vojnik naoružan mušketom, pješak; mušketaar
mušla (njem. Muschel) 1. školjka, ljuštura; 2. izljev; umivaonik, školjka i si.

mušmula (grč. mespilon) bot. zimzeleno drveće s ukusnim kiselo-slatkim plodovima iz porodice ruža, podrijetlom iz istočne Azije

mušriki (ar.) mn. mnogobošci, polileisti, ime kojim islamski teolozi zovu kršćane, zato što vjeruju u tri božanske Osobe. Sveto Trojstvo

muštarda (tal. mostarda) gorušica

muštarda (tal. mostarda) slačica, gorušica, senf (vrsta umaka)

mušterija (tur. mušteri) 1. kupac uopće; 2. stalan kupac; 3. klijent, štićenik; 4. prosac, udvarač

muštuluk (tur.) nagrada donositelju dobre vijesti

muta (lat. muta sc. liltera) gram. mukli (**ili**: bezvučni) suglasnik (zatvornik): c, č, d, f **h**, k, p, s, š, t

mutabilan (lat. mutabilis) promjenjiv, kolebljiv, nestalan, nepostojan

mutabilan (lat. mutare mijenjati) promjenjiv

mutabilitet (lat. mutabilitas) promjenjivost, kolebljivost, nepostojanost

mutacija (lat. mutatio) promjena, mijenjanje: gram. pomicanje, premještanje glasova; mijenjanje glasa kod dječaka u doba spolnog sazrijevanja (puberteta); iznenadna pojava novih svojstava kod biljnih i životinjskih vrsta

mutacijski (lat. mutatio promjena) koji je u vezi s mutacijom; *mutacijska teorija* biol. oblik neodarvinizma koji je osnovao nizozemski biolog de Vries: organske vrste ne razvijaju se jedna iz druge neprimjetno, tj. u postupnim prijelazima, već naglo, bez malih postupnih prijelaza, putem mutacije
mutacizam (lat. mutacismus) svojevoljna nijemost, namjerna nijemost

mutnrd (fr. moutarde, tal. mostarda, lat. mustrium, njem. Most) kuh. goruška začinjena slatkim vinom ili vinskim octom

mutaskop Gat. mutare mijenjati, skopeo gledam) v. mutaskop

mutatis mutanriis (lat. mutatis mutandis) pošto se izmijeni što se mora izmijeniti, kad se izvrše potrebno izmjene

mutato no mi ne de te fabula narratur (lat.) ako se promijeni ime, o tebi se govori

muteber (tur.) ugledan, cijenjen

mutekarib (ar.) poet. arapski jedanaesterac koji se sastoji od 4 bakhijske stope s kataleksom na kraju

muteklija (tur. muttoki) čovjek koji izbjegava svaki grijeh

mutesarif (ar.) upravitelj, guverner jedne pokrajine u Turskoj

muteselim (ar.) privremeni upravitelj jedne pokrajine u Turskoj

mutilacija (lat. mutilatio) sakaćenje, bogaljenje, obogaljenje, kvarenje; osakaćenje, osakaćenost, obogaljenje, obogaljenost

mutilirati (lat. mutilare) osakatiti, obogatiti, okrnjiti, kvariti, pokvariti

mutirati (lat. mutare) mijenjati, zamjenjivati, promijeniti; osobito; mijenjati (dječački) glas pri nastajanju doba spolnog sazrijevanja (puberteta)

mutizam (lat. mutismus) nijemost; šutnja

mutmelj (njem. Mund usta, Mehl brašno) najfinije brašno

mutograf (lat. mutare mijenjati, grafo pišem, bilježim) uređaj za fotografsko snimanje predmeta u kretanju

muton (fr. mouton) ovan, ovčetina; podrugljiv naziv za francuske tajne policajce

mutoskop (lat. mutare, grč. skopeo) uređaj za pokazivanje prizora snimljenog mulografom

mutuacija (lat. mutuatio) uzajmljivanje, pozajmica, zajam

mutualisti (lat. mutuari uzajmiti) mn.

1. članovi jednog tajnog udruženja, osnovanog 1833. u Lyonu, kojemu je bio cilj borba za jednakost u pravima; 2. članovi društva kojem je cilj uzajamno osiguranje; 3. zool. vrsta nametnika koji su životinji, od koje i na kojoj žive, vrlo korisni

mutualitet (lat. mutualis) uzajamni odnos, uzajamnost

mutualizam (lat. mutuus uzajmljen; uzajamni) umjereni oblik socijalizma koji hoće, umjesto bezobzirne borbe konkurenata, uspostaviti jednu snošljivu uzajamnost (ovo shvaćanje izgradio je u sustav francuski socijalist P. J. Proudhon); biol. slabija ili jača uzajamnost među životinjama, ili među biljkama različite vrste, ili među životinjama i biljkama (usp. mutualisti i simbioza)

mutulan (lat. mutualis) uzajamni, međusobni, obostran

mutuum (lat. mutuuum) zajam, pozajmica, dug u novcu

muza (grč. Musa) mn. muze mit. kćeri Zeusa i Mnemosine, božice i zaštitnice znanosti i umjetnosti, osobito pjesništva i glazbe. Broj muza bio je najprije tri ili četiri, dok napokon nije utvrđen na devet, i to: *Kaliopa* zaštitnica epskog pjesništva; *Kilo* muza povijesti; *Melpomena* muza tragične i lirske poezije; *Talija* muza komedije i komične poezije; *Eu.te.rpa.* muza lirskog pjesništva; *Kralo* muza ljubavne (eroticne) poezije; *U ranija* muza astronomije; *Polihimnija* "bogata pjesmom", muza svečane pjesme i rječitosti; *Terpsihora* muza plesa; pren. pjesništvo, pjesma, spjev, vještina, umjetnost, znanost

Muzaget (grč. Musegetes) glaz. "vođa, pročelnik muza", nadimak Apolona i I-Ierakla; pren. prijatelj muza, zaš-

- titnik i pokrovitelj znanosti i umjetnosti
- Muzaget** (grč.) mit. voda muza, pridjeva k starogrčkog boga Apolona
- muzej** (grč. museion) kod Grka i Rimljana: mjesto posvećeno muzama, hram posvećen muzama; od renesanse: mjesto gdje se čuvaju zbirke predmeta iz područja umjetnosti, etnografije, povijesti, tehnike itd.; zbornik, znanstveni časopis različitog sadržaja
- muzeografska** 'grč. muscion, grafia opis) opisivanje umjetničkih i prirodopisnih zbirki i njihovih rijetkosti
- muzeolog**(grč. museion, logos) onaj koji se stručno bavi muzejskim pitanjima i poslovima
- muzeologija** (grč. museion, logia) znanost ili uputa o sastavljanju i održavanju prirodopisnih zbirki itd.
- muzicirati** (tal. musicare) proizvoditi glazbene tonove; baviti se; glazbom; svirati; pjevati
- muzičar** (lat. musicus) glazbeni umjetnik, kompozitor
- muzički** (grč. museios) posvećen muzama, koji se tiče muza; koji se tiče glazbe, koji pripada glazbi (npr. muzički koncert, instrument, muzička naobrazba itd.); *muzičke vještine* kod starih Grka: sve ono što spada u višu duhovnu i umjetničku naobrazbu (za razliku od gimnastičke)
- muzika** (grč. musike sc. techne, lat. mušica) umjetnost muza kod starih Grka obuhvaćala je, za razliku od gimnastike, sve umjetnosti koje utječu na naobrazbu duha i srca. a tek u kršćanskom razdoblju dobila je uže značenje kao čisto tonska umjetnost
- muzikalan** (grč. musikos, tal. musicale) koji odgovara zakonima glazbene umjetnosti; koji poznaje glazbu; koji ima smisla i dara za glazbu, koji ima dobar sluh; hlagozvučan, milozvučan
- muzikalije** (lat. musicalia) mn. ono što spada u glazbu ili se tiče glazbe, osobito; bilježnice s notama
- muzikant** (tal. musicante) onaj kojemu je sviranje stalno zanimanje, svirač
- muzikologija** (grč. musike, logia) znanost o glazbi (bavi se poglavito teorijom i poviješću glazbe)
- muzirnti** (fr. mousser) praviti pienu, pjeniti se, pienušati se
- muzomanija** (grč. mu sa, mania poma, strast) strasna ljubav prema umjetnosti, osobito prema glazbi, oduševljenje za glazbu
- mužar** (njem. Morser) 1. stupa, avan; 2. prangija, vrsta topa, merzer
- mužik** (rus.) seljak u Rusiji; pren. grub, neotesan, neobrazovan čovjek

N

- N, n** devetnaesto slovo hrvatske latinice
- N** kem. kratica za nitrogen
- N** međunarodna kratica za sjever (engl. Kor lh, fr., njem. Kord)
- n.** kratica za nomen, numerus, neutrum, nominativus (na rim. natpisima i rukopisima)
- N. B.** kratica za nola bene (lat.) pamti dobro!
- N. C.** = nuovo ili nostro conto (tal.) trg. novi račun. naš račun
- Na** kem. kratica za natrij
- nabob** (ar. navvab, engl. nabob) upravitelj, guverner, zapovjednik u Indiji; bogat činovnik englesko-istočnoindijske kompanije; otuda: veoma bogat čovjek koji je stekao bogatstvo u Indiji; pren. veliki bogataš, škrti bogataš
- naci** skraćeni oblik izraza nacional-socijalist
- nacija** (lat. nasci roditi se, natio) narod, društvena zajednica ljudi koji govore istim jezikom, koji su zajednički prozi vjeh politički i kulturni razvoj i koji su prožeti svijješću o uzajamnoj pripadnosti i cjelovitosti u odnosu prema drugim nacijama
- nacional** (lat. nationale) popis svih ljudi koji se nalaze u sastavu neke vojne jedinice (s podacima za svakog posebice: ime, prezime, mjesto rođenja, dob, vjeroispovijest itd.); obrazac (formular) s osobnim podacima koji ispunjavaju studenti pri upisu na fakultet; osobni podaci o jednom čovjeku uopće; narodno obilježje
- nacionalan** (lat. nationalis) narodni, koji pripada nekom narodu, koji se tiče jednog naroda, koji je svojstven jednom narodu, domovinski, zavičajan; *nacionalni karakter* skup svih onih osobina kojima se jedan narod posebno izdvaja od drugih naroda; *nacionalna ekonomija* narodna privreda, znanost kojoj je cilj sustavno proučavanje pojava i zakona privrednog života naroda
- nacionalist** (fr. nationaliste) narodnjak, domoljub, rodoljub, patriot; mn. narodnjaci, rodoljubi, pristaše političkih struja i stranaka koje se poglavito brinu o interesima svoje zemlje i naroda i rade za njihove interese
- nacionalitet** (fr. nationalité) narodnost, narodna osobitost, pripadnost jednom narodu: *princip / iacUinalilela* načelo suvremenog političkog shvaćanja po kojem svaki narod ina pravo samostalno se opredijeliti i, neovisno od drugih država, sam rješavati svoja životna pitanja
- nacionalizacija** (fr. nationalisation) primanje u državljanstvo, prirođenje, s bi panje; podržavljanje, podržavljenje, proglašavanje nečega narodnim, tj. društvenim, državnim vlasništvom
- nacionalizam** (fr. nationalisme) narodnjaštvo, ljubav prema svom narodu, domoljublje, rodoljublje; narodni egoizam

nacionalizirati (fr. nationaliser) primiti (ili: primati) državljanstvo, pridreći, priroda vati, stopiti jedan narod s drugim; podržavati, podržavljivati, proglasiti nešto vlasništvom naroda

nacionalsocijalizam Hitlerov fašistički poredak u Njemačkoj (1933—1945) i njegova ideologija; nacionalsocijalistička stranka osnovana 1918., naglo je uzela maha u godinama velike krize (1929—1933) koja je najjače pogodila Njemačku; u oštrom klasnom sukobu koji se rasplamsao uspjela je, potpomognuta krupnim kapitalom, privući u svoje redove velike mase upropaštene sitne buržoazije a dijelom i radništvo služeći se demagoškim parolama "socijalizma", "kontrola kapitala", "nacionalizma"; teror, gušenje svega demokratskog i najagresivniji imperijalističke politike hitlerovci su zloporabili i Nietzscheovu misao: "Slabi i nepotrebni neka umru, a prvi znak naše milosti prema njima bit će da im pomognemo kako bi što prije došli do propasti"; izazvavši Drugi svjetski rat i pregazivši u munjevitom naletu gotovo cijelu Zapadnu Europu, Jugoslaviju. Grčku i veliki dio SSSR-a, Hillerovi Nijemci su nemilosrdnim masovnim ubijanjem podjarmljenih naroda pokušali ostvariti svoj zloglasni "životni prostor" (Lebensraum); ovaj nasrtaj na čovječanstvo izazvao je opravdan revolt cijelog demokratskog svijeta i udružio ga protiv Njemačke i njezinih savez-

nika, Italije i Japana, tzv. "Osovine Berlin—Rim—Tokio"; to je rezultiralo potpunim vojnim, moralnim i političkim porazom osovinskih sila čiji je logičan epilog bio Međunarodni vojni sud u Nürnbergu koji je glavne vode nacionalsocijalizma osudio kao ratne zločince: nacizam, hitlerizam; usp. fašizam

nacizam skraćeni oblik izraza nacionalsocijalizam

nacrcé ehinois čit. nakre šinoa (fr.) mn.

djela u laku u koje je umetnut sedef

nadir (ar. nadir) zem. točka koja leži suprotno od zenita, a nalazi se na donjoj nevidljivoj polovici nebeskog svoda; *nadir* i *zen.it* su polovi horizonta i za po 90 stupnjeva od njega udaljeni; nazir

nafora (grč. ana-fero, ana-foreo uznošim) u pravoslavnoj crkvi: posvećen kruh koji u pričesti predstavlja tijelo Kristovo

nafta (kald. naphtha, ar. naft) kem. kameno ulje, sirovi petrolej (smeđa, uljna i lako zapaljiva tekućina, jaka mirisa i lakša od vode)

naftalin (kald. naphtha) kem. ugljikovodik koji nastaje suhom destilacijom organskih tijela, a dobiva se iz smole kamenog ugljena; upotrebljava se za uništavanje moljaca, za pripremanje umjetnih boja i smola, eksplozivnih tvari i dr.

naftiferan (kald. naphtha, lat. fere nositi) naftonosan, koji sadrži naftu

nagajka (rus.) debeli kozački bič s olovnim kuglicama na kraju, knuta

nagari (ind.) naziv za najmlađu staroindijsku abecedu na kojoj se obično tiska sanskrt

nagor zool. vrsta afričkih antilopa

nahname (njem. Nachname) pouzeće, doplata; *per nahname* preporučeno, s pouzećem, na doplatu

naivan (fr. naïf, lat. natus, naivus) prirodan, prirodan, bezazlen, pristo-

- dušan, neskučen, otvoren, neiskusani, djetinjast; pren. priglup
- naivitet** (fr. *naivité*) v. naivnost
- naivka** (fr. *naive*) glumica koja igra uloge mladih i bezazlenih djevojaka
- naivno slikarstvo** slikarstvo samoukih slikara koje se odlikuje naivnošću poimanja svijeta, svježim pristupom, poetičnošću, realizmom i fantastičnomu; u svjetskom slikarstvu poznato je mnogo tzv. škola i stvaralaca-individualaca, a u Hrvatskoj je osobito poznata Hlebinska škola i mnoštvo individualnih umjetnika iz svih krajeva
- naivnost** (fr. *naivete*) prirodnost, bezazlenost, prostodušnost, iskrenost, neiskusnost, djetinjastost; često i u značenju: priglupost, ograničenost
- najada** (grč. *Naias*) mit. riječna nimfa, vodena nimfa, vila brodarica; zool. riječna školjka
- najide** (grč. *nais, naias*) mn. zool. slatkovodni maločekinjaši, prstenaste gliste, žive na vodenim biljkama
- najkvire** (njem. *neues Gewürz*) "novi začini"; trg. bobice tropske mirte *Pimenta officinalis*. imaju paprenast okus i upotrebljavaju se kao začini; dolaze iz Meksika, Antila i Jamajke; piment
- najlon** (od nitrogen dušik i samovoljnoga nastavka -lon) sintetična građa, kemijski proizvod proteinaste građe koji se sastoji od polimernih amida, dobiva se iz ugljena, zraka i vode, pogodan za oblikovanje u niti krajnje žilavosti, jačine i elastičnosti: upotrebljava se za padobrane, četkice, za zamjenu japanske svile i za papirnati novac u SAD-u
- najt** (engl. *knight*) vitez u Engleskoj; *knight of the garter* čit. najt of d gate (engl.) vitez ordena podvezice
- nakere** (tal. *nacchere*) mn. drveni kolutići koji se nataknu na prste pa se udaraju jedan o drugi kao glazbena

pratnja uz. žive i vesele melodije; katanjete

- Nala** (sanskrit.) junak u jednoj epizodi Mahabharate, kralj koji je kockajući se izgubio svoju državu, u šumi napustio i svoju vjernu ženu Damajan-tu s kojom se, tek nakon mnogo patnji i muka, ponovno sjedinio
- namaz** (perz., sanskrit. *namas*) molitva, klanjanje koje su muslimani dužni obavljati pet puta dnevno
- nanizam** (grč. *nannos kepec, paLuljak*) med. neprirodnost u razvitku ljudskog bića koja se sastoji u pretjerano maloj, patuljastoj razvijenosti tijela u odnosu prema običnom čovjeku istih godina i iste rasti; patuljavost; nanosomija
- nankin** prvobitno kineska, veoma gusta i jaka pamučna tkanina, obično žute boje (po kineskom gradu Nankingu)
- nankinet** nankingu slična, gusta i iaka, samo finija pamučna tkanina
- nanking** v. nankin
- nanocefalija** (grč. *nannos patuljak, kefale glava*) med. neprirodnost u razvitku čovjeka koja se sastoji u sitnoći cijele glave ili samo pojedinih dijelova, maloglavost
- nanomelija** (grč. *nannos patuljak, melos ud*) med. neprirodnost u razvitku koja se sastoji u pretjeranoj kratkoći cijelih udova ili samo njihovih pojedinih dijelova
- nanosomija** (grč. *nannos patuljak, soma tijelo*) v. nanizam
- naos** (grč. *naos*) starogrčki hram, osobito unutrašnjost hrama gdje je stajao kip božanstva kojem je hram posvećen
- napeja (grč. *napaios* s gorovitim dolinama, sa šumovitim dolinama, nape šumovita dolina, gora) mit. dolinska vila, dolinska nimfa
- napeza (fr. *nappeuse*) parom zagrijava stroj koji suši vunu i izrađuje od nje vatu

napirati (fr. nappe) kuh. preлити, prelijevali jelo sokom **ili** hladetinom

Napoleon (grč. napos, nape šumovita dolina, leon lav) "lav iz doline"; ime velikog i pobjedonosnog francuskog vladara (1769—1821); *napoleon* francuski zlatnik od 20 franaka s likom Napoleona I. i III.

napoleondor (fr. Napoleon, d'or zlatan) zlatnik = napoleon

napoleonist pristaša Napoleona I., = bonapartist

napoleonizam (fr. napoleon i srne) načela kojih se Napoleon I. kao vladar pridržavao to odobravanje tih načela

napoleonomanija (fr. Napoleon, grč. mania pomama, ludilo) strasno poštovanje francuskog cara Napoleona L

napoliten (fr. napolitaine, tal. Napoli) glatka tkanina vunene osnove i potke, često miješana i s pamukom (upotrebljava se za ogrtače i odijela)

nar (tur. enar. nar) bot. šipak

naracija (lat. narratio) priča, pripovijetka. pripovijest; pričanje, pripovijedanje

narata (lat. narrare pričati, naratta) mn. ono što se priča; priče ili u tancine ispričane okolnosti nekog događaja

narativan (lat. narrativus) pripovjedan. pripovjedački, koji je u obliku priče narator (lat. narrator) pripovjedač, pričalac

narcein (grč. narke) kem. jedna od biljnih baza koju sadrži opijum

narcis (grč. narkissos) bot. sunovrat **Narcis** (grč. Narkissos) mit. sin Kefiza i Liriope, veoma lijep mladić koji se, vidjevši svoj lik u potoku, toliko sam u sebe zaljubio da je od čežnje za samim sobom umro; njegovo mrtvo tijelo bogovi su poslije pretvorili u cvijet koji nosi njegovo ime; pren. čovjek zaljubljen u samog sebe, lijep mladić.

narcitin (grč. narkissos) med. tvar keja tjera na povraćanje, a dobiva se iz lukovica vodenih narcisa

narcizam (grč. Narkissos Narcis) sklonost zaljublivanju u samoga sebe, uživanje u samom sebi, samodopadanje

narda (grč. nardos, lat. nardus, hebr. nerd, perz. nard, sanskr. nalada) mn. narde, bot. mirisni podanci većeg broja biljaka, osobito porodica odoljena (lat. valerianaceae), u starom i sred. vijeku veoma cijenjeni; od njih se dobiva skupocjeno nardovo ulje i nardova mast

nardisino (tal. narcissino) pov. karakterna uloga glupana u talijanskoj mišičkoj komediji

nargila (perz. nargile) istočnjačka lula kod koje duhanski dim pomoću duge gumene cijevi prolazi kroz posudu s vodom, tako da pušaču dolazi u usta rashlađeni dim

narke (grč. narke ukočenost, grč) med. ukočenost, opijenost: zool. riba drhtulja

narko- (grč. narke) predmetak u složenicama sa značenjem: ukočenost, grč

narkolepsija (grč. narke, lepsis napadaj) med. iznenadan napadaj želje za spavanjem

narkologija (grč. narke, logia) med. dio medicine koji se bavi ublažavanjem, ugušivanjem i pritajivanjem bolova opojnim sredstvima

narkom (rus.) zvanje članova vlade u bivšem SSSR-u do 1947.g., kad je zamijenjeno nazivom "ministar"

narkoman (grč. narke, mania) med. onaj koji je odan narkomaniji

narkomanija (grč. narke, mania pomama, strast) med. strast za uživanjem opojnih sredstava

narkotičan (grč. narke opojan, omamljiv) koji opija, koji uspavljuje, koji uminjava bol; *narkotična sredstva*

- opojna sredstva, sredstva za uspavlivanje, za uminjavanje bola
- narkotik (grč. narke, lat. nareotismus) med. sredstvo za uspavlivanje, za uminjavanje bola; mn. narkotici
- narkotin (grč. narke) farm. jedan od alkaloida opijuma, srodstvo za uspavlivanje (lijek protiv malarije i glavobolje)
- narkotizacija (grč. narke, lat. narcotisatio) opijanje narkotičkim sredstvima
- narkotizam (grč. narke) med. slanje opijenosti, uspavanost osjetila, neosjetljivost na bolove; narcoza
- narkotizirati (grč. narke) med. pomoću narkotičkih sredstava učiniti neosjetljivim na bolove, dovesti u stanje narcoze, opiti, uspavati
- narcoza (grč. narkosis, ukočenost, nesvijest) med. opijenost, neosjetljivost zbog uporabe narkotičnih sredstava
- nartecij (grč. narthex, lat. narthecium) kutijica za bjelilo i rumenilo, masti i meleme; med. daščica za liječenje prijeloma kostiju; arhit. usko, četvrtasto predvorje kod bazilika i crkava; bot. ljekovita biljka iz porodice ljljana
- nartek (grč. narthex) v. nartecij
- narval (šv. narhval, engl. narwhale) zool. jednorog (lat. monodon monoceros) sisavac iz roda delfina u Sjv. ledenom moru, do 5 m dug, bijeli s mrkim pjegama; mužjak ima do 3 m dug, zbijen zub u gornjoj čeljusti, sličan slonovom zubu, u sred. vijeku bio veoma cijenjen
- nascencija (lat. nasci roditi se, nascentia) rođenje, rađanje; postajanje, postanak
- nnsciturus (lat. nascilurus) onaj koji će se tek roditi, dijete koje je još u majčinoj utrohi; *nasciturus pro jam nato habetur* Gat.) prav. onaj koji će se tek roditi, tj. dijete u utrobi, sma-
- tra se, s obzirom na njegova prava, kao da je već rođen
- nasta (grč. nastos) med. velika mesnata izraslina, osobito na vratu
- natales (Int. natales sc. dies) mn. v. natal ičije
- natalicije (lat. natalicia) mn. proslave rođendana; u Rimokat. crkvi: proslave dana sinrli svetaca i mučenika
- natalitet (lat, natalis koji se tiče rađanja, fr. natalite) broj poroda u jednom određenom vremenu u nekom narodu, državi, odnos broja poroda prema broju stanovništva, rodnost; su-pr. mortalitet
- natalni (lat. natalis) koji se tiče rođenja, rodni, rođeni, zavičajni; *dies natalis* (lat.) rođendan
- Natan (hebr. Nathan) izraelski prorok koji je svojom mudrom pričom prekorio cara Davida što je mučki oteo ženu Urije Hetita
- natatores (lat.) mn. zool. ptice plivačice
- natir mort (fr. nature morte mrtva priroda) umj. slika neživih predmeta (cvijeća, voća, povrća, mrtve divljači, riba i dr.), nije slikana u slobodnoj prirodi, nego u ateljeu
- natirel (fr. naturel) priroda, prirodna osobina, prirodno svojstvo; narav, čud, prirodna naklonost, prirodni osjećaj; prirodni dar, prirodna sposobnost
- nativan (lat. natus) urođen, prirodan, dobiven rođenjem, prirodan
- nativistički (lat. natus urođen, prirodan) koji je zasnovan na nativizmu, s gledišta nativizma
- nativitet (lat. nativitas) u astrologiji: rođenje, trenutak rođenja, sretna zvijezda jednog čovjeka, položaj zvijezda u trenutku rođenja nekog čovjeka i proricanje njegove sudbine po položaju zvijezda, horoskop koji se odnosi na rođenje nekog čovjeka; otuda: *Čitati nekome nativitet* pročitati

sudbinu po položaju zvijezda u trenutku njegovog rođenja
 nativizam (lat. *nativus* urođen, prirodan) fil. naučavanje po kojem su određeni pojmovi, neke istine, neka načela i opće ideje čovjeku urođene (za razliku od onih do kojih se dolazi tek putem iskustva); pol. shvaćanje po kojem domorocima pripada prednost
 natrij (lat. *natrium*) kem. element, atomska težina 22.997, redni broj 11, znak Na, nalazi se poglavito u kuhinjskoj soli, morskoj vodi, slanim izvorima, čilskoj salitri, mnogim silikatima i dr.; *natrijevo sulfat* v. Glauberova sol; *natrijevo klorid* kuhinjska sol
 natrijev klorid (grč. *chloros* svijetloželen, lat. *natrium*) kem. kuhinjska sol, NaCl
 natron {fr., engl. *natron*, ar. *natrun*, lat. *nitrum*, grč. *nitron*) kem. natrijev oksid, pored kalija najjača od svih baza
 natura (lat. *nasci* roditi se, *natura*) priroda (osobina, bit, narav, karakter, temperament); priroda (kao svijet, svemir, red u svijetu), sve ono što je samo sobom postalo, neovisno od ljudi i umjetnih utjecaja
 natura naturans (lat.) fil. stvaralačka priroda, priroda koja stvara (izraz pod kojim filozof Spinoza zamišlja prirodu kao životvorno jedinstvo koje u svojoj stvaralačkoj djelatnosti proizvodi iz sebe *natura naturata*)
 natura naturata (lat. *natura naturata*) fil. stvorena priroda, skup svega onoga što čini prirodu
 natura non facit saltus Gat.) fil. priroda ne pravi skokove (načelo kontinuiteta, po kojem se cjelokupni razvitak u prirodi odvija organski i postupno)
 natura] selection čit. nečereš silekšn (engl.) biol. prirodno odabiranje u

borbi za opstanak (po Darwinovom naučavanju)
 naturalan Gat. *naturalis*) prirodan (a ne umjetni)
 naturalije (lat. *naturalia*) mn. prirodna tijela koja nisu umjetnim putem izmijenjena, osobito u zbirkama — kabinetima *naturalija* — izložene životinje, biljke, minerali, fosili; zemaljski proizvodi, živežne namirnice, sirovine, prirodna tijela; prav. prirodne posljedice i osobine jednog već postojećeg prava
 naturalije (lat. *naturalia*) mn. prirodne stvari, prirodne potrebe, prirodnosti
 naturalist (fr. *naturaliste*) 1. prirodnjak, onaj koji se bavi proučavanjem prirode; 2. fil. pristaša *naturalizma*; 3. onaj koji propovijeda prirodnu religiju, a ne priznaje mogućnost, transcendentnog načela; 4. prirodan čovjek, čovjek koji teži živjeti u skladu s prirodom i njezinim zahtjevima; 5. umj. književnik i umjetnik koji teži u svojim djelima prikazati prirodu onakvom kakva je, bez uljepšavanja i idealiziranja; 6. zool. ispunjavač životinja
 naturalistički (lat. *naturalis* prirodan) u duhu *naturalizma*; koji je u skladu s prirodnim, koji promatra s gledišta prirodnih znanosti i uzima prirodu za primjer, ih samo nju smatra mjerodavnom; koji smatra prirodu, prirodne činjenice i prirodna zbivanja jedinom osnovom svega
 naturalizacija (lat. *naturalisatio*) prilagodavanje, primanje u državljanstvo, u građanstvo, nacionalizacija; bot. presađivanje, prilagodavanje biljaka drugom tlu i podneblju; zool. punjenje životinja
 naturalizam (lat. *naturalismus*) fil. pogled na svijet koji smatra prirodu kao jedino što stvarno postoji, i duh i njegove tvorevine svodi pod pojam prirode (stoici, Kpikur, G. Bruno, fipi-

noza, Goethe, Heckel i dr.); po Kantu, objašnjavanje cjelokupnog zbiivanja prirodnim uzrocima i zakoni; u etici: zahtjev da se živi u skladu s prirodom (Kousscau); u teologiji: objašnjavanje čuda prirodnim uzrocima; u književnosti i umjetnosti: što vjernije oponašanje prirode i prikazivanje života onakvog kakav je, bez ikakvog uljepšavanja i idealiziranja (Zola): u religiji: = panteizam
 naturalizirati {fr. *naturaliser*) prirediti, primiti u državljanstvo, u građanstvo, nacionalizirati; primiti nekoga u obitelj i proglasiti ga da ima pravo nasljedstva, usvojiti; bot. neku biljku priviknuti na drugo podneblje, održati biljku u prirodnom stanju; zool. puniti, ispuniti životinju
 naturizam (lat. *natura* priroda) shvaćanje po kojem su se primitivne religije sastojale u obožavanju pojava i predmeta u prirodi; med. metoda liječenja prirodnim lijekovima
 natus (lat. *natus*) prid. rođen; umj. sin naufragij (lat. *nafragium*) brodolom; pren. stradanje, propast
 naumahija (grč. *naumachia*) bitka na moru, pomorska bitka
 nauskop (grč. *naus* brod, lađa, *skopeo* promatrati) pom. uređaj za pronalaženje udaljenih brodova
 nauskopija (grč. *naus* brod, *skopeo* promatrati) pom. vještina pronalaženja udaljenih brodova
 naut (ar. *nahhud*) bot. slanetak, slani grah, biljka iz porodice *lepirmiače*
 nautičar (grč. *nautikos*) pomorac, poznavatelj pomorstva; nastavnik vještine pomorstva
 nautički (grč. *nautikos*) pomorski, plovidbeni, koji je u vezi s pomorstvom
 nautički instrumenti sprave koje su potrebne pomorcu (kompas, kvadrant, sekstant i dr.)

nautika (grč. *naus* brod, lađa, *nautike* sc. tehne vještina plovidbe, brodarstvo) 1. pomorstvo, skup svili teorijskih i praktičnih znanja koja su potrebna mornaru da bi najkraćim putem sigurno mogao prevesti brod preko mora; navigacija; 2. pomorska škola ili: akademija
 nautil (fr. *nautil*) pom. pojas za održavanje na vodi, pojas za spašavanje
 nautilit (grč. *nautilus*, *lithos* kamen) geolog, okamenjeni *nautilus*
 nautilus (lat. *nautilus*, grč. *nautilus*) zool. lađica, vrsti morskog mekušca
 nautomanija (grč. *naus* brod, lađa, *mania* pomama, ludilo) med. strah od vode
 nauzeja (lat. *nausea*, grč. *nausin*) med. morska bolest; mučnina, povraćanje, bljuvanje; gađenje
 nauzeoza (lat. *nauseosa*) mn. med. sredstva koja tjeraju na povraćanje
 nauzeozan Gat. *nauseosus*) gadan, koji izaziva gađenje, odvrat; koji tjera na povraćanje
 naval (lat. *navale*) cijena za najam broda ih za prijenos robe, pomorska vozarina
 navalije (lat. *navalia*) mn. građa za brodove; brodska oprema, sve što pripada brodu; broderska radionica
 navalni (lat. *navališ*) morski, pomorski, plovidbeni, koji se tiče pomorstva: *navalni rat* pomorski rat
 navigabilan (lat. *navigabilis*) plov; sposoban za plovidbu
 navigacija (lat. *navigatio*) 1. plovidba, pomorstvo; brodarenje; brodarstvo, nautika; 2. plovidba zrakom, zrakoplovstvo
 navigator (lat. *navigator*) brodar, mornar, pomorac
 navikularan (lat. *navicularis*) u obliku čuna, čun ast
 nazal (lat. *našališ*) gram. nosni glas (koji se izgovara propuštanjem daha

kroz nos); glaz. nosni registar na orguljama
 nazalan {lat. našališ} nosni, npr. *nazalni suglasnik* = nosni suglasnik
 nazalije (lat. nasalìa) med. sredstva za ušmrkivanje u nos
 nazalirati 'lat. našališ nosni) govoriti kroz nos, izgovarati kroz nos; nazalizirati
 nazalizacija (lat. nasalisatio) izgovaranje kroz nos
 nazalizirati (fr. našali.ser) v. nazalizirati
 nazarećani mn. 1. kršćani, pristaše kršćanske vjere (ime kojim su protivnici nekada nazivali kršćane, po Nazaretu, mjestu u kojem su živjeli Kristovi roditelji); 2. kršćanska sekta u Palestini iz II. st. koja je smatrala da treba spojiti židovski ceremonijal s Kristovim propisima; 3. slik. pristaše religijskog smjera (nazarenizma) u novijem njemačkom slikarstvu, na čelu s Overbeckom, Corneliusom i dr.
 Nazarećanin (grč. Nazarenos, Nazaraios, hebr. ben nezer) čovjek iz galilejskog grada Nazareta, nadimak Isusa Krista
 nazarećani mn. pristaše pijetističko-baptističke sekte koju je osnovao kalvinski pastor Heinrich FrGhlich u Španjolskoj (oko 1830. g.); sva njihova naučavanja svode se samo na Sveto pismo, ne poštuju križ i njegovo znamenje, a od svetih sakramenata priznaju samo krštenje i pričest po kalvinskom obredu, a ne priznaju svećenstvo, svece, svete slike, hramove i crkvene obrede; odbacuju sve gozbe i veselja, ne sviraju i ne plešu, ne piju alkohol i ne puše, protivnici su prisega i svakog ubojstva, stoga ni kao vojnici neće položiti prisegu niti nositi oružje; odbacuju nacionalizam i propovijedaju internacionalizam

nazarenizam slik. v. pod nazarećani 3.

Nb kem. kratica za niobij

ne bis in idem (lat.) prav. načelo u kaznenom pravu po kojem se jedna osoba ne može osuđivati dvaput za isto kazneno djelo

ne recipuatur (lat. ne recipiatur) prav. ne prima se, odbija se

neartroza (grč. neos nov. arthron zglob) med. stvaranje novog zgloba, ali ne na pravom mjestu

nebula (lat. nebula magla; oblak) *nebula corneae* čit. nebula kornee (lat.) med. mrlja u rožnici (oka), nefelij; astr. maglica, neko nebesko tijelo nalik na oblak, gledano golim okom ili dalekozorom

nebulist (lat. nebula) umj. slikar oblaka
 nebulistički (lat. nebula) maglovit, oblačan; mutan, nejasan; *crtati nebulistički* crtati tako da se likovi i crte veoma nejasno naziru

nebulozan (lat. nebulosus) maglovit, oblačan, mutan; pren. maglovit, nejasan, nerazumljiv

nebulozitet (lat. nebulositas) v. nebuloznost

nebuloznost (lat. nebulositas) oblačnost, naoblačenost; pren. natmurenost; maglovitost, nejasnost, nerazumljivost

ncc (njem. Netz) mreža; predivo

nec plus ultra čit. nek-plus-ultra (lat.)

v. non-plus-ultra

necisitet (lat. necessitas) nužnost, nužda, potreba

necisitirati (lat. necessitare) primorati, primoravati, prisiljavati, prisiliti, prinuditi, prinudivati, natjerati, nagnati

nefelij (grč. nefelion oblačić, maglica) med. maglica, oblačić u rožnici (oka)

i u mokraći; bijela pjega na noktima

nefelinit (grč. nefele oblak, magla) min. bazaltni eruptivni kamen, sastoji se od augita, magnetnog željeza i nefelina

- nefeloformetar (grč. nefelo oblak, magla, fore«) nosim, odnosim, metron mjera, mjerilo) uređaj za mjerenje oblačnosti i kretanja oblaka
- nefeloidan (grč. nefele ohlak, magla, eidos oblik) oblačan, maglovit, mutan, sumoran
- nefelologija (grč. nefele oblak, magla, logia) dio meteorologije koji proučava nastajanje oblaka
- nefrulgija (grč. nefros bubreg, algos bol) med. bol u bubrezima
- nefratonija (grč. nefros bubreg, teino zatežem) med. uzetost bubrega, slabost bubrega
- nefrektomija (grč. nefros bubreg, ektome izrezivanje) med. vađenje bubrega, cijeloga ili samo jednog njegovog dijela, operativnim putem
- nefridij (grč. nefros bubreg, lat. nephridium) med. bubrežna inast
- nefrit (grč. nefrites bubrežast) min. "bubrežni kamen", mineral koji se upotrebljava za izradu pečata, balčaka (drške) na mačevima, a u prapovijesno doba od njega su izrađivali kamene sjekire
- nefritici (grč. nefros bubreg, lat. nephritica) mn. med. sredstva protiv stvaranja kamena u bubrezima
- nefritičan :grč. nefros bubreg) bubrežni; *nefritičan bol* bol u bubrezima; *nefritična sredstva* sredstva protiv bolova uzrokovanih kamenom u bubrezima
- nefritis (grč. nefritis) med. upala bubrega
- nefro- (grč. nefros) predmetak u složenicama sa značenjem: bubreg, u vezi s bubregom, bubrežni
- nefrodican (grč. nefros, eidos oblik) bubrežast, sličan bubregu
- nefroftiza (grč. nefros, fthisis sušica) med. tuberkuloza bubrega
- nefrografija (grč. nefros, grafia opis) med. opisivanje bubrega
- nefrolitijaza (grč. nefros, lithos kamen) med. bolesno stanje zbog kamena u bubregu, u bubrežnoj zdjelici, zbog taloženja sastojaka inače normalno rastopljenih u mokraći (mokraćna kiselina, oksalna kiselina, fosfati)
- nefrologija (grč. nefros, logia) znanost o bubrezima i njihovom radu. funkcijama, proučavanje bubrega, poznavanje bubrega
- nefropatija (grč. nefros, pathos bolest) med. opći naziv za sve bolesti bubrega
- nefropeksija (grč. nefros, pexis pričvršćenje) med. v. nefrorafija
- nefropijelitis (grč. nefros, pvelos korito) med. upala bubrežnog lijevka ili bubrežne zdjelice
- nefropioza (grč. nefros, pvisis gnojenje) med. gnojenje bubrega
- nefrorafija (grč. nefros, rafe šav) med. operativno pričvršćivanje (ili: prišivanje) bubrega; nefropeksija
- nefroragija (grč. nefros, rag- korijen od rcgnvmi prskam, pucam) med. krvarenje bubrega
- nefrotomija (grč. nefros, tome rezanje) med. vađenje kamena iz bubrega operativnim putem
- nefroza (grč. nefros, nosos bolest) med. bolest bubrega
- negacija (lat. negatio) nijekanje; gram. niječna riječ; supr. afirmacija; fil. Hegel: "... da se proturječno ne razrješava u nulu, u apstraktno ništa, nego u negaciju svog određenog sadržaja"; *zakon negacije negacije* kao jedan od triju zakona dijalektike: jedinstvo protuiječnosti i jedinstvo suprotnosti; "Istina bića kao i ničega jest otuda jedinstvo obojega; ovo jedinstvo je nastajanje." fllegel)
- negando (lat. negando) odričući, odricanjem, putem odricanja
- negativ (lat. negativus) u fotografiji: negativna slika, fotografska ploča ili film na kome mjesta gdje je svjetlost

- jače djelovala jače pocrne, mjesta gdje je slabije djelovala pocrne slabije, a mjesta na koja nije uopće djelovala ostanu sasvim prozirnima (negativ se, u daljnjem postupku, mora fiksirati, tj. učiniti da svjetlost na njega više ne djeluje)
- negativan** (lat. negativus) niječan; log. *negativan sud* niječan sud (supr. afirmativan sud); *negativan odgovor* niječan, nepovoljan odgovor (supr. pozitivan odgovor); *negativna veličina* veličina sa znakom minus (—); *negativan znak* znak minus (—); *negativni brojevi* mat. brojevi ispod ničice, sa znakom minus (—); v. *elektricitet negativni*; supr. *pozitivan*
- negativitet** (lat. negativitas) niječnost, suprotan stav ili odnos
- negativizam** (lat. negativus) psih. strast za odricanjem, bolesna sklonost određenih duševno poremećenih osoba da svemu protuiječe i da uživaju radeći suprotno onome što treba
- negativo** (šp. negativo) za vrijeme španjolske inkvizicije: onaj "heretik" koji nije htio pred inkvizitorskim sudom priznati ništa od onoga za što je optuživan (ovakve heretike inkvizicija je, nakon temeljitog mučenja, spaljivala na lomači kao nepopravljive grješni ke
- negatorijska tužba** (lat. actio negatoria, negativa) prav. tužba kojoj je cilj ukidanje polaganja prava ili zahtjeva neke druge osobe na stvarno pravo onoga koji podiže tužbu
- negatur** (lat. negatur) odriče se, poriče se, tvrdi se da nešto nije; odbija se. ne prima se
- neger** (šp., tal. negro, fr. negre, lat. niger) pripadnik crne rase, crnac
- net** (engl. nugget) gruda neko plemenite kovine, osobito zlata
- negirati** (lat. negare) odricati, odreći; poricati, govoriti ili tvrditi da nešto nije bilo ili da ne postoji
- negligencija** (lat. negligentia) nemarnost, neurednost, nehajnost, zanemarivanje
- negligentan** (lat. negligens) nemaran, nehajan, neuredan, lakouman
- negligente** čit. negligente (tal.) glaz. nemamo, nehatno, bez velike pažnje
- negliže** (fr. negligé) kućna haljina (noćna ili jutarnja); u *negliže* u kućnoj haljini, nepropisno obučen, nedotjeran
- negocijacijski** (lat. negotiatio) trgovački posao, trgovina, trgovanje; pregovaranje, ugovaranje, posredovanje (osobito u politici); prodaja mjenice kojoj još nije dospio rok plaćanja, prodaja nedospjele mjenice, prenošenje mjenice na drugog
- negocijanizam** (lat. negotianismus) trgovački duh
- negocijant** (lat. negotians) trgovac, onaj koji trguje naveliko
- negocijator** (lat. negotiator) trgovac naveliko; osobito: trgovac novcem, banakar
- negosijabilan** (fr. negociable) koji se može prodati, koji se može prenijeti na drugog (npr. mjenice, vrijednosni papiri i dr.)
- negosjater** (fr. négociateur) posrednik, pregovarač (osobito u politici)
- negresa** (fr. négresse) crnkinja
- negreti** (šp. negretti) mn. vrsta španjolskih ovaca s gustom i jakom vunom (nazvana po nekom grofu Negreti koji je, navodno, imao takve ovce)
- negrilo** (šp. negrilo, lat. niger crn) vrsta crnog nizozemskog burmuta
- negrofil** (šp., tal. negro crnac, grč. filios prijatelj, koji voli) prijatelj crnaca, onaj koji želi oslobođenje crnaca od robovanja bijelcima
- negroirian** (šp. negro crnac, grč. eidos oblik) sličan crncu, kao crnac, poput crnca
- negus** (etiop. negus) "okrunjeni", titula etiopijskog kralja

- negusa nagast (etiop.) "kralj kraljeva", službena titula etiopijskog cara, potječe još iz IV. st., iz vremena kad su Ktiopljani primili kršćanstvo
- nekacija (lat. *nccare ubiti, necatio*) ubijanje, usmrćivanje
- nekiomancija (grč. *nekys leš, mantcia proricanje*) v. nekromancija
- nekratizija (grč. *nekros, thysis*) med. odumiranje, npr. nekog mjesta u tijelu zbog djelovanja bacila
- nekro- (grč. *nekros mrtav; leš*) predmetak u složenicama sa značenjem: mrtav; lešni, lešinski
- nekrobioza (grč. *nekros, bios život*) med. postupno kvarenje, odumiranje živih dijelova organskog tijela, a da pritom ti dijelovi ne trunu
- nekrodermitis (grč. *nekros, derma koža*) med. upala kože povezana s truljenjem, kožno odumiranje
- nekrofag (nekros, *fagein žderati*) zool. lešinar
- nekrofilija (grč. *nekros, filoo voljeti, filia sklonost, naklonost*) sklonost nemoralnim i izopačenim, osobito seksualnim postupcima s umrlim, obljuba mrtvaca, mrlvooskvrnuće; nekromanija
- nekrofobij (grč. *nekros, fobos strah*) strah od mrtvaca, strah od leša
- nekrograf (grč. *nekros, grafo pišem*) pišac povijesti umrlih (ili: mrtvih)
- nekrografija (grč. *nekros, grafia pisanje*) pisanje povijesti mrtvih, povijest mrtvih
- nekrokaustija (grč. *nekros, kaio spaljujem*) spaljivanje mrtvih
- nekrolatrija (grč. *nekros, latreia obožavanje, poštovanje*) poštovanje mrtvih
- nekrolog (grč. *nekros, logos riječ, govor*) članak napisan povodom smrti nekoga tek umrlog pokojnika (s podacima o njegovom životu, radu i zaslugama); popis umrlih, osmrtnica; zbirka životopisa umrlih
- nekrologija (grč. *nekros, logia životopis pokojnika, zbirka životopisa pokojnika*)
- nekromanij (grč. *nekros, mania pomama, strast*) v. nekrofilija
- nekromant (grč. *nekromantis*) onaj koji priziva duhove da bi od njih doznao ono što je bilo i što će biti, čarobnjak, prizivač duhova umrlih
- nekromantija (grč. *nekromantia*) prizivanje duhova umrlih da bi se od njih doznalo što je bilo ili što će biti, čarobnjaštvo
- nekropola (grč. *nekros, polis grad*) v. nekropolis
- nekropolis (grč. *nekros, polis grad*) grad mrtvih, podzemna grobnica, groblje; mjesto gdje su stari, osobito Grci i Egipćani, pokapali mrtve
- nekropompa (grč. *nekros, pompe svečana povorka*) pratnja mrtvaca, sprovod
- nekropsija (grč. *nekros, opis vid, viđenje, gledanje*) v. nekroskopija
- nekrosilij (grč. *nekros, sylao pljačkanje*) pljačkanje mrtvaca
- nekroskopija (grč. *nekros, skopein promatrati, gledati*) pregled mrtvaca (ili: leša); nekropsija
- nekrotičan (grč. *nekros*) med. koji je u upali, odumro (osobito u vezi s kostima i hrskavicama)
- nekrotomija (grč. *nekros, tome rezanje*) prav. otvaranje leša da bi se mogao utvrditi uzrok smrti; med. odstranjivanje odumrle kosti operativnim putem
- nekroza (grč. *nekrosis izumrlost*) med. upala kostiju i hrskavica
- neksus (lat. *nexus*) sveza, veza; pravni odnos, pravna obveza; *nexus causalus* čit. *nexus kauzalus* (lat.) uzročna veza, uzročna povezanost
- nektar (grč. *nektar*) mit. božansku piće. vino koje su, po vjerovanju starih Grka, pili olimpijski bogovi; pren. odlično piće, osvježavajuće piće; po-

- znalo grčko vino s otoka Skio od suhrčka (polusuhog grožđa) bot. mednik, mednica (u cvijeću)
- nektar (grč. nektar, lat. nectarium) bot. mednik, mednica (u cvijeću)
- nektarski (grč. nektareos) sladak i osvježavajući kao nektar, božanski
- nekton (grč. nektos. koji pliva) u oceanografiji: živi svijet koji samostalno pliva vodom; usp. plankton, bentos
- nel tempo (tal.) glaz. u tempu, u taktu
- nematelminthes (grč. nema konac, lat. nemathelminthes) mn. zool. v. nema* toidi
- nematoidi (grč. nema konac, nit, cidos oblik) mn. zool. oble gliste, oblici
- nemejade (grč. Nemeia) mn. v. nemejske igre
- Nemejske igre viteške utakmice starih Grka koje su se, u Zeusovu čast, održavale u Nemoj i svake treće godine
- nemejski lav mit. golemi lav koji je pustošio okolicu argolidskog sela Nemeje sve dok ga Herkul nije uspio ubiti
- nemeš (mađ.) plemić, vlastelin
- Nemeza (grč. Nemesis) mit. v. Nemezis
- Nemesis (grč. Nemesis, nemo dodjelujem, dodijelim, dosudim, dosuđujem) mit, božanstvo u kojem je utjelovljena božanska pravednost koja nagrađuje dobro, a kažnjava zlo, osobito nepravde i nasilja učinjena iz obijesli
- nemo (lat. nemo, gen. neminis) nitko: *nemo iudex. nemo testis idoneus in propria causa* čit. nemo judeks, nemo testis idoneus in proprija kauza (laU) prav. nitko ne može u vlastitoj stvari, tj. gdje je osobno zainteresiran, biti ni pravi sudac ni pravi svjedok
- Nemo huc ingrediatur expres geometria čit. Nemo huk ingrediatur ekspers geometrija (lat.) Neka ovamo ne uđe nitko tko ne zna geometriju
- nemolit (grč. nemos pašnjak, gaj, lug, lithos kamen) min. v. dendrit
- memoralije (lat. memoralia) mn. šumske, dubravske svečanosti kod starih Grka i Rimljana
- memorozan (lat. memorosus) šumovit, bogat šumom; s gustim drvećem
- memoroze (lat. memorosae) mn. bot. šumske biljke, biljke koje rastu po šumama
- nenija (lat. nenia) naricaljka, žalopojka, tužbalica (koju su, kod starih Rimljana. na pogrebima pjevale osobito žene slaveći pokojnika); uspavanka
- neo- (grč. neos) predmetak u složenicama sa značenjem: nov. novo
- neofilolog (grč. neos, filios, logos) poznavatelj i istraživač novijih jezika i književnosti, osobito slavenskih, romanskih i germanskih
- neofobija (grč. neos, fobos strah) strah (ili: zaziranje) od uvođenja svega što je novo
- neogen (grč. neos, gen korijen od gignesthai postati, nastati) geol. mlađi odjeljak tercijarnog razdoblja u razvitku Zemljine kore; dijeli se na dva pododjeljka: pliocen i miocen
- neograf (grč. neos, grafo pišem) pisac koji se ne drži propisanog pravopisa, inovator u pisanju
- neografija (grč. neos, grafia pisanje) nov način pisanja, odstupanje od propisanog pravopisa
- neografizam (grč. neos, grafo pišem) strast za uvođenjem inovacija u pisanju, posebno u pravopisu
- neogrek (grč. neos, fr. neo-grec) stil koji je težio razviti klasicizam do bogatijih grčkih umjetničkih oblika: osobito je cvjetao za Napoleona III.
- neohegelijanizam fil. smjer u suvremenoj filozofiji koji, oslanjajući se na njemačkog filozofa Hegela, razvija dalje njegove misli
- neoimpresionizam (grč. neos, lat. impresio dojam) slik. v. poentilizam

- neokantizam filozofski smjer koji se sredinom prošlog stoljeća javio u Njemačkoj kao reakcija na spekulativni Fichteov, Schellingov i Hegelov idealizam, i koji je istaknuo kao polaznu točku vraćanje Kantu i njegovoj kritičkoj filozofiji
- Ticoklasicizam (grč. neos, lat. classis) književni smjer na Zapadu od 1905. koji, oslanjajući se na klasičnu književnost, posebni naglasak polaže na što veće savršenstvo oblika
- neolitik (grč. neos, lithos kamen) geol. mlađe kameno doba, doba glačanog kamena (trajalo u Europi od 10000. do 3000. pr. n. ej, kad su ljudi upotrebljavali kamen za svoje potrebe: (oružje, oruđe, zidanje i dr.), podizali gradove, naselja i već se bavili zemljoradnjom i stočarstvom
- neolitski (grč. neos, lithos kamen) geol. koji pripada novijem, mlađem kamenom dobu; usp. neolitik
- neolog (grč. neos, logos riječ, govor) onaj koji unosi novosti u neko starije naučavanje; osobito: onaj koji uvodi nove riječi i konstrukcije u jezik
- neologija (grč. neos, logia izgovaranje, govor) uporaba starih riječi u novom značenju, tvorba novih riječi, novotvorba, kovanica
- neologistieki (grč. neos, logos riječ, govor) prid. sklon uvođenju novotarija i novotvorbi, osobito u jeziku i vjeri; novostvoren, novoskovan
- neologizam (grč. neos, logos riječ, govor) novost u nekom starom naučavanju ili religiji, novotvorina; strast za uvođenjem novotvorina; gram. nova riječ napravljena po uzoru na strane jezike, kovanica, stara riječ s novim značenjem, npr. brzjav, vodovod, dvoboj, kišobran, kolodvor, olovka, znatizeljan itd.
- neomaltuzijanizam soc. v. pod maltuzijanizam
- neomarksizam socijalno-demokratski smjer koji je revidirao (promijenio) Marxovo naučavanje time što se odrekao revolucije i diktature proletarijata, glavni ideolog bio je njemački socijaldemokrat Eduard Bernstein (1850—1932)
- ncomutacija (grč. neos, lat. mutatio promjena) biol. nasljedna promjena kod živih bića zbog pojave nekog novog nasljednog činitelja
- neon (grč. neon novo) kem. element, spada u plemenite plinove zato što se ne spaja s drugim elementima, ima ga u zraku, atomska težina 20,183, redni broj 10, znak Ne
- neonomisti (grč. neos, nomos zakon) mn. pristaše nekog novog zakona
- neopedagog (grč. neos, paidagogos) onaj koji se, kao odgajatelj, služi novim odgojnim metodama
- ncopitagorejizam fil. obnova i, pod utjecajem istočnjačke religije, modifikacija pitagorejizama spojenog s elementima raznih grčkih Šlozofema, predstavlja teozofsku spekulaciju
- neoplatonizam fil. stapanje Platonovih, Aristotelovih, stoičkih i dr. naučavanja s istočnjačkim religiozno-spekulativnim elementima u jedinstven pogled na svijet, uz jaku primjesu mističkih i teofizičkih crta; nakon propasti antičke kulture neoplatonizam je imao jak utjecaj na razvoj kršćanske filozofije
- neoplazma (grč. neos, plasma tvorevina) med. normalno ili bolesno nago milavanje novih tkiva u tijelu, novo tkivo, izraslina, ili izrastak
- neopoganizam (grč. neos, lat. paganus seljak) novo poganstvo, pokušaj da se stara neznabožacka vjerovanja obnove i da zamijene kršćansku religiju; usp. poganizam
- neorama (grč. neos, orama pogled, prizor) kombinacija panorame i diora-

- me, uređaj koji prikazuje sliku unutrašnjosti neke građevine, hrama i si.
- neoromantika (grč. neos, fr. romantique) smjer u novoj književnosti koji se javio oko 1890. kao suprotnost naturalizmu i pozitivizmu
- neosalvarzan med. spoj salvarzana s formaldehid-natrijsulfoksilatom, upotrebljava se kao lijek protiv sifilisa i drugih spirohetnih bolesti
- neoslavizam smjer panslavizma kojem je cilj ujediniti sve Slavene, ostavljajući svakom slavenskom narodu što veću samostalnost; ova ideja uzela je osobito maha nakon 1908., kad je A u stro-Ugarska nasilno i iznenadno anektirala Bosnu i Hercegovinu
- neospinozizam filozofski smjerovi kojima služi kao polazna točka Spinozina filozofija, osobito njegov inonistički pogled na svijet
- neoteričan (grč. neoterikos mladenački) novotarski, koji je po novom ukusu, koji teži za novim
- neoterizam (grč. neoterizo novotarim, uvodim novine) težnja za novim, ljubav prema novotarstvu; uporaba novih riječi i konstrukcija
- neovitalizam (grč. neos, lat. vitalis životni) fil. suvremeni oblik vitalizma, spajanje mehaničkog pogleda na svijet s vitalizmom
- neozoik (grč. neos, zoon životinja) geol. v. kenozojski period
- nepentes (grč. nepenthes) med. sredstvo za ublažavanje bolova; sredstvo za osvježavanje i razvedranje, razbibriga; bot. vrsta mesojednih biljaka iz tropske Azije i Australije, listove imaju u obliku kantica
- nepotizam (lat. nepos, nepotis nećak) povlaštenost rođaka u davanju položaja i službe na račun drugih zaslužnijih ljudi koji bi, s obzirom na svoje zasluge i sposobnosti, trebali imati prednost; uvlačenje rođaka na unosne i utjecajne položaje; prvobitno: utjecaj papinih rođaka na državne poslove
- Neptun (lat. Neptunus) 1. mit. bog mora kod starih Rimljana (kod Grka Posejdon); 2. astr. planet u našem Sunčevom sustavu, nalazi se iza Urana
- neptunij (lat. Neptunus) kem. radioaktivni element (transuran), redni broj 93, znak NP; u prirodi ne postoji, nego je dobiven umjetnim putem od 1943. do 1944. kad je prirodni uran bio bombardiran neutronima; raspadajući se radioaktivno on se pretvara u drugi transuranski kem. element: plutonij
- neptunisti geol. pristaše neptunizma
- neptunizam geol. shvaćanje nekih geologa, tzv. neptunista, po kojem je Zemljina kora, u svom sadašnjem obliku, nastala utjecajem vode (supr. vulkanizam, po kojem je vatra jedini uzrok sadašnjeg oblika Zemljine kore. i plutonizam, shvaćanje po kojem je unutrašnja toplina Zemlje utjecala na stvaranje oblika njezine kore)
- Neptunov (lat. Neptunius) *Neptunov pojas* med. mokr oblog oko tijela, preko kojega se stavlja vunena tkanina; *Neptunova pošta* slanje vijesti u staklenim bocama koje se, u slučaju opasnih nepogoda na moru, puštaju u more
- Nerej (grč. Nercus) mit. sin Ponta i Geje, muž Doridin, bog mora i otac pedeset kćeri (nerejida), stanuje s njima u morskim dubinama
- nerej ide (grč. Nereides) mn. 1. mit. kćeri Nerejeve, morske nimfe (među kojima su najpoznatije: Tetida, Kalipsa i Amfitrita)
- nerejide (grč. nereides) 2. zool. morske životinje iz porodice glista čekinjaša
- nero antiko (tal. nero antico) crni egipatski mramor

- neroli (tal., fr. néroli) eterično ulje od narančinog cvijeta, veoma jakog i ugodnog mirisa
- Neron (lat. Nero) zloglasni rimski car (54—68 n. e.), poznat po svojoj okrutnosti i strahovitom progonu kršćana koje je optuživao da su zapalili Rim (64. n. e.), ubojica svoje majke, žene i mnogih drugih uglednih Rimljana; otuda: svaki okrutan i krvoločan gospodar i vladar
- neronski (lat. Neroncus) nesmiljen i okrutan kao Neron
- ners (engl. nurse) dojkinja, dadilja, odgajateljica, čuvarica
- nerterologija (grč. nerteros, enerteros donji, logia) znanost o tijelima koja se nalaze pod zemljom
- nerteromorfijska (grč. nerteros donji, morfe oblik) stvaranja podzemnih tijela i oblika
- nerv (lat. nervus, grč. neuron) anat. živac; *nervni sistem* živčani sustav, živčane; pren. snaga, moć, jačina; živac, duša, glavni pokretač nečega, npr. *nerv društva* = duša, stup društva; *nervus probandi* (lat.) log. glavna osnova dokazivanja
- nervacija (lat. nervatio) bot. rebra, žilice na listu, lisna rebra
- nervatura (lat. nervatura) bot, v. nervacija
- nervina (lat. nervina) mn. med. sredstva za jačanje i smirenje živaca
- nervna supstancija fiziol. tvar od koje se sastoje živci
- nervni sistem fiziol. v. nerv
- nervoza (lat. nervus živac) med. bolest živaca, slabost živaca; razdražljivost, uzbuđenost
- nervozan (lat. nervosus) koji se tiče živaca, živčani; danas obično u značenju: živčano obolio, razdražljiv, lako uzbuđen, oslabljenih živaca
- nervozitet (lat. nervositas) v. nervoza
- nervus probandi (lat. nervus probandi) log. v. pod. nerv
- nervus rerum (lat. nervus rerum živac stvari) glavna stvar, ono što je stvarna, bitna osnova nečega
- nescijencija (lat. nescientia) neznanje
- nescio (lat. nescio) ne znam
- nescirc (lat.) ne znati; *a nescire ad non esse* (lat.) log. nepravilno zaključivanje "iz neznanja o nepostojanju", tj. misliti da se nešto zna, a zapravo to ne znati, pa na osnovi takvog neznanja zaključivati da to nešto ne postoji
- neseser (lat. necessarius, fr. necessaire) ono što je nužno, potrebno; osobito: putnička kutija ili torba s onim što je čovjeku najpotrebnije (pribor za toaletu); alatni sandučić, torba s alatom; najpotrebniji liječnički instrumenti
- Nestor (grč. Nestor) mit. sin Helejev, kralj u Pilu, poznat po svojoj mudrosti i velikom iskustvu; u dubokoj starosti sudjelovao u Trojanskom ratu i svima služio kao odličan savjetodavac; otud: mudar, iskusan i častan starac, najstariji i najiskusniji među sebi ravnima
- nestorijanci pristaše carigradskog patrijarha Nestorija koji je, 431. g. zbog svog naučavanja o dvjema odvojenim prirodama Isusa Krista, božanskoj i ljudskoj, kao heretik svrgnut sa svojeg položaja i protjeran
- nestorijanizam teol. naučavanje carigradskog patrijarha Nestorija koje je kršć. Crkva proglasila i osudila kao heretičko; v. nestorijanci
- nestoterapija (grč. nesteia počćenje, therapeia liječenje) med. v. nestrija
- nestrija (grč. nesteia post, iatreia liječenje) med. liječenje gladovanjem
- net (njem. nett, fr. net. tal. netto) 1. lijep, zgodan, pristao, dotjeran
- net (engl.) 2. mreža, posebna mreža kod tenisa koja stoji između protivničkih igrača; elektronska mreža u koju su

- umreženi milijuni računala diljem svijeta, internet
- netivz (engl. natives) mn. oni koji su se rodili u Americi, rođeni Amerikanci; članovi političke stranke koja se organizirala u Sjedinjenim Američkim Državama s ciljem obrane prava prvenstva rođenih Amerikanaca u odnosu prema strancima i doseljenicima, i koja traži da se rok za naturaliziranje produži od 7 godina na 21 godinu
- neto (tal. netto) trg. izraz, uobičajen od početka XVII. st.) a označava čistu težinu (neto-težina) neke robe. tj. kad se odbije od ukupne bruto-težine ono u čemu roba stoji (vreća, bačva, sanduk i dr.), ili čist prihod (neto-prihod) od nekog posla, tj. kad se odbije iznos svih rashoda itd.
- neto tara (tal. netto tara) trg. odbitak stvarne, a ne prihižnc težine onoga u čemu roba stoji, npr. vreće, bačve, sanduka i dr.
- neur- (grč. neuron) predmetak u složenicama sa značenjem: živac, koji se tiče živaca, živčan
- neuralgija (grč. neuron, algos bol) med. bolest živaca koja se, u nastupima, pojavljuje u određenom dijelu tijela, a nije izazvana nekim vidljivim anatomske promjenama; prid. neuralgičan
- neuraateničan (grč. neuron, asthencia slabost) med. koji boluje od slabosti živaca, živčano oboljeli
- neurastenija (grč. neuron, astheneia slabost) med. slabost živaca
- neurastenija (grč. neuron, sihenos jačina, snaga) med. prevelika živčana djelatnost
- neurastenik (grč. neuron, asihenikos slabunjav) med. onaj koji boluje od slabosti živaca
- neurastičan (grč. neuron živac) med. v. neurasteničan
- neurektomija (grč. neuron, ek iz, lome rezanje) med. djelomično rezanje jednog živca
- neuri- (grč. neuron) predmetak u složenicama sa značenjem: živac, koji se tiče živaca, živčan
- neurilcma (grč. neuron, eilyma omot, zavoj) anat. v. neurilima
- neurilima (grč. neuron, eilyma omot, zavoj) anat. živčana opna, živčanica
- neurin (grč. neuron) med. veoma otrovan proizvod koji nastaje zbog truljenja leševa
- neuritičan (grč. neuron) med. koji se tiče (ih: nastaje od) upale živaca; koji utječe na živce, koji jača živce
- neuritik (grč. neuron, lat. ncuriticum) med. sredstvo za liječenje i jačanje živaca
- neuritis (grč. neuron) med. upala živaca
- neuro- (grč. neuron) predmetak u složenicama sa značenjem: živac, koji se tiče živaca, živčan
- neurobat (grč. neuron, baino koračam, idem) plesač na konopcu
- neuroblasti (grč. neuron, blastos klica, izdanak) mn. anat. stanice koje stvaraju živce
- neurodinija (grč. neuron, odyne bol) med. bolest živaca, neuralgija
- neurogamija (grč. neuron, gamos brak) spajanje živčane djelatnosti = životinjski magnetizam
- neurografija (grč. neuron, grafia opis) Opisivanje živaca
- neurokirurgija (grč. neuron, chcir ruka, ergon rad) med. liječenje kirurškim putem bolesti živčanog podrijetla, kao i raznih bolesti mozga i moždine (dio medicine)
- neurolema (grč. neuron, eilyma omot, zavoj) anat. v. neurilima
- neurolog (grč. neuron, logos riječ, odnos) znanstvenik, biolog koji se bavi proučavanjem živaca; liječnik stručnjak za živčane bolesti

- neurologija (grč. neuron, logia) znanost koja proučava živce
- neurom (grč. neuron) med. v. neuron
- neurom (grč. neuron) med. živčana izraslina, živčanik
- neuromalacija (grč. neuron, malakia mekoća) med. omekšavanje živaca
- neuron (grč. neuron) anatomska i fiziološka jedinica živčanog sustava, osnovni element živčanog (ili: ncrvnog) tkiva, nervna stanica, živčana stanica
- neuronal (grč. neuron) med. lijek za smirenje živaca i uspavljivanje
- ucuroparaliza (grč. neuron, paralysis uzetost) med. uzetost živaca
- neuropat (grč. neuron, pathos bolest) nuđ. onaj koji boluje od živčane bolesti
- neuropatija (grč. neuron, pathos bolest) med. bolest živaca
- neuropatologija (grč. neuron, pathos bolest, logia) med. znanost o živčanim bolestima; poznavanje živčanih bolesti
- neuropira (grč. neuron, pyr vatra) med. živčana groznica
- neuropsiliozc (grč. neuron, psuche duša) mn. med. živčano-duševne bolesti koje se javljaju bez anatomske promjene
- neuropteri (grč. neuron, pteron krilo) mn. zool. mrežokrilci, kukci s četiri prozirna i mrežasta krila
- neuroretinitis (grč. neuron, lat. retinitis upala mrežnice) med. upala vidnog živca i mrežnice
- neuroskop (grč. neuron, skopeo gledam) uređaj za ispitivanje i mjerenje karaktera i talenta
- neurospazme (grč. neuron žila, vrpca, spasmos grč) mn. lutke koje se kreću pomoću žice ili konca; marionete
- neurotičan (grč. neuron) živčani, koji se tiče živaca; koji nastaje kao posljedica bolesti živaca
- neurotik (grč. neuron, lat. neurotismus) med. v. neuritik
- neurotomija (grč. neuron, tome rezanje) med. prerezivanje, prerez živca
- neurotonija (grč. neuron, teino zateženje) med. zatezanje živaca
- neuroza (grč. neuron) med. nervoza
- ncutra (lat. neutra) mn. gram. v. neutrum
- neutralan (lat. neutralis) nepristran, koji ne pripada ni jednoj stran(c)i, koji ne sudjeluje u ratu; gram. ni muškog ni ženskog roda; kem. koji ne reagira ni kiselo ni alkalno; *neutralne države* države kojima je, iz međunarodnih razloga, zajamčena neutralnost npr. Švicarska; tiz. *neutralna zona magnetna* onaj dio magneti koji ne pokazuje magnetno djelovanje; fiz. bez + ili — naboja
- neutralist (lat. neutralis) onaj koji ne pripada nijednoj religiji ili nijednom filozofskom smjeru, slobodni mislilac; nepristran promatrač
- neutralitet (lat. neutralis) nepristranost, nepripadanje ni jednoj strani, nemiješanje u rasprave i sporove drugih; *oružani neutralitet* ako se jedna država naoružava da bi po svaku cijenu mogla održati i obraniti svoju nepristranost
- neutralizacija (lat. neutralisatio) dovođenje u stanje nepripadanja nijednoj strani, izjednačenje suprotnih stanja, poliranje, otklanjanje djelovanja, činjenje neškodljivim; kem. zasićivanje, spajanje kiseline s bazom u sol, u kojoj su izgubljena svojstva i kiseline i baze
- neutralizam (lat. neutralis) nepripadanje nijednoj određenoj religiji ili nijednom filozofskom smjeru, slobodno mišljenje
- neutralizirati (lat. neutralisare) učiniti neutralnim, dovesti u stanje nepripadanja nijednoj strani, učiniti neutjecajnim, otkloniti utjecaje nekog

neutralnost

djelovanja ili stvari, osujetiti: kem. jednu kiselinu s bazom ili neku bazu s kiselinom tako pomiješati da ta mješavina više nije ni kisela ni alkalna, nego neutralna

neutralnost (lat. *neutralis*) v. *ncutralitet*

neutrino (lat. *neutroni* nijedno ni drugo) fiz. neutralna materijalna čestica manje inase od mase neutrona

neutrofil (lat. *ncutrum*, grč. *filos* koji voli) mn. med. bijela krvna zrnca koja primaju neutralne boje

neutron (lat. *neutrum* ni jedno ili drugo) fiz. materijalna pračestica (Chadwick) koja se javlja u zrakama i koja je bez naboja (v. električni elementarni kvantum) mase veće od mase protona; osim jednake mase s masom vodikovog atoma, razlikuje se od neutralnih vodikovih atoma mnogo manjim obujmom, čime se objašnjava njihova jako prodorna moć; usp. *neutrino*

neutrum Gat. *neutrum* ni jedno ni drugo) gram. srednji rod kod imcnica, zamjenica, pridjeva i brojeva; riječ srednjeg roda (mn. *ncutra*); *verbum neutrum* (lat.) neprijelazni glagol

nevra- (grč. *neuron* živac) v. pod *ncura-*

nevro- (grč. *neuron* živac) v. pod *neuro-*

nevus (lat. *nevus*) med. madež

Nevgate čit. Njuget(engl.) veliki zatvor u Londonu, zgrada u kojoj se izvršavaju smrtno kazne

nezologij (grč. *nesos* otok, *logia*) dio fizičkog zemljopisa koji proučava otoke

než (fr. *neige* snijeg) vunena tkanina prošarana bijelim točkicama, lako da izgleda kao posuta snijegom

Ni kem. kratica za nikal

Nibelungenlid (njem.) Nibelunška pjesma, najznačajniji njemački srednjovjekovni junački ep u kojem je opjevana Siegfridova smrt i osveta njegove žene Krimhilde

nihilisti

nibelunška vjernost (njem. *Nibelungentreue*) izraz kojim je 1909. označena iskrenost i čvrstina saveza između Njemačke i Austro-Ugarske; nepokolebljiva vjernost

Nibelunzi (njem. *Nibelungen*) mn. u njemačkoj mitologiji: pleme patuljaka, posjednika Izv. nibelunškog blaga

ničevo (rus. *ničego*) v. *njičevo*

nidifikacija (lat. *nidificatio*) zool. pravljenje gnijezda

nidologij (lat. *nidus* gnijezdo, grč. *logia*) dio biologije koji proučava gnijezda

nidor (lat. *nidor*) para, miris, vonj od izgorjelih životinjskih tijela; med. miris po truleži (kod podrigivanja)

nidorozan (lat. *nidorosus*) koji vonja po truleži, na mućak, truležan

nife geol. središnji dio Zemljine jezgre za koji se pretpostavlja da je, uglavnom, sastavljen od nikla i željeza (Ni + Fe = nikal + željezo)

Niflheim čit. Niflhajm (njem.) u nord. mitologiji: hladni sjeverni dio svijeta; podzemni svijet u koiemu vlada božica Hela

niger (engl. *nigger*) prijezirni naziv za crnca

niger (lat. *niger*) crn

nigerseentan (lat. *nigrescens*) koji crni, prelazi u crno, crnkast

nigromant (lat. *niger*, crn, grč. *mantis* prorok) mađioničar, girobnjak, onaj koji vraća i proriče pomoću zlih duhova

nipromantija (lat. *niger* crn, grč. *man-teia* proricanje) tobožnja crna vještina, gatanje i proricanje sudbine pomoću zlih duhova

nigror (lat. *nigror*) med. crna ili modro-aiava pjega na koži

nihil (lat. *nihil*) ništa

nihilisti (lat. *nihil*) mn. pristaše nihilizma

- nihilitet (lat. nihilitas) ništavnost, ništavih), nedostatak svake vrijednosti
- nihilizam Gat. nihil ništa) fil. stajalište potpunog odricanja vrijednosti uopće: teorijski nihilizam niječe mogućnost spoznaje istine, a etički nihilizam vrijednost moralnih zakona; u političko-socijalnom pogledu: shvaćanje da današnje društvo i cjelokupni njegov poredak ne valja ništa, zbog čega bi ga trebalo potpuno uništiti, pa tek na tim ruševinama gradili jedno posve novo društvo; izraz načinjen po idejama koje je ruski pisac I.S. Turgenev iznio kroz Bazarova, glavnog junaka svog romana Očevi i djeca (1862. g.), a koji je odlučno negirao sva načela i tradicije ruske plemićke kulture
- nihilum album (lat.) med. cinkovo bjelilo (lijek za oči)
- nijansa (fr. nuance, lat. nubes oblak) postupan prijelaz, postupno prelijevanje boja, sjenčanje bojama; pren. fina i neprimjetna razlika, jedva primjetan prijelaz iz jednoga u drugo; glaz. prijelaz: gram. finoća jezika, tanahnost izraza, istančanost
- nijansiran (fr. nuance) izrađen (ili: izražen.) u nijansama, u finim prijelazima, predstavljen u tanahnostima, istančan
- nijansirati (fr. nuancer) praviti postupne prijelaze u bojama, prilagoditi (ili: prilagođavati) boje miješanjem, sjenčati; pren. praviti ili iznositi istančane i poslušne razlike
- nijelirati (tal. niellare) na zlatnim i srebrnim pločama urezivati ukrase pa ih onda ispunjavati crnim emajlom; usp. nijolo
- nijelo (tal. niello, lat. nigellus) tamna masa pripremljena od zajedno rastopljenog srebra, bakra, olova, sumpora i tioraksa; služi za ispunjava-
- nje graviranih ukrasa na zlatnim i srebrnim pločama, crni emajl
- nikal (lat, nicolum, fr. nickel, njem. Nickel) kem. element, atomska težina 58,69, redni broj 28, znak Ni; čisti nikal je srebrna slobije i a kovina, uglačan ima vrlo lijepu sjajnost, na zraku postojan, može se kovati i legirati
- Nikejski sabor crkveni sabor koji je 325. sazvaio u bilinijskom gradu Nikeji Konstantin Veliki radi rješavanja arijanskih raspr. Na njemu je arijanzam proglašen herezom i donesen tzv. nikejski simbol vjere (kojega se i danas drže sve kršćansko vjere)
- nikerbokeri (engl. knickerbockers) mn. Nizozemci koji žive u New Yorku; široke hlače do koljena (kakve oni nose)
- niklati željezne predmete prevući niklom galvanskim putem
- nikocijana (lat. herba nicotiana) bot. duhan, duhanska biljka
- nikocijanin (lat. nicotiana) kem. v. nikotin
- nikol opt. uobičajeni i kraći naziv za Nikolovu prizmu
- nikolaiti mn. pristaše heretičke gnostičke sekte u II. st. kršć. Crkve; pristaše ponovnog krštenja u XVI. st.; kat. svećenici koji napuštaju svećenički red radi ženidbe
- Nikolova prizma opt. prizma od islandskog kristala, služi za ispitivanje polarizirane svjetlosti (nazvana po škotskom fizičaru Wilhamu Nicolu, 1768—1851)
- nikotin kem. veoma otrovan alkaloid, nalazi se u lišću i sjemenu duhana, vezan uz jabučnu i limunsku kiselinu, inače bezbojna i uljana tekućina koja na zraku dobije smeđu boju (naziv po Francuzu Jeanu Nicotu koji je 1560. donio duhan u Francusku)

nikotinizam (lat. *nicotinismus*) med.
 Lrovanje duhanom
 niksīs (grč. *nyssō* bodem, probadam)
 med. bodenje, bockanje
 nikt- (grč. *nyx*, *nyktos*) predmetak u slo-
 žencama sa značenjem: noć, noćni
 niktacija (lat. *nictatio*) med. treptanje,
 Irepkanje, žmirkanje
 niktalopija (grč. *nyx*, *nyktos*, ops vid,
 viđenje) med. očna bolest koja se sa-
 stoji u tome što je bolesnik slijep za
 dnevnu svjetlost, a ima sposobnost
 vidjeti noću
 niktalops (grč. *nyx*, *nyktos*, ops vid)
 med. onaj koji je slijep na dnevnu
 svjetlost, onaj koji bolje vidi noću
 nego danju; supr. *hemeralops*
 niktegersija (grč. *nyx*, *nyktos*, *egēsis*
 buđenje) med. buđenje noću, trzanje
 iz sna
 niktitacija (lat. *nictitatio*) med. v. nikt-
 tacija
 niktobacija (grč. *nyktohatia*) med. lu-
 tanje noću, mjesečarstvo
 niktofiti (grč. *nyx*, *nyktos*, *fyton* biljka)
 mn. bot. biljke kojima se cvjetovi no-
 ću otvaraju, a danju zatvaraju
 niktograf (grč. *nyx*, *nyktos*, *grāfo* pi-
 šem) naprava za pisanje u mraku
 nikt »grafija (grč. *nyx*, *nyktos*, *grāfia*
 pisanje) vještina pisanja noću, u mra-
 ku
 nikturijj (grč. *nyx*, *nyktos*, *uron* mo-
 kraća) med. pojačano mokrenje no-
 ću
 nil (nihil) *admirari* (lat.) ničemu se
 ne treba čuditi — na latinski jezik
 prevedena rečenica *Meden thauma-
 zein* starogrčkog filozofa Pitagore;
 početak jedne Horacijcve *epistule*
 nimbus (lat. *nimbus*) prstenast sjaj oko
 glave sveca, svetački vijenac (krug)
 oko glave; u meteorologiji: kišni ob-
 lak, olujni oblak (usp. *kumululus*, *stra-
 tus*, *cirus*); pren. sjaj koji okružuje
 neku istaknutu, značajnu osobu, veli-
 ki ugled

nimfa (grč. *nymfē*) mit. manje žensko
 božanstvo kod Grka, vila. Ima ih više
 vrsta, a zovu se po mjestima u ko-
 jima žive: *aulonijade*, *oreade*, *leimo-
 nijade*, *limnade*, *napeje*, *nerejide*, i
oceanide, *najadice* i *potamide*, *drijade*
 i *hamadrijade*; pren. lijepa djevoj-
 ka. ljepotica; ljubavnica, javna žena;
 zool. ličinka insekta
 nimfe (grč. *nymfē*) mn. anat. male ruži-
 časte usmine na ženskom spolnom
 organu, male *stidnice*
 nimfitis (grč. *nymfē*) med. upala malih
 ružičastih usmina (ili: malih *stid-
 nice*); usp. *nymfē*
 nimfomanija (grč. *nymfē*, *mania* po-
 mama, strast) pretjerana pohotljivi-
 vost i spolna razdražljivost žena
 prema muškarcima, *andromanija*
 nimfonanija (grč. *nymfē*) ženski sa-
 moblud; usp. *onanija*
 nimfonksus (grč. *nymfē*, *onkos* masa,
 tjelesina) med. otcklina *stidnica*, us-
 mina
 nimfotomija (grč. *nymfē*, *tome* rezanje)
 med. operativno odstranjenje malih
 ružičastih usmina na ženskom spol-
 nom organu
 Nimrod židovsko osobno ime, sin Ku-
 šov, unuk Hamov, legendarni osnivač
 babilonskog carstva i graditelj ba-
 bilonskog tornja i asirskih gradova;
 po Starom zavjetu (Post 10,9): "silan
 lovac voljom Jahve"; otuda se za do-
 brog lovca uopće kaže: lovac kao
 Nimrod
 Nioba (grč. *Niobe*) mit. kći Tantalova i
 Dionina, žena tebanskog kralja Am-
 fiona; u materinskoj gordosti šio ima
 7 sinova i 7 kćeri, drznula se uspo-
 rediti s božicom Letom, koja je imala
 samo dvoje djece (Apolona i Ar-
 temidu); da nije kaznili za ovu drskost,
 Apolon i Artemida poubijaju joj pred
 očima svu djecu strijelama; bol i oča-
 janje pretvoriše nesretnu majku, vo-
 ljom Zeusovom, u jednu stijenu; ovaj

- motiv jc čest u književnosti i umjetnosti
- niohij Gat, niobium) kem. element, vrlo rijetka kovina bijelog sjaja, atomska težina 93,3, redni broj 41, znak Nb
- nirvana (sanskrit. nirvvana) u budističkoj religiji i filozofiji: "ugasnuć". stanje vječitog i blaženog mira koje se nalazi s one strane svijeta svijesti i individualnog življenja; do ovoga stanja, za kojim prosvijećeni budist teži kao za najvišom i konačnom svrhom, dolazi se potpunim ugasnućem svoga "ja" i volje za životom, tj. potpunim oslobođenjem duha od tvari; u kasnijem budizmu: blaženi život u nekom Budinom svijetu punom sjaja i velebnosti
- Nisa (grč. Nysa) mit. jedna od nimfi koje su odgojile Bakha, nazvana po istoimenom gradu i brijegu u Indiji; astr. asteroid otkriven 1857.
- nistagmus (grč. nystaxis klimanje glavom, drijemanje) med. bolesno treptanje očima, drhtanje očiju, grč u očnoj jabučici ili kapcima
- niša (fr. niche) arh. udubina u zidu, udubljenje, slijepi prozor; obično služi da se u nju stavi kip, poprsje ili kakav drugi ukras
- nišador (ar.-perz.) kem. amonijev klorid (NH_4Cl), salmijak; okusa je ljuto-slanog, a u vodi se otapa; služi kao lijek, za proizvodnju amonijaka, punjenje Leclancheovih elemenata, pri lemljenju i kositrcnju kovina itd.
- nitnn (njem. Niet) teh. zakovica, zakovak. čavao
- nitovati (njem. meten) teh. zakovati, zakivati zakovicama, udarati zakovice
- nitro- (grč. nitron) predmetak u složenicama sa značenjem; lužna sol
- nitrat (grč. nitron lužna sol) kem. sol dušične kiseline, kalijev nitrat ih salitra u svom prirodnom stanju; najtrijev nitrat ih čilska salitra; *nitrat srebra lapis*, pakleni kamen, služi za spaljivanje rana i bradavica
- nitridi (grč. nitron) mn. kem. spojevi elemenata s dušikom
- nitifikacija (lat. nitrificatio) kem. pretvaranje amonijaka u salirenu kiselinu, pravljenje salitre
- nitrirati (lat. nitrare) kem. praviti salitru; salitriti
- nitriti (grč. nitron) mn. kem. soli dušične kiseline
- nitrobenziri (grč. nitron, šp. benjui) kem. v. nitrobenzol
- nitrobenzin (grč. nitron, šp. benjui) kem. v. nitrobenzol
- nitrobenzol (grč. nitron, šp. benjui) kem. tekućina žućkaste boje, dobije se ako benzol stavimo u smjesu koncentrirane dušične i sumporne kiseline; miriše kao ulje gorkog badema pa se zato njime parfimiraju tzv. bademovi sapuni; najviše se upotrebljava u industriji anilinskih boja
- nitroceluloza (grč. nitron, lat. cella stanica) kem. praskavi pamuk
- nitrofosfat (grč. nitron, fos svjetlost) kem. ti mj etno gnoj vio; mješavina dušika i fosforne kiseline
- nitrogen (grč. nitron, gen- korijen od *gignesthai* postati, nastati) kem. dušik, azot
- nitrogliecrin (grč. nitron, glykys sladak) kem. veoma jako eksplozivno sredstvo, dobiva se preradom gliecrina dušičnom i sumpornom kiselinom; po izumitelju dinamita Alfredu Nobclu zove se još i Nobelovo praskavo ulje; nitroleum
- nitroleum (grč. nitron, lat. oleum ulje) kem. v. nitrogliccrin
- nitrozan (lat. nitrosus) kem. koji ima u sebi salitre; sali tras t, sličan salitri
- nitrozitet (lat. nitrositas) kem. salitrastost
- nitrum (grč. nitron, lat. nitrum) kem. salitra

- nitruracija (lat. nitrum salitra) stvrđivanje čeličnih površina pomoću dušika (osobito pri izradbi cilindara za zrakoplovne motore)
- niveleta (fr. nivellette) razulja, ravnjača, libela
- nivelirač (fr. niveleur) onaj koji mjeri libelom, mjerac; izjednačitelj
- niveliranje (fr. nivelage) mjerenje ravnjačom (ili: razuljom, libelom); određivanje razlike u visini između raznih točaka Zemljine površine; izravnavanje, poravnavanje; pren. uklanjanje razlike između nečega, izravnavanje, izjednačavanje
- nivelirati (fr. niveler) odrediti (ili: određivati) razlike u visini između raznih točaka Zemljine površine; mjeriti ravnjačom (ili: ravnomjerom, libelom); uvdoravniti, napraviti vodoravnim, izravnati, poravnati, spravniti; pren. otkloniti razlike, izjednačiti, izravnati
- nivelman (fr. nivellement) v. niveliranje
- nivo (fr. niveau, lat. libella) vodoravna površina, razina; morska površina, površina mora (morski nivo); ravnjača, ravnomjer, libela; pren. stupanj visine nečega, npr. naobrazbe, kulture itd.; *bili ispod nivoa* biti ispod prosječnosti
- nivosc čit. nivoz (fr. nivose, lat. nix, nivis, snijeg) "snježni mjesec", četvrti mjesec u nekadašnjem francuskom republikanskom kalendaru (od 12. XII. do 19. I.)
- nizam (ar.) red, pravilo, pravilnost, uredba; redovni turski vojnik; titula nekih vladara-vazala u Hajdarabadu (Indija)
- No kem. kratica za norij
- No pasaran (šp.) "Neće proći", lozinka španjolskih revolucionara koji su se borili protiv fašističke diktature u Španjolskoj
- No-poperi (engl. No-Popery) "nikakvog papinstva", geslo engleskih episkopa pala kojom se odbija svaka pojava papinske vlasti u Engleskoj
- No., Nr., Nro. kratica za broj, brojka (tal. numero, lat. numerus)
- Non (hebr. Noach) po Starom zavjetu, jedini pravednik u grijesnom ljudskom rodu, a koji se, po Božjoj odredbi, sa svojom obitelji spasio od sveopćeg potopa u tzv. Noinoj arci, i sa svojim sinovima Šemom, Hamom i Jafctom postao praotac današnjeg čovječanstva
- Nobelova nagrada zavjet koji je, svojom oporukom od 27. XI. 1895., ostavio pronalazač dinamita, švedski kemičar Alfred Nobel (1835—1896). On je odredio da se kamate od njegovog imetka (44 milijuna franaka) nakon njegove smrti dijele, kao nagrada, onim velikanima koji su tijekom prošle godine najveća dostignuća postigli u području kemije, fizike, književnosti, medicine i održavanja svjetskog mira
- Nobelovo praskavo ulje kem. v. nitroglicerin
- nobilas (lat. nohilis) plemenit; plemić
- nobiles (lat. nobiles) mn. plemići
- nobilitacija (lat. nobilitatio) davanje (ili: podarivanje) plemićke titule, proglašavanje za plemića
- nobilitet (lat. nobilitas) plemstvo, plemićko podrijetlo, plemićki stalež, plemići; plemićki duh
- nobl (fr. noble, lat. nobilis) plemenit; odličan, izvrstan; uzvišen, sjajan, raskošan; otmjen, gospodski; plemenit po rođenju, plemeniti
- nobles (fr. noblesse) plemstvo, plemićko dostojanstvo, plemenitost; *noblesse oblige* čit. nobles obliž (fr.) plemićka titula obvezuje, tj. tko je plemić, taj se mora plemićki i ponašati
- nocija (lat. notio) log. pojam, misao

- nodozan Gat. nodosus) čvornat, čvorast, čvornovat, kvrgav; zapleten, zamršen
- nodozitet (lat. nodositas) čvornatost, čvornovitost, čvorovitost, kvrgavost; med. Čvorasta prištavost
- nodulus (lat. nodulus) anat. čvorić, kožica
- nodus Gat. nodus) čvor, zaplet; teškoća, smetnja; med. tvrda oteklina na zglobovima, tkivima i dr., oteklina, izraslina; *nodus gordijua* (lat. nodus gordius) v. Cordijev čvor
- noema (grč. noema) fil. predmet mišljenja, mišljeno, misao
- noetičnn (grč. noetikos) fil. koji spada u područje mišljenja ili spoznaje
- noctika (grč. noeo mislim, spoznajem) fil. znanost o mišljenju ili spoznaji
- noeza (grč. noesls) fil. spoznaja, mišljenje, čin mišljenja, svijest
- nokaut (engl. knock udarac, out vani, izbačen iz igre) šport, u boksu: kad od protivnikovih udaraca (obično u bradu, želudac ih srce) boksač padne i bude omamljen te se za 10 sekundi ne može dignuti i nastaviti borbu: *tehnički nokaut* - je kad protivnik ne padne, ah nije sposoban nastaviti borbu
- nokautirati (engl. knock-out) šport, u boksu: pobijediti protivnika nokautom; pren. onesposobiti nekoga za daljnju borbu
- nokdaun (engl. knock udarac, down oboriti, baciti na zemlju) šport, u boksu: udarac koji ruši protivnika na zemlju; boksač je u nokdaunu čim padne na zemlju
- noksa Gat. nocre škoditi, noxa) šteta, krivnja, prijestup; prav. šteta koju nečijem imanju nanese neko po sebi neodgovorno biće, npr. životinja
- noktnmbul (lat. nox, noctis noć, ambulare hodati, šetati, noctambulus) med. mjesečar; usp. somnambul
- noktambulacija (lat. noctambulatio) med. v. noktambulizam
- noktambulizam Gat. noctambulismus) med. mjesečarstvo; usp. somnambulizam
- nokturno (lat. nocturnus) glaz. v. noturno
- nokturnus (lat. nocturnus noćni sc. cantus pjesma) kod katolika: noćna misa, noćna pjesma u samostanima, noćnica
- nokuta (lat. noctua) zool. sova, sovuljaga
- noledo (tal. noleggio) pom. v. nolo
- nolens volens (njem.) htio-nehtio, milom ili silom
- noli me tangere (lat.) ne diraj me, ne dodiruj me; slik. prikazivanje prizora kad Krist, us bivši iz groba, kaže Magdalen: "Ne dodiruj me!" (Iv 20,17); bot. mimoza; med. naziv za rane. osohito sililitične, koje se lokalnim liječenjem pogoršavaju; glaz. tremulant na orguljama; pren. stvar koju je bolje ne dirati
- Noli turbare circulos meos (lat. Noli turbare circulos meos) "nemoj kvariti moje krugove!" Po Liviju (XXV., 31,10) riječi kojima se Arhimed, udubljen u svoja matematička razmišljanja, obratio rimskom vojniku kad je ovaj provalio u njegovu kuću i ubio ga
- nolo (tal. nolo) pom. uzimanje broda pod zakup; zakupnina za brod; teret broda, cijena za prijenos tereta
- nom de guerre čit. nom d' ger (fr.) "ratno ime", lažno ime koje su uzimali vojnici-najamnici, nadimak; lažno književničko ime, pseudonim
- nom de plume Čit. nom d' plim (fr.) v. nom de guerre
- noma (grč. nemo pasem, nome paša) med. vodeni rak (zarazna bolest koja se javlja u obliku rane na obrazima i drugim dijelovima lica, osobito kod slabšaše i bolešću iscrpljene djece)
- nomadi (grč. Nomades, nome paša) mn. pastirski narodi bez stalnog boravi-

šta koji, mijenjajući pašnjake, lutaju sa svojim stadima, osobito kod Arapa i Turaka

nomadizirati (grč. nomas, lat. nomadisare) lutati, skitati; živjeti nomadskim životom

nomadski (grč. nomadikos) skitnički, lutalački, bez stalnog boravišta

nomantija (lat. nomen ime, grč. mantia proricanje) proricanje sudbine iz slova od kojih se sastoji neko ime

nomen Gat. nomen} ime, naziv; gram. riječ koja označava neku stvar (nomen substantivum) ih osobinu i svojstvo neke stvari (nomen adjunctivum); mn. nomina

nomen est omen (lat) ime je znak, predznak, tj. često već samo ime sadrži veliko značenje, pokazuje bitnu osobinu onoga koji ga nosi, npr. kad je netko drag pa se zove Dražen itd.

nomen gen lile (lat) narodno ime, npr. Hrvat, Francuz itd.

nomen materiale čit. nomen materijale (lat.) gram. gr a divno ime, građivna imena, npr. voda, kamen, zlato, drvo itd.

nomen patronimicum čit. nomen patronimikum (lat) očevo ime, prezime napravljeno po očevom imenu, npr. Petrić po imenu oca Petra

nomen proprium čit. nomen proprium (lat.) gram. vlastito ime (zemlje, osobe itd.)

nomenklator (lat. nomenclator) kod Rimljana: rob koji je svom gospodaru kazivao imena onih koje bi sretali; Otuda: popis imena bez ikakvog daljnijeg objašnjenja, registar imena

nomenklaura (lat. nomenclatura) zbirka tehničkih izraza, skup uobičajenih imena i naziva u nekom znanstvenom području; bot, zool. utvrđen način davanja naziva biljnim i životinjskim vrstima s latinskim ili latiniziranim riječima, koje isključuju

promjenjivost živih jezika a razumljive su i zajedničke svim narodima

nomina (lat. nomina) mn. imena, nazivi; nomina sunt *oclosa* čit. nomina sunt odioza (lat.) citat iz Ciceronova govora "Za Seksta Roscija"; imena su mrska, imena treba izbjegavati (tj. kad se govori o moralu i kude mane, poroci i si., bolje je i uputnije, navodeći primjere o tome, ne spominjati imena)

nominnacija (lat. nominatio) imenovanje: *nominatio auctoris* čit. nominatio auktoris (lat.) u građanskom procesnom pravu: pravo optuženog da odredi svog zastupnika

nominala Gat. nomen ime, nominalis imenski) v. pod nominalan

nominalan (lat. nominalis) koji se tiče imena, imenski; po imenu, nazovi; *nominalna vrijednost ili nominala bank.* imenska, nazivna. označena vrijednost tj. vrijednost tiskana ili utisnuta na novcu, vrijednosnim papirima i dr. (supr. stvarna, realna vrijednost); *nominalna definicija log.* definicija koja, pored čistog objašnjenja riječi, ne zamjenjuje samo tu riječ, nego daje i značenje riječi; *nominalna distinkcija* razlikovanje značenja riječi; *nominalni iznos* naznačeni iznos; *nominalni katalog* popis knjiga po abecednom redu imena pisaca

nomlnalisti (lat. nomen) mn. pristaše nominalizma u filozofiji i ekonomiji; supr. realisti

nominalizam (lat. nomen ime) 1. fil. skolastičko shvaćanje po kojem su opći pojmovi (univerzalije) samo riječi, imena, koja služe kao oznake za stvari i njihova svojstva i, osim toga apstraktnog i misaonog, ne označavaju ništa stvarno (supr. realizam); 2. u nacionalnoj ekonomiji; gledište po kojem novčana jedinica nije određena količina vrijedne ko-

- vino, nego određena količina apstraktne kupovne i platežne moći koja može biti predstavljena i predmetom koji, sam po sebi, nema nikakve posebne vrijednosti, kao što je. primjerice, papirnati novac (supr. metalizam)
- nominat (lat. nominatus) imenovani novopostavljeni
- nominativ (lat. nominativus sc. casus) gram. prvi padež, nazivni padež, padež koji u rečenici pokazuje gramatički podmot (subjekt) ili prirok (predikat), ako je taj prirok ime
- nominatori (lat. nominatores) prav. osoba koja mjerodavnoj vlasti predlaže jednog čovjeka za staratelja maloljetniku koji je ostao bez staratelja primajući istodobno na sebe i odgovornost za njega
- nomos- (grč. nomos) predmetak u složenicama sa značenjem: zakon
- nomodidakt (grč. nomos, didaktos) učen) poznavatelj zakona, pravnik
- nomofilaks (grč. nomos, fylax) čuvar zakona, onaj koji se brine da se zakoni primjenjuju kako treba
- nomograf (grč. nomos, grafo) pišem) pisac zakona, sastavljač zakona, zakonodavac, skupljač zakona
- nomografija (grč. nomos, grafia) pisanje zakona, zakonodavstvo
- nomokanon (grč. nomos, kanon) pravilo, propis) zbirka državnih i crkvenih zakona; u Grčko-pravosl. crkvi: knjiga crkvenog prava koju je oko 883. izradio patrijarh Focije
- nomokracija (grč. nomos, kratia) vladavina, vlast) vladavina zakona, državno uređenje u kojem vladaju zakoni, kao kod starih Izraelaca
- nomokratska vladavina v. nomokracija
- nomologija (grč. nomos, logia) znanost) vještina donošenja zakona; fil. znanost o zakonima zbivanja
- nomomah (grč. nomos, machomai) borim se) onaj koji se bori protiv zakona, koji napada zakon
- nomomnija (grč. nomos, machomai) borim se) borba protiv zakona, napađanje zakona
- nomos (grč. nomos) zakon, uredba, odredba, običaj; glaz. melodija, napjev, glazbeno djelo kod starih Grka koje se izvodilo na kitari ili flauti
- nomoteletika (grč. nomos, telos) izvršenje) znanost o održavanju i primjenjivanju zakona; crkvena disciplina
- nomotet (grč. nomothetes) onaj koji donosi zakon, zakonodavac
- nomotetički (grč. nomolhetikos) zakonodavstvom, koji se tiče zakonodavstva, zakonodavni; po Windelhandu, prirodne znanosti su nomotetičke zato što one obuhvaćaju u "prirodne zakone" doga daje u prirodi koji se stalno ponavljaju na isti način (supr. idiografski)
- nomotetika (grč. nomothetike) donošenje zakona, zakonodavstvo, vještina donošenja zakona
- nomotezija (grč. nomothesia, nomos) zakon, tithemi postavljam, stavljam) donošenje zakona, zakonodavstvo
- non (lat. non, fr. non) ne
- non bis in idem (lat.) prav. v. ne bis in idem
- non likvet (lat. non liquet) v. likvet
- non multa, sed multum posl. v. multa
- non plus ultra (lat.) ono što je najviše i nenadmašivo u svojoj vrsti; nek plus ultra
- non posmus (lat. non possumus) "ne možemo", formula kojom rimska kurija odbija razne zahtjeve svjetovnih vlasti koji su u suprotnosti s dogmama Kat. crkve (ovu formulu je prvi upotrijebio papa Klement VII. odbijajući dati rastavu braka Henriku VIII.)

non uzus (lat. non usus) prav. neuobičajnost primjenjivanja nekog prava
 nona (lat.) 1. glaz. deveti ton po redu (počevši od osnovnog tona)

nona (lat. nonna, fr. nonne) 2. kod katolika: redovnica, opatica; zool. duvna, noćni paunovac (vrsta noćnog leptira čija gusjenica pustoši borove i omorikove šume)

nona (tal. nona) 3. med. neodoljivi nagon za spavanjem koje može trajati po nekoliko dana, pa i tjedana (obično nastaje kao posljedica gripe)

nonagenarijus (lat. nonagenarius) devedesetogodišnjak, čovjek od 90 godina

nonagon Gat. nonus deveti, grč. gonia kut) geom. mnogokut s 9 kutova, deveterokut

nonandrija (lat. nonus deveti, grč. aner. andros muž, čovjek) mn. bot biljke a devet prašničkih niti na muškom cvijetu; prid. nonandričan

None (lat. none) mn. u starorimskom kalendaru: peti dan u svim mjesecima, osim u ožujku, svibnju, srpnju i listopadu (u kojima je bio sedmi dan); nazvane po tome što su uvijek bile devet dana bile prije ida

nonegzistencija (lat. nonexistentia) fil.

nepostojanje, nesivarnosl

nonen-akord (lat. nona deveta, tal. accordo) glaz. petozvuk, tj. istodobno zvučanje pet tonova jedne skale, i to: osnovnog tona, njegove terce, kvinte, septime i none

nonens (lat. nonens, non ens) fil. nestvar, ništa, stvar koja ne postoji niti može postojati; *non enis nuUa sunt praedicata* čit. non entis nula sunt predikata (lat) ono što ne postoji nema nikakvih oznaka

nonentitet (lat. nonentitas) fil. nepostojanje, ništavilo, ništa

nonet (tal. nonetto) glaz. kompozicija za devet glasova

noneto (tal. nonetto) glaz. v. nonet

nonidi (lat. nonus deveti, dies dan) deveti dan dekade u nekadašnjem franc. republikanskom kalendaru; usp. dekada

nonijus po Portugalcu Pedru Nunezu (1492—1577) nazvano mjerilo podijeljeno na dijelove metra (obično na milimetre), duž kojega se može pomicati drugo mjerilo na koje je prenesena dužina od devet podjeljaka prvog mjerila, i ona (tj. dužina) podijeljena na deset jednakih dijelova te se može nešto izmjeriti točno na desete dijelove milimetra; isto mjerno načelo primjenjuje se i na mjerenje desetih dijelova i kod mjerenja kutova, duž limbusa pomiče se pomoćni nonijusni luk (stvarni izumitelj ovog instrumenta je P. Vernier 1631. pa ga često zovu i po njemu: vernije)

nonkomformisti Gat. non ne. conformis suglasan, istolik) mn. engleski protestanti koji ne pripadaju vladajućoj episkopalnoj Crkvi; disenteri, prezbiterijanci, independenti

nonopstancija (lat. nonobstantia) povelja (ili: akt) o ponovnom postavljanju ili o ponovnom uspostavljanju

nonparel (fr. nonpareille) bez premca, bez ravnog sebi; tisk. vrsta najsitnijih tiskarskih slova od tipografskih točaka; uopće naziv za sve stvari koje se odlikuju svojom posebnom vrijednošću, npr. velik hriljant, vrsta uskih svilenih vrpca itd.

nonsens (lat. non-sensus) besmislica, glupost, ono što nema nikakvog smisla

nonšalantan (fr. nonehalant) nehajan, nemaran; bezbrižan

nonšalantnost (fr. nonehalance) nemarnost, nehajnost; bezbrižno st

nonvalencija (lat. nonvalentia) trg. nesposobnost plaćanja

nunvaler (fr. nonvaleur) bezvrijednost; stvar ili imanje koje ne donosi prihoda; neprinosnost, neunosnost; vri-

- jednosni papiri koji ne donose nikakve prihode
- noogonija (grč. noos razum, gone rađanje) log. naučavanje ili znanost o nastajanju pojmova
- noohirija (grč. noos razum, cheir gen. cheiros ruka) nasilje nad nečijim duhovnim sposobnostima, zločin izvršen nad nečijim duševnim životom
- noologija (grč. noos razum, logia) fil. nekad: znanost o duševnom životu, psihologija; po Gomperzu, dio filozofije koji se bavi problemom mišljenja
- noologist (grč. noos razum, logos) fil. po Kantu, svaki mislilac koji smatra da spoznaje, neovisno od iskustva, imaju svoj izvor u razumu (Platon); supr. empirist (Aristotel)
- noološki (grč. noos razum, um, logos riječ, odnos) fil. koji se odnosi na duh, koji je samostalan, aktivan, stvaralački i napredan izvor duhovnog života; supr. psihološki
- noostereza (grč. noos razum, steresis gubitak) med. gubitak svijesti pod utjecajem opojnih sredstava
- nop (niz. nop. fr. nope) čvorić u vunenoj tkanini (suknu, čohi)
- nopalin (meks. nopalli) crveno obojena tvar, griiniz, crvena boja
- popovati (fr. poper) čistiti tkaninu, sukno, čohu od čvorića
- norija (šp. noria) kotač za navodnjavanje polja u Španjolskoj
- norki (rus.) mn. krzna mladih polarnih lisica u Rusiji
- norma (lat. norma) pravilo, propis, mjerilo, osnova, načelo rada, razmjer nečega; utvrđena mjera (ili: količina) rada; tisk. skraćeni naslov knjige pri dnu svakog novog tiskanog arka; *ad normam* (lat.) prema pravilu, po propisu
- norma!n (lat. normalis) geom. okonica, tj. linija pod pravim kutom spuštena na neku liniju ili plohu
- normalan (lat. normalis) koji odgovara pravilu, pravilan, propisan, redovan, prirodan; uzoran, za primjer, primjerran; mat. okomit, ortogonalan; pren. duševno i tjelesno zdrav, npr. normalan čovjek
- normalije (lat. normalia) mn. osnovni oblici; uzorni crteži, uzorne skice, uzorni obrasci
- normalitet (lat. normalitas) stanje koje odgovara propisima ili pravilima, redovito stanje; stanje potpunog duševnog i tjelesnog zdravlja
- normalka (lat. normalis) ped. v. normalna škola; također: osnovna škola
- normalna brzina teh. srednja brzina stroja
- normalna mjera propisana mjera, osnovna mjera
- normalna škola uzorna škola, škola u kojoj se radi po najpriznatijim i najboljim nastavnim metodama; normalka
- normalna težina točno utvrđena i propisana jedinica težine prema kojoj se određuju sve ostale težine
- normalni kolosijek pun i propisan razmak između željezničkih tračnica od 1,435 m (za razliku od uskog i nadnormalnog kolosijeka)
- normalno pravo prirodno pravo, pravo kojem je podrijetlo u razumu
- normalno vrijeme jedinstveno vrijeme, ono koje vrijedi za željeznice
- normalnost (lat. normalitas) v. normalitet
- Normani (germ. Normannen, Nordmanen) mn. "ljudi sa sjevera", ime germanskih stanovnika Skandinavskog poluotoka koji su od VII. do XI. st. u Europi bili poznati kao gusari i pomorci
- normativan (lat. normativus) koji služi kao pravilo, koji postavlja pravila ili propise; koji propisuje što treba i kako treba nešto raditi (usp. norma); *normativne znanosti* logika, etika i

- estetika, pedagogija, pravna znanost i politika ;kao primijenjena sociologija), zato što se one, uz ostalo, bave i normama mišljenja, htijenja, umjetničkog shvaćanja, odgoja i društvenog života; *normativne odredbe* osnovne odredbe
- normiranje (lat. *normare*) utvrđivanje, sređivanje, reguliranje; propisivanje, određivanje, usklađivanje a pravilima, usklađivanje s propisima
- normirati (lat. *normare*) utvrditi osnovna pravila ili propise; prilagoditi (ili: prilagođavati) prema pravilima ih propisima (npr. cijene živežnih namirnica); srediti, propisati, utvrditi, regulirati, odrediti učinak, odrediti količinu rada koji se mora obaviti u zadanom vremenu
- Norne (nord. *norm*) u skandinavskoj mitologiji: božice sudbine (Urda — Bivša, Naranda — Sadašnja i Skulda — Buduća)
- nornik (rus.) mlada polarna lisica čije je krzno (norki) vrlo cijenjeno
- noselija (grč. *noseleia*) med. boležljivost, slabunjavost; njega bolesnika; bolnica
- nosema (grč. *nosos*, *nosema* bolest) vet. opasna bolest odraslih pčela koju izaziva nametnik *Nosema apis* dolazeći s hranom u pčelin crijevni trakt
- nosetiologija (grč. *nosos* bolest, *aitia* uzrok, *logia* znanost) med. znanost o uzrocima bolesti
- nos- (grč. *nosos*) predmetak u složenicama sa značenjem: bolest
- nosodohij (grč. *nosos*, *docheion* prihvaćanje) v. *nosokomij*
- nosofobija (grč. *nosos*, *fobos* strah) med. strah od bolesti, hipohondrija
- nosogenija (grč. *nosos*, *gennaō* rodim, rađam, stvaram) v. *nosogonija*
- nosogeografija (grč. *nosos*, grč. zemlja, grafia opis) med. prikazivanje zemljopisne i klimatske raširenosti bolesti, zemljopis bolesti
- nosogonija (grč. *nosos*, *gonos* rođenje, podrijetlo) med. postanak bolesti, začetak bolesti
- nosograf (grč. *nosos*, *grafo* opisujem) onaj koji se havi opisivanjem bolesti
- nosografija (grč. *nosos*, *grafia* opis) opisivanje bolesti
- nosokomij (grč. *nosokomeion* bolnica) bolnica
- nosokomija (grč. *nosos*, *komizo* njegujem) med. njega bolesnika
- nosolog (grč. *nosos*, *logos*) med. znanstvenik koji detaljno proučava pojedine bolesti; patolog
- nosologija (grč. *nosos*, *logia*) med. znanost o bolestima; patologija
- nosološki (grč. *nosos*, *logikos*) med. koji se tiče znanosti o bolestima; patološki
- nosomanija (grč. *nosos*, *mania* pomama, ludilo) med. umišljanje bolesti
- nosonomija (grč. *nosos*, *nomos* zakon) med. znanost o zakonima postanka i razvitka bolesti
- nostalgičan (grč. *nostos* povratak u zavičaj, *algos* bol) koji se tiče tuge za zavičajem; koji tuguje za rodnim krajem
- nostalgija (grč. *nostos* povratak u zavičaj, *algos* bol) tuga za zavičajem, čežnja za rodnim krajem; pren. čežnja za nečim što nam je nekada bilo veoma drago i ugodno; *nostomanija*
- nostomanija (grč. *nostos* povratak u zavičaj, *mania* pomama, strast) v. *nostalgija*
- nostrat (lat. *nostras*, *nostratis*) našijenac, zemljak
- nostrificirati (lat. *nostrificare*) učiniti svojim ili našim; usvojiti, priroditi, primiti u građanstvo, dati nekome građanska prava; priznati svjedodžbi neke strane škole ravnopravnost sa svjedodžbom istovrsne tuzemne škole
- nostrifikacija (lat. *nostrificatio*) u dvojenje, primanje u građanstvo; da-

- vanje ravnopravnosti svjedodžbi neke strane škole sa svjedodžbom tuzemne Škole iste vrste
- not-adresa (njem. Not nužda, fr. adresse) trg. adresa u nuždi, adresa trgovačke; kliče koja se stavlja na mjenicu za slučaj da mjenični trasat ne plati mjenicu
- not-bremza (njem. Not-bremse) na vlakovima: kočnica koja se upotrebljava samo u slučaju opasnosti
- not-signal Gat. Not, signale) znak koji upozorava na opasnost
- nota (lat.) smak, oznaka, podsjetnik; pismena primjedba, zabilješka, napomena radi dopune i objašnjenja nekog mjesta u knjizi; u diplomaciji: formalno priopćenje jedne vlade drugoj; trg. kratak račun, privremena priznanica, zabilješka koja služi kao potvrda o prijaznu robe; banknota; glaz. određeni znak kojim se bilježe pojedini tonovi, glazbeno pismo; ocjena (u školi); *nota caratteristica* čit. nota karakteristika (tal.) ton kojim jedno glazbeno djelo počinje; *prima nota* osnovna knjiga, trgovačka knjiga u koju se unose dnevni poslovi; *uzeli nešto ad notam* (lat. ad notam) uzeti zabilješku, primili k znanju, zapamtiti
- nota bene Gat.) zapamti! znaj! imaj na umu! *notabene* im. znak za podsjećanje. pribilješka koja služi kao podsjetnik
- notabilan (lat. notabilis) viden, ugledan, znamenit, značajan, utjecajan
- notabilitet (lat. notabilis) videnost, uglednost, utjecaj nosi, značaj, ugled; *notabiliteti* mn. najvažnije (ili: najuglednije) osobe države ili grada, prvaci
- notacija (lat. notatio) bilježenje, označavanje, primjećivanje; glaz. pisanje nota
- notalgija (grč. notos leđa, algos bol) med. bol u leđima
- notar (Jat. notarius) prvobitno: brzopisac, onaj koji piše pomoću kratica ili znakova (notae), pisar
- notnrijat (lat. notariatus) služba i mjerodavnost notara
- notat (lat. notatum) bilješka, pribilješka, napomena, primjedba
- note (lat. notae) mn. od nota = muzikalije
- notenplan (lat. nota, planus, njem. Notenplan) glaz. pet linija na kojima se pišu note
- notes (lat. notitia, fr. notes mn. od note nota, pribilješka) bilježnica, džepna knjižica za sitne pribilješke
- notica (lat. nota) mala bilješka, kratka vijest, kratko priopćenje
- notificirati (lat. notus poznat, facere učiniti, notificare) objaviti, objavljivati, proglasiti, proglašavati, oglasiti; priopćiti, priopćavati, dostaviti, dostavljati, izvijestiti, izvještavati
- notifikacija (lat. notificatio) objavljivanje, proglašavanje; objava, proglas, oglas; priopćenje, izvještaj
- notificatura (lat. notificatura) v. notifikacija
- notiologij (grč. notios vlažan, logia) v. higrologija
- notiometar (grč. notios vlažan, metron mjera, mjerilo) v. higrometar
- notirati (lat. notare.) bilježiti, ubilježili, zapisati; trg. unijeli u knjigu, uknjižiti
- notist (lat. nota) glaz. pisac nota, onaj koji iz partiture ispisuje note za pojedine glasove
- notograf (lat. nota, grč. grafo pišem) glaz. sprava koja odmah piše note djela koje se svira na glasoviru
- notoran (lat. noscere upoznati, poznati, notorius) općepoznat, javan
- notorijetet (lat. notorietas) općepoznatost, općepoznata stvar
- notornost (lat. notorietas.) v. notorijetet
- Notre-Dame čit. notr-dam (fr.) Majka Božja, Gospa, Bogorodica: crkva po-

svedena Bogorodici; ime glasovite katedrale Majke Božje u Parizu
noturnino (tal. notturnino) glaz. v. noturno

noturno (tal. nottumo) glaz. noćna ili večernja pjesma: serenada, podoknica; obično: glasovirska kompozicija sanjalačkog karaktera (najznačajniji predstavnik Chopin)

notus (grč. nothos izvanbračni, lat. nothus) 1. izvanbračni sin, kopile
notus (grč. notos, lat. notus) 2. južni vjetar ili, točnije, jugozapadni vjetar
noumenon (grč. noumenon) fil. stvar koja (ili: biće koje) se ne može opaziti, nego samo razumom zamisliti, pojam bez predmeta koji bi mu odgovarao u iskustvu; ideja kojoj u stvarnosti ne odgovara ništa: supr. fenomenon

nova (lat. nova) mn. nove stvari, novine, novosti; usp. noviteti; jed. astr. nova zvijezda (stajaćica)

novacija (lat. novatio) prav. obnavljanje, poništavanje jedne zakonske obveze time što umjesto nje slupa na snagu druga; zamjena jedne isprave drugom

novantički (lat. novus nov, fr. antique starinski) izrađen sada, ali po starom, osobito klasičnom ukusu

novantike (lat. novus nov, fr. antiques starine) mn. nove stvari izrađene po starom, osobito klasičnom ukusu

novator (lat. novare uvodili novine) onaj koji uvodi nove ideje i metode rada u nekom području pridonoseći time kvalitativnom i kvantitativnom unapređivanju neke vrste rada

novečento (tal. nove cento devet stotina) umj. izraz za umjetnost XX. st. Gikovnu, arhitekturu i glazbu)

novela (tal. novella, lat. novellus nov) "mala novina" 1. lit. prvobitno: lako i lijepo ispričan događaj koji ima draž nečega novog (veliki majstor u ovoj vrsti je Roccacio sa svojom zbirkom

novela Decameron); manja pripovijetka u prozi koja se, za razliku od romana koji prikazuje opširnu i složenu sliku vremena i života, ograničava na samo jedan događaj iz života glavnog junaka, ili na samo jednu crtu iz života i karaktera, dok se oslali likovi i sporedne radnje samo usput spominju i nagovješćuju;

2. prav. mn. *novelle* (tj. constilutiones odredbe) nove odredbe ili zakoni Justinijanovi nakon objavljivanja drugog Kodeksa (jedan dio Corpus iuris); 3. naknadne izmjene i dodaci jednom zakoniku

noveleta (tal. novelletta) lit. mala pripovijetka, novelica: glaz. malo glazbeno djelo napravljeno u sasvim slobodnom obliku (kakve je prvi komponirao Robert Schuman)

novelist (tal. novellista) lit. pisac novela; ljubitelj novosti, raznosac novih vijesti, brbljavac

novelistički (tal. novella) lit. napisan u obliku novele

novelti (engl. novelty) trg. novost, novitet, nov trgovački artikl

novembar (lat. novem devet, novembar) deveti mjesec u kalendaru starih Rimljana; danas: jedanaesti mjesec, studeni (ima 30 dana)

novicijat (lat. noviciatus) kušnja, razdoblje koje onaj koji želi stupiti u neki svećenički red mora provesti kao iskušeničnik ili pripravnik (novicijus), a koje obično traje jednu do dvije godine (kod katolika)

novicijus (lat. novicius) novak, početnik; u Katoličkoj crkvi: samostanski iskušeničnik, pripravnik za redovnika

novitet (lat. novitas) novost, novina; trg. svježa roba, nov trgovački artikl; u knjižarstvu: nova, tek objavljena knjiga

novokain (lat. novus nov, per. koka) med. sintetička zarajnci za kokain, služi za lokalnu anesteziju

- novum (lat. novum) nešto novo; prav. okolnost koja, nakon već završenog pravnog postupka, daje povoda pokretanju drugog postupka
- Novum testamentum (lat.) Novi zavjet, jedan od dva dijela Biblije ili Svetog pisma
- novus (lat.) pr. nov; im. novak; *homo novus* (lat.) novi čovjek, novak, skrojević
- nubekula (lat. nubecula) med. oblačak, bijela pjega u rožnici (oka); nefelion
- nubelist (fr. nouvelliste) raznosac novih vijesti; novinarski suradnik
- nubilan (lat. nubilus) stasala za udaju; stasao za ženidbu
- nubilitet (lat. nubilitas) stasalosl, sposobnost za stupanje u brak
- nubilozan (lat. nubilosus) oblačan, mutan. tmuran, natmuren
- nudisti (lat. nudus gol) mn. pristase pokreta golišavosti, golišavci; usp. nudizam
- nuditet (lat. nuditas) razgohćenost, golotinja; slika ih kip golog ljudskog tijela, gola figura
- nudizam (lat. nudus gol) 1. naučavanje po kojem bi tjelesnoj i moralnoj higijeni najbolje odgovaralo kad bi se ljudi kretali i bavili sportovima u prirodi potpuno ili djelomice goli: 2. kult golotinje, pokret koji teži osloboditi čovjeka predrasuda i stida od golog ljudskog tijela
- nudi (njem. Nudel) valjušak od brašna i krumpira
- nudlvalger (njem. Nudelvalker) valjak za razvijanje tijesta, valjalo, rasukač
- nudus (lat. nudus) gol, razgolićen
- nugacitet (lat. nugacitas, nugax šaljiv) lakrdijaštvo, rukanje
- nugat (fr. nougat, lat. nux orah) kolač od oraha ili badema (kod nas poznat pod imenom francuski nugat)
- nuklearan (lat. nuclearis) bot. zool. fiz. jezgreni, jezgrin; *nuklearna fizika* grana suvremene fizike koja se bavi proučavanjem svojstva atomske jezgre; *nuklearna energija* jezgrena energija atoma
- nukleolus (lat. nucleolus) zool. bot. jezgrica
- nukleus (lat. nude us) 1. zool. bot. jezgra stanice: 2. fiz. jezgra atoma
- nuklid (lat.) skup svih atoma oredenog rednog i masenog broja (poznato ih je više od 1600)
- nuks (lat. nux) orah, lješnjak; *in nuce* (lat.) zbijeno u orahovu ljusku, tj. ukratko, zbijeno, sažeto; *nuxvomica* Čit. nuks vomika (lat.) med. pasji orah, sjeme istočnoindijskog drveta (*Strvchnos nux vomica*) koje izaziva povraćanje
- nula (lat. nulla) mat. ništica, znak koji označava ništicu ili nedostatak jednog broja; pren. vrijednost jednaka ništici, ništavilo
- nulibisti (lat. nullibi) mn. oni spiritualisti koji tvrde da duša, kao netjelesno biće, ne može postojati u jednom ograničenom prostoru kao što je ljudsko tijelo; supr. holomerijanci
- nullificirati (lat. nullificare) poništiti, poništavati, staviti (ili: stavljati) izvan snage, proglasiti nevaljanim, ukinuti, ukidati; izjednačiti s ništicom, potcijeniti
- nullifikacija (lat. nullificatio) poništavanje, poništenje, stavljanje izvan snage, ukidanje
- nulipara (lat. nullipara) žena koja još nije radala, nerotkinja; supr. multipara
- nulište (lat. nulla) čvorište nekog sustava izmjenične električne struje u kojem vlada potencijal Zemlje
- nullitet (lat. nullitas) ništetnost, nevažnost, nevrijednost, gubitak značajnosti ili vrijednosti
- nulla poena sine lege čit. nula pena sine lege (lat.) nikakva kazna bez zakona; prav. načelo zakonitosti u pogledu kazne po kojemu se kazna mo-

- že utvrditi samo zakonom i primijeniti jtalino na djela za koja je zakon unaprijed propisao kako će hiti kažnjena
- nulla ratione čil. nula racione (lat.) ni na koji način, nikako, nipošto
- nulti (lat. nulla ništica) mat. koji ima kazaljku nula (tj. član niza), npr. a_5 , X_n , y_0 itd.; *nulti meridijan* nulti podnevnik, zem. meridijan, podnevni k, koji prolazi kroz početak obilježavanja dužina, greemvichki meridijan; fiz. *apsolutna nula* točka temperature je na -273°C
- nulto-valentan (lat. nullus nijedan, valere vrijediti) kem. koji se ne spaja s drugim elementima (takvi su, npr. helij, neon, kripton, ksenon i radon)
- numaran (lat. nummarius) novčani
- numen (lat. numen) izraz kojim su Rimljani obilježavali bogove, silu božanstva, veličanstvenu i čudesnu moć božanstva; božanstvo, veličanstvo
- numenalan (lat. numen božanstvo) božanstven, veličanstven, čudesan
- numenon (grč. noumenon) fil. pogrešno mjesto, noumenon
- numer (lat. numerus, njem. Nummer) broj
- numeracija (lat. numeratio) mat. brojenje, izgovaranje brojeva; udaranje brojeva, obilježavanje brojevima; numeriranje
- numerale (lat. numerale, sc. nomen) gram. broj, riječ koja označava broj; mn. numeralia
- numeralia (lat.) mn. gram. v. numerale
- numerativ (lat. numerativum) gram. v. numerale
- numerator (lat. numerator) mat. brojnik (kod razlomaka); sprava za udaranje (ili: bilježenje) brojeva po redu
- Numeri (lat. Numeri) Brojevi, naziv 4. knjige Mojsijeve zato što počinje brojenjem izraelskih plemena
- numeričan (lat. numerus) koji se liće brojeva, brojni; brojem izražen
- numeričko računalo stroj za obavljanje računskih operacija s brojevima izraženim znamenkama
- numerirati (lat. numeraro) brojiti; udarati brojeve, obilježili (ili: obilježavati, označavati) brojevima (predmete, stranice u knjizi i si.); trg. cijene robi označiti slovima ili kakvim drugim, samo trgovcu poznatim znacima na samoj robi
- numero Gat, numero) prema broju, prema cifri; *aub numero* (lat.) pod brojem. tj. pod rednim brojem, npr: 1., 2., 3. itd.
- numerozan (lat. numerosus) mnogobrojan, čest; ret. milozvučan, harmoničan, ritmičan
- numerozitet (lat. numerositas) mnogobrojnost, velik broj, masa, gomila; ret. ritmička milozvučnost govora
- numeroznost Gat. numerositas) v. numero z i te t
- numerus Gat- numerus) broj; brojka, cifra; gram. tj. jednina (singular), dvojina (dual) i množina (plural); glaz. takt, melodija; ret. govornički ritam, blagoglasnost
- numerus clausus čit. numerus klauzus (lat.) "zatvoren broj", odredba po kojoj se u neku službu, na neku priredbu itd. može primili samo određen broj službenika ili sudionika
- numifilacij Gat- nummus novac, grč. fvlatto čuvan) zbirka novca, osobito starinskog
- numinozan (lat. numen) v. numenalan
- numizmatičar (grč. nomisma novac, lat. numisma) onaj koji se bavi skupljanjem i proučavanjem starinskog novca i starinskih medalja
- numizmatika (grč. nomisma novac, lat. numisma) znanost koja se bavi proučavanjem starinskog novca i starih medalja; dijeli se na: staru numizmatiku koja proučava doba do Zapad-

- nog Rimskog Carstva, srednjovjekovnu koja počinje s Bizantom i novcem iz vremena seobe naroda, i modernu koja počinje a renesansom; prid. numizmatički
- numizmatograf (lat. numisma, grč. grafo pišem) onaj koji se bavi opisivanjem atarinskog novca i starinskih medalja, spomenica
- numizmatografija (lat. numisma, grč. grafia opis) opisivanje starinskog novca i starinskih medalja; prid. numizmatografski
- numularan (lat. nummularis) koji ima oblik kovanog novca
- numularij (lat. nummularius) mjenjač novca, novčar
- numuliti (lat. nummus novac, grč. lithos kamen) mn. geol. naslage vapnenca, pješčanika i dr. u kojima se nalaze mnogobrojni ostaci nekadašnjih organizama, osobito puževa i školjki, u obliku novca
- mm ime četrnaestog slova hebrejskog i feničkog pisma (za glas n)
- nuncij (lat. nuntium) 2. vijest, izvještaj, izvješće; izaslanstvo
- nuncij (lat. nuntius) 1. glasnik, vjesnik, poslanik; osobito: papin izaslanik na stranom dvoru ili pri vladi neke strane državo (potpuna mu je titula: nuntius apostolicus)
- nuncijacija (lat. nunciatio) objavljivanje, dostavljanje, prijava
- nuncijant (lat. nuncios) prav. potkazivač, dostavljač, tužitelj
- nuncijat (lat. nunciatus) prav. polkazani, dostavljeni, tuženi
- nuncijatura (lat. nuntialura) zvanje, mjerodavnost i sjedište papinog izaslanika na nekom stranom dvoru, pri vladi neke strane države
- nundine (lat.) sajmovi održavani u starom Rimu svakih devet dana
- nunkupaeija (lat, nuncupatio) svečano imenovanje nasljednika
- nunkupativ (lat, teslamentum nuncupativum) prav. oporučna želja iskazana usmeno
- nunkupativan (lat. nuncupativus) koji je izjavljen usmeno, usmeni, npr. nunkupativna oporuka
- nunkupirati (lat. nomine capere, nuncupare) prav. izjaviti nešto u zakonskom obliku i javno izjaviti; *nuncupata voluntas* čit. nunkupata voluntas (lat.) volja iskazana jasno i određeno
- nupcijalitet (lat. nuptiae svadba) soc. odnos sklopljenih brakova neke zemlje prema ukupnom broju njezinih stanovnika, ili prema broju osoba sposobnih za brak
- nupeijalni (lat. nupialis) svadbeni, vjenčani, bračni; *pacta nuptialia* čit. pakta nupcijaiia (lat.) mn. bračni ugovori
- nuraghi megalističke, prapovijesne kule na Sardiniji
- nus (grč. nous um) fil. duh, intelekt; kod Anaksagore: duša svijeta; kod Platona i Aristotela: duša koja misli. a po kojoj se čovjek razlikuje od životinje
- nutacija (lat. nutatio) klimanje, njihanje: kolebanje; astr. kolebanje Zemljine rotacijske osi do kojeg dolazi zbog djelovanja privlačne sile Mjeseca na sploštenu Zemlju čija os nije okomita na ravninu ekliptike, a ravnina Mjesečeve putanje nagnula je prema Zemljinom polutniku; bot. okretanje biljke prema Suncu
- nutricija (lat. nutritio) hranjenje; prehranjivanje, prehrana
- nutrijencija (lat. nutritia) mn. hranjive tvari
- nutriment (lat. nutrimentum) sredstvo za prehranu, hrana
- nutritivan (lat, nutritivus) koji hrani, hranjiv, koji služi za prehranu
- nutus (lat. nuere, nutus) mig, dani znak

nuvoto

966

nynorsk

nuvoto (fr. nouveautes) mn. novosti,
novino; osobito: modne novosti, stvari
posljednje mode
nuzla (ar. nezle) med. mjehurići u us-
tima

nylon (engl) umjetno stvorena riječ za
vrstu tkanine izrađene od sintetič-
kih vlakana
nynorsk čit. ninoršk (norv.) novonor-
veški jezik. tj. norveški narodni jezik

Nj

- Nj, nj dvadeseto slovo hrvatske latinice
njanci (tal. neanehe) ni, niti
njanja (rus.) čuvarica male djece, dadi-
lja, dojkinja; u deminutivu: njanječ-
ka i njanjuška
njanjuška (rus.) v. pod njanja
njemušti (starosL) nijem; *njemušti Jezik*
jezik nijemih (ljudi i životinja)
Njerdr (nord. Njordhr) u nordijskoj
mitologiji: bog mora, pomorstva,
bogatstva i obilja uopće
njet (rus.) ne, nije
njičevo (rus. ničego) ne škodi ništa, ne
znači ništa; ničevo
njilaš (mad.) strijelac, pripadnik ma-
đarske fašističke organizacije za vri-
jeme Drugog svjetskog rata
njoki (tal. gnocchi) kuh. mn. valjušci,
knedli, okruglice
nju (engl. new, lat. novus, njem. neu)
nov, skorašnji (osobito se javlja kao
sastavni dio američkih i engleskih
naziva mjesta, npr. New York, New
Orleans, New Westminster; pa New
Delhi i dr.)
njufaundlanac (engl. Nevv-Foundland)
rasa velikih i snažnih pasa crno-
sijajne dlake s bijelim pjegama na
grudima; služi za spašavanje utop-
ljenika i odličan je čuvar; podrijetlom
je s otoka New Foundlanda (na sjeve-
roistočnoj obali Amerike)
njukeri (engl. nevkerry) vrsta suri-
namskog pamuka slabije kakvoće
njusboj (engl. news-boy) raznoslač, pro-
davač novina
njustovina (mad. nvuszt kuna) krzno
od kune, kunovina

O

- O, o dvadeset i prvo slovo hrvatske latinice
- O kem. kratica za kisik
- O. K. čit. o ke govorna kratica za ali correct (engl.) sve je ispravno, u rodu j«
- oaks čit. ouks (englj šport, utrka trogodišnjih ždrijebaca na dva ili više kilometara
- oarion (grč. oarion) anat, malo jaje. jajašce; jajnik; ovarij
- oarionkus (grč. oarion jajnik, onkos masa. tjelesina) med. otklina jajnika
- oaritis (grč. oarion jajnik) med. upala jajnika
- oaskop (grč. oon jaje, skopeo promatram) sprava za pregled jaja
- oaza (grč. oasis, auasis. koptski ouah.si) plodim komad zemlje s vodom usred velikih pješčanih pustinja Afrike, kao neki kopneni otok u ogromnom pješčanom moru; pren. udobno odmorište nakon velikog i napornog posla; prid. oazni
- ob-art kratica za objektivnu umjetnost, tj. umj. smjer sličan pop-artu, samo dosljedniji u predočivani u konkretnog
- obad (fr. aubade, tal., lat. alba) jutarnja pjesma trubadura; koncert u zoru u nečiju čast jutarnja serenada, podoknica
- obadavati (tal. badare osvrtni se na koga) osvrtni se. marili, posvećivati pozornost
- obaudicija (lal. obaudilio) med. gluhost, gluhoća
- ob defectum čit. ob defektum (lat.) zbog pomanjkanja
- obducent (lat. obducens) lij-xhiik koji otvara i pregledava leš radi utvrđivanja uzroka smrti; usp. obdukcija
- obducirati (lat. obducere) u sudskoj medicini: otvoriti i pregledati leš radi utvrđivanja uzroka smrti itd.
- obdukcija (lat. obduetio) u sudskoj medicini: otvaranje i pregled leša radi utvrđivanja uzroka smrti; *obdukcij-ski izvještaj* službeni izvještaj o otvaranju i pregledu leša; *protokol obdukcije* službeni popis činjenica nađenih i utvrđenih prilikom otvaranja i pregleda leša
- obdulja (tur. ondiil) 1. oklada (na utrkama); 2. utrka, osobito konjska
- obedijencija (lal. oboedientia) poslušnost, pokornost
- obelisk (grč. obeliskos) u starom Egiptu; četverokutan, 15 do 20 m visok, obično iz jednog kamena isklesan kameni stup koji se pri vrhu sužava; svaki visoki spomenik koji se pri vrhu sužava
- obeliznm (grč. obelismos) obilježavanje obelusom. označavanje sumnjivih mjesta u starijim izdanjima klasika
- obelus (grč. obelos ražanj) znak kojim se obilježavaju mjesta i izrazi, u starijim izdanjima klasika, u čiju se autentičnost ima razloga sumnjati
- ober (njem. Ober) v. obrkelner
- oherfeldher (njem. Oberfeldherr) voj. vrhovni zapovjednik (u njemačkoj vojsci)

- oberkellner (njem. Oborkellner) u gostionicama; glavni konobar, glavni keller, onaj koji naplaćuje; ober
- ohcrliht (njem. Oberlichl) grad. otvor za puštanje svjetlosti u zatvorene prostorije (obično na krovu itd.), svjetlarnik
- Oberon (njem. Oberon, fr. Aubron) mit. vilinski kralj, muž Titanijin, zaštitnik prave i iskrene ljubavi; naslov i tema poznatog romantičnog epa njem. pjesnika Wielanda
- obesitas (lat.) prekomjerna debljina
- obezitet (lat. obesitas) gojnost
- obfirmirati (lat. obfirmare) učvrstiti, utvrditi, pojačati
- obi (jap.) širok pojas japanskoga kimona koji se nekoliko puta ornata oko tijela te na leđima veže u masivan čvor
- obit (lat. obitus) svečana obredna služba Božja umrlom kod katolika; godišnja zadušnica; *dlas obitus* (lat.) dan pogreba
- obituarij (lat. obituarium) popis umrlih, osmrtnica
- obitus (lat.) propast, smrt; *obitus iurium* čit. obitus juriyum (lat.) prav. prestanak ili gubitak određenih prava ili polaganja prava zbog zastarjelosti
- objekcija (lat. objeciio) primjedba, napomena; prigovor, zamjerka; prepreka
- objekt (lat, objeetum) predmet, stvar, ono što se vidi ili spoznaje, predmet ili osoba na koju je promatranje usmjereno; zadatak, svrha, cilj neke djelatnosti; gram. predmet, tj. ona riječ u rečenici na koju prelazi (ili: na koju se odnosi) glagolska radnja; fil. predmet ili sadržaj neke misli, bila ona stvarna (realni objekt) ili samo zamišljena (idealni objekt); supr. subjekt
- objektacija (lat, obloctatio) uživanje, zanimanje, zabavljanje, zabava
- objektirati (lat. objeetare) v. objicirati
- objektitet (lat. objeetum) fil. ono što za jedan subjekt postoji kao objekt
- objektiv (lat, objeetivus) kod optičkih instrumenata (dalekozora, durbina, mikroskopa i fotografskog aparata): bikonkavna leća ih kombinacija više leća koje skupa djeluju kao zbirna leća, koja stvara od predmeta promatranja ili snimanja (objekta) stvaran preokrenut lik
- objektivacija (lat. objeetivatio) opredmećivanje, opredmećenje, činjenje nečega predmetom, objektom; psihički čin kod kojeg svijest projicira svoje sadržaje u vanjski svijet pa ih onda smatra predmetima vanjskog svijeta (npr. kod iluzija i halucinacija); javljanje stvari po sebi u obliku koji se može opažati
- objektivan (lat objeetivus) objektivi, koji se tiče objekta, predmetni; stvaran, istinski, koji nije samo zamišljen, nego zaista postoji, neovisan o subjektu i subjektivnom mišljenju, prirode i od interesa subjekta, koji vrijedi za sva razumna bića. općevaljan; nepristran, pravedan; supr. subjektivan
- objektivirati (lat. objeetum) opredmetiti, opredmećivati. učiniti predmetnim, tvorevinu naših osjetila shvatiti kao nešto (predmet, stvar) što postoji izvan nas i neovisno o nama
- objektivisti (lat. objeetum) IIIII fil. pristaje objektivizmu
- objektivitet (lat. objeetum) predmetnost, stvarnost; neovisnost o subjektivnim primjesama i utjecajima, nepristranost, pravednost
- objektivizam (lat, objeetum predmet) fil. u teoriji spoznaje: priznanje objektivnih, tj. općevaljanih istina, vrijednosti i normi koje postoje neovisno o subjektu koji spoznaje; u etici: smjer koji, suprotno subjektivizmu, odnosno kao njegova dopuna, priznaje i

- teži odrediti objektivna mjerila i ciljeve etičkog djelovanja; naziv za tendenciju prikrivanja društvene određenosti znanosti i filozofije
- objektivnost (lat. *objectum*) v. objektivitet
- objicirati (lat. *objicere*) primijetiti, prigovoriti, zamjeriti; odgovoriti, odvratiti. suprotstaviti
- obkoničan (lat. *ob*, grč. *konos stožac*) koji je u obliku stošca okrenutog napako. tj. a osnovicom prema gore
- oblacija (lat. *oblatio*) prinošenje, posvećivanje nekomu ili nečemu; žrtvovanje Bogu ili Crkvi; darivanje, dar, poklon; posvećivanje kruha i vina za pričest
- oblata (lat. *oblata* od *offerre*) prvotno: kruh koji su stari kršćani donosili na obrede; kod katolika: sveta pričest, hostija, žrtveni kruh: list ili tanka pločica od beskvasnog tijesta (podloga za kolače); okrugla markica od papira za pečačenje pisama, paketa i dr.
- oblatorije (lat. *oblatoria*) mn. tiskane trgovačke ponude, preporuke i si.
- obligacija *Gat. obligatio*) obveza, obveznost; dug; obveznica, priznanica; *obligatio accessoria* čit. *obligatio akcesorija* (lat.) prav. sporedna obveza
- obligatan (lat. *obligatus*) vezan dužnošću, obvezan
- obligato (tal.) glaz. izraz koji označava da neki glas pripada glavnom glasu, da služi kao pratnja uz glavni glas te se, prema tome, ne smije izostavljati; *supr. ad libitum*
- obligatoran (lat. *obligatorus*) obvezan, propisan, zakonom utvrđen i određen, prisilan; *supr. fakultativan*
- obligo (tal.) trg. dug ili obveznost jednog trgovca prema drugom trgovcu; jamstvo, garancija; *biti in obligo* = biti nekome obvezan (ili: dužan); *dati za nekoga svoj obligo* = jamčiti za nekoga
- oblikvitet (lat. *obliquitas*) kosost, kosina, nagnulost, nagib; licemjernost, neiskrenost, okolišanje, izlika, isprika; gram. zavisnost
- oblikvum (lat. *obliquum*) kosost, kosina
- oblikvus (lat. *obliquus*) kos; nakrivljen; *oratio obliqua* čit. *oratio obliqua* (lat.) gram. nepravilni govor
- obliteracija (lat. *oblitteratio*) brisanje, prebrisanje slova; preno. brisanje iz pamćenja, predavanje zaboravu; med. začepjenost, zaptivenost (krvne žile, kanala itd.)
- obliterirati (lat. *oblitterare*) brisati, izbrisati slova; preno. izbrisati iz pamćenja, predati zaboravu; med. začepiti, zaptivati
- obliviozn (lat. *obliviosus*) zaboravan
- oblizant (fr. *obligeant*) uslužan, susretljiv, uljudan, ljubazan
- oblok (mad. *ablak*) prozor, okno
- oblokueija (lat. *oblocutio*) proturječje, prigovaranje; oblokvij
- oblokvij (lat. *obloquium*) v. oblokueija
- Oblomov (rus.) v. pod oblomovšina
- oblomovština (rus.) osobina čovjeka nepokretnog, lijenog, bez volje, po prirodi dobrog i pitomog, ali od kojega su odgoj i društvena sredina učinili gotovana (po Oblomovu, glavnom junaku istoimenog romana ruskog pisca I. A. Gončarova)
- oblong (lat. *oblongum*) duguljast četverokut, pravokutnik
- oblongan (lat. *oblongus*) duguljast, duguljast i četverokutan
- obnoksijacij (lat. *obnoxio*) prav. podređenost kojom je onaj koji nije mogao sam sebe prehranjivati, ili položiti dužnu krvarinu, ili nadoknaditi što je ukrao, sebe ih svoju obitelj jednom formalnom poveljom (lat. *eharta obnoxiationis*) prodavao nekoj trećoj osobi
- obnubilacija (lat. *obnubilatio*) med. pomračenost vida; pomračenost uma

- oboa (fr. hautbois, hoboje) glaz. drveni puhački Instrument s oštrijim tonovima od tonova flaute
- oboist (fr. hautbois) glaz. svirač oboe; svirač u vojnoj glazbi uopće
- obol (grč. obolos) starogrčki sitan novac, 1/6 drahme; od 183K. grčka jedinica za mjerenje težine = 1/10 drahme = 1 decigram; pren. novčić, marijaš, lepton
- obovalan (lat. obovalis) u obliku jajeta okrenutog naopako, naopačke
- obrepcija (lat. obreptio) potkradanje, dobivanje nečega na vješt način, prijevarom
- obrogacija (lat. obrogatio) prav. prijedlog da se neki zakon ukine ili izmijeni
- obrogirati (lat. obrogare) prav. stari zakon sasvim ih djelomice ukinuli, tj. zamijeniti ga novim zakonom, nekom zakonu oduzeti punu snagu
- obr.st (njem. Oberst) 1. u njemačkoj vojsci: zapovjednik puka, pukovnik
- obrst-lajtnant (njem. Oberst, fr. lieutenant.) u njemačkoj vojsci: zastupnik pukovnika, potpukovnik
- obrusa (grč. obrusos čisto zlato, lat. obrusa) pročišćavanje zlata pomoću vatre
- obs... (lat., fr. obs...) v. pod ops...
- obt (lat., fr. obi...) v. pod opi...
- obumbracija (lat. obumbratio) sjenčanje, osjenčavanje, zamračivanje
- obunacati (tal. abbonacciare) stišati se, utihnuli (npr. vjetar); smiriti se, prolještati se (vrijeme)
- obveneija (lat. obvenlio) susret, srednje. doček; prav. prihodi; dobrovoljni prilog, porez, osobito crkveni prirez
- obvolucija (lat. obvolutio) med. zavijanje, zamatanje, ovijanje, povijanje
- obvolutan (lat. obvolvere, obvolutus) izvana savijen, žljebast
- obvolvencija (lat. obvolventia) mn. med. lijekovi u obliku zavoja, koji razgolićena ili ranjiva mjesta pokrivaju ljekovitim oblogom
- ocean (grč. Okeanos) 2. veliko svjetsko more (Atlanski, Tihi i Indijski ocean); pren. more, bezbroj, innogo, sva sila
- Ocean (grč. Okeanos) mit. po najstarijem grčkom vjerovanju, moćna rijeka koja optječe cijeli svijet, prazvor svih stvari, pa i bogova; zatim: sin Uranov i Gejin, muž Tetidin, otac mnogobrojne djece (3000 sinova i 3000 kćeri), Okean
- Oceanide (lat. Oceanides) mit. kćeri Oceana, morske nimfe; Oceanilide
- Oceanija (lat. Oceania) opći naziv za sve otoke, otočje u Tihom oceanu, zajedno s Australijom; Polinezija
- Oceanitide (lat. Oceanitides) mit. v. Oceanide
- oceanografija (lat. oceanus, grč. grafia opis) opisivanje mora, znanost koja se bavi proučavanjem oceana, kemijskih i fizičkih svojstava njihove vode, faune i flore itd.
- oceanotelegrafija (lat. oceanus, grč. tele u daljinu, na daljinu, daleko, grafia pisanje) telegrafija pomoću podmorskog kabela
- oceanski (lat. oceanus) koji pripada oceanu ili otocima »Južnog mora; oceanski jezici jezici kojima govore stanovnici otoka Južnog mora, polinezijski jezici
- ocelot (meks. oceloi, lat. felis pardalis) zool. životinja slična panteri iz porodice mačaka (u Juž. Americi)
- ocelus (lat. ocellus okce, oculus oko)
- okane*, oko
- ociozan (lat. otiosus) dokon, besposlen; neiskorišten, npr. novac, grada i si.
- Oculi čit. okuli (lat.) Oči — naziv treće nedjelje u Korizmi
- oculus čit. okulus (lat.) oko; *oculus elephantinus* čit. okulus elephantinus (lat.) med. volovsko, buljavo oko; *ad ocidum, ad oculos* čit. ad okulum ili ad okulos demonstrirati Gat.) iznijeti

- pred oči svima, pokazati tako da svi jasno vide i uvjere se, nepobitno dokazati, dokazivati
- očalin (tal. ocialino) 1. ocijeniti, prosuditi; 2. pregledati tijelo ubijenog čovjeka
- od (isl. odr) neka neobična prirodna sila koja, po mišljenju njemačkog prirodnjaka Karla Reihembachua (1788—1869), strujanjem izlazi iz predmeta, osobito iz ljudi, i koju osjetljivi, tzv. senzitivni ljudi, više ili manje jako osjećaju
- oda (grč. ode pjesma) poet, vrsta svečane i uzvišene pjesme, pune bujnog zanosa i strasnih osjećaja u koje pjesnik dolazi motreći uzvišene i veličanstvene pojave i stvari u prirodi i ljudskom društvu (npr. more, Bog, vjera, prijateljstvo, junaštvo itd.)
- odaja (tur. oda) soba, prostorija
- oduksestički (grč. odaxo griz em) med. koji peče od bola, koji jako boli
- odaksezmus (grč. odaxesmos ujedanje, grizenje, čupanje) med. sijevanje, oštra i snažna bol, osobito bol pri izbijanju zuba = odontiaza
- odaliska (tur. odalik) sluškinja, bijela robinja u orijent. haremu koja obavlja teže kućanske poslove, sobarica; osobito: ime sluškinja viših turskih sultana između kojih on bira za sebe sedam kaduna; pren. prilježnica; vrsta vunene tkanine
- Odeon (fr. Odeon) poznato parišku kazalište na lijevoj obali Seine
- odeon (grč. odeion, lat. odeum) kod Grka i Rimljana; zgrada u kojoj su se održavala pjesnička i glazbena natjecanja; zbirka lirskih pjesama
- odežda (crkv.-slav.) odjeća, svečane haljine, ornat (svećenika, kraljeva, aristokrata i si.)
- odijum (lat. odium) mržnja, neprijateljstvo; nenaklonost, nezadovoljstvo, ogorčenje
- Odin (nord. Odin. Odhinn) mit. najstariji i najštovaniji bog kod svih starogermanskih plemena, bog pobjede; Wodan
- odio za (lat. odiosa) mn. mrske (ili: odvratne, gnusne) stvari
- odiozan (lat. odiosus) mrzak, odbojan, odvratan, gnusan, grozan, dosadan
- odiozitet (lat. odiositas) mrskost, odvratnost, odbojnost, mržnja
- odioznost (lat. odiositas) v. odiozitet
- odiozus dat. odiosus) mrzak, odvratan, gnusan čovjek
- Odisej (grč. Odvssevs) mit. sin Laertov, muž vjerne Fenelope, otac Tclemahov, kralj Ilike, hrabri, lukavi i dosjetljivi grčki junak pod Trojom; pren. lukav i dosjetljiv čovjek
- Odiseja (grč. Odvsseia) mit. znameniti Homerov ep o desetogodišnjim lutanjima i neobičnim doživljajima itačkog kralja Odiseja kad se, nakon pada Troje, vraćao morem u domovinu; pren. pustolovno putovanje, pustolovina, lutanje
- oditologija (grč. odites putnik, logia) v. hoditologija
- odol (grč. odus zub, lat. oleum ulje) farm. voda ih pasta za ispiranje i dezinficiranje zuba i usta (mješavina alkohola, metanola. metvičinog ulja i antiseptika)
- odometar (grč. odos put, metron mjerilo, mjera) v. hodometar
- odont- (grč. odus, odontos) predmetak u složenicama sa značenjem: zub, zubni
- odontagogum (grč. odus. odontos, ago vučem, privlačim) med. klijesta za vađenje zuba
- odontagra (grč. odus, odontos, agra plijen) med. zubna kostobolja
- odontalgici (grč. odus, odontos, algos bol) mn. med. sredstva protiv zubobolje
- odontnlgijn (grč. odus, odontos, algos bol) med. zubobolja, bolest zuba

- odontici (grč. odus, odontos) ran. med. v. odontalgici
- odontijatrija (grč. odus, odontos, iatria liječenje) med. znanost o liječenju zuba, zubarstvo
- odontijaza {grč. odus, odontos) med. teško dobivanje zuba kod djece
- odontin (grč. odus, odontos) med. lijek protiv zubobolje; sredstvo za održavanje zuba
- odontitis (grč. odus, odontos) med. upala zuba
- odontizis (grč. odus, odontos) med. dobivanje zuba. nicanje zuba, oblikovanje; zuba
- odontoblaste (grč. odus, odontos, blastos klica, izdanak) mn. tvorbene stanice zubne kosti
- odontogeneza (grč. odus, odontos, genesis postanak, stvaranje) oblikovanje zuba, stvaranje zuba
- odontoglifon (grč. odus, odontos, glyfeion rezbarski nož, Siljilo, dubač) med. liječnički instrument za čišćenje zuba
- odontografija (grč. odus, odontos, grafia opis) opisivanje zuba
- odontoidan (grč. odus, odontos, eidos oblik) zubolik, u obliku zuba
- odontolit (grč. odus, odontos, lithos kamen) med. zubni kamen, kamenac
- odontoliti (grč. odus, odontos, lithos kamen) ran. geol. okamenjeni zubi si-savaca
- odontolitijaza (grč. odus, odontos, lithos kamen) med. stvaranje, pravljenje zubnog kamenca
- odontologija (grč. odus, odontos, logia znanost, nauk) znanost o zubima, zubno liječništvo
- odontom (grč. odus, odontos) med. zubna izraslina, zubnik
- odontoplastika (grč. odus, plastike vještina oblikovanja) zamjenjivanje loših zuba umjetnim
- odontotehnija (grč. odus, odontos, techne vještina) održavanja zuba u dobrom stanju; zamjenjivanje loših zubi novim
- odontotehnika (grč. odus, odontos, technike) zubna tehnika
- odontoterapija (grč. odus, odontos, therapeia liječenje) med. znanost o liječenju i održavanju zuba
- odor Gat. odor) miris, vonj
- odorata (lat.) mn. ugodni mirisi; stvari ugodna miris
- odoratan (lat. odoratus) v. odorativan
- odorativan (lat. odorans) mirisav, mirisan.
- odoriferan (Int. odor miris, fero nosim) mirisan, mirisav
- Odra često ime rijeka 11 slavenskim zemljama; *Odra—Xysa* politički pojam kojim se označuje nepromjenjivost državnih granica Poljske prema Njemačkoj
- odžak (tur.) 1. ognjište; dimnjak; 2. dvor; 3. obitelj; kuća, dom, koljeno, rod; 4. dinastija; 5. družba, društvo, udruga; 6. jamica u zemlji za sadenje sjemena
- of (engl. off izvan, po strani) u filmskom jeziku: naziv za glasove, šumove ili druge zvučne efekte koji se snimaju izvan kadra
- ofenzija (lat. offensio) navala, napad, napadanje, nasrtaj; vrijeđanje, uvreda
- ofenziva {fr. offensive) voj. napad; nastupanje; napadačko i izazivačko držanje; *prijeći u ofenzivu prijeći u napad, napasti*; supr. defenziva
- ofenzivan (fr. offensif) napadni, napadački, koji služi za napad; *ofenzivni položaji voj. položaji koji trebaju poslužiti kao osnova za iznenadan napad na neprijatelja ili za namamljivanje neprijatelja da prijeđe u napad; ofenzivne pripreme pripreme za napad; ofenzivni rat napadački rat; ofenzivni savez savez za napadaj; ofenzivni i defenzivni savez savez za napad i obranu*

- oferirati (lat. offerre) trg. nuditi, ponuditi, podnijeti (ili: podnositi) ponudu za prodaju neke robe; prinostiti, žrtvovati
- ofert (lat. offerre ponuditi, nuditi, fr. offert) trg. ponuda (osobito usmena) za prodaju neke robe
- ofertalni (fr. offert) ponudni, koji je podnesen u obliku pismene ponude; *afertalna licitacija* nadmetanje u obliku pismenih ponuda
- Ofertorij (lat. offertorium) u Kat. crkvi: Prikazanje, podizanje i prikazanje svete hostije koja se nalazi u monstranci i pjesma koja se pjeva uz taj obred; molitve prije i nakon toga obreda; glaz. djelo za orgulje koji se izvodi između Creda (Vjerujem) i Sanctusa (Svet)
- officier du jour čit. ofisje di žur (fr.)
dežurni časnik
- oficirati (lat. officium) obavljati službenu dužnost; služiti službu Božju; govoriti službenim tonom
- oficij (lat. officium) dužnost, obveznost, obveza; osjećaj dužnosti, obavljanje dužnosti; *eks officio* (lat. ex officio) po službenoj dužnosti, službeno; besplatno, badava
- oficijal (lat. officialis) službenik, činovnik; kod katolika: zastupnik biskupa u duhovnom sudu, duhovni sudac. osobito u bračnim sporovima; predsjednik biskupskog duhovnog suda (oficijalijata)
- oficijalijat (lat. officialiatus) kod katolika: biskupski duhovni sud, konzistorij; zvanje i djelokrug oficijala
- oficijalije (Int. officialia) službeni poslovi, poslovi koji se obavljaju po službenoj dužnosti
- oficijant (lat. officians) sluga, poslužitelj; niži činovnik, službenik; u Katoličkoj crkvi: svećenik koji služi misu
- oficijelan (fr. officiel) služben, zakonit; vladin; *oficijelne novine* službene novine; *oficijelni izvještaj* službeni izvještaj
- oficina (lat. officina, opificina) radionica, laboratorij (osobito ljekarnički, tiskarski)
- oficinalan (lat. officinalis) liječnički, propisan; opći naziv za sve prirodne proizvode, kemikalije i dr. koje se, kao sredstva za liječenje, nalaze u ljekarnama u skladištu; u užem smislu: samo oni lijekovi koji se nalaze u Ljekopisu jedne države; *oficinalne biljke* sve biljke koje se upotrebljavaju u medicinske svrhe, ljekovite biljke; *oficinalna formula* (lat. formula officinalis) recept sastavljen u ljekarni
- oficinalije (lat. officinalia) ljekarnička roba, lijekovi
- oficinelan (lat. officinalis) v. oficinalan
- oficinozan (lat. officiosus) poluslužbeni; *oficiozni list* poluslužbeni list, neslužbeni vladin list: uslužan, susretljiv, ljubazan
- oficiozitet (lat. officiositas) u služnost, susretljivost, ljubaznost
- oficir (lat. officium dužnost, služba, fr. officier) voj. svaka vojna osoba koja je po činu starija od dočasnika; *oficir-a \$pi.rant* prvi časnički čin u nekim europskim državama, zastavnik, avantazer; *oficirski kor* svi časnici jedne vojske ili veće vojne jedinice
- ofidije (grč. ofis, lat. ophidia) mn. zool. zmije
- ofidiologija (grč. ofis zmija, logia znanost) dio zoologije koji proučava zmie, znanost o zmijama
- ofidiznm (grč. ofis zmija) med. trovanje uzrokovano zmijskim ujedom, trovanje zmijskim otrovom
- ofifag (fj * fis zmija, fagein jesti) onaj koji jeo. /mije, zmijojed
- ofijanci (grč. ofis) mn. krišćanska gnostička sekta, od II. do VII. st., poštovala je zmiyu koja je navela prvog čovjeka (Adama) na grijeh; ofiti

- ofijazis (grč. ofiasis) med. zmiasto ćelavljenje pojedinih mjesta na glavi
- ofikleid (grč. ofis zmiija, kleis, kleidos kraćun, zasun, zapor) glaz. puhaćki instrument od mesinga, u obliku zmiije, sa šest rupa za tonove; daje vrlo dubok ton
- ofiolatrija (grč. ofis zmiija, latreia obožavanje) poštovanje zmiija, obožavanje zmiija; ofitizam
- ofioliti (grč. ofis zmiija, lithos kamen) mn. geol. okamenjene zmiije
- ofiologija (grč. ofis zmiija, logia znanost) dio zoologije koji proućava zmiije
- ofiomantija (grč. ofis zmiija, manteia proricanje) proricanje sudbine pomoću zmiija
- (>fir u biblijskom izvješću: daleka, ćarobna zemlja odakle su fenićki pomorci židovskom kralju Salomonu dovozili zlato, sandalovinu i drago kamenje
- ofis (engl. office, lat. officum) 2. poslovnica, kancelarija; ekspedicija, biro
- ofis (fr. office, lat. officum) 1. soba za stolni pribor u otmjenim kućama; soba u kojoj jede posluga; kuhinjska posluga
- ofit (grč. ofites i ofites lithos) min. v. serpentina
- ofiti (grč. ofis zmiija) mn. v. ofijanci
- ofitizam (gr. ofis zmiija) v. ofiolatrija
- ofiuriti (grč. ofis zmiija, ura rep) mn. geol. okamine slićne zmiijinom repu
- ofrand (fr. offrande) žrtva Bogu; dar. prilog, poklon
- ofsajd (engl. off-side) šport, u nogometu: zalede; nepravilnost u igri koja se sastoji u tome što se igrač naće između protivnićkih branića i vratarra, pa u tome položaju dobije loptu; za ovu se nepravilnost dosuđuje slobodan udarac za protivnićku momćad
- ofset (engl. ofiset) tisk. tiskanje na ofsetnom tiskarskom stroju
- ofset-presa (engl. of'sct, lat. pressare tiskati] tisk. litografski rotacijski stroj za ravno tiskanje s prienosnim tiskanjem; otisak prelazi s kalupne ploće na jedan gumeni cilindar na suprotnom valjku (cilindru), a ovaj predaje slog. koji treba otisnuti, na papir (izum Amerikanca J. W. Rubella).
- oftalm (grč. ofthalmos) predmetak u složenicama sa znaćenjem: oko. oćni oftalmalgija (grč. ofthalmos, algos bol) med. bol u oćima, okobolja
- oftalmici (grč. ofthalmikos oćni) mn. med. lijekovi za oći, oćne kapi, oćne masti
- oftalmićki (grč. ofthalmikos) oćni; koji se tiće lijećenja oćiju; oftalmićka sredstva v. oftalmika
- oftalmija (grč. ofthalmos) med. vanjska upala oćiju
- oftalmijatar (grč. ofthalmos, iatros lijećnik) oćni lijećnik
- oftalmijatrija (grč. ofthalmos, iatreia lijećenje) med. znanost o lijećenju oćiju. oćno hjećništvo
- oftalmijatrika (grč. ofthalmos, iatrike lijećništvo, znanost o lijećenju) med. v. oftalmijatrija
- oftalmitis (grč. ofthalmos) med. unutrašnja upala cijele zjenice
- oftalmobiotika (grč. ofthalmos, biotikos životni, koji služi životu, bios život) znanost o njezi oćiju
- oftalmoblenoreja (grč. ofthalmos, blenna sluz, rheo lecem, curim) ined. gonorejićna upala veznico oćnih kapa
- oftalmodinija (grč. ofthalmos, odyne bol) med. bol u oćima
- oftalmofantom (grč. ofthalmos, fantisma pojava) med. naprava za vježbanje operiranja oćiju
- oftalmografija (grč. ofthalmos, grafia opis) opisivanje oćiju
- oftalmolog (grč. ofthalmos, logos pojmovna odredba; poućak; znanost) poznavatelj oćiju, oćni lijećnik

- oftalmologija (grč. *ofthalmos*, logia znanost} znanost o očima, očno liječništvo)
- oftalmometar (grč. *ofthalmos*, metron mjera, mjerilo) instrument za mjerenje oblika oka i polupromjera krivulje rožnice
- oftalmometrija (grč. *ofthalmos*, metria mjerenje) dio oftalmologije koji se bavi uređenjem i uporabom oftalmometra; mjerenje oblika oka i polupromjera krivulje rožnice
- oftalmoplegija (grč. *ofthalmos*, plege udarac) med. oduzetost ocnog mišića
- oftalmoptoza (grč. *ofthalmos*, plisis pad) med. ispadanje očne jabučice
- oftalmoreja (grč. *ofthalmos*, rheo lecem, curim) med. suženje očiju, suzavost
- oftalmoskop (grč. *ofthalmos*, skopeo promatram} med. očno ogledalo, naprava za ispitivanje i pregled očiju
- oftalmoskopija (grč. *ofthalmos*, skopeo promatram) med. ispitivanje, bolesnog oka oftalmoskopoin; prije: proricanje iz očiju
- oftalmoskopirati (grč. *ofthalmos*, skopeo gledam, promatram) med. ispitivati oči pomoću ocnog zrcala (oftalinoskopa)
- oftalmoskopski (grč. *ofthalmos*, skopeo promatram, gledam) koji se tiče oftalmoskopa, koji se vrši pomoću oftalmoskopa
- oftalmospazam (grč. *ofthalmos*, spasmus grč) med. očni grč
- oftalmospcktroskop (grč. *ofthalmos*, lat. spectrum spektar, grč. skopeo promatram, gledam) med. uređaj za ispitivanje ocnog sljepila za boje; spektrokolorimetar
- oftalmostat (grč. *ofthalmos*, statos postavljen, stavljen, metnut) med. instrument za pričvršćivanje očne jabučice
- nftalmoterapijn (grč. *ofthalmos*, therapcia liječenje) med. vještina liječenja bolesnih očiju
- oftalmotomija (grč. *ofthalmos*, tome rezanje) med. rasijecanje očiju, operiranje očiju
- oftalmotonometar (grč. *ofthalmos*, tonos zategnutost, napon, metron mjera, mjerilo) ined. instrument za mjerenje napona očne jabučice
- oftalmotonometrija (grč. *ofthalmos*, tonos zategnutost, napon, metri a mjerenje) med. mjerenje napona očne jabučice pomoću oftalmotonometra
- oftnlmotrop (grč. *ofthalmos*, tropos okret; način, sklop) med. model koji nam predočava kretanja ocnih mišića
- oftalmotropometrija (grč. *ofthalmos*, tropos okret; način, splet, metria mjerenje (ili: određivanje) kretanja ocnih mišića)
- ogro (šp. ogro, fr. ogre, tal orco, lat. Orcus) mit. vukodlak, divlji čovjek, div koji jede djecu
- ohema (grč. *oehema* nosač) med. tekući zamotak za suviše suhe i jake lijekove
- ohlokracija (grč. *oehlos* gomila, svjetina, kratos jačina, snaga, vladavina) vladavina puka, svjetine (za razliku od demokracije, tj. vladavine naroda u pozitivnom smislu)
- ohlokrat (grč. *oehlos* gomila, svjetina, kratos jačina, snaga, vladavina) vođa svjetine (ili: onaj koji ima utjecaja na svjetinu); usp. demagog
- ohrijaza (grč. *ochriasis*) med. žučkasto bljedilo lica
- ohropira (grč. *oehros* blijed, blijedožut, pyr vatra) med. žuta groznica
- Oida boti uden oida (grč.) Znam da ništa ne znam (glasovita Sokratova izreka)
- oidijum (lat. *oidium*) bol. pepelnica, mnća, sijen (vrsta veoma sitnih glji-

vica koje se na biljkama i životinjskim tijelima pojavljuju kao uzrok pojave bolesti, osobito kod vinove loze)

- ojkofobija (grč. oikos kuća, fobos strah) med. strah od kuće, duševno-živčani poremećaj koji se sastoji u osjećaju straha od vlastitog doma
- oka (peruan., šp.) 2. biljka s hranjivim korijenom (lat. *Oxalis tuberosa*), glavna hrana Indijanaca-urođenika
- oka (tur. okka, vakije) 1. nekadašnja jedinica za mjerenje težine u Turskoj, Bosni, Grčkoj, Bugarskoj, Mađarskoj i Rumunjskoj = 1,250—1,280 kg
- okalescencija (lat. *ocallescentia*) zadeblja vanje kože, otvrdnjavanje kože, dobivanje debele kože; pren. neosjetljivost, otupjelost
- oknluk (tur.) predmet težine jedne oke; posuda u koju stane jedna oka neke tekućine
- okanica (tur. okka) boca koja sadrži jednu oku; okanik, okanjača
- okapi zool. vrsta male žirafe, velike kao konj, u prašumama središnje Afrike, veoma rijetka životinja
- okarina (tal. oca, ocarina) glaz. mali, poglavito dječji puhački instrument od ilovače s 10 rupa za tonove
- okazija (lat. *occasio* gen. *occasionis*) prilika, zgoda, prigoda, povoljan slučaj; povod, razlog
- okazionalisti (lat. *occasio*) mn. fil. pristaše okazzonalizma
- okazionalizam (lat. *occasio*) fil. naučavanje o slučajnim uzrocima, po kojem Bog svuda neposredno djeluje služeći se voljom ljudi i nagonom životinja samo kao povodom za djelovanje: ne utječu tijelo i duša jedno na drugo, kako je tvrdio Descartes, nego Bog stvara, u zgodnoj prilici (lat. *occasio*), od kretnji osjećaje; u osjetljivim organima, a od činova volje, opet u zgodnoj prilici, pokrete mišića; glavni

predstavnici ovoga smjera, okazionalisti, su: A. Ceulincx (1624—1689) i N. Malebranche (1638—1715)

- okazionalni sistem fil. v. okazionalizam
- okazionalno (lat. *occasionaliter*) pril. slučajno, zgodom, prigodno
- okazonar (lat. *occasionarius*) v. partizan
- okcident (lat. *occidere* običi, sjesti, occides) zalazak Sunca, zapad; supr. orijent; *Okcident* Zapad, državo na zapadu, kultura zapadnih naroda
- okcidentalan (lat. *occidentalis*) zapadni, zapadnjački
- Okcidentalno carstvo Zapadno Rimsko Carstvo
- okcipicij (lat. *occipitium*) anat. zadnji dio glave, zatiljak
- okcipitalni (lat. *occipitalis*) koji se tiče zatiljka; koji pripada zatiljku, zatiljni; os *uccipUalis* čit. os okcipitalis (lat.) anat. zatiljna kost, zatiljača
- okciput (lat. *occiput*) anat. v. okcipicij
- oker (grč. oehros blijed, žućkast, zclenkast) ilovača žuta od željeznoga oksida; prid. okerasl
- okidrom (grč. okys brz, dramein infinitiv aorista od treeho trčim) onaj koji brzo trči, teklić, glasnik-pješak
- okigrafija (grč. okys brz, grafo pišem) vještina brzog pisanja; tahigrafija
- Okinasva otočna skupina u zapadnom dijelu Tihog oceana i ime otoka; poznat po velikoj ratnoj operaciji u Drugom svjetskom ratu
- okipod (grč. okys brz, pus. podos noga) brzonog
- oklagija (tur. oklagu) valjalo, sukać (oblo drvo za razvijanje tijesta)
- okludirati (lat. *occludere*) zatvoriti, zatvarati. zaključati; smetati. Spriječiti; fiz. zadržavati plinove na svojoj čvrstoj površini
- okluzija (lat. *occlusio*) zatvaranje, sprječavanje; fiz. adsorpcija plinova na površini čvrstih tijela

okluzivan {lat. *occlusivus*) koji zatvara; koji sprječava; *okluzivni zavoj* med. zavoj koji sprječava da do rane do-pro vanjske ozljede i prljavština okrn mješavina gline s hidroksidom željeza

oksalati (lat. *oxalis* kiselica) mn. kem. soli oksalne kiseline, nalaze se u mnogim biljkama, osobito u kiselici, ščavu

oksalemija (lat. *oxalis* kiselica, grč. *haima* krv) med. prisutnost oksalne kiseline u krvi više no što treba, npr. kod šećerne bolesti i dr.

oksalij (lat. *oxalium*) kem. dvostruko kiseli kalij

oksalis (lat. *oxalis* kiselica, ščav) bot. ceceľ

oksalit (lat. *oxalis* kiseljak, grč. *-ites*) mineral koji se sastoji od oksalnog željeznog oksida i vode: *humboltit*

oksalna kiselina (lat. *acidum oxalicum*) kem. otrovna kiselina koja nastaje oksidacijom mnogih organskih spajanja, danas se dobiva od celuloze (služi u bojarstvu i za odstranjivanje mrlja od crnila, čišćenje metala i dr.)

oksalurija (lat. *oxalis* kiseljak, grč. *uron mokrača*) med. prisutnost oksalne kiseline u mokraći više nego što je normalno

oksengalerija (njem. *Ochs vol*) podrugljiv naziv za kazališnu galeriju na kojoj su gledatelji koji ne razumiju umjetnost, a obično služe kao plaćeni pljeskači

okser (engl. *oxer*) čvrsta ograda za stoku; vrsta prepone u jahačkim natjecanjima (dvostruka ograda sa šibljem između jedne i druge)

oksford (engl. *oxford*) 1. vrsta pamučne tkanine; 2. sport, u nogometu: udarac lopte stražnjim dijelom kopačke, *petom*

oksi- (grč. *oxys*) pred me lak u složenicama sa značenjem: oštar

oksid (grč. *oxys*) kem. spajanje s kisikom. osobito spajanje neke kovine s kisikom, npr. oksid željeza

oksid-hidrat (grč. *oxys*, *hvdor* voda) kemijsko spajanje oksida s vodom

oksidabilan (grč. *oxys*, lat. *oxydabilis*) kem. koji se može spojiti s kisikom, tj. koji može oksidirati

oksidabilitet (grč. *oxys*, lat. *oxydabilitas*) kem. sposobnost spajanja s kisikom. spojivost s kisikom

oksidabilnost (grč. *oxys*, lat. *oxydabilitas*) kem. v. oksidabilitet

oksidacija (grč. *oxys*, lat. *oxydatio*) kem. spajanje nekog tijela s kisikom, sagorijevanje

oksidirati (grč. *oxys*, lat. *oxydare*) kem. spajati se (ili: spojiti se) s kisikom, pretvarali se u oksid

oksfonija (grč. *oxys*, *fone* glas, zvuk) oštar glas, piskav glas

oksigen (grč. *oxys*, *genos* podrijetlo, usporedba. korijen *gen-* od *gignesthai* roditi se, postati, lat. *oxygenium*) kem. kisik, najrasprostranjeniji element u prirodi, sastojak zraka, vode, većine minerala i gotovo svih spojeva koji čine gradu biljaka i životinja

oksidacija (grč. *oxys*, *genos* lat. *oxygenatio*) kem. v. oksidacija

oksidirati (grč. *oxys*, *genos*) kem. v. oksidirati

oksigon (grč. *oxys*, *gonia* kut) geom. figura s oštrim kutovima

oksigoničan (grč. *oxys*, *gonia* kut) geom. oštrokutni, s oštrim kutovima

oksihidrat (grč.) kem. spoj oksida i vode

oksikloridi (grč. *oxys*, *chloros* svijetlozelcn) mn. kem. spojevi metalnih oksida s klornim spojevima

oksikrat (grč. *oxys*, *krasis* mješavina) octena voda, mješavina octa i vode

oksikratirati (grč. *oxys*, *krasis* mješavina) prati, ispirali octenom vodom

oksikroceum-flaster (grč. *oxys*, *krokos* šafran, njem. *Pflaster*) med. šafr-

- nov flaster, crvcnosmedi melem od žutog voska, kolofonija, omorikove smole, tcrpentina. šafrana i drugih sastojaka (lijek protiv reumatizma)
- oksimel (grč. oxys, lat. mcl med) farm. kiseli med, preparat od pročišćenog meda pomiješanog s biljnim octom
- oksimetar (grč. oxys. metron mjera, mjerilo) sprava 7a mjerenje jakosti kiseline
- oksimoron (grč. oxys oštrouman, moros tup. glupav) ret. duhovita glupost, duhovita besmislica, misao koja na prvi pogled sadrži u sebi neku proturječnost, a ipak oba pojma stoje jedan pokraj drugog i povezuju se u jedan pojam, npr. nijemi glas, glasna tajna, pametna budala, rječita šutnja i si.
- oksnitron (grč. oxys, nitron lužna sol) kem. salitrena kiselina
- oksiopija (grč. oxys, ops gen. opos vid) oštar vid. oštroidnost; pren. oštroumnost
- oksirodin (grč. oxys, rodon ruža) ružin ocat (ocat od ruže),
- oksisahar (grč. oxys, sakehar šećer) kem. octeni šećer, mješavina octa i šećera
- oksitimičnn (grč. oxythymos) ljut, plahost. prgav, prijek
- oksitimija (grč. oxythymia) plahovitost, prgavost, prijekost
- oksitona (grč. oxytonon) gram. u grčkoj gramatici: riječ s oštrim naglaskom (akutom) na posljednjem slogu
- oksitonirati (grč. oxys, teino zatežem) gram. jedan slog, osobito posljednji slog neke riječi, izgovoriti visokim ili oštrim naglaskom (akutom)
- oksiuris (grč. oxys, ura rep) zool. bijela glista
- oksiuroza (grč. oxys, ura rep) med. opći naziv za sve bolesti uzrokovane bijelom glistom
- oksuz (tur. oksuz sirotan, siročće) neženja, samac
- oktaedar (grč. oktiedron. okto osam, edra sjedište, osnova) geom. tijelo kojemu su sve stranice pravilni trokuti. pravilan osmerokutnik; u kristalografiji: oblik teseralnog. regularnog sustava
- oktaedarski (grč. okto osam, edra osnova) koji ima osam površina
- oktnereterida (grč. okto, etos godina) vremensko razdoblje od 8 godina
- oktacteria (grč. okto. etos) v. oktaeterida
- oktagon (grč. okto osam, gonia kut) geom. v. oktogon
- oktagularan (lat. octangularis) geom. koji ima osam kutova, osmokutni
- oktakord (grč. okto osam, ehorde žica, struna) glaz. instrument s osam žica; oktokord
- oktandrija (grč. okto, aner, andros muž, čovjek) mn. bot. cvjetovi s osam slobodnih prašničkih niti (VIII. klasa u Linneovu sustavu biljaka)
- oktangul (lat. octo osam, angulus kut) geom. osmokutnik
- oktant (lat. octans) osmi dio kruga; luk od 45 stupnjeva; astr. položaj Mjeseca ili drugog nehoskog tijela koje jc udaljeno 45 stupnjeva od nekog drugog položaja, osobito od položaja konjunkcije ili opozicije; opt., astr. instrument za mjerenje kutova, s podijeljenim lukom od 45 stupnjeva
- oktapla (grč. okta-plasios osmerostruk) izdanje Biblije na osam jezika
- oktav (lat. octavus osmi) format papira koji je jedna osmina običnog formata; format knjige čiji tiskani arak ima 8 listova ili 16 stranica (odstupanja u veličini naniže ili naviše zovu se mali oktav i veliki oktav); in *octavo* čit. in *oktavo* (lat) u formatu osmine, tj. tako da se arak presavije na osam listova
- oktava (lat. octo osam, octava) glaz. osmi ton počevši od osnovnog tona; tonska skupina na kakve se dijeli jedan

- tonski plan; cjelokupan obujam svih osam tonova; fiz. ton čiji je broj titraja u sekundi dvaput veći od broja titraja onoga tona čiji je on oktava (viša oktava); ton čiji je broj titraja u sekundi dvaput veći; u Kat. crkvi: osmodnevni vjerski obredi u proslavi nekog velikog blagdana (npr. uskrsnja oktava); posljednji, osmi dan takve osmodnevne svetkovine; poet. strofa od osam stihova
- Oktavijan (lat.) "sin Oktavijev"; prvi rimski car (poslije prozvan August) oktavni (fr. octavon, šp. octavo) mn. djeca Europejca i kvarteronke
- oktet (lat. octo osam) glaz. djelo od osam samostalnih glasova; otet
- oktiduum (lat. octiduum) rok od 8 dana, razdoblje od 8 dana
- oktifonij (grč. okto, fone glas) glaz. djelo za osam samostalnih glasova
- oktilijun (lat. octo osam i nastavak illion) 1. kod Francuza i Amerikanaca; IO²⁴, tisuća podignuta na deveti stupanj, broj predstavljen jedinicom uz koju stoji 27 nula; 2. kod Engleza i Nijemaca; KP, milijun podignut na osmi stupanj, broj predočen jedinicom uz koju stoji 48 nula
- oktobar (lat. october) vinski mjesec, u rimskom kalendaru osmi, kod nas deseti mjesec u godini, listopad, ima 31 dan
- Oktobarska revolucija v. revolucija 1.
- Oktoberfest (njem.) zabavno-privredna priredba koja se svakog listopada održava u bavarskom gradu Munchenu
- oktobristi (lat. october) mn. nekadašnja monarhističko-ustavna stranka u carskoj Kusiji, osnovana 1905.
- oktodec (lat. octodecim osamnaest) tisk. tformat papira s osamnaest listova, 36 stranica, u jednom tiskanom arku
- oktofilan (grč. oktos, fyllon list) bot. osmolisni, koji ima osam listova
- oktoginija (grč. okto osam, gyne žena) mn. bot. cvjetovi koji imaju osam stupica (osmi red u klasama I.—XIII. Linnéovog sustava biljaka); prid. oktoginičan
- oktogonal (grč. okto osam, gonía kut) geom. osmero kut; oktagon
- oktogonalni (grč. okto osam, gonía kut) geom. osmerokutni
- oktoih (grč. okto osam) kod pravoslava: osmoglasnik, bogoslužna knjiga u kojoj su pjesme za večernju, jutarnju i liturgiju za svaki dan u tjednu podijeljene na osam glasova
- oktokord (grč. okto osam, ehorde žica. struna) v. oktakord
- oktonarij (lat. octonarius) poet. stih od osam stopa: tetrametar
- oktopetalan (grč. okto osam, petalon list) bot. koji ima osam listića (ili: latica) u obliku vjenčića
- oktnopodi (grč. okto osam, pus. podos noga) mn. zool. osmoručci; hobotnice
- oktostilon (grč. okto osam, stylos stup) arhit. niz od osam stupova, svodova
- oktroirati (fr. octroyer, lat. auctorare) dati, podariti, ustupiti, odobriti, dopustiti; dati (ili: dopustiti) slobodu trgovanja; nametnuti, silom odrediti; *oktroirani zakon ili ustav* silom vlasti i autoriteta nametnuti zakon ili ustav, bez prethodnog odobrenja i suglasnosti narodnog predstavništva
- oktuplum (lat. octuplum) ono što je osmerostruko, osmerostruka veličina (ili: količina)
- okujisati (tur. okujudžu čitač, pjevač) pozivati na molitvu (mujezin 3 minareta)
- okulacija (lat. oculatio) bot. cijepljenje
- okular (lat. oculus očni) opt. leća u dalekozoru, mikroskopu itd. koja je okrenuta oku i koja ima ulogu povećala za promatranje lika dobivenog prelamanjem svjetlosti kroz objektiv

okularan

okularan (lat. *ocularis*) očni; vidljiv; *okularna inspekcija* pregled, smotra; *okularni svjedok* prav. očevidne; *okularno staklo* v. **okular**

okulirati (lat. *OCulare*) bot. jedno biljno oko umetnuti u strano drvo, cijepiti; **inokulirati**

okulist (lat. *oculus* oko) med. očni liječnik

okulistika (lat. *oculus* oko) med. dio medicine koji proučava očne bolesti, očno liječništvo

okulomotorijus (lat. *oculomotorius sc. nervus*) anat. zajednički živac očnih mišića

okulta (lat. *occulla*) mn. skrivene stvari, tajne

okultacija (lat. *occullatio*) prikrivanje, skrivanje, tajenje, zatajivanje; astr. pomrčina zvijezde

okultan (lat. *occultus*) skriven prikriven, tajni, potajni; *okultna znanost* = **spiritizam**; *okultne bolesti* potajne (ili: skrivene) bolesti

okultans dat. *occultans*) farm. sredstvo za prikrivanje mirisa i ukusa

okultator (lat. *occultator*) prikrivač, zatajivač, osobito nekog zločina

okultisti (lat. *occultus* tajni, skriven) mn. pristaše **okultizma**

okultizam (lat. *occultus* tajni, skriven) tajna znanost, znanost o okultnom (tj. mračnom, skrivenom, nadosjetilnom), o "mnogim stvarima između neba i zemlje, o kojima naša školska mudrost ne inože ni sanjati", kako potvrđuju okultisti Hamletu; naučavanje o nekim pojavama koje se, kako kažu, ne mogu objasniti običnim putem. tj. na osnovi poznatih prirodnih zakona; ovdje razlikuju: fizičke (parafizičke) i psihičke (parapsihičke) pojave; u prve ubrajaju: kucanja, pojave svjetlosti, kretanja i lebdenja bez dodira (telekineza i *levitacija*), pojave tjelesnih likova koji se mogu čak i fotografirati (materi-

old-boj

jalizacija); u druge: telepatiju i vidoovitost; metapsihika, parapsihologika

okupacija (lat. *occupatio*) zaposjedanje, zauzimanje, osvajanje: voj. zaposjedanje vojskom jedne strane zemlje radi prisilnog zadobivanja ili priznanja nekih zahtjeva ili uvjeta; prav. uzimanje u posjed neke stvari koja je dotle bila bez gospodara; pren. zaposlenost, zauzetost, posao, zanimanje;

okupatoran (lat. *occupatorius*) zauzimački, osvajački, kojemu je cilj osvajanje

okupatorski (lat. *occupatorius*) v. **okupatoran**; *okupatorska vojska* vojska koja zaposjeda ili zauzima tuđu zemlju ili državu

okupiran (lat. *occupatus*) zaposjednut, zauzet, osvojen; zapremljen; zaposlen, zauzet poslovima

okupirati (lat. *occupare*) zaposjedati; zauzeti, zauzimati, osvojiti; zapremiti, zapremati; držati neku stvar, dočepati se neke stvari; zaposliti, zapošljavati

okurencija (lat. *occurentia*) događaj, slučaj, povod, prilika; u crkvenom jeziku: dva blagdana u istom danu; *ali' occorenza* čit. al **okorenc**a (tal.) trg. slučajno, prema prilikama

okurentan (lat. *occurrens*) koji se događa slučajno, koji se zbiva slučajem

old (engl. *old*) star; *old England* čit. **old Ingland** (engl.) "stara Kngleska", od 1643. naziv za Englesku kao zemlju starih predaja i stare slave (za razliku od engleskih naselja u Sjevernoj Americi); *old Jack* čit. **old Džek** (engl.) stari Džek (engleska zastava)

Old Vic čit. **ould vik** (engl.) poznato londonsko kazalište, osnovano 1818.

old-boj (eng. *old-boy*) šport društvo starijih igrači nekog športskog kluba koji se ne bave više aktivno športom

- oldenburger vrsta rasnih sjevernonjemačkih konja (naziv po pokrajini Oldenburg)
- oldtimer čit. oldtajmer (engl.) stari, iskusi i zaslužni sportaš, senior neke sportske momčadi; pren. starudija uopće
- olea (lat. oleum ulje, olea) mn. od oleum
- oleaginozan (lat. oleagineus, fr. oleagineus) uljen, koji ima u sebi ulja
- oleandar (lat. oleander, tal. oleandre, lat. oleandrum, lorandrum) bot. južnjačka zimzelena biljka s velikim ružičastim cvjetovima i bijelim, veoma otrovnim, sokom u stabljici
- oleaster (lat.) bot. divlja maslina (drvo)
- oleati (lat. oleata) mn. kem. uljene soli
- olein (lat. oleum ulje, fr. oleine) kem. osebujni sastojak svih biljnih i životinjskih masti; elain
- olekranon (grč. olekranon izbočona glava lakatne kosti u pregibu) med. lakat
- oleodukt (lat.) nafotovod
- oleografija (lat. oleum ulje, grč. grafo pišem) umj. otisak slike naslikane uljenom bojom
- oleohalkografija (lat. oleum ulje, grč. eha I kos bakar, grafia pisanje) bakrorez 3 uljenim bojama
- oleokarta (lat. oleum ulje, grč. ehartes papir, list papira) tapeta natopljena u ulju (tako da se može prati)
- oleomargarin (Lit. oleum ulje, grč. margaron biser) umjetni maslac
- oleometar (lat. oleum ulje, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za ispitivanje valjanosti ulja, uljomier
- oleoza (lat. oleosa) mn. farm. naziv za sve uljene lijekove
- oleraceae čit. oleracee (lat. olus, olcraceac zelenje, povrće) ran. bot. kuhinjske biljke, povrće, zelenje
- oleum (lat.) ulje
- olfaktofobija (lat. olfacere mirisati, njušiti, grč. fobeomai bojim se) med. bolestan strah od pojedinih mirisa
- olfaktometar (lat. olfactus miris, grč. metron mjera, mjerilo) naprava za mjerenje oštine mirisa
- olfaktometrija (lat. olfactus miris, grč. metria mjerenje) mjerenje, ispitivanje oštine mirisa
- olfaktor (lat. olfactorius) koji se tiče osjetila mirisa, koji pripada mirisnom osjetilu
- olfaktorijus (lat. olfactorius) anat. mirisni živac
- olfaktus (lat. olfactus) miris; osjetilo mirisa
- oligatin vunena tkanina ukrašena perzijskim šarama i crtežima
- oliban (lat. olibanum) tamjan
- olifant (fr. olifant, lat. elephantus slon.)
1. rog od slonove kosa koji su nosili na bedrima srednjovjekovni vitezovalutalice; rog paladina Karla Velikog Kolanda; 2. papir najvećeg formata s markom slona (za tabele i bakroreze)
- oligarh (grč. oligos mali brojem, brojčano malen, arehos voda, poglavar) član ili pristaša vladavine malog broja plemićkih obitelji: oligokrat
- oligarhija (grč. oligarehia) vladavina malog broja plemićkih (aristokratskih) obitelji; oligokracija
- oligarhijski (grč. oligarehikos) koji je pod vladavinom malog broja; koji ima oblik vladavine malog broja plemićkih porodica; koji je pristaša ovakvog oblika vladavine; oligokratski
- oligemija (grč. oligos malen brojem, haima krv) med. smanjenost količine krvi, malokrvnost
- oligo- (grč. oligos) predmetak u složenicama sa značenjem: brojem malen, mali brojem; mali, malen
- oligocen (grč. oligos. kainos nov) geol. po starosti druga po redu grupa slojeva u terciarnoj formaciji koja dolazi nakon eocena
- oligocitemija (grč. oligos. kvtos šupljina, šuplje tijelo, haima krv) med.

- smanjenost crvenih krvnih zrnaca (obično kao posljedica gubitka krvi. duge groznice, slabe prehrane i dr.)
 oligofilan (grč. oligos. fyllo list) bot. koji ima malo lišća
 oligofrenija (grč. oligoi malo njih, fren duša) slahoumnost, duševna nerazvijenost
 oligofrenopedagogija (grč. oligos mali, fren gen. frenos duša, duh, um, razum, pais, gen. paidos dijete, ago odgajam) med. znanost o odgoju i obrazovanju umno zaostale, maloumne djece
 oligoklas (grč. oligos, klao lomim) min. natrijev i kalijev glinenac (feldšpat), obično mutne boje
 oligokracija (grč. oligos, kratos jačina, snaga, vlast, vladavina) v. oligarhija
 oligokrat (grč. oligos, kratos jačina, snaga, vlast, vladavina) v. oligarh
 oligokratski (grč. oligos. kratos jačina, vladavina) v. oligarhijski
 oligokroničan (grč. oligo-ehronios) koji traje kratko, kratkotrajan, malovječan
 oligokronometar (grč. oligos, chronos vrijeme, metron mjera, mjerilo.) instrument za mjerenje malih vremenskih razmaka
 oligomeri (grč.) zool. mn. malokolutičnjaci, morski slabo pokretni organizmi (mahovnjaci, ramenonošci, bodljikaši)
 oligopol (grč. oligoi malo njih, poleo trgovina) trgovina u kojoj nekoliko prodavača vlada cjelokupnim tržištem s nekim proizvodom
 oligopsibija (grč. oligos, psyche duša) slabost duha, siromaštvo duha
 oligotrihija (grč. oligos, thrix gen. triehos vlas. dlaka) med. oskudica kose. rijetka kose, slaba dlakavost; prid. oligotrihičan
 oligotrotija (grč. oligos, trofe hrana, prehrana) med. smanjeno uzimanje hrane, nedovoljna želja za jelom, post
 oligurija (grč. oligos, urcin mokriti) med. smanjenost mokrenja zbog bolesti
 Olimp (grč. Olympos) glasovito brdo na granici Makedonije i Tesaliie, visoko 2970 m; mit. stan, prebivalište Zeusa i ostalih bogova po vjerovanju starih Grka; pren. nebo
 Olimpija (grč. Olympia) kraj u Elidi gdje su održavane poznate olimpijske igre, posvećen hogu Zeusu
 olimpijac predstavnik neke države na Olimpijadi; umjetnik velikog ugleda (pripadnik "literarnog", "slikarskog" ih kakvog drugog "Olimpa")
 olimpijada (grč. olyrapias) razdoblje od četiri godine, tj. razdoblje od jednih olimpijskih igara do drugih (Grci su po njima računali godine, počevši od 776. pr. n. e.); olimpijske igre; pobjeda na olimpijskim igrama; danas: međunarodne utakmice u svima glavnijim športskim disciplinama
 olimpijske igre v. pod olimpijski
 olimpijski (grč. olympios) koji se nalazi na Olimpu: pridjev Zeusa i ostalih bogova koji. po vjerovanju starih Grka, borave na Olimpu; pren. nebeski; *olimpijske igre* svečane narodne igre kod starih Grka koje su se svake četvrte godine održavale u Olimpiji, kraju u Elidi koji je bio posvećen Zeusu; u ovim igrama sudjelovala su sva grčka plemena, a sastojale su se od natjecanja u borbi, trčanju, skakanju, bacanju koplja itd.
 olimpski (grč. olympikos) koji pripada Olimpu; usp. olimpijski
 oliteti (lat. oleum ulje) mn. mirisava ulja, linkture i esencije koje sadrže u sebi ulja; lijekovi pripremljeni od ulja
 olitoričan (lat. olitor povrtlar, olitorius) koji raste u povrtnjacima, koji se tiče kuhinjskog povrća

oliva (lat., šp. oliva, fr. olive, tal. uliva) bot, maslina, plod maslinovog drveća; pren. ukras u obliku masline, metalni držak na kvaki u obliku masline, gumb (puce) u obliku masline olivnran Hat, olivaris) maslinov, maslinast, u obliku maslino

olivenit (njem. Oliven-crz maslinasta rudača, nastavak grč. -ites) min. maslinasto zelena rudača bakra, prirodni arsenat bakra

olivet (lat. olivetum) maslinjak; maslinov vrt. maslinova šuma

olivil (lat. oliva maslina) kem. osebujno kristalasto tijelo maslinove gume

olivin (lat. oliva maslina) rompski mineral maslinasto zelene boje

olona (fr. olonne) vrsta čvrstog francuskog platna (nazvana po mjestu Olonne gdje se izrađuje)

olsun (tur.) neka bude!

oltar (lat. altare) žrtvenik; mjesto u crkvi gdje se vrši bogoslužje

olja podrida (šp. olla podrida) omiljeno španjolsko narodno jelo od raznih vrsta sitno izrezanog mesa i raznog zelenja i začina (vrsta našeg "lonca" tj. jušnog jela od mesa i povrća); posuda napunjena raznim mirisnim cvijećem ili korijenjem: lit. čest naziv knjiga s raznolikim, obično Šaljivim sadržajem, svaštice

om fiz. praktična jedinica za mjerenje električnog otpora, nazvana po njemačkom fizičaru Georgu Simonu Ohmu (1787—1854); otpor stupa žive dugačkog 106,3 cm, a poprečnog presjeka jedan kvadratni milimetar na 0

omagra (grč. omos rame, agra plijen) med. kostobolja u ramenima

omalgija (grč. omos rame, algos bol) med. bol u ramenima; omoalgija

omartritis (grč. omos rame, arthron zglob) med. upala ramena

omatida (grč. omma oko, eidos lik) jedno od mnogobrojnih oka koja tvore

složeni sačasti vidni sustav kod kukaca

omazum (lat. omasum) zool. knjižavci, treći dio u želucu preživača

ombrologija (grč. ombros kiša. logia znanost.) grana meteorologije koja proučava kišu

ombrometar (grč. ombros kiša. metron mjera, mjerilo) kišomjer, daždomjer

ombrometrija (grč. ombros kiša, pljusak, metria mjerenje) mjerenje količine kiše koja pada

ombudsman (Šved.) parlamentarni zastupnik kojem se povremeno povjerava kontrola nad radom izvršni; vlasti

omega (grč. o mega) veliko, tj. dugo ili produženo "o" u grčkom jeziku, posljednje, dvadesetčetvrto slovo u grč. ahcedi: *alfa i omega* početik i kraj, sve i sva

omen (lat) znak, predznak, kob, slutnja

omentitis (lat. omentum) med. upala crijevne mrežice, korice

omentum (lat.) anat. korica, kožica

omfal- (grč. omfalos) predmetak u složenicama sa značenjem: pupak, pupčani

Omfala (grč. Omfale) mit, lidijska kraljica koja je bila sposobna Herkula toliko očarati da se, preobučen u žensku odjeću, kretao među njezinim ropkinjama i preo na preslici; zato se kaže: svaki će Herkul naći svoju Omfal u

omfalelkozis (grč. omfalos, elkosis gnojenje) med. čir na pupku, gnojenje pupka

omfalničan (grč. omfalos, omfalikos) koji se tiče pupka, pupčani; u obliku pupka, pupčast

omfalitis (grč. omfalos pupak) med. upala pupka

omfalocela (grč. omfalos, kele kila, bruh) med. kila pupka, pupčani prodor

- omfaloflebitis (grč. omfalos, fleps gen. flebos žila, vena) med. upala pupčanih vena
- omfalomantija (grč. omfalos, manteia proricanje) proricanje (ili: čitanje) sudbine iz vijuga pupčanog čvora novorođenčeta
- omfaloneuron (grč. omfalos. neuron žila, vrpca) anat. pupčana vrpca
- omfalonkus (grč. omfalos, onkos masa, tjelesina) med. tvrda oteklina pupka
- omfaloragija (grč. omfalos, korijen rag- od regnymi prskam, puknem) med. krvarenje pupka kod novorođenčadi
- omfalotaksa (grč. omfalos, tasns uređenje, namještanje) med. namještanje ispile pupkovine, pupčane vrpce.
- omfalotom (grč. omfalos. tome rezanje) med. instrument za određivanje pupčane vrpce
- omfalotomija (grč. omfalos, tome rezanje) med. odrezivanje pupčane vrpce
- omikron (grč. o mikron) malo, tj. kratko grčko "o" (o)
- ominirati (lat. ominari) predviđati, slutiti, naslućivati
- ominozan (lat. ominosus) koban, zloko- ban, koji naslućuje zlo ili nesreću
- omisija (lat. omissio) izostavljanje, propuštanje, propust, zanemarivanje; *omisija nasljedstva* prav. propuštanje zakonskog roka za preuzimanje nasljedstva
- omisum (lat. omissum.) ono što je izostavljeno, ispušteno, izostavljena točka, rečenica, stav (mn. omi sa); *casus omissi* čit. *kazus omisi* (lat.) mn. prav. u pravnim odredbama, zakonima i dr.: izostavljeni, nespomenuti slučajevi, o kojima poslije, ocijenivši okolnosti, odlučuje vrhovna vlast; *salvo errore et omissione* (lat.) trg. "izuzevši pogrešku i propust, uz ogradu od zabluda i izostavlja nj a", formula koja se stavlja ispod računa i si.
- omitirati (lat. omittere) propustiti, propuštati, izostaviti, izostavljati, napustiti, napuštati, okaniti se nečega, prijeći preko nečega
- omlet (fr. oeufs meles miješana jaja, omelette) pržena jaja, cvrtje
- omne (lat.) sve; svako; cijelo, potpuno; mn. omnia
- Omne initium difficile ost čit. omne inicijum difficile est (lat.) Svaki početak je težak
- omne vivum ex ovo čit. omne vivum eks ovo (lat.) liziol. sve živo razvija se iz jajeta (misao koju je formulirao William Harvey, 1578—1K58)
- omnin čit. omnija (lat.) mn. od omne; *omnia mea mecum porto* čit. omnija mea mecum porto (lat.) sve što imam nosim sa sobom (izreka grč. mudraca Bijanta, kojem je najveće blago bilo u njegovoj mudrosti)
- Omnia mea mecum porto čit. omnija mea mecum porto (lat.) sve svoje sa sobom nosim, tj. pravo bogatstvo čovjeka je njegova unutarnja vrijednost
- omnibus (lat. omnis sav, sva; svaki, svaka; omnibus svima) "za sve, svima"; u javnom prometu: prostrana putnička kola s više sjedala za redovit javni promet na određenoj liniji; autobus
- omnifag (lat. omnis, grč. fagein jesti) zool. svejed
- omniforman (lat. omniformis) koji se javlja (ili: nalazi) u svakom obliku
- omnikoloran Gat. omnis. color boja) svakojakih boja, šaren
- omniparentan (lat. pario rodim, proizvodim, omniparens) koji sve rada, sveproizvodan, koji sve proizvodi
- omniparitet (lat. omniparitas) svejednakost, opća jednakost
- omnipotencija (lat. omnipotentia) sve- moć, svemoguć (kao oznaka savršenosti bića)

omnipotentan

omnipotentan Gal. omnipotens) sve-
moćan, svemoguć
omniprezencija (lat. omnipraesentia)
sveprisutnost
omniprezentant (lat. omnipraesens)
svuda prisutan, sveprisutan
omnis (lat.) sav, sva; svaki, svaka; cio,
cijela, potpun, potpuna
Omnis amans nmens lat. svaki jc za-
ljubljenik lud
omnis cellula e cellula (lat. omnis celu-
la e cellula) biol. svaka stanica raz-
vija se iz stanice (misao Rudolfa Vir-
chowa, 1821—1902)
omniscijencija (lat. omniscientia) sve-
znanje, svcznalost (kao oznaka savr-
šenosti bića)
omniscijentan (lat. omnisciens) koji
sve zna, sveznajući
omnium (lat. omnium svih, sviju) šport,
utrka u kojoj sudjeluju svi konji (bez
obzira na njihovu starost, rasu i si.)
Omnium vitiorum fundamentum
avaritia est čit. omnium viciorum
fundamentum avaricija est (lat.) Svi-
m je manama osnova lakomost (Se-
neka)
omnivoran (lat. omnivorus) zool. koi
sve guta (ili: jede), svejed; usp. omni-
vori
omnivori (lat. omnivorus koji sve guta,
proždire, omnivora) mn. zool. svejedi
(životinje, poglavito neke ptice koje
se hrane i biljem i mesom)
omoalgija (grč. omos rame, algos bol)
med. v. omalgija
omofag (grč. omos sirov, prijesan, fa-
gein jesti) onaj koji jede sirovo, prije-
sno meso
oinofagija (grč. omos sirov, prijesan, fa-
gein jesti) prehranjivanje sirovim,
prijesnim mesom
omofor (grč. omos rame, forco, fero no-
sim) kod pravoslavaca: naramenica,
dugačka i široka vrpca od čiste vune
koju arhijerej nosi na ramenima i

onciro-

bez koje ne može obavljati nijedan
bogosluzni čin
omoplata (grč. omos rame, lat. omopla-
ta) anat. lopatica, plečka
omotokija (grč. omos nezreo, prijevren-
men, tokos rađanje, porađanje, po-
rođaj) med. prijevremeni porođaj, no-
donošenje, pobačaj
onager (grč. onagros, lat. onagrus) zool.
divlji (ih: šumski) magarac; ratna
sprava starih Rimljana za bacanje
kamenja
onagrokracija (grč. onagros divlji ma-
garac. krateo vladam) vladavina div-
ljih magaraca (izraz kojim je talijan-
ski filozof Bencdctto Croce nazvao
vladavinu talijanskih fašista)
onanija samozadovoljavanje spolnog
nagona nadraživanjem vanjskih spol-
nih organa, samoblud: naziv po sta-
rozavjetnom Onanu (Post 38,9), koji
"znajući da neće biti njegov porod,
kad lijegaše sa ženom brata svojega,
prosipaše na zemlju, da ne rodi dje-
ce bratu svojemu"; masturbacija
onanirati vršiti samoblud, sam sebe
spolno zadovoljavali
onanist onaj koji vrši samoblud
onaniznm v. onanija
Ondas (šp.) ugledna španjolska nagra-
da za televizijska najbolja ostvare-
nja (tekst, gluma, režija, spikeri itd.)
ondatra (huronski ondatra) zool. bizam-
ski štakor; dczman
ondcggiamento čit. oncdamento (tal.)
glaz. v. ondeggiare
ondcggiare čit. ondedare (tal.) glaz. va-
lovito kretanje, drhtanje, podrhta-
vanje
ondulacija (fr. ondulation) njihanje, Ic-
lujanje, valovito kretanje; dotjeriva-
nje kose da bude valovita
ondulirati (fr. onduler) lelujati se; ko-
vrćati kosu, praviti (ili: napraviti) ko-
su valovitom, kovrčavom
oneiro- (grč. oneiros) predmetak u slo-
ženicama sa značenjem: san

- oneirodinija (grč. oneiros san, odyne bol, muka) sanjanje da te netko guši, mora
- oneirokricija (grč. oneiros, krites presuditelj, sudac) v. onoirologija
- oneirokrit (grč. oneiros, krites prosuditelj, sudac) v. oneirolog
- oneirolog (grč. oneiros, logos) tumač snova
- oneirologija (grč. oneiros, logia) naučavanje o snovima; tumačenje snova, proricanje iz snova
- oneiromant (grč. oneiromantis) onaj koji proriče iz snova, tumač snova
- oneiromantija (grč. oneiros, manteia proricanje) proricanje iz snova, tumačenje snova
- oneiropol (grč. oneiropolos) v. oneiromant
- oneiroskopija (grč. oneiros, skopeo promatram) promatranje snova, proučavanje snova
- onera (lat. onus teret, mn. onera) mn. v. onus; *onera publika* (lat. onera publica) državni porez, javni nameti
- onerabilan Gat. onerabilis) oporezljiv
- oneraeija (lat. oneratio) terećenje, opterećenje
- onerozan (lat. onerosus) težak, tegoban, tcreian, mučan, dosadan
- onihija (grč. onyx, onychos nokat) med. upala noktiju, zanoktice
- onihistorion (grč. onyx, onychos nokat, stereo lišim, lišavam) nož za rezanje noktiju
- onihitis (grč. onyx, onychos nokat.) med. v. onihija
- onibo- (grč. onyx, onychos) predmetak u složenicama sa značenjem: nokat; kopito
- onihograf (grč. onyx, onychos, grafo pišem, bilježim) med. instrument koji mjeri i bilježi kretanje krvnog tlaka u noktima
- onihografija (grč. onyx, grafia pisanje, bilježenje) med. mjerenje i bilježenje kretanja krvnog tlaka u noktima pomoću onihografa
- onihogrifoza (grč. onyx, onychos, grypos iskrivljen, kukast) med. v. onihogripoza
- onihogripoza (grč. onyx, onychos, grypos iskrivljen, kukast) med. saviječnost noktiju; pandžastost noktiju
- onihokritija (grč. onyx, krino presuđujem, sudim) naslućivanje (ili: pogodanje) osobina karaktera jednog čovjeka po obliku noktiju njegove ruke
- onihologija (grč. onyx nokat, kopito, logia nauk) vet. nauk o potkivanju
- onihomantija (grč. onyx, manteia proricanje) proricanje sudbine po noktima.
- onihomikoza (grč. onyx, onychos, mykes gljiva) med. gljivična noktobolja
- onihoreksis (grč. onyx, regnymi prskam, pucam) med. krhkost noktiju, lomljivost noktiju
- oniks (grč. onyx) min. vrsta prugastog kaleedona, sastoji se od jednog crnog i jednog sjajnog sloja (upotrebljava se za izradbu nakita); med. nagomilavanje gnoja između pločica rožnice
- oniomanija (grč. one kupovanje, kupovina, mania pomama, strast) med. bolesni nagon za kupovanjem svega i svačega
- onirizam (grč. oneiros san, sanja) med. psihičko stanje slično snu koje se javlja kod duševnih bolesnika, ali i kod zdravih ljudi kao posljedica prenapetih živaca
- oniromantija (grč. oneiros san, sanja, manteia gatanje, proricanje) tumačenje snova
- onkologija (grč. onkos masa, debljina, logia znanost) med. znanost o bolesnim izraslinama
- onkotomija (grč. onkos masa, debljina, tome rezanje) med. rezanje (ili: odstranjivanje) otekline ili izrasline operativnim putem

onkus (grč. onkos) med. tvrda otcklina, izraslina
 onocefalus (grč. onos magarac, kefale glava) magareća glava
 onokrotalus (grč. onos magarac, osao, krotalon klepetalo) zool. v. pelikan
 on ol a trija (grč. onos magarac, osao, la-
 Ireia obožavanje) služba magarcu, štovanje magarca (zbog čoga su stari optuživali Židove i kasnije kršćane, vjerojatno zbog toga toga Krist, ja-
 šući na magarcu, ušao svečano u Jeruzalem.)
 onoma- (grč. onoina) predmetak u slo-
 ženicama sa značenjem: ime
 onomastika (grč. onomatike) znanost o
 značenju i tvorbi imena
 onomastikon (grč. omima) 1. popis ime-
 na ili riječi; 2. osobito: rječnik koji
 nije sreden abecednim redom, nego
 po predmetnim skupinama, realni
 leksikon; 3. pjesma u čast nečijeg
 imendana ili rodendana
 ouomatolalija (grč. onoma, lalia blebe-
 tanje) med. nagon za ponavljanjem
 određenih riječi
 onomatolatrija (grč. onoma, latreia
 obožavanje.) pretjerano poštovanje,
 obožavanje imena nekog slavnog čov-
 jeka
 onomntologija (grč. onoma, logia nauk)
 v. onomastika; također: tumačenje
 imena, proricanje iz imena
 onomatomanija (grč. onoma, inania
 pomama, ludilo) med. bolestan strah
 i zaziranje od novih riječi
 onomatomantija (grč. onoma, manteia
 proricanje) proricanje (ili: čitanje)
 sudbine iz imena
 onomatomorfoza (grč. onoma, morfo-
 sis oblikovanje) pravljenje (ili: sa-
 stavljanje) imena, oblikovanje (ili:
 pravljenje, tvorba) riječi
 onomatopeja (grč. onomalopoiia) ret.
 pravljenje (ili: tvorba) imena ih riječi;
 oponašanje zvuka, tvorba riječi opo-
 našajući prirodni glas ili zvuk neke

stvari ih radnje (npr. bubanj, topot,
 šuš tanje, srkanje, blejanje, rikanje,
 zveckanje, kukurikanje itd.)
 onomatopejski (grč. onoma, poiein čini-
 ti, praviti) v. onomatopoetski
 onomatopoetika (grč. onoma, poiein čini-
 ti, praviti) mn. riječi sastavljene
 prema prirodnom glasu ili zvuku
 predmeta kojeg označavaju
 onomatopoetski (grč. onoma, poiein čini-
 ti, praviti) oponašajući zvuk; poet.
 koji ritmom oponaša prirodni zvuk i
 prirodne glasove
 onomatotet (grč. onoma, titheini me-
 cem, stavljam, thetes stavljač, me-
 tač) sastavljač riječi, izumitelj novih
 riječi, osobito novih imena
 onomaziologija (grč. onomazo imenu-
 jem, logos riječ, govor) iingv. znanost
 koja se bavi ispitivanjem na koji na-
 čin stvari, bića i pojmovi dobivaju
 imena
 onoscelit (grč. onos magarac, skelos
 krak, noga) onaj koji ima magareća
 bedra
 ontario vrsta jabuke nazvane po svojoj
 postojbini, kanadskoj pokrajini On-
 tario; plod ove jabuke, koja se i kod
 nas uzgaja, velik je, gladak, okruglog
 oblika i veoma ukusan
 ontoizam (grč. on, gen. ontos biće, pri-
 log glagola einai biti, postojati, The-
 os Bog) lil. izraz kojim Hacckel. za
 razliku od panteizma, naziva pre-
 dodžbu o postojanju Boga kao indivi-
 dualne osobe koja, kao samostalan
 subjekt, postoji izvan prirode
 ontički (grč. einai biti, postojati, to on
 gen. tu ontos biće, stvarnost) lil. koji
 se tiče onoga što postoji, koji se tiče
 općih svojstava stvari i bića
 on to- (grč. einai biti, postojati, to on,
 gen. tu ontos biće, stvarnost) predme-
 tak u složenicama sa značenjem: bi-
 će, postojeći, slvaroosni
 ontogeneza (grč. on ontos, genesis po-
 stanak) biol. razvitak jedinke od oplo-

denog jajeta pa do potpunog orga-
 nizma
 ontogenija (grč. on, ontos, gignomai na-
 stajem, postajem, rađam se) biol.
 znanost o postanku organskih bića
 na Zemlji, znanost o ontogenezu
 ontografija (grč. on, ontos, gratia opis)
 opisivanje stvari ili bića
 ontologija (grč. on, ontos, logia zna-
 nost) fil. znanost o biću, o onome što
 postoji, osnovna znanost, znanost o
 općim svojstvima stvari i bića
 ontologizam (grč. on, ontos, logos raz-
 mišljanje, dokazivanje) fil. 1. zaklju-
 čivanje da postoje stvari na osnovi
 toga što postoje pojmovi o tim stva-
 rima; 2. shvaćanje racionalista po
 kojem potpuno, logično mišljenje sa-
 drži u sebi istodobno realitet (stvar-
 no postojanje) onoga o čemu se mi-
 slilo; 3. naučavanje koje se temelji
 na Platonu, Augustinu i Malebran-
 cheu, a po kojem je biće Boga istinski
 predmet neposrednog i čisto duhov-
 nog opažanja itd.
 ontološki (grč. on, ontos, logikos koji
 se tiče mišljenja) fil. koji se tiče onto-
 logije ili se temelji na njoj; *ontološki*
dokaz o biću ih postojanju Boga do-
kaz postojanja Boga iz pojma Boga
kao beskrajnog ili savršenog bića;
ontološka metoda logički postupak
 koji, oslanjajući se na načelo protu-
 rječnosti i načelo dovoljnog razloga,
 želi na osnovi postojanja pojmova za-
 ključiti o postojanju onoga što li poj-
 movi predočuju; usp. kozmološki, fi-
 zikotološki
 ontonomija (grč. on, ontos, nomos za-
 kon) fil. zakonitost bića, zakonitost
 postojanja
 ontoteologij (grč. on, ontos, Theos
 Bog, logia naučavanje, znanost) nau-
 čavanje da postoji Bog, sa svim svo-
 jim atributima, na osnovi toga što
 postoji pojam o Bogu kao takvom

ontozofija (grč. on, ontos, sofia mud-
 rost, znanost) fil. v. ontologija
 onus (lat.) teret, breme; tegoba, dosad-
 nost; dužnost, obveznost; *onus pro-*
bandi (lat.) teret dokazivanja
 oo- (grč. oon) predmetak u složenicama
 sa značenjem: jaje
 ooforektomija (grč. oon, foreo nosim,
 ektemno odrežem) med. vadenje jaj-
 nika
 ooforin (grč. oon, foreo nosim) farm.
 preparat izrađen od jajnika svinja i
 goveda, lijek protiv bolova pri men-
 struaciji i klimakteričnim tegobama
 ooforilis (grč. oon, foreo nosim) med.
 upala jajnika
 ooforon Igrč. oon, foreo nosim) zool. jaj-
 nik; ovarij
 oogeneza (grč. oon jaje, genesis postan-
 nak) biol. postanak jaja iz klicinih
 prastanica u jajnicima; med. određi-
 vanje spola po jajetu
 oogonijc (grč. oon, gone radanje) mn.
 biol. klicine prastanice u jajnicima
 od kojih nastaju jaja
 oolit (grč. oon jaje, lithos kamen) min.
 ikrovac, vapnenac od zrnaca sličnih
 ikri
 oolitski (grč. oon, lithos) u obliku ikrov-
 ca, sastavljen od sitnih zrnaca slič-
 nih ikri; *oolitska formacija* geol. v.
 jura-formacija
 oologija (grč. oon, logia znanost) biol.
 znanost o jajima; znanost o ptičjim
 jajima i gnijezdima
 oomantija (grč. oon, manteia prorica-
 nje] proricanje iz jaja; ooskopija
 oonin (grč. oon) bjelančevina, bjelanče-
 vinasta tvar
 ooskopija (grč. oon, skopein promatra-
 ti) v. oomantija
 op-art kratica od pojmova optički i ari;
 prema tome: vidna umjetnost ili um-
 jetnost oka; tendencija u suvremenoj
 likovnoj umjetnosti koja se na egzak-
 tan način bavi isključivo optičko-vi-

- zualnim senzacijama koje čine osnovu spoznaje plastičnog svijeta
- Op. kratica za opus
- Opa (lat. ops, gon. opis obilje) starorimska božica zemlje, žena Saturnova, mati poljskih plodova; Ops
- opal (sanskrit. upala kamen, grč. opallios, lat. opalus) min. kvarcu sličan mineral, po kemijskom sastavu silicijev dioksid s vodom, raznobojan i prelijeva se (upotrebljava se osobito za nakit)
- opalescentan (lat. opalescens) koji prelijeva boje kao opal; *opcLle.ftcent.no staklo* opalno staklo, staklo koje se prelijeva poput opala
- opallescirati (lat. opalescere) v. opalizirati
- opalizirati (lat. opalisare) prelijevati boje kao opal
- opat (aram. abba otac) predstojnik samostana u nekim katoličkim redovima: biran doživotno te izravno odgovoran papi
- opcija (lat. optio) slobodno biranje, slobodan izbor, pravo biranja; osobito: pravo slobodnog opredjeljivanja u biranju domovine ili podaničke pripadnosti, pravo se daje, do jednog određenog roka, stanovnicima osvojene ili pripojene (anektirane) pokrajine; *optionis ius* čit. *opcionis jus* (lat.) pravo slobodnog opredjeljenja u izboru domovine ili podaničke pripadnosti; trg. povlastica za izvršenje ili neizvršenje, po izboru, u nekom određenom roku neke trgovačke transakcije po sad utvrđenim odredbama
- opekunski sovjet (rus. opekunskii sovjet) skrbničko vijeće (u Rusiji)
- opel marka automobila (po osnivaču tvornice Adamu Opelu)
- opera (lat. opus, opera) 3. mn. djela; *opera omnia* (lat.) cjelokupna djela; *opera selecta* čit. *opera selecta* (lat.) izabrana djela, odabrana djela
- opera (lat.) 1. djelovanje, djelatnost; rad, trud, muka
- opera (tal.) 2. glaz. drama u kojoj se cijeli sadržaj pjeva, pri čemu instrumentalna glazba dolazi dijelom kao pratnja pjevanju, a dijelom samostalno (sastoji se od uvertire, recitativa, arija, solo-ulomaka, dueta, terceta, zborova i dr.); *opera buffa* (tal.) komična opera; *opera lyrique* čit. *opera lirica* (fr.) lirska opera; *opera seria* čit. *opera seria* (tal.) ozbiljna, velika opera
- operacija (lat. operatio) djelovanje, rad, obavljanje, vršenje; med. liječenje kirurškim putem, rezanje; trg. vješto izveden posao, špekulacija; voj. ratno djelovanje, planski izveden pokret jedinica radi postizanja određenog cilja; mat. račun, računanje; pren. uporaba nekog tajnog sredstva
- operacijski (lat. operatio djelovanje, rad) prid. koji se tiče operacije, koji je u vezi s operacijom; *operacijska baza* voj. osnova, oslonac za ratna kretanja i pothvate, osobito niz utvrda i mjesta iz čijih se zaliha vrši dopunjavanje utrošenog ratnog materijala; *operacijska linija* glavna linija ratnih operacija; *operacijski objekt* cilj jedne operacije; *operacijski plan* plan po kojem se radi u cilju postizanja određenog cilja; *operacijska sala* med. dvorana u kojoj se vrše kirurške operacije
- operat (lat. operari raditi) spis, pisana uredba, iscrpna pismena predstavka
- operater (fr. operateur) med. liječnik kojem je struka kirurgija, kirurg, operator; rukovatelj nekim strojem, npr. filmskim aparatom itd.; fotograf koji obavlja kinematografska snimanja
- operativni (lat. operativus) koji se tiče rada, radni; *operativna vojska* sve jedinice i rodovi vojske koji sudjeluju

- vi izvođenju ratnih operacija; *operativno* liječništvu = kirurgija
- operator** (lat. operator radnik, izvršitelj) 1. med. liječnik koji vrši operacije, kirurg (v. operater); 2. mat. simbol ili znak koji pokazuje neku operaciju (radnju) i sam predmet operacije, npr. operator za diferenciranje d/dx
- opereta** (tal. operetta) mala opera, obično šaljivog sadržaja, u kojoj se i pjeva i govori
- operirati** (lat. operari djelovati, raditi) raditi, obavljati; djelovati; med. liječiti neku bolest kirurškim putem, odstranjivati, rezati
- operist** (tal. opera) pjevač u operi, operni pjevač
- opcristica** (tal. opera) pjevačica u operi. operna pjevačica
- operkuliti** (lat. operculum poklopac puževe kućice, grč. lithos kamen) mn. geol. okamenjeni puževi
- operkulum** (lat. operculum) zool. poklopac puževe kućice; bot. poklopac
- opem-glas** (njom. Opernglas) v. operngucker
- opemgucker** (tal. opera, njem. (Jucker dalekozor) kazališni dalekozor (operni)
- operozan** (lat. operosus) marljiv, radišan. radin; koji se mnogo bavi nečim
- ophoblati** (njem. abhobeln) odblanjati, odsjeći blanjalicom; obraditi drvo, izglatiti ga; pren. uljuditi, kultivirati
- opignora-eija** (lat. pignus, oppignoratio zalog) davanje u zalog, zalaganje
- opignorirati** (lat. pignus zalog, opignorare) dati u zalog, založiti; *decretum de oppignorando* čit. dekretum de opignorando (lat.) prav. akt kojim vrhovna skrbnička vlast dopušta da se založi imanje štćenika (maloljetnika)
- opijanin** (lat. opium, grč. opion makov sok) farm. alkaloid opijuma, sredstvo za uspavljivanje. glavobolju itd.; nar-kotin
- opijat** (lat. opium, grč. opion makov sok) farm. lijek koji sadrži opijum (za uspavljivanje)
- opijum** (lat. opium, grč. opos, opion makov sok) mliječni sok koji se dobiva zarezivanjem nedozrelih makovih čahura; od davnina važno sredstvo za liječenje, utječe na umirenje živaca, uminjava bolove i pomaže spavanju; od srednjeg vijeka upotrebljava se kao opojno sredstvo, osobito u Kini. Engleskoj i Sjevernoj Americi; laudanum, mekonij
- opijumomanija** (grč. opion makov sok, mania strast) strast za uživanjem opijuma
- opilacija** (lat. oppilatio) med. zatvaranje. začepljivanje
- opinant** Gat. opinari misliti, pretpostavljati) onaj koji daje svoje mišljenje (glas), glasač
- opinion publique** čit. opinion public (fr.) javno mišljenje, javno mišljenje
- opiofag** (grč. opion makov sok. fagein jesti) med. onaj koji jede opijum, koji je odan poroku uživanja u opijumu
- opiofagija** »grč. opion makov sok, fagein jesti) med. jedenje opijuma, strast uživanja opijuma
- opistenar** (grč. opisthenar) anat. nadlanica
- opistobranhijati** (grč. opisthen iza, branhia škrge) mn. zool. puževi sa škragama iza srca
- opistocefal** (grč. opisthen pozadi, kefale glava) anat. zatiljak
- opistodom** (grč. opisthodomos) arhit. stražnji dio hrama
- opistografija** (grč. opisthen iza, grafia pisanje) pisanje na zadnjoj strani lista
- opistocefal** (grč. opisthen iza, kefale glava) anat. v. opistocefal
- opistokranij** (grč. opisthen iza, kranion lubanja) anat. zatiljak; zatiljača. za[^]. tiljna kost

- opistotonus (grč. opisthen iza, tonos) med. ukočenost vrata, zatiljni grč
- opizma (grč. opizo, opos sok) skupljanje i zgušnjavanje biljnih sokova
- oplccija (lat. opplctio) med. prenatrpavanje želuca
- opobalзам (grč. opobalsamon) vrsta skupocjenog, mirisnog arabijskog balzama od soka drveta Amvriss gileadensis; mekabalзам
- opodclodok (grč. opos biljni sok) farm. mast za masiranje protiv kostobolje, načinjena od sapuna, kamfora i amonijaka (kovanica Theophrastusa Hombastusa Paracelzusa)
- opol (grč. hapalos mekan, nježan) vrsti dalmatinske loze i vino od nje (crvene boje)
- opolčenie (rus. opolčenie) rusko domobranstvo, treći poziv
- opolčonjec (rus. opolčeneec) vojnik trećepozivac u Rusiji, domobran
- oponent (lat. opponens) onaj koji proturječi, protivnik, zastupnik oprečnog mišljenja
- oponirati (lat. opponere) biti protivan nekomu ili nečemu, staviti (ili: stavljati) nasuprot, suprotstaviti, suprotstavljati, navesti protiv, sporiti, osporavati, protiviti se, prigovarati, činiti napomene (ili: upadice)
- oportun (lat. op. portunus) zgodan, pogodan, povoljan, koji dolazi u zgodnom trenutku, u dobar čas, koji je s ruke
- oportunist (lat. opportunus zgodan, pogodan, fr. opportuniste) čovjek koji se zna snalaziti, koji se prilagođava prilikama iz interesa, v. oportunistički
- oportunitet (lat. opportunitas) povoljnost prilike, zgodna prilika, zgodna, povoljno vrijeme, povoljna okolnost; podobnost sklonost, primljivost, npr. za neku bolest
- oportunistički (lat. opportunus, fr. opportuniste) iskorištavanje povoljnih prilika radi ostvarivanja ciljeva bez obzira na načela, osobito u politici
- oportuno (lat. opportune) pril. korisno, probitačno, zgodno, povoljno
- oposum (indijan.) zool. vrsta sjevernoameričkog tobolčara cijenjenog krzna
- opotorapija (grč. opos biljni sok, therapia liječenje) med. liječenje bolesti (izraslina, raka itd.) organskim sokovima (pripravcima organskih sokova); organo terapija
- opozicija (lat. oppositio) protivljenje, suprotstavljanje, suprotnost; protivnička stranka, obično stranka manjine koja je suprotna vladi i njezinoj većini; log. odnos između dvaju suprotnih pojmova, sudova ili stavova; astr. planet je u opoziciji sa Suncem ako je Zemlja na liniji koja spaja planet sa Suncem, ili kad je razlika u dužini dvaju nebeskih tijela 180 stupnjeva: usp. konjunkcija
- opozicijski (lat. oppositio) suprotni, protivni, koji pripada opoziciji; *opozicijska stranka*- suprotna strana, politička stranka koja radi protiv vladaj uče stranke i vlade
- opozit (lat. oppositum) suprotno, suprotnost oprečno, oprečnost
- opozita (lat. opposita) mn. suprotne stvari, suprotnosti, oprečnosti
- Opp. glaz. kratica za opera (lat. opus, opera)
- opresija (lat. oppressio) pritiskivanje, ugnjetavanje, tlačenje; pritisak; potlačenost; med. gušenje, zagušivanje, zaptivanje, teško disanje
- opresivan (lat. opprimere tlačiti, ugnjetavati, oppressivus) ugnjetački, nasilnički, tlačiteljski: med. zagušljiv, zaptivan, koji guši, zagušuje, zaptiva
- oprimirati (lat. opprimere) pritiskivati, ugnjetavati, tlačiti; gušiti, zagušivati, zaptivati
- Ops (lat.) mit. božica plodnosti kod Rimljana, zaštitnica zemljoradnje, plod-

- nosti, obilja i bogatstva, sestra i žena
Sat umova
- opscen (lat. obscenus) bestidan, gadan, odvratan, gnusan, prljav, sramotan, nepristojan
- opscenitct (lat. obscenitas) bestidnost, sramotnost, nepristojnost, gnusnost
- opscenosti (lat. obscena) mn. bestidnosti, gadosti, odvratnosti, gnusobe, nepristojnosti; nepristojne riječi
- opsedirati (lat. obsidere, fr. obseder) opsjedati; biti stalno uz nekoga, dosađivati, oblijetati. salijetati, spopadati, spopasti, uporno moljakati, ne prestajati s molbama
- opsekracija (lat. obsccratio) preklinjanje, moliti ponavljajući "radi Boga"
- opsekvije (lat. obsequiae) mn. kod katolika: pogreb, pokop
- opservabilan (lat. opservabilis) koji može biti promatran, koji se može promatrati, primjetan, opazljiv
- opservabilije (lat. observabilia) stvari koje se mogu očima opažati, očevidne stvari, bjelodani predmeti
- opservacija (lat. observatio) primjećivanje je, promatranje, ispitivanje, motrenje: mn. *opservacije* primjedbe, napomene, opaske
- opservancija (lat. observantia) poštivanje utvrđenog reda. poštivanje (ili: pridržavanje) propisa (ili: pravila, zakona), poštivanje nekoga ili nečega; oservanca
- opservat (lat. observatus) promatran) onaj koji je pod policijskim nadzorom, sumnjivac
- opservator (lat. observator) promatrač, motritelj, ispitivač; promatrač na zvjezdarnici
- opservatorij (lat. observatorium) promatračnica, motrilište; osobito: astronomska promatračnica, zvjezdarnica
- opservirati (lat. observare) promatrati, ispitivati, motriti, paziti na nešto, vršiti promatranja
- opsesija (lat. obsessio) salijetanje, navaljivanje, opsjedanje, dosađivanje; opsjednutost, obuzetost nečim (npr. mišlju, idejom)
- opsiantičan (grč. opse, opsi kasno, anthos cvijet, anthikos cvjetni) bot. koji kasno cvjeta
- opsidijan (lat.) vrsta vulkanskoga kremenca koji izgleda poput stakla za boce
- opsigamija (grč. opsi kasno, gamos brak) kasni brak, brak u starosti
- opsignacija (lat. obsignatio) pečaćenje, zapečaćivanje, udaranje pečata; potvrđivanje. ovjeravanje (udaranjem pečata)
- opsigoničan (grč. opsi kasno, gone rođenje) kasno rođen, kasno postao ili stvoren, kasni
- opsimacija (grč. opsi kasno, manthano učim) kasno učenje, izučavanje nečega pod starost
- opsiometar (grč. opis vid, viđenje, metron mjera, mjerilo) v. optometar
- opskuracija (lat. obscuratio) med. zamračenje, zamračenost, npr. rožnice (oka)
- opskuran (lat. obscurus) mračan, taman, zatvoren, mrk; mračan, nejasan, nerazumljiv, maglovit, neodređen; pobijan, prikriven; nepoznat, neznan; *živjeti in obscuro* čit. ... in ohskuro (lat.) živjeti u tišini, u povučeni, kao nepoznat
- opskurant (lat. obscurans) mračnjak, natražnjak, neprijatelj svjetlosti (ili: prosvijećenosti, napretka)
- opskurantizam (lat. obscurantismus) mračnjaštvo, natražnjaštvo, mržnja prema napretku, strah od prosvijećenosti, težnja da se razmišljanje i napredak prosvijećenosti spriječi, da se narod održi u mraku neznanja itd.
- opskuritct (lat.) v. opskumost
- opskurnost (lat. obscuritas) tama, mrak; nejasnost. nerazumljivost, ma-

- gl ovi tost, neodređenost, neizvjesnost; potajnost, prikrivenost, skrivenost; nepoznatost, neznatnost
- opsofag (grč. opson kuhano jelo, na vatri pripremljeno jelo. fagein jesti, žderati) onaj koji jede mnogo povrća (variva); također: izjelica, proždrljivac, mesojed
- opsofagija (grč. opson kuhano jelo, na vatri pripremljeno jelo. fagein jesti) ljubav prema povrću (varivu); proždrljivost
- opsolescrati (lat. obsolere, obsolescero) v. ops obrati
- opsoletan [lat. obsoletus) zastario, istrošen, iznošen, otrcan, neuporabiv (osobito u riječima i izrazima)
- opsomanija (grč. opson kuhano jelo, na vatri pripremljeno jelo, mania pomama, strast) pretjerana strast za jelima
- opsonini (grč. opson hrana) supstance koje ulaze u građu normalnih sastojaka krvi, a koje oslabljuju djelovanje zaraznih tvari i time pomažu fagocitima
- opstagi'ij (lat. obses, obstagium talac, tal. ostaggio) prav. jamstvo koje se sastojalo u tome što glavni dužnik, a često i njegovi jamci, uđu u neki grad, zamak ih stan i tu ostaju, kao taoci, dok povjeriteljevi zahtjevi ne budu zadovoljeni
- opstetrika (lat. obstetrix babica, primajlja) porodiljstvo, primaljstvo, vještina porađani a
- opstinacija (lat. obstinatio) upornost, tvrdoglavost, svojeglavost, nepopustljivost
- opstinatan (lat. obstinatus) uporan, tvrdoglav, svojeglav
- opstipacija (lat. obstipatio) med. zatvorenost, zapečenost. tvrda stolica
- opstipiran (lat. obstipatus) med. zatvoren, zapečen, tvrde stolice
- opstipirati (lat. obstipare) med. zatvoriti, zapeći (stolicu)
- opstipitet (lat. obstipitas) med. iskrivljenost vrata
- opstrueneije (lat. obstruentia) mn. med. sredstva za zatvaranje
- opstruirati (lat. obstruere) priječiti, sprječavati, smetati, ometati; kočiti rad sabora (parlamenta) dugim govorima; med. zagušiti, zagušivati, začepiti
- opstrukcija (lat. obstructio) sprječavanje, smetanje, kočenje; ometanje sabsorskog (parlamentarnog) rada dugim govorima; med. zatvaranje, zatvorenost, zagušenost
- opstrukcionisti (lat. obstruere zakrčivati, zatvoriti, engl. to obstruct) mn. članovi stranke u engl. parlamentu, koju su činili Irci, i koja se istaknula time što je 1882. i 1887., dok još nije bio usvojen stroži pravilnik o poslovnom redu, pokušala ometati skupštinski rad raznim parlamentarnim smicalicama (dugim govorima, besciljnim prijedlozima i si.)
- opstruktivan (Int. obstructivus) med. koji zatvara, začepљуje, zagušuje
- optabilan (lat. optabilis) poželjan
- optacija (lat. optatio.) željenje, želja
- optant (lat. optare, optans) prav. onaj koji ima pravo slobodnog opredjeljivanja u odabiru domovine ili podaničke pripadnosti; usp. opcija
- optativ (lat. optativus) gram. način kojim se iskazuje želja (u grčkom jeziku). željni način
- optativan (lat. optativus) željni, koji sadrži ili iskazuje neku želju
- optičar (grč. optikos vidni, koji se tiče vida, gledanja) izrađivač očnih stakala, naočala i optičkih instrumenata
- optički (grč. optikos vidni, koji se tiče vida, gledanja) koji spada u znanost o svjetlosti: svjetlosni, vidni, očni; *optički instrumenti* razne kombinacije

- zrcala, ledi i prizmi pomoću kojih možemo dobiti, prema potrebi, povećane ili umanjene likove predmeta, dakle, to su instrumenti koji povećavaju sposobnost vida (povećalo, mikroskop, durbini, teleskopi, fotografski aparati itd.).
- optika** (grč. orao vidim, gledam, optikos vidni, koji se tiče vida) fiz. znanost o svjetlosti i svjetlosnim pojavama uopće; znanost o prirodi svjetlosti i zakonima gledanja; *geometrijska optika* znanost o pravocrtnom prostiranju svjetlosti i pojavama koje su s tim u vezi; *praktična* ili *primijenjena optika* bavi se lećama, kombinacijama leća i optičkim instrumentima; *fizička* ili *fizikalna optika* proučava opće pojave svjetlosti (interferenciju, difrakciju, disperziju, polarizaciju, dvostruko prelamanje, fosforescenciju, fluorescenciju i dr.)
- optilogion** (grč. optike, logos govor, govorenje) sprava kojom se sporazumijevaju gluhonijemi
- optima fido** (lat.) u najboljoj namjeri
- optima forma** (lat.) najbolji oblik, u najboljem obliku
- optimacija** (lat. *optimatia*) plemstvo, aristokracija
- optimat** (lat. *optimas*) plemić, aristokrat
- optimati** (lat. *optimates*) mn. ljudi iz najboljih krugova, odličnici, plemići, aristokrati; članovi aristokratske i konzervativne slranke kod starih Rimljana
- optimist** (lat. *optimus* najbolji) fil. pristasa optimizma; čovjek sklon sve stvari i pojave u životu gledati u lijepoj, ružičastoj boji; supr. pesimist
- optimistički** (lat. *optime*) koji odgovara optimizmu, koji je zasnovan na optimizmu, koji je u vezi s optimizmom; pren. vedar, pun životne radosti
- optimitet** (lat. *optimitas*) od ličnost izvrsnost
- optimizam** (lat. *optimus* najbolji) fil. shvaćanje koje sve stvari i događaje u svijetu promatra s njihove najbolje strane, u ružičastoj boji; osobito: filozofsko naučavanje po kojem je ovaj svijet najbolji od svih mogućih svjetova (Leibniz); pren. sklonost promatranja stvari s njihove najljepše strane; supr. pesimizam
- optimum** (lat. *optimum* najbolje) skup najpovoljnijih uvjeta; najbolje, najviše što se može postići u određenim prilikama; vrhunsko doslignuće
- optirati** (lal. *optare*) željeti, htjeti: birati, izabrati; opredjeljivati se (ili: opredijeliti se) u izboru podaničke pripadnosti
- optofon** (grč. *optikos* vidni, koji se tiče vida, *fone* glas, zvuk) "slušać svjetlosti", uređaj sastavljen od komore i telefona pomoću kojega slijepi mogu zamjećivati svjetlosne dojmove putem slušanja (izumljen 1912.)
- optometar** (grč. *optikos* vidni, koji se tiče vida, *metron* mjerilo, mjera) med. vidometar, uređaj za određivanje i mjerenje jačine vida radi propisivanja naočala; opsiometar
- optometrija** (grč. *optikos* vidni, koji se tiče vida, *metria* mjerilo, mjera) med. određivanje i mjerenje jačine vida pomoću optometra
- optorpescirati** (lat. *obtorpescere*) ukočiti se, utrnuli, postati neosjetljivim
- optrektacija** (lat. *obtrektatio*) prav. zlonamjerno ogovaranje, kuđenje, objeđi va nje
- optruzija** (lat. *ohtrusio*) uguravanje, umetanje; prisiljavanje, primoravanje
- optruzivan** (lat. *obtrusivus*) nametljiv, primorljiv, prisilan, nasilan
- optundencije** (lal. *obtudentia*) mn. med. sredstva za opijanje
- optundirati** (lat. *obtundere*) otupiti, otupljivati, zatupljivati, zalupiti; oša-

mutiti, opiti, zanijeti, onesvijestiti, oslabiti, zaglušiti, zaglušivati
 opturacija (lat. obturatio) kir. zatvaranje. začepljivanje
 opturatori (lat. obturatorii sc. musculi) mn. anat. mišićni zatvarači, čepovi
 opturbacija (lat. obturbatio) pomutnja, zabuna; med. zatvaranje, začepljivost
 opturbirati (lat. obturbare) smesti, dovesti u zabunu, zbuniti; med. zatvoriti, začepiti
 opturgescirati (lat. obturgescere) oticati, bubriti, nadimati se
 optuzan (lat. obtusus; tup, Otupljen; IKZ osjećaja, ošamućen, opijen, onesviješten; slabouman
 optuzija (lat. obtusio) tupost, otupljenost; bezosjećainost, neosjetljivost; slabo umno st
 opugnaeija (lat. oppugnatio) navala, napad, juriš; napadaj riječima, protustav
 opulencija (lat. opulentia) veliko bogatstvo, izobilje; raskošnost, veličanstvenost
 opulentan (lat. ops, opulentus) veoma bogat; bujan, raskošan; veoma moćan
 opus (lat. opus) djelo, osobito: znanstveno ili umjetničko djelo, knjiga, spis; glaz. kompozicija; mn. opera
 Opus Dei (lat. "Djelo božje") španjolska desničarska politička organizacija katoličke orijentacije, tzv. katolički masoni
 opus musivum (lat.) v. mozaik
 opus posthumum (lat.) posmrtno djelo, djelo koje je objavljeno tek nakon smrti njegova pisca
 opuskulum (lat. opusculum) djelce, malo djelo, mali spis, mala rasprava
 ora pro nobis (lat.) moli za nas (iz katoličkih molitava)
 oracija (lat. oratio) govor, besjeda; *nratio tdirecta* čit. oracio direkta (lat.) gram. upravni govor; *oratio indireeta*

čit. oracio indirekta (lat.) gram. neupravni govor
 orada (fr. aurade) kem. kamfor od narančinog cvijeta
 orakul (lat. oraculum) kod starih Grka: proročište, mjesto na kojem su posebni svećenici primah poruke od bogova i priopćavali ih ljudima; proročanstvo, odgovor bogova; proricanje; pren. svaka zagonetka ili dvosmislena izreka uopće
 orakulski (lat. oraculum) pril. kao u proročištu, tj. tajanstveno, zagonetno, nejasno, mračno, dvosmisleno
 oralni (lat. os gen. oris usta, lice) usni; usmeni; *oralni zakon* usmeni zakon, nepisani zakon
 orangutan (maiaj. orang utan "šumski čovjek") zool. veoma snažan, oko 1,35 m visok majmun na Bomeu, od kojega je, po nekim prirodnjacima, postao čovjek
 orant (lat. orans, gen. orantis onaj koji moli) u starokršćanskoj umjetnosti: lik čovjeka s rukama uzdignutim na molitvu
 oranž {fr. orange, tal. orancia, lat. aurantia, šp. naranja) bot. naranča (drvo i plod); narančasta boja
 oranžada (fr. orangeade) napitak od narančinog soka, šećera i vode
 oranžat (fr. orangeat) ušećerena narančina kora
 oranžetele (fr. orangeletles) sitne, nedozrele, osušene naranče
 oranžerija (fr. orangerie) vrt s narančama i limunovima, narančište; mjesto gdje se naranče uzgajaju zimi
 oranžeta (fr. orange) narančica, zelena naranča za slatko
 orar(ij) (tal. orario) raspored sati, satnica; vozni red, red vožnje
 Orate, ne intretis in tentationem (lat.) Molite, da ne padnete u napast (riječi koje je Krist uputio apostolima na Maslinskoj gori)

- orator (lat. orator) govornik, besjednik; propovjednik; član duhovničkog reda
- oratorij (lat. oratorium) 1. soba za molitvu, bogomolja; 2. glaz. vrsta glazbene drame s ozbiljnim sadržajem (najčešće iz Biblije) koja se ne prikazuje igrom, nego se samo glazbeno izvodi
- oratorika (lat. orator govornik, besjednik) govorništvo, besjedništvo, govornička ili besjednička vještina
- oratorski (lat. oratorius) govornički, hošjednički
- orbikularan (lat. orbicularis) kružan, kolutast, okrugao, prstenast
- Orbilije (lat. Orbilius) rimski gramatičar, strogi učitelj pjesnika Iloracija; otuda: strog i ljut učitelj, đački tiranin; pril. orbilsci
- orbis (lat.) krug; obruč: svijet
- orbis pictus čit. orbis piktus (lat.) naslikani svijet, svijet u slikama, prikazivanje predmeta iz prirode i umjetnosti u slikama; naslov poznate knjige za djecu, koju je 1657. izdao Jan Ainos Komensky
- orbis terrarum (lat. orbis terrarum) Zemljina kugla, Zemlja, svijet
- orbita (lat.) kolosijek, putanja; astr. putanja kojom se kreću nebeska tijela; anat. očna šupljina
- orbitalni (lat. orbita, orbitalis očna šupljina) anat. koji pripada očnoj šupljini, koji se tiče očne šupljine
- orbitet (lat. orbitas) sigurnost, neimanje djece; neimanje roditelja, samohranost, sirotanstvo
- ordal (lat. ordalium) "Božji sud", vrsta sudskog dokazivanja u srednjem vijeku, sastojalo se u tome što je optuženi svoju krivnju trebao dokazati time što je morao izdržati određene, po život opasne kušnje; dvoboj, guranje ruke u vatru i dr.; mn. ordalije
- orden (lat. ordo red) 1. stalež, društvo, udruga, svjelovno ili duhovničko bratstvo s određenim vjerskim ili humanim ciljevima, znacima itd.; 2. odličje, odlikovanje,
- ordenati (tal. ordinare) urediti, rasporediti. zapovjediti
- ordija (tur. ordu) Lahor; vojska; gomila, rulja
- ordinacija (lat. ordinatio) med. liječnički propis, liječnička odredba: protorija za pregled bolesnika; u Kat. crkvi: zaredi van je
- ordinalan (lat. ordinalis) redni: usp. kardinalan
- ordinale Gat. ordinale, fr., engl. ordinal) 2. knjiga koja sadrži pravila Anglikanske crkve i svećenstva
- ordinale (lat.) 1. gram. redni broj (prvi, drugi, itd.): mn. *ordinalia* redni brojevi
- ordinalia (lat.) gram. mn. od ordinale: v. ordinale 1.
- ordinand (lat. ordinandus) onaj koji je zaređen, koji je dobio svećenički čin
- ordniant (lat. ordinans) kod katolika: onaj koji zareduje za svećenika, biskup koji vrši zaredivanje
- ordinaran (lat. ordinarius) redovan, običan, pravilan, prosječan, osrednji; prost, neotesan, nculjudan, nepristojan; *ordinarna cijena* trg. tržišna cijena: kod knjižara: dućanska, prodajna cijena knjige, za razliku od neto-cijene
- ordinarij (lat. ordinarius) redoviti profesor fakulteta, glavni predstavnik jedne znanstvene struke, katedre (supr.: ekstraordinarij); razrednik; svaki svećenik koji stoji na čelu jedne crkve ili župe; biskup kao stvarni upravitelj svoje biskupije (dijeceze)
- ordinarijat (lat. ordinariatus) kod katolika: dijecezni duhovni upravni sud pod predsjedništvom biskupa: na fakultetima: služba i položaj redovnog profesora (ordinarijusa)
- ordinarijum Gat. ordinarium) kod katolika: stalni dijelovi mise. tj. oni koji

- se na svakoj misi redovno ponavljaju (npr. Gospodine, smiluj se. Slava Bogu i dr.); u državnom gospodarstvu: redovni, proračunom predviđeni prihodi i rashodi
- ordinario (tal.) glaz. obično, na običan način
- ordinata (lat. ordinata) geom. u Oescartesovu koordinatnom sustavu: mjerni broj razmaka bilo koje točke u ravnini od apscisne osi; *ordinatna os* pravac koji ima okomit, normalan položaj prema apscisnoj osi u koordinatnom sustavu; aplikata
- ordinirati (lat. ordinare) med. propisati, prepisati, odrediti lijek; primati bolesnike na pregled i liječenje: kod katolika; zarediti svećenika
- ordo (lat. ordo gen. ordinis red) red; poredak; sloj; odjel, odsjek, razred, vrsta; stalež
- ordonans (fr. ordonnance) raspored, uređenje, red; naredba, uredba, odredba, odluka, propis, rješenje; voj. niži časnik, desetar ili običan vojnik koji je dodijeljen nekom višem časniku da izvršava njegova naređenja; slik. raspored i razmještaj predmeta na slici
- ordonans-oficir (fr. ordonnance-officier) voj. mladi časnik dodijeljen na službu višem časniku (zapovjedniku) radi izvršavanja njegovih naredbi
- ordonirati (fr. ordonner, lat. ordinare) srediti sređivati, uređivati, urediti, rasporediti, raspoređivati; naredivati, propisivati, određivati
- ordovicij drugo razdoblje paleozoika (naziv po kelt. plemenu Ordovices u sjevernom Walesu)
- ordr (fr. ordre, lat. ordo) red, poredak; pravilo, propis; voj. zapovijed, naredba; lozinka; trg. nalog; na mjenicama: prijenos mjenice na drugog; *par ordre* čil. *par ordr* (fr.) po naredbi, po višoj zapovijedi; *ordre du jour* čit. ordr di žur (fr.) dnevni red; voj. dnevna zapovijed
- oreada (grč. oros brijeg, planina, Oreias gen. Oreiados) mit. planinska nimfa, gorska vila (kod Grka); usp. nimfa
- oreksija (grč. orexis težnja, žudnja) želja. požuda; med. prevelika želja za jelom, proždrljivost
- orelin kem. v. pod orlean
- oreljef (fr. haut-relief, tal. a I to rilievo) umj. reljef s veoma ispupčenim gotovo punim likovima
- oremus (lat.) pomolimo se (riječ koja se često pojavljuje u kat. bogoslužju)
- orenda (indijan.) prema vjerovanju Irokeza: nadnaravna snaga i Čarobna moć u ljudima, životinjama i stvarima
- oreofiti (grč. oros gora, planina, fyton biljka) mn. bot. alpske biljke, tj. biljke; koje rastu na visokim planinama i na kojima se jasno vidi utjecaj visinske klime, visinskog podneblja
- oreol (fr. aureole, lat. aureola) svjetao vijenac ili krug oko glave sveca; pren. sjaj, slava; usp. aureola, numbus
- oreopitek (grč. oreios gorski, pithekos majmun) znanstveni naziv za čovjeka čiji je kostur pronađen u talijanskom rudniku Baccinello; pretpostavlja se da je živio prije 12 milijuna godina
- oreri (Orrery) v. orerij
- orerij (lat. orrarium) sprava pomoću koje se prikazuje kretanje nebeskih tijela oko Sunca (nazvana po grofu Orreriju, kojem je prva takva sprava bila posvećena); planetarij
- Orest (grč. Orestes) mit. sin mikenskog kralja Agamemnona i žene mu Klitemestre; da bi osvetio podmuklo ubojstvo svog oca, ubije majku Klitemestru i njezinog ljubavnika Iogista, ali zbog ubojstva majke počnu ga progoniti eumenide te poludi. Jedan od glavnih junaka starogrčke tragedije, priznat po svom prisnom prijateljstvu s vjernim Piladom

- orestijada (grč. orestias, orestiadós) mit. v. orcada
- orfana (grč. orfanos siročće) robinja
- orfaniti (grč. orfanos siročće) mn. husiti koji su se nakon Žižkine smrti odvojili. a poslije spojili s taboritima
- orfanotrofij (grč. orfanos siročće, grč. trefo hranim) sirotište
- Orfej 'grč. Orfeus) mit. sin muzo Kaliope i Apolona, slavni grčki pjevač i svirač lire koji je svojom pjesmom očaravao ne samo ljude nego i divlje životinje, rijeke, potoke i vjetrove, pa i same bogove, koje je na taj način toliko udobrovoljio da su pristali vratiti mu iz podzemnog svijeta ženu Euridiku pod uvjetom da se, vodeći je, ne osvrne na nju, sto on ipak učini, te nje teko nestane
- orfej on (grč. Orfeus. fr. orpheon) naziv muških pjevačkih društava u Francuskoj; glazbena dvorana; dvorana za ples i druge zabave; orfeum
- orfelinat (grč. orfanos, siročće, fr. orphelinat) dom za siročad (sirotu djecu)
- orfeonist (grč. Orfeus, fr. orpheoniste.) član muškog pjevačkog društva; orfionist
- orfeum (grč. Orfeus) v. orfejon
- orfici {grč. Orfeus) mn. starogrčka religiozna-mistička sljedba u VII. i VI. st. pr. n.c., svojim osnivačem smatrala je legendarnog tračkog pjevača Orfeja; vjerovali su u seobu duše i u njezino pročišćavanje putem zatvaranja u tijelo i kazni u podzemnom svijetu: tijelo (soma) je grob (sema) iz kojega se duša želi osloboditi; oni su uveli kajanje i askezu u grčki život
- orfički (grč. orfikos) koji se tiče Orfeja, npr. *orfički kult* prastari religiozno-mistički obred kod starih Grka: usp. orfici
- orfika (grč. orfika) glaz. instrument sa žicama koji se svira udaranjem batićima. po tonu sličan leutu
- orfionist (fr. orphioniste) v. orfeonist
- orfizam smjer u francuskom slikarstvu pred Prvi svjetski rat. preteča apstraktne umjetnosti
- organ (grč. organon oruđe; naprava, sprava) oruđe; nekad: glazbeni instrument (otuda naše orgulje, lat. organum); pomoćno sredstvo, član pomagaač; fiziol. dio jedne žive jedinice koji ima neku samostalnu funkciju, ud, dio tijela, osobito: osjetilo, osjetilno oruđe; govorno oruđe, glas (pjevača, glumca): pren. predstavnik, npr. organ vlasti i si.; osoba po kojoj se nešto poručuje ili koja za nekoga obavlja neki posao, posjednik; glasilo, list, časopis koji je predstavnik nekog pokreta, staleža, grupe i dr.
- organčin (tal. organzino, fr. organsin) upredena svila
- organdin (fr. organdi) vrsta rijetke istočnoindijske pamučne tkanine, slične muslinu i linonu; služi poglavito za izradu podstave
- organist (lat. organi ste) glaz. svirač orgulja, orguljaš
- organizacija (lat. organisatio) spajanje pojedinih dijelova (organa) u cjelinu, tako da ta cjelina bude sposobna za život, organiziranje; ustrojstvo, uređenje; sastav, sklop; društvo, udruženje, ustanova,
- organizam (grč. organon oruđe, naprava, sprava, fr. organisme) živo biće, živ stvor; cjelina, sposobna za život ili za neki rad, sastavljena od većeg broja različitih dijelova (organa) od kojih svaki ima svoju posebnu funkciju, ali svi zajedno ipak služe održavanju te cjeline i stoje u uzajamnom odnosu kao sredstvo i svrha
- organizator (lat. organisator) ustrojitelj, onaj koji zna organizirati, uređivač, sređivač; osnivač (ili: tvorca) organizacije
- organizatorski (lat. organisatorius) ustrojilački, uređivački, sređivački;

- stvaralački; koji ima smisla i duha za stvaranje, za organizaciju
- organiziranje** (grč. organon, lat. organisatio) osnivanje, stvaranje organizacije; v. organizacija
- organizirati** (fr. organiser) opskrbiti organima potrebnim za život, oživiti; ustrojiti, ustrojivati, stvoriti (ili: uređiti) po određenom planu, dati riečenju pravilan oblik; voj. učiniti neku vojsku sposobnom za akciju; supr. dezorganizirati
- organo-** (grč. organon) predmetak u složeni čama sa značenjem: oruđe, naprava, sprava, orudni, napravni, spravi n
- organogen** (grč. organon, gen. korijesi od gignesthai postati, nastati, roditi se, genos podrijetlo) prid. koji je organskog podrijetla
- organogeneza** (grč. organon, genos) znanost o postanku organskih (živih) bića
- organognoziya** (grč. organon, gnosis spoznaja, spoznavanje) spoznavanje organskih tijela, pravljenje razlike među organskim tijelima
- organografija** (grč. organon, grafia opis, opisivanje) opisivanje organskih prirodnih tijela; opisivanje glazbenih instrumenata
- organologija** (grč. organon, logia znanost) znanost o organskim prirodnim tijelima: med. znanost o instrumentima koji se upotrebljavaju za pomaganje pri porodu
- organon** (grč. organon) fil. pomoćno sredstvo, oruđe; ime kojim su izdavači nazvali Aristotelove logičke spise, smatrajući ih "oruđem" koje pomaže da se dođe do istine; za razliku od Aristotela, Francis Baconje nazvao svoje novo naučavanje o metodama "Nova organon" (Novum organon)
- organonomija** (grč. organon, nomos zakon) znanost o zakonima organskog života
- organopatija** (grč. organon, pathos bolest) med. bolest organa, organska bolest
- organo patologija** (grč. organon, pathos bolest, logia znanost) med. znanost o bolestima organa
- organoplastika** (grč. organon, plastikos koji pripada oblikovanju, vičan oblikovanju) stvaranje, nastajanje organa
- organoskopija** (grč. organon, skopeo gledam, promatram) ispitivanje organa promatranjem
- organoterapija** (grč. organon, therapeia liječenje) med. liječenje određenih bolesti, osobito raka i izraslina uopće, preparatima od sitno izrezanih ili iscijedenih organa koji utječu na rast izraslina (slezene, jetara, želuca i dr.); opoterapija
- organozoa** (grč. organon, zoon životinja) mn. nametnici (paraziti) koji žive u životinjskim i biljnim organima
- organozoizam** (grč. organon, zoon životinja) fil. vrsta hillozoizma. naučavanje koje cjelokupni život, čak i viši život mišljenja i htijenja, izvodi iz organskog života stvari
- organozoonomija** (grč. organon, zoon životinja, nomos zakon) teorija o zakonima života u organskoj prirodi,
- organski** (grč. organikos) biol. koji je opskrbljen organima ili oruđima, tj. svim onim što je potrebno za življenje, rast i razmnožavanje životinja i biljaka, živ; koji tvori živu cjelinu, jedinstven; koji je svojstven ili koji pripada organskim tijelima, npr. jedan organski prirodni zakon; koji se tiče unutrašnjeg sklopa ili unutrašnjeg života; koji predstavlja harmonijski sredenu i za život i postojanje slohodnu cjelinu, cjelinski, cjelovit; *organska kemija* dio kemije koji se bavi proučavanjima sastava složenih skupina kod biljaka i životinja; supr. anorganski

- orgastidan (grč. orgao) bujan, žestok; neodoljiv, zanosan, spolno zanosan
- orgazam (grč. orgao bujam, gorim od žestine; uspaljujem se) med. jako kretanje krvi i drugih sokova u tijelu, navala krvi (osobito u smjeru spolnih organa), zanos: bujanje, jak nagon: *orgasmus venerus* čit. *orgazmus venerus* (lat.) spolni zanos; orgoza
- orgijast (grč. orgiastes) mit. posvećeni, koji slavi orgije
- orgijastički (grč. orgiastikos) pril. oduševljeno, zanosno; divlje, ohijesno, pomamno, plahovito
- orgijati (grč. orgiazio slavim orgije) pirovati, pijančevati, divljački se zabavljati; usp. orgije
- orgije (grč. orgia) mn. prvobitno: svaki tajni vjerski obred u slavu nekog božanstva. osobito pomamne noćne gozbe i prinošenja žrtve u slavu Bakha; pren. pijanka, terevenka
- orgoza (grč. orgao bujam, pucam od zdravlja; uspaljujem se) med. v. orgazam
- orgulje (grč. organon) glaz. najveći glazbeni instrument u kojem su sjedinjeni mnogi puhački instrumenti, upotrebljava se poglavito u crkvenoj glazbi kod katolika i protestanata; *orgulje-harmonij* spoj orgulja i harmonija, instrument koji često zamjenjuje orgulje
- orheotomija (grč. orcliis testis, sjemenik, tome rezanje) med. v. orhitomija
- orheziografij (grč. orehesis plesanje. grafia opis) opisivanje plesa
- orhialgija (grč. orcliis sjemenik, algos bol) med. bol u sjemnicima (testisima)
- orhidalgija (grč. orehis sjemenik, algos bol) med. v. orhialgija
- orhideje (grč. orehis sjemenik) mn. bol. porodica kaćuna (oko 15 tisuća poznatih vrsta)
- orhidektomija (grč. orehis sjemenik, ektome rezanje; škopljenje, štrojenje) med. operativno vađenje sjemeni ka (testisa), škopljenje, štrojenje; usp. v. orhitomija
- orhidocela (grč. orehis sjemenik, kele kila, bruh) med. kila mošnji, mudna kila
- orhidodinija (grč. orehis sjemenik, odyne bol) med. v. orhialgija
- orhidopeksija (grč. orehis sjemenik, pepsis umetanje, pričvršćivanje) med. prišivanje mošnji (sjemenika)
- orhidoterapija (grč. orehis sjemenik, therapcia liječenje) med. liječenje mošnji (sjemenika)
- orhis (grč. orehis) zool. sjemenik, testis, mošnje; bot. kaćun. orhideja
- orhitis (grč. orehis) med. upala mošAji (sjemenika)
- orliitomijo (grč. orehis, tome rezanje) med. rezanje sjemenika; usp. orhidektomija
- orhotomija (grč. orehis, tome rezanje) med. v. orhitomija
- origani (jap.) umj. način izrađivanja najrazličitijih papirnatih figura modeliranjem ili izrezivanjem
- originncija (lat. originatio) početak, postanak, podrijetlo, izvor nečega
- original (lat. orgio podrijetlo, iskon, originahs prvobitni, iskonski) nešto što je prvo u svojoj vrsti, što nije izrađeno ugledanjem na druga slična djela, nego samostalno, izvorno, samoniklo; izvorno djelo, izvornik, prvobitno djelo, onako kako ga je izradio njegov tvorac (za razliku od prijepisa, kopije i si.; usp. kompilacija); uzor, obrazac, primjer; pren. čovjek osobit u svojoj vrsti ili struci; čudak
- originalan (lat. orgio podrijetlo, originalis) izvoran, iskonski, prvobitan, samonikao, samostalan, pravi, koji nije izrađen oponašanjem i ugledanjem na druge; rijedak, čudan, koji se razlikuje od običnog, neobičan, po-

- seban, osobit; *originalno izdanje* izdanje jednog djela koje priredi zakoniti, ovlaštenu izdavač (za razliku od pretiskanog); *originalan pjesnik* pjesnik koji pjeva samostalno, ne ugleđajući se na druge
- originaliter (lat. originaliter) prav. u izvornom obliku, u originalu, npr. pokazati neku ispravu
- originali tet (lat. originalitas) izvornost, samoniklost, samostalnost, prvobitnost; osobitost, neobičnost, čudnovatost
- originalnost (lat. originalitas) v. originali tet
- orijaš (mad. orias) div, gorostas, gigant
- orijent (lat. oriri roditi se, izaći, oriens) rađanje sunca, istok; *Orijent* Istok; supr. okcident
- orijentacija (fr. orientation) snalaženje u prostoru; određivanje položaja nekog mjesta prema stranama svijeta; pren. snalaženje, sposobnost nalaženja pravog puta, upućivanje u, upoznavanje, obavješavanje
- orijental (lat. orientale) vrsta pamučne tkanine, saten
- orijentalac (lat. orientalis) čovjek s istoka, istočnjak
- orijentalist (fr. orientaliste) poznavatelj istočnih naroda u književnosti, osobito semitskih
- orijentalitet (lat. onentalilas) istočni položaj; istočnjaštvo, priroda i osobitost Istoka i istočnih naroda
- orijentalizam (lat. orientalismus) osobitost istočnjačkih jezika; poznavanje istočnih naroda i književnosti
- orijentalni (lat. orientalis) istočni; istočnjački; *orijentalna pitanje* istočno pitanje, nekada veoma važno političko pitanje: kakva sudbina očekuje Tursku Carevinu na Balkanu, odnosno kad će Turci biti sasvim protjerani iz Europe; *Orijentalno Carstvo* Istočno Rimsko ih Bizantsko Carstvo
- orijentirati se (fr. s'orienter) zapravo: tražiti izlazište Sunca, istok, da bi se po tome mogle naći i ostale strane svijeta i po njima se usmjeriti (što su morali raditi mornari prije pronalaska magnetne igle); snaći se u prostoru, snalaziti se u prostoru, upoznati se s položajem i prilikama nekog mjesta; upoznati se s nečim; pren. snaći se, snalaziti se, upoznati se. raspitali se
- orijon (fr. oreille. orillon) ušica, držak, ručica; voj. gornji dio na utvrđi; arhit. ukras na uglu
- oriktogeneza (grč. oryhton kopano, iskopano, gen. korijen od gignomai postanem) postanak kamenja
- oriktognozija (grč. orykion kopano, iskopano, gnosis znanost, poznavanje) znanost o raspoznavanju jednostavnih ili nepomiješanih minerala
- oriktografija (grč. oryhton iskopano, gratia opis) opisivanje kamenja i ruda
- oriktokemija (grč. oryhton iskopano, chemeia) kemijsko ispitivanje kamenja i ruda
- oriktologija (grč. oryhton iskopano, logia) v. mineralogija
- oriktometrija (grč. orvhton iskopano, melria mjerenje) vještina mjerenja kamenja, mjerenje kamenja
- oriktozoologija (grč. oryhton, iskopano, zoon životinja, logia znanost) znanost o okamenjenim životinjama (fossilima)
- oringle (njem. Ohr uho, Kingol kolut) naušnice, rinčice
- orinjak (fr. orignac) zool. v. ori nj a I
- orinjal (fr. original) zool. kanadski los, sjeverni jelen, veoma snažna životinja iz roda jelena
- orinjasijen (fr. aurignacien) najstarije razdoblje gornjeg paleolita ili miolitika
- Orion (grč. Orion) mit. po Odiseji, odličan lovac, veliki junak, izvanredno

jak i lijep čovjek, ljubimac božice Kos (Zore), nakon smrti pretvoren u zvijezde; astr. zvijezde od 136 zvijezda koje se mogu vidjeti golim okom

Ork (lat. Orcus) mit. prebivalište mrtvih, donji, podzemni svijet kod starih Rimljana; Tartar

orkan (tal. oragano, fr. ouragan, šp. huracan) riječ iz jezika otoka Haiti: velika bura, osobito u tropskim krajevima. vihor; pren. bura, vihor, npr. strasti, gnjeva, oduševljenja itd.

orkestar (grč. orehestra plesalište) kod starih Grka: mjesto gdje se plesalo i pjevalo; prostor između pozornice i gledališta gdje je kor plesao i pjevao: mjesto na atenskom trgu gdje su se prodavale knjige; kod Rimljana: mjesto ispred pozornice gdje su sjedili senatori; danas: skup većeg broja svirača i glazbenih instrumenata radi izvođenja nekog glazbenog djela; osobito: mjesto u kazalištima i koncertnim dvoranama za glazbenu kapelu; orkestar

orkestika (grč. orehestike) vještina plesanja

orkestracija (grč. orehestra plesalište) preradba i prilagodavanje glazbenog djela za razne instrumente orkestra
 orkestrion (grč. orehestra plesalište) glaz. 1. orgulje sa žicama, izum opata Voglera, u Amsterdamu 1789. (zove se i organokord); 2. sličan prvome glazbeni instrument sa žicama i cijevima, u obliku koncertnog glasovira, izumljen u Pragu 1791.; 3. veliki automatski glazbeni instrument, napravljen 1851. u Dresdenu

orkestrirati (grč. orehestra plesalište) glazbeno djelo preraditi i prilagoditi za razne instrumente orkestra

orko (tal. orco pakao) u talijanskim psovka: eufemistička riječ umjesto porko (proklet)

Orlando furioso čit. Orlando furiozo (tal.) poznati ep talijanskog pjesnika

Ludovika Ariosta (1474—1533) o "mahnitom" Rol and u, junaku iz doba Karla Velikoga (8. st.)

orlean lijepa crveno obojena tvar, dobiva se od sjemena južnoameričke biljke *Bixa orellana*; sadrži narančasto-crvenu obojenu tvar (biksin) i jednu smeđu (orelin); upotrebljava se, u hojarstvu, za izradbu uljenih i vodenih boja, za bojenje maslaca, sireva, ulja, margarina, firmisa i dr.
 ormanica (tal. armare oružati) brod.

brodica, laka senjska lađa

ormolju (engl. ormolu) pozlaćena bronca; predmeti ukrašeni takvom pozlatom

Ormuzd (perz. ah ura mazda) mit. genij koji stoji na čelu prvog dana stare perzijske sunčane godine; u naučavanju Zaratustrine religije: svjetlost, načelo dobra (za razliku od Ahrimana u kojem je oličeno načelo zla)

ornacija (lat. ornatio) kićenje, urešavanje, ukrašavanje, uljepšavanje, raspoređivanje ukrasa

ornament (lat. ornamentum) ukras, ures, šara, nakit; osobito: ukras ili šara na građevinama, posudama i dr.
 ornamentika (lat. ornamentum) skup ukrasa; vještina ukrašavanja; nauk o uporabi i primjeni ornamenata

ornamentirati (lat. ornamentare) ukrasiti, ukrašavati, uresiti, urešavati, kititi, opskrbiti ornamentima
 ornamentist (lat. ornamentum) ukrašavatelj, uresitelj, onaj koji pravi ukrase, ornamente na građevinama, posudama i dr.

ornat (lat. ornatus) ukras, nakit; osobito: propisno odijelo, svečano odijelo velikodostojnika, svećenika, svećeničko ruho; u *punom ornatu* u propisnom svečanom odijelu i sa svim znacima svog čina i dostojanstva
 ornatamente (tal. ornatamente) glaz.

ukrašeno, izvedeno s ukrašavanjem
 ornaturn (lat. ornaturn) v. omacija

- ornitihnuti (grč. ornīs, ornithos ptica, ichnos stopa) mn. geol. tragovi nogu pretpotopnih ptica (u kamenju)
- ornito- (grč. ornīs, ornithos) predmetak u složenicama sa značenjem: ptica, ptičji
- ornitoeefal (grč. ornīs, ornithos, kefalē glava) ptičja glava; zool. pretpotopna okamenjena životinja (po Scmcringu)
- omitofnunn (grč.-1 at.) zool. sve ptice nekog područja
- ornitofobij (grč. ornīs, gen. ornithos ptica, fobomai bojim se) med. bolest strah od ptica
- omitogalum (grč. ornīs, ornithos, gala mlijeko) bot. ptičje mlijeko
- ornitograf (grč. ornīs, ornithos, grafo opisujem) zool. opisivač ptica, prirodnjak koji se bavi proučavanjem ptica
- omitografija (grč. ornīs, ornithos, grafia opisivanje) zool. opisivanje ptica
- ornitolit (grč. ornīs, ornithos, lithos kamen) ptičji kamen, okamenjena ptica
- ornitolog (grč. ornīs, ornithos, logos riječ, mišljenje) poznavatelj, proučavatelj ptica; pisac o pticama
- ornitologij (grč. ornīs, ornithos, logia znanost) dio zoologije koji se bavi proučavanjem ptica, znanost o pticama
- ornitomant (grč. ornīs, ornithos, mantis prorok) onaj koji motri ptice pa po njihovom letu i glasu proriče; orni toskop
- ornitomantija (grč. ornīs, ornithos, manteia proricanje) proricanje sudbine po letu i glasu ptica; ornitoskopija
- orniton (grč. ornīs, ornithos) kuća za ptice, kavez, krletka
- omitorinhus (grč. ornīs, ornithos, rynchos njuška) zool. kljunaš. kljunasta guja (vrsta neobičnog sisavca, sličnog guji, s kljunom poput pačjeg i s 4 noge za plivanje; živi po jezerima New Holanda)
- ornitoskup (grč. ornithoskopos) v. ornitomant
- ornitoskopi (grč. ornithoskopia) v. ornitomantija
- ornitoteologija (grč. ornīs, ornithos, Theos Bog, logia) dokazivanje da postoji Bog na osnovi promatranja ptica i njihovog života
- ornitotrofija (grč. ornithotrofia) hranjenje ptica, uzgajanje ptica
- oro- (grč. oros) predmetak u složenicama sa značenjem: brdo, gora, planina
- orodermatoza (grč. orros, oros sirutka, serum, derma koža) med. v. orodermatitis
- orodermatitis (grč. orros, oros sirutka, serum, derma koža) med. vlažna upala kože
- orogeneza (grč. oros, genesis postajanje, postanak) geol. nastajanje (formiranje) brda i planina,
- orognostički (grč. oros, gnostikos vičan spoznaji, vičan poznavanju) koji se tiče proučavanja, poznavanja brda i planina
- orognozija (grč. oros, gnosis spoznaja, poznavanje) proučavanje (ili: poznavanje) brda i planina
- orograf (grč. oros, grafo opisujem) opisivač brda i planina
- orografija (grč. oros, grafo pišem, opisujem) opisivanje, opis brda i planina
- orografski (grč. oros, grafo pišem, opisujem) koji se odnosi na opisivanje brda i planina; *orografska karta zemljovid* na kojem su prikazane planine i brda
- orohezija (grč. orros, oros surutka, vodnjikav dio, serum, eho lijem, uljevam) med. vodnjikava, surutki slična stolica
- orolog (grč. oros, logos) znanstvenik koji se bavi proučavanjem brda i planina

- orologija (grč. oros, logia) 1. din zemljopisa koji se bavi opisivanjem i proučavanjem brda i planina
- orologija (grč. orros, oros surutka, serum, logia) 2. med. dio normalne i patološke anatomije koji ispituje i proučava sokove u organizmu (krv, limfe i dr.)
- orometrija (grč. oros, metria mjerenje) znanost koja hoće izraziti srednjim vrijednostima karakteristične odnose oblika i veličina planina; radi samo na osnovi zemljovida te je, prema lome, i njezina pouzdanost poglavito ovisi o pouzdanosti zemljovida kojima radi
- ororeja (grč. orros, oros sirutka, vodnjikav dio, serum, rheo tećem, curim) med. vodnjikava stolica, vodnjikav proljev
- oros (grč. orros, oros surutka, vodnjikav dio, serum) fiziol. vodnjikavi sastojak mlijeka, krvi itd.
- oroteologija (grč. oros, Theos Bog, logia) dokazivanje da postoji Bog na osnovi toga što postoje brda i planine
- oroz (tur. horoz) 1. pijetao, kokot; 2. okidač na pušci
- orpingtonka (engl. Orpington) vrsta plemenite rase kokošiju, dobivena križanjem azijske rase i drugih rasa kokošiju; može težiti do 4,5 kg
- ors (engl.) mn. mali čamci s dva vesla. služe za prijevoz preko Temze
- orsan (tal. arzana, arsenale) brodogradilište, škver
- orsej (fr. orseille, tal. oricello, lat. lichen roccella) bojadisarski lišaj. služi za pripremanje ljubičastocrvene boje i lakmusa; usp. eritrin
- orta (tur.) sredina, središte; pren. pozornica
- ortaluk (tur. ortalvk) strop, tavanica
- ortičan (grč. orthios uspavan; ravan) glaz. visok; *ortična melodija* melodija koja se kreće u visokim tonovima
- orto- (grč. orthos) predmetak u složenicama sa značenjem: ravan; pravi, pravilan; uspravan
- ortobiotikn (grč. orthos, biotike vještina življenja) znanost o pravilnom i dobrom življenju
- ortocentričan (grč. orthos, lat. centrum središte) koji ima središte na pravilnom mjestu (izraz u optici)
- ortodidaktika (grč. orthos, didasko učim, poučavam, didaktikos nastavnici, poučan) pravilna, svrsishodna nastavna metoda
- ortodijagonala (grč. orthos, dia kroz, gonia kut) min. vodoravna poprečna os u monoklinskom kristalnom sustavu
- ortodijagraf (grč. orthos, dia-grafo nacrtam) med. uređaj za bilježenje rengenjskih slika unutrašnjih organa, poglavito srca i želuca, u prirodnoj veličini
- ortodijagrafija (grč. orthos, dia-grafo nacrtam) med. metoda određivanja veličine unutarnjih organa, osobito srca i želuca, pomoću ortodijagrafa
- ortodoksan (grč. orthodoxos) pravovjieran, koji strogo vjeruje, nepokolebljiv; pravi, istinit
- ortodoksija (grč. orthodoxia) pravovjerna, pravovjernost, puna suglasnost s naučavanjem Crkve; sup. heterodoksija
- ortodoksist (grč. orthos, doxa mišljenje, mnijenje) pravovjernik, zaštitnik pravovjerna
- ortodoksografija (grč. orthodoxos, pravovjieran, grafia pisanje) pisanje koje se strogo pridržava crkvenog naučavanja
- ortodoncija (grč. orthos, odus, odontos zub) med. ispravljanje nepravilnosti zubala, tj. zuba koji stoje nepravilno
- ortodromija (grč. orthos, dromos kretanje) pom. plovidba broda u smjeru jedne od četiriju glavnih strana svijeta; sup. loksodromija

ortoepija (grč. orthos, epos riječ) v. ortooptika
ortoepika (grč. orthos, epos riječ) znanost o pravilnom izgovoru riječi
ortoepistički (grč. orthos, epos) v. ortoepski
ortoepografska (grč. orthos, epos, grafia) znanost o pravilnom izgovoru i pisanju
ortoepski (grč. orthos, epos riječ) koji se tiče pravilnog izgovora riječi
ortofonija (grč. orthos, fone zvuk, glas) pravilno izgovaranje riječi; ortoepija
ortofonika (grč. orthos, fone zvuk, glas) uputa za pravilno izgovaranje riječi
ortofrenija (grč. roto., fren duša) znanost koja proučava redovit duševni razvoj
ortognati (grč. orthos, gnathos čeljust) mn. ljudi u kojih je prednji dio glave u profilu približno okomito s linijom donje čeljusti; supr. opistognati, prognati
ortogon (grč. orthos, gonia kut) geom. pravokutnik
ortogonalan (grč. orthos, gonia ugao) geom. pravokutni
ortograf (grč. orthos, grafos) poznavatelj (ih učitelj) pravilnog pisanja
ortografija (grč. orthos, grafia pisanje) pravilno pisanje, pravopis; vještina crtanja uspravne strane nekog tijela onako kako pada u oči
ortografika (grč. orthos, grafike) nauk o pravilnom pisanju, o pravopisu
ortografska projekcija crtanje zemljovida pri kojem se zamišlja da se oko nalazi na beskrajnoj udaljenosti od Zemlje pa vidi pojedine zemlje kao da stoje jedna pokraj druge na nekoj ravnoj plohi; usp. projekcija
ortografski (grč. orthos, grafikos koji se tiče pisanja, pismeni) koji odgovara pravopisu, pravopisni; *ortografska pogreška* pravopisna pogreška
ortoid (grč. orthos ravan eidos lik) geom. četverokut

ortoklas (grč. orthos, klasis lomljenje) mit. kalijev feldspat, lomi se vrlo lijepo na dva, jedan na drugom okomita pravca koji idu paralelno bazi i pinakoidi; upotrebljava se za izradbu porculana i raznog kamenog posuda
ortokolon (grč. orthos, kolon ud) med. ukočenost (ih: nepravilna ispruženost) jednog uda
ortologija (grč. orthos, logia pravilnost jezika, pravilan govor)
ortometrija (grč. orthos, metria mjerenje) pravilno mjerenje
ortomorf (grč. orthos, morfe oblik) fiz. za tijelo se kaže daje ortomorfno kad se pokusom ili s pokusom složenom simetričnom operacijom može dovesti u položaj koji se ne da razlikovati svakidašnjom metodom, a kad se može razlikovati, zove se enantiomorf
ortomorfija (grč. orthos, morfe oblik) med. liječenje iskrivljenosti kralježnice i udova
ortomorfizam (grč. orthos, morfe oblik) med. v. ortomorfija
ortonimičan (grč. orthos, onoma ime) s pravim imenom, pravilno nazvan
ortopankromatičnost (grč. orthos, pan sve, chroma boja) fot. svojstvo ploča i filmova koji su sposobni osjetiti i primiti sve boje spektra i prenositi ih onako kako ih vidi ljudsko oko
ortopedij (grč. orthos, pais gen. paidos dijete) med. = ortopedski institut
ortopedija (grč. orthos, pais, gen. paidos dijete) dio kirurgije koji se bavi liječenjem iskrivljenosti i izobličenja, deformacija ljudskog tijela, osobito kostura, prvobitno samo kod djece (pais = dijete), a poslije i kod odraslih; ovo liječenje se vrši na kirurškim klinikama i posebnim ortopedskim institutima ili zavodima pomoću gimnastike, masaže, elektriciteta, povezivanja, aparata i izvodenja određenih vježbi

- ortopedski (grč. orthos, paidikos dječji) koji se lije ortopedije
- ortopedski institut med. v. pod ortopedija
- ortopneja (grč. orthos, pncin disati) med. mogućnost disanja samo u uspravnom stavu, najviši stupanj teškoće disanja (osobito kod astme, kada bolesnik uopće ne može disati ležeći)
- ortopteri (grč. orthos, pteron krilo) mn. zool. ravnokrilci
- ortorendgenografija med. v. ortodijografija
- ortosomatika (grč. orthos, soinatikos tjelesni) med. v. ortopedija
- ortotonija (grč. orthos, tonos naglašavanje, naglasak) gram. pravilno naglašavanje riječi
- ortulan (lat. Emberiza hortulana) zool. vrsta ptice pjevice
- ortus (lat. oriri rađati se, izaći, ortus) rađanje, porod, izlazak
- orvijetan farm. vrsta lijeka koji suzbija trovanje, protuotrov, nazvan po tal. gradu Orvictu
- ori a da {fr. orge ječam, orgeade) piće od ječma i sluzavih biljnih tvari (pije se radi osvježavanja)
- os (lat. os gen. ossis, mn. ossa) 2. anat. kost
- os (lat. os, oris) 1. usta; lice; otvor, ušće; *per os* (lat) med. kroz usta, na usta, tj. unositi lijek, liječiti
- Os kem. kratica za osmij
- osa (lat. os gen. ossis kost, ossa) mn. kosti.
- o saneta simplicitas! čit. o sankta simplicitas (lat.)^{ao} blažena gluposti!" (riječji koje je izgovorio Jan Hus kada je stojeći na lomači vidio kako neki seljak prinosi cjepanice)
- osari (fr. hausser povisti, podići) mn. valovite uzvisine šljunka i pijeska zaostale nakon otapanja diluvijalne ledene mase u sjev. Kuropi
- osarij (lat. ossarium) mjesto na groblju gdje se čuvaju mrtvačke kosti, kosturnica
- osnturn (lat. ossatura) med. kostur, splet kostiju
- Oscar čit Oskar (engl.) pozlaćena brončana figura visoka 28 cm koju od 1929. američka Akademija filmskih umjetnosti i znanosti dodjeljuje kao filmsku nagradu za najbolji film, glumicu, glumca, režiju, scenarij itd. u prethodnoj godini
- oscilacija (lat. oscillatio) titraj, klatenje, njihanje; pren. kolebanje; vibracija.
- oscilatoran (lat. oscillatorius) titrav, litrajni, koji se klata, ljulja, njiše
- oscilirati (lat. oscillare) klatiti se, njihati se, ljuljati se, titrati, treperiti; pren. kolebati se; vibrirati
- oscitacija (lat. oscitatio) zijevanje, drijevanje; nemarnost, neman, tromost; način izražavanja otmjenosti poneke gospode koja, u razgovoru s mladima od sebe, nemarno sudjeluju u razgovoru i često zijevaju; otuda: potcjenjivanje, gledanje s visine, izigravanje gospodstva i otmjenosti
- oscitancija (lat. oscitanlia) v. oscitacija
- oscitirati (lat. oscitare) otvarati usta, zijevati; biti nemaran; praviti se otmjenim
- oservanca (tal. osservanza) v. opservancija; *con osservanza* čit. kon oservanca (tal.) glaz. pažljivo, pomnjivo
- osfalgija (grč. osfys kuk, algia bol) med. bol u kukovima
- osfritis (grč. osfys kuk) med. upala bedrenog zgloba
- osfrcza (grč. osfresis) mirisanje, miris, vonj, vonjanje
- osfrezijologija (grč. osfresis mirisanje, miris, logia znanost) znanost o osjetilu mirisa i mirisima
- osheitis (grč. osehe mošnje) med. v. osheitis

- osheocela (grč. osche mošnje, kele kila, bruh) med. v. oshocela
- osheofima (grč. osche mošnje, fyma izraslina, otekline) med. v. oshofima
- osheonkus (grč. osche mošnje, onkos masa, tjelesina) med. v. oshonkus
- oshitis (grč. osche mošnje) med. upala mošnji (sjemene mošnje): osheitis
- oshocela (grč. osche mošnje, kele kila, bruh) med. kila mošnji. bruh; osheocela
- oshofima (grč. osche mošnje, fyma izraslina, otekline) med. mekana otekline ili čir mošnji; osheofima
- oshonkus (grč. osehe mošnje, onkos masa, tjelesina) med. tvrda otekline (čir) mošnji: osheonkus
- osificirati (lat. ossificare) pretvarati u kost, okoštati, okoštavati
- osifikacija (lat. ossificatio) pretvaranje hrskavice u kost; okoštavanje, okoštanje. okoštenje; okoštalost
- Osijan (kelt, Ossian) legendarni sin keltskog kralja Fin gala, navodno je u svojim bardskim pjesmama opjevao slavna djela svoga oca
- osilegij (lat. ossilegium) skupljanje kostiju; zbirka kostiju
- osivoričan (lat. ossa kosti, vorare žderati) med. koji nagriza kosti, koji ždere kosti
- oskulacija (lat. osculatio) ljubljenje; geom. dodirivanje dviju krivulja u više točaka, dodir drugog stupnja
- oskulirati (lat. oserulari) ljubiti, poljubiti; geom. dodirivati u više točaka
- oskulum (lat. osculum) ustašca; poljubac
- osmanizam šovinistička doktrina turskih buržoasko-spahijskih krugova u 19. st. koja je nasilno poturčivala potlačene narode u tadašnjoj Turskoj Carevini
- osmazom (grč. osme miris, zomos juha) kem. v. osmozom
- osmij (grč. osme miris) kem. element, kovina, atomska težina 190,8 redni broj 76. znak Os, sličan platini, modro siv ili crn, javlja se zajedno s platinom, upotrebljava se za žice u žaruljama; njegov oksid ima jak miris i otrovnu paru
- osmodisforija (grč. osme miris, dysforco teško podnosim) nemogućnost podnošenja nekih mirisa
- osmologija (grč. osme miris, logia znanost) znanost o mirisima, o mirisnim tvarima
- osmonozologija (grč. osme miris, nosos bolest, logia) med. znanost o bolestima osjetila mirisa
- osmoza (grč. osmos guranje, tiskanje, otheo guram, gurnem, tiskam) fiz. miješanje dviju tekućina difuzijom kroz pregradu, propustljivu opnu, semipermeabilnu membranu (polupropusnu opnu) koja ili razdvaja. Ako je jedna od ovih tekućina otopina, onda otopljena tvar. budući da ne može proći kroz opnu, vrši pritisak na nju jer se ne može kretati i to je *osnu)zni* ili *oamotični tlak'*, osmozni tlak neovisan je o sredstvima za otapanje i pokorava se plinskim zakonima, tj. osmozni tlak neke otopine je isti kao tlak koji bi vršile molekule kad ne bi bilo sredstva za otapanje, već bi prostor koji je njime zauzet bio na raspolaganju onim molekulama u plinovitom stanju (usp. diosmoza, egzosmoza, endosmoza); *osmoićrii postupak* u proizvodnji šećera: dobivanje većeg prinosa iz melase prolaskom kroz celulozu i pergamentni papir
- osmozom (grč. osme miris, zomos juha) osobit začim koji se dobiva iz mišićnog mesa
- osram-lampa električna žarulja koja daje jaku svjetlost, a istodobno štedi struju (riječ osram je kratica od pr-

- vog sloga riječi osmij i drugog riječi wolfram)
- ostalgija (grč. osteon kost, algos bol) med. bol u kostima, kostobolja
- ostalgitis (grč. osteon kost, algos bol) med. upala kostiju
- ostealgija (grč. osteon kost, algos hol) med. v. ostalgija
- ostedistrofija (grč. osteon kost, dys ne, trefa hranim) med. bolesne promjene na kostima
- ostcitis (grč. osteon kost) med. v. ostalgitis
- ostentacija (lat. ostentatio) iznošenje na vidjelo, razmetanje, hvalisanje
- ostentaciozan (lat. ostentatiosus) v. ostentativan
- ostentativan (lat. ostentativus) kojem je cilj isticanje (ili: pokazivanje, iznošenje na vidjelo); razmetljiv, hvalisav
- ostentirati (lat. ostentare) iznositi na vidjelo, razmetati se, hvaliti se
- ostentum (lat.) znak, predznak, čudan i neobičan znak; neobična prirodna pojava (kao predznak nečega)
- oste.nzibilan (lat. ostensibilis) koji se treba ili može pokazati, vrijedan pokazivanja; javan, očit, zoran, očevidan, jasan kao dan
- ostenzivan (lat. ostensivus) koji samo pokazuje, a ne objašnjava pojavu, npr. *ostenzivna metoda* nastavna metoda koja se sastoji samo u pokazivanju bez objašnjavanja; očevidan, očit, jasan
- ostenzorij (lat. ostensorium) kod katolika: pokaznica; v. monstranca
- osteo- (grč. osteon) predmetak u složenicama sa značenjem: kost
- osteoartritis (grč. osteon, arthron zglob) med. upala zglobova kostiju
- osteoblasti (grč. osteon, blastos klica, izdanak) mn. fiziol. tvorbene stanice koštanoga tkiva, stanice iz kojih nastaju koštane stanice
- osteocela (grč. osteon, kele kila, bruh) med. prijelom kosti
- osteodermi (grč. osteon, derma koža) mn. zool. hrskavičave ribe
- osteoektomija (grč. osteon, ektome izrezivanje) med. uklanjanje jednog dijela kosti kirurškim dlijetom
- osteofima (grč. osteon, fyra izraslina) med. mekana koštana izraslina
- osteogeneza (grč. osteon, genesis postanak, postajanje) nastajanje kostiju, nastanak kostiju
- osteografija (grč. osteon, grafia opis) opisivanje, opis kostiju
- osteoid (grč. osteon, eidos oblik) med. koštana izraslina, koštanik bez vapijenih soli (osobito kod "engleske bolesti")
- osteokemija (grč. osteon, chernaia) znanost o kemijskim svojstvima i prirodi kostiju
- osteoklast (grč. osteon, klao lomim, slo-mim) kir. instrument za lomljenje iskrivljene kosti, osobito kod nepravilno izliječenog prijeloma
- nsteoklaza (grč. osteon, klao lomim, slo-mim) med. prijelom kosti
- osteolit (grč. osteon, lithos kamen) geol. okamenjena kost
- osteolog (grč. osteon, logia) poznavatelj kostiju, proučavatelj kostiju
- osteologija (grč. osteon, logia) znanost o kostima, dio anatomije koji proučava i opisuje kosti
- osteom (grč. osteon) med. koštana izraslina, koštanik
- osteomalacija (grč. osteon, malakia mekoća) med. omekšavanje kostiju
- osteonekroza (grč. osteon, nekros leš, mrtvac) med. truljenje kostiju
- osteopatija (grč. osteon, pathos bol, bolest) med. bol u kostima, bolest kostiju
- osteopatologija (grč. osteon, pathosolest, logia znanost) med. znanost o bolestima kostiju

- osteopedion (grč. osteon, pais, paidos dijete) med. zametak koji se pretvorio u kost; usp. litopedion
- osteoplastika (grč. osteon, plastike vještina uobličavanja) med. krpanje kostiju, zamjenjivanje kostiju
- osteoskleroza (grč. osteon, sklerosis lomljiv, tvrd) med. otvrdnjavanje kostiju
- osteotom (grč. osteon, tome rezanje) kir. pila za rezanje kostiju
- osteotomija (grč. osteon, tome rezanje) med. djelomično rezanje kostiju
- ostijarijat (lat. ostiarius; zvanje vratevo; prvi od četiriju najnižih svećeničkih činova u Katoličkoj crkvi)
- ostijarijus (lat. ostium vrata, otvor, ostiarius) čuvar vrata, vratar u samostanima; u Kat. crkvi: osoba koja je primila najniži od četiriju početnih činova (ostala tri su: lektor, egzorcist i akolut)
- ostije (lat. ostia) mn. med. srčani otvori
- ostinato (tal.) glaz. uporno, stalno (za tonske figure koje se stalno ponavljaju. većinom u basu)
- ostinostenozna (lat. ostium ulaz, vrata, grč. stenosis suženje) med. sužavanje (ih: suženost) srčanih otvora
- ostintis (grč. osteon kost) med. v. otalgitis
- ostracizam (grč. ostrakismos, od ostrakon crjepić) kod starih (Jrka: progonstvo iz Atene na 10, kasnije na 5 godina nekog uglednog građanina (za kojega su smatrali da se suviše osilio te da bi zbog toga mogao biti opasan) narodnim glasovanjem (sa 6000 glasova) koje se vršilo na taj način što su glasači ispisivali ime kandidata za progonstvo na crjepiće (ostrakon) ili ljuške od školjki; ovakvo progonstvo nije se smatralo ni kaznom ni sramotom, nego počašću, premda neugodnom
- ostrakizam (grč. ostrakismos) v. ostracizam
- ostrakode (grč. ostrakon ljuška) mn. zool. red malih rakova s tijelom nerazčlanjenim i oklopljenim s dvije ljuštore
- ostriciti (grč. ostrakon ljuška, školjka, kora) mn. goel. okamenjene školjke i oštrige
- ostriga (lat. ostrca) kamenica, oštriga, školjka
- ostrizam (lat. ostrea kamenica) med. trovanje kamenicama, oštrigama
- Ostrogoti (njem.) pov. naziv za Istočne Gote
- osuarij (lat. ossuarium) v. osarij.
- ošindija (tur. hoşundu) osveta, odmazda
- oštanjati (tal. stagnare pokositriti) obojiti, ocrniti
- oštarija (tal. osteria) krčma, gostionica, birtija
- oštija (tal. ostia) v. hostija; kod Primoraca i Dalmatinaca: kletva kao izraz čuđenja ili prijekora
- oštro (lat. auster, tal. oštro) južni vjetar; jug, jugo, jugovina, južnjak
- ot- (grč. us, otos) predmetak u složenicama sa značenjem: uho, ušni
- otakustičan (grč. us, otos, akustikos slušni) koji pojačava sluh, koji služi pojačavanju sluha
- otakustika (grč. us, otos, akustikos slušni) vještina pojačavanja osjetila sluha
- otalgici (grč. us, otos, algos bol) mn. farm. sredstva za ublažavanje i otklanjanje bola u ušima
- otalgidna sredstva farm. v.otalgici
- otalgija (grč. us, otos, algos bol) med. bolest ušiju, uhobolja
- otarga (grč. us, otos uho, agra plijen) med. ušna kostobolja
- otava (tal. ottava, lat. octava) glaz. v. oktava; *ailioitava* čit. ali otava (tal.) u oktavi, u osmini tona ih za osam tonova više; *alta ottava, ottava alti*

- čit. alta otava, alt otava (taL) visoka otava, znak da treba svirati za jednu oktavu više nego što piše u notama otava rima (tal. ottava rima) poet. strofa od osam stihova, tal. stanca (stihovni oblik tal. epskog pjesništva s rimom: a b a b a b c c)
- otavina (tal. ottavina) glaz. mala oktava
- otelkozis (grč. us, otos, elkos gnojna rana) med. zagnojavanje uha
- Otelo (Othello) 1. ht. "Crnac mletački", glavni junak istoimene Shakespeareove tragedije, zatrovan neopravdanom ljubomorom udavio je svoju vjernu i nedužnu ženu Desdemonu a potom i sebi oduzeo život; pren. ljubomorani muž
- otelo (othello) 2. vrsta vinove loze
- o tempora, o mores! (lat.) o čudnih li vremena, o čudnih li običaja! (usklik kojim se izražava nezadovoljstvo vremenom u kojem se živi i njegovim običajima: navod iz Ciceronovog I. govora protiv Kaliline)
- otenhita (grč. us, otos, cn u, cheo lijevam) med. štrcaljka za unošenje lijeka u uši
- otet (tal. ottetto) glaz. v. oktet
- otiči (grč. us, otos, otikos usni) mn. med. sredstva (ih: lijekovi) protiv bolesti ušiju
- otijatar (grč. us, otos, ialer liječnik) liječnik za bolesti ušiju, usni liječnik
- otijatrija (grč. us, otos, iatreia liječenje) znanost o liječenju ušiju, znanost o bolestima ušiju
- otijatrika (grč. us, otos, iatreia liječenje) v. otijatrija
- otitis (grč. us, otos) med. upala ušiju
- oto- (grč. us, otos) predmetak u sloznicama sa značenjem: uho, ušni
- otočento (tal. ottocento osam stotina) naziv za književnost i umjetnost XIX. st., osobito talijansku
- otodinija (grč. us, otos, odyne bol) med. bol u ušima
- otofon (grč. us, otos, fone zvuk, glas) naprava koja omogućava gluhima slušanje, ušna slušalica
- otoglifis (grč. us, otos, glyfo dubem, urezujem) med. v. otoglifon
- otoglifon (grč. us, otos, glyfo dubem, urezujem) med. žličica za čišćenje ušiju
- otografija (grč. us, otos, grafia opis) opisivanje ušiju, opis ušiju
- otolit (grč. us, otos, lithos kamen) med. ušni kamenčić
- otologija (grč. us, otos, logia znanost) znanost o ušima i o usnim bolestima
- otoman (ar. Othman, ime osnivača turske osmanlijske dinastije, 1326.) istočnjačka počivaljka bez uzglavlja, kanape, divan
- otomikoza (grč. us, otos, mykes gljiva) med. upala vanjskog usnog kanala
- otopatija (grč. us, otos, pathos bolest) med. bolest ušiju, ušna bolest
- otoplastika (grč. us, otos, plastike vještina oblikovanja) umjetno pravljenje (ili: krpljenje, zamjenjivanje) vanjskog uha
- otnragija (grč. us, otos, rag- korijen od regnvmi prsnem, puknem) med. krvarenje iz ušiju
- otoreja (grč. us, otos, rheo tečem, curim) med. curenje gnoja iz ušiju
- otorinolaringologija (grč. us, otos, ris nos, larynx grkljan, logia znanost) med. znanost o bolestima ušiju, nosa i grkljana
- otoskleroza (grč. us, otos, skleros lomljiv, tvrd) med. kronična upala srednjeg uha S otvrdnjavanjem sluznice bubnjičke šupljine, umanjivanjem pokretljivosti slušnih košćica i dr., a posljedica je oglušivanje
- otoskop (grč. us, otos, skopeo promatram) med. sprava (zrcalo) za pregledavanje ušiju
- otoskopija (grč. us, otos, skopeo promatram) med. pregled ušiju pomoću otoskopa

- ototomija** (grč. us, otos, tome rezanje) med. razrezivanje uha
- otrok** (starosl.) 1. kmet. sluga, roh; 2. dijete
- O urhem venalem et mature** (brevis) perituram, si solum emptorem invenerit Gat.) O podmitljivog li grada, koji će uskoro propasti, samo ako se nađe kupac (riječi kralja Jugurte što ih je rekao odlazeći iz Kima nakon što je podmitio mnoge ugledne i utjecajne osobe)
- ovacija** (lat. ovalio) kod Rimljana: mali trijumf, ulazak pobjedonosnog vojskovođe u grad pješice ili na konju i s mirtinim vijencem na glavi pri Čemu je pobjednik, umjesto vola, prinosio bogovima na žrtvu ovcu (ovis); danas: javno i burno odobravanje ili ukazivanje počasti
- oval** (lat. ovalis, ovale) duguljastookrugla slika; jajolikost, okruglost; u ovalu, u duguljastookruglom obliku, npr. slika
- ovalan** (lat. ovalis) u obliku jajeta, jajolik, duguljastookrugao
- ovarialgija** (lat. ovarium jajnik, grč. algos bol) med. v. ovarialgija
- ovarialgija** (lat. ovarium jajnik, grč. algos bol) med. živčana bol u trbuhu, a dolazi od jajnika
- ovarij** (lat. ovarium) v. ooforon
- ovarijalan** (lat. ovarialis) jajnični, koji pripada jajniku, koji se tiče jajnika jajnički
- ovarioterapija** (lat. ovarium, grč. therapeia liječenje) med. liječenje jajnika
- ovariotomija** (lat. ovarium, grč. tome rezanje) med. operativno uklanjanje jajnika
- ovaritis** (lat. ovarium jajnik, jajnjak) med. upala jajnika
- ovasar** golem duh u ljudskoj spodobi
- ovatan** (lat. ovatus jajolik) u obliku jajeta, jajolik (osobito u botanici)
- ovati-foličan** (lat. ovatus jajolik, folium list) bot. koji ima lišće u obliku jajeta
- ovato-oblongan** (lat. ovatus jajolik, oblongus duguljastookrugao) koji je više duguljast nego jajolik
- overol** (engl. overall) jednodijelno radno odijelo koje se navlači preko običnog odijela
- Ovidije** starorimski pjesnik iz 1. st.: snažno utjecao na cjelokupnu europsku književnost
- ovidukt** (lat. oviductus) anat. jajovod
- oviforman** (lat. oviformis) jajolik. u obliku jajeta
- ovipara** Gat. ovum jaje. parere rađati, leći; nositi, snijeti) mn. zool. životinje koje se legu iz jaja; supr. vivipara
- oviparan** (lat. ovum. parere) zool. koji se leže iz jaja
- ovogeneza** (lat. ovum, grč. genesis rađanje, nastajanje) biol. v. oogeneza
- ovoidan** (lat. ovum jaje, grč. eidos oblik) u obliku jajeta, jajolik
- ovologija** (lat. ovum jaje, grč. logia) v. oologija
- ovoskop** Gat. ovum jaje, grč. skopein promatrati) zrcalo za pregled jaja
- ovovipari** (lat. ovum, vivus živ. parere rađati, leći) mn. zool. životinje čija snesena jaja, u normalnim okolnostima, imaju u sebi više ili manje razvijen zametak (npr. ptice, kljunaši itd.)
- ovula** (lat. ovulum) malo jaje, jajašce; bot. sjemeni zametak; zool. ženska spolna stanica, jaje
- ovulacija** (lat. ovulatio) med. izbacivanje zrelog jajeta iz jajnika
- ovum** (lat. ovum) jaje; *počeli ab ovo* (lat. ab ovo) od jajeta, tj. sasvim od početka, od same osnove
- ozemund** vrsta kvalitetnog švedskog željeza u šipkama, nazvana po istoi-menom rudniku željeza Osemund.
- ozena** (grč. ozaina izrastao u nosu neugodna mirisa) med. kihavica, upala nosa s balama ružnog mirisa

Oziris mit. glavni bog starih Egipćana, bog Sunca, stvoritelj vremena, zaštitnik Egipta i Nila, muž Izidin
ozokerit (grč. ozein mirisati, keros vosak) kem. zemljani vosak (prirodna smjesa čvrstih ugljikovodika); upotrebljava se za pravljenje parafina i ceresina
ozon (grč. ozein mirisati) kem. koncentriran kisik, nastaje pražnjenjem elektriciteta u kisiku; oksidira jače nego kisik, stoga otire biljne boje i ubija klice; ima ga u zraku, osobito u šumskom i morskom, čiji je veoma koristan sastojak jer ga čisti od škodljivih klica; upotrebljava se za

bijeljenje (slonova kost, lan) i za čišćenje pitke vode od štetnih klica
ozonirati (grč. ozein mirisati) kem. pretvoriti u ozon. pretvarati u ozon
ozonizacija (grč. ozein mirisati) kem. pretvaranje u ozon
ozonometar (grč. ozein mirisati, metron mjera, mjerilo) kem. sprava za mjerenje količine ozona u zraku: papir natopljen u ljepljivo jod kalija od ozona poplava
ozostomija (grč. ozein mirisati, stoma usta) mtiđ. neugodan zadah iz usta, zaudaranje iz usta
oživalan (fr. ogival) arh. koji ima šiljat oblik, šiljatog oblika; duguljast

p

- P, p dvadeset i drugo slovo hrvatske latinice
- P kom. kratica za fosfor (lat. phosphor)
- p. ili pag. kratica za paginu Gat.) stranica (u knjizi)
- p. glaz. kratica za piano (tal.) polako, tiho
- p. m. kratica za per mille ih promile
- P. S. kratica za posl scriptum
- p. t. kratica za pro tem pore ili pleno titulo, premiso titulo
- pa (fr. pas, lat. passus) korak, osobito: korak u plesu: klanac, tjesnac
- pac (njem. Beize) kuh. salamura, rasol, mar inat za meso
- pace-maker čit. pejsmejker (engl.) kod konjskih utrka: konj-vodič koji svojom brzinom ostale potiče i izaziva da ga stignu
- pacer (njem. Patzer) šcprtija, nezalica, nespretnjaković
- pacificirati (lat. pacificare) uspostaviti mir, stišati zadjevice, izmiriti
- pacifički (lat. pacificus) mirotvoran, miroljubiv, miran, tih; koji se tiče Pacifika; *Pacifička obala* obala Tihog oceana; *Pacifičke države* zapadne države Sjedinjenih Američkih Država koje leže na obali Tihog ceana
- Pacifik (lat. pacificus mirotvoran, miran) Tih ili Veliki ocean; *Pacifik-željeznice* velike sjevernoameričke željeznice koje spajaju obale Tihog oceana s Atlantskim oceanom
- pacifikacija (lat. pacificatio) uspostavljanje mira, vraćanje jedne zemlje, koja je u ratu ili u kojoj vladaju unutrašnji neredi, u stanje mira, umirenje, umirivanje, izmirenje, pomirenje
- pacifikale (lat. pacificus, pacifical) u kat. crkvi: ostava za svetinje, kutija u kojoj se čuvaju hostije
- pacifikator (lat. pacificator) uspostavljač mira, posrednik za mir, miritelj, mirotvorac
- pacifist (lat. pacificus mirotvoran, koji izmiruje, miran) prijatelj rješavanja međunarodnih sporova (i sporova bilo koje vrste) mirnim putem, protivnik rata, miroljubiv čovjek, pristaša pacifizma
- pacifistički (lat. pacificus mirotvoran, miran) koji je u duhu pacifizma, naklonjen miru, protivan ratu, mirotvoran, miroljubiv
- pacifizam Gat. pacificari napraviti mir, zaključiti mir, gen. pacis mir, facio činim, učinim, pravim, pacificus mirotvoran) kulturno-etički i politički pokret u svijetu (nastao u Zapadnoj Europi krajem XVIII. i početkom XIX. Sl.) koji je protiv svakog rata i zahtijeva rješavanje međunarodnih sporova mirnim putem i održanje vječitog mira među narodima
- pacijencija Gat. patientia) strpljenje, strpljivost; ustrajnost, izdržljivost, postojanost
- pacijent (lal. patiens) onaj koji pati, koji boluje, bolesnik
- paciscenti (lat. paciscor sporazumijevam se, pogodim se, paciscentes) prav. oni koji zaključuju ugovor, koji

- ugovaraju, ugovorne strane, strane u govornice
- paciscentne strane prav. v. paciscenti
- pack čit. pek (engl.) četvrtinka, engleska mjera za žito i dr. = 9,087 l
- pacanga društveni ples koji u sebi sadrži elemente starih kubanskih plesova te sambe i čarlstona
- pačariz (tur. pačariz prepona, prepreka) šteta, kvar, nepravilnost, nezgoda
- pačati se (tal. impacciarsi) miješati se u što, upletati se
- pnčuli (patcholi) biljka veoma jakog mirisa (lat. plectranthus graveolens); vrsta jakog mirisa koji se priprema od te biljke
- pačura (tur. pačavra) krpa. dronjak; pren. beznačajan čovjek
- paddy čit. pedi (engl.) 1. u Istočnoj Indiji: riža u ljuskama, neoljuštena riža
- Paddy čit. pedi (engl.) 2. podrugljivo ime kojim u Engleskoj i Sjevernoj Americi zovu Irce (riječ postala kvarenjem imena Si. Patrick, zaštitnika Iraca)
- padela (tal. padella) tava
- padišak (perz.) gospodar nad kraljevima, samo držač, car, sultan, veliki sultan (jedna od titula bivših turskih sultana)
- padok (engl. paddock) ograda na livadi za okupljanje konja pred utrku
- padovana (tal.) vrsta tal. plesa, pavana
- padrone (tal. padrono, lat. patronus) gospodar, gospodar; gospodar broda; zaštitnik, pokrovitelj
- paga (tal. paga, lat. pacare) plaća, nagrada; radnička dnevnicica; obračunska knjiga; knjiga u koju se upisuju radničke zarade u nekim poduzećima
- pagament (lat. pagamentum) pomiješana kovina, slitina, legura; staro, izlomljeno srebro (za topljenje); kovani novac, osobito sitan novac; trg. plaćanje gotovinom; rok do kojeg treba izvršiti plaćanje
- pagar (lat. Pagrus vulgaris) zool. morska riba, slična zubacu
- pagina (Jat. pagina) stranica u knjizi. broj koji označava stranicu knjige
- paginacija (lat. paginatio) tisk. brojevi koji obilježavaju stranice knjige; obilježavanje stranica knjige brojevima, numeracija
- paginirati (lat. paginare) obilježiti (ih: obilježavati) brojevima stranice knjige (ili: rukopisa)
- pngoda (hindust. but-kadah) u Europi udomačen naziv za idolske hramove u Indiji i Kini; sam idol; idol koji klima glavom; mala figura koja klima glavom i pokreće ruke; istočni> indijski zlatni novac različite vrijednosti
- pagopleksija (grč. pagos mraz, plexis udarac) med. smrznuta tosta, uzetost zbog smrzavanja
- pahi (grč. pachys) predmetak u složenicama s značenjem: debeo, odebljao, zgusnut, zgrušan, stvrdnut
- pahidermi (grč. pachys, derma koža) zool. debelo koži. životinje debele kože, npr. slonovi, svinje i dr
- pahidermičan (grč. pachys, derma koža) koji ima debelu kožu, dehelokožac
- pahidermij (grč. pachys, derma koža) med. zadebljavanje i otvrdnjavanje kože
- pahiemičan (grč. pachys, haima krv) med. koji ima zgusnutu krv, zgusnute krvi
- pahicmija (grč. pachys, haima krv) med. zgusnuta krv
- pahimenija (grč. pachys, hymen koža, opna, kožica) med. zadebljavanje kožica
- pahimeningitis (grč. pachys, meninx opna, moždana opna) med. upala tvrde moždane opne

pahimeninks (grč. pachys, meninx moždana opna) anat. tvrda moždana opna

pahintici (grč. pachyno udebljavam, činim da postane debeo, tovim) mn. med. sredstva koja pomažu debljanje

pahintičan (grč. pachynein udebljavam, činim da postane debeo, tovim) med. koji deblja, koji izaziva debljanje

pahisomija (grč. pachys, soma tijelo) med. zadebljavanje mekih dijelova tijela

pahitrop (grč. pachys, tropos okret, pravne; način) fiz. naprava koja omogućava brze veze elemenata da bi se dobila najpovoljnija veza koju zahtijeva Ohmov zakon: najveću jačinu struje daje ona veza kod koje je unutrašnji otpor što bliži danom vanjskom otporu

pahometar (grč. pachos debljina, metron mjerilo, mjera) opt. instrument za mjerenje debljine stakla za zrcala

paja (tur.) polažaj, čin, stupanj

pajac (tal. pajazzo) III tak; cirkuski klaun, komičar

pajan (grč. paian) himna u slavu nekog božanstva, osobito Apolona; svečana, radosna, pobjednička pjesma koja je pjevana višeglasno; pean

pajdak (tur. pajtak) 1. pješak u šahu,

pijun; 2. kratak čibuk

pajdaš (mad. pajtas) drug, prijatelj, istomišljenik

pnjdaš (mad. pajtas, perz. padaš) drug, istomišljenik, prijatelj

pnjet (fr. paillette) zrnce zlata u pijesku ili vodi, listić zlata; vrsta lake svilene tkanine

pajkeles (hebr. peie) dugački uvojci u ortodoksnih (poljskih) Židova

pajnkrť (njem. Bankert) izvanbračno dijete, kopile

pajnt (engl. pint, šp. port. pinta) mjera za tekućine i žito u Engleskoj = 0,568 l

pajol (tal. pagliolo) pomična daska na dnu lade

pajon (fr. paillon) listić srebra ili neke druge kovine

pajonist (fr. pajoniste) teol. pristaša pajonizma

pajonizam teol. naučavanje o posebnoj milosti Božjoj prema izabranima, nazvano po fr. reformistu Claudeu Paillonu (1626—1685) koji je branio to naučavanje

pajzl (njem. Beisl) krčma, gostionica

pak (njem. Pack) 1. v. paket

pak (engl. pack) 2. mjera za vunu u Engleskoj = 108,86 kg, paket

pnka (port., braz. rasa, lat. savia rasa) zool. brazilski štakor

Pakalije (lat. pax mir) starorimska svečanost općeg izmirenja

pakan krzno kanadske Ušice

pakaret (šp. pacaret) vrsta najboljeg španjolskog vina; cherry

paket (fr. paquet, tal. paccetto, njem. Pack) rukovet, svežanj; roba složena i umotana u papir, kutija ili sanduk s robom; pak

paketirati (fr. paqueter) praviti svežnje (ili: pakete); *paketir-mašina* sprava za pravljenje paketa, osobito duhana, začina, jaja i dr.

paketni brod poštanski brod, obično manji brod koji u određene dane prevozi putnike i poštu od jedne luke do druge

pakfng (packfong) v. pakvon

pakirati (njem. packen) zamotali (ili: spremili) stvari radi pošiljanja, praviti paket: pren. namještati karte, varali na kartama

pako (peruan. paco) 1. zool. vrsta peruanske lame, manja od obične, osobito cijenjena zbog veoma fine i skupocjene vune koju u Engleskoj prerađuju kao devinu dlaku

pako (tal. paco) 2. trg. svežanj robe, bala robe, zavežljaj s robom

pakpapir (njem. Paekpapier) čvrst papir za pakiranje

pakt (lat. pacisci sporazumjeti se, pactum) ugovor, pogodba, dogovor, sporazum; savez; *ex pacto* čil. eks pakto Gat.) prema ugovoru, prema pogodbi; *jmcki dotoka* čit. pakta dotalija Gat.) prav. bračni ugovori

paktirati (lat. pactare) ugovarati, sastavljati ugovor, pogoditi se, pogadati se; sporazumjeti se, sporazumijevati se

pakung (njem. Packung) pravljenje; paketa, pakiranje; način pakiranja

pakvon (packfong) slitina, legura bakra (50%) cinka, (35%) i nikla (15%), po boji veoma slična srebru i na zraku postojana; upotrebljava se za izradbu stolnog posuda, raznih ukrasa itd.; "novo srebro", argentan, pakfong

pala (tur.) dugačak bojni nož

Palacij (lat. Palatium) v. Palatin 2

palača (lat. palatium carski dvor) velika i lijepa kuća, dvorac

Palada (grč. Pallas, Pallados) mit. v. Palas

paladij (grč. Palladion) 1. mit. Palady, legendarni kip Atene u Troji o kojemu je ovisila sudbina Prijamovog grada, jer ga nije nitko mogao osvojiti dok se kip nalazio u njemu; otuda pren. svaka stvar koja se smatra svetom i za koju se vjeruje da ima zaštitu i moć; okrilje zaštita; 2. kem. platini veoma slična kovina koja se javlja zajedno s njom, otkrivena 1803., atomska težina 106,7, redni broj 46, znak Pd

paladijanizam arhit. oponašanje, osobito u XVII. i XVIII. st u Engleskoj, umjetničkog graditeljskog stila glavnog majstora tal. renesanse Andrea Palladija (1518—1580)

paladin (fr. paladin, lat. palatinus carski) u francuskim i španjolskim romanima: ime viteza iz pratnje

Karla Velikog, dvorski vitez; pren. otmjen vitez, junak; vitez litalica, pustolov

palador shtina (legura) zlata i paladija
palafiti (tal. palafitta kolje, stupova) mn. sojenice, stanovi na sohama ili kolju radi zaštite od poplava, vlage i dr.; u ovakvim stanovima i danas žive neka indijska, američka i dr. plemena

Palamed mit. sin eubejskoga kralja Nauplija, istaknuti junak u Trojanskom ratu; karakterizira ga velika domišljatost (pripisuje mu se izum pisma, brojčanog sustava i astronomije)

palnmida (tal. palamita) zool. vrsta morske ribe, polanda

palanceger (njem. barmherzig milosrdan) pripadnik laičkog reda "Milosrdna braća" (uobičajeni naziv u starom Zagrebu)

palander (tal. palandra) pom. vrsta bojnog broda (za bombardiranje)

palankin (hindust palki, port., fr., engl. palanquin) nosiljka; pom. kotur za dizanje jedara

palanš (fr. palanehe) gruba tkanina od vune i lanenog konca, upotrebljava se za podstavu, mornarske ogrtače i dr.

palarezacija metoda zagrijavanja mlijeka parom, jedan od postupaka za konzerviranje svježog mlijeka na duže vrijeme

Palas (grč. Pallas) mit. nadimak Atene, božice mudrosti, lijepih vještina, ratničke hrabrosti i vještine itd. (kod Rimljana: Minerva); astr. planetoid otkriven 1802.; Palada

palas glavna zgrada u srednjovjekovnom zamku, sa svečanom dvoranom i odjelima za stanovanje: sama svečana dvorana

palatal (lat. palatum, palatale nepce) gram. nepčanik. prednjonepčani glas (č, ć, dž, đ, j, lj, nj, š, ž)

- palatalizirati Gat. palatum nepce, palatalis) gram. omekšati, umekšavati (glasove); usp. palatal
- palatinalni (lat. palatum, palatalis nepce) anat. nepčani; gram. nepčani, tj. mek. prednjonepčani (glas)
- palatin (fr. palatin) 1. ženski krzneni ovratnik
- Palatin (lat. Palatinus) 2. palatinski brijeg i kraj u starom Rimu, gdje je bio dvor cara Augusta i njegovih nasljednika (Palacij); pren. palača, dvor rimskih careva
- palatin (lat. palatinus) 3. prvotno: svatko tko pripada palaciju; u sred. vijeku: velikodostojnik iz najbliže kraljeve okoline; u Ugarskoj, do 1853., najviši državni velikodostojnik. kraljev zamjenik, vicekralj; vojvoda (u Poljskoj)
- palatinat Gat. palatinatus} zvanje, dostojanstvo i područje palatina, palatinstvo, vojvodstvo; usp. palatin 3
- palatinis (lat. palatum nepce) med. upala nepca
- palatoplastika (lat. palatum nepce, grč. plastike vještina oblikovanja) med. umjetno pravljenje nepca
- palatum (lat. palatum) anat. nepce
- palatum artificiale (lat.) u zubarstvu: umjetno nepce
- palavordn (tur. palavra laž, lakrdija) 1. razmetljivac, hvalisavac; 2. nitkov, hulja
- paleglaj društveni ples udvoje i s nekoliko parova
- palenta (tal., lat. polenla) gusto skuhanu kukuruzno brašno i preliveno vrelom mašću ih maslacem te mlijekom ili vrhnjem; žganci, pura
- paleo- (grč. palaios) predmetak u složenicama sa značenjem: stari, drevni
- paleoantropologija (grč.) znanost koja proučava ljudske rase u pretpovijesno doba
- paleohiologija (grč. palaios, bios život, logia znanost) biologija prepotopnih životinja i biljaka
- paleobotanika (grč. palaios, botanike) v. paleontologija
- paleodoksija (grč. palaios, doxa mišljenje, mijenje) starinsko mišljenje, mišljenje u starinskom duhu
- paleontologija (grč. palaios, fyton biljka, logia znanost) znanost o okamenjenim ostacima biljaka koje su živjele u prijašnjim geološkim razdobljima; paleobotanika
- paleofron (grč. palaiofron) onaj koji (ih: ona koja) se ponaša kao star čovjek, starmali, starmala
- paleogen (grč. palaios, gen- korijen od gignesthai postati, nastati) geol. stariji tercijar, doba u kojem su mnogi krajevi Kurope bili pod morem
- paleogeografija (grč. palaios, ge zemlja, grafia opis) znanost koja se bavi zemljopisnim problemima i prilikama u prijašnjim geološkim razdobljima i koja teži rekonstruirati sliku prijašnjih doba
- paleograf (grč. palaios, grafos) poznavatelj starinskog pisma, stručnjak u Čitanju starih rukopisa
- paleografija (grč. palaios, grafia pisanje, pismo) poznavanje starinskog pisma, poznavanje starinskih rukopisa, vještina čitanja starih rukopisa
- pnleolitičan (grč. palaios, lithikos kameni) koji pripada starijim kamenim razdobljima
- paleolog (grč. palaios, logos riječ; povjesnica) 1. pristaša stare vjere, starovjerac 2. poznavatelj, proučavatelj starina
- paleologija (grč. palaios, logia znanost) staro naučavanje (supr. ncologija); znanost o starinama, poznavanje starina
- paleontografija (grč. palaios, on gen.ontos biće, ono što postoji, grafia opis)

- opisivanje okamenjenih ostataka biljaka i životinja koje su živjele u prijašnjim geološkim razdobljima
- paleontolog (grč. palaios, on gen. ontos biće, pril. od einai biti, postojati, logos znanstveno istraživanje) znanstvenik koji proučava životinje i biljke iz prijašnjih geoloških razdoblja
- paleontologija (grč. palaios stari, drevni, cthnos narod, logia znanost) etnologija najstarijih i pretpovijesnih naroda
- paleontologija (grč. palaios, on gen. ontos biće, postojeće, od einai biti, postojati, logia znanost) znanost koja proučava životinje i biljke koje su živjele na Zemlji u prijašnjim razdobljima i čiji se tragovi i ostaci nalaze i danas u Zemljinoj kori
- palcoterion (grč. palaios, therion divlja životinja, zvijer) pretpotopna životinja: √Tsta pretpotopnih životinja koje znače sredinu između tapira i nosoroga
- paleotipi (grč. palaios, typos otisak) mn. početne, prve tiskane knjige nakon izuma tiska; inkunabule
- paleozoik (grč. palaios, zoon životinja) geol. v. pod paleozojski
- paleozojski (grč. palaios, zoon životinja) koji se tiče pretpotopnih životinja; u znanosti o planinama: koji sadrži u sebi ostatke najstarijeg životinjskog svijeta na Zemlji; geol. *paleozojsko doba* ili *paleozoik doba* u razvitku Zemljine kore koje obuhvaća formacije: permsku, karbonsku, devonsku, silursku i kambrijsku
- paleozon (grč. palaios, zoon životinja) pretpotopna životinja
- paleozoologija (grč. palaios, zoon životinja, logia znanost) znanost o životinjama koje su živjele u prijašnjim geološkim razdobljima
- Pales starorimska božica, zaštitnica stada i pastira
- Palestina (grč. Palaistine, lat. Palestina, hebr. Pflscheth) zemlja Židova (Hchreja), obećana zemlja, Kanaan (nazvana po Filistejcima koji su držali velik dio te zemlje i dugo ratovali sa Židovima)
- palestra (grč. palaistra hrvalište; vježbalište, vježbaonica; lat. palestra) hrvalište, škola hrvanja, škola za mačevanje, mjesto za gimnastička vježbanja kod starih Grka i Rimljana
- palestrika (grč. palaistrikos hrvališni, vježbališni) vještina mačevanja, hrvanja. boksanja i borbe uopće, v. gimnastika
- palestrina-stil glaz. ih a-capella-stil cit. a kapela (tal.) glazba za pjevanje bez instrumentalne pratnje (nazvan po kompozitoru Giovanniju Palestrini, 1526—1594)
- palcestrit (grč. palaistrites, lat. palcestrita) borac, hrvač, gimnastičar
- paleta (fr. palétte, tal. paletta, lat. pala lopata) jajolika daščica s otvorom za palac lijeve ruke, služi slikarima pri radu za držanje i miješanje boje
- paleto (fr. paletot, šp. paletoque) gornji kaput, ogrtač, pelerina
- pali (sanskrit.) sveti indijski jezik kojim su napisano svete knjige budističke religije, mladi izdanak jednog dijalekta sličnog san škrtu
- paliditet Gat. pallidus blijed, palliditas) bijedilo, bljedoća; usp. palor
- palifikacija (lat. palus, palificatio kolac) utvrđivanje zemljišta koljem da bi se spriječilo odronjavanje i odnošenje zemlje
- palij (lat. pallium) omotač, pokrivač; ogrtač, osobito grčki ogrtač (za razliku od rimske toge); biskupski ogrtač koji su od IV. st. rimski carevi davali crkvenim velikodostojnicima kao znak njihove duhovne vlasti, pren. okrilje
- palijacija (lat. palliatio) ogrtanje. ornata nje, dotjerivanje nečega da ima

- ljepši izgled, uljepšavanje; med. prividno, površno liječenje, privremeno ublažavanje bolesti ili bola
- palijata Gat.) starorimska komedija sa sadržajem iz starogrčkog života i u grčkoj odjeći
- palijativ Gat. paillatus, palliativum (ogrnut palijom) med. lijek ili sredstvo koje uklanja privremeno bol i vanjske znakove bolesti, a ne njezin uzrok, lijek koji privremeno liječi i trenutačno umiruje bol; pren. sredstvo koje samo privremeno pomaže, privremena pomoć, trenutačna pomoć
- palijativan (lat. palliatus) koji liječi samo privremeno; koji rješava neko pitanje samo naoko, samo za neko vrijeme, koji zataškava, ublažuje; *palijativno liječenje* liječenje koje otklanja prividno samo vanjske znakove bolesti, a ne samu bolest i njezin uzrok (supr. radikalno liječenje)
- palije (fr. palier) zrak. u govoru zrakoplovaca: kraći horizontalni let (najčešće pri uzlijetanju i slijetanju zrakoplova)
- palikari (novogrč. palikari) mn. neredovite trupe, vojnici dobrovoljci 11 novogrčkoj vojski
- Palilije (lat.) seoska svetkovina (21. travnja) u čast božice Pales
- palilogija (grč. palin opet, ponovno, logos riječ) ret. vraćanje, ponavljanje jedne riječi ili više riječi s kraja rečenice ili stiha na početku sljedeće rečenice ili stiha, npr. Tko je junak na ždrijelo, na ždrijelo junak tko je palimbakhej (grč. palimbakcheios) metr. trosložna stopa koja se sastoji od dvaju dugih i jednog kratkog sloga:—U; antibakhej
- palimpsest (grč. palimpsestos) pergament s kojega je, u doba oskudice pergamenata, prvobitni tekst izbrisan pa napisan novi; pomoću kemijskih reagensa često je moguće pročitati i prvobitni tekst; codex rescriptus
- palindrom (grč. palindromos koji se vraća, povratan) poet. rakovski stih (versus kankrinus), tj. stih koji i sprijeda i straga jednako glasi; riječ koja kad se čita sprijeda i straga jednako glasi, a ima isto (npr. ratar, potop) ili različito značenje, npr. dan = dan i nad
- palindromija [grč. palindromia vraćanje, povratak] med. povratak iste bolesti, nov napadaj iste bolesti; recidiv
- palingeneza (grč. palin opet, ponovno, genesis rođenje, postanak) ponovno rađanje, preporođanje; teol. uskrsnuće mrtvih na sudnji dan; naučavanje da će i grješnici na poslijetku ući u carstvo nebesko (apokataslaza); moralni preporod čovjeka; ponavljanje (ih: nasljeđivanje) osobina predaka
- palingrafija (grč. palin opet, ponovno, grafia pisanje, pismo) vjerno prenošenje drvoreza, bakroreza i dr. na kamen a da se original ne pokvari
- palinodija (grč. palinodia) opozivanje pjesme, pisanje pohvalne pjesme umjesto prije napisane uvredljive (kao što je Stcsihor Himeranin. umjesto uvredljive pjesme za lijepu Helenu, poslije spjevao pohvalnu); prav. opozivanje onoga što se prije 0 nekome pogrdno reklo ili napisalo
- palinodirati (grč. palinodia) opozivati (ili: opozivati) rečeno ili napisano
- Palinur (lat. Palinurus) mit. u Vergilijevoj Eneidi: vjerni Enejin kormilar, utopio se u moru kraj jednog rta u Lukaniji kad su plovili u Italiju; otuda: vjeran kormilar uopće; zool. vrsta velikog morskog raka, hlap Gat. Palinurus vulgaris); pom. nautički instrument za određivanje skretanja (devijacije) kompasa

- palir** (njem. Palier, Pallier) stajješina zidara i radnika na nekom gradilištu i dr., raspoređuje i nadzire rad, pomoćnik (ili: povjerenik) glavnog poduzetnika; građevni poslovoda; polir
- palisada** (fr. palissade, lat. palissata, palus kolac) ograda od kolja; voj. kolje, u gornjem dijelu zašiljeno, zabijano u zemlju uspravno ili ukoso, osobito kod poljskih utvrda; bot. *pa-iisadno tkivo* biljno tkivo građeno od jednakih parenhimskih stanica, bogatih klorofilom (ovako nazvano zbog sličnosti s ogradom od kolja, palisadom)
- palisander-drvo** grimizno drvo, vrsti veoma finog gvajanskog i brazilskog drveta ljubičastoplave boje, koje pod utjecajem zraka mijenja boju (upotrebljava se za fine stolarske izradbe. glazbene instrumente itd.)
- palizirati** (fr. palisser) vezati mlado drveće tako da raste u određenom smjeru
- pall-mall** čit. pe-mel (engl.) igra s kuglama i drvenim batićem (uobičajeniji naziv krocket); igralište za ovu igru
- palma** (lat. palma, grč. palame dlan, šaka) 1. dlan, šaka; mjera za dužinu: pedalj
- palma** (lat.) 2. bot. poznato tropsko drvo, visoko i golo, s lišćem i plodom (datulama) samo pri vrhu; pren. *palmina grančica* nagrada, slava, znak pobjede, simbol mira
- palmaran** (lat. palma, pn I mariš) dlaneni, koji pripada dlanu; dlanast, sličan dlanu; *palmana manipulacija* dodirivanje rukom (kod magnetiziranja)
- palmarij** Gat, palmarium) nagrada za uspjeh ili pobjedu, osobito nagrada odvojetniku za dobivenu parnicu
- Palmarum** (lat. palma, dies palmarum) kod katolika: nedjelja pred Uskrs, dan kad se proslavlja uspomena na svečani Kristov ulazak u Jeruzalem kad su mu bacali pred noge palmine grančice, Cvjetna nedjelja, Cvjetnica
- palmosfera** (lat.) zool. sraslost prstiju opnom, npr. kod ptica plivačica
- palmerston** teško, dvostruko tkano sukno za zimske kapute (naziv po lordu Palmerstonu, 1784 — 1865)
- palmestrija** (lat. palmestria) gatanje u dlan, hiromantija, hiromancija
- palmete** (lat. palm, fr. palmettes) mn. arhit ukrasi na grčkim svodovima u obliku palminog lišća ili grančica
- palmin** (lat. palma) pročišćena kokosova mast (za jelo i za pripremanje margarina)
- palmipedes** Gat, palmipedes) mn. zool. ptice plivačice, ptice sa sraslim prstima, s opnom za plivanje
- Palmira** 1. oaza s ruševinom antičkog grada u Sirijskoj pustinji, sjeveroistočno od Damaska; 2. čest naziv različitih trgovačkih predmeta, osobito kozmetičkih
- palmit** (lat. palma) palmino brašno, palma srž
- palmona** (lat. palma) margarin pripremljen od kokosove masti
- palmos** (grč. palio vitlam, zavitlam, palmos vitlanje; drhtanje) med. udaranje, kucanje (osobito srca, bila)
- palmoskop** (grč. palmos udaranje, skopeo promatram) med. instrument za mjerenje otkucaja bila. pulsa
- palmoskopija** (grč. palmos, udaranje, skopeo promatram) med. promatranje otkucaja pulsa; gatanje (ili: proricanje) po otkucajima bila, pulsa
- palmospazam** (grč. palmos drhtanje, spasmos grč) med. grč koji izaziva drhtanje
- palomantija** (grč. palos ždrijeb, kocka, manteia proricanje) proricanje iz kocke; kleromantija
- palor** (lat. pallere, pallor) med. bljedilo, bljedoća; probljedjelost, mrtvačko bljedilo; usp. palidilet

- palpabilan (lat. palpabilis) opipljiv; očit, očit, jasan
- palpacija (lat. palpato) dodirivanje, pipanje, opipavanje
- palpe (lat. palpa, palpes.) mn. zool. ticala u kukaca (insekata)
- palpebracij (lat. palpebratio) treptanje, žmirkanje
- palpebralni (lat. palpebralis) koji pripada očnim kaptcima, kapčani
- palpirati (lat. palpare) blago dodirivati, gladiti rukom, pipati
- palpitacija (lat. palpitation) med. kucanje srca; kucanje bila, udaranje pulsa
- palpitirati (lat. palpitate) med. kucati, lupati; drhtati, treperiti, titrati; trzati se, micati se
- palto (fr. palot) muški ogrtač, sašiven u struk i s ovratnikom od baršuna; ogrtač uopće
- paludizam (lat. palus gen. paludis bara) med. močvarna groznica, malarija
- paludozan (lat. paludosus) močvaran, barovit, barski
- parna vrlo opasna otrovna zmija (lat. Bungarus fasciatus)
- pambijoma (grč. pan sve, bios život) fil. opće načelo života
- pamflet (engl., fr. pamphlet) kratka nepovezana rasprava, obično o nekoj spornoj, političkoj ili drugoj temi od općeg interesa: letak, mali spis ili knjižica, s piščevim imenom ili bez njega, čija je svrha nanesti nekome uvredu ili sramotu (njime se obično služe politički protivnici, osobito pred značajne događaje, npr. izbore itd.)
- pamfletist (engl., fr. pamphlet) pisac pogrdnog spisa (pamfleta)
- pampa (peruan.) velika i travom bogata ravnica u Južnoj Americi
- pampeiro (port. pampeiro) hladan i jak vjetar sa zapada ili jugozapada koji puše s Anda preko ravnica Južne Amerike
- pampero (šp. pampero) v. pampeiro
- pampegija (grč. pan sve, plege udarac) med. moždana kap u cijelom tijelu, opća uzetost tijela
- pamuk (tur.) poznata biljka iz porodice sljezova i tvar koja se dobiva od njezina ploda
- Pan (grč. Pan) 2. mit. sin Hermesa ili Zeusa i jedne nimfe, bog polja, šuma, stada i pastira, izumitelj pastirske fi-ule, s kozjim ušima, jarećim rogovima, bradom i nogama, runjav po cijelom tijelu; smatrali su ga i izazivačem iznenadnog i neopravdanog straha, te otuda izrazi: panika, paničan strah
- pan (polj., Češ.) 1. gospodin; gospodar
- pan- (grč. pas sav, pasa sva, pan sve) 3. predmetak u složenicama sa značenjem: sve
- pan-nacionalan (grč. pan, lat. natio narod) koji se tiče cijelog naroda, svetonarodni, općenarodni
- pan-negrizam (grč. pan, šp. negro crnac) pokret za ujedinjenje afričkih crnačkih plemena
- pan-pan-restoran (engl. pan tava) restoran u kojem se jela priređuju pred očima gostiju i odmah serviraju
- panaccjn (grč. panakeia) lijek za sve. opći lijek, lijek protiv svake bolesti, čudotvorni lijek; usp. Panacea
- Panaceja (grč. Panakeia) mit. liječnica koja sve liječi, božica ozdravljenja, kći Eskulapova; usp. panaceja
- panada (tal. panata) popara, juha s ukuhanim kruhom
- panafrikanizam težnja za ujedinjenjem svih afričkih naroda
- panagija (grč. pan sve, agios svet, sveti) u pravosl. crkvi: prslučić, ikonica Krista ih Bogorodice koju arhijerej, pored križa, nosi na lancu na grudima; usp. enkolpija
- panama 1. vrsta poluvunenih tkanina s kvadratičnim uzorkom, osobito za

- šešire; šešir izrađen od takvih tkanina
- panama 2. izraz kojim se označava slom jednog sustava, poduzeća, osobo itd., prema aferi koja je izbila za vrijeme izgradnje Panamskog kanala (prokopa)
- panamerikanizam {grč. pas, pasa, pan sav, sva, sve) opći naziv za sva nastojanja kojima je cilj ostvarenje političke i gospodarstvene zajednice svih američkih država pod vodstvom Sjedinjenih Američkih Država
- panamski šešir osobita vrsta ručno tkanih šešira od najfinijih trava i priređenih niti
- panar (tal.) široka košara za lovljenje riba
- panaricij (lat. panaricium) med. prišt na prstu, kukac
- panaširati (fr. panaehure) izraditi u raznobojnim prugama
- panateneje (grč. Pan-athenaia) mn. velike narodne svetkovine u Ateni u čast božice Atene (svake četvrte godine)
- panaugija (grč. pan sve, auge svjetlo) općenito osvjetljenje nekog pitanja, objašnjenje sa svih strana
- panazijatizam težnja za ujedinjenjem svih azijskih naroda
- pnnbabilonizam (grč. pan) mišljenje po kojem se sve religije i cjelokupna kultura starog svijeta uopće, a potom i današnje religije i kultura, svode poglavito na utjecaje starih babilonskih shvaćanja
- panbiotizam (grč. pan sve, bios život) fil. shvaćanje po kojem svuda u prirodi vlada život (A. Bergson)
- pancer (tal. panziera) 1. prsni oklop od željeza ili čelika; 2. oklop ratnih brodova; 3. tenk, borbeno vozilo
- panceta (tal. pancetta) slanina s mesom, trbušina. tzv. carsko meso, "kaj-zerflajš"
- pancir (tal. panziera) v. pancer
- Pančatantra (sanskrt.) glasovita staroindijska zbirka pripovijedaka
- panda zool. životinja nalik na medvjeda, "himalajski medvjed"
- pandan {fr. pendant) predmet, osobito slika, koji se radi simetrije stavlja uz drugi sličan predmet, uz drugu sličnu sliku ih prema drugom sličnom predmetu ili drugoj sličnoj slici; pren. (ono stoje) slično, jednako, "slika i prilika"
- pandantiv (fr. pendentif) arhit. dio kuglastog svoda između velikih lukova što drže kupole
- pandekta (grč. pan sve, dechesthai sadržavati, pandektes koji sve sadrži u sebi) mn. "knjige koje sadrže sve", glavni sastavni dio Corpus juriš civilis, zbornika koji sadrži spise starijih rimskih pravnih pisaca (koji je sastavilo, po naredbi cara Justinijana, sedamnaest pravnika, i koji je objavljen 16. XII. 533. sa zakonskom snagom); također: naziv koji obuhvaća cjelokupno rimsko građansko pravo i predavanja o njemu: digesta
- pandektist (grč. pandektes) stručnjak za pandekte; profesor fakulteta koji predaje pandekte i rimsko pravo
- pandemičan (grč. pandemios) koji se tiče cijelog naroda, opći, svuda raširen, u cijelom narodu, u cijeloj zemlji, na cijelom kontinentu, na cijelom svijetu; supr. endemičan, epidemičan
- pandemija (grč. pandemios koji se tiče cijeloga naroda, opći) med. opća bolest. bolest koja pogađa cijeli narod ili kraj, opća epidemija
- pandemonij (grč. pandaimonion) hram posvećen svim demonima ili polubogovima; svi zli duhovi, svi vragovi; prebivalište svih vragova, carstvo sotine, pakao
- pandereta (šp. pandereta) glaz. mali tambur i n
- pandero (šp. pandero) glaz. v. tamburin

- pitonisa (grč. Pyton, fr. pvthonisse) pro-ročica, gatalica, vračarica
- pitoreskan (tal. pittoresco, lat. pictor slikar) živopisan, živopisno lijep, slikarski. zgodan za slikanje, npr. krajolik; koji sadrži živopisno izlaganje ili opisivanje (priča, putopis i si.)
- pitoreske (tal. pittoresco) mn. živopisni opisi, živopisna ocrtavanja
- pitos (grč. pithos) velik, odozgo otvoren čup; vrč, krčag, barilo za vino
- pituitn (lat.) med. si uz, žitka tekućina u tijelu
- pituitozan (lat. pituitosus) sluzav, pun sluzi
- pitur (tal. pittore) 1. slikar: 2. soboslikar i ličilac
- piu čit. piju (tal. piu, lat. plus) glaz. više
- piulkija (grč. pvulkos koji izvlači gnoj, pvon gnoj, elko vučem, od vučem) med. iscjedivanje gnoja, ispuštanje gnoja
- piulkon (grč. pyulkos koji izvlači gnoj, pyon gnoj, elko vučem, od vučem) med. cijev za ispuštanje gnoja
- pium corpus čit. pijum korpus (lat.) dobrotvorna ustanova, zaklada
- piurija (grč. pyon gnoj, urein mokriti) med. izlučivanje gnoja s mokraćom, posljedica upale mokraćnog mjehura ili bubrežnog zagnojavanja
- pius čit. piius (lat.) pobožan, bogobojazljiv; pošten, savjestan, boguugodan
- piut (hebr., grč. poieton) religijske pjesme i molitve sinagogalnog kulta (kod Židova)
- pivotmen (engl. pivotman) najvažniji čovjek, središnja osoba, as, onaj u koga se polažu najveće nade (npr. u nekoj momčadi)
- pizzicando čit. picikando (tal.) glaz. proizvođači zvuk trzaj ući prstom umjesto gudalom (na violini)
- pizzieato čit. picikalo (tal.) glaz. v. pizzicando
- pižon (fr. pigeon, lat. pipio) golub; vrsta finih jabuka; vrsta fr. papira malog formata; ples sličan šotišu
- pjaca (tal. piazza, lal. platca, grč. plateia širok put) u Italiji: trg, tržište; široka ulica; usp. pijaca, plac
- pjat (tal. piatto) tanjur, plitica
- pjati (tal. piatti) mn. glaz. dvije metalne ploče kojima se udara jednom o drugu, cimblji; tanjuri, plitice
- pjedestal (fr. piédestal) v. pijedestal
- pjeduš (fr. pieduche) malo podnožje za poprsja, akvarije, vaze i dr.
- pjekse (fins.) mn. šport, posebne cipele za skijanje s vrhovima savijenim nagore
- pjereta (fr. picrette) žena obučena u karnevalsku haljinu, sličnu kostimu glupog Augusta
- pjes (fr. piece, tal. pezza, lat. pecia) dio. komad: komad novca, novac; top; kazališno djelo; glazbeno djelo; točka u konceptnom programu; kratka pjesma, kratak sastav u prozi (pjesa); u šahu: svaka figura osim pješaka; sudski dokaz, dokument, diplomatska nota; soba, odjel, npr. stan od 6 pjesa
- pjusijizam teol. naučavanje religiozne stranke čiji je osnivač oksfordski teolog Pusey (1800—1882) i koja teži (priznavši crkvenu predaju, ponovno uvođenje posta, pokore, mise i dr.) približiti englesku Crkvu Katoličkoj i suzbiti racionalistički protestantizam; ritualizam
- pl. ih plur. gram. kratica za plural (lat.) množina
- plac (njem. Platz, mjesto; prostor lat. platea) 1. mjesto gdje se prodaju namirnice, trg, tržište, tržnica, sajmište; 2. slobodno mjesto za zidanje, gradilište
- plae-komandant (njem. Platz-kommandant) voj. zapovjednik mjesta
- placangst (njem. Platzangst) med. strah ljudi koji su slabih živaca od

- praznog prostora i od prelaženja preko ulica, trgova itd.; agorafobija
- place d' armes čit. plas d'arm (fr.) stalno vojno vježbalište
- placebo (laL) 1. svidat ću se; 2. med. naziv za tobožnji lijek koji se ponekad daje bolesnicima (umjesto pravog lijeka) radi izazivanja aulosuggestivnog djelovanja; 3. dvoranin; dvorski laskavac, ulizica
- placenta (grč. plakus kolač, lat. placenta kolač) anat. posteljica kod poroda; bot. sjemenik, ono mjesto na plodnom listiću odakle izlaze sjemeni zameci
- placenta sanguinis čit. placenta sanguinis (lat.) med. krvni ugrušak
- placenta uterinn (lat.) anat. posteljica kod roditelje
- placentncija (lat. placentatio) bot. namještanje sjemenih zametaka u plodnici
- placentalni (lat. placentalis) anat. koji pripada posteljici, posteljični
- placet (lat. placere, placet) dopada se, prima se, usvaja se, odobrava se; kao imenica: odobravanje, usvajanje, potvrda
- placidamente čit. plačidamente (tal.) glaz. v. placido
- placiditet (lat. placiditas) mirnoća, tihost, blagost
- placido čit. plačido (Lal.) glaz. mirno, spokojno, blago
- placitum :lat. placitum) ono što se dopada, što se voli, što je omiljeno; mišljenje, shvaćanje, smatranje
- pladanj (grč. plathanon) tanjur, zdjela. poslužavnik
- pladaroma (grč. pladaros mokar, vlažan) med. otekline očnih kapaka
- pladarozls (grč. pladaros mokar, vlažan) med. v. pladaroma
- plafon (fr. plafond) 1. strop; slike na stropu, ukrasi na stropu; 2. najviši ili najveći iznos (npr. plaće); 3. zrak. najveća visina do koje može doći zrakoplov, "vrhunac"
- plafonaža (fr. plafonnage) pravljenje stropa; ukrašavanje stropa slikama; ukrasi na stropu
- plafonirati (fr. plafonner) praviti strop; ukrašavati strop slikama i figurama
- plagn (lat. plaga, grč. plege) udarac, rana; med. otekline zbog udarca, pada itd.
- plagiedar (grč. plagios poprečan, kos, edra osnova, baza) geom. tijelo omeđeno kosim površinama
- plagijarizam (lat. plagiarium lopov ljudi, prodavač duše; učenjak lopov) sklonost književnoj krađi i nedopuštenom prisvajanju tuđeg duhovnog vlasništva uopće
- plagijat (lat. plagium krađa ljudi, prodaja duše) književna krađa, prepisivanje iz tuđih djela, nedopušteno prisvajanje tuđeg duhovnog vlasništva
- plagijator (lat. plagiarium, plagiator lopov ljudi, prodavač duše) književni kradljivac, onaj koji prepisuje iz tuđih djela, onaj koji prisvaja tuđe duhovno vlasništvo
- plagiocefalija (grč. plagios poprečan, kos, kefale glava) med. krivoglavost deformacija lubanje koja nastaje kao posljedica rahitisa ili kakvih mehaničkih povreda
- plngioklnsi (grč. plagios poprečan, kos, klat lomim) mn. min. glinenci ili feldspati kod kojih pravci stoje među sobom koso; supr. ortoklasi
- plagiostoma (grč. plagios poprečan, kos, stoma usta) zool. "krivoustica", vrsta okamenjenih školjki; *plagiostome* mn. ribe šiljoglavke s hrskavičnim kosturom, bez škržnih poklopaca, s vanjskim škržnim otvorima koji su kao prorezi, usta odozdo i poprijeko položena, npr. morski psi, kamenice i dr.

- pandijatonika (grč.) u suvremenoj glazbi: potpuno slobodna uporaba svih tonova dijatonske ljestvice, bez obzira na njihove međusobne funkcionalne odnose
- pandikulacija (lat. pandiculatio) međ. rastezanje (ili: protezanje) mišića u cijelom tijelu, osobito kod groznice
- pandil (fr. pendule) njihalo; 3at, sat s njihalom
- pandišpanj (tal. pan di Spagna španjolski kruh) kuh. vrsta suhog kolača od brašna, šećera, jaja i oraha; pandišpanj a.
- pandit (sanskrit. pandita) titula indijskog, osobito bramanskog znanstvenika koji se poglavito bavi proučavanjem starih sanskrtskih tekstova (odgovara tituli "doktora" kod nas); pundit:
- Pandora (grč. pan, doron dar) "od svijetu obdarena"; mit. prva žena na svijetu koja je stvorena za kaznu ljudima po naredbi Zeusa, srditog što mu je Prometej ukrao vatru; stvorio ju je Vulkan, a ostali bogovi obdarili svim dražima, darovima i ljepotom. Ona je sva zla ovoga svijeta nosila u jednoj zatvorenoj kutiji koju je Epimetej otvorio i tako su sva zla izletjela i raširila se po Zemlji; u kutiji je samo ostala Elpis (Nada); *Pandorina kutija* izvor svakog zla; astr. asteroid otkriven 1858
- Pandorina kutija mit. v. pod Pandora
- pandur (lat. banderius sljedbenik zastave) prvobitno: naoružani sluga i pratitelj hrvatskih i slavonskih plemića u XVII. i XVIII. st.; vojnik pješak iz južne Mađarske; pren. prost i neotesan čovjek, bezobraznik
- pandus (fr. pente douce blagi nagib) kosa ravnina koja zamjenjuje stube
- panegiptijanizam (grč. pan) mišljenje po kojem se u religiji starih Egipćana nalaze svi elementi kasnijih, tzv. viših religija
- panegiričar (grč. panegyrikos) pisac pohvalnih spisa i govora (panegirika)
- panegirički (grč. panegyris) koji ima svojstva pohvalnog spisa ili pohvalnog govora
- panegirik (grč. panegyris skup cijeloga naroda, slet radi svetkovanja) svečani govor pred narodom, svečani pohvalni govor u nečiju slavu i čast, pohvalni spis, oduševljena pohvala; pren. pretjerano hvaljenje i veličanje nekoga ili nečega
- panegirist (grč. panegyristes sudionik u općem narodnom slavlju) onaj koji drži pohvalne govore, onaj koji u govoru slavi i veliča; pren. onaj koji nekoga ili nešto pretjerano hvali i veliča
- panegirizam (grč. panegyrismos opće narodno svetkovanje) pohvalno govomištvo
- panel (engl. panel, lat. pannellus dern. od pannus komad sukna) arh. udubljena površina na zidu sobe obrubljena i ukrašena šarama; isto tako izrađene drvene ploče kojima su obloženi donji dijelovi sobnih zidova
- panela (port. panela, fr. pannelle) jednostavni žuti šećer, u obliku ploča, iz Južne Amerike i Antila
- panelirati (engl. panel) donje dijelove sobnih zidova obložiti išaranim drvenim pločama; usp. panel
- panem et circenses čit. panem et circenses (lat.) "kruha i zabave!" tj. cirakuskih igara (lozinka naroda u starom Rimu i sredstvo kojim su ga njegovi tirani držali u poslušnosti)
- panenteizam (grč. pan sve, en u, Theos Bog) fil. naučavanje po kojem je svijet sadržan u Bogu, tj. po kojem je sve u Bogu, a Bog u svemu
- panerotizam (grč. pan, eros ljubav) međ. duševni poremećaj kod kojega se spolni nagon pojavljuje u svima mogućim oblicima

- panetizam (grč. pan sve, ethos običaj; unutrašnja bit, biće mišljenja) fil. naučavanje po kojem je moralno dobro osnova i mjerilo cjelokupne stvarnosti (predstavnici: Platon, Kant, Wundt i dr)
- paneruropizam (grč. pan, Europe Europa) ekonomsko-politički pokret čiji je osnivač Austrijanac grof Coudenhove-Kalergi (1923.) čiji je cilj bio stvaranje ekonomsko-političkog saveza europskih država ("Sjedinjene Europske Države") koji bi bio protuteža Sjedinjenim Američkim Državama
- Pangea (grč.) 1. pretpostavljeno jedinstveno kopno u doba paleozoika koje se kasnije raspalo u današnji oblik Zemlje; 2. ideja ujedinjenja cijelog svijeta u jedinstvenu političku formaciju
- pangen (grč. pan, genos rod) biol. nevidljiva jedinica koju sadrže stanice organizama i koja, dobivena nasljeđem, određuje svojstva stanica
- pangeneza (grč. pan sve, genesis postanak, postanje) shvaćanje po kojem se iz samih stanica stvaraju nova, nasljedno opterećena organska bića
- pangermanist (grč. pan, lat. Germanus) pristaša ideje pan germanizma, borac za ideje pangermanizma
- pangermanizam (grč. pan sve, lat. Germani) težnja da se svi njemački narodi duhovno i politički ujedine, svegermanstvo
- panglosijn (grč. pan, glossa jezik) brbljivost, govornost
- pangolin (ind.) zool. ljuskavac, jedan od najprimitivnijih sisavaca, bezub i pokriven ljuskama; živi na jugu Azije i u Africi
- panharmoničan (grč. pan, armonikos skladan) savršeno skladan, potpuno suglasan
- panharmonikon (grč. pan, armonikos skladan) glaz. instrument koji sje-
- dinjuje U sebi više puhačkih instrumenata
- panhelenion (grč. pan Hellencs Heleni, Grci) 1. hram Zeusa Panheleniosa (tj. Zeusa kojega štiju svi Grci), na Eginu, kod kojega su se proslavljale panhelenije; 2. državno vijeće u Grčkoj, osnovano 1828
- panhelenizam (grč. pan, Hellenes Heleni, Grci) težnja za ujedinjenjem svih grčkih plemena u jednu narodnu državu
- panhistorija (grč. pan, historia) sveznanje
- panhrest (grč. pan, chrestos upotrebljiv, koristan) med. lijek koji liječi sve bolesti; usp. panaceja
- panhrestičan (grč. pan, chrestos upotrebljiv, koristan) koji pomaže u svemu, koji liječi sve, za sve koristan, za sve upotrebljiv
- panhumanizam (grč. pan, lat. humanus čovječanski, čovječan) svečovječnost, općečovječnost, općeljudskost
- paniberizam (grč. pan, Iberes Iberci) 1. pokret za ujedinjenje u jednu državu obiju država na Pirinejskom (Iberskom) poluotoku; 2. težnja država tzv. Latinske Amerike (Južne i Srednje Amerike) za što prisnijom vezom sa Španjolskom i Portugalom sa svrhom da se što više paralizira ekonomski i politički utjecaj SAD-a i pan amerikanizma
- paničan strah v. Pan 2
- paničar onaj koji pravi paniku
- panifikacija (lat. panis, panificatio kruh) pravljenje kruha, miješanje kruha; pretvaranje u kruh
- panihida (grč. pannychis, pannychidos noćna svečanost) u pravosl. crkvi: opijelo, spomen za pokoj duše mrtvima; usp. vigilije i rekvijem
- panijer (fr. panicer) široka suknja s obručen

- panse (fr. pensée, lat. pensare) misao, mišljenje, uvjerenje, shvaćanje; bot. dan i noć (cvijeće); ljubičasta boja koja prelazi u crvenosmeđu
- panseksualizam (grč. pan, lat. sexus spol) fil. naučavanje po kojemu se sve duševne pojave moraju izvoditi iz seksualnog, spolnog života i seksualnog. spolnog nagona, po kojemu je. dakle, spolni nagon osnova cjelokupnog duševnog života, od njegovih najnižih do najviših izražaja, gdje se, u ovim posljednjim pojavljuje kao transformiran i sublimiran
- pansimbioza (grč. pan, symbiosis zajednički život) fil. izraz kojim se naziva činjenica da u cijeloj organskoj prirodi vlada načelo uzajamnog i međusobnog pomaganja, održavanja u borbi s teškoćama; ovo načelo ima u razvitku živih bića i u kulturi istu značajnu ulogu kao i borba za opstanak ili. štoviše, ono je sredstvo u borbi za opstanak
- pansion (fr. pension) cijena za stan i hranu; kuća, ustanova gdje se može dobiti stan i hrana za novac; odgojni zavod
- pansionat (fr. pensionnat) v. pension
- panslavist (grč. pan, lat. slavismus) sveslaven, pristaša i pobornik ideja i ciljeva panslavizma
- panslavizam (grč. pan, lat. slavismus) sveslavenstvo, težnja za ujedinjenjem svih slavenskih naroda u jednu državu. ili za stapanjem u jedan narod
- pansof (grč. pan, sofos mudar, pаметan) onaj koji sve zna, sveznalica
- pansofija (grč. pan, sofia mudrost) sveslavenstvo, sveznanje; umišljeno sveznanje
- paneotonizam (grč. pan, hebr. sotona) fil. svedavolstvo, izraz kojim O. Lihmann naziva Schopenhauerovu pesimističku metafiziku volje; Herbart ovako naziva panleizara, jer bi se po njegovom naučavanju i sve zlo u svijetu trebalo pripisati Bogu
- panspermičn (grč. pan, sperma sjeme) koji se sastoji od samog sjemena
- panspermij (grč. pan, sperma sjeme) osnovna tvar, pratvar, pramaterija
- panspermija (grč. pan, sperma sjeme) fil. teorija švedskog fizičara Arrheniusa (1859.) po kojoj se klice živih bića mogu prenositi s jednog planeta na drugi pomoću sile sunčanih zraka, a zatim se pod povoljnim okolnostima mogu potpuno razviti; na taj način on objašnjava mogućnost postanka organskog života na Zemlji i bez sudjelovanja i pomoći prazračea
- panstereoramn (grč. pan, stereos krut tvrd, čvrst, orama pogled, prizor) umj. prikazivanje nekog predmeta u jako ispupčenom reljefu
- panšan (fr. penchant, lat. pendere) sklonost osobita ljubav prema čemu
- pant (njem. Band veza) željezna naprava o koju se vješaju vrata; spojka, šarka, zglobnica
- panta rei (grč. panta rhei) fil. "sve teče", tj. sve je podložno vječitom mijenjanju (izreka starogrčkog filozofa Heraklita)
- pantafobija (grč. panta sve, fobos strah) med. v. pantofobija
- pantagogi (grč. panta sve, ago odnosim) mn. med. lijekovi koji potpuno čiste crijeva
- pantalone (fr. pantalon) 2. mn. do stopala duge muške hlače koje su se pojavile u doba Francuske revolucije; hlače uopće
- Pantalone (tal. Pantalone, Pantaleone) 1. zaštitnik stanovnika Venecije, osobito štovan, pa su djeci na krštenju često davali njegovo ime, zbog čega su dobili nadimak pantaloni; karakterna uloga u tal. narodnoj komediji (commedia doli' arte): mudar, bogat, čas škrtac, čas ljubomoran, ponekad zaljubljen venecijanski trgovac, ubič-

- no otac obitelji, star i mršav čovjek, u papučama koje, osim njega, nitko na pozornici ne nosi; također: lakrdijaš. šaljivac, budala
- pantamorfija [grč. panta sve, amorfos bezobličan] potpuni nedostatak oblika, potpuna bozohličnost
- panta skija (grč. panta sve, a- bez, skia sjena) zem. potpuna odsutnost sjene
- pantatipija (grč. panta sve, typos otisak) tisk. pretvaranje grafičkih radova. namijenjenih za litografiranje i dr., u ispupčene ploče za tiskarski stroj
- pantatrofija (grč. pania sve, a- bez, trofe prehrana, hrana) med. potpuna uvenulost, potpuna klonulost, potpuna iznemoglost; v. atrofija
- panteist (grč. pan. Theos) fil. pristaša panteizma
- panteizam (grč. pan sve, Theos Bog) fil. naučavanje po kojemu su Bog i priroda jedno te isto, a stvari i pojave u svijetu samo trenuci božanskog sveživota po kojemu, dakle. Bog i svijet ne stoje u odnosu kao tvorac i stvoreno djelo: glavni predstavnici: elciji, Spinoza i Bruno; usp. deizam
- pantelegraf (grč. pan sve, tele na daljinu, daleko, grafo pišem) telegraf koji može prenositi i rukopis, crteže itd
- pantelizam (grč. pan sve, thelo hoću) fil. naučavanje o svevolji, naučavanje da je volja osnovni i glavni činitelj cjelokupnog postojanja i bivanja; ovim imenom je nazvana Schopenhauerova metafizika koja u volji gleda bit stvari, osnovu i razlog postojanja svijeta; voluntarizam
- panteologija (grč. pan sve, theos bog, logia naučavanje, znanost) naučavanje osvim bogovima
- panteon (grč. pan sve, theios božanski) "sav božanski"; 1. kod starih Grka i Rimljana: hram posvećen kultu svih bogova; 2. ranije crkva sv. Genoveve u Parizu, a od 1791. hram časti u kojemu se pokapaju veliki i zaslužili Francuzi
- pantera (grč. pan. sve, theria lovljenje, lov, fr. pantiere) mreža za hvatanje ptica, obično opskrbljena zrcalima (u Italiji)
- pantera (grč. panther, lat. panthera) zool. tigru i leopardu slična afrička i istočnoindijska grabežljiva životinja
- pantin čit. panten (fr.) lutka (na konopcu)^. pren. prevrtljivac, nestalan čovjek
- pantina (fr. pantine) cipela s drvenim potplatom, "drvenjak"
- pantlika (njem. Band, Bandel) vrpca, traka
- pnntofag (grč. pan, pan los, fagein jesti) zool. svejed
- pantofagija (grč. pan, pantos, fagein jesti, žderati) uporaba svake hrane bez razlike
- pantofle (njem. Pailloffel) papuče
- pantofobijn (grč. pan, pantos, fobos strah) med. bolesni strah od svačega; strah od vode; pantafofija
- pantograf (grč. pas, pantos sav, grafo pišem, bilježim) stroj za mehaničko prenošenje crteža, zemljovida, uzorka tkanina i dr., u povećanom i smanjenom obliku
- pantografija (grč. pas, pantos sav, grafia pisanje, bilježenje) vještina prenošenja crteža pomoću pantografa; crtež dobiven pomoću pantografa
- Pantoi (grč. Panlhous, Pantus) mit. sin Otrijev, otac Buforbov, svećenik Apolonov u Troji
- pantokracija (grč. pan, pantos, kratos jačina, snaga, vladavina) svemoć, svemogućnost
- pantokrat (grč. pantokrator) Svemogući, Vladar svih stvari. Bog
- pantokrator (grč. pantokrator) 1. Svemogući (kod starih Grka naziv za Zeusa, a kod kršćana za Krista); 2. u pravosl. crkvi: ikona koja prikazuje

- panika (grč. Pan, fr. panique, engl. panic, njem. Panik) iznenadna i bezrazložna vika i galama, iznenadna i bezrazložna opća prestravljenost i zbunjenost, čijim su tvorcem stari Grci smatrali boga Pana; kao burzovni izraz: iznenadan pad vrijednosti svih državnih obveznica i vrijednosnih papira uopće, Opća poremećenost i gubljenje kredita
- panikografija v. panikonografija
- panikonografija (grč. pan sve, eikon slika, lik, grafo param, urezujem) postupak prenošenja slika, likova na cinkane ploče za tiskanje, fotokografija
- panikulus (lat. panniculus) krpica; med. tvrda, debela koža
- panir (fr. bannière, tal. bandiera, njem. Band, lat. bandiera) stijeg, glavna državna zastava, vojnička zastava
- panirati (fr. paner) kuh. komade mesa, ribe, kruha i dr. prije pečenja umočiti u razmućeno jaje pa posuti mrvicama kruha ili brašnom
- panis (lat. panis) kruh, krušac
- panislamizam (grč. pan, ar. islam) političko-religiozni pokret kojemu je svrha združivanje svih muslimana, osobito ujedinjenje sunita i šiita, radi ojačanja i širenja islama i radi obrane od svega što je upereno na slabljenje islamskih država
- panist (lat. panis kruh) onaj koji dobiva besplatno hranu u katoličkim samostanima
- pankalizam (grč. pan, kallos ljepota) fil. naučavanje po kojemu je osnova svega u svijetu ljepota, po kojemu je biće i suština svega ono što je lijepo (osnivač am. filozofi psiholog James Mare Boldvin)
- pankarta (fr. panerate, grč. pan sve, ehartes list papira) objava koja se stavlja na zid; veliki papir s carinskom pristojbom
- pnnkosmizam (grč. pan, kosmos svemir) fil. hudiističko naučavanje po kojemu postoji samo svemir (kosmos), a Bog ne postoji; svijet bez Boga uopće
- pankratezija (grč. pan sve, kratesis gospodarenje, vladavina) svemoć, sjevlast, neograničeno vladanje
- pankratija (grč. pan sve, kratos jačina, snaga, lat. pancratium) šport, borba ili utakmica s uporabom svih sila i borbenih sredstava; vježbanje u borbi kod starih Grka u kojemu je bilo spojeno hrvanje i šakanje (boksanje) i koje je zahtijevalo uporabu cjelokupne tjelesne snage; stroj sastavljen od više kotača i pogonskih kotača, Čiji se prvi kotač pokreće pomoću jednog tijela (služi za prikazivanje i objašnjenje raznih načela koja se odnose na uštedu u vremenu i snazi)
- pankratijast (grč. pankratiastes) gimnastičar koji se bavi pankratijom
- pankreas (grč. pankreas gušterača, pan sve, kreas meso) anat. gušterača, trbušna žlijezda iza želuca
- pankreasu i (grč. pan sve, kreas meso) anat. koji se tiče gušterače, gušteračni; pankreasna žlijezda v. pankreas
- pankreatitis (grč. pan, kreas meso) med. upala gušterače
- pankristijaniznm (grč.-lat.) težnja za jedinstvom svih kršćanskih crkvi; ekumenizam
- pankroatizam (grč.-lat.) 1. težnja za ujedinjenjem svih zemalja u kojima žive Hrvati; 2. lingv. riječ ili izričaj koji se upotrebljava na čitavom području gdje žive Hrvati
- pankromatienost (grč. pan, chroma boja) fot. osjetljivost za sve boje spektra i sposobnost njihovog reproduciranja (kod ploča i filmova)
- panlogizam (grč. pan sve, logos razlog) fil. Hegelovo naučavanje po kojemu

- je svijet utjelovljenje jednog apsolutnog razuma koji ima sličnosti s razumom
- panmelodion (grč. pan, melos pjesma) glaz. instrument: na kojem se proizvode tonovi pomoću metalnih sipki
- panmiksija (grč. pan, mixis miješanje) fiziol. nesmetano miješanje dobrih i loših individualnih osobina pri razmnožavanju i nasljeđivanju, glavni uzrok razvitka rudimetarnih organa i drugih za organizme nepovoljnih pojava, što vodi kvarenju i propadanju rasa
- pano (fr. panneau) arhit. udubljena ili ispupčena površina na vratima, zidovima i si. (radi ukrasa, natpisa i dr.); svaki ukrašen dio građevine; naslikano prozorsko okno; široko sedlo na kojem jahači u cirkusima jašu stojeći
- panofobija (grč. pan, fobos strah) med. iznenadno trzanje iz sna zbog prestrašenosti
- panoftalmitis (grč. pan, ofthalmos oko) med. gnojna upala cijelog oka praćena bolom
- panon neogene naslage Panonske nizine koje su taložene na prijelazu iz miocena u pliocen
- panoplja (grč. pan, oplon oružje) puna viteška ili vojnička oprema; zbirka oružja umjetnički razmještenog po zidu
- panoptičan (grč. pan, optikos vidni) koji sve vidi, koji svuda gleda
- panoptikon (grč. pan sve, optikos vidni, koji se tiče gledanja, orao vidim) zavod u kojemu su smještene razne umjetničke i znanstvene zbirke, osobito figure od voska, radi zornog poučavanja posjetitelja riječju i pokusom
- panoptikum (grč. pan, optikos vidni, lat. panopticum) v. panoptikon
- panorama (grč. pan sve, orama pogled, prizor) cjelokupan izgled svih predmeta u prirodi koji se mogu obuhvatiti pogledom s određene točke i umjetničko prikazivanje takvog izgleda u obliku okrugle ili dugačke slike (u novije vrijeme obično u posebno za tu svrhu unesenim prostorijama gdje se pretežito prikazuju panorame bitaka)
- panoramograf (grč. pan sve, orama pogled, prizor, grafo pišem, bilježim) uređaj koji izrađuje slike za panoramu
- panos (grč. fanos luč) svjetlosni signal
- panostitis (grč. pan, osteon kost) med. opća upala kostiju
- panotip (lat. pannus komad sukna, krpa, grč. tvpos otisak) fotografska slika izrađena u sloju kolodija koji leži na voštanom platnu
- panotipija (lat. pannus komad sukna, krpa, grč. Tvpos otisak) vještina izrađivanja panolipa
- panotitis (grč. pan, us, otos uho) med. upala cijelog si usnog organa, tj. srednjeg i unutrašnjeg uha
- panplegija (grč. pan, plege udarac) med. opća uzetost, potpuna uzetost
- panpnematizam (grč. pan, pneuma dah; duhovno biće) fil. naučavanje da svuda u svijetu postoji samo duh, sveduhovnost
- panpsihisti (grč. pan. psyche duša) mn. fil. pristaše panpsihizma (Platon, Plotin, Bruno, Leibniz, Schelling, Fehner i dr.)
- panpsihizam (grč. pan. psyche duša) metafizičko shvaćanje po kojemu je sve što postoji duševno, oduhovljeno. odnosno po svom unutrašnjem biću duhovno ili slično duši; kao što ni u jednom djeliću stvari nema beživotnosti. tako nigdje ne postoji, u pravom smislu, potpuno umiranje i apsolutni prestanak života: lakoder: pretpostavke o postojanju jedne opće duše svijeta

- Boga kao stvoritelja svijeta, obično stoji u kupali crkve
- pantometar (grč. pan, pantos, metron mjerilo, mjera) kutomjer za vršenje najraznovrsnijih mjerenja, na polju i na nebu
- pantomima [grč. pas, pantos sav, pan sve, mimein oponašati] "oponašanje svega; igra izražajnim pokretima, bez riječi; govor samo pokretima i izrazima lica; dramska radnja koja se prikazuje samo pokretima tijela i izrazima lica bez govora
- pantomimičar (grč. pantomimos) "onaj koji sve oponaša": glumac koji prikazuje misli, osjećaje i kretnje samo pokretima tijela i izrazom lica, obično uz ples i glazbu (a bez riječi); oponašatelj pokreta drugih
- pantomimički 'grč. pan-to-mimein) iskazan izražajnim pokretima bez riječi
- pantomimika (grč. pan-to mimein.) vještina oponašanja drugih; vještina govorenja i prikazivanja samo izražajnim pokretima bez riječi
- pantomimist (grč. pantomimos) v. pantomimičar
- pantomimizirati (grč. pan-to-mimein) oponašati nekoga, iskazivati ili prikazivati (misli, osjećaje, radnje) samo izražajnim pokretima bez riječi
- pantomorfan (grč. pan, pantos, morfo oblik) sveobličan. koji se javlja u svima oblicima
- pantozofija (grč. pan, pantos, sofia mudrost) v. panzofija
- pannrg (grč. panurgos, pan sve, ergon djelo) onaj koji hoće sve učiniti, svemu vičan, vješt za sve; lukav, prepreden čovjek
- panurgija (grč. panurgos svemu vičan, vješt za sve; lukav, prepreden) lukavost, prepredenost, domišljatost, sposobnost snalaženja u svakoj prilici
- panus (lat. pannus) krpa, dronjak; *pannus cutaneus* čit. panus kutaneus (lat.) med. pjega, mrlja na koži; *pannus oculi* čit panus okuli (lat.) mrlja ili navlaka na oku
- panvitalizam (grč. pan sve, lat. vita život) fil. panbiotizam
- panzootičan (grč. pan sve, zoon životinja) koji se tiče cjelokupnog života, koji je u vezi sa životom uopće
- panzootija (grč. pan, zoon životinja) med. opća stočna zaraza
- papa (lat. papa, grč. pappas tata) 1. u dječjem govoru: tata, otac
- papa (lat. papa, grč. pappas tata) 2. u Grčkoj crkvi: naziv za sva, osobito viša svećenička lica (papas); u Rimokatoličkoj crkvi: od V. stoljeća naziv za biskupe, a od XI. isključivo za vrhovnog poglavara Rimokatoličke crkve
- papabili (tal.) mn. kardinali za koje se misli da bi mogli biti izabrani za papu, kandidati za papu
- papaja (lat. Carica papava) bot voćka tropskih krajeva; sočni okruglasti plodovi s mirisom na moškat; papain
- papalini (tal. papalini sc. soldati) mn. papini vojnici, vojnici papinske države
- papalitet (lat. papalitas) papinstvo, papinsko dostojanstvo
- papalizam (lat. papa) v. papaizam
- papalni (lat. papa li s) papinski, papin; *jKipalrM- misa*. svečana misa koju služi papa; *papalni sustav* papinska vrhovna vlast, u Rimokatoličkoj crkvi
- papat (tal. papato) papinstvo, papinsko dostojanstvo; vlast pape kao vrhovnog poglavara Kat. crkve
- pnpaver (lat.) bot. mak
- papaveraceae čit. papaveraceae (lat.) mn. bot. biljke iz porodice maka, makovi
- papaverin (lat. papaver) kem. jedna od biljnih baza koje se nalaze u opijumu
- papavaceae čit. papajacce (lat.) mn. bot. hundeve

- papendekl (njem. Pappendeckel) slijep-
ljeni debeli papir za zamatanje, kar-
ton
- paperta (lat. pars aperta otvoren dio)
u starim kršćanskim hramovima:
otvoreni dio ili predvorje, mjesto na
kojemu su stajali giješnici koji su bili
odbačeni od Crkve i oni koji su se
spremali primiti kršćanstvo (oglaše-
ni)
- papeterija (fr. papeterie) trgovina papi-
rom. papimica; tvornica papira; iz-
radba papira; kutija od drveta ili kar-
tona u kojoj stoji papir i pribor za
pisanje
- papiamen to jezik koji se govori na oto-
cima nizozemskih Antila; nastao je
miješanjem španjolskog i portu-
galskog jezika s jezikom doseljenih
afričkih crnaca
- papiga (tur. papagai, perz. bapga. ar.
babaga, malo, bavan, šp. papagayo,
tal. pappagallo, njem. Papagei, lat.
papagallus) zool. poznata, veoma
mnogobrojna porodica, većinom lije-
pili šumskih ptica u Aziji, Africi i
Americi
- papila (lat. papila) anat. bradavica, kvr-
žica; osobito: prsna bradavica
- papilaran (lat. papili ariš) brada vičav;
papilarno tijelo kvržični sloj. gornji
sloj krzna s papilama u kojima zavr-
šavaju živci
- papilionaceae čit. papilionacee (lat.)
mn. bot. leptiraste biljke
- papillio (lat.) zool. leptir
- papiloforman (lat. papilliformis) bra-
davičav = papilaran
- papilom (lat. papilla) med. tvrda i be-
zopasana mala otekлина, obično na
vanjskoj koži i sluznici grkljana, ih
na maternici, u želucu, crijevima i
mokraćnom mjehuru gdje može iza-
zvati jaka krvarenja
- papilota (fr. papillote) komad papira
ili lima oko kojega se omola pramen
kose da bi ostao ukovčan
- papilotirati (fr. papilloter) kovčata ko-
su, praviti kovčice uvijanjem kose
oko komada papira ili lima
- papilozan (lat. papillosus) bradavičast,
kvržicav, koji ima kvržico slične bra-
davicama
- papir (grč. papyros) biljna tvar na kojoj
se piše; usp. papirus
- papirin (grč. papyros) pergament-papir
- papirkorb (njem. Korb košara) košara
za papir (urednički koš)
- papirmaše (fr. papier papir, maehé sa-
žvakani) papirna masa pomiješana s
ljepilom, kredom, gipsom i dr. od koje
se izrađuju različiti predmeti; lje-
penka
- papirograf (grč. papyros, grafo pišem)
sprava za umnožavanje rukopisa
- papirografija (grč. papvros, grafo pi-
šem) kopiranje i umnožavanje ruko-
pisa pomoću stroja papirografa
- papiroska (rus.) cigareta
- papirus (grč. papvros) staroegipatski
papir koji su pravili od tanke kore
ili lika jedne vrste egipatskog šašaa;
rukopisi na papirusu, kakvi su pro-
nađeni u Egiptu, Pompejima i drug-
dje
- papisa (tal. papessa) žena imenom
Giovanna, za koju neki pisci i povjes-
ničari tvrde da je uspjela, prerušena
u muškarca, 88-5. postati papa
- papist (lat. papa) papinac, bezuvjelm
pristaša pape i njegove što potpu-
nije vlasti; rimokatolik
- papizam (lat. papa) papinstvo; nauča-
vanje Rimokatoličke crkve o papi kao
Kristovom namjesniku na Zemlji i o
njegovoj nepogrešivosti u vjerskim
pitanjima
- papjemase (fr. papiermaehé) uobličljiva
masa. ukalupljiva masa. napravljena
od starog papira, s dodatkom ljepila,
škroba, gipsa, krede i ilovače, uka-
lupljena, premazana firnisom i obo-
jena; upotrebljava se za duhanske i

- dr. kutijo, lutke, životinjski; figure itd.
- papocezarija (lat. papa, Caesar) papina vrhovna vlast; miješanje pape u prava svjetovnih vladara
- pappa in bocca čit. papa in boka (tal.) hrana u usta: pren. pitanje koje sadrži i odgovor (npr. Koja rijeka teče ispod Savskog mosta?)
- paprikaš (mad. paprikaš) kuh. govede, teleće, svinjsko ili meso od peradi uprženo s dosta luka i paprike
- papula (lat.) med. bubuljica, kožni mjehurić
- papulozan (lat. papulosus) med. bubuljičav, hubuljičast
- par (lat.) 1. pr. jednak, ravan; im. dvoje
- par avance čil. par avans (fr.) unaprijed. na ime predujma
- par avion (fr.) na poštanskim pošiljkama: oznaka za otpremu zrakoplovom
- par distance čit. par distans (fr.) izdaleka. na razmaku; ne intimno, otuđeno
- par et impar (lat.) par-nepar (vrsta igre na sreću)
- par excellence čit. par ekselans (fr.) pril. osobito, izvrsno, izvanredno, u prvom redu; usp. kat'egzohen
- par force čit. par fors (fr.) silom, nasilno, usiljeno; *parforce lov* hajka; *parforce pas* hajkački pas
- par forfait čit. par-forfe (fr.) šport, kazna za nedolazak na zakazanu utakmicu ili zbog prekida utakmice (po kojoj se protivničkoj strani pobjeda priznaje bez borbe. npr. u nogometu 3 : 0)
- par ordre čit. parordr (fr.) po naredbi, po zapovijedi
- par preference čit. par preferans (fr.) prije, radije, prvenstveno
- par renommée čit. par renome (fr.) po dobrom glasu poznavati nekoga
- par- (grč. para-) 2. v. pod para-
- para- (grč. para) grčki prijedlog, javlja se u mnogim složenijima i označava: promašaj, pogrešku, zabludu; prekorachenje ili preinašaj, protivljenje ili suprotnu težnju; pored i, konačno, neku promjenu ili preobražaj; pred samoglasnicima = par
- parabaza (grč. parabasis) 1. odstupanje; 2. prekoračenje, prekršaj; 3. skakanje s jednog predmeta na drugi; 4. u starogrčkoj komediji: dio umetnut u sredinu djela (a s prikazivanim djelom nije imao nikakve veze), u kojemu se voda zbora, u ime pisca djela, obraćao gledateljima i slavio državne bogove, a ljude i zablude svog vremena izvrgavao poniži i ismijavao
- parablepsa (grč. parablepsis, gledanje pored) med. prividanje, varka vida
- parabola (grč. parabole stavljanje usporedo, uspoređenje) poet. poučna priča u usporedbama, tj. priča u kojoj sve što se priča treba uzimati u prenesenom značenju, npr. Kristove priče o sijaču i sjemenu, o razmetnom sinu, o vinogradarima i dr.; geoin. krivulja drugog stupnja, presjek stosca čija je svaka točka podjednako udaljena od zadane točke, fokusa, i zadane linije, parabole
- paraboličan (grč. parabolos) iskazan u obliku poučne priče u usporedbama; geom. koji ima oblik parabole; *parabolično zrcalo* opt. izdubljeno zrcalo koje ima površinu paraboloida; upotrebljava se u reflektorima
- parabolizirati (grč. parabole) govoriti u usporedbama, u prenesenom smislu
- parabolni v. paraboličan
- paraboloid (grč. parabole, eidos oblik) geom. tijelo koje nastaje okretanjem parabole oko svoje osi
- paraboloni (grč. parabolos smion, opasan) kat. svećenici koji su se posvetili njezi bolesnika

- Paracelzus njemački liječnik i filozof (1493—1511), utemeljitelj nove medicine na iskustvima pučkog liječenja i kemije, tzv. iatrokemije
- paracenteza (grč. para-kenteo probodem pokraj, probodem sa strane) kir. ubadanje u šupljinu tijela, osobito u trbuh ili prsa, radi vađenja tekućine koja je u njoj
- paracentezirati (grč. para-kenteo probodem pokraj, probodem sa strane) med. ubosti, ubadali; usp. paracenteza
- paracentričan (grč. para, lat. centrum središte) koji leži nejednako oko središta; koji se kreće oko središta
- paracijeza (grč. para, ktesis trudnoća, bremenitost) med. izvanmaternična trudnoća
- parada (fr. parer. parade, lat. parata, ženski rod participa perfekta od parare pripremiti, spremi) svečanost, svečana priredba kojoj je cilj nešto pokazati ih istaknuti; voj. svečana smotra; mač. odbijanje udarca sabljom
- paradentoza (grč. para, lat. dens zub) med. prijevremeno ispadanje zubi bez ikakvih simptoma bolesti; kronična bolest desni i zubne čašice
- paradigma {grč. paradeigma) primjer za ugled, uzor, uzorak, primjerak, obrazac; gram. riječ koja služi kao uzorak za mijenjanje svih ostalih riječi iste promjene; model za likovne umjetnike
- paradigmatičan (grč. paradeigma) uzoran, primjeran, koji može poslužiti kao uzor; koji poučava primjerom
- paradigmatik (grč. paradeigma primjer, uzor) pisac životopisa svetih i bogu u god n ih ljudi, onih koji svojim životom i djelom mogu drugima služiti za uzor
- paradigmatika (grč. paradeigma primjer, uzor) vještina pravljenja gipsanih figura, oblikovanje u gipsu
- paradigmatizirati (grč. paradeigma primjer, uzor) iznositi primjere za ogled, poučavati, objašnjavati na primjerima
- paradijastola (grč. paradiastole stavljanje jednog pokraj drugog i rastavljanje) ret. rastavljanje stvari koje inače čine cjelinu (radi boljeg razumijevanja), objašnjavanje nečega pomoću njegovih suprotnosti
- paradirnti (fr. parader) sudjelovati na paradi; razmetali se nečim, isticati nešto tako da upada u oči, kočoperiti se
- paradis (grč. paradeisos, lat. paradus, sanskr. paradesa, hebr. parades, perz. i ar. firdaus mn. faradis, fr. paradis, njem. Paradies) zvjerinjak. raskošan vrt. perivoj; teol. prebivalište prvih ljudi dok ih Bog, zbog grijeha, nije odatle istjerao; mit. mjesto u koje dolaze pravednici nakon smrti, raj; šaljivo: posljednja galerija u kazalištu
- paradni (fr. parade) koji se tiče parade, koji sudjeluje u paradi, svečani; *paradna kola* kola za svečane prilike; *paradni konj* konj koji se upotrebljava samo u paradama; *paradni marš* voj. svečana koračnica, svečani marš, marš kojim vojnici idu prilikom smotre, osobito kad odaju počast starješini
- paradoks (grč. paradoxos protiv mišljenja, protiv očekivanja, neočekivan, nevjerojatan) mišljenje suprotno općem mišljenju; 1. prividna besmislica, osebujnost, nastranost, neobična i čudna misao ili stvar; 2. ret. podvrsta antiteze: rečenica čija su dva dijela na prvi pogled potpuno suprotni, a ipak stoje jedan pokraj drugog, npr.: Ne bojim se, ali me je strah
- paradoksalan (grč. para. doxa) v. paradoksan
- paradoksan (grč. paradoxos) suprotan općem mišljenju (ili: shvaćanju, oče-

kivanju), prividno besmislen, osebu-
jan, neobičan, nastran, čudnovat
paradoksija (grč. para, doxa mišljenje,
mnijenje) osebnost u načinu miš-
ljenja i shvaćanja, nastranost, neo-
čekivano, prividna besmislenost (ili:
proturječnost, nevjerojatnost); ljubav
prema onome što je nastrano
paradoksologija (grč. paradoxologia
govorenje o nevjerojatnom) govorenje
ih pisanje u neobičnim rečenicama
ili izrazima
paradoksomanija (grč. para protiv, na-
suprot. doxa mišljenje, mania poma-
ma, strast) pretjerana sklonost na-
stranom mišljenju i naučavanju
paraf (fr. paraphe, lat. paraphus, gr.
para-grafos) potez pera pri potpisu,
skraćeni potpis, obično početna slova
imena i prezimena, npr. na nekoin
aktu (čime se označava da je mje-
rodavni službenik imao akt u ruci i
upoznao se s njegovim sadržajem)
parafemalije (lat. paraphernalia sred-
nji rod množine pridjeva od para-
pherna "osobina", zasebno imanje
udane žene, od grč. para i fernc mi-
raz) mn. prav. osobno vlasništvo,
osobno imanje supruge, koje ne spa-
da u miraz i nad kojim je ona zadr-
žala neograničeno pravo slobodnog
raspolaganja
parafernalno imanje prav. v. para-
femalije
parafimoza (grč. para, fimoo u vežem,
stegnem) med. otekline i, zbog toga,
sužavanje gornje kožice muškog spol-
nog uda; španjolski ovratnik
parafin (fr. paraffine, lat. parum malo.
affinis srodan: naziv dao njemački
kemičar K. von Reinchenbaeh) kem.
mješavina čvrstih ugljikovodika, na-
lazi se kao sastojak petroleja, dobiva
se osobito destilacijom nekih vrsta
smedeg ugljena, treseta i bitumi-
noznih škriljevaca (parafinski škril-

jevci); upotrebljava se za izradbu
svijeća, voštanog papira, voštanog
platna, voska za laštenje namještaja
i podova, za natapanje šibica i za izo-
liranje kao dielektrik

parafinski škriljevci mn. v. parafin
parafinsko ulje ulje koje sadrži parafin
parafirati (fr. parafer) načiniti umjesto
punog potpisa svoj uobičajeni znak,
skraćeno se potpisati (v. paraf)

parafiza {grč. parafvisis sporedan izda-
nak) bot. u plodonosnom tijelu odre-
đenih gljiva: sterilna vlakna koja sto-
je pokraj vlakana u kojima su spore
parafoničan (grč. para, fone glas) koji

ima ružan, neskladan zvuk

parafonija (grč. para, fone glas) med.
poremećaj u glasu koji se sastoji u
tome što se, pored pravog glasa, čuje
još jedan sporedan glas

parafonist (grč. para, fone glas) su-
pjevač, zbarski pjevač; prvi pjevač,
predvodnik u pjevanju

parafor (grč. para-fero, paraforeo pri-
nosim) med. ludilo malog stupnja,
suludost, sumanutost

parafrast (grč. parafrastes) opisivač,
prepričavatelj, onaj koji objašnjava
neki tekst opisno pojednostavljujući
ga prepričavanjem

parafrastičan (grč. parafrastomai) opi-
san, koji objašnjava, koji prepričava;
perifrastičan

parafraza (grč. parafrasis) ret. opisno
iskazivanje nečega u cilju bolje ra-
zumljivosti, prepričavanje; kao ret,
figura: iskazivanje neke predodžbe
ne jednom, njezinom riječju, nego s
više drugih riječi koje jasno iznose
njezina najvažnija svojstva, npr. pre-
selio se u vječnost umjesto umro, do-
bro gleda i puškom i okom umjesto
dobro nišani itd.: peri fraza

parafrazirati (grč. parafrastomai) opi-
sati, opisivati, prepričavati, objaš-
njavati, razviti, razgranati neku mi-
sao; porifrazirati

- parafrenezija (grč. para, firen prečka, poprečnica) med. v. parafreniti3
- parafrenitis (grč. para, firen prečka, poprečnica) med. upala poprečnice (dijafragme) i bjesnilo kao posljedica te bolesti
- parafronetican (grč. para-fronco lud sam) pomućena uma, bezuman
- parafroneza (grč. parafronesis) med. poremećenost, pomućenost uma, ludilo
- parageneza (grč. para, genesis postanak) nastajanje (ili: rađanje) u zajednici s nekim ili s nečim; min. znanost koja proučava okolicu i prilike pod kojima su nastali pojedini minerali i nastoji utemeljiti zakone po kojima to biva
- parageuzija (grč. para-geuomai okusim pored toga, okušam uz to) med. ispitivanje ukusa i sposobnosti za ukus
- paragij (lat. par, paragium) prav. podjednako pravo na feud; osobito kod podjele nasljedstva u nekoj vladarskoj porodici; namirenje jedne sporedne linije time što joj se odvoji jedan dio posjeda na uživanje; supr. apanagij
- paragirati (lat. paragere) odvojiti, odjeliti; *paragirana finija* sporedna linija neke vladarske porodice koja je namirena time što joj je jedan dio zemlje odvojen i predan u vlasništvo (supr. apanagirana linija)
- paraglas (fr. paraglace) pom. ledobran, ledolom, naprava na brodu koja ga štiti od udara ledenih santi
- paraglosa (grč. para, glossa jezik) med. upala jezičnih mišića
- paragoga (grč. paragoge dovođenje) gram. produženje završetka jedne riječi time što se na završetak doda jedno slovo ili dva, npr. •'daklen' umjesto "dakle"; mijenjanje riječi, promjena. izvođenje; med. omekšavanje kostiju
- paragogičan (grč. par-agogos izveden) gram. na završetku produžen; izveden
- paragomfoza (grč. para, gomtos klinac) med. nepotpuna uglavljenost dječje glave u zdjelici
- paragon (tal. paragone) 2. vrsta tal. crnog mramora
- paragon (tal. paragone, šp. paragon) 1. predstavnik, primjer, tip; usporedba, izravnjanje; krupan biser, biser, dijamant bez mane; tisk. vrsta slova između teksta i tercije (od 21 točke odnosno 18 točaka)
- paragraf (grč. paragrafos linija ili crta sa strano s točkom iznad nje radi obilježavanja dijelova zborna i parabaze u tragediji i staroj komediji koji odgovaraju jedan drugom) odsjek, odjeljak nekog teksta koji govori samo o jednoj temi ili razvija samo jednu misao; odjeljak, član (zakona, uredbi, pravilnika i si.); znak (§) kojim se obilježava takav odjeljak
- paragrafija (grč. para, grafia pisanje) med. nesposobnost pisanja običnim slovima (znak određenih bolesti mozga)
- paragrafirati (grč. para-grafo napišem pokraj, dopišem) dijeliti, podijeliti na odsjeke ih odjeljke; obilježiti odjeljke nekog teksta (spisa, zakona, uredbi i dr.) posebnim znacima, paragrafima (§)
- paragrama (grč. para, gramma slovo, pismo) dodatak, umetak, riječi ih rečenice umetnute u neki spis; ispremjestana slova u riječi radi dobivanja šaljive igre riječi; također = anagram
- paragrammatizam (grč.) med. smetnje koje se javljaju pri primjenjivanju gramatičkih pravila u govoru
- paragrel (fr. paragrel) top za rastjerivanje tučonosnih oblaka
- paragun (tur.) 1. grimiz; 2. vrsta puške

paraluman slitina (legura) od alumini-
nija i magnezija
 parama gnetična tijela v. paramagne-
lizam
 paramagnefiznm (grč. para, Magnes)
 fiz. svojstvo nekih tijela (parama-
gnetična tijela) da se svojom uz-
dužnom osi (tijela oblika pruta, šta-
pa) postave paralelno s linijama sile
dvaju suprotnih magnetnih polova
(aksijalno postavljanje, npr. krom);
supr. diiamagnetizam
 paramecij (lat. paramecium caudatum)
 zool. papučica obična (vrsta trepljara,
praživa)
 pnamenti (lat. parare, paramenta
 spremiti, pripremiti) mn. u evange-
ličkoj ili katoličkoj crkvi: crkvene
stvari i dragocjenosti, svi predmeti
koji spadaju u sastavne dijelove cr-
kve (ukrasi, čaše, križevi, svijećnjaci,
misno ruho i dr.)
 parametar (grč. para, metron mjera,
mjerilo) mat. svaka veličina o kojoj
ovisi funkcija ili oblik krivulje; kod
nekog stožastog presjeka: dužina
tetive okomite u središtu na glavnu
os; min. udaljenost od točke u kojoj
jedna kristalna ploha presijeca os do
točke presjeka osi
 parametrij (para, metra maternica)
 anat. zdjelično tkivo koje obavlja ma-
ternicu
 parametritis (grč. para, metra mater-
nica) med. upala zdjeličnog tkiva
(onoga što obavlja maternicu), koje
se javlja kao posljedica poroda
 paramimija (grč. para- pogreška, mi-
meomai oponašam) med. neodgova-
rajući odnos između izraza lica i pra-
vog raspoloženja (bolesnik priča o ne-
kom veselom događaju, ali istodob-
no plače)
 paramitija (gr. para-mythia) poet. vr-
sta parabole koja neku višu moralnu
istinu zaodijeva u izmišljen događaj

iz života mitskih bića (bogova, an-
đela, dobrih i zlih duhova)
 paramnezija (grč. para- pogreška, mi-
mnesko sjećam se) med. smetnje u
pamćenju, tj. miješanje sjećanja na
stvarne događaje s kojekakvim iz-
mišljotinama
 paramo (šp.) ledina, pustara, pustopo-
ljina; mn. *paramosi* visoravni u An-
dania
 paramorfizam (grč. para. morfe) oblik
mit, istodobno pojavljivanje obaju
oblika jednog dimorfnog tijela u istom
kristalu, pseudomorfoze kod ko-
jih se tvar samo fizički promijenila
 paramorfoza (grč. para, morfe oblik)
 min. v. paramorfizam
 paranak (tal. paranco) sprava kojom
se što diže ili vuče, koloturnik, diza-
lica, vitao
 parangal (tal. paranco konop, vitao)
 ribarska sprava od niza udica na du-
gačkom konopu; strukovi
 parangon (fr. parangon) v. paragon
 paranimf (grč. paranymfos, para, nym-
fe nevjesta, mlada) onaj koji vodi
mladu u mladoženjinu kuću: voditelj
svadbenih svečanosti
 paranoja (grč. para-noia ludilo) med.
 poremećenost uma, vrsta ludila
 paranomija (grč. paranomia, para, no-
mos zakon) djelovanje protiv zaka-
na, protuzakornost
 para pet (tal. parapetto) nizak zid, za-
klon, grudobran; ograda
 parapetal (grč. para, petalon list) bot.
 sporedna latica
 parapetazma (grč. parapetasma) za-
vjesa, osobito kazališna
 paraplazma (grč. paraplasma) nakaza,
izrod
 paraplegija (grč. paraplegia) med. uze-
tost odgovarajućih dijelova gornje i
donje polovice tijela, npr. obiju nogu,
obiju ruku, oba oka (kao posljedica
bolesti leđne moždine ili mozga)

- parapleksija (grč. para-plexia) med. v. paraplegija
- parnplektičan (grč. paraplektikos) med. uzet u jednoj strani ili u jednom dijelu tijela zbog kapi
- parapleroma (grč. para-pleroma) ret. suvišnost, suvišna uporaba riječi u govoru, tj. riječi koje nisu potrebne ni radi smisla ni radi kakve gramatičke veze, npr.: dakle, znale i dr
- parapleuritis (grč. para, pleuritis upala plućne opne. upala porebrice) med. upala plućne opne
- parapraksija (grč. para- pogreška. pratio radim) pogreška
- parapsihologija (grč. para. psýche duša, logia znanost) fil. dio psihologije koji kritički ispituje spiritizam, telepatiju, telekinezu, materijalizaciju, vidovitost i druge okultne pojave; usp. okultizam
- pararitmijan (grč. pararrhythmos} koji ne prirodno (ili: neobično) udara, npr. bilo, puls
- pararitmus (grč. pararrhythmos) med. ne prirodno bilo, neobičan puls
- parartrema (grč. par-arthrema zglob) med. v. parartreza
- parartrezn (grč. par-arthresis uganuće, iščašenje) med. malo, nepotpuno uganuće zgloba
- parartroma (grč. para, arthron) med. v. parartreza
- parasanga (grč.) starogrčka mjera za dužinu, = 30 stadija (oko jedan sat puta)
- para scena (grč. para. skene skela, pozornica) sporedna scena, sporedan događaj
- parascenij (grč. para, skene skela, pozornica) kaz. soha pokraj pozornice (u kojoj se glumci oblače)
- paraselen (grč. para, selene Mjesec) meteor, sporedni Mjesec, prozirna slika Mjeseca, svijetli krug oko Mjeseca
- parasifilitičan (grč. para, v. sifilitičan) med. opći naziv za bolesti koje ne pokazuju simptome samog sifilisa, ali se smatraju njegovim posljedicama
- paraspadija (grč. para-spao odvučen. otrgnem) med. ne prirodan razvitak muškog spolnog uda, a sastoji se u tome što mokraćna cijev ima bočni otvor za ispuštanje mokraće
- paraspadijnza (grč. para-spao) med. v. paraspadija
- parastati (grč. para-slales) mn. arhit. sporedni stupovi, podupirači
- parastatičan (grč. parastatikos) koji pomaže; pomoćni; koji samo prividno pomaže
- parastih (grč. para-stichos) poet. v. akrostih
- parastos (grč. parastasis stajanje uz nekoga) u pravoslavnoj crkvi: služba za pokoj duše umrlog, panihida; kod katolika: rekvijem
- parasuz (tur. para novac, syz bez) koji nema novaca, siromah
- parašit (fr. paraehute) 1. zrak. padobran, sprava u obliku velikog otvorenog kišobrana za spuštanje iz zrakoplova i balona; 2. rud. mehanizam koji sprječava da kabina (u oknu) padne u slučaju puknuća konopca na dizalici
- parašitist (fr. paraehute) zrak. padobranac, onaj koji skače iz zrakoplova ili balona pomoću padobrana (parašita)
- parašitizam (fr. paraehule) teorija i praksa uporabe i korištenja padobrana; padobranski skok
- parataksa (grč. para-taxis metanje pokraj, stavljanje pokraj, metanje prema, stavljanje prema) gram. usporednost; ret. književna figura kojom se iskazuje neka usporedba, npr.: Čovjek snuje, a Bog određuje; koordinacija
- parataksički (grč. para-taxis metanje pored, stavljanje pokraj, metanje pre-

- pnrnhidroza (grč. para, hidor znoj)
med. abnormalno izlučivanje znoja
- pnrakadutist (tal. paracadutista) voj.
talijanski vojnik osposobljen za upo-
rabu padobrana, padobranac
- parakratoza (grč. para, keras rog)
med. nepravilno stvaranje rožine
- pnrakinezija (grč. para, kinesis kre-
tanje) med. poremećaj u pravilnom
kretanju mišića
- paraklaza (grč. para, klasis lomljenje,
razvijanje) geol. veća tektonska pu-
kotina
- paraklet (gr. parakletikos ohrabriv,
utješan) utješni spis; grčka crkvena
knjiga koja sadrži riječi utjehe
- pnrakletičan (grč. parakletikos) utje-
šan, pun utjehe
- parakma (grč. par-akmazo ocvjetam,
opadam) med. v. parakmaza
- parakmastičan (grč. parakmastikos)
med. koji popušta, koji opada (posto
je već bio dostigao svoj vrhunac)
- parakmaza (grč. par-akmazo ocvjetam,
opadam) med. popuštanje, slabljenje
bolesti (pošto je već bila dostigla vr-
hunac)
- parakopa (grč. parakope ludilo) med.
buncanje, trabunjanje u groznici
- parakroja (grč. para, chroma boja)
med. promjena boje lica zbog bolesti
- parakromn (grč. para, chroma boja)
varka vida, oko vidi druge boje a ne
one što stvarno postoje
- parakromatopsija (grč. para, chroma
boja, opsis viđenje) med. sljepilo za
boje, nesposobnost pravilnog razli-
kovanja boja
- parakromblepsija (grč. para, chroma
boja, blepsis viđenje) med. pogrešno
viđenje boja
- parakroničnn (grč. para, chronos vrije-
me) pogrešno određen s obzirom na
vrijeme, koji se ne slaže s računa-
njem vremena, koji ne odgovara vre-
menu
- parakronizam (grč. para, chronos vri-
jeme) pogreška u određivanju vre-
mena kad se zbio neki događaj
- parakrozn (grč. para, chrosis bojenje)
med. promjena boje, gubitak boje; ne-
čistoća boje
- parakuza (grč. par-akuo čujem pored
toga, čuiem pritom) med. pogrešan
sluh; zujanje u ušima
- parakuzija (grč. para- pogreška, akuo
slušam) med. iluzije sluha, tj. pojava
da čovjek čuje zvukove koji zapravo
ne postoje)
- paralaga (grč. parallage) mijenjanje,
zamjenjivanje; med. duhovni pore-
mećaj, zabuna, zbrka
- paralaksa (grč. paralaxis mijenjanje,
promjena) astr. kut koji čine dvije
različite vidne linije prema istom
predmetu, ih: paralaksa nekog pred-
meta jest razlika između pravaca k
tome predmetu kad se ovaj gleda iz
dviju različitih točaka
- paralalija (grč. paralalco brzo blebe-
ćem) med. poremećaj u govoru, po-
grešno izgovaranje riječi
- paralnmpsa (grč. paralampsis) med.
bijela i sjajna pjega na rožnici oka
- pnraleksija (grč. para, lexis govorenje,
izražavanje) med. nesposobnost pra-
vilnog čitanja, čitanje zamišljenih ri-
ječi umjesto onih koje su napisane
- paralela (grč. parallelos usporedan, koji
usporedno stoji, leži, ide itd.) uspo-
redba, izjednačavanje; lit. usporedba
dvaju karaktera; voj. spojnica, pro-
metnica između dvaju rovova; geoin.
jedna od dviju ili više paralelnih li-
nija
- paralelan (grč. parallelos) usporedan,
istoga pravca, koji je, kaže se, u svim
točkama jedan od drugog jednako
udaljen; pren. suglasan, koji odgo-
vara drugom, izjednačen
- paralelepiped (grč. parallelepipedon,
parallelos usporedan, epipedon ra-
van) geom. tijelo omeđeno sa šest pa-

ralelograma, od kojih su suprotni međusobno jednaki

paralelizam (grč. *parallelos*) fil. odnos sličnih stvari jednih prema drugima; *biogenelički paralelizam* sličnost i podudarnost između individualnog i općeg razvitka; *psihofizički paralelizam* odnos između mišljenja i bića, psihičkog i fizičkog, prema kojemu ove dvije grupe jedna drugoj odgovaraju. ah nisu identične; geom. usporodan tijek ravnih linija ili površina, svojstvo izraženo u sljedećem: "Ako jedna linija u presjeku s dvjema linijama čini s iste strane dva unutrašnja kuta čiji je zbroj manji od dvaju pravih kutova, te dvije linije, beskrvno produžene, sjeći će se, i to s one strane s koje su ovi kutovi manji od dviju linija" (Euklid); teol. sukladnost, podudarnost, sličnost pojedinih mjesta u Svetom pismu, sličnost pojedinih stihova u psalmima

paralelizirati (lat. *parallelisare*) usporediti, uspoređivati

paralelna mjesta mjesta koja su jednaka ili slična, osobito u Svetom pismu

paralelne linije geom. "Paralelne su one linije koje se nalaze u istoj ravnini i koje se, produžene u beskrajnost na obje strane, ne sijeku jedna s drugom" (Euklid)

paralelni krugovi usporednici, krugovi koji idu paralelno s polutnikom (ekvatorom) a koji su sve manji što su bliži stožerima; oni na Zemlji spajaju mjesta iste zemljopisne širine, a na nebu zvijezde iste deklinacije

paralelnost (grč. *parallelos*) v. paralelizam

paralelograf (grč. *parallelos*. grafo pišem, bilježim) glaz. v. rastral

paralelogram (grč. *parallelogrammon*) gnom. četverokut kod kojega su suprotne strane paralelne, te zbog toga

i jednake; *paralelogram sila* fiz. rezultanta dviju sila koje djeluju u istoj točki pod određenim kutom jednaka je, po jačini i pravcu, dijagonali paralelograma konstruiranog od danih sila kao strana

paralelopiped v. paralepiped

paralipomona (grč. *para-leipo* propustim. izostavim) mn. ono što se još treba kazati, tj. ono što je bilo ispušteno ili preko čega se prešlo, naknadni prilozi ih dopune nekog djela

paralipsa (grč. *paralipsis*) ret. figura kojom se nešto ističe i podvlači baš time što govornik izjava kako, tobože, želi prijeći preko Loga; v. pratericija

paralitan (grč. *paralytikos*) med. uzet, ukočen; bolestan od sušenja mozga; koji potječe od paralize

paralitik (grč. *paralytikos*) med. onaj koji je uzet, onaj koji je ukočen; onaj koji boluje od sušenja mozga

paraliza (grč. *paralysis* uzetost, oduzetost, paralvo oduzmem, ukočim) med. potpuna uzetost, ukočenost; *paralysis agilis* čit. paralizis agitans (lal.) uzetost sa drhtanjem (osobito glave i ruku); *progresivna paraliza*

uzetost mozga kao posljedica neizliječenog sifilisa (liječenje pomoću umjetnog izazivanja malarije)

paralizirati (grč. *para-lyo* oduzmem, ukočim, fr. *paralyser*) med. ukočiti, umrtviti; pren. slabiti, oslabiti, ukočiti, lišiti snage; otkloniti, zaustaviti

paralogija (grč. *paralogia*) suprotnost razumu, besmislica, zabluda; med. trabunjanje, govorenje bez smisla

parnologistika (grč. *para logistike*) vještina namjernog izvođenja pogrešnih zaključaka, = sofistika

paralogizam (grč. *paralogismos*) pogrešan zaključak; log. nenamjerno napravljen pogrešan zaključak

paralogizirati (grč. *para-logizomai*) praviti pogrešne zaključke, pogrešno zaključivati

- ma, stavljanje prema) gram. usporedan
- paratan (lat. pararc, paratus) spreman, gotov, pripremljen
- pnrateizam (grč. para, theos bog) izraz kojim neki istraživači religija označavaju budizam, budući da on i nije religija u pravom smislu, nego neka vrsta životne filozofije koja Hindu-sima zamjenjuje religiju: usp. pan-kosmizam
- parnteza (grč. para-thesis) pridodavanje, dodavanje, dometanje; uspoređivanje, prispodobljavanje; suprotnost, opreka
- paratifus (grč. para, tyfos) med. zarazna bolest trbuha, slična ti fušu, samo znatno manje opasna od njega
- paratimija (grč. para, thymos duša, srce) med. neraspoloženje, bolesna sjeta
- paratiroidne žlijezde četiri male žlijezde S unutrašnjim izlučivanjem koje su smještene iza žlijezde štitnjače; reguliraju metabolizam kalcija i fosfora
- paratonija (grč. para, tonos zategnutost, napon) med. holesno napinjanje, bolesna napetost
- paratrihoza (grč. para, thrix, trichos vlas. dlaka) med. izbijanje (ili: rast) dlaka na mjestima gdje njihov rast nije prirodan,
- paratrima {grč. para tri mm a) med. ojednost stražnjice, ojedica
- paratrofija (grč. para, trofe hrana, prehrana) med. bolest zbog loše i nedovoljne prehrane
- paratropija (grč. para-trofe odvratiti, skrenuti) med. nepravilan (ili: neprirodan) položaj nekog dijela tijela
- paravan (fr. paravent) vjetrobran: pomični zid, španjolski zid, zaklon
- parazit (grč. para-sitos) onaj koji se hrani zajedno s drugim; drug za stolom, tj. muktaš, onaj koji živi na račun drugoga
- paraziti (grč. para-sitos) mn. biol. nametnici, životinje i biljke koje žive na drugim organskim tijelima ili u njima i hrane se na njihov račun; kod profesionalnih kartaša-varalica: tajni saveznici glavnog igrača
- parazitizam (grč. para-sitos) muktaštvo, življenje na Lud račun
- parazitofobija (grč. parasiteo jedem zajedno s nekim, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od nametnika (parazita) na ljudskom tijelu
- parazitologija (grč. para-sitos, logia) biol. znanost o parazitima, nametnicima, znanost o biljkama i životinjama koje žive na račun drugih
- parazitski (grč. para-sitos) muktaški, na račun drugoga
- parazlama (tur.) prsten, karika kao okov na pušcanoj cijevi
- parazol (lal. parasole, fr. parasol) štitnik od sunca, suncobran
- parcela Gat. parcella) komadić, djelić cjeline, npr. zemlje, gradilište
- parcelacija (lat. parcellatio) komadanje, dijeljenje na komade, osobito zemljišta; parceliranje
- parodiranje (lat. parcellare) v. parcelacija
- parodirati (lat. parcel lare) dijeliti na komadiće, komadati; veće zemljište podijeliti na pravilne parcele
- parcijalan (lat. partialis) 1. djelomičan; *parcijalni tonovi* fiz., glaz. jednostavni tonovi koji zvuče zajedno s osnovnim tonom i čine boju tona; *gornji parcijalni tonovi* oni koji su viši od osnovnog tona; astr. *parcijalna pomrčina* pri kojoj je samo dio svijetlog nebeskog tijela pokriven ili pomračen (supr. totalna pomrčina); 2. pristran
- parcijalist (lat. pars dio) onaj koji drži nekom stranu, pristran čovjek
- parcijalitet (lat. pars dio, fr. partialite) slrničarstvo, pristranost

- parcijalnik (lat.) knjiga tekućih računa u kojoj svaki poslovni partner ima svoju stavku (partiju)
- pardon (fr.) oprost; oprost kazne, pomilovanje; molba za oprost; kao usklik: pardon! = molim, oprostite!
- pardonabl (fr. pardonnable) oprostiv, koji se može, kojemu se može oprostiti
- pardonirati (fr. pardonner) praštati, oprostiti; pomilovati, pokloniti život; gledati kroz prste, trpjeti nekoga ili nešto
- parebelum (grč. para, lat. bellum rat) veliki automatski pištolj veoma jakog djelovanja
- paregoričan (grč. paregoros ohrabrujući, osokoljujući, utješan) koji ublažava, koji umanjuje bol
- paregorik (grč. paregorikos koji ohrabruje, koji osokoljuje, koji ublažava) med. lijek koji ublažava i umanjuje bol
- parehetičan (grč. parehetikos) koji oponaša zvuk
- parehezn (grč. parechesis oponašanje tona ih glasa) oponašanje zvuka; spajanje riječi koje slično zvuče
- pareki (grč. paroikoi) mn. pridošlice, došljaci (bez građanskih prava)
- parekija (grč. par-oikia) stanovanje u nekom mjestu u svojstvu došljaka ili tuđinca, bez građanskih prava
- parektoza (grč. par-ekteino istežem pokraj, protežem pritom) med. prekomjerno raširenje
- parelipsa (grč. par-elleipsis izostavljanje) gram. ispuštanje jednog slova ili samoglasnika
- parembola (grč. par-emhole umetanje) gram. umetak, umetnuta rečenica; usp. parenteza
- paremija (grč. paroimia poslovica) poslovica, izreka \ *paroemia.juriš* Čit. paremija juriš (lat.) zakonsko pravilo koje je postalo poslovica
- paremiograf (grč. paroimia poslovica, grafos pisac) skupljač poslovica, pisac poslovica, izreka
- paremiografija (grč. paroimia poslovica, grafia pisanje) skupljanje poslovica, pisanje poslovica (ili: izreka)
- paremiologija (grč. paroimia poslovica, logia) poznavanje poslovica, objašnjenje poslovica; zbirka poslovica
- paremptoza (grč. paremptosis upadanj pokraj, dospijevanje pokraj) med. prodiranje krvi u dijelove tijela gdje joj nije mjesto, što izaziva razne upale
- parentHifalis (grč. para, en-kefalos mozak) anat. mali mozak
- pareneefalitis (grč. para, en-kefalos mozak) med. upala malog mozga
- parenetičnn (grč. parainetikos koji pripada hrabrenju, sokoljenju, opominjanju, koji ohrabruje) koji savjetuje (ili: opominje, preporučuje), poučan
- pareneza (grč. parainesis hrabrenje, sokoljenje, opominjanje.) opomena, preporuka, savjet, potpisivanje i hrabrenje na vrlinu, govor kojim se hrabri
- parenhim (grč. pareneheo ulijem pokraj, dolijem pokraj, par-enchyma ulijevanje pokraj, dolijevanje pokraj) fiziol. biljno i životinjsko stanično tkivo bez osobita oblika, dijelom s donekle ravnomjerno ispruženim stanicama (supr. prozenhim); med. bitni sastojak utrobe, meso od kojega se sastoje žlijezde
- parenhimatieran (grč. par-enchyma) fiziol. koji se sastoji od parenhima
- parenhimatozan (grč. par-enchyma, lat. parenchymatosus) fiziol. koji se tiče parenhima, sadržan u parenhimu
- parenije (grč. para, oinos vino, par-oinia) mn. pjesme uz vino, vinske pjesme
- Parentalije (lat. parentalia) mn. svečano prinošenje žrtava u čast umrlih

- roditelja i rodaka kod Rimljana, poduše, karmine
- parentela (lat. parentela) rodbina, rodstvo, rod, svi potomci zajedničkog pradjeda, rodbinska loza (ili: linija)
- parentela (lat. parentes roditelji) rodbina, rod, rodstvo, rođaci, obiteljska loza
- parenteral (grč. para. enteron crijeva, utroba, drob) med. lijek koji se ne unosi kroz želudac, nego putem injekcija, masiranja i dr
- parenteralni (grč. para, enteron utroba) med. koji se unosi u organizam putem cijepjenja, injekcija, masiranja i sL, a ne kroz želudac; sup. enteralni
- parentetičan (grč. parenthesis umetanje, umetak) umetnut, stavljen u zagrada, u zagradama; sporedan, uzgredan, udaljen od teme o kojoj je riječ (i zbog toga stavljen u zagrada); in parenthezi; usp. paranteza
- parenteza (grč. parenthesis) umetanje, umetak; gram. umetnuta rečenica, označena time što je stavljena u zagrada: () ih //, Hi između crtica: —; zagrada; pren. udaljavanje od teme o kojoj se govori; mat. znak da se s veličinama koje se nalaze u zagradama treba računati kao s cjelinom: in parenthezi čit. in parentezi (lat.) u zagradi, u zagradama; pren. figura koja nastaje uporabom suvišnih i za razumijevale potpuno nepotrebnih riječi, npr Kad je Ive konja dobio. / On se dipi konju na ramena, •i Pa uteče, vesela mu majka. (usp. parapleroma); v. parentetičan
- parentirzus (grč. para, en, thyrsos) ret. izraz lažnog oduševljenja, pretjerivanje u neprirodnom zanosu, strasno pretjerivanje u govoru ili predavanju
- parere (tal.) trg. pismeno stručno mišljenje o nekom trgovačkom sporu; med. liječničko mišljenje koje se, po službenoj dužnosti, izdaje o obdukciji leša i svemu što je pritom nađeno (parere medicum)
- parere medicum Čit. parere medikum (lat.) med. v. pod parere
- parerga (grč. par-ergon sporedno djelo) mn. ovako su, prvobitno, nazivani oni Herkulovi podvizi koje mu Eurislej nije bio naredio da ih izvrši, koje je on, dakle, izvršio pored svojih 12 glavnih podviga; otuda: sporedna djela, sporedni radovi, sporedne stvari, sporedne figure, manji spisi
- parergon (grč. par-ergon sporedno djelo, uzgredno djelo) v. parerga
- pares (lat. par jednak, pares jednaki) mn. jednaki, podjednako jaki, dorašli jedan drugom; po položaju ili staležu jednaki; otuda: *judicium parium* čit. judicijum parijum Gat.) sud koji sudi članovima jednog staleža, u kojemu optuženom sude samo njemu jednaki
- parestezija (grč. para, aisthesis osjećaj) med. neobičan, izopačen osjećaj (npr. kao da mile mravi po tijelu), izazvan abnormalnim unutrašnjim podražajima
- paretičan (grč. paretos omlitavio, oslabio, malaksao) med. nepotpuno uzet, poluuzet, oduzet za kretanje (a ne i za osjećaje): usp. pareza
- pareza (grč. paresis popuštanje, slabljenje) med. nepotpuna uzetost, poluuzetost, uzetost za kretanja (a ne i za osjećaje)
- parezija (grč. paresia) otvorenost, prostodušnost, iskrenost; bezobzirnost u govoru
- parfe (fr. parfait) kuh. krema s leda
- parfem (fr. parfum, lat. per, fumus dim) miris, mirisna vodica
- parfimirati (fr. parfumer) namirisali; Širiti ugodan miris
- parfumer (fr. parfumeur) prodavač mirisa; proizvođač mirisa

- parfumerija (fr. parfumerie) prodavaonica (ili: trgovina) mirisa; tvornica mirisa, radionica mirisa
- parfumerijska roba roba koja se prodaje u parfumeriji: mirisne vode, mirisni sapuni, puder i si
- parhel(ij) (grč.) odraz sunca na oblacima, pasunco
- parhet (lal. barracanus, njem. Bar-chent) s jedne strane gruba pamučno-lanena tkanina (za zimsku odjeću, osobito za zimsko rublje)
- pari (tal. pari, lat. par) Irg. v. al-pari; *iznad pari* iznad nominalne vrijednosti; *ispod pari* ispod nominalne vrijednosti
- pari passu (lat.) jednakim korakom, ravnomjerno
- paricid (lat. parricidium) prav. ubojstvo roditelja, ubojstvo oca, majke ili rođaka; veleizdaja
- parić (tal. parecchio) malo veslo
- paričati (lal. apparccchiare) 1. spremati, pripremati; 2. veslati malim veslima.
- paride (lat. paridae) zool. sjenice, ptice slične sjenicama
- parifikacija (lal. parificatio) izjednačavanje, izjednačenje
- parija (hind. paharija) indijska kasta, pleme koje Hindusi preziru kao nečisto, pleme prastanovnika Indije koje su sanskrtka plemena pobijedila i otjerala u planine, koji se rađaju kao robovi i ponajviše služe kod tamošnjih Europljana; pren. siromašan i bijedan čovjek iz najnižeg staleža ljudi, prezreni rob
- parija (lat. paria sc. vota jednaki glasovi) mn. isti broj glasova, jednakost u glasovima (kod izbora)
- parijacija (lat. pariatio) oprost duga; plaćanje gotovinom; prav. usvojenje tuđeg djeteta s uvažavanjem svih prava djeteta
- parijamb (grč. para, iambos) poet. v. pirihij
- parijetalni (lat. parietalis) zidni; anal. tjemeni; *os parietale* čit. os parijetale (lat.) tjemena kost, tjemenača
- parimija (grč. paroimia) u pravoslavnoj crkvi: priča, izabrana mjesta iz starozavjetnih i novozavjetnih knjiga koja se odnose na događaj koji Crkva toga dana slavi (čitaju se na večernjici)
- parir (fr. parure) ukras, nakit; ukrašavanje, kicenie
- parirati (lat. parare, fr. parer) 1. mač. odbiti udarac sablje, izmaknuti udarcu sablje; odbiti, otkloniti, spriječiti, zaustaviti, onemogućiti
- parirati (lat. parere) 2. slušati, pokoravati se
- parirati (lat. pariare, fr. parier) 3. kladiti se, okladiti se
- Pariš (grč. Paris) mit sin trojanskog kralja Prijama i Hekube, u sporu između božica Here, Atene i Afrodite oko toga koja je od njih najljepša, on dodijeli nagradu za ljepotu (Eridinu zlatnu jabuku) Afroditi; odveo je Helenu, ženu kralja Menelaja. i time izazvao Trojanski rat, ubio Ahileja, a njega je ubio Kiloktet
- parisiennc čit. parizijen (fr.) tisk. vrsla sitnih tiskarskih slova od 5 točaka; vrsta najfinijeg katuna
- parisilaban (lat. par jednak, grč. syl-labe slog) gram. s istim brojem slova, istosložan
- parisizam (fr. Paris) v. parizijanizam
- paristmijc (grč. paristhmia krajnici) med. krajnici i njihove bolesti (upala)
- paristmitis (grč. paristhmia krajnici) med. bolest krajnika, angina
- paritas votorum (lat.) jednaki broj glasova, neodlučen rezultat glasovanja
- paritet (lat. parilas jednakost) jednakost, ravnopravnost (osobito pripadnika raznih vjera pred sudom i u državnoj upravi); bank. utvrđeni odnos između vrijednosti novca pojedinih

- država; *metalni paritet* stalni odnos između metalnih, tj. zlatnih i srebrnih, novčanih jedinica pojedinih država, po kojemu je, npr., novčana jedinica teška jedan gram zlata jednaka svim novčanim jedinicama drugih država koje imaju istu težinu
- paritetičan (lat. *paritas* jednakost; zajednički, ravnopravan, ravnomjerno sastavljen od raznih stranaka, npr. *Paritetična crkva* = Crkva na koju imaju jednako pravo pripadnici raznih vjera; *paritetični izborni sud* u kojemu su poslodavci i radnici zastupljeni s jednakim brojem članova)
- parizer (njem. *Pariser-vvurst*) vrsta kobasica od telećeg i svinjskog mesa
- parizijanizam (fr. *parisianisme*) izraz i riječ iz pariškog narječja; pariški običaj; *parisizam*
- park (engl. *park*, fr. *pare*, njem. *Park*, tal. *parco*, lat. *parcus*, *parricus*) šetalište, osobito: gradsko šetalište, šumica pretvorena u šetalište, gradski vrt zasađen cvijećem i drvećem; voj. povorka kola, municijski odjel; *topnički park* topovi, mjesto gdje stoji topništvo; *plovni park* brodovi i teglenice; *automobilski park* svi automobili nekog poduzeća; *tenkovski park* svi tenkovi neke vojske ih veće vojne jedinice
- Parke (lat. *Parcae*) mn. mit. prvobitno: božice poroda — Parka, Nona i Klorkuma — kod Rimljana (poslije izjednačene s Moirama, trima božicama sudbine, suđenicama koje, kao Jupiterove sluškinje, upravljaju ljudskim životom i predu mu nit, i to: Kloto drži preslicu i počinje nit, Lahezis nastavlja i prede konac, a treća, Atropos, presijeca)
- parket (fr. *parquet*) 1. pod sastavljen od posebno impregniranih hrastovih dasčica; 2. kaz. prednji redovi sjedala u kazališnoj dvorani; 3. u reformis-tičkim crkvama: prostor u "lađi" u kojemu sjede crkveni oci; 4. u fr. sudu: mjesto u sudskoj dvorani između sjedala sudaca i mjesta za odvjetnike; 5. u pariškoj burzi: odvojeno mjesto za mjenjače i mjesto s kojega posrednici objavljuju tečajeve
- parketar (fr. *parqueteur*) majstor koji pravi i namješta parket; v. parket
- parketirati (fr. *parqueter*) namještati (ili: namjestiti) pod od parketa
- parkezin kem. tvar slična gumi, sastavljena od pamuka za pravljenje baruta i ricinusova ulja, lako prima boju, služi za izradbu tkanina, zamjenjuje kaučuk i materijal za izolaciju telegrafskih žica
- Parkinsonova bolest med. degenerativna bolest centralnog živčanog sustava; uzrok nepoznat, a glavni simptom drhtanje (naziv po engleskom liječniku Jamesu Parkinsonu, 1755—1824)
- parkirati (fr. *parquer*) praviti šetalište, neko mjesto pretvoriti u šetalište (u park); po gradskim ulicama i trgovinama poredati vozila na za to određenim mjestima: voj. smjestiti, namjestiti, postaviti park, navući, navesti; biti (ili: ležati, stajati) u parku (topničkom, plovnom, automobilskom, tenkovskom i dr.)
- parkur (fr. *parcours*) put, staza, pruga. linija; vožnja
- parlnk (tur.) lak, pokosi; sjajna koža
- parlament (lat. *parlare*, *parlamentum*, fr. *parlament*, engl. *parliament*) izraz kojim se označava narodno predstavništvo (izraz su uveli Englezi); u Francuskoj prije revolucije: najviši sud jedne pokrajine koji je imao udjela i u najvišoj vlasti; u Engleskoj: narodna skupština, narodno predstavništvo; danas, u svim zemljama: narodna skupština, narodno predstavništvo, kod nas: sabor

- parlamentar (fr. parlementaire) voj. poklisar, izaslanik ovlašten za pregovaranje s neprijateljem (o uvjetima primirja i dr.)
- parlamentarae (fr. parlementaire) skupstina, pristaša skupštine i u njoj uobičajenog reda, onaj koji je sposoban snaći se u skupštini i njezinom radu
- parlamentaran (fr. parlementaire) suglasan s običajima i pravilima parlamenta; pren. pristojan, uljudan; usp. parlamentarni
- parlamentarizam (lat. parlamentarismus) ustavni politički sustav koji smatra da potrebama naroda ponajbolje odgovara parlamentarna vladavina (usp. parlamentarni režim); također: miješanje parlamenta u prava Krune
- parlamentarni (fr. parlementaire) koji se tiče narodne skupštine, koji pripada narodnoj skupštini, skupštinski; koji odgovara običajima i propisima parlamenta; pren. koji poštuje red, pristojan, uljudan (npr. to nije parlamentarni izraz); *parlamentarni režim* vlada koja upravlja državom u suglasnosti i uz potporu većine članova parlamenta, dakle režim u kojemu je parlament stvarni nositelj cjelokupne državne vlasti
- parlamentarni režim v. parlamentarni
- parlamentirati (fr. parlementer) voditi pregovore, biti u pregovorima, pregovarati; raspravljati
- parlando (tal.) glaz. govoreći, kao kad se govori, tj. više govoriti nego pjevati
- parlante (tal.) glaz. v. parlando
- parlati (tal. parlare) govoriti stranim jezikom
- parlatorij (lat. parlitorium) soba za razgovor, za prijam; soba za razgovor u samostanima
- parlamenti (tal.) također, na isti način
- parlog (mad. parlag od slav. prclog) zapušten, divlji, nekultiviran vinograd; pusta, neobrađena zemlja
- parlogrnf (fr. parler. grč. grafo) uređaj koji, poput fonografa, prima riječi (diktat) i može ih ponoviti kad god zatreba, tako da stenogram uopće nije potreban; diktafon
- parma (njem. Barn jasle, stog) žitnica, štagalj; stog
- parmak (tur.) 1. prst; 2. rešetka; letva, daska za ogradu; 4. otvor na odjeći, rasporak, prorez
- parmelija (lal. Parmelia) bot. vrsta biljke lišaja (raste po drveću i stijenama)
- parmezan (fr. parmesan) fin i ukusan polumastan talijanski sir koji se proizvodi u Parmi i okolici Milana
- Parnas (grč. Parnasos, lal. Parnasus) mil. brijeg muza, brijegu Fokidi koji je bio posvećen Apolonu i muzama, na čijem su podnožju bili grad Delti i izvor Kasta lija; otuda: sjedište pjesnika, carsko pjesničke umjetnosti; *popeti se na Parnas* posvetiti se pjesništvu; *sin Par/iasa* sin muza, tj. pjesnik
- parnaside (grč. Parnasos) mn. v. muze
- parnasovci (fr. parnassiens) mn. članovi francuske pjesničke škole koji su izdavali (1866., 1869. i 187K.) antologiju "Le Parnasse contemporain" kojom su zajednički izlazili pred čitatelje. Premda su se razlikovali jedni od drugih u ciljevima, ipak ih je spajala težnja za jasnim i čistim formama
- parnes (kald.) starješina vjerske zajednice (općine) kod Židova
- parod (grč. par-odos) izlazak zbora na pozornicu i pjesma koju on pritom pjeva (u starogrčkoj tragediji); u starogrčkom kazalištu: vrala, s lijeve i s desne strane, koja su vodila u orkestar

- partenogeneza (grč. parthcnos djevi-
ca, djevojka, genesis postanak, posta-
janje, rađanje) biol. razvijanje jaja
ili rađanje živih, mladunaca bez pret-
hodne oplodnje (poglavito kod ljus-
ka vaca, škrgonožaca, kod kukaca,
npr. lisnih osa, osa šišarica i, done-
kle. kod pčela); kod biljaka ova je
osobina svojstvena samo nekim al-
gama
- partenokarpija (grč. parthenos dje-
vojka, karpos plod) bot. oblikovanje
i razvoj ploda bez oplodjenja jajeta
(sjemena), u tom je slučaju plod naj-
češće bez sjemena (kod nekih vrsta
grožđa, naranči, banana, krastavaca,
buča, patlidžana, lubenice, krušaka,
smokava i dr.)
- Partenon (grč. Parthcnon) hram u antič-
ko-dorskom stilu djevičanske božice
Atene Partcnos na Akropoli u Ateni,
sazidan u doba Periklovo (435. pr. n.
e.) i ukrašen kiparskim djelima Fi-
dije i njegovih učenika; u srednjem
vijeku pretvoren u kršćansku crkvu,
za vrijeme Turaka u džamiju; srušen
1687
- Partenopej (grč. Parthenopaios, lat.
Parthenopaeus) 1. mit. sin Atalan-
tin, jedan od "Sedmorice protiv Te-
be"; 2. antičko ime današnjeg Na-
• pulja
- parter (fr. par terre, parterre) najdonji
kat kuće, prizemlje (Francuzi ovo na-
zivaju rez-de-chaussee); cvjetni, trav-
nati perivoj, vrtna gredica; kaz. zad-
nji dio gledališta koji se nalazi u
dvorani (za razliku od balkona i ga-
lerija); svi gledatelji koji sjede u lome
dijelu; šport, u hrvanju: položaj ka-
da se hrvač nalazi na zemlji, ali još
nije pobijeđen; vrsta damasta s ut-
kanim cvjetovima
- partes (lat. pars dio. partes) mn. dije-
lovi, npr. nekog modela itd
- Parti (grč. Parthoi, Parthiaioi) mn. tu-
ranski nomadi, naseljeni u Perziji
- gdje su u starom vijeku stvorili moć-
nu državu
- parti blanš (fr. partie blanehe) u bi-
ljaru: obična igra u kojoj sudjeluju
samo dva igrača s dvije lopte (otuda
usklik "parti!" znači isto što i "dobi-
vena igra")
- particija (lat. partitio) dijeljenje, dioba,
podjela; log. dijeljenje jednog pojma
prema njegovom sadržaju, npr. drvo
= korijen + stablo + krošnja
- particip (lat. participium) gram. gla-
golski pridjev; *particip aktivni gla-
golski pridjev radni; particip pasivni*
glagolski pridjev trpni
- participacija (lat. participatio) su-
djelovanje, udjel; imanje udjela
- participant (lat. participans) sudionik,
udjelnik
- participirati (lat. participare) imati u
čemu udjela, dobiti dio, sudjelovati
u dijelu
- participni (lat. participium) gram. koji
se tiče participa ili pripada participu,
npr. nastavak
- pnrtic morte čit. parti mort (fr.) voj.
pasivan zaklon, mjesto koje nije iz-
loženo neprijateljskoj vatri, mrtvi
kut
- partija (fr. partie. engl. party, tal. par-
tita, njem. Partei, lat. partiri podi-
jeliti) 1. stranka, skupina ljudi istog
mišljenja, osobito u političkom smi-
slu, koji se udružuju da bi mogli čini-
ti što jaču frontu prema neisto-
mišljenicima; 2. stranka, suprotna
strana, protivnička strana, više osoba
ih jedna osoba u pravnom sporu s
drugima, parničar; 3. dio, npr. jedne
slike i dr.; 4. određen broj ili odre-
đena količina, npr. neke robe; 5. dru-
štvo; ft. zabava, putovanje ili šetnja
radi zabave; 7. jedna cijela igra (npr.
biljara, šaha, sansa i dr.); 8. ženidba,
udaja (dohra ili loša partija); 9. glaz.
note ispisane, iz kompozicije, za je-
dan glas; 10. stav u računu, račun;

- držali nekome partiju, biti pristaša, pristati uz nekoga*
- partijac** (fr. *partie* stranka) član partijo (stranko), osobito političke
- partijski** (fr. *partie*) koji se tiče partije, koji pripada nekoj partiji
- partikla** (njem. *Barttuchlein*) komadić tkanine (platnene, gumene i si.) koji se veže djeci pod bradu umjesto scr-vijet; oprsnjak
- partikula** (lat. *particula*) djelić, komadić; gTam riječca, čestica; nepromjenjiva riječ (prilog, prijedlog, veznik, usklik)
- partikulacija** (lat. *particulatio*) razdjeljivanje, rastavljanje, komadanje
- partikularan** (lat. *particularis* djelomičan) koji se tiče samo jednog dijela, djelomičan, odvojen, zaseban; poseban, osobit; opširan, točan: *partikularna akceptacija* trg. samo djelomično primanje na sebe obveza po jednoj mjenici; *partikulana historija* povijest pojedinih država; *partikularno pravo* pravo jedne pokrajine, pravo jedne od njemačkih saveznih država da ima svoje zasebno zakonodavstvo zasnovano na običajima i posebnim prilikama zemlje; *partikuiami sud* log. djelomičan sud: neki S jesu (ili nisu) R
- partikularist** (lat. *particularis*) pristaša (ili: pobornik) partikularizma
- partikul ari teti** (lat. *particularitas*) mn. pojedinosti, potankosti, osobitosti, pojedinačnosti, poblize vijesti, okolnosti i si
- partikularizacija** (fr. *particularisation*) iscrpno izlaganje, opširno prikazivanje; posebno izdvajanje, pojednostavnjenje
- partikularizam** (lat. *particularis* djelomičan) sklonost odvajanju, čuvanju pojedinačnih interesa; 1. mišljenje Židova po kojemu su oni "izabrani •narod Gospodnji*", tj. da Bog daje prednost njima pred svim ostalim narodima i da će samo oni imati udjela u vječnom blaženstvu; 2. naučavanje o nekoj posebnoj milosti, naime da je Krist umro samo radi nekih, i da će samo neki doći u kraljevstvo nebesko; 3. u politici: shvaćanje da povlastice, ili samostalnost jednog dijela ne treba podređivati niti žrtvovati interesu neke veće cjeline; težnja za što većom samostalnošću država sastavnica u nekoj saveznoj državi
- partikularizirati** (fr. *particulariser*) izdvojiti, izdvajati, odvojiti, odvajati; iscrpno iznositi, opširno izlagati, u pojedinostima prikazivati
- partimenti** (tal.) mn. glaz. djela za vježbanje u izvođenju označenih kolarura
- partimento** (tal.) glaz. označeni bas; pratnja po pravilima glavnog basa
- partipri** (fr. *partipris*) unaprijed utvrđeno mišljenje i stajalište, unaprijed doneseno rješenje
- partiti** (tal. *partire*) otputovati, otići
- partitiv** (lat. *partitivum*) gramatički izraz koji označava dio neke cjeline
- partitivan** (lat. *partitivus*) dijelni, koji dijeli, koji izražava djelomičan pojam, kojemu je cilj dijeljenje
- par ti to** (tal.) glaz. podijeljen na glasove
- partitura** (lat. *partitura*) glaz. pregledno napisane note za sve glasove jednog višeglasnog glazbenog djela
- partizan** (fr. *partisan* pristaša) 1. ime kojim su Napoleonovi osvajači 1812. nazivali skupine ruskih seljaka i domoljuba koji su se samostalno organizirali i, oružjem oteim od neprijatelja, napadali i uzncmiravali pozadinu francuske vojske; 2. borac, sudionik antifašističke borbe na tlu bivše Jugoslavije za vrijeme Drugog svjetskog rata; 3. pristaša neke stranke ili osobe
- partizana** (njem. *Partisane*, fr. *pertuisane*) vrsta koplja s dvosjeklom oš

- paroda (grč. parodos) nastupna (ulazna) pjesma zbora u starogrčkoj drami
- parodija (grč. parodia) poet. pjesma kojoj je cilj učiniti neku ozbiljnu pjesmu smiješnom time što. oponašajući njezin vanjski oblik i ton, priča ono što nema veze sa sadržajem ozbiljne pjesme; smiješno ili podrugljivo oponašanje ozbiljnog djela; usp. travestija
- parodirati (grč. parodeo pjevam pjesmu sa smiješnim izmjenama) pisati parodiju; izigravati, prikazivati nekoga ili nešto u smiješnoj boji, rugati se oponašanjem
- parodist (grč. parodia) pisac parodija; ismjeivač
- pnrodontide (grč. para, odus gen. odontos zub) med. izrasline na desnim koje izazivaju jak bol
- paroftalmija (grč. para. ofthalmos oko) med. upala očnih kanala
- paroh (lat. parochus) svećenik koji je starješina jedne parohije
- parohija (lat. parochia, grč. paroikia stanovanje kao tudinac na nekom mjestu bez prava građanstva) "tudinac"; izraz kojim su kršćanske općine same sebe nazivale smatrajući se tudincima u ovome svijetu; područje koje se nalazi pod upravom jednog svećenika, paroha, a ima bar jednu svoju crkvu (parohijska crkva, pravoslavna župa
- parohijani (lat. parochiani) mn. vjernici koji pripadaju jednoj parohiji
- parohijski (lat. parochialis) koji pripada parohiji, koji se tiče parohije; *parohijska crkva* glavna crkva jedne parohije; *parohijski svećenik* v. paroh
- paroksitonon (grč. paroxytonon) u grčkoj gramatici: riječ koja ima oštar akcent (akut) na pretposljednem slogu, npr. *lego*, *famo*
- paroksizam (grč. paroxysmos ogorčenje; pooštrenje) zaoštrenost, pooštrenost; med. pojačavanje karakterističnih simptoma neke bolesti, pogoršanje koje nastupa iznenada i do krajnjih granica (npr. kod neuralgičnih, epileptičnih i dr. nastupa); pren. najviši stupanj bola, strasti, gnjeva, očajanja, uzbuđenosti uopće
- paroksizmalan (grč. paroxysmos, lat. paroxysmalis) koji se javlja u žestokim napadajima, napadajni. nastupni
- parola (fr. parole, Lil. parola, lat. parabola, grč. parabole) prvobitno: poučna izreka; zatim: riječ, govor; obećanje, časna riječ; voj. riječ koja služi za prepoznavanje, lozinka
- parole d' honneur čit, parol d' oner (fr.) časna riječ
- paromeoza (grč. par-omoiosis uspo-ređivanje) retorička figura: izjednačavanje dijelova jednog govora koji dolaze jedan za drugim
- paromologija (grč. paromologia) prividno priznanje, prividno popuštanje, lažno slaganje
- paron (tal. patrono) gospodin, gospodar, brodovlasnik; zaštitnik, pokrovitelj
- paronihija (grč. para, onyx gen. onyehos nokat) med. v. panaricij
- paronihioza (grč. para, onyx gen. onyehos nokat) med. rast nokata gdje no smiju rasti
- paronim (grč. para, onvma = onoma ime) gram. riječ koja je isto izvedena kao neka druga riječ, izvedena riječ, npr. *govoriti*, *govor*, *govornik*, *dogovor*, *razgovor*; riječ koja isto glasi, ali se razlikuje po podrijetlu, pravopisu i značenju, npr. *grad—grad*, *duga—duga* itd.
- paroniman (grč. para, onvma) koji je izveden od istog korijena, srodan po korijenu, koji isto glasi, ali se razlikuje po podrijetlu, pravopisu i značenju; jednakozvučan (o riječima)
- paronimika (grč. para, onvma ime) dio gramatike koji proučava paronime

- paronomazija (grč. par-onomasia isto-zvučnosl različitih, po značenju Često suprotnih riječi, združivanje takvih riječi u jednu retoričku figuru, npr. prevareni varalica; igra riječi koja se temelji na sličnosti njihovog zvuka; anominacija)
- paropsija (grč. para, opis viđenje) med. poremećaj vida zbog bolesti očiju
- paropteza (grč. paroplesis pečenje na površini) med. preznojavanje u *vrucem* pepelu ili pijesku
- paroptičan (grč. para, optikos) med. koji spada u paroptiku
- paroptika (grč. para, optikos vidni, koji se tiče vida) med. znanost o poremećajima u sposobnosti vida
- paroraza (grč. parorasis pogrešno viđenje) med. pogrešno viđenje (ili: gledanje), varka sada
- paroreksija (grč. para, orexis težnja, prohtjev) med. poremećaj u volji za jelom koji se sastoji u izopačenosti prohtjeva za jelom ih u bolesnom teku
- pnrorhidija (grč. para, orehis sjemenik, testis) med. zastalost sjemenika u preponi, oteklina prepone
- parosmija (grč. para, osme miris) med. poremećaj osjetila mirisa zbog bolesti
- parotis (grč. para, us gen. otos uho) anat. velika ušna pljuvačna žlijezda, zaušnica
- parotitis (grč. para, us gen. otos uho) med. zaušnjaci, mumps
- pars (lat. pars gen. parlis) dio, udio
- pars litigans (lat.) prav. zavađena strana. stranka koja je u sporu
- pars pro toto (lat. dio za cjelinu) ret. figura u kojoj se upotrebljava dio umjesto cjeline, npr. "glave" umjesto "ljudi", "oružje" umjesto "vojska" itd.
- Parsi mn. potomci starih Perzijanaca koji su ostali vjerni učenju Zaralustre (parsizmu), obožavatelji vatre; Gchri
- Parsifal mit. legendarni junak starogermanske priče, jedan od članova Okruglog stola kod kralja Artura
- parsizam naučavanje Zaratustrino, kojemu su Parsi oslali vjerni
- parski mramor po izvanrednoj ljepoti poznat bijeli mramor s otoka Para (Paros) u Egejskom moru
- partaža (fr. partage, lat. pars dio) dijeljenje, dioba, podjela; dio, udio, nasljeđe; *partazni traktat* sporazum (ihugovor) o podjeli, npr. zemlje, nasljedstva i dr
- partažirati (fr. partager) dijeliti, podijeliti; dijeliti nešto s nekim, zajednički posjedovati nešto s nekim, imati udjela
- parte (tal.) glaz. uloga u operi; glavni glas
- partecetl (fr. partir otići, umrijeti, njem. Zettel listić, cedulja) osmrtnica
- partecust 'Jat. partus rašaje, porod, grč. akuo čujem) naprava koja u trenucima porođaja nadzire rad djetetova srca u majčinoj utrobi, a ujedno i roditeljine trudove (na pokretnoj vrpci ispisuju se krivulje prema kojima se mogu uočiti eventualna odstupanja od normale)
- partenij (grč. parthionios djevičanski) starogrčka lirska pjesma koju je pjevao djevojački zbor
- partenija (grč. partheneia) med. djevičanstvo. djevičanska nevinost
- partenios (grč. parthenios djevičanski, djevojački) med. djevičanska bolest: bljedoća i malokrvnost
- partenofilija (grč. parthenos djevojka, djevica, filia ljubav, prijateljstvo) duhovna ljubav žena prema djevojkama, bez ikakve seksualne podloge
- partenogenetičan (grč. parthenos djevica, djevojka, genesis postanak, poslanje, rađanje) neoplodan, koji je postao bez oplodivanja

- tricom na vrhu (nazvana, vjerojatno, po tome što je to oružje nekada davano partijskim pristašama)
- partizanstvo (fr. partisan) v. parcijalitet
- partner (engl. partner, fr. partenaire) sudionik, partner u plesu, u kartanju itd.
- partneršip (engl. partnership) vrsta suradnje između radnika i poslodavaca, sudjelovanje radnika u dobiti jedne tvornice
- partaska strijela pren. napad iz potaje, neočekivan (zato što su Parti, po Herodotu, bježeći odapinjali strijele na neprijatelje koji su ih progonili)
- parturicija (lat. parturitio) porod, rađanje; zool. kočenje
- partus (lat. parere, partus) rađanje, rođenje; vrijeme rađanja; novorođenče
- party-karta (fr. partout-billet) karta koja vrijedi kao ulaznica za sve predstave jednog kazališta
- parulis (grč. para, uion desni) med. upala čeljusne pokosnice zbog gnojne upale kožice zubnog korijena
- parun (tal. patrono) zapovjednik broda
- parurija (grč. para, uron mokraća) med. nepravilnost kod mokrenja zbog bolesti
- parusija (grč. parusia) prisutnost; fil. prisutnost ideja u njihovim pojavama (po Platonu); u kršćanskoj teologiji: ponovni dolazak Kristov na svršetku svijeta
- Parvati mit. hinduska božica mudrosti, žena boga Sivo
- parveni (fr. parvenir, parvenu) skorjević, skorotek, beznačajan čovjek koji je najednom izbio na površinu
- pas (fr. passer, passe) 1. u mačevanju: ispad, skok prema protivniku
- pas (lat. passus, tal. passo, fr. pas, njem. Pa.) 2. putna isprava koju izdaju vlasti za slobodno putovanje, putovnica; tjesnac; nepravilan hod konja, sastoji se u tome što konj, poput deve, obje noge jedne strane diže istodobno, tj. u isto vrijeme obje desne na obio lijeve, ravan, ljuljajući kas
- pasabl (fr. passable) priličan, popriličan, podnošljiv, osrednji
- pasada (fr. passade) prolazak, kratak boravak u jednom mjestu pri putovanju, obdanica; u mačevanju: pokret u smjeru naprijed; kratak prohtjev, prolazna ljubav; šport, jahanje tamo-amo stalno na istoj, jednako dugoj liniji
- pasan zool. vrsta divlje koze (antilopo) u perzijskim planinama
- pasant (fr. passant) putnik u prolazu, prolaznik; pa santi mn. vrpce kroz koje se provlače časničke naramenice (epolette)
- pasaport (fr. passeport) putna isprava za slobodno putovanje, putovnica
- pasara (tal.) 1. ladica, čamčić; 2. zool. vrsta ribe (lat. Platessa passer)
- Pasaremos (šp.) Proći ćemo — geslo španjolskih revolucionara u vrijeme građanskog rabi (1936—1939)
- pasarile (fr. passerilles, šp. uva pasa) mn. suho grožđe u Španjolskoj i Francuskoj
- pasati (fr. passer, tal. passare) 1. proći, minuti, npr. vrijeme je pasalo (u sjevernoj Dalmaciji)
- pasati (njem. passcn, tal. passare) v. pasirati
- pasati (tal. passare) 2. mn. stalni prizemni vjetrovi koji pušu na svima morima, od 30 stupnjeva sjeverne i južne zemljopisne širine prema ekvatoru i imaju na Sjevernoj polutki sjeveroistočni, a na Južnoj jugoistočni smjer; njihovu pojavu izaziva stalno postojanje niskog tlaka u blizini ekvatora i stalno postojanje visokog tlaka na zemljopisnim širinama oko 30 stupnjeva
- pasavan (fr. passavant) propusnica, carinska propusnica; pom. most za

- prelazak iz prednjeg dijela broda u .stražnji
- pasadž (fr. passage) prolazak, prelazak, prolaženje; prijelaz, prolaz; osobito: pokriven prolaz, pokrivena ulica, galerija; kretanje gore-dolje, jahanje i vožnja na istom mjestu; stavak, odlomak ih mjesto u knjizi ili glazbenom djelu, pasus: glaz. melodičan niz tonova; šport, odmjeran i propisan hod konja, tzv. "španjolski korak" (izvedeno od tal. spasseggio = šetnja), tj. koračanje po taktu
- pasadž-instrument (fr. passage, lat. instrumentum) astr. vrsta dalekozora koji služi za promatranje prolaska (pasadža) zvijezda kroz meridian
- pasadžer (fr. passageur) putnik, prolaznik; osobito: onaj koji je stigao vlakom, brodom itd
- pasemizam (fr. passer proći; veličanje prošlosti, tradicionalizam
- pasent (njem. passen, passend) zgodan, pogodan; prikladan, primjeran
- Pasha (hebr. pesach, pasach) glavni židovski blagdan, slavi se u spomen na izlazak Židova iz Egipta pod Mojsijevim vodstvom; slavi se 14. nišana, tj. prvog proljetnog punog mjeseca
- pasibilan (lat. passibilis) osjetljiv, sposoban za osjete, osjetljiv na radosti i žalosti
- Pasifaja mit. kći Helijeve, sestra Kirina, žena kretskoga kralja Minosa, kojemu je rodila Androgeja, Arijadnu i Fedru; rodila je i Minotaura
- pasiflora (lat. passiflora) mn. bot. porodica južnoameričkih biljaka u koje, pored ostalih, spada i tzv. "Kristov cvijet", na čyem lišću se nekima Čini da vide predmete koji su imali ulogu u Kristovim mukama (trnovu krunu, koplje itd.)
- pasifrazija (grč. pas, frazo govorim, fra si s govorenje) v. pasilalija
- pasigrafija (grč. pas sav, grafia pisanje, pismo) pismo za sve, vještina iskazivanja misli pisanjem znakova ili slova koje razumiju svi ljudi
- pasigrafika (grč. pas, grafikos pismen) v. pasigrafija
- pasigrafski (grč. pas sav, grafo pišem) slovima ili znakovima svima razumljivim
- pasija (lat. passio, fr. passion, tal. passione) 2. strast ljubavna strast; žestina; žar, toplina; vatrena želja, velika sklonost nečemu, neodoljiva volja za nešto; uzbuđenje, uzbuđenost, uzrujanost
- pasija (lat. pati trpjeti, patiti, passio patnja) 1. patnja, mučenje, trpljenje, tjelesna bol; osobito: muka Kristova i vrijeme posvećeno uspomeni na U; muke; dramsko ih glazbeno prikazivanje tih muka: usp. oratorij
- pasijans (lat. patientia strpljenje, fr. patience) kartaška igra za jednu osobu s mnogo varijacija (sastoji se u tome da se karte dvostrukog ih samo jednog svežnja (špila) slažu po određenom redu, jedne pokraj drugih ih jedne na druge s ciljem da se sve karte pokriju)
- pasilalija (grč. pas sav, lalia brbljanje) opći jezik, svjetski jezik koji bi sjeđinjavao u sebi ono što je najbolje u svim jezicima
- pasilingva (grč. pas sav, lat. lingua jezik) v. pasilalija
- pasilogija (grč. pas sav, logos riječ) v. pasilalija
- pasim (lat. passim) pril. ovdje-ondje, na sve strane, raštrkano; bez razlike
- Pasional Gat. Passionale) zbirka kršćanskih srednjovjekovnih legendi koje opisuju, poglavito, muke Kristove (lat. passio = stradanje), zatim i priče o Bogorodici, apostolima i svecima-mučenicima
- pasioniran (fr. passionne) strastan, oduševljen, jako zagrijan za nešto,

- strasno obuzet nečim (npr. pasioniran lovac, čitatelj romana, športaš itd.)
- pasionirati se (fr. se passionner) oduševiti se, zanositi se nečim
- pasions-špile (lat. passio, njem. Passionsspiele) mn. pobožne igre za narod u kojima se dramatski prikazuju muke i stradanja Kristova (najpoznatije su one što se svake godine održavaju u Obcrammerrgauu u Bavarskoj)
- pasirati Gat. passus korak, tal. passare, fr. passer) proći, prolaziti, propuтовати; proteći, protjecati; preletjeti, provesti se, projedriti, projahati; dogoditi se, dogodati se, zbiti se, zbivati se: dobro stajati (npr. odijelo), biti za nešto zgodan ili prikladan, pasati, npr. taj ključ ne pasira (ne paše) za bravu; kuh. procijediti, cijediti kroz sito, tako da mekani dio prođe, a tvrdi dijelovi (ljuske, sjemenke) ostanu, npr. pasirati rajčice, šipke, šljive i dr.; šport, dodati loptu jednom od svojih suigrača (u nogometu)
- pasitelegrafija (grč. pas sav. tele na daljinu, daleko, grafia pisanje) telegrafija čiji hi znakovi trebali biti razumljivi svim narodima
- pasiv Gat. pati trpjeti, patiti, passivum) gram. trpno stanje (kod glagola); Supr. aktiv
- pasiva (lat. passiva) trg. dugovi koji se trebaju platiti, obveze (unose se na desnu stranu bilance); supr. aktiva
- pasivan (lat. pati trpjeti, patiti, passivus) koji trpi, koji saino prima dojmове, a ne odgovara na njih, koji samo promatra, a ne sudjeluje osobno, koji ne radi, nedjelatan, nepokretan; dužan; gram. trpni; *pasivan dug* v. pasiva; *pasivna legitimacija* prav. optužljivost; *pasivna trgovina* ona koja radi podmirivanja potreba jednog naroda mora uvoziti iz inozemstva; *pasivna rezistencija* borba protiv nadmoćnog neprijatelja bez
- uporabe sile i formalnog kršenja postojećih zakona, obično se provodi sustavnim suzdržavanjem od suradnje u svima javnim poslovima; *pasivno biračko pravo* pravo biti biran za narodnog zastupnika
- pasivirati Gat. pati, passus) dovesti u stanje trpljenja, nedjelatnog promatranja, učiniti neradnim, umrtviti; supr. aktivirati
- pasivist (lat. pati trpjeti, patiti, passus) pristaša pasivizma
- pasivitet (lat. passivitas) ponašanje ili stanje nerada, nedjelatnost, nedjelovanje. nerad, neprotivljenje; kem. *pasivitet željeza* stanje željeza kad ga uronimo u sahtrenu kiselinu pa se pokrije slojem oksida i nakon toga postaje nepristupačno utjecaju kiseline
- pasivizam (Jat. pati trpjeti, patiti, passivus koji trpi, koji ne radi) stanje nerada, nedjelatnosti, nesuprotstavljanja, neotpora; Hl. shvaćanje da život pojedinca, naroda i cijelog čovječanstva ne ovisi o volji pojedinaca i skupina, budući da ga smatra proizvodom neke više sile, prirodnih zakona i dr.; supr. aktivizam
- pasivna rezistencija v. pod pasivan
- pasivnost (lat. pati, passus) v. pasivitet
- paskvil (tal. pasquillo) podrugljiv spis na nečiji račun, javna uvreda ili kleveta putem spisa, slike i si. čiji je pisac nepoznat
- paskvilant (tal. pasquillo) pisac paskvila
- paskvilantski (tal. pasquillo) u obliku paskvila, tj. uvredljiv, klevetnički (a nepotpisan)
- paskvilirati (tal. pasquillo) pisati (ili: sastavljati) paskvile
- pasma (grč. pasma, passo posipam) med. lijek koji se posipa po oboljelom mjestu
- pasmandžija (tur. p&zvant) noćni stražar, noćobdija

pasometar (lat. *passus* korak, grč. *metron* mjerilo, mjera) instrument za brojenje koraka

pasoš (njem. *Pass*, fr. *passeport*) v. pasaport

pnspalj (grč. *paspale*) 1. prah koji otpada pri mljevenju žita; 2. otpaci kod grebenja lana ili konoplje

pasparol (fr. *passe-parole*) voj. usmena zapovijed koja se izda na čelu i ide, od usta do usta, do začelja jedinice

paspartu (fr. *passe-partout*) glavni ključ, ključ koji otvara više brava; besplatna, stalna karta za sve predstave jednog kazališta; okvir od bakra ili kartona u koji se mogu stavljati figure i slike razne veličine; tisk. štapić koji služi kao ukras nekog slova

paspoal (fr. *passepoil*) porub, istaka na haljini; šarena vrpca na hlačama (kod odora i livreja)

paspoalirati (fr. *pasepoil*) v. paspulirati
paspul (fr. *passepoil*) porub, istaka na haljinama: v. paspoal

paspulirati (fr. *passepoil*) opšiti uskim trakama (vrpcama), porubiti, praviti istake

passacaglia čit. pasakalja (tal.) 1. društveni ples španjolskog podrijetla iz 17. i 18. st., 3/4 mjera, teški duboki koraci; 2. vrsta polagane glazbene kompozicije

passamczzo (tal.) Lalijanski društveni promenađni ples iz 16. st., 3/4 mjera, plesači sami pjevaju; špansir

passato (tal. *passare*, *passato*) trg. prošli, minuli mjesec, npr. 6. *passato* = 6. prošlog mjeseca

passe pied čit. pas pje (fr.) društveni ples na dvorovima u 17. st; živahnija varijacija menueta, 3/8 mjera

passionato čit. pasionato (tal.) glaz. strasno, s uzbuđenjem; *con passione*
pasta (grč. *paste* ječmena kaša, lat., šp., tal. *pasti*, fr. *pate*) 1. biljni ekstrakt

zgusnut u žitku masu; tijesto, pre-rađevina od tijesta; 2. otisak stnog brušenog kamenja u smjesi od pečatnog voska, sumpora, gipsa ili stakla; 3. meso, sardine itd. usitnjeno u kašastu masu koja se maže na kruh

pastel (tal. *pastello*) olovka u boji. bojica; slika izrađena takvom olovkom, slika izrađena suhom bojom; *en pastel* čit en pastel (fr.) "u pastelu", tj. olovkom u boji, suhom bojom (slikati)

pasteirirati (fr. *pasteler*) raditi olovkom u boji, slikati suhom bojom

pastelist (fr. *pastelliste*) slikar koji radi olovkom u boji, tj. pastelom

pasterizacija (fr. *pasteurisation*) kem. uništavanje toplinom u tekućinama — vinu, pivu, mlijeku i dr. — gljivica i klica koje izazivaju vrenje da bi se duže očuvale u ispravnom stanju i bile bezopasne po zdravlje

pasterizirati (fr. *pasteuriser*) kem. zagrijavanjem tekućine (mlijeka, vina, piva i dr.) do 55 i 60 stupnjeva ubijati u njima gljivice i druge klice koje izazivaju vrenje, i na taj način učiniti ih održljivijim (kao što je radio Louis Pasteur); ubijati klice

pastila (lat. *pasillus loptica*) loptica od brašna, voćnog soka, šećera itd.; plosnati mirisav bombon; med. čvrst kolačić, u obliku loptice ili kolutića, od šećera, čokolade, gume ih traganta, u koji je umiješan prašak neke lje-kovite tvari, supstancije (tableta); loptica ili svijećica za kadenje

pastinaka (lat. *pastinaca*) bot. pastr-njak

pastiš (fr. *pastiehe*) pašteta, smjesa, pomiješano jelo; slik. oponašanje stila nekog poznatog shkara, krivotvorina, nadomjestak; glaz. operna glazba sastavljena od kompozicija raznih kompozitora (kvodlibet); varka, prijevarena

- pastor (lat. *pascere pasti*, pastor *pastir*) protestantski svećenik, evangelički svećenik, župnik
- pastorala (lat. *pastorale*) poet. pastirska pjesma; kaz. djelo s pjevanjem, s temom iz seoskog života, pastirska igra: glaz. djelo pastirskog, idiličnog karaktera
- pastorale (lat. *pastorale*) biskupski štap
- pastoralije (lat. *pastoralia*) mn. svećenički poslovi i svećeničke dužnosti
- pastoralna pisma mn. pastirska pisma apostola Pavla (Novi zavjet) Titu i Timoteju. sadrže upute o upravljanju crkvenom općinom
- Pastoralna simfonija glaz. Beethovenova šesta simfonija (F- dur) koja veliča poeziju seoskog, pastirskog života
- pastoralna teologija nauk o obavljanju svećeničkih dužnosti
- pastoralni (lat. *pastoralis* pastirski, seoski) koji se tiče svećenika i njegove dužnosti, svećenički, pastveni, propovjednički, dušobrižnički, duhovnički
- pastoralni prsten prsten koji dobivaju biskupi i opati (kao simbol njihovog duhovnog vjenčanja s Crkvom) prilikom posvećenja u čin
- pastorat (lat. *pastoratum*) župa, župni ured, položaj i stan protestantskog pastora
- pastorela (šp. *pastorala*, fr. *pastourelle*) pastirska pjesma šaljivog sadržaja i vesele melodije
- pastozan (tal. *pastoso*) tjestast, gnjecav, mek kao tijesto, u obliku paste
- pnstrma (tur. *pastyrma*) usoljena i osušena govedina ili ovčetina
- pasulat (lat. *passulatum*) med. zgusnuti sok od grožđa, groždani med
- pasus (lat. *passus*) korak: kao mjera za dužinu: dvostruki korak = 5 stopa; mjesto u knjizi ili spisu, mali odlomak; slučaj; *in hoc passu* čit. in hok
- pasu (lat.) u ovom slučaju, za ovaj slučaj
- paša (perz. *badišah*, *basa*) upravitelj pokrajine u Turskoj; državni savjetnik; ugledan vojskovođa, vojvoda; titula velikodostojnika u Turskoj; kod nas, u prenesenom smislu: samovoljan i bezobziran gospodar koji radi što god hoće
- pašaluk (tur.) područje kojim upravlja paša; čin i zvanje paše
- paškanat (lat. *pastinaca*) bot. biljka
- pastrnjak (štitarka sa žutim cvjetovima, služi kao začim)
- pašovati (tur.) biti paša, upravljati pašalukom; pren. raditi bezobzirno i samo po svojoj volji, biti samovoljan, ponašati se kao paša
- pašta (tal. *pasta*) tijesto, tjestenina; *pašta šuta* (tal. *pasta asciuta*) tjestenina prelivena sokom ili inače začinjena; *pašta fazol* (tal. *pasta fagiolo*) tjestenina s grahom
- paštetn (lat. *pastata*, fr. *pate*) jelo od mljevenog mesa i različitih primjesa; kolač od tijesta u koje je umotano meso, riba, sir itd
- pašticjer (tal. *pasticcere*) slastičar
- pat (tal. *patto*, fr. *chéec pat*) u šahu: stanje kad se "kralj" treba pomaknuti, a ne može, budući da su sva polja oko njega ili zauzeta ih u šahu; šah-pat
- Pat i Patašon popularni komični likovi predratne filmske industrije (Pat je dugajlija, a Patašon gotovo patuljak)
- patagij (lat. *patagium*) zool. kožica za letenje, lelina kožica
- Patagonci mn. južnoamerički narod, odlikuje se veoma visokim rastom
- patakun (tal. *patacone*) vrsta starinskog mjedeno novca; pren. prljavac, zamazanac
- patareni (tal.) mn. 1. podrugljivo ime kojim su nazivali protivnike braka katoličkih svećenika (celibata) u doba pape Grgura VII. u Milanu, na-

- zvani po jednoj zloglasnoj četvrti Milana; 2. pristaše bogumilske hereze; v. bogumili
- patas vrsta majmuna
- patati (tal., šp.) mn. bot. krumpiri; batati
- patavinitet (lat. Patavium. patavinitas) narječje kojim govore stanovnici tal. grada Padove; poglavito: način pisanja rimskog povjesničara Livija, rođenog u Padovi, koji se razlikovao od uobičajenog načina pisanja ostalih rimskih pisaca
- pate (fr. psi te, p̄tes) 2. mn. srebrne nežigosane šipke koje krijumčare iz španjolskih posjeda u Americi
- pate sur pate čit. pat sir par (fr.) glaziran porculan u boji, s ispupčenim (reljefnim) bijelim i prozirnim ukrasima
- patela (lat. patella) anat. trokutna kost na koljenu, čašica; zool. zdjelasti puž lupar
- patelarni refleksi trzaj potkoljenice uzrokovan udarcem ispod ivera (obično ga izvodi liječnik malim čekićem)
- patelioforman (lat. patelliformis) koji ima oblik tanjura, tanjurast
- patema (grč. pathma patnja, jad) patnja, nesreća, osobito duševna patnja; strast
- patemalologija (grč. pathema patnja, logia znanost) dio psihologije koji proučava strasti
- patena (lat. patella) plitica ili zdjelica koja se koristi u kat. bogoslužju
- patent (lat. patere biti otvoren, patens) javno pismo, otvoreno pismo; objavljena naredba vlasti (lat. litterae patentes); povelja o imenovanju na neki službenički položaj; zaštitno pismo kojim se nekome zakonski osigurava isključivo pravo proizvodnje neke robe; poglavito: akt kojim se tvorcu nekoga korisnog izuma daje isključivo pravo iskorištavanja toga izuma za određeno razdoblje; majstor-
- sko pismo; porez na radionicu; priznanica o plaćenom porezu na radionicu
- patent licencija (lat. patens, licentia) dozvola za izrađivanje i iskorištavanje nekog patenta
- patente netta (tal.) potvrda koja se izdaje putnicima ili za robu da je s polaznog mjesta krenula zdrava i ispravna, osobito da nema nikakve zarazne bolesti
- patentirati (fr. patenter) dati ili dobiti prvenstveno ili isključivo pravo iskorištavanja čega, osobito nekog izuma, zaštititi patentom; pren. ponašati se kao da ima isključivo pravo na nešto, npr.: Taj misli daje patentirao mudrost
- patentizirati (fr. patenter) v. patentirati
- pater (lat. pater, grč. pator otac) crkveni otac, crkveni učitelj (u prvim stoljećima kršćanstva); redovnik, član katoličkog redovničkog reda
- pater adoptivus (lat.) prav. otac usvojitelj, počim
- pater familias čit. pater familijas (lat.) gospodar, otac obitelji (pod čijom su vlašću, po rimskom pravu, bih djeca i robovi)
- pater Langsam (lat.-njem.) podrugljivi naziv za sporog čovjeka
- pater patriae čit. pater patrije (lat.) otac domovine (počasni naslov osobama koje su svojim radom izuzetno doprinijele dobrobiti svoje domovine)
- pater patriae čit. pater patrije (lat.) otac domovine, počasna titula zaslužnih ljudi, a kasnije i rimskih careva
- paternitet (lat. paternitas) očinstvo, pravni položaj oca prema djetetu
- patemo (lat.) sociološki izraz za pojavu među iseljenicima: djed (doseljenik) govori hrvatski, sin neće tako govoriti, a unuk bi htio govoriti hrvatski jer je ponosan na svoga djeda

- patrimonij (lat. patrimonium) oćevina, imanje naslijeđeno od oca, baština
- patrimonij a lan (lat. patrimonialis) oćevinski, koji pripada oćevom imanju, od oca naslijeđen, baštinski
- patrinus (lat.) krsni kum
- patriomanija (lat. patria domovina, grć. mania pomama, strast, ludilo) pretjerana ljubav prema domovini
- patriot (lal. patriota, grć. patriotes) zemljak od patrios oćima ili precima svojstven, narodski) onaj koji voli domovinu, domoljub
- patriotard ĉit. patriotar (fr.) domoljub na jeziku
- patriotizam Gat. patriota) ljubav prema domovini, domoljublje; *lokalni patriotizam* ljubav ogranićena samo na najuži zavićaj ili mjesto rođjenja
- patristićar (lat. pater) v. patrolog
- patristika (lat, pater) v. patrologija
- patrocinaćija (lat. patrocinaćio) zašćivanje, branjenje, potpomaganje
- patrocinaćija (lat. patrocinaćia) v. patrocinaćija
- patrocinić (lat. patrocinićum) pokroviteljstvo, zašćita, pravna pomoć; primanje na sebe vođjenja neke parnice; zašćitno sredstvo
- patrocinićirati (lat. patrocinićari) zašćićivati. uzeti pod okrilje, braniti, potpomagati
- Patroklo (grć. Patroklos) sin Menetijev, prijatelj Ahilejev, pred Trojom ga je ubio Hektor (Ilijada. XVI)
- patrola (fr. patrouille) voj. straža, izvidnica, određ samo od nekoliko vojnika ĉija je dužnost izvidjeti položaj ili kretanje neprijatelja; mali vojnićki određ koji obilazi neko mjesto radi nadzora i održavanja mira i reda
- patrolac (fr. patrouille) noćni stražar; vojnik iz patrole
- patrolirati (fr. patrouiller) obilaziti stražom, krstariti, izvidati
- patrolog (grć. pater otac, logos) poznavatelj života, spisa i naućavanja crkvenih otaca; poznavatelj i proućavatelj stare kršćanske povijesti
- patrologija (grć. pater otac, logia) dio povijesne teologije koji se bavi životima. spisima i naućavaćjima crkvenih otaca; filozofija crkvenih otaca (»Justina, Tertulijana, Klementa, Ivana Zlatoustog, Augustina, Jeronima i dr.) koja spaja kršćansku dogmatiku s antićkom filozofijom
- pntron (lat. patronus) svetac kao zašćitnik doma ili obitelji; vlasnik broda; šef industrićskog ili trgovaćkog poduzeća, gospodar; branitelj, odvjetnik; zašćitnik, pokrovitelj, npr. neke svećane priredbe i si.; metak za pušku ih revolver (usp. patrona 2.)
- patrona (lat. patrona) 1. zašćitnica, pokroviteljica; svetica (kao zašćitnica osobe, doma ili ustanove)
- patrona (fr. patron) 2. uzorak, kalup po kojem se nešćto izrađuje, šablona; osobito: metak za pušku ih revolver
- patronaćija (lat. patronaćia) v. patronaža
- patronar (fr. patronneur) crtać slikarskih uzoraka; izrađivać šara, uzorka u tvornici tkanina
- patronat (lat. patronatus) pokroviteljstvo, dostojanstvo ili djelokrug patrona; ćlanovi pokroviteljćskog odbora neke ustanove
- patronaža (fr. patronage) zašćitnišćtvo, pokroviteljstvo
- patronesa (fr. patronnesse) pokroviteljica, zašćitnica; priređivaćica zabave u dobrotvorne svrhe
- patronim (grć. pater otac, onyma ime) ime po ocu, ime izvedeno iz oćevog imena, plemensko ime, npr. Heraklidi po Heraklu. Šiinunovići po Šimunu itd.; mn. patronimika
- patronimićan (grć. pater otac, onyma ime) nazvan po oćevom imenu, nazvan po plemenskom imenu
- patronimik (lat. patronymicum) v. patronim

- patrontaša (fr. patron, njem. Patronen-
tsche) v. fišcklija
- patrontaša (v. patrona, njem. Tasche
torba, džep) kožnata torba za drža-
nje metaka (patrona); fišeklija, na-
boj nj ača
- patrueli (lat. patruelles) mn. braća i
sestre po stricu, stričevići
- pauerlum. (engl. povverloom) strojni
razboj za tkanje
- pauke (njem. Pauke) glaz. instrument
s razapetom kožom koja se može
pomoću vijka prilagodavati i tako
dobivati potreban ton: bubanj. Lupan
- paulicijani mn. gnostičko-dualistička
sekta u Armeniji, osnovana oko 650.,
zahtijevala je od svojih članova skrom-
an i jednostavan život kakvim su
nekada živjeli apostoli
- paulin (tal.) vrsla starinskog novca
(naziv prema imenu Paolo)
- paulinizam (lat. Paulus) teol. istinsko
naučavanje apostola Pnvla, za razli-
ku od tzv. židovsko-kršćanskog nau-
čavanja, a posebno od naučavanje
apostola Petra i Ivana
- pauper (lat. pauper siromašan) siro-
mašan. neimućan; skućen, ograničen
- pnuperijes (lat. pauperies siromaštvo;
šteta koju napravi četveronožna ži-
votinja) prav. šteta kojom je oštećeni
postao siromašniji: šteta koju je ne-
kom pričinila tuda stoka
- pauperizam Gat. pauper siromašan, fr.
pauperisme) osiromašenje, oskudica,
bijeda, opće osiromašenje nekog na-
roda, osobito veliko u doba ekonom-
skih kriza kad nezaposlenost za-
hvaća velike mase radnika
- paupertet (lat. paupertas) siromaštvo,
neimaština oskudica
- paus-papir (njem. Paus-papier) plavi
ih ugljeni papir za precrtavanje i
umnožavanje rukopisa
- paušal Gat. pausehale) prosječna, pro-
računska, predračunska svota; svota
koja se plaća paušalno, svota koja se
plaća po pogodbi za sve, svota odre-
đena otprilike
- pausaliranje (lat. pausehale) pravljenje
predračuna; plaćanje paušalom
- paušalno (lat. pausehale) pril. prosječ-
no po predračunu, otprilike
- pauza (grč. pausis prestajanje, pau
zaustavim, lat. pausa) 1. privremen
mali prekid u nekom radu, predah,
stanka, odmor, osobito u glazbi; znak
za šutnju, znak za mirovanje; med.
zastoj, prestanak, popuštanje, smi-
rivanje neke bolesti
- pauza (lat. pausis) 2. kopija crteža
snimljena pomoću prozirnog papira
- pauzirati (lat. pausare) praviti (ih: na-
praviti) prekid u poslu, zastati; glaz.
praviti, napraviti stanku (ili: pre-
dah); odmarati se; biti bez posla, ne
raditi
- pavana (šp. pavana, lat. pavo) paunov
ples, vrsta španjolskog plesa u XVI.
i XVII. st., 3 veoma ozbiljnim i do-
stojanstvenim pokretima; glaz. prat-
nja uz taj ples; dostojanstven i uzno-
sit hod, španjolski korak
- pavezada (fr. pavesade) pom. oklop na
ratnim brodovima
- pavija (fr. pavie, šp. pavia) bot. breskva
čije je meso sraslo s košticom, na-
zvana po tal. gradu Paviji odakle po-
tječe; trg. vrsta finog bijelog lanenog
platna
- pavijan (fr. babouin, tai. babuino, lat.
babovinus, pa pio) zool. vrsta veoma
divljeg afričkog majmuna s kratkim
repom; pom. stražar kod čamca
- paviljon (fr. pavillon, lat. papilo, pavilio
leptir; šator) šator, vrtni i logorski
šator; pokrov nad krevetom u obliku
šatora, baldahin; krilo u obliku ša-
tora; mah ljetnikovac s okruglim kro-
vom. kućica sa svodom; kruna ih gor-
nji dio na briljantu; okvir grba; svaka
zastava s nacionalnim bojama jed-
nog naroda, osobito brodska; široki

- dio lijevka na glazbenim p u bačkim instrumentima
- paviment Gat. pavementum) Šaren pod (od kamičaka, zemlje i vapna), pod od mozaika
- pavlin redovnik katoličkog reda pustinjačka Pavla, tzv. "bijeli fratar" (zbog bijele haljine)
- pavonija (lat. pavo, pavonia) vrsta koralja; bot. biljka iz porodice sljezova
- pavor (lat. pavor) drhLanje, strah; med. trzanje od straha pri spavanju
- Pax čit. Paks (lat.) 1. božica mira kod Starih Rimljana
- pax čit. paks (lat.) 2. mir
- pnzmati (grč. spasma grč) klonuti, (o)slabiti
- paž (fr. page, grč. paidion djetesče; mali rob, mladi rob, lat. pagius, tal. paggio) prije: mladi plemić koji se spremao postati vitezom; mladi plemić na službi kod vladara, skutonoša; štipaljka za podizanje haljine
- pažnr teško shvatljiv i nepouzdan prijevod s klasičnih jezika
- Pb kem. kratica za olovo (lat. plumbum)
- Pd kem. kratica za paladij
- Pe kem. kratica za pelotij
- pean (lat. paeon, grč. paian) pjesma zahvalnica za pobjedu (prvobitno posvećena Apolonu); pjesma pohvalnica, pjesma u slavu, pjesma radosnica
- peanizam (lat. paeon. grč. paian) rel. oduševljen poklič, usklik
- pebl (njem. Pobel) svjetina, prosti puk
- peci (tal. pczzi) mn. novac, vrste novca
- peeo (tal. pezzo) komad, komadić (u svakom smislu)
- pečalba (maked.) nadnica, težačenje; putovanje u svijet radi zarade
- pedagog (grč. paidagogikos odgojni, nastavni) poznavatelj sredstava i ciljeva odgoja
- pedagog (grč. pais, paidos dijete, dječak, ago vodim, paidagogos koji vodi dječake; kao imenica: rob koji je dječake iz roditeljske kuće vodio u školu ili na vježbalište i natrag kući, odgajatelj, učitelj muške mladeži) odgajatelj, učitelj; čovjek koji se stručno bavi školskim i nastavnim pitanjima
- pedagogarh (grč. pais dijete, ago vodim, areho vladam, upravljam) upravitelj odgajanja, upravitelj škole
- pedagogij (grč. paidagogeion boravište pedagoga, škola) naziv škola koje su i odgojni zavodi
- pedagogija (grč. paidagogia vođenje, upravljanje, poučavanje i odgajanje mladog čovjeka) znanost o odgoju, vještina odgajanja, znanost koja istražuje i proučava zakone i sredstva pomoću kojih se najbolje mogu postići odgojni ciljevi
- pedagogika (grč. paidagogike vještina odgoja) v. pedagogija
- pedagogist (grč. paidagogeion) odgajatelj, pitomac, gojenac pedagogija
- pedagogomanija (grč. paidagogos odgajatelj, učitelj, mania ludilo, pomania) strast (ih: sklonost) nekoga da, u odnosu i dodiru s drugima, stalno zauzima nekakav odgojni stav
- pedagoški (grč. paidagogikos odgojni, nastavni) odgojni, koji je u skladu sa zakonima i ciljevima odgoja, koji spada u pedagogiju, koji je u vezi s pedagogijom
- pedal (lat. pedalis stopni, nožni, tal. pedale) podnožnik, podnožnica, podnožje, papučica: poluga na orguljama, harfi i glasoviru koja se pritišće nogom i mijenja karakter zvuka; podnožnik kojim se kreće bicikl i dr
- pedanhone (grč. pais, paidos dijete, anehone gušenje) med. krajnici kod djece
- pedant (fr. pedant, tal. pedante, prvi dio, možda, od grč. paidagogos) čovjek koji pretjeruje u točnosti, koji i najbeznačajnijim sitnicama pridaje velik značaj, cjepidlaka, sitničar

- pedantan (fr. pcdant) pretjerano točan, dosadan zbog pridavanja važnosti sitnicama, cjepidlački, sitničarski
- pedanterija (fr. pedanterie) pretjerana točnost, polaganje velikog značaja i najbeznačajnijim sitnicama, cjepidlačenje, sitničarenje
- pedantizam (lat. pedantismus) v. pedanterija
- pedantnost (fr. pedant) v. pedanterija
- pedatrofija (grč. pais dijete, atrofia sušica) med. dječja sušica
- pedel (lat. pedellus) njem. Pedell. fr. bedeau) sluga, sudski podvornik; sveučilišni podvornik
- pederast (grč. pais, paidos dječak, era ste s ljubitelj, ljubavnik) čovjek koji osjeća spolni nagon prema osobama istog spola; homoseksualac
- pederastija (grč. paiderastia ljubav prema dječacima) bolesna i protuprirodna spolna strast prema istom spolu, osobito muškarca prema muškarcu; homoseksualite t
- pedcutterij (grč. paidcution škola) odgojni zavod, škola, škola za dječake
- pedeutički (grč. paideutikos) odgojni, popravni, koji se može upotrijebiti radi popravljivanja vrline
- pedeutika (grč. paideulike) fil. izraz kojim je Pitagora nazvao poučavanje u nauku o dobrom i lijepom, tj. o vrlini
- pedezn (grč. pedesis skakanje, skakanje) med. kucanje srca
- pedialgija (lat. pes, pedis stopalo, noga, grč. algos bol) med. bol u stopalima, tabanima
- pedicolarije (lat. pedicellus nožica) zool. štikaljke na bodljama nekih bodljikavih životinja; služe za čišćenje i za obranu
- pedigree čit. pedigri (engl. rodoslov) u racionalnom stočarstvu: matična uzgojna knjiga o domaćim životinjama (s podacima o podrijetlu, težini, proizvodnoj sposobnosti i dr. o svakom pojedinom grlu); šport, podrijetlo (rodoslov) trkačkog konja
- pedijatar (grč. pais gen. paidos dijete, iater liječnik) dječji liječnik, liječnik za dječje bolesti
- pedijatrija (grč. pais gen. paidos dijete, iatreia liječenje) 1. znanost o dječjim bolestima; 2. znanost koja proučava sva pitanja i pojave u vezi sa zdravim i bolesnim djetetom
- pedijatrika (grč. pais gen. paidos dijete, iatreia liječenje) med. v. pedijatrija
- pedikeb (lat. pes, gen. pedis noga, engl. cab kočija, fijaker) prijevozno sredstvo koje je zamijenilo nekadašnje rikše (kola sc pokreću pomoću pedala)
- pedikir (fr. pedicure) njegovanje nogu, rezanje i čišćenje noktiju i rezanje žuljeva; osoba koja taj posao stručno obavlja
- pedikuloza (lat. pediculosis) med. ušljivost. bolest dobivena od ušiju
- pedikulozan (lat. pediculosus) ušljiv
- peding (engl. padding) vunena tkanina slabije kakvoće; *peding-mašina* sprava za pranje i štirkanje (škrobljenje) tkanina
- pediometar (grč. paidion djetesce, metron mjera, mjerilo) med. vaga za mjerenje težine, dužine tijela i veličine glave kod novorođenčadi
- pedler (engl. pedlar) trgovčić koji prodaje po kućama, torbar, osobito u SAD-U
- pedo- (grč. pais, paidos) 1. predmetak u složen i čama sa značenjem: dijete, dječji
- pedo- (grč. pedon) 2. predmetak u složenicama sa značenjem: zemlja, tlo
- pedobaptizam (grč. pais, paidos, baptismos krštenje) krštenje djece
- pedofil (grč. pais gen. paidos dijete, filos prijatelj, koji voli) 1. prijatelj djece, ljubitelj djece; 2. čovjek sklon pedofiliji

- pedofilija (grč. pais, paidos. fileo volim) med. kod urođene i staračke slaboumnosti: postojanje spolnog nagona prema djeci suprotnog spola
- pedogcuezza (grč. pais, paidos, genesis postanak, rađanje) zool. vrsta par-tonogeneze kod nekih životinja koje ne postaju odmah u potpuno razvijenom obliku, npr. ličinki nekih muha šišarica
- pedok (engl. paddock) ograda u kojoj se drže konji; ograđen prostor za životinje u zvj eri ujacima
- pedologija 1. (grč. pedon tlo, zemlja, logia znanost) znanost koja proučava fizička, kemijska i biološka svojstva zemljišta, tla); 2. (grč. pais, paidos dijete) znanost o djetetu (proučava zakone dječjeg razvitka u različitim razdobljima djetinjstva, kao i patološke pojave kod pojedine djece)
- pedometnr (lat. pes gen. pedis noga, stopalo, grč. metron mjera, mjerilo) uređaj za mjerenje prijednog puta, putomjer
- pedopeja (grč. paidopoia) rađanje djece
- pedopsihijatrija (grč. pais. gen. paidos dijete) psihologija djeteta, dječja psihologija
- pedotizija (grč. pais gen. paidos dijete, thysia žrtva, žrtvovanje) žrtvovanje djece, prinošenje djece na žrtvu
- pedotrib (grč. paidotribes) učitelj d jece u gimnastici kojemu ie, osobito kod starih Grka, bila dužnost gimnastičkim vježbama učiniti da djeca budu lijepa, zdrava i jaka
- pedotribija (grč. paidotribia vještina poučavanja dječaka u hrvanju ili u gimnastici) vještina zabavljanja djece
- pedotrofija (grč. paidotrofia) prehranjivanje, njegovanje i podizanje djece
- pedum (lat. pedum) starorimska pastirska palica; *pedum episkopate* (lat. pedum episeopale) biskupski štap
- Peer Gynt lik iz istoimene drame II. Ibsena; tip slabića i litalice koji konačno smirenje nalazi u zagrljaju žene koja ga voli unatoč njegovim slabostima
- Pegaz (grč. Pegasos) 1. mit. krilati konj koji je postao od krvi Meduze kad joj je Perzej odsjekao glavu; od udarca njegovog kopita poslao je izvor Hipokrene čija je voda nadahnjivala pjesnike; u novije vrijeme: konj muza; pren. pjesničko nadahnuće; *zajahati Pegaza* posvetili se pjesništvu, pisali pjesme; 2. astr. zvijezde na Sjevernom nebu s 2 promjenjive zvijezde druge, 4 zvijezde treće, 8 zvijezda četvrte veličine i s mnogobrojnim slabijim zvijezdama koje se mogu vidjeti i golim okom
- pegel (njem.) letva podijeljena na stupnjeve za mjerenje vodostaja, vodomjer
- pegijatrija (grč. pege izbor, iatreia liječenje) med. liječenje mineralnim vodama
- pegma (grč. pegma skela, postolje) skela, osobito na pozornici
- pegmatit (grč. pegma, gen. pegmatos čvrsta veza) vrsta krupnozrnate rude iz novije faze razvoja zemaljske kore
- pegnija (grč. paizo, paignion) mala, laka i šaljiva lirski pjesma
- pegologija (grč. pege izvor, logia znanost) znanost o lijekovitim. mineralnim vodama
- pegomantija (grč. pege izvor, manteia proricanje) proricanje iz izvorske, bunarske vode
- peh (njem. Pech) smola; pren. nevolja, nesreća, neprilika nezgoda
- pehblenda (njem. Pechblende) mineralni uranski smolinac, mineral mutan i smolasta masna sjaja, veoma važan u znanosti i tehnici budući da se iz njega dobiva najviše radioaktivnih tvari

- pehiagra (grč. *pechys* lakat, *agra* plijen) med. bol u laklu
- pehist (njem. *Pech* smola; nevolja) čovjek koji nema sreće u poslovima, kojega prati nevolja
- pehlevi perzijski jezik kojim su pretežito govorili zapadni Perzijanci, mješavina perz. i senatskog jezika u kojoj je prevladavala perzijska gramatika; pahlavi
- peinture-mate čit. *penlir-mat* (fr.) slikanje terpentinskim bojama na negrundiranom platnu
- Peitho (grč. *peitho* nagovor; starogrčka božica nagovora, dobrog savjeta)
- pejabl (fr. *payable*) koji se treba platiti; s dospjelim plaćanjem, plativ
- pejeraeija (lat. *pejeratio*) prav. krivo prisizanje, krivokletstvo, kriva pri-sega
- pejgamber (tur.) izaslanik Božji; prorok
- pejirama [grč. *peirao* pokušam, okušam, ispitam) pokušaj, ispitivanje; pokus, proba; ono do čega se došlo ispitivanjem, pokusom, iskustvom
- pejiramologija (grč. *peirao* pokušam, okušam, ispitam, *logia* nauk) nauk o pravljenju pokusa; uputa o pravljenju pokusa, eksperimenata
- pejirazmologija (grč. *peirasmos* pokušavanje, *logia* znanost) v. *pejiramologija*
- pejoracija (lat. *peius*, *pejoratio*) pogoršanje, pogoršavanje, pogoršanost
- pejorativan (lat. *peius* gori, lošiji, fr. *pejoratif*) koji daje loš ili ružan smisao, pogrdan, koji pogoršava
- pejus (lat. *malum* loše, *peius* lošije) lošije, gore; osuditi nekoga *in peius*, *in durius* čit. *in pejus* ili *in durijus* (lat.) prav. osudili nekoga teže no što ga je osudio niži sud
- pejzaž (fr. *paysage*) krajolik; slika krajolika
- pejzažist (fr. *pavsagiste*) slikar koji slika pejzaže
- pekan zool. kuna bjelica i njezino skupljeno krzno (u Kanadi)
- pekari zool. vrsta malih, do 30 kg teških, divljih svinja s jednom žlijezdom koja luči tekućinu veoma jaka mirisa (u tropskim područjima Amerike); bizamska svinja
- pekatifobija (lat. *peccare* griješiti, grč. *fobeomai*) med. bolestan strah od grijeha
- Pekila (grč. *Poikile*) znamenita galerija 11 staroj Ateni, ukrašena Polignotovim, Mikonovim i Panenovim slikama (bitka Atenjana i Spartanaca kod Eneje. boj amazonki, zauzimanje Troje, bitka kod Maratona i dr.)
- pekinezer sićušan pas kineske rase
- peksimit (tur.) kruh dvaput pečen, dvopek
- peksis (grč. *pexis* zgrušavanje, smrzavanje) med. zgrušavanje, zgrušanost
- pekten (lat. *pecten* češalj; greben; grablje) zool. školjka kapica; anat. stidne dlake; preponska kost, stidna kost
- pektin (grč. *pektos* zgrušen, gust) kem. osebujna biljna tvar koja zagrijava na s kiselinama tvori žele
- pektoral (lat. *pocetus*, *pectorale* prsa, grudi) u Kat. crkvi: na prsni k koji nose viši činovi (opati i biskupi), u obliku malog štita, križa ili kakve relikvije
- pektoralije (lat. *pectoralia*) med. lijekovi za prsa. sredstva koja pomažu izbacivanje sluzi (ispljuvka)
- pektoralni (lat. *pectoralis*) prsni, grudni
- pektorilokvija (lat. *pectoriloquia*) med. govor iz prsa (kod tuberkuloznih bolesnika)
- pectus (lat. *pectus* gen. *pectrois*) prsa; srce, duša
- pekulij (lat. *peculium*) prav. osobno imanje, imanje koje je osobno stekao sin, rob itd.. i u kojem olac, odnosno

- gospodar, nema nikakva prava ni udjela
- pekulijaran (lat. peculiaris) osobit, osebujan, različit
- pekulijamo imanje v. pekulij
- pekunijaran (lat. pecuniarius) novčani, koji se sastoji u novcu
- pokus (lat. pecus gen. pccoris) stoka; čovjek glup kao stoka
- pel-svila (tal. šp. pelo, lat. pilus vlas, dlaka} svila od grubih niti koji se dobivaju od neispravnih 6ihura dudova svilca
- pelada (fr. peiade) 2. med. mjestimično ćelavljenje
- pelada (šp. pelada. fr. peiade) 1. luženjem s kože skinuta, a nesirizena vuna, očuvana vuna
- pelagijanci mn. pristaše engl. redovnika Pelagija (umro nakon 418.). koji je od 410. u Kartagi i Rimu propovijedao da ne postoji nasljedni grijeh i da su 6>vjekovc prirodne sile dovoljne za stjecanje vječnog blaženstva; ovo naučavanje je osuđeno kao heretičke na crkvenom saboru u Efezu 431
- pelagijaniznm naučavanje redovnika Pelagija iz V. st.; usp. pelagijanci
- pelagijski (grč. pelagios) morski, koji je postao ili se nalazi u moru; *pelagijski. slojevi* geol. slojevi koji su se staložili na morskom dnu \ *pelagijske životinje* zool. pučinska fauna, morske životinje koje nalazimo u moru do otprilike 300 m dubine
- pelagizam (grč. pelagos more) med. morska bolest
- pelagoskop (grč. pelagos more, skopeo promatram, gledam) uređaj za gledanje u morsku dubinu
- pelagra Gat. pellis krzno, koža, tal. pelle, grč. pelina taban, agra plijen) med. endemična kožna bolest, osobito u gornjoj Italiji, južnoj Francuskoj i Španjolskoj: kronična upala kože s ljuskanjem i otpadanjem kože s lica
- i ruku praćena poremećajima u probavi i živčanim bolovima; vraća se svakog proljeća u sve težim oblicima i, ako se ne liječi, završava, između treće i sedme godine, smrću
- pelagrozan (lat. pellis krzno, koža, tal. pelle, grč. agra plijen} med. koji boluje od pelagre
- pelami mn. kineske i istočnoindijske svilene ih atlasaste tkanine
- pelard slitina (legura) platine i bakra s nešto srebra ili neke druge kovine
- pelargonija (grč. pelargos roda) bot. ukrasna biljka lijepih bijelih cvjetova s plodovima koji nalikuju na plijuc kljunove
- Pelazgi (grč. Pelasgoi) mn. dio najstarijih stanovnika Grčke koji su se postupno pretopili u Helene; oni su, po predaji, podigli kiklopske bedeme
- Pelazgi (grč. Pelasgoi) starogrčko pleme, grčki starosjedioci
- pelc (lat. pellis krzno, koža, njem. Pelz) prerađeno životinjsko krzno; odjevni predmet napravljen od prerađena krzna, osobito bunda
- pelc-mantl (njem. Pelzmantel, lat. pellis mantellum) ogrtač od krzna, bunda
- pelenti (njem. pelzen) med. cijepiti protiv bolesti; bot. cijepiti mladice
- peleer (njem. Pelzer) cijep, mladica
- pelefuter (njem. Peizfutter) podstava od krzna
- pele-mele čit. pel-mel (fr.) pomiješano, bez reda, kako koji stigne; mješavina, zbrka, dar-mar; miš-maš
- Pelej (grč. Peleus) mit. sin Kakov, muž Nerejeve kćeri Tetide, otac Ahilejev
- pelencije (lat. pellentia) mn. farm. sredstva koja pomažu pobacivanje, pobačajna sredstva
- peleng (niz.) kut između pravca kompasne igle i pravca u kojem se vidi neki predmet; v. pelengator
- pelengator (niz.) poni. naprava na kompasu pomoću koje se određuje pe-

- leng različitih točaka na obali ili predmeta na moru; usp. radiopelengalor
- pelengirati (niz.) 1. pom. odrediti kut između pravca kompasne igle i pravca na vidljivi predmet; 2. pomoću radiopelengatora određivati mjesta gdje se nalazi cmisijska radiopostaja; 3. određivati mjesto izvora zvuka pomoću hvatanja zvukova
- pelerino (lat. peregrinari putovati, fr. pelerine) putnički ogrtač bez rukava i s kapuljačom; ogrtač uopće
- pelevr (engl. palaver, port. palavra, šp. palabra) zborna mjesto crnaca na kojem obavljaju vjerske obrede ili plemensko suđenje; zbor, skupština, dogovor
- pelidnoma (grč. pelidnos crnka st, na-crn) med. v. pelioma
- pelidnus (grč. pelidnos crnkast) med. vrsta kožnog crnila (melanoze)
- pelikan (grč. pelean, lat. pelicanus) zool. nesit, gem. najveća ptica plivačica koja ima između grana donjeg dijela kljuna rastegljivu kožu za rezervnu hranu; med. instrument za vađenje zubi; voj. vrsta starog topa; kem. staklena posuda za destiliranje; stolarski škripac
- pelikometar (grč. pelys, pelike posuda za crpenje, metron mjerilo, mjera) med. naprava za mjerenje ženske zdjelice; pelvimetar
- pelikula (lat. pellicula kožica) vanjski plazmatski sloj trepetljikaša (prazivi)
- pelioza (grč. pelioza krvlju pod liveno mjesto olovne boje, pelios) med. pjega na koži od udarca, olovne boje, zelena, žuta ili modra; pelidnoma
- pelioza (grč. peliosis izljev krvi, modrica, pelios crnkast) med. krvna pjegavost, kronična bolest s mnogobrojnim malim izljevima krvi (petehijama) u kožu i sluznicu zbog pokidanosti najtanjih krvnih žila; purpura
- pelir-papir (fr. pelure ljuska, kožica) vrsta finoga papira
- Pelištimi (hebr.) Filistejci, stanovnici Fenicije i Palestine, zakleti neprijatelji starih Hebreja
- peliti mn. geol. mehanički sedimenti sastavljeni od praha i mulja
- pelivan (tur. pohlivan) 1. akrobat: plešač na užetu; cirkuski artist; 2. borac, hrvač; junak, vitez; 3. komedijaš, lakrdijaš; 4. vrstan jahači konj
- pelo (tal., šp. pelo) v. pel-svila
- Pelop (grč. Pelops) mit. sin Tantalov, otac ga je, kao dječaka, zaklao i dao bogovima za ručak, ali su ga ovi ponovno oživjeli. Kasnije je prešao iz Frigije u, po njemu nazvani, Peloponez i, oženivši se Hipodamijom, dobio područje Elis i pokrenuo olimpijske igre; njegovi sinovi su bili Atrej i Tijest, a unuci Agamemnon i Menelaj
- pelopij (lat. pelopium, grč. Pelops) min. kovina pronađena u tantalitu
- Peloponez (grč. Pelopov otok) staro ime današnjeg grčkog poluotoka Moroje; *peloponeski ratovi* borbe između Aleanjana i Spartanaca od 431. do 404. pr. n. c. za prevlast u Grčkoj (pobijedili Spartanci)
- pelorion (grč. pelorios gorostasan, golem) med. pretjerano razvijen i velik neki dio tijela
- peloron (grč. peloron čudovište, neman) med. v. pelorion
- pelota (fr. pelote, šp., port., lat. pelota, pila) med. loptasti dio pojasa protiv kile koji pritišće kilavo mjesto i ne da mu ispasti; krojački jastučić za zabadanje igala; bijela pjega na konjskoj glavi; mah trkački brod
- pelotaža (fr. pelotago) fina devina dlaka; obična vigonjska vuna za pravljenje šešira; u biljaru: nepravilno udaranje lopte

- pelta (grč. pelte) starogrčki malen i lagan štit, oblikom podsjeća na mjesec
- pelte (tur. pelte) slatko (hladetina) od dunja
- pelucidan (lat. per-licidus, pellucidus proziran) proziran, prozračan
- pe Kn metar (lat. pelvis zdjelica, grč. metron mjera, mjerilo) med. v. plicometar
- pemfigus (lat. pemphigus, grč. pemfix mjehurić) med. izbijanje mjehurića po tijelu
- pemfiks (grč. pemfix) med. v. pemfigus pemiknm sušeno i smrvljeno koncentrirano meso bizona kojim se hrane lovci i putnici na krajnjem sjeveru Sjeverne Amerike
- pemptejos (grč. pemptaios) med. petodnevka. petodnevna početna groznica
- PEN-klub kratica za Poets, Playwrights, Essavists, Edilors, Novelists (engl.) pjesnici, dramski pisci, esejisti, urednici, romanopisci — međunarodna udruga književnika (osnovana 1921.) (pen engl. = pero, pisaljka)
- pena (lat. penna) 2. pero, pero za pisanje
- pen a (lat. poena. grč. poine) 1. kazna, osveta, naknada; *sub poena* čit. suh pena (lat.) prav. pod kaznom, uz kaznu, pod prijetnjom kazne
- penal (lat. poenalis, kazneni) svota novca koja se plaća u slučaju neispunjenja ih kršenja ugovora, npr. u slučaju zakašnjenja poduzeće će na ime penala za svaki mjesec zakašnjenja odbiti po \0% autorskog honorara; u nogometu: najstroži kazneni udarac, izvodi se s 11 metara izravno prema голу kažnjene strant;
- pen a li to t (lat. poena kazna, fr. penalite) prav. kažnjivost; kazneni sustav; kazna
- penalizam (lat. pennale) na njemačkim protestantskim sveučilištima, osobito u XVII. st. (do 1662.): zlostavljanje i despotske postupanje starijih studenata prema sLudenlima-novacima u čemu se išlo dotle da je moralo biti čak i zakonom zabranjeno
- penalni (lat. poenalis) koji se Liče kazne, koji spada u kaznu, kazneni
- penati (lat. penates) mit. kod Rimljana: bogovi zaštitnici države i svake obitelji posebice, kućni bogovi koje je svaka obitelj štovala i prinosila im žrtve u samoj kući: pren. dom, stan, kućno ognjište
- pendakul lat. pendere visiti, biti obješen, pendaculum) Čarobna hamajlija koja se, kao zaštita od zla i nesreće, nosi oko vrata
- pendenlan (lat. pendere visjeti) 1. koji visi, lebdi, neodređen, neodlučan, nedovršen, neriješen; 2. prav. koji se nalazi u postupku, a nije još sigurno kakvo će biti rješenje
- pendl-ur (njem. Pendel njihalo, Lhr sat) zidni saL, sal sa seta lskom
- Penelopa (grč. Penelope) mit. žena Odisejeva, mati Telemahova, poznata po svojoj vjernosti mužu: dok je Odisej 10 godina ratovao pod Trojom i 10 godina lutao morima, nju su salijetali mnogobrojni prosoci, ali ona ih je. vješto nalazeći izlike, uporno odbijala sve dok joi se nije vratio muž; pren. vjerna i odana žena
- peneplen (engl.) blago valovita površina zemlje
- penetrabilan (lat. penetrabilis) pojmljiv, shvalljiv, pronicav; probojan, prohodan
- penetrabilitet (lat. penetrabilitas) pojmljivost, shvatljivost. pronicavost; probojnosl. prohodnost
- penetracija (lat. penetratio) prodiranje; prodorna snaga, pronicljivost, oštromnost. sposobnost pronicanja i shvaćanja suštine; kulturno ili eko-

- nomsko prodiranje jedno države (naroda) u drugu
- penetrancije (lat. peneiranlia) mn. med. lijekovi koji prodiru, koji prožimaju
- penetrantan (lat. penetrans) prodoran, koji prodire, prožiman, koji prožima (miris, hladnoća itd.); proziran, koji prozire, pronicljiv (pogled); oštar, bistar (razum)
- penetration pacifique čit. penetrasion pasifik (fr.) "mirno prodiranje", sustav političkih, privrednih i vojnih, ali ne ratnih mjera kojima se služila Francuska kako bi pofrancuzila nefrancuske zemlje (npr. u sjev. Africi)
- penetrirati (lat. penetrare) prodrijeti, prodirati, probiti; prozreli, proniknuti, dokučiti, shvatiti; ispitati, istražiti
- penez (staronjem. Pfonning) novac
- penholder (engl.) 1. držalo za pero; 2. šport, u stolnom tenisu: način držanja reketa kao što se drži držalo pri pisanju
- peni (engl. penny) prije srebrni, potom bakreni, danas brončani silan novac u Vol. Britaniji = 1/12 šilinga
- peni-bank (engl. penny-bank) štedionica za siromašnije u Londonu
- peni-post (engl. penny-post) "pošta po poni", gradska pošta u Londonu koja obavlja samo lokalni promet
- penibilan (lat. poena, poenibilis muka. tegoba, patnja) mučan, težak, nevoljan, tegoban
- penicil (lat. penicillum kist) med. kist, osobito kist za rane
- penicilin (lat. Penicillium kao rod) med. farm. tvar koja se dobiva kristalizacijom iz tekuće kulture plijesni Penicillium notalum: djeluje antibiotski na stafilokoke, streptokoke i neke druge bakterije, te se s uspjehom primjenjuje kao lijek protiv meningitisa, upale pluća i drugih gnojnih upala; unosi se u organizam putem intramuskularnih injekcija i brzo iz njega izlazi, te se mora davati češće (svaka 3 sata); želučana kiselina ga razara i zato se rijetko uzima na usta
- penid-šećer (lat. saccharum penidium. ar.-tur. fanid) pročišćeni šećer u obliku sipki; ječmeni šećer
- penikulus (lat. peniculus četka; kist) zool. četkica (na stražnjim nogama u pčele na unutrašnjoj strani prvoga stopnog članka)
- peninzula (lat. paeninsula) poluotok
- peninzularni (lat. paeninsularis) poluotočni, koji pripada poluotoku, koji se tiče poluotoka
- penis (lat.) anal. muški spolni erektilni organ, muški ud
- penitencija (lat. poenitentia) kajanje, pokajanje; ispaštanje; crkvena kazna
- penitencijar (lat. poenitentiarius) svećenik. ispovjednik kod katolika; osobito: papin predstavnik, obično kardinal, koji, u izuzetnim slučajevima, daje dispencije u papino ime
- penitencijarija (lat. poenitentiarium) papinski sud u čiji djelokrug spada sve što se tiče penitencije, koji daje dispencije i određuje crkvene kazne, pokoru
- penkala vrsta umjetne olovke (po imenu izumitelja, Zagrepčanina Penkale. 1871—1922)
- penologija (lat. poena kazna, grč. logia) znanost o sredstvima za kažnjavanje
- pens (engl. penny) mn. od peni
- pensa (lat.) računski jedinica (40 denariusa) u srednjovjekovnoj Hrvatskoj
- pensirati (fr. pincer) rezati, potkresivati mlade izdanke na voškama iznad trećeg ih četvrtog lista: zalamati vinograd
- penta marka motora za čamac; svaki čamčani motor uopće
- penta- (grč. pente) predmetak u složenicama sa značenjem: pet

pentada (grč. pentas petina, pet) cjelina sastavljena od pet dijelova, razdoblje od pet godina

pentadaktil (grč. pente, daktylos prst) koji ima pet prstiju, peteroprst

pentadekagon (grč. pente, kai deka petnaest, gonia kut) geom. petnaesterokutnik

pentadika (grč. pentadike) sustav brojeva čiji je osnovni broj pet

pentaedar (grč. pente, edra osnova, strana, sijelo) geom. tijelo omeđeno s pet strana ili površina, peterokutu i k

pentaeteris (grč. pente pet, etos godina) razdoblje od četiri godine i svetkovina koja se slavila na početku svake pete godine; pentaelija

pentafarmakon (grč. pente. farmakon lijek) petostruki lijek, peterostruki lijek

pentafilan (grč. pente, fylon list) bot. koji ima pet listova, peterolist

pentafonij (grč. pente. fone glas) glaz. djelo prilagođeno za pet glasova

pentnginičan (grč. pente, gyne žena) bot. naziv za biljku čiji cvijet ima pet stupica; usp. pentaginije

pentaginije (grč. pente, gyne žena) mn. bot. peti red u klasama I–XIII u Linneovom sustavu biljaka

pentagloti (grč. pente, glotta jezik) knjiga na pet jezika, osobito Biblija tiskana na pet jezika u jednoj knjizi

pentagon (grč. pente, gonia kut) geom. peterokut

pentagonalni (grč. pente, gonia kut) peterokutni

pentagram (grč. pente, gramma slovo) "Salomonovo slovo"; prvobitno: lik koji se dobije kad se sve strane pravilnog peterokuta produže toliko dok produžene linije jedna drugu ne dodirnu; zatim: lik koji se dobije kada se dva trokuta jedan drugim pokriju i koji se. u starom i srednjem vijeku,

smatrao tajanstvenim simbolom koji krije u sohi tajanstvenu snagu

pentakord (grč. pente, ehorde žica. struna) glazbeni instrument s pet žica (struna), peterostruna lira

pentakrostih (grč. pente, akrostichis, akrostichon) pjesma od pet stihova čija početna, ponekad i krajnja slova, tvore neko ime ili neku riječ

pentnlema (grč. pente, lemma dobit, dobitak) log. sud koji se sastoji od pet članova

pentaletalan (grč. pente, petalon list) bot. koji ima pet evjelnih listića

pentalfa (grč. pente. alfa) v. pentagram

pentametar (grč. pente. metron mjera) metr. petostopni, odnosno točnije, šestostopni. daktilski stih koji se sastoji od polovica odvojenih nepromjenjivom cezuro. a upotrebljava se samo s heksametrom

pentandria (grč. pente, aner gen. andros čovjek, muž) mn. bol. biljke čiji cvjetovi imaju pet slobodnih prašničkih niti (peta klasa u Linneovom sustavu biljaka)

pentangulami (grč. pente, lat. angulus kut) peterokutni

pentangulum (grč. pente. lat. angulus kut) v. pentagon

pentapteran (grč. pente, pteron krilo) koji ima pet krila, peterokrilan

pentaptoton (grč. pentaptotos s pet padeža) gram. imenica s pet padeža

pentarh (grč. pentarehos, pente pet, areho vodim, upravljam) član vlade petorice

pentarhat (grč. pente, areho vodim, upravljam) vlada od pet članova, vlada petorice

pentarihija (grč. pente, areho vodim, upravljam) v. pentarhat

pentasilabum (grč. pente, svllabe slog) gram. riječ od pet slogova

pentasperman (grč. pente, sperma sjeme) bot. koji ima pet sjemenki, peterosjemeni

- pcentastih (grč. pente, stichos red) kitica od pet stihova
- pentastilon (grč. pente, stylos stup) arhit. zgrada s pet redova stupova
- Pentateuh (grč. pente, teuchos bilježnica, knjiga) grčko-aleksandrijski naziv za tzv. pet knjiga Moj sije vih koje se zovu: *Genesis* (Knjiga Postanka), *ftodus* (Knjiga Izlaska), *Leoiticas* (Levitski zakonik), *Numeri* (Knjiga brojeva), *Deuteronomium* (Ponovljeni zakon)
- pentatlist (grč. pentathlos) kod starih Grka: onaj koji vježba potoboj, pcterostruku borbu (pentatlon)
- pentatlon (grč. pentathlon) pctoboj (haima skakanje, diskos bacanje diska, dromos Lrčanje, palo hrvanje, pvgme šakanje); kvinkvercij
- pentaton (grč. pente, tonos ton) glaz. razmak od pet cijelih tonova, mala septima
- Pentccostc čit. rentekoste (grč. pentekostos pedeseti, tj. hcmera pedeseti dan, pentekoste) pedeseti dan po Uskrsu, tj. Duhovi
- Pentej (grč. Pentheus) mit. sin Ehionov i Agavin; ostarjeli mu je Kadmo još za svoga života predao vladavinu nad Tebom
- pentemcron (grč. pente, hemera dan) razdoblje od pet dana
- pentcmimcris (grč. pente, hemi pola-, polu-, meros dio, hemimeres od polovina, prepolovljen) metr. dio stiha koji se sastoji od pet polustopa ili dvije i pol cijele stope; osobito: cezura iza druge i pol ili u trećoj stopi hck-sametra
- Pentesilcja (grč. Penthesileia) init. kći boga Marsa i kraljica amazonki, kao trojanska saveznica junački se borila protiv Grka dok je Aliilej nije ubio: pren. ratnička, ratoborna žena
- Pentinkostar (grč. pentekostos pedeseti) u pravoslavnoj crkvi: Cvjetni triod, bogoslužna knjiga koja se, počevši s prvim danom Uskrsa, upotrebljava za vrijeme svete Pedesetnice, tj. od Uskrsa do Duhova
- pentogen (grč. pepto kuham, varim gennaο rodim, stvaram) med. opće ime za sve hranjive tvari, supstance koje pomažu stvaranje pepsina u želučanom soku
- penultima Gat. paenultimus pretposljednji, paenultima tj. syllaba pretposljednji slog) gram. pretposljednji slog jedne riječi
- penultimus (lat. paenultimus) pretposljednji (npr. dak u razredu)
- penumbra (lat. penumbra) polusjena koja se neprimjetno gubi u svjetlost; sumrak
- penzija (lat. pendere objesiti, mjeriti: platiti, pensio plaćanje) prestanak aktivne službe državnog službenik;!, mirovina; plaća koju službenik prima kad prestane aktivno raditi
- penzioner (lat. pensio plaćanje, fr. pensionnaire) službenik koji je prestao aktivno raditi i koji prima nove, penzijske prihode, umirovljeni službenik
- penzionirati (fr. pensionner) prevesti (ili: prevoditi) iz aktivne; službe u mirovinu, staviti u penziju
- penzum (lat. pendere mjeriti po težini, izmjeriti, pensum dnevni posao, dnevni rad; zadatak) ono što je nekome odmjerenom, dodijeljeno, određeno; zadatak, osobito dački
- penje (fr. peignec) tkanina od češljane vune, kamgarn; mn. (peignees) češljana svila u boji
- penjer (fr. peigneur) stroj za grebananie vune i kudelje, grebenara
- penjoar (fr. peignoir, lat. peetinare) češljati) ženski ogrtač koji se upotrebljava pri češljanju, pudranju i kupanju; vrsta široke i udobne ženske jutarnje i večernje haljine
- peon (grč. paion) metr. stih-igrač, četvorosložna stihovna stopa u kojoj su li sloga kratka, a 1 dug, pojavljuje se

- u 4 različita oblika koji se nazivaju prema mjestu dužine: prvi peon: —• U U U, drugi peon: U — IJ U, treći peon: U U — U, četvrti peon: U U U
- peonija (grč. Paionia) hot. božur, nazvan po staroj pokrajini Peoniji u sjev. Makedoniji odakle je donesen
- pepanzis (grč. pcpansis sazrijevanje, sazrelost) med. dozrijevanje neke bolesti; probava, probavljanje
- pepastičan (grč. pepaino sazrijevam) med. koji pomaže sazrijevanju bolesti; koji probavlja
- pepastik (grč. pepaino sazrijevam, dozrijevam) farm. sredstvo (ili: lijek) koji pomaže sazrijevanju bolesti
- pepermint (lat. *Menta piperita*) osvježavajući bombon s primjesom paprene metvice
- pepita (šp.) krupnije zrno ili grumen čistog zlata
- peplos (grč. peplos) ženska haljina u starih Grka i Rimljana
- pepsi-cola čit. pepsikola (engl. pep dobro raspoloženje, usp. coca-cola) vrsta slatkog osvježujućeg napitka
- pepsin (grč. pepto kuham, pepsis kuhanje) kem. ferment želuca u želučanom soku koji, rastvarajući bjelanjčevine, pomaže probavu hrane
- pepsis (grč. pepto kuham, pepsis kuhanje) med. kuhanje, probava (hrane)
- peptiei (grč. pep-i kos koji služi za kuhanje, probavu) mn. med. sredstva koja pomažu probavljanje hrane
- poptičan (grč. peptikos koji pomaže kuhanju, probavi) koji kuha, koji pomaže kuhanju, probavi
- peptidi (grč.) spojevi od dviju ili više aminoki solina
- pepton (grč. pepto kuham, varim) med. hranjiva tvar koja se zbog probave preobrazila; dušikovi spojevi koji nastaju od bjelanjčevina stih tijela pod utjecajem želučanog soka
- peptonizirati (grč. pepto kuham, varim) kem. rastapati bjelanjčevine
- peptonurija (grč. pepto kuham, varim, uron mokraća) med. lučenje peplona s mokraćom (kod grozničnih zaraznih bolesti, trovanja itd.)
- per (fr. pair, engl. peer. lat. par jednak) 1. prije: nadbiskupi, vojvode, grofovi, baruni itd. koji su, kao s vladarom istorodni krunski vazali, bili međusobno jednaki i ravnopravni članovi u najvišim državnim tijelima; član Gornjeg doma u Engleskoj; velikaš; pir
- per (lat.) 2. kroz, prijeko, po, u, kod: pred; za, za vrijeme, u tijeku; pomoću, putem Čega; zbog, radi; trg. *per kilo* = po kili, za kilu itd.
- per abusnm čit. per abuzum (lat.) zloporabom, putem zloporabe
- per accidens čit. per akcidens (lat.) slučajem, slučajno
- per aliud (lat.) fil. v. pod per se
- per analogiam (grč.-lat.) po analogiji, tj. po uzoru na prijašnja iskustva
- per annum čit. per anum (lat.) za godinu, na godinu, godišnje: pro anno
- per aspera ad astra (lat.) posl. kroz trnje do zvijezda, tj. kroz borbu k pobjedi (cibit iz Vergilija i Seneka)
- per aval (fr. per a val) uz jamstvo, kao jamac
- per aversionem čit. averzionem (lat.) ne brojeći, otprilike
- per Bacco čit. per hako (tal.) kao formula prisege: tako mi Bakha
- per cassa čit. per kasa (tal.) trg. uz plaćanje gotovinom
- per eontante čit. per kontante (tal.) trg. uz plaćanje u gotovom
- per conto čit. per konto (tal.) trg. na račun
- Per Dominum nostrum Jesum Christum (lat.) Po Gospodinu našem Isusu Kristu (završni dio katoličkih molitava)

- per extensum čit. per ekstenzum (Gat.) tisk. slog koji se tiska kroz nekoliko stupaca (npr. naslovi, važne vijesti)
- per interim (lat.) privremeno, za neko vrijeme
- per litteras (lat.) slovima, pismeno, putem pisama
- Per me si va nella citta dolente čit. per me si va nela čita dolente) Po meni (tj. kroz mene) se ide u grad jada (natpis nad vratima pakla u Danteovoj Božanstvenoj komediji)
- per mille (lat.) na tisuću, po tisući, za tisuću (komada); pro mille
- per modum (lat.) na način; posredstvom
- per omnia saecula saeculorum čit. per omnia sekula seculorum (lat.) na sve vijeke vjekova
- per ornamento (tal.) za ukras: tobože, prividno
- per os (lat.) med. kroz usta
- per pedes (lat.) nogama, tj. pješice
- per pedes apostolorum (lat.) "nogama apostola", tj. pješice (kao što su putovali apostoli)
- Per piu vie si va a Roma (tal.) Svi putovi vode u Rim
- per posta (tal.) poštom, preko pošte, putem pošte
- per primam intentionem čit. per primam intencionem (lat.) "prvim naprezanjem"; med. liječenje rane neposrednim srastanjem rubova rane, za razliku od liječenja *par secundam intentionem* ("drugim naprezanjem") kod kojega se rana zatvara putem drugih zbivanja, procesa, npr. stvaranjem granularnog tkiva
- per procura čit. per prokura (tal.) prav. preko punomoći, preko opunomoćenika
- per procurationem čit. per prokurationem (lat.) v. per procura
- per procuratorem čit. per prokuratorom (lat.) prav. preko opunomoćenika
- per ricapito čit. per rikapito (tal.) trg. v. pod ricapito
- per rollam (lat.) "po krugu"; naziv koji se u velikim uredima upotrebljava za predstojnikovo slanje nekog spisa od referenta do referenta kako bi dali svoje mišljenje (umjesto da ili sve zove na sjednicu)
- per saldo (tal.) trg. za obračunavanje, za izravna nje; pro saldo
- per saltum (lat.) skokom
- per se (lat.) fil. po sebi. ono što postoji samostalno, samo za sebe, samo sobom, npr. to je, kod skolastičara, supstancija, za razliku od akcidencije koja postoji *samoperalliud*, ti. preko drugog, pomoću drugog
- per secundam intentionem čit. per sekundam intencionem (lal.) med. v. pod per primam intentionem
- per si (lat. per, njem. sie) na "vi"; *biti a nekim par si* govoriti nekome "vi", oslovljavati nekoga sa *vi"; supr. per tu
- per subreptionem et obreptionem čit. per subrepcionem et obrepcionem (Gat.) prav. putem prijevare i prešućivanja (istine)
- per šup (lat. per, njem. Schub) protjerivanje u pratnji stražara, pod stražom
- per tacitum consensum čit. per tacitum konsenzum (lat.) uz pristanak šutnjom
- per testamentum lat. po oporuci
- per tu (lat.) na "ti"; *biti s nekim par tu* govoriti nekome "ti", nekome se obraćati sa "ti"; supr. per si
- per ultimo (tal.) na kraju mjeseca
- per vota majora (lat.) većinom glasova
- per-šub (fr. pair, njem. Schub) istodobno imenovanje većeg broja članova Gornjeg doma da bi se time osigurala vladi potrebna većina
- peragracija (lat. peragratio) putovanje, proputovanje, prolaženje

- perakcija Gat. poradio) završetak, završna radnja, završni čin
- perald slitina (legura) platine i bakra s nešto srebra i neke druge kovine
- perambulator (lat.) v. hodometar
- porcent (lat. per centum) v. procent
- percepcija Gat. perceptio) psih. primjećivanje, zamjećivanje, opažanje, shvaćanje, svi oni psihički procesi koji (ili: sva ona psihička zbivanja koja) se neposredno izazivaju osjetiti inim podražajima (usp. aperccpcija); prav. naplaćivanje, skupljanje, primanje (prihoda, novca, plodova itd.)
- percepcionalizam (lat. perceptio primjećivanje, opažanje) fil. naučavanje da cjelokupno mišljenje i znanje vodi podrijetlo iz percepcije, tj. primjećivanja. i da su primjećivanja same primjećene stvari (Aristotel, Hamilton)
- perceptibilan (lat. perceptibilis) zamjetljiv, primjetljiv osjetom, shvatljiv, pojmljiv, osjetljiv
- perceptibilitet (lat. perceptibilitas) zamjetljivost, primjetljivost osjetom, osjetljivost, sposobnost za percepcije
- perceptivan (lat. perceptivus) koji primjećuje. koji prima vanjske dojmove
- perceptivitet Gat. perceptivitas) psih. sposobnost primjećivanja. sposobnost primanja vanjskih dojmova
- percipijent (lat. percipiens) onaj koji prima, primatelj
- percipirati (lat. percipere) primati, primiti, dobiti; opažati, shvaćati, pojmiti, učiti
- perdnšiti (tur. perdah sjaj, politura; brljanje) rastezati kožu, da bi se mogla očistiti od dlaka i izgladiti
- perdendo (tal.) glaz. gubeći se, postupno nestajući
- perdendosi čit. perdendozi (tal.) glaz. v. perdendo
- perdicija (lat. perditio) propast; vječno prokletstvo, vječna smrt
- perdita (tal.) trg. gubitak
- pereant (lat. perire propasti, pereant) neka propadnu, dolje s njima
- pereat (lat. perire propasti, pereat) neka propadne, dolje s njim. dolje
- peregrinacija (lat. peregrinatio) boravljenje u tuđini, putovanje po tuđim, dalekim zemljama
- peregrinitet. (lat. peregrinitas) tuđina, tuđi običaj
- peregrinoman (lat. peregrinari živjeti u tuđini, putovati, grč. mania pomama, ludilo, strast) čovjek koji ima strast putovanja
- peregrinomanija (lat. peregrinari živjeti u tuđini, putovati, grč. mania pomama, strast) strast za putovanjem
- peregrinus (lat. peregrinus) tudinac, stranac
- perekvator (lat. peraequator) prav. izborni sudac
- perempeija (lat. peremptio) uništavanje; prav. zastarijevanje, prestanak valjanosti neke tužbe; konačna odluka
- peremptoran (lat. peremptorius) koji ne trpi primjedbe, odlučan, presudan; bezuvjetan, neodložan; supr. dilatoran
- peremtoran (lat. peremptorius) v. peremptoran
- perene (lat. perennis trajan, stalan) mn. u cvjećarstvu: višegodišnje biljke, trajnice, tj. one koje, jednom zasađene, mogu godinama ostati na istom mjestu gdje prezimljuju i svake godine listaju i cvjetaju šireći se i razmnožavajući bez posebne njege
- perenitet [lat. perennitas) trajnost, dugotrajnost, nepresušnost
- peresa (fr. pairesse) žena francuskog pera; plemkinja; piresa
- pereta (fr. perette, tal. pera) bot. vrsta sitnih, blijedožutih i slatkih limunova u obliku kruške

- peretcrion {grč. pereterion bušilica, svrdlo, perao probijem. probodem)
kir. svrdlo, osobito za otvaranje lubanje; usp. trepan
- perfekcija (lat. perfectio) svršetak, savršenstvo, odlične osobine
- perfekcionirati (lat. perfectionare) usavršiti; završiti, dovršiti
- perfekeionisti (lat. perfectio) mn. fil. pristaše perfekcionizma; članovi kršćanske sljedbe u Sjevernoj Americi koji teže potpunoj zajednici obitelji i imanja, "biblijski komunisti"
- perfekeionizam (lat. perfectio) fil. naučavanje po kojem je usavršavanje čovjeka svrha moralnog htijenja
- perfekt (lat. perfectum) gram. prošlo vrijeme (npr. od raditi: radio sam, od biti: bio sam), tvori se od nenaglašenog prezenta pomoćnog glagola biti i glagolskog pridjeva radnog
- perfektan (lat. perfectus) gotov, svršen, potpun; savršen, usavršen
- perfektibilist (lat. perfectibilis) fil. pristaša perfektibilizma
- pertektibilizam (lat. perfectibilis usavršljiv) fil. naučavanje o sposobnosti čovjeka i čovječanstva za usavršavanje
- perfektuirati (lat. perficere, perfectum) izvršiti, izvesti, privesti kraju, okončati; zaključiti neki posao, ostvariti nešto
- perfeto (tal. perfetto) glaz. potpuno
- perfetto modo čit. perfeto modo (tal.) glaz. potpuno tempo (naziv za trotakt. jer se 3 ne može dijeliti s parnim brojem bez ostatka)
- perfetto modo čit. perfeto moto (tal.) glaz. trodijelni takt
- perfidan (lat. perfidus) nevjeran, vjeroloman, izdajnički; zloban, podmukao
- perfidija Gat. perfidia) nevjerstvo, vjerolomstvo, izdajstvo; zloba, podmuklost
- perfiditet (lat. perfiditas) v. perfidija
- perfidnost (lat. perfidia) v. perfidija
- perforacija (lat. perforatio) bušenje, probijanje; 1. med. pucanje šupljih organa ili vena zbog bolesti, npr. perforacija čira u želucu i dr.; 2. kir. umjetno otvaranje šupljina napravljenih u tijelu prirodnim ili neprirodnim putem; kod porođaja: umjetno otvaranje dječje lubanje radi vađenja mozga da hi se glava lakše izvukla i time olakšao porod; ova operacija obavlja se pomoću perforatora (kod uskih zdjelica); 3. rupičanje papira, poštanskih maraka i dr. pomoću "perfor arijskog stroja"
- perforacijski stroj sprava za pravljenje rupica na papiru, npr. na poštanskim markama itd.
- perforacijski žig žig koji buši rupice
- perforativ (lat. perforativum) med. v. perforator
- perforativ-trepan (lat. perforativum, fr. trepan) kir. bušilica kojom se kosti samo otvaraju, a koja ne izbacuje onaj komad koji oštrica obreže
- perforator (lat. perforatorium) kir. bušilica za otvaranje kostiju ili lubanje
- perforiran (lat. perforare) izbušen, probušen, izrupan, opskrbljen rupicama; *perforirani papir* u knjigovodstvu: papir sa sitnim rupicama da bi se listovi lakše mogli otkidati, ili s takvim rupicama da bi se mogli ulagati u poseban mehanizam koji je sastavni dio korica
- perforirati (lat. perforare) bušiti, probušiti, vrtjeti, provrtjeli
- performansa (fr. performance) 1. uspjeh, dostignuće, rezultat; 2. radne karakteristike; tehnički podaci, parametri; 3. vrhunski sportaš
- perfrigorij (lat. perfrigorium) med. osjećaj hladnoće u velikoj mjeri kod grozničnih bolesti, velika zimogroznost

perfricija (lat. perfrictio) promrzlost, ukočenost od zime

perfuzija (lat. perfuderc pokvasiti) med. prskanje krvi izazvano na umjetan način

pergament (lat. pergamena) papir iz azijskog grada Pergama gdje su ga. u starom vijeku, izrađivali kao zamjenu za papirus; posebno ustrojena i priređena životinjska koža, tj. samo od dlaka očišćena i vapnom lužena i uglačana životinjska (magareća, ovčja ili teleća) koža; upotrebljava se za bubnjeve i povezivanje knjiga, a prije pronalaska papira služila je, pored papirusa, za pisanje; spis ili povelja napisana na takvoj koži

pergament-papir veoma čvrst, kožast i proziran papir koji se dobiva ako nelijepljeni papir ostavimo malo u hladnoj mješavini od 8 dijelova koncentrirane sumporne kiseline i jednog dijela vode, pa ga potom dobro isperemo vodom (služi za dokumente, planove, povezivanje boca, pakiranje itd.); vegelabilni pergament

pergamentna koža koži sličan pergamentni papir za povezivanje knjiga

pergola (tal. pergola, lat. pergula) vinova loza koja raste uz drvene ili kamene stupove; sjenica od loze i drugih penjačica, brajda

perhidrol (lat. per, grč. hydor voda) farm. 30-postotna otopina vodikovog superoksida (za dezinficiranje i si.)

perhorencija (lat. perhorrescentia) prav. strah od pristranosti (suca, svjedoka i dr.) i zahtijevanje izuzeća

perhorencijnn prisega prav. tvrdnja pod prisegom da se neki sudac ili svjedok ne mogu smatrati nepristranim

perhorencirati (lat. perhorrescere) užasnuti se, uzdrhtati od; osjetiti gađenje prema nečemu, odbiti što od sebe; prav. ne primiti, ne priznati,

odbiti, zahtijevati izuzeće, npr. suca ili svjedoka, zbog pristranosti

peri (grč. peri oko, okolo) grčki prijedlog koji se pojavljuje u mnogim složenicama i označava: okolicu, rasprostranjenost, provedbu nekog kružnog tijeka; nadmašivanje, nadilaženje, prekoračenje, povećavanje ili pojačavanje

perialgičan (grč. peri, algos bol) med. koji boluje od perialgije, koji je nastao kao posljedica perialgije

perialgija (grč. peri, algos bol) med. veoma jaka bol u cijelom tijelu

peri ama (grč. peri a m ma) v. amulet

periastrum (grč. peri, astron zvijezda) astr. kod dvojnih zvijezda: točka na putanji pratitelja kad je ovaj najbliže glavnoj zvijezdi, slično perihelu planetne putanje

periblepsis (grč. peri. blepsis gledanje, blepo gledam) med. plašljivo gledanje oko sebe (kod duševnih bolesnika)

peribola (grč. peribolc) obujam, opseg; ret. govorničko ukrašavanje jedne misli; zaokružena rečenica; opisanje nadugačko i naširoko; anat, v. perikard

peribolos (grč.) sveto zemljište s hramom

peribronhitis (grč. peri, ta bronehia kraj dušnika koji ulazi u pluća) med. upala opne koja obavija dišne cijevi

peribrozis (grč. peri, brosis jedenje, bibrosko jedem, razjedam) med. ćiravost očnih kuteva

pericement (grč. peri, lat. caementum kamen tucanik) zool. kožni omotač zubnog korijena

pericementitis (grč. peri, lat. caementum kamen tucanik) med. upala pericementa

pericistitis (grč. peri, kvstis) med. upala potrbušnice

periculum in mora čit. perikulium in mora (lat.) opasnost je u odgađanju (oklijevanju)

- peridentitis (grč. peri, lat. dens, dentis, zub) med. upala kože zubnog korijena
- periderma (grč. peri, derma koža) bot. zaštitno kožno tkivo koje je sastavljeno od dva tkiva: tvornog, koje se naziva *plutna kambija* ili *felogen*, i trajnog, koje je poznato pod nazivom *pluto*; zool. čvrst hitinski, rjeđe vapnenački omotač kod hidrozoa
- peridesmij (grč. peri, desmos veza; okov) zool. kožni omotač žiličastih tvorevina (veza) pomoću kojih se većina dijelova kostura drži u vezi
- peridesmitis (grč. pei, desmos veza; okov) med. upala peridesmija
- peridot (fr.) min. v. olivin (žučkastozeleena vrsta hrizolita)
- peridrom (grč. peridromos ono što opkoljava, hodnik, galerija) arhit. hodnik sa stupovima, hodnik između stupova i zidova; vrsta plesa na koplju
- perieget (grč. peri-egetes) onaj koji vodi strance i pokazuje im znamenitosti; opisivač gradova i zemalja
- periegeza (grč. peri-egesis vođenje uokolo i pokazivanje) vođenje stranca po okolici i pokazivanje znamenitosti; opisivanje mjesta i zemalja; *pariegaza* mn. spisi, knjige u kojima se nabrajaju i opisuju umjetnički spomenici i si.
- periereza (grč. periairesis) med. uklanjanje (ili: rezanje) čireva
- periergija (grč. peri-ergia) pretjerana revnost, sitničarenje, cjepidlačenje; suviše neprirodan i posebno tražen način pisanja (stil)
- perifacitis (grč. peri. fake leća) med. upala očne leće
- periferan (grč. periferni a obujam, opseg) v. periferni
- periferija (grč. perifereia krug, obilježnje) 1. mat. zatvorena krivulja koja omeđuje dio površine; obodnica; 2. vanjski dio nekog predmeta; 3. predgrađe
- periferija (grč. perifereia obujam, opseg) geom. obujam, opseg; pren. dio grada koji je najudaljeniji od središta (centra), predgrađe; kraj, rub
- periferni (grč. perifereia obujam, opseg) koji se nalazi na periferiji, krajnji, rubni, najudaljeniji od središta; *periferni kut* kut koji čine dvije tetive, a čije tjeđe leži na periferiji (supr. središnji kut)
- periflebitis (grč. peri. fleps gen. blebos žila, vena) med. upala vanjske opne vena
- perifrastičan (grč. perifrastikos opisan) v. parafraza
- perifraza (grč. perifrasis opisivanje) ret. v. parafraza
- perifrazirati (grč. perifrasto opisujem) v. parafrazirati
- perifriksis (grč. perifrisso treperim, drhtim jako) med. jeza od hladnoće, drhtavica
- perigej (grčki perigeion) astr. Zemlji najbliža točka Mjesečeve putanje; ijeđe: ločka planetove putanje u kojoj je planet najbliže Zemlji; supr. apogej
- periginičan (grč. peri, gyne žena) bot. naziv za cvijet čiji prašnici i oplodni listići stoje na istoj visini, kao npr. kod trešnje
- periginije (grč. peri, gvne žena) bot. biljke kod kojih se spolni dijelovi cvijeta nalaze na čašici
- periglotis (grč. peri. glotta jezik) anat. kožni omotač jezika
- perigon (grč. peri, gone rod) bot. unutrašnji cvjetni vjenčić. ocvijeće
- perigonijalije (grč. peri. gone rod) bot. listići koji tvore unutrašnji cvjetni vjenčić ili ocvijeće
- perihel (grč. peri, helios Sunce) astr. položaj nekog planeta kad se u svom kretanju najviše približi Suncu, npr.

- Zemlja se nalazi u perihelu oko 1. siječnja; supr. afel
- perLhoiija (grč. pori, ehole žuč) med. prckomjernost žuči
- periholus (grč. pori, eholos žuč) med. onaj koji boluje od žutice
- perihondrij (grč. peri, ehondros hrskavica) zool. hrskavična opna
- perihondritis (grč. peri, ehondros hrskavica) med. upala hrskavične opne
- perija (Dr. pairie) perstvo, zvanje i dostojanstvo jednog pera; perov posjed, feud; članstvo u engl. Gornjem domu; usp. per 1
- perijant (grč. peri oko, anthos cvijet) bot. ocvijeće, cvjetni omot, vanjski dio cvijeta
- perijoci (grč. peri-oikos) mn. okolni stanovnici. susjedi; zem. svi oni koji žive na istoj zemljopisnoj širini; u staroj Sparti: pokoreni seljaci, starosjediooci koji nisu imali građanskih prava
- perijeki (grč. peri-oikos) mn. v. perijeci
- perijen (engl. parian) porculanska masa koja izgleda kao perzijski mramor, upotrebljava se za izradbu malih kipova i svih kiparskih radova
- perika (fr. perruque, tal. perruca, lat. pilus vlas, dlaka) lažna, tuđa kosa, vlas ulja
- perikard (grč. peri, kardia srce) anat. osrdačje, osrčje, srčana opna
- perikardijski (grč. peri, kardia srce) anat. osrčni, koji se tiče osrdačja (ili: osrčja), koji pripada osrdačju, npr. perikardijske arterije, vene i dr.
- perikarditis (grč. peri, kardia srce) med. upala osrdačja
- perikarp (grč. peri, karpos plod) bot. sjemeni omotač; med. kožni lijek koji se stavlja oko šačnog korijena
- periklasis (grč. peri-klasis prelamanje) med. prijelom, osobito kosti
- Periklo (grč. "okružen slavom") glasoviti starogrčki državnik (500—429. pr. n. e.)
- porikohlion (grč. perikochlion) teh. navrtak, matica
- perikopa (grč. perikope okresivanje: vanjski oris oblika; ukras, ures) odsjek, odjeljak; osobito: odjeljak u Evandelja, apostolskih poslanica, Hjela apostolskih i Starog zavjeta, koji se nedjeljom i blagdanom čila u crkvi i objašnjava; inetr. sustav nejednakih strofa; ret. mali rečenični dio
- perikranij (grč. kranion lubanja, perikranios koji obavija lubanju) anat. koža koja obavija lubanju
- perikulozan (lat. periculosus) opasan, nezgodan; smion, drzak
- perikulum (lat. periculum) pokušaj, pokus: opasnost
- perimadaričati (grč. peri. madaros gol, ogoljen) med. koji uništava, koji izjeda kožu
- perimetar (grč. perimetron) mat. obujam, opseg
- perimetarski (grč. perimetros koji mjeri uokolo, perimetron obujam, opseg) obujmili, opsežni, koji se tiče obujma (ili: opsega), koji pripada obujmu (ih: opsegu)
- perimetralan (grč. peri. metron) mat. v. perimetarski
- perimetričan mat. v. perimetarski
- perimetrija (grč. peri, meter maternica) anat. potrbušnica koja obavija maternicu, materničica
- perimetritis (grč. peri, meter maternica) med. upala potrbušnice koja obavija maternicu, upala matemičice
- perimizij (grč. peri, mys miš; mišić) anat. kožasti omotač mišića, mišićna navlaka
- perimorfoza (grč. peri, morphis uobličavanje. oblikovanje) min. kristalni omotač, ponekad tanak kao papir, koji obavija agregat nekog posve drugog minerala kao kakva jezgra
- perinefritis (grč. peri, nefros bubreg) med. upala bubrežne opne (bubrežnice)

- perineocela (grč. peinaion medica, ke-
le kila) med. prodor medicine (peri-
ne uma)
- perineoreksis (grč. porinaion) med.
rascjep medicine; v. perinem
- perine um (grč. porinaion, perinon)
anat. medici, spona između stidnice
i čmara
- perineurij (grč. peri, neuron živac)
anat. tkivni omotač koji obavija po-
jedina živčana vlakna, a i cijeli ži-
vac
- period (grč. peri, odos put, periodos ho-
danje uokolo; obilaženje, obilazak,
lat. periodus) obilaženje, ophod; astr.
vrijeme za koje planet prijeđe svoj
put oko Sunca; ponavljanje nekog
zbivanja ili događaja i si. u pravilnim
vremenskim razmacima; doba, od-
sjek, dio vremena, razdoblje; pren.
trajanje jednog titraja; poet. umjet-
nički zaokružen odjeljak, umjetnič-
ki zaokružena rečenica; gram. složena
rečenica; med. v. perioda
- perioda (grč. periodos v. period; med.
redovito mjesečno pranje kod žena;
menstruacija)
- periodicitet (grč. periodos, lat. perio-
dicitas) pravilno vraćanje, u odre-
đenim vremenskim razmacima, odre-
đenih pojava (zbivanja, sjećanja, ras-
položenja, psihoza, pojava koje prate
rođenje pojedinca, rast, smrt i dr.),
povremenost
- periodičan (grč. periodikos) koji se
vraća u pravilnim vremenskim raz-
macima; povremeni, koji se povre-
meno mijenja; prolazan; *periodična*
kontrola nadzor (ili: pregled) u odre-
đenim vremenskim razmacima; *pe-
riodična rečenica*, gram. složena reče-
nica, ona koja je sastavljena od dvaju
nerazdvojno povezanih dijelova (pro-
taze i apodoze); *periodične bolesti* po-
vremene bolesti; *periodični spisi* čas-
opisi (ili: žurnali) koji izlaze po-
vremeno; *periodični vjetrovi* vjetrovi
koji pusu u određenim vremenskim
razmacima
- periodični sistem kem. raspored ke-
mijskih elemenata prema njihovim
atomske težinama kako rastu po-
čevši s vodikom (H, He, Li, Be, B, C
... do Th, Pa, U), u vodoravnom redu
(periodu) pokazuje se stupnjevitost
promjene svojstava elemenata; a svo-
jim svojstvima međusobno slični (ho-
mologni) elementi stoje uspravno
jedni ispod drugih (grupa); ovaj ras-
pored postavio je ruski kemičar Men-
deljejev; prirodni sustav
- periodičnost (grč. periodos) v. perio-
dicitet
- periodik(a) (grč.) tiskano djelo koje iz-
lazi povremeno (mjesečno, dvomje-
sečno, polugodišnje); časopis uopće
- periodinija (grč. peri, odyne bol) med.
jaka bol u cijelom tijelu
- periodist (grč. periodos, fr. périodiste)
suradnik u povremenim časopisima
- periodizacija dijeljenje povijesnih pro-
cesa na osnovne periode (razdoblja);
vremenski raspored
- periodizirati (grč. periodos) dijeliti (ili:
podijeliti) na periode, utvrditi (ili: od-
rediti) periode
- periodontitis (grč. peri, odus, odontos
zub) med. upala pozubnice (cementa)
- perioha (grč. perioehe) obujam, cjelina;
kratak sadržaj (npr. neke knjige); ta-
koder: samostalan odjeljak, dio koji
čini zasebnu cjelinu
- periopa (grč. peri-orao gledam uokolo)
promatračnica, zvjezdarnica
- perioptrika (grč. peri-orao) fiz. dio fi-
zike koji proučava prelamanje svjet-
losnih zraka na površinama tijela
- periorama (grč. peri, orama pogled,
izgled) razglednica; usp. panorama
- periorhita (grč. peri, lat. orbita očna
šupljina) anat. kožni omotač očne
šupljine
- periost (grč. peri, osteon kost) anat.
pokosnica, kožni omotač kostiju

- periostitis (grč. peri, osteon kost) med. upala pokosnice
- periostoza (grč. peri, osteon kost) med. zadebljavanje kosti
- peripat (grč. peri, patos stupanje, korak) zool. vrsta stonoge
- peripatetici (grč. peripatetikos filozof peripatetik, peripatetički filozof, peri-pateo šetam i raspravljam) fil. starogrčki filozofi koji su izišli iz Aristotelove škole, on je svoje učenje izlagao učenicima šetajući se hodnicima (peripatoi) liceja u Ateni
- peripatetička filozofija v. peripateizam
- peripatetički (grč. peri-pateo šetam) šetajući; fil. koji pripada Aristotelovom naučavanju i školi, arislotelovski
- peripatetizam (grč. peri-pateo šetam i pritom raspravljam) fil. naučavanje i način naučavanja peripatetika; Aristotelova filozofija, peripatetička filozofija
- peripateza (grč. peripatesis) šetanje, šetnja; ozbiljan razgovor, ozbiljna zabava
- peripeleija (grč. peripeleia obrat, preokret) preokret u sudbini glavnog junaka drame; neočekivana, iznenadna promjena u nekom stanju; rasplet u drami; obrat, preokret, prijelom
- peripijema (grč. peri, pvon gnoj) med. zagnojavanje, stvaranje gnoja
- peripleuritis (grč. peri, pleura rebra) med. upala tkiva koje obavija prsnu maramicu, pore bricu
- periploka (grč. periploke obavijanje, obuhvaćanje; zapetljavanje, upetljavanje, zamrzavanje) uvijanje u govoru; uvijen, prikriven govor
- periplus (grč.) u antičkom zemljopisu: brodarenje, oplovljivanje, plovidba uz obalu neke zemlje i opis te plovidbe
- peripneumonija (grč. peri-pneumonia) med. upala prsne maramice, porebrice
- peripsiksis (grč. peripsyxis ohlađenje, rashlađenje) velika prehlada; med. osjećaj hladnoće u cijelom tijelu
- peripter (grč. peri, pteron položaj stupova) arhit. zgrada sa svih strana okružena hodnikom sa stupovima, osobito takav starogrčki hram; usp. dipteros
- peripterij (grč. peri, pteron položaj stupova; krilne zgrade glavnih vratnica) arhit. vanjski hodnik, dvorana sa stupovima
- periptoza (grč. periptosis slučaj, priroda) med. presudan preokret u razvoju neke bolesti
- perireja (grč. perir-rhoo optječem, perirroia) med. optjecanje, istjecanje na više mjesta ili na svim mjestima
- perireksis (grč. porirrexix krunjenje okolo kostiju) med. otkidanje, odvajanje (npr. kosti)
- perisciji (grč. peri?kios kružnosjenčani, koji baca sjenu unaokolo) mn. zem, stanovnici u polarnom pojasu gdje »Sunce po više dana ili mjeseci nika ko ne zalazi, tako da njihova sjena u 24 sata obiđe oko njih
- periscitizam (grč. periskythismos) etn. običaj deranja kože s glave (koji je nekada vladao kod Skita); skalpiranje
- perisfera (grč. peri, sfaira kugla) vanjski dio kugle
- perisistola (grč. peri, systello skupim, stegnem) med. zastoj srca, vrijeme između stezanja i širenja srca, tj. između dva udara pulsa (bila)
- periskop (grč. peri-skopeo gledam uokolo, promatram uokolo, obazirem se) kod podmornica: optička sprava pomoću koje se može promatrati vidik iznad vode: nekoliko metara duga čelična cijev, 10—20 cm u promjeru, koja se pri zaronjavanju podmornice može teleskopski toliko produžiti da gornji kraj, na kojem se nalazi jedna

- potpuno reflektirajuća staklena prizma, ostane iznad površine vode
- periskopski (grč. peri-skopeo gledam unaokolo) opt. koji gleda unaokolo, koji vidi unaokolo; *periskopska stakla* konkavno-konveksna ili konveksno-konkavna stakla za oči koja pokazuju slabije sferno odstupanje nego bikonveksna i bikonkavna stakla, te stoga omogućuju jasnije gledanje i na rubovima
- perisodaktili (grč. perissos preko broja, preko obične mjere, neparan, daktylos prst) mn. zool. neparnoprstaši, red sisavaca kopitara s neparnim brojem prstiju (konj, nosorog, tapir itd.)
- perisologija (grč. perissos preko broja, preko obične mjere, prekomjeran, daktylos riječ, govor) bujica riječi, suvišnost izraza; pleonazam
- perisoma (grč. perissos prekomjeran, suvišan) v. peritoma
- perisomeran (grč. perissos prekomjeran, suvišan, meros dio) zool. koji ima prekobrojne udove
- perisperma (grč. peri, sperma sjeme) bot. sjemeni omotač: perikarp
- perispomenon (grč. perispomenon) u grčkoj gramatici: riječ koja ima zavnut akcent (cirkumfleks) na posljednjem slogu, tj. na prvom od kraja zdesna nalijevo, npr. andron, skias
- perisprit (grč. peri, lat. spiritus duh. duša) po shvaćanju spiritisla: neka sredina između duše i tijela koja zajedno s dušom prelazi u drugi svijet, duhovno, oduhovljeno tijelo
- peristaltika (grč. peristaltikos obuhvatan i sažimljiv, peri-stello) fiziol. gmizanje, od volje nezavisno gibanje želuca, crijeva i ostalih šupljih organa pomoću stezanja mišićnih vlakana sa svrhom pomicanja naprijed i izbacivanja crijevnog sadržaja (izmeta); motus peristalticus. peristaltičko kretanje
- peristatičan (grč. peristasis, peristemi postavljam unaokolo) zameten, dugotrajan, podroban, opširan
- peristil (grč. peristylon) arhit. slobodan prostor okružen stupovima i pokriven; hodnik sa slupovima
- peristola (grč. peri-stello obuhvatim) fiziol. gmizavo kretanje crijeva; usp. peristaltika
- peristom (grč. peri, sloma usta) zool. rub usta
- perisan (tur.) 1. prid. nesređen, razbacan; neuredan; 2. im. vrsta ukrasne igle za nakit na glavi
- peritccija (grč. peritheo naokolo trčim) plod gljive mješinarke
- peritiflitis (grč. peri, tyflos slijep) med. upala potrbušnice koja obavlja slijepo crijevo
- peritoma (grč. pcrittos prekomjeran, suvišan) ono što preostaje, suvišnost; med. ostatak hrane koji preostaje nakon probave u želucu, nečistoća; ostatak bolesti
- peritonealan (grč. peri-tonaion) koji pripada potrbušnici, koji se tiče potrbušnice
- peritoneitis (grč. peri-tonaion potrbušnica) med. upala potrbušnice
- peritonejski (grč. peri-tonaion potrbušnica) v. peritonealan
- peritoneum (grč. periloniaion) zool. potrbušnica
- peritonitis (grč. peri-tonaion potrbušnica) med. v. peritoneitis
- perivjen (fr. peruvienne) čvrsta svilena tkanina ukrašena cvjetovima
- perivoj (novogrč. periboli vrt) šumica, javni park
- perizoma (grč. perizoma) pojas; prečka; anat. ošil (dijafragma)
- perizozis (grč. perizosis) med. opasivanje, omotavanje, podvezivanje
- perjuracija (lal. perjuratio) prav. krivo prisezanje, krivokletstvo
- perjurant (lat. perjurans) krivokletnik, koji je krivo prisegnuo

- perjurijum (lat. perjurium) prav. kriva prisega, krivokletstvo
- perjuriozan (lat. perjuriosus) krivokletan; nevjeran, lažljiv
- perjurus (lat.) prav. krivoklelnik, nevjernik, lažljivac
- perkal (fr. pccale) gusto tkana istočnoindijska pamučna tkanina, finija od mitkala
- perkelt (mad. porkolt) kuh. mađarski paprikaš od govedskog ili telećeg mesa
- perkinizam med. metoda liječenja trljanjem oboljelih dijelova dvjema iglama od različitih kovina, nazvana po izumitelju Perkinu (umro 1799.)
- perkolacija (lat. percolatio) kem. procijedivanje, pročišćavanje, razbitri vanje
- perkurirati (lat. per-currere) pregledati letimično, površno pregledati
- perkurzija (lat. percursio) prelijetanje, pretrčavanje; letimično prelaženje preko čega, promišljanje na brzinu
- perkusija (lat. pccussio) udaranje, sudar, udar, potres; med. kucanje, opkucavanje, ispitivanje kucanjem
- perkusioni (lat. percussio) udarni, koji biva pomoću udarca; *perkusioni stroj* fiz. sprava za ispitivanje brzine tijela pokrenuti h udarcem; *perkusiana puška* puška čije se punjenje pali udarom čokićastog okidača u kapslu; *perkusiono paljenje* paljenje udarcem
- perkusor (lat. percussor) sprava za razbijanje, za lomljenje
- perkutanski (lat. per, culis koža) koji djeluje kroz kožu (lijek)
- perkutirati (lat. percutere) med. kucati, ispitivati kucanjem, vršiti perkusiju, npr. prsa, želuca
- perkutorij (lat. percutere, percutorium) med. liječnička kucaljka
- perkvizicija (lat. perquisitio) sudska istraga, istraživanje; *perquisitin damestica* čit. perkvizicio domestika (lat.) premetačina, pretres kuće ili stana
- perkvizijski protest prav. protest mjenice koji se čini ako se Lrasal. u vrijeme plaćanja, ne može naći u mjestu plaćanja
- perkvizitor (lat. perquisitor) istražitelj
- peri (lat. perla, fr. perle) tisk. poslije dijamanta najsitnija tiskarska slova (od pet tipografskih točaka)
- perla (lat. perla, fr. perle) biser; med. kao mlijeko bijela, biseru slična pjega na rožnici (oka)
- perlmutter (njem. Perlmutter) unutrašnji biserasti sloj u školjci, sedef
- perlon sintetička tekstilna sirovina; zbog elastičnosti i čvrstoće upotrebljava se za izradu čarapa, rublja, odjeće i tehničkih tkiva
- perlustracija (lat. perlustratio) razgledavanje, pregledanje; otvaranje i čitanje tuđih pisama bez znanja adresata (sa svrhom policijskog nadzora)
- perm (rus.) geol. v. permski period
- permanencija (lat. permanentia) neprekidno trajanje, postojanost, ustrajnost; stalno zasjedanje, npr. zakonodavnog tijela, do okončanja određenih pitanja; teol. neprestana prisutnost tijela Kristovog u pričesti
- permanentan Gat, permanens) trajan, ustrajan, stalan, postojan, neprestan, neprekidan; *permanentni plinovi* kem. postojani plinovi (koji se prije nisu mogli pretvoriti u tekuće stanje); *permanentno bjelilo* trajna vodena boja koja se dobiva od barijsulfata
- permanentnost (lat. permanentia) v. permanencija
- permeabilan (lat. permeabilis) probojan, propustljiv
- permeabilitet (lat. permeabilitas) probojnost, propustljivost
- permeacija Gat. permoatio) prodiranje dvaju tijela jednog u drugo, miješanje

- permen {engl. pearmain) vrsta jabuke
knja ima ukus kruške, parmenka
- permiscibilan (lat. permiscibilis) koji
se može pomiješati, izmješljiv
- permisija {lat. permissio) dopuštenje,
dozvola, odobrenje
- permissionar (lat. permissionarius) po-
sjednik dozvole, besplatne karte; voj-
nik na dopustu; kod putujućih cir-
kusa i kazališta: poslovođa koji pu-
tuje ispred trupe da na vrijeme iz-
vadi dozvolu za priređivanje pred-
stava i pripremi sve što je potrebno
- permissionisti (lat. permissio dopu-
štenje, odobrenje) mn. stranci koji
imaju dozvolu boravka u nekom gra-
du '
- permocija (lat. permotio) pokretanje,
pobuđivanje, pobuda; razd ražen je,
afekt
- permska formacija geol. v. permski
period
- permski period geol. razdoblje u raz-
voju Zemljine kore koje se nalazi
između karbonskog i trijaskog raz-
doblja (nazvano po ruskoj pokrajini
Perm, gdje su njegovi slojevi vrlo
dobro razvijeni i prvo proučeni);
perm
- permutabilan (lat. permutabilis) za-
mjenjiv, razmjenjiv, premjestiv
- permutahilitet (lat. permutabilitas)
zamjenjivost, premjesivost
- permutacija (lat. permutatio) promje-
na, razmjena, razmjenjivanje, za-
mjenjivanje; mat. premještanje, mi-
njanje mjesta u nizu određenog
broja danih elemenata
- permutirati (lat. permutare) razmje-
njivati, zamjenjivati, promijeniti; raz-
mještati, premjestiti, premještati
- pernambuko crveno brazilsko drvo čija
se strugotina upotrebljava za bojenje
i pravljenje crvene tinte (nazvano po
brazilskoj pokrajini Pernambuco);
fernambuko
- perniozan (lat. perniciosus) ubitačan,
razoran, škodljiv, opasan; *pernici-
zna groznica* početna groznica
- pernioni (lat. pernio, perniones) mn.
med. prištevi na nogama od zime,
ozeblina, smrzotine
- perodinja (grč. pera torba. odyne bol)
med. bol želuca; kardialgija
- peroksid (lat. per. grč. oxvs oštar) kem.
oksid s većim omjerom kiselina nego
drugi oksidi istog niza
- peroksidirati (lat. per., grč. oxys) kem.
pretvoriti, pretvarati u peroksid
- peroma (grč. peroma uzetost, osaka-
ćenost) med. osakaćenost, oštećenost
osj etilnih organa
- peron (fr. perron) slobodan trijem (te-
rasa) pred kućom; mjesto na posta-
jama odakle se ulazi u vlak ih izlazi
iz njega
- perona (grč. perone žbica) anal. goli-
jen, goljenica
- peroneji (lat. musculi peronei) mn.
anat. goljenični mišići
- peronospora (grč. perone izraslina na
kosti, spora sjetva) bolest lista i bo-
bica vinove loze koje izaziva para-
zitivna gljivica *Peronospora viticola*;
suzbija se prskanjem otopinom mo-
dre galice i dr.
- peroralni (lat. per, os usta, peroralis)
koji se uzima kroz usta, npr. lijek
- perotina (fr. perrotine) stroj za bojenje
tkanina, može istodobno bojiti u tri
boje: nazvana po izumitelju Perrotu
- perozis (grč. perosis ozljeda, povreda)
med. sakaćenje, osobito udova i osje-
tila
- perpendikl (lat. perpendiculum) visak;
njihalo na satu, pendel
- perpendikularan (lat. perpendicularis)
uspravan, okomit: vertikaln
- perpendikularitet (lat. perpendicu-
laritas) uspravnost, okomitost; ver-
tikalnost
- perpetracija (lat. perpelratio) izvr-
šenje, izvođenje, sprovođenje

perpetuacija (lat. perpetuatio) neprekidno trajanje, ovjekovjeća vanje
 perpetuana (lat. perpetuus neprekidan, neprestan, stalan) vrsta veoma čvrsto vunene tkanine slične seržu
 perpetuelan (fr. perpetuel) stalan, neprestan, doživotan, vječan
 perpetuirati (lat. perpetuare) neprekidno nastavljati ili održavati, pustiti da nešto neprekidno traje, ovjekovječiti, ovjekovječavati
 perpetuitet (lat. perpetuitas) neprestanost, stalnost, vječitost, doživotnost, neprekidno trajanje, npr. službe, dužnosti itd.

perpetuiteti (lat. perpetuitates) mn. neprekidnosti, zakladna imanja
 perpetuum mobile (lat. perpetuum mobile vječito pokretno) fiz. zamišljeni stroj koji bi sam sebe stalno pokretao i obavljao nekakav rad ne primajući sa strane energiju (što je, po zakonu o održanju energije, nemoguće); ili: činjenica je daje nemoguće na bilo koji način, ni mehaničkim, ni termičkim, ni kemijskim aparatima sagraditi periodično djelatan stroj kojim bi se stalno dobivao rad (ili živa sila) ni iz čega (zvano: *perpetuum mobile prve vrste*); smisao sljedećeg stava zove se *perpetuum mobile druge vrste* (Ostwald): "Nemoguće je sagraditi stroj koji periodično radi, a koji pritom samo diže teret i hladi neki toplinski rezervoar"; ovakav stroj ne stoji u opreci s načelom održanja energije

perpetuus (lat.) neprestan, neprekidan, stalan, vječan
 perpleksan (lat. perplexus) zbunjen, smeten, smućen; nerješiv
 perpleksitet (lat. perplexitas) zabuna, zbunjenost, smetenost, nerješivost
 persau (fr. persan "perzijski") arhit. kip poput stupa koji drži svod
 persekucija (lat. persecutio) gonjenje, proganjanje

persekutirati (fr. persccuter) prav. sudski progoniti, tužiti, tjerati, goniti, progoniti; persekvirati
 persekutor (lat. persecutor) gonitelj, progonitelj, dosadan čovjek, nasrljivac

persening (engl. persenning) pom. čvrsto, smolom premazano platno za pokrivanje

perseveracija (lat. perseveratio) fil. postojanost, osobito: predodžba u svijesti, činjenica da sve što je ikada ušlo u svijest i postalo dijelom njezinog sadržaja izaziva u njoj jače ili slabije promjene i ostavlja neki trag

perseverirati (lat. perseverare) ustrajati, biti ustrajan, ostajati pri svome

persiflaža (fr. persiflage) ismijavanje, izrugivanje na fin način

persifler (fr. persifleur) ismijavač, podrugljivac

persiflirati (fr. persifler) ismijavati se, praviti nekoga ili nešto smiješnim na fin način

persiko (fr. persicot) liker od breskvinih koštica, breskovača

persistencija (lat. persistentia) ustrajnost, postojanost, stalnost, izdržljivost, upornost; tvrdoglavost

persistentan (lat. persistens) ustrajan, postojan, stalan, izdržljiv, uporan

perskripcija (lat. perscriptio) trg. knjiženje, unošenje u knjigu računa; pismena uputnica za isplatu, doznaka

persona (lat.) osoba, pojedinac, ličnost, svako biće obdareno sposobnošću slobodnog i razumnog htijenja i djelovanja (fizička persona), za razliku od stvari, koja je samo predmet bez volje i razuma, nema svoga dostojanstva;

prav. svaka osoba koja ima sposobnosti stjecati određena prava i primati na sebe obveze, pravna osoba (juristička persona); *in persona* osobno

persona grata (lat.) omiljena osoba, osoba koja je kod pretpostavljenih u milosti

persona publica čit. persona publika
 Gat, javna osoba) osoba koja radi u javnoj službi, državni službenik, javni radnik, pisac, glumac, umjetnik; podrugljivo: javna žena

personal (lat. personalis osobni) osoblje, svi namještenici i službenici nekog poduzeća ili ustanove; broj svih osoba koje čine jedan kolegij

personalac (lat. personalis osobni) onaj u čiji djelokrug spada skrb o osoblju nekog poduzeća ili ustanove

personalije (lat. personalia) mn. osobni podaci o starosti, imovinskom stanju, zanimanju itd

personalist (lat. persona) onaj kojem je priznato neko pravo samo u odnosu prema njemu osobno

personalitet (lat. personalitas) osobnost, ono što je osobno, osobina; svijest o svojoj osobnosti, samosvijest; *personaliteti* mn. osobne uvrede, osobna zadirkivanja

personalizam (lat. persona) fil. naučavanje da se svijet sastoji od pojedinaca koji su živi, koji svjesno teže cilju i koji su svjesni svoje vrijednosti (Leibniz, Boshrijm, Renouvier, I.V. Stern); shvaćanje osobe i osobnosti kao najviše vrijednosti (Kant); teol. vjera u Boga kao osobu

personalizirati (fr. personnaliser) navoditi (ili: označavati) osobe ili osobne podatke; osobljavati, osobiti; zadirkivati, zadjevati, peckali

personalna unija ujedinjenje dviju ih više inače samostalnih država pod jednim vladarom ili jednom vladarskom obitelji, državno-pravni odnos kakav je, npr., postojao do 1918. između Austrije i Ugarske i, od 1912., između Hrvatske i Ugarske

personalna zamjenica gram. osobna zamjenica (ja, Li, on, ona, ono, mi, vi, oni, one, ona)

personalni (lat. personalis) osobni, koji se tiče osobe ih osoblja

personalni akti mn. akti o osobnim prilikama, sposobnostima, dielina i dr. nekog službenika

personalni konto trg. račun koji se pojedincima otvara i, kao takav, vodi
 personalni kredit Lrg. zajam koji se zasniva na osobnom povjerenju
 personalni porez osobni porez, glavarina, porez po poreznim osobama
 personalni vjerovnik trg. vjerovnik koji za svoja potraživanja nema nikakve osnove

Personencultus čit. personen-kultus
 Gal.-njem.) tzv. kuli ličnosti

personificirati (lat. personificare) poosobljavati, poosobiti, pretvarati, obražavati u osobu; opće pojmove, osobine, mrtve stvari ili životinje prikazivati da rade i misle kao razumna bića (kao osobe)

personifikacija (lat. personificatio) poosobljenje, utjelovljenje, prikazivanje neke stvari kao živog bića; ret. vrsta metafore kojom se nežive stvari i pojmovi zamišljenih predmeta prikazuju kao bića sa svim znakovima ljudskog života i koja ne samo što rade, misle i osjećaju kao ljudi, nego i govore s njima, npr.: nesreća korača brzo, vjetar je opet uzeo svoju slaru gitaru itd.; prozopopeja

perspektiv (lat. perspeetivus, perspeclare uočiti, uočavati) mali dalekozor

perspektiva (lat. perspeetiva) prikazivanje predmeta na zadanoj ravnini onako kako ih. s određene točke promatranja, vidi naše oko; slika predmeta u daljini; pren. pogled u budućnost; izgledi za budućnost; *poljska perspektiva* kad točka oka leži u visini čovjeka iznad vidika; *ptičja perspektiva* slikanje (ili: crtanje, pogled) na neki predmet s visine ptičjeg leta, tj. u koso i odozgo; *žablja perspektiva* slikanje (ili: crtanje, pogled) ukoso i odozdo

- perspektivizam** (Int. perspeetiva) fil. naučavanje po kojem stvarnost uvijek shvaćamo samo s gledišta svojih potreba, interesa i ciljeva, i po kojem naše spoznavanje ima vrijednosti samo u tome smislu, a nikako u apsolutnom; predstavnik: Nietzsche
- perspektivna projekcija** crtanje zemljovida pri kojem se zamišlja da oko stoji u središtu Zemlje i odatle gleda i prikazuje zemlje koje oko sebe vidi; centralna projekcija
- perspektivni** (lat. perspeetivus) crtan (ili: slikan, gledan) u daljini, onako kako se vidi izdaleka, u perspektivi; pren. koji je u izgledu, u budućnosti
- perspiracija** (lat. perspiratio) isparivanje. znojenje, kožno disanje
- perstvo** (fr. pairie) v. perija
- persuasio dolosa** čit. persuazio doloza (lat.) prav. lukavo (ili: zlonamjerno) nagovaranje
- persuazija** (lat. persuasio) nagovaranje, nagovor; nagovorenost; uvjerenost
- persuazije** (lat. porsuasoria) mn. prav. sredstva kojima se vrši nagovaranje
- persuflacija** (lat. flare puhati) propuhivanje
- peršeronski konj** (fr. cheval perch(iron)) vrsta teških i brzih konja, podrijetlom iz pokrajine Perch (sjeverna Francuska)
- pertinaks** (lat. pertinax) 1. prid. tvrdo glav, uporan, postojan, jogunast; 2. im. izolacijski materijal iz skupine tvrdih papira s vezivom od neke smole, npr. šelaka
- pertineneije** (lat. pertinentia) mn. prav. pribor; pripadajući dijelovi, npr. imanja, zemlje i koji se. pri otuđivanju glavne stvari, podrazumijevaju uz nju
- pertl** (njem. Bortlein) traka, uzica, vezica (za cipele)
- perturbacija** (lat. perturbatio) poremećaj, poremećenost; smetenost, zbrka, zabuna, nemir; *perturbacije* mn. astr. poremećaji, odstupanja u putanjama nebeskih tijela ili odstupanja od Keplerovih zakona, a koja pokazuje tijekom jednog dijela Sunčevog sustava, planeta, kometa ili mjeseca, osobito našeg Mjeseca, zbog istodobnog privlačenja ostalih tijela
- perturbatio critica** čit. perturbacio kritika (lat.) med. uznemirenost koja prethodi krizi neke bolesti
- perturbiran** (lat. porturbatus) uznemiren, smeten, poremećen, zbrkan, zbunjen, doveden izvan sebe
- perturbirati** (lat. perturbare) smutiti, poremetiti, uznemiriti, pobrkati, zbuniti, zastrašiti, dovesti nekoga da bude izvan sebe; astr. remetiti
- pertusis** (lat.) med. hripavac, rikavac, "magareći kašalj"
- peru-balzam** v. peruvijanski balzam
- peru-salitra** čilska salitra
- peru-srebro** novo srebro
- perula** (lat. pera torba, naprtnjača, perula vrećica) bot, kožasti ili korasti omotač jednog dijela biljke, npr. pupoljka
- peruvijanski kora** farm. kora južnoameričkog kina-drвета (jedan od najvažnijih lijekova protiv groznice)
- peruvijanski balzam** (lat. balsamum peruvianum) smolast sok, tamnocrven i ugodnog mirisa po vaniliji, dobiva se od kore peruanskog balzamovog drveta Myrohyxylon perirae; maže se kao lijek na otvorene rane, a upotrebljava se i za pripremanje raznih pomada; peru-balzam, indijski balzam
- pervertirati** (lat. pervertere) izopačiti, kvariti, pokvariti
- perverzan** (lat. pervertere pokvariti, uništiti, perversus) izopačen, pokvaren; neprirodan (spolno); u užem smislu: homoseksualan

- perverzija (lat. perversio) izopačenost, izopačenje, pokvarenost, protuprirodnost (spolna), protuprirodno zadovoljavanje spolnih nagona,
- perverzitet (lat. perversitas) izopačenost, pokvarenost, pokvarenjaštvo, protuprirodnost; u psihijatriji: izopačenost prirodnih osjećaja i nagona, osobito spolnih
- perverznost (lat. perversio) v. perverzitet i perverzija
- pervestigacij (lat. pervestigatio) tražanje, istraživanje, pretraživanje
- pervulgacij (lat. pervulgatio) objavljivanje, iznošenje u javnost
- Perzj (grč. Perseus) 1. mit. sin Jupitera i Danaje, argivski heroj, ubio gorgonu Meduzu (iz čije krvi poslao Pegaz); 2. astr. zvijezde na Sjevernom nebu sa 134 zvijezde koje se mogu vidjeti i golim okom
- perzer v. perzijanac
- perzijanac 1. veoma crno janjeće krzno iz Buhare (u Lzbečistanu: = karakul); 2. vrsta porculanskih valjaka
- perzijaner v. perzijanac
- perzijen (fr. persienne) vrsta finog perzijskog kretona, katuna; rebrenice, žaluzine
- perzijski koji pripada Perziji, koji se odnosi na Perziju, koji potječe iz Perzije; *perzijska zemlja* engleska tamnocrvena boja; *perzijsko plavetnilo* (fr. bleu de Perse) zelenoplava ili tamnoplava boja; *perzijsko crvenilo* koraljnocrvena boja; *perzijski*)X>re-dak arhit. poredak stupova u kojem kipovi robova zamjenjuju stupove
- pes (lat. pes gen. pedis) 1. stopa; metr. slihovna stopa
- pes (engl. pace, fr. pas. lat. passus) 2. korak, hod; trčanje iz sve snage, utrka, natjecanje u trčanju; kao jedinica za dužinu = 2 1/2 engl. stope = 0,762 m
- pesante čit. pezante (tal.) glaz. teško, veoma lagano i dostojanstveno
- pesarij (grč. pessos kocka, lat. pessarium) med. matemični prsten, prstenasta naprava od mekane ili tvrde gume koja spuštenu maternicu drži u normalnom položaju; također: duguljasta i okrugla svjećica od vune, svile i dr. umiješana sa smolom ili voskom i izmiješana ljekovitim sredstvima, stavlja se u maternicu ili stražnjicu
- Pesehito čit. Pešito (sir.) naziv najstarijeg sirijskog prijevoda Starog i Novog zavjeta (iz II. st.)
- pesimist (lat. pessimus najgori) fil. pristasa pesimizma; čovjek sklon sve pojave u životu uzimati s najružnije strane; supr. optimist
- pesimizam (lat. pessimus najgori) ti i. pogled na svijet koji smatra da su ovaj svijet i život, u svojoj biti, nepopravljivo loši i da je, prema tome, bolje ne živjeti no ovako živjeti; sklonost da se sve gleda s najgore strane: supr. optimizam
- peskarija (tal. peschcria) riba'nica
- pestilencija (lat. pestilentia bolest, zaraza) kuga
- pestilencijalan (lat. pestilentialis) kao kuga, sličan kugi, kužast; izložen kugi; kužan, okužen, zaražen
- pešulum (lat. pessulum) med. v. pesalj
- peš (tal. pesce) zool. glavoč (vrsta ribe)
- pešikan (tal. pescecane) morski pas
- peškun (tur.) okrugli stolić
- petalizam (grč. petalon) progonstvo na pet godina iz Sirakuze, pri čemu se o onome koga je trebalo prognati glasovalo lišćem masline (petalon = list); usp. ostrakizam
- potaloidan (grč. petalon list, eidos oblik) sličan listu, latici, kruničnom listiću
- petalon (grč. petalon} bot. v. petalum

petalosome (grč. petalon list, soma tijelo) zool. ribe s tijelom sličnim listu, listovi

Petar (grč. petra stijena, kamen) "stijena", "hrid", "tvrd kao kamen"; *Petrou križ* obrnut križ (apostol Petar je bio razapet glavom nadolje)

petarda (fr. petard, tal., šp. petardo) voj. stožast top za rušenje vrata i bedema, metalna bačvica napunjena barutom (za rušenje mostova, bedema i dr. objekata); prskalica za zastavljanje vlaka (u slučaju opasnosti)

petaurist (grč. petauron sjedalo, motka) plesač na konopcu, akrobat

petegola (tal. pettegolo brbljav, jezičav) brbljavica. blebetuša, jezičara

peteha (lat. petechia) mn. med. v. petehije

petekijalna groznica med. groznica pri kojoj izbijaju po tijelu sitne crvene pjege; v. petekije

petekije (fr. pētechie, lat. petechia) mn. med. crven(kast) pečati, sitne crvene pjege na koži, obično znak neke vrste živčane groznice, znak kuge

petenoteologija (grč. peteinos, petenos koji leti, krilat, pernat, Theos Bog, logia) teol. pobožno razmišljanje o pticama; dokaz o postojanju Boga na osnovi postojanja ptica

petent (lat. petens) molitelj, podnositelj molbe

Peter Pan čit. Piter Pan lik dječaka vilenjaka iz priče škotskog književnika Jameša Matthea Parriera (1830—1937)

peticija Gat. petitio) molba, osobito: pismena molba, molbenica; potraživanje, zahtijevanje

peticionar Gat. petitionaris) molitelj, podnositelj molbe nekom višem mjestu

peticionirati (fr. petitionner) prav. podnositi (ili: podnijeti) molbu, moliti

petikout (engl. pelliccoat donja suknja) ženska podsuknja čija je svrha davanje i održavanje željene linije haljine

petinoteologija (grč. peteinos krilat, Theos, logia) v. petenoteologija

petiolaran (lat. petiolaris, potiolus stapka) bot. koji pripada stapci, koji potječe od stapke, stapkin

petiolus (lat. petiolus dem. od pes) bot. stapka (kod lista)

petiotizirati umnožavati vino time što se na već iscijeđeno grozde (kominu) lijeva zašecerena voda pa se onda pušta da ponovno provrije, od čega se dobije tzv. kominjak; naziv po burgundijskom vinogradaru Petitv koji je 1859. prvi počeo ovako raditi

petirati (lat. petere) moliti, tražiti; usp. petent

petit (fr. petit mali) tisk. vrsta tiskarskih slova od osam tipografskih točaka (između borgisa i kolonela)

petit gris čit. pti gri (fr.) krzno i krzneni roba od sibirske, sive vjeverice

petitio principii čit. petitio principiji (lat.) traženje načela, log. pogreška u zaključivanju i dokazivanju koja nastaje kad se stav koji se tek treba dokazati uzme kao premisa, kao razlog dokaza; drugi naziv ove pogreške je *circulus in probando* čit. cirkulus in probando (lat.) krug u dokazivanju

petitor (lat.) molitelj, osobito za neko mjesto; prav. tužitelj u civilnim (građanskim) parnicama

petitoran (lat. petitorius) prav. koji se tiče tužbe (ili: koji spada u tužbu) za dobivanje određenog prava, tužbeni

petitorij (lat. petitorium) prav. tužba ili pravni spor čija je svrha dobivanje određenog prava uopće (za razliku od posesorija, gdje je prethodno posrijedi samo rješavanje pitanja o posjedovanju ili pravu vlasništva neke stvari)

- petitorska tužba prav. v. pctitors
 pctitum (lat.) molba, traženje; fil. načelo čije se usvajanje pretpostavlja
- peto (tal. petto, lat. pectus) grudi, srce, duša
- petrara (tal.) 1. kamenolom; 2. kamenjar, uzvisina puna kamenja
- petrarizam pisanje na način talijanskog pjesnika Francesca Petrarke (1304—1374) koji je u duhu trubadura stvorio svoj posebni pjesnički stil
- petrefakt (grč. petra kamen, lat. factum načinjeno) okamina, okamenjena životinja ili biljka; znanost o petrefaktima v. paleontologija
- petrefaktan (grč. petra, lat. factus) v. petrificiran
- petrel (fr., engl. petrel, lat. petrellus, Petrus) zool. mala burica, ptica sv. Petra (najmanja vodena ptica)
- petrificiran (lat. petrificatus) okamenjen, skamenjen, pretvoren u kamen; petrefaktan, fosilan
- petrificirati (lat. petrificare) skameniti, okameniti, okamenjivati: pretvoriti u kamen, u stijenu; pren. ukočiti, okameniti
- petrifikacija (grč. petra, lat. petrificatio) skamenjivanje, okamenjivanje, okamenjenje; pretvaranje u kamen, okamenjenje, okamenjenost, skamenjenje, skamenjenost; okamina
- petrinizam (lat. petrinismus) naučavanje prvobitne židovsko-kršćanske vjere čiji je predstavnik apostol Petar
- pet roge ne za (grč. petra stijena, kamen, gen. korijen od gignomai postanem, na stan em) dio geologije koji izučava rezultate rada geoloških sila s pogledom na stvaranje i pretvaranje glavne Zemljine grade, tj. stijena
- petrogenska geologija v. petrogeneza
- petrografija (grč. petra stijena, kamen, grafia opis) dio petrologije koji opisuje minerale
- petrografska mineralogija znanost o mineralima i stijenama
- petrografski (grč. petra stijena, kamen, grafo opisujem) koji opisuje stijene; petrografske karte zemljovidi na kojima su označene vrste planina s obzirom na njihov stijenski sastav i njegove granice
- petrolej (grč. petra stijena, kamen, lat. oleum ulje, petroleum) kameno ulje sastavljeno od smjesa i otopina plinovitih, tekućih i čvrstih ugljovodika; nalazi se u pukotinama i podzemnim slojevima gdje natapa šupljikavo kamenje, a služi kao odlično sredstvo za osvjetljenje; nafta
- petrolej-benzin benzin koji se priprema od petroleja
- petrolej-špirit dio petroleja koji se, pri pročišćavanju, najprije pretvara u paru; upotrebljava se kao zamjena za terpentinsko ulje
- petrolet (fr. petroletle) automobil koji se kreće pomoću petroleja
- petrolcter destilat nafte s vrlo niskim vrelištem; služi kao otapalo za masti, smole, gumu
- petroliferan (lat. petrolifer) petrolejnosan, petrolejovit, koji ima u sebi petroleja, petrolejski
- petrologija (grč. petra stijena, kamen, logia znanost) dio geologije koji se bavi proučavanjem stijena, kamenja; litologija
- Petronije Arbitor ugledan Rimljanin u Neronovo doba; prozvan *arbiter elegantiarum* propisivač ukusa (budući da se uvijek ukusno oblačio)
- petunija (lat. petu ni, petunia) bot. južnoamerička ukrasna biljka iz porodice pomoćnica, slična duhanu
- peueedan (grč. peukedanon, lat. peucedanum) bot. pukovica, smudnjak, biljka iz porodice štilarki
- peucedanin (grč. peukedanon pukovica, smudnjak) kem. veoma goraka

- pignorator (lat.) onaj koji prima u zalog
- pignus (lat.) prav. zalog; ugovor o zalogu, založno pravo; *pignus imperii* čit. pignus imperiji (lat.) državni zalog, državna podloga
- pijaca (tal. piazza, lat. platea ulica) trg, tržište: usp. pjaea, plac
- pijndc (perz.) vojnik-pješak; pješak u šahu
- pijafa (fr. piafe) odmjeren i po taktu izvođen kas konja u mjestu; pijafa koja se izvodi kretanjem naprijed zove se "španjolski korak"
- pijafirati (fr. piaffer) gordo, ponosno koračati, posebno kad konj. stojeći u mjestu, prednje noge izbacuje veoma visoko i spušta ih žustro na zemlju, održavajući ravnotežu samo pomoću stražnjih nogu
- pijanino (tal. pianino) glaz. vrsta glasovira kod kojega su žice napete uspravno
- pijanist (fr. pianiste) glaz. svirač koji svira na pijanu, glasoviru, klaviru
- pijanistkinja (fr. pianiste) glaz. sviračica koja svira na pijanu, glasoviru, klaviru
- pijanoforte (tal. pianoforte) glaz. instrument sa žicama na kojima se proizvodi zvuk pomoću čekića ili batića; fortepiano, glasovir, koncertni glasovir
- pijanola (lat. pianola) mehanički glasovir kod kojega se, pomoću podnožnika ih elektriciteta, izaziva udaraenje batića
- pijanotip (tal. piano, grč. typo? otisak) tisk. slagarski stroj, linotip
- pijarci mn. v. pijaristi
- pijaristi "očevi pobožnih škola" (lat. paters scholarum piarum), kat. duhovnički red osnovan 1597. u Kimu, članovi se zavjetuju da će mladež besplatno poučavati i štititi znanje; u Poljskoj = pijarci
- pijasava (tal. piasava) vrsta rogoza s Antila, upotrebljava se osobito za metle i si.; također: vlakna južnoameričke palme *Attalea funifera* Mart., a služe za izradbu metli, četaka i dr
- pijaster (tal. piastra, lat. plastra) "metalna ploča"; nekadašnja novčana jedinica u različitim zemljama i u različitoj vrijednosti
- pijedestal (fr. piedestal, tal. piedestallo) podnožje, postolje, podloga; arhit. stopa, podnožje, sokl; u cirkusu: stup na čijem gornjem kraju akrobat izvodi svoje vještine
- Pijemont sjevernotalijanska pokrajina koja je imala veliku ulogu u ujedinjenju Italije (polovicom 19. st.); pren. žarište pokreta za oslobođenje, ali i svake druge korisne javne djelatnosti
- pijeta (tal. pieta) pobožnost; smjernost, milosrđe; u likovnoj umjetnosti nakon XIV. st.: umjetničke kompozicije koje prikazuju Bogorodicu, samu ili okruženu apostolom Ivanom i trima Marijama, kako na rukama ili koljenima drži i oplakuje tijelo svoga Sina skinutog s križa
- pijetet (lat. pictas) pobožnost; djetinja ljubav, uspomena puna poštovanja i ljubavi prema nekomu ili nečemu, zahvalna ljubav, odanost i svaki nježni osjećaj prema roditeljima, dobrotvorima, domovini itd., osobito prema dragim pokojnicima
- pijetist (lat. piesta) pobožnjak; u Lutherovoj i reformiranoj Crkvi, od Spenera 1670.: član sekte koja, pored ostalog, osobit značaj pridaje održavanju sastanaka radi vježbanja u pobožnosti
- pijetistički (lat. pietas) pobožnjački; u duhu pijetizma
- pijetizam (lat. pietas pobožnost) pobožnjaštvo, smirenost, čednost; sklonost da se religija prvenstveno shvaća osjećajem i da se održavaju po-

- sebnih tajni sastanci radi vježbanja u pobožnosti i činjenju dobrih djela; bolesna religiozna osjećajnost kojoj ljudska priroda izgleda potpuno pokvarena i koja svako dobro što ga učine ljudi smatra neposrednim djelom i izljevom božanske milosti
- piezoelektricitet (grč. piezo prilišceru, elektron jantar) fiz. svojstvo nekih kristala, osobito kvarca, da se pod pritiskom naelektriziraju na svojoj površini
- pijezometar (grč. piezo pritišćem, metron mjera, mjerilo) fiz. sprava za mjerenje tlačljivosti (kompresivnosti) tekućine
- pik (fr. pique) 1. koplje s dugačkim kopljištem; u kartama: crno srce
- pik (fr. pique, njem. Pik) 2. potajna srdžba, prikriivena mržnja, želja za osvetom u prvoj zgodnoj prilici; *imati pik na koga ili šio* željeti se komu osvetiti ili nanijeti štetu čemu
- pikacija (lat. pix smola, picatio) smoljenje, mazanje, pre maziva nje smolom
- pikada (šp. picar) prosjecanje puta kroz prašumu
- pikador (šp. picadore) borac na konju, naoružan kopljem, u borbama s bikovima (u Španjolskoj)
- pikantan (fr. piquant; koji nadražuje, koji izaziva prohtjev, nadražljiv, "slan" (npr. pikantna priča); duhovit, zanimljiv, primamljiv, dopadljiv, privlačan; zajedljiv, peckav
- pikanterija (fr. piquant) ono što nadražuje, što izaziva prohtjev: duhovitost, zanimljivost, primamljivost; dvosmislena, "slana" napomena, priča i si.
- pikaro (šp. plearo) lopov, skitnica, pustolov, vragolan; *pikarski roman* roman u kojem je glavni junak neki pustolov i si.
- pikat (tal. fegato) jetra i pluća zajedno, životinjska iznutrica
- pikati (njem. picken, fr. piquer) bosti, nabadati, udarati (npr. loptu vrhom kopačke)
- pike (fr. pique) trg. vrsta pamučne tkanine
- piker (fr. piquer) lovac na konju koji vodi pse; jahač koji obučava konje; poznavatelj vina, kušač vina. probač vina
- piket (fr. pinuet) kolčić za mjerenje zemljišta; voj. jedinica vojnika, obično 50, koja je uvijek u pripravnosti, osobito radi promatranja neprijatelja da ne bi izvršio iznenadan napad; kartaška igra u kojoj sudjeluju dva igrača s 32 karte
- pikir-bod (fr. piquire) način šivanja ili vezenja pri kojemu nit čini neprekidnu liniju s gornje i s donje strane tkanine
- pikiran (fr. piquer) dirnut, uvrijeđen, izazvan, koga nešto tišti, peče
- pikirnti (fr. piquer) bosti, ubosti: pečkali, pecnuti, uvrijediti; ra zi raži ti; zrak. velikom brzinom poletjeti ravno prema zemlji; giaz. /tal. piccare/ jednim prevlačenjem gudala jedno za drugim ukratko proizvesti više tonova; kuh. nadijevati meso slaninom; u vrtlarstvu: češće presađivati mlade biljke da bi bile što bolje; *pikirati se* smatrati nešto čašću, ponositi se čim, iznositi što na velika zvona
- piknički tip (grč. pyknos gust, debeo, čvrst) tip ljudi zbijene tjelesne grade te sklonih debljanju
- piknik (fr. pique-nique) zajednička gozba, izlet na kojem svaki sudionik doprinosi ili plaća svoj dio
- piknit (grč. pyknos gust, čvrst, zbijen, lithos kamen) min. vrsta topaza
- piknolepsija (grč. pvknos razuman, pametan, lepsis hvatanje) med. dječja bolest koja se očituje u napadajima kratkotrajnog suženja svijesti (dijete izvrcē oči prema gore, udovi mu omlohavljaju i si.)

- piknometar (grč. pvknos. gust, zbijen, metron mjera, mjerilo) fiz. sprava za određivanje specifične težine; sprava za mjerenje gustoće; u proizvodnji papira: sprava za mjerenje debljine
- piknoskop (grč. p'knos gust, zbijen, skopeo promatram) v. piknometar
- piknostilan (grč. pyknos gust, stylos stup) arhit. koji je s gustim stupovima
- piknostilon (grč. pvknos gust, stylos stup) arhit. građevina sa stupovima nagusto, u kojoj udaljenost između dvaju stupova iznosi jednu i po debljinu stupa
- piknotici (grč. pvknos gust) mn. med. lijekovi koji pomažu zgušnjavanje
- piknoza (grč. pyknosis) zgušnjavanje, zgusnuće, zadebljavanje
- pikolino (tal. picolino) glaz. v. pikolo 1
- pikolo (tal. piccolo) 1. glaz. drveni puhački instrument: manja vrsta flauta, s tonovima za oktavu višim od tonova flaute
- pikolo (tal. piccolo) 2. stari novac u Veneciji i Siciliji, odgovara našoj lipi; pičolo
- pikolo (tal. piccolo) 3. konobarski šegrt, učenik u ugostiteljskoj struci
- pikoti (fr. picots) mn. fino izrađene točke, točkice, zupčići na čipkama ili Opšavima; uski končani opšavi na tkaninama
- pikotiran (fr. picoter) poprskan, poškopljen točkicama (kod grbova)
- pi kotirati (fr. piquer, picoter) bockati, izbockati; zaglavljivati (ili: udarati) klinove u; praviti zupčice (na koži, čipkama i dr.)
- pikpapier (njem. pichen mazati smolom) papir koji je sjedne Strane namazan ljepilom
- pikrin (grč. pikros ljut, oštar, gorak) kein. gorka tvar koja se dobiva iz *Digitalis purpurea*; digitalin
- pikrinska kiselina kem. nastaje utjecajem sumporne kiseline na mnoge organske tvari, a tehnički od fenola i salitrene kiseline; upotrebljava se za žuto bojenje svile i vune i kao odlično sredstvo za razaranje, za punjenje granata, bombi i si.; trinitrofenol
- pikrit (grč. pikros ljut, oštar) mineral koji po mineralnom sastavu odgovara peridolu
- pikrobolan (grč. pikroeholos s gorkom žući, pikros ljut, oštar, eholos žuč) sklon jarosti, žučan, nagao, nabusit
- piks (lat. pix= smola; *pik.s alba* (lat. pix alba) bijela smola; *piks lik vida*, Gat. pix liquida) tekuća smola, katran; *piks navališ* (lat. pix navališ) broderska smola; *piks nigra* (lat. pix nigra) crna smola
- piks kai laks (grč.) rukama i nogama. svom snagom
- piksa (grč. pyxis) drvena kutija, osobito od šimširova drveta
- piksla (njem. Biichse, grč. pvxis kutija od šimširovine) kutija
- Pikti drevni narod u sjevernoj Škotskoj, hrabri borci protiv Rimljana; kasnije se stopLili sa Škotima
- piktografija (lat. pictus slikan, naslikan, grč. grafia pisanje) umnožavanje rukopisa ili tiskanog sloga pomoću preslikavanja
- pikturalnn (lat. pictura slika, slikanje; slikarstvo) slikarski; slikovit; izražen slikama, ilustriran
- pil (grč. pilos pust, tilc) pusteni (iilcani) putni šešir starih Grka
- pila (Gat.) kugla
- Pilad (grč. Pvlades) mit. sin Strofijev, nećak Agamemonov, vjeran prijatelj i pratitelj Orestov, za kojega je htio i život žrtvovati i čiju je sestru Elektru uzeo za ženu; pren. uzoran i požrtvovan prijatelj
- pilada (lat. pila) drveni stup oko kojega konj, vezan za konopac, trči radi vježbanja u kasa nj u

- pilar (šp. pilar) stup u stajama koji stoji između dva konjska mjesta; *pilari* mn. u cirkusima; dva jaka stupa, udaljena po dva metra jedan od drugog, između kojih se obučavaju konji
- pilaster (tal. pilaster) četvrtast stup
- Pilat, Poncije ime Kristova suca; *ići od Pancija do Pilata* tražiti, lutati za nekim ciljem; *dospjeti kao Pilat u Vjerovanje*, slučajno se negdje naći (Pilat se naime spominje u molitvi "Vjerovanje"); *oprati, ruke kao Pilat* skinuti sa sebe odgovornost
- Pilatovo pitanje pitanje koje je, ozbiljno ih ironično, Poncije Pilat uputio Kristu: "Što je istina?"
- pileus Gat, pileus kapa od pusta, Pika-na kapa) bot. med. klobuk
- pilirati (fr. piler) tucati, istucati, stucati; *pilirani. sapuni fini* toaletni sapuni koji se pri proizvodnji istućaju (piliraju) da hi se, pod utjecajem zračne ugljične kiseline, a I kalij koji je u njima pretvorio u manje oštar ugljikokiseli alkalij
- pilokarpiu alkaloid iz jedne droge koja se dobiva od južnoameričke biljke *Pilocarpus*; koristi se u liječenju glaukoma
- pilon (grč. Πύλον velike vratnice, portala) vrata, velika vrata; osobito: visoka, kuli slična građevina na ulazu u staroegipatske palače i hramove, izvana obično prikrivena likovima i slikama u boji
- pilorij (lat. piloriuin, &r. pilori) mjesto na kojem su zločinci hi li vezani i izlagani javnom prijeziru, stup srama
- pilorirati (fr. pilorer) privezati za stup srama, izložiti javnoj poruzi
- pilorus (gr. πύλῳρος) anat. vratarnik, donji otvor želuca
- pilot (fr. pilote, tal. pilota) prvobitno: kormilar, peljar brodova kroz nesigurna i opasna mjesta; vođa zrakoplova ili drugog letačkog aparata, specijalist u upravljanju zrakoplovom ili drugim letačkim aparatom
- pilot-baloni mah zračni baloni koji se puštaju radi određivanja pravca i brzine vjetra
- pilotaža (fr. pilotage) zrak. upravljanje (ili: vještina upravljanja) zrakoplovom ih drugim letačkim aparatom; pom. upravljanje brodom, krmarenje; plaća (ili: nagrada) onome što sprovodi lađu kroz opasna mjesta; građ. zabijanje stupova
- pilotirnti (fr. piloter) rukovati, upravljati (zrakoplovom, avionom); sprovoditi brod kroz nesigurna i opasna mjesta; građ. zabijati stupove
- pilozan (lat. pilus vlas, dlaka, pilosus dlakav, kosmat) kosmat, dlakav, runjav
- pilula (jat. pila lopta, dem. pilula lop-tica) lijek u obliku kuglice, obično veličine graškovog zrna
- pilverizater (fr. pulverisateur) sprava za pretvaranje čvrstih tijela u prah, mužar: sprava za pretvaranje lekucine u prah, raspršivač. prskalica, štrcaljka
- pimeloza (grč. πῳμεῳε mast) med. sklonost debljanju, goinost
- piment (fr. piment, lat. pigmentom) papru slične bobice istočnoindijskog drveta *Myrtus pimenta* (upotrebljava se, kao začín); najkvirc
- pimentiranje Gat. pigmentum) v. pigmentacija
- pimpinela (lat. pimpinella) bot. dinjica, bedrenik, divlji kim (aromatična ljekovita biljka)
- pina (lat. pinna) 1. pero, perjanica na kacigi konjanika; 2. vrsta čavlića bez glave; čavlič u kompasu na kojem stoji magnetna igla; 3. mah, šiljasti štapovi (u geodeziji); 4. vrsta duguljastih školjki (lat. *Pinna marina*) čije se okamine zovu piniti
- pinakl (fr. pinaele) arhit. šiljak, osobito na gotičkim građevinama

- pinakoteka (grč. pinakothekē dvorana sa slikama, pinax gen. pinakos das-ka, tabla, tablica, tilhemi metnem, stavljam) slikama ukrašena prostori-ja u atenskim Propi I o j ama: kod Rimljana: prostori-ja sa slikama; da-nas: zbirka slika, dvorana s umjet-ničkim slikama; osobito: poznata ga-lerija umjetničkih slika u Munchenu
- pinas istočnomdijska tkanina ori lika ili vlakana ananasovog lišća
- pinasa (tal. pinassa. engl. pinnacc, lat. pinus bor) vrsta drvenog ratnog bro- da s najmanje 6 vesala; dugačak i uzak manji brod, korveta; mala lađa s dvije katarke; po veličini drugi ča- mac na ratnim brodovima, naoružan malim topom
- pinceta (fr. pincette) male i tanke ki- rurške hvataljke za čišćenje rana, mala kliješta (za čupanje dlaka), št- paljčice, mašice
- pinčbek (engl. pinchbeck) žuti bakar, bakrena bronca, slitina bakra, cinka i željeza (nazvana po izumitelju, en- gleskom mehaničaru Pinchbecku); tombak
- pinčer (engl. pineher) rasa engl. pasa, inteligentnih, živahnih, pouzdanih, izdržljivih, glatke ili hrapave dlake
- pindarizam (grč. Pindaros) oponašanje Pindarovog načina pisanja
- pindarski kao Pindar, Pindarovim sti- lom i jezikom, tj. zanosno, odušev- ljeno, napuhnuto, ne prirodno
- pinel (tal. pennelo) kist; pren. majstor, slikar
- pinen kem. bezbojna, optički aktivna i ugodna mirisa tekućina (C₁₀H₁₆), glavni sastojak terpentinskog ulja, zbog čega je tehnički veoma važan
- ping-pong (engl.) šport, tenis koji se igra na stolu, stolni tenis
- pingvin (lat. pinguis mastan, debeo, kelt. pen gwyn) zool. ptica iz porodice gnjuraca, čini prijelaz između ptica i riba, ispod kože ima debeo sloj masti koja ga čuva od hladnoće, živi po mo- rima Južnog pola
- pinija (lat. pinea smrekin češer) 1. kod vulkana: stup ori vodene pare i osta- log oruptivnog materijala koji se penje do velikih visina pa se onda rasprši na sve strane (izraz koji je upotrijebio Plinije mlađi u opisu erupcije Vezuva, 79. n. e.)
- pinija (lat. Pinus pinea) bot. 2. crno- gorica koja raste samoniklo u zem- ljama oko Sredozemnog mora i u Dal- maciji: uzgaja se kao ukrasna biljka zbog krunice koja je visoka i slična štitu; njezin plod (pinjol) sličan je ba- demu i dobar za jelo
- pinika (grč. pino pijem) riječ naprav- ljena u šaljivom smislu: nauk o piću i pijenju
- pinin (lat. pineus smrekov, omorikov) omorikova smola
- pininska kiselina kem. kiselina omo- rikove smole, jedan od sastojaka ko- lofonija; v. pinin
- pinipedi (lat. pinna peraja, peraje, pes gen. pedis noga) zool. sisavci koji žive u vodi (npr. morski pas, morski konj i morski lav), perajari
- pink-colour čit. pink-kolor (engl.) ka- ranflasta boja, crvena porculanska boja, mineralni lak
- pinkl (njem. Biindel) zavežljaj, zamot- ljač, naramak
- pinksit (lat. pingere slikati, naslikati, pinxit slikao, naslikao) na slikama, pokraj umjetnikovog iinena (obično skraćeno pinx.): slikao, crtao
- pinolin (lat. pineus smrekov, omorikov, oleum ulje) ulje od smole, alkohol od smole, smolina esencija; svijetložuta tekućina, jako mirisna, dobiva se od ulja om ori kove smole i upotrebljava se za osvjetljavanje i kao firnis
- pinta (šp. mal de los pintos) med. kožna bolest u Srednjoj Americi, s razno-

- bojnim pjegama koje se ljuskaju i blistaju
- pintado (šp. pintar, pintado) istočnoindijska pamučna ili lanena tkanina sa šarama i slikama u različitim bojama
- pinja (tal.) škrtac, tvrdica
- pinjal (tal. pugnale) bodež
- pinjata (tal. pignatta) lonac, kotlić
- pinjol (tal. pignolo) sjemenka piniie
- pinjon (fr. pignon) arhit. kalkan, zabat, završetak zida pod krovom
- pio- (grč. pyon) predmetak u složenicama sa značenjem: gnoj, gnojni
- piocela (grč. pvon, kele bruh, kila) med. gnojna kila
- piocijanin (grč. pyon gnoj, kyancos zagasitoplav) med. obojena tvar (C⁶H⁴NO₂ u plavom gnoju
- piocistitis (grč. pyon. kvstis mjehur; kcsica) med. gnojni mjehur, gnojna kesica
- piociti (grč. pyon, kytos šupljina) mn. med. stanice gnoja
- piodermija (grč. pyon. derma koža) med. v. piodermatitis
- piodermatitis (grč. pyon. derma koža) med. gnojna upala kože
- pioemija (grč. pyon, haima krv) med. prisutnost gnoja u krvi, trovanje krvi zbog zagnojavanja
- pioftaimija (grč. pyon, ophthalmos oko) med. gnojna upala očiju
- piogeneza (grč. pyon, genesis postanak, postanje) med. stvaranje gnoja, zagnojavanje
- piogeničan (grč. pvon, gen- korijen od gignomai postanem, nastanem) med. koji stvara, koji izaziva zagnojavanje
- piohezija (grč. pvon, chco lijem) med. proljev s gnojem
- piokareinom (grč. pvon, karkinoma rak, rak-rana) med. bolest raka prućena zagnojavanjem oboljelog mjesta
- piokenoza (grč. pyon. kenosis ispražnjanje) med. čišćenje gnoja
- piometra (grč. pvon, metra maternica) med. skupljanje gnoja u maternici
- pion (fr.) 1. u šahu: pješak; pren. malo važan čovjek
- pion (grč. pvon) 2. gnoj
- pionefroza (grč. pyon, nefros bubreg) med. zagnojavanje bubrega
- pionir (fr. pionnier) prvotno: vojnik-pješak; danas: kopač rovova, vojnik koji gradi i popravlja vojne putove: pren. onaj koji krči nove putove, koji u nečemu prednjači, koji utire put, krčitelj, začetnik nečega novog; *pioniri* mn. voj. odredi koji obavljaju tehničke poslove: grade mostove, putove, poljske utvrde, miniranje različitih objekata itd.; u Sjcv. Americi: prvi naseljenici u jednom još nenaseljenom području (koji su kasnijim doseljenicima, može se reći, prokrčili put)
- pionirati (fr. pionner) u šahu: uzimali što više pijuna: u dami: gubiti pijun za pijunom; voj. kopati rovove; pren. krčiti put, prednjačiti
- pioplanija (grč. pyon. plana o lutam) Širenje (ili: rasprostiranje) gnoja po tijelu
- piopneumotoraks (grč. pyon. pneuma dah, disanje, thorax trup; prsni koš) med. nagomilavanje zraka i zagnojavanje u području porebrice
- piopoeza (grč. pvon, poiesis pravljenje, stvaranje) med. v. piogeneza
- pioptiza (grč. pyon, ptyo pljujem) med. ispljuvavanje gnoja
- pioragija (grč. pvon. rag-korijen cd regnymi prsnem, puknem) med. pojava, početak gnojenja
- pioreja (grč. pyon, rheo tečem. curim) med. istjecanje gnoja, sukljanje gnoja
- piosalpinks (grč. pvon, salpinx truba) med. zagnojavanje jajovoda
- pioseptikemija (grč. pyon, septos koji izaziva trulež, haima krv) med. v. piemija

pioskop (grč. pyon mastan, debeo, skopeo promatram) sprava za mjerenje masnoće mlijeka, mljekomjer

piotoraks (grč. pvon, thorax trup; prsni koš) med. nagomilavanje gnoja u prsnoj šupljini

pioza (grč. pyosis) med. gnojenje, za-gnojavarge

pipa (tal.) lula

pipe čit. pajp (engl.) v. pod pipa 2; cijev

pipe čit. pajp (engl.) dugačka i uska bačva u kojoj se šalje vino i ulje. osobito u Španjolskoj i Portugalu; jedinica za mjerenje tekućine u Engleskoj = 572,491 l

pipe-line čit. pajp-lajn (engl.) cjevovod, vod željeznih cijevi kroz koje teče petrolej (od izvora do tržišta, rafinerije), vode

piperidin (lat. piper papar) kem. tvar koja se nalazi u papru, kao sastojak piperina: bezbojna tekućina koja miriše kao papar

piperin (lat. piper biber) kem. slaba organska baza koja se dobiva od bijelog papra (služi za pravljenje začina za kobasice)

pipetn (fr. pipette) lulica; kem. kapaljka, staklena cjevčica s valjkastim proširenjem u sredini ili na zašiljenom kraju (za crpenje tekućina)

pipitr (fr. pupitre) naslon, stalak, podložak za knjige, note i dr. u obliku nagnuto daske koja je pričvršćena na nogarima

pips (njem. Pips. lat. pipita) kataralna bolest kod ptica, osobito kokoši, u vezi s oticanjem vratnih žlijezda i začepljenjem nosnih otvora; liječi se premazivanjem oboljelih mjesta klornom vodom)

pipser (engl. pip pijukati, cijukati) pijukanje i slični šumovi koji se katkada nepotrebno pojave pri snimanju zvukovnih efekata na magnetofonsku vrpцу

pipun (grč. pepon od sunca skuhan, zreo) dinja

piraja (pirana) indijan. zool. južnoamerička riba s veoma oštrim zubima; opasna grabežljivica, živi pri dnu tropskih južnoameričkih i afričkih rijeka u velikim jatima; kariba

Pirnm i Tizba mit. dvoje nježnih zaljubljenika o kojima se priča da su vodili ljubav kroz pukotinu zida; počinili samoubojstvo jer su, zbog nekog nesporazuma, mislili jedno za drugo da su mrtvi

piramida (grč. pyramis, gen. pyramidos, eg. piromi) veličanstvena grobnica starih egipatskih kraljeva: golema kamena građevina, u osnovici četvrtasta, čije se četiri strane pri vrhu završavaju u zajedničkom tjemenu; građevina, osobito spomenik, u obliku piramide; geom. poliedar čija je osnova slika 3 tri strane ili više strana, a druge strane, ili plohe, jesu trokuti

piramidalan (grč. pyramis) koji ima oblik piramide, kao piramida; pren. ogroman, divovski, veličanstven, gorostas

piramidi on (grč. pvramis) mala piramida, piramidica; završetak obeliska šiljastog oblika

piramidon (grč. pyramis) farm. dimetilamino-antipirin, lijek protiv groznice, glavobolje i neuralgije

pirandelizam smjer u književnosti koji teme obrađuje po uzoru na talijanskog pisca Luigija Pirandella (1867—1936); osnovne značajke: sklonost paradoksima, opreka pojedinac—društvo itd.

pirnometar (grč.) instrument za mjerenje intenziteta Sunčeva zračenja na površinu Zemlje; solarimetar

pirargirit (grč. pyr vatra, argvros srebro) min. tamnocrvena ruda srebra, sulfid antimona i srebra

- pirat (lat. *pirata*, grč. *peirates*) pomorski razbojnik, gusar; pren. razbojnik, lupež; prid. *piratski*
- piraterija (fr. *piraterie*) v. *piratika*
- piraterija (lat. *piratica*) razbojništvo na moru. gusarstvo; pljačka, iznuđivanje; književna krađa
- pire (fr. *puree*) kub. kaša od kuhanog graška, krumpira i plodova raznih mahunastih biljaka
- pireksija (grč. *pvresso* u vatri sam od groznice, hvata me groznica) med. napadaj groznice, groznica
- pireterij (lat. *pyroterium*) ognjište; dio kemijske peći u kojem gori vatra
- piretici (grč. *pyrctos* groznica, vrućica) mn. med. sredstva (ih: lijekovi) protiv groznice (vrućice)
- piretičan (grč. *pyrelos* groznica, vrućica) med. grozničav, koji izaziva groznicu; koji smiruje groznicu
- piretin (grč. *pyr* vatra) kem. smola za gorenje
- piretion (grč. *pyretos* groznica, vrućica) med. laka groznica
- piretogeneza (grč. *pyreios* groznica, vrućica, *genesis* postanak, postajanje) med. postanak groznice
- piretografija (grč. *pyretos* groznica, vrućica. *grafia* opis) med. opisivanje groznice
- piretolog (grč. *pvretos* groznica, vrućica, *logos* znanstveno istraživanje) liječnik koji se posebice bavi proučavanjem groznice, poznavatelj groznice
- piretologija (grč. *pyretos* groznica, vrućica, *logia* znanost) dio medicine koji se bavi uzrocima, pojavama i liječenjem groznice
- piretoterapija (grč. *pyr* vatra, *pyretos*, *therapeia* liječenje) med. liječenje (sifilisa i dr. zaraznih bolesti) umjetno izazvanom groznicom
- pirg (grč. *pyrgos*) toranj, toranj tvrđave, kula; kula sagrađena uz samostan za obranu od gusara i dr. (u srednjem vijeku)
- pirheliometar (grč. *pyr* vatra, *helios* Sunce, *metron* mjerilo, *mjera*) fiz. uređaj za mjerenje iznosa energije koju Sunce dozrači površini Zemlje, a za to se inora odrediti količina topline koju mogu proizvesti sunčane zrake kad padaju na neku površinu određene veličine koja ih potpuno upije
- piričan (grč. *pyr* vatra) vatreni, koji se tiče vatre, koji dolazi od vatre
- piridin (grč. *pyr* vatra) kem. isparljivi. bezbojni organski spoj (temperatura vrenja 115 stupnjeva), miješa se s vodom, nastaje pri destilaciji dušičnih organskih tijela, glavni sastojak koštane masti; služi za inhalacije kod astme i srčanih bolesti
- piridoksin (grč.) vrsta vitamina B. kristalna tvar koja se nalazi u žitaricama, mesnim proizvodima i u kvascu
- Piriflegetont (Flegeton) (grč. *pyr* vatra, *llego* gorim, *plamLim*) mit. jedna od rijeka u starogrčkom podzemnom svijetu, tzv. Vatrene rijeka
- pirih (grč. *pvrrichc*) ples s oružjem i pjesma koja se uz to pjevala; u grčkoj i rimskoj metrici: stopa od dva kratka sloga; *dibrahis*
- pirija (grč. *pyria*) med. kupaonica s toplim zrakom za prezojavanje, kupelj u pari. u vrućem pijesku
- pirit (grč. *pvrites* bakrena rudača) min. disulfid željeza, javlja se najčešće u žilama, veoma rasprostranjen; služi poglavito za dobivanje sumporne kiseline
- piritičan (grč. *pyr* vatra, *pvretos* groznica) koji daje vatru, koji proizvodi (ili: izaziva) vatru
- piritologija (grč. *pyrites* kremen, *logia* znanost) min. opisivanje šljunka; znanost o šljunku
- piro- (grč. *pyr*) predmetak u složenicama sa značenjem: vatra, požar

pirobalistika (grč. pyr vatra, balio bacim) vještina bacanja vatre; vatromelna vještina
 pirobolika (grč. pyr vatra, bole bacanje, hitac) v. pirobalistika
 pirodinamika (grč. pvr vatra, dynamis snaga, sila) dio fizike koji proučava snagu vatre
 piroelektricitet (grč. pyr vatra, elektron jantar) fiz. elektricitet izazvan toplinom, npr. kad se kristal lurnalin zagrijava, onda se njegova površina na jednom kraju osi naelektrizira pozitivno, a na drugom negativno, i obrnuto pri hlađenju; isto se tako ponašaju drugi hemimorfni kristali: usp. pizeoelektricitet
 piroelektričan (grč. pYT vatra, elektron jantar) fiz. koji ima svojstvo naelektriziranja na površini zbog zagrijavanja ih hlađenja, koji je naelektriziran na svojoj površini zbog zagrijavanja ili hlađenja
 pirofng (grč. pyr vatra, oganj, fagein jesti, žderali) tobožnji gutač vatre, vatrožder
 pirofan (grč. pyr vatra, faino iznosim na svjetlo) opal koji usisavanjem rastopljenog voska postaje proziran; usp. hidrofan
 pirofilit (grč.) mineral masna opipa, aluminijev silikat
 pirofob (grč. pyr vatra, fobos strah) med. onaj koji boluje od pirofobije
 pirofobija (grč. pyr vatra, fobos strah) med. bolestan strah od vatre
 pirofon (grč. pvr vatra, fone glas, zvuk) glaz. instrument na kojem se proizvode tonovi pomoću vodikovog plina
 pirofor (grč. pyr vatra, fero nosim, donosim) vatronosac; zračni upaljač, tvar koja se na zraku sama pali, npr. fosfor
 piroforan (grč. pvr, fero) koji proizvodi vatru ili svjetlost; koji se sam od sebe pali, samozapaljiv

pirofotografija (grč. pyr vatra, fos gen. fotos svjetlost, grafia pisanje) izradba fotografija na topljivoj osnovi i topljivim bojama
 pirog (rus.) tjestenina, kolač punjen mesom, zelenjem, ribom
 piroga (fr. pirogue, šp. piragua) čamac južnoameričkih Indijanaca od izdubljenog stabla, drveta, vca i viši od našeg običnog čamca
 pirogalna kiselina (grč. pyr vatra, lat. galla šišarka) kem. bijela, lisnata i bezmirisna masa koja se dobiva sublimacijom iz ekstrakta dobro osušenih češera; upotrebljava se u fotografiji za otapanje soli srebra
 pirogalol (grč. pyr vatra, lat. galla Češer) kem. trovalentni fenol, dobiva se zagrijavanjem sumporne kiseline; u alkalnoj otopini jako redukcijsko sredstvo, lako apsorbira kisik iz zrak zbog čega se upotrebljava u plinskoj analizi, također i za bojenje kose i u fotografiji (kao razvijatelj)
 pirogen (grč. pyr vatra, gen. korijen od gignomai postanem, naslanem) koji je postao iz vatre, vulkanski
 pirogenetičan (grč. pyr vatra, genetikos vičan stvaranju) koji proizvodi vatru, koji stvara vatru
 pirogeneza (grč. pvr vatra, genesis postanak, nastajanje) postanak (ih: stvaranje, proizvođenje) vatre
 pirogeničan (grč. pvr vatra, gen. korijen od gignomai postanem, naslanem) v. pirogen
 pirogrnfiija (grč. pyr vatra, grafia pisanje) proizvođenje (i postupak pri proizvođenju) crteža na drvetu vrelim željezom
 pirogrnfiija (grč. pyr vatra, oganj, fagein jesti, žderali) gulanie vatre, vatrožderstvo
 piroka (fr. pirogue) v. piroga
 piroksen (grč. pyr, xenos)min. v. augit (nazvan po tome što se u vatri = pvr ponaša kao tuđinac = xenos)

piroksilan (grč. pyr vatra, xylon drvo) kem. praskavi pamuk, trinitrat celuloze, izgleda kao pamuk, samo je od njega pod prstima oštiri; zbog jake eksplozivne moći primjenjuje se u tehnici eksploziva; dobiva se obradom celuloze salitrenom kiselinom
 pirol (grč. pyrros boje vatre, crvenožut kao vatra, lat. oleum ulje) kem. bezbojna tekućina, nalazi se u smrdljivom životinjskom ulju, osobito onome koje je dobiveno iz kostiju kojima je oduzeta mast
 pirolater (grč. pyr vatra, latreo obožavam, poštujem) poštovatelj valre, obožavatelj vatre
 pirol atrij a (grč. pyr vatra, lalreia obožavanje, poštovanje) poštovanje vatre, obožavanje vatre
 pirolejin (grč. pyr vatra, lat. oleum ulje) kem. ulje kuhano s olovnim oksidom
 piroliza (grč. pyr vatra, lvsis razgradnja) razgradnja tvari pod utjecajem topline
 pirologija (grč. pyr vatra, logia znanost) znanost o vatri
 piroluzit (grč. pyr vatra, luo kupam, perem; močim) min. manganov oksid, crn kao željezo, veoma mek, ostavlja na prstima taman trag, poput grafita; upotrebljava se za dobivanje kisika i za čišćenje stakla od boje
 piromanija (grč. pyr vatra, mania pomama. strast, ludilo) strast za paljenjem, bolesni nagon za izazivanjem požara
 piroman (grč. pvr vatra, mania pomama, strasl, ludilo) psihički bolestan čovjek koji podmeće požare
 piromant (grč. pyr vatra, mantis prorok) onaj koji proriče iz vatre
 piromantija (grč. pyr vatra, manteia proricanje) proricanje po načinu gorjenja vatre
 pirometar (grč. pyr vatra, metron mjerenje, mjera) fiz. sprava za mjerenje temperature pomoću termoelektrici-

teta (termoelektrični pirometar) ih sprava za vrlo točno određivanje temperature na osnovi zavisnosti svjetlosti od temperature (optički pirometar)
 pirometrija (grč. pyr vatra, metria mjerenje) fiz. mjerenje temperatura koje se ne mogu odrediti običnim toplomjerima
 piromis (grč.) lijep i dobar čovjek, skladno biće
 piromorfit (grč. pyr vatra, morfe oblik) min. olovni fosfat koji je nastao utjecajem fosforne kiseline na galenit
 pironist fil. pristaša pironizma; onaj koji sumnja u sve; skeptik
 pironizam (grč. Pyrron) fil. naučavanje Pirona iz Elide (360/5—270/3 pr. n. e.), osnivača starije skeptičke škole, po kojem ništa u svijetu nije ni lijepo ni ružno, ni pravedno ni nepravedno, u svemu ima i jednog i drugog, ovisi samo o tome kako i 3 koje se strane nešto uzima; stvari su našoj spoznaji nepristupačne i zbog toga se pravi mudrac treba suzdržati od donošenja sigurnog suda o hilo čemu; usp. skepticizam s
 pironski u duhu pironizma. kao Piron, tj. sumnjajući u sve; skeptički
 pirop (grč. pyropos plamena lica) min. tamnocrveni granat, magnezijski granat u kojem u pravilu ima ponešto željeza, a ponekad i kroma (ima ga u Češkoj, zbog čega se zove češki granat)
 pirosfern (grč. pvr vatra, sfaira kugla) geol. usijana sfera koja, po mišljenju većine geologa, postoji ispod čvrste Zemljine kore (litosfere)
 piroskaf (grč. pyr vatra, skafos brod, čamac) brod koji pokreće vatra, tj. parobrod
 piroskop (grč. pvr vatra, skopeo promatram) fiz. v. pirometar
 pirosome (grč. pyr vatra, soma tijelo) mn. zool. svijetleće morske životinje

- s hrskavičnim, gotovo prozirnim tijelom
- piroške (rus. pirožok) mn. uštipci punjeni slanim nadjevom (usitnjenim mesom, ribom, jajima, sirom i si.)
- pirotehničar (grč. pyr vatra, požar, technikos) onaj koji se bavi pirotehnikom, vairometar
- pirotehnika (grč. pyr vatra, oganj, tehnikos) vještina uporabe vatre, primijenjena znanost o toplini (proučava i obraduje procese paljenja, loženja, taljenja, žarenja, izradbe baruta, zapaljivih i eksplozivnih smjesa, raketa, signalnih vatri itd.); također: vatrometstvo
- pirotičan (grč. pyrotikos) koji peče, koji pali, koji izgriza, izjedan
- pirotik (grč. pyrotikos gorući, paleći) med. lijek koji pali ili izgriza
- pirotin (grč. pyrrotos crvena boja, žuta kao vatra) mineral kovna sjaja, neproziran i žute brončane boje s prijelazom u smeđu; važan za dobivanje nikla, a ako ga ne sadrži, onda se upotrebljava za dobivanje zelene galice
- pirotipija (grč. pvr vatra, oganj, typos otisak) utiskivanje u drvetu reljefnih ukrasa pomoću usijanih graviranih valjaka
- Pirova pobjedn pobjeda ostvarena s golemim gubicima, pobjeda koja više oslabi pobjednika nego pobijedenog; nazvana po pobjedi epirskog kralja Pira (306—272 pr. n. e.) nad Rimljanima kod Auskula, a iz koje je izišao oslabljeniji nego Rimljani
- piroza (grč. pvrosis zagrijavanje, grijanje, žar) med. žgaravica, ljutina. osjećaj pečenja koji se od želuca proteže uz jednjak i grlo, obično praćen podrigivanjem kiseline; vatreno rumenilo lica
- pirozija (grč. pvrosis zagrijavanje, grijanje, paljenje) v. piroza
- pirueta (fr. pirouette) vrtuljak, okretaljka; u plesu i klizanju: okret oko sebe na jednoj nozi i na vrhu prstiju; jah. galopni okret konja u mjestu izveden na jednoj od stražnjih nogu i s uzdignutim prednjim dijelom; kod akrobala u jahanju koji jašu stojeći na konju: okret oko sebe
- pisasfalt (grč. pwsa smola, asphaltos zemljana smola) brdska smola
- pisces nntare doces (lat.) ribu učiš plivati, tj. radiš nepotreban posao
- piscina (lat. piscina) ribnjak; bazen za vodu u rimskim termama: krstionica u baptisteriju
- pisela (fr. pucelle) nevinna djevojka, djeвица
- piseleum (grč. pissa smola, lat. oleum ulje) spoj smole i ulja, ter
- pisluk (tur.) prijavština, nečistoća
- pissoar (fr. pissoir) nužnik za mokrenje
- pisotjera (fr. pissotiere) mjesto gdje se mokri, nužnik za mokrenje; mah vodokok; slavina iz koje voda slabo curi
- pista (fr. piste, šp. pista) trag konja, trag divljači; ograda trkališne staze u cirkusu; staza; zrak. Ictilište (dio zračne luke određen za uzlijetanje i slijetanje zrakoplova)
- pistacija (grč. pistake, lat. pistacium) lješnjaku i bademu slični plod drveta Pistacia vera, uljevit i veoma ukusan, trišlja, trišalj, pistač, pislak; raste na Istoku i u južnoj Kuropi
- pistelj (tal. pastello tučak) morski krastavac, trp
- pisteologija (grč. pistis vjera, Theos Bog, logia naučavanje) naučavanje o vjeri, vjeronauk
- pisti! (lat. pistillum) 1. farm. ljekarnički tučak (pistila), mužarski tučak; 2. bot. tučak, plodnica (ženski spolni organ u cvjetovima biljaka, koji se sastoji od 3 dijela: ovarija, stupića i žiga)

- pistila (lat. *pisillum*) farm. v. pod *pis-til* 1
- pistole (fr. *pistolet*) v. *pištolj*; *par pistolet* čil. *par pis lola* (fr.) u biljaru: iz slobodne ruke, tj. ne naslanjajući ruku na biljar udariti loptu
- piston (fr. *piston*) teh. klip (kod crpke, pumpe); na puškama kapsulačama: klipčić na koji se meće kapsla; glaz. mehanička naprava kod puhačkih instrumenata koja prekriva zvučne otvore; sapnica,
- piškota (tal. *biscotto*) vrsta slatkog, vrlo sipkog kolača
- pišla (njem. *Buschel*) svežanj, vezica, kita, rukovet- (npr. *cvijeća!*)
- pišmolj (tal. *pesce molo*) u gotica, vrsta oslića
- pišpek mad. (*piispok*) biskup
- pištolj (fr. *pistolet*, tal. *piscola*) ručno vatreno oružje sa spremištem za metke koji se može brzo zamjenjivati (naziv po tal. gradu Pistoja)
- PitagorLn poučak poznato matematičko pravilo da je kvadrat nad hipotenuzom jednak zbroju kvadrata nad objema katetama
- pitagoristi (grč. *Pvthagorcioi*) fil. učenici Pitagore, osnivači i pristaše pitagorizma
- pitagorizam (grč. *Pvthagoras*) fil. naučavanje grčkog filozofa, matematičara i astronoma iz Samosa Pitagore (580—500 pr. n. e.) i njegovih učenika, religiozna i etičko-politička udruga sa strogo uređenim načinom života (suzdržljivost, šutnja, vjernost, autoritet učitelja); inače od njih potječe naučavanje o brojevima kao načelima svega što postoji, o harmoniji sfera i dr.
- Pitak (grč. *Pittakos*) "iz Miti Ine"; jedan od sedmorice starogrčkih mudraca (651—569. pr. n. e.)
- pitnologija (grč. *pithanos uvjerljiv, logia*) vještina uvjeravanja
- pitara (tal. *pitale*) zemljana posuda (za noćne potrebe, kahlica), tegla (za uzgajanje cvijeća i si.)
- pitentrop (grč. *pithekos majmun, anthropos čovjek*) zool. majmun-čovjek čiji su ostaci nađeni 1891/92. u diluviju Jave (najstariji, navodno prijelazni tip u razvitku čovjeka)
- pitigrilizam vrsta literature koja obrađuje pornografske motive (naziv po talijanskom piscu Dinu Sogru Pitigrilju)
- Pitija (grč. *Pythia, Pytho*) mit, Apolonova svećenica koja je proricala u Delfia ili, po najstarijem imenu, *Pitu*, glasovitom grčkom gradu na Parnasu; njezina "proricanja" sastojala su se iz riječi bez smisla i zagonetnih i dvosmislenih rečenica; otuda pren. osoba koja pravi nejasne i dvosmislene zaključke; otuda se zove i pitijska svećenica
- pitije (grč. *ta Pythia*) mn. v. pod pitijski pitijski (grč. *pythios*) 1. koji se tiče Apolona, posvećen Apolonu; *pitijske igre* svečane igre i natjecanja starih Grka u Apolonovu čast i koje su se (od 590. pr. n. e. do IV. st. n. e.) svake 4 god. održavale kod Delta (pitije); 2. nerazumljiv, dvosmislen
- pitirijaza (grč. *pitvriasis* od *pityron* mekinje) med. zarazna bolest kože praćena prhutanjem
- pitometar (grč. *pithos bačva, metron* mjera, mjerilo) sprava za mjerenje obujma posuda, bačvi i si.
- pitometrija (grč. *pithos bačva, metria* mjerenje) mjerenje obujma posuda i bačvi
- piton (grč. *Python* velika zmija koju je Apolon uhio i dobio naziv pitijski, *Python* naziv predjela pokraj Parnasa u Fokidi, gdje je bio grad Delfi) zool. rod velikih, neotrovnih zmija u Africi i istočnoj Indiji, srodan s boom: udav, zmijski car

plagoskop (grč. plagos strana, skopeo promatram) sprava koja pokazuje strane svijeta; sprava koja pokazuje smjer puhanja vjetrova
 plajvaz (njem. Bleivveis) olovka
 plaka (fr. palque) pločica, tablica, list; metalna pločica koju, kao znak, nose policajci, nosači i dr.
 plakar (fr. placard) drveni ukras iznad vrata; ormar u zidu; tisk slog u stupcu; također: plakat
 plakardirati (fr. placarder) priopćiti nešto javnosti putem objava, proglašenja i si.; lijepiti (ili: izlijepiti) objave (ili: proglase); tkaninu lužiti i ukrasiti šarom, mustrom; usp. plakatirati
 plakat (lat. placare, plactum) oglas, objava, proglas na zidu i drugim javnim mjestima da bi ga mogao svatko vidjeti i proučiti
 plakatirati (lat. placatum) objaviti, priopćiti javnosti putem plakata; lijepiti ili pribijati plakate; na javnim mjestima
 plakaža (fr. placage) oblaganje finih stolarskih radova listovima nekog finijeg drveta, furnir
 plaketa (fr. plaquette) pločica, osobito reljefna pločica, spomenica, umjetnički izrađena mala ploča (obično od bronze, nikla, srebra itd.), ukrašena malim figurama; *plakarna umjetnost* umjetničko izrađivanje ovakvih pločica; *zbirka plaketa* muzejski odjel u kojem se čuvaju ovakvi predmeti
 plakirati (fr. plaquer) obložiti (ili: oblagati, obljepljivati, oblijepiti, prevući) listićima; osobito: pozlatiti ili posrebriti ohlagarvni zlatnim ili srebrnim listićima
 plakoidi (grč. plax gen. plakos ploča, tablica, površina, ploha, eidos oblik) zool. hrskavičave ribe (kečiga, moruna, jesetra i dr.)
 plan (lat. planum) 1. ravnica, površina, ravan prostor, ravno zemljište; 2. na-

crt, crtež građevine: zemljovidno prikazivanje nekog manjeg područja; 3. red, poredak
 planar (lat. planarius) opt. fotografski objektiv koji nadmašuje anastigmat, posebice većom jačinom i oštrinom svjetlosti, zbog čega je poznat kao najbolji objektiv za veoma kratka, trenutačna snimanja (kinematografske slike), velika povećavanja i za reprodukcije bogate pojedinostima
 planer (fr. planeur) 1. osoba koja priprema planove; 2. zrak. zrakoplov bez motora, jedrilica
 planerist (fr. planeur) onaj koji leti planerom, jedrilica
 planerizam (fr. planeur) 1. vještina letenja i upravljanja planerima; 2. planerski šport, jedrilicaštvo
 planet (grč. planaomai lutam, zalutam, planeles koji luta, ti. aster zvijezda) 1. astr. tamno nebesko tijelo koje dobiva toplinu i svjetlost od Sunca, vidljivo stoga što odbija Sunčevu svjetlost, mirnog i rijetko titravog sjaja, istodobno se okreće oko svoje osi (rotacija) i oko Sunca (revolucija) u smjeru zapad-istok; do danas ih je poznato devet: Merkur, Venera, Zemlja, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun i Pluton
 planetar (lat. planetarium) popis planeta; model pomoću kojega se predčava kretanje planeta oko Sunca
 planetarij (lat. planetarium; model Sunčevog sustava (planetar)
 planetarni (grč. planetos) v. planetski
 planetoid (grč. planetes koji luta, eidos oblik) astr. nebesko tijelo koje se okreće oko Sunca između Marsove i Jupiterove putanje; dosad ih je otkriveno preko 1200, od kojih mnoga imaju u promjeru jedva 10 km; imaju različite nazive, a h st; označavaju rednim brojevima, po slijedu kako su otkrivani; asteroid

planetski (grč. planetos) koji luta naokolo; koji pripada planetima; *planetska godina* vrijeme koje je potrebno da jedan planet ohide oko Sunca
 planfilm film u obliku plohe veličine jednoga snimka, za razliku od rolfilma
 planiglob (lat. planiglobium) zemljovid koji pokazuje Zemljinu ili nebesku kuglu, upravo obje Zemljine ili nebeske polukugle u ravnini: planisfer, astrolab
 planigrafija (lat. planus ravan, grč. grafo pišem) snimanje površina na zemljovid
 planimetar (lat. planium ravnica, grč. metron mjerilo, mjera) sprava za mjerenje ravnih površina
 planimetrija (lat. planum ravnina, ravnica, grč. meiría mjerenje) mjerenje ravnih površina; geom. dio geometrije koji proučava prostorne veličine koje leže u ravnini; ravna geometrija
 planir-hamer (fr. planer glačati njem. Hammer čekić) čekić kojim zlatari i oni što rade s bakrom glačaju metal
 planirati (lat. planum ravnica, ravnina, planare poravniti, poravnjivati, fr. planer) 1. ravnati, poravnjivati, izglatiti; 2. smišljati, snivati, namjeravati; 3. praviti nacrt (plan) privrednog razvoja; 4. zrak. prekinuti rad motora i elipse, pa se zrakoplovom postupno, lagano, približavati zemlji; spuštati se jedrilicom (planerom) lagano
 planisfer (lat. planus ravan, grč. sfaira kugla) zem. v. planiglob
 plank (njem. Planke) ravno izdjelana daska
 plankonkavan (lat. planus ravan, concavus izduben) opt. ravnoizdubljen, koji je ravan i izdubljen; *plankonkauno staklo* ravnoizdubljen
 plankonveksan (lat. planus ravan, convexus ispupčen) opt. ravnoispup-

čen. koji je ravan i ispupčen; *plankonueksno staklo* ravnoispupčeno staklo
 plankton (grč. planktos koji luta tamoamo, skitnica, plankton) zool. "svijet koji skita", zajedničko ime za sve biljne i životinjske organizme koji žive u slobodnoj vodi na površini ili ispod same površine, a sami nemaju dovoljno pokretne snage oduprijeti se vodenim strujama nego ih one nose; *planktonska ekspedicija*, putovanje pomoru radi proučavanja života i prirode života u moru; usp. bentos i nekton
 planparalelan (lat. planus ravan, grč. par-allelous) ravan i iste debljine
 planša (fr. planche, njem. Planke) ploča, metalna ploča u kovnici novca i medalja (odličja); bakrorez, bakrena ploča
 planšeta (fr. planchette; daščica; geodetska sprava, stolić za premjeravanje; drveni ili koštani prutiću stezniku (mideru)
 planta pedis (lal.) anal. taban
 plantacija (lat. plantatio) sadenje, zasađivanje) v. plantaža
 plantagineae (lat. plantagineae Gat.) mn. bot. porodica bokvica, bokvice
 plantago (lat. plantago) bot. bokvica
 plantarij (lat. plantarium) poljoprivredna škola; rasadnik
 plantami (lat. plantaris) anat. koji se tiče tabana, ta banski
 plantaža (fr. plantago) sadnja, zagađivanje; osobito: industrijskim i trgovačkim biljkama zasađeno i racionalno obrađivano zemljište u Americi i kolonijalnim zemljama, osobito u Ist. i Zap. Indiji (kavom, šećernom trskom, pamukom, čajem, duhanom itd.)
 planter (fr. planleur) onaj koji sadi, sadilac; vlasnik plantaže u kolonijama; vrtlar

- planteza (fr. planteuse) stroj za sadenje krumpira
- plantigradan (lat. plantigradus) koji ide na tabanima
- plantigradi (lat. plantigrada) mn. zool. životinje koje idu na tabanima, tabanaši (npr. medvjedi)
- plantirati (lat. planta sadnica, mladica, plantar) saditi, zasaditi
- planura (lat.) poravnana i uređena površina kao podloga za ceste i željezničke kolosijeke
- planurija (grč. planos koji luta, koji švrlja, uron mokraća) med. izlučivanje mokraće neprirodnim putovima
- plasiranje (fr. placer) v. plasman
- plasirati (fr. placer) namjestiti, postaviti koga ili što, naći kome službu; ulagati, uložiti, uložiti novac u neko poduzeće; prodavati, prodati, nalaziti prođu
- plasman (fr. placement) namještanje, smještanje u službu; davanje (ili: ulaganje) novca u neko poduzeće; uloženi novac; prodaja, prodaja (neke robe); *imati dobar plasman* imati dobro mjesto, imati dobru prođu, dobro se prodati; plasiranje
- plastelin (grč. plasso, tal. plastilina) umjetna zamjena ilovače u kiparstvu: stiklarskom kitu slična masa od voska, cinkovog oksida, sumpora, ilovače i olivinskog ulja
- plasterskni (šp. estilo plalereseo) arhitekćeni stil (ukrasi od cvijeća i lišća) u španjolskoj ranoj renesansi
- plnstici (grč. plasso uobličavam, oblikujem, lat. plastica) mn. med. v. plastična sredstva
- plasticitet (lat. plasticitas) uobličljivost, sposobnost uzimanja raznih stalnih oblika pod djelovanjem određenog pritiska: živo prikazivanje, živopisnost, slikovitost, zornost
- plastičan (grč. plastikos, lat. plasticus) stvaralački, trgovački; uobličavan, oblikovan, koji daje oblik; uobličljiv, sposoban primiti i zadržati dani oblik (supr. elastičan), koji se upotrebljava za pravljenje lika, oblika, npr. plastična ilovača; koji djeluje ljepotom linija i oblika, živo opisan, prikazan kao da je živ, živopisan
- plastičar (grč. plasso uobličavam, oblikujem) kipar, likovni umjetnik
- plastična kirurgija opći naziv za operacije čija je svrha pokrivanje i uklanjanje raznih tjelesnih nedostataka (kod kože, kostiju, čitavih dijelova tijela itd.)
- plastična limfa med. tekućina koja izlazi zbog upale ili kod rana, zgrušava se i prima organski oblik
- plastična sredstva (lat. plastica) med. sredstva koja pomažu hranjenje i obnavljanje tkiva
- plastična umjetnost likovna umjetnost
- plastične operacije v. plastična kirurgija
- plastični ugljen trg. ugljen u obliku kocke, jajeta i si.
- plastičnost Gat. plasticitas) v. plasticitet
- plastidul (grč. plasso pravim, stvaram) biol. najmanji organski djelić života, osjetljiva organska molekula (Ilaeckel)
- plastifikatori esteri nekih kiselina, omekšivači
- plastika (grč. plasso uobličavam, oblikujem. plastike sc. techne) izradba likova od neke mekane tvari (ilovače, gipsa, voska itd.), kiparstvo, kiparska djela
- plastograf (grč. plasso, pravim, tvorim, plastos, grafo pišem) krivotvoritelj, falsifikator spisa
- plastografija (grč. plastos, grafo) falsificiranje spisa; također: postupak pri izrađivanju reljefa pomoću kemijskog djelovanja svjetlosti
- plastolog (grč. plastos izmišljen, lažan logos riječ, govor) lažac, lažljivac

- plastron {fr. plastron, Lat. plastra) za-
štitni oklop; prsluk od kože koji nose
oni koji uče mačevanje; široka vrpca
za vezivanje; na ženskim haljinama:
umetak koji pokriva otvor na grudi-
ma; nišan, predmet podsmijeha
- plata (fr. plat, plate, grč. platys širok)
2. pjeskovita površina, pijesak i ka-
menje pred lukama i ušćima rijeka
- plata (šp. pala, grč. platys širok) 1.
srebro, srebrni novac (za razliku od
belona. tj. bakrenog novca)
- platana (lat. platanus, grč. platys širok,
platanoa) bot. visoko i lijepo drvo s
glatkom korom koja se listato ljuska
i širokim, dlanastim lišćem, slično
javoru, istočni javor (*Platanus orien-
talis* L.)
- plateja (grč. platys širok, platcia) med.
širokočlana trakavica
- platforma (fr. plat-forme) ravan krov
na građevini; voj. mjesto na kojem
su namješteni topovi za uspješno dje-
lovanje; odjeljak između vanjskog
ulaza i ulaza u kupe (kod vagona,
tramvaja, trolejbusa i autobusa); vi-
soravan, visočje; u vrtovima i parko-
vima: umjetno napravljena izrav-
nana uzvisina s koje je lijep pogled
na bližu ih dalju okolicu; grad. izrav-
nano mjesto za temelj; pren. osnova
čega. polazna točka, misao ih pobuda
kao pokretač i osnova neke djelat-
nosti; programska odluka (stranke,
skupštine); politički program stran-
ke
- platfus (njem. Plattfuss) med. ravan
Laban
- platin au titre čit. platen o tilr (fr.)
slitina ili legura platine i srebra (upo-
trebljava se za izradbu ukrasa i
nakita)
- platina (fr. platine) 2. ploča na koju se
naslanjaju svi dijelovi sata; metalna
ploča kroz koju prolazi ključ u bravu
- platina (šp. platina dem. od plata sre-
bro, od grč. platys širok) 1. "malo
srebro"; kem. metalni element, rije-
dak, atomska težina 195.23, redni
broj 78, znak Pt, boje kositrenobijele
ili čeličnosive, veoma rastegljiv i ko-
van, teško topljiv, specifična težina
21,5, zbog postojanosti upotrebljava
se za izradbu kemijskog posuda; pro-
nađena 1736. u Brazilu, ima je oso-
bito u Uralu
- platinin amalgam kem. platinina živa,
spoj platine i žive pomoću kojega se
vrši oblaganje platinom
- platinirati (šp. platina, fr. platiner) po-
platinili, oblagati platinom, poplati-
njavati
- platiniti (šp. platina) slitina ih legura
nikla i Željeza, služi kao zamjena pla-
tine za tehničke svrhe
- platinoid (šp. platina, grč. eidos oblik)
slitina ili legura nikla, cinka, bakra
i volframa (za žice električnih otpo-
ra)
- platinotipija (šp. platina, grč. typos
otisak) u fotografiji: izradba pozitiva
na papiru natopljenim kalij-platin-
kloridom i željeznim oksid-oksala-
tom
- platinski metali min. rijetki metali ko-
ji se javljaju pomiješani s platinom:
radij, rutenij, paladij, osmij, iridij
- platinsko zrcalo metalna ploča pre-
vučena platinom
- platirati (fr. plaquer, njem. plattieren)
v. plakirati
- plato (fr. plateau) 1. plitica ili zdjelica
na vagi; 2. poslužavnik; 3. zem. oma-
nja visoravan
- platonisti fil. učenici i pristaše nauča-
va nj a (platonizam) grčkog filozofa
Platona (427—347 pr. n. c.)
- platonizam (grč. Tlaton) fd. sustav Pla-
tonove filozofije koja predstavlja
vrhunac grčkog filozofskog mišljenja,
osobito u pojmu ideje, u značenju
hipoteze, logičke pretpostavke koja
služi kao osnova shvaćanju, spozna-
vanju, te je i Galilei pošao od nje,

- nasuprot Aristotelu, u traženju prirodnih zakona; ideja je logična pretpostavka koju iskustvo ili potvrđuje (pokusom, eksperimentom) ili odbacuje, također eksperimentom, mjerenjem; mjerenjem provjerena ideja jest prirodni zakon; po drugom shvaćanju Platonove ideje one su transcendentna bića, Lj. bića koja postoje izvan prostora i izvan vremena
- platonizirati (fr. platani ser) proizlaziti iz Platonova naučavanja; voljeti čistom duhovnom ljubavlju bez ikakvih osjetilnih pobuda; usp. platonizam
- platoniska ljubav ljubav o kojoj Platon govori i koju preporučuje u svom djelu "Simpozion" ("Gozba"): nadosjetilna ljubav, ona koja je izazvana čisto duševnom ljepotom, a ne tjelesnim odlikama ljubljenog bića, idealna ljubav
- platoniska republika država sa savršenom upravom kakvu je zamišljao i preporučivao Platon
- platonski (grč. Platon) fil. koji se tiče Platona, koji potječe od Platona, koji je u skladu s njegovim naučavanjem; nadosjetilni, savršen, idealan; pren. praktično nemoguć, neostvariv; usp. platoniska ljubav, platoniska republika
- plattdeutsch čil. platdojč (njem.) sjevernonjemačko narječje.
- Plaut (lat.) najpoznatiji starorimski komediograf (250—184 pr. n. e.)
- plauzibalan (lat. plausibilis) vrijedan pljeskanja, vrijedan javnog odobravanja; prihvatljiv, usvojiv, vjerojatan, vjerodostojan
- plauzibilitet (lat. plausibilitas) zaslužnost javnog odobravanja (pljeskanja); prihvatljivost, usvojivost, vjerojatnost, vjerodostojnost
- plav čit. plaj (engl.) igra. zabava (npr. tenis, utrke); kocka, kockanje; kazališno djelo, predstava
- play-back čit. plej-hck (engl. play gluma, igra, back natrag, odostraga) u kinematografiji, osobito kod glazbenih filmova: snimanje slika uz istodobno reproduciranje prije snimljenog tona
- plazma »grč. plasso oblikujem, uobličim, plasma tvorevina) tvorevina, umjetničko djelo; med. tekućina krvi i limfe (protoplazma); zeleni jaspis, vrsta obojenog kalcedona
- plazmodij (grč. plasma tvorevina, lat. plasmodium) med. klica, uzročnik malarije
- plazmogonija (grč. plasma tvorevina, gone rađanje, stvaranje) biol. postanak organskih tvari bez začeca i oplodivanja, što je danas, nakon pronalaska mikroskopa i Pasteurovih otkrića o bakterijama, samo još hipoteza o postanku najjednostavnijih živih bića
- plazmoliza (grč. plasma tvorevina, lysis razlučenje, rastapanje) rastapanje stanice u otopini gušće koncentracije, npr. u jačoj otopini šećera, pri čemu vanjska gušća otopina izvuče iz stanice vodu, zbog čega se protoplazma odvađa od stanične opne i skuplja u sredini stanice kao lopta
- plaža (fr. plage) obala (riječna, jezerska, morska) pogodna za kupanje, kupalište, žal
- pleba (njem. Blaue) plavilo, plava boja za ispiranje rublja
- plehejac (lat. plebs narod, plebejus) 1. građanin, pučanin, čovjek iz nižeg staleža u starom Rimu, onaj koji ne pripada staležu senatora i plemića; supr. patricijac; 2. kasnije, u srednjem vijeku: pripadnik širokih slojeva gradske sirotinje
- plebejski (lat. plebejus) građanski, pučki, pučanski, neplemićki. prost, niskog podrijetla
- plebiscit (lat. plebis scitum, plebiscitom odluka naroda) kod Rimljana: zakon

donesen narodnim glasovanjem; narodno glasovanje, opredjeljivanje naroda putem općeg glasovanja; usp. referendum

plebiscitarni (lat. plebiscitarius) donešen općim narodnim glasovanjem

plebokracija (lat. plebs narod, puk, grč. kralos jačina, snaga; vlada, vlast) vlada puka (ili: svjetine); ohlokracija
plebs (lat. plere, plebs, plebis, grč. plet-hos mnoštvo, gomila) "ono čega ima mnogo", svjetina, gomila, puk, pučani, narod; građanski stalež (u Rimu)

pled (engl. plaid) 2. ogrtač od karirane vunene tkanine koji je dio škotske narodne nošnje; velik debeli šal; putnički pokrivač uopće

pled (fr. plaid) 1. obrambeni govor pred sudom koji drži odvjetnik

pleder (fr. plaideur) branitelj, zastupnik, odvjetnik kao glavni govornik u ime jedne partijske strane

pleding (engl. plaiding) gruba deka za ogrtanje s bijelim i crnim kvadratičnim uzorcima, osobito vunena

pledirati (fr. plaider, lat. placitare) voditi parnicu, braniti pred sudom (kao odvjetnik), zauzimati se za, govoriti u prilog, govoriti za, zastupati

pledoaje (fr. plaidoyer) obrambeni govor odvjetnika na sudu; završni govor, završna riječ državnog tužitelja i branitelja u jednoj parnici

pledoajirati (fr. plaidoyer) v. pledirati
pleh (njem. Blech) lim

pleistocen (grč. to pleisLon ono što je najveće, kainos nov) geol. gornji, najmlađi sloj pliocena

plejada (grč. Pleiades) skupina od 7 slavni ljudi (književnika, filozofa i dr.), nazvana po 7 Atlantovih kćeri (Plejade); osobito: 7 tragičnih pjesnika koji su se u 111. st. pr. n. e., javili u Aleksandriji u doba filozofa Ptolemeja; skupina od 7 francuskih pjesnika u XVI. st. koja je radila pod

vodstvom Ronsarda i Bellava i nastojala uvesti u pjesništvo antički dub i antičke oblike; danas: zajednički naziv za skupinu najboljih ljudi u nekoj struci, pokretu i si.; fiz. skupina izotopnih elemenata

Plejade (grč. Pleiades) mit. 7 kćeri mauritanskog kralja Atlanta, ljubimice bogova i ljudi; kad su doznale da im otac Atlant mora držati na leđima čitav nebeski svod, očajne zbog nje-gove patnje izvršile su samoubojstvo, nakon čega ih je Zeus pretvorio u zvijezde, tzv. "Vlaške"; astr. Vlašići (zvijezde gledano golim okom izgleda kao da ima sedam zvijezda, ali se teleskopom vidi oko 400); usp. plejada

plekseoblasti (grč. plexis pletenje, tkanje, bi as to s klica, izdanak) mn. bot. biljke s dvostrukim kotiledonima

pleksi-staklo (lat. plexus pleten) čvrsto staklo koje se izrađuje od nekih posebnih smjesa

pleksus (lat. plexus) zool. splet živaca ih krvnih žila

pleksus solaris (lat. plexus solaris) zool. "suncani splet", splet ganglijskih živaca u srednjem trbuhu ili u području želuca

plektognati (grč. plektos pleten, gnathos zubalo, čeljust) zool. ribe oklopnjace, skupina tropskih riba živih boja

plektopodi (grč. plektos pleten, pus gen. podos noga) zool. ribe sa sraslim stražnjim perajama

plektron (grč. plesso udaram, lat. plectrum) pero, lizalica (od slonove kosti, drveta ih kovine) kojom su stari udarali u žice citre, harfe

plemiričan (grč. plemmyro prelijevam se) koji ima puno sokova, koji potječe od obilja sokova

plemirija (grč. plemmyris priljev, plima, bujica) med. obilje sokova, pri-

sulnost sokova u tijelu više no što treba
 plena potestas (lat.) v. plenipotencija
 plena proprietas (lat.) prav. potpuno vlasništvo
 plenaria fides (lat.) puna vjera, potpuna vjera
 plenarij (lat. plenarim) zbirka biblijskih odjeljaka iz evanđelja (evanđeljarija) i apostolskih poslanica (epistolarija) koji se čitaju na katoličkoj misi; kutija u obliku knjige u kojoj se čuvaju relikvije
 plenarna sjednica v. plenum
 plenarni (lat. plenarius) potpun, pun, s punim brojem
 plener (fr. plein-air) umj. slika naslikana pod vedrim nebom, obasjana sa svih strana svjetlošću; *plener-slikarstvo* prikazivanje predmeta na slici u punoj svjetlosti, obasjanih sa svih strana sunčanom svjetlošću i bez sjene
 plenerist (fr. plain-airist) slikar koji radi slike pod vedrim nebom, na punoj sunčanoj svjetlosti
 plenilunium (lat.) lat. pun mjesec, uštap
 plenipotencija (lat. plenipotentia) puna vlast, neograničena vlast; punomoć. akt kojim se nekome daje punomoć
 plenist (lat. plenus pun) fil. pristaša naučavanja da u prirodi ne postoji prazan prostor
 pleno ehoro čit. pleno horo (lat.) glaz. cijeli zbor, sa svim glasovima
 pleno jure (lat.) s punim pravom
 pleno titulo (lat.) s punim naslovom, s punom titulom: kao kratica, na adresama; p. t.
 plenpuvoar (fr. plein pouvoir) v. plenipotencija
 plenum (lat.) puna sjednica, puno zasjedanje, sjednica u kojoj sudjeluju svi članovi (za razliku od odborske i komisijske sjednice); *in plena* (lat.) u

punoj sjednici, s punim brojem Članova
 plenus ventor non studet libenter (lat.) pun trbuh nerado uči
 pleo- (grč. pleon) predmetak u složenici sa značenjem: mnogo, više
 pleogamija (grč. pleon, gamos brak) bot. javljanje raznospolnih cvjetova na jednoj biljci, ih na raznim primjercima iste vrste
 pleokroizam (grč. pleon više, chros gen. chrolos boja kože, boja) fiz. svojstvo obojenih dvoosnih kristala da u svim anizotropnim pravcima pokazuju drukčije boje i, osim toga, za različite boje na različit način
 pleomastija (grč. pleon, mastos sisa) med. v. polimastija
 pleomorfizam (grč. pleon više, morfe oblik) višeobličje, mnogolikost, višehkost, raznolikost; usp. polimorfizam
 pleonastičan (grč. pleonazo imam previše) suvišan, pretjeran izrazima istog značenja
 pleonazam (grč. pleonasmos višak, pretek) ret. uporaba suvišnih riječi u govoru ili pisanju, suvišno obilje riječi (tj. kad se uz riječ širega značenja upotrijebi i druga čije je značenje sadržano već u prvoj riječi), npr. siromah prosjak, stara baba, mali čovječić itd.; med. pretjerana razvijenos ili prekobrojnost jednog dijela tijela, npr. šest prstiju na ruci
 pleorama (grč. pleo plovim, orama pogled, izgled) slika plovljenja, slika obale koja polako prolazi ispred očiju gledatelja, dok ovome izgleda kao da plovi čamcem pokraj predmeta prikazanih na slici
 plerofonija (grč. pleres pun, fone glas, zvuk) glaz. bujnost tona, punoća tona, snaga tona
 plerotici (grč. pleroo punim, ispunjavam, lat. plerotica) mn. med. lijekovi koji pomažu popravljavanje i jačanje

tijela nakon preležane bolesti; usp. sarkotici
 plerotizam (grč. plerotes punoća, potpunost) fil. naučavanje o stalnoj ispunjenosti prostora tvarima; supr. atomizam
 plcroza (grč. plerosis) med. punjenje, jačanje tijela nakon bolesti
 plesigraf (grč. plesso udaram, grafo pišem, bilježim) sprava koja opisuje prostor iz kojega dopire jeka (kod perkusijskih ispitivanja)
 plesimeter (grč. plesso udaram, metron mjera, mjerilo) med. potuk, pločica koja se upotrebljava kod perkusijskih ispitivanja
 plesioanthropus (grč. plesios blizak, anthropos čovjek) južnoafrički pračovjek iz pliocena
 plesiosaur (grč. plesios blizak, sauros gušter) pal. "životinja bliska gušteru", zmija-gušter, fosilni gmaz, dug 3—5 m, dugačka vrata, male glave, kratka repa i s perajama umjesto noževa
 pletar (grč. plethron) starogrčka mjera za površinu (jutro, ral) i dužinu (100 stopa, petina stadija, oko 30 metara)
 pletizmograf (grč. plethos širina, veličina, grafo pišem, bilježim) med. instrument koji bilježi kolebanje obujma jednog organa
 pletomerija (grč. plethos mnoštvo, meros dio) med. prekobrojnost dijelova tijela, npr. šest prstiju itd.
 pletora (grč. plethore punjenje, zasićenje: med. prenapunjenost sokovima, punokrvnost
 pletoričan (grč. plethore prepunost) koji ima suviše krvi, punokrvan
 pleumodan (grč. pleumodes bolestan na pluća, pleumon pluća) med. koji boluje od tuberkuloze, sušičav
 pleumodes (grč. pleumon = pneumon) pluća med. onaj koji boluje od tuberkuloze, sušičavac

pleumonija (grč. pleumonia = pneumonia) med. v. pneumonija
 pleuropijeza (grč. pleura, pyon gnoj) med. zagnojavanje poplućnice
 pleura (grč. pleura) anat. poplućnica, porebrica, plućna maramica
 pleuralgija (grč. pleura porebrica, algos bol) med. bol poplućnice, bol porebrice
 pleurezija (grč. pleura) med. v. pleuritis
 pleuritičan (grč. pleura) bolestan od upale poplućnice (porebrice, plućne maramice)
 pleuritis (grč. pleura) med. upala poplućnice (porebrice, plućne maramice)
 pleurodinija (grč. pleura, odyne bol) med. reumatična bol u visini međurebrenog mišića
 pleuropneumonija (grč. pleura, pneumon pluća) upala pluća i poplućnice
 pleurotomija (grč. pleura, tome rezanje) med. rezanje poplućnice, porebrice radi uklanjanja škodljivih tekućina koje su u njoj nakupljene
 pleurotonus (grč. pleura, tonos zategnutost, napon) med. v. pleurotonus
 pleurotonus (grč. pleurothen bočno, sa strane, tonos zategnulosl, napon) med. bočni tetanus, iskrivljenost tijela na jednu stranu (vrsta tetanusa)
 plezantan (fr. plaisant) ugodan, zanimljiv, zabavan, smiješan, šaljiv
 plczanterija (fr. plaisanterie) šala, zabava na nečiji račun, zadirkivanje; *pUsante.ric. a pari* čit. plezantri a par (fr.) šala nastranu, bez šale, sasvim ozbiljno
 pleziopija (grč. plesios blizak, susjedan, ops gen. opos oko) med. v. pleziopsija
 pleziopsija (grč. plesios blizak, susjedan, opsis vid) med. kratkovidnost
 plezizir (fr. plaisir) zadovoljstvo, uživanje, zabava, ugodnost, udobnost; man

- plaisir* čit. raon plezir (fr.) moje uživanje, moje veselje (čest naziv ljetnikovaca i mjesta za provod)
- pliding (engl. pleading) prav. vođenje parnice; obrana na sudu
- plijirati (fr. plier) savijali, previjati. borati, praviti nalvir; voj. popuštati, povlačiti se; jah. navikavati konja da se lako okreće desno i lijevo
- plika (lat. plicā, polonica, fr. pliquo) med. poljska kika, bolest kose zbog nečistih sokova (u Poljskoj dosta česta, po čemu i dobiva naziv)
- plikarija (lat. plicaria) bot. obična crvotočina (kao tobožnji lijek protiv "poljske kike"); usp. plika
- plimaža (fr. plumage) perje; ukras od perja na šeširu i kacigi, perjanica
- plimo (fr. plumeau) velik jastuk punjen pahuljicama, služi za pokrivanje
- plinta (grč. plinthos) arhit. četvrtasta ploča (kao podnožje kipova, stupova, spomenika); dio zida kuće od zemlje pa do visine prizemlja, stopa, "sokl"
- plioeen (grč. pleion više, kainos nov) geol. drugi, mladi pododjeljak neogena ili mlađeg tercijara, u čijim se okaminama nalazi najviše novih organskih vrsta
- pliocenska formacija geol. v. plioeen
- plisc (fr. plisse) pravilni nabori na ženskim haljinama, nabor, bora
- plisirati (fr. plisser) nabirati, praviti naboro na ženskim haljinama
- pliš (njem. Plusch. engl. plush, lat. pilus vlas, dlaka) baršunasta tkanina, samt, baršun od pamuka, lana, jute ili vune, polusamt, polubaršun
- plonjirati (fr. plovjer, Lit. plicare) saviti, savijati, previjati, slagali; voj. izvesti (ih: izvoditi) pokret radi oblikovanja kolone
- plomba (fr. plomb olovo, lat. plumbum) olovni pečat ili znak na paketima, vratima, sanducima, vagonima i dr.; masa kojom se puni šupljina pokva-
- renog zuba (kod nas se to često čuje pogrešno: blomba)
- plombaža (fr. plombage) zalijevanje olovom; udaranje olovnog pečata (plombe); ispunjavanje šupljih zuba olovom ili kakvom drugom smjesom
- plomberija (fr. plomberie) lijevaonica olova; lijevanje i prorađivanje olova; izradba olova; pečačenje olovom
- plombirati (fr. plomber) zapečatiti olovom, udariti plombu na pošiljku, vrata, sanduk i dr.; zaliti (ili: zalijevati, ispuniti) olovom; šupalj zub ispuniti olovom ili drugom kovinom, nekom smjesom (pogrešno: blom birali)
- plonžirati (fr. plonger) roniti, zaronjavati: voj. otvor topovske cijevi spustiti, pucati nadolje
- plot (rus.) 1. pul, koža, tijelo; 2. ljubavna strast, putenost; 3. ten, boja kože
- plotun (fr. peloton. tal. plotone) voj. četa, polučeta ih vod pješaka koji, po zapovijedi, istodobno okidaju puške; *plot unska paljbu* istodobno okidanje pušaka jednog odreda vojnika (pješaka), istodobno ispaljivanje više vatrelih oružja (i topova)
- plovan (tal. piovano) župnik, paroli
- pluderhoze (njem. Pludorhose) mod. široke hlače do koljena, obično u boji
- plumbaeijn (lat. plumbatio) zalijevanje olovom: udaranje olova (plombe)
- plumbago (lat.) min. v. grafit
- plumbati (lat. plumbum olovo) kem. spojevi superoksida olova s bazama
- plumbatura (lat.) v. plumbacia
- plumbizam (lat. plumbum olovo) med. trovanje olovom, tj. olovnim parama i prašinom
- plumbum (lat.) olovo; olovni pečat; olovna kugla; olovna cijev
- plumozan (lal. plumosus) pernat; dlakav
- plumpudding čit. plampuding (engl.) kolač s grožđicama
- plumula (lat.) bol. pupoljčić

- plural (lat. pluralis sc. numerus) gram. množina; supr. singular
- plurale tantum (lat.) gram. jednobrojna riječ, riječ koja ima samo množinu, npr.: ljudi, naočale, gaće, gusle, škare, grudi, prsa, vrata, kola, Vinokovci, Križevci itd.
- pluralis majestaticus čil. pluralis majestaticus (lat.) "množina veličanstva", običaj da vladar o sebi govori samo u množini ("mi" umjesto "ja")
- pluralis modestatis (lat.) "množina skromnosti", običaj da pisac, iz skromnosti, govoreći o sebi i u svoje ime upotrebljava množinu umjesto jednine ("mi" umjesto "ja")
- pluralisti (lat. pluralis množinski, u množini) 1. (ll. pristaša i sljedbenici pluralizma: Demokrit, Leibniz, Herbart, James, Himmel i dr.; 2. vlasnici većeg broja imanja koja pripadaju položaju
- pluralitet (lat. pluralitas) množina, većina: *pluralitas votarum* (lat.) većina glasova
- pluralizam (lat. pluralis množinski, u množini) fil. postojanje množine, prisutnost množine; metafizički smjer koji shvaća stvarnost kao mnoštvo odvojenih i samostalnih načela
- pluralni (lat. pluralis) gram. množinski
- pluralni izborni sistem sustav biranja po kojem jedan birač (prema svojim godinama, imanju, položaju i naobrazbi) može imati pravo na više glasova, npr. u Belgiji
- Plurima vota valent (lat.) Većina glasova odlučuje
- plus (lat.) više; mat. znak za zbrajanje (+); znak kojim se označava pozitivan broj (+); fiz. znak za označavanje pozitivnog elektriciteta, pola; višak, ostatak, veći iznos; nadmoćnost. prednost; supr. minus
- plus-elektricitet (lat. plus, grč. elektron) fiz. elektricitet koji se izaziva na staklu kad se ono trlja svilom, pozitivan elektricitet, označava se znakom plus (+), za razliku od minus-elektriciteta, tj. elektriciteta koji se izaziva u ovome slučaju na svali i to u podjednakoj količini, ili na ebonitu i smolama kad se trljaju krznom, i koji se zove negativni elektricitet i označava znakom minus (—)
- plus-minus (lat.) višc-manje, otprilike pluskvamperfekt (lat. plus-quam-perfectum) gram. glagolski oblik koji izriče radnju koja se izvršila u davnoj prošlosti, tj. prije neke druge prošle radnje, pretprošle glagolsko vrijeme
- plutej (lat. pluteus krov, zaklon) 1. streha, nadstrešnica; 2. ličinkasti (larvalni) oblik morskih ježinaca i zmjokrakih morskih zvijezda
- plutokracija (grč. plutokratia) 1. vladavina bogatih (pomoću novca i kapitala), vlada novca; bogati ljudi, plutokrati
- plutokrat (grč. plutos bogatstvo, kratos jačina, snaga, vlast) onaj koji vlada, koji se održava na vlasti pomoću bogatstva (novca)
- Pluton (grč. Pluton, lat. Pluto) 1. mit. bog podzemnog svijeta kod starih Grka i Rimljana, vladar carstva mrtvih; 2. astr. 12. ožujka 1930. pronađen transneptunski planet, udaljen od Sunca 5920 milijuna km. a vrijeme njegove revolucije iznosi 249 godina
- plutonij (lat. plutonium) kem. radioaktivni element (transuran), redni broj 94. atomska težina 238 i 239, znak Pu; u prirodi ne postoji, već je dobio umjetnim putem 1943/44. prilikom radioaktivnog raspadanja također umjetnim putem dobivenog kem. elementa neptunija; ima isključivo važnu primjenu u dobivanju atomske energije
- plutonisti (lat. Pluto) geol. pristaše plutonizma

- plutonistički (Jat. Pluto) koji je postao utjecajem i djelovanjem usijane Zemljine unutrašnjosti
- plutonit mn. dubinske eruptivne stijene
- plutonizam (lat. Pluto) geol. teorija po kojoj se stvaranje stijena, pa i svih ostalih geoloških pojava, ne pripisuje samo djelovanju vode, nego i utjecaju Zemljine unutrašnjosti koja se još nije ohladila (za razliku od *teorije rieplutonizirru*, po kojoj su svi čvrsti sastavni dijelovi Zemlje postali jedino djelovanjem vode ih uz njezinu pomoć
- pluvijal (lat. pluvia kiše, pluviale) ogrtač protiv kiše, kišna kabanica; ogrtaču slična odjeća katoličkih svećenika koju nose na popodnevnom bogoslužjima i drugim svečanim crkvenim obredima
- pluviniograf (lat. pluvia kiša, grč. grafo pišem, bilježim) pluviometar s registrom
- pluvinozan (lat. pluviosus) kišan, kišovit; koji donosi kišu
- pluviometar (lat. pluvia kiša, grč. metron mjerilo, mjera) kišomjer. sprava za mjerenje visine oborina; ombrometar, hijetomelar
- pluviose čit. plivioz (fr.) peti mjesec u novom kalendaru Prve francuske republike (1793.), od 20. I. do 18. II
- Pluvius (lat.) "kišni", pridjevnik vrhovnom starorimskom bogu .Iupitru kao nositelju kiše
- plymouth rock čil. plimut rok (engl.) vrsta američke oplemenjene kokoši
- pneuma (grč. pneuma dah) dah, zrak, eterična vatra; životna snaga, duh života, duh, duša; Cl. kod gnostičara; božanska klica života u svijetu; u kršćanskoj teologiji: Sveti Duh
- pneumat (grč. pneuma dah, teško disanje) med. čovjek kratka daha, uskih pluća
- pneumatemija (grč. pneuma dah, haima krv) med. prodiranje zraka u krv
- pneumatičari (grč. pneuma dah) fil. 1. pristaše naučavanja o životnom dahu (Hipokrat i dr.); 2. po gnosličarima: oni koji su ispunjeni kršćanskim duhom, za razliku od hiličara (hyle = tvar, materija) i psihičara (psyche = duša)
- pneumatična kada kem. sandučić ispunjen vodom ili živom u kojem se. pri kemijskim radovima, hvataju i drže plinovi u staklenim valjcima
- pneumatična mašina zračna pumpa
- pneumatičnn posta pošla koja se prenosi kroz cijev zračnim tlakom
- pneumatičnn željeznica željeznica, najčešće podzemna, koja se kreće pomoću zračnog tlaka i služi poglavito za prenošenje paketa i si.
- pneumatični (grč. pneumatikos) koji se tiče zraka, zračni; nastao zbog zračnog tlaka, zasnovan na zakonima pneumatike ili aeromehanike
- pneumatični jastuk jastuk, obično od gume, koji se puni zrakom
- pneumatični telegraf brzozav u obliku zamotuljka koji se šalje djelovanjem zračnog tlaka kroz cijevi
- pneumatično liječenje liječenje plavinskim zrakom ili udisanjem zbijenog zraka (u pneumatskom kabine-tu)
- pneumatično ognjilo fiz. sastoji se od jedne cijevi s pokretnim klipom; kad se klip naglo gurne u tu cijev u kojoj ima zraka, zbijeni zrak se toliko zagrije da se komad truda, koji se nalazi iznutra na klip, zapali jer kad se jedna zračna masa od 20 stupnjeva zbijije adijabatski na polovinu svog volumena, njezina temperatura se popne za 96 stupnjeva; kompresijsko ognjilo
- pneumatika (grč. pneuma dah, puhanje) 1. unutaršnja guma sa zbijenim zrakom (na kotaču motocikla, automobila itd.); 2. fiz. dio fizike koji proučava kretanje zraka, tj. težinu.

- tlak i kretanje zraka i plinova, aeromehanika;
- pneumatizam (grč. pneuma dali; duhovno biće) fil. shvaćanje da u svijetu stvarno postoji samo duh, a da je tvar samo prividnost pojava; spiritualizam
- pneumato- (grč. pneuma) predmetak u složenicama sa značenjem: dah, disanje; tlak; plin
- pneumatocela (grč. pneuma, kele prodor) med. otekline nastala zbog prodiranja zraka; zračni prodor u plućima
- pneumatod (grč. pneuma) med. v. pneumat
- pneumatodan (grč. pneumatodes) m(*). napuhnut; koji ima uska prsa, koji kašlje
- pneumatofor (grč. pneuma, fero, foreo nosim) zool. zračna komora kod cjevastih meduza
- pneumatograf (grč. pneuma, grafo pišem, bilježim) med. v. pneumograf
- pneumatokemija (grč. pneuma, chemia) kemijska prerada plinova i zraka
- pneumatokord (grč. pneuma, ehorde žica, struna) Eolova harfa, kutija s tankim bokovima na kojoj je razapeto više žica prilagođenih na isti glas i koje, kad se stave na vjetar, titraju i proizvode zvuk
- pneumatolitski (grč. pneuma, lylos raspadljiv, razlučiv, otopiv) koji je nastao od plinova i para utjecajem kemijskih reakcija: *pneuma loli Iske rude* one koje su postale od plinova i para utjecajem kemijskih reakcija, miješajući se ih same među sobom ili s rudama u okolnom kamenju
- pneumatoliza (grč. pneuma dah, puhanje, vjetar, lysis raspadanje, razlučivanje) geol. raspadanje minerala i stijena pod utjecajem vrelih plinova, a vrši se u blizini vulkana i vrelih izvora
- pneumatomahija (grč. pneuma dah; duhovno biće, maeha borba, boj) fil. nijekanje postojanja duha uopće, nijekanje postojanja duhovnog u čovjeku
- pneumatoraks (grč. pneuma, thorax trup, prsni koš) med. v. pneumotoraks
- pneumatoterapija (grč. pneuma, therapeia liječenje) med. liječenje zgusnutim ili razrijeđenim zrakom
- pneumatoza (grč. pneumatosi nadimanje) med. skupljanje zraka ili drugih plinova, osobito u organima i tkivima u kojima ih, normalno, ne bi trebalo biti, napuhnutos, nadim
- pneumaturija (grč. pneuma, uron mokraća) med. izlučivanje zraka ili plinova s mokraćom
- pneumo- (grč. pneuma, pneumon pluća) predmetak u složenicama sa značenjem: pluća
- pneumograf (grč. pneuma, grafo pišem, bilježim) med. sprava koja grafički bilježi kretanje prsnog koša pri disanju
- pneumokok (grč. pneuma, kokkos, lat. coccus zrno, bobica) med. loptasta klica, najčešći uzročnik upale pluća
- pneumokonioze (grč. pneuma dah, disanje, konia prah, prašina, pijesak, pepeo) med. zajedničko ime za silikozu, siderozu, aluminozu, tj. za bolesti koje nastaju udisanjem kovne ih kamene prašine i njezinim, taloženjem u plućima
- pneumolit (grč. pneumon, lithos kamen) med. kamenu sličan sloj vapna u plućima, plućni kamen
- pneumoliza (grč. pneuma dah, disanje, lybis rješavanje) med. operativno uklanjanje priraslica između poplućnice i porebrice
- pneumometar (grč. pneumon, metron mjera, mjerilo) med. naprava za određivanje kapaciteta pluća za primanje zraka u zdravom i bolesnom sta-

- nju, odnosno snage kojom se udiše i izdiže zrak
- pneumometrija (grč. pneumon, melria mjerenje) med. mjerenje pluća s obzirom na veličinu prostora za primanje zraka
- pneumon (grč. pneumon) anat. pluća
- pneumonalgija (grč. pneumon, algos bol) med. bolest pluća, sušica, tuberkuloza
- pneumonektazija (grč. pneumon, cktasis istezanje, širenje) med. proširenje pluća
- pneumonici (grč. pneumonikos plućni) inn. med. lijekovi za bolesti pluća
- pneumoničan (grč. pneumonikos) plućni; pneumonična sredstva v. pneumonici
- pneumonij (grč. pneumon) med. upala pluća
- pneumonitis (grč. pneumon) med. v. pneumonija
- pneumonocela (grč. pneumon, kele prodor, kila) med. plućna kila
- pneumonoftiza (grč. pneumon, fthio propadam, stradavam, iščezavam, nestajm) med. v. pneumonofizis
- pneumonoftizis (grč. pneumon, fthisis sušica) med. tuberkuloza pluća
- pneumonogastričan (grč. pneumon, giuster želudac) koji se tiče pluća i želuca, plućno-želučani
- pneumonografija (grč. pneumon. grafia pisanje, opis) opisivanje pluća
- pneumonologija (grč. pneumon. logia znanost) dio medicine koji proučava pluća
- pneumonomantij (grč. pneumon, manteia proricanje) proricanje, gatanje iz pluća
- pneumonometar (grč. pneumon, metron mjera, mjerilo) med. v. pneumometar
- pneumonopntičan (grč. pneumon, pathos bolest) koji boluje od pluća, sušičav, tuberkulozan
- pneumonopatija (grč. pneumon, pathos bolest) med. opći naziv za sve bolesti pluća
- pneumonospazam (grč. pneumon, spasmus grč) med. grč u plućima
- pneumoperikardij (grč. pneumon, perikardion osrdačje. osrčje) med. skupljanje zraka u osrdačju
- pneumopiotoraks (grč. pneumon, pvon gnoj, thorax trup, prsni koš) med. skupljanje zraka i gnoja u prsnom košu
- pneumopleuritis (grč. pneumon, pleuron bok, rebro) med. istodobna upala pluća i poplućnice
- pneumoragija (grč. pneumon, rag- korijen od regnvmi lomim, kidam, prolomim) med. krvarenje iz pluća, pljuvanje krvi
- pneumotifus (grč. pneumon. tvfos) med. tifus s upalom pluća
- pneumotomija (grč. pneumon, tome rezanje) med. operacija pluća radi uklanjanja nakupljenog gnoja, stranih tijela, odumrlih dijelova pluća, nametnika (parazita) i dr.
- pneumotoraks (grč. pneumon, thorax trup, prsni koš) med. nagomilavanje (ih: upumpavanje) zraka u pluća tuberkuloznih bolesnika da bi se oboljeli dio pluća stisnuo i na taj način prestao raditi; pneumatoraks
- pnigalion (grč. pnigalion) med. mora
- pnigma (grč. pnigma gušenje) med. izljev krvi koji čovjeka uguši
- pnigmus (grč. pnignmos gušenje) med. gušenje
- pochissimn čit. pokisimo (tal.) glaz. vrlo malo
- poco čit. poko (tal. poco, lat. paucum) glaz. malo nešto; *un poco* čit. un poko (tal.) nešto malo
- poco a poco čit. poko a poko (tal.) glaz. malo po malo, postupno
- poco allegro čit. poko alegro (tal.) glaz. malo brže, malo življe; *un poco allegro*

- poco forte čit. poko forte (tal.) glaz. malo jače
- poco lento čit. poko lento (tal.) glaz. malo sporije, ne suviše sporo
- poco meno čit. poko meno (tal.) glaz. malo manje, nešto manje
- poco piano čit. poko pjano (tal.) glaz. nešto tiše
- poco piu čit. poko pju (tal.) glaz. malo više, više, nešto više
- poco presto čit. poko presto (tal.) glaz. malo hrže
- pocolana (lal. pozzolana) v. pucolana
- podagra (grč. pus gen. podos noga, agra plijen, lat. podagra) med. kostobolja u nogama, uložiti, giht
- podagričan (lat. podagricus) koji boluje od kostobolje, kostobolan u nogama
- podagrik (lat. podagricus) onaj koji pati od kostobolje u nogama
- podagrist Gat. podagra) v. podagrik
- podagrozan (lat. podagrosus) v. podagričan
- podalgija (grč. pus gen. podos noga, stopalo, algos bol) med. bol u tabanima: također: podagra
- pod artritis (grč. pus gen. podos noga, arthron zglobov) med. v. podagra
- poderbrod (niz. poderbrood) trg. vrsta šećera, između jednostavnog i rafiniranog
- podest (grč. pus, podos noga) arhit. odmoriste na stubama, širi stupanj stuba
- podesta (tal. podesta. lat. potestas moć, vlast; glavnik, poglavnik) vlastodržac; namjesnik, upravitelj pokrajine: gradski sudac, gradski načelnik u Italiji
- podestat (tal. podesta) v. podesta
- podij (grč. podion, lat. podium) uzvišeno mjesto (za govornika, glumca i dr.); podnožje, postolje; prednji dio pozornice (onaj ispred zavjese)
- podolatrija (grč. pus gen. podos noga, latreia obožavanje, poštivanje) poštivanje nogu, obožavanje nogu (idola, kumira)
- podologija (grč. pus gen. podos noga, logia naučavanje, znanost) dio medicine koji proučava noge
- podometar (grč. pus gen. podos noga, metron mjera, mjerilo) sprava koja broji korake pješaka ili konja, brojač koraka, vrsta hodometra
- podoreuma (grč. pus gen. podos noga, rheuma tok, tečenje, bolesna Lvar koja šeta po tijelu) med. reumatizam nogu
- podozoa (grč. pus gen. podos noga, zoon životinja) mn. zool. rod u koji spadaju člankonošci, ljuskavci, pauci i dr.
- podrum (grč. hypo ispod, dromos cesta, put) 1. podzemna prostorija ispod kuće; 2. vinara, konoba, krčma, pivnica; 3. drvarnica; 4. staja, konjušnica
- podumenta (tal. fundamentum) temelj
- podvig (rus.) pothvat, djelo
- poema (grč. poiema) veća pjesma, pjesničko djelo (najčešće epsko), spjev
- poen (fr. point, lat. punetum) točka, bod; dio, odjeljak; oko na kockama i kartama, vrijednost pojedine karte; u kocki i športu: bod, jedinica koja se pri ocjenjivanju računa u uspjeh: *po-bijedili na poene* na kraju borbe ili natjecanja imati veći broj bodova (tj. točaka koje se, pri ocjenjivanju, računaju kao uspjeh i na završetku zbrajaju)
- poena capitalis čit. pena capitalis (lat.) prav. smrtna kazna
- poenae aggravatio čit. pene agravatio (lat.) prav. pooštrenje kazne, povišenje kazne
- poentn, poanta (fr. pointe, lat. puneta bod) lit. glavna misao, cilj, žalac (dosjetke, epigrama ih anegdote)
- poenter (engl., fr. pointer) 1. lovački pas kratke dlake: ptičar, prepeličar
- poenter (fr. pointeur) 2. onaj koji utvrđuje i bilježi poene; provjeravač rada, osoba koja u radionici bilježi podatke o radu koji obave radnici, normi-

- rac; voj. onaj koji nišani topom, nišandžija; u kartama: bankarov protivigrač, onaj što na neku kartu stavlja određenu svotu
- poentilizam (fr. point točka) smjer u novijem slikarstvu koji udaljujući se od impresionizma, teži na slici očuvati prvobitnu jasnoću i čistoću boja i zbog toga ne stavlja na platno miješane, nego čiste boje u odvojenim točkama ili crticama, tako da se, gledane s određene udaljenosti, u mrežnici oka same miješaju u tonove koji se žele stvoriti; neoimpresionizam
- poentiran (fr. pointer) naglašen, podvučen, osobito istaknut; zaoštren
- poentirati (fr. pointer) istočkatati, praviti točke, opskrbiti točkama, punktirati; istaknuti (ili: isticati, naglasiti) nešto i time skrenuti pozornost na važnost toga; udariti točku, obilježiti točkom, označiti točkom (svršetak nečega); usmjeriti, uperili, nanišani; pren. smjerati, ciljati, nanišani, pucati na, težiti; u kartama: staviti ulog na kartu
- poet (lat. poela, grč. poietes) pjesnik
- poeta laureatus (lat.) lovorovim vijencem ovjenčani pjesnik, nagrađeni pjesnik
- poetaster (lat.) nazovipjesnik, stihoklepac
- poetičan (lat. poeticus, grč. poietikos) pjesnički, pjesnički lijep, pjesnički vrijedan, zanosan; usp. poetski
- poctidar (lat. poetica) učitelj pjesničke umjetnosti, poznavatelj poetike
- poetika (lat. poetica, grč. poietike) znanost o pjesništvu, teorija pjesništva
- poetizirati (lat. poeta, fr. poetiscr) praviti stihove, pisati pjesme; baviti se pjesništvom; dati (ili: davali) čemu pjesnički karakter (ili: pjesničko obilježje); izlagati (ili: prikazati, iznijeti, prikazivali) što na pjesnički način
- poetski (lat. poeticus, grč. poietikos) pjesnički, koji se tiče pjesništva; zanosan, pun poleta; poetičan
- poezija (grč. poiesis) pjesnička umjetnost, pjesništvo; pjesma, pjesme; pren. divota, čar; supr. proza
- poganizam (lat. paganus seljak) noznanboštvo, mnogoboštvo (izraz nastao po tome što se neznaboštvo najduže zadržalo po selima, pagus = selo)
- poganski (lat. paganus seljak) neznabožački, mnogobožački
- poganstvo (lat. paganus) v. poganizam
- pogonijaza (grč. pogon brada, pogonias bradat) med. bradatost; rast brade kod žena
- pogonofil (grč. pogon, filos koji voli, prijatelj) prijatelj, ljubitelj brade
- pogonologija (grč. pogon brada, logia) dio medicine koji se bavi bradom i bradatošću
- pogrom (rus.) proganjanje nedužnog stanovništva; masovno strijeljanje, istrebljenje
- pohati (njem. backen peći, pržiti) kuh. v. panirati
- poil de chèvre čit. poal d'sevr (fr.) kozja dlaka; vrsta tkanine od vune i pamuka
- poil de laine čit. poal d'len (fr.) trg. fina nojeva pera
- poiln d'Orient čit. poali d'Orjan (fr.) "čupavac s Istoka", popularan naziv za francuskog vojnika koji se u Prvom svjetskom ratu borio na Solunskoj fronti (1915—1918), "Solunac"
- point-lace čit. point-lcis (engl.) čipka rađena rukom, čipkane vrpce
- points de Venise čit. poen d'Vniz (fr.) mn. venecijanske čipke, mletačke čipke
- pokal (fr. bocal, njem. Pokal) pehar, bucara, bokal, vrč
- poker (engl. poker) kartaška hazardna igra sa dva do šest igrača s ulozima, karte igrača ne procjenjuju se prema

vrijednosti pojedinih karata, nego prema broju istih karala, broju uzastopnih karata, npr. duplum. truplum itd.

poklisar (grč. apokrisarios) diplomatski predstavnik visokog ranga, veleposlanik, ambasador; izaslanik uopće
pokulirati (lal. poculum vrč; pijanka) pijančiti. pijančevati

pol (lat. polus, grč. polos stožer, os, osovina, Zemljina os, nebeska os) stožer; astr., zem., kozmogr. stožer, obje krajnje točke na simetričnoj osi kugle, npr. Zemlje, oko koje se okreće; krajnja točka Zemljine osi prema sjeveru zove se *Sjeverni ili Arktički pol* (lat. polus artieus), a prema jugu *Južni ili Antarktički pol* (lat. polus antarcticus); nebeski polovi krajnje točke nebeske osi oko koje se prividna nebeska kugla u 24 sata jedanput okrene; fiz. točke ili mjesta koja su sjedište suprotnih sila ili svojstava, npr. *magnetni polovi* su mjesta na magnetu koja teže suprotnim smjerovima i u kojima je njegova privlačna sila najjača; Zeruļjini magnetni polovi ne poklapaju se s njezinim zemljopisnim polovima (v. deklinacija)

polaka (tal. polacca) poljski narodni ples = poloneza

polakikoproza (grč. pollakis često, koproso gnoj, kal, blato) med. prečesto odlaženje na zahod kod nekih duševnih bolesnika

polanda (tal.) zooL palamida, vrsta skuše

polarimetar (lat. pol ariš, grč. metron mjera, mjerilo) fiz. v. polariskop

polariskop (lat. polaris, grč. skopeo promatram) fiz. dio polarizacijskog uređaja (za ispitivanje polarizirane svjetlosti)

polaristrobomecitar (lat. polaris, grč. otrobos, vrtlog, meto) kem. uređaj za

određivanje mogućnosti optičkog okretanja (okretnog kuta), osobito kod šećernih otopina i drugih optički aktivnih tekućina, tj. onih koje okreću polarizacijsku ravninu

polaritet (lat. polaritas) teženje ili smjer dvaju slobodnih magneta prema magnetnim polovima Zemlje: u širem smislu: svojstvo pozitivnog i negativnog postojanja, posjedovanje dvaju polova, ili dvaju potpuno suprotnih mjesta sa suprotnim (privlačnim ili odbojnim) svojstvima, otuda magnetni i električni polaritet; uopće: cijepanje jedne sile na dvije suprotne djelatnosti koje teže ponovnom sjedinjavanju, suprotnost dvaju svojstava ih dviju sila koje stoje u međusobnom odnosu

polarizacija Gat. polarisatio) fiz. davanje ili primanje polariteta; *polarizacija svjetlosti* svojstvo koje dobiva prirodna svjetlosna zraka prelamanjem, osobito kod tijela s dvostrukim prelamanjem (islandski kristal), koje se pokazuje u tome što se takva polarizirana zraka različito ponaša u različitim pravcima (za razliku od prirodne svjetlosti); svaka odbijena reflektirana svjetlost je polarizirana, što znači da se titranja takve svjetlosti vrše u određenoj ravnini, ti trajnoj ravnini; v. dielektrična polarizacija

polarizacijski aparat fiz. uređaj koji služi za promatranje prozirnih tijela u polariziranoj svjetlosti; Nikolova prizma

polarizator (lat. polarisator) fiz. dio polarizacijskog uređaja koji daje polariziranu svjetlost, prva Nikolova prizma kroz koju prođe prirodna svjetlost i polarizira se, tj. litra u određenoj ravnini; usp. polariskop

polarizirana zraka fiz. zraka koja se u različitim pravcima ponaša različito

- polarizirati Gat. polaris, fr. polariser) fiz. davati ili primati polaritet
- polarna distanca astr. udaljenost jedne zvijezde od Sjevernog nebeskog pola
- polarna lisica lisica u zemljama oko Sjevernog pola, veoma cijenjena zbog svog krzna koje je inače bijelo kao snijeg, a ljeti postane sivo
- polarni svjetlost titrava tinjaj u svjetlost koja se vidi noću u krajevima oko Zemljinih polova, zvana **aurora borealis** sjeverna zora, **aurora australis** južna zora
- Polarna zvijezda astr. sjeverna zvijezda, Sjevernjača, posljednja zvijezda u repu Malog medvjeda, u njezinoj se blizini nalazi Sjeverni nebeski stožer ili pol
- polarne koordinate v. koordinate
- polarne struje morske struje koje idu od polarnih područja k umjerenim pojasevima te, noseći sobom ledene brjegovc, ugrožavaju pomorstvo
- polarne zemlje zemlje koje leže oko pola
- polarni (lat. polaris) koji se liče ili potječe od polova, stožerni; suprotni, suprotnog djelovanja, suprotnih svojstava
- polarni krugovi stožernici, polarnici, usporednici (ili: paralelnici) od 66° V 2 stupnjeva sjeverne ("sjeverni polarni krug") i južne ("južni polarni krug") širine, koji odvajaju tzv. polarne pojaseve od umjerenih pojaseva
- polarnici Gat. polus, grč. polos stožer) zem. stožernici: v. polarni krugovi
- polarnost Gat. polaritas) fiz. v. polaritet
- polaroid specijalno staklo koje niti odbija svjetlo, niti zablještava: fotoaparati koji odmah izrađuju slike
- polderi (niz. polder) plodni dijelovi kopna niži od morske razine (ograđeni su nasipima)
- polemičar (grč. polemikos ratni; ratoboran) vještak u vođenju znanstvene prepirke; onaj koji se voli prepirati (osobito o znanstvenim i umjetničkim pitanjima i shvaćanjima); pisac polemike
- polemički (grč. polemikos ratni; ratoboran) koji pripada polemici; koji se prepire, koji napada, napadački; *hrrlički upisi, spisi koji sadrže obranu jednog i napadanje oprečnog shvaćanja*
- polemika (grč. polemia rat; prepirka) vještina prepiranja, vještina vođenja znanstvene prepirke; prepirka između predstavnika dvaju različitih znanstvenih shvaćanja, a sastoji se u obrani svoga i napadanju protivničkog shvaćanja; rat perima
- polemizirati (grč. polemia rat; prepirka, fr. polemiser) boriti se, prepirati se, voditi polemiku, osobito o raznim znanstvenim shvaćanjima
- polemograf (grč. polemia rat, grafo pišem, opisujem) opisivač rata, pisac o ratu, ratni povjesničar
- polemografija (grč. polemia rat, grafo pišem, opisujem) opisivanje rata, opis rata
- polemografika (grč. polemia rat, grafo pišem, opisujem) vještina opisivanja rata
- polemologija (grč. polemos rat, logos riječ, govor) znanost o ratovanju, njegovim uzrocima i posljedicama
- polemoskop (grč. polemia rat, skopeo gledam, promatram) ratni i kazališni dalekozor (operngucker)
- polen (lat. pollen prah od brašna u mlinu) vrlo sitno brašno, prah; bot. cvjetni prah, pelud
- polenin (lat. pollen prah od brašna u mlinu) kem. biljni sastojak koji se priprema od cvjetnog praha; usp. polen, pelud

- polenta (tal., lat.) omiljeno lal. jelo: kaša od kukuruznog brašna ili kesternja, prelivena maslacem, uljem ili mašću i posuta parmezanom (slična žgancima ili puri); usp. palenta
- poleografija (grč. polis grad, grafia opis) opisivanje gradova, opis gradova
- poli- (grč. poly) predmetak u složenicama sa značenjem: mnogo-, više-
- poliakantičan (grč. poly, akantha bodlja, trn) koji ima mnogo trnja, s mnogo bodljika
- poliandrija (grč. poly, aner gen. andros muž, čovjek) 1. mn. bot. XIII. klasa u Linneovom sustavu biljaka: biljke čiji cvjetovi imaju veći broj slobodnih prašničkih niti
- poliandrija (grč. poly, aner gen. andros muž, čovjek) 2. mnogomuštvo, bračna veza ili odnos jedne žene s više muževa; bot. svojstvo s 20 do 100 slobodnih prašničkih niti u cvijetu
- poliangije (grč. poly, angos posuda) bot. biljke s mnogo pregrada u plodnici
- poliant 'grč. poly mnogo, anthos cvijet) bot. centralnoamerička biljka krasnica s mnogo miomirisnih cvjetova; luberoza
- polianteja (grč. poly, anthos cvijet) zbirka cvijeća; zbirka raznovrsnih odabranih beletrističkih djela
- poliantidan (grč. poly, anthos cvijet) bot. mnogocvjetni; koji ima mnogo cvjetova
- poliarhija (grč. polvarchia) vladanje mnogih u jednoj državi: usp. monarhija
- poliarhijski (grč. polvarchia) naziv za državno ustrojstvo u kojem vlada više članova; usp. monarhijski
- poliartritis (grč. poly, arthron zglobova) med. akutna upala većeg broja zglobova
- poliautografija (grč. poly, autos sam, grafia pisanje, crtanje) vještina umožavanja crteža, spisa i si. putem utiskivanja na mramornim pločama; litografija
- poliban (poly mnogo, bain kupka, kada) prostorija s više naprava za pranje (tuševi, kade i si.)
- poliblastičan (grč. poly, blastos izdanak) koji ima mnogo ogranaka, koji je razgranat
- poliblastija (grč. poly, blastos izdanak) velika razgranatost. obilje ogranaka, obilnost rasta
- poliblenija (grč. poly, blenna sluz) med. jako nagomilavanje (izlučivanje) sluzi, šlajma
- policia (engl. policv, šp. poliza, fr. police) isprava (ili: podnesak, povelja) o osiguranju osobe ili stvari s točnim i detaljnim popisom osiguranih stvari i s uvjetima pod kojima je osiguranje ugovoreno
- policajac (lat. politia, grč. politeia državna uprava; ustav; država) osoba koja je u službi javnog poretka i sigurnosti, redar, stražar
- policiefalan (grč. poly, kefale glava) koji ima mnogo glava, mnogoglav
- policeman čit. polismen (engl.) policajac u Engleskoj i Sjedinjenim Američkim Državama
- policija (grč. politeia državna uprava; ustav, država, lal. politia) ogranak državne vlasti koji se brine o održanju javnog poretka, osobne i imovinske sigurnosti; djelatnost te vlasti i osoblje u njezinoj službi; zgrada u kojoj se nalazi ta vlast; redarstvo
- policijezijska (grč. poly, kvesis trudnoća, kyeo zatrudnim) med- višestruka trudnoća
- policijska država država u kojoj se briga o javnom poretku i sigurnosti cjeline vrši na račun slobode pojedinaca i neovisnog pravnog života; supr. pravna država
- policijski (lat. politia) koji se liče policije, koji dolazi od policije, koji pripada policiji, redarstveni

- policitncija (lat. policitatio) prav. jednostrano obećanje
- policitemija (grč. poly, kytos šuplje tijelo; opna, omot, haima krv) med. pretjerano stvaranje crvenih krvnih zrnaca
- polidakrija (grč. poly, dakryon suza) med. pretjerano izlučivanje suza, pretjerano suzenje
- polidaktilan (grč. poly, daktylos prst) koji ima mnogo prstiju, mnogoprst. šestoprst
- polidaktilizam (grč. poly, daktvlos prst) mnogoprstost, pojava šestog prsta na jednoj ruci ili na obje ruke, ih na rukama i na nogama
- polidelfija (grč. poly mnogo, adelfos brat, sestra) ran. bot. XVIII. klasa u Linneovom sustavu biljaka: biljke sa cvjetovima čije su prašničke niti srasle u tri ili više snopića
- polidemonizam (grč. polv, dairaon duh) vjerovanje u postojanje velikog broja dobrih i zlih duhova (demoni)
- polidinamika (grč. polv. dvnamis sila, snaga, moć) obilje, velika jakost
- polidipsija (grč. poly, dipsa žeđ) med. žeđanje. velika, prekomjerna, neprirodna žeđ, osobito kod šećerne bolesti
- Polidor (grč. polv mnogo, doron dar) "s mnogo darova"; mit. jedan od sinova trojanskoga kraljevskog para Prijama i Hekube
- poliedar (grč. poly, edra osnova, baza) geom. tijelo omeđeno s više strana
- polieneefalitis (grč. polios siv, bjeličast. en- u, kefale glava) med. upala sive moždane supstancije
- poliestezija (grč. polv, aisthesis osjećaj) med. pojava kod bolesnika oboljelih na živce i leđnu moždinu da jedan jednostavan vanjski dodir osjete kao da je izvršen više puta
- polifag (grč. poly, fagein jesti, žderati) mnogojedac, mnogožder, svaštojedac, svaštožder
- polifagija (grč. poly, fagein jesti, žderati) med. pretjerani tek, proždrljivost
- polifarmacija (grč. poly, farmakon lijek) prenatrpanost lijekovima, pretjerivanje u uporabi lijekova
- polifarmakon (grč. poly-farmakon) med. lijek sastavljen od više ljekovitih tvari; lijek za mnoge bolesti
- Polifem mit. jednooki div kod kojega se sklonio Odisej na svojim lutanjima od Troje prema kući
- poliferacija (lat. proles dijete, potomak, ferre nositi, donositi) biol. umnažanje pojedinih sastojaka staničnog tkiva, umnažanje stanice dijeljenjem; bot. pupanje na dijelovima koji obično nose pupoljke, npr. kad iz sredine čašice izbije nov cvijet
- polifilan (grč. poly, fylon list) bot. mnogolist, mnogohsnat
- polifiletican (grč. poly, fylon stablo, pleme, rod) biol. koji vodi podrijetlo od više njih; *polifdetsna hipoteza* hipoteza po kojoj je organski svijet nastao od većeg broja različitih najnižih živih bića; supr. monofiletican
- politilija (grč. poly, fylon list) 2. bot. mnogolisnost, umnoženost lišća ili cvjetova neke biljke koja odstupa od redovitog, pravilnog broja
- polifilija (grč. poly, fylon prijatelj, polyfilia) 1. ljubav prema mnogima; obilje u prijateljima
- polifleks (grč.-fr. poly&Lex) cijev od plastičnog materijala
- polifobija (grč. poly mnogo, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od mnoštva pojedinih stvari
- polifon (grč. poly, fone glas, zvuk) glaz. instrument; vrsta aristona
- polifoničan (grč. polv, fone glas. zvuk) višeglasan; mnogozvučan
- polifonija (grč. poly, fone glas. zvuk) glaz. višeglasnost, mnogoglasnost, mnogozvučnost; višeglasnost glazbenog stavka, pri čemu svaki glas ima

- svoju punu melodičnu samostalnost; istodobno izvođenje dviju, triju i više različitih melodija
- polifonizam (grč. poly, fone glas, zvuk) v. polifonija
- polifrazija [grč. poly, frasis govorenje, način izražavanja] velika govornost, brbljavost (osobito kod nekih duševnih bolesnika)
- poligalaktičan (grč. poly, gala gen. galaktos mlijeko) bogat mlijekom, koji ima puno mlijeka
- poligalaktija (grč. poly, gala gen. galaktos mlijeko) med. obilje mlijeka, punomliječnost
- poli galija (grč. poly, gala mlijeko) med. v. poligalaktija
- poligamičan (grč. poly, gamos) koji živi s više žena; bot. v. poligamija
- poligamija (grč. poly, gamos svadba, brak, udaja, ženidba, lat. polygamia) mn. bot, XXII. klasa u Linneovom sustavni biljaka: biljke koje, osim hermafroditnih cvjetova, imaju i muške ili ženske cvjetove, ili i jedne i druge istodobno
- poligamija (grč. poly, gamos svadba, brak, udaja, ženidba) bračna veza jedne osobe s više osoba drugog spola, u užem smislu: veza jednog muškarca s više žena, mnogoženstvo
- poligamist (grč. poly, gamos svadba, brak, udaja, ženidba) pristaša mnogoženstva
- poligenizam (grč. poly, gen- korijen od gignomai postanem, nastanem} biol. shvaćanje da sve ljudske rase nemaju podrijetlo samo od jedne vrste, nastale na jednom zemljopisnom mjestu, nego da su postale na raznim zemljopisnim točkama; supr. monogenizam
- poliginija (grč. poly, gyne žena, lat. poliginia) 1. mn. bot. dvanaesti red u klasama I—XIII. Linneovog sustava biljaka: biljke čiji cvjetovi imaju mnogo tučaka
- poliginija (grč. poly, gyne žena) 2. brak između jednog muškarca i više žena, mnogoženstvo; usp. poligamija
- poliglobulija (grč. poly, lat. globulus optica) med. pretjerano veliki broj (ili: nagomilanost) crvenih krvnih zrnaca
- poliglot (grč. poly, glotta jezik) čovjek koji zna više jezika: pisac koji piše na više jezika; djelo koje ima isti sadržaj na više različitih jezika (osobito izdanja Biblije kod kojih su osnovnom tekstu dodani, u paralelnim stupcima, prijevodi na više jezika)
- poliglotski (grč. poly, glotta jezik) višejezičan, koji zna više jezika; na više jezika; *poliglotski leksikon* rječnik više jezika
- poligon (grč. poly, gonia kut) 1. geom. geometrijska slika (ili: lik) omeđena s više dužina, višekutnik; 2. voj. utvrđenje, šanac zatvoren s više strana; topničko strelješte; velik nenaseljen prostor ili posebno ur. edena prostorija za ispitivanje tehničkih vojnih sredstava i za vježbanje u tehničkim rodovima vojske, npr. inženjerijski poligon, kemijski poligon i dr.
- poligonija (grč. poly, gignomai nastanem, postanem, rodim se) velika sposobnost rađanja, velika plodnost
- poligonometar (grč. poly, gonia kut, metron mjera, mjerilo) geom. sprava za mjerenje višekutnika
- poligonometrija (grč. poly, gonia kut, metria mjerenje) geom. mjerenje višekutnika, dio geometrije koji se bavi mjerenjem pravocrtnih likova s više od tri strane
- poligonski (grč. poly, gonia kut) više-
- kutan, koji se tiče višekutnika
- poligraf (grč. poly-grafos) mnogopisac, pisac koji piše mnogo i o svemu i svačemu; stroj za kopiranje
- poligrafija (grč. poly-grafia) pisanje o svemu i svačemu (obično na štetu vrijednosti i duhine)

- poligrafski (grč. poly-grafikos) koji mnogo piše; izrađen na stroju za kopiranje
- poligram (grč. poly, gramma crta. linija) lik omeđen s više strana; pretiskana stvar umnožena kopiranjem
- poligramatski (grč. polv, gramma slovo) koji ima mnogo slova, S mnogo slova
- polihezijski (grč. poly, cheo lijem) međ. stalan proljev
- polihidrija (grč. poly, hidros znojim se) međ. prekomjerno znojenje
- polihilaničan (grč. poly, chylos sok) sočan, bogat sokom, pun soka, suviše hranjiv
- polihilija (grč. poly, chvlos sok) međ. obilje hranjive tvari koja daje mnogo mliječnog soka, dakle hrane
- polihimija (grč. polv, chymos sok) 30čnost. bogatstvo sokom, obilje sokova
- Polihimnija (grč. polv, hvmnos pjesma) mit. "bogata pjesmom", jedna od devet muza: muza lirske poezije i glazbe; astr. ime planetoida
- polihistor (grč. polv, historeo znam, poznajem; upoznajem, iskusim) znanstvenik koji vlada cjelokupnim znanjem svog vremena; onaj koji poznaje sve znanosti ali, najčešće, nijednu temeljito, sveznalica, sveznadar
- poliistorija (grč. poly, historia znanje, poznavanje) velika učenost, velika načitanost iz svih znanstvenih područja
- poliholija (grč. poly, ehole žuč) međ. jako izlučivanje žuči
- polihrestan (grč. polv. chrestos uporabljiv) uporabljiv za mnoge stvari, uporabljiv u mnogim slučajevima, npr. pohresna sol
- poliidejizam (grč. poly, idea predodžba, misao) psih. obilje misli i cjelokupne duševne djelatnosti; supr. monoidijizam
- poliiririja (grč. poly, idris vičan, iskusan. obaviješten) v. polihistorija
- polikarpičan (grč. poly, karpos plod) bol. koji ima mnogo plodova, s mnogo rodova
- polikladija (grč. poly, klados izdanak, mladica) bot. umnoženo, povećano stvaranje izdanaka i pupoljaka kod biljaka
- poliklinika (grč. polv. klinikos koji leži u postelji) ustanova u sklopu bolnice koja pruža liječničku pomoć ambulantnim pacijentima; opća bolnica gdje se liječe različite bolesti (u Engleskoj); usp. klinika
- polikord (grč. poly, ehorda žica, struna) glaz. instrument s više žica, napravljen 1799., preteča klavikorda
- polikotiledoni (grč. poly, kotyledon supka) bot. biljke s više od dvije supke
- Polikrat (grč. Polykrates) moćan vladar na grčkom otoku Samosu te velik dobrotvor kulture (vladao od 518 do 522 pr. n. e.)
- polikromni (grč. poly. chroma boja) koji ima više boja, višebojan
- polikromatičan (grč. polv, chroma boja) v. polikroman
- polikromemija (grč. poly, chroma boja, haima krv) međ. pretjerano povećanje krvnog crvenila
- polikromija (grč. poly, chroma boja) višebojnost; Injenje dijelova građevine i plastičnih umjetničkih djela raznim bojama (osobito u starom i srednjem vijeku; u novije doba ponovnu ulazi u modu)
- polikromografija (grč. poly, chroma boja, grafia pisanje, bilježenje) istodobno tiskanje u više boja na tiskarskom stroju
- polikron (grč. poly. chronos vrijeme) koji dugo traje, dugotrajan
- polikroničan (grč. poly, chronos vrijeme) v. polikron

poliksen (grč. poly, xenos tuđinac, stranac) min. platinina ruda koja sadrži željezo; platina pomiješana s drugim kovinama

Poiiksena (grč. Polyxene) "gostoljubiva"; mit. kći Prijama i Hekube

polikultura (grč. poly, lat. cultura uzgoj) 1. agr. obrađivanje pod približno podjednakim uvjetima raznih vrsta usjeva i raslinja u nekoj zemlji, vrlo prikladno zbog toga što se, ako jedan usjev svojim prinosom podbaci, narod može koristiti ostalim; 2. rast raznih vrsta drveća na jednom kompleksu (slučaj sa svakom prirodnom šumom, kod koje je mješavina raznovrsne vegetacije); supr. monokultura

polilema (grč. polylemma) log. kod disjunktivnog silogizma: slučaj kad disjunkcija prve premise sadrži više mogućnosti; usp. dilema, tri lema

polilog (grč. poly, logos riječ) razgovor između više osoba: dijalog u kojem sudjeluje više osoba

polilogija (grč. poly-logia) razgovorljivost, govorljivost, pričljivost

polimasljin (grč. polv, mastos sisa, dojka) med. pojava postojanja triju ili više dojki kod žena

polimat (grč. poly-mathcs) onaj koji je puno učio, čovjek pun znanja

polimatija (grč. poly-mathia) velika učenost, velika načitanost

polimelija (grč. poly, melos ud) med. prekobrojnost dijelova tijela, npr. šest prstiju itd.; pletomelija, polidaktilija

polimeran (grč. polv, meros dio) koji ima mnogo dijelova, s mnogo članova, mnogočlan

polimerija (grč. poly, meros dio) mnogodijelnost; kem. stanje dvaju ili više spojeva koji, doduše, imaju jednak relativni, ah nemaju jednak apsolutni broj kemijski istorodnih atoma

polimerizacija (lat. polymerisatio) kem. proces stvaranja polimernih kemijskih spojeva; v. polimerija

polimerizam (grč. polv, meros dio) mnogodijelnost, mnogočlanost

polimetalan (grč. poly, metallon kovina) koji sadrži nekoliko kovina

polimetar (grč. poly, metron mjera, mjerilo) u klimatologiji: sprava koja je spoj termometra i higrometra

polimetrija (grč. poly, metria mjerenje) glaz. ritmička mnogostrukost jedne melodije

polimitija (grč. poly, mythos gatka, priča) lit. više manjih priča u jednoj većoj; prenatrpanost zapletenih događaja u kazališnim djelima

polimorfan (grč. polv, morfe oblik) mnogoobličan, koji se javlja u mnogo oblika, u različitim oblicima

polimorfija (grč. poly, morfe oblik) mnogoobličnost; min. svojstvo nekih kristala da se javljaju u različitim kristalnim oblicima, a imaju isti kemijski sastav (usp. hemimorfija, holidrija); zool. u vezi s podjelom rada: različitost tjelesnog sastava članova iste životinjske zajednice (npr. kod cjevastih meduza) ili životinjske zajednice (kod pčela, mravi, termita); bot. lišće različitog oblika na istoj biljci

polimorfizam (grč. poly, morfe) v. polimorfija

polinacija (lat. pollinatio) bot. oprašivanje

polinemičan (grč. polv, haima krv) koji ima mnogo krvi, punokrvan

polinemija (grč. poly, haima krv) med. obilje krvi, punokrvnost

polineuritis (grč. poly, neuron živac) med. istodobna upala većeg broja živaca

Polinezija (grč. poly, nesos otok) "zemlja s mnogo otoka" (Australija)

polinezijski (grč. poly, nesos otok) koji pripada ili živi na otocima Južnog

- mora; *polinezijski jezici* = oceanijski jezici
- Polinik** (grč. Polvneikes) mit. sin Edipa i Jokaste, brat Rteokla, Antigone i Izmenc; poveo "Sedmoricu" protiv Tebe i poginuo u dvoboju s bratom
- polinktura** (lal. pollinctura) pranje mrtvaca; promazivanje mrtvih tijela uljem
- polinom** (grč. poly, lat. ime. naziv) mat. brojčana veličina s više članova, višeČlani algebarski izraz, npr. $a + b - c + d$
- polinoman** (grč. polv, lat. nomen ime, naziv) koji ima mnogo dijelova, mnogo članova, višečlan
- poliomileitis** (grč. polios siv, sijed, myelos srž, moždina, mozak) med. upala i degeneracija sive moždinske supstancije kod djece, bolest koja dovodi do uzetosti
- polionlman** (grč. poly, onyma ime) mnogoimen, koji ima više imena, koji je s mnogo imena
- polionimija** (grč. polv, onyma ime) mnogoimenost, višeimenost
- poliopija** (grč. polv, opis viđenje) med. mnogostruko viđenje, dvoslrukovidnosl
- poliopsis** (grč. polv, opis) v. poliopija
- poliopter** (grč. poly, orao vidim, gledam) opt. staklo za umnožavanje
- poliorketika** (grč. poliorketikos opsadni, poli-orkeo opsjedam) voj. dio vojne znanosti koji se bavi opsjedanjem, zauzimanjem, opsjednim ratovanjem
- poliozis** (grč. poliosis sijedenje, polios sijed) med. osijedjelost, sijedost kose
- polip** (grč. polypus koji ima mnogo nogu) 1. med. mesnata i bradavičasta izraslina u ljudskom tijelu ili na njemu (na srcu, u nosu, jednjaku, želucu, mokraćnoj cijevi, maternici i dr.); 2. zool. vrsta morskih životinja koje provode život pričvršćene na jednom mjestu; od njih se, bespolnim putem ili pupanjem, razvijaju me-
- duze, a od meduza spolnim putem, tj. iz oplodjenih jaja, postaju polipi
- polipar** (lat. polvparium) zool. mjesto u vodi na kojem su utvrđeni polipi; v. polip 2
- polipatičan** (grč. poly, pathos bolest) med. koji pali od više bolesti
- polipatija** (grč. poly, pathos bol, patnja) med. mnogi bolovi, mnogostruki hol
- polipedija** (grč. poly, pais gen. paidos dajete) mnogodjetnost, mnoštvo djece, obilje u djeci; politeknija
- polipetalan** (grč. poly, petalon list) bot. koji ima mnogo, tj. više od šest latica
- polipilan** (grč. polv, lat. pilus dlaka, vlas) koji ima mnogo dlaka (kose), kosmat.
- polipionija** (grč. poly, pion masian, gojan, debeo) med. gojnost, pretilost, sklonost debljanju
- poliplan** (grč. poly, lat. planum ravnina) zrakoplov s više od tri krila koja su raspoređena jedno ispod drugog
- poliplazijazam** (grč. poly-plasios) umnožavanje crteža, spisa i dr.; polia utografija
- polipol** (grč. polv, poleo prodajem) prodaja naveliko; supr. monopol
- polipozan** (lal. polyposus) sličan polipu, polipast; bolestan od polipa
- polipozija** (grč. poly, posis pjenje; piće) prevelika sklonost piću, želja za pićem
- polipragmatičan** (grč. poly, pragmatikos djelatan; iskusan u poslovanju) veoma zauzet, veoma zaposlen, nemirna duha, koji se stalno nečim bavi
- poliprngmatik** (grč. poly, pragma djelo, rad) veoma zaposlen Čovjek, radoholičar
- polipteri** (grč. poly, pteron krilo) mn. zool. mnogokrilci (člankonošci s više pari krila); višeperajari (ribe s više leđnih peraja)

- poliptih** (grč. poly-ptychon) 1. više slika međusobno povezanih tako da čine određenu cjelinu (osobito na oltarima); 2. knjiga s mnogo listova, antička knjiga s više od tri tablice; 3. popis crkvenih dobara (lat. Polyptyehon ecclesiasticum)
- poliptoton** (grč. poly, ptosis padež) često ponavljanje jedne riječi s promijenjenim završetkom, npr. čovjek čovjeku vuk
- polir** (mjem. Polier) v. palir
- polirati** (lat. polire, fr. polir) gladiti, glačati, laštiti, uglačati, napraviti sjajnim. usjajiti trljanjem (npr. kovinu); popraviti, dotjerati, napraviti ljepšim; profiniti
- poliritmika** (grč. polv, rhvthmos mjera vremena, takt) glaz. istodobna uporaba različitih ritmova u raznim glasovima; supr. izoritmika
- polis** (grč. polis) grad, grad koji je ujedno i zasebna država (npr. kod starih Grka)
- polisarkija** (grč. poly, sarx gen. sarkos meso) med. mesnatost, velika razvijenost mišića, gojnost
- polisarkoza** (grč. poly, sarx gen. sarkos) med. v. polisarkija
- polisemija** (grč. poly mnogo, semeion znak) lingv. višeznačnost, svojstvo neke riječi da ima više značenja, npr. riječ zemlja može imati više značenja: a) vrsta tla; h) kopno; c) površina tla kao imovina; d) domovina, država
- polishematističan** (grč. poly, sehematizo oblikujem, uobličavam) mnogoobličan, koji ima mnogo oblika, s različitim oblicima; *polusiematistički slihovi* poet. stihovi koji izgledaju kao da imaju nepravilan oblik
- polisijalija** (grč. poly, sialon pljuvačka) med. preveliko izlučivanje pljuvačke, slinjenje
- polisilab** (grč. poly, syllabe slog) gram. višesložna riječ
- polisilabičan** (grč. polv, syllabe slog) gram. višesložan, koji ima više slogova
- polisilogizam** (grč. poly, sylogismos silogizam. posredni zaključak) log. složen posredni zaključak, lanac silogizma, izvođenje jednog iz više od dva suda
- polisindeton** (grč. poly, svndeton sveza) reL. figura gomilanja veznika bez gramatičke potrebe radi pojačavanja dojma, npr.: bila je i lijepa i zgodna i pametna, supr. asindeton
- polisinodija** (grč. poly, synodia zajednički put) često sastajanje, često održavanje sastanaka
- polisintetičan** (grč. poly, synthetikos koji pripada sastavljanju ih sklaпанju, slaganju; sastavan) koji spaja u sebe mnogo dijelova, višestruko složen; *poli sintetični jezici* jezici koji razne rečenične dijelove stapaju u jednu riječ s glagolom (polisinietizam), kakvi su, npr., gotovo svi američki jezici
- polisintetizam** (grč. polv, svntthesis sastavljanje, slaganje, sklapanje) v. pod polisintetičan
- polisinteza** (grč. poly, svntthesis sastavljanje, sklapanje, slaganje) spajanje više dijelova u jednu cjelinu
- poliskop** (grč. poly, skopeo gledam) opt. staklo za umnožavanje, za umnogostručavanje
- polisomatija** (grč. poly, soma tijelo) med. punoća tijela, gojnost
- polisperman** (grč. poly, sperma sjeme) bogat sjemenom, pun sjemena
- polispormija** (grč. poly, sperma sjeme) prodiranje većeg broja sjemenih stanica u jaje; prevelik odljev sjemena
- polistilan** (grč. poly-stylos) arhit. mnogostupni, koji ima mnogo stupova, s mnogo stupova
- polistilon** (grč. polv-stylon) arhit. zgrada s mnogo stupova

- polistomi (grč. poly, stoma usta) mn. zool. višeuatice (vrsta utrobnih crva)
- polišinel (fr. polichinelle) šaljivac, lakrdijaš; komičan lik u nekim zapadnoeuropskim kazalištima lutaka; usp. pulčinel
- politehnički (grč. poly. tecbnikos) koji obuhvaća mnoge grane umjetnosti i znanosti; koji pripada politehnici
- politehnika (grč. poly, tehniko umjetnost, vještina) prijašnji naziv za višu tehničku školu; škola u kojoj se uče sve grane tehnike
- politeist (grč. poly, theos bog) pristaša politeizma, mnogobožac
- politeizam (grč. poly, theos bog) vjervanje u više bogova, mnogoboštvo; usp. monoteizam
- politekhnija (grč. poly, teknon dijete, čedo) v. polipedija
- politelija (grč. poly, thelc bradavica na dojci, sisi) med. pojava više bradavica na do i ci
- politesa (fr. politesse) uljudnost, pristojnost, ugladenost, dobar odgoj
- političar (grč. politikos javni, državni) čovjek koji se praktično ili teorijski bavi državnim poslovima, vještak i znalac upravljanja državom, državnik; pren. snalažljiv, vješt, okretan, lukav i oprezan čovjek
- politička ekonomija znanost o zakonima ekonomskog razvoja društva te su njezin predmet društveni proizvodni odnosi koji se razvijaju i mijenjaju po određenim zakonima u vezi s razvijanjem materijalnih proizvodnih snaga društva; u ljudskoj povijesti razlikujemo proizvodne odnose prvobitne zajednice, ropstva, feudalizma i kapitalizma
- politička geografija dio antropogeografije koji se bavi zemljopisnim promatranjem i prikazivanjem povijesnog oblikovanja zemalja i država, služeći se osobito statistikom
- politički (grč. politikos javni, državni) koji je u vezi sa znanosti o državi, koji se tiče znanosti o državi, državni, javni; pren. mudar, snalažljiv, okretan, oprezan, prepreden, lukav
- politika (grč. polis grad, država, politikos građanski, državnički od polites građanin, državni građanin, politike skraćeno od episteme politike, techne politike poznavanje države, vještina upravljanja državom.) 1. znanost i vještina upravljanja državom; znanost o ciljevima države i o najboljim sredstvima i putevima koji vode ostvarenju tih ciljeva; dijeli se na unutrašnju (trgovina, financije, privreda, prosvjeta, vojska) i vanjsku politiku, koja se bavi odnosima prema drugim državama; pren. metoda rada neke države, stranke, ustanove ih pojedinca, mudrost i vještina opihodenja s ljudima i snalaženja u životu, dosjetljivost, snalažljivost, lukavost, prepredenost
- politika (lat politica) mn. 2. državni poslovi, djelatnosti koje se tiču države
- politikant (grč. politike politika) v. politikaster
- politikaster (grč. politike politika) nazovi političar, takozvani političar, čovjek koji se bavi politikom, a nije za nju dorastao
- politipi (grč. poly, typos otisak.) mn. tisk. reljefne ploče za natpise; riječi koje se često pojavljuju u jednom komadu; također: vinjete, ukrasi itd.
- politipija (grč. poly, typos otisak) tisk. umnožavanje tiskanog sloga; tiskanje ukrasa, vinjeta i dr.
- politirati (lat. politura) glačati, davati (ih: dati) vanjski sjaj čemu
- politizirati (lat. polisitare) baviti se politikom, govoriti o politici; bistriti politiku
- politokija (grč. poly, teknoo rađam, stvaram djecu) rađanje mnogo djece, velika plodnost

- politoman (grč. poly, tomos odsječak, režanj) koji ima mnogo režnjeva, s mnogo režnjeva
- polito p (grč. poly, to po 5 mjesto) mat. geometrijski oblik u prostoru od četiri dimenzije ili više dimenzija
- politopičan (grč. polv. lopus mjesto) koji vrijedi za mnogo mjesta, koji se nalazi na mnogo mjesta; *politopičan sat* sunčani sat koji pokazuje vrijeme u više gradova ili mjesta
- politrihija (grč. polv. thrix gen. trichos dlaka, vlas} med. neprirodno povećan rast kose ili dlaka, prekomjerna rušnjavost, dlakavost
- politrofičao (grč. poly. trotikos prehrambeni) suviše uhranjen; suviše hranjiv
- politrofija (grč. poly, trofe prehrana) med. preobilna prehrana; prehranjenost
- politropija (grč. poly, tropos okret; način) velika okretnost, domišljatost dosjetljivost, lukavost; raspoloženje, ukus za mnoge stvari
- politura (lat.) glačanje; uglačan ost, sjaj; pren. vanjski sjaj. lijep vanjski izgled, gladak
- poliurija (grč. poly, uron mokraća) med. povećano izlučivanje mokraće
- polivinil-klorid tehnol. sintetička vlakna koja se dobivaju od acetilena nizom polimerizacijskih kemijskih procesa; neosjetljiva su na djelovanje vode, a znatno otporna i postojana prema djelovanju alkalija i kiselina, ali su nepostojana na povišenoj temperaturi; polivinil služi za izradbu ribarskih mreža, predmeta za tehničku uporabu, kišnih ogrtača, odijela za zaštitu u kemijskoj industriji itd.
- polivitaminski (grč. polv, lat. vita život) biol. koji sadrži više vitamina; usp. vitamini
- polka (polj.) "Poljakinja"; živahan (izvorno poljski) ples u dvočetvrtinskom taktu
- polka-mazurka (polj. polka-mazurek) okretni ples u tročetvrtinskom taktu
- pollice verso čit. police verso (lat.) "obnutim palcem"; gesta u rimskom amfiteatru kojom se pobijedom gladijatoru uskraćuje milost; znači: nema milosti, ubij ga!
- pollutio templi čit. polučio lempli (lat.) prav. oskvrnjenje (ili obeščaćenje) hrama ili crkvo
- polo (ind.) šport, igra udaranja lopte s konja, slična hokeju
- polografija (grč. polos stožer, gTafia opis) zem. opis stožera, opisivanje polova: v. pol
- poloneza (fr. polonais) poljski okretni ples i njegova melodija u tročetvrtinskom taktu (polaka, polka); vrsta ženskog krznenog ogrtača; starinska haljina slična redengotu
- polonij (lat. polonium od Polonia Poljska) kem. radioaktivni element (koji su otkrili u uraninitu supružnici Curie), atomska težina 210, redni broj 84, znak Po
- polonistika (lal. Poloni Poljska) znanost o poljskom jeziku i književnosti
- polonizirati (lat. Polonia) napravili Poljakom, popoljati
- polos (grč. pelo krećem se, mićem se) vrsta sunčanog sata
- poltron (fr. poltron), tal. poltrone, njem. Polster jastuk) plašljivac, kukavica; junak na jeziku, razmetljivac; kod nas i u značenju: ulizica, puzavac, beskičmenjak, podrepaš, pripuz
- poltronstvo (fr. poltronnerie) kukačluk, plašlj i vost; junaštvo na jeziku, razmetljivost; kod nas: puzavost, ulizništvo
- polucija (lat. polluere ukaljati, uprljati, pollutio kaljanje, prljanje) zagađenje, onečišćenje; med. nehotočno noćno izbacivanje sjemena zbog spolne nadraženosti u snu ili sličnih duševnih podražaja po danu

polueirati (lat. pollutio) oskrnavili. obeš časti ti; med. izbaciti (ili: izbacivati) sjeme zbog spolnih podražaja
 Poluks (lat. Pollux, grč. Polydeukes) mit. Zeusov i Ledin, nerazdvojni brat Kastorov; astr. ime zvijezde prve veličine, jedna od dviju glavnih zvijezda u zviježđu Blizanci
 poma (grč. poma poklopac) 1. poklopac; zool. škržni poklopac (kod riba)
 poma (lat.) 2. mn. voće
 pomada (fr. pommade, tal. pomata) 1. mirisna mast za njegu lica i kose
 pomada (fr. pommeau, pommade) 2. jah. skok preko konja pri čemu se skakač pridržava za jabuku sedla
 pomeridijanski (lat. pomeridianus) popodneveni; *pomeridijanske biljke* biljke koje cvjetaju samo poslije podne
 pomfrit (fr. pommes frites) kuh. krumpir izrezan na prutiće i ispržen na masti ili ulju
 pomidor (tal. pomodoro) rajčica
 pomodar (fr. mode) onaj koji u odijevanju i dr. slijedi modu, kicoš, gizdelin; za ženu: pomodarka
 pomolog (lat. pomum voće, grč. logos) stručnjak, poznavatelj voća i voćarstva, voćar
 pomologija (lat. pomum voće, grč. logia) poznavanje voća, znanost o voću, voćarstvo; znanost o poznavanju voća
 Pomona (lat. pomum voće) mit. starorimska božica vrtova i voća
 pompa (lat. pompa, grč. pompe) sjajna svečanost, sjaj, raskoš; svečana povorka, svečani pohod
 pompadur (fr. pompadour) 1. stil namještaja i ženskih haljina; vrsta torbica koju dame nose na ruci (nazvani po markizi Pompadour, ljubavnici Luja XV.); 2. francuski salonski ples u XIX. st.; 3. južnoamerička ptica lijepog perja
 pomposo čit. pompozo (tal.) glaz. sjajno, velebno, svečano

pomp>ozan {lat. pomposus, fr. pompeux) sjajan, raskošan, veleben, divan, veličanstven, svečan; teško razumljiv, npr. stil
 pomum (lat.) voće, plod drveta; osobito: jabuka
 pomum Adami (lat.) anat. ispupčeni dio grkljana. "Adamova jabučica"
 pončo (šp. poneho) vrsta grubog ogrtača koji se sastoji od četvrtastog komada tkanine s jednim otvorom u sredini kroz koji se provlači glava; osobito se nosi u Argentini, Peruu i Čileu
 pond (niz.) osnova nizozemskog metričkog sustava mjera = 1 kilogram
 ponderabilan (lat. ponderabilis) težinski, težinski mjerljiv, koji se može mjeriti po težini
 ponderabilije (lat. ponderabilia) težinska tijela, ono što se može vagati; supr. imponderabilije
 ponderabilitet (lat. ponderabilitas) težljivost, mogućnost vaganja, izmjerljivost
 pondoracija (lat. ponderatio) mjerenje, odmjeravanje; ravnoteža, ravnomjerna i odgovarajuća raspodjela tereta; u kiparstvu: ravnomjerna podjela težine tijela na pojedine udove; slik. ravnoteža u položaju i kretnji jedne figure
 ponderometar (lat. pondus gen. ponderis težina, teret, grč. metron mjerilo, mjera) sprava za mjerenje tereta
 ponderoso čit. ponedrozo (tal.) glaz. s puno važnosti, s naglaskom
 ponderozan (lat. ponderosus) težak; važan, značajan; vrijedan razmišljanja, ozbiljan (s obzirom na svoju važnost)
 pondus (lat.) težina; uteg; *ad pondus omnium* (lat.) med. isto toliko od svih drugih dijelova koji dolaze u jedan lijek

- pondus medicinale (lat.) ljekarnička mjera (uteg)
- ponente (tal.) mjesto gdje: zalazi sunce, zapad; supr. levante
- ponerologija (grč. poneros umoran, mučan; los, poročan, logia) naučavanja o zlu, osobito o zlu u ljudskoj prirodi
- pongo zool. vrsta afričkog majmuna bez repa. "afrički divlji čovjek", čimpanza, orangutan
- poni (engl. pony) vrsta malih škotskih konja za jahanje i uprezanje. obično su visoki samo 85—100 cm. a najviše do 140 cm
- ponirati (lat. ponere) metnuti, metati, staviti, stavljati
- ponistra (tal. finestra) prozor, okno
- ponlevi (fr. pontlevis, lat. pons levaticus) pokretni most za dizanje i spuštanje (pred starim dvorcima)
- ponpon (fr. pompe, pompon) svileni cvjetovi prošarani zlatom ili srebrom (kao ukras za glavu kod žena; kita, resa (npr. na vojničkoj kapi)
- ponseta (fr. poncette) vrećica s ugljičnim prahom za prevlačenje izbockanih crteža koje treba prenositi
- ponsirati (fr. poncer, lat. pumex plovak) gladiti (ih: glačati) plovkom; izbockane crteže prevući bojom u prahu, čađi, i tako ih prenositi
- Pont (grč. Pontos, lat. Pontus) stari naziv za Crno more i zemlje koje ga okružuju
- Ponte de' sospiri (tal.) 'Most uzdisaja' u Veneciji preko kojega su nekada vodili osuđene na smrt
- pontičelo (tal. ponticello mostić) glaz. mostić, kobi lica (na gudačkim glazbenim instrumentima)
- pontifeks (lat. pontifex) vrhovni svećenik u starom Rimu; prvosvećenik, biskup
- pontifeks maximus (lat. pontifex maximus) vrhovni prvosvećenik kod starih Rimljana; u Katoličkoj crkvi, od V. st., službeni naziv za papu
- Pontifikale (lat. Pontificale) katolička obredna knjiga koja sadrži prava i dužnosti kat. biskupa (izdana 1485., 1595. prerađena i dopunjena u doba pape Klementa VIII. i propisana za cijelu Katoličku crkvu)
- pontifikalije (lat. pontificalia) mn. svećenički obredi koje može obavljati samo biskup; dijelovi odjeće koje nosi samo biskup te posebni znaci biskupskog dostojanstva: svećenička odjeća; svećane haljine
- pontifikalni (lat. pontificalis) prvosvećenički; papinski: biskupski
- pontifikat (lat. pontificatus) čin i zvanje pontifeksa; prvosvećenstvo. papinstvo, dostojanstvo i vlast pape; biskupstvo
- pontirati (fr. ponter) stavljati novac na jednu kartu, igrati protiv bankara; poentirati
- ponton (fr.) 1. čamac za most, čamac optočen bakrom ili limom, kao podloga za tzv. pontonske mostove, osobito u ralu; pontonski most; 2. barka s plosnatim dnom na kojoj stoje sprave za vađenje zlatonosnog pijeska; 3. bačvi slična čelična sprava koja služi pri dizanju brodova
- pontonir (fr. ponlonnier) onaj koji gradi i postavlja mostove; vojnik iz pontonske (mos tovnje) čete
- pontonski lim vrsta najjačeg željeznog lima
- pontonski most most sastavljen na podlozi čamaca; v. ponton 1
- pontonski tren voj. povorka kola, vlak, trupa koja prevozi čamce i sve što je potrebno za postavljanje pontona
- pontus (lat. pontus, grč. pontos) more Pontus euxinus čit. Pontus cuksinus (lat.) Crno more
- pop-art kratica od popular art (engl.), tj. popularna umjetnost, jedna od tendencija u suvremenom umjetnič-

- kom oblikovanju; izražava reakciju na apstraktno slikarstvo i obnovu osjećaja za predmetni svijet i figurativnu umjetnost
- popadač (tal. pappataci) sredozemna sitna mušica koja prenosi groznicu; čam. palac, nevid
- popelin (fr. popeline) polusvilena sjajna tkanina, slična taftu
- popita (tal. pipita) 1. bolesna izraslina na kokošjem jeziku; 2. zanoktica
- poplitični (lat. poples gen. poplitis koljeni zglob; potkoljenica) anat. potkoljenični
- popolo (tal. popolo. lat. populus) narod
- populacija (lat. populatio) naseljavanje. nastanjivanje; stanovništvo, ljudstvo
- populacionisti (lat. populatio) mn. u Engleskoj; protivnici naučavan ja nacionalnog ekonomista Malthusa o prenatrpanosti stanovništva, pristaše množenja stanovništva
- populacionistika (lat. populatio) znanost o stanovništvu, o nastanjivanju; statistika stanovništva
- popularan (lat. popularis, engl. popular, fr. populaire) narodni; narodski; pisan za narod, pristupačan i razumljiv širim slojevima; omiljen u narodu, koji nalazi odziv u narodu
- popularitet (lat. popularitas) omiljenost u narodu; naklonost narodu, uslužnost; razumijevanje za svakoga, pristupačnost širim narodnim slojevima
- popularizacija (lat. popularisatio) širenje u narod, rasprostiranje u narod; činjenje pristupačnim narodu, činjenje razumljivim širokim narodnim slojevima, npr. znanosti; omiljenost u narodu
- popularizirati Gat. popularisare) učiniti da nešto bude općeraz umijivo i pristupačno širim narodnim slojevima; širiti u narod; omiljeti u narodu; *popularizirati se* steći ljubav i naklonost naroda, omiljeti u narodu; širiti se u narodu
- popularnost Gat. popularitas) v. popularitet
- popu listi (lat. populus narod) lit. pristasaše populizma; također: proleterski pisci u Francuskoj koji u svojim djelima izražavaju revolucionarni duh svoje klase
- populizam (lat. populus narod, fr. populisme) lit. pokret u novoj francuskoj književnosti kojem je cilj, budući da je vođen i nadahnut ljubavlju prema narodu, prikazivanje narodnog života i njegove biti
- populus (lat. populus) narod, rimski narod (i patriciji i plebejci); *populus romanus* (lat.) rimski narod
- porcija (lat. portio) dio, udio, obrok, pripadanje, osobito hrane; vojnička limena posuda za jelo; prav. dio nasljedstva
- porculan (tal. porcellana) fina smjesa od masne gline (kaolina) i sitno izmrvljenog glinenca (feldšpata), služi za izradbu posuda i dr. predmeta; nazvana po "porculanskom pužu" (lat. porcellana, concha, cypraea). zbog svoje glatkoće i mliječnog sjaja, ili što se vjerovalo da se izrađuje od takvih puževa; *porculanske slike* prozirne reljefne slike od tankog porculana
- pore (grč. poros prolaz; otvor, cijev, IIIII. poroi, lat. porus) mn. mah međuprostori, otvori na koži; rupice kroz koje se izlučuje znoj; fiz. međumolekularni prostori, nevidljivi otvori
- poroneefalija (grč. poros otvor, cijev, en- u, kefale glava) med. urođena ih bolešću stečena šupljikavost mozga, često spojena s blesavošću (idiotijom) i uzetošću
- porfir (grč. porfyr) 1. min, purpurni kamen, grimizni kamen, mješavina raznih stjenovitih masa s kristalima glinenaca (feldšpata) i dr.; 2. grimiz,

- purpur; purpurna odjeća, grimizna haljina (purpur)
- porflran (grč. porfvreos) grimizan, grimizne boje; purpuran
- porfirističan (grč. porfyra) med. kuji sc Lice ili potječe od šarlaha
- porfirit (grč. porfyra) mramor s purpumim prugama
- porfirizma (grč. porfyra) med. v. šari ah
- porfirogenet (bizantski grč. porfyrogemetos, porfvra purpur, gennaodim) "onaj koji se rodio u purpurnoj dvorani", nadimak nekih bizantskih careva, "zakoniti car" (izraz nastao od običaja da sc bizantske carice porađaju u "purpurnoj dvorani" carske palače)
- porfirogenit (lat. porphvrogenilus u purpuru rođen) v. porfirogenet
- porhet (lat. baraccanus, njem. Barhent) tehnol. jača tkanina koja je na naličju raščupana
- porigo (lat. porrigo) med. kraste, kožna bolest; pitirijazis
- poriomauija (grč. poreia putovanje, put, mania pomama, ludilo, strast) med. bolesni nagon za putovanjem (osobito kod epileptičara)
- porističan (grč. poristikos) koji je po pravilu, pravilan; usp. poristika
- poristika (grč. poristikos dobiven, pronaden, poristike) log. znanost o pravljenju zaključaka, o zaključivanju
- porizma (grč. porisma) zaključak iz nečega što je već dokazano, dodatak, npr. u matematici
- porko (tal. porco) 1. svinja; 2. gadan, proklet
- porkulab (njem. Burggraf) nekada: naziv ia različite dužnosti: 1. sudac; 2. upravitelj grada ili tvrđave; 3. sudski glasnik
- pomija (grč. porneia bludničenje, preljub) preljub, blud, bludničenje
- pomograf (grč. porneia bludničenje, blud, grafo pišem) pisac ih slikar bes-
- tidnih, nemoralnih, razvratnih djela, osobito iz života bludnica
- pornografija (grč. porneia bludničenje, blud, gTafia pisanje) širenje bludničenja književnošću; bestidna književnost. slikarstvo, fotografija, film
- pornografski (grč. porneia, grafo pišem) bestidno i sablažnjivo napisan ili naslikan; koji spada u pornografiju, koji ima pornografski karakter
- pomolagnija (grč. pornic bludnica, lagneia tjelesno uživanje, blud) med. bolesna sklonost za spolnim odnošajem samo s prostitutkama
- porocela (grč. poros otvrdnuće, kele kila) med. tvrda kila, lažna kila (koja nastaje zbog otvrdnjavanja)
- poromfalocela (grč. poros otvrdnuće, omfalos pupak, kele prodor, kila) med. v. poromfalon
- poromfalon (grč. poros otvrdnuće, omfalos pupak) med. kila pupka, is-pupćenost pupka zbog stvaranja Otvrdnuća
- poropeja (grč. poros otvor, cijev, poieo pravim, činim) med. otvaranje, pomoću raznih lijekova, kožnih pora ili šupljica za znoj
- Poros (grč.) mit. božanstvo domišljatosti
- porotičan (grč. poros otvrdnuće) koji stvrdnjava; koji pomaže srašćivanje
- porotikum (grč. poroo otvrdnem, lat. porpticum) med. sredstvo za zaliječivanje, za srašćivanje
- porozan (lat. porosus) nevidljivo šupljikav, pun malih nevidljivih otvora, pun pora, propusljiv
- porozis (grč. porosis otvrdnuće) okorjelost; med. sraslost prelomljenih kostiju
- porozitet (lat. porositas) nevidljiva šuplji kavost
- poroznost (lat. porositas) v. porozitet
- porpecit min. brazilska ruda ča koja se sastoji od čistog zlata s 4& srebrija 10% paladija

port (lat. portus) morska luka, pristanište; utočište, prihajnište, mjesto mira i sigurnosti; uski brdski prolaz. tjesnac (osobito u Pirinejima)

port-boner (fr. porte-bonheur) donositelj sreće, srećković

port-ope (fr. porte-špce) remenčić za vješanje mača na remen oko pasa; vojnički pojas; ukrasna resa na balčaku (dršci) sablje

porta (lat) 1. vrata, ulaz; 2. prostor oko crkve, crkveno dvorište (kod pravoslavničkih crkava)

Porta (tal.) ime kojim su prije, u Europi, nazivali tursku vladu; Visoka porta portabilan (lat portabilis) nosiv, koji

se može nositi, koji je za nošenje

portabilitet (lat. portabilitas) nosivost

portabl (fr. portable) 1. v. portabilan; 2. mali pisani stroj prikladan za nošenje, putnički stroj

portal (lat. porta, portale ulaz, vrata, fr. portail) glavna vrata, glavni ulaz, svečana vrata s ukrasima, osobito na crkvama, dvorcima itd.; prednja strana

portament (tal.) glaz. kod pjevanja i sviranja na gudačke instrumente: prelaženje iz jednog tona u drugi

portamento di voće čit. portamento di voće (tal.) glaz. v. portiment

portantina (tal. portare nositi) nosiljka

portati (tal. portala) mn. trg. u pomorskim lukama i trgovačkim gradovima: popisi robe koja svakog dana stiže s imenima onih kojima je upućena

portativ (lat. portativum) džepna knjiga, priručna knjiga

portativan (lat. portativus) v. portabilan

porter (fr. porteur) nositelj; nosač (prtljage); trg. vlasnik mjenice ili obveznice, donositelj; *mjenica glani na porlera = na donositelja; au porteur papiri* čit. o porter... vrijednosni papiri koji glase na donositelja

portfelj (fr. portefeuille) lisnica, novčarka; torba, službena torba (osobito ministra), otuda: ministarstvo, ministarsko mjesto, resor, npr. *primiti portfelj prosvjete* postati ministar prosvjete; trg. novčarka, lisnica; mjesto gdje novčane ustanove drže vrijednosne papire; vrijednosni papiri, mjenice

portfolio (engl. portfolio) v. portfelj

portijera (fr. portiere) vrata (na zatvorenoj kočiji, vagonu); zavjesa na vratima

portik (lat. porta ulaz, vrata porticus) dvorana, galerija, hodnik na stupovima, hodnik sa svodovima (grč. stoa)

portilan (fr. portulan, tal. portolano) pom. knjiga s podacima o položaju obala i pomorskih luka

portio gratialis čit. porcio gracijalis (lat.) prav. dio imanja ih novca koji se daje dobrovoljno, iz milosti

portio hereditaria čit. porcio hereditarija (lat.) prav. dio koji se nasljeđuje, nasljedni dio

portio legitima čit. porcio legitima (lat.) prav. dio koji nekome pripada po zakonu, zakoniti dio

portio statuaria čit. porcio statuarija (lat.) prav. dio koji žena, po zakonu, nasljeđuje nakon muževe smrti, udovički dio

portio virilis čit. porcio virilis (lat.) prav. jednak dio nasljedstva koji pripada djeci

portir (fr. portier, lat. portarius) pazi-kuća, vratar; hotelski namještenik koji čuva ključeve soba

portirka (fr. portiere) vratarka

portland cement (Portland, poluotok Dorsetshire) cement po boji sličan portlandskom kamenu (portlandstonu), žučkastohijelom vapnencu

portlandstone čit. portlandston (engl.) portlandski kamen, vrsta oolitskog vapnenca s otoka Porthlanda

- porto (tal. portare nositi, porto) 1. taksa za pisma, poštarina
 porto 2. poznato portugalsko crveno vino iz grada Porta
 porto morto (tal.) mrtva luka. tj. luka u koju više ne mogu ulaziti brodovi
 porto-fraj (tal. porto poštarina, njem. frei slobodan) v. porto-franko
 porto-franko (tal. porto-franco) 1. oslobođeno poštarine, slobodno od poštarine; 2 (tal. porto franco) slobodna luka koja ima pravo izvoziti i uvoziti robu bez plaćanja carinske pristojbe
 portolano (tal.) pom. v. portilan
 portret (fr. portrait) slika, osobito poprsje neke osobe; pren. vjeran opis neke osobe, prava slika
 portretirati (fr. portrait) slikati, praviti sliku neke osobe; opisivati nekoga
 portretist (fr. portraitiste) slikar koji slika portrete
 portun (tal. porlone) velika kućna vrata, veža
 porus (lat. porus, grč. poros otvrdnuće) med. izraslina na kosti, nažuljano mjesto
 Po sej don (grč. Poseidon) mit. bog mora kod starih Grka, sin Saturnov i Rejin, mlađi brat Jupiterov, muž Amfitritin; kod Rimljana: Neptun
 posesija (lat. possessio) posjedovanje; svojina, posjed, imanje, dobro; teol. opsjednutost nečastivim silama, bjesomučnost
 posesiv (lat. possessivum sc. pronomen) gram. zamjenica koja označava neko posjedovanje, posvojna zamjenica, npr. moj, tvoj, naš, vaš itd.
 posesivan (lat. possessivus) posvojan, koji se tiče posjeda, posjedovanja; gram. posvojni, koji označava posjedovanje
 posesor (lat. possessor) prav. vlasnik, posjednik
 possessorian (lat. possessorius) vlasnički, koji se tiče vlasništva, koji spada u vlasništvo, posjednički, posjedan
 posesorij (lat. possessorium) prav. tužba ih pravni spor u kojima je riječ samo o raspravljanju pitanja o posjedovanju ili pravu vlasništva neke stvari (supr. petitorij)
 posesoma tužba prav. v. posesorij
 posesorni proces prav. v. posesorij
 posibilan (lat. possibiilis) moguć, izvediv
 posibilisti (lat. possibiilis moguć) pristase posibilizma
 posibilitet (lat. possibilitas) mogućnost
 posibilizam (lat. posse moći, possibiilis moguć) struja u međunarodnom socijalističkom pokretu, podrijetlom iz Francuske, protiv se revolucionarnim metodama, nego hoće "politiku mogućnosti", tj. želi postići svoje ciljeve postupno, malo-pomalo, i činiti ono što je mirnim putem moguće
 positiones captiosae čit. poziciones kapcioze (lat.) mn. prav. zapleteni, zamršeni, delikatni stavovi, zapletena, zamršena, delikatna pravna pitanja
 posologija (grč. posos koliki, logia) dio medicine koji se bavi količinom u kojoj se mogu i smiju davati lijekovi
 possessio praescripta čit. posesio preskripta (lat.) prav. zastarjelo vlasništvo, osnova za stjecanje prava vlasništva putem zastarjelosti
 possessor bonae fidei čit. posesor bonae fidei (lat.) prav. častan vlasnik, onaj koji misli da po zakonskom pravu posjeduje neku stvar
 possessor malae fidei čit. posesor male fidei (lat.) prav. nečastan vlasnik, onaj koji zna da nema zakonsko pravo na posjedovanje nečega
 post (lat.) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: poslije, nakon, iza, straga
 post (engl. post) 2. greda, stup, kolac (osobito na trkalištu, sa strane)
 post bellum (lat.) nakon rata
 post Christum natum čit. post Kristum natum (lat) nakon Kristova ro-

- denja (formula za označivanje kršćanskog brojenja godina)
- post factum čit. post faktum (lat.) nakon svršenog djela (ili: čina)
- post festum (lat.) "nakon svečanosti", tj. kasno, prekasno, nakon k>ja kopijom u trnje
- post hominum memoriam (lat.) otako ljudi pamte, od pamtivijeka, oduvijek
- post nubila Phoebus čit. post nubila Febus (lat.) nakon kišo sunce
- post tenebras lux čit. post tenebras luks (lat.) nakon tmine svjetlo; usp lux in tenebris
- post urbem coriditam čit. post urbem konditam (lat.) "od osnivanja grada", tj. Rima, po čemu su stari Rimljani računali godine
- postalije (tal. posta pošta) poštanske stvari
- postament (lat. postamentum) postolje, podnožje, podloga (stupa, spomenika); temelj, osnova
- postdatirati (lat. post poslije, datum oznaka vremena, nadnevak) na pismu ili aktu staviti kasniji nadnevak, a ne onaj kad je pisano; usp. antidatirati
- postdebit (fr. poste, débit) otprema novina poštom uz povlaštenu, sniženu poštarinu
- postdentalan (lat. post poslije, dens, gen. dentis zub) gram. koji se tvori iznad zuba, zazubni (glas)
- postdentalan (lat. postdentalis) gram. zazubni, npr. glas
- postdiluvijski (lat. post poslije, diluvium potop) poslijepotopni, koji se dogodio. postojao ili postao nakon potopa; supr. antediluvijski
- poste restante čit. post restant (fr.) pismo, novčana uputnica ili druga poštanska pošiljka koja se ne donosi primatelju u stan, nego on sam dođe po nju
- postegzistencija (lat. postexistentia) buduće postojanje, budući život (supr. precgzistencija)
- poster (engl.) 1. oglas, plakat; velika slika neke popularne osobe (športaša, glumca, glazbenika i si.)
- posterii (lat.) mn. potomci
- posterior (us) (lat. posterius) kasniji
- posterioran (lat. posterior) kasniji, koji se dogodio nakon nečega drugog
- posterioritet (lat. posterior i tas) zaostalost u činu, manji položaj, položaj koji traži potčinjenost; supr. prioritet
- posteritet (lat. posteritas) potomstvo, potomci
- posterus (lat.) prid. idući, sljedeći, naredni, budući
- postformacijn (lat. postformatio) biol. v. epigeneza
- posthuma (lat. posthuma) posmrče, žensko dijete rođeno nakon očeve smrti
- posthuman (lat. posthumus) posmrtni, ostao u rukopisu nakon pišćeve smrti, objavljen nakon pišćeve smrti
- posthumus (lat.) dijete rođeno nakon očeve smrti, posmrče; *liberi posthumi* (lat.) mn. djeca rođena nakon očeve smrti, posmrčad
- postila (post illa sc. verba) kod katolika; knjiga s propovijedima o nedjeljnim i blagdanskim evanđeljima
- postiljon (fr. postillon) poštanski momak, poštanski kočijaš, sprovodnik poštanskih kola; jahač najednom od pn^njih zapregnutih konja
- postiplastika (grč. posthc kapica na udu, plastike vještina uobličavanja) med. stvaranje kapice na muškom udu umjetnim putem
- postirati (fr. poster) postaviti, postavljati, namjestiti, namještati
- postišan (fr. postiehe) kasnije načinjen i dodan, lažan, umjetan, pravljen, npr. postišna kosa, zubi itd.

postitis (grč. *posthc* kapica na udu)
 med. upala kapice na muškom udu
 postliminij (lat. *postliminimn*) povratak kući. povratak u zavičaj; *jus postliminii* (lat.) prav. ponovno stupanje u prijašnji posjed, pravo koje nekome ponovno pripada kad se vrati iz zarobljeništva ili tuđine u zavičaj; vraćanje prijašnjih pravnih odnosa u jednoj zemlji nakon njezinog oslobođenja (Kl neprijateljske vlasti)
 postmeridijanski (lat. *postmeridijanus*) popodnevni; v. pomeridijanski
 postnatalan (lat.) med. koji se zbiva nakon poroda, poslijeporodajni
 postnumerando (lat.) plaćajući unazad (ili: naknadno)
 postnumerirati (lat. *postnumerare*) platiti kasnije, plaćati naknadno; sup. *prcnumerirati*
 postonkus (grč. *posthc* kapica na udu, onkos masa) med. otekline kapice na muškom udu
 postortnlan (lat.) med. koji se zbiva nakon smrti, posmrtni
 postplioccnski (lat. *post.* grč. *pleion*, *kainos*) geol. koji je postao nakon plioccnskih tvorevina
 postpozicija (lat. *postpositio*) zapostavljanje; gram. prijedlog koji ne stoji ispred imcnice koju treba bliže odrediti, nego iza nje, npr: "Mojoj kući preko puta"; mnogi neindoeuropski jezici imaju samo postpozicije
 postremitet (lat. *postremitas*) stanje posljednjega, položaj posljednjega
 postremum (lat. *postremum*; (ono što je) posljednje; prav. posljednja riječ pred sudom, pravo na završnu riječ koje optuženom pripada)
 postremus (lat. *postremus*) zadnji, posljednji, krajnji
 postsoonij (lat. *post* poslije, iza, grč. skene pokrivena drvena skela) prostor iza pozornice; sup. *proscenij*
 postsinkronizacija (lat. *post* poslije, grč. *syn s*, *chronos* vrijeme) u kine-

matografiji: naknadno ozvučavanje filma, u dvorani za tonska snimanja, kada glumci govore svoje uloge prateći slike na platnu; usp. sinkronizacija
 postskribirati (lat. *postscribere*) napisati iza čega, pismu dodati još nešto pri dnu, ispod potpisa
 postskriptum (lat. *postscriptum*) dodatak pismu (upotrebljava se obično kao kratica: P. S.)
 postulacija (lat. *postulatio*) zahtijevanje, potraživanje, željenje; osobito: davanje svećeničkog čina osobi koji ona, po kanonskom pravu, zapravo ne bi mogla dobiti
 postulans (lat. *postulans*) onaj koji traži neko mjesto, molitelj; onaj koji traži da bude primljen u samostan
 postulat (lat. *postulatum*) zahtjev; log. zahtjev koji se logički ne može dokazati, ali koji je nužan za razumijevanje određenih činjenica, pretpostavka; mat., *giiom.* pretpostavka istinitosti nekog stava bez dokaza; usp. aksiom
 postulari (lat. *postulare*) iskati, tražiti, zahtijevati, pretpostavljati kao uvjet, željeti; pretpostaviti (ili: pretpostavljati) kao istinito bez dokaza; postaviti iznimno nekoga za biskupa
 postumat (lat. *postumatus*) posljednje mjesto, najniži stupanj, najniži čin
 postumum (lat.) književno ili znanstveno djelo objavljeno nakon pišćeve smrti; rukopisna ostavština; opus *posthumum*
 posturnus (lat. *postumus*) v. *posthumus*
 posada (fr. *poehade*) prvi nacrt jedne slike, slika izrađena na brzinu, u nekoliko poteza kistom, nacrt, skica; djelo napisano na brzinu
 pošeta (fr. *pochctte*) mali džep. džepić; džepna violinica sa 3 do 4 žice, bila u modi od XVI. do XVIII. stoljeća

poširati (fr. pocher) kuh. istući jaja, skuhati jaja bez ljusaka, tj. pošto se razbiju, pa kuhaju u putru ili vodi

pošta (tal., šp., port. posta, fr. la poste, lat. ponore metnuti, staviti, postavili) javna, najčešće državna ustanova za prijenos pisama, paketa i vijesti; pren. vijest, glas

pot (niz. Fott) jedinica za mjerenje tekućine u Nizozemskoj = 0,96612 l

potamide (grč. potaraos rijeka) mit. vodene nimfe kod starih Grka, vile vodarice

potamofobija (grč. potamos rijeka, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od voda tekućica

potamograf (grč. potamos rijeka, grafo pišem, opisujem) opisivač rijeka

potamografija (grč. potamos rijeka, grafia opisivanje) opisivanje rijeka

potamologija (grč. potamos rijeka, logia znanost) znanost o rijekama i vodenim strujama

potasij (lat. potassium) kem. v. kalij

potaša (engl. potash, fr. potasse) kem. kalij-karbonat, prije dobivan iz pepela kopnenih biljaka, osobito iz pepela drveta, a kasnije iz melase i dr.; upotrebljava se za proizvodnju stakla, sapuna i uopće kalijevih spojeva, kao i pri pravljenju kolača

potatorij (lat. potatorium) med. sklonost piću, odanost piću

potadž (fr. potage, lat. potagium) juha;

francusko jelo s mnogo vrsta zelenja

Potemkinova sela opsjene, predočivanje lažnih činjenica kao da su istinite; po ruskom generalu i ministru G. A. Potemkinu (1739—1791) koji je po pustim stepama južne Rusije dao sagraditi pokraj puta umjetna sela, sa seljacima, pastirima i stadima, samo da hi carica Katarina II., prolazeći tuda (1787.). vidjela kako Rusija pod njegovim ministrovanjem cvjeta i napreduje

potencija (lat. potentia) moć, sila. snaga. jačina: med. spolna moć, sposobnost oplodivanja; fil. snaga, sposobnost, podobnost koju neka stvar sadrži u sebi; mogućnost; oživljavajuća sila, životvorna sila, pokretna sila; mat. stupanj jednog broja

potencijal (lat. potentialis moćan) 1. fiz. *električni potencijal*: potencijal neke točke ili potencijal u nekoj točki jest rad koji se mora izvršiti da se pozitivna jedinica elektriciteta s beskraje udaljenosti prenese u tu točku u polju pozitivno opterećenog tijela; slična pojmovna odredba glasi za gravitacijski potencijal, magnetni potencijal; 2. ono što ima moguću moć ili skrivenu, latentnu moć; ono što se može zbiti, dogoditi, npr. *ratni potencijal*, svi industrijski izvori jedne zemlje koji su potrebni i korisni za vođenje rata mogu se smatrati ratnim potencijalom; 3. gram. mogući način, glagolski oblik kojim se kazuje da je nešto moguće ih vjerojatno, ili da se želi vršiti ih izvršiti

potencijalan (lat. potentialis) 1. koji može, koji ima snage, koji djeluje, koji ima djelatnu snagu; osobito: koji ne djeluje neposredno, nego posredno, skriveno, npr. *potencijalni lijekovi*. (za razliku od aktualnih); 2. gram. mogući, pogodbeni

potencijalna energija fiz. energija položaja, nagomilana sposobnost za vršenje rada; supr. kinetična energija

potencijalni kolotumik fiz. stroj s određenim brojem pomičnih kolulova kojim se može dizati teret silom koja je onoliko puta manja od tereta koliki je broj koji se dobije kada se 2 uzme onoliko puta kao činitelj koliko ima pomičnih kolutova; ako ih npr. ima tri, onda $2 \times 2 \times 2 = 2^3 = 8$, dakle, osam puta slabijom silom može se dizati teret (bez uzimanja u obzir trenja)

- potencirati (lat. *potentia*) dati moć, ovlastiti, opunomoćiti; povećati, pojačati, dati veću snagu; mat. podignuti (ili: podizati) na stupanj, stupnjevati
- potentan (lat. *potens*) moćan, snažan, jak: med. sposoban za spolni odnos
- potentat (lat. *potentalus*) onaj u čijim je rukama sila i vlast, samodržac, apsolutni vladar, car, kralj, knez
- potestas (lat.) moć, snaga, sila, vlast; *in potestate* (lat.) u vlasti, u rukama
- potostas imperii (Gat.) snaga države, moć države
- potestas patria (lat.) prav. očinska vlast, pravo ili ugled oca u odnosu prema djeci
- potior creditor čit. pocior kreditor (lat.) prav. povjeritelj koji ima prvenstveno pravo naplate svog potraživanja
- Potior visa est periculosa libertas quieto servitio čit. pocior viza est perikuloza libertas kvijeto servitio (lat.) Bolja je opasna sloboda nego mirno robovanje
- potišomanija (fr. *potiehe* posuda od kineskog ili japanskog porculana, grč. *mania pomama, strast*) vještina da se posudama od običnog stakla dade izgled pravih japanskih ili kineskih porculanskih posuda lijepljenjem šarenog papira, crteža ili cvijeća i dr.
- poto (fr. *poteau*, lat. *postellum, postis*) stup. gređa; šport, polazna ili dolazna točka na trkalištu
- potografija (grč. *poton* napitak, *piće, grafia* opis) opis (ili: opisivanje) raznih vrsta pića
- potologija (grč. *poton* napitak, *piće, logia*) znanost o pićima
- potomanija (grč. *poton* napitak, *piće, mania pomama, strast*) odanost piću, strast za pićem, pijanstvo
- potpuri (fr. *potpourri*) glaz. djelo sastavljeno i7. više već poznatih djela, niz više ili manje razrađenih tema neprimjetno među sobom povezanih, smjesa; kuh. paprikaš od različitog mesa; pren. mješavina
- potura (mad. *pollura*) stari bakreni novac od pola groša
- poudre de riz čit. pudr d' ri (fr.) najfinije brašno od riže (za pripremanje bijele šminke i pudera)
- poulijasi (ind. *pouliahs*) mn. članovi jednog ind. plemena koja Hindusi preziru više nego parije; oni nemaju ni koliba, nego stanuju po šumama i drveću, i ne smiju se članovima drugih kasta približiti više od sto koraka
- pound čit. paund (engl.) funta; kao *a.voirdupoia-pound* čit. avoardipoa-paund = uteg od 16 unca = 453,593 g.; kao *troy-paund* čit. trou-paund = 12 unca = 372,242 g.; također: funta *sterlinga*
- poundage čit. paundeidž (engl.) trg. naziv za carinu na svu robu koja izlazi u trgovinu (u Engleskoj)
- pour acquit čit. pur aki (fr.) trg. primljeno, plaćeno (na potvrđama o prijamu, računima i dr.)
- poza (fr. *pose*) 1. tjelesni stav, položaj, držanje; stav modela u kojem ga pravi slikar ili kipar; 2. neprirodno držanje
- pozamenterija (fr. *passemcenterie*) trgovina ili radionica traka, vrpce, resa; tvornica vrpce; gajtanska roba
- pozamenterija (njem. *Posamenteric*, fr. *passamenterie*) 1. izrada gajtana, resa, traka i dr. za porube, opšivenih gumba, vrpce, resa itd; 2. radionica u kojoj se izrađuje ovakva roba
- pozauna (njem. *Posaune*, lat. *buccina*, grč. *bvkane*) glaz. puhački glazbeni instrument sličan trubi, samo sa savijenom cijevi, pokretni se dijelovi pomiču naviše i naniže i time proizvode razlike u tonovima; ima tonove snažnije od tonova trube

poširati {fr. pocher) kuh. istući jaja, skuhati jaja bez ljusaka, tj. pošto se razbiju, pa kuhaju u putru ili vodi

pošta (tal., šp., port. posta, fr. la poste, lat. ponore metnuti, staviti, postaviti) javna, najčešće državna ustanova za prijenos pisama, paketa i vijesti; pren. vijest, glas

pot (niz. Pott) jedinica za mjerenje tekućine u Nizozemskoj = 0,96612 l

potamiđe (grč. potamos rijeka) mit. vodene nimfe kod starih Grka, vile vodarice

potamofobija (grč. potamos rijeka, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od voda tekućica

potamograf (grč. potamos rijeka, grafo pišem, opisujem) opisivač rijeka

potamografija (grč. potamos rijeka, grafia opisivanje) opisivanje rijeka

potamologija (grč. potamos rijeka, logia znanost) znanost o rijekama i vodenim strujama

potasij Gat. potassium) kem. v. kalij

potaša (engl. potash, fr. potasse) kem. kalij-karbonat, prije dobivan iz pepela kopnenih biljaka, osobito iz pepela drveta, a kasnije iz melase i dr.; upotrebljava se za proizvodnju stakla, sapuna i uopće kalijevih spojeva, kao i pri pravljenju kolača

potatorij (lat. potatorium) med. sklonost piću, odanost piću

potadž (fr. potage, lat. potagium) juha;

francusko jelo s mnogo vrsta zelenja

Potemkinova sela opsjene, predočivanje lažnih činjenica kao da su istinite; po ruskom generalu i ministru G. A. Potemkinu (1739—1791) koji je po pustim stepama južne Rusije dao sagraditi pokraj puta umjetna sela, sa seljacima, pastirima i stadima, samo da hi carica Katarina II., prolazeći tuda (1787.). vidjela kako Rusija pod njegovim ministrovanjem cvjeta i napreduje

potencija (lat. potentia) moć, sila. snaga, jačina: med. spolna moć, sposobnost oplodivanja; fil. snaga, sposobnost, podobnost koju neka stvar sadrži u sebi; mogućnost; oživljavajuća sila, životvorna sila, pokretna sila; mat. stupanj jednog broja

potencijal (lat. potentialis moćan) 1. fiz. *električni potencijal*: potencijal neke točke ili potencijal u nekoj točki jest rad koji se mora izvršiti da se pozitivna jedinica elektriciteta s beskraje udaljenosti prenese u tu točku u polju pozitivno opterećenog tijela; slična pojmovna odredba glasi za gravitacijski potencijal, magnetni potencijal; 2. ono što ima moguću moć ili skrivenu, latentnu moć; ono što se može zbiti, dogoditi, npr. *ratni potencijal*, svi industrijski izvori jedne zemlje koji su potrebni i korisni za vođenje rata mogu se smatrati ratnim potencijalom; 3. gram. mogući način, glagolski oblik kojim se kazuje da je nešto moguće ili vjerojatno, ili da se želi vršiti ih izvršiti

potencijalan (lat. potentialis) 1. koji može, koji ima snage, koji djeluje, koji ima djelatnu snagu; osobito: koji ne djeluje neposredno, nego posredno, skriveno, npr. *potencijalni lijekovi* (za razliku od aktualnih); 2. gram. mogući, pogodbeni

potencijalna energija fiz. energija položaja, nagomilana sposobnost za vršenje rada; supr. kinetična energija

potencijalni kolotumik fiz. stroj s određenim brojem pomičnih kolulova kojim se može dizati teret silom koja je onoliko puta manja od tereta koliki jc broj koji se dobije kada se 2 uzme onohko puta kao činitelj koliko ima pomičnih kolutova: ako ih npr. ima tri, onda $2 \times 2 \times 2 = 2^3 = 8$, dakle, osam puta slabijom silom može se dizati teret, (bez uzimanja u obzir trenja)

- potencirati (lat. *potentia*) dati moć, ovlastiti, opunomoćiti; povećati, pojačati, dati voću snagu; mat. podignuti (ili: podizati) na stupanj, stupnjevati
- potentan (lat. *potens*) moćan, snažan, jak; med. sposoban za spolni odnos
- potentat (lat. *potentalus*) onaj u čijim je rukama sila i vlast, samodržac, apsolutni vladar, car, kralj, knez
- potestas (lat.) moć, snaga, sila, vlast; *in potestate* (lat.) u vlasti, u rukama
- potestas imperii (lat.) snaga države, moć države
- potestas patrie (lat.) prav. očinska vlast, pravo ili ugled oca u odnosu prema djeci
- potior creditor čit. pocior kreditor (lat.) prav. povjerite[^] koji ima prvenstveno pravo naplate svog potraživanja
- Potior visa est periculosa libertas quieto servitio čit. pocior viza est perikuloza libertas kvijeto servitio (lat.) Bolja je opasna sloboda nego mirno robovanje
- potišomanija (fr. *potiehe* posuda od kineskog ili japanskog porculana, grč. *mania pomama, strast*) vještina da se posudama od običnog stakla dade izgled pravih japanskih ili kineskih porculanskih posuda lijepljenjem šarenog papira, crteža ili cvijeća i dr.
- poto (fr. *poleau*, lat. *postellum, postis*) stup. greda; šport, polazna ili dolazna točka na trkalištu
- potografija (grč. *polon* napitak, *piće, grafia* opis) opis (ili: opisivanje) raznih vrsta pića
- potologija (grč. *poton* napitak, *piće, logia*) znanost o pićima
- potomanija (grč. *poton* napitak, *piće, mania pomama, strast*) odanost piću, strast za pićem, pijanstvo
- potpuri (fr. *potpourri*) glaz. djelo sastavljeno iz više već poznatih djela, niz više ili manje razrađenih tema neprimjetno među sobom povezanih, smjesa; kuli. paprikaš od različitog mesa; pren. mješavina
- potura (mađ. *pollura*) stari bakreni novac od pola groša
- poudre de riz čit. pudr d' ri (fr.) najfinije brašno od riže (za pripremanje bijele šminke i pudera)
- poulijasi (ind. *pouliahs*) mn. članovi jednog ind. plemena koja Hindusi preziru više nego parije; oni nemaju ni koliba, nego stanuju po sumama i drveću, i ne smiju se članovima drugih kasta približiti više od sto koraka
- pound čit. paund (engl.) funta; kao *avoirdupois-pound* čit. avoirdupois-paund = uteg od 16 unca = 453,593 g.; kao *troy-pound* čit. trou-paund = 12 unca = 372,242 g.; također: funta sterlinga
- poundage čit. paundeidž (engl.) trg. naziv za carinu na svu robu koja izlazi u trgovinu (u Engleskoj)
- pour acquit čit. pur aki (fr.) trg. primljeno. plaćeno (na potvrđama o prijamu, računima i dr.)
- poza (fr. *pose*) 1. tjelesni stav, položaj, držanje; stav modela u kojem ga pravi slikar ili kipar; 2. neprirodno držanje
- pozamenterija (fr. *passcmenterie*) trgovina ili radionica traka, vrpce, resa; tvornica vrpce; gajtanska roba
- pozamenterija (njem. *Posamenterio*, fr. *passamenterie*) 1. izrada gajtana, resa, traka i dr. za porube, opšivenih gumba, vrpce, resa itd; 2. radionica u kojoj se izrađuje ovakva roba
- pozauna (njem. *Posaune*, lat. *buccina*, grč. *bvkane*) glaz. puhački glazbeni instrument sličan trubi, samo sa savijenom cijevi, pokretni se dijelovi pomiču naviše i naniže i time proizvode razlike u tonovima; ima tonove snažnije od tonova trube

- pozer (fr. poseur) čovjek namještenog držanja, onaj koji daje sebi važan izgled, koji hoće skrenuti na sebe pozornost neprirodnim držanjem i načinom izražavanja, (usp. poza 2.)
- pozicija ;lat. positio) položaj, starce; služba, mjesto, namjeste nje; voj. položaj, utvrđeni položaj za obranu ili napad; trg. stavka, računska stavka, proračunska stavka; u plesu: položaj noge (prvi, drugi, treći položaj noge); glaz. = aplikatura; u mačevanju: osnovni stav mačevaoca; poet. produžavanje jednog samoglasnika time što iza njega dolaze dva ili više suglasnika, zbog čega, u grčkom i latinskom, slog postaje dugim; raspored figura (u šahu i dr.); fil. stavljanje
- pozicijski kut opt. vidni kut, tj. kut koji čine pravci povučeni od krajnjih točaka hka vanjskog predmeta na mrežnici do odgovarajućih točaka predmeta; astr. pravac komponenata (sastavnica) dvostrukih zvijezda računa se od sjevera (0 stupnjeva) preko istoka (90 stupnjeva), juga (180 stupnjeva) i zapada (270 stupnjeva)
- pozicijski rat voj. rat koji se vodi s prije utvrđenih položaja, rovovski rat, obrambeni rat
- pozicijski top teški, dalekometni top
- poziranje (fr. pose) stajanje (ili: sjedenje) kao model (slikaru, kiparu i dr.); namješteno, neprirodno držanje; pridavanje sebi važnosti budalašenjem
- pozirati (fr. poser) stajati (ili: sjediti itd.) kao model (slikaru, kiparu); namješteno se držati, praviti se važan, glupi ra ti se
- pozitiv (lat. positivus) gram. prvi usporedbeni stupanj, prvi stupanj uspoređivanja pridjeva, npr. dobar, lijep, visok, star itd. (usp. komparativ, superlativ); glaz. male sobne orgulje: fot. slika, otisak, kopija (supr. negativ)
- pozitivan (lat. positivus) utvrđen, određen, siguran, poznat; stvaran, koji se zasniva na činjenicama, činjenični; potvrđan (supr. negativan); trijezan (duh); koristan: koji postoji, stvarno dan; fiz. *pozitivni električnost* = plus-člektricitet
- pozitivan broj mat. broj koji je veći od nule, bilježi se znakom plus
- pozitivisti Gat, positivus) mn. fil. pristataše i sljedbenici pozitivizma
- pozitivizam Gat, positivus) fil. smjer u filozofiji i znanosti kojem je polazna točka samo ono što je pozitivno, činjenično i iskustvom dano i koji svoja istraživanja i izlaganja vrši samo u ovim granicama, odbacujući svaki metafizički put kao potpuno nepotreban i nekoristan; ovim se imenom osobito naziva filozofska i socijalistička škola A. Comtea (1798—1857), koji je i stvorio ovaj izraz, njegova škola, odbacujući metafiziku, ograničava ljudsko znanje samo na odnose i zakone, na pozitivne znanosti: matematiku, astronomiju, fiziku, kemiju, biologiju i sociologiju
- pozitivno pravo utvrđeno, razumno pravo: pravo koje je sad na snazi; supr. prirodno pravo
- pozitivnost (lat. positivitas) određenost, sigurnost, pouzdanost, činjeničnost, točnost, utvrđenost; potvrđenost; fiz. pozitivno-člektrično svojstvo
- pozi tron (lat. positivus, grč. elektron) fiz. elementarna čestica pozitivnog električneta, pozitivan elektron
- pozitura (lat. positura) položaj tijela, držanje tijela, stav; *zauzeli puzituru* uzeti svečan ili služben stav i svečano ili službeno držanje, pripremiti se, biti u pripravnosti
- prado (šp. prado, lat. pratus) "livada"; šetalište, park, perivoj; ime glavnog šetališta u Madridu

- praecipitando čit. praecipitando (lat.) glaz. v. precipitando
- praelegatum dotis čit. prelegalum dotis (lat.) prav. oporuka kojom primatelj miraza ostavlja ono što je primio kao miraz u nasljedstvo ženi
- praelegatum dotis restituendae čit. prelegatum dotis restituendae (lat.) prav. v. prelegatum dotis
- praesens historicum čit. prezens historicum (lat.) gram. pripovjedački prezent, historijski prezent (glagolski oblik koji kazuje radnju iz prošlosti kao da se događa u sadašnjosti)
- Fraesente medico nihil nocet čit. prezente medico nihil nocet (lat.) U prisutnosti liječnika ništa ne škodi
- praestatio damni čit. prestacio damni (lat.) prav. naknada za pretrpljenu štetu
- praestatio doli čit. prestacio doli (lat.) prav. naknada za zlonamjerno učinjenu štetu
- praestatio evietionis čit. prestacio ovikcionis (lat.) prav. naknada za jamstvo
- prnestationes annuae čit. prestaciones anue (lat.) mn. prav. godišnja plaćanja, godišnje kamate; godišnji nameli, obvezna godišnja plaćanja podanika ili zakupaca
- prnestationes publiene čit. prestaciones publice Gat.) mn. prav. javni državni nameti, porezi i prirezi
- prnestita cnutiooc Čit. prestita cautione Gat.) prav. pošto se položi jamčevina, po izvršenom jamstvu
- praesumtio juridica čit. presumcio juridica (lat.) prav. pravna slutnja, pravna sumnja, tj. smatranje, na osnovi zakonskog propisa, da se nešto inože smatrati dokazanim sve dotle dok se ne dokaže suprotno
- praesumtio juriš čit. prcumcio juriš (lat.) v. presumtio juridica
- pragma (grč. prasso ili pratio radim, djelujem, obavljam, vršim, pragma djelo) ono što je učinjeno, djelo, radnja, čin, posao, stvar, poduzeće; mn. pragmata
- pragmatičan (grč. pragmatikos djelatan. djelotvoran; koji se tiče djela, osobito državnih poslova, poslovni) stvaran, koji se tiče djelovanja, koji služi djelovanju; općekoristan, poučan, koji daje poučno objašnjenje o čemu (npr. *pragmatično pisanje po vijesti* je ono koje proučava uzroke i posljedice događaja, pa iz toga izvodi poučne zaključke)
- pragmatična sankcija općekorisna državna uredba, nepovrediv osnovni državni zakon koji je određen da bude stalno na snazi, a za dobro svih (važne su: francuska, iz 1438., i njemačka pragmatična sankcija, iz 1439., kojima se ograničava moć pape, kao i austrijska, koju je izdao Karlo VI. 1724., kojom se pravo nasljeđa prenosi i na žensko potomstvo)
- pragmatika (grč. pragma djelo, pragmatikos djelatan, djelotvoran; koji se tiče djela, poslova, osobito državnih) poslovna djelaLnost, poznavanje i raspored poslovanja, znanost o redu u poslovnom prometu, poslovnik; ono što je od opće koristi
- pragmatizam (grč. pragma djelo) 1. Hl. noviji filozofski smjer, čiji je osnivač am. filozof VWilliam James (1842—1910), po kojem se cjelokupna naša spoznaja treba mjeriti i cijiniti samo po njegovoj praktičnoj vrijednosti i koristi za život, i po kojem je samo ono "istinito" što može imati i praktičnu vrijednost; istina je ono što pomaže postojanju; istina ili istinitost nekog suda sastoji se u tome što "je koristan", što "uspijeva, polazi za rukom", što "zadovoljava" (u Sjev. Americi ovo naučavanje zovu i humanizam); 2. način pisanja i izlaganja

povijesti u kojem je pričanje događaja praćeno razmatranjem o stvarnim uzrocima i posljedicama prikazivanih događaja

prajs (njom. Preis) vrijednost neke stvari izražena u novcu, cijena

prajsknraot (njem. Preis cijena, fr. courant tekući) trg. cjenik

prajzelber (njem. Preiselbeero) bot. borovnica, brusnica

prakatur {lat. procurator zastupnik} crkveni poslužitelj, crkvenjak

prakrit (sansk. prakrita) naziv određenog broja srednjindijskih dijalekata kojima se pisalo i govorilo, pored sanskrta, od Budina vremena (C00. pr. n. e.) pa do kraja 1000. n. e.

prakriti (sansk. prakrili) fil. ono što je prvobitno; elementi iz kojih sve potječe; priroda, tvar, materija

praksa (grč. praxis radnja, djelo) rad, vršenje, obavljanje nekog rada; vječnost, izvježbanost, iskustvo (supr. teorija); svi kupci nekog trgovca; svi pacijenti nekog liječnika; svi klijenti nekog odvjetnika; prav. uobičajeni način rada u sudu; *in praxi* čit. in praksi (lat.) u radu. u praktičnoj primjeni

practicirati (lat. practicare) raditi, obavljati, vršiti neki posao, vršiti praksu (kao liječnik, odvjetnik i dr.)

praktičan (grč. praktikos djelatan, radan, poduzetan; koji se tiče činjenja ih djelovanja, prasso djelujem, radim, obavljam, vršim) iskusan, izvježban, vičan; pogodan, zgodan: primijenjen, primjenjiv, izvodljiv; okušani, ogleđani, isproban; koji se umije mudro koristiti svim prilikama, koristan za život; *praktična, filozofija* filozofija koja se bavi ljudskim djelovanjem, dakle: etika, sociologija, pravo, ekonomija, politika, tehnika; *praktične znanosti* znanosti čiji je neposredan predmet neka praksa, neko djelova-

nje, npr. pedagogija, etika, pravo; supr. teorijski

praktičar (grč. praktikos djelatan, radan, djelotvoran, poduzetan) onaj koji vrši neki posao, čovjek vičan i iskusan u poslu; čovjek koji se lako i spretno snalazi u poslovima; supr. teoretičar

praktična teologija v. pastoralna teologija

praktika (grč. praktikos djelatan, radan, poduzetan; koji se tiče činjenja di djelovanja, prasso djelujem, radim, obavljam, vršim, lat. practica) vršenje pravila neke vrste rada, neke vještine (običnije: praksa); način postupanja; u kalendarskom jeziku: znanost o vremenu, predviđanje vremena; asirološko tumačenje nebeskih pojava

praktikabilan (lat. practicabilis) izvršiv, izvediv, učinkljiv. obavljiv; upotrebljiv, primjenjiv; prohodan, prolazan

praktikabilitet [lat. practicabilitas] izvršivost, izvodljivost, obavljivost, učinkljivost; upotrebljivost, mogućnost primjenjivanja

praktikabl (practicabile upotrebljiv) kaz. posebno napravljen praktičan sanduk koji služi kao dio pozorniškog uređaja za gradnju pozorničke slike

praktikant (lat. practicans) službenički (ili: činovnički) vježbenik, pripravnik; liječnik-pripravnik; vježbenik, pripravnik uopće

praktikum (grč. praxis rad) vježbe na visokim školama

pralinc (fr.) mn. bademi pečeni u šećeru; čokolada punjena bademom, marcipanom, voćnim sokom i dr.

pranger (njem.) stup na javnom mjestu za koji su u srednjem vijeku vezali zločince, tzv. "stup sramote"

prangija mali top, mužar

pras (grč. prason) poriluk (povrće)

- pratika (tal. *pratica*) dozvola za pristajanje u lukama ili za trgovanje, osobito ako brod ili roba dolazi iz zemlje u kojoj vlada kakva zarazna bolest
- prazeodim (grč. *prasinós zcién* kao poriluk, *didymos* dvostruk) kem. element, kovina žućkaste boje, jedna od rijetkih rudača, atomska težina 140,92, tablični broj 59, znak Pr
- pre (lat. *prae*) predmetak u složenicama sa značenjem: pred, ispred, pra- (s obzirom na mjesto, vrijeme, položaj, prednost ili vrijednost)
- predecessor (lat. *prae-decessor*) prethodnik na nekom položaju, u nekom zanimanju
- preambula (lat. *praeambulum*) predgovor, uvod, uvođenje, npr. u govor; pren. predigra, okolišanje, opširnost
- preambulirati (lat. *praeambulare*) praviti predgovor ili uvod, pripremati, okolišati
- preanimizam (lat. *prae, animus* duh, duša) u usporednom proučavanju religija: shvaćanje po kojem u stvarima ne postoje duše, nego samo sile; dinamizam
- preaprehenzija Gal. *praeapprehensio*) unaprijed stvoreno mišljenje, predrasuda
- prebenda (lat. *preabenda*) prihodište, crkveno imanje koje pripada položaju; godišnji prihod od takvog imanja; služba kojoj pripada prihod od takvog imanja
- prebendar (lat. *preabendarius*) katolički svećenik koji uživa prihod od nekog crkvenog imanja; usp. prebenda
- precedencija (lat. *praecedentia*) prethodnost; prvenstvo, prednost, nadmoćnost, prevaga, pretežitost
- precedencije (lat. *praecedentiae*) mn. prav. prethodni slučajevi, prijašnji slučajevi (presude i dr.) koji su, po svom načinu rješavanja, uzorci pre-
- ma kojima se rješavaju svi kasniji slični slučajevi; usp. presedan
- precedentni slučajevi v. precedencije
- precedentno pravo (lat. *jus praecedentiae*) pravo prvenstva, prvenstveno pravo
- precedirati (lat. *praecedere*) prethoditi, prednjačiti, nadmašivati, imati prvenstvo, imati prevagu
- precept (lat. *praecceptum*) naučavanje, pouka, propis, pravilo; naredba, zapovijed; sudska naredba, nalog
- preceptor (lat. *praecceptor*) svirač, pjevač; vođa zbora i učitelj pjevanja crkvenih i školskih zborova; kantor
- preceptivan (lat. *praecceptivus*) poučan, koji savjetuje, opominje, upućuje
- preceptor (lat. *praecceptor*) kućni učitelj, odgojitelj, poučavatelj
- precesija (lat. *praecessio* prethodjenje, *praecedere* prethoditi) prethodnost, prednjačenje točaka, ekvinocij, laganopomicanje proljetne i jesenske točke na zapad i ono iznosi 50,2 za godinu dana ili približno 1 stupanj za 70 godina. Ta promjena nastaje zbog kretanja nebeskog polutnika (ekvatora), a ovo kretanje jest posljedica promjene pravca Zemljine osi, odnosno nebeske osi; zapravo, precesija se sastoji u vrlo laganom kružnom kretanju pola ekvatora oko pola ekliptike i vrijeme jednog punog optjecaja iznosi 26.000 godina
- precesor (lat. *praecessor*) prethodnik u službi, na nekom položaju; antecesor
- precijum (lat. *pretium*) vrijednost, cijena; nagrada
- precioza (fr. *precieuse*) otmjena i uglađena žena; pren. žena neprirodnog načina odijevanja, ponašanja i govora; usp. precioze 1
- preciozan (lat. *praeciosus*) skupocjen, dragocjen, skup, vrijedan; pren. neprirodan, usiljen

- precioze (fr. precieuses) 1. mn. u Francuskoj, u prvoj polovici XVII. st.: dame koje su težile profinjenosti društva, a to su nastojale postići pretjerivanjem u načinu odijevanja, ponašanja i govora; otuda: precioza
- precioze (fr. precieuses, lat. preli um) 2. mn. skupocjenosti, dragocjenosti, nakit i si.
- preciozitet (lat. pretiositas), skupocjenost, dragocjenost; pren. nakindurenost, neprirodnost, usiljenost
- precipirati (lat. praecipere) unaprijed uzeli, prije dobiti; propisati, propisivati, narediti, zapovjediti
- precipitacija (lat. praecipitalio) naglost, brzopletost; kem. taloženje
- precipitalna mast farm. bijela živina mast protiv kožnih bolesti
- precipitando čit. prećipilando (tal.) glaz. žureći, ubrzavajući, sve brže i brže
- precipitans Gat. praccipitans) kem. sredstvo koje izaziva taloženje: med. sredstvo koje uništava želučanu kiselinu
- precipitat (lat. praecipitalum) kem. talog, ono što je palo na dno
- precipitiran (lat. praecipitatus) koji se staložio (na dno); prenegao, prebrz
- precipitirati (lat. praecipitare) kem. taložiti, staložiti; taložiti se, staložiti se; padati na dno; pren. nagliti, prenegliti, prenegljivati, biti brzoplet, srljati
- precipuum (lat. praecipuum) prav. pravo prvenstva pri diobi nasljedstva (usp. prelegat); pravo prvenstva pri diobi prihoda; dio koji se, pri diobi, unaprijed uzima, tj. prije početka diobe
- precizan (lat. praecisus) točan, točno određen, pravilan; jasan i razgovjetan (npr. stil); *precizna mehanika* izradba veoma finih i točnih uređaja, instrumenata i si.
- precizirati (lat. parecisio, fr. preciser) točno odrediti, točno određivati, točno utvrditi, točno utvrđivati, točno izložiti, točno se izraziti
- preciznost (lat. praecisio) točnost, određenost, opredijeljenost; točno određivanje, točna određenost pojmova; kratkoća, jasnost, izražavanja, izlaganja
- predamnacija 'lat. praedainnatio) osuda unaprijed, prokletstvo unaprijed
- predcizam (lat. prae, Deus Bog) doba prije postojanja vjere u Boga. doba kad su bogovi bili još samo numina; v. numen
- predela (tal. predella) donji dio krilnog oltara u kat. crkvi, obično ukrašen slikama ili reljefima; najgornja stuba pred oltarom na kojoj svećenik stoji dok vrši bogoslužje
- predcliberacija (lat. praedeliberatio) prethodno dogovaranje, prethodno savjetovanje
- predestinacija (lat. praedestinatio) teol. naučavanje da je čovjeku njegova sudbina unaprijed određena; unaprijed utvrđena odluka Božja po kojem će jedni imati vječno blaženstvo, a drugi vječno prokletstvo (naučavanje sv. Augustina); sudba, sudbina
- predestinacijanc (lat. praedestinatans) pristaša naučavanja o predestinaciji i predeterminizmu
- predestiniran (lat. praedestinatus) unaprijed određen, predopredijeljen, predodređen; namijenjen vječnom blaženstvu ili prokletstvu
- predestinirati (lat. praedestinare) unaprijed odrediti; predodrediti vječno blaženstvo ili vječno prokletstvo
- predeterminacija (lat. praede terminatio) teol. predodredila ljudske volje i sudbine
- predeterminirati Gat. praedeterminare) unaprijed odrediti, predodrediti, unaprijed opredijeliti ljudsku volju

- predeterminist {Int. prac-determinarc)
pristaša (ili: pobornik) naučavanja o predodredbi ljudske volje i sud hine (Augustin, Anselmo, Kalvin i dr.)
- predeterminizam (lat. prac-determinare) fil. naučavanje o predodredbi, po kojem je čovjeku, bez obzira na to što on sam želi i hoće, unaprijed određeno hoće li biti sretan ili nesretan, dobar ili poročan, hoće li dočekati vječno blaženstvo ili vječno prokletstvo
- predicirati (lat. praedicare) objaviti, objavljivati, isticati nešto s pohvalom; iskazivati, tvrditi, pridati (ili: pridavati, pripisivati, pripisati) neko svojstvo ili neku osobinu
- predigestija (lat. praedigestio) med. prerana prohava, prijevremena probava
- prtidij (lat. praedium) 1. zemljište, poljoprivredno dobro koje se davalo na nasljedno uživanje; 2. uživatelj predija koji je bio obvezan ići u vojsku pod zastavom darodavca
- predikabilijc (lat. praedicabilia) mn. fil. 1. kod rorfirija i po njegovom naučavanju kod svih skolastičara: pet tipova predikata: rod, vrsta, razlika, svojstvo, slučajne odlike (zvane također quinque voces i modi praedicandi); 2. kod Kanta: svi pojmovi a priori koji se mogu izvesti iz kategorija, npr. iz kategorije uzročnosti sila, radnja, patnja
- prodikabilitet (lat. praedicabilitas) fil. sposobnost pridavanja ili pripisivanja neke osobine ili nekog svojstva, izričajnost
- predikacija (lat. praedicatio) javno objavljivanje; propovijedanje, propovijed; log. pridavanje (ili nijekanje) predikata subjektu
- predikacija Gat. praedicere) praedictio) pretkazivanje, proricanje, gatanje
- predikaeijskn teorija log. teorija suda po kojoj je sud sastavljen od dva člana, subjekta i predikata, od kojih u jednostavnom sudu svaki predstavlja samo jedan pojam; hit ovog suda sastoji se u pridavanju (ili: nijekanju) predikata subjektu, tj. u predikaciji
- predikament (lat. praedicamentum) osobina, svojstvo, ono što se o nekome može reći ili navesti kao njegova osobina, npr. nekoga hvalili ili kudili *svim predikamentima* = nekome pridavati sve moguće dobre ili loše osobine; fil. = kategorija
- predikant (lat. praedicans) propovjednik, protestantski svećenik
- predikat (lat. praedicatum) gram. prirok, tj. onaj dio rečenici; koji kazuje nešto o podmetu (subjektu); log. ono što se kazuje o subjektu kao njegovo svojstvo (u formalnoj logici označava se sa P); počasno ili službeno ime, titula, naziv
- predikatni (lat. praedicatum) gram. priručni, npr. predikatni dodatak, predikatna rečenica
- predilekcija (lat. praedilectio) osobita ljubav, osobita naklonost, povoljna predrasuda o kome ih čemu
- predisponirati (lat. praedisponere) unaprijed rasporediti, pripremiti; učiniti sklonim, osposobiti, osposobljavati, pripremati unaprijed za nešto
- predispozicija (lat. praedispositio) nadarenost, prirodna sklonost, sklonost (npr. nekoj holesti); prirodna sposobnost za što (za glazbu, filozofiju itd.)
- predominacija (lat. praedominatio) nadmoćnost, prevladavanje, prvenstvo, prevaga, prevlast
- predominantan (lat. praedominans) nadmoćan, koji ima prevlast
- predominantnost (fr. prédominance) v. predominacija

- pređominirati (lat. praedominare) prevladavati, biti nadmoćan, imati prvenstvo, imati prevlast, prevagu
- predostrožan (rus. predostrežat opominjati) oprezan, obziran
- preegzistencija (lat. praeequentia) prethodno postojanje, prethodni život; osobito: postojanje duše prije postanka tijela; metempsihoza
- preegzistencijanci (lat. praeequentia) mn. oni koji tvrde da su ljudske duše postojale i prije rođenja ljudi
- preegzistencijanizam (lat. praeequentianism) fil. naučavanje po kojem su duše postojale prije postanka tijela
- preegzistirati (lat. praeequentari) prethodno postojati, pretpostojati
- preemcija (lat. praeeemptio) prav. ranija kupovina; preće pravo kupovine
- preeminencija (lat. praeeminentia) prednost, nadmoćnost, prvenstvo (u činu, dostojanstvu, pravu)
- preeminentan (lat. praeeminent) izvrstan, odličan, istaknut, nadmoćan
- prefacio (lat. praefatio) unaprijed govoriti, praefatio) predgovor, uvod; kod katolika: molitva zahvalnica (između prinošenja žrtve i pretvaranja u Kristovo tijelo i krv)
- prefekt (lat. praefectus) pretpostavljeni starješina, načelnik; naziv raznih građanskih i vojnih položaja u starom Rimu; glaz. prvi pjevač, vođa zbora; danas: upravitelj grada, policije, npr. u Parizu; odgojitelj (u odgojnim zavodima, konviktima i si.)
- prefektura (lat. praefectura) starijeinstvo, načelništvo, uprava grada, uprava policije; čin, položaj, mjerodavnost i sjedište prefekta
- preferans (fr. préférence) vrsta kartaške igre s 32 karte i tri igrača; sans
- preferencija (lat. praefereantia) pretpostavljanje, davanje prvenstva, davanje prednosti; veća ljubav prema čemu; u kartama: jaca boja, boja koja ima prvenstvo
- preferencijalan (lat. praefereantialis) povlašten, koji ima prvenstvo; *preferencijalni ugovor* ugovor između dviju država kojim daju jedna drugoj veće povlastice od onih koje se priznaju trećoj državi
- preferirati (lat. praeferre) pretpostavljati kome ili čemu. dati prednost, davati prednost, više cijeniti, više voljeti
- prefiguracija (lat. praefiguratio) prethodno uobličavanje, prethodno stvaranje
- prefiks (lat. praefixum) gram. slog koji se jednoj riječi dodaje sprijeda, predmetak. npr. predgovor, suradnik, zaraditi itd.; (supr. sufiks); trg. plaćanje kod kojega ne vrijedi početak
- prefiksija (lat. praefixio) metanje ispred, dodavanje sprijeda; određivanje, utvrđivanje, ugovaranje (npr. roka)
- prefinicija (lat. praefinitio) određivanje unaprijed, prethodno utvrđivanje, propis
- prefiso (tal. prefisso, lat. praefixum) trg. plaćanje mjenice bez odlaganja, plaćanje po viđenju
- prefokacija (lat. praefocatio) med. gušenje, ugušenje
- preformacija (lat. praeformatio) prethodna uobličenaost, prethodno uobličavanje; biol. naučavanje po kojem se dijelovi tijela potpuno oblikuju već u samom jajetu ili u sjemennoj stanici, samo što su toliko mali da ih je nemoguće zamjećivati; sam daljnji razvitak, po ovoj teoriji, nije ništa drugo nego postupno povećavanje i razvijanje tih već postojećih dijelova; supr. epigeneza ili post formacija
- preformirati (lat. praeformare) ranije uobličiti, prethodno stvoriti ili prethodno oblikovati

- pregat (tal. *pregarc moliti*) u starom Dubrovniku: član Vijeća Umoljenijeh (*Consilium Kogatorum*)
- pregijera (tal. *preghiera*) glaz. molitva
- preglacialni (lat. *pracglacialis*) geol. koji je postojao prije ledenog doba
- pregnacija (lat. *praegnatio*) zatrudnjivanje, oplodivanje; trudnoća; skotnost
- pregnancija (lat. *praegnantia*) trudnoća; skotnost; plodnost, obilnost; pren. bogatstvo misli, bogatstvo smisla ili pojmova, dubina i sažetost misli
- pregnantan (lat. *praegnans*) trudan; skotan, steon; plodan; važan, koji mnogo kazuje, duboko misao, pun smisla, veoma značajan
- pregnantnost (lat. *praegnantia*) v. pregnancija
- pregravaeija (lat. *praogravatio*) preopterećenje, pretrpavanje teretom
- pregustirati (lat. *praegustare*) kušati jelo i piće prije iznošenja na stol (kako bi se vidjelo da nije otrovano)
- prehenzija (lat. *prehensio*) med. ukočenost; kaialepsija
- prejudicij (lat. *praedictum*) prethodan sud, prethodna odluka, odluka donesena unaprijed; unaprijed doneseno mišljenje, predrasuda; prav. šteta koju podnosi jedna strana zbog neispunjavanja sudskog propisa; presuda o jednom pravnom pitanju koja vrijedi kao primjer i norma za buduće slične slučajeve; trg. šteta koja može proizići zbog primanja neke obveze
- prejudicijalna tužba prav. tužba kojoj je svrha utvrđivanje određenog pravnog odnosa, a čije je postojanje od presudne važnosti za donošenje odluke o svim ostalim zahtjevima
- prejudicijalni predmet prav. sporni predmet koja se mora riješiti prije početka rješavanja glavnog predmeta i ima presudan utjecaj na njega
- prejudicijalni prijedlog u parlamentarnom životu: prijedlog čijim usvajanjem svi drugi prijedlozi sami po sebi moraju otpasti
- prejudicirana mjenica mjenica koja je izgubila valjanost zbog zastarjelosti ih nepodnošenja protesta na vrijeme
- prejudicirati (lat. *praedictare*) prethodno suditi, donijeti prethodnu odluku; stvoriti mišljenje o čemu unaprijed, praviti pretpostavke bez stvarne osnove; nanositi štetu; jednim prijedlogom ostale gurnuti u stranu
- prejudikat (lat. *praedictare*) prav. prethodna sudska presuda o nekom pravnom pitanju koja vrijedi kao norma za sve kasnije slične slučajeve
- prekambrij (lat. *praecambrium*) geol. geološko doba prije kambrijskog doba ih kambrijskog perioda (naziv po Kambriji, keltskom imenu engleskog Walesa. gdje su kambrijski slojevi prvi put proučeni)
- prekarau (lat. *precarius*) izmoljen, isprošen. dan privremeno, ovisan o čijoj volji ili milosti; opozivljiv, privremen, nestalan, nesiguran, prolazan
- prekardašiti (lur. kardaš veliki prijatelj) pretjerati, dopustiti sebi više nego je dopušteno prijatelju
- prekarij (lat. *precarium*) prav. prepuštanje stvari drugome na uporabu do opoziva; opozivljivost, pravno stanje koje se može uvijek opozvati
- prekativ (lat. *precativus* sc. *modus*) gram. glagolski oblik kojim se izriče neka molba
- prekativan Gat, *precativus*) izmoljen, prepušten ili ustupljen iz milosti, privremeno stavljen kome na raspolaganje
- prekauticija (lat. *praecautio*) oprez, opreznost; mjera opreza
- prekeran (fr. *précaire*) nesiguran, neizvjestan, nestalan, opozivan

- prekiudirati (lat. praeccludere) zaključiti, zatvoriti, isključiti; prav. odbiti zauvijek, proglasiti nekoga lišenim prava ili polaganja prava na što. pretenzija
- prekluzija (lat. praeclusio) isključivanje, odbijanje od nekog potraživanja
- prekluzivan (lat. praeclusivus) isključiv, koji isključuje, koji odbija; *prekluzivni rok* isključivi, zaporni, konačni rok, rok nakon čijeg isteka netko gubi ono na što polaže pravo; *prekluzivna presuda* presuda kojom se netko odbija ili isključuje od nekog potraživanja
- prekocitet Gat. praecocitas) prerana zrelost; prijevremen ost
- prekoks (lat. praecox) prerano zreo, prije vremena zreo
- prekoncept (lat. praekonceptum) unaprijed stvoreno mišljenje o čemu, predrasuda
- prekoncipirati (lat. praekoncipere) umisliti nešto unaprijed, stvoriti predrasudu, stvoriti mišljenje o nečemu unaprijed
- prekonizirati (lat. praekonizare) hvalliti, slaviti, obasipati pohvalama; predložiti nekog za biskupa
- prekonzumacija Gat. praeconsumtio) trošenje unaprijed, primanje unaprijed
- prekordij (lat. praecordium) anat. žličica, udubljenje ispod prsa, a iznad trbuha
- prekordijalni (lat. praecordialis) žličični, koji pripada u dubljenju ispod prsa, a iznad trbuha, koji je u vezi sa žličicom; *prekordijalni strah* med. jak osjećaj straha koji je u vezi sa stezanjem srca, tj. s pritiskom na srce
- prekurzija (lat. praecursio) prethodništvo
- prekurzor (lat. praecursor) prethodnik; preteča (npr. Ivan Krstitelj kao preteča Kristov)
- prekurzor (lat. praecursorius) prethodni, uvodni
- prelacija (lat. praelatio) izvanrednost; premoć, prednost, prvenstvo, pravo prvenstva
- prelat (lat. praeferre pretpostaviti, dati prvenstvo, praelatus izvrstan, odličan) 1. visoki crkveni dostojanstvenik u Kat. crkvi te ima i sudsku vlast (kardinal, nadbiskup, biskup, opat); visoki crkveni dostojanstvenik u Evangeličkoj i Protestantskoj crkvi; crkveni dostojanstvenik koji upravlja sekulariziranim samostanima i zakladama; 2. vrsta crvenog vinskog likera s različitim začinima, osobito s ekstraktom od narančine i limunovu kore; *prv.latskc. čarape* ljubičaste čarape koje nose katolički dostojanstvenici
- prelatura (lat. praelatura) dostojanstvo, djelokrug i sjedište prelata
- prelegat (lat. praelegatum) prav. unaprijed napravljena oporuka, nešto unaprijed oporučeno
- prelegirati (lat. praelegare) prav. unaprijed oporučiti, oporučivati
- prelekcija (lat. praelectio predčitanje) javno predavanje
- prelibacija (lat. praelibatio) kušanje unaprijed, okušavanje unaprijed; *pravo pre.hbacije* pravo prve noći
- prelibirati (lat. praelibare) kušati unaprijed, okusiti unaprijed, probati unaprijed
- preliminari (lat. praeliminaria) mn. v. preliminarije
- preliminarije Gat. praeliminaria) mn. uvodi, pripreme, prethodni stavovi, prethodne točke sporazuma; *mirovne preliminarije* mn. pripreme za zaključenje mira, prethodne, osnovne točke za sklapanje mira
- preliminarna konvencija prethodni sporazum; prethodne točke sporazuma

- preliminarni (lat. prae limine, praeliminarius) uvodni, prethodni
- preliminirati (lat. praeliminare) prethodno utvrditi u glavnim crtama, ne ulazeći u pojedinosti
- prelogičan (lat. prae, grč. logi kos) izraz kojim Levy-Bruhl označava način mišljenja primitivnih naroda, mišljenje koje ne osjeća potrebu izbjegavati proturječnosti
- preludij (lat. praeludium) glaz. uvodna pjesma, uvod u neko glazbeno djelo, uvodni dio; pren. uvod, predznak, prvi znak, početak
- preludirati (lat. praeludere) svirati nešto kao pripremu ili uvod; pren. raditi nešto manje važno prije prelaska na glavni posao, nagovijestiti što
- preluzija (lat. praelusio) predigra
- premati (tal. premere) 1. pritiskati, stiskati; 2. biti stalo, npr. Sto ti prema? — Zašto ti je do toga stalo?
- prematuran (lat. praematurus) preran, prijevremen, koji sazrijeva prije vremena
- prematuirati (lat. praematurare) uraniti, prerano dozrijeti, pojaviti se prije vremena
- prematurnost (lat. praematuritas) preuranost, prijevremenost, prijevremena zrelost
- praematurus (lat.) prijevremeni porođaj
- premeditacija (lat. praemeditatio) umišljaj, namjera, razmišljanje prije čina; odluka da se nešto učini
- premija (lat. praemium) nagrada, nagrada kao znak priznanja za pokazani uspjeh (u Školi, na natjecanju i si.); u vanjskoj trg. poli Lici pomoć koju država daje u obliku uvoznih i izvoznih premija; glavni zgoditak u lutrijskim izvlačenjima; kod osiguranja: iznos koji osiguranik plaća osiguravatelju za primanje rizika
- premijant (lat. praemians) nagrađeni, dobitnik počasne nagrade
- premijant (lat. praemiatus) v. premijant
- premijer (fr. premier prvi, lat. primarius) onaj koji je prvi, najbolji, najstariji; osobito: prvi ministar, tj. predsjednik ministarskog vijeća; u novinarstvu: prvi, uvodni članak
- premijera (fr. premier) prvo prikazivanje kazališnog ili glazbenog djela, filma i dr.
- premijske obligacije obveznice premijskog zajma, dobavljanje broja s mogućnošću dobivanja lutrijske premije
- premijski papiri v. premijske obligacije
- premijski posao burz. terminski posao kod kojega je jedna strana slobodna, uz plaćanje određene naknade (premijske) do određenog roka, odustati od toga posla
- premijski zajam vrsta državnog zajma kod kojega mamac za upisivanje nije u visini interesa koji zajam donosi, nego u mogućnosti dobitka lutrijske premije; lutrijski zajam
- premijsko pismo pisani ugovor o zaključenju premijskog posla
- premisa (lat. praemissa tj. propositio ili sententia prije postavljen sud) nešto što je naprijed istaknuto, pretpostavljeno; log. jedan od dvaju sudova u silogizmu, posrednom zaključku; *gornja premisa* (lat. propositio maior) ili *donja premisa* premiso titulo (lat. praemisso titulo) s naprijed stavljenom titulom; obično kao kratica: P. T
- premolari (lat. praemolares sc. dentes) mn. anat. prednji kutnjaci
- premonitoran (lat. prae naprijed, monere opominjati) koji unaprijed upozorava
- premonstracija (lat. praemonstratio) pokazivanje pred drugima, prednjačenje
- premonstratenci mn. pripadnici katoličkog crkvenog reda osnovanog u 12.

- stoljeću (naziv po fr. samostanu Pre-montre)
- premonstrator (lat. praemonstrator) pokazivač (osobito kod tjelesnih vježbi i športa)
- premunicijn (lat. praemunitio) zaštita, osiguranje; prethodno utvrđivanje, naoružanje
- prenatalan (lat. prae naprijed, natus rođen) koji se zbilo prije poroda, pretporodajni
- precier (fr. preneur) kupac mjenice; kladiničar na utrkama
- prannomen (lat. prannomen) ime
- prenotacija (lat. praenotatio) prav. sudska prethodna napomena, pravodobna opomena vjerovnika u slučajevima namjernog bankroliranja
- prenotirati (lat. praenotare) prethodno zabilježili. prije napomenuti
- prenumeracija (lat. praenumeratio) pretplaćivanje, pretplata; ahonoman
- prenumerando (lat. praenumerando) plaćajući unaprijed, putem pretplate; sup. postnumerando
- prenumerant (lat. praenumerans) onaj koji plaća nešto unaprijed; abonent, pretplatnik
- prenumerirati (lat. praenumerare) platiti unaprijed, plaćati unaprijed, pretplaćivati, pretplatiti, poslati pretplatu; abonirati
- preokupacija (lat. praeeccupatio) prijašnje zauzimanje nekog mjesta; zauzetost nečim; briga, zabrinutost; predrasuda
- preokupacijska libela prav. obrana koju optuženi podnosi prije nego što je sud to zahtijevao
- preokupatoran (lat. praeeccupatorius) prav. preduliitran, koji preduhitrava, preduhitravajući; naziv za predstavku osobe koja je tužena višem sudu prije nego stoje pozvana da se brani pred ti ni sudom
- preokupirati (lat. praeeccupare) prije zauzeti, prije zauzimati, unaprijed zadobiti, obuzeti, npr. nečiji duh; zadržavati brigu, zabrinjavati, uliti neko me predrasude; *biti preokupiran* već unaprijed biti nečim zauzet, imati prije stvoreno mišljenje o čemu, imati predrasude
- preopinant (lat. praepinari) onaj koji prvi glasuje ih daje mišljenje o čemu
- preorijentacija (lat.) promjena orijentacije, usmjeravanje nekog rada u novom smjeru
- prep. kratica za propoziciju
- preparacija (lat. praeparatio) pripremanje, pripravljanje, spremanje (školskog zadatka); pripremljenost, pripravljenost; pripremanje za potvrđivanje (kod katolika); bilježnica u kojoj se pripremaju zadaci za školu; gotovljenje, sprava vijanje
- preparand (lat. praeparandus) pripravnik, onaj koji se sprema za učitelja, tj. đak učiteljske škole
- preparandija Gal. praeparare) priprema škola; učiteljska škola
- preparant (lat. praeparans) farm. onaj koji priprema lijekove
- preparat (lat. praeparalum) nešto pripremljeno, priređeno, npr. pripremljen lijek i dr.; osobito: *anatomski preparati* umjetno napravljeni dijelovi ljudskog ili životinjskog tijela za istraživanje i pokazivanje đacima itd.; *mikroskopski preparat* tanko odrezan komadić neke tvari radi stavljanja pod mikroskop sa svrhom promatranja i proučavanja
- preparator (lat. praeparator) onaj koji se bavi prepariranjem, onaj koji priprema preparate
- preparatorni Gal. praeparatorius) pravni, pripremni, prethodni
- preparatura (lat. praeparatura) pripremanje, pripravljanje, spravljanje
- preparirati (lat. praeparare) spremati, spremati, pripremiti, pripremati, izraditi, gotoviti; izrađivati anatomske preparate; med. v. secirati; *prepari-*

- rati se spremali se, spremili se za*
 Što, pripravljati se, opremiti se
 preponderancij a (lat. praeponderantia) prevaga, pretežitost, nadmoćnost
 preponderantan (lat. praeponderans) važniji, pretežit, nadmoćan
 preponderirati (lat. praeponderare) pretežati, pretegnuti, imati prevagu, biti nadmoćan
 preponirati (lat. praepone) staviti na Čelo, učiniti nekoga pretpostavljenim, postavili za starješinu
 preposteritet (lat. praeposteritas) naopakosl, izvrnut red, naopak red
 prepotencija (lat. praepotentia) nadmoćnost. veća sila, veća vlast, veći sposobnost; oholost, drskost, napuhnutost, samovolja
 prepotentan (lat. praepotens) vrlo moćan, nadmoćan; ohol, drzak, nasilnički, napuhnut
 prepotentnost (lat. praepotentia; v. prepotencija)
 prepozicija (lat. praepositio) grain. prijedlog, riječ koja pokazuje odnos jednog predmeta prema drugom (npr. bez, blizu, do, kod, na, od itd.)
 prepozitura (lat. praepositura) položaj i dostojanstvo pretpostavljenog (starješine); osobito, kod katolika: položaj i dostojanstvo stnješine jednog redovničkog reda
 prepucij (lat. praeputium) anat. kožica na muškom udu
 prerafaeliti mn. grupa engleskih slikara koja se pojavila 1850., ugledali su se na lat. slikare prije pojave Rafaela (146:3—1520); osnovna značajka njihove umjetnosti je jednostavnost i iskrenost, a motivi često mističnog sadržaja; glavni predstavnici; Rossctti, Hunt, Millais i drugi
 prerija (fr. prarie, šp. praderia, lat. pratum livada) livada; osobito: prostrana. travom obrasla ravnica, bez drveća, u Sjevernoj Americi
 prerijal (fr. prarial) treći, proljetni mjesec, a deveti mjesec u novom kalendaru Prve francuske republike (od 20. V. do 18. VI.)
 prerogativ (lat. praerogare) v. prerogativa
 prerogativa (lat. praerogativa) povlastica, pogodnost, prvenstveno, isključivo pravo, npr. vladara da odlučuje o pomilovanjima itd.; kod Rimljana: pravo centurije da glasuje prva
 presa (fr. presse, njem. Presse) stroj za pritiskivanje; sprava za gnječenje i cijedenje grožđa, muljača; tiskarski stroj; dnevni tisak, novine, listovi
 presaldumiti (tur. saldymak baciti) prebacili se, priječi na drugu siranu; promijeniti mišljenje
 presantan (fr. pressant) hitan, neodložan, prijeko potreban; dosadan, narsrtljiv, nametljiv
 presbiro (fr. presse tisak, bureau kancelarija, ured) novinsko poduzeće, privatno ih državno, koje se bavi organizacijom obavještajne službe, prima vijesti iz cijelog svijeta od svojih posebnih dopisnika i daje ih pretplatnicima u svojim biltenima, osobilo dnevnim listovima
 prescijencija (lat. praescientia) predznanje, urođeno znanje, znanje koje prethodi iskustvu; poznavanje budućnosti
 presedan (fr. precedantl) prijašnji slučaj, prijašnji slučaj, slučaj koji se prije bio dogodio i koji kasnijim sličnim slučajevima služi kao primjer
 presenij (lat. prae naprijed, sencx starac) doba ljudskoga života pred starost
 presepc (lat. praesaepe jasle, štala) slik. scena koja prikazuje Kristovo rođenje u štali; astr. skupina zvijezda u zviježđu "Rak"
 preses (lat. praeses gen. praesidis) v. prezident

- obavljali sve crkvene obrede, osobito sv. sakramente, osim zaredi vanj a
- prezviterat (grč. presbvteros stariji) u Pravoslavnoj crkvi: čin, djelokrug jednog svećenika i područje (parohija) koje spada u njegov djelokrug; usp. prezbiterijat
- prezvuršt (njem. pressen tlačiti, tiskati, Wurst kobasica) vrsta kobasice (svinjski želudac ispunjen mesom); tlačnica
- prična (njem. Pritische) drveni ležaj (obično u zatvorima)
- priderija (fr. pruderie) tobožnja čednost, skromnost; prenemaganje
- priglbok (njem. Prugel batina, Ljock jarac) naziv za "jarca otkupitelja" na kojega je hebrejski veliki svećenik na Dan pomirenja prenosio sve grijeha židovskog naroda
- priglholc (njem. Prugel toljaga, batina, Holz drvo) oblo tanko drvo za loženje, oblica
- Prijam (grč. Priamos) mil. trojanski kralj, sin Laomedontov, muž Hekubin, imao 50 sinova, među kojima Hektora. čiji je les otkupio Ahilcj, i Parisa, čjom je krivnjom došlo do Trojanskog rata; prilikom zauzimanja Troje ubio ga Ahilejev sin Neoptolem
- Prijap (grč. Priapos) mit. bog oplodivanja i plodnosti, vrtova, polja i vinograda, sin Dioniza i Afrodite; prikazivan kao bradat čovjek s velikim muškim udom (falusom), k&o simbolom muške plodnosti; pren. pohotivac, razvratnik
- prijapeje (grč. Priapos, lat. priapeae) mn. poet. vrsta epigramskih razvratnih pjesama kod Rimljana, nazvanih po Prijapu
- prijnpitis (grč. Priapos) med. upala muškog uda
- prijapizam (grč. Priapos) med. bolom praćena trajna ukrućenost muškog uda (kod trovanja kantaridinom, bo-
lova u kralježnici i nekih duševnih bolesti)
- prijapski (grč. Priapos) koji se tiče Priaposa; pren. razvratan, bludan, pohotljiv; *prijapske pjesme* = prijapeje; *prijapski stih* poel. stih kojim su pisane prijapeje (sastojao se iz jednog glikonejskog i jednog ferekratejskog stiha)
- prijapus (grč. Priapos, lat. priapus) med. suviše velik muški ud
- prim (lat. prima od primus prvi) 1. glaz. instrument prilagođen za prvi, vodeći glas; a *prim* a sa crticom = a'; 2. bank. višak koji se plaća na neki novac. vrijednosni papir preko nominalne vrijednosti ili zakonom utvrđenog tečaja; 3. u kat. samostanima: prvi jutarnji sal za molitvu, u 6 sati, ili drugi kanonski sat; 4. u mačevanju: prvi borilački stav; usp. prima
- prim-brojevi brojevi koji se ni s jednim drugim brojem, osim broja 1, ne mogu dijeliti bez ostatka, npr. 7, 11, 13, 17, 19, 23. iid.
- prima (lat. prima od primus prvi) 1. trg. prva, najbolja ili najfinija vrsta neke robe (prima sorte); 2. glaz. prvi ton oktave, prva partija, prvi glas; 3. prvi i najstariji razred neke više škole; 4. prvo izdavanje mjenice, prva mjenica; usp. prim
- prima balerina (lal. prima hailerina) prva plesačica, prvakinja u baletu nekog kazališta i *si. prima vista* (tal.) trg. po viđenju, tj. platiti mjenicu; glaz. svirati nešto odmah, čim se vidi, 3 lista, bez pripreme
- prima causa čit. prima kauza (lat.) prvi razlog, prauzrok
- prima classis čit. prima klasis (lat.) prolazna ocjena u nekadašnjem školstvu
- prima elementa (lal.) prve osnove, počeci, uvod (u neku znanost)

- Prima pioggia d'agosto rinfresca mare e bosco čit. prima pjođa d'agosto rinfreska mare e bosko (tal.) Prva kiša u kolovozu osvježuje (ohladije) moro i šumu
- prima sorte (tal.) trg. prva, najbolja, najfinija vrsta robe; prima
- prima-mjenica naziv za prvu (?a razliku od drugog primjerka ili sekunda-mjenice)
- prima-nota (tal.) trg. prva bilješka, trgovačka knjiga u koju trgovac najprije unosi sve dnevne poslove; memorijal
- primadona (tal. prima donna) prva pjevačica (opere); umjetnica koja pjeva ili glumi glavne uloge (u operi, drami, filmu)
- primaliteti (lat. primalitas) mn. fil. po Campanellu: atributi koji čine bit onoga što jest i onoga što nije; primaliteti onoga što jest su: sposobnost bivanja i djelovanja (potentia), znanje (sapientia) i ljubav (amor); primaliteti onoga što nije jesu: nespособnost (impotentia), ludost (insipientia) i mržnja (odium)
- primaran :lat. primarius) prvi, osnovni, početni, prvobitni; nepatvoren, izvoran, koji postoji onakav kakav je postao, bez ikakvih kasnijih utjecaja i dodataka
- primarij(us) (lat. primarius) prvi, glavni liječnik bolničkog odjela; kod katolika: prvi, glavni propovjednik
- primarna škola osnovna škola
- primarne bolesti med. bolesti koje nisu nastale kao posljedica nekih drugih bolesti (sekundarnih, terciarnih), nego su nastale neposredno, npr. sifilis
- primarne pojave prve, prvohitne pojave, one koje su nastale neovisno o drugima, npr. kod bolesti
- primarni oblik osnovni oblik, prvobitni oblik, osobito kod kristala
- primas (lat.) u Kat. crkvi: najviši crkveni dostojanstvenik u nekoj državi
- primaš (lal. primas) glaz. prvi violinist ciganske glazbene kapele; primas
- primat (lat. primatus prvo mjesto, prvenstvo) fil. prvenstvo bića nad sviješću, stvari nad duhom; primat volje, tj. prvenstvo volje nad razumom, volja prije razuma; u Kat. crkvi: prvenstvo pape nad svima ostalim crkvenim velikodostojnicima; nadliiskupstvo; dostojanstvo i djelokrug primasa; pren. prvenstvo po rangu, prednost, prvenstveno pravo, npr. na neki položaj, prijestolje itd.
- primati (lat. primates) mn. od primas; zool. prema Linnću: prvi red sisavaca koji obuhvaća čovjeka, majmune i polumajmune (obično se pod ovim imenom podrazumijevaju samo čovjek i majmun)
- primator (lat. primus prvi) gradski načelnik
- primaža (fr. primage) pom. novac ili premija koju, u određenim slučajevima, utovarač robe plaća kapetanu broda, npr. kad hoće da mu roba hrže putuje
- primicije (lat. primitiae prvi plodovi: prvi pokušaj) 1. mn. prvi plodovi; 2. kod katolika: prva misa koju služi novozaređeni svećenik, tzv. mlada misa
- primipara (lat.) žena koja je prvi put rodila, prvorolkinja; usp. multipara i nulipara
- primitivan (lat. primitivus) prvobitan, izvoran, osnovni; nepotpun, početnički, koji sadrži samo ono što je najnužnije, jednostavan, običan, prost: duhovno slabo razvijen, nekulturan, koji je na niskom stupnju
- primitivci (lat. primitivus prost, nepotpun, početnički) 1. prosti, jednostavni, nekulturni ljudi; 2. slik. naziv za talijanske slikare prije rene-

- sanse, bili su još neuki i naivni, daleko od znanja velikih renesansnih majstora (usp. primitivizam 2.)
- primitivizam (lat. *primiti vus*) 1. v. primitivnost; 2. slik. tehnika primitivaca
- primitivni živac zool. živčana stabla koja izlaze neposredno iz mozga ili leđne moždine
- primitivnost (lat. *primitivas*) prvobitnost, izvornost, jednostavnost, prostota, nesloženost, običnost; nerazvijenost (duhovna, kulturna itd.)
- primo (lat. *primo*) najprije, prvo. na prvom mjestu, prije svega; pro primo primo cantante (čit. primo kantante) prvi pjevač, nositelj glavne uloge u operi
- primo intuitu (lat.) na prvi pogled
- primo uomo (tal.) prvi čovjek, tj. nositelj glavne uloge u nekom glazbenom djelu
- primogenitura Gat. primogenitura) prvorodstvo, prvorodenje; pravo prvorodstva, posebno s obzirom na nasljedstvo prijestolja; jus primogeniture
- primordijalitet (lat. *primordialitas*) prvobitnost, prapočetnost, osnovnost, bitnost
- primordijalna fauna geol. okamenjene životinje primordijalne zone
- primordijalna zona geol. najdonja zona silurske formacije
- primordijalni (lat. *primordialis*) prvobitni, prapočetni, glavni, bitni
- primus (lat. *primus* prvi); 1. prvak, onaj koji je prvi, najbolji, osobito učenik u razredu; 2. naprava za kuhanje na žestí (špiritu)
- primus Inter pares (lat.) prvi među jednakima po činu
- primus omnium (lat.) prvi između sviju
- princ (lat. *princeps* prvi, glavni, poglavar, fr. *prince*) titula člana vladarske obitelji koji nije vladar; vladarev sin, knez
- princeps (lat. prvi, glavni) onaj koji je prvi, najugledniji, glavni; dakle: prvak, poglavar, gospodar, vladar, knez
- princesa (fr. *princesse*) v. princeza
- princeza (fr. *princesse*) titula ženskih članova vladarske obitelji (osim žene prijašnjeg ili sadašnjeg vladara), vladareva kći, kneginja
- princip (lat. *principium*) početak, podrijetlo, počelo, izvor, prazvor; načelo, osnova, praosnova, osnovni uzrok, prabiće, tvorac, začetnik; osnovna tvar, pratvar, pramalerialja; temelj, podloga, osnovno pravilo, osnovni pojam, osnovno naučavanje, osnovna misao neke znanosti; načelo, osobito ono po kojem čovjek živi i radi; fil. izvor spoznaje, osnova spoznaje, ono što leži u osnovama stvari (princip bića), ili ono na što se spoznaja nužno oslanja (princip spoznaje), ili načelo po kojem se radi (praktični princip)
- princip kauzaliteta zakon uzročnosti; v. kauzalitet
- princip-regent (fr. *prince*, lat. *regens* koji vlada) član vladarske kuće koji ima vladarsku (kraljevsku) vlast do punoljetnosti zakonitog vladara, knez-namjesnik
- principal (lat. *principalis*) glavna ličnost, načelnik, poglavar, upravitelj, gospodar; osobito: upravitelj škole, gospodar kuće, vlasnik, gazda, šef, opunomoćenik; glaz. glavna svirala na orguljama; u složenicama znači: glavni, npr. *principal-bas* glavni bas; *principal-glas* glavni glas, solo; *principal-dužnik* glavni dužnik; *principal-vjerovnik* glavni vjerovnik itd.
- principalan (lat. *principalis*) prvotan; otmjen, odličan; glavni, poglaviti, najvažniji, najznatniji
- prineipalitet (lat. *prncipalitas*) prvenstvo, starješinstvo, upraviteljstvo; pravo i vlast gospodara

principalka (lat. *principalis*) domaćica kuće, gospodarica; šefica

principat (lat. *principatus*) prema Mommsenu: prvo doba Rimskog Carstva nasuprot dominatu Dioklecijanovu; prvenstvo, prvo ili najviše mjesto u državi ili vojsci, zapovjedničke mjesto; vladarstvo, vladavina; kneževski položaj i vlast, kneževstvo, kneževina

principe čit. prinčipe (tal.) vladar; naslov djela N. Machiavellija ("Vladar")

principi (lat. *principi* a) mn. početna naučavanja, osnovna naučavanja, osnovne misli, načela: fil. počeci, osnove svega što postoji, npr. voda (Tales), zrak (Anaksimenes), vatra ili eter (Heraklit), broj (Pitagora), atomi (Demokrit), ideje (Platon), oblik i tvar (Aristotel), dah ili pneuma (stoici), supstancija (Spinoza), monade (Leibniz), ja (Kichte), apsolutno (Schelling), volja (Schopenhauer), nesvjesno (E. Hartmann) itd.

principijelan (lat. *princip(i)alis*) prvobitan, osnovni, početni; koji je u skladu s principom, načelan, dosljedan

principium contradictionis čit. principijum kontradikcionis (lat.) log. jedan od četiriju zakona mišljenja, "stav proturječnosti" po kojem: 1. nijedan pojam nije ono što nije (A nije non-A); 2. jednom istom subjektu ne može se i pridati i negirati jedan isti predmet (A ne može i biti i ne biti B); 3. nemoguće je da jedna ista stvar u isto doba i postoji i ne postoji; 4. od dvaju proturječnih sudova jedan mora biti netočan, ne mogu oba biti istinita

principium exclusi tertii sive medii čit. principijum ekskluzi tercii sive medii (lat.) log. jedan od četiriju zakona mišljenja, "stav isključenja trećeg" ih "stav isključenog trećeg suda" između dvaju kontradiktornih su-

dova, po kojem svaka stvar mora ili postojati ih ne postojati, budući da je nešto treće nemoguće; ili, logički formuliran: 1. Jednom subjektu mora se ih pridati ili zaniijekati jedan dani predikat (A mora ili biti B ili ne biti B, nešto treće je nemoguće); 2. Od dvaju proturječnih sudova jedan mora biti istinit, ne mogu oba biti lažna

principium identitatis čit. principijum identitatis (lat.) log. jedan od četiriju zakona mišljenja, "stav istovjetnosti" ili "identičnosti" po kojem je svaki pojam istovjetan sa samim sobom (A je A), a svaka stvar jest ono što jest (A = A); v. identitet-

principium rationis sufficientis čit. principijum rationis suficijenlis (lat.) log. jedan od četiriju zakona mišljenja, "stav dovoljnog razloga", koji glasi: sve što se zamišlja i sve što postoji mora imati dovoljno razloga i opravdanja zašto se lako zamišlja kako se zamišlja, zašto tako postoji kako postoji, a ne drukčije

prinel (engl. *prunello*, fr. *prunelle*) vrsta fine i guste svilene tkanine; vrsta vunene tkanine, lasting

prion (grč. *prion pila*) med. pila za rezanje lubanje, svrdlo za bušenje lubanje

prior (lat.) načelnik, nadstojnik, starješina (osobito kal. samostana)

prior tempore, potior iure. čil. prior tempore. potior iure (lal.) prvi po vremenu, jači po pravu

priora (lat. *piora*) mn. ono što je bilo prije, prijašnje stvari, prijašnji događaji

prioran (lat. *prior*) prvi, prednji (od dvojice), raniji, prijašnji; stariji, bolji

prioritet (lat. *piorilas*) prvenstvo, prednost, prvenstveno pravo; starješinstvo, prvenstvo s obzirom na starost

- prioritetni (lat. *priori tas*) prvenstveni, koji ima pravo prvenstva; *prioritetne obligacije* mn. obveznice zajmova i dioničarskih društava čije se kamate moraju isplatiti prije ili obračunati prije 110 što se dioničarima isplati dividenda; *prioritetno pravo* pravo prvenstva, pravo prednosti; *prioritetni. dugovi* dugovi koji se, prilikom otvaranja stečaja, najprije moraju uzeti u obzir; *prioritetno rješenje* sudsko rješenje o tome koji vjerovnici imaju prvenstvo pri isplaćivanju iz stečajne mase
- prismotra (rus.) nadzor
- prittnn (grč. *prvtanis*) u staroj Ateni: član odbora prdcsetorice državnih vijećnika koji su upravljali narodnom skupštinom; redatelj viteških igara kod starih Grka
- pritanaj (grč. *prvtancion*) državna zgrada u staroj Ateni u kojoj je bilo sjedište državne vlade i u kojoj su se pritani, za vrijeme svoje službe, hranili o državnom trošku, a zaslužni ljudi doživotno; naziv određenih odgojnih, osobito vojnih zavoda u HVancuskoj, čiji se pitomci izdržavaju i školuju o državnom trošku
- privncija (lat. *privatio*) lišavanje; lišenje, lišenost; oduzimanje, nedostatak, oskudica u najpotrebnijem; gubitak, oduzelo. lišenost; odsutnost, nepostojanje (nekog svojstva ili neke osobine)
- privado (šp. *privado*, lat. *privatus*) ljubimac, povjerenik; prvi ministar u Španjolskoj
- privatan (lat. *privatus*) koji nije državni, koji pr.pada jednoj osobi, osobni, vlastit, domaći, kućni; neslužben; povjerljiv, skriven; *privatan život* osobni život neke osobe (život koji nema veze s njezinim službenim radoin)
- privatisime (lat. *privatissime*) pril. po-sve sam, sasvim za sebe, najprisnije, najintimnije
- privatist (lat. *privatus*) slobodan čovjek; dak koji ne pohađa školu kao redovit učenik, nego se priprema kod kuće i na kraju godine polaže ispit
- privativaii (lat. *privativus*) lišavajući, koji lišava, odriče, isključuje; gram. koji označava lišenje, isključenje. nedostatak, odričan; *alfa privativum* slovo a koje označuje lišenje, odricanje (u grčkom jeziku); privatno pravo, isključujuće pravo
- privatizirati (lat. *privatisare*) živjeti kao slobodan čovjek, tj. bez službe, bez nekoga stalnog zanimanja
- privatna audijencija neslužben prijam. povjerljiv prijam, razgovor s vladarom
- privatna biblioteka kućna, osobna knjižnica
- privatna korespondencija osobno, privatno dopisivanje
- privatna nastava kućna, pojedinačna nastava
- privatna tužba prav. osobna, građanska tužba
- privatni docent znanstvenik koji je, na osnovi habilitacije, dobio od fakulteta odobrenje da drži predavanja, a nije obvezan i ne prima za to nikakvu nagradu, osim što se može nadati da će, pošto se istakne u struci, biti izabran za stalnog docenta
- privatno pravo dio državnog zakonodavstva koji priznaje pojedincima prava koja ih ovlašćuju za obavljanje određene djelatnosti ili za nabavljanje. sa svrhom zadovoljenja svojih životnih potreba i koja im priznaju određen položaj (status) u ohiteljii, društvu i državi
- privilegija (lat. *privilegium*, *privus. lex*) zakon koji se odnosi samo na pojedinu osobu (kod Rimljana); posebno, iznimno, isključivo pravo, povlastica; prednost, prvenstvo, premoć; prirodni dar; *rum privilegio* čit. kum

- privilegio Gat.) s dopuštanjem, s dozvolom, s povlasticom
- privilegirani (lat. *privilegiatus*) povlašten, koji ima prvenstveno pravo; posebno omlaren
- privilegirati (lat. *privilegium*) povlastiti, povlašćivati, dati (ili: davati) povlasticu, davati prvenstvo, dati prvenstveno, iznimno (ili: posebno) pravo; posebno obdariti
- privilegium prioritatis* (lat.) pravo prvenstva, prioritetno pravo
- prix* čit. *pri* {fr. *prix*, njem. *Preis*, tal. *prezzo*, lat. *pretium*) vrijednost čega izražena u novcu, cijena: *à prix fixe* čit. a *pri* fiks (fr.) po utvrđenoj cijeni; *a toutprix* čit. a tu *pri* (fr.) po svaku cijenu, ma i po najmanju cijenu; *grand prix* čit, *gran pri* (fr.) velika, glavna nagrada
- prix fixe* čit. *pri* fiks (fr.) trg. stalna. utvrđena cijena
- pri*7. (fr. *prise* plijen) voj. sva privatna imovina neprijateljskih brodova koja se, za vrijeme blokade, zaplijeni na moru. kao i brodovi neprijateljskih zemalja, zajedno s teretom, kad pokušaju probiti liniju blokade pa pritom padnu u ruke zaraćenoj strani koja je objavila blokadu
- prizis* (grč. *prisis* piljenje, *prisis* odonton škrgutanje zubima) med. piljenje, bušenje lubanje; također: grčevito škrgutanje zubima
- prizma* (grč. *prisma*) geom. višekutnik kojemu su dvije bočne strane paralelogrami; *optička prizma* prozirno tijelo takvog oblika od stakla, kristala itd., obično s trokutnim osnovama, upotrebljava se za refrakciju ili disperziju svjetlosti; v. *Nikolova prizma*, *polarizacija*
- prizmatičan* (grč. *prisma*) koji ima oblik prizme; svojstven *prizmi*; *prizmatični barut* barut prešan u obliku prizama (za punjenje teških topova)
- prizmatoid* (grč. *prisma* gen. *prismatos*, *eidos* oblik) geom. tijelo nalik na prizmu koje ima shćne osnove, ali koje nisu jednake
- priz rak* (rus.) prikaza, priviđenje, nešto zamišljeno, stvoreno u mašti
- pro* (grč. *pro*) 1. grč. prijedlog, javlja se kao predmetak u mnogim složenicama i znači: pred, ispred, naprijed; prije, prije toga, ranije; radije, draže, više
- pro* (lat. *pro*) 2. lal. prijedlog, javlja se kao predmetak u mnogim složenicama i znači: za, prema, s obzirom, putem, pomoću
- pro ano* Gat. *pro anno*) v. *per anum*
- pro ara* (lat. *pro arrha*) kao zalog, na ime predujma, kao predujam
- pro bono publico* (čit. *pro bono publico*) za opće dobro
- pro domo* (lat.) za svoju kuću, tj. za svoju korist, za svoj račun, u svom interesu (govoriti, raditi)
- Pro Ecclesia et Pontifice* čit. *pro eklezija et pontifice* (lat) za Crkvu i papu (visoko odlikovanje koje dodjeljuju rimski pape)
- pro et contra* čit. *pro et contra* Gat.) za i protiv; *pm et contra neke stvari*, tj. ono što se može navesti u prilog i protiv nje
- pro forma* (lat.) po izgledu, tobože, samo da ljepše ili bolje izgleda, forme radi
- pro futuro* (lat) za budućnost, ubuduće
- pro i kontra* (lat. *pro*, *contra*) v. *pro et kontra*
- pro kvota* (lat. *pro quola*) razmjerno, proporcionalno
- pro parte virli* (lat.) "prema muškom udjelu", tj. prema snazi, po mogućnosti; prav. s glave na glavu, na jednake dijelove
- pro pntria* (lat.) za domovinu
- pro persona* (lat.) na osobu, po čovjeku, npr. plaća se

pro prodigo (lat) prav. proglasiti koga rasipnikom i staviti ga zbog toga pod skrbništvo

pro rata (lat. pro rata) razmjerno, prema izračunanom udjelu; **pro rata temporis** (lat.) prema vremenu, prema isteku roka, ripr. kod utvrđivanja dividende novih akcija: 12% pro rata temporis od 1. listopada do kraja godine = 3% od nominalne vrijednosti

pro saldo (tal.) trg. v. per saldo

pro secundo čit. pro sekundo (lat.) u drugom redu, drugo (pri nabranjanju); usp. pro primo

pro tempore (lat.) za sada; privremeno
pro tertio čit. pro tercio (lat.) treće, u trećem redu

pro-mile (lat. pro mille) na tisuću, po tisući = 0/00; 1 promile = 1/10 postotka

proagogija (grč. proagogeia) zavode-
nje, podvođenje, provođenje bluda

pronpodoza (grč. proapodidomi prije vratim, prije ili prethodno predam)
ret. figura u kojoj rečenica ili neki stav i počinje i završava istom riječi

proba (lat.) ispitivanje, pregledavanje, kušanje; mat. ispitivanje pravilnosti i točnosti matematičkog zadatka ih konstrukcije matematičkim putem ili crtanjem; ispitivanje sadržaja kovine od koje se kuju novci; trg. uzorak, mustra; vjczhanje, priprema za izvođenje ili prikazivanje (glazbenog i kazališnog djela); *generalna proba* glavna, posljednja vježba prije javnog izvođenja ili prikazivanja

probnbilan (lat. probabilis) vjerojatan.

koji se može dokazati, dokaziv
probabilisti (lat. probabilis) fil. pristaše i predstavnici stajališta vjerojatnosti, tj. proba bi I i zma (Arkesilaj, Karnead, Ciceron, Hume i dr.)

probabilizam (lat. probabilis) fil. stajalište vjerojatnosti; teorijski: shvaćanje po kojem naša spoznaja i zna-

nje mogu biti samo vjerojatni; načelo daje samo mišljenje o nekom činu koji bi mogao biti dobar i koristan dovoljno pa da se taj čin poduzme; teol. smjer u kat., moralnoj teologiji koji je isusovac Katreiner ovako formulirao: "Ako je dopustivost ili nedopustivost neposredno i isključivo sumnjiva, onda se treba ravnati po blažem shvaćanju samo ako je ono stvarno vjerojatno, pa makar suprotno shvaćanje bilo nesumnjivo više vjerojatno"

probacija (lat. prubatio) ispitivanje, pregledavanje, odobravanje; pokus, eksperiment; dokazivanje, dokaz; iskušeništvo, vrijeme iskušeništva

probati (lat. probare) v. probirati

probatum est (lat.) ispitan je, iskušan je, pomaže sigurno (često kao natpis na lijekovima)

probeharati (tur. bahar miris; proljeće)

procvasti, procvjetati

probiologija (grč. pro. bios život, logia znanost) dio biologije o predstunjevima života

probionti (grč. probioo prije živim, prethodno živim) mn. prabića, najjednostavniji praorganizmi

probirati (lat. probare) ispitivati, pregledavati. kušati, provjeriti je li nešto onako kako treba biti; ispitati i odrediti točan i pravi sadržaj ruda i kovina

problem (grč. problema znanstveni zadatak, sporno pitanje, od proballo postavim pitanje, postavim zadatak) pitanje, zadatak koji čeka rješenje, sporno i sumnjivo pitanje koje treba riješiti; zagonetka; glavnim problemima ljudskog mišljenja u filozofiji smatraju se: problem odnosa duha i stvari, problem istine i stvarnosti, bit prostora i vremena, stvari i sila, podrijetlo i bit života, podrijetlo i bit duše, problem slohodne volje i vri-

- jednosti, podrijetlo i budućnost ljudskog roda
- problematičan** (grč. *problematikos* koji se tiče zadatka ili spornog pitanja) koji je u pitanju, upitan, sumnjiv, nepoznat, nepoznat, dvosmislen, zagonetan; *problematičan sud* log. sud čija je potvrda ili nijekanje samo moguće i vjerojatno; usp. apodiktičan, asertoran. modalitet
- problematika** (grč. *problematikos* koji se tiče zadatka ili spornog pitanja) 1. spornost rješivosti zadatka, spornost iješivosti pitanja, zagonetnost, sumnji vost, dvosmislenost; 2. skup svih problema u nekoj društvenoj, znanstvenoj ili umjetničkoj grani ili području, usp. tematika
- proboscidi** (lat. *probostidea*, grč. *proboskis* gen. *proboskidios* surla) mn. zool. surlaši
- probrahis** (grč. *pro*, *hrachvs* kratak) metrička stopa koja se sastoji od jednog kratkog i četiri duga sloga
- procedirati** (lat. *procedere*) ići naprijed, napredovati, uspijevati; raditi, postupati; *non prcedatur* (lat) prav. neka se ne ide dalje, neka se obustavi postupak
- procedura** (lat) način rada, način postupanja, postupak; pravni put, zakonom propisani slijed sudskog postupka, sudski red
- proceleuzmatikus** (grč. *prokelcusmatikos*) metr. stopa od četiri kratka sloga:
- procelijus** (lat. *procoelius*, grč. *prokolios*) med. debeo trbuh, trbuh koji od debljine visi
- procent** (lat. *pro*, *centum* sto, stotina) postotak, kamate, dobitak od stotine, (označava se znakom npr. 4 ih 5% = 4 ili 5 kn na svakih 100 kn
- procentualan** (lat. *pro centum*) određen po procentima (*postocima*), koji donosi procente, postotni
- proces** (lat. *procossus*) tijek, put i način kojim nešto postaje ili biva, razvitak, postupak; prav. sudski spor, parnica; med. nastavak, tijek, npr. bolesti, liječenja
- procesija** (lat. *processio*) svečana povorka, svečani ophod
- proccsni** (lat. *processus*) koji se tiče spora, parnični; *procesni red* red po kojem se vodi parnica
- processus verbalis** (lat.) prav. usmena parnica, sudsko saslušavanje; pismeno prikazivanje nekog događaja, napisan iskaz
- procidencija** (lat. *procidencia*) med. spuštenost jednog dijela tijela; proptoza, proploma
- prodekan** (lat. *prodecanus*) zamjenik dekana (na sveučilištu); v. dekan
- prodoto** (tal. *prodotto*) trg. čist iznos mjenica i robe
- prodrom** (grč. *prodromos* koji istrčava, koji trči ispred) ret. uvod, predgovor; med. predznak bolesti, nelagodan osjećaj koji prethodi bolesti i nagovještava jc; pren. preteča, vjesnik
- producent** (lat. *producens* koji proizvodi. proizvođan) 1. svaka osoba koja svojim radom nešto proizvodi, proizvođač, radnik, tvorničar, poljoprivrednik (supr. konzument); 2. prav. osoba koja dovodi sudu svjedoke ili podnosi dokaze, isprave i si.; usp. produkt 2; 3. režiser
- produciranje** (lat. *producere*) izvodeње, prikazivanje, pokazivanje, izlaganje; proizvođenje, izrađivanje; rađanje
- producirati** (lat. *producere*) izvoditi, prikazivati, pokazivati, iznositi na vidjelo, izlagati; proizvesti, proizvoditi, izrađivati, graditi; rađati; donositi prihod; *producirati se* javno pokazivati svoje sposobnosti ih osobine, pokazivati se; isticati se
- produkcija** (lat. *productio*) predstavljanje. prikazivanje, npr. nekih vješ-

- prevalencija (lat. *praevalentia*) nadmoćnost, pretežitost, prevaga
- prevalentn (lat. *praevalens*) nadmoćan, pretežit, koji ima prevagu, vrjedniji, važniji, jači
- prevalirati (lat. *praevalere*) biti nadmoćan, imati prevagu, više vrijediti; prevladati, prevladavati, *preuahрати* se trg. izvlačiti korist, koristiti se
- prevaricirati (lat. *praevaricari*) ne ići pravim putem dužnosti; prekršiti dužnost, ogriješiti se o dužnost, raditi nepošteno, zloupotrebljavati povjerenje ili položaj
- prevarikacija (lat. *praevaricatio*) prekršaj dužnosti, povreda dužnosti, nesavjesnost u obavljanju službe, izdaj ništvo
- prevarikirati (lat. *praevaricare*) v. prevaricirati
- prevencija (Int. *praeventio*) onemogućavanje, sprječavanje, preduhitri vanje; opovrgavanje primjedaba za koje se pretpostavlja da bi ih suprotna strana mogla navesti; predrasuda; prije učinjena opomena: prav. stavljanje u pritvor, pritvaranje, pritvor
- prevencijska teorija prav. teorija koja pravo državne vlasti da kažnjava krivce zasniva na pravu i dužnosti države da sprječava ponavljanje krivnje lime što će kazna na izvršitelja i ostale imati zastrašujuće djelovanje
- preveniran (lat. *praevonire*) prije (ili: prethodno, na vrijeme) obaviješten
- prevenirati (lat. *praevenire*) preteći, osujetiti, spriječiti, preduhitriti, doiskočiti; predvidjeti, predvidati; prije obavijestiti, skrenuti pozornost na vrijeme
- preventivan (lat. *praeventivus*) zaštitni, koji nešto sprječava, koji služi za sprječavanje, koji onemogućava, koji osujeciije
- preventivna cenzura pregled knjige, spisa, novina i dr. u rukopisu ili u prvim tiskanim otiscima da bi se, po potrebi, mogli zabranili prije objavljivanja
- preventivna medicina medicina kojoj je svrha otklanjanje uzroka koji bi mogh izazvati bolesti
- preventivna policijna policija kojoj je povjereno čuvanje javne sigurnosti, tj. kojoj je zadatak pravodobno poduzeti mjere kako bi se onemogućilo izvršenje kaznenih djela; administrativna policija
- preventivna sredstva sredstva koja sprječavaju zarazu; sredstva koja sprječavaju oplodivanje
- preventivni rat rat kojem je svrha preduhitriti napad neprijatelja koji se još priprema za ratovanje
- previgilije (lat. *praevigiliae*) rnm. kod katolika: dan uoči predvečerja kakvog velikog blagdana; usp. vigilije
- previo examine čit. previo egzamine (lat.) prav. po prethodnom ispitivanju
- previzija (lat. *praovisio*) predviđanje, naslućivanje onoga što će se dogoditi
- prez. kratica za prezent
- preza (tal. *presa*) 1. prstohvat, količina što se može uhvatiti među prste; 2. kamen ih željezni stup na obali za koji se vežu hrodovi
- prezbiakuzija (grč. *presbys star*, vremešan, akuo čujem) staračka naglušnost
- prezbidohij (grč. *presbys star*, boehe prijam, ugošćenje) dom za siromašne i iznemogle starce
- prezbiopija (grč. *presbys star*, opis vid) med. dalekovidnost (staračka)
- prezbit (grč. *presbys star*) med. onaj koji daleko vidi. dalekovidan čovjek (koji ne vidi izbliza); supr. miops
- prezbiter (grč. *presbyteros* najstariji) u najstarijoj kršćan. Crkvi: crkveni službenik-svjetovnjak kojega je izabrala vjerska zajednica; u Evanđeličkoj crkvi: svjetovnjak kao član uprave crkvene općine; svećenik

- prezbiterij (grč. *presbyterion* vijeće starijih) crkveno vijeće, crkvena uprava
- prezbiterijanci (grč. *presbyteros* stariji) pristaše prezbiterijalnog crkvenog ustrojstva, osobito u Kngleskoj i Sjcv. Americi, ovo ustrojstvo ne priznaje nikakve biskupe, nego želi da njihovom Crkvom, kao u prvim vremenima kršćanstva, upravljaju samo svećenici
- prezbiterijanizam (grč. *presbyteros* stariji) naučavanje i crkveno ustrojstvo prezbiterijanaca
- prezbiterijat (grč. *presbyteros* stariji) uprava Crkve; čin i položaj starješine Crkve
- prezbijtija (grč. *presbvtes* starac) med. v. prezbijopija
- prezbizizam (grč. *presbys*) med. v. prezbijopija
- prezencija (lat. *praesentia*) nazočnost, prisutnost; *in praesentia* čit. in prezencija (lat.) u nazočnosti, u prisutnosti, pred
- prezent (fr. *present*) l. dar, poklon
- prezent (lat. od *prae*, sum jesam, *praesse*, *praesens*) gram. sadašnje vrijeme (glagolski oblik koji izriče radnju koja se vrši istodobno s govorom govorne osobe); osobno prisutan, koji je sada tu
- prezentabilan (lat. *praesentabilis*) ugledan, reprezentativan; preporučljiv
- prezentacija (lat. *praesentatio*) podnošenje; prijedlog, predlaganje, pravo pred lagan ja kandidata za neko slobodno mjesto (lat. *jus praesenlandi*); predstavljanje, prikazivanje
- prezantan (lat. *praesens*) nazočan, prisutan; sadašnji
- preztant (lat. *praesentans*) imalac, vlasnik mjenice; onaj koji nekoga predlaže ili preporučuje (za neko zanimanje, neki položaj)
- prezentirati (lat. *praesentare*) podnijeti, podnositi, nuditi, ponuditi; pokazati, pokazivati; predstaviti, predstavljati, uvesti, uvoditi (u društvo); pružiti, pružati, predati, predavati; izložiti, izlagati; dati poklon, darivati, darovati; *prezentirati se* predstaviti se, pokazivati se, pokazati se, praviti se, pojaviti se, praviti dobar ili loš dojam, imati dobar ili loš izgled
- prezervacijn (lat. *praeservatio*) čuvanje, zaštićivanje, zaštita
- prezervativ (lat. *praeservativum*) zaštitno sredstvo, sredstvo za zaštitu; osobito: navlaka od fine gume koja čuva muški ud pri spolnom odnosu od spolne bolesti (usp. kondom)
- prezervativnn (lat. *praeservativus*) koji čuva, koji štiti, zaštićen
- prezervirnti (lat. *praeservare*) izbjeći, zaštititi
- prezes (lat. *praeses* načelnik, poglavar) predstojnik, nadstojnik, predsjednik
- prezident (lat. *praesidens*) predsjednik; starješina, najstariji Član nekog kolegija; najviši predstavnik izvršne državne vlasti u SAD-u
- prezidentura (lat. *praesidentura*) predsjedništvo, položaj i dostojanstvo predsjednika
- prezidij (lat. *praesidium*) predsjedništvo, sve osobe koje su izabrane za rukovođenje nekom skupštinom, zasjedanjem, ustanovom i dr.; predsjednički položaj; zaštita, obrana, pomoć
- prezidijalni (lat. *praesidialis*) predsjednički, koji pripada predsjedništvu, koji potječe od predsjedništva
- prezis (grč. *presis*) med. upala, oteklina s upalom
- prezle (njem. *brosekn mrviti*) mrvice od mljevenog isušenog kruha; većinom se koriste za oblaganje mesa prije prženja
- prezma (grč. *presma* upala, oteklina, pretho upalim; otočem) med. v. prezis
- prezviter (grč. *presbyteros* stariji) u Pravosl. crkvi: svećenik koji smije

proforos (grč.) voda što izlazi iz porodiljina tijela pred porođaj
 profoz (tal. profosso) tamničar; nadzornik vojnog zatvora
 profundimetrija (lat. profundus duhok, grč. metria mjerenje) mjerenje dubine
 progastor (grč. pro, gasler) zool. pracijsvo
 progastor (gr. progastor) med. trbušavko, onaj kojem trbuh od debljine visi
 progastridion (grč. gaster) jastuk za trbuh (kako bi se glumac prikazao debljim nego što jest)
 progenitura (lat. progenitura) djeca. potomstvo; nasljednici
 progerij (grč. progeros koji stari prije vremena) med. prijevremeno starenje, prerano starenje
 progimnazija (grč. pro, gymnasium) niža gimnazija, škola koja priprema učenike za višu gimnaziju
 proglotiri (grč.) zool. članak tijela trkulje
 prognati (grč. pro, gnathos čeljust) ljudi u kojih su čeljusti isturene preko gornjeg dijela lica, a zubi u njima koso usadeni; supr. ortognati
 prognatizam (grč. pro, gnathos čeljust) oblik luhanje u prognata
 prognostičar (grč. prognosis) onaj koji zna unaprijed, prorice, pretkazivač
 prognostika (grč. prognostikos koji se tiče prethodnog znanja ili spoznaje, koji je vičan prethodnoj spoznaji) vještina ili sposobnost pretkazivanja (predviđanja), na osnovi određenih podataka, ishoda nekog stanja, osobito vremena, neke bolesti i dr.
 prognostikon (grč. prognostikos koji se tiče prethodnog znanja ih spoznaje, koji pripada prethodnom znanju ili spoznaji, vičan pretkazivanju) predznak, preteča, glasnik; znak; pretkazivanje na osnovi određenih, obič-

no astroloških, znakova: vrsta barometra koji pokazuje kakvo će biti vrijeme po zamučivanju tekućine kojom je napunjen (baroskop); *postaviti nekome prognostikon* = nekome nešto pretkazati, osobito sudbinu

prognoza (grč. prognosis prethodno znanje, prethodna spoznaja) određivanje ishoda nekog slanja koje je već u tijeku ih u očekivanju, predviđanje, pretkazivanje, zaključivanje unaprijed o čemu, npr. o tijeku i ishodu neke bolesti: *vremenska prognoza* predviđanje, na osnovu određenih podataka, kakvo će biti vrijeme (može biti: opća, pokrajinska, mjesna ili lokalna, kratkoročna i dugoročna.)
 program (grč. programma) raspored po kojem će se nešto izvoditi; popis glazbenih djela i drugih točaka u nekoj priredbi i redosljed kojim će se izvoditi: popis predmeta i opseg u kojem će se ti predmeti učiti u jednoj vrsti škole ili u jednoj školskoj godini; u politici: načela i ciljevi političke stranke, ministarstva, vlade
 programer stručnjak koji priprema i obraduje programe elektronskih računala (kompjutora)
 programska muzika instrumentalna glazbena djela u kojima kompozitor nastoji tonovima prikazati određeni događaj, neku misao i si. (u ovoj vrsti posebno se ističu simfonije Beethoza i simfonijske poeme Liszla, Wagnera, Straussa, Čajkovskog i dr.)
 progredirati (lat. progressus napredovanje) napredovati, razvijati se
 progres (lat. progressus) napredak, napredovanje, uspjeh; razvijanje, širenje, povećavanje; pomicanje naprijed, prodiranje naprijed; fil. tijek misli koji se kreće u određenom smjeru: od uzroka prema posljedici, od razloga prema posljedici, od općega prema posebnom, od cilja prema sredstvu, od uvjeta prema uvjetova-

- nom, i obratno; progres može biti konačan i beskonačan (ovaj posljednji često se zove *progresus in infinitum*)-supr. regres
- progresija (lat. *progressio*) kretanje unaprijed, napredovanje, postupno kretanje; mat. niz brojeva koji se kreće po određenom zakonu, može biti aritmetički, gdje je razlika između dvaju uzastopnih brojeva stalna, npr. 1, 3, 5, 7, 9, 11 itd. (*aritmetička progresija*), ili geometrijski, gdje je količnik između narednog i prethodnog broja stalna, npr. 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64 itd. (*geometrijska progresija*)-glaz. ponavljanje jedne figure u raznim vrstama tonova
- progresist (lat. *progressus*) pristaša progresa, naprednjak (čest naziv članova raznih političkih stranaka)
- progresivan (lat. *progressivus*) koji se kreće naprijed, koji se razvija; napredan, uspješan; koji pomaže napredovanje; postupan; koji se postupno povećava; supr. regresivan
- progresivna metoda fil. mišljenje koje se kreće od općega prema posebnom
- progresivna paraliza (lat. *paralysis progressiva*) med. sifilitična bolest mozga koja pripada tercijarnom stadiju sifilisa, a javlja se nakon 10—20 i više godina od zaraze i vodi postupno uništavanju mozga sifilitičnim klicama, sve većem ludilu i smrti; zove se i: progresivno ludilo, sušenje mozga
- progresivni porez oporezivanje kod kojega se porezna stopa penje u razmjeru s penjanjem (povećanjem) prihoda i kapitala poreznih obveznika
- progresus (in infinitum Gat.) fil. v. pod progres
- prohibicija (lat. *prohibitio*) zabranjivanje. sprječavanje; zabrana proizvodnja, prodaje i uporabe alkoholnih pića
- prohibicijski sistem v. prohibitivni sistem
- prohibita (lat) mn. nedopuštene, zakonom zabranjene stvari
- prohibitivan (lat. *prohibitivus*) koji zabranjuje, koji sprječava; prohibitoran
- prohibitivna carina zaštitna carina; usp. prohibitivni sistem
- prohibitivni sistem u vanjskoj trgovinskoj politici: opći pojam koji obuhvaća sve mjere koje neka država poduzima s ciljem bilo potpune zabrane uvoza ili izvoza robe, bilo što većeg otežavanja putim visokih uvoznih, odnosno izvoznih pristojbi
- prohibitoran (lat. *prohibitorius*) v. prohibitivan
- projekcija (lat. *proiectio*) u mehanici: bacanje, izbacivanje nekog tijela; u crtanju: nacrt, predočavanje crtežom prividnog položaja ili oblika nekog predmeta, osobito: crtanje zemljoviđa (v. centralna ili perspektivna, ortografska, stereografska, homalografska ili izografska projekcija; polar-na, ekvatorijalna, horizontalna, vertikalna projekcija); bačeni zraci, slika bačena svjetlosnim zracima na neku površinu, zid, platno; *znanost o projekciji* znanost o predočavanju prostornih oblika (točke, dužine, ravnine, tijela) u ravnini (upotrebljava se u geometriji, kartografiji i optici)
- projekcijska vještina prikazivanje slika, crteža i si. pomoću skioptikona
- projekcijske slike slike proizvedene na zidu ili platnu pomoću projekcijskih aparata
- projekcijski aparat opt. električni bacač svjetlosti, bacač slika; sprava pomoću koje na platnu dobivamo veoma povećane slike
- projekt (lat. *proiectus*) plan. nacrt skica; prijedlog; nakana, namjera; *generalni projekt* opći nacrt, prethodni plan, plan u glavnim crtama; *specijalni projekt* nacrt u pojedinostima

projektant (lat. *proiectans*) izradivač plana, nacrt
 projektil (fr. *projectile*) svako tijelo bačeno nekom silom, osobito: topovsko zрно, puščano zрно
 projektirati (lat. *projicere*) v. *projicirati*; nacrtati, obilježiti, praviti plan (nacrt) namjeravati, smišljati
 projekti van (lat. *proieelivus*) koji baca, bacački, projekcijski; naziv za figuri; koje se pomicanjem mogu dovesti u perspektivni položaj
 projektor (lat. *projektor*) optički uređaj koji baca svjetlo; također: projekcijski aparat
 projektura (lat. *proiectura*) arhit. krajnji dio građevine, streha
 projicirati (lat. *projicere* baciti pred) nacrtati, praviti nacrt, ili plan, predočavati na nekoj površini ih ravnini, praviti projekciju
 prokancelar (lat. *procancellarius*) zamjenik kancelara
 prokartarkičan (grč. *prokartarkikos* prethodni) med. prethodni, pripremni
 prokatalipsa [grč. *prokatalipsis* prethodno oduzimanje, prethodno uzimanje) ret. prelazak s točaka optužbe na točke koje govore u prilog optuženom
 prokimen (grč. *prokeimenon*) u Pravosl. crkva: kratak stih, izabran iz Davidovih psalama, pjeva se prije čitanja apostolskih poslanica i evanđelja
 proklama (lat. *proclama*) v. *proklamacija*
 proklamacija (lat. *proclamatio*) proglas, objava, objavljivanje; proklama
 proklamator (lat. *proclamator*) objavljivač, vikač (na licitaciji)
 proklamirati (lat. *proclamare*) proglašiti, proglašavati, objavljivati, objaviti
 proklitika (grč. *proklino* naprijed nagnem) gram. prislonjenica, predna

glasnica, riječ koja nema svog naglaska, nego se izgovara s riječju koja dolazi nakon nje (to su neki prijedlozi, veznici i niječnica ne; ponekad naglasak može prijeći s naglašene riječi na proklitiku, npr. ni ja, ne radim itd.); usp. enklitika
 prokonzul (lat. *proconsul*) kod Rimljana: bivši konzid i pretor koji je, po isteku svog službovanja, dobivao na upravljanje neku pokrajinu, potkonzul
 prokrastinacija (lat. *procrastinatio*) prav. odlaganje od jednog dana do drugog
 prokronizam (grč. *pro. chronos* vrijeme) pogreška u računanju vremena (kad se izračuna da je nešto bilo prije nego što se stvarno dogodilo); usp. anakronizam
 Prokrust (grč. *Prokrustes*) mit. nadimak legendarni atički razbojnik koji je imao dvije postelje, jednu kratku i jednu dugačku; ako bi mu navratio radi prenoćišta kakav putnik visoka rasta, on bi ga smjestio u kratku postelju i odsjekao od njega toliko da može stati u postelju; ako bi namjernik bio mala rasta, odveo bi ga u dugačku postelju i istezao dok ne bi ispustio dušu; ubio gaje Tezei; otuda: *Prokrućlova postelja* znači bilo kakav oblik ili kalup u koji netko silom hoće ugurati neku stvar
 proksenetizam (grč. *proxeneo* dobavim djevojku za ženu) trgovanje bijelim robljem; svodništvo
 proksenija (grč. *proxenia*) kod starih Oka: državno gostoprinstvo, odnos i pravo državnog gostoprinstva prema izaslaniku, uglednoj osobi ili vladaru strane države; ovu dužnost, u ime države, obavljao je za to posebno određen građanin, proksenos
 proksima (lat. *proxima*) trg. najbliži rok koji izdavatelj n'ienice određuje

proksimitet (lat. *proximitas*) blizina, susjedstvo; bliskost, blisko srodstvo
 proksimo (lat. *proximo* sc. monse) trg. idućeg, sljedećeg, tj. mjeseca
 proksimus (lat. *proximus*) najbliži, najpreči; *proximus successivir* čit. proksimus sukcesor (lat.) prav. najbliži nasljednik
 prokt-artezijska (grč. *proktos* čmar, a bez, ne. Iresis probušenost) med. suženost čmara, začepjenost debelog crijeva
 prokt-odinijska (grč. *proktos* čmar, odyno bol) med. bol u čmaru ili debelom crijevu
 proktagra (grč. *proktos* čmar, trtica, agra plijen) med. reurnatičan bol čmara
 proktalgija (grč. *proktos* čmar, algos bol) med. bol čmara, čmarni bol
 proktitis (grč. *proktos* čmar) med. upala sluznice debelog crijeva
 proktocola (grč. *proktos* čmar, kele bruh, kila) med. bruh, kila debelog crijeva
 proktonkus (grč. *proktos* čmar, onkos masa) med. oticanje, oteklina čmara
 proktoragija (grč. *proktos* čmar, ragkorijen od regnyimi slomim, prekinem, skršim) med. krvarenje čmara ih debelog crijeva
 proktoreja (grč. *proktos* čmar, rheo tečem, curim) med. curenje sluzi iz debelog crijeva
 proktoreuma (grč. *proktos* čmar, rheo tečem, curim) med. reumatični bol u čmaru, u debelom crijevu
 proktospazam (grč. *proktos* čmar, spasmos grč) med. grč na završetku debelog crijeva (na čmaru)
 proktostenozija (grč. *proktos* čmar, stenosis suženje) med. suženost debelog crijeva
 proktotomija (grč. *proktos* čmar, lome rezanje) med. prosjek mišića stezača debelog crijeva

prokura Gal. *procura*) upravljanje nekim poslom, zastupanje, zamjenjivanje, skrb u čemu, preuzimanje neke stvari na sebe; pismena punomoć koju principal daje prokuristu
 prokuracija (lat. *procuratio*) trg. v. prokura
 prokurador (šp. *procurador*) 1. v. prokurator; 2. član druge komore u Španjolskoj, narodni izaslanik
 prokurant (lat. *procurans*) trg. v. prokurist
 prokurator (lat. *procurator*) poslovoda, zastupnik, opunomoćenik; zastupnik, odvjetnik; starješina, nadzornik, upravitelj; ekonom u samostanima (redovnik); kod Rimljana: upravitelj carskih ili državnih prihoda
 prokuratura (lat. *procuratura*) vođenje poslova (ili: dužnosti) prokuratora; javno tužiteljstvo
 prokurist Gat. *procurare* brinuti se o čemu) trg. pomoćnik, poslovoda ovlašten od principala da može u njegovu ime zaključivati trgovačke poslove i punovaljano potpisivati njegovu firmu; prokurant
 prolabilij (lat. *labium usna*, *prolabium*) anat. prednji dio usne, prednja crvena pruga na usni
 prolacija (lat. *profferre* iznijeti, *prolatio*) iznošenje, pričanje, spominjanje; proširenje; odlaganje: glaz. produženje tona, produžavanje vrijednosti jedne note
 prolaps(us) (lat. *prolapsus*) med. spuštenost mekih dijelova
 prolaps(us) ani (lat. *prolapsus ani*) med. spuštenost čmara ili debelog crijeva
 prolapsus oculi čit. *prolapsus okuli* (lat.) med. spuštenost oka
 prolapsus uteri (lat. *prolapsus uteri*) med. spuštenost maternice
 prolegat (lat. *prolegatus*) papinski namjesnik u jednoj pokrajini nekadašnje crkvene (papinske) države

- prolegomena (grč. prolego kažem prethodno, kažem unaprijed) mn. ono što je unaprijed rečeno, ono što služi kao podsjetnik, prethodne napomene, predgovor većem djelu, uvod, priprema za ulaženje u neku znanost; na visokim školama: pripremna predavanja
- prolepsa (grč. pro-lepsis uzimanje unaprijed; med. prijevremeno nastupanje neke bolesti (npr. napadaj groznice); bot. prijevremeno pupanje (kad se pupoljci, koji trebaju izbiti iduće godine, razviju još iste godine); ret. odgovaranje unaprijed na napomene ih prigovore za koje govornik pretpostavlja da bi mogli uslijediti (anticipacija)
- proleptičan (grč. proleptikos koji preduhiljuje) prenačljen, preran, prethodan, koji prečiće, koji susreće
- proletarijat (lat. proletariatus) klasa suvremenog društva koja nema sredstva za proizvodnju i živi samo od rada u najmu; radnička klasa; *antički proletarijat* klasa slobodnih građana antičkog (rimskog) društva koja je živjela na račun države ih imućnih sugrađana
- proletarizacija (lat. proletarius) osiromašenje, osiromašivanje, umnožavanje sirotinje (proletarijata) lošom socijalnom i ekonomskom politikom; povećanje broja proleterskog stanovništva
- proletarizirati (lat. proletarius) srozati nešto na najniži red i najnižu vrijednost, učiniti siromašnim, osiromašiti, osiromašivati, osirotiti, obeskućiti, obeskućivati
- proleter (lat. proles potomak, dijete, proletarius građanin najniže klase) 1. u Rimu: građanin najnižeg staleža, siromah koji je koristan samo po svome potomstvu (proles); 2. u kapitalizmu: najamni radnik; on je lišen sredstava za proizvodnju koja su vlasništvo kapitalista i raspolaže jedino svojom radnom snagom koju mora prodavati kapitalistu, podvrgavati se njegovoj naredbi u radu i besplatno mu proizvoditi višak vrijednosti, jer samo pod tim uvjetima može sebi pribaviti nužna sredstva za život te za kapital vrijedi kao njegovo najvažnije živo oruđe
- prolifcran (lat. proles dijete, potomak, ferre nositi) biol. koji umnaža pojedine sastojke staničnog tkiva, koji pupa, koji naglo raste
- prolificirati (lat. proles, dijete, potomak, facere činiti) biol. oplodivati, rađati
- prolifkacijn (lat. proles dijete, potomak, facere činiti, prolificatio) biol. oplodivanje, rađanje, proizvođenje
- proliksan Gat, prolixus) dugačak, razvučen, opširan, dosadan
- prolog (grč. pro-logos predgovor) u antičkoj drami; prvi dio koji se prikazivao prije pojave kora, a cilj mu je bio uvjeriti slušatelje u razumijevanje dramske radnje; otuda: predgovor, uvodni govor, osobito: govor slušateljima prije početka prikazivanja nekog djela; predigra; supr. epilog
- prolongaeija (lat. prolongatio) produživanje, produženje; odgađanje, odlaganje; produženje, produženost
- prolongirati (lat. prolongare) produžiti, produživati: odgoditi, odložiti, produžiti rok; *prolongirati mjenicu* produžiti mjenicu (tj. određeni dan plaćanja, po međusobnom sporazumu, pomaknuti unaprijed za određeno vrijeme)
- prolonž (fr. prolonge) voj. uže koje povezuje lafetu s prednjakom
- promemorija Gat. promemoria) spis ili knjiga radi uspomene na koga ili što, spomenica; podsjetnik; pismena molba

- promenada (fr. promenade) šetnja, šetanjc; šetalište
- promenoar (fr. promenoir) 1. hodnik za šetanje (npr. u kazalištu); 2. stajaće mjesto u kazalištu
- promesa (fr. promesse. lat. promittere obećati) obećanje, odobrenje; trg. priznanica, pismena obveza da će se u određenom roku izvršiti plaćanje
- Prometej (grč. Prometheus.) mit. sin Iapeta i Klimene, brat Epimetejev i Deukalionov, izumitelj mnogih vještina, osobito likovnih. Pravio je ljude od ilovače i vode i, da bi ih oživio, ukrao vatru s neba, zbog čega je razljućeni Zeus naredio Hefestu da ga prikuje o jednu stijenu na Kavkazu gdje mu je orao mogao ključati jetra koja su se, međutim, neprestano obnavljala; ovu strašnu kaznu Prometej je prkosno izdržavao sve dok ga Herkul nije oslobodio; otuda: uman i vješt umjetnik, osobito kipar; junak u podnošenju bola
- prometejski (grč. Prometheus) koji je kao Prometej, koji je junak u podnošenju bola, veličanstven, koji se ne boji neba, koji prkosi nebu kao Prometej; koji strašno trpi i pati (kao okovani Prometej), veličanstven i gord u patnji
- prometij (lat. promethium) kem. element, otkriven 1945., redni broj 81, znak Pm
- promil (lat. pro mille) v. pro-mile
- prominencija (lat. prominentia) istaknutost, značajnost, veličina
- prominentan (lat. prominens) istaknut, odličan, značajan, vodeći
- prominentnost v. prominencija
- promisija (lat. promittere obećati) obećanje, davanje riječi, jamčenje, jamstvo
- promiskuitet (lat. promiscuitas) mješavina, pomiješanost, zbrka; spolno općenje bez obzira na osobu s kojom se vrši i bez trajne veze, zajednica žena (kod primitivnih naroda)
- promisoran (lat. promissorius) koji obećava, koji daje riječ; *promisorna prisega* prav. prisega prije davanja iskaza, njome se obećava govorenje istine (supr. asertorna prisega)
- promocija Gat. promotio) unapređenje, promaknuće na stupanj "doktora" nekog fakulteta sveučilišta
- promontorij (lat. promontorium) 1. rt; uzvisina; predgorje; 2. anat. prirodno ispupčenje na nekom dijelu tijela
- promorfolgija (grč. pro, morfe oblik, logia) znanost o vanjskom obliku živih bića i o njihovoj stereometrijskoj osnovi
- promoteka (grč. protome poprsje, theke spremnica) u arheologiji: zbirka različitih poprsja
- promotor (lat. promotor) dekan fakulteta sveučilišta koji, po utvrđenom ceremonijalu, uvodi nekoga u čast "doktora"; unapredivač u viši čin ih viši položaj
- promovirati (lat. movere, promovere) unaprijediti, podignuti na viši stupanj; na sveučilištima: dati nekome titulu "doktora"; primiti titulu "doktora"
- prompt Gat. promptus) v. promptan
- promptan (lat. promptus) gotov, spreman, pripravan; brz, okretan; oštro-uman, pronicljiv, dosjetljiv, doskočljiv; točan, gotov (novac); neodložan; *promptno plaćanje* plaćanje u gotovom novcu, odmah
- promulgacija (lat. promulgatio) proglašenje, objavljivanje, objava
- promulgator (lat. promulgator) objavljivač
- promulgirati (lat. promulgare) proglasiti, objaviti, objavljivati, proglašavati, objaviti zakon
- pronacija (lat. pronatio) med. zaokretanje, npr. maternice; osobito: pokret ruke i šake pri kojem, kod spuštene

- ruke, dlan stoji otraga, a palac unutra; supr. supinacija
- pronaos (grč. pro-naos) kod antičkih hramova: trijem pred ulazom u glavni dio hrama (lađu): anat. prednji dio usmine
- pronator (lat.) anal. mišić koji okreće ruku naprijed, okrećać
- pronomen (lat. pro-noinen) gram. zamjenica
- pronomen adjektiv(um) (lat. pronomen adjectivum) gram. pridjevska zamjenica
- pronomen supstantiv(um) (lat. pronomen substantivum) gram. imenička zamjenica
- pronomina (lat. pronomina) mn. gram. zamjenice; usp. pronomen
- pronomina demonstrativa (lat.) mn. gram. pokazne zamjenice (Laj, ovaj, onaj i dr.)
- pronomina indefinita (lat.) mn. gram. neodređene zamjenice (neki, neka, netko itd.)
- pronomina interogativa (lat.) mn. gram. upitne zamjenice (tko, koji, što itd.)
- pronomina personali« (lat.) mn. gram. osobne zamjenice (ja, ti, on, mi, vi i dr.)
- pronomina possessiva (lat.) mn. gram. posvojne zamjenice (moj, tvoj, njegov itd.)
- pronomina reflexiva (lat.) mn. gram. povratne zamjenice
- pronomina relativa (lat.) mn. gram. odnosne zamjenice
- pronominacija (lat. pronominatio) izbjegavale spominjanja nekog imena na taj način što se, umjesto imena, spomene neka okolnost koja je s tim imenom u poznatoj vezi
- pronominalan (lat. pronominalis) gram. zamjenički
- pronominalia (lat.) mn. gram. oblici koji, u nekim jezicima, služe za označavanje kvantitete i kvalitete, veličine i broja predmeta
- prononsijacija (fr. prononciation) gram. izgovor, izgovaranje; javna objava
- prononsiran (fr. prononce) jako izražen, jako označen, jasno obilježen ih istaknut; glasovat; pronuncirnn
- prononsirati (fr. prononcer) izgovoriti, izgovarati, izreći, izricati presudu; obilježiti; *prononsirati se* snažno se izrazili, jasno izjavili, odlučno se izjasniti, obilježiti se; pronuncirati
- prontamente (lal.) glaz. brzo, hitro
- pronunciamento čit. pronunciamento (šp.) u Italiji i Latinskoj Americi: vojni ustanak sa svrhom političkog prevrata, vojni puč
- pronuncinto čit. pronuncijato (tal.) glaz. jasno, istaknuto, naglašeno
- pronuncij (lat. pronuntius) titula nuncijska koji je poslao kardinal
- pronuncijancija (lat. pronunliatio) gram. v. pronon sijači ja
- pronunciran (lat. pronuntiatum) v. prononsiran
- pronuncirati (lat. pronuntiare) v. prononsirati
- pronuntiatum juriš čil. pronunciatum juriš (lat.) sudska odluka, pravno rješenje
- Pronjjeva kočnica pren. dinamometar 5 kočenjem kod kojega je primijenjeno trenje radi mjerenja učinaka strojeva (nazvana po izumitelju, francuskom inženjeru i matematičaru Pronvju)
- propagacija (lat. propagatio) širenje, promicanje, razmnožavanje
- propaganda (lat.) ona djelatnost kojoj je svrha utjecaj na najšire slojeve, širenje ideja; naziv udruge koju je 1623. godine osnovao u Kimu papa tJrban VIII. (lat. Congregatio de propaganda fide), sa svrhom rada na širenju katoličke vjere; svaka udruga za širenje političkih ili religijskih

- naučavanja i načela; *praviti propagandu* raditi na širenju nekog mišljenja, pokreta i si.
- propagandist (lat. propagare) širitelj, promicatelj ideja; pristaša i pobornik neke propagande; član društva za širenje katoličke vjere (u Rimu)
- propagandizam (lat. propagare) načela i načini rada neke propagande: marljivost u širenju čega (ideja, pokreta i si.)
- propagator (lat. propagator) širitelj, promicatelj, revan pobornik i širitelj neke ideje ili pokreta
- propagirati (lat. propagare) širiti, promicati, raditi za koga ili što; razmnožavati
- propagul(um) (lal.) bot. prah pomoću kojega se razmnožavaju lišaji, klicin prah
- propan zasićeni parafin, bezbojni plin koji dolazi u zemnim plinovima
- proparoksitonon (grč. proparoxytonon) u grčkoj gramatici: riječ koja ima oštar akcent (akut) na trećem slogu od kraja, npr. legelai
- propatija (grč. pro, pathos bolest, patnja. bol) med. predosjećaj neke bolesti
- propedeutički (grč. propaideuo prethodno poučavam) koji služi kao prethodna vježba, pripremni; *propedeutički zavod* pripremna škola
- propedeutika (grč. propaideuo prethodno poučavam) prethodno vježbanje, predškola, znanje koje služi kao uvod i priprema u neku znanost, pripremna obuka, pripremna nastava; *filozofska propedeutika* znanosti koje služe kao uvod i pripremu za uspješno izučavanje filozofije, osobito logika i filozofija
- propeler (lat. propellere tjerati naprijed, engl. propeller) fiz. Arhimedov vijak; vijak, brodski vijak za pokretanje brodova; vijak, zračni vijak za pokretanje zrakoplova (elisa)
- properi.sponaenon (grč. properispomenon) u grčkoj gramatici; riječ koja ima zavnuti naglasak (cirkumfleks) na pretposljednem slogu
- propileji (grč. pro, pile velika vrata, to propylaion predvorje, ta propylaia predvorja) mn. predvojia, raskošan ulaz u kakvu veliku građevinu; osobito: monumentalan i raskošan ulaz u Akropolu, tvrđavu stare Atene; pren. spisi koji služe kao uvod u razumijevanje čega, npr. umjetničkih zbirki
- propinzma (grč. pro, plasma tvorevina) uzor. uzorak, model od ilovače (prema kojemu umjetnik radi)
- propo (fr. propos) v. propozitum; pogodno kazališno djelo; v. a propo
- propolis (grč. propolis) "predgrade"; smolasta tvar kojom pčele zatvaraju rupice na košnici i na saću
- proponent (lal. proponens) podnositelj prijedloga, predlagatelj; onaj koji se nepozvan miješa u govor
- proponirati (lat. proponere) predlagati, predložiti; pretpostaviti
- Propontida (grč. Propontis, gen. Propontidos) "more ispred Ponta", stari naziv za Mramorno more
- proporcija (lal. proportio) razmjer, omjer. odnos; mat. jednakost dvaju odnosa, npr. $5 : 15 = 6 : 18$, $a : b = c : d$; *aritmetička proporcija* odnosna jednadžba s jednakim ostacima, npr. $11 - 8 = 10 - 7$; *geometrijska proporcija* jednakodjeljiva odnosna jednadžba, npr. $12 : 4 = 6 : 2$; *harmonična proporcija* odnos između 4 veličine kad se razlika prvih dviju odnosi prema razlici treće i četvrte kao prva veličina prema posljednjoj
- proporcionalan (lat. proportionalis) razmjeran, koji stoji u nekom razmjeru, odmjeran; *proporcionalne veličine* mn. veličini; koje su jedne prema drugima u nekom odnosu, npr. proporcionalne linije; *proporcionalni*

- izborni sistem* izborni sustav kod kojega se broj izabranih izaslanika pojedinih političkih stranaka određuje u razmjeru prema ukupnom broju svih glasača
- proporcionalitet** (lat. *proportionalitas*) razmjernost, jialnakosl odnosa
- proporcioniran** (fr. *proportionne*) razmjeran, ravnomjeran, koji stoji u odnosu ili razmjeru s čim; razmjerno prilagođen, razmjerno skrojen, pravilno uređen ih podijeljen, točno odmjeren, pravilnog rasta
- proporeionirati** (fr. *proportionner*) dovesti (ili: staviti, dovoditi, stavljati) u razmjer, učiniti razmjernim, prilagoditi prema čemu
- propositio maior** čit. **propozicio major** (Gat.) log. gornja premisa
- propositio minor** čit. **propozicio minor** (lat.) log. donja premisa
- proposta** (tal.) prijedlog, predlaganje; trg. ponuda; glaz. tema
- propotizam** (grč. *pro-potizo*) med. ljevakoviti napitak i njegovo davanje
- propozicija** (lat. *propositio*) prijedlog, predlaganje, ponuda; postavka, stav, tvrdnja; log. sud; ret. izlaganje predmeta) šport, svi uvjeti predviđeni za neku utrku i druga športska natjecanja (nagrade, ulozi, težina, duljina staze i dr.), uvjeti i pretpostavke
- propozitum** (lat. *propositum*) govor, riječi, iskaz; prijedlog, ponuda; namjera. odluka, rješenje; **propo**
- propretor** (Gat. *propraetor*) kod starih Rimljana: upravitelj ih vrhovni sudac neke pokrajine
- proprin auctoritate** čit. **proprija** auctoritate (lat.) vlastitom silom ili vlašću, nasilno, samovoljno
- proprin causa** čit. **proprija** kauza (lat.) vlastita stvar, osobni posao
- proprin manu** čit. **proprija** manu (lat.) vlastitom rukom, svojeručno
- proprietet** (lat. *proprietas*) vlasništvo; pravo vlasništva; vlastitost, svojstvo, osobina; imanje, dobro
- proprio** (tal.) baš, upravo
- proptoma** (grč. *propioma*) ispadanje) med. v. **procidencija**
- proptoza** (grč. *proptosis*) ispadanje) med. v. **propidencija**
- propulzija** (lat. *pro* naprijed, *sprijeda*, *pulsus potisnut*) 1. med. pojava da se bolesnik pri hodanju zanosi prema naprijed; 2. pogonska sila potrebna za pokretanje nekog tijela
- propulzija** (lat. *propulsio*) pokretanje naprijed, guranje naprijed; pogon broda
- propulzivan** (lat. *propulsivus*) koi pokreće, koji gura naprijed, pogonski
- proratiziraju** (lat. *pro rata*) prav. podjela na rate, tj. na udjele
- prorektor** (lat. *proreclor*) na visokim školama: zastupnik rektora (položaj za koji se obično bira prijašnji rektor)
- prorektorat** (lat. *prorecloratus*) položaj i dostojanstvo prorektora
- prorex** čit. **proreks** (lat.) zamjenik kralja, potkralj
- prorogativan** (lat. *prorogativus*) odgodan, koji odgađa, odlozan, koi odlaže, produžan, koji produžava
- prorogirati** (lat. *prorogare*) odložiti, odlagati, odgoditi, odgađati (npr. saborske sjednice); produžiti rok, npr. neke mjenice; usp. **prolongirati**
- proscenij** (grč. *pro-skenion*, lat. *pro-scaenium*) prednji dio antičkog kazališta; u suvremenom kazalištu: prednji dio pozornice (između zavjese i orkestra)
- prosektor** (Gat. *proscctor*) med. liječnik koji obavlja seciranje leša; također: onaj koji obavlja ispitivanja seciranjem ljudskog tijela
- prosektura** (lat. *prosectura*) ustanova pri velikim gradskim i državnim bolnicama za praktično rješavanje zada-

- taka iz područja patološke anatomije (u kojem se, dakle, obavljaju sekciranja i bakteriološka ispitivanja)
- prosekucija (lat. *prosecutio*) nastavljanje, produživanje; sudsko progonjenje
- prosekutiv (lat.) naziv za padež instrumental kad označuje prostorne odnose, npr. idem cestom
- prosekutor (lat. *prosecutor*) pratitelj, vodič; sudski progonitelj, tužitelj
- proselit (grč. *proselvtos*) v. prozelit
- proseuha (grč. *pros-euche* bogomolja) židovska bogomolja pokraj putova, bunara itd.; također = sinagoga
- proskeromenn (grč. *pros-fero*) mn. med. sredstva koja djeluju izvana
- prosfizn (grč. *prosfysis* prirastanje, srastanje) med. sraslost udova
- prostora (grč. *pros-fora*) u pravosl. crkvi: "prinos", kruščić od pšeničnog brašna koji se upotrebljava za pričest i dijeli vjernicima (nafora) nakon mise
- proshematizam (grč. *prosehematismos*) gram. produljivanje neke riječi dodavanjem jednog slova ili sloga na kraju; pogrešno: prošematizam
- prosilogizam (grč. *pro, syllogismos* posredni zaključak) log. prednji silogizam, tj. onaj čiji je zaključak gornja ili donja premisa sljedećeg zaključka u polisilogizmu
- prosit! Gat. *prosum, prosit*) neka je na korist, u zdravlje, nazdravlje!
- proskineza (grč. *pros-kvnesis*) štovanje nekog kao božanstva, klanjanje, padanje ničice pred kim, npr. pred vladarom; prostemacija
- proskomidija (grč. *pros-komizo* prinosim) u pravoslavnoj crkvi: pripremanje za liturgiju, tj. pripremanje svetih darova (kruha i vina) za pričest
- proskribirati Gat. *pro-scribere*) staviti izvan zakona, stavljati izvan zakona, lišiti (ili: lišavali) koga zaštite zakona; osuditi na smrt bez sudskih formalnosti; progoniti, prognati, isključiti, istjerati (iz društva); zabraniti, ukinuti; bojkotirati
- proskripcija Gat. *proscriptio*) stavljanje izvan zakona, osuda na smrt bez sudskih formalnosti; proganjanje, progonstvo; progonstvo, izgon, isključenje; zabrana, ukidanje; bojkotiranje; izraz potječe od Sulinih proskripcija u starom Rimu
- proskriptivan (lat. *proscriptivus*) koji stavlja izvan zakona; koji progoni, protjeruje, protjerivački; koji izgoni, isključuje, isključan; koji zabranjuje, ukida; koji bojkotira
- proskura (grč. *prosfora*) v. proslbra
- prospekcija (lat. *prospectio*) ispitivanje zemljišta sa svrhom traženja minerala, istraživanje minerala
- prospekt (lat. *prospeelus*) izgled, pogled, prizor; u likovnoj umjetnosti: predočavanje izgleda skupine građevina, ulica, trgova itd. (prospektno slikarstvo); široka ulica (npr. Novski prospekt u Petrogradu); kaz. slika pozadina, dubina pozornice; nacrt, plan, slika neke zgrade prema vanjskom izgledu; pregledan plan o uređenju nekog industrijskog, znanstvenog, umjetničkog ili prosvjetnog poduzeća; trg. reklama neke robe u obliku tiskanog letka ili brošure
- prospektivan Gat. *prospectivus*) koji predviđa ono što će doći, dalekovidan
- prospektor (lat. *prospector*) istraživač zemljišta u mineralnom pogledu, onaj koji se stručno bavi istraživanjem i pronalaženjem minerala
- prosperirati (lat. *prosperare*) uspjevati, napredovati, ići od ruke, polaziti za rukom; imati sreće, dospijevati u ponajbolje prilike
- prosperitet (lat. *prosperitas*) uspjevanje, polaganje za rukom; blagostanje, uspjeh, sreća (u poslovima)

- prossimo (tal. *prossimo* sc. mese, lat. *proximo*) trg. idućeg mjeseca, sljedećeg mjeseca
- prossimo passato (tal.) trg. prošlog mjeseca
- prossimo venturo (tal.) trg. za idući mjesec, za sljedeći mjesec
- prostuglandini (grč.-lat.) mn. masne kiseline koje se stvaraju u ljudskom tijelu i imaju vrlo povoljno djelovanje na čitav organizam
- prostat (grč. *proslales* starješina, pretpostavljeni, lat. *prostata*) starješina, pretpostavljeni, zapovjednik, poglavar; u Staroj Ateni: zaštitnik onoga koji nije bio atenski građanin; med. ono što strši, što izviruje
- prostata (grč. *proslales* branitelj, zaštitnik, lat. *prostata*) anat. predsjemenjača (muška spolna žlijezda, na gornjem dijelu mokraćne cijevi i ispod mokraćnog mjehura, izlučuje sok koji se miješa sa spermom)
- prostatalgija (grč. *prostates*, *algos* bol) med. bol u sjemenjači (*prostatu*, muškoj spolnoj žlijezdi)
- prostatektomija (grč. *proslales*, *ektomc* rezanje) med. operativno odstranjivanje *prostate*
- prostatelkozis (grč. *prostates*, *elkosis* gnojenje) med. gnojenje (ili: *zagnoiavanje*) *prostate*
- prostatičan (grč. *prostatikos*) koji strši, koji se ističe, koji stoji na čelu, odličan. izvrstan
- prostatitis (grč. *prostates*) med. upala sjemenjače (*prostate*)
- proslatizam (grč. *prostates*) med. opći naziv za sve slučajeve povećanja (hipertrofije) sjemenjače (*prostate*)
- prostatolit (grč. *prostates*, *lithos* kamen) med. kamen u *prostatu*
- prostatonkus (grč. *prostates*, *onkos* masa) med. otekline *prostate*
- prostazija (grč. *prostasia*) prvenstvo, prednost; starješinstvo
- prostemidij (grč. *proslernidios* koji se nalazi pred prsima, pretprsni) med. melem (ili: flaster) za prsa
- prosternirati (lat. *pro-sternere*) prostrijeli na zemlju, oborili; *prosLernirati se* baciti se pred nekim na zemlju, pasti na koljena, ponizili se
- prosteta (grč. *prostithemi* dometnem, prisionim) mn. med. lijekovi koji se upotrebljavaju izvana
- prostetis (grč. *pro*, *stethos* prsa) med. mesnatost na prednjem dijelu prsa kod snažnih muškaraca; mesnatost ruku i nogu, tzv. "miš" na ruci i lopta iza nožnog palca
- prosteza (grč. *prosthcsis* dodavanje) gram. dodavanje jednog slova ili sloga na početku riječi; med. naknada, zamjenjivanje izgubljenih udova umjetnim. namještanje umjetnog dijela tijela, npr. drvene noge; *proteza*
- prostil (grč. *pro*, *stylos* stup) arh. vrata, ulaz sa stupovima *sprijeda*; stupovi samo *sprijeda*; pr. *prostillan*
- prostitucija (lat. *prostitutio*) blud, bludni život, bludničenje; davanje tijela za novac kao poziv (profesija); pren. obeščaćenje, oskvrnjivanje, oskvrnuće
- prostituirati (lat. *prostituere*) navesti na blud. navoditi na blud, javno izlagati bludu; osramotiti, obeščastiti, poniziti; *prostituirati se* odati se bludnom životu, obeščastiti se, prodati se, postati javna žena, bludnica; obrukati se, blamirati se
- prostitutka (lat. *prostituere*) ulična žena, javna žena, bludnica
- prostratio virium čit. *prostracio virium* (lat.) med. iscrpljenost, iznemoglost, klonulost, oslabljenost
- prošek (tal. *prosecco*) poznato dalmatinsko desertno vino od suhog grozda, obično bijelog (nazvano po selu Prosecco u okolici Gorizije)
- prota (grč. *protos* prvi) prvi svećenik; počasni čin u Pravosl. crkvi čiji no-

- sitelj ima pravo na crveni pojas; također: svećenik pod čijim su nadzorom svi svećenici iz dijela jedne eparhije; protojerej, protoprezbiter
- protagonist (grč. protagonist.es) prvi borac, prvoborac, voda, glavni pobornik, glavni pokretač, glavna osoba, prvak; u starogrčkom kazalištu: glumac koji igra glavno ulogu
- protaktinij (lat. protactinium) kem. radioaktivni element, atomska težina 231, tablični broj 91, znak Pa
- protalija (grč. pro prije, thallos zelena grančica, mladica) bot. prokličnica (i klijanje uopće)
- protandrija (grč. protos prvi, andria muškost) biol. kod nekih životinja i biljaka: ranije razvijanje mužjaka nego ženki, odnosno muških spolnih organa nego ženskih; supr. protaginija
- protantrop (grč. protos prvi, anthropos čovjek) zajednički naziv za pojam pračovjeka
- protargoi (grč. protos prvi, argurion srebro) med. spoj bjelančevine srebra, utječe antiseptički, upotrebljava se pri liječenju rana, očiju i tripera
- protaza (grč. protasis) ret. u samom početku istaknuto pitanje; gram. zavisna rečenica koja Stoji pred glavnom; kaz. uvodni (ih: prvi dio) draine u kojem počinje dramski zaplet; supr. apodoza
- protaza (grč. protasso stavim naprijed) 1. gram. zavisna rečenica koja stoji pred glavnom; 2. kaz. uvodni dio drame; 3. ret. na samom početku istaknuto pitanje; suprot, apodoza
- proteidi (grč. protos prvi) mn. kem. spojevi proteina s organskim spojevima
- protein (grč. protos prvi, lat. proteinium) kem. bjelančevina, glavni sastojak protoplazme biljnih i životinjskih stanica, ima ga i u krvi, mesu, mlijeku, kostima, kosi; najvažnija hrana organizma koji bez nje ne može opstati
- proteinoterapija (lat. proteinum bjelančevina, grč. therapeia liječenje) med. liječenje ubrizgavanjem bjelančevinastih tvari; usp. protein
- Protej (grč. Proteus) mit. morski bog starih Grka koji je imao dar proricanja i sposobnost da se pretvara u sve moguće oblike; pren. prevrtljiv čovjek, prevrtljivac; u alkemiji: živa
- protekcija (lat. pruteelio) zaštita, zaštićivanje, pokroviteljstvo; polpora, pomoć, pomaganje; preporuka, preporučivanje
- protekeionaš (lat. proteetio) v. protekcionist
- protekcionist (lat. proteetio) pristaša uvođenja zaštitne pristojbe, zabrane uvoza, kontingentiranja i drugih mjera u borbi protiv konkurencije inozemnih poljoprivrednih i industrijskih proizvoda; šticećenik, ljubimac, onaj koji ima preporuku, pomoć i potporu utjecajnih ljudi (proteže)
- protekcionizam (lat. proteetio) sustav trgovačke politike kojem je svrha zaštićivanje domaćih proizvoda od inozemne konkurencije putem uvođenja visokih uvoznih pristojbi na stranu robu. a snižavanjem izvoznih itd.
- protektivni (lat. protectivus) zaštitni, obrambeni, potpuni, pomoćni
- protektivsilk (engl. proteetive silk) zaštitna svila) med. smolom premazana tanka tkanina za zaštitu rana (kod antioptičkog zavoja)
- protektor (lat. protector) 1. pokrovitelj, zaštitnik, onaj koji nekoga preporučuje; 2. titula Olivera Oromvella nakon ukidanja kraljevstva u Engleskoj; 3. država koja uzima neku zemlju pod "pokroviteljstvo"
- protektorat (lat. proteetoratus) zaštitništvo, pokroviteljstvo; u međunarodnom pravu: odnos zavisnosti koji po-

- stoji između jedne države (kao "zaštitnice") i druge (kao "zaštićene"); naziv za zemlju uzetu pod ovakvu "zaštitu", a zapravo okupiranu od jače države
- protektorij (lat. *proteetorium*) ustanova za zaštitu ili obranu od čega. obrambeni spis; štíćenie, zaštita, pokroviteljstvo
- protektura (lat. *proteetura*) v. protektorij
- protenzija (lat. *protonsio*) ispruženost, protegnutost; također: prota za
- proteolitičan (grč. *protos* prvi, *lylikos* razlučan. koji razlaže) koji probavlja bjelančevine (*pepsin*, *tripsin*, *ferment*)
- proteoliza (grč. *protos* prvi, *lysis* razlučivanje) med. razlaganje bjelančevina u organizmu
- proteroandrija (grč. *proteros* prijašnji. *andria* muškost) biol. v. protandrija
- proteroginija (grč. *proteros* prijašnji, *gyne* žena) biol. v. protoginija
- protest (lat. *prote stus*, tal. *protesto*) prigovor, izraz ljutnje protiv čega; u mjeničkom pravu: akt kojim vlasnik mjenice izvještava trgovački sud da mjenični dužnik nije udovoljio ili odgovorio obvezama; *senza protesto* čit. *senea protesto* (tal.) trg. bez prigovora, bez protesta; *sopra protesta* (tal.) preko protesta, tj. iz prijateljstva primiti na sebe mjenicu
- protestacija Gat, *protestatio*) prigovor, svečana izjava protiv čega, javno izražavanje srdžbe
- protestant (lat. *protestans* koji javno svjedoči) kršćanin evangeličkoluteranske vjere (naziv po tome; što su Lutherovi pristaše 1529. protestirali protiv odluka Katoličke crkve); nakon Vestfalskog mira ovim imenom zovu i reformiste
- protestantizam Gat. *protostans*) naziv za sve kršćanske crkvene zajednice koje su proizašle iz velikog pokreta reformacije u XVI. st.; usp. *protestant*
- protestirati Gat, protestari javno svjedočiti; javno iskazati, glasno objaviti) otvoreno se izjasniti protiv čega, dići se protiv čega, izraziti srdžbu zbog čega; *protestirati- mjenicu* po utvrđenoj formi izvijestiti trgovački sud da vlasnik mjenice nije mogao isposlovati primanje ili plaćanje mjenice i pored svih zakonom propisanih uvjeta i mjera
- protetika (grč. *pro-tithemi* postavljam ispred) med. vještina zamjenjivanja izgubljenih dijelova tijela (ruke, noge, zuba i dr.) umjetnim; usp. *prosteza*
- proteza (grč. *pro, tithemi, prothesis* izlaganje) v. *prosteza*
- proteže (fr. *protege*) štíćenik, ljubimac. onaj koji ima protekciju
- protežirati (lat. *pro-tegere*, fr. *proteger*) štítiti, zaštititi, zaštićivati, zaklanjati, pomaga ti, potpomagati koga; preporučiti, preporučivati
- protfan (njem. *braten peći* ili *Brot kruh, Pfanne tava*) tava, posuda za pečenje
- protimija (grč. *prothymia*) sklonost, pripravnost, raspoloženje za što; naklonost. raspoloženje prema komu ili čemu
- protipografski (grč. *pro, typos* otisak, grafo pišem, bilježim, crtam) izrađen prije pronalaska tiska
- protiron (grč. *prollhyron*) arhit. starogrčko predvorje između vanjskih i unutarnjih vrata građevina
- protisti (grč. *protos* prvi) mn. biol. izraz kojim Haeckel označava najniže organizme, one kod kojih još nisu potpuno razvijene razlike koje postoje između viših životinja i biljaka; dijele se na protozoe i protofite
- proto- (grč. *protos*) predmetak u složenicama sa značenjem: prvi, glavni, najraniji, najviši, najugledniji

- protobionti (grč. protos prvi, bios život)
mn. prvi živi organizmi u razvoju živih bića na Zemlji
- protofiti (grč. protos, fyton biljka) bot. jednostanične biljke, prabiljke (jednostanične algo, bakterije itd.), za razliku od višeslaničnih biljki (metafita); usp. proti sti
- protogala (grč. protos, gala mlijeko) med. prvo, majčino mlijeko
- protogeja (grč. protos, ge Zemlja) prvi, prvobitni oblik Zemlje (prema Ixibnizu)
- protogeničan (grč. protos prvi, gcn-korijen od gignomai rodim se, nastanem, postanem) koji je prvi nastao, prvonastali, prvostvoreni, prvorođeni
- protoginija (grč. protos, gyne žena) biol. kod nekih životinja i biljaka: ranije razvijanje ženki nego mužjaka, odnosno ženskih spolnih organa nego muških; sup. protandrija
- protografija (grč. protos, graha pisanje) prvo crtanje, prvi crtež, pravljenje nacrt; vještina pravljenja nacrt, planova, skica; prvo pismo, prapismo
- prothistorija (grč. protos, historia) znanost koja proučava vrijeme o kojem u drugim zemljama već postoje pisani izvori i spomenici, ali ih još nema u onoj zemlji u kojoj se obavljaju proučavanja toga vremena, te se poglavito proučava na osnovi ostataka materijalne kulture
- protorej (grč. protos, hierous svećenik) v. prota
- protokol (grč. protos, kolla ljepilo, protokollon) 1. zapisnik koji sadrži odluke ih zaključke nekog kolegija, zapisnik s iskazima saslušanih osoba; zapisnik sjednice; 2. zapisnik diplomatske konferencije koji sadrži odluke donesene na takvoj konferenciji; 3. diplomatski pravilnik koji sadrži propise o ceremonijalu kojeg se valja pridržavati u dopisivanju i službenim odnosima s pojedinim državama, kao i prilikom sastanaka šefova država ili njihovih predstavnika; 4. odjel pri ministarstvu vanjskih poslova koji vodi ove poslove; šef ovog odjela zove se šef protokola; napravili protokol v. protokolirati
- protokolant (lat. protocollum) v. protokolist
- protokolarni (lat. protocollarius) zapisnički
- protokolirati (lat. protocollum) zapisati po službenoj dužnosti; unijeti u zapisnik, napraviti zapisnik, voditi zapisnik, saslušati (ili: saslušavati) i iskazano zapisati
- protokolist (lat. protocollum) zapisničar
- protolog (grč. proto-logos) prvi glumac, onaj koji igra glavnu ulogu
- protologija (grč. protos, logia) prva filozofija. osnovna filozofija
- protoma (grč. pro-temno, protome) slika poprsja, poprsje, bista
- protomus (grč. pro-temno) med. v. prošek tor
- proton (grč. protos prvi) fiz. pozitivna jezgra vodikovog atoma čiji naboj ili opterećenje iznosi jedan pozitivni električni elementarni kvantum; protoni se zajedno s neutronima, nalaze u sastavu atomske jezgre; usp. elektron
- proton pseudos (grč. proton, pseudos laž) fil. prva laž, prva zabluda, pogrešna osnova, pretpostavka kao izvor svih kasnijih pogrešnih zaključaka (Aristotel)
- protonema (grč. protos prvi, nema nit, vlakno, preda, tkanje; prvobitna nit što se stvara iz truski u mahovina; prokličnica
- protonotar (grč. protos, lat. noiarius bilježnik, pisar) prvi pisar, glavni sekretar (ili: tajnik); prvi svećenik poslije patrijarha u Carigradu; u Kat.

- crkvi: titula visokog svećenika, po rangu odmah iza biskupa, a obavlja sve poslove koji se tiču pape i Kat. crkve
- protopatija (grč. protos, pathos bol) osobita naklonost čemu; med. prvi osjećaj bola, prvi znaci bolesti
- protoplast (grč. protos, plastos uobličen, oblikovan) biol. stanično tkivo bez opne. npr. kod biljnih stanica
- protoplasti (grč. protos, plastos uobličen, oblikovan) mn. prvostvoreni ljudi, praljudi, prvi ljudi
- protoplastičan (grč. protos, plastikos uobličen, oblikovan) prvostvoren, pračovječji, praljudski
- protoplazma (grč. protos, plasma tvojevina) biol. bjelančevina, aktivna bjelančevina stanica, osnovna tvar iz koje se sastoji svaka biljna i životinjska stanica (ima oblik polutekuce, bezbojne i ljepljive mase); pren. prapraslika, prasluka
- protopter (grč. protos prvi, pteron pero, krilo; plivaća kožica) zool. riba dvodihalica; 11 suho doba godine diše na pluća, a inače na škrge
- protoraks (grč. pro, thorax trup, prsni koš) zool. prednji dio prsa u člankonožna (kukaca)
- protorganizmi (grč. protos, organon oruđe) biol. v. protisti
- protosindik (grč. protos, syndikos zastupnik) prvi, glavni branitelj, glavni sudac
- protosinđel (grč. protos, synkloio spojim, blisko vežem) u Pravoslavnoj crkvi najstariji monaški čin poslije arhimandrita, po rangu odgovara protoprezbiteru
- protoskop (grč. proktos čmar, skopeo promatram) med. zrcalo za pregledavanje debelog crijeva
- protoskopija (grč. proktos čmar, skopeo promatram) med. pregled (ili: ispitivanje) čmara ih debelog crijeva pomoću protoskopa
- prototeza (grč. protos, thesis tvrdnja) fil. naslućivanje o postojanju neke činjenice koje se zasniva na zaključcima po sličnosti (analogiji); hipoteza (pretpostavka) koja se može braniti i činjenicama crpljenim iz iskustva,
- prototip (grč. pro, typos otisak) uzorak, ogledni primjerak, obrazac
- prototip (grč. protos, typos otisak) prva slika, prasluka. prauzor; obrazac, model, uzor; prvi snimak, prvi otisak
- prototipičan (grč. protos, typos otisak) koji služi kao obrazac (uzor)
- prototipski (grč. protos, typos) v. prototipičan
- protozoa (grč. protos, zoon životinja) zool. praživotinje, mikroskopski mala jednostanična živa bića (za razliku od metazoa, tj. višestaničnih organizama); usp. protisti
- protozojski (grč. protos, zoon životinja) praživotinjski, koji se tiče protozoa
- protrahirati (lat. protrahere) 1. zavlaciti, produljivati; 2. priznati
- protraktor (lat. protractor) u geodeziji: kutomjer za određivanje velikih kutova; med. instrument za čišćenje rana
- protuberanca (lat. protuberantia) med. prstenasto ispupčenje, jabučica, kvrga, izraslina, grba; astrofiz. *Sunčeve protuberance* su ružičasti plamenovi koji s površine Sunca sukllaju u vrlo velike daljine i u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća već je utvrđeno da protuberanca ne svijetli kao neka stvar osvijetljena Sunčevom svjetlošću, već da je to golema masa usijanoga vodikovog plina; protuberance se mogu vidjeti i bez pomrčine Sunca
- protuberantia oculorum čit, protuberancija okulorum (lat) med. hula vosta, izbuljenost očiju
- protutela (lat.) prav. zamjena u skrbništvu, su skrbništvo
- prova (tal. prua, prova) prainac. prednji dio broda

- provansalski jezik jezik kojim se govori u juž. Francuskoj, danas samo narječje, ali nekada je bio samostalan književni jezik
- provansalski pjesnici francuski pjesnici XII. i XIII. st. iz Provanse i sjeveroistočne Španjolske, opjevali su viteške motive; romantični pjesnici, trubaduri
- provazal (lat. provasallus) zamjenik podanika (vazala)
- provonijenco (lat. provenientiae) mn. osobe koje dolaze (ili: roba koja dolazi) iz inozemstva
- provenijencija (lat. provenientia) podrijetlo uvezene robe.
- proverb(ij) (fr. proverbe, lat. proverbium poslovice) poslovice; osobito: mala komedija i manje kazališno djelo u kojem se razvija neka poslovice (osobita vrsta fr. dramske književnosti)
- Proverbia (lat. Proverbia) mn. Priče
Sa lom on ovo
- proverbijalni (lat. proverbialis) poskovičan
- providencija (lat. providentia) 1. predviđale, opreznost; 2. briga, brižljivost; Božja providnost
- providur (tal. provveditorc) naslov poglavara zemlje u doba mletačke uprave nad Dalmacijom
- provijant (lat. providere predvidjeti, pripremiti, tal. provianda) hrana, jelo, živežne namirnice; osobito: živežne namirnice koje su potrebne i predviđene za prehranu vojske
- provijant-kolona voj. sva prijevozna sredstva i cjelokupno osoblje pomoću kojih se vojska opskrbljuje hranom, osobito za vrijeme rala
- provincija (lat. provincia) kod Rimljana: osvojeno ili naslijeđeno područje; danas: pokrajina, područje; unutrašnjost; u Katoličkoj crkvi: područje koje spada pod jednu nadbiskupiju
- provincijal (lat. provincialis) poglavar nekog crkvenog reda čija vlast obuhvaća nekoliko samostana
- provincijalac (lat. provincialis) stanovnik pokrajine, čovjek iz unutrašnjosti
- provincijalizam (lat. provincialis) riječ koja je poznata samo u jednoj pokrajini (provinciji), dijalektalna riječ, dijalektizam; uporaba riječi koje su poznate samo u jednom kraju
- provincijski (lat. provincialis) pokrajinski, područni; koji pripada ili se liče unutrašnjosti; izvangradski
- provitnmini mn. stvari u hrani iz kojih se u organizmu živih bića stvaraju vitamini
- provizija (lat. pruvio) trg. postotak od obavljenog posla koji se daje kao nagrada za trud posredniku u tom poslu (agentu, špediteru ili komisio-naru); hrana, živežne namirnice; opskrbljivanje živežnim namirnicama; u Katoličkoj crkvi: imenovanje na neki crkveni položaj ih u neku župu
- provizionalan (lat. provisionalis) v. provizoran; *provizionalni dekret* prav. rješenje kojim neka sporna stvar prelazi u posjed jedne od partičnih strana
- provizor (lat. provisor) nadstojnik, upravitelj (ljekarne, fonda, škole i si.)
- provizoran (lat. provisorius) određen samo za kratko vrijeme, privremen, probni, pomoćni
- provizorij (lat. provisorium) stanje privremenosti, privremeno slanje, privremeno rješenje, privremenost
- provocando ad acta (lat.) prav. pozivom (ili: pozivajući se) na sudske akte (spise)
- provocirati (lat. provocare) izazivati, huškati, podbadati; davati povoda, prouzročiti; navoditi na protuzakonito djelo i izjave s ciljem kompromitiranja i prijave

provokacija (lal. *pro voća ti o*) izazivanje, podbadaanje, huškanje; navođenje na protuzakonito djelo ili protuzakoniti čin; izazivanje na dvoboj; prav. izazivanje na podizanje tužbe; pozivanje na viši sud (apelacija)

provokant (lal. *provocans*) prav. onaj koji poziva na viši sud; apelant

provokat (lat. *provocatus*) prav. onaj koga zovu na viši sud; apelat

provokativan (lat. *provocalivus*) izazovan, koji izaziva, izazivački

provokator (lat. *provocator*) izazivač, podbadač; *agent provokator* plaćeni bukač, onaj koji zlonamjerno navodi na akciju, na nešto štetno, pomoćnik tajne policije

proza (od lat. *prosa* u izrazu *prosa oratio* izravan govor, upravan govor, neukrašen govor; ženski rod od *prosus* postalo *od prorsus od proversus* ravno naprijed okrenut; nevezan govor) nevezan slog, govor upućen neposredno, način izražavanja koji nije ograničen ritmom ili ritmom; pren. suhoparnost, svakidašnjost, odsutnost svega pjesničkog, lijepog i uzvišenog; supr. poezija

prozackvirati (lat. *prosequi*) v. prosekvirati

prozaičan Gat, *prosaicus*) nevezan, nepjesnički; svakodnevni, suhoparan, plitak, običan, dosadan; supr. poetičan

prozaičar Gat, *prosa*) onaj koji piše u prozi, tj. nevezanim slogom; pren. suhoparan Čovjek

prozaist (lat. *prosa*) v. prozaičar

prozaizam (lat. *prosaismus*) osobitost nevezanog, ne pjesničkog govora; pren. suhoparnost, neduhovitost

prozaizirati (lal. *prosa*) pisali u prozi; pren. činiti (ili: učiniti) nešto suhoparnim

prozekucija (lat. *prosecutio*) v. prosekucija

prozekutor (lat. *proscutor*) v. prosekutor

prozelit (grč. *pros-clythos*) došljak, pri-došlica; obraćenik, onaj koji je prešao na drugu vjeru, onaj koji je iz jedne zajednice, osobito vjerske, prešao u neku drugu (izraz polječe od grčkog židovstva kad su se, u Kristovo vrijeme, ovako nazivali neznabošci koji su primili židovsku vjeru)

prozelitizam, (grč. *proselytos*) manija ih pomama za prikupljanjem novih sljedbenika, težnja onih koji nastoje, osobito nečasnim i ružnim sredstvima, pridobiti pristaše drugih vjera za svoju vjeru

prozenhim (grč. *pros-enchyma*) bot. oblik biljnog staničnog tkiva kod koje je stanična opna odrvenjela, a stanice izdužene i na oba kraja zaoštrene, tako da svojim vrhovima zalaze jedna u drugu i nemaju međustaničnog prostora

Prozerpina (lat. *Proserpina*) mil. žena Hadova i, po tome, kraljica podzemnog svijeta (kod Grka: Perzefona); astr. ime planetoida otkrivenog 1853. godine

prozimiti (grč. *pro*, zyme kvasac) mn. naziv za pravoslavce, budući da so ovi pričešćuju kvasnim kruhom; usp. azimati

prozni (lal. *prosa*) napisan u prozi; prozaičan

prozodija (grč. *prosodia*) dio metrike: izgovaranje riječi po naglasku (akcentu) u dužini slogova; pravila o dužini i kratkoći slogova; knjiga koja sadrži pravila i primjere o dužini i kratkoći slogova

prozodika (grč. *prosodikos* naglasili, koji se liče naglašavanja slogova) znanost o dužini i kratkoći slogova, znanost o naglasku

prozodomanija (grč. *prosodia*, mania strast, pomama) strast za pravljenjem stihova, stihokleptstvo

- prozopalgija (grč. prosopon lice, algos bol) med. bol u licu
- prozopografija (grč. prosopon lice, grafia opis) opisivanje osoba, crtanje karaktera
- prozopologija (grč. prosopon lice, logia znanost) znanost o izgledu lica; usp. fiziognomika
- prozopomant (grč. prosopon lice, mantis prorok) onaj koji proriče sudbinu iz crta lica
- prozopomantija (grč. prosopon lice, manteia proricanje) proricanje sudbine iz crta lica
- prozopopeja (grč. prosopon lice, poico pravim, činim) ret. oličavanje, prikazivanje nečega neosobnog i neživog kao da je živo, oživljavanje; personifikacija
- prozopoplegija (grč. prosopon lice, plege udarac) med. kljenut lica, kljenut ličnog živca
- prozoposkopija (grč. prosopon lice, skopeo promatram) promatranje lica, ispitivanje lica; osobito: znanost o bolesnom izrazu lica, = patološka fiziognomika
- prozopospazmus (grč. prosopon lice, spasmos grč) med. grčenje lica, grč u licu
- prudoncija (lat. prudens mudar) mudrost, razboritost; predviđanje; iskustvo, znanje
- prudencior cedit čit. prudencior cedit (lat.) pametniji popušta,
- pr uf (engl. proof) pokus, proba; osobito: probni arak, probni otisak
- prunin (lat. prunus) v. cerasin
- prunus (lat.) bot. šljivovo drvo. šljiva
- prurigo (lat.) med. svrab kože, svrbež: pren. neodoljiv nagon, velika želja za čim
- prurit (lat. pruritus) med. kroničan svrab kože, osobito kod oboljelih od šećerne bolesti i bolesti jetara, kod nervoznih i starih ljudi
- Prus 1. pripadnik jednoga od baltičkih plemena, srodnih Letoncima i Litvancima; 2. pripadnik njemačke povijesne pokrajine Prusije
- prusofil (lat. Prussia Pruska, grč. filios prijatelj, koji voli) prijatelj Prusa, onaj koji voli Pruse
- prusofob (lat. Prussia Pruska, grč. fobos strah) neprijatelj Prusa, onaj koji mrzi Pruse
- pržun (tal. prigionie) zatvor, tamnica
- psafaroza (grč. psafaros) med. krhkost, omekšalost. omekšavanje; kostiju
- psalam (grč. psalmos udaranje u žice, strune) pobožna pjesma u slavu Božju; osobito: 150 pohvalnih pjesama Starog zavjeta kojima je uglavnom autor kralj David
- psalenda (lat. psallere pjevati uz pratnju instrumenata, psallenda) mn. ono što se treba pjevati, pjesme (blagdanska pjesma kod katolika koja st. pjeva naizmjenice)
- psaleta (fr. psalette) škola zmirnog pjevanja
- psalidij (grč. psalidion) škarice; mali svod; med. moždani svod
- psalidoma (grč. psalidoma svod, iebdeci svod) svod; anat. unutrašnja površina lubanje
- psaligrafija (grč. psalis škare, grafia pisanje, crtanje) vještina izrezivanja škarama i slobodnom rukom oblika (siluete) nekog lika ili predmeta na crnom papiru
- psalis (grč. psalis) škare, nožice; svod, luk, podzemni vodovod
- psalmist (grč. psalmos udaranje u žice, strune) pisac psalama u St. zavjetu; pjesnik psalama uopće, pisac pobožnih pohvalnih pjesama
- psalmodija (grč. psaimodia) pjevanje psalama i drugih starozavjetnih tekstova u kršćanskom bogoslužju
- psalmograf (grč. psalmos, grafos) v. psalmist
- psalter (grč. psalterion) v. psalterion

psalterion (grč. psalterion žični instrument) srednjovjekovni glaz. instrument sa žicama, sličan harfi; zbirka biblijskih psalama (usp. psaltir); dugačke krunice koje nose redovnice u nekim katoličkim samostanima; zool. knjižavci (treći dio želuca kod preživača)

psaltir (grč. psalteron} u pravoslavnoj crkvi: bogoslužna knjiga iz koje se čitaju i pjevaju psalmi (naziv po tome što su se nekada psalmi pjevali uz pratnju psalteriona)

psalntirati (grč. psalterion žičani instrument, psallo sviram na žičanom instrumentu pomoću prstiju) pjevati psalme, čitati psalme;

psamiti (grč. psammos pijesak) mn. geol. mehanički sedimenti sastavljeni od zrnaca pijeska u veličini do 1 **mm**

psamizam (grč. psammos pijesak) med. izbacivanje pijeska s mokraćom, kod oboljelih od kamena u bubrezima; također: kupanje (ili: parenje) u toplom pijesku

psamofiti (grč. psammos pijesak, fvtion biljka) mn. rasline koje uspijevaju na pijesku

psamografija (grč. psammos pijesak, grafein pisati) proučavanje pijeska i karakteristika pješčanih terena

psamomantija (grč. psammos pijesak, manteia proricanje) gatanje, vračanje. proricanje iz pijeska

psamos (grč. psammos pijesak) med. pijesak u mokraći (kod kamena u bubrezima)

psamoterapijn (grč. psammos pijesak) med. liječenje pijeskom, pješčane kupke

psataroza (grč. psathvros krhak, lomljiv. mek) med. v. psafaroza

psatiroza (grč. psathyros krhak, lomljiv, mek) med. v. psafaroza

psefiti (grč. psefos oblutak, šljunak) geol. mehanički sedimenti sastavljeni

od većih i krupnijih komada, bilo zaobljenih (konglomerati) bilo uglatih (kršnici)

psefizma (grč. psefisma) u staroj Grčkoj: zaključak narodne skupštine koji je vrijedio samo za pojedine slučajeve i za pojedine ljude

psefokratski (grč. psefos kamenčić za glasovanje, kratos jačina, snaga, vladavina) koji vlada na osnovi većine u parlamentu

pselafetika (grč. pselafetos opipljiv, pselafao opipam) vještina prepoznavanja stvari dodirivanjem (pipanjem)

pselafija (grč. pselafao) dodirivanje, pipanje, trljanje rukama

pselizam (grč. psellizomai mucam, tepam) med. mucanje, zamuckivanje, tepanje

pseudo- (grč. pseudos neistina, laž, varka) predmetak u složen i čama, označava nešto lažno, netočno, pogrešno, nešto što sadrži u sebi varku i si.

pseudoafija (grč. pseudos, afe pipanje, dodirivanje, appo dodirnem, pipam) med. varka osjetila dodira (opipa)

pseudoakuza (grč. pseudos, akuo čujem) med. varka osjetila sluha

pseudnangelija (grč. pseudos, angelia vijest) lažna vijest, lažna poruka

pseudoapostema (grč. pseudos, apistemi uklanjam, odvracam) med. lažni čir, lažna gnojna bubuljica

pseudoartroza (grč. pseudos, arthron zglobov) med. oblikovanje lažnog zgloba. osobito kod potpuno neizliječene prijeloma kostiju i kod uganuća koje nije sasvim sanirano

pseudoastma (grč. pseudos, asthma teško disanje) med. lažna astma (zbog otekline u dišnim organima)

pseudnblepsija (grč. pseudos, blepsis vid) med. varka osjetila vida; uopće svaki nedostatak u očima

pseudodemokracija (grč. pseudos, demokratia) lažna, tobožnja demokracija

pseudoepigrafi (grč. pseudos, epi-grafo) spisi s lažnim natpisima, podmetnuti spisi, osobito: spisi koji su objavljeni pod imenima starih Božjih ugodnika i proroka, ali čija je vjerodostojnost veoma sumnjiva

pseudoesteziija (grč. pseudos, aisthesis osjećaj, osjet) med. varka osjećaja, postojanje osjeta koji zapravo ne možemo imati budući da nam nedostaje organ koji je za njega potreban, npr. osjećaj da mičemo prstima noge koja je odrezana, amputirana

pseudofilozof (grč. pseudos, filosofos) lažni filozof, nazovifilozof

psoudoftiza (grč. pseudos, fthisis sušica) med. lažna sušica

pseudogeuzija (grč. pseudos, geusis okus) med. varka osjetila okusa

pseudograf (grč. pseudos, grafo pišem) lažan, podmetnut spis

pseudograf (grč. pseudos, grafo pišem, bilježim) krivotvoritelj spisa, falsifikator spisa

pseudografija (grč. pseudos, grafia pisanje) krivotvorenje spisa, falsificiranje spisa

pseudokijeza (grč. pseudos, kyesis trudnoća) med. lažna trudnoća

pseudoklasicizam (grč. pseudos, lat. classis, red, razred) lit. slijepo i zbog toga neuspjelo oponašanje starogrčkih i rimskih pisaca, osobito pjesnika; usp. klasicizam

pseudokriza (grč. pseudos, krisis) med. lažna, nepravna, nepotpuna kriza

pseudoleukemija (grč. pseudos, leukos bijel, haima krv) med. povećavanje limfnih žlijezda i dr. organa, prividna bjelokrvnost

pseudologija (grč. pseudos, logia) lažanje, laž; lažno naučavanje

pseudomant (grč. pseudos, mantis prorok) lažni prorok

pseudomesija (grč. pseudos, hebr. maschiach) lažni mesija, lažni prorok

pseudomnezija (grč. pseudos, mimnesko sjećam se, mnesis sjećanje) psih. varka u sjećanju, kad nam se nešto što prvi put vidimo učini poznatim, ili kad nam se nešto što smo već prije čuli ih vidjeli učini potpuno novim i nepoznatim

pseudomorf (grč. pseudos, morfoma oblik, lik) psih. lažna, nepravna ili bolesna tvorevina

pseudomorfoza (grč. pseudos, morfe oblik) min. javljanje minerala u kristalnim oblicima drugog minerala

pseudonim (grč. pseudos, onyma = onoma ime) lažno ime. izmišljeno ime; pisac koji piše pod lažnim imenom

pseudoniman (grč. pseudos, onyma ime) s lažnim imenom, pod lažnim ili izmišljenim imenom

pseudoodontoza (grč. pseudos, odus gen. odontos zub) med. stvaranje bolesnog zuba

pseudoorgnizmi (grč. pseudos, organon oruđe) mn. prirodne ili anorganske tvorevine koje svojim oblikom podsjećaju na biljke ili životinje, zbog toga su ih prije smatrali okamenjenim ostacima organizama

pseudoosfrazija (grč. pseudos, osfrasia mirisanje, miris) med. v. pseudoosmija

pseudoosmija (grč. pseudos, osme miris) med. varka osjetila mirisa, pogrešan osjećaj mirisa

pseudoostoma (grč. pseudos, osteon kost) med. nepravno, lažno stvaranje kosti

pseudoparaziti (grč. pseudos, parasitos nametnik) mn. biljke ih životinje koje žive na drugim organskim tijelima, a ne izvlače hranu iz njih; usp. paraziti

pseudoperipter (grč. pseudos, peri oko, okolo, pteron krilo) arhit. grčki hram sa slobodnim stupovima na prednjoj i stražnjoj strani, a na uzdužnim

stranama s polustupovima koji samo upola vire iz zidova
 pseudopetrefakti (grč. pseudos, lat. petrefacta) mn. v. pseudoorganizmi
 pseudopija (grč. pseudos, orao vidim) med. v. pseudopsija
 pseudoplazma (grč. pseudos, plasma tvorevina) med. bolesna izraslina
 pseudopleurezija (grč. pseudos, pluron bok, rebro) med. v. pseudopleuritis
 pseudopleuritis (grč. pseudos, pleuron bok, rebro) med. nepravna, lažna upala plućne opne
 pseudopneumonija (grč. pseudos, pneuma pluća) v. pseudo pneumon ili s
 pseudopneumonitis (grč. pseudos, pneuma pluća) med. nepravna, lažna upala pluća
 pseudopolip (grč. pseudos, polvs mnogi, pus noga) med. nepravni, lažni polip; usp. pohp
 pseudopsija (grč. pseudos, opsis vid) med. varka osjetila vida koja se sastoji u tome što se nekome čini da vidi nešto što ne postoji
 pseudorazis (grč. pseudos, orasis viđenje, vid) med. v. pseudopsija
 pseudoreksija (grč. pseudos, orexis težnja, prohtjev) med. lažna želja za jelom
 pseudosifilis (grč. pseudos, sys svinja, filos prijatelj, koji voli) med. pojava koja ima sličnosti sa sifilisom, ah nije sifilis
 pseudoskop (grč. pseudos, skopeo promatram) opt. sprava kroz koju promatrani predmeti izgledaju drukčiji nego što su stvarno, kroz koju se, npr. ispupčenja vide kao udubljena i obratno; *pseudoskopske mrke* nehotične optičke varke u pogledu veličine, oblika i smjera linija, likova i dr.
 pseudotabes (grč. pseudos, lat. tabes) med. prividno, lažno sušenje kralježnice

pseudotanasos (grč. pseudos, thanatos smrt) med. prividna, lažna smrt
 psidracij (grč. psydrakion) med. vodeni mjehurić, osobito na nosu ili vrhu jezika, nazvan po tome što se nekada vjerovalo da se takav mjehurić stvori na jeziku kad netko nešto slaže (psydros = pseudos lažljiv)
 psiha (grč. psyche) duša, duh; fil. načelo života, osnova života; zool. vrsta leptira (kao oličenje života i besmrtnosti duše); mit. Amorova ljubavnica koju su stari Grci prikazivali kao izvanredno lijepu djevojku s leptirovim krilima; veliko i pokretno sobno zrcalo koje stoji na podu i u kojem se može ogledati cijeli stas
 psihagog (grč. psychagogos) voda duša; mit. nadimak Hermesa, koji je vodio duše pokojnika u podzemni svijet
 psihagogi (grč. psychagoge) mn. med. sredstva, lijekovi protiv nesvjestice i prividne smrti; psihagogici
 psihagogici (grč. psychagoge) mn. med. v. psihagogi
 psihalgija (grč. psyche duša, algos bol) bol uzrokovana psihičkim faktorima
 psihastenija (grč. psyche duša, asthenia slabost) med. duševna slabost ili bolest koja se sastoji u nesposobnosti za voljne odluke, u utučenosti, u stalnoj uplašenosti, u težnji za samošćom i u izbjegavanju društva
 psihentoničan (grč. psyche, enteino zategnem, napregnem) koji izaziva duševno naprezanje, koji je u vezi s duševnim naprezanjem
 psihentonija (grč. psvehe, enteino zategnem, napregnem) prekomjerna duševna napregnutost
 psihički (grč. psvehe, pschikos duševni), duhovni, duševni, koji se tiče duše; *psihičke bolesti* duševne bolesti
 psihijatar (grč. psvehe, iatros liječnik) med. liječnik za duševne bolesti

psihijatrija (grč. psyche, iatreia liječenje) med. znanost o duševnim bolestima, njihovim uzrocima, o njihovom razvitku i liječenju
 psihizam (grč. psyche) filozofsko naučavanje po kojem je duša nešto materijalno ili tekuće; također: naučavanje daje duša nešto čisto duhovno i nadosjetilno; duševni život uopće, svjesni i nesvjesni: idealizam, spiritalizam
 psiho- (grč. psyche) predmetak u složenicama sa značenjem: duh, duša, duševni
 psihoanaliza (grč. psyche, analysis raščlanjivanje, razlaganje) raščlanjivanje duše sa svrhom što boljeg razumijevanja i poznavanja njezinih osobitosti; otkrivanje skrivenog, zaboravljenog i u podsvijest potisnutog u duševnom životu, kao i nesvjesnih želja i nagona, poglavito spolnih, koji nisu bih zadovoljeni te nesvjesno teže za zadovoljenjem izazivajući pritom često bolesne pojave koje se otklanjaju time što njihovi pravi uzroci, tj. one nesvjesne želje, prijeđu iz podsvijesti u svijest; osnivač ovoga psihološkog smjera je Sigmund Freud (1856—1939), po kojem se naziva i frejdizam: prid. psihoanalitički
 psihobiologija (grč. psyche, bios život, logia znanost) fil. biologija duševnog života, znanost o biološkim zakonima duševnog života, ili znanost o duševnim silama; biopsihologija
 psihodinamika (grč. psyche, dynamis snaga) fil. dinamika duševnog života, znanost o duševnim silama (Herrbart), o dinamičkim izražajima duševnog
 psihodrama (grč. psvehe, drama) poet. monološka pjesma koja prikazuje neku dramsku radnju, a od monodrame ili solo-scene razlikuje se osobito

po tome što svoje efekte postiže bez ikakvih scenskih naprava
 psihodrama (grč.) med. metoda liječenja duševnih bolesti koja se sastoji u tome da se pred bolesnikom, pod vodstvom hječnika-psihijatra, izvode scene iz književnih djela u kojima bolesnik može prepoznati svoj problem
 psihofizički paralelizam fil. odnos između duše i tijela, psihičkog i tjelesnog, sastoji se u tome što ovo dvoje jedno drugom odgovara i na svoj se način dopunjuje, ali nije istovjetno
 psihofizika (grč. psvehe, fvsike) znanost o odnosima između duše i tijela, osobito: matematička usporedba tjelesnih podražaja s djelovanjem tih podražaja na dušu (Weber-Fechnerov psihofizički zakon: podražaji čine geometrijsku progresiju, osjeti čine aritmetičku progresiju)
 psihofonija (grč. psyche, fone zvuk, glas) med. psihološko liječenje životnih bolesti pomoću glazbe koja djeluje na živčani sustav
 psihogenetički (grč. psyche, genesis postanak) koji se tiče (ili koji dolazi u tijeku) razvitka duše; koji se proučava s obzirom na postanak i razvitak duševnog života
 psihogeneza (grč. psvehe, genesis postanak) razvitak duše, znanost o duševnom razvitku djeteta, životinja itd.
 psihogeni (grč. psyche duša, gen- korijen od gignomai postanom) koji je uzrokovan psihičkim putem, koji je psihičkog podrijetla, koji je postao pomoću predodžaba
 psihogimnastika (grč. psychgymnastike, gymnastike vježbanje) školovanje (ili: uvježbavanje) duhovnih radnji, funkcija: mišljenja, osjećaja i htijenja (npr. antropozofsko školovanje duha austrijskog filozofa Rudolf Steinerja, 1861—1925)

psihognozija (grč. psyche, gnosis poznavanje, spoznavanje) fil. poznavanje daše, vještina upoznavanja duše
 psihograf (grč. psvche, grafo pišem, bilježim) spiritistička naprava koja spiritiste dovodi u vezu s "duhovima": jedna ploča sa slovima, brojkama i riječima koje se često javljaju (npr. "da" i "ne"), na kojoj duhovi, zapravo medijeva ruka, sastavljaju riječi i rečenice i tako priopćavaju svoje poruke

psihografija (grč. psyche, grafia pisanje, crtanje) predočavanje individualnih duševnih pojava i sadržaja

psihogram (grč. psyche, gramma crta) opis duševnih osobina nekog čovjeka

psihohigijena (grč. psvche, hygicia zdravlje) dio socijalne medicine koja se bavi pitanjima koja su u bilo kakvoj vezi s duševnim zdravljem naroda, vodi računa o duševnim bolesnicima koji su otpušteni iz bolnice, o tjelesno defektnoj i duševno zaostaljoj djeci i si.

psihoid (grč. psyche, eidos oblik) tvorevina ili sila slična duši, jedan kompleks, npr. kod nižih hića, koji baš nije istovjetan s pojmom "duša", ali se ipak samo psihički može protumačiti da bi se određene radnje tih bića mogle shvatiti

psihokineza (grč. psyche duša, kineo krećem) 1. seljenje duša, tj. vjerovanje da se ljudska duša nakon nečije smrti nastani u nekom drugom novorođenom biću; 2. djelovanje psihičkih sila na neživu tvar, npr. pomicanje predmeta bez doticanja

psihokirurgija (grč.) metoda liječenja duševnih bolesti kirurškim zahvatima u području mozga

psiholatrija (grč. psyche, latreia obožavanje) duboko poštovanje duša umrlih

psiholog (grč. psyche, logos) ispitivač duše, poznavatelj duševnih pojava i

duševnog života uopće, onaj koji se bavi psihologijom kao strukom

psihologija (grč. psyche, logia) znanost o duši, tj. o onome što se pod pojmom "duša" razumijeva, o činjenicama, zakonima i razvitku duševnog života uopće; za razliku od filozofije, odnosno metafizike, ona je empirijska znanost, tj. njezin predmet su pojave tzv. neposrednog, unutarnjeg iskustva, one koje svaki svjesni pojedinac nalazi u sebi kao nešto što mu je neposredno dano

psiholozi (grč. psyche, logos) mn. fil. pristaše psihologizma

psihologizam (grč. psyche, logia) fil. shvaćanje po kojem je psihologija osnova cjelokupne filozofije, sve ostale znanosti zapravo su samo primjenjivanje psihologije te je, prema lome, ona jedina znanost; shvaćanje da se iz zbivanja duševnih procesa mogu izvesti zakoni mišljenja i 7načcnja, pojmovi; supr. logicizam. fenomenologija

psihološki (grč. psyche, logikos) koi spada u psihologiju, koji je u vezi s psihologijom

psihom (grč. psvche) duševni, psihički događaj, psihička pojava

psihomahija (grč. psyche, maehe borba) duševna, duhovna borba

psihomant (grč. psyche, manlis vječ. vidovnjak, pretkazivač) prizivač duhova, onaj koji je u vezi s duhovima; također: istjerivač duhova

psihomantija (grč. psyche, manteia vraćanje, proricanje, pretkazivanje) prizivanje duhova, općenje s duhovima; istjerivanje duhova; usp. nekromantija

psihomatika (grč. psyche, mathein učiti) znanost o psihičkim pojavama

psihometrija (grč. psvche, metria) pokušaj ili, zapravo, želja da se psihičko predoči matematičkim putem

- psihomonisti (grč. psyche, monos jedini) mn. fil. pristale psihomonizma (Pfandcr, Ziehen i dr.)
- psihomonizam (grč. psvche, monos jedini) fil. shvaćanje po kojem je sve što je dano i što postoji psihičke prirode
- psihoneuroze (grč. psyche, nenron živac) mn. med. funkcionalne trolešli živčanog sustava s tjelesnim simptomima, uzetostima, bolovima i dr., osobito s neurastenijom, histerijom i epilepsijom; neuropsihoze
- psihonomija (grč. psvche. nomos zakon) fil. znanost o zakonima duševnog života
- psihonozologija (grč. p?yche, nosos bolest, logia znanost) med. znanost o duševnim bolestima
- psihoopomp (grč. psyche duša, pompos pratitelj) mit. pratitelj duša u podzemni svijet,
- psihopat (grč. psvche. pathos bolest) onaj koji je duševno poremećen, umobolnik
- psihopntičan (grč. psvche. pathos bolest) uinno poremećen, duševno oboljeli, umobolan
- psihopatija (grč. psyche, pathos bolest) med. duševni poremećaj, bolest duha, uinobolnost
- psihopatologija (grč. psvche, pathos bolest, logia znanost) znanost o bolesnim duševnim pojavama
- psihoseksualan (grč. psvche, lat. sexualis spolni) koji se tiče duševnih osobina svojstvenih svakom od dvaju spolova posebice
- psihosociologija (grč. psvche, lat. socius drug, grč. logia) znanost koja ispituje duševna zbivanja, tj. duševne procesi; koji imaju ulogu u postanku, razvitku i izražajima života društvenih gomila i većih zajednica
- psihosomatika (grč. psyche duša, soma, gen. somntos tijelo) med. liječenje tjelesnih bolesti uz pomoć uklanja duševnih smetnji koje uzrokuje dotična bolest
- psihotehnika (grč. psvche, tehnike) dio primijenjene eksperimentalne psihologije koji ispituje prilike i uvjete ljudskog rada u granicama danih stvarnih, privrednih i tehničkih mogućnosti i potreba, kako bi radnik dao što bolji rezultat u što kraćem vremenu i sa što manje trošenja svoje snage; ona znanstvenim metodama utvrđuje osobine svakog radnika i određuje mu radno mjesto koje mu ponajbolje odgovara; usp. lajlorizam, fordizam
- psihoterapija (grč. psvche, therapeia liječenje) liječenje duševnih poremećaja (bolesti živaca) duševnim utjecajima na oboljele, liječenje utjecanjem na dušu, osobito sugestijom i autosugestijom
- psihotonik sredstvo koje djeluje poticajno na centralni živčani sustav
- psihovitalizam (grč. psyche. lat. vita život) fil. v. psihobiologija
- psihoza (grč. psvehosis duša) duševni poremećaj, bolest duha zbog neke bolesti mozga, osobito bolesti asocijacijskih centara i asocijacijskih vlakana
- psihroalgija (grč. psychros hladan, algos bol) med. osjećaj boli pri snižavanju temperature, bolan osjećaj hladnoće
- psihrofobija (grč. psychros hladan, tobos strah) strah od hladnoće, osobito od hladne vode
- psihrologija (grč. psychros hladan, bljutav, logia govorenje) hladan, bljutav, neslan, glup govor; pretjerivanja u govoru uporabom mnogih retoričkih figura, hombastičnost
- psihroluzija (grč. psychros hladan, luomai kupam se) med. kupanje u hladnoj vodi
- psihrometnr (grč. psychros hladan, metron mjera, mjerilo) instrument koji

- ae sastoji od dva termometra na istom postolju, a od kojih jedan pokazuje temperaturu zraka, a drugi, navlažen zbog isparavanja tekućine, pokazuje nižu temperaturu, i to toliko nižu koliko je zrak suši (jer je tada isparavanje jače); na taj način određuje se apsolutna i relativna vlažnost zraka
- psihrometrija (grč. psvehros hladan, metria mjerenje) mjerenje vlažnosti zraka iz sniženja temperature zbog isparavanja
- psixsis (grč. psyxis) med. hlađenje, rashlađivanje; nahlada, prehlada
- psiktiei (grč. psyktikos rashladan, koji rashlađuje, lat. psycica) mn. lijekovi za rashlađivanje
- psiktičan (grč. psyktikos rashladan, koji rashlađuje, lat. psycicus) koji hladi, koji rashlađuje
- psiloma (grč. psi I os ćelav) med. ćelavost
- psilometrija (grč. psilometria) herojska, epska poezija kod starih Grka, pjevala se bez glazbene pratnje
- psilotričan (grč. psilos ćelav, gol, thrix dlaka, vlas) koji skida dlake ili kosu, koji oćelavljuje
- psiloza (grč. psilosis ćelavljenje, ćelavost) med. gubljenje kose ili dlaka, ćelavljenje
- p-sitacizam (grč. psittakos papiga, lat. psittacus) psih. papagajsko brbljanje, nedostatak neposrednosti mišljenja, govorenje bez svijesti o značenju izgovorenih riječi
- psitakoza (grč. psittakos papiga) "papagajska bolest" (bolest slična tifusu)
- psoas (grč. psoa, lat. psoas musculus) anat. slabinski mišić
- psoitis (grč. psoa slabinski mišić) med. upala slabinskog mišića
- psora (grč. psora) med. šuga, svrab
- psoričan (grč. psorikos) koji se tiče šuge; koji služi kao lijek protiv šuge
- psorijaza (grč. psora, psoriasis) med. oboljelost od šuge, šugavost
- psorik (grč. psorikon, lat. psoricum) med. sredstvo ili lijek protiv šuge
- psoroftalmija (grč. psora šuga, ophthalmos oko) med. šugavost očnih kapaka
- psoromijazma (grč. psora šuga, miasma zagađenje, zaraza) med. zaraza šugom, šugin otrov
- psychopathia sexualis čit. psihopatija seksualis (lat.) med. duševni poremećaj na spolnoj (seksualnoj) osnovi, bolest duha kao posljedica spolnog života oboljelog
- Pt kem. kratica za platinu
- Ptnh staroegipalski bog, stvoritelj svijeta
- ptarmičan (grč. ptarmikos) koji izaziva kihanje
- ptarmik(um) (grč. ptairo kišem, ptarmikos koji tjera na kihanje, lat. ptarmieum) med. sredstvo za kihanje
- pteridofiti (grč. pteron krilo, fyton biljka) mn. bot. papratnjače
- pterigijum (grč. pterygion) med. zadebljanje veznice oka u smjeru rožnice i po njoj
- pteriks (grč. pteryx) krilo; med. krilo nosnice
- pterioidan (grč. pteron krilo, eidos oblik) krilast, u obliku krila, sličan krilu
- pterodaktil (grč. pteron krilo, daktylos prst) fosilna životinja koja obilježava prijelaz od gmazova prema pticama
- pteroenta epea (grč.) u starogrčkom pjesništvu: krilate, lj. uznosite riječi
- pteroforan (grč. pteron krilo, fero nosim) s krilima, krilat
- pteroma (grč. pteron krilo) arhit. krilo jedne građevine: također: portikus
- pteropodi (grč. pteron krilo, pus gen. podos noga) mn. zool. krilonošci. vrsta velikih slijepih miševa u Indiji
- pterosauri (grč. pteron krilo, sauros gušter) mn. zajednički naziv za kri-

- late guštere (izumrio gmazove slične pticama)
- ptijalagogi (grč. ptvsma pljuvačka, ago izazivam, uzrokuje) mn; med. sredstva koja izazivaju i pomažu izlučivanje pljuvačnih žlijezda
- ptijalin (grč. ptyalon pljuvačka) kem. amilolitički ferment pljuvačke
- ptijalizam (grč. ptyalismos često pljuvanje, ptvalizo mnogo pljujem, usta su mi puna sline) med. prekomjerno izlučivanje pljuvačnih žlijezda, često pljuvanje; salivacija
- ptiloza (grč. ptilosis) mijenjanje perja kod ptica, mitarenje; ispadanje kose; med. gubljenje obrva i trepavica
- ptipoen (fr. petit point točkica) vrsta veoma sitnog i finog goblenskog veživa
- ptisana (grč. ptisane) med. ječmena voda, čaj od ječma
- ptizis (grč. ptysis) pljuvanje
- ptizma (grč. ptyasma) med. pljuvačka, ispljuvak, slina, sluz
- ptizmagogi (grč. ptyasma pljuvačka, sluz, ago izazivam, uzrokuje) mn. med. sredstva za izlučivanje sluzi
- Ptolemej 1. aleksandrijski zemljopisac (oko 150. pr. n. e.); 2. vojskovođa Aleksandra Makedonskoga, osnivač jedne egipatske dinastije
- ptomain (grč. ptoma leš) kem. otrov koji se razvija u lešinama pri raspadanju, Iruležni otrov, lešinski alkaloid
- ptozis (grč. ptosis pad, padanje) med. 1. spušten želudac; 2. spuštenost očnih kapaka; 3. također: = prolapsus; 4. gram. padež, kazus
- pubertet (lat. pubertas) spolno sazrijevanje, spolna zrelost; doba spolnog sazrijevanja (kod dječaka između 14—18 god., kod djevojčica između 12—15 god.)
- pubes (lat.) anat. mjesto gdje se nalazi spolni ud, dlake oko spolnog uda, dlakavost stidnog humka; muževnost
- pubeseencija (lat. pubescentia) početak rasta brade i dlaka oko spolnog organa, spolno sazrijevanje, odraslost; dobivanje dlaka, dlakavost
- pubescentan (lat. pubescens) koji se nalazi u razdoblju spolnog sazrijevanja; bot. obrastao iinim dlačicama, dlakav
- pubicum čit. pubikum (lat.) anat. preponska kost, stidna kost
- pubiotomija (lat. pubis stidnik, grč. tome rezanje) med. prerez (ili: operacija) preponske kosti u slučajevima teškog porođaja; puhotomija
- publicatio bonorum čit. publikacio bonorum (lat.) prav. javno konfisciranje (ili: pljenidba) imovine
- publicirati (lat. publicare) objaviti, pripočeti, iznijeti u javnost; tiskati (djelo, članak), izdati knjigu
- publicist (lat. publicista) pisac o javnim, osobito političkim i društvenim pitanjima, novinar (žurnalist); nekada: poznavatelj ili nastavnik državnog prava i znanosti o državi
- publicistika (lat. publicista) tisak koji se bavi dnevnim i aktualnim pitanjima i događajima, dakle: novine, časopisi, prigodni spisi i sve što putem tiska utječe na stvaranje takozvanog javnog mnijenja, javnog mnijenja; novinarstvo, žurnalistika; dio literature stilom i sadržajem sličan novinarstvu
- publicitet (lat. publicitas) javnost, javno izlaganje, iznošenje u javnost; rasprostranjenost; *ova knjiga ima veliki publicitet ova je knjiga veoma razgllašena, tj. ima velik broj čitatelja*
- publicum collegium čit. publikom kolegijum (lat.) javno predavanje na visokim školama (sveučilištima); supr. privatum collegium
- publika (lat. publicum) svijet; osobito: čitateljstvo, gledateljstvo, slušateljstvo, javnost, narod, ljudi

- publikacija (lat. *publicatio*) objavljiva-
nje, objava, proglas; izdanje, izda-
vanje (knjige); objavljeno djelo, izda-
no djelo, tiskano djelo
- pubotomija (lat. *pubis* stidnik, grč.
tome rezanje) med. v. pubiotomija
- pucolana (tal. *puzzolana*) vulkanski tuf
(pršinac), vrsta vulkanske zemlje od
koje se pravi žbuka koja se, pod utje-
cajem vode, stvrdnjava (naziv po tal.
gradu Puzzoli, odakle se osobito do-
bavlja)
- puć (švic.-njem. *Putsch*) "udarac": izne-
nadan oružan ustanak jednog dijela
naroda ili kakve skupine (najčešće
biva brzo ugušen), prepad, mali pre-
vrat
- pučist (švic.-njem. *Putsch*) sudionik u
puću, prevratnik, pobunjenik
- puđ (rus. *puđ*, lat. *pondus* težina) ruska
jedinica za mierenie težine = 16.3805
kg
- puđenda (lat.) mn. stidni dijelovi tijela,
spolni organi
- puder (fr. *poudre*, lat. *pulvis* gen. *pul-
veris*) prah, bjelilo za lice; prašak,
lijek u prahu; pijesak za posipanje
- puđing (engl. *puđing*) omiljeno engl.
jelo; ima ga više vrsta, ali se svako,
uglavnom, pravi s brašnom, jajima,
grizom, rižom, maslacem, šećerom,
grožđicama ili dr. voćem; kuha se u
pari
- puđl (njem. *Pudel*) vrsta malih pasa ko-
vrčasle dlake, kudrov
- puđler (engl. *puđle*) sprava za pročiš-
ćavanje lijevanog željeza
- puđlovati (engl. *puđle* miješati) lije-
vano željezo pročišćavati oslobađa-
jući ga ugljika
- puđrati (fr. *pouderer*) posuti praškom,
posipati praškom; mazati lice puđe-
rom
- puđreta (fr. *poudrette*) gnojivo u prašku
priređeno od ljudskog izmeta; tako-
đer: mokraća umjetno prerađena u
gnojivo (urata)
- puđriera (fr. *poudrier*) kutija za pu-
der
- pueblo (šp. *pueblo* narod) indijansko
selo, indijansko naselje
- puerperalni (lat. *puerperalis*) porođilj-
ski; *puerperalna groznica* porođiljska
groznica, babinja groznica
- puf (engl. *puf*) pretjerano hvaljenje, iz-
mišljotina, veličanje; napadna rekla-
ma: neslana, pretjerana šala
- pufer (njem. *Puffer*) na željezničkim
vagonima: odbojnik, odbijač (željez-
na naprava u obliku tanjura na opru-
gu za ublažavanje sudara)
- pučna (engl. *puć*) prašilica za pudranje
- pućati (njem. *pućken* brati) čupati,
vaditi
- puć (engl. *puć*) trg. udruživanje više tr-
govačkih poduzeća u špekulativne
svrhe, kartel
- pućard (fr. *poularde*, lat. *pullus*) uškop-
ljen pijetao, kopun (od 3 do 5 mjese-
ci)
- pućarderiya (fr. *poularderie*) njegovanje
peradi, peradarstvo; osobito: peradar-
nik gdje se uškopljena perad (kopu-
ni) uzgaja na veliko
- puće (lat. *pullus* mladunče) magare,
oslić, tovarčić
- pućen (fr. *poulain*, lat. *pullus* ždrijebo)
gojenac, pitomac neke športske ško-
le (boksачke, hrvačke i dr.)
- pućena (fr. *pućaine* kljun broda) lik žene
ili životinje kao ukras broda; basti-
on, zvir
- pućfer (njem. *Pulver*, lat. *pulvis*) barut
u prahu; prah, prašina; prašak
- pućijn (tur, *puć*) 1. puće, kopča; 2. ukra-
sni metalni predmet koji se prišiva
na odjeću; 3. kolut, kolutić; 4. sitan
novac, poštanska marka, biljeg
- Pućmanova kola vrsta salonskih i spa-
vaćih vagona (naziv po izumitelju,
am. industrijalcu G. M. Pullmanu)
- pućmonalni (lat. *pućmonalis*) plućni,
koji se Liće pluća ili im pripada; koji
lijeći plućne bolesti

- pulmonarni (lat. pulmo) v. pulmonalni
- pulmonati (lat. pulmo plućno krilo) 1. sve životinjo koje dižu na pluća; 2. puževi plućaši
- pulmoničan (lal. pulmoneus) bolestan na pluća, susičav; plućni
- pulmonija (lat. pulmonia) med. tuberkuloza pluća, sušica; upala pluća
- pulmotor (lat. pulmo pluća, motor pokretač) med. sprava za umjetno dišanje
- pulomantija (lat. pullus pile, pilešće, grč. manteia vraćanje, gatanje, proricanje) proricanje po kokošima
- pulover (engl. pullover) pletena, obično vunena muška bluza, nosi se ispod kaputa i oblači preko glave
- pulpa Gat. pulpa mekota, krhko meso) 1. med. zubna srž koja sadrži živac i krvne žile; 2. mesnati dijelovi životinjskog tijela; meso voća i povrća; u ljekarnama i industriji voćnih konzervi: hladetinasto meso ili hladetinasta srž korijenja i plodova, kaša
- pulpet (lat. pulpitum) naprava slična stolu s kosom površinom (za pi sanji, note i si.); pult
- pulpitis (lat. pulpa mekoća, krto meso, meso) med. upala zubne srži; usp. pulpa
- puls (lat. pulsus) zool. proširenje arterija izazvano ritmičkim potiskivanjem krvi iz srca, odgovara kucajima srca i ovisi o djelatnosti srca i sastavu zida arterija, bilo; pren. najosjetljivije mjesto neke stvari ili čovjeka; *napipati nekome puls* pronaći nekome najosjetljivije mjesto; *opipati pulsa. fin način* uvijeno ispitati što netko o nečemu misli
- pulsacija (lat. pulsatio) udaranje, kucaње, osobito srca; treperenje svjetlosti
- Pulsate et aperietur vobis čit. pulzale et aperietur vobis (lat.) Kucajte i otvorit će vam se (Isus)
- pulsatila (lal. Anemona pulsatilla) but, šumarica, anemona
- pulsatio aurium čit. pulzacio aurijum (lat.) med. kucanje u ušima
- pulsatio capitis čit. pulzacio kapi ti s (lat.) med. kucanje u glavi, osobito u sljepooćicama
- pulsatio cordis čit. pulzacio kordis (lat.) med. kucanje srca
- pulsator (lat. pulsator) zračni utiskivač, ljevka sprava za dovođenje zraka, npr. strojarskih odjela na brodovima itd.
- pult (lat. pulpitum, njem. Pult) stalak; stol s kosom površinom za čitanje, za pisanje, za note i si.
- pulvan (polj. polowanie) ispunjeni letrijeb tkao mamac u lovu na tetrijebe)
- pulverizacija (lat. pulverisatio) pretvaranje u prah
- pulverizirati (lat. pulverisare) »imljjeti, stući u prah, pretvoriti u prah, pretvarati u prah, smrviti; raspršiti, raspršivati, tekućinu kroz štrcaljku raspršivati u vrlo sitne kapljice
- pulvilus (lat. pulvillus jastučić) med. jastučast zavoj
- pulvis (lat.) v. pulfer
- pulzacija (lat. pulsatio) v. pulsacija
- pulzator (lat. pulsator) v. pulsator
- pulzimantija (lat. pulus bilo, grč. manteia gatanje, proricanje) proricanje po načinu kucanja bila
- pulzimetar (lat. pulus bilo, grč. metron mjerilo, mjera) med. uređaj u obliku krivulje za grafičko predočavanje kretanja bila, pulsa; sfigmograf
- pulzirati (lat. pulsare) udarali, kucati, biti (kao puls)
- pulzometar (lat. pulsus udaranje; bilo, grč. metron mjera, mjerilo) vrsta crpke za crpljenje vode pomoću pare
- puma (peru. puma) zool. američki lav ili crveni tigar, kuguar (lat. Kelis color)

- pumeks Gat. pumcx) kamen plavac, šupljikav kamen
- pumpa (njem. Pumpe) šmrk, crpka
- pumrl (njem. Pummel debeljko) točka koja se bilježi uz ime kartaša koji izgubi partiju; pren. bilješka o nečijem lošem ponašanju
- punca (tal. punzone, lat. punetio) četvrtast ili okrugao čelični žig pomoću kojega se izrađuju u kovini izdubljene ili ispupčene figure, znaci itd.; kalup za kovani novac i medalje: žig na zlatu, srebru i platini
- puneheon čit. pančn (engl.) engleska mjera za tekućine = 381,661 l
- punchingball čit. pančingbol (engl.) šport, viseća kožnata lopta za vježbanje boksača
- puncirati (tal. punzone) praviti pomoću čeličnog žiga u kovini izdubljene ili ispupčene figure i dr.; žigosati (zlatu, srebro, platinu, nakit)
- puneto homicidii čit. punkto homicidii Gat.) prav. zbog ubojstva čovjeka
- punetum litis čit. punktum litis (lat.) prav. predmet spora, osobito pravnog
- punetum materiae čit. punktum materije (lat.) fiz. materijalna točka, geometrijska točka s fizičkim značenjem, točka a masom (pojam koji je uveo "najdosljedniji njutnovac" Ruder Bošković)
- punetum saliens Čit. punktum salijens Gat. punetum saliens točka koja odskaaće) ono što je bitno, bit nečega, glavna točka oko koje se sve okreće, ono što je odlučujuće u nekoj stvari, glavna stvar, jezgra čega
- punč (engl. punch, hindost panch, pan-teh, sanskr. paneha, panteha) piće koje ima pet sastojaka (panch, paneha = 5): alkohol (arak, rum ili konjak), kiselkast sok (limunov ili kakovog drugog ploda), aromatičan začim (čaj, cimet, limunovu koru i dr.), šećer i vruću vodu ili vruće vino
- punč-bola (engl. punch-bowle) posuda u kojoj se priprema punč
- punč-ekstrakt (engl. punch. lat. extractum) svi sastojci od kojih se priprema punč, osim vode; punč-esencija
- punč-esencija (engl. punch, lat. essentia) v. punč-ekstrakt
- Punica fides čit. punika tides (lat.) "punska vjera", tj. vjera Punjana (Kartažana) koji su bih poznati po tome što nisu držali zadanu riječ
- punk čit. pank (engl.) pokret među mladima nastao sredinom sedamdesetih godina 20. st.; karakterizira ga razočaranost, anarhija te prijeziran pogled na svijet; pripadnici pokreta oblače se u poderanu odjeću te se šminčaju na upadljiv način i kite lancima, "zihericama" i si.
- punkeija (lat. punetio) med. bodenje, ubadanje, probadanje tijela radi utvrđivanja prirodo bolesti; *lumbalna punkeija* ubod iglom u slabinski pršljen radi vađenja tekućine iz kralježnice (likvora)
- punkt (lat. punetum točka) bod, ubod; gram. znak koji se stavlja na završetku rečenice i kod skraćениh riječi, točka; geom. granica, početak i kraj hniije; ret. potpuna i zaokružena rečenica; odjeljak nekog spisa koji predstavlja određenu cjelinu s obzirom na smisao i sadržaj, predmet govora, komad, stvar
- punkta dicrezos (lat. puneti, grč. diairesis razdvajanje, dijeljenje) mn. gram. točke koje se stavljaju iznad samoglasnika kao znak da ga treba čitati kao zaseban i samostalan glas, npr. pošt = poet
- punktacija (lat. punetatio) skica, nacrt ugovora, točke, uvjeti sporazuma, osnovne odredbe čega
- punktirati Gat. punetare) označiti (ih: označavati) točkama, stavljati (ih: staviti) znake interpunkcije; istoč-kali, načiniti od točaka; naglašavati,

- podvlačili, obilježavati; med. probosti neko mjesto na tijelu da bi iscurila bolesna tekućina; trg. postaviti, navesti prethodno uvjete ugovora; napraviti točku, tj. obustaviti plaćanja; vjerno reproducirati u kamenu jedan model; glaz. točkom označiti da jedna nota vrijedi za polovinu više od svoje uobičajene vrijednosti
- puntuacija (lat. *punctuatio*) stavljanje pravopisnih znakova; pravopisni znaci; interpunkcija
- punktualan (lat. *punctum točka*) točan, vrlo točan; točkast, u obliku točke
- punktura (lat. *punctura*) med. v. punkcija
- punski (lat. *punicua*) koji se tiče Punjana, Kartazana ili Fenićana, njima svojstven, koji od njih potječe ili im pripada; *Punski ratovi* ratovi vođeni između Rima i Kartage u trećem i drugom st. pr. n. c.; bilo ih je tri, a najvažniji je Drugi punski rat (219—201); pren. lažan, nevjeran, vjeroloman (punska vjernost)
- punta (tal.) vrh brda, rt (u Dalmaciji)
- punta (tal.) vrh. šiljak; rt
- punta d'arco čit. punta d'archo (tal.) v. a punta d'arco
- punta dell'arco čit. punta del'archo (tal.) v. a punta d'arco
- puntapet (tal. *pontapetto*) pribadača
- pup (engl. *poop*) stražnji dio broda, krma
- pupa (njem. *Puppe*) 1. lutka; 2. ličinka (larva) stupanj u preobrazbi kukaca
- pupil (lat. *pupilla*) prav. siročić; šticećenik; maloljetnik (bez oca) koji je pod skrbništvom
- pupila (lat.) anat. okrugao otvor u šarenici oka s prosječnim promjerom od 2 do 3 mm, zjenica
- pupilaritet (lat. *pupillaritas*) prav. maloljetništvo, razdoblje pod skrbništvom
- pupilarni (lat. *pupillaris*) prav. siročadski, koji se tiče siročeta, šticećenika
- maloljetnika, maloljetnički; anat. koji se tiče zjenice (oka), rjenični; *pupilarni depozit* novac maloljetnika-siročeta koji se nalazi u banci pod nadzorom suda
- pupilni (lat. *pupilla zjenica*) anat. zjenični
- pupilni (v. *pupila 2.*) prav. v. laksament
- purana (sansk. *purana*) vrsta staroindijskih epsko-didaktičkih književnih djela koja sadrže mitološke priče o stvaranju, propasti i obnovi svijeta, djela bogova i junaka, propise o vjerskim običajima i praznovanijima, ulomke o pravima i dužnostima pojedinih kasta, filozofska razmatranja itd.
- purgacija (lat. *purgare, purgatio*) med. čišćenje, pročišćavanje; prav. opovrgavanje neke sumnje pred sudom
- purgancija (lat. *purgantia*) med. pročišćavanje crijeva; lijek za čišćenje
- purgar (njem. *Bürger*) građanin uopće; malograđanin, sitničav čovjek
- purgativ (lat. *purgativum*) med. sredstvo (ili: lijek) za čišćenje crijeva
- purgativan (lat. *purgalius*) koji pročišćava, koji pomaže čišćenju (crijeva)
- purgatorij (lat. *purgatorium*) kod katolika: (vjerovanje u) čislište. mjesto gdje duše umrlih moraju najprije okajati svoje grijeha prije nego što dospiju u carsvo vječnog blaženstva
- purger (njem. *Bürger*) građanin pren. malograđanin, filistar
- purgirati (lat. *purgare*) med. čistiti, očistiti, pročititi crijeva; prav. osloboditi se optužbe, opravdati se; pripravit svilu za bojenje
- purifikacija (lat. *purificatio*) čišćenje, pročišćavanje
- purifikatorij (erkv.-kat.) ubrus za brisanje kaleža pri misi
- puriforman (lat. *puriformis*) med. gnojast

- purilan (lat. puerilis) djetinji, djetinjski, dječaćki; djetinjast, neozbiljan ili nezreo kao dijete
- Purim (hebr. pur, purim) veseli židovski blagdan kojim 14. i 15. adara (ožujka) proslavljaju spomen na sretno izbavljenje Zidova, kad ih je Ks-tera spasila od uništenja
- purin (lat. purus čist) organski dušičnati spoj; nalazi se u organizmu kao proizvod izmjene tvari (u ljudskom, ali i u nekim biljnim organizmima)
- purist (lat. purus čist) onaj koji teži čišćenju jezika od nepotrebnih tuđih riječi, onaj koji pretjeruje u težnji za čišćenjem jezika, čistunac
- puritanac (lat. puritas čistoći) čistunac, onaj koji se strogo pridržava postavljenih načela; član engleske Prezbiterijanske crkve koja se htjela strogo pridržavati evangeličke čistoće
- puritanizam (lat. puritas čistoća) čistunstvo, preljerana strogost u vjernosti postavljenim načelima i običajima: pokret među engleskim protestantima u XVI. st. za održavanjem Crkve u cvangeličkoj čistoći (nasuprot Anglikanskoj crkvi koja se u mnogome ugledala na Katoličku crkvu)
- purizam (lat. purus čist) čišćenje jezika od nepotrebnih tuđih riječi i loših kovanica; pretjeranost u težnji za čistoćom govora, čistunstvo
- puro Gat. purus čist) med. čist sok (ekstrakt) od mesa (sredstvo za okrjepu i jačanje)
- purpur (lat. purpura, grč. porfyra purpurni puž, grimizna boja) najfinija ljubičastocrvena boja koju su prvi priređivali stari Feničani od bezbojnog soka tzv. "purpurnog puža" koji se tek na svjetlosti oboji; skupocjena tkanina ove boje; purpurna ih grimizna odjeća, purpurni ih grimizni ogrtač, osobito kardinalski; pren. ljepota, sjaj, raskoš, skupocjenost, dragocjenost
- purpura Gat.) med. v. pelioza
- purpurin (lat. purpurinum) kem. triok-siantrahinon. nalazi se, pored alizarina, u kani (lat. rubia tinetorum), umjetno se dobiva iz antracena
- purpurna kiselina (lat. purpuricum aciduin) kem. životinjska kiselina koja se priprema od mokraće
- putropo (tal.) na žalost, žalibože
- purulencija (lat. purulentia) med. zagnojenost, gnojenje
- purulentan (lat. pus, puris gnoj, purulentus) med. gnojan, zagnojen
- purulenti (lat. purulenta) mn. med. sredstva za gnojenje, za izvlačenje gnoja
- purulescencija (lat. purulescentia) med. gnojenje, zagnojavanje, stvaranje gnoja
- purus putus Gat.) "čist dečko", tj. onaj koji poznaje samo svoju struku, a o svemu drugom nema pojma
- pusa (njem. Pussel) poljubac
- pusta (mad. puszta) velika i travom bogata ravnica, pašnjak, stepa u srednjoj Mađarskoj (danas većinom zasijana pšenicom, kukuruzom i dr.)
- pustula (lat. pustula) med. gnojna bubuljica, prišt
- pustulozan (lat. pustulosus) med. bubuljičav, prištav
- pusula (tur.) cedulja, potvrda, pisamce
- put mjera za težinu, uteg u Indiji = 1 1/2 engl. funte = 680,388 g; vrsta koštitrenog novca
- putamen (lat) bot. jezgra u voću s košticom, koštica
- putar (njem. Butter) maslac
- putativan Gat. putativus) tobožnji, zamišljen; koji se smatra zakonitim, a nije; *putativni brak* prav. brak u kojem, pri sklapanju, obje strane, ih samo jedna, nisu znale da postoje zakonske prepreke sklapanju toga braka

puteal (lat. puteal) ograda oko zdenca ili česme

puti (tal. putti) u slikarstvu i kiparstvu: goli dječji likovi, obično anđeli s krilima i bez krila

Putifarka žena egipatskog dvorskog dostojanstvenika Putifara (Potifara) koja je htjela zavesti židovskog mladića i roba »Josipa; pren. bludnica, zavodnica

putir (grč. poter posuda za piće, časa, pino pijem) u pravosl. crkvi: zlatna ili srebrna čaša u koju se toči vino,

razblaženo vodom, i kojim se vjernici piće s čuju

puto (tal. putto) umj. lik malog golog djeteta, obično kao ukras na umjetničkim građevinama, osobito slavinama i slično

putrefakcija (lat. putrefacere) truljenje, trulež, raspadanje

putresciu (lat. putrescere prelaziti u truljenje, truliti) kem. otrov koji se razvija pri truljenju mesa

putri dan (lat. putridus) truo; pokvaren, smrdljiv

Q

- Q, q** slovo latinskog podrijetla koje se umeće poslije dvadeset i trećeg slova hrvatske latinice
- quaestio** čit. kvestio (lat.) pitanje, sporno pitanje; znanstveno pitanje, znanstveno ispitivanje; zadatak, istraga, sporna točka; mučno pitanje, muka, mučenje
- quaestio facti** čit. kvescio fakti (lat.) prav. ispitivanje (ili: pitanje) o stvarnom, činjeničnom (za razliku od ispitivanja pravnog načela)
- quaestio juriš** čit. kvestio juriš (lat.) prav. pravno pitanje, pitanje koje spada u područje prava
- quantite negligeeable** čit. kantite negližabl (fr.) zanemariva veličina, beznačajna veličina, veličina o kojoj se ne mora voditi računa; okolnost o kojoj se ne mora voditi računa pri rješavanju kakvog političkog ili ekonomskog pitanja
- Quasimodogeniti** Čit. kvazimodogeniti (lat.) u Kat. crkvi: prva nedjelja nakon Uskrsa, Bijela nedjelja (prema jednom psalmu koji počinje riječima Quasimodogeniti, Što u prijevodu znači: kao novorođena djeca)
- quaternio terminorum** čit. kvaternio terminorum (lat.) log. četvrtina pojmovna, četiri pojma, pogreška u zaključivanju koja nastaje zbog dvosmisljenosti jednoga od triju pojmova (gornji, srednji i donji pojam) u zaključku (silogizmu) koji u ovom slučaju ima, umjesto tri, četiri člana
- querela nulitatis** čit. kverela nuhtatis (lat.) prav. ništavna žalba, tužba zbog ništavnosti kojoj je cilj da, i nakon formalne pravomoćnosti, ukloni dva najteža razloga ništavnosti: sudjelovanje isključenog suca pri donošenju opovrgnutog rješenja i nedostatak stranačkog zastupanja
- qui vivra, verra** čit. ki vivra, vera (fr.) tko živi, vidjet će. tj. budućnost će pokazati, vidjet će se
- quid pro quo** Čit. kvid pro kvo (lat.) jedno umjesto drugog, brkanje, nesporazum, zamjena u pojmu, osobi ih imenu
- quieta non movere** čit. kvijeta non movere (lat.) ono što miruje ne treba dirati (prema Platonu), opomena vladama da ne pretjeruju u donošenju reformi
- quieto** čit. kvijeto (tal.) glaz. mirno, spokojno
- quitte ou double** čit. kit u dubi (fr.) u igri: ih gubitak povratiti ih dvostruko platiti; pren. staviti sve na kocku, ili ostati ili propasti
- quo titulo?** čit. kvo titulo (lat.) na temelju čega? kojim pravom?
- Quo vadiš?** čit. Kvo vadiš? (lat. Quo vadiš. Domine?) Kamo ideš, Gospodine? — pitanje koje je apostol Petar uputio Isusu kad su ga vodili na Golgotu (Iv 13,36); naslov poznatog romana H. Sienkiewiczza
- quod erat demonstrandum** čit. kvod erat demonstrandum (lat.) stoji bilo

quotidianuB typus

1199

quousque tandem!

za dokazivanje, što se je trebalo dokazati

quotidianus typus čit. kvotidijanus
tipus (lat.) med. svakodnevni povratak neke bolesti

quousque tandem! čit. kvouskve tandem (lat.) "ta dokle ćeš!" izraz kojim se izražava nestrpljivost (prema početnim riječima Ciceronovog prvog govora protiv Katiline)

R

- R, r dvadeset i treće slovo hrvatske latinice
- K oznaka za stupanj Reaumurova toplomjera
- Ra kem. kratica za radij
- rabarbara (grč. ra, lat. rha barbarum) bot. poznata biljka iz porodice dvornika (podrijetlom iz srednje Azije) čiji se žuti korijen upotrebljava u medicini, osobito kao sredstvo za osvježavanje i čišćenje; inače povrtnica i ukrasna biljka
- rabarbarin (lat. rha barbarum) kem. kiselina koja se nalazi u rabarbari
- rabat (tal. rabaliere oboriti, fr. gabais) trg. odbitak, popust u utvrđenoj cijeni robe, sniženje cijene, smanjena cijena
- rnbat-konto trg. račun o učinjenom popustu u cijeni neke robe
- rnbndologija (grč. rbdos prut, logia) vještina računanja na štapiće
- rabdomahija (grč. rahdomachia) borba palicama u borilačkim školama
- rabdomnnt (grč. rbdos prut, mantis pretkazivač, prorok) onaj koji proriče pomoću štapića, osobito koji pomoću tzv. vilinskih rašalja otkriva rude, izvore i si.
- rabdomantija (grč. rbdos prut, manteia pretkazivanje, proricanje) proricanje po štapićima, otkrivanje pomoću tzv. vilinskih rašalja pod zemljom skrivenih stvari, osobito ruda, vodenih izvora i tokova
- rabi (hebr. rab. rabbi) učitelj; u Kristovo vrijeme počasna titula palestinskog učitelja koju su često i Isusu pridavali učenici i štovatelji
- rabic njem. (Drahtnetz) žičana mreža
- rabies canina čit. rabijes kanina Gat.) med. pseće bjesnilo
- rabijatan (tal. arrabbiato, lat. rabies bijes) grub, surov, bijesan
- rabijatan (tal. rabbia srdžba, gnjev, bijes, bjesnilo) bijesan, razbješnjen, žestok, grub, razbijački, uvijek spreman na tučnjavu, goropadan
- rabin (hebr. rabbi) židovski svećenik, židovski vjeroučitelj
- rabinat (hebr. rabbi) zvanje i djelokrug rabina
- rabiniti (hebr. rabbi) mn. v. talmudisti
- rnbimizam (hebr. rabbi) znanost o hebrejskom jeziku i židovskoj religiji
- rnbinski jezik novohebrejski jezik koji su stvorili rabini, osobito znanstveni jezik židovskih pisaca od X. st.
- rabulist (lat. rahulista) loš pravnik koji naopako tumači zakone, brbljavac
- rabulistički dokaz log. tobožnji dokaz, dokaz koji je utemeljen na lažnim zaključcima
- rabulistica (lat. rabula) izopačavanje zakona
- rabuni (hebr. rabbuni) naš gospodar i učitelj (titula kojom su učenici oslovljavali Isusa)
- raee-bout čit. res-bot (engl.) šport, trkački čamac
- racija (fr. ration) 1. određena mjera, dnevni obrok u vojsci, osobito za konje (za razliku od obroka hrane koji pripada vojnicima, porcije)

racija (ar. rgaca, rgaria) 2. prvotno: pohod muslimana u borbu protiv nevjernika; pljačkaški pohod (po pohodu fr. trupa na sjev. Afriku); policijska akcija ili potjera za sumnjivim osobama

raciocinacija (lat. ratiocinatio) promišljanje, razmišljanje; razumno zaključivanje, razumni zaključak, dokaz; retorička ili poetska figura kojom govornik ili pisac sam sebe poziva na navođenje razloga zbog kojega je nešto tvrdio

racionlan (lat. rationalis) fil. razuman, obdaren razumom, razumni, utemeljen na razumu, znanstveni; mat. koji se može izračunati potpuno, izračunljiv, izražen bez korijenskog znaka; izraziv cijelim količinama (supr. fil. empirijski; mat. iracionalan)

racionalist (lat. ratio razum) onaj koji vjeruje u razum kao u jedini pravi izvor spoznaje; onaj koji i naučavanje i načela svog vjerovanja izvodi razumom, a trudi se otkrivenu religiju shvatiti razumom (razmišljanjem); pristaša (ili: pobornik) racionalizma

racionalistički (lat. ratio razum) razumni, stvoren razumom, koji je u duhu racionalizma, koji se tiče racionalizma, koji je u vezi s racionalizmom, koji pripada racionalizmu

racionalizacija (lat. ratio razum) organizacija neke djelatnosti na temelju najsvrhovitijih metoda i načina rada, usavršavanje, poboljšavanje, poboljšanje; *racionalizacija proizvodnje* smišljenost u radu kojoj je cilj da sa što manjim utroškom vremena i energije radnika postigne najviši proizvodni učinak

racionalizam (lat. rationalismus) primjena razuma na sve što je čovjeku dano u iskustvu, da razum o tome sudi, ispituje i shvaća; fil. smjer koji

smatra razum i mišljenje kao jedini, ili bar najvažniji izvor spoznaje, kojim se jedino može doći do istine (racionalistički filozofi su: elejci Platon, Descartes, Spinoza, Leibniz, Fichte, Schelling, Hegel, Herbari i dr.); smjer aktivističke etike koja smatra razum i znanost najvećom ljudskom snagom; u religiji: načelo da nijedno vjersko naučavanje ne treba primati bez razumnog ispitivanja i provjeravanja; uvjerenje da je razum najviši sudac u vjerskim pitanjima, razumna vjera (supr. supernaturalizam); lit. književno razdoblje pod utjecajem ideja filozofskog racionalizma

racionalizator (lat. ratio razum) onaj koji u praktičnom djelovanju radi po savjetima razuma, onaj koji radi u duhu racionalizacije

racionalnost (lat. ratio razum) fil. razumnost, obdarenost razumom, sposobnost mišljenja; življenje i postupanje prema propisima razuma; mat. izraženost bez korijenskog znaka; izrazivost cijelim količinama, sračunanost, proračunanost

racionirati (fr. ration obrok) 1. dijeliti na obroke, podijeliti na obroke; usp. racija 1.

racionirati (lat. ratio razum) 2. raditi razumno, lj. onako kako je najsvrhovitije i najpraktičnije

račlati (njem. ratschen) izgovarati glas r stražnjojezično

radar (engl. skraćeno: radio detecting and ranging radio koji otkriva i određuje točno mjesto u prostoru) uređaj koji emitiranjem ultrakratkih radio valova otkriva čvrste predmete na velikoj udaljenosti u zraku, vodi ili na kopnu

raddolcendo čit. radolcendo (tal.) glaz. blago, ljupko, umiljato

raddoppiamento čit. radopijamenlo (tal.) glaz. udvostručavanje

raddoppiato čit. radopijato (tal.) glaz. izraz koji znači da nešto treba dvaput svirati ili pjevati

radesiga (dan. radesvge) med. veoma teška bolest, slična gubavosti (u Norveškoj, Švedskoj, Islandu i dr.)

radicirati (lat. radicare) ukorijeniti, uхватiti korijen; svesti, vratiti na osnovu, početak ili podrijetlo; osnovati, zasnovati, postaviti na čvrste i sigurne osnove; mat. izvaditi korijen nekog broja, korjenovati

radiestezija (lat. radium, grč. aisthanomai osjećam) noviji naziv za sposobnost da se, pomoću tzv. vilinskih rašalja i sličnih mehaničkih naprava, otkrivaju podzemne vode, izvori, rude i si.

radiestezist onaj koji se bavi radiestezijom

radij (lat. radium, radius zrak, radiare zračiti) kem. element koji su otkrili supruzi P. i M. Curie (1898.) u uranovoj rudači, atomska težina 225,97, redni broj 88, znak Ra, radioaktivan; javlja se kao raspadni proizvod urana u svima uranovim mineralima

radijacija (lat. radiatio) fiz. zračenje
radijalan (lat. radialis) zrakast; koji se odnosi na radijus, koji ide u smjeru polumjera

radijan (lat. radius polumjer) mat. luk kruga čija je dužina jednaka s polumjerom; središnji kut kruga koji leži pod takvim lukom

radijant (lat. radiare zračiti, radians koji zrači) astr. točka na nebeskom svodu iz koje prividno izvire meteori i meteorske pojave

radijnran (lat. radiare zračiti) koji zrači

radijator (lat. radiator) 1. grijač, šuplje tijelo od lijevanog željeza ili čeličnog lima kroz koje prolazi vrela voda ili para radi zagrijavanja; 2. pribor sastavljen od tankih cjevčica kroz koje prolazi voda za rashladivanje motora, hladnjak

radijeva emanacija (lat. radium, emanatio istjecanje) kem. fiz. radioaktivan plin koji se stalno razvija iz radijevih preparata i koji se pretvara u kakav čvrst radioelement

radijus (lat. radius) zraka (sunčeva ili svjetlosna); mat. polumjer

radijus-vektor (lat. radius vector) mat. dužina koja spaja središte elipse, parabole ih hiperbole s bilo kojom njihovom točkom

radikal (lat. radicalis od radix gen. radicis korijen) 1. mat. rezultat korjenovanja; 2. kem. osnova baza i kiselina, jednostavna ili složena tvar koja s nekom drugom tvari može formirati kiselinu ili bazu; 3. pren. čovjek koji teži za korjenitim mijenjanjem nekog stanja

radikalan (lat. radicalis od radix gen. radicis korijen) korjenit, ukorijenjen, potpun, temeljit, prvobitan, urođen, koji je od prirode, prirodan; mat. korijenski; *radikalno liječenje* liječenje u potpunosti (za razliku od palijativnog liječenja)

radikali (lat. radicalis korjenit, korijenski) mn. oni koji teže za korjenitim mijenjanjem nekog stanja

radikalizam (lat. radicalis korjenit, korijenski) 1. korjenitost, temeljitost, potpuna dosljednost u zastupanju nekog shvaćanja ih ostvarivanju nekog programa; 2. načela i ciljevi kojima teže radikali

radikalno (lat. radicale) korjenito, potpuno, iz temelja, temeljito, iz korijena

radikand (lat. radicandus) mat. broj ili izraz iz kojega se vadi korijen

radikula (lat. radícula) bot. klica kod biljaka sjemenjača

radio (lat. radium) 1. naziv za bežično prenošenje zvukova na velike udaljenosti; 2. u užem smislu: uređaj za primanje zvukova koji se prenose bežičnim putem

- radio-amater {lat. radium, fr. amateur) onaj koji se radiotehnikom i radiofonijom bavi iz ljubavi (a ne profesionalno)
- radio-aparat Gat. radium, apparatus) uređaj za primanje valova emisijskih radio-poslaja
- radio-boje kisele obojene tvari za bojenje vune. odlikuju se jednostavnošću i postojanošću; upotrebljavaju se za bojenje raznih pletiva
- radio-metar (lat. radium, grč. metron mjerilo, mjera) fiz. "svjetlosni mlin", uređaj kojim se energija toplinskih /raka pretvara u mehaničku energiju gibanja
- radio-peleng (lat. radium, niz. peiling) određivanje mjesta radiopostaje pomoću radio-pelengatora
- radio-pelengator (lat. radium, niz. peiling) uređaj za pelengiranje pomoću elektromagnetnih valova
- radioaktivan (lat. radium, activus djelatlan) koji ima svojstva radije vi h zrak, koji zrači; *radioaktivne pojave* svojstvo nekih tijela da stalno zrače nevidljivim zrakama; sve tvari, supstance, koje zrače slično kao uran i radij, tj. koje prodiru kroz tvari svake vrste, zovu se radioaktivne
- radioaktivnost (lat. radium, activitas djelatnost) kem. svojstvo elemenata da svojim zrakama pocrne fotografsku ploču, da ioniziraju zrak, da prodiru kroz tvari svake vrste; osim tirona i radija to svojstvo imaju torij, aktinij, polonij (*prirodna radioaktivnost*); *umjetna radioaktivnost* radioaktivnost koja je izazvana najprije kod aluminija
- radioautografij (lat. radium, grč. autos sam, grafo pišem) ispitivanje nagomilavanja radioaktivnih tvari i njihove razdiobe u biljnom i životinjskom tkivu pomoću fotografskih ploča i filmova (primjenjuje se u medicini, mikrobiologiji i dr.)
- radioficirati (lat. radium, facere) sprovesti. s provoditi radiofikaciju
- radiofikacija (lat. radium, facere raditi) uvođenje radioinstalacija, izgradnja radiopostaja i si.
- radiofonija Gat. radium, grč. fone zvuk, glas) izazivanje (ili: proizvođenje) zvuka putem svjetlosnih ih toplinskih zraka koje se u pravilnim prekidima puštaju na osjetljivu ploču
- radiofor (lat. radium, grč. fero donosim, nosim) med. uređaj sa strujom visokog napona, služi za liječenje bolesti živaca, reumatizma i si.
- radiogen (lat. radium, grč. gennaio radam, proizvodim) med. radijev preparat s ravnomjernim i mjerljivim zračenjem, uzima se kao lijek u različitim oblicima
- radiografija Gat. radium, grč. grafia pisanje) ispitivanje pomoću rendgenskih zraka; osobito: izrađivanje fotografskih slika (*radiograma*) pomoću rendgenskih uređaja
- radiogram (lat. radium, grč. gramma pismo, pisano) brzojav koji se šalje bežičnom telegrafijom; med. slika stvorena posebnim zrakama, obično slika rendgenskim zrakama (*renge-nogram*)
- radiolog (lat. radium, grč. logos) onaj koji se bavi radijevim i rendgenskim zrakama i njihovim uređajima
- radiologija (lat. radium, grč. logia) znanost o zrakama, osobito radijevim i rendgenskim, i njihovoj praktičnoj primjeni, poglavito u medicini
- radiolokacija Gat. locatio postavljanje, radium) način otkrivanja položaja i puta udaljenih predmeta, osobito neprijateljskih zračnih i pomorskih snaga, pomoću radiolokatora odnosno radara
- radiolokator (lat. locare postaviti, metnuti, locus mjesto, radius zrak) fiz. u Britaniji naziv za radar (naziv radar obično se upotrebljava u SAD-u)

- radioskopija (lat. radium, grč. skopeo promatram) med. ispitivanje rendgenskim zrakama
- radiotehnika (lat. radium, grč. tehnike) tehnika koja se služi djelovanjem elektromagnelnih valova, tj. tehnika prenošenja na daljinu znakovna, govora, glazbe ili slika elektromagnetnim valovima
- radiotelefonija (lat. radium, grč. tele na daljinu, fone zvuk, glas) opći naziv za sve ono što obuhvaća prenošenje na daljinu govora putem elektromagnelnih valova, telefoniranje bez žica
- radiotelegrafija (lat. radium, grč. tele na daljinu, grafia pisanje, bilježenje) telegrafija bez žica, bežična telegrafija
- radioterapija (lat. radium, grč. therapeia liječenje) znanost o ljekovitom djelovanju zraka, i to: liječenje svjetlosnim zrakama = *fototerapija*, liječenje rendgenskim zrakama = *rendgenoterapija*, liječenje radijevim zrakama = *radioterapija*
- radirati (lat. radere) 1. strugati, ostrugati; izbrisati, brisati struganjem ili gumom; 2. praviti crtež čeličnom iglom na bakrenoj, cinčanoj ili čeličnoj ploči premazanoj voskom ili lakom
- Radix omnium malorum avaritia čit. radiks omnium malorum avaricija (lat.) Korijen svijuzala je lakomost
- radl(a) (njem. Rad kotač) kotačić za rezanje tijesta
- radža (engl. raja, rajah, sanskr. rajan, radsehan, lat. rex) "kralj", titula indijskih vladara; usp. maharadža
- rafa (grč. rafe) anat. šav. npr. lubanjski šav
- rafal (fr. rafale) vjhor, jak i iznenadan vjetar; voj. iznenadan napad brzom paljbom (rafalna vatra)
- rafalna vatra voj. v. rafal
- rafanija (grč. rafanos) med. ruski katar (prehlada)
- rafija vlakno dobiveno od madagaskarske biljke *Raphia ruffia*
- rafinada (fr. raffinade) pročišćavanje šećera; pročišćeni šećer, najfiniji šećer
- rafinaža (fr. raffinage) v. rafinada
- rafiner (fr. raffincur) pročišćavač šećera, preradiivač šećera
- rafinerija (fr. raffincrie) tvornica za preradu šećera; pročišćavanje šećera, prerada šećera; pogon za pročišćavanje i oplemenjivanje nečeg, npr. bakra, mineralnog ulja, nafte i dr; pravljenje nečega finijim, profinjenost; pren. neprirodnost, prepredenost
- rafiniran (fr. raffine) pročišćen, napravljen finijim, profinjen; prepreden, lukav, dosjetljiv, domišljat
- rafinirati (fr. rattiner) pročititi, pročišćavati (šećer, petrolej i dr.); očistiti kovinu; praviti finijim, profiniti
- rafinoza (fr. raffinose) vrsta šećera kojega ima u melasi šećerne repe; melitoza
- rafioli (tal. ravioli) valjušćići od kosanog mesa
- rafosimfiza (grč. rafe šav, symfyo sraslem) med. sraslost lubanjskih šavova
- rafunk v. rauhfang
- rafunkirer (njem. Rauchfangkehrer) dimnjačar
- ragade (grč. ragas napuklina, pukotina) mn. med. pukotine na koži. osobito venerične na spolnim udovima i u blizini stražnjice
- ragadij (grč. ragas napuklina, pukotina. lat. rhagadium) med. mala pukotina na koži
- rager (Šved.) mladić koji ništa ne radi, skitnica (u skandinavskim zemljama)
- raglan (engl. raglan) dug, športski ili kišni, muški gornji kaput kojega rukavi nisu ušiveni u ramenima, nego idu od samog ovratnika (nazvan po zapovjedniku engleske vojske u Krimskom ratu, lordu Raglanu)

- ragu (fr. ragout) jelo od kosanog mesa ili ribe s finim začinima i umacima; pren. mješavina, smjesa
- Ragusa 1. tal. naziv za Dubrovnik; 2. pokrajina na Siciliji i njezin glavni grad
- ragutant (fr. ragoutant) koji izaziva volju za jelom, ukusan; pren. ugodan, umiljat, dražestan
- raguzino (tal. ragusino) srebrni novac u vrijednosti 1 L/2 dukata, kovan u Dubrovniku do 1800. g.
- rahi- (grč. rachis) predmetak u složenicama sa značenjem: leđa; kralježnica
- rahiagra (grč. rachis, agra plijen) med. kostobolja u kralježnici
- rahialgija (grč. rachis, algos bol) med. bol u kralježnici
- rahialgitis (grč. rachis, algos bol) med. upala leđne moždine
- rahiofima (grč. rachis, fyra izraslina, oteklina) med. oteklina kralježnice
- rahiokifoza (grč. rachis, kyfos zakrivljen) med. iskrivljenost kralježnice unatrag
- rahiolordoza (grč. rachis, lordos naprijed iskrivljen) med. iskrivljenost kralježnice unaprijed
- rahionijelitis (grč. rachis, myelos srž) med. upala leđne moždine
- rahionijeloftiza (grč. rachis, myelos srž, ftisis sušica) med. sušenje kralježnice
- rahioparaliza (grč. rachis, paralysis uzetost) med. uzetost leđne moždine
- rahioplegija (grč. rachis, plege udarac) med. uzetost živaca leđne moždine
- rahioreuma (grč. rachis, rheo tečem, curim) med. bol u križima, križobolja
- rahiotom (grč. rachis, tome rezanje) kir. instrument za rezanje hrptene šupljine
- rahitičan (grč. rachis) med. koji boluje od rabitisa (mekanih kostiju)
- raliitis (grč. rachis) med. česta bolest kostiju kod djece, sastoji se u tome što se kosti, zbog nepravilne prehrane, ne ovapnjavaju nego ostaju meke i gipke, engleska bolest; iskrivljenost kralježnice
- raison d'etre čit. rezon d'etr (fr.) razlog koji opravdava postojanje nečega, pravo stupanja u život
- raja (ar. ra'ijak stado) nemuslimanski podanici u nekadašnjoj Turskoj, uglavnom kršćani koji su bili podložni plaćanju harača; pren. sirotinja, prezreni stalež
- rajetin (ar. ra'ijah stado) kršćanin u bivšoj Turskoj koji je morao plaćati harač; pren. siromašan, prezren čovjek; usp. raja
- rajf (njem. Reif) kotač, обруč
- rajh (njem. Reich) država; carstvo
- rajmeraj (njem. Raumen spremanje, čišćenje) opće čišćenje kuće, tzv. "veliko spremanje"
- rajnvajn (njem. Rhein Rajna, Wein vino) rajnsko vino
- rajsferšlus, ciferšlus (njem. Reijßverschluß) smičak, naprava za brzo spajanje (zatvaranje) i razdvajanje (otvaranje) rubova tkanine povlačenjem zupčanog zatvarača
- rajsnagl (njem. Reijßnagel) pribadač, čavlič s velikom glavom za učvršćivanje papira
- raket (njem. Racket) glaz. stari puhački instrument, sličan oboi, u obliku cilindrično kutije; registar na orguljama koji oponaša ton raketa
- raketa (njem. Rakete, tal. rocchetto, engl. rocket) 6ihura napunjena barutom i dr. zapaljivim raznobojnim tvarima, služi za osvjetljavanje (npr. neprijateljskih položaja) i vatromet; voj. granata koja se kreće po zakonu reakcije; letjelica s reaktivnim pokretačem
- raketar (njem. Raketierer) izrađivač i bacač raketa; v. raketa 2.
- raketni aparat sprava kojom se pomoću posebne rakete, s morske obale

ili otoka dobacuje brodolomcima kono-
pac za spašavanje
raketni avion zrakoplov koji se kreće
pomoću raketnog motora, zrakoplov
na mlazni pogon, mlažnjak
raketni motor motor kod kojega se
plinovi nastali izgaranjem neke eks-
plozivne smjese izbacuju velikom br-
zinom unatrag i time odbacuju mo-
tor i spravu na kojoj se on nalazi
(npr. zrakoplov i dr.) u suprotnom
smjeru od smjera strujanja plinova;
reaktivni motor
rakun (engl. raccoon) zool. vrsto malih
medvjeda žučkastosive boje iz Sjever-
Amerike, peru sve što žele pojesti,
mogu se lako pripitomiti
ralantir (fr. ralentir) 1. zrak. smanjenje
brzine; 2. u kinematografiji: uspore-
no projekcija kako bi se mogli dobro
promotriti različiti pokreti
rallentando (tal.) glaz. usporavajući,
sve lakše i lakše
ramn (njem. Rahm) okvir na slici
Rama (sanskrit. mit. glavni junak ind.
epa Ramajana, ramajiti (glavna sku-
pina višnuita) ga poštuju kao najviše
biće; i u današnjem narodnom govoru
Indije skraćeni oblik ram upotrebl-
java se često umjesto Rog
ram a dan (ar.) v. ramazan
Ramn;ina (sanskrit. Ramayana) ime vis-
likog indijskog umjetničkog epa iz
III. ili IV. st. pr. n. e., sadrži 7 knjiga
i 24 tisuće stihova; opisuje doživljaje
Kame, sina kralja Dašarate, u borbi
za otetu mu ženu
ramajiti (sanskrit. Rama) mn. v. pod Ra-
ma
ramazan (Lur., perz.) deveti mjesec mu-
slimanske mjesečeve godine u koji
muslimanski zakon propisuje vjer-
nicima strog post. suzdržavanje od
svih tjelesnih uživanja preko dana,
a noći se provode u molitvi i veselju;
nakon ramazana dolazi blagdan baj-
ram

rambada (fr. rambade) pom. ograda na
brodovima
rnmifikacija (lat. ramus grana, rainifi-
calio) grananje; pren. razgranatost
rnmiforman (lat. ramiformis) bot. koji
ima oblik grane, grana st
ramisti fil. pristaše francuskog huma-
nističkog filozofa i filologa Petru sa
Ramusa (1515—1572) koji je, kao iz-
razit Aristotelov protivnik, utemeljio
novu logiku koja se oslanjala na gra-
matiku i retoriku
ramolitiv (lat. ramollitivum) med.
omekšavajuće sredstvo, sredstvo (ili:
lijek) za omekšavanje
ramozan (lat. ramosus) granat; razgra-
nat
rampa (fr. rampe) brklja, prečka koja
služi za zatvaranje prolaza; postolje
za izbacivanje projektila i raketa; rub
pozornice izhočen prema gledalištu
rampaš (njem. Rampes) kiselkasto
mlado vino
ramstek (eng. rumpsteak) kuh. pečen
ili pržen komad govčadskog buta
rana (lat.) zool. žaba; med. prišt, mala
oteklina ispod jezika
rana in fabula (lat.) žaba u basni —
koja se napuhavala ne bi li postala
velika kao vol, dok se na kraju nije
raspukla
rané (šp. raneho) stočarska farma
rnnčcri (šp. raneheros) mn. meksi-
kanski seljaci španjolsko-indijanskog
podrijetla, odlični radnici, jahači i
lovci
rand-glosa (njem. Rand rub. grč. glossa
jezik) primjedba napisana sa strane,
pokraj samog teksta na koji se
odnosi, na listu knjige ili rukopisa;
marginalija
randem kabriolet ili laka kola sa dva
kotača u koja su upregnuta, jedan
ispred drugog, tri konja; usp. tandem
randevu (fr. rendez-vous) zakazani sa-
stanak (osobito ljubavni); mjesto sa-
stanka

- randman (fr. rendement) prinos; dohodak, poglavito: omjer prinosa u proizvodima koji se dobije od sirovina, npr. koliko se sirovog i rafiniranog šećera dobiva od 100 kg šećerne repe, ili npr., kad se kaže da je "randman dobivanja masti" 30%, to znači da se od svinje teške 150 kg žive vage dobiva 45 kg masti; *dinamički randman* koristan rad (stroja)
- rang (fr.) stupanj u nekom društvenom ili duhovnom staležu, red, vrsta, položaj; *prvi u rang* prvi po redu (gledajući vrijednosti ili položaja)
- rang-lista (fr. rang, liste) popis po redu Starješinstva, redni popis (posebice u vojsci)
- ranimirati (fr. ranimer) ponovno oživjeti, povratiti u život, ohrabrili; pojačati boju, osvježiti boju
- rankontr (fr. rencontre) slučajni sastanak, neočekivan susret; iznenadna svađa, neočekivana svađa, neprijateljski susret, sukob, dvoboj, megdan; prilika, povoljan stjecaj prilika, povoljan slučaj; trg. oznaka, broj stranice glavne trg. knjige u drugim knjigama
- ranz dtis vaches cit. ran(s) de vaš (lat.) švicarska pastirska pjesma i ples
- rannžirati (fr. ranger) urediti, uređivati, postrojiti, postrojavati; manevrirati vagone; *ranžirna postaja* manevarska postaja
- rapcl (fr. rappel) opozivanje, pozivanje natrag; akt o opozivu, osobito izaslanika u stranoj državi; voj. znak trubom za okupljanje, sviranje na "zbor"; trg. doplata; kaz. pozivanje glumaca da se ponovno pojave; slik. zgodna razdioba svjetlosti na slikama; *dobiti rapcl* biti opozvan, dobiti opozivno pismo
- rapclirati (fr. rappeler) opozvati, opozivati; nanovo pozvati: pozivati glumce da se pojave ponovno; voj. svirati "zbor"; slik. ravnomjerno razdijeliti svjetlost na slici
- rapert (njem. Rapert) voj. postolje s kotačima na kojem stoje; brodski topovi
- rapidamente (tal.) glaz. brzo, živo; rapido
- rapidan (lat. rapidus) brz, hitar; žustar, nagao, žestok, prijek; živahan (način izražavanja, stil); letimičan; strm, strmenit
- rapidi (lat. rapidus brz, eng. rapids) mn. brzaci i vrtlozi, virovi (u američkim rijekama)
- rapido (tal. rapido) glaz. v. rapidamente
- rapir (fr. rapiere) dug i šiljat mač za udaranje bodimice (stariji naziv za floret)
- rapl (njem. Rappel) napadaj ludovanja, isticanje neke fiksne ideje
- raport (fr. rapport) prijavak, izvještaj, priopćenje, izjava (usmena ili pisana); voj. prijavak, službeni izvještaj
- raportirati (fr. rapporter) izvijestiti, izvještavati, podnijeti prijavak, izvještaj, po službenoj dužnosti, priopćiti; trg. prenositi stavke iz jedne knjige u drugu
- rapsod (grč. rapsodos) onaj koji pojedine pjesme ih odlomke pjesama sastavlja u cjelinu; putujući narodni pjevač kod starih Grka koji je staro junačke pjesme, osobito Homerove, spajao u veće cjeline i javno pjevao ili kazivao narodu, slično našim guslarima
- rapsodija (grč. rapsodia) pjesma koju je rapsod pjevao ili kazivao; osobito: pojedini odlomci Homerovih pjesama; otuda: odlomak iz neke veće pjesme; pjesma potpuno slobodnog oblika; glaz. fantazija slobodnog oblika koja se naslanja na narodnu melodiju
- rapsodist (grč. rapsodia) pisac pjesama ili glazbenih djela potpuno slobodnog oblika i bez međusobne veze

- rapsodomantija (grč. rapsodia rapsodska pjesma, manteia pretkazivanje, proricanje) proricanje iz stiha koji prvi upadne u oči kad se nasumce otvori knjiga pjesama
- rapsodski (grč. rapsodos) istrgnut iz cjeline, koji je u odlomcima; potpuno slobodan po obliku, bez međusobne veze
- raptus (lat. raptus) otmica, odvođenje silom; oduševljenje, zanos; izljev srdžbe
- rara avis (lat.) "rijetka ptica", tj. nešto rijetko, velika rijetkost, "bijela vrana"
- rarefacijacije (lat. rarefacientia) mn. med. lijekovi za širenje znojnih otvora
- rarefakcija (lat. rarefactio) med. proširenje, širenje znojnih otvora; fiz. razrjeđivanje zraka toplinom
- rarity (lat. raritas) rijetkost, skupoćjenost; rijetka stvar, nešto što se rijetko viđa ili susreće
- ras (ar. ra's) "glava"; vojni ili civilni zapovjednik jedne pokrajine u Etiopiji; vojvoda, knez
- rasa (fr. race, šp. raza. tal. razza. njem. Kasse) veća skupina srodnih bića — životinja ili ljudi — s istorodnim glavnim oznakama, težnjama, navikama, i s istorodnim duševnim ustrojstvom; pleme, loza. rod; podrijetlo, koljeno, pasmina; *biologija rasa* znanost o sastavu i ustrojstvu, načinu života, postanku i razvoju rasa; *rasna higijena* v. eugenika
- rasisti (fr. race, njem. Kasse) mn. pristasaše i pobornici rasizma; v. rasizam
- rasizam (fr. race, njem. Kasse) 1. naučavanje o nejednakosti ljudskih rasa, o postojanju viših i nižih rasa; ovo naučavanje javlja se u političkom djelovanju kobnom po ljudski rod — da niže rase trebaju služiti nekoj višoj rasi; 2. pokret za održavanje rasne čistoće (osobito u nacističkoj Njemačkoj) koji se, najvećim dijelom, sastojao u borbi protiv semitizma, u sprječavanju židovskog utjecaja na duhovni, ekonomski i politički život naroda
- raskacija (lat. rascatio) med. iskašljavanje, izbacivanje sluzi iz grla
- raskol (rus.) cijepanje Pravoslavne crkve u Rusiji, sektašlvo
- raskolnici (rus. raskolnik) heretici, otpadnici od pravoslavne (državne) vjere u Rusiji koji su se 1666. otcijepili i osnovali bezbroj raznih sekta, sektaši, starovjerci
- raspa društveni ples u 4/4 taktu iz pedesetih godina 20. st, danas gotovo zaboravljen
- raspacija (lat. raspatio) med. struganje, uklanjanje struganjem
- raspatorij (lat. raspatorium) kir. instrument za skidanje pokosnice. nožić za struganje
- raspatura (lat) med. v. raspacija
- raspekmeziti se (isp. pekmez) pren. raznježiti se, omekšati
- rastral (lat. rastrum grabi je) glaz. sprava od mesinganog lima s pet kuka pomoću koje se povlače ih izvlače notne crte
- rastrirati (lat. rastrum) povlačiti notne crte pomoću rastral a
- raš (engl. rash, fr. ras) vrsta lake i glatke vunene tkanine
- rašomon izraz kojim se označuje relativnost i subjektivnost istine (prema filmu Akira Kurosava Rashomon)
- raspa (njem. Raspe, Rospel) turpija, strugalice
- raštel (lat. rastellum) pov. mjesto određeno za trgovinu na nekadašnjoj hrvatsko-turskoj granici
- raštel (tal. rastello) voj. izlaz iz neke utvrde u otvoreno polje; naziv nekih mjesta u Hrvatskoj duž bivše austro-ugarske granice prema Turskoj
- raštel (tal. rastello) željezna rešetka, roštilj, gradela

- rasti mati (njem. stimmen usklađivati)
pokvariti sklad
- rata (lat. rata sc. pars izračunani dio)
obrok, razmjernan prinos ili udio svakog pojedinca, dio plaćanja, otplata;
pro rata (lat.) razmjerno, u dijelovima, u obrocima, u ratama
- ratanija (šp. ratania, lat. radić rathaniae) larm. korijen jedne peruansko biljke veoma trpkog okusa čiji se sok, kao tinktura, upotrebljava kao sredstvo protiv povreda i za zaustavljanje krvi
- ratificirati (lat. ratificare) potvrditi, potvrdjavati, odobriti, suglasiti se, usvojiti naknadno; izvršiti ratifikaciju
- ratifikacija (lat. ratificatio) potvrđivanje, potvrda da je opunomoćenik postupao i radio u duhu želja i uputa naredbodavca, naknadno odobrenje, naknadno priznanje
- ratihabicija (lat. ratihabito) v. ratifikacija
- ratihabirati (lat. ratihabere) v. ratificirati
- rafinirati (fr. ratiner) sukna i druge vunene tkanine kovrčati, praviti na njima s jedne strane čvoriče
- ratio čit. racio (lat.) račun; obzir; razmišljanje, mišljenje uređenje, put i način, mjera; razlog, uzrok, osnova
- ratio legis čit. racio legis (lat.) prav. zakonska osnova; duh i cilj zakona
- ratiolatrija čit. raciolatrija (lat. ratio razum, grč. Iatreia obožavanje) ohožavanje (ili: pretjerano poštovanje) razuma
- rattenendo (tal.) glaz. uspoređujući. sve lakše i lakše
- rattcnuto (tal. rattenulo) v. rattenendo
- ratula (lat.) med. v. raspatorij
- raub (njem. Raub razbojstvo, otimačina)
1. u kartanju: izjava da djelatelj uzima otkrivenog aduta; 2. razbojnik
- raubriter (njem. Raub razbojstvo, otimačina, Ritter vitez) plemić koji se bavio pljačkom
- raubšic (njem. Raub razbojstvo, otimačina, Schutze strijelac) zvjerokradica, krivolovac
- raucedo (lat.) med. v. raucitas
- raucitas (lat.) med. promuklost, hrapavost glasa
- raudi (engl. ro\vdv, rovdies) grubijan, nasrtljivac (gradovima SAD-a)
- raudijizam (engl. rowdy) nered i uznemirenost u građu koji izazivaju raudi svojim pustolovinama i ispadima
- raut (eng. rout) svečana večera za uzvanike, prijam koji ima često i politički značaj
- Rb kem. kratica za rubidij
- re (tal. re) 2. glaz. drugi stupanj C-dur ljestvice
- re bene cognita čit. re bene cognita (lat.) dobro upoznavši stvar
- re sol (tal.) glaz. promjena po kojoj se nakon tona "d" ili "g" ne pjeva više "re", nego "soF"
- re vera (lat. res stvar, verus istinit) zaista, doista
- re- (lat.) 1. latinski i romanski predmetak (u tal. ri-) koji u složenicama znači: natrag, protiv, ponovno, opet, još jednom
- reader čit. rider (engl.) "čitač", titula docenata i izvanrednih profesora na engleskim visokim školama
- readopcija (lat. readoplio) prav. ponovno primanje, ponovno usvajanje
- ready čit. redi (engl.) pripravan, spreman
- ready-made čit. redi-meid (engl.) konfekcijski izrađeno (odijelo, obuća i si.)
- reagencije (lat. reagentia) mn. kem. v. reagens
- reagens (lat.) kem. svaka kemijska tvar, supstanca koja, dodana drugoj tvari, izaziva u njoj kemijsku promjenu
- reagirati (lat. reagere) protudjelovati, raditi nasuprot; kemijski djelovati.

- vršili kemijske promjene; oduprijeti se, odupirati se, opirati se, davati otpor, suprotstavljati se
- reakcija Gat. reagere, reactio, fr. reaction (Lion) suprotno djelovanje, protudjelovanje; fiz. zakon jednakosti akcije i reakcije: djelovanje i protudjelovanje su međusobno jednaki, a po smjeru suprotni (treći zakon gibanja, treći Newtonov zakon); med. djelatnost nekog dijela tijela izazvana pritiskom na njega; prav. obnova nekog pravnog spora: u politici: nazadna struja, nazadan pokret, nazadništvo, namjerno kočenje napretka u državnom i društvenom životu i uništavanje već ostvarenog napretka da bi se, umjesto toga, opet uspostavilo ono što je prije postojalo i što je već jednom bilo odbačeno kao zastarjelo, tj. kao smetnja napretku
- reakcionar (fr. reactionnaire) 6»vjek nazadnih i zastarjelih pogleda i metoda u radu, nazadnjak
- reakcionaran (fr. reactionnaire) nazadan, nazadnjački; zastario
- reaktiv (lat. reagere proludjelovati) med. funkcionalni duševni poremećaj koji se javlja kao posljedica (reakcija) jakih duševnih potresa ili afekata
- reaktivan. Gat. re-, agere raditi, reactivus) koji djeluje suprotno, koji ima suprotno djelovanje; *reaktivni motor* v. raketni motor
- reaktivirati (lat. reactivare) vratiti u djelovanje, vratiti u prijašnju službu
- reaktivitet (lat. reactivitas) obnovljena djelatnost, obnovljeno djelovanje; fiz. sila koja vrši suprotno djelovanje, otporna sila
- real (lat. realis) 3. fil. kod Herbarta: elementarni faktor stvarnosti, apsolutno jednostavan, nematerijalan, nerazoriv, nepromjenjiv i supstancijalan princip bića (sličan Leibnizovim monadama); tako je, npr., jedan od reala i diiša
- real (njem. Real) 1. tisk. postolje na kojem stoji sanduk sa slovima; usp. regal 1.
- real (šp., port. real) 2. novčana jedinica u raznim zemljama i različite vrijednosti
- realan (lat. res stvar, realis) stvaran, predmetan (supr. personalan i verbalan); koji zaista postoji, istinski, objektivni, koji postoji neovisno o mišljenju (supr. idealan)
- realgar (ar., fr. realgar) min. crveni arsenov sulfid
- realije (lat. realia) mn stvari koje imaju značaja za praktični život, stvarnosti, stvarna znanja, stvarne znanosti, stvarne činjenice
- realist (lat. realista) u praktičnom životu: Čovjek koji umije, ne podliježući nikakvim tradicionalnim obzirima i nježnim osjećajima, vidjeti stvarnost kakva jest, snalaziti se u njoj na najsvrhovitiji način i ići, ne obazirući se ni na što, prema cilju koji je sebi postavio, trijezan praktičar; fil. pristaša realizma; supr. idealist i teoretičar
- realistički Gat. realista) koji shvaća stvarnost onakvu kakva je, koji se usmjeruje samo prema stvarnosti, koji traži u praktičnom životu samo ono što je korisno
- realitet (lat. realitas) stvarnost, bitnost, činjeničnost, biće, stvarnost onakva kakva je, neovisno o subjektu koji je doživljava i spoznaje; istina, istinitost; pouzdanost; pravednost karaktera; *subjektivni realitet* ono što se zamišlja da postoji, zamišljivost; *objektivni realitet* stvarnost, izvodljivost, izvršljivost
- realiteti (lat. realitates) mn. posjedi, nekretnine, zemljište
- realizacija (fr. réalisation) ostvarivanje, ostvarenje, izvršenje, izvođenje, provođenje neke ideje u djelo; trg. unovčavanje, unovčenje

- realizam (lat. *realismus*) fil. naučavanje da stvari postoje neovisno o subjektu koji ih spoznaje (supr. idealizam); oznaka za materijalizam; težnja da se stvari gledaju i prikazuju onakvim kakve su u stvarnosti; u skolastičkoj filozofiji: mišljenje da općim pojmovima odgovara realno postojanje; književni i umjetnički smjer koji teži prikazivanju života onakvim kakav je u stvarnosti; surova stvarnost, smisao za pravilno shvaćanje stvarnosti; *naivni realizam* shvaćanje prema kojem je svijet onakav kakva ga opažamo osjetilima
- realizator (fr. *realisateur*) ostvarivatelj, ostvarivao, izvršitelj, prevoditelj u djelo
- realizirati (fr. *réaliser*) ostvariti, ostvarivati, izvršavati, provesti u djelo, provoditi u djelo; trg. prodati, pretvoriti (imanje i si.) u novac, unovčiti, unovčavati; fil. smatrati stvarnim, postojećim
- realka (lat. *realis*) osmorazredna srednja škola koja, uglavnom, priprema učenike za studiranje realnih znanosti na sveučilištu i dr. visokim školama
- realna eitaerija prav. poziv na sud preko sudskog dostavljača poziva
- realna definicija log. stvarno, jedino pravo objašnjenje neke stvari; supr. nominalna definicija
- realna enciklopedija stvarni rječnik, rječnik stvari
- realna gimnazija tip osmorazredne srednje škole koja teži da u svom naplavnom planu i programu spoji ciljeve i nastavna sredstva gimnazije i realke. te pored nacionalne skupine predmeta (u koju spadaju narodni jezik s književnošću, narodna povijest i zemljopis), obraća pozornost na žive jezike (francuski, engleski, ruski i njemački), latinski i matematiku
- realna injurija prav. stvarna uvreda, uvreda časti nanescna djelom; supr. verbalna injurija
- realna kaucija prav. stvarno jamstvo, jamstvo osigurano davanjem u zalog neke stvari
- realna unija potupno ili stvarno spajanje dviju ili više država u jednu; supr. personalna unija
- realna vrijednost stvarna vrijednost, prava vrijednost kovine od koje je neki novac iskovan; supr. nominalna vrijednost
- realna znanja stvarna znanja; usp. realne znanosti
- realne znanosti znanosti koje se bave predmetima koji su u neposrednoj vezi sa životom i njegovim potrebama, npr. prirodne znanosti, tehnika i dr. (za razliku od spekulativnih i filoloških znanosti)
- realni indeks popis stvari, stvarni registar
- realni katalog popis knjiga sastavljen s obzirom na njihov sadržaj; supr. nominalni katalog
- realni kontrakt prav. ugovor koji stupa na snagu tek pošto jedna od ugovaračkih strana izvrši neki stvarni, realni čin, tj. ugovor koji se zaključuje predajom neke stvari, kao što su zajam, depozit, zalog
- realni leksikon stvarni "rječnik, rječnik koji sadrži stvarna znanja
- realni nameti nameti kojima podliježe neka nekretnina i koji prelaze na svakog vlasnika toga imanja
- realni novac stvarni, tj. kovani novac (za razliku od papirnog i fmgiranog novca)
- realno (lat. *reale*) nešto stvarno, ono što postoji
- realno pravo stvarno pravo, pravo koje st; ima na neku Stvar bez obzira na osobu
- reangažman (fr. *reengagement*) ponovno primanje u službu

- reapelirati (lat. reappellare) ponovno pozvati, pozvali po drugi put
- rearmirati (lat. rearmare) ponovno naoružati, preoružati, preoružavati; brod ponovno naoružati
- reasekurancija (lat. reassurantia) ponovno osiguranje, dvostruko osiguranje, osiguranje jednog osiguranja drugim, reosiguranje
- reasekurirati (lat. reasscurare) ponovno osigurati, jedno osiguranje osigurati drugim
- reasumcija (lat. reassumtio) prav. ponovno poduzimanje, obnavljanje, obnova. npr. parnice (*reasumcio litis*) prav. v. pod reasumcija
- reat (lat. rcus kriv, reatus) prav. optuženičku slanje, optuženost; zločin, prijestup, zločinački pothvat
- Reaumurov termometar čit. Reomirov ... toplomjer koji je između točke smrzavanja i točke vrenja vode podijeljen na 80^v (nazvan po izumitelju, fr. fizičaru i zoologu R. A. Reaumureu, 1683—1757)
- rebab (ar.) glaz. arapski dvožičani gudački instrument
- rebek (ar.) glaz. srednjovjekovna mala violina u obliku polukruške s dvije ih tri žice
- rebel (lat. rebeliis) buntovnik, odmetnik, osoba koja zakonitoj državnjoj vlasti pruža oružan otpor
- rebelija (lat. rebellio) buna, pobuna, ustanak
- rebi (fr. rebut) odbijanje, otkazivanje, otkaz, nepovoljan odgovor; trg. loša, pokvarena, upropaštena roba koja je za odbacivanje
- rebemdirati (fr. rebondir) odskočili, odskakati (za metke i lopte)
- rebus (lat. res stvar, rebus stvarima, fr. rebus) zagonetka u slikama, riječ ili misao izražena slikama ili znaci- ma (koje treba riješiti) umjesto rije- čima
- rebus sic stantibus čit. rebus sik stan- tibus (lat.) kad stvari tako stoje, u takvim prilikama, pod tim okolno- stima
- recentan (lat. recens gen. recentis) nov, svjež, sadašnji, skorašnji, nedavni
- recenzent (lat. recensens) ocjenjivač, prikazivač, sudac o književnim i znanstvenim djelima, kritičar
- recenzija (lat. recensio od recensere kritički potanko pregledati) 1. težnja da se uspoređivanjem raznih ruko- pisa, osobito starih pisaca, uspostavi najbolji i najpotpuniji tekst, djela nekog pisca; kritički popravljeno iz- danje: 2. ocjena, kritički prikaz (knji- ge, kazališne predstave, umjetničke priredbe i si.)
- recenzirati (lat. recensere) kritički pre- gledati, stručno prikazati, ocijeniti (knjigu, kazališnu predstavu, umjet- ničku priredbu, izložbu itd.)
- recepција (lat. receptio) primanje, usva- janje; prijam, doček
- recepis (lat. recepisse od recipere pri- hvatili, primiti) 1. trg. predalnica, onaj dio priznanice kojom se doka- zuje vlasništvo: 2. pisana potvrda da je pismo predano pošti; *povratni re- cepis* potvrda primatelja pošiljke da je pošiljku primio
- receptar (lat. recepisse) trg. izdati predatnicu (recepis)
- recept dat. receptum prihvaćeno, prim- ljeno) svaki ukratko napisan propis, formula za pripremanje neke mje- šavine za tehničke i druge svrhe; oso- bito: pisana uputa o pripremanju ne- kog lijeka koju liječnik daje za lje- karnika: kratka uputa za priprema- nje nekog jela i si.
- receptakul (lat. receptaculum) bol. cvjetišće, plodnica (dio cvijeta u ko- jem su srasli oplodni organi)
- receptar (lat. receptarius) onaj koji se brine o liječničkim receptima (u veli- kim ljekarnama)

receptator (lat.) primatelj; prav. utaji vać

receptirati (lat. receptare) propisati lijek i izraditi ga po propisu

receptivan (lat. receptivus) sposoban za primanje, primljiv, osjetljiv za što
receptivitet (lat. receptivitas) sposobnost primanja, primljivost; fil. sposobnost osjetila da utjecajem vanjskih predmeta bivaju potaknuta na opažanje (Kant); supr. spontaneitet, produkt i vitet

receptor (lat. receptor) primatelj, skupljač (poreza, carina, duga i si.); telefonska slušalica; telefonist; din stroja koji neposredno prima motornu snagu

receptum juriš (lat.) pravni propis, zakonski propis

receptura (lat. receptura) primanje, ubiranje, skupljanje (poreza, duga, carine); propisivanje lijekova; pripremanje i izdavanje lijekova po receptima (u ljekarnama)

reces (lat. recessus) prav. konačan zaključak pregovora, osobito: sporazum nasljednika o diobi ostavštine (*nasljedni reces*), o spornim pitanjima između pojedinih obitelji (*obiteljski reces*), protokol ih pisani ugovor većeg opsega; trg. zastoj u plaćanju, propušteno plaćanje, dužna svota; *biti u recesu* biti u zaostatku s plaćanjem; u Katoličkoj crkvi; otpusna molitva (na kraju mise)

recidiv (lat. recidivus koji se ponovno pojavljuje) med. povratak, vraćanje bolesti za koju se već mislilo da je prošla

recidivirati (lat. recidivus koji se ponovno pojavljuje) med. vraćati se, povratili se (bolest); pren. pasti (ih: padati) u istu pogrešku

recidivist (lat. recidivus koji se vraća, ponovno javlja) onaj koji je ponovno učinio neku pogrešku ili prijestup

recipe (lat. recipe) na liječničkim receptima: uzmi; kao kratica: Rp

recipijent (lat. recipiens) onaj koji prima, primatelj; med. bolesnik koji prima transfuziju krvi; kem. posuda za primanje i skupljanje tekućina i plinova; fiz. stakleno zvono (kod zračne crpke)

recipiran (lat. recipere) primljen, usvojen; *recipirano pravo* Lude, od nekog drugog (države, naroda) primljeno pravo

recipirati (lat. recipere) usvojiti, primiti (u društvo), dopustiti pristup

reciprocitet (lat. reci pročitáš) uzajamnost, uzajamni odnos; protuusluga; u vanjskoj trgovinskoj politici: načelo po kojem se stranoj državi ne može odobriti povlastica bez odgovarajuće povlastice od strane ove države prvoj

recipročan (lat. reciprocus) uzajaman, međusoban, izmjeničan, koji se međusobno uvjetuju, koji su u uzajamnom odnosu; *recipročni glagol* uzajamno povratni glagol; mal. *recipročna vrijednost broja* vrijednost koja se dobije kad se 1 podijeli tim brojem

recitacija (lat. recitatio) umjetničko, svečano i glasno kazivanje ili čitanje pjesme; pjevanje kao deklamacija

recitando (tal.) glaz. više govoreći nego pjevajući

recitativ (tal. recitativo) glaz. vrsta govorećeg pjevanja pri čemu se govorjenje izražava više nego glazbeni element, stiliziran govor

recitativan (tal. recitativus) glaz. koji se više govori nego pjeva

recitativo obbligato (tal.) glaz. govoreće pjevanje s instrumentalnom pratnjom

recitativo parlante (tal.) glaz. pjevanje koje se više govori nego pjeva (uz pratnju samo basa)

- recitator (lat. recitator) onaj koji kazuje ili čita pjesmu umjetnički pravilno, ritmički, melodično, svečano i glasno; deklamator
- recitirati (lat. recitare) umjetnički i glasno kazivati ili čitati npr. neku pjesmu; pričati; glaz. više govoriti nego pjevati
- recto folio čit. rekto folio (lat.) na prvoj ili prednjoj strani jednog lista
- rector magnificus čit. rektor magnificus Gat. "veličanstveni upravitelj", službena titula rektora sveučilišta
- rečijak (lat. rete mreža, pređa) vrsta mreže za lovljenje riba
- rečam (tal. richiamo) ptica mamilica, mamac, vabilo, meka
- rečat (tur. rekat) odlomak muslimanske molitve, dio namaza, padanje ničice (jedan namaz ima tri ili četiri rečata)
- rečine (tal. orecchino) naušnice
- Red Star Line čit. Red star lajn (engl.) "Linija crveno zvijezde", belgijsko parobrodsko društvo, osnovano 1872. sa sjedištem u Antwerpenu, prometovalo između Antwerpena i sjeverno-američkih luka
- redakcija (lat. redactio) skupljanje i sređivanje rukopisa za tisak; obrada, prerada, jezično i pravopisno ujednačavanje svih rukopisa koji se trebaju objaviti u jednoj knjizi, uređivanje; svi pisci koji stalno surađuju u nekom listu ili časopisu; mjesto u kojem se uređuje list ili časopis, uredništvo
- redakcijski (lat. redactio) koji pripada redakciji ili potječe od nje
- redaktor (lat. redactor) 1. urednik, osoba koja upravlja izdavanjem rukopisa za tiskanje i utvrđuje njihov sadržaj; 2. osoba koje sređuje, priprema i redigira neki tekst za tisak i time daje izdanju konačan oblik
- redan (fr. redan) voj. uglato poljsko utvrđenje, izbočnjac
- redatirati (lat. re-, datum) pomaknuti unatrag datum nekog pisma i si.
- redemarkacija (fr. redemarcation) ponovno stavljanje graničnih znakova na državnoj granici
- redemcija (lat. redemptio) spasenje, iskupljenje; prav. otkupljivanje iz zabljeništva, oslobođenje
- redhibicija (lat. redhibitio) prav. vraćanje i uzimanje natrag neke stvari kupljene s greškom koja je, pri zaključivanju kupovine, bila prikrivena; *redhibivjski tužba* tužba kojom se traži vraćanje plaćenog novca uz povrat kupljene robe
- redicija (lat. redditio) vraćanje: navođenje nekog razloga ili uzroka; voj. predaja utvrde
- redif (ar.) pričuvna turska vojska koja je pozivana samo za vrijeme rata, a podlijezala vojnoj obvezi 15 godina; supr. nizam
- redigirati Gat. redigere urediti, srediti) pisane sastave skupiti, pregledati, dovesti u red i prirediti za tiskanje (u obliku knjige, časopisa itd.); urediti, uređivati, pripremiti, preraditi; uređivati, izdavati list i si.
- redingot (fr. redingote, od engl. riding-coat jahački kaput) dug muški kaput. osobito putnički i jahački
- redintegracija (lat. redintegratio) ponovno uspostavljanje, obnova, obnavljanje
- rediskontiranje (tal. re-diseonto) bank. ponovno diskontiranje, tj. kad bankar ili banka daju ponovno u eskont mjenice koje su sami eskontirali da bi i na taj način došli do zarade
- redon jedno od imena za sintetička vlakna
- redondilja (šp. rodondilla) španjolska i portugalska strofa od 4 osmosložna, rjeđe šeslosložna trohejska stiha, od kojih se rimuju prvi s trećim (abba). ili prvi s trećim, a drugi s četr-

- tvrtim (abab); upotrebljava se u lirici i drami
- redop (lat.-tal.) vrlo kratak galop trkaćih konja
- redovačka (ćeš. rejdovak) v. rejdovak
- redresirati (fr. rodresser) ponovno ispraviti, ponovo uputili na pravi put; opet uspostaviti, krenuti nabolje; osujetiti, unazaditi; trg. = stornirati
- redublirati (fr. redoubler) udvostručiti, umnožili, povećali
- reducibilan (lat. reducibilis) svodljiv, smanjiv; med. koji se može vratiti na staro mjesto; kem. koji se može osloboditi kisika
- reducirati (lat. reducirere) svesti, svoditi; pretvarali, obračunati, obračunavati (novac, mjere i utege); smanjiti, smanjivati, spustiti, spuštali, snižavali, sniziti (cijenu); svesti, svoditi na manju mjeru: ograničiti, ograničavati; glaz. prilagoditi djelo (partituru) za manji broj instrumenata; kem. osloboditi kovine njihovih spojeva s kisikom, sumporom ili drugim nekim elektrorrgativnim tijelom; **peč** za *reduciranje* peč u kojoj se kovine izdvajaju iz svojih prirodnih spojeva; kuhi. ukuhati, ukuhavati; ukinuti, otpustiti iz službe
- redukcija (lat. reductio) smanjenje, smanjivanje; uklanjanje, otpuštanje iz službe; smanjivanje broja radnika ih službenika; kem. dobivanje čistih kovina oslobađajući ih kisika, sumpora, soli i dr.; fil. svodenje pojedinačne spoznaje na osnovno i opće, tj. na princip; mat. svodenje, skraćivanje, pretvaranje jedne slike u drugu: pretvaranje, obračunavanje (mjera); med. namještanje, vraćanje u prirodan položaj; fiz. vraćanje u prijašnje stanje, vraćanje u prijašnji položaj; trg. smanjivanje (ili: sniženje, spuštavanje) cijena nekoj robi; smanjivanje (ili: sužavanje) nekog lika; glaz. izvod iz partiture; prenošenje iz nepoznatije melodije u poznatiju
- redukcijaska tablica tablica za obračunavanje ili uspoređivanje raznih vrsta novca, mjera i utega
- reduktor (lat. reductor) 1. med. namješlač, kirurška sprava za namještanje uganutih ili slomljenih udova; 2. teh. mehanizam koji usporava, umanjuje brzinu kretanja; 3. kem. sredstvo za oslobađanje kovina od kisika, sumpora i dr.
- redulcerirati (lat. redulcerare) med. ponovno zagnojavati, izazivati gnogenje, ponovno se otvarati (za čirevc)
- reduplicirati (lat. re-duplicare) udvostručili, udvostručivati; gram. ponavljati riječi, slogove ili slova
- reduplikacija (lat. reduplicatio) udvostručavanje, ponavljanje; gram. udvostručavanje, ponavljanje riječi, slogova ili slova
- reduplikativ (lat. reduplicativum) gram. rečenica u kojoj se jedan od glavnih pojmova udvostručuje (ponavlja)
- reduplikativan (lat. reduplicativus) gram. udvostručavajući. koji udvostručuje; bot. presavijen s vanjske strane
- reduta (fr. redoule, lal. reductus) 1. voj. mala, sa svih strana prsobranima opasana poljska utvrda
- reduta (fr. redoule, lal. ridotio) 2. zabava, zabava s krinkama, krabuljni ples
- redžeb (ar.-tur.) sedmi mjesec u muslimanskom kalendaru, ima 30 dana
- reedicija (lal. re-editio) novo izdavanje. nove izdanje (knjige), preliskivanje
- reegzekucija (lal. reexcucio) prav. vraćanje onoga što je sudskim putem bilo naplaćeno
- reeksportacija (lat. re-exportatio) trg. izvoz uvezene robe
- reeksportirati (lat. re-exportare) trg. ponovno izvoziti uvezenu robu

- reel čit. ril (engl.) živahan školski i irski ples
- reeskontiranje (fr. reescompte) trg. ponovno odbijanje, ponovan odbitak
- reeskontirati (fr. reescompter) trg. ponovnu eskontirati
- refakcijski (fr. rofaction) trg. popust u cijeni zbog slabije kakvoće robe; godišnji popust za prijevoz = *fusli*; kod željeznica: popust u cijeni pri većim pošiljkama
- refaktirati (fr. refaction) odobriti popust u cijeni za prijevoz robe
- refe (fr. refair ponovno igrati) u preferansu: neuspjelo dijeljenje karata (kad svi igrači izjave "dalje")
- refekcija (lat. refeelio) prepravljavanje, prerada; oporavljanje, okretanje; u katoličkim samostanima i sjemeništima: objed nakon posta od 24 sati
- refektorij (lat. refeetorium) dvorana za ručanje, blagovaonica (u katoličkim samostanima i sjemeništima)
- refektura (lat. refeetura) pravo uzimanja iz šume grade za popravak kuće
- refena (tur. herifane drugarski, cehovski) zajednica, sloga; zajednički trošak za jelo i piće
- referat (lat. referatus) izvještaj, predavanje; pisani ili usmeni stručan izvještaj o čemu (npr. o knjizi, o sadržaju spisa, o stanju neke stvari ili pitanja itd.)
- referenca (fr. référence, njem. Referenz) trg. izvještaj, obavještenje; preporuka od poznate i ugledne trgovačke kuće; podaci o službovanju neke osobe, ocjene (dobre ili loše) koje mogu poslužiti nekom kao povoljna ili nepovoljna preporuka
- referendum (lat. referendum) "ono o čemu se treba izvijestiti", pravo naroda da općim glasovanjem odluči o nekom novom zakonu; u ustavu nekih država: općenarodno glasovanje O osobito važnim pitanjima radi pri-
- manja ili odbacivanja nekog važnog zakonodavnog akta (*plebiscit*); *uzeti nešto ad referendum* (lat. ad referendum) uzeti nešto na proučavanje, da bi se kasnije o tome podnio stručan izvještaj mjerodavnoj vlasti
- referent (lat. referens) izvjestitelj; predavač; službenik koji podnosi usmeni ili pisani stručni izvještaj pretpostavljenom o sadržaju spisa
- referirati (lat. referre) izvijestiti, izvještavati, podnositi izvještaj, podnijeti izvještaj; javiti, javljati, dostaviti, ispričati; *referirati koga* optužili (po službenoj dužnosti)
- reficijencije (lat. reficientia) mn. med. sredstva za oporavak, sredstva za okrijepljenje
- refino (šp. refino) trg. najfinija španjolska vuna; tkanina od takve vune
- reflacija (lat. reflare puhati u suprotnom smjeru, reflatio) bank. umjereno povećanje kontingenta novčanica (papirnog novca) u optjecaju da bi se spriječio rast cijena ekonomskih dobara (robe) koja su u prometu; ovo se poduzima kad se pokaže da na tržištu ima više robe nego novca u optjecaju
- refleks (lat. reflexus) odbijesak, odsjaj; odbijena svjetlosna zraka; odjek; fiziol. nevoljna ili nehotična reakcija živaca i mišića izazvana vanjskim podražajima, prenesena natrag živčanom središtu, pa onda odvodnim živcima van opet prema dijelu na koji je utjecao podražaj
- refleksan (lat. reflexus) fiz. odbijen; fiziol. refleksna reakcija v. refleks
- refleksibilan (lat. reflexibilis) fiz. koji se može odbiti
- refleksibilitet (lat. reflexibilitas) fiz. svojstvo odbijanja, mogućnost odbijanja
- refleksija (lat. reflexio) odbijanje (valova, svjetlosti, svjetlosnih zraka, zvuka itd.); odbijesak, odsjov, odsjaj;

- fil. razmišljanje, rasuđivanje, razmatranje, prenošenje pozornosti s objekta promatranja na subjekt i razmatranje odnosa u kojem se nalazi subjekt prema objektu; znanje radi znanja; promatranje, zapažanje, primjedba
- refleksijska točka opt. točka u zrcalu s koje zraka dopire u oko
- refleksijski goniometar kutomjer za kristale koji se temelji na odbijanju svjetlosti
- refleksijski kut kut odbijanja, odbojni kut, kut što ga zraka odbijena od zrcala čini s okomicom na površinu od koje se odbio; supr. incidentni kut
- refleksiv (lat. reflexivum sc. verbum) gram. povratni glagol
- refleksivan (lat. reflexivus) fiz. koji odbija. odbijajući; gram. povratan (glagol, zamjenica); koji je nastao na temelju razmišljanja ili promatranja; *refleksivna moć* inoć (ili: sposobnost) razmišljanja i rasuđivanja; *refleksivna poezija* misaono pjesništvo, ono u kojem pjesnik udružuje osjećaje s razmišljanjem
- refleksni pokret psih. pokret koji nastaje neposredno nakon nekog vanjskog podražaja, bez sudjelovanja volje i mišljenja, npr. zatvaranje očiju kad im se naglo približi svjetlost, trzanje ruke pri iznenadnom osjetu dođira itd.
- refleksologij (lat. reflexus, grč. logia) psih. znanost o refleksima, smjer u psihologiji, čiji je začetnik ruski znanstvenik V. M. Behterev koji kao temelj ispitivanja uzima samo vanjske načine ponašanja životinja i ljudi, svodeći sve to na naslijeđene ih" tijekom života navikavanjem stečene refleksne pokrete
- reflektant (lat. reflectere) onaj koji je na što bacio oko, koji polaže pravo na što, koji želi dobiti nešto; onaj koji namjerava nešto kupiti
- reflektirati (lat. reflectere) odbijati, odbiti (svjetlost, zvuk itd.); misliti, razmišljati, prosuđivati; *reflektirati na što* pomišljati na što, imati što na umu, polagati pravo, htjeti što (npr. kupiti, dobiti neko mjesto i si.)
- reflektor (lat. reflector) opt. odbijač svjetlosti, bacač svjetlosnih zraka; durbini čiji je objektiv izdubeno zrcalo koje daje stvaran lik predmeta koji se promatra okularom; usp. refraktor
- reforma (lat.) preinačenje, preinaka, preobražaj, promjena nabolje, preustrojstvo, izmjena, popravak; popravak nekog stanja bez promjene njegove biti; mijenjanje na>olje postojećih uređenja zakonskim putem; usp. agrarna reforma
- reformacija (lat. reformatio) preinačenje, mijenjanje nabolje, preustrojstvo, popravak; osobito: crkveni pokret iz XVI. st. usmjeren protiv papinstva i srednjovjekovne Kat. crkve čija je posljedica bila otcijepljenje luteranske i reformirane Crkve od Rima
- reformatio in peius čit. reformatio in pejus (lat) prav. u kaznenom postupku: preinačavanje sudbene odluke na štetu optuženoga
- reformator (Gat.) obnovitelj, popravljivač
- reformatorski (lat. reformator) koji se tiče reformatora, koji potječe od reformatora; popravljivački, obnavljački
- reformirana Crkva protestantska crkvena zajednica koju su, u prvoj polovici XVI. st. u Švicarskoj, osnovali Zvingli i Calvin
- reformirani (Gat. reformare) mn. preinačeni nabolje, popravljeni; pristaše vjerskog naučavanja U. Zvinglija i J. Calvina, članovi reformirane Crkve
- reformirati (lat. reformare) preinačiti, mijenjati nabolje, izmijeniti nabolje,

- popraviti, poboljšati, ukloniti nedostatke, dati nov oblik
- reformist (fr. reformiste) prijatelj (ili: pristaša) novina (reformi i reformizma); u Francuskoj: onaj koji teži za novinama kojima je cilj poboljšanje društvenog i ekonomskog položaja radnika
- reformizam (lat. reformare) struja u međunarodnom radničkom pokretu koja se odriče revolucije u korist reformi; usp. revizionizam
- refošk (tal. refoseo) vrsta dalmatinskog slatkog crvenog vina
- refrakcija (lat. refractio) opt. prelamanje svjetlosti
- retrakteran (fr. refractaire) v. refraktaran; teško topljiv; izdržljiv na vatri
- refraktivan (lat. refractivus) opt. prijeloman, koji prelama svjetlost, koji izaziva prelamanje svjetlosti
- refraktometar Gat. refractus prelomljen, refringere prelomiti, prelamati, grč. metron mjera, mi(nilo) opt. sprava za određivanje koeficijenta ili indeksa prelamanja svjetlosti nekog tijela; med. uređaj za određivanje opće sposobnosti prelamanja svjetlosti jednog oka
- refraktor (lat. refractor) opt. "prelamač svjetlosti", dalekozor ili durbin čiji objektiv i okular jesu leće kroz koje se svjetlost što dolazi od predmeta prelama i daje povećanu sliku predmeta za promatračevo oko; dioptrični durbin; usp. reflektor
- refrangibilan (lat. refrangibilis) opt. prolomljiv, koji se može prelamati (za zrake)
- refren (fr. refrain) poet. stih koji se pravilno ponavlja, najčešće na kraju strofe, napjev, pripjev; pren. nešto na što se Čovjek neprestano vraća, stalno ponavljanje, stara pjesma
- rofrigerancije (lat. refrigerantia) mn. med. sredstva za hlađenje, hladila
- refrigerativ (lat. refrigerativum) sredstvo za hlađenje, za rashlađivanje
- refrigerativan (lat. refrigerativus) rashladan, osvježavajući, koji služi za hlađenje
- refrigerator (lat. refrigerator) hiadilica, naprava na kotlu u obliku cijevi (za brže hlađenje rakije pri pečenju)
- refugium (lat.) utočište, sklonište, zaklon, azil; pren. pomoćno sredstvo, izlaz iz teške situacije
- refus čit. refi (fr.) odbijanje, niječan odgovor
- refusis expensis čit. rofuzis ekspensis Gat.) uz povratak troškova
- refusis expensis čit. rofuzis ekspensis (lat.) prav. po odbitku troškova; također: ne priznajući troškove (za koje se čak smatra da ih treba snositi suprotna strana); usp. refuzija
- refutacija (lat. refutatio) opovrgavanje
- refuzij (lat. refusio) naknada troškova; prav. prijenos parničnih troškova
- regal (lat. rega, tal. riga red, vrsta) 1. polica za knjige, robu i dr.; tisk. ormar gdje stoje sanduci sa slovima: glaz. vrsta orguljskog registra, tzv. "ljudski glas" (lat. vox humana); male prenosive orgulje bez pedala
- regal (lat. regalis kraljevski) 2. v. regalijske; tisk. "kraljevsko slovo*", vrsta velikih tiskarskih slova koja po veličini dolaze iza tzv. impcrijal-slova
- regal (fr. regal, šp. regalo) 3. čast, gozba, gošćenje, uživanje; omiljeno jelo; šalica crne kave s konjakom
- rogal-pnpir (lat. regalis) "kraljevski papir" (papir veoma velikog formata, za zemljovide, bakroreze i dr.)
- regalijske (lat. regalia) "kraljevske cigare", vrsta velikih cigara
- regalijske (lat. jura regalia) mn. prvotno: suverena prava i povlastice vladara (u srednjem vijeku); isključiva prava države da vrši zakonodavnu, sudsku,

- nadzornu i izvršnu vlast; znaci kraljevskog dostojanstva
- regnlitet (lat. regalitas) pravo vladanja. pravo posjedovanja regalija
- regalni (lat. rex kralj, regalis) kraljevski, vladarski
- regata {tal. regatta) prvotno: natjecanje gondolama u venecijanskim kanalima; kasnije, osobito u Engleskoj: veslačko natjecanje, utakmica, utrka na čamcima; vrsta lake pamučne tkanine 2a radnička, bolesnička i ljetna odijela
- regdova (češ. regdovak) češki narodni ples u 2/4 i 3/4 taktu (vrsta valcera)
- regelacija (lat. regclatio) ponovno smrzavanje
- regeneracija (lat. regeneratio) obnavljanje, obnova, preporod, pomlađivanje, ponovno uspostavljanje; biol. obnavljanje izgubljenih dijelova životinjskog ili biljnog tijela, osobito kod nižih organizama
- regonernt (lat. regeneratus obnovljen) dio organizma koji je nastao putem regeneracije
- regonerntor (lat. generator) 1. obnovitelj, preporoditelj, proustrojitelj; 2. naprava s kanalima kroz koju prolazi topao dim iz peći ili topao plin nakon izgaranja radi iskorištavanja njihove topline
- regenerirati (lat. regenerare) obnoviti, obnavljati, pomladiti, preporoditi, ponovno urediti i time osposobiti za nov život ili rad; ponovno proizvesti, ponovno uspostaviti; u kemijskoj industriji: ponovnom preradom dobiti od otpadaka dobar materijal
- regenstvo (lat. regens, regentis) namjesništvo; v. regent
- regent (lat. regens koji vlada, regere vladati) vršitelj vladarske vlasti, onaj koji vlada u ime kralja (još neizabranog, maloljetnog itd.), kraljevski, vladarski namjesnik
- regerminacija (lat. regerminatio) bot. ponovno klijanje, ponovno proklijavanje
- regerminirati (lat. regerminare) bot. ponovno klijeti, ponovno proklijavati
- regesta (lat. regesta popis) mn. sređeni i u bilježnice povezani prijepisi svih važnijih spisa, povelja, pisama i dr. u kancelarijama i arhivima kraljevskih dvorova, biskupskih rezidencija, samostana i si.; kronološki sređeni popisi povelja s oznakom sadržaja, zbirke starih spisa i povelja (veoma važne za proučavanje povijesti)
- regija (lat. regio) predio, kraj, pokrajina, područje; sloj; med. dio tijela; zračni sloj
- regimenta (lat. regimentum, fr. regiment, tal. reggimento) voj. puk; pren. mnoštvo, gomila svijeta
- regionalist (lat. regio) pristaša (ili: pobornik) regionalizma
- regionalizam (lat. regio) pokrajinsko rodoljublje, pokrajinski duh, težnja za pokrajinskom, samostalnošću; partikularizam
- regionalni (lat. regionaha) područni, pokrajinski, lokalni, koji pripada jednom predjelu; koji pripada jednom dijelu tijela
- regionar (lat. regionarius) katolički pokrajinski svećenik, pokrajinski biskup
- regirati (lat. regere) vladati, upravljati, rukovati, voditi; gram. zahtijevali određeni padež, npr. sjećati se čega (gdje "sjećati se" zahtijeva genitiv); usp. režirati
- registar (lat. registrum, Gt. registre, tal., šp. registro) popis, popis riječi ili stvari abecednim redom (na kraju knjige), popis, sadržaj, pregled, uputa; matica rođenih, vjenčanih, umrlih; glaz. jedan potpun niz orguljskih puhaljki za mijenjanje visine, tim-

- bra i snage zvuka; na strojevima i napravama: regulator ili brojilo
- registar-papir čvrsti papir velikog formata (za računске knjige)
- registra (lat.) mn. v. regesta
- registracija (lat. registra lio) uvođenje u popis (u registar), registriranje; građansko vjenčanje
- registrator (lat. registrator) službenik koji sređuje i uvodi u registar spise koji dolaze i odlaze
- registratura (lal. registratura) mjesto, kancelarija gdje se vodi registar; vještina rukovanja službenim spisima
- registrirati (lat, registrare) uvesti u registar, upisivati u registar; vjenčati građanskim brakom
- regius morbus (lat.) kraljevska bolest, žutica
- reglaža (fr. *réglage*) dovođenje u pravilan položaj i osposobljavanje za djelovanje (npr. motora); *reglaža zrakoplova* radnja kojom se krilima zrakoplova i repnim površinama daje određen nagibni kut
- reglcman (fr. reglement) uredba, pravilnik o vršenju službe, odredba, propis, poslovnik; *egzercirni regleman* voj. pravilnik o uvježbanju vojnika (o vojnoj obuci)
- reglementacija (fr. reglemenlation zakonsko uređivanje) socijalni pokret koji zahtijeva da se prostitucija prizna kao slobodna profesija, ali s tim da se obavlja pod strogim nadzorom sanitetskih i državnih vlasti; usp. karsarnacija
- reglementaristi (fr. *réglementer* zakonom odrediti) mn. pristaše reglementacije; supr. abolicionisti
- regnikolaran (lat. regnum kraljevstvo, kraljevina; regnicola stanovnik kraljevine) kraljevinski, koji zastupa stanovnike kraljevine
- regnum (lat.) kraljevstvo, kraljevina
- regnum animale (lat.) životinjske carstvo
- Regnum Croatiac, Slavoniac ac Dalmatiae seu totius Croatiae čit. Regnum Kroacije, Slavonije ak Dalmacije seu lotijus Kroacije (lat.) Kraljevstvo čitave Hrvatske — nekadašnji službeni naslov Hrvatske
- regnum hominis (lat.) carstvo čovjekovo, tj. na znanosti utemeljena ljudska vlast nad silama prirode (krajnji cilj znanosti koji su postavili filozofi Bacon i Hobbes)
- regnum minerale (lat.) carstvo ruda
- regnum vegetabile (lat.) biljno carstvo
- regredijencija (lat. regredientia) v. regres
- regredijent (lat, regrediens) u mjeničnom pravu: zakoniti posjednik mjenice koji traži naplatu te mjenice od potpisnika (regresata)
- regredijentni nasljednik prav. nasljednik koji ima pravo nasljedstva u slučaju ako ono ne pripadne nekom drugom
- regres (lat. rogrossus) povratak, povlačenje. nazadovanje; trg. naplata, nadoknada štete, npr. od potpisnika na mjenici; log. vraćanje od posljedice uzroku, od uvjetovanog uvjetu, od zaključka pretpostavkama na kojima je zaključak utemeljen (ovakav način mišljenja naziva se *regresivna* ili *analitička metoda*)
- regresant (lal. regressus) v. regredijent
- regresat (lal. regressatus) u mjeničnom pravu: potpisnik od kojega se traži plaćanje mjenice
- regresija (lat. regressio vraćanje, odstupanje) 1. geol. povlačenje mora od obale (supr. transgresija); 2. u psihanalizi: vraćanje čovjekovog spolnog nagona na ciljeve spolnog prohtjeva u ranom djetinjstvu; 3. ret. v. palilogija
- regresirati (lal. regredi vraćati se, ići nazad) ići natrag, vraćati se; povlačiti se, uzmicati; nadoknadili; *regresirati*

- se* naplatiti se, nadoknaditi sehi počinjenu štetu
- regresivan (lat. regressivus) nazadan, povratan, odstupni, koji djeluje povratno; supr. progresivan
- regresivna metoda log. v. pod regres
- regresni dužnici drugi red mjeničnih dužnika koji su obvezni platiti mjenični dug u slučaju da ga ne plati glavni mjenični dužnik
- regresni nasljednik v. regredijentni nasljednik
- regrut (fr. recrue, tal. reduta) vojnik koji tek treba proći vojnu obuku, novak; pren. početnik, novak
- regrutacija (fr. recrutcr) v. regrutiranje
- regrutiranje (fr. recrutement) popunjavanje kadra novim vojnicima, uzimanje novaka u vojsku, novačenje
- regrutirati (fr. recruler, tal. reelutare) dopuniti (ili: popuniti) novom snagom, uzimati nove vojnike, vrbovati nove vojnike, novačiti; pren. vrbovati, pridobivati (nove pristaše, nove članove i sL)
- regtain (engl. ragtime) američka plesna glazba nastala oko 1900., preteča džeza
- regula (lat.) pravilo, propis, zakon; mjerilo; red, poredak; pravilnost; načelo koje određuje način rada; med. = menstruacija
- regula falsi čit. regula falzi (lat.) način računanja pri kojem se za traženu veličinu uzima bilo koja proizvoljna veličina da hi se kasnije, iz dobivenog pogrešnog rezultata, izvela prava tražena veličina
- regula juriš (lat. regula juriš) pravno načelo, pravno pravilo
- regulacija (lat. regulatio) uređenje, uređivanje, upravljanje; v. reguliranje
- regularan (lat. regularis) pravilan, propisan, redovit; uredan, uređen; *regularna vojska* redovita vojska, stajaća vojska
- regulari (lat. regulares) mn. u Kat. crkvi: svi duhovnici svjetovnog i redovničkog reda koji su se zavjetovale da će se u životu pridržavati određenih vjerskih pravila; religiozi; supr. sekulari
- regulativ (lat. regulativom) uredba, propis, pravilnik; poslovni red
- regulativa (lat. regulativa) v. regulativ
- regulativni Gat. regulativus) koji uređuje, koji upravlja, koji služi kao načelo, kao osnova nekog rada
- regulator (lat. regulator) uređivač, usklađivač; naprava za održavanje jednoličnog rada nekog mehanizma; vrsta točnog sata
- reguliranje (lat. regula) uređivanje, uređenje, dovođenje u red, u sklad sa zakonima, propisima, pravilima i dr.; *reguliranje rijeka* obuhvaća ukupne radove koji se obavljaju za poboljšanje prirodnih okolnosti rijeka radi postizanja što izjednačenijeg otjecanja vode smanjenom količinom visoke vode i povećanom količinom niske vode; regulacija
- regulirati (lat. regulare) urediti, uređivati, dovesti u red; ozakoniti, dovesti u sklad s propisima ili zakonima; *regulirati mjenicu* u određenom roku odgovorili svojoj mjeničnoj obvezi, tj. položiti određenu otplatu i interes na ostatak duga
- regurgitacija (lat. regurgitatio) med. vraćanje mlijeka kod dojenčadi; podrigivanje, strujanje unatrag
- rehabilitacija (lat. rehabilitatio) uspostavljanje, povrat izgubljenih prava; vraćanje u prijašnje stanje; vraćanje dobrog glasa (časti)
- rehabilitirati (lat. rehabitare) vratiti (ili: vratiti) izgubljena prava; vratiti u prijašnje stanje; vratiti dobar glas, čast, ugled
- Reichsbank čit. rajhsbank (njem.) njemačka državna (narodna) banka

- Reichstag čit. rajhstag(njom.) narodna skupština u Njemačkoj, njemački parlament
- Reichswehr čit. rajhsver (njem.) vojna sila njemačke; države (kopnena i pomorska). njemačka vojska
- reid (eng. raid) voj. upad, prepad, iznenađan napad manjim konjičkim ili motoriziranim jedinicama na neprijatelja; šport, konjička utakmica na dugoj slazi da bi se pokazala ustrajnost jahača i konja
- reimprimatur (lat. reimprimatur) 'neka sc ponovno tiska', dopuštenje za ponovno tiskanje, za pretiskivanje
- reinkarnacija (lat. reincarnatio) prema naučavanju o utjelovljenju duša: ponovno ulazak duše u tijelo (utjelovljenje) nakon smrti tijela u kojem je dotle bila
- reintegracija (lat. re-, integratio) upotpunjavanje, dopuna; prav. vraćanje oduzetih stvari, službe, prava i dr.
- reis (ar.) glavlar, stajičšina; zapovjednik trgovačkog broda
- reis (pori.) mala novčana jedinica u Portugalu i Brazilu
- reis-ul-ulema (ar.) titula vrhovnog poglavara islamske vjerske zajednice
- rejdovak (češ.) češki narodni ples u 2/4 i 3/4 taktu
- rcjckc.ija (lat. rejeetio) odbacivanje, odbijanje, neprimanje
- rejektorij (lat. rejeetorium) prav. odbijanje priziva jedne partične strane, presuda višeg suda kojom se odbija priziv
- rekadencija (lat. recadentia) prav. vraćanje nekog prava onome koji ga je prije posjedovao
- rekamijera vrsta ležaljke (na kakvoj slikari prikazuju francusku mondenku Madame liecamier; 1777—1849)
- rekantacija (lat. recantare poricati, recantatio) prav. poricanje, opozivanje onoga što je netko prije govorio ili pisao; retractsija
- rekapitulacija (lat. recapitulatio) ponavljanje sadržaja u kratkim crtama; nit. figura koja se sastoji u tome da se. u opširnom i iscrpnom dokazivanju, na kraju svakog dijela i cjeline govora svi razlozi ili glavne točke izlaganja ukratko i sažeto ponove; trg. sažeto ponavljanje glavnih računskih stavki
- rekapitulat (lat. recapitulans) onaj koji u glavnim crtama ponavlja sadržaj čega, ponavljač
- rekapitulirati (lat. recapitulare) glavni sadržaj ukratko ponoviti, sažeto ponavljati, sažeto izložiti; trg. račun, na kraju, ukratko ponoviti
- rekcija (lat. regere upravljati, rectio) gram. u rečenici: zavisnost jedne riječi od druge, npr.: Sjećati se rado svojih roditelja (dakle, glagol "sjećati se"^f zahtijeva genitiv); usp. rogirati
- rekesn (lat. recessus vraćanje, odmićanje) oseka
- rekl (njem. Rocklein) kaputić, najčešće ženski noćni kaputić
- reklama (lat. reelamare glasno vikati, fr. reelame) preporuka, javno isticanje, riječju ili putem tiska (objava, oglasa) dobrih svojstava svoje robe i povoljnih cijena radi pridobivanja kupaca (mušterija); trgovačko hvaljenje
- reklamacija (lat. reelamatio) zahtijevanje, potraživanje; usmena ili pisana prijava da pošiljka upućena na našu adresu nije dospijela; prav. zahtjev za povrat čega; žalba protiv odluke ili rješenja suda ili vlasti
- reklamiranje (lat. reelamare) v. reklamacija, reklama
- reklamirati (lat. reelamare glasno vikati; glasno se ljutiti) javno hvaliti svoju robu, mamili (ili: dozivati) kupce isticanjem dobrih svojstava i povoljne cijene robe; tražiti, zahtijevati; potraživali; prigovarati, ulagati protest ili prigovor; podnijeli (ili:

- podnositi) prijavu da pošiljka upućena na našu adresu nije dospijela
- reklinacija (lat. reelinatio) nagnjanje unazad, zavaljivanje; med. operacija očne mrežne pri čemu se mrežna potisne
- reklinirati (lat. reelinare) nagnuti unazad. prevrnuti, zavaliti: med. potisnuti očnu mrežu
- rekluzija (lat. reelusio) zatvor, zatočenje; povučena, usamljena; isključivanje iz dosadašnjeg mjesta boravka
- rekognicija (Jat. recognilio) raspoznavanje; prav. sudsko priznanje osobe, stvari ili spisa za ono za što se izdaje, priznanje identiteta (istovjetnosti); pregledavanje spisa radi ispitivanja i popravljivanja
- reknoscirati (lat. recognoscere) prav. ponovno saznati; priznati, potvrditi točnost i ispravnost čega na osnovi prethodnog pregleda i ispitivanja; voj. upoznati se putem izviđanja s pravim stanjem čega, izvjestiti se, ispitati, uhoditi, promotriti
- rekolekcija (lat.) pribranost; crkv. duhovna vježba
- rekolirati (ni. recolare, fr. recoler) 1. prav. svjedocima još jednom pročitati njihove iskaze; provjeriti, usporediti
- rekomandacija (fr. recommandation) preporuka; preporuka, preporučivanje (pisma, post. pošiljke)
- rekomandiran (fr. recommander) preporučeno; *rekomandira.no pismo* preporučeno pismo, pismo koje se uvodi u poštansku knjigu i o kojem pošiljatelj dobiva potvrdu
- rekomandirati (fr. recommander) preporučiti, preporučivati, davati na preporuku (pismo)
- rekombinacija (lat. recombination) ti/, ponovno stvaranje električnoneutralnih molekula od iona
- rekompensa (lat. rocompensa) v. rekompensacija
- rekompensacija (lat. reompenšatio) obeštećenje, odšteta, nadoknada štete; osveta, kazna, milo za drago
- rekompensirati (lat. recompensare) obeštetiti; obeštećivati, nadoknaditi štetu; nagraditi; osvetiti, kazniti, vratiti milo za drago
- rekoncilijacija (lat. reconciliatio) ponovno sjedinjenje, izmirenje, pomirenje; u Kat. crkvi: ponovno primanje grješnika u crkvenu zajednicu nakon održane pokore posta; svečano posvećenje oskvrnute crkvene stvari
- rekoncilirati (lat. reconciliare) ponovno pridružiti, ponovno sjediniti, izmiriti, pomiriti; u Kat. crkvi: ponovno primiti u crkvenu zajednicu; ponovo posvetiti crkvu
- rekonfrontacija (lat. reconfrontatio) prav. ponovno suočenje, ponovno suočavanje
- rekonfrontirati (lat. reconfrontare) prav. ponovno suočiti, ponovno suočavati
- rekonstitucija (lat. reconstituitio) ponovno uspostavljanje, ponovno utemeljenje; prav. prijenos nekog prihoda, stupanje u prava nekoga drugog
- rekonstruirati (lat. reconstruere) ponovno izgraditi, iznova sazidati; iz pojedinih dijelova ili ostataka stvoriti sebi sliku prvobitne cjeline, pa onda ponovno sastaviti tu cjelinu, obnoviti
- rekonstrukcija (lat. reconstructio) zidanje iznova, ponovno uspostavljanje; ponovno podizanje i obnavljanje propalih starih umjetničkih spomenika. o čijem se nekadašnjem obliku i izgledu zaključuje po nađenim planovima, ostacima, pisanim predajama i si; u paleobiologiji: pokušaj da se iz okamenjenih ostataka, osobito kostiju, ponovno sastavi lik neke izumrle životinje

- rekonvalescencija (lat. reconvalescencia) prizdravljanje, prizdravljenje, oporavljanje od bolesti
- rekonvalescent (lat. reconvalescens) med. oporavljenik, prizdravljenik, onaj koji se oporavlja od bolesti, koji je na putu potpunog ozdravljenja
- rekonvencija (lat. reconventio) prav. tužba koju optuženi podnosi protiv tužitelja istom sudu, protutužba
- rekonvencijska tužba v. rekonvencija
- rekonvenijent (lat. reconveniens) prav. podnositelj protutužbe
- rekonvenirati (lat. reconvenire) prav. podnijeti (ili: podnositi) protutužbu
- rekonvent (lat. re-, conventus) prav. onaj protiv koga je podnesena protutužba
- rekonverzija (lat. re-converasio okretanje, vraćanje prijašnjem) *rekonverzija industrije* vraćanje industrije, po završetku rata. od vojne proizvodnje na mirnodopsku; pretvaranje ratne industrije u mirnodopsku
- rekopirati (fr. recopier) ponovno prepisati, ponovno prepisivati
- rekord (engl. record, fr. record, lat. recordum, recordari sjećati se) sport, najveći pokazani uspjeh u nekoj športskoj grani koji je mjerodavna športska vlast priznala i službeno potvrdila; najveće postignuće, najveći uspjeh, romek-djelo
- rekordacija (lat. recordatio) sjećanje
- rekorder (engl. record) onaj koji je postigao najveći uspjeh u nekoj športskoj grani, onaj koji je postigao rekord, prvak
- rekreacija (lat. recreatio) okrjepljenje, osvježavanje, osvježanje; razonoda, razbibriga, zabava; ponovno stvaranje
- rekreativan (lat. recreativus) koji oporavlja, osvježavajući, koji osvježava, okrjepljujući, koji služi za odmor, razonodan, zabavan
- rekredencija (lat. credere, rccredentia) prav. privremeno posjedovanje ili uživanje nekog spornog imanja
- rekredencijar (lat. recredenliarius) prav. osoba koja privremeno posjeduje ili uživa neko sporno imanje
- rekreditiv (lat. recredilivum) pisani odgovor koji poglavar jedne države daje kod sebe akreditiranom predstavniku druge države, koji mu predaje opozivno pismo svoje vlade, s tim da ga ovaj preda poglavaru svoje države
- rekreirati (lat. recreare) oživiti, oživljavati, okrijepiti, okrjepljivati. oskoliti; razonoditi; ponovno stvoriti
- rekrement (lat. recrementum) izmet; nečistoća; med. tekućina koja se odvaja iz krvi
- rekriminacija (lat. recriminatio) protutužba, odgovor na tužbu tužbom, uzajamno optuživanje; odgovor na grdnje grdnjama
- rekrudescencija (lat. rccrudescencia) ponovno otvaranje rane; med. pogoršanje bolesti u stanju prizdravljanja
- rokrudescentan (lat. rocrudescens) med. koji se nalazi na putu pogoršanja
- reksis (grč. rexis) med. pucanje (ćireva, vena i dr.)
- reksisti (lat. rex kralj) mn. pripadnici kvislinške organizacije u Belgiji za vrijeme Drugog svjetskog rata
- rekta-indsament (lat. recta, fr. indsament) trg. mjenica na kojoj indsansl. prilikom prijenosa mjenice, stavi napomenu "ne po naredbi"
- rekta-klauzula (lat. recta clausula) trg. oznaka na mjenici kojom izdatatelj mjenice naznačuje da je takva mjenica prenosiva samo u obliku i s djelovanjem običnog nasljedstva
- rekta-papiri (lat. recta) trgovački papiri koji se izdaju na ime nekog vjerovnika i koji se ne mogu prenositi ni na koga drugog

- rektalni (lat. *metalis*) anat. koji pripada stražnjem crijevu
- rektangularni (lat. *rectangularis*) geom. pravokutni
- rektascenzija Gat. *rectus* prav. ascensio penjanje, uzlaženje) astr. luk na nebeskom ekvatoru koji leži između proljetne točke i deklinacijskog kruga jedne zvijezde računajući od 0° do 360° sa zapada na istok
- rektificirati (lat. *rectificare*) ispraviti, ispravljati, popraviti, popravljati, poboljšati, dotjerati; mat. odrediti dužinu krivulje; kem. destiliranu tekućinu ponovnim dostiliranjem još više pročistiti i pojačati; *rektifiteirani špirit* potpuno pročišćeni špirit
- rektifikacija (lat. *rectificatio*) ispravljanje, popravljavanje; mat. pretvaranje krivulje u pravac, određivanje dužine krivulje; kem. potpuno pročišćavanje tekućina ponovnom destilacijom
- rektitis (lat. *rectum* stražnje crijevo) med. upala stražnjeg crijeva
- rektocela Gat. *rectum* čmar, grč. kele kila, bruh) med. kila (ili: bruh) stražnjeg crijeva
- rektor (lat. *rector*) upravitelj, gospodar; kod Rimljana: *Lilula* namjesnika pojedinih pokrajina koji su bili pod vlašću prefekata ili egzarha; u crkvenom pravu: upravitelj konventa, svećeničkog kolegija ili zaklade (u Katoličkoj crkvi); upravitelj visoke škole, osobito sveučilišta
- rektorat (lat. *rectoratum*) zvanje, djelokrug i ured rektora
- rektoskop (lat. *rectum* čmar, grč. *skopeo* promatram) med. zrcalo za ispitivanje čmara. stražnjeg crijeva
- rektoskopija (lat. *rectum* čmar, grč. *skopeo* promatram) med. pregled stražnjeg crijeva pomoću rektoskopa
- rektotomija (lat. *rectum* čmar, grč. *tome* rezanje) med. prorezivanje stražnjeg crijeva
- rektum Gat. *rectum* sc. *intestinum*) anat. čmar. stražnje crijevo, ravno crijevo
- rekuperacija Gat. *recuperatio* dobivanje natrag) teh. 1. iskorištavanje sporednih proizvoda proizvodnje, npr. iskorištavanje plinova koji se stvaraju pri koksiranju ugljena: 2. ponovno dobivanje tvari koje se troše pri raznim tehnološkim procesima
- rekuperator (lat. *recuperare* natrag uzeti) teh. uređaj za hvatanje korisnih sastojaka koji se nalaze u otpacima proizvodnje radi njihovog ponovnog iskorištavanja; *rekuperator topline* uređaj kojim se toplina što izlazi s ogijevnim plinovima ponovno iskorištava za grijanje zraka koji se troši na gorenje
- rekurent (lat. *recurrere*) onaj koji traži pomoć; prav. onaj koji se služi rekursom kao pravnim lijekom
- rekurirati (lat. *recurere*; opet doći, vratiti se, vraćati se (na stvar ili predmet); obratiti se kome, potražiti utočište; uložiti žalbu
- rekurs (lat. *recursus*) prav. žalba višoj vlasti na odluku ih postupak niže vlasti, osobito u administrativnim pitanjima; također: regres, regredijencija
- rekusij (lat. *recutere* odjekivati, *recusio*) odbijanje, odjekivanje; odskakanje, od skok
- rekuzacija (lat. *recusatio*) prav. odbijanje, isključenje, izuzeće (suca, svjedoka)
- rekuzirati (lat. *recusare*) prav. tražiti izuzeće suca, izuzeli suca; odbiti, ne primiti, odbaciti
- rekvijem (lat. *requies* mir, počinak) u Kat. crkvi: svečano podušje i glazbeno djelo koje se na njemu izvodi (nazvan po početnim riječima molitve: *Requiem aeternam dona eis, Domine* ets. — Pokoj vječni daruj im, Gospodine! itd.)

rekvinteron (šp. requinleron) sin kvin-
terona i Europljanke, ili obratno
rekvirent (lat. requirens) istražitelj;
molitelj, tražitelj
rekvirirati (lat. requirere) zahtijevati,
potraživati; prav. neku drugu vlast
moliti za pomoć ili suradnju; zahti-
jevati nešto natrag, izlagati svoje
pravo na nešto; istraživati, ispitivati;
voj. popisati (ili: popisivati, i.zeti, uzi-
mati) na priznanicu za vojne ili dr-
žavne potrebe (hranu, stoku, prije-
vozna sredstva i dr.)
rekvizicija (lat. requisitio) zahtjev, mol-
ba; prav. zahtjev koji jedna vlast
upućuje drugoj radi pomoći i su-
radnje u nekoj stvari; popisivanje ili
uzimanje stvari za vojne ili državne
potrebe (osobito u vrijeme rata) koic
se ne plaćaju gotovim novcem, nego
uzimaju na priznanicu; zabrana na
nešto, polaganje prava na što, npr.
uzeti nešto u rekviziciju staviti na
nešto zabranu
rekvizicijski sustav vođenje rata na
taj način što se vojska uzdržava sred-
stvima pokupljenim putem rekvizi-
cije u samoj zemlji
rekvizicionar (lat. requisitionarius)
prav. onaj koji polaže pravo na nešto,
koji stavlja zabranu
rekvizit (lat. requisitum) potreba, pred-
met koji je potreban da bi se mogla
izvesti kazališna predstava; v.
rekviziti
rekvizitar (lat. requisitum potreba) oso-
ba koja dobavlja predmete potrebne
pri izvođenju kazališnog djela
rekviziti (lat. requisita) kaz. sve potre-
štine koje su, pored dekoracija i gar-
derobe, potrebne da bi se moglo pri-
kazati neko kazališno djelo; potre-
štine, potrebne stvari i oruđa; pren.
potrebne osobine, potrebna svojstva
rekvizitorij (lat. requisitorium) prav.
v. rekvizitorijali

rekvizitorij ali (lat. requisitoriales sc.
litterae) mn. prav. akt kojim jedna
vlast traži nešto od druge vlasti služ-
benim putem
relacija Gat. relatio) odnos, veza; po-
slovna veza; izvještaj, izvještavanje,
obavijest, priča; voj. pisani izvještaj,
npr. zapovjednika o ratnim operaci-
jama svojih trupa; opis ratnog podvi-
ga pri prijedlogu za odlikovanje; glaz.
razmak, interval: fil. međusobni od-
nos dviju ili više stvari ili sadržaja
svijesti
relacijski (lat. relatio odnos) odnosni
relacionalizam (lat. relatio) fil. smjer
koji u svemu i svuda obraća pozor-
nost na odnose među stvarima
relaksacija (lat. relaxatio) med. mlita-
vosl (živaca); prav. oslobođenje, olak-
šanje, oprostjenje, oprost, npr. kazne
relaksancije (lat. relaxantia) mn. med.
sredstva koja izazivaju slabljenje
bola, olakšanje, popuštanje
relansirati (fr. relancer) divljač koja je
umakla pronaći i ponovno krenuti; u
kartanju: vratiti, vraćati, ponuditi vi-
še, davati više
relapsus (lat. relapsus) padanje nazad,
ponovno okliznuće; onaj koji ponovno
pada u staru pogrešku, posebice koji
ponovno podliježe herezi
relatn refero (lat. refero predajem,
prenosim, pričavam, roltum pri-
općeno) pričam ono što sam ili kako
sam čuo, ne jamčim za istinitost ono-
ga što pričam
relativan Gat. relativus) odnosan, koji
se odnosi na što ili prema čemu. koji
se tiče čega, koji je u vezi s nečim,
koji vrijedi samo pod određenim uvje-
tima; *relativna visina* je, za razliku
od apsolutne ih nadmorske visine,
udaljenost od neke točke na površini
zamišljenoj paralelno s morskou po-
vršinom, npr. visina hrijege od neke
točke u njegovu podnožju do vrha;
gram. *relativna zamjenica* odnosna

zamjenica; *relativna* ili *odnosna rečenica* rečenica koja se odnosi na neka riječ glavne rečenice, pa tumači subjekt, objekt, atribut i dr. glavne rečenice, npr.: Neka dođe onaj koji mi je poručio; *relativna vrijednost* vrijednost koja ovisi o raznim okolnostima te, prema tome, može biti veoma različita, razmjerna vrijednost; *relativni pojmovi* log. pojmovi koji nastaju tek iz usporedbe jednog predmeta s nekim drugim; supr. apsolutan

relativitet (lat. relativitas) odnosnost, uvjetovanost, razmjernost; *teorija relativiteta* fizikalna teorija koju je utemeljio Albert Einstein (rod. 1879.) prema kojoj su prostorne i vremenske veličine samo relativne veličine, te se ne mogu ni odrediti vati neovisno jedne o drugima; *specijalna teorija relativiteta*: svaki opći prirodni zakon koji vrijedi u odnosu prema koordinatnom sustavu K mora također nepromijenjeno vrijediti u odnosu prema koordinatnom sustavu K' koji se u odnosu prema K kreće jednako (uniformno) translatorno; ova se teorija temelji dalje na načelu da svjetlost u vakuumu ima uvijek određenu brzinu rasprostiranja; opća teorija relativiteta: fizički zakoni neovisni su o stanju kretanja koordinatnog sustava; istodobnost zbivanja u prirodi određiva je jedino mjerenjem koje je povezano s gibanjem

relativizam (lat. relativus) fil. smjer koji smatra daje svaka spoznaja samo relativna, tj. uvjetovana i ovisna o odnosu u kojem se nalazi onaj koji spoznaje prema predmetu spoznaje, 1 o stajalištu koje on uzima s obzirom na svoju psihofizičku organizaciju; *etički relativizam* shvaćanje prema kojem su "dobro" i "zlo" relativni relativno (lat. relative) pril. odnosno, razmjerno

relaxatio arresti čit. relaksacio arresti (lat.) prav. oslobodenje (kl. zatvora)
relavatio iuramenti čit. relaksacio iuramenti (lat.) prav. oslobodenje od izvršenja obećanja danog pod iznu-

denom prisegom
relaxatio iuris čit. relaksacio iuris (lat.) : prav. neprimjenjivanje zakona u slučaju koji je iznimne prirode
relegacija (lat. relegatio) protjerivanje, progon (iz države, grada); udaljenje, isključenje (sa sveučilišta)
relegirati (lat. relegare) udaljiti, isključiti (sa sveučilišta)

reloj (fr. relais) nova. odmorena zaprega, smjena konja; postaja na kojoj čeka odmorena zaprega radi smjene; naprava koja regulira prekide i izmjene u vodovima jake struje; telekomunikacijski uređaj koji omogućava vezu na velike udaljenosti

relejni konji odmorni konji; usp. relej
relevacija (lat. relevatio) prav. razrješenje, oslobodenje obveze; olakšanje
relevancija (lat. relevancia) važnost, značajnost, osobito važnost pravnog sredstva, sudskog postupka i si.; supr. irelevancija

relevantan (lat. relevans) značajan, važan, istaknut; bitan, jezgrovit; supr. irelevantan

releve (fr. releve) trg. izvod iz nekog

računa; kub. prvo jelo nakon juhe
relicitacija (lat. relicitatio) trg. ponovna dražba, ponovna prodaja ili kupnja putem javne dražbe

religija (lat. religio) naučavanje koje se tiče najvišeg bića (božanstva, Boga); vjera: pren. svetinja, moralno načelo kojim je neki čovek duboko prožet, savjest

religiosamente čit. relidozamente (tal.) glaz. pobožno, ozbiljno, svečano, dostojanstveno

religioso čit. relidozo (tal.) glaz. v. religi osa monte

religiozan Gat, religiosus) koji je u vezi s? religijom, koji pripada religiji; pobožan, bogu ugodan, bogobožan, smjieran; savjestan, duboko prožet osjećajem dužnosti prema sebi i prema drugima

religiozitet (lat. religiositas) v. religioznost

religioznost Gat. religiositas.) vjeronje u Boga, ljubav prema Bogu, štovanje Boga, strah od Boga; življenje; u skladu s vjerskim propisima, pobožnost

relijanisti pristaše naučavanja I. Rellvja »i XVIII. st. u Engleskoj koji je naučavao da su aveti sakramenti samo simboli

relijanzam naučavanje I. Rellvja; v. relijanisti

relikt Gat, relietus ostavljen) ostatak; biljna ili životinjska vrsta, ih kakva druga pojava koja u nekom području postoji kao ostatak još iz doba kada su u njoj vladali drukčiji životni uvjeti; *relikt na jezera* ostatak starih velikih jezera

relikvija (lat. reliquia) ono stoje ostalo od nekog sveca, svetinja; obična: *relikvije* mn. u crkvenom jeziku: svetačke moći

relikvijar (lat. reliquarium) zbirka svetih moći; posuda ih kutija u kojoj se u crkvama čuvaju svetačke moći

reling (germ.) pom. ograda oko gornje palube

reliquiae reiiquiarum olim magni et inclvti regni Croatiac čit. relikvije relikvijarum olim magni et inkliti regni Kroacije (lat) ostaci ostataka nekada velike i slavne kraljevine! Hrvatske (naziv za Hrvatsku u doba turskih ratova)

relokacija (lat. relocatio) ponovno izdavanje u zakup

reljef (fr. relief. lal. relievo, lat. relevare podići, uzdići) umj. ispupčen plasti-

čan lik izrađen na ravnoj površini (u drvetu, kamenu ili kovini), vrsta kiparske umjetnosti kod koje likovi ne stoje slobodno u prostoru, nego su vezani za površinu (usp. bareljef, oreljef); pren. isticanje, istaknutost, sjaj, značaj, ugled, slava; *nekoj stvari dati reljef ili prikazati u reljefu* = prikazati stvar tako da upada u oči, da bude u punoj svjetlosti, posebno naglašena

reljef-intarzija (fr. relief. tal. intarsia) umj. djelo u drvetu kod kojega se, za razliku od intarzije, raznobojni komadići drveta slažu tako da ne predstavljaju ravnu površinu, nego likovi čine blaga ispupčenja

reljefan (fr. relief) 1. ispupčen; 2. pren. istaknut, jasan, pregledan, razumljiv reljefne karte zcm. zemljovidu na kojima su slike predjela prikazane reljefno, na kojima su predjeli prikazani onako kakvi su u prirodi, tj. sa svim visinama, nizinama itd.: također: zemljovidu koji pokazuju kartografski ili fotografski otisak nekog reljefa

Kem aeu tetigisti čit. rem aku tetigisti (lat.) Stvar si iglom dotakao, tj. pogodio si

rembaznm (grč. rembasmos) lutanje; med. tumanje noću (niktobatija)

remedij (lat. remedium) sredstvo, lijek; prav. pravni lijek; u ekonomiji: zakonom dopušteno odstupanje od propisane finoće i težine zlata ili srebra u kovanom novcu (tolerancija); *remedium juriš* (lat.) pravno sredstvo, pravni lijek

re-medura (lat.) sudski lijek, otklanjanje, sprečavanje neke zloporabe, popravljanje, poboljšanje

remeta (grč. eremites) pustinjač

remi (engl. remmy) 2. hazardna igra sa

dva špila ili više špilova karata

remi (fr. remis) 1. u šahu i kartama: izraz koji označava da nitko nije do-

- bio, neriješeno, neodlučeno; neriješena igra
- remilitarizacija (lat. *re*, fr. *militarisation*) ponovno uvođenje vojničkog uređenja u nekom području koje je bilo demilitarizirano
- remington vrsta pištolja stroja i voj. puške (naziv prema izumitelju, am. tvorničaru F. Remingtonu, 1811—1889)
- reminiscencija (lat. *reminiscentia*) opominjanje, nejasno sjećanje, uspomena; mjesto u pjesmi ili kompoziciji koje je slučajno, po sjećanju, uzeto od drugog autora
- remis (lat. *remissus*) odlaganje roka plaćanja; popust u nekom plaćanju, osobito od zakupnine; popust od kupovne cijene, rabat
- remisija (lat. *remissio*) vraćanje; oprost (grijeхова); prav. milost, pomilovanje, oprost kazne; ukidanje, povlačenje (zabrane); med. prolazno slabljenje, popuštanje bolesti, posebice groznice
- remisionar (fr. *remissionnaire*) prav. onaj koji je pomilovan, pomilovani
- remisivni (lat. *remissivus*) koji oporšta. koji popušta, popustljiv
- remissio i nramenti (lat.) prav. razrješavanje prisegve
- remitendi (lat. *remittere*) poslati natrag ono što treba vratiti, npr. vratiti neprodane knjige, novine i si. izdavaču
- remitent (lat. *remittens*) vlasnik mjenice, osoba koja je, samim izdavanjem mjenice, ovlaštena mjeničnu svotu naplatiti u roku, a i prije roka svoja vjerovnička prava ustupiti drugom
- remitirati (lat. *remittere*) natrag poslati, vratiti; trg. dostaviti novac ili mjenicu; odobriti popust u nekom potraživanju
- remiza (fr. *remise*) odgađanje, odlaganje; oprost, popust; trg. = rimesa; spremište za vozila; lov. guštara u koju se sitna plemenita divljač sklanja od neprijatelja ili od studeni; kaz. ponovno prikazivanje djela
- remocija (lat. *remotio*) udaljenje, otpuštanje, smjenjivanje s položaja
- remoliencije (lat. *remolientia*) mn. med. sredstva za umekšavanje, sredstva za ublažavanje
- remonetizirati (lat. *re-*, *moneta novae*) bank. novac povučen iz optjecaja ponovno pustiti u optjecaj; usp. monetiti
- remonstranca, remonstracija (lat. *remonstrare*) protupredstavka, prigovor, žalba
- remontirati (fr. *remonter*) bot. nakon glavnog cvjetanja još jednom cvjetati, kasno cvjetati; voj. nabaviti nove konje, istrošene konje nekog puka zamijeniti novim; teh. ponovno sklopiti, ponovno sklapati, ponovno sastaviti; ponovno opremiti, ponovno opskrbiti
- remorkaža (fr. *remorqueage*) pom. vuča, vučenje, tegljenje; usp. remorker
- remorker (fr. *remorqueur*) vučni brod, brod za vuču drugog; vučna kola
- remorkirati (fr. *remorquer*) vući lađu (konopcima)
- remotio ab officio čit. remocio ab officio (lat.) prav. udaljenje s dužnosti
- remotis arbitris (lat.) prav. pošto se uklone svjedoci, bez svjedoka, u četiri oka
- remotis partibus (lat. *remotis partibus*) prav. pošto se uklone stranke
- removirati (lat. *re movere*) ukloniti, udaljiti, smijeniti
- renalni Gat, ren. bubreg, renalis) anat. koji se tiče bubrega, bubrežni
- renban (njem. *rennen*) trčati. Bahn pruga, staza) trkalište, trkačka staza
- rendgen (njem. *Röntgen*) med. v. rentgenski aparat
- rendgenizirati (njem. *Röntgen*) v. rentgenoskopirati

rendgenografija {njem. Rontgen, grč. grafia bilježenje, crtanje) v. radio-grafija

rendgenogram (njem. Rontgen, grč. • gramma crta) snimka koja se dobije rentgenskim aparatom

rendgenologija (njem. Rontgen, grč. logia znanost o rendgenskim zrakama i njihovoj primjeni)

rendgenoskopija (njem. Rontgen, grč. skopeo promatram) gledanje (ili: promatranje) pomoću rentgenskih zraka, odnosno rentgenskog aparata

rendgenoskopirati (njem. Rontgen, grč. skopeo promatram) promatrati ili snimati rentgenskim aparatom

rendgenoterapija (njem. Rontgen, grč. therapeia liječenje) med. v. pod radio-terapija

rendgenske zrake fiz. nevidljive zrake koje nastaju pri udarcu vrlo brzih elektrona u površinu nekog tijela; zovu se još i x-zrake; nazvane po izumitelju, njemačkom fizičaru, W. C. Rontgen u (1845—1923;

rendgenski aparat uređaj za dobivanje snimaka pomoću rentgenskih zraka; upotrebljava se osobito u medicini

renegat (lat. renegatus) otpadnik od vjere, osobito: kršćanin koji je prešao na islam; pren. otpadnik, odmetnik, izrod

renegirati (lat. renegare) ponovno nijekati (ili: oporeći, poreći, poricati)

renesansa (fr. renaissance) 1. obnova, preporod, procvat; 2. osobito: ponovno rađanje, preporod klasične starine ili, točnije, slobodnog i stvaralačkog ljudskog duha u Europi od 14. do 16. St.; pokret se javio u Italiji (oko 1350. g.), odakle se nadmoćno raširio i zagospodario duhovima cijelog Zapada održavši se do početka XVI. st.; glavna obilježja ovoga doba su: odbacivanje autoriteta, obraćanje stvarnom životu i iskustvu, vjerovanje u vlastiti razum itd.; arhit građevinski

stil ovoga razdoblja s elementima grčko-rimske arhitekture

reneta (fr. reinette) bot. kraljičina jabuka

reniforman (lat. ren gen. roniš bubrež, reniformis) bot. bubrežast, u obliku bubrega (list)

renij (lat. rhenium) kem. element, sjajna i vrlo tvrda kovina, znak Re; otkriven 1925.

renome (fr. renomme) dobar glas. <-bro ime; slava, ugled, poštovanje, glasovitost

renomiran {fr. renommé) poznat, slavan. ugledan, glasovit; rijedak; na zlu glasu; koji uživa dobar glas. dobro posjećen (za gostionice)

renomirati (fr. nommer) slaviti, proslaviti

renonsirati (fr. renoncer) odreći se, odricati se, odustati; u kartama: baciti drugu boju. ne odgovoriti kartom iste boje

renovacija (lat. renovatio) obnova, obnavljanje, popravljavanje, mijenjanje nabolje

renovaturan (lat.) prav. ponovan nacrt i opis imanja

renovirati (lat, renovare) obnoviti, obnavljati. popraviti, osvježiti, pomladiti; *renovirati mjenicu* staru mjenicu zamijeniti novom, tj. produživati je

renta (fr. rente, tal. rendita. lat. renda) redovit prihod od zemljišta, kapitala ih nekih prava, a da pritom nije potrebna nikakva poduzetnička djelatnost

rentabilan (lat. renta bili s) koji donosi prihod, koji se isplaćuje, unosan

rentabilnost (lat. rentabilitas) donošenje prihoda, isplativost, unosnost

rentijer (fr. rentier) onaj koji živi od dohotka svog imanja ili kapitala, uživatelj rente

rentirati se (fr. renter) isplatiti se. isplaćivati se, donositi prihod

- renumeracija (lat. *renumcratio*) vraćanje novca, doplata, doplaćivanje; ponovno izdavanje
- renuncijacija (lat. *renuntiatio*) objavljivanje; otkaz, otkazivanje; odricanje, odustajanje od čega
- renuntiatio litis* čit. *renunciatio litis* (lat.) prav. ukidanje nekog pravnog spora
- renuntiatio sucessionis* čit. *renunciatio successionis* (lat.) prav. odricanje, otkazivanje nasljedstva
- Reo negante, actori iucumbuit probatio čit. reo negante aktori, inkumbuit probatio (lat.) Ako optuženik niječe, tužitelj mora donijeti dokaze
- rcoksidacija (lat. *reoxidaUo*) kem. ponovna oksidacija, ponovno spajanje s kisikom
- reoksidirati (lat. *re-*, grč. *oxys* oštar, ljut) kem. ponovno spajati s kisikom
- reokupncija (lat. *reoccupatio*) ponovno zauzeće, ponovno zauzimanje (zemlje, područja)
- reorganizacija (lat. *reorganisatio*) ponovno uređenje, preuređenje, preuređivanje, preustrojstvo, preustrojavanje nje, npr. nekog posla, vojske itd.
- reorganizator (lat. *reorgnnsiator*) preuslojitelj. *preuređivač*
- reorganizirati (lat. *reorganisare*) iznova urediti, preurediti, preustrojiti, preustrojiti vati
- reoskop (grč. *rheos* tijek, tečenje struja, *skopeo* gledam, *promatram*) fiz. pokazivač struje, uređaj koji pokazuje prisutnost električne struje
- roostat (grč. *rheos* tijek, tečenje, struja, od *rheo* točem, *istemi* postavim, *stavim*) fiz. otpornik, naprava kojom se otpori poznate veličine inogu po volji uvoditi u strujni krug ili iz njega isključivati, a da se struja pritom ne prekida, bilo radi dobivanja željene jakosti struje, bilo radi uspoređivanja poznatih otpora s nepoznatim; *agometar*
- reparabilan (lat. *reparabilis*) popravljiv. uspostavljiv; nadoknativ
- reparacija (lat. *reparatio*) popravak, ponovno uspostavljanje, obnavljanje, obnova; nadoknada, plaćanje štete; nadoknada štete učinjene ratom, ratna odšteta
- reparatura (lat. *reparatura*) popravak; naknada štete
- reparirati Gat. *reparare*) popraviti, popravljati; ponovno uspostaviti; nadoknaditi, platiti učinjenu štetu; *reparirati se* okrijepiti se, oporaviti se, ojačati
- reparticija (lat. *repartitio*) podjela, razdioba; razrez, razrezivanje
- repasaža (fr. *repassage*) ponovno prelaženje. pregled i dotjerivanje; novih satova (u urarstvu)
- repasirati (fr. *repasser*) nov sat prije uporabe ih kupovine točno pregledati i ispitati
- repatrijacija (lat. *repatriatio*) povratak u domovinu; ponovno primanje prijašnjeg podanika u podaništvo
- repatrirac (lat. *repatriare*) osoba koja se vraća u domovinu, povratnik
- repatriirati (lat. *repatriare*) vratiti u domovinu; ponovno primiti u domovinu
- reper (fr. *reperc* snalazište) u geodeziji: visinska točka, uočljiva tačka
- reperkusijsija (lat. *repercussio*) fiz. odbacivanje, odbijanje (zvuka, svjetlosnih zraka i dr.); mini. suzbijanje; glaz. ponavljanje istog tona; ponavljanje postavljene teme u svima glasovima fuge; pren. protudjiovanje, odjek
- reperkutirati (lat. *repercutere*) fiz. odbiti. odbijati, odudarati; protudjelovati na nešto, odjekivati
- repertoar (fr. *repertoire*) popis uloga koje je glumac ili pjevač proučio i koje može izvoditi; popis djela koja se prikazuju u jednom kazalištu ili će se prikazivati u određenom razdoblju, raspored, plan prikazivanja ili predstavljanja; popis djela koji će

- se prikazivati ili predstavljati u jednom tjednu
- repertorij (lat. re per tori um) popis prilagođen za brzo snalaženje i obavještavanje (otuda često naslov časopisa koji sadrži preglede, kratke prikaze i priopćenja o književnim i dr. djelima); popis stvari, registar; uređena zbirka, zbornik
- repete (lat. repetere natrag tražiti; ponoviti) ponovi! opet! još!; *repetatur* liječnička naznaka na receptima sa značenjem da se propisani lijek izda ponovno
- repetent Gal. repetens) učitelj koji ponavlja s učenicima na školskom satu obrađeno gradivo, poučavatelj; učenik koji ponavlja razred; repetitor
- repetieija (lat. repetitio) ponavljanje, opetovanje; proba kazališnog djela
- repetirati (lat. repetere) ponoviti, ponavljati, opetovati; ponavljati razred
- repetirka (lat. repetere) puška u čiji spremnik stane više metaka, brzometka
- repetitio est mater studiorum čit. repetitio est mater studiorum (lat.) ponavljanje je majka učenja
- repetitor (lat. repetitor) v. repetent
- repetitorij (lat. repetitorium) poučavanje; koje se sastoji u sažetom ponavljanju obrađenog gradiva
- repetunde (lat. repetundae sc. res, pecuniae) mn. prav. stvari ili novac koji se mogu tražiti natrag
- repignoracija (lat. repignoratio) prav. ponovno zalaganje, ponovno davanje u zalog
- replantacija (lat. replantatio) med. ponovno usadivanje, ponovno umetanje, npr. izvađenih zuba
- replatirati (fr. replaler) ponovno premazati, ponovno oblijepiti gipsom; pren. zamazati, zabašuriti; popraviti, opravdati
- replecija (lat. repletio) punokrvnost; pretjerana debljina; prenatalpanost želuca; zatrudnjivanje (žene)
- repledirati (fr. replaider) prav. opet povesti spor, ponovno u sporu zastupati, ponovno braniti (pred sudom; replicato čit. replikalo (tal.) glaz. ponovno, iznova
- replicirati (lat. replicare) prav. odgovoriti. dati odgovor na govor suprotne strane; proluriječiti
- replika (lat. replica) 1. glaz. ponavljanje jednog niza tonova, osobito u drugom glasu
- replika (lat. replica) 2. prav. odgovor na odgovor (ekscepciju), odgovor tužitelja na govor optuženog kojim je odgovorio na tužbu; spis koji je odgovor na drugi neki spis; suprotstavljanje; ponavljanje, oponašanje, kopija nekog umjetničkog djela koju izrađuje umjetnik koji je izradio i original; replikacija
- replikacijn (lat. replicatio) v. replika 2.
- replumbirati (lat. plumbum olovo) tehnol. izdvojiti olovo od srebra, očistiti od olova
- reponibilan (lat. reponibilis) med. koji se može vratiti na svoje mjesto (iščašena kost, kilava utroba itd.)
- reponirati (lat. reponere) položiti, ostaviti, smjestiti u pohranu; med. kilavio tijela vratiti na svoje mjesto; namjestiti iščašenu kost
- report (engl. report) izvještaj, izvještavanje; trg. prijenos u trgovačkim knjigama
- reportaža (fr. reportage) 1. izvještavanje, skupljanje i dostavljanje političkih i drugih novosti u dnevnim listovima; 2. književna vrsta koja neki događaj, temu i dr. prikazuje novinarskim stilom i načinom, tj. lako i zanimljivo
- reporter (fr. rapporteur) izvjestitelj

- reportirati (lat. *reporlare*, fr. *reporter*) natrag odnijeti, vratiti; u novinarstvu: vidjeti nešto na licu mjesta i o viđenom izvijestiti list, donijeti izvještaj, prepričati događaj; trg. unijeti u knjigu, pisati na račun
- repozicija (lat. *repositio*) med. ponovno namještanje iščašene ili slomljene kosti; vraćanje kilavog dijela utrobe u trbušnu šupljinu
- repozitar (lat. *repositarius*) onaj koji sređuje i čuva spise
- repozitorij (lat. *repositorium*) polica s pregradama za spise ili knjige; omar za spise ili knjige
- repozitura (lat. *repositura*) mjesto gdje stoji repozitorij; sređivanje spisa ili knjiga u repozitorij
- represalija (lat. *repressalia*) u međunarodnom pravu: opravdano nanošenje neke nepravde od jedne države drugoj kao osveta za nepravdu koju je ova prije toga nanijela onoj prvoj; osveta, vraćanje uvrede uvredom, nepravde nepravdom i si.
- represija (lat. *repressio*) sprječavanje, ugušivanje, gušenje, obuzdavanje, suzbijanje
- represivan (fr. *repressif*) koji sprječava, koji koči, koji obuzdava, koji suzbija
- represivne mjere zakonske i druge mjere koje državna vlast poduzima protiv osobe ili skupina osoba koje svojim djelovanjem, radom i težnjama ugrožavaju sigurnost ili opstanak države
- reprezentacija (lat. *representatio*) pred stavljanje, zastupanje, zamjenjivanje; gospodski izgled, dostojanstveno držanje, ponašanje koje odgovara položaju koji netko ima; narodno predstavništvo; šport, najbolji predstavnici neke športske grane koji se natječu kao cjelina te predstavljaju jednu državu
- reprezentacijsko prvo pravo zamjenjivanja; u nasljednom pravu: stupanje u prava umrlog pretka
- reprezentand (lat. *repraesentandus*) onaj koga treba predstavljati (zastupati)
- reprezentant (lat. *repraesentans*) predstavnik, zastupnik, zamjenik (odsutnoga); osobito: predstavnik neke pokrajine, grada ili tijela u slaleškoj skupštini, narodni zastupnik; šport, glavni predstavnik jedne športske grane u nekoj državi (rep reze n talivac)
- reprezentativac (lat. *repraesentativus*) šport, najbolji predstavnik nekog športa u državi, osobito: igrač koji igra u državnoj reprezentaciji
- reprezentativan (lat. *repraesentativus*) koji predstavlja, zamjenjuje, zastupa; koji služi za reprezentaciju
- reprezentativna monarhija ustavna monarhija
- reprezentativni sustav ustavni sustav, tj. sustav po kojem je narodu dana mogućnost da preko svojih izabranih predstavnika (izaslanika) u narodnoj skupštini sudjeluje u upravljanju državom, osobito u donošenju zakona
- reprezentativni ustav v. reprezentativni sustav
- reprezentirati (lat. *repraesentare*) predstavljati, predstaviti, izraziti) zastupati ili predstavljati nekoga odsutnog; značiti, označavati, predstavljati sobom (npr. gospodstvo, vlast, silu); dostojanstveno se držati, predstavljati dostojno svoj položaj
- reprint (engl.) ponovno otisnuta stara, već tiskana knjiga
- repriza (fr. *reprisc*) ponovno uzimanje, vraćanje prije uzetog; ponavljanje, ponovno prikazivanje kazališnog djela, priredbe; prva predstava nakon premijere; glaz. ponavljanje glavnog dijela neke izvedbe; znak za ponav-

- Ijanje; u cirkusu: stanka zbog izmorenosti artista koju obično ispunjavaju klaunovi svojim šalama
- reprobacija (lat. reprobatio) teol. odbacivanje, prokletstvo, vječno prokletstvo; u školi: popravni ispit, popravak; prav. protudokaz
- reproducant (lat. reproducens) onaj koji ponovno proizvodi, koji ponovno stvara; prav. podnositelj protudokaza
- reproducirati (lat. reproducere) ponovno proizvesti, ponovno proizvoditi, ponovno stvarati, ponovno stvoriti; ponovno izvesti, ponovno izvoditi, ponovno prikazivati, ponovno prikazati; pretiskati; umnožiti, umnožavati; prav. navesti proturazloge, pro tud okaze, navesti svjedoke koji će dokazati suprotno; psih. doživljeni sadržaj ponovno oživiti u svijesti, ponovno usvijestiti; *reproducirati, se* ponovno se pokazati, ponovno se pojaviti, pojavljivati se ponovno; reproducirati
- reprodukcija (lat. roproduetio) u ekonomiji: obnavljanje proizvodnje; može biti: a) *jednostavna reprodukcija* — ako se obnavlja proizvodnja u istom omjeru; b) *proširena, reprodukcija* — ako je proizvodnja u sljedećem razdoblju na višoj razini, veća po opsegu nego u prethodnom; karakteristična za kapitalizam, a još u većoj mjeri za komunizam; c) *smanjena reprodukcija* — ako se obnavljanje proizvodnje vrši u manjim razmjerima; obično posljedica elementarnih nepogoda, ratova, epidemija itd.; stvar izrađena putem umnožavanja (za razliku od originala); psih. ponovno oživljavanje u svijesti prije doživljenog sadržaja; biol. popunjavanje ili nadoknada uništenih ili oštećenih dijelova na životinjskim tijelima, npr. naknadno rasteenje repa kod guštera; popunjavanje ili nadoknada tvari izlučenih iz organskih tijela
- reprodukcijaska metoda način (ih: postupak) pri umnožavanju (slika, knjiga itd.)
- reprodukcijaska sposobnost biol. v. reproduktivnost
- reprodukcijaski organi bot. spolni organi pomoću kojih se rasploduju organska bića (za razliku od nespornih organa, pomoću kojih se također vrši rasplodivanje, npr. truske)
- reproduktivan (lat. reproductivus) koji ponovno proizvodi, koji ponovno stvara; *reproduktivne umjetnosti ili vještine* one koje ponovno proizvode nešto što već postoji (gluma, pjevanje, glazba)
- reproduktivnost (lat. reproductivitas) moć ponovnog proizvođenja i uspostavljanja; biol. sposobnost nadoknđivanja osakaćenih ili potpuno uništenih dijelova tijela kod biljki i životinja, osobito kod crva i amfibija (vodozemaca)
- reproduktor (lat. re- ponovne], produce proizvodi) naprava koja pojačava i ponovno proizvodi govor ili glazbu primljenu radio prijammikom ili prenesenu telefonskim putem; zvučnik
- reprotestirati (lat. reprotestare) prav. odgovoriti na protest ili prigovor, odbiti prigovor i proglasiti ga nevaljanim ih neopravdanim
- reprozelit (lat. re- opet, ponovno, grč. prosektos) onaj koji se ponovno vratio prijašnjoj vjeri ili zajednici
- reptil (lat. repere gmazili) zool. gmaz; pren. ulizica, plaćenik
- reptilije (lat. repere gmaziti, reptilia) zool. gmazovi, kraljeznjaci koji dišu plućima, kreću se nogama (koje su u nekih vrsta posve iščezle, npr. kod zmija), razmnožavaju se najčešće jajima: gušteri, zmije, krokodili i kornjače
- republika (lat. res publica država, fr. republique) u antičkom smislu: dr-

- žava, osobito država s priznatim narodnim pravima; u novije doba: državno uređenje u kojem državna vlast pripada narodu ("narodni suverenitet"), bilo cijelom narodu (*demokratska republika*), bilo najuglednijem staležu, kao u antičko doba (*aristokratska republika*), u "demokratskoj republici" vlast može biti u rukama samog naroda (*neposredna demokracija*), ili u rukama od naroda izabраних predstavnika (*reprezentativna demokracija*)
- republikanac (fr. *republicain*) građanin republike; pristaša republikanskog oblika vladavine; član stranke koja teži uvođenju republikanskog oblika države; supr. monarhist
- republikauizam (fr. *republique*) privrženost republičkom obliku državnog uređenja
- republikanizirati (fr. *republicaniser*) učiniti republikom, pretvoriti u republiku; zadojiti republikanskim duhom, učiniti pristašom republike
- repudij (lat. *repudium*) v. repudijacija
- repudijacija (lat. *repudiatio*) odbijanje s preziranjem, odbacivanje; prav. razvod braka; izjava jedne od sjevernoameričkih saveznih država da ne pristaje platiti u punom iznosu državne dugove i interese na njih
- repudium necessarium čit. repudijum necesarium (lat.) pravno utemeljen, opravdan razvod braka
- repudium voluntarium čit. repudijum voluntarium (lat.) svojevolan razvod braka
- repulzija (lat. *repulsio*) odbijanje, odbacivanje, nepovoljan odgovor (na molbu)
- repulzivan (lat. *repulsivus*) koji odbija, odbojan; *repulziona sila* fiz. odbojna sila (supr. *atraktivna sila* privlačna sila)
- repulzoran (lat. *repulsorius*) v. repulzivan
- repunca (lat. *re-*, tal. *punzone*) pečat koji se utiskuje na robu izrađenu od plemenitih kovina (zlata, srebra, platine) kao znak da je čistoća ispravna
- repuncirati (lat. *re-*, tal. *punzone*) na predmete od plemenito kovine (zlata, srebra, platine...), kao potvrdu da su čiste, udariti (utisnuti) osim običnog pečata (punce), još jedan (repuncu)
- repurgirati (lat. *repurgare*) med. ponovno očistiti, ponovno pročistiti
- reputacija (lat. *repu tati o*) ime, glas; osobito: dobar glas koji neki čovjek uživa, ugled
- res (Gat) stvar, predmet; stanje, položaj, odnos, okolnost; posao, poduzeće; očevidnost, stvarnost, istina; imanjenje, dobro, posjed; gradivo, grada, sadržaj; pravna stvar; zajednica, država
- res communis čit. res komunis (lat.) opća stvar, opće dobro
- res controversa čit. res kontroverza (lat.) sporna stvar
- res facti čit. res fakti (lat.) istinsko stanje stvari, činjenica
- res integra (lat.) prav. stvar neokrnjena, stvar u cijelosti
- res iudicata čit. res iudicata (lat.) prav. pravovaljana odluka, stvar o kojoj je donesena zakonska presuda
- res naturales (lat.) mn. prirodne stvari
- res publica čit. res publika (lat.) opća stvar, opće dobro; država, zajednica; usp. republika
- rescindirati (lat. *re-scindere*) prav. raskinuti, proglasiti nevaljanim, poništiti, npr. oporuku
- rescissibilitet (lat. *rescissibilitas*) prav. poništivost, mogućnost poništenja pravnog akta
- rescisija (lat. *rescissio*) prav. poništenje, poništenje oporuke
- resecirati (lat. *re-secare*) med. izrezivati, vršiti resekciju

- resekcija (lat. resectio) med. izrcizvanje, vađenje (npr. kostiju, zglobova, živaca)
- rescrancije (lat. reserantia) mn. med. sredstva (ili: lijekovi) za otvaranje
- reservatio honoris čit. rezervacio honoris (lat.) prav. izuzimanje časti, po kojem izrečena kazna ne lišava osuđenog časti i časnih prava
- reservatio mentalis čit. rezervacio mentalis (lat.) prešutna ograda, lukava, podmukla ograda, npr. pri polaganju prisege kad netko, u mislima, svojim riječima daje drukčije značenje i tumačenje nego što ga one samo po sebi imaju
- residencija (lat. residentia) kem. ostatak, talog koji ostaje u posudi za destilaciju
- residuum Gat.) ostatak; kem. talog
- resignacija (lat. resignatio) prav. otvaranje oporuke; odricanje, odustajanje, ustupljenje, ustup; ostavka na zvanje; također: = rezignacija
- resignirati (lat. resignare) odreći se, odustati od; ustupiti, ustupati, ostaviti zvanje, dati ostavku, zahvaliti se na položaju; prav. otpečatiti, raspeća ti ti, otvoriti, npr. oporuku; pren. = rezignirati
- resina (lat.) smola
- resinat (lat. resina smola, resinatum) kem. smolina sol
- resinejin (lat. resina smola) kem. smolinolno ulje
- res unifikacija (lat. resinificatio) pretvaranje u smolu, usmoljavanje
- resinirati (lat. resina smola, resinare) nasmoliti, mazati smolom, premazati smolom; komad smole pustiti u vino
- resinoznn (lat. resinosus) smolast; smolili
- Resistancc čit. rezistans (fr.) 1. skupina konzervativnih francuskih stranaka u 19. st.; 2. francuski pokret otpora u Drugom svjetskom ratu
- Resistenca čit. rezistenca (tal.) talijanski pokret otpora protiv njemačke okupacije u Drugom svjetskom ratu
- resiver (engl. receiver) kem., fiz. v. recipijent; u tenisu: igrač koji se brani (usp. server)
- reskontrirati (tal. reseontrare) trg. v. riskontrirati
- reskontro (tal. reseontro) trg. v. riskontro
- reskripcij (lat. rescriptio) zapovijed, naredba; trg. pisani nalog za podizanje ili isplatu novca
- reskript (lat. rescriptum) pisani odgovor vladara ih nekog visokog tijela podređenim tijelima i ustanovama na pitanja, molbe i si.; u rimskom pravu: carska naredba
- resolucija (lat. resolutio) rastvaranje; popuštanje, labavljenje, labavost, umrtvljenost; usp. rezolucija
- resolutio domini čit. resolutio domini Gat.) prav. ukidanje, poništenje prava vlasništva
- resolutio nervorum čit. resolutio nervorum Gat.) med. uzetost živaca
- resolutivan (lat. resolutivus) otapajući, koji otapa
- resolvencijs (lat. solventia) mn. med. sredstva za razlučivanje, za otapanje
- resor (fr. ressort) djelokrug, mjerodavnost; područje djelatnosti; *resorni ministar* ministar kojem je povjereno neko ministarstvo (npr. prosvjeta, financije, vojska i dr.), za razliku od ministra bez portfelja
- resorbencije (lat. resorhentia) mn. med. sredstva, lijekovi koji ponovno upijaju
- resorbirati (lat. resorbere) ponovno upiti, ponovno upijati, ponovno usisati, ponovno usisavati
- resorpcija (lat. resorptio) ponovno upijanje, usisavanje, npr. neke tekućine u krevetu ili u tijelo
- respectus parentelae čit. respectus parentele (lat.) prav. zakonski odnos

- prema braći i sestrama ili prema neposrednim rođacima roditelja, poštovanje roditelja
- respckt (lat. respctus) obzir; poštovanje, poslušnost iz poštovanja
- respektabilan (lat. respectabilis) koji zaslužuje poštovanje, dostojan poštovanja, ugledan
- respektirati (lat. respectare, fr. respecter) imati obzira, poštovati, uvažavati; štedjeti, poštediti: trg. primiti na sebe mjenicu i isplatiti
- respektive (lat. respective) pril. s obzirom, odnosno, prema prilikama
- respektivni Gat. respectivus) odnosni, dotični, uzajamni, obostrani
- respcktni dani trg. dani počeka, rok koji se odobrava kao poček za plaćanje mjenice nakon dana isteka roka; diskrecijski dani
- respicijcnt (lat. respiciens) izvjestitelj, izvještač; nadglednik
- respirabilan (lat. respirabilis) pogodan za disanje, moguć za disanje, za udisanje
- respirabilitet (lat. respirabilitas) mogućnost disanja
- respiracijn (lat. respiratio) disanje, udisanje; oporavljanje, odmor; isparavanje (vode)
- respiracijski aparat organi za disanje; sprava koja dovodi čist zrak u radionice s nečistim zrakom; instrument za ispitivanje životinjskog disanja
- respiraeijski organi organi za disanje (pluća, dušnik, škrge)
- respirator (lat. respirator) pomagač disanja; sprava za omogućivanje disanja; sprava koja se stavlja na usta i nos i koja sprječava neposredno prodiranje suviše hladnog ili štetnog zraka u pluća
- respirirati Gat. rcspirare) disati, udisati
- respiro (tal.) dah; trg. strpljenje, produžen rok, odlaganje plaćanja
- respondencija (lat. respondentia) trg. osiguranje za zajam na robu koja se izvozi morem
- respondent Gat, rcspondens) na sveučilištima: branitelj disertacije
- respondirati (lat. respondere) odgovarati, odgovoriti, dati odgovor, davati odgovor; slagati se, podudarati se, biti nalik na; odgovarati (dužnosti); biti dorastao, moći se mjeriti s
- responzivan (lat. responsivus) koji daje odgovor, koji odgovara na što
- responzum (lat. responsum) pisani odgovor, mišljenje o čemu izloženo u pismu, svaki pisani odgovor neke ustanove, neke ustanove na pitanje privatnih osoba; *responsum juriš* čit. responzum juriš (lat.) pravno mišljenje, npr. nekog pravnog tijela ili pravnog fakulteta o nekom zamršenom i spornom pravnom pitanju
- rest (fr. reste, lat. restare ostati) ostatak, ono što preostaje; zaostatak duga, zaostali dug; mat. ostatak koji se odbije pri oduzimanju, razlika
- restnnt (lat. restans) onaj koji je u zaostatku, dužnik; zaostali dug; zaostalo potraživanje; preostala roba, neprodana roba
- restati (njem. rosten) pržiti na masti, na ulju, npr. meso, krumpir itd.
- restauracija (fr. restaurant) mjesto za okrjepljenje (gostionica, pivnica i si.)
- restauracija (lat. reslauratio) ponovno uspostavljanje, obnova; popravak, npr. umjetničkih djela, spomenika i si.; vraćanje na prijestolje revolucijom ili uzurpacijom svrgnute dinastije, vraćanje prevratom ukinutog oblika vladavine u nekoj zemlji; gostionica. restoran
- restaurancije Gat, restaurantia) mn. med. sredstva za okrjepljenje
- restaurator (fr. restaurateur) obnavljač, popravljač: onaj koji popravlja oštećene umjetničke predmete

- restaurator (lat.) umjetnik koji je stručnjak za obnavljanje i popravljavanje oštećenih starinskih građevina, kipova ili slika
- restaurirati (lat. restaurare) uspostaviti, uspostavljati, ponovna podignuti: obnoviti, obnavljati, popraviti; osvježiti, krijepiti, okrijepiti; vratiti na prijestolje, opet dovesti na vlast
- restela (tal.) ležaj s prorijeđenim das-kama (obično u zatvorima)
- restitucija (lat. restitutio) uspostavljanje, vraćanje u prijašnje stanje, obnova; nadoknada, popuna, vraćanje
- restituirati Gat. restituere) uspostaviti, uspostavljeti, vratiti u prijašnje stanje; nadoknaditi, vratiti; popraviti
- restitutio in integrum čit. restitucio in integrum (lat.) vraćanje u prijašnje stanje (posjed i si.); med. potpuno ozdravljenje
- restitutio naturalium čit. restitucio naturalium Gat.) ozakonjenje izvanbračne djece
- restl (fr. reste, njem. Restlein ostatak) ostatak, osobito neke tkanine i si.
- resto (lat. restare ostati) ostatak u kartama, osobito u "ajneu": ostajanje na dobivenim kartama
- restricij (lat. restrictio) smanjenje, ograničenje; log. ograničavanje pojma
- restriktivan (lat. restrictivus) koji ograničava, ograničavajući
- restringirati (lat. restringere) smanjiti, ograničiti, ograničavati, suziti
- resumcija Gat. resumptio) v. rezime
- resumirati (lat. resumere) v. rezimirati
- resumtiv (lat. resumptivum) med. lijek za jačanje, okrepljujuće sredstvo, sredstvo za okrjepljenje
- resumtivan (lat. resumptivus) med. koji jača. koji služi za jačanje, okrjepljujući
- resupinacija (lat. resupinarc. resupinatio) bot. okrenutost cvjetne stapke naniže
- resurekcija (lat. resurrectio) ustajanje od mrtvih, uskrsnuće; umj. slika koja prikazuje Kristovo uskrsnuće
- resurs (fr. ressource) pomoćno sredstvo, izvor pomoći; izvor (privrede) iz kojega se dobavljaju sirovine; mjesto za rasonodu; uže društvo
- resuscitacija Gat. resuscitatio) ponovno pokretanje, obnavljanje (npr. spora)
- resuscitirati (lat. re-suscitare) opet probuditi, ponovno razbuktati; prav. obnoviti (parnicu, spor)
- reš (njem. rbsch) hrskavo ispečen, dobro pečen
- rešedija (tur.-ar. rešidiye) kuh. vrsta slatkog jela
- rešma (tur. rešme) 1. ular. povodac; 2. vrsta mrežastog veza
- rešmeta (tur.) predmet od koralja (najčešće narukvica)
- reso (fr. rechaud) grijalica, naprava za kuhanje (na električnu struju ili plin)
- rešt (njem. Arrest) zatvor
- rctnbl (fr. retable) okomiti dio kaloličkog oltara s kipovima, slikama i si.; začelje žrtvenika
- retablirati (fr. retablir) ponovno uređiti, vratiti u prijašnje stanje, obnoviti
- retake čit. ritejk (engl.) u filmskom jeziku: ponovno snimanje isloga kadra
- retardacija Gat. relardatio) otezanje, oklijevanje; usporavanje, usporenje, zaostajanje
- retardirati (lat. retardare) usporavati, usporiti, izostajati, zakašnjavati, ići sporo (sat)
- retencija (lat. retentio) zadržavanje, uskraćivanje, odbijanje za sebe. npr. od neke svote; med. zadržavanje, zaustavljanje, zastoj; psih. sposobnost zadržavanja doživljaja nakon prestanka njegovog vanjskog povoda, tako da on, pri kasnijem sličnom doživljaju, neprimjetno ponovno iskrsne u svijesti

- retencijsko pravo pravo zadržavanja stvari do konačno isplate duga
- retentio alvi čit. retencio aivi (lat.) med. zadržavanje u crijevima, zatvor
- retentio mensium čit. retencio menzium (lat.) med. izostanak menstruacije
- retentio placentae čit. retencio placentae (lat.) med. zaostajanje posteljice nakon poroda
- retentio urinae čit. retencio urine (lat.) med. zadržavanje mokraćne, nemoć
- retenuto glaz. v. ritenuto
- reterirati (fr. retircr) v. retirirati
- reticncija (lat. reticentia) prešućivanje. prelaženje šutke preko čega; ret. prekid u tijeku rečenice, apoziopeza
- retikul(um) (lat. reticulum) med. mrežnica
- retina (lat. retina) anat. mrežnica (oka), unutarnja ovojnica očne jabučice
- retinirati (lat. retinere) zadržati, zadržavati; zadržati za sebe, uskratiti; čuvati, sačuvati u polirani; unajmiti, naručiti, npr. automobil i si.; *retinimno uređenje* voj. utvrđeno mjesto koje se nalazi samostalno u nekoj tvrđavi
- retinitis (lat. retina) med. upala mrežnice (oka); usp. retina
- retinitis pigmentosa čit. retinitis pigmentosa (lat) med. nagomilavanje crne tvari u mrežnici koje dovodi do sljepila
- retinitis septica čit. retinitis septika (lat.) med. upala mrežnice (oka) zbog trovanja krvi
- retinoid (grč. rherine smola, eidos oblik) farm. lijek sa složenom smolastom osnovom
- retinol (grč. rherine smola, lat. dhrum ulje) farm. lijek s jednostavnom smolastom osnovom
- retipedi (lat. retipedes) mn. zool. ptice s mrežastom kožicom na nogama
- retiracija (lat. retiratio) tisk. tiskanje druge strane arka
- retirati (fr. rotirer) povući, povlačiti; povući se, povlačiti se, udaljiti se, ukloniti se, skloniti se. pobjeći; povući se, povlačiti se, smiriti se, povući se u miran život
- retor (grč. rhetor) govornik
- retorički (grč. rhetorikos) govornički; krasnorječiv
- retorika (grč. rhetorike) vještina lijepog govorenja i tehnika govorništva uopće; dio stilistike koji se bavi nezanim govornom u riječi i pismu
- retorizam (grč. rhetor govornik) način govorničkog izražavanja i izlaganja; u prijevratnom smislu; prenemaganje u govoru, slatkoječivost, razmetanje riječima
- retorski (grč. rhetorikos) govornički
- retorta (lat.) kem. metalna, porculanska ili staklena posuda sa svinutim grlom; služi pri destilaciji kao posuda za zagrijavanje
- re torzija (lat. retorsio) odvratanje istim razlozima, uzvratanje nanesenih uvreda uvredama, vraćanje istom mjerom, uporaba istih mjera prema kome
- retorzijske carine povećane uvozne carine kojima se opterećuju strani proizvodi, kao sredstvo u borbi protiv inozemne carinske politike ili drugih trgovinsko-političkih mjera
- retorzijsko pravo pravo osvete (odgovaranja istim mjerama); usp. re-torzija
- retraetatio iuramenti čit. re-traktacio iuramenti (lat.) prav. pobijanje važnosti prisege zato što je bila lažna
- retrahent (lat, retrahens) posjednik prečeg prava, osobito prava prekupa
- retrahirati (lat. retrahere) v. re-traktirati
- retrakcija (lat. retractio) povlačenje, uvlačenje; med. grčenje, stezanje,

- skupljanje živaca; smežuravanje ožiljaka
- retrakt (lat. retractus) prav. stupanje u prava prc kupca; pro kup
- retraktacija (lat. retractatio) vraćanje, opozivanje, povlačenje dane riječi
- retraktirati (lat. retractare) povući, opovrgnuti, opozvati danu riječ; ispostaviti povratnu mjericu
- retraktno pravo (lat. jus retractus) pravo prc kupa
- retrasirati (fr. retracer) ponovno crtati, ponovno nacrtati; ponovno izložiti, ponovno prikazati
- retrata (tal. retralla) trg. v. ritrata
- retribucija (lat. retributio) plaćanje po zaslugi, naknada, nagrada
- retro- (lat.) pred metak u složenicama sa značenjem: natrag, nazad, opet, naprotiv; *lit retro* (lat.) kao na prednjoj strani lista
- retroakcija (lat. retroactio) povratno djelovanje, povratna sila
- retroaktivan (lat. retroactivus) koji djeluje unatrag; s povratnim djelovanjem, s povratnom silom; *retroaktivni zakon* zakon koji čini kažnjivim, ili njemu podložnim, djelo izvršeno prije svoga stupanja na snagu
- retroaktivnost (lat. retroactivitas) povratno djelovanje, povratna sila
- retroaurikularan (lat. retroauricularis) anat. koji se nalazi iza donjeg mekog kraja usne školjke
- retrohulharan (lat. retrobulbaris) anat. koji se nalazi u očnoj šupljini iza očne jabučice
- retrodatirati (lat. retro-dare) na spis ili pismo staviti raniji datum, a ne onaj kada je pisano
- retrofaringealan (lat. retropharyngealis) anat. koji se nalazi iza ždrijela
- retrorefleksija (lat. retroflexio) med. pre-savijenost maternice unazad
- retrognatijn (lat. retro nazad, unazad, grč. gnathos čeljust) anat. prevelika zabačenost gornje čeljusti
- retrogradacija (lat. retrogradatio) uzmak, uzmicanje, kretanje unazad; voj. vraćanje na niži čin; astr. prividno kretanje planeta unazad, tj. s istoka na zapad
- retrogradan (lat. retrogradus) koji ide; unazad, unazadan; nazadan, zaostao
- retrogradirati (lat. retrograd) ići unazad, kretati se kao rak, uzmicati; pren. nazadovati
- retrogradivan (lat. retrogradivus) v. retrogradan
- retrogrado (tal.) giaz. sve sporije i sporije
- retrnazalan (lat. retronasalis) anat. koji se nalazi iza nosa, koji pripada dijelu ždrijela koji se nalazi iza nosa
- retroperitonealan (lat. retroperitonealis) anat. koji se nalazi iza potrbušnice
- retrosum versus čit. retrorzum versus (lat.) okrenut natrag
- retrospekcija (lat. retrospectio) gledanje unazad, osvrt, podsjećanje
- retrospektivan (lat. retrospectivus) koji gleda unazad, koji se osvrće, koji se podsjeća, podsjetni
- retrosternalan (lat. retrosternalis) anat. koji se nalazi iza prsne kosti
- retrovakcinacija (lat. retrovaccinatio) med. ohnavljanje tvari za cijepljenje ponovnim cijepljenjem djece
- retroversio uteri čit. retroverzio uteri (lat.) med. okrenutost maternice
- retroverzija (lat. retroversio) okrenutost natrag, okrenutost
- retur (fr. retour) vraćanje s puta, povratak; trg. roba vraćena zbog neispravnosti; roba koja se vraća zbog toga što se ne može prodati; roba koja se prima kao protuvrijednost za robu prodanu u inozemstvu; na pismima i dr. post. pošiljkama: *retur!* = natrag, ne prima se!; *retur pismo* pismo koje se poštom vraća pošiljatelju; *retur račun* povratni račun (u mjeničnom pravu); *retur karta* povratna karta

retuš (fr. *retouche*) preradba, popravljanje, dotjerivanje; popravljanje slike tušem; popravljeno ili prerađeno mjesto na slici

retušer (fr. *retoucheur*) preradivač, popravljač, osobito fotografija

retuširati (fr. *retoucher*) preraditi, prerađivati, dotjerati, dotjerivati, popraviti (kemijskim i mehaničkim metodama i sredstvima); popraviti sliku, osvježiti sliku: na fotografskim snimkama ih kopijama: svijetle točke ih druge nedostatke ponovno premazati tušem; glaz. ukrasiti koloraturama

reuma (grč. *rheo* tečem, *rheuma*) med. v. reumatizam

reumartritis (grč. *rheuma* tok, tečenje, struja, *arthron* zglob) med. reumatična upala zglobova

reumatalgija (grč. *rheuma* tok, tečenje, struja, *algos* bol) med. v. reumatizam

reumatičan (grč. *rheo* tečem, *rheuma* tok, tečenje, struja) koji boluje ili potječe od reumatizma

reumatizam (grč. *rheo* tečem, *rheuma* tok, tečenje, struja) med. opći naziv za razne, nestalne i bolom praćene bolesti mišića, zglobova, živaca, žila i krvnog tkiva kod kojih je zajedničko to što nastaju zbog hladnoće i vlage, i što se hladnoćom pogoršavaju, a toplinom ublažuju

reumatopira (grč. *rheuma* tok, tečenje, struja, *pyr* vatra) med. reumatična groznica

reunija (lat. *reunio*) sjedinjenje, ujedinjenje; pomirenje, izmirenje; društvo, udruga; skup, zbor, sastanak; med. zatvaranje, zarašćivanje, zaliječenje rane

rcus (lat.) prav. optuženi, optuženik
Reuter čit. rojter (engl.) engleska novinska agencija, utemeljena 1849.

revakcinacija (lat. *revaccinatio*) med. ponovno cijepljenje protiv boginja

revakcinirati (lat. *revaccinare*) med. ponovno cijepiti protiv boginja

revaiidacija (lat. *validus* zdrav, *krjepak*, snažan, *revalidatio*) prav. ponovno osnaženje, ponovno proglašavanje valjanim, npr. zakona

revalidirati (lat. *revalidare*) prav. oznažiti, ponovno proglasiti valjanim

revalirati (lat. *revalere*) trg. ponovno se oporaviti od nekog izdatka ili plaćanja za drugog, nadoknaditi svoju štetu, materijalno ozdraviti

revalorizacija (lat. *revalorisatio*) vraćanje prijašnje vrijednosti nekom novcu ili robi koja je bila pala

revalvacija (lat. *re-valvatio*) bank. popravlanje vrijednosti neke vrste novca; supr. devalvacija

revandikacija (fr. *revandication*) prav. v. revidikacija

revanš (fr. *revanehe*) uzvraćanje, uzvrat, vraćanje (u dobrom ili lošem smislu); vraćanje milo za drago, osveta; uzdajje; u kartanju: druga igra na koju igrač koji je izgubio poziva svog suigrača da bi nadoknadio prijašnji gubitak; šport, druga utakmica, na kojoj pobijedeni imaju priliku uzvratiti za poraz na prvj: *politika revanšizma* težnja neke države da novim ratom vrati područje koje je izgubila nakon poraza u prethodnom ratu

revanširati (fr. *revaneher*) osvetiti; *revanširati* i se osvetili se, vratiti milo za drago, dobiti zadovoljštinu; uzvratiti dar, odužiti se

revejon (fr. *reveillon*) objed usred noći (nakon plesa ili zabave, uoči Božića i si.); kod slikara: jači potez kistom čime se nekim predmetima daje više svjetlosti i izraženosti; življe obojeno, izrazitije mjesto na slici

revelin (fr. *ravelin*) voj. vanjski dio

utvrde u obliku polumjeseca

revelin (tal. *rivelino*) utvrda u obliku polumjeseca

- rever (fr. revers, Int. rēversus vraćen, okrenut) stražnja strana, naličje, poledina, strana kovanog novca na kojoj je grb ili simbol s oznakom vrijednosti (supr. avcrs); suvratak na <di>jelu (rukavima i ovratniku); voj. strana bedema ili rova koja je zaklonjena od neprijateljske vatre
- reversans (fr. reverence) v. reverencija
- reverber (fr. rēverberē) limeno zrcalo koje se stavlja iza plamena radi jačeg bacanja svjetlosti ili topline u nekom smjeru, odbijač svjetlosti
- reverberacij (lat. rēverberatio) odbijanje svjetlosti ili topline, odbljesak
- reverencija (lat. reverentia) poštovanje; dubok naklon, klanjanje
- reverend (lat. reverendus) prečasn, velečasn (titula kat. i engl. svećenika)
- reverenda (lat.) duga crna gornja haljina (mantija) katoličkih i evanđeličkih, svećenika; talar, sulana
- reverendissimus (lat.) visokoprečasn, velečasn
- reverendus (lat.) poštovani, časn, prečasn (osobito kao titula katoličkih svećenika)
- reverentan (lat. reverens) pun poštovanja, smjieran
- revers (lat. revertere okrenuti, vratiti, reversus) pisana potvrda prijama, priznanica na stvar uzetu na posudbu (npr. knjigu i dr.); naličje, druga strana novca; usp. rever
- reverzibilan (lat. reversibilis) povratan, koji se može povratiti; koji se može prevrtati, okretati (sukno); fiz. povratan (supr. ireverzibilan); budući da u prirodi ne postoji nijedno zbivanje (nijedan proces) koje nije povezano s trenjem ih provođenjem topline, onda su sva zbivanja u prirodi zapravo ireverzibilna, a reverzibilna zbivanja su samo idealan graničili slučaj; tijekom svakog zbivanja u prirodi usmjeren je tako da se zbroj entropija svili tijela koja sudjeluju u zbivanju povećava; kod reverzibilnog zbivanja, graničnog slučaja, ovaj zbroj ostaje nepromijenjen
- reverzibilitet (lat. reversi bi I i tas) prav., fiz. povralnost (supr. ireverzibilnost, preverzibilitet)
- rever/ija (lat. reversio okretanje; vraćanje) prav. povrat ustupljenog dobra gospodaru; ret. ponavljanje riječi u obrnutom ili različitom značenju
- reverzijsko njihalo fiz. njihalo prilagođeno da se može objesiti izmjenično i o svoju običnu točku vješan ja i 0 svoju točku oscilacije, a da se ne promijeni vrijeme oscilacija
- revident (lat. revidens) prav. onaj koji se služi pravnim sredstvom revizije
- revidirati (lat. revidere) pregledati, izvršiti pregled, ispitali
- revija (fr. revue, eng. review) 1. književno-umjetnički časopis s književnim, znanstvenim, kulturnim i političkim pregledom; 2. kazališno djelo sastavljeno od niza odvojenih scena, epizoda i točaka s aktualnim sadržajem, s glazbom i plesom (baletom): voj. smotra trupa; 4. prikazivanje najnovije mode, modne revije
- revindicirati (lat. revindicare) polagati pravo na nešto, zahtijevati povrat izgubljenog ili otetog vlasništva
- revindikacija (lat. revindicatio) prav. zahtjev za povratom vlasništva, tužba vlasnika-neposjednika protiv neovlasnika-posjednika
- revir (njem. Revier, lat. ripa obala, fr. riviere rijeka, rive obala) kraj, predio, područje, okrug (npr. ugljeni revir predio bogat ugljenom)
- revirman (fr. revirement) pom. okretanje broda; trg. obračun između više dužnika i vjerovnika putem prijenosa 1 obračuna; bank. uporaba viška u jednoj stavki proračuna na druge proračunom nepredviđene ili neodobrene izdatke

- reviviseencija {lat. reviviscentia) zool. ponovno oživljenje, ponovno oživljavanje, npr. kolnjaka i dr.
- revizija Gal. revisio ponovno viđenje, ponovno gledanje) pregled; prav. obnova spora (processa); pregled i mijenjanje zakona, ugovora, ustavnih odredaba i si.; tisk. posij ed nj i pregled sloga prije ulaska u tiskarski stroj, posljednja korektura
- revizionist Gal. revisio ponovno gledanje) pristaša izmjene ustava; pristaša revizionizma u socija I demokratskom pokretu; pobornik mijenjanja odredaba Versajskog ugovora o miru (v. revizionizam 3.)
- revizionizam (lat. revisio ponovno gledanje) 1. pokret za mijenjanje ustava; 2. smjer u socijaldemokratskom pokretu koji bi htio dovesti u sklad Marxovo naučavanje sa stvarnim prilikama i potrebama povijesnog razvoja; 3. zahtjev za promjenom odredbe Versajskog ugovora o miru (u razdoblju između Prvog i Drugog svjetskog rata)
- revizor (lat. revisor) ispitivač, pregledavao; tisk. pregled a vač revizije (posljednje korekture)
- revocirati (lat. revocare) pozvati natrag, opozvati; oporeci, oporicati povući. npr. danu riječ
- revokacija (lat. revocatio) opozivanje, poricanje; oduzimanje položaja ili službe; otkazivanje, otkaz
- revolt (fr. revolte) buna. pobuna, ustanak; bunjenje, jaka ljutnja protiv koga ili čega
- revoltirati (fr. révolter) buniti, pobuniti, izazvati pobunu; uzbuniti, izazvati ljutnju; *revoltirati se* pobuniti se, buniti se, ustati protiv koga ili čega, ljutiti se
- revolucija Gal. revolutio) 1. prevrat, preokret, naglo i nasilno mijenjanje postojećeg društvenog poretka koje vrše dotle prigušivane klase, npr. buržoaske ili građanske revolucije (16—18 st.) dovele su do novog poretka u društvu (npr. Francuska revolucija); 2. astr. gibanje ili optjecanje manjeg nebeskog tijela oko većeg. npr. Zemlje oko Sunca, optjecaj, optjecanje, vrijeme optjecanja; 3. potpuna izmjena ili preobrazba čega, npr. životinjskog organizma, Zemlji ne kore (zbog velikih poplava, potresa i si.); 4. okretanje
- revolucionar (fr. révolutionnaire) prevratnik, sudionik u revoluciji, onaj čije je shvaćanje da se napredak u društvu zbiva putem revolucije
- revolucionaran (fr. révolutionnaire) prevratnički, koji potječe iz revolucije, koji je utemeljen na revoluciji
- Revolucionarni tribunal (fr. Tribunal révolutionnaire) izvanredni prijeki sud za vrijeme Francuske revolucije, utemeljen 10. ožujka 1793. u Parizu radi suđenja svim protivnicima revolucije; ukinut 23. svibnja 1795.
- revolucionirati (fr. révolutionner) pobuniti, podignuti bunu, izazvati prevrat; uzbuditi, uzrujati, uzrujavati; promijeniti iz temelja
- revolver (engl. to revolve okretati, revolver) kratko ručno vatreno oružje (pištolj) s rotacijskim bubnjem koji služi kao spremnik i dobavljač streljiva
- revolving-kredit (engl. revolve okretati, fr. credit dug) bank vrsta zajma koji traje određeno vrijeme, ali se u tom roku stalno obnavlja oko prvotne visine čime korisnik zajma vrati u roku vjerovniku bilo ukupan iznos bilo samo jedan dio odobrenog zajma; najčešće se javlja u međunarodnom kreditnom prometu
- revotirati (lat. votum rezultat glasanja) ponovno glasovati; promijeniti neku odluku ponovnim glasanjem

- revulzija (lat. *revulsio* odvođenje) med. jako kretanje tjelesnih sokova; od vođenje i raspoređivanje sokova po tijelu; liječenje izazivanjem navale krvi daleko od bolesnog organa da bi se spriječila navala krvi na bolesni organ (vrši se puštanjem krvi)
- reza (tur. *reze*) zasun, zatvarač, kračun; zavornica, prijevornica; jezičac u bravi koji se pomiče ključem; šarka na vratima i prozorima
- rezačija (tur. *razaky*) suho grožđe, grožđice, cvebe, rozine
- rezalet (tur.) stid, sram, bruka, blamaža. skandal; sramežljivost; poniženje
- rezeda (lat. *Keseda lutea*) bot. vrsta mirisne biljke krasnice; katanac
- rezeda (lat. *resedare* ublažavati, reso da) bot. katanac, poznata biljka ugodna mirisa, podrijetlom iz Kipta
- rezerva (fr. *reserve*) zadržano pravo, ograda; zaliha, pričuva, ono što je ostavljeno ili što se čuva za slučaj potrebe; voj. vojnici koji su odslužili redoviti vojni rok i koji se pozivaju ponovno u vojsku samo u slučaju rata; vojska koja nije u prvom borbenom redu, nego na raspolaganju vrhovnom (*strateška rezerva*) ili nekom drugom zapovjedniku daje iskoristi tamo gdje se ukaže potreba; dopunska vojska, dopuna; pren. suzdržavanje, suzdržljivost, opreznost; s *rezervom* s iznimkom, uz ogradu, osim; *bez rezerve* bez iznimke, bez ograde, bezuvjetno, potpuno
- rezervacija (lat. *reservatio*) zadržavanje prava na što. npr. na prodanu stvar, dok ne bude potpuno isplaćena; *cum raseroaiione* čit. kum rezervacione (lat.) s iznimkom, osim, uz ogradu
- rezervat (lat. *reservatum* ono što je zadržano) 1. prav. zadržano pravo, pravo po kojem uporaba nečega pripada samo određenim osobama; 2. spis povjerljive prirode
- rezerviran (lat. *reservatus*) zadržan, ostavljen za kasnije; namijenjen za kasnije; koji se ne opredjeljuje ili ne izjašnjava o čemu otvoreno, suzdržan, oprezan; *držati se rezervirano* držati se po strani, ne opredjeljivati se, ne izjašnjavati se
- rezervirati (lat. *reservare*) zadržati, zadržavati, imati u pripremi (za ubuduće); Čuvati, pričuvati, sačuvati, štedjeti; namijeniti što za kasniju uporabu
- rezervist (fr. *réserviste*) vojnici iz rezerve, iz pričuve, pričuvnik
- rezervoar (fr. *réservoir*) spremnik, pričuvište za vodu, petrolej, benzin; ribnjak
- rezidencija (lat. *residencia*) mjesto stalnog prebivanja, boravište, prebivalište, stan; osobito: mjesto stalnog boravka poglavara zemlje, prijestolnica; dvor; mjesto stalnog prebivanja visokog crkvenog dostojanstvenika, npr. patrijarha, episkopa, biskupa itd., kao i njegov dvor
- rezident (lat. *residens*) 1. opunomoćeni izaslanik (nižeg reda), otpravnik poslova; 2. građanin neke države koji stalno živi u nekoj drugoj državi; 3. tajni voditelj špijunaže u nekoj stranoj državi
- rezidirati (lat. *residere*) stanovati, boraviti, stalno prebivati
- rezignacija (lat. *resignatio*) utućenost, predanost volji Božjoj, pomirenje sa sudbinom, tj. s onim što je neizbježno, pripravnost na sve
- rezigniran (lat. *resignatus*) utućen, predan sudbini, pomiren sa sudbinom, pripravan na sve
- rezil (tur.) posramljen, blamiran, obrukan, osramoćen, ponižen; podao, prost; na zlu glasu, gnusan, beščastan
- rezilijacija (lat. *rosiliatio*) prav. odustajanje od ugovora, poništenje (ili: raskidanje) ugovora

- rezilirati (fr. *résilier*) prav. odustati od čega, raskinuti ugovor sudskim putem
- rezilja (šp. *resilla*) svilena mreža ili vrpca za kosu (ženski ukras)
- rezime (fr. *resume*) sažetak, sažeto ponavljanje glavnog sadržaja, kratak pregled, izvod; završna riječ
- rezimirati (fr. *resumer*) sažeti, sažimati, ukratko ponoviti, sažeto, ukratko izložiti, dati kratak i sažet pregled nečega prije opširno izloženoga
- rezistencija (lat. *resistentia*) otpor, otpornost, odupiranje, odolijevanje; obrana; protivljenje, suprotstavljanje; izdržljivost; *pasivna rezistencija* izvršavanje rada točno po slovu propisa, ali ne u duhu i cilju istih, tako da se time stvarno ometa i koči uspjeh rada, namjerno ometanje i usporavanje rada
- rezistentan (lat. *resistere*) otporan, tvrd
- rezistirati (lat. *resistere*) protiviti se, opirati se, davati otpor; braniti se; izdržavati, podnositi što, ustrajati, odolijevati
- rezolucija (lat. *resolutio*, fr. *résolution*) pisani zaključak, odluka, rješenje (npr. na kraju neke skupštine) u kojem se iznosi raspoloženje i mišljenje sudionika i formuliraju zahtjevi); odlučnost, spremnost
- rezolutan (lat. *resolutus*) odlučan, spreman na djelo, odvažan, smion, srčan; pribran, priseban
- rezolutnost (lat. *resolutio*) odlučnost, spremnost, odvažnost, smjelost, srčanost, postojanost
- rezon (fr. *raison*, lat. *ratio*) um, razum; razlog, povod, pobuda, uzrok; pravo, pravda, pravednost (*imati rezona* = imati pravo, biti u pravu); trg. ime trgovačkog poduzeća, firma
- rezonancija (lat. *resonantia*) odjek, odjekivanje; fiz. svojstvo odgovaranja na broj titraja u jedinici vremena u kojoj je neko tijelo sposobno i samo zatitrati, prenošenje titraja jednog zvučnog izvora, kroz zrak ili neku drugu sredinu, na drugi zvučni izvor; ovo svojstvo sutitranja javlja se i kod električnih titraja; pren. odjek, suosjećaj; rezonanca
- rezonantan (lat. *resonans*) koji odjekuje, koji se ori, koji se razliježe; zvučan, snažan (glas); fiz. koji odgovara svojim titrajima u jedinici vremena kada do njega dopre isti broj titraja u jedinici vremena
- rezonator (lat. *resonator*) fiz. sprava pomoću koje se mogu čuti gornji tonovi koji zvuče istodobno s osnovnim tonom, suzvučnik
- rezonirati (fr. *raisonner*) misliti, razmišljati, umovati, promatrati, govoriti, rasuđivati i zaključivati razumno; promatrati i zaključivati o čemu na temelju razumom opravdanih razloga; prijezirno: mudrijašiti, proturječiti, prigovarati, stavljati primjedbe.
- rezonirati (lat. *resonare*) odjekivali, orili se, razlijezati se; fiz. suzvučati;
- rezultanta (lat. *resultare*) fiz. sila koja nastaje zajedničkim djelovanjem više sila; usp. komponenta
- rezultat (lat. *resultatus*) rezultat, iznos, krajnje rješenje neke računске operacije; uspjeh, rezultat nekog rada, krajnji zaključak do kojega se dođe ispitivanjem
- rezultirati (lat. *resultare*) proizlaziti, proizći, doći (ili: dolaziti) kao posljedica čega
- režans (fr. *régence*) namjesništvo, regentslvo; osobito: doba namjesništva Filipa Orleanskog u Francuskoj (1715—1723), poznato po svojoj razvratnosti. predstavlja prijelazno razdoblje između stila koji je vladao u doba Luja XIV. (baroka) i stila u doba Luja XV. (rokoko)

- režija (fr. *regie*) odgovorno i na polaganje računa obvezna uprava koja upravlja državnim privrednim poduzećima (Šumska, duhanska itd. režija); trošak, rashodi oko podizanja čega ili oko vođenja nekog privrednog poduzeća; *u vlastitoj režiji raditi sam*, raditi kao poduzetnik, tj. sam upravljati radovima; kaz. upravljanje pozornicom u umjetničkom smislu, osobito; umjetničko iznošenje na pozornicu nekog dramskog djela
- režim (fr. *régime*, lat. *regimen*) upravljanje, uprava; vlada, oblik vladavine; način vladanja i upravljanja državom; ustrojstvo, uređenje; način života; med. higijenski način prehrane, dijeta
- režimlija (fr. *regime*) slijepi pristaša jednog ohlika vladavine, vladin čovjek
- režimski (fr. *régime*) koji pripada režimu, koji pristaje uz vladu, vladin, režimski list
- režiranje (fr. *regir*) v. režija
- režirati (fr. *regir*, lat. *regere*) vladati, upravljati, voditi; obavljati posao kazališnog režisera
- režiser (fr. *regisseur*) 1. računski poslovoda, računovođa; 2. kaz. redatelj, umjetnički voditelj kazališnog ili filmskog izvođenja koji usklađuje i organizira, umjetnički i tehnički, sav rad na pripremanju predstave; 3. osoba koja rukovodi pripremanjima i izvođenjem neke svečanosti
- Rgveda (sanskrit.) v. Rigveda
- Rh kem. kratica za rodij
- ri (jap.) mjera za dužinu u Japanu: kopnena = 3,927 km.; morska = 1,852 km
- ribaso (tal. *ribasso*) trg. v. rabat
- ribiz (lat. *ribes*, ar. *ribaš*) bot. poznata biljna vrsta iz porodice Grosslariaceae, obično s crvenim plodom u obliku grozdica
- ricercare čit. *ričerkare* (tal.) glaz. osobito vješto izrađena fuga
- ricinus (lat.) bot. skočac, biljka iz porodica mljočika (osobito je važna zato što se iz njezinog sjemena dobiva žučkasto-zeleno ulje (ricinusovo ulje) koje se upotrebljava kao lijek protiv glista, začpljenosti itd.)
- ridikil (fr. *ridicule*) mreža za kosu; ženska torbica za pletivo
- rido (fr. *rideau*, ar. *rudhat*) zavjesa na krevetu i prozoru; zavjesa na pozornici; voj. niz blagih uzvišica, valovita površina, polje, mala uzvisina s koje se inože bombardirati neko mjesto; zaštitni bedem
- ridoto (tal. *ridotto*) izdvojeno, zasebno mjesto, skrovište; soba u kojoj kockaju maskirane osobe; glaz. ulomak iz nekog velikog djela za jedan instrument ili manji broj instrumenata; usp. *reduta*
- rif (mađ.) stara mjera za dužinu, = 0,777 m
- riff (engl.) glaz. način glazbene pratnje puhačkim instrumentima i udaraljkama u džez-glazbi
- rifiormenti (tal.) mn. glaz. proizvoljni ukrasi (pri pjevanju ili sviranju)
- rifljača (njem. *Kiefe*, brazda, žljebić) drvena ili metalna naprava s izlijebljenim limenim prednjim dijelom koja služi za trljanje rublja pri pranju
- rifondo (tal.) trg. protupokriće za vučenu (trasiranu) mjenicu
- rifugium peccatorum čil. *rifugium peccatorum* (lat.) utočište grješnika (često upotrebljavana fraza iz jedne katoličke molitve, kao izraz za neko mjesto kamo se sklanjaju svi koji nigdje drugdje ne mogu naći skloništa)
- rignndon (fr.) provansalski živahni društveni ples u 17. i 18. st.
- rigidan (lat. *rigidus*) krut; ukrućen, ukočen; strog, neumoljiv

- rigl (njem. Riegel) zasun, jezične na bra-
vi ili zasunu
- rigocefal (lat. rigare močiti, grč. kefale
glava) med. sprava za rashlađivanje
glave
- rigol (fr. rigole) kanalič, mali jarak za
utjecanje vode
- rigometar (grč. rhigos studen, metron
mjera, mjerilo) naprava za mjerenje
veoma niskih temperatura
- rigor (lat. rigor krutost; ukočenost)
ukočenost od hladnoće, hladnoća;
strogost, neumoljivost; ukočenost,
krutost
- rigorizam (lat. rigor krutost) pretjerana
strogost, nepopustljivost u pitanjima
morala i načelnosti; potpuna vjernost
načelima, posebice moralnim
- rigoroz (lat. rigorosum sc. examen) na
sveučilištu: strog državni ispit, dok-
torski ispit
- rigorozan (lat. rigorosus) strog, neu-
moljiv, nepokolebljiv u načelima; to-
čan, nepobitan; neosporan
- rigoroznost (lat. rigor) strogost, neu-
moljivost
- Rigsdag (dan.) danski parlament
- Itigveda (sanskr.) najstariji spomenik
indijske književnosti, u 10 knjiga i
sa 1028 pjesama (himni), većinom
vjerskog sadržaja; Rgveda
- rijas (grč. rheo tečem, curim, rhyas)
med. suzenje očiju
- rijaset (tur.) zgrada muslimanskog vjer-
skog starješinstva
- rijenist (fr. rien ništa) v. nihilist
- rijeri (fr. rire smijati se. rieurs) mn. u
francuskom kazalištu: ljudi plaćeni
da se smiju Šalama
- rikambio (tal. ricambio) trg. povratna
mjenica, mjenica koja se vraća s pro-
testom; relur-mjenica
- rikapitirati (tal. ricapitare uputiti, pre-
dati, dostaviti) trg. uputiti nalog, po-
ručiti; primiti na sebe, isplatiti, ot-
kupiti mjenicu
- rikapito (tal. ricapito) trg. natpis, na-
slov, adresa; primanje ili isplata
mjenice; *per ricapito* čit. per rikapito
(tal.) putem isporuke ili dostave
- rikavio (tal. ricavio) trg. čist prihod od
prodane robe
- riknoza (grč. rhiknos ukočen, rhiknosis)
dobivanje bora, naboravanje, sme-
žuranje, smežuranost
- rikolirati (lal. ricolare) iskopati odvod-
ne kanale ili duboke brazde radi
odvodnjavanja polja
- rikordanca (tal. ricordanza) glaz. sje-
ćanje
- rikorzo (tal. ricorso) trg. v. rekurs, ri-
kambio
- rikoše (fr. ricochet) odskok, odskaki-
vanje plosnatog kamena bačenog
površinom vode, žabica; voj. odskok
zrna (ili projektila) od predmeta u
koji je udarilo pod malim kutom; *par
ricochet* čit. par rikoše (fr.) posred-
no, okolišnim putem
- rikovero (tal. ricovero) ponovno dobi-
vanje; trg. obeštećenje, nadoknada
štete = regres, rekurs
- rikšn (jap., eng. ricksha) u Japanu, Kini
i drugim zemljama Dalekog Istoka:
čovjek koji prevozi putnike na lakoi
dvokolici koju sam vuče
- rilasciando čit. rilašando (tal.) glaz.
popuštajući u tempu, usporavajući
- rima (fr. rime, njem. Reim) poet. srok,
podudaranje glasova na kraju sti-
hova
- rima glottidis (lat.) anat. glasnica
- rima oris (lat.) anat. usni otvor
- rima palpebrarum (lat. rima palpe-
brarum) anat. očni otvor
- rima pudendorum (lat. rima puden-
dorum) anat. otvor, preoz stidnice
- rimesa (tal. rimessa) trg. tuzemna mje-
nica, ona koja glasi na tuzemnu
valutu i isplaćuje se na domaćem tr-
žištu
- rimovati se (fr. rime) glasovno se po-
dudarati (za stihove); usp. rima

- rimski brojevi starorimski brojčani znakovi koji se još i danas upotrebljavaju (I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, D = 500, M = 1000 — kombinacijom ovih znakova sastavljaju se svi ostali brojevi)
- rina (njem. Rinne) žlijeb
- rrnalgija (grč. rhis gen. rhinos nos, algos bol) med. bol nosa, nosobolja
- rinanhena (grč. rhis gon. rhinos nos, anehono gušenje) ined. suženost nosa, stiješnjenost nosa
- rinčica (njem. Ring) naušnica
- rinclflajš (njem. Rind govedo, Fleisch meso) govedina, goveđe meso
- rinelkoza (grč. rhis gen. rhinos nos, clikosis zagnojavanje) med. zagnojavanje nosnice, stvaranje čira u nosnici
- rinenhit (grč. rhis gen. rhinos nos, cncheo ulijevam) med. brizgalica, štrcaljka za nos
- rinenhizija (grč. rhis gen. rhinos nos, cncheo ulijevam) med. ubrizgavanje lijeka u nos
- rinezmus (grč. rhis gen. rhinos nos) med. govorenje kroz nos, unjkanje, unjkavo si
- rinforz[^]indo čit. rinforcando (tal.) glaz. pojačavajući, u jakom crescendo
- rinforzato čit. rinforcato (tal.) glaz. v. rinforzando
- rinfranko (tal. rinfranco) trg. nadoknada troškova (ili: izdataka)
- rinfuza (tal. alla rinfusa na gomilu, poprijeko) trg. roba, utovar robe (u vagon, ladu, teglenicu) u rasutom stanju, bez vreća, sanduka i si., npr. žilo, ugljen itd.
- ring (engl. ring, njem. Ring) prsten, kalup, alka; šport, borilište, četvorokutni prostor ograđen konopcima, osobito za hrvачke, boksačke i džudo borbe
- ringlšpil (njem. Ringelspiel) vrtuljak, okretaljka
- ringofen (njem. Ringofen) peć u obliku prstena, kružna peć u kojoj se peku cigla, vapno i cement
- rinhofori (grč. rhvnchos rilo, fero nosim) mn. zool. žišci, pipe (kukci iz porodice kornjaša)
- rinhos (grč. rhynchos) zool. njuška, surla, rilo
- rinitis (grč. rhis gen. rhinos nos) med. upala nosa, kihavica, hunjavica, prehlada
- rinkonada (šp. rinconada) južnoameričko zlato u prahu
- rino- (grč. rhis, rhinos) predmetak u složenicama sa značenjem: nos, nosni
- rinoblenoreja (grč. rhis gen. rhinos nos, blenna sluz, rheo tečem, curim) med. slinavost nosa
- rinofima (grč. rhis, rhinos, tyma izraslina) čvorugavost nosa, kvrgavost nosa
- rinofonija (grč. rhis, rhinos, fone zvuk, glas) med. govorenje kroz nos, unjkanje, unjkavost
- rinokarcinom (grč. rhis gen. rhinos nos, karkinos rak) med. rak nosa
- rinolalija (grč. rhis, lalia brbljanje) med. v. rinofonija
- rinolit (grč. rhis, rhinos, lithos kamen) med. nosni kamičak
- rinologija (grč. rhis gen. rhinos nos, logia znanost) dio medicine koji se bavi bolestima i liječenjem nosa
- rinometrija (grč. rhis, rhinos, metria mjerenje) med. mjerenje sposobnosti nosnica za propuštanje zraka
- rinoplast (grč. rhis, rhinos, plasso uobličavam, oblikujem) popravljач oblika nosa, stručnjak u rinoplastici (plastična kirurgija)
- rinnplastika (grč. rhis, rhinos, plastikos uobličen, oblikovan, koji pripada uobličavanju) operativno popravljanje (ili: uljepšavanje) oblika nosa unakaženog kakvom upalom ili vanjskim povredama

- rinoragija (grč. rhis gon. rhinos nos, rag- korijen od regnvmi slomim, prekinem) med. krvarenje iz nosa
- rinoreja (grč. rhis, gen. rhinos nos. rheo tečem, curim) med. izlučivanje tekućine iz nosa, curenje vode iz nosa
- rinoskop (grč. rhis, rhinos, skopeo promatram) med. zrcalo za pregled nosa
- rinoskopija (grč. rhis, rhinos, skopeo promatram) med. pregled nosa pomoću rinoskopa
- rinostegnoza (grč. rhis, rhinos, stegnos začepljen) med. začepljenost nosa zbog velike količine slina, polipa itd.
- rinotomija (grč. rhis, rhinos, tome rezanje) med. operacija nosa
- riparograf (grč. rhyvaros prljav, grafo crtam, slikani) mazalo, loš slikar; slikar koji slika prljave predmete
- riparografija (grč. rhyvaros prljav, graha) loše slikarstvo, loše slikanje, mazanje
- ripieno (tal. ripieno) 2. pril. glaz. svi. u punom zboru: *riplciao-glas* dopunjujući glas, glas koji samo prati i pojačava neki drugi glas; usp. solo-glas
- ripieno (tal.) 1. glaz. popunjavanje, dopunjavanje glasova
- ripijenist (tal. ripieno) glaz. dopunjavač, onaj koji ne pjeva ili ne svira solo, nego samo služi kao pojačanje solistu
- ripileri (engl. ripealer) mn. opozivači, otkazi vači; Irci (članovi engleskog parlamenta) koji traže ukidanje jedinstva između Engleske i Irske
- riposta (tal.) doskočica, brz i zgodan odgovor; u mačevanju: brz protuudar mačem
- ripostirati (tal. ripsota) na porugu ili uvredljivu šalu brzo i zgodno odgovoriti, doskočiti; u mačevanju: odbiti udarac i odmah zadati protuudarac; parirati
- ripozno (tal. riposo) mir, tišina; slika mrtve prirode
- ripresa čit. ripreza (tal.) glaz. ponavljanje glavnog stavka; poet. vrsta stance
- rips (engl. ribs, njem. Rips) pamučna ili svilena tkanina s ispupčenim uzdužnim ili poprečnim brazdama (za haljine i presvlačenje namještaja)
- riptici (grč. rhypto čistim) mn. med. sredstva, lijekovi za čišćenje, npr. krvi
- riptičan (grč. rhyptikos koji čisti) med. koji čisti; osobito: koji čisti krv, koji snižava krvni tlak
- Rira bien qui rira le demier čit. rira hjen ki rira Vdernije (fr.) Najbolje se smije tko se posljednji smije
- risentito (tal. risentito) glaz. izražajno, živo
- riskantnn (fr. risque) smion, opasan, povezan s mogućnošću neuspjeha, s izgledom i bez izgleda na uspjeh; rizican; v. rizik
- riskirati (fr. risquer) usuditi se, izložili se opasnosti, staviti na kocku, stavljati na kocku, raditi ili pokušati što na sreću
- riskontrirati (tal. riseontrare) trg. međusobno se obračunati, izjednačiti stanje dugovanja i potraživanja
- riskontro (tal. riseontro) trg. međusobno izjednačavanje, obračunavanje dugovanja i potraživanja
- risolutamente (tal.) glaz. odlučno, snažno, krepko
- risoluto (tal.) glaz. v. risolutamente
- risonante (tal.) glaz. zvućeci, ječeci
- risorgimento čit. risordimento (tal.) razdoblje talijanske povijesti od 1840. g. u kojem je došao do punog izražaja pokret za zbacivanjem austrijske vlasti, stvaranja ujedinjene i slobodne, tzv. "Nove Italije"
- rispedirati (tal. ri-spedire) poslati dalje, ekspedirati (robu) dalje
- ris posta (tal.) v. riposta
- rispostirati (tal. risposta) v. ripostirati

ristorirati (tal. ristorare) trg. ponovno upisati u glavnu knjigu, otpisati i odobriti nekome neku svotu; usp. stornirati

ristorno (tal.) trg. v. ritorno

ristreto (tal. restringere, ristretto) trg. kratak izvod, glavni sadržaj računa; najniža cijena neke robe

Risu inepto res inoptior nulla est cit. rizu inepto res inepior nula est (lat.) Nema neumjersnije stvari od neumjesna smijeha

risus sardonius cit. rizus sardonijus (lat.) "sardonski smijeh", usiljen, gorak i kiseo smijeh; tjkoder: grčevito razvlačenje mišića lica (slično smijehu) koje navodno nastaje od neke otrovne biljke u Sardiniji (Sardonia herba) od čijeg se okusa usta razvlače; pren. podrugljiv, pakostan smijeh

risvegliato cit. ris vel jato (tal.) glaz. budno, živahno, veselo, sve živahnije rišelje (fr. richelieu) vrsta veza s izrezima

ritam (grč. rhytmos) ravnomjerno, odmjereno kretanje; glaz. i poet. pravilno, izmjenično dizanje (arza) i spuštanje (teza) glasa, izmjenična uporaba naglašanih i nenaglašanih (dugih i kratkih) slogova u riječima i rečenicama pjesničkog stila

ritardando (tal.) glaz. usporavajući, otežući, popuštajući u brzini, sporije; ritardalo

ritardato (tal. ritardalo) glaz. v. ritardando

ritenuto (tal.) glaz. sa zadržavanjem u taktu, usporavajući

ritter (njem. Ritter) vitez, plemić

ritidoza (grč. rhytis gen. rhytidos bora, rhytidosis boranje) med. smežuranost; nestajanje očne jabučice zbog sušenja oka

ritmički (grč. rhytmikos) koji se kreće odmjereno, ravnomjerno, po taktu: *ritmička jedinica* poet. povezivanje

dvaju naglašanih ili nenaglašanih (dugih i kratkih) slogova ih više naglašanih i nenaglašanih (dugih i kratkih) slogova u cjelinu; *ritmički period* udruživanje cijelih "ritmičkih redova", tj. stihova, u veće zvučne cjeline (strofe); *ritmički red* = stih; *ritmička gimnastika* gimnastika kojoj je cilj dovesti u sklad kretanje i ritam, tj. učiniti pokrete lijepim i odmjerenim

ritmičnost (grč. rhytmos) postojanje ritma; držanje ritma; skladnost, među dijelovima rečenice

ritmika (grč. rhytmos) znanost o ritmu, osobito u govora i glazbi, tj. znanost o vremenskoj vrijednosti tonova (za razliku od metrike)

ritmomahija (grč. rhytmos, mače borba) igra brojevima koja se izvodi kamenčićima na šahovskoj ploči

ritmometar (grč. rhytmos, metron mjerilo, mjera) glaz. sprava za mjerenje takta

ritmopeja (grč. rhytmos, poieo činim, pravim) glaz. znanost o ritmu u kompoziciji

ritomol (tal. ritornello) glaz. vraćanje, ponavljanje, svaki glazbeni slavak koji se ponavlja, refren; svako mjesto na kojem solo-glas zašuti, a pojavljuje se samo zbor; poet. strofa, kitica od tri stiha od kojih se prvi i treći rime (potječe iz talijanskog narodnog pjesništva i predstavlja osnovni oblik terci ne)

ritorno (tal. ritorno) vraćanje, povratak; trg. otpisivanje i ponovno upisivanje jedne svote ih jedne stavke u glavnu knjigu

ritrata (tal. ritratta) trg. povratna mjenica; povlačenje vučene mjenice; retrata

ritual (lat. rituale) knjiga o vjerskim i crkvenim običajima i obredima (agenda); knjiga koja sadrži propise o vršenju određenih ceremonija; svi

- običaji i obredi koji su u vezi sa slobodnim zidarstvom
- ritualan (lat. ritualis) koji spada u vjersko-crkveno običaje i obrede; običajni. obredni; *ritualno klanje*, klanje Životinja namijenjenih za prehranu po posebnim vjerskim propisima (npr. kod Zidova); *ritualno ubojstvo* ubojstvo iz vjersko-obrednih pobuda, pripisano, bez osnove, Židovima koji, tobože, upotrebljavaju kršćansku krv za kruh i vino za Pashu
- Rituale romanum (lat. Rituale Romanum) knjiga koja sadrži propise o vršenju vjerskih i crkvenih obreda u Rimokatoličkoj crkvi, objavljena 1614. g.. vrijedi i danas
- ritualist (lat. ritualis) poznavatelj ili polovnik vjersko-crkvenih običaja i obreda
- ritualistika (lat. ritus) naučavanje o vršenju vjersko-crkvenih običaja i obreda
- ritualizam (lat. ritus) struja u Anglikanskoj crkvi, osobito snažna od 1830. g., teži zblizavanju s katoličanstvom; usp. prusijizam, traktarijanizam
- ritus (lat.) vjerski običaj, obred, vjerski propis; običaj, način, navika
- rival (lat. rivalis suparnik, fr. rival, onaj koji ima S nekim na njivi zajednički rivus = potok, i zbog toga potoka sa susjedom dolazi u sukob); suparnik, protivnik; osobito: suparnik u ljubavi
- rivalitet (lat. rivalitas) v. rivalstvo
- riva I iz ir a ti (fr. rivaliser) natjecati se u čemu ili oko čega
- rivalstvo (lat. rivalitas) natjecanje; suparništvo. ljubomora
- riverzo čit. riverzo (tal.) glaz. obrnuto, natraške (tj. čitati note i svirati)
- rivescio čit. rivešo (Lal.) glaz. v. riverzo
- rivijera (Lal. riviera) primorski kraj, primorje; osobito: primorski krajevi na Sredozemnom moru, odlični zbog tople klime i dobrog zraka
- rivolgimento Čit. rivoldimento (tal.) glaz. obrtanje glasova u udvostručenom kontrapunktu
- rivoltato (tal.) glaz. obrnuto, obratno
- rizalit (tal. risalirc isticati se, risalto) arhit. istaknuti dio pročelja (fasade) građevine koji se proteže kroz sve katove
- rizanteje (grč. rhisa korijen, anthos cvijet) mn. bot. biljke koje cvjetaju iz korijena
- rizi-bizi (tal. risi-pisi) kuh. jelo od rize i graška
- rizičan 'fr. risque) v. riskantan
- rizik (tal. risico, fr. risque) prvobitno: opasnost koja je prijetila brodovima od hridina i stijena (riseo); kasnije: opasnost, izlaganje opasnosti, smion podvig; posao ili ulog povezan s opasnošću da propadne; osiguranje; trg. osigurana roba, osiguran predmet
- rizling (njem. Riesling) vrsta vinove loze s bijelim, sitnim i veoma slatkim zrnima; bijelo vino od ovog grožđa, veoma ugodna mirisa i ukusa
- rizofag (grč. rhiso korijen, fagein žderati, jesti) zool. korjenožder
- rizoidan (grč. rhisa korijen, eidos oblik) bot. korjenast. sličan korijenu
- rizoidi (grč. rhisa korijen, eidos oblik) mn. geol. okamine u obliku korijena
- rizoliti (grč. rhisa korijen, lithos kamen) mn. geol. okamenjeno korijenje drveća
- rizolog (grč. rhisa korijen, logos) poznavatelj korijenja, skupljač korijenja
- rizomn (grč. rhisoma korijenska masa) bot. podanak, podzemno stablo koje je slično korijenu
- rizopodi (grč. rhisa korijen, pus gen. podos noga) zool. praživotinje, jednostanične životinje s proLoplazmatičnim izraslinama ("lažnim nožicama") koje st; stidno izvlače i uvlače u svrhu pokretanja

rižotom (grč. rhisa korijen, tome reza-
nje) proučavatelj korijenja: pozna-
vatelj i skupljač ljekovitih biljaka

rizotomija (grč. rhiso korijen, tome
rezanje) razrezivanje i proučavanje
korijenja; skupljanje ljekovitih bi-
ljaka

rižoto (tal. risotto) jelo od riže i mesa
ro umjetni jezik koji je oko 1906. stvorio
Amerikanac E. Foster; odbacuje sve
postojeće riječi i korijene

roaring forties čit. roring fortiz (engl.)
uzburkana područja morske površine
između 39. i 50. stupnja južne zem-
ljopisne širine

roba (tal.) proizvod rada namijenjen za
tržište, tj. za društvenu uporabu pu-
tem razmjene; odjeća, rublje

Robin Hood čit. Robin Hud (engl.)
glavni junak velikog broja engleskih
narodnih balada i većih pjesama iz
XV. st.; odmetnik koji je sa svojom
družinom pljačkao bogataše, a siro-
mahe pomagao i štitio, te bio vjeran
i odan svom kralju

Robinson Crusoe čit. Robinson Kruso
(engl.) junak slavnog romana Dani-
ela Defoa, objavljenog 1719. g., mla-
dić koji se nakon brodoloma spasio
na nekom pustom otoku u Tihom oce-
anu i, zahvaljujući svojoj domišlja-
nosti i mudrosti, održao se tu dug
niz (28) godina; pren. usamljenik

robinzonade mn. romani, osobito iz
XVIII. st., pisani po uzoru na roman
D. Defoa "Robinson Crusoe"

roborancije (lat. roborantia) mn. med.
lijekovi za jačanje, lijek ili sredstvo
za okijepljenje

roborans (lat.) med. v. roborativ

roborativ (lat. roborativum) med. lijek

za jačanje, za okijepljenje

robot (slav.) mehanički čovjek, automat,
po vanjskom izgledu sličan čovjeku,
oponaša čovjekove pokrete i može
zamijeniti čovjeka u obavljanju odre-
đenih mehaničkih poslova

rock and roll čit. rok end roul (engl.
"ljuljanje i valjanje, kotrljanje") glaz-
ba i ples s dvotaktnom ritmičkom
frazom, nastao početkom pedesetih
godina 20. st.

roco čit. roko (tal.) glaz. tupo, muklo
rodelejón (grč. rhodon ruža. elaion ulje)

ružino ulje

rodij (lat. rhodium) kem. element, kao
srebro bijela kovina, otkriven 1804.
u platinskim rudaćama, atomska
težina 102,91, broj 45, znak Rh

rodlanje (njem. Rodeln) sanjkanje

rododendron (grč. rhodon ruža, den-
dron drvo) bot. porodica grmastih
biljki s lijepim ljevkastim cvjetovi-
ma, mnoge vrste su zimzelene; go-
tovo sve rastu po visokim planinama
Europe, Azije i Sjeverne Amerike
rodologija (grč. rhodon ruža, logia) bot.

opisivanje ruža; znanost o ružama

rodomel (grč. rhodon ruža, lat. mel
med) ružin med. ined od ruža

rodomont (tal. rodomonte) hvalisavac
(izraz stvoren po Rodoinontu, hva-
lisavcu i razmnljivcu u Ariostovom
epu "Bijesni Orlando")

rodomontada (fr. rodomontade, tal.
rodomontata) razmetanje, hvalisanje
rodosaharon (grč. rhodon ruža, sak-
ehar šećer, sok koji curi iz koljenaca
bambusove trske) ružin šećer

rodostagma (grč. rhodon ruža, stigma
kap, tekućina) ruži na voda

rogacija (lat. rogatio) molba

ilogate (lat.) u kat. crkvenoj godini: na-
ziv za petu nedjelju nakon Uskrsa

rojal (fr. royal, lat. regalis) kraljevski;
format papira srednje veličine

rojalist (fr. royaliste) pristaša kraljev-
stva, kraljevske vlasti, monarhijskog
oblika vladavine; u Francuskoj: pri-
staša Burbona (za razliku od bona-
partista i republikanaca)

rojalistički (fr. royaliste) odan kralju
ili kraljevstvu, kraljevski; supr. repu-
blikansV

- rojalizam (fr. royalisme) odanost i vjernost kralju i monarhiji; pripadnost monarhijskoj stranci
- rojta (mad. rojt) resa isprepletena metalnim žicama
- rok (ar., perz.) legendarna plića ogromne snage i veličine u arapskim pričama. posebice u Tisuću i jednoj noći"
- rokada (perz. roh, fr. ros, rochade) u šahu: potez kod kojega kralj, ako nije u šahu i ako su polja između njega i topa slobodna, a dotle se nije pomicao sa svog mjesta, mijenja svoje mjesto s jednim od topova i osigurava bokove na taj način što se pomiče za dva mjesta ustranu, a top zauzima mjesto do njega s druge strane
- roke ta (tal. rocchetta) stjenovita tvrđava
- roketa (tal. rocchetto) kratka bijela košulja katoličkog biskupa s donjim dijelom u čipkama
- rokfor (fr. roquefort) vrsta odličnog fr. ovčjeg ih kravljeg sira sa zelenim gljivicama plijesni
- rokirati (fr. roauer) u šahu: izvršiti rokadu; voj. pomaknuti, premjestiti, prebaciti trupe s jednog mjesta (ili: položaja) na drugo; pren. pomicati ustranu
- rokoko (fr. roc, rococo) umj. stil u Francuskoj koji se u doba namjesništva Filipa Orleanskog i vlade Luja XV. (u XVIII. st) razvio iz baroka; odlikuje se bogatim i prenatrpanim ukrasima, osobito u građevinskim ukrasima, namještaju i odjeći
- rokost (njem. roh sirov, Kost hrana) nekuhana hrana (voće, orasi, lješnjaci itd.)
- rola (njem. Rolle) smotuljak, paket u obliku valjka; kotur, klupko
- rola (njem. Rolle) uloga u kazališnom djelu
- Roland (fr. Roland, tal. Orlando) proslavljeni junak priča iz "Karolinškog ciklusa" čiji su viteški podvizi i borbe protiv Maura u Španjolskoj, tema velikog broja narodnih i umjetničkih priča i pjesama u fr., Šp. i tal. književnosti
- roler (njem. Roller) 1. kanarinac iz Harza (goija u Njemačkoj); 2. šport, u nogometu: udarac lopte tako da se lopta kotrlja po zemlji; 3. također = trotinet
- roleta (njem. Rollette) prozorska zavjesa koja se svija, smata
- rolfilm (njem. Rollfilm) fot. film namotan na kotur, predviđen za više snimaka
- rolo (fr. rouleau zavijutak) drvena ili platnena zavjesa koja se pri dizanju savija u svitak; metalna (limena) zavjesa na dućanskim izlozima, vratima i dr.
- rolomobil (fr. rouleau valjak, lat. mobilis pokretan) v. trotinet
- rolštol (njem. Rollstuhl) stolac na kotačićima
- Romagna čit. Romanja (tal.) pov. pokrajina u Italiji (gradovi: Ravenna, Rimini, Imola, Faenza, Forli, Cesena)
- roman (fr. roman, tal. romanzo, lat. romanicus rimski, u Rimu napravljen.) prvobitno (u Francuskoj): izraz kojim su označavane epske pjesme napisane romanskim, tj. narodnim jezikom (lat. lingua romana), za razliku od svega drugog što je pisano latinskim jezikom; danas: opširna umjetnička pripovijetka koja obuhvaća cjelinu određene stvarnosti; pren. rijedak i zanimljiv doživljaj, osobito ljubavni (koji kao da je iz nekog romana)
- roman-cement prirodni cement (za razliku od umjetnog *portland-cementa*)
- romanca (šp., sfr. romans nešto napisano na narodnom jeziku, ne na latinskom) u narodnom tonu spjevana

- epsko-lirska pjesma vedrog sadržaja i sretnog završetka
- romancero (šp. romancero) knjiga romanci, zbirka manjih epsko-lirskih, posobice starih španjolskih romanci
- romanco (tal. romanzo = lingua romana) romanski jezik
- romaneskan (fr. romanesque) koji je kao u romanu, izmišljen, čudnovat, pun događaja; pren. pretjeran, zanesen
- romanist (lat. romanista) poznavatelj romanskih jezika i književnosti; znalac i pobornik rimskog prava; pristaša rimokatoličkog crkvenog naučavanja
- romanizam (lat. Roma Rim) riinstvo, rimski jezik, rimska kultura, rimski duh i sve što je s tim u vezi; u vezi s religijom, vjerom: papinstvo, tj. rimokatolička vjera, njezino naučavanje i njezina načela
- romanizirati (fr. romaniser) poromaniti, dati čemu karakter kakav ta stvar ima kod romanskih naroda; privesti u krilo Kat. crkve, držati se Kat. crkve; dati oblik romana, pričati u obliku romana, pretvoriti u roman, npr. ep ili dramu
- romanomanija (fr. roman, grč. mania pomama, strast) pretjerana strast, za čitanjem romana
- romansa (fr. romance) poet, v. romanca
- romansijer (fr. romancier) pisac romana, romanopisac
- romansirati (fr. romancer) pretvoriti u roman, obraditi u obliku romana; *romansirana, biografija* život nekog čovjeka napisan u obliku romana
- romanski (fr. roman) 1. v. romaneskan
- romanski (lat. romanus) 2. koji vodi podrijetlo od starorimskog ili latinškog jezika; *romanski jezici* jezici koji su u sred. vijeku nastali od latinškog: francuski, talijanski, španjolski, portugalski i dr.; *romanski stil* stil u arhitekturi koji se razvio od X. do XV. st (= bizantski stil)
- romanticizam (lat. romanticismus) v. romantika
- romantičar (fr. romantique.) pristaša (ili: sljedbenik) romantike u književnosti i umjetnosti
- romantička škola pjesnička škola u njem. književnosti XVIII. i XIX. st. čiji su predstavnici pravi izvor poezije i umjetnosti gledah u kršćanskom srednjem vijeku i narodnim motivima i umotvorinama
- romantički (fr. romantique) napisan (ih: sastavljen) na jednom od romanskih jezika; koji je u duhu i po ukusu kršćanskog srednjeg vijeka (supr. antički, klasični, moderni); koji ima u sebi pomalo viteškog ih pjesničkog duha, pjesnički lijep, živopisan, ljubak i ugodan, s mriogo draži, kao izmišljen
- romantika (fr. romantique) duhovni i umjetnički, osobito književni smjer koji se na Zapadu pojavio krajem XVIII. st., i poglavito radio u duhu, ukusu i po motivima kršćanskog srednjeg vijeka; supr. antika, klasička
- romar (lat., tal. Roma Rim) hodočasnik (budući da se nekad ponajviše hodočastilo u Rim)
- romb (grč. rhombos) geom. paralelogram s istim stranama sa dva oštra i dva tupa kuta, kosi kvadrat
- romb-dodekaedar (grč. rhombos romb, dodeka dvanaest, edra osnova) min. kristalni oblik teseralnog sustava omeđen s 12 podudarnih rombova; granatoedar
- rombičan (grč. rhombos romb) rombnii, oblika romba, koji ie kao romb
- romboedar (grč. rhombos, edra osnova) tijelo omeđeno sa šest rombova
- romboid (grč. rhomboides u obliku romba, rhombos, eidos oblik) geom. paralelogram čije su samo suprotne

- strane jednako i suprotni kutovi jednaki
- romen (fr. romain) 1. tisk. latinica u slogu antikva
- romen (fr. romaine) 2. rimska vaga, brza vaga
- Romeo glavni junak poznate Shak(speareove tragedije "Romeo i Julija", mladić koji je zbog svoje velike ljubavi izgubio život; pren. strasno zaljubljen mladić
- Romul (lat. Romulus) mit. brat Remov, osnivač i prvi kralj grada Rima (753- 716). sin vestnlko Reje Silvije i boga Marsa
- romulidi (lat. romulidae) mn. potomci Romulovi, tj. Rimljani
- rondel (fr. rondel) poet. pjesma od 14 stihova u tri strofe (4-4-6) u kojoj se prva dva stiha ponavljaju na kraju druge i treće strofe
- rondela (fr. la rondelle) okrugli cvijetnjak
- rondinetto (tal.) glaz. v. rondino
- rondino (tal.) glaz. mali rondo
- rondo (fr. rondeau) 1. mala pjesma, obično od 13 redaka, u dva dijela i s jednim refrenom koji se po određenim zakonima ponavlja
- rondo (tal.) 2. glaz. djelo veselog i vedrog karaktera, obično u dva dijela, u kojem se glavna tema više puta ponavlja; također: završni stavak sonate
- rondoletto (tal.) glaz. v. rondino
- ronhus (grč. rhonchos) med. hrkanje, krkljanje
- room sprav čil. rum sprej (engl.) tekućina u hermetički zatvorenim posudama s prikladnim napravama za raspršivanje (služi za osvježivanje zraka u zatvorenim prostorijama)
- ropaličnn (grč. rhopalon buzdovan) u obliku buzdovana, koji se širi prema donjem dijelu; *ropalični stihovi* stihovi kod kojih svaka sljedeća riječ ima po jedan slog više
- rora (njem. Rohr cijev) 1. tajni izlaz; 2. stražnjica
- rosaceae čit. rozacee (lat) mn. bot. ruže
- rosata (tal.) soli ka; sitan dažd
- roshar (njem. RoBliaar) struna, konjska dlaka od repa i grive, služi prekuhana za violinske strune, posebne tkanine i za punjenje jastuka itd.
- Rosinanta (fr. Rossinante) ime Don Kihotovog konja; otuda: kljuse. kljusina
- roskona (fr. rosconne) vrsta bijelog brentanjskog platna
- rosso antico čit. roso antiko (tal.) antički, crvenkasti mramor
- rost (njem.) rešetka za propust pepela (u ložištu peći ili štednjaka
- rostbif (eng. roastbcof) kuh. govedsko meso pečeno na žaru po engleskom načinu, tj. da ostane polukrvavo
- rostbratn (njem. Roslbraten) pržolica od govedeg mesa
- rostfraj (njem. rostfrei) koji nije podložan hrđanju, koji ne hrria
- rostrai Gat. rastrum) glaz. v. rastral
- Roš hasana (hebr.) "početak godine", blagdan Kove godine kod Židova, 1. j 2. tišrija (rujna), dan koji treba posvetiti razmišljanju o Bogu i samopromatranju
- Roš hodes (hebr.) "početak mjeseca", prvi dan u mjesecu kod Židova
- rota (lat. ruta, rus. rota, njem. Rotte) 2. voj. mali odred vojske, vod
- rota (lati, tal. rota kotač) 1. najviši papinski prizivni sud. vrhovni crkveni sud pod čiju mjerodavnost spada cijeli katolički svijet; ruota
- rotacija (lat. rotatio) okretanje, kretanje svih točaka nekog tijela oko jedne točke ili oko niza točaka, tj. oko okretne osovine, tako da svaka točka opisuje kružnu putanju čija je ravnina okomita na okretnu os, npr. okretanje Zemlje oko svoje osi; u poljoprivredi: izmjenično zasijavanje

zemljišta; također: skraćen naziv za rotacijski stroj; usp. translacija

rotacijska fotografija postupak pri kojem se strojnim putem s jednog negativa može brzo napraviti veliki broj kopija; kilometarska fotografija

rotacijski (lat. *rotatio* okretanje) okretni, koji nastaje okretanjem, koji se temelji na okretanju, koji je u vezi s okretanjem; *rotacijska tijelo* mat. okretno tijelo, tijelo koje nastaje okretanjem neke površine

rotacijski stroj tisk. vrsta tiskarskog stroja sastavljenog od više tiskarskih agregata, služi za brzo tiskanje

rotacizam (grč. ro slovo "ro", naše r) u povijesnoj gramatici: prelazak zvučnog "s" u Y\ npr. u lat. *flos*, gen. *fioris* (cvijet); med. pogreška u izgovaranju izazvana poteškoćom ili nesposobnošću izgovaranja nekih slova, osobito slova V

rotang (šp. *rota*, malaj. *rotan*) ind. ili tzv. španjolska trska (vrsta palme)

rotar (eng. *rotary*) član Rotary-kluba

rotarstvo (engl. *rotary*) pokret i osnovna načela članova *Rotary Cluba*

Rotary Club čit. Rotari-klub (eng. *rotary* okretni, koji je u vezi s okretanjem, club. *Rotary Club*) udruga osnovana najprije u Chicagu 1905. g., a zatim i po mnogim gradovima Novog i Starog svijeta, kao udruga poslovnih i profesionalnih ljudi u nekom gradu ih nekoj pokrajini radi pružanja uzajamne pomoći svojim članovima

rotirati (lat. *rotare*) okretati se (oko svoje osovine)

rotlauf (njem. *Rotlauf*) med. crveni vjetar, grozničava upala kože zbog zaraze uzrokovane bakterijama *Streptococcus pyogenes*; erizipel

rotule (lat. *rotulae*) mn. farm. lijek u kuglicama

rotulirati (lat. *rotulare*) spise po redu obilježiti, srediti i povezati

rotulus testium (lat.) prav. svežanj s iskazima svjedoka

rotunda (lat. *rotunda*) okrugla građevina s kupolom, osobito ljetnikovac

rotvelš (n. *Rotwelsch*) "nerazumljivi jezik prosjaka", jezik njem. šatrovača

rouge et noir čit. ruž e noar (fr.) "crveno i crno", fr. hazardna igra s 3 12 karata s crvenim i crnim poljima

rovesciamento čit. rovešijamento (tal. glaz. promjena glasova u kontrapunktu)

Royal Society čit. Rojel sosajiti (engl.) naziv znanstvenih društava (akademija) u Londonu, Edinburghu i Dublinu

roza (lat. *rosa*) crvena boja ruže, ružičasta boja; *sub rosa* čit. sub roza (lat.) "ispod ruže", tj. u povjerenju

rozalija (fr. *rosalie*) glaz. ponavljanje jednog mjesta partiture u višem ili dubljem tonu

rozarij (lat. *rossarium*) ružičnjak: brojanica, krunica

rozein (lat. *rosa ruža*) vrsta crvene obojene tvari

rozeola (lat. *roseola*) med. crvene ospice (kožna bolest koja se pojavljuje za vrijeme tifusa, sifilisa i nakon uzimanja određenih lijekova)

rozeta (fr. *rosette*) ružica, ružičica, ukras u obliku ruže; vrpca savijena u obliku ruže; ukras u obliku ruže koji se nosi u rupici od kaputa kao znak nekog odličja ili članstva u nekoj udruzi; gumb na džepnom satu; dijamant brušen slično piramidi

rozetirati (fr. *rosette* ružica) opšiti zlatnim ili srebrnim ružicama, ukrašavati ornamentima u obliku ruže; izbrusiti dijamant tako da pokazuje samo rompske ili trokutne površine

rozine (njem. *Rosinen*) mn. suho grožđe, groždice, cvebe

roznkavalir (njem. *Rosenkavalier*) "kavalir s ružom" (lik iz istoimene ko-

- mične opere R. Straussa); pren elegantan i galantan muškarac
- rozolna kiselina (lat. roseus ružiaist, oleum ulje) lijepa crvena tekućina koja se pravi od katranskog ulja ili karbolne kiselino
- rozoljo (tal. rosolio, rosoglio) talijanski liker od ružinog lišća, narančinih cvjetova i dr., nazvan po tome što se nekada slično piće pripremalo od lišća "sunčeve rose" (lat. ros solis), trave roda Drosera
- rozomak (polj. rosomak, mad. rozomak) zool. mnogožder (zvijer slična medvjedu, živi u sjev. Europi)
- Ru kem. kratica za rutenij
- rubalj (rus.) novčana jedinica u Rusiji od 100 kopječki; rublja
- rubaška (rus.) ruska studentska i radnička košulja
- rubato (tal.) glaz. oteto, otrgnuto, oduzeto: *tempo rubato* (tal.) "ukradeni takt", osobit način sviranja ili pjevanja pri kojem je glavnom glasu, s obzirom na takt, ostavljena potpuna sloboda
- rubefacijencije Gat. rubefacientia) mn. med. sredstva koja izazivaju crvenilo i vrućinu
- rubefakcija (lat. rubefactio) min. pretvaranje crne, zelene i sive boje stijena u crvenu (pri raspadanju)
- rubiacceae čit. rubijacee (lat.) mn. bot. broćevi
- rubidij (lat. rubidium, lat. ruber crven) kem. element, sličan kaliju, srebrnasta sjaja, nazvan po dvjema crvenim crtama koje pokazuje njegov spektar; atomska težina 85,44, redni broj 37, znak Rh
- rubifikacija (lat. rubificatio) med. po-crvenjelost, pojava crvenila, izazivanje crvenila na koži
- rubijacin (lat. rubia broć) narančastožuta tvar koja se dobiva od broća; pur purin
- rubijacitin (lat. rubia) tablete keslenjaste boje, lijek protiv impotencije, spolne nemoći
- Kubikon (lat. Rubico) ime nekadašnje granične iječice između stare Italije i Galije; 49. g. pr. n. e. prešao ju je Julije Cezar sa svojim legijama te je time započeo građanski rat; usp. alea iacta est
- rubin (tal. rubino, šp. rubin, lat. rubens crven, crvenkast) min. proziran crveni dragi kamen, pored dijamanta najtvrdi
- rubinsko staklo staklo obojeno crvenom ili žutom bojom rubina pomoću zlata (*zlatni rubin*), bakra (*bakreni rubin*) ili srebra (*srebrni rubin*)
- rubricirati (lat. rubricare) opremiti (crvenim) natpisom, stavili naslov crvenim slovima; označiti naslov, napisati naslov; srediti po odjeljcima; odjeljke (ili: poglavlja) obilježiti crtama
- rubrika Gat. ruber crven, rubrica crvena zemlja) prvobitno: naslov zakona crveno pisan; natpis, naslov (knjige, poglavlja, spisa i dr.); oznaka, odjeljak, crta kao znak novog odjeljka, pregrada; vrsta, struka; u Kat. crkvi: obredne upute za bogoslužje, tiskane crvenim slovima u misnim knjigama
- rubrikntor (lat. rubricator) u sred. vijeku: pisac crvenih naslova i crta u knjigama; osobito: slikar koji je izrađivao velika početna slova (*inicialne*) u rukopisima i prvim tiskanim knjigama
- ručban (njem. rutschen kliziti, Bahn staza) naprava za spuštanje posječenih stabala u gorskim šumama; vlaka
- ručtrecen (njem. Rutsch odron zemlje, fr. teren) klizavo tlo koje se vrlo lako može odroniti; nesigurna podloga

- rudracij (lat. rudratio) gradnja kaldrme ili poda od šljunka i silnog kamenja s cementom
- rudimentacija (lat. rudimentatio) zakržljatost, zaostalost u razvoju
- rudimentaran (lat. rudimentarius) početni, osnovni; biol. nerazvijen, zaostao u razvoju, zakržljao; *rudimentarni organi* mn. tijekom povijesnog razvoja zakržljali organi biljki i životinja koji su izgubili svoju funkciju
- rudimenti (lat. rudimentum prva nastava. vježbaonica, prvi pokušaj, rudimenta} mn. osnove, počeci, prvi pokušaji, prvi pojmovi, osnovna znanja; zakržljali (ili: šturi) ostaci nečega
- rudisti (lat. rudis) geol. školjke s debelim ljušturama iz razdoblja krede
- rufijan (tal. ruffiano) svodnik; nitkov, hulja, pokvarenjak
- rufijanstvo (tal. ruffiano) podvođenje, pomaganje bluda iz koristoljublja
- ruina (lat.) propast, nesreća, gubitak; razvalina, ruševina, ostatak građevine koja se vremenom sama srušila; pren. čovjek propala zdravlja,
- ruiniran (lat. ruina) srušen, razoren, uništen; upropašten, propao, oštećen, pohaban; upropaštena zdravlja
- ruinirati (fr. ruiner) srušiti, razoriti, uništiti, upropastiti, upropaštivati (imovinu, odjeću, zdravlje, ugled itd.); pretvarati u ruševine
- ruksak (njem. Rucksack) planinarska i vojnička torba koja se nosi na leđima, ranac, telećak
- ruktacija (lat. ructatio) med. v. ruktus
- ruktus (lat. ructus) med. podrigivanje
- rulnda (fr. roulade) glaz. trk, tehnički složen pasaž u solo-pjevanju, koloratura; kuh. svitak nadjevenog mesa ih kolač
- rulati (engl. roll) geganje, valjanje, kotrljanje) posrtati, ljuljali se u pokretu; voziti zrakoplov po pisti
- rulet (fr. roulette) kotač sreće, kolo sreće, hazardna igra koja se izvodi bacanjem kuglice na pokretnu okruglu ploču koja je podijeljena na 37 polja
- rulman (fr. roulement) glaz. brzi triler na bubnjevima
- rum (eng. rum) vrsta alkoholnog pića, dobiva se vrenjem melase od sirovog šećera (šećerne trske), sadrži 40—60% alkohola
- rumba (šp.) poluritmički salonski ples u 4/4 taktu, podrijetlom s Kube
- rumicin (lat. rumcx) kem. ekstrakt iz korijena biljke *Rumex patienlia*, po svojstvima jednak rabarbari
- Kumina mit. stiro rimska božica, zaštitnica dojenčadi
- ruminacija (lat. ruminatio) zool. preživanje; pren. ponovno razmišljanje o čemu
- ruminancije (lat. ruminantia) mn. zool. preživači
- ruminirati (lat. ruminare) zool. po drugi put uzimati hranu koja se vraća iz želuca u usnu šupljinu, preživati; pren. ponovo razmišljati, zrelo promisliti
- ruml (njem. Rumrel) nered, zbrka, metež, gungula, strka, vreva, tutnjava, urnebes, rusvaj
- Rumores fuge! (lat.) Kloni se meteža!
- rumpirati (lat. rumpere) slomiti, razbiti, raskinuti, razvaliti, rasjeci; provaliti, prokrciti (put); mač. izbiti protivniku mač iz ruke
- rumuz (tur.) alegoričan govor; rumuzat
- runda (fr. ronde) krug; put oko čega, kretanje u krugu: šport, dio borbe ih utakmice između dva odmora (npr. u boksu jedna runda traje 3 minute)
- runda (njem. Rundi; fr. rondo) v. ronda
- rundela (njem. Rundell) v. rondela
- rundirati (njem. runden, rundieren) zakružiti, zaobliti; brusiti drago kamenje
- rundisa (njem. Rundisse) izbrušeni rub briljanta koji se uokviruje

- rundlet čit. rendlet (engl.) mjera za tekućinu u Engleskoj od 18 galona = 81,785 l
- rune (got. runa) mn. "tajne", pravocrtna slova kojima su se služili stari germanski narodi dok nisu upoznali i primili latinicu; najstariji alfabet runa imao je 24 znaka
- runografija (got. runa, grč. grafia pisanje) runsko pismo, rune
- ruota (tal.) v. rota
- rupija (hindust. rupivah, sanskr. rupva) vrsta zlatnog i srebrnog novca u Indiji i Perziji
- ruptorij (lat. ruptorium) med. sredstvo koje najeda kožu i Lime otvara čir
- ruptura Gat. prekid, prijelom; proboj, probijanje: razbijanje, obijanje, provala; prekid pregovora ili odnosa, raskid ugovora; med. pucanje
- ruralizam (lat. rus selo, ruralis seoski) osobitost sela. uređenje sela s obzirom na karakter, potrebe i način života njihovih stanovnika
- ruralni Gat. rus polje, selo, ruralis) poljski, seoski, seljački
- ruristički (lat. rus, ruris polje, selo) v. ruralni
- rusalke (slav.) mn. mit. šumske i vodene vile kod starih Slavena
- rusificirati (fr. russifier) porušiti, napraviti u ruskom duhu. napraviti Rusima
- rusifikacija (Rus, lat. -ficatio, facere činiti, učiniti) pretvaranje nečega stranog u rusko, pretvaranje u Ruse
- rusizam riječ ili jezična osobina koja ukazuje na utjecaj ruskog jezika na hrvatski, npr. dozvola
- rusofil (Rus, grč. filios prijatelj, koji voli prijatelj Rusije i Rusa)
- rusofob (Rus, grč. fobos strah) onaj koji se boji Rusa. koji zazire od Rusa, neprijatelj Rusa
- rusomanija (Rus, grč. mania pomama, ludilo) pretjerana ljubav prema Rusiji i svemu ruskom
- rustikn (lat. rustica) građevina od kamena oklesanog samo na sastavcima
- rustikacija Gat. rusticatio) život na selu; poseljačivanje, poslanje seljaka
- rustikale (lat. rusticale) seljaštvo, seoski život i prilike
- rustikalni (lat. rusticalis) poljski, seoski, seljački
- rusvaj (tur. rusvaj predmet poruge) velika gužva, metež, krš i lom; divlja pijanka, orgija
- rušpija (tur.) najčistiji zlatan novac, dukat
- ruta (fr. route, lat. rupla probijena sc. via staza, put) put, dio puta koji treba prijeći, smjer putovanja
- Ruta (hebr.) pramajka kralja Davida, uzor dobre i čestite žene
- ruta caesa čit. ruti ceza (lat.) prav. pokretna imovina, pokretnine
- rutenij (lat. ruthenium) kem. element, veoma teško taljiva kovina, atomska težina 101,7, redni broj 44, znak Ru
- rutina (fr. routine) vičnost u radu, uvježbanost u nekoj vrsti poslovanja, spretnost, više mehanički način rada. po iskustvu i navici, bez udublivanja u samu stvar
- rutiner (fr. routinier) čovjek iskusan i uvježban u nekom poslu na temelju dugog rada, praktičar; nestručnjak koji je naučio neki posao gledajući druge, a sam nema nikakvog dubljeg poznavanja stvari kojom se bavi, npr. takav liječnik
- rutiniran (fr. routine) vičan, uvježban, spretan, iskusan u nekom poslu
- rutinirati se (fr. rouliner) steći (ili: stjecati) okretnost i vičnost u nekom poslu
- ruž (fr. rouge, lat. rubeus) crvenilo, ružmenilo za lice ih usne; *rouge vegetal* čit. ruž vežetal (fr.) biljno crvenilo, portugalska šminka

ruždija

1260

rz

ruždija (tur.) srednja škola, gimnazija
ružirati (fr. rouge) rumeniti, mazati
rumenilom, crvenilom (obraze, usne,
nokte)

ružmarin (lat. ros marinus) bot. "mor-
ska rosa", poznata biljka veoma
ugodna mirisa iz porodica usnača
rz (tur. yrz) čast, poštenje, čestitost

S

- S, s dvadeset i Četvrto slovo hrvatske latinice
- S glaz. kratica za solo
- S ili s = oznaka za subjekt suda (u formalnoj logici)
- S kem. kratica za sumpor
- S kratica za jug (engl. south, fr. sud, njem. Sud)
- S. L. kratica za sigilli loco
- sahnh (ar. sabaha) jutro, svitanje
- Sabaot (hebr. zebaoth) zvijezde, nebeski svjetovi; u kršćanstvu upotrebljava se u značenju: "Bog nad vojskama"
- sabat (hebr. šabbat) subota, dan odmora kod Židova i sabatarijaca
- sabatarijci (hebr. šabbath) mn. kršč. crkve i sljedbe koje, držeći se strogo Svetog pisma, smatraju da treba svetkovati subotu (namjesto nedjelje); saba tišti
- sabatisti (hebr. šabbat) mn. v. pod sabatarijci
- Sabazije (grč. Sabazios) tračko-frigijsko božanstvo koje su ljudi (posebice žene) orgijastički slavili; kasnije: pridjevnik Dioniza Bakha
- sabejci (hebr. zaba) obožavatelji zvijezda, osobito Sunca i Mjeseca; usp. sabejizam
- sabejizam (hebr. zaba) obožavanje zvijezda, osobito Sunca i Mjeseca, stara vjera Arapa, Egipćana i dr.
- Sabinjani (lat. Sabini) staroitalsko pleme, susjedi Latina; prema priči, Romulovi podanici prilikom jedne svečanosti otežali su Sabinjanke (sabin-
- ske žene i djevojke), i iz tako nastalih brakova proizišlo je stanovništvo Rima
- sabir (šp. saber znati) mješavina arapskog, francuskog, talijanskog i španjolskog jezika; služi kao pomoćni jezik u mediteranskim lukama
- sablun (tal. sabbia pijesak) sitan pijesak, pržina
- sabo (fr. sabot) drvena cipela, klompe
- sabon (fr. sabon) tisk. √Tsta velikih slova, od 68 tiskarskih točaka, za naslove u novinama i knjigama
- sabotažo (fr. sabotage pravljenje drvenih cipela) 1. \Tsta štrajka koja se sastoji u tome što radnici namjerno zabušavaju pri radu, ometaju rad oštećivanjem alata, strojnih dijelova i si., da bi se poslodavci natjerali na prihvaćanje njihovih zahtjeva; 2. potajna, maskirana protudjelatnost kojoj je cilj onemogućavanje, oslabljivanje ili produživanje ostvarenja nečega (kao što obično rade domoljubi, za vrijeme rata, u okupiranim zemljama)
- saboter (fr. saboteur) radnik koji namjerno zabušava i ometa rad, onaj koji sabotira
- sabotirati (fr. saboter) namjerno zabušavati i ometati rad, vršiti sabotažu
- sabura (lat. saburra pijesak, pijesak za opterećenje broda) opterećenje broda pijeskom, balast; med. crijevna nečistoća
- saburalan (lat. saburrallis) med. uzrokovan nečistoćom

sacelan (lat. sacellanus) v. kapelan
sacelar (lat. sacclarius) čuvar crkvenih dragocjenosti i crkvenog novca; osobito jedan od prvih Papinih slugu
Saccr Mons (lat.) Sveto brdo. brežuljak istočno od Rima kamo su se 494. pr. n. e. iselili plambejci kako bi od patricija iznudili svoja politička prava
sacra consu I ta čit, sakra konzulta (lat.) najviši kazneni i kasacijski sud u Rimu za podanike Svete Stolice
Sacra scriptura čit. sakra skriptura (lat.) Sveto pismo (ili: crkveno pismo)
sacro egoismo čit. sakro egoizmo (tal.) "sveti egoizam", izreka talijanskog ministra Salandre (1914.) koja služi kao lozinka talijanskog imperijalizma
sacrum os čit. sakrum os (lat.) anat. križna kost
sariaka (tur. sadaka) milostinja, milodar; *sadakaj-fitra* milostinja udijeljena u posljednjih deset dana mjeseca ramazana
sadc-kava (tur. sadekahve) nezašćećerena kava
sadist (fr. sadiste) čovjek opterećen sadizmom, surov pohotljivac; prid. sadistički
sadizam (fr. sadisme) izopačena spolna pohotljivost koja nalazi zadovoljenje u tjelesnom mučenju osoba prema kojima se osjeća pohota (naziv po fr. piscu bestidnih romana rmarkizu de Sadeu. 1740—1814. koga je Napoleon 1., kao duševno bolesnog, zatvorio u bolnicu); usp. mazohizam
saduceji (hebr. zaddukim) židovska vjerska sljedba iz II. st. pr. n. e. koja nije priznavala predaje i nije vjerovala u anđele i besmrtnost duše, nego samo u Mojsijevc zakone, konzervativci i protivnici farizeja
sadukejizam naučavanje sadukejaca

safalada Gat. **Zervclatvvursi**) vrsta kratkih i debelih kobasica od smjese svinjskog i govedeg mesa
safe-room čit. sef-ruin (engl.) odjel u banci u kojem su sefovi; v. sef
saOjan (polj. safian, perz. sahtijan) vegetabilno stavljena fina crvena kozja i jareća koža, nazvana po marokanskom gradu Safi; maroken
safir (ar. safir, hebr. sappir) min. plavi korund (dragi kamen)
safflor (fr. šafran, lat. flos gen. floris cvijet) osušeni cvjetni vjenčići Šafranike; pržena i obično s pijeskom pomiješana kohaltova ruda od koje se dobiva smalta
Saga (nord. Saga, njem. Sage) **mit.** staronordijska božica priča i povijesti, ljubavnica Odi nova; otuda: saga, priča u prozi, gatka, bajka (posebna vrsta islandske literature)
sagalin prašak za pranje i čišćenje mrlja, nazvan po istočnoazijskom otoku Sahalinu gdje se proizvodi; sakalin
sagitalan (lat. sagittalis) u obliku strijele, strjelast, koji prolazi sredinom tijela
saglm (tur.) zdrav, u dobru stanju; čvrst, pouzdan, ispravan
sago (malaj. sagu) zrnasto škrobno brašno od hranjive srži sago-palme i drugih palmi
sagoma (tal. sagoma, lat. sacoma) protuateg kod automatske vage; voj. promjer zrna, kalibar; arhit. promjer stupa
sahalin v. sagalin
Saharn (ar.) pustinja; ime ogromne, preko 340 milijuna hektara velike pješčane pustinje u sjev. Africi
sahnrat (lat. saccharatum) kem. spoj sirovog šećera s raznim bazama
saharifikacija (lat. saccharificatio) pretvaranje u šećer, pretvaranje škroba u šećer; pripremanje šećera; ušećeravanje

- saharimotar** (grč. sakchar šećer, metria mjerilo, mjera) sprava za mjerenje količine šećera u otopini pomoću polarizacije svjetlosti
- saharimetrija** (grč. sakchar šećer, metria mjerenje) mjerenje količine šećera pomoću saharimelra
- saliarin** (grč. sakchar šećer, sok koji curi iz bambusove trske — Bambuca arundinacea, lat. saccharum) kem. šećerna tvar; također: slatka tvar, dobiva se iz toluola, 500 puta slada od šećera, nije hranjiva, zbog čega se preporučuje šećernim bolesnicima
- saharini** (lat. saccharina) mn. farm. lijekovi koji sadrže šećer
- saharometar** (grč. sakchar, metron) sprava za određivanje količine šećera u Otopini specifičnom težinom
- saharometrija** (grč. sakchar, metria) mjerenje saharometrom
- saharoza (grč. sakchar šećer) obični šećer od trske ih šećerne repe (usp. glukoza)
- saharum** (grč. sakchar, sanskr. carhara) šećer, šećerna trska; *saccharum laclis* čit. saharum laktis (lal.) mliječni šećer; *saccharum Sat umi* čit. saharum Saturni (lat.) olovni šećer
- sahem** poglavica sjevernoameričkih Indijanaca; skupština starih indijanskih ratnika
- sajfan** (tur. sajvan) 1. šator; 2. suncobran, kišobran
- sajga** (turkm.) preživač iz roda antilopa, živi ti Kazahstanu i u stepama oko Volge
- sajhcr** (njem. Seiher) cjeđilo, cjeđiljka
- saji** (fr. saillie) arhit. izbočina, istaknuti dio; pren. ispad, nagla ljutnja; duhovita dosjetka
- sajla** (njem. Seil) željezno uže
- sakadn** (fr. saccade) jah. jak trzaj konjskom uzdom; pren. oštar prijekor; glaz. jak potez gudaalom kojim se odsvira više nota
- sakadirati** (fr. saccader) jah. trzati, jako trznuti konjskom uzdom
- sakagija** (tur. sakagi) vet. slinavka (veoma opasna zarazna bolest domaćih životinja, prelazi i na čovjeka, za kojega je gotovo uvijek smrtonosna); usp. malein, maleinizacija
- sako** (tal. sacco, lat. saccus) kratak muški kaput
- sakofori (grč. sakkos vreća, fero nosim) vrećonosci, pokajnici koji nose haljine od vreća
- sakos** (grč. sakkos vreća, haljina) gornja odjeća pravoslavni episkopa od skupojene tkanine
- sakra (lal. sacra) mn. svete stvari, svetinje; crkveni predmeti; crkveni obredi
- sakralni** (lat. sacralis) 1. koji se tiče crkvenih obreda; 2. anat. koji se tiče križne kosti kod čovjeka i ostalih kralježnjaka
- snkrament** (lat. sacramentum) prvotno: sredstvo kojim netko sebi ih drugom nameće neku obvezu (kapara, kaucija, prisega i dr.); u kršćanskim Crkvama: otajstvo, sakrament, osobito pričest
- sakramental (lal. sacramentalis) prav. onaj koji pod prisegom dokazuje čiju nevinost
- sakramentalije** (lat. sacramentalia) mn. u Kat. crkvi: svi oni sveti čini (obredi, blagoslov) koji nisu sakramenti; posvećeni, blagoslovljeni predmeti, npr. posvećena, blagoslovljena voda, krunice, medaljice, sličice i dr.
- sakrameritalni** (lat. sacramentalis) koji se tiče otajstva, svet, svečan
- sakramentari (lat. sacramentari; mn. reformisti koji ne priznaju stvarno postojanje Kristova tijela i krvi u pričesti
- sakararij (lat. sacriarium) mjesto za čuvanje svetih stvari, svetište; kapela, hram; mjesto gdje se čuvaju hostije

sakrificij (lat. sacrificium) žrtva; u Katoličkoj crkvi: misa
sakrificirati (lat. sacrificare) žrtvovati, prinijeti na žrtvu, prinositi na žrtvu; pron. posvetiti
sakrileg (lat. sacrilegus) onaj koji čini svetogrđe, oskvrnitelj svetinje; bezbožnik, bogohulnik
sakrilegij (lat. sacrilegium) svetogrđe; oskvrnuće, povreda svetinje; bezboštvo, bogohulstvo
sakrirati (lat. sacrare) posvetiti, zarediti
sakristan (lat. sacristanus) crkvenjak (kod katolika)
sakristicij (lat. sacristitium) kod katolika: zabrana vršenja bogoslužja (kao svećenička kazna)
sakristija (lat. sacristia) u kat. crkvama: prostorija uz svetište u kojoj se svećenici oblače za bogoslužje i u kojoj se čuva svećeničko ruho i crkveno posude, crkvena riznica
safcropolitika (lat. sacer svet, grč. politike) veza duhovnog i svjetovnog (kao u papinstvu)
sakrosanktan (lat. sacrosanctus) presvet; nepovrediv
saksifraga (lat. saxifraga sc. herba) bot, kamenika (biljka)
saksifragan (lat. saxifragus) med. koji lomi, tj. koji otapa kamen
saksija (tur. saksi) posuda za uzgajanje cvijeća; tegla
saksofon (grč. fone zvuk, glas) glaz. metalan puhački instrument s klarijetskim piskom i stožastom cijevi, različite veličine (od soprana do kontrabasa); nazvan po izumitelju Adolfo Saxu (1814—1894)
sal (lat., kem. sol; *sal amarum* (lat) gorka sol; *sal catharticum*. čit. sal kalartikum (lat.) gorka sol (za čišćenje); *sal culinam* čit. sal kuhinjska (lat) kuhinjska sol
sala (njem. Saal) velika svečana dvorana za prijame, plesove, koncerte i si.

saladcros (šp.) mn. klaonice u Brazilu, Urugvaju, Paragvaju i Argentini u kojima se priređuje usoljeno meso za izvoz i usoljava koža; sirove kože koje odande dolaze
salama (tal. salame) "slano meso", debela, tvrda suha kobasica (osobita mješavina odabranog svinjskog i govedeg mesa sa začинима, veoma otporna na kvarenje)
salamander (grč. salamandra, lat. salamandra, sanskr. salamandala) zool. daždevnjak (životinja o kojoj se nekada pričalo da živi u vatri); mit. vatreni duh
salamina (fr. salamine) teška jedno-bojna fr. svilena tkanina s točkama u boji i sjajnom površinom
Salamun (hebr. Sch'lomdh) legendarni kralj Izraelaca, oko 970—930 pr. n. c., sin kralja Davida i Batšebe, poznat po svojoj pravednosti i mudrosti ("Premudri*"); pren. mudar vladar ili sudac, Salomon
salamunski mudar poput kralja Salamuna (Salomona); *salamunski sud* oštrouman sud, sličan onome kojim je Salamun presudio spor dviju majki oko djeteta
salangana zool. istočnoindijska lastavica, cijenjena zbog svojih gnijezda (tunkin) koja se jedu i smatraju poslasticom (nazvana po otoku Salangu, zapadno od poluoloka Malake)
salarij (lat. salarium) godišnja plaća; plaća, zarada; nagrada
salaš (mad. szallas) poljsko imanje s potrebnim zgradama, stokom i spravama za racionalno obrađivanje (u Slavoniji, Vojvodini i Mađarskoj)
salata (tal. salato, fr. salade, lat. sal sol) kuh. hladno jelo od raznih biljaka i dr., začinjeno octom, uljem i paprom
salegurkn (njem. Salz, sol, Gurke krastavac) krastavac ukiseljen samo vodom i solju, tzv. slani krastavac -

salcštanga (njem. Salzstange) vrsta pečiva: slani klipić, slanac

saldirati (tal. saldare) trg. zaključiti račune, usporediti, utvrditi razliku između strane ulaza i strane izlaza, izmiriti ostatak duga, isplatiti dug

saldo (tal.) trg. stanje nekog računa; ostatak koji se po zaključenom računu još treba platiti, razlika između dugovanja i potraživanja u jednom računu; također: zaključak računa; *moj račun je saldo* moj račun je zaključen, tj. izveden načisto; *još sam u saldu* još sam u zaostatku, još dugujem; *per saldo, pro saldo* v. pod per i pro; *saldo plaćanje* plaćanje dužnog ostatka radi potpunog podmirenja jednog računa; *kasa saldo* stanje blagajne

saldo-konto (tal. saldo conto) trg. račun izjednačavanja; usp. saldo

salep (tur. salob) u doba cvjetanja iskopani, popareni pa osušeni gomoljasti korijeni nekih orhideja koji sadrže škrob, sluz, šećer i bjelančevinu; mljeveni u prah i skuhani daju gusto i hranjivo piće, osobito omiljeno na Istoku

sales deliquescentes čit. sales delikvescentes (lat.) mn. kem. otopive soh

sales fatiseentes (lat.) mn. kem. soh koje ishlapi ju ju ih se otapaju

salicil (lat. salix gen. salicis vrba) kem. v. saligenin

salicilizam (lat. salix gen. salicis vrba) med. trovanje salicilnom kiselinom

salicilna kiselina kem. bijeli kristalasti prašak, u hladnoj vodi teško otopiv, sprječava vrenje i truljenje, uništava mikrobe (zbog čega se upotrebljava za konzerviranje živežnih namirnica, pića i dr.); upotrebljava se i u internoj medicini

salicin (lat. salix gon. salicis vrba) indiferentna gorka tvar koja se dobiva

u obliku bijelih kristala od kore i lišća vrba (lat. salix)

salicineae čit. salicineje (lat.) mn. bot. vrbe, vrste vrba

salificirati (lat. salificare) kem. pretvoriti u sol, pretvarati u sol

salifikacija (lat. salificare) kem. stvarati soli, pretvaranje u sol

saligenin (lat. salix vrba, grč. gen. korijen od gignomai postajem, nastajem) kem. alkohol koji odgovara salicilnoj kiselini (u koju se može oksidacijom pretvoriti), nastaje hidrolizom od salicina; salieil

salijski zakon (lat. leges salicae) zbornik običajnog prava njemačkog plemena Sahjaca ili Salfranaka, priređen u V. st., najstariji zbornik njemačkih zakona; osobito je zanimljiv čl. 62. toga zakona koji isključuje kćeri iz nasljeđa imanja i prijestolja; otuda: **salijska dobra** dobra koja prelaze samo na muško potomstvo

salina (lat.) rudnik soli, solana

salinijski (lat. salinus) solni, koji sadrži sol, kao sol, koji se tiče soli ili stvaranja soli; **salinijske vode** mineralne vode koje sadrže natrijev i magnezije v sulfat

salinitet (lat. sal sol) postotak soli što ga sadrži neko tijelo, tekućina i dr., slanost

salinograd (lat. salinogradus) areometar za određivanje količine soli u nekoj prirodnoj slanoj vodi

salinometar Gat. sahnus slan, grč. metron mjera) v. salinograd

salipirin (lat. salix vrba, grč. pyr vatra) farm. spoj antipirina sa salicilnom kiselinom; služi kao lijek protiv prehlade i gripe

salitra (tal. salnitro) kem. spoj KNO₃; upotrebljava se kao sredstvo za gnojenje (čilska salitra); *obična salitra* upotrebljava se za konzerviranje mesa, u medicini, kao oksidacijsko sredstvo u pirotehnici i dr.

- saliva** (lat.) pljuvačka, slina, bala
- salivacija** (lal. salivatio) suvišno izlučivanje sline (pljuvačke), baljenje
- salivancije** (lal. salivancia) mn. med. sredstva koja pomažu izlučivanje sline (pljuvačke)
- salivin** (lat. saliva pljuvačka) kem. glavni sastojak sline (pljuvačke)
- salmijak** (lat. sal ammoniacum) kem. amonijev klorid, otopina amonijaka; **salmijaknu cvijel** (lat. flores salis ammoniaci) salmijak pročišćen sublimiranjem
- salmonele** bakterije koje uzrokuju neke crijevne bolesti (naziv po američkom biologu Salmonu); **salmoneloze** mn. crijevne zarazne bolesti čiji su uzročnici salmonele (npr. trbušni tifus, svinjska kuga)
- salmonide** (lat.) zool. ribe visinskih voda. pastrve
- Saloma** (hebr. Schalom) kći Herodijadina, koja je za nagradu tražila i dobila od kralja Heroda Anlipe glavu Ivana Krstitelja (Mr 6,21 i d.); drama Oscara Wildea, opera Richarda Straussa
- salon** (fr. salon, tal. salone) prvobitno: velika dvorana; sada: mala dvorana, elegantna soba za prijam (i u restoranima); dvorana sa slikama, dvorana u kojoj se priređuju izložbe, izložba slika i kiparskih radova; osobito: izložba djela živih umjetnika koja se svake godine priređuje u Parizu; pren. otmjeno društvo, otmjen svijet; *salonska dama* otmjena gospođa, elegantna dama; *salonska kola* željeznička kola udobno namještena kao društvena soba
- saloon** čit. salun (engl.) gostionica, točionica, bar
- salpe** (grč. salpe, lat. salpa) mn. zool. vrsta mekušaca, prozirne morske životinje koje noću svijetle plavkastom svjetlošću
- salpingemfraksa** (grč. salpinx cijev, emfrasso začepim) med. začepjenost ušne cijevi
- salpingitis** (grč. salpinx cijev) med. upala ušne cijevi (*otosalpingitis*); upala jajovoda (*ioosalpingitis*)
- salpingofaringeus** (grč. salpinx cijev, farynx ždrijelo) anat. trubno-ždrijelni mišić
- salpingoskopija** (grč. salpinx cijev, skopeo promatram, gledam) med. pregledavanje ušne cijevi posebnim, za to prilagođenim napravama
- salpingostafilinus** (grč. salpinx cijev, stafle otečena resica) anat. cijevno-resični mišić
- salpingostenohorija** (grč. salpinx cijev, stenochoria uzak prostor) med. suženost ušne cijevi
- salpingotomija** (grč. salpinx cijev, tome rezanje) med. rezanje jajovoda, vađenje jajovoda
- salpinks** (gr. salpinx cijev) zool. vrsta morskih školjki; anat. Eustahijeva truba, ušna cijev; jajovod
- salta** (lat.) "skači"; igra slična šahu, sa dva igrača sa po 15 kamačaka podijeljenih u tri skupine (Sunce, Mjesec i zvijezde) na dasci na sto polja
- saltacij** (lat. saltatio) skakanje, plesanje s poskakivanjem; med. kucanje žila kucavica (arterija)
- saltarello** (tal.) živahan talijanski, posebice napuljski narodni ples u 3/8 ili 6/8 taktu; poskočica, rimski narodni ples u 6/8 taktu uz pratnju bubnja; glaz. brza tonska figura
- salto** (tal. salto skok) šport, slobodan skok s gimnastičke sprave: naprijed, unatrag ili sa strane; *salio mortale* (tal.) "smrtni skok", vratoloman skok pri kojem se skakač u zraku prevrne preko glave; pren. veoma hrabar i opasan pothvat
- salubritet** (lat. salubritas) zdravost, stanje povoljno po zdravlje (npr. zraka), ljekovitost

salus (lat. salus gen. salutis) zdravlje; blagostanje, sreća, uspjeh, spas; *salim publiica* čit. salus publika (lat.) opće dobro, državno dobro; sažus *publiica suprema lex esto* čit. salus publika supr em a leks esLo (lat.) dobro države mora biti najviši zakon

salutirati (lat. salutare) pozdravljati, pozdraviti; osobito: pozdraviti po vojnički

salva (fr. salve) pucanj u znak radosti ili počasti, pozdravljanje topovskim pucanjem; također: istodobno pucanje većeg ili manjeg broja pušaka ili topova, plotunska paljba, plotun

salva venia (lat.) s dopuštanjem, ako je slobodno reći

salvarzan med. lijek protiv sifilisa i drugih zaraznih bolesti, izumio ga 1910. njem. prof. Paul Ehrlich i njegov asistent Japanac Hala; poznat i pod nazivom Ehrlich-Hata 606

Salvation Army čit. salveišn armii (engl.) Vojska Spasa — vojnički organiziran ogranak metodista koji se bavi socijalnom i karitativnom djelatnošću; osnivač Englez William Booth, 1865. u Londonu

Salvator (lat.) Spasitelj; vrsta poznatog bavarskog crnog piva

salvaža (fr. salvage, lat. salvagium) pom. nagrada za spašavanje lađe

salve! (lat.) dobro došao! (pri dočeku); zbogom! (pri odlasku)

salvija (lat. salvia) bot. **žalfija**, kadulja, pelin, kuš (ljekovita biljka čije lišće sadrži određeno eterično ulje, jednu gorku tvar. tanin i smolu)

salvis ommissis Gat.) uz mogućnost propusta

salvo honore (lat.) ne nanoseći štete časti, neka je dopušteno reći

salvus Gat.) neoštećen, u dobrom stanju; o *salvo* (lat.) trg. neoštećeno, dobro očuvano (na teretnim listovima); *in salvo* (lat.) u sigurnosti, na sigurnom mjestu, siguran

salvus conductus čit. salvus konduktus (lat.) sigurna pratnja, zaštitna pratnja; također: zaštitno, -sprovodno pismo, isprava koja nekome osigurava siguran prolaz, npr. pregovaračima u ratu

salze (tal. salse) mn. geol. blatni vulkani, mah vulkani koji umjesto lave izbacuju blato i sumporni plin

salzola (lat. salsola) bot. biljka od čijeg se pepela priprema soda

Sam čit. Sem (engl.) engleska kratica imena Samuel; *Unc/e Sam* čit. Ankl Sem (engl.) "Ujak Sam", šaljiv naziv za Sjevernoamerikance i njihove vlade (nastao od kratice USAM = United States of America)

Samaritanci (hebr. sehomron) mn. prastanovnici Palestine; po događaju što ga je Isus ispričao u Evangelju po iAiki (10,23); u crkvenom jeziku Samaritanac znači: milosrdan čovjek

samaritanski koji se tiče Samari ta naca ih je u vezi s njima; pren. milosrdan

samaritanstvo samilost, milosrde prema onima koji su u nevolji

sambenito (šp.) žuta košulja i kapa s crvenim Andrijinim (kosim) križem i sa slikama ognja i vraga koju su nosili krivovjerci osuđeni španjolskom inkvizicijom na lomaču; morali su je nositi neko vrijeme i oni koji su se odrekli svojega krivovjeverstva i bili pušteni na slobodu

sambucus (lat. sambucus) bot. bazga

samet (njem. Sammet, tal. sciamito, grč. hexamitos) pliš velur, kadifa, teška svilena tkanina s dlakavom i mekom površinom; samt

Samojedi (rus.) mn. nomadski narod, altajskog plemena, živi na krajnjem sjeveru Rusije i Sibira; Neneci

samsar (ar. cemcor) trgovački posrednik, senzal, mešetar

samsara (sanskrt.) u budističkoj filozofiji: vječiti tijek svjetskog kretanja

Samson (hebr.) izraelski narodni junak jedan od tzv. "sudaca", zadavao veliko jade izraelskim neprijateljima Filistejcima dok im nije, lukavošću svoje ljubavnice Dalile, koja mu je na spavanju odrezala kosu u kojoj je bila sva njegova snaga, pao u ruke, oslijepljen i zatočen

samsov (tur. samsun) buldog (vrsta psa); pren. glupan, blesan

Sammel (hebr.) jedan od velikih izraelskih starozavjetnih proroka

samum (ar.) vrela pustinjski vjetar, često smrtonosan, u Arabiji, Siriji i Indiji

samur (perz.-ar. semur) kuna; krzno od kune; samurovina

samurovina (perz.-ar semur) v. samur

san (tal., šp. san) kratica od santo

san-nijans (fr. sans-nuance) vrsta teške

svilene tkanine sa zlatnim cvjetovima

sanacija (lat. sanatio) v. saniranje

sanatogen (lat. sanus zdrav, grč. genkorijen od gignomai postajem, nastajem. rodim se) med. "onaj koji rađa zdravlje", poznati pripravak za jačanje živaca i snage uopće, sadrži 95% kazeina

sanatorij (lat. sanatorium) lječilište, bolnica na klimatski povoljnim mjestima, osobito za lakše i kronične bolesnike, tuberkulozne i si.; po većim gradovima: bolnica za liječenje akutnih bolesti, osobito kirurške prirode

Sancho Panza čit. Sančo Pansa (šp.) nespretni štilonoša Don Quijotea, oličjenje trijeznosti, praktičnosti i snalazljivosti

saneta simplicitas čit. sankta simplicitas (lat.) sveta naivnost, blažena ograničenost (bezazlenost, neprosvijecnost, glupost)

Sanctitas čit. Sanktitas (lat.) Svetost, titula kat. biskupa, osobito pape

sandale (grč. sandalon, lat. sandalium) mn. 1. jednostavne drvene cipele kod

starih Grka (samo potplati) koje su vezivali za noge remenima; 2. danas: veoma lake muške i ženske ljetne cipele s izbušenom gornjom kožom; 3. kratke, zlatom i draguljima bogato izvezene i ukrašene Čarape koje nosi visoko kat. svećenstvo u svečanim prilikama; 4. jednostavne, plitke kožne cipelo (potplati) na remene, kakve nose redovnici

sandalovina (lat. santalum, ar. sandel) fino, mirisno drvo iz Indije i s južnomorskih otoka; upotrebljava se za izradbu rezbarenih predmeta

sandarah (grč. sandarake, perz. sandarah) kem. blijedožuta smola od sjevernoafričke smreke od koje se pravi lirmis, lakovi i dr.; brašnjava tvar koju pčele skupljaju u saće sebi za hranu

sandarak (grč. sandarake, perz. sandar) min. crveni sumporov arsen, realgar

sandolina (perz. sandol) vrsta malih i lakih čamaca za jednu ili dvije osobe

sandžak (tur.) prvobitno: zastava; područje koje su sultani davali na upravljanje svojim vojvodama; uprava nad manjim područjem

sangvifikacija (lat. sanguificatio) zool. stvaranje krvi u životinjskim tijelima

sangvifikacije Gat. sanguificantia) mn. med. sredstva koja pomažu stvaranje krvi

sangvinacija (lat. sanguinatio) med. krvarenje

sangvinaran (lat. sanguinarius) krvozedan, krvoločan, surov

sangviničan (lat. sanguinicus) bogat krvlju, lako uzbudljiv, lako podložan dobrom i lošem raspoloženju, plahovit, veoma živahan (npr. temperament); također: lakomislen, lakovjerran, sanjarski

sangvinifikacija Gat. sanguificatio) zool. v. sangvifikacija

sangvinik (lat. sanguinicus) čovjek bogat krvlju, tj. lako uzbudljiv, plah, živahan čovjek, usijana glava

sangvinokracija (lat. sanguis krv, grč. kratos jakost, snaga, vlada) vlada vina krvi, krvava vlada, npr. u Francuskoj za vrijeme Robespierrea

sangvinolentan (lat. sanguinolentus) krvav, poprskan krvlju; boje krvi, obojen krvlju, pomiješan s krvlju

sangvinozan (lat. sanguinosus) koji ima puno krvi, punokrvan

sanijes (lat. sanies) med. rijedak, krvav gnoj, sukrvica

saniozan (lat. saniosus) sukrvičav

saniranje (lat. sanare liječiti) izliječenje; popravljavanje, poboljšavanje, sređivanje, ozdravljavanje (stanja, prilika, privrede); sanacija

sanirati (lat. sanare liječiti) izliječiti; popraviti, srediti (stanje, prilike)

sanitacija (lat. sanitatio) v. saniranje

sanitarni (lat. sanus zdrav, fr. sanitaire) koji se tiče zdravlja, zdravstveni

snimitet (lat. sanitas) zdravlje; opće stanje zdravlja, zdravstvenost; djelatnost i ustanove za čuvanje i poboljšanje zdravlja i negu bolesnika koje ostvaruje država; državna vlast u čiju mjerodavnost spadaju sve sanitetske ustanove; prid. sanitetski

sankcija Gat. sanetio svečana naredba)

1. svečana potvrda nekog zakona, ugovora i si. koju vrši viša vlast ili državni poglavar, davanje zakonske snage čemu;
2. prav. kazna, prisilna mjera kao jamstvo za čuvanje zakona. poštovanje ugovora i dr.;
3. ekonomske, financijske i vojne mjere koje se poduzimaju protiv države koja ne poštuje međunarodne ugovore

sankcionirati (lat. sanetus svet. fr. sanctionner) jedan zakon učiniti svetim i nepovredivim, potvrditi, odo-

briti; nešto utvrditi, učiniti zakonom; dati čemu zakonsku snagu

sankilot (fr. sansculotte) golać; u vrijeme Francuske revolucije: onaj koji ne nosi kratke hlače (kakve su nosili plemići) nego duge (pantalons), podrugljiv naziv za proletere, dosljedne revolucionare; pren. domoljub, junak

sankiloterija (fr. sansculotterie) v. sankilotizam

sankilotizam (fr. sansculottisme) goljaštvo; zanos za slobodom, odanost načelima sankilota, neobuzdanost

sankilotizirati (fr. sansculottiser) raditi na širenju sankilotizma

sankja (sanskrt. sankhja) sustav indijske prebudističke filozofije koja naučava da se ovaj svijet razvio iz prave stvari, da postoji apsolutna i bitna razlika između duha i stvari, i da u spoznaji leži sredstvo za spas iz sansare

sankt (lat. sanetus, sanet) sveti; skr. aćeno: S., Set., St., npr. *Set.*, *St. Paulus* Sv. Pavao

sanktifikacija (lat. sanetificatio) posvećenje, proglašenje svetim

sanktuarij (lat. saneluarium) svetinja, najsvetije mjesto u hramu starih Zidova; unutrašnji kor u kat. crkvama; prostor oko glavnog oltara; mjesto gdje se čuvaju relikvije i svetinje; sveto, nepovredivo mjesto

sans (fr. sans atout bez aduta) v. preferans

sans-genc čit. san žen (fr.) bez ustezanja. bez ustručavanja, neusiljeno

sansara (sanskrt.) **fil.** kružni tijek života u indijskoj filozofiji, život koji se ponovnim rađanjem stalno obnavlja, sa svima svojim patnjama i neudovoljenim željama, i od kojega je u nirvani jedini spas; usp. sankja

sanskrt (sanskrt. samskrta) "savršen, klasični jezik", jezik Hinda u Hindustanu kojim su napisana njihova klasična vjersko-filozofska i pjesnička

djela; kao narodni jezik izumro već u VI. st. pr. n. e., ali znanstvenici u Indiji i danas njime govore i pišu
Sntisouci čit. Sansusi (fr.) "bezbriznost", ime omiljenog dvorca njemačkog cara Fridricha Velikog, kod Potsdama

santa (tal., šp.) prid. sveta; im. svetica; **santa časa** čit. santa kaza (šp.) "sveta kuća", zgrada inkvizicije u Madridu
santalín (lat. aantalum) obojena tvar koja se dobiva od crvene sandalovine
santim (fr. centime) francuska i švicarski! novčana jedinica = 1/100 franka
santínela (fr. sentinelle) voj. straža; stražar

santo (tal., šp.) prid. svet; im. svetac
santonin (lat. santoninum) farm. gorak prah koji se dobiva od biljke *Arthemisia cinae*, služi kao lijek protiv glišta

santonizam (lat. santoninum) med. trovanje glistomom; usp. santonin
santorin vulkanska zemlja sa grčkog otoka Santorin a, upotrebljava se za pravljenje vodene žbuke i cementa
santrač (tur. santıraç) 1. svežanj pruća; 2. karirano platno; 3. ograda, okvir; 4. vrsti ražnja, roštilj, gradela; 5. drvena ograda oko bunara; 6. okolica
santur (tur.) glaz. istočnjačko glazbalo slično cimbalu

sanjinizam shvaćanje da čovjek treba živjeti u slobodnom uživanju u podmirivanju svojih prirodnih potreba i prohtjeva, osobito erotskih (slobodna ljubav i si.); predstavnik ovoga prilično izopačenog shvaćanja je Sanjin. glavni junak istoimenog romana ruskog pisca M. P. Arcibaševa

saorija (lat. saoria) farm. etiopska biljka koja sadrži bornu kiselinu, upotrebljava se kao lijek protiv trakavice

sapa (fr. sape, lat. sappa. tal. zappa) voj. zaštićen rov, podzemni hodnik koji vodi u tvrđavu

saparina (šp. zarzaparrilla) bot. v. sarsaparila

Sapfa (grč. Sapfo) starogrčka lirska pjesnikinja iz Mitilene na otoku Lesbosu (oko 600. pr. n. e.); astr. asteroid otkriven 1864.

sapfijski stih metr. stih nazvan po starogrčkoj pjesnikinji Sapli; **sapfijska strofa** strofa od tri sapfijska stiha i jednog adonijskog

sapfizm (grč. Sapfo) homoseksualnost među ženama, lezbijiska ljubav (po grč. pjesnikinji Sapfi); tribadizam

sapiens (lat. sapiens) mudar, pametan; **sapienti sat!** (lat.) mudrom dosta!, tj. pametnom ne treba mnogo (govoriti itd.)

sapo (lat.) sapun; **sapo amygdalinus** čit. sapo amygdalinus (lat.) bademov sapun; **sapo medicinalis** (lat. sapo medicina lis) ljekoviti sapun

saponificirati (iat. saponiHcarc) kem. usapuniti, usapunjavati, pretvoriti u sapun, pretvarati u sapun

saponifikacija (lat. saponificatio) pravljenje sapuna, vještina pravljenja sapuna; kem. usapunjavanje, usapunjenje, pretvaranje u sapun

saponin (lat. sapo) kem. sapunska tvar, u korijenu biljki saponika i dr.

sapremija (grč. sapos truo, haima krv) med. trovanje krvi zbog prodiranja u krv bakterija koje uzrokuju truljenje

saprinum (grč. sapos truo. lat. sa primim) kem. truležni alkaloid, lešni alkaloid

saprofiti (grč. sapos truo, fvtón biljka) med. truležne klice, biljni organizmi koji se — nesposobni da asimiliraju ugljičnu kiselinu i, prema tome, bez biljnog zelenila — hrane mrtvim organskim tvarima, poglavito bakterijama i gljivicama

saprogen (grč. sapos truo, gen- korijen od gignesthai nastati, postati, roditi se) koji uzrokuje truljenje; koji je nastao truljenjem

saprokira (grč. sapos truo, pvr vatra, jaka groznica) med. trula groznica!

saprostoma (grč. sapos smrdljiv, stoma usta) med. neugodan zadah iz usta

sapun (grč. sapon) tvrdo sredstvo za uklanjanje nečistoća (na bazi natrijevih i kalijevih soli masnih kiselina)

sara (mad. szar cijev) 1. gornji dio čizme; 2. šuplji valjak; 3. kutija, futrola

sarabanda (tal. sarabanda, šp. zarabanda) umjeren i ozbiljan španjolski ples u 3/4 taktu, sličan menuetu; također: koraćanje konja po taktu

Saraceni (lat.) istočnjaei, orijentalci; prvobitno: ime kojim su u Europi nazivali Arape, a zatim sve muslimane, Turke i sve nekršćanske narode protiv kojih su vođeni križarski ratovi; pren. grubi, surovi, ratnički narodi

snraf (ar. saraf, sajraf) mijenjač novca, trgovac novcem, vrijednosnicama i si.
sarafan (rus., grč. sarapis bijela perzijska odjeća s grimiznim prugama) dugi kaput bez rukava ruskih seljanki

šaraj (perz. seraj) v. seraj

saraori (tur. salahhor) mn. stanovnici nekih sela u Turskoj koji su bili oslobođeni od plaćanja poreza i dr. daća, ali su, u naknadu za to, obavijali javne radove (održavali ceste i si.)

sarapa (šp.) šareni šal koji u Latinskoj Americi nose kao gornju haljinu, ali i kao ukras; serapa

sarapus (grč. sarapus onaj koji je širokih stopala i vuće ih pri hodu, sairo metem. pus stopalo) med. onaj koji ima ravna stopala

sarasker (perz.) glavni zapovjednik vojske; danas: vojni ministar (u Turskoj)

sarazina (fr. sarrasine) voj. rešetka za spuštanje (na tvrđavama)

sarcidij (grč. sanc meso lat. sarcidium) mesna bradavica

sarcina (lat. sarcina svežanj) med. vrsta bakterija kod kojih se pojedine bakterije (koki) dijele u tri smjera i tako oblikuju gomile slične unakrsno povezanim svežnjevima robe; **sarcina ventriculi** čit. sarcina ventrikuli (Gat.) nagomilavanje ovih bakterija u želucu

sarcitis (grč. sarx gen. sarkos meso) med. upala mišića

Sardanapal (grč. Sardanapalos) ime posljednjeg asirskog kralja (667—626 pr. n. c.) kojega su Grci smatrali oličenjem raskoši, mekuštva i sladostrašća; otuda; pren. mckušac, pohotljivac, sladostrasnik

sarder (grč. sardion) min. sardski kamen, kalcedon smeđe boje, nazvan po lidijskom gradu Sardu

sardina (lat., tal., šp. sardina, fr. sardine) zool. v. srdela

sardonski smijeh (grč. Sa rđo Sardinija) v. risus sardonius

sargasum (lat. sargassum) bot. morska trava, vrsta smeđih algi čije dijelove nose morske struje (u Atlanskom oceanu, Sredozemnom i Jadranskom moru)

sari (sanskrt.) umjetnički izrađeni plašt koji pokriva i glavu

sariluk (tur. sary žut) žutica (vrsta bolesti)

sarin vrsta bojnog otrova koji djeluje na živce

sarkastičan (grč. sarkazo grizom usne od ljutine, rugam se stisnutih usana) koji grize, koji ujeta, tj. zajedljiv, pakosno šaljiv

sarkazam (grč. sarkasmos) 1. "grizenje usana od ljutine", tj. zajedljiva, pakosna šala, zajedanje; 2. ret. vrsta krajnje zajedljive i pakosne ironije

sarkitis (grč. sarx meso) med. v. sarcitis

- sarko-** (grč. sara gen. sarkos) predmetak u složenicama sa značenjem: meso
- sarkocela** (grč. sara gen. sarkos, kele bruh, kila) med. tvrda oteklina sje-menjaka (muda) tuberkulozne, kan-cerogene ili sifilitične prirode
- sarkoda** (grč. sarkodes mesnat, poput mesa) zool. v. protoplazma
- sarkofag** (grč. sarko-fagos koji jede meso, mesojed, mesožder) koji ždere, koji jede meso; kod starih: mrtvački sanduk od trojanskog vapnenca koji je imao svojstvo da brzo izjeda leš; kasnije: mrtvački sanduk od kamena, osobito od mramora, luksuzan kov-čeg, grob u obliku kamenog kovče-ga
- sarkofagi** (grč. sarko-fagos koji jede meso, mesojed) mn. med. sredstva za izjedanje, nagrizanje mesa
- sarkofija** (grč. sara gen. sarkos, fyo na-stanem, postanem) med. mesnata izraslina, divlje meso
- sarkolema** (grč. sara, lemma ono što je primljeno) zool. tkivni omotač poje-dinih mišićnih vlakana
- sarkologija** (grč. sara gen. sarkos meso, logia znanost) znanost o mesnatim dijelovima tijela, o mišićima
- sarkom** (grč. sarkoma mesnat? izras-lina mesa) med. mesnata i aslina, mesnik
- sarkomatoza** (grč. sara, lat. sarcoma-tosa) med. sarkom koji se krvnim kanalima raširio po cijelom tijelu
- sarkomfalus** (grč. sara, omfalos pupak) med. sarkom na pupku
- sarkoplazma** (grč. sara, plasma tvore-vina) zool. protoplazma mišićnih sta-nica
- sarkostoza** (grč. sara gen. sarkos, os-teon kost) med. otvrdnjavanje mesa
- sarkotici** (grč. sarkotikos koji pomaže rasteenje mesa) mn. med. sredstva koja pomažu stvaranje mesa
- sarkotičan** (grč. sarkotikos) med. koji pomaže stvaranje mesa, koji uzro-kuje oblikovanje mesa
- sarkoza** (grč. sarkosis stvaranje mesa) med. stvaranje mesa, oblikovanje mesa
- Sarmati** (grč. Sarmatai, lat. Sarmatae) mn. nomadski slavenski narodi, sta-novnici područja Sarmatije, u starom vijeku, koja se nalazila u sjeverois-točnoj Europi i susjednom dijelu Azi-je
- sarsaparila** (šp. zarzaparrilla) bot. v. sasaparila
- sarsenet** (engl.) laka, kao platno tkana, jednobojna pamučna tkanina; upo-trebljava se za podstavu i uvezivanje knjiga
- saruk** (tur. (saryk) šal omotan oko kape na glavi, nalik čalmi; turban, ahme-dija
- sasolin** kem. prirodna borna kiselina
- satelit** (lat. satelles gen. satellitis) 1. pratitelj, tjelesni stražar, pomagač, ortak (u lošem smislu); 2. astr. naziv za nebeska tijela koja kruže oko pla-neta po istim zakonima kao ove oko Sunca, npr. Mjesec je satelit, prati-telj Zemlje; trabant; 3. pren. posluš-nik, npr. "satelitska država"
- satén** (fr. satin, tal. setino, lat. seta svi-la) vrsta svilene tkanine, atlas; at-lasu slična vunena tkanina
- sati** (sansk. sati) "dobra, prava žena"; u Indiji: žena koja nakon smrti muža dobrovoljno pristaje biti spaljena ili živa pokopana s njim; sam takav čin naziva se *satja*
- satínada** (fr. satin, satinade) lak polu-svileni atlas
- satinet** (fr. satinette) polusvilena tka-nina sa prugama, poluatlas
- satinirati** (fr. satiner) izraditi slično atlasu, dati čemu sjaj atlasa; zlatan konac prišiti na ispupčen vez; laštiti, sjajiti, posebice papir

- satir** (grč. Satyros) 1. mit. pratitelj Bak-hov, šumski bog s kozjim nogama, malim rogovima, konjskim ili kozjim repom i čupavom kosom, simbol gruboosjetilne poluživotinjske ljudske prirode; 2. član zbora u satiričnoj drami kod starih Grka; 3. zool. = orangutan
- satira** (lat. satira, satura; satur sit, zasićen) prvobitno: zdjela (lat. satura sc. lanx) napunjena svakojakim voćem; kasnije: pjesma različitog sadržaja; danas: pjesma, priča i si. koja duhovito i na podrugljiv način osuđuje i šiba sve što ne valja u društvu ili kod pojedinaca; podsmijeh, ruganje
- satiričar** (lat. catiricus) pisac satira; duhovit podsmjehivač
- satirijaza** (grč. Satyros) med. bolesna pojačanost spolnog nagona, spolna nezasićenost kod muškaraca; također: unakaženost lica gubom
- satirska igra** (grč. Satyros) parodičan epilog u starogrčkoj tragediji u kojem su satiri tvorili zbor
- satisfakcija** (lat. satisfactio) zadovoljenje, u slučaju uvrede časti, dostojanstva i si., posebice putem dvoboja; isprika, opravdanje; nadoknada štete
- sati** (njem. Sattel sedlo) dio odjeće na ramenima
- satler** (njem. Sattler) sedlar
- satrap** (st.-perz. kshatrapavan zaštitnik područja, grč. satrapes) pokrajinski namjesnik u staroj Perziji; pren. velik, ugledan, ohol i samovoljan vladar, despot
- satrapija** (grč. satrapeia) 1. veliko područje na kakva je bila podijeljena stara perzijska država; 2. namjesništvo (ili: upraviteljstvo) perzijske pokrajine; 3. pren. zemlja ili područje u kojem neki pojedinac samodržачki vlada
- saturacija** (lat. saturatio) kem. zasićivanje, zasićenje; zasićenost; pročišćavanje otopine šećera; neutralizacija
- saturancije** (lat. saturantia) mn. med. sredstva za upijanje i odvođenje želučane kiseline
- saturirati** (lat. saturare) kem. zasititi, zasićivati, neutralizirati
- Saturn** (lat. Saturnus) 1. mit. po starorimskoj legendi, najstariji kralj Lacija, zatim bog usjeva i zemljoradnje, kasnije smatran kao grčki Kronos; 2. astr. nakon Jupitera najveći planet Sunčevog sustava, u ravnini njegova polutnika (ekvatora) lebdi sustav od tri prstena koji se sastoje od velikog broja vrlo malih pratitelja (tijela koja optjeću oko Saturna); 3. kem. olovo
- saturnalije** (lat. Saturnalia) mn. sedmodnevne svečanosti u čast Saturna kod Rimljana, slavljene početkom prosinca, dani veselja, odmora, slobode i jednakosti, kao uspomena na zlatno doba Saturnove vladavine u Laciju
- saturnijski** (lat. saaturnius) prastari, starodrevni; jednostavan, sretan; saturnijski stih starorimski stih (prije nego što su primili grčku metriku)
- saturninski** (lat. satuminus) kem. koji sadrži olovo, olovni; usp. Saturn 3.
- saturnit** (lat. Saturnus olovo, grč. nastavak -ites) min. smeđa olovna ruda
- satumizam** (lat. saturnismus) med. trovanje olovom, olovna bolest
- saum** (ar.) muslimanski post
- sauroliti** (grč. sauros gušter, lithos kamen) mn. geol. okamenjeni gušteri
- savana** (šp.) velika travnata ravnica u Sjevernoj Americi i Africi, s raslinjem sličnim stepskom
- save our souls** čit. sev aur solz (engl.) "spasite naše duše", međunarodni radiotelegrafski doziv u pomoć koji, kao kraticu SOS, šalju zrakoplovi i

- oni koji se nalaze na moru u životnoj opasnosti
- savio** (tal.) u nekadašnjoj Veneciji: savjetnik, vijećnik, ministar
- savoir vivre** čit. savoar-vivr (fr.) "znati živjeti", mudrost života, vještina op-hođenja, fino ponašanje
- savoneta** (fr. savonnette) okrugao sa-pun za brijanje; kutija za sapun; po-klopac preko stakla na džepnim sato-vima
- savornja** (tur. sabur, safra) pritega (ba-last) broda
- Sb** kem. kratica za stubij
- Sc** kem. kratica za silicij
- Scala** čit. Skala (tal. Teatro alla Scala) zgrada opere na Piazza della Scala u Milanu, jedno od najvećih kazališ-ta u Europi (3600 sjedala)
- scamnum Hippocratis** čit. scamnum Hipokratias (lat. Hipokratias) med. "Hipokratova klupa", sprava za namještanje išča-šenih udova
- Scapin** čit. Skapen (fr.) tip prepredenog sluge u francuskoj komediji
- Scaramouche** čit. Skaramuš (fr. Sca-ramouche, tal. Scaramuccio) ime pod kojim je glasoviti tal. glumac-komičar Tiberio Fiorelli (1608—1694) dugo vremena nastupao u Francuskoj na istoj pozornici s Molišreom; *skara-muš* tip razmetljivog kukavice, stal-na karakterna uloga na staroj tal. i fr. pozornici (u španjolskoj odjeći i sav odjeven u crno)
- scelerat** (lat. sceleratus) zločinac
- scelus** (lat. scelus) zločin, prijestup
- scemando** (tal. scemando, scemare) glaz. slabeci, gubeći se, iščezavajući
- scena** (grč. skene drvena skela, drvene skele, pozornica, lat. scaena) pozor-nica, kazalište; prizor, pojava (dio čina kazališnog djela); predstava, radnja, događaj; slika; mjesto na ko-jem se događa neka radnja; pren. ne-što što skreće na sebe pozornost, pri-zor- svada; *priređiti scenu* prirediti prizor svijetu (izazivanjem svade, ne-reda i dr.).
- scenarij** (lat. scaenarium) knjiga scena, uputa o promjenama, pojavama i dr. u kazališnim djelima; tekst prema kojem se snima film; vrsta književ-nog djela pisanog tako da može po-sluziti kao osnova za snimanje filma
- scenarist** (grč. skene pozornica) osoba koja vodi nadzor nad pozornicom i rukovodi kretanjem glumaca na po-zornici te daje znakove za scenske efekte i dr.
- scenerija** (lat. scaena) sve ono što treba biti na pozornici u nekom kazališnom djelu, osobito namještaj; slika; pre-dio, okolica
- sceniti** (grč. skene šator; boravljenje u šatoru) mn. stanovnici šatora
- scenograf** (grč. skene pozornica, grafo crtam, slikam) instrument za lakše perspektivno crtanje nekog predme-ta; sprava za snimanje panorama; kazališni slikar
- scenografija** (grč. skene pozornica, gra-fia crtanje) slikanje kazališnog de-kora. kazališno slikarstvo; slikanje predmeta u daljini, perspektivno sli-карство
- scenski** (lat. scaenicus) kazališni, koji se tiče kazališta, koji pripada pozor-nici
- schiettamente** čit. skijatamente (tal.) glaz. v. schietto
- schietto** čit. skijeto (tal.) glaz. jedno-stavno, bez ukrašavanja
- scibala** (grč. skybalon izmet) mn. med. brabonjci (kod tvrde stolice)
- science fiction** čit. sajens-fikšn (engl.) znanstveno fantastični roman ili film
- scifoid** (grč. skyfos pehar, vrč, eidos ob-lik) geol. okamina u obliku pehara
- scijenciologija** (lat. scientia znanje, znanost, grč. logia naučavanje) fil. naučavanje o znanosti, tj. znanost o metodama, osnovama, pretpostavka-

ma i ciljevima znanosti, teorija spoznaje

scijentizam (lat. scientia znanje, znanost) "kršćanska znanost", sljedba koja smatra da se bolesti mogu liječiti vjerom u Sveto pismo i molitvom, jer jedini Bog je ono što je stvarno, a sve materijalno, dakle i bolesti, nestvarno je; zrnice istine i povoljnog djelovanja leži u sugestivnom utjecaju vjere i molitve

Scila (grč. Skylla, lat. Scylla) visoka i opasna stijena u Sicilskom tjesnacu, kod Mesine, prema vrtlogu Haribdu; u grčkoj mitologiji prikazivana kao žensko čudovište koje proždire mornare koji tuda prolaze; *nalaziti se između Scile i Haribde* biti u položaju kad opasnost prijete s dviju strana, i kad se izbjegne jedna — dočekuje druga, još veća; pren. bliska opasnost

scilicet (lat. scire licet, scilicet) naime, to jest; skraćeno: sc. = tj.

scimpodij (lat. scimpodium, grč. skimpodion) med. stolac na sklapanje, poljski stolac

scintigrafija (lat. scintilla iskra, grafo pišem) med. prikaz pojedinih organa i patoloških pojava u njima nakon ubrizgavanja radioaktivnih tvari (izotopa) u krv

scintilacija (lat. scintillatio) titranje, blistanje, sijevanje, prštanje iskri; astr. treperenje zvijezda

scioltezza čit. šolteca (tal.) glaz. okretnost, sloboda; *con scioltezza* čit. kon šolteca (tal.) glaz. slobodno, okretno

sciolto čit. šolto (tal.) glaz. okretno, slobodno u izvodenju

Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem čit. scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem (lat.) Poznavati zakone ne znači držati se njihovih riječi, nego smisla

scirofalmija (grč. skirroo otvrdnuo čir, ophthalmos oko) med. rak u očima

sciroma (grč. skirros otvrdnuće) med. raku slična oteklina

sciroza (grč. skirros otvrdnuće) med. stvaranje scirusa, otvrdnjavanje

scirozan (grč. skirros otvrdnuće, lat. scirrhusus) med. tvrdo otečen, s oteklinom sličnoj raku

scirus (grč. skirros otvrdak) med. raku slična oteklina, tvrda oteklina žlijezde

scisalijske (lat. scissaliae, scindere cijepati) mn. novčanice koje izlaze iz kovnice s nekim nedostatkom

scisija (lat. scissio) razdvajanje, odvajanje, rascjep

scisura (lat. scissura) rascjep, pukotina; med. razderano mjesto, rasječeno mjesto

scititis (grč. skytos koža) med. upala kože

scitogen (grč. skytos koža, gen- korijen od gignesthai nastati, postati) sredstvo za štavljenje kože, tanin

Scotland Yard čit. Skotland jard (engl.) naziv zgrade u kojoj se nalazi središnja uprava engleske policije u Londonu; pren. engleska politička i tajna policija

scrap-book čit. skrap-buk (engl.) knjiga u koju se lijepe isječci iz novina ili slike

sdegnoso čit. zdenjozo (tal.) glaz. prkosno, srdito, nerasploženo; *con sdegnoso*

sdruciolando čit. zdručolando (tal.) glaz. klizeći preko tipki

se non e vero, e ben tronato (tal.) ako nije istinito, ipak je dobro izmišljeno

seansa (fr. seance) sjedenje, zasjedanje; sjedenje kao model (pred slikarom, kiparom); osobito: spiritistički sastanak na kojoj medij posreduje između nazočnih i duhova

- seboreja** (lat. sebum loj, grč. rheo tečem, curim) med. perutanje kože s pretjeranim izlučivanjem masti
- sec** čit. sek (fr.) fino pjenušavo vino s 1,2% šećera
- secati** (njem. setzen) igrati lutriju, kladiti se na nešto
- secco** čit. seko (tal. secco, fr. sec, lat. siccus) suh, osušen; *slikati al secco* (tal.) slikati na suhoj podlozi
- secer** (njem. Setzer) tisk. slagar, slovoslagar
- secesija** (lat. secessio seoba) odvajanje, političko odcjepljenje, otpadništvo; u suvremenom slikarstvu: naziv za umjetnički smjer jedne skupine slikara koji su se potpuno odvojili od predstavnika starijeg smjera u shvaćanju i tehnici
- secesionisti** (lat. secessio) mn. 1. slik. pristaše (ili: predstavnici) secesije; 2. pristaše skupine (ideološke, političke i si.) koji su se odvojili od neke veće cjeline
- secessio plebis** (lat.) iseljenje naroda
- secirati** (lat. secare) rezati, razrezati, parati, otvarati (leš)
- sectio aurea, sectio divina** čit. sekcio aurea, sekcio divina (lat. sectio aurea, sectio divina zlatni presjek, božanstveni presjek) geom. podjela dužine u dva dijela, tako da se veći dio odnosi prema manjem kao čitava dužina prema većem dijelu
- sectio caesarea** čit. sekcio cezarea (lat.) med. carski rez (operativno otvaranje trbuha i maternice radi vađenja ploda u slučaju velike suženosti zdjelčnih kostiju); kajzeršnit
- sećentist** (tal. secentista) talijanski pjesnik XVII. st. (sećenta)
- sećentizam** (tal. secentismo) stil talijanskih književnika XVII. st., odlikovao se pretrpanošću i kitnjastošću; končetizam
- sećento** (tal. secento) XVII. st. talijanske književnosti; usp. sećentizam
- sedalna crkva** (lat. sedes sjedište) stolna (ili: saborna) crkva, katedrala
- sedancije** (lat. sedantia od sedare umiriti, stišati, uminuti) mn. med. lijekovi za uminjenje (ili: utišavanje, umirenje) bolova
- sedativan** (lat. sedativus ublažavajući, koji ublažava) ublažavajući, umirujući, koji ublažava bol; *sedativna sol* sol za ublažavanje bolova, borna kiselina
- sedativi** (lat. sedativa) mn. med. v. sedancije
- sedec** (lat. sedecimus šesnaesti) oblik (ili: format) šesnaestine (arka, knjige)
- sedef** (ar.) v. perlmuter
- sedentaran** (lat. sedentarius) stalan, stalno nastanjen; koji mnogo sjedi, naviknut na dugo sjedenje; *sedentaran život*. (lat. vita sedentaria) život koji se većinom provodi u sjedenju,
- sedes** (lat.) sjedalo; stolac; stan, boravište; med. stolica, čišćenje; *per sedes* (lat.) putem stolice, putem čišćenja
- Sedes Apostol ica** čit. Sedes Apostoli ka (lat.) Apostolska Stolica (Sveta Stolica)
- sedilja** (fr. cédille) pravopisni znak ispod francuskog slova s (5), koji kazuje da se 9 ispred a, o, u ne čita kao k, nego kao "s"
- sediment** (lat. sedimentum) talog (neke tekućine); tvar izdvojena iz vode; naslaga, sloj
- sedimentacija** (lat. sedimentatio) taloženje čestica mehanički smrvljenih tvari; nataloženost
- sedimentaran** (lat. sedimentarius) taložni, koji je nastao taloženjem; *sedimentarne planine* geol. planine koje su nastale od naslaga iz vode
- sedimentozan** (lat. sedimentosus) taložan, koji ostavlja talog
- sef** (engl. safe) u bankama: od vatre i krade osigurani sandučić (pregradak)

što ga banke iznajmljuju privatnim osobama da u njemu čuvaju dragocjenosti, novac, vrijednosnice i si.

sefardi (hebr. s'pharajd) mn. Španjolci, osobito španjolski Židovi, koji su se, nakon protjerivanja iz Španjolske, raselili po Europi, najviše po balkanskim zemljama (po imenu nekog nepoznatog predjela u Španjolskoj)

Segesta (lat. seges usjev) mit. starorimska božica proljetnih usjeva

Segestica čit. Segestika (lat.) starorimski naziv za Sisak

segidilja (šp. seguidilla) vrsta španjolske pjesme u strofama od stihova sa po sedam i pet izmjeničnih stihova, pjeva se uz ples u 3/4 taktu i uz pratnju gitare ili kastanjeta

segl (njem. Segel jedro) vrsta tkanine od koje se prave jedra, jedrenina

segment (lat. segmentum od secare sjeći) odsječak; geom. odsječak, dio (kružne) površine između luka i njegove tetive; dio nekog luka odsječen pravcem ili ravninom; zool. članak, kolutić; biol. stanica nastala segmentacijom

segmentacija (lat. segmentatio) dijeljenje ili cijepanje na odsječke; biol. brazdanje, nastajanje stanica cijepanjem

segno čit. senjo (tal. segno, lat. signum) glaz. znak; *fin al segno* čit. fin al senjo (tal.) do znaka

segras (njem. See more, Gras trava) "morska trava" travnate biljke u morskoj vodi; haluge

segregacija (lat. segregatio) odvajanje, izdvajanje iz neke cjeline; dioba zajedničkog zemljišta

segregat (lat. segregatum) ono što je odvojeno, udaljeno, uklonjeno

segregatorij (lat. segregatorium) kem. sprava za odvajanje raznih tekućina

segregirati (lat. segregare) odvojiti od stada; odvojiti, odvajati, udaljiti, ukloniti

seizmičan (grč. seismos potres) trusni, koji se tiče potresa, potresni, koji potječe od potresa

seizmograf (grč. seismos potres, grafo pišem, bilježim) sprava koja automatski bilježi potres

seizmogram (grč. seismos potres, gramma slovo) geol. krivulja koju bilježi seizmograf

seizmologija (grč. seismos potres, logia znanost) znanost o potresima

seizmometar (grč. seismos potres, metron mjerilo, mjera) v. seizmograf

sejm (polj.) poljska narodna skupština

sejmen(in) (perz.) pisar; vojnik janjičarskog puka

sekans (lat. secans) geom. goniometrijska funkcija: omjer između hipotenuze i katete uz nju (skraćeno: sec); recipročna vrijednost kosinusa

sekanta (lat. secans) geom. linija koja siječe drugu liniju; *sekanta kruga* pravac koj siječe površinu ili krivulju u dvjema točkama

sekativ (tal. secco suv) v. sikativ

sekcija (lat. sectio) 1. med. rezanje, otvaranje leša; 2. dio (knjige, zemljovida); 3. odjeljak, odsjek (neke veće ustanove); 4. dio puta ili pruge; voj. vod

sekelji-gulaš (mad.) kuh. jelo od kisela kupusa i komadića svinjskog mesa

sekeš (mad. sztikés) pogrđno: star čovjek koji se udvara mladim djevojkama

sekirati (tal. seccare sušiti) dosađivati, srditi, ljutiti, gristi koga

sekrecija (lat. secretio) fiziol. odvajanje, izlučivanje tekućine iz tijela, npr. znoja; izlučena tekućina

sekret (lat. secretum) tajna; tajni pečat (vladara); nužnik, zahod

sekretar (lat. secretarius) 1. pisar; tajnik; onaj koji vodi zapisnik (sjednice, skupštine); 2. pisači stol; 3. zool. afrička stepska ptica grabljivica, poznata kao uništavač zmijsa

sekretarijat (lat. secretariatum) čin i služba sekretara, tajništvo; soba u kojoj radi tajnik, tajnikov ured

sekretaža (fr. secretage) salitrena kiselina u kojoj je otopljena živa, pomoću koje klobučari (šeširdžije) izrađuju od dlake pustinu (filc)

sekretirati (lat. secretum) držati u tajnosti, prešućivati; držati pod bravom u pisacem stolu (sekretaru); izlučivati

sekretist (lat. secretum) onaj koji je odvojen; u industrijskim poduzećima: radnik na tajnim poslovima, čuvar industrijskih tajni

seks (lat. sexus) v. seksus

seks-bomba lijepa i privlačna žena (obično filmska glumica ili manekenka) koja kod muškaraca pobuđuje erotske želje

seksagezimalni (lat. sexagesimus) mat. šezdesetni; *seksagezimalna podjela* podjela sata na minute i minute na sekunde, te podjela punog kuta na minute i minute na sekunde

seksagon (lat. sex šest, grč. gonía kut) v. heksagon

seksangulum (lat. sex šest, angulus kut) geom. šesterokutnik

seksepil (engl. sexappeal) neposredna privlačna sila za osobe drugog spola, spolna (seksualna) privlačnost

seksi (engl. sexy spolno uzbuđen) pridjev kojim se označuje seksualna zavodljivost, npr. seksi-djevojka

seksologija (lat. sexus spol, grč. logía znanost) znanost o seksualizmu

seksta (lat. sextus šesti, sexta sc. classis) šesti razred neke škole; glaz. šesti ton ljestvice; u kartama: šest karata iste boje koje dođu jedna za drugom

sekstant (lat. sextans) astr. instrument sa dva ravna zrcala i durbinom, služi za mjerenje kutova do veličine gotovo 2 puta po 60°, udaljenosti zvijezda, dakle i zemljopisne širine i dužine;

geom. šesti dio kruga, sektor od 60 stupnjeva (usp. kvadrant, oktant)

seksitet (lat. sextetum, tal. sestetto) glazbeno djelo za 6 glasova

sekstilijun (lat. sextus šesti i nastavak po sličnosti sa bilijun) broj koji se piše brojkom 1 i 36 ničtica

seksstola (lat. sextola) glaz. skupina od 6 tonova koji imaju vrijednost od 4 tona

seksualan (lat. sexualis) 1. spolni, koji se odnosi ili koji je u vezi sa spolnim životom; 2. koji ima jake spolne prohtjeve, osjetilan

seksualist (lat. sexualis) pristaša Linneovog seksualnog sustava

seksualitet (lat. sexualitas) v. seksualizam

seksualizam (lat. sexualis) spolni život, spolnost; seksualitet

seksualna biologija znanost o spolnom životu

seksualna etika znanost koja se bavi pitanjima spolnog života s etičkog (moralnog) stajališta

seksualna higijena higijena spolnog života

seksualna patologija znanost o bolesnim sklonostima spolnih osjećaja

seksualna pedagogija odgojna načela i mjere što ih primjenjuju roditelji, škola i medicina da bi se mladež sačuvala od opasnosti spolnog života, spolno prosvjećivanje mladeži

seksualna psihologija dio psihologije koji se bavi proučavanjem spolnog nagona

seksualni nagon spolni nagon

seksualni sistem bot. podjela biljaka prema njihovim spolnim dijelovima, Linneov sustav; također: svi muški ili ženski spolni organi

seksus (lat. sexus) spol, spolnost

sekt (fr. sec, tal. secco suh) fino španjolsko i talijansko vino koje se dobiva od suhog grožđa; opći naziv za fina bijela vina iz Španjolske i s Ka-

- narskih otoka; danas se obično upotrebljava kao naziv za šampanjac
- sekta** (lat. secta od sequi slijediti, stvarati načela kojih se netko drži; stranka, škola) vjerska sljedba ili manja udruga koja se odvojila od neke veće, vladajuće vjere; hereza
- sektaš** (lat. secta) pristaša neke sljedbe (sekte); onaj koji je sklon odvajanju od skupine (npr. književne, političke itd.) kojoj pripada
- sektor** (lat. sector isječak) 1. geom. isječak, dio kruga između luka i dva polupromjera povučena iz središta do krajeva toga luka; 2. voj. dio borbene ili utvrđene linije; 3. u privredi: područje proizvodnje gdje se proizvodi na način svojstven tom području (državni sektor, privatni sektor)
- sekularitet** (lat. saeculum vijek) v. sekularizam
- sekularizacija** (lat. saecularisatio) posvjetovljenje, pretvaranje nečega crkvenog u svjetovno
- sekularizam** (lat. saeculum vijek) svjetovnost, svjetovno pravosuđe u Crkvi
- sekularizirati** (lat. saecularisare) posvjetoviti, učiniti svjetovnim, crkvenu osobu ili crkvenu stvar učiniti svjetovnom
- sekularni** (lat. saecularis) stoljetni, stogodišnji; svjetovni, necrkveni; svjetski; *sekularna proslava* proslava stogodišnjice
- sekulum** (lat. saeculum) stoljeće; vijek, dug niz godina; ljudski vijek, jedan naraštaj; u sred. vijeku: svijet, zemaljski život
- sekunda** (lat. secundus drugi, drugi po redu, secunda od lat. pars minuta secunda drugi umanjeni dio, pa je ostalo, radi kratkoće, samo secunda) šezdeseti dio stupnja ili vremenske minute (usp. minuta); mač. drugi način izvođenja udarca mačem; glaz. drugi ton nakon osnovnog tona; *sekunda mjenica* druga mjenica (v. trita); *sekunda vuna* manje fina vuna, vuna druge klase; *pro secundo* čit. pro sekundo (lat.) drugo
- sekundant** (lat. secundans povoljan, koji pomaže) pomoćnik, svjedok u dvoboju
- sekundar** (lat. secundarius) 1. kod katolika: svećenik po rangju drugi nakon opata; kod evangelika: drugi propovjednik, onaj koji drži propovjedi poslijepodne; 2. glaz. pratitelj, onaj koji u orkestru na istom instrumentu svira drugi glas
- sekundarni** (lat. secundarius) koji zauzima drugo mjesto u nekom redu, drugog reda, sporedan, usputan, pomoćni, podređen, zavisan; *sekundarne pojave* med. pojave u bolesti koje su nastale kao posljedica prvih (primarnih) pojava, pojave kasnije po nastanku; *sekundarni liječnik* pomoćni liječnik (u bolnicama)
- sekundina** (lat. secundina) med. posteljica (opna u kojoj dijete leži za vrijeme trudnoće); *sekundina retenta* čit. sekundina retenta (lat.) zaostala posteljica
- sekundirati** (lat. secundare) pomagati kome, potpomagati koga, ići na ruku kome, povlađivati kome; biti nazočan kao svjedok (u dvoboju); glaz. svirati ili pjevati drugi glas, pratiti
- sekundni** koji se tiče sekunde, koji pripada sekundi, koji je u vezi sa sekundom, koji traje sekundu; usp. sekunda
- sekundogenitura** (lat. secundogenitura) prav. drugo rođenje, prava drugog sina i njegovih nasljednika na nasljedstvo; supr. primogenitura
- sekundus** (lat. secundus) prid. drugi, drugi po redu, sljedeći; prav. onaj koji nasljeđuje ako prvi nasljednik (primus) ne dobije nasljedstvo
- sekvestar** (lat. sequestrum) prav. davanje na čuvanje neke sporne stvari

- po sudskom nalogu ili po sporazumu stranaka u ruke trećem koji je treba čuvati do konačnog rješenja spora; sudska pljenidba imovine; *staviti pod sekvestar* staviti pod zabranu; med. trula kost koja se još drži u novostvorenoj koštanoj masi, odvojak
- sekvester** (lat. *sequester*) v. sekvestrator
- sekvestracija** (lat. *sequestratio*) prav. stavljanje pod zabranu spornog imanja (sekvestriranje); med. odvajanje trule kosti
- sekvestrator** (lat. *sequestrator*) prav. državom ili sudom određeni upravitelj ili skrbnik imanja i stvari koje su u sporu o vlasništvu; sekvester
- sekvestrirati** (lat. *sequestrare*) prav. na imanje u sporu staviti (ili: stavljati) sudsku zabranu i dati ga nekome trećem na upravljanje ili čuvanje
- sekvestrotomija** (lat. *sequestrum*, grč. *tome* rezanje) med. vađenje rezanjem kosti koja je u truljenju
- selekcija** (lat. *seligere odabrati, odabirati, selectio*) odabiranje, izbor; *selekcijaska teorija* prema Ch. Darvinu, borbom za opstanak uzrokovano prirodno odabiranje i održanje pojedinaца najsposobnijih za život, tj. onih koji se uvjetima života mogu ponajbolje prilagoditi (usp. darvinizam)
- selekcionizam** v. selekcija
- selekta** (lat. *selecta sc. pars*) 1. **odabrano**, odabrani dio, izabrano, izabrani dio; 2. (lat. *selecta sc. classis*) **najbolji** razred, razred odabranih **učenika** (u nekim školama)
- selektiran** (lat. *seligere odabirati, fr. selectif*) koji ima svojstvo odabiranja; **spособan da** točno i čisto prima emisije **radio-postaja** (za radio-uređaje)
- selektivnost** (lat. *selectivitas*) odabirnost, moć (ili: sposobnost) odabiranja; usp. selektivan
- selen** (grč. *Selene Mjesec*) kem. element, metaloid, atomska težina 79,2, redni broj 34, znak Se, upotrebljava se u televiziji
- Selena** (grč. *Selene Mjesec*) mit. božica Mjeseca kod starih Grka (usp. Luna i Dijana); med. *selena* bijela pjega na noktu
- selenati** (lat. *selenium*) mn. kem. soli selenske kiseline
- selenij** (lat. *selenium*) kem. v. selen
- selenijaza** (grč. *Selene*) med. v. selenogamija
- selenogamija** (grč. *Selene Mjesec, gamma brak*) brak s Mjesecom; med. mjesečarstvo; somnambulizam
- selenograf** (grč. *Selene, grafo pišem, opisujem*) opisivač Mjeseca, proučavatelj Mjeseca
- selenografija** (grč. *Selene, grafia*) opisivanje Mjeseca, proučavanje površine i drugih svojstava Mjeseca; grafičko prikazivanje Mjesečeve površine
- selenolabij** (lat. *selenolabium*) v. lunarij
- selenolog** (grč. *Selene, logos*) v. selenograf
- selenologija** (grč. *Selene, logia*) v. selenografija
- selenostat** (grč. *Selene Mjesec, istemi postavim, namjestim*) sprava za promatranje Mjeseca
- selenotopografija** (grč. *Selene Mjesec, topos mje; ,j, grafia* opisivanje) opisivanje Mjesečevih mjesta
- self-feeder** čit. self-fidr (engl.) samopunjač, sprava koja automatski domeće ugljen pri loženju kotla, stroja i dr.
- self-help** (engl.) samopomoć, samoinicijativa
- self-service** čit. selfservis (engl.) samoposluživanje, samoposluga (restoran ili trgovina u kojoj se kupci sami poslužuju)

- selffaktor** (engl. self sam, actor radnik) automatski stroj za fino pređenje (u proizvodnji pamuka)
- selfgovernment** (engl.) samouprava
- selfiš sistem** (engl. selfish system) fil. "sebični sustav", shvaćanje prema kojem se ljudska priroda uglavnom usmjerava po nagonu samoodržanja, a altruizam je samo profinjena sebičnost koja je nastala putem uvidavnosti i navike; glavni predstavnici: T. Hobes, Helvétius i dr.
- selfnademan** čit. selfmejdmen (engl. self-made man) čovjek koji vlastitom snagom krči put kroz život, stvara karijeru, koji za sve što postiže i što ima treba zahvaliti samo sebi
- selheraj** (njem. selchen sušiti u dimu) trgovina suhomesnatom robom; suhomesnata roba
- selvasi** (šp. selva šuma) mn. zem. vlažne tropske šume u Južnoj Americi, u području rijeke Amazone
- semafor** (grč. sema znak, fero, foreo nosim) nosač znakova, stup s pravom za davanje signala
- semaforski** (grč. sema znak, fero, foreo nosim) koji daje znak u daljinu; koji se tiče semafora ili mu pripada
- semantika** (grč. semantikos koji označava, koji znači) v. semaziologija
- semazija** (grč. semasia) davanje znaka, označavanje; med. nagovještaj, predznak
- semaziologija** (grč. semasia označavanje, logia) znanost o značenju riječi; filozofija jezika (dio gramatike)
- Semel scriptum, decies lectum** čit. semel skriptum, decies lektum) Jedanput pisano, deset puta pročitano, tj. budi oprezan u pisanim djelima
- semen** (lat. semen) sjeme; mn. semina
- semestar** (lat. sex šest, mensis mjesec, semestris) pola godine, polugodište, šestomjesečje
- semi** (lat. semi, grč. hemi) pola-, upola*, polu- (pojavljuje se samo kao predmetak u složenicama)
- semibrevis** (lat. semibrevis) glaz. polubrevis, cijela nota
- semidijametar** (lat. semi pola, polu, grč. diametros promjer) polupromjer kruga; radijus
- semifinale** (lat. semi-, finale kraj) šport, poluzavršnica pretposljednja borba (ili: utakmica), nakon koje dolazi završnica (finale)
- semifuza** (lat. semifusa) glaz. 1/16 note
- semikolon** (lat. semi, grč. kolon ud, dio) gram. točka i zarez (;); u grčkom se upotrebljava kao znak pitanja (upitnik)
- semiluksacija** (lat. semiluxatio) med. poluiščašenje, poluuganuće
- semimetali** (lat. semi-, grč. metallon) mn. polumetali, polukovine
- semiminima** (lat. semiminima) glaz. četvrtina note
- semina** (lat. semen gen. seminis sjeme, semina sjemenje) mn. v. semen
- seminacija** (lat. seminatio) biol. širenje sjemena prirodnim putem, sijanje; oplodivanje
- seminar** (lat. semen gen. seminis sjeme, seminarium) rasadnik; pripravnici zavod ili pripremna škola (za bogoslove, učitelje), sjemenište; na sveučilištima: zavod za stručno usavršavanje u znanosti (povijesni, filološki i dr. seminar); *seminarski rad* probni pismeni sastavak koji se čita i o kojem se kritički raspravlja na seminaru
- seminarist** (lat. seminarium) đak, pitomac, polaznik nekog seminara; sjemeništarač, bogoslov, student teologije
- semiografija** (grč. semeion znak, grafia pisanje) pisanje znacima, brzo pisanje; glaz. znanost o glazbenim znacima, vještina stavljanja tonova u note, pisanje nota

- semiotičan** (grč. semeiotikos koji pokazuje, koji nagovještava, pokazujući, nagovještavajući) koji pokazuje, koji služi kao znak (bolesti)
- semiotika** (grč. semeiotike) opća teorija znakova (u lingvistici i logici); znanost koja se bavi svime čime ljudi komuniciraju (jezikom, pokretima, umjetnošću, načinom odijevanja itd.)
- semioza** (grč. semeiosis označavanje, zabilježavanje) v. semioza
- semipermeabilan** (lat. polu..., permeabilis propuštan) fiz. polupropustan (opna)
- semiplata** (šp.) "polusrebro"; metalna smjesa koja se sastoji od jednakih dijelova kositra i cinka
- semiplena probatio** čit. semiplena probacio (lat.) prav. nepotpun dokaz, nedostatan dokaz
- semiš** (njem. samisch) 1. im. mašču uštavljena koža divokoze, jelena, srne; 2. prid. svijetlosmed, blijedožut
- semitestes** (lat. semitestes) mn. prav. polusvjedoci, tj. sumnjivi, nepouzđani svjedoci
- Semiti** mn. istočnjački narodi kavkaskerace koji potječu od Sema, najstarijeg od trojice Noinih sinova (Židovi, Etiopljani, Arapi i dr.; u užem smislu samo Židovi); *semitski jezici* jezici Semita: hebrejski, sirska, arapski i dr.
- semitist** proučavatelj, znalac semitskih jezika
- semitizam** židovstvo promatrano s etnološkog stajališta
- semitologija** znanost koja se bavi proučavanjem povijesti i kulture Semita, osobito semitskih jezika, semitska filologija
- semiton** (lat. semitonium) glaz. poluton
- semitonije** (lat. semitonia) glaz. mn. polutonovi
- semivokal** (lat. semivocalis) gram. polusamoglasnik, poluotvornik
- semiprezle** (njem. Semmel žemlja, isp. prezle) mrvice od isušenih i mljevenih žemli
- semnologija** (grč. semnos poštovanja vrijedan, dostojan; častan, dostojanstven, logia govor, govorenje) govorenje ozbiljnim i svečanim tonom
- semons** (fr. semonce) pom. opomena pucanjem iz topova s ratnih ili patrolnih brodova kojom se pozivaju trgovački brodovi da stanu kako bi bili pregledani
- semovencije** (lat. se movere kretati se) mn. pokretne stvari, čija je pokretljivost posljedica sile koja je u njima kao živim bićima
- sempervivum** (lat. sempervivum "uvijek živo") bot. čuvarkuća
- sempiterna** (lat. sempiterna vječna) veoma čvrsta vunena tkanina; v. perpetuana
- sempiternel** (lat. sempiternus vječan) vrsta grube keplovane tkanine
- semplíce** čit. semplíce (tal. semplice, lat. simplex jednostavan) glaz. jednostavno, bez ukrasa
- sempličisimo** (tal. simplicissimo) glaz. sasvim jednostavno
- sempre** (tal. sempre, lat. semper) glaz. uvijek, stalno, neprestano
- sempre pianissimo** čit. sempre pijanissimo (tal.) glaz. neprekidno vrlo tiho, stalno vrlo tiho
- sempre piu mosso** čit. sempre piu mosso (tal.) glaz. sve brže, sve brže i brže
- sen** (jap.) japanska novčana jedinica, = 1/100 jena
- sena** (tal., šp. sena, ar. sena) farm. sredstvo za čišćenje koje se dobiva od lišća drveta Cassia senna (raste u Egiptu, Siriji i dr.), kasija
- senar** (lat. senarius) metr. v. trimetar
- senat** (lat. senex gen. senis starac, senatus) "vijeće staraca"; zbor, vijeće; kod starih Rimljana: državno vijeće; od sred. vijeka: općinsko vijeće u velikim gradovima; na sveučilištima:

- samoupravno tijelo; sudski kolegij; u novije doba: naziv gornjeg doma parlamenta u mnogim državama; zgrada, dvorana u kojoj zasjedaju članovi senata
- senator** (lat.) član senata; vijećnik, savjetnik
- senatus academicus** čit. *senatus academicus* (lat.) akademski senat, vijeće čiji su članovi redoviti sveučilišni profesori
- senatus consultum** čit. *senatus consultum* (lat.) odluka senata, zaključak senata
- senatus populusque Romanus** čit. *senatus populusque romanus* (lat.) senat i narod rimski
- sendvič** (engl. *sandwich*) dvije kriške kruha, namazane maslacem, između kojih je umetnuta šunka, salama, sir i dr. (naziv po grofu Johnu Sandvichu, 1718—1792); pren. čovjek koji ide ulicama noseći na prsima i leđima velike reklamne plakate
- senega-korijen** korijen biljke Polygala senega (lijek protiv ujeta zmijske zvečarke); usp. poligala
- senegin** kem. tvar koju sadrži senega-korijen
- senf** (njem. *Senf*, grč. *sinapi*) gorušica; začim za jelo koji se pravi od mljevenog sjemena gorušice
- senilan** (lat. *senilis*) starački, oronuo; ishlapio
- senilitet** (lat. *senilitas*) v. *senilnost*
- senilnost** (lat. *senilis*) staračka slabost i nemoć (duhovna i tjelesna), klonulost
- senior** (lat. *senex* gen. *senis*) starac, stariji (za razliku od juniora); stariji član nekog sportskog kluba; *collegium seniorum* čit. kolegijum seniorum (lat.) vijeće (ili: skupština) starijih članova
- seniorat** (lat. *senioratum*) služba i dostojanstvo seniora; prav. pravo na nasljedstvo najstarijeg u obitelji (vrsta majorata)
- senkfus** (njem. *senken*) spustiti, sniziti, Fuss noga) spuštено stopalo; platfus, blatfus
- senkrub** (njem. *Senkgrube*) jama, rupa za zahodsku ili stajsku nečistoću; latrina
- sensimonisti** mn. pristaše *sen-simonizma*; *simonisti*
- sensimonizam** socijalistički sustav koji je utemeljio grof Claude Henry de Saint-Simon (1760—1825) i njegovi učenici: državom trebaju vladati privrednici, a ne plemstvo i visoko činovništvo; društvo treba preustrojiti u duhu načela prvih kršćana, na osnovi proizvođačkih zadruga, ukidanja privatnog vlasništva i prava nasljeđa proizvodnih sredstava u korist države; *simonizam*
- sentencija** (lat. *sententia*) mišljenje, sud, odluka; izreka, mudra izreka, moralna misao; sudska odluka; smisao, značenje, pojam
- sentenciozan** (lat. *sententiosus*) pun izreka, bogat mislima, zbijen, jezgrovit, kao izreka, npr. način pisanja, stil
- sentiment** (tal. *sentimento*, lat. *sentire*) osjetiti) osjećaj; čuvstvo, osjetljivost; duševni pokret, afekt; sud, mišljenje; *con sentimento* čit. kon *sentimento* (tal.) glaz. s osjećajem, osjećajno
- sentimentalan** (fr. *sentimental*) podložan osjećajima, osjetljiv, osjećajan, čuvstven, pun osjećaja
- sentimentalitet** (fr. *sentimentalité*) v. *sentimentalnost*
- sentimentalnost** (fr. *sentimental*) pojačana osjećajnost, pojačana osjetljivost, laka uzbudljivost osjećaja; u poeziji: prevladavanje subjektivnog nad objektivnim (supr. *naivitet*)
- sentina** (lat.) pom. najniži dio broda u koji se skuplja voda i nečistoća; pren.

- izmet, šljama, kaljuža, rasadnik prljavštine
- senza** čit. senca (tal. senza, lat. sine) bez; *senza ripetizione* čit. senca repetizione (tal.) glaz. bez ponavljanja; *senza sardini* čit. senca sordini (tal.) glaz. bez sordine, prigušnice; *senza tempo* čit. senca tempo (tal.) glaz. bez određenog tempa
- senzacija** (lat. sensatio) psih. osjet, osjećaj, dojam koji se dobiva od energije iz vanjskog svijeta (supr. refleksija); pren. uzbuđenje, stvar ili pojava koja uzrokuje uzbuđenje, novost koja uzrokuje opću i veliku pozornost, zanimljiv događaj
- senzacionalan** (lat. sensationalis) koji uzrokuje uzbuđenje, uzbudljiv
- senzal** (tal. sensale, lat. censualis procenski) burzovni, trgovački posrednik
- senzibilan** (lat. sensibilis) opažljiv, primjetan, zapažljiv; osjetljiv, sposoban za primanje dojmova, sposoban za osjete; osjetljiv, pun osjećaja, nježan; supr. inteligibilan
- senzibilitet** (lat. sensibilitas) osjetljivost, sposobnost opažanja osjetom; pojačana osjetljivost, osjećajnost, čuvstvenost, nježnost osjećaja
- senzibilizatori** (lat. sensibilisatores) mn. u fotografiji: obojene tvari koje se dodaju želatini bromnog srebra da bi se dobile ortokromatske ploče
- senzificirati** (lat. sensificare) poosjećajiti, poosjetiti, učiniti da se može osjetiti ili osjetilima opaziti, predočiti, učiniti nešto da bude pristupačno osjetilima
- senzitivan** (lat. sensitivus) sposoban osjetiti, osjetljiv; koji se temelji na opažanju, osjetilnom opažaju (senzaciji)
- senzitivitet** (lat. sensitivitas) osjetljivost, sposobnost osjećaja, senzibilitet
- senzimetar** (lat. sensitus, grč. metron mjera) sprava za mjerenje fotografskih emulzija
- senzoran** (lat. sensorius) osjetni, osjećajni, koji se tiče sjedišta osjećaja u mozgu; *senzorni živci* osjećajni živci, osjetni živci, oni koji vanjskim podražajem uzrokovani živačni pokret sprovode od jednog osjetilnog organa do živčanog centra, središta
- senzorij** (lat. sensorium) psih. dio mozga u kojem je sjedište osjetljivosti; *sensorium commune* čit. senzorium komune (lat.) opće sjedište osjećaja, dio mozga u kojem se susreću osjećaji
- senzualan** (lat. sensualis) osjetilan, čulan, puten, tjelesan; sklon tjelesnim uživanjima, razbludan
- senzualist** (lat. sensualis) pristaša senzualizma (usp. empirizam, empirist); čovjek sklon osjetilnim uživanjima, razbludnik
- senzualizam** (lat. sensualis osjetilni) fil. teorija koja cjelokupnu spoznaju svodi na osjetilne doživljaje, ali ipak ostavlja jednu neosjetilnu aktivnost: pozornost (Condillac); pren. sklonost osjetilnim uživanjima
- senzus** (lat. sentire osjetiti, osjećati, sensus) osjećaj; smisao; *sensus communis* čit. senzus komunis (lat.) zdrav razum; *sensu bono* čit. senzusu bono (lat.) u dobrom smislu; *sensu malo* čit. senzusu malo (lat.) u lošem smislu; *sensu proprio* čit. senzusu proprio (lat.) u pravom smislu; *sensu strictissimo* čit. sensu striktisimo (lat.) u najužem smislu
- senjer** (fr. seigneur, lat. senior) gospodin, gospodar; vlastelin
- senjor** (port. senhor, šp. senior, lat. senior) gospodin; gospodar, vlastelin
- senjora** (port. senhora, šp. senora) gospoda; gospodarica, vlastelinka
- senjorita** (šp. senorita) mlada, otmjena djevojka, gospođica

- seujorito** (šp. *senorito*) mlad, otmjen gospodin
- separacija** (lat. *separatio*) odvajanje, razdvajanje, npr. zajedničke imovine; rastava; neslaganje, podvojenost; *separatio quoad thorum et mensam* čit. *separacio kvoad torum et menzam* (lat.) rastava braka od stola i postelje; *separatio quoad vinculum* čit. *separacio kvoad vinkulum* (lat.) potpuna rastava braka
- separat** (lat. *separatus*) v. pod *separatan*
- separatan** (lat. *separatus*) odvojen, odjelit, različit od drugih; *separatan mir* zaseban mir, mir koji sklopi jedna država bez sudjelovanja država s kojima je dotle bila u savezu; *separatan otisak* zaseban otisak, npr. iz nekog časopisa (*separat*); *uputiti ad separatum* (lat. *ad separatum*) prav. uputiti neki predmet na poseban, odvojen postupak
- separatist** (fr. *separatiste*) onaj koji teži za odvajanjem iz neke zajednice (političke, vjerske), pristaša odvajanja
- separativan** (lat. *separativus*) odvajajući, koji odvaja, razdvajajući
- separatizam** (fr. *separatisme*) sklonost odvajanju, težnja za odvajanjem, pokret za odvajanjem iz neke zajednice (državne, vjerske i si.), otpadništvo
- separator** (lat. *separare odvojiti*) centrifuga za pripremanje maslaca, za vadenje meda iz saća (vrčaljka) itd.
- separe** (fr. *separé*) zasebna soba u gostionicama i dr. (za uže društvo, prisne sastanke i dr.)
- separirati** (lat. *separare*) odvojiti, odvajati, razdvajati, izdvojiti, razdvajati; rastaviti, rastavljati, razvoditi
- sepedogeneza** (grč. *sepedon trulež*, *genesis postanak*) med. nastanak truljenja, truljenje
- sepedon** (grč. *sepedon trulež*) med. trulež; zagnojena otekлина, čir
- sepedoničan** (grč. *sepedonikos truležni*) med. truležni
- sepija** (grč. *sepia*) zool. sipa, morska životinja, najsavršenija iz reda mekušaca, poznata osobito po crnoj tekućini koju ispušta pred neprijateljima da bi zavarala trag; crnosmeda boja ove životinje; *sepija crteži* crteži rađeni sepija-bojom
- seplasiyar** (lat. *seplasiarius*) prije: putujući prodavač lijekova; danas: trgovac lijekovima naveliko (po *Seplasi*, ulici u Kapui gdje su se prodavali mirisi i razne masti)
- sepsa** (grč. *sepsis*) med. trovanje organizma zaraznim klicama, truljenje, truležno raspadanje
- septana** (lat.) med. sedmodnevna groznica, groznica koja se vraća svakih 7 dana
- septangulum** (lat. *septangulum*) geom. sedmerokut
- septem** (lat) sedam
- septembar** (lat. *september*) jesenji mjesec, sedmi mjesec u najstarijem rimskom kalendaru; danas: deveti mjesec, rujan
- septembristi** (lat. *september*) mn. pristaše ustava iz 1820. u Portugalu (nazvani po svome pobjedonosnom ustanku od 9. rujna 1836.)
- septembrizade** (fr. *septembrisades*) rujanski pokolji u Parizu 1792.
- septempunktata** (lat. *Coccinella septempunctata*) "sa sedam točaka"; zool. božja ovčica, božji volak, buba mara
- septemvir** (lat.) član kolegija sedmorice (za obavljanje kakvog posla); osobito: član suda od 7 sudaca
- septemvirat** (lat. *septemviratus*) zvanje i služba septemvira; "stol sedmorice"
- septenat** (lat. *septennatum*) sedmogodišnje trajanje, osobito: razdoblje sedmogodišnjeg mandata predsjednika Francuske Republike

Septentrion (lat. Septentrio) astr. naziv za sedam zvijezda na Sjevernom nebu koje tvore zvijezda Velika (Mala) kola ili Veliki (Mali) medvjed; otuda: sjever, sjeverni vjetar

septet (lat. septetum, tal. settetto) glaz. djelo za 7 glasova ili 7 instrumenata

septici (grč. septikos koji uzrokuje truljenje) mn. med. sredstva za nagrizanje, izjedanje

septičan (grč. septikos) truležni, zagađen, zaražen, okužen; koji uzrokuje truljenje, koji uzrokuje trovanje

septikemija (grč. septikos koji uzrokuje trulež, haima krv) med. trovanje krvi

septililjun (lat. septem sedam, i -illion po sličnosti s milijun) broj koji se piše brojkom 1 i 42 ništice

septima (lat.) glaz. sedmi ton ljestvice čiji broj titraja u sekundi iznosi 15/8 broja titraja osnovnoga tona; *akord septima* četverozvuk koji se sastoji od osnovnog tona, terce, kvinte i septime

septimola (lat. septem sedam, mollis oznaka za mol ljestvicu) glaz. figura od 7 nota koje se smatraju kao 4 note iste vrijednosti; septmola

septina (lat. spetem sedam) poet. strofa od sedam stihova

septohimija (grč. septos truležni, chymos tekućina, sok) med. truljenje sokova, sklonost sokova truljenju

septola (lat. septem sedam) glaz. v. septimola

septon (grč. septein trunuti) kem. truležna tvar

septopira (grč. septos truležni, pyr vatra) med. groznica koja se javlja zbog trovanja

Septuagesima čit. Septuagesima (lat.) deveta nedjelja (otprilike 70 dana) prije Uskrsa; Sedamdesetnica

Septuaginta (lat. septuaginta "sedamdeset") naziv za grčki prijevod Sta-

rog zavjeta koji su, prema priči, izradili 72 učena Židova u Aleksandriji (200. pr. n. e.) po naredbi egipatskog kralja Ptolemeja Filadelfa; aleksandrijski prijevod, aleksandrijska verzija

septum (lat. saeptum ograda) med. opnasta pregrada između dviju tjelesnih šupljina, npr. u nosu ili između polovica srca

sepulkralan (lat. sepulcralis) grobni, nadgrobni, pogrebni; pren. mrtvački

segue čit. segve (tal. segue, lat. sequi) glaz. slijedi

sequitur čit. sekvitur (lat.) slijedi, proizlazi

serafim (hebr. saraph, kasnolatinski seraphim) anđeo svjetlosti sa šest krila

serafimski (hebr.) anđeoski; nebeski, veličanstven

seraj (pers., fr. serail) palača bivšeg turskog sultana; dvor istočnjačkog velikana i njegovih žena, u kojem je harem samo jedan njegov dio; šaraj

serapa (šp.) v. sarapa

Serapis egipatsko božanstvo podzemnih duša

seraskerijat (perz.) ured seraskera

serenada (fr. sérénade) večernja ili noćna glazba, noćna pjesma pod prozorom djevojke, podoknica; štendhen

serenata (tal.) v. serenada

serenissimus (lat. serenus vedar, serenissimus presvijetli) kao vladarska titula: Presvijetli

sereno (tal.) glaz. vedro, zadovoljno

sericit (grč. serikos svilen) min. mek. mastan, bjeličast ili zelenkast mineral svilenkasta sjaja

sericitiranje (grč. serikos svilen) geol. stvaranje bijelog, mekog tinjca iz feldšpata, posebice iz ortoklasa, najviše pod utjecajem orogenog tlaka, više temperature i vode

serija (lat. series) red, niz, skupina, ladanac; skupina, niz predmeta koji ima-

- ju neka zajednička obilježja i namjenu, npr. serija slika iz Dubrovnika
- serijski** (lat. series) koji je izrađen u serijama; objavljen u serijama
- serimetar** (grč. serikos svilen, metron mjera, mjerilo) svilomjer, instrument za ispitivanje jakosti i elastičnosti svile
- serineta** (fr. serinette) ptičje orgulje, verglič za učenje ptica pjevanju
- serio** (tal.) glaz. ozbiljno, svečano
- seriozo** čit. seriozo (tal.) glaz. v. serio
- seriozan** (lat. serius ozbiljan, fr. sérieux) ozbiljan, svečan, značajan, važan
- serkl** (fr. sercle, lat. circulus) krug, područje, opseg; društvo, skup, udruga, društveni krug; prednji redovi parketa u kazalištu; *držati serkl na dvorskim svečanostima* razgovarati s gostima
- sermo** (lat.) govor
- sermo rusticus** čit. sermo rustikus (lat.) seljački govor
- sermo pedestris** pješачki govor, tj. govor u prozi
- sermo plebeius** čit. sermo plebejus (lat.) običan, pučki govor
- sermo urbanus** (lat.) gradski govor
- sermo vulgaris** prost, nekultiviran govor
- sermocinacija** (lat. sermocinatio) razgovor; retorička Egura kojom se netko govoreći uvodi na pozornicu
- sermologij** (lat. sermologium) zbirka, zbornik propovijedi
- serodijagnostika** (lat. serum, grč. diagnosis razlikovanje, raspoznavanje) med. ispitivanje i utvrđivanje bolesti pomoću krvnog seruma
- serologija** (lat. serum, grč. logia) med. znanost o krvnom serumu i njegovoj terapijskoj uporabi
- seroterapija** (lat. serum, grč. therapia liječenje) med. liječenje serumima
- serozan** (lat. serosus) vodnjikav, sukrvičast, sličan sukrvici; koji sadrži ili izlučuje serum
- serpent** (tal. serpentone) glaz. zmijasto, u obliku slova S savijen drveni puhački instrument za najdublji bas
- serpentarij** (lat. serpentarium) zmijinjak, kavez za zmije
- serpentin** (lat. serpentinus zmijinji) min. smeđezelen ili svijetlozelen, veoma raširen mineral; upotrebljava se za zidanje, a može se i glačati (nazvan po tome što je prožet bijelim mineralnim žicama vijugavim poput zmije)
- serpentina** (lat. serpentina) vijugav put, vijugava staza, krivudava staza; papirnata zmija (za bacanje na zabavama i si.)
- serpentinski stihovi** stihovi čiji početak i kraj sadrži iste riječi
- serpentist** (tal. serpentone) glaz. onaj koji svira serpent
- serpiginozan** (lat. serpiginosus) bot. koji vijuga po zemlji, krivudav, vijugav; med. razjedljiv
- serpuliti** (lat. serpula zmijica, grč. lithos kamen) geol. okamenine iz porodice glista cjevašica
- serso** (fr. cerceau obruč) vrsta igre u kojoj se obruči štapićem bacaju uvis, a drugi ih igrač dočekuje na isto takav štapić
- sert** (tur.) tvrd, čvrst; oštar, žestok, ljut (npr. duhan); opor, hrapav, grub, surov; strog, nagao; nemiran, uzburkan (npr. more); sertli
- sertaun** (port. sertao) udaljena, još nekultivirana unutrašnjost Brazila
- serum** (lat.) zool. tekućina koju izlučuje usirena krv, sukrvica; surutka; med. umjetnim putem umnožena ljevakovita tvar koju bolesno tijelo samo stvara boreći se protiv zaraze (ta se tvar ubrizgava bolesniku kao lijek protiv difterije i dr. bolesti)
- server** (engl.) u tenisu: igrač koji počinje igru, napadač
- servijeta** (fr. serviette) salveta; kožna torba (za spise i si.)

servilan (lat. servilis, servus rob) rop-ski, pokoran; podao

servilizam (lat. servilis ropski) v. servilnost

servilnost (lat. servilis ropski) sluganstvo, puzavost, ropski duh, ropska pokornost bez dostojanstva

servirati (lat. servire, fr. servir) služiti; služiti, poslužiti (jelom, pićem), iznijeti na stol, iznositi na stol; *ručak je serviran* ručak je na stolu; u tenisu: počinjati igru, napadati

servis (fr. service, lat. servitium) služba, služenje; podvorba; nagrada za posluživanje, napojnica (npr. konobaru); stolni pribor, stolno posude (jednako po obliku i boji)

servitut (lat. servitus) robovanje; služenje; potčinjenost; prav. stvarno pravo na nečije vlasništvo; teret na jednom dijelu nečijeg imanja ili na cijelom imanju (npr. sloboda prolaza kroz čiju kuću, dvorište i si.)

servus (lat.) rob, sluga; vrsta pozdrava **servus servorum Dei** (lat.) sluga slugu Božjih (tako pape nazivaju sebe u službenim spisima)

serž (fr. serge) trg. vrsta lake vunene, pamučne ili svilene tkanine; služi poglavito za izradbu podstave

seržant (fr. sergent) dočasnik, narednik u francuskoj vojsci

sesija (lat. sedere sjediti, sessio) sjednica; zasjedanje, skup sjednica; vrijeme zasjedanja, razdoblje zasjedanja (npr. skupštine)

sestercij (lat. sestertius) starorimski sitan novac

sestet (tal. sestetto) v. sekstet

sestina (tal.) poet. 1. kitica (strofa) od šest stihova; 2. pjesma od šest kitica (strofa)

seš (fr. seiche) stojni val, periodična promjena razine vode u jezerima ili morima, tj. na jednoj se obali jezera površina vode uzdiže, a na suprotnoj opada; štiga

set (engl.) šport, šest dobivenih igara (gemova) u tenisu

Set mit. staroegipatski bog oružja, tame i zla, Ozirisov ubojica

setečentist (tal. settecento sedam stotina, settecentista) tal. književnik i umjetnik iz XVIII. st.

setečento (tal. settecento sedam stotina) naziv za XVIII. st. u povijesti tal. književnosti i umjetnosti

seter (engl. setter) pas ptičar duge dlake (engleski, irski seter i gordon-seter)

settlement (engl. settlement) naselje, naseobina, kolonija; posjed (npr. britanski posjedi na Malajskom poluotoku); osobito: naseobina akademski obrazovanih ljudi u najsiromašnijim radničkim dijelovima nekog velegrada da bi se uspostavio dodir između viših i nižih staleža u materijalnom i moralnom pogledu

setler (engl. settler) naseljenik, kolonist

sevдах (tur. sevda seta, tuga) ljubav, ljubavna čežnja i strast

sevdalinka (tur. sevda sjeta, tuga) ljubavna pjesma puna čežnje i strasti

sevicije (lat. saevus bijesan, okrutan, saevitiae) mn. prav. surovi postupci, zlostavljanja

Sexagesima čit. Seksagezima (lat.) osma nedjelja (otprilike 60 dana) prije Uskrsa; Šezdesetnica

sezam (grč. sesamon, lat. sesamum) bot. orijentalna zeljasta biljka iz porodice Pedaliaceae (lat. Sesamum orientale) od čijeg se žutog sjemena dobiva bistro i slatko ulje

Sezame, otvori se! arapska čarobna formula pomoću koje se otvaraju vrata do tajnog blaga (iz priče "Alibaba i 40 hajduka" u "Tisuću i jednoj noći")

sezona (lat. saison, lat. satio sijanje, sjetva od serere sijati) godišnje doba, doba najpogodnije za neku vrstu poslova ili djelatnost (kupanja, žetve, berbe, skijanja, kazališta, plesova,

zabava i dr.); *a la saison* čit. a la sezon (fr.) prema dobu godine, u pravo vrijeme; *hors de saison* čit. or o'se-
zon (fr.) u nezgodno vrijeme, u ne-
vrijeme

sezonski (fr. *saisonnier*) koji se tiče godišnjeg doba, koji odgovara određenom dobu godine, koji se javlja s godišnjim doba; *sezonska industrija*, *trgovina*, *roba i dr.* ona koja se obavlja, traži, samo u određeno doba godine; *sezonska karta* mjesečna, dvomjesečna, stalna karta; *sezonski radovi* koji se mogu obavljati samo u određeno doba godine

sfacelozan (grč. *sfakelos*) med. bolestan od vučca

sfacelus (grč. *sfakelos*) med. vučac

sfen (grč. *sfen klin*) min. naziv za tita-
nit, zbog kristalizacije u obliku klin-
na

sfendona (grč. *sfendone*) pračka; med.
zavoj u obliku pračke (za glavu)

sfenoid (grč. *sfen gen. sfenos klin*, *eidos oblik*) min. hemiedarski oblik tetra-
gonalnog i rompskog kristalnog su-
stava

sfenoidan (grč. *sfen gen. sfenos klin*,
eidos oblik) klinast; *os sphenoides* čit.
os sfenoides (lat.) anat. klinasta kost

sfera (grč. *sfaira*, lat. *sphaera*) kugla;
osobito: nebeska kugla; krug, putan-
nja; pren. krug djelovanja ili rada,
djelokrug, domašaj, područje; opseg;
društveni krug; *armilarna sfera* (lat.
sphaera armillaris) astr. sprava za
prikazivanje raznih putanja nebes-
kih tijela; *sfera utjecaja* područje ili
dio područja neke poluzavisne drža-
ve koja se stvarno nalazi pod poli-
tičkim i ekonomskim utjecajem neke
velike sile; *više sfere* nadzemaljski
svjetovi ili krajevi; *glazba* ili *harmo-
nija sfera* nebeska glazba koja na-
staje gibanjem nebeskih tijela u sve-
miru (prema Platonu i pitagorejci-
ma)

sfericitet (lat. *sphaericitas*) kuglatost,
svojstvo nekog tijela koje ima oblik
kugle

sferika (grč. *sfaira kugla*) v. sferologija

sferni (grč. *sfaira kugla*) kuglast, ok-
rugao kao kugla; kuglin, koji pripa-
da kugli i površini kugle; *sferna*
zrcala opt. zrcala čija je površina dio
kugle, dakle, udubljena kad je ugla-
čana unutrašnja površina šuplje ku-
gle (konkavna), i ispupčena kad je
uglačana vanjska površina kugle
(konveksna) zrcala; *sferna trigonome-
trija* trigonometrija koja se bavi rje-
šavanjem sfernih trokuta; *sferni eks-
ces* višak zbroja kutova sfernog tro-
kuta preko dva prava kuta; *sferni*
poligon svaki višekutnik na površini
kugle koji je omeđen lukom najvećih
krugova; *sferni trokut* trokut koji tvo-
re tri sferne dužine određene kugli-
ne površine; *sferni kut* kut pod kojim
se sijeku dvije glavne kružnice povr-
šine kugle

sferoid (grč. *sfaira kugla*, *eidos oblik*)
tijelo slično kugli (Zemlja je sferoid)

sferoidaln (grč. *sfaira kugla*, *eidos*
oblik) sličan kugli, nalik na kuglu

sferoidan (grč. *sfaira kugla*, *eidos oblik*)
kuglast, sličan kugli, kao kugla

sferoidicitet (lat. grč. *sfaira kugla*,
sphaeroidicitas) težnja za poprima-
njem oblika kugle, npr. vode

sferologija (grč. *sfaira kugla*, *logia zna-
nost*) znanost o kugli, znanost o Zem-
ljinom sferoidu

sferoma (grč. *sfaira kugla*) zaobljeno,
kuglasto tijelo

sferomahija (grč. *sfaira lopta*, *mache*
boj, *borba*) loptačka utakmica

sferometar (grč. *sfaira kugla*, *metron*
mjera, *mjerilo*) kuglomjer, sprava za
određivanje promjera neke kugle od
čije je površine dan samo mah dio;
opt. sprava za određivanje oblika sta-
klenih leća i debljine tankih pločica

sferometrija (grč. *sfaira* kugla, *metria* mjerenje) mjerenje kugle

sferosiderit (grč. *sfaira* kugla, *sideros* željezo) min. siderit oblika kugle, bubrega

sfigmičan (grč. *sfygmos* bilo) koji se tiće bila, pulsa

sfigmodan (grč. *sfygmos* bilo, *eidos* oblik) sličan bilu (pulsu)

sfigmofon (grč. *sfygmos* bilo, *foneo* zvučim) prekidač struje spojen s galvan-skom baterijom i telefonom, stavlja se na arteriju i omogućuje da se otkucaji bila čuju

sfigmograf (grč. *sfygmos* bilo, *grafo* bilježim) instrument za mjerenje bila (pulsa), za bilježenje krivulje bila (ili: pulsne krivulje)

sfigmografija (grč. *sfygmos* bilo, *grafia* pisanje, opisivanje, bilježenje) vještina uporabe sfigmografa; proučavanje sfigmograma, opisivanje pulsa

sfigmogram (grč. *sfygmos* bilo, *gramma* pisano, pismo) grafički snimak otkucaja bila ili otkucaja sfigmografom

sfigmologija (grč. *sfygmos* bilo, *logia* znanost) znanost o bilu (pulsu)

sfigmomanometar (grč. *sfygmos* bilo, *manos* labav, *metron* mjera, *mjerilo*) naprava za mjerenje krvnog tlaka

sfigmometar (grč. *sfygmos* bilo, *metron* mjera, *mjerilo*) v. sfigmoskop

sfigmoskop (grč. *sfygmos* bilo, *skopeo* promatram) naprava za mjerenje, za ispitivanje bila (pulsa)

sfigmoskopija (grč. *sfygmos* bilo, *skopeo* promatram) ispitivanje, pregled bila (pulsa)

Sfinga (grč. *Sfinx* gen. *Sfingos*) mit. fantastična figura s lavljim tijelom i ljudskom ili ovnujskom glavom, u starom Egiptu, kao simbol boga Sunca, često je stajala pred hramovima i u blizini nadgrobnih spomenika (čuva grobove); kod Grka: čudovište (s lavljim tijelom, a djevojačkom gla-

vom i grudima) na jednoj stijeni kod Tebe; svakom je putniku postavljalo jednu zagonetku i razdiralo svakog tko je ne bi riješio; kad je Edip uspio riješiti zagonetku, Sfinga se strovalila sa stijene; smatrali su je ponekad simbolom plodnosti zemlje, a ponekad simbolom mudrosti i tajni u prirodi; pren. zagonetna osoba

sfingodonti (grč. *sfingo* stežem) mn. med. lijekovi i sredstva koja izazivaju jako stezanje

sfinksis (grč. *sfinxis*) med. stezanje, zatvaranje

sfinkter (grč. *sfinkter* od *sfingo* stežem) anat. mišić stezač, mišić zatvarač

sforzando čit. *sforzando* (tal.) glaz. pojačano, jače, naglašeno

sforzato čit. *sforzato* (tal.) glaz. v. *sforzando*

sfragid (grč. *sfragis*) pečatna zemlja

sfragida (grč. *sfragis* pečat) kratka autobiografska bilješka antičkih pjesnika (u nekoliko završnih stihova kake zbirke)

sfragistika (grč. *sfragis* gen. *sfragidos* pečat) pomoćna povijesna znanost: znanost o pečatima, poznavanje pečata na poveljama, osobito starim; prid. sfragistički

sfumato (tal. *sfumato*) slik. nejasno, mutno (slikano); slikanje blagim sjenama (npr. Leonardo da Vinci)

Sh. kratica za šiling

shaza (grč. *schasis*) med. puštanje krvi

shazma (grč. *schasma*) med. zarezano mjesto na tijelu na kojem se pušta krv

shedijazma (grč. *schediasma*) kratak, na brzinu izrađen sastav, nacrt, skica

shema (grč. *schema*) držanje, ponašanje, oblik, forma; slika, uzor; nacrt, skica, uzorak i uputa za sređivanje, istraživanje i prikazivanje čega; osnovni nacrt, pregled; gram., poet. = figura

- shematičan** (grč. schema oblik, nacrt) izrađen u obliku nacрта, pregleda, u glavnim potezima
- shematizam** (grč. schematismos držanje, ponašanje; vanjština; oblik) oblik nacрта; formalizam, krut i jednoličan poslovni (kancelarijski, administrativni) način postupanja; službeni kalendar s popisom svih državnih vlasti i ustanova, službenika i si., npr. učiteljski, svećenički shematizam; fil. postupak razuma s predodžbama danim u opažaju iz kojih se sintezom na osnovi vremenske sheme i transcendentalne apercepcije dolazi do spoznaje predmeta (prema Kantu)
- shematizirati** (grč. schematizo napraviti nacrt, izraditi u obliku pregleda, nacрта, skicirati)
- shematografija** (grč. schema oblik, grafo crtam) crtanje likova ili slika
- shematopeja** (grč. schema oblik, poieo činim, pravim) vještina prikazivanja (ili: prikazivanje) neke radnje pokretima, tj. pantomimom
- shenobat** (grč. schoinobates) plesač na konopcu
- shenobatika** (grč. schoinos konopac, baino idem) vještina plesanja na konopcu
- shizofiti** (grč. schizo razdvajam, fyton biljka) mn. bot. biljke (bakterije i neke alge) koje se razmnožavaju isključivo bespolnim putem, tj. dijeljenjem
- shizofrenija** (grč. schizo razdvajam, schiza razdvajanje, fren gen. frenos duša) med. duševni poremećaj koji se sastoji u određenom razdvajanju duhovne osobe, očituje se u nagloj promjeni mišljenja, nedostatku jedinstva htijenja, nadmoćnosti unutrašnjeg života i u izbjegavanju vanjskog svijeta (osobito se javlja kod tzv. mladenačkog ludila; usp. demencija); šizofrenija
- shizogen** (grč. schizo razdvojem, genkorijen od gignesthai nastati, postati) koji je nastao putem razdvajanja, odvajanja
- shizogonija** (grč. schiza razdvajanje, schizo razdvajam, gone radanje) biol. bespolno množenje neprestanim dijeljenjem cjelokupnog organizma (kod sporoza, bakterija i dr.)
- shizotrihija** (grč. schizo razdvajam, thrix gen. trichos vlas, dlaka) med. razdvajanje kose pri vrhu
- sholija** (grč. scholion tumačenje, objašnjenje) mn. *sholije* znanstvena izlaganja, objašnjenja; napomene kao objašnjenja grčkih i latinskih pisaca koje su pisali starogramatičari
- sholijast** (grč. scholiastes tumač, objašnjavač) pisac sholija, tumač nekog starogrčkog ili latinskog pisca
- sholiograf** (grč. scholion tumačenje, objašnjenje, grafo pišem) v. sholijast
- Shylock** čit. Šajlok (engl.) Židov-zelenaš koji je u Shakespeareovoj drami "Mletački trgovac" nemilosrdno zahtijevao od svog dužnika izvršenje ugovora; pren. nemilosrdan zelenaš
- Si quid movendum est, move** čit. si kvid movendum est, move (lat.) Ako što treba maknuti, makni (Hipokrat)
- si replica** Čit. si replika (tal.) glaz. ponavlja se, treba ponoviti
- Si taxuisses, philosophus mansisses** čit. si takuises, filozofus, manzises (lat.) Da si šutio, ostao bi filozof
- si vis amari, ama** (lat.) želiš li biti ljubljen, ljubi!
- si vis pacem, para bellum** (lat.) ako hoćeš mir, pripravljalj se na rat
- Sibarit** (grč. Sybarites) stanovnik starogrčkog grada Sibarisa u donjoj Italiji, poznatog po svojoj razvratnosti; otuda: pren. razbludnik, razvratnik; mekušac; prid. sibiritski
- sibaritizam** (grč. Sybaris) požuda, razvrat; mekuštvo; usp. Sibarit

siberit min. crveni turmalin iz Sibira
siberjen (fr. siberienne) tkanina slična kalmuku (za zimske kapute)
Sibila (grč. Sybylla, lat. Sibylla) ime većeg broja (oko 10) proročica u starom vijeku (kod Grka i Rimljana); pren. babetina, stara vještica
sibilacija (lat. sibilatio) med. šumljenje u ušima
sibilant (lat. sibilare šištati, sibilans) gram. piskavi suglasnik (c, s, z.)
Sibilinske knjige zbirka proročanstva i sentencija na grčkom jeziku
sibilizam (lat. sibilare) med. v. sibilacija
Sibirea croatica čit. sibirea kroatika (lat.) bot. "hrvatska sibireja", biljka iz porodice sibireja (pronašao je i opisao mađarski botaničar Degen)
sic čit. sik (lat.) tako; *sic!* tako!, tako piše, od riječi do riječi (obično se stavlja u prikazima i dr. kod izraza i mjesta na koja se želi skrenuti pozornost)
Sic eunt fata hominum čit. sik eunt fata hominum (lat.) Tako idu ljudske sudbine
sic satis čit. sik satis (lat.) toliko je dosta
sicilijana poet. lirska strofa od osam stihova, podrijetlom s otoka Sicilije; sicilijanski pastirski ples; glaz. pratnja za ovaj ples
sicilijanska večer pobuna stanovnika Palerma koji su 30. ožujka 1282. u trenutku zvonjave na večernjicu pobili francusku posadu i time dali povoda protjerivanju dinastije Anžuvinaca sa Sicilije
sideracija (lat. sideratio) položaj zvijezda; med. potpuno izumiranje jednog dijela tijela; sunčanica
sideralan (lat. sideralis) zvjezdani, koji se tiče zvijezda, koji pripada zvijezdama, koji je pod utjecajem zvijezda; *sideralna svjetlost* bijela svjetlost

praskavog plina, upotrebljava se za projekcijske uređaje i reflektore
siderički (lat. sidereus zvjezdani, sidus gen. sideris zvijezda) v. sideralan; *siderički dan* vrijeme za koje zvijezda stajaćica jedanput opiše svoj krug oko polarne osi na nebeskom svodu ili vrijeme koje protekne između dviju uzastopnih gornjih ili donjih kulminacija jedne stajaćice; *siderički mjesec* zvjezdani mjesec, vrijeme ophoda Mjeseca oko Zemlje (27 dana, 7 sati, 43 minute, 11,8 sekundi.; usp. sinodički mjesec); *siderička godina* zvjezdana godina, vrijeme ophoda Zemlje oko Sunca (365 dana, 6 sati, 9 minuta, 9 sekundi.; usp. tropska godina)
siderit (grč. sideros željezo) min. željezni karbonat, željezna ruda
siderizam (grč. sideros željezo) 2. tobožnji utjecaj kovina, vode i dr. na čovjeka; osobito: sposobnost čovjeka da osjeti gdje pod zemljom ima kovina i vode
siderizam (lat. sidus gen. sideris zvijezda) 1. teorija o utjecaju zvijezda na čovjekov život i čovjekovo zdravlje; vjera u takav utjecaj
siderograf (grč. sideros željezo, čelik, grafo pišem, bilježim) čelikorezac
siderografija (grč. sideros željezo, čelik, grafia pisanje) vještina urezivanja slika u željezu ili čeliku
sideroksilon (grč. sideros željezo, xylon drvo) željezno drvo, tj. nešto proturječno, nemoguće, nešto što samo sebe isključuje, contradictio in adjecto
siderolit (grč. sideros željezo, lithos kamen) željezni kamen, masa od koje se pravi posude slično fajansi, pobrončano ili pozlačeno, prevučeno lakom umjesto glazurom, caklinom
sideromantija (grč. sideros željezo, manteia proricanje, gatanje) gatanje u željezo, vraćanje iz iskri koje baca

- slamka dok izgara na usijanom željezu
- sideroskop** (grč. sideros željezo, skopeo promatram, gledam) sprava za pronalaženje željeznog truna koji padne u oko (magnetna igla čije se pomicanje vidi pomoću zrcala i ljestvice; kad je pomicanje jače, onda je traženi predmet bliže)
- siderostat** (lat. sidus gen. sideris zvijezda, grč. istemi postavim, stavim) opt. heliostat s jednim čvrstim i jednim pokretnim zrcalom
- siderotehnika** (grč. sideros željezo, tehnike) izrađivanje željeza, željezna industrija, metalurgija željeza i njegovih slitina
- sideroza** (grč. sideros željezo) med. ožljezavanje pluća, bolest koja se dobiva od udisanja željezne prašine (kod metalurških radnika)
- siderurgija** (grč. sideros, ergon) v. siderotehnika
- sidi** (ar.) gospodin, gospodar (kao titula plemenskih poglavica, kneževa i dr.)
- siecle** čit. sjekl (fr. siècle, lat. saeculum) stoljeće; *fin de siecle* čit. fen d'sjekl (fr.) "kraj stoljeća", izraz kojim se označava bolećivo raspoloženje europskog društva potkraj 19. st. te odraz takvog raspoloženja u književnosti i likovnoj umjetnosti
- siesta** (šp. siesta, lat. sexta sc. hora šesti sat) "šesti sat dana", tj. podnevni odmor, spavanje nakon ručka (za vrijeme najveće žege u Španjolskoj i Italiji)
- sifilid** (grč. sys svinja, syn, filos) med. mekani čvor (osip) koji se, kod sifilisa, stvara na raznim organima, brzo se rasprskava i zasušuje; *sifilidi* mn. venerične kožne bolesti
- sifilidofobija** (grč. sys svinja, fobos strah) med. v. sifilofobija
- sifilidoklinika** (lat. syphilis, grč. klinikos bolestan, koji leži u postelji, lat. clinice liječnička znanost kraj bolesničke postelje) bolnica za liječenje oboljelih od sifilisa
- sifilidolog** (lat. syphilis, grč. logos) med. specijalist za liječenje sifilisa
- sifilidologija** (lat. syphilis, grč. logia) dio medicine koji proučava sifilis i pronalazi mjere za borbu protiv nje
- sifilis** (izraz nastao u sr. vijeku od grč. sys svinja i filos drag, mio); naziv se, izgleda, prvi put pojavio 1530. u latinskoj pjesmi Hijeronimusa Fracastora pod naslovom "Syphilis", ali kao već udomaćen naziv, koji pjesnik izvodi iz imena svoga izmišljenog junaka, pastira Syphilusa; kako se bolest najprije pojavila u vojsci francuskog kralja Karla VIII., nazvana je i francuskom bolešću (morbus Gallicus); med. lues, francuska bolest, kronična i veoma raširena zarazna spolna bolest, nastaje prenošenjem sifilitičnog uzročnika dodirrom, obično putem spolnog općenja ili putem nasljeđa (*hereditarni* ili *kongenitalni sifilis*); uvjet za prenošenje zaraze je povreda pokožice; uzročnik bolesti je spiroheta (lat. spirochaeta pallida); *primarni sifilis* tvrdi čir na spolnim dijelovima, tvrdi čankir; *sekundarni* ili *konstitucionalni sifilis* oboljelost cjelokupnog tijela od ove bolesti, praćena oticanjem žlijezda, kožnim bolestima i množenjem sluzi u grlu i ustima; *tercijarni sifilis* nastaje od sekundarnog i izražava se u bolestima najrazličitijih organa (jetara, mozga, pluća, kostiju, crijeva i dr.)
- sifilitici** (lat. syphilitica) mn. med. lijekovi protiv sifilisa
- sifilitičan** (lat. syphilis) obolio od sifilisa, koji se tiče ili potječe od sifilisa, veneričan
- sifilofobija** (lat. syphilis, fobos strah) med. strah od spolnih bolesti
- sifiloida** (lat. syphilis, grč. eidos oblik) kožna bolest slična sifilisu

sifilom (lat. syphilis) med. v. sifilid
sifilomanija (lat. syphilis, grč. mania pomama, ludilo) med. vrsta hipohondrije u kojoj se bolesnik bez razloga smatra spolno zaraženim
sifon (grč. sifon cijev, lat. siphon) nategača; boca za držanje i izlivanje pjenušavih pića koja su pod tlakom; odvodna cijev za plinove i tekućine u obliku slova S
sigilacija (lat. sigillatio) udaranje pečata, pečačenje
sigillum (lat.) pečat; *loco sigilli* čit. loko sigili (lat.) mjesto pečata
sigilografija (lat. sigillum pečat, grč. grafia opisivanje) opisivanje pečata
sigla (lat. sigillum, siglum) znak za skraćivanje pojedinih riječi i slogova, osobito u stenografiji
sigma (grč. sigma) naziv za grčko slovo "S" (Σ)
sigmatizam (grč. sigma) izbacivanje glasa s iz završnih slogova is i us ispred suglasnika da bi se izbjegla položajna dužina (kod starijih rimskih pjesnika); med. pogrešno izgovaranje glasa "s"
sigmatiski (grč. sigma) gram. koji se završava slovom "s" (osnova riječi)
sigmodan (grč. sigma, eidos oblik) koji je u obliku srpa ili polumjeseca; sigmoidan
sigmoidan (grč. sigmoeides polumjesečast) v. sigmodan
signal (lat. signum znak, signale) znak, poziv objavljen nekim instrumentom (trubom, rogom, zvonom, plamenom); voj. znak kojim se nešto javlja (pomoću posebnih zastava, zrcala, raketa i dr.)
signalirati (lat. signale) v. signalizirati
signalist (lat. signale) davatelj znakova
signalizirati (lat. signale) dati znak, davati znak (ili: znakove), objaviti znakom; *signalizirati se* istaknuti se, pokazati se; prid. signaliziran

signatar (lat. signatarius) potpisnik; *signatarne sile* države potpisnice nekog ugovora koje tim potpisivanjem jamče za njegovo poštivanje
signatum (lat. signare udariti pečat, zapečatiti, signatum) potpisano i opremljeno pečatom (na poveljama)
signatura (lat.) znak koji obilježava bit čega; potpis, potpisivanje javne isprave, osobito skraćenim potpisom; potpis umjetnika, posebice slikara, na svome djelu; tisk. stavljanje broja na prvu stranicu pri dnu svakog arka, broj na prvoj stranici pri dnu svakog novog arka; u kartografiji: znak za obilježavanje određenih predmeta, prirode zemljišta itd.; na receptima: uputa o načinu uporabe propisanog lijeka i ime onoga za koga je lijek; glaz. označavanje nota brojkama (osobito kod basa); također: predznak, ključ; trg. stavljanje znaka, znak (na robu); *teorija o signaturi* teorija Paracelzovih sljedbenika prema kojoj se djelovanje jednog prirodnog tijela na ljudski organizam može prepoznati po njegovim vanjskim svojstvima (obliku, boji i dr.), npr. divljeg maka na krv (na ovoj se teoriji temelji vjerovanje u mnoge narodne lijekove)
signet (lat. signetum) osobni, privatni pečat; prsten s urezanim grbom ili početnim slovima imena koji služi umjesto pečata; znak, oznaka (u knjiži); osobito: vinjeta tiskara ili izdavača na naslovnoj stranici knjige
signifikantan (lat. significans) označavajući, koji označava, naznačuje; znan, značajan, karakterističan
signifikativan (lat. significativus) v. signifikantan
signirati (lat. signare) označiti, obilježiti; potpisati, obilježiti skraćenim potpisom (parafom); posvjedočiti (potpisom, pečatom); žigosati, zapečatiti
signo čit. sinjo (tal.) glaz. v. segno

- signum** (lat.) znak, obilježje, oznaka; stijeg, zastava; predznak; slika u pečatu, pečat
- sijagonagra** (grč. siagon čeljust, agra plijen) med. kostobolja čeljusti
- sijaladenitis** (grč. sialon pljuvačka, aden žlijezda) med. upala pljuvačnih žlijezda, žlijezda slinovnica
- sijalagogi** (grč. sialon pljuvačka, ago dovim, izazivam) mn. med. sredstva koja izazivaju izlučivanje pljuvačke, sline
- sijalizam** (grč. sialon pljuvačka) med. v. ptijalizam
- sijalofagija** (grč. sialon pljuvačka, fagein jesti, žderati) med. gutanje pljuvačke, često povezano s aerofagijom, ima najčešće za posljedicu razne želučane bolesti
- sijalologija** (grč. sialon pljuvačka, logia znanost) med. grana medicine koja proučava pljuvačku i njezino izlučivanje
- sijalonkus** (grč. sialon pljuvačka, onkos masa) med. oteklina pljuvačnih žlijezda, žlijezda slinovnica
- sijaloreja** (grč. sialon pljuvačka, rheo tečem, curim) med. ptijalizam
- sijaloshesija** (grč. sialon pljuvačka, schesis zadržavanje) med. zadržavanje pljuvačke, zastoj izlučivanja pljuvačke, sline
- sijaloserinks** (grč. sialon pljuvačka, syrinx truba) med. pljuvačna fistula
- sijalostenozna** (grč. sialon pljuvačka, stegnosis suženje) med. suženost pljuvačnog kanala
- sijalozemija** (grč. sialon pljuvačka, zemia gubitak) med. gubitak (ili: prestanak) izlučivanja pljuvačke
- sijenit** min. zrnasta gromadna stijena sastavljena od ortoklasa i augita (ili tinjca); naziv po egipatskom gradu Syeni
- sikancije** (lat. siccantia) mn. med. sredstva (ili: lijekovi) za zasušivanje
- sikativ** (lat. siccativum) med. sredstvo za ubrzavanje sušenja: od olovnog šećera, lanenog i terpentinskog ulja (kod uljenih boja i lakova)
- sikativan** (lat. siccativus) koji suši, koji zasušuje, zasušujući
- sikeri** (engl. seekers) mn. "oni koji traže", članovi jedne prezbiterijanske sekte u XVII. st. koja je smatrala da pravu vjeru tek treba tražiti
- sikhazija** (grč. sikchasia) med. gađenje, gnušanje, odvratnost
- sikofant** (grč. sykofantes) u staroj Ateni: osoba koja je prokazivala vlastima one koji su oštećivali svete smokve i, suprotno zabrani, prodavali ili izvozili smokve iz Atene: pren. došnik, prokazivač, špijun, izdajnik, klevetnik, podlac, ucjenjivač
- sikofantija** (grč. sykofantia) v. sikofantizam
- sikofantizam** (grč. sykofantia) doušništvo, prokazivaštvo, klevetništvo, podlaštvo, ucjenjivaštvo
- sikom** (grč. sykon zrela smokva; smokvasta bradavica) med. smokvasta bradavica; lišajasta ogrubjelost očnih vjeda, čija je unutarnja strana posuta grudicama sličnim smokvinim zrnima
- sikomantija** (grč. sykon smokva, manteia gatanje, proricanje) gatanje, proricanje iz smokvinog lišća
- sikomora** (grč. sykon) bot. divlja egipatska smokva i njezin plod (od njezinog su drveta stari Egipćani izrađivali sarkofage)
- sikoza** (grč. sykon zrela smokva; smokvasta bradavica) med. stvaranje smokvastih bradavica; bolest smokvastih bradavica; smokvast madež
- Sikstinska kapela** papinska kapela u Vatikanu, izgrađena 1473. u doba Siksta IV., s Michelangelovim freskama. radenim od 1508. do 1512.; uduga glazbenika koja u toj kapeli iz-

- vodi, za vrijeme velikih blagdana, visoku crkvenu glazbu
- Sikstinska Madona** slik. glasovita Rafaelova slika Bogorodice, nazvana po tome što je na njoj prikazan i sv. Siksto (II.)
- sikter** (tur. siktirmek potjerati) odlazi! nestani! *sikter-liava* crna kava (dru-ga) koja se daje gostu kao znak da može otići
- sil** (engl. seal) krzno izrađeno od kože morskog psa; silskin
- silabičan** (grč. syllabikos) slogovni, koji se sastoji od slogova; *silabični stihovi* poet. stihovi koji se mjere samo po broju slogova, a ne po dužini i naglasku
- silaza** (fr. sillage) 2. pom. brzina broda
- silaza** (šp. silo ambar) 1. konzervirana zelena stočna hrana, čiju fermentaciju uzrokuju posebne bakterije; priprema se od zelenih biljaka koje sadrže dosta šećera (zeleni kukuruz, repa, suncokretovo sjeme, sirak i dr.)
- silberfuks** (njem. Silber srebro, Fuchs lisica) srebrna lisica, sjeverna lisica sa srebrnastim krznom
- Silen** (grč. Seilenos, lat. Silenus) mit. odgajatelj i pratitelj Bakhov, prikazivan s debelim trbuhom i ćelav, pijan i na magarcu; simbol pijanstva
- silencij** (lat. silentium) tišina, šutnja: kao zapovijed: mirno! tiho!
- silencijari** (lat. silentiarii) mn. šutljivci; vrsta viših službenika na dvoru grčkih careva, tajni savjetnici; katolički redovnici koji su se zavjetovali da će vječno šutjeti, npr. trapisti
- Silent leges inter arma** (lat.) U ratu šute zakoni
- sileps** (grč. syllepsis) gram. obuhvaćanje više predmeta jednom riječju; stezanje dvaju slogova u jedan; uporaba jednog predikata za više subjekata, koji pripada samo jednom
- silfide** mn. ženski zračni duhovi, vile; pren. nježne i ljupke žene
- silhueta, silueta** (fr. silhouette) slika oblika, lica i dr. izrađena sa strane po sjeni, profil (kao slika), slika izrezana škarama po rubovima iz crnog papira pa zalijepljena na bijeli, i obratno (nazvana, zbog svoje jeftinoće, po štedljivom fr. ministru financija Silhouetteu, u XVIII. st.); pren. sjena, prilika
- silificirati** (lat. silicium, facere) kem. pretvarati se u silicijsku kiselinu
- silifikacija** (lat. silicificatio.) kem. pretvaranje u silicijsku kiselinu
- silicij** (lat. silex gen. silicis kremen, silicium) kem. nakon kisika najrašireniji element na Zemlji (25%), atomska težina 28,06, redni broj 14, znak Si; *silicij-bronca* bronca koja je, pri mjesom silicija, dobila veću tvrdoću (upotrebljava se za telefonske i telegrafске žice)
- silicijati** (lat. silicium) mn. kem. v. silikati
- silicirati** (lat. silex) kem. v. silificirati
- silificirati** (lat. silex kremen, facere učiniti, načiniti) kem. v. silificirati
- silikati** (lat. silex gen. silicis kremen) kem. spojevi silicija s kisikom i nekim mineralima, soli raznih silicijskih kiselina (pored kvarca, glavni sastojci Zemljine kore)
- silikažel** (lat. silex, gen. silicis kremen, fr. gel mrz, studen, led) šupljikava bijela masa koja ima veliku sposobnost adsorpcije (po sastavu kremenov dioksid); upotrebljava se u kemijskoj industriji za sušenje i čišćenje plinova, masti, naftnih proizvoda i si.
- silikoni** (lat.) organski derivati silicija s vrlo različitim svojstvima i primjenom
- silirati** (šp. silo ambar) konzervirati zelene biljke koje sadrže dosta šećera radi spravljanja stočne hrane; v. silaza 1.
- siliskin** (engl. sealskin) v. silskin

- silk-nankins** (engl. silk-nankeens) mn. polusvileni nanking sa šarenim atlasastim prugama
- silkin** (engl. silk svila, silkeen) vrsta teške svilene mančesterske tkanine
- Silly-simfonija** (engl. silly luckast) naziv za niz crtanih filmova Walta Disneya u kojima se prikazuju nemo- guće i šaljive dogodovštine
- silogističke figure** log. oblici kategoričnih silogizama, u kojima su premise kategorični sudovi, proizlaze iz položaja srednjeg pojma (M) u ob- jema premisama
- silogistički** (grč. syllogistikos) koji ima oblik logički pravilnog posrednog zaključka, koji pripada silogizmu
- silogistika** (grč. syllogismos posredni zaključak) log. znanost o izvođenju silogizama
- silogizam** (grč. syllogismos) log. po- sredni zaključak, zaključak iz dvaju sudova ili iz više sudova, npr. "Kovi- ne su elementi", "Željezo je kovi- na", zaključak: "Željezo je element"
- silogizirati** (grč. syllogizomai) zaklju- čivati posredno, praviti (ili: izvoditi) posredne zaključke
- silograf** (grč. sillos onaj koji podrugljivo prevrće očima, grafo pišem) pisac sa- tiričnih pjesama (silosa)
- silometar** (fr. sillage, grč. metron mje- rilo, mjera) pom. sprava za mjerenje brzine brodova
- silos** (grč. sillos) 2. vrsta starogrčkih sa- tiričnih pjesama u kojima su ismi- javane izreke glasovitih filozofa i sti- hovi velikih pjesnika primjenjivani, u podrugljivom smislu, na druge predmete
- silos** (šp. silo) 1. veliki, suvremeno ure- đeno, od betona izrađeno skladište za žito i hranu
- silskin** (engl. sealskin) krzno izrađeno od kože morskog psa ili morskog medvjeda; vrsta finog svilenog pliša izrađenog slično ovome krznu (kod nas uobičajeno: siliskin)
- silur** geol. v. silurski period
- silurski period** geol. slojevi u razvoju Zemljine kore koji su se oblikovali nakon kambrijskog, a prije devon- skog razdoblja (naziv po starom brit- skom plemenu Siluri koji su živjeli u jugoističnom dijelu Walesa); silur
- Silvan** (lat. Silvanus) mit. starolatin- ski bog šume, polja i stada
- Silvestrovo** posljednja večer u godini, večer uoči Nove godine (naziv po papi Silvestru I. koji je umro posljednjeg dana 335. god.)
- silvin** kem. kalijev klorid (naziv po ime- nu nizozemskog liječnika Franca Syl- viusa)
- s'il vous plait** čit. silvuple (fr.) "ako vam je po volji", tj. izvolite!
- sim-** (grč. syn) predmetak u složenica- ma sa značenjem: v. sin-
- simahija** (grč. symmachia) savez za napad i obranu
- simbionti** (grč. syn s, bioo živim) mn. biol. v. pod simbioza
- simbioza** (grč. syn s, bios život, biosis život, način života) biol. zajedničko življenje, korisna, tjesna i trajna za- jednica dvaju ili više raznovrsnih or- ganizama (symbionata), životinje i ži- votinje, životinje i biljke, biljke i bilj- ke
- simblefaron** (grč. syn s, blefaron očna vjeda) med. sraslost očne vjede s očnom jabučicom
- simblefaroza** (grč. syn, blefaron očna vjeda) med. v. simblefaron
- simbol** (grč. symbolon) znak po kojem se nešto može raspoznati, spoznati ili zaključiti, oznaka, znak koji prika- zuje nešto što se inače ne može sli- kovito prikazati (apstraktno, nados- jetilno, duhovno, pojam, ideal); ugo- voreni znak, usmeni znak, lozinka, utjelovljenje, simbol vjere

- simboličan** (grč. symbolikos) slikovit, iskazan znacima, prikazan znacima, koji ima prijenosno značenje; koji se tiče simbolike; *simbolična logika* logika koja teži logičke operacije i odnose pojmova i sudova izraziti kao matematičke funkcije i jednadžbe, dakle, stvoriti algebru logike (matematička logika); *simbolične knjige* vjerske knjige koje sadrže naučavanja po kojima se jedna konfesija razlikuje od drugih
- simbolik** (grč. symbolikos) učitelj simbolike na visokim školama; bezuvjetni pristaša simboličnih knjiga, koji ih stavlja ispred i gotovo iznad Biblije
- simbolika** (grč. symbolike) naučavanje ili znanost o izražavanju vjerskih predodžbi slikovitim znacima; naučavanje o simbolima, uzorima; ispitivanje i tumačenje simbola vjere kršćanske Crkve; znanost o simboličnim knjigama neke konfesije (v. simboličan)
- simbolizacija** (lat. symbolisatio) predočavanje znacima (simbolima)
- simbolizam** (grč. svmbolon) pjesnički i slikarski smjer koji teži slikovitim načinom izražavanja i zvučnim riječima utjecati na stvaranje određenog raspoloženja i izraziti pomoću simbola osjećaje i apstraktne pojmove; ujedinjenje, sudjelovanje, suradnja više njih s istom svrhom
- simbolizirati** (lat. symbolisare) prikazivati znacima, predočavati znacima; prikazivati (ili: govoriti) u prenesenom značenju; stajati u određenoj vezi s čim, slagati se, biti srodan s čim
- simboloklastika** (grč. symbolon, klao lomim, skrham, prelomim) uništavanje simbola, borba protiv simbola
- simbololatrija** (grč. symbolon, Iatreia obožavanje, poštovanje) poštovanje simbola; pretjerano poštovanje simboličnih knjiga
- simbolologija** (grč. symbolon, logia) teorija o znacima, osobito o znacima bolesti
- simbolomahija** (grč. symbolon, mache borba) borba protiv simbola; borba protiv simboličnih knjiga
- simelija** (grč. syn s, melos, ud) med. v. simpodija
- simentalsko govedo** plemenita pasmina goveda (nazvana po dolini rijeke Simme u Švicarskoj)
- simering** (njem.) vrsta brtvila
- simetrala** (grč. syn s, metron mjera) geom. pravac koji dijeli dužinu ili kut na dva potpuno jednaka dijela
- simetričan** (grč. symmetros mjerljiv; razmjeran) ravnomjeran, skladan, suglasan u rasporedu dijelova (predmet i njegov lik u ravnom zrcalu su simetrični); geom. simetričan je geometrijski lik prema pravcu ili ravni kad okomice iz točaka lika na pravac ili ravninu, produžene za svoju vlastitu dužinu, daju opet točke lika (simetrične točke pravca)
- simetrija** (grč. symmetria) ravnomjernost, skladnost, slaganje, ravnomjeran odnos pojedinih dijelova neke cjeline, suprotna skladnost, suprotno slaganje
- simfili** (grč. syn, filos prijatelj) mn. biol. v. pod simfilija
- simfilija** (grč. symfilia uzajamno prijateljstvo) biol. sljubljenost, p^riteljstvo (mravi primaju i drže u . ^ojim mravinjacima neke kukce od kojih imaju koristi; njih i njihove ličinke oni njeguju i hrane jer oni izlučuju neke slatke sokove koji mravima gode; ti kukci su tzv. gosti, prijatelji ili simfili mrava)
- simfiza** (grč. symfysis) med. srastanje, sraslost kostiju
- simfoničar** (grč. symfonia) sastavljač simfonija (Beethoven, Shubert, Schumann, Brahms, Čajkovski i dr.); glaz-

- benik koji svira u simfonijskom orkestru
- simfonija** (grč. symfonia slaganje, suglasnost) sklad; glaz. veliko glazbeno djelo za orkestar (obično ima 4 glavna stavka) u kojem se pojedini instrumenti pojavljuju samostalno, a ne kao pratnja
- simfonijski** (grč. symfonos koji skladno zvuči, skladan) koji pripada simfoniji, napravljen kao simfonija; *simfonijska poema* simfoniji slična kompozicija koja u slobodnoj formi obrađuje poznate pjesme ili pjesničke motive (Liszt, Berlioz, Richard Strauss); *simfonijski orkestar* orkestar u kojem sudjeluju svirači puhačkih (drveni i limeni), gudačkih (sa žicama) instrumenata i udaraljki (bubnjevi, katanjete i dr.).
- simfonion** (grč. symfonia) glaz. mehanički instrument na kojem se, umećanjem okruglih ploča, može svirati svako djelo; ariston, melifon, polifon, orfenion, herifon
- simforeza** (grč. symforesis zbijanje) med. nagomilavanje, posebice krvi ili drugih sokova; kongestija
- similaržan** (lat. similis sličan, fr. argent srebro) novo srebro i druge srebru slične slitine, legure
- simile** (lat. simile) prid. slično; im. sličnost, sličan primjer
- simili-dijamanti** mn. lažni dijamanti koji se izrađuju od stakla s primjesom talija, tako da prelamaju svjetlost gotovo kao pravi, samo su mnogo manje tvrdoće nego pravi dijamanti
- simili-gravura** prenošenje fotografija na ploče radi umnožavanja
- similia similibus curantur** čit. simila-na similibus kurantur (lat.) slično se sličnim liječi (načelo homeopatije)
- similor** (lat. similis sličan, fr. or zlato) lažno, manhajmsko zlato, slitina od 4 dijela bakra i jednog dijela cinka
- simiografija** (grč. semeion znak, grafia bilježenje) pisanje nota i melodija crticama, lukovima i dr. znacima, tzv. trilama (upotrebljava se i danas u istočnim Crkvama)
- simit** (tur.) bijeli kruh
- simonija** (lat. simonia) Simonov grijeh, kupovanje ili prodavanje svetih stvari, osobito crkvenih položaja, djelo po kanonskom pravu strogo zabranjeno (naziv po kaldejskom čarobnjaku Simonu koji je, po legendi, htio kupiti od apostola tajnu stvaranja čudesa; usp. u Novom zavjetu: Dj 8,18-21)
- simonist** (lat. simoniacus) onaj koji daje ili dobiva svete stvari za novac; usp. simonija
- simonisti** (St. Simon) mn. v. sen-simonisti
- simonizam** (St. Simon) v. sen-simonizam
- simp** sintetička masa nepropusna za vodu i masnoće, služi za oblaganje podova, zidova i fasada
- simpaticičan** (grč. sympathia suosjećanje) koji jednako osjeća; koji tajno djeluje, koji djeluje tajanstvenim sredstvima, čaroban; *simpaticično liječenje* liječenje tobožnjom tajanstvenom silom i tijelima koja nisu lijekovi; *simpaticično crnilo* tajno crnilo koje se ne može odmah vidjeti, nego tek nakon određenih kemijskih postupaka (npr. utjecaja topline)
- simpaticičan** (grč. sympathes) suosjećajan, istih osjećaja, duhovno srodan; koji sudjeluje u boli ili osjećaju nekog dijela tijela; ugodan, drag, ljubazan; *simpaticične bolesti* one koje nastaju kao posljedica drugih bolesti (za razliku od idiopatičnih bolesti koje se pojavljuju samostalno); *simpaticični živčani sustav* v. ganglijski sustav; *simpaticično bojenje* zool. zaštitno bojenje životinja, tj. bojenje koje izgleda kao okolina u kojoj životinje žive.

- tako da ih je teško primijetiti i progoniti (mimikrija)
- simpatija** (grč. *sympatheia*) suosjećanje; prirodno slaganje u osjećajima, duhovna srodnost, potajna naklonost nekome; čarobna, tajanstvena sila i tajanstveno djelovanje jednog tijela na drugo; veza pojedinih dijelova tijela; pren. naklonost, ljubav; predmet naklonosti, ljubavi (moja, tvoja simpatija)
- simpatizer** (grč. *sympatheo* suosjećam) onaj koji s nekim suosjeća, koji nekoga voli, koji je nekom naklonjen
- simpatizirati** (grč. *sympatheo* suosjećam, sažaljevam) biti iste naravi, istih osjećaja s kim, suosjećati, slagati se, biti naklonjen, voljeti
- simpazma** (grč. syn s, *passo* posipam) v. katapazma
- simpepsa** (grč. *sympepsis*) med. probavljanje, probava
- simpetalan** (grč. syn, *petalon* list) bot. koji je srastao ih spojen s laticama
- simpetale** (grč. syn, *petalon* list) mn. bot. biljke sa sraslim laticama; monopetale
- simpijezometar** (grč. *sympiezo* stiskam, obuhvaćam, *metron* mjera, mjerilo) sprava za mjerenje tlaka zraka, vrsta barometra
- simplegmata** (grč. *symplegma* splet) mn. kipovi hrvača koji su se uhvatili u koštac; skupine sastavljene od više kipova i reljefa, npr. Laokont, Nioba; spojene glave i slike poprsja na novcu
- simplex sigillum veri** čit. simpleks sigillum veri (lat.) posl. jednostavnost je pečat (znak) istine
- simplicije** (lat. *simplicia*) mn. farm. jednostavni lijekovi
- simplicitet** (lat. *simplicitas*) neukrašenost; jednostavnost, prostodušnost, bezazlenost, prirodnost; ograničenost, glupost
- simplificirati** (lat. *simplificare*) pojednostaviti, učiniti razumljivim
- simplifikacija** (lat. *simplificatio*) pojednostavnjenje
- simploka** (grč. *symploke*) isprepletenost, splet, spletenost; češće ponavljanje riječi; poet. anafora udružena s epiforom, tj. ponavljanje na početku i na kraju stiha
- simpodija** (grč. syn s, *pus* gen. *podos* noga) med. sraslost nogu; nakaza sraslih nogu; simelija
- simpozij** (grč. *symposion* gozba, lat. *symposium*) 1. sastanak užeg kruga stručnjaka, najistaknutijih predstavnika neke znanosti, na kojem se strogo znanstveno raspravlja samo o jednom pitanju iz njihove struke
- simpozij** (grč. *symposion*) 2. gozba, pijanka (kod starih Grka)
- simpsihija** (grč. syn s, *psyche* duša) duševna sloga, jednodušnost, suglasnost
- simptom** (grč. *symptoma* slučaj) znak, obilježje; med. predznak, znak po kojem se poznaje neka bolest; pren. znak, nagovještaj, preteča
- simptomatičan** (grč. *symptomatikos* slučajan) koji se pojavljuje kao znak čega, nagovještavajući, koji nagovještava; med. koji se pojavljuje kao znak neke bolesti; *simptomatično liječenje* ono koje liječi samo simptome, a ne uzroke bolesti
- simptomatografija** (grč. *symptoma* slučaj, *grafia* opis) med. opisivanje znakova (pojava) i slučajeva pojedinih bolesti
- simptomatologija** (grč. *symptoma* slučaj, *logia* znanost) med. znanost o znacima po kojima se poznaje postojanje pojedinih bolesti
- simptoza** (grč. *symptosis*) rušenje; med. naglo slabljenje, mršavljenje, opadanje
- simulacija** (lat. *simulatio*) pretvaranje, zabušavanje; prav. prikazivanje ne-

- kog pravnog stanja drukčije nego što je zapravo
- simulant** (lat. simulans) prenemagalo, pretvorica, onaj koji se pravi (npr. da je bolestan), zabušant
- simulirati** (lat. simulare) praviti se onim što nije, izdavati se za što, predstavljati se; oponašati koga; zabušavati
- simultan** (lat. simul istodobno, u isti mah) zajednički; istovremeni, istodobni; *simultana pozornica* tip pozornice na kojoj se, jedno pokraj drugog, mogu istodobno vidjeti mjesta na kojima se odigravaju svi dijelovi radnje; *simultana promatranja* astronomska i meteorološka promatranja koja se vrše istodobno na različitim mjestima; *simultana utakmica* ili *simultanka* šahovska igra u kojoj jedan dobar majstor igra istodobno protiv većeg broja (30 i više) igrača (majstor ide od ploče do ploče i čim kojoj pristupi, protivnik mora povući potez, na koji majstor obično odmah odgovori); *simultana crkva* crkva kojom se služe dvije vjere; *simultana škola* škola za učenike različitih vjera
- simultaneum** (lat. simultaneum) stvar kojom se istodobno služe dvije osobe; zajedničko služenje istom crkvom od strane dviju različitih vjera
- simultanitet** (lat. simultaneitas) istovremenost, istodobnost
- simultanizam** (lat. simultaneus) umj. smjer (jedna vrsta kubizma) kod kojega su. npr. na slici, ruke i noge umnožene ("mačke s osam nogu") da bi dale izražajnost pokretu, koji je ukočen na trenutačno uhvaćenoj slici
- simultanka** (lat. simultaneus istodoban) v. pod simultan
- sin** kratica za sinus
- sin al fine** (tal.) glaz. do kraja, tj. treba ponoviti do kraja
- sin-** (grč. syn) prijedlog koji se pojavljuje u mnogim složenicama i znači: s, zajedno, skupa, istodobno i si.; = lat. cum, con
- sin-neurozis** (grč. syn, neuron žila) zool. spojenost kostiju žilastom kožom i vezom
- sinafija** (grč. synafe veza, povezanost) fiz. v. kohezija
- sinagoga** (grč. synago skupim, okupim, synagoge skup, skupština) skupština vjernika, zborna mjesto; osobito: židovska škola, židovski hram
- sinaksa** (grč. synaxis skupljanje, okupljanje; skup) skupština, zbor, sastanak, osobito crkveni
- sinaktici** (grč. synaktikos koji skuplja, stezajući) mn. med. sredstva za skupljanje, za stezanje
- sinaktičan** (grč. synaktikos koji skuplja, stezajući) med. koji skuplja, koji steže
- sinalefa** (grč. synaleifo) gram. spajanje, stapanje dvaju samoglasnika ili dvo-glasnika na kraju jedne i na početku sljedeće riječi; kraza
- sinandrija** (grč. syn, aner gen. andros čovjek, muž) bot. straslost prašničkih niti (filamenata) i prašnica (antera) kod nekih biljaka
- sinanhe** (grč. synanche) med. upala grkljana, upala krajnika
- sinanteran** (grč. syn, anthos cvijet) bot. sraslih prašnica
- sinantrop** (lat. sinanthropus pekinensis kineski čovjek iz Pekinga) zool. ostaci ljudskih kostiju pronađeni u blizini Pekinga, isti kao kosti pitekantropa
- sinapeleon** (grč. sinapelaion) kem. gorušičino ulje
- sinapis** (lat. sinapis, grč. sinapy, sinapi) bot. gorušica
- sinapizac^{ja}** (lat. sinapisatio) med. privijanje gorušice na bolesno mjesto
- sinapizam** (grč. sinapismos) med. oblog od gorušice

sinapizirati (grč. sinapizo) oblagati gorušicom, posipati gorušicom

sinarhija (grč. synarchia) zajedničko vladanje, suvlada

sinartroza (grč. syn, arthron zglob) v. koartikulacija

Since Cerere et Baccho friget Venus čit. since Cerere et Bakho friget Venus (lat) Bez Cerere i Bakha smrjava se Venera, tj. bez kruha i vina nema ljubavi

sincere et constanter čit. sincere et constanter (lat.) iskreno i postojano

sinciput (lat. sinciput = semi caput pola glave) anat. gornji dio glave, tjeme

sindeza (grč. syndesis) zool. veza, spoj

sindezmitis (grč. syndesmos veza) med. upala zglobnih veza

sindezmozologija (grč. syndesmos veza, logia) anat. znanost o vezama (žiličastim tvorevinama koje drže dijelove kostura)

sindezmoza (grč. syndesmos veza. spoj) anat. čvrst spoj kostiju pomoću zglobnih veza

sindicirati (grč. syndikeo) branim na sudu) kupovati i prodavati na zajednoj osnovi, preko profesionalnih udruga; davati pravne savjete (društvu, poduzeću i dr.)

sindijazmički brak (grč. syn s, dia raz) brak muškarca s jednom ženom (monogamija), ali tako da povremene nevjere, pa čak i poligamija ostaju pravo muškarca

sindik (grč. syndikos) pravni zastupnik, predstavnik, opunomoćenik, pravni savjetnik (neke zajednice, ustanove, državne ustanove, poduzeća i si.); poslovoda trgovačke komore; opunomoćeni službenik

sindikalist (grč. syndikon) pristaša (ili pobornik) sindikalizma

sindikalizam (grč. syndikos) upravljanje poslovima preko sindikata; oblik sindikalne organizacije, osobito radnika, kojoj je cilj prelazak pro-

izvodnih sredstva u ruke proletarijata putem izravne akcije, te uklanjanje kapitalističkog vlasništva

sindik (grč. syndikos) služba ili položaj sindika; udruga, savez na profesionalnoj osnovi radnika jedne struke, službenika, trgovaca, bankara (sindik banaka), brodovlasnika (brodarski sindikat i dr.), poslovni, upravni odbor jedne profesije; *radnički sindikati* predstavništva radnika kao cjeline (osobito u odnosu prema poslodavcima), profesionalne udruge radnika kojima je cilj otklanjanje konkurencije među radnicima iste struke pri zaključivanju ugovora o radu, a time i ublažavanje teških ekonomsko-socijalnih posljedica koje može za radnike imati takva konkurencija

sindikadni (lat. syndicatus) prav. *sindikadni tužba* (lat. actio syndicatus in factum) tužba radi zaštite od imovinske štete koju je tužitelj pretrpio zbog neispravnog obnašanja sudske vlasti; *sindikadni zločin* (lat. crimen syndicatus) sudačka pristranost

sindon (grč. sindon) fina indijska tkanina, indijsko platno, vrsta muslina

sindrom (grč. syndrome) stjecaj; zajedničko djelovanje, sudjelovanje više činitelja; med. skup simptoma koji se istodobno pojavljuju u određenom broju bolesti, skup znakova bolesti

sindel (grč. syn s, lat. cella ćelija) "onaj koji je zajedno s kim u ćeliji", tajni savjetnik episkopa (viši monaški čin kod pravoslavaca); usp. sancelus

Sine furore magnus poeta non potest (lat.) Ne može (čovjek) biti velik pjesnik bez nadahnuća

sine ira et studio (lat.) bez mržnje i naklonosti, tj. nepristrano (pisati, govoriti o komu ili čemu)

sine loco et anno čit. sine loko et ano (lat.) u bibliografiji: bez oznake mje-

- sta i godine (gdje i kad je knjiga tiskana)
- Sinedrij** (grč. synedrion) zasjedanje, skupština vijeća; osobito: nekadašnje židovsko Veliko vijeće u Jeruzalemu, imalo je 72 člana, Sanhedrin
- sinegdoha** (grč. synekdoche) "zajedničko uzimanje"; ret. zamjenjivanje značenja jedne riječi značenjem druge po opsegu i količini, gdje se umjesto cjeline uzima dio (par pro toto) ili cjelina umjesto dijela (totum pro parte), ili jednina umjesto množine i obratno, npr. glava umjesto čovjek, grlo umjesto govedo
- sinehija** (grč. synecheia) veza, jedinstvo; med. neprestano trajanje neke bolesti; bolesna sraslost šarenice oka
- sinehiologija** (grč. synecheia veza, logia) fil. teorija o vezi stvari, o postojanosti stvari u prostoru, ili o jedinstvu stvari (Herbart, Fechner)
- sinehologija** (grč. synecheia, logia) fil. v. sinehiologija
- sinekdroma** (grč. synekrome isti završetak, isti oblik) gram. zajednička osnova, korijen različitih riječi
- sinekfoneza** (grč. synekfonesis) gram. spajanje slogova, spojeno izgovaranje odvojeno napisanih samoglasnika ili slogova jedne riječi
- sinekija** (grč. syn-oikia) zool. zajednička kuća, zajedničko stanovanje, pojava kad mravi grade svoja gnijezda na biljkama; usp. simbioza
- sinekura** (lat. sine cura bez brige, engl. sinecure) služba koja donosi dobar prihod, a u kojoj ne treba gotovo ništa raditi
- sinereza** (grč. synairesis sažimanje) gram. slijevanje dvaju samoglasnika ili dvaju slogova; supr. dijereza
- sinergetičan** (grč. synergos sudjelatan) koji zajedno djeluje, pomoćni
- sinergija** (grč. synergia) zajedničko djelovanje, suradnja, pomaganje; fiziol. udruživanje više organa (mišića) radi obavljanja nekog procesa ili nekog pokreta
- sinergist** (grč. syn, ergon djelo) pristaša sinergizma; prid. sinergistički
- sinergizam** (grč. syn, ergon djelo) naučavanje o sudjelovanju, naučavanje o slobodnom sudjelovanju ljudi u težnji za svojim popravljanjem i stjecanjem blaženstva
- sinestezija** (grč. synaisthesis suosećaj) sposobnost jednog nenadraženog osjetila da osjeti podražaj nekog drugog osjetila, npr. da se vidi boja kad se čuju tonovi, tzv. "slušanje boja" (pri zvuku trube vidi se crvena boja itd.)
- sineza** (grč. synesis) moć shvaćanja, razboritost; gram. red riječi po smislu
- Sing-Sing** poznata kaznionica u američkoj državi New York, dobro čuvani i osigurani zatvor iz koga se ne može pobjeći
- sing.** kratica za singular
- singenezija** (lat. syngenesia) mn. bot. biljke čije su prašničke niti srasle na anterama (XIX. klasa u Linnéovom sustavu biljaka)
- singerica** šivaći stroj (nazvan po am. industrijalcu i utemeljitelju industrije šivaćih strojeva I. M. Singeru, 1811—1873)
- singl** (engl. single pojedinačan) šport, igra samo jednog igrača, npr. u tenisu, protiv samo jednog protivnika
- single-tax** čit. singl-taks (engl.) "jedini porez", shvaćanje fiziokrata i pristaša agrarnog socijalizma, osobito H. Georga (1839—1897), prema kojem bi konfisciranje zemljišne rente od strane države učinilo suvišnim sve ostale poreze
- singlosa** (grč. syn, glossa jezik) ispitivanje veze između pojmova i oblika ljudskog govora; prikazivanje srodnosti različitih jezika na temelju slič-

- nosti korijena koji slično glase i imaju isto značenje
- singlton** (engl. singleton) u vistu: boja u kojoj igrač ima samo jednu kartu u ruci
- singrafa** (grč. syn-, grafo pišem) prav. pisanje isprave pred svjedocima, koju sastavlja i piše treća osoba, a potpisuju izdavatelj i svjedoci
- singšpil** (njem. singen pjevati, Spiel igra) igrokaz praćen pjevanjem i glazbom, veoma popularan u 18. st.
- singular** (lat. singularis sc. numerus) gram. jednina; supr. plural
- singularan** (lat. singularis) pojedinačan, poseban; osobit, izvanredan, odličan, jedinstven; osebujan, svojstven; rijedak, neobičan, čudnovat; *singularan sud* log. pojedinačni sud, sud čiji se predikat pripisuje ili nijeće samo jednoj jedinici, npr: Derenčin je hrvatski junak; *singularan čovjek* osobenjak; mat. koji ima svojstva u kojima ne sudjeluju druge stvari iste grupe, razreda
- singulare tantum** (lat. singulare tantum) riječ koja se upotrebljava samo u jednini, tj. imenica koja ima samo singular, npr. čovjek, Kupa, Medvednica itd.; supr. plurale tantum
- singularij** (lat. singularium) med. poseban lijek, lijek koji ima osobito povoljno djelovanje protiv neke bolesti
- singularitas testium** singularitas testijum (lat.) prav. pojedinačnost svjedoka, kad za svaku činjenicu koju treba dokazati postoji samo po jedan svjedok; testes singuli
- singularitet** (lat. singularitas) pojedinačnost, posebnost; osebujnost, stranost, čudnovatost
- singularizam** (lat. singularis pojedini) fiz. metafizički smjer koji: 1. samo Boga priznaje kao uzrok svijeta; 2. smatra da postoji samo jedan svemir; 3. mnoštvo raznovrsnog izvodi iz jednog načela; 4. smatra da postoji jedinstvo ideala kojeg gleda u Bogu ili svemiru; 5. pretpostavlja samo kvantitativno različite elemente bića (atome); supr. pluralizam
- singultus** (lat. singultus) med. jecanje; štucanje
- sinhiza** (grč. synchysis slijevanje, uljevanje) razblaživanje, razvodnjavanje, miješanje
- sinhondroza** (grč. syn, ehondros hrskavica) anat. čvrsta spojenost zglobova hrskavicom
- siniceza** (grč. synizesis sažimanje) stapanje u jedno; gram. izgovaranje dvaju samoglasnika u jednom slogu
- sinister** (lat. sinister lijevi) naopak, nespretan; nepovoljan, zlokoban; odvratan, loš; *colla sinistra* čit. kola sinistra (tal.) glaz. lijevom rukom
- sinkarpija** (grč. syn, karpos plod) bot. sraslost plodova
- sinkatateza** (grč. syn-katathesis) usporedba, uspoređivanje mišljenja jednog čovjeka s mišljenjem nekog drugog da bi se mišljenja uskladila; odobravanje, priznavanje tuđeg mišljenja
- sinkategorema** (grč. syn, kategorema) ono što se u društvu s drugim kaže o kome ili čemu; poet. umetnuta riječ, npr. da bi se ispunio jedan stih
- sinklinala** (grč. synkline naginjem se istodobno) geol. geološka tvorevina kod koje se slojevi naginju prema osi nabora, ulegnuti dio nekog sloja; supr. antiklinala
- sinklonus** (grč. syn, klonos grč) med. opći grč koji obuhvaća sve dijelove tijela
- sinkopa** (grč. synkope) 1. gram. skraćivanje riječi izbacivanjem iz sredine jednog sloga ili jednog samoglasnika između dvaju suglasnika, npr. za nj'ga, stan'te; 2. med. iznenadna duboka nesvjestica zbog zastoja kucaanja srca; iznenadna smrt zbog odu-

- zetosti srca; 3. glaz. spajanje u jedan ton druge polovice prvog dijela takta s prvom polovicom drugog, tj. nena-glašenog s naglašenim
- sinkopirati** (grč. syn-kopto skratim) gram. skratiti riječ izbacivanjem jed-noga sloga ili više slova iz sredine; med. onesvijestiti se
- sinkoptičan** (grč. synkoptikos koji iza-ziva naglu malaksalost, koji pati od iznenadne malaksalosti) med. koji je u nesvijestici, malaksala srca
- sinkracija** (grč. synkrateo zajedno dr-žim, vladam) suvladavina, oblik dr-žavne uprave u kojem narod, preko svojih izabranika, uzima određeno sudjelovanje u vrhovnoj upravi
- sinkraničan** (grč. syn, kranion luba-nja) med. povezan (ili: spojen) s luba-njom
- sinkrazija** (grč. synkralisis smjesa, syn, kerannymi miješam) miješanje, mje-šavina, smjesa
- sinkretist** (grč. synkretizo ujedinjujem dvije protivničke stranke protiv tre-ćeg neprijatelja) tvorac ujedinjenja protivničkih stranaka, ujedinitelj vjerskih stranaka; fil. član skupine filozofa u XVI. st koji su htjeli spojiti Platonovo i Aristotelovo naučavanje; nekritičan eklektičar; usp. sinkreti-zam
- sinkretistički** (grč. synkretizo) ujedi-njujući, miješajući; eklektički; v. sin-kretist
- sinkretizam** (grč. synkretismos sjedi-njenje dviju protivničkih stranaka protiv trećeg neprijatelja) način rada sličan radu antičkih Krećana, koji su se, usprkos unutrašnjim svađama i podijeljenosti na razne političke stranke, ujedinili protiv vanjskih ne-prijatelja; ujedinjenje dviju protivnič-kih stranaka protiv trećeg, zajednič-kog neprijatelja; fil. nesustavno i ne-kritično spajanje dijelova različitih filozofskih sustava bez otklanjanja njihovih proturječnosti (najniži stu-panj eklekticizma)
- sinkritici** (grč. synkritikos koji sastav-lja, sastavljajući) mn. med. sredstva (ili: lijekovi) za spajanje
- sinkriza** (grč. synkralisis sastavljanje, sjedinjenje; uspoređenje) sastavlja-nje, miješanje; uspoređenje, uspo-redno prosuđivanje
- sinkron** (grč. synchronos) istovremen, istodoban; *sinkrono snimanje u filmu* istodobno snimanje (kad se ton sni-ma istodobno sa slikom)
- sinkroničan** (grč. synchronos istodo-ban) istodoban, istovremen; *sinkro-nične tablice* povijesne tablice u ko-jima su istodobni događaji pregled-no stavljani jedni pokraj drugih; usp. sinkron
- sinkronija** (grč. syn, chronos vrijeme) lingv. današnje, sadašnje stanje je-zika; stanje u nekom jeziku u jednom određenom razdoblju, npr. prouča-vanje odnosa i svojstava samoglas-nika u našem današnjem književnom jeziku; supr. dijakronija
- sinkronizacija** (grč. syn, chronos vri-jeme) istodobno obavljanje dviju rad-nji koje su u vezi; osobito: ozvuča-vanje, ozvučenje filma, tj. snimanje i tona i slike u isto vrijeme; usp. post-sinkronizacija
- sinkronizam** (grč. synchronismos) isto-vremenost, istodobnost
- sinkronizirati** (grč. synchronos isto-doban) učiniti da dvije radnje ili više radnji imaju isto trajanje, da poka-zuju isto vrijeme, da se pojavljuju istodobno (npr. slika i ton u tonskom filmu)
- sinod** (grč. synodos sastanak, skup, skupština) skupština, sabor, osobito svećenika radi rješavanja vjerskih ili crkvenih pitanja, crkveni sabor; cr-kvena upravna vlast, crkveno vijeće

- sinodal** (grč. synodos skup, skupština) član crkvenog vijeća, član crkvene skupštine, član sinoda
- sinodalni** (grč. synodos sastanak, skup, skupština, lat. synodalis) koji se tiče sinoda, koji potječe od sinoda; *sinodalni dekret* odluka crkvene skupštine ili sinoda; *sinodalna pitanja* pitanja koja spadaju u mjerodavnost crkvene skupštine; *sinodalno i prezbiterialno ustrojstvo* ustrojstvo po kojem Protestantskom crkvom upravljaju sinodi i prezbitერი
- sinodičan** (grč. synodikos koji se tiče sastanka) zborni, skupštinski; *sinodički mjesec* vrijeme od jednog mlađaka do drugog (29 dana, 12 sati, 44 minute, 2 sekunde); usp. siderički mjesec
- sinoha** (grč. synoche spoj, stjecaj) med. potajna groznica koja traje nekoliko dana, sa stalnom promjenom temperature
- sinolog** (grč. Sinai Kinezi) proučavatelj (ili: poznavatelj) kineskog jezika, kineske povijesti, kulture, umjetnosti, književnosti
- sinologija** (lat. Sinae, grč. Sinai Kinezi, kineski narod, logia znanost) proučavanje kineskog jezika, kineske povijesti, kulture, književnosti, umjetnosti
- sinonim** (grč. synonymos istog imena, istog značenja) lingv. istoznačnica, riječ različitog glasovnog sastava, ali istog ili sličnog značenje, npr. pijetao — kokot
- sinoniman** (grč. syn, onyma ime) sličan, srodan po značenju, sličnog značenja (riječ)
- sinonimija** (grč. synonymia istoime-nost, istoznačnost) lingv. sličnost značenja, srodnost značenja; slično značenje
- sinonimika** (grč. synonymos istog imena, istog značenja) lingv. dio lingvistike koji proučava riječi sličnog značenja; zbirka i objašnjenje riječi sličnog značenja
- sinopsis** (grč. synopsis) pregled, nacrt, skica (npr. neke znanosti); usporedni pregled većeg broja sličnih stvari; usporedba spisa koji govore o istoj temi; *sinopsis Evanđelja* usporedba poglavlja iz Evanđelja koja jednako ili slično govore o životu Isusa Krista, osobito iz Evanđelja po Mateju, Marku i Luki, a koja se, za razliku od Ivanovog, zovu sinoptička Evanđelja
- sinoptici** (grč. synopsis pregled) mn. prva tri evanđelista (Matej, Marko i Luka), čiji se opisi Kristovog života mogu srediti u preglednu cjelinu; usp. sinopsis
- sinoptički** (grč. synoptikos pregledan) koji se može istodobno vidjeti, tj. pregledan, ukratko izložen, u obliku nacrta, skice; *sinoptička Evanđelja* v. pod sinopsis; *sinoptičke karte* vremenske karte, na brzojavnim izvještajima meteoroloških postaja utemeljene i izradene karte koje, pomoću posebnih znakova, istodobno prikazuju vremenske prilike u raznim predjelima
- sinorganizam** (grč. syn, organon oruđe) organsko biće koje je nastalo iz životinjskog tijela, npr. utrobna glista
- sintagma** (grč. syntagma sastav; spis; propis) sastavljanje, sređivanje; zbornik, zbirka spisa, napomena itd.; gram. skupina riječi koje oblikuju jedan pojam, npr.: dobar čovjek, zeleno drvo itd.
- sintagmatičan** (grč. syntagmatikos poput ili na način sintagme) skupljen, sastavljen
- sintagmatik** (grč. syntagma sastav; spis) skupljač, sastavljač
- sintaksa** (grč. syntaxis jezično točan rečenični sklop) uređenje, uređivanje; gram. dio gramatike koji se bavi rečenicom i njezinim sastavnim dijelovima

- sintaktički** (grč. syntaxis) gram. koji se tiče sintakse, koji je u vezi sa sintaksom
- sintema** (grč. synthema) ono što se temelji na nekom dogovoru; ugovoreni znak, kratka i nejasna izreka koju treba rješavati gotovo kao i kakvu zagonetku; ugovor, sporazum
- sintematičan** (grč. synthematikos u dogovorenim znacima, ugovorenim znacima) koji je utemeljen na ugovoru, na sporazumu, na dogovoru
- sintematografija** (grč. synthema ugovoren znak, grafia pisanje) pisanje tajnim znacima; uputa o iskazivanju misli ugovorenim znacima jasno kao običnim govorom
- sintetičan** (grč. synthetikos) spojni, sjedinjavajući; *sintetična metoda* v. sinteza; *sintetički sud* log. sud koji proširuje našu spoznaju, tj. čiji predikat izriče nešto o subjektu što nije identično vezano sa subjektom, dakle, sud čije se jedinstvo temelji na zamjećivanju, npr. Neka tijela su teška; *sintetička rečenica* gram. rečenica čiji predikat nije sadržan već u subjektu, nego je samo spojen s njim; kem. *sintetički proizvodi* životne namirnice i dr. sirovine napravljene kemijskim putem
- sintetičar** (grč. syhthesis) onaj koji se služi sintetičkom metodom; supr. analitičar
- sintetizam** (grč. syntithemi sastavljam, spajam) sintetički sustav, sintetička teorija
- sintetizirati** (grč. syntithemi sastavljam, slažem, spajam) sastavljati, spajati; log. postupati sintetički, po sintetičkoj metodi
- sinteza** (grč. synthesis) sastavljanje, spoj, spajanje; log. spajanje više dijelova u cjelinu (npr. pojam je sinteza, tj. spoj više raznih oznaka u cjelinu); *sinteza* ili *sintetička metoda* progresivna metoda, jedna od istraživačkih ili heurističkih metoda; put ili polazanje od jednostavnijega kao poznatoga, istinitoga, k složenijim istinama dovodenjem u vezu tih jednostavnijih istina (npr. Euklidova geometrija izgrađena je sintetičkom metodom); put od dijelova k cjelini; postupak kojim se od suprotnih pojmova (teze i antiteze) stvara viši pojam u kojem su suprotnosti uklonjene (dijalektička metoda); kem. postupak izgrađivanja neke tvari spajanjem njezinih sastojaka (elementata); supr. analiza
- sinto** (jap. sinto, shinto) v. šinto
- sintomija** (grč. syntomia) kratkoća, sažetost izražavanja; kratak, sažet izraz
- sintonin** (lat. syntoninum) kem. tvar mišićnih vlakana
- sinumbra-žarulja** (lat. sine umbra bez sjene) vrsta žarulje koja ne baca sjenu
- sinuozan** (lat. sinuosus) s naborima, krivudav, vijugav, izvijugan, valovit
- sinuozitet** (lat. sinuositas) naboranost, vijugavost, krivudavost, valovitost
- sinus** (lat.) polukrugla površina; zaljev, zaton; nabor na odijelu; anat. šupljina (kosti, mekog tkiva); geom. goniometrijska funkcija: odnos između suprotne katete i hipotenuze (sin)
- sinusitis** (lat. sinus ceona šupljina) med. upala čeonu šupljine
- sinusna busola** magnetna igla s pokretnim vodičem struje (za mjerenje galvanske struje)
- sinusoida** (lat. sinus, grč. eidos oblik) mat. krivulja u ravnini koja prikazuje promjene sinusa kad se kut ili luk mijenja; anat. venska mreža u tkivima nekog organa
- sinuzijasti** (grč. synusiastes) mn. kršćani koji smatraju da su u Kristu obje prirode, božanska i ljudska
- sinzoičan** (grč. syn, zoikos životinjski) koji se obavlja suradnjom životinja:

sinzoicna širenje plodova bot. širenje sjemena i plodova koje čine neke životinje, osobito glodavci (poglavito vjeverica i hrčak) koji skupljaju sjeme i plodove kao zalihu hrane za zimu

sinjor (tal. *signore*, lat. *senior* stariji) gospodin, gospodar

sinjora (tal. *signora*) gospođa, gospodarica

sinjorija (tal. *signoria*) gospodstvo; plemstvo; kao titula: Visost, Svjetlost

sinjorina (tal. *signorina*) gospođica

sinjorino (tal. *signorino*) mladi gospodin

sir čit. *ser* (engl.) gospodin; izraz kojim se oslovljavaju vitezovi i koji se stavlja ispred imena; izraz kojim se oslovljava svaki od mjen čovjek, samo bez spominjanja imena; izraz kojim se oslovljavaju kralj i prinčevi

siraža (ir. *cirage*, lat. *cera vosak*) mazanje voskom, voštenje; slika izrađena nekom mutnom bojom sličnoj vosku

sirena (grč. *Seiren*) fiz. sprava za ispitivanje nastanka tonova i za mjerenje njihove visine; cijev iz koje zgusnuti zrak ili para ispušta jake i duge tonove (objavljuje u tvornicama početak i prestanak rada, služi u pomorstvu kao signal u magli, daje znak za uzbunu zbog neprijateljskih zrakoplova itd.); znak za uzbunu; zool. morska krava; med. nakaza sraslih nogu; usp. sirene

sirene (grč. *Seiren*, lat. *siren*) mn. mit. morske nimfe s čarobnim glasom koje su svojom zavodničkom pjesmom primamljivale pomorce pa ih onda ubijale; pren. zanosna pjevačica, lijepa zavodnica, žena opasna za muškarce zbog svoje ljepote; *a iranska pjesma* čarobna pjesma, zanosna pjesma

sirigmonija (grč. *sj'rigma* svirka, fone glas, zvuk) med. piskavost glasa, piskav glas

sirijaza (grč. *seiriasis*) med. sunčanica, upala mozga i moždane opne

Sirijus (grč. *Seirios*, lat. *Sirius*) astr. najsjajnija zvijezda u zvijezdu Velikog psa

siringa (grč. *syrix*) cijev, trska, svirala, pastirska frula; zool. organ za pjevanje (kod ptica); med. v. fistula

siringa (lat. *svringa*) med. španjolska groznica

siringomijelija (grč. *syrix* cijev, *myelos* srž, moždina) med. bolest poglavito vratnog dijela hrptene moždine, očituje se u postupnom i sve većem obamiranju i uzetosti mišića ruke

siringotom (grč. *syrix* cijev, *tome* rezanje) med. nož za rezanje fistule

sirmgotomija (grč. *syrix* cijev, *tome* rezanje) med. rezanje fistule, razrezivanje fistule

sirmaizam (grč. *svrmaia* uljena rotkvice za povraćanje i čišćenje) med. uporaba kakovog jakog sredstva za čišćenje

sirmeja (grč. *svrmaia* uljena rotkvice za povraćanje i čišćenje) med. sredstvo za povraćanje i čišćenje, za stolicu

sirpriz (fr. *surprise*) iznenađenje, čuđenje; zgranutost

sirta (grč. *syrtis*) geol. prud od pomičnog pijeska; poglavito dva opasna pješčana pruda (grebena) na obali sjeverne Afrike

sirtu (fr. *surtout*) Ogtač; srebrna i porculanska posuda (sa šećerom, solju, paprom i dr.) nasred stola

sirup (lat. *syropus*, tal. *siropo*) gust šećerni sok; gusto ukuhan biljni ili voćni sok; farm. gusto ukuhan lijek s 2/3 šećera koji služi za poboljšavanje okusa toga lijeka

sirvant (fr. *servante*) prigodna pjesma, vrsta lirske pjesme starih trubadura (prvobitno u službi svetaca i vladara), pohvalnog ili satiričnog sadržaja

sistem (grč. *systema*) ono što je sastavljeno, sastav, sustav, cjelina; prema određenom stajalištu uređena i od raznovrsnih stvari ili spoznaja sastavljena cjelina, skup uređenih dijelova, npr. u matematici po logičkim načelima uređena raznovrsnost matematičkih tvorevina poput jednadžbi, točaka, krivulja, površina; oblik uređenja i upravljanja državom; način rada, način postupanja; plan, svrhovito sastavljena cjelina (npr. sustav svijeta, Sunčev sustav, notni sustav itd.); *bez sistema* bez veze, bez plana, neznanstveno

sistematičan (grč. *systematikos*) koji je u skladu s nekim utvrđenim sustavom, koji odgovara jednom utvrđenom sustavu

sistematika (grč. *systematikos* u cjelini spojen, u cjelinu sređen) 1. vještina planskog i znanstvenog izlaganja, prikazivanja; plansko, znanstveno prikazivanje; 2. razvrstavanje i grupiranje određenih stvari i pojava; 3. biol. grana biologije koja razvrstava i grupira organizme prema njihovoj sličnosti ih različitosti u: vrste, rodove, porodice, redove, klase i si.

sistemizam (grč. *systema* sustav, *systema* cjelinski sastav, *systema* cjelinski sklop) sređivanje (ili: izgrađivanje) po strogo znanstvenim metodama; načela po kojima se ovako radi; sklonost ovakvom načinu rada

sistemizirati (grč. *systema* cjelinski sastav, *systema* cjelinski sklop) izvoditi (ili: izvesti) nešto tako da čini skladnu cjelinu, srediti znanstveno, sređivati po logičnom načelu, urediti u sustav

sistemologija (grč. *systema*, *logia*) znanost o svrhovitom i pravilnom sređivanju znanstvene građe

sistemomanija (grč. *systema*, *mania* pomama, strast) pretjerivanje u tež-

nji da se sve dovodi i sređuje u znanstvene sustave

sistematski (grč. *systematikos* u cjelinu spojen, u cjelinu sređen) uređen u obliku sustava, planski, metodičan, uređen prema utvrđenim stajalištima (načelima), znanstveno obrađen; dosljedan

sistil (grč. *syn*, *stylos*, *systylos* sa stupovima s međusobnim razmakom od dva promjera) arhit. građevina, dvorana sa stupovima između kojih razmak iznosi samo dvije debljine stupa, tj. sa stubovima naguslo

sistilan (grč. *systylos*) arhit. s gustim stupovima

sistilije (grč. *systylos* s gustim stupovima) mn. arhit. hodnici, dvorane sa stupovima nagu sto

sistirati (lat. *sistere*) zadržati, zaustaviti, obustaviti, prekinuti, spriječiti, ukinuti

sistola (grč. *systole*) gram. skraćivanje slogova, kratak izgovor dugog samoglasnika; med. stezanje srca (supr. dijastola)

sistrofa (grč. *svstrofe*) med. oteklina, čir

sitakratija (grč. *silos* hrana, *akratia* nemogućnost) med. nemogućnost zadržavanja hrane

sitilistika (lat. *stilus* držak, *pisaljka*) 1. znanost o stilu, tj. dobrom i pravilnom pisanju; prid. stilistički

sitiologija (grč. *sition* hrana, *namirnice*, *logia* znanost) znanost o hrani; v. sitologija

sitofag (grč. *sitos* žito, *fagein* jesti) zool. žitojed

sitofobija (grč. *sitos* hrana, *folx*) strah) med. bolesna odvratnost, gadljivost prema jelu

sitologija (grč. *sitos* pšenica, žito; hrana, *logia* znanost) znanost o hrani

sitomanija (grč. *sitos* hrana, *mania* pomama, strast, ludilo) med. bolesna želja za jelom

- sitometar** (grč. sitos pšenica, žito, metron mjerilo., mjera) sprava za mjerenje žita
- Sitting Bull** (engl.) "Sjedeći Hik" (indijanski: Tatanka Yotanka), poglavica Sioux-Indijanaca (1834—1890); pobijedi američkog generala Georgea Custeru na rijeci Little Bighorn u južnoj Monlani (1876.)
- situacija** (Int. situs položaj, situatio) stanje, položaj (kućo, mjesta); društveni položaj, imovinsko stanje; opće stanje, prilike (vojske, države i dr.); sadašnje političko stanje (u država, Europi, svijetu); *komedija situacija* kazališno djelo u kojem se smijeh ne izaziva riječima, nego samom radnjom i temom djela; *situacijski plan* plan, npr. građevine, s obzirom na položaj
- situirati** (lat. situs položaj, fr. situer) staviti, stavljati, postaviti, postavljati, položiti, dati položaj; *bili dobro situiran* biti u ekonomski povoljnom stanju, biti imućan
- situs** (lat) položaj; anat. prirodni položaj nekog organa prema svojoj okolini; *situs obliquus uteri* čit. situs oblikvus uteri (lat.) kosi položaj maternice
- sivrije** (tur. sivri šiljast) kliješti sa šiljastim vrhom, tzv. "cvikcange"
- sispenc** čit. sikspens (engl.) engleski srebrni novac od 6 pensa, = 1/2 šilinga
- sizeren** (fr. suzerain, lat. sursum, sursum navise, gore) u feudalizmu: vlastelin ih vladar koji je dao vazalu zemlju u feud, ili mu nametnuo svoju vlast
- sizerenitet** (fr. suzerainete) vlast i dostojanstvo sizerena
- Sizif** (grč. Sisyfos) miL sin Ko lov, kralj Korinta, po priči otac Odisejev, poznat kao prepreden i grabežljiv čovjek; zato što je odavao tajne bogova, morao je za kaznu u podzemnom svijetu vječno gurati golem kamen uz brdo koji bi se uvijek skotrljao natrag kad bi ga dogurao do vrha; otuda: *Sizifov posao* uzaludan težak posao, besciljan posao koji umara
- sizigija** (grč. syn s, zygon jaram) astr. konjunkcija i opozicija Sunca i Mjeseca (mlad i uštap. Mjesečeve mjenice); gram. v. konjugacija; također: izostavljanje srednjeg sloga; poet. v. diopodija
- sizmičan** (lat. seismicus) v. seizmičan
- sizmograf** (lat. seismicus. grč. grafo) v. seizmograf
- sizmometar** (lat. seismicus, grč. metron) v. seizmometar
- siže** (fr. sujet. lat. subiectum) predmet, sadržaj (nekog govora, spisa, umjetničkog djela i dr.); glaz. glavni stavak, tema
- skabijes** (lat. scabies) med. svrab (vrsta kožne bolesti)
- skabin** (lat. scabinus, tal. scabino) prav. porotnik
- skabinat** (lat. scabinatus) prav. služba porotnika, porotništvo
- skabiozan** (lat. scabiosus) med. svrabljiv
- skadenca** (tal. scadenza) trg. rok, dan dospjeća, dan plaćanja mjenice
- skadirati** (tal. scadere) trg. dospjeti, isteći (za rok plaćanja mjenice)
- skafander** (grč. skafe) pojas za plivanje; od pluta i dr.; plivačko, ronilačko odijelo
- skafoidan** (grč. skafoeides kori ta St) u obliku čamca, čunast
- skala** (lat. scala) ljestve, stube; glaz. ljestvica, niz od šest uzastopnih tonova između osnovnog tona i oktave, dakle, sedam stupnjeva između oktave i osnovnog tona; fiz. na stupnjeve podijeljena ljestvica kod barometra i sličnih instrumenata; podjela na stupnjeve, mjerilo, razmjer; u osiguranju: promjenjiva vrijednost osigurane robe za vrijeme trajanja osiguranja; otuda: *skala osiguranja* osi-

- guranje robe s promjenjivom vrijednošću
- skalar (lat. scala ljestve, stube) fiz. svaka veličina koja je potpuno određena brojnomo vrijednošću; usp. vektor
- skalama veličina (lat. scalaris ljestvični) fiz. v. skalar (usp. vektorska veličina), ljestvična veličina
- skaldi (nord.) mn. islandski i norveški pjesnici-pjevači, od VIII. do XIII. st.
- skalenoedar (grč. skalenos raznostraničan, nejednakih stranica, edra osnova) min. kristalni oblik omeđen s 8 ili 12 raznovrsnih trokuta
- sknlmn (grč. skalmos) vet. zarazna konjska bolest, javlja se u obliku upale dišnih organa, praćena slabom groznicom, bronhitisom, kašljem i ba ljenjem
- skalp (engl. scalp lubanja) zguljčna koža s glave pobijedenih neprijatelja, ratnički trofej sjevernoameričkih Indijanaca i nekih drugih naroda
- skalpel (lat. scalpellum) med. manji kirurški nož kod kojega je oštrica nepomično usadena u držak
- skalpirati (lat. scalpere grepsti, rezati, engl. scalp lubanja) oderati kožu s glave (po običaju sjevernoameričkih Indijanaca i nekih drugih naroda koji su to činili pobijedenim neprijateljima u znak pobjede)
- skulptura (lat. scalptura) rezanje (ili: urezivanje) dubačem; osobito: vještina pravljenja malih reljefa u kamenu i na pečatima (različito od skulpture)
- skaljola (lat. scagliola) mješavina od finog gipsa i tinjca u prahu sastavljena u smjesu pomoću ljepila; upotrebljava se za izradbu kamenih slika sličnih mozaiku
- skandal (grč. skandalon) sablazan; bruka, sramota, sramotna stvar; vika, galama, nered; ljutnja, srdžba
- skandalirati (lat. scandalum) praviti (ili: izazvati, izazivati) skandal
- skandalizirati (lat. scandalisare) sablazniti, sablažnjavati; izazivati jaku ljutnju, srditi, rasrditi; *skandalizirati se* sablažnjavati se, ljutiti se
- skandalozan (lat, fr. scandaleux) sablažnjiv, sramotan, odvratin, užasan
- skandij (lat. scandium) kem. element, atomska težina 45,10, redni broj 21, znak Sc, kovina
- skandinavizam (lat. Scandinavia) 1. težnja da se skandinavske zemlje (Danska, Švedska i Norveška) ujedine ili barem sklope savez za napad i obranu; 2. književni smjer B. Björnsona i H. Ibsena
- skandirati (lat. scandere) metr. dijeliti stihove po stopama i čitati ih po taktu (ritmu), bez obzira na značenje
- skanzija (lat. scansio) metr. dijeljenje i čitanje stihova po stopama; skandiranje
- skapulalgija (lat. scapula pleća. grč. algos bol) med. bol u plećima
- skapulodinja (lat. scapula pleća, grč. algos bol) med. v. skapulalgija
- skarabej (lat. scarabaeus, grč. karabos) zool. kotrljan (kukac)
- skaredan (rus.) ružan, gadan, nakazan, nepriličan; prljav, bezobrazan
- skarificirati (lat. scarificare) med. malo zarezati, boenuti lancetom, npr. desni, radi puštanja malo krvi
- skarifikacija (lat. scarificatio) med. malo zarezivanje. ubod skarifikatorom radi puštanja malo krvi
- skarifikator (lat. scarificator) kirurški instrument za površinsko zarezivanje kože radi puštanja malo krvi; poljoprivredna sprava koja okomito reže zemlju noževima (ekstirpator)
- skarlatinn (lat. scarlatina) med. v. šarlah
- skarlatinozan (lat. scarlatinus) šarlahni, sličan šarlahu
- skas (tal. scossa) 1. udarac; 2. strmenit put

- skaska (rus.) priča, bajka
- skating-ring čit. sketing-ring (engl.) šport, betonska ili asfalt na staza za »klizanje na cipelama s 3—4 kotačića
- skatofagija (grč. skor gen. skatos izmet, fageo jedem) med. jedenje izmeta (duševna bolest)
- skatol (grč. skor gen. skatos izmet, lat. oleum ulje) kem. trula bjelančevina nastala tvar u ljudskom izmetu koja uzrokuje njegov neugodan miris
- skaut (engl. scout) izvidnik, član međunarodnog omladinskog saveza izvidnika (skautizma)
- skautizam (engl. seaut izvidnik) način tjelesnog odgajanja mladeži kojem je cilj da se gradska mladež dovede u vezu s prirodom i upozna s pojavama u prirodi putem izleta i logorovanja po šumama, gdje se uči razvijanju samopomoći s lozinkom: "Budi spreman"; ovaj pokret zahtijeva od svojih članova trijeznost, osobito zabranjuje piće i pušenje
- skavidž (engl. scavage) gradska carina, trošarina (u Londonu)
- sknzon (grč. skazo hramljem) metr. v. holijamb
- skeč (engl. sketch) nacrt, skica; kratak sastav; kaz. kratka dramska šaljiva igra zasnovana na vanjskim scenским efektima; kratka glaz. izvedba
- skelalgija (grč. skelos bedro, algos bol) med. bol u bedrima
- skelet (grč. skeleton sc. soma) "isušeno tijelo", Lj. kostur
- skeletografija (grč. skeleton kostur, grafia opis) opisivanje kostura
- skeleton (engl.) kostur, rebra (broda, kišobrana); šport, niske sanjke na kojima vozač leži potrbuške i pokreće ih nogama
- skeletopeja (grč. skeleton kostur, poieo pravim, činim) vještina pravljenja kostura
- skelonkus (grč. skelos bedro, onkos masa) med. oteklina bedra
- skepsa (grč. skepsis promatranje, razmišljanje) sumnja, sklonost sumnjajući. osobito glede mogućnosti spoznavanja istine
- skeptar (lat. sceptrum, grč. skeptron) žezlo (kao znak vladarske moći careva i kraljeva); pren. vlast
- skepticizam (grč. skepsis promatranje, mišljenje) fil. shvaćanje koje sumnja u mogućnost spoznaje, a dolaženje do istina smatra isključenim i nemogućim
- skeptički (grč. skeptikos) sumnjivo
- skeptik (grč. skeptikos koji ništa određeno ne tvrdi, već samo izriče svoje mišljenje uz dvojbu) fil. onaj koji sumnja u mogućnost spoznavanja istine, pristaša skepticizma; nepovjerljiv čovjek
- skercando (tal. seherzando) glaz. šaljivo, nestašno, vragolasto; skereoza
- skerco (tal. seherzo, njem. Scherz) šaljivo i nestašno glazbeno djelo
- skereoza (tal. seherzoso) v. skercando
- skica (tal. schizzo) na brzinu izrađen (neizveden potpuno) crtež; nacrt, osnovna, glavni potezi nečeg (npr. slike, kipa, građevine i si.); lit. crtica, pričica
- skicirati (tal. schizzare) izraditi (ili: izrađivati) u glavnim potezima, na brzu ruku nacrtati, naznačiti, napraviti nacrt čega
- skicist (tal. schizzare) izraditi u glavnim potezima slikar koji se zadovoljava izradbom karakterističnih dijelova na slici, a ne ulazi u brižljivo izvođenje pojedinosti
- skif (ongl. skiff) šport, dug i uzak trkački čamac, vrsta skulera, u kojem vozi samo jedan veslač sa dva vesla
- skijagrafija (grč. skia sjena, grafia bilježenje. crtanje) izrađivanje fotografskih rentgenskih snimaka; vještina određivanja vremena prema sjeni,

- vještina izrađivanja sunčanih sato-
va; skio grafija
- skijamahija (grč. skia sjena, mache
borba) borba sa sjenom, borba sa zr-
calima; šport, borba sa zamišljenim
protivnikom, npr. kod boksačkog tr-
eninga; skiomahija
- skijaskop (grč. skia sjena, skopeo pro-
matram) ispitivač sjena sunčani sat
- skijaskopija (grč. skia sjena, skopeo
promatram) med. promatranje stva-
ranja siena u oku; opt. = rentgeno-
skopija
- skijaš (norv. ski) sport, sklizač na ski-
jama
- skijati (norv. ski) šport, sklizati se na
skijama
- skijatrofija (grč. skia sjena, trofeo hra-
nim) odgajanje u sjeni, tj. u sobi, bez
blagotvornog utjecaja vanjskog svi-
jeta: također: sobna učenost, kabi-
netska učenost, bez veze sa stvar-
nošću
- skijo (norv. ski) mn. šport, drvene skli-
zaljke 8—10 cm široke, do 3 m duge
i na vrhu zavrnutе za 13—15 cm
- skije (norv. ski) mn. šport. v. ski
- skijering (norv. ski) šport, skijanje po-
moću konja ili motocikla koji skijaše
vuku o konopcu dugom desetak meš-
tara (u krajevima gdje nema dovolj-
no prikladnih terena za taj šport)
- skijeropija (grč. skieros sjenovit, orao
vidim) med. varka vida kod koje bo-
lesnik sve predmete vidi zamračene
- skiografija (grč. skia sjena, grafia pi-
sanje, bilježenje, crtanje) v. skijagra-
frja
- skiomahija (grč. skia sjena, mache bor-
ba) v. skijamahija
- skiomnntija (grč. skia siena, manteia
proricanje, gatanje) proricanje iz sje-
ne; također: = nekroinantija
- skioptikon (grč. skia sjena, optikon vid-
ni, koji pripada vidu) opt. uređaj za
prikazivanje povećanih shka u mra-
ku (usavršena "čarobna svjetiljka")
pred velikim brojem gledatelja (npr.
u školi)
- skiostat (grč. skia sjena, istemi posta-
vim) sat za određivanje sunčanog
vremena
- Skiti (grč. Skythai, lat. Scythae) mn. u
starom vijeku: ime svih nomadskih
naroda sjeverno od Crnog mora i
Kaspijskog jezera do duboko u istoč-
nu Aziju
- skitovi (grč. skytos stavljena koža) mn.
mali samostani u kojima su živjeli
redovnici pustinjaci (naziv po tome
što su prvi takvi pustinjaci bili pravi
beskućnici, te se zadovoljavali koža-
ma raznih životinja od kojih su sebi
pravili šatore)
- sklambe (tur.) pojas koji se opasuje ko-
nju oko prsa, konjski opršnjak
- sklera (grč. skieros tvrd) anat. bjelooč-
nica (oka)
- skleradenitis (grč. skieros tvrd, aden
žlijezda) med. otvrdnuće limfnih žli-
jezda zbog upale
- sklereide (grč. skieros tvrd) mn. bot.
veoma tvrde i čvrste stanice s odebl-
jalim opnama (membranama) koje
biljku čine čvršćom
- sklerenhim (grč. skieros tvrd, enchvma
uljev) bot. odobljalo i otvrdnulo sta-
nično tkivo koje biljci daje čvrstoću
- sklerija (grč. skieros tvrd) med. žulj
- skleritis (grč. skieros tvrd) med. upala
bjeloočnice
- sklerocija (grč. skieros tvrd; suh) klup-
ko gljivinih vlakana
- sklerodaktilija (grč. skieros tvrd, dak-
tvlos prst) med. otvrdnjavanje prsti-
ju
- sklerodermija (grč. skieros tvrd, derma
koža) v. ski orem
- sklerom (grč. skleroma otvrdnjavanje.
otvrdnuće) med. v. sklerem
- sklerometar (grč. skieros tvrd, metron
mjera, mjerilo) sprava za mjerenje
tvrdoće neke tvari

- sklerotici (grč. sklēros suh, lat. scleroticus) med. sredstva za zasušivanje
- sklerotičan (grč. sklēros) tvrd, otvrdnut, zadebljan, ovapnjenjen
- sklerotika (grč. sideros tvrd) v. sklera
- skleroza (grč. sklēros tvrd, suh) sušenje, otvrdnjavanje, ovapnjenje; med. bolesno otvrdnjavanje organa i tkiva; arterioskleroza
- skolasticizam (grč. scholastike) fil. pogledi i načela skolastičara
- skolastičari (grč. scholē škola, lat. scholastici) fd. školski znanstvenici, školski mudraci; srednjovjekovni kršćanski filozofi koji su pokušavali utvrditi znanstveno-filozofski sustav kršćanske Crkve (S. Eriugen, Roscelin, A. Canterburjski, Abélard, Toma Akvinski, D. Scotus i dr.); prijezerno: naklapala čija je mudrost više za školu nego za život
- skolastički (grč. scholastikos dokon; školski; čovjek školske mudrosti) školski; pren. domišljat, mudrijaški; *skolastičko pitanje* školsko pitanje, mudrijaško pitanje; *skolastička filozofija* v. skolastika
- skolastika (grč. scholastikos školski; čovjek školske mudrosti; prvo značenje: dokon, koji ima vremena učiti, scholastike) 1. fil. srednjovjekovna filozofija koja je nastojala dokazati da su vjerske istine istodobno i nužne istine razuma; to je, zapravo, teologija ili, kako su je nazvali, "sluškinja teologije"
- skolastika Gat. scholastica. grč. scholē škola) 2. kod katolika: časna sestra koja je i učiteljica
- skolekijaza (grč. skolex glista) med. glisna bolest, bolest od glista
- skolekodičan (grč. skolekodes crvast, skolex glista, crv, eidos oblik) kao crv, crvast
- skolekologija (grč. skolex glista, logia znanost) znanost o prstenastim glis-tama
- skoleks (grč. skolex. gen. skolekos crv, glista) prednji dio gliste
- skolije (grč. skolios krivuljasl) starogrčke stolne pjesme (počasme) koje su se, uz liru, pjevale kod gozbe
- skolioza (grč. skolioza iskrivljenje) med. v. skolioza
- skolioza (grč. skoliosis iskrivljenje) med. bočno krivljenje hrptenjače, kralježnice
- skolopendra (grč. skolopendra) zool. sLruga stonoga
- skontirati (tal. seontare) trg. v. diskontirati
- skonto (tal. seonto) trg. v. diskonto
- skontracija (tal. seontro) trg. obračunavanje međusobnih potraživanja i obveza na Laj način što jedan plaća drugom samo razliku (skontro)
- skontrirati (tal. seontrare) trg. v. riskontrirati
- skontro (tal. seontro) trg. riskontro
- skor (engl. score) šport, broj bodova u igri, broj golova na utakmici
- skorbut (lat. scorbutus) med. zarazna bolest s povećanim gubljenjem snage i površinskim krvarenjem, osobito u mišićima lista i desnim; nastaje zbog nedostatka vitamina i jednolične prehrane (pomanjkanja bjelanjčevina i svježog povrća), gnjilac
- skorifikacija (lat. scorificatio) pretvaranje u trosku (šljaku)
- skorija (grč. skoria) troska, drozga, šljaka
- skorzo (tal. seorso) trg. prošli mjesec, = pasato; također: rok plaćanja mjesice
- skotazma (grč. skotasmōs pomrčina, tama) med. mrak pred očima, nesvjestica koja sprječava sposobnost gledanja, mrlje vidnog polja
- skotisti fil. pristaše filozofije Dunsca Scotusa; v. skotizam 1.
- skotizam 1. fil. filozofija srednjovjekovnog franjevca Dunsca Scotusa koji je smatrao volju osnovnom silom

- duše i nastojao odvojiti filozofiju od teologije
- skotizam** (lat. Scoti) 2. osobitost škotskog jezika
- skotodinija** (grč. skolia pomrčina, mrak, odvne bolest) med. v. skotazma
- skotofobija (grč. skotia mrak, fobos strah) med. strah od mraka
- skotograf (grč. skotia pomrčina, mrak, grafo pišem) sprava pomoću koje se može pisati u mraku
- skotoma (grč. skotoma mrak na očima zbog nesvjestice) med. v. skotazma
- skotomija (grč. skotizo pomračim) med. v. skotazma
- skrab (engl. scrub) biljna zajednica suhih šikara niskih akacija u sjeveroistočnom dijelu Australije
- skrahirati (isp. krah) propasti, slomiti se, pasti pod stečaj
- skram (engl. seramble) šport, u ragbiju: otimanje oko lopte
- skrejper (engl. serape strugati, gresiti. seraper strugač, grebač) teh. stroj za kopanje i prenošenje velikih količina zemlje, upotrebljava se pri velikim zemljanim radovima (skrejper od 4,6 m³ može za 1 sat iskopati 84 m³ zemlje i prenijeti je na daljinu od 60 m)
- skribent (lat. scribens) pisar, prepisivač
- škrinja (lat. scrinium) sanduk, drveni kovčeg, kutija; škrinja
- škrip (engl. scrip) privremena priznаница koja se izdaje za još u cijelosti neisplaćene ili neizradene originalne državne vrijednosnice (engleski burzovni izraz, kratica od inscription)
- skripta (lat. scriptum) pisano, napisano, pismeno; školski sastav radi vježanja u prevodenju; pisano predavanje; pisana naredba
- skriptgerl(a) (engl. scriptgirl) zapisničarka, ženska osoba koja vodi sve pisane radnje pri snimanju filma
- skriptor (lat. scriptor) pisac; pomoćnik kustosa (u bibliotekama, knjižnicama)
- škripturist (lat. scripturista) proučavatelj Svetog pisma: član sljedbe "skripturista" koji su bili pristaše ponovnog krštenja i vjerovali samo u ono što piše u Svetom pismu
- skrofula (lat. scrofa krmača, scrofula krmačica) med. tuberkulozna oteklinazlijezda, otečena i otvrdnula vratnazlijezda
- skrofulizam (lat. scrofula krmačica) med. otečenost vratnih žlijezda
- skrofulozan (lat. scrofulosus) med. s otečenim, tuberkulozno oholjehm žlijezdama
- skrotalni (lat. scrotalis) anat. koji pripada mošnjama
- skrotiformao (lat. scrotiformis) mošnjica, u obliku mošnji, sličan mošnjama
- skrotocela (lat. scrotum mošnje, grč. kele bruh, kila) med. bruh, kilavost (mošnji)
- skrotum (lat. scrotum) anat. mošnja (u kojoj se nalaze sjemenici)
- skrupula 1. (lat. serupulum) geoni. deseti dio jedne linije; šezdeseti dio stupnja (jedna minuta); 2. (lat. serupulus) uplašenost (ili zabrinutost) zbog dužnosti, bojažljivost. pretjerana točnost, savjesnost u poslu
- skrupulozan (lat. serupulosus) pretjerano točan, krajnje oprezan i savjestan
- skrupulozitet (lat. scrupulositas) pretjerana točnost, krajnja savjesnost
- akrutator (lat. serutator, tal. serutatore) istraživač, ispitivač; osobito: skupljač glasova, brojač glasova; **skrutatori** (tal. serutatori) mn. tri skupljača glasova pri izboru biskupa ih pape
- skrutinij (lat. scrutinium) ispitivanje, istraživanje; u crkvenom pravu: ispitivanje sposobnosti pristupnika prije

- nego Sto će primiti neku crkvenu službu ili položaj (kod katolika); biranje (ili: izbor) biskupa ili pape; biranje putem glasovanja listićima ili kuglicama, tajno glasovanje; *per scrutinium* čit. per skrutinijum (lat.) putem skupljanja glasova (osobito pri izboru pape)
- skuleri (engl. scull) mn. šport, uski trkački čamci u kojima svaki veslač vozi sa po dva vesla, tj. sa po jednim u svakoj ruci. bez kormilara; skuleri su i čamci kojima se služe za prevoženje preko rijeka, posebice na Temzi
- skulpsit (lat. sculpere klesati, seulptsit) na bakrorezima, pokraj imena umjetnika: isklesao (je) N. N.
- skulptor (lat. sculptor) kipar
- skulptura (lat. sculptura) kiparska umjetnost, kiparstvo; kiparsko djelo, kip, statua; kiparski ukras; bakrorezačka umjetnost
- skunk (engl.) zool. američki tvor, smrdljivac (životinja iz porodice kuna, *Mephitis mephitis*); 2. trg. crno krzno američkog tvora
- skurilan (lat. scumlis) prostački šaljiv, lakrdijaški, sramotan
- skvadrist (tal. squadrista) fašistički dobrovoljac (u doba Mussolinijeve diktature); fašist koji je prišao pokretu u samom početku i pomogao Mussoliniju uvesti vlast
- skvamosan (lat. squamosus) s ljuska-ma, ljuskav
- skver (engl. square, lat. exquadra) skupina ili blok kuća u obliku četvorkutnilca; osobito: četvrtast ili okrugao manji park u gradovima; mjera za površinu, = 55,3 m²
- ekvoter (eng. squatter) u Sjv. Americi: naseljenik koji se bespravno naseli na neobrađenoj zemlji; u Australiji: onaj koji uzme u zakup pašnjake izvan granica već izmjerenog zemljišta i bavi se ovčarstvom i stočarstvom
- skvou (engl. squaw) žena sjevernoameričkog Indijanca
- sky-scraper čit. skaj-skrejpr (engl.) neboder, vrsta veoma visokih kuća u Americi (30 i više katova)
- skyjacker čit. skajdžeker (engl.) otmičar zrakoplova, zračni gusar
- Skylab čit. Skajleb (engl.) kratica od sky laboratory — nebeski laboratorij, američka svemirska postaja za ispitivanje uvjeta života u dugotrajnom bestežinskom stanju
- skylight čit. skajlajt (engl.) prozor na tavanici (za svjetlost odozgo); oberliht
- slacks čit. sleks (engl.) dugačke, široke ženske hlače
- slajd (engl. slide) projekcija, dijapozitiv, snimka prikazana na ekranu
- slajding (engl. slidingseat) pokretno sjedalo u športskom čamcu
- slalom (norv.) šport, teška skijaška disciplina na kratkoj, ali strogo propisanoj i veoma krivudavoj stazi
- slang (engl.) posebni govor jednog staleža (športski, ribarski, studentski, vojnički, lovački, glumački itd.); vulgarne riječi i izrazi londonske ulice
- slargando (tal.) glaz. proširujući
- slavistika znanost koja proučava duhovni život i kulturu slavenskih naroda, osobito slavenske jezike i književnosti, slavenska filologija
- slavizam (fr. slavisme) slavenstvo
- slav¹izirati (fr. slaviser) poslaveniti
- slavofil (fr. Slave Slaven, grč. filos prijatelj, koji voli) prijatelj Slavena, ljubitelj Slavena
- slavofob (fr. Slave Slaven, grč. fobeo bojim se) onaj koji se boji Slavena, koji mrzi Slavene
- slavoman (fr. Slave Slaven, grč. mania pomama, ludilo, strast) čovjek koji se oduševljava slavenstvom
- slavomanija (fr. Slave Slaven, grč. mania pomama, ludilo, strast) pretjerana ljubav prema slavenstvu

- sle (niz. Slee) sprava za izvlačenje brodoma na suho, brodske saonice (u Nizozemskoj)
- sleeping-ear čit. shping-kar (engL) kola za spavanje (u željezničkom prometu)
- slentnndo (tal.) glaz. uspoređujući
- slink (engl.) trg. krzna mladih janjaca iz Kine
- slip (engl.) engleska mjera za konac = 1800 jardi
- sliper (engl. slipper) papuča; cipela od gume; grijalica za noge
- slogan (engl.) stari ritmički ratni poklič škotskih gorštaka: u SAD-u: lozin-ka, gflslo, krilatica (politička, kulturna i dr.), npr. "Svakog tjedna kupi jednu knjigu"
- sloka (sansk.) dvostih u epskim pjesmama Hindusa, sastoji se od dva reda sa po 16 slogova, od kojih svaki ima u sredini stanku (cezuru)
- slup (engl. sloop) mala, brza športska jedrilica s jednom katarkom; vrsta ratnih brodova u Engleskoj, Sjevernoj Americi i Rusiji
- smatta (tal. smalto) kem. plavo staklo koje se dobiva taljenjem prženih kohlalovih ruda; izmrvljeno služi kao lijepa plava boja za bojenje porculana, stakla i fajanse
- smanioso čit. smaniozo (tal.) glaz. bijesno, zgranuto
- smaragd (grč. smaragdōs, sanskr. marakata) min. skupocjen dragulj, proziran i kao trava zelen, vrsta berila
- smegma (grč. smegma mazanje, masiranje; mast) sapun; zool. kožni loj koji izlučuju lojne žlijezde; med. sira-rosti proizvod lojnih žljezdica na glavici penisa
- smektici (grč. smeeho obrišem, lat. smectica) mn. farm. lijekovi za čišćenje i ispiranje
- smektičan (grč. smeeho, obrišem) koji čisti, koji ispiru
- smerdakovština izvedenica prema prezimenu Šmerdakov (lik pokvarenjaka u romanu Braća Karamazovi F. Dostojevskoga)
- smoking (engL) zapravo: kaput koji se nosi u sobi za pušenje; kratak, duboko izrezan crni kaput, opšiven svilom, za svečane prilike
- smorendo (tal.) glaz. umirući
- smorzando čit. smorcando (tal.) glaz. gasući se, sve slabije; smorzato
- smorzato čit. smorcato (tal.) glaz. v. smorzando
- Sn kem. kratica za kositar (lat. stan um)
- snajper (engl. sniper) voj. šport, odličan strijelac, onaj koji dobro vlada vještinom gađanja, prikrivanja i promatranja, oštro strijelac; vrsta precizne puške s dalekozorom
- snob (engl.) onaj koji slijepo slijedi modu i običaje tzv. "višeg svijeta", onaj koji hoće izigravati gospodina, a nema za to ni smisla ili sredstava, umišljen čovjek (izraz je, vjerojatno, kratica od lat. izraza *sine nobilitate* = bez plemstva, od napomene koju su u XVIII. st. stavljali, u skraćenom obliku s. nob., u katalogima engleskih sveučilišta uz ime mladića građanskog podrijetla)
- snobizam (engl. snob) osobine kojima se odlikuju snobovi: pridavanje važnosti sebi. izigravanje gospodina bez uvjeta za to, umišljenost
- soap čit. soup (engl.) sapun
- soareja (fr. soiree, lat. serus kasni) večer; večernje društvo (ili: posijelo), večernja priredba
- soarija (fr. soierie) svilara; tvornica svile; svilena roba
- soave (tal. soave) glaz. blago, ljupko, umilno
- soavemente (tal.) glaz. v. soave
- socida (lat. socida) prav. vrsta ugovora o zakupu po kojem zakupnik prima inventar zakupljenog imanja, osobito

- stoku, po procjeni, dakle, /opravo ga kupuje
- Societas Jesu (lat.) Družba Isusova —
• službeni naziv isusovačkog (jezuitskog) reda. isusovci
- socijalan (lat. socialis) 1. društveni, koji se tiče društva; *socijalna demokracija* oblik vladavine koji se temelji na društvenoj jednakosti i ravnopravnosti; *socijaldemokrat* pristaša socijalne demokracije; *socijalna etika* smjer u etici koji smatra predmetom etičkog djelovanja čovjekov društveni život; *socijalna medicina* grana medicine koja proučava zdravstveno slanje naroda i pronalazi puteve i načine da se ono popravi; *socijalna politika* na potrebama građanskog društva znanstveno utemeljen državni sustav koji teži za ostvarenjem načela socijalizma, državna politika s "ciljem pomaganja" društveno ugroženih; *socijalna reforma* postupno mijenjanje društvenih odnosa naposlje; *socijalna higijena* grana socijalne medicine koja proučava higijenske prilike u narodu i radi na njihovom poboljšanju, bori se protiv alkoholizma, spolnih bolesti, tuberkuloze i ostalih zaraznih bolesti itd.; *socijalni konirakt* društveni ugovor; *socijalno pravo* društveno pravo; 2. društven, druželjubiv, druževan
- socijalisti (lat. socialis društveni) pristaše načela socijalizma; također: engleska udruga za filantropizam i racionalizam
- socijalistički (fr. socialisme) koji pripada socijalizmu, koji se tiče socijalizma, koji označava socijalizam, koji se temelji na socijalizmu
- socijalitet (lat. socialitas) druževnost, društvenost, druželjubivost, nagon za društvenim životom, sklonost društvenom životu
- socijalizacija (lat. socialisatio) pretvaranje osobnog vlasništva u zajedničko
- socijalizam (lat. socialis društveni od socius drug, fr. socialisme) filozofska, ekonomska ili politička teorija i pokret kojemu je cilj postizanje društvene jednakosti ljudi na osnovi zajednice dobara, prije svega sredstva za proizvodnju, tj. zalaže se za prevladavanje općeg interesa i dobara nad privatnima; *utopijski socijalizam* opći naziv za socijalističke teorije koje se javljaju na prijelazu iz feudalizma u kapitalizam, tj. prije K. Marxa (predstavnici: C. H. de Saint-Simon, Ch. Fourier, R. Owen)
- socijalizirati (lat. socialisare) podružliveniti, učiniti društvenim, druževnim, druželjubivim; podružlivititi, podružlavljavati, pretvarati (ili: pretvoriti) osobno vlasništvo u opće; uređivati (ili: urediti) po načelima socijalizma
- socijativ (lat. socius drug) gram. instrumental s prijedlogom s kojim se označava društvo, npr. Došao sam s bratom
- socijetet (lat. societas) udruga, zajednica; trgovačko društvo; znanstveno društvo
- socijus (lat. socius) drug, pratitelj; sudionik, ortak; saveznik
- sociografija (lat. socius drug, grč. grafo pišem) opisivanje životnih prilika i općeg stanja nekog naroda u jednom određenom vremenskom razdoblju
- sociolog (lat. socius drug, grč. logos) znanstvenik koji se havi sociologijom
- sociologija (lat. socius drug, grč. logia znanost) znanost o osnovnim uvjetima ljudskog društva (izraz potječe od O. Comtea, osnivača novije sociologije); kao socijalna statika i morfologija, sociologija proučava oblike, ustrojstvo i razloge trajanja i čvrstine određenih stanja ljudske zajednice; kao socijalna dinamika, ona proučava uvjete i zakone razvoja ljudskog društva

sociologizam (lat. socius drug, grč. logia znanost) fil. shvaćanje po kojem sve duhovne i kulturne činjenice i pojave treba objašnjavati isključivo društve ni m stanjem

soda (fr. soude, tal., port., šp. soda, lat. salsus) 1. kem. natrijev karbonat, ima veliku vrijednost u industriji stakla, sapuna, kao i za pranje, bijeljenje i dr. (prije se dobivala iz pepela nekih morskih i primorskih biljaka, a sada gotovo isključivo od kuhinjske soli); 2. voda s otopljenom ugljičnom kiselinom, CO₂ (u posebnim, čvrstim staklenim bocama, tzv. sifonima)

sodij (lat. sodi um) kem. v. natrij

Sodoma (hebr.) legendarni grad u Palestini. na području sadašnjeg Mrtvog mora, koji je s Gomorom zbog bezbožnosti i razvrata bio uništen vatrom; (Post 19); pren. grad grijeha i razvrata

sodomija protuprirodno zadovoljavanje spolnog nagona između čovjeka i životinje (po gradu v? od omi gdje su, prema predaji, bludničili na ovakav način)

sodomist onaj koji vrši sodomiju

sofa (ar. sofet, šp., tal. sofa) široka klupe duž zida, u sobama, pokrivena tkaninama, na kojoj se sjedi i spava

soferimi (hebr.) "književnici", skupljači, tumači i učitelji "zakona" kod Židova nakon izgnanstva, uživah su veći ugled i od svećenika

sofija (grč. sofi a) mudrost

sofioni (tal. soffioni) mn. kem. pare (fumarole) koje sadrže bornu kiselinu i izbijaju iz pukotina zemlje (u Toscani), iznad kojih su bazeni s vodom u koju skupljaju bornu kiselinu

sofist (grč. sofistes) onaj koji se namjerno služi lažnim zaključcima, prepreden mudrijaš; fil. u V. st. pr. n. e.: čovjek od znanosti, mudrac, narodni učitelj i prosvjetitelj; kasnije, malo-pomalo, sofisti su se izvrgnuli

u ljude koji su od svog znanja napravili unosan posao, služeći se iskrivljavanjem istine, zakona itd., kako je kad trebalo; najznačajniji i znanstveno najsolidniji bio je Protagora

sofisterija v. sofistifikacija

sofistički (grč. sofistikos) namjerno krivotvoren i pogrešan (sud, dokaz)

sofistika (grč. sofistes) filozofija prvih sofista, tj. uvjerenost u odnosnost (ili: relativnost) ljudske spoznaje u teorijskom i praktičnom pogledu; namjerno iskrivljavanje istine i pravljenje lažnih zaključaka pomoću govorničke vještine

sofistikacija (lat. sophisticatio) krivotvorenje, kvarenje; krivotvorenje; fil. sofistifikacijama čistog uma naziva Kant zaključke čistog uma koji ne sadrže empirijske premise i pomoću kojih na temelju nečeg što znamo stvaramo zaključke o nečemu o čemu nemamo ni pojma, a čemu ipak pridajemo objektivnu realnost; to su sofistčke opsjene čistog uma, npr. kada na temelju toga što postoji svijet, ili na temelju svrsi shodnostd organizama. ih na osnovu postojanja "moralnog zakona u nama" zaključujemo da postoji Hog

sofita (tal. soffitta) arhit. izgled luka, arhitrava ili ukrašenog stropa kad se gledaju odozdo; kaz. pokretna, višeca dekoracija na pozornici koja prikazuje nebo, oblake i dr.

sofizam (ar.) 1. mistično naučavanje jedne vjerske sljedbe, osobito u Perziji i Indiji, po kojem je sve što u svijetu postoji identično, a čovjek emanacija božanstva koja teži ponovnom sjedinjenju s božanstvom

sofizam (grč. sofisma lukavstvo, zavaravanje) 2. nešto mudro ili lukavo smišljeno; osobito: zaključak na temelju dvosmislenosti izraza za srednji pojam gdje se to čini radi obmanjivanja drugog (primjer: Epimenid,

Krećanin, kaže da svi Krećani lažu; a **Kpimenid** je sam Krećanin. te, prema tome, nije istina da Krećani lažu; dakle. Epimenid govori istinu: dakle. svi Krećani lažu

sofologija (grč. sofos mudar, logos govor) podrugljiv (ironičan) način na koji neki pisac ili govornik, na osnovi premisa nekog prihvaćenog mišljenja (s kojim se on u duši ne slaže), izvodi zaključke formalno pravilne ali stvarno potpuno apsurdne, pa ih onda, držeći se strogo logične dosljednosti, s "uvjerenišću" brani i zastupa; to, zapravo, čini s namjerom kako bi učinio očiglednom svu glupost toga mišljenja; sofologijom su se ljudi često služili da bi mogli, bez opasnosti po sebe, izreći neku misao koju su vladajuće društvene snage strogo zabranjivale

sofra (tur.) stol

sofronisterij (grč. sofronizo opametim, poučim, lat. sophronisterium) bolnica, dom za umobolne

sofrosine (grč. sofrosyne) razboritost, umjerenost, suzdržljivost, trijeznost (jedna od četiri kardinalne vrline u starogrčkoj filozofiji)

softa (tur.) student islamske teologije i prava, učenik medrese

softbaU čit. softbol 'engl. soft mek, bali (lopta) šport, vrsta bejzbola, ali se igra mnogo većom i mekšom loptom

software čit. softver (engl.) programi i načini uporabe elektroničkog računala

soggetto čit. sodcto (tal.) glaz. stavak ih tekst koji treba glazbeno obraditi

soja (lat. soja hispida) bot. vrsta graha u **Kini** i Japanu čije se brašno upotrebljava za jela

sokak (ar. zukak, tur. cokak) kratka i uska ulica

sokl (fr. socle, njem. Sockel, lat. socculus) podloga, podnožje, postolje, stopa

Rokratika način poučavanja grčkog filozofa Sokrata (470—399. pr. n. e.) koji se sastoji u tome da se ideje razvijaju iz duha samog učenika, time što ovaj, vješto postavljenim pitanjima, malo-pomalo sam dođe do poima koji **mu** je učitelj htio objasniti; v. majeutika

sokratovci fil. Sokratovi prijatelji i učenici: Ksenofon, Eshin, Euklid, Fedon, Antisten, Aristip i dr.

sokratovska ironija upoznavanje nećijih ideja i intelektualne vrijednosti na taj način što se pred njim napraviš kao da ništa ne znaš

sokratovska metoda v. sokratika

sokratovske škole fil. škole starog vijeka koje su proizišle iz Sokratovog naučavanja

sokslet uređaj za steriliziranje mlijeka (nazvan po izumitelju K. Soxhlety, 1848—1926)

Sol (lat.) mit. rimski bog sunca; Sunce; kem. ime za zlato

solak (tur.) 1. ljevoruk čovjek, ljevjak; 2. nekada: pripadnik posebnog turskog gardijskog janjičarskog korpusa

solanaceae čit. solanacee (lat.) mn. bot. pomoćnice (mnoge sadrže otrovne alkaloidne, a neke su jestive)

solanin (lat. solanum) kem. otrovan alkaloid u mnogim vrstama biljke solanum, npr. i u klicama starog krumpira

solanum (lat.) bot. pomoćnica, biljna porodica s oko 1200 vrsta

solarij 1. (lat. solum tlo, zemljište, solarium) prav. porez na zemljište; 2. (lat. sol Sunce) sunčani sat, sunčanik; sat uopće; mjesto izloženo suncu, ravan krov (za sunčanje), sunčana kupka

solarizacija (lat. solarisatio) sunčanje, osunčavanje; u fotografiji: pojava kad nastupa suprotno djelovanje svjetlosti ako se ploča veoma dugo osvjet-

- ljava, npr. kod snimaka predjela: slika sunca je u negativu staklasto sjajna, a u pozitivu duboko crna
- solarni** (lat. solaris sunčani) koji se tiče Sunca, Sunčev, sunčani; *salama konstanta* fiz. količina topline koju svaki kvadratni centimetar crno Zemljine površine primi zračenjem od Sunca u jednoj minuti pri okomitom ozračenju na granici zračnog oceana ili omotača (= 1.93 gram-kalorije): *solarni stroj* mehanička naprava koja toplinu sunčanog zračenja koristi kao pogonsku snagu; *solarna svjetlost* sunčana svjetlost; *solarno ulje* sunčano ulje koje se dobiva od smeđeg ugljena i ima veliku moć svijetljenja
- soldat** Čtil. soldato, lat. soldatus) prvobitno: vojnik koji služi za plaću, plaćenik; sada: vojnik
- soldateska** (tal. soldatesca) razuzdana vojska, nedisciplinirana vojska
- solecizam (grč. soloikismos) jezična pogreška, osobito u pravilnom izgovoru i sintaksi; pren. pogreška protiv prirodnih zakona (naziv po cilicijskoj koloniji Soloi — grč. Soloi — čiji su Stanovnici svoj atički materinski jezik pod stranim utjecajem sve više kvarili)
- solenitet** (lat. solennitas) svečanost, svetkovina: prav. zakonski oblik; *solennitas testamenti* (lat.) oblik koji po zakonu, treba imati oporuka
- solenoid** (grč. solen cijev, eidos oblik) fiz. cjevasta metalna zavojnica koja se pri vođenju električne struje ponaša kao magnet
- sofatar** (tal. solfo, lat. sulphur sumpor) geol. izvor vrele vodene pare sa sumporastom kiselinom i sumporovim vodikom, pojava koja kod vulkana znači prelazak iz rada u mirovanje
- sofeditirati (tal. solfeggiare) glaz. pjevati solfedo, vježbati se u pjevanju soimizacije
- sofeggio čit. solfedo (tal.) glaz. melodijsko vježbanje u pjevanju bez riječi (teksta)
- solgabirov** (mad.) kotarski načelnik
- solicitacija** (lat. sollicitatio) uznemiravanje; moljenje s navaljivanjem; prav. vođenje parnice
- solicitant** (lat. sollicitans) prav. tražitelj, molitelj, podnositelj molbo
- solicitator** (lat. sollicitator) prav. voditelj parnice
- solicitirnti** (lat. sollicitare) pokrenuti, pokretati; dražiti, razdražiti; uznemiravati; prav. sudskim putem goniti, tražiti pravni lijek
- solidan** (lat. solidus) čvrst, gust, zbijen; trajan, izdržljiv, valjan; temeljan, postojan, pravi, istinit, čestit; trijezan, umjeren; zdrav, jak (tijelom)
- solidaran** (lat. solidaris) zajednički, uzajamno odgovoran (po načelu: svi za jednog, a jedan za sve)
- solidarizam** (lat. solidaris) sustav koji se, najprije u Francuskoj, samostalno razvio (pored individualizma i socijalizma) s idejom o potrebi određenog prirodnog solidariteta koji bi našao izraz u pravednom rješenju pitanja podjele rada, nasljednosti dohira i dr.
- solidarizirati** (lat. solidaris) učiniti uzajamno obveznim i odgovornim; *solidarizirali se* suglasiti se, složiti se s kim, uzajamno se obvezati
- solidarna patologija** med. teorija o bolesti koja smatra da su osnove bolesti čvrsti dijelovi tijela, osobito živci; supr. humoralna patologija
- solidarnost** Gat, solidaritas) zajednička obveza, uzajamna odgovornost, svijest o potrebi uzajamne odgovornosti
- solidnost** Gat, soliditas) gustoća, tvrdoća, čvrstoća; trajnost, izdržljivost, jakost, postojanost; valjanost; temeljitost, pouzdanost, ispravnost; umjerenost

.soiilokvij (lat. soliloquium) razgovor sa samim sobom; monolog

solingen (njem. Solingen) opći naziv za proizvođača čelično i željezne industrije u njem. gradu Solingenu (noževi, sablje, **pribor** za jelo i dr.)

solipsist (lat. solus sam, bez društva, ipse sam, osobno) **fil.** pristaša solipsizma; sebičnjak, egoist

solipsizam (lat. solus sam, bez društva, ipse sam, osobno) sebičnost, egoizam; **fil.** shvaćanje koje vjeruje samo u postojanje vlastitog ja i u njegove doživljaje, a sve drugo što je izvan njega smatra predodžbama (posebni oblik subjektivnog idealizma)

solist (tal. solo) pjevač **koji** pjeva sam, uz pratnju glasovira **ili** orkestra

solitar (lat. solitarius) 1. usamljenik, pustinjač, čudak; 2. jedan briljant uglavljen u prstenu; 3. astr. zvijezde na Južnom nebu, između "Djevice" i "Vage"

solitaran (lat. solitarius) usamljen, povučen, nedružljiv

sollécito čit. solećito (**tal.** sollécito, lal. sollicitus) glaz. zabrinuto, tužno, nujno

solmizacija (lat. solmisatio) glaz. izgovor samoglasnika, pravilno naglašavanje i jasno izgovaranje riječi pjesme koja se pjeva; svako vježbanje glasa uopće

solmizirati (lat. solmisare) glaz. v. solfedirati

solo (lal. solo, lal. solus) sam, bez pratnje, bez pomoći; glaz. pjevanje samo jednog glasa, izvođenje samo jednog instrumenta; svako izvođenje u kojem sudjeluje samo jedna osoba; *solo-parlija* mjesto u kompoziciji koje izvodi samo jedan pjevač ili svirač; *sola-pjevač* v. solist; *solo scenu* dramska ili komična scena koju izvodi samo jedan glumac

solo-mjenica (tal. solo) vlastita mjenica

solokrat (lat. solus sam, bez društva, grč. krateo vladam, gospodarim) samovladar; monokrat, monarh

solsticij (lat. sol Sunce, sistere stati, zastati, solstiliuin) astr. suneostaj, vrijeme najduljih dana (dugodnevice, ljetni solsticij, lat. solstitium aestivum — oko 21. lipnja) ili najkraćih dana (kratkodnevice, zimski solsticij, lat. solstitium hibernum ili brumale — oko 21. prosinca)

solsticijske točke astr. v. solsticij

solubilan (lat. solubilis) koji se može rastopiti, otopiti, rastopiv, otopiv; rješiv

solucija (lat. solutio) kem. rastapanje; otopina; pren. rješenje nekog pitanja; prav. plaćanje, isplata (duga)

solvabilan (fr. solvable) v. solventan

solvatur (lat. solvere otopiti; platiti; solvatur) na receptima: neka se otopi!; na nalogima za plaćanje: neka se plati!; usp. solve

solve (lat. solvere otopiti; platiti, solve) na receptima: otopi! na nalogima za plaćanje: plati!

Solvejg(a) lik iz drame Peer Gynt norv. dramatičara H. Ibsena; tip vjerne i odane žene

solvencija (lat. solventia) sposobnost plaćanja, platežnost

solvens (lat. solvens) med. otapaj uče sredstvo, sredstvo, lijek za otapanje; mn. solvencije

solventan (lat. solvens) koji može platiti, platežan; solvabilan

somacija (fr. sommation, lat. summone) prav. poziv pred sud; posljednja (pismena) opomena; također: ultimat

soma tican (grč. soma tijelo) v. somatski

somatist (grč. soma tijelo) v. materijalist

somatoliza (grč. soma tijelo, lysis razrješenje) prilagodavanje boje tijela životinja životnom okolišu radi zaštite od neprijatelja

somatologija (grč. somn tijelo, logia znanost) znanost o ljudskom tijelu (dio antropologije)

somatomika (grč. soma tijelo, mimikos prikazujući, koji prikazuje, oponašajući) prikazivanje duševnog stanja pokretima

somatotomija (grč. soma tijelo, tome rezanje) v. anatomija

somatski (grč. soma tijelo, somatikos tjelesni) koji se tiče tijela, tjelesni

sombrerit životinjske gnojivo, slično fosforilu, dohiva se S antilskog otoka Sombrero

sombrero (šp.) španjolski šešir sa širokim obodom; nosi se u Južnoj Americi i Meksiku

sombrero-fosfat v. sombrerit

soraer-salama (njem. Sommer ljeto) vrsta ljetne salame (teže se kvari); somerica

somist (tal. sommista) skupljač, kompilator teoloških djela; prepisivač, izrađivač papinskih bula

somnambul (lat. somnus san, ambulare šetati, hodati) onaj koji seta spavajući, mjesečar; onaj koji je postao vidovit pomoću magnetiziranja; usp. somnambulizam

somnambulirati (lat. somnus san, ambulare hodati, šetati) šetati pri spavanju, mjesečari ti

somnambulizam (lat. somnus san, ambulare hodati, šetati) spavanju slično stanje koje nastaje ili samo od sebe (prirodni somnambulizam, rojesečarstvo) ili hipnotičkim utjecajem (umjetni somnambulizam, hipnotizam u užem smislu); u popularnom smislu somnambulizam je i vidovitost (budnost u spavanju), stanje u kojem određene, za to podobne osobe (somnambuh) mogu predvidjeti događaje, vidjeti predmete itd., bez obzira je li (nevidljivi) predmet blizu ili daleko i jesu li u pitanju događaji

prostorno ili vremenski udaljeni

somnifera (lat.) mn. med. uspavljujuća sredstva, sredstva za uspavljivanje

somnilok (lat. somnus san, loqui govoriti) onaj koji govori u snu

son et 1 u mi ere čit. son e limjer (fr.) noćna priredba na kojoj se zvučnim i svjetlosnim efektima oživljuje neki kulturni ili povijesni spomenik

sonant (lat. sonans) gram. glasnik, artikuliran glas koji se nalazi između samoglasnika (to su: j. 1. lj. m, n. nj. r, v)

sonante (tal.) glaz. zvučeci, zvučno

sonar (lat. sonarc zvučati) 1. naprava za mjerenje dubine mora; 2. u ribolovu: naprava za otkrivanje ribljih jata u morskim dubinama (pomoću odašiljanja u dubinu osjetljivih ultrazvučnih valova)

sonata (tal.) glaz. kompozicija samo za glasovir, ili uz pratnju malog broja instrumenata, sastoji se od dva do četiri, a najčešće od tri stavka: jednog allegra, jednog andanta ili adagia i jednog prosta ih ronda

sonata da camo.ra čit. sonata da kamera (tal.) glaz. kamerna sonata, = suita

sonatina (tal. sonatina) glaz. mala sonata

sonda (fr. sonde) 1. med. tanak srebrni prutić s gumbom na vrhu za ispitivanje rana, kanala i tjelesnih šupljina; 2. tanka, šuplja i elastična gumeni cijev kojom se iz šupljih tjelesnih organa (želuca, bubrega i mokraćnih kanala) vade izlučine radi ispitivanja; 3. pom. naprava za mjerenje morskih dubina; 4. svrdlo za bušenje zemlje; 5. prut za ispitivanje kojim se služe carinici

sondaža (fr. sondage) med. ispitivanje pomoću sonde; pom. mjerenje dubine; ispitivanje zemlje bušenjem; pren. ispitivanje, probanje; sondiranje

sondirati (fr. sonder) ispitivati (**ili**: mjeriti) dubinu vode viskom; med. ispitivati ranu i dr. pomoću sonde; pren. ispitivati, izvidati; stvarati uvjete za nešto, pripremati teren za što

sonet (tal. sonetto, fr. sonnet) poet. vrsta pjesme, poglavito lirske, sastavljene od 14 jedanaesteraca složenih u dva katrena i dvije tercine

sonetist (tal. sonetto) pjesnik soneta

sonitet (lat. sonus zvuk) lingv. zvučnost, zvučni sadržaj glasa

sonometar (lat. sonus zvuk, grč. metron mjera, mjerilo) fiz. zvukomjer, sprava za određivanje broja zvučnih titraja; med. sprava za određivanje stupnja gluhoće neke osobe

sonoramente (tal.) glaz. v. sonoro

sonoran (lat. sonorus) koji je ugodna i puna zvuka, zvučan, zvonak, jasan

sonoro (tal.) glaz. zvučno, zvonko, jasno

sopijeneije (lat. sopientia) mn. med. lijekovi za uspavljivanje, ublažavanje, uminjavanje

sopirati (lat. sopire) uspavati, uspavljivati, opijati, opiti, utišati, ublažiti, utažiti; asupirati

sopor Gat. sopor čvrst san. dubok san) spavanje, drijem; med. duboka pospanost, želja za spavanjem

soporativan (lat. aoporativus) koji uspavljuje, uspavljujući; pren. dosadan

soporifera (lat. soporo čvrst san, dubok san, soporifera) mn. med. sredstva, lijekova za uspavljivanje

sopra (tal. sopra, lat. supra nad, iznad, preko) trg. preko, više od — ; gore; v. supra

sopran (tal. soprano) glaz. najviši ženski ili dječji glas, diskant: pjevač ili pjevačica koja pjeva ovaj glas

sopranist (tal. soprano) glaz. pjevač koji pjeva sopran

Sorbonna (fr.) prvobitno: škola za svećenike na sveučilištu u Parizu i zgrada u kojoj se nalazila (naziv po teo-

logu Robertu de Sorbonu, 1201—1274. koji je osnovao taj zavod 1250.); kasnije, do 1972., naziv za teološki fakultet u Parizu; sada: povijesno-filološki i matematičko-prirodoslovni fakulteti sa sveučilišnom bibliotekom u Parizu

sordamente (tal.) glaz. prigušeno, potmulo

sordina (tal. sordino) glaz. prigušnica, glazbeni Češalj, dempfer; **r.on sordino** čit. kon sordino (tal.) prigušeno, s prigušnicom, npr. svirati

sordo (tal. sordo, lat. surdus potmulo) glaz. potmulo, prigušeno, tiho

soredija (grč. soreuo gomilati) bot. rasplodna tjelešca kod lišajeva, tj. organ razmnožavanja

sorgo (tal. sorgo sijerak) veoma važna žitarica koja raste u toplim azijskim i afričkim zemljama

sorguč (tur.) perjanica

sorit (grč. soroa gomila, hrpa, sorites) log. lančani zaključak (npr. svi A su B, svi B su C, svi C su D, svi D su K; dakle svi A su E; lavovi spadaju u porodicu mačaka; životinje iz porodice mačaka su zvijeri; zvijeri su mesožderi; dakle: lavovi su mesožderi)

sororalan (lat. soror sestra, fr. sororal sestrinski) koji se tiče sestre; **sororahii brak** v. sororat

sororat (lat. soror sestra) etn. prav. brak sa sestrom umrle žene, brak sa svastikom

sororicida (lat. sororicida) sotroubojica

sororijacija (lat. sororiatio.) med. razvijanje ženskih dojki

sorta Gat. sors gen. sortis vrsta. tal. sorta, fr. sorte) vrsta (robe, novca); soj, kov (za ajvječka, konja i si.)

sorte (lat. sors gen. sortis ždrijeb, kocka, abl. sorte.) kockom, ždrijebanjem; per sortom

sorti (fr. sortie, lat. sortiri izići) izlazak, izlaženje; isplavlivanje

- sortilegij (lat. sors gen. sortis ždrijeb, kocka, sortilegium) proricanje iz kocke
- sortiment** (tal. sorta **vrsta**, kov) zbirka (ili: zaliha) različitih predmeta iste vrste, skladište robe sređeno po vrstama; u knjižarstvu: zaliha tuđih i stranih izdanja
- sortimentar** (tal. sorta vrsta, kov) knjižar koji na skladištu ima i prodaje tuda izdanja
- sortirati (tal. aortire) razvrstati, razvrstavati, odabrati (ili: odabirati, odvajati, odvojiti, srediti, sređivati) po vrstama (ili: po veličini, po kakvoći); upotpuniti, opremiti (zbirku, knjižnicu)
- sos (fr. sauce, lat. salsa) kuh. umak od povrća s raznim začinima; pren. škripac
- SOS** kratica za save our souls (engl.) spasite naše duše — znak krajnje opasnosti brodova ili zrakoplova
- Sos** i gen aleksandrijski astronom (1. st. pr. n. e.); reformirao kalendar (reformu je prihvatio Julije Cezar te se taj kalendar zove Julijanski kalendar)
- sospirando** (tal.) glaz. uzdišući, tužeci
- sospire** (tal. sospiro) mn. glaz. maie stanke (pauze) u pjevanju koje su pjevaču potrebne da udahne zrak
- sospirevole** (tal.) v. sospirando
- sospiroso** čit. sospirozo (tal.) v. sospirando
- sostonuto** (tal.) glaz. postojano, izdržljivo, stalno
- sotadičan (lat. sotadicus) prljav, razvratn, bludan; *soiadirru stihovi* razvratni stihovi (nazvani po starogrčkom pjesniku Sotadesu)
- Soter** (grč. Soter) Spasitelj; nadimak bogova (Zeus) i vladara; teol. Krist (kao Spasitelj, Otkupitelj čovječanstva)
- soteriologija (grč. soter spasitelj, logia naučavanje) teol. v. soterologija
- soterologija** (grč. soter spasitelj, logia naučavanje) teol. kršćansko naučavanje o spasenju ljudi od grijeha, naučavanje o Kristu kao Soteru, tj. Spasitelju i Otkupitelju čovječanstva; sotiologija
- sotiologija** (grč. soter, logia) teol. v. soterologija
- sotoar** (fr. sautoir, lat. slatare) položeni križ, križ sv. Andrije; mah ženski rubac koja se nosi o vratu a na prsima je unakriž presavijen
- sotona** (hebr. satan, grč. satanas protivnik. vrag) protivnik, neprijatelj; u Starom zavjetu (knjiga o Jobu): anđeo nesreće i kazne; anđeo koji se odmetnuo od Boga, zao duh, vrag, đavao; pren. zao i pokvaren čovjek
- sotonizam** (hebr. satan) 1. religiozno štovanje, kult sotone: 2. strahopoštovanje prema načelu zla u životu: đavolstvo
- sotto voće Čit. soto voće (tal.) glaz. "ispod glasa", tj. tihim, prigušenim glasom
- souvereign čit. soverin (engl.) engleski zlatan novac = 1 funta sterlinga
- sovhoz (rus.) skraćen naziv za općedržavno gospodarstvo u bivšem SSSR-u
- spacij** (lat. spatium pmstor; međuprostor; rok) glaz. prostor između dviju notnih crta; tisk. veoma tanke olovne pločice za ispunjavanje prostora između riječi
- spacionirati** (lat. spatium prostor, međuprostor) tisk. umetati (ili: umetnuti) između riječi tanke pločice, prorjediti slova u riječi, prorjediti slova u riječi, tiskati razmaknuto (s p a c i o n i r a n o); prid. spacioniran
- spnček** (slov.) izrod, nakaza; šaljiv naziv za nekadašnji model francuskog automobila marke citroen
- spačka** (slov.) zbrka, smetnja
- spada** (tal. spada sablja) v. spada

špageti (tal. spaghetti) mn. v. špageti
 spagiričan (grč. spao izvučem, ageiro skupim) koji je dobiven izvlačenjem, koji oplemenjuje rude; *spagirični lijekovi* lijekovi dobiveni kemijskim putem, koje je prvi pravio glasoviti srednjovjekovni liječnik, kemičar i teozof Theophrastus Paracelzus, 1493—1541 (za razliku od galenskih lijekova); *spagirična vještina* (lat. ars spagirica) vještina rastapanja i pročišćavanja ruda radi tobožnjeg pretvaranja u plemenite kovine

spahi (perz. sipah) mn. vojnici-konjanici iz urođeničkih trupa u Alžiru i Senegalu koji su u francuskoj službi, mameluci

spnhija (perz. sipah) I. konjanik u nekadašnjoj turskoj vojsci; 2. veliki posjednik zemlje, veleposjednik

spahiluk (perz.-tur.) veliki posjed, spahijino imanje

spalm (tal. spalmo) loj pomiješan sa smolom za premazivanje lada

spalmirati (tal. spalmare, fr. spalmer) premazivati ladu lojem pomiješanim sa smolom; usp. spalm

spanemijn (grč. spanios rijedak, oskudan, haima krv) med. bolesno stanje krvi sa smanjenjem krvnih zrnaca i čvrstih sastojaka

sparadrnp (lat. spnradrapa) med. flaster s obje strane namazan voskom ili melomskom masom

sparagmodičan (grč. sparagmodes koji kida. sparagmos kidanje; jak grč) med. sklon grčevima; koji pati od grčeva

sparagmus (grč. sparagmos) med. jak grč

sparaktican (grč. sparasso trgati, čupati, sparaktos kidač, rastrzač) koji trga, koji čupa (za grčeve)

sparganoza (grč. sparganon pelena, povoj) povijanje; zavijanje bolesnog uda

spargoza (grč. spargosis bubrenje) med. bubrenje; nabubrele dojke, nabubre-

lost ili otečenost dojki zbog navale mlijeka

sparing (engl. spar vježbati se u boksačkim pokretima bez protivnika) *sparing-partner* protivnik kod treninga

Spartak (lat. Spartacus) glasoviti rimski gladijator, podrijetlom Tračanin, vođa pobunjenih robova i gladijatora protiv Rimljana, pobijedio više rimskih vojski, poginuo 71. pr. n. e. (tema mnogih književnih i umjetničkih djela)

spartakisti (lat. Spartacus) mn. članovi skupine njemačkih socijalista-ljevičara koja je, pod vodstvom K. Liebknechta i R. Luxemburg, pokušala za vrijeme Prvog svjetskog rata (1918.) provesti socijalističku revoluciju i zavesti diktaturu proletarijata u Njemačkoj; nazvani po Spartaku, vođi pobunjenih robova i gladijatora; usp. Spartak

Spartam et Martham (lat.) Spartu i

Martu, tj. ti hoćeš i ovce i novce

Spartanci (lat. Spartanus) mn. stanovnici grada Sparte u staroj Grčkoj, poznati po strogoći, otpornosti, vrlini i načinu odgajanja mladeži

spartito (tal.) glaz. = partitura; kod Talijana: glazbeno djelo, kompozicija uopće

spnstičan (grč. spastikos trzav, koji vuče) med. v. spazmodičan

spatula (grč. spathe lopatica, lat. spatula) široka i plosnata drvena lopatica, npr. slikarska (za stavljanje i razmazivanje boja); med. metalna lopatica za mazanje melemom

spaza (grč. spao trzati, čupati) med. čupanje, trganje

spnzam (grč. spasma trzati, grč) med. grč

spnzmacij (grč. spasma grč) med. mali grč, lak grč

spazmatičan (grč. spasmus trzati, grč) med. koji pati od grčeva

- spazmodičan (grč. spasmodes) med. nalik na trzaj, poput trzaja, nalik na grč, poput grča, trzajast, grčast, grčevit; naklonjen grčevima; koji smiruje grčeve, npr. lijek (bolje: anti-spazmodičan)
- spazmofilija (grč. spasmos grč, filos prijatelj- naklonjen) med. velika sklonost grčevima
- spnzmologija (grč. spasmos grč, logia znanost) med. znanost o grčevima
- species (lat.) izgled, vanjšina; pojam, predodžba: vrsta (nekog roda); dodatak, sastojak (lijeka, jela i si.); med. mješavina usitnjenih biljnih dijelova
- species facti čit. species fakti (lat.) prav. izlaganje Činjenica, činjenično stanje
- specificirati (lat. specificare) posebno označiti (ili: označavati), posebno navoditi, posebno navesti, nabrojiti, poimence ili točno odrediti, navesti (ih: navoditi) točku po točku, označiti sve pojedinačno
- specificitet Gat. specificitas) specifična osobina, specifično svojstvo, specifičan sastav, osobitost, svoistvenost, npr. neke bolesti
- specifičan Gat. specificus) svojstven samo jednoj osobi ili stvari, koji njoj isključivo pripada, osobit, poseban, određen, opredijeljen; *specifična diferencija* razlika koja tvori vrstu ih rod; *specifična težina* odnos između težine nekog tijela i težine istog volumena vode, težina kubičnog centimetra neke tvari izmjerena gramima; *specifična toplina* količina topline koju je potrebno dodati jedinici mase nekog tijela da bi se zagrijalo za 1 od 14,5 °C do 15,5 °C; *specifično sredstvo* lijek koji ima posebno djelovanje na neku bolest (npr. živa na sifilis, kinin na malariju itd.), ili koji posebno utječe na neki organ (npr. digitalis na srce)
- specifik (lat. specificum) posebno sredstvo, osobit, siguran i svrsishodan lijek protiv neke bolesti
- specifikacij (lat. specificatio) nabranje pojedinosti, podroban (detaljan) opis, popis svih pojedinačnih predmeta koji spadaju zajedno; posebna oznaka
- specija (lat. species vrsta) farm. smjesa od raznih sastojaka koja služi kao lijek
- specijal (lat. specialis) dobar poznanik, povjerljiva osoba, prisni prijatelj; vrsta velikih vinskih čaša: osobito dobro piće (vino, pivo)
- specijalan (lat. specialis) osobit, naročit; određen, točan, poblizi; stručan; supr. generalan
- specijalijs Gat. specialia) mn. posebne okolnosti, bliže okolnosti, pojedinosti, podrobnosti
- specijalist (lat. specialis poseban) stručnjak, onaj koji se posvetio isključivo jednoj grani (umjetnosti, znanosti, zanata i si.); osobito: liječnik koji se posvetio jednoj grani medicine, npr. specijalist za tuberkulozu, za unutrašnje bolesti itd.
- specijalitet (lat. specialitas) 1. osobitost, posebnost, svojstvo vrste, svojstvo rada; 2. struka, stručnost; posebna grana neke umjetnosti kojoj se netko (specijalist) isključivo posvećuje; 3. posebni proizvod neke tvornice čija su vanjska i unutrašnja svojstva (sastav i oblik) uvijek ista; farm. lijek koji se prodaje gotov u svom originalnom pakiranju
- specijalizacija (lat. specialisatio) posebno označavanje, pojedinačno označavanje, posebno navođenje; stručno usavršavanje, stručno spremanje i izučavanje (neke znanstvene grane, zanata i dr.); specijaliziranje
- specijalizirati (lat. specialis, fr. specialiser) posebno (ih: pojedinačno) označiti (ili: označavati, navoditi, na-

vesti); *specijalizirati se* usavršavati se (u grani neke znanosti, zanata i dr.), stručno izučavati

spccilum (lat. speciHum) med. v. sonda

specimen (lat.) proba, probni rad, pokus, pokušaj, dokaz

spectabilis čit. spektabilis Gat.) nekadašnja titula sveučilišnih dekana: uvaženi, ugledni, uzoriti

spcdicija (tal. spedizione) trg. slanje, otpremanje, odašiljanje robe; špedicija

spedirati (tal. spedire, lat. expedire) trg. poslati, otpremati, otpremiti, odaslati (robu i si.) na čiji račun

špediter (tal. spedire) trg. pošiljatelj, otppravljao, otpremitelj, odašiljač robe; carinski posrednik; špediter

speed-gun čit. spid-gan (engl.) šport, elektronska naprava za daljinsko mjerenje brzine trkača, skijaša i si., tzv. "brzinski pištolj",

spektabilan (lat. speetabilis) vrijedan da se vidi, sjajan, ugledan, uvažen

spektakl (lat. sp<ctaculum, fr. specta-clc) pogled, prizor; kazalište; gledalište; predstava, osobito: djelo u kojem ima mnogo raskoši, plesa i drugih lijepih prizora kako bi se privuklo što više ljudi; pren. galama, prizor na javnom mjestu

spektar (lat. speetrum) sablast, prividenje; fiz. raznobojna pruga svjetla koja nastaje pri prelamanju zraka bijelog svjetla kad ono prolazi kroz staklenu prizmu; *sunčani spektar* spektar zraka koje dolaze od sunca, to su tzv. dugine boje — crvena, narančasta, žuta, zelena, svijetloplava, tamnoplava, ljubičasta

spektator (lat. speetator) gledatelj, promatrač

spektatorij (lat. speetatorium) krug gledatelja, gledatelji, promatrači

spektralna analiza fiz. ispitivanje kemijskog sastava nekog tijela promatranjem njegovog spektra (ako u jed-

nom Lijelu ima više elemenata, pa se ono unese u Bunsenov plamen da isparava, u spektru će se vidjeti karakteristične crte za svaki od tih elemenata, svaka na svom određenom mjestu)

spektralne boje opt. boje spektra, dugine boje; v. spektar

spektralni apnrati fiz. sprave za promatranje i točnije ispitivanje spektralnih pojava

spektro-kolorimetar (lat. speetrum color, grč. metron) v. oftalmo-spektroskop

spektrograf (lat. speetrum, grč. grafo bilježim, crtam) kombinacija spektralnog aparata s fotografskom kamerom, služi za fotografiranje spektra; na mjesto mrežnice osjetljive na svjetlost, kao kod spektralnog aparata, dolazi fotografska ploča osjetljiva na svjetlost

spektroheliograf (lat. speetrum, grč. helios Sunce, grafo bilježim) uređaj koji prima samo jednu jedinu vrstu svjetlosti (jedne valne dužine), a za sve ostale je neosjetljiv; pomoću njega se fotografira Sunce u svjetlosti jedne određene spektralne linije, radi ispitivanja podjele i gibanja para koje izazivaju tu liniju, na temelju uspoređivanja mnogobrojnih uzastopnih fot. snimaka (spektroheliograma)

spektroheliogram (lat. speetrum, grč. helios. gramma) v. pod spektroheliograf

spektrokemijadat. Speetrum, grč. chemeia) ispitivanje, osobito kemijskih elemenata, pomoću spektralne analize

spektrometar (lat. speetrum, grč. metron) fiz. sprava za određivanje veličine skretanja obojenih zraka spektra

spektroskop (lat. speetrum, grč. skopeo promatram) fiz. sprava pomoću koje

- se dobiva jasna slika nekog svjetlosnog izvora jer se kod spektra dobivenog običnom prizmom boje međusobno miješaju, dok se kod spektroskopa, sastavljenog od više leća i prizmi, boje jasno nalaze jedna pokraj druge i ne miješaju se
- spektroskopija (lat. spectrum, grč. skopeo promatram) kem. način ispitivanja sastava kemijskih spojeva proučavanjem njihovih spektara; usp. spektralna analiza
- spektro telegrafija (lat. spectrum, grč. tele, grafia) optička telegrafija kod koje svjetlosne zrake prolaze kroz jednu izbušenu metalnu ploču, koja odgovara Morseovoj abecedi, i kroz prizmu se raspadaju u pojedinačne spektre; primatelj vijesti također promatra kroz prizmu
- spekulacija (lat. speculatio; 1. fil. ispitivanje čistim mišljenjem, težnja za spoznajom putem čistog mišljenja uz suradnju intuicije i fantazije, težnja za spoznajom koja prelazi granice iskustva; 2. trgovački težnja za zaradom. predviđanje vjerojatnog dobitka ili gubitka u nekom trgovačkom poduzeću, osobito u burzovnom poslovanju; mudro zamišljen trgovački posao; špekulacija
- spekulant (lat. speculans) promatrač, istraživač, teoretičar; mudrijaš; čovjek poduzetan u trgovačkim poslovima, onaj koji zarađuje putem kupnje i preprodaje, osobito na burzi (za ovo značenje Češće se upotrebljava oblik *špekulant*)
- spekulativan (lat. speculativus) 1. čisto misleni, do kojega se dolazi putem čistog mišljenja, koji nastaje putem špekulacije, teorijski; *spekulativna filozofija* filozofija Fichtea, Schellinga i Hegela, budući da su oni, neovisno o iskustvu, stvorili sustave kojima su htjeli ostvariti apsolutnu spoznaju stvarnosti; supr. empirijski; 2. koji je u vezi sa špekulacijom, koji ima karakter špekulacije (v. špekulacija 2.)
- spekulirati (lat. speculari promatrati, izgledati gledati unaokolo) 1. udubljavati se duhom u što, razmišljati, mudrovati; 2. praviti trgovačke planove, razmišljati o mogućnosti zarade putem kupnje i prodaje (robe, vrijednosnica i dr.); špekulirati
- spekulum (lat. speculum zrcalo) kir instrument pomoću kojega se određeni dijelovi tijela drže otvoreni, proširuju ili pomoću kojega se gleda u njih, npr. *speculum am* čit. spekulum ani (lat.) čmarno zrcalo (za širenje i pregled stražnjeg crijeva); *speculum oculi* čit. spekulum okuli (lat.) zrcalo za pregled očiju; *speculum oris* čit. spekulum oris (lat.) zrcalo za pregled usta; *speculum uteri* čit. spekulum Uteri (lat.) zrcalo za pregled maternice
- speleologija (grč. spelaion špilja, logia znanost) dio zemljopisa i geologije koji proučava špilje i druge srodne pojave u kršnom zemljištu
- spelin svjetski jezik, sastavljen prema volapiku, samo jednostavniji
- spelter (engl.) trgovački naziv za cink
- spelunka (lat. spolunca) špilja, razbojničko gnijezdo; mračan i prljav stan, mračna i prljava gostionica; špelunka
- sperma (grč. sperma sjeme) 1. zool. životinjsko i ljudsko sjeme, gusta i bjeličasta sjemena tekućina spolno zrelih mužjaka koju pri odnošaju izbacuje ud i koja sadrži sperma to zoe, 2. bot. sjeme
- spermacet (grč. sperma sjeme, lat. cetus kit) zool. žitka masna bjelkasti tvar u lubanji kitova; upotrebljava se u kozmetici
- spermatičan (grč. spermatikos) sjemeni, koji sadrži ili proizvodi sjeme. npr. takvo sredstvo

- spermtida (grč. sperma sjeme) zool. zrela spolna stanica iz koje nastaje sperma to zoon
- spermatin (grč. sperma sjeme) zool. sjemena tvar
- spermatisti (grč. sperma sjeme) mn. zool. zastupnici teorije o preformaciji buduće generacije u muškim sjemenim stanicama; usp. anim alku listi; supr. ovulisti
- sperma ti tis (grč. sperma sjeme) med. upala sjemenih kanala
- spermatocidan (grč. sperma sjeme. lat. caedo ubijam, cecidi) med. koji uništava spermu
- spermatofiti (grč. sperma sjeme, fyton biljka) mn. bot. biljke sjemenjače; spermofiti
- spermatofore (grč. sperma sjeme, fero nosim) mn. zool. sjemene grudice kod beskralježnjaka koje se, pri parenju (stapanju), prenose u žensko tijelo i tamo postupno vrše oplodivanje
- spermatogeneza (grč. sperma sjeme, genesis postanak, rođenje) zool. postanak, oblikovanje sjemena ili sjemenih stanica; spermiogeneza
- spermatologija (grč. sperma sjeme, logia znanost) zool. znanost o sjemenu
- spermatoreja (grč. sperma sjeme, rheo tečem, curim) med. neprekidno curenje sjemena (kod nekih bolesti)
- spermatozoe (grč. sperma sjeme, zoon životinja) mn. zool. sjemeglavci, sjemene stanice, diferencirane stanice u muškom sjemenu koje vrše oplodivanje
- spermatozoidi (grč. sperma sjeme, zoon životinja) mn. zool. v. spermatozoc
- spermaturija (grč. sperma sjeme, uron mokraća) med. prisutnost sjemenih tjelešaca u mokraći
- spermiogeneza (grč. sperma sjeme, genesis postanak) zool. v. spermatogeneza
- spermisti (grč. sperma sjeme) mn. zool. biolozi koji su smatrali spermatozoid pravom klicom iz koje se razvija živo biće, a jaje i embrionalnu mosnjicu samo pogodnom sredinom za razvoj muške klice; supr. o vis ti
- spermofiti (grč. sperma sjeme, fyton biljka) mn. bot. v. spermatofiti
- spermozoe (grč. sperma sjeme, zoon životinja) mn. v. spermatozoe
- spes (lat.) nada; *in spe.* (lat.) u nadi
- spianato (tal.) glaz. jednostavno, prirodno
- spicato čit. spikato (tal.) glaz. jasno naglašeno. razgovijetno (kod pjevanja)
- spičarija (tal. spezieria) ljekarna, drogerija
- spiker (engl. speaker) 1. govornik, predsjednik Donjeg doma u engleskom parlamentu (zato što on uzima riječ u ime skupštine); 2. stalni govornik, objavljivač vijesti i dr. na mikrofONU u radio-postaji
- špilom (grč. spiloma mrlja) med. madež
- spln (engl.) okretanje, vrtnja, rotacija
- spina Gat. spina trn, bodlja) anat spina dorsalis (lat.) hrbat, kralježnica, hrptenjača
- spinalni (lat. spinalis) hrpteni, hrptenjačni; *spinalna iritacija nadražnost hrptene moždine; spinalna punkcija v. lumbalna punkcija; spinalni meningitis-* upala kožaste opne hrptene moždine; *spinalni sustav* sustav hrptene moždine, hrptena moždina i njezini živci
- spinel (fr. spinelle) min. ljuhičastocrveni rubin
- spinet (tal. spinetto) glaz. instrument sa žicama u obliku trapezoida, preteča glasovira
- spinozist Hl. pristaša spinozizma
- spinozizam filozofija Baruha Spinoze (1632—1677), osobito njegov panteizam prema kojem su Bog i priroda isto, jedno (*,deus sive. natura*)

spinteriskop (grč. spinther iskra, skupo gledam) uređaj za promatranje i ispitivanje alfa-zraka
 spinterizam (grč. spinther iskra) bacanje iskri, frcanje iskri
 spinterometar (grč. spinther iski-a, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje dužine električnih iskri
 spirala (grč. speira vijuga, lat. spira) zavojnica; mat. krivulja s beskrajno mnogo zavojaka (postoji: Arhimedova. hiperbolna, parabolna, logaritamska itd. spirala); najobičnija je valjčana ili cilindarska spirala (zavojnica) zvana još i loza; teh. vitiČasto zavijeno pero (opruga); lozasto zavijena žica; 3. zrak. akrobacija koja se sastoji u tome što se zrakoplov, pri spuštanju, okreće oko zamišljene; vertikalne osi
 spiralan (grč. speira vijuga, uvojak, zavojak, lat. spira) lozan, zavojit
 splrant (lat. spirans) gram. suglasnik koji se može proizvoditi sve dok nam traje dah; to su: f, h, s, š, z, ž,
 spirato (tal.) trg. u prošlom mjesecu, u prošloj godini
 spiriloze (lat. spirillum dem. od spira zavojnica} mn. med. bolesti koje uzrokuje bakterija spirilus
 spirilus Gat, spira zavojnica, loznica. dem. spirillum) med. skupina bakterija u obliku zavojnice, uzročnika raznih bolesti, osobito kolere
 spiritist (lat, spiriLista) onaj koji vjeruje u postojanje duhova i u mogućnost općenja s njima
 spiritizam Gat. spiritus duh) vjerovanje u duhove, vjerovanje da postoji svijet duhova s kojima se može, pod određenim okolnostima (posredstvom stolica i posebnih posrednika — medija). doći u dodir i općiti; spiritizam je polovicom XIX. st. došao iz Amerike u Europu; usp. okultizam
 spiritoso čit. spiritozo (tal.) glaz. v. spiritooso

spiritualan (fr. spirituel) bogat duhom, duhovit, oštrouman; duhovni, bestjelesni, nadosjetilni; duhovnički, crkveni
 spiritualije (lat. spiritualia) mn. duhovne stvari, vjerske stvari; duhovna prava koja su povezana s nekom crkvenom službom (supr. temporalije)
 spiritualisti Gat. spiritus) fil. pristaše, predstavnici špiritualizma
 spiritualitet (lat. spiritualitas) duhovnost, duhovna priroda, duhovni život
 apiritualizacija (lat, spiritualisatio) kem. pretvaranje u alkohol, izvlačenje alkohola; pren. oduhovljenje, pripisivanje duha, tumačenje u duhovnom smislu
 spiritualizam Gat. spiritus duh) fil. metafizičko shvaćanje po kojem je ono što postoji, u svojoj biti, duhovne prirode, duhovna supstanca sastavljena od duhovnih bića, a tijela su samo predodžbe ili prividi pojave jedne čisto duhovne stvarnosti; supr. materijalizam
 spiritualizirati (lat. spiritualisare) kem: pretvoriti (ih: pretvarati) u alkohol, učiniti alkoholnim, izvući iz čega alkohol; pren. oduhoviti, oduhovljivati, dati čemu duhovno obilježje. tumačiti u duhovnom smislu
 spiritudso čit. spiritozo (tal.) glaz. s duhom i žarom, plameno, živo; con s piri to
 spiritozoan (lat. spirilosus) koji ima u sebi alkohola, alkoholni (za pića)
 spiritoze (lat. spirituosa) mn. pića koja sadrže alkohol, alkoholna pića
 spiritus (lat, spiritus dah; duh) disanje, dah; životni dah, život; duh, duša, jak i poduzetan duh; kem. alkohol, špirit, žesta; *spiritus agens* (lat.) duhovni (ili: glavni) pokretač, duša pokreta; *spiritus asper* i *spiritus lenis* (lat.) u grčkom jeziku: grubi dah, h-

- glas i blagi dah na početnom samoglasniku; *spiritus movens* (lat.) v. *spiritus agens*; *spiritus rector* čit. *spiritus rektor* (lat.) oživljavajući duh. duhovna životvorna sila. duh upravljač, duhovni pokretač; bot. mirisna tvar kod biljaka
- spirohete (lat. *spirochaeta*) mn. med. jednostanična živa bića iz skupine bakterija spirila, uzročnici sifilisa (*spirochaeta pallida*) i dr. bolesti
- spirometar (lat. *spirare* disati, grč. *metron* mjera, mjerilo) sprava za mjerenje količine udahnutog i izdahnutog zraka
- spisitas (lat. *spissitas*) med. gustoća, zgusnutost tekućih tijela (zbog čega postaju manje tekuća, npr. krv)
- spisitudo (lat. *spissitudo*) med. v. *spisitas*
- splanhničan (grč. *splanehnon* utroba, iznutrica, drob) utrobni, koji se tiče utrobe, iznutrični, drobili
- splanhnografija (grč. *splanehnon* utroba, iznutrica, drob) opisivanje utrobe
- splanhnologija [grč. *splanehnon* utroba, *logia* znanost) znanost o utrobi, znanost o unutrašnjim organima
- splanhnopatija (grč. *splanehnon* utroba, *pathos* bolest) med. bolest utrobe
- spLanhnoptoza (grč. *splanehnon* utroba, *ptosis* pad) med. spuštenost utrobe
- splenalgija (grč. *splen* slezena, *algos* bol) med. bol slezene; prid. splenalgičan
- splendidau (lat. *splendidus*) raskošan, sjajan; pren. darežljiv, podašan; tisk. S velikim proredima (slog)
- splenektomija (grč. *splen* slezena, *ektome* izrezivanje) med. operativno odstranjivanje slezene
- splenij (grč. *splenion* zavoj, lat. *splenium*) med. oblog; zavoj, kompres
- splenitis (grč. *splen* slezena) med. upala slezene
- splenografija (grč. *splen* slezena, *grafia* opisivanje) opis, opisivanje slezene
- splenologija (grč. *splen* slezena, *logia* znanost) znanost o slezeni (dio anatomije)
- splenomegalija (grč. *splen* slezena, *megas* velik, *megale* velika, *mega* veliko) med. povećanje slezene, osobito kod malarije
- splin (engl. *spleen*, lat. *splen*) med. mrzovolja. vrsta hipohondrije koja često donosi osjećaj zasićenosti životom, a obično se javlja kao posljedica dosade; zlovolja, neraspoloženje
- spodij (grč. *spodion* metalni pepeo) kem. koštani ugljen, ugljen koji se dobiva pougljivanjem kostiju; zbog velike šupljikavosti upotrebljava se za čišćenje šećernog soka; *bijeli spodij* koštani pepeo
- spodomant (grč. *spodos* pepeo, *mantis* pretkazivač, prorok) onaj koji proriče iz pepela
- spodomantija (grč. *spodos* pepeo, *man-teia* pretkazivanje, proricanje) proricanje iz pepela
- spolij (lat. *spolium*) plijen, pljačka; osobito: zaplijenjeno oružje i dr. kao znak pobjede; prav. oduzimanje posjeda; *actio spolii* čit. akcio spolii (lat.) prav. tužba kojom se zahtijeva trenutni povrat ih nadoknada ukradene stvari
- spolije (lat. *spolia*) mn. u srednjem vijeku: znači viteške časti (mač, štit, kaciga i dr.) koji su se nosili pri pogrebima i u drugim svečanim prilikama
- spondej (grč. *Spondeios*, lat. *spondeus*) metr. stihovna stopa od dva duga sloga: _____
- spondijak(us) (lat. *spondiacus*) metr. heksametar čija je peta stopa spondej

- spondiitis (grč. spondylos, sfondvlos kralješak) med. tuberkulozna upala kralježaka
- spondiloartroza (grč. spondylos kralješak, arthron zglob, kakon zlo) med. zagnojavanje, truljenje kralješaka
- spondilozoa (grč. spondvlos kralješak, zoon životinja) mn. zool. v. vertebrata
- spondilus (grč. spondylos, sfondylos) anat. kralješak
- spongijska (grč. spongos) zool. spužva
- spongioliti (grč. spongos spužva, lithos kamen) mn. geol. okamenjeni spužvasti koralji
- spongiozozna (grč. spongos spužva, lat. spongiosus) spužvast, šupljikav
- spongozoe (grč. spongos spužva, zoon životinja) mn. zool. morske spužve
- spontan (lat. spontaneus) dobrovoljan, svojevolan, iz vlastitih pobuda; sam sobom postao, samonikao; iznenađen; *spontano iščašenje* med. iščašenje zbog neke bolesti zgloba, bez vanjskog utjecaja
- spontaneitet (lat. spontaneus) svojevolažnost, dobrovolžnost, vlastita pobudenost, pobudenost samim sobom, dobrovolžno odlučivanje; samodjelovanje, samoodređivanje; samoniklost; pojava bez vanjskih i vidljivih uzroka; fil. stvaranje (ili: oblikovanje) iz sebe (supr. receptivitet); sposobnost razuma da sam stvara pojmove (prema Kantu)
- spora (grč. spora sjetva) bot. truska. klica sjemena, stanica koja vrši razmnožavanje (kod biljki bescvjetnica)
- sporadi (grč. sporas gen. sporados rasut, raštrkan, speiro šijem) mn. razasuti otoci i otočići
- sporadičan (grč. sporadikos rasut, raštrkan, pojedinačan; osamljen) razasut, raspršen po raznim područjima, pojedinačan, usamljen; *sporadične bolesti* bolesti koje napadaju samo pojedince (za razliku od epidemičnih, koje napadaju čitave pokrajine i narode)
- sporadičnost (grč. sporadikos rasut, raštrkan, pojedinačan; osamljen) pojedinačnost, osamljenost, pojedinačno pojavljivanje, povremeno pojavljivanje
- sporangidij (grč. spora sjetva, angos posuda) bot. sjemena posudica; plodni ovoj kod bescvjetnica; maticastanica truska kod algi
- sporangij (grč. spora sjetva, angos posuda) bot. v. sporangidij
- sporko (tal. sporco, lat. spurcus) trg. = bruto
- sporofite (grč. spora sjetva, fyton biljka) bot. biljke koje se razmnožavaju pomoću truski (spora)
- sporogeneza (grč. spora sjetva, genesis postanak, rađanje) biol. razmnožavanje putem truski (spora); sporagonija
- sporogon (grč. spora sjetva, gonos rođenje, rađanje) bot. kod mahovina: plod koji stvara truske (spore), a koji se razvija iz oplodnog jajeta arhegonija, tj. ženskih spolnih organa
- sporogonija (grč. spora sjetva, gonos rađanje) biol. v. sporogeneza
- sporozoe (grč. spora sjetva, zoon životinja) mn. zool. jednostanične paraziti koje žive kao nametnici (paraziti) u drugim životinjama, a razmnožavaju se pomoću truski (spora) koje imaju ljusku
- sport, šport (lat. disportare raznositi, disportus raznošenje, engl. sport) igra, šala, provod u prirodi; osobito: sve one tjelesne vježbe za koje je potrebna snaga, hrabrost, izdržljivost, okretnost i umijeće (npr. jahanje, veslanje, klizanje, lov, trčanje, loptanje, hrvanje, vježbanje na posebnim spravama itd.)
- sportaš, športaš (engl. sport) ljubitelj sporta, športa

- sportsmen (engl.) onaj koji se bavi (ili: oduševljava) sportom, športom
- sporulaocija (grč. spora sjetva, lat. sporulatio) biol. stvaranje truski (spora), npr. kod bakterija
- sprej (engl. spray) tekućina razbijena u kapljice koja sprječava truljenje i upotrebljava se pri operacijama; sprava za prskanje, prskalica
- sprint (engl. sprint) šport, trčanje na kratku stazu, natjecanje u brzini
- sprinter (engl. sprint) šport, trkač na kratkoj stazi; usp. sprint
- sprinterice (engl. sprint) mn. posebna obuća s čavlina na prednjem dijelu, da se trkač ne bi klizao
- spru (engl. sprue) med. tropska bolest koja osobito napada Europljane, sastoji se u propadanju sluznice probavnog kanala, u teškoći jedenja i govorenja te u upali crijeva
- spumozan (lat. spuma pjena, spumousus) pjenušav; pjenast
- spun (engl. spoon) 1. palica za golf; 2. zaljubljenik, udvarač
- spunerizam (engl. spoonerism) gram. zamjena glasova u dvjema uzastopnim riječima (npr. čamen i kavao umjesto kamen i čavao)
- spurnin (tal. spurio) izvanbračno dijete. kopile
- sputaeija (lat. sputatio) med. pljuvanje
- sputnjik- (rus. sputnik suputnik, pratitelj) ruski naziv za umjetni satelit Sputnjik I. koji je krenuo na kruženje oko Zemlje 4. listopada 1957.
- sputum (lat.) pljuvačka, ispljuvak
- square mile čit. skver maji (engl.) kvadratna milja
- squash čit. skvoš (engl.) šport, vrsta igre slična tenisu
- Sr kratica za stroncij
- srdela (tal. sardella) zool. po otoku Sardiniji nazvana vrsta malih sledeva u Sredozemnom i Jadranskom moru; *sardina* srdela konzervirana u ulju
- srklet (tur. svklet) kazna, patnja; prijetnja kaznom: tegoba, poteškoća, nevolja, uzrujanost
- srma (tur. svrma) srebro; srebrni konac koji se upotrebljava za filigranske proizvode
- S romanom (lat. S romanum) med. "rimsko S", iskrivljenost debelog crijeva u obliku slova S, na mjestu gdje prelazi u zadnje crijevo
- srt (tur. syrt) životinjski hrbat; hrbat planine
- SS izgovor: es-es kratica za Schutzstaffel (njem. zaštitni odred) oznaka za njemačke oružane fašističke formacije koje su obavljale specijalne zadatke (npr. kaznene ekspedicije, čuvanje zatočenika u logorima itd.)
- Stabat Mater (lat.) "Stala Majka (Isusova) pod raspelom", početne riječi poznate kat. crkvene pjesme, napisane oko 1300., pjeva se na Veliku subotu; glazbeno često obrađivana (Palestrina, Pergolesi, Rossini, Haydn, Zajc i dr.)
- stabilan (lat. stabilis) postojan, stalan, trajan, nepromjenjiv, čvrst; supr. labilan; usp. indiferentan
- stabilirati (lat. stabilire) v. stabilizirati
- stabilist (lat. stabilis) pristaša onoga što već postoji, tj. postojećeg stanja
- stabilitet (lat. stabilitas) postojanost, čvrstina, stalnost, ustaljenost; fiz. težnja za održavanjem postojećeg stanja, koja je tim veća što je veća težina i što je veći oslonac te što je težište dublje; u politici: težnja za održavanjem onoga što već postoji (naslijedenog), politička ustaljenost. stajanje na sigurnim nogama (stabilizam), stabilizacija
- stabilizacija (lat. stabilisatio) ustaljenje, ustaljivanje, učvršćenje, učvršćivanje; *stabilizacija valute* bank. učvršćivanje međunarodnog tečaja novca neke države
- stabilizam (lat. stabilis) v. stabilitet

stabilizirati (lat. stabilis) ustaliti, ustaljivati, učvrstiti, utvrditi, učiniti postojanim, stalnim, trajnim

stabilnost v. stabilitet

staccato čit. stakato (tal.) glaz. odsječno, nevezano; usp. legato

stacija (lat. stare, statio) stanica, postaja; u kat, crkvenim ophodima: mjesto na kojem sudionici zastanu radi molitve

stacionaran (lat. stacionarius) koji miruje, stalan, nepokretan, postojan, koji ne mijenja mjesto, utvrđen u svom mjestu, položaju i al.; stalan; *stacionarno liječenje* liječenje bolesnika u bolnici, u postelji (za razliku od ambulatnog); stacionarna struja

stacionirati (fr. stationner) namjestiti, postaviti, npr. stražu

stadij (lat. stadioni trkalište, grč. stadion) v. stadion

stadiometrija (grč. stadion određen dio puta, metna mjerenje) grana geodezije koja na terenu utvrđuje, pomoću optičko-geodetskih instrumenata, udaljenost određenog niza točaka od jedne osnovne točke

stadion (grč. stadion) stara mjera za dužinu od 125 koraka ili 600 grčkih i 625 rimskih stopa, 40 stadija = 1 zem. milja; trkalište, mjesto na kojem su Grci održavali viteške igre; uređeno mjesto za veće športske utakmice; pren. odsjek vremena, razdoblje u neprestanom razvoju nekog događaja ili stanja, npr. neke bolesti (lat. *stacium morbi*); pitanja i si.: stanje stvari, položaj stvari (kod nas: stadij)

stafaža (fr. staffage) u slikarstvu: oživljavanje slike dodavanjem pojedinih likova ili čitave skupine ljudi, životinja i dr.; sami ti dodaci; dodatak čemu, nešto uzgredno

stafilngra (grč. stafvle grozd, agra plijen) med. mašice za pridržavanje resice (nepčane)

stafilion (grč. stafvle grozd) med. prištić na rožnici (oka) sličan koštici grožđa

stafilitis (grč. stafvle grozd; otečena resa) med. upala resice (nepčane)

stafilokoki (grč. stafvle grozd, kokkos koštica, zrnce) mn. med. loptaste, grozdaste bakterije, uzročnici raznih vrsta gnojenja (bubuljica i čireva)

stafiloplastika (grč. stafvle otečena resa, plasso uobličavam, oblikujem) med. umjetno pravljenje nepca pomoću sluznice usne šupljine

Stagiratin ponekad umjesto Aristotel (budući da je bio rodom iz Stagire)

stagnacija (lat. stagnatio) stanje, zastoj, npr. u industriji, trgovačkim poslovima itd.

stagnirati (lat. stagnare) stajati, ne otjecati (za vođu); pren. biti u zastoju, ne napredovati, ne razvijati se (za poslove i dr.)

stalagmit (grč. stalagma kap) min. sig koja nastaje na tlu špilje gdje voda koja se cijedi ostavlja talog, stožasta ledena svijeća; supr. stalaktit

stalaktit (grč. stalazo kapljem, stalaktos kapljav, koji kaplje) min. sig (ledena svijeća) koja visi sa stropa ih sa strane špilje, a nastaje kapanjem vode; supr. stalagmit

staltici (grč. staltikos koji skuplja, zateže) mn. med. sredstva za zaustavljanje krvi

Stambul tursko ime za Carigrad: zapravo Istanbul, od grčkog eis ten polin = u grad

stamen (lat.) bot. prašnička nit. prašnička posuda u cvijetu (usp. antera); pren. početak

stamionodij (lat. staminodium) bot. sporedna prašnička posudica koja nema antere i koja je zbog toga neplodna

štampa (tal.) v. štampa

stanca (tal. stan za) mjesto prebivanja, soba, odaja; zidna slika kao sobni ukras (osobito znamenite Rafaelove

- zidne slike u Vatikanskoj palači); kিতica, strofa, osobito talijanska strofa (ottava rima) koja se sastoji od osam petostopnih jampskih stihova; čelični udubljeni kalup za utiskivanje u lim; čelični valjak za nizanje ili prešanje metalnih predmeta
- stand-in čit. stendin (engl.) zamjenik, dvojniki filmskog glumca u težim zadacima
- standard (engl.) svaka zakonom utvrđena mjera, normalna mjera, mjerilo; zakonska novčana stopa i sL; nešto što vrijedi kao uzorak, što je priznato kao klasično; *životni standard* (engl. standard of life) prosječna mjera zadovoljavanja pojedinih ekonomskih potreba pojedinca, pojedinih društvenih klasa (apstraktno — naroda); *standardno zlato* normalno, novčano zlato, zlato od 22 karata; *standardni uzorak* trg. uzorak neke robe kojem mora odgovarati isporučena roba
- standard of life čit. standard of lajf (engl.) životni standard
- standard-book čit. standard buk (engl.) standardna knjiga
- standard-work (engl.) standardno djelo
- standardizacija (engl. standardization) racionalizacija proizvodnje putem smanjivanja većeg broja oblika proizvodnje na manji broj tipičnih uzoraka (standarda) iste kakvoće, oblika, veličine, težine itd.
- standardni (engl. standard) koji se odnosi na standard, koji odgovara standardu; istog tipa, tipičan
- standarta (engl. standard, šp. estandarte) zastava, stijeg; konjička zastava
- stanin (lat. stannum) kovina koja se sastoji od kositra, bakra, željeza i cinka
- staniol (lat. stannum kositar, tal. stanguolo) kositar razvučen u veoma tanke listiće (upotrebljava se za umatanje čokolade, čaja, sapuna itd.)
- stante (tal.) trg. ovoga mjeseca, tekućeg mjeseca
- stante pede (lat.) smjesta, odmah, iz ovih stopa
- stanum (lat. stannum) kem. kositar, sjajna bijela kovina, mekana i jako rastegljiva, atomska težina 118,70, redni broj 50, znak Sn
- stapel (niz.) 1. mjesto na brodogradilištu s podijem nagnutim prema vodi na kojem se sastavljaju dijelovi broda i s kojega se brod spušta u vodu; 2. podij na koji se izvlače hidroplani iz vode; 3. pomoćna naprava na kojoj se sklapaju zrakoplovi
- star (engl.) 1. zvijezda; pren. kazališna veličina, športska veličina, filmska "zvijezda", virtuoz i si.
- star (njem. Star) 2. med. naziv većeg broja očnih bolesti čija je posljedica djelomično ili potpuno sljepilo; *ztljeni star* zelena mrežnica = glaukom; *sivi star* zamućenost i neprozirnost očne leće, zbog čega svjetlosne zrake ne mogu doprijeti u unutrašnjost oka (liječi se operativnim odstranjivanjem očne leće); *crni star* neizlječivo sljepilo kao posljedica bolesne neosjetljivosti mrežnice ili ocnog živca
- starbord (engl. starboard) pom. desna strana borda
- start (engl.) šport, na trkačkim natjecanjima: polazište, crta s koje polaze natjecatelji (konji, biciklisti, pješaci, čamci i dr.); početni trenutak utakmice
- startati (engl. start) šport, sudjelovati na natjecanju (kao trkač, veslač, plivač); krenuti s polazne trkačke točke; zrak. poletjeti
- starter (engl.) šport, na trkačkim natjecanjima: onaj koji zastavicom i dr. daje natjecateljima znak za polazak
- stasim(on) (grč. stasimon melos) u starogrčkoj drami: "stajaća pjesma".

- tj. korska pjesma koju zbor u orkestri pjeva stojeći na mjestu
- stataran (lat. statarius koji se zbiva u stajanju) koji sloji mimo. nepomičan, trajan, koji polako napreduje; *statar-rui lektira* čitanje sa zastajkivanjima radi objašnjavanja
- State Departement čit. stejtdipartment (engl.) Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država
- statički (grč. statikos) koji se tiče znanosti o ravnoteži (statike)
- statika (grč. statike) fiz. dio mehanike koji proučava uvjete pod kojima neki mehanički sustav ostaje u stanju mirovanja, znanost o ravnoteži; supr. dinamika
- statist (lat. stare stajati) kaz. lik koji se pojavljuje na pozornici samo u sporednim, obično nijemim ulogama, osobito u prizorima kada nastupaju narod, vojnici i si.
- statističar (lat. status stanje) onaj koji prikazuje stanje čega u brojevima, koji se bavi statistikom
- statistički (lat. status stanje) koji prikazuje stanje čega u brojevima, brojčani; *statistički biro* državna ustanova koja ispituje prilike u državi pomoću podataka izraženih u brojevima; *statistička zakonitost* zakonitost koja se temelji na vjerojatnosti, za razliku od dinamičke zakonitosti, koja se temelji na nužnosti, i ova je dvojakost između statističke i dinamičke zakonitosti u najprisnijoj vezi s dvojakošću između makrokozmosa i mikrokozmosa
- statistika (lat. status stanje) prvotno: znanost o stanju u državi izraženom u brojevima; dio sociologije kojem je zadatak, uspoređujući u brojevima činjenice koje se javljaju u nekom području državnog i društvenog života, izvođenje općih zaključaka i utvrđivanje uzroka i posljedica opažanjem utvrđenih činjenica, te proučavanje metoda sustavnog utvrđivanja, sređivanja i preglednog uspoređivanja tih činjenica (npr. u području školstva, trgovine, poljoprivrede, zdravstvenog stanja nekog kraja, države, naroda itd.)
- stativ Gat. stativum) stalak, postolje, osobito za geodetske instrumente; *stativa* Šport, u nogometu: prečka gola
- statmika (grč. stathmos uteg) poznavanje utega, znanost o utezima
- statmograf (grč. stathmos postaja, grafo bilježim, pišem) naprava koja automatski bilježi vrijeme vožnje i vrijeme zadržavanja vlaka na postajama
- stator (lat. stare stajati) teh. nepomični dio električnog generatora ili motora; pokrivnica, ono u čemu se okreću lopatice parne turbine
- statoreaktor (lat. status stanje, reage-re protudjelovati) zrak. zrakoplov a posebnom vrstom mlaznog pogona, male težine i veoma jednostavne konstrukcije; razvija vrlo veliku brzinu
- statoskop Gat. status stanje, grč. skopeo promatram) sprava koja bilježi nagle promjene u tlaku zraka pri nepogodama; zrak. sprava koja bilježi visinske razlike u metrima
- statua Gal. statua, statuere postaviti, staviti) umj. kip; pren. osoba hladna (kao kip)
- statuar (lat. statuarius) kipar
- statueta dal. statuetta) mah kip, kipić
- statuirati Gat. statuere) odrediti, određivati, opredjeljivati, opredijeliti, utvrditi, utvrđivati; osnovati; narediti, odlučiti, riješiti: dopustiti
- statura Gat. statura) stas, struk; rast, uzrast
- status Gat.) prav. stanje, pravni položaj neke osobe, sastav, prilike, položaj

- status cognationis čit. status kognationis (lat.) prav. stanje srodstva, srodstvo
- status conjugalis čit. status konjugalis (lat.) prav. bračno stanje, brak
- status in statu (lat.) država u državi
- status insolventiae Čit. status insolventije (lat.) nesposobnost plaćanja obveza
- status nascendi (lat.) kem. trenutak postojanja, tj. ono veoma kratko vrijeme kad se atomi oslobađaju iz spojeva dok se još nisu udružili u molekule
- status quo čit. status quo (lat. status quo sc. ante) stanje koje je bilo prije, prvobitno stanje, dosadašnje stanje
- statut (lat. s ta tu m) zakon, osnovni zakon; propis, odredba; osobito: pravila nekog društva (statuti)
- statutaran (lat. statutum odredba) zakonski, koji je po pravilima, propisan pravilima
- statuti (lat. statutum) mn. v. statut
- staurodulija (grč. stauros križ, duleia ropstvo) poštovanje križa, obožavanje križa
- staurofilaks (grč. stauros križ, fylax čuvar) čuvar križa, prijašnja titula jeruzalemskog patrijarha kao čuvara ostatka križa na kojem je Krist bio razapet
- stnurolater (grč. stauros križ, Iatreia obožavanje) obožavatelj križa
- stauroskop (grč. stauros križ, skopeo promatram) polarizacijski aparat za ispitivanje optičkih svojstava kristalnih ploča
- stavrofor (grč. stauros križ, fero nosim) križonosac; kod pravoslavaca: svećenik-protoprezhiter odlikovan pravom da nosi o vratu zlatan križ; *staurufori* mn. nosači križeva pri crkvenim ophodima
- staza (grč. stasis) stajanje; stajalište, npr. filozofsko; med. zastoj sokova, osobito krvi (koji obično dovodi do zgrušavanja)
- stazofobija (grč. stasis stajanje, fobos strah) psih. bolestan strah od nemogućnosti uspravnog držanja
- staž (fr. stage) pripravna služba, pripravništvo, vrijeme koje netko nakon završenog školovanja mora provesti u pripravničkoj službi, osobito mlad pravnik, liječnik i dr.
- stažirati (fr. stage) izdržavati obvezno vrijeme pripravničke službe, služiti kao pripravnik
- stažist (fr. stage) onaj koji izdržava staž, pripravnik
- stearin (grč. stear gen. steatos loj) kem. smjesa stearinske i palmitinske kiseline (služi za pravljenje raznih svijeća); *stearinska kiselina* glavni sastojak biljnih i životinjskih masti; steatin
- stearodermija (grč. stear loj, derma koža) miš. bolesna masnoća kože
- steatin (grč. stear gen. steatos loj, dem. steation) v. stearin
- steatiničan (grč. stear gen. steatos loj) lojast, koji ima loja. lojni
- steatit (grč. stear. gen. steatos loj) min. slaninac, masnik, vrsta guste i masne milovke
- steatitis (grč. stear gen. steatos loj) med. sklonost debljanju
- steatopigija (grč. stear gen. steatos loj, pyge stražnjica) prekomjerno razvijena stražnjica, zbog velikog nago milavanja sala na trtičnom dijelu tijela
- steatorejn (grč. stear gen. steatos loj, rheo tečem, curim) med. izlučivanje masti kroz izmet
- steatoza (grč. stear gen. steatos loj) med. stvaranje masti, debljanje
- steganografija (grč. steganos šutljiv; pokriven^ grafia pisanje) vještina tajnog pisanja, tajno pismo; znanost o igranju šaha

- steganopodi (grč. steganos nepromočiv, pokriven, pus gen. podos noga) mn. sisavci s plivačim kožicama
- stegnotici (grč. Btegnos) mn. med. sredstva, lijekovi za stezanje, za skupljanje
- stegnotičan (grč. stegnotikos koji začepkuje) koji skuplja, koji zatvara, steže ili začepkuje
- stegnoza (grč. stegnoo začepkujem) med. stezanje, zatvorenost, začepjenost, npr. znojnih rupica; usp. stenoza
- stegopteri (grč. stegos krov, pokrivalo, ptinon krilo) mn. zool. tvrdokrilci
- stehiogenijn (grč. stoicheion element, počelo, gen- korijen od gignesthai roditi sc, postati) stvaranje, nastajanje elemenata
- stehiogenija (grč. stoicheion element, počelo, gone rađanje) v. stehiogenija
- stehiologija (grč. stoicheion element, počelo, logia znanost) znanost o pravi ma ili elementima, = kemija
- stehiometrija (grč. stoicheion element, pratvar, metri a mjerenje) mjerenje elemenata, kemijsko mjerenje; kem. znanost o proporciji, znanost o čvrstim ili prostornim uvjetima pod kojima se raznorodne tvari kemijski spajaju u nova, istorodna tijela
- stehiometrijski (grč. stoicheion element. počelo, metria mjerenje) koji se tiče kemijskog mjerenja ili teorije o proporciji; *stehiometrijski broj* = atomska težina ili kemijski ekvivalent
- steiroza (grč. steirosis jalovost, neplodnost) med. neplodnost
- stek (engl. štake) 1. ulog pri igri, u okladama, osobito na konjskim utrckama
- stek (engl. steak) 2. kuh. komad mesa; biftek
- stelarni (lat. stella zvijezda, stellaris zvjezdani) zvjezdani; *stelarna astronomija* dio astronomije koji proučava sastav svemira i bavi se mjerenjem zvjezdanih mjesta i gibanja zvijezda, mjerenjem jakosti njihove sjajnosti i ispitivanjem njihovih spektakra
- stelaža (njem. stellcn postaviti, Stella-ge) polica, ormar u zidu ih uza zid bez vrata (u knjižnicama, radionicama itd.)
- stele (grč. stele) uspravan stup; osobito: uspravna mramorna ploča, ukrašena reljefima ili slikama, kao nadgrobni spomenik starih Grka
- stelionat Gat. stelhonatus) prijevara, prijevarna prodaja, lažni bankrot (lat. stello = gušter, kao simbol varalice zbog njegove hitrosti i vještine da se izvuče iz škripca)
- stelit Gat. stella zvijezda, grč. lithos kamen) 1. geol. okamenjena morska zvijezda; 2. tehnol. mješavina nikla, kobalta i kroma (upotrebljava st; za medicinske instrumente)
- stelografija (grč. stele kameni stup. grafia opisivanje) izradba natpisa na stupovima; usp. stele
- stema (grč. stemma vijenac) kod starih Rimljana: vijenac kojim su kitili slike predaka; otuda: vijenac, niz predaka, rodoslov, rodoslovna tablica; mn. stemata.
- stematografija (grč. stemma rodoslov, grafia pisanje) v. genealogua
- stendin v. stand-in
- steničan (grč. stlienos jakost, snaga) u punoj snazi, krjepak; *stanična groznica* v. stenopira; psih. *steničan afekt* duševni pokret koji pojačava životne funkcije organizma, npr. radost (supr. asteničan)
- stenija (grč. sthenos jakost, snaga) puna snaga, jakost, krjepkost, povećana životna djelatnost tijela; 3upr. astenija
- stenizirati (grč. stheno) jačati, krijepiti, povećavati djelatnost životne snage; supr. astenizirati

- steno- (grč. stenos) predmetak u složnicama sa značenjem: tijesan, uzak
- stenodaktilograf (grč. stenos tijesan, uzak, daktylos prst) onaj koji je vičan stenodaktilografiji
- stenodaktilografija (grč. stenos tijesan, uzak, daktylos prst, grafia pisanje) kombiniranje stenografije i daktilografije: kad stenograf sam otkucava na pisačem stroju ono što je stenografirano
- stenodaktilografkinja (grč. stenos tijesan, uzak, daktylos prst) ona koja je vična stenodaktilografiji
- stenofilan (grč. stenos tijesan, uzak, fyllon list) koji ima gusto lišće, gustog lišća
- stenograf (grč. stenos tijesan, uzak, kratak, grafo pišem) onaj koji piše stenografijom. brzopisac
- stenografija (grč. stenos tijesak, uzak, kratak, grafia pisanje) brzo pisanje pomoću posebnih znakova, tako da se njim može vjerno zabilježiti i najbrži govor, brzopis, kratkopis
- stenografirati (grč. stenos tijesan, uzak, kratak, grafo pišem) brzo pisati služeći se stenografijom
- stenogram (grč. stenos tijesan, uzak, kratak, gramma slovo, pismo) ono što je napisano stenografski, rukopis napisan stenografijom
- stenohorija (grč. stenos tijesan, uzak, ehora prostor) med. suženost nekog prirodnog otvora, osobito ženske usnine
- stenokardija (grč. stenos tijesan, kardia srce) med. stezanje srca, jako stezanje u prsima praćeno otežanim disanjem
- stenokromija (grč. stenos uzak, tijesan, chroma boja) postupak pri tiskanju u bojama, kod kojega se tjestasta obojena tijela sastavljaju
- stenopira (grč. sthenos jakost, moć, pyratra) med. groznica zbog upale; stanična groznica
- stenostomija (grč. stenos tijesan, uzak, stoma usta) med. grčenje donje čeljusti
- stenotahigrafija (grč. stenos tijesan, uzak, tachys brz, grafia pisanje) "usko i brzo pisanje", jedan od stenografskih sustava, objavljen 1875.
- stenotelegraf (grč. stenos tijesan, uzak, tele na daljinu, grafo pišem) telegraf koji radi sustavom znakova stroja za stenografi ranje, u minuti može poslati do 400 riječi
- stenoterman (grč. stenos uzak, tijesan, thermos topao) biol. prilagođen određenoj temperaturi sredine u kojoj živi, koji teško podnosi veće temperaturne promjene (za živa bića); supr. euriterman
- stenotici (grč. stenos uzak, tijesan, lat. stenotica) mn. sredstva i lijekovi za stezanje, za sužavanje
- stenotičan (grč. stenos tijesan, uzak) koji sužava, sužavajući; sužen
- stenotip (grč. stenos uzak, tijesan, typos otisak) stroj za stenografi ranje, koji piše slogove ili cijele riječi
- stenotipija (grč. stenos uzak, tijesan, typos otisak) stenografranje, pisanje stenotipom
- stenotipirati (grč. stenos uzak, tijesan, typos otisak) pisati strojem stenotipom
- stenotipist (grč. stenos uzak, tijesan, typos otisak) onaj koji stenografira i stenografirano prepisuje običnim slovima na pisačem stroju, daktilograf koji zna stenografiju
- stenotopan (grč. stenos uzak, tijesan, top os mjesto) koji ima malu, slabu raširenost zbog toga što može živjeti i uspijevati samo pod strogo uvjetovanim i veoma ograničenim klimatskim prilikama (osobito se odnosi na biljke i životinje); supr. euritopan
- stenotoraks (grč. stenos tijesan, uzak, thorax prsni koš) med. čovjek uskih prsa

- stenoza (grč. stenosis sužavanje, suženje) med. suženost krvnih žila i kanala; stegnoza
- stentando (tal.) glaz. otežuci, razvlačeći
- stentato (tal.) glaz. bolno, tonom koji izražava bol; slik. plašljivo, usiljeno, kruto, teško, glomazno
- Stentor (grč. Stentor) ime jednog Grka pod Trojom koji je mogao nadglasati 50 ljudi; otuda: čovjek jakog, gromkog glasa; *Stentorov glas* neobično jak, gromak glas; prid. stentorski
- step (engl. u plesu: korak)
- stepn (rus.) velika, pusta i suha ravnica u Rusiji, s travama i biljkama koje mogu podnositi sušu
- ster (fr. stere, grč. stereos krut, tvrd, čvrst) fr. jedinica za mjerenje volumena suhих tijela, osobito drva, = 1 kubični metar
- stereo- (grč. stereos krut, tvrd, čvrst) predmetak koji se javlja u složenicama i znači: čvrst, tvrd, jak, gust, tjelesni, prostorni
- stereoautograf (grč. stereos, autos sam, grafo pišem) aparat za snimanje terena
- stereogrnfija (grč. stereos, grafia crtanje) perspektivno crtanje čvrstih tijela u ravnini (supr. ihnografija)
- stereografska projekcija crtanje zemljovida pri kojem se oko zamišlja kao da se nalazi na jednoj točki površine Zemljine kugle, pa kroz Zemlju obuhvaća pogledom suprotnu polukuglu i ova kao da se ogleda u ravnini koja raspolavlja Zemlju; usp. projekcija
- stereokemija (grč. stereos, chemeia) znanost o prostornom rasporedu atoma u molekulama, ispituje izomeriju kod spojeva
- stereokromija (grč. stereos, chroma boja) vrsta zidnog slikarstva kod koje ga se na prepariranom suhom sloju žbuke izrađuju slike običnim vodenim bojama
- stereometar (grč. stereo3, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje volumena mase sipkih i šupljikavih tijela
- stereometrija (grč. stereos, metria mjerenje) mjerenje volumena tijela; geom. znanost o prostornim veličinama za čije je prikazivanje potrebno više od jedne ravnine (supr. planimetrija)
- stercoplazma (grč. stereos, plasma) fiziol. v. pod. idioplazma
- stereorama (grč. stereos, orama pogled, prizor) reljefna karta
- stereoskop (grč. stereos, skopeo promatram) opt. aparat pomoću kojega se može najjasnije prikazati prostornost likova: kutija s dvije pregrade, od kojih svaka ima kao okular po jednu posebnu leću, a na suprotnoj strani je zatvorena mutnim staklom
- stereostatika (grč. stereos, statike) fiz. znanost o ravnoteži čvrstih tijela
- stereotelemetar (grč. stereos, tele na daljinu, u daljini, metron mjera, mjerilo) opt. sprava za mjerenje udaljenosti neke točke od promatrača
- stereotičan (grč. stereotikos koji čini čvrstim, koji očvršćava) med. suh, sasušen, koji je nastao sušenjem
- stereotip (grč. stereos, typos otisak) mn. tisk. ploče s nepokretnim slogom; klišej; stvari tiskane ovakvim pločama
- stereotipan (grč. stereos, typos otisak) tisk. tiskan pločama s nepokretnim slogom; pren. uvijek isti, otrcan, nepromjenjiv, u istom obliku, ukalupljen, uobičajen
- stereotipija (grč. stereos, typos otisak) tiskanje pločama s nepokretnim slogom, klišejima, matricama
- stereotipika (grč. stereos, typos otisak) v. stereotipija
- stereotipirati (grč. stereos, typos otisak) izrađivati ploče s nepokretnim slogom; tiskati takvim pločama

- stereotomija (grč. stereos, tem no sijećem, tome presjek) dio stereometrije koji se bavi presjecima površina onih tijela koja prodiru jedna u druga djelomično ili potpuno (kod klesarstva, strojeva i dr.)
- sterilan (lat. sterilis) jalov, neplodan, suh, mršav, oskudan, siromašan; uzaludan, heskorisan, nesposoban, neodrživ; med. oslobođen od zaraznih klica (zavojni materijal, kirurški instrumenti i si.)
- sterilizacija (lat. sterilisatio) jalovljenje, ujalovljavanje, pravljenje jalovim ili neplodnim; ujalovljenje. ujalovljenost; uništavanje klica i mikroba, npr. u mlijeku, na kirurškim instrumentima, zavojima i dr.; uništenost klica, mikroba; usp. pasterizacija
- sterilizirati (fr. steriliser) jaloviti, ujaloviti, ujalovljavati, činili neplodnim; ubijati (ili: ubiti, uništiti, uništavati) klice, mikrobe; također: dezinficirati; usp. pasterizirati
- sterilnost (lat. sterilis) jalovost, neplodnost, nerodnost; pren. mršavost, siromašnost, oskudnost
- sterkoracija (lat. stercus izmet, stercoratio) stvaranje izmeta; gnojenje izmetom
- sterling (engl.) ono što ima punu, pravu, utvrđenu vrijednost; srednjovjekovni engl. srebrni novac; *funla* ili *Hura steriinga* prije kovani novac, danas samo novčana računsko jedinica = 20 engl. šilinga
- stemalan (grč. sternon prsa, lat. sternalis) anat. koji se tiče prsne kosti, koji je u vezi s prsnom kosti
- stemalgija (grč. sternon prsa, algos bol) med. v. stenokardija
- sternodiniija (grč. sternon prsa, od 3'ne bol) med. v. stenokardija
- sternum (grč. sternon prsa, lat. sternum) anat. prsna kost
- sternutament (lat. sternutamentum) med. sredstvo (ili: lijek) protiv prehlade
- stemutativan (lat. sternutativus) koji uzrokuje kihanje
- sternotatorij (lat. sternutatorium) sredstvo koje uzrokuje kihanje
- steroidi (grč.) mn. kem. hidromatski spojevi s više prstena u molekuli, prisutni u svim živim stanicima te imaju važnu fiziološku ulogu (kolesterol, ergosterol, kortizon, žučna kiselina, spolni hormoni, srčani glikozidi)
- stercoli mn. 1. v. steroidi; 2. alkoholi steroidne kiseline
- steso čit. stezo (tal.) glaz. otegnuto; *moio* čit. stezo moto (tal.) laganim kretanjem, polako, razvučeno, otegnuto
- stetodezmis (grč. stethos prsa, desmos veza) med. zavoj za prsa
- stetograf (grč. stethos prsa, grafo pišem, bilježim) naprava za grafičko prikazivanje kretanja disanja
- stetografija (grč. stethos prsa, grafia bilježenje) bilježenje kretanja disanja
- stetoskop (grč. stethos prsa, skopeo promatram) med. ljevkašta slušalica za ispitivanje plućnih promjena (auskultaciju), šumova srca itd.
- stetoskopiija (grč. stethos prsa, skopeo promatram) med. ispitivanje pluća slušanjem, auskultacijom
- stibij (lat. stibium) min. v. antimon
- stibilalije (lat. stibium antimon, stibialia) mn. med. lijekovi napravljeni od antimona ili s antimonom
- stigijski (grč. stygios) 1. koji pripada Stiksu i podzemnom svijetu uopće; pren. užasan, grozan, strašan, jeziv, paklen; 2. kem. koji najeda, izgriza, kao npr. dušična kiselina (zbog vode rijeke Stiksa koja jc, po vjerovanju starih Grka, bila otrovna)
- stigma (grč. stigma) ubod, točka, mrlja; bot. dio cvijeta koji prima pelud; zool. vanjski otvor traheje (dušnika) kod člankonožaca; ožiljak, opekotina; žig.

- znak srama koje su stari Grci i Rimljani udarali zločincima i odbjeglih robovima; pren. sram, stid; mn. stigmata
- stigmatizacija (bit. stigmatisatio) udaranje žiga, žigosanje; psih. obično bolom praćena tobožnja sposobnost uživanja u Kristove patnje na taj način što se kod nekih osoba (stigmatiziranih) pojavljuju po tijelu Kristove rane (prema mišljenju psihopataloga, ovo stanje je slično stanjima kod nekih hipnotiziranih i histeričnih osoba)
- stigmatizirati (grč. stigmatizo) obilježiti žigom, žigosati; pren. oklevetati; *stigmatizirane osobe* psih. osobe na kojima se rane slične Kristovim pokazuju bilo izvana, bilo da ih one osjećaju u sebi (prema mišljenju psihopataloga, stanje slično stanju kod nekih slučajeva hipnotizma i histerije)
- stigmatograf 'grč. stigma bod, ubod, točka, žig, grafo pišem) onaj koji radi stigmatografiju
- stigmatografija (grč. stigma bod, ubod, točka, žig, grafia pisanje, bilježenje) pravljenje malih šara, uzoraka u boji, npr. sitnih crvenih točaka na plavoj osnovi itd.
- stigmeologija (grč. stigme točka, pjega, logia) gram. v. akcentuacija
- stih (grč. stichos) poet. v. vers
- stihar (grč. stieharion, stoicharion) dio odjeće pravoslavnog svećenika: dugačka i široka haljina, slična dugačkoj košulji, od bijele i šarene tkanine
- stihija (grč. stoichion ono stoje osnovno, element, pratvar) 1. neodoljiva sila prirode; bura, oluja, poplava, požar, nepogoda; 2. fil. osnovni element svijeta {prema starogrčkim filozofima bilo ih je 4; vatra, voda, zemlja i zrak; 8. kem. v. element; prid. stihijski
- stihomantija (grč. stichos red, vrsta, stih, manteia) proricanje iz stihova, srećaka ili ceduljica kod Rimljana: stihove iz Sibilinskih knjiga napisali bi na ceduljice, koje bi potom izmiješali. zatim ih izvlačili i čitali iz njih budućnost
- stihometrija (grč. stichos red, vrsta, stih, metri a mjerenje) mjerenje stihova, brojanje redaka (u rukopisima)
- stihomitija (grč. stichos rod, vrsta, stih, mythos govor, razgovor) poet. govorna figura, podvrsta antiteze; razvijeni stihovi (u dramama i dr.), koji su obično jedni drugima i odgovori
- stik (engl. stick) jahački bič
- Stiks (grč. Styx) mit. rijeka ili izvor u podzemnom svijetu preko kojeg je Haron prevozio duše umrlih i u čiju su vodu bogovi pri si za li najsvetijom i najstrašnijom prisegom (po vjerovanju starih Grka, koje se održalo do danas, ova voda je bila smrtonosno otrovna)
- stil (grč. stvlos, lat. stilus držak, najednom kraju zašiljeno željezo kojim se paralo, tj. pisalo po voštanim tablicama); 1. olovka starih Grka i Rimljana; 2. način pisanja i izražavanja misli (prozni, pjesnički, govornički, poslovni stil); 3. u likovnim umjetnostima, arhitekturi, pokućstvu itd.: umjetnički ukus, oblik prikazivanja, umjetnički smjer, način davanja oblika; osobito: čist, plemenit i prirodan način prikazivanja (za razliku od manira); 4. pren. običaj, navika; 5. stari i novi stil v. julijanski i gregorijanski kalendar
- stilet (tal. stiletto, fr. stilet) bodež s obje strane oštar i s kratkom oštricom; štilet
- stilist (lat. stilus držak, pisaljka) pisac koji piše dobrim stilom, poznavatelj dobrog i pravilnog načina izražavanja pismom

- stilistika (lat. *stilistica*) mn. stvari koje su u vezi sa znanošću o dobrom i pravilnom pisanju ili se odnose na znanost o dobrom i pravilnom pisanju
- stiliti (grč. *stylos stup, stvlites*) mn. kršć. asketi u V. st. koji su, po uzoru na sirijskog redovnika Simeona, veći dio života provodili na platformi visokih stupova
- stilizacija (lat. *stilisatio*) davanje stila, tj. pravilnog i lijepog oblika načinu izricanja misli; umj. mijenjanje prirodnog oblika u duhu nekog umjetničkog shvaćanja (odbacivanjem svega sporednog u predmetu prikazivanja itd.)
- stilizirati (lat. *stilisare*) napisati, sastaviti, prikazati pravilnim i lijepim stilom; umj. mijenjati (ili: izmijeniti) prirodni oblik u duhu određenog umjetničkog shvaćanja (odbacivanjem svega sporednog u predmetu prikazivanja itd.)
- stilizirati (lat. *stilisare*) napisati, sastaviti, prikazati pravilnim i lijepim stilom; umj. mijenjati (ih: izmijeniti) prirodni oblik u duhu nekog umjetničkog shvaćanja (npr. odbacivanjem svega slučajnog, sporednog itd.)
- stilklaud (njem. isp. *stil*, *Kleid haljina*) "stilizirana haljina", ženska haljina napravljena prema motivima neke narodne nošnje
- stilo (grč. *stylos držak*) držak s perom i tintom za pisanje, nalivpero
- stilobat (grč. *stylobates stupno podnožje*) arhit. zajedničko podnožje za više stupova
- stilograf (grč. *stylos držak, grafo pišem*) v. stilo
- stilografija (grč. *stylos držak, grafia pisanje*) urezivanje ih graviranje u masi koja nije vodič elektriciteta, radi izradbe bakrenih tiskarskih ploča galvanoplastičnim putem
- stiloliti (grč. *stvos stup, lythos kamen*) mn. geol. vapnenc tvorevine u obliku stupova
- stilometar (grč. *stvos stup, metron mjera, mjerilo*) sprava za lakše pronalaženje i određivanje odnosa na stupovima, stupomjer
- stilometrija (grč. *stvos stup, metria mjerenje*) vještina mjerenja stupova
- stilopinakije (grč. *stylopinakion, stvos stup, pinax gen. pinakos slika*) mn. um. reljefi na stupovima koji prikazuju mitološke i povijesne slike i motive
- stilus (grč. *stylos stup, lat. stilus*) bot. stupić, dio cvjetnog tučka
- stimatoza (grč. *styma ukrućenost muškog uda*) med. krvarenje iz mokraćne cijevi praćeno krućenjem muškog uda; uretroragija
- stimer (engl. *steamer*) parobrod
- stimpot (engl. *steampot*) med. parni lovac za udisanje tople pare
- stimulacija (lat. *stimulatio*) med. podraživanje; poticanje
- stimulancije (lat. *stimulantia*) mn. med. podražavajuća sredstva, sredstva za podražavanje; v. stimulans
- stimulans (lat. *stimulans*) med. podražavajuće sredstvo, sredstvo za podražavanje, za poticanje
- stimulantan (lat. *stimulans*) med. podražavajući, koji podražuje; koji potiče
- stimulirati (lat. *stimulare*) pobuditi, pobuđivati, poticati; u ekonomici: poticati na veću proizvodnost ih intenzivnost rada, npr. sustavom plaća i zarada
- stimulus (lat. *stimulus*) podražaj, nagon, poticaj
- stipaža (fr. *stypage*) med. lokalna obamrlost ili utrnulost zbog hladnoće
- stipendija Gat. *stipendium* od *stips gen. stipis novčani prilog, pendere odmjeriti*) kod starih Rimljana: plaća, nagrada u novcu; porez, danak (tri-

- but); danas: novčana pomoć siromašnim učenicima i studentima za školovanje
- stipendist (lat. stipendium) primatelj stipendije
- stiplčeis (engl. steeple-chase) prvotno: utrka preko polja kojoj je bio cilj neki toranj; danas: utrka s preponama
- stipler (engl. Steepler) konj treniran za utrke sa zaprekama
- stipsa (grč. styfo, stypsis skupljanje) 1. kem. kiseli kamen, alaun
- stipsa (grč. stypsis skupljanje, stezanje) 2. med. stezanje, skupljanje, zatvaranje; zaustavljanje krvi; zatvor (stolice)
- Stiptici (grč. slyplikos trpak, styfo skupljaj, kupim, stežem, lat. styptica) mn. med. sredstva za stezanje, osobito za zaustavljanje krvi
- stipticin (grč. styfo skupljaj, kupim, stežem) farm. proizvod oskidacije narkotina, utiče na stezanje žila; pije se kao sredstvo protiv krvarenja
- stiptičan (grč. styptikos trpak) med. koji steže, koji skuplja, koji zaustavlja krv
- stipulacija (lat. stipulatio) prav. uvjet, pogodba; pristanak, obećanje; ugovor; svečano priznanje ugovorene obveze
- stipulant (lat. atipulana) onaj koji sklapa pogodbu, ugovarač, ugovorna strana
- stipulirnti (Int. stipulari) ugovoriti, ugovarati, utvrditi; ugovoriti, sklopiti ugovor; obećati, obvezati se
- stjuard (engl. stevvard) konobar (na brodu i zrakoplovu)
- stjuardesa (engl. ste\vardess) konobarica (na brodu i zrakoplovu)
- stoa (grč. stoa) dvorana sa stupovima; osobito: šarena dvorana sa stupovima (stoa poikile) u Ateni, u kojoj je naučavao Zenon iz Kitije i njegovi sljedbenici; stoička škola v. stoici
- stohastika (grč. stoeplastike) vještina pogađanja, vještina pogađanja onoga što je točno; naučavanje o onome što je vjerojatno
- stoici (grč. Stoikoi. lat. Stoici) mn. fil. starogrčki filozofi iz stoičke škole, pristaše stoicizma; pren. hladni, mirni, neuzbudljivi i nepokolebljivi ljudi koji sve nedaće podnose mirno i spokojno
- stoicizam (lat. stoicismus) fil. naučavanje Zenona. osnivača stoičke škole, i njegovih sljedbenika, koje zahtijeva život u strogoj vrlini, suzbijanje slabosti, preziranje bola i ravnodušnost prema svakom bolu i životnim nedaćama; pren. duševni mir, mirnoća, ravnodušnost, neuzbudljivost, nepokolebljivost
- stoički (grč. stoikoa) miran, ravnodušan, neuzbudljiv
- stoik v. stoici
- stok (engl. stock) lager, količina robe na skladištu, količina robe na tržištu; glavnica, gotovina, oamovni kapital; osobito: državna glavnica; udio, ulog; državne obveznice koje su u optjecaju (u Engleskoj); dionica
- stok-broker (engl. stock-broker) posrednik u trgovini državnim papirima
- stokfiš (engl. stock-fish) zool. bakalar
- stokliolder (engl. atock-holder) vlasnik državnih obveznica, dioničar
- stola (grč. stole, lat. stola) duga ženska haljina starih Rimljanki; mod. široka vrpca koju dame nose preko haljine oko vrata: vrpca s križićima kat. i anglik. svećenika koju nose preko odjeće oko vrata
- stoma (grč. stoma) usta, ušće; ustašca
- stomahalan (grč. stomachoa želudac, lat. stomachalis) koji se tiče želuca, želučani; *stomahalne kapljice* kapljice za jačanje želuca
- stomahale (grč. stomachos želudac, lat. stomahale) med. lijek za želudac, sredstvo za jačanje želuca

- stomahalgija (grč. stomachos želudac, algos bol) med. želučana bol
- stomahici (grč. stomachikos želučani) mn. med. sredstva, lijekovi za želudac
- stomak (grč. stomachos) zool. želudac
- stomatitis (grč. sloma usta, lat. stomatitis) med. upala usne šupljine, upala desni
- stomatitis aftoza (grč. stoma usta, lat. stomatitis aphthosa) med. mjehuravost usta
- stomatografija (grč. stoma usta, graGa opis) opisivanje usta ili usne šupljine
- stomatologija (grč. stoma usta, logia znanost) znanost o bolestima usne šupljine
- stomatoplastika (grč. stoma usta, plaso uobličavam, oblikujem) med. umjetno pravljenje usta
- stomatopodi (grč. stoma usta, pus gen. podos noga) mn. zool. vrsta rakova kojima dva para nogu (pored usta) služe za hvatanje plijena
- stomatoskop (grč. stoma usta, skopeo promatram) med. usno zrcalo, zrcalo za osvjetljavanje i ispitivanje usne i obližnjih šupljina
- stop! (engl. stop!) stoj, stani, prekini!; u brzojavima: točka
- stopina (tal. stoppino) voj. upaljač, falili; v. štapin
- stoping (engl. stopping) sat za mjerenje veoma malih dijelova vremena; upotrebljava se osobito u športu
- stopirati (engl. stop, fr. stopper) zaustaviti, zaustavljati (brod, stroj); stati, zaustaviti se
- stor (engl. store) zaliha, pričuva, rezerva; skladište robe; u Sjever. Americi: prodavaonica u kojoj se prodaju sve živežne namirnice
- stora (fr. store) prozorska zavjesa; osobito: zavjesa ukrašena bogatim motivima (za cijeli prozor)
- storija (tal. storia, engl. story) pripovijest, priča bajka, anegdota, opis, događaj, izvještaj i si.
- stornirati (tal. stornare suzbiti; skrenuti) trg. dovesti u red; ispraviti pogrešku u pisanju ili računanju (ne precrtavanjem, nego otpisivanjem i prepisivanjem); ispraviti pogrešku u knjiženju suprotnom pozicijom (stavkom); poništiti, poništavati (narudžbu itd.)
- storaio (tal.) trg. ispravljanje pogrešno uknjižene stavke otpisivanjem i prepisivanjem, suprotna pozicija, stavka (u knjigovodstvu); usp. ritorno
- storting (norv. stor, thing) "velika narodna skupština"; norveški parlament. sastoji se od lagtinga (gornjeg doma) i odelstinga (donjeg doma)
- stov v. storija
- stov (engl. stove) peć, visoka peć; sušnica (u tvornici šećera)
- strabitičan (grč. strabon) razrok
- strabizam (grč. strabismos razrok) med. razrokost
- strabo (grč. strabon, lat. strabo) med. razrok čovjek
- strabometar (grč. strabon razrok, metron mjera, mjerilo) med. sprava za mjerenje stupnja razrokosti
- strabotomija (grč. strabos razrok, temno režem, tome rezanje) med. liječenje razrokosti operacijom
- straca (tal. strazza) trg. v. štraca
- strafotizam (tal. strafotersi ne mariti) nemaran odnos prema pojavama i zbivanjima
- stragoplan (lat. stratum sloj, fr. planer letjeti bez mahanja krilima) zrak. zrakoplov prilagođen za letenje u stratosferu
- strakcija (lat. extractio) tisk. izdizanje riječi ih redaka koji se trebaju tiskati u jednoj boji ili u više boja
- stralčo (tal. stralcio) trg. nagodba, sporazum

- stramin (lat. slamen stelja, slama, tal. strame) fina tkanina; također: gusta pamučna tkanina za papuče i dr.
- strangulacija (lat. strangulatio) gušenje, vješanje, prigušivanje, stiskanje; smrt vješanjem
- strangurija (grč. stranguria) med. otežano mokrenje praćeno bolovima
- stranj (lat. stragno) podrum, pivnica, konoba
- strapac (tal. strapazzo) v. šrapac
- strascicando čit. strašikando (tal.) glaz. v. strascinando
- strascinando čit. strašinando (tal.) glaz. povlaćeci, vukući; *strascinando i'arco* čit. strašinando l'arco (tal.) s pripijenim gudalom
- strateg (grč. strategos) poznavatelj vještine ratovanja, vojskovođa
- strategem (grč. strategema) ratno lukavstvo; pren. lukavstvo, majstorija
- strategija (grč. strategia) znanost o vođenju rata, ratna vještina; knjiga o ratnoj vještini
- strategijski (grč. stratogikos koji se tiče vojskovođe; sposoban voditi vojsku koi se tiče vođenja ratnih operacija, ratne vještine
- strategika (grč. strategike) v. strategija
- strategist (grč. strategia) vješt vojskovođa; pisac knjiga o vještini ratovanja
- stratificirati (lat. stratum sloj, facere načiniti) geol. uslojiti, uslojavati, slagati u slojeve, sloj na sloj
- stratifikacija (lat. stratificatio) geol. oblikovanje slojeva, slaganje u slojeve; naslaganost u slojeve, slojevitost
- stratigrafija (lat. stratum sloj, grč. grafia opis) znanost ili opisivanje odnosnog (relativnog) položaja slojeva stijena; povijesna geologija (po tome što su slojevi materijalni ostaci i predstavnici pojedinih faza Zemljine povijesti)
- stra to grafija (grč. stratos vojska, grafia opis) opisivanje vojske, povijest ratova uopće
- stratokracija (grč. stratos vojska, kratteo jak sam, vladam) vladavina vojnika (ih: vojske)
- strato kn mulus (lat. stratoeumulus) meteor, sloj okruglastih ili valjčastih oblaka, poredanih u skupine, nizove ili valovite oblike, obično sivih ili bjeličastih
- stratonaut (lat. statum sloj, grč. nautes brodar, mornar) zrak. pilot koji je stručnjak za letenje u stratosferu
- stratopedija (grč. straLopedeia) voj. vještina podizanja logora, dio vojne znanosti o biranju mjesta prikladnog za logorovanje trupa i o podizanju i uređenju logora
- stratosfera (lat. stratum sloj, grč. sfaira kugla) sloj zraka, debeo 12—60 km, koji se nalazi iznad troposfere. s teškim plinovima, gotovo stalnom temperaturom, bez vremenskih pojava itd.
- stratostat (lat. stratum sloj, grč. istemi postavim, stavim) zračni balon posebno napravljen za dizanje u stratosferu
- stratus (lat. stratus prostrrt, razastrt od sternere prostirati) meteor, visoka magla, sloj niskih oblaka sličan magli, obično lokalni oblak koji se stvara od magle
- strebloza (grč. strebloo uganem) med. uganuće, iščašenje udova
- štrema (grč. stremma) 1. med. uganuće, iščašenje nekog uda
- strema (grč. stremma) 2. mjera za površinu u današnjoj Grčkoj, = 1000 m²
- strepitoso čit. strepitozo (tal.) glaz. sa šumom, bučno, vičući; con strepito
- streptazol (grč. slreptos povij en) farm. veoma uspješan lijek protiv streptokoka i mnogih drugih mikroba;

- liječi anginu, gripu, upalu pluća, sep-su i dr.
- streptocid (grč. streptos povijen, lat. caedo ubijam) farm. sredstvo za uništavanje streptokoka
- streptokoki (grč. streptos sukan, povijen; okretljiv, kokkos koštica, zrnice) mn. med. bakterije okruglasta oblika koje povezujući se oblikuju lance, uzročnici gnojenja
- streptomycin (grč. streptos povijen, mykes gljivica) farm. veoma uspješan lijek (antibiotik) protiv tuberkuloze, tifusa, dizenterije i dr.
- stres (engl. stress napor; povišenje tlaka od duševne uzbuđenosti) iscrpljenost uzrokovana duševnim, ili tjelesnim preopterećenjem organizma
- stretta (tal.) glaz. v. pod stretto
- stretto (tal.) glaz. prid. kratko, brzo, zbijeno; im. živahan pasaż na završetku (stretta)
- strictissimo sensu čit. striktisimo sensu Gat.) u najstrožem smislu (riječi)
- stringendo čit. strinjendo (tal.) glaz. v. stringendo
- strijnin (grč. strvehnos) kem. veoma otrovan alkaloid koji se nalazi u sjemenju biljki strijnoza; i u veoma maloj količini djeluje na živčani sustav i uzrokuje ukočenost mišića i smrt
- strijnomanija (grč. stryncnos velebilje, mania pomama, ludilo) med. ludilo izazvano uzimanjem velebilja (beladone)
- striktan (lat. strictus) strog, odsječan, točno određen, izričan; *stricto jure* čit. strikto jure (lat.) po starom pravu, točno po zakonu; *stricto sensu* čit. strikto sensu (lat.) u užem smislu, strogo uzevši
- striktura (lat. strictura) stezanje, sužavanje nekog prirodnog kanala, npr. crijevnog kanala, mokraćne cijevi i dr.
- stringendo čit. strindendo (tal.) glaz. zbijeno, žureći se, sve brže
- strip (engl. strip, njem. Strcifen) pruga, vrpca (kože, papira, zemljišta); *roman u stripovima* roman u slikama s posve malo slika, dakle, niz slika koji nalikuju dugačkom remenu
- striptiz (engl. strip svlačiti, tease dražiti) postupno svlačenje (žene ih muškarca) praćeno glazbom u nekom lokalitetu; pren. razgolićenje, otkrivanje potpune istine o nečemu
- strisciando čit. strišando (tal.) glaz. razviačeći, pretapajući jedan ton u drugi
- strobiloidan (grč. strobilos zvrk, eidos oblik) zvrka st, sličan zvrku, kao zvrk
- stroboskop (grč. strobos vrtlog, skopeco promatram) v. zootrop
- strofa (grč. strofe okretanje) 1. prvotno kod starih Grka: okretanje zbora dok je plesao i pjevao, te dio zborne pjesme koji se pjevao za vrijeme toga okretanja; 2. poet. ritmički period koji se dobije povezivanjem dvaju ih više ritmičkih redova (stihova) u cjelinu koja se više puta ponavlja, kitica; 3. glaz. (ne)promijenjeno ponavljanje melodije
- strofika (grč. strofe okretanje) 1. poet. podjela stihova na strofe; dio poetike koji govori o praviljenju strofa: teol. odmjeravanje stavova u pjesničkim knjigama Starog zavjeta
- strofulus (grč. strofos) med. kožna bolest kod male djece, javja se u obliku kvržica i mjehurića
- strofus (grč. strofos) med. zavijanje u trbuhu
- stroma (grč. slroma prostirač, stronymi prostrem) fiziol. osnovna supstanca nekog tkiva, osobito vezivnog tkiva žljezdastih organa, pokrivač
- stromatika (grč. stromata prostirači, tepisi) vještina tkanja tepiha
- stroncij (lat. strontium) kem. element, atomska težina 87,63, redni broj 38, znak Sr, bijel kao srebro; njegovi spo-

- jevi daju plamenu crvenu boju te se mnogo upotrebljava u pirotehnici
 stroncijanit (lat. strontium) kem. bezbojan ili u obojen mineral, staklasta sjaja, karbonat stroncija; služi za stroncijske pripravke i u proizvodnji šećera (nazvan po prvom nalazištu Strontian u Škotskoj)
- strop (engl. strop remen) omća od konopca za vuču ili dizanje; konopac ili metalno uže za vezivanje tereta za dizalicu, gondole za dirizabl ili aerostat, padobrana za čovjeka
- struggle for life čit. stragl for lajf (engl.) biol. borba za život, za opstanak (izraz koji Damin često upotrebljava izlažući svoju teoriju o prirodnom odabiru)
- struktura (lat. struetura) način građenja, sastav, ustrojstvo; raspored; geol. način kako su spojeni dijelovi stijena i planina; tvorevina, građevina; usp. konstrukcija
- struma (lat. struma oteklina žlijezda) med. skiofuzozna oteklina i zagnojenje limfnih žlijezda, osobito na vratu, guša
- strumektomija (lat. struma, grć. ektome izrezivanje) med. odstranjenje guše operacijom
- strumitis (lat. struma oteklina žlijezda) med. upala guše
- strumozan :lat. strumosus) med. gušav
- struprum (lat. stuprum) prav. oskvrnuće djevojačke nevinosti, silovanje, blud
- studbook čit. stadbuk (engl. stud stado, book knjiga) u racionalnom konjarstvu: matična uzgojna knjiga s podacima (podrijetlo, težina, sposobnost plodenja i dr.) o konjima, rodoslovnik konja
- student (lat. studens) redoviti slušatelj sveučilišta ili neke visoke škole
- studija (lat. studium) težnja, nastojanje, raspoloženost za što; ispitivanje, istraživanje, proučavanje; bavljenje nekom znanostu ili umjetnošću; rasprava iz područja znanosti i umjetnosti; prethodan rad, nacrt nekog umjetničkog djela; *pro studio et labore* Gat.) za pokazanu marljivost i rad
- studio (tal. studio) 1. soba za rad umjetnika, osobito slikara, kipara, glumca itd.; kinematografska radionica, atelijer; 2. odjel u radio-postaji iz koje se daju emisije
- studirati (lat. sludere) nastojati da se neka stvar ispita, pomno ispitivati ili razmišljati; osobito: baviti se znanostu, posvetiti se znanosti, učiti, proučavati; biti slušatelj sveučilišta, velike škole, visoke škole (radi proučavanja neke znanosti)
- stuff čit. staf (engl.) opojna droga
- stukatura (tal. stucco) v. štukatura
- stupa (sanskrt.) vrsta sakralne budističke građevine koja se razvila iz grobnog humka
- stupcfncijencije (lat. stupcfacientia) mn. med. sredstva za uspavlivanje, za umrtvljivanje
- stupidan (lat. stupidus) glup, tup, tupoglav, blesav
- stupor (lat. stupor) med. ukočenost, utrnulost, obamrlost, neosjetljivost; duševna bolest u kojoj se volja gotovo nimalo ne izražava; pren. preneraženost, zaprepaštenost
- stuprator (lat.) prav. obeščastitelj djevojačke nevinosti
- su (fr. sou, lat. solidus) francuski bakreni novac od 5 santi ma
- sua sponte (lat.) v. pod sponte
- Suada (lat. suadere nagovarati. Suada) mit. božica nagovaranja kod Rimljana (grćka Peilho); pren. rječitost, umijeće nagovaranja, vještina izlaganja lijepim pričanjem; prijezirno: govornost, brbljavost

Suadela (lat. Suadela) mit. v. Suada
Suae qusque fortunae faber est čit.

Sue kviskve fortune faber est (lat.)

Svatko je kovač svoje sreće

suave (tal. suave) glaz. v. soave

suaviter ac feliciter čit. suaviter ak
feliciter (lat.) ugodno i sretno (osje-
ćam se)

sub (lat.) prijedlog, javlja se u mnogim
složenicama i znači: a) za prostor:
pod, do, u; b) za vrijeme: oko, baš
pred, odmah nakon; c) za stanje: pod;
d) za prostor: pod, ispod; d) za vri-
jeme: u tijeku, pri, oko, za vrijeme

sub conditione čit. sub kondicione
(lat.) prav. pod uvjetom

sub fide Dobili (lat.) na časnu (plemić-
ku) riječ

sub hac voće čit. sub hak voće (lat.)
pod ovom riječju (potraži)

sub lege libertas (lat.) prav. sloboda u
granicama zakona

sub modo (lat. sub modo) prav. uz ob-
vezu, pod uvjetom (tj. da se nešto
izvrši pa da se odbije određena ko-
rist, npr. kad netko naslijedi imanje
sub modo da ispuni kakav uvjet, u
suprotnom gubi pravo na to imanje)

sub pena (lat.) prav. pod prijetnjom
kazne

sub rosa čit. sub roza (lat.) "pod ružom"
(kao simbolom šutljivosti), tj. U
povjerenju, povjerljivo, tajno

sub specie aeternitatis čit. sub spo-
cije eternitatis (lat.) u svjetlu vječ-
nosti, sa stajališta vječnosti i besko-
načnosti

sub specie čit. sub specije Gat.) u obliku
sub una specie čit. sub una specije
(lat.) pod jednom prilikom, naime sa-
mo kruhom (kako se katolici pričeš-
ćuju)

sub utraque čit. sub utrakve (lat. sub
utraque sc. specije) pod obje prilike,
naime kruhom i vinom (kako se pri-
češćuju protestanti i pravoslavci);
usp. utrakvisli

sub utraque specie čit. sub utrakve
specije (lat.) v. sub utrakve

sub voće (lat.) pod riječju... (kod upu-
ćivanja na neki rječnik)

subaciditet (lat. subaciditas) med. sla-
ba, smanjena količina kiseline

subakcij (lat. subactio) med. obrađi-
vanje, prerađivanje, umekšavanje

subakutan (lat. subacutus) med. koji
se ne razvija naglo, koji se javlja s
umjerenom groznicom

subalimentacija (lat. sub. alimentum
hrana, subalimentatio) med. pot-
hranjivanje, nedovoljna prehrana,
nedovoljnost količine hrane potreb-
ne za povoljno stanje i razvoj orga-
nizma

subalteran (lat. subalternus) koji stoji
pod nekim drugim, ovisi od komu,
podređen, potčinjen, niži; log. poseb-
no prema općem stoji u subalternom
odnosu; neki stoji subaletorno pre-
ma svima; *subalterni službenik* poi-
činjeni, niži, mladi službenik

sobalternacija (lat. suhaltomatia) log.
odnos podređenosti užih pojmova
prema općenitijim, posebnih sudova
prema općim

sobarenda (lat. suharrenda) podza-
kupljivanje, podzakup,

subarendacija Gat. subarrendatio) v.
subarenda

subarendator (lat. subarrendator) pod-
zakupac

subarktičan (lat. sub, grč. arktos sje-
ver) koji se nalazi ispod sjevernog
pojasa, sjevernog pola, tj. u ledenom
pojasu

subdermalan (lat. sub, grč. derma ko-
ža) anat. potkožni, koji se nalazi pod
kožom površine tijela

subdititius infans čit. subditicijus in-
fans (lat.) prav. podmetnuto dijete;
kopile

subdominanta (tal. sub-dominanto)
glaz. donja dominanta, ton ispod do-

mina n te, četvrti ion u dijatoničkoj ljestvici tonova
 subdukcija (lat. subductio) odvođenje, uklanjanje; med. odvođenje nečistoće u tijelu; cijedenje, filtriranje
 suberit (lat. subcr pluta.) tehnol. sintetički, umjetni proizvod od izmrvljenog pluta i kakovog mineralnog ljepila, tvrdi od pluta
 suberizacija (lat. suber pluta, suberisatio) bot. o pluta va nje
 suberozan (lat. suberosus) plutast
 subfebrilan Gat, subfebrilis) med. podgroznični, kaže se za temperature koje su blizu temperaturama groznice, između 38 °C i 38,5 °C
 subinvolucija (lat. sub, involutio povijanje) med. nepravilno i nedovoljno smanjivanje i skupljanje maternice nakon poroda i pobačaja
 subito (lat. subito) iznenada, odjednom; glaz. brzo, žurno
 subjekcija (lat. subjeetio podmetanje) ret. pitanje koje govornik sam sebi postavlja, pa zatim sam na njega odgovara
 subjekt (lat. subjeetum ono što je podmetnuto) podloga, temelj; gram. rečenični dio koji vrši radnju ili o kojem se govori (supr. predikat); pojedinac, osoba (za razliku od objekta ili stvari); pren. čovjek predodređen za neki posao (s obzirom na svoju sposobnost ili valjanost): fil. nositelj doživljaja, ono što ima opažaj, predodžbe, osjećaje i želje, tj. ja
 subjektivan (lat. subjeetivus) osobni, unutrašnji, koji se tiče subjekta, koji potječe od subjekta (osobe), a ne od stvari; pren. koji polazi od sebe, jednostran, pristran, osoban; *subjektivni osjećaj* psih. osjećaj koji je nastao unutrašnjim podražajem; supr. objektivan; v. idealizam
 subjektivitet Gat, subjeetivitas) postojanje i valjanost nečega samo za duh

koji spoznaje, osobno zamjećivanje i shvaćanje; jednostranost, pristranost; supr. objektivitet.
 subjektivizam (lat. subjeetivismus) fil. 1. u teoriji spoznaje: shvaćanje daje cjelokupna spoznaja subjektivna, i to: a) da svi iskazi ovise o subjektu koji ih daje, tako da jedan sud za nekoga može vrijediti kao istinit, a za drugog kao lažan, a objektivne istine su isključene, ili da jedna vrsta subjekta može nešto smatrati istinitim, a druga lažnim, te prema tome apsolutne istine nema; b) da svaka spoznaja shvaća stvari onako kako se prikažu subjektu koji ih spoznaje, a ne kakve su zapravo (glavni predstavnici su solisti, posebice Protagora sa svojom mišlju: "Čovjek je mjerilo svih stvari"); 2. u etici: shvaćanje da je cilj moralnog djelovanja uspostavljenje subjektivnog stanja, bila to radost (hedonizam) ili blaženstvo (eudajmonizam); pren. pristranost; supr. objektivizam
 subjektivnost (lat. subjeetivitas) v. subjektivitet
 subjontif čit. sibžonktiv (fr.) naziv za konjunktiv u francuskoj gramatici
 subjunktiv (lat. subjunctivus modus) gram. v. konjunktiv
 subkarbon Gat, sub, carbo ugljen) geol. donja formacija kamenog ugljena
 subkontraoktava (lat. sub. contra, octava) glaz. ljestvica C.—H₂, koja je za jednu oktavu ispod kontraoktave (njezin najdublji ton sa 16, 17 titraja u sekundi je najdublji ton cijelog tonskog sustava)
 subkontraran (lat. subecontrarius) "podsuprotan"; log. naziv za suprotnost između djelomično potvrdnih i djelomično niječnih sudova od kojih jedan ne niječe isto što drugi potvrđuje. npr. "Neke ptice su selice" i "Neke ptice nisu selice" (oba subkontrarna suda mogu biti istinita)

subkontrarnost (lat. subcontrarius) subkontrarna suprotnost; usp. kontrarnost. kontradiktornost
 subkonzekvencija (lat. subconsequentia) log. zaključak izveden iz zaključka
 subkntan (lat. sub, cutis koža, potkožno tkivo) potkožni; *subkutna injekcija* med. ubrizgavanje ljekovitih tvari (morfin, kinin i dr.) ili hranjivih sastojaka u potkožno tkivo
 sublicitacija (lat. sublicitatio) trg. usupanje najjeftinijem ponuditelju
 subligacija (lat. subligatio) med. podvezivanje, potpasivanje
 subligakul (lat. subligaculum) pregača; med. potpasač, uteg (kod kile)
 sublimacija (lat. sublimatio) kem. prelaženje čvrstog tijela u paru i ponovno zgušnjavanje te pare u čvrst oblik
 subliman (lat. sublimis) uzvišen; divan, veličanstven
 sublimat (lat. sublimatum) kem. čvrsto tijelo koje je zagrijavanjem pretvoreno u paru pa vraćeno u čvrsto stanje; osobito: živin klorid (HgCl₂), najotrovniji živin spoj (upotrebljava se kao antiseptično sredstvo, za konzerviranje drveta, životinjskih i anatomskih pripravaka i dr.)
 sublimatorij (lat. sublimatorium) kem. mjesto gdje se vrši sublimacija; sredstvo za sublimiranje
 sublimirati Gat. sublimare) kem. čvrsto tijelo zagrijavanjem pretvoriti u paru, pa hlađenjem pustiti da ponovno očvrstne; pren. uzvisiti, pretvoriti u nešto više. oplemeniti (npr. osjeti Inu požudu u poštovanje itd.)
 sublokacija (lat. sublocatio) trg. podzakup
 subluksacija (lat. subluxatio) med. nepotpuno iščašenje
 sublunaran (lat. sub, lunaris Mjesečev) koji se nalazi pod Mjesecom, tj. zemaljski, prolazan

submisija (lat. submissio) 1. podčinjenje, pokoravanje, ponižavanje; pokornost, poniženost, poslušnost; 2. (fr. soumission; obavljanje nekog posla po utvrđenoj ih po najnižoj cijeni; ponuda
 subnormala (lat. subnormalis) geom. projekcija okomice na x-os (iksnu os)
 suboksid (lat. sub, grč. oxyg. oštar) kem. podoksid, stupanj oskidacije neke kovine koji sadrži manje kisika nego baza te kovine; usp. hiperoksid
 subordinacija (lat. subordinatio) 1. predređenost, podložnost, zavisnost; poslušnost, osobito u vojsci; 2. log. odnos nižeg pojma prema višem; odnos vrste prema rodu
 subordinirati (lat. subordinare) podrediti, podređivati, podvrgnuti, podložiti; *subordiniran pojam* log. pojam čiji se opseg nalazi pod opsegom nekoga višeg pojma
 subotnik čit. subotnjik (rus.) u bivšem Sovjetskom Savezu: dobrovoljni rad kakav se obavljao u subotu sredinom travnja u čast Lenjinova rodendana
 subrepcija (lat. subreptio) prav. prijevara izvršena prikrivanjem istine; *subrepcijska pogreška* log. pogreška u mišljenju i rasuđivanju koja nastaje potkradanjem osjetilne varke (nedovoljnom pozornošću, nepromišljenošću i si.)
 subreta (fr. soubrette) sobarica; osobito: uloga nestašne i duhovite sobarice na pozornici; pjevačica veselih i smiješnih uloga u opereti, najčešće sopran
 subrogacija Gat. subrogatio) prav. postavljanje na mjesto drugoga, stupanje u čija prava
 subsekcija (lat. subsectio) pododjeljak, pododsjek; usp. sekcija
 subsekvens (lat. subsequor idem za kim ili za čim, subsequens) sljedeće, koje se odnosi na nešto prethodno

subsemifuza (lat. subsemifusa) glaz. trideset drugi dio taktne note
 subsi- (lat.) v. pod supsi-
 subspecijes Gat, subspecies) podvrsta
 subsultus tendinm (lat. subsullus tendinum) med. poigravanje žila; trzanje mišića ruke u smrtnom grču
 subt- (lat. subt-) v. pod supt-
 subvencija (lat. subventio) pomoć, pripomoć; osobito: državna pomoć u novcu (npr. kazalištu, stručnim školama, stručnoj ili humanitarnoj ustanovi itd.)
 subvencioniran (lat. subventio) pomognut (novčano) od države
 subvencionirati (lat. subventio) v. subvenirati
 snbvenirati (lat. subvenire) pomagati, pomoći, priteći u pomoć (novčano)
 subverzija (lat. subversio) prevrat, razorenje, rušenje; *subversio atomaeftu* čit. subverzio stomahi (lat) med. izokrenutost želuca, tj. jako povraćanje
 subverzivan (lat. subversivus) razoran, rušilački, prevratni, prevratnički
 subway čit. subvej (engl.) podzemni hodnik; podzemna željeznica, metro
 subzis- (lat. subsis-) v. pod supsis-
 suecessio ab intestato čit. sukcesio ab intestato (lat.) prav. zakonsko ili prirodno nasljeđivanje (bez oporuke)
 sudacija (lat. sudatio) med. znojenje, preznojavanje
 sudamina (lat. sudare znojiti se, sudamina) mn. med. znojni mjehurići, znojne ospice
 sudatorij (lat. sudatorium) dio kupatnice za preznojavanje, znojilište
 sudra (sansk.) četvrti, najniži stalež stare Indije, koji čine obrtnici; šudra
 suclto čit. svelto (tal.) glaz. slik. lako, neusiljeno, prirodno
 sufeti (hebr. sehofet, lat. sufes, sufetis) mn. suci, dva najviša službenika u staroj Kartagi

suffrage universel čit. sifraž iniverzel (fr.) opće pravo glasa
 suficit (lat. sufficere biti dovoljan, dostajati, sufficit) dovoljno je, dostiže; im. pretek, veći iznos u računu; svoti za koju su prihodi veći od izdataka; višak u kasi; supr. deficit
 sufiks (lat. suffixum) gram. nastavak, dodatak (dio riječi između korijena ili osnove i završetka, npr. potpisivati, ruž-ič-ast, nos-icitd.); nastavak uopće: supr. prefiks
 sufioni (tal. suffioni) mn. geol. vodena para i plinovi s bornom kiselinom, vodikom i močvarnim plinom koji sukljaju iz zemlje kod Siene i dr.
 sufle (fr. soufflé) kuh. nabujak, kolač od jaja, brašna i slatkog ili slanog dodatka, napravljen tako da bude vrlo mek
 sufler (fr. souffleur) kaz. šaptač; pren. doušnik
 sufleza (fr. souffleuse) stroj za puhanje, puhalica
 suflirati (fr. souffler, lat. sufflare) kaz. šaptati; pren. došaptavati kome što
 sufokacija Gat. suffocatio) gušenje, zagušivanje, zagušljivost
 sufragan (lat. suffraganeus) svaki član jednog kat. svećeničkog kolegija koji ima pravo nazočnosti i glasa; osobito: biskup koji je podređen nadbiskupu, nadbiskupov zastupnik
 sufragij (lat. sufragium) glas, glasovanje; pravo glasa (kod Rimljana)
 sufražetkinje (fr. suffragette) pobornice ženskog pokreta i ženskog prava glasa, osobito u Engleskoj
 sufumigacija (lat. suffumigatio) med. v. apokapnizam
 sufuzija (lat. suffusio) med. podlijevanje krvi; *suffunio corneae* čit. sufuzio kornee (lat.) pomračenost rožnice; *suffunio lentis crystallinae* čit. sufuzio lentis kristaline (lat.) pomračenost kristalne leće, zelena mreža; *suffusio nigra* čit. sufuzio nigra (lat.) crna

- mrena; *suffusio sanguinis* Čit. sufuzio sangvinis (lat.) podljev krvi
- sugerirati (lat. suggerere) "podmetnuti", duhovno utjecati na nečiju volju, mišljenje ili osjećaj, utjecati na koga da učini što; osobito: hipnotiziranom narediti nešto što će ovaj morati izvršiti za vrijeme svoga hipnotičnog sna ili tek kad se probudi
- sugestija (lat. suggestio) utjecanj na koga, nadahnuće nekom mišlju; nagovor, nagovaranje, navođenje na što; osobito: utjecanje na onoga koji se nalazi u hipnotičnom snu; usp. auto-sugestija
- sugestivan (lat. suggestivus) sposoban za vršenje sugestije, utjecajan; koji potiče osjetljivost, privlačan; *suggestivna osoba* osoba sposobna utjecati na druge; *suggestivna terapija* med. liječenje sugestijom i hipnozom (dijelom psihoterapije)
- suggetto čit. sudeto (tal.) v. soggetto
- sugilacija (lat. sugillatio) med. podljev krvi, modrica; pren. ruganje, grđenje
- sui generis (lat.) "svoje vrste" — kaže se za osobne i originalne ljude ili za nešto jedinstveno, osobito, osobno
- suita (tr. suite, lat. sequi pratiti) pratnja, praćenje, osobito vojničko; posluha visokog gospodina; glaz. kompozicija od više dijelova, obično plesova, koji su bez potrebne povezanosti (npr. kod simfonije ih sonate); *a la suite* čit. a la svit (fr.) u pratnji, iz pratnje (za Časnike koji nemaju svoga zapovjedništva, nego su u pratnji vojskovođe ili vladara, da bi po potrebi mogao njima raspolagati)
- suk (ar.) dućan, robna kuća (obično otvorena i velika kako bi njome mogle prolaziti i životinje — magarci natovareni robom)
- sukcesija (lat. successio) stupanje na čije mjesto; uzastopnost; prav. nasljeđivanje, red nasljedstva; nasljedstvo, ostavština
- sukcesivan (lat. successivus) uzastopan, koji dolazi uzastopce, koji dolazi jedan za drugim, postupan
- sukcesor (lat. successor) prav. sljedbenik, nasljednik
- sukcinati (lat. succinatum, succinum jantar) mn. kem. soli jantarne kiseline
- sukuh (tal. succubo) prema srednjovjekovnom vjerovanju: ženski vampir; ženski demon koji spolno opći s usnulim muškarcima
- sukulencija (lat. succulentia) sočnost, obilje soka; hranjivost
- sukulenta (lat. sucus sok, srž) bot. tustika, biljka sa sočnim, mesnatim stabljikama i lišćem koje sadrži vlagu
- sukulentan (lat. succulentus) sočan, pun soka; hranjiv, snažan, jedar
- sukumbencija (lat. succumbentia) podlijevanje; prav. gubljenje parnice (spora)
- sukus (lat. succus) sok
- sukusija Gat. succussio) potresanje; med. potresanje nekog bolesnika da bi se utvrdilo postojanje bolesti ili da bi mu se olakšali bolovi; farm. mućkanje
- sukusoran (lat. succussorius) potresan, koji potresa, npr. *sukusorno kretanje potresa* (za razliku od undulatornog)
- sul (tur. sul, sulh) nagodba, pomirba
- sule (njem. Sulze) v. žele
- sulfati (lat. sulfur sumpor) mn. kem. soli sumporne kiseline
- sulfatijazol (lat. sulfur sumpor) farm. lijek protiv zaraza uzrokovanih gonokokama, stafilokokama, streptokokama i dr.
- sulfidi (lat. sulfur sumpor) mn. kem. spojevi elemenata, osobito kovina, sa sumporom
- sulfiti (lat. sulfur sumpor) mn. kem. soli sumporaste kiseline

- sulfoksiznm (lat. sulfur sumpor, grč. oxys oštar, ljut) med. trovanje sumpornom kiselinom
- sulfonal (lat. sulfur sumpor) kem. spoj, nastaje oksidacijom iz merkaptola (koji se pravi od merkaptana i acetona), bezbojno je bezmirisno i bezukusno; služi kao sredstvo za spavanje i anesteziju
- sulfonali2am (lat. sulfur) sumpor med. trovanje sulfonalom
- sulfozan (lat. sulfur sumpor) kem. sumpor natopljen sumporastom kiselinom, služi kao dezinfekcijsko sredstvo
- sulfur (lat. sulfur, sulphur) kem. sumpor, jednostavno, nemetalno tijelo, žute boje, atomska težina 32,06, redni broj 16, znak S
- sulfuracija (lat. sulfuratio) kem. sumporenje; spoj sa sumporom
- sulfurator (lat. sulfur sumpor, sulfurator) sprava za posipanje biljki prahom sumpornog cvijeta
- sulfurid Gat. sulfur sumpor) kem. spoj sumpora, osobito sumporna kovina
- sulfurirati (lat. sulfurare) sumporiti, nasumporiti, zasumporiti; kem. spojiti sa sumporom
- sulfurozan (lat. sulfurosus) sumporni, koji pripada sumporu; sumporast Sulioti mn. kršćansko pleme, mješavina Ilira i Grka
- sultan (ar.) muslimanski vladar, samodržac, car; prije: turski car
- suma (lat. summa) zbroj, iznos, rezultat zbrajanja; svota (novca); pren. mnoštvo, množina; *in summa* (lat.) u svemu, u cjelini, uglavnom, ukratko; *summa rum laude* čit. suma kum laude (lat.) s najvećom pohvalom, s odličnim uspjehom (na školskim diplomama); *summa summarum* (lat.) zbroj zbrojeva, svega skupa, ukupno
- sumacija (lat. summatio) mat. zbrajanje; adicija
- sumandi (lat. summandus) mn. mat. pribrojnici, bn>jcvi ili veličine koje treba zbrojiti; adendi
- sumaran (lat. summa) zbijen, sažet, kratak; pregledno izveden, ukratko izveden, skraćen; ukupan, dobiven zbrajanjem; sumaran *proces* prav. kratak sudski postupak, parnica kod koje se. radi ubrzanja, uzima u obzir samo stoje najglavnije u jednom postupku
- sumciju (lat. sumere) v. sumpcija
- sumirati (lat. summare) mat. zbrojiti, zbrajati
- sumitet (lat. summitas) vrh, vrhunac; najistaknutija osoba; najviša vlast; farm. cvjetna krunica
- sumpcija (lat. sumptio) uzimanje; log. pretpostavka, premisa
- sumptuami zakoni (lat. leges sumptuariae) zakoni protiv pretjerane raskoši
- sumptum Gat. sumptum "uzeto") prijepis, kopija (za razliku od originala)
- surntibus petentis (lat.) na trošak molitelja
- sumtibus publicis (lat.) na državni trošak
- sunā (ar. "običaj, navika") predaja, običaj; kod muslimana: vjerska i pravna Muhamedova shvaćanja
- sunamitizam oživljavaj uče djelovanje što ga vrši na stare ljude, po narodnom vjerovanju, blizina mladih osoba, osobito mladih djevojaka (po primjeru kralja Davida i lijepe djevojke Abišage Šunamke, koju su mu bili doveli da ga ostarjelog i onemoćalog zagrije i okrijepi)
- sund (norv.) morski tjesnac, kanal
- sunet (ar.) pravilo, zakon, Prorokov propis (obvezatan kao i Božja zapovijed); obred obrezivanja muške djece kod muslimana; *sunel* mn. djela i izreke Muhamedove

sunetiti (ar. sunet) obrezati, obrezivati mušku djecu (kod muslimana)

suniti (ar.) mn. članovi islamske sljedbe koji, osim Kurana, smatraju obveznim samo predaje, sačuvana djela i izreke Muhameda i četvorice prvih kalifa; usp. šijiti

Sunt certi denique fines čit, sunt certi denique fines (lat.) Svemu, napokon, postoje granice (Horacije)

sunjatsenizam kineski narodnooslobodilački pokret čiji je vođa bio kineski revolucionar-demokrat Sun •lat-Sen (1866—1925); Sun-Jat-Senovo naučavanje sadrži tri glavna načela: a) nacionalnu neovisnost (nacionalizam); b) uvođenje demokratske republike (demokracija); c) sprovođenje socijalnih reformi, koje olakšavaju život narodnih masa (narodno blagostanje)

suomijski jezik (fin. Suomi) književni jezik naroda koji pripadaju finsko-čudskom jezičnom stablu

sup- (lat. sub) predmetak u složenica-

ma sa značenjem: v. sub-supedaneum (lat. sub pod, ispod, res gen. pedis noga. suppedaneum) med. kašast oblog oko nogu

super (lat.) prijedlog, javlja se u mnogim složenijima i znači: nad, iznad, preko, više, previše; osim

superaciditet (lat. superaciditas) med. neprirodna povećanost kiseline u želučanom soku

supracracija (lat. superatio) prednost, nadmoćnost, nadilaženje, prevladavanje; astr. razlika u brzini kretanja planeta

superarbitrij (lat. superarbitrium) prav. odluka (ih: rješenje) u višoj instanci, najviša odluka

supercesija (lat. supercessio) prav.

oslobođenje, proglašenje nedužnim

supercilijaran (lat. superciliaris) anat. obrvni, vjedm, koji pripada obrvama, vjedama

superdividenda (lat. super-dividenda) dio dividende koji se, po pokriću svih ostalih rashoda, isplaćuje dioničarima kao višak

superdrednot (lat. super, engl. superdreadnought) pom. vrsta najvećeg bojnog broda, po veličini i naoružanju većeg od drednota (preko 40.000 tona)

superelekta (lat. superelecta najodabrana) trg. vrsta najfinije vune

supererogirati (lat. supererogare) ili *supererogativno postupati* plaćati (ih: davati, činiti) više no što si dužan

superfekundacija (lat. superfecundatio) v. superfecundacija

superfetacija (lat. superfetatio) fiziol. tobožnje ponovno oplodivanje, zatrudnjenje već trudne žene (stoje fiziološki nemoguće); bot. bujnost rastenja, bujanje; pren. suvišno ponavljanje

superficies (lat.) površina; vanjska strana; prav. sve što je na površini nekog zemljišta izgrađeno ili zasadjeno

superficialan (lat. superficialis) koji se nalazi na površini, površinski; pren. plitak, površan

superficiar (lat. superficarius) prav. obradivač tuđeg zemljišta, onaj koji može, uz određeno godišnje plaćanje, obrađivati tuđe zemljište i služiti se zgradama podignutim na njemu

superfosfat (lat. superphosphatum) kem. smjesa kalcijevog sulfata i monokalcijevog fosfata, dobiva se utjecajem sumporne kiseline na trikalcijev fosfat, kemijsko gnojivo

superimpregnacija (lat. superimpraegnatio) fiziol. istodobno oplodivanje više jaja

superindukt (lat. superinductum) izvanredni porez, prirez koji se razrezuje kad redovni porezi ne mogu podmiriti državne potrebe

- superior Gat, su per us, superior) prid. viši, bolji, izvrsniji, nadmoćniji; im. starješina, upravitelj, nadstojnik (osobito u katoličkim samostanima)
- superioran (lat. superus, superior) nadmoćan, viši, pretežniji, istaknutiji; supr. inferioran
- superioritet v. superiornost
- superiornost (lat. superioritas) nadmoćnost. prevaga, prednost; viša vlast; starješinstvo, nad stojništvo; supr. inferiornost
- superlativ (lat. superlativus sc. gradus) gram. treći stupanj usporedbe pridjeva (npr. superlativ od dobar je najbolji); usp. pozitiv, komparativ
- superlativan (lat. superlativus) koji je u superlativu; pren. krajnji, pretjeran, izvanredan
- superman (engl.) nadčovjek, čovjek izvanrednih sposobnosti
- supematancija (lat. supernatantia) med. prekomjernost sokova
- supernaturalist (lat. super, natura) fil. v. supranaturalist
- supernaturalizam (lat. super, natura priroda) fil. v. supranaturalizam
- superoksid (lat. super, grč. oxys oštar, ljut) kem. stupanj oskidacije neke kovine koji sadrži više kisika nego baza, a manje nego kiselina te kovi-ne; hiperoksid
- superoksigeničan (lat. super, grč. oxys oštar, ljut, genos rođenje, rađanje) kem. spoj s kisikom preko određenog stupnja
- superordinirati (lat. superordinare) staviti u viši red, pretpostaviti; *superordiniran pojam* log. pojam pod čijim opsegom leže opsezi drugih pojmova
- superponirati (lat. supponere) staviti, stavljati, slagati nad (ili: iznad, preko); fiz. *superponirati se*. slagati se jedno na drugo (kod valovM'ff gibanja); v. interferencija
- superporta (lat. super porta iznad vrata) arhit. ukras ili slika nad vratima
- superpozicija (lat. superposotio) stavljanje jednog preko drugoga; produživanje, npr. posta
- superprofit nadprofit
- supcrpurgacija (lat. superpurgatio) ined. prekomjerno čišćenje
- superpurgativan (lat. superpurgativus) med. koji uzrokuje prekomjerno čišćenje
- superrevidirati (lat. super-revidere) ponovno pregledati
- superrevizija (lat. super-rvisio) ponovan pregled, ponovno ispitivanje i provjeravanje, npr. računa
- superrojal papir (lat. super, fr. roval) papir veoma velikog formata, između rojal- i imperijal-papira
- supersaturacija (lat. supersaturatio) kem. prezasićenost
- supersaturirati (lat. supersaturare) kem. prezasiti, prezasićivati
- supersenzibilan (lat. supersensibilis) nadosjetilan
- supersesija (lat. supersessio) prav. obustava, odgađanje, odgoda
- supersticiozan (lat. superstitiosus) praznovjerman
- superstrukeija (lat. superstruetio) nadgradnja, viši sloj; gornji dio građevine
- supertunika (lat. supertunica) plašt; osobito: zlatotkani plašt engleskih kraljeva koji nose pri krunidbi
- supertvrđavn voj. vrsta divovskih zrakoplova bombardera
- supin (lat. supinum) gram, drugi infinitivni oblik u latinskom jeziku, zapravo glagolska imenica od koje se upotrebljavaju samo akuzativ i ablativ
- supinacija (lat. supinatio) ležanje po leđice; osobito: okretanje dlana nagore (supr. pronacija)
- supina tor (lat.) anat. mišić koji vrši supinaciju

- supir (fr. *soupir*, lat. *suspirium*) uzdah, uzdisaj; glaz. četvrtina stanke
- suplantalna sredstva (lat. *sub*, *planta* taban) med. sredstva za liječenje tabana
- suplement Gat. *supplementum*) dopuna. dodatak (knjizi, novinama); dopunski svezak (knjizi, leksikonu); mat. kut koji dopunjava neki drugi kut do 180°
- suplementaran (lat. *supplementarius*) dopunski, naknadni; *suple mentor ni kutovi*, *suplementni kutovi* geom. kutovi koji se dopunjavaju do 180°
- suplencija (lat. *supplere* dopuniti; zamijeniti) zamjenjivanje redovitog nastavnika na satu predavanja
- suplent (lat. *supplens* koji dopunjava) pomoćni nastavnik, nastavnički pripravnik (u srednjoj školi)
- suples (fr. *souples* gipkost; savitljivost; pokornost) Sport, hrvачki zahvat, tzv. stražnji pojas (protivnika zahvatimo straga i sasvim priljubimo k sebi radi sprečavanja njegove obrane)
- supletivan (lat. *supplere* dodati, dopuniti, popuniti) dopunski, dopunjujući, naknadni
- supletoran (lat. *suppletorius*) dopunski, dopunjujući, naknadan: *supletorna prisega* prav. prisega koja se polaže za drugu osobu, npr. prisega potčinjenog umjesto prisega starješine; prisega koja se daje umjesto dokaza
- suplikant (lat. *supplicans*) podnositelj molbe, molitelj
- suplirati (lat. *supplere*, fr. *suppleer*) dopuniti, dopunjavati, popuniti, popunjavati; zamijeniti, zamjenjivati, zastupati; dopuniti (čiju misao)
- supntopf (njem. *Suppe* juha. *Topf* lonac) zdjela za serviranje juhe, jušnik
- suponirati (lat. *supponere*) podmetnuti, podmetati; pretpostaviti, pretpostavljati, uzeti kao da jest, zamisliti, zamišljati, misliti; prav. pripisati, pripisivati, podmetnuti (kome što)
- support (fr. *support*) 1. podloga, nogari, slalak, oslonac, ležište, ležaj; 2. dio tokarskog stroja koji nosi alat
- supozicija Gat. *suppositio*) pretpostavljanje, zamišljanje, nagađanje, naslućivanje; pretpostavljeni stav, pretpostavka (hipoteza); prav. podmetanje
- supozita (lat. *supposita*) mn. prav. podmetnute stvari
- supozitorij (lat. *suppositorium*) med. zašiljen čepić, sapunić koji se stavlja u čmar (za poticanje stolice)
- supozitum (lat. *suppositum*) ono što se pretpostavlja, što se zamišlja
- supra (lat.) gore, iznad; na gornjoj površini, na gornjem dijelu; *ut supra* (lat.) kao gore. kao prije (pri upućivanju na mjesta u knjizi)
- supranaturalan (lat. *supra*. *naturalis* prirodan) natprirodan, nadosjetilan
- supranaturalist (lat. *supra* iznad, *natura* priroda) fil. pristaša, sljedbenik supranaturalizma
- supranaturalizam (lat. *supra*, *naturalis* prirodan) fil. vjerovanje u postojanje nekih natprirodnih sila i u natprirodno i nadosjetilno božansko otkrivenje vjere; supr. naturalizam, racionalizam
- suprarenin (lat. *supra* iznad, *nad*, *ren* hubreg) v. adrenalin
- supremacija (lat. *suprematum*, fr. *suprematie*) vrhovni nadzor, vrhovna vlast, osobito Pape nad biskupima i Crkvama; pren. nadmoćnost
- supremat (lat. *suprematum*) v. supremacija
- supresija (lat. *suppressio*) med. sprječavanje (ili: suzdržavanje) tvari koje treba izbacivati; zatajivanje, prešućivanje
- supresivan (lat. *suppressivus*) prigušivački, zaustavljački, obustavljački

- suprimirati (lat. *supprimere*) prignječivati, ugušivati, zaustavljati, zadržavati: izostavljati, brisati; sakriti, prešutjeti
- supsetizorij (lat. *snsponsorium*) med. uteg u obliku vrećice za pridržavanje visećih dijelova tijela (grudi ili mošnji); upotrebljava se i u športu
- supsidencija (lat. *subsidentia*) med. suženost, sužavanje, osobito zjenice; taloženje, talog
- supsidij (lat. *subsidium*) pričuva, pozadina, rezerva; pomoć, potpora, pomoćno sredstvo; pomoć u ratnom materijalu, vojsci, novcu i dr. koju jedna država daje drugoj; državni prirez, narodna novčana pomoć, npr. za vođenje rata
- supsidijaran Gat. *subsidiarius*) prav. pomoćni, koji pruža pomoć; drugostupanjski, sporedan; *supaidijarna obveza* obveza koja stupa na snagu tek kad se netko drugi ne odazove svojoj; *supsidijarni poziv* poziv koji se može dostaviti samo pomoću nekog drugog suca ili suda; *supsidijarno pravo* pravo čije se odredbe počinju primjenjivati tek kad se odredbe drugog prava pokažu kao nedovoljne
- supsignacija (lat. *subsignatio*) potpisivanje, potpis svoga imena
- supsistencija (lat. *subsistentia*) postojanje, trajanje, življenje; opstanak (života), izlaženje na kraj (glede potreba); ono što postoji samo po sebi, što je supstancija (a ne akcidents)
- supskribent (lat. *subscribens*) potpisnik
- supskribirati (lat. *subscribere*) potpisati, potpisivati, potpisivanjem svog imena obvezati se (kao supskribent) na sudjelovanje u nekom poduzetništvu
- supskripcija (lat. *subscriptio*) potpisivanje, potpis, primanje obveze na sudjelovanje u nekom poduzetništvu davanjem svog potpisa: *poziv na aupskripciju* poziv kojim država ili banka javno poziva građane na upisivanje zajma, dionica i si.
- supstanc(ij)a Gat. *substantia*) 1. ono što je osnova čega, samostalan i trajan nositelj nesamostalnih i promjenjivih pojava, bit; fil. prema Špinozi: ono čija bit (ili pojam) obuhvaća sobom egzistenciju, postojanje, ili ono čija se bit ne može zamisliti da postoji (ona ima dva atributa: mišljenje i rasprostranjenost); 2. tvar, cjelina, materija nekog tijela ukoliko se promatra kao sastavljeno od neistovrsnih dijelova (više kemijski, nego mehanički); 3. bitnost, bit, najvažniji sadržaj čega, jezgra, glavni sastojak, ono što je najbolje i najsnažnije u nekoj stvari
- supstancijalan (lat. *substantialis*) bitan, glavni; samostalan; snažan, hranjiv
- supstancijalitet (lat. *substantiahtas*) bitnost, bit, samostalnost; fil. *teorija supstancijaliteta* 1. u metafiziци: teorija da se stvarnost sastoji u mirujućem, trajnom, supstancijalnom. a ne u zbivanju (predstavnic: cicati, elejci); 2. u psihologiji: teorija da se duševna zbivanja temelje na određenoj supstanciji, i da je duša stvarno, jedinstveno i samostalno biće (predstavnic: Demokrit, Descrates, Leibniz, Berkley, Herbart i dr.)
- supstancijaliziranje Gat. *substantia bit*) fil. opredmećenje; v. hipostaza
- supstanciozan (lat. *substantiosus*) v. supstancijalan
- supstantiv (lat. *substantivum*) gram. imenica; *supstantivum verbale*. (lat.) imenica napravljena od glagola, glagolska imenica
- supstantivan (lat. *substantivus*) gram. imenički; samostalan

- supstantivirati (lat. substantivum imenica) gram. napraviti imenicom, poimeničiti
- supstitucija (lat. substitutio) zamjenjivanje, zastupanje; lingv. zamjena jednog glasa drugim; mat. zamjenjivanje, zamjena; prav. postavljanje drugotnog nasljednika za slučaj ako prvi nasljednik ne primi nasljedstvo; kem. zamjena atoma ili atomskih skupina drugim atomima ili atomskim skupinama (supstuentima); *pismena supstitucija* punomoć
- supstituent (lat. substituens) kem. v. pod supstitucija
- supstituirati (lat. substituere) "podmetnuti"; postaviti (ili: postavljati, metnuti) na čije mjesto, zamijeniti, zamjenjivati; prav. označiti, imenovati nasljednikom
- supstitut (lat. substitutus) zamjenik, zastupnik; prav. osoba koja nasljeđuje u slučaju da prvi nasljednik ne može primiti nasljedstvo, drugotni nasljednik
- supstrat (lat. substratum od suhsternere podastrijeti) podloga, osnova, nositelj, supstancija
- supstrat (lat. sub, stratum sloj, grč. sfaira kugla) sloj zraka između troposfere i stratosfere na visini od 9 do 13 km u kojem se javlja određeno povišenje temperature
- supstrukcija (lat. sub- dolje, struere slagati, sklapati; zidati) podgradnja, temelj, osnova
- supsumpcija (lat. subsumptio) log. podređivanje posebnog pod opće, podrazumijevanje; zaključivanje iz posebnoga o općem i obratno; pretpostavljanje
- supsumirati (lat. subsumere) podređivati čemu što, podrazumijevati pod čim; log. podvući (ili: podvlačiti) uži pojam pod širi
- supsumtivian (lat. subsumtivus) podređujući, koji podređuje, podrazumijeva, pretpostavlja
- suptangenta (lat. sub, tangens) mat. dio apsidsne linije omeđen tangentom i ordinatom za jednu točku jedne krivulje
- suptilan (lat. subtilis) istančan, fin, profinjen, nježan; točan, izoštren (za osjetila); vješt, lukav, domišljat
- suptilnost (lat. subtilitas) osjećajnost, istančanost; izoštrenost (osjetila); oštroumnost, domišljatost; lukavost, prepređenost
- suptilnost (lat. subtilitas) v. suptilitet
- suptrahent (lat. subtrahendus) mat v. suptrahend
- suptrahirati (lat. subtrahere) inat. oduzeti, oduzimati (broj od broja)
- suptrakcija (lat. subtractio) mat. oduzimanje jedna od četiriju osnovnih računskih operacija; usp. adicija, divizija, multiplikacija
- suptraktivan (lat. subtractivus) koji se može oduzeti; mat. oduzimljiv, izraz za veličine sa znakom suptrakcije (—), tj. negativne veličine; supraditivan
- suptraktor (lat. subtractor) mat. v. suptrahend
- suptropski Gat. sub, grč. tropos okret) zem. koji se nalazi ili pojavljuje između tropskog i umjerenog pojasa, koji je blizak tropima (obratnicaina), koji je nešto hladniji nego žarki pojas, koji se nalazi između umjerenog i žarkog pojasa; polutropski; *sup-tropski pojas* prijelazni pojas između tropskog i umjerenog
- sura (ar. sure, suret) glava, poglavlje, odjeljak iz Kurana (kojih ima 115)
- surdina (fr. sourdine) glaz. v. sordina
- surditas nervosa čit. surditas nervosa (lat.) med. gluhoća zbog bolesti živaca
- surditas organica čit. surditas organica (lat.) med. gluhoća zbog bolesti slušnih organa
- surdmutitet (lat. surdomutitaa) med. gluhonijemost
- surgun (perz.) prognanik, izgnanik

- surogat (lat. surrogatum) zamjenik; zamjena, sredstvo zamjene; roba koja zamjenjuje neku drugu robu, ali joj mje jednaka po vrijednosti i kakvoći, npr. margarin umjesto maslaca; pren. krivotvorina, falsificirani proizvod
- sursum corda čit. surzum korda (lat.) gore srca, uzdignite srca
- survival (engl. survive preživjeti, nadživjeti) kulturna baština, tj. ostatak iz prošlosti koji je još i danas vidljiv u narodnim običajima i vjerovanjima
- sursumversija (lat. sursumversio) med. okretanje uvis (očiju); dalekovidnost (staračka)
- Sus Minervam docet (lat.) Svinja uči Minervu, tj. božicu znanja (Ciceron)
- suscepcija (lat. susceptio) primanje svećeničkog čina, zaređenje (kod rimokatolika)
- susepirati (lat. suscipere) poduzeti, primiti se čega; *su. vi. pere et fatiire* (lat) primiti se čega i privesti kraju
- suscitacija (lat. suscitatio) buđenje; pokretanje, raspirivanje, poticanje, izazivanje
- suspendirati (lat. suspendere) "objesiti"; odložiti, odlagati, odgoditi, odgađati; prekinuti, obustaviti, zadržati; ostaviti neriješeno; razriješiti koga dužnosti za neko vrijeme, udaljiti s dužnosti; trg. obustaviti plaćanje
- suspensija (lat. suspensio) odgađanje, zadržavanje, obustavljanje nekog izvršenja; privremeno uklanjanje, udaljavanje od dužnosti; neizvjesnost, nerješivost, sumnja; *ostaviti što in siuspensio* čit. in suspenzo (lat.) ostaviti neriješeno, u sumnji; fiz. stanje u kojem djelići lebde ili vise u nekoj sredini, npr. prašak razmućen u vodi
- suspensionist (lat. suspensio) akrobat koji se vješa rukama ili nogama, osobito na trapezu
- suspensivan (lat. suspensivus) odgađajući, koji odgađa izvršenje nečega, koji zadržava; *suspensivan pravni Lijek* pravni lijek kojim se zadržava izvršenje pravorijeka
- sussurando (tal.) glaz. sa žuborom, žuboreći
- suš (fr. souche) trg. lijevi dio lista u čekovnoj knjizi, knjizi s priznanimama, protokolu itd. koji radi kontrole ostaje, dok se desni dio otkida
- sutnna (fr. soutane, lat. subtana) haljina (mantija) katoličkih svećenika; pren. svećenički stalež, svećenstvo
- sutanela (fr. soutancle) kratka haljina (mantija) kat. svećeničkih pripravnika
- sutener (fr. souteneur) zaštitnik prostitutke koji živi od njezine zarade; makro
- suteren (fr. souterrain, lat. subterraneus podzemni) dio zgrade ispod prizemlja, podzemni kat, podzemlje; stan u tom dijelu zgrade ako nije u zemlji dublje od 1 m
- Suteš staroegipatski bog rata
- suti (ind.) spaljivanje na lomači udovice zajedno s tijelom muža, prema shvaćanju da je brak neraskidiv (stari običaj u Indiji, koji se ponegdje održao do danas, premda je zakonom zabranjen)
- sutra (sanskrt.) sažeti aforizmi koji služe kako bi učenika podsjetili na neko filozofsko, vjersko ili književno pravilo
- sutura (lat.) anat. bot. šav; za šivanje
- suum cuique čit. suum cuique (lat.) svakom svoje, svakome ono što mu pripada
- suveren (fr. souverain, lat. superanus, super nad, iznad) neograničeni gospodar, samodržac, vladar
- suvereni (fr. souverain) prid. najveći, najviši, nenadmašan; vrhovni, neograničen; neprijeporan; *suverena država* slobodna i neovisna država

suverenitet (fr. *souverainete*) vrhovna vlast, neograničena vlast; potpuna državna neovisnost; neprijepornost
 svastika (sanskrit. *swastica* sretan) kukasti križ, prvotno: znak Sunca; u Hitlerovoj Njemačkoj: simbol nacionalsocijalističkog pokreta
 Svebi (lat. *Suebi*) mn. veliko germansko pleme na obalama Baltičkog mora. odakle se raširilo na zapad i jug (kasnije je od ove riječi nastala riječ Švabo, koja se kod nas. u narodu, upotrebljava za Nijemce općenito)
 svedenborgovci mn. pristaše švedskog prirodnjaka, teozofa i navodnog vidovnjaka Kmanuela Svedenborga (1688—1772)
 svegliato čit. sveljato (tal.) glaz. živo, živahno, krjepko
 sveng (engl. *swing*) šport, u boksu: širok postrani udarac iz veće udaljenosti
 sveting sistem (engl. *sweating system*) "sustav znojenja", vrsta radnog odnosa (najma) u kojem se između poduzetnika i radnika pojavljuje treća osoba (*sweater*) koja uzima od poduzetnika posao po utvrđenoj cijeni, a zatim nastoji da mu radnici obave

taj posao što jeftinije, dakle, sustav iskorištavanja radnika
 svipsteks (engl. *swceptstakes*) mn. vrsta kladenja na konjskim utrkama u Engleskoj gdje vlasnici grla ulažu određene svote koje sve dobiva vlasnik najboljeg grla; vrsta kockanja gdje jedan igrač dobiva sve uloge
 sviter (engl. *sweater* skupljač znoja) debela pletena vunena ili pamučna športska košulja (za zaštitu od prekomjernog znojenja)
 svomps (engl. *swamps*) mn. močvare u dolini rijeke Mississippi i na istoku SAD-a
 swing čit. suing (engl.) 1. stilsko razdoblje u džez-glazbi od 1930. do 1945. (osnovne karakteristike: isprplitanje crnačke i europske glazbe, veliki sastavi uz istaknute pojedince slobodne u improviziranju); 2. društveni ples crnačkog podrijetla, popularan nakon Prvog svjetskog rata
 switch (engl.) skretnica, sklopka
 syntaxis ornata Čit. sintaksis ornati (lat.) kičena sintaksa, zbirka i prikaz određenih osobitosti izraza čija uporaba daje govoru nacionalnu boju

S

- š. š dvadeset i peto slovo hrvatske latinice
- šabaka (tal. sciabica) vrsta mreže i barke za ribolov
- šaban (ar.) osmi mjesec u muslimanskom kalendaru, između 15. V. i 15. VI., ima 29 dana
- šabes-goi (hebr. schabbes-goi) kršćanin koji subotom obavlja Židovu poslove koji ovome nisu dopušteni
- šablona (fr. echantillon, njem. Schablone) 1. uzorak, model, kalup; 2. pren. otrcanost, banalnost, neoriginalnost (u izražavanju i ponašanju); usp. model
- šablonizam (njem. Schablone) mehanički rad prema gotovom uzorku (hez sudjelovanja duha)
- šablonizirati (njem. schablonieren) raditi po šablona, (mehanički, bez duha)
- šafar (njem. Schaffner) upravitelj; ekonom na imanju
- šagren (fr. ehagrin) 1. fino Stavljena koža koža (safijan)
- šagren (fr. ehagrin) 2. tuga, jad, zlovolja, neraspoloženje
- šahit- (tur.) svjedok, očevidac
- šahter (hebr. schachat) v. šehter
- šajba (njem. Scheibe) prozorsko okno; nišan, meta
- šajeta (tal. saetta) strijela, strjelica
- šajn (njem. Schein sjaj; priznanica) stari austrijski papirni novac
- šakal (perz., sanskr. srigala) zool. grah-ljiva, vuku slična životinja sive i zlatnožute dlake (u Aziji i Africi), čagalj
- šakona (tal. ciaccona) ples sličan menuetu, samo polaganiji (nekada je bio osobito omiljen u Španjolskoj, Italiji i Francuskoj)
- šaku (jap.) "stopa", jedinica za mjerenje dužine u Japanu, = 0,304 m
- šal (eng. shawl, perz. šal) veliki vuneni ih svileni rubac
- šale (fr. ehalet) drvena kuća, švicarska seljačka kuća
- šalica (njem. Schale) omanja limena ih porculanska posuda s drškom
- šalin (tal. scialino) kratak šal
- šalina tal. scialino) velik šal
- Šalom Alejhem (hebr. Schalom Aleichem) mir s vama! (židovski pozdrav)
- šalter (njem. Schalter) 1. fiz. prekidač, sprava za uspostavljanje i prekidanje električne struje; 2. kod automobila: prekidač paljenja; 3. prozorčić kroz koji službenik obavlja poslove s građanima (na željezničkim postajama, u bankama, poštama i dr.)
- šalupa (fr. ehaloupe) 1. pom. veliki čamac na brodovima; 2. mala obalna i ribarska jedrilica s jednom katarom
- šalvare (tatar, šalavar) duge i vrlo široke istočnjačke (ženske) hlače
- šamada (fr. ehamade, tal. ehiamata) bubnjarski i dr. znak kojim zaposjednuti grad javlja da je voljan pregovarati o predaji
- šamani (sansk. sehama) mn. najniži stalež budističkih svećenika kod Tantara, Mongola i dr. koji su ujedno i liječnici, airobnjaci i prizivači duhova

- šamot (fr. chamotte) umjetno pripravljena masa od vatrostalne gline u kojoj nema mnogo primjesa (vapna, željeznog hidrata, alkalnih silikata i dr.); upotrebljava se za unutrašnje oblaganje peći s visokom temperaturom, za talioničke lonce itd.
- šampanjac (fr. champagne) fino pjenušavo vino, dobiva se kad se mladom vinu doda šećera, pa se onda podvrgne naknadnom vrenju u Čvrstim, dobro zatvorenim i ne posve napunjenim bocama (naziv po francuskoj pokrajini Champagni)
- šampinjon (fr. champignon) bot. pitoma pečurka, vrsta gljive
- šampion (fr. champion, lat. campio) šport, prvak, pobjednik (u hrvanju, boksu, trčanju, plivanju i dr.)
- šampionat (fr. championnat) šport, natjecanje za prvo mjesto, prvenstvo
- šanac (njem. Schanze) voj. poljsko utvrđenje, rov, opkop
- šandela (fr. chandelle svijeća) šport, u nogometu: let lopte gotovo okomito u visinu, tzv. "svijeća"; zrak. gotovo okomit uzlet zrakoplova
- šank [njem. Schank) dio gostionice gdje se toči piće
- šankr (fr. chancre, lat. cancer) med. raku slična venerična bolest, sifilitičan čir
- šansa (fr. chance) sreća, sretan slučaj, moguć povoljan slučaj, dobar izgled za uspjeh, vjerojatnost uspjeha: *imati povoljne, nepovoljne Šanse, imati povoljne, odnosno nepovoljne izgleda za uspjeh*
- šansona (fr. ehanson, lat. cantio) pjesma; popularna pjesma s lakom glazbenom pratnjom
- šansonijerka (fr. chansonnette) pjevačica koja pjeva šansone.
- šant (engl. shunt) teh. sporedni priključak, otpornik koji se uključuje u električni krug u paralelnom spoju s nekim drugim elementom u kojem se zbog toga smanjuje jakost struje
- šantan (fr. ehamant) mjesto, gostionica s pjevačicama
- šantaža (fr. ehantage; prav. ucjena, ucjenjivanje, protupravno pribavljanje imovinske koristi sebi ili drugom pomoću prijetnji
- šantažist (fr. ehantage) onaj koji se služi šantažom, ucjenjivač
- šanterela (fr. chanterelle) glaz. najtanjija, najfinija žica (na violini itd.); kantina, kvinta
- šanti (engl. chanty) koliba ih brvnara sjevernoameričkih gorštaka
- šantung (kin.) "japanska svila", služi za izradbu ženskih ljetnjih haljina i kostima (naziv po istoimenoj kineskoj pokrajini i poluotoku)
- šanžan (fr. ehangeant) šarena svilena tkanina koja se prelijeva
- šap (tur.) stipsa; vct. upala papaka (stočna i svinjska zarazna bolest)
- šapirograf (njem. Schapirograph) sprava za umnožavanje rukopisa na kojoj se posebnim crnilom napisano prenosi na pripremljeni papir; otisci se dobivaju kao kod hektografa
- šapirografirati (njem. schapirographieren) umnožiti, umnožavati rukom napisano na šapirografu
- šapka (rus., tur. šabka) svečana čašnička kapa
- šapo (fr. ehapeau) šešir, klobuk; u plesu: gospodin (za razliku od dame)
- Sarada (fr. eharade) zagonetka u slogovima; pren. nejasnoća
- šaraf (njem. Schraube) vijak, zavrtanj
- šaraf (njem. Schraube) zavrtanj, vijak
- šarage (njem. Schragcn) koš u kolima, stražnji dio kola
- šarf (njem. scharf) oštar, jasan (izraz uobičajen za dobro vidljivu filmsku sliku)
- šarivari (fr. eharivari, lat. eharivarium) mačja glazba, dernjava; zbrka, urnebes; u kartan ju: sve 4 dame u jednoj ruci
- šarlah (perz., tal. scarlatto, fr. écarlate, engl. scarlet, njem. Scharlach) 1. svijetlocrvena boja; tkanina u toj boji;

2. med. dječja zarazna bolest praćena groznicom kod koje je cijelo tijelo pokriveno svijetlocrvenim točkicama
- šarlatan (fr. charlatan) brbljavac; onaj koji bez poznavanja liječništva nastoji hvalisanjem stvoriti sebi ugled dobrog liječnika; otuda: varalica, opsjenar, nazovi- (liječnik, znanstvenik, umjetnik i dr.).
- Šarlatanizam (fr. charlatanisme) razmetljivost, nazoviznanje, nazoviliječništvo i si.
- šarm (fr. charme, lat. charmen) čarolija, čarobnjaštvo; čar, ljupkost, umiljatost
- šarmantan (fr. charmantan) divan, krasan, mio, ljubak, umiljat, dopadljiv
- šarmirati (fr. charmer) očarati, zadiviti, ushititi, ushićivati
- šarža (fr. charge) 1. teret, breme; 2. pren. služba, zvanje, položaj, čin; 3. voj. juriš; znak za polazak na juriš (trubom, bubnjem); 4. kaz. pretjerivanje u umjetničkom prikazivanju, karikiranje
- šaržer (fr. chargeur) voj. željezni okvir s mecima koji se odjednom stavljaju u brzometnu pušku
- šaržirati (fr. charger) 1. pretrpati, natovariti, opteretiti, npr. poslom; 2. narediti, staviti u dužnost; 3. pretjerivali u prikazivanju čega. karikirati; 4. voj. puniti (oružje); obasuti vatrom
- šašav (tur.) luckast, budalast
- šasijast (tur. šaşi) razrok, škiljav
- šaška (rus.) čerkeska sablja; sablja ruske konjice (nosi se o ramenu)
- saten (fr. ehtain smed, kestenjast) čovjek tamne, zagasite puti
- šatika (tal. sciatica) v. išijas
- šato (fr. ehaudeau) kuh. 1. punč s jajima; 2. preljev za kolače od vina ili mlijeka, jaja i šećera
- šebat (hebr. shebath) jedanaesti mjesec u židovskom kalendaru, = veljača
- šcd-dah (engl. ched jednokatna tvornička zgrada, njem. Dach krov) arhit pilast krov, krov koji se sastoji od niza paralelnih i nejednako kosih, zupcima pile sličnih krovova s prozorima (radi što bolje osvjetljavanja tvorničkih prostorija)
- šedrvan (perz.) vodoskok, osobito kod džamija
- šef (fr. chef, lat. caput glava) starješina, poglavar, pretpostavljeni, zapovjednik, principal; *en chef* čit. an šef (fr.) kao starješina, u svojstvu starješine
- šefak (tur. şafak) prelijevanje boja; sjaj uopće, jutarnje ih večernje rumenilo na obzorju; *şefak sabaJi* cik zore
- šefija (ar.) prvi susjed do imanja
- šefijsko pravo (ar. haki şufaa) prvenstveno pravo prvog susjeda na kupnju susjednog imanja
- šefiluk (ar.) v. šefijsko pravo
- šefla (njem. schopfen crpsti, grabiti, Löffel žlica) velika žlica za grabljenje jela, zaimača, kutlača
- šch (perz.) kralj, vladar; u šahu: napad na "kraljicu"; usp. šah
- šeher (perz. šehr, šehir) grad
- Šelierzada (perz.) lijepa pripovjedačica iz "Tisuću ijedne noći" koja svojim zanimljivim pričama uspijeva odgoditi izvršenje smrtne kazne
- šehinšah (perz.) kralj nad kraljevima
- šehiti (ar.) mn. članovi islamske vjerske sekte koji priznaju samo Kur'an, a odbacuju naučavanje sunita; usp. suniti
- šehter (hebr. schachat, njem. Schachter) mesar koji kolje stoku po židovskom vjerskom običaju
- šeih (ar.) v. šeik
- šcih-ul-islam (ar.) vrhovni muflija, poglavar uleme kod muslimana
- šeik (ar.) starac; titula uvaženih osoba, općinskih ili plemenskih poglavara, samostanskih starješina i uglednih propovjednika (na Istoku)
- šeik-al-islam (ar.) v. šeik-ul-islam

- šeLslam (ar. šeih-ul-islam) muslimanski vjerski poglavar
- šejh (ar. šejh starac, častan čovjek) plemenski ili seoski stariješina; poglavar muslimanske vjerske zajednice, sljedbo, škole; *šejh-ul-islam* vrhovni poglavar muslimanske vjerske zajednice u sultanskoj Turskoj, vrhovni muftija
- šekeri (engl. chakers) mn. "drhtavci", vjerska sekta u Engleskoj i Sjevernoj Americi, 1774. otcijepila se od kvackera; propovijeda bezbračnost i zajednicu dobara
- šekret (lat. secretus tajni, skriven) zahod, nužnik
- šekspiroman oduševljeni poštovatelj velikog engleskog dramatičara Williama Shakespeara (1564—1616)
- šelak (engl. shellac) tvrda smola koja curi iz istočnoindijskih smokava kad ih ubode insekt; služi za proizvodnju lakova (za poliranje namještaja) i crvenog pečatnog voska
- šelit min. ruda slična volframitu, često proizvod njegovog kemijskog trošenja (nazvana po kemičaru Scheeleu)
- šelzirati (njem. Scheele, sheelisieren) glicerinom zasladi vati vino, pivo i ocat (naziv po njem. kemičaru Scheeleu, 1742—1786)
- šelong (polj. szelony) poljski šiling
- šemizet (fr. chemisette) košuljica; ormarčić za rublje
- šenhajtsfeler (njem. Schönheit ljepota, Fehler pogreška) "nedostatak u ljepoti". mana koja nije osobito teška, ali "štetiti ljepoti"
- šenluk (tur. şenlik) veselje, radost, svetkovina, praznovanje. javno veselje
- šeping-stroj (eng. shaping, grč. mechané) stroj za obrađivanje manjih metalnih predmeta
- šer-koža (fr. chair) strana kože koja je do mesa (osobito se upotrebljava za izradbu rukavica); zove se još: danska i švedska koža
- šerardizirati pocinčavati željezo (npr. željezni novac) u jakoj vatri (naziv po izumitelju Sherardu)
- šeri (engl. cherry) vrsta jakog španjolskog bijelog vina
- šeri-brandi (engl. sherry-brandy) vino šeri s rakijom prepečenicom ili konjakom, vrsta likera
- šerif (ar. šerif) 1. odličan, plemenit; titula Muhamedovih potomaka, titula upravitelja Meke = emir
- šerif (engl. sheriff) 2. u Engleskoj: najviši službenik grofovije; u SAD-u: najviši sudski izvršitelj u nekoj pokrajini; u Škotskoj: najviši sudac grofovije
- šerijat (ar.) učenje (ili: osnovni propisi) islamske vjere; pravi put, zakon Božji. zakon utemeljen na Kur'anu (za razliku od adeta — zasnovanog na običajnom pravu); *šerijatsko pravo* pravni sustav kojem je svrha, na osnovi vjerskih propisa, upravljanje odnosima u islamskoj vjerskoj zajednici
- šerkroperi (engl. sharecroppers) mn. siromašni seljaci napoličari koji rade na američkim veleposjedima
- šerting (engl. shirting) čvrsta pamučna tkanina; upotrebljava se za izradbu rublja
- šeš-beš (tur.) "šest-pet" — igra kockama, kockanje
- šešula (tal. scssola) lopatica za izbacivanje vode iz čamca, palj
- šev-val (ar.) deseti mjesec u muslimanskom kalendaru, počinje 7. srpnja i ima 29 dana
- ševiot (fr., engl. cheviot brdska ovca) janjeća vuna; glatka tkanina od ove vune (za ženske haljine)
- ševro (fr. chèvre koza) kozja koža; fina koža (kozja i teleća), veoma elastična i mekana; služi za izradbu obuće i fine konfekcijske robe
- ševroten (fr. chèvres) stavljena kozja koža
- ševrotirati (fr. chevrotter) 1. koziti se; 2. skakanjem tamo-amo pokazivati

- nestrpljenje; 3. u pjevanju: pjevati drhtavim glasom
- šibedah (njem. schieben micati, prenositi, Dach krov) pomični krov na automobilu
- šibetir (njom. sehibeten micati, prenositi, Tur vrata) vrata "na pomak", pomična vrata
- šibolet (hebr. schibbolcth) znak raspoznavanja, lozinka u Starom zavjetu (Suci 12.6)
- šifon (fr. chiffon "krpa") 1. vrsta meke vunene tkanine koja se ne gužva; 2. vrsta finog i gusto tkanog platna, upotrebljava se za izradbu donjeg rublja i posteljine
- šifra (fr. chiffre brojka) 1. početna slova imena i prezimena, monogram; 2. tajno pismo, pismo tajnim znacima (osobito brojevima) umjesto slovima, posebice U obavještajnoj službi, diplomaciji i vojsci
- šifrant (fr. chiffreur) onaj koji piše tajnim pismom (šiframa)
- šifrirati (fr. chiffrer) 1. pisati tajnim pismom; 2. trg. cijenu robe označiti tajnim znacima umjesto običnim brojevima koje svatko razumije
- šihla (njem. Schicht sloj) 1. smjena, radno vrijeme (kod radnika čiji posao zahtijeva rad bez prekida); 2. smjena, skupina radnika koji rade istodobno
- šiiti (ar.) mn. članovi islamske vjersko-političke sekte (osobito raširene u Perziji) koji ne smatraju samo Muhameda za proroka, nego i Aliju, Muhamedovog zeta, i imame koji potječu iz njegove obitelji, u kojima također vide utjelovljenje božanstva; usp. suniti
- šijun (tal. scione) vikor, jak vjetar; *šijunada* vijavica od vjetra, morska pijavica
- šik (fr. chic) prid. ukusan, lijep, pristao, dopadljiv, pomodan; im. lijep vanjski izgled (koji je u skladu s propisima mode), dobar način života (koji odgovara društvenim formama)
- šikana (fr. chicane) zloba, kinjenjc, zlonamjerno stvaranje teškoća, neugodnost stvorena kome iz pakosti
- šiknirati (fr. chicancr) kinjiti, stvarati kome teškoće iz pakosti, zlonamjerno uz nemira vati
- šiler (njem. Schiller, Schielcr) vrsta blijedocrvenog vina, ružica
- šiling (engl. shilling, njem. Schilling) 1. engleska novčana jedinica; = 12 pensa = 1/20 funte sterlinga; 2. današnja austrijska novčana jedinica
- šiljbočiti (njem. Schildwache stehcn) čuvati stražu, stražariti
- šiljbok (njem. Schildvache) straža; stražar
- šimi (engl. shimmy) američki salonski okretni ples u 4/4 taktu, nastao iz fokstrota
- šimija (tal. scimmia) majmun
- šimlati (njem. Schimmel konj) bježati; trčati
- šimšir (tur. šimšir, čimšir) bot. zimzeleni ukrasni grm; zelenika
- šine (njem. Schienen) mn. željezničke tračnice
- šing (jap.) mjera za tekućine u Japanu, = 1,804 l
- šinirati (Cr. ehiner) niti u osnovi tkanine razno obojiti tako da se dobiju šare, utkivati šare u tkanine
- šinter (njem. Schinder) strvoder, živoder
- šinto (jap. sinto, shinto) službena vjera u Japanu, mješavina budizma i kami kulata, tumači da su mikado i njegovi preci koji su vladali Japanom neposredni potomci Stvoritelja svijeta
- šipolen (fr. ehipolin, tal. cipollno) pre-mazi va nje stvari izrađenih od drveta vodenom bojom i firnisom tako da dobiju izgled porculana
- šir (engl. shire) okrug, engleska grofovija

- šira (tur.) slatko vino. mošt
 širfeh (tur., ar. šarufa) galerija oko minareta na mošeji odakle mujezin poziva vjernike na molitvu
 širm (njem. Schirm) 1. kišobran, sunčobran; 2. obod (na šeširu); 3. šešir (na svjetiljci), štitnik
 široko (tal. scirocco) veoma topao i suh jugoistočni vjetar na Jadranu
 širting (engl. shirting) fina pamučna tkanina za košulje
 Šiva (sanskrit. Siwa) jedno od triju najviših božanstava u Indiji, prvobitno bog vatre, stvoritelj i razaratelj svijeta; usp. Brahma i Višnu
 šizma (grč. sehisma procijep, pukotina, schizo cijepam, rascijepim) rascijep, raskol, odvajanje (osobito od Crkve ili vjere); pren. podvojenost, rascjep
 Šizo- (grč. schizo cijepam, rascijepim) v. pod shizo-
 šjor (tal. signore) gospodin
 škaf (grč. skafe korito) drvena posuda za vodu, kabao
 škapular (lat. scapularium) dvije platnene svetačke sličice spojene uzicom; na ramenima se skopčavaju i vise preko pleća i prsa; pobožni katolici ih nose kao hamajliju; med. naramenik
 škaram (tal. scalmo) vilica na čamcu o koju se pričvršćuje veslo
 škarpa (tal. a scarpa koso) kosa podgradnja klizavog terena, zid koji sprječava klizanje i žarušavanje zemlje na kosim terenima
 škart (tal. scarto) ono što je oštećeno, neupotrebljivo, za odbacivanje
 škartirati (tal. scartare) izdvojiti, odbaciti ono što je neprikladno, pokvareno i neupotrebljivo (u nekoj robi i dr.); isključiti, ukloniti
 škatula (lat. scatula, tal. scatola) kutija
 škola (lat. sehola) 1. opći naziv za prosvjetne ustanove u kojima se sustavno i organizirano stječe znanje; 2. pouka, iskustvo; 3. smjer u znanosti, filozofiji ili umjetnosti
 škombra (grč. skombros, lat. seomber) zool. skuša (morska riba)
 škopci (rus.) mn. članovi jedne niske vjerske sljedbe u XVIII. st. koji su sami sebe škopili da bi se onesposobili za razmnožavanje
 škorpion (grč. skorpios, lat. seorpio) zool. raku sličan člankonožac, srodan s paukom, njegov je otrovni ubod veoma Opasan
 Škriban (tal. serivere pisati) pisar, činovnik; piskaralo
 škver (engl. square) brodogradilište
 šlafrok (njem. Schlafrock) muška i ženska kućna haljina u obliku ogrtača
 šlag (njem. Schlaga udar, udarac) 1. med. kap, udar (srčani udar, moždani udar); 2. podrijetlo, vrsta, soj, kov (npr. čovjek starog šlaga); 3. kuh. tučeno vrhnje
 šlager (njem. Schlager) 1. nešto što privlači, što izaziva posebno dopadanje, rijetka zanimljivost (npr. kazališno djelo, film, najjača točka programa neke priredbe i si.); 2. ono što je baš sada u modi; 3. općeomiljena pjesma za ples
 šlagfertig (njem. schlagfertig) koji je uvijek spreman naći prikladan odgovor. domišljat, snalažljiv
 šlagvort (njem. Schlagvort) 1. krilata riječ, krilatica, izraz koji snažno i u osebnom obliku iskazuje neko određeno stajalište (za ili protiv) prema nekom ustrojstvu, radu, strujanju (u duhovnom, političkom, društvenom, vjerskom životu), npr. emancipaciji žena, europskoj ravnoteži, korupciji
 šlajer (njem. Schleier) veo, koprena
 šlajm (njem. Schleim) med. sluz
 šlampav (njem. schlampig) prid. neuredan, nemaran
 šlnnk (njem. sehlink) vitak, tanak
 šlahuh (njem. Schlauch) gumeno crijevo za zalijevanje vrbi, vađenje vina i

- dr.; šport, unutarnji, gumeni dio (kotača, nogometno lopte i dr.)
- šlegi (njem. Schlegel) but
- šlep(er) (njem. Schleppe) 1. mod. skut na ženskim haljinama (koji se vuče po podu); 2. teglenica, teretna lada bez vlastitog pogona koju vuče remorker; teški kamion
- šlic (njem. Schlitz) prerez na odjeći
- šličuhe (njem. Schlittschuh) klizaljke
- šlif (njem. sehliff) ugladenost, finoća u ponašanju; *imati šlifa* biti ugladen
- šlif at i (njem. schleifen. sehliff) 1. brusiti, oštiriti; 2. glačati, izglačavati, dotjerivati glačanjem; 3. pren. učiti nekoga da postane ugladen
- šlos (njem. Schlofi) brava, zatvarač: dvorac, zamak
- šloser (njem. Schloaser) bravar
- šluk (njem. Schluck) gutljaj
- šlus (njem. SchluB) konac, kraj, završetak
- šljahta (polj. szlachta) poljsko plemstvo
- šljahtić (polj. szlachcic) član poljskog plemstva, poljski plemić
- šljaka (njem. Schlacke) troska, otpaci pri taljenju ruda
- šljam (njem. Schlamm) blato, glib, kal; pren. ološ
- šljupka (engl. sloop) oveći čamac sa 6 do 8 vesala za prijevoz ljudi i robe
- šmajser (njem. schmeiflen hitnuti, Schemeifier) kratka brzometna puška kojom je bila naoružana njemačka vojska u Drugom svjetskom ratu
- šmarn (njem. Schmarren) kuh. mrvice, jelo od jaja, brašna, mlijeka i šećera; pren. bezvrijedna stvar
- smekati (njem. schmecken) slatko jesti, ići u tek; kušati (jelo); *to mi ne šmeke* to mi ne ide u tek
- Šminka (njem. Schminke) sredstvo za uljepšavanje lica, bjelilo, rumenilo
- šmir (njem. Schimere) mast, mazivo za strojeve, kolomaz
- šmirgl (njem. S mir gle, tal. smeriglio) sitnozrni korund pomiješan s kvarcom i obojen željezom; upotrebljava se za čišćenje i glačanje kovina
- šmirvuršt (njem. Schmire, Wurst kobasica) kobasica od mljevenih jetara; lebevuršt
- šini zla (fr. chemisette) žena koja se voli prenemagati. prencmagalica
- šmucig (njem. schmutzig) prid. prljav. nečist; pren. škrt, sebičan
- šmugler (njem. Schmuggler) krijumčar
- šnajder (njem. Sohncidnr) krojač
- šnala (njem. Schnalle) kopča, spona
- šnaps (njem. Schnaps) rakija
- šniel (njem. Schnitzel) tanko odrezan i na masnoći pržen komad mesa
- šnit(a) (njem. Schnitt) 1. rez. zarez; 2. komad (torte, sladoleda, salame i dr.); 3. kraj (odjeće); 4. pola čaše piva
- šnjofati (njem. schnupffeln) njušiti, njuškati; pren. uhoditi
- šoc (njem. Schatz blago) dragi, ljubavnik
- šoder (njem. Schotter) kamen tucanik: šljunak
- šodi (engl. choddy) vrsta umjetne vune od otpadaka vunjenih tkanina; tkanina od ove vune; pren. po vanjštini fin, ali nestalan čovjek, vjetrogonja; šudi
- šodizam (eng. choddy) vjetrogonstvo; usp. šodi
- šofer (fr. chauffeur) ložac; danas: vozač automobila
- šofirati (fr. chauffeur) voziti auto. upravljati autom
- šofroa (fr. ehaud-froid) kuh. hladna pečena s preljevom
- šogor (njem. Schwager) rođak po ženi, šurjak, djever, svak
- šok (fr. choc, njem. Schock udar, napad) 1. med. poremećaj u radu (funkcioniranju) nekog organa mehaničkim ili psihičkim utjecajem, npr. nesvjestica nakon zadobivene rane i operacije (*traumatičan šok*): uzetost nakon

- velikog straha i dr. duševnih potresa (*psihički šok*): 2. voj. žestok napad konjice na konjicu hladnim oružjem
- sokantan (engl. chock) koji bode oči, koji izaziva ljutnju, ružan, odvratan, neugodan
- šokeca (tal. scioocca) glupost, budalaština
- šokirati (fr. choquer) udariti, gurnuti; izazivati ljutnju, ne svidati se, ne dopadati se, vrijeđati, uvrijediti, sablažnjavati, zgranuti
- šor (mad. sor) ulica, klanac
- šorts (eng. shorts) mn. šport, kratke športske dokoljenice; ženska bluza s kratkim hlačicama (za plažu)
- šosoni (fr. chaussons) mn. lake plesne cipele od meke kože; mačevalačke cipele; cipele od pustine (filca)
- šot (ar.) naziv za slana jezera i močvare u Alžiru i Tunisu, nastaju u vrijeme kiša u pustinjским udubljenjima prevučenim solnom korom
- šotiš (njem. Schotisch) živahan ples škotskog podrijetla, prije u 3/4, sada u 2/4 taktu; ekoseza
- šovinist (fr. ehauviniste) onaj koji je zadojen šovinizmom, propagator, pristasa šovi nizina
- šovinizam (fr. ehauvinisme) politički smjer u Francuskoj koji je pod svaku cijenu htio vratiti staru slavu francuskog oružja; raspaljivanje nacionalne mržnje, propovijedanje nacionalne isključivosti
- špacirati (lat. spazieren) šetati, hodati
- špada (tal. spada) kratak mač; vrsta bodeža
- špaga (grč. spaggos, Lal špago) v. špagat
- špagat (grč. spaggos tal. spaghetti, niem. Spagat) uzica, tanak konop
- špageti (tal. spaghetti) dugi rezanci, makaroni koji nisu šuplji
- špajscimer (njem. speisen jesti, Zimmer soba) soba za blagovanje, blagovaonica
- špajza (njem. Speisekammer) smočnica, mjesto za ostavljanje jela
- špajzevagen (njem. Speise hrana, Wagen kola) kola za ručanje, vagon-restoran
- špalir (tal. spalliera, njem. Spalier) 1. voj. vojnički stroj u dva reda (jedan prema drugom okrenutih licem) sa slobodnim prostorom između njih kojim prolazi neki uglednik kojem se time odaje počast; pravi se pri vojnim paradama i službenim dočecima
- španjole(a) (tal. spagnoletta) 1. cigareta
- španjoletn (tal. spagnolata) 2. hvalisanje, nadmetanje riječima
- šparati (njem. sparen) čuvati, štedjeti
- šparkasa (njem. Sparkasse) štedionica; kutija u koju se radi štednje stavlja novac
- šparoga (lat. Asparagus officinalis, njem. Spargel) bot. rod zeljastih biljaka iz porodice ljiljana (dugovječna biljka, veoma cijenjena kao povrće)
- špeceraj (njem. Spezcrei, tal. spezieria, lat. species) živežne namirnice
- špekulacija (lat. speculatio) v. spekulacija; nedopuštena trgovina robom ili vrijednosnim papirima radi lake i brze zarade
- špenadl (njem. Spendel, Stecknadel) pribadača, zabadača, čioda
- špencer (engl. spencer — po lordu Spenceru) kratak seljački vuneni kaput
- špendirati (njem. spendieren, tal. spendere) darovati, pokloniti, obdariti
- špendlati (njem. Spcnadel pribadača) pričvršćivati pribadačama
- špengler (njem. Spengler) limar
- šperhole (njem. Sperrholz) šperano drvo. tj. šperploča
- šperploča (njem. Sper-platte) zan. slijepljena ploča, uprečka, ploča koja se dobiva, pod hidrauličnim tlakom, isprepletenim lijepljenjem neparnog broja (najmanje triju) tankih daščica debljine 8—20 mm pod kutom od 90

- stupnjeva; primjenjuje se u raznim obrtničkim granama budući da znatno povećava jakost drveta i postiže uštedu u skupocjenom drvetu; usp. furnir
- šperštunde (njem. sporren zatvoriti, Stunde sat) 1. sat zatvaranja lokala; 2. zabrana kretanja po ulicama nakon određenog vremena, policijski sat
- špic (njem. Spitz) vrh, šiljak; stara rasa pasa male glave i šiljastih ušiju
- špica (njem. spitzc) vrh, šiljak; čipka; žbica na kotaču
- špiebart (njem. Spitzbart) šiljasta brada
- špici (njem. Spitzel) tajni policajac; doušnik; pren. prepređen čovjek, prepređenjak
- špigajzen (njem. spiegeleisen) sirovo željezo koje sadrži ispod 20% mangana
- špiglmetal (njem. spiegelmetall) slitina (legura) bakra i kositra, često s nešto arsena ih nikla (za metalna zrcala)
- špijun (tal. spione) uhoda; doušnik, potkazivač
- špijunaža (fr. espionnage) uhodjenje; potkazivanje
- špijunirati (fr. espionner) uhoditi, potajno motriti (čiji rad, kretanje nekoga)
- špikati (njem. spicken) kuh. nabosti slaninom, nadjenuti slaninom, mjestimice ispuniti meso (teleće, divljač i dr.) komadićima slanine da bi bilo sočnije
- špil (njem. Spiel) igra; igraće karte
- špilernj (njem. Spielcrei) igračka, šala; silnica
- špilhonorar (njem. Spiel, lat. honorarium) novčana nagrada koju glumac ili pjevač, pored redovite plaće, prima za prekodužno odigrane predstave
- špilman (njem. Spielmann) svirač, glazbenik; u srednjovjekovnoj Njemačkoj; putujući pjesnik-pjevač (slično hrvatskom narodnom guslam)
- špilšul (njem. Spiel-schule) dicčje igralište
- špinat (lat. spinacium, tal. spinaca, njem. Špinat) bot. lisnato povrće iz porodice loboda; cijenjeno zbog vitaminske vrijednosti
- špital Gat. hospitalis, njem. Spital) zastarjeli izraz za bolnicu
- šporet (njem. Sparherd) štednjak
- šport (engl. sport, njem. Sport) v. sport
- šprica (njem. Spritze) 1. šmrk, štrcaljka; 2. med. sprava za davanje injekcija (valjkasta oblika, sa šupljom iglom za ubrizgavanje tekućih lijekova ubodom u kožu, mišiće, vene i dr.)
- špricer (njem. Spritzer) vino pomiješano sa sodom i li mineralnom vodom
- špula (njem. Spule) cjevčica na koju se namata konac, žica i si.; svitak, mosur, kalem
- šrajbmašina (njem. sehreiben pisati, fr. machine stroj) pisači stroj
- drajbtiš (njem. sehreiben pisati, Tisch stol) pisači stol
- šrapnel(a) (engl. shrapnel) voj. topničko zrno čija je Šupljina ispunjena olovnim ili željeznim kuglicama: leti do određene daljine, rasprskava se u zraku, a kuglice se razlijeću u obliku lijevka; kad se rasprsne, ima strašno djelovanje (naziv po izumitelju, engleskom topničkom pukovniku Henryju Shrapnel u, 1761—1842)
- šrauba (njem. Sehraube vijak) šport, u rukometu: iznenadni udarac na gol izveden iz zaokreta
- šrot (njem. Schrot) sačma; krupno mljeven kukuruz
- štab (njem. Stab) 1. voj. časnici dodijeljeni kao pomoćnici, suradnici i savjetnici zapovjednika (puka, brigade, divizije, armije); 2. glavni rukovodeći organ nečega, vrhovno vodstvo
- štacija (lat. statio) v. stacija
- štafelaj (lat. StafTelei) slikarski stalak

- štafeta (tal. staffetta, fr. estafette) glasonoša, glasnik; *slafet.no* trčanje šporl. natjecanje u trčanju s više sudionika u kojoj svaki trkač, kad prijeđe svoj dio puta, predaje sljedećem trkaču zastavicu ili palicu, koji čini to isto
- štafirati (njem. staflicren) 1. opskrbiti potrebnim, opremiti (npr. sobu); 2. ukrasiti, nakriti (npr. odjeću); 3. slik. ukrasiti, oživiti sliku dodavanjem pojedinih figura (usp. stafaza)
- štajjer (njem. Steier) lagani štajerski ples u 3/4 taktu (vrsta valcera)
- štajgor (njem. Steiger penjač) vatreni ljubavnik; strastveni, uporni udvarač
- štajgerica (njem. Steige postaja, kolo-dvor) ulična djevojka
- štala (njem. Stali) staja za goveda i konje
- štambilj (njem. Stempel) pečat, žig
- štambiljati (njem. stempeln) udariti pečat
- štampa (tal. stampa) tisak, otisak nekog novca; tiskane stvari i rad oko toga: dnevni listovi; novine uopće
- štampati (tal. stampare) tiskati, otiskivati, izdavati (knjige, novine itd.)
- štanga (njem. Stange) motka, poluga
- štapin (tal. stoppino) voj. upaljač, fitilj (za paljenje bombi, mina i dr.)
- štatut [lat. statutum] v. statut
- štekdova (njem. siecken utaknuti, grč. dosis davanje) utičnica u zidu za priključivanje električnih uređaja na električnu mrežu
- štoker (njem. stecken utaknuti, lat. contactus dodir) teh. naprava za brzo spajanje vodiča električne struje do dirom, utikač, utičnica
- štolati (njem. stellen) postaviti, namjestiti, dotjerati, dotjerivati
- štelice (njein. Stelzen) štake (hodulje), drvene noge pomoću kojih se mogu praviti veliki koraci
- štemajzl (njem. Stemmeisen) dlijeto, dubač
- štender (njem. Stander) ono na čemu što stoji, stup, stalak, pult
- štopati (njem. steppen) prošivati
- štift (njem. der Stift) klinac; pisaljka; u telefoniji: utikač, čep (služi za davanje telefonske veze govornicima preko telefonske centrale)
- štiglic (njem. stieglitz) zool. češljugar
- štih (njem. Stich) 1. bod, ubod, rez; 2. bod (u igri)
- štihati (njem. sticheln) kopati zemlju okomitim zabadanjem lopate
- Štihvort (njem. Stichvort) 1. kaz. posljednja riječ u govoru glumca nakon koje drugi glumac počinje govoriti ili nešto činiti; 2. u rječnicama i si. djelima obično masnim slovima tiskana riječ koja se objašnjava, odrednica; šlagvort
- štikati (njem. sticken) vesti
- štikla (njem. Stück komad, zakrpa. Fersenstück peta na čarapi) potpetica
- štikle (njem. Stücklein komadić) komadić; pren. pikantan događaj, pustolovina
- stil (njem. Stiel) držalo, držak
- štil-lchen (njem. Stilleben) slik. "miran život", slika stvari, "mrtva priroda"; nature morte
- štile (tal. stiletto. njem. Stilet) v. stilet
- štimati (njem. stimmen) glaz. ugađati, usklađivati (glasovir i druge žičane instrumente); pren. stvoriti, stvarati (povoljno ili nepovoljno) raspoloženje prema kome ili čemu
- štimung (njem. Stimmung) raspoloženje
- štof (njem. Stoff) 1. tvar, glavni sastojak, materijal; 2. tkanina za odjeću; 3. predmet razgovora; 4. građa (za roman, sliku itd.)
- štok (engl. stock) 2. trg. v. stok
- štok (njem. Stock) 1. štap za pomaganje pri hodu; kat (kućni)
- štopati (engl. stop zaustaviti) 2. na štoperici bilježiti (ili: zabilježiti) točno trajanje neke radnje

- štopati (njem. stopfen) 1. krpiti, zakrpiti (čarape, rublje, odjeću i dr.)
 čtoperica (engl. stop-watch) kronoskop na zaustavljanje, sat za točno mjerenje vremena (vrsta džepnog ili ručnog sata s velikom sekundnom kazaljkom koja skače i koja se pritiskom na poseban gumb zaustavlja); upotrebljava se poglavito na utrka-ma i drugim natjecanjima koja se temelje na utvrđivanju brzine
 stopi (njem. Stoppel) čep
 štos (njem. Stoß) 1. udar, udarac; 2. gomila, hrpa, naslaga (npr. banknota, knjiga i dr.); pren. omiljena izreka, dosjetka
 štosati (njem. Stoss udarac) u prostačkom jeziku: izraz za spolno općenje
 štosdemfer (njem. Stoss udarac, dampfen prigušivati) teh. prigušivač, napras'a na vozilima za ublažavanje udarca
 štraca (tal. strazza) trg. dnevnik, knjiga dnevnih primitaka i izdataka
 štrajh-orkestar (njem. streichen, grč. orehestra) glaz. orkestar sastavljen samo od gudačkih instrumenata, gudački orkestar
 štrajk (engl. strike) "udar", jedna od prisilnih mjera na tržištu rada: organizirano napuštanje posla da bi se time poslodavac primorao na prihvaćanje radničkih zahtjeva (npr. povećanje plaće ih smanjenje broja radnih sati); usp. bojkot, lokaut
 štrajkaš (engl. strike) sudionik u štrajku, onaj koji štrajka
 štrajkati (engl. strike) biti u štrajku, sudjelovati u štrajku
 štrajkbreher (njem. Strik-brecher) štrajkolomac, radnik koji ne pristaje na štrajk i dolazi na posao u poduzeće protiv kojega se štrajka
 štrajkbreker (engl. strike-breaker) v. štrajkbreher
 štrapac (tal. strapazzo, njem. Strapaze) zamoran rad, naprezanje, napor, trud
 štrapacirati (tal. strapazzare) zamarati radom; smanjivati vrijednost neke stvari prekomjernom uporabom
 štras (fr. strass) bezbojna staklasta masa od koje se najčešće prave imitacije dijamanta; umjetni dijamant, lažni dragulj
 štreber (njem. Štreber) čovjek koji marljivim radom i dodvoravanjem želi postići unapređenje
 Štreka (njem. Strecke) udaljenost, put; željeznička pruga
 štriga (tal. striga) vještica; čarobnica
 štrigun (tal. stregone) vještac, čarobnjak
 štrih (njem. Strich) potez, crta, linija
 štrik (njem. Strick) uže, konopac
 štrikati (njem. stricken) plesti, npr. čarape
 štrikeraj (njem. Strickerei) pletivo štruca (njem. Strutzen) kruh duguljastog oblika; usp. vekna
 štrudl (njem. Strudel) kuh. savijača, gužvara, gibanica
 štuc (njem. Slutzcn) kratka puška
 štucati (njem. stutzcn) podrezati, skratiti (brkove, bradu i dr.)
 štuka (njem. Sturzkampfflugzcug) zrak. mah brzi njemački bombarder za obrušavanje
 štukadent (tal. stuzzicadenti) čačkalica
 štukatura (tal. stucco, njem. Stukkatur) 1. mješavina gašena vapna, mljevenog mramora i sadre (služi za izradbu reljefnih ornamenata na zidovima i stropovima, za lijevanje kalupa, uzoraka i dr.; 2. ukras od takve mješavine
 štuklati, -am njem. (stiickeln) dodavati (komad po komad), krpiti
 štula (tal. stollo motka) štaka, hodulja
 šturm (njem. Sturm) bura, vihor; voj. juriš
 šuber (njem. Schub) otvor na guranje u obliku prozora (u gostionicama, bankama i dr.)

- šubler (njem. Schublehre) sprava za točno mjerenje, osobito veoma malih dužina
- šucbund (njem. Schutzbund obrambeni savez) borbena organizacija austrijskih socijalista, osnovana po uzoru na vojne organizacije početkom 1918. g.
- šuft (njem. Schuft) podlac, nitkov šuko (njem. Schutzkontakt); teh. vrsta zidnog utikača kojemu je svrha omogućivanje uključivanja električnih uređaja koji troše veće količine električne energije nego obični utikači; šukošteker; usp. šteker
- šulkolega (njem. Schulkollega, lat. collega drug) školski drug, suučenic
- šund (njem. Schund) nikakva, loša roba, roba za bacanje, bofi; *šund-literatura* knjige bez ikakve umjetničke vrijednosti, po sadržaju obično kriminalističke, avanturističke, pornografske i nemoralne, književno smeće
- šunegla (njem. Schuh cipela, Nagel Čavao) čavao za potkivanje cipela
- šupa (njem. Schuppen) daščara, staja (za kola, alat, drva i dr.)
- šupirati (njem. Schub protjerivanje) policijski protjerati u mjesto zavičajne pripadnosti
- šus (njem. Schuff) 1. pucanj; 2. rana od pušcanog zrna; 3. pren. mušica u glavi (npr. "došao mu šus")
- šuster (njem. Schuster, Schuh, lat. sutor) obućar, postolar; pren. nesposoban čovjek
- šut (engl. shoot) pucanj, hitac, udarac; šport, udar, npr. lopte nogom (u nogometu)
- šuta (njem. Schutt) ruševine, razvaline, smrvljeni crijep, cigla i žbuka od porušene kuće; uopće: otpaci, troska, zgura
- šutirati (engl. shoot) šport, pucati, udarati, udariti, npr. loptu (nogom ih glavom, u nogometu); usp. šut
- Švabe (njem. Schwaben, lat. Suchbi) mn. v. Svebi
- švadron (njem. Schwadron, tal. squadrone) voj. v. eskadron
- švajsbleter (njem. Schweizerznoj, Blattlist) znojnica, impregnirano platno ušiveno pod podstavu ispod pazuha kako znoj ne bi prodirao do tkanine
- svale (fr. shevalet) 1. drveni konj za mučenje; 2. kobilica na gudačkim instrumentima; 3. slikarski stalak, štafelaj
- švaler (fr. chevalier) ljubavnik; ženskar
- Švalerati se (fr. chevalier) održavati ljubavne odnose, ljubakati se
- švalerka (fr. chevaliere) ljubavnica
- švnrgl (njem. Schweinmaggen) svinjski želudac ispunjen komadićima mesa od svinjske glave, srca, kožicom, krvlju i začinicima
- švasati (njem. schweiffen) zan. zavariti, zavarivati (kovine)
- švejk dobroćudni vojnik; smiješan vojnik uopće (po imenu Jozefa Švejka, glavnog junaka Hašekova romana Dobri vojak Švejk)
- šveleri (njem. Schwelle prag) mn. pragovi za koje su pričvršćene željezničke tračnice (šine)
- šverc (njem. Schwärzung) krijumčarenje, "crna burza"; krijumčarena roba
- švercati (njem. schvarzen) krijumčari ti
- švercer (njem. Schvarzer) krijumčar
- švermati njem. (schvarmen) sanjariti, čeznuti, priželjkivati
- švicati se (njem. schvitzcn) znojiti se
- švindlati (njem. schvindeln) varati
- švora (tal. suora) redovnica, opatica
- švorc (njem. schwarz) biti bez novca

T

- T, t dvadeset i šesto slovo hrvatske latinice
- t kratica za tonu
- t. kratica za tenor ili titulu
- t. p. kratica za titulo pleno
- t. t. kratica za titulo toto
- Ta kem. kratica za tantal
- tab čit. teb (engl.) istaknuti dio kartice u kartoteci za oznaku općih podataka
- tab. kratica za tabula
- tabak (šp. labaco, tal. tabacco, fr. tabac, njem. Tabak) biljka za pušenje i ušmrkivanje, duhan (nazvana po pokrajini Tabaco u St. Domingu, gdje je 1496. najprije otkrivena; po nekima. riječ tabako znači, u jeziku otoka Haiti, posudu iz koje su urođenici pušili)
- tabakera (fr. tabac duvan, tabatiere) kutija za duhan, cigarete ih burmut (kožna, drvena ih metalna)
- tabakoza (lat. tabacosis) med. bolest radnika u tvornicama duhana koja nastaje od udisanja duhanske prašine
- taban (tur. daban, taban) stopalo, donji dio noge
- tabardiljo (šp. tabardillo) šarlahna groznica u Južnoj Americi
- tabela (lat. tabella) pločica, tablica, pregledna tablica, križaljka, pregledno sređen popis (grafički ih u brojkama), npr. genealoške, povijesne, kronološke tablice
- tabelaran (lat. tabellarius) tabličast, u obliku tablice; prikazan na tablici ili pomoću tablica; pregledan, prikazan ili sređen po rubrikama
- tabelirati (lat. tabella) farm. pomoću šećerne tvari izraditi u obliku pločica, npr. čokoladu
- tabernakul (lat. tabernaculum) šator, kućica; sjenica sa zavjetnim kovčegom kod starih Židova; kod katolika: svetohranište, ormarić na oltaru u kojem se čuva monstranca, sakrament s posvećenom hostijom; zaštititi krov za kipove, oltare, grobove i dr.
- tabes (lat. tabere sahnuti, raspadati se. tabes raspadanje) med. sušenje tijela; *tabes abdomiialis* (lat.) tuberkuloza trbuha; *tabes dorsalis* čit. tabes dorsalis (lat.) sušenje hrptene moždine praćeno poremećajima ravnoteže i sigurnosti hoda, posljedica sifilisa; *tabes pulmonalis* (lat.) tuberkuloza pluća
- tabescencija (lat. tabescentia) med. sušenje, mršavljenje
- tabetičan (lat. tabes) med. bolestan od tabesa, tabesni, koji se tiče tabesa
- tabičan (lat. tabes) med. v. tabetičan
- table d'otote čit. tabl d'ot (fr.) gostioničko jelo, ručak u gostionici s istim brojem i vrstama jela i s istom cijenom za sve goste, za razliku od ručka *a la carte* čit. a la kart (fr.) gdje gost bira i plaća jela po jelovniku
- tableta (fr. tablette) lijek u obliku pločice, pa stila
- tabletirati (fr. tablette ploča) farm. od ljekovite smjese praviti okrugle ili četvrtaste pločice (tablete, pastile)
- tablo (fr. tableau, lat. tabula) slika; popis, lista; u kazališnom djelu: dra-

- matska situacija; pren. veliko iznenađenje, zaprepaštenje
- tablonet (fr. tableau) vrsta kartaška igre sa dva ili četiri igrača i 52 karte
- tabor (mađ.) vojni logor, šatorje; utvrda . za obranu
- tabori ti boraviti u taboru, logorovati; v. tabor
- tabu svetost i nedodirljivost stvari, mješta ili osoba posvećenih bogovima, jer ako se dodirnu, oni, tobože, donose veliku nesreću, bolesti i smrt (u vjeri nekih primitivnih naroda), jedan od najnižih kultova demona i prirodnih predmeta: pren. ono što je zabranjeno, nedodirljivo; tabuizam
- tabuizam v. tabu
- tabula (lat.) daska, ploča (posebice za pisanje); mn. spisi, povelje, dokumenti, računi, računске knjige
- tabula rasa čit. tabula raza (lat. tabula rasa ploča čiji je vosak poravnan, na kojoj, dakle, ništa nije napisano, jer se prije pisalo stilom po takvim pločicama) istrugana, glatko izbrisana, neispisana ploča; otuda: glatka, prazna bakrena ili kamena ploča, neispisan list; ovaj izraz najčešće se upotrebljava da se označi kako ljudska duša nema nikakvih urođenih ideja, predodžbi (podrijetlo mu je u jednom mjestu Aristotelova djela "O duši", IH, 4); napraviti, *fabulu rasu* nešto potpuno ukloniti, potpuno raščistiti
- tabula votiva (lat.) spomen-ploča
- tabulat (lat. tabulalus popođen) opk>čeni strop
- tabui ator (lat.) na pisacem stroju: naprava za pravljenje redaka i rubrika (za tabele)
- tabulatura (lat.) najtočniji red i pravilnost; glaz. na nekim instrumentima: označavanje tonova slovima i brojkama umjesto notama
- tabulet (lat. tabuleta) lak drveni sanduk s pregradama koji putujući trgovci nose na leđima
- tabun (tur. tabun, rus. tabu'n) velika stada konja u ruskim stepama
- taburet (fr. tabouret, šp. ta bore te) stolac bez naslona; klupica za noge (pri sjedenju): floretna tkanina sa šarenim cvjetovima
- taca (tal. tazza) plitak tanjurić za šalicu, plitica; posiužavnik
- tacet (lat.) glaz. on (ona, ono) šuti
- tacite (lat.) pril. šutke, prešutno; krišom, neopaženo
- tacitovski (lat. Tacitus) kratak, zbijen, sažet, težak za razumijevanje (kao način pisanja rimskog povjesničara Tacita, 55[^]117 n. e.)
- tacitus consensus Čit. tacitus konsenzus (lat.) prešutan pristanak
- tafobija (grč. lafe pogreb, grob, foheo bojim se) strah od groba, strah onoga koji se boji da ne bude živ pokopan
- tafelšpic (njem. Tafelspitze) govede meso s buta, u blizini repa
- tafija (šp., fr. tafia) v. ratafija
- tafofilija (grč. tafos grob, fileo volim) ljubav prema groblju, bezrazložno posjećivanje groblja
- taft (njem. Taft, fr. taffetas, perz. taftah) laka i glatka svilena tkanina, slična platnu, izrađuje se od kuhane svile; služi poglavito za izradbu podstava
- Tagalci mn. malajski narod na Filipinima koji govori tagalskim jezikom malajskog jezičnog stabla, potomci malajskih doseljenika
- tagikomedija (grč. tragodia, komodia) polužalosno i poluveselo kazališno djelo, drama u kojoj se tragična tema prikazuje ih završava komično
- tahiblastija (grč. tachys brz, blastano klijam, ničem) bot. brzo klijanje, brzo razvijanje
- tahidrit (grč. tachys brz, hydor voda) kem. lako otopiv prirodni spoj klor-kalcija, klor-magnezija i vode
- tahigeneza (grč. tachys brz, genesis postanak) biol. ubrzan razvoj nekog organizma, ili slučaj kad neka faza

- u razvoju izostane, te 50 razvoj zbog toga ubrza
- tahigrnf (grč. tachvs brz, grafo pišem) znalac u brzom pisanju; stenograf
- tahigrafija (grč. tachys brz, grafo pišem) vještina brzog pisanja, brzopis, starogrčka stenografija
- tahikardija (grč. tachys brz, kardia srce) med. ubrzano kucanje bila (puls) do 200 i više otkucaja u minuti, zbog naprezanja, trčanja, psihičkih uzbuđenja, nervoze, trovanja nikotinom itd.
- tahimetar (grč. tachys brz, metron mjera, mjerilo) geod. sprava za brzo mjerenje udaljenosti, brzo snimanje zemljišta
- tnhimetrija (grč. tachvs brz, metria mjerenje) brzo mjerenje; brzo pravljenje snimaka
- tahograf (grč. tachos brzina, grafo bilježim) lahometar koji, pored mjerenja brzine okretanja, istodobno i bilježi, tj. registrira
- tahometar (grč. tachos brzina, metron mjera) teh. mjerac brzine, sprava na strojevima, motornim kolima i dr. koja mjeri brzinu okretanja kotača, osobito kod elektrodinamičkih strojeva
- tnjfl (njem. Teufel) vrag
- tajga (rus. taiga) golema sibirski prašuma. 1000—2500 km široka, neprohodna i bogata životinjama (lisicama, vukovima, smeđim medvjedima, samurima, vidrama, sjevernim jelenima i dr.)
- tajkun (engl. gospodar, gospodin; bogat i moćan poduzetnik s velikim utjecajem u društvenom i političkom životu; novopečeni bogataš, koji se obogatio naglo i uglavnom na račun osiromašenih radnika i potrošača svojih proizvoda i usluga
- tajloriznm po američkom inženjeru F. Tayloru (1856—1915) nazvan sustav znanstvene organizacije rada koji se sastoji u tome što se točnim aparatima i metodama mjere pojedini pokreti radnika pri radu pa se, izbjegavajući premaranje i rasipanje snage, utvrđuje formula najsvrhovitijeg vršenja potrebnih radnih pokreta; ovom se metodom postiže velika ušteda u vremenu i povećava proizvodnja
- tajmkiper (engl. time-keeper) šport, sat za točno mjerenje vremena
- takelaža (njem., niz. Takel) sve što služi kretanju lađe pomoću jedara i što drži katarke (jarboli, užeta, križevi i jedra na brodu)
- taksa (lat. taxare procijeniti, taxa, fr. taxe) službeno propisana cijena (kruha, mesa, vožnje autom itd.); vrsta posrednog tarifnog poreza: daća, pristojba, zakonom utvrđena novčana svota koju je potrebno položiti u hiljezima ili novcu da bi se neka stvar, npr. molba, mogla uzeti u postupak, ili da bi nešto moglo stupiti na snagu (prijenosna taksa, nasljedna taksa itd.); *taxa stolne* čit. taksa stole (lat.) utvrđena nagrada kat. svećeniku za pojedine svećeničke bogoslužne činove
- taksacija (lat. taxatio) određivanje vrijednosti, utvrđivanje cijene; procjenjivanje, procjena; polaganje propisnog biljega; stavljanje biljega Ila neku ispravu itd.
- taksativan (lat. taxativus) koji se može taksirati, koji se može točno odrediti ili utvrditi; *taksativno nabranje* prav. poimenično nabranje, npr. u nekom zakonu, svih slučajeva na koje se određena zakonska odredba može primijeniti
- taksator (lat. taxator) procjenjivač, određivač cijene
- taksi (fr. taxi) putnički automobil s taksimetrom
- taksi-automobil v. taksi
- taksi-gerl (engl. taxi-girl) plaćena plesačica koja u lokalu pleše sa svakim koji to zaželi

- taksidermn (grč. taxis uređenje, derma koža) ispunjena životinja
- taksidermija (grč. taxis uređenje, derma koža) vještina punjenja životinja; uputa o punjenju životinja i o njihovom održavanju
- taksidermist (grč. taxis uređenje, derma koža) ispunjavač životinja
- taksija (grč. taxis red; uređenje) biol. v. trop i 7. a m
- taksijarh (grč. taxiarchos) viši časnički čin u starogrčkoj vojsci
- taksimetar (fr. taxi, grč. metron mjera, mjerilo) na automobilima: sprava koja bilježi prijeđeni put u kilometrima (radi određivanja cijene vožnje)
- taksiologija (grč. taxis uređenje; red, poredak, logia znanost) znanost o redu, raspoređivanju, o usustavljanju
- taksionomija (grč. taxis uređenje; red, poredak, nomos zakon) v. taksiologija
- taksirati (lat. taxare) odrediti cijenu; utvrditi cijenu; procijeniti, procjenjivati; položiti (ili: platiti) propisani biljeg, priljepiti biljeg (na molbu)
- taksit (tur.) obrok plaćanja, rata
- taksofon (lat. taxa, grč. fone glas, zvuk) telefonski automat
- takt (lat. tangere dodirnuti, dirati, takti, tactus) dodir, dodirivanje, pipanje, sposobnost dodirivanja, opip; pren. smisao za fino, finoća i sigurnost ponašanja u ophođenju s drugima, osjećaj za ono što priliči; glaz. skupina tonova dobivena ravnomjerno podjelom jednog niza tonova; ravnomjerna podjela vremena, ravnomjerno kretanje, npr. u plesu
- taktičan (grč. taktikos) koji se tiče taktike, vješt u vođenju trupa; umješan, koji radi po planu i smišljeno; obziran, pažljiv, fin u ophođenju
- taktičar (grč. taktikos strojni, vičan postrojavanju, vješt u raspoređivanju bojnog reda) voj. onaj koji vješto primjenjuje taktiku; umješan, pažljiv čovjek (pri radu itd.)
- taktika (grč. taktike od tasso postavim, postrojim) voj. znanost o uporabi trupa prije, za vrijeme i nakon borbe, vještina vođenja trupa; grana ratne vještine koja se bavi rješavanjem taktičkih zadataka na zemljovidima i terenu; pren. svrsishodno i odmjerenost postupanje pri radu ili ophođenju. umješnost
- taktilan (lat. tactilis) koji se tiče osjetila dodira, opipljiv, dodirljiv
- taktirati (lat. tactus) bilježiti takt. označavati takt; rukom odbrojavati trajanje nota; davati takt, udarati takt
- taktizirati (grč. taktike) raditi, postupati po taktici: postupati pri radu i ophođenju oprezno i smišljeno
- taktmeser (lat. tactus, njem. Messer) v. metronom ili kronometar
- tal (njem. Teil) dio neke cjeline, udio (npr. u imanju, nasljedstvu i sL)
- talnmbas (perz-tur. tulumbaz) vrsta bubnja
- talamus (grč. thalamos) anat. dio velikog mozga u kojem se nalaze mnogi važni centri kretanja i osjeta; bot. sjemeno ležište ploda
- talant (grč. talanton) v. talent 1.
- talar (lat. talaris) duga svečana haljina, kraljevski ogrtač; duga gornja haljina katoličkih i evangeličkih svećenika; službena odjeća sudaca
- talas (grč. thalatta, thalassa) val
- talasarhija (grč. thalassa more, areho vladam) gospodarstvo na moru, pomorska nadmoć
- talasografija (grč. thalassa more, grafia opisivanje) v. oceanografija
- talasokracija (grč. thalassokratia) v. talasarhija
- talasoterapija (grč. thalassa more. therapeia liječenje) med. liječenje morem; znanost o ljekovitosti mora, znanost koja proučava utjecaj morske klime na ljudski organizam

talbotipija (grč. tvpos otisak) fotografija, nazvana po jednom od izumitelja, Englezu Foxu Talbotu; usp. kalotipija

tale quale čit. tale kvale (lat.) takvo kakvo jest (bez popravljanja)

talcman (šved. tala, man) govornik u ime seljačkog staleža u švedskom parlamentu

talent (grč. talanton, lat. talentum) 1. kod starih Grka i Židova: određena težina i određena svota novca (talant); u novoj Grčkoj: uteg od 100 mina = 150 kg; 2. pren. prirodan dar, darovitost koja se vježbom može razviti u sposobnost lakog, sigurnog i dobrog obavljanja poslova u nekom području, bez postojanja stvaralačke snage genija; darovit, obdaren čovjek

talentiran (lat. talentum) darovit, od prirode sposoban, obdaren za što
talij (grč. thallos mladica, izdanak, lat. thallium) kem. osobita kovina, u spektru pokazuje sjajnu zelenu liniju, otuda joj i naziv; atomska težina 204,39, redni broj 81, znak Tl; služi za izradbu optičkih stakala koja jako lome svjetlost

Talija (grč. Tlialia, Thalcia) mit. 1. jedna od triju gracija; 2. jedna od devet muza, muza zaštitnica dramskog pjesništva, osobito komedije; otuda: *Talijin hram* = kazalište

talijanizacija (fr. italianisation) potalijanjanje, potalijanjenje, nasilno pretvaranje pripadnika drugih narodnosti u Talijane; upotrebljavanje u govoru talijanskih izraza

talijanizirati (fr. itahaniser) potalijaniti, potalijanjavati; silom pretvarati u Talijane; služiti se u govoru talijanskim izrazima

talik (ar.) vrsta položenih perzijskih slova, koja su kasnije primili i Turci
talio (lat. tališ, talio) uzvratanje, osveta, uzvratanje istom mjerom; *talionis* (lat.) pravo osvete

talir veoma čest i star naziv novca u mnogim zemljama i u raznim oblicima (taler, daler, daalder, dolar i dr.); naziv po Joachimstalu u današnjoj Češkoj, gdje je kovan još u XVI. st.

talisman (fr. šp. talisman, ar. tilsaman, grč. telesma danak, porez, daća, od teleein platiti; izvršiti, ispuniti, telos izvršenje, ispunjenje) čarobno, magijsko sredstvo koje, po veoma raširenom narodnom praznovjerju, daje onome tko ga nosi čarobnu moć, štiti ga od zla i donosi mu sreću, hamajlija tnlit (hebr.) četvrtasta deka kojom Židovi za vrijeme molitve u sinagogi pokrivaju glavu i vrat; također: mrtvačka haljina, mrtvačka košulja
talizijanizam (grč. thalvsia sc. iera žrtve prvih plodova) v. vegetarijanizam i talizije

talizije (grč. thalvsia sc. iera žrtve prvih plodova) mn. žrtve u slavu božice Deinetre, sastojale su se od prvih zemaljskih plodova

talni-zlato žuta slitina bakra, sadrži samo do zlata, kao žica ili hm upotrebljava se za izradbu ukrasa i nakita (naziv po fr. tvorničaru Talloisu)

Talmud (hebr. Talmud. rab. thalmud "usmena pouka") zbirka židovskih predaja i zakona, priređena između II. i VI. st. n. c., sadrži cjelokupni židovski nauk, židovsko božansko i ljudsko pravo

talmudisti (hebr. Talmud usmena pouka) mn. Židovi koji priznaju Talmud zovu se još i rabiniti (za razliku od karaima, koji ne priznaju ni Talmud ni predaje)

talofiti (grč. thallos mladica, izdanak, fyton biljka) mn. bot. biljke koje nemaju ni jednog pravog biljnog organa, tj. ni korijena, ni stabla, ni listova (npr. alge, lišaji, gljive itd.)

talon (fr., šp. talon, tal. tallone, iat. talus peta, potpetica) 1. voj. ispupčenje na vanjskom zidu tvrđave; 2. u kartanju: karte (za kupovanje) koje preostanu nakon podjele karata igračima; 3. arhit. ukras na donjem djelu izduben. a na gornjem ispupčen; 4. glaz. donji dio gudala, žbica; 5. kod dionica i vrijednosnih papira: arak s kuponima, od kojega se svake godine otkida po jedan kupon radi unovčavanja po utvrđenoj cijeni

talus (grč. thallos mladica, izdanak, fyton biljka) 1. bot. biljno tijelo na kojem se ne razlikuje ni korijen, ni stablo, ni list; usp. talofiti

talus (lat. talus) 2. zool. skočna kost; kocka (za igru); nagib zemljišta, nagnuto zemljište

tamandu (braz. tamandua) zool. mravojed, južnoamerički bezubi sisavac

tamarind (tal., Šp. tamarindo, lat. Tamarindus indica) bot. afrička i isločnoindijska kisela datulja od koje se pravi pekmez koji se upotrebljava kao blago sredstvo za čišćenje

tamaris (lat. tamariscus) bot. azijsko, afričko i južnoeuropsko zimzeleno drvo čiji se solju bogati pepeo upotrebljava za štavljenje i bojenje; metlika

tamaša (tal. Lambascia) šala. poruga; lakrdijaš, šaljivčina, komedijaš

tamašćar (tur. tamahkjar) pohlepnik

tambur-mažor (fr. tambour-major) starješina bubnjara, tj. kapehiik vojne glazbe

tamburelo (tal. tamburello) v. tamburin

tamburin (tal. tamburino) mali bubanj u koji se udara dlanom i koji ima praporce u obruču, daire (upotrebljava se na Istoku i u Španjolskoj); Živ španjolski i južnofrancuski ples, sličan gavoti, u kojem plesač sam sebe prati lamburinom

tamiz (fr. tamise) uglačana vunena tkanina

tampon (fr.) čep; med. čep od vate, gaze i dr. koji se stavlja u prirodne ih bolešću nastale otvore na tijelu da bi 5C zaustavilo krvarenje; *tampon-uka država* mala država koja se nalazi, kao kakav čep, između dviju velikih država

tamponacija v. tamponada

tamponada (fr. tampon) med. zatvaranje rane tamponom, stavljanje tampona

tamponaža (fr. tampon) rud. 1. svi radovi koji se izvode radi odvajanja slojeva vode od slojeva nafte i sprječavanja ulaska vode u izbušeno mjesto; 2. kod probijanja rudnog okna: umjetno začepljavanje praznina i pukotina cementom, glinom, bitumenom itd.

tamponirati (fr. tamponner) začečiti; med. staviti tampon, zaustaviti krv (vatom, gazom i si.)

tamtam (kin.) gong, kineski ili indijski ručni bubinj od slitine bakra i bijelog lima. u obliku okrugle ploče, u koji se udara batićem; pren. sajamska galama, graja, buka

tan (engl. thane) 2. visoka plemićka titula u Škotskoj

tan (kin.) 1. najveća kineska i japanska trg. mjera = 100 kina = 60,453 do 60.479 kg (cikul); japanska mjera za površine = 9,917 a

tanagra (grč. Tanagra) mali životinjski i ljudski kipovi napravljeni od pečene gline, odlikuju se gracioznošću (naziv po beotskom gradu Tanagri. gdje su izrađivane u IV. st. pr. n. e.)

tanaimi (hebr.) mn. židovski tumači Moj-sijevih zakona od I. do III. st. n. e.

tanntizam (grč. thanatos smrt) naučavanje i vjerovanje da je ljudska duša smrtna

tanatofobija (grč. thanatos smrt, fobos strah) med. pretjeran (ili: bolesni) strah od smrti

- tanatoide (grč. thanatos smrt, eidos oblik; mn. med. bolesna stanja slična smrti, npr. obamrlost, bolest spanja, nesvjestica, tetanus i dr.
- tanatologija (grč. thanatos smrt, logia znanost) znanost o prirodi i uzrocima smrti
- tanatometar (grč. thanatos smrt, metron mjera, mjerilo) sprava za utvrđivanje smrti
- tanatoza (grč. thanatos usmrćenje) med. odumiranje jednog dijela tijela
- tane (njom. Tanz) ples
- tancati (njem. tanzen) plesati
- tanemajstor (njom. Tanzmeister) učitelj plesa
- tandara (tur. tandvr) 1. pećnica, roštilj; 2. trgovina suhomesnatom robom; *lundara-mandara* zbrda-zdola, loše (urađeno)
- tandem (engl., fr. tandem) 1. lake otvorene dvokolicice sa dva konja koji su upregnuti jedan ispred drugog; 2. bicikl sa dva sjedala jedno iza drugog; 3. teh. sustav motora sa dva cilindra jedan iza drugog
- tang (ind.) 1. vrsta istočnoindijskog muslina
- tang (jap.) 2. mjera za površine u Japanu, u dužini od 20 i širini od 15 kenga = 9,917 a; lan
- tang. ili tg. kratica za tangens
- tanga (dan. tang, isl. thang) biljna vrsta iz porodice algi. bojadisarska mahovina od koje se dobiva crvena boja fukus
- tangencijalni (lat. tangentialis) koji je u smjeru dodirnice, koji djeluje u smjeru dodirnice, koji se kreće u smjeru tangente; *tangencijalna sila* komponenta sile u smjeru tangente (supr. normalna sila)
- tangens Gat, tangens dodiran, koji dodiruje) geom. goniometrijska funkcija: omjer katete koja je kutu nasuprot i katete uz kut
- tangent (lat. tangere dodirivati, tangens) čekić, batić kod glazbenih instrumenata sa žicama i satova koji sviraju
- tangenta (lat, tangere dodirivati, tangens) geom. dodirnica, pravac koji spaja dvije uzastopne (konsekutivne) točke krivulje
- tangent ni (lat. tangere dodirivati) dodiran, koji dodiruje
- tangentometar (lat. tangere dodirivati, tangens, grč. metron mjera, mjerilo) tahimetar za mjerenje visina trigonometrijskim putem
- tangirati (lat. tangere) dirati, dodirivati, taknuti, taknuti se; graničiti; pogoditi, pogadati, praviti dojam; tincati se
- tango (šp.) argentinski ples uz pratnju narodnih instrumenata, prerađen u Parizu odakle se raširio po cijeloj Europi i postao jedan od najomiljenijih društvenih plesova; melodija mu ima teške i melankolične ritmove s mnogo sinkopa
- tanimi (hebr.) mn. velike morske nemani, zmajevi, zmijske, krokodili
- tanin (fr. tanin) kem. tvar koja se dobiva od češera i kore hrasta, jasena, breze, vrbe i dr.. bezbojan, bijeli ili žućkast prah, gorak okusa, upotrebljava se u industrijske svrhe, posebice za štavljenje kože; scitogen
- tanizirati (fr. tanin, taniscr) dodavati vinu tanin
- tank (engl.) veliki spremnik za tekućine (vodu, ulje, benzin i dr.)
- tanker (engl. tank) brod za prijevoz nafte i dr. tekućina
- tanker (engl. tanker) brod-cisterna za prijevoz nafte
- tnnsa (tal. tanza. tansa) sudski troškovi, novčana kazna
- tant mieux čit. tan mje (fr.) utoliko bolje, to bolje
- tant pis čit. tan pi (fr.) utoliko gore. to gore

Tantal (grč. Tantalos) mit. sin Zeusov, otac Pelopa i Niobe, kralj u Frigiji; zbog toga što je odavao tajne bogova, s kojima je bio u prijateljstvu, i što je, da bi iskušao njihovo sveznalaštvo, iznio pred njih na stol rođenog sina (Pelopa) kao jelo. bačen je po kazni u donji svjet u kojem je morao žedan stajati u vodi do vrata (koja bi mu se ispred usta odmaknula čim bi se pokušao napiti) i gladan glodati u divno voće iznad svoje glave (koje bi mu se odmah odinaknulo čim bi posegnuo prema njemu); otuda: *tr-pjeli Tantalove muke* = uzaludno čeznuti za nečim što je Čovjeku veoma blizu, ali što ipak ne može ostvariti

tantal (lat. tantalum) kem. element, kovina, atomska težina 181,4, redni broj 73, znak Ta; rastegljiv (duktilan), sjajno bije li, upotrebljava se za izradbu tanlal-žarulja, opruga (pera) za satove, kirurških instrumenata koji ne hrdaju itd. (nazvan po tome što se njegov oksid, tj. kiselina, ne otapa u kiselinama koje ga okružuju te se, dakle, ne može zasititi; usp. Tantal); kolumbij

tantal-žarulja električna žarulja čije su

žice od tantala

tantalit (lat. lantalum, grč. lithos kamen) min. rijedak, kao željezo crnosiv i veoma sjajan mineral; sadrži (pored željeza i mangana) tantal, nihij i Litan

tante grazie! čit. tante gracije (tal.) velika hvala!

tantijem(a) (fr. tantieme) određeni udio u čemu; dobitni dio koji pripada predsjednicima, članovima upravnog i nadzornog odbora, službenicima i suradnicima u nekom dioničkom društvu, privrednom poduzeću (banci); osobito: postotni dio koji pripada dramskim piscima i kompozitorima od prihoda ostvarenih izvođenjem njihovih djela

tantra (sanskrt.) vjersko naučavanje hinduizma (knjige i tekstovi)

tantuz (šp. tanto. mn. tantos) novac za obračunavanje, obično od lima, kartona i si., osobito u kavanama, žeton

tao (kin.) kod kineskog filozofa Lao-Cea: apsolutno biće, nevidljivo, nečujno, nedodirljivo, neodređeno, pa ipak savršeno; ono miruje, pa ipak je stalno u pokretu; samo sebe ne mijenja, a ipak je uzrok svih mijenjanja; ono je vječno jedno, svuda prisutno, vječito; ono je korijen svega, majka svih stvari, u svemu je i sve je u njemu; ono je podrijetlo i svrha spoznaje; što ono spozna, to je mudro, to je "sveti čovjek" (riječ tao se prevodi sa: Bog, put, razum, riječ, smisao)

Tao-teh-king (kin.) "Knjiga o tao i teli", tj. o logosu i vrlini, osnovna knjiga taoizma i najznačajnije djelo kineske filozofije, pripisuje se Lao-Ceu

taoizam (kin.) naučavanje Lao-Cea o tao; kasnije se izrodilo u zadržtu mistiku i obično praznovjerje; usp. tao taper (fr. tapeur) pijanist ih klavirist-koji za plaću svira na večernjim plešovima

tapeta (grč. tapes prostirač, tepih, lat. tapetum) papir, tkanina ili plastika za obljepljivanje zidova ili pokućstva; stolni prekrivač: otuda: *staviti rtu tapetu* učiniti što predmetom razgovora; *biti na tapeti* biti na dnevnom redu, na rješavanju

tapetar (njem. Tapezierer) radnik koji presvlači pokućstvo kožom ili tkaninom

tapetirati (njem. tapezieren, fr. tapisser) sobne zidove obložiti tapetama

tapioka (braz. tapioca) zrnate škrobno brašno koje se dobiva od gomolja biljke manihot (Manihot utilissima)

tapir (braz. tary'ra) zool. životinja slična svinji, živi oko rijeka i močvara u prašumama Juž. Amerike i Azije

- tapiserija (fr. tapisscrie) vuneno ili svileneno figuralno tkanje izrađeno na tkalačkom stanu; tkanina ili papir za oblaganje zidova; tapetarska trgovina
- tapsel grub istočnoindijski katun s prugama. obično plave boje
- tapšati (mad. taps pljesak) pljeskati
- tara (tal., šp. tara, fr. tare, ar. tarah) trg. dara, odbitak težine omota od ukupne težine mjerene robe; težina sanduka, bačve, vreće i dr.; *sopixi tara* (tal.) odbitak koji se odobrava preko uobičajene tare; *tara-račun* račun o odbitku tare
- taraba (tur. taraba, daraba) ograda od dasaka ili letava; plot
- tarabit (šp. taravita) španjolski i južnoamerički viseći mostovi (na lancima ili čeličnim konopcima)
- tarai mn. nezdrave, vegetacijom i zvjeradi veoma bogate močvarne ravnice na južnom podnožju Himalaje
- taraksakum (grč. larasso uznemirujem, lat. *Leontodon taraxacum*) bot. maslačak, veoma ljekovita biljka (nazvana po tome što uzrokuje uznemirenost u trbuhu i proljev ako se uzme u većoj količini); usp. taraksis
- taraksis (grč. larax:s uznemirenje) med. uznemirenost u trbuhu, proljev; također: laka upala očiju
- tarantas (rus.) vrsta ruskih putničkih kola s platnenim natkrovljem
- tarantela (tal. tarantella; živahan narodni ples u 6/8 taktu i glazbena pratnja, osobito na Siciliji i u Kalabriji (nazvan po gradu Tarantu)
- tarantizam (tal. tarantola) med. živčana bolest koja se očituje u trzanju cijelog tijela, a čiji je uzrok ugriz pauka tarantu I e, crne udovice (postojalo je narodno vjerovanje da se njegov ubod može izliječiti mahnitim plesanjem tarantele); manija plesa, epidemija plesa u srednjem vijeku (mnoštvo ljudi plesalo bi do iznemoglosti)
- tarantula (tal. tarantola) vrsta otrovnog pauka u Italiji, osobito kod grada Taranta, te u tropskoj Aziji i Americi, crna udovica
- tara tor (ar. terator) salata od zelenih krastavaca, češnjaka, kiselog mlijeka, ulja i soli
- tardando (tal.) glaz. oklijevajući, za-težući, usporavajući
- tardato (tal.) glaz. v. tardando
- tardo (tal.) glaz. lagano, sporo
- targum (aram.) prijevod starozavjetne Biblije na aramejski jezik
- tarifa (ar. ta'rif, fr. tari) utvrđena cijena za obavljanje raznih poslova, npr. tarifa grafičkih radnika, automobilska, nosačka itd. tarifa; cjenik za prijevoz putnika i robe (željeznička tarifa); popis s cijenama robe; utvrđene stavke po kojima se naplaćuje carina na razne uvozne i dr. proizvode
- tarifirati (fr. tarifer) odrediti (ili: određivati, utvrđivati, utvrditi) cijenu, carinsku stavku itd.; usp. tarifa
- tarirati (tal., šp. tara) trg. odrediti čistu težinu neke robe prije pakiranja i izračunati taru
- tarlatan (fr. tarlatane) fini i laki pamučni muslin za ženske haljine
- tamkapa (njem. Tarnkappe) mit. čarobni ogrtač koji je onoga koji ga je nosio činio nevidljivim i davao mu neobičnu snagu (kod starih (Jerinana))
- taro (ind.) škrobom bogat gomoljasti korijen jedne istočnoind. biljke, služi za hranu
- tarok (tal. tarocco, njem. Tarock) kartaška igra, podrijetlom iz Egipta, u kojoj sudjeluju tri igrača sa 78 karta, od kojih su 22 taroka (aduti)
- Tarpejska stijena (lat. saxum Tarpeium) stijena u Rimu s koje su osuđeni na smrt bacali u Tiber (nazvana

po Rimljanki Tarpeji koja je je izdala svoje sugrađane u borbi sa Sabinjanima, zbog čega su je sami Sabinjani ubili)

Tarsatica antički naziv za Trsat

tartan (engl. tartan) škotska vunena ili svilena tkanina išarana kockama; škotski ogrtač, = pled

Tnrtar (grč. Tartaros) mit. dubok i mračan ponor ispod podzemnog svijeta, sa željeznim vratima i čeličnim pragovima, u koji je Zeus bacio Ti tane kad su se protiv njega pobunili i gdje borave grjesnici i zločinci; pren. ponor, pakao

tartar (lat. tartarus) kem. vinski kamen, sriješ

tartarizacija (lat. tartarisatio) čišćenje vinskim kamenom; stvaranje vinskog kamena; usp. tartar

tnrtarizirati (lat. tartarisare) čistiti vinskim kamenom; stvarati vinski kamen (tartar)

Tartinijev ton ak. v. kombinacijski ton (nazvan po tal. virtuozu na violini i glazbenom teoretičaru (i. Tartiniju, 1692—1770)

tartrati (lat. tartarus vinski kamen)

mn. kem. soli vinske kiseline

tartuf (njein. Truffel, engl. truffle, fr. truffe) vrsta malih i okruglih, veoma ukusnih gljiva koje rastu pod zemljom

Tartuffe čit. Tartif (fr.) ime glavnog junaka u istoimenoj Moličreovoj komediji; pren. neiskren čovjek, licemjer, farizej

tarzalgija (grč. tarsos stopalo, algos bol) med. bol stopala, stopalnog korijena

Tarzan Čovjek-majmun (odgojila ga je majmunica u prašumi), veoma popularan lik mnogih romana (autor E. Hice Burroughs) i filmova

tarzija (tal. tarsia) v. intarzija

tarzitis (grč. tarsos rub vjeđe i trepavica) med. upala hrskavice očnih vjeđa

tarzofima (grč. tarsos stopalo; rub vjeđe i trepavica, fyra izraslina) med. izraslina na stopalnom korijenu; izraslina na hrskavici očne vjeđe

tarzus (grč. tarsos, lat. tarsus) anat. stopalni korijen; hrskavica očnih vjeđa

tasete (fr. tasette) dio oklopa koji pokriva donji dio bedra, nadbedrenica

tasta (njem. Taste, tal. tašto) glaz. tipka (na glasoviru, orguljama)

tasta solo (tal.) glaz. udaranje jednostavnih bas-tonova, bez pratnje

tastatura (tal.) sve gornje i donje tipke najednom instrumentu (npr. na glasoviru, pisaćem stroju itd.)

taster (njem. Taster) tipka, tipkalo, sprava na kojoj se, pritiskivanjem i otpuštanjem posebnog dugmeta, otkačava brzostav

tastijera (tal. tastiéra) glaz. v. klavijatura; *sulla tastiera* čit. su I a tastijera (tal.) kod gudačkih instrumenata: napomena da treba prevlačiti gudačkom po žicama što dalje od kobalice

taširati (njem. tasehieren) kipove od drveta i platna prevlačiti gipsom

taška (njem. Tasche, tal. ta sca) torbica osobito kožna

tašlili (hebr. schalach) židovski blagdan čišćenja, prvog dana Nove godine

tašnbiljar (njem. Tasche džep) bolestan nagon poigravanja spolnim udom (držeci ruke u džepovima), džepni biljar

tat aham asim (sansk. tat aham asim) fil. v. tat tvam asi

tat tvam asi (sansk. tat tvam asi) "to si ti!", (*at aham asmi* 'to sam ja!', izraz u ind. filozofiji kojim se izražava identitet subjekta i objekta, između Ja i vanjskog svijeta; cjelokupna prividna množina temelji se na jednom identičnom biću, atmanu

Tatari (perz.-tur.) mn. prvobitno: naziv jednog mongolskog plemena; kasnije, u sred. vijeku: opći naziv različitih ratničkih plemena mongolskih, tun-

- guskih i turskih u srednjoj Aziji; danas: Turcima srodno pleme koje živi u krajevima na sjevernom dijelu Crnog mora (Krim, Kavkaz, Ural i dr.); zbog svoje brzine i poznavanja mjesta bili su poznati, te su ih u Turskoj koristili kao glasnike; otuda: tatarin = glasnik, teklič
- Tatarin (perz.-lur.) v. Tatari
- tatarski (perz.-tur.) koji se tiče Tatara, koji pripada Tatarima; *tatarska vijest* nepouzdana vijest, vijest kojoj se ne smije vjerovati (po tome što je jedan Tatarin, za vrijeme Krimskog rala 1854., donio netočnu vijest o padu Ševa stopo I ja)
- tatersal (engl. tattersall) ustanova za uzgoj i prodaju konja trkaća, obračunavanje oklada i sL, konjska burza; trkalište za konje sa sjedištima za gledatelje (naziv po R. Tattersallu, koji je 1777. osnovao prvu ovakvu ustanovu u Londonu; danas postoje i u drugim velikim gradovima)
- tntonirati (fr. tatonner) tražiti pipanjem; slik. raditi nesigurnom rukom, plašljivo; lutati u radu
- tatu (braz., pori. latu) zool. južnoamerički oklopnik; armadilj
- taumatologija (grč. thauma gen. thau-matos čudo, logia znanost) znanost o čudima
- taumatomah (grč. thauma gen. thau-matos čudo, machomai borim se) protivnik vjerovanja u čuda
- taumatomahija (grč. thauma gen. thau-matos čudo, mache borba) borba protiv vjerovanja u mogućnost čuda
- taumatrop (grč. thauma čudo, tropos okret) opt. v. zootrop
- taumaturg (grč. thaumaturgos čudotvorac, opsjenar) čudotvorac
- taumaturgija (grč. thauma čudo, thau-maturgia opsjena rstvo) čudotvorstvo; Čarolije Indijanaca
- taurat (hebr.) Stari zavjet (kod Židova)
- taurofag (grč. tauros bik, fagein žderati) onaj koji jede bikove, bikožder
- taurofon (grč. tiiuros bik, foneuo ubijam} onaj koji ubija bikove
- taurokola (grč. tauros bik, kolla ljepilo) ljepilo pripremljeno od bikove kože
- tauromahija (grč. tauros bik, mache borba) borba s bikovima
- tauširati (njem. lauschieren) plemeniti kovinu, obično zlato, srebro ili platinu umetati radi ukrasa u kovnu podlogu (od željeza, bakra, bronce i dr.); *tauširano srebro* = tula-srebro
- tautacizam (grč. tauton, to auto isto) gram. nagomilavanje istih ili sličnih glasova
- tautofonija (grč. tauton isto, fone zvuk) stalno ponavljanje istog zvuka, neprestano ponavljanje istog tona
- ta uto gram (grč. to auto, gram ma) poet. pjesma čiji redovi počinju islim slovima
- tautokrona (grč. tauton isto, chronos vrijeme) geom. istovremenica, krivulja koju teška točka m opisuje u padu s početnom brzinom nula iz početnoga položaja A do krajnjeg položaja B pri čemu vrijeme pada T ostaje isto, bez obzira gdje se uzme početni položaj A na krivulji, cikloida; usp. izokrona
- tautokroničan (grč. tauton, chronos) istodoban, istovremen; *tautokronična krivulja* geom. tautokrona
- tautologija (grč. tautologia ponavljanje rečenoga) ponavljanje jedne misli istim ili različitim riječima, npr. Uz-mimo, na primjer, sljedeći primjer
- tautomerija (grč. tauton isto, meros dio) kem. svojstvo nekih spojeva da reagiraju na osnovi dviju svojih izo-
ra cm ih formula
- tautometrija (grč. tauton isto, metron mjera) razmjernost, skladnost
- tava (tur.) tiganj, posuda za pečenje
- tavan (tur.) potkrovlje, podstrešje; strop; pod

tavelirati (fr. tavoler) slik. išarali pje-gama, poprskati
 tavoletn (tal. tavoletta) slik. daščica na kojoj slikar, pri radu, drži boje; paleta
 tavoloza (tal. tavolozza) v. tavoloza
 Taylorov sustav v. tajlorizam
 tazimetar (grč. tasis zatezanje, napon; širenje, metron mjerilo, mjera) sprava za mjerenje Širenja nekog tijela zbog djelovanja topline itd.
 Tb kem. kratica za terbij
 Te kein. kratica za telur
 te ago g (grč. theos bog, ago dovođim, prizivam} dozivač, prizivao bogova (duhova)
 teagogija (grč. theos bog, ago dovođim, prizivam) dozivanje (ih: prizivanje) bogova (duhova)
 teatar (grč. thieatron) pozornica; kazalište (zgrada); mjesto, poprište neke radnje, nekog događaja; kazališna predstava
 teatika (grč. theamai gledam; promatram) znanost o gledanju, znanost o vidu
 teatralan (lat. theatralis) kazališni; pren. sličan onome kako se radi na pozornici, neprirodan, afektiran
 teatromanija (grč. theatron kazalište, mania pomama, strast, ludilo) strast za posjećivanjem kazališta
 Teha (grč. Thebai, lat. Thebae) 1. prastari beotijski grad koji je, prema legendi, izgradio Kadmo; 2. stari glavni grad gornjega Kipta; 3. grad i pokrajina u Troadi, zavičaj Hektorove žene Andromahc
 tebain kem. otrovan alkaloid opijuma, bez boje i mirisa, otapa se u alkoholu i eteru: i u najmanjim količinama izaziva grčeve (nazvan po starom egiptskom gradu Tebi)
 tebaizam med. trovanje opijumom; usp. tebain
 tebeein med. tvorničko ime za pripravak koji se priprema od arsenifici-

ranih kultura bacila tuberkuloze; služi kao lijek protiv tuberkuloze
 tebešir (tur.) kreda
 tebet (hebr. tebeth) četvrti mjesec građanske, a deseti crkvene godine kod Židova, odgovara našem prosincu
 tebrik (tur.) čestitka
 teedon (grč. tekedon kopnjenje; sušica) med. sušica, tuberkuloza
 Teđeum (lat. Te Deum laudamus Tebe Boga hvalimo) služba Božja, svečana zahvalnica nakon ohreda (u Katoličkoj crkvi)
 tediber (engl. teddy bear) 1. "medo" (dječja igračka); 2. vrsta tkanine nalik na medvjede krzno
 tediboj (engl. Teddy, boy dječak) danguba, huligan, razbijač, frajer
 tefilin (rab. thephilien) uski crni remen s kutijicom u kojoj se nalaze izreke iz Biblije napisane na pergamentu (Židovi ga pri molitvi obično stavljaju oko glave i ruke)
 tefromantija (grč. tefra pepeo, manteia proricanje) proricanje iz pepela, osobito iz pepela spaljenih žrtava; spodomantija
 tegument (lat. tegumentum) pokrivač, zastor; zool. koža; bot. ljuskasli omotač pupoljčica
 tehnicizam (grč. tehnike) vještina postupanja i rada, stručnost
 tehničar (grč. technikos) 1. poznavatelj pravila s obzirom na materijalni i mehanički dio neke umjetnosti, vještine ili obrta; znalac u svom poslu, stručnjak 2. stručnjak u primjeni znanstvenih metoda na proizvodnju
 tehnički (grč. technikos) umjetnički, stručni, koji se tiče materijalne i mehaničke strane neke umjetnosti ih vještine, koji jc; u vezi s materijalnom i mehaničkom stranom neke umjetnosti ili vještine; koji se tiče tehnike, koji je u vezi s tehnikom, tj. područjem primijenjenih znanosti: matematike, fizike, kemije radi proizvod-

nje dobara; *tehničko, komisija odbor Stručnjaka; tehnička kemija* dio kemije koji se bavi kemijsko-tehničkim procesima koji se izvode u kemijskim tvornicama; *tehnički izrazi* Gat. termini tehnici) stručni izrazi i nazivi iz nekog obrtničkog, umjetničkog ili znanstvenog područja, termini
 tehnika (grč. techne vještina, mehanička spretnost; vičnost, umješnost; zanat; znanost, umjetnost, technikos umjetnički; zanatski; vješt, vičan, umješan) 1. umjetnička i zanatska djelatnost uopće; 2. znanost o pravilima kojih se valja pridržavati u radu neke umjetnosti, vještine ili nekog zanata, osobito glede uporabe mehaničkih sredstava (npr. tehnika slikanja, sviranja, plesanja, pisanja, plivanja, liječenja, glumljenja, pamćenja itd.); 3. područje primijenjenih znanosti: matematike, fizike, kemije radi proizvodnje dobara
 tehnikolor (grč. techne vještina, lat. color boja) film u bojama
 tehnikum (grč. lechnike, lat. technicum) viša tehnička škola
 tehno- (grč. techne) predmelak u složenicama sa značenjem: vještina, vičnost, umješnost
 tehnoglif (grč. techne. glyfo dubem, režem) umjetnički izrezan kamen
 tehnografija (grč. techne, grafo opisujem) opis vještina ili zanata
 tehnokrncija (grč. techne, kratos jakost, snaga) 1. vladavina tehnike i tehničara; 2. socijalno-ekonomska teorija po kojoj bi U organizaciji privrede i uređivanju svih društvenih odnosa trebalo primijeniti "mjerilo energije", tj. punu primjenu utvrđenih i znanstveno mogućih činjenica u svima granama društvenog života, čime bi blagostanje naroda bilo udeseterostručeno
 tehnolit (grč. techne, lithos kamen) umjetni kamen, umjetna kamena masa

tehnolog (grč. techne. logia znanost) stručni poznavatelj vještina i zanata
 tehnologija (grč. techne, logia znanost) znanost o vještinama i zanatima; znanstveno prikazivanje ljudske djelatnosti kojoj je svrha prerada prirodnih proizvoda (sirovina) za ljudsku uporabu; *mehanička tehnologija* se bavi preradom sirovina kod koje se mijenja samo njihov oblik: *kemijska tehnologija* se bavi preradom sirovina kod koje se mijenja njihov unutrašnji sastav
 tehnološki koji se tiče tehnologije
 tehnomorf (grč. techne, morfe oblik) kamen s likom ili slikom
 teihoskopija (grč. teichoskopia gledanje s bedema gradskoga zida) "promatranje sa zida", sredstvo koje se često primjenjuje u dramskoj tehnici pri prikazivanju događaja, bitaka i si. koji bi se na pozornici veoma teško mogli izvesti ili se nikako ne bi mogli izvesti: na pozornici se nalazi bedem, kula, brežuljak i si. gdje stoji promatrač i prikazuje onima na pozornici događaj koji tobože promatra (npr. u Shakespeareovom "Juliju Cezaru", V, 3)
 tein kem. osebujna tvar koju sadrži čaj (Thea ehinesis) = kofein
 teist (grč. Theos Bog) onaj koji vjeruje u Boga: pristaša teizma
 teizam (grč. Theos Bog) vjera u Boga uopće (za razliku od ateizma); vjera u postojanje jednog Boga (za razliku od panteizma)
 tek (tur., perz.) istom: jedva, teško
 tek-drvo v. tik-drvo
 teka (grč. theke pričuva, sandučić, kovčeg, od tithemi mećem, lat. thcca.) kutija, sanduk, ormar; bilježnica (dačka)
 tekija (ar.-tur.) muslimanski (derviški) samostan u Turskoj; turska kapela
 tekst (lat. texerc tkati, plesli. textus tkanje, pletivo; prikazivanje, sadržaj)

1. riječi, sadržaj nekog djela, napisa i si. (za razliku od slika, napomena i dr. u njemu); 2. odlomak, rečenica iz Biblije (kao osnova propovijedi); 3. glaz. riječi pjesme, opere i dr. za razliku od glazbe (npr. tekst opere i dr.); 4. tisk. vrsta slova u veličini od 20 tipografskih točaka
- tekstil (lat. textile sc. opus tkanina, tkivo, sukno, platno; tkanina, tkivo, tkanje, sukno, platno)
- tekstilac (lat. textile sc. opus tkanina, tkivo, sukno, platno) radnik u tekstilnoj industriji, tkaninac
- tekstilije (lat. textilia sc. opera tkane stvari, tkanine) ran. opći naziv za sve predivne sirovine, polupreradevine i gotove proizvode, tekstilni materijal
- tekstilni (lat. textilis tkan, pleten, tkaninski, tkivni, sukneni, platneni, pletivni) koji se tiče tkanja, koji se može tkati, tkalački; *tekstilna industrija* opći naziv za različite grane predenja, tkanja, pletenja, vezenja, bojenja itd. kojima je svrha izradba tkanina za odijevanje; *tekstilna kemija* kemija vlaknastih tvari, osobito bojarstva; *tekstilne biljke* biljke od kojih se dobivaju predivna vlakna (konoplja, lan, pamuk itd.)
- tekstologija (lat. textus tkivo; sadržaj, grč. logia znanost) grana filologije koja se bavi poviješću i kritikom tekstova i njihovim znanstvenim objavljivanjem
- tekstualan (lat. textus, fr. textuel) koji se točno drži teksta, vjeran tekstu, dolovan, od riječi do riječi
- tekstura (lat. textura) tkanje, tkanina; sklop, sastav, spoj
- tektičan (grč. tektikos) otapljajući, koji otapa
- toktologija (grč. tekton drvodjelja, tesar, graditelj, radnik, izrađivač, logia) znanost o stvaranju čega, npr. jednog organizma
- tekton (grč. tekton) umjetni građevni materijal, sličan betonu
- tektonika (grč. tektonikos drvodjeljski, tesarski, graditeljski, tektonike sc. techne vještina obrade drveta) 1. vještina crtanja i pravljenja alata, oruđa, posuda, pokućstva itd. koja udružuje korisno i umjetničko; 2. vještina spajanja, izvođenja i raspoređivanja materijalnih i umjetničkih elemenata u umjetničkom djelu; 3. geol. dio *geofilologije* koji proučava građu Zemljine kore i procese koji se u njoj zbivaju = geotektonika
- tektonski (grč. tektonikos graditeljski) koji je u vezi s gradom Zemljine kore; *tektonski potres* potres uzrokovan poremećajima i pomicanjima Zemljine kore
- tektura (Int. tectura) zavoj; preljepnica, čisti komadić papira koji se lijepi preko onoga dijela u rukopisu koji se želi ispraviti, drukčije stilizirati i si.
- tela (lat.) tkanje, tkivo
- telamon (grč. telamon) kožni remen za mač ili nož; med. pojas za potpasivanje; *telamom* mn. arhit. stupovi u ljudskom obliku koji drže opšivnicu (sims), atlanti
- telaza (grč. thelazo dojm; sisani) med. sisanje; dojenje
- tele- (grč. tele) predmetak u složenicama sa značenjem: daleko, u daljinu, na daljinu, u daljini
- telecitometar (grč. tele, metron mjera, mjerilo, lat. citus brz) voj. naprava za određivanje smjera, brzine i visine leta zrakoplova
- telefaks (grč.) stroj za prijenos rukopisa i crteža na daljinu telefonskim putem
- telefikan (grč. Telefos) teško izlječiv, neizlječiv; usp. telefij
- telefij (grč. Telefos) med. vrsta opasnog, neizlječivog prišta (po Telcfu, Herkulovom sinu, koji nije mogao izliječiti ranu koju mu je zadao Ahil)

- telefon (grč. tele na daljinu, u daljini, daleko, fone zvuk) brzoglas, aparat za prenošenje izgovorenih riječi i drugih glasova na noku udaljenu postaju pomoću električne struje; radio je božični telefon gdje se zvuči pronose elektromagnetnim valovima
- telefonija (grč. tele. fone zvuk) vještina govorenja na daljinu; prenošenje tonova pomoću električne struje
- telefonika (grč. tele. fone) v. telefonija
- telefonirati (grč. tele, foneo zvučim, zovem) telefonom govoriti (ih: javiti, j a v i j ati, pri opći ti, pri opća vati), govoriti, javljati preko telefona
- telefonist službenik na telefonu koji daje veze
- telefonistica službenica na telefonu koja daje veze
- telefonogram (grč. tele na daljinu, fone glas, zvuk, granitna slovo) vijest, priopćenje. tekst i dr. koji se dostavljaju putem telefona
- telefotograf (grč. tele na daljinu, fos gen. fotos svjetlost, grafo crtam, slikam) sprava kojom se, pomoću elektriciteta, prenose i dostavljaju slike, rukopisi, crteži i dr. na udaljena mjesta
- telefotografija fotografija udaljenih predmeta povećana pomoću posebnih objektiv (teleobjektiva)
- telefrazija (grč. tele. frasis govorenje) vještina govorenja na daljinu
- telefunken (grč. tele, njem. Funke iskra) mn. električne iskre koje se upotrebljavaju za bežičnu telegrafiju
- telegonija (grč. tele na daljinu, u daljini. gone rađanje; potomak) utjecaj prve muške jedinice na sve kasnije rođene jedinice (znanstveno nedokazan)
- telegraf (grč. tele na daljinu, u daljini, grafo pišem, bilježim) 1. svaka optička, akustička ili elektromagnetna naprava za brzo dostavljanje vijesti na velike udaljenosti; 2. ustanova koja šalje i prima brzojave
- telegrafija (grč. tele na daljinu, u daljini, grafo pišem, bilježim) brzo dostavljanje vijesti na daljinu pomoću telegrafskih uređaja, brzojavljanje
- telegrafika (grč. tele, grafo) v. telegrafija
- telegrafirati (grč. tele na daljinu, u daljini, grafo pišem) javljati telegrafom, javiti telegrafski, brzojavki, depeširati
- telegrafist (grč. tele, grafo) službenik koji šalje i prima brzojave
- telegrafon (grč. tele na daljinu; u daljini, grafo pišem, bilježim, fone zvuk) spoj prijamnog uređaja s fonografom čiji voštani valjak automatski bilježi govor tako da se može ponoviti
- telegram (grč. tele na daljinu, u daljini, gram ma pisano, pismo) priopćenje putem telegrafa, brzojav, depeša
- tele ikonografija (grč. tele na daljinu, daleko, eikon slika, grafo pišem, crtam, slikam) vještina slikanja veoma udaljenih predmeta
- telekineza (grč. tele na daljinu, u daljini, kinesis kretanje) sposobnost nekih medija koji mogu, prema tvrdnjama okultizma, neki udaljeni predmet pokretati i ne dodirujući ga, samom "snagom duha"
- telekomanda (grč. tele na daljinu, tal. comando) zrak. uređaj pomoću kojega se sa zemlje upravlja zrakoplovom u letu posredstvom radiovalova
- telekomunikacija (grč. tele, lat. communicatio priopćavanje; općenje) prenošenje na daljinu vijesti, izvještaja, slika itd. žicom (putem elektriciteta) ili bežično (putem radiovalova)
- telelal (grč. tele na daljinu, daleko, lalao brbljam, govorim) sprava za dovikivanje na daljinu
- telelalija (grč. tele na daljinu, daleko, lalia govorenje, razgovor) govor na daljinu

telelog (grč. tele na daljinu, daleko, logos govor) voj. vrsta poljskog telegrafa koji se upotrebljava pri vježbama u topničkom gađanju; izumljen 1877.

Telemah (grč. Telmachos) mit. sin Odisejev i Penelopin, nazvan ("koji se bori u daljini") po tome što se rodio kad mu je otac polazio u Trojanski rat

telemark šport, skijaški zahvat za pnm mjenju smjera ili za zaustavljanje

telematizam (grč. thelema volja) fil. v. voluntarizam

telematologija (grč. thelema volja, logia znanost) znanost o volji (dio psihologije)

telemehanika (grč. tele, mehanos pronalazim) upravljanje mehanizmima (uređajima, napravama) na daljinu; mjerenje na daljinu

telemctnr (grč. tele na daljinu, u daljini, daleko, metron mjera, mjerilo) daliinometer, sprava za mjerenje udaljenosti neke točke od promatrača (osobito kod topništva)

telemetrija (grč. tele na daljinu, u daljini, metria mjerenje) vještina uporabe telemetra, mjerenje udaljenosti između promatrača i predmeta promatranja

telemikroskop (grč. tele na daminu, u daljini, mikros mah, skopeo promatram) sprava za povećavanje slika udaljenih predmeta

teleobjektiv (grč. tele. bit. objectivum) opt. v. pod telefotografija

teleologija (grč. telos kraj, rezultat; svrha, cilj, logia naučavanje) fil. naučavanje o svrhovitosti; naučavanje prema kojem se sve što se zbiva u svijetu, u prirodi, u životu čovječanstva ravna nekom svrhom, nekim ciljem; promatranje stvari i pojava sa stajališta svrhovitosti

teleološki (grč. telos svrha, cilj, logia naučavanje) koji se tiče naučavanja

o svrhovitosti, koji se promatra sa stajališta svrhovitosti; usp. Leleologija

teleosaur (grč. leleos potpun, sauros gušter) krokodilu sličan pretpotopni gmaz iz donje jure. s dugom njuškom i trbušnim oklopom

teleoza (grč. teleo vodim k cilju) fil. usavršavanje, razvijanje u smjeru savršenijeg stanja, organsko usavršavanje (Haeckel)

telepat (grč. tele na daljinu, u daljini, pathos osjećaj; zbivanje, događaj) čovjek sposoban vidjeti i osjetiti udaljene stvari i događaje, vidovit čovjek, vidovnjak

telepatija (grč. tele na daljinu, u daljini, pathos osjećaj; zbivanje, događaj) izvanosjetilno zamjećivanje i osjećaj na daljinu, vidovitost, sposobnost da se jako udaljene stvari i veoma udaljeni događaji koji se zbivaju na tim udaljenim mjestima osjete i vide istoga trenutka kad se odigravaju, tako kao da se nalaze i zbivaju u neposrednoj blizini (ova sposobnost nije općepriznata)

teleprinter (grč. teles, engl. printer tiskar) "stroj koji tiska na daljinu"; pisači stroj koji prenosi tiskane tekstove preko žica na velike udaljenosti (može prenijeti 65—75 riječi u minuti)

telesitometar (grč. tele na daljinu, u daljini, metron mjera, mjerilo, lat. citus brz) voj. v. tcločitometar

teleskop (grč. tele na daljinu, u daljini, daleko, skopeo promatram) opt. veliki durbin (dalekozor) za promatranje svemirskih tijela

teleskopija (grč. tele, skopeo promatram) dio optike koji se bavi durbinima, dalekozorima, njihovom građom i njihovom uporabom

teleskopiran (grč. tele, skopeo promatram) uvlačljiv (jedan u drugi); izvlačljiv (jedan iz drugog)

teleskopski (grč. tele, skopeo) koji se tiče teleskopa; koji se može vidjeti samo pomoću teleskopa

telestereoskop (grč. tele na daljinu, u daljini, daleko) opt. Helmholtzov veliki stereoskop za promatranje udaljenih predmeta, predjela i dr.

telestih (grč. telos kraj, stichos rod, stih) riječ ili izreka sastavljena od posljednjih slova stihova ili strofa neke pjesme (obično zajedno s akrostihom u zagonetkama)

teletajp (grč. tele, tvpos otisak, pismo, engl. teletype) aparat u obliku velikog pisačkog stroja koji otkucava slova i pomoću kojega se može tekst prenositi na daljinu, pri čemu se primanje teksta vrši mehanički

televizija (grč. tele na daljinu, lat. visio videnje, gledanje) "gledanje u daljinu"; fiz. prenošenje (transmisija) i dostavljanje slika na daljinu pomoću elektromagnetnih valova

televizor (grč. tele, lat. visor promatrač) fiz. dio televizijskog prijavnika koji proizvodi na filmskom platnu predanu sliku

telin (nord. telyn) harfi sličan instrument staronordijskih skalda

telitis (grč. thele bradavica, dojka, sisa) med. upala prsnih bradavica, dojki

telizam (grč. thelo hoću) fil. v. voluntarizam

telodinamidan (grč. tele na daljinu, daleko, dynamis sila) koji djeluje na velike udaljenosti (kablovi, transmisijski uređaji itd.)

telonisnim (grč. telos svršetak) krajnja slova piščeva imena umjesto punog potpisa

telonkus (grč. thele dojka, onkos masa) med. oteklina (ili: oticanje) dojki

Telstar (grč. tele daleko, engl. star zvijezda) ime prvog javnog telekomunikacijskog satelita za prijenos radio-signala i televizijskih emisija na

udaljenost od više tisuća kilometara (lansiran 1962.)

telur (lat. tellurium) kem. selenu sličan, rijedak element, u prirodi se obično javlja sa zlatom, srebrom, olovom i bizmutom, atomska težina 127,5, redni broj 52, znak Te

telureti (lat. tellurium) mn. kem. spojevi telura s clektropozitivnim kovinama

teluridi (lat. tellurium) mn. kem. spojevi telura s elektronegativnim kovinama

telurij (lat. tellurium) sprava za predočavanje gibanja Mjeseca oko Zemlje (lunarij) i Zemlje s Mjesecom oko Sunca

telurizam (lat. tellus gen. telluris Zemlja, bil, grada Zemlje) prirodna snaga Zemlje, sustav opće građe Zemlje; također: zemaljski magnetizam

telurski (lat. tellus) zemaljski, zemaljskog podrijetla, koji pripada zemlji, koji je vezan za zemlju, kojem zemlja daje snagu ili djelatnost; *telurska fizika* v. geofizika

Telus (lat. Tellus) Zemlja (nebesko tijelo); mit. rimska božica Zemlje i plodnosti (kod Grka: Gea)

tema (grč. thema stavljeno, postavljeno, tithemi stavim, postavim) 1. predmet, osnovna misao, glavna misao (govora, spisa itd.); 2. pismeni zadatak, predmet koji treba pismeno obraditi; 3. glaz. osnovna misao (ih: glavna misao) glazbenog djela, motiv koji služi kao osnova za varijacije; 4. naziv za vojno-administrativna područja na koje je bilo podijeljeno Bizantsko Carstvo od početka VH. sl.

tematika (grč. thema stavljeno, postavljeno) skup svih aktualnih problema nekog društvenog, znanstvenog ili umjetničkog područja; usp. problematika

temelj (grč. themeilia) osnova, podloga; donji dio građevine

temfati [njem. Dampf para) pariti, tužiti, pirjati, peći u pari. "dinstati"

Temida mit. starogrčka božica pravosuđa, prikazivana sa zavezanim očima i s vagonom u jednoj i mačem u drugoj ruci; pren. pravosuđe; astr. jedan od devet Saturnovih satelita

tempera (tal.) slik. 1. slikanje mineralnim bojama, gdje se boje povezuju žumancetom, smokvinim mlijekom, medom ili ljepilom; bilo u uporabi do otkrića uljanih boja, osobito u srednjem vijeku; 2. slika napravljena ovakvim bojama

tempera-slike (tal. tempera) slike napravljene bojama pomiješanim s mlijekom mladih smokava, žumancetom, ljepilom i dr.; prije otkrića uljanih boja i slikanja uljanim bojama uobičajeni način slikanja s mineralnim bojama na krednoj ih gipsanoj osnovi koje su poslije prevlaćenje uljem; *tempera al secco* čit. tempera al seko (tal.) slikanje na suhim zidovima

temperament (lat. temperamentum pravi odnos pomiješanih stvari, valjana mješavina; prava mjera) psih. narav, ćud, skup sklonosti nekog čovjeka, oblik stanja svijesti, osobito osjećaja, koji u nekom čovjeku prevladava; prema Lotzeu: "formalne i stupanjske razlike u uzbuđenosti prema vanjskim dojmovima, u većem i manjem opsegu s kojim izazvane predodžbe izazivaju druge, u brzini kojom se predodžbe mijenjaju, u jakosti kojom se za te predodžbe vežu osjećaji radosti ih tuge, napokon u lakoći, s kojom se za ta unutrašnja stanja vežu i vanjske radnje" (usp. koleričan, melanholičan, sanginičan, flegmatičan); pren. bujnost, plahovitost, osjetilnost, strastvenost

temperamentan (lat. temperamentum) prid. koji ima temperamenta; pren. bujan, plah, ćulan, strastven

tempernncija (lat. temperantia) suzdržljivost, umjerenost

temperans Gat, temperans ublažavajući, koji ublažava) med. sredstvo za rashlađivanje, za ublažavanje

temperatura (lat.) ublažavanje; fiz. stupanj zagrijanosti; stanje topline: srednja ili prosječna kinetička energija ili živa sila svih molekula jednog tijela; glaz. izjednačenje intervala ljestvice (skale) među sobom; v. **temporirati** 4.

temperirnti (lat. temperare) 1. ublažiti, ublažavati; 2. u talioničarstvu: učiniti kovine otpornijim, oduzeti im lomljivost, napraviti ih kovnim; 3. umjereno zagrijati; *temperiran zrak* umjereno zagrijan zrak; 4. glaz. izjednačiti intervale ljestvice

tempesta (tal.) nevrijeme, bura, mećava; slik. slika koja prikazuje nevrijeme, buru, mećavu i si.

tempestoso čit. tempestozo (tal.) glaz. neobuzdano, burno

tempil (lat, templum hram) prvobitno: svaki posvećen omeđen prostor ih mjesto; zatim: zgrada, dom posvećen nekom božanstvu, hram (npr. židovski)

tempirač (tal. tempo) voj. v. pod **tempirati**

tempirati (Lal. tempo vrijeme) odrediti vrijeme; voj. pomoću posebnog ključa (**tem pira ča**) namjestiti upaljač topovskog zrna (šrapnola, tempirane granate, bombe) tako da u točno određenom trenutku izazove eksploziju zrna

tempirnik (Lal. temo vrijeme) voj. sprava koja automatski regulira visinu i daljinu točke rasprsnuća topovskog zrna (granate, šrapnela)

templari (lat. templum) mn. viteški red osnovan za vrijeme križarskih ratova (1118.) radi zaštite hodočasnika koji putuju u Palestinu, borbe protiv ne-

vjernika i čuvanja Kristovog groba; red je ukinuo 1312. papa Klement V. templinsko ulje (lat. oleum templinum) kem. eterično ulje od sjemena češera jelo; upotrebljava se kao terpentinsko ulje i u proizvodnji parfema

tempo (lal. tempo, lal. tempus vreme; pravo vrijeme! glaz. brzina kretanja tonova, stupanj brzine kojom se izvodi glazbeno djelo; u plesu: brzina kretanja; *a tempo* (tal.) na vrijeme; trg. za određeno vrijeme; *a tempo-udarac* udarac izveden istodobno s protivnikovim udarcem (u mačevanju); *ni tempo* ili *al rigore di tempo* (tal.) glaz. strogo po taktu; *tempi passati!* (tal.) prošla vremena, tj. prošlo je! bilo pa prošlo!

tempora (lat. tempus vrijeme, tempora vremena) mn. v. tempus

temporalan (lat. temporalis) 1. gram. vremenski, za vrijeme (pridjev, prilog); zemaljski, svjetovni, prolazni; gram. *temporalna* ili *vremenska rečenica* zavisna rečenica koja izriče vrijeme zbivanja radnje u glavnoj rečenici, npr. Javit ću ti kad budem stigao

temporalan (lat. temporalis) 2. anat. sljepoočni, koji pripada sljepoočnicama

temporalije (lat. temporalia) svjetovna prava i prihodi katoličkih svećenika: supr. spiritualije

temporalist (lat. temporalia) pristaša i pobornik papine svjetovne vlasti

tempore criminis čit. lempore criminis (lat.) u doba zločina

temporeran (lat. lemporarius) vremenski, privremen, prolazan, prilagođen prema vremenu i prilikama

tempori parendum (est) (lat.) vremenu se valja pokoravati

tempus clausum čit. tempus klauzum (lat.) kod katolika: zatvoreno vrije-

me, tj. vrijeme **posla** (u koje se ne mogu obavljati svadbe, slavlja i si.)

tempus feriatum čit. tempus feriatum (lat.) v. tempus clausum

ten (fr. feint, lat. tingere bojiti, obojiti) boja; boja lica, boja i kakvoća kože

tenacitet (lat. tenacitas) upornost, izdržljivost; privrženost; jakost kovine

tenakul (lat. tenaculum) 1. tisk. držač, naprava za pridržavanje rukopisa (kod slagara); 2. med. kirurška sprava, osobito za pridržavanje otekline koju treba razrezati

tenalja (fr. tenaillo, tal. tanaglia, lat. tenaculum kliješta) voj. kliješta, mali vanjski bedem koji služi za zaštitu tvrđave

tenaljion (fr. tennaillon) voj. bedem u obliku kliješta

tenciona (tal. tenzone) pjesma u obliku dijaloga dvojice trubadura, obično ljubavnog ili šaljivog sadržaja

tendencija (lat. tendentia) težnja (u određenom smjeru, za nekim ciljem); sklonost; smjer; stremljenje; namjera, cilj (npr. knjige); na burzi: sklonost cijena (skakanju ili padanju)

tendenciozan (lat. tendentiosus) usmjeren prema posebnom cilju, namjieran, s (osobitom) težnjom, koji ima (skrivenu) težnju

tender (engl. tender) 1. dio lokomotive u kojem su ugljen i voda; 2. manji brod kao pratnja velikog bojnog broda (za prenošenje zapovijedi i izvještaja)

tendirati (lat. tendere) razapeti, pružili, ispružiti; težili; ići za Čim, nagnjati čemu. nastojati

tendo (lat.) anat. žila

tendovaginitis (lat. tendo žila, vagina) med. upala žilnice

teneramente (tal.) glaz. nježno, s nježnošću

tenero (lal.) glaz. v. teneramente

teneta (fr. tenette) med. kliještica za vadenje kamena iz mjehura

tenezam (grč. tenesmos) med. napinjanje; veoma jak i mučan grč u mišićima stežacima crijevnog kanala i mokraćnog mjehura koji otežava ispražnjavanje izmeta i mokraćne

tenija (lat. taenia) vrpca, traka oko glave; osobito: žrtvena vrpca oko glave ili pojas; arhit. ukras u obliku ravne vrpce s geometrijskim ornamentima; zool. trakavica

tenis (engl. tennis) šport, vrsta igre reketom i loptom (podrijetlom iz Engleske)

tenisač (engl. tennis) šport, igrač tenisa

tenk (engl. tank) voj. oklopljeno motorno vozilo, naoružano mitraljezima i (malim) topovima, kreće se pomoću tzv. "gusjenica"

tenka (tal. tenca) linjak (vrsta ribe)

tenkist (engl. tank) član posade tenka

teno (jap. lenno) gospodar neba (službena titula japanskog cara)

tenontagra (grč. tenon gen. tenontos žila, agra plijen) med. giht žila ih mišića

tenontografija (grč. tenon gen. tenontos žila, grafia opis) anat. opis žila, opisivanje žila

tenontologija (grč. tenon žila, logia) anat. znanost o žilama

tenontomij (grč. tenon žila, tome rezanje) med. prerez žile

tenor (lat. tenere držati, tenor) 1. neprekidan tijek, neprekidno trajanje; *uno tenore* (lat.) neprestano, neprekidno; smisao, sadržaj nekog zakona, pravorijeka, naređenja i si.; put i način mišljenja; glaz. glavna melodija u nekom višeglasnom glazbenom djelu

tenor (tal. tenore); 2. glaz. najviši muški glas; *lirski tenor* nježan i mek tenor (za pjevanje nježnih i ljubavnih pjesama); *herojski tenor* tenor za pjevanje junačkih melodija; *tenorski ključ* ključ na četvrtoj crti crtovnog notnog sustava, pokazuje da se nota koja

je na toj crti zove c (cc) i da tako treba čitati i ostale

tenore (tal.) glaz. v. tenor 2.; *tenore, primo* (tal.) prvi, viši tenor; *tenore secondo* čit. tenore sekundo (tal.) drugi, dublji tenor

tenotom (grč. tenon žila, tome rezanje) med. nož za vršenje tenontomije

tenotomija (grč. tenon žila, tome rezanje) med. v. tenontomija

tentakule (lat. tentacula) mn. zool. ručice lovkaša, pipaljke

tentamaresk (fr. tintamaresque) malo kazalište u kojem se pojavljuje samo lice glumca, a udovi su mu umjetno izrađeni u veoma smanjenom obliku

tentamen (lat.) predispit, meduispit; *tentamen physicum* čit. tentamen Uzikum (lat.) predispit iz prirodopisa, anatomije i fizike koji medicinari polažu nakon druge godine, a kad ga polože, postaju kandidati medicine i tek tada počinju dobivati pravu medicinsku naobrazbu

tentati (lat. tentare kušati) nagovarati na nešto loše, uznemirivati, navoditi na grijeh

tenuitet (lat. tenuitas) tanahnost; mršavost; nježnost, suhonjavost; siromaštvo, malenkost

tennta (tal. tenuta, tenere) 1. glaz. ton u kojem treba neko vrijeme izdržati; 2. poljsko imanje

tenuto (tal.) glaz. izdržavajući

tenzija (lat. tenderc ispružiti, usmjeriti, tensio) napregnutost, napetost; usiljenost, neprirodnost; fiz. napon

tenziometar (lat. tensio napetost, grč. metron mjera) zrak. vrsti dinamometra koji, u zrakoplovstvu, služi za mjerenje napetosti žica

tenzor (lat. tensor) 1. anat. mišić opružać; 2. mat. uopćen pojam vektora ili usmjerene veličine za čiji je opis potrebno više od tri komponente, veličina kojom se izražava odnos u kojem se dužina vektora povećava

- teo-** (grč. Theos) predmetak u složenici sa značenjem: Bog, božanski, Božji
- teobn** (tur. tovbe) prijekor; pokajanje, skrušenost
- teodiceja** (grč. Theos Bog, dike opravdanje) teol.-fil. "opravdanje Boga", naučavanje teologa i nekih filozofa (stoika i Leibniza) koje usklađuje zlo koje postoji u svijetu s Božjom pravednošću
- teodolit** (podrijetlo nepoznato) opt. sprava za mjerenje azimuta i visine nebeskih tijela; sprava za mjerenje kutova
- teofngija** (grč. theos Bog, fagein jesti) vjersko naučavanje da se Bog nalazi u određenoj hrani i da osoba koja tu hranu jede, prima u sebe Boga
- teofanija** (grč. theofaneia) javljanje Boga ljudima (kod mnogobožaca i u Starom zavjetu); u kršćanstvu: Sv. tri kralja (kod katolika), Bogojavljenje (kod pravoslavaca)
- teofobija** (grč. Theos Bog, fobos strah) strah od Boga
- teognmija** (grč. theos bog, gamos svadba) svadba bogova; svadbena pjesma u slavu bogova
- teognozija** (grč. Theos Bog, gnosis spoznaja) spoznaja Boga
- teogonija** (grč. theogonia) postanak (ili: stvaranje) bogova, povijest bogova; naslov jedne pjesme grčkog pjesnika Hesioda; fil. ispitivanje o psihološkom podrijetlu ideje o Bogu
- teokracija** (grč. theokratia) Božja vladavina, oblik državnog uređenja u kojem Bog vlada preko svećenstva ili nekog svjetovnog poglavara kao njegovog zastupnika, npr. kod starih Izraelaca, papinska država Vatikan itd.
- teolog** (grč. iheologos; poznavatelj naučavanja o Bogu; onaj koji uči o Bogu; bogoslov; student teologije; vjeroučitelj, svećenik
- teologija** (grč. theologia) znanost ili, točnije, naučavanje o Bogu, o bogovima; bogoslovlje; također: sustav naučavanja kršćanske Crkve
- teomanija** (grč. Theos Bog, mania pomama ludilo, strast) pretjeran vjerski zanos, vjersko ludilo
- teomonizam** (grč. Theos Bog, monos jedini) fil. monizam koji samo Bogu pripisuje postojanje, a sve ostalo smatra njegovim djelom (za razliku od Gziomonizma, koji smatra prirodu kao jedino što stvarno postoji)
- teoplegija** (grč. Theos Bog, plege udarac) Božji udarac; med. kap koja odmah uzrokuje smrt
- teopleksija** (grč. Theos, plesso udarim) med. v. teoplegija
- teopornija** (grč. Theos Bog, porneia preljub) svećenički nemoral, popovski blud
- teorem** (grč. theorema) pravilo, poučak, postavka koju treba dokazati, dokazljiva istina
- teoretičar** (grč. theoretikos) promatrač, istraživač pitom mišljenja, poznavatelj neke znanosti koji se ne bavi njom i praktično; supr. praktičar
- teoretizirati** (grč. theoria) praviti teorije, razmišljati o čemu bez osvrtaanja na stvarnost
- teoretski** (grč. theoretikos) osnovan na teoriji, misaoni, čisto znanstveni; supr. praktičan i empiričan
- teorija** (grč. theoria gledanje, promatranje) u širem smislu: uopćeno iskustvo, čista spoznaja (supr. praksa); u užem smislu: sustavno izlaganje neke znanosti, izvođenje jedne pojave iz zakona na kojem se ona temelji (supr. empirija); naučavanje stvoreno od zakona i pretpostavki; čisto znanstveno promatranje bez obzira na stvarnost; školska mudrost
- teorijski** (grč. theoria) prid. v. teoretski
- teozof** (grč. Theos Bog, sofos mudar) pristaša teozofije

teozofija (grč. Theos Bog, sofia mudrost) božanska mudrost, spoznaja Boga putem neposrednog duhovnog zamjećivanja i udublivanja u sebe i u nadosjetilni svijet (sustav religiozne mistike, sastavljen od prastarih praznovjernih kršćansko-magijskih predodžbi, vjeruje u seobu duša i reinkarnaciju)

tepidarij (lat. tepidus mlačan, blag u starorimskim kupalištima: prostorija za toplu kupelj)

tepih (lat. tapium, njem. Teppich) sag, čilim

ter (njem. Teer) smola

ter-pnpir (njem. Teerpapier) tvrdi papir (karton) natopljen terom (katranom, smolom, paklinom)

tera Gat, terra) zemlja

teraco (tal. terrazzo) mletačka kamena masa za izradbu terasa i si.

terakota (tal. terra eotta) kuhana, tj. pečena zemlja; glinena roba (još neprevučena glazurom) crvenkaste ili žućkaste boje; od nje se prave kipovi, ukrasi na kućama, cijevi, ploče za podove i dr.

teralit (lat. terra zemlja, grč. lithos kamen) lončarska roba slična siderolitu, samo polirana

terapeut (grč. therapeutes) praktični liječnik, onaj koji obavlja liječničku praksu

terapeutika (grč. therapeutike) v. terapija

terapija (grč. therapeia posluživanje, dvorenje, njega; liječenje) znanost o liječenju uopće (*opća terapija*) ili samo pojedinih bolesti (*specijalna terapija*): ona je ili *kauzalna* (s ciljem otklanjanja uzroka bolesti), ili *simptomatična* (s ciljem otklanjanja bolova, groznice i si.), i očekivana (*ekspektativna*)

terarij (lat. terrarium) zagrađen prostor ili staklena posuda napunjena zemljom i kamenjem u kojoj se drže i

uzgajaju tropske biljke i kopnene životinje

terasa (fr. terrassc) 1. uzvišenje tla, zemljani nasip; 2. arhit. povišen i otvoren prostor na građevini ili uz nju; ravan krov

terasirati (fr. terrasser) uzdizati, graditi u obliku terasa; pren. oboriti, poraziti

teraster (lat. terra zemlja) vozilo koje se kreće po vodi, dubokom blatu i normalnim putovima

teratogenija (grč. teras gen. teratos čudovište, nakaza, gen- korijen od gignomai postanem, nastanem, radam sc) rađanje (ili: nastajanje) nakaza

teratologija (grč. teras gen. teratos znak, čudo; nakaza, čudovište, logia) znanost o čudima, pričanje čuda (osobito biblijskih); med. znanost o nakazama; znanost o nepravilnim tvorinama kod biljki i minerala

tera tom (grč. teras gen. teratos nakaza.) med. urođena nakazna izraslina koja se sastoji od najrazličitijih tkiva

teratoskopija (grč. teras gen. teratos čudo, skopeo promatram) gledanje čuda, viđenje čuda; tumačenje čuda

terbij (lat. torbium) kem. element, jedna od rijetkih ruda, atomska težina 159,2, redni broj 65, znak Th

terca (tal. terza, lat. tertius treći) 1. glaz. treći ton počevši od osnovnog tona (broj tilitraja u sekundi iznosi 5/4 broja titraja osnovnoga tona; v. tonika); *velika terca* terca koja se sastoji od dvaju cijelih tonova; *mala terca* terca koja se sastoji od jednog cijelog tona i jednog polutona; *umanjena terca* terca koja se sastoji od dvaju polutona: *prekomjerna terca* terca koja se sastoji od jednog cijelog tona i jednog prekomjernog tonskog stupnja; 2. u biljaru: udaranje lopte trećom loptom koja stoji između igračeve lopte i one koju želi pogoditi; 3.

u kartama: tri karte u istoj hoji jedna za drugom; 4. u mačevanju: treći način zadavanja udarca; 5. u katoličkim samostanima: vrijeme molitve koje počinje od 9 sati ujutro Gat. *tertia horarum canonicarum*)

tercera (šp.) treća vrsta (vune)

tercerol (tal. *terzeruolo*) džepni pištolj-čić

terccron (šp. *terceron*) dijete mulatkinje i Europljanina

tercet (tal. *terzetto*, lat. *tertium treće*) glaz. kompozicija za tri glasa; pren. društvo od tri člana

tercijn (lat. *tertius treći*) tisk. vrsta slova u veličini od 16 tipografskih točaka; *tercija mjenica* treća mjenica, mjenica u tri primjerka (v. trala)

tercijal (lat. *terciale*) trećina godine

tercijnski (lat. *tertianus* koji pripada trećem) tercijanska groznica Gat. *febris tertiana*) groznica koja se vraća svakog trećeg dana

tercijar (lat. *tertius treći*.) geol. treće, novo doba u razvoju Zemlje, u kojem su kontinenti i mora počeli dobivati svoj današnji izgled i u kojem je stvoren najveći dio smeđog ugljena; slojevi od eocena do pliocena; tercijarna formacija

tercijarci (lat. *terlius*) mn. redovnici trećeg reda, svjetovne osohe koje pristupaju nekom kat. redu, osobito kod franjevac, samo iz pobožnosti i radi askeze, a ne polažu glavni zavjet, i ne napuštaju svoi poziv u građanstvu i obiteljski život

tercijarni (lat. *tertius treći*) koji je na trećem mjestu, treći po redu; *tercijarna formacija* geol. v. tercijar

tercina (tal. *terzina*) poet. strofa od tri stiha u jampskom ritmu

terciogenitura (lat. *tertiogenitura*) dio imanja i prava koji pripada rođenom trećem po redu

terdžuman (ar.-perz.) tumač; također: posrednik kod turskih vlasti

tereбра (lat. *tereбра*) bušilica, osobito kao kirurški instrument; usp. trepan
terebracija (lat. *terebratio*) bušenje, npr. drveta radi dobivanja soka

torela (lat. *lerrella*) magnet oblika kugle za predočivanje i prikazivanje Zemljinog magnetizma

teren (fr. *terrain*) zemljište, tlo, zemlja; oblik zemljišta, osobito glede njegovog utjecaja na položaj i kretanje trupa; pren. položaj, okolnosti; područje gdje se djeluje, *radi;gubiti teren* gubiti uvjete uspjeha

terestričan (lat. *terrestris*) zemaljski, zemni; Zemljin, koji potječe od Zemlje, koji se tiče Zemlje; također: kopneni; *terestrični taloži* geol. kopneni taloži (za razliku od morskih); *terestrični durbin* opt. zemaljski durbin, durbin kojim se vide uspravni predmeti. a ne preokrenuti kao kod astronomskog durbina

teretnim (grč. *teretron*) med. v. trepan
terevenka (tur. *tereffii* skakanje, dizanje) pijanka, orgija, bučna zabava

terezin vrsta asfalta od smole kamenog ugljena, sumpora i vapna

tergum (lat.) leđa, ledna strana, poleđina; *in tergo* (lat.) na leđima, na poleđini mjenice

terijaci (grč. *theriakon*) mn. oni koji jedu opijum (na Istoku)

terijak (grč. *theriakon* sc. antidoton) poznati protuotrov sastavljen od gotovo 70 različitih sastojaka (među njima je i meso zmija otrovnica) koji su stari upotrebljavali kao lijek protiv ujeđa otrovnih životinja, protuotrov

terijakalnn (grč. *theriakon*) koji sadrži terijak

terijakologija (grč. *theriakon. logia*) znanost o životinjskim otrovima; znanost o pripremanju protuotrova

terijer (engl. *terrier*, lat. *terra* zemlja. *Terrarius canis*) ptičaru bliska rasa pasa, srednje veličine, služi za lov na miševe i štakore

teriodan (grč. theriodcs) životinjski, zvjerski; med. ljut, žestok, opasan

teriodeksa (grč. therion zvijer, divlja životinja, dexis ujed) med. ugriz divljih i otrovnih životinja

teriodonti (grč. therion zvijer, odus gen. odontos zub) mn. geol. okaminski (fosilni) golemi gmazovi između trijasa i jure, po lubanji i zubima slični mesoždernim sisavcima

terioliti (grč. therion zvijer, divlja životinja, lithos kamen) mn. geol. okamine iz životinjskog svijeta

teriom (grč. therioma) med. opasan razjedni čir, osobito na plućima

teriotomija (grč. therion životinja, tome rezanje) v. zootomija

terirati (lat. terrere plašiti, zaplašiti, zastrašiti) kem. uzavreću šećernu masu naglim (Jolijevanjem hladne vode razbistriti)

terirati (njem. teeren) namazati teroin (smolom, katranom, paklinom), npr. drvo, konopac, krovni papir **itd.**

teritorij (lat. terra zemlja, territorium) zemljište, okrug, područje; u SAD-u: područje koje još nema dovoljan broj stanovnika da bi moglo biti priznato za državu te, prema tome, nema pravo glasa u saveznom Kongresu (engl. territory)

teritorijalitet (fr. territorialite) državno-pravno shvaćanje prema kojem se suverenitet temelji na posjedovanju teritorija; pripadnost državnom zemljištu

teritorijalizam (Jat. territorium zemljište) u crkvenom pravu: shvaćanje prema kojem je Crkva, kao jedan dio države, u svemu podložna vrhovnoj državnoj vlasti, po načelu: *cujus regio, ejus religio* (čija je vlast, njegova je i vjera); voj. obrambeni sustav čije se uređenje u svemu temelji na podjeli zemlje

teritorijalna politika državna politika kojoj je cilj povećavanje vlastitog

zemljišta, a sprječavanje povećavanja zemljišta drugih država

teritorijalne vode dijelovi mora koji se smatraju dijelom neke države ili su pod kontrolom te države

teritorijalni (lat. territorialis) koji pripada teritoriju, koji se tiče teritorija, područni

teritorijalni princip pravno načelo prema kojem su sve osobe koje se nalaze u jednoj državi podložne vrhovnoj vlasti i zakonima U; države

teritorijalni sistem v. teritorijalizam
teritorijalnost (fr. territoriahtč) v. teritorijalitet

torma (grč. therme toplina) topao izvor; v. termo

termalan (lat. thermalis, grč. thermos topao, vruć, vreo) koji se tiče toplih izvora; *termalna voda* topla mineralna voda

termanterije (grč. thermantorios prikladan za zagrijavanje) mn. med. sredstva za zagrijavanje

termantie (grč. thermantikos prikladan za zagrijavanje) mn. med. v. termanterije

termazma (grč. thermasma) med. topao oblog

therme (grč. thermai topli izvori, mn. od therme toplina, lat. thermae) mn. topli izvori, tople kupelji

termesteziometar (grč. therme toplina, aisthesis osjećaj, osjet, meLron mjera, mjerilo) instrument za ispitivanje sposobnosti za osjećaj topline

termički (grč. thermos topao, therme toplina) toplinski

termidor (grč. thermos topao, fr. thermidor) mjesec topline, XI. mjesec u fr. revolucionarnom kalendaru (od 19. ili 20. srpnja do 17. ih 18. kolovoza): osobito je značajan 9. termidor II. godine (27. VII. 1794.) kad je srušen Robespierre. čiji su protivnici, zbog toga, nazvani termidoristi

termidoristi (fr. therridor) v. pod termidor

termika (grč. therrne toplina) znanost o toplini

termin (lat. terminus međaš, granična linija, granica: kraj) 1. granična točka u vremenu, određeno vrijeme u kojem se nešto treba dogoditi ili obaviti, rok; 2. izraz koji točno označava nešto iz područja znanosti ili umjetnosti, stručan izraz (terminus technicus); 3. log. glavni pojam u zaključku; 4. mat. član jednog algebarskog izraza, proporcije itd.

terminal (tal. terminale) 1. kolodvor, postaja; početak i završetak neke željezničke, autobusne ili zračne transportne linije; 2. početno mjesto elektronske obrade podataka

terminalan (fr. terminer ograničiti, završavati) završen, krajnji, konačan

terminala (lat) mn. prav. svršene stvari, završene stvari

terminator (lat. terminus međa, granica) onaj koji omeđuje, omeđivač; ono što se omeđuje

terministi [lat. terminus) mn. teol., fil.

pristaše i pobornici terminizma

terminizam (lat. terminus međaš, granična linija, granica, međa; kraj, svršetak) 1. postavljanje cilja, znanost o određivanju cilja; 2. teol. naučavanje terminista koji su smatrali da je Bog svakom čovjeku ostavio određen rok (termin) radi poboljšavanja i nakon kojeg se ne treba nadati nikakvoj milosti; 3. fil. obnovljeni nominalizam W. Occama (1270—1347) prema kojem opći pojmovi nisu slike stvari, nego samo njihovi prirodni znaci (riječi); pojam se odnosi prema predmetu kao znak (termin.) prema onome što označava, a ne kao shka prema svom originalu; ali pojam se može u mišljenju upotrijebiti kao znak za ono što označava

terminologija (lat. terminus granica, međa, logos riječ, govor) umjetni govor, skup umjetno stvorenih (stručnih) izraza (termina) nekog znanstvenog područja

terminski (lat terminus) ročni, vezan za rok, ograničen rokom; *terminski posao* trg. ročni posao, posao robom koja se mora isporučiti u određeno vrijeme koje je utvrđeno pri zaključivanju posla

terminus (grč. terminthos vrsta ćira) med. pseće boginje, modrocni krvavi prištevi, posebice na bedrima

terminus maior (lat. terminus maior veći član) log. pojam koji je uvijek predikat zaključka

terminus medius (lat. terminus medius srednji član) log. srednji pojam, zajednički pojam premisa u zaključku

terminus minor (lat terminus minor manji član) log. pojam koji je uvijek u zaključku subjekt,

terminus technicus čit. terminus technikus (lat.) v. pod termin

termiti (fr. termites, lat. termes gen. termitis potkornjak) mn. zool. razred kukaca, vrsta tropskih bijelih mrava; žive u velikim zajednicama i grade gnijezda od gline i pijeska (u obliku valjka, 3—4 m visoka); strašni neprijatelji šuma budući da izjedaju drvo

termo- (grč. therme, thermos) predmetak u složenicama sa značenjem: toplina, toplinski, topao

termo-stup (grč. thermos topao) fiz. spoj bizmutovih i antimonovih stupića radi proizvodjenja termoelektricitela

termobarometar (grč. thermos topao, barys težak, metron mjera, mjerilo) fiz. termometar s ljestvicom (skalom) podijeljenom na veoma male dijelove stupnja, služi za određivanje tlaka zraka i za mjerenje visina (temelji

- se na ovisnosti točke vrenja vode o tlaku zraka); hipsotermometar
- termodinamika** (grč. therme toplina, dynamis sila) fiz. znanost o odnosima topline prema mehaničkom radu, znanost koja se bari odnosom između toplinske i mehaničke energije
- termoelektricitet** (grč. thermos topao, elektron) elektricitet izazvan ili proizveden toplinom
- termoelektrična baterija** fiz. v. termo-stup
- termoelement** (grč. thermos topao, lat. elementum) fiz. uređaj za proizvodnje termoelektriciteta (za točna mjerenja temperature do 1500 °C)
- termofagija** (grč. thermos topao, fageo jedem) jedenje toplih ili vrelih jela
- termofeugoskop** (grč. thermos topao, feugo bježim, skopeo promatram) med. sprava koja pokazuje gubitak topline kože
- termofobij** (grč. thermos topao, fobos strah) med. strah od pokrivanja pri spavanju i od odijevanja u toplu odjeću, kao tobožnjih uzroka nekih bolesti
- termofon** (grč. thermos topao, fone zvuk) instrument na kojem se proizvode tonovi toplinskim zračenjem
- termofonija** (grč. thermos topao, fone zvuk) v. radiofonija
- termofor** (grč. thermos topao, fero nosim, donosim.) sprava za zagrijavanje nekog dijela tijela (obično gumeni vrećica koja se puni toplom vodom ili se kovina zagrijava električnom strujom)
- termogen** (grč. therme toplina, korijen gen- u značenju proizvesti, roditi) tijelo koje proizvodi toplinu
- termogeneza** (grč. thermos, genesis nastajanje) proizvođenje, stvaranje topline u živom organizmu
- termograf** (grč. thermos topao, grafo bilježim) naprava, za automatsko bilježenje temperature
- termografija** (grč. thermos, grafo bilježim) grafičko prikazivanje promjena temperature, osobito temperature krvi kod oboljelih od groznice
- termogram** (grč. thermos topao, gramma crtež) crtež koji se dobije na termografu
- termohigroskop** (grč. thermos topao, hygros vlažan, skopeo promatram) fiz. uređaj koji pokazuje apsolutnu količinu vlage u zraku
- termohipsometar** (grč. thermos topao, hysos visina, metron mjera, mjerilo) fiz. v. termobarometar
- termokauter** (grč. thermos topao, kauter izgarač) med. šupalj instrument napravljen od platine kojim se spaljuju oboljela mjesta na tijelu (npr. bradavice) i zaustavlja krv
- termokemija** (grč. thermos topao, chemia) znanost o odnosima između topline i kemijskih pojava, tj. o toplinskim pojavama koje nastaju pri kemijskim zbivanjima
- termokroijen** (grč. thermos topao, chroia boja) koji propusta samo neke vrste toplinskih zraka, samo djelomično dijaterman
- termokroza** (grč. thermos topao, chroma boja) fiz. svojstvo nekih boja da propuštaju samo neke vrste toplinskih zraka
- termolabilan** (grč. therme toplina, lat. labilis nepostojan.) nepostojan na toplini
- termolampa** (grč. thermos topao, njem. Lampe.) peć koja istodobno zagrijava, osvjetljava i pokreće strojeve
- termoliza** (grč. thermos topao, Iysis razgrađivanje) kem. razgrađivanje kemijskih spojeva putem zagrijavanja
- termologija** (grč. thermos topao, logia znanost) znanost o toplim mineralnim izvorima
- termoluminescencija** (grč. thermos topao, lat. luminescentia svijetljenje) svijetljenje zagrijanih tijela

- termomagnetizam** (grč. thermos topao. Magnes magnet) magnetizam uzrokovan zagrijavanjem
- termometar** (grč. thermos topao, metron mjera, mjerilo) fiz. toplomjer, naprava za određivanje ili mjerenje temperature; *Celzijusov* ili *centezimalni termometar* podijeljen je na 100°; *maksimalni termometar* služi za određivanje najviše, a *minimalni termometar* za određivanje najniže temperature; usp. kaloriimetar
- termometrija** (grč. thermos topao, metria mjerenje) 1. fiz. dio znanosti o toplini koji se bavi određivanjem ili mjerenjem temperature; 2. med. uporaba termometra za mjerenje temperature, osobito temperature tijela kod bolesti
- termometrograf** (grč. thermos topao, metron mjera, mjerilo, grafo bilježim) termometar za mjerenje najviših i najnižih temperatura zraka; također: naprava koja na papirnatoj vrpici automatski bilježi sve promjene u temperaturi zraka (termograf)
- termomotor** (grč. therme toplina, lat. motor pokretač) teh. stroj koji radi pomoću topline
- termomultiplikator** (grč. Lhermos topao. lat. multiplicator umnožitelj) fiz. v. termo-stup
- termonuklearan** (grč. thermos topao, lat. nuclearis koji se liče jezgre, jezgreni) fiz. koji je u vezi s razvijanjem topline koja nastaje pri razbijanju atomske jezgre
- termopenetracija** (grč. therme toplina, lat. penetratio prodiranje) med. metoda liječenja električnom strujom visoke frekvencije a niskog napona, npr. liječenje krvnog tlaka, reumatizma i dr.
- termoplegija** (grč. thermos topao, plege udarac) med. toplinski udar
- termopodij (grč. thermos topao, pus gen. podos noga) sprava za parenje nogu
- termos-boca** (grč. thermos, njem. Flasche boca) v. termosica
- termosica** (grč. thermos topao) posuda ili boca (De\varova boca) s dvostrukim staklenim stijenkama u metalnom ih kožnom oblogu, zbog dobre izolacije dugo čuva sadržaj od hlađenja ili zagrijavanja; termos-boca
- termosifon** (grč. thermos topao, sifon cijev) naprava za zagrijavanje staklenika pomoću cijevi u kojima teče topla voda
- termoskop** (grč. thermos topao, skopeo promatram) fiz. instrument za pokazivanje razlika u temperaturi tijela bez točnog mjerenja
- termostabilan (grč. thermos topao, lat. stabilis postojan) postojan na toplinu
- termostat (grč. thermos topao, istemi stavim, postavim) uređaj za automatsko održavanje topline
- termostatika** (grč. thermos topao, statike) znanost o održavanju toplinske ravnoteže
- termoterapija (grč. thermos topao, therapeia liječenje) liječenje toplinom (toplom kupkama, toplim zrakom i dr.)
- termotičan (grč. thermotes toplina) koji je nastao zbog topline, koji je uzrokovan toplinom
- termotika (grč. thermos.) znanost o toplini
- termotropizam** (grč. thermos topao, trope okretanje) biol. utjecaj topline na kretanje nižih organizama; svojstvo protoplazme da reagira na toplinu
- terna (lat.) trojni prijedlog, tj. predlažu se trojica
- ternaran (lat. ternarius.) od tri, trojni; trostruk; usp. binaran; *ternami period* geol. treće i najmlađe doba u razvoju Zemljine kore
- t e m o (tal. erno, fr. teme) u tomboli: tri broja (numere) izvučena u istom redu, treći dobitak

terno-vuna (fr. ternaux) vrsta fino vune (naziv po imenu jednog francuskog uzgajivača ovaca)

teromorfan (grč. ther gen. theros životinja) 1. sličan životinji, oblika životinje (teromorfnu su. npr., bogovi starih Egipćana); 2. sličan životinjskim tvorevinama i osobinama, npr. šiljasto uho; usp. antropomorfan

teromorfijski (grč. tier gen. theros životinja, morfe oblik) v. teriomorfijski

teropodi (grč. ther gen. theros divlja životinja, zvijer, pus gen. podos noga) mn. geol. okaminski (fosilni) veliki gmazovi iz skupine dinosaura, sličili gušterima i klokanima

teror (lat. terror) užas, strah, strah i trepet; vladavina zastrašivanjem, strahovlada: političko nasilje

terorist (lat. terror užas, strah) pristaša vladavine zastrašivanjem; pristaša onih koji misle da će individualnom akcijom, pojedinačnom radnjom zastrašivanja (uboještva i si. istaknutih osoba suprotnog shvaćanja i rad) doći do ostvarenja svojih političko-socijalnih ciljeva

teroristički (lat. terror užas, strah) koji zastrašuje, zastrašujući, nasilnički; *teroristička akcija* djelovanje onih koji bi htjeli da zastrašivanjem (prijetnjama, ubojstvima i si.) dodu do ostvarenja svojih političko-socijalnih ciljeva

terorizam (lat. terror užas, strah) vladavina zastrašivanjem, način vladanja ulijevanjem straha i nasiljem; politička borba putem pojedinačnog terora

terorizirati (lat. terror užas, strah, fr. terroriser) ispunjavati, strahom, zadržati strah i trepet, zastrašivati; vladati pomoću zastrašivanja i nasilja; nasilno sprječavati slobodu mišljenja

terpe (niz.) mn. umjetni brežuljci u niz. pokrajini Friziji koji služe stanovništvu kao utočište od poplava

terpentin (grč. terehinthos) kem. tekuća smola ili smolasto ulje koje se prvobitno dobivalo od terpentinskog drveta na Cipru; dobiva se i od drugih četinjača, ali po vrijednosti zaostaje; destilacijom terpentina s vodenim parama ili bez njih dobiva se terpentinsko ulje, a u retorti ostane smola kolofonij

terpodion (grč. terpo veselim, ode pjesma) glaz. instrument koji proizvodi tonove frule, roga i fagota

Terpsihora (grč. Terpsi-chora) ona koja voli plesati; mit. jedna od devet muza, muza plesa i zbornog pjevanja; astr. asteroid otkriven 1864.

terra di Siena čit. tera di Sijena (tal.) sijenska zemlja, jedna vrsta smeđe-crvene akvarel boje

terra ineognita čit. tera inkognita (lat.) nepoznata zemlja; pren. *to je za njega, terra ineognita* ona nema ni pojma o tome

terra rossa (lat.) geol. crvenica, neotopivi ostatak u obliku crvene gline koji ostaje pri otapanju vapnenca u kraškim predjelima; skuplja se u dolinama i vrtačama i predstavlja gotovo jedino plodno zemljište u kršu (krašu)

terre-a-terre čit. tor-a-ter (fr.) jah. galop u kratkim i veoma niskim skokovima kod kojega konj istodobno obje prednje noge diže pa spušta

tertib (tur.) 1. red, raspored; 2. tipografski slog; 3. format knjige; 4. liječnički recept

tertio čit. tercio (lat.) treće

tertium non datur čit. tercijum non datur (lat.) treće ne postoji, trećega nema (slučaja, načina, izlaza)

tertius (lat.) prid. treći (po redu); *per tertium* čit. per tercijum (lat.) preko nekog trećeg, npr. završiti posao; *tertius gaudens* čit. tercijus gaudens (lat) treći koji se veseli (kad se dvojica svadaju); *tertius interucniens* čit

- tercijus intervenijens (**lal.**) treći koji posreduje, posrednik
- Terzit** (grč. Thersites) po duši i tijelu najružniji čovjek u grčkoj vojsci pod Trojom (razrok., hrom i grbav), na zlu glasu po svom poganom jeziku, Odisej ga je tukao, a Ahil. zbog klevete, ubio; pren. klevetnik, čovjek drzak i pogana jezika
- tesarotipija način** upisivanja imena, slova i dr. na zemljovide i planove pomoću kotačića s abecedom (naziv po izumitelju, Talijanu Angelu Tes-saru)
- tesnurirati** (grč. thesaurizo skupljam, nagomilavam) v. tesaurizirati
- tesaurizacija** (lat. thesaurisatio) skupljanje novca, gomilanje novca
- tesaurizirati** Gat. thesaurisare) skupljati novac, gomilati blago, novac
- tesaurus (grč. thesauros blago; riznica) blago, dragocjenosti; riznica; "riznica znanja" (lat. thesaurus eruditionis) naslov velikih rječnika, jezičnih zbornika i si.
- teselaran** (lat. tissellarius kockin, koji pripada kocki, tessella kockica; mn-zaični kamenčić) kockast, u kockama; iskockan
- teselirati** (lat. tessella kockica) raditi u mozgiiku
- teseralni (grč. tesseres četiri) koji ima oblik kocke, kockast
- tesmotet (grč. thesmotheles) zakonodavac
- tespijada** (grč. Thespis) kazališni događaj: priča ili pustolovina iz kazališnog života, glumački poslovi
- Tespis** (grč. Thespis) Alenjanin, suvremenik Solonov, izveo 534. pr. n. e. prvu tragediju, dodavši starim dionizijskim zborovima i jednog glumca koji je govorio sa zborom, zbog čega se smatra utemeljiteljem tragedije; svoja djela prikazivao je na jednom kolima; otuda: *TvšpLsova kola* putujuća pozornica
- test** (**engl.** test, **lat.** testari svjedočiti, posvjedočiti) 1. pokus, proba
- test** (lat. testum zemljana zdjela; peka) 2. kem. plitka i okrugla posuda od nezapaliive gline za vršenje pokusa
- Test.** kratica za testament
- testa** (lat. testa ljuska, čahura) bot. sjemenica čahura, sjemenica
- testament** (**lat.** testamentum) 1. posljednja volja, oporuka; *per lestamentum* (lat.) putem formalne oporuke; 2. zavjet, naziv za dva dijela Biblije: Stari i Novi zavjet
- testamentar** (lat. testamentarius) prav. izvršitelj posljednje volje, oporuke
- testamentarni** (lat. testamentarius) oporučni, koji se tiče oporuke
- testantibus actis** čit. testantibus aktis (lat.) prav. prema svjedočenju akata, kao što se vidi iz spisa
- testat** (lat. testatum) svjedodžba, potvrda, dokaz
- testato** (lat. testato) prav. s ostavljenom oporukom (umrijeti)
- testator** (lat) onaj koji ostavlja oporuku, oporučitelj
- testatoran** (lat. testatorius) koji se tiče volje oporučitelja, koji je prema volji oporučitelja
- testera** (tur.) pila
- testifikacija** (lat. testificatio) svjedočenje, posvjedočenje, dokazivanje svjedocima
- testikul** (lat. testiculus) anat. sjemenik, jaje, mudo
- testimonij** (lat. testimonium) svjedodžba, potvrda
- testirati** (lat. testari svjedočiti, posvjedočiti; oporučiti, napraviti oporuku) oporučiti, u pisanom obliku izraziti svoju posljednju volju, napisati oporuku; potvrditi uredno pohađanje sveučilišnog predavanja (potpisom profesora u upisnici)
- testis** (lat testis svjedok) svjedok; anat. sjemenik, jaje, mudo, muška spolna žlijezda ("svjedokom" je nazvana zbog

loga što se nekad pri svjedočenju, umjesto prisege, stavljala ruka na taj dio tijela, jer su oplodni organi smatrani simbolom božanske moći); *tsttes singuli* (lat.) prav. v. singularitas testium

testis classicus čit. testis klasikus (lat.) prav. vjerodostojan svjedok

testitis (lat. testiculus mudo) med. upala sjemenika 'jaja, muda)

testudo (lat. testudo kornjača) med. kornjačnik (izraslina na glavi i koljenu); vrsta zavoja koji se stavlja na povrijeđeno koljeno

tetanijn (lat. tetanus intermittens) med. poglavito mladenačka bolest, ali se javlja i kod trudnica, dojilja, pijanaca i dr.; sastoji se u bolesti živaca u obliku teških i dugotrajnih grčeva (tetanske kontrakcije mišića) u simetričnim dijelovima tijela, osobito gornjim ekstremitetima

tetanski (grč. tetanos napet) ukočen, zgrčen

tetanus (grč. tetanos napetost, od teino napern) med. grčevito stezanje, kočenje mišića, zli grč (veoma opasna zarazna bolest čiji se uzročnici nalaze u stajskom gnoju, zemlji, prašini i dr.)

tetarte (grč. tetartos četvrti) med. četverodnevna groznica

tete-a-tčo čit. tet-a-tet (fr.) 1. tajni sastanak, razgovor nasamo, u četiri oka; 2. počivaljka sa dva sjedala; 3. pribor za čaj za dvije osobe

Tetida (grč. Thetis) mit. nimfa, žena Pelejeva. mati Ahilova, kojega je učinila neranjivim okupavši ga u Stiksu, osim u petu za koju ga je pri kupanju držala; astr. asteroid otkriven 1862.

tetovirati (engl. tattoo, tahitski tatan) ukrašavati kožu urezivanjem (ubadanjem} šara i figura u boji

tetra- (grč. tetra) predmetak u složenicama sa značenjem: četiri

tetradaktilan (grč. tetra, daktijos prst) s četiri prsta, četveroprst

tetradinamija (grč. tetra, dvnamis sila, snaga, moć) mn. bot. XV. klasa u Linneovom sustavu: biljke s hermafroditnim cvjetovima koji imaju šest prašničkih nila, od kojih su četiri duže (moćnije) od ostalih dviju

tetraedar (grč. tetraedron, tetra četiri, edra osnova) geom. tijelo omeđeno s četiri sukladna istostranična trokuta (jedno od pet pravilnih geometrijskih tijela: tetraedar, heksaedar, oktaedar, dodekaedar, ikosiedar)

tetraetija (grč. tetraetia} razdoblje od četiri godine

tetrafarmakon (grč. tetra, farmakon lijek) med. lijek napravljen od četiri tvari

tetrafilan (grč. tetra, ^Vllon list) bot. koji ima četiri čašična listića

tetraginija (grč. tetra četiri, gyne žena) mn. bot. četvrti red u klasama I—XIII Linneovog sustava: biljke čiji cvjetovi imaju četiri stupića

tetragon (grč. tetra, gonia kut) geom. četverokut

tetragonalan (grč. tetra četiri, gonia kut) četverokutni; min. *tetragonalni sustav* sustav kristaliziranja u kojem su tri osi pod pravim kutovima, od kojih su dvije bočne osi jednake, a vertikalna (uspravna) je različite duljine

tetragonizam (grč. tetra, gonia kut) v. kvadratura

tetragramaton (grč. tetra, gramma slovo) riječ od četiri slova, osobito ime Boga, koje se u mnogim jezicima sastoji od 4 slova, npr.: grč. (Theos), lat. (Deus), fr. (Dieu), šp. (Dios), njem. (Gott) i dr.

tetrakord (grč. tetra, ehorda žica, struna) glaz. instrument s četiri žice; akord izveden na četiri žice

tetraieama (grč. tetra, lemma postavka) log. hipotetičan zaključak koji se

- sastoji od četiri suda ili četiri premise
- tetralogija** (grč. tetra, logos riječ, govor; priča) četiri drame spojene u jednu cjelinu, tj. tri tragedije (trilogija) i jedna salirska igra (kod starih Grka)
- tetrametar** (grč. tetra, metron mjera, mjerilo; metar) metr. stih od četiri metra (jednostavna ili dvostopna), odnosno četiri stope, s cezurom u sredini
- tetrandrija** (grč. tetra, aner, andros čovjek, muž) mn. bot. IV. klasa u Linnéovom sustavu: cvjetovi s četiri jednako duge prašničke niti
- tetrapctalan** (grč. tetra. petalon list) bot. koji ima četiri latice
- Tetrapla** (grč. tetraplus četverostruk) četverostruka, tj. na četiri jezika prevedena Biblija, usporedno tiskanje četiriju različitih grčkih prijevoda Starog zavjeta
- tetrapodi** (grč. tetra, pus gen. podos noga) mn. zool. četveronošci (opći naziv za kopnene kralježnjake koji imaju dva para nogu)
- tetrapodija** (grč. tetra, pus gen. podos noga; stopa) metr. stih od četiri jednostavne stope
- tetrapodoliti** (grč. tetra, pxis gen. podos noga, lithos kamen) mn. geol. okamine četveronožaca
- tetraporiologija** (grč. tetra, pus gen. podos noga. logia znanost) zool. znanost o četveronošcima
- tetrapteri** (grč. tetra, pteron krilo) mn. zool. četverokrilci, životinje sa po dva para krila
- tetrnrh** (grč. tetrarehes) vladar koji vlada četvrtinom neke zemlje, npr. Palestine (u starom vijeku)
- tetrarhat** (grč. tetra, areho vladam) vladavina i dostojanstvo tetrarha, dio zemlje kojim on upravlja
- tetrarhija** (grč. tetrarehia) v. tetrarhat
- tetrasilabičan** (grč. tetra, syllabe slog) gram. koji ima četiri sloga, četverosložni
- tetraspermičan** (grč. tetra, sperma sjeme) zool. koji ima četiri sjemene stanice
- tetrastih** (grč. tetra, stichos red; stih) pjesma od četiri stiha; strofa od četiri stiha
- tetrastilnn** (grč. tetra, stylos stup) arhit. građevina s četiri stupa
- tetastrofa** (grč. tetra, strofe kitica) pjesma od četiri strofe, kitica
- tetracizam** (grč. tetra, theos bog) vjeronanje da postoje četiri boga
- tetrern** (grč. tetreres) starogrčka lađa 3 četiri reda veslačkih klupa koje se nalaze jedne iznad drugih; koristila se za prijevoz vojnika ili kao ratna lađa
- tetripion** (grč. tethrippon) četveropreg. zaprega od četiri konja; kola sa zapregom od četiri konia
- tetrivnn** (perz. tahti revan "hodaiuce prijestolje") nosi Ijka
- teurg** (grč. theurgos) čudotvorac, vidovnjak, prizivač duhova
- teurgija** (grč. theurgia čini, čarolije) sposobnost stvaranja čuda. vidovitost
- teutoman** (lat. Teutones, Teutoni ime jednog starog germanskog naroda. Nijemci, grč. mania pomama, strast, ludilo) obožavatelj svega što je njemačko
- teutoman** (lat. Teutoni, grč. mania strast) obožavatelj svega što je germansko (njemačko)
- teutomanija** (lat. Teutoni, grč. mania strast) obožavanje svega što je germansko, tj. njemačko (po Teutonima, germanskom plemenu na Baltičkom moru, koje je 102. g. pr. n. e. s Cimbrima upalo u južnu Francusku)
- teutomanija** (lat. Teutoni, Teutones. grč. mania pomama, strast, ludilo) obožavanje svega što je njemačko
- Teutonci** (lat. Teutoni, Teutones) germansko pleme na Baltičkom moru, poznato po svojim borbama s Rimljanima, 103. g. pr. n. e., udružilo se

s Cimbrima, a 102. g. potpuno ih porazio rimski vojskovođa Marije

teutonizam (lat. Teutom, Teutones) oduševljenost svim šio je njemačko

teutonski (lat. Teutonicus germanski) koji se tiče Teutonaca, staroniemački

Teutonski red Njemački viteški red; viteška organizacija nastala u doha križarskih ratova u Izraelu, kasnije prenesena u Europu

teza (grč. thesis stavljanje, postavljanje; postavka) postavka, tvrdnja, tvrdnje; fil. u dijalektici: prvi član trijade (usp. antiteza, sinteza); postavka koju treba dokazati; pismeni uradak kao uvjet za polaganje doktorskog ispita (doktorska disertacija); metr., glaz. spužtanje glasa, nenaglašeni dio takta (supr. arza)

Tezej (grč. Theseus) mit. jedan od najvećih junaka starogrčke mitologije, sin Egejev, atenski kralj: pošto je, uz Arijadninu pomoć, ubio na Kreti Minotaura i pobjegao iz labirinta, vratio se u Atenu i ujedinio atičke općine u jednu državu s prijestolnicom Atenom; osim toga, Tezej je pobjednik nad amazonkama, sudionik u pohodu argonauta, u kalidonskom lovu, u borbi protiv kentaura i dr.

tezga (tur. tezgah) trgovačka klupa; pult, "štant"; pren. sporedna zarada (osobito glumačka)

tezmoforija (grč. thesmoforia) starogrčke sjetvene svetkovine u čast božice Demetre

tezmotet (grč. thcsmos zakon, običaj, thetos postavljen) zakonodavac

Th kem. kratica za lori

theatrum anatomicum čit. theatrum anatomicum (lat.) anatomska dvorana

theatrum mundi čit. theatrum mundi (lat.) kazalište svijeta, malo kazalište u kojem se prikazuju predjeli, gradovi i dr. s pokretnim slikama

thirty čit. terti (engl.) šport, u tenisu: stanje kad igrač postigne trideset bodova

Ti kem. kratica za titan

Tiamat mit. babilonsko-asirska božica; mračna pramajka, personifikacija praoceana, tame i kaosa

Tiber (lat. Tiberis) rijeka na kojoj leži grad Rim

Tibet 1. najveći planinski kraj na svijetu, u južnom dijelu središnje Azije; 2. **tibet** trg. vrsla veoma finih gustih vunelih tkanina; janjeća krzna s bijelim kovrčicama

tibia (lat.) anat. goljenica, golijen

tibibijalni (lat. tihialis) anat. goljenični

tiflitis (grč. tyflos slijep) med. upala slijepog crijeva

tifologija (grč. tyflos slijep, logos riječ, govor) znanost o sljepoći i slijepima

tiflotipografija (grč. tyflos slijep, typos otisak, grafo pišem, bilježim) ispupčeni. reljefni tisak za slijepe

tifloza (grč. tyflosis osljepljenje, sljepilo) med. sljepilo

tifoftalmija (grč. tyfos, ofthalmos oko) med. epidemična tifusna upala očiju, očna kuga

tifoid (grč. tyfos, eidos oblik) med. laki tifus

tifoidan (grč. tyfos, eidos oblik) med. sličan tifusu. sa znacima tifusa

tifomanija (grč. tyfos, mania ludilo) med. ludilo praćeno zagluhućem

tifon (grč. tyfon vihor, ar. Lufan, kin. taifung) vruć i veoma opasan južni vjetar u kineskim vodama, osobito u velikom Indijskom moru i duž južne i istočne kineske obale, puše od srpnja do studenog; tajfun

tifotoksin (grč. tyfos, toxon otrov) med. tifusni otrov

tifož (tal. tifoso) fanatičan, zanesen športski navijač

tifožan (lat. typhosus) med. tifusni, koji pripada tifusu; sličan tifusu

- tifus (grč. tyfos para, dim; vrsti bolesti po Ilipokratu) med. crvena vrućica, akutna zarazna bolest koju uzrokuju posebni bacili praveći u tankom crijevu čiriće (*abdommalni* ili *trbušni tifus*), počinje jakom glavoboljom, visokom temperaturom, umorom, zatvorom, zatim proljevom, i traje 4—6 tjedana; *egzantematični tifus* pjevavi tifus (v. egzantematičan); *lyphus*, *febris recurrens* ili *tifoidna groznica* čit. tifus, febris rekurens (lat.) povratni tifus. povratna groznica
- tigar** (grč. tigris, lat. tigris) zool. velika zvijer iz porodice mačaka
- tigmotropizam (grč. thiggano dotičem, dodirujem, tropos okret) biol. v. podtropizam
- tihazam (grč. tyche sudbina, sreća) fil. naučavanje o vladavini slučaja i sreće u svijetu
- tyade (grč. thyades) mn. mit. v. menade
- tijara (grč. tiara) 1. raskošna kapa staroperzijskih kraljeva, slična turbanu; 2. trostruka papina kruna, kao simbol papine svećeničke, pastirske i učiteljske vlasti
- tik (fr. tic) grizenje jasala (kod konja); grčevito trzanje lica; grčevit, nenormalan pokret mišića ili nekog organa; čudna, smiješna navika, čudljivost
- tik-drvo (engl. teack. dravid. theka, teka) tamnosmede, teško, veoma tvrdo indijsko drvo od kojega se grade lade, tek-drvo
- tiker (engl. ticker) telegrafski uređaj, teleprinter
- tiket** (engl. ticket) listić, cedulja, birački listić; ulazna karta, ulaznica, željeznička karta, vozna karta i si.
- tiketiran** (fr. tiquete) išaran pjegama, pjegav
- tiki (austral.) divovski drveni ili kameni kip nekog boga ili pretka u Oceaniji; usp. Kon-Tiki
- tikset (eng. thickset) trg. vrsta teške mančesterske tkanine
- tikula** (tal. ticola) cigla, opeka
- til** (fr. tulle) laka, rijetka i prozirna tkanina od najfinijeg svilenog ili pamučnog konca (nazvana po francuskom gradu Tulle, gdje su jc najprije počeli izrađivati)
- tilberi** (engl. tilbury) lake otvorene engleske dvokolice s jednim konjem i dva sjedala
- tilda** (šp. tilde crtica) 1. u gramatičkoj terminologiji: valovita položena crtica (-) na slovu n (n). što znači da ga treba čitati kao nj (npr. u šp. senor čita se senjor); 2. u rječnicima znak za ponavljanje riječi (npr. kod riječi izgubiti stavlja se -, umjesto da se riječ ponovi, - glavu = izgubiti glavu)
- Tilerije** (fr. Tuileries) nekadašnji dvorac u Parizu, izgrađen 1564. na mjestu gdje su dotle bile ciglane (tuileries), od Luja XVI. rezidencija francuskih kraljeva i careva; spaljena za vrijeme Pariške komune (24. V. 1871.); *tilerijski kabinet* francuska vlada
- tilia** (lat.) bot. lipa
- Tili Eulenspiegel** čit. Til Ojlcnspigl (njem.) junak velikog broja starih njemačkih narednih priča o raznim podvizima jednog lukavca, njemački Petrica Kerempuh
- tiloma** (grč. tyloma) med. **žulj**
- tilotičan** (grč. tvlotos) med. žuljevit, nažuljan
- tiloza** (grč. tyloos dobivam žuljeve) med. zadebljalost kožo, žuljevitost, nažuljenost
- tim** (engl. team) šport, momčad, skupina igrača koja nastupa kao cjelina, npr. "nogometni tim"
- timbar** (fr. timbre) glaz. boja tona, glasa, zvuka
- timbrofil** (fr. timbre marka, grč. filios prijatelj, ljubitelj) skupljač poštanskih maraka; filatelist

- timbromanija** (fr. timbre timbre marka, grč. mania pomama, strast, ludilo) strast za skupljanjem poštanskih maraka
- timetičan** (grč. time vrijednost) fil. koji priznaje našim osjećajima neku podrednu vrijednost kao osnovu naših voljnih odluka
- timitis** (grč. thymos majčina dušica) med. upala prsne žlijezde
- timokracija** (grč. timokratia ustav čija je osnova čast — Platon, ili imetak — Aristotel) vladavina bogataša, oblik države kojem se politička prava daju i odmjeravaju prema visini imetka
- timologija** (grč. time vrijednost, logia) fil. naučavanje o vrijednostima, teorija vrijednosti
- Timon** (grč. Timon) ime jednog Atenjanina, suvremenika Sokratovog i glavnog junaka Shakespeareove drame "Timon Atenjanin" koji je, razočaravši se u prijatelje, postao čovjekomrzac; pren. čovjekomrzac, mizantrop
- timonski** (grč. Timon) zlovoljan, mizantropski
- timopatija** (grč. thymos duša, pathos patnja) duševna patnja, duševni poremećaj
- timorosa mente** čit. **timorozamente** (tal.) glaz. v. timoroso
- timoroso čit. timorozo (tal.) glaz. plašljivo, tiho
- timpan** (grč. tympanon bubanj) 1. arhit. koritasto udubljenje u zidu u kojem se nalazi kakav kip i si.; trokutan, reljefima ukrašen prostor iznad prozora i vrata; 2. anat. bubanjska opna (u **uhu**)
- timpani** (grč. tympanon ručni bubanj, tal. timpani) glaz. v. pauke
- timpanitičan** (grč. tympanon ručni bubanj) med. bubnjast, napuhan, nadut; koji potmulo ieči, potmulog zvuka
- timpanitis** (grč. tympanon ručni bubanj) med. napuhanost trbuha zbog plinova
- timpanizam** (grč. tympanon ručni bubanj) med. napuhanost trbuha zbog plinova
- timus** (grč. thymos majčina dušica) 2. anat. prsna žlijezda (zbog sličnosti s cvjetnim glavicama timijana, majčine dušice)
- timus** (grč. thymos) 1. srce, duša; strast, gnjev; med. suhi kašalj
- tinea** (lat.) zool. moljac; med. krasta
- tinel** (tal.) blagovaonica
- ting** (kin.) vrtna kućica
- tingl-tangl** (njem. Tingeltangel) zabavište najniže vrste, loš kabaret
- tingltangl** (njem. Tingeltangel.) kavana s pjevačicama, kabaret najniže vrste
- tingul** (tol. tingolo) paprikaš od peradi
- tinkal** (malaj. tingkal) kem. naziv za boraks u sirovom stanju
- tinktura (lat. tingere bojiti, obojiti, tinktura bojenje, bojadisanje) tekuća boja; bojenje, bojadisanje; u heraldici: heraldične boje; farm. otopina neke tvari, ekstrakt iz biljnih ili životinjskih tvari, obično pomiješana s alkoholom ili eterom
- tinta (tal.) tekuća boja; tekućina u boji za pisanje, crnilo
- tintinabula (lat. tinLinnabula) mn. zvonca 3 različitim zvukom na kojima se, kod orgulja, izvodi zvonjenje
- tip (engl.) 2. mig, nagovještaj, potajna obavijest o mogućnosti uspjeha u čemu (npr. na burzi)
- tip (grč. typos otisak; oblik; lik; uzor) 1. otisak, slika; uzor, uzorak, obrazac; pračica koja sadrži u sebi sve bitne oznake nekog broja ili niza slika; karakterni, opći oblik, osoba konvencionalnog karaktera, karakterističan primjerak nekog roda, neke vrste; pren. osobenjak; prepredeniak. pokvarenjak; sumnjiv čovjek

- tip-top** (engl.) nešto najbolje, najotmjene, kruna čega
- tipfeler** (njom. tippen dirnuti, kucnuti, tipkati, Fehler pogrješka) pogrješka u pisanju na pisaćem stroju
- tipičan** [grč. typos] koji pripada jednom tipu, koji predstavlja nešto opće i mnogima zajedničko, uzoran, bitan, značajan, karakterističan; koji se u određeno vrijeme vraća, periodičan (za bolesti): *tipičan broj* onaj koji se upotrebljava
- tipik** (grč. tvpos nacrt) kod pravoslava: 1. crkveni ustav, knjiga koja za Sva vremena određuje kako treba vršiti bogoslužje preko godine i kada se što čita i pjeva na bogoslužju; pravilnik o životu monaha u samostanima
- tipika** (grč. tvpos nacrt) v. tipologija
- tipizirati** (grč. typos otisak; uzor. uzorak) srediti (ili: sredivati) po tipovima, tj. po vrstama ili klasama, npr. izrađenu robu
- tipkačica** (grč. typos otisak) pisačica na pisaćem stroju
- tipograf** (grč. typos otisak, grafo pišem, bilježim, crtam, slikam) tiskar, slovoslagar, slagar
- tipografija** (grč. typos Otisak, grafo pišem, bilježim, slikam) tiskarska vještina, tiskarstvo; tiskara
- tipokoničan** (grč. typos otisak, konos stožac) u obliku stošca, stožast
- tipokromij (grč. typos otisak, chroma boja) tiskanje u boji
- tipoliti** (grč. typos otisak, lythos kamen) mn. kamenje na kojem se vide otisci drugih tijela
- tipolitognfija** (grč. typos Otisak, lythos kamen, grafo pišem, crtam) tiskanje na kamenu
- tipolog** (grč. typos, logos) poznavatelj tipova, proučavatelj tipova
- tipologija (grč. typos, logia) znanost o tipovima; teorija po kojoj su događaji u St. zavjetu služili kao uzor onima što su sastavljali Novi zavjet
- tipometar** (grč. tvpos otisak, lik, metron mjera, mjerilo) sprava za točno mjerenje obujma tiskarskih slova
- tipometrija (grč. tvpos, metria mjerenje) vještina slaganja i tiskanja zemljovida kao što se slažu i tiskaju knjige
- tiposkop (grč. tvpos otisak, lik. skopeo promatram) opt. kaleidoskop koji ne pokazuje samo zvjezdaste likove, nego njegovi likovi služe kao uzorci za crtanje uzoraka
- tipotelegraf (grč. typos otisak, tele na daljinu, u daljini, grafo pišem, bilježim) telegraf koji odmah piše riječi hrzojava
- tipotet** (grč. typos otisak, tithomi mećem) slovoslagar
- tipski** (grč. tvpos) v. tipičan
- tipus** (grč. typos) v. tip
- tir-fon** (fr. tire-fond) kir. svrdlo za vršenje trepanacije; drveni vijak za pričvršćivanje drvenih pragova
- tir-tet** (fr. tire-teto) kir. kliješta za vađenje glave djeteta (kod porođaja)
- tirada** (fr. tirade) ret. poduže mjesto u nekom govoru koje se izgovori bez prekidanja, bujica riječi; govorancija, prazno govorenje; glaz. v. pasaž
- tiraden** (grč. thyreos štit, duguljast Četvrtast štit) s mliječnim šećerom osušeni ekstrakt ovčje štitnjače; služi čemu i tireoidin
- tiran** (grč. tvrannos) v. tiranin
- tiranija** (grč. tyrannis) vladavina i vlast tiranina; vlast do koje se došlo nezakonitim i nasilnim putem; pren. surovost. ugnjetavanje, zlostavljanje
- tiranin** (grč. tvrannos, lat. tyrannus) 1. prvobitno, u starom vijeku: vladar, kralj, svaki samovladar u dotle slobodnoj državi koji je prevratom došao do vlasti; 2. danas: nasilnik, mučitelj, čovjek koji bezobzirno sprovodi svoju volju
- tiranizirati** (grč. tvrannos, fr. tyranniser) postupiti surovo, nasilnički, sa-

- movoljno, bezobzirno; zlostavljati, mučiti
- tiranski** (grč. tyrannikos) nasilnički, nasilan, surov, nemilosrdan, bezobziran, samovoljan, despotski
- tiranja** (šp. tirana) španjolska pjesmica od četiri stiha koja se pjeva uz ples; vrsta španjolskog narodnog plesa u 3/4 taktu
- tirasa** (fr. tirasse) Četvrtasta mreža za hvatanje jarebica, prepelica, ševa i dr. plića
- tirata** (tal.) v. tirada
- tiraža** (fr. tirage) tisk. tiskanje; otisnuta stvar, broj primjeraka koji se tiskaju (lista, knjige), naklada
- tirbušon** (fr. tire-bouchon) 1. vadičep; 2. kovrčice, uvojci
- tiré par les cheveux** čit. tiro par le šve (fr.) pritegnut za kosu, tj. neprirodan
- tireofima** (grč. thyreos štit, fima izraslina) med. oteklina štitnjače
- tireoidektomija** (grč. thyreoeides štitast, thvreos štit, eidos oblik, ektome izrezivanje) kir. odstranjivanje štitnjače
- tireoidin** (grč. thyreoeides štitast) farm. osušena ili u prah izmrvljena tvar teleće ili škopčeve tiroidne žlijezde, štitnjače; upotrebljava se u organoterapiji protiv gušavosti, debljine. Bazedovljeve bolesti i dr.; usp. tiraden
- tireoiditis** (grč. thvreos štit, eidos oblik) med. upala štitnjače
- tireonkus** (grč. thvreos štit, onkos masa) med. oteklina štitnjače; guša
- tireotomija** (grč. thvreos štit, tome rezanje) med. rezanje (ili: razrezivanje) štihlasie hrskavice (Adamove jabučice); također: operativno odstranjivanje guše
- tirer les marrons de feu** čit. tiro le maron di fe (fr.) vadili kestenje iz vatre
- tireuza** (grč. thyreusis sirenje, pravljenje sira) med. stvaranje sira, usiravanje mlijeka, posebice u želucu
- tirkiz** (fr. turquoise, tal. turehese) min. dragulj lijepe modre boje i velike tvrdoće; najljepši dolaze iz sjev. Irana, v(x)inom okruglo, uglačani (naziv po tome što su prvi doneseni u Europu iz Turske)
- tiro** (lat) početnik u ratnoj vještini, regrut, novak, svaki mladi Rimljanin koji je sa 17. g. bio proglašen sposobnim za vojnika; pren. početnik u poslu, umjetnosti, znanosti
- tirocinij** (lat. tirocinium) prvo vrijeme vojničke službe, prvi pohod u rat; godine učenja, godine šegrtovanja; probni rad; udžbenik za početnike
- tirodan** (grč. tyrodcs) sirast, usiren
- tiroidna žlijezda** (grč. thvreocides štitast, thyreos štit, eidos oblik, lat. glandula thyreoidea) anat, štitnjača (žilama veoma bogat organ vrata, sadrži jod koji izlučuje neposredno u krv)
- tirojodin** (grč. thyreos štit, lat. iodum jod) kem. spoj koji sadrži jod i fosfor, ima ga u tiroidnoj žlijezdi
- tiromant** (grč. tyros sir, mantis pretkazivač, gatalac) onaj koji gata u sir
- tiromantija** (grč. tyros sir, manteia pretkazivanje, gat inje) gatanje u sir, proricanje iz sira
- tironske note** (lat. notae Tironianae) znaci za skraćivanje riječi u stenografiji starih Rimljana, prvi sustav stenografe (naziv po Marku Tuliju Tironu, rimskom znanstveniku i Ciceronovom ljubimcu, koji ih je izumio)
- tirotoksizam** (grč. tyros sir, toxon otrov) med. trovanje sirom
- tiroza** (grč. tyros sir) med. v. tireuza
- tirs** (engl. tierce) engleska mjera za tekućine. = 42 galona = 190,830 l
- Tirtej** (grč. Tyrtaios) grčki elegijski pjesnik u VII. st. pr. n. e. koji je svojim ratnim pjesmama oduševljavao Spartance i pomogao im pobijediti Mesenjane; otuda, pren. *tirtejski* zanosan, oduševljen, koji oduševljava

tiš-šparherd (njem. Tisch stol, Sparherd štednjak; kuhinjski štednjak čija gornja metalna ploča nalikuje na stol

tišler (njem. Tischler) stolar

tišleraj (njem. Tischlerei) stolarstvo, stolarski zanat; stolarska radionica

tišri (hebr. tischri) prvi mjesec građanske. a sedmi crkvene godine kod Židova; u tom je mjesecu pet velikih židovskih blagdana; odgovara našem rujnu i listopadu

titnn (grč. Titan) 1. gorostas, div; 2. kem. element, atomska težina 47,90, redni broj 22, znak Ti, upotrebljava se u industriji čelika, a njegovi spojevi za dobivanje žutih porculanskih boja i zelenih boja za mazanje

titannti (lat. titanium) kem. soli titanske kiseline; usp. titan 2.

Titani (grč. Titan) mn. mit. prodolimpiski rod bogova, šestorica sinova Ura na i Cleje, zbacili oca s prijestolja i zavladao Nebom, **ali ih** je brat Zeus, nakon ogorčene borbe (titanomahije), svladao i bacio u Tartar, gdje ih čuvaju liekatonheiri, a njihovog vodu Atlasa osudio da na leđima drži nebeski svod

titanit (grč. Titan. nastavak **-ites**) 1. min, veoma raširena ruda, ima je u eruptivnom kamenu i kristalastim škrlievcima, silikat kalcija i titana: 2. vrsta jakog eksploziva

titanomahija (grč. Titan, maehe borba)

Zeusova borba s Titanima

titi (fr.) šaljiv naziv prijateljice pariških studenata, = grizeta

titl one miti (njem. Titel ohne Mittel) "titula bez sredstava", podrugljiv naziv za neki visoki položaj od kojeg nema nikakve dobiti

titotelizam (engl. toetotal trozvenjački, koji se sasvim suzdržava od alkoholnih pića) načela i način života trezvenjaka

titr (fr. titre) titula; isprava; vrijednosni papir; finoća zlatnog ili srebrnog

novca; stupanj finoće svile; kem. *titr neke otopine* težina tvari otopljene u određenom obujmu otopljenog sredstva

titrirati (fr. litrer) 1. sredivati, razvrstavati, sortirati; osobito: sortirati svilu po finoći, tj. s obzirom na težinu i dužinu njezinih niti; 2. kem. odrediti (ili: određivati) težinu tvari otopljene u određenom obujmu otapajućeg sredstva

titula (lat. titulus) 1. naslov, natpis (knjige, umjetničkog djela i dr.); 2. naziv, predikat, koji nekome pripada po njegovom staležu, položaju ili zanimanju, počasno ime. npr. grof, barun, ekscelencija, gospodin, doktor itd.; 2. prav. pravni razlog, razlog postojanja nekog prava, uzrok, izgovor; *quo titulo?* čit. kvo titulo? (lat.) s kakvim pravim razlogom?; *titulo pleno* ili *toto* (lat.) s punom ili potpunom titulom (na adresama); čit. *titulo premissa* titulo premisa (lat.) stavivši naprijed, tj. ispred imena, titulu

titular (lat. titularius) onaj koji ima samo titulu, a ne i stvarni položaj koji ona označava, Litulami

titularni (lat. titularius) koji ima samo titulu, počasni, npr. *titularni predsjednik* počasni predsjednik, tj. onaj koji ima samo taj naziv a ne obnaša dužnost predsjednika; usp. titular

titulatura (lat. titulatura) puni naslov; puni naziv, puna titula; oslovljavanje službenim ih počasnim imenom, tituliranje

titulirati (lat. titulus natpis, naslov; počasno ime, počasni naziv) dati titulu, nazvati službenim ili počasnim imenom (pismeno ili usmeno)

titulomanija (lat. titulus počasno ime, počasni naziv, grč. mania pomama, strast, ludilo) strast za titulama, pomama za titulama

titulus possessionis (lat.) prav. pravni temelj ili pravni početak vlasništva,

pravni čin kojim netko stupa, u pravno vlasništvo (npr. nekog imanja)

tituskopf (njem. Titus Tit. Kopf glava) vrsta ženske kratke frizure (prema jednoj bisti starorimskog cara Tita, 79—81. n. e.)

TI kem. kratica za talij

tmetici (grč. tmelikos koji rastavlja, temno rastavljam) mn. med. lijekovi koji pomažu rastapanje

tmeza (grč. tmesis od temno rastavljam) gram. rastavljanje složene riječi ume-tanjem druge riječi između njezinih dijelova, npr.: "ako sam i bio", umje-sto "iako sam bio"

tnetopsihiti (grč. thnetos smrtnan, psy-che duša) mn. oni koji misle da je duša smrtna

to (jap.) mjera za žito i tekućine u ja-panu = 18,039 l

To be or not to be čit. tu bi or not tu bi (engl.) hiti ih ne biti (jedan od naj-poznatijih citata iz Shakespeareova Hamleta)

toalet- {fr. toilette, lat. tela tkivo, tka-nina; razboj} stol sa zrcalom i pri-borom za uređivanje pri oblačenju; ormarić ili kutija s priborom za uređivanje; soba za oblačenje; soba za umivanje; nužnik, zahod; *en grande toilette* čit. an grand toalet (fr.) u svečanom odijelu; usp. toaleta

toaleta (fr. toilette) odijelo, haljine; ob-lačenje (s uređivanjem i češljanjem)

toaline (fr. toiline) vrsla fine vunene tkanine za prsluke

tob crnačka košulja, komad tkanine ko-ju crnci omataju oko tijela

Tohija (hebr. Tobijjah) junak istoimene starozavjetne deuterokanonske knji-ge, svojevrsnog obiteljskog romana u kojem se veliča stroga pobožnost i čednost (ova je knjiga zanimljiva oso-bito po tome što je u njoj zastuplje-na ideja o potrebi suzdržavanja od spolnog odnošaja u prvoj bračnoj no-ći, zbog straha od zlih duhova koji-

ma pripadaj« *primatr noctm* čit. jus prime noktis (lat.) pravo prve bračne noći; ovakve Tobijine noći. obično jed-na do tri nakon svadbe, nalaze se u narodnom vjerovanju mnogih, pri-mitivnih i kulturnih naroda)

tobogan (ind. toboggan) 1. niske sa-oice sjevernokanadskih i prerijskih Indijanaca: dvije usporedne daske pričvršćene jedna za drugu reme-nima; 2. sprava za klizanje

tod (engl.) u trgovini vunom: uteg od 28 engl. funti = 12,701 kg

todi (engl. toddy) alkoholno piće od pal-minog soka; vrsta jakog groga, punč

tofus (grč. tofos šupljikav vapneni ka-men, lat. luphus) med. tvrda otek-lina, koštana kvrga

toga (lat.) starorimska duga bijela gor-nja haljina od vune koju su nosili prebačenu preko lijevog ramena, ta-ko da je desno rame ostajalo slobod-no; nošena je samo u vrijeme mira: pren. mir, vrijeme mira; *loga prae-texla* čit. toga preteksta (lal.) gri-mizom obrubljena toga koju su nosi-li starorimski viši službenici i dječa-ci do 17 godine

tohubohu (hebr.) v. tohuvahohu

tohuvabohu (hebr. tohu wabohu) pu-stoš i praznina; u Post 1,2: izraz ko-jim se označava slanje prije stvara-nja svijeta; otuda, pren. kaos, zbrka

toka (tal. tocca) kapa pripijena uz gla-vu koja se može nositi ispod šešira; kapa (odvjetnička, sudačka, trkačka); vrsta malog ženskog šešira

tokadila (šp. Locadillo, tal. toccatille) tal. igra na ploči u kojoj sudjeluju dva igrača s kockama, triktrak

tokajac (mad. Tokay) najbolje madar-sko vino iz grada Tokava

tokata (tal. toccata) glaz. glasovirska ili orguljska kompozicija slobodne forme u kojoj se obje ruke često smje-njuju pri izvođenju jedne notne fi-gure

tokatina (tal. toccatina) glaz. v. lokala

tokirati (tal. toccare) slik. raditi u velikim i punim potezima, u obliku skica

tokl (njom. Dockchen) špula s koncem

tokmak (tur.) bat., mali buzdovan; zvekir na vratima; uteg obješen o užu iza vrata tako da se sama zatvaraju; velika stupica, zamka (za hvatanje zvjeradi); pren. omalen i plećat čovjek; šmokljan, zadrt i glup čovjek

tokodinometar (grč. tokos porođaj, dvnamis sila, snaga, metron mjera, mjerilo) med. sprava za mjerenje napona roditelje (pri porođaju)

tokogenija (grč. tokos rađanje, porođanje, porođaj, gonos rođenje) biol. nastajanje, rađanje putem sparivanja starijili organizama (za razliku od abiogeneze), tj. da se živ organizam može roditi samo od živog (omne vivum e vivo — sve živo od živog)

tokogonija (grč. tokos rađanje, porođanje, porođaj, gonos rođenje) biol. v. tokogenija

tokograf (grč. tokos rađanje, grafo pišem) med. instrument pomoću kojega se može točno odrediti kad će trudnica roditi

tokologija (grč. tokos porođaj, logia

znanost) znanost o porođajima

toksalbumini (grč. loxikon otrov, lat. albumen bjelance) mn. med. otrovne bjelančevine (javljaju se, kao proizvodi razmjene bakterijskih tvari, u zmijskom otrovu i u otrovnim biljkama)

toksemija (grč. toxikon, haima) v. toksikomija

toksicitet (grč. toxikon) otrovnost-

toksičan (grč. toxikos) otrovan

toksifobija (grč. toxikon otrov, fbbco bojim se) strah od otrovanja

toksikacija (lat. toxicatio) trovanje; otrovanje

toksikemija (grč. toxi kon otrov, haima krv.) med. vrsta trovanja krvi izazvana toksinima

toksikolog (grč. toxikon otrov, logos znanost) poznavatelj otrova, proučavatelj otrova

toksikologija (grč. toxikon sc. farmakon otrov kojim su premazivane strijele, od toxikos koji pripada **luku i strijeli**, logia znanost) znanost o otrovima, njihovom djelovanju, razvijanju i liječenju

toksikomanija (grč. toxikon otrov, mania strast) strast za uživanjima koja sadrže otrov, npr. alkohol, nikotin, opijum, kokain i dr.

toksikonoze (grč. toxikon otrov, nosos l>olest) mn. med. v. toksonoze

toksikum (grč. toxikon otrov, lat. toxicum) prvobitno: otrov u koji su se natapale strijele; danas: otrov

toksini (grč. loxon luk za strijelu koja je premazana otrovom) mn. med. otrovni, po kemijskom svojstvu nepoznati proizvodi razmjene tvari patogenih bakterija, životinja (pčela, zmija i dr.) ili proiozoa. uzročnici teških bolesti

toksodermije (grč. loxon luk za strijelu premazanu otrovom, derma koža) med. toksične, otrovne kožne bolesti

toksodonti (lat. toxodontia) geol. divovski sisavci čije su okamine pronađene u oligocenu i pliocenu Južne Amerike

toksonoze (grč. toxon luk za strijelu premazanu otrovom, nosos bolest) mn. med. bolesti zbog trovanja

toledo (šp.) ženski ručni rad na platnu, svili i dr., kod kojega se izvlače žice i prave šupljike s raznim šarama (naziv po španjolskom gradu Toledu)

tolerancija (lat. tolerantia) 1. popustljivost, snošljivost (prema tuđim shvaćanjima, premda se čovjek s njima ne slaže, u vjerskim pitanjima i dr.); 2. bank, zakonom dopušten višak ili manjak u težini zlatnog ili srebrnog novca

tolerantan (lat. tolerans) koji **podnosi**, popustljiv, snošljiv (osobito u vjerskom pogledu)

tolerantnost (lat. tolerantia) v. tolerancija

tolerirati (lat. tolerare) podnositi, imati obzira, trpjeti, dopuštati

toluidin kem. anilinu veoma slična organska baza. dobiva se od toluola i anilin od benzola; kristalizira u bezbojnim i sjajnim kristalnim listovima i. zajedno s anilinom, predstavlja sirovinu od koje se izrađuju anilinske boje

toluol kem. benzolu veoma srodna ugljikovodična tvar smole kamenog ugljena: bezbojna i zapaljiva tekućina; upotrebljava se za izradbu toluidina. umjetnog bademovog ulja i saharina

tolus (grč. tholos, lat. tholus) arhit. kupola, građevina s kupolom

tom (grč. tomos odsjek, odsječen komad, temno sijećem) odsjek, dio; svezak (knjige), knjiga

Toma (grč. Thomas) jedan od dvanaestorice apostola koji, po Novom zavjetu, nije vjerovao da je Krist, uskrsnuo sve dok ga osobno nije vidio i opipao mu rane; otuda: **nevjerni Toma** čovjek koji teško vjeruje

tomahavk (engl. tomahavk) bojna sjekira sjevernoameričkih Indijanaca

tomasu japanska mjera za tekućine i žito = 18,039 l

tomat (fr., šp., port. tomale) bot. crveni patlidžan

tombak (malaj. tambaga, tal. tombacco) žuti bakar, crveni mesing, slitina (legura) crvenkastožute boje od bakra s oko 20% cinka

tombola (tal.) poznata vrsta lutrije, podrijetlom iz Italije

tomisti mn. pristaše najvećeg skolastičara i teologa Tome Akvinskog (v. tomizam); usp. skotisti

tomizam teol. naučavanje dominikanca Tome Akvinskog (1225—1274) koje

je 1879. papa Leon XIII. proglasio službenom filozofijom Rimokatoličke crkve; v. tomisti

tomomanija (grč. tome rezanje, tomos odsjek, mania pomama, strast) strast za rezanjem, pretjerana sklonost, kirurškim operacijama

tomotozija (grč. tome rezanje, tikto rodin) med. vršenje porodaža pomoću tzv. "carskog reza"

ton (grč. teino zatežem žice na liri, tonos ton, lat. tonus) 1. fiz., glaz. zvuk koji nastaje pravilnim titranjem elastičnih tijela, titranje koje se prenosi obično zrakom kao elastičnom sredinom valovima (u glazbi se upotrebljavaju tonovi između 40 i 5000 titraja u sekundi); 2. slik. mješavina i slaganje boja: glavna, osnovna boja neke slike; jakost i sjaj boje: 3. pren. način ponašanja i govora u ophođenju, npr. "u tome društvu vlada ugodan ton"

tonn (engl. ton) mjera za težinu = 1000 kg (u Francuskoj i Njemačkoj); u Engleskoj i SAD-u 1016,0475 kg; *registarska tona* mjera za zapreminu i nosivost brodova = 100 kubičnih stopa = 2,83 m³

tondilja (šp. tonadilla) vesela narodna pjesma koja se obično pjeva između činova nekog kazališnog djela (na španjolskoj pozornici)

tonaža (fr. tonnage) teretna nosivost,

zapremina broda (u tonama)

tondin (tal. tondino) podmetač, podložak za čašu ili tanjurić

tondo (tal. tondo okrugao, obao) slike ili reljefi okruglog oblika u renesansnoj umjetnosti

tonfilm (grč. tonos ten, engl. film) film kod kojega su slike praćene odgovarajućom zvučnom pratnjom (prirodnom, govornom i glazbenom)

tonici (grč. tonos tjelesna snaga, kijepkost, lat. lonica) mn. med. farm. sredstva, lijekovi koji osvježavaju i okrepljuju; tonična sredstva

toničan (grč. tonikos naponski) okrjep-ljujući, koji okrjeppljuje, osvježavajući, koji osvježava; *tonična sredstva* v. tonici; usp. kloničan

tonik (grč. tonos krjepkost, lat. tonicum) med. v. tonici

tonika (tal. tonica) glaz. osnovni ton tonske ljestvice; slijed i nazivi pojedinih tonova ljestvice jesu: tonika ili osnovni ton, sekunda, terca, kvarta, kvinta, ili dominantna, seksta, septima, oktava

tono (fr. tonneau bačva) zrak. akrobacija pri kojoj se zrakoplov, u vodoravnom letu. okrene oko svoje uzdužne osi

tonofonitet (grč. tonos dizanje, fone glas) lingv. visina glasa

tonograf (grč. tonos ton; napon, grafo bilježim, pišem) 1. zrak. sprava koja automatski bilježi tonove; 2. med. sprava za bilježenje kretanja krvnog tlaka

tonogram (grč. tonos napon, gramma pisano, pismo) slika krvnog tlaka dobivena na tonografu

tonologij (grč. tonos ton, logia) znanost o tonu

tonometar (grč. tonos napon, metron mjera, mjerilo) med. uređaj za mjerenje krvnog tlaka; uređaj za mjerenje napetosti očne jabučice

tonometrija (grč. tonos ton; napon, metria mjerenje} glaz. mjerenje tonova; med. mjerenje krvnog tlaka; mjerenje napetosti očne jabučice; fiz. mjerenje napona pare kod otopina

tonski (grč. tonikos) glaz. koji se tiče tona, zvučni; *tonska ljestvica* ili *skala* slijed tonova počevši s osnovnim tonom ili tonikom (v. tonika); *tonski plan* nizanje svih tonova koji dolaze jedan za drugim, počevši od najdublje pa do najvišeg

tontina (tal.) društvo za uzajamno nasljeđivanje kod kojega dioničari koji duže žive nasljeđuju interes (rentu)

prije umrlih; također: hazardna kartaška igra s vizitkartama (posjetnicama), sudjeluje 12—15 igrača

tonus (grč. tonos napon, lat. tonus) med. normalno stanje napetosti organa ljudskog tijela, osobito mišića

tonzile (lat. tonsillae) mn. anat. krajnici
tonzilitis (lat. tonsillae krajnici) med. upala krajnika

tonzilotomija (lat. tonsillae krajnici, grč. tome rezanje) med. operativno odstranjivanje krajnika

tonzura (lat. tonsura striženje, striža) kod kat. svećenika: okruglo obrijano mjesto na tjemenu (kao simbol predanosti Bogu); pren. zaređenje; *tonsura Pauli* čit. tonzura Pauli (lat.) obrijani prednji dio glave grkokatoličkih (unijatskih) svećenika; *tonsura Petri* čit. tonzura Petri (lat.) obrijano tjeme rimokatoličkih svećenika

tonzurirati (lat. tonsura striženje, striža) obrijati tjeme (kod kat. svećenika)

top (engl.) pom. vrh katarke, koš na katirci

top-weight čit. top-vet (engl.) šport, najveći teret što ga u hendikepu nosi najviše opterećeni konj

topaz (grč. topazos, lat. topasius, sanskr. tapus) min. veoma cijenjen dragulj, najčešće žućkaste hoje, ali može biti i drukčije obojen i potpuno proziran

topičan (grč. topi kos) mjesni, položajni, koji se tiče mjesta ih položaja; *tapir*. • *na sredstva* med. lijekovi koji djeluju na određeno mjesto, izvana ili iznutra (flaster itd.)

topika (grč. topos mjesto, topikos mjesni, lat. topica) 2. mn. spisi u kojima su skupljeni ih navedeni izvori za dokaze

topika (grč. topos mjesto, topikos mjesni, topike) 1. ret. sustavno izlaganje određenih općih pojmova i stavova koji, pri izradbi predavanja, služe

- kao smjernica za pronalaženje svrsishodnih dokaza; gram. proučavanje reda riječi; teol. znanost o dokazima koji se nalaze u Svetom pismu
- topinambur** (braz.) bot. morska repa, čičok (sjevernoamerička biljka čiji su gomolji dobra stočna hrana)
- topless** čit. toplis (engl.) ženski kupači kostim koji se sastoji samo od gaćica (bez grudnjaka)
- topofobija** (grč. topos mjesto, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od otvorenih, širokih prostora
- topognom** (grč. topos mjesto, gnomon kazaljka) pokazivač, određivač mjesta za brodove i dr.
- topograf** (grč. topos mjesto, grafo crtam, bilježim) onaj koji predočuje zemljište crtanjem
- topografija** (grč. topos mjesto, grafo crtam, bilježim) grana geodezije koja se bavi predočivanjem dijelova Zemljine površine crtanjem; *anatomska topografija* (lat. topographia anatomica) anatomsko opisivanje položaja dijelova tijela
- topografirati** (grč. topos mjesto, grafo crtam, bilježim) snimati neki predio, crtanjem prikazivati prirodu nekog predjela
- topografski** koji se tiče topografije; *topografske karte*, veliki zemljovidi na kojima je točno i do sitnica zabilježena i označena priroda samo jednog kraja ih predjela
- topolino** (tal. lopolino "mišić") vrsta malog talijanskog automobila
- topologija** (grč. topos mjesto, logia znanost) znanst. o mjestima, znanost o poznavanju mjesta
- toponimija** (grč. topos mjesto, onyma ime) jezično i povijesno objašnjenje podrijetla imena pojedinih mjesta
- toponomnстика** (grč. topos mjesto, onoma ime) znanost o imenima mjesta; znanost koja ispituje podrijetlo i značenje imena pojedinih mjesta
- toponmastikon** (grč. topos mjesto, onoma ime) popis mjesta, rječnik mjesbi
- topi iskop** (grč. topos mjesto, skopeo pro-matram) v. topognoin
- Tor** (nord. Thor) mit, bog groma u nordijskoj mitologiji, osobito štovan u Norveškoj; u edskoj mitologiji: sin Odina i Jerdc (Zemlje), naoružan čekićem kojim oploduje zemlju, pobjednik u borbi s divovima itd. (kod starih Nijemaca odgovara mu Donar)
- Tora** (hebr. thorah) Mojsijev zakonik (Pentateuh) iz kojega kantor u sinagogama subotom pjeva po jedan dio
- toracici** (grč. thorax trup; prsni koš, lat. thoracici) mn. zool. ribe kod kojih se trbušne peraje nalaze ispod prsnih peraja
- toraeik** (grč. thorax trup; prsni koš, lat. thoracica) med. sredstvo, lijek za prsa
- torakodinamometar** (grč. thorax gen. thorakos prsni koš, dynamis sila, snaga, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje snage, sposobnosti udisanja
- torakometrija** (grč. thorax prsni koš, metria mjerenje) mjerenje prsa
- torakoplastika** (grč. thorax prsni koš, plastike vještina uobličavanja) pravljenje prsnog koša; med. jedan od načina liječenja plućnih bolesti, osobito tuberkuloze pluća: operativno uklanjanje niza rebara u jednoj polovici prsnog koša. čime se smanjuje njegov obujam, a time i bolesno plućno krilo obustavlja svoj rad
- torakoskop** (grč. thorax prsni koš, skopeo gledam) med. endoskop kojim se vrši pregled prsnog koša
- torakoskopija** (grč. thorax prsni koš, skopeo) med. pregled prsnog koša pomoću torakoskopa
- torakotomija** (grč. thorax prsni koš, tome rezanje) med. operativno otvaranje prsnog koša

toraks (grč. thorax trup; prsni koš) oklop za prsa; anat. prsni koš

toreador (šp.) borac s bikovima koji se bori na konju

torcfnkcija (lat. torrefactio) sušenje, prženje

torero (šp.) borac s bikovima koji se bori pješke

toreumato grafija (grč. loreuma rezbarija, grafia opis) opisivanje i poznavanje rezbarija

toreut (grč. toreutes) rezbar, graver

torcutika (grč. toreuma rezbarija, rezbarski rad, toreutike) vještina izradivanja stvari od kovine ili bjelokosti (kipova, posuda, reljefa) oštrim oruđem, rezbarstvo, rezbarska umjetnost

tori (engl. tory) v. torijevac

Toricelijeva cijev čit. Toriĉolijeva ... fiz. = barometar, nazvan po izumitelju, tiil. filozofu i matematiĉaru Evangelisti Torricelliju (1608—1647); *ToriceUijeva praznina* zrakoprazan prostor u gornjem dijelu barometarske cijevi; *Toricelijev teorem* brzina kojom istjeĉe teška tekućina kroz otvor na posudi jednaka je onoj brzini koju bi ona dobila kad bi slobodno pala za visinu jednaku udaljenosti otvora od slobodne površine tekućine u posudi

torij (lat. thorium) kem. radioaktivan element, atomska težina 232,12, redni broj 90, znak Th

torijevac (engl. torv) ĉlan aristokratske stranke u Engleskoj, pristaša starog drŹavnog i crkvenog ustrojstva, tzv. dvorske stranke (prvobitno: podrugljivo ime — ir. tory = razbojnik — koje su im dali protivnici, vigovci); u SDU-u: demokrat

torizam (engl. tory) političko-socijalna

shvaćanja i načela torijevaca

tormento (tal.) strahovita vijavica u Alpama

tormentum (tal. tormentum) sprava za mućenje; mućenje, muka

termina (lat. torquere, tormina) med. zavijanje (u trbuhu), trbuhobolja

tornado (šp. tornado) veoma jak vihor na zapadnoj obali Afrike i u području rijeke Missisippi (Sjeverna Amerika)

toro (šp. toro, lat. taurus bik) borba s bikovima (u Španjolskoj)

toros (grč. thoros animalno sjeme) hiol. spolno sjeme

torpedika (lat. torpedo) voj. poznavanje torpeda, dio vojne znanosti koji se bavi torpedima

torpedirati (lat. torpedo utrnulost, ukoćenost) voj. napasti (ili: pogoditi, potopiti, razoriti) torpedom

torpedujaĉa (lat. torpedo ukoćenost) voj. v. torpiljer

torpedo (lat. torpedo utrnulost. ukoćenost) 1. voj. podvodna ploveća mina vretenastog oblika, kreće se pomoću vlastitog mehanizma, pali se elektricitetom (*elektro-torpedo*) ili dodirrom sa stranim tijelima (*kontaktni torpedo*): sluŹi za obranu (*defenzivni torpedo*) ili napad (*ofenzivni torpedo*) protiv neprijateljskih plovećih objekata, a izbacuje se s ratnih brodova (torpiljera, podmornica, krstarica, brzih borbenih ĉamacâ) i s obala pomoću posebnih (lansirnih) cijevi; 2. zool. drhtulja (riba)

torpidan (lat. torpidus) obamro, utrnuo, ukoćen, neosjetljiv

torpiditet (lat. torpiditas) med. v. torpor

torpiljer (fr. torpilleur) voj. uzak i onizak ratni brod s oko 600 tona deplasmâna (istisnine), brzine preko 30 milja na sat, s nekoliko lansirnih cijevi za izbacivanje torpeda

torpor (lat.) med. utrnulost, ukoćenost, obamrlost

torta (tal., šp. torta. lat. tortus uvijen; uvoj, vijuga) kuh. velik, obiĉno okrugao kolaĉ (s jajima, maslacem, ĉokoladom, voćem, raznim likerima i dr.)

tortellini (tal. tortellini) mn. kuh. vrsta tjestenine (kolutići punjeni knsanim mesom)

tortikolis (lat. tortus uvijen, lat. collum vrat, torticollis) med. krivovratost

tortuozan (lat. tortuosus) zavojit, krivudav, vijugav, iskrivudan; pren. podmukao, potajan, lukav; zamršen, nerazumljiv

tortura (lat.) muka, mučenje; način da se stvaranjem jakih tjelesnih bolova dobije sudsko priznanje; mučenje pitanjima (na saslušanju); *tortura oris* (lat.) med. iskrivljenost usta, grč usta; *tortura faeiei* (lat.) iskrivljenost lica

torus (lat.) jastuk, uzglavlje; arhit. okruglo ispupčenje na bazi jonskih stupova; bot. cvjetišće; med. mesnati dio tijela, mišić; *tori conscer[^]sio* čit tori konscenzio (lat.) prav. lijeganje u bračnu postelju, tj. stupanje u brak

torzija (lat. torsio) 1. uvlačenje, uvijanje. zaokretanje; 2. fiz. otpor što ga zaokrenuto tijelo daje vanjskoj sili; 3. med. zaokretanje kraja presječne žile da bi se zaustavilo krvarenje

torzijska vaga sprava pomoću koje se mjere male sile time što im se uvijanjem posebne žice održava ravnoteža

torzo (tal. torso, grč. thvrsos, lat. thyrus) gornji dio ljudskog tijela (ramena, prsni koš i bokovi); umj. kiparsko ili slikarsko djelo koje prikazuje gornji dio ljudskog tijela, bez glave i ruku (npr. znameniti Ilerkulov torzo u Vatikanu)

tost (engl. toast lat. tostus) 1. pržena kriška kruha, prženica (uz čaj); 2. zdravica, nazdravljanje (po nekadašnjem engleskom običaju, da onaj tko nekome nazdravlja spusti u svoj vrč komad prženog kruha, zatim pušta vrč da ide od jednog do drugog, pa kad opet dođe do njega, on ispije ostatak, a kruh pojede)

tosto (tal.) glaz. brzo

total (lat. isp. totalan) u filmskom jeziku: slika u kojoj je čovjek snimljen u visini čitavog tijela

totalan Gat. totalis) cio, cjelokupan, potpun, ukupan, sav; *totalna refleksija* opt, potpuno odbijanje svjetlosti, pojava koja nastupa kad zrak dolazi iz sredine koja jače prelama pa naiđe na sredinu koja slabije prelama, onda on ne prijeđe u ovu. već se na razdvojnoj površini, kad dostigne granični kuL, odbije kao od zrcala; *totalna pomrčina* astr. potpuna pomrčina, npr. Mjesec!; Sunca; *totalni rat* rat u kojem cijeli narod svima sredstvima — vojnim, ekonomskim i duhovnim — radi na uništavanju drugog naroda, odnosno stinovnika države s kojom je u ratu

totalitaran Gat. totus cio. sav, potpun, fr. totalitiire) ukupan, cjelokupan, sav; *totalitarna država* država koja kontrolira cjelokupan život svojih podanika: kapital i rad, proizvođača i potrošači!, trgovinu, industriju i ostale profesije, zemljoradnju, vjeru, odgoj, umjetnost, književnost, znanost, medije, šport, sve javne ustanove. čak i obiteljski život; takve su države bile, npr. Mussolinijeva Italija i Hi ti ero va Njemačka; *totalitarni-ral* v. pod totalan

totalitet (lat. totus, fr. totalite) cjelokupnost, cjelina, ukupnost, svi

totalizator (lat. totalisator) stroj za skupljanje, skupljačica; vrsta kladenja na konjskim trkama kod koje se ukupan iznos (totalna svot.a) oklada izračuna i potom izvrši podjela dobitaka; visina dobitaka može se utvrditi tek kada je pobjednik poznat

totalni reflektometar opt. sprava pomoću koje se, mjerenjem graničnog kuta, određuje indeks prelamanja svjetlosti nekog tijela

totem (indijan.) simbol imena, plemenski znak primitivnih naroda, vrsta

životinje ili biljke u kojoj Su poštovali svoje pretke i duhovne zaštitnike svog plemena

totemizam (indijan.) vjerovanje primitivnih naroda u zajedničko podrijetlo i mistični odnos između plemena i neke vrste životinja, a ponekad i biljaka; takvu životinju ili biljku (totem) su obožavali i smatrali osnivačem svog plemena, pa se obično po njemu nazivalo i cijelo pleme

totntanc (njem. Totentanz) mrtvački ples (glazbena kompozicija i slikarsko djelo)

Totus mundus agit histrionem (lat.)

Čitav svijet glumi (natpis na pročelju kazališta u kojem jc djelovao Shakespeare)

tour-rcour čit. tur-retur (fr.) odlazak i povratak; *karta tour-retour* karta koja vrijedi za odlazak i povratak

trabakul (tal. trahaceolo) obalna lada (s dvije katarke) na Jadranskom moru

trabant (češ. drab pandur, tal., šp. trabante vojnik tjelesne straže, tjelohranitelj) pren. prišipetlja: astr. v. satelit

trabeata (lat. trahea) lit. starorimska komedija s motivima iz visokog rimskog društva (nazvana po trabei, svećanoj gornjoj haljini rimskih vitezova i a ugura)

traber (njem. Traber) kasač (konj)

trabuko (šp. trabuco) kratka puška sa širokim grlićem; vrsta cigara

trač (njem. TraLsch) brbljanje, ogovaranje, olajavanje, klevetanje

trade-mark čit. tred-mark (engl.) trg. zaštitni žig, zaštitna marka (tvornice)

trade-union čit. tred-junjen (engl.) obrtnička, radnička sindikalna udruga u Engleskoj (za zaštitu od nadmoćnosti kapitala)

tradicija (lat. traditio) predaja, s koljena na koljeno usmeno širenje (pri-

ča, pouka, vjerovanja, običaja i si.); vijest; običaj, navika; prav. predaja

tradicionalan Gat. traditio predaja) raširen predajom; utemeljen na predaji; uobičajen; *tradicionalna književnost* narodna književnost

tradicionalist (lat. traditio) pristaša predaje

tradicionalizam (lat. traditio predaja) teol. naučavanje da je Rog otkrio prvim ljudima govor i prvu spoznaju, i da su oni to predajom sačuvali za potomstvo; vjera u predaju

tradirati (lat. trans, dare, tradere) predati, predavati, izručiti, isporučiti, usmeno prenijeti (vijest, priču, pouku); poučavati

tradtivan (lat. traditivus) v. tradicionalan

traditor (lat. traditor) 1. izdajnik, prokazivač; osobito: prokazivač svetih knjiga i stvari vlastima (u doba progona kršćana pod Dioklecijanom); 2. voj. skriveni zaklon za oružje položene putanje (mitraljez, poljski top i dr.) radi iznenadnog djelovanja

traditorno oruđe voj. oruđe koje se nalazi u traditoru

traducijanci (lat. traducere) mn. fil. v. pod traducijanizam

traducijanizam (lat. traducere) Hl. shvaćanje da djetetova duša pri rođenju izlazi iz očeve duše ili sjemena, a da se ne stvara tek pri rađanju tijela, kao što shvaća kreacija nizam; pristaše ovoga shvaćanja (tradicijanci) su stoici i epikurejci, Tertulijan. Leibniz i dr.

trafika (lat. traflicum, fr. trafic, tal. trdffico) trgovina, trgovanje, osobito s izrađenim proizvodima; prodaja, prodavaonica, osobito duhana

trafikant (tal. trafikante) trgovac, prodavač, osobito duhana

tragala (šp.) španjolska pjesma slobode
tragant (grč. tragos jarac, anthos cvijet) bot. sluzava guma koja curi iz stab-

ljike biljnih vrsta roda *Astragalus*, služi kao sredstvo za sljepljivanje pastila, pilula, emulzija i u slastičarstvu

traged (grč. *tragodos*) v. **tragičar**

tragedija (grč. *tragedia*) poet. "jarčeva pjesma", vrsta drame u kojoj istaknuti karakter (tragični junak), boreći se za neku višu zamisao, dolazi u sukob s interesima i shvaćanjima svoje okoline; tim svojim djelovanjem stvara sebi tzv. tragičnu krivnju, zato što dolazi u sukob s prilikama u kojima živi. i u toj borbi (tragični konflikt) podliježe, ali zamisao za koju se borio njegovom smrću ipak pobjeđuje; pren. žalostan, koban, nesretan događaj (naziv po pjesmi koju je zbor pjevao za vrijeme svetkovina u slavu boga Bakha, na kojima se prinosiso na žrtvu jarac te su se svi pjevači u zboru oblačili u jareće kože)

tragedijant (grč. *tragedia*) nazovitragičar, loš pisac ili glumac tragedija

trageja (grč. *tragein*) slastice; orasi, bademi, kolači i dr. što se jede nakon ručka; med. grubo izmrvljen prašak od začina i šećera (za jačanje želuca)

tragema (grč. *tragema* slastica) v. **trageja**

tragi- (grč. *tragike*) predmetak u složenicama sa značenjem: tragedija, tragičan

tragičan (grč. *tragikos*) koji pripada tragediji, koji ima oblik ili karakter tragedije; pren. koban, zlokoban, nesretan, žalostan, dirljiv, sudbonosan, koj izaziva samilost

tragičar (grč. *tragikos*) pisac tragedije; glumac koji glumi tragične uloge

tragičnost (grč. *tragike*) kobnost, zlokobnost, zlosretnost; v. **tragika**

tragika (grč. *tragike*) potresno zbivanje, kobno zbivanje, koban sukob, sudbonosan sukob: cjelokupno djelovanje tragičnih događaja i tragične umjetnosti

t*agizam (grč. *tragike*) v. **tragika**

tragofonija (grč. *tragos jarac, fone zvuk, glas*) jareći, meketav glas. zamuckivanje u govoru

tragomashnljij (grč. *tragos jarac, maschale pazuh*) med. prčevinast smrad pod pazuhom

trngopodija (grč. *tragos jarac, pus gen. podos noga*) stvaranje nogu kao u jarca

tragus (grč. *tragos jarac*) med. prčevina, smrad koji se stvara pod pazuhom; anat. izbočina na prednjem rubu usne školjke

trahealan (grč. *trachcia*) dušični, koji se tiče dušnika

traheitis (grč. *tracheia dušnik*) med. upala dušnika

traheja (grč. *arteria e tracheia dušnik, trachys neravan, hrapav, tracheia neravna, hrapava*) anat. dušnik

traheje (grč. *tracheia*) mn. zool. cijevi na koje dišu člankonošci, stonoge i dr.

trahelagra (grč. *trachelos vrat, agla plijen*) med. kostobolja (gilht) vrata; vrsta krivovratosti

trahelizam (grč. *trachelos vrat*) med. kočenje (ili: ukočenost, grč) u vratu

trahclofima (grč. *trachelos vrat, fyra izraslina*) med. čir na vratu

traheoblenoreja (grč. *tracheia dušnik, blenna sluz, rheo tečem, curim*) med. izlučivanje sluzi iz dušnika

traheobronhitis (grč. *tracheia dušnik, bronehia dušnice*) med. upala dušnika

traheocela (grč. *tracheia dušnik, kele kila, bruh*) med. kila (ili: bruh) dušnika

traheopioza (grč. *tracheia dušnik, pyon gnoj*) med. zagnojenost dušnika, gnojenje dušnika

traheoragija (grč. *tracheia dušnik, korijen rag- od regnymi slomim, skrham*) med. krvarenje dušnika

traheoskopija (grč. *tracheia dušnik, skopeo promatram*) med. ispitivanje

- (ili: pregled) dušnika pomoću posebnog zrcala
- traheostenoz** (grč. tracheia dušnik, slenosis suženje, suženost) med. suženost (ih: sužavanje) dušnika
- traheotomija** (grč. tracheia dušnik, tome rezanje) kir. rezanje, prorezivanje, otvaranje dušnika
- traheotomirati** (grč. tracheia dušnik, tome rezanje) kir. operirati, razrezivati dušnik
- trahielkoza** (grč. tracheia dušnik, elkos gnojna rana) med. ćir ili prišt u dušniku
- trahifonij** (grč. trachvs hrapav, fone glas) med. grubost glasa, promuklost
- trahit** (grč. trachys hrapav, neravan) min. gronadna stijena porfirne strukture, obićno svijetle boje te hrapava
- trahom** (grč. trahoma hrapavost) med. veoma težak oblik zarazne upale oćiju, oćituje se u stvaranju sivkastih zrnaca na spojnoj koćici oka; moće dovesti i do sljepila
- trahur** (njem. Trichter) lijevak
- trajber** (njem. Treiber) tjerać, gonitelj; hajkać
- trajekcija** (lat. trajeetio prijevoz, prelazi; 1. gram. premještanje jedne rijeći iz glavne rećenice u relativnu rećenicu (ret. figura); 2. kem. vrsta proćjeđivanja
- trajekt** (lal. trajeclus prijelaz; prelazak.) skela, prijevoz (preko vode), prijelaz; prelazak, prelaćenje; *trajektni. brod* brod koji prevozi vlak preko rijeke ili jednog dijela mora, željeznićka skela
- trajektorija** (lal. Irajectoria) geom. krivulja koja pod Stalnim kutom sijeće lenvulje danog skupa
- trajel** (engl. trial saslušanje; ispitivanje, proba) jah. probanie i ispitivanje konna koji trebaju sudjelovati u utrci
- trak-sistem** (engl. truck zamjena, razmjena) naćin plaćanja zarade radnicima u robi, a ne U gotovom novcu
- trakt** (lat. tractus) vućenje, potez, prostiranje u dućzinu; predio, kraj; arhit. krilo graćevine
- traktat** (lat. tractatus) rasprava, spis, mala knjiga; mali spis ili letak vjerskog sadržaja koji u narod šire vjerske udruge radi podizanja vjere i morala; prav. pogodba, ugovor na temelju kojega se sklapa mećunarodni sporazum
- traktirati** (lat. tractare) obraćivati nešto, raspravljati o ćemu; ponašati se, postupati s kim (usp. tretirati); ćas-titi, ugostiti
- traktor** (lat. trahere vući. tractor) vozilo koje vuće plugove i druge poljoprivredne strojeve
- traktorija** (lat. tractoria) mat. krivulja od ćijih tangenti, raćunajući od doćirne toćke, jedna dana krivulja ili pravac (direktrijs) odsijeca uvijek jednake dijelove
- traktoriograf** (lat. trahere vući, grć. grafo pišem) sprava kojom se toćno izraćunava dućina krivulja
- traktrijs** (lat. tractrix) mat. v. traktorija
- trama** (lat. trama, fr. trame) potka kod tkanine; *tram-svila* svila s potkom koja se izraćuje od svilenih ćahura druge klase
- traminac** (njem. Traminer) 1. vrsta veoma slatkog i ukusnog bijelog i crnog groćđa, podrijetlom iz Tramina (jućni Tiro); 2. vino visoke kakvoće koje se dobiva od toga groćđa; 3. vrsta jabuke
- tramontana** (tal.) 1. sjeverni vjetar u Italiji; 2. sjeverna zvijezda, Sjevernjaća; *izgu-bili iramontanu* izgubiti smjer, zbuniti se, više se ne umjeti snaći (po govoru mornara kojima zvijezda Sjevernjaća slući za snalaćenje)
- tramper** (engl. tramp-steamer) teretni brod slobodne plovidbe
- trampolin** (tal. trampolino) odskoćnica, skakaćka daska, daska s koje se iz-

vode skokovi (gimnastički, u vodu i si.); trambulin

tramvaj (engl. tramway) ulična električna željeznica (u gradovima)

tran (njem.) riblje ulje

trankvilitet (lat. tranquillitas) mirnoća, spokojstvo

tranquillamentc čit. trankvilamente (tal.) glaz. mirno, tiho

trans (engl. trancc, lat. transire prijeći) 2. psih. stanje duboke hipnotičke uspavanosti spiritističkog medija; pren. zanos, ushićenost, ekstaza

trans (lat.) 1. prijedlog koji se javlja u mnogim složenicama i znači: preko, s one strane, pre-

trans-subjektiv (lat. trans-subjektivus) Cl. koji je s one strane, tj. izvan subjektivnog, vlastitog Ja, objektiv

trans-supstancijaeija (lat. trans-substantiatio) preobražavanje jedne biti u drugu

transakcija (lat. transactio) nagodba, sporazum; veliki trgovački posao

transaktor (lat. transactor) posrednik, pregovarač

transalpski (lat. trans-alpinus) koji leži s one strane Alpa, prekoalpski

transanimacija (lat. iraiisanimatio) seljenje duša, prelaženje duša

transatlantski (lat. trans-atlanticus) koji leži s one strane Atlantskog oceana, prekooceanski

transcendencija (lat. transscenaentia) fil. prekoračavanje granica iskustva, nespoznatljivost iskustvom, ono što je s one strane iskustva

transcendental (lat. transscendentalis) fil. koji se, promatran logički, nalazi prije svakog iskustva, koji čini mogućom spoznaju iskustva; *transcendentalnu logiku* (nasuprot općoj logici) bavi se oblicima mišljenja u vezi sa spoznajom iskustva, predmeta danoga u prostoru i vremenu; *transcendentalna filozofija* prema Kantu: sustav svih načela čistoga

uma, "sustav svih pojmova razuma i načela, ali samo ukoliko se tiču predmeta koji su dani osjetilima i koji se mogu dokazivati iskustvom" (njezin posebni zadatak je analiza čistog razuma, a sadrži "uvjete i prve elemente naše cjelokupne spoznaje a priori"); **transcendentalni idealizam** Kantova teorija po kojoj se stvar po sebi ne može spoznati, i koja smatra prostor i vrijeme oblicima osjetilnog zamjećaja a priori

transcendentalizam (lat. transscendere) fil. stajalište "transcendentalnog idealizma"; u Americi: vrsta idealističke metafizike

transcendentan (lat. transscendens, transscendere prelaziti, nadilaziti) 1. mat. koji se ne može izraziti algebarski; 2. fil. koji prelazi granice mogućeg iskustva, koji prelazi granice prostom (vremenske stvarnosti, koji je izvan ih iznad mogućnosti osjetilnog zamjećivanja, nadosjetilan, natprirodan, hiperfizički; supr. immanentan

traselementacija (lat. trans-elementatio) kem. pretvaranje elemenata, kemijsko pretvaranje jednog elementa u drugi

transcuntan (lat. transiens, transeuntis) fil. koji prelazi preko čega (npr. pojma, stvari), koji zalazi u drugo područje

transfer (lat. transferre prenositi) 1. prav. spis kojim se prenosi pravo vlasništva neke rente, posjeda i si. na neku drugu osobu; 2. bank. prijenos određene svote novca iz jedne zemlje u drugu, tj. iz jedne valute u drugu; il. prijenos nominalnih vrijednosnica s jednog vlasnika na drugog

transferirati (lat. trans-ferre) prenijeti, prenositi, premjestiti, premještati; prevesti (na drugi jezik): trg. iznos mjenice otpisati s čijeg konta; *trans-*

- ferirati ad usum* čit. ... ad uzum (lat.) pustiti u optjecaj, u promet,
- transfiguracija** (lat. transfiguratio.) preobražavanje, preobraženje
- transfigurator** (fr. transfigurateur) fiz. preobražavate Ij preinačitelj oblika, = kaleidoskop
- transfigurirati** (lat. trans-figurarc) preohraziti, preobražavati, preinačiti. preinačavati
- transfiks** (lat. trans-fixum) prav. naknadan dokument (koji se pergamentnom vrpcom spaja s glavnim dokumentom)
- transformacija** (lat. transformatio) 1. pretvaranje, preobražavanje, preinačavanje, preobličavanje; preuobličanje, preuobličanost; 2. fiz. pretvaranje struje visokog napona u struju niskog napona, i obratno, pomoću transformatora; *teorija, transformacije* v. transformizam
- transformator** (lat.) 1. fiz. sprava pomoću koje se struja visokog napona može, bez znatne promjene ukupne električne energije, pretvoriti u struju niskog napona, i obratno: 2. mađioničar, vještak u tobožnjem pretvaranju jednih predmeta u druge
- transformirati** (lat. trans-formarc) preohličiti, preoblikovati, preobraziti, pretvoriti, promijeniti, preinačiti; mat. preinačiti, preinačavati, jednom matematičkom izrazu dati drugi oblik ne mijenjajući mu vrijednost
- transformizam** (lat. trans, forma) biol. teorija o preobražavanju živog svijeta tijekom povijesnog razvoja, = darvinizam
- transfundirati** (lat trans-funderc) prelijevati tekućinu iz posude u posudu, prelititi, prelijevati, pretočiti, pretakati; med. pretakati krv iz žila jedne osobe u žile druge
- transfuzija** (lat. transfusio) prelijevanje, pretakanje; med. pretok krvi iz žila jedne osobe u žile druge (u slu-
- čajevima težih bolesti koje su u vezi S većim gubitkom krvi)
- transfuzor (lat. transfusor) med. sprava za pretikanje krvi; usp. transfuzija
- transgresija** (lat. transgressio) prijestup, prekoračenje (zakona, naredbe i dr.); geol. prodiranje mora u kopno i širenje na prostor kopna (supr. regresija)
- Transilvanija** (lat. trans preko, silva šuma) "zemlja s one strane šume", Krdelj
- transkontinentalan** (lat. transeontinentalis) koji prelazi preko kopna, prekokopneni; koji spaja ili povezuje oceane
- transkribirati** (lat. trans-scribere) 1. prepisati (iz jedne knjige u drugu, iz jednog oblika u drugi; drugom abecedom); 2. prav. prepisati na drugog, npr. neko potraživanje
- transkripcija** Gat. trans-scriptio) 1. prav. prenošenje na drugo prepisivanjem; 2. prepisivanje, prenošenje nekog teksta na drugo pismo npr. s latinice na glagoljicu; 3. glaz. prilagodavanje jedne kompozicije za drugi glas ili drugi instrument
- transkutan** (lat. trans- kroz. cutis koža) med. koji ide kroz kožu
- translacija** Gat. translatio) 1. prijenos, prenošenje, premještanje; 2. prijevod, prevođenje (na drugi jezik); 3. prav. prenošenje, prijenos (nekog prava); 4. fiz. gibanje jednog tijela kod kojega sve njegove točke opisuju paralelne, podjednake, isiousmjerenc putove
- translatio juriš** čit translacio juriš (lat.) prenošenje jednog prava na nekoga drugog
- translatirati** (lat. trans, latio) trg. prenositi, = transferirati
- translativ** (lat translatum preneseno) u deklinaciji ugro-finskih jezika: padaž mjesta
- translator (lat.) prevoditelj, tumač

translatoran (lat. transiatorius) pomičan, pri kojem se svaka točka kreće; v. translacija; usp. rotatoran

translokacija (lat. translocalio) mijenjanje mjesta, premještanje

transmarinski (lat. transmarinus) koji je s one strane mora; prekomorski

transmisija (lat. transmissio) prenošenje, isporučivanje; fiz. prenošenje sile; u strojnoj tehnici: one naprave (zupčanici, kotači, vratila, remeni i dr.) koje prenose pogonsku silu s motora na stroj radilicu

transmitirati (lat. trans-mittere) predati, isporučiti; fiz. prenijeti silu, prenosili silu (usp. transmisija)

transmutacija (lat. transmutatio) preobražavanje, pretvaranje; preobraženost, prelvorenost; sposobnost preobražavanja; *teorija transmutacije* biol. teorija o preobražavanju ili postanku, shvaćanje koje su (još prije Darvina, usp. darvinizam) postavili Lamarck i drugi prirodnjaci, prema kojem su se sva organska bića razvila iz jednog praoblika ili nekoliko najjednostavnijih praoblika = descendna teorija

transnaturalan (lat. trans, naturalis prirodan) koji se nalazi s one strane prirode, natprirodan

transoceanski (lat. trans-oceanus) koji je s one strane mora, prekooceanski

transparentcija (lat. transparentia)

prozirnost

transparent (lat. trans-parere) 1. papir s debelim crnim ili crvenim crtama koji se pri pisanju podmeće pod papir bez crta na kojem će se pisati; 2. prozirna slika (izrađena na prozirnomo papiru ih platnu natopljenom u ulju); 3. tanka gornja haljina ispod koje se vidi boja donje haljine

transparentan (lat. trans-parere) proziran; bistar, jasan; *transparentu* folije* tanki, prozirni (transparentni) listovi izrađeni od umjetne plastične

mase, po načinu izradbe slični umjetnoj svili: prodaju se pod nazivom celofan, neofan, tran?parin i dr. a služe za zaštitu živežnih namirnica od zraka, vlage, za zatvaranje staklenki, boca itd.

transparentnost (lat. transparentia) v. transparentcija

transpiracija (lat. trans-spiratio) isparavanje, isparenje; znojenje, znoj

transpiracijski (lat. transpiratio isparavanje) koje se tiče transpiracije; *transpiracijski koeficijent* bot. količina vode koju biljke, tijekom svog razvijanja, ispare (transpiriraju) da bi stvorile jedinicu (jedan gram) suhe tvari

transpirirati (lat. trans-spirare) ispariti, isparavati; znojiti se; pren. proćuti se, izići na glas

transplantacija (lat. transplantatio) presađivanje, premještanje; med. bot. zamjenjivanje uništenog dijela biljnog ili životinjskog tijela drugim dijelom uzetim s nekog drugog mjesta od istog ili drugog organizma (u plastičnoj kirurgiji i vrtlarstvu)

transplantat (lat. transplantare) med. bot. dio tkiva ili organ koji je presađen putem transplantacije

transpolaran (lat. trans- kroz) koji ide preko zemaljskih polova

transponirati (lat. transponere) premjestiti, premješati; mat. članove jednadžbe premjestili sjedne strane na drugu: glaz. prevesti na drugi (viši ih niži) glas

transport (lat. transportus) 1. prijenos, prijevoz, prenošenje, prevoženje (putnika, robe i dr.); 2. roba koja se prevozi; 3. u knjigovodstvu: prijenos, prenošenje zbroja računa sa završetka jedne strane na početak druge

transportacija (lat. transportatio) prenošenje, prevoženje; prevoženje osuđenika u koloniju, deportacija

transporter (fr. transporteur) 1. teh. uređaj za prenošenje materijala koji

se; obraduje ili sastavnih dijelova nekog stroja od jednoga radnika do drugog; 2. veliki auto za prijevoz trupa i vojnog materijala; 3. osoba koja se bavi prevoženjem robe; 4. stražar-vodič, pratitelj; 5. geom. instrument za prenošenje ili mjerenje kutova (polukrug podijeljen na 180°)

transportirati Gat. transportere) prenijeti, prenositi, prevoziti, prevesti, npr. robu, trupe, osuđenike u koloniju, deportirati

transportni (Int. transportus.) prijenosni, prijevozni, koji se tiče prijenosa ili prijevoza, koji pronosi ili prevozi; **transportni strojevi** teh. sprave koje, obično pokretane transmisijom, prenose materijal s jednog mjesta rada na drugo, a same ostaju na istom mjestu, npr. dizalice i dr.

transpozicija Gat. transpoetitio) premještanje, premještanje; mat. prebacivanje članova jednadžbe s jedne strane na drugu; glaz. prevođenje na drugi ton

transtermija (lat. trans, grč. thermos topao, vruć) med. v. termo penetracija

transudacija (lat. trans-sudalio) med. izlučivanje serozne tekućine (transudata) iz krvnih žila u okolno tkivo zbog poremećaja u cirkulaciji, povećanog tlaka u žilama itd.

transudat (lat. trans-sudatum) med. v. pod transudacija

transudirati (lat. trans-sudare) med. izbijali, izlaziti kroz otvore, npr. znoj

transumpt (lat. trans-sumptum) prav. ovjeren prijepis (kopija)

transurani (lat. trans, grč. uranos nebo, lat. uranium) mn. kem. radioaktivni elementi (neptunij i plutonij) koji dolaze iza urana, posljednjeg kem. elementa na Mendeljejevljevoj tablici; dobiveni su umjetnim putem, kao rezultati reakcija atomskih jezgri

transverz (lat.) v. traverza

transverzala (lat. trnnsversalis) geom. poprečnica, crta ili površina koja presijeca sustav crta ili površina

transverzalan (lat. transversalis) poprečan; fiz. *transverzalno valovito gibanje* gibanje kod kojega djelići elastične sredine titraju okomito na smjer prostiranja poremećaja, tj. zraka (supr. longitudinalan)

transvestija (lat. trans pre-, vestis odjeća) nagon za mijenjanjem odjeće, obično erotske prirode

transvestiti (lat. trans pre-, vestis odjeća) mn. osobe koje pri normalnom spolnom seksualnom osjećaju imaju nagon za oblačenjem odjeće suprotnog spola

tranša (fr. tranehe) 1. kriška (kruha, mesa); 2. vijenac na kovanom novcu (s natpisom ili ukrasom); 3. dio zajma (kad se zajam ne emitira odmah čitav nego u određenim dijelovima)

tranšeja (fr. tranehee rov, jarak, prokop) voj. dugački rov koji štiti od metaka, krhotina granata i si., te služi i za dostavljanje obavijesti

tranširati (fr. traneher) sjeći, rasijecati (pečenje)

tranzit (tal. transito) trg. prijevoz robe ili dobara kroz jednu zemlju u drugu (bez carine ili po posebnoj carinskoj pristojbi)

tranzitiv (lat. transitivum sc. verbum) gram. prijelazan glagol

tranzitivan (lat. transitivus) prijelazan; **tranzitivan glagol** v. tranzitiv

trap (njem. Trab) jah. kas, kasanje ' **traper** (engl. trapper) sjevernoamerički lovac na divljač skupocjenog krzna, osobito na dabrove i vidre

trapez (grč. trapeza) geom. četverokut s dvjema paralelnim stranama; šport, viseće vratilo (gimnastička sprava)

trapezoedar (grč. trapeza, edra osnova) tijelo koje ima 24 jednake, neistostranične četvorokutne površine (kristal)

trapezoid (grč. trapeza, eidos oblik) geom. četverokut u kojem nijedna strana nije paralelna s drugom

trapist (fr. trappiste) vrsta sira blagog okusa i mirisa (naziv po kat. redu trapista koji su ga prvi proizvodili)

trapisti (fr. trappistes) kat. redovnici reda od Trappe, osnovanog 1122., reformiranog u XVII. st., poznatog po strogosti svojih, propisa, osobito po obvezi stalne i potpune šutnje (nazvani po opatiji La Trappe u jednom pustom kraju Normandije)

trasa (fr. traçe trag, šp. traza, Lil. traccia trag) nacrt, obilježena, označena linija nekog puta, željezničke pruge i si.; voj. crtež, nacrt

trasnnt (tal. trassarc) trg. izdavatelj mjenice, osoba čiji je potpis bitan uvjet za vrijednost trasirane mjenice

trasat (tal. trassalo) trg. osoba na koju je mjenica ispostavljena, osoba koja treba platiti mjenicom određenu svotu novca

trasirati (fr. tracer) 1. obilježiti, obilježavati, označiti, označavati, odrediti liniju puta ili željezničke pruge; nacrtati. skicirati

trasirati (tal. trassare, lat. trahere vući) 2. trg. izdati mjenicu (tratu) na neku drugu osobu

trata (tal. tratta) trg. izdana mjenica, tj. mjenica koju smo potpisali i po kojoj dugujemo; supr. rimesa

tratarcla (tal. trattarella) trg. mala mjenica, mjenica s malim iznosom

traulizam (grč. traulismos tepanje, izgovaranje glasa "r" iz grla (kao pogreška u izgovaranju)

trauma (grč. trauma) rana, ozljeda, povreda (tjelesna ili duševna); *psihička trauma* veoma jak duševni potres kao posljedica nekog strašnog i po život opasnog doživljaja

traumatici (grč. trauma, traumatikos koji se tiče rane, koji pripada rani, koji liječi ranu) mn. med. sredstva (ih: lijekovi) za rane

traumaticin (grč. trauma rana) farm. otopina gutaperke u kloroformu

traumatičan (grč. traumatikos) koji se tiče rana, koji je nastao zbog rana

travada (port. travado) pom. neobuzdan i promjenjiv vjetar, praćen sijevanjem i grmljavinom

travertln (tal. travertino, lat. lapis Tiburtinus) min. pršina, tvrdi tuf koji je nastao od taloga iz vapnenačkih toplih izvora; dobiva se kod Rima, i još od starog doba služi kao odličan građevni materijal (od njega je sazidana Petrova crkva u Rimu)

traverza (fr. traverse, lat. transversa) grad. poprečnica, poprečna greda; voj. poprečan bedem (za zaštitu od bočne vatre i vatre s leđa); poprečna hrana, poprečan prud (kod reguliranja rijeke); pren. odvratna slučaj, odvratnost

traverzirati (fr. traverser) prijeći prijeko, proći kroz; ispriječiti se kome; jah. skakati ukoso, poprečke; u mačevanju: napasti, napadati s boka; izbjeći udarac

travestija (tal. tra vesti re, lat. trans pre, vestire obući) prerašavanje, preoblačenje; poet. šaljiva obrada ozbiljnog književnog djela; usp. parodija

travestirati (tal. travestire) prerašiti, prerašavati, preobući; izokrenuti (na šaljivo); ozbiljno književno djelo preraditi na smiješan (komičan) način

travi (engl. travvl) 1. mreža za lovljenje riba u morskim dubinama; 2. voj. sprava za lovljenje i uništavanje morskih mina

travler (engl. trawler) 1. brod koji lovi ribu pomoću travla; 2. voj. brod za lovljenje i uništavanje morskih mina; droter

tre (tal. tre, lat. tres) tri; *a tre itoči, a tre parti*. čit. a tre, a tre voći, a tre parti (tal.) glaz. za tri glasa, troglasno

treba (šatr.) žena

treber (njem. Treber) kom, trop
trebiše (fr. trebuchet) osjetljiva vaga (za mjerenje zlata, srebra)
trečentisti (tal. trecento) til. pjesnici i umjetnici XIV. st. (treČenta)
trecento (tal. trecento tri stotine) naziv za XIV. st. u tal. književnosti i umjetnosti
tred (engl. thread) 2. engleska mjera za konac različite veličine, prema vrsti konca
tred (engl. trade) 1. zanat, trgovina, obrt, posao, promet
tref (fr. trefle, njem. TrefO 2. jedna od boja u igraćim kartama (žir)
tref (njem. Tref!) 1. pogodak, zgoditak
trefer (njem. Treffer) onaj koji dobro gada, dobar strijelac; zgoditak, dobitak
trefina (grč. trvpanon) kir. kratki trepan koji se pokreće jednom rukom
trefiti (njem. treffen) zgoditi, pogoditi (npr. puškom); susresti, naići na; slučajno naći; trefiii se dogoditi se, desiti se
treger (njem. Trager) nosač, hanialin; grad. nosač, greda (željezna ili betonska)
trek (engl. track) šport, staza za biciklističke utrke ili za natjecanje u trčanju
trema (grč. tremo dršćem) 2. drhtanje, grozničavo uzbuđenje, strah (kandidata pred ispit, glumca pred izlazak na pozornicu i si.)
trema (grč. tremo) 1. gram. v. dijereza
tremando (tal.) glaz. dršćući, podrhtavajući
trematode (lat. trematoda) mn. zool. plosnate gliste
tremolando (tal.) glaz. v. tremando
tremolo (tal.) glaz. drhtanje, podrhtavanje, titranje; brzo ponavljanje istog tona
tremor (lat.) med. brzo kretanje, drhtanje jedne skupine mišića
tremulant (lat. tremulans) glaz. drhtav zvuk ili glas: pjevač koji pjeva drh-

tavim glasom; način sviranja na orguljama koji im daje drhtav, titrajući ton

tren (fr. train, lat. trahere vući) vlak, željeznica; voj. komora, prateća vozila (topnički, municijski, pontonski, sanitetski tren)
trenčkot (engl. trench-coat) "kaput za rovove", vrsta muškog (i ženskog) lanenog ili vunenog gornjeg kaputa, praktičnog kroja, tako da može dobro poslužiti i za loše vrijeme
trener (engl. trainer) 1. šport, uvježbavatelj, obučavatelj, onaj koji nekoga trenira
trener (fr. traineur) 2. vojnik koji zaostane za vojskom, maroder
trening (engl. training) šport, vježba, vježbanje, sustavno, povremeno pripremanje tijela vježbanjem kako bi na utakmici moglo biti u najboljoj kondiciji i razviti punu vještinu i snagu
trenirati (engl. train, lat. trahere vući) vući za sobom, povlačiti, razvlačiti; šport, obučavati, sustavnim vježbanjem i svrhovitim načinom života (djetom) osposobiti tijelo za potpun razvoj snage (boksaci, hrvači, loptači, džokeji, veslači, plivači, trkači itd.), vršiti stalan trening
trenodija (grč. threnodia naricanje, naricaljka) pjesma tužbalica
trente et quarante čit. trant-e-karant (fr.) "trideset i četrdeset", hazardna kartaška igra karata
trente-ct-un čit. trant-e-en (fr.) "trideset jedan", hazardna kartaška igra kod koje igrači nastoje u 3 karte imati 31 bod
trepak (rus.) ruski narodni ples u 2/4 taktu
trepan (grč. trypanon svrdlo, fr. trepan) kir. instrument za bušenje lubanje (kojim se rukuje objema rukama)
trepanacija (lat. Irepanatio) kir. otvaranje lubanje (jedna od najstarijih

- poznatih operacija, nekada vršena trepanom ili trefinom, danas pomoću dlijeta, čekića ili električne bušilice) radi uklanjanja skupljene krvi ih gnoja, čircva, komadića kostiju ili drugih stranih tijela; također: svaka operacija pri kojoj se otvara neka tjelesna šupljina bušenjem ih izrezivanjem kosti itd.
- tre pang** (malaj.) v. holoturije
- trepidacija** (lat. *trepidatio*) drhtanje, bojažljivo kretanje; prezanje, kolebanje; *trepidacija Zemljine osi*, pored precesije, nulacije, jedno malo gibanje
- tres faciunt collegium** čit. tres faciunt kolegijom (lat.) trojica čine kolegij, tj. trojica tvore tijelo sposobno za donošenje odluke ili presude (staro pravno načelo)
- tresalvo** (šp. tresfilvo) sin mestika i Indijanke
- tre tirati** (fr. traïter) 1. obrađivati (neku temu), raspravljati (o čemu); 2. ponašati se, postupati, ophoditi se s kim
- treuga Dei (lat.)** Božji mir, vjerski zakon u sred. vijeku koji je zabranjivao nasilje ih neprijateljstvo od četvrtka, kasnije od srijede navečer, do ponedjeljka ujutro
- trezor** (grč. *thesaurus* blago, riznica, lat. *thesaurus*, fr. *tresor*) 1. hlagajna, riznica, kasa, sef; *trezomi bonovi* bank. blagajnički bonovi (vrsta papirnog novca)
- trezorerija** (fr. *trésorerie*) blagajna, državne financije
- trh** (mađ. *tereh*, *terhet*) breme, teret; tegoba, teškoća, muka
- tri-** (grč. *treis*, *tria*. *tri-*, lat. *tres*, *tria*) predmetak u složenicama sa značenjem: tri, Iro-
- triandrija** (grč. *treis*, *tria tri*, anér gen. *andros* čovjek, muž) bot. treća klasa u Linnéovom sustavu biljaka: tromuževne biljke čiji hermafroditni cvjetovi imaju tri prašničke niti
- tri angl** (lat. *triangulus* trokut) glaz. udaraljka, čelični instrument za udaranje u obliku trokuta
- triangulacija** Gat. *triangulatio*) geod. mjerenje zemljišta pomoću međusobno povezanih trokuta, sa stranama 30—60 km, pri čemu se vrhovi (trigonometri) i strane određuju i izračunavaju trigonometrijskim puteni (služi kao osnova za topografsko snimanje zemljišta; rad počinje s točno izmjerene baze ih osnovice)
- triangulamn** (lat. *triangularis*) trokutni; trokutast; *triangularni brojevi* mat. najjednostavniji od tzv. figuriranih brojeva, naime 1, 3, 6, 10, 15, 21, 28, 36, 45, 55, 68, 78 itd., koji se mogu izraziti točkama podjednako udaljenim jednih od drugih na površini jednog istostraničnog trokuta
- triangulntor** (lat. *triangulator*) geod. osoba koja se bavi isključivo triangulacijoin (inženjer, tehničar i dr.)
- triangulirati** (lat. *triangulare*) 1. mjeriti pomoću sustava trokuta, mjeriti trigonometrijski; 2. cijepiti mladicu u irokutan procijep na stablu
- Trianon** (fr.) dva dvorca za odmor u Versajskom parku: *Veliki Trianon* dvorac koji je izgradio Luj XIV. (u njemu je, 4. VI. 1920. potpisan ugovor o miru između Antante i Ugarske); *Medi Trianon* dvorac koji je izgradio Luj XV., omiljeno boravište Marije Antoanete); pren. paviljon ili zasebna zgrada u nekoin parku
- triarhija** (grč. *tria tri*, *areho vladam*, *triarchia*) vladavina trojici; trovlada, triumvirat
- trias** (grč. *trias* trojstvo) glaz. trozvuk (u duru ili u molu)
- trias harmoniea** čit. trijas harmonika (lat.) glaz. harmonički trozvuk
- triba** Gat. *tribus*) u starom Kimu: dio stalež naroda u poliličkom i administrativnom pogledu (prvobitno ih je bilo 3, na posljetku 35)

- trihnda** (grč. tribas gen. tribados žena koja bludniči so sobom ili sa ženama, tribo trljam) žena koja ima spolnu sklonost prema istom spolu, žena homoseksualac
- tribadiznm** (grč. tribas) spolna sklonost žene prema istom spolu (v. tribada); usp. lezbijska ljubav (pod lezbijski)
- tribina** [fr. tribune] uzvišeno mjesto za govornika, govornica; uzvišeno mjesto za gledatelje, slušatelje itd.; tribuna
- tribometar** (grč. tribo trljam, metron mjera, mjerilo) fiz. sprava za određivanje veličine otpora trenja, tj. sučinitelja trenja, koeficijenta frikcije
- tribrah** (grč. tribrachys od tri kratka sloga) metr. stihovna stopa od tri kratka sloga: U U U
- tribulkon** (grč. tri-, elko vučom, fr. boule kugla) med. sprava za izvlačenje puščanog zrna iz rana
- tribun** (lat. tribunus) kod Rimljana: starješina trihe (usp. tribunus); starješina tribunata u Francuskoj (od 1799.); pren. narodni voda, demagog
- tribunal** (lat.) 1. prvobitno: uzvišeno mjesto na rimskom Forumu na kojem je sjedio pretor i sudio; 2. sučev stolac; sudski kolegij, sud, viši sud
- tribunat** (lat. tribunatus) služba i zvanje tribuna, tribunstvo; u Francuskoj: ustanova koja je rješavala prijedloge zakona (od 1799—1807).
- tribus** (lat.) dio gradskog teritorija u starom Kimu
- tribut** (lat. tributum) porez, daća, danak koji plaća pobijedjeni narod pobjedniku ili vazalni vladar stvarnom vladaru, tj. gospodaru; pren. dug
- tributar** (lat. tributarius) onaj koji plaća danak; porezni obveznik
- tricenij** (lat. tricennium) razdoblje od 30 godina, tridesetljeće
- tricikl** (fr. trycicle) nekadašnja fr. kola na tri kotača; velosiped na tri kotača; kolica na tri kotača
- tricinij** (lat. tricinium) glaz. troglasna kompozicija za puhačke instrumente; troglasni stavak
- tridaktilan** (grč. tri-, daktylos prst) troprst, sa tri prsta
- tridens** (lal.) trozubac (Neplunov)
- trident** (lat. tridens, tridentis) v. tridens
- tridi** (fr. tridi) treći dan dekade (u nekadašnjem francuskom republikanskom kalendaru)
- triduuum** (lat. triduuum) vrijeme, rok od tri dana; trodnevna molitva u Kat. crkvi
- triecija** (grč. tri-, oikos kuća) bot. v. triekija
- triedričan** (grč. tri-, edra osnova) sa tri površine ili strane, trostraničan
- triekija** (grč. tri-, oikos kuća) bot. trodomnost, trostruko izdvajanje biljaka (koje imaju muške, ženske i dvopolne cvjetove)
- trienij** (lat. triennium) razdoblje od tri godine, trogodište
- trieteteris (grč. trieteris) vrijeme od tri godine, trogodišnjica; svetkovina koja se slavi svake treće godine
- trifarmakon (grč. tri-, farmakon lijek) lijek koji sadrži tri sastojka
- trifiln (grč. triivllos) bot. trolisni, koji ima tri čašična listića
- trifolij** (lat. trifolium) bot. "trolist" = djetelina; pren. društvo trojice, trojica, troje, trio
- trifonija** (grč. tri-, fone zvuk, glas) glaz. troglasnost
- triforij (lat. triforium) arhit. hodnik na svodove s trostrukim otvorom
- triftong (grč. treis tri, fthongos glas, zvuk) troglas. slog od tri samoglasnika
- triftong** (grč. tri-, fthongos glas, zov, ton) gram. troglasnik, slog od tri samoglasnika
- trifurkacija** (lat. trifurcatio) račvanje u tri grane, u tri kraka
- triga (lat. triga) zaprega od tri konja, trojka

trigamija (grč. trigarrua treći brak, treća ženidba, treća udaja) troženstvo, tromuštvo, trostruki brak

trigemin (lat. trigeminus trojni) bijeli prašak. lijek protiv glavobolje i groznice, osobito protiv bolova što ih uzrokuje tzv. "trostruki živac"

trigeminus (lat. trigeminus sc. nervus) anat. trostruki živac (lica i čeljusti)

triginija (grč. tri-, gyne žena) mn. bot. treći red u klasama I—XIII Linneovog sustava biljaka: biljke čiji cvjetovi imaju po tri stupića

triglif (grč. triglyfos) arhit. trorez, tri uspravna ureza na frizu dorskih stupova

triglot (grč. tri-, glotta jezik) djelo napisano na tri jezika, osobito Biblija; čovjek koji zna i govori tri jezika

trigon (grč. trigonon) trokut

trigonometar (grč. trigonos trokutni, metron mjera, mjerilo) geod. točka na zemljištu čiji su položaj i visina, pri iriangulaciji, određeni trigonometrijskim putem; služi kao osnova za topografske radove (označen je visokom drvenom piramidom i ispod nje četvrtastim, oko 1 m dugim, u zemlju usađenim kamenom koji oko 20 cm viri iz zemlje)

trigonometrija (grč. trigonos trokutni, metria mjerenje) geom. dio geometrije koji se bavi rješavanjem trokuta, tj. koji pomoću dovoljnog broja danih elemenata jednog trokuta pronalazi, računskim putem ili konstrukcijom ravnih slika, njegove ostale elemnte; *sferna trigonometrija* bavi se rješavanjem sfernih trokuta

trigonometrijski (grč. trigonos, metria) koji spada u znanost o trokutu; *trigonometrijske funkcije*, *goniometrijske funkcije* odnosi strana u pravokutnim trokutu (v. sinus, kosinus, sekans, kosekans, tangens, kotangens)

trihijaza (grč. trichiasis) med. nepravilan položaj na rubu očnih vjeda,

prookrcnutost trepavica tako da nadražuju očnu jabučicu i uzrokuju upalu

trihina (grč. thrix dlaka, vlas, trichos dlačni, vlasni, lat. Trichina spirali?) zool. vlasica, kao dlaka tanak, veoma mali nametnik (ženka duga do 3, mužjak 1,5 mm), živi osobito u štakorima, s **njih** prelazi na svinje i na čovjeka koji jede svinjsko meso zaraženo ovim nametnikom

trihinijaza (lat. trichina) v. trihinoza

trihinoskop (lat. trichina, grč. skopeo promatram) projekcijski aparat za promatranje trihina

trihinoza (lat. trichina, grč. nosos bolest) med. teška, često smrtonosna bolest **onih** koji jedu svinjsko meso zaraženo tribinama, zbog toga što se one razmnože u crijevima, probiju crijevnu sluznicu, dođu u krv i odatle u mišićna vlakna

trihinozan (lat. trichinosus) med. zaražen tribinom

trihitis (grč. thrix gen. trichos dlaka, vlas) med. bolest, upala vlasišta

trihizam (grč. thrix. trichos vlas, dlaka) med. veoma fin, kao dlaka tanak rascjep kosti

trihofitici (grč. thrix vlas, dlaka, fyto radam, stvaram, proizvodim) mn. sredstva koja pomažu rastenje kose

trihofitoza (grč. thrix, fyton biljka) med. gljivična kožna bolest, najčešće na dijelovima tijela obraslim dlakom

trihoftori (grč. thrix vlas, dlaka, fthora uništenje, razorenje) mn. sredstva za uništavanje dlaka

trihologija (grč. thrix gen. trichos dlaka, vlas, logia znanost) znanost o kosi; također: = karfologija

trihoma (grč. thrix geil. trichos dlaka, vlas, trichoma) obraslost dlakom ili kosom, kosmatost; dobivanje dlaka, dlakavljenje; med. poljska kika (bolest u području rijeke Visle, tj. u Poljskoj, i u podunavskim zemljama: kor-

- nična bolest kose, poglavito zbog nečistoće)
- trihomikoza** (grč. thrix gen. trichos dlaka, vlas, mykes gljivica) med. bolest kose uzrokovana gljivicama
- trihopteri** (grč. thrix vlas, dlaka, pteron krilo) mn. zool. tulari, vodeni moljci (insekti srodni s leptirima)
- trihoreja** (grč. ihrix vlas, dlaka, reo opadam) med. opadanje kose
- trihoshiza** (grč. thrix, schisis cijepanje) med. cijepanje, "cvjetanje" kose
- trihotomičan** 1. (grč. thrix vlas, dlaka) cjepidlački; 2. (grč. tricha na tri dijela) podijeljen na tri dijela
- trihotomija** (grč. thrix, tome cijepanje) 1. "cjepkanje dlaka", tj. cjepidlačenje
- trihotomija** (grč. tricha na tri dijela, tome odvajanje, razdvajanje) 2. podjela na tri (dijela); razvrstanje na tri skupine, vrste, kategorije; psih. dijeljenje čovjeka na tijelo, dušu i duh (usp. dihonomija)
- trihoma** (grč. thrix) 1. med. v. trihijaza
- trihoma** (grč. trichosis) 2. dobivanje kose ili dlaka, dlakavljenje
- trihoma** (grč. trichoo dlakav sam) mn. med. kožne bolest koje nastaju zbog anomalija u stvaranju dlaka; dobivanje dlaka na neobičnim mjestima
- trijada** (grč. trias gen. triados) trojstvo (skupina triju osoba, stvari, riječi itd.; kem. trovalentan element ili radikal; mat. skupina triju točaka; neodreden proizvod triju vektora)
- trijakontaedar** (grč. triakonla trideset, edra osnova) min. tijelo omeđeno s 30 jednakih površina koje imaju oblik romba (kristali)
- trijalizam** (grč. trias gen. triados tri, trojina, trojka, trojstvo) 1. podjela na troje; 2. ravnopravna podjela vlasti između triju država u jednom savezu država; 3. psih. v. trihotomija 2.
- trijas** (grč. trias trojstvo) geol. doba prije jure, formacija u razvoju Zemljine kore u kojoj je gotovo sva juž. Europa bila pod morem, sa slojevima poglavito od pijeska, tinjčevih škriljaca i dr.; trijaska formacija ih razdoblje
- trijaska formacija** geol. v. trijas
- trijaža** (fr. Lriage odabiranje, prebiranje. prebiranje) trg. roba slabije kakovine, ona stoje preostala nakon odvajanja boljih komada ili zrna. npr. trijaža-kava i dr.
- trijer** (fr. trieur) stroj za čišćenje žita od kukolja, grahorice, pijeska i dr.
- trijern** (grč. trieres) ratna lađa starih Grka, sa svake strane sa po tri veslačke klupe jedna nad drugom (rim. trirema)
- trijerarh** (grč. trier-archos) zapovjednik ratne lađe kod starih Grka; u Ateni: bogati građanin koji je morao opremiti trijeru i sam njom zapovijedati
- trijumf** (lat. triumphus, grč. thriambos) 1. prvobitno, kod starih Grka: svečani bakhovski pohod i svečana pjesma koja se pritom pjevala; 2. kod Rimljana: svečani ulazak u Rim vojvode (trijumfatora) nakon pobjede, proslava pobjede; otuda: sjajan uspjeh, puna pobjeda i radost zbog toga
- trijumfalan** (lat. triumphalis) pobjednički, pobjedonosan, slavodobitan, sjajan
- trijumfator** (lat. triumphator) pobjednik, onaj koji slavi pobjedu; v. trijumf
- trijumfirati** (lat. triumphare) učiti svečano u Rim nakon pobjede, držati trijumf; potpuno pobijediti, doživjeti potpun uspjeh; jako se radovati, klicati, likovati
- trijumvir** (lat. tri um vir) u starom Rimu: član trojice koji su upravljali državom ih obavljali druge važne poslove; mn. trijumviri
- trijumvirat** (lat. triumviratus) služba trijumvira; vladavina trojice, društvo trojice
- trik** (engl. trick, njem. Trick) opsjena, vješto izvedena prijevara; lukavstvo, podvala, smicalica, doskočica, vještina, majstorija

- triklinij** (lat. triclinium) starorimska blagovaonica koja se sastojala od tri počivaljke oko stola
- triklinski** (grč. tri-, klino nagi **njem**, nagibam) min. sa tri osi nagnute međusobno pod kosim kutom (kristalni sustav)
- triko** (fr. tricot) pletenjem izrađene tkanine; pleteno odijelo; pletena potkoshulja; tijesno pripijene pletene hlače (baletnih plesača, akrobata, gimnastičara i dr.)
- trikolon** (grč. tri-, kolon član) stvar sastavljena od tri člana ili dijela; poet. pjesma sa tri vrste stihova
- trikolora** (fr. tricolore) zastava od tri boje. trobojnica
- trikord** (grč. trichordos Irožični, sa tri žice) glaz. mala lauta ih mandolina sa tri žice; također: niz od tri dija-tonička tona
- trikotaža** (fr. tricotage) 1. roba od vune, pamuka i svile koja se izrađuje **strojnim** pletenjem; 2. radionica u kojoj se izrađuje ili prodavaonica u kojoj se prodaje pletena roba
- trikoteza** (fr. tricoleuso) 1. pletilja; 2. stroj za pletenje; 3. soba u kojoj se • plete
- trikroizam** (grč. tri-, chros boja) trobojnost
- triktrak** (fr. trietrac) v. tokadila
- trilemn** (grč. tri-, lemma postavka) 1. log. posredni zaključak stvoren na osnovi pretpostavki (hipoteza) s tročlanim drugim stavom u prvoj, pogodbenoj premisi; 2. izbor između triju stvari ili triju načina za djelovanje
- triler** (njem. Triller, tal. trillo) glaz. titranje glasa ili zvuka zbog brzog ponavljanja jednog tona
- trileteralan** Gat. trilateralis) trostran
- trilijarda** (lat. trillio) tisuću trilijuna
- trilijun** (lat. trillio, fr. trillion) milijun bilijuna: milijarda milijardi (piše se brojkom 1 s 18 ničtica)
- triling (engl. trilling) jedno od trojenčadi, trojće
- trilingvičan** (lat. tri-, lingua jezik) trojezični, na tri jezika; koji govori tri jezika
- tri lira ti** (njem. trillern) potresati, titrati glasom ih zvukom
- trilateralan** (lat. tri-, littera slovo) koji se sastoji od tri slova, troslovan
- trilo** (tal. trillo) glaz. v. triler
- trilobiti** (grč. tri-, lobos mahuna, ljuska) mn. zool. okaminski (fosilni) člankonošci iz reda ljuskavaca, s tijelom podijeljenim u tri režnja
- trilogija** (grč. trilogia tri tragedije s kojima su pisci tragičari nastupali u dramskim natjecanjima) 1. govor u tri dijela; 2. tri draine. spjeva, romana koji svaki za sebe čine cjelinu, a sva su tri zajedno također cjelina; 3. kod starih Grka: tri tragedije jednog pisca koje su zajedno činile cjelinu, ili su prikazivane jedna za drugom za vrijeme Dionizijevih svetkovina (uz ove se najčešće, kao četvrta, prikazivala još i jedna satirska igra, i to se onda zvalo tetralogija)
- trilogizam** (grč. tri-, logos pojam) fil. način mišljenja prema kojem se svaki predmet spoznaje svodi na tri pojma, a svijet shvaća i objašnjava *trilogično", tj. troetapno. i "trilogistički", tj. tropojamno
- trilogograf** (grč. tri-, logos riječ, grifos zagonetka) zagonetka u tri riječi
- trilupa** (grč. tri a, lat. tria, fr. loupe) opt. povećalo sa tri leće
- trim** (engl.) dobro tjelesno stanje, zdravlje, tjelesna sposobnost, kondicija
- trimestar** (lat. trimestris) tromjesečje
- trimetar** (grč. trimetros) metr. stih od tri stope ih diopdiije; osobito: jampski trimetar **ili** senar. stih grčkih tragičara (U — I U — I U — I U — I U — I U —)
- trimo** (fr. trumeau) dio zida između dva prozora: zrcalo na zidu između dva prozora **ili** iznad kamina

trimorfan (grč. tri-morfos) troobličan, troličan, sa tri lika: **trimorfne biljke** bot. biljko kod kojih se cvjetovi javljaju u tri oblika

trimorfizam (grč. tri-morfos) Lroobličnost, Lroličnost

trimurti (sansk. tri, murti) u indijskoj religiji: Trojstvo, Trojica, Rrahma, Višnu i Šiva zamišljeni i prikazani kao jedna osoba

trinaran 'lat. trini po tri) trostruk, sastavljen od tri elementa

tringeld (njem. trinken piti. Geld novac) napojnica, nagrada

trinitet (lat. trinitas) trojstvo

trinokij (lat. reinoxrium) razdoblje od tri noći, tronoćje

trinom (grč. tri-, lat. nomen ime, naziv) mat. algebarski izraz koji se sastoji od tri člana, npr. $a + b + c$, tročlan izraz

trio (tal.) glaz. djelo za tri glasa ili instrumenta; druga polovica skladbe, srednji dio plesa; tercet

trioda (grč. tri-, odos put) trg., fiz., teh. vakuumna cijev, elektronka sa tri elektrode

triole (tal.) mn. glaz. tri note koje se izvode za isto vijome za koje bi se izvele dvije takve note

triolet (fr. triolet) poet. pjesmica od osam stihova kod koje se nakon trećeg stiha ponavlja prvi stih, a nakon šestog oba prva stiha

Trioni (lat. triones) mn. astr. zvijezde Velikog i Malog medvjeda

trip (tal. trippa, šr. Iripe de vclours) polusamt, vuneni samt (od sirove svile ili vune na lanenoj ili kudjeljnoj osnovi)

tripanoeidan (grč. trypanon, lat. caedere ubiti) koji ubija tripanosome

tripanosomi (grč. trvpanon svrdlo, soma tijelo, lat. Trvpanosomae) mn. biol. prazivoiinjne iz reda bičaća koje žive kao nametnici (paraziti) u krvi i tkivnom soku životinja, dva do tri

puta veće od crvenih krvnih tjelašća, uzročnici raznih bolesti, osobito bolesti spavanja; usp. tripanoza

tripanoza (grč. trvpanon svrdlo) med. bolest spavanja

triparticija (lat. tripartitio) dijeljenje na tri dijela, dioba natroje

tripartitan (lat. tripartitus) podijeljen natroje, na tri dijela, trostruk

tripe (tal. trippa) mn. kuh. fileki

triper (njem. triefen, tropfen kapati, Tripper) med. kapavac, upala mokraćne cijevi uzrokovana bakterijom gonokok, spolna bolest; gonoreja

tripetalan (grč. tri-, petalon list) bot. trolisni, koji ima tri latice

tripeza (grč. tripesis) med. bušenje

tripl (fr. triple) trostruk; u vistu: trostruko dobivena igra (kad protivnici imaju samo dva štih)

tripl-takt (fr. triple, lat. tactus) glaz. trostruki takt, trojni takt

triplan (grč. tri-, lat. planum ravan, vodoravan) zrak. zrakoplov s tri reda krila

triple-alliance čit. **tripl**-alijans (fr.) trojni savez (savez između triju sila)

triple-entente čit. **tripl**-antant (fr.) trojni sporazum, osobito sporazum između Engleske, Francuske i Rusije (1904.), kao protuteža tzv. "trojnom savezu" koji je postojao između Njemačke, Austro-LJgarske i Italije

triple (lat. triplex trostruk) **opt.** 1. povećalo sa tri leće; 2. spektralna linija koja se raspada u tri pojedinačne linije"

triplicirati (lat. triplicare) utrostručiti, utrostručavati; predati (sudu) Iripliku; odgovoriti na dupliku

triplicitet (lat. triplicitas) trostrukost; trojstvo

triplika (lat. lriplex, triplica) u raspravi odgovor, odgovor na dupliku

triplikacija (lat. triplicatio) utrostručavanje, utrostručenje

- triplikat** (lat. triplicatum) izradba nekog predmeta ili dokumenta u trećem primjerku; treći primjerak čega; usp. duplikat
- tripilirati** (fr. tripler) utrostručiti, utrostručavati
- triplnm (lal. triplum) nešto trostruko; *in tripl.o* (lat.) u tri primjerka, u tri prijepisa
- tripodij** (grč. tripodia) metr. stih od tri stope
- tripoli** (fr. tripli, lat. terra tripolitana zemlja tripoliska) sivožula ili crvenkasta zemljasta vrsta kamena, služi za glačanje kovina, kamenja i dr. (naziv po gradu Tripolisu, preko kojega je dolazio u trgovinu iz Sjeverne Amerike)
- tripteran** (grč. tripteros, tri-, pteron krilo) zool. trokrilan
- tripterigičan** (grč. tri-, pteryx gen. ptervogs peraja, peraje) zool. sa tri peraje
- triptičan** (grč. tribo trljan) uzrokovan trljanjem, masiranjem
- triptihon** (grč. triptvchos troslojan, od tri sloja) trostruka slika, kod koje se dvije krilne slike mogu preklopiti na treću koja je u sredini
- tripudij** (lat. tripudium) 1. kod Rimljana: svečani ples salijskih svećenika u tri koraka; 2. ples pod oružjem ratnika divljih naroda pri polasku u boj
- tripus** (grč. tri-pus) tronožac, osobito zlatni tronožac na kojem je sjedila i proricala delfijska Fitija
- trirema** Gat, triremis) v. Lrijera
- trisekeija** (lat. trisectio) mat. dijeljenje na tri jednaka dijela, osobito kuta
- trisilab** (grč. tri-, syllabe slog) gram. trosložna riječ
- trisilabičan (grč. tri-, syllabe slog) gram. od tri sloga, trosložan
- Trismegist** (grč. trismegiatos) mit. "triput najveći", grčki nadimak egipatskog boga Hermesa ili Tota; tisk.
- trismegist** vrsta velikih tiskarskih slova
- trispast** (grč. tri-, spao vučem, privučeni) teh. trostruki kolotur
- trispermiean** (grč. tri-, sperma sjeme) biol. trosjemen, sa tri sjemena
- tristih (grč. tri-, stichos red, stih) strofa od tri stiha
- tristije** (lat. tristia) mn. pjesme u kojima se opjevava tuga; osobito: elegije koje je rimski pjesnik Ovidije spjevao u progonstvu
- tristimanija** (lat. tristis žalostan, tužan, grč. mania ludilo) med. tužno, neveselo ludilo
- triteizam (grč. tri-, theos bog) vjera u tri boga, troboštvo
- tritemimeres** (grč. tritos treći, emi pola, meros dio) metr. u heksametru: stanlui (cezura) nakon treće polustope
- triteofija** (grč. trilaiofyes pvretos vrsta groznice koja se javlja svakog trećeg dana) v. triteus
- tritens** (grč. tritaios sc. pvretos) med. groznica koja se javlja svakog trećeg dana
- tritiein** (lat. triticum pšenica) ljepljiva tvar koje ima u pšeničnom brašnu
- Triton** (grč. Triton) mit. sin Posejdona i Amfitrite, bog mora koji puhanjem u školjku diže i stišava morske valove, prikazivan s ljudskim likom i ribljim repom
- triton** (lat. tritono) glaz. trozvuk, prekomjerna kvarta koja se sastoji od tri cijela tona
- tritoni** (grč. Triton) mn. 1. mit. više nižih starogrčkih morskih bogova koji su bili sluge Posejdonove; 2. zool. vodenjaci
- trituracija** (lat. trirurratio) mrvljenje, sitnjenje, npr. hrane zubima
- trivalentiin (lat. trivalens) kem. koji ima tri valencije, npr. zlato i dr.
- trivijalan** (lat. trivialis općepristupačan, općepoznat, običan, trivium ras-

križje od tri puta) koji se može naći i na ulici, tj. običnn, prostački, svakidašnji, suviše poznat, otrcan

trivijalitet v. trivijalnost

trivijalnost (lat. trivialitas) svakidašnjost, otrcanost, prostaštvo (u ponašanju ili izražavanju); stvar otrcana i suviše poznata, prostački izraz, svakidašnja pojava

trivijum (lat. trivium) raskrižje od tri puta; u sred. vijeku: naziv za niži stupanj nastave (gramatiku, dijalektiku i retoriku); usp. kvadrivijum

trizam (grč. trismos) **med.** škripanje zubima; grčenje donje čeljusti

troakar (fr. trois-quarts "tri četvrtine") 1. med. cjevasto šilo u obliku luka i sa tri reza za puštanje tekućine iz tjelesnih šupljina onih koji boluju od vodene bolesti, ili za ispražnjivanje zraka iz buraga preživača; 2. kaput dužine tri četvrt

Trocadero čit. Trokadero (šp., fr. Trocadero) tvrđavica u Španjolskoj koju su Francuzi zaposjeli 1823.; po toj tvrđavici nazvana uzvišica u Parizu, na desnoj obali Seinc, s dvorcem za izložbe i muzejom: danas čest naziv kabareta s plesnom dvoranom

trockizam u bivšem SSSR-u: politička struja oprečna staljinizmu (prema vodi Lavu Trockom)

trofej (grč. tropaion okretište, tropos okret) 1. u starom vijeku: znak pobjede koji se sastojao od ratnog plijena (zastave, oružje, opreme) i koji je bio vješan o drveće i motke na mjestu gde je neprijatelj "okrenuo" bježati; 2. arhit. ukras u obliku pobjedničkih znakova; 3. pren. pobjeda. pun uspjeh

trofeneuroza (grč. trofe hrana, prehrana, neuron živac) med. poremećaj u prehranjivanju zbog bolesti živaca koji reguliraju prehranu i razvijanje tkiva

trofički (grč. trofe hrana, prehrana) prehrambeni, koji se tiče hranjenja ih prehrane

trofologija (grč. trofe hrana, prehrana, logia znanost) znanost o prehrani

trofoplazma (grč. trofe hrana, prehrana, plasma tvorevina) fiziol. nositelj radnji, funkcija prehrane, sastavni dio stanice (za razliku od idioplazme, drugog sastavnog dijela, nositelja naslijeđa)

troglodit (lat. troglodytes) zool. carić

trogloditi (grč. troglodytes stanovnik špilje) mn. stanovnici špilja; u starom vijeku: ime jednog ctiopijskog plemena koje je stanovalo u špiljama; kasnije: naziv za krivovjerne kršćane koji su se skupljali po špiljama

trohanter (grč. trochanter) trkač; anat veliki i mali valjak na gornjem kraju bedrene kosti (kod čovjeka i sisavaca)

trohej (grč. trochaios kolut, kotur, kotač) metr. stopa od jednog dugog i jednog kratkog sloga; — U

trohiske (grč. trochiakos kuglica, kotačić) farm. v. pastile

trohoida (grč. trochos krug, kolut, kotač, eidos oblik) v. cikloida

trohometar (grč. trochos krug, kotač, metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje brzine brodova

trohoskop (grč. trochos krug, kotač, skopeo gledam) med. uređaj za pregled bolesnika rendgenskim zrakama u vodoravnom (ležećem) položaju

trohotika (grč. trochos krug, kotač) znanost o kružnom kretanju, o kružnom gibanju

Troilo (grč. Troilos) mit najmlađi sin kralja Prijama i Hekube. ubijen po Ahilovoj zapovijedi; njegovi ljubavni doživljaji s Kresidom bili su omiljen predmet obrađivanja u srednjovjekovnoj književnosti (Boccaccio i dr.)

trois-tour čit. troa-tur (fr.) igra utroje

Troja (grč. Troia) glavni grad države Trojadc, na Hclcspontu, glasovita po

Trojanskom ratu, (1193—1174 pr. n. n.) koji su protiv Troje i kralja Prijama povelili grčki vladari Agamemnon, Menelaj, Diomed, Odisej, Ahil i dr. da bi se osvetili za otmicu lijepe Helene, koju je oteo Pariš; tek nakon desetogodišnje opsade Grci su uspjeli osvojiti i uništiti Troju pomoću golemog drvenog konja u kojem su bili skriveni najbolji grčki junaci, a kojega su lukavstvom uvukli u grad

trojanski konj pren. osoba koja se lukavošću uvuče u neku organizaciju, udrugu i si. da bi je iznutra oslabila i time lakše uništila; v. pod Troja

trojka (rus.) ruska zaprega od tri konja, jedan pokraj drugog, od kojih srednji trči ispod velikog luka

trokar (fr. trois-quarts) v. troakar

trokarirati (fr. trois-quarts) med. bosti trokarom radi puštanja tekućine ili zraka; usp. troakar 1

trola (engl. trolley) 1. motka s kotačićem na električnim kolima koja služi kao vodič struje; 2. tvornička i rudarska kolica koja se kreću po konopcu

trolejbus (engl. trolley trola, motka., lat. omnibus svima) vozilo koje se kreće po slobodnoj cesti (a ne po tračnicama) pomoću električne energije koju dobiva iz žica kroz dvije trole kao vodiča struje, omnibus s dvije trole

tromba (tal. tromba, lat. turba) 2. meteor. vodeni stup; vihor; tajfun

tromba (tal.) 1. glaz. v. trompeta

tromblon (fr. tromblon) voj. čelična sprava u obliku cilindra, prilagođena za namještanje na puščanu cijev (za bacanje pušćanih bombi pomoću pušćanog zrna)

tromblonska bomba voj. pušćana bomba; usp. tromblon

tromboflebitis (grč. thrombos gruda, grumen, kap, fleps, flebos žila) med. upala vena zbog kakve grudice usirene krvi ih komadića tkiva koje je začepilo venu

trombon (tal. trombone) glaz. velika truba, pozauna

tromboza (grč. thrombosis zgrušavanje) med. zgrušavanje krvi u živim krvnim žilama i, kao posljedica toga. začepjenost krvnih žila

tromi (njem. Trommel) bubanj

troml-fajer (njem. Trommel-feuer) voj. brza paljba velikog broja topničkog oružja, učestala paljba, "bubnjarska" vatra

trompeta (fr. trompette, tal. trompetta, šp. trompeta) glaz. truba

trompetina (tal. trompettina) glaz. mala truba s nježnim tonom

trompetist (fr. trompétiste) trubač

tron (grč. thronos) prijestolje, jedan od znakova vladarskog dostojanstva

trop (grč. tropos okrenem, lat. tropus) okret; poet. okretanje, prenošenje riječi iz pravoga značenja u preneseno, oblik pjesničkih ukrasa koji mijenjaju i oblik i značenje riječi, kod kojih se, dakle, riječi i rečenice "prenose" i dobivaju drugi smisao te tako, umjesto obične i više misaone predodžbe, dobivamo drugu, manje običnu, življu, očigledniju i ljepšu (npr. ••klica" = početak, itd.); u trope spadaju: metafora (s alegorijom i personifikacijom), metonimija (s eufemizmom i ironijom) i sinegdoha (s hiperbolom i litotom); 2. zem. v. tropi

tropa (šp., port.) karavana s mazgama u Latinskoj Americi

tropar (grč. tropos okret; melodija) kod pravoslavaca: pjesma u slavu nekog sveca, himna svecu

tropi (grč. trope okret) 1. obratnice: a) astr. svaki od dvaju zamišljenih krugova nebeske kugle, paralelna s ekvatorom i udaljena od njega 23° 23'; *Rakova obratnica* sjeverni trop, *Jarčeva obratnica* južni trop; b) zem. područja s tropskom klimom; 2. poet. v. trop

tropizam (grč. tropos okret) biol. svojstvo hiljaka i životinja da se okreću

prema izvorima određenih podražaja; te podražaje izazivaju teža (*geotropizam*), zrak (*heliotropizam*), toplina (*termotropizam*), svjetlost (*foto-tropizam*), kemijske tvari (*kernotropizam*), voda (*hidrotropizam*), dodir (*tigmotropizam*), elektricitet (*galvanotropizam*)

tropnhelm (njem. Hehn kaciga) tropska kaciga, tj. šešir od pluta i platna U obliku kacige

tropologija (grč. tropos okret, logia znanost) poet. ret. znanost o slikovitim izrazima, o riječima koje imaju preneseno značenje, o tropima

tropon (grč. trefo hranim, trofe) hranjivi pripravak koji se sastoji od razgradivih i lako probavljivih biljnih i životinjskih bjelančevina

troposfera (grč. tropos okret, sfaira kugla) prvi zračni sloj koji omotava Zemlju, na polutniku (ekvatoru) visok do 18 km, a na polovima do 8 km; poslije nje počinje stratosfera

tropo (tal.) glaz. vrlo, mnogo, jako; *non*

tropo (tal.) ne odviše, ne previše

tropski (grč. tropikos okretni; prijenosni, lat. tropicus) 1. ret. slikovit, iskazan u tropima, prenesen, figurativan; 2. astr. zem. obratnički, koji pripada obratnicama, koji se nalazi na obratnicama; *tropska godinji* vrijeme koje protekne između dvaju uzastopnih Sunčevih prelazaka kroz proljetnu točku (365 dana, 5 sati, 48 min., 46 sek.; usp. siderički); *tropske biljke* biljke koje se nalaze u tropskim zemljama ili između obratnica; tj. u žarkom pojasu (a kod nas mogu uspijevati samo u staklenicima); *tropska vrućina* nenasna vrućina; *tropske bolesti* bolesti koje poglavito vladaju u žarkom pojasu i koje su uvjetovane podnebljem tih zemalja; *tropska zona*, *tropski pojas* v. tropi

tros (niz. tros. njem. Trosse) pom. brodsko uže uopće; čelični konop

troštnti (njem. trosten) tješiti

trot (engl.) šport, kratak konjski kas trotl (njem. Trottel) šeptrlja, nespret-njaković; blesan, glupan, budala

trottoar (fr. trottoir) pješački pločnik, ulična pješačka staza

trta (šatr.) strah, strava

trubadur (fr. troubadour, tal. trovatore) u sred. vijeku: provansalski pjesnik-pjevač; pren. ljubavni pjesnik, zaljubljeni pjesnik

truc (lat. Trutz) prkos, inat

trucijaian (engl. crucial) vezan primirjem

truizam (engl. truism) očigledna, općepoznata istina (koju je suviše dokazivati). banalnost

truk (eng. truck) teretna kolica

truk-sistem (engl. truck, grč. systema) sustav isplaćivanja radnika koji se sastoji u tome što tvorničar radnike isplaćuje, umjesto gotovim novcem, proizvodima svoje tvornice, koje radnici ili uopće ne troše ih ih ne mogu sve potrošiti, nego ih sami moraju unovčiti; ovaj sustav je za radnike vrlo nepovoljan i zakonom zabranjen

trupa (njem. Truppe, fr. la troupe, lat. turba gomila, mnoštvo, četa) 1. voj. dio, jedinica vojske; 2. društvo putujućih umjetnika, osobito glumaca; svi članovi nekog kazališta ih cirkusa

trust (engl.) udruga velikih proizvođača neke robe radi monopoliziranja prodaje i postizanja što bolje cijene; usp. kartel

truveri (fr. trouvère) mn. sjevernofrancuski pjesnici-pjevači u sred. vijeku koji su obrađivali bajke, romane i dr.

truzija (lat. trusio) trzanje; osobito: rad srca u trzajima

tu quoque, **Brutel** čit. tu kvokve, Krute! (lat.) i ti, Brute! (Cesarove riječi kad je vidio među svojim ubojicama i svoga miljenika Bruta)

tuaža (fr. touage, engl. towage) pom. vučenje lađe pomoću konopca, osobito po kanalima i rijekama

- tuba** (lat. tuba) 1. dugačka ratna truba kod Rimljana; glaz. najdublja bas-pozauna
- tuba** (lat. tubus, engl., fr. tube) 2. cijev, crijevo; osobito: limena cijev u koju se pakiraju kreme, vazelini, pasta za zube, lanolin i dr. s vijkom na uskom otvoru kroz koji se sadržaj u potrebnoj količini izvlači istiskivanjem
- tuba Eustachii** čit. tuba Eustahii (lat.) anat. ušna cijev, Eustahijeva cijev
- tuba stentorea** (lat.) cijev za govor, za pojačavanje glasa; usp. Stentor
- tubafon** (lat. tuba cijev, grč. foneo zvučim) glaz. instrument sa dva reda kromatski usklađenih čeličnih cijevi učvršćenih najednom postolju, koje, kad se udaraju batićima, daju zvuk sličan zvonima
- tuber** (lat.) gomolj; gljiva tartuf
- tuberkula** (lat. tuber grba; izraslina, kvrga, dem. tuberculum kvržica) **med.** izraslina, kvrga na kosti; siva, kao zrno prosa velika kvržica u raznim organima ljudskog tijela, osobito u plućima (lat. *L. oercula pulmonum*)
- tuberkulin** (lat. tuberculum) med. sredstvo (**ili:** lijek) protiv tuberkuloze pripremljeno od tuberkuloznih bacila (otkriće Roberta Koča)
- tuberkulizacija** (lat. tuberculisatio) med. oblikovanje tuberkuloznih bacila u tijelu, zaraza tuberkulozom
- tuberkulocidin** (lat. tuberculum, caedere ubijati, ubiti) med. toksin pripremljen od tuberkuloznih bacila, lijek protiv tuberkuloze
- tuberkuloza** (lat. tuberculosa) med. sušica (veoma raširena i opasna zarazna bolest koju uzrokuje tzv. tuberkulozni bacil)
- tuberkulozan** (lat. tuberculosus) kvrgav; med. bolest od tuberkuloze, sušičav; *tuberkulozna kaverna* med. šupljina u plućima koju je napravio tuberkulozni bacil; *tuberkulozni bacil* (lat. *Bacillus tuberculosis*) med. uzročnik tuberkuloze kojeg je otkrio Robert Koch 1832.
- tuberoza** (lat. tuber čvor) bot. noćnica, biljka krasnica s vrlo mirisnim bijelim cvjetovima iz porodice sunovrata
- tuberozan** (lat. tuberosus) kvrgav; bolest od tuberkuloze; koji potječe od tuberkuloze
- tuberozitet** (lat. tuberositas) kvrgavost; med. izraslina
- tubuliti** (lat. tubus cijev, grč. lithos kamen) mn. geol. cjevasta okamina jedne vrste biljki-životinja; kanomiti
- tubulozan** (lat. tubulosus) u obliku cijevi, cjevast; *tubuložne žlijezdu* zool. cjevaste žlijezde
- tubus** (lat.) ijev; durbin; *tubi capillares* čit. tubi kapilares (lat.) mn. kapilarne cijevi
- tucak** (tur. tutsak) luralica, skitnica
- tuca** (njem. Dutzend) cjelina od dvanaest komada; tucet
- tuciorizam** (lat. tutus siguran, tutior sigurniji) fil. etičko načelo "prilične sigurnosti" po kojem se za dopustivost nekog djela traže razlozi koji ga opravdavaju ne s više ili manje vjerojatnosti. nego s dovoljnom sigurnošću
- Tudor** čit. Tjudor engl. vladarska obitelj (1485—1603); *stil Tudora* arhit. kićen građevinski stil kasne gotike, vladao u Engleskoj do polovice 16. st
- tuf** (njem. Tuff, lat. tofus, tophus vulkanski kamen) geol. kamen koji je nastao od masa razmravljenog materijala i pepela koje je vulkan izbacio i koje su samo vodom slabije ih jače slijepljene
- tug** (tur.) konjski rep privezan na vrhu koplja, sa zlatnom jabukom na vrhu, nosio se kao zastava pred pašama kad su putovani ili išli u boj (veziri su imali pravo na tri tuga. zato su se zvali *u' tu-gli paša*, paša od tri konjska repa)

tugi (engl. thoughts) mn. tajna bratstva zlikovaca i ubojica u Indiji čiji Članova napadaju i dave putnike; tagi. fan-sigari

tugizam (engl. thoughts) zlikovačke metode indijskih tuga; v. tugi

tuizam (eng. tu, tuism) fil v. altruizam

tuja (lat. thuia) bot. drvo života, zim-zeleno mirisno drvo u sjev. Africi

tukan (braz. tucano) zool. ptica s vrlo velikim kljunom, slična gavranu

tul (fr. tulle) v. til

tula radovi od srebra ukrašeni umjetnim malim šarama, uzorcima koji se izrađuju u ruskom gradu Tuli; lula-srebro

tula-metal masa od srebra, bijelog bakra, olova i sumpora koja se umeće na fino gravirane srebrne kutije (tuladoze), elegantne noževe, žlice i dr. i obrađuje slično emajlu (naziv po ruskom gradu Tuli gdje je pronaden)

tula-srebro v. tula

tularemija (grč. haima krv) med. zarazna zečja bolest u Tularskom području (Kalifornija), slična kugi; na ljude se prenosi kukcima

tulbnn (perz.) v. turban

tulbe (ar.) grobnica, kapela nad grobom (turskih careva i velikaša); turbe

tulij (lat. tullium) kem. element iz skupine obojenih rijetkih zemalja, atomska težina 169,4, redni broj 69, znak Tu

tulipan (lat. tulipa, tur.-perz. tulban) bot. cvijet iz porodice ljiljana (nazvan zbog sličnosti s turbanom)

tulipomanija Gat. tulipa, grč. mania pomama, strast) strasna ljubav prema tulipanima

tulus (lat. tulus, grč. tulos) v. kalus

tumba (lat. tumba grobnica, grob) nadgrobni spomenik u obliku lijesa ili sarkofaga; odar

tumefakcija (lat. tumefaetio') med. oticanje; oteklina, oticanost, napuhnutos

tumescencij (lat. tumescencia) med. v. tumefakcija

tumescirati (lat. tumescere) med. oticati, prelaziti u oteklinu, u izraslinu

tumidan (lal. humidus) med. otekao, otečen, natečen, napuhan

tumor (lat.) med. oteklina, novostvorena izraslina tkiva na ljudskom ili životinjskom organizmu; *kenigni tumor* dobroćudni tumor, sastavljen od zrelih stanica koje nemaju veze s okolnim tkivom; *maligni tumor* zloćudni tumor, sastavljen od nezrelih stanica koje prodiru u okolno tkivo

tumult (lat. tumultus) metež, buka, gura, gužva, nemir, strka; uzbuna

tun (engl. tun bačva) najveća engl. mjera za tekućine = 252 galona = 11,450 hl

tuna (grč. tunnos, lat. thynnus) zool. morska riba, cijenjena zbog ukusna mesa

tundra (rus., fm. tuntur) velika, samo mahovinom i lišajima obrasla močvarna ravnica u sjevernoj Rusiji, Sibiru i Sjevernoj Americi

tunel (eng. tunnel) putili hodnik probijen kroz brdo ili ispod rijeke, podzemni put (osobito željeznički), podzemni prolaz

Tunguzija pokrajina u Sibiru; simbol daleke i nepoznate zemlje

tunicla (lat. tunicella) odjeća kat. svećenika koju nose preko albe

tunika (lat. tunica) kod Rimljana: donje odijelo, donja haljina od bijele vune (košulja) preko koje su muškarci nosili togu, a rimske gospođe palu; danas: vrsta ženske kratke haljine

tunikata Gat. tunicata) mn. zool. plaštenjaci, vrsta mikroskopski sitnih, isključivo morskih životinjica

tunikin-gniježria v. pod salangana

tunkati (njem. tunken) umakati

tupe (fr. toupet.) kovrčast pramen kose iznad čela; smjelost, drskost

tur (fr. le tour, ni. turnus) 1. okret; hod, šetnja, putovanje, izlet: red u nekom

- nizu; okret, osobito u plesu; pren. podvala, vještina
- tur** Gat. *capra caucasica*) 2. zool. kavkaski jarac, veoma cijenjen zbog ukusnog mesa i odličnog krzna
- tura** (fr. *tour*) određen dio puta. mala šetnja, izlet, putovanje
- turacin** Gat. *turacus*) crvena tvar životinjskog podrijetla, sadrži bakar, dobiva se od pera tropskoafričke ptice turako (bananožder)
- turaža** (fr. *tour obrt*) broj okretaja, npr. što ih učini jedan motor u određenom vremenu
- turban** (perz.) bijelo platno koje muslimani omalaju oko fesa kao ukras
- turbijon** (fr. *tourbillon*) raketa koja se diže vertikalno i u kovitlac
- turbina** (lat. *turbo* gen. *turbinis* vrtlog; vitlo, fr. *turbine*) energetski stroj koji iskorištavanjem snage strujanja tekućine, pare ili plina pretvara kinetičku energiju u mehanički rad
- turbo-** (lat. *turbo* vrtlog; vitlo) teh. predmetak koji se stavlja ispred naziva strojeva koje pokreće parna turbina
- turbulentan** (lat. *turbulentus*) **nemiran**, buran, uzburkan, bučan, neobuzdan
- turčija (tur. *turku*) turska pjesma, popijevka
- turčijat** (tur. *tiirkijat*) 1. turski način života; 2. turkologija, izučavanje turskog jezika, književnosti i kulture
- turela** (fr. *tourelle* tornjić) voj. kružno postolje za oružje (mitraljeze, topove) pomoću kojih se može gađati na sve strane, osobito kod zrakoplova
- turgencija** (lat. *turgentia*) v. **turgor**
- turgescneija** (lat. *turgescientia*) v. **turgor**
- turgor** (lat. *turgor* nabreklost) bot. napetost biljnog tkiva koja ne dopušta nehrvenastim dijelovima biljke da uvenu
- turirati** (*tour* okret) zagrijavati automobilski motor njegovim radom
- turist** (fr. *touriste*) onaj koji putuje iz zadovoljstva
- turizam (fr. *tour* obilazak, putovanje, *tourisme*) putovanje radi zabave i zadovoljstva
- turkofag (tal., šp. *Turco* Turčin, grč. *fagein*) onaj koji mrzi Turke
- turkofil** (tal., šp. *Turco*, grč. *filos*) prijatelj Turaka; koji voli sve što je tursko; **tur kom a n**
- turkofob** (tal., šp. *Turco* Turčin, grč. *fobos* strah) onaj tko se boji Turaka; v. **turkofag**
- turkoman** (tal., šp. *Turco* Turčin, grč. *mania* pomama, strast) v. **turkofil**
- turkopoli** (novogrč.) potomci, djeca Turaka i Grki nja
- turli** (tur. *turiti*) različit, šarolik, šaren
- turmalin** (tal. *turmalino*) 1. min. dragulj zelene, smeđe ružičaste ili crvene (rubelit) boje, a može biti i bezbojan; 2. fiz. jednoosni kristal koji služi za ispitivanje polarizirane svjetlosti; *turmaliridka kliješta* kliješta u kojima se svjetlost polarizira prolaskom kroz ploču turmalinskog kristala idući paralelno s osi. a druga se zraka upije
- turmino** tisk. sedam srednjih pregradaka u slagarskom sanduku (nazvani po tome što sadrže slova ovim redom)
- turn-out** čit. *turn-aut* (engl.) v. **Štrajk**
- turneja** (fr. *tournee*) obilaženje, službeno putovanje nekog službenika, trgovca; putovanje od mjesta do mjesta nekog umjetnika ili športaša (ili: skupine umjetnika ili športaša) radi priređivanja predstava, utakmica ili gostovanja
- turner** (njem. *Turner*) gimnastičar
- turniket** (fr. *tourniquet*) 1. okretni križ, na ulazima i prolazima, koji dopušta da se prolazi samo jedan po jedan; 2. kir. instrument za stezanje žila; služi za zaustavljanje krvi
- turnir** (fr. *tournoi*, tal., šp., port. *torneo*, njem. *Turnier*) 2. viteško natjecanje

u sred. vijeku s kopljem i štitom, obično na konju; priređivali su ih na vladarskim dvorovima i u svečanim prilikama, a bila su strogo određena propisima (pravo sudjelovanja imali su samo plemići); danas: natjecanje, utakmica

turnir (fr. *tournure*) 1. okret; zgodan, spretan način izražavanja; sigurno držanje, okretnost; jastučić što žene podmeću straga pod gornji dio suk-nje

turnirati (fr. *toumer*) 2. sudjelovati kao borac ili natjecatelj u turniru

turnirati (lat. *turnare*, fr. *tourner*) 1. okrenuti, okretati; voj. običi neprijatelja. doći mu iza leđa

turnman (fr. *tournement*) jah. vješto izvedeno okretanje konja

turnus (grč. *turnos* drvodjelski alat za obilježavanje kruga, lat. *turnus*) utvrđen slijed po kojem više osoba jedna za drugom obavljaju neki posao. red; naizmjenično mijenjanje, naizmjeničnost, smjenjivanje; *per turnurn* (lat.) po redu, redom

turpija (tur. *torpii*) vrsta čeličnog oruđa raznog oblika za struganje željeza i dr. kovina; rašpa

turpitude (lat. *turpis* ružan, gadan, sramotan) smanjivanje ugleda pojedinaca na osnovi javnog mnijenja građana; osramoćenje. prijekor

tursikulacija (lat. *tussiculatio*) med-suho kašlj ucanje

Tusculnum čit. Tuskulanum (lat) glaso-vita Ciceronova vila u blizini Rima, gdje je proveo svoje najsretnije dane; otuda pren. mirno seosko boravište nekog znanstvenika ih državnika

tussis (lat.) med. kašalj

tuš (fr. *douche*, lat. *ducitare*) kupanje polijevanjem, prskanjem; ispiranje; cijevi za otjecanje vode iz spremnika

tuš (fr. *louche* dodir, dodirivanje) 1. glaz. tipka (na glasoviru); 2. vrijeđanje, uvreda; 3. slik. prenošenje boje kis-

tom; posljednji potez kistom; naknadno stavljanje tamne boje na sliku; 4. vrsta fine kineske crne tinte koja se priprema od najfinije čadi, dobivene izgaranjem kamfora; 5. svečano pozdravljanje bubnjem i trubama, osobito nakon održane zdravice

tuše (fr. *toucher*) 1. šport, u hrvanju: trenutak kad hrvač koji je na zemlji dodirne objema plečkama zemlju, što znači da je pobijeđen; 2. glaz. razlika u jačini udara u tipke (kod glasovira)

tuširati (fr. *douchor*) kupati polijevanjem, prskanjem

tuširnti (fr. *toucher*) dirnuti, dodirivati; pipati, ispitivati pipanjem (npr. ženu je li trudna); dirnuti, dirati, ganuti, tronuti; vrijeđati, uvrijediti; crtati ih slikati tušem; vodene boje prenositi kistom

Tutankhamon (Tut-anch-Amon) egipatski kralj (oko 1350. pr. n. e.), čija je gotovo posve očuvana grobnica s njegovim kovčegom i njegovom mumijom otkrivena 1922. u Dolini kraljeva kod Luxora, s bogatom i veoma dragocjenom arheološkom gradom

tutelarni (lat. *tutelar*) prav. skrbnički; pren. zaštitnički

tutenag slitina (legura) bakra, cinka i nikla, kinesko novo srebro

tutor (lat. *tutor*) prav. skrbnik; *tutor teatamenarius* (lat.) skrbnik određen oporukom; pren. zaštitnik, oslonac

tutorij (lat. *tutorium*) prav. sudsko imenovanje skrbnika; *tutorio nomine* (lat.) skrbnički, putem skrbništva

tutorstvo (lat. *tutor*) prav. v. tutela

tutta la forza čit. *tuta la forza* (tal.) glaz. svom snagom

tutti (tal.) glaz. svi glasovi zgodno, cijeli zbor, cijeli orkestar; *tuUi-quantli* čit. *tuti-kvanti* (tal.) svi koliko god ih ima, svi odreda

tutti frutti (tal.) "svi plodovi", vrsta tal. jela s mnogo plodova (povrća ih voća);

pren.. mješavina, smjesa; trgovački naziv mnoštva prehrambenih proizvoda

tvid (engl. tweed) mekana vunena ili poluvunena tkanina za izradbu odijela i ogrtača

tvigi (engl. Uvig grana, grančica, šiba; twiggy poput šibe) tip vitke i dugonoge djevojke (prvotno: pridjevak jedne svojedobno vrlo popularne engleske manekenke)

tvil (engl. twill) gusta i fino tkana pamučna tkanina

tvist (engl. twist) 1. engleski strojno izrađen pamučni konac; 2. piće od rakije, piva i jaja; 3. šport, udarac lopate tako da se ona okreće u letu; 4. vrsta brzog društvenog plesa parova, nastao početkom 1961. u New Yorku te se ubrzo raširio po cijelom svijetu

twinset (engl. twin blizanac) pulover i kaputić u istoj boji te od iste tkanine

twostep čit. tustep (engl.) "u dva koraka", ples u 2/4 taktu

U

U, u dvadeset i sedmo slovo hrvatske latinice

U kem. kratica za uran

u. i. kratica za ut infra (lat.) kao dolje u. **s.** kratica za ut supra (lat.) kao gore

•**iibcrspannt** čit. iberšpant (njem.) prcnapet

ubi (lat.) pril. gdje; *ubi bene. ibi patria* (Gat.) gdje mu je dobro, tamo mu je domovina (iz Cicerona): *ubi lex, ibi P' .kmz* čit. ubi leks, ibi pena (laL) gdje je zakon, tamo je i kazna; *ubi periculum, ibi lex* čit. ubi perikulum, ibi leks (lat) gdje je opasnost, tamo je i zakon (koji će je spriječiti ih otkloniti)

ubikacija (lat. ubi gdje, tal. ubicazionc položaj) 1. mjesnost, svojstvo nečega da bude na stalnom mjestu; 2. nastamba

ubikvisti (lat. ubique svuda) mn. biol. opći naziv za tzv. kozmopolitske biljke i životinje koje uspijevaju i žive svuda, bez obzira na klimatske i druge uvjete

ubikvitet (lal. ubiquitous) sveprisutnost javljanje, postojanje na svakom mjestu

Ubung macht den Meister čit. ibung maht den majster (njem.) vježba stvara majstora

UEFA kratica za Union Européenne de football association (fr.) F.uropska nogometna zajednica

UFO kratica za unidentified flying objects (engl.) neutvrđeni (neidentificirani) leteći predmeti; **NLO** nepoznati leteći objekt

ufologija znanost o nepoznatim letjelicama

ugor (lat. anguilL) zool. jegulja

ugorak (grč. anguron) krastavac

nj (mađ.) nov, ec^bito u imenima mjesta
ulak (tur.) teklić, glasnik-konjanik (koji je nekada, u Tursko; imao pravo svog umornog konja usput zamijeniti odmorenim konjem svakog konjanika kojega sretne)

ulalgija (grč. ulon desni, algos bol} med. hol u čeljustima

ulan (polj. ulan, hulan, tur. oghlan) kopljanik-konjanik, vrsta lake konjice tatarskog podrijetla, najprije uvedene u Poljskoj, naoružane pištoljima, sabljama i kopljima

ulanka (polj. ulan) ulauski kaput

ulceracija (lat. ulceratio) 1. med. zagnojavanje, izbijanje čira. stvaranje čira; čir; 2. pren. ogorčenje, ogorčenost

ulcerirnti (lat. ulcerare) med. gnojiti, zagnojavati

ulcerozan (lat. ulcerosus) gnojan, zagnojen. pun čireva

ulček (tur. olček) posuda za mjerenje žita

ulema (ar.) mn. poznavatelji zakona, stalež turskih pravnikâ koji se ujedno smatraju i svećenicima i dobrim poznavateljima i tumačima Kurana, islamske predaje i njezinog značaja
ulema-medžlis (ar.) skup, vijeće ulema (upravni i nadzorni organ islamske vjerske zajednice)

ulemoragija (grč. ulon desni, aima krv, rag- korijen od regnvmi slomim,

skrham, prekinem, raskinem) med. uloragija

Uliks (lat. *Ulixes*) latinsko ime Odiseja. slavnog grčkog junaka porijeklom Trojom

Uliks (lat.) Odisej

ulitis (grč. ulon desni) 1. med. upala desni

ulitis (grč. ule ožiljak) 2. med. upala ožiljka

ulkus (lat. *ulcua*) med. čir, prišt, rana; *ulcus atnininim* čit. ulkus a toniku m Gat.) živa rana; *ulcus duodeni* čit. ulkus duodeni (lat.) čir na dvanaesniku; *ulcua durum* čit. ulkus durum (lat.) tvrdi čir, tvrdi čankir; *ulcus molle* čit. ulkus mole (lat.) meki čir, meki čankir; *ulcus uentriculi rdundum* čit. ulkus ventrikuli rotundum (lat.) okrugli čir želuca

ulna (lat.) anat) lakat, lakatni zglobov

ulnarni (laL. *ulnaris*) lakatni

ulofilan (grč. ulos kovrčav, *fyllon* list) s kovrčastim listovima

ulonkus (grč. ulon desni, onkos masa) 1. med. oteklina desni, izraslina na desnima

ulonkus (grč. ule ožiljak, onkos masa) 2. med. oteklina ožiljka

uloragija (grč. ulon desni, rag- korijen od *regnyimi* slomim, skrham, prekinem, raskinem) med. krvarenje iz desni; ulemoragija

ulotici (grč. ule zarasla rana, ožiljak) mn. med. sredstva za zarašćivanje rana

ulster (engl.) dug i širok muški kaput bez podstave (najprije se nosio u irskoj pokrajini Ulsteru)

ultima (lat.) gram. posljednji slog neke riječi

ultima ratio čit. ultima ratio (lat.) posljednji razlog, posljednja odluka, posljednje, krajnje sredstvo

ultimativan (lat. *ultimativus*) koji ima oblik ili prirodu ultimatum

ultimatum (lat.) posljednja izjava, posljednji prijedlog za zaključenje ne-

kog sporazuma; završna riječ; posljednja reč, posljednji uvjet; u diplomatskim odnosima: posljednji uvjeti s ograničenim rokom čije neprihvatanje znači prekid daljnjih razgovora, a često i prisilne mjere

ultimo (lat. *ultimo*) burz. posljednjeg, tj. dana u mjesecu; posljednji dan mjeseca; **ultimo-mjenica** mjenica čiji je rok posljednjeg dana u mjesecu; **ultimo-novac** novac koji se posuđuje do ultima, dakle, za mjesec dana; **ultimoreguliranje** ili **likvidacija** reguliranje krajem mjeseca, mjesečni obračun

ultimogenitura (lat. *ultimo*, *genitura*) prav. kasnije rođenje; *pravo ullimogeniture*. pravo po kojem pri diobi nasljedstva stariji dijeli, a mlađi bira

ultimum (lat.) posljednje, krajnje, krajnost, krajnji cilj

ultimus (lat. *ultimus*) prid. najudaljeniji, krajnji, posljednji

ultra (lat. *ultra*) 2. kao imenica: onaj koi u onome što hoće ne umije (voden strašću ili predrasudama) biti umjeren, zbog čega obično ne postigne ni ono što bi možda mogao postići, npr. ultrarevolucionar, ultraroyalist, ultramonarhist, ultraliberal, ultrademokrat itd.

ultra (lat.) 1. pri!, predmetak u složenicama sa značenjem: s one strane, preko (toga), dalje, više, još, iznad; preko mjere, pretjerano

ultra posse nemo tenetur (obligatur) (lat.) nitko nije dužan više (dati) nego što može

ultracizam (lat. *ultra*) v. **ultraizam**

ultracrvene zrake opt. nevidljive zrake Sunčeva spektra koje su manje lomljive od crvenih, a odlikuju se toplinskim djelovanjem

ultraizam (lat. *ultra*) mišljenje i načela onih koji vole pretjerivati; usp. **ultra** 2.

ultraljubičaste zrake opt. nevidljive zrake na krajnjem ljubičastom dijelu

- Sunčevog spektra koje **djeluju** kemijski (*aktinske. zrake*) i kod nekih supstanci izazivaju fluorescenciju; supr. infracrvene, ultracrvene zrake
- ultramarin** (lat. ultra preko, marinus morski) "koji je s one strane mora" (zato sto se nekada dobivao iz prekomorskih zemalja, osobito iz Kine), veoma lijepa i kao nebo plava boja, nekada pripremana mljevenjem prirodnog ažurnog kamena, danas se izrađuje umjetno
- ultra**mi** kros **kop** (lat. ultra, grč. mikros malen, skopeo promatram) opt. mikroskop kod kojega su i najsitniji djelići gotovo okomito osvijetljeni na smjer gledanja, te li djelići, zbog ogiba (difrakcije) svjetlosti na njima, postaju vidljivi
- ultramonarhisti** Gat. ultra, grč. monos jedini, areho vladam) strasni privrženici i poštovatelji monarhijskog oblika vladavine ili neograničene vladarske moći
- ultramontanac** (lat. ultramontanus) pristaša neograničene crkvene (papinske) vlasti, kurijalist
- ultramontanizam** (lat. ultra, mons brijeg, Alpe) shvaćanje **u** Rimokatoličkoj crkvi po kojem je Rim, tj. papa, duhovno središte kršćanske Crkve i svijeta uopće
- ultramontanski** (lat. ultramontanus) koji je s one strane planine (Alpa); otuda: koji je u **duhu** papinskog katoličanstva
- ultravioletne zrake opt. v. ultraljubičaste zrake
- umajija (perz. humajum) vrsta čvrstog pamučnog platna
- umbella** (lat.) bot. štitac
- umbilikalni** (lat. umbilicalis) anat. pupčani, koji pripada pupku
- umbilikus** (lat. umbilicus) anat. pupak; sredina čega; prav. srednji, četvrti dio Randekte (od XX. do XXVII. knjige)
- umbra (lat. umbra sjena) 1. astr. jezgra Sunčeve pjege; 2. kem. boja slična smeđežutoin okeru od kojega se razlikuje time što pri žarenju pocrni; smeđi mineral koji se upotrebljava u slikanju
- Umbri (lat.) mn. prastari narod u Italiji kojeg su, oko 308. pr. n. e., pobijedili Rimljani
- umjak** (eskim.) eskimska lada na vesla
- umlaut** (njem.) gram. prijeglas, metafonija (npr. njem. u — u)
- umšalter (njem. Umschaller) prekidač struje
- umštandsklajd (njem. Umstand trudnoća, Kleid haljina) široka trudnička **haljina**
- una corda čit. una korda (tal.) glaz. samo na jednoj žici (svirati); usp. korda
- unanimist lit. pristaša, sljedbenik unanimitizma
- unanimizam** (lat. unanimsus jednodušan, složan) lit. književni pokret u Francuskoj u XX. st. koji teži za ujedinjenjem na temelju zajednice i jedinstva moralnih interesa
- unca** (lal. uncia) "dvanaesti dio neke cjeline", stari uteg, **još** je u uporabi u Engleskoj i Sjever. Americi, = 28,349(5 g)
- uncijnlan** (lat. uncia, uncialis) **širine** jednog palca = 2,5 cm; *uncijalna slova* tisk. velika početna slova
- Uncle Sam** čit. ankl Sem (engl.) šaljiv naziv za Amerikance kao narod, nastao od kratice USAM = United States of America (Sjedinjene Američke Države)
- Uncle Sam** čit. ankl Sem (engl.) v. pod Sam
- unda (lat.) val
- undacija** (lat. undatio) udaranje vala, gibanje vala; valoviti srčani otkucaj
- Undina** (lat. IJndina) 1. **mit.** ženski vodeni duh, vila brodarica (predmet brojnih pjesničkih i glazbenih djela); 2. astr. asteroid otkriven 1867. g.

undulacija (lat. undulatio) valovito gibanje, lelujanje, njihanje; *undulacijska teorija* opt. teorija daje svjetlost valovito gibanje u elastičnoj sredini' supr. emisijska teorija, korpuskularna teorija, emanacijska teorija

undulatoran (lat. undulatorius) vaiovit, vijugav

undulirati (lat. undularej) lelujati, praviti valove

undulisti Uat. undula) **umj.** slikari koji vole oblinu i mekoću bez i* t.'livajija karaktera prikazivanog predmeta, a vijugavu liniju smatraju uzorom i simbolom ljepote

UNESCO kratica za United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (engl.) Organizacija Ujedinjenih naroda za odgoj, znanost i kulturu

ung. kratica za unguentum (lat.) mast na liječničkim receptima

unguibus et rostro čit. ungvibus et rostro (lat.) pandžama i kljunom

»**ngula** (lat.) zool. pandža; kopito

ungulati (lat.) mn. zool. životinje s pandžama ih kopitima

unguentum {lat. unguentum) masi pomast; farm. lijek priređen s mašću

UNICEF kratica za United Nations International Children's Emergency Fund (engl.) Međunarodni dječji fond Ujedinjenih naroda za hitne potrebe

unicitct (lat. unicitns) jedinstvenost

unificirati (lat. unificare) ujediniti, ujedinjavati, sjediniti, sjedinjavati; ujednačiti, ujednačivati

unifikacija (lat. unificatio.) ujedinjavanje, ujedinj enje; sjedinjavanje, sjedinjenje; ujedinj enje, ujedinj enost, sjedinjenje, sjedinenost; izjednačenje

uniformn (lat. uniformis) jednaka odjeća; staleška nošnja, odora; službeno odijelo, npr. vojničko, policijsko, željezničarsko i dr.

uniforman (lat. uniformis) istolik, jednolik; jedinstven, novog oblika; fiz.

uniformno gibanje jednako gibanje, gibanje čija se brzina ne mijenja; s^{pr.} multiforman

uniformiranje t. uniforma) izjednačivanje, davanje jednakog oblika; jedp:«ki.- jdiif ati; prid. uniformiran uniformirnti {lat. unifnrmare) izjednačiti, dati jednak oblik; jednako odijevati; pr. uniformiran

uniformisti (lat. uniforma) pristaše (ili: sljedbenici) uniformi zma

uniformitet (lat. uniformitaa) istolikost, jednolikost; suglasnost, slaganje; jednakost

uniformizam (lat. uniforma) težnja da sve države ih Crkve budu jednako uređene

unija (lat. unio. fr. union) savez, sjedinjenje; sporazum; udruženje, udruge; sjedinjenje, spajanje, spoienost 'crkava); trajno spajanje više država u jednu včĆu (federativnu) državu, npr. SAD; *Latinska unija* ugovor (sklopljen 1865., obnovljen 1885.) između Francuske, Italije, Belgije i Švicarske o istovrsnom kovanju zlatnog i srebrnog novca sa stalnim odnosom vrijednosti zlata i srebra od 1:15 1/2 (od ostalih država Uniji je 1867. pristupila Grčka, a po istom sustavu kovale su svoj novac, ne pristupajući Uniji formalno, Španjolska, Rumunjska, Bugarska i južnoameričke republike)

unijati (lat. unire ujediniti, sjediniti, uniare, uniat) mn. pravoslavci koji su se ponovno sjedinili s Rimokat. crkvom time što su priznali neke njezine dogme i papinsku vlast, a držali svoje obrede i crkveno ustrojstvo, grkokatolici

unikat (lat. unicum) prvi ili jedini izrađeni primjerak čega; original

unikum (lat. unicus jedini) nešto što je jedno u svojoj vrsti, što se samo jednom nalazi; samo još jedan otisak neke rijetke knjige; novac od kojega

postoji samo još jedan primjerak; nešto još neviđeno, jedinstven slučaj, čudo

unilateralan (lat. unilateralis, latus gen. lateris strana) jednostran; *unilateralni kontrakt* jednostrani ugovor, ugovor po kojem uglavnom samo jedna strana prima na sebe obvezu; usp. bilateralni kontrakt

unilobičan (lat. unus jedan, grč. lobos ljuska, mahunaj zool. s jednim plućnim rožnjom)

unilokularan (lat. unilocularis, unus jedan, locus kovččić s pregradama) zool. jednopregradni

unilokulozan (lat. uniloculosus) v. unilokularan

unio prolium (lat.) prav. podjednako pravo djece dovedene u novi brak (pastoraka) s djecom rođenom prije sklapanja toga braka

unionist (lat. unio sjedinjenje) pristaša jedinstva, pobornik ujedinjenja

unionizam (lat. unio sjedinjenje) težnja za jedinstvom, za ujedinjenjem

unipetalan (lat. unus, grč. petalon list) bot. koji ima samo jednu laticu

unipolaran (lat. unipolaris) jednostožerni, koji ima samo jedan pol ili jednu vrstu polarnosti; koji se tiče samo jednog pola, koji se proizvodi samo jednim polom, koji djeluje samo jednim polom

uniseks (lat. unus jedan, sexus spol) odjeća jednaka za žene i muškarce

unisono (tal.) glaz. jednozvučno. u jedan glas; jednoglasno, složno

unitamento (tal.) glaz. suglasno, skladno

unitaran (lat. unitarius) koji teži za jedinstvom ili ujedinjenjem

unitarijanac (lat. unitas jedinstvo.) kršćanin koji ne priznaje misterij Trojstva (Otac, Sin, Duh Sveti), tj. vjeruje u jedinstvo božanske osobe

unitarist (lat. unitarius) onaj koji teži za jedinstvom, pristaša jedinstva; 2.

onaj koji vjeruje u jednu božansku osobu

unitarizam (lat. unitarismus) težnja za jedinstvom, za ujedinjenjem; težnja da u jednoj saveznoj državi vodstvo pripadne najjačoj državi, ili da se savezna država pretvori u jedinstvenu; supr. federalizam

United Press čit. Junajted pres (engl.) "Ujedinjeni tisak", najveća novinska agencija u Sjevernoj Americi

unitet (lat. unus, unitas) jedinica; jedinstvo; jedinstvenost; jednakost; slaganje, suglasnost; zajednica, bratstvo

univalve (lat. unus jedan, valva ljuska) mn. zool. životinje s jednom ljuskom, puževi

univalvičan (lat. unus jedan, valva ljuska) 1. bot. s jednom mahunom; 2. zool. s jednom ljuskom

univaskularan (lat. unusjedan, vasculum posudica) 1. zool. s jednom posudicom; s jednim lijevkom; 2. bot. s jednom čašicom, jednočašični

univerzalan (lat. universalis) opći; sveobuhvatni, koji je svemu (svima) zajednički, bez iznimke; *univerzalan sud* log. sud čiji se predikat odnosi na cijeli opseg subjektivnog pojma (npr.: "Sva tijela su rasprostranjena", "Nijedan sisavac nema šlcrga"); *univerzalni nasljednik* prav. glavni nasljednik

univerzale (lat. universale) v. manifest

univerzalije (lat. universalialia) opće stvari, opći predmeti i dr; fil. opći pojmovi, radni pojmovi; usp. nominalizam, realizam, konceptualizam, nominalisti

univerzalist (Int. universalis) pristaša univerzalizma

univerzalist (lat. universalitas) općenitost, ukupnost

univerzalizam (lat. universalis opći) 1. težnja za obuhvaćanjem svega; 2. u. etici: shvaćanje do predmet **otičkffg** ; djelovanja nije u pojedincu, **nego u** ;

nekoj cjelini ili zajednici (obitelji, državi): 3. teol. naučavanje da se milost Božja rasprostire na cijeli ljudski rod

univerzalna matematika fil. kod Descartesa: znanost čiji je zadatak pronalaženje jedne opće metode (univerzalne metode) pravilne spoznaje (nazvana po tome što je Descartes njezin uzor gledao u pouzdanosti matematike)

univerzalna povijest opća, svjetska povijest, povijest koja obuhvaća sve

univerzalni (lat. universalis) opći

univerzitet (lat. universitas) velika škola, sveučilište

univerzum (lat. universum) svemir, svijet

univokan (lat. univocus) koji ima jedno značenje, jedan smisao: koji jednako glasi, istoglasan

unkaš (tur. onkaš) jabuka na sedlu, obluk, oblućje

unkcija (lat. unetio mazanje) posvećivanje; kofirmacija

UNRRA (engl. UNRRA = United nations relief and rehabilitation administration čit. Junajted nacišns rilif end rihcibiliteišn edminislrjšn) Uprava Ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu, osnovana 1943.

unšarf (njem. unscharf) **prid.** u filmskom jeziku: neoštar, mutan

unter-oficir (njem. Untcr-offizier) dočasnik

unus (lat.) jedan

Upanišadi (sanskrit.) **ime** mnogobrojnih indijskih rasprava filozofskog i ritualnog Sadržaja, dio Veda koji nastoji njihov sadržaj filozofski obrazložiti; najstariji potječu iz prebudističkog, a mladi (sektaški) iz kršćanskog doba

upas (malaj.) otrov u koji stanovnici Ind. arhipelaga zamaču strijele, pravi se od soka dvaju drveta: Antiaris toxicaria, koji sadrži otrov upas antiar, i Strvchnos Tieute, koji sadrži strihnin

ura (njem. IJhr, lat. hora) sat

urrgan (fr. ouragan) v. orkan

uragogi (grč. uron mokrača, ago tjeram, gonim) mn. med. sredstva koja potiču mokrenje

urachus (grč. urachos mokračna cijev u pupku) anat. cijev koja kod ljudskog embrija počinje na gornjem kraju mjehura i prolazeći kroz trbušnu šupljinu, završava u pupčanoj vrpci

uraka {porlug. uraca) vino od istočnoindijske palme

urakratija {gr. uron mokrača, a-kratia nesuzdržljivost slabost) med. nemogućnost zadržavanja mokraće

urakrazija (grč. uron mokrača, akrasia loša mješavina) med. loša mješavina (sastav) mokraće

uralit 1. min. crnozeieni, kao svila sjajni amfibol s Urala; 2. kamena masa od azbesti, krede, stipse i silikata, može se rezati u ploče i zabijati čavlima; budući da je nezapaljiva i loš vodič topline, služi kao građevni materijal (za pokrivanje krovova, oblaganje zidova i dr.) i za posude

Uran (grč. Uranos Nebo) 1. mit. bog neba kod Grka, muž Geje, otac Kiklopa i Tirana; astr. sedmi planet, otkriven 1781. g., prema udaljenosti od Sunca dolazi iza Saturna, 63 puta veći od Zemlje

uran, uranij (lat. uranium) kem. element najveće atomske težine 238.14, redni broj 92, znak U, radioaktivna kovina po izgledu slična željezu, ah znatno teža od njega: njegovim zračenjem napravljene su obje atomske bombe bačene 1945. na japanske gradove Ilirošimu i Nagasaki; uranski smolinac v. uranit

uranati (lat. uranium) kem, soli uranske kiseline

Uranija (grč. Urania) mit. Nebeska, ime jedne od 9 muza, muza zaštitnica astronomije (v. pod muza), prikazivana s globusom u ruci; nadimak božice

- Afrodite (Venere); astr. asteroid otkriven 1854. g.
- uranikon** (grč. uranos) glaz. instrument, kombinacija dviju harfi, zvuk se proizvodi tipkama
- uranioni** (grč. Uraniones) mn. stanovnici neba, nebeski, višnji (nadimak starogrčkih bogova kod Homera)
- uraniscitis** (grč. uraniskos nepce) med. upala nepca
- uraniskus** (grč. uraniskos) med. nepce
- uranist** (grč. Uranos) med. v. urning
- uranit** (lat. uranium, grč. nastavak -ites) min. jedna od najvažnijih uranskih ruda, veoma važna u znanosti i tehnici (u njoj je nađen radioaktivni element, pa i danas služi za dobivanje radioaktivnih tvari)
- urnizam** (grč. Uranos) med. homoseksualizam među muškarcima
- uranografija** (grč. uranos nebo. grafia opis) opis neba, opisivanje neba
- uranolatrija** (grč. uranos nebo. Iatreia obožavanje) obožavanje neba i zvizda
- uranoliti** (grč. uranos nebo, lithos kamen) mn. meteorsko kamenje
- uranologija** (grč. uranos nebo, logia znanost) znanost o nebu i nebeskim tijelima
- uranometrija** (grč. uranos nebo, metria mjerenje) premjeravanje neba
- uranoplustika** (grč. uranos nepce, plustike uobhčavanje) med. pravljenje umjetnog nepca
- uranorafija** (grč. uranos nepce, rafe šav) med. nepčani šav
- uranorama** (grč. uranos nebo, orama pogled, prizor) slika zvjezdanog neba
- uranosliiza** (grč. uranos nepce, sehisis cijepanje) med. potpuni rascjep nepca
- uranoskop** (grč. uranos nebo, skopeo promatram) promatrač neba; dalekozor za promatranje neba
- uranoskopij** (grč. uranos nebo, skopeo promatram) gledanje (ili: promatranje, proučavanje) neba
- urari** otrov pripremljen od biljnih sokova u koji brazilski Indijanci namaču svoje strijele i oružje
- urat** (grč. uron mokrača) kem. sol mokračne kiseline; umjetno gnojivo od urina i gipsa
- uravnilovka** (rus.) ravnoinjerana rasporedba ostvarenog dohotka bez obzira na količinu ulaganja u proizvodni proces; izravnaje, poravnanje
- urbanist** (lat. urhs grad, urbanus gradski) inženjer-arhitekt koji se bavi urbanizmom i urbanistikom
- urbanistika** (lat. urbs grad, urbanus gradski) znanost o uređenju gradova s obzirom na estetske, higijenske i praktične potrebe stanovnika
- urhanitet** (lat. urbanitas) pristojnost, ljubaznost, uglađenost
- urbanizacij** (lat. urbs grad, urbanus gradski) soc. izgrađivanje i uređivanje gradova, pojava u vezi s koncentracijom industrije po gradovima
- urbanizam** (lat. urbanus gradski) uređenje gradova s obzirom na estetske, higijenske i praktične potrebe stanovnika
- urbanizirati** (lat. urbs gen. urbis grad, urbanus) učiniti nešto gradskim
- urbanski** (lat. urbanus) gradski; naobražen, uglađen, pristojan
- urbarij** (lat. Urbarium) zemljišna knjiga, katastarska knjiga; mn. urbarije
- urbi et orbi** (lat.) 1. gradu (tj. Rimu) i svijetu (osobito kao formula papinskog blagoslova); 2. pren. razglasiti nešto cijelom svijetu, svima i svakome
- urdu** hindi-jezik kojim se služe sjevernoindijski muslimani, piše se arapskim pismom
- urea** (grč. uron) med. mokračna tvar, mokračovina (CON₂H₄)
- uredo** (lat. ureda svrab koji peče; snijet) 1. med. osip koji peče; 2. bot. snijet
- uremija** (grč. uron mokrača, haima krv) med. trovanje organizma ostacima

- tvori koje su se zadržale u krvi, a nisu bile izbačene putem bubrega; ti ostaci skupljaju se u mokraći (**u** slučajevima teških bubrežnih bolesti)
- urencije** (lat. urere ginjeti, urentia) mn. med. sredstva za izjedanje
- ureter** (grč. ureter) zool. mokraćovod
- ureteralgija** (grč. ureter, algos bol) med. bol u mokraćovodu
- ureteritis** (grč. ureter) med. upala mokraćovoda
- ureterolit** (grč. uretr, lithos kamen) med. kamačak u mokraćovodu
- ureterotomij** (grč. ureter, tome rezanje) kir. razrezivanje mokraćovoda radi vađenja kamačaka
- uretici** (grč. uretikos koji potiče na mokrenje) mn. med. sredstva koja potiču na mokrenje
- uretičan** (grč. uretikos) mokraćni; koji potiče na mokrenje
- uretikal** (grč. uron, lat. ureticalis) v. uretičan
- uretra** (grč. urethra) zool. mokraćna cijev
- urctralgija** (grč. urethra, algos bol) med. bol u mokraćnoj cijevi
- urctralni** (grč. urethra, lat. urethralis) koji pripada mokraćnoj cijevi; *urctralna striktura* suženje (ili: suženost) mokraćne cijevi
- uretritis** (grč. urethra) med. upala mokraćne cijevi
- uretrizam** (grč. urethra) med. grč mokraćne cijevi
- uretroragija** (grč. urethra mokraćna cijev, rag- korijen od regnymi slovim, skrham, prekinem) med. v. **stimatoza**
- uretroskop** (grč. urethra. skopeo promatram) med. v. endoskop
- uretroskopija** (grč. urethra, skopeo promatram) med. pregled mokraćne cijevi pomoću endoskopa
- uretrotom** (grč. urethra mokraćna cijev, tome rezanje) kir. nož za otvaranje mokraćne cijevi
- uretrotomija (grč. urethra, tome rezanje) kir. otvaranje mokraćne cijevi radi proširivanja i uklanjanja stranih Lijela
- urf** (ar.) na tradiciji utemeljene odredbe, običajno pravo muslimanskih naroda; okrugao turban kobasičasta oblika
- urgencija** (lat. urgentia) hitnost, žurnost, neodgodivost, požurivanje
- urgentan** (lat. urgens) hitan, žuran, neodgodiv
- urgirati** (lat. urgerc) navaljivati, gurati, požurivati, pospješivati, uporno nastojati da se što izvrši
- urhidroza (grč. uron mokraća, hidros znoj) med. pojačano izlučivanje mokraće znojem (kod uremije); uridroza
- uričan** (grč. uron mokraća) kem. koji sadrži mokraćnu kiselinu
- uridroza** (grč. uron mokraća, hidros znoj) v. urhidroza
- Uriel (hebr. Uriel) "Božja svjetlost"; mit. ime jednoga od četvorice arkandela s lijeve strane Hožiog prijestolja
- Urija (hebr. Urijžh) muž Batšebin. vojskovođa kralja Davida koji ga je, samo da bi se domogao njegove žene, poslao svom glavnom vojskovođi Joabu s pismom u kojem mu je naredio da postava Uriju na takvo mjesto u borbi gdje će sigurno poginuti (2 Sam 11,14-17); otuda: *Urijino pismo* pismo koje donosi propast ili smrt-donositelju
- urijas** (grč. uron mokraća) mokraćna fistula
- urijaza** (grč. ureo mokrim, uron mokraća) med. mokrenje
- urikum** (grč. uron mokraća) v. urea
- urin** (lat. urina) med. mokraća
- urinalan** (lat. urinalis) mokraćni
- urinar** (lat. urinale) naprava u koju nepokretni bolesnici obavljaju nuždu ležeći u krevetu, tzv. guska
- urin** (lat. urina mokraća) gnoj od izmeta i mokraće

- urinirati** Gat. urina) med. mokrili
- urinometar** (lat. urina mokraća, grč. metron mjera, mjerilo) sprava za mjerenje količine mokraće
- urinozan** (lat. urinosus) mokračevit, koji sadrži mokračne tvari; mokračast, koji smrdi na mokraću
- urlauh** (njem.) dopust, odmor
- urna** Gat. urna) krčag za vodu; posuda u kojoj se čuva pepeo spaljenog mrtvaca; posuda za izvlačenje srećaka
- urning** (grč. Uranos) homoseksualac (Uranija je pridjevak Afrodite, božice nel>eske, čiste ljubavi — zato što homoseksualci kod starih Grka nisu spolno općih s prostitutkama i zbog toga ostavljali dojam čistih ljudi
- uro-** (grč. uron) predmelak u složenicama sa značenjem: mokračni
- urobilin** Gat. urobilinum) kem. crvenosmeđa tvar u mokraći, poglavito kod oboljelih od groznice i žutice
- urobilinurija** (lat. urobilinum, grč. ureo mokrim) med. povećano izlučivanje urohilina mokračom
- uroboros** (grč. ura rep. boros proždrljiv) "žderač repa", poznata grčka mitološka figura koja prikazuje zmiju što sama sebi jede rep i tako se vrli kao kolut: simlx>l vječnosti
- urocola** (grč. uron, kele bruh, kila) med. mokračna kila. napuhnutosť mošnjje zbog izljeva mokraće u nju
- urocista** (grč. uron, kystis mjehur) zool. mokračni mjehur
- urocistitis** (grč. uron, kystis mjehur) med. upala mokračnog mjehura
- urogenitalan** (grč. uron mokraća, lat. genitalis koji rada, oploduje, oplodan, od genere ili gignere roditi, rađati, Stvoriti, oploditi) zool. koji služi izlučivanju mokraće i razmnožavanju; *urogenitalni sustav* mokračnospolni sustav (mokračni i spolni organi)
- urokriterij** (grč. uron, kriterion znak za usmjeravanje, mjerilo) med. znak, simptom čega u mokraći
- urokritika** (grč. uron, kriti kos odlučujući) med. pregled (ih: ispitivanje) mokraće; **urokritični znaci** znaci koji su se pokazali u mokraći
- urokrom** (grč. uron, chroma boja) kem. obojena mokračna tvar
- urolit** (grč. uron, lithos kamen) med. mokračni kamen
- urolitijaza** (grč. uron, lithiasis kamen u mokračnom mjehuru) med. bolest uzrokovana mokračnim kamenom
- urologija** (grč. uron, logia znanost) med. grana medicine koja ispituje i proučava bolesti mokračnih organa i bavi se njihovim liječenjem, znanost o mokraći
- uromant** (grč. uron, mantis prorok) onaj koji proriče po mokraći
- uromantija** (grč. uron, manteia gatanje, proricanje) vraćanje (ih: gatanje, proricanje) po mokraći
- uropoetičan** (grč. uron, poieo pravim, stvaram) zool. koji se tiče stvaranja mokraće; *protoetični sustav* dio urogenitalnog sustava koji služi izlučivanju mokraće
- uroskopija** (grč. uron, skopeo gledam, promatram) med. pregled, ispitivanje mokraće
- urotropin** (grč. uron, tropos okret) farm. lijek od formaldehida i amonijaka, utječe na otapanje mokračne kiseline i potiče na mokrenje; upotrebljava se kod gihta i prehlade mokračnog mjehura
- uroza** (grč. uron) med. mokračna bolest
- Ursa Maior** (lat.) astr. Veliki Medvjed
- Ursa >Iinor** (lat.) astr. Mali Medvjed
- urtikacija** (lat. urtica kopriva, urlicatio) med. šibanje koprivom (kao sredstvo za razdraživanje kod uzetosti i neosjetljivosti)
- urtikarija** (lat. urticaria, urtica kopriva) med. koprivnjača (vrsta kožne bolesti)
- USA** United States of America (engl.) Sjedinjene Američke Države

ustabaša (tur.) starješina, predsjednik ceha

ustija {lat. uslio) med. gorenje, žarenje, pečenje, paljenje; također: = kauterizacija

ustilaginizam {lat. ustilago snijet) med. trovanje truskama kukuruzne snijeti; dečja bolest koja nastaje kad djeca jedu kruh i palentu od kukuruznog brašna koje sadrži truske nametničke gljivice Ustilago maidis

ustulaeija (lat. ustilatio) med. nagorijevanje, paljenje

ušaltnti (njem. einschalten) ukopčati, uključiti, spojiti {npr. električnu struju, telefon)

ušniran {njem.) utegnut, stegnut štetnikom (nekadašnji časnički običaj)

ušur (ar.) ujam, dio brašna koji se ostavlja mlinaru kao plaća za mljevenje

ut infra (lat.) "kao dolje", tj. kao na sljedećoj strani

ut retro (lat.) kao na prednjoj strani

ut supra (lat.) kao gore

ut, re, mi, fa, sol, la, si glaz. naziv tonova dijatoničke ljestvice, uobičajen u Italiji i Francuskoj; ti se slogovi, kojima je posljednji (si) tek kasnije dodan, zovu *aretimtki* ili *guidonski* slogova, prema tal. redovniku-benediktincu Guidu Aretinusu (995—1052) koji ih je uzeo iz stare kat. crkvene pjesme u kojoj se svetog Ivana, kao zaštitnika pjevača, moli da sačuva i spasi od promuklosti: Ut queant laxis Re-sonare fibris Mi-ra gestorum Fa-muli tuorum Sol-ve pol-luti La-bii reatum Sancte Joannes! (Da bi tvoje sluge mogle raširenim grudima pjevati o tvojim čudesnim djelima, o izbriši krivnju obšččašćene usne, sveti Ivane!)

utenzilije (lat. utensilia) mn. stvari za uporabu, pomoćna sredstva; poljoprivredne, kuhinjske, kućne stvari; oruđe, pribor (za pisanje, za slikanje i dr.); liječnički instrumenti i sprave

uteri inflatio čit. uteri intlacio (lat.) med. nadimanje maternice, oticanje maternice

uterina (lat. uterina) mn. med. sredstva protiv bolesti maternice

uterinalan (lat. uterinalis) anat. maternični, koji pripada maternici

uterini (lat.) mn. prav. djeca iste majke, a različitih očeva, polubrača, poluses-tre

uterinski (lat. uterinus) maternični, koji pripada maternici; usp. uterus

uteroskopija (lat. uterus materinca, grč. skopeo promatram) med. pregled maternice

uterus (lat. uterus) zool. maternica

Utgard mit. stirogermanski nepoznat kraj u kojem žive demoni i nemani

util (lat. utilis koristan) opći naziv za sve stvari i predmete koji su postali neprikladni za daljnju uporabu, ali prikladni kao sirovina za preradu u industriji, npr. razni otpaci, krpe, kosti, staklo, prazne konzerve, stara obuća, papir i dr.

utile cum dulci čit. utile kum dulci (Gat.) korisno sa slatkim (ugodnim)

utilitaran (lat. utilis koristan, fr. utilitaire) praktično koristan, pogodan, prikladan, uporabljiv

utilitaristi Gat. utilis) fil. pristaše utilitarizma (J. Bentham, J. S. Mili i dr.); pren. ljudi koji se u radu drže poglavito načela koristi i uspjeha, osobito materijalnog

utilitarizam Gat. utilis koristan) 1. fil. stajalište korisnosti, etički smier koji smatra da je svrha ljudskog djelovanja korist i blagostanje, bilo pojedinca (*individualni utilitarizam*), bilo cjeline (*socijalni utilitarizam*); utemeljitelj utilitarizma kao etičkog sustava je J. Bentham (1748—1832) prema kojem cilj treba biti "što veća sreća za što veći broj", a radeći na općem dobru, radimo i na vlastitom; 2. prav. shvaćanje po kojem je cilj

- prava zaštita samo nekih interesa, a ne ostvarivanje neke više pravde; glavni predstavnik je R. Jhcring (1818—1892); 3. težnja da se u svemu traži samo osobna korist
- utilitet** (lat. *utilitas*) korisnost, probitačnost, uporabljivost, svrsishodnost, korist, dobit; *princip utiliteta* načelo korisnosti
- utilizacija** (lat. *utilisatio*) korištenje, iskorištavanje, uporaba; činjenje nečega uporabljivim
- Utopija** (grč. *u ne, topos* mjesto) "zemlja koja ne postoji", izraz kojim engl. državnik i humanist **Th. More** (1478—1535) naziva neki zamišljeni otok na kojem postoji njegovo zamišljeno ustrojstvo države; naziv za svaku državu s idealnim uređenjem; također: neostvariva zamisao, sanjarija
- utopist** (grč. *u ne, topos* mjesto, kraj) sanjar, zanesenjak; političar koji se zanosi neostvarivim planovima
- utopistički** (grč. *u ne, topos* mjesto, kraj) s uređenjem kakvo je **u** zemlji Utopiji; zamišljen, sanjalački stvoren. neizvediv, neostvariv, nemoguć; v. Utopija
- utrakvisti** umjereni husiti koji su zahitjevali da se i laici pričesćuju "pod obje prilike" (lat. *sub utraque specie*), tj. pod prilikama **i** kruha i vina; kalikstinei
- utrikul** (lat. *utriculus*) bol. mješčić, mali mijeh (biljnog soka)
- utriusque jurs doctor** čit. utrijuskvc juriš doktor (lat.) doktor obaju prava, tj. kanonskog i rimskog
- utvajd** (njem. *Ilutweide*) općinski pašnjak
- uvertira** (fr. *ouverture* otvor; otvaranje; počinjanje, početak) glaz. orkestarski uvod **u** veće glazbeno djelo, osobito u operu, oratorij i dr.
- uvula** (lat. *uvula* grozdić) anat. resica
- uvulitis** (lat. *uvula*) med. upala resice (uvule)
- uvulotomija** (lat. *uvula* resica, grč. *to-me* rezanje) med. rezanje resice (livulo)
- uzanca** (tal. *usanza*) trg. trgovinski običaj, običaj koji je **u** trgovini usvojen kao zakon
- uzengija** (tur. *uzengi, tizengi*) jahački stremen (petlja **u** koju jahač utiče nogu)
- uziologija (grč. *usia* biće, hit, logia naučavanje) fil. naučavanje o biću, o biti
- uzufruktuar** (lat. *usufructuarius*; prav. v. *uzusfruktuar*)
- uzufruktuirati** (lat. *usus* uporaba, korištenje, iskorištavanje, *fructus* plod) prav. koristiti se tuđim, uživati tuđe dobro (bez prava vlasništva)
- uzukapija** (lat. *usucapio*) prav. stjecanje prava na neku stvar dugim posjedovanjem, dobivanje neke stvari zastarijevanjem nečijeg prava na nju
- uzukapirati** (lat. *usu-capere*) prav. prisvojiti neku stvar dugom, neprekidnom uporabom ili posjedovanjem, proglasiti je svojim vlasništvom, koristiti se pravom zastarjelosti
- uzura** (lat. *usura*) uporaba, uživanje; kamate ili interes na kapital: med. trošenje, nestajanje, nagrizanje (tkiva, kostiju)
- uzurpacija** Gat. *usurpatio*) protupravno i samovoljno prisvajanje (npr. vlasti)
- uzurpnacija** (lat. *usurpantia*) običaj, navika, tradicija
- uzurpator** (lat. *usurpator*) nasilni i bespravni prisvajač, otmičar (osobito vlasti, prijestolja); prid. uzurpatorski
- uzurpirati** (lat. *usurpare*) prigrabiti, oteti; bespravno i nasilno prisvojiti neko pravo, vlast i si.
- uzus** (lat. *usus*) uporaba; običaj, navika
- uzusfruktuar** (lat. *usufructuarius*) prav. uživatelj tuđeg vlasništva
- uzusfructus* (lat. *usufructus*) prav. uporaba, uživanje tuđeg vlasništva
- užati** (tal. *usare*) običavati, imati običaj

V

V, v dvadeset i sedmo slovo hrvatske latinice
V kem. kratica za vanadij
v. kratica za vide (lat.) vidi, verte (lat.) okreni
v. v. kratica za vice versa (lat.) obratno
va bank [fr. va banque] "vrijedi za cijeli bank", tj. kad se igra u cijelu svotu koja leži u banku (pri kartanju); pren. **igrati ua bank** staviti sve na kocku, tj. ili ostati ili propasti
va tu (fr. va tout) igram u sve, tj. u sav novac (pri kartanju); pren. stavljam sve na kocku, sve riskiram
va! (fr.) vrijedi, može; u igrama na sreću: izraz koji se upotrebljava kad se stavlja novac na neku kartu
vacillantc čit. vačeto (tal.) glaz. tit-rajući. kolebljivo, ljuljajući se
Vncuna, Vakuna staroitalska božica poljana i seoske dokolice
vačelati (tal. vacillare) buncati u vrućici
vari (ar.) jaz, suho riječno korito rijeke
varicmekum (lat. vade mesum) "hajde sa mnom", obično naslov knjiga koje služe kao pomoćne knjige, tumači, upute, vodiči ili savjetnici raznih struka i ciljeva u životu; zbirka priča (ili: anegdota); podsjetnik
vadimonij Gat. vadimonium) prav. jamčenje, jamstvo (osobito da će netko određenog dana doći na sud); dolazak na sud: rok dolaska na sud; *vadimonii deaerlio* čit. vadimonii desercio (lat.) propuštanje dolaska na sud
vadium čit. vadijum (lat. vas, vadiš jamac) prav. novac koji se polaže na ime jamstva, jamčevina

vadija (lat. vadium jamstvo) oklada
vadozna voda (lat. vadosus plitak) voda koja sudjeluje u kružnom toku vode na površini Zemlje (oborine, izvori, izvori, tekuće i stajaće vode, isparavanje)
vadrnc (mad. vad Racz divlji Srbin) mađ. pogrđni izraz za Srbina
vadžibi (ar.) mn. stroge vjerske dužnosti muslimana, ali manje obvezne nego farzovi
vae mihil čit. ve mihi Gat.) jao meni!
vae victis! čit. ve viktis (lat.) jao, teško pobijedenima! (riječi galskog vojvode Brenaa)
vae victis! čit. ve viktis (lat.) jao pobijedenim!; teško pobijedenima!
vae! čit. ve (lat.) jao!
vafd (ar. wafd poslanstvo) nekad utjecajni egipatski nacionalistički pokret
vafła (njem. Waffel) pečeno tanko, slatko i sipko tijesto, oblata
vafnrok (njem. VVaffenrock) kratak časniki kaput do bedara (u njemačkoj i austrijskoj vojsci)
vaga (njem. Wage) sprava za uspoređivanje nepoznatih masa s poznatim (utezima), tj. za određivanje težine tijela, tezulja, kantar
vagabilan (fr. valabe, lat. valere vrijediti) valjan, vrijedan, koji vrijedi; prav. pravno valjan, u propisnom obliku, punovrijedan
vagabund (lat. vagabundua) skitnica, probisvijet, lualica, beskućnik, tumaralo. protuha; bitanga

- vagant** (lat. vagari skitati se, lutati) srednjovjekovni putujući svirači, la-krdijaši, sludenti-klerici litalice i si.
- vngati** (njem. wagen) odrediti težinu tijela na vagi, mjeriti na vagu
- vaginn** [lat. vagina = anat. kanal između grlića maternice i vanjskog otvora ženskog spolnog organa (služi za oplodivanje i za izlazak ploda pri porođaju). rodnica, stidnica
- vaginalni** (lat. vaginalis) koji se tiče vagine, stidnični
- vaginitis** (lat. vagina) med. upala vagine
- vnginizam** ;lat. vagina) med. grčevito stezanje mišića vaginalnog ulaza i dna zdjelice, neuroLska pojava do koje dolazi, osobito kod mladih žena, zbog preosjetljivosti vaginalnog ulaza
- vagoskopija** (lat. vagina, grč. skopeo gledam) med. pregled vagine pomoću posebnog zrcala (spekuluma)
- vagnerijanac** operni pjevač koji je sposoban pjevati velike i zahtjevne uloge u djelima Richarda Wagnera; poznavatelj Wagnrove glazbe; sljedbenik Wagnerova načina komponiranja
- vagon** (engl. vvaggon) željeznička ili tramvajska kola
- vagon-restoran** (fr. vvagon-restaurant) (željeznička) kola za ru&inje
- vagon-salon** (fr. wagon-salon) salonski vagon, salonska željeznička kola
- vagonas** radnik koji tovari i istovara robu u vagone; rudnički radnik koji gura vagone; čovjek koji stanuje u vagonu
- vagonet** (engl. vvaggon, fr. wagonnet) mala teretna kola koja se kreću po tračnicama (šinama), mali vagon
- vahabiti** (ar.) mn. pristaše religioznog pokreta u Arabiji koji su, pod vodstvom Muhameda Ibn Ahdclvvahaba, polovicom XVIII. st. težih prvotnoj čistoći i jednostavnosti islama; vehabiti
- vaisja (ind. Vaisya) treća indijska kasta u koju spadaju trgovci, zemljoradnici i obrtnici
- vnišesika (sanskrt.) jedan od šest sklastičkih sustava indijske ortodoksne filozofije
- vaišnave** (ind.) mn. obožavatelji i štovatelji boga Višnua; višnuiti
- vaiz** (tur.) propovjednik, savjetnik
- vajandotka** (engl. Wvandotte) vrsta koški, podrijetlom iz Amerike, zbog svojih odličnih osobina raširena po cijeloj Kuropi; bijela, srednje veličine, noge žute, krijesta ružičasta, teška do 3 kg, nosi 140—160 jaja godišnje
- vaiang** indonezijsko kazalište sjena
- Vajnbergova reakcija** med. serumska reakcija koja služi za utvrđivanje postojanja lianke pasje trakavice (ehinokokusa)
- vajndling** (njem. Weidling) velika posuda, zdjela; vajndla, vandla
- vajngulaš** (njcm.-mađ.) gulaš začinjen vinom
- vajnkenner** (njem. Wein vino, kennen poznavati) stručnjak za vino, poznavatelj vina, enolog
- vajnkrampf** (njem. vveinen plakati, Krampf grč) grč uzrokovan plačem
- vajnrot** (njem. Wein vino. rot crven) boja crvenog vina, tamnocrven
- vajnštajn** (njem. Wcin vino, Stein kamen) sriješ, birsa, vinski kamen
- vajsbratn** (njem. vveiss bijel, Braten pečenica) svinjsko meso uzduž kralježnice
- vajsmanizam** biol. naučavanje poznatog njemačkog biologa A. Weismanna (1834—1914) čija se teorija naslijeđa zasniva na njegovoj tzv. teoriji klicine plazme
- vajterdinender** (njem. vvciter dalje, dienen služiti) u nekadašnjoj austrijskoj vojsci: vojnik koji je nakon izvršene obvezne službe ostao i dalje u vojsci da bi postigao dočasnički čin i tako dobio stalnu vojnu službu

vakacije (lat. *vacatio*) školski praznici; slobodno vrijeme

vakancija (lat. *vacantia*) upražnjenost, nepopunjenost, prazno mjesto (u ustanovi, u školi)

vakantan (lat. *vašare biti prazan., vacans*) prazan, upražnjen, nezapremljen, nezauzet, nepopunjen, *vakant.no imanje* prav. imanje bez zakonitog gospodara, nasljednika

vakat (lat. *vacal, vacare*) prazno je, slobodno je, nezauzeto je: nedostaje, nema; kao im. kod knjiga: čista, netiskana stranica (iza naslovne.)

vakatura (lat. *vacatura*) upražnjavanje, upražnjenje, upražnjenost (npr. nekog mjesta)

vaccina (lat. *vacca krava, vaccina* sc. *variola kravlja boginja*) med. cjepivo protiv velikih boginja; serum za cijepljenje protiv zaraznih bolesti

vakcinacija (lat. *vaccinatio*) med. zaštitno cijepljenje vakcinama, ubrizgavanje seruma kao zaštite protiv raznih bolesti, unošenje u organizam antigena koji ga potiču na stvaranje zaštitnih tijela; *animalna vakcinacija* cijepljenje životinjskom limfom

vaccinioda (lat. *vaccina*, grč. *eidis oblik*) med. lažne, nepravde kravlje boginje, vodene boginje

vaccinirati (lat. *vaccina*) med. cijepiti, ubrizgavati u organizam vakcinu sa svrhom aktivnog imuniziranja od raznih bolesti

vakcinoterapija (lat. *vaccina*, grč. *therapeia liječenje*) med. liječenje vakcinama, cijepljenje da bi se organizam potaknuo na što veće stvaranje tijela koja će ga zaštititi od uzročnika bolesti

vakeri (šp. *vaqueros.*) mn. pastiri, čuvari stoke u španjolskoj pokrajini Oviedo, potomci rimskih robova, po nekima Vlaura, i kao takvi prezreni

vakti sahat (tur.) smrtni čas, agonija

vakuf (ar. *vakuf*) kod muslimana: zaklada za opće religiozne i humane svrhe, s ciljem gradnje i održavanja džamija, škola, javnih biblioteka, bolnica, sirotišta, vodovoda i dr.

vakuf (tur. *vakuf*) zaklada za materijalno podupiranje muslimana i promicanje islama

vakufnama (tur. *name pismo, knjiga*) popis odredbi o upravi i uporabi nekog vakufa

vakuirati (lat. *vacuare*) isprazniti, ispražnjavati; evakuirati

vakuist (lat. *vacuare*) onaj koji vjeruje u postojanje praznog prostora u prirodi; promatrač vakuuma kod strojeva i dr.

vakuitet (lat. *vacuitas*) praznoća, praznina; upražnjenost; ništavnost; taština

vakuole (lat. *vacuolae*) mn. *hot.* mjehuraste šupljine u protoplazmi biljnih stanica, ispunjene vodniikastom tekućinom, iz kojih se stvaraju nove stanice; *zool.* mjehurići u hladetinstoj masi nekih mikroskopski sitnih morskih životinja

vakuum *Gat, vacuum* prazni prostor; praznina, zrakoprazan prostor; *vakuum-aurat* sprava za destiliranje osjetljivih tekućina pod sniženom temperaturom, npr. pri uklanjanju vode iz mlijeka radi dobivanja "mlijeka u prahu"

vakuum-metar (lat. *vacuum prazan prostor, grč. metron*) sprava za mjerenje razrijeđenosti zraka (kod vakuum-aparata); v. vakuum

vakuumpumpa (lat.-njem.) crpka za isisavanje zraka i stvaranje podtlaka u nekom zatvorenom prostoru

val. bank. kratica za valutu

vala (staronord. *vala*) vidovita žena, gatalica, čarobnica

valnbi (engl. *wallaby*) vrsta smeđeg klokana iz Australije ih Kove Gvineje; krzno od tog klokana

valacija (lat. vallatio) voj. podizanje bedema, utvrđivanje u polju; podizanje nasipa.

valahi bilabi tnlahi tri muslimanske najsvetije formule za prisegu

valansjcn (fr. valoncicnncs) mn. valanske čipke različitih vrsta, osobito uske (nazvane po istoimenom francuskom gradu u Flandriji)

valaš (mađ. vallas) isprava kojom se dopušta naseljivanje na nekom vlastelinskom imanju

valatati (tur. fal gatanje) proricati, vraćati, gatali

valcer (njem. Waizer) popularni okretni ples u 3/4 taktu; glazbeno djelo za ovaj ples; vals

valdenzi mn. reformatorska sljedba koju je osnovao 1176. u Lvonu Petrus Valdus, kao udruga za propovijedanje evanđelja i reformi Kat. crkve vraćanjem apostolskom siromaštvu i jednostavnosti; leonisli, sabata ti

vale! (lat. vale, valere, biti zdrav, biti jak) zdrav bio. živio!

valedikcija (lat. vale-dictio) pozdrav na rastanku, oprostajni govor

valekularan (lat. vallecule udubljenje, jamica) koji se odnosi na udubljenje

valencija (lat. valentia) vrijednost, valjanost; kem. sposobnost atoma nekog elementa da se veže s jednim atomom, sa dva atoma do sedam atoma jednovalentnog elementa

valensija (šp. valencia) vrsta španjolskih veoma čvrstih zimskih tkanina, nazvanih po šp. gradu Valenciji

valentinit prirodni anlimonov trioksid, "antimonski cvijet" (mineral)

valer (fr. valeur, lat. valor, tal. valore) vrijednost, cijena; vrijednosni papir; glaz. trajanje note; hrabrost, junaštvo; *valeuren attente* čit. valer an atant (fr.) trg. vrijednost koja se očekuje, eventualna buduća vrijednost; v. en recouvrement

valerijana (lat. valeriana officinalis) bot odoljen (ljekovita biljka)

valete! (lat.) budite zdravo, ostijte zdravo! *benevalete!* (lat.) ostajte u dobrom zdravlju! (pozdrav kojim se završavaju pisma i koji pape, u obliku monograma, stavljaju ispod svojih bula)

valetudinarij (lat. valetudinarium) bolnica, bolesnička soba

Valhala (staronord. Valholl, njem. Walhalla) u nord. mitologiji: raj u koji dolaze Odinovi ratnici poginuli u bici, sjedište bogova i junaka; usp. valkire

valida (ar. validet) roditeljica, mati; mati bivšeg turskog sultana

validacija (lat. validatio) potvrda, potvrđivanje; ovjera, ovjeravanje, priznanje pravne vrijednosti nekog akta

validan (lat. validus, valere) jak, kipepak, snažan, zdrav: prav. pravno vrijedan, pravovrijedan. pravovaljan

validirati (lat. validare) ovjeriti, potvrditi, izvršiti pravnu formu ovjeravanja; biti pravno valjan, biti punovrijedan

validitet (lat. validitas) prav. pravna vrijednost, pravna valjanost, valjanost neke stvari ili nekog postupka

valija (perz. vali) guverner, carev namjesnik, turski vojno-administrativni starješina nekog područja

valiza (fr. valise) putna ručna kožna torba

valiža (tal. valigia) kovčeg, putna torba

valkire (staronord. valkurja, njem. Walkuren) mn. u nordijskoj mitologiji i pjesništvu; božanske djevice, vile. božice bitaka i družbenice boraca, odlučuju koji će junaci u borbi poginuti; one su, kao vjesnice, u službi boga Odina i po njegovoj zapovijedi donose pobjedu, dovode mu one koji hrabro poginu i, u Valhali, dvore i poslužuju pićem bogova one koji budu u nju primljeni; usp. Valhala

valkovcer (engl. to wwalk over the course) na utrkama; laka pobjeda, zbog toga što je protivnik postao nesposoban

valor (lat. valor) vrijednost, cijena; vrijednosni papir; *ad valorcm.* (lat.) prema vrijednosti; *valor intrinsecua* čit. valor intrinsekus (lat.) unutarnja vrijednost nekog novca; *valor extrinsekus* čit. valor ekstrinsekus (lat.) vanjska vrijednost nekog novca

valorizacija (lat. valor vrijednost) trg. odrčdivanje vrijednosti, procjena, također praksa držanja ili podizanja relativne vrijednosti (revalorizacija)

valov (mad. valu) korito za napajanje stoke

Valpurga (njem. VValpurga) svetica Kal. crkve čiji se spomen proslavlja 1. svibnja, zaštitnica od čarolija i vještica; došla sa svojom braćom iz Engleske u Njemačku gdje jc, kao opatica u samostanu, umrla oko 780.; *Valpurgina noć* prva svibanjska noć (v. Goethe, "Faust")

vals (fr. valse) v. valcer

valuirati (fr. valuer) v. valvirati

valung (njem. VV'allung) 1. vrenje, strujanje; 2. iznenadan osjećaj vrućice bez vanjskih podražaja (čest kod žena u klimakteriju)

valuta (tal. valuta) "vrijednost"; bank. zakonom utvrđeni novčani sustav neke države, tj. novac koji je, u svom sastavu i obliku, priznat kao zakonito sredstvo plaćanja; s druge strane, valuta je odnos između nominalne vrijednosti novčanica i uopće vrijednosnih papira neke države i njihovog tečaja u inozemstvu; vrsta novca, novac

valuta per dato (tal.) trg. vrijednost ili obračunavanje kamata od danas, vrijednost od danas

valutirati (tal. valutare) v. valvirati

valutni papiri bank. vrijednosni papiri koji glase na inozemnu monetu, zbog čega im je tečaj nestalan

valva (lat.) krilo vrata; bot. ljuska, košuljica, mahuna; zool. ljuska (kod školjke)

valvacija (lat. valvatio) bank. određivanje vrijednosti ili cijene nečemu, osobito službeno utvrđivanje vrijednosti određenih vrsta novca prema državnoj novčanoj stopi

valvacijska tablica bank. popis različitih vrsta novca s naznačenjem njihove vrijednosti

valvirati (lat. valvere) ocijeniti, odrediti vrijednost, utvrditi cijenu nečemu; valuirati, valutirati

valvula (lat. valvula) anat. poklopac, zatvarač, zalistak (na srcu, venama, crijevima); valvule intestinales (lat.) mn. crijevni zalisci

vamp (engl.) zavodnica, lijepa žena koja iskorištava muškarce

vampir (slav., tal. vampiro, fr. vampire) prema narodnom vjerovanju Južnih Slavena, Grka i Rumunja: mrtvac koji noću ustaje iz groba i siše ljudima krv; po tome zool. Gat. vampyrus speetrum) veliki južnoamerički šišmiš koji u nedostatku hrane napada sisavce, ptice, pa i ljude pri spavanju, i siše im krv

vampirizam med. prekomjerno puštanje krvi; usp. vampir

van sastavni dio niz. prezimena, označuje mjesto rođenja

vana (njem. VVanne od lat. vanus prazan, šupalj) kada za kupanje

vanadij (lat. vanadium) kem. element (nazvan po imenu skandinavske božice ljubavi i mladosti Vanadis), kovina pronadena 1830. u rudama željeza i olova, atomske težine 50,95, redni broj 23, znak V

Vandali (lat.) mn. gormanskogolsku pleme koje je od III. st. n. e. ratovalo s Rimljanima na Rajni, kasnije se nastanilo u Panoniji (Ugarskoj), u V. st. pustošilo Galiju, Španjolsku i Italiju, a 455. pljačkalo Rim četrna-

- ost dana uništavajući sva umjetnička djela i spomenike; otuda pren. divlji i surovi barbari, skloni uništavanju svega lijepog i dobrog
- vandalizam** (lat. Vandali, tal. vandalismo) vandalska ćud, tj. divljaštvo, divljačka strast za rušenjem i uništavanjem umjetničkih predmeta i dr.; usp. Vandali
- vandemijer** (fr. vendemiaire, bit. vindemia) "mjesec berbe", prvi nyeseć nekadašnjeg francuskog revolucionarnog kalendara, od 22. IX. do 21. X.
- vanderček** (njem. wandern putovati) pehar iz kojega se pije naizmjenice
- vandrokaš** (njem. wandern putovati) nekada: mladi kalfa na vandrovci; kasnije: skitnica uopće
- vandrovka** (njem. wandern putovati) nekada: putovanje mladoga kalfe po svijetu od majstora do majstora radi stjecanja radnog iskustva; kasnije: skitnja uopće
- Vani** mn. mit. germanski bogovi plodnosti, zemlje i obilja
- vanilija** (fr. vanille, šp. vainilla) bot. vrsta tropske biljke čiji se mirisni plodovi upotrebljavaju kao začim
- vanilin** (fr. vanille) kem. aromatična tvar vanilijinog ploda koja se iskristalizira na površini kad plod duže stoji; dobiva se i umjetnim putem, kao zamjena prirodne vanilije
- vanilizam** (fr. vanille) med. trovanje vanilijom, osobito u jelu, s pojavom proljeva, grčeva, povraćanja i si.
- vanilokvencija** v. vanilokventnost
- vanilokventnost** (lat. vaniloquentia) hvalisanje, razmelljivost, prazan govor, brbljanje; vanilokvencija
- vanitas vanitatum** (lal.) taština nad taštinama, tj. sve je tašto, ništavno, prazno, prividno
- vanitet** (lat. vanitas) taština, ništavnost, prividnost, praznina, prolaznost; hvalisavost, uobraženost, napanost. slavloljubivost
- vantoz** (fr. ventose) "mjesec vjetra", šesti mjesec francuskog republikanskog kalendara, od 19. II. do 20. III.
- vantuza** (fr. ventouse) med. kupica, mala čaša od debelog stakla koja se stavlja na bolesno mjesto da bi se razrijeđivanjem zraka u njoj, krv privukla u potkožno tkivo i time unutarnji organi oslobodili navale krvi (ventuza); rupica na šeširu za obnavljanje zraka
- vanjkuš** (mad. vankos, njem. Wangenkissen) jastuk
- vapit** (indijan) kanadski jelen s velikim rogovljem
- vapor** (lat. vapor, lal. vapore para) parobrod, parna lada
- vaporacija** {lat. vaporisateur) sprava za izbacivanje tekućine (mirisa, sredstava za pročišćavanje zraka) u obliku tekuće prašine, prskalica, štrcaljka, raspršivač
- vaporimetar** (lat. vapor, grč. metron) instrument za određivanje volumena ili tlaka pare
- vaporirati** (lat. vaporare) isparavati, pretvarati se u paru; isparavati, pretvarati u paru
- vaporizacija** (lat. vaporisatio) isparavanje, pretvaranje u paru
- vaporizirati** (fr. vaporiser) i?pariti. pretvoriti u paru; pretvoriti u kapljice, poprskati raspršivačem
- vaporozan** (lat. vaporosus) pun pare, parni; maglovil, nejasan, mutan
- varak** (ar. varakat) list, listić; pismo, pisamce
- varan** (ar.) veliki pustinjski gušter, dobar penjač i plivač
- varant** (eng. \varrant) trg. priznanica, posebna potvrda o primitku robe na skladište kojom vlasnik deponirane robe zalaže tu robu i na taj način dolazi do potrebnog kredita; punomoć; naredba, nalog za hapšenje
- varek (fr. varec) morska trava, haluga

- varia** (lat. varia. varius različit) mn. pomiješano stvari, raznolikosti, svakovrsnosti, svaštice
- variatio delcctat** čit. variacio delektat (lat) posl. promjena veseli, promjena je ugodna
- varinto** čit. varijato (tal.) glaz. promijenjeno. preinačeno
- varicele** (lat varicellae) mn. med. male boginje, vodene kozice
- varices** (lat varix, varices) mn. med. proširenje vena, proširene vene; flebektazija
- varijabilan** (bit. variabilis) promjenjiv; sklon mijenjanju, nestalan, nepostojan
- varijabilitet** (lat. variabilitas) promjenjivost; pasivna sposobnost organizama da se mijenjaju pod utjecajem prilika i sredine u kojoj žive 'Jedna od osnovnih i općih osobina živih bića); varijabilnost
- varijabilnost** v. varijabilitet
- vnrijabla** (fr. variable) promjenjiva vrijednost, promjenjiva količina; podjeljak koji pokazuje promjenjivo vrijeme
- varijacija** (lat. variatio) promjena, mijenjanje; astr. odstupanje ili promjena u glavnom kretanju ih putanji nekog nebeskog tijela; glaz. djelomično odstupanje od neke teme; arhit. djelomično odstupanje od nekog plana ili nacrti; biol. odvajanje neke biljne ili životinjske individue od vrste kojoj pripada s jednom osobinom ili s više osobina, koje su kod odvojene individue drukčije razvijene nego kod ostalih individua iste vrste; fiz. kolebanje, nejednakost, npr. u stanju barometra, magnetne igle i dr.
- varijacijski kompas** fiz. v. deklinatorij
- varijanta** (lat. varius) 1. lit. različit tekst (v. varijante); 2. nešto što ima različit oblik od nečega, a što ima s tim isto podrijetlo ili stoji u bliskoj vezi
- varijante** (lat. variae lectiones, variantes) mn. lit mjesta u rukopisima nekog djela koja nisu jednaka, koja se razlikuju jedna od drugih
- varijete** (fr. variete) kazalište koje njeguje laku glazbu, pjesmu, ples, gimnastičke produkcije, žonglerske vještine i si.
- vnrijetet** (lat. varietas) različenost, raznolikost raznovrsnost; bot. zool. podvrsta, odlika
- varijeteti** (lat varietates) mn. različitosti, raznovrsnosti, razne stvari; svaštarije, svaštice
- varikocela** (lat. varix, grč. kele) med. pucanje (ili: kila) vena u mišićima
- varikomfalus** (lat, varix proširenje vena, grč. omfalos pupak) med. proširenost pupčanih vena
- varikozan** (lat. varicosus) med. proširenih vena, otečenih vena; kvrgav
- varikozitet** (lat. varicositas) med. bolesno oticanje vena, proširenosl vena
- vnriks** (lat. varix) med. proširenje vena, oticanje vena
- varinas** (šp.) najfiniji američki duhan, nazvan po gradu Vari na su (Venezuela)
- variola** (lat. variolis) med. velike boginje
- variolacija** (lat. variolatio) med. cijepljenje sadržajem pravih boginja kao zaštita od boginja (način liječenja boginja prije uvođenja cijepljenja boginja prije uvođenja cijepljenja kravljim boginjama); variolizacija
- variolac vaccinae** čit. varirole vaccinc (lat.) mn. med. kravlje boginje
- varirole** (lat. variolac, šp. viruela) mn. med. prave boginje, velike boginje
- variolizacija** (lat. variolisatio) med. v. variolacija
- varioloide** (lat. variola, grč. eidos oblik) mn. med. blaži oblik velikih boginja, s manjom groznicom (osobito kod već cijepljenih osoba)
- variolozan** Gat. variolosus) med. boginjav, bolestan od boginja

- variometar** (lat. varius različit, grč. metron) fiz. svaka sprava pomoću koje se mogu mjeriti kolebanja jedne fizičke veličine, osobito sprava za mjerenje geomagnetnih varijacija; zrak. uređaj za mjerenje brzine uzdizanja ili spuštanja (zrakoplova ili balona) u vertikalnom [uspravnom] smjeru
- varirati** (lat. variare) biti različit, razlikovati se; hiti različitog ili drugog mišljenja, ne slagati se, razilaziti se u mišljenju; imati promjenjiv uspjeh; djelomično odstupati od čega; unositi izmjene u što; mijenjati se, promijeniti se; glaz. razvijati napjev ne mijenjajući osnovni motiv
- variš** (tur.) nasljednik
- varka** (mad. fark rep) 1. repni dio tijela kod riba i kitova; 2. trtica kod peradi; 3. pom. krma. stražnji dio lađe
- vartcimcr** (njem. warten čekati. Zimmer soba) čekaonica
- varvarin** (grč. barbaros) v. barbarin
- varvarizam** (grč. harbaros) v. barbarizam
- vasa sacra** čit. vaza sakra (lat.) mn. svete posude, sveto posude
- vasardiht** (njem. vvaserdicht) prid. nepromočiv, gust
- vaserlajtung** (njem. Wasser voda, leiten voditi) vodovod
- vaservaga** (njem. VVasenvage) obrt. v. libela 1 (ravnjača)
- Vasilike** (grč. Basilikos) veliki bizantski zakonik u 60 knjiga iz IX. st., najopsežnija i najvažnija prerada Justinijanovog prava na grčkom jeziku
- vasilisin** (grč. basilissa) bizantska carica
- vaskul(um)** (lat. vusculum) anat. mala žila, žilica
- vaskularan** Gat. vas posuda, vascularis) anat. koji se tiče krvnih žila, pun krvnih žila; bot. sastavljen od žila ili kanala
- vaskularizacija** (lat. vas posuda, vascularisatio) biol. stvaranje krvnih žila; protkanost krvnim žilama
- vaskulitis** (lat. vasculum mala posuda, posudica) med. upala krvnih žila
- vaskulozan** (lat. vasculosus) zool. bot. žile, bogat žilama, žilni
- vastacija** (lat. vastatio) pustošenje, haranje
- vastitet** (lat. vastitas) praznina, pustoš; prostranost, neizmjernost
- vnšcetl** (njem. vvaschen prati, Zcttel cedulja) u knjižarstvu: reklama na ovitku neke knjige ili u prospektima
- vat** (engl. watt) fiz. jedinica za mjerenje učinka, dzul za sekundu, tj. 107 apsolutnih jedinica rada za sekundu, ili jakost struje od jednog ampera koja teče pod naponom od jednoga volta, što je približno 1/746 jedne konjske snage; nazvana po inženjeru i konstruktoru prvog parnog stroja J. Wattu (1736—1819); *val-sat* rad jednog vata u jednom satu
- vat-metar** (engl. watt, grč. metron) fiz. sprava za mjerenje učinka električne struje
- vata** (njem. **Watte**) higijenski pamuk, pročešljana i očišćena vlakna finog pamuka, složena kao listovi
- vatak** (tal. vataco) vrsta nižeg službenika
- vatelin** (ar. vata očišćeni izbijeljen pamuk) pamučne ih vunene tkanine kojima se podstavljaju zimski kapuli
- vater-balast** (engl. vwater-ballast) dio lađe, osobito podmornice, u kojem se nalazi voda za održavanje ravnoteže lađe
- vater-tvist** (engl. water-twist) konac izrađen na vater-stroju
- vaterman** (engl. vwaterman) prekomorski trgovac djevojkama, bijelim rob-ljem
- vatermašina** (engl. vwater, grč. mecha-ne) stroj za predenje koji pokreće voda
- vaterpolo** (engl. vwater-polo) šport, rukomet u vodi sa sedam igrača u svakoj momčadi

- vaterpruf** (engl. vvaterproof) nepromočiv, vodonepropustan
- vates** (lat.) pjesnik božanskog nadahnuća, pjesnik-prorok
- Vatikan** (tal. Vaticano) papina palača u Rimu na Vatikanskom brijegu, započeta u Vi. st. i stalno proširivana, tako da sada ima 11000 soba; pren. papinska vlada, papinska politika; vrhovna uprava Rimokatoličke crkve
- vatikanska dogma** dogma Katoličke crkve o papinoj nepogrješivosti
- Vntikanski koncil** najmlađi ekumenski sabor Kat. crkve (od 8. XII. 1869. do 18. VII. 1670.). održan u Vatikanu; na tom je saboru proglašena dogma o papinoj nepogrješivosti
- vatirati** (njem. wattieren) podmetnuti vatu. podstaviti vatom; prid. vatiran
- vatirati** (njem. wattieren. Watte) podstaviti vatom; pren. dobro se opskrbiti čim, npr. potrebnim novcem i si.
- vatmen** (engl. vvattman) vozač lokomotive ili tramvaja
- vatoni** (njem. VVatte) mn. jastučići, umeci od vate za popunjavanje oblika tijela
- vaučer** (engl. voucher) svjedok, jamac: vrsta čeka kojim se plaćaju neke ugostiteljske i prometne usluge
- vaza** (lat. vas posuda, fr. vase) uska posuda za cvijeće, za ukras, osobito antički umjetnički izradene posude od ilovače
- vazal** (lat. vasalius, fr., engl. vassal) podanik, knez (vladar) koji je bio podređen nekom drugom knezu (vladaru) ili ovisan o nekom drugom knezu (vladaru); podanik
- vazalagij** (laL vasallagium) vazalska dužnost i obveza, podanička prisega; novac koji je vazal dužan plaćati vladaru kome je podređen
- vazektomij** (lat, vas posuda, grč. cktome izrezivanje) med. prerezivanje i podvezivanje sjemenih kanala kod muškaraca radi sterilizacije, tj. kako bi se spriječila oplodnja
- vazelin** (fr. vaseline) kem. mineralna mast bez mirisa i boje ih žućkasta smjesa polučvrstih ugljikovodika sirovog petroleja (nafte); upotrebljava se u farmaciji, tehnici itd.
- vazodilatacija** [lat. vasodilatatio] med. širenje krvnih žila (s opadanjem krvnog tlaka, pojačanim krvotokom, povišenom temperaturom)
- vazodilatatori** (lat. vasodilatales) mn. anat. živci koji proširuju krvne žile
- vazokonstrikcija** (lat. vasoconstrictio) med. stezanje krvnih žila (s povećanjem krvnog tlaka, usporenjem krvotoka, opadanjem temperature)
- vazokonstriktori** (lat. vasoconstrictores) mn. anat. živci koji sužavaju krvne žile
- vazomotori** (lat. vasomotores) mn. anat. živci koji izazivaju proširivanje i sužavanje krvnih žila
- vazomotorna neuroza** med. bolest živaca koja je nastala kao posljedica poremećaja u živcima koji izazivaju proširivanje i sužavanje krvnih žila, npr. Hazedovljeva bolest i dr.
- vazoneuroza** (lat, vas posuda, grč. neuron živac) med. bolest živaca krvnih žila
- ve (engl. wey, \veight) stara engl. mjera za vunu, u uporabi i danas = 82,054 kg
- vebefeler** (njem. webcn tkati, Fehler pogreška) pogreška u tkivu (npr. druga nijansa boje)
- veber jedinica za mjerenje magnetskog toka, oznaka **Wh** (naziv po njem. fizičaru Wilhelmu Weberu)
- vecclio conto čit. vekio konto (tal.) trg. stari račun
- vedanta** (sanskrt.) "kraj Veda*", jedan od šest sustava indijske filozofije, naj-

- popularniji u Indiji; propovijeda potpuno jedinstvo svih bića
- Vode** (sansk. Vcdn spoznaja) "znanje", najstariji spomenici sanskrske književnosti, svete knjige brahmana u Indiji; imaju četiri dijela: Rig-vedu, Hama-vedu, Yajur-vedu i Atharva-vedu; u užem smislu pod Vedama se često misli samo na Rig-vedu
- vedetn** (fr. vedette, tal. vedëtta, lat. videre vidjeti) voj. konjanik, stražar, konjička izvidnica; hrod-izvidnik (ratni brodić), mala torpednjača za stražu oko luke; stražamica na bedemu tvrđave; kaz. glasovit, slavan glumac ili glumica, kazališna "zvijezda"
- Vedi Napoli e poi muori** (tal.) Vidjeti Napulj pa umrijeti (talijanska uzrečica kojom se izražava divljenje prema Napulju)
- vedska religija** najslarija faza indijskih religija, osobito ona koja je izložena U Rig-vedi i u kojoj **su** bogovi podijeljeni na četiri klase
- veduta** (tal.) izgled; slika grada ili krajolika kojoj je svrha Što vjerniji prikaz; prospekt
- vedžvud** (engl. wedgwood) vrsta engleskog poluporculana, nazvana po izumitelju .l. Wedg\voodu (1730—1795)
- Vega** 1. najsjajnija zvijezda u zviježđu Lire; 2. odlikovanje Švedskog društva za antropologiju (dodjeljuje se osobama koje se osobito istaknu u zemljopisnim istraživanjima)
- vegeta** (lat. vegeius zdrav) tvorničko ime za dodatak jelima koji se sastoji od različitih mirodija i soli
- vegetabilan** (lat. vegetabilis) biljni, koji pripada hiljnom carstvu; napravljen od bilja; sposoban za rast; *vegetabilni život* život biljaka; *vegetabilnu, zemlja* zemlja na kojoj uspijevaju biljke. tj. zemlja vrtova i njiva; *vegeta bihi a hrana* biljna hrana, povrće
- vegetabilije** (lat. vegetabilia) mn. raslinje. bilje; biljna hrana
- vegetabilitet** (lat. vegetabilitas) biljna priroda, osobitost biljaka, sposobnost rasta
- vegetabilni pergament** v. pergament-papir
- vegetacija** (lat. vegetatio) bot. život i rasteenje biljaka, životna snaga biljaka; biljni svijet, bilje, raslinje; pren. bujanje, hujnost; med. izrasline na tijelu biljaka i životinja; *vegetacijska točka* najjače rasteenje na vrhu nekog organa
- vegetalan** (lat. vegctalis) biljni, koji raste, koji je sposoban rasti
- vegetarijanac** (lat. vegetarianarius) čovjek koji jede samo biljnu hranu, a obično i ne pije i ne puši; **strogi vegetarijanac** hrani se isključivo biljem
- vegetativno rasplodivanje** bot. nespolno rasplodivanje biljaka (pomoću cijepa)
- vegetirati** (lat. vegetare oživjeti) živjeti, rasti kao biljka; živjeti o biljnoj hrani; pren. životariti, živjeti toliko da se živi; živjeti životom biljke, **tj.** pustiti korijen u nekom mjestu i tu ostati ne radeći ništa
- Vegium** (lat.) antičko ime za Karlobag
- vehabiti** (ar. Vahabi) mn. vahabiti
- vehemeneija** (lat. vehementia) vatrečnost, žustrina, plahovitost, silovitost, neobuzdanost; vehementnost
- vehementan** (lat. vehemens) žestok, plah, vatren, strastan, neobuzdan, žustar
- vehementnost** v. vehemeneija
- vchikl** (lat. vehiculum) kola, prijevozno ih prijenosno sredstvo; pren. sredstvo za prenošenje, prenositelj; vodič; farm. dodatak tekućim lijekovima koji im treba dati masu. oblik i dr., obično destilirana voda
- vehter** (njem. Wachter) čuvar, stražar
- vehtmajstor** (njem. VVachtmeister) voj. starješina straže, zapovjednik, narednik

- veker (njem. wecken buditi) budilica (vrsta sata); vekerica
- veker(ica) (njem. Wecker) budilica
- vekna** (njem. Wecke) kruh duguljasta oblika, štruća
- veksacija** (lat. vexatio) zlostavljanje, mučenje; uznemiravanje, dosadivanje, zadirivanje, peckanje
- veksir** (lat. vexare mučiti) ono što služi za veksiranje, mučitelj, osobito naprava za osiguranje na bravama, tako da se brava ne može otvoriti ni pravim ključem ako se ne umije rukovati tom napravom; tako postoji i veksir-doza, veksir-kocka, veksir-zrcalo, veksir-pehar i dr.
- veksirati** (lat. vexare) zlostavljati, mučiti; uznemiravati, dosadivati
- veksl** (njem. Wechsel) mjenica
- vektor (lat. vector) mat. veličina koja ima svoju brojnu određenu vrijednost i smjer, usmjerena veličina, npr. brzina, ubrzanje, sila, električna struja itd: supr. skalar
- velač** (tal. velico) pom. dodatno jedro za vrijeme slabog vjetrova
- velament** (lat. velamentum) pokrivalo, veo; izgovor, izmišljeni razlog; honorar koji prima umjetnik za svoje djelo
- velanda** (tal. velata frak) kratak kaput, sako
- velar (fr. velaire) gram. zadnjonepčani glas (k, g, h)
- velaran** (fr. velaire) gram. zadnjonepčani; usp. velar
- velarij** (lat. velarium) veliko platno u starorimskom amfiteatru, razastrto radi zaštite od sunca; prostirač kao ukras nad altanima i na fasadama u svećanim prilikama; *velarije* mn. zastavice na konopcima razapetim između katarki
- velbot** (engl.) dugačka brza lađica
- velocitet** (lat. velocitas, fr. célérité) psih. uzbuđenje volje koje još nije prešlo u akciju, rudimentarno htijenje, želja na čijem se ostvarenju ne radi, slaha i nejasna težnja, prohtjev
- velen** (fr. velin, lat. vitulus) pergament od teleće kože; fini i glatki, pergamentu sličan papir; fina alansonska čipka
- veleta** (tal. veletta) 1. veo. koprena; 2. pom. malo trokutno jedro pri vrhu jarbola
- velizam (lat. velum jedro) jedriličarski šport
- velo** (fr. velot) koža i pergament od mrtvo oteljenog teleta ih janjeta
- veloce** čit veloce (**tal**) glaz. brzo, hitro
- velociped** (lat. velox brz, pes, pedis noga) v. velosiped
- veloeissimo** čit. veloceissimo (tal.) glaz. vrlo brzo
- velocitet** (lat. velocitas) brzina, hitrina
- velodrom** (lat. velox brz, grč. dromos trkalište) trkalište za bicikliste, staza za biciklističke utrke
- velosimetar** (fr. velocimètre) sprava za mjerenje brzine, brzino-mjer
- velosiped** (fr. velocipede) bicikl; v. velosiped
- velosipedist** (fr. velocipediste) onaj koji se vozi na biciklu, biciklist
- velter** (engl. welter velika težina) šport, *veller-kategorija* polusrednja težina boksača (od 62 do 67 kg)
- veltman** (njem. Welt svijet, Mann 6>-vijek) ugladen čovjek, "svjetski" čovjek
- veltšmerc** (njem. Welt svijet, Schmerz bol) "svjetska bol", pesimistički doživljaj svijeta (karakteristika romantizma)
- velum** (lat.) dio stražnjeg nepca u ustima
- velur** (fr. velours) samet, kadifa; vrsta sukna s dugom dlakom; *velours de coton* čit velur de kolon (fr.) pamučni samet; *velour satiné* čit. velur satine (fr.) atlasni samet

velutina (fr. veloutinc) kozm. šminka od bizmuta i rizinog brašna
velutirati (fr. velouter) praviti (ili: napraviti, tkati) u obliku samta, dati tkanini izgled samta
velutoar (fr. veloutoire) slik. samtasta četkica za dobivanje glatkih Umova na slikama u uljenim bojama
velveret (engl.) trg. v. velvetin
velvet (engl. velvet, lat. velluetum) trg. samt. kadifa, baršun
velvetin (engl. velvett;en) trg. teška, samtasta pamučna tkanina, vrsta nekeplovanog mančestera; velveret
vena (lat.) anat. krvna žila kojom se u srce vraća krv koja je kružila po raznim organima i koja je dio svojih hranjivih tvari i kisika predala tkivima, dovodnica; supr. arterija
vena nrtteriosa čit. vena arterioza (lat.) anat. plućna vena, ona koja dovodi arterijsku (oksidiranu) krv iz pluća u lijevu srčanu pretkljelku
vena cava čit. vena kava (lat.) anat. šuplja vena, ona koja dovodi nepročišćenu krv iz donjeg dijela tijela u desnu srčanu pretkhjetku
vena poetica čit. vena poetika (lat.) pjesnička žica, pjesnički dar, pjesnička snaga
vena porta (lat.) anat. vena koja donosi krv iz probavnih organa u jetru
venalitet (lat. venahtas) potkupljivost, podmitljivost; kupljivost, prodajnost
venatoran (lat. venatorius) lovni, koji se tiče lova ili lovca, lovački
vendeta (tal. vendetta, lat. vindicta osveta) krvna osveta (na Korzici)
vendicija (lat. venditio) prodaja, prodavanje, otuđenje putem prodaje
vendita (tal. vendere prodavati, vendita prodaja) mjesto gdje se trguje, trg, sajmište; zborna mjesto, loža; *alta vendita* (tal.) visoka loža karbonara
venedjena (fr. vnedienne) trg. fina vrsta tkanine grodetur

venefik (lat. venenum facere pripravljati otrov, veneficus) onaj koji pripravlja otrove, pripravljač otrova

venenozan (lat. venenum otvor, venenosus) otrovan, koji truje

venenum (lat.) otrov

Venera (lat. Venus, gen. Veneris) mit božica ljupkosti i ljubavi kod starih Rimljana (kod Grka Afrodita), žena Vulkanova, mati Kupidonova; pren. spolna ljubav, obljuba, parenje; požuda, pohotljivost, nečednost; ljubavnica; ljepotica; astr. drugi po redu planet u Sunčevom sustavu, vidi se i po danu, zvijezda Danica, Zornica (Fosforus), Večernjica (Hesperus); *Medicijeva Venera* najljepši prikaz božice Venere, jedno od najvećih kiparskih djela Starog vijeka, nalazilo se u umjetničkoj zbirci fiorentinske obitelji Medici; *Milaska Venera* veličanstveni mramorni kip Venere, rađen u II. st. pr. n. e., pronađen 1820. na otoku Milošu, sada u pariškom Louvreu

venerabilan (lat. venerabilis) veoma poštovan, častan, dostojan poštovanja, časni; prečasni, vledostojni

venerabile (lat.) ono što je dostojno visokog poštovanja, časno; posvećena hostija u Kat crkvi koja se pokazuje vjernicima da bi joj odali poštovanje

veneracija (lat. veneratio) duboko poštovanje, strahopoštovanje, obožavanje

veneričnn (lat. venereus) med. spolno bolestan, spolno zaražen; koji nastaje kao posljedica neke spolne bolesti

venerija (fr. venerie, lat. venari loviti) 2. lov, lovljenje, hajka; lovačka kuća

venerija (lat. Venus Venera, božica ljubavi.) 1. med. naziv za spolne bolesti, tj. one koje se najčešće prenose odnosajem, osobito sifilis, triper i meki čir

venerologija (lat. Venus Venera, božica ljubavi, grć. logia) dio medicine koji se bavi veneričnim bolestima

venesekcija Gat. vena, sectio rezanje)
med. puštanje krvi iz vene

venetromboza (lat. vena, grč. en- u,
thrombos) med. ugrušavanje krvi u
venama

veni et sume! (lat.) dodi i uzmi!

veni, vidi, vici Gat.) "dodoh, vidjeh, po-
bije diHP, riječi kojima jc Cezar javio
u Rim svoju pobjedu u Pontijskom
ratu; pren. kad se hoće kazati kako
jc nešto brzo završeno

venia netatis čit. venija etatis (lat.)
prav. proglašenje punoljetnosti prije
vremena utvrđenog zakonom

venia čit. venija (lat.) odobrenje, dopu-
štenje, dozvola: *cumvenia* čit. kum ve-
nija (lat.) s dopuštanjem; *cum venia*
ili *cum bona venia* čit. bona venija,
kum bona venija (lat.) s ljubaznim
dopuštanjem, odobrenjem; sti *ventu*
verbo čit. sit venija verbo (lat.) neka
bude riječi dano dopuštenje, tj. neka
je dopušteno reći

venia doendi čit. venija docendi (lat.)
dozvola za držanje predavanja (na
sveučilištima); *venia legendi*

venia legendi čit. venija legendi (lat.)

v. *venia docendi*

venijat (lat. venire dođi. veniat neka
dode) prav. naredba, poziv pred sud
venisankte (lat.) nekada: prva školska
misa u novoj školskoj godini (prema
riječima crkvene pjesme "Veni San-
cte Spiritus" — "Dođi, Sveti Duše")

venozan (lat. venosus) anat. venski,
koji pripada venama, koji se liče
vena; bogat venama; *venozna krv*
neoksidirana krv tamnocrvene boje;
venski

venski (lat. vena) anat. v. venozan

vent-en (fr. vingt un) "dvadeset jedan",
poznata igra na sreću s francuskim
kartama, ajne

venta (šp. venta, lat. vendere prodavati)
usamljena krčma uz cestu, gostionica
ventarola (tal. ventarola, lat. ventus
vjetar) sprava koja pokazuje smjer

puhanja vjetra, vjetrokaz; mjesto
gdje se ostavljaju jela i pića radi
hladnoće, ledenica

venter (lat.) anat. trbuh

ventil (lat. ventus vjetar, ventile) odu-
šak, mehanička naprava, obično od
kovine, pomoću koje se vrši otvaranje
i zatvaranje otvora za zrak, tekućine,
plinove, pare i dr.

ventilacija (lat. ventilatio) obnavljanje
zraka u zatvorenim prostorijama,
zračenje, prozračivanje; pren. pret-
hodno pretresanje, temeljito razma-
tranje nekog pitanja (prije donošenja
konačne odluke), procjenjivanje
imanja koje treba dijeliti, ventiliranje

ventilator (lat.) vjetriilo, sprava za ob-
navljanje, tj. za isisavanje i usisa-
vanje zraka, sprava za pokretanje
zraka i drugih plinova

ventiliranje v. ventilacija

ventilirati (lat. ventilarc) obnavljali
zrak, zračiti, prozračivali; građ. ops-
krbiti ventilom, načiniti odušak na
čemu; pren. neko pitanje pretresati,
svestrano razmatrati, objašnjavati u
potankosti

ventilogij (lat. ventus vjetar, grč. lo-
gion) sprava koja pokazuje smjer
puhanja vjetra, vjetrokaz

ventozan (lat. ventosus) vjetrovit, pun
vjetra; med. koji nadima, koji izaziva
vjetrove u želucu (za vrijeme jela)

ventozitet (lat. ventosilas) med. nadi-
manje. nagomilanost vjetrova u že-
lucu, vjetrovitost; pren. vjetropirstvo

ventralan (lat. ventralis) anat. trbušni,
koji se tiče trbuha, koji pripada trbu-
hu; koji se nalazi na trbušnoj strani

ventrikul (lat. ventriculus) anat. želu-
dac; uopće svaka šupljina na tijelu;
ventriculi cordis čit. ventrikuli kordis
(lat.) mn. srčane pretkliietke (desna
i lijeva)

ventrikulografija Gat. venter trbuh,
grafo pišem) medicinsko ispitivanje
trbušne šupljine

- ventriloicvencijn (lat. venter trbuh, lo-
qui govoriti) vještina tobožnjeg go-
vorenja iz truha; truhozborstvo,
ventrilokvij
- ventrilokvU v. vetrilokvencija
- ventrilokvi.st (lat. venter, loqui) onaj
kuji umije govoriti iz truha
- venturiiii (tal. venturiero pustolov, lo-
vac na sreću) mn. nekada: pljačkaši
koji su dolazili s mletačkog područja
u hrvatske krajeve tražeći plijen i
pustolovine
- ventuza (fr. ventouse) med. v. vantuz
venula (lat.) anat. mala krvna žila, ma-
la vena, venica
- Venus pandemos Gat. Venus, grč. pan-
demos) v. Venus vulgivaga
- Venus uranija (lat. Venus, grč. uranios
nebeski) visoka. uzvišena Venera, tj.
čista, uzvišena, nepoholna ljubav
- Venus vulgivaga (lat.) obična pohota,
ulična ljubav, svačija žena, razvrat-
nica: Venus pandemos
- venusto (tal.) glaz. ugodno, umiljato,
ljupko
- veraeitet (lat. verax koji istinu govori,
veracilas) istinitost, istinoljubivost,
ispravnost, vjerodostojnost, ljubav
prema istini
- vernmmente (tal.) zaista, doista
- veranda (engl. veranda, Šp. baranda,
sansk. varanda) poluotvorena ili
ostakljena prigradnja uz kuću
- veras (lat versus) poet. v. vers
- veratrin (lat. veratrum) kem. mješavi-
na različitih veoma otrovnih alkaio-
ida koji se nalaze u soku nekih bi-
ljaka iz porodice čemerika; služi, u
obliku masti, kao lijek protiv živčan-
nih bolesti i reumatizma
- verba (lat.) mn. gram. v. verb(um)
- verba non sunt verbera (lat) riječi
(još uvijek) nisu udarci
- verbalan (lat. verbalis) koji se tiče
riječi; doslovan, od riječi do riječi;
gram. glagolski
- verbalist (lat. verbum) pričalo, nakla-
palo, onaj koji više drži do riječi nego
do njihovog sadržaja
- verbaliter Gat.) pril. od riječi do riječi.
doslovno; usmeno
- verbalitet (lat. verbalitas) doslovnost;
riječi • «t, blagogl«soljivost
- verbah ^acija (lat. verbum riječ, verba-
lisatio) prav. sastavljanje protokola,
pismeno saslušanje; pren. isprazna
rječitost trošenje riječi uludo, nakla-
panje
- verbalizam (lat. verbum riječ) prazno
razmetanje riječima i rečenicama sa
svrhom da se tko pred slušateljima
pokaže učen i pametan
- verbalizirati (lat. verbum, verbalisare)
prav. sastavljati protokol, pismeno
saslušavati: usmeno raspravljati;
pren. isprazno pričati, govoriti u vje-
tar, naklapati
- verbalna definicija objašnjenje riječi,
odredba riječi
- verbalna egzegeza objašnjenje riječi,
tumačenje riječi
- verbalna injuriya prav. uvreda nane-
sena riječima; supr. realna injuriya
- verbalna nota pol. usmena nota jedne
vlade drugoj, ima karakter povjerlji-
vog priopćenja
- verbntim (lat.) pril. od riječi do riječi,
doslovno
- verberacija (lat. verberatio) batiranje,
šibanje, pljuskanje; pren. potres zra-
ka zbog kojeg nastaje zvuk
- verberirati (lat. verberare) šibati, ba-
tinati, tući; potresati
- verbi eausa čit. verbi kauza (lat.) na
primjer, primjerice, radi primjera;
verbi gralia
- verbi gratia čit. verbi gracia (lat.) v.
verbi causa
- verbigeracija Gat. verbigeratio) med.
besmisleno ponavljanje riječi
- verbozan (lat. verbosus) rječit, pun rij-
eči, opširan (u pričanju ili izlaganju)

- verbozitet (lat. verbosilas) prekomjerna rječitost, bujica rijeci, opširnost- u izlaganju, razvučenost (stila)
- verbum (lat.) riječ; gram. glagol
- verbum activum čit. verbum aktivuni Gat.) gram. radni glagol
- verbum anomalum (lat.) gram. nepravilni glagol
- verbum auxiliare čil. verbum auxiliare Gat.) gram. pomoćni glagol
- verbum depouens (lat.) u grčkoj i latinskoj gramatici: glagol koji ima pasivne oblike, a aktivno značenje, odložni glagol
- verbum delectivum čit. verbum delectivum (lat.) gram. nepotpun glagol, tj. onaj koji nema sve oblike
- verbum impersonale (lat.) gram. bezličan glagol
- verbum inchoativum čit. verbum inchoativum (lat.) gram. glagol kojim se izriče početak neke radnje
- verbum intransitivum čit. verbum intransitivum (lat.) gram. neprijelazni glagol
- verbum passivum (lat.) gram. trpni glagol
- verbum primitivum (lat.) gram. v. primitivum
- verbum transitivum čit. verbum transitivum (lat.) gram. prijelazni glagol
- Vercingetoriks galski vojskovođa u 1. st. pr. n. e.; pobijedio ga Cezar 46. pr. n. e. kod Alesije
- verdikit (lat. veredictum, engl. verdict) prav. presuda, odluka, porotnička odluka
- verenda (lat.) mn. zool. spolni organi
- veresija (tur. veresi) kredit, davanje robe "na vjeru", posudba, pozajmljivanje
- veretizan (ar. vehrem, grč. flhisis) onaj koi izgleda kao da ima tuberkulozu
- verevija (tur. verevi) lančani vez
- verfen geol. početak trijasa
- Vergilije starorimski pjesnik (1. st. pr. n. e.); autor junačkog epa Eneida
- vergl (tal. vergula) glaz. mehanički instrument s jednom ili dvije melodije na kojem se svira okretanjem ručke
- verificirati (lat. verificare) provjeriti, provjeravati, ovjeriti, utvrditi istinitost čega i zatim je potvrditi; pregledati (račune, dokumente, punomoći i dr.), pa onda potvrditi ispravnost
- verifikacija (lat. verificatio) provjeravanje, ovjeravanje, utvrđivanje pravog stanja, istine; pren. utvrđivanje točnosti neke pretpostavke, liipoteze, putem iskustva
- verifikator (lat. verifactor) utvrđivač istine, ovjerilelj; sprava za ispitivanje jačine kovine
- veriforman (lat. vermiformis) u obliku crva, crvasl, crvolik
- verijon (fr. vermillon) jako crvena slikarska boja (cinober); rumenilo (za usne, obraze)
- verikl (fr. vericle, lat. vitrieulum, vitrum staklo) lažan dragulj
- verilitet (lat. vornilitas) ropsko ponašanje, podilaženje; prostota, neotčanost; pravljenje glupih šala
- verinacija (lat. verminatio) med. glisna bolest, bolest od glista
- veritas (lat.) istina; u.sp. veritet
- veritas juridica čit. veritas juridica (lat.) prav. pravna istina
- veritet Gat, veritas, fr. všritš) istina, istinitost, stvarnost, npr. veritet nekog potraživanja
- verizam (lat. vorus istinit, tal. vero. verismo) krajnje naturalistički smjer koji je od početka sedamdesetih godina XIX. st. počeo uzimati maha u kiparstvu, slikarstvu, književnosti i glazbi suvremene Italije; svrha mu je prikazivanje života onakvim kakav je, sa svim njegovim ružnim i lijepim stranama; osnivač i voda mu je roman s ijer G. Verga
- verkštāt (n. Werkstatt) radionica

- verlibrist (fr. vers-libriste) pobornik slobodnih stihova; pjesnik koji piše slobodnim stihovima
- verlibrizam (fr. vers-librisme) uporaba slobodnih stihova; književna škola koja zagovara uporabu slobodnih stihova
- vermej (fr. vermeil, tal. vermiglio) ružičasta (ili: crvena) boja; u vatri pozlaćeno srebrno; pozlaćen bakar; vatrencrveni dragulj
- vermer (njem. warm topao) grijač. naprava za grijanje
- vermes** (lat. vermis, vermes) mn. zool. gliste
- vermicelli čit. vermičeli (tal.) mn. crvići; vrsta finih talijanskih rezanaca
- vermifuga (lat. vermifuga, sc. remedia) mn. med. lijekovi za istjerivanje glista
- vermikularan (lat. vermicularis) crvast. crvohk
- verminozan (lat. verminosus) med. pun glista; koji boluje od glista
- vermut (njem. VVermut pelin) vrsta gorko-slatkog alkoholnog pića od vina i rakije s dodatkom ekstrakta od pelina
- vernacija (lat. vernatio) pomlađivanje, obnavljanje, izbivanje mladica u proljeće; presvlačenje nekih životinja, skidanje svlaka, npr. zmija
- vernakularan (lat. vemaculus) domaći urođenički, domorodački
- veraalan (lat. vernalis, ver) pr. proljetni
- vernije (fr. vernier) geom. vrsta nonijusa, nazvana po svom pronalazaču, matematičaru Vernieru (1580—1637)
- vermirati (fr. vemir) lakirati, premazati Urni som, glazirati; pren. dati (ili: davati) sjajan izgled
- vernisanje (fr. vernissage) svečano otvaranje umjetničke (slikarske ili kiparske) izložbe
- verofon (fr. verre staklo, grč. fone glas) glazbeni instrument koji se sastoji od dva reda vinskih čaša različitih veličina koje se, ulijevanjem vode u njih, kromatski usklađuju, a tonovi se proizvode udaranjem ovlaženim prstima po njima
- verol (fr. verole, lat. variola) med. sifilis; šuga, svrab
- voronal farm. tvorničko ime za sintetičku dietil-barbiturnu kiselinu; služi kao sredstvo za uspavlivanje
- veroneška zemlja** "zelena zemlja", zelenosivi mineralni pigment koji se dobiva mljevenjem nekih prirodnih feromagnezijskih silikata
- verotipija** (fr. verre staklo, grč. tvpos oblik, lik) prenošenje fotografija na staklo
- vers (lat. vertere, versus) poet. stih, redak u pjesmi ti. metrička i ritmička jedinica; veras, verz
- vers blancs čit. ver blan (fr.) mn. poet. stihovi bez rime (sroka); vers-libre
- Versailles čit. Versaj (fr.) veličanstveni dvorac s parkom koji je sagradio Luj XIV.; 1672—1789 prijestolnica francuskih kraljeva; 1871—1879 sjedište republikanske vlade; u Versaillesu je potpisan mir između Njemačke i saveznika 28. VI. 1919. (Versajski mir)
- verset (fr.) manji zaseban stavak u većem tekstu
- verseto (lat. versetlo, fr. verset) kitica, strofa
- versi liberi (lat.) mn. slobodni stihovi, tj. stihovi bez sroka (rime)
- versio in rem čit. verzio in rem (lat) prav. uporaba stvari u tuđu korist bez punomoći vlasnika upotrijebljene stvari, ili kad netko upotrijebi u tuđu korist vlastitu stvar ne znajući da je njegova (u oba slučaja vlasnik ima pravo zahtijevati stvar natrag ili, ako stvar nije moguće izdvojiti bez povnjede njezine biti, zahtijevati naknadu vrijednosti)
- versio in utilitatem čit. verzio in utilitatem (lat.) prav. v. versio in rem

verso folio čit. verzo folio (lat.) na drugoj strani, na obratnoj strani (lista)

verso sciolto čit. verz šolto (tal.) v. vers-libre

versta (rus.) ruska milja, vrsta, nešto veća od 1 km (1066,78 m)

versus eancrinus čit. versus kankrinus (lat.) poet. račji stih = palindrom(os)

versus memoriales čit. vcrsus memorija les (lat.) mn. stihovi pomoću kojih se lakše pamte određena gramatička pravila (npr. prijedlozi koji se slažu s nekim padežom složeni u stihove)

vertatur (lat.) neka se okrene (list)

verte (lat.) okreni (list)

vertebralan (lat. vertebralis) zool. koji se odnosi na kralježnicu, kičmeni, hrptenjačni; *vertebralni sustav* dio živčanog sustava koji polazi iz leđne moždine

vertebrati (lat.) mn. zool kraljčnjaci

verteks (lat. vertex) vrtlog, vir; tjeme, glava; stožer na nebu; vrh, vis, brijeg

verterizam pretjerana sentimentalnost (pojam prema Goetheovu romanu Patnje mladoga VVerthera)

verticitet (lat. verticitas, fr. verticité) Hz. moć opredjeljivanja, usmjeravanja (npr. magnetne igle)

vertiginozan (lat. vertiginosus) 1. kovitlav; vrtoglav, koji izaziva vrtoglavicu; 2. koga je uhvatila vrtoglavica, koji pati od vrtoglavice

vertigo (lat.) med. vrtoglavica, nesvjestica

vertikalna (lat. verticalis) mat. okomica, okomit pravac, vertikalna položaj

vertikalna (lat. verticalis) uspravan, u smjeru djelovanja Zemljine težine, okomit; perpendikularan

vertiko (njem.) vrsta malog ormara

Vertumno mit. starorimski bog promjena godišnjih doba te zaštitnik trgovine i prometa

veruka (lat. verruca) med. bradavica, osobito na oku

verukoza (lat. verrucosus) med. bradavičav, pun bradavica

verukoza (lat. verrucositas) med. bradavičavost

verz (lat. versus) poet. v. vers

verzacija (lat. versatio) okretanje; mijenjanje, promjena

verzal (lat. versus) tisk. veliko početno slovo

verzali (lat. versus) mn. tisk. v. versali

verzatan (lat. versatilis, versare okretati) prevrtljiv, promjenjiv; okretan, vješt

verzatan (lat. versatilitas) prevrtljivost, kolebljivost, promjenjivost; okretljivost, dovitljivost

verzifeks (lat. versifex) nazovipjcsr.ik, stihoklepac

verzificirati (lat. versificare) staviti u stihove, praviti (ili: pisati) stihove

verzifikacija (lat. versificator) stihotvorstvo, stavljanje u stihove, pravljenje stihova; znanost o stihovima

verzifikator (lat. versificator) stihotvorac, pjesnik, pisac stihova

verzija (lat. versio, verterc okrenuti) inačica jedne pripovijetke, oblik (ih: način) pričanja o nekom događaju; prijevod na materinski jezik, prijevod; *o lome ima mnogo verzija* o tome se različito priča; med. Gat. versio uteri) okretanje djeteta u maternici, okrenutost maternice

verzikoloran (lat. versicolor) raznobojan, šaren

verzikul (lat. versiculus) mali stih, izreka iz Biblije

verziran (lat. versatus) upućen u nešto, vičan čemu, iskusan, obaviješten, izvježban, vješt

verzirati (lat. versari) dolaziti u dodir, družiti se; baviti se, zanimati se čim, raditi na čemu

verzura (lat. versura) trg. mijenjanje povjerenja, pravljenje zajma da **bi**

se njime pokrio neki drugi dug, plaćanje duga zajmom; promet, prodaja, prodaja robe

verzurrirati (lat. *versura*) vršiti promet robe, prodavati robu; pokriti (ili: pokrivali) dug zajmom

vesnjanka (rus. *vesna proljeće*) proljetni ukrajinski ples

vespa (lat. *vespa osa*) motocikl s dva malena kotača (oblikom podsjeća na OSU)

vesper (lat. *vesper večer*) u Kat. crkvi: večernja služba Rožja, pretposljednji kanonski sat; užina: astr. zvijezda Večernjica

Vesta Gat.) mit. rimska božica ognjišta, domaće sloge, čednosti, blagoslova i sigurnosti u gradovima i državama; astr. planetoid otkriven 1807. g.

vestalinke (lat. *vestales*) mn. djevice koje su morale 30 godina služiti u hramu božice Veste i stalno održavati svetu vatru; za to vrijeme morale su živjeti najčednijim životom, a kasnije su mogle istupiti iz službe i udati se: ako se koja ogriješila o nevinost, bila je živa zakopana; veslalke

vestalke Gat, *vestales*) mn. vestalinke

vestern (engl. *vesselern zapadni*) **film** koji prikazuje život na tzv. "Divljem zapadu", tj. život prvih doseljenika u zapadna područja Sjeverne Amerike

vestibil (fr. *vestibulo*) v. vestibul

vestibul (lat. *vestibulum*, fr. *vestibule*) trijem, predvorje, ulaz u kuću; pred-soblje; vestibul

vestigije (lat. *vestigium*, *vestigia*) mn. stope, tragovi nogu, tragovi

vestijar (lat. *vestiarius*, *vestis odjeća*) trgovac haljinama, haljinar; kod katolika: nadzornik svećeničke odjeće i crkvenih stvari

vestijarij (lat. *vestiarium*) soba gdje stoje haljine, haljinarnick; oblačionica i sČiačkmica, **garderoba**

vestitura (lat. *vestitura*) oblačenje, odjevanje; svečano oblačenje samostanskog iskušjenika u redovničku odjeću (kod katolika)

vesvesa (tur. *vesvese*) 1. 3umnja, sumnjičavost; strepnja, nespokojstvo, strah; 2. melankolija; 3. umišljenost, tlapnja; 4. nesvjestica

ves (njem. *VVasche*) rublje, rubenina; obično pren. iznositi prljavo rublje

veteran Gat. *veteranus*, *vetus star*) stari vojnici, isluženi vojnici, osobito onaj koji je sudjelovao u ratu, stari ratnik; pren. čovjek ostario u službi, čovjek koji je stekao iskustvo u nekom poslu

veterancija (lat. *vetcrantia*) odmor nakon odsluženog punog roka službe, status jednog veterana; veteranstvo

veteranstvo v. veterancija

veterhanzl (njem. *VVettor vrijeme*, *Hahn pijetao*) vjetrokaz, tj. vrlo pokretljiv limeni pijetao koji se stavlja na krovove kako bi svojim kretanjem pokazivao smjer vjetra; pren. vjetrogonja, nemiran čovjek

veterina (lat.) znanost o životinjskim bolestima i liječenju životinja; škola za veterinare, veterinarski fakultet

veterinar (lat. *veterinarius*) liječnik životinja, onaj koji je završio veterinarski fakultet ili ravnopravnu visoku školu i dobio diplomu liječnika životinja

vetemus (lat. *veternus pospanost*) med. bolesna želja za spavanjem, pospanost, mrtvilo, mlitavost, letargija

veto (lat.) zabranjujem, ne primam, odbacujem; u starom Rimu: formula kojom su narodni tribuni oglašavali odluke senata nevrijednim; u ustavnim državama vladari imaju, u odnosu prema narodnom predstavništvu, pravo na neograničeni (apsolutni) ili samo na ograničeni (suspensivni) veto; *liberum. veto* (lat.) pravo slobodnog odricanja ili odbijanja

Vetus testamentum (lat. Vetus Testamentom} Stari zavjet, spisi Starog zavjeta

vezi ka (lat. vesica) anat. mjehur, osobito mokraćni mjehur (lat. vesica urinaria) *vezikalne arterije* arterije mokraćnog mjehura

vezikancije (lat. vesicantia) mn. med. sredstva za izazivanje plikova na koži radi uklanjanja upale u unutar-njem dijelu tijela npr. gorušiča i si.

vezikntor (lat. vesicatorium) farm. vrsta melema, neugodna mirisa i crnkast, sastoji se od praha izmrvljenih Španjolskih buba, terpentina. žutog voska, smole, mastiksa; na zdravoj koži bezbolno izvlači mjehure, a u narodu se upotrebljava kao lijek protiv upale plućne maramice, reumatizma i **dr.**

vezikulnran (lat. vesicularis) mjehurast, u obliku mjehura

vezir (ar.) na Istoku: titula visokog državnog činovnika; u bivšem Turskom Carstvu: titula ministra-predsjednika (veliki vezir}

vezirat (ar.) zvanje i vlast vezira

vezma (tur. vezne spremnica) 1. nekada: mala rožana tikvica za držanje pušcanog praha; 2. vrsta hamajlije (mala trokutasta srebrna kutija u kojoj se drži zapis); 3. mala i osjetljiva vaga

Vezuv aktivni vulkan kod Napulja (1223 m)

vezuvijan vrsta dragulja, zeleni ih smeđi kamen (naziv prema Vezuvu)

vezosamente čit. vecozamente (tal.) glaz. v. vezzoso

vezzoso čit. vecozo (tal.) glaz. nježno, blago, meko; vezzosamente

veža (češ. vež) kućni ulaz, "haustor"

vi cessionis Gat.) prav. silom, tj. putem prenošenja ili us Lupanja

vi mandati (lat.) prav. po zapovijedi, na osnovi naredbe

vi praesidii čit. vi presidii (lat.) na osnovi predsjedničkog prava, na osnovi prava koje daje predsjednički položaj

vi rescripti čit. vi reskripti (lat.) prav. na osnovi naredbe, po zapovijedi

vi testamenti (lat.) prav. silom oporuke, na osnovi posljednje volje, testamenta

vin (lat. via put) sredstvo, način; na adresama: preko, npr. *via Zagreb* preko Zagreba; *in via juriš* (lat.) putem prava, pravnim, zakonskim sredstvima

via crucis čit. via krucis Gat.) križm put; u kat. crkvi: vrsta pobožnosti pri kojoj vjernici sa svećenikom idu od slike do slike (od postaje do postaje) koje prikazuju Kristovo mučeništvo i tamo mole određene molitve; pren. teška muka, velike patnje

via facti čit. vija fakti (lat.) prav. nasilno, silom, samovoljno

via gratiae čit. vija gracije (lat.) prav.

putem milosti, putem pomilovanja

vibracija (lat. vi bratio) fiz. treperenje, titraj, treptaj; klaćenje, njihanje (seta lice); drhtanje, podrhtavanje; oscilacija

vibrafon (lat. vibrare treperiti, grč. fone glas) glaz. džez-instrument sastavljen od metalnih ploča nanizanih na pokretnom stalku; udaranjem batića o pločice proizvodi se karakterističan titrav zvuk

vibralityet (lat. vibralitas) fiz. svojstvo (ili: sposobnost) tijela da trepere, titraju, da se njišu, Lreperavost, titravost, njihavost; fiziol. naizmjenična napetost i labavost dijelova tijela

vibrato (tal.) glaz. drščući, titrajući

vibrator (lat. vibrare vitlati, njihati; titrati, njihati se) 1. med. kirurški instrument koji se upotrebljava kod bolesti ženskih spolnih organa; 2. teh. pneumatični stroj za nabijanje zemljišta, bušenje betona i dr.

- vibratoran** (lat. vibrare. vibratorius} titrav, drhtav, koji se sastoji u titranju, drhtanju, njihanju, titrajni
- vibrioni** (lat. vibrare treperiti, vibrones) mn. kratke, zavojite bakterije, npr. uzročnici kolere
- vibrirati** Gat. vibrare] drhtati, treperiti, titrati, klatili se, njihati se; vitlati, mahali
- vibrogrnf** (lat. vibrare, grč. grafo) fiz. sprava koja automatski bilježi titraje zvučnih tijela posredovanjem slobodnog zraka; fonautograf
- vibrografija** (lat. vibrare, grč. grafia) •fiz. dio fizike koji proučava titranje zvučnih tijela
- vibrogram** (lat. vibrare, grč. gramma crta) fiz. zvučna krivulja koja se dobije pomoću vibrografa; fonautogram
- vibroskop** (lat. vibrare, grč. skopeo gledam) fiz. sprava za promatranje titranja
- vic (njem. Witz) dosjetka, dosjetljivost, oštrouinnost; duhovita šala
- vicarius npostolicus čit. vikarijum apostolicus (lat.) "apostolski namjesnik", visoki svećenik u Rimokatoličkoj crkvi
- vice Gat.) u složenim riječima znači: pod-, zamjenjivanje, zastupanje nekoga, npr. *vice-admiral*, *oice-direktor*, *vice-konzul* = pod-admiral. pod-direktor, potkonzul
- vice versa čit. vice verza (lat.) obratno, obrnuto, u suprotnom slučaju
- viceban (lat. vice umjesto, kao) u staroj Hrvatskoj: podban, zamjenik bana
- vicedom (lat. vicedominus) namjesnik, zamjenik vladara; upravitelj crkvenih dobara
- vicenalan (lat. vices dvadeset puta. annalis godišnji! dvadesetogodišnji, koji se vrši ili događa svakih dvadeset godina
- vicenij** (lat. vicennium) razdoblje od dvadeset godina
- vicezimacija** (lat. vicesimatio) dvadesetkovanje, izdvajanje svakog dvadesetog člana kakve velike ćete pobunjenika radi pogubljenja (kod Rimljana)
- vicezimirati** (lat. vicesimare) dvadesetkovati, svakoga dvadesetoga po redu isključiti, izdvojiti, osuditi, kazniti smrću (u pobunama i si.)
- vicig** (njem. Witz šala) dosjetljiv, sklon šali, šaljiv, duhovit oštroman
- vicij** (lat. vitium > mana. nedostatak: pogreška, promašaj; zabluda, grijeh, krivnja, porok
- vicinalan** (lat. vicinalis susjedski) općinski. seoski; *vicinalna željeznica* željeznica, obično uskog kolosijeka, koja povezuje samo obližnja mjesta, sporedna željeznica; *vicinalni put* općinski, seoski put, onaj koji povezuje samo susjedna sela
- viciozan** Gat. vitiosus) pogrešan, pokvaren; poročan, nevaljao; med. koji ima manu, koiije s nedostatkom; *viciozan posjed* prav. posjed koji nije hez zamjerke, bez mane
- viciozitet** (lat. vitiositas) pokvarenost, poročnost; vicioznost
- vicioznost** Gat. vitiositas) v. viciozitet
- vicmahcr** (njem. Witz šala, inachen činiti) šaljivac, duhovit čovjek
- victima** čit. viklima (lat.) krvna žrtva, životinja određena za žrtvovanje
- Vidalova reakcija** med. krvna reakcija za utvrđivanje postojanja crvenog tifusa;!, paratifusa, griže, kolere, slinavke i dr.
- vide** (lat. vide, vidcro) vidi, pogledaj, usporedi
- vide infra** Gat.) vidi dolje, vidi niže, vidi kasnije (u knjigama)
- vide supra** (lat.) vidi gore, vidi naprijed, vidi prije (u knjigama)
- videant consules ne quid res publica detrimenti capiat** čit. videant konzules ne kvid res publika detrimenti kapijat (lat.) neka konzuli

- obrate pozornost Ha država ne pretrpi kakvu štetu (formula kojom jc rimski senat, u opasnim vremenima, donosio odluku da se konzulima dade veća vlast); danas: izraz kojim se vladi preporučuje opreznost
- videatur** (lat.) neka se vidi, treba vidjeti, tj. mjesto navedeno iz neke knjige i si.
- videlicet** (lat. videlicet = videre licet) pril. kao što se lako može vidjeti, očevidno, jasno, razumljivo, naravno
- video** (lat. videre vidjeti) uređaji i postupci elektroničkog snimanja i reproduciranja pokretnih slika i prateće glazbe
- videofon** (lat.- grč.) kombinacija telefona i televizijskog ekrana na kojem se vidi osoba s kojom razgovaramo
- videografija** Gat.-grč.) scenografija koja oblikuje ambijent za filmska snimanja
- videosignal** (lat.) skup impulsa koji stvaraju sliku u televizoru
- videtur** (lat.) izgleda, čini se; kao im. mišljenje, nalaženje, shvaćanje, npr. *dati svoj videtur* dati svoje mišljenje o nečemu
- vidhijadar** (sanskrt.) mit. naziv za indijsko vilenjačko biće, veoma spretno i sklono ljudima
- vidi** Gat. vidi) vidio sam; vidjeh
- vidikon** vrsta cijevi za televizijsko snimanje
- vidimacija** (lat. vidimatio) službeno usklađivanje i potvrda, ovjeravanje, ovjera nekog akta, osobito potvrda da je prijepis vjeran svom originalu; *copia vidimata* čit. kopija vidimala (lat.) ovjeren prijepis; *pro vidimatio* čit. pro vidimacione (lat.) pristojba za pregled, za ovjeru
- vidimirati** (lat. vidim uS, fr. vidimer) staviti na nešto ovjeru, službeno potvrditi da je prijepis akta ili dokumenta vjeran originalu; prid. vidimiran
- vidimus** (lat.) vidjeli smo, usporedili smo; kao im. uvjerenje o usporedbi s originalom; ovjeren prijepis
- vidirati** (lat. videre vidjeti) ovjeriti, potpisati
- vidit** (lat.) vidio je, usporedio je
- vidualicij** (lat. vidua udovici, lat. vidualitium) prav. udovički dio koji, po zakonu, pripada ženi nakon muževljeve smrti
- viduitet** (lat. viduitas) udovanje, udovištvo, udovičko stanje, obudovjeloš; pren. osamljenost, moralna bijeda
- vigantol** med. sredstvo protiv rahitisa (naziv prema šp. gradu Vigo)
- vigcizimalnn** (lat. viginti dvadeset) koji je u vezi s brojem 20
- vigilancija** (lat. vigilantia) budnost, pažljivost, opreznost, brižljivost
- vigilant** (lat. vigilans) stražar, čuvar, nadstojnik, nadzornik
- vigilantan** (lat. vigilans) budan, oprezan, pažljiv, smotren, obazriv, brižljiv
- vigilantibus leges sunt scriptae** čit. *vigilantibus leges sunt skripte* (lat.) pravničko načelo: zakoni su pisani za oprezne, tj. zakone treba poznavati da se ne bi o njih ogriješilo, ili: da bi čovjek mogao štititi svoje pravo, treba ga budno čuvati
- vigilija** (lat. vigilia) bdijenje, noćno stražarenje; kod Rimljana: vojnička noćna straža koja je stražarila od zalaska do izlaska sunca; kod katolika: služba Božja uoči nekog velikog blagdana, dan uoči blagdana, predvečerje blagdana; noćna molitva prije pogreba za dušu umrlog
- vigizam** (engl. vvhiggism) načela i program vigovaca
- vigonja** (fr. vigogne) peruanska ovca, lama; fina, svilasta vuna ove ovce
- vigor** (lat. vigerc, vigor) životna snaga, živahnost, krjepkost; pren. silna, jačina
- vigorosamente** čit. vigorozamente (tal.) glaz. v. vigoroso

vlgoroso čit. vlgorozo (tal.) glaz. snažno, krjepko živahno, silno; vlgorosamentc, con vlgore

vlgorozan (lat. vlgorosus) snažan., jak, .silan, krjepak, pun životne snage, svjež

vlgovci (engl. whigs) mn. slobodnjaci, prijatelji slobode, članovi engleske liberalne stranke, protivnici torijovaca; u SAD-u: pristaše američke neovisnosti za vrijeme revolucionarnih ratova u XVIII. st.

vlgvam koliba ili šator sjevernoameričkih Indijanaca, obično od bivolskih koža

vlgchtig (njem. wichtig) važan, značajan; *praviti se vlgchtig* praviti se važan

vlghualj (rus. vyuholj) zool. vrsta roveke, mošus, dezman, ondatra

vlgjdukt (lat. viae-ductus) most iznad doline, puta, močvarnog mjesta i si.

vlgjad (tal. viaggio) put, putovanje

vlgjatic (lat. viaticum) putni trošak, popudbina; kod starih Rimljana: novac koji se stavljao mrtvacu u usta da plati Haronu prijevoz preko rijeke Stiks; kod katolika: bolesničko pomazanje koje se daje umirućem; posljednja pomast

vlgjatorij (lat. viatorium) putomjer; hodometar

vlgkar (lat. vicarius) zastupnik, zamjenik, namjesnik (papin, patrijarhov) u jednoj pokrajini, biskupiji, dijecezi itd.; u Engleskoj: niži svećenik, kapelan

vlgknrijn(t) (lat. vicaria) zvanje i vlast vikara, namjesništvo, namjesnikov djelokrug; kapelanstvo

vlgkarni (lat. vicarius) namjesnički, zastupnički; *vlgkarna krvarenja* med. krvarenja na nos umjesto menstruacije

vlgkend (engl. week-end) tjedni odmor (počinje subotom popodne i traje do ponedjeljka ujutro, a obično se provodi izvan mjesta stanovanja)

vlgking (staronord. vlgkingr) borac, ratnik, junak, osobito junak na moru, gusar; ime germanskih stanovnika Skandinavije koji su od VIII. do IX. st. bili na zlu glasu kao gusari

vlgkler (njem. vlgckeln omatati, savijati) nekada: veo, koprena; danas: naprava (smotak) za pravljenje koverčica u kosi

vlgklifiti mn. pristaše engleskog teologa J. Vlgcliffa, prethodnika reformacije u XIV. st, istaknuo se u borbi protiv zloporaba u Katoličkoj crkvi i zahtijevao čistoću kršćanskog naučavanja

vlgkont (lat. viccomes, fr. vicomte, eng. viscount) francuska plemićka titula između grofa i baruna; podgrof, titula grofovog sina koju nosi za očeva života; posjednik vlastelinstva u Francuskoj

vlgkontesa (fr. vicomtesse) vlgkontova žena ili kćerka

vlgks (njem. Wichse) mast za obuću, lasililo, imalin

vlgksati (njem. wichsen) čistiti obuću mašću za čišćenje (vlgksom)

vlgktivologija (lat. victima žrtva) žrtvoslovlje, znanost koja proučava žrtve i načine nasilja i stradanja

vlgktivorija (lat. victoria) ljetna otvorena kola s jednim ili dva konja i sa 3—4 sjedala

Vlgktivorija (lat. Victoria) mit, božica pobjede kod starih Rimljana (kod Grka: Nika) koju su prikazivali s krilima i lovorovim vijencem ili palminom grančicom u ruci; astr. asteroid otkriven 1850.

vlgktivorija-oranž kem. zlatnožuta boja izrađena od kreozota i sahtrene kiseline, za bojenje vune i svile

vlgktivoriozna (lat. victoriosus, fr. vicloricux) pobjedonosan, pobjednički

vlgktivualijanci (lat. victualia) mn. opasni morski razbojnici u XIV. i XV. st. na Istočnom i Sjevernom moru, prvobitno građani iz Rostocka i Wismara

koji su, po naredbi svog vojvode (hercuga), dočekivali brodove i oduzimali im viktualije koje su kasnije nosili opsjednutim Stockholmljanima; vitalijanci

viktualije (lat. victualia, vivere živjeti) mn. životne namirnice, hrana

viktus (lat. victus, vivere živjeti) način života; sredstvo za život, uzdržavanje; **victus et arriictus** čil. viktus et amiktus (lat.) hrana i odjeća

vikunja (šp. vicuna) v. vignonja

vila (lat. villa, fr. ville) ljetnikovac, kuća izgrađena u obliku ljetnikovca

vilajet (ar. vilajet) mjesto rođenja, zavičaj; pokrajina, provincija, područje kojim upravlja valija (u Turskoj)

vilajetlija (ar.-tur. vilajetli) zemljak

vilan (tal. velame) veo, koprena; plahta

vilan (tal. villano) prostak, divljak

vilanella (fr. villanelle, tal. villanella) pastirska pjesma sastavljena od neparanog broja terceta i završena katenom: pjesma uz koju se pleše, seoski ples

vileđatura (tal. villeggiatura) ljetnje vrijeme koje se, radi razonode i odmora, provodi na selu, život na selu radi razonode; ljetnja svježina

vilifikacija (lat. vilificatio) snižavanje (ili: sniženje) cijena, smanjivanje vrijednosti; ponižavanje, vrijeđanje

vilis (lat. vilis jeftin) prost, male vrijednosti, bez vrijednosti, neznatan, loš; **viliiori > condilions** čit. vilioris conditionis (lat.) slabijeg sastava, neznatne vrijednosti; **corpus vile** čit. korpus vile (lat.) pokusni objekt bez vrijednosti

vilstek (engl. vealsteak) pržen ili pečen komad telećeg mesa, engleski teleći odrezak

Viminal Gat. Viminalis collis) jedan od sedam brežuljaka antičkog Rima

vin brale čit. ven brile (fr.) kuhano vino, mješavina od crnog ili crvenog vina, šećera, kore muškatnjaka, ci-

meta i korijandra, nad kojom se zapali žlica ruma

vina (ind.) glaz. najstariji indijski glazbeni instrument od bambusove trske, s 4 žice, sličan mandolini

vina medicata čit. vina medikata (lat.) mn. farm. medicinska (ili: ljekovita, biljna) vina

vinalije (lat. vinalia) mn. svetkovine vina koje su u starom Rimu slavljene dva puta godišnje: 19. IX. u čast Venere i 22. IV. u čast Jupitera

vinculum conjugale čit. vinkulum conjugale (lat.) bračna veza, brak

vinculum matrimonii čil. vinkulum matrimonii (lat.) v. vinculum conjugale

vindborer (njem. Gewindebohrer) vrsta svrdla (za pravljenje nareza)

vindicirati (lat. vindicare) osvetili, kažnjavati; štiti, hraniti; prav. polagati na nešto pravo kao na vlasništvo, sudskim putem potraživati svoje natrag; dosuditi, sudski doznačiti

vindikacija (lat. vindicatio) osveta; uzimanje u zaštitu, zaštićavanje; prav. zahtjev za povrat stvari vlasniku

vindikacijska tužba prav. lužba za zaštitu vlasništva; također: vindikta

vindikacijsko pravo prav. pravo zahtijevanja da se isporučena roba vrati vlasniku ako je kupac, prije no što je isplatio, postao insolventan

vindikativan (lat. vindicativus) osvetoljubiv, osvetljiv, željan osvete, kazneni, osvetnički

vindikta (lat. vindicta) osveta; kažnjavanje; prav. tužba zbog nanesene štete; zakonsko kažnjavanje prijestupnika; kod starih Rimljana: štap slobode kojim je pretor dodirivao roba i tako ga oslobađao

vindjaka (njem. Wind vjetar, Jacke kaput, haljetak) vjetrovka, kaput od lakog, ali za vjetar nepropusnog materijala

- Vindobona** (lat.) starorimsko ime za Beč
- vinersniel** (njem. Wien Beč, Schnitzel odrezak) bečki odrezak
- Vineta** staroslavenski grad na Baltiku, simbol bogatstva; prema legendi potonuo u more
- vinifikacija** (lat. vinificatio) proizvodnje (ili: proizvodnja) vina, vještina pripremanja vina
- vinifikator** (lat. vinificalor) proizvođač vina; naprava pomoću koje vino može provrijeti i kad je zatvoreno
- vinil** kem. spoj u obliku plina koji ima sposobnost polimerizacije (pod utjecajem katalizatora) tj. da se pojedine njegove molekule međusobno vežu u duge ravne lance s velikom molekularnom težinom
- vinker** (njem. winken namigivati) t.eh. svjetlosni pokazivač smjera na vozilima, "žmigavac"
- vinkl** (njem. Winkel kut) ime većeg broja instrumenata za mjerenje, osobito zanatskih
- vinkladvokat (njem. \Winkel kut) "zakutni odvjetnik"^{*1}, nazoviadvokat, neovlašteni pravni posrednik i si.
- vinklag (njem. Winkelhaken) tisk. vrsiač, slagaljka (mala metalna pregrada, u širini tiskanog retka, koju ručni slagar drži u lijevoj ruci i u nju, desnom rukom, slaže slova), slagadžica
- vinkot (tal. vino cotto kuhano vino) mošt, šira
- vinktura** (lat. vinetura, vincere) vrpca, veza. spona; spajanje, združivanje
- vinkul (lat. vinculum) konopac, uže, veza, petlja, vrpca
- vinkulirati** (lat. vincere, vinculare) spojiti, svezati, združiti; obvezati se. primiti obveze; bank. vrijednosne papire isključiti iz tečaja
- vino secco** čit vino seko (tal.) talijansko vino od suhog grožđa
- vino tinto** (šp., tal. vino tinto) v. tinto
- vinofobija** (lal. vinum, grč. fobeo bojim se) strah od vina, mržnja prema vinu, gađenje od vina
- vinoleneija** (lat. vinolentia) pijanstvo, pijanost; sklonost piću, opijanje
- vinolentan** (lat. vinolenlus) pijan od vina; sklon piću, koji se opija; pomiješan s vinom
- vinometar** (lat. vinum vino, grč. metron) sprava za mjerenje jačine vina, vinomjer
- vinum missale** (lat.) pričesno vino (u Kat. crkvi)
- vinja** (fr. vigno, tal. vigna) vinova loza, vinograd; poljska kuća, ljetnikovac
- vinjeta** (fr. vignette) šara koja služi kao ukras (u knjigama, na pismima, rupčićima); mali bakrorez ili drvo-rez kao ukras na koricama, na početku ili na kraju knjige; monopol-ski zavoj s pečatom (na duhanu, papiru, žigicama); etiketa
- viola** (lat.) 1. hot. ljubičica, ljuhica i drugo cvijeće s mirisom sličnim mirisu ljubičice
- viola** (tal., šp. viola, fr. viole. lat. vitula) 2. glaz. opći naziv za veći broj glazbenih gudačkih instrumenata
- viola alta** (tal.) glaz. v. viola di bračo
- viola d'amore** (tal.) glaz. ljubavna violina, braču sličan glazbeni instrument veoma ljupkih tonova, prije s 12—14 žica, od kojih su neke bile metalne, kasnije samo sa sedam crvenih žica
- viola di braccio** čit. viola di bračo (lal.) glaz. alt-violina, brać-violina; viola alta
- viola di gamba** (tal.) glaz. violončelo
- violacija** (lal. violatio) prav. povreda prava, prijestup zakona; oskvrnuće, osramoćenje: obeščašćenje
- violare jus territoriale** čit. violare jus teritorijale (lat.) prav. povrijedili vlasničko ili zemljišno pravo
- violata** (lat.) obeščašćena, silovana djevojka

violencija (lat. violentia) silina, žustrina, žestina, naprasitost, plahovitost, neobuzdanost, pretjeranost: sila, nasilje, prisiljavanje

violentan (lat. violentus) silan, žestok, naprasit, plahovit, goropadan, pretjeran, prekomjeran; nasilan

violentnost (lat. violentia) v. violencija

violet (tal. violetto, fr. violet) ljubičast: mješavina plave i crvene boje; u vidljivom spektru: >oje Sunčevih zraka koje se najjače lome

violeta (tal. violetta) glaz. violica, mala violina; bot, ljubičica

violin (lat. violinum) kem. tvar koju sadrže mnoge vrste ljubičica i koja izaziva povraćanje

violina (tal. violino) glaz. najvažniji orkestralni instrument s četiri žice (g, d, a, e), u današnjem obliku izrađen u Italiji u XVII. st.

violinist (tal. violonista) glaz. svirač na violini

violino piccolo čit, violino pikolo (tal.) glaz. najmanja violina, četvrtina violine

violino primo (tal.) glaz. prva violina

violino secodno čit. violino sekondo (tal.) glaz. druga violina

violirati (lat. violare) povrijediti, pristupiti zakonu; narušiti, pogaziti ugovor, obvezu; silovati, obeščastiti; oskvrnuti

violon (fr. violon) glaz. v. violina; po tal. violone: bas-violina; u XVII. i XVIII. st. najdublji gudački instrument u basu, današnji kontrabas

violon d' Ingres (fr.) violina Ingrova (prema legendi čovjek koji se više ponosio svojim lošim sviranjem na violini, nego slikarstvom kojim se proslavio)

violončelist (tal. violoncollo) glaz. svirač na violončelu

violončelo (tal. violoncollo) glaz. mali violinski bas koji se za vrijeme svira-

nja drži između koljena; viola di gamba, čelo

violonist (tal. violone) glaz. svirač na violoni

vip (eng. whip) toplo piće od bijelog vina, jaja, limunova soka, šećera i začina

viper-in (engl. whipper-in) nadzornik i gonič lovačkih pasa: pol. istaknuti član stranke koji druge članove stranke okuplja za glasovanje u engleskom Donjem domu

vipera (lat.) otrovnica, otrovna zmija

viraginitet (lat. viraginitas) fiziol. poremećaj spolnom razvoju kod žena, sastoji se ne samo u nepotpunom razvitku unutarnjih spolnih organa, sa slabom ih potpuno izostalom menstruacijom. nego i u tome što takva žena i u razvitku sekundarnih spolnih obilježja nalikuje muškarcu: male grudi, hrdatost, dubok glas, pričinjene u karakteru; ginandrija, virilizam

virago (lat.) muškobanja, muškaraca, žena koja izgleda i ponaša se kao muškarac

viraž (fr. virage okret, okretanje) zrak. let po krivulji; jak zaokret nekog brzog vozila (automobila, zrakoplova)

virbl (njem. Wirbel) glaz. vrtlog, bujica skladnih tonova izvedenih najednom

verdžinija vrste cigara koje se izrađuju u Italiji i Austriji od duhana iz sjevernomaeričke države Virginije i koje se puše na slamku

virgaz (mađ. virgacs) šiba, prut: grančica, mladica

virginal (lat. virga grančica) glaz. instrument sličan glasoviru; spiket

virginalan (lat. virginalis) djevojački, djevičanski: pren. čist, čedan

virgineus morbus (lat.) med. djevojačka bolest, malokrvnost, bljedilo

virginitet (lat. virginitas) med. netaknulost ženskog djevičnjaka (himeni).

- djevičanstvo, djevojaštvo, spolna nevinost; pren. čednost, čistoća
- viribus unitis** Gat.) zajedničkim snagama. cjelokupnom snagom
- viridarij** (lat. viridarium) vrt za uživanje u zabavi
- viridin** (lat. viridis zelen) bot. zelena tvar u biljaka; klorofil
- virilan** (lat. virilis, vir muž) muški, muževan; odvažan; viri lni glas v. votum virile
- virilescencija** (lat. virilescentia) zool. pojavljivanje muških osobina kod ženskih životinja u starosti, osobito kod ptica
- virilitet** Gat. virilitas) muškost, muževnost; zrelost, zrelo doba: pren. odvažnost
- virilizam** (lat. vir muž. virilis) v. **virginitet**
- virilna poreija (lat. virilis portio) prav. dio nasljedstva koji pripada pojedincu
- viripotencija** (lat. viri potentia) muška snaga, sposobnost, muškost; ženska sposobnost za stupanje u brak
- virman (fr. virement) bank. isplata koja se vrši bez gotovine, jednostavnim knjiženjem; prenošenje novca sjedne proračunske stavke na drugu; trg. uzajamno obračunavanje; pom. okretanje broda
- virmanirati** (fr. virement) bank. prebacivati (ili: prebaciti, prenijeti, prenositi) s jedne proračunske stavke na drugu; trg. vršiti obračun; pom. okretati brod
- virola (fr. virole) spiralni svitak u satu; čelični kalup za kovanje novca
- virologija** znanost o virusima
- viršle** (njem. Wiirstel) malene kohasice od teletine, hrenovke
- virtualan (fr. virtuel, lat. virtus sposobnost, valjanost, snaga) snažan; moguć; sposoban za djelovanje, koji je sposoban za rad, ali se tom sposobnošću ne koristi, s prikrivenom snagom; fiz. koji se dobiva presjekom produženja stvarnih zraka na suprotnu stranu, prividan, umišljen; *princip virtualnih pomicanja* načelo mogućih pomicanja; supr. realan
- virtualan lik opi. lik nekog predmeta dobiven odbijanjem svjetlosti o zrcalo ili prelamanjem kroz leću. nastaje produženjem na drugu stranu stvarnih odbijenih ih prelomljenih zraka; lik predmeta u ravnom zrcalu je virtualan
- virtualitet** (lat. virtualitas) sposobnost za rad, moć djelovanja, moguća ili potencijalna snaga
- virtualna brzina** tiz. princip ili načelo virtualnih brzina ili virtualnih pomicanja
- virtualno žarište opt. kod konkavne leće: ona točka iz koje izgleda da dolaze zrake koje napuštaju leću po prelamanju padajući na nju paralelno
- virtuoskinja (tal. virtuosa) majstorica u svojoj vještini, velika umjetnica
- virtuoz (lat. virtuosus, tal. virtuoso) čovjek koji je u nekoj vještini ili umjetnosti, osobito u glazbi, dostigao savršenstvo. poglavito u tehničkom pogledu
- virtuozan** (lat. virtuosus) valjan, odličan, savršen
- virtuozitet** (lat. virtuositas) savršena vještina, osobito u glazbi
- virtuoznost** v. virtuozitet
- virtus** (lat. vir, virtus) muška snaga, muškost, snaga koja djeluje, valjanost, hrabrost; vrlina, krjepost
- viruleneija** (lat. virulentia) med. gnojenje rane. otrovnost, sposobnost patogenih bakterija da prodru u strani, živi organizam, da izlučuju otrovne produkt«; i da, na taj način, izazivaju bolesti; pren. jetkost, zagrižljivost.
- virulentan (lat. virus otrov, virulentus otrovan) med. pun ljutih i štetnih

sokova, otrovan, škodljiv; pren. jedak, zagrižljiv, pun žestine
virus (lat. virus otrov) med. izazivač bolesti, zarazna klica, osobito otrov što ga izlučuju mrtve ili živo bakterije
•vis (lat.) sila, snaga, moć. vlast
vis absoluta (lat.) prav. apsolutna sila (kad je netko prisiljen nešto učiniti ili ne učinili zbog apsolutne sile, od koje se nije mogao obraniti niti je odbiti)
vis armata (lat.) oružana sila, vojska
vis attractiva čit. vis atraktivna (lat.) fiz. privlačna sila
Vis consilii experts mole ruit sna čit. vis konziliji ekspres mole ruit sua) Snaga bez razuma ruši se sama od sebe (Horacije)
vis inertiae čit. vis inercije (lat.) fiz. sila tromosti, sila negibljivosti
vis legis (lat.) prav. zakonska sila, sila zakona
vis major (lat.) viša sila, ona sila protiv koje se čovjek ne može boriti niti je otkloniti; fors maher
vis probandi (lat.) dokazna snaga, snaga dokaza
vis viva (lat.) fiz. živa sila, kinetička energija
viscera (lat.) mn. med. unutarnji organi životinjskog tijela: utroba, iznutrica, drob, osobito srce, pluća, crijeva, jetra itd.
viseeralan (lat. visceralis) utrobni, drobn, koji se tiče unutarnjih organa životinjskog tijela
viscidan (lat. viscidus) židak, gust, ljepljiv; pren. otporan, tvrdoglav
visis aetis čit. vizis aktis (lat.) prav. pregledani akti
viskaen (šp. viscacha) zool. zecu shćna južnoamerička životinja, ukusna mesa i veoma cijenjenog krzna koje predstavka važnu trg. robu
viski (engl. whisky) alkoholno piće od žitarica; visoke otvorene dvokolice s jednim konjem

viskoza (lat. viseum iijepak) kem. celulozna masa (za izradbu umjetne svile i filmova)
viskozian Gat, viseosus, viseum Iijepak) prionliiv, ljepljiv (za tijelo koje pod djelovanjem pritiska na njegovu površinu stalno mijenja svoj oblik kaže se da je viskozno)
viskozimetar (lat. viseum, grč. metron) sprava za mjerenje viskoznosti neke tekućine, osobito lakova, ulja i dr.
viskozitet (lat. viseosilas) fiz. ljepljivost, prionljivost, svojstvo viskoznog tijela; viskoznost
viskoznost fiz. v. viskoziLet
vist (engl. whist) engleska kartaška igra s četiri igrača i 52 karte; piće od čaja, šećera, limuna i crnog vina
vista (tal.) trg. videnje, uvid, pokazivanje mjenice; a uista (tal.) odmah po videnju, tj. mjenice
višizam u Francuskoj za vrijeme Drugog svjetskog rata: pohtika pristajanja uz Nijemce koju je provodila vlada maršala Pétaina kojoj je bilo sjedište u gradiću Vichyju
Višnu (ind.) jedno od triju glavnih božanstava u brahmanizmu, prvobitno bog Sunca; najpopularniji bog u brahmanizmu, sa sve većim brojem štovatelja (vaišnava); da bi oslobodio bogove ih ljude od zla, 011 je uzimao na sebe različite oblike (devet) i pojavljivao se u njima na Zemlji, a njegovu desetku inkarnaciju (kalki) očekuju tek u budućnosti i tada će uništiti sve svoje neprijatelje i osloboditi svoj narod od tuđinske vlasti
višnuiti (ind.) mn. obožavatelji i štovatelji boga Višnua
višnuizam (ind.) vjera i naučavanje višnujita
Višva-karman (ind.) Tvorac svemira; ind. fil. oličenje stvaralačke sile u prirodi, veliki arhitekt indijskog panteona (odgovara grčkom Vulkanu)

vita Gat. vita život) životopis, tijek života, curriculum vitae

vita brevis, ars longa (lat.) život je kratak, umjetnost je duga (latinski prijevod početka Hipokratovih "Aforizama")

vitalan (lat. vitalis) životni, koji se tiče života; živahan, sposoban za život, sa životnom snagom: oživljavajući, koji pomaže život: pren. veoma važan, bitan, neophodan

vitalijanci Gat. vita) v. viktualijanci

vitalist fil. pristaša vitalizma

vitalitet (lal. vitalitas) životna snaga, životnost, sposobnost za život; prosječno trajanje života (npr. kod nekog naroda), vjerojatnost življenja

vitalizam (lat. vitalis životni) 1. biol. teorija po kojoj se život ne može objasniti samo kemijsko-fizičkim procesima u njemu, nego treba uzeti pritom u obzir i određena nematerijalna načela; 2. naučavanje o postojanju života u prividno neživim tijelima zbog djelovanja duhova koji su u njima; vjerovanje da se duhovi javljaju u drvenim stolicima

vitalni osjećaj psih. opći osjećaj života, tj. onaj u kojem se ogleda, u našoj svijesti, opće stanje našeg organizma, cjelokupno zdravstveno stanje

vitamini (lat. vita život) mn. biol. razne hranjive tvari koje su potrebne za prehranu organizma; nalaze se u većini namirnica, osobito u zelenim dijelovima biljaka, svježim plodovima i sjemenju, u svježem mesu, žutanku, mlijeku i dr: prehrana u kojoj nema vitamina izaziva različite bolesti (skorbut, rahitis, beriberi, polargu itd.)

vitelus (lat. vitelius, vitulus) žumance

vita aetatis čit. vicia etatis (lat.) mn. mane, grijesi mladenačkog doba, grijesi mladosti

vitiligo (lat. vitiligo lišaj) med. nestajanje pigmenta u koži tako da se

na Lim mjestima pojavljuju bijele dlake

vitium canonicum čit. vicijum kanonikum (lat.) tjelesna mana zbog koje je netko nesposoban za svećenika

vitium cordis čit. vicijum kordis Gat.) med. srčana mana

vitium naturae čit. vicijum nature (lat.) med. prirodni (ili: urođeni) nedostatak

vitiejiznm sustav radničkih zajednica koji je nastao u Engleskoj nakon Prvog svjetskog rata sa svrhom da u industrijskim poduzećima sudjeluju, pored poslodavaca, i radnici u razmjernom dijelu dobiti; naziv po prvom predsjedniku odbora koji se bavio ovim pitanjem, J. H. VWhitlevu

vitraž (fr. vitrage) staklena vrata; staklena pregrada, prozorske zavjese; prozori; u primijenjenoj umjetnosti: različitim bojama izrađena dekorativna slika u staklu, kao ukras u arhitektonskom interijeru

vitrescibilan (lat. vitrosi bilis) koji se može pretvoriti u staklo, pretvorljiv u staklo

vitrezan Gal. vitreus staklen, fr. vitreux) staklast, kristalast; proziran, sjajan

vitrificirati (lat. vitrificare) postakliti, pretvorili (ili: pretvarati) u staklo

vitifikacija (lat. vitrificatio) postakljanje, pretvaranje u staklo, postakljanje

vitrina (fr. vitrine) staklen ormar za smještaj sitnijih umjetničkih predmeta: dućanski izlog; prozor

vitriol (lat. vitreolus dein. od vitreus staklen, fr. vitriol. šp. vitriolo) kem. sulfat (tj. sol sumporne kiseline) od različitih kovina, bakra (zvani plavi vitriol, modra galica), željeza (zvani zeleni vitriol, zelena galica), cinka itd.

vitriolesirati (lat. vitriolescere) kem. pretvarali se u vitriol

vitriolizacija (lal. vitriolizatio) kem. pretvaranje u vitriol

vitrometar (lat. vitrum staklo, grč. metron) opt. sprava za mjerenje jačine lomljenja zraka

vitrotipija (lat. vitrum staklo, grč. typos) vještina izradbe fotografskih slika na staklu

vitrum (lat.) staklo; kristal

viv (fr. vi, vive) živahan

viva (tal.) živio!

viva voće (lat.) živim glasom, živom riječju, tj. usmeno

viva vox čit. viva voks (lat.) živi glas. živa riječ, usmeno poučavanje

viva vox docet čit. viva voks docet (lat.) živi glas poučava, tj. živa riječ ima poučnu snagu

vivaec čit. vivaće (tal.) glaz. živahno, vatreno, sa žarom; vivo, con viveća

vivacissimo čit. vivačisimo (tal.) glaz. vrlo živo. šio življe, veoma brzo

vivacitet (lat. vivacitas) životna snaga; živahnost, živost, žestina, žar

vivandje (fr. vivandier) trgovac koji prati vojsku i prodaje joj jelo i piće, pukovski krčmar; marketender

vivandjerka (fr. vivandišre) vojnička, pukovska krčmarica; marketenderka

vivan! (lat.) živjeh!

vivarij (lat. vivarium) mjesto gdje se drže i uzgajaju životinje (suhozemne i vodene), zvjerinjak, zoološki vrt

vivat! (lat.) živio!

vivat, crescat, floreat čit. vivat, kreskat, floreat (lat.) neka žiri, raste i cvjeta! (uzvik pri zdravicama i si.)

viver (fr. viveur) onaj koji voli dobro živjeti i provoditi se; bonvivan

vivifikacija (lat. vivificatio) oživljavanje, oživljenje

vivijanit modra ih bijela željezna ruda koja se upotrebljava za dobivanje modre boje

viviparija Gat. vivus živ, parere rađati) zool. rađanje živih mladunaca (za

razliku od životinja koje se legu iz jaja; viviparizam

viviparizam zool. v. viviparija

vivisecirati Gat. vivus živ, secare rezati) otvarati žive životinje radi fizioloških pokusa

vivisekija (lat. vivus živ, sectio rezanje) otvaranje tijela živih životinja radi znanstvenog proučavanja, osobito medicinskog ispitivanja

vivisektor (lat. vivus živ, sector koji reže) znanstvenik koji reže žive životinje radi proučavanja

vivo (tal.) glaz. v. vivace

vivos voko, mortuos plango. fulgura frango (lat.) "Žive dozivam, mrtve oplakujem, munje lomim", uobičajeni natpis na zvonima; moto poznate Schillerove pjesme "Das Lied von der Glocke" ("Pjesma o zvonu")

viza Gat. visum viđeno, pregledano, fr. visa) ovjeravanje potpisom i pečatom da je nešto viđeno i pregledano (osobito za putne isprave, putovnice), službena ovjera; u kartanju: osnovni ulog (kod farbla)

vi za vi (fr. vis-a-vis) licem u lice, prema čemu, spram čega, naspram; preko puta; osoba koja se nalazi nasuprot drugoj osobi, preko puta drugoj osobi; uska kočija sa dva sjedala, preko puta jedno drugom; mah divan gdje dvije osobe sjede gledajući se licem u lice

vizibilan (lat. visibilis, videre, vidjeti) vidljiv, očevidan, očigledan, primjetan

vizibilitet (lat. visibilitas) vidljivost, očitost, očiglednost, primjetnost

Vizigoti (njem. Westogoten, iskrivljeno od gotskog vvisse valjan, hrabar) Zapadni Goti; usp. Ostrogoti

vizija (lat. visio, videre) viđenje, gledanje; psih. halucinacija osjetila vida, predodžba koju bolesnik smatra, zbog bolesne razdražljivosti središnjeg organa (u polusnu ili u hipno-

H

- tičnoni stanju), zn stvaran opažaj; prikaza, pričin, priviđenje, opsjena, utvara; umišljaj, sanjarija
- vizionar** (lat. visionarius, fr. visionaire) vidovnjak, vidovit čovjek, onaj koji može vidjeti duhom; pren. zanese-njak, sanjar, pjesnik
- vizionoskop** Gat. visio gledanje, grč. skopeo gledam) specijalna konstrukcija kinematografa
- vizir** (tal. visiera, fr. visiere) 1. dio kacige; rešetka koja pokriva lice, a ne smeta gledanju i koja se može, prema potrebi, dići i spustiti: 2. naprava na vatrenom oružju pomoću koje se nišani, nišan; 3. na instrumentima za mjerenje kutova: stražnji diopter
- vižirati** (lat. visere gledati, zagledati, fr. viser) 1. nišani. gađati, uzeli na nišan; 2. imati na umu što, smjerati nešto, težiti za nečim; 3. odrediti volumen posude; 4. ovjeriti putne isprave, slaviti vizu na putovnicu i dr.; 5. dijelove i figure nekog grba opisali i označili prema pravilima heraldičke umjetnosti
- vizita** (fr. visite) posjet, pohod; liječnički posjet; pregled, pregledavanje (liječničko, carinsko); kratak ženski ogrtač za posjete
- vizitaeija** (lat. visitatio) posjećivanje, pohađanje, posjet; pregled, pregledavanje, smotra; osobito: pregled stanja u kojem se nalazi neka ustanova ili ured; voj. mali odred vojnika koji je pod nadzorom jednog dočasnika
- vizitator** (lat. visitator) posjetitelj, pohodilelj, polaznik; nadzornik imanja; redovnik koji obilazi samostane svog reda ili svojega područja
- vizitirati** (lat. visitare, fr. visiter) pregledati, izvršiti pregled; pretresati, izvršiti pretres; posjetiti, posjećivati, pohoditi, pohađati
- vizitkarta** (njem. Visit-karte) posjetnica, prijavnica, kartončić s imenom, prezimenom, zanimanjem i mjestom stanovanja
- vizorij** (lal. visorium) tisk. sprava koja drži rukopis s kojega slagar slaže, pridržavač listova; tenakl
- vizualan** (lat. visualis) opt. vidni, koji se liče vida; *vizualno pamćenje* ono koje se poglavito oslanja na predodžbe dobivene osjetilom vida
- vizualizirati** (lat. visus vid) činiti vidljivim; ostvariti vizualno, tj. slikom na televizijskom ekranu
- vizum** Gat. visum) ono što je viđeno, pojava, prizor, slika; predodžba, također: = viza
- vizura** (lat. videre vidjeti, visum) opt. zamišljena crta koja polazi iz promatračeva oka i ide kroz durbin ravno do predmeta promatranja
- vižle (mad. vizsla) mlado i obijesno štene; pren. obijestan, vrcav, živahan, slobodnog ponašanja, hitar
- vižljast (mad. vizsla) obijestan, vrcav, živahan, slobodnog ponašanja, hitar
- Vlah** (kclt. Volci) kod različitih naroda naziv za različite tuđe narode (i npr. Germani su imenom Walhos zvali Kelte i Romane, Turci Vlasima zovu sve kršćane, a Hrvati tim imenom najprije zovu Talijane, a kasnije Srbe; stanovnici primorskih krajeva naziv Vlaj koriste za seljake svog kontinentalnog zaleda)
- voal (fr. voile) prevez, veo, koprena, zastor; vrsta tanke tkanine za ženske haljine, osobito za veo
- vocale** čit. vokale (lal.) giaz. pjevajući
- voće** čit. voče (tal.) glaz. pjevački glas; *a voće sala*. čit. a voče sola (tal.) samo za jedan glas *voće di pelto* čit. voće di peto (lal.) glaz. pun glas, glas iz prsiju
- voće **di** testa čit. voče di testa (tal.) glaz. glas iz grla
- vodvilj (fr. vaudeville) prvobitno: francuska narodna pjesma satiričkog sadržaja; danas: veselo, malo kaz. djelo

s kupletima; kazalište u kojem se prikazuju ovakva djela
vodviljist (fr. vaudevilliste) pisac vodvilja

vogubilan (lat. volubilis, volvere okretati) gibak, vitak, savitljiv, okretan; nepostojan, nestalan, promjenjiv; slatkorječiv, govorljiv

vohajnit (njem. Wochein) min. sinonim za mineral laiksit, nazvan po mjestu Bohinj (njem. Wochein) u Sloveniji gdje postoje ležišta boksita

vojto (mađ.) vrsta stare kartaške igre

vokabular (lat. vocabularium) lječnik, bilježnica u koju se pišu riječi nekog tuđeg jezika i njihova značenja radi lakšeg učenja napamet

vokabulist (lat. vocabulum riječ) pisac rječnika

vokacij (lat. vocatio) poziv, pozivanje na neki položaj; dar, sklonost (nekom zanimanju, zanatu, struci.)

vokal (lat. vocalis, vox glas) gram. samoglasnik ili otvornik (kod nas glasovi: a, e, i, o, u); suprotno: konsonant

vokalan (lat. vocalis) gram. samoglasnički; glasovni, koji se tiče glasa: izgovaran, usmeni (dokaz); *vokalna glazba* pjevanje; *vokalni koncert* koncert u kojem su samo pjevačke točke

vokalizacija Gat, voealisatio = gram. pretvaranje suglasnika u samoglasnike; glaz. izgovaranje samoglasnika pri pjevanju; vokaliziranje

vokalizam (fr. vocalisme) gram. teorija samoglasnika; samoglasnici nekog jezika ili neke riječi 5 obzirom na njihove međusobne odnose

vokalize (tal. vocalizze) glaz. vježbe u pjevanju sa slogovima do, re, mi, fa itd. (solmizacija)

vokalna harmonija (lat. vocalis, grč. harmonia sklad) skladnost dvaju ih više slogova koji dolaze jedan za

drugim, s obzirom na boju zvuka, osobito kad vokal jednog sloga ovisi u ovom pogledu o vokalu prethodnog sloga (osobito u uralsko-altajskim jezicima)

vokalski (lat. vocalis) gram. samoglasnički

vokativ (lat. vocativus) gram. peti padež, dozivni padež; pren. obješenjak, spadalo, nestaško, onaj kojega se mora često prijekorno dozivati

vol-au-vent čit. vol-o-van (fr.) kuh. lisnato tijesto punjeno ribom, mesom, gljivama i dr., lisnata pašteta

volabilitet (lat. volabilitas) površnost, nestalnost

volan (fr. volant) pernata lopta i igra tom loptom; krilo vjetrenjače; fiz. kotač zamašnjak; kotač za upravljanje automobilom; dio lista koji se istragne (u priznaničkoj knjizi); nabor na ženskoj haljini

volantan Gat. volans, fr. volant) koji leti, leteći, koji je u letu, lepršav

volapiik čit. volapik (engl. vvorld svijet, speak govoriti) međunarodni, svjetski jezik, prethodnik esperanta, stvorio ga njemački svećenik J. M. Schleyer (1631—1912)

volastonit vrsta rude (ime po engl. kemičaru Wollastonu)

volutilan (lat. volatilis) kem. koji se može pretvoriti u plin ili u paru, isparljiv

volatilitet (lat. volatilitas) isparljivost; nestalnost, promjenjivost-

voltilizacija (lat. volatilisatio) kem. isparavanje, pretvaranje u paru

volatilizirati (lat. volatilisare) kem. ispariti, isparavati, pretvoriti (ili: pretvarati) u paru ili plin

vole(j) (fr. volée) let, letenje (ptica); pren. položaj, rang; *pucati iz voleja* (u nogometu): udariti loptu u letu; *haute volee* čit. ot vole (fr.) ljudi na visokom položaju, odličnici, najugledniji ljudi nekog mjesta

volens-nolens (lat.) "htio-nehtio", tj. kad se nešto u svakom slučaju mora učiniti, bez obzira na osobno raspoloženje

volenti non fit iniuria čit. volenti non Ut injuriya (lat.) onome tko pristaje ne čini se nepravda, tko hoće da mu tako bude, tomu je pravo

volfram (lat. vvolframium) kem. veoma tvrda i otporana kovina, atomska težina 184, redni broj 74, znak W, topi se na 3400°; upotrebljava se za dobivanje volfram-čelika i za niti elektr. žarulja

volicija (lat. volitio) psih. htijenje, volja, pojedinačni akt volje, izraz volje

volijera (fr. voliere) ptičarnik, dio zoološkog vrta u kojem su smještene ptice

volio (lat. volo hoću) *sic volo, sic jubeo* čil, sik volo, sik jubeo (lat.; tako hoću, tako zapovijedam, tj. umjesto svih razloga neka vrijedi moja volja (po jednom stihu iz Juvcnalovih satira)

volonter (fr. volontaire, lat. voluntarius) onaj koji služi dragovoljno i besplatno; dragovoljac (vojnik)

volseban (rus. volšebnyj) čaroban, tajanstven

volt fiz. praktična jedinica za mjerenje potencijala i potencijalnih razlika: 1 volt = 1/300 elektrostatičke jedinice potencijala; jedinica za mjerenje elektromotorne sile: elektromotorna sila koja u vodiču s otporom jednog oma proizvede struju od jednog ampere: naziv u čast tal. fizičaru Alessandru Volti (1784—1827)

volt-elektrometar (A. Volta, grč. elektron, metron) fiz. v. voltmeter

volt-indukcija (A. Volta, lat. induetio) fiz. pojava izazivanja (induciranja) električne struje u zatvorenom vodiču pomoću kretanja drugog vodiča u njegovoj blizini kroz koji prolazi struja, ih pomoću spajanja i prekidanja struje u bliskom vodiču, ili pomoću

pojačavanja ih slabljenja struje u tom vodiču

volta (fr. volte, tal. volta. lat. volutus valjan, kotrljan) u školi jahanja: jahanje u malom krugu, tjeranje konja u krug; u kartama: vještina u mješanju karata koja se sastoji u lome da određena karti dode točno na željeno mjesto

voltaizam (A. Volta, fr. voltaisme) fiz. galvanski elektricitet, galvanizam

voltamper (A. Volta. A. M. Ampere) fiz. proizvod jednog volta i jednog ampere: 1 voltamper = 1 vat

volter (fr. voltniro) veliki naslonjač s niskim sjedalom, a visokim naslonom za glavu, nazvan po fr. pjesniku i filozofu Voltaireu

volterijanizam (fr. voltairianisme) fil. v. volterizam

volterizam filozofija i način mišljenja fr. filozofa Voltairca (1694—1778); frivolan, epikureiski način mišljenja, kao kod Voltairca; volterijanizam

volfas (fr. volte-face, lat. volvere okretati, facier lice) voj. poluokret; nagla promjena mišljenja; *napraviti volfas* iznenada se okrenuti i isprsi pred neprijatelja koji te progoni; pren. naglo promijeniti mišljenje

volti subito (tal.) glaz. brzo okreni (na notama)

Voltin element fiz. galvanski element sastavljen od cinka, bakra i sumporne kiseline

Voltin stup fiz. Stup sastavljen od mnogo elemenata naslaganih jedan preko drugog sljedećim redoslijedom: bakar — tekućina (razrijeđena H₂SO₄) — cink

voltižer (fr. voltigeur) čovjek vješt u skakanju; plesač na konopcu; vrlo vješt konjanik, jahač vješt u skakanju na konja; laki pješak, strijelac (u fr. vojsci)

voltižirati (fr. voltiger, tal. volteggiare) vješto se bacati na konja ili s konja;

- izvoditi vješte skokove; plesati na kopcu; pren. brzo prelaziti s teme na temu
- voltmetar** (A. Volta. grč. metron) fiz. instrument za mjerenje potencijalno razlike, naponske razlike
- volubilitet** (lat. volubilitas) gipkost, pokretljivost, savitljivost, okretnost; spretnost u govoru, slatkorječivost: nestalnost, promjenjivost
- volum-teorija** (lat. volumen obujam, grč. theoria) kem. teorija po kojoj se količine tijela spojenih u kemijske spojeve ne zamišljaju prema njihovoj težini, nego prema obujmu
- volumen** (lat. volumen, volvere) rukopis, spis obavijen oko štapića, svitak: knjiga, svezak; fiz. prostor što ga zauzima neko tijelo, obujam: glaz. obujam, opseg, jačina, punoća (glasa, zvuka)
- volmenometar** (lat. volumen, grč. metron) sprava za mjerenje obujma čvrstih i tekućih tijela
- volumetar** (lat. volumen, grč. metron) fiziološka sprava za mjerenje promjena u obujmu pojedinih dijelova živog ljudskog ili životinjskog tijela
- volometrija** (lat. volumen, grč. metria) vještina mjerenja obujma; fiziol. mjerenje promjena u obujmu pojedinih dijelova ljudskog ili životinjskog tijela; kem. određivanje količine otopljene tvari
- voluminozan** (lat. voluminosus) koji se sastoji od više dijelova, koji je sastavljen od više svezaka; u mnogo knjiga; velik, opsežan, glomazan, debeo
- voluminozitet** (lat. voluminositas) opsežnost, glomaznost
- voluminoznost** v. voluminozitet
- volunlaristi** (lat. volimtar volja) **fil.** pristaše voluntarizma
- voluntaristička psihologija** smjer empirijske psihologije koji naglašava bitni značaj procesa volje i osjećaja;
- suprotno: intelektualistička psihologija
- voluntarizam** (lat. voluntas volja) fil. filozofski smjer (psihološki i metafizički) koji bitnim svojstvom duše smatra volju, a ne razum, koji, dakle, objašnjava bitnost života pomoću volje kao osnovne funkcije duhovnog života (Schopenhauer, Wundt)
- voluntas** (lat. voluntas, volo hoću) volja; *stat pro ratione voluntas* čit slat pro ratione voluntas (lat) umjesto razloga vrijedi volja
- voluntas ultima** (lat.) prav. posljednja volja, oporuka, testament
- voluptuozan** [lat. voluptuosus, voluptas pohota) sladostrastan, strastan, pohotliiv; zabavan, ugodan, pun veselja
- voluta** (lat.) arhit ukras na slupovima u obliku zavoja, spirale, šara u obliku puža, zavijutak; zool. vrsta tropskog puža
- volutacija** (lat. volutatio) valjanje; pren. nepostojanost, nestalnost
- volva** (lat.) bot opna na mladim gljivama
- vombat** (australa) indonezijski tobolčar velik poput jazavca
- Vomika (lat. vomica) med. čir, prišt; osobito: čir u plućima
- vomikozan** (lat. vomicosus) med. pun čireva, gnojjan
- vomirnti** (lat. vomerc) med. v. vomirali
- vomitirati** (lat. vomitare) med. povraćati, bljuvati; vomirati
- vomitiv** (lat. vomitivum) med. sredstvo koje izaziva povraćanje
- vomitorija (lat. vomitoria) prilaz sjedalima u antičkim amfiteatrima
- vomitus (lat.) med. povraćanje, bljuvanje
- voncimer (njem. wohnon, stanovati, Zimmer soba) soba za dnevni boravak, "dnevna soba"

- voracitet** (lat. voracilas, vorax proždrljiv) proždrljivost; pren. gramzivost, nezasitnost
- Voshod** čit. Vashod (rus.) "Istok" (ime sovjetskim svemirskim brodovima)
- vostro conto** čit. vostro konto (tal.) trg. na vaš račun
- votacija** (lat. voLatio) glasovanje, izglasavanje. skupljanje glasova; votiranje
- votant** (lat. votans, vovere) glasač
- votiranje** (lat. volatio) v. votacija
- votirati** (lat. votum, tal. volare, fr. voter) dali svoj glas za nešto, glasovati za, izglasati, glasovanjem odobriti
- votiv** (lat. vovere zavjetovati, votivum) ctn. zavjetna žrtva ili dar božanstvima, svecima, crkvama i dr.; prinosi se u poljoprivrednim proizvodima ili u predmetima od željeza, zlata, srebra ili voska
- votivan** (lat. votivus) zavjetovan, zavjetni
- votka** (rus. vodka) popularno rusko žestoko piće
- votum** (lat. votum, vovere) zavjet, obećanje; glas koji se daje za nešto, protiv nečega; glasovanje, izglasavanje; mn. vota; *cum i.uto* čit. kum voto (lal.) s pravom glasa; *cum voto illimitato* čit. kum voto ilimilato (lat.) s neograničenim pravom glasa; *meo voto* (lat.) po mojoj želji, po mom nahodjenju, što se mene tiče; *\$u.b i>olo remissionis* (lat.) sa željom za povratak
- votum consultativum** čit. votum konzullativum (lat.) prav. savjetodavni glas
- votum curiatum** čit. votum kurijatam (lat.) ukupan, zajednički glas; kurijski glas
- votum decisivum** čit. votum decizivum (lat.) prav. odlučujući glas
- votum virile** (lat. votum virile virilni glas) kneževski pojedinačni glas, za razliku od kurijalnog glasa prelati, grofova u starom njemačkom parlamentu
- vovulus** (lat.) med. zavezanost (ili: zapletenost) crijeva, zavrtnanje dijelova tankog ili debelog crijeva oko potrbušnice
- vox acuta** čit. voks akuta (lat.) glaz. visok (ih: oštar) glas
- vox elamantis in deserto** čit. voks klamantis in deserto (lat.) glas vapijućeg u pustinji, tj. Ivana Krstitelja; pren. glas istine koji nema djelovanja, uzaludno opominjanje
- vox** čit. voks (lat) glas, zvuk, ton; riječ, izraz; *ad voćem* (lat.) uz riječ, pri toj riječi (padne mi na pamet...); *assa voće* (lat.) samim glasom, tj. bez pratnje nekog instrumenta; *sub žiac voće* čit. sub hak voće (lat.) pod ovom riječi (pri upućivanju na rječnik)
- vox humana** čit. voks humana (lat.) glaz. ljudski glas (na orguljama)
- vox hybrida** čit. voks hibrida (lat.) riječ sastavljena od riječi dvaju ih više jezika, npr. za-interesirati
- vox populi, vox dei** čit. voks populi, voks dei (lat.) posl. glas narodni je glas Božji, tj. što narod hoće, to je svetinja
- vox virginea** Čit. voks virginea (lat.) glaz. djevojački glas (za jednu oktavu viši i umilniji orguljski registar no što je vox humana}
- vrak** (njem. Wrack) oštećena lada koja se više ne može popraviti; pren. olupina, ruševina, neupotrebljiva stvar
- vražda** (crkv.-slav.) 1. zavada, osobito između dviju obitelji ili dvaju plemena zbog ubojstva; 2. krvnina, otkupnina (umjesto krvne osvete); 3. sud dobrih ljudi (tzv. krvno kolo) koji se sastajao kako bi izmirio dvije krvno zavađene strane
- vrbait** mineral nađen modu arsenskim rudačama u Makedoniji, nazvan po češkom mineralogu Vrbi

vulfenit vrsta rude, žuti mineral od kojega se dobiva molibden (ime po austrijskom minerologu VVulfenu)

vulgaran (lat. vulgaris opći. svakidašnji) nizak, prostački

vulgaritet (engl. vulgaritas) običnost, proslašlvo, prostota, niskost; prostački način izražavanja; vulgarnost

vulgarizacija (lat. vulgarisatio) pretjerano pojednostavnjenje; činjenje Općim, zajedničkim, činjenje da bude svima razumljivo

vulgarizirati (lal. vulgare učiniti općim, općepoznatim, vulgarisare) pojednostaviti nešto; učiniti nešto općim, zajedničkim, objasniti, učiniti da nešto bude svima razumljiva; vulgirali

vulgarnost v. vulgaritet

Vulgata Gat.) latinski prijevod Sv. pisma koji je Katolička crkva priznala kao autentičan na Tridentskom crkvenom saboru 1546.

vulgo (lal. vulgo) pril. kod naroda, u narodu; uopće, obično, u običnom životu, narodski, jezikom običnog svijeta, jednostavno rečeno

vulgo quaesitus čit. vulgo kvezitus (lat.) prav. bludničino dijete

vulgus (lat.) narod, puk, svjetina, gomila

Vulgus vult decipi, ergo decipiatur (lat.) Svjetina želi bili prevarena, neka dakle i bude prevarena

vulkan (lat. vulcanus) geol. mjesto na Zemlji gdje je ona toliko duboko otvorena da iz njezine vrele unutrašnjosti mogu izbijati na površinu tople pare i plinovi, vruć pepeo, usijano kamenje i otopljene slijene; vatreni brijeg (naziv po bogu Vulkanu)

Vulkan (lat. Vulcanus) mit. staroitalski bog vatre (osobito njezine razorne snage) i metalških radnika ili kovača, s radionicom u vulkanu Iitni; sin Jupitera i Junone, Venerin muž (odgovara grčkom Hefestu)

vulkanisti (lat. vulcanus) mn. geol. prislaže teorije da je Zemlja svoj današnji oblik dobila djelovanjem vatre (suprotno: neptunisti); prid. vulkanistički

vulkanitet Gat. vulcanitas) geol. postanak (ili: podrijetlo) vulkana; svojstvo nekog tijela dobiveno djelovanjem vatre

vulkaniti (lat. vulcanus) geol. vulkanske stijene (koje su postale erupcijom vulkana)

vulkanizacija (lat. vulcanus, vulcanisatio) postupak pri zagrijavanju gume, kaučuka i gutaperke, pomiješanih sa sumporom, na temperaturi od 130—140 °C; na taj način ove tvari, koje su inače na 0° tvrde kao drvo, a na višoj temperaturi omekšaju, postaju zbog visoke temperature elastične i ne otapaju se, kao običnu, u eteru, benzolu, terpentinu i dr.

vulknnizam (lat. vulcanus) geol. sve vulkanske pojave i djelovanja te njihove posljedice koje su u tijesnoj vezi s poremećajima u Zemljinoj kori; shvaćanje da je Zemlja dobila svoj današnji oblik djelovanjem vatre (suprotno: neptunizam)

vulkanizer onaj koji vulkanizira

vulkanizirati (lat. vulcanus, vulcanisare) kaučuku i gutaperki dodavati (ili: dodati) sumpor, pa ih onda na visokoj temperaturi učiniti da postanu elastični i neotopivi

vulkanologija (lat. vulcanus, grč. logia) geol. znanost koja proučava sve vulkanske pojave

vulkanski (lat. vulcanus) koji se tiče boga Vulkana; koji bljuje vatru, koji potječe od vulkana; koji je postao ili je preoblikovan djelovanjem vatre

vulkord (engl. woolcord) vrsta čvrste

vunene tkanine, posebno za hlače

vulnerabilan (lat. vulnerabilis) ranjiv, obranjiv, koji se može raniti, povrediv, ozljediv; pren. slab, neotporan

vulnerabilitet (lat. vulnerabilitas) ranjivost, povredljivost, ozljeđivost; neotpornost. sklonost bolestima

Vulnerant nmnes, ultima necat (lat.) Ranjava svaka, no ubija posljednja (napis na brojčanicima srednjovjekovnih toranjskih satova)

vulneruria (lat.) mn. med. sredstva za liječenje rana

vulnus (lal.) rana; *vulnus letale*. (lat.) smrtonosna rana

vultispeks (lat. vultispex, vultus izraz lica. lice, specere gledati) stručnjak u određivanju karaktera ljudi po crtama lica; fiziognom

vulva (lat.) anat. vanjski dijelovi ženskog spolnog organa, slidnica

vulvitis (lat. vulva) med. upala vanjskog dijela ženskog spolnog organa

vulvo-uterinski (lat. vulvus. uterus) anat, stidnično-maternični, koji pripada stidnici i maternici ili se tiče slidnice i maternice

vulvula (lat.) zool. maternica kod životinja

vunderkind (njem. Wunder čudo, Kind dijete) izvanredno nadareno dijete; "čudo od djeteta"

vundertim (njem. Wunder čudo. leam momčad) čudesna momčad

W

W, w slovo koje je dospjelo u hrvatski jezik i abecedu iz stranih abeceda (njem., engl.)

wagon-lits čitvagon-li (fr.) (željeznička) kola za spavanje

warranted (engl.) oznaka na engleskim proizvodima = garantirano

Wassermannova reakcija med. reakcija krvnog seruma kojom se može utvrditi oboljelost od sifilisa

water-closet čit. vater-klozet (engl.) suvremeni higijenski zahod, s porculanskom školjkom i vodom za ispiranje nečistoće, engleski zahod

White Star Line čit. Vajt star lajn (engl.) "Linija bijela zvijezda", preko-oceanska parobrodsko linija između Liverpola i New Yorka

whitbait čit. vajthot (engl.) mlada haringa iz Temze, smatra se posebnom poslasticom

whiteboys čit. vajtbojs (engl.) mn. bijeli momci, od 1760. tajna udruga siromašnih katolika u Irskoj, kažnjava-

la je pretjerano stroge posjednike, činovnike i dr. (nazvana po tome što joj je simbol bila bijela boja)

Whitcheapel čit. Vajtčepel (engl.) najsiromašnija i najzapušenija četvrt u istočnom dijelu Londona

Whitehall čit. Vajthol (engl.) nekada: kraljevska palača na Temzi u Londonu; sada: široka ulica u zap. dijelu Londona u kojoj su zgrade ministarstava

Wilhelm Teli (njem.) legendarni junak švicarske slobode u XIV. st. koji je, prema predaji, ubio austrijskog namjesnika Gesslerera i time započeo oslobodilačku borbu; poznat i po tome što je pogodio jabuku na glavi svog sina; tema više umjetničkih, književnih (F. Schiller) i glazbenih djela (Rossini)

Wodan (njem. Wodan) mit. vrhovni bog svih germanskih naroda (skandinavski Odin), bog vjetera, mrtvih, pobjede, dobre žetve i liječništva

X

- X. x — slovo grčkog (ksi) i latinskog (iks) alfabeta; služi kao simbol: a) nepoznate veličine u matematici; b) neodređeno velike količine; c) nepoznate osobe ili osobe koju ne želimo imenovati; **d**) uopće nečeg nepoznatog
- X — rimska brojka 10
- XX — rimska brojka 20; **isp.** npr. XX Century (engl. twentieth čit. twentieth senčeri) — dvadeseto stoljeće;
- XX-miglia** (tal. čit. Ventimilja) granično mjesto Italije prema Francuskoj
- Xe — (xenon) znak za kemijski element ksenon
- Xerox v. Kseroks.
- Xmas** (engl. Christmas), Božić
- x-noge — noge u obliku slova x, krive, iskrivljene noge. iks noge
- xy (čit. iks-ipsilon) nepoznata osoba
- x-zrake** — zastario naziv za rendgenske zrake

Y

Y, y slovo grčkog alfabeta (y psilon "golo i^H); u mnogim današnjim abecedama označuje glas j ili u (u ćirilici se čita kao u); u algebri oznaka za drugu nepoznanicu, obično u vezi sa x

Y znak za kemijski element itrij (yttrium).

yaecht v. jahta

Yngi-antena antena za kratke valove, za ultrakratke valove i za televizijski prijam (izumitelj -Japanac Yugi), predešena antena koja ima dipol, reflektor i više direktora

Tajurveda (sanskrit.) treća od vedskih knjiga, sadrži propise žrtvenih obreda

yamato e smjer u japanskom slikarstvu (12.—14. st). motivi iz dvorskog i viteškog života te legendi

Yankee-Doodle (engl. čit. Jenkidudul) — američka pučka pjesma iz 18. st.; neslužbena himna SAD

yard v. jard.

Yb znak za iterbij (ytterbium)

yd — skrać. za vard

Yedo — historijsko ime za Tokio

yeoman (engl. čit. joumen) nekad: slobodnjak, slobodan seljak; danas: zakupnik, maloposjednik

yes engl. (čit. jes) da, jest, tako je.

ycti divovsko Čovjekoliko biće koje po vjerovanju okolnog stanovništva živi iznad snježne granice na Himalaji

ye-ye (čit. je-je) — poseban stil pop-glazbe, osobito popularan u Francuskoj oko 1962. god.; tročetvrtinska mjera, vrlo brz tempo, jedna od varijanti rocka; 2. ples na istoimenu glazbu s improvizacijama, u paru ili skupno; 3. sinonim za nešto suvremeno, po najnovijoj modi

ygdrasil mit. igdrasil. jasen koji održava svijet, prema vjerovanjima Skandinavaca

ylang-vlning — ulje orhideje mirisom

slično zumbulu, s otoka Manile

yoga joga, indijska tehnika meditacije

yogi jogi, osoba koja se bavi jogom

- Z, z dvadeset i deveto slovo hrvatske latinice
- znabiti se (prema tur. abajlamak) zaboraviti se u zanosu
- zabadava (tur. bad vjetar, hava zrak) besplatno, bez naplate; uzalud, beskorisno
- zabremzati (njem. Bremse kočnica) za kočiti; zaustaviti, spriječiti kretanje
- zabulati (lat. bulla pečat od voska) staviti bulu, tj. zapečatiti; staviti u omotnicu
- zabuliti (tur. bula žena muslimanka) učiniti bulom. tj. poturčiti ženu; omotati glavu rupcem ili šalom (na način bula)
- zadik** (hebr. zadik "pravedni") učitelj u hasidizmu (v.), štovan poput sveca
- zadolmiti** (tur. dolmak puniti, ispuniti) zagatiti; ograditi nasipom,
- zadumljen** {rus. дума misao) zamišljen, zabrinut
- zagoložiti** (tal. goloso proždrljiv) polakomiti se
- zahmet (tur.) težak rad, trud, muka, napor; poteškoća, nevolja
- zajik lakotnik, sredozemna biljka lepirnjača šibastih grana i velikih žutih cvjetova
- zakopčan L gl. prid. trpni glagola zakopčati; 2. pren. suzdržan, šutljiv, zatvoren u sebe
- zakum {tur. zakkum) v. oleandar
- zamak (češ. zemač, rus. zamok) utvrđen srednjovjekovni dvorac; kula, grad, burg
- znmbak (tur.) 1. ljiljan, krin; 2. perunika
- zambo mješanac između crnca i Indijanke ili Indijanca i crnkinje
- zambra (šp.) živahni maurski ples; noćna zabava s plesom
- zamindar bivši indijski sustav vlasništva nad zemljom: Englezi su zemlju darovali poreznicima koji su im svake godine plaćali određene svote, a zemljište su davali u zakup seljcima od kojih su utjerivah svoju dobit
- zana (rum. zina) vila
- zanana (perz. zenaneh) odio za žene u **kući** običnih Perzijanaca
- zanat** (tur. san'at) obrt; sposobnost, majstorija; zanimanje, struka, profesija
- zanella** (tal.) pamučni i poluvuneni materijal za podstave
- zanni** (tal.) lik lakrdijaša iz talijanske pučke komedije
- zantedeskija** bot. vrsta biljke kozlaca (naziv po tal. fizičaru Fr. Zantedeschiju)
- zapatak** (tal.) zasun (poluga za zatvaranje vrata)
- zapateado** (šp.) ples u 3/4 taktu, s udaranjem peta (vrsta flamenca)
- zapon-lak** vrsta zaštitnog laka za kovine
- zapt (tur. zapt, zabvt) strogost, disciplina: poredak
- zar (perz.) tanak pokrivač, tanka kožica, veo. tanka ljuska
- Zaratustra** (staroperz. Zarathustra) učitelj mudrosti kod starih Perzijanaca i osnivač jedne dualističke religije, rođen oko 900. pr. n. e.; postoje dva načela, dva duha: dobri **duh** (Or-

- muzd) i zli duh (Ahriman); Ormuzdu pomaže šest dohrih duhova: Istina, Dobrota, Mudrost, Vlast, Zdravlje i Dugovječnost, a Arimanu dva: Laž i Bijes; njegovo se naučavanje održalo do danas kod Farsa u Perziji i **Indiji**; Zoroaster
- zarda** (tur. zerde) riža ih ostupana pšenica kuhana u razvodnjenom šećeru
- zarf** (ar.) duh, vještina, oštroumnost; elegancija; korice, zamotak; metalni tanjur na kojem, u Turskoj, pri posluživanju kave stoji šalica
- zaruret** (tur.) 1. im. m[^]da, nevolja; 2. prid. prijeko potreban, neophodan
- zarzuela** (šp.) glazbeno-scensko djelo u kojoj se izmjenjuju guma, pjevanje i ples; opereta
- zasada** (češ.) načelo, temeljno stajalište, polazište, ustaljeno mišljenje
- zat** (tur.) osoba
- zaval** (tur. zeval) krivnja; odgovornost
- zbaljo** (tal. sbaglio) trg. previd, pogreška; pogreška u računanju; ispravak pogreške davanjem odštete
- zbitenij** (rus. zbiljen) rusko narodno piće od vode, meda i klinčića, pije se kao čaj
- zbitije** (crkv.-slav.) ono što se zbililo, tj. događaj
- zborzirati** (tal. sborsare) trg. isplatiti, položiti novac, akontirati
- zborzo** (tal. sborso) trg. izdatak, isplata, uzimanje unaprijed, akonto
- zbrojovka** (češ. zbroj oružje) puškomitraljez češkog podrijetla
- zdenjoz** (tal. sdegnoso) prid. naprasit, nagao
- zdur** (lat. exitor onaj koji izlazi) 1. glasnik, najavljiivač (u Dubrovačkoj Republici); 2. zool. vrsta morske ribe
- zebra** (šp., port, zebra, tal. zebro) zool. životinja iz roda konja, s lijepim prugama po tijelu, živi u juž. i sred. Africi, afrički magarac; **zebra-drvo** palmino drvo sa sarama
- zebu** istočnoindijska i afrička vrsta domaćeg bivola; Hindusi ga štiju kao svetu životinju
- zecer** (njem. sitzen sjediti) "sjedilac", tj. slagar koji radi sjedeći za strojem linotipom, monotipom
- zećir** (tur. zikir uspomena; znak) zlatan prsten pečatnjak
- zefir** (grč. zefyros) zapadni vjetar, blag i prohladan vjetrić, povjetarac (vjesnik proljeća); mit. bog vjetra kod starih Grka; trg. fina muselinska tkanina, osobito za košulje; voj. v. zefiri
- zefiri** (fr. zephvrs) mn. vrsta lako naoružane francuske vojske u Alžiru
- zehcener** (njem. sechzehn šesnaest) šport, u nogometu: šesnacsterac, tzv. kazneni prostor
- zehciger** (njem. sechzig šezdeset) šezdesetogodišnjak
- zeilitoid** (grč. zea žito, lithos kamen, eidos oblik) žitan kamen, tvrda tvar koja se priprema od žiti i od koje se, otapanjem i prekuhavanjem, dobiva pivo
- zekat** (ar. zaka) v. zekijat
- zekijat** (ar. zaka) četrdeseti dio prihoda u novcu i svaki četrdeseti komad sitne stoke koji, po propisima Kur'ana, treba davati za pomaganje sirotinje, vrsta muslimanskog vjerskog poreza; zekat
- zelenkada** (tur. zerrin kadeh) bot. sunovrat, narcis
- zelo** čit. zjelo (rus.) vrlo, veoma; izvanredno
- zeloso** čit. celozo (tal.) glaz. žestoko, žarko
- zeloso** čit. zelozo (tal. zeloso, grč. zolos) glaz. usrdno, sa žarom, vatreno
- zelut** (grč. zelotes nasljedovatelj, oponašatelj) Član ekstremne židovske narodne stranke koja se, između 66—70 g. n. c., pobunila protiv Rimljana; pren. onaj koji s nesnošljivosću prima suprotno mišljenje, osobito u religijskim i drugim pitanjima

- zelotican (grč. *zelotos*) protjeran u vjerskim pitanjima, pretjerano revnosan u vršenju vjerskih obreda i Uh
- zelotipija (grč. *zelotypia*) ljubomora, zavist; strasna revnost, pretjerana revnost, nesnošljivost
- zelotizam (grč. *zelotes*) pretjerana revnost, nesnošljivost (osobito u vjerskim i crkvenim pitanjima); usp. *zelot*
- zcloza (grč. *zelos, zelosis*) revnost, usrdnost, marljivost, žar
- zelzela** (tur. *zelzele*) potres
- zeman** (ar., perz.) vrijeme; stoljeće; smrt., umiranje
- zemi (grč. *zca žito*) kem. osebujan biljni sastojak, dobiva se od sjemena *zca mays* (kukuruza)
- zen-budizam (sanskrt.) sustav budhističke meditacije (osobito u Japanu): meditiranjem se nastoji postići djelotvornu životnu snagu i najveće samosvladavanje koje dovodi do sjedinjenja s Budhom
- zenana (perz. *zenaneh*) v. *zanana*
- zend (staroperz. *zend*) stari perzijski jezik, onaj kojim je napisana *Zend-avesta*, najstariji iranski jezik (spada u skupinu arijskih jezika)
- Zend-avesta* (staroperz. *zend, vasta*) "živa riječ", sveta knjiga zenskog naroda, tj. starih Perzijanaca i njihovih potomaka Farsa, u njoj je izložen religijsko-filozofski *Zaratustrin* nauk
- zenit** (ar. *semt*) najviša točka na nebu, ona koja stoji vertikalno nad promatračevim tjemenom; pren. najviša točka, vrhunac čega; supr. *nadir*
- Zenobija** kraljica palmirske države (266—272.); svoju je vlast proširila na Siriju, Egipat i dio Male Azije, ali je na kraju poražena od Rimljana
- Zenon* grčki filozof (350—264 pr. n. e.), utemeljitelj filozofije stoicizma
- zenzo* (tal.) imenjак; prijatelj
- zeoliti (grč. *zeo* vrijeme, *lithos* kamen) mn. mit. skupina većinom bijelih, sjajnih i lisnatih minerala, uglavnom silikati s vodom, natrijem i kalijem; *zeolitne ploče* grad. nezapaljive ploče za pokrivanje građevina
- zerdast (perz. *zerd*) žut. plave kost;, blijed. šafranaste boje
- zerdav (tur. *zerdava, zerdeva*, perz. *zerd*) zool. samur, životinja iz porodica *kuna*
- zerdenlija (tur. *zerdeli*) vrsta sitne i slatke marelice s gorkom jezgrom
- zenger (tur.) zlatar
- zero (fr.) nula, ništica
- zert (tur. *sert* žut, blijed) 1. prid. napraviti, ljut; 2. pril. mučno, neugodno
- zetetičan (grč. *zetetikos*) koji traži, koji pita, ispitivački, istraživački
- zetetika (grč. *zeteo* tražim, istražujem; *pitam*) vještina da se pomoću vještog postavljanja pitanja dođe do istine (*Sokratova metoda*)
- zeugma (grč. *zeugma* most; *jaram*) ret. figura pri kojoj se jedan predikat (glagol), koji zapravo pripada samo jednom subjektu, odnosi na više subjekata, ih kad se subjekt koji pripada samo jednom predikatu odnosi na dva ih više predikata, npr: "Moje oči gledaju na pravednike, a uši na njihove vapaje."
- Zeus* (grč. *Zeus*- mit. najstariji i najštovaniji bog kod starih Grka, otac bogova i ljudi, bog neba, nebeske vatre (munje) i svjetlosti, ozbiljni, svemoćni i sveznajući gospodar svijeta, pravičvor pravde i poretka, zaštitnik doma, grada i gostoprimstva, spasilac i osloboditelj od zla (Rim.: *Jupiter*)
- zevak (tur.) dokolica, odmor, uživanje
- zeval (tur.) 1. kraj, propast; opasnost; 2. najviša točka sunca (u podne)
- zgrafito (tal. *sgraffito*) crtanje grebenjem po vapnu ih gipsu
- zibaldone čit. *dzibaldone* (tal.) velika bilježnica

zibner (njem. **sieben sedam**) **sedmica u kartama; pik-zibner pikova sedmica {najslabija karta}; pren. beznakačan čovjek**

zibriti (tal. sibilare) (Ijukati, puhati; zepsti, izazivati zebnju)

zieer (njem. Sitzer) situacija iz koje se sigurno može postići pogodak (npr. u košarci)

zičer (tur. zikir) zazivanje Božjeg imena; zićir

zigoma (grč. zygos) anat. jabučna, jagodična kost; anat. jagodični. koji pripada jabučnoj ili jagodičnoj kosti

zigomorfan (grč. zygos jaram, morfe oblik) anat. ovako se naziva grada nekog organizma kad se može samo jednim pravcem podijeliti na simetrične polovine, npr. kod zmije, lista ljubičice i dr.; *zigomorfan cvijet* bot, simetričan cvijet

zigostat (grč. zygostateo vagom mjerim, važem) onaj koji mjeri, koji ispituje težinu metalnog novca

zigostatičnn (grč. zygostateo važem) izvagan, odmjeren, ispitan mjerenjem. određen

zigot (grč. zygon spoj, veza) fiziol. oplodeno jaje koje nastaje spajanjem jajne slanice i spermija, odnosno spajanjem muške i ženske gamete

zigoza (grč. zygos) zool. sljublivanje

zigrauš (njem. Sieg pobjeda, Rausch zanos) opijenost pobjedom, pobjednički zanos

ziher (njem. sicher) siguran, pouzdan

ziheraš (njem. sicher siguran) naziv za čovjeka koji neće riskirati, tj. čeka "svoj trenutak"

ziherica (njem. sicher siguran) v. zihernadl

zihemadl (njem. Sicherheitsnadel) sapinjača, skopčanica, igla za zapinjavanje. zaponka

ziherung (njem. sicher siguran) teh. osigurač kojim se prekida prejak struja

zima (grč. zyme) kvasac, kiselo tijesto

zimičan (grč. zymoo miješam s kvascem. zyme kvasac) koji ie nastao zbog previranja, Iciseo

zimogen (grč. zyme kvasac, -genes gignesthai roditi se, nastati) koji stvara i izaziva vrenje, koji proizvodi vrenje ili encime

zimologija (grč. zyme kvasac, logia) kem. znanost o vrenju, tj. o otapanju organskih supstancija u jednostavnije spojeve pod utjecajem fermentata (mikroskopski sitnih gljivica koje svojim razvijanjem uzrokuju vrenje)

zimoma (grč. zymoma) mn. kem. sredstva za izazivanje vrenja; ferimenti, enzimi

zimoskop (grč. zyme kvasac, skopeo gledam) uređaj za ispitivanje kvasca

zimotehničar (grč. zyme, technikos) poznavatelj vrenja, onaj koji se bavi privrednim iskorištavanjem vrenja

zimotehnika (grč. zyme kvasac, technik) vještina izazivanja i iskorištavanja vrenja, znanost o privrednom iskorištavanju vrenja ili fermentacije, npr. u proizvodnji piva, žeste, octa i dr.

zimoličan (grč. zymotikos) koji izaziva vrenje; **zimotične bolesti** nekadašnji čest naziv za infekcijske bolesti

zimotikum (grč. zyme kvasac) kem. sredstvo za izazivanje vrenja, ferment, enzim

zimoza (grč. zyme kvasac) kem. miješanje organskih tijela pod utjecajem fermentata, vrenje; fermentacija

zimoze (grč. zymosis vrenje) mn. kem. v. enzimi

zimosimetar (grč. zyme kvasac, metron) instrument za mjerenje različitih stupnjeva vrenja (fermentacije)

zimurgija (grč. zyme kvasac, zymurgia) kemija vrenja, znanost o vrenju

zinaluk (tur. zina preljub, blud) moralna razuzdanost, preljub; prostitucija

- zinjantrop** lubanja čovjekolikog bića veoma slična lubanji australopithecusa (naziv prema Zinj — ime kraja gdje je pronađena i grč. anthropos čovjek)
- zipeiger** (njem. siebzig sedamdeset) sedamdesetogodišnjak, čovjek od sedamdeset godina
- zitogala** (grč. zythos ječmeno pivo, gala mlijeko) kem. pivska i octena sirutka
- zitopeja** (grč. zythos, poiein praviti) pripremanje piva, kuhanje piva
- zitos** (grč. zythos ječmeno pivo) piće pripremljeno pulem vrenja., pivo; ocat
- zitetehnika** (grč. zythos ječmeno pivo, tehnike vještina) vještina kuhanja piva, kuhanje piva
- Zn** kem. kratica za cink
- zoagrija** (grč. zoon živo biće. agrco živoga uhvatiti) spasenje nečijeg života i nagrada za to
- zoantropija** (grč. zoon životinja, anthropos čovjek) med. vrsta ludila u kojem čovjek umišlja da se pretvorio u neku životinju
- zodijački** v. Zodijak
- Zodijak** (grč. zodion životinjica: slika, lik) astr. "Životinjski krug"; ovo je naziv, još od najstarijih vremena, za zvijezde koje se nalaze na ekliptici i koje su podijeljene na dvanaestjata zato što su pojedina zvjezdana jala u tom krugu nazvana većinom životinjskim imenima (Ovan, Bik, Blizanci, Rak, Lav, Djevica, Vaga, Škorpion, Strijelac, Jarac, Vodenjak, Ribe)
- zoetrop** (grč. zoe život, trope) opt. v. zootrop
- zofor** (grč.) arhit. reljefima ukrašen friz na starogrčkim građevinama
- zograf** (grč. zografos) v. zoograf
- zografija** (grč. zografia) v. zoografija
- zoičan** (grč. zoikos životinjski) životinjski, koji potječe od životinja; životni, koji održava život, koji hrani
- znidiofilija** (grč. zoidion životinjica, fileo volim) bot prenošenje peluda pomoću životinja (kukaca); **zoidiofilne biljke** one čiji pelud prenose životinje, osobito kukci
- zoijatar** (grč. zoon životinja, iatros liječnik) liječnik životinja, veterinar
- zoijatrija** (grč. zoon životinja, iatreia liječenje) životinjsku liječništvo, liječenje životinja, veterinarstvo
- zoijatrika** (grč. zoon životinja, iatreia liječenje) v. zoijatrija
- Zoilos** (grč. Zoilos) grčki govornik iz Amfipola u Trakiji. živio u III. st. pr. n. e., poznat kao pakostan kritičar Homerovih pjesama, zbog čega se i danas njegovim imenom obilježava pakostan kritičar i kuditelj
- zoizam** (grč. zoe život) život životinja, životni proces kod životinja
- zomos** (grč.) juha; **zomos melus** "crna juha", jelo starih Sparlanaca
- zona** (grč. zone) "pojas". svaki dio površine zemaljske kugle koji je zatvoren između usporednica (žarka, umjerenana, hladna, suptropska zona); krug, područje; društvena klasa; med. pojavljivanje sitnih mjehurića samo na jednoj polovici tijela ili uzduž pojedinih živaca, praćeno svrbežom i neuralgičnim bolom
- zoničan** (grč. zone pojas) pojasni, koji se tiče Zemljina pojasa, koji je u vezi sa Zemljinim pojasom; v. zona
- zoo** (grč. zoon životinja) 2. skraćeni naziv za zoološki vrt
- zoo-** (grč. zoon životinja) 1. predmetak u složenicama sa značenjem: životinja. životinjski
- zoodinamika** (grč. zoon, dvnamis sila, snaga, moć) životna sposobnost i moć organizma
- zooemija** (grč. zoon, haima krv) epidemija kod životinja; usp. endemija
- zooerastija** (grč. zoon životinja, erao žudim) v. sodomija
- zoofag** (grč. zoon, fagein jesti) onaj koji se hrani mesom, mesojed, mesožder

- zoofagičan** (grč. zoon, fagein jesti, žderati) koji jede meso. koji se hrani mesom
- zoofagija** (grč. zoon, fagein jesti, žderati) hranjenje mesom, mesožderstvo
- zoofarma** uzgajalište divljih krznaša, npr. srebrnih lisica
- zoofarmakologija** (grč. zoon, farmakon lijek, logia) znanost o sredstvima za liječenje; životinjskih bolesti
- zoofenomenologij** (grč. zoon, fainomenon pojava, logia znanost, naučavanje) znanost o životnim pojavama kod zdravih i bolesnih životinja
- zoofilija** (grč. zoon, fileo volim) spolna naklonost prema životinjama; pojava da milovanje životinja izaziva spolni nagon
- zoofit** (grč. zoon, fyton biljka) životinja s tijelom sličnim biljci, polip
- zoofitoliti** (grč. zoon, fvton, biljka, lithos kamen) mn. geol. okamenjeni polipi
- zoofitologija** (grč. zoon, fvton biljka, logia) znanost o životinjama sličnim biljkama, znanost o polipima
- zoofizika** (grč. zoon, fysis priroda) znanost o kemijskim svojstvima u životinja
- zoofiziologija** (grč. zoon, fysis priroda, logia) znanost o životnim pojavama u životinjskom i ljudskom tijelu
- zoofobija** (grč. zoon životinja, fobeomai bojim se) med. bolestan strah od životinja
- zoofor** (grč. zoon, fbros, fero nosim) arhit. stup ili svod s likom životinje
- zoogeja** (grč. zoon, ge zemlja) životinjska zemlja, kao konačan proizvod (produkt) raspadanja i truljenja životinjskih tijela
- zoogen** (grč. zoon, genes, gignesthai roditi se, nastati) hladetinasta masa (želatina) koja se dobiva iz kostiju kemijskim putem
- zoogenij** (grč. zoon, genos) v. zoogen
- zoogenija** (grč. zoon, genos, gignesthai roditi se, nastati, postajati) znanost o postanku živih bića; filogenija
- zoogeografija** (grč. zoon, geografia) grana zemljopisa ili zoologije koja proučava i opisuje rasprostranjenost životinja na Zemlji
- zooglifit** (grč. zoon, glyfo dubem, izdubem, urežem) geol. kamen u obliku životinje, životinjski otisak u kamenu; zoomorfit
- zoogonija** (grč. zoon, gignomai rađam se) rađanje živih mladunaca
- zoograf** (grč. zoon, grafo opisujem) opisivač životinja; slikar životinja, živopisac; zograf
- zoografija** (grč. zoon, grafo) opisivanje životinja, proučavanje životinja; slikanje životinja; prid. zoografski
- zoohlorela** (grč. zoon, chloros svijetlozelen, zelenožut) biol. jednostanična alga koja živi u simbiozi sa životinjama; zooksantela
- zoohorija** (grč. zoon životinja, hora prostor, zemlja) širenje biljnih sjemenki i plodova pomoću životinja
- zoohrezija** (grč. zoon, chresis uporaba) znanost o stočarstvu, stočarstvo
- zooid** (grč. zoon, cidos oblik) individua u životinjskim kolonijama
- zoojatrika** (grč. zoon, iatreia) v. zojatrija
- zoojazis** (grč. zoon, iasis liječenje) v. zojatrija •
- zookemija** (grč. zoon, ehomeia) znanost o kemijskim tvarima u životinjskom tijelu, tj. znanost koja ispituje kemijske procese u živom organizmu
- zonkirurgija** (grč. zoon, cheirurgia) vještina liječenja životinjskih rana
- zooksantela** (grč. zoon, xanthos **žut**) zool. v. zoohlorela
- zoolater** (grč. zoon, latreo obožavam, poštujem) obožavatelj životinja, poštovatelj životinja
- zoolatrija** (grč. zoon, Iatreia obožavanje;) religiozni poštovanje određenih

- životinja (kod većine mnogobožičkih naroda), zasnovano na vjerovanju da se u njima kriju duhovi predaka
- zoolit** (grč. zoon, lithos kamen) geol. okamenjena životinja, ostatak fosilnih životinja
- zoolog** (grč. zoon, logos) poznavatelj i učitelj znanosti o životu i prirodi životinja
- zoologija** (grč. zoon, logia) znanost (dio biologije) koja proučava životinje s obzirom na njihov vanjski i unutarnji sastav, na njihove međusobne odnose i odnose prema ostalom svijetu; zoozofija
- zoološki** (grč. zoon, logos) zoologijski, koji se odnosi na znanost o životinjama; *zoološka stanica* zavod za ispitivanje i proučavanje životinjskog svijeta, osobito morskih životinja; *zoološki vrt* vrt u kojem se drže domaće i, osobito, strane životinje, radi promatranja i proučavanja
- zoomagnetizam** (grč. zoon, magnes magnet) životni magnetizam, tobožnji utjecaj živčanog (nervnog) života jednog čovjeka na živčani (nervni) život nekog drugog čovjeka sa svrhom liječenja; zove se i biomagnetizam i magnetoterapija
- zoomorfi** (grč. zoon, morfe oblik) mn. tvorevine (ih: stvari) izrađene u obliku životinja
- zoomorfit** (grč. zoon, morfe) v. zoolifit
- zoomorfizam** (grč. zoon, morfe oblik) •zamišljanje i prikazivanje bogova u obliku životinja
- zoomorfoze** (grč. zoon, morfe oblik) mn. geol. okamenjene životinje iz prijašnjih geoloških razdoblja
- zoon** (grč. zoon) životinja
- zoonim** (grč. zoon životinja, onoma ime) gram. ime životinje
- zoonomija (grč. zoon životinja nomos zakon) znanost koja proučava životinjski život
- zoonomija** (grč. zoon, nomos zakon) znanost o životu, o zakonima i načelima kojih se treba pridržavati da bi se očuvala životna sposobnost
- zoonosologija** (grč. zoon, nosos bolest, logia znanost) znanost o životinjskim bolestima
- zoonoze** (grč. zoon, nosos bolest) mn. med. zarazne bolesti domaćih životinja koje mogu prijeći i na ljude koji dolaze u dodir s njima ili s njihovim izmetinama (bedrenica, bjesnilo, sli-navka i dr.)
- zoopaleontologija** (grč. zoon, palaios star, drevni,ontos biće, logia) v. paleozoologija
- zooparaziti** (grč. zoon, parasitos nametnik) mn. životinjski nametnici (paraziti)
- zoopatologija** (grč. zoon, pathos bol, logia) v. zoonosologija
- zooplast** (grč. zoon, plasso uohličavam, izrađujem) onaj koji umije izrađivati životinjske oblike
- zooplastičan** (grč. zoon, plasso) koji se tiče radova zooplasta, koji sadrži radove zooplasta, npr. *zooplastični kabinet* ili *muzej* zbirka ispunjenih životinja
- zoopsihologija** (grč. zoon, psvehe duša, logia) znanost o duševnim pojavama kod životinja
- zoosperma** (grč. zoon, sperma sjeme) fiziol. životinjsko sjeme, sjemena stanica
- zoospora** (grč. zoon, sporos sjeme, plod, usjev) tiziol. bespolne stanice koje vrše umnožavanje
- zooteizam** (grč. zoon, theos bog) v. zoolatrija
- zooterapija** (grč. zoon, thrapeia liječenje) znanost o hječenju životinja
- zootipoliti** (grč. zoon, tvpos otisak, lithos kamen) mn. kamenje sa životinjskim otiscima

- zootokija (grč. zoon, tikto rađam, tokos rađanje) rađanje živih, mladunaca, npr. kod sisavaca itd.
- zootoksin (grč. zoon, toxon strijela, otrov) otrov koji izlučuju životinje (zmije, pčele, muhe, škorpioni i dr.)
- zootomija (grč. zoon, tome rezanje) životinjska anatomija, anatomija životinja
- zootrop (grč. zoon, trope okret, povrat) opt. živi kotač, uređaj zasnovan na načelu zakašnjavanja svjetlosnih dojmova: na unutrašnjoj površini bubnja nalazi se niz slika koje prikazuju različite uzastopne položaje nekog tijela koje se kreće (npr. konja u trku) pa kad se bubanj brzo okreće, izgleda kao da se to tijelo zaista kreće; stroboskop
- zootropejon (grč. zoon, trefo hranim) mjesto gdje se uzgajaju životinje
- zoozn (grč. zoosis) oživljavanje: spašavanje ih održavanje života
- zoozofija (grč. zoon, sofia znanje) v. zoologija
- zopilot zool. američki jastreb, veoma proždrljiv
- zor (tur.) moć, jakost, snaga, silovitost, žestina; nevolja, opasnost
- zorba (tur.) nasilje, teror
- Zoroaster (grč. Zoroasteres) grčko ime za Zaratustru
- zort (tur.) strah i trepet, strah od koga, zebnja; nevolja, teškoća, prijevika potreba
- zotičan (grč. zolikos životvoran; živ; životinjski) koji živi, koji unapređuje život, koji se tiče života
- zotika (grč. zotike, dvnamis) životna snaga životinja
- Zr kem. kratica za cirkonij
- Zrinski Chutes čil, ... čats (engl.) Slapovi Zrinskoga, ime vodopada na rijeci Kuilu (u porječju Konga) koje je otkrio Hrvat Požežanin Dragutin Lehrman (15. veljače 1893.)
- Zuavi (ar. ziaf, fr. Zouave) mn. stanovnici okruga Zuaviie u pokrajini Konstantini, za novac rado postaju vojnici u službi Alžira, Tunisa i Tripolija; po njima je nazvano francusko pješništvo u Alžiru koje se sastoji od tih urođenika i Francuza te nosi orijentalnu odoru
- Zucker kommt zulezt čit. cuker koml culect (njem.) šećer dolazi na kraju (često se upotrebljava u ironičnom značenju)
- zuher (njem. suchen tražiti, Sucher) 1. astr. s velikim durbinom (dalekozorom) za promatranje spojen i s njim paralelan mali durbin (dalekozor) s velikim vidnim poljem (služi za traženje, npr. jedne zvijezde koja se kad je ovaj mali durbin (dalekozor) pronađe, pojavi u velikom); 2. na fotoografskim aparatima: zrcalu slična naprava koja predmet snimanja jako umanjuje i pomaže da aparat pri snimanju bude u pravilnom položaju
- zuhur (tur.) pojava, događaj
- zulkade (tur. zilkade) jedanaesti mjesec muslimanske Mjesečeve godine
- Zulukafar pripadnik plemena Zulu (u našoj starijoj zemljopisnoj književnosti: pren. divljak, ljudožder)
- zulum (tur.) nasilje, nepravda, teror
- zum (engl. zoom) 1. zujanje, šumljenje; 2. strm uzlet zrakoplova
- zumba (tur.) sprava za bušenje rupa u papiru
- zumbul (tur. sumbul) bot. cvijet iz porodice ljiljana; hijacint, carević
- zumer (njem. summen zujati) teh. električno zvono koje ne zvoni nego samo zuji

- Ž, ž** trideseto slovo hrvatske latinice
- ž*adub** (fr. j'adoube) izraz koji se, po šahovskim pravilima, upotrebljava kad igrač samo dodirne, ali ne pokrene figuru
- žabo** (fr. jabot, lat. gibba) ukrasni nabori od muslina ili čipke na prsima ženskih bluza i haljina te muških košulja
- žad** (fr. jade) groholuša, bubrežinac (vrsta minerala od kojeg se izrađuju ukrasni predmeti); v. nefrit
- žaga** (njem. Sage) pila
- žajfa** (njem. Seife) sapun
- žakar** (fr. jacquard) platnena tkanina izrađena na Jacquardovom stroju
- žake** (fr. jacquet) v. žakonet
- žakerija** (fr. jacquerie) seljačka buna u sjevernoj Francuskoj 13⁸–8. kojoj je bio cilj uništavanje plemstva (nazvano po «l'acque.su Uonhommeu, tj. bu-daletini Jacquesu, kako su plemići podrugljivo nazivali seljake); otuda: seljačka buna, pobuna siromašnih staleža protiv bogatih
- žaket** (fr. jaque, jaquette) dugačak muški crni kaput (za svečanije prilike); kratak ženski gornji kaput; dječji kaputić
- žakonet** (fr. jaconat) vrsta istočnoindijskog, većinom glatkog muslina; žake
- žalfija** (lat. salvia) bot. kadulja, slavlulja (ljekovita mediteranska biljka)
- žalon** (fr. jalon, galon, gaulon) voj. kolac za mjerenje udaljenosti, točka smjera; kolčić za mjerenje, mjernički kolčić s barjačićem
- žaloner** (fr. jalonneur) voj. onaj koji mjerničkim kolčićima obilježava krilne točke kuda pješništvo treba marširati
- žalonirati** (fr. jalonner) obilježiti (ili: obilježavati) mjerničkim kolčićima; zabadati mjerničke kolčiće
- žaluzan** (fr. jaloux, lat. zelosus, grč. zelos) ljubomorani, zavidan, koji gleda poprijeko, neraspoložen, sumnjičav
- žaluzije** (fr. jalousie) ljultomora, sumnjičavost, zavidnost; rešetke na prozoru (koje su se stavljale zbog ljubomore da bi spriječile radoznale poglede), vitak prozorski kapak, zavjesa od tankih daščica: žaluzine
- žaluzine** (fr. jalousie) v. žaluzije
- žanbaža** (fr. jambe, jambage) grad. temeljni zid. zid temeljac; dobitak
- žandar** (fr. gens d'armes, gendarm) prvotno, u Francuskoj; konjanik u teškom oklopu; kasnije: naziv za pojedine konjičke pukove; čuvar javnog poretka i sigurnosti, policajac, redar, oružnik
- žandarmerija** (fr. gendarmerie) vojnički organizirane trupe za održavanje javnog poretka i sigurnosti u državi, policija
- žanila** (fr. chenille) tkanina s gustim, kratkim i uspravnim dlačicama, a sa stražnje strane glatka (samt, baršun, pliš)
- žanr** (fr. genre) rod, vrsta; način pisanja, stil; *dernier genre* čit. dernije žanr (fr.) posljednja moda; *žanr-slika* slika koja prikazuje prizor ih doga-

- daj iz svagdašnjeg života (za razliku od slike čija je Lema neki povijesni događaj); *žanr-umjetnost* umjetnost koja prikazuje pojedinca kao predstavnika svoje vrste u krugu djelovanja koje karakterizira tu vrstu (bila je u modi u XIX. st. u svim europskim zemljama)
- žaponerija** (fr. japonerie) japanska stvar, japanski proizvod
- žar-ptica** ptica iz ruskih narodnih bajki; rajska ptica
- žardinijera** (fr. jardiniere) stalak, stolčić za cvijeće; posuda za cvijeće; ukrasna zdjelica za slatkiše
- žargon** (fr. jargon, tal. gergone) 1. pokvaren govor; osobit govor, poseban govor nekog društvenog staleža; osobujnost nekog govora: 2. sitno, kao pribadačina glava, **zumbulu** slično kamenje žute i ljubičaste boje (upotrebljava se za ukras)
- žbandan** (tal. banda strana, bok) prid. nagnut
- žbara** (tal. svarra) prepona, prepreka
- žbarada** (tal. sparare pucati, opaljivati) jedna serija paljenja mina
- žbir** (tal. sbirro, šp. esbirro) nekada u Italiji, osobito u crkvenoj (papinskoj) državi: vojnički organizirani stražari i policajci; kod nas se upotrebljava u značenju: uhoda, špijun
- ždanovizam** pogled na umjetničku i uopće intelektualnu djelatnost u duhu krutih komunističkih načela (naziv prema prezimenu sovjetskog političara Andreja Aleksandroviča Ždanova, 1896—1948)
- želatina** (fr. gelatine, lat. gelare slediti; slediti se) čisto ljepilo, bez boje i okusa, dobiva se kuhanjem kostiju, kože, krvnih žila i hrskavice; hladetina
- žlatinizirati** (fr. gelatine, geler) pretvarati se u hladetinastu masu, stezati se zbog hlađenja, smrznuti se
- želatinozan** (fr. gelatineux) hladetinast, koji je kao hladetina
- žele** (fr. gelce, tal. gelata) voćni sok ukuhan sa šećerom koji se, zato što sadrži pektinske supstance, pri hlađenju steže, sule; vrsta voćnog slatkiša, hladetina
- željar** (njem. Soller, Solner) pov. relativno slobodan kmet koji je posjedovao kućicu i nešto okućnice; slobodnjak, nadničar
- ženantan** (fr. genant) dosadan, tegoban, mučan, nepriličan, nezgodan; koji se ustručava, stidljiv, neodlučan
- ženeral** (fr. general) voj. v. general \ *general en chef* čit. ženeral an šef (fr.) vrhovni zapovjednik, glavnozapo-vedajuć
- ženeral an (fr. general) v. generalan; *en general* čit. an ženeral (fr.) uopće
- Ženevska konvencija** međunarodni ugovor, sklopljen 22. VIII. 1864. u Ženevi, sa svrhom pobošljanja sudbine ranjenih i bolesnih na bojnopolju; ovaj ugovor, obnovljen i dopunjen 6. IV. 1906., proteže se na njegu i zaštitu bolesnih zarobljenika, a potpisalo ga je mnogo država
- ženirati** (fr. gener) stješnjavati, mučiti; dosadivati, smetati, ograničavati; *ženirati* se ustezati se, ustručavati se
- žeran** (fr. gerant) trg. poslovođa, predstavnik trgovačke tvrtke; odgovorni urednik ili predstavnik uredništva (redakcije) nekog lista
- žerminal** (fr. germinal. lat. germi nare klijeti) mjesec klijanja, sedmi ili prvi proljetni mesec u francuskom republikanskom kalendaru, od 21. (22.) ožujka do 18. (19.) travnja
- žersej** (fr. jersey) vrsta pletenog svilenog materijala za haljine
- žerve** (fr. gervais) vrsta masnog francuskog sira. nazvanog po prvom proizvođaču Gervaisu
- žeton** (fr. jelon) metalna ili plastična pločica koja kod igara na sreću zamjenjuje novac; tisk. tiskarsko mjerilo za mjerenje teksta

žežin (lat. jejunium) post pred velike blagdane

žig (fr. gigue, lal. giga) živahan francuski ples u 8/8 taktu i glazbeni djelo kao pratnja za taj ples; gig

žigolo (fr. gigolo) mlad čovjek koji uglavnom živi od ljubavnih veza sa starijim, imućnijim ženama; profesionalni plesač koji daje satove plesa po kućama

žile (fr. gilel) prsluk; vrsta kartaške igre žilet nožić za brijanje (nazvan po imenu izumitelja — Gillette)

žiljer (mađ. zseller) stanar u tuđoj kući

žing (tal. zinco) cink

žip (fr. jupe, lat. juppa, tal. giubba) kratak, osobito ženski, dio odijela, prslučić, steznik: donja suknja

žip-kilot (fr. jupe-culotte) dimijasta suknja, dimije

žipon (fr. jupon) donja suknja

žirafa (fr. girafe, ar. zarafa, eg. sor-aphé) zool. poznata dugovrata afrička životinja; glaz. vrsta glasovira, tzv. glasovir-harfa; pren. motka, visoka i suha žena, visok i suh muškarac

žiranda (fr. girande, lat. gyros) vodoskok s mnogo cijevi iz kojih vođeni mlazovi skaču uvis i, zbog zraka zatvorenog u cijevima, prave velik šum; veliki vatreni kotač koji baca iskre iz raketa; vatromet kod kojega u isti mah poleti mnogo raketa

žirandol (fr. girandole, tal. girandola) uspravan svijećnjak s više krakova: vatreni kotač, vatreno sunce (u vatrometima); osobito: glasoviti vatromet koji se priređuje za velike praznike u Rimu (odjednom bude ispaljeno i po tisuću raketa); vrsta naušnice od dragulja, dijamanta

žirant (tal. giranto) trg. potpisnik mjenice koji vraća dug ako ga dužnik nije podmirio, jamac; indosant

žirardi-šešir plosnati tvrdi slamnati šešir (naziv prema bečkom glumcu Aleksandru Girardiju)

žirasol (fr. girasol) 1. opal (vrsta dragulja); 2. suncokret

žirat (tal. giratario) trg. osoba na koju se mjenica prenosi; žiratar, indosantar: supr. žirant

žiratar (tal. giratario) trg. v. žirat

žire (fr. jure, lat. jurare prisegnuti) onaj koji je zaprisegnut; prav. član porotnog suda, porotni sudac, porotnik

žirela (fr. girelle) zool. šarena morska ribe koja živi u toplim morima

žiri (fr., engl. jury, lat. jurare prisegnuti) porotni sud, porota; ocjenjivački sud ili odbor za dodjeljivanje nagrada na umjetničkim, književnim, znanstvenim i si. natječajima

žirirati (tal. girare) trg. mjenicu ih neko potraživanje na nekog drugog prenositi ili prenijeti, prepisati, doznačiti (takva mjenica zove se *žirirana m.*)

žiro (lal. giro, lat. gyros, grč. gyros krug) trg. optjecaj novca: pismeni prijenos mjenice ili bankovnog potraživanja s jednog vlasnika na drugog; mjesto gdje se trgovci sastaju radi zaključivanja poslova, burza; *žiro obveza* obveza žiranta da će platiti iznos mjenice na kojoj je njegovo ime

žiro-banka (tal. giro, fr. banque) trg. hanka u kojoj se novac prenosi s jednoga na drugog jednostavnim dopisivanjem i otpisivanjem

žiroklinomctar (grč. gyros krug, klino nagibam, metron mjera) zrak. sprava koja automatski pokazuje svaku promjenu nagiba, odnosno težnju za naginjanjem tijekom leta

žirokompas precizni žiroskop, vrsta

brodskog kompasa

žironda (fr. gironde) umjerena republikanska stranka u doba Francuske revolucije (1791—1793), čiji su vođe bih iz deparlmana Gironde

žirondisti (fr. girondins) mn. pristaše žironde (oni su također glasovani za smrt kralja Luj XVI., ah su ga nastojali, apelom na narod, spasiti)

- žiroplan** (fr. gyroplane) zrak. motorni zrakoplov kod kojega se. osim elise na prednjoj strani, postavlja elisa i iznad krila sa svrhom da, okrećući se oko uspravnih osovina, omogući strmije uzlijetanje i slijetanje
- žiropter** (grč. gyros krug. pteron krilo) zrak. zrakoplov teži od zraka, s krilima iznad trupa koja se okreću oko vertikalnog, uspravnog slupa
- žiroskop** (grč. gyros kriv, izbočen, zaobljen, skopeo gledam) v. giroskop
- žiskobutist** (fr. jusvu'about) pristaša politike žiskobutizma
- žiskobutizam** (fr. jusyu'au bout do kraja) politika koja svoje ciljeve provodi do krajnjih granica, politika revanšizma, osvete i nepomirljivosti
- žitelj** (rus.) stanovnik
- žižole** (tal. zizzola sitnica) mn. vrsta sitnoga graha
- žižula** (lat. Zizyphus jujuba) bot. čičimak (biljka iz porodice krkavina)
- žlaht(n)ina** (slov.) vrsta loze i vina ("plemenka")
- žlajf** (njem. Schlcife petlja, omča) kočnica, zavor na (seljačkim) kolima
- žlundra** njem. (Schrunde ispucana koža) žila, tetiva u mišiću; smežurano i nevrijedno meso uopće
- žlundrav** (njem. Schrunde ispucana koža) žilav, tvrd, nejestiv
- žmulj** (lat. modiolus) čaša
- žnirati** (njem. sehnuren) vezati, stezati (uzicom, vrpcom)
- žob** (engl. job) u boksu: kratak udarac iz velike blizine
- žongler (fr. jongleur, lat. jocularator šalji-
vac) u sred. vijeku: glazbenik ili svirač koji jc pratio trubadura; kasnije:

komedijaš, lakrdijaš; opsjenar, cirkuski artist (loptama, noževima, bakljama i dr.); varalica

žnnglcija (fr. jonglerie) komedijaštvo, opsjenarstvo; prijevara, varanje

žonglirati (fr. jongler) pokazivati vještine; bacati istodobno uvis više stvari pa ih dočekivati u ruke; pren. snalaziti se u svakoj situaciji

žoržet (fr. georget) tanka svilena tkanina zrnaste površine (za fine ženske haljine); također: *krp.p-žoržet*

žovijalan (fr. jovial. tal. giovale, lat. Jovialis) rođen pod Jupiterom (sretnim planetom); vedar, radostan, veseo

žubr (polj.) europski bizon

žubrovka čit. žubruvka (polj.) poljska rakija začinjena travom žubrovkom koja raste tamo gdje pasu žubri

žuisans (fr. jouir. jouissance) uživanje;

prav. uživanje, uporaba

žur (fr. jour, tal. giorno, lat. jurnus) dan; poslijepodnevni domjenak i zabava

žur-fiks (fr. jour fixe) u otmjenim kućama: utvrđeni dan primanja u tjednu, dan kad se može doći u posjet i bez poziva, dan primanja

žurnal (fr. journal, tal. giornale, lat. giornale) dnevnik, dnevni list, časopis, novine; modni list; trg. knjigovodstveni dnevnik

žurnalist (fr. journaliste) novinar, onaj koji se bavi novinarstvom

žurnalistika (fr. journalisme) novinarstvo

žurnalizam (fr. journalisme) novinarstvo; novinarski stalež

žumalizirati (fr. journaliser) pisati po novinama, baviti se novinarstvom; trg. unositi u poslovne knjige, knjižiti

žužu (fr. joujou, jouer) vrsta igračke